БЕЛАРУСКІЯ ПІСЬМЕННІКІ

БІЯБІБЛІЯГРАФІЧНЫ СЛОЎНІК

БЕЛАРУСКІЯ ПІСЬМЕННІКІ

БІЯБІБЛІЯГРАФІЧНЫ СЛОЎНІК

ІНСТЫТУТ ЛІТАРАТУРЫ ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ АКАДЭМІІ НАВУК
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

БЕЛАРУСКАЯ ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ

БІЯБІБЛІЯГРАФІЧНЫ СЛОЎНІК

У 6 ТАМАХ

МІНСК,
«БЕЛАРУСКАЯ ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ»
ІМЯ ПЕТРУСЯ БРОЎКІ
1995

ІНСТЫТУТ ЛІТАРАТУРЫ ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ АКАДЭМІІ НАВУК
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

БЕЛАРУСКАЯ ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ

БЕЛАРУСКІЯ ПІСЬМЕННІКІ

БІЯБІБЛІЯГРАФІЧНЫ СЛОЎНІК

ТОМ 6

ПАД РЭДАКЦЫЯЙ ПРАФЕСАРА А.В. МАЛЬДЗІСА

ТАЛАЛАЙ—ЯФІМАЎ

ДАДАТАК

МІНСК,
«БЕЛАРУСКАЯ ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ»
ІМЯ ПЕТРУСЯ БРОЎКІ
1995

ББК 91.9: 83. 3Бел
Б 43
УДК 016:882.6(092)

ГАЛОЎНАЯ РЭДАКЦЫЯ «БЕЛАРУСКАЙ ЭНЦЫКЛАПЕДЫІ»

Б. І. САЧАНКА (галоўны рэдактар), М. М. КУРЛОВІЧ,
Я. В. МАЛАШЭВІЧ, С. П. САМУЭЛЬ, І. П. ХАЎРАТОВІЧ.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ:

І. Э. БАГДАНОВІЧ, М. П. БАРТАШЭВІЧ, А. Л. ВЕРАБЕЙ,
П. К. ДЗЮБАЙЛА, В. А. КАВАЛЕНКА, А. В. МАЛЬДЗІС,
У. І. МАРХЕЛЬ, І. Я. НАВУМЕНКА, Л. С. САВІК,
В. У. СКАЛАБАН.

ČAMIFR—ÑAPAPAT

ЖАТАДАД

This edition is a table reference book for all those who have an interest and concern in the Byelorussian culture. The book comprises more than 1100 articles containing full, manysided and systematized information on the Byelorussian literature representatives who created their works in Old Slavonic, Byelorussian, Russian, Latin, Polish and other literary languages of Belarus. The bibliographic references represent more than 600 thousand various publications.

0160000000—015
Б——————— 32—95
М 318(03)—95

5-85700-190-0 (т. 6)
5-85700-060-2

© Выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя» імя Петруся Броўкі, 1995

ТАЛАЛАЙ ЛЕЎ

Талалай Леў Барысавіч (1906, Магілёўская губ.— 1942), паэт. Пісаў на яўрэйскай і беларускай мовах.

Біяграфічныя звесткі пра Л. Талалая вельмі скупыя. Вядома толькі, што ў 1925—26 працаваў настаўнікам Вендаражскай пачатковай школы Магілёўскага р-на, у 1926—28 вучыўся ў Віцебскім педагагічным тэхнікуме, у 1928—32 служыў у Чырвонай Арміі (па іншых звестках, служыў звыштэрміновa да 1937), у 1932—36 быў супрацоўнікам яўрэйскай газеты «Юнгер Арбайтэр» («Малады рабочы»). Пасля працаваў настаўнікам рускай мовы і літаратуры ў сярэдніх школах Мінска. На пачатку Вялікай Айчыннай вайны прызваны ў армію, загінуў на фронце ў 1942.

Першы верш Л. Талалай апублікаваў у 1924 на рускай мове (публікацыя не выяўлена). З 1929 друкаваўся ў часопісе «Штэрн» («Зорка»). Да вайны ў Мінску на яўрэйскай мове выдадзены дзве яго паэтычныя кнігі «Мой першы сноп» і «У паходзе». Тэматыка вершаў Л. Талалая — жыццё вёскі, сацыялістычныя змены ў ёй, гатоўнасць воіна адстаяць сваю Радзіму. У вершах «У палявым штабе», «Каля кузні два матросы...» і інш. у паэта праявілася схільнасць да апавядальнага верша.

Я. І. Клімуць.

Бібліяграфія

1.2.

Мой першы сноп: Зборнік вершаў (1926—1931). Мн., 1932 / Яўр.

У паходзе: [Вершы]. Мн., 1940 / Яўр. Рэц.: Левін Н. Вершы аб Чырвонай Арміі // ЛіМ. 1940. 17 жн.

1.3.

1929. Пра сястру; Твая віна...: [Вершы] // Штэрн. № 8—9 / Яўр.

1930. Сёння і заўтра: [Верш] // Штэрн. № 9 / Яўр.

1931. Калі ідуць малаціць...; Сход; Хто сказаў, што гэта мая старасць: [Вершы] // Штэрн. № 1 / Яўр.; Стары мастак; Песня Будзённага: [Вершы] // Там жа. № 8—9 / Яўр.

1932. Той цудоўнай восенню: [Верш] // Штэрн. № 6 / Яўр.; Адважны агітатар: [Верш] // Там жа. № 10—11 / Яўр.

1933. Маё жыццё шырокае; Цяжкі шлях; «Дзяўчына,

сябра, ты строгая, як я...»: [Вершы] // Штэрн. № 12 / Яўр.

1935. На дзевятыя суткі: [Вершы] // Штэрн. № 3 / Яўр.

1936. [Верш] // Штэрн. № 5 / Яўр.; [Цыкл вершаў] // Там жа. № 9 / Яўр.

1937. Дзяцінства: [Вершы] // Штэрн. № 3 / Яўр.

1938. Чырвонаармеец Пятро: [Паэма] // Штэрн. № 2 / Яўр.; Каля кузні два матросы; На маршы; На лузе: [Вершы] // Там жа. № 11 / Яўр.

1939. Бацька: [Верш] // Ардэнаносная Беларусь. Мн. / Яўр.; Хлопчык Мотл; Тэв'е-малочнік: [Вершы] // Штэрн. № 3—4 / Яўр.; Дзядуля Давід: [Верш] // Там жа. № 6 / Яўр.

1940. [Вершы] // Штэрн. № 7—8 / Яўр.; Напярэдадні іспытаў // Піянер Бел. 11 мая; Сустрэча: [Апавяданне] // Чырв. змена. 4 кастр.

1941. Да нарады па дзіцячай літаратуры // Чырв. змена. 14 сак. / У сааўт.

1.4.

Каваль В. Ілька: [Апавяданне] / З бел. М.; Харкаў; Мн., 1931 / Яўр.

1.5.

На беларускую мову. Каля кузні два матросы...: [Верш] / Пер. А. Бялевіч // ЛіМ. 1939. 11 чэрв.; Камсамолка Ганэлэ: [Верш] / Пер. А. Бялевіч // Іскры Ільіча. 1940. № 2; У палявым штабе / Пер. Р. Няхай; Каля кузні два матросы... / Пер. А. Бялевіч: [Вершы] // Мы іх не забудзем. Мн., 1949.

2.3.

На беларускай мове. Леў Талалай // Радзіме — радок і жыццё. Мн., 1986; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Рэлес Р. Леў Талалай // Мы іх не забудзем. Мн., 1949. *Т. М. Махнач.*

ТАМАШОВА ЛІЛІЯ

Тамашова Лілія Фёдараўна (н. 25.6.1924, в. Цеплякі Сенненскага р-на Віцебскай вобл.), літаратуразнавец, педагог-метадыст.

Нарадзілася ў сям'і рабочага-чыгуначніка. Бацька, Фёдар Анісімавіч, беззямельны селянін, у пошуках заробку разам з сям'ёй выехаў на Кольскі паўвостраў, дзе і прайшлі дзіцячыя гады Л. Тамашовай. У 1935 сям'я вярнулася на радзіму, жыла на чыгуначным перагоне каля ст. Багушэўск Віцебскай вобл. У час Вялікай Айчыннай вайны бацька эвакуіравацца не змог, працаваў на чыгунцы і ў гады акупацыі, за што ў 1944 асуджаны да 10 гадоў пазбаўлення волі, высланы ў лагер у Горкаўскую вобл., дзе і памёр. Маці, Фядора Сямёнаўна, прысвяціла жыццё выхаванню траіх дзяцей. Яна, маючы пачатковую адукацыю, многа чытала, хораша спявала, малявала. Першыя тры гады (1933—35) Л. Тамашова вучылася ў рускай пачатковай школе на ст. Палярны Круг Карэльскай АССР, пасля — у беларускай Багушэўскай сярэдняй школе, дзе да вайны скончыла 8 класаў. У гады эвакуацыі сям'я Тамашовых жыла ў п. Ашчэбутак Дамбараўскага р-на Чкалаўскай вобл. Летам усёй сям'ёй працавалі ў калгасе, зімой 1941 Л. Тамашова пайшла на працу ў МТС, спачатку сакратаром, затым рахункаводам. Вярнуўшыся на радзіму, Л. Тамашова ў верасні 1944 пайшла ў 10 клас Багушэўскай школы, аднак правучылася нядоўга, бо клас быў ліквідаваны. Паехала ў Мінск, дзе паступіла (без экзаменаў) на толькі што арганізаванае аддзяленне журналістыкі. Адначасова працавала ў рэдакцыі газеты «Чырвоная змена», сакратаром факультэта журналістыкі, тэхнічным сакратаром Упраўлення прапаганды ЦК КП(б)Б. На другім курсе перайшла на філфак. Пасля заканчэння універсітэта (1949) накіравана ў Віцебскі пединстытут, дзе выкладала рускую літаратуру. Пасля ліквідацыі філалагічнага факультэта Віцебскага пединстытута ў 1953—54

працавала ў Ялцінскім педвучылішчы. У 1954 пераехала ў Мінск. Звыш 25 гадоў займалася методыкай выкладання беларускай літаратуры ў школе. З 1954 старшы навуковы супрацоўнік, з 1959 загадчык сектара методыкі мовы і літаратуры Інстытута педагогікі. У 1967—78 інспектар-метадыст аддзела падручнікаў і метадычнай літаратуры Міністэрства асветы БССР.

Друкуецца Л. Тамашова з 1956. Першыя яе публікацыі звязаны з тэмай «Якуб Колас у школе». Распрацоўвала таксама методыку вывучэння апавяданняў К. Чорнага, Э. Самуйлёнка, рамана І. Шамякіна «Крыніцы», паэзіі П. Панчанкі. Аўтар метадычных дапаможнікаў «Вывучэнне трылогіі Якуба Коласа «На ростанях» у школе», «Вывучэнне паэмы Якуба Коласа «Новая зямля» ў школе», «Вывучэнне беларускай літаратуры ў 8 класе» (у сааўт.). Разам з Л. Царанковым выдала падручнікі-хрэстаматыі «Родная літаратура» для сёмага і восьмага (апошняе выданне разам з А. Рагулем) класаў.

Жыве ў Мінску.

Л. М. Гарэлік.

Бібліяграфія

1.2.

Вывучэнне трылогіі Якуба Коласа «На ростанях» у школе. Мн., 1957; 2 выд. Мн., 1969; 3 выд. Мн., 1976. Рэц.: Карпачоў М. Дапаможнік па вывучэнню ў школе трылогіі Я. Коласа «На ростанях» // Сав. школа. 1958. № 2; Разанаў І. Цікавы і змястоўны дапаможнік // Наст. газ. 1958. 28 сак.

Вывучэнне паэмы Я. Коласа «Новая зямля» ў школе. Мн., 1959; 2 выд. Мн., 1974. Рэц.: Пяткевіч А. Дапаможнік толькі выйграе // Наст. газ. 1960. 20 жн.

Вывучэнне беларускай літаратуры ў 8 класе. Мн., 1965 / Сааўт. Л. Царанкоў. Рэц.: Гусак С. Аўтары хрэстаматыі — у дапамогу настаўніку // Нар. асвета. 1965. № 10; Няхай М. Больш творчых пошукаў // Наст. газ. 1966. 24 жн.

1.3.

1956. Метадычная распрацоўка тэмы «Беларускі народ у трылогіі Якуба Коласа «На ростанях» // У дапамогу настаўніку. № 4.

1957. Выкрыццё антынароднай сутнасці царскіх чыноўнікаў і духавенства ў трылогіі Я. Коласа «На ростанях» // Сав. школа. № 1.

1962. Развіваць мову вучняў на кожным уроку // Нар. асвета. № 3; Метадычныя парады да вывучэння беларускай літаратуры ў 8 класе па новай хрэстаматыі // Там жа. № 7 / Сааўт. Л. Царанкоў; Урокі жыцця // Наст. газ. 13 кастр.

1963. О связи преподавания литературы с жизнью // Из опыта преподавания литературы в школе. Мн.; Вывучэнне рамана І. Шамякіна «Крыніцы» // Нар. асвета. № 3; Вывучэнне «Апавядання пра гуманізм» Э. Самуйлёнка // Там жа. № 11; Паэзія вялікіх пачуццяў: Вершы П. Панчанкі ў VII класе // Наст. газ. 24 крас.

1965. Вывучэнне верша Якуба Коласа «Першы снег» у 5-м класе // Нар. асвета. № 11; След у сэрцы: Вывучэнне творчасці К. Чорнага. З вопыту настаўніцы 54-й мінскай сярэд. школы М. М. Няхай // Наст. газ. 6 лют.

1966. Вывучэнне ў шостым класе ўрыўкаў з паэмы Якуба Коласа «Новая зямля» // Нар. асвета. № 6; Вывучэнне апавядання [Я. Коласа] «Васіль Чурыла» ў шостым класе // Там жа. № 9.

1967. Вывучэнне аповесці Якуба Коласа «На прасторах жыцця» // Нар. асвета. № 10.

1970. Апавяданне «У старых дубах» Я. Коласа // Нар. асвета. № 8.

1.6.

Родная літаратура: Хрэстаматыя для 8 класа васьмігадовай школы. Мн., 1962; 2 выд. Мн., 1963; 3 выд. Мн., 1964; 4 выд. Мн., 1965; 5 выд. Мн., 1966; 6 выд. Мн., 1967 / Скл. з Л. Царанковым.

Вачамі дзяцей: Зборнік дзіцячай творчасці. Мн., 1968 / Скл.

Родная літаратура: Падручнік-хрэстаматыя для 7-га класа. Мн., 1969; 2 выд. Мн., 1970; 3 выд. Мн., 1971; 4 выд. Мн., 1972; 5 выд. Мн., 1973; 6 выд. Мн., 1974; 7 выд. Мн., 1975; 8 выд. Мн., 1976; 9 выд. Мн., 1977; 10 выд. Мн., 1978; 11 выд. Мн., 1979 / Скл. з Л. Царанковым.

Родная літаратура: Падручнік-хрэстаматыя для 7-га кл. Мн., 1980; 2 выд. Мн., 1981; 3 выд. Мн., 1983; 4 выд. Мн., 1985 / Скл. з Л. Царанковым.

Родная літаратура: Падручнік-хрэстаматыя для 8-га кл. Мн., 1989; 2 выд. Мн., 1991; 3 выд. Мн., 1993. / Скл. з А. Рагулем.

М. П. Барташэвіч.

ТАНК МАКСІМ

Танк Максім [сапр. Скурко Яўген Іванавіч; інш. псеўд. Аўгень Бура, Віктар, А. Граніт, Жэнька, А. Сівер; 4(17).9.1912, в. Пількаўшчына Вілейскага пав. Віленскай губ., цяпер Мядзельскі р-н Мінскай вобл., паэт, грамадскі дзеяч. Народны паэт Беларусі (1968). Акадэмік АН Беларусі (1972). Герой Сацыялістычнай Працы (1974). Ганаровы грамадзянін г. Мінска (1987), г. п. Радашковічы (1992). Лаўрэат Ленінскай прэміі (1978, за кнігу паэзіі «Нарачанскія сосны»), Дзяржаўнай прэміі СССР (1948, за зборнік «Каб ведалі»), літаратурнай прэміі імя Я. Купалы (1959, за зборнік «След бліскавіцы»), Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Я. Купалы (1966, за зборнік «Мой хлеб надзённы»), літаратурнай прэміі імя А. Фадзеева (1980, за кнігу «Прайсці праз вернасць»). Член СП Беларусі з 1940.

Бацька паэта, Іван Хведаравіч, і маці, Домна Іванаўна (да замужжа Хвалько), працавалі на сялянскай гаспадарцы. У час першай сусветнай вайны бацьку прызвалі ў армію, ён служыў салдатам у чыгуначным батальёне, потым — у вайсковай шавецкай майстэрні ў Маскве. У Маскве апынулася і бежанка Домна Іванаўна разам з чатырохгадовым сынам Жэнем, якія ратаваліся ад нямецкай акупацыі. Тут сям'ю Скурко застала Кастрычніцкая рэвалюцыя. У Маскве будучы паэт пайшоў у школу, з захапленнем самастойна прачытаў першыя творы — «Вечары на хутары ля Дзіканькі» М. Гогаля, вершы А. Пушкіна, М. Някрасава, М. Лермантава, Т. Шаўчэнкі. Рыжскі мірны дагавор (1921) перапалавініў Беларусь. У той частцы, што адышла да Польшчы, аказалася і родная вёска паэта. Здавалася, пра вяртанне на бацькаўшчыну не магло быць і гаворкі. Але страшэнны голад, які ў 1921—22 ахапіў велізарныя абшары Расіі, вымусіў эмігрантаў шукаць дарогі дадому. Восенню 1922 сям'я Скурко вярнулася ў Пількаўшчыну. У 1923 Жэня Скурко пайшоў у 1-ы клас польскай пачатковай школы (скончыў праз тры гады); вучыўся ў вёсках Шкленікава і Сваткі. Потым паступіў у 3-і клас Вілейскай рускай прыватнай гімназіі. Але праз 2 гады яе закрылі польскія ўлады, і Я. Скурко перавёўся ў Радашковіцкую беларускую гімназію, тут ён уступіў у члены падпольнай камсамольскай арганізацыі і пачаў актыўна ўдзельнічаць у грамадскім жыцці. За ўдзел у забастоўцы ў пачатку 1929 быў выключаны з гімназіі. Нейкі час вучыўся ў Віленскай беларускай гімназіі, з якой таксама яго выключылі як вальнадумца і непаслушэнца. Удалося ўладкавацца ў Віленскую рускую гімназію імя А. Пушкіна. Тут разам з аднакашнікам, паэтам і мастаком Я. Гарохам выпусціў у 1931 рукапісны часопіс «Пралом», дзе пад псеўданімам А. Граніт змясціў свае першыя вершы. Адзін з экземпляраў часопіса трапіў у Мінск, з яго творы маладога паэта ўзялі для «Хрэстаматыі заходнебеларускай літаратуры». У 1932 Я. Скурко даволі актыўна супрацоўнічаў у нелегальным друку: у тым жа «Праломе», у камуністычным «Часопісе для ўсіх», у газетах-аднадзёнках «На пераломе» і «Беларускае жыццё». У апошняй (выйшла 7.4.1932 у Львове) упершыню пад вершам «Заштрайкавалі гіганты-коміны» з'явіўся псеўданім Максім Танк. У сакавіку 1932 за ўдзел у падпольнай камсамольскай рабоце паэт быў арыштаваны і трапіў у віленскую турму Лукішкі. Праз месяц удалося вырвацца на волю. Восенню 1932 у надзеі прадоўжыць вучобу М. Танк нелегальна перайшоў польска-савецкую граніцу і трапіў у Мінск. Неўзабаве вярнуўся назад на падпольную работу. Працаваў інструктарам ЦК камсамола Заходняй Беларусі (1932—33), вёў рэвалюцыйную дзейнасць на Віленшчыне і Навагрудчыне. Неаднойчы быў арыштаваны і прыгавораны да розных тэрмінаў турэмнага зняволення. З перапынкамі прасядзеў у турмах каля двух гадоў. У канцы 1933 у турме пры падтрымцы палітвязняў выдаваў рукапісны часопіс «Краты» (выйшла 6 нумароў), у якім змяшчаў і свае вершы, і творы іншых зняволеных паэтаў (П. Пестрака, В. Таўлая і інш.). У 1936 М. Танк прыняты ў КПЗБ. У другой палове 30-х гадоў як член інструктарскай групы ЦК КПЗБ па рабоце ў дэмакратычных арганізацыях, сярод інтэлігенцыі і моладзі ён накіраваны на працу ў легальныя выданні, што выяўлялі ідэі антыфашысцкага Народнага фронту. Вёў «Беларускую калонку» ў польскім перыядычным выданні «Poprostu» («Папростаму»), узначальваў літаратурны аддзел у газеце «Наша воля», супрацоўнічаў у «Беларускім летапісе», які выдаваў Р. Шырма, у часопісе «Калоссе». У гэтых і іншых выданнях друкаваў вершы, апавяданні, літаратурна-крытычныя і публіцыстычныя артыкулы, у якіх адстойваў ідэі агульнанароднага супраціўлення фашызму, класавага змагання, нацыянальнага вызвалення. З дапамогай КПЗБ выйшлі кнігі паэта «На этапах» (1936, з прадмовай Р. Шырмы), «Журавінавы цвет» і паэма «Нарач» (абедзве ў 1937),

«Пад мачтай» (1938). Кнігі «На этапах» і «Нарач» былі канфіскаваны польскімі ўладамі. Пасля ўз'яднання Заходняй Беларусі з БССР (1939) працаваў у сельскім камітэце, у «Віленскай праўдзе», вілейскай абласной «Сялянскай газеце». У 1940 у Дзяржаўным выдавецтве БССР выйшлі «Выбраныя творы» М. Танка, а ў Маскве — «Стихотворения». У пачатку Вялікай Айчыннай вайны паэт эвакуіраваўся ў Саратаў, там уступіў у народнае апалчэнне. Затым быў накіраваны на Бранскі фронт, у газету «За Савецкую Беларусь», якую рэдагаваў М. Лынькоў. Працаваў у рэдакцыі газеты-плаката «Раздавім фашысцкую гадзіну». Патрыятычныя творы ваенных гадоў склалі кнігі «Вастрыце зброю» і «Праз вогненны небасхіл» (1945).

Пасля вайны М. Танк працаваў у часопісе «Вожык», у 1948—67 галоўным рэдактарам часопіса «Полымя». У 1967—90 ён — старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР (1966—86), старшыня Рэспубліканскага камітэта савецка-польскай дружбы (1958—91), Таварыства «Беларусь — Польшча» (з 1991). Член Рады СП Беларусі (з 1990). Кандыдат у члены ЦК КПБ (1961—66) і член ЦК КПБ (1966—90), дэпутат Вярхоўнага Савета СССР (1969—89) і БССР (1947—71). У 1963—1971 старшыня Вярхоўнага Савета БССР. Узнагароджаны 4 ордэнамі Леніна, ордэнам Кастрычніцкай Рэвалюцыі, залатым медалём «Барацьбіту за мір», медалём Францішка Скарыны, іншымі ордэнамі і медалямі.

За 6 дзесяцігоддзяў багатая і разнастайная паэзія М. Танка прайшла пэўную ідэйна-мастацкую эвалюцыю. Ранняя ідэйна-палітычная сталасць, шырыня светапогляду абумовілі хуткае станаўленне паэта як мастака слова. Грунтоўнае веданне фальклору, творчая вучоба ў класікаў беларускай, рускай, украінскай і польскай літаратур, шырокае знаёмства з еўрапейскай культурай паскорылі фарміраванне ўласнага паэтычнага стылю М. Танка. Ад вучнёўскага пераймання, вобразнай ускладненасці, моўнай каструбаватасці паасобных вершаў паэт даволі хутка перайшоў да самастойнага мастацкага мыслення, глыбокага асэнсавання з'яў рэчаіснасці. Лёс і духоўны свет заходнебеларускіх працоўных выяўлены ім у разнастайных паэтычных відах і жанрах: лірыцы грамадзянскай, філасофскай, пейзажнай і інтымнай, вершах гумарыстычных і сатырычных, казках, баладах, песнях, гераіка-рамантычных паэмах («Нарач», «Каліноўскі», «Журавінавы цвет», «Сказ пра Вяля»). Пасля вызвалення Заходняй Беларусі паэт імкнуўся адразу падключыцца да грамадскіх і культурных працэсаў, што адбываліся ў савецкай краіне. Аднак рэвалюцыйны пафас яго творчасці прыйшоў у пэўную супярэчнасць з тэорыяй бесканфліктнасці, якая панавала тады ў савецкім мастацтве. Адчувалася і слабое веданне новай рэальнасці. Адсюль — многія вершы — аднадзёнкі, творы «да выпадку», якія паэт змяшчаў у абласным і рэспубліканскім друку. У час Айчыннай вайны ў творчасці М. Танка пачынаюць пераважаць жанры сатырычна-выкрывальныя і публіцыстычна-пафасныя. Заклікі паўставаць на змаганне супраць фашыстаў, нічога не шкадаваць дзеля перамогі над ворагам, цвёрдая вера ў гэту перамогу, паэтызацыя подзвігу савецкага воіна, услаўленне неўміручасці роднага краю, народа, культуры і мовы — асноўныя матывы ваеннай лірыкі паэта («Падымайся, Беларусь», «Не шкадуйце, хлопцы, пораху», «Гастэла», «Родная мова»). У паэме «Янук Сяліба» (1943) на шырокім эпічным матэрыяле імкнуўся паказаць гераіку партызанскага руху на Беларусі. Гордасць народа-пераможцы, радасць працы, сум па цяжкіх стратах прадвызначылі агульную тональнасць лепшых пасляваенных кніг паэта «Каб ведалі», «На камні, жалезе і золаце», «У дарозе», «След бліскавіцы». У пасляваеннай творчасці паэт звяртаецца да гісторыі Беларусі, фальклорных сюжэтаў, славіць працу рабочых, хлебаробаў, дружбу народаў. Паглыбленне гуманістычнага пачатку, узмацненне філасафічнасці лірыкі, павелічэнне і ўдасканаленне сродкаў паэтычнага выяўлення становяцца вядучымі стылёвымі дамінантамі ўсёй творчасці М. Танка 60—80-х гадоў, што знайшло ўвасабленне ў зборніках «Мой хлеб надзённы», «Перапіска з Зямлёй», «Нарачанскія сосны», «Прайсці праз вернасць», «За маім сталом» і інш. Паэзія М. Танка паводле свайго духу сучасная, глыбока народная і нацыянальная. Паэт моцна звязаны з жыццём народа, востра рэагуе на праявы бесчалавечнасці, славіць мір. Разуменне ім маралі, дабра і зла, прыгожага і непрыгожага трывала грунтуецца на этычных і эстэтычных поглядах селяніна-працаўніка, беларускага хлебароба. Разам з тым яго паэзіі ўласцівы арганічны інтэлектуалізм, шырокамаштабнасць, найноўшыя мастацкія формы і сродкі. Канкрэтна-рэалістычная і рамантычна-ўмоўная плыні ў лірыцы М. Танка ўзаемадзейнічаюць і ўзаемадапаўняюць адна адну, абумоўліваюць багацце вобразнай, рытміка-меладычнай (верш сілаба-танічны, танічны, дольнік, верлібр), страфічнай (тэрцэт, катрэн, санет і інш.) арганізацыі верша. Рэвалюцыйны пафас творчасці паэта прадвызначыў бесперапыннае абнаўленне паэтычнай формы, наватарскія творчыя пошукі. З канца 50-х гадоў у паэзіі М. Танка пачаў адраджацца сатырычны жанр, узмацніўся палемічны запал (зб. «Селядцы з вершамі»). Паэт звяртаецца да жанру гераічнай паэмы («Мікалай Дворнікаў»). Моцная сувязь з беларускай народнапесеннай творчасцю, характэрная для ўсёй лірыкі М. Танка, непасрэдна выяўляецца ў творах для дзяцей (кнігі «Галінка і верабей», «Казкі лірніка», «Светлячок», «Ехаў казачнік Бай» і інш.). Многія вершы паэта пакладзены на музыку. Песні, кантаты, араторыі на словы М. Танка пісалі Л. Абеліёвіч (Дзве паэмы. Мн., 1958), М. Аладаў, В. Алоўнікаў, А. Багатыроў (Пяць вакальных дуэтаў. Мн., 1976), Р. Бойка, Г. Вагнер («Памяць»), Т. Дзядзюля («Каб ведалі»), К. Кавяцкас, Э. Калманоўскі, А. Кос-Анатольскі (хоры), І. Кузняцоў, А. Ленскі (хоры), Д. Лукас, І. Лучанок, Э. Манавелян, І. Мацін («Вясельная»), У. Мулявін («Завушніцы»), П. Падкавыраў (Свяці, зара; Добрай раніцы. Мн., 1957), А. Пахмутава, П. Падкавыраў, Р. Пукст, Ю. Семяняка, Г. Смірнова (Скаўронак. Л., 1956), Д. Смольскі, Э. Тамберг, А. Туранкоў, Э. Тырманд (Рамансы. Мн., 1969), А. Фляркоўскі, К. Цесакоў, М. Чуркін, В. Шабалін (хоры) і інш. Выступае М. Танк і як празаік-дакументаліст (кніга-дзённік «Лісткі календара»). Ён пераклаў на беларускую мову многія творы А. Пушкіна, У. Маякоўскага, А. Міцкевіча, Ю. Славацкага, П. Тычыны, М. Рыльскага, У. Бранеўскага, А. Венцлавы, Я. Судрабкална і інш. За пераклады польскай паэзіі атрымаў літаратурную прэмію Таварыства польска-савецкай дружбы

(1958) і Таварыства аўтараў (ZAIKS. 1969). Творы М. Танка перакладзены на многія мовы народаў свету. Творчасць М. Танка з'яўляецца сучаснай беларускай літаратурнай класікай, а сам ён уваходзіць у лік вядомых еўрапейскіх паэтаў. Жыве ў Мінску.

В. П. Рагойша.

Бібліяграфія

1.1.

Зб. тв.: У 2 т. Мн., 1958. Т. 1. Вершы і паэмы. Т. 2. Вершы і паэмы. Рэц.: Кудраўцаў І. Мужная, баявая песня // Беларусь. 1959. № 2; Михайлова В. Поэзия борьбы и правды // Сов. Бел. 1959. 13 окт.

Зб. тв.: У 4 т. Мн., 1966—1967. Т. 1. На этапах; Журавінавы цвет; Нарач; Пад мачтай; Праз вогненны небасхіл; Янук Сяліба: Вершы і паэмы. Мн., 1966. Т. 2. Каб ведалі; На камні, жалезе і золаце; У дарозе: Вершы. Мн., 1966. Т. 3. След бліскавіцы; Мой хлеб надзённы; Глыток вады: Вершы. Мн., 1967. Т. 4. Перапіска з Зямлёй; Лісткі календара; Шляхамі дружбы: (Вершы, дзённік, пераклады). Мн., 1967. Рэц.: Кудраўцаў І. Гартаючы лісткі календара... // Мін. праўда. 1967. 13 мая; Ліс А. Зрокам мастака і грамадзяніна // ЛіМ. 1967. 14 ліп.; Мальдис А. Дневник поэта // Неман. 1967. № 8; Рагойша В. // Дружба народов. 1968. № 7.

Зб. тв.: У 6 т. Мн., 1978—81. Т. 1. Вершы, паэмы. 1930—1945. Мн., 1978. Т. 2. Вершы, паэмы. 1945—1954. Мн., 1978. Т. 3. Вершы. 1954—1964. Мн., 1979. Т. 4. Вершы. 1964—1976. Мн., 1979. Т. 5. Вершы; Паэмы; Пераклады. 1976—1978. Мн., 1980. Т. 6. Дзённікі; Літаратурна-крытычныя артыкулы. Мн., 1981. Рэц.: Бугаёў Д. Выдатны паэт славянскага свету // ЛіМ. 1982. 17 вер.; Вішнеўскі А. Збор твораў Максіма Танка // Там жа. 1975. 5 крас.; Кабаковіч А. Паэзіі хлеб надзённы // Звязда. 1981. 18 снеж.

Выбр. вершы. Мн., 1940. Рэц.: Астапенка А., Коршак А. Зборнік вершаў Максіма Танка // Звязда. 1940. 24 кастр.; Бярозкін Р. Вачыма маладосці // ЛіМ. 1940. 7 ліст.; Краўчанка У. Выбраныя вершы М. Танка // Бальш. Пал. 1940. 17 снеж.; Лясовіч Т. Песні надзей і гневу // Вольная праца. 1940. 20 кастр.; Шкраба Р. Освобожденная песня // Сталин. молодежь. 1940. 16 нояб.

Выбр. вершы. Мн., 1947 (Выбраныя творы бел. сав. літ. 1917—1947). Рэц.: Агіевіч У. «Выбраныя вершы» Максіма Танка // Полымя. 1948. № 5; Панчанка П. Лаўрэат Сталінскай прэміі Максім Танк // Звязда. 1948. 4 крас.

Выбр. тв. Мн., 1952. Рэц.: Вераб'ёў П. Паэзія палымянага патрыятызма // За Радзіму. 1953. 29 сак.; Засім М. Паэт — барацьбіт // Зара. 1953. 29 крас.; Крышталь В. Паэт — барацьбіт // Мін. праўда. 1953. 4 лют.; Марцінавіч А. Паэзія працы і барацьбы // Калг. праўда. 1952. 14 вер.; Шчарбакоў Г. Творы аб шчасці народа // Сав. Радзіма. 1953. 25 студз.

Выбр. тв.: Вершы і паэмы. Мн., 1954. (Школьная б-ка).

Лірыка. Мн., 1982. (Б-ка бел. паэзіі).

Выбранае: Вершы. Мн., 1993.

1.2.

На этапах: Вершы. Вільня, 1936.

Журавінавы цвет. Вільня, 1937.

Нарач: Паэма. Вільня, 1937. Рэц.: В. Пясняр Нарачы // Бел. летапіс. 1937. № 10—11; Putrament J. Piewca Naroczy // Sygnały. 1937. Nr 33.

Пад мачтай: Паэзія. Вільня, 1938. Рэц.: Putrament J. Nowa książka Maksyma Tanka // Sygnały. 1938. Nr 50.

Янук Сяліба: Паэма. М., 1943. Рэц.: Деев А. Поэма о воле народа // Огонек. 1943. № 28—29; Іліна Р. «Янук Сяліба» // Сав. селянін. 1945. 15 ліст.; Карпачоў М. Паэма «Янук Сяліба» М. Танка // Гомел. праўда. 1945. 21 лют.; Ларчанка М. Гераічны эпас нашых дзён // Беларусь. 1944. № 2.

Вастрыце зброю: Вершы і паэмы. Мн., 1945. Рэц.: Хрушч У. Вастрыце зброю // Беларусь. 1946. № 2.

Праз вогненны небасхіл: Вершы. Мн., 1945. Рэц.: Агиевич В. Максим Танк // Сов. Бел. 1945. 23 дек.; Карпачоў М. Сярод кніг // Гомел. праўда. 1946. 4 мая.; Кніжныя навінкі // Піянер Бел. 1946. 22 студз.

Галінка і верабей: Верш. Мн., 1946.

Вершы. Мн., 1947. Рэц.: Новыя кнігі // Сав. селянін. 1948. 6 чэрв.

Казка пра мядзведзя. Мн., 1947. 2 выд. Мн., 1959.

Нарач: Паэма. Мн., 1947.

Вершы. Мн., 1948. (Школьная б-ка).

Каб ведалі: Вершы. Мн., 1948. Рэц.: Куляшоў А. Беларуская савецкая паэзія за 1947 год // ЛіМ. 1948. 28 лют.; Яго ж. Опережая время // ЛГ. 1948. 3 апр.; Кучар А. Шырокія гарызонты // ЛіМ. 1948. 17 крас.; Яго ж. Лауреат Сталинской премии Максим Танк // Сов. Бел. 1948. 4 апр.; Панчанка П. Каб ведалі // ЛіМ. 1948. 20 сак.; Яго ж. Лаўрэат Сталінскай прэміі Максім Танк // Звязда. 1948. 4 крас.; Рассошник Н. Каб ведали // Сталин. молодежь. 1948. 19 нояб.; Фядотаў В. Каб ведалі // Бальш. сцяг. 1949. 27 ліст.

Казкі лірніка. Мн., 1948. Рэц.: Замерфельд Е., Дубовік П. Творы Максіма Танка для дзяцей // Наст. газ. 1950. 30 сак.

Урачыстае абяцанне: Вершы. Мн., 1949.

На камні, жалезе і золаце: Вершы. Мн., 1951. Рэц.: Бур'ян Б. Паэзія стваральнай працы // Беларусь. 1952. № 1; Вайткевіч К. Хвалюючыя песні пра нашу сучаснасць // Бальш. сцяг. 1952. 26 кастр.; Гарэлік А. Паэзія мірнай стваральнай працы // Сав. Радзіма. 1952. 24 лют.; Зарыцкі А. Новыя вершы Максіма Танка // Звязда. 1952. 11 сак.; Каваленя Н. Вобраз новага савецкага чалавека // Бальш. Пал. 1952. 9 мая; Капец У. Паэзія аб нашай рэчаіснасці // Віцеб. рабочы. 1952. 23 мая.; Коржаль Е. «На камні, жалезе і золаце» // Гомел. праўда. 1952. 2 жн.; Марцінавіч А. На камні, жалезе і золаце // Калг. праўда. 1952. 20 лют.; Сурский О. // Сов. Отчизна. 1952. № 3; Шчарбатаў Г. Кніга аб пафасе мірнай працы // Мін. праўда. 1952. 3 лют.; Юревич В. Сердечное слово дружбы // Славяне. 1956. № 10.

Сярод лясоў наднёманскіх: Вершы. Мн., 1951.

У дарозе: Вершы. Мн., 1954. Рэц.: Калеснік В. Паэтычныя падарожжы // Зара. 1955. 20 сак.; Кірэенка К. Новая кніга Максіма Танка // Звязда. 1955. 20 студз.; Марцінавіч А. Паэзія жыцця // Калг. праўда. 1954. 14 снеж.; Мисько П. Заметки о стихах // Сов. Отчизна. 1955. № 1; Пётух А. На крылах паэзіі // Чырв. змена. 1955. 28 чэрв.; Шарахоўскі Я. Песня баявая // Беларусь. 1955. № 3; Шкраба Р. Заўсёды ў дарозе // ЛіМ. 1955. 22 студз.; Юревич В. Сердечное слово дружбы // Славяне. 1956. № 10.

Ехаў казачнік Бай: Казкі. Мн., 1955.

Конь і леў: Нар. казка. Мн., 1955.

Галінка і верабей: Вершы для дзяцей. Мн., 1957.

След бліскавіцы: Вершы. Мн., 1957. Рэц.: Адамчык В. «След бліскавіцы» // За вярт. на Радзіму. 1959. № 23; Астапенка А. // Мін. праўда. 1957. 13 снеж.; Вераб'ёў П. На шляху служэння народу // Маг. праўда. 1958. 1 жн.; Колесник В. Пафос человечности // Сов. Отчизна. 1958. № 1; Кудраўцаў І. На ўзбраенні чытача // Беларусь. 1957. № 11; Праскураў В. Заўжды атакуючая паэзія // Зара. 1957. 22 ліст.; След бліскавіцы // Маладосць. 1958. № 3; Тарубараў В. Новыя вершы Максіма Танка // Віцеб. рабочы. 1957. 3 снеж.; Ярмаловіч М. Лірыка Максіма Танка // Чырв. сцяг. 1958. 16 лют.

Янук Сяліба: Паэма. Мн., 1957. (Школьная б-ка).

Казкі; Легенды. Мн., 1960.

Мой хлеб надзённы: Вершы. Мн., 1962. Рэц.: Барсток М. Гімн сонцу і хлебу // Работніца і сялянка. 1962. № 6; Бойка У. Аблічча сучасніка // Калг. праўда. 1962. 30 мая; Бугаёў Д. Творчы неспакой паэта // ЛіМ. 1962. 2 сак.; Кажамякін В. Высокае майстэрства паэта // Гомел. праўда. 1965. 20 студз.; Ралько І. Ветразі паэзіі жывой // ЛіМ. 1965. 16 лют.; Салавей Л. У баявым страі // Беларусь. 1962. № 4; Ягорава Б. За чалавека! // Маг. праўда. 1965. 6 лют.

Лірыка. Мн., 1963. Рэц.: Бур'ян Б. Прачытай і перадай другому! // ЛіМ. 1963. 7 мая; Кіслік Н. Лірыка Максіма Танка // Беларусь. 1963. № 11; Соловей Л. Песни сердца // Сел. газ. 1963. 19 окт.

Глыток вады: Вершы. Мн., 1964. Рэц.: Бур'ян Б. На скрыжаванні вятроў і дарог... // ЛіМ. 1964. 10 ліп.; Ільніцький М. Веселкові мости до серця // Жовтень. 1964. № 9; Колас Н. Паэзіі вясёлкавы мост // Мін. праўда. 1964. 24 крас.; Няхай Р. Крыніцы чыстыя натхнення // Чырв. змена. 1965. 13 лют.

Селядцы з вершамі: Вершы. Мн., 1966. (Б-ка «Вожыка»). Рэц.: Рагойша В. Смехатэрапія Максіма Танка // ЛіМ. 1966. 26 ліп.

Вершы. Мн., 1967. (Школьная б-ка).

Лісткі календара: Фрагменты дзённіка. Мн., 1970.

Светлячок: Вершы. Мн., 1970.

Ключ жураўліны. Лірыка. Мн., 1972. Рэц.: Буслаў К. Логіка паэзіі // Полымя. 1973. № 8; Скобелев Э. Чистым сердцем Отчизну любя... // Сов. Бел. 1972. 31 авг.

Хай будзе святло: Вершы. Мн., 1972. Рэц.: Арочка М. Святло паэзіі // Голас Радзімы. 1973. № 23; Звязда. 1973. 27 лют.; Березкин Г. Единство и цельность // Сел. газ. 1973. 23 марта; Гамолка М. Яркае святло // Наст. газ. 1973. 23 мая; Гніламёдаў У. Дзень сённяшні // ЛіМ. 1973. 9 лют.; Смольянова Л. Пусть будет свет // Заря. 1973. 11 апр.

Дарога, закалыханая жытам: Вершы. Мн., 1976. Рэц.: Бечик В. Нить материнской песни // Лит. обозрение. 1978. № 3; Ягож. «У бязмежнай жыцця глыбіні...» // Звязда. 1977. 11 мая; Бярозкін Р. Адзінства... // Беларусь. 1977. № 5; Гамолка М. // Наст. газ. 1977. 20 крас.; Загорская Н. Нібы залатыя ніткі роздуму // Чырв. змена. 1977. 29 сак.; Марціновіч А. Вынашана сэрцам // Мін. праўда. 1977. 29 чэрв.; Панченко П. Верность родной земле // Известия. 1978. 10 марта; Рагойша В. Паміж сэрцам і сонцам // Полымя. 1977. № 7; Шестинский О. Летопись народной жизни // ЛГ. 1978. 8 марта; Шпаковский Я. Переписка с Землей // Дружба народов. 1977. № 12; Ягож. «Рукі... зноў апусціў на плуг...» // ЛіМ. 1977. 22 крас.

Быліна пра касмічнае падарожжа Мураша Бадзіні. Мн., 1979. Рэц.: Літвінаў Р. Сучасная адысея Мураша Бадзіні // Наст. газ. 1981. 26 вер.; Хорсун С. Прыгоды Мураша Бадзіні // ЛіМ. 1980. 28 сак.

Вершы. Мн., 1979. (Школьная б-ка).

Прайсці праз вернасць: Вершы і паэма. Мн., 1979. Рэц.: Аврамчик М. Верность гражданскому долгу // Сел. газ. 1979. 23 окт.; Арочка М. Дарога праз вернасць // Полымя. 1979. № 9; Арочко М., Найдич М. В гости к светилам // Лит. обозрение. 1981. № 2; Гниломедов В. Героизм и повседневность // Неман. 1980. № 1; Загорская Н. // Чырв. змена. 1980. 17 лют.; Марціновіч А. Строгая мудрасць // Беларусь. 1979. № 9; Прыходзька П. Вернасць прызванню // Звязда. 1979. 21 ліп.; Реймерис В. Проверяется сердцем // ЛГ. 1980. 17 сент.; Тычына М. Важкасць слова // ЛіМ. 1979. 27 ліп.; Reimeris V. // Soviet Literature. 1982. N 7.

Ave Maria: Лірыка. Мн., 1980.

На этапах: Вершы. Мн., 1983. Рэц.: Вішнеўскі А. // ЛіМ. 1984. 16 сак.; Канэ Ю. Сустрэча з мінулым // Маладосць. 1984. № 12.

Ехаў казачнік Бай: Вершы і казкі. Мн., 1984. Рэц.: Хорсун С. Урокі дабраты // Наст. газ. 1984. 22 жн.; Шаранговіч Н. Добры казачнік Бай // ЛіМ. 1984. 25 мая.

За маім сталом: Вершы. Мн., 1984. Рэц.: Баравікова Р. Планета праўдзівага сэрца // ЛіМ. 1985. 23 жн.; Гніламёдаў У. Голас паэта — голас жыцця // Звязда. 1984. 22 снеж.; Мікуліч М. З клопатам пра будучыню // Чырв. змена. 1985. 27 чэрв.; Чабан Т. У рытме сэрца, зямлі і падзей // Полымя. 1985. № 12.

Лірыка. Мн., 1987.

Сярод лясоў наднёманскіх: Вершы і казкі. М., 1987. (Мая першая кніжка).

Дарога і хлеб: Лірыка. Мн., 1988. (Паэтычная б-ка).

Збор калосся: Вершы: (1983—1988). Мн., 1989.

Паслухайце, вясна ідзе: Вершы, балады, паэмы. Мн., 1990.

Ехаў казачнік Бай: Вершы і казкі. Мн., 1991; Мн., 1992.

Лемантар: Вершы. Мн., 1993.

1.3.

1932. «Гэй, у каго кроў не застыла...»: [Верш] // Малады камуніст. № 5; У дарозе; Дзе ўчора стаяў безработны; Новы год: [Вершы]; Гаротнікі прачнуліся: [Нарыс] // Пралом. № 2 / Пад псеўд. А. Граніт; Заштрайкавалі гіганты-коміны: [Верш] // Бел. жыццё. 7 крас.

1933. Безработны; Гэй, рвецеся песні!..: [Вершы] / Пад крыпт. Д. С.; У дарозе; Новы год: [Вершы]; Гаротнікі прачнуліся; У нашы дні; Штандар: [Апавяданні] / Пад псеўд. А. Граніт; Аўт. спрэчнае; Забаставалі гіганты-коміны: [Верш] // Хрэстаматыя рэвалюцыйнай літаратуры Заходняй Беларусі. Мн.; Гэй, рвіцеся песні...: [Верш] / Пад крыпт. Д. С.; У дарозе: [Верш] // Полымя рэвалюцыі. № 5 / Пад псеўд. А. Граніт.

1934. Там, дзе шуміць каласістае гора: [Верш] // Літ. стар. 25 студз.

1935. Свінкс; Першы снег; Этап: [Вершы] // Крыгалом. № 1.

1936. Вулей старога Мацея: [Верш] // Бел. борць. № 4—5; Восень: [Верш] // Бел. летапіс. № 1; Бель: [Абразок]; Жаўранак; Вясной; Дарогай: [Вершы] // Калоссе. № 2; Нарач: [Паэма] // Там жа. № 2—5; Веялі ветры...: [Абразок]; Ой, не гніце, ветры...: [Верш] // Там жа. № 3; Прайдуць гады: [Верш]; Па дарогах і вёсках: [Апавяданне] // Там жа. № 4; Тры песні: [Верш] // Там жа. № 5; Бор: [Верш] // Летапіс ТБШ. № 1—3; З далёкіх пералётаў: Замалёўка; «Ужо папеў...»; Восенню: [Вершы] // Там жа. № 4—8; На шляху: [Апавяданне]; На шляху дзікіх гусей; Зазімак; Сэзановец; П'яны баян; З каласамі; Над Нараччу; У непагоду: [Вершы] // Маладая Бел. № 1; Чорныя скібы; Я ў кожным пажары: [Вершы] // Poprostu. Nr 12; Etapy: (Notatka autobiograficzna) // Poprostu. Nr 14; У маршы: [Верш] // Там жа. № 14; У завею; Песні; Снег: [Вершы з цыкла «З шэрай цэглы»] // Шлях моладзі. № 1; «Сонца спаткаю пэўна...»; «Сілы шмат ў руках мазольных...»: [Вершы] // Там жа. № 2; А ўсё ж вярнуся...: [Верш] // Там жа. № 3; «І песні і сонца...»: [Верш] // Там жа. № 4; «Ясна зоры гарэлі...»: [Верш]; У дарозе: (Шкіцы з Навагрудчыны: Лірычныя нататкі прозай) // Там жа. № 7—8; Восенню: [Верш] // Там жа. № 9; З вясенніх напеваў: [Верш] // Там жа. № 10; Пісьмо: [Верш] // Там жа. № 11, 12; «Хай нас пагоняць па каляінах тых дарог...»: [Верш] // За бел. шк. 16 чэрв.; На прадмесці: [Апавяданне] // Наша воля. 4 лют.; Два: [Верш]; Дыскусія над праграмай нацаў: Абразок з натуры; Пад вастрожнай сцяной; Байка пра Кліма: [Вершы]; Там, дзе вазёры: Летні нарыс з над Нарачы // Наша воля. 29 лют.; Спатканне: [Верш] // Там жа. 20 сак.; Попярак загонаў: [Апавяданне] // Там жа. 20 сак., 12 крас., 2 мая; «Падарожжа і бездарожжа»: [Рэц. на: Машара М. Падарожжа // Калоссе. 1936. № 1]; Зара на плоце; Прадспеў да паэмы «Нарач» // Там жа. 12 крас.; Вянок; Крытык: [Вершы] // Там жа. 2 мая; Досыць бездарожжа // Там жа. 16 чэрв.; «Працы шмат дзірванее...»; Над паласой; Да дня; Палавічнік; Да штурму...: [Вершы] // Там жа. 16, 19 чэрв.; Люблю цябе, краіна: [Верш] // Там жа. 7 ліп.; Світазь: [Верш]; «Ёсць на прадвесні чароўныя раніцы...»: (З паэмы «Нарач», частка III, 4); На новы шлях //

Там жа. 4 жн.; Па Наваградчыне: [Нарыс] // Там жа. 23 жн.

1937. Нашы дарогі; Эпілог: [Вершы] // Бел. летапіс. № 2–3; Журавінавы цвет: [Паэма] // Там жа. № 4—7; «Як задрэмлюць хлопцы ў полі»: [Верш]; Міхась Васілёк Там жа. № 5; Як зялянее зямля: [Верш] Там жа. № 6—7; Стрэхі за гасцінцам // Там жа. № 8; Сказ пра Вяля: Народная быліна // Там жа. № 8, 9; «Думаў сёння прайду сабе так...»; «Скіну з плеч шырокіх...»: [Вершы]; На дапамогу моладзі // Там жа. № 9; Выраі над курганамі; Казка пра мядзведзя: [Вершы] // Там жа. № 10—11; Нарач; Паэма (ч. V); Нашы шляхі; Песня кулікоў: [Вершы] // Калоссе. № 1; У туманах вішнёвых: [Верш]; Нарач: (Паэма, ч. VI) // Там жа. № 2; Нарач: (Паэма, ч. VII); У лесе: [Верш] // Там жа. № 3; З паднятай галавой; На новы год лісце — каштанаў; У худых руках; Бярозе; Дзед і шчупак; Павязлі цягнікі; Уздымаецца лісце; Пачатак оды; У Панарах: [Вершы] // Там жа. № 4; Вулей старога Мацея: [Верш]; Вясной: (Урывак з паэмы «Нарач», ч. III, 5); Сем радкоў: [Верш] // Снапок. № 1; Верабейчык: (Казка); Даўно гэта было: (Уступ да казак); Матыль і дзіця: [Верш] // Там жа. № 2; Мухамор: [Верш] Там жа. № 3; Пра старога дзеда і шчупака: [Верш] Там жа. № 4; Казка пра мядзведзя: [Верш] // Там жа. № 5; Казка пра музыку // Там жа. № 7, 8; 1938. № 2; Снег: [Верш] // Там жа. № 8; Сем радкоў: [Верш] // Хрысціянская думка. № 6; Імглой: [Верш]; Адказ на артыкул быццам аб паэзіі, змешчаны ў «Бел. фронце» № 1 (10) п. н. «Мэты паэзіі» Шлях моладзі. № 1; Ноччу: [Верш] // Там жа. № 2; Моладзі: [Верш] // Там жа. № 3; Арліны: [Верш] // Там жа. № 4; На акопах: [Верш] // Там жа. № 5; З тых дзён: [Верш] // Там жа. № 6; Шумяць калёсы: [Верш] // Там жа. № 7; Калі на полі: [Верш] Там жа. № 10; Цішыня дарог: [Верш] // Там жа. № 14; Разам... Глядзі, не марудзь... Пасля з дарогі ў гушчары...: З паэмы «Нарач. Арыштаваныя сяляне» Бюлетэнь «Хаўрусу» бел. рабочых у Францыі. 15 ліп.; Спатканне: [Верш] // Там жа. 1 снеж.

1938. На новы год: [Верш] // Беларускі сялянскі каляндар на 1938 год. Вільня; «Межы, дзе глянеш, усё межы»: [Верш] // Бел. летапіс. № 1; Кожны піша: [Верш]; Крыніцы нашай творчасці // Там жа. № 2; Ціха ў порце; Шаіры: [Вершы]; У дарогу: Урывак з паэмы; Літаратурны маладняк: Крытыка // Там жа. № 4—5; З ветрам: [Верш] // Зорка. № 1; Каліноўскі: Паэма; Есць варажбітныя травы: [Верш] // Калоссе. № 1; Казка пра музыку: [Верш] // Там жа. № 2.

1939. Сягоння: Р. Шырме; Забейдзе-Суміцкаму: [Вершы] // Бел. летапіс. № 1; Казка пра мядзведзя / Іскры Ільіча. № 11; Абразы з паэмы «Сілаш Істома»; Перад ад'ездам; Дума; Пад восень. Марозна, белы вецер; Скрыпка; Перагледзяць, памацаюць слова; Вясной; Зіма: [Вершы] // Калоссе. № 1; Вільня; Груган; Дома: Урыўкі з паэмы «Сілаш Істома»; Да справы перакладаў мастацкай літаратуры // Там жа. № 2; Чакаем сонца; У зялёным лугу: [Вершы] // Там жа. № 3; Дзе ні пойдзеш; На плошчы Леніна; Дзе жыта зашуміць; Сягоння: [Вершы] // Полымя рэвалюцыі. № 11—12; На новы год: [Верш] // Вілейская праўда. 1 студз.; Зоры над нашай запаліў зямлёй: [Верш] // Там жа. 10 студз.; Спатканне: [Верш] // Там жа. 24 ліст.; На шляхах народнай творчасці // Там жа. 27 ліст.; Дзе ні пойдзеш: [Верш] // Там жа. 4 снеж.; Хай шумяць твае годы баявымі сцягамі: [Верш] // Там жа. 21 снеж.; Маім таварышам: [Верш] // Там жа. 27 снеж.; Дарогі да маткі Масквы: [Верш] // Там жа. 29 снеж.; Свабодная песня: [Верш] // ЛіМ. 5 ліст.

1940. Мухамор: [Верш] // Іскры Ільіча. № 1; Дзед і шчупак // Там жа. № 9; Матыль; Песня кулікоў; Эпілог: (З паэмы «Нарач») // Полымя рэвалюцыі. № 1; Вянок: [Верш] // Там жа. № 2; Над калыскай; Дзед і Шчупак: [Вершы] // Там жа. № 3; З тваім імем у сэрцы: [Верш] // Там жа. № 9—10; Вольная праца. 3 снеж.; Зара. 7 снеж.; Звязда. 29 ліст.; ЛіМ. 30 ліст.; Палес. праўда. 5 снеж.; Сялян. газ. 1 снеж. / У сааўт.; Таварышу Сталіну: [Паэма] // Бальш. Пал. 4 снеж.; Віцеб. рабочы. 3 снеж.; Палес. праўда. 5 снеж.; Чырв. звязда. 4 снеж. / У сааўт.; Зоры над нашай запаліў зямлёй: [Верш] // Вольная праца. 16 студз.; Спекулянт: [Верш] // Там жа. 5 кастр.; Сялян. газ. 24 жн.; Над магілай М. Багдановіча: [Верш] // Вольная праца. 12 кастр.; ЛіМ. 12 кастр.; Янку Купале: [Верш] // Вольная праца. 8 снеж.; Звязда. 11 снеж.; На грані: [Верш] // Вольная праца. 18 снеж.; Дарога: [Верш] // Там жа. 25 снеж.; Радасныя песні загучалі над вызваленай зямлёй: [Нарыс] // Зара. 24 лют.; Звязда. 11 лют.; На плошчы Леніна: [Верш] // ЛіМ. 3 лют.; Зіма: Урывак з паэмы «Сілаш» // Там жа. 11 лют.; «Бура над Нараччу»: Пісьмо пра творчыя планы // Там жа. 17 жн.; Таварышам літоўцам: [Верш] // Там жа. 7 вер.; Правадыру: [Верш] // Там жа. 14 вер.; Вечар: [Верш] // Там жа. 2 ліст.; Свобода! // ЛГ. 7 нояб.; Іграй, гармонік, весела: [Верш] // Сялян. газ. 21 лют.; На свабоднай зямлі // Там жа. 23 лют.; Сустрэча з кандыдатам у дэпутаты Савета Саюза Вярхоўнага Савета СССР // Там жа. 1 сак.; Сустрэнем дзень выбараў новымі вытворчымі перамогамі // Там жа. 3 сак.; Кацярына Лукічна Рабіза // Там жа. 8 сак.; Над магілай Францішка Багушэвіча // Там жа. 13 крас.; Савецкай радзімы я грамадзянін: [Верш] // Там жа. 24 крас.; Чырвоны май вітай, свабодная радзіма: [Верш] // Там жа. 1 мая; Балет «Салавей» // Там жа. 16 чэрв.; Сям'і працоўнай моладзь: [Верш] // Там жа. 17 чэрв.; Без свечак ладана, ілжы — відней, лягчэй нам будзе жыць: [Верш]; Пачынаючым паэтам — сістэматычную дапамогу // Там жа. 22 чэрв.; У новым Мядзеле // Там жа. 3 жн.; Дарога ў шчаслівае жыццё // Там жа. 1 ліст.; Хай шумяць твае гады баявымі сцягамі: [Верш] // Чырв. змена. 6 лют.; Na warcie // Szt. Wolności. 5 lut.

1941. Янку Купалу: [Верш] // Полымя № 1; Дарога: [Верш] // Там жа. № 2; Лесарубам: [Верш] // Вольная праца. 1 сак.; Сялян. газ. 23 сак.; Кок-сагыз: [Верш] // Вольная праца. 7 сак.; ЛіМ. 19 крас.; Сялян. газ. 9 сак.; Маскве: [Верш] // Вольная праца. 30 сак.; За высату 429: [Верш] // Там жа. 8 крас.; ЛіМ. 7 чэрв.; На балатах: [Верш] // Вольная праца. 24 крас.; ЛіМ. 29 крас.; Ткачам: [Верш] // Вольная праца. 1 мая; ЛіМ. 10 мая; Нарач: (Урыўкі з паэмы) // Вольная праца. 18 мая; Мы рэалізуем пазыку: [Верш] // Там жа. 3 чэрв.; Восенню: [Верш] // ЛіМ. 18 студз.

1942. «Хай згіне гад...»: [Верш] // Раздавім фашысцкую гадзіну. № 40; Ты не будзеш сіратой: [Верш] // Там жа. № 45 / У сааўт.; «Сабралася вось гэтая арава...»: [Верш]; Фашысцкая кукушка // Там жа. № 47; Не чакалі: [Верш]; Праз лясы, балаты і паляны: Партызанская песня // Там жа. № 48; Даб'е народ шакалаў азвярэлых // Там жа. № 51; Народжаны поўзаць, лятаць не можа; Аднойчы Швейк у бутэльцы розум знайшоў; Год мінуў — і кат шалёны: [Вершы]; «З нажом кат рынуўся на нас...» // Там жа. № 52; «Каб каты нам хлеб і здабытак...»: [Верш] // Там жа. № 53; Небяспечныя гульні: [Верш]; Асвета па-нямецку // Там жа. № 54; Стрэлачнік — салдат; ...йся, ...Беларусь: [Вершы] // Там жа. № 55; Адпомсці: [Верш] // Там жа. № 56; Адпомсцім: [Верш] // Там жа. № 59; «Ехалі фрыцы...» // Там жа. № 60; Парады вучонага жывёлавода: [Верш] // Там жа. № 61; Будзе і на нашай вуліцы свята // Там жа. № 68; Малая партызанская энцыклапедыя // Там жа. № 71—72 / У сааўт.; Падымайся, Беларусь!: [Верш] // Віцеб. рабочы. 10 вер.; «Мы пранясем сцягоў зару...»: [Урывак з верша] // За сваб. Бел. 9 крас.; Гастэла: [Верш] // Там жа. 28 чэрв.; Мы зноў на месцы тым: [Верш] // Там жа. 31 мая; Вастрыце і куйце зброю: [Верш] // Сав. Бел. 12 лют.; Ты будзеш жыць, Радзіма!: [Верш] // Там жа. 7 ліст.

1943. Легенда: (З паэмы «Янук Сяліба») // Беларусь. М.; Гастэла; Не шкадуйце, хлопцы, пораху!: [Вершы] // Моладзь Беларусі ў баях за Радзіму. М.; Польскія халуі Гітлера; Чырвоны пляц: Урывак з паэмы // Раздавім фашысцкую гадзіну. № 75; Па ворагу лютым, агонь!: [Верш] // Там жа. № 76; Сталінград: [Верш] // Там жа. № 78; На дне возера Нарач; Ідзі, баец, цябе чакае Беларусь // Там жа. № 79; Маці // Там жа. № 82; Адпомсці кату за разбой: [Верш]

// Там жа. № 83; Пан Студніцкі марыць: [Верш] // Там жа. № 89; Апошні загад // Там жа. № 90; «Я вольным жыў, не знаў бяды, нядолі»: [Верш] // Там жа. № 91; «Мы нашу зброю і сцягі»: [Верш]; Татальныя рызманы і анучы // Там жа. № 92; Не да прамоў // Там жа. № 93; Воўк у капкане: [Верш] // Там жа. № 94; Курская дуга // Там жа. № 98; Гусі і качкі: [Байка] // Там жа. № 101 / Пад. псеўд. Штык; Нагрэў // Там жа. № 104; Салют // Там жа. № 105; Спавітая агнём і дымам: [Верш]; Трыумфальная арка // Там жа. № 106; Заквітнее Беларусь ізноў!: [Верш]; Сымон і яго стрэльба // Там жа. № 107; Сабачы лёс // Там жа. № 108; Вядзе нас помста: [Верш] // Там жа. № 110; «Гебіткамісар склікаў з'езд...»: [Верш] // Там жа. № 112; Гомелю: [Верш] // Там жа. № 113; Навагодняя ёлка; Партызанскія запаветы на новы год // Там жа. № 114; Янук Сяліба: (Урывак з паэмы) // Сав. Бел. 20 сак.

1944. На радзіме: [Верш] // Беларусь. № 1; Родная мова: [Верш] // Там жа. № 2; Ты сёння далёка: [Верш] // Там жа. № 3; Канец кар'еры обер-лейтэнанта // Раздавім фашысцкую гадзіну. № 115; На лясной паляне: Казка // Там жа. № 116; Фрыц у пастцы // Там жа. № 117; Пра Гітлера ката і пра яго халуя Цата // Там жа. № 118; «Надлегласць» на ланцужку // Там жа. № 122; Пра фрыца // Там жа. № 123; Варожыць пакуль галавы не зложыць: [Верш] / Пад псеўд. С. Рыбак; На граніцы // Там жа. № 124—125; Гэтым памятным дням: [Верш] // Звязда. 18 ліп.; Партыя: [Верш] // Там жа. 7 ліст.; Пісьмо з Беларусі: [Верш] // Лит. и искусство. 1 янв.; Клінок казака: [Верш] // Сав. Бел. 23 мая; Партызан Мяцеліца: [Урыўкі з паэмы] // Чырв. змена. 22 мая; Салюты Масквы: [Верш] // Там жа. 17 ліп.

1945. Ты будзеш жыць, Радзіма!; Вечная слава; На дарозе; Ластаўкі; Пралескі; Развітанне; Мы берагам Нёмана ішлі; Калі сустрэў цябе я: [Вершы] // Альманах-2. Мн.; Легенда: (З паэмы «Янук Сяліба»); Гастэла; Родная мова; Маці; Не шкадуйце, хлопцы, пораха; Беларусь; У мяцель: [Вершы] // За шчасце Беларусі. М.; Л.; Дарогай: [Верш] // Беларусь. № 1; Адыходзячы з хаты: [Верш] // Там жа. № 2; На брацкай зямлі: [Верш] // Там жа. № 3; Пасылае маці думы: [Верш] // Там жа. № 4; У гэтыя дні: [Верш] // Там жа. № 5; Іван-ды-Мар'я: Легенда // Там жа. № 7—8; Заўсёды поўначчу: [Верш] // Там жа. № 9; Галінка і верабей: [Верш] // Бярозка. № 1; ЛіМ. 20 мая; Журавель і чапля: [Верш] // Бярозка. № 2—3; ЛіМ. 10 чэрв.; Піянер Бел. 4 кастр.; Глухата Патэна: [Верш] // Вожык. № 1; Беларусь; Рэквіем; Яна хату бяліла; Я майстэрню скульптара люблю: [Вершы] // Полымя. № 1; У дзень свята: [Верш] // Там жа. № 5—6; ЛіМ. 10 мая; Сустракаючы Новы год // Раздавім фашысцкую гадзіну. № 138; Мары ад цяжкай галавы // Там жа. № 139; Перад апошнім актам // Там жа. № 140; На Карпатах: [Верш] // ЛіМ. 10 крас.; Шлях жыцця // Там жа. 2 жн.; 1 чэрв.; Крыніца: [Верш] // Там жа. 2 жн.; Каб ведалі: З Умшлягпляцу; Сон над Нёманам: [Вершы] // Там жа. 22 кастр.; Паэту; Шапэн; Свята ў Таліне: [Вершы] // Там жа. 22 снеж.; Гастэла: [Верш] // Піянер Бел. 12 крас.; Родная мова: [Верш] // Там жа. 19 крас.; Праздник Родины // Сов. Бел. 3 июля; На Мядельских озёрах // Там жа. 29 июля / Сааўт. М. Лужанін; Літаратура перамогі / Сааўт. М. Лужанін; Гэтыя дні; Мы ў свой горад прыйшлі: [Вершы] // Сялян. газ. 8 ліп.

1946. З тваім імем у сэрцы: [Верш] / У сааўт.; Песня кулікоў; Вільня; А сёння ідзіце...; Матыль; «Паслухайце, вясна ідзе...»; Павязлі цягнікі...; Раманс; Пачатак оды; Над калыскай; «Зноў загарэліся сосны...»; Здарова, сябры; На плошчы Леніна; Сягоння...; Прадыру: [Вершы] // Семнаццатага верасня. Мн.; Вільнюс: [Верш] // Беларусь. № 1; Зіма на бацькаўшчыне; Камяні; Рубікон: [Вершы] // Там жа. № 2; Трасцянец; Сільніцкі; Вясной; Сасна: [Вершы] // Там жа. № 3; Раніца над Мінскам; Кропля дажджу; Ян Райніс; Я не ведаў — хто ты: [Вершы] // Там жа. № 4; Якубу Коласу; Добра было б; Н. А.: [Вершы] // Там жа. № 5—6; Песня Яносіка; Ацала зорка; Голуб; Другу: [Вершы] // Там жа. № 7; Балада пра партызана Дубягу // Там жа. № 8; Люцыян Таполя: Паэма // Там жа. № 9; У Брэсце; Мінулі завеі: [Вершы] // Там жа. № 10; Рэйкавая вайна; На Наваградскай гары; Эпітафія; На Мядзельшчыне: [Вершы] // Там жа. № 11—12; Ленін і Сталін: [Верш] // Бярозка. № 10; ЛіМ. 9 мая; Незвычайная справаздача: Апавяданне // Вожык. № 1—2; «Баявыя заслугі» генерала Андэрса: Апавяданне // Там жа. № 9—10; Гэта было вясной; Гета; У садавода; «Здаецца, чэрвень быў тады...»; Калыханка; Дарога: [Вершы] // Полымя. № 6; Нарач; У Вільні; Міны: [Вершы] // Там жа. № 8—9; Яна хату бяліла: [Верш] // Работніца і сялянка. № 3; Слова служыць народу: [Выступление на 6 з'ездзе пісьменнікаў СССР] // Звязда. 24 чэрв.; Елка: [Верш] // ЛіМ. 1 студз.; Рэпатрыянты; Манах: [Вершы] // Там жа. 9 сак.; Вырай: [Верш] // Там жа. 3 крас.; У дзень свята: [Верш] // Піянер Бел. 8 мая; Я, можа, сотню раз прайшоў...: [Верш] // Чырв. змена. 17 вер.

1947. Масква: [Верш]; На чырвоным пляцу: [Урывак з паэмы «Янук Сяліба»] // Роднай Маскве. Мн.; Мы у свой горад прышлі; У мяцель; Пасылае маці думы; Ластаўкі: [Вершы] // Эстрада. Мн.; Дэпутат; Наваселле; Партыя; Новаму году; Элеватар: [Вершы] // Беларусь. № 1. У Віцебску; Дома: [Вершы] // Там жа. № 2; Дзіцячы дом; Ляжаць пакошаныя травы; Вось дарога дальняя; Восень; Камсамолу Беларусі: [Вершы] // Там жа. № 3; Масква; Два лісты: [Вершы] // Там жа. № 4; Лён; Мой новы горад; Майскі дождж: [Вершы] // Там жа. № 5; Янку Купалу: [Верш] // Там жа. № 6; Граніца; Белгрэс; Джульета: [Вершы] // Там жа. № 8; У гарадскім садзе; Свята: [Вершы] // Там жа. № 9; Так; На стадыёне: [Вершы] // Там жа. № 10; Наша восень; У партызанскім лесе; Пні каля дарогі: [Вершы] // Там жа. № 11; У калгасным клубе: [Верш] // Вожык. № 1; Здарэнне на Алімпе: [Верш] // Там жа. № 5 / Пад псеўд. Ахрэм Цыбуля; Ленін і Сталін: [Верш] // Полымя. № 1; Гастэла: [Верш] // Віцеб. рабочы. 3 жн.; Пасланне за мяжу: [Верш] // Звязда. 5 кастр.; ЛіМ. 4 кастр.; Камсамолу Беларусі: [Верш] // Комс. правда. 2 марта; Ленінград: [Верш] // ЛіМ. 6 ліст.; Разліў; У шторм; Гэта было, камісар...; Праўдзівае слова; Снег; Памяці таварыша Таўлая: [Вершы] // Там жа. 13 снеж.; На плошчы Леніна: [Верш] // Піянер Бел. 22 студз.; Здарова, сябры!: [Верш] // Сав. сел. 4 вер.; Добра было б...: [Верш] // Чырв. звязда. 26 студз.

1948. Дружба; Добрай раніцы; Над Прыпяццю; Забастоўка ў Марселі; Жаўрук: [Вершы] // Беларусь. № 1; На даўгінаўскім гасцінцы: [Верш] // Там жа. № 2; Салют; Ля аэрадрома; На начлезе; У чыстым полі: [Вершы] // Там жа. № 3; Мандарыны; Сябрам; Братам на чужыне: [Вершы] // Там жа. № 4; Грай, гарніст!: [Верш] // Бярозка. № 6; Здарова, таварышы!: [Верш] // Там жа. № 9; Урачыстае абяцанне: [Верш] // Там жа. № 11; Агні Мінска: [Верш] // Полымя. № 4; Гродзен. праўда. 24 кастр.; Звязда. 17 сак.; Памяці таварыша Жданава: [Верш] // Полымя. № 8; Грэцыя, Грэцыя: [Верш] // Звязда. 29 лют.; На начлезе; Дружба; Добрай раніцы; Сябрам: [Вершы] // Там жа. 6 крас.; Пісьмо Сталіну: [Верш] // Там жа. 29 жн.; Велічныя і натхняльныя тэмы: Слова пісьменніка // ЛіМ. 1 студз.; 17 верасня: [Верш] // ЛіМ. 17 вер.; Сав. сел. 16 вер.; На Эгейскім моры; Песня пра партызана Адынца; Перад зімовым сном палёў; На шырокім шляху; На камні, жалезе і золаце: [Вершы] // ЛіМ. 4 снеж.; Адам Міцкевіч // Там жа. 25 снеж.; Партыя: [Верш] // Сав. сел. 4 крас.; Великий польский поэт: К 150-летию со дня рождения А. Мицкевича // Сов. Бел. 24 дек.; Беларусь; Элеватар; Пісьмо Сталіну; Гастэла; На Мядзельшчыне; Лён: [Вершы] // Сялян. газ. 11 крас.

1949. Партыя; Яна хату бяліла...; Наваселле; Каб ведалі...; Іван-ды-Мар'я; Добра было б; Балада пра партызана Дубягу; Міны ў Брэсце; Рэйкавая вайна; Граніца; Ленінград; Разліў; Добрай раніцы; Дружба; Жаўрук; Свята; Раніца над Мінскам; У гарадскім садзе; Лён; Наша восень; Агні Мінска: [Вершы] // Беларуская савецкая паэзія. Мн.; Янку Купалу; 28 чэрвеня; Янку Купалу; На Даўгінаўскім гасцінцы: [Вершы] // Янку

Купалу. Мн.; Кангрэс прыхільнікаў міру // Беларусь. № 6; Маўзалей: [Верш] // Бярозка. № 1; Звязда. 21 студз.; ЛіМ. 21 студз.; У Маскве: [Верш] // Бярозка. № 9; Могучее оружие // Дружба народов. № 3; Ад усяго сэрца: [Верш] / У сааўт.; Радасны дзень: [Верш] // Полымя. № 1; У дарозе: [Верш] // Там жа. № 3; У доме А. С. Пушкіна: [Верш] // Там жа. № 6; Песня пра Сталіна: [Верш] // Там жа. № 12; ЛіМ. 10 снеж.; З'езд партыі: [Верш] // Звязда. 15 лют.; Навек падружыўся я з песняй тваёй: [Верш] // Там жа. 5 чэрв.; Дзённік міру: [Верш] // Там жа. 20 жн.; Наваселле: [Верш] // Там жа. 30 вер.; XIX з'езду КП(б)Б: [Верш] // ЛіМ. 14 лют.; Дарога праўды, дружбы і міру // Там жа. 14 мая; Глыбіня і празрыстасць дум // Там жа. 28 мая; Дзённік міру: Урывак з паэмы // Там жа. 11 чэрв.; Прадспеў: [Верш] // Там жа. 18 чэрв.; Мінскі трактар: [Верш] // Там жа. 2 ліп.; Літаратура шырокіх прастораў: [Прамова на другім з'ездзе ССП БССР] // Там жа. 9 ліп.; У новай Польшчы // Там жа. 13 жн.; Мінула дзесяць год: [Верш] // Там жа. 17 вер.; Кракаў — Паронін // Там жа. 29 вер.; З дарожных уражанняў // Там жа. 1 кастр.; Светлая дата // Там жа. 29 кастр.; Напярэдадні свята: [Верш] // Там жа. 5 ліст.; Зорка: [Верш] // Там жа. 12 ліст.; Хата гураля: [Верш] // Там жа. 3 снеж.; Песня: [Верш] // Там жа. 21 снеж.; Помощь друзей: К итогам декады белорусской литературы в Москве // ЛГ. 5 февр.; Светлый день // Там жа. 29 окт.; Разліў: [Верш] // Піянер Бел. 19 студз.; Прывітанне дэлегатам: [Верш] // Сав. селянін. 15 лют.; Савецкай Арміі: [Верш] // Там жа. 23 лют.; Вясна на Мядзельшчыне // Там жа. 27 сак.; Вялікая дарога: [Верш] // Там жа. 20 сак.; А. С. Пушкіну: [Верш] // Там жа. 5 чэрв.; Прамова паэта: З паэмы «Дзённік міру» // Там жа. 2 кастр.; Солнце свободы // Учит. газ. 29 окт.; Камсамолу Беларусі: [Верш] // Чырв. змена. 2 лют.

1950. Хутка так будзе: [Верш] // Беларускі трактарны. Мн.; Дзённік міру: (Паэма); Масква; Райком; Пасланне за мяжу; Праўдзівае слова; Забастоўка ў Марселі; Грэцыя, Грэцыя!; Мандарыны; Братам на чужыне; Макранісас: [Вершы] // На варце міру. Мн.; «Табе складаю гэты гімн...»; Дарога на возера Рыцу; У вясенні дзень; Калгасныя дажынкі: [Вершы] // Беларусь. № 1; У адной калоне; Іх не вярнулі; Грай жа, музыка!: [Вершы] // Там жа. № 2; На выбары: [Верш] // Там жа. № 3; Яносік; Першыя барозны; Застольная; Ірынка; След лыжаў у Татрах: [Вершы] // Там жа. № 4; Новы вырай: [Верш] // Там жа. № 5; Сярод лясоў наднёманскіх: [Верш] // Бярозка. № 2; Жук і слімак: [Байка] // Там жа. № 5; Варашылаву К. Е.: [Верш] // Полымя. № 3; Акопы на Кара-Дагу; Сельмаг; У садочку май; Вадаспад; Сіклавіца; У Жэлязовай Волі; Макранісас: [Вершы] // Там жа. № 4; Райком: [Верш] // Там жа. № 5; Рукі прэч ад Карэі; На мітынгу: [Вершы] // Там жа. № 10; Карэі; Маўзалей Дзімітрава; Робсан спявае; На родных сцежках; Святі, зара; Провады; «Партызанскія акопы...»; Днём пагожым // Там жа. № 12; Под знаменем вечной дружбы // Славяне. № 9; Ленін і Сталін: [Верш] // Бальш. Палес. 22 крас.; Дэпутат: [Верш] // Зара. 22 ліст.; Мір пераможа вайну // Звязда. 1 мая; Наказ дэлегату Кангрэса прыхільнікаў міру: [Верш] // Там жа. 5 ліст.; Сталінская Канстытуцыя: [Верш] // Там жа. 5 снеж.; Мае пажаданні: [Верш] // Зорька. 30 дек.; Ад шчырага сэрца // ЛіМ. 25 ліст.; Хай радасць палае, як сонца!: [Верш] // Там жа. 11 сак.; У новай Балгарыі // Там жа. 26 жн.; Народы свету жадаюць міру // Там жа. 25 ліст.; Под Витебском, Бобруйском, Могилевом // ЛГ. 5 июля; Жалейка // Піянер Бел. 7 чэрв.; Дзень Перамогі: [Верш] // Сав. селянін. 9 мая; Слово поэта // Сталин. молодежь. 31 дек.; [Інтэрв'ю] // Echo Krakowskie. Nr 33; [Інтэрв'ю] / Rozm. P. Skała // Zwierciadło. Nr 6.

1951. [Выступление] // Поэты мира в борьбе за мир. М.; Партрэт правадыра; На Волзе; Ля помніка Чарняхоўскаму ў Вільнюсе; Кветка му-гун-хуа: [Вершы] // Беларусь. № 10; Пасланне ў Дуброву: [Верш] // Там жа. № 12; Сярод лясоў наднёманскіх: [Верш] // Бярозка. № 2; Першы снег; Пры вогнішчы; У жнівень; Песня трактарыста; Дарагая мая; Над чорнай Ганчай; На заходняй граніцы; Дыфірамб: [Вершы] // Полымя. № 3; Рукі маці; Дуб; Петрасу Цвірку; Вясельная; Будапешт ноччу; Эржыка; На венгерскіх стэпах // Там жа. № 5; Лён: [Верш] // Зара. 14 ліп.; Новаму году: [Верш] // Звязда. 1 студз.; Непоколебимая воля советского народа // Известия. 30 авг.; З вялікім святам: [Верш] // ЛіМ. 24 лют.; Надзённыя задачы // Там жа. 5 мая; Навагодні цягнік: [Верш] // Мін. праўда. 1 студз.; Рады яго мы заўсёды вітаць: [Верш] // Там жа. 4 лют.; Сталінская Канстытуцыя // Піянер Бел. 7 снеж.; Это голос миллионов // Труд. 26 окт.

1952. З тваім імем у сэрцы: (Працоўныя Заходняй Беларусі таварышу Сталіну): [Вершы]; Ад усяго сэрца: (Пісьмо беларускага народа Сталіну): [У вершах] / У сааўт.; На плошчы Леніна; Правадыру; Пісьмо Сталіну; Партыя; Песня пра Сталіна; Партрэт правадыра: [Вершы] // Ад шчырага сэрца. Мн.; Песня пра Сталіна: [Верш]; Масква: [Урывак з верша]; Дзённік міру: [Верш] // Мастацкае слова. Мн.; Партрэт правадыра; Іграй, гарніст!; Дзённік міру; Рукі прэч ад Карэі; Мінскі трактар: [Вершы] // Школьная эстрада. Мн.; Песня дружбы; У Сталінградзе; Волжскі бакеншчык; Сталінградскі музей; Начлег каля Свіцязі; Няма сцежкі карацейшай; У Рандальсволе: [Вершы] // Полымя. № 2; Сталін даў нам арліныя крылы; Гідрастанцыя на Зельвянцы; Балатон; Перавал Штурэц; Востраў Цьета; «Не сумуй жа, браце мой...»; Прынеслі мне вестку: [Вершы] // Там жа. № 3; Маці Нікоса Белаяніса; На Гіндукушы; Чырвоныя ландышы; Не будзь ніколі іншым; Петэфі; Дума пра Веру Харужую; Блакітная рака: [Вершы] // Там жа. № 5; Паходная песня; Да новай сустрэчы!; З першамайскім салютам, сябры!; Вясной; Там, дзе вішанька; Антон Нябаба; Мне спакою не зазнаць: [Вершы] // Там жа. № 7; Выканана партыі заданне; Прамова ў дзень адкрыцця помніка партызанам; Я хацеў бы; З тых дзён; Ля гэтых сосен; Мост над Свіслаччу: [Вершы] // Там жа. № 9; Ёсць такая партыя!; Песня пра сустрэчу Волгі з Донам; На дажынках; Ля вогнішч начлежных; Адлятаюць удаль журавы; Ідуць піянеры: [Вершы] // Там жа. № 10; Масква: [Верш] // Звязда. 7 кастр.; Манумент Сталіна; Камсамольская вуліца; Ужо даўно прайшла начная змена; Руская мова; Лічбы пяцігодкі; Каламыйка: [Вершы] // ЛіМ. 6 ліст.; Любімае імя: [Верш] // Там жа. 15 ліст.; Выканана партыі заданне: [Верш] // Піянер Бел. 2 кастр.; Камсамолу // Чырв. змена. 30 студз.

1953. Конь і леў; Як вясна прышла: [Вершы] // Беларусь. № 4; Прывет табе, Масква; Песня будаўнікоў; На прасторах Альфельда; «Дарога ў далі бясконцыя вядзе...»; Я чакаў вясны; Цот ці лішка; Бярозавы сок: [Вершы] // Там жа. № 5; Быль пра злога сухавея: [Верш] // Бярозка. № 2; Ён жыве!: [Верш] // Вожык. № 5; Полымя. № 3; Звезда. 15 марта; Піянер Бел. 11 сак.; Агні Мінска: [Верш] // Вожык. № 13; На полі бітвы: [Верш] // Маладосць. № 1; Райком: [Верш] // Там жа. № 5; У Маскве; З новым годам; Форт Ружана; Асенні дождж; Збор арэхаў; Заручыны; Даліна руж; Я ўздымаю свой парус; Вяселле: [Вершы] // Полымя. № 1; Быль пра злога сухавея; Пісьмо піянераў; Ехаў бай: [Вершы] // Там жа. № 2; Таварышу; Ідуць камбайны; Дзекімтаж; Наказ казачкі; Светлячок; Рэчанька; Вячэрняй парой: [Вершы] // Там жа. № 6; Партыя; Першая сустрэча; Прывет табе, край мой!; Ноч на возеры; Да М... (Марылі); І таму мы пяем: [Вершы] // Там жа. № 10; Прывет табе, край мой!: [Верш] // Калг. праўда. 7 ліп.; Сілы міру растуць і мацнеюць // ЛіМ. 19 вер.; Пісьменнік-барацьбіт // Там жа. 5 снеж.; Руская мова: [Верш] // Піянер Бел. 26 лют.; Ідуць камбайны: [Верш] // Сов. Бел. 3 июля; Партыя: [Верш] // Там жа. 30 июля.

1954. Табе складаю гэты гімн: [Урывак з верша] // Жанчыны Савецкай Беларусі. Мн.; Конь і Леў: [Нар. казка] // Размова па шчырасці. Мн.; Украіне; Сябрам; Казак гнаў каня...; Украіне; Антон Нябаба: [Вершы] // Сястры Украіне. Мн.; Табе складаю гэты гімн: [Верш] // Вожык. № 13; Братэрскі прывет: [Верш] // Дніпро. № 5; Зміна. № 5; Полымя. № 1; Калг. праўда. 22 мая; Мін. праўда. 22 мая; У дарозе; Калі мяне любілі; Ля пасёлка Леніна; У полі; Юнацкія гады; Далёкі снег;

Зоя; Спакойнай ночы!; Сад; Шматкаляровыя алоўкі; Таварышу Крыўцу; Заячы дом; Песня Фелаха; Свежы хлеб: [Вершы] // Полымя. № 2; У навальніцу; З першым золакам; «На сівым пастаменце з граніту...»; Плача хмара без жалю; Каторы дзень; На ўзгорку; Пяе пясок балтыйскіх дзюн; Тонкаствольі клён; Аптэка: [Вершы] // Там жа. № 7; На радзіме Абая; Месяц над возерам; Быць чалавекам я рад: [Вершы] // Там жа. № 10; Шчасліва ўдаль ляцець; Даваў слова сабе; Гэта было ў сорак першым...; Кукуруза; Табе: [Вершы] // Там жа. № 12; Свежы хлеб: [Верш] // Работніца і сялянка. № 7; Прывет табе, Масква!: [Верш] // Гомел. праўда. 3 ліп.; Беспадстаўныя абвінавачанні: Пісьмо ў рэдакцыю // ЛіМ. 15 мая / У сааўт.; Мацаваць літаратурныя сувязі брацкіх народаў: [Прамова на з'ездзе пісьменнікаў БССР] // Там жа. 25 вер.; З новым годам: [Верш] // Наст. газ. 30 снеж.; Великая нерушимая дружба // Сталин. молодежь. 15 янв.; Украіне // Чырв. змена. 22 мая.

1955. Прамова на III з'ездзе пісьменнікаў БССР // Трэці з'езд савецкіх пісьменнікаў БССР. Мн.; Перад Новым годам; Гідрастанцыя імя У. І. Леніна; «Дрэнна, калі згасне...»: [Вершы] // Беларусь. № 1; Ну, і вечар вясновы; Пётр Дворкін; Анідзе нікога...; Нашто ты косы заплятаеш; Прызнанне; У алеі парка; Горы; Адказ на пісьмо загінуўшага друга; Партрэт друга: [Вершы] // Полымя. № 6; Вадаспад Адама Міцкевіча; Кінамеханік Сымон; «Хто кажа, што мы расстаемся з табой...»; Айгерым; На Каўказе; І так ты едзеш, брат...; Падкова; Каб другі раз быў...; Не сячы сасны...; Вяртаючыся дамоў; Пра сябе: [Вершы] // Там жа. № 10; Перастараўся...: [Гумарэска] // Звязда. 25 мая; Вадапад імя Адама Міцкевіча: [Верш] // Сов. Бел. 22 июля.

1956. Слова пра партыю; Выканана партыі заданне; Антон Нябаба; Я чакаў вясны: [Вершы] // Мастацкае слова. Мн.; Братам на чужыну: [Верш] // За вярт. на Радзіму. № 19; Партыя: [Верш] // Маладосць. № 2; Мой родны кут; Балада пра Гаркушу; Жэтон; У гадавіну знішчэння Хірасімы; Сварка; «Дарма пра песню...»; «За тое...»; Дым над страхою; Калі мне сказалі; «Я прачытаў...»; Паэзія: [Вершы] // Полымя. № 1; Слова пра партыю; Тост за дружбу; Вясной; «Шмат хто бор лічыць толькі борам...»; Асвенцім; «Калі я ў заапарк прыйшоў...»; «Снег белаю хмарай ляціць...»; А што гэта за даліна...; Нашто?; А колькі ў вас?; Плакучая вярба; Як многа гаворым і нудна: [Вершы] // Там жа. № 4; Пчаліны звон; Чакаючы; З успамінаў; Са дна паднялі вадалазы; І так яе кожны заве; Трагедыя, якая надакучыла; Абвяржэнне: [Вершы] // Там жа. № 6; Амстэрдам; У Парыжы; Трыумфальная арка: [Вершы] // Зара. 23 снеж.; Партыя кліча: [Верш] // Звязда. 14 лют.; Спакойнай ночы: [Верш] // Ніва. 4 сак.; Ля пасёлка Леніна; Вясельная песня: [Вершы] // Там жа. 13 мая; Рукі маці: [Верш] // Там жа. 27 мая; Сварка; «За тое, што я лішні круг...»: [Вершы] // Чырв. змена. 27 мая; Тост за дружбу: [Верш] // Там жа. 1 ліп.

1957. Шапэн: [Верш] // Беларускі каляндар на 1957 год. Беласток; Сустрэча // Маякоўскі ў Беларусі. Мн.; Рукі маці; Песня дружбы: [Вершы]; Дзённік міру: (Урывак з паэмы); Руская мова; Пер-Ляшэз; Ave Maria; Жэтон: [Вершы]; Масква: (Эпілог з паэмы «Янук Сяліба») // Пад сцягам Кастрычніка. Мн.; Брат там на чужыне: [Верш]; Землякам на чужыне // За вярт. на Радзіму. № 44; Тост за дружбу: [Верш] // Культ.-просвет. работа. № 5; Гомел. праўда. 1 мая; «Я гэта люблю падарожжа...»; Сустрэча; Добры дзень; Прызнанне; Ты мусіш прыехаць; Адасланыя лісты; У Судэтах; Памяці І. Л. Фрыдлянда; «Слаўны майстар Банвенута...»; Творчая спрэчка; Перад дарогай; У шхерах; Сябрам і зорцы пуцяводнай; У Галандыі; Амстэрдам; Дом Рэмбрандта; Ла-Манш; У Парыжы; Пэр-Ляшэз; Трыумфальная арка; Булонскі лес; Перад Джакондай; Венера Мілосская; Багіня Перамогі: [Вершы] // Полымя. № 2; На хвалях акіяна; Гібралтар; Неапаль; Форум Раманум; Ave Maria; Дарога ў Сарэнта; Капры; У краіне міфаў; Стамбул; Чарнаморскія чайкі: [Вершы] // Там жа. № 3. Рэц.: Адамовіч А. Пафас сучаснасці // Звязда. 1957. 12 чэрв.; Бярозкін Г. [Р]. Подых гісторыі // ЛіМ. 1957. 3 крас.; Стол; «На дварышчы дзеці...»; «У чыстым полі...»; Я знаю як, Лузанцы; «Скажыце, матуля...»; «Я знаю забыты вятрамі...»: [Вершы] // Полымя. № 12; Гібралтар; Неапаль; Авэ Марыя: [Вершы] // Гродзен. праўда. 7 крас.; «Раскоша добрай волі» // Звязда. 27 студз. / Сааўт. Я. Брыль, П. Пестрак; Паэзія: [Верш] // Красное знамя. 22 сент.; «Я гэта люблю падарожжа...»: [Верш] // Ніва. 17 сак.; Дума пра Веру Харужую: [Верш] // Там жа. 28 крас.; Ave Maria!: [Верш] // Там жа. 14 ліп.; На камні, жалезе і золаце: [Верш] // Там жа. 3 ліст.; Украіне: [Верш] // Сов. Бел. 25 дек.; Чырв. сцяг. 30 чэрв.

1958. Хата гураля; Калі спачыў вялікі Ленін: [Вершы] // Між нас жыве Ленін. Мн.; Прывет табе, край мой!: [Верш] // Нарач. Маладзечна. Кн. 2.; Калг. праўда. 22 ліст.; Слова пра партыю: [Верш] // Рэпертуарны зборнік. Мн.; За вярт. на Радзіму. № 85; Іграй, гарніст!; Шчасліва ўдалячынь ляцець; Ірынка: [Вершы] // Юным дэкламатарам. Мн.; Свежы хлеб: [Верш] // За вярт. на Радзіму. № 11; Мы, камуністы: [Верш] // Там жа. № 70; У порце: [Верш] // Там жа. № 73; Люблю твае, Нарач...: [Верш] // Там жа. № 87; Снег белаю кружыць імглой: [Верш] // Там жа. № 97; Упэўнена глядзім у будучыню // Там жа. № 98; Зорным шляхам; Сайн Шанд; Ля варот Цяньаньмынь; Ван — суй; Вялікая Кітайская сцяна; Ці Бай-шы; Лунмынскія пячоры; Хустка; Міска для рысу; Мост Вечнага Спакою; За бяседным сталом; Лаян; Белы конь; Бронзавае люстэрка; Мост дружбы: [Вершы] // Полымя. № 4; Попельніца з какосавага арэха; На новабудоўлі; Я паўдня вас чакаў; Засуха ў правінцыі Хэнань; Цень помніка ў люстры возера Дынху; Янцзы; Альтанка Чжыгуньцін; Старая прымаўка; На Жамчужнай рацэ; У будынку былых курсаў сялянскага руху; У майстэрні кветак, якія не вянуць; «Усход! Усход!..»: [Вершы] // Там жа. № 6; На шляхах заходнебеларускіх: (Старонкі з успамінаў) // Там жа. № 10; «Калі сына, дачкі...»; Песня пра Радзіму; «Здаецца...»; «Бура. Ноч...»; «Старая млынарка...»; «Хмара з хмарай...»; «Мы напярэдадні...»; Братняй Літве; Жураўлі Садана Сасані: [Вершы] // Там жа. № 12; Я чакаў вясны: [Верш] // Віцеб. рабочы. 14 вер.; Акт першы: [Верш] // Знамя юности. 12 апр.; Дорога дружбы и жизни // Известия. 25 окт.; Рассвет // Там жа. 31 дек.; Братэрская дружба // Калг. праўда. 1 ліст.; Прывет табе, край мой!; Мост дружбы; Слова пра партыю; Чарнаморскія чайкі: [Вершы] // Там жа. 22 ліст.; Песня пра Радзіму: [Верш] // Літ. газ. 30 груд.; «Полымя» // ЛГ. 4 февр.; Іграй, гарніст!: [Верш] // Піянер Бел. 16 мая; На Заходняй граніцы: [Верш] // Чырв. змена. 14 чэрв.

1959. Ну, і вечар вясновы: [Верш] // А гармонік грае, грае... Мн.; Ave Maria: [Верш] // Антырэлігійныя вершы беларускіх паэтаў. Мн.; За вярт. на Радзіму. № 2; Казка пра музыку Куліка: Урывак з паэмы «Янук Сяліба» // З цемры да святла. Мн.; Жалейка; Ірынка: [Вершы] // Мы спяваем. Мн.; Здарова, таварышы!: [Верш] // Бярозка. № 9; Жэтон: [Верш] // За вярт. на Радзіму. № 14; Вяртаючыся дамоў: [Верш] // Там жа. № 21; Каб ведалі: [Верш] // Там жа. № 50; У дзень свята песні: [Верш] // Там жа. № 89; Пагаворым, зямляк Невядомскі! // Там жа. № 90; Вясновая ода; Над возерам Марское Вока; «Рассталіся...»; Конаўка; На сенажаці: [Вершы] // Полымя. № 3; Лірыка: «Якія раслі тут бярозы...»; «Зара ледзь...»; «Вясна спачыла...»; «Калісьці я помню...»; «—Ой, дзяўчаткі...», Строфы; Завушніцы; У дзень свята песні; На выстаўцы абстракцыяністаў; У калгаснай кузні; Друг мой Глезас!; «Растуць шляхі...»; «Я часта прыпыняюся...»; «Я — чалавек...»; На забароненым фільме; «Даўно я перастаў баяцца...»: [Вершы] // Там жа. № 11; Кукуруза: [Верш] // Мін. праўда. 15 крас.; На Жамчужнай рацэ...: [Верш] // Ніва. 27 вер.; Шапэн: [Верш] // Там жа. 18 кастр.; Прывет табе, край мой: [Верш] // Чырв. сцяг. 1 студз.; Песня пра Ф. Маркава: [Верш] // Там жа. 7 ліст.

1960. Галінка і верабей: [Верш] // Дзецям. Мн.; Тост за дружбу: [Верш] // А гармонік грае, грае. № 1; Слова пра партыю: [Верш] // Там жа. № 2; Дарога ўдаль бясконцая вядзе: [Верш] // Там жа. № 6; «Што ж, дзяўчына, ты сумуеш без пары...»: [Верш] //

Голас Радзімы. № 18; На Навагрудскай гары: [Верш] // Там жа. № 19; Ну, і вечар вясновы: [Верш] // Там жа. № 27; Здарова, таварышы!: [Верш] // Там жа. № 69; Карабель міру // Там жа. № 70 / Сааўт. Я. Качан; Наша партыя; На цаліне; Памяці М. Ю. Лермантава; Стары мост; Печ; Песня пра Ф. Маркава; Незабыўныя мясціны; «Няўжо ты аб гэтым не знаеш...»; Касмічна-альбомнае; Роздум; Здарэнне ў заалагічным музеі; «Няважна, што скажа глушэц-рэцэнзент...»: [Вершы] // Полымя. № 1; Ой, харошыя ночы...; На былых папялішчах; Сланечнік; Тапор; «Купляйце шары! Купляйце шары...»; Плакучыя бярозы; «Ты знаеш вецер сваёй радзімы...»; Больш трэба...; «О, як жа падобны вячэрнія зоры...»; «Хутка — праз дзень ці праз тыдзень...»; «Быццам па няроўнай...»; Шчасце; Рэха; На прадмесці, дзе дамы малеюць; Хай славіцца імя яе на зямлі і ў сусвеце; Вяртанне Шапэна; Магіла шахцёраў; Скарга буркуна; Urbi et orbi; На зямлі Суомі; Гаварылі мне калісьці...; Турысцкая паштоўка; Тампере: [Вершы] // Там жа. № 5; Сямейны фотаздымак; «То — не рукі, якім працаваць не карціць...»; «Хоць, здаецца, той лясок невысок...»; З вяселля; «Што сонца не можа адмовіць...»; «А ці чулі, людзі, навіну такую...»; «З гадамі ўсе дні пачынаеш любіць...»; Табліца множання: [Вершы] // Там жа. № 10; Наша партыя: [Верш] // Гомел. праўда. 17 лют.; Паветраная трывога: [Верш] // Звязда. 6 ліст.; Ля статуі свабоды; Выбары прэзідэнта; Свабоднай Кубе: [Вершы] // Там жа. 23 ліст.; «А ці чулі, людзі, навіну такую...»; То не рукі...; «Хоць, здаецца, той лясок невысок...»: [Вершы] // Калг. праўда. 25 кастр.; Печ: [Верш] // Ніва. 14 лют.; Вяртанне Шапэна: [Верш] // Там жа. 19 чэрв.; На новабудоўлі: [Верш] // Чырв. змена. 14 лют.

1961. Не забывай; Спатканне; Песня кулікоў; Матыль; Сем радкоў; «Паслухайце, вясна ідзе...»; Раманс; Павезлі цягнікі; Пачатак оды; Лірнік; На пероне; У полі вярба; Гавораць, кат памёр; Я гляджу на дываны; Плывуць стругі; «Не стала шмат маіх сяброў...»; Масква: (Эпілог з паэмы «Янук Сяліба»); Маці; Рэквіем; Яна хату бяліла; Адыходзячы з хаты; Каб ведалі; Песня Яносіка; Рубікон; Сасна; Добра было б...; Другу; Ляжаць пакошаныя травы; Камяні; Партыя; Добрай раніцы; На камні, жалезе і золаце; У садочку май; Пры вогнішчы; Рукі маці; Таварышу; Шчасліва ўдалячынь ляцець; Жэтон; Паэзія; Нашто ты косы заплятаеш; Пчаліны звон; «Я гэта люблю падарожжа...»; Добры дзень; Сустрэча; Ave Maria; Хустка; Сонечны гадзіннік: [Вершы] // Анталогія беларускай паэзіі: У 3 т. Мн. Т. 3; Калі спачыў вялікі Ленін; Камсамолу; Елка; Дума пра Веру Харужую: [Вершы] // Вершы, аднаактовыя п'есы. Мн.; Руская мова; У Віцебску; Маўзалей; На Волзе: [Вершы] // Вянок дружбы. Мн.; Прамова Максіма Танка на прыёме землякоў з ЗША у Беларускай секцыі Камітэта за вяртанне на Радзіму і развіццё культурных сувязей з суайчыннікамі // Голас Радзімы. № 46; Недыпламатычныя нататкі. Успаміны // Полымя. № 3. Рэц.: Дадиомов В. На «недипломатическом» поприще // ЛГ. 1961. 1 апр.; З кнігі «Мой хлеб надзённы»: [Вершы] // Полымя. № 8; «Прачытай і перадай другому...»; «Я піў рачную плынь кіпучую...»; «Кнізе «Жыццё Вікрамы»; Гальфстрым; Дарогай з сенажаці; На выгане; Бусліны сейм; Балада; Пуня; «Сушацца сеткі рыбацкія...»; Маці — мачыха; Іней; «Ніводнай сустрэчы, нядзелі...»; Вячэрнія трамваі; Станцыя Княгініна; «У азёрнай старонцы маёй...»; Каралева палёў; Журавіны; Лясны лубін; Эпітафія: [Вершы] // Там жа. № 11; На заходняй граніцы: [Верш] // Зара. 22 ліп.; Патрыс Лумумба; Амерыканская вясна...; Рэклама Брадвея: [Вершы] // Звязда. 23 крас.; Руская мова: [Верш] // Там жа. 12 жн.; Наст. газ. 12 жн.; Дарагія словы: [Верш] // Калг. праўда. 26 ліст.; «Непакой за цябе, зямля мая...»: [Верш] // Ніва. 3 вер.

1962. Пражскі дзённік; Жэтон; Асвенцім; Тост за дружбу; Са дна паднялі вадалазы: [Вершы] // Голас сэрца. Мн.; Якубу Коласу; Якубу Коласу: [Вершы] // Жыццё для народа. Мн.; Могучее оружие // Литература народов СССР. М.; Ідуць піянеры; Грай, гарніст!; Пісьмо піянераў; Шматкаляровыя алоўкі: [Вершы] // Піянерам Беларусі. Мн.; Выканана партыі заданне; То— не рукі, якім...; Чакаючы: [Вершы] // Слаўце Радзіму. Мн.; Бабка; На пасадцы дрэў; Гадзіннікавыя майстры: [Вершы] // Бярозка. № 9; Зімовая казка: [Верш] // Вясёлка. № 9; Не давайце таму хлеба; У гадавіну; Пасланне вучонаму; «Не толькі ўзяў таму я гэту мову...»; Што мне, вандроўніку, сон пад страхою; «Куды б цябе лёс не закінуў...»: [Вершы] // Голас Радзімы. № 74; Трыццаць вершаў // Полымя. № 3; Пяцьдзесят; «Не толькі ўзяў таму я гэту мову...»; На паляванні з вабікам; Дзе яны?; Канцэрт у сене; Цепліцца лазня; Каля трох крыніц; Барабан б'е; Надпіс на камені; Перад святам; Я даўно дараваў; «Часам марудна мінаюць...»; Стары дуб; «Куды б цябе лёс не закінуў...»; Цёмны месяц; Селядцы з вершамі; Гадзіннікавыя майстры; З першай стрэчы; «Вы думаеце, гэта — шчасце...»; «Нат калі адыдуць...»; «Чаго ляціш ты, шпак чарнакрылы...»; Навагодняе; Нумар хуткай дапамогі; Сакавіковы грабянец; Сцежка месяца; Пасланне вучонаму; «Кожны раз, калі ты...»; «Не стаўце на магілах агарожы...»; «Словы без справы...»; «Не давайце таму хлеба...»; «Ты зноў прыйшоў?..»; Залаты век; Цецерукі; Я не пайду; Проза; «Я разам прывык са світаннем...»; «Спакойна вясну сваю могуць...»; Эцюд; Весні дождж; Надпіс на кнізе; Што мне, вандроўніку; «Я знаў людзей, якія ўсё ведалі...»; «Ад неба да зямлі — падаць рукой...»; На курорце; У гадавіну; Амністыя; У музеі Гугенгейма; Карлавы Вары; Трактат аб паэзіі; Юбілейнае: [Вершы] // Там жа. № 8; Мой хлеб надзённы; Шчасце; Завушніцы; «Прашу: хутчэй лічы мінуты...»: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 6; Надпіс на яблыку; На вечарынцы: [Вершы] // Сел. гасп. Бел. № 10; Мой хлеб надзённы; Бінты; «Я піў рачную плынь кіпучую...»; «Прачытай і перадай другому!»: [Вершы] // Віцеб. рабочы. 16 вер.; Слова бацькаўшчыне — праз акіян: [Інтэрв'ю] / Зап. В. Гаўрылюк // Звязда. 19 вер.; Уол-стрыт; Ля пірсу; У краіне гігантаманіі: [Вершы] // Там жа. 30 ліст.; Сейбіт разумнага, светлага // ЛіМ. 19 студз.; Залаты век; Пасланне вучонаму; Барабан б'е: [Вершы] // Там жа. 14 жн.; Залаты век; «Не толькі ўзяў таму я гэту мову...»; «Не давайце таму хлеба...»: [Вершы] // Маг. праўда. 16 вер.; «Я піў рачную плынь кіпучую...»: [Верш] // Ніва. 28 студз.; Майскі дождж: [Верш] // Там жа. 29 крас.; Зорка: [Верш] // Там жа. 6 мая; «Кесарава — кесару...»: [Верш] // Там жа. 9 вер.; Я даўно дараваў: [Верш] // Там жа. 30 вер.; Вы пытаеце...—...і іншыя; Юбілейнае; «Кесарава — кесару...»; «Хоць можа не раз...»: [Вершы] // Чырв. змена. 16 вер.

1963. Партыя; «Прачытай і перадай другому...»; Райком; Ён быў камуністам: [Вершы] // Бяссмерце. Мн.; «Вам, браты дарагія...»: [Верш]; «Літва! Літва! Як мне не паўтараць...»: [Урывак з верша] // Дружбай з'яднаны мы назаўжды. Мн.; Аўтабіяграфія // Пяцьдзесят чатыры дарогі. Мн.; Жаўрук; Бярозавы сок; Ляжаць пакошаныя травы; Грыбы; Светлячок; Лісце каштанаў; Вырай; Зіма: [Вершы] // Слова аб роднай прыродзе. Мн.; Ананім: [Верш] // Вожык. № 18; Родная мова: [Верш] // Голас Радзімы. № 3; Абвінавачвае Беларусь: [Выступленне на прэс-канферэнцыі ў Маскве] // Там жа. № 11; Лірыка: «Растуць нашы словы, як дрэвы...»; У непагоду; Вышыня; «Калі балансіруе...»; Арабескі; На лузе; «Як усе, верыў я, некалі...», Дачнікі; Класік; Дыміць туман; Была калісьці...; Пакуль пазычу ў альбатроса; Сонца, якое ты бачыш; На Джон Біч; «Калі пакідаеш Радзіму...»; Дзяўчыне з Коста-Рыкі; «Думаеце вы, што чайкі шукаюць...»; «Самыя раннія — веснія воды...»; «Як хутка дождж перагрымеў...»; «Начная зязюленька...»; Калі б я верыў ідалам, плойме багоў...; Гасцінец; «Паміж мной і зямлёй...»; Касманаўт; Помнік; «Нават найменшую праўду...»; Перад падарожжам на месяц; Адказ на пісьмо: [Вершы] // Полымя. № 3; Новыя вершы // Там жа. № 6; У Парыжы: [Верш] Там жа. № 7; Украіна: [Верш] // Вільна Украіна. 27 жовт.; Партыя: [Верш] // Звязда. 30 ліп.; Наст. газ. 31 ліп.; Вы ответите: [Выступленне М. Танка на прэс-канферэнцыі аб злачынствах нямецка-фашысцкіх захопнікаў у Беларусі] // ЛГ. 31 янв.; Дума пра Веру Харужую: [Верш] // Наст. газ. 28 вер.; Вы адкажаце // Ніва. 17 лют.; На мосце: [Верш] // Там жа. 8 вер.; Гумар бабульцы здалося; Бабка: [Вершы] // Там жа. 22 вер.; «Прысніў-

ся сон, што я заканадаўца...»: [Верш] // Там жа. 29 вер.; Лісце каштанаў: [Верш] // Чырв. змена. 1 вер.

1964. З новых вершаў: Эра хіміі; Пра аглоблю; Ноччу; У доме творчасці і адпачынку; Парада // Вожык. № 9; Шчаслівы дзень: [Верш] // Там жа. № 10; З кнігі «Глыток вады»: [Вершы] // Полымя. № 2; Новыя вершы: Перапіска з Зямлёй; На ўваходзінах; Песня Кабзара; Крытычныя заўвагі; «Некалі суцішалі жазлом неспакойныя хвалі...»; Рыбакі; «Да зямлі ўсёй не маю прэтэнзіі...»; «Не спытаўшыся згоды, прыдумалі імя...»; «Намалявалі дзеці...»; «Заўсёды, несучы табе нешта радаснае...»; Затока; «Можа быў бы асцярожны...»; «Юбілейная дата. Паэт самы лепшы...»; Жывая свечка; Світанням; Сцікс; «Цяжка крытыку...»; За шклянкаю чаю; Мне здаецца; Гісторыя вёскі Пількаўшчына // Там жа. № 10; Сонца радзімы: [Верш] // Работніца і сялянка. № 1; Глыток вады; Каляндар рэвалюцыі; Цішыня; Вясной; Трубаправод «Дружба»; «Дзень быў перагружан навалам падзей...»; «Хоць, прызнацца, за часы вандровак...»: [Вершы] // Звязда. 11 крас.; Ключ жураўліны; Рамкі; Нічога: [Вершы] // ЛіМ. 18 лют.; Перапіска з Зямлёй; Бібліятэка; Мне здаецца: [Вершы] // Там жа. 13 кастр.; Romanса; Карабок запалак: [Вершы] // Мін. праўда. 18 сак.; «Кажуць людзі, на ложку цяжэй паміраць...»: [Верш] // Ніва. 29 сак.; Партыя: [Верш] // Там жа. 14 чэрв.; «Не спытаўшыся згоды, прыдумалі імя...»: [Верш] // Там жа. 29 ліст.; Маці з Пірчуліса: [Верш] // Сов. Бел. 3 окт.; Кабзару: [Верш] // Чырв. змена. 8 сак.

1965. Калі б я забыў; Нарачанскія лодкі; Вартавы пчальніка: [Вершы] // Дзень паэзіі—65. Мн.; Калі спачыў вялікі Ленін...: [Верш] // Ленін заўсёды з намі. Мн.; З новых вершаў: «Як позна зразумеў я, што ў век розных...»; У дождж; «Пасля розных паэм і вершаў...» // Вожык. № 19; У свет цудоўны...: [Верш] // Голас Радзімы. № 18; Шкляны чалавек; «Калі парою лістападу...»: [Вершы] // Там жа. № 44; Родным палям: [Верш] // Неман. № 3; Як я жыў; Возера Чэдар; Словы, пачутыя ад абеліска «Цэнтр Азіі»; Салчак Тока; Перад Тану Ола; Пасёлак Шушанскі; У Саянах; Усінскі тракт; «На развітанне стары чабан...»; Енісей; Краснаярскім мастакам; За палярным кругам; Нарыльская тундра; На трасе Варкута і Хальмер — Ю; Сонца; На пахаванні жаўрука; Паштовая скрынка; «Дні зямныя, знаць, скнарам адмераны...»; «Даюць прэміі за выдатныя творы...»; «Ты дзівішся, як ноччу месячнай...»; Пах баравіковы; У ноч дзядоў; Тэмпература сэрца; «Каго не дакаралі за маладосць»; Партыйнае заданне; «Я сустрэў чалавека...»; Прыяцельская рэцэнзія; Колер зямлі; Сучасная дуэль; «О, колькі ў нас нянек у літаратуры...»; «Ён заўжды адмывае свае потныя рукі...»; Хусткі; «Думаў, што жыццё падобна да скарбонкі...»; Букет; Пасля вяселля; Жалезныя кветкі; «Кожны дзень адкрываюцца...»; «Часамі, за бутэлькай піва...»; Сівая; Павуцінне бабінага лета; «Век жыву — і ад сваіх бед...»; З хронікі; «Ах, чаму я, калі нарадзіўся...»; «Ніяк не магу...»: [Вершы] // Полымя. № 2; Новыя вершы // Там жа. № 10; Нарыльская тундра; Паштовая скрынка; Пах баравіковы: [Вершы] // ЛіМ. 23 лют.; Ён зарабіў на хлеб; Анкеты; Інструкцыя: [Вершы] // Там жа. 5 кастр.; Руская мова: [Верш] // Сов. Бел. 9 янв.; Добрай раніцы: [Верш] // Чырв. змена. 17 кастр.

1966. О том, что не забудется // Вильнюсское подполье: Воспоминания участников революционного движения в Вильнюсском крае (1920—1939 гг.). Вильнюс; Праз лясы, балаты і паляны. Партызанская песня: [Верш]; Сустракаючы Новы год: [Гумарэска]; Незвычайная справаздача: Быль; Эра хіміі; Пра аглоблю; Ноччу; У доме творчасці і адпачынку; Парада: [Вершы] // Вожык у дарозе. Мн.; Хоць сад абтрэсены даўно; «О як лёгка ісці...»; Статыстыка; «Не назначайце стрэчы ў заапарку...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 66. Мн.; Ave Maria; Народ шумеў...: [Вершы] // Люблю наш край. Мн.; Навстречу солнцу // Советские писатели. Автобиографии. М. Т. 3; Казка пра мядзведзя; Галінка і верабей; Балада пра партызана Дубягу; Сярод лясоў наднёманскіх; Ідуць піянеры: [Вершы] // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн.; З Новым годам; Шматкаляровыя алоўкі; Новаму году; Маці; Маўзалей; Пасёлак Шушанскі; Ля помніка Леніна; Майскі дождж; Свята; Ідуць піянеры; Камуністы; Слова пра партыю: [Вершы] // Чырвоныя лісткі календара. Мн.; Мой хлеб надзённы: [Верш] // Голас Радзімы. № 44; Колер снегу: [Верш] // Там жа. № 51; Вершы з новай кнігі // Полымя. № 3; З кнігі «Перапіска з Зямлёй» // Там жа. № 11; Партыя: [Верш] // Віцеб. рабочы. 5 ліст.; Піяла; На лясной дарозе: [Вершы] // ЛіМ. 8 сак.; Выклік на дуэль: [Верш] // Там жа. 4 ліст.; Балада пра партызана Дубягу; Ля пасёлка Леніна: [Балады] // Ніва. 9 кастр.; Шчасце; Шчасліва ўдалячынь ляцець: [Вершы] // Там жа. 19 снеж.; «Сэрца маё — суверэнная дзяржава...»: [Верш] // Там жа. 25 снеж.

1967. Ідуць піянеры; Ірынка; Як вясна прыйшла; Бусел; Галінка і верабей; Журавель і Чайка; Жук і Слімак; Конь і Леў (Народная казка): [Вершы] // Арлянятам: Анталогія беларускай савецкай дзіцячай літаратуры: У 2 т. Мн. Т. 1; «Калі пачуеш пах жывіцы...»: (З верша «Беларусі») // Беларускі каляндар 1967 г. Беласток; Табе складаю гэты гімн: [Верш] // Горад і годы. Мн.; «У кожным сэрцы...»; Херасімская калыханка; Варшава ў дзень памінак: [Вершы] // Дзень паэзіі—67. Мн.; «Прачытай і перадай другому...»; Хата гураля; Райком; Партыя: [Вершы] // Мы славім Леніна, мы славім партыю. Мн.; Калі спачыў вялікі Ленін...: [Верш] // Наш дарагі Ільіч. Мн.; Легенда пра Куліка: (З паэмы «Янук Сяліба»); Ave Maria: [Верш] // Солнцев П. С., Андреенко В. К. Против тьмы и суеверий. Мн.; Табе складаю гэты гімн: [Верш] // Бярозка. № 5; «Мой гальштук чырвоны...»: [Верш] // Там жа. № 8; У раённай цырульні: [Верш] // Вожык. № 13; Бусел: [Верш] // Вясёлка. № 4; Лісткі календара: Дакумент. дзённік // Полымя. № 1—4. Рэц.: Л і с А. Зрокам мастака і грамадзяніна // ЛіМ. 1967. 14 ліп.; М а л ь д и с А. Дневник поэта // Неман. 1967. № 8; Час і літаратура // Полымя. № 9; Новыя вершы // Там жа. № 11; Сябрам: [Верш] // Звязда. 26 вер.; Ожившие листки календаря // Коммунист Таджикистана. 24 марта; Лісткі календара: Урыўкі з дзённіка // ЛіМ. 6 студз.; Голас нашых сэрцаў: [Прамова на 4-ым з'ездзе пісьменнікаў СССР] // Там жа. 25 мая; Слова да маладых // Там жа. 8 снеж.; [Выступленне М. Танка на 4-м з'ездзе пісьменнікаў СССР] // ЛГ. 31 мая; Насущный хлеб читателя // Лит. Россия. 1 сент.; Шапэн: [Верш] // Ніва. 1 студз.; Родная мова: [Верш] // Там жа. 26 сак.; Хата гураля: [Верш] // Там жа. 15 кастр.; Камуністы: [Верш] // Сел. газ. 1 нояб.; Речь тов. Скурко Е. И. (М. Танка) на похоронах В. И. Козлова // Там жа. 5 дек.; Радасны дзень: [Верш] // Чырв. змена. 1 мая.

1968. Песня пра Леніна: [Верш] // З Леніным у сэрцы. Мн.; Светлячок; Ляжаць пакошаныя травы; Грыбы; Лісце каштанаў; Зіма: [Вершы] // Слова аб роднай прыродзе. Мн.; Камсамолу: [Верш] // Бярозка. № 10; «Табе прарочылі ворагі...»: [Верш] // Голас Радзімы. № 51; Слово о культуре // Культура и жизнь. № 4; Савецкая Беларусь; У Татрах; Песня пра Леніна; Tertium non datur; «Ціха-ціха на світанні...»; «Я рад, што лёс нам стрэцца выпаў...»; Шахцёр; «Уся зямля гарыць у майскай квецені...»; Наследаванне індыйскаму; Хата з краю; «Араў бы нівы, засяваў бы іх...»; На выстаўцы; Памяці Івана Сікоры; «Мне цяжка сказаць, што прыгожая ты...»; «Вы абмінаеце асенні лес...»; На Украіне; «Пад зарапад...»; З берагоў Амазонкі; Паўказка; «Маўчанне тваё...»; «І трэба ж было недасынаць начамі...»; Золак; «Усё шукаю і шукаю...»; «Што можа зрабіць вецер з кропляў дажджу...»; Касмалогія; Перад статуяй Шывы; Дажынкі; «Збіраўся зноў цябе наведаць сёння...»; «Ужо да вечара бліжэй мне, як да золку...»; Здарэнне ў самалёце: [Вершы] // Полымя. № 12; З нагоды свята // ЛіМ. 26 ліст. / У сааўт.; Савецкая Беларусь; Я рад...: [Вершы] // Там жа. 10 снеж.; Аб павышэнні ролі школы ў камуністычным будаўніцтве: Абмеркаванне даклада міністра асветы Беларускай ССР Р. Я. Кісялёва: [Выступленне] // Наст. газ. 3 крас.

1969. «Як аб перажытым народа майго...»; Выкуп нявесты; Сучасны пачатак казкі: [Вершы] // Дзень паэзіі—69. Мн.; Ленін на браневіку; Калі спачыў вялікі Ленін...: [Вершы] // Жыве між нас геній. Мн.; Здарова, таварышы!: [Верш] // Бярозка. № 9; «Калі

мы толькі ўзнімем рукі...»: [Верш] // Голас Радзімы. № 18; На зямлі Суомі: [Верш] // Там жа. № 40; Ленін на браневіку; Суботнік; Жывы Ленін; «Астролагі і розныя варажбіты...»; Песні народу; Пераносім урну з прахам Янкі Купалы; «Трэба заўсёды ўзводзіць масты...»; Маска; «Калі дзень абрыдай не пачаць...»; «Учора, правёўшы 597-е пасяджэнне...»; «У бальніцы правяраюць...»; «Калі з гары Сіная Маісей прынёс...»; «Humanae vitae»; «Ізноў вяртаюся я да ўспамінаў»; Тараторы; «Пачынаецца восень — не тады, калі сіні...»; «Самыя незабыўныя сны...»; «Мне здалося, што ты мяне аклікнула...»; Ля тэлевізара; «Калі б ад тваіх развітальных крокаў і слоў...»; Ноч без цябе; «Усе песні, апроч расстайных, сірочых...»; «Усё часцей спыняюся я...»; Наднарачанскія сосны; Саракі; Прылёгшы пад ядлоўцам; На старым гасцінцы; Хоць раз у год; Канюшына; Узыход сонца; «Я толькі частку невялічкую...»: [Вершы] // Полымя. № 9; Тост за дружбу: [Верш] // Вяч. Мінск. 1 мая; Раніца над Мінскам: [Верш] // Там жа. 3 ліп.; Суботнік: [Верш] // Там жа. 5 ліст.; Партыя: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; Савецкая Беларусь: [Верш] // Гродн. правда. 1 янв.; Ленін на браневіку: [Верш] // ЛіМ. 30 крас.; Пераносім урну з прахам Янкі Купалы; Хоць раз у год; Прылёгшы пад ядлоўцам: [Вершы] // Там жа. 5 вер.; Тут жыў калісьці вялікі Ленін: [Верш] // Там жа. 23 вер.; Навечно в наших сердцах: [Памяти Н. И. Рыленкова] // ЛГ. 2 июля

Сааўт. П. Броўка, П. Панчанка; Вадаспад Адама Міцкевіча: [Верш] // Ніва. 6 ліп.; Жывы Ленін; Маска; Песні народу: [Вершы] // Там жа. 19 кастр.; Пасёлак Шушанскі: [Верш] // Сел. газ. 5 окт.; Мы рады вам, друзья!: Дни литературы РСФСР в Белоруссии // Там жа. 7 окт.; Похороны Петра Федоровича Глебки: [Прамова] // Там жа. 24 дек.

1970. Камсамольская вуліца; Камсамолу: [Вершы] // Арлянятам. Мн.; Ленін на браневіку; Суботнік; Пасёлак Шушанскі; Песня пра Леніна; Жывы Ленін: [Вершы] // З Леніным заўсёды Беларусь. Мн.; Ірынка; Сягоння усе ведаюць добра...: [Вершы] // Крынічка. Мн.; Табе складаю гэты гімн; Мінскі трактар: [Вершы] // Наша рэспубліка. Мн.; І вы прайшлі усе выпрабаванні: [Верш] // Бярозка. № 9; Завеянай дарогай; Скажы; «Чаму ў блакіт нябёс...»: [Вершы] // Голас Радзімы. № 39; Ленін: [Верш] // Полымя. № 4; З новай кнігі: [Вершы] // Полымя. № 9; Хата гураля: [Верш] // Віцеб. рабочы. 21 сак.; Скажы...; «Куды адплываюць аблокі...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 17 вер.; Пасёлак Шушанскі; Жывы Ленін: [Вершы] // Звязда. 29 сак.; Сустрэнемся на вольнай зямлі // ЛіМ. 8 мая; Пятьсот встреч с читателем: [Інтэрв'ю] // Сел. газ. 15 дек.

1971. Прызнанне; Летні дождж; «Яму прысвоілі званне Героя...»: [Вершы] // Дзень паэзіі—71. Мн.; У Брэсце: [Верш] // Слава Арміі Савецкай. Мн.; Новыя вершы // Полымя. № 4; У імя светлай будучыні // Там жа. № 6; Ленін: [Верш] // Работніца і сялянка. № 4; Ля помніка Леніну: [Верш] // Там жа. № 10; Жывы Ленін: [Верш] // Вяч. Мінск. 22 крас.; Новаму году: [Верш] // Там жа. 31 снеж.; Літаратура нашых дзён: [Выступленне] // Звязда. 16 лют.; Спрэчкі па справаздачных дакладах Цэнтральнага Камітэта КП Беларусі і рэвізійнай камісіі КПБ: [Выступленне] // Там жа. 24 лют.; На пярэднім краі жыцця: [Выступленне] // Там жа. 2 ліп.; ЛіМ. 2 ліп.; Па жыццёвым ленінскім шляху: Прамова на 27 з'ездзе КП Беларусі // ЛіМ. 26 лют.; Беларуская літаратура на новым уздыме: [Даклад] // Там жа. 30 крас.; «Ён будзе жыць у сэрцы народа...»: [Прамова на жалобным мітынгу, прысвечаным памяці С. О. Прытыцкага] // Там жа. 18 чэрв.; На высокім уздыме: Прамова на 5 Усесаюзным пісьменніцкім з'ездзе // Там жа. 2 ліп.; Жыцця народнага пясняр // Там жа. 17 вер.; Самое дорогое // ЛГ. 24 марта; Высокие ориентиры эпохи // Там жа. 7 апр.; Перад сном: Новыя вершы // Ніва. 3 студз.; «Дрэвы паміраюць...»; «На пытанне...»; «У маіх песнях...»: [Вершы] // Там жа. 11 ліп.

1972. Уступны артыкул // Горад мільённы і мы. Мн.; Якуб Колас збірае грыбы; Хай будзе святло!; «Нада мною — неба, сонца...»; «Пасля неспадзяваных стрэч...»: [Вершы] // Дзень паэзіі—72. Мн.; Партыя; Тост за дружбу; Сільніцкі: [Вершы] // Залацінкі. Мн.; Ave Maria; Добры дзень; Яна хату бяліла; Нашто ты косы заплятаеш?: [Вершы] // Зорка Венера. Мн.; Утверждение дружбы и братства: (Из беседы с Председателем Правления Союза писателей Белоруссии М. Танком) // Мы обживаем землю. М.; Іграй, гарніст!: [Верш] // Твой піянерскі гальштук. Мн.; На Украіне: [Верш] // Чолом тобі, Славутичу. Поклон тебе, Славута. Паклон табе, Славуціч. Дніпропетровськ; Украіне: [Верш] // Бярозка. № 2; Піянерскі гальштук; Песня пра Радзіму; Ідуць піянеры; Іграй, гарніст!: [Вершы] // Там жа. № 9; І таму мы пяём: [Верш] // Там жа. № 12; Ехаў Бай; Жук і Слімак: [Вершы] // Вясёлка. № 9; Супрацоўніцтва, бяспека, мір // Голас Радзімы. № 1; «Я адплаціў народу...»: З даклада // Там жа. № 29; Родная мова; Мой хлеб надзённы; Ключ жураўліны; Ударыў гром: [Вершы] // Там жа. № 39; Мы з табой, гераічны народ В'етнама!: Заява дзеячаў культуры Беларусі — актывістаў савецкага фонду міру // Там жа. № 42 / У сааўт.; Утверждение дружбы и братства: [Інтэрв'ю] / Зап. В. Юревич // Дружба народов. № 10; Новая кніга: [Вершы] // Полымя. № 9; Эх вы песні...; Ave Maria; Маці; Як я стаў паэтам: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 9; Светлячок: [Верш] // Родная прырода. № 4; Прывет табе, Масква: [Верш] // Віцеб. рабочы. 25 сак.; В'етнам!: [Верш] // Там жа. 19 кастр.; Якубу Коласу: [Верш] // Там жа. 3 ліст.; Вяч. Мінск. 2 ліст.; Звязда. 3 ліст.; Янку Купалу: [Верш] // Вяч. Мінск. 6 ліп.; Пакуль не ступілася джала разца...: [Верш] // Звязда. 12 вер.; Партыя; Рукі маці; Каб ведалі: [Вершы] // Там жа. 17 вер.; Урачыстае пасяджэнне ЦК КП Беларусі і Вярхоўнага Савета БССР: [Прамова] // Там жа. 16 снеж.; Как я стал поэтом: Ответ на многочисленные записки // Знамя юности. 17 сент.; Ідуць піянеры: [Верш] // Зорька. 15 сент.; І сёння, як заўсёды... // ЛіМ. 21 студз.; Летапіс духоўнага жыцця народа: Слова з выпадку саракавых угодкаў ЛіМа // Там жа. 25 лют.; Мы сталі партыяй; В'етнам, В'етнам!; Дарогаю зары; Усе рэкі...; Ёсць на маёй радзіме...: [Вершы] // Там жа. 15 вер.; Ідэйная яснасць, высокае майстэрства: З даклада на Пленуме, прысвечаным 50-годдзю ўтварэння СССР // Там жа. 17 ліст.; Эстафета агню; Мы сталі партыяй: [Вершы] // Маг. праўда. 21 кастр.; Перапіс насельніцтва: [Верш] // Ніва. 17 вер.; В'етнам! В'етнам!; Іграй, гарніст!: [Вершы] // Піянер Бел. 12 кастр.; В дружбе с песней // Правда. 22 янв.; Эстафета агню; Мы сталі партыяй; Гавораць аб гэтым; Партызанская школа; «Што ж сягоння ты міма прайшла...»; Наш край нарачанскі; Дарогаю зары; «Усе рэкі бяруць свой пачатак...»: [Вершы] // Сел. газ. 17 сент.

1973. Песня пра Радзіму; На радзіме Абая: [Вершы] // Братэрства. Мн.; «Не раз уладары...»; «Калі завеш мяне...»; «На шыбе марознай узорам застыў...»: [Вершы] // Дзень паэзіі—73. Мн.; [Выступление на объединенном Пленуме Правлений творческих союзов СССР] // К новому расцвету многонациональной советской культуры. М.; Ave Maria: [Верш]; Легенда пра куліка: [Урывак з паэмы «Янук Сяліба»] // Солнцев П. С., Андреенко В. К. Против тьмы и суеверий. Мн.; На лясной дарозе: [Верш] // Голас Радзімы. № 19; Летні дождж: [Верш] // Там жа. № 34; На камні, жалезе і золаце: [Верш] // Там жа. № 46; З кнігі «Дарога, закалыханая жытам»: [Вершы] // Полымя. № 9; Зіма: [Верш] // Родная прырода. № 6; Свята: [Верш] // Вяч. Мінск. 1 мая; Ля помніка: [Верш] // ЛіМ. 6 ліп.; У Сталінградзе: [Верш] // Сел. газ. 2 февр.; Хай будзе святло!: [Верш] // Там жа. 7 июля.

1974. Прыемнай сустрэчы!: [Прадмова] // Ад вежаў Ферары. Мн.; Старая хата; Санет; Смак віна: [Вершы] // Дзень паэзіі—74. Мн.; Праздник Родины // Хрэстаматыя па гісторыі беларускай савецкай публіцыстыкі. Мн.; Польшча — сястра і сяброўка // Голас Радзімы. № 29; Ля помніка Якубу Коласу: [Верш] // Там жа. № 38; Вяч. Мінск. 20 вер.; ЛіМ. 20 вер.; «Мы многа гаворым і нудна...»: [Верш]; Да чалавечага сэрца: [Інтэрв'ю] / Зап. Т. Рэутовіч // Голас Радзімы. № 45; Писатели в рабочем строю пятилетки // Коммунист Бел. № 2; Красная плошча: [Верш] // Полымя. № 8; З кнігі «Дарога, закалыханая жытам»: [Вершы] // Там жа. № 9; Ад вежаў Ферары: Уступнае слова // Там жа. № 12; Пушкіну: [Верш] // Вяч.

Мінск. 6 чэрв.; «Я быў бы шчаслівы бязмерна...»: [Верш] // Там жа. 15 кастр.; «З сэрца здабываць песні...»: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Бржазоўскі // Там жа. 15 кастр.; Сорак слаўных ступеняў // ЛіМ. 30 жн.; От сердца к сердцу: (Соц. Польше 30 лет) // ЛГ. 24 июля; Зноў я на тых сцежках: [Верш]; Чалавек, паэт, грамадзянін: [Інтэрв'ю] / Зап. У. Майсееў // Мін. праўда. 6 ліст.; Самыя балючыя раны ў дзяцінстве; Нікому, як табе...: [Вершы] // Ніва. 15 крас.

1975. Сустрэча з Янкам Купалам; «Зноў я іду, як калісьці...»; «Я не чакаў, што самі словы...»: [Вершы] // Дзень паэзіі—75. Мн.; Партыя: [Верш] // Камуністы. Мн.; Нарочь: [Прадмова і ўрыўкі з паэмы] // Люди нарочанского края. Мн.; У Брэсце: [Верш] // Рэха ў граніце. Мн.; Хатынь: [Верш] // Слухайце — Хатынь! Мн.; Памяці народнага пісьменніка Беларусі акадэміка АН БССР М. Ц. Лынькова // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 6 / У сааўт.; Призыв, обращенный ко всем // Вопр. лит. № 12; Адыходзячы з хаты: [Верш] // Полымя. № 5; З кнігі «Дарога, закалыханая жытам»: [Вершы] // Там жа. № 8; Жывы Ленін: [Верш] // Работніца і сялянка. № 4; Сустрэнем цёпла і сардэчна: [Інтэрв'ю] / Зап. Я. Каршуноў // ЛіМ. 21 лют.; Бессмертному подвигу посвящается // ЛГ. 19 марта / Сааўт. Л. Якіменка; От истоков к вершинам: [Рэц. на кн.: История советской многонациональной литературы: В 6 т. М., 1970—1974] // Там жа. 30 апр.; Слова: [Верш] // Ніва. 14 вер.; Ёсць у свеце планета Зямля: [Верш] // Там жа. 19 кастр.; Што найсумнейшае ў свеце?..: [Верш] // Там жа. 23 ліст.; Твой цень: [Верш] // Там жа. 30 ліст.; Украіне: [Верш] // Сел. газ. 18 июня.

1976. Бабка; Першы дзень снегападу; Шыбы старой камяніцы; «Не толькі ўзяў таму я гэту мову...»; «Нават найменшую праўду...»; Мне здаецца; «Уся зямля гарыць у майскай квецені...»; Перад сном; Эстафета агню; Ну што пажадаць?: [Вершы] // Ад скарбаў роднае зямлі. Мн.; Ленін на браневіку; «Мы звязаны з табой...»; Чацвёрты; Шчаслівы дзень: [Вершы] // Дзень паэзіі—76. Мн.; Жураўлі Садака Сасакі: [Верш] // Каляда А. Выразнае чытанне. 2 выд. Мн.; Вясновая ода; Ён зарабіў на хлеб; Жыццё бабкі Улляны: [Вершы] // Люблю будзённы дзень... Мн.; [Выступленне на вечары, прысвечаным Дням польскай літаратуры] // Беларусь. № 11; Калі ідзе з'езд камуністаў: [Верш] // Полымя. № 2; Кніга «Дарога, закалыханая жытам»: [Вершы] // Там жа. № 7; Стваральная літаратура нацыі: [Скарочаны пераказ выступлення на 6 з'ездзе пісьменнікаў СССР] // Голас Радзімы. 8 ліп.; Лісце каштанаў: [Верш] // Там жа. 7 кастр.; Сонца рэвалюцыі; Мне смешна, калі гавораць...»: [Вершы] // Гродн. правда. 17 февр.; Слова служыць народу: [Выступленне] // ЛіМ. 25 чэрв.; Наша партыя: [Верш] // Звязда. 24 лют.; Партыя: [Верш] // Знамя юности. 4 февр.; Разам з партыяй, разам з народам: [Прамова] // ЛіМ. 13 лют.; Беларуская літаратура на сучасным этапе камуністычнага будаўніцтва: [Даклад] // Там жа. 14 мая; Свята польскай літаратуры на беларускай зямлі: [Інтэрв'ю] / Зап. У. Анісковіч // Там жа. 1 кастр.; Заўтрашні дзень літаратуры: [Даклад] // Там жа. 24 снеж.; Воспевая подвиг народный // ЛГ. 5 мая; Белорусская литература за последнее пятилетие: Выступление на 6-ом съезде писателей СССР // Там жа. 23 июня; Поступь времени // Там жа. 3 нояб.; Сцяг свабоды; Гербарый; Твой цень: [Вершы] // Сел. газ. 11 янв.; Калі ідзе з'езд камуністаў: [Верш] // Там жа. 29 февр.; Чырв. змена. 24 лют.; Бібліятэка: [Верш] // Сел. газ. 11 мая.

1977. Жаўрук: [Верш] // Беларускі каляндар 1977. Беласток; Лісткі календара: (Год 1935. Год 1936. Год 1937. Год 1938. Год 1939): [Фрагменты дзённікаў] // Беларускі савецкі нарыс: У 2 т. Мн. Т. 1; Не знаю...; У парэпанай раме дзвярэй; Бяссонніца; Дарога...; Голас; Рукі маці: [Вершы] // Дзень добры, мама! Мн.; Братняй Літве: [Верш] // Літоўская савецкая паэзія. Мн. Т. 1; Мой хлеб надзённы: [Верш] // Поэзия Европы: В 3 т. М. Т. 3. Ч. 2; [Выступление на Пленуме СП БССР] // Беларусь. № 2; Книги и библиотеки в нашей жизни: [Інтэрв'ю] / Зап. В. Дышиневич // Библиотекарь. № 9; Кому много дано... // Лит. обозрение. № 3; Ля нарачанскага вогнішча: Успаміны // Маладосць. № 4; Кніга жыцця: [Вершы] // Полымя. № 10; Сон: [Верш] // Гродн. правда. 13 июля; Наш узлёт у будучыню // Звязда. 29 кастр.; Партыя: [Верш] // Там жа. 7 ліст.; Да новых вяршынь, да новых здзяйсненняў // ЛіМ. 21 студз.; «Справа перакладу — ганаровая і адказная...»:[Даклад] // Там жа. 3 чэрв.; Гімн Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік // Там жа. 2 вер. / У сааўт.; «Каб верш працаваў на камунізм!»: [Інтэрв'ю] / Зап. У. Анісковіч // Там жа. 11 ліст.; Моладзі — клопат і ўвагу // Там жа. 16 снеж.; Воплощение мечты // ЛГ. 6 июля; За далью — даль // Там жа. 29 дек.; ...А на хвалях азёр: [Верш] // Мін. праўда. 13 ліп.; «Я спытаў чалавека...»; «Вітаю знаёмыя сцежкі...»; «Выпаў першы снег...»; «Ад гора ўсё ў свеце няміла...»; Я Гуліверам адпачыць прылёг: [Вершы] // Ніва. 27 ліст.; Самакрытыка; Рэчка; На экзамене; Татуіроўка: [Вершы] // Там жа. 11 снеж.; На зары нашага крылатага веку; Спрадвеку...; Прагноз надвор'я; Непадсудная; Як перапісвацца з табой: [Вершы] // Там жа. 18 снеж.

1978. «Я часта прыпыняюся каля сталоў...»; Пчаліны звон; Мой хлеб надзённы; Стары дуб; Партыя; На камні, жалезе і золаце; На радзіме Абая; У Саянах; «На Таймыры ёсць у мяне сябра...»; На Украіне; Ave Maria; Рэквіем; Дым над страхою: [Вершы] // Адданасць. Мн.; У завею; Казак гнаў каня; Балада пра партызана Дубягу; Люцыян Таполя; Антон Нябаба; Балада пра Гаркушу; Балада: [Балады] // Беларуская балада. Мн.; Притыцкий должен жить! // Жизнь, отданная народу. Мн.; Жураўлі Садака Сасакі: [Верш] // Квітней, Радзіма. Красуй, жыццё. Мн.; [Выступление] // Песня дружбы: Дни сов. лит. в Азербайджане. Окт. 1975 г. Баку; Здарова, таварышы; Мы вернемся; «Не шкадуйце, хлопцы, пораху...»; «Мне пару крыл дало...»; Камсамольская вуліца; Шчасце; Ключ жураўліны: [Вершы] // Сэрцам табе прысягаю. Мн.; Урыўкі з дзённіка... Лісткі календара // Уводзіны ў літаратуразнаўства: Хрэстаматыя. Мн.; [Выступленне] // Шестой съезд писателей СССР: Стеногр. отчет. 21—25 июня 1976 г. М.; Не шкадуйце, хлопцы, пораху...: [Верш] // Беларусь. № 12; Сейсмограф — сердце писателя // Вопр. лит. № 4; Чувство семьи единой // Коммунист Бел. № 12; Новая кніга: [Вершы] // Полымя. № 6. Рэц.: Яраш В. Энергія слова // ЛіМ. 1978. 25 жн.; Мікалай Дворнікаў: Паэма // Полымя. № 12. Рэц.: Калеснік У. Гераічны рэквіем // ЛіМ. 1979. 27 крас.; Мисько Я. От Гомеля до Эстремадуры // Сел. газ. 1979. 13 марта; Мятліцкі М. «— Дазвольце мне!..» // ЛіМ. 1979. 2 лют.; Сямёнаў В. Паэма «Мікалай Дворнікаў» — на старонках шматтыражкі // Там жа. 1979. 30 сак.; Абганяючы час // Голас Радзімы. 12 студз.; Час; Трэска з дома Шэкспіра; «Адны радаслоўную сваіх вершаў...»: [Вершы] // Там жа. 10 жн.; «Выйшаў, каб паглядзець на вар'ятаў...»: [Верш] // Там жа. 19 кастр.; Дружба непарушная, вечная // Звязда. 22 ліп.; Обгоняя время // Известия. 1 янв.; Лічу сябе мабілізаваным: [Інтэрв'ю] / Зап. У. Анісковіч // ЛіМ. 5 мая; Усенародная, агульнадзяржаўная справа: [Прамова] // Там жа. 30 чэрв.; Шлях велічны, шлях гістарычны: [Прамова] // Там жа. 22 снеж.; Древо памяти: [Інтэрв'ю] / Зап. В. Помазнева //ЛГ. 17 мая; Особая тема // Там жа. 31 мая; Уверенной поступью // Там жа. 11 окт.; Безыменны ў полі камень: [Верш] // Ніва. 19 сак.; Мы; Кожны раз...; Калісьці...; У планетарыі; Каб зрабіць першы крок; Ізноў на той сцежцы...; Знаць хочаш...: [Вершы] // Там жа. 9 ліп.; Не спяшы, зіма; Адны радаслоўную...; І чым ты так вабіш...; У далеч нязведаную: [Вершы] // Там жа. 23 ліп.; Ты павіталася...; Дамовіліся...; Буду вечна кахаць...: [Вершы] // Там жа. 30 ліп.; Сон над Нёманам: [Верш] // Там жа. 17 вер.; Камсамолу: [Верш] // Піянер Бел. 26 кастр.

1979. Канстанцін Каліноўскі: [Урывак з паэмы «Каліноўскі»] // Гісторыя Беларусі ў літаратурных вобразах. Мн.; Не забывай; Чорныя скібы; Эх вы, песні...; У нас іначай; Да штурму; «Ці падуць калі...»; Спатканне; Ой не гніце, ветры; Над Прыпяццю; Ткала я, ткала палотны; Не плач; Вільня; Павязлі цягнікі; Раманс; На пероне; Каб хутчэй; «Перагледзяць, памацаюць слова...»; Чакаем сонца; «Не стала шмат маіх сяброў...»; Здарова, таварышы!; У дарозе; Я, можа, сотню раз

прайшоў: [Вершы] // Покліч долі адзінай. Мн.; Мой хлеб надзённы: [Верш] // Поэзия Европы: В 3 т. М. Т. 3. Ч. 2; Святло яго душы // Святло яго душы: Успаміны пра Міхася Лынькова. Мн.; Пушкіну: [Верш] Бярозка. № 6; Быліна пра касмічнае падарожжа Мурэша-Бадзіні: [Казка] // Вясёлка. № 5; Бабка; Кормяць Сяргейку: [Вершы] // Там жа. № 6; Блукаючы па сцежках мінулага: Успаміны // Маладосць. № 12; Старое люстэрка; «Я люблю людзей, якія вераць...»; Ты знаеш край, «Насаты дзяцел сеў на пень...»; «Можна ўратавацца...»; Спозненая ода; Вясной; Centauria; Снег і дождж; Алешына; «О родная зямля!..»; «— Я — цар. Магу,— хваліўся Меч...»; Перад Чурлёнісам; «Праўда бывае часцей непрыгожая...»; Дзень настае; Сярэдні верш пра каханне; Пачалі ўспамінаць; «Няўжо ты ўжо забылася...»; Танец са збаном; «Было самотна...»; Пад асеннім дажджом; Веер з Хірасімы; За маім сталом; «Нехта забыў...»; Хлеб 1978 года; Будзільнік; Перад Новым годам; «Неасцярожна...»; Паклон сонцу; «Калі спачыць пара настане...»; І я далей іду: [Вершы] // Полымя. № 9; Рукі маці: [Верш] // Работніца і сялянка. № 3; Звязда. 8 сак.; Вернасць зямлі і людзям: [Інтэрв'ю] // Голас Радзімы. 23 жн.; Centauria: [Верш] // Там жа. 11 кастр.; Героі прыходзяць з жыцця: [Інтэрв'ю] / Зап. Я. Гарэлік // Звязда. 11 крас.; Байцу, грамадзяніну, паэту // ЛіМ. 16 лют.; Вершы з кнігі «Прайсці праз вернасць» // Там жа. 6 крас.; Жывы Ленін: [Верш] // Там жа. 20 крас.; Час патрабуе, час абавязвае: [Даклад] // Там жа. 23 ліст.; Верный ленинский путь! // ЛГ. 1 янв.; [Прадмова да вершаў Р. Баравіковай] // Там жа. 28 февр.; «Я люблю людзей, якія вераць...»; Ты знаеш край: [Вершы] // Ніва. 21 кастр.; Солнце русской поэзии // Сов. Бел. 6 июня; Перо поэта — его оружие: [Інтэрв'ю] / Зап. Е. Горелик // Сов. культура. 17 июля.

1980. Мы вернемся; Не шкадуйце, хлопцы, пораху...; Мне пару крыл...; Камсамольская вуліца; Шчасце; Ключ жураўліны: [Вершы] // Такія сэрцы ў нас. Мн.; Жывы Ленін; Песня пра Радзіму: [Вершы] // Учиться жить по-коммунистически. Мн.; Пушча: [Верш] // Беларусь. № 6; Калі ідзе з'езд камуністаў: [Верш] // Бярозка. № 4; Камсамолу: [Верш] // Там жа. № 9; Леніна імя, слова і справа: [Верш] // Полымя. № 4; «Мне не трэба заводзіць...»: [Верш] // Там жа. № 8; «Помню, мяне разбудзілі...»; Крынічка; Казка пра казку; У сакавіку; «Пііты ва ўсе...»; «Аднойчы мяне...»; «У хлебных магазінах я...»; «Ёсць шчасліўцы...»; «Ніяк не магу высветліць...»; «Калісьці...»; Успаміны; Малітва; «Спадзяваўся сустрэцца...»; «У шчасці...»; «Ноч накрыла разбіты бліндаж...»; «Нашто цябе наведаў, поле...»; «У бітвах са светам варожым...»; На Шыпцы; Алёша; Хісар; «Ужо не раз...»; «Я ў даўгу, які вярнуць мне трэба...»; «Дарога, дарога, дарога...»; Дзве песні; Ліста падам; Пытанні; У шамана; «Шапочуць бярозы ля студні...»; «Я цябе сягоння стрэціў...»; «Як шкада...»; «Няхай — магу табе сказаць...»; Лучнік; «У прыдарожнай...»; Францішак Багушэвіч; Капэла Р. Р. Шырмы; Тыгравая шкура; Вербы ля помніка Шапэну; «Раней...»; «Той, хто сказаў...»: [Вершы] // Там жа. № 9; Без цябе: [Верш] // Работніца і сялянка. № 3; Леніна імя, слова і справа: [Верш] // Там жа. № 11; Партыя: [Верш] // Вяч. Мінск. 12 снеж.; Перад Новым годам: [Верш] // Голас Радзімы. 10 студз.; Ля помніка Леніну: [Верш] // Там жа. 6 сак.; Ленін на браневіку: [Верш] // Гродн. правда. 12 апр.; Леніна імя, слова і справа: [Верш] // Там жа. 20 апр.; 3000 // ЛіМ. 8 лют.; [Прамова на пахаванні П. Броўкі] // Там жа. 28 сак.; [Выступление] // Там жа. 4 ліп.; Его вдохновенные песни // ЛГ. 2 апр.; Юбилей моего друга: (К 70-летию польского писателя Е. Путрамента) // Там жа. 12 нояб.; «Помню, мяне разбудзілі...»; «Аднойчы мяне асяніла думка...»; «Спадзяваўся сустрэцца...»; «У шчасці нават блізкія...»; «Як шкада, што страхавыя ўстановы...»; «Той, хто сказаў...»: [Вершы] // Ніва. 12 кастр.; Паэзія; Крынічка; Пытанні: [Вершы] // Там жа. 19 кастр.; «Ноч накрыла разбіты бліндаж...»: [Верш] // Там жа. 26 кастр.; «Ужо не раз смерць асуджалі на выгнанне...»: [Верш] // Там жа. 23 ліст.; Казка пра казку: [Верш] // Там жа. 14 снеж.; Высокий подвиг души // Правда. 28 нояб.; Певец мира и братства народов // Сов. культура. 2 дек.; Герои наших дней // Труд. 26 окт.

1981. Новаму пакаленню: [Урывак з арт.] // Беларуская дзіцячая літаратура: Хрэстаматыя крытычных матэрыялаў. Мн.; Шчырая песня // Буйло К. Выбр. тв.: У 2 т. Мн. Т. 1; Бабка: [Апавяданне] // Вясёлка. Мн.; [Прадмова] // Нагнібеда М. Вятрылы, поўныя блакіту. Мн.; Сейсмограф — сердце писателя // Содружество литературы и труда: Материалы Всесоюзной творческой конференции писателей и критиков 1978—1980. М.; Піянерскі гальштук; Іграй, гарніст!: [Вершы] // Тверже шаг, пионерия! Мн.; Легенда пра Куліка: (З паэмы «Янук Сяліба»); Ave Maria; Люцыян Таполя: [Вершы] // Туман трэба развеяць. Мн.; Партыя: [Верш] // Беларусь. № 2; Гістарычнаму XXVI з'езду КПСС — наш піянерскі салют: [Верш] // Бярозка. № 2; Чувствовать современность // Дружба народов. № 2; Тры гутаркі: [Інтэрв'ю] / Зап. У. Ліпскі // Маладосць. № 11; Калі ідзе з'езд камуністаў: [Верш] // Политинформатор и агитатор. № 3; ЛіМ. 23 студз.; Піянер Бел. 19 лют.; Чырв. змена. 22 лют.; Кожны дзень: [Верш] // Полымя. № 2; Хлеб і віно, агонь і сябры: [Вершы] // Там жа. № 8; З вяршыні веку // Там жа. № 9; Сёмая вада па кісялю; Сон пра агарод; Лёс; Перад партрэтам Пятра Сергіевіча: [Вершы] // Голас Радзімы. 8 кастр.; Творчасць у імя Радзімы // Звязда. 8 студз.; Адказнасць перад народам: [Выступленне] // Там жа. 3 ліп.; «Як жыта калосіцца...»: [Інтэрв'ю] / Зап. М. Сінельнікаў // ЛіМ. 2 студз.; Адлюстроўваць подзвігі народа: [Прамова] // Там жа. 30 студз.; Задачы беларускай літаратуры ў святле рашэнняў XXVI з'езда КПСС і XXIX з'езда КПБ: [Даклад] // Там жа. 17 крас.; Адказнасць перад народам: [Выступленне] // Там жа. 10 ліп.; Над магілай М. Багдановіча: [Верш] // Там жа. 4 снеж.; [Выступление на VII съезде писателей СССР] // ЛГ. 8 июля; Рукі маці: [Верш] // Ніва. 24 мая; Калі; Сон пра агарод: [Вершы] // Там жа. 20 вер.; Поўня; Сёмая вада па кісялю; Пасля маскарада; На горных дарогах; «Не абмінай найменшых сцежак...»; «Мы ўсе — пералётныя птушкі...»: [Вершы] // Там жа. 27 вер.; Панарама бітвы за хлеб: [Верш] // Сел. газ. 11 окт.; У імя чалавека: [Інтэрв'ю] / Зап. М. Федзюковіч // Чырв. змена. 19 крас.

1982. На радзіме Абая; «Паслухайце, вясна ідзе...»; Маці; Партыя; Ave Maria; Сонечны гадзіннік; Перапіска з зямлёй; Наднарачанскія сосны; «Божа мой шчодрасці...»: [Вершы] // Дзень паэзіі—82. Мн.; Янка Купала // Купала Я. А хто там ідзе?: На мовах свету. Мн.; Здарова, таварышы; Родная мова; Партыя; Ленінград; Руская мова; На радзіме Абая; Песня дружбы: [Вершы] // На сцягу і ў сэрцы. Мн.; Янку Купалу; Пераносім урну з прахам Янкі Купалы; Ля помніка Янку Купалу; Якубу Коласу («Тады ў мяне быў свет, як поле выгана...»); Якубу Коласу (Каб гэткі прайсці шлях жыццёвы бясконцы...); Ля помніка Якубу Коласу: [Вершы] // Нам засталася спадчына. Мн.; На Украіне: [Верш] // Чолом тобі, Славутичу. Поклон тебе, Славута. Паклон табе, Славуціч. Дніпропетровськ; М.; Мн.; Сэрца б'ецца ў такт радку: [Вершы] // Беларусь. № 9; «Мой гальштук чырвоны...»: [Верш] // Бярозка. № 1; Ідуць піянеры; «Люблю твае, Нарач, затокі і тоні...»: [Вершы] // Там жа. № 9; Юбілейнае; Скарга буркуна; «Была калісьці...»; «Пасля розных паэм і вершаў...»; Творчая спрэчка: [Вершы] // Вожык. № 17; Чаму ў нас усходзіць; Раней сонца; Вавёрка і дзяцел: [Вершы] // Вясёлка. № 9; Достойное место// Дет. лит. № 9; Однозвучны с именем Белоруссии: Купала и Колас, певцы свободы // Курьер ЮНЕСКО. № 12; У Вязынцы: [Верш] // Полымя. № 6; Семдзесят: [Вершы] // Там жа. № 8; [Выказванне пра Якуба Коласа] // Там жа. № 10; Летапіс вялікіх здзяйсненняў // Там жа. № 11; На камні, жалезе і золаце: [Верш] // Там жа. № 12; «Помню: маці заўсёды клалася спаць...»; Красная плошча; «Аслепшы, яшчэ можна з кульбакай...»; Без цябе; Зара над Нараччу; «Ты помніш з летняю смугой...»; Ave Maria; Вывучэнне мовы: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 9; Якубу Коласу: [Верш] // Вяч. Мінск. 3 ліст.; Сонца дружбы // Там жа. 30 снеж.; Наша партыя; Вецер Радзімы; На лясной дарозе; На пераклічцы: [Вершы] //

Звязда. 17 вер.; Дарыць людзям песні: [Інтэрв'ю] / Зап. Я. Гарэлік // Там жа. 17 вер.; Наст. газ. 15 вер.; «Колькі гора зазнала ў жыцці, колькі раз...»: [Верш] // Звязда. 18 вер.; Память и долг // Красная звезда. 20 февр.; Руская мова: [Верш] // ЛіМ. 26 лют.; Жывы Ленін: [Верш] // Там жа. 16 крас.; Беларускай песні ўладар // Там жа. 2 ліп.; Идеал достижим!: (О лит. критике) // ЛГ. 27 янв.; Песня поэта // Там жа. 30 июня; Верность // Там жа. 6 окт.; Соединять сердца народов // Лит. Россия. 12 марта; Кніга жыцця: [Верш] // Наст. газ. 6 кастр.; Жук і Слімак: [Верш] // Ніва. 6 чэрв.; Мой хлеб надзённы: [Верш] // Там жа. 19 вер.; Над Бугам: [Верш] // Там жа. 3 кастр.; На пераклічцы: [Верш] // Там жа. 14 ліст.; Піянерскі гальштук: [Верш] // Піянер Бел. 17 вер.; Плошча яго імя: [Верш] // Сел. газ. 3 нояб.

1983. [Выказванне пра паэзію У. Маякоўскага] // Братэрства. Мн.; Ад самай калыскі...: [Прадмова]; Піянерскі гальштук; Іграй, гарніст; Ехаў казачнік Бай: [Вершы]; Галінка і верабей; Жук і Слімак: [Казкі] // Вяснянка. Мн.; Слово о Маяковском: [Выказванне] // День поэзии—83. М.; Ленін на браневіку; Калі ідзе з'езд камуністаў; Партыя; Жывы Ленін: [Вершы] // Заўсёды з Леніным. Мн.; Быліна пра касмічнае падарожжа Мураша Бадзіні: [Казка ў вершах] // Казкі беларускіх пісьменнікаў. Мн.; Урокі цікавых сустрэч. Мн.; Янка Купала... // Купала Я. А хто там ідзе?: На мовах свету. Мн.; Вось ізноў я спеў капэлы чую // Песня на ўсё жыццё: Успаміны пра Р. Р. Шырму. Мн.; [Прамова на сёмым з'ездзе пісьменнікаў СССР] // Седьмой съезд писателей СССР. М.; Сонца рэвалюцыі; Шчаслівы дзень; Просьба: [Вершы] // Шчаслівы дзень. Тбілісі; Ля возера; Зямля, адкуль мы родам: [Успаміны] // Беларусь. № 7; Стагоддзе першае, назаўсёды памятнае // Мастацтва // Бел. № 2; Думы о родной партии // Полит. самообразование. № 7; Вершы з новай кнігі «За маім сталом» // Полымя. № 8; Мы сталі партыяй: [Верш] // Вяч. Мінск. 16 снеж.; Пачакай; Цымбалы; «Я з'явіўся, як ўсё на свеце...»; Вада; «Да чаго ж марудна...»; «Каб пасадзіць дрэва...»: [Вершы] // Голас Радзімы. 22 вер.; Здабыткі беларускай культуры: Новыя лаўрэаты // ЛіМ. 7 студз.; Вучыцца ў народа: вучыцца ў жыцця // Там жа. 6 снеж.; У истоков новой культуры // ЛГ. 4 мая; Сказ пра паўстанца: З паэмы «Каліноўскі» // Ніва. 20 сак.; «Я з'явіўся...»; «Быць Мастаком...»; Каб гаварыць; «Помню, калісь...»: [Вершы] // Там жа. 11 вер.; Жазло; «З усіх дагавораў на свеце...»: [Вершы] // Там жа. 23 кастр.; Пачакай; Дзень першага пацалунка: [Вершы] // Там жа. 27 ліст.; «Чакаю цябе гадзіну...»: [Верш] // Там жа. 18 снеж.; Время творчества // Правда. 22 июня.

1984. Юсуп Хапалаеў: [Уступнае слова] // Братэрства. Мн.; Братняй Літве // Бурштынавыя пацеркі. Мн.; Піянерскі гальштук: [Верш] // Бярозка. Мн.; Маці; «Колькі за свой век наадкрываў я...»: [Вершы] // Дзень паэзіі—84. Мн.; Не шкадуйце, хлопцы, пораху...»; Гастэла; Гэта было, камісар... (Міхасю Лынькову): [Вершы] // За цябе, радзіма! Мн.; [Выступленне] // Под знаменем партийности и народности: Материалы юбилейного пленума правления Союза писателей СССР, посвященного пятидесятилетию создания Союза. М.; Корни глубокие, крылья могучие // Союз наш ненарушимый. К.; Шчасліва ўдалячынь ляцець; Жывы Ленін; Балада пра партызана Дубягу; Казка пра Мядзведзя; Галінка і верабей; Жук і Слімак; Быліна пра касмічнае падарожжа Мураша Бадзіні: [Вершы] // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн.; Спатканне; Песня кулікоў; Раманс; Здарова, таварышы; Родная мова; Добра было б...; Рукі маці; Шчасце; «Прачытай і перадай другому!..»; Бібліятэка; Наднарачанскія сосны; Мы сталі партыяй; «Нічым не пацешу нашчадкаў сваіх...»; «Ты не хавайся, не ўцякай...»; Калі ідзе з'езд камуністаў; «Пра сапраўдны смак хлеба...»; Янук Сяліба (Урывак); Люцыян Таполя: [Вершы] // Хрэстаматыя па беларускай савецкай літаратуры. Мн. Ч. 2; Новаму году; Ідуць піянеры: [Вершы] // Чырвоныя лісткі календара. Мн.; Песня дружбы: [Верш] // Беларусь. № 1; Іграй, гарніст!: [Верш] // Бярозка. № 12; Салют перамогі: [Верш] // Вожык. № 21; Жэтон: [Верш] // Маладосць. № 6; Салют Перамогі; «Кажуць...»; Малітва; «О, не пакідай мяне, смех...»; «Пошум траў і лістоў, посвіст крыл кажаноў...»; Табе; Махтумкулі; Туркменскі дыван; Чырвонай Лодзі; У іх славу; Калі вы будзеце...; Па даўняй звычцы; «Прыснілася...»; «Ад вясенняй расы травы зелянеюць...»; Я — твой; «Калісьці...»; «Кожны знае...»; Стагаванне; «Ля апаленага бліскавіцай камля...»; «Разбіла жбан...»; «Хіба няма нічога цяжэйшага...»; Пра адпушчэнне грахоў; Хвоя; «Здаецца, перагаварыў з усімі...»; Жанчына; Асеннім зарападам; «Дзе толькі я не пабываў...»; І як тут не наракаць; «Адлятаюць гады журавамі...»; «Вось ужо...»; Паштоўка; Дзьмухаўцы; Садзіце лясы!: [Вершы] // Полымя. № 9; Добры дзень: [Верш] // Работніца і сялянка. № 5; Песня пра Радзіму: [Верш] // Віцеб. рабочы. 6 кастр.; Я — твой; Садзіце лясы!: [Вершы] // Голас Радзімы. 8 ліст.; На службе свайго часу // Звязда. 18 вер.; Здравствуйте, товарищи!: 1939—факт истории // Комс. правда. 16 сент.; У заўсёднай сувязі з жыццём // ЛіМ. 23 сак.; Памяці герояў: [Верш] // Там жа. 4 мая; У дзень свята: [Верш] // Там жа. 29 чэрв.; Сцвярджаць вышэйшую праўду аб чалавеку: [Даклад] // Там жа. 28 вер.; Разам з народам — па шляху камунізму: [Даклад] // Там жа. 16 ліст.; Суровый и яростный мир: Василю Быкову — 60 лет // ЛГ. 20 июня; Великая литература Страны Советов: [Выступленне] // Там жа. 3 окт.; Лит. Россия. 5 окт.; Сов. культ. 26 сент.; «Помнім, як першы раз...»: [Верш] // Ніва. 1 студз.; «Мне здаецца, найшчасліўшымі былі мы...»: [Верш] // Там жа. 8 студз.; «Не!»: [Верш] // Там жа. 22 студз.; Разважанні ганчара; «Горы мяне вабяць вышынёй»; Цымбалы: [Вершы] // Там жа. 5 лют.; Вада; «Да чаго ж марудна...»: [Вершы] // Там жа. 25 сак.; «І калі адгасцяваць паспелі...»: [Верш] // Там жа. 15 крас.; «О, развяжы, паэзія, язык мой...»: [Верш] // Там жа. 22 крас.; «Я даўно слоў шукаю такіх...»: [Верш] // Там жа. 29 крас.; Чырвонай Лодзі; Калі вы будзеце...; Па даўняй звычцы: [Вершы] // Там жа. 4 ліст.; І як тут не наракаць: [Верш] // Там жа. 9 снеж.; «Пошум траў і лістоў, посвіст крыл кажаноў...»: [Верш] // Там жа. 30 снеж.; Прывет табе, край мой!: [Верш] // Сел. газ. 22 июля.

1985. Выказванні аб вуснай народнай творчасці: [Урыўкі] // Беларускі фальклор. Мн.; Песня дружбы; У Хірасімскім музеі; Гібакуша; Садзіце лясы!: [Вершы] // Воляй азорыцца свет. Мн.; Жывы Ленін; Форма Зямлі; «Ёсць у сусвеце планета Зямля...»; «Закалыхваючы, пэўна, стомленая...»; Ля помніка Янку Купалу; Ля помніка Якубу Коласу; Радзіма; Наднарачанскія сосны; «На вуліцы, на якой я жыву...»; У беларускую восень; Памяці Івана Сікоры; «Добры з ваўка музыка...»; Зарапад; Трэска з дома Шэкспіра; На радзіме Гамлета; Tertium non datur; Пісьмо, вылаўленае ў моры; Вернасць; «Глухая партызанская дарога...»; Перакройванне шыняля; Кірункі свету; Зацьменне сонца; Зямное прыцяжэнне; «Я помню, калі быў слязой дажджавой...»; «Нада мною — неба, сонца...»; Мой хлеб надзённы: [Вершы] // Духмяныя верасы. Мн.; Ave Maria: [Верш // Книга юного атеиста. Мн.; Маці; Балада пра партызана Дубягу; Партызанскія бярозы; Прыгода з дажджом: [Вершы] // Партызаны, партызаны... Мн.; На службе своего времени // Рождено жизнью, проверено практикой. Мн.; У полі; Шахцёр; На пытанне...: [Вершы] // Твой зорны час. Мн.; «Да штыка прыраўняўшы пісьмо...» [Падборка лістоў ваеннага часу] // Беларусь. № 5; С пленума правления СП СССР: Литовская литература сегодня // Вопр. лит. № 11 / У сааўт.; «Загінула маці, разбурана хата...»: [Верш] // Вясёлка. № 5; О прошлом во имя будущего // Новый мир. № 5; Збор калосся: [Вершы] // Полымя. № 9; Памяці Івана Сікоры: [Верш] // Сел. х-во Бел. № 10; Збор калосся; «Чамусьці праз далеч...»; Вясенні канцэрт; З даўніх прыказак; Маўчанне; У лістапад; Пра іншапланецян: [Вершы] // Голас Радзімы. 5 снеж.; Дружба, загартаваная ў змаганні: Да 40-годдзя Дагавора аб дружбе, супрацоўніцтве і ўзаемнай дапамозе паміж СССР і ПНР // Звязда. 20 крас.; Здабыткі нашай культуры // ЛіМ. 4 студз.; Жывы Ленін: [Верш] // Мін. праўда. 20 крас.; «Каб пасадзіць дрэва...»: [Верш] // Ніва. 10 лют.; На брацкай зямлі: [Верш] // Там жа. 21 крас.; Тост за дружбу: [Верш] // Там жа. 28 крас.; «Прасвечвалі рэнтгенамі, правяралі кардыёгра-

фамі...»: [Верш] // Там жа. 27 кастр.; Дождж Л. Стафа: [Верш] // Там жа. 10 ліст.; Пясочны гадзіннік: [Верш] // Там жа. 17 ліст.; У лістапад: [Верш] // Там жа. 24 ліст.; Настольнік: [Верш] // Там жа. 22 снеж.; З дауніх прыказак; Пасля снегападу: [Вершы] // Там жа. 29 снеж.; Не шкадуйце, хлопцы, пораху...: [Верш] // Чырв. змена. 5 мая.

1. 4.

Бранеўская Я. Вандроўкі меднага грошыка / З пол. Мн., 1956.

На зорных шляхах: З паэзіі народаў свету. Мн., 1991.

1936. Горкі М. Песня аб Буравесніку / З рус. // Наша воля. 7 ліп.; Яго ж. Песня аб Сокале / З рус. // Там жа. 4 жн.

1937. Пушкін А. Памятнік; Вязень; Анчар; Для родных берагоў: [Вершы] / З рус. // Бел. летапіс. № 4; Лермантаў М. Малітва: [Верш] / З рус. // Снапок. № 5.

1938. Міцютэ О. Пасаг: [Верш] / З літ. // Бел. летапіс. № 2; Франко І. Каваль: [Верш] / З укр. // Там жа. № 3; Александравічус Я. Пейзаж; Раніца; Міцютэ О. Страшныя дні: [Вершы]; Жукаўскас А. Мая зямля: Урывак / З літ. // Калоссе. № 2.

1939. Міцютэ О. Роднаму месцу: [Верш] / З літ. // Калоссе. № 1; Шаўчэнка Т. З «Гамаліі»: Урывак; «Мне ўсёроўна»: [Верш] / З укр. // Там жа. № 2.

1940. Сэльм А. Перамога: Апавяданне / З пол. // Полымя рэвалюцыі. № 3; Міцкевіч А. Акерманскія стэпы: [Верш]; «Не дбаю, якое праклянце...» (з «Дзядоў», ч. III)/ З пол. // Там жа. № 11; Вольная праца. 26 ліст.; Яго ж. Бура: [Верш] / З пол. // Вольная праца. 19 ліст.; Палес. праўда. 26 ліст.; Яго ж. З «Крымскіх санетаў»; Акерманскія стэпы; Бура / З пол. // ЛіМ. 16 ліст.; Яго ж. Дзяды, ч. III / З пол. // Там жа. 23 ліст.; Яго ж. Дзяды, частка III: [Урывак]; Бура: [Верш] / З пол. // Сялян. газ. 26 ліст.; Яго ж. Не дбаю, якое праклянце: [Верш] / З пол. // Чырв. змена. 24 ліст.

1941. Міцкевіч А. Звярыны лог: [Урывак з «Пана Тадэвуша»] / З пол. // Вольная праца. 11 чэрв.

1943. Суркоў А. Партызанская песня / З рус. // Раздавім фашысцкую гадзіну. № 92; Алфёраў А. Слон і змяя: [Верш] / З рус. // Там жа. № 96; Мінскі Л. Эрзац / З рус. // Там жа. № 98.

1945. Крылоў І. Вяльможа; Зязюля; Певень: Байкі / З рус. // Крылоў І. Байкі. Мн.; Міцкевіч А. Звярыны лог: (З паэмы «Пан Тадэвуш») / З пол. // ЛіМ. 2 снеж.; Дудзін М. Між гурб адтаўшыя лыжні...»; Ліхараў Б. Камень: [Вершы] / З рус. // Там жа. 12 снеж.

1947. Раждественскі У. Мой Ленінград: [Верш] / З рус. // Беларусь. № 3; Рыльскі М. Брату — рускаму: [Верш] / З укр. // Полымя. № 1; Хрысціч М. «Прыйшлі і хлопцы і дзяўчаты...»; Сэрца: [Вершы] / З укр. // Там жа. № 5.

1948. Пракоф'еў А. Нявеста: [Верш] / З рус. // Пракоф'еў А. Выбр. вершы. Мн.; Міцкевіч А. Бура: [Верш] / З пол. // Беларусь. № 12; Яго ж. З эпілога да «Пана Тадэвуша»; З Крымскіх санетаў; Хор стральцоў; Песня (з III часткі «Дзядоў»): [Вершы] / З пол. // Полымя. № 12.

1949. Пушкін А. Няньцы; Анчар; Рэха; Я зноў наведаў: [Вершы] / З рус. // Пушкін А. Выбр. тв. Мн.; Яго ж. Я зноў наведаў: [Верш] / З рус. // Беларусь. № 6; Сасюра У. Любіце Украіну: [Верш] / З укр. // Там жа. № 8; Пушкін А. Няні: [Верш] / З рус. // Бярозка. № 6; Ліўшыц У. Бітва на рэйках: Паэма З рус. // Полымя. № 3 / Сааўт. пер. А. Вялюгін; Пушкін А. Дон; Анчар; Няньцы; Рэха: [Вершы] / З рус. // Там жа. № 6.

1950. Крылоў І. Зязюля і Певень; Вяльможа: [Байкі] / З рус. // Крылоў І. Байкі. Мн.; Тычына П. Беларусі; Бажан М. «Стаіць чалавек у зораносным Крамлі...»; Варанько П. Я той, што грэблі рваў: [Вершы] / З укр. // Полымя. № 8; Пракоф'еў А. Адказ: [Верш] / З рус. // ЛіМ. 23 снеж.

1951. Тычына П. Беларусі: [Верш] / З укр. // Беларусь. № 1; Венцлава А. На беразе Дуная; Сяло Міхайлаўскае: [Вершы] / З літ. // Полымя № 7.

1952. Ісакоўскі М. Янка Грай; Магіла піянера; Вішня на гары расла; Тут пахаваны чырвонаармеец: [Вершы] / З рус. // Ісакоўскі М. Выбр. тв. Мн.; Маякоўскі У. Парыж; Англійскаму рабочаму; Апавяданне ліцейшчыка Івана Козырава аб усяленні ў новую кватэру: [Вершы] / З рус. // Маякоўскі У. Выбр. тв. Мн.; Рыльскі М. Брату — рускаму; Галубы над Масквой; Ураджай; Домік у Тульчыне: [Вершы] / З укр. // Рыльскі М. Выбр. тв. Мн.; Тычына П. Беларусі; Рыльскі М. Ураджай; Домік у Тульчыне; Галубы над Масквой; Бажан М. «Стаіць чалавек у зораносным Крэмлі...»; Прыгара М. Любоў; Дзмітэрка Л. «Па-над Дунаем спее вінаград...»; Тудор С. Песня Кацярыны; Стэльмах М. «Я ранены ляжаў...»; У дождж; Варанько П. Я той, што грэблі рваў; Гуцулка спявае; Шпорта Я. У Тэгеране; Рудзь М. «Сядзем укруг за сталом...»; Забашта Л. Слова гуцулкі: [Вершы] / З укр. // Украінская савецкая паэзія. Мн.; Хікмет Н. Эпітафія пятнаццаці; Смерць радавога; Прыходзь жа, калі ласка; Аптымізм; Рамантыка; Анатоліі: [Вершы] / З тур. // Полымя. № 2; Неруда П. Хай абудзіцца лесаруб! З паэмы / З ісп. // Там жа. № 3; Тувім Ю. З паэмы «Кветкі Польшчы»; Варашыльскі В. З паэмы «Ноч камунара»; Пастэрнак Л. Пабло Неруду; Важык А. Гісторыя; Нэндза-Кубінец С. Яносік: [Вершы] / З пол. // Там жа. № 5; Ісакоўскі М. Тут пахаваны чырвонаармеец Янка Грай; Магіла піянера; Вішня на гары расла: [Вершы] / З рус. // Там жа. № 6; Вальсюнене В. Партыя Леніна — Сталіна; Цільвіціс Т. Заява; Межалайціс Э. Песня Савецкай Літве: [Вершы] / З літ. // Там жа. № 12.

1953. Маякоўскі У. Парыж; Англійскаму рабочаму; Апавяданне ліцейшчыка Івана Козырава; Раждественскі В. Мой Ленінград; Ушакоў Н. Ты ў сад уваходзіш; Пракоф'еў А. Нявеста; Кірсанаў С. Дума пра Гуцульшчыну; Шэфнер В. Шыпшыннік: [Вершы] / З рус. // Руская савецкая паэзія. Мн.; Твардоўскі А. Ля слаўнай магілы: [Верш] / З рус. // Твардоўскі А. Выбр. тв. Мн.; Грышашвілі І. Шлях да камунізма сынам азарыў / З груз.; Рза Р. Помнік / З азерб.; Хікмет Н. Успамінаю / З тур.: [Вершы] // Полымя. № 4.

1954. Цільвіціс Т. Заява; Венцлава А. Сяло Міхайлаўскае; На беразе Дуная; Вальсюнене В. Партыя Леніна — Сталіна; Межэлайціс Э. Песня Савецкай Літве: [Вершы] / З літ. // Паэты Савецкай Літвы. Мн.; Тычына П. Беларусі: [Верш] / З укр. // Тычына П. Выбр. тв. Мн.; Кэ Зуі Пін. Баку: [Верш] / З азерб. // ЛіМ. 2 кастр.

1955. Міцкевіч А. Да М... («Прэч з маіх вочаў...»); Хор стральцоў; Фарыс; Паліліся мае слёзы...; Акерманскія стэпы; Бура; Выгляд гор са стэпаў Казлова; Гара Кікінеіс; Лілеі: Вершы; «Не дбаю, якое праклянце...» (З «Дзядоў»; з часткі трэцяй); Пушча; З эпілога (З «Пана Тадэвуша») / З пол. // Міцкевіч А. Выбр. тв. Мн.; Тувім Ю. Невядомае дрэва; Сланімскі А. Суд; Да чытача; Івашкевіч Я. Матка Белаяніса; Бранеўскі У. Элегія на смерць Людовіка Варынскага; Пшыбось Ю. Работніцы; Важык А. Гісторыя; Дабравольскі С. Р. Балада пра Аляксандра з Штэмберка Костку-Наперскага; Пастэрнак Л. Пабло Неруду; Слабоднік В. Руіны варшаўскай філармоніі; Пра вялікае адзінства; «Хто без айчыны...»; Путрамент Е. Карабін; Левін Л. Романса; Лец С. Рэмблёў; Пентак С. Бабулька і я; Кубяк Т. Песня на добрую ноч; Непагода; Нэндза-Кубінец С. Яносік; Зембіцкі С. Чырвоны сцяг: [Вершы] / З пол. // Сучасная польская паэзія. Мн.; Тувім Ю. Невядомае дрэва; Сланімскі А. Да чытача; Івашкевіч Я. Матка Белаяніса; Бранеўскі У. Элегія на смерць Людвіга Варынскага; Дабравольскі С. Р. Балада пра Аляксандра з Штэмберка Костку-Наперскага; Слабоднік У. Руіны Варшаўскай філармоніі; Путрамент Е. Карабін; Левін С. Раманса: (Урывак з паэмы «Слова аб каралю Свярчэўскім»); Лец С. Рэмблёў; Пентак С. Бабулька і я; Кубяк Т. Песня на добрую ноч; Непагода; Зембіцкі С. Чырвоны сцяг: [Вершы] / З пол. // Полымя. № 4;

Міцкевіч А. Фарыс; «Паліліся мае слёзы...» [Вершы] / З пол. // Там жа. № 11; Яго ж. З «Крымскіх санетаў»; Акерманскія стэпы; Бура / З пол. // Мін. праўда. 26 ліст.; Яго ж. «Паліліся мае слёзы...»; З «Дзядоў» / З пол. // Чырв. змена. 26 ліст.

1957. Варанько П. Песня ветэрана; Рыльскі М. Размова з другам: [Вершы] / З укр. // Дзень украінскай паэзіі. Мн.; Нагнібяда М. Дарога ў Гурыю: [Верш] / З укр. // Нагнібяда М. Песня з Украіны. Мн.; Рыльскі М. Размова з лесам: [Верш] / З укр. // Беларусь. № 6; Пракоф'еў А. Беларусі; Сябрам; «Ой, ляцелі гусі...»; Лявоніха; Яшчэ пра дружбу: [Вершы] / З рус. // Полымя. № 1; Харык І. Падпольшчык: [Верш] / З яўр. // Там жа. № 4; Нагнібяда М. Дарога ў Гурыю: [Верш] / З укр. // Там жа. № 5; Варанько П. Песня ветэрана: [Верш] / З укр. // Там жа. № 6; Пракоф'еў А. «Ой, ляціце думы...»: [Верш] / З рус. // Ніва. 17 лют.

1958. Венцлава А. Спыніся, вечар, на хвіліну!; Рэймерыс В. Крылы: [Вершы] / З літ. // Галасы сяброў. Мн.; Пракоф'еў А. Ой, ляціце думы: [Верш] / З рус. // За вярт. на Радзіму. № 41; Яго ж. Беларусі: [Верш] / З рус. // Там жа. № 43; Венцлава А. Спыніся, вечар, на хвіліну!; Рэймерыс В. Крылы: [Вершы] / З літ. // Полымя. № 5; Рыльскі М. На братняй зямлі: [Верш] / З укр. // Там жа. № 12; Бранеўскі У. Горад мой...; Мне шкада...; Дабравольскі С. Р. Прыгажосць і праўда; Кубяк Т. Гадзіннік на ратушы аднаго мястэчка; Нэндза-Кубінец С. Бура; Слуцкі А. Дзве шпагі; Стаф Л. Вясна: [Вершы] / З пол. // ЛіМ. 14 вер.; Бранеўскі У. Горад мой; Дабравольскі С. Р. Прыгажосць і праўда; Слуцкі А. Дзве шпагі: [Вершы] / З пол. // Мін. праўда. 1 ліст.; Міцкевіч А. Акерманскія стэпы: [Верш] / З пол. // Ніва. 6 снеж.; Левін Л. Романса: [Урывак з паэмы «Слова аб Каралю Свярчэўскім»] / З пол. // Чырв. змена. 19 чэрв.

1959. Славацкі Ю. У Швейцарыі: Паэма / З пол. // Славацкі Ю. Выбранае. Мн.; Полымя. № 7; Мао-Цзе-дун. Вялікі паход; Снег; Сяо Сынь. Ціха: [Партызанская калыханка]: [Вершы] / З кіт. // Там жа. № 10; Пракоф'еў А. Сябрам: [Верш] / З рус. // ЛіМ. 3 студз.; Зембіцкі С. Чырвоны сцяг: [Верш] / З пол. // Ніва. 8 сак.

1960. Сасюра У. «Ці знаеш ты світанні ў полі...»; Раяль; «У сэрцах полымем шугае...»; Любіце Украіну: [Вершы] / З укр. // Сасюра У. Выбранае. Мн.; Кэмпе М. Наша любоў; Я не магу маўчаць; Судрабкалн Я. Радзіма: [Вершы] / З лат. // Полымя. № 8.

1961. Бранеўскі У. Элегія на смерць Людвіка Варынскага; Паэт; Дрэва ў роспачы; Вераснёвае сонца; Я жыў: [Вершы]; З паэмы «Вісла» / З пол. // Бранеўскі У. Дарогай дзён. Мн.; Пракоф'еў А. «Ці на яве, ці то ў сне...»; «Як святло, жывеш ва мне, Равена...»: [Вершы] / З рус. // Пракоф'еў А. Прызнанне ў любові. Мн.; Ясічак Г. Пявучая вада: [Верш] / З пол. // ЛіМ. 29 вер.

1963. Байран Д. Г. Інэсе; Урывак; Стансы: [Вершы] / З англ. // Байран Д. Г. Выбранае. Мн.; Бойка Г. Барабан; Сараканожка; Разумнікі: [Вершы] / З укр. // Бойка Г. Два Міколы. Мн.; Юрандот Е. Пра аднаго Ігнацага Пліску: [Верш] / З пол. // Вожык. № 22; Мальцінскі Х. Лірыка: «Я дома, прызнацца, асоба і зух...»; Мой сусед; «Ледзьве я пазнаў па бруку...»; «Сцяблінку цягне муравей перад сабой...»; «Ты ззяеш нават між дзяўчат усіх...»; «Глянь, на ўзлессі — пяць бярозак стройных, маладых...»; «Цяпер чацвёра нас — сям'я...»: [Вершы] / З яўр. // Полымя. № 5; Герасімовіч Е. Хлеб; Свінарскі А. У Севільі; Левін Л. Ёсць над Волгай; Курыята Е. Дачушцы: [Вершы] / З пол. // ЛіМ. 23 ліп.

1964. Хелемскі Я. «Неман, Нямунас, Нёман...»: [Верш] / З рус. // Полымя. № 1; Гамуліцкі В. На Белай Русі; Герасімовіч Е. Зімнія ўспаміны; Туркоўскі Л. Карыфеі; Бучыньскі С. Ты помніш?: [Вершы] / З пол. // Там жа. № 6; Камадзіньскі Б. «Годы, што полымем білі ў юнацтва»; Озга-Міхальскі Ю. «Хмару схапіў я...»; Паўлікоўская-Яснажэўская М. Каўчэг над горадам; Косы; Фрасік Ю. Вяртанне: [Вершы] / З пол. // Там жа. № 7; Братунь Р. У гасцях: [Верш] / З укр. // Там жа. № 9; Дабравольскі С. Рэфлексіі з падарожжа; Гіцгер Т. Дзявочая містэрыя; Ружэвіч Т. Ачышчэнне; Сведка: [Верш] / З пол. // Віцеб. рабочы. 25 ліп.; ЛіМ. 21 ліп.

1965. Сланімскі А. Блакнот; Слабоднік В. «Чыстая паэзія не для мяне...»; «Хацеў бы, каб маё дыханне...»; Негрыцянская разьба; Бучкуўна М. «Колькі нябёсаў мусіла мінуць...»; Кульмова Й. Раманса аб уяўнай Чыкіце; Шымборская В. «Я ад яго заблізка...»; Пасвятоўская Г. «Мой твар падобны да месяца...»; Каменьская А. Сяброўкі: [Вершы] / З пол. // Дзень паэзіі — 65. Мн.; Лорэнц К. Хвала прыгажосці: [Верш] / З сербалуж. // Полымя. № 6; Багушэвіч Ф. Дагарае рэшта...: [Верш] / З пол. // Там жа. 23 сак.

1966. Файзіеў Д. «На Кіеўшчыне дзве ракі плывуць...»: [Верш] / З узб. // Сонца ў арыках. Мн.; Ханінаў М. Вось якія беларусы: [Верш] / З калм. // Полымя. № 11.

1967. Аляксандру І. Канец вайны; Даміньскі Г. Марш салдат; Озга-Міхальскі Ю. Канец пошукаў; Пентак С. Завея; Гардыньскі Е. Голас спаленага вязня: [Вершы] / З пол. // Дзень паэзіі —67. Мн.; Святлоў М. Італьянец: [Верш] / З рус. // Полымя. № 7.

1968. Пракоф'еў А. Беларусі; «...А ты вясной прыбрана цветам...»; Сябрам; Ой, ляцелі гусі... / З рус.; Рыльскі М. На братняй зямлі; Тычына П. Беларусі / З укр.; Ханінаў М. Вось якія беларусы / З калм.; Гамуліцкі В. На Белай Русі / З пол.: [Вершы] // Табе, Беларусь: Паэты свету пра Беларусь. Мн.; Пракоф'еў А. Сябрам: [Верш] / З рус. // Вясёлка. № 12; Вяч. Мінск. 31 кастр.; Яго ж. Беларусі: [Верш] / З рус. // Голас Радзімы. № 51; Сел. х-во Бел. № 12; ЛіМ. 16 ліп.; Радэва А. Маці: [Верш] / З балг. // Полымя. № 1; Рыльскі М. Беларусь: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 16 ліп.

1969. Голуй Т. Песня; Яворскі К. А. «Сэрца, чаму табе молада гэтак?..»; Бароўскі Т. «Я знаю разамкнецца...»: [Верш] / З пол. // Дзень паэзіі — 69. Мн.; Міцкевіч А. Лілеі: Балада; Да М*** (Марылі): [Верш]; Пан Тадэвуш: / (З кнігі чацвёртай; З эпілога): Урыўкі з паэмы / З пол. // Міцкевіч А. «Зямля навагрудская, краю мой родны...». Мн.; Зэйлер Г. Жніво; Барт-Цішынскі Я. Асамотненая ліра; Вуеш Ю. Мая айчына; Лоранц К. Хвала прыгажосці: [Вершы] / З сербалуж. // Там, дзе Шпрэвя шуміць. Мн.; Харык І. Падпольшчык: [Верш] / З яўр. // Харык І. Выбранае. Мн.; Дабравольскі С. Р. Яносік з Тарховай: Паэма; На развітанне з героем: [Верш] / З пол. // Полымя. № 4; Пракоф'еў А. Беларусі: [Верш] / З рус. // Сел. газ. 5 окт.; Яго ж. «А ты вясной прыбрана цветам...»; Сябрам; Беларусі: [Вершы] / З рус. // Чырв. змена. 7 кастр.

1970. Дабравольскі С. Р. Балада пра Аляксандра з Штэмберка Костку-Наперскага; Прыгажосць і праўда; Яносік з Тарховай; На развітанне з героем: [Вершы] / З пол. // Дабравольскі С. Р. Як хлеб і сонца. Мн.; Ханінаў М. Вось якія беларусы: [Верш] / З калм. // Ханінаў М. Хвоі і цюльпаны. Мн.

1971. Пракоф'еў А. Салдатам рэвалюцыі; Хелемскі Я. «З верблюдамі адносіны ў нас...»; «Дарожны знак — «На Сіняло...» / З рус.; Чэрнік С. «Продкі...»; «Я не памёр малады...»; Жына З. «Смерцны сам...»; Сарачынскі Т. А калі мяне спытаюць: [Вершы] / З пол. // Дзень паэзіі — 71. Мн.; Нагнібеда М. Дарога ў Гурыю: [Верш] / З укр. // Нагнібеда М. Трэцяе спатканне. Мн.; Някрасаў М. Роздум ля параднага пад'езда: [Верш] / З рус. // Някрасаў М. Лірыка. Мн.

1972. Гамзатаў Р. «Ніводнай птушкі, салаўя тым болей...»; «Я на зямлі, бы ў моры...»; «Людзі, вы чаму заўжды павольны?..»; «Што робіцца з сэрцам маім?»; «Праплыве дзяцінства, быццам дым...»; «Я меў двух братоў»; «Я ля акна сяджу...»: [Вершы] / З авар. // Гамзатаў Р. Высокія зоркі. Мн.; Тувім Ю. З паэмы «Кветкі Польшчы»; Чэрнік С. «Продкі. Прашчуры...»; «Я не памёр малады...»; Яструн М.

Лодзь; Гіцгер Т. Дзявочая містэрыя: [Вершы] / З пол. // Горад мільённы і мы. Мн.; Вургун С. Азербайджан: [Верш] / З азерб. // Дзень паэзіі — 72. Мн.; Пракоф'еў А. Беларусі: [Верш] / З рус. // Піянер Бел. 15 чэрв.; Тычына П. Беларусі: [Верш] / З укр. // Чырв. змена. 10 лют.

1973. Слонімскі А. Саскі парк; Чайвер Е. Арол і рэшка; Шэльбург-Зарэнбіна Е. Рэха: [Вершы] / З пол. // Дзень паэзіі — 73. Мн.; Неруда П. Ізноў пажары: [Верш] / З ісп. // ЛіМ. 5 кастр.

1974. Квазімода С. Братам Чэрві, іх Італіі; Северыні А. Я падаю табе руку; У кожнага чалавека — сэрца ў руках; Ах, якая цудоўная ноч; У Капатарнана; Я люблю цябе, паэзія: [Вершы] / З італ. // Ад вежаў Ферары. Мн.; Стаф Л. Міцкевіч; Румль З. Я. Праваднiца: [Вершы] / З пол. // Дзень паэзіі — 74. Мн.; Межалайціс Э. Песня Савецкай Літве: [Верш] / З літ. // Віцеб. рабочы. 22 сак.; Сікірыцкі І. Дзяўчына з нутра скрыпкі; Гагарын; Ракушка; На смерць знаёмай сасны; Брыль Э. Заўсёды такая яркая; Канановіч М. На змярканні ля водапою; Фрасін Ю. Гутарка з ветрам; Гала Г. Легенда; Кібіцкі М. Станцыя XXI; Гжэсяк М. І ўсё ж загінуў; Іллаковіч К. Усмешка; Ёсць такі блакіт: [Вершы] / З пол. // ЛіМ. 26 ліп.; Северыні А. У Капатарнана; У кожнага чалавека — сэрца ў думах: [Вершы] / З італ. // ЛіМ. 1 ліст.; Гамулуцкі В. «О, мова беларуская...»: [Верш] / З пол. // Ніва. 27 студз.

1975. Германаў А. Лёс; Снег у ліпені; «Сентыментальны салавей...»: [Вершы] / З балг. // Германаў А. Касцёр на вяршыні. Мн.; Тычына П. Плуг; Вецер з Украіны; Рыльскі М. Ружа і вінаград; На братняй зямлі; Туга па маладосці; Бажан М. Песня байца; Галаваніўскі С. Сустрэча на Чарнечай гары; Первамайскі Л. Юнацтва бурнае маё; Прыгара М. «Не, не, няхай мінае час!..»; Антэй; Дзмітэрка Л. Прадвеснік: [Вершы] / З укр. // Украінская савецкая паэзія. Мн. Т. І; Рыльскі М. Ураджай; Стэльмах М. «Я ранены ляжаў на ўскраі бору...»: [Вершы] / З укр. // Звязда. 18 чэрв.; Варанько П. Гуцулка спявае: [Верш] / З укр. // Там жа. 19 чэрв.; Сліванік Т. Партызанскі помнік; Рымкевіч А. «Калі чарада зялёная...»; Гушча Л. «Святая Марыя!..»; «У гэтым краі...»: [Вершы] / З пол. / ЛіМ. 24 студз.; Межэлайціс Э. Шлем і мята; Марцінкявічус Ю. Калыханка попела; Жукаўскас А. Зламаныя дрэвы; Матузявічус Я. «Я доўга слухаў вечарам...»: [Вершы] / З літ. // Там жа. 1 жн.

1976. Сікірыцкі І. Перад партрэтам царыцы Тамары; Іллаковіч К. Чараўніца; Канановіч М. Ю. Каму; Перад інфарктам: [Вершы] / З пол. // Далягляды. Мн.; Нэруда П. Хай прачнецца лесаруб!: [Верш] / З ісп. // Нэруда П. Крыві бунтоўнай кроплі. Мн.; Місакоўскі С. Дзядзька Нікадзім; Сікірыцкі І. Драўляны конь; Драздоўскі Б. Ёсць такое дрэва; Канановіч М. Не стаіць ля дзвярэй: [Вершы] / З пол. // Беларусь. № 10. Гушча Я. Месяцы; Іллаковіч К. Чараўніца; Рымкевіч А. Птушкі; Озга-Міхальскі Ю. Як жа мне; Паганоўская Г. Марока; Брыль Э. «Бачыў...»; «Што так імкліва...»; Сікірыцкі І. Перад партрэтам царыцы Тамары; Пізанская вежа; Хрусцялеўскі Т. Троні; Ітака; Канановіч М. Ю. Перад інфарктам; Голда Э. З дзённіка дзяўчыны, прысланага на конкурс сялянскай моладзі; Бараноўскі Я. Дружба; Чэрнік С. Найцяжэйшы адпачынак; Мадарскі Т. Просьба; Фліс З. «Гэта не край ідылій...»; Рукі маёй маці; Баран Ю. «Звон становіцца большым...»; Місакоўскі С. Старая студня; Вольняк Г. Нелегальныя сувязі; Розенфельд А. «Нават калі цябе няма...»; Драздоўскі Б. Чапляюцца да сарафана; Аб паркеце; Пакаленне: [Вершы] / З пол. // Полымя. № 9; Прыгара М. «Не, не, няхай мінае час!»: [Верш] / З укр. // Работніца і сялянка. № 5; Драздоўскі Б. Пакаленне: [Верш] / З пол. // Сов. Бел. 6 окт.

1977. Жукаўскас А. Зламаныя дрэвы; Матузявічус Э. «Я доўга слухаў вечарам...»; Межэлайціс Э. Шлем і мята: [Вершы] / З літ. // Літоўская савецкая паэзія. Мн. Т. 1; Марцінкявічус Ю. Калыханка попелу: [Верш] / З літ. // Літоўская савецкая паэзія. Мн. Т. 2; Апрылі Л. «Гусем дзікім быў я, знаю...»; Беньямін Л. Гадзіннік, які спыніўся; Назыму Хікмету; Чанадзі І. Асеннія вішні; Пілінскі Я. Сюжэт для казкі; Вацы М. Восень; Надзь Л. Калі зямля дрыжыць; Сечы М. Дзве мае рукі; Блукаю навокал цябе; Пап Л. «Калі сталіца заплюшчыць...»: [Вершы] / З венг. // Сучасная венгерская паэзія. Мн.; Хрусцялеўскі Т. Мая песенька; Мурашкі і поле; Тракай; Ітака; Памершы хлопчык: [Вершы] / З пол. // Хрусцялеўскі Т. На слядах майго дома. Мн.; Міхалкоў С., Эль-Рэгістан Г. Гімн Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік / З рус. // Беларусь. № 10; Коммунист Бел. № 9; Звязда. 27 жн.; Сов. Бел. 27 авг. / Пер. у сааўт.

1978. Ціханаў М. «Глянь ты на непатрэбныя дошкі...»; «Хацеў я вецер раніць тапаром...»; «Душу мне каваль гартаваў не раз...»; «Доўгі шлях...»; «Яны верылі ў тое...»; «Потным штыком бляшанку прабіў...»; «Яшчэ ў небе перадсвітальным...»; Лодка; «Мой горад так памаладзеў...»: [Вершы] / З рус. / Ціханаў М. Спасціжэнне. Мн.; Хапалаеў Ю. Не магу; У Лакіі; Гара Базар-Дзюзі; «Тур...»; «— Што на прутках ты вяжаш...»; «На вадзе развёў касцёр...»; Я, хлопец з-пад Камуха / З лак.; Уістэн Х. О. Дзесяць мільёнаў; Невядомы грамадзянін / З англ.; Прэвер Ж. «Тры запалкі, адну за другой...»; «Гэта — не я...» / З фр.; Альберці Р. Калі пакіну Рым / З ісп.: [Вершы] // Полымя. № 9.

1979. Северыні А. На крылах кандора; Кампаньера: [Вершы] / З італ. // Беларусь. № 11; Пракоф'еў А. Беларусі: [Верш] / З рус. // Чырв. змена. 7 студз.

1980. Северыні А. Салдат, калі загадаюць табе; На крылах кандора; Кампаньера; Паўстанем. Так памірае патрыёт: [Вершы] / З італ. // Северыні А. На арбіце зямлі. Мн.; Сейферт Я. Пражскае паўстанне; Паэт і іншыя рамёслы; Песня аб водары хлеба; Рыбак Й. Чалавек: [Вершы] / З чэш. // Высокае неба. Мн.

1981. Вылчаў Н. Напісана на кляновым лісце; Асенняе дрэва; Шалёная вясна; Жаночы партрэт; Стары рэвалюцыянер; Эўцімаў Э. Даенне коз: [Вершы] / З балг. // Далягляды. Мн.; Марцінкявічус Ю. Захад; «Хачу гаварыць пра зямлю...»; Замёрзлае мора; Вясна; Гарлемаўскі матыў; Дошка для аб'яў; Адзінства травы і каменя; Пяю Літву; Дарога з дому; Пад асеннім сонцам; Цішыня; Зіма майго бацькі; Старая азбука; Заклінанне; «Жыць буду я ў табе...»: [Вершы] / З літ. // Марцінкявічус Ю. Трава і камень. Мн.

1982. Турсун-Задэ М. Горная рака; Гісарская даліна: [Вершы] / З тадж. // Братэрства. Мн.; Яго ж. Гісарская даліна; Горная рака: [Вершы] / З тадж. // Турсун-Задэ М. Высокае гняздо. Мн.; Міцкевіч А. «Палiліся мае слёзы...»: [Верш] / З пол. // Przyjaźń. № 8; Марцінкявічус Ю. Пяю Літву: [Верш] / З літ. // ЛіМ. 24 снеж.

1983. Межэлайціс Э. З кнігі «Чалавек»: Валасы; Словы; Музыка; Яблык; Ікар: [Вершы] / З літ. // Братэрства. Мн.; Варанько П. «Колькі дум у юначым абліччы!..»; «Павяртайце, лебедзі, дадому...»; Першы снег; «А пуцявін назад няма...»: [Вершы] / З укр. // Варанько П. Калыска памяці. Мн.; Маякоўскі У. Апавяданне ліцейшчыка Івана Козырава аб усяленні ў новую кватэру: [Верш] / З рус. // Дзень паэзіі — 83. Мн.

1984. Тычына П. А я ў гаёк хадзіла; Хор лясных званочкаў; Рыльскі М. На братняй зямлі; Размова з другам; Валодзя Ульянаў; Сасюра У. Хлапчукі: Балада; «Веюць ветры веснавыя...»: [Вершы] / З укр. // Ад круч дняпроўскіх. Мн.; Хапалаеў Ю. Амар і Хумар: [Казка ў вершах] / З лак. // Братэрства. Мн.; Кемпэ М. Моцная душа; Як добра; Адказы Райніса; Музыка; Дрэва вечнае любові; Лукс В. Ласка; Сумны маналог; Несправядлівасць; Пра зоркі; Будзь добрым; Ванагс Ю. Два абеліскі: [Вершы] / З лат. // Латышская савецкая паэзія. Мн. Т. 1; Пормалэ А. Маці; Вясеннія радкі; Саласпілс адказвае; Незвычайны шлях; Закон; Калтыня В. «Паміж

«быў» і «будзе»...»; Асколак крыві; «Жар ганчарнае печы...»; «Авеяныя вятрамі зямлі...»; «Не, я ад гордасці...»; «Гляджу, як нада мной аблокі праплываюць...»; «Балада пра двух коней у ноч пад месячкам...»; «Пазыч мне, мама, рукавіцы...»; «Праз маладое поле канюшыны...»: [Вершы] / З лат. // Латышская савецкая паэзія. Мн. Т. 2; Межэлайціс Э. Валасы; Слова; Музыка; Яблык; Ікар: [Вершы] / З літ. // Межэлайціс Э. Чалавек. Мн.

1985. Драздоўскі Б. «Сіла мас...»; «Хацеў бы часамі быць...»; Трава; Возера: [Вершы] / З пол. // Далягляды. Мн.; Абашыдзе Г. Зіма; Вясна: [Вершы] / З груз. // Дружная з сонцам. Мн.; Рыльскі М. Размова з другам; Дар і аддарунак; Ружа і вінаград; На братняй зямлі; Туга па маладосці: [Вершы] / З укр. // Рыльскі М. Світальная зара. Мн.

1. 5.

На азербайджанскую мову. Катан: [Верш] / Тэрч. Э. Энвэр // Ингилаб вэ мэдэнијјет. 1949. № 1; Тэзэ ев: [Верш] / Тэрч. Э. Энвэр // Там жа. 1949. № 12; Эмэк тэранэси: [Верш] / Тэрч. М. Сеjидзаде // Азерб. кэнчлэри. 1949. 15 апр.; Хеjир олсун: [Верш] / Тэрч. Э. Энвер // Эдэбијјат гэзети. 1949. 7 јанв.; Іухум кэлмир, нэдэнсе: [Верш] / Тэрч. Э. Чемил // Эдэб. ве инчэсэнэт. 1953. 10 окт.; Јаша кэнчлијим мэним: [Верш] // Там жа. 1967 26 авг.; Чеjэт вэ јарадычылычы чагында / Тэрч. П. Хэмелов // ССРИ Халчпыры едэбијјаты. Бакы. 1968. II китаб.; Палыд; Ана эллэри; Дурна дэстэси: [Вершы] / Тэрч. Т. Мутэллибов // Азэрб. кэнчлэри. 1975. 27 сент.; Еj эзиз кулэк!: [Верш] / Тэрч. Т. Мачмуд // Бакы. 1975. 18 сент.; Шэрч чапысы. 1975. 27 сент.; Ана эллэри: [Верш] / Тэрч. А. Мэгрур // Гырмызы бајраг. 1975. 25 сент.; Ана эллэри: [Верш] / Тэрч. Т. Мутэллибов // Достлуг. 1975. 4 окт.; Учалыг: [Верш] / Тэрч. Ф. Мечди // Минкэчевир ишыглары. 1975. 9 окт.; Алгыш!: [Верш] / Тэрч. Т. Мутэллибов // Совет кэнди. 1975. 4 сент.; Лирик ше'рлэр / Тэрч. Ш. Чусеjнов // Совет Курчустаны. 1978. 4 нојабр.; Ана эллэри; Кэл эзизим, дэjишме сен; Хиросима фачисинин и лденумуне: [Вершы] / Тэрч. Эли // Эдэб. ве инчэсэнэт. 1981. 11 дек.; О да чэрэк газаныбдыр; «Нэчэнк агачлар...»: [Вершы] / Тэрч. Ачасэфа // Азэрба јчан. 1982. № 12; Эмур-кун этушур...: [Верш] / Тэрч. Ачасэфа // Бакы. 1982. 2 јанв.; Поезија: [Верш] / Тэрч. Эли // Там жа. 1982. 22 ијун.; Кэлэчэје инанын: [Вершы] / Тэрч. Дилсуз // Совет кэнди. 1982. 19 ијун.; Севирэм инамлы инсанлары мэн; Нарачатлыг; Бэлкэ унудулубдур...: [Вершы] / Тэрч. Ф. Мечди // Эдэб. ве инчэсэнэт. 1982. 17 сент.

На англійскую мову. Red Lilies of the Valley: (A Collection of Verse) / Transl. A. Prokofieva. Mn., 1986.

The Torch of Fire: (A Collection of Verse) / Transl. W. May. Mn., 1986.

The Horse and the Lion / Transl. W. May. Mn., 1975.

A Tale of the Cosmic Travels of Ant the Tramp / Transl. W. May. Mn., 1982.

The Sundial / Transl. I. Zheleznova // Soviet Literature. 1962. № 8; Mothers hand's / Transl. V. Rich // Manifold. 1965. N 13; My Daily Bread; Happiness; The Axe; «The stars at night glitter...»; The Windows of an Old House; «Healed of its wounds...»; «People are born...»; «I know people who knew everything...»; Reply to a Letter / Transl. W. May, P. Tempest, A. Pyman, M. Wettlin, I. Zheleznova, D. Rottenberg // Soviet Literature. 1966. N 10; The visit; The song of the snipe; The lyre-player; That they might know; It would be well; Good morning; Mother' s hands; Good night and sweet dreams; I am glad to be a man; Happiness; The sun-clock; Identity disc; The goblet; The trees have forgotten; The panes of an old mansion; Toast to friendship; My daily bread; Sculding the pork; At the planting of trees; Why are you braiding your long tresses?; «I have known folk...»; Poetry; I love this roaming; Nor for this cause alone... / Transl. V. Rich // Like Water, Like Fire. London, 1971; The Axe; Reply to a Letter; My Daily Bread / Transl. W. May, D. Rottenberg // Soviet Literature. 1972. N 11; A Gift to the People and All Humanity; At Once When They Told Me; Why plait your hair...; Ave Maria; Of course, it's all the axe's fault alone; Happiness; My Daily Bread; Tract on Poetry; Pines Above Lake Naroch; Let There Be Light / Transl. W. May // Fair Land of Byelorussia. M., 1976; At Shushenskoye / Transl. D. Rottenberg // Soviet Literature. 1976. № 4; A Song / Transl. D. Russell // Soviet Literature. 1978. N 11; Before Starting Out; A Cobble of Our Town; «A Tree Dies...»; In a New Street; «The Potter Makes...»; «How Come You Bring...»; «The Most Unforgettable Dreams»; «When You Call...» / Transl. P. Tempest, E. Strauss, D. Russell // Soviet Literature. 1979. N 1; Before Starting Out; «A Tree Dies...»; «When You Call...» / Transl. P. Tempest // Soviet Literature. 1980. N 6; My Herbarium / Transl. P. Tempest // Soviet Literature. 1981. N 2; „In faded robes the marshland grieves...»; On Stone, and on Steel and on Gold / Transl. W. May // Land of the Soviets in Verse and Prose. M., 1982. Vol. I; «What Have I Will Gladden...»; «Inadvertently...»; The Law of the Conservation of Matter; «By Seismographs Earth'c Pulse Is Sensed...»; «The Simple Happiness...»; My Native Tongue; «A Fine Spring Day Today...»; «I Love People Who Believe...»; «I Shall Love You Ever!..»; «Nights Over the Village of Khatyn...»; «Rocking a Girl on Swings...»; «I Like Night Trains...»; «We Find it So Hard to Decide...»; Before New Year's Eve / Transl. P. Tempest, D. Russell // Soviet Literature. 1982. N 9; On Stone, on Steel, and on Gold / Transl. W. May // Soviet Literature. 1983. N 3.

На арабскую мо́ву. Быліна пра касмічнае падарожжа Мураша Бадзіні. Мн., 1986.

На армянскую мову. Дуб: [Верш] / Пер. П. Мікаелян // Светлы шлях. Ерэван, 1953; Граніца; Раніца ў Мінску; Дабранач; Месяц над возерам; Добрай раніцы; Якубу Коласу; Восень; На камні, жалезе і золаце; Лён; Прамова паэта; Каля аэрадрома / Пер. А. Сагян; Маці; Ах, мае песні / Пер. В. Карэнц: [Вершы] // Анталогія беларускай літаратуры. Ерэван. 1957; Прачытай і перадай другому; «Пра цябе я турбуюся, родны край»: [Вершы] / Пер. А. Саакян // Советакан Айастан. 1967. 5 кастр.; «Добрай раніцы я жадаю Вам...»: [Верш] / Пер. Г. Хачатран // Авангард. 1972. 13 кастр.; Дрэва: [Верш] / Пер. В. Карэнц // Айренікі дзайн. 1972. 29 ліст.; Родная мова: [Верш] / Пер. В. Карэнц // Гракан церт. 1972. 31 сак.; «Добрай раніцы жадаю Вам...»: [Верш] / Пер. Г. Хачатран // Ерекоян Ерэван. 1976. 26 чэрв.; «Вы пытаецеся, чым магу быць карысным...» / Пер. С. Капуцікян // Советакан граканцюн. 1982. № 12; Добрай раніцы: [Верш] // Ленинен ушев. 1983. 15 сент.

На асецінскую мову. «Дзырдтой: Воркутэй Нарьян-Мармэ балцы...»: [Вершы] / Бестэуты Г. тэлм. // Фидиуэг. 1969. № 1; Сырх фэз: [Верш] // Там жа. 1975. № 8; Сырх фэз; Дур, эфсэн; Зэриыл; Дзырдтой...: [Вершы] / Бестауты Г. тэлм. // Хэстарыд зарэг. Цхинвали, 1976.

На балгарскую мову: Избрани стихотворения / Прев. Н. Вълчев, И. Давидков. София. 1964.

Шопен: [Верш] / Прев. Д. Симидов // Музика. 1949. № 9; Звезда: [Верш] / Прев. А. Муратов // Нар. турист. 1950. № 1—2; Из поемата «За мир!»; Пражки дневник: [Верш] / Прев. Б. Струмски // Зем. знаме. 1950. 15 ян.; Словото на правдата: [Верш] / Прев. Й. Стратиев // Лит. фронт. 1950. 13 юли; Разлив: [Верш] / Прев. И. Генов // Нар. спорт. 1951. 22 ян.; За мир!: [Верш] / Прев. Бойко // Труд. 1951. 9 авг.; Гастело; Майка: [Вершы]; На Червения площад: (Откъс от поемата «Янук Селиба»); Ти ще живееш, родино!: [Верш] / Прев. Н. Антонов // Поезия на победата. София, 1955; Ръцете на мама: [Верш] / Прев. И. Давидков // Нар. култура. 1959. 10 янв.; Пее пясъкът на балтийските дюни: [Верш] / Прев. И. Давидков // Септември. 1960. № 11; «Прочети и другиму предай...»: [Верш] / Прев. Н. Вълчев // Лит. фронт. 1963. 12 септ.; Лумумба: [Верш] / Прев. М. Пенау // Нар. младеж. 1964. 17 ян.; Черноморски чайки: [Верш] / Прев. Е. Багряна // Българо-съветска дружба. 1965. № 9; Розовата долина: [Верш] / Прев. Н. Вълчев // Поети-приятели на България. София, 1966; Разлив / Прев. Н. Вълчев; Ръцете на мама / Прев. И. Давидков; «Прочети и другиму предай...» / Прев. Н. Вълчев: [Вершы] // Слушайте, другари потомци! София, 1967; Розовата долина: [Верш] / Прев. Н. Вълчев // Срещи

с България. София, 1967; Писма до земята; Цветът на снега: [Вершы] / Прев. И. Давидков // Септември. 1967. № 10; Камък от улицата на моя град: [Верш] / Прев. В. Хинкова // Пулс. 1969. 28 окт.; Ленин на броневика: [Верш] / Прев. Н. Вълчев // Раб. дело. 1970. 21 янв.; Пее пясъкът на балтийските дюни: [Верш] / Прев. И. Давидков // Винаги море ще имя. Варна, 1971; Неосъществено пътешествие; «За кой ли път старата...»; Спор с моята сянка; «Отдавна една песен...»; Пред празник; Пейзаж 1939; Родина: [Вершы] / Прев. И. Давидков // Пламък. 1971. № 6; Как станах поет: [Верш] / Прев. Н. Вълчев // Септември. 1972. № 12; Земно привличане; Да бъде светлина!; По утринния път: [Вершы] / Прев. Л. Станчев // Днес и утре. 1973. № 4; Войнишки знак; Майката изърати до сина си: [Вершы] / Прев. Н. Вълчев // Ти помниш, Альоша. София, 1975; По горския път; «Скептиците провериха простора...»: [Вершы] / Прев. А. Германов // Лит. фронт. 1975. 4 сент.; Алхимия: [Верш] / Прев. Б. Геронтиев // Студ. трибуна. 1976. 2 ноем.; «В епохата на многосерийните филми...»: [Верш] / Прев. Б. Геронтиев // Там жа. 1976. 22 юни; Една звезда: [Верш] / Прев. В. Раковски // Труд. 1976. 6 март.; «В епохата на многосерийните филми..»; Алхимия; «И радостта...» / Прев. Б. Горонтиев; По горския път / Прев. А. Германов: [Вершы] // Съветска поезия: 75'76. София, 1977; Хляб мой носъщен: [Верш] / Прев. С. Поптонев // 100 шедьоври на съветската лирика. София, 1977; Необикновен отчет: Разказ // Веч. новини. 1977. 8 септ.; Поезия / Прев. И. Давидков; Паметник / Прев. М. Шопкин: [Вершы] // Поезия съветските народи 20 век. София, 1979; Нар. култура, 1979.

На бурацкую мову. Дуугай джунгли: [Верш] / П. Дондогой оршуулба // Буряад унэн. 1967. Апр. 22.

На венгерскую мову. A csillag /F. J. Joós // Szabad Szó. 1950. N 46; A minszki traktor / F. G. Somlyó // A béke erdeje. Budapest, 1951; Üzenet a külföld költöinek / F. G. Képes // Szovjet Költök Versei. Budapest, 1951; Az új lakás / F. G. Radó // Sztálin nevével épül a világ. Budapest, 1951; Tavasszal történt / F. J. Vas // Független Magyarország. 1951. N 11; Az fró legföbb kötelessege — harcolni a bekeërt, Üzenet a külföld költöinek / F. G. Képes // Irodalmi Újság. 1951. N 6; Barátság / F. L. Kardos // Kis Újság. 1951. N 65; Te élni fogsz, hazám! / F. G. Radó // Magyar Nemzet. 1951. N 57; Visszatérünk / F. S. Lányi // Magyar Rádió. 1951. N 11; Az ünneplö Moszkvában / F. J. Polgár // Népszava. 1951. N 53; Tanitónk vezérünk, apánk / F. E. Gáspár // Népszava. N 59; A minszki traktor / F. G. Somlyó // Népszava. 1951. N 65; A békéért / F. J. Polgár // Szabad Nép. 1951. N 57; Chopin / F. G. Radó // Szovjet Kultúra. 1951. № 3; Az ünneplö Moszkvában / F. J. Polgár // Új Világ. 1951. N 10; Ballada Dubjága partizánrol / F. G. Juhász; Barátság / F. L. Kardos; Üzenet a külföld költöinek / F. G. Képes // A szovjet költeszet Antológiája. Budapest, 1952; Minszki traktor / F. G. Somlyó // Új Falvak Új Asszonyai. Budapest, 1952; Légy üdvöz, kolhoz útja! / F. G. Somlyó // Szovjet Kultúra. 1952. N 8; Falusi áruház / F. E. Gáspár // Müsorfüzet földmüvesszövetkezeti kultúrcsoportoknak. Budapest, 1953; Budapest éjjel / F. G. Devecseri // Szovjet kultura. 1953. N 4; A magyar alföldön / F. Gurszky // Szovjet Kultúra. 1953. N 6; A békéért / F. J. Polgár // Tájékoztató MSZT aktivák részére. 1953. N 1;Választáskor / F. B. Kovács // Új Világ. 1953. N 18; Esküvés / F. J. Polgár // Szovjet Kultúra. 1954. N 3; Ballada Dubjága partizánról; Barátság; Üzenet a külföld költöinek / F. G. Juhász, L. Kardos, G. Képes // A szovjet költészet antológiája I—II: Budapest, 1955; Chopin / F. G. Radó // Viládirodalmi antológia. Budapest, 1958, V. kötet; A balti part... / F. Z. Franyó // Franyó Z. Evezredek húrjain. Marosvásárhely. Budapest, 1960; Az óda kezdete; Pománc; Chopin; Epitáfium / F. M. Váci // Szovjet költök antológiája. Budapest, 1960; Méhdöngés; A napóra / F. J. Tóth, A. Mezei // Nagyvilág. 1964. N 5; A napóra / F. A. Mezei; Méhdöngés / F. J. Tóth // Nagyvilág. 1964. N 7; Az óda kezdete; Románc / F. M. Váci // A vilárgirodalom ars poeticái. Budapest, 1965; Alig látunk már... / F. A. Papp // Napjaink. 1965. N 11; Ejszakai villamos / F. E. Migray // Ország-Világ. 1966. N 27; Testvériség / F. Z. Franyó // Franyó Z. Lirai világtájak. Budapest, 1967; Mikor Lenin itt élt... /F. Z. Franyó // Jelenkor. 1967. N 11; [Вершы] / F. F. Baranyi // Szovjet Irodalom. 1978. N 11; [Вершы] / F. G. Képes, B. Kiss, S. Szentmihályi, M. Veress // Szovjet Irodalom. 1979. N 2; Nyilvánvaló; Anyánk keze; Mindennapi kenyerem; A fák kihalnak; Honnan van annyi öröm benned? / F. K. Dudás // Csillagok órája. Budapest, 1980; [Вершы] / F. S. Szentmihályi // Szovjet Irodalom. 1981. N 11; [Вершы] / F. E. Havas // A gránat szive. Budapest, 1982; [Вершы] / F. J. Baka // Szovjet Irodalom. 1982. N 11; [Вершы] F. Z. Györke // Szovjet Irodalom. 1982. N 12; Köben, vasban és aranyban / F. B. Kiss // Szovjet Irodalom. 1984. N 2.

На грузінскую мову. Там, дзе партызанская кроў пралілася...: [Верш] / Пер. А. Бегошвілі // Беларуская савецкая паэзія. Тбілісі, 1967; Тост за дружбу: [Верш] / Пер. Нішніанідзе // Цыскары. 1967. № 11; Грузінскі пейзаж: [Верш] / Пер. Г. Дзнеладзе // Брат, ты братам магутны. Тбілісі, 1972; Тост за дружбу: [Верш] / Пер. Ш. Нішніанідзе // Саюз сэрцаў. Тбілісі, 1974; Дзве вясны: [Верш] / Пер. Д. Івардава // Цыскары. 1976. № 4; Перад падарожжам: [Верш] / Пер. Д. Івардава // Ахалгаздра комунісці. 1976. 19 кастр.; Тост за дружбу: [Верш] / Пер. Ш. Нішніанідзе // Сопліс цховрэба. 1976. 19 кастр.; Ленін на браневіку; Перад вандроўкай; Перакройванне шыняля; Калі ў Харошавай бюракратычнай установе...; Ці прыгожая ты?: [Вершы] / Пер. Д. Івардава // Беларускія савецкія паэты. Тбілісі, 1978; Дзе пралілася кроў партызан: [Верш] / Пер. А. Багашвілі // Колмеурне. 1981. 9 мая; Сонца рэвалюцыі / Пер. Э. Панцулая; Шчаслівы дзень / Пер. Т. Месхі; Просьба / Пер. Э. Панцулая: [Вершы] // Шчаслівы дзень. Тбілісі. 1983.

На іспанскую мову: El caballo y el león: Cuento popular / Trad. C. Sherman. Mn., 1976.

Mi herbario / Trad. C. Sherman // Literatura Soviética. 1981. N 2; No es fácil levantar monumentos... / Trad. E. Bukraba // Poetas soviéticos contemporaneos. Merida, 1982; «Amo a la gente que cree...»; «A mi megustan los trenes nocturnos...»; «La noche de fatin...»; «No hay cáso de elegir contigo...»; «Oh, herederos...»; En visperas de Ano Nuevo; «Te voy a amar...»; «Por des cuido...»; La ley de la conservación de la materia; «Ell sismógrafo...»; «La dicha humana modesta...»; «A veces, jovencito aún...»; Idioma matal; Qué atardecér de primavera! / Trad. C. Sherman // Literatura Soviética. 1982. N 9; En mármol, en bronce, en ero genuino! / Trad. C. Sherman // Literatura soviética. 1983. N 3; «La mama envió al hijo...» / Trad. C. Sherman // Literatura Soviética. 1985. N 5; «Por lo menos una vez al año...»; El ciego; Tiempo; El templo de Santa Ana; Cierta vez; Antisoneto; «Usted afirma...» / Trad. C. Sherman // Union (Habana). 1985. N 2.

На казахскую мову. Тандамалы олендер / Ауд. К. Бекходин. Алматы, 1972.

Май айында бакшада: [Верш] // Казак. эдебиеті. 1955. 13 февр.; Жас жігіт болсам кайтадан; Батыс шекарада; Балтыктын кумы жырлайды: [Вершы] / Ауд. С. Сейітов // Соц. Казакстан. 1962. 22 сент.; Осы менін арманым: [Верш] // Там жа. 1966. 6 февр.; Эйгерім: [Верш] / Ауд. С. Сейітов // Ленин туы. 1967. 15 янв.; Соц. Казакстан. 1967. 7 янв.; Лирика жолдары; Терезесі кене уйдін; Кар тусі: [Вершы] / Ауд. С. Сейітов // Соц. Казакстан. 1968. 29 дек.; Белорус; Эйгерім: [Вершы] / Ауд. К. Бекхожин // Достык жыры. Алматы, 1972; Кернейді шабыт: [Верш] / Ауд. У. Нургалиев // Казак. эдебиеті. 1972. 12 май; Орыс сезі: [Верш] // Кызыл ту. 1972. 2 сент.; Партия; Минскідегі Ленин аудаиы; Аралап талай оттім мен: [Вершы] / Ауд. К. Бекхожин // Орталык Казакстан. 1972. 4 авг.; Соц. Казакстан. 1972. 13 февр.; Белорус комсомолына: [Верш] / Ауд. Д. Эбілев // Орталык Казакстан. 1972. 6 авг.; Мухит жагалауындагы карагайлар: [Верш] / Ауд. Б. Исаев // Соц. Казакстан. 1972. 9 янв.; Жер нурлырак болу ушін: [Верш] // Там жа. 1972. 12 май; Эйгерім: [Верш] / Ауд. С. Сейітов // Там жа. 1982. 15 сент.

На калмыцкую мову. Та нанас сурлат...: [Верш] / Орч. С. Калян // Теегин Герл. 1963. № 2; Уулт угачар уулн уульна: [Верш] // Там жа. 1964. № 3.

На канада мову. [Вершы] / Пер. Б. Хінгамірэ // Анталогія беларускай паэзіі. Дхарвад, 1985.

На каракалпацкую мову. Нарочь караган лары: Косыклар / Ауд. К. Керимов, О. Сарсенбаев. Нокис, 1987.

Еки хат / Ауд. Турумбетов // Амударья. 1966. № 4; Журек Ыссылыгы / Ауд. Карабаев // Там жа. 1982. № 8.

На кіргізскую мову. Орус тили: [Вершы] / Котор. Э. Турсунов // Ала-Тоо. 1972. № 12; Ыйык издер: [Верш] / Котор. А. Кыдыров, К. Ырсалиев // Ысык-Кел правдасы. 1972. 7 сент.; Отунет жер; «Эгин оруп, урен себет эле го...»: [Верш] / Котор. Т. Байзаков // Ала-Тоо. 1975. № 9; Телевизор кургенде; Узуме тааныш токойдо; Туз: [Вершы] / Котор. К. Акаев // Сов. Кыргызстан. 1975. 26 авг.; Кошулдуу партияга бирдигибиз: [Верш] / Котор. Т. Байзаков // Кыргызстан маданияты. 1977. 8 сент.; Кошулду партияга бирдигибиз; Танкы жолдо; Талаада: [Вершы] / Котор. Т. Байзаков // Сов. Кыргызстан. 1978. 5 март; Менин ырыскым; Жер менен кат алышуу; Торгойду комму; Инструкция: [Вершы] / Котор И. Гилязетдинов // Кыргызстан маданияты. 1980. 21 авг.

На кітайскую мову. Выбр. тв. / Пер. Г. Баоцюэнь, Уланьхань. Пекін, 1958.

На лакскую мову. Тгул пикри; Циняв балайрду ххирар; "Чіаххура яіаннанийни..."; Тувунгу наниса шад; Тгун кьакіулли буссарив оьрму; Литіайсса бив кіссар Тіал; Барці нара тіурчансу ххуисса балайчи; На шанами ан киттил; «Мнавагу букки чихьхьунгу була...»; «Зулхьхьичі, ххирасаа дустал...»; Тухум; Мурхь бушьлай шадшиву — шадшив дакьар такдардри; Мурчіи хьуна мандшагу рикі; Ххуллу Нитил гьан дурна дардру арсначіан: [Вершы] // Дусшиву. 1984. № 1.

На латышскую мову. Gadu pēdas / Atdz. J. Plotnieks. Rīgā, 1960.

Tāšu taure: Dzeja / Atdz. J. Plotnieks. Rīgā, 1981. Рэц.: Масальскі П. Кніганіс // ЛіМ. 1982. 25 чэрв.

Kaštanu lapas; "Kā man skulptora darbnīca tīk..."; Aulo kazaka zirgs / Atdz. J. Plaudis // Karogs. 1946. Nr 4—5; Kaštanu lapas; "Kā man skulptora darbnīca tīk"; Aulo kazaka zirgs / Atdz. J. Plaudis // Karogs. 1946. Nr 11/12; Jaunā māja / Atdz. A. Imermanis // Pad. Jaunatne. 1947. 27. Sept.; Rīts Minskā; Jānis Rainis / Atdz. V. Dāvids // Karogs. 1949. Nr 2; Laimīgi jūs tālē lidojiiet: / Atdz. A. Vējāns // Lit. un Māksla. 1955. 13. Febr.; Draudzības tosts / Atdz. Ē. Lejietis // Pad. Jaunatne. 1956. 29. Aug; Ave Maria!; Seno teiksmu zemē; Pakalnā / Atdz. J. Plotnieks // Karogs. 1959. Nr 8; Drauga portrets / Atdz. J. Plotnieks // Lit. un Māksla. 1959. 10. Janv.; Žetons / Atdz. J. Plotnieks // Lit. un Māksla. 1959. 15. Aug.; Lamanšs / Atdz. J. Plotnieks // Lit. un Māksla. 1959. 5. Sept.; Laimīgi aizlidot! / Atdz. J. Plotnieks // Lit. un Māksla. 1959. 31. Okt.; Krūze; Vecais tilts / Atdz. M. Kempe; Laimīgi aizlidot! / Atdz. J. Plotnieks; Jaunapgūtajās zemēs; Bērzi / Atdz. M. Kempe // Baltkrievijas priede. Rīgā, 1960; Bišu sanona; Mātes rokas / Atdz. A. Balodis // Karogs. 1960. Nr 8; Jaunapgūtajās zemēs; Krūze / Atdz. M. Kempe // Padomju Latvijas Sieviete. 1960. Nr 8; Bišu sanona / Atdz. A. Balodis // Cēsu Stars. 1960. 8. Sept.; Ave Maria! / Atdz. J. Plotnieks // Jaunas Inženieris. 1960. 27. Sept.; Mīnas; Tosts draudzībai; Tikšanās; Lidostā / Atdz. J. Plotnieks // Pad. Jaunatne. 1960. 7. Febr.; Mana dieniškā maize; Rainis; Bērzs; Cirvis; Jaunības gadi / Atdz. A. Vējāns // Karogs. 1962. Nr 9; Jaunā maize; Atgriežoties mājās / Atdz. A. Vējāns // Cina. 1962. 18. Sept.; «No veltīgiem strīdiem sāp kauli...»; Pirms cela / Atdz. J. Plotnieks // Lit. un Māksla. 1962. 15. Sept.; Cilvēkam būt — varens prieks / Atdz. A. Vējāns // Pad. Jaunatne. 1962. 16. sept.; Mana dieniška maize / Atdz. A. Vējāns // Znamja truda. 1964. 5. Febr.; «Es piedodu upītēm mazām, kas senajās dienās man liedz...»; «Es pazinu laudis, kas zināja visu...»; «Es neesmu kareivis tapis...»; «No debesīm līdz zemei — solis būtu viens...» / Atdz. A. Vējāns // Lit. un Māksla. 1966. 16. Apr.; Instrukcija; Pulkstenu strēles; Džunglu klusēšana; «Dzeja!..»; «Tu neej satikties ar zvēru dārzu...»; Sniega krāsa / Atdz. J. Plotnieks // Dzejas dienas. Rīgā, 1968; Mākte / Atdz. J. Stulpāns // Karogs. 1968. Nr 7; Laikam tāpec, ka bērnība man...»; «Uz tikšanos iedami...»; Zemes pievilkšanas spēks / Atdz. J. Plotnieks // Lit. un Māksla. 1968. 10. Febr.; Māte; Minas; Epitāfija / Atdz. J. Plotnieks; Vecais tilts; Krūze / Atdz. M. Kempe // Ka tārauds naidā kvēlošā. Rīgā, 1970; Jakubs Kolass lasa sēnes; Ir vienmēr jābūvē tiltī / Atdz. A. Vējāns, I. Roja // Karogs. 1970. Nr 9; Trīs dzejoli: «Es piederu to laimīgajai ciltij...»; «Cilvēku laine vienkārša, tuva...»; «Dzērvju kāsis...» / Atdz. A. Vējāns // Karogs, 1972. Nr 4; Melnās jūras kaijas // Dzirkstele. 1972. 7. Nov.; Melnās jūras kaijas // Liesma. 1972. 30. Dec.; Traktāts par dzeju / Atdz. J. Plotnieks // Lit. un Māksla. 1972. 23. Sept.; Krūze / Atdz. M. Kempe; Ave Maria!; Instrukcija; Sniega krāsa; «Tev, Dzimtene, daudzi zvēr dedzīgu mīlu...»; «Mirst koki tad...»; Lietū zem egles; Kaut reizi gadā; «Svētās Annas» gotika; «Tu uz kāzām mani sauc?..»; Maska / Atdz. J. Plotnieks // Sālsmaize. Rīgā, 1974; Tev, Dzimtene, daudzi zvēr dedzīgu mīlu...»; «Kaut reizi gadā...»; «Mirst koki tad...»; Liettū zem egles / Atdz. J. Plotnieks // Draugs. 1974. Nr 9; «Tev, Dzimtene, daudzi zvēr dedzīgu mīlu...» // Jaunās Grām. 1975. Nr 2; Mātas rokas / Atdz. N. Kalna // Zvaigzne. 1976. Nr 8; Tetovējums / Atdz. T. Treicis // Zvaigzne. 1977. Nr 21; Pirms celojuma; «Ir tiesa — neviena karala dinastija...» / Atdz. J. Plotnieks // Cina. 1979. 18. Febr.; Miegs; «Visa źeme ziedos. Kur lai spli lieku...»; Priedes pār Naroču / Atdz. J. Plotnieks // Draugs. 1980. Nr 5; Rudens / Atdz. J. Plotnieks; «Tiesības saukties par dzejnieku jāapliecina ik dienu...» / Atdz. J. Rozentāle // Jūrmala. 1980. 16. Sept.; «Tev, Dzimtene, daudzi zvēr dadzīgu mīlu...»; Sniega krasa / Atdz. J. Plotnieks // Padomju tautu dzejas īslase. Rīgā, 1981; Saules lēkts; «Mierīgas dienas, kas skopi mums dotas...»; «Visa zeme ziedos. Kur lai soli lieku...» / Atdz. J. Plotnieks // Jaunas grām. 1981. Nr 8; Saruna ar dzejas pilnu cilvēku /Pierakst. J. Rozentāle // Karogs. 1981. Nr 1; Dzied Baltijas kāpu smiltis / Atdz. J. Plotnieks // Rokass piediens. Rīgā, 1982.

На літоўскую мову. Žaibo pedsakas: Rinktine. Vilnius, 1961. Рэц.: Jurgelionis R. Brolybes sekla // Kauno tiesa. 1961. Rugs. 20; Rostovaite T. Baltarusiu poeto posmai // Pergale. 1962. Nr 3.

Kalendoriaus lapeliai / Vert. A. Žukauskas. Vilnius, 1969. Рэц.: Bulota J. Baltarusiu poetas apie Vilniu // Vak. naujienos. 1970. Birž. 27; Grigaityte K. Gyvenimo kaleidoskopas // Vak. naujienos. 1969. Lapkr. 28; Sirijos Gira V. Faktai poeto akimis // Lit. ir menas. 1969. Gruod. 13;

Gurkšnis vandens: Eileraščiai / Vert. A. Baltakis. Vilnius, 1986.

Praeis metai / Vert. O. Miciūte // Lietuvos aidas. 1938. Spal. I; Višniu miglose; Kai užsnūs / Vert. V. Zvaigzdrus; Epilogas: Iš poemos «Narač» / Vert. O. Miciūte; Nuveže traukiniai / Vert. A. Žukauskas; Keliais ir Kaimais / Vert. V. Rusokaite // Piuvis. Vilnius, 1938; Laukiniu žasu Kelias / Vert. A. Žukauskas // Seja. Vilnius, 1938; «Jau aš girdžiu, kaip dregnas smelis...»; «Numire beržyne kankliinkas senas...» / Vert. A. Churginas // Raštai. 1941. Nr 1; Broliams lietuviams // Tiesa. 1943. Kovo. 10; Sakalai; «Iš tos aikštes, iš kruvios...» / Vert. A. Žukauskas // Pergale. 1946. Nr 1; Tiesos žodis; Sakme apie griežika: (Iš poemos «Janukas Sialiba») / Vert. A. Žukauskas // Pergale. 1948. Nr 4; Liaudies mylimas rašytojas // Knyga apie Petrą Cvirką. Vilnius, 1949; Partija; Jinai baltino troba / Vert. A. Žukauskas // Pergale. 1949. Nr 1; Petrui Cvirkai / Vert. A. Venclova // Pergale. 1951. Nr 5; Tiesos žodis / Vert. A. Žukauskas // Švyturys. 1951. Nr 14; Partija; Kad žinotu; Jinai baltino trobą; Tiesos žodis / Vert. A. Žukauskas; Tu gyvensi, Tevyne / Vert. A. Skinkys; Minos / Vert. A. Vaitkevičius; Šopenas / Vert. V. Mozūriūnas; Vilnius; Petrui Cvirkai / Vert. A. Venclova; Poeto žodis / Vert. T. Rostovaite; I akmeni, geleži, auksa / Vert. V. Blože // Iš baltarusiu poezijos. Vilnius, 1952; Vadui / Vert. P. Keidošius // Pergale. 1953. Nr 4; Adomo Mickevičiaus krioklys / Vert. A. Žukauskas // Lit. ir menas. 1955. Lapkr. 26; Draugystes daina; Man du sparnus jaunyste dave / Vert. A. Žukauskas // Lit. ir menas. 1955. Vas. 12; Razlivas / Vert. E. Matuzevičius // Jaunimo gretos. 1957. Nr 11; Partija; Tenoriu būti žmogum; Labanakt / Vert A. Žukauskas; Razlivas / Vert. E. Matuzevičius; Numire beržyne...; Marsely / Vert. A. Churginas; Šopenas / Vert.

V. Možuriunas; Vilnius; Petrui Cvirkai / Vert A. Venclova; Šviežia duona; Aš norečiau Vert T. Tilvytis // Atplaukia Nemunu daina. Vilnius, 1958; Sviežia duona / Vert. T. Tilvytis Pergale. 1958. Nr 9; Rudens lietus / Vert. V. Mozūriunas Švyturys. 1958. Nr 16; Tenoriu būti žmogum; Labanakt Vert. A. Žukauskas // Lit. ir menas. 1958. Geg. 17; Aš norečiau / Vert. T. Tilvytis // Lit. ir menas. 1958. Rugs. 30; Lietuvai / Vert. V. Možūriūnas // Lit. ir menas. 1958. Rugs. 20; Partija / Vert. A. Giedrius // Tiesa. 1958. Kovo 2; Vilnius Vert. A. Venclova // Tiesa. 1958. Birž. 11; Žetonas Vert. V. Reimeris // Tiesa. 1958. Rugs. 21; Žodžiai apie partija / Vert. A. Žukauskas // Lit. ir menas. 1959. Saus. 1; Chirosimos nelaimes / Vert. V. Muralis // Tarybinis studentas (Vilniaus un-tas). 1960. Birž. 28; Amerikos pavasaris / Vert. P. Keidošius // Komjaunimo tiesa. 1962. Spal. 13; Broliškajai Lietuvai / Vert. A. Žukauskas // Lit. ir menas. 1962. Rugs. 15; «Aš pažinojau žmones, kur žinojo viska...» / Vert. J. Macevičius; «Ir užgeso viltis. Ir griaustinis praejo...» / Vert. E. Matuzevičius // Lit. ir menas. 1962. Spal. 6; Vilnius / Vert. A. Venclova // Tiesa. 1962. Rugs. 11; Aš mačiau Fideli Kastra / Vert. P. Keidošius // Tiesa. 1962. Spal. 7; Gimtoji kalba / Vert. J. Macevičius // Tiesa. 1962. Spal. 10; Kolūkinis kelias; «Yra pasauly daug keliu...» / Vert. J. Macevičius // Tiesa. 1962. Spal. 12; Langai / Vert. P. Keidošius // Vak. naujienos. 1962. Rugs. 17; Partija; Broliškajai Lietuvai; Pavasario ode; Kaliause; Kiaules svilinimas / Vert. A. Žukauskas // Draugyste. Vilnius, 1963; Hugenheimo muziejuje / Vert. K. Korsakas Tiesa. 1963. Liep. 27; Aidas / Vert. A. Žukauskas // Lit. ir menas. 1965. Birž. 26; Senasis tiltas; «Kadaise aš rūpinaus...» / Vert. B. Mackievičius // Tiesa. 1965. Saus. 17; Vilnius / Vert. A. Venclova // Vak. naujienos. 1965. Birž. 24; Pirmojo sniega diena / Vert. A. Bukontas // Komjaunimo tiesa. 1966. Saus. 1; Pietūs danguje; Skundas; «Saule kurią tu matai...» / Vert. A. Bukontas // Lit. ir menas. 1966. Kovo. 26; Patris Lumumba; «Medžiai užmiršo jau senaja skriauda...». «Liūtis nugriaude virs lauku...» / Vert. B. Mackevičius // Vak. naujienos. 1966. Bal. 14; Vilnius / Vert. A. Venclova // Kultūros barai. 1967. Nr 10; Liaudies mylimas rašytojas // Atsiminimai apie Petrą Cvirką. Vilnius, 1969; O Lietuva! As pamilau tave... / Vert. J. Degutyte // Kalba Vilnius. 1969. Nr 18; Mes grišime / Vert. J. Degutyte; Tenoriu būt žmogum / Vert. A. Žukauskas; Draugystes tostas / Vert. V. Reimeris // Iš TSRS tautu literatūros. Kaunas, 1970; Lietuvai; Senis ir lydeha; Šopenas; Ant Naugarduko kalno; Rudens lietus / Vert. V. Mozūriunas // Mozūriūnas V. Raštai. Vilnius, 1971. T. 1; Raudoni ir žali lapai / Pasakojimą užraše A. Bukontas // Jaun. gretos. 1972. Nr 6; Draugystes daina / Vert. A. Žukauskas // Kult. barai. 1972. Nr 11; Partyzanu mokykla; «Pirštais lengvai suskaičiuotum, atrodo...»; «Pas kaimynus važiuosite...» / Vert. V. Šimkus // Pergale. 1972. Nr 12; Dziungliu ištikimybe / Vert. E. Matuzevičius // Lit. ir menas. 1972. Vas. 26; Iš Maksimo Tanko Iyrikos: Mes tapome Partija; Ugnies estafete; «Nežinau, ar yra gyvybe...»; Paminklas; «Gal būt, todel, kad mes...»; «Jau kuri diena!..»; «Negaledamas perduoti...»; «Iš tavęs jokios žinios...»; «Sako, negeras ženklas...»; Pedos; «Ant mano atminties medžio...»; Errata; «Gal todel...»; «Aš vos numanau...»; «Yra Mano gimtineje medžiu...»; Daina apie Tevynę (Su red. prierd.) / Vert. K. Korsakas // Lit. ir menas. 1972. Spal. 21; «Mano eileraščiai — laikina prieglauda...»; «Tas, kuris sodino medžius...»; Prieš užmiegant; «Medžiai miršta...»; «Lyja lietus...»; «Užmetęs kažkur...»; «Po netiketu susitikimu...»; «Aš pažinojau žmones, kurie žinojo viską...» / Vert. K. Korsakas // Tiesa. 1972. Liep. 22; Kelyje / Vert. J. Jakštas // Tiesa. 1972. Lapkr. 25; Sapnas ties Nemunu; Vilnius; Balade apie partizanu Dubiagą / Vert. A. Venclova // Venclova A. Artimi balsai. Vilnius, 1973; Broliškai Lietuvai / Vert. J. Degutyte // Gimt. kraštas. 1973. Lapkr. 29; Vilnius / Vert. A. Venclova // Tiesa. 1973. Birž. 29; Razlivas / Vert. E. Matuzevičius // Kalba Vilnius. 1974. Nr 45; Petrui Cvirkai // Kūryb. savaite («Kauno tiesos» priedas). 1974. Kovo. 24; «O meistrai dainingo vario...» / Vert. J. Strielkūnas // Lit. ir menas. 1974. Kovo. 23; Partizanu mokykla / Vert. B Mackevičius // Tarybinys mokytojas. 1974. Kovo 22; Daina apie Tevynę / Vert. B. Mackevičius // Tiesa. 1974. Kovo. 20; Džiungliu ištikimybe / Vert. E. Matuzevičius // Kalba Vilnius. 1975. Nr 12; Po darbo; Pirčiupiu motina; Biblioteka; Susirašinejimas su žeme; «Tik grūdas...»; «Nupieše vaikai...»; Norint pasiekti pasaką / Vert. A. Žukauskas // Kultūros barai. 1975. Nr 3; Naručio pušyš; «Kad iamžintu tavo žygi ir kančią, Chatyne...» / Vert. J. Macevičius // Pergale. 1975. Nr 3; Vilnius / Vert. A. Venclova // Kauno tiesa. 1975. Kovo. 20; Nors kartą per metus / Vert. R. Keturakis // Kauno tiesa. 1975. Kovo. 26; «Apakęs...» // Komunizmo keliu (Kup.). 1975. Kovo. 29; «Kadaise mes drauge...»; Šita žeme niekuo nelepina...»; Sniego spalva / Vert. V. Marcinkevičius // Komjaunimo tiesa. 1975. Kovo. 28; «Žvejai džiovina tinklus...» / Vert. A. Drilinga; Sauletekis / Vert. R. Keturakis // Kūrybine savaite («Kauno tiesos» priedas). 1975. Kovo. 30; «Iš gilzes tuščios, kadaise slepusios mirti...» / Vert. A. Drilinga // Kūrybine savaite («Kauno tiesos» priedas). 1975. Birž. 22; Irute / Vert. J. Šiožinys // Lietuvos pionierius. 1975. Kovo. 19; «Laike, nepaperkamas ir teisingas teisejau...»; «Apakęs dar gali su lazda...»; Hiararchija; Jubiliejinis; Albuminis / Vert. K. Korsakas // Lit. ir menas. 1975. Kovo. 15; «Kai mane šauki...» / Vert. J. Jakštas // Tarybinys mokytojas. 1975. Kovo. 22; Kelyje / Vert. J. Jakštas // Tarybinys mokytojas. 1975. Gruod. 5; Razlivas / Vert. E. Matuzevičius // Tiesa. 1975. Kovo. 18; Saule skliaute / Vert. J. Jakštas // Tiesa. 1975. Kovo. 19; Elegija apie ketvirtąji berželi / Vert. A. Žukauskas; «Jau saulelydis arčiau, negu sauletekis...»; Milines persiuvimas; «Dažyk nedažęs sužalotas sienas...» / Vert. J. Macevičius // Tiesa. 1975. Kovo. 22; Raudonoji aikšte / Vert. A. Žukauskas // Tiesa. 1975. Kovo. 28; Darbo diena / Vert. J. Jakštas // Tiesa. 1975. Rugp. 9; Vilnius // Draugystes keliais. Vilnius, 1976; Broliškai Lietuvai / Vert. J. Degutyte // Mano Tevyne — Tarybu Sąjunga. Kaunas, 1976; Širdies temperatūra; Poezija; Makčia; Botanikos pamoka; Lyjant; Sickes su eileraščiais; Kodel gi... / Vert. A. Žukauskas // Poezijos pavasaris 1976. Vilnius, 1976; «Ir džiaugsmas — ne džiaugsmas...» / Vert. K. Korsakas // Pergale. 1976. Nr 9; Prieš kelionę; «Pušie, sveika gyva!..»; «Labai džiaugiuos, draugai, kad šiandien...» / Vert. B. Mackevičius // Komjaunimo tiesa. 1976. Kovo. 26; Laimingiausia diena; «Lašelis lietaus...»; «Praejau pro šali...»; «Mes surišti su tavim...»; Pasiguodimas; «Aš pažinojau tokius...»; «Garbe...»; «Man juokinga, kai sako...»; «Apskelbe, jog aš poetas...»; «Aš nešiau tau dainą...» / Vert. K. Korsakas // Lit. ir menas. 1976. Gruod. 18; Prie televizoriaus; Homeras; «Kur debesys plaukia, svajas...»; «Kada sužieduotuves...»; «Medžiai mirsta tuomet...» / Vert. B. Mackevičius // Tarybinys mokytojas. 1976. Bal. 16; «Iš metu i metus ranka grubia, pūsleta...» // Tiesa. 1976. Vas. 24; "Iš ginklo plūgus nusikalti..."; Prieš užmiegant; «Lengvai, tiesiog pirštais ant virpančiu ranku...»; Gotika; Kauke; «Sauletekio keliu...»: / Vert. B. Mackevičius // Tiesa. 1976. Kovo. 13; Tu neužmiršk / Vert. J. Mackevičius // Daina Didžiajam Spaliui. Kaunas, 1977; Ruduo // Tarybinys mokytojas. 1977. Lapkr. 16; «Naktis virš Chatynes...»; «Vieni eileraščiu savo pradžios...»; «Patinka man naktiniai traukiniai...» / Vert. M. Karčiauskas // Kultūros barai. 1978. Nr 12; Rudens laužas / Vert. E. Matuzevičius // Komjaunimo tiesa. 1978. Lapkr. 17; Laiškas, ištrauktas iš jūros / Vert. V. Reimeris // Lit. ir menas. 1978. Lapkr. 25; Kur mano džiaugsmai ir visos mano mintys... / Vert. K. Korsakas // Tiesa. 1978. Bal. 30; Pamiškem ir palaukem / Vert. E. Matuzevičius // Tiesa. 1978. Rugp. 13; Sakmes apie Leniną / Vert. E. Matuzevičius // Tiesa. 1978. Lapkr. 18; «Ant stiklo, išmarginto raštais žiemos...» / Vert. A. Drilinga // Tiesa. 1978. Lapkr. 21; «Nuspręst negalime abu...» / Vert. P. Keidošius // Tiesa. 1978. Gruod. 27; Liaudies mylimas rašytojas (P. Cvirka) // Lietuviško žodžio atgarsiai. Vilnius, 1979; Motinos rankos / Vert. V. Reimeris // Jaunimo gretos. 1979. Nr 3; Laikas / Vert. J. Jakštas // Kalba Vilnius. 1981. Lapkr. 11; Trys miniatiūros / Vert. A. Baltakis // Pergale. 1982. Nr 12; Paguoda // Kalba Vilnius. 1982. Spal. 10; Broliškai Lietuvai / Vert. J. Degutyte // Komjaunimo tiesa. 1982. Liep. 23; Žemei; Seno namo langai; Trys varnai; Daina; Mūsu kelias; Atsisveikinimas; Kelione; Gimtoji kalba / Vert. E. Matuzevičius // Lit. ir menas. 1982. Rugs. 18; Pušis / Vert. E. Matuzevičius // Tarybine Klaipeda. 1982. Gruod. 26; Tiesa. 1982. Spal. 15; Vilnius // Tarybinys mokytojas. 1982. Spal. 13; Aušros raudoną aus raštą /

Vert. A. Žukauskas // Tiesa. 1982. Rugs. 18; Leninas / Vert. J. Jakštas // Tiesa. 1983. Bal. 22; Troškimas / Vert. E. Matuzevičius // Tiesa. 1983. Birž. 18; Spindulelis; Putinas ir žvirblis; Kiškio namas / Vert. A. Matutis // Saulegrąža ir saule. Vilnius, 1984; «Kai jūs bičiuliai vel...» / Vert. A. Žukauskas // Šluota. 1984. Nr 24; «Nuo žemes dangu liest ranka gali...» / Vert. J. Jakštas // Kalba Vilnius, 1984. Rugs. 21; Mūsu kelias / Vert. E. Matuzevičius // Tiesa. 1984. Vas. 12; Žemei; Seno namo langai; Trys varnai; Kelione; Atsisveikinimas / Vert. E. Matuzevičius // Tiesa. 1984. Bal. 14; Mes tapom Partija // Tarybinys mokytojas. 1985. Lapkr. 6; Ruduo; Kalba; Džiungles / Vert. E. Matuzevičius // Tarybinys mokytojas. 1985. Gruod. 4; Neblestančios freskos / Vert. J. Jakštas // Tiesa. 1985. Rugp. 3; Žemes trauka / Vert. E. Matuzevičius // Tiesa. 1985. Lapkr. 2.

На малдаўскую мову. Версурь / Трад. А. Бусуйок, П. Боцу. Кишинэу, 1987.

Й-а тримис мэйкуца гындурь / Трад П. Старостин; Аша дар, фрате, плечь... / Трад. П. Крученюк; Унде-й вишинул...; Аникуца / Трад. Ю. Баржанский; Ын кымп / Трад. Л. Дамиан; Дормиць ын паче; Валя розелор / Трад. Ю. Баржанский: [Вершы] // Поезий белорусе. Кишинэу, 1956; Екоул; Норокул: [Вершы] // Трад. И. Болдума // Нистру. 1960. № 9; Партидул: [Верш] // Молдова Соч. 1960. 18 септ.; Екоул; Мынеле мамей: [Вершы] / Трад. Ю. Баржанский // Тинеримя Молдовей. 1960. 18 септ.; Аш дори; Й-а тримис мэйкуца гындурь / Трад П. Старостин; Збураць ку бине / Трад. П. Дарие: [Вершы] // Культура Молдовей. 1962. 16 септ.; Партидул: [Верш] / Трад. А. Стрымбану // Молдова Соч. 1962. 16 септ.; Моара: [Верш] // Культура. 1966. 26 юлие; Инскрипцие пе мэр: [Верш] / Трад. Ф. Пономарь // Молдова Соч. 1966. 24 юлие; Кынд се сэрбэтореште...: [Верш] / Трад. Ю. Баржанский // Там жа. 1966. 27 юлие; Ши орьче крединцэ: [Верш] / Трад. П. Крученюк // Там жа. 1966. 31 юлие; «Ышь ындряптэ мама кэтре фиу...»; «Се руга мэрул, руга...»: [Вершы] / Трад. Ю. Кыркелан // Тинеримя Молдовей. 1966. 15 апр.; Де че ымплетешть косицеле / Трад. Н. Есинеску // Там жа. 1966. 24 юлие; Сынтем ын пряжма...: [Верш] / Трад. Ю. Баржанский // Молдова Соч. 1967. 28 окт.; Ла Шушенское: [Верш] / Трад. В. Тулник // Там жа. 1968. 16 юние; Ленин пе броневик: [Верш] / Трад. А. Негриш // Там жа. 1969. 14 деч.; Лынгэ руг: [Верш] / Трад. Ю. Баржанский // Нистру. 1970. № 3; Лынгэ руг: [Верш] // О вяцэ кыт время де маре. Кишинэу, 1971; Лимба матернэ: [Верш] // Кынтаре Патрией. Кишинэу, 1972; Лимба матернэ: [Верш] / Трад. И. Георгицэ // Вяца сатулуй. 1972. 4 ноемб.; Портретул луй Владимир Ильич: [Верш] / Трад. Т. Штирбу; "Тоате кынтечеле, ку ексчепция челор де адио, сынт дорит..."; Кынд вине тоамна ын Белорусия; Ай фост ын оспеце доар о зи: [Вершы] / Трад. В. Т. Чобану // Культура. 1972. 7 окт.; Соареле Патрией: [Верш] / Трад. А. Негриш // Молдова Соч. 1972. 17 септ.; Соареле Патрией: [Верш] // Але Цэрий мындре граюрь. Кишинэу, 1975; «Де унде букурия аста «н тине?..»; «Фиинд ынтребат...»; Спэларя мэтуший Улиана; «Ын кынтечеле меле...»; О датэ ын ан мэкар; Белорусия; «О оасте ынтрягэ...»; / Трад. Г. Водэ; Титлу де оноаре / Трад. Г. Чокой: [Вершы] // Поець белорушь. Кишинэу, 1975; Ын кынтечеле меле: [Верш] / Трад. Г. Водэ // Констелацие де инимь. Кишинэу, 1976; Белорусия: [Верш] / Трад. Г. Водэ // Нистру. 1976. № 9; Партидул: [Верш] // Култура. 1976. 18 септ.; Фиинд ынтребат: [Верш] / Трад. Г. Водэ // Молдова Соч. 1976. 18 ауг.; Филе де календар // Кишинэу: Газ. де сарэ. 1977. 7 юние; Ла Шушенское: [Верш] // Скынтея ленинистэ. 1978. № 3; Ынаите де сомн: [Верш] / Трад. И. Георгицэ // Лит. ши арта. 1979. 1 май; Моара: [Верш] / Трад. П. Старостин // Нистру. 1982. № 3; Прагул...: [Верш] / Трад. В. Романчук // Лит. ши арта. 1982. 30 септ.; Кореспонденца мя ку пэмынтул: [Верш] // Нистру. 1984. № 8; Поезия: [Верш] / Трад. Ю. Баржанский // Молдова Соч. 1984. 19 ауг.; Скрисоаре гэситэ пе ун плуг / Трад. П. Старостин // Меридиане-85. Кишинэу, 1985; Хекаметру; Ын журул брадулуй; Примэвара; Нунташий; Баладэ; Балоане; Дупэ чартэ; Ноктурнэ: [Вершы] / Трад. П. Боцу // Лит. ши арта. 1985. 29 ауг.

На мангольскую мову. Уянга; Эх; Шинэ жил: [Вершы] / Орч. Д. Гомбожав, З. Сандагаа // Белоруссын цоморлиг. Улаанбаатар, 1966; Жаргал: [Верш] / Орч. Б. Энэбиш // Далан хэлний зуун уянга. Улаанбаатар, 1972.

На мардоўска-макшанскую мову. Катк ули валда: [Верш] / С. Кинякин ичкозень ки // Мокша. 1972. № 6; Обелиск: [Верш] / С. Кинякин ичкозень ки // Там жа. 1985. № 2.

На марыйскую мову. Шортньо тул / А. Бик кус. // Марий коммуна. 1972. 9 июль.

На нямецкую мову. Beim Haselnuss pflücken / Übers. G. Rath // Kultureller Wegweiser. 1955. H. 6; Mondschein über dem See / Übers. S. Österreicher // Sowjetliteratur. 1958. H. 12; Allnächste kocht Wasser / Übers. F. Leschnitzer // Sowjetliteratur. 1967. H. 1; Sorg, mich um euch, Heimatregionen; Ein Menschenglück scheicht, bescheiden; Gewiss, an allem Schuld ist eine Akt allein / Übers. F. Leschnitzer; Fensterscheiben eines alten Hauses / Übers. K. Peters; Schon bat die Erde geheit ihre Wunden / Übers. S. Österreicher; Die Menschen werden verschieden geboren / Übers. N. Sinner; Ich konnte deute, die alles wissen / Übers. K. Peters // Sowjetliteratur. 1967. H. 7; Sorg, mich um euch / Übers. F. Leschnitzer; Schon hat die Erde / Übers. S. Österreicher; Gewiss, an allem schuld... / Übers. F. Leschnitzer // Sowjetliteratur. 1972. H. 11; Mondschein über dem See / Übers. S. Österreicher // Wo fängt denn unsere Heimat an? M., 1973; Das Glück der einfachen Leute / Übers. G. Deicke // Kapitän der Erde: Gedichte aus der Sowjetunion. Berlin, 1977; Das Lied / Übers. S. Österreicher // Sowjetliteratur. 1978. H. 11; Gedichte: For der Wanderschaft; Auf den Waagen der Seen; "Ein gefundenes Hufeisen...", "Die Bäume sterben..." Die neue Strasse; "Woher ist dir so viel Freude..."; "Die unvergesslichsten Träume..."; Wenn du mich rufst / Übers. N. Sinner // Sowjetliteratur. 1979. H. 1; Herbarium / Übers. N. Sinner // Sowjetliteratur. 1980. H. 2; Wenn du mich rufst; "Die Bäume sterben..." / Übers. N. Sinner // Sowjetliteratur. 1980. H. 6; Gedichte: "Ich liebe Menschen..."; "Ich fahre gern..."; "Die Nacht über Chatyn..."; "Wir beide können uns nicht entscheiden...", "Geh einst ich von hinnen...; Silvesterabend; "Ich werde ewig lieben!.."; "Achtlos knickte ich einen Birkenzweig..."; Der Satz von der Erhaltung der Materie; "Der Puls der Erde..."; "Das Glück, das schlichte... Manchmal, in meiner Jugend..."; "Was für ein Frühlingstag..." / Übers. S. Österreicher // Sowjetliteratur. 1982. H. 9; Das Treffen; Graue Hütten; "Zäune und Tore..."; Der Leier — Spieler; Dichtung; Glück; Mein tagliches Brot; Die Fensterscheiben des alten Hauses; Feiner; Schnee / Übers. F. Neureiter // Weissrussische Antologie. München, 1983; In Eisen, in Gold, in Granit / Übers. J. Warkentin // Sowjetliteratur. 1983. H. 3; Im Museum... / Übers. S. Österreicher // Sowjetliteratur. 1985. H. 8;

На польскую мову. Wybór poezji. Warszawa, 1958. Wiersze wybrane Łódz, 1974. Рэц.: Янович С. Выбранае М. Танка // Ніва. 1975. 16 сак.; Kocznow W. // Odgłosy. 1975. Nr 4; Nieuważny F. // Nowe Książki. 1975. Nr 23; Stefański J. // Kierunki. 1975. Nr 20.

Poezje wybrane. Warszawa, 1977. Рэц.: Grygiel J. // Nowiny. 1977. Nr 267; Żukrowski W. // Nowe Książki. 1977. Nr 19.

Bajka o muzyce / Tł. Z. Fedecki, J. Mierkowski, T. Mongird. Warszawa, 1951.

Na szlaku dzikich gęsi. Warszawa, 1965. Рэц. Гапова В. Польша читает Танка // Неман. 1966. № 5; Kijonka T. // Poglądy. 1967. Nr 21; Nieuważny F. // Nowe Książki. 1966. Nr. 11.

Przygoda zimowa / Tł. W. Woroszylski. Warszawa, 1968.

Ptasie sprawki / Tł. W. Woroszylski. Warszawa, 1972.

Kartki z kalendarza / Tł. S. Atlas. Warszawa, 1977. Рэц.: Верабей А. Дзённік літаратурнай дружбы // Полымя. 1978. № 3; Жукроўскі В. // Ніва. 1977. № 52; Шаховіч М. // Там жа. 1977. № 14; Kabatc E. // Literatura na Świecie. 1977. Nr 7; Tyg. kult. 1977. Nr 7; Pilot M. Kartki z kalendarza // Tyg. kult. 1976. Nr 21; Romanowski Z. // Przyjaźń. 1977. Nr 22; Pierzchała J. Poeta białoruski i Polska //

Poglądy. 1977. Nr 12; Szewczyk W. // Trybuna Robotnicza. 1977. Nr 74; Żukrowski W. // Nowe Książki. 1977. Nr 19.

Kosmiczne przygody mrówki Wędruli / Tł. M. J. Konowicz. Warszawa, 1982.

Nad kołyską / Tł. K. Jaworski // Kamena. 1938. Nr 1—2; Liście kasztanów; W chudych rękach / Tł. K. Jaworski // Kamena. 1938. Nr 8; Poematy / Tł. A. Janta-Połczyński // Okolica poetów. 1938. Nr 7; Dobrze tu wśród drzew // Kamena. 1939. Nr 5; Dnia, kiedy umrzesz... / Tł. A. Janta-Połczyński // Okolica poetów. 1939. Nr 3; Z Kłosami / Tł. K. Jaworski // Skawa. 1939. Nr 3; Odwoziły pociągi / Tł. J. Weintraub // Sygnały. 1939. Nr 75; Drogę spłukał siwy deszczyk; Oni; W chudych rękach; Liście kasztanów; Nad wodą; Przeminą lata / Tł. K. Jaworski; Wilno / Tł. J. Weintraub // Sygnały. 1939. Nr 75; Początek ody; Powiozły pociągi / Tł. A. Maliszewski; «Panek, więc młotek weź...» / Tł. E. Morski // Prawda Wileńska. 1940. 18 wrześ; Wieniec / Tł. T. Głowacki // Szt. Wolności. 1940. 7 list.; Dziad i szczupak / Tł. T. Głowacki; Wieniec: (Fragm.) // Szt. Wolności. 1940. 24 list.; Wiosna / Tł. K. Jaworski // Szt. Wolności. 1940. 14 grud.; Na warcie // Szt. Wolności. 1941. 5 lut.; Kok-sagiz / Tł. W. Ewas // Szt. Wolności. 1941. 25 marca; "By gotów był oręż hartowny..." / Tł. H. Dobrzyńska // Szt. Wolności. 1941. 8 czerw.; Wicher z północy: (Z poematu «Kalinowski») / Tł. K. A. Jaworski; Ruja; Początek ody / Tł. J. K. Weintraub // Kamena. 1945/46. Nr 2/3; Opada las... / Tł. K. Jaworski // Szt. Ludu. 1945. Nr 101; O muzyce / Tł. J. Madej // Głos Ludu. 1946. Nr 248, 255, 262, 269; W ojczyźnie / Tł. B. Żyranik // Kultura. 1946. Nr 5; Gdy już poczujesz, kto ci zmarł...; Kalinowski: (Poemat, fragm.); Pieśń VII Opada las; "Przypuszczałem, że uda się dzisiaj..."; Umarł stary lirnik; W chudych rękach / Tł. K. Jaworski // Wieś. 1946. Nr 5; "Cisnę z tęgich ramion..." / Tł. K. Jaworski // Wieś. 1946. Nr 18/19; "Przypuszczałem, że uda się dzisiaj..." / Tł. K. Jaworski // Życie Słowiańskie. 1946. Nr 9/11; "Czarnymi wił się dym kłębami..." / Tł. L. Pasternak // Głos robotniczy. 1947. Nr 306; Gastello / Tł. W. Woroszylski // Młoda Wieś. 1948. Nr 6; Spotkanie / Tł. W. Domański // Niedziela na wsi. 1948. Nr 12; Pieśń o Janosiku / Tł. S. Ziembicki // Poprostu. 1948. Nr 9; Pieśń partyzancka / Tł. M. Kierczyńska // Przyjaźń. 1948. Nr 11; Leningrad / Tł. T. Chróścielewski // Wieś. 1948. Nr 46; Chata góralska; Zorza // Odrodzenie. 1949. Nr 46; Twierdza pokoju // Wolność. 1949. Nr 259; Pieśń Janosika / Tł. J. Zagórski // Dz. lit. 1949. Nr 44; Len / Tł. J. Zagórski // Dz. lit. 1949. Nr 50; Fragment poematu / Tł. J. Michniewicz // Głos robotniczy. 1949. Nr 312; Dziennik pokoju: (Poemat, fragm.); Poeta mówi / Tł. E. Martuszewski // Głos robotniczy. 1949. Nr 326; Głos poety o przyjaźni // Odrodzenie. 1949. Nr 46; Chopin / Tł. J. Zagórski // Twórczość. 1949. Nr 11; Dziennik pokoju: (Poemat, fragm.); Poeta mówi / Tł. E. Martuszewski // Wieś. 1949. Nr 38; O pokoj / Tł. T. Chróścielewski // 1 Maj. Warszawa, 1950; Sztafeta pokoju. Warszawa, 1950; Odrodzenie. 1950. Nr 6; Pokolenie. 1950. Nr 11; Rolnik Polski. 1950. Nr 47; Świetlica. 1950. Nr 5; Będzie święto: Fragment / Tł. L. Pasternak; Poeta mówi / Tł. E. Martuszewski // 9 Maja Dzień zwycięstwa. Warszawa, 1950; Poeta mówi: (Z poematu «Dziennik Pokoju») / Tł. E. Martuszewski // Gwiazda pokoju: Wiersze poetów radzieckich. Warszawa, 1950; Młodzi wszystkich krajów łączcie się w obronie pokoju. Warszawa, 1950; Gastello / Tł. W. Woroszylski // Wiersze i opowiadania o Armii Radzieckiej. Warszawa, 1950; Gazeta Żołnierza. 1950. Nr 52; Będzie święto... / Tł. L. Pasternak // Kuźnica. 1950. Nr 5; Dom w Poroninie // Przyjaźń. 1950. Nr 16; Wierchy. 1950/1951; Wieś. 1950. Nr 6; Wolność. 1950. Nr 90; Dziennik pokoju: (Poemat, Fragm.); Poeta mówi / Tł. E. Martuszewski // Przyjaźń 1950. Nr 39; Świat Młodych. 1950. Nr 18; Chopin / Tł. J. Zagórski // Radio i Świat. 1950. Nr 46; Chata góralska / Tł. R. Stiller // Świetlica Dziecięca. 1950. Nr 1; W Ojczyźnie / Tł. B. Żyranik // Tydzień Literacki. 1950. Nr 45; Na nowogródzkiej górze / Tł. L. Lewin // Trybuna Ludu. 1950. Nr 57; Zorza; Chata góralska / Tł. R. Stiller; O pokój / Tł. T. Chróścielewski // Wiersze o braterstwie. Warszawa, 1951; O pokój: (Z notatnika praskiego) (Fragm.) / Tł. T. Chróścielewski // Gromada. 1951. Nr 56; Rubikon; Kamienie / Tł. J. Łobodowski // Kultura (Paryż), 1951. Nr 7/8; Zorza / Tł. R. Stiller // Przyjaźń. 1951. Nr 1; Radio i Świat. 1951. Nr 44; Chata góralska / Tł. R. Stiller // Przyjaźń. 1951. Nr 1; Trybuna Ludu. 1951. Nr 21; Kalinowski (Poemat) // Twórczość. 1951. Nr 11; Kalinowski: Poemat (Fragm.) // Szt. Ludu. 1951. Nr 186; Dom w Poroninie / Tł. J. Marcinkiewicz // Wolność. 1951. Nr 16; O pokój // Tł. T. Chróścielewski // Nowy Świat. 1952. Nr 49; Nad Razliwem / Tł. S. Flukowski // Przyjaźń. 1953. Nr 3; Razliw / Tł. A. Jasiński // Świat młodych. 1952. Nr 3; Dziennik pokoju: (Poemat, Frag); Poeta mówi / Tł. E. Martuszewski // Trybuna robotnicza. 1953. Nr 267; Dniem pogodnym / Tł. Z. Koczorowski // Wieś. 1953. Nr 43; Chata góralska: (Fragm.) / Tł. R. Stiller // Wolność. 1953. Nr 91; Zorza / Tł. R. Stiller // Wolność. 1953. Nr 104; Wieniec / Tł. J. Zych // Życie Literackie. 1953. Nr 44; Chata góralska / Tł. R. Stiller // Przyjaźń. 1951. Nr 1; Trybuna Ludu. 1951. Nr 21; Kalinowski (Poemat) // Twórczość. 1951. Nr 11; Kalinowski: Poemat (Fragm.) // Szt. Ludu. 1951. Nr 186; Dom w Poroninie / Tł. J. Marcinkiewicz // Wolność. 1951. Nr 16; O pokój // Tł. T. Chróścielewski // Nowy Świat. 1952. Nr 49; Nad Razliwem / Tł. S. Flukowski // Przyjaźń. 1953. Nr 3; Razliw / Tł. A. Jasiński // Świat młodych. 1952. Nr 3; Dziennik pokoju: (Poemat, Frag); Poeta mówi / Tł. E. Martuszewski // Trybuna robotnicza. 1953. Nr 267; Dniem pogodnym / Tł. Z. Koczorowski // Wieś. 1953. Nr 43; Chata góralska: (Fragm.) / Tł. R. Stiller // Wolność. 1953. Nr 91; Zorza / Tł. R. Stiller // Wolność. 1953. Nr 104; Wieniec / Tł. J. Zych // Życie Literackie. 1953. Nr 44; O pokój: Fragment / Tł. T. Chróścielewski // Walka o wolność wszystkich ludów. Warszawa, 1954; Nowy Tor. 1954. Nr 42; Chopin; Wodospad Siklawica / Tł. B. Gębarski // Dziś i jutro. 1954. Nr 38; Chata góralska / Tł. R. Stiller // Gaz. Pomorska. 1954. Nr 17; Gaz. Poznańska. 1954. Nr 18; Wolność. 1954. Nr 92; Pod Lenino: (Pamięci poległych żołnierzy Dywizii im. T. Kościuszki) / Tł. L. Lewin // Głos Pracy. 1954. Nr 238; Przyjaźń. 1954. Nr 33; Słowo Polskie. 1954. Nr 244; Wolność. 1954. Nr 236; Chata góralska / Tł. J. Wołkowycki // Lit. Radz. 1954. Nr 1; Świat i Ludzie. 1954. Nr 38; Na Nowogródzkiej górze / Tł. S. Lec // Nowa Kultura. 1954. Nr 38; Przyjaźń. 1954. Nr 12; Świat i My. 1954. Nr 128; Żołnierz Polski. 1954. Nr 19; We wsi Lenino / Tł. S. Lec // Nowa Kultura. 1954. Nr 41; Nad Razliwem / Tł. S. Flukowski // Poprostu. 1954. Nr 3; Na bratniej granicy / Tł. L. Lewin // Przyjaźń. 1954. Nr 33; We wsi Lenino / Tł. S. Lec // Żołnierz Polski Ludowej. 1954. Nr 243; Na bratniej granicy / Tł. L. Lewin // Drużyna. 1955. Nr 9; Głosy znad Odry. 1955. Nr 36; Kłosy. 1955. Nr 16; Nasza Praca. 1955. Nr 10; Pracujemy w świetlicy. 1955. Nr 9; Słowo Polskie. 1955. Nr 240; Świetlica. 1955. Nr 8; W służbie narodu. 1955. Nr 41; Zielony szt. 1955. Nr 40; Żołnierz Polski. 1955. Nr 18; Żołnierz Wolnośći. 1955. Nr 236; Kłębi się w polu / Tł. L. Lewin // Dz. Zachodni. 1955. Nr 232; Wodospad Mickiewicza / Tł. W. Basilides // Dz Zachodni. 1955. 241; Wieniec / Tł. A. Włodeć. // Dz. Polski. 1955. Nr 236; Przeminą lata pracy i wydarzeń; Opada liść / Tł. K. Jaworski // Dziś i jutro. 1955. Nr 39; Na Nowogródzkiej górze / Tł. L. Lewin // Gaz. Zielonogórska. 1955. Nr 228; Głos nauczycielski. 1955. Nr 48; Iskry. 1955. Nr 36; Nowa Wieś. 1955. Nr 41; Poznajemy świat i życie. 1955. Nr 10; Sprawy i ludzie. 1955. Nr 36; Świat i ludzie. 1955. Nr 36; Świetlica. 1955. Nr 8; Trybuna Ludu. 1955. Nr 252; Widnokrąg: Tygodniowy dodatek «Gazety Poznańskiej». 1955. Nr 38; Życie Akademii. 1955. Nr 2; Na bratniej granicy / Tł. L. Lewin // Gaz. Zielonogórska. 1955. Nr 240; Głos Koszaliński. 1955. Nr 215; Nad kołyską / Tł. Z. Bogdanowicz // Głos konfederacji (Londyn). 1955. Nr 14; Pod Lenino / Tł. L. Lewin // Głos Koszaliński. 1955. Nr 243; Świat i ludzie. 1955. Nr 37; Świetlica. 1955. Nr 8; Do ataku / Tł. L. Lewin // Głos pracy. 1955. Nr 234; O pokój: (Z notatnika praskiego) / Tł. T. Chróścielewski // Głos robotniczy. 1955. Nr 234; Chopin / Tł. A. Kwiatkowski // Głos tygodnia. 1955. Nr 38; Głos wybrzeża. 1955. Nr 234; Głos znad Odry. 1955. Nr 16; Kultura i życie: Tygodniowy dodatek «Sztandaru Ludu». 1955. Nr 35; Nowy Tor. 1955. Nr 38; Obywatel Warszawy. 1955. Nr 8/9; Przyjaźń. 1955. Nr 19; Słowo tygodnia. 1955. Nr 28; Sprawy i ludzie. 1955. Nr 37; Świat i my. 1955. Nr 178; Trybuna Ludu. 1955. Nr 280; Widnokrąg: Tygodniowy dodatek «Gazety Poznańskiej. 1955. Nr 39; Mickiewicz / Tł. W. Lubecki // Głosy znad Odry. 1955. Nr 21; Chata góralska / Tł. R. Stiller // Ilustrowany kurier Polski. 1955. Nr 95; Jezioro Narocz / Tł. J. Bojar // Ilustrowany kurier Polski. 1955. Nr 241; Pieśń traktorzysty / Tł. J. Bojar // Kłosy. 1955. Nr 15; Nowiny tygodnia. 1955. Nr 40; Na kurhanie wysokim / Tł. T. Chróścielewski // Kronika. 1955. Nr 11; Lirnik / Tł. J. Waczków // Nowa kultura. 1955. Nr 17; Słowo powszechne. 1955. Nr 240; "Matka w świat posyła myśli..." / Tł. J. Waczków // Nowa kultura. 1955. Nr 17; Kłębi się w polu..." / Tł. L. Lewin // Nowa kultura. 1955. Nr 38; Żeby wiedziały... / Tł. L. Lewin // Nowa kultura. 1955. Nr 39; Dzień dobry / Tł. T. Chróścielewski // Panaroma: Dodatek niedzielny

"Łódzkiego Expresu ilustrowanego". 1955. Nr 37; Chopin; Zeby wiedzieli / Tł. R. Kwiatkowski; Na Nowogródzkiej górze; Pieśń fellacha, piesń marszowa; Wiosenny wieczór / Tł. L. Lewin // Praca świetlicowa. 1955, dod. rep. Nr 7/8; Stu sześćdziesięciu bardów opłakało / Tł. L. Lewin // Prz. kulturalny. 1955. Nr 16; Śląsk lit. 1955. Nr 13; Żołnierz Polski. 1955. Nr 18; Pozostań takim, miły; Strumyk przemyka figlarnie / Tł. W. Boruński // Prz. kulturalny. 1955. Nr 39; Wodogrzmoty Mickiewicza / Tł. Z. Koczorowski // Przyjaźń. 1955. Nr. 49; Wieniec / Tł. L. Lewin // Słowo Polskie. 1955. Nr 242; Słowo Powszechne. 1955. Nr 240; Trybuna Ludu. 1955. Nr 273; Na bratniej granicy; Pod Lenino; Wiosenny wieczór / Tł. L. Lewin; Na Nowogródzkiej górze / Tł. B. Lebarski; Ballada o stu / Tł. J. Wołkowyski // Świetlica. 1955. Nr 8; Powiozły pociągi / Tł. L. Lewin // Świetlica. 1955. Nr 11; Dobrze tu wśród drzew / Tł. K. Jaworski // Trybuna robotnicza. 1955. Nr 228; «Janko-i-Maria»: (Białoruska legenda ludowa) / Tł. R. Kwiatkowski // Twórczość. 1955. Nr 5; «Pomyslałem, że uda się dzisiaj...» // Tyg. kult. 1955. Nr 40; Gdy już poczujesz, kto ci zmarł...; Pomyślałem, że uda się dzisiaj... / Tł. K. Jaworski // Tyg. powsz. 1955. Nr 40; Dziennik pokoju: (Poemat, fragm.); Poeta mówi / Tł. E. Martuszewski // Żołnierz Polski. 1955. Nr 17; Na bratniej granicy; "Stu sześćdziesięciu bardów opłakało..."; We wsi Lenino / Tł. L. Lewin // Żołnierz Polski. 1955. Nr 18; Ślad narciarski w Tatrach; Na granicy zachodniej: (Fragm.) / Tł. J. Zagórski // Życie lit. 1955. Nr 41; Dobre rano / Tł. L. Lewin // Życie warsz. 1955. Nr 235; A kiedy zasnął wielki Lenin / Tł. A. Cesarz // Express wieczorny. 1956. Nr 19; Dom w Poroninie: (Fragm.) // Drużyna. 1956. Nr 6; Jezioro Narocz / Tł. J. Bojar // Głos tygodnia. 1956. Nr 13; Chata góralska / Tł. R. Stiller // Gromada rolnik Polski. 1956. Nr 50; Dzień dobry / Tł. T. Chróścielewski // Mazury i Warmia. 1956. Nr 1/2; Kłębi się polu / Tł. L. Lewin // Nowa wieś. 1956. Nr 20; Żeby wiedziały / Tł. L. Lewin // Nowa wieś. 1956. Nr 28; Wilno / Tł. J. Weintraub; Przeminą lata; Odwoziły pociągi // Praca świetlicowa. 1956. Nr 4/5; «Janko-i-Maria»: (Białoruska legenda ludowa) / Tł. R. Kwiatkowski // Świat i Ludzie. 1956. Nr 3; "Wiosenny, ciepły dzień, kochani moi!.." / Tł. K. Nowak // Świat i Ludzie. 1956. Nr 9; Kącik Życzeń; Pozostań takim, miły! / Tł. W. Boruński // Szt. młodych. 1956. Nr 59; Chata góralska / Tł. R. Stiller // Widnokrąg. 1956. Nr 15; Wieniec / Tł. I. Piotrowska; Nad wodą / Tł. K. Jaworski; Pod masztem; Burza / Tł. J. Weintraub; «Bieli się na polu...» / Tł. K. Jaworski; Pieśń Janosika / Tł. J. Zagórski; Na Nowogródzkiej górze / Tł. S. Lec; Bajka o muzyce: (Wstęp do poematu) / Tł. Z. Fedecki // Stu trzydziestu poetów. Warszawa. 1957; Szczęśliwego lotu! / Tł. L. Lewin // Głosy znad Odry. 1957. Nr 39; Dobranoc / Tł. J. H. [J. Huszcza) // Kronika. 1957. Nr 9; Przeminą lata / Tł. K. Jaworski // Kultura i Życie. 1957. Nr 42; Szczęśliwego lotu! / Tł. L. Lewin // Lit. Radz. 1957. Nr 8; Przyjaźń. 1957. Nr 49; Ręce matki / Tł. L. Lewin // Kraj Rad. 1958. Nr 2; Piasek bałtyckich śpiewa diun / Tł. L. Lewin // Kraj Rad. 1958. Nr 15; Księżyc nad jeziorem / Tł. L. Lewin // Lit. Radz. 1958. Nr 12; Chopin / Tł. J. Zagórski // Przyjaźń. 1958. Nr 3; Kukurydza / Tł. K. Nowikowa // Czerw. szt. 1958. 12 wrześ.; Wilnius / Tł. L. Zarzecka // Czerw. szt. 1958. 19 wrześ.; Pieśń Janosika / Tł. J. Zagórski // Materiały repertuarowe i informacyjne. 1959. Nr 1; Szczęśliwego lotu! / Tł. L. Lewin // Materiały repertuarowe i informacyjne. 1959. Nr 2; Żeby wiedziały / Tł. L. Lewin // Nowa Wieś (Dod.). 1959. Nr 4; Chata górala / Tł. R. Ljasun // Нів а. 1960. Nr 14; Na Nowogródzkiej górze / Tł. S. Lec // Adam Mickiewicz w poezji polskiej i obcej. Wrocław, 1961: Wieniec; Żeby wiedziały; Na Nowogródzkiej górze; Ręce matki; "Kłębi się w polu..."; «Stu sześćdziesięciu bardów opłakało...»; Piasek bałtyckich śpiewa diun / Tł. L. Lewin // Lewin L. U przyjaciół. Kraków, 1961; Szczęśliwego lotu! / Tł. L. Lewin // Kraj Rad. 1961. Nr 20; Zegar słoneczny / Tł. Z. Bieńkowski // Lit. Radz. 1962. Nr 8; Mój chleb powszedni; Nad Morskim Okiem; Powrót Szopena; "Rosną wciąż szlaki..." / Tł. B. Żyranik // Przyjaźń. 1962. Nr 16; "W tym opuszczonym i rozbitym mieście..." / Tł. W. Segal // Współczesność. 1962. Nr 21; Polakom / Tł. W. Segal // Stolica. 1963. Nr 46; Dzień pierwszego śniegu; Polakom; "Stare legendy głoszę..." / Tł. W. Segal // Teatr Ludowy. 1963. Nr 11/12; "W tym opuszczonym..." / Tł. W. Segal // Kultura. 1964. Nr 6; O Polsce wczorajszej i dzisiejszej // Kultura. 1964. Nr 9; Nr 7000345 / Tł. W. Segal // Materiały repertuarowe. 1964. Nr 2; Chopin / Tł. J. Zagórski // Materiały repertuarowe. 1964. Nr 4; Szczęśliwego lotu / Tł. L. Lewin // Przyjaźń. 1964. Nr 45; Skrzydła / Tł. W. Segal // Zwierciadło. 1964. Nr 7; Na kurhanie wysokim / Tł. T. Chróścielewski // Dz. ludowy. 1965. Nr 266; Śledzie z wierszami / Tł. K. Jaworski // Kamena. 1965. Nr 4; "Stare legendy głoszą, że wiek złoty..." / Tł. W. Segal // Materiały repertuarowe. 1965. Nr 3; Powrót Chopina / Tł. B. Żyranik // Stolica. 1965. Nr 13; «Człek rozmaicie na ten świat przychodzi...»; «O was kłopoczę się, rodzinne strony...»; «Od gwiazd każdej nocy...»; «Strat już nie pomną drzewa na ugorze...»; «Szczęście człowiecze...»; Szyby starego domu; «To, co się stało...»; Widziałem ludzi / Tł. L. Lewin // Lit. Radz. 1966. Nr 12; Przyjaźń naszych serc, dążeń, pieśni // Przyjaźń. 1966. Nr 46; "W aureoli włosów twych..." / Tł. K. A. Jaworski // Kamena. 1967. Nr 12; Próg; "Z amfory tej dawno..." / Tł. K. A. Jaworski // Kamena. 1967. Nr 17; «Zrazu usiłowalem...» / Tł. K. A. Jaworski // Kamena. 1967. Nr 20; Aniołowie wojny: Fragm. poem. / Tł. A. Słucki // Materiały repertuarowe. 1967. Nr 4; Zegarmistrz / Tł. W. Woroszylski // Płomyczek. 1967. Nr 10; Świetlik / Tł. W. Woroszylski // Płomyczek. 1967. Nr 16; Gałązka i wróbel / Tł. W. Woroszylski // Świerszczyk. 1967. Nr 24; Muchomor / Tł. W. Woroszylski // Świerszczyk. 1967. Nr 34; Milczenie dżungli / Tł. K. A. Jaworski // Życie lit. 1967. Nr 45; Gdy pierwsze ciepłe promienie / Tł. W. Woroszylski // Świerszczyk. 1968. Nr 11; Warszawskie zaduszki / Tł. W. Woroszylski // Żwierciadło. 1968. Nr 44; Chata góralska / Tł. R. Stiller; Lenin z nami / Tł. A. Cesarz; Zorza / Tł. R. Stiller; A kiedy zasnął wielki Lenin / Tł. A. Cesarz // Wiersze o Leninie. Warszawa, 1969; Rosną na ziemi rodzinnej; "Rozpaliliśmy ogień..." / Tł. K. Jaworski // Kamena. 1969. Nr 23; Warszawa w Dzień Zaduszek / Tł. W. Arcimowicz // Lit. Radz. 1969. Nr 7; Wenus z Milo / Tł. J. Huszcza // Poezja. 1969. Nr 6; "Swiat, po którym chodzimy..."; Wawelskie głowy; Dzień pamięci w Warszawie / Tł. S. Horak // Poglądy. 1969. Nr 21; Droga; Narysowały dzieci; Język ojczysty; Tu właśnie ich rozstrzelano; Jak szybko burza gna majowa!; Gdy esesmani mieli rozstrzelać Węgierkę; Nawet najmniejsza prawda / Tł. J. Pleśniarowicz // Profile. 1969. Nr 1; Z każdym dniem coraz soczyste; Szyby starej kamienicy / Tł. J. Pleśniarowicz // Widnokrąg. 1969. Nr 47; "Sad strząsnął już..." / Tł. K. A. Jaworski; Zawieja / Tł. A. Włodek // Życie lit. 1969. Nr 45; "Przecież z ziemi..." / Tł. W. Segal // Barwy. 1970. Nr 6; "Kiedy byłam mała..."; «Ten, kto drzewa sadził...»; «Tu właśnie...» / Tł. J. Pleśniarowicz // Kamena. 1970. Nr 25; Przed Moną Lizą / Tł. W. Blatton-Segal // Kultura. 1970. Nr 45; Warszawa w Dzień Zaduszny / Tł. J. Pleśniarowicz // Kultura i życie. 1970. Nr 42; Widnokrąg. 1970. Nr 44; Antena; «Droga — szeroka w nieskończoność...»; «Gdy esesowcy rozstrzeliwali...» / Tł. K. A. Jaworski // Odgłosy. 1970. Nr 46; «I znów jak gwiazdy spadają szyszki sosnowe...» / Tł. J. Pleśniarowicz // Profile. 1970. Nr 11; "Jak źle jest stać na deszczu..."; "Nikomu nie mówcie..." / Tł. K. A. Jaworski // Tyg. kult. 1970. Nr 13; Od nieba do ziemi / Tł. K. A. Jaworski // Tyg. kult. 1970. Nr 45; Aby wiedziały... / Tł. T. Chróścielewski // Życie i myśl. 1970. Nr 4; Szlak dzikich gęsi / Tł. J. Putrament; Początek ody; Dzień dobry / Tł. T. Chróścielewski; Pod masztem; «Gęste paciorki wonną dłonią...»; Ruja / Tł. J. Weintraub; Lirnik; Towarzyszowi; Dobranoc; Wenus z Milo; A ile u was? / Tł. J. Huszcza; Żeby wiedziały; O was kłopoczę się, rodzinne strony; Ręce matki; «Szczęście człowiecze — wasze, moje...» / Tł. L. Lewin; Szopen / Tł. J. Zagórski; Kamienie / Tł. L. Pasternak; Na Nowogrodzkiej górze / Tł. S. Lec; Nie bądź nigdy innym / Tł. W. Słobodnik; Nad Morskim Okiem; Przy sadzeniu drzew / Tł. B. Żyranik; Powrót z sianokosów; Daleki śnieg / Tł. A. Kamieńska; Korespondencja z ziemią; Szyby starej kamienicy / Tł. J. Brostowska; Gdzież oni? / Tł. W. Segal; «Tu właśnie ich rozstrzelano...»; «I znów jak gwiazdy spadają szyszki sosnowe...» / Tł. J. Pleśniarowicz; Warszawskie Zaduszki / Tł. W. Woroszylski; «Z amfory tej dawno...»; Próg

wyciosany ze wspomnień / Tł. K. Jaworski // Wiersze białoruskie. Łódź, 1971; List do komisarza wojennego; To słońce...; Maska; Sosny nad Naroczą / Tł. K. Jaworski // Kamena. 1971. Nr 9; "Postarałem się wyrzucić..." / Tł. K. Jaworski // Kamena. 1971. Nr 20; Towarzyszowi / Tł. J. Huszcza // Kierunki. 1971. Nr 36; Jak stałem się poetą: (Odpowiedź na liczne zapytania) / Tł. J. Huszcza // Lit. na świecie. 1971. Nr 7; Żeby wiedziały... / Tł. L. Lewin; Szlak dzikich gęsi... / Tł. J. Putrament // Odgłosy. 1971. Nr 35; Wywiad / Rozm. K. Frejdlich // Odgłosy. 1971. Nr 46; "Czasem, przy butelce..."; Głos; Łódki nad Naroczą; Styks; Szklany człowiek; «Świat, który zamieszkujemy...»; Z opowiadań staruszki; «Ziemio! Zawsze drwiłaś...» / Tł. J. Huszcza // Odgłosy. 1971. Nr 50; W aptece przed Nowym Rokiem / Tł. K. A. Jaworski // Poglądy. 1971. Nr 1; «Kiedy w jesiennym, chłodnym czasie...» // Poglądy. 1971. Nr 45; Nieraz myślałem; Jak słucki pas; Co wiatr zrobić może z drobnych kropel deszczu? / Tł. J. Pleśniarowicz // Tyg. kult. 1971. Nr 2; Kiedy w jesiennym, chłodnym czasie / Tł. K. A. Jaworski // Tyg. kult. 1971. Nr 45; "Niosłem pieśń dla ciebie..."; "Znowu ranek wiosenny..." / Tł. J. Pleśniarowicz // Widnokrąg. 1971. Nr 45; "Przecież z ziemi do nieba — tylko dłoń wyciągnąć..." / Tł. W. Segal // Zwierciadło. 1971. Nr 43; Z poematu «Narocz»: ("Jak lubię, Naroczy, zatoki twe, tonie...»; «Ognisko płonie. Cicho drzemie Narocz...»); Przeminą lata; «Drogę spłukał siwy deszczyk...»; Nocą; W lesie; Wyraj; «Za szarym gnącym się parkanem...»; Pod masztem; Ponary; Nad wodą; Oni; «Słuchajcie: oto wiosna mknie...»; «Zrzucęzmocnych ramion...»;«Umarł stary lirnik...»; «Za pocałunki i za oczy...»; «Kiedy poczujesz, kto ci zmarł...»; Nad kołyską; «Rój liści srebrzystych kołysze się w górze...»; «Las opadł z liści...»; «Taki jest biały zimy szlak!»; Kalinoūski: (Poemat); Z wesela; Śledzie z wierszami; «Rosną na ziemi rodzinnej...»; «Zrazu usiłowałem...»; Milczenie dżungli; «Rozpaliliśmy ogień, by się ogrzać...»; «W aureoli włosów twych...»; «A więc gdzie się znowu spotkamy?..»; Z amfory tej dawno...»; «Jak źle jest na deszczu...»; Próg; «O, jak łatwo jest iść...»; «Sad strząsnął już...»; «Nikomu nie mówicie...»; «By dojść do bajki...»; Przyciąganie ziemi; Antena; W aptece przed Nowym Rokiem, «Od nieba do ziemi ręką podać...»; «Jedni mówią...»; «Ziemio, coś w walce mię tak ratowała...»; «Nie uważałbym siebie za żołnierza...»; «To słońce, które widzisz...»; «Gdy esesowcy rozstrzeliwali Węgierkę...»; Medytacje nad przeróbką płaszcza; «Nieśmiertelność...»; «Postarałem się wyrzucić z głowy...»; «Droga...»; Kiedy wicher wieje; List do komisarza wojennego; Pieśni narodu; Przenosimy urnę z prochami Janki Kupały; «Trzeba zawsze budować mosty...»; Maska; «W szpitalu się sprawdza...»; «Niezapomniane sny...»; Sosny nad Naroczą; Przynajmniej raz do roku; Koniczyna; «Jam tylko maleńką czastką...» Tł. K. Jaworski // Jaworski K. Pisma. Lublin. 1972. T. 3; Chopin / Tł. R. Kwiatkowski // Ojczyzna Lenina (50-lecie ZSRR). Warszawa, 1972; Przenosimy urnę z prochami Janki Kupały / Tł. K. Jaworski // Kamena. 1972. Nr 14; Pieśni narodu / Tł. K. Jaworski // Kamena. 1972. Nr 15; Śledzie z wierszami / Tł. K. Jaworski // Kamena. 1972. Nr 21; Zorza nad Naroczą; Chata na skraju; Żeby wiedziały...; Przed snem; Od sękatych żerdzi płotu / Tł. M. J. Kononowicz // Kierunki. 1972. Nr 38; Przed Moną Lizą / Tł. W. Blatton-Segal // Kurjer Polski. 1972. Nr 42; "Strat już nie pomną drzewa..."; "To, co się stało..."; «Człek rozmaicie na ten świat przychodzi...» / Tł. L. Lewin // Lit. Radz. 1972. Nr 11; Owidiuszowi; Przed snem; «Ileż to razy staruszka...»; «Kiedy byłam taka mała...»; Podróż, która nie doszła do skutku; «Od sękatych żerdzi w płocie...» / Tł. J. Huszcza // Lit. na Świecie. 1972. Nr 2; «To, co się stało...» / Tł. L. Lewin // Nadodrze. 1972. Nr 26; Pomnik / Tł. J. Pleśniarowicz // Nowiny Rzeszowskie. 1972. Nr 303; Jam tylko maleńką cząstką / Tł. K. Jaworski // Odgłosy. 1972. Nr 6; Noc bez ciebie; Pamiętasz / Tł. M. J. Kononowicz // Odgłosy. 1972. Nr 38; Dziewczyna z Costa-Rici / Tł. M. J. Kononowicz // Odgłosy. 1972. Nr 47; Maska / Tł. M. J. Kononowicz // Odgłosy. 1972. Nr 50; Początek ody / Tł. T. Chróścielewski; «Na kogo to w Łazienkach, kiedy cisza głucha...» / Tł. J. Zagórski // Przyjaźń. 1972. Nr 39; Rozmowa z Diogenesem / Tł. esde // Siga. 1972/73. Nr 3; «Nawet małą prawdę...»; Nie wiem; Oświęcimskie ogrodzenie / Tł. J. Pleśniarowicz // Tyg. kult. 1972. Nr 46; Jak wędrowny malarz; Cóż może być radośniejszego; Partyzancka szkoła / Tł. J. Pleśniarowicz // Tyg. kult. 1972. Nr 51; Ojczyzna; Przyciąganie ziemskie / Tł. J. Pleśniarowicz // Widnokrąg. 1972. Nr 45; Pod masztem / Tł. J. Weintraub // Wieczór Wybrzeża. 1972. Nr 251; "Drzewa umierają..."; W moich pieśniach; Ojczyzna; "Klucz żurawi..."; "Znów poranek wiosenny..."; Próg wyciosany ze wspomnień / Tł. J. Pleśniarowicz // Życie lit. 1972. Nr 38; Warszawa w dniu święta zmarłych Wiersz z roku 1966 // Czerw. Szt. 1972. 22 list.; Styks / Tł. J. Huszcza // Huszcza J. Rozmowy i zaklęcia. Łódź, 1973; «Człek rozmaicie na ten świat przychodzi...»; «O was kłopoczę się...»; Od gwiazd każdej nocy; Szyby starego domu; «Widziałem ludzi, którzy znali wszystko...» / Tł. L. Lewin // Barwy. 1973. Nr 10; "Co cesarskiego — cesarzowi..." / Tł. T. Chróścielewski // Fakty-73. 1973. Nr 44; «W ojczyźnie mojej rosną...»; «Od sękatych żerdzi...»; Rozum monarszy; Cisza; Babcia: Ballada / Tł. T. Chróścielewski // Kamena. 1973. Nr 2; Dialog z Diogenesem; W kwiaciarni / Tł. K. Jaworski // Kamena. 1973. Nr 10; "Może dla tego..."; Wszystko zaczęło się od igły / Tł. M. J. Kononowicz // Kierunki. 1973. Nr 11; Kosmogonia; Cisza / Tł. T. Chróścielewski // Kontrasty. 1973. Nr 8; Kartki z kalendarza: (Fragm.) // Kontrasty. 1973. Nr 9; Wiecznie żywe drzewo naszej przyjaźni // Kraj Rad. 1973. Nr 51; Stara chata / Tł. M. J. Kononowicz // Odgłosy. 1973. Nr 45; Ojczyzna // Ogniwo. 1973. Nr 6; Czy pamiętasz?; Styks / Tł. T. Chróścielewski; Przyciąganie ziemi / Tł. K. Jaworski // Tyg. kult. 1973. Nr 45; W kropli; «W mojej ojczyźnie drzewa...»; «Cóż może być radośniejszego...» / Tł. J. Pleśniarowicz // Widnokrąg. 1973. Nr 27; Iljicz na samochodzie pancernym // Czerw. Szt. 1973. 17 kwiet.; Na Nowogródzkiej górze / Tł. S. Lec // Czerw. Szt. 1973. 25 grud.; «Żeby wiedziały...»; Ojczyzna; Przed snem; «Jak malarz wędrowny...»; «Napisałem dla ciebie...»; «Ta ziemia niby taka...»; «Od sękatych żerdzi...»; «Na pytanie...»; «Drzewa umierają...»; Choć raz do roku; Wszystko zaczęło się od igły; Noc bez ciebie; «Dano ci imię pospolite...»; «Na drodze mojej pamięci...» / Tł. M. Kononowicz // Kononowicz M. J. Gaj dębowy. Warszawa, 1974; W kwiaciarni; Dialog z Diogenesem / Tł. K. Jaworski // Jaworski K. A. Pisma. Lublin, 1974; Jak pas słucki / Tł. T. Chróścielewski // Fakty. 1974. Nr 17; «Dano ci imię pospolite...»; Po niespodziewanych spotkaniach; «Jak malarz wędrowny...»; Na drodze mojej pamięci; Szlakiem dymu / Tł. M. Kononowicz // Kierunki. 1974. Nr 23; Ojczyzna / Tł. M. J. Kononowicz; Szyby starego domu / Tł. H. Szylkin // Nadodrze. 1974. Nr 11; Kartki kalendarza: (Fragmenty dziennika) / Tł. A. Sobecka // Nadodrze. 1974. Nr 12; Dżungla / Tł. J. Huszcza; «Nie zaliczyłbym siebie do żołnierzy...» / Tł. H. Szylkin // Nadodrze. 1974. Nr 22; Brzęknęła klamka; Obmywanie babki Uliany / Tł. J. Sikirycki // Odgłosy. 1974. Nr 39; Głos; "Świat, który zamieszkujemy..."; W czystym polu; "Ziemio! Zawsze drwiłaś..." / Tł. J. Huszcza // Poezja. 1974. Nr 9; W czystym polu / Tł. J. Huszcza // Trybuna Ludu. 1974. Nr 300; Z wesela / Tł. A. Nawrocki // Trybuna Mazowiecka. 1974. Nr 229; «Nie wiem, czy istnieje życie...»; «Są w mojej Ojczyźnie drzewa...» / Tł. J. Pleśniarowicz // Widnokrąg. 1974. Nr 39; Niech zawsze będzie przyjaźń! // Czerw. Szt. 1974. 20 marca; Kartki z kalendarza: (Fragm. pam.); Wilnius / Tł. Ł. Brzozowska // Czerw. Szt. 1974. 21 marca; Góralska chata; Nad Morskim Okiem; Warszawa w Dzień Zaduszny / Tł. I. Sikirycki, B. Żyranik, J. Pleśniarowicz // Księga przyjaciół. Warszawa, 1975; Chata góralska / Tł. R. Stiller; «Stu sześćdziesięciu bardów...» / Tł. L. Lewin // Słowo o przyjaźni. Warszawa, 1975; Lenin z nami / Tł. A. Cesarz // Chłopska droga. 1975. Nr 32; Nieśmiertelność!.. / Tł. I. Sikirycki; Pokazy magika / Tł. T. Chróścielewski; Półbajka / Tł. I. Sikirycki; "Laur przyznają..." / Tł. T. Chróścielewski; Regniescat in pace; Errata / Tł. M. J. Kononowicz; Od Homera uczył się / Tł. J. Huszcza // Karuzela. 1975. Nr 2; «Wszystkie pieśni... Zdawało mi się...»; Ojczyzna; Na pytanie; «Już mi do wieczora bliżej...» / Tł. M. J. Kononowicz // Kierunki. 1975. Nr 16; «Woń taką...» / Tł. J. Huszcza; Owidiuszowi / Tł. T. Chróścielewski; «Od sękatych żerdzi płotu...» / Tł. M. J. Kononowicz; Ave Maryia / Tł. I. Sikirycki // Odgłosy. 1975. Nr 4; «W drogę pojedziecie...»; «W tym lesie...»; Niegdyś razem z nim / Tł. J. Pleśniarowicz

// Profile. 1975. Nr 11; We wsi Lenino / Tł. S. Lec // Przyjaźń. 1975. Nr 29; Chatyń / Tł. B. Olszewski // Czerw. Szt. 1975. 19 marca; Po wojnie // Czerw. Szt. 1975. 20 marca; Dwie wiosny / Tł. B. Olszewski // Czerw. Szt. 1975. 20 kwiet.; «Oni nie pragnęli...»; «W pogaduszkach zakrapianych...» / Tł. T. Chróścielewski // Fakty-76. 1976. Nr 36; Refleksje o lotach kosmicznych; Jakość i ilość / Tł. M. J. Kononowicz // Karuzela. 1976. Nr 8; Owidiuszowi / Tł. T. Chróścielewski // Literatura. 1976. Nr 45; Herbarium; Na nowej ulicy / Tł. E. Kabatc // Lit. na świecie. 1976. Nr 10; W Szuszenskoje / Tł. A. Drążek // Lit. rad. 1976. Nr 4; Chilijska brzoza; «Ten pejzaż przypomina mi...» / Tł. T. Gicgier; «Czemuś ty kurhanie...»; «Ileż to środków nie wymyślono...»; Przedśpiew; "To jak przyszło, poszło gdzieś..."; Wiertnicza wieża / Tł. I. Sikirycki // Odgłosy. 1976. Nr 40; Upał; Partyzanckie brzozy / Tł. M. Wawrzkiewicz // Poglądy. 1976. Nr 21; Żebym zobaczyć mógł... / Tł. K. Pleśniarowicz // Profile. 1976. Nr 11; Oni o nas...: Dialog literatur // Przyjaźń. 1976. Nr 8; Wywiad // Słowo Powszechne. 1976. Nr 258; Partyzancka droga / Tł. M. J. Kononowicz // WTK: Tygodnik Katolików. 1976. Nr 40; «Dzisiaj mi leśna kukułka...»; Dzwon kropel; Kołyska; «Nie wiem, czy istnieje...»; Sosny na okopach; «Utraciwszy wzrok...»; «Wybierając drogę...»; «Że bezsenność? nie da...» / Tł. J. Pleśniarowicz // Życie lit. 1976. Nr 45; Kłębi się w polu // Dla jutra żyję... Kielce, 1977; Lenin na samochodzie pancernym / Tł. J. Pleśniarowicz; Niech będzie światło; Góralska chata / Tł. J. Sikirycki // ...na czerwonych Października kwiatach: Antologia poezji i prozy. Warszawa, 1977; Do Polaków; Góralska chata / Tł. I. Sikirycki; Na nowogródzkiej górze; We wsi Lenino / Tł. S. Lec; Janosik; Poznałem człowieka / Tł. T. Chróścielewski; Zorza / Tł. R. Stiller; Odpowiedź na list przyjaciela / Tł. M. J. Kononowicz; Powrot Szopena; Rosną wciąż szlaki / Tł. B. Żyranik; Warszawa w Dzień Zaduszny / Tł. J. Pleśniarowicz; «Gdy esesowcy rozstrzeliwali Węgierkę...» / Tł. K. Jaworski // Jak unieść wierszem Twoją chwałę. Warszawa; Łódź, 1977; Góralska chata / Tł I. Sikirycki; «Stare legendy głoszą, że wiek złoty...» / Tł. W. Segal // Świat z naszej woli. Warszawa, 1977; Twój cień / Tł. I. Sikirycki // Fakty. 1977. Nr 45; «Prawo przyciągania ziemskiego...»; «Moja droga do domu...»; «Jak szybko burza gra majowa...»; «Jaki ślad może...» / Tł. J. Pleśniarowicz // Kamena. 1977. Nr 6; Norwid; Cisza dróg: (Uczestnikom strajków chłopskich w Małopolsce) / Tł. J. Pleśniarowicz; «Gdy esesowcy rozstrzelali Węgierkę...» / Tł. K. Jaworski // Kultura. 1977. Nr 17; Dzieje wsi Pilkowszczyzna / Tł. J. Litwiniuk // Literatura. 1977. Nr 19; Nad Morskim Okiem / Tł. B. Żyranik // Lit. Radz. 1977. Nr 7; Madonny na huśtawkach / Tł. I. Sikirycki // Nowa Wieś. 1977. Nr 28; Cisza dróg: (Uczestnikom strajków chłopskich w Małopolsce) / Tł. J. Pleśniarowicz // Nowiny. 1977. Nr 120; Nie wiem... / Tł. J. Pleśniarowicz // Nowiny. 1977. Nr 252; Po pierwszym śniegu / Tł. J. Pleśniarowicz // Nowiny. 1977. Nr 292; Przedśpiew; «I radość; Dymi się — kurzy...» / Tł. I. Sikirycki; Odpowiedź na list; «Ja tylko niewielka cząstka...»; «Drzewa umierają wtedy...»; Ta ziemia; «Napisałem dla ciebie pieśń...» / Tł. M. Kononowicz // Odgłosy. 1977. Nr 45; Trzy kruki; W domu Jakuba Kołasa; Przechodziłem obok przydrożnego kamienia; «Moja droga do domu...» / Tł. M. Kononowicz // Poezja. 1977. Nr 10; Lenin na samochodzie pancernym / Tł. J. Pleśniarowicz // Prometej. 1977. Nr 6; [Wywiad] // Przyjaźń. 1977. Nr 2; W Szuszenskoje / Tł. A. Drążek // Zielony Sztandar. 1977. Nr 89; Dąb Jagiełły / Tł. P. Stefanowicz; «Odpowiedźcie, ludwisarze...» / Tł. I. Sikirycki // Życie lit. 1977. Nr 45; Gdy się odbywa zjazd komunistów; Dąb Jagiełły / Tł. P. Stefanowicz // Czerw. szt. 1977. 15 lip.; Szlak dzikich gęsi / Tł. E. Putrament; Początek ody / Tł. T. Chróścielewski; Lirnik; Towarzyszowi; Wenus z Milo; W czystym polu; «Gdzie Oni?..»; Styks; «Czasem, przy butelce piwa...»; «W twoich włosach...»; Dżungla; Z opowiadania staruszki; Łódki nad Naroczą; «Ziemio!..»; «Poezjo!..»; Głos; Szklany człowiek; «Swiat, ktory zamieszkujemy — nie należy do nas...»; «Wón taką wydziela żywica...»; Warszawa w Dzień zaduszny; «Ileż to razy staruszka...»; «Kiedy byłam taka mała...»; Uczeń klasyków; «Od sękatych żerdzi w płocie...»; Owidiuszowi; «Wiersze moje — chwilowo przystanie...»; W ten dzień; «Głucha droga partyzancka...»; «Lecę Mleczną Drogą...»; «Kiedyś...» / Tł. J. Huszcza; Matka; «O, jak lekko iść...»; «Wszystkie rzeki biorą swój początek...» / Tł. I. Sikirycki; Żeby wiedziały; «Szczęście człowiecze — wasze, twoje...» / Tł. L. Lewin; Szopen / Tł. J. Żagorski; Kamienie / Tł. L. Pasternak; Daleki śnieg / Tł. A. Kamieńska; Korespondencja z ziemią / Tł. J. Brzostowska; «Próg, wyciosany ze wspomnień...» / Tł. K. Jaworski // Antologia poezji białoruskiej. Wrocław etc., 1978; Twój cień; I radość, lecz gorycz / Tł. I. Sikirycki // Fakty-78. 1978. Nr 45; Golfstrom; Dąb Jagiełły; Pamięć moja / Tł. M. Kononowicz // Literatura. 1978. Nr 30; Wilnius / Tł. L. Brzozowska; Przyjaźń literatur // Czerw. Szt. 1978. 22 list.; Na Nowogródzkiej górze / Tł. S. Lec // Czerw. szt. 1978. 24 grud.; «Matka w świat posyła myśli...» / Tł. J. Waczków; Gdzież oni / Tł. W. Segal; Korespondencja z ziemią / Tł. J. Brzostowska // Antologia poezji radzieckiej: Wiersze stu narodów. Warszawa, 1979. T. 2; Bolące rany; Prośba; Kij, który cię nie wesprze / Tł. M. Kononowicz // Kierunki. 1979. Nr 8; Postanowili podać ją do sądu / Tł. R. Gorzelski // Literatura. 1979. Nr 44; Kiedy mnie przywołujesz / Tł. T. Chróścielewski // Nadodrze. 1979. Nr 22; Gdy mnie wołasz; Zwodne wróżby; Powroty / Tł. M. Kononowicz // Tyg. kult. 1979. Nr 17; Góralska chata / Tł. I. Sikirycki // Czerw. szt. 1979. 12 kwiet.; Dom nasz stoi; Anna; Samokrytyka; Samotnie było; Od wieków / Tł. J. Petrajtis // Życie literackie. 1980. Nr 25; «Myślicie, że był tu rozstrzelany...» / Tł. B. Żyranik // Czerw. szt. 1980. 22 lut.; Patrzcie w naszą przyszłość / Tł. B. Olszewski // Czerw. szt. 1980. 2 maja; Spytałem człowieka; Na egzaminie / Tł. S. R. Dobrowolski // Kamena. 1981. Nr 11; Wilno / Tł. K. Rozner // Przyjaźń. 1981. Nr 44; «W zgiełkliwym locie przeciągają nad nami...» / Tł. K. Rozner // Przyjaźń. 1981. Nr 47; Wilnius / Tł. L. Brzozowska // Czerw. szt. 1981. 22 list.; Cyprian Norwid; Dąb Jagiełły; Była z nas nierozłączna trójca; Nieostrożnie; Jeśli was ogarnie chęć, by owładnąć; Przeciętny wiersz o miłości; Za moim stołem; Nie możemy wciąż z tobą ustalić / Tł. F. Nieuważny // Lit. na świecie. 1982. Nr 11; Do moich polskich przyjaciół / Tł. A. Barszczewski; Ave Maryja...; Jam tylko drobną cząstką / Tł. I. Sikirycki; Początek ody / Tł. T. Chróścielewski; Ojczyzna; W domu Jakuba Kołasa / Tł. M. Kononowicz; Kiedyś / Tł. J. Huszcza // Odgłosy. 1982. Nr 28; Kolekcjoner srebrników / Tł. F. Nieuważny // Przyjaźń. 1982. Nr 8; Na egzaminie / Tł. F. Nieuważny // Przyjaźń. 1982. Nr 12; «Jedni rodowód swoich wierszy...»; «Lubię ludzi, którzy wierzą...»; Okrzyknęli poetą / Tł. K. Rozner; Tatuaż; Z dawnej baśni / Tł. F. Nieuważny; Barwa ziemi / Tł. T. Chróścielewski // Przyjaźń. 1982. Nr 28; Gdzież oni?; «Stare legendy głoszą, że wiek złoty...» / Tł. W. Blatton-Segal // Tyg. kult. 1982. Nr 30; Bratniej Litwie / Tł. L. Brzozowska // Czerw. szt. 1982. 23 lip.; Ręce Matki; Na szczęśliwym miejscu / Tł. B. Olszewski // Czerw. szt. 1982. 18 wrześ.; Oto latają nad nami / Tł. A. Kononowicz // Przyjaźń. 1983. Nr 23; «Ech, żeby to wiedzieć...» / Tł. A Kononowicz // Przyjaźń. 1983. Nr 30; W kamieniu, żelazie i złocie / Tł. R. Gorzelski // Fakty. 1983. Nr 44; Zamek w Łańcucie; Dąb Jagiełły / Tł. F. Nieuważny // Więzi przyjaźni. Warszawa, 1984; «Już biało ściele się gryka...»; «Kiedy się dowiesz, że umarłem...» / Tł. T. Karbowicz // Kamena. 1984. Nr 23; Pigmalion / Tł. K. Rozner // Przyjaźń. 1984. Nr 10; Przeszła burza / Tł. A. Kononowicz // Przyjaźń. 1984. Nr 34; «Jam tylko drobną cząstkę zdołał wyśpiewać...» / Tł. I. Sikirycki // Przyjaźń. 1985. Nr 12; Gdy potomni będą mnie rozliczać...» / Tł. A. Kononowicz // Przyjaźń. 1985. Nr 6.

На румынскую мову. Drumul; Din ciclul «De-ai şti»: (Ivan şi Maria; Patria) / Twad. C. Nisipeanu // Antologia poeziej sovietice. Bucureşti, 1955.

На рускую мову. Собр. соч.: В 3 т. М., 1985—1986. Т. 1. Стихотворения; Поэмы: 1930—1954. М., 1985. Т. 2. Стихотворения; Поэма: 1954—1980. М., 1985. Т. 3; За моим столом: Кн. стихов: 1979—1984; Листки календаря; Дневниковые записи. М., 1986.

Избранные стихи. М., 1948.

Избранное. М., 1949.

Избранные стихотворения. М.; Л., 1951. (Школьная б-ка).

Избранная лирика. М., 1967. (Б-чка избр. лирики).

Избр. произв.: В 2 т. М., 1971. Т. 1. Стихотворения и поэмы. Т. 2. Стихотворения. Рэц.: Шошин В. Слово родное // Правда. 1972. 17 сент.

Стихотворения. М., 1940. Рэц.: Авраменко И. // Ленинград. 1941. № 2; Азаров В. // Смена. 1941. 3 янв.; Артисевич В. Песни острогов и этапов // Коммунист (Саратов). 1940. 14 дек.; Вячеславов П. Поэт освобожденного народа // Что читать. 1940. № 10; Данилов С. // Лит. Воронеж. 1941. № 1; Куперштох А. Мастер правдивой песни // Сов. Бел. 1941. 9 февр.; Михайлов В. // Мол. гвардия. 1941. № 1; Недзведский А. // Больш. знамя (Одесса). 1940. 31 дек.; Панов Н. // Октябрь. 1941. № 6; Резник О. Начало оды // Знамя. 1941. № 2; Чернов М. Книги писателей освобожденных народов // Правда. 1941. 3 февр.; Янкелевич Е. // Лит. обозрение. 1941. № 3.

Янук Сялиба: Поэма / Пер. П. Семынин. М., 1944. Рэц.: Вячеславов П. // Славяне. 1944. № 10; Деев А. Поэма о воле народа // Огонек. 1943. № 28—29.

Стихотворения / Пер. А. Кудрейко. М., 1948. (Библиотека «Огонек»).

Чтоб ведали: Стихи. Мн., 1949.

На камне, железе и золоте: Стихи. Мн., 1951.

Веточка и воробей / Пер. В. Потапова. Мн., 1953. Рэц.: Новыя кнігі // Наст. газ. 1953. 3 ліп.

Стихи; Сказки; Поэмы. М., 1953. Рэц.: Пшыркоў Ю. Вершы, казкі і паэмы М. Танка на рускай мове // ЛіМ. 1953. 4 ліп.

Ехал сказочник Гай: Сказки. М., 1954.

Журавль и цапля: Сказки. М., 1956.

Новые стихотворения. М., 1956.

След молнии: Стихи. М., 1958. (Б-ка «Огонек»). Рэц.: Кришталь В. Голос поэта-борца // Звязда. 1959. № 1.

Стихи с дороги / Пер. Я. Хелемский. М., 1958. Рэц.: Кришталь В. Голос поэта-борца // Звязда. 1959. № 1.

Восток зарей пылает: Стихи / Пер. Я. Хелемский. М., 1959.

Стихотворения и поэмы. М., 1959. (Б-ка сов. поэзии).

Среди лесов наднеманских: Сказки и легенды. Мн., 1963.

Стихотворения. Л., 1963. Рэц.: Бурьян Б. Причастность ко всему живому // Сов. Бел. 1964. 7 янв.; Лазарев В. Цельность радуги // Дружба народов. 1964. № 5; Сушко П. Першая песня // Чырв. змена. 1964. 7 мая; Трукшына Л. З людзьмі ў нагу... // Мін. праўда. 1964. 31 мая.

Мой хлеб насущный: Новые стихи / Пер. А. Прокофьев, Я. Хелемский. М., 1964. Рэц.: Азгур З. Ветер истории // Известия. 1966. 10 марта; Бачила А. Ласточки в лучах // Неман. 1966. № 3; Бурьян Б. Влюбленный в нашу жизнь // Сов. Бел. 1966. 19 апр.; Бяразкін Р. Хлеб, які патрэбны ўсім... // Мін. праўда. 1966. 12 крас.; Геворкян А. // Ленинский путь (Самарканд). 1966. 26 апр.; Залесская Л. Стоцветный мир // Октябрь. 1965. № 1; Заурих А. Жизнь, любовь, песня // Учит. газ. 1966. 19 февр.; Исаев Е. Просто и задушевно // Правда. 1966. 8 февр.; Ким В. От сердца к сердцу // Сов. Бухара. 1966. 22 апр.; Кленов А. Хлеб насущный // Труд. 1966. 20 янв.; Кузнецова Г. Насущный хлеб поэзии // Неман. 1964. № 6; Лапшин М. Высота поэзии // Водный транспорт. 1966. 3 февр.; Ягож. Новые книги советских поэтов // Полит. самообразование. 1966. № 4; Николаев С. // Звезда Прииртышья. 1965. 23 февр.; Помазнева В. «Мой хлеб насущный» // ЛГ. 1965. 23 июля; Рагойша В. Нітка Арыядны / Чырв. змена. 1966. 22 сак.; Ралько И. Исповедь сердца // ЛГ. 1965. 11 февр.; Рудова В. Земной поэт // Знамя юности. 1966. 10 февр.; Рыленков Н. Насущный хлеб поэзии // ЛГ. 1966. 15 янв.; Семенов П. Будем требовательными // Там жа. 1965. 8 февр.; Соловей Л. Щедрость таланта // Сел. газ. 1966. 1 марта; Татур М. Хлеб насущный // В мире книг. 1963. № 2; Цирульников Г. Мы полюбили эти стихи // Лит. Россия. 1966. 4 февр.; Яскевич А. Соблазны построчности // Дружба народов. 1969. № 8.

Конь и Лев: Сказка в стихах. Мн., 1965.

Мой хлеб насущный: Новые стихи. Мн., 1965. Рэц.: Бурьян Б. Влюбленный в нашу жизнь // Сов. Бел. 1966. 19 апр.; Бяразкін Р. Хлеб, які патрэбны ўсім... // Мін. праўда. 1966. 12 крас.; Геворкян А. // Ленинский путь (Самарканд). 1966. 26 апр.; Заурих Е. Жизнь, любовь, песня // Учит газ. 1966. 19 февр.; Исаев Е. Просто и задушевно // Правда. 1966. 8 февр.; Ким В. От сердца к сердцу // Сов. Бухара. 1966. 22 апр.; Кленов А. Хлеб насущный // Труд. 1966. 20 янв.; Лапшин М. Высота поэзии // Водный транспорт. 1966. 3 февр.; Ягож. Новые книги советских поэтов // Полит. самообразование. 1966. № 4; Рагойша В. Нітка Арыядны // Чырв. змена. 1966. 22 сак.; Рудова В. Земной поэт // Знамя юности. 1966. 10 февр.; Рыленков Н. Насущный хлеб поэзии // ЛГ. 1966. 15 янв.; Соловей Л. Щедрость таланта // Сел. газ. 1966. 1 марта; Цирульников Г. Мы полюбили эти стихи // Лит. Россия. 1966. 4 февр.

Чтоб дойти до сказки...: Лирика / Пер. Г. Куренев. М., 1966. (Б-ка «Огонек») Рэц., Долинский Д. // Дон. 1967. № 6.

Листки календаря: (Дневниковые записи) / Пер. С. Григорьева, Я. Хелемский. М., 1969. Рэц.: Березкин Г. Годы тревог и мужества // Новый мир. 1969. № 10; Боборыкин В. Четыре года жизни // Дружба народов. 1969. № 7; Лубкивский Р. Красные листки календаря // ЛГ. 1969. 15 окт.

Нарочанские сосны: Книга новых стихов / Пер. Я. Хелемский. М., 1972. Рэц.: Дайнеко Л. Родниковая сила земли // Сел. газ. 1976. 7 мая; Кошечкин С. Хлеб-соль для друзей // Правда. 1976. 28 марта; Куприянов В. Новые стихи Максима Танка // Юность. 1974. № 5; Няхай М. Сцяжынка да ўсесаюзнага чытача // ЛіМ. 1973. 6 ліп.; Хакимов А. Верность призванию // Лит. обозрение. 1973. № 6.

Светлячок: Стихи. Мн., 1972. Рэц.: Литвинов Р. // Неман. 1972. № 12.

Светлячок: Стихи. Мн., 1973.

Листки календаря: (Дневниковые записки) / Пер. С. Григорьева, Я. Хелемский. М., 1974. Рэц.: Миско Я. Свидетельствует поэт // Неман. 1975. № 2.

Нарочанские сосны: Книга новых стихов / Пер. Я. Хелемский. Мн., 1977. Рэц.: Белевич А. Душой и сердцем // Неман. 1977. № 9; Бечик В. Нить материнской песни // Лит. обозрение. 1978. № 3; Гниломедов В. «Я сеятель давний...» // Сел. газ. 1978. 30 марта; Гринберг И. Добрая сила поэзии // Лит. Россия. 1978. 14 апр.; Клышка А. Дарога, закалыханая жытам // ЛіМ. 1978. 31 сак.; Кобрын У. Музыка крынічных слоў // Мін. праўда. 1978. 21 крас.; Кошечкин С. Звон сосен родных, нарочанских // Знамя. 1978. № 5; Лапшин М. Искусство высокой правды // Сов. патриот. 1978. 1 мая; Марціновіч А. Высокае пачуццё грамадзянскасці / Вяч. Мінск. 1978. 18 крас.; Скапа У. Неабдымны свет паэзіі // Віцеб. рабочы. 1978. 25 крас.

Веточка и воробей: Стихи / Пер. В. Потапова. Мн., 1979; Мн., 1981.

Ave Maria: Лирика. Мн., 1980. Рэц.: Реймерис В. Проверяется сердцем // ЛГ. 1980. 17 сент.

Пройти сквозь верность: Стихотворения и поэмы. М., 1981.

Прочитай и передай другому: Стихи и поэмы. М., 1981.

Стихи. М., 1981. Рэц.: Вішнеўскі А. Кнігапіс // ЛіМ. 1982. 26 сак.

Стороны света: Стихи / Пер. Я. Хелемский. М., 1981. (Б-ка «Огонек»).

Веточка и воробей: Стихи / Пер. В. Потапова. Мн., 1982.

Нарочанские сосны: Книга новых стихов / Пер. Я. Хелемский. М., 1982. (Б-ка произведений, удостоен. Ленинской премии). Рэц.: Вішнеўскі А. Кнігапіс // ЛіМ. 1982. 3 снеж.

За моим столом: Стихи. М., 1984. Рэц.: Бек Т.

«Поэзия дарует воскрешенье...» // Знамя. 1985. № 7; Озеров Л. Рабочий стол поэта // Лит. обозрение. 1985. № 11.

Былина о космическом путешествии муравья Бадини / Пер. Е. Адарич. Мн., 1986.

В краю лесном над Неманом: Стихи и сказки / Пер. В. Корчагин. М., 1988.

Я снова здесь; На площади Ленина; Вождю: [Вершы] // Поэты Западной Белоруссии. М., 1940; Звезды над нашей землей: [Верш] / Пер. В. Цвелев // Индустрия социализма. 1940. № 6; Здорово, товарищи!: [Верш] / Пер. В. Цвелев // Интернац. лит. 1940. № 3—4; Сегодня; «Чуть колышутся ветви...»; «Озера, озера, озера...»: [Вершы] / Пер. Н. Титов // Красная новь. 1940. № 9—10; Здорово, товарищи!: [Верш] / Пер. Н. Титов // На страже. 1940. 18 сент.; Звезды; На площади Ленина: [Вершы] / Пер. Б. Иринин // Новый мир. 1940. № 9; Чуть колышутся ветви: [Верш] / Пер. Н. Титов // Сиб. огни. 1940. № 2; «Болота в выцветшей одежке...»; «Ой, не гните, ветры...»: [Вершы] / Пер. Б. Иринин // Тридцать дней. 1940. № 7—8; Товарищу Сталину: [Вершы] / Пер. К. Титов // Сов. Бел. 1940. 29 нояб. / У сааўт.; Пусть шумит твоя жизнь как победное знамя: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Сталин. молодежь. 1940. 4 февр.; Радостная встреча; На площади Ленина; Романс; Над зыбкой: [Вершы] / Пер. А. Шарапов, К. Титов // Там жа. 1940. 6 февр.; Играй, гармоник, весело: [Верш] // Там жа. 1940. 1 марта; Мы вернемся: [Верш] // Правда. 1941. 30 авг.; Над могилой М. Богдановича; Вечер: [Вершы] / Пер. К. Титов // Сов. Бел. 1941. 9 мая; Осенней полночью: [Верш] / Пер. Д. Кедрин // Великая Отечественная война. М., 1942. Сб. 1; Родине; Не жалейте, хлопцы, пороха; Гастелло; Мы вновь на месте том; В землянке; В метель; Мы вернемся!: [Вершы] / Пер. Д. Кедрин, Л. Шифферс, С. Левман // За Советскую Беларусь. Бел. лит. в Великой Отечественной войне. М., 1942; На запад: [Верш] / Пер. Ц. Солодарь // Красноармеец. 1942. № 4; Точите острей оружье: [Верш] / Пер. Д. Кедрин // Октябрь. 1942. № 1—2; На Запад: [Верш] // Красный спорт. 1942. 31 марта; Не жалейте, хлопцы, пороха: [Верш] // Лит. и искусство. 1942. 3 февр.; В метель: [Верш] / Пер. Д. Кедрин // Правда. 1942. 6 марта; Так сказал Сталин / Пер. Н. Беренгоф; К оружью! / Пер. Н. Браун; Я слышу голос твой / Пер. Б. Иринин; Мы вернемся / Пер. С. Ловман; Письмо; Цвети, моя краина! / Пер. Б. Бендик: [Вершы] // Беларусь в огне. М., 1943; Осенней полночью; Дорогой на запад / Пер. М. Зенкевич; Мы вновь на том месте / Пер. Е. Мозольков: [Вершы] // Белоруссия борется. М.; Л., 1943; Янук Сялиба: Поэма / Пер. П. Семынин // Октябрь. 1943. № 8—9; На родине: [Верш] / Пер. Н. Браун // Беларусь. 1944. № 1; Родное слово: [Верш] / Пер. Б. Иринин // Там жа. 1944. № 2; Ты нынче далеко: [Верш] / Пер. Б. Иринин // Там жа. 1944. № 3; Дружба народов. 1944. № 10; Ты будешь жить, Беларусь!: [Верш] / Пер. Б. Бендик // Знамя. 1944. № 3; Героям Беларуси: [Верш] / Пер. Н. Беренгоф // Огонек. 1944. № 39—40; Бойцу Белорусского фронта: [Верш] / Пер. Б. Бендик // Гудок. 1944. 28 июня; В бой, белорус!: [Верш] / Пер. В. Василенко // Известия. 1944. 15 янв.; Так сказал Сталин: [Верш] / Пер. Н. Берендгоф // Комс. правда. 1944. 8 янв.; Не жалейте, хлопцы, пороха!: [Верш] / Пер. В. Л. // Красный флот. 1944. 1 янв.; Сиянье звездной силы; Тут смертный бой недавно был: [Верш] / Пер. М. Петровых // Лит. и искусство. 1944. 6 мая; Как часто по ночам...: [Верш] / Пер. В. Звягинцева // Там жа. 1944. 8 июля; Земля, которую озарил Ленин: [Верш] // О Ленине. М., 1945; Так сказал Сталин: [Верш] // Сталин. молодежь. 1945. 1 июля; Мать / Пер. М. Комиссарова; Ты будешь жить, отчизна / Пер. А. Чивилихин: [Вершы] // Звезда. 1946. № 4; Вильнюс: [Верш] / Пер. В. Саянов // Там жа. 1946. № 7—8; Баллада про партизана Дубягу / Пер. А. Прокофьев // Красноармеец. 1946. № 21—22; Шопен / Пер. Н. Браун; «Чтоб ведали...» / Пер. В. Ливщиц: [Вершы] // Ленинград. 1946. № 3—4; В родном краю: [Верш] / Пер. А. Кудрейко // Огонек. 1946. № 40; Баллада про партизана Дубягу / Пер. А. Прокофьев; Шопен / Пер. Н. Браун; Вильнюс / Пер. В. Саянов; Хорошо бы... / Пер. О. Бергольц; Мать / Пер. М. Комиссарова: [Вершы] // Поэты Белоруссии. М., 1947; Москва: [Верш] / Пер. М. Голодный // Огонек. 1947. № 36; Там, где шли бои; Граница; Мины: [Вершы] / Пер. А. Кудрейко // Там жа. 1947. № 50; Утро в Минске: [Верш] / Пер. А. Кудрейко // Октябрь. 1947. № 2; Хорошо было бы; Вильнюс: [Вершы] / Пер. Д. Ковалев // Сов. Отчизна. 1947. № 3; Утро над Минском: [Верш] / Пер. В. Милованов // Заря. 1947. 26 окт.; Иван-да-Марья: [Верш] / Пер. В. Милованов // Там жа. 1947. 29 нояб.; Лен: [Верш] / Пер. М. Комиссарова // Ленинградская правда. 1947. 21 авг.; Новоселье: [Верш] // Сов. Бел. 1947. 9 февр.; Янке Купале: [Верш] / Пер. В. Милованов // Там жа. 1947. 28 июня; Комсомолу Белоруссии: [Верш] / Пер. Ю. Иващенко // Сов. молодежь (Рига). 1947. 6 марта; Было б так славно; Вильнюс / Пер. Д. Ковалев; Утро над Минском: [Вершы] / Пер. К. Титов // Сталин. молодежь. 1947. 15 янв.; Москва: [Верш] / Пер. Д. Ковалев // Там жа. 1947. 7 сент.; Новому году: [Верш] / Пер. В. Милованов // Там жа. 1947. 31 дек.; Беларусь / Пер. А. Прокофьев; Шопен / Пер. Н. Браун; Ты будешь жить, Отчизна / Пер. А. Чивилихин; Мать / Пер. М. Комиссарова; Сон над Неманом; Родник / Пер. А. Чивилихин; Реквием; Уходя из хаты / Пер. В. Рождественский; С Умшлягплаца / Пер. А. Чивилихин; Вильнюс; Гетто; Песня Яносика / Пер. В. Саянов; Праздник в Талпине / Пер. Н. Браун; Это было весною / Пер. В. Саянов; Дед и щука / Пер. А. Чивилихин; Умер старый лирник / Пер. В. Рождественский; Стая; Песня куликов / Пер. В. Саянов; Над зыбкой / Пер. Н. Браун; Баллада про партизана Дубягу / Пер. А. Прокофьев; Хорошо бы / Пер. О. Берггольц; Лен; Весенний дождь / Пер. М. Комиссарова: [Вершы] // Антология белорусской поэзии. Л., 1948; Ленинград; «Я не мог не увидеть тебя, Ленинград...»: [Вершы] / Пер. А. Прокофьев // Звезда. 1948. № 4; Мы в свой город пришли; Письмо Сталину; В партизанском лесу / Пер. А. Чивилихин; Наша осень / Пер. М. Комиссарова; Дружба / Пер. П. Кобзаревский; Яну Райнису; Она хату белила / Пер. А. Прокофьев; «Вновь загораются сосны над краем...» / Пер. В. Рождественский: [Вершы] // Там жа. 1948. № 6; Иван-да-Марья: [Вершы] / Пер. К. Титов // Лит. Воронеж. 1948. № 3; Огни Минска: [Верш] / Пер. А. Кудрейко // Огонек. 1948. № 52; Дружба; Дорога; Доброго утра; Чтоб ведали: [Вершы] / Пер. Н. Рыленков // Смол. альманах. 1948. Кн. 4; Радостный день: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Зорька. 1948. 31 дек.; Сталин. сокол. 1948. 31 дек.; Письмо звеньевой: [Верш] / Пер. А. Кленов // ЛГ. 1948. 29 дек.; Москва: [Верш] / Пер. К. Титов // Сов. Бел. 1948. 6 апр.; С добрым утром: [Верш] // Там жа. 1948. 1 мая; 17 сентября: [Верш] / Пер. В. Милованов // Там жа. 1948. 17 сент.; Комсомолу Белоруссии: [Верш] // Сталин. молодежь. 1948. 4 апр.; На Новогрудской горе: [Верш] // Там жа. 1948. 24 дек.; Новоселье: [Верш] / Пер. А. Кудрейко // Стихи о вожде. М., 1949; В разливе / Пер. А. Прокофьев; На Долгиновской дороге / Пер. Т. Стрешнева: [Вершы] // Дружба народов. 1949. № 1; В доме А. С. Пушкина: [Верш] / Пер. В. Потапова // Дружба народов. 1949. № 3; Комс. правда. 1949. 5 июня; ЛГ. 1949. 4 июня; За мир! (Парижский дневник): [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Знамя. 1949. № 8; Счастливый день: [Верш] / Пер. А. Рогготченко // Молодой колхозник. 1949. № 11; Дружба; Дорога; Доброго утра; Чтоб ведали: [Вершы] / Пер. Н. Рыленков // Новый мир. 1949. № 2; Твоя песня... [Верш] / Пер. В. Журавлев // Там жа. 1949. № 6; Разлив: [Верш] / Пер. А. Кудрейко // Огонек. 1949. № 4; Жаворонок: [Верш] / Пер. А. Кленов // Там жа. 1949. № 17; Минуло десять лет: [Верш] / Пер. М. Матусовский // Там жа. 1949. № 44; Родная земля: [Верш] / Пер. А. Рогготченко // Смена. 1949. № 20; От всего сердца: [Верш] / Пер. Б. Иринин, Д. Осин // Сов. Отчизна.

1949. № 5 / У сааўт.; Послание за границу: [Верш] / Пер. С. Дудиков // Там жа. 1949. № 6; Друзьям: [Верш] / Пер. А. Кленов // Сов. воин. 1949. № 19; Друзьям: [Верш] / Пер. А. Кудрейко // Гудок. 1949. 23 февр.; Иван-да-Марья: [Верш] / Пер. К. Титов // Комс. правда. 1949. 10 июля; Белоруссия: [Верш] / Пер. А. Роготченко // Там жа. 1949. 20 июля; Лен: [Верш] / Пер. А. Роготченко // Там жа. 1949. 23 авг.; На камне, железе и золоте: [Верш] / Пер. А. Роготченко // Там жа. 1949. 6 нояб.; В Эгейском море: [Верш] / Пер. Н. Тихонов // ЛГ. 1949. 26 янв.; Трактор: [Верш] / Пер. А. Кленов // Там жа. 1949. 29 июня; Речь поэта. Из поэмы «Дневник мира» / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1949. 27 авг.; Москва накануне Октября: [Верш] / Пер. А. Кленов // Там жа. 1949. 2 нояб.; Так же, как в сердце...: [Верш] / Пер. А. Кленов // Правда. 1949. 26 янв.; Минуло десять лет: [Верш] / Пер. А. Кленов // Там жа. 1949. 30 окт.; Звезда: [Верш] / Пер. А. Кленов // Там жа. 1949. 28 нояб.; Песня сердца: [Верш] / Пер. А. Кленов // Там жа. 1949. 11 дек.; Мавзолей: [Верш] / Пер. В. Милованов // Сов. Бел. 1949. 21 янв.; Пушкину: [Верш] / Пер. П. Кобзаревский // Там жа. 1949. 4 июня; У последней квартиры Пушкина: [Верш] / Пер. В. Рождественский // Там жа. 1949. 5 июня; Дневник мира: (Отрывки из поэмы) / Пер. Н. Горулев // Там жа. 1949. 19 июня; Минуло десять лет: [Верш] / Пер. В. Милованов // Там жа. 1949. 5 окт.; Сталин. молодежь. 1949. 30 окт.; Песня о Сталине: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Сов. Бел. 1949. 14 дек.; Мой край: [Верш] / Пер. А. Роготченко // Соц. земледелие. 1949. 30 окт.; Родина моя: [Верш] / Пер. А. Роготченко // Там жа. 1949. 6 нояб.; Учитель наш, вождь и отец: [Верш] / Пер. А. Роготченко // Там жа. 1949. 21 дек.; Минский трактор: [Верш] / Пер. П. Волкодаев // Сталин. молодежь. 1949. 10 июля; Вестник весны: [Верш] / Пер. В. Сидоров // Сталин. сокол. 1949. 24 февр.; За мир!: (Из цикла «Пражский дневник»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Клубная сцена. М., 1950; Письмо звеньевой / Пер. А. Кленов; Минский трактор / Пер. М. Комиссарова: [Вершы] // Колхозная деревня. М.; Л., 1950; Новоселье: [Верш] / Пер. А. Кудрейко // Наша советская Родина. М., 1950; Зорька. 1950. 12 марта; Разлив: [Верш] / Пер. А Кудрейко // Стихи о Ленине. М., 1950; Стихи о Ленине и Сталине. М., 1950; На выборы: [Верш] / Пер. Д. Самойлов // Тебе, страна Советов. М., 1950; ЛГ. 1950. 12 марта; Новому году: [Верш] / Пер. А. Кудрейко // Сов. воин. 1950. № 1; Я торжественно обещаю...: [Верш] // Зорька. 1950. 14 сент.; Наказ делегату Конгресса сторонников мира: [Верш] / Пер. Е. Мозольков // Известия. 1950. 15 нояб.; Дом в Поронине: [Верш] / Пер. А. Кленов // ЛГ. 1950. 21 янв.; Сов. Бел. 1950. 21 янв.; Райком: [Верш] / Пер. Н. Горулев // Сов. Бел. 1950. 21 мая; Руки прочь от Кореи: [Верш] / Пер. Н. Асанов // Там жа. 1950. 29 нояб.; На стадионе: [Верш] / Пер. В. Ивин // Сталин. молодежь. 1950. 22 сент.; От всего сердца: [Пісьмо беларускага народа І. В. Сталіну] / У сааўт.; Свидание / Пер. Р. Александрович; Венок / Пер. А. Гатов; Идут плоты сплошной стеной...; Нарочь: (Отрывок из поэмы) / Пер. В. Турбин; Эта песня сквозь тюрьмы прошла... / Пер. А. Кудрейко; Над могилой Богдановича / Пер. Р. Александрович; Я сотню раз прошел...: [Вершы] / Пер. Б. Железнов; Сказка о музыканте: [Сказ] / Пер. А. Кудрейко; Над могилой Богдановича / Пер. Р. Алек-

Родное слово / Пер. Б. Иринин; Полякам; На Красной площади; Казак гнал коня / Пер. Р. Александрович; Утро в Минске; Иван-да-Марья; Новоселье; Граница; Лен / Пер. А. Кудрейко; На шляху широком; Янке Купале; В Марселе / Пер. К. Еголин; На камне, железе и золоте; На Эгейском море / Пер. А. Коган: [Вершы] // Василенок С. Белорусская литература. М., 1951; Речь поэта: (Из поэмы о Конгрессе защитников мира) / Пер. Я. Хелемский // Поэты мира в борьбе за мир. М., 1951; Привет тебе, колхозная дорога! / Пер. А. Кленов // Молодой колхозник. 1951. № 12; Письмо в Дубраву: [Верш] / Пер. А. Кудрейко // Огонек. 1951. № 8; Как в садочке май: [Верш] / Пер. А. Кудрейко // Там жа. 1951. № 21; Новому году: [Верш] / Пер. Г. Соловьев // Известия. 1951. 1 янв.; Моя Белоруссия: [Верш] / Пер. А. Роготченко // Красный флот. 1951. 25 февр.; Портрет вождя: [Верш] / Пер. Д. Ковалев // Сов. Бел. 1951. 21 окт.; На Волге: [Верш] / Пер. Д. Ковалев // Там жа. 1951. 2 дек.; Петрасу Цвирка: [Верш] / Пер. А. Кленов // Сов. Литва. 1951. 5 мая; Застольная: [Верш] / Пер. Р. Юлисов // Сталин. молодежь. 1951. 4 нояб.; Не забывай / Пер. И. Подступальский; Песня куликов; Свиданье; Дед и щука; Беларусь; Якубу Коласу / Пер. Б. Иринин; А нынче идите; Не жалейте, хлопцы, пороха...; Партия / Пер. Б. Кежун; Мотылек / Пер. В. Потапова; Начало оды; Романс / Пер. К. Титов; Сказка про музыканта: (Из поэмы «Янук Селиба») / Пер. А. Семынин; Мать; Иван-да-Марья; Лен; Наша осень; В городском саду / Пер. М. Комиссарова; Ты будешь жить, отчизна!; Репатриенты; Правдивое слово / Пер. А. Чивилихин; Она хату белила; Разлив; Ленинград; На ночлеге / Пер. А. Прокофьев; Чтоб ведали... / Пер. Е. Мозольков; Шопен; Сильницкий; Рельсовая война; В Бресте; Тростянец; На Новогрудской горе; На Мядельщине; Это было тогда, комиссар... / Пер. Н. Браун; Песня Яносика / Пер. В. Саянов; Лучше бы... / Пер. О. Берггольц; Эпитафия; Клубится пыль...; Письмо Марыли Одынец; На камне, железе и золоте / Пер. А. Кленов; Мины; Новоселье; Утро в Минске; Граница; Доброе утро! / Пер. А. Кудрейко; Новому году! / Пер. Б. Лейтин; Дорога; Дружба / Пер. Н. Рыленков; Элеватор / Пер. Г. Семенов; Осень / Пер. Н. Вольпин; В Витебске / Пер. А. Гатов; На стадионе / Пер. В. Лившиц; Янке Купале / Пер. П. Кобзаревский; У аэродрома / Пер. П. Железнов; Огни Минска / Пер. М. Рудерман; На Эгейском море / Пер. Н. Тихонов: [Вершы]; Речь поэта: (Из поэмы «Пражский дневник») / Пер. Я. Хелемский // Антология белорусской поэзии. М., 1952; Разлив: [Верш] / Пер. А. Кудрейко // О Ленине. М., 1952; Песня дружбы; В Сталинграде; Гидростанция на Зельвянке; На Гиндукуше; Голубая река; Матери Никоса Белояннниса; Красные ландыши; Сталинградский музей; В Рандальсволе; «Я чувствую больше, чем скрипка...»; Весенней ночью; «Сегодня узнал я...»: [Вершы] / Пер. Н. Горулев, П. Волкодаев // Сов. Отчизна. 1952. № 4; Выполнено партии задание!: [Верш] // Правда Украины. 1952. 6 нояб.; Сов. Бел. 1952. 5 окт.; Якубу Коласу: [Верш] / Пер. П. Волкодаев // Сталин. молодежь. 1952. 14 нояб.; Песня дружбы: [Верш] / Пер. А. Кленов // В новые дали: Стихи и рассказы для художественного чтения. М., 1953; На площади Ленина / Пер. М. Комиссарова; Вождю / Пер. К. Титов; Письмо Сталину / Пер. Н. Браун; Партия / Пер. Б. Кежун; Песня о Сталине / Пер. А. Прокофьев; Портрет вождя / Пер. Д. Ковалев: [Вершы] // От всего сердца. Мн., 1953; Свадьба: [Верш] / Пер. С. Орлов // Огонек. 1953. № 8; С Новым годом!: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Сов. Отчизна. 1953. № 6; Русская речь: [Верш] / Пер. Д. Ковалев // Зорька. 1953. 5 марта; Сов. Бел. 1953. 30 янв.; Вождю: [Верш] // ЛГ. 1953. 12 марта; Сов. Бел. 1953. 15 марта; Встреча: [Верш] // ЛГ. 1953. 21 июля; Идут пионеры...: [Верш] / Пер. А. Тверской // Моск. комсомолец. 1953. 4 мая; Песня дружбы: [Верш] / Пер. А. Кленов // Правда. 1953. 2 мая; Сов. Бел. 1953. 4 мая; Новому году: [Верш] // Сталин. молодежь. 1953. 31 дек.; Доброе утро полям широким: [Верш] / Пер. А. Кудрейко // Сталин. племя. 1953. 16 июня; У костра: [Верш] / Пер. Г. Соловьев // Сталин. сокол. 1953. 21 янв.; Партия / Пер. Б. Кежун; Разлив / Пер. А. Прокофьев; Детский дом / Пер. Н. Сидоренко; Пионерский галстук / Пер. В. Цвелев; Песня дружбы / Пер. А. Кленов: [Вершы] // Возрожденная земля. М., 1954; Песня дружбы: [Верш] / Пер. А. Кленов // Голоса друзей: Литературно-репертуарный сборник. М., 1954; За мир!: (Отрывок из «Пражского дневника»): [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Здравствуй, Москва! Сборник стихотворений советских поэтов. М., 1954; Из двух тетрадей: [Верш] / Пер. А. Кленов, Я. Хелемский // Знамя. 1954. № 9; Партия; Форт Ружана: [Вершы] / Пер. А. Прокофьев, В. Рождественский // На рубеже. 1954. № 9; Привет: [Верш] / Пер. Я. Хе-

лемский // Огонек. 1954. № 2; Во время грозы: [Верш] / Пер. К. Марков // Сов. Отчизна. 1954. № 5; Она хату белила: [Верш] / Пер. Р. Плашевская // Сов. Казахстан. 1954. № 10; Бьют куранты: [Верш] / Пер. А. Кленов // Известия. 1954. 3 янв.; На родине Абая: [Верш] / Пер. С. Скалковский // Казахст. правда. 1954. 19 сент.; Месяц над озером: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // ЛГ. 1954. 11 дек.; С Новым годом: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Сов. Бел. 1954. 1 янв.; Разлив: [Верш] / Пер. А. Кудрейко // Там жа. 1954. 21 янв.; Туркм. искра. 1954. 21 янв.; Братский привет: [Верш] / Пер. Д. Ковалев // Сталин. молодежь. 1954. 17 янв.; Свежий хлеб: [Верш] // Там жа. 1954. 5 нояб.; Месяц над озером: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1954. 15 дек.; Разлив: [Верш] / Пер. А. Кудрейко // О Ленине. М., 1955; Стихи о Ленине. М., 1955; Русское слово: [Верш] / Пер. А. Кленов // Эстрада. М., 1955. Вып. 2; Поет песок балтийских дюн; Плачет туча без грусти; На взгорье; На родине Абая: [Вершы] / Пер. Н. Браун, В. Рождественский // Звезда. 1955. № 2; Из книги «В дороге»: [Вершы] / Пер. А. Прокофьев // Нева. 1955. № 4; «Никого нигде...»: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // Там жа. 1955. № 8; Жук и улитка; Письмо пионеров: [Вершы] // Зорька. 1955. 8 янв.; Идут пионеры: [Вершы] / Пер. А. Тверской // Там жа. 1955. 23 апр.; Далекий снег: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Комс. правда. 1955. 12 февр.; Мост над Свислочью: [Верш] / Пер. П. Железнов // Там жа. 1955. 29 марта; Осенний дождь: [Верш] / Пер. А. Тверской // Там жа. 1955. 30 авг.; Я хотел бы: [Верш] / Пер. Н. Браун // Ленингр. правда. 1955. 13 февр.; Счастливо долететь!: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // ЛГ. 1955. 1 янв.; Портрет друга: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1955. 10 февр.; Водопад Адама Мицкевича: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1955. 24 нояб.; Киномеханик Семен: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // Там жа. 1955. 4 дек.; Ответ на письмо погибшего друга: [Верш] / Пер. В. Милованов // Сов. Бел. 1955. 5 окт.; Просила яблонька...: [Верш] / Пер. Д. Ковалев // Сталин. молодежь. 1955. 11 февр.; В Поронино: [Верш] // Там жа. 1955. 22 апр.; Мои земляки: [Верш] / Пер. А. Тверской // Труд. 1955. 4 окт.; «Мать послала к сыну думы...»: [Верш] / Пер. М. Исаковский // Исаковский М. Сочинения: В 2 т. 2 изд., доп. М., 1956. Т. 2; Все вдаль дорога без конца ведет...: [Верш] / Пер. Н. Браун // О любви, о дружбе. М., 1956; Тост за дружбу: [Верш] // Репертуарный сборник. Курск, 1956; ЛГ. 1956. 1 мая; Слово о партии: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // Эстрадный сборник. Хабаровск, 1956; ЛГ. 1956. 21 апр.; Товарищу / Пер. М. Комиссарова; «Итак, ты идешь, брат...»; Признание; «Что, скажи мне, доченька, не спишь...»; «Если б снова был...» / Пер. А. Прокофьев; «На седом постаменте гранитном...»; «Все вдаль дорога без конца ведет...» / Пер. Н. Браун: [Вершы] // Дружба народов. 1956. № 1; Из новых стихов: Жетон; В годовщину уничтожения Хиросимы: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Знамя. 1956. № 3; Жетон; В годовщину уничтожения Хиросимы; Баллада про Гаркушу; Возвращаясь домой; Весной: [Вершы] / Пер. А. Прокофьев // Ленингр. альманах. 1956. № 11; Партия: [Верш] / Пер. А. Кленов // Огонек. 1956. № 7; Доброе утро; Чтоб ведали: [Вершы] / Пер. А. Кудрейко, Е. Мозольков // Октябрь (Кишинев). 1956. № 10; Родная партия зовет: [Верш] / Пер. Н. Горулев // Известия. 1956. 29 апр.; Поэзия: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // Правда. 1956. 6 июля; Жетон: [Верш] / Пер. Д. Ковалев // Сов. Бел. 1956. 11 янв.; Весной: [Верш] / Пер. Н. Горулев // Там жа. 1956. 4 мая; В годовщину уничтожения Хиросимы: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Сов. Молдавия. 1956. 23 сент.; Слово о партии: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // Великие годы. М., 1957; Знамя юности. 1957. 22 апр.; На выборы: [Верш] / Пер. Д. Самойлов // Все на выборы. Томск, 1957; Баллада про партизана Дубягу / Пер. А. Прокофьев // Песня мужества. М., 1957; Жетон; Счастливо долететь!: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Хелемский Я. Там, где ты прошел... М., 1957; Стихи с дороги: Перед дорогой; Дом Рембрандта; Амстердам; Ла-Манш; Триумфальная арка; В Лувре; Булонский лес; Форум Романум; В стране мифов; Черноморские чайки / Пер. Я. Хелемский; Лирика: [Вершы] / Пер. К. Алтайский // Знамя. 1957. № 6; Тост за дружбу: [Верш] // Культ-просвет. работа. 1957. № 5; Знамя юности. 1957. 30 июня; Лесная промышленность. 1957. 1 мая; Туркм. искра. 1957. 1 мая; Стихи с дороги; В шхерах; В Голландии; Пер Лашез; Гибралтар; Неаполь; Капри; Ave Maria; Стамбул / Пер. Я. Хелемский // Огонек. 1957. № 20; Что же это за долина: [Верш] / Пер. П. Жур // Смена. 1957. № 6; Черноморские чайки: [Верш] / Пер. Е. Кривенко // Сов. Украина. 1957. № 6; Товарищу; Признание: [Вершы] / Пер. М. Комиссарова, А. Прокофьев // Комсомолец Донбасса. 1957. 19 сент.; Ла-Манш: (Из цикла «Стихи с дороги») / Пер. Я. Хелемский // ЛГ. 1957. 14 марта; У ворот Тяньаньмынь: [Верш] / Пер. В. Вар // Там жа. 1957. 26 окт.; Украине: [Верш] // Сов. Бел. 1957. 25 дек.; На камне, железе и золоте: [Верш] / Пер. П. Шадур // Соц. Донбасс. 1957. 19 окт.; Ave Maria: [Верш] / Пер. А. Харкевич // Чырв. сцяг. 1957. 28 ліп.; Баллада про партизана Дубягу / Пер. А. Прокофьев // Песня мужества. М., 1958; Тост за дружбу: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // Праздник Великого Октября в школе. М., 1958; Творческий спор; Опровержение: [Верш] / Пер. И. Григорьев // Дон. 1958. № 1; Мост дружбы; Миска для риса: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Дружба народов. 1958. № 10; Восток зарей пылает: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Знамя. 1958. № 10; Партия; Я хотел бы; «Все вдаль дорога без конца ведет...»: [Вершы] / Пер. А. Прокофьев, Н. Браун // Сов. Литва. 1958. № 5; Пусть ярче горят коммунизма огни: [Вершы] // Пер. Е. Мозольков // Знамя коммунизма (Рига). 1958. 7 нояб.; Зорька. 1958. 7 нояб.; Правда. 1958. 26 окт.; Сов. Молдавия. 1958. 7 нояб.; Доброе утро: [Верш] // Комс. правда (Вильнюс). 1958. 21 сент.; Чтоб ведали...: [Верш] // Там жа. 1958. 23 сент.; Наш хлеб: [Верш] / Пер. В. Тарас // Сел. х-во. 1958. 19 янв.; Привет тебе, край мой!: [Верш] / Пер. В. Тарас // Сов. Бел. 1958. 4 дек.; Партия: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // Сов. Литва. 1958. 19 сент.; Мать послала к сыну думы...: [Верш] // Исаковский М. Сочинения: В 2 т. М., 1959. Т. 1; Слово о партии: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // Партия наш рулевой. М., 1959; Пусть ярче горят коммунизма огни: [Верш] / Пер. Е. Мозольков // Солдатская эстрада. М., 1959. Вып. № 2; Дружба: [Верш] / Пер. Е. Весенин, В. Корчагин // Юмор «Вожыка». М., 1959; Журавли Садака Сасаки: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Дружба народов. 1959. № 11; Стол; «На усадьбе дети запустили змея»: [Вершы] / Пер. А. Прокофьев // Звезда. 1959. № 1; Восток зарей пылает. Из книги стихов о Китае: В доме бывших курсов крестьянского движения; Беседка Ужы-чуньцинь; Великая Китайская стена / Пер. Я. Хелемский // Новый мир. 1959. № 10; «В широком поле сваты блуждали...»; «Скажите, матуля, за все эти годы...»: [Вершы] / Пер. Л. Смирнов // Сов. Украина. 1959. № 1; Я с добрыми друзьями неразлучен: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Правда. 1959. 7 нояб.; На празднике песни: [Верш] / Пер. Д. Седых // Там жа. 1959. 22 нояб.; На западной границе: [Верш] // Сов. Бел. 1959. 22 июня; На новостройке: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1959. 1 окт.; Бьют куранты: [Верш] / Пер. А. Кленов // С новым годом!: Репертуарный сборник. М., 1960; Где теснились домики...; Эхо; Счастье: [Вершы] / Пер. Ю. Чернов, Г. Перов // Днестр. 1960. № 9; Из лирических тетрадей: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Знамя. 1960. № 9; Известия. 1960. 9 сент.; Пять стихотворений / Пер. Я. Хелемский // Новый мир. 1960. № 4; В стране Суоми: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Огонек. 1960. № 37; Наша партия: [Верш] / Пер. Н. Браун // Парус. 1960. № 3; Пробужденной Кубе: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Известия. 1960. 17 нояб.; Весенняя ода: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Комс. правда. 1960. 24 апр.; На западной границе: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Коммунист (Рига). 1960. 4 сент.; Раздумье: [Верш] / Пер. В. Карпеко // ЛГ. 1960. 5 нояб.; Счастье / Пер. Г. Перов; Эхо: [Вершы] // Молодежь Молдавии. 1960. 18 сент.; Когда здесь Ленин был...: (Из стихов о Финляндии) / Пер. Я. Хелемский // Правда. 1960. 10 апр.; Чтоб стала милее земля...:

[Верш] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1960. 31 июля; На целине: [Верш] Пер. Н. Кислик // Сов. Бел. 1960. 7 февр.; Сов. Латвия. 1960. 25 авг.; Великая партия: [Верш] Сов. Бел. 1960. 17 февр.; Весеннее: [Верш] Пер. А. Харкевич // Там жа. 1960. 1 мая; Гибралтар: Из цикла «Стихи с дороги» / Пер. Ф. Арсенев // Сов. Латвия. 1960. 7 сент.; Мать послала к сыну думы: [Верш] // Исаковский М. Сочинения. М., 1961. Т. 2; Я видел Фиделя Кастро: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Тебе, Куба. М., 1961; Из новой книги: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Дружба народов. 1961. № 10; Трапиломедия: Юмористические стихи / Пер. И. Григорьев // Звезда. 1961. № 9; Из книги «Мой хлеб насущный». Новый мир. 1961. № 9; Воздушная тревога: [Верш] / Пер. А. Корчагин // Известия. 1961. 14 сент.; Песня: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // ЛГ. 1961. 4 нояб.; Правду не погасить!: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1961. 28 нояб.; Недипломатические записки // Сов. Бел. 1961. 14, 16, 22 марта; Воздушная тревога: [Верш] / Пер. К. Титов // Там жа. 1961. 16 мая; Далекий снег; Счастливо долететь!; Месяц над озером; Во всем, конечно, виноват топор...; Из гильзы пустой, в которой когда-то смерть ночевала...; Старый мост; Средь чистого поля сваты плутали...; Я останавливаюсь у столов; Печь; Когда-то внушали наставники мне...; Долина роз; Неаполь; Ave Maria; Ци Бай-ши; На жемчужной реке; «Я полдня вас прождал...»; Грибы; Автострады; Сперва разложили костер мы...: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Хелемский Я. Перевожу стихи товарища. Мн., 1962; Новые стихи / Пер. Я. Хелемский // Новый мир. 1962. № 9; Из новых тетрадей: Родной язык; Два часовщика; В музее Гугенгейма: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Огонек. 1962. № 38; Солдаты деревней шагали; «Лес позабыл, верно, бури, утраты...»; Мост дружбы: [Вершы] // Во славу Родины. 1962. 18 марта; Якубу Коласу: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Там жа. 1962. 3 нояб.; Уолл-стрит; В стране гигантомании; Возле пирса: [Вершы] / Пер. К. Титов // Там жа. 1962. 12 дек.; На посадке деревьев: [Верш] / Пер. А. Корчагин // Известия. 1962. 10 июня; Сов. Бел. 1962. 16 сент.; Сов. Эстония. 1962. 2 дек.; Целинный край. 1962. 2 дек.; Стекла старого дома / Пер. А. Прокофьев; Из «Трактата о поэзии»; Старый дуб / Пер. А. Корчагин; Надпись на яблоке / Пер. А. Прокофьев; Обед в небе / Пер. Я. Хелемский: [Вершы] // Известия. 1962. 16 сент.; «Мне приятно сознаться...»; Обед в небе; Сказки: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Калг. праўда. 1962. 21 кастр.; Память моя: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // Красная звезда. 1962. 20 окт.; Из «Трактата о поэзии»; «...В странствиях сладок мне сон под сосною...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // ЛГ. 1962. 15 сент.; Человек: [Верш] / Пер. В. Войнович // Там жа. 1962. 29 дек.; ...Забыли деревья былые утраты...; Окна; Вы спросили...: [Вершы] / Пер. В. Войнович // Лит. и жизнь. 1962. 16 июня; Может тому, кто не видел; Тут лечатся виски и пивом; «Когда завязав над Неманом схватки...»; Дуб с инвалидом схожий: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Правда. 1962. 16 сент.; Сказки: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Сел. жизнь. 1962. 29 сент.; Мост дружбы; На посадке деревьев; «Не потому лишь взял язык я этот...»: [Вершы] / Пер. А. Шарапов // Сов. Бел. 1962. 16 сент.; Таким мы знаем тебя: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Там жа. 1962. 3 нояб.; Воздушная тревога; Полет над айсбергами: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Сов. Литва. 1962. 20 янв.; Товарищу: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // Сто лучших стихотворений поэтов народов СССР. М., 1963; Зимняя сказка; Бабка; Надпись на яблоке; «Реки печали и радости...»; «Пусть пишут распутные...»; «От звезд каждой ночью»; Цвет Дуная: [Вершы] / Пер. А. Прокофьев // Дружба народов. 1963. № 1; Семейный фотоснимок; «Я не знаю, с какими к ней приехать подарками...»; «Между мной и этой землей...»; Этюд; Вечерние трамваи; «Ночная кукушечка...»; «Ну успокойся...»; В стране гигантомании; На выставке абстракционистов; «Я б одолжил у альбатроса...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1963. № 9; В чистых росах; «Все даже малую правду...»; Дымит туман; Дачники; На лугу; Была когда-то улица заречная: [Вершы] / Пер. А. Прокофьев // Звезда. 1963. № 8; Новые стихи / Пер. Я. Хелемский // Знамя. 1963. № 2; В музее Гугенгейма: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Молодежная эстрада. 1963. № 2; Трактат о поэзии / Пер. Я. Хелемский; Свободной Кубе / Пер. А. Павлов; Старый дуб; Станция Княгинино / Пер. Б. Спринчан: [Вершы] // Неман. 1963. № 5; Из новой книги стихов / Пер. Я. Хелемский // Новый мир. 1963. № 7; Из книги «Мой хлеб насущный»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Огонек. 1963. № 32; Невспаханное поле: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Во славу Родины. 1963. 10 февр.; Память моя; Невспаханное поле: [Вершы] / Пер. А. Шарапов // Там жа. 1963. 28 авг.; Из песен о войне; Невспаханное поле: [Вершы] / Пер. А. Шарапов // Знамя юности. 1963. 12 дек.; Восемь строк...: [Верш] / Пер. А. Корчагин // ЛГ. 1963. 6 июня; «Лет не менее тысячи...»; Лотерейный билет: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1963. 24 авг.; Памятник; Поле: [Вершы] / Пер. А. Прокофьев // Лит. Россия. 1963. 22 февр.; Солнце Отчизны: [Верш] / Пер. А. Корчагин // Правда. 1963. 8 сент.; Зимняя сказка: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // В братской семье. М., 1964; Ave Maria: [Верш] / Пер. Я. Хелемский; Зачем ты косы заплетаешь?: / Пер. А. Прокофьев: [Вершы] // Вечер поэзии. М., 1964; «На берегу зеленый дуб...»: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Дружба народов. 1964. № 7; В солнечной раме; «Ее зовут Валентина...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Енисей. 1964. № 3; Письмо, найденное плугом; «Я не считал бы себя солдатом»: [Вершы] / Пер. А. Корчагин // Москва. 1964. № 7; Патрис Лумумба; Негритянка поет: [Верш] / Пер. П. Кобзаревский, М. Комиссарова // Нева. 1964. № 9; Притча о хлебе и путнике: [Верш] // Огонек. 1964. № 28; Рассвет над Нарочью: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1964. № 45; Была когда-то...: [Верш] / Пер. А. Корчагин // Там жа. 1964. № 50; Осколки в песне: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Гродн. правда. 1964. 24 мая; «Слова, как деревья, ветвисты...»; Одни говорят...: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // ЛГ. 1964. 11 июля; Переписка с землей: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1964. 1 дек.; Памятник: «Когда над ареной...»: [Вершы] / Пер. А. Корчагин // Лит. Россия. 1964. 17 июля; Что такое весна; А ты говоришь...: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Правда. 1964. 30 апр.; Из Сибирской тетради / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1964. 9 дек.; «О, матерь Пирчюписа...»: [Верш] / Пер. Г. Канович // Сов. Литва. 1964. 15 нояб.; Старый мост: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Дружба боевая. М., 1965; Веточка и воробей: [Казка] // От сказки к сказке. Мн., 1965; Навстречу солнцу: (Из воспоминаний поэта) // Вопр. лит. 1965. № 4; Земля. Стихи: «Ах, зачем я у бабушки с детства...»; «Разве мало, земля, тебя...»; «Пораненного партизана...»; Нарочанские лодки; «Когда зацветают прибрежные луки...»; «Когда листопадной порою...»; Инструкция / Пер. Г. Куренев // Знамя. 1965. № 8; «Ты в спорах с критиком завзятым...»; Послание ученому: [Вершы] / Пер. А. Корчагин // Наш современник. 1965. № 7; Новые стихи / Пер. Я. Хелемский // Новый мир. 1965. № 2; Из новых тетрадей: [Вершы] / Пер. Г. Куренев // Огонек. 1965. № 42; На рубеже: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Юность. 1965. № 5; Память: [Верш] / Пер. Я Хелемский // Известия. 1965. 24 окт.; Он заработал хлеб: [Верш] / Пер. Г. Куренев // Коммунист Таджикистана. 1965. 20 нояб.; Страж пасеки; Песок: [Вершы] / Пер. Г. Куренев // ЛГ. 1965. 4 авг.; В Шушенском; На Саянах: [Вершы] / Пер. А. Корчагин // Правда. 1965. 4 апр.; В Шушенском: Стихи о В. И. Ленине // Соц. Якутия. 1965. 7 апр.; «Солнце погасло...»; Спичечный коробок; На выставке абстракционистов: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Труд. 1965. 29 окт.; «Люблю твои, Нарочь, заливы и тони...»; Чтоб ведали...; «Кличут меня с незабытых дорог...»; «Счастье людское, простое...»; Поэзия: [Вершы] / Пер. И. Поступальский, Е. Мозольков, О. Берггольц, Я. Хелемский, А.Прокофьев // Родная поэзия. М., 1966; «И зачем тебя, Земля...»; На новоселье; После свадьбы; Стеклянный человек; «Так где ж нам с тобою встречаться...»; Дума короля: [Вершы] / Пер. Г. Куренев // Дон. 1968. № 3; Земное притяжение: Из книги но-

вых стихов / Пер. А. Прокофьев // Дружба народов. 1966. № 8; Грузинский пейзаж; «От неба до земли подать рукой...»: [Вершы] / Пер. А. Прокофьев // Звезда. 1966. № 8; Корона; «Поэзия...»; Стеклянный человек; «Растут на родине моей деревья-великаны...»: [Вершы] // Звезда Востока. 1966. № 4; «О вас я забочусь, родные края...»; «День добрый, мать»; Долина роз; «Когда покидаешь Отчизну...»: [Вершы] // Культура и жизнь. 1966. № 9; «Кесарево — кесарю...»; «От неба до земли — рукой подать...»; «Детство...»; «День был многокрасочен и многолик...»; Ключ журавлиный; «Как жаль мне, что под кронами дубрав...»: [Вершы] / Пер. А. Корчагин // Нева. 1966. № 4; Сад: [Верш] / Пер. Г. Куренев // Огонек. 1966. № 13; Зеленый луч: [Верш] / Пер. Г. Куренев // Там жа. 1966. № 8; Лирика: «О, как просто идти...»; «Так захотелось мне поговорить с сосной»; «Поэзия!..»; «В ореоле волос твоих...»; «Идя на свидание...»; «Когда б я забыл твоей песни звук...»; «Казалось на всю жизнь хватит...» / Пер. Г. Куренев // Там жа. 1966. № 31; На лесной дороге: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // Там жа. 1966. № 50; Известия. 1966. 17 июля; Валуны: [Верш] / Пер. С. Евсеева // Во славу Родины. 1966. 30 окт.; Зимняя сказка: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Зорька. 1966. 5 марта; Анкеты; Алеся; Енисей: [Вершы] / Пер. А. Корчагин // Известия. 1966. 30 янв.; Биография: [Верш] / Пер. А. Корчагин // Там жа. 1966. 1 мая; Пиала: [Верш] / Пер. Н. Половин // Комсомолец Калмыкии. 1966. 29 марта; Лесная быль: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // Комсомолец Узбекистана. 1966. 10 июля; «Биография песни моей...»: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // ЛГ. 1966. 5 мая; Село мое: [Верш] // Там жа. 1966. 15 сент.; У новогодней елки; Лесная быль: [Вершы] / Пер. А. Прокофьев // Лит. Россия. 1966. 11 марта; «Каждый день — чуть заря...»: [Верш] / Пер. А. Корчагин // Труд. 1966. 17 сент.; На камне, железе и золоте; У костра; «О вас я забочусь, родные края...»: [Вершы] / Пер. А. Кленов, Я. Хелемский // Поэты Белоруссии. М., 1967; «Сердце мое...»; «Устарели давно анкеты...»; «Может быть...»; «Мир...»; «На перекрестке улиц...»; «Земля!..»; «Так совпало...»; «Скептики...»: [Вершы] / Пер. Г. Куренев // Дон. 1967. № 2; «Когда празднуешь день рожденья...»: [Верш] / Пер. Г. Куренев // Там жа. 1967. № 11; В Шушенском; После войны: [Вершы] / Пер. Г. Куренев // Знамя. 1967. № 4; Валуны: [Верш] / Пер. С. Евсеева // Неман. 1967. № 6; Пражский дневник: [Урывак з паэмы] // Там жа. 1967. № 10; Зов времени // Там жа. 1967. № 11; Из лирической тетради: [Вершы] / Пер. С. Евсеева, И. Шкляревский // Там жа. 1967. № 12; Листки календаря // Новый мир. 1967. № 11; Аист: [Верш] / Пер. А. Корчагин // Огонек. 1967. № 1; Ливень отгремел: [Верш] // Узбекистон. 1967. № 6; «Прочитай и передай другому...»; Другу: [Вершы] / Пер. И. Шкляревский // Юность. 1967. № 9; Перед путешествием: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Известия. 1967. 21 нояб.; После войны; «Сидим у костра мы...»; «Мне б камень с плеч...»: [Вершы] / Пер. А. Корчагин // ЛГ. 1967. 11 янв.; Камень из мостовой нашего города: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1967. 5 нояб.; Тост: [Верш] // Правда Украины. 1967. 6 апр.; Камень с улицы нашего города: [Верш] // Сов. Бел. 1967. 3 нояб.; «Прочитай и передай другому!..» [Верш] / Пер. И. Шкляревский // Сов. молодежь (Рига). 1967. 7 окт.; «Если бы мы так же знали...»; В магазине цветов: [Вершы] / Пер. Г. Куренев // Поэзия. М., 1968. Вып. 1; Это было тогда, комиссар / Пер. Н. Браун; Два орла / Пер. А. Шарапов: [Вершы] // Чтоб всегда было солнце. Мн., 1968; Когда в Белоруссии осень: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Дружба народов. 1968. № 9; Я — писатель: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Знамя. 1968. № 2; Голоса вселенной: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1968. № 6; У этих сосен: [Верш] / Пер. И. Василевский // Молодая гвардия. 1968. № 11; Бештау; Выкуп невесты: [Вершы] / Пер. Н. Браун, А. Прокофьев // Нева. 1968. № 9; Из новых стихотворений / Пер. Я. Хелемский // Новый мир. 1968. № 12; Письмо военкому: [Верш] / Пер. А. Корчагин // Огонек. 1968. № 18; Лес родной мой: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Во славу Родины. 1968. 15 сент.; Знамя юности. 1968. 15 сент,; Солдаты деревней шагали: [Верш] // Во славу Родины. 1968. 23 нояб.; Камень из мостовой нашего города; Не забывай! Когда ветер веет: [Вершы] / Пер. А. Корчагин // Известия. 1968. 18 мая; Бор звенит: [Верш] / Пер. Ю. Саенко // Там жа. 1968. 27 июля; «Как о пережитом народа моего рассказать...»: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // Ленингр. правда. 1968. 5 июня; Осенью белорусской; Зависть; «Могла бы ты меня...»: [Вершы] / Пер. А. Корчагин // ЛГ. 1968. 21 авг.; «Уже закат мне ближе, чем рассвет...»: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1968. 25 дек.; На Немиге: [Верш] // Правда. 1968. 2 июня; Раздумья: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1968. 18 дек.; Моей республике: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1968. 29 дек.; Прочитай и передай другому!; «Когда гремели над Неманом схватки...»; Высота: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Мать моя, Беларусь. Элиста, 1969; На камне, железе и золоте; У костра / Пер. А. Кленов; «О вас я забочусь, родные края...» / Пер. Я. Хелемский: [Вершы] // Пою мое отечество. М., 1969. Т. 1; В Шушенском: [Верш] / Пер. Г. Куренев // Стихи о Ленине. М., 1969; «Как о пережитом народа моего...»: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // Звезда. 1969. № 1; На камне, железе и золоте: [Верш] / Пер. А. Кленов // Кн. обозрение. 1969. № 35; Шесть стихотворений / Пер. Я. Хелемский // Неман. 1969. № 7; Из новых стихотворений / Пер. Я. Хелемский // Новый мир. 1969. № 10; Ленин на броневике: [Верш] / Пер. Н. Кислик // Известия. 1969. 30 апр.; «Отцы когда-то и в три пальца брали...»; «Тихо-тихо на рассвете...»; «Все ищу, все ищу...»; «Вы не заходите в осенний лес...»; «Молчанье твое...»: [Вершы] / Пер. А. Корчагин // Там жа. 1969. 16 авг.; Живой Ленин: [Верш] / Пер. Н. Кислик // Там жа. 1969. 6 нояб.; Родное; Песни народа: [Вершы] / Пер. Н. Кислик // Там жа. 1969. 15 нояб.; Субботник; Сосны над Нарочью; Встречи: [Вершы] / Пер. А. Корчагин // Там жа. 1969. 14 дек.; На Таймыре у меня есть друг...; Дорога; Письмо военкому: [Вершы] / Пер. А. Прокофьев, Ю. Саенко // Правда. 1969. 25 апр.; Далекому другу; Сосны над Нарочью: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1969. 24 авг.; И видел Ленин...: [Верш] / Пер. Б. Кежун // Там жа. 1969. 3 нояб.; Ленин на броневике: [Верш] / Пер. Б. Ганкин // Сов. Бел. 1969. 6 нояб.; На рубеже: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Великая Отечественная: Стихотворения и поэмы. В 2 т. М., 1970. Т. 2; У костра: [Верш] / Пер. А. Кленов // Ленин — наша жизнь. Магадан, 1970; Комсомольская улица / Пер. Я. Хелемский; Комсомолец / Пер. М. Рудерман: [Вершы] // Орлятам. Мн., 1970; Мы в свой город пришли... / Пер. А. Чивилихин; Гастелло / Пер. П. Кобзаревский: [Вершы] // Путь к победе. Мн., 1970; Старый дуб: [Верш] / Пер. Б. Спринчан // Спринчан Б. Черты лица. Мн., 1970; Рельсовая война: [Верш] / Пер. Н. Браун // Юность моя — комсомол: В 2 т. М., 1970. Т. 2; Мосты из надежд: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Дружба народов. 1970. № 3; Линия горизонта: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Знамя. 1970. № 7; Две весны: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Новый мир. 1970. № 2; Новые стихи / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1970. № 9; Субботник: [Верш] / Пер. Ю. Саенко // Гудок. 1970. 11 апр.; Не согласимся: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1970. 26 дек.; Ленин на броневике; Субботник; Маска; «Разоренные нивы серые...»; «Чтоб день обидой не начать...»: [Вершы] / Пер. Б. Ганкин // Знамя юности. 1970. 23 янв.; У старой избушки; На комариной свадьбе; Уже который раз старушка; «Кто деревья сажал...»; «Как была я мала, мала...»; «На улице, где я давно живу...»; «Не раз думал...»; «Солнце расплавило песок пляжа...»; Спор с тенью; Перед сном; Пейзаж — 1939; Дорогой дыма: [Вершы] / Пер. Б. Ганкин // Там жа. 1970. 25 нояб.; Песня о Ленине: [Верш] // Красная звезда. 1970. 21 апр.; Глядите в будущее наше...: [Верш] / Пер. А. Корчагин // ЛГ. 1970. 22 апр.; Надо всегда возводить мо-

сты: [Верш] / Пер. А. Корчагин // Лит. Россия. 1970. 27 февр.; Живой Ленин: [Верш] / Пер. Н. Кислик // Правда Востока. 1970. 7 нояб.; Неосуществленное путешествие; «Зачем же в синь небес...»: [Вершы] / Пер. Б. Ганкин // Сов. Бел. 1970. 24 окт.; Обед в небе / Пер. Я. Хелемский; Он заработал хлеб / Пер. Г. Куренев: [Вершы] // Вечный пламень. Донецк, 1971; Над курганами; Над могилой Максима Богдановича; Памяти товарища Тавлая; Мой хлеб насущный; Патрис Лумумба; «Прочитай и передай другому!»; Дорогой с сенокоса: [Вершы] / Пер. П. Кобзаревский // Кобзаревский П. Говорят мои друзья. Мн., 1971; Как я стал поэтом; «Составляя инструкции»; «Овидию...»; «Ты опять принесла цветы...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Дружба народов. 1971. № 4; Чаши весов: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Знамя. 1971. № 9; На Украине: [Верш] / Пер. Б. Кежун // Огонек. 1971. № 18; Гастелло: [Верш] // Во славу Родины. 1971. 21 февр.; Иматра; Финская баня: [Вершы] / Пер. А. Корчагин // ЛГ. 1971. 6 янв.; «Многие признавались тебе в любви, Родина...»: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Лит. Россия. 1971. 2 июля; В Бресте: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Сов. Бел. 1971. 4 сент.; Строители: [Верш] // Труд. 1971. 28 янв.; Русское слово: [Верш] / Пер. А. Кленов // Зори братства. М., 1972; Знамя коммунизма. 1972. 17 сент.; «Во всем, конечно, виноват один топор...»; «Слова, как деревья, ветвисты...»; «Сейсмографом уловлен пульс земной...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Песнь любви. М., 1972. Т. 2; «На Таймыре я оставил друга...»: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Песня братства. Л., 1972; Окопы Кара-Дага: [Верш] / Пер. М. Нагнибеда // Сад над морем. Симферополь, 1972; На камне, железе и золоте: [Верш] / Пер. А. Кленов // Созвездие Родины. Тула, 1972; На Украине: [Верш] / Пер. Б. Спринчан // Чолом тобі, Славутичу. Поклон тебе, Славута. Паклон табе, Славуціч. Дніпропетровськ, 1972; Радуга. 1972. № 8; Как я стал поэтом; «Счастье людское, простое...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Эхо эпохи. М., 1972; Из книги «Нарочанские сосны»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Дон. 1972. № 9; Знамя. 1972. № 9; Материнская ладонь: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Дружба народов. 1972. № 9; Как я стал поэтом; Перед статуей Шивы: [Вершы] / Пер. А. Островский // Звезда. 1972. № 4; Я хотел бы...; «Прежде чем вымолвить твое имя...»: [Вершы] / Пер. Н. Браун, Я. Хелемский // Кодры. 1972. № 10; Иматра: [Верш] / Пер. А. Корчагин // Там жа. 1972. № 12; Счастье: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Лит. Киргизстан. 1972. № 3; В Шушенском: [Верш] / Пер. А. Корчагин // Молодежная эстрада. 1972. № 4; Жар сердца. Стихи: «Надо мною — небо, солнце...»; Затмение солнца; Желаю тебе... / Пер. В. Корчагин // Наш современник. 1972. № 12; Хатынь; «Я рад, что вновь день встречи выпал...»: [Вершы] / Пер. Б. Кежун // Нева. 1972. № 10; Партизанская школа: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Новый мир. 1972. № 9; Эстафета огня: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Огонек. 1972. № 38; «Как о пережитом народа моего...»; Выкуп невесты; Современное начало сказки: [Вершы] / Пер. Б. Михайловский // Подъем. 1972. № 3; «О вас я забочусь, родные края...»: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Простор. 1972. № 12; Молодежь Грузии. 1972. 5 окт.; На тетеревином токовище; Готика «Святой Анны»; «Мысль о тебе...»; «Однажды с Данте я спустился в ад...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Юность. 1972. № 9; Песню народу; Менде; Дорогою зари...; У телевизора: [Вершы] // Гудок. 1972. 17 сент.; Ответь: [Верш] / Пер. Ю. Саенко // Там жа. 1972. 15 окт.; В лесу знакомом с каждым годом меньше...: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Дагест. правда. 1972. 31 авг.; Сов. Латвия. 1972. 14 сент.; Сов. Эстония. 1972. 3 сент.; Соц. Осетия. 1972. 16 сент.; Материнская ладонь: [Верш] // Заря Востока. 1972. 6 окт.; Как я стал поэтом; «Тры нялёгкія заданні...»; «Даже и малую правду...»; «Я не считал бы солдатом себя...»: [Вершы] / Пер. А. Прокофьев, Я. Хелемский // Знамя юности. 1972. 17 сент.; Земное притяжение; Да будет свет: [Вершы] / Пер. В. Корчагин // Лит. Россия. 1972. 15 сент.; Дорогою зари: [Верш] / Пер. Д. Ковалев // Там жа. 1972. 27 окт.; Русское слово: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1972. 20 дек.; Эстафета огня: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1972. 22 дек.; Дорогою зари: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Правда. 1972. 18 февр.; Ленин на броневике: [Верш] / Пер. Ю. Саенко // Там жа. 1972. 6 нояб.; Сосна: [Верш] / Пер. Г. Куренев // Сов. Литва. 1972. 1 сент.; Сосны у Побережья; Оксана: [Вершы] / Пер. Б. Исаев // Соц. Казахстан. 1972. 9 янв.; Партия; На площади в Минске; Прошел я не раз: [Вершы] // Там жа. 1972. 13 февр.; Героям Беларуси: [Верш] / Пер. Н. Берендгоф // Литературный огонек. М., 1973; Листки календаря: (Фрагменты из дневников) / Пер. А. Дихтяр // Революционный держите шаг: Рассказы бывалых людей. М., 1973; Возвращение: Автобиогр. справка; Партизанские березы; Этот пейзаж; «Обычно серьезные люди...»; У памятника Янки Купалы; Сонет; «Уставший за день, я могу не услыхать...»; «Говорят, что влюбленным счастливцам...»; «Когда ты меня зовешь...»; «Я не из тех, кто всегда возвращается...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Знамя. 1973. № 11; Цвет снега: [Вершы] / Пер. И. Шкляревский // Молодая гвардия. 1973. № 2; Наш край нарочанский / Пер. Д. Ковалев; Памятник; Встреча с певучими соснами...; Перед сном / Пер. А. Корчагин: [Вершы] // Правда. 1973. 2 февр.; На Немиге: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Сов. Бел. 1973. 7 июля; Мост дружбы: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Там жа. 1973. 2 дек.; В Бресте: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Сов. Чувашия. 1973. 20 сент.; Обед в небе / Пер. Я. Хелемский; Он заработал хлеб / Пер. Г. Куренев: [Вершы] // Вечный пламень. Донецк. 1974; Что за пригорком чернеет, товарищ?..; Рельсовая война; Старый дуб: [Вершы] / Пер. О. Колычев, Н. Браун, Б. Спринчан // За тебя, Беларусь. Мн., 1974; Родной язык; Чтоб ведали; Осень; «Во всем, конечно, виноват один топор...»; Спокойной ночи!; Грибы; Бабка; Стекла старого дома; Тост за дружбу: [Вершы] // Кашенеева Л., Чагин А. Поэзия народов СССР. Пособие для студентов-иностранцев филол. фак. М., 1974; Из новой книги стихов / Пер. Я. Хелемский // Знамя. 1974. № 9; Бессонница; В капле; Все начиналось с иголки; На токовище тетеревином; «В лесу знакомом меньше, что ни год...»; «Есть на земле мои деревья...»: [Вершы] / Пер.Д. Ковалев // Молодая гвардия. 1974. № 2; Добрый день: [Верш] / Пер. Б. Спринчан // Неман. 1974. № 8; Переписка с землей; Цвет снега; «О, как легко идти...»; Желаю вам: [Вершы] / Пер. Б. Михайловский // Подъем. 1974. № 5; Память: [Верш] / Пер. А. Корчагин // Известия. 1974. 8 февр.; Даль: [Верш] / Пер. А. Корчагин // Там жа. 1974. 17 окт.; Поэзия: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // Коммунист Таджикистана. 1974. 19 апр.; На камне, железе и золоте: [Верш] / Пер. А. Кленов // Ленинская смена. 1974. 20 июня; Превращения: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // ЛГ. 1974. 1 янв.; Из новых стихов / Пер. А. Корчагин // Лит. Россия. 1974. 27 дек.; Чтобы мог я увидеть: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Правда. 1974. 1 мая; Гербарий; «Тростинка эта — память о Разливе...»; «Сколько придумали средств от бессонницы...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1974. 31 дек.; После войны: [Верш] / Пер. В. Корчагин // Сов. Бел. 1974. 22 сент.; У памятника Якубу Коласу: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Сов. Латвия. 1974. 1 сент.; Материнская ладонь; «Он заработал хлеб...»; В поле; «К соседям поедете...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Сов. Молдавия. 1974. 31 марта; «Пожалуй, ни одна из королевских династий...»: [Верш] // Соц. Осетия. 1974. 30 мая; Незабываемое: [Верш] // Битва за Днепр. Днепропетровск, 1975; На рубеже / Пер. Я. Хелемский; «Мать послала к сыну думы...» / Пер. М. Исаковский: [Вершы] // Великая Отечественная. В 2 т. М., 1975. Т. 2; Окопы на Кара-Даге: [Верш] / Пер. Н. Браун // Вечный огонь. Симферополь, 1975; Другу; Под мачтой; Все чаще покидают лес...; Делянка; После снегопада: [Вершы] / Пер. И. Шкляревский // Шкляревский И. Дозорная ветка. Мн., 1975; На весах озер; Под елкой в дождь; Это яб-

локо; «Говорят — галактики разбегаются...»; «Откуда в тебе столько радости»; Трое было нас, неразлучных; «Дорога была моей песней любимой»; «Все не можем решить...»; Сосны над окопами; Просьба; Память моя: [Вершы] / Пер. Н. Кислик // Кислик Н. Избранное. Мн., 1975; «Партизанские окопы заросли травой...» / Пер. А. Прокофьев; Это было весною / Пер. В. Саянов; Мины / Пер. А. Кудрейко: [Вершы] // Победный сорок пятый. М., 1975; На пути широком / Пер. Н. Тихонов; «Мать послала к сыну думы...» / Пер. М. Исаковский: [Вершы] // Подарили планете победу. Донецк, 1975; «Этот пейзаж мне знаком...»; «Почему ты, ворон...»: [Вершы] / Пер. И. Бурсов // Поэзия. М., 1975. Вып. 14; Солдаты деревней шагали: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Родины сыновья. Мн., 1975; Родины солнце; Ленин на броневике: [Вершы] // Родные голоса. Кишенев, 1975; В Бресте: [Верш] / Пер. Н. Браун // Рэха ў граніце. Мн., 1975; Нить материнской песни: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Дружба народов. 1975. № 3; Стороны света: (Из новой книги): [Вершы] // Знамя. 1975. № 11; «Не верьте, что некогда...»: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Новый мир. 1975. № 1; На Украине: [Верш] // Радуга. 1975. № 6; Память моя: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Во славу Родины. 1975. 26 янв.; «Глухая партизанская дорога...»; Кузнечики: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Грозн. рабочий. 1975. 30 авг.; На рубеже: [Верш] // Знамя юности. 1975. 25 апр.; Березы; Сосны на окопах: [Вершы] / Пер. А. Корчагин // Известия. 1975. 22 февр.; Утро в Минске: [Верш] // Индустр. Запорожье. 1975. 16 марта; «Гончар побуждает глину...»; «Эта земля ничем не балует...»; «Когда-то мы вместе с ним...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Комс. правда (Вильнюс). 1975. 28 марта; Камень из мостовой моего города: [Верш] // Львов. правда. 1975. 26 янв.; Комсомольская улица: [Верш] // Молодежь Молдавии. 1975. 19 апр.; Мать послала к сыну думы: [Верш] // Сов. Бел. 1975. 28 февр.; Вильнюс: [Верш] / Пер. В. Саянов // Там жа. 1975. 19 марта; Партия: [Верш] / Пер. Б. Кежун // Там жа. 1975. Июнь, спец. вып.; Из книги «Дарога закалыханая жытам»: [Вершы] // Там жа. 1975. 25 сент.; Глухая партизанская дорога; Кузнечики: [Вершы] // Сов. Киргизия. 1975. 4 сент.; «Счастье людское, простое...» / Пер. Я. Хелемский; «Реки печали и радости...» / Пер. А. Прокофьев; «Поэзия...» / Пер. Я. Хелемский; «Мир...» / Пер. Г. Гуренев: [Вершы] // Сов. Клайпеда. 1975. 19 марта; Необычный отчет / Пер. Я. Островский // Истории выдуманные и невыдуманные. М., 1976; В Париже / Пер. Я. Хелемский; Встреча: [Вершы] // Советские поэты о Маяковском. М., 1976; «Прочитай и передай другому!..»; Другу: [Вершы] / Пер. И. Шкляревский // Юность: Избранное: 1955—1975 гг. М., 1976. Т. 2; От сердца к сердцу: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Дружба народов. 1976. № 6; Узлы дорог: (Из новой книги стихов) / Пер. Я. Хелемский // Знамя. 1976. № 10; «Счастье людское простое...»: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Кодры. 1976. № 9; Красная площадь; Знамя свободы; Солнце революции: [Вершы] / Пер. Б. Спринчан // Неман. 1976. № 2; Колыбельная партизанская; У подножья Охас дель Салады; Сергей Есенин; На рыбалке; «Кто же это вынес такое решение...»; «Найти подкову — это к счастью...»; «Никогда прежде...»; «Однажды бедняку приснился пир...»; Признание, вырезанное на клыке моржа; Кормят Сережку; «Выпал первый чистейший снег...»; Юбилейное: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Огонек. 1976. № 44; Стяг свободы; [Верш] / Пер. А. Шарапов // Во славу Родины. 1976. 1 февр.; «Когда идет съезд коммунистов...»: [Верш] / Пер. И. Куреснев // ЛГ. 1976. 18 февр.; Слово: [Верш] / Пер. А. Корчагин // Лит. Россия. 1976. 25 июня; Чилийская березка: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Правда. 1976. 15 авг.; Зов песни: [Верш] /Пер. Н. Симаков // Там жа. 1976. 3 нояб.; На камне, железе и золоте: [Верш] / Пер. А. Кленов // Сов. Молдавия. 1976. 18 сент.; Мой хлеб насущный / Пер. Я. Хелемский; В Лувре / Пер. И. Григорьев: [Вершы] // Поэзия Европы: В 3 т. М. Т. 3. Ч. 2; На косогоре; «Придем мы, деревня...»; «Вы спрашиваете...»; Новая весна; «Я хотел бы...»; Поэзия; Черноморские чайки; «Я из породы тех...»; «О вас я забочусь...»; «Реки печали и радости...»; Памятник; Переписка с землей; Звезды — раскиданная пахарем пшеница; «Прежде чем вымолвить твое имя...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский, И. Сельвинский, Д. Самойлов, Н. Браун, А. Прокофьев // Советская поэзия. М., 1977. Т. 2; Карандаш отобрали...; Товарищи, здравствуйте!; В метель; Ave Maria!; Переписка с землей: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский, В. Рождественский, И. Сельвинский, Е. Мозольков // 60 лет советской поэзии. Поэзия народов СССР. М., 1977. Т. 3; «Что обычное солнце...»; Полет в Сибирь / Пер. Н. Кислик [Вершы] // Дальний Восток. 1977. № 11; Красная площадь: [Верш] / Пер. Б. Кежун // Звезда. 1977. № 7; Ленин на броневике: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Лит. Азербайджан. 1977. № 11; Песня: [Верш] / Пер. Ю. Денисов // Наш современник. 1977. № 10; Столы: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Юность. 1977. № 11; Мост: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Во славу Родины. 1977. 28 июля; Солнце революции: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Там жа. 1977. 25 окт.; Вильнюс; Фудзияма; Хатико; Птицы; Татуировка; «На заре нашего крылатого века...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // ЛГ. 1977. 20 июля; «Все не можем с тобою решить...»: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Лит. Россия. 1977. 11 марта; Вильнюс: [Верш] / Пер. В. Гончар // Рыбак Литвы (Клайпеда). 1977. 4 сент.; В лесу прифронтовом: [Верш] / Пер. И. Сидоренко // Сов. Литва. 1977. 9 апр.; Старый дуб; Добрый день: [Вершы] / Пер. Б. Спринчан // Спринчан Б. Вечная страда. Мн., 1978; Гербарий; «Мать, убаюкивая меня...»; Прощание с Буденным; Фонтан у памятника Купалы; «Полною чаркою...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Избранные страницы. М., 1978. Т. 2; Долина роз: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // От века к веку: Стихи о дружбе. М.; София, 1978; «Мать послала к сыну думы...» / Пер. М. Исаковский // Шестьдесят героических лет. М., 1978; Из новых стихов / Пер. Я. Хелемский // Дружба народов. 1978. № 2; Из новой тетради: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Знамя. 1978. № 12; Книга жизни: [Вершы] / Пер. Б. Спринчан // Неман. 1978. № 6; Красная площадь / Пер. Б. Спринчан // Огонек. 1978. № 52; Я хотел сложить бы песню: [Верш] // Заря Востока. 1978. 16 июля; «Мать послала к сыну думы...»: [Верш] / Пер. М. Исаковский // Комс. правда (Вильнюс). 1978. 17 нояб.; «Мне по сердцу ночные поезда»; «Ночь над Хатынью»; «Одни родословную своих стихов...»; «Расстояние от пункта «А» до «Б»; Прогноз погоды; «Пока не поздно...»; «Иду через мхи и глухие корчевья...»; Снимок без ретуши: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // ЛГ. 1978. 26 июня; Стяг свободы; Книга жизни: [Вершы] / Пер. А. Корчагин // Правда. 1978. 1 мая; Книга жизни; Буровая: [Вершы] / Пер. Б. Спринчан // Сов. Бел. 1978. 24 июня; Фонтан у памятника Купалы: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Сов. Литва. 1978. 19 нояб.; Памятник / Пер. А. Прокофьев; Веточка и воробей / Пер. Я. Потапов; Светлячок / Пер. И. Бурсов; Среди лесов наднеманских / Пер. А. Прокофьев: [Вершы] // Земля с лазурными очами. М., 1979; Партизанские окопы заросли травой: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // Зеналова Т., Колокольцев Н., Мещеряков Н. Русская литература: Учебник-хрестоматия. К., 1979; В Шушенском; «Почему-то слово...»; Да будет свет: [Вершы] // На красных октябрьских цветах. М., 1979; Мой хлеб насущный / Пер. Я. Хелемский; В Лувре / Пер. М. Григорьев: [Вершы] // Поэзия Европы: В 3 т. М., 1979. Т. 3. Ч. 2; Багряные ландыши; В грозу: [Вершы]; После жизни: (Книга переводов). М., 1979; Из поэтических тетрадей / Пер. Я. Хелемский // Даугава (Рига). 1979. № 1; «Показывают дом поэта...»: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Дружба народов. 1979. № 1; Партизанские березы: [Верш] / Пер. Б. Кежун // Звезда. 1979. № 1; Над курганами: [Верш] / Пер. П. Кобзаревский // Нева. 1979. № 8; Необычайный отчет: [Апавяданне] / Пер. Я. Островский // Отчизна. 1979. № 1; Книга жизни: [Верш] / Пер. Б. Спринчан // Радуга (Киев). 1979. № 1; «Не спеши, метель...»; «Од-

нажды мастера к Шекспиру в дом...»; Икебана; Из давней сказки; «Зачем поменял я когда-то...»; «Одни говорят...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Юность. 1979. № 7; Буровая: [Верш] / Пер. Б. Спринчан // Вод. трансп. 1979. 11 авг.; Партизанская свадьба; Песня матери: [Вершы] / Пер. С. Евсеева//ЛГ. 1979. 28 февр.; Время: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1979. 1 мая; «Пока я, при моей...»; «Когда в своих странствиях...»; «Не диво, что богу идея пришла...»; «Много пишут поэты, а с ними и я...»; «Это была первая...»; «Как переписываться с тобой...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Там же. 1979. 7 нояб.; Лирика: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Правда. 1979. 27 окт.; На Украине: [Верш] / Пер. Б. Спринчан // Сов. Бел. 1979. 23 янв.; Моему другу: [Верш] // Сов. Литва. 1979. 11 марта; Ленин: [Верш] // В. И. Ленин в поэзии народов СССР. М., 1980; Живой Ленин: [Верш] // День поэзии 1980. Л., 1980; Ленин; У этих сосен; Часовой пчельника; Я хотел бы...: [Вершы] / Пер. И. Василевский // Извечной песни голоса. Мн., 1980; Иду через мхи: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Лес и человек: Ежегодник, 1981. М., 1980; В магазине цветов: [Верш] / Пер. Г. Куренев // Поэзия. М., 1980. Вып. 26; Варшава в день поминовения: [Верш] // Поэзия Великой Отечественной войны и антифашистского сопротивления. М., 1980; Столы: [Верш] // Юность: Избранное. М., 1980. Т. 2; Из новых стихов / Пер. Я. Хелемский // Дружба народов. 1980. № 12; Живой Ленин: [Верш] / Пер. Б. Кежун // Звезда. 1980. № 4; Старое зеркало: [Вершы] Пер. Я. Хелемский // Знамя. 1980. № 2; Тост за дружбу: [Вершы] / Пер. А. Прокофьев // Лит. Азербайджан. 1980. № 4; Я опять возвратился в юность: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Огонек. 1980. № 15; Николай Дворников: Поэма / Пер. Н. Кислик // Октябрь. 1980. № 8; Элегия о четвертой березе; На лесной дороге: [Вершы] / Пер. Б. Кежун // Красная звезда. 1980. 20 февр.; Он перед нами как живой: [Вершы] // Там жа. 1980. 20 апр.; На Шипке: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Красное знамя (Сыктывкар). 1980. 4 окт.; «Когда-то часы...»; «Задолжал я. Расплатиться мне бы...»; Капелла Григория Ширмы; «Тому, кто сказал...»; «Раньше звезды...»; У памятника Шопену; «Я тебя сегодня встретил...»; «Неосторожно сломал березовую ветку...»; «Я надеялся встретить...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // ЛГ. 1980. 5 нояб.; Имя, слово, дело: [Верш] / Пер. В. Корчагин // Правда. 1980. 21 апр.; Весенние рассветы: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1980. 7 мая; Рябина; А стоит ли?; Родничок: [Вершы] /Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1980. 21 сент.; «Вся земля в цвету. И перед нею...»; «Начинается осень не тогда, когда синий...»; «Мне смешно, когда говорят...»: [Вершы] // Юрмала. 1980. 16 сент.; «Этот пейзаж мне знаком...»; «Почему ты, ворон...»; Люциан Тополя: [Вершы] / Пер. И. Бурсов // Слово по кругу. Мн., 1981; Поэзия; «В субботу...»; «Сегодня меня посетили...»; «Склонилась верба над водой...»; «Куковала серая кукушка...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Новый мир. 1981. № 12; Земле, на которой живу: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Огонек. 1981. № 7; Под знаменем нашим лучистым: [Верш] // Рус. яз. и лит. в туркм. школе. 1981. № 2; Столы: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Закарпат. правда. 1981. 4 янв.; Он заработал хлеб: [Верш] // Знамя коммунизма. 1981. 12 сент.; Под знаменем нашим лучистым: [Верш] / Пер. И. Бурсов // Известия. 1981. 23 февр.; «На полянах тишины ночной...»; «Ни одна красавица...»; «Почудилось, прозвенела песня...»; Сон; «Я смолоду еду, мечты не тая...»; «Порою спрашиваю себя...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // ЛГ. 1981. 1 июля; Какой весенний день!: [Верш] / Пер. Б. Спринчан // Там жа. 1981. 9 сент.; Черноморские чайки: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Братства солнечный венок. Симферополь, 1982; Советская Беларусь / Пер. Б. Кежун; Плачет туча без грусти; Шопен / Пер. Н. Браун: [Вершы] // Братство. Л., 1982; «О вас я забочусь, родные края...»: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Братский союз. Донецк, 1982; Товарищи, здравствуйте! / Пер. В. Рождественский; Переписка с землей / Пер. Я. Хелемский: [Вершы] // Гражданская лирика советских поэтов. М., 1982; Черноморские чайки: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Зов моря. Одесса, 1982; Люциан Тополя; «Слышишь, бабье кончается лето...»; «Все не можем решить...»; «Глухая партизанская дорога...»; К автобиографии; Просьба; «Эта земля ничем не приметна...»; «Астрологи и разные гадалки...»; «Все гипотезы о движении солнца...»; Качая люльку; «Когда б от твоих...»; «Ты была стокрылой птицей...»; Это яблоко; «Мне почудилось...»; На весах озер; Под елкой дождь; «Откуда в тебе...»; «Память моя...»; «Трое нас было...»; «Говорят — галактики разбегаются...»: [Вершы] / Пер. Н. Кислик // Кислик Н. Спелый бор: Переводы. Мн., 1982; Дорогою зари; У памятника Черняховскому в Вильнюсе: [Вершы] / Пер. Д. Ковалев // Ковалев Д. Кому что дорого. Мн., 1982; Беларусь; Капля дождя: [Вершы] / Пер. И. Шкляревский // Поэзия. М., 1982. Вып. 34; Время: [Верш] / Пер. В. Широков // Пятнадцать жемчужин. Пермь, 1982; Не жалейте, хлопцы, пороха... / Пер. О. Колычев; «Ни одна красавица не может похвастаться...»; «На счастливом месте дом стоит...» / Пер. Я. Хелемский: [Вершы] // Славься Отечество! М., 1982; «Я из породы тех...»: [Верш] / Пер. Я. Хелемский//Союз нерушимый. Саратов. 1982; «Как я жил и о Туве не ведал?»: [Верш] // Союз нерушимый: Поэзия народов СССР. М., 1982; На Украине: [Верш] / Пер. Б. Спринчан // Чолом тобі, Славутичу. Поклон тебе, Славута. Паклон табе, Славуціч. Дніпропетровськ; М.; Мн., 1982; Люциан Тополя: [Верш] / Пер. И. Шкляревский // Дружба народов. 1982. № 9; Солнце революции; Красная площадь; Знамя свободы; Буровая; «Терзаемы болью невыносимой...»; «Не пойму, почему убегал я...»; Старый дуб: [Вершы] / Пер. Б. Спринчан // Дон. 1982. № 2; Возле памятника Якубу Коласу: [Верш] / Пер. Б. Кежун // Звезда. 1982. № 10; Во чистом поле: [Верш] / Пер. В. Тарас // Звезда Востока. 1982. № 10; Эстафета огня; Перед путешествием; Руки матери: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский, А. Андреев // Лит. Азербайджан. 1982. № 10; «О вас я забочусь, родные края...»: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Лит. Армения. 1982. № 3; «На счастливом месте...»: [Верш] / Пер. И. Шкляревский // Молодая гвардия. 1982. № 7; Закон сохраненья материи; Гекзаметр; На поляне; «Сколько есть больших дорог...»; После маскарада; «Не обходи в пути дорожек...»; «Терзаемы болью невыносимой...»; «Какой весенний день!..»; На базаре; «Когда в хлебе больше силы, чем хлеба...»; «Склонилась верба над рекой...»; Сон; «Я вчера спросил у дуба...»; «На горной дороге, что тянется криво...»; Куковала серая кукушка; «Идет весна дорожкой...»; На похоронах реки; «Не пойму, почему убегал я...»: [Вершы] / Пер. Б. Спринчан // Неман. 1982. № 1; Буровая; Дымится-курится; Лыжный след в Татрах: [Вершы] / Пер. Б. Спринчан, И. Шкляревский // Огонек. 1982. № 11; В ритме сердца: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1982. № 37; Украине: [Верш] / Пер. В. Пучков // Радуга. 1982. № 5; Время: [Верш] / Пер. В. Широков // Сов. воин. 1982. № 12; У памятника Якубу Коласу: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Зорька. 1982. 5 нояб.; «Опустели хаты и в моей Пильковщине...»: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Комсомолец Узбекистана. 1982. 17 сент.; «Опустели хаты...»; «На нашем старом погосте...»; Границы; «Порою сетуем на ожиданье...»; «Догнал нас гулкий летний гром...»; «Ты сказала: — Приеду, когда рак свистнет...»; Игра в прятки; «Не могу поверить»; «Журавли, улетая, долго кружили надо мной...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // ЛГ. 1982. 18 авг.; «Закружились ласточки — будет дождь?»; «Я знавал чародея — он чуял всегда, где под слоем подзола таится вода...»; «В музее хранится...»; На взморье; «Стоит обелиск...»; Дом инвалидов; «Ни царский скипетр...»; «Если б острый топор...»; Певучий конь; «Сегодня на рынке встретил знакомого аиста...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1982. 29 дек.; «Я счастлив землю отчую воспеть...»; «Если побывать придется...»; «На каждой перекличке...»; «Осенние березы...»; «Всегда можно найти подходящие слова...»; «Бор замирает...»; «Не кори потеплевший ветер»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Правда. 1982. 13 сент.; Тост за дружбу: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // Рустав. строитель. 1982 6 нояб.; Площадь его имени: [Верш] // Сел. газ. 1982. 3 нояб.; Книга

жизни: [Верш] // Сов. Бел. 1982. Спец. вып.; Осенний ручей: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Сов. Венета. 1982. 27 нояб.; «Я надеялся встретить...»: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Сов. Киргизия. 1982. 14 февр.; Пятрасу Цвирке: [Верш] // Сов. Клайпеда. 1982. 30 дек.; Под парусами воображения: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Сов. культура. 1982. 17 сент.; Пятрасу Цвирке; Руки матери; «Партизанские окопы заросли травой...»: [Вершы] // Сов. Литва. 1982. 16 сент.; Русское слово: [Верш] / Пер. А. Кленов // Соц. Якутия. 1982. 18 апр.; На камне, железе и золоте: [Верш] / Пер. А. Кленов // Там жа. 1982. 12 сент.; «Партизанские окопы...»; Два орла; «Деревья забыли уже про утраты...»; «Как в садочке май...»; Коломыйка; Не будь другим, мой милый: [Вершы] / Пер. А. Прокофьев // Беларусь моя. Л., 1983; «Бог изобилия, не поскупись...»: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Ладони, пахнущие хлебом. М., 1983; Сергей Есенин: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Литературный огонек. М., 1983; Патрис Лумумба: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Мосты дружбы. М., 1983; Я счастлив землю отчую воспеть...: [Верш] // Отечество славлю. К., 1983; Солнце революции: [Верш] // Созвездие. К., 1983. Вып. 18. Молнии над бором: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Знамя. 1983. № 2; Встреча: [Верш] / Пер. Н. Кислик // Новый мир. 1983. № 7; Из разных тетрадей: [Вершы] / Пер. И. Шкляревский // Октябрь. 1983. № 1; Признание; Осенью белорусской; На рубеже; Переписка с землей: [Вершы] / Пер. А. Дракохруст // Биробидж. звезда. 1983. 9 окт.; Память; Биография; Алеся: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский, А. Корчагин // Знамя юности. 1983. 20 марта; Вода: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Известия. 1983. 8 окт.; Соцветия; В знакомом бору: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Правда. 1983. 27 марта; Из книги «За моим столом»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1983. 19 нояб.; Под мачтой; Капля дождя; А в поле верба; Не стало многих из друзей; В Карпатах; Ян Райнис; Лыжный след в Татрах; Беларусь; Все чаще покидают этот лес; Другу; Делянка; После снегопада: [Вершы]; Тополя: [Паэма]; Дымится-курится; На счастливом месте...: [Вершы] / Пер. И. Шкляревский // Паром из Белоруссии в Россию. Мн., 1984; «О вас я забочусь, родные края...»; «Пожалуй, ни одна из королевских династий...»; «Эта земля...»; «С неприютного слободского погоста...»; «Чтобы увековечить...»; Камень из мостовой нашего города; «Не знаю...»; «Позвонили...»; «Деревья умирают...»; «На вопрос...»; «Прежде чем вымолвить твое имя, Родина...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Поэзия народов СССР. К., 1984; Березы: [Вершы] // Пер. А. Корчагин // Свет — береза. Воронеж, 1984; Ланцуцкий замок / Пер. Я. Хелемский; Дуб Ягеллы / Пер. В. Корчагин: [Вершы] // Содружество. М., 1984; Добрый день; «Я Гулливером отдохнуть прилег...»; Антисонет; «Три ворона кружат-тужат»; Ода на смерть кардинала И. Данелоно; Гекзаметр; На поляне; «Сколько есть больших дорог в краю родимом...»; После маскарада; «Терзаемы болью невыносимой...»; «Нынче меня навестили друзья...»; На базаре; «Не пойму, почему убегал я...»; Закон сохранения материи; «Когда требовалась песня...»: [Вершы] / Пер. Б. Спринчан // Стожары. Мн., 1984; На косогоре; Стуча в дверь; «Кто там поет...»; «Течет река...»; На рубеже; Счастливо долететь!; «Я полдня вас прождал...»; Ave Maria; Сейсмографом уловлен пульс земной; Топор; Похороны жаворонка; Средь чистого поля сваты плутали...; О вас я забочусь, родные края...; Топится баня; Переписка с землей; Я стал почтовым ящиком однажды...; Нагрянул гром на голый лес...; Вьюга; Перед путешествием; Вся земля в цвету; Я рад, что случай нынче выпал...; Полусказка; Сергею Есенину; Микеланджело; Перед статуей Шивы; Омовение бабки Ульяны; Перегорела лампочка; Перенесение урны с прахом Купалы; Якуб Колас собирает грибы; Восход солнца; У старой хаты; Сосны над Нарочью; Бывало в юности...; Читая Нарекаци; Дом Гете на Фрауеплац; Никому так не лгали, как тебе...; Вильнюс; Готика «Святой Анны»; У телевизора; Выкуп невесты; На тетеревином токовище; Лесовик и Полевик; Партизанская школа; Однажды с Данте я спустился в ад...; Элегия. Сонет; Иерархия; Был добрым этот дождь...; На рыбалке; В доме Якуба Коласа; Пигмалион; Кормят Сережу; Прописали покой; Антисонет; Кузнечики; Никогда прежде...; Притча о бутылках; Перечитывая Максима Богдановича; Ночь без тебя казалась мне кошмаром...; Ночной дозор; Фудзияма; Хотико; Татуировка; Показывают дом поэта...; Подала тарантор...; Однажды мастера к Шекспиру в дом пришли...; Марк Шагал; Старое зеркало; Centauria; Снег и дождь; Перед новым годом; Посох, на который не обопрешься...; Среднее стихотворение о любви; Из дневника дьявола; Франтишек Богушевич; Подражание Омару Хайяму; Чащи...; Поэзия; Почудилось, прозвинела песня...; Сон; Не диво, что богу идея пришла...; В субботу...; Я укрылся от ливня...; Я смолоду еду, мечты не тая...; Склонилась верба над водой...; Спор об этом ведется...; Сегодня меня посетили...; На полянах тишины лесной...; Правда бывает не очень пригожая...; Говорят...; Не верь даже верным подружкам...; Жил кузнец умелый в нашем крае...; Бор замирает...; Средь утренней почты...; Дождь в новогоднюю ночь; Я знавал чародея; Певучий конь; Закружились ласточки...; Дом инвалидов; Как реставратор...; Винодел выдерживает в бочке...; Ни царский скипетр; Памяти Андрея Макаенка...; Эпитафия; Дни, словно листья с ветвей...; Ты уверяешь...; Горы привлекают высотой...; Когда в полях цветет гречиха...; Ты сказала...: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Хелемский Я. Четыре мастера. Мн., 1984. Рэц.: Тарас В. Не раб, не соперник — друг // Неман. 1985. № 1; Цветные карандаши: [Верш] / Пер. В. Тарас // Хрестоматия по детской литературе. М., 1984; «Надо мною — небо, солнце...»; «Хоть сад стряхнул уже давно...»; Партизанская; Рассвет; Цвет снега: [Вершы] / Пер. Б. Кежун // Аврора. 1984. № 9; Книга жизни; «Дай мне, утро, свои песни...»; «Три ворона кружат-кружат...»; «Я Гулливером отдохнуть прилег...»; Приключение с дождем; Куковала серая кукушка; После маскарада; «Когда требовалась песня...»; «Какой весенний день!..»: [Вершы] / Пер. Б. Спринчан // Дон. 1984. № 5; Через все испытанья: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Дружба народов. 1984. № 8; Пишу тебе: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Знамя. 1984. № 8; Переписка с землей: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Кодры. 1984. № 8; Обелиск; «Чтобы посадить дерево...»: [Вершы] / Пер. П. Кошель // Новый мир. 1984. № 8; Беседуя с землей: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Огонек. 1984. № 6; «Зачем к тебе пришел я, поле...»; Закон сохранения материи; Гекзаметр; «Завтра сентябрь начинается...»; Письмо, написанное под дождем; День первого поцелуя: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Юность. 1984. № 5; «Знаю, нет на земной дороге...»; «По-разному можно...»; «О, не покидай меня, смех...»; «Мы все еще восторгаемся...»; «Помню я, бабки когда-то умели...»; «Когда Великий Чародей...»; «Когда вы будете, друзья...»; «У подножья ствола...»; «От весенней росы травы зеленеют...»: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // ЛГ. 1984. 17 окт.; Не гашу огонь...: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Правда. 1984. 2 янв.; Новые стихи / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1984. 1 мая; Пусть идет через годы: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Там жа. 1984. 2 сент.; В Шушенском: [Верш] // Сов. Бел. 1984. 22 апр.; «Когда Великий Чародей...»: [Верш] // Ударник. 1984. 6 нояб.; Мы в свой город пришли: [Верш] / Пер. А. Чивилихин // Венок славы: Антология художественных произведений о Великой Отечественной войне: В 12 т. М., 1985. Т. 7; «Не жалейте, хлопцы, пороха...» / Пер. О. Колычев; Багряные ландыши / Пер. Н. Старшинов: [Вершы] // Там жа. 1985. Т. 8; Мы вернемся / Пер. П. Железнов; «Мать послала к сыну думы...» / Пер. М. Исаковский; Партизанская школа / Пер. Я. Хелемский: [Вершы] // Народ-победитель. М., 1985; «Партизанские окопы...» / Пер. А. Прокофьев; На лесной дороге; Партизанская; Партизанские березы; Элегия о четвертой березе / Пер. Б. Кежун: [Вершы] // Партизанская слава. Л., 1985; Эстафета огня / Пер. Я. Хелемский // Поэты мира в борьбе за мир. М., 1985; Мы вернемся / Пер. П. Железнов; «Не жалейте, хлопцы, пороха...»; «Что за пригорком чернеет, товарищ?..» / Пер. О. Колычев; На рубеже... / Пер. Я. Хелемский; «Мать послала к сыну думы...» / Пер. М. Исаковский: [Вершы] // Родина мужественных.

Ярославль. 1985; «Партизанские окопы заросли травой...»; Мины: [Вершы] / Пер. А. Прокофьев // Свет Победы. М., 1985; На рубеже / Пер. Я. Хелемский; «Мать послала к сыну думы...» / Пер. М. Исаковский: [Вершы] // Стихи военных лет. 1941—1945. М., 1985; Стихи о Великой Отечественной войне: В 2 кн. М., 1985. Кн. 2; Салют Победы: [Верш] // Неман. 1985. № 5; Признание; В Хиросимском музее: [Верш] / Пер. А. Дракохруст // Там жа. 1985. № 6; Земные надежды: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Огонек. 1985. № 22; «Все не можем с тобой решить...»: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Студ. меридиан. 1985. № 5; Ношу в своем сердце: Из новой книги: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Правда. 1985. 16 сент.; На рубеже; В хиросимском музее; Земное притяжение; Сосны над Нарочью: [Вершы] / Пер. А. Дракохруст // Сов. Бел. 1985. 7 февр.

На сербалужыцкую мову. Kelko slóneów swéci. Budyšin. 1987.

На славацкую мову. Dúšok vody / Prel. J. Andričik. Bratislava, 1975. Рэц.: Hochel I. // Slovenské pohlady. 1976. № 3.

Matkine ruky // Javisko. 1973. N 2; Matkine ruky; Slnečné hodiny; Kedysi mi povedali / Prel. N. Križanová-Brindzová // Rečou srdca. Bratislava, 1977; Poézia; Pomnik / Prel. J. Andričik // Antológia sovietskej poézie XX storočia. Bratislava, 1981. T. 2.

На таджыкскую мову. Гулистони саодат / Тарч. Б. Фаррух. Душанбе, 1965.

Нутки шоир: [Верш] // Хакикати Ленинобад, 1950. 23 апр.; Розлив: [Верш] / Тарч. У. Рачаб // Шарки Сурх. 1960. № 4; Дасти модар; Дар сари кабри Максим Богданович; Бишнав аз булбул, наво: [Вершы] / Тарч. Б. Фаррух // Там жа. 1964. № 2; Мавзолей: [Верш] / Тарч. Б. Фаррух // Маориф ва маданият. 1964. 29 февр.; Агар аз нав...; Сабохи хуш: [Вершы] / Тарч. Б. Фаррух // Там жа. 1964. 7 апр.; Бог. Модар: [Верш] / Тарч. Б. Фаррух // Пионери Точикистон. 1964. 26 февр.; Разлив: [Верш] / Тарч. У. Рачаб // Армугони дусти. Душанбе, 1965; Бахор омад / Тарч. А. Шарифи; Навдача ва гунчишк / Тарч. С. Зикирзода: [Вершы] // Накхати гул. Душанбе, 1965; Бахор омал...: [Верш] / Тарч. А. Шарифи // Машъал. 1965. № 6; Турна ва лакдак: [Байка] / Тарч. А. Шарифи // Комсомоли Точикистон. 1965. 28 нояб.; Новлача ва гунчишк: [Верш] / Тарч. С. Зикирзода // Пионери Точикистон. 1965. 11 авг.; Чазби замин: [Верш] / Тарч. А. Адхам // Садои Шарк. 1967. № 10; Ленинро дидаам: [Верш] / Тарч. О. Мирак // Точикистони совети. 1970. 23 апр.; Ленин: [Верш] / Тарч. О. Мирак // Там жа. 1970. 23 авг.; Панчкўх; Турнахри Садако Сасаки: [Вершы] / Тарч. Сарвар // Садоу Шарк. 1971. № 12; Партия: [Верш] / Тарч. Б. Фаррух // Хакикати Узбекистон. 1972. 3 июнь; Дарахте дар канори рох: [Верш] / Тарч. К. Насрулло // Точикистони совети. 1977. 23 сент,; Ёди ту; «Дарахтон миранд: навой бешазорон, борон...» [Вершы] / Тарч. Олим // Маданияти Точикистон. 1982. 26 янв.

На татарскую мову. Мин чэрбер янгында...: [Верш] / Тэрж. Н. Арсланов // Пионер калэме. 1940. № 12; Житен: [Верш] Тэрж. М. Менирр // Совет эдебияты. 1949. № 4; Пионерпар килэ: [Верш] / Тэрж. Э. Юныс // Пионер. 1953. № 9; Яхшы булыр иде: [Верш] // Тэрж. З. Нури // Белорус шагырьлэре. Казан, 1968; Пыяла кеше: [Верш] / Тэрж. Р. Эхматжанов // Соц. Татарстан. 1968. 14 апр.; Жиргэ яфрак коелганда / Тэрж. Э. Эхмэтжанов // Татарстан яшьлэре. 1969. 3 апр.; Ташка, тимерга, алтынга // Тэрж. Г. Рэхим // Соц. Татарстан. 1972. 16 июль; Кошлар // Там жа. 1977. 13 нояб.; Карнын тосе // Ленин байрагы. Бугульма. 1981. 14 нояб.; Кеше / Тэрж. З. Нури // Соц. Татарстан. 1982. 5 сент.

На тувінскую мову. Одагда: [Верш] / Очул. С. Сарыг-оол // Шын. 1964. Июнь 2; Кус: [Верш] / Очул. Ю. Кюнзегеш // Там жа. 1964. Июнь 7; Кузээр-дир мен; «Эрик черде улуг дуб бар...»: [Вершы] / Очул. С. Пюрбю // Там жа. 1964. Июль 7; Дириг Ленин: [Верш] / Очул. С. Самба-Люндуп // Там жа. 1971. Март 30; Хосталганын тугу: [Верш] // Там жа. 1979. Май 1; Келир уевисче: [Верш] // Там жа. 1980. Апр. 12.

На туркменскую мову. Окап, башга гечир: Гошгулар ве поэма // Терж. С. Урэав. Ашгабат, 1989.

Гозел бахар: [Верш] // Эдебият ве сунгат. 1962. 1 февр.; Лотерея билети: [Верш] // Там жа. 1963. 25 сент.; Эне дили; Аман-саг учуп барын; Лотерея билети; Патрис Лумумба; Багуллер дереси; Палта; Нан хем ёлагчы хакында тымсэн; Алма агажындакы язгы; Гижэниз рахат болсун: [Вершы] / Терж. А. Хайыдов // Совет эдебияты. 1966. № 11; Айдым байрамында: [Верш] / Терж. Ж. Оразов // Совет Туркменистаны. 1966. 28 окт.; Серхет: [Верш] // Ленин байдагы (Мары). 1972. 13 дек.; Беларусь: [Верш] / Терж. О. Гурдов // Эдебият ве сунгат. 1972. 17 сент.; Багт мыдам бир хилидир: [Верш] / Терж. М. Сейидов, А. Гурбаннепесов // Там жа. 1972. 5 нояб.; От якындык аз-кем йылынмак учин...: [Верш] / Терж. О. Гурдов // Там жа. 1977. 6 июль; Гоншулара барсаныз...: [Верш] // Совет Туркменистаны. 1980. 17 авг.; Патрис Лумумба; Бири; Дурмуш гаршылыкдан долупдыр; Сизе арзувым; «Башлангыч шахыра ягыш ягярка...»; Дудушыга гитсениз: [Вершы] / Терж. О. Гурдов // Эдебият ве сунгат. 1981. 16 дек.; «Бу топрак...»; Шинели тэзеден тикмек; Партизан берёзалары: [Вершы] // Совет. эдебияты. 1982. № 9; Йурегин температурасы: [Верш] / Терж. К. Гурбаннепесов // Там жа. 1982. № 12; Партия: [Верш] / Терж. Б. Худайназаров // Эдебият ве сунгат. 1982. 23 апр.; Ин говусы; Серхетлер; «Намедир бир зада гарашяс мыдам...»: [Вершы] / Терж. Ш. Чарыгулыев // Там жа. 1982. 17 сент.; Достлугымызын гезбашы // Там жа. 1983. 2 дек.; Туркменистанда дунйа инен сетирлер: [Верш] / Терж. Б. Жутдиев // Там жа. 1984. 7 сент.

На удмурцкую мову. Кык кыбуръёс / Берык Ф. Васильев // Сов. Удмуртия. 1968. 19 окт.

На ўзбекскую мову. Кўлдаачи ой: Шеърлар, поэмалар. Тошкент, 1962.

Партия; Греция, Греция!; Марсельда шиташмечш; Уй окларди гўзал киз; Минск эртаси; Партизан Дубяга хакида баллада: [Вершы] / А. Мухтар, Миртемир/ тарж. // Кардош кўшиклар. Тошкент, 1951; Вазмин кўшикларинг; Кулок солинг; Салом дўстлар; Она; Уйни оклади киз; Вокиф булсин деб? Тошда, темирда ва олтинда; Чегара: [Вершы] / Мавлон Икром тарж. // Белорус шоирлари. Тошкент, 1962; Нега сочингыш ўрасан?: [Верш] / /Х. Салах тарж. // Ёш ленинчи. 1967. 1 июня; Ок шеър: [Верш] / Сайяр тарж. // Ўзбекистон маданияти. 1967. 7 июня; Шоир: [Верш] / Х. Салах тарж. // Там жа. 1967. 10 июня; Ишонмаслик мумкин ми?: [Верш] / Р. Мукимов тарж. // Там жа. 1972. 20 окт.; Нон вайулчи хацида накл: [Верш] / Тулкин тарж. // Там жа. 1973. 20 февр.; Тощца, темирда ва олтинда: [Верш] / М. Икрам тарж. // Кардошлик кўшиги. Тошкент, 1974; «Бир жарохат, бирор яра...»: [Верш] / Шукрулло тарж. // Ўзбекистон маданияти. 1978. 7 апр.; Севгилим билан учрашувда: [Верш] / Сайяр тарж. // Тошкент окшоми. 1981. 19 марта; Чумчук, ва шохча: [Верш] // Кулни кулча берганда. Тошкент, 1982; Дил сўвим: [Верш] / Т. Убайдулло, З. Камилов тарж. // Ёш ленинчи. 1982. 21 дек.; Партизан кайинлари; Партизан алласи; «Учинчи йук...»; Уйку олдидан: [Вершы] / Ю. Эшбеков тарж. // Совет Ўзбекистони. 1982. 17 дек.; Шишалар хикояси: (Гумарэска) / С. Рахман тарж. // Узбекистон адабиёти ва санъати. 1983. 8 апр.

На ўкраінскую мову. Вибране / Пер. М. Нагнибіда. К., 1959. Рэц.: Ахрыменка П. Украінскае выданне вершаў Максіма Танка // ЛіМ. 1959. 16 вер.

Вибране. К., 1982.

Серед лісів над Німаном. К., 1955.

Кінь і лев: Казка / Пер. Б. Чалий. К., 1957.

Хліб мій насущний. К., 1968. Рэц.: Рагойша В. На языке братства // Неман. 1969. № 6.

Легенда про музиканта: [Верш] / Пер. М. Рильский // Україна, 1943. № 7; Янук Сяліба / Пер. М. Пригара // Там жа. 1944. № 8—9; Мухомор: [Верш] / Пер. М. Пригара // Барвінок. 1945. № 4—5; Журавель і чапля: [Верш] / Пер. М. Пригара // Там жа. 1945. № 6; Вона хату білила: [Верш] / Пер. І. Нехода // Дніпро. 1945. № 11—12; Шопен; Іван та Мар'я: [Вершы] / Пер. М. Пригара, П. Тичина // Вітчизна. 1947. № 7; Ново-

сілля: [Верш] / Пер. Н. Тихий // Літ. газ. 1947. 21 серп.; Дід і щупак; Ой, в полі верба...; Ти будеш жить, вітчизно; Шопен; Гетто; На Новогрудській горі; Новосілля; Елеватор: [Вершы] / Пер. В. Мисик, М. Рильський, М. Пригара, А. Малишко, М. Зісман, Т. Масенко, Н. Тихий // Білоруська радянська поезія. К., 1948; На камені, сталі і золоті: [Верш] / Пер. Т. Масенко // Літ. газ. 1948. 30 груд.; Рад. мистецтво. 1948. 29 груд.; В домі О. С. Пушкіна: [Верш] / Пер. Т. Масенко // Вінок Пушкіну. К., 1949; Вогні Мінська: [Верш] / Пер. М. Рильський // Вітчізна. 1949. № 8; Піонерський галстук: [Верш] // Зірка. 1950. 9 лип.; За мир: (З празького щоденника); При вогнищі: [Вершы] / Пер. А. Шмигельський // Жовтень. 1951. № 8; Ленін в Карпатах: [Верш] / Пер. А. Шмигельський // Прикар. правда. 1951. 22 груд.; Радісний день: [Верш] // Жовтень. 1952. № 12; Дуб: [Верш] / Пер. А. Шмигельський // Вільна Україна. 1952. 7 серп.; Ідуть піонери: [Верш] / Пер. С. Литвин // Барвінок. 1953. № 8; Мати Нікоса Белоянніса: [Верш] / Пер. О. Жолдак // Вітчизна. 1953. № 1; Молодь України. 1953. 16 черв.; Він живе!: [Верш] / Пер. П. Сліпчук // Там жа. 1953. № 4; Сліди Леніна в Карпатах: [Верш] / Пер. А. Шмигельський // Рад. слово. 1953. 21 січ.; Привіт: [Верш] / Пер. І. Гончаренко // Вітчизна. 1954. № 5; Україна. 1954. № 2; Рад. Волинь. 1954. 19 трав.; Гроза; Катерина; Плаче хмара: [Вершы] / Пер. А. Шмигельський // Жовтень. 1954. № 9; Кінь і лев: [Нар. казка] / Пер. Б. Чалий // Барвінок. 1955. № 3; Тобі: [Верш] / Пер. В. Сосюра // Дніпро. 1955. № 3; Казка про Музику / Пер. П. Тичина // Піонерія. 1955. № 8; Яринка: [Верш] / Пер. Н. Забіла // Барвінок. 1956. № 4; Поезія; Мій рідний край; Балада про Гаркушу; Дим над стріхою; Підкова; «Не рубай сосни...»; «Якби став ще раз...»; Навіщо коси заплітаеш; «Я прочітав за віршем вірш...»; Про себе: [Вершы] / Пер. А. Шмигельський, В. Колодій, Д. Павличко // Жовтень. 1956. № 6; Поезія / Пер. М. Гаско; Признання / Пер. М. Нагнибіда; О, як я люблю мандрувати / Пер. І. Гончаренко, М. Нагнибіда; Дим над стріхою / Пер. М. Нагнибіда; Ave Maria; Добрий день / Пер. І. Гончаренко; Для чого коси заплітаеш; Як мені сказали / Пер. П. Тичина; Антон Небаба / Пер. М. Яровий: [Вершы] // Пісні з Білорусі. К., 1957; Ave Maria; «Люблю цю мандрівку душею...»; «Добрий день»: [Вершы] / Пер. І. Гончаренко // Вітчизна. 1957. № 6; Коли б знову став...: // [Верш] / Пер. Е. Доломан // Дніпро. 1957. № 7; Сварка: [Верш] // Жовтень. 1957. № 9; Черноморские чайки: [Верш] / Пер. Е. Кривянко // Сов. Укр. 1957. № 6; Признання; «О, як люблю мандрувати...»; «Дим над стріхою»: [Вершы] / Пер. М. Нагнибіда // Україна. 1957. № 11; Мені якскazали...; Жетон: [Вершы] / Пер. В. Колодій, М. Романченко // Вільна Укр. 1957. 20 вер.; Україна: [Верш] // Закарпат. правда. 1957. 17 вер.; Російська мова: [Верш] // Там жа. 1957. 22 вер.; Коли б знову став...: [Верш] / Пер. Е. Доломан // Зоря. 1957. 21 вер.; Весільна: [Верш] / Пер. Ю. Назаренко // Колгоспне село. 1957. 17 вер.; Україна: [Верш] / Пер. П. Карась // Київ. правда. 1957. 21 вер.; В річницю знищення Хіросіми: [Верш] // Ленінська молодь. 1957. 30 вер.; Ave Maria: [Верш] / Пер. Б. Олійник // Молодь Укр. 1957. 22 вер.; Україні: [Верш] / Пер. М. Упеник // Там жа. 1957. 24 груд.; Антон Небаба: [Верш] / Пер. О. Летюк // Рад. Донеччина. 1957. 19 вер.; Щасливо в далечінь летіті: [Верш] / Пер. П. Еромицький // Рад. освіта. 1957. 21 вер.; Привіт Україні: [Верш] / Пер. О. Новицький // Рад. Укр. 1957. 19 вер.; Братерський привіт: [Верш] / Пер. Ю. Назаренко // Робітн. газ. 1957. 15 вер.; Лен; Заручини: [Вершы] / Пер. П. Шадур, Г. Кривда // Соц. Донбасс. 1957. 19 сент.; Портрет друга; Зустріч: [Вершы] / Пер. В. Сокіл // Соц. Харківщина. 1957. 27 вер.; Місяць над озером: [Верш] / Пер. А. Арсірій // Карпати. 1958. № 3; Дві поезії: Сварка; Новіщо коси заплітаеш? / Пер. В. Сокіл // Прапор. 1958. № 5; Якубові Коласу; Ранок над Мінськом: [Вершы] / Пер. М. Рильський // Украіна. 1958. № 10; Стіл: [Верш] / Пер. А. Малишко // Літ. газ. 1958. 7 лют.; У місті-герої: [Верш] / Пер. О. Упеник // Прапор перемоги. 1958. 4 лют.; Зірка: [Верш] / Пер. П. Усенко // Рад. Укр. 1958. 12 лют.; Мій рідний край: [Верш] / Пер. М. Ігнатенко // Вітчизна. 1959. № 1; Біля аеродрому: [Верш] / Пер. Д. Білоус // Дніпро. 1959. № 1; Весняна ода; Над озером Морське Око; На сіножаті: [Вершы] / Пер. Д. Павличко, М. Петренко, В. Колодій // Жовтень. 1959. № 10; Про себе: [Верш] // Зміна. 1959. № 1; Російська мова: [Верш] / Пер. А. Арсірій // Карпати. 1959. № 1; На Долгіновській дорозі; Репатріанти; Дружба: [Вершы] / Пер. О. Ющенко // Україна. 1959. № 18; З дорожнього зошита: [Вершы] / Пер. В. Лучук // Жовтень. 1961. № 6; Вільній Кубі: [Верш] / Пер. В. Лучук // Вільна Укр. 1961. 24 трав.; В океані: [Верш] / Пер. В. Лучук // Ленінська молодь. 1961. 26 трав.; Доброго ранку; «Прочитай і передай другому...»; Мій хліб насущний: [Вершы] // Україна. 1962. № 17; Мій хліб насущний: [Вершы] / Пер. П. Баратинський // Рад. Житомирщина. 1962. 3 лип.; Журавлиний ключ: [Верш] // Львів. правда. 1963. 27 жовт.; Журавлі Садако Сасакі: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Рад. Житомирщина. 1963. 29 трав.; У рамці неба: [Вершы] / Пер. Д. Павличко // Жовтень. 1964. № 9; Тарасу: [Верш] / Пер. Е. Доломан // Зміна. 1964. № 4; Кобзареві: [Верш] / Пер. В. Мисик // Прапор. 1964. № 3; Рад. Житомирщина. 1964. 13 берез.; Віснику свободи: [Верш] / Пер. О Новицький // Рад. Укр. 1964. 13 берез.; Озеро Морське Око: [Верш] / Пер. М. Петренко // Львов. правда. 1965. 26 сент.; З нової книги: Лісова бувальщина; «Коли б ви послухали...»: [Вершы] / Пер. М. Нагнибіда // Україна. 1966. № 44; Він заробив на хліб: [Верш] / Пер. В. Колодій // Вільна Укр. 1966. 10 вер.; Вартовий вулика: [Верш] // Ленінська молодь. 1966. 13 лют.; Притча про Хліб: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Рад. Житомирщина. 1966. 22 лют.; Україні: [Верш] Пер. Ю. Назаренко // Черв. прапор. 1966. 25 груд.; «Коли відзначається день народження...»; «Коли б ви послухали...»: [Вершы] / Пер. М. Нагнибіда // Сузір'я. К., 1967. Вип. 1; Селище Шушенське; Вартовий вулика; Дід і щупак; Листя каштанів: [Вершы] / Пер. М. Романченко, Л. Романів, Г. Кочур // Жовтень. 1967. № 1; Мій хліб насущний; «Прочитай і передай другому!..»: [Вершы] / Пер. П. Баратинський // Вільна Укр. 1967. 9 трав.; Україні: [Верш] / Пер. Ю. Назаренко // Луган. правда. 1967. 12 февр.; Україні: [Верш] / Пер. М. Упеник // Живи, Україно. К., 1968; Пахнуть перестиглі полуниці: [Вершы] / Пер. М. Нагнибіда // Вітчизна. 1968. № 7; З нової книги «Листування з землею»: [Вершы] / Пер. М. Коцюбинська // Дніпро. 1968. № 1; «Після боїв на Закарпатті...»; Напис на яблуці; «Свавільна була молоденька сусідка...»; «То — не руки, що ім працювать не кортить...»; «З плечей би камінь впав...»; В пору сіножаті; «Сушаться сіті рибальскі...»; Діалог з Діогеном; «Добрий з вовка музика...»; Перекройка шинелі: [Вершы] / Пер. М. Нагнибіда // Україна. 1968. № 26; Дерева забули бурі і втрати; На садінні дерев; Лист военкомові: [Верш] / Пер. М. Нагнибіда // Літ. Укр. 1968. 19 квіт.; Омивання баби Уляни; Скарга Буркуна; Негритянка співае; «Намалювали діти дерево...»; «Думки про тебе...»; В дні білоруської осені; Температура серця; «Бушуе море третій день...»: [Вершы] / Пер. М. Нагнибіда // Там жа. 1968. 4 черв.; Моій республіці: [Верш] / Пер. В. Степанюк // Там жа. 1968. 31 груд.; На садінні дерев: [Верш] // Рад. Житомирщина. 1968. 28 квіт.; Радянська Білорусь: [Верш] / Пер. П. Баратынський // Там жа. 1968. 31 дек.; «Хліб мій насущний»: [Вершы] / Пер. М. Нагнибіда // Рад. Укр. 1968. 4 лют.; Океан; Перед «рабами»: [Вершы] / Пер. М. Нагнибіда // Робітнича газ. 1968. 13 жовт.; Гомін; Сосни на березі океану: [Вершы] / Пер. М. Нагнибіда // Вінницька правда. 1969. 7 трав.; Пісня про Леніна; Коновка: [Вершы] / Пер. П. Баратинський, В. Грабовський // Комс. зірка. 1969. 8 берез.; «Безсмертя!..»: [Верш] / Пер. В. Зінченко // Комс. іскра. 1969. 30 серп.; Навіщо коси заплітаеш...: [Верш] / Пер. В. Грабовський // Рад. Житомирщина. 1969. 28 лют.; Варшава в день поминок: [Верш] / Пер. О. Юрченко // Юрченко О. Трой-

ництва. Харків, 1970; «Я півдня чекав...»: [Верш] / Пер. М. Львович // Прапор. 1970. № 9; Україні: [Верш] // Рад. Поділля. 1970. 7 берез.; Ленін на броньовику: [Верш] / Пер. О. Жолдак // Робітнича газ. 1970. 1 лют.; Притча про хліб: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Сільські вісті. 1970. 29 лип.; Галузка весни; Вирій; Мотиль; «Як здрімаються...»; «Послухайте, весна іде»; Повезли поїзди; Ой, в полі верба; «Знов разгорілися сосни над краєм...»; «Вечірне свічадо води...»; Добридень, товариші; Ми повернемось; Мати; Вона хату білила; Сон над Німаном; Щоб відали; Пісня Яношека; Якубові Коласу; Лежать покошені трави; Партія; На камені, сталі і золоті; У садочку май; Руки матері; Не будь ніколи іншим; Антон Небаба; Я хотив би; Біля цих сосен; Товаришеві; Для чого коси заплітаєш...; Як мені сказали; Біля нічних багать; Ave Maria; Хліб мій насущний; Смалення кабана; Балада; Рамки; Листування з землею; Перед «Рабами»; «Здається, тільки день...»; Камінь з бруку нашого міста; Наднарочанські сосни; Роздуми: [Вершы] / Пер. М. Бажан, М. Рильський, Л. Дмитерко, Б. Степанюк, А. Малишко; О. Ющенко, І. Муратов, М. Нагнибіда, Д. Паламарчук, П. Воронько, О. Жолдак, Т. Масенко, В. Вільний, С. Крижанівський, В. Сосюра, М. Стельмах, Н. Тихий, П. Тичина, Г. Коваль, І. Гончаренко, Д. Павличко, Д. Головко // Білоруська радянська поезія. К., 1971. Т. 2; З вершини років // Дніпро, 1971. № 9; Живий Ленін: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Вільна Укр. 1971. 14 груд.; Доброго ранку: [Верш] / Пер. А. Степанян // Закарпат. правда. 1971. 30 жовт.; Щастя: [Верш] / Пер. М. Нагнибіда // Комс. плем'я. 1971. 24 квіт.; Журавлиний ключ: [Вершы] / Пер. В. Колодий // Ленінське плем'я. 1971. 4 груд; Послання вченому: [Верш] / Пер. С. Бандуренко // Черномор. комуна. 1971. 18 вер.; Кінь і лев: [Байка] / Пер. Б. Чалий // Вірші з моєї поштової скриньки. К., 1972; Коли відзначається день народження: [Верш] / Пер. М. Нагнибіда // Пеан дружбі. К., 1972; Окопи Кара-Дагу: [Верш] / Пер. М. Нагнибіда // Сад над морем. Сімферополь, 1972; Рад. Укр. 1972. 18 берез.; І. П. Котляревському; Вартовий пасіки: [Вершы] / Пер. Р. Лубківський // Слов'янське небо. Львів, 1972; Хліб мій насущний; «Україні»: [Вершы] / Пер. М. Нагнибіда, М. Упеник // Сузір'я. К., 1972. Вип. 6; На Україні: [Верш] / Пер. С. Бурлаков // Чолом тобі, Славутичу. Поклон тебе, Славута. Паклон табе, Славуціч. Дніпропетровськ, 1972; Мати моя — Білорусь: [Вершы] / Пер. І. Гончаренко // Вітчизна. 1972. № 4; Наш Ілліч; «Багато, батьківщино, признавались...»: [Вершы] / Пер. М. Львович // Прапор. 1972. № 12; Я хотів би: [Верш] / Пер. М. Стельмах // Україна. 1972. № 12; України: [Верш] / Пер. М. Упеник // Вінницька правда. 1972. 15 лист.; Пісня дружби; Тост за дружбу: [Вершы] / Пер. В. Чабаненко // Индустр. Запорожье. 1972. 17 сент.; Лісова пісня: [Верш] // Кіровогр. правда. 1972. 7 жовт.; Коли я забуду...: [Верш] / Пер. В. Чабаненко // Комсомолець Запоріжжя. 1972. 2 берез.; Мій хліб насущний; Температура серця; Антена; Два орли; Нефертіті: [Вершы] / Пер. В. Чабаненко // Там жа. 1972. 16 вер.; Ленін: [Верш] // Комс. зірка. 1972. 9 груд.; «Той, хто садив дерева...»: [Верш] // Комс. іскра. 1972. 26 вер.; «Коли відзначається день народження...»: [Верш] // Там жа. 1972. 15 груд.; Хоч раз на рік: [Верш] / Пер. Ф. Любиченко // Корчагінець. 1972. 30 груд.; Два орли: [Верш] / Пер. Р. Лубківський // Ленінська молодь. 1972. 16 вер.; Той, хто садив дерева; Перед сном; «Сьогодні в республіці падає сніг...»: [Вершы] // Літ. Укр. 1972. 25 лют.; У день свята пісні; «Марно про пісню питати в глухого...»; Послання вченому; «Після боїв на Закарпатті...»; «О, як легко іти...»; Температура серця; Ключ журавлиний: [Вершы] / Пер. О. Шевченко, В. Чабаненко // Там жа. 1972. 15 вер.; Ми партією стали; Два орли: [Вершы] / Пер. Б. Степанюк, О. Шевченко // Там жа. 1972. 12 груд.; Глянь, кінчається бабине літо: [Верш] / Пер. М. Братан // Наддніпр. правда. 1972. 13 жовт.; Пісня // Патріот Батьківщини. 1972. 13 серп.; Сонящник; Руки матері; «Марно про пісню питати в глухого...»; В день свята пісні: [Вершы] / Пер. П. Баратинський // Рад. Житомир. 1972. 17 вер.; Ленін; Радянська Білорусь: [Вершы] / Пер. П. Баратинський // Сільські вісті. 1972. 17 вер.; Дарунок: [Верш] // Соц. Харківщина. 1972. 13 серп.; Пам'ятник; Пісня про Вітчизну; Фрески; «Не знаю...»; Після снігопаду; Усе почалося від голки: [Вершы] / Пер. В. Затуливітер // Черв. промінь. 1972. 21 вер.; У день свята пісні: [Верш] // Черкас. правда. 1972. 10 жовт.; Живий Ленін: [Верш] / Пер. О. Юрченко // Прапор. 1973. № 12; Після снігопаду: [Верш] / Пер. М. Львович // Ленінська зміна. 1973. 24 лют.; Тобі; «Вже который день...»: [Вершы] / Пер. М. Братан // Наддніпр. правда. 1973. 29 вер.; Україні: [Верш] / Пер. М. Упеник // Робітнича газ. 1973. 8 черв.; Хліб насущний: [Верш] / Пер. О. Ющенко // Сільські вісті. 1973. 28 черв.; Біля пам'ятника Я. Коласу: [Верш] // Літ. Укр. 1974. 8 жовт.; Щоб відали: [Верш] // Там жа. 1974. 17 груд.; «Орав би ниви, засівав би іх...»; «Вони встануть, забуті і закатовані...»: [Вершы] / Пер. В. Шевченко // Молода гвардія. 1974. 13 жовт.; «Земля ця — нічим не примітна...»; «Колись ми із ним...»; «На запитання...»: [Вершы] / Пер. П. Баратинський // Рад. Житомирщина. 1974. 4 січ.; Живий Ленін: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Там жа. 1974. 1 трав.; У завею; Казак гнаў каня; Пісьмо // Балади мужності й відваги. К., 1975; Пам'ять: [Верш] / Пер. Л. Кульбак // Сузір'я. К., 1975. Вип. 9; Друг читача. 1975. 26 черв.; Робітнича газ. 1975. 10 черв.; Партизанські берези: [Верш] / Пер. О. Жолдак // Вітчизна. 1975. № 6; Розлив: [Верш] / Пер. В. Мисик // Україна. 1975. № 24; Ленін на броньовику: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Вільна Укр. 1975. 8 лист.; Пісня дружби: [Верш] // Деснянська правда. 1975. 24 черв.; «Ми світ не ділили...»: [Верш] / Пер. В. Чабаненко // Запоріз. правда. 1975. 22 черв.; Смак вина: [Верш] / Пер. А. Глущак // Знамя коммунизма. 1975. 18 июня; Ми стали партією: [Верш] / Пер. П. Осадчук // Индуст. Запорожье. 1975. 22 июня; Літ. Укр. 1975. 17 черв.; Трудовий рід; «Ця земля — нічим не прикметна...»: [Вершы] / Пер. П. Осадчук // Київська правда. 1975. 18 черв.; «Я не вважав би солдатом себе...»: [Верш] / Пер. В. Чабаненко // Комс. Запоріжжя. 1975. 21 черв.; «Прочитай і передай другому!..»: [Верш] / Пер. В. Грабовський // Комс. зірка. 1975. 19 черв.; Красуня; «За пісню, за смереку...»: [Вершы] / Пер. В. Гаранін // Комс. іскра. 1975. 26 черв.; Поетичні мініатюри: Перед сном; «В гости їдете до брата...»; На Севастопольському рейді / Пер. І. Глинський // Культура і життя. 1975. 14 черв.; «Небо, сонце, простір, далеч...»: [Верш] / Пер. М. Львович // Літ. Укр. 1975. 6 черв.; Все почалося з голки: [Верш] // Південна правда. 1975. 19 черв.; Камінь з бруку рідного міста: [Верш] / Пер. М. Нагнибіда // Правда Укр. 1975. 18 июня; Праця: [Верш] / Пер. О. Бескид // Прикар. правда. 1975. 22 черв.; Дід: [Верш] / Пер. О. Богачук, П. Мах // Рад. Волинь. 1975. 21 черв.; Суботник: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Рад. Житомир. 1975. 22 квіт.; Красна площа: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Там жа. 1975. 18 черв.; Сільські вісті. 1975. 18 черв.; Партизанськи берези: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Рад. Житомир. 1975. 21 черв.; Панорама битви за хліб: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Там жа. 1975. 12 жовт.; Сосни на окопах; «Доброго ранку — лугам широким...»: [Вершы] / Пер. О. Новицький // Рад. освіта. 1975. 25 черв.; Україні: [Верш] / Пер. М. Упеник // Там жа. 1975. 28 черв.; Рад. Укр. 1975. 18 черв.; Хатинь: [Верш] / Пер. М. Нагнибіда // Там жа. 1975. 11 черв.; Гербарій; «Скільки придумали в нас від безсоння...»; Берези: [Вершы] / Пер. О. Новицький // Сільські вісті. 1975. 15 черв.; На Севастопольскому рейді: [Верш] / Пер. І. Глинський // Чорномор. комуна. 1975. 22 черв.; Хліб мій насущний: [Верш] / Пер. М. Нагнибіда; Земні монологи: «Ця земля — нічим не прикметна...»; Біля старої хати; Хоча раз на рік; Естафета вогню; «Либонь, жодна з коронованих династій...»: [Вершы] / Пер. П. Осадчук // Голоси Білорусі. К., 1976; Ми стали партією: [Верш] / Пер. П. Осадчук // Сузір'я. К., 1976. Вип. 10; Із книжки «Дорога, заколисана житом...»: [Вершы] / Пер. Р. Лубківський // Жовтень. 1976. № 9; Красна площа; Кобзарева пісня: [Вершы] / Пер. В. Юхимович //

Україна. 1976. № 22; Зорі блакитні; Глуха партизанська дорога: [Вершы] / Пер. У. Глинський // Вінницька правда. 1976. 11 черв.; Красна площа: [Верш] // Комс. Запоріжжя. 1976. 31 січ.; Досвіток: [Верш] / Пер. Г. Столярчук // Комс. зірка. 1976. 31 січ.; Глуха партизанська дорога: [Верш] / Пер. І. Глинський // Комс. плем'я. 1976. 26 черв.; Літ. Укр. 1976. 1 черв.; Біля пам'ятника Янці Купалі: [Верш] / Пер. П. Ребро // Літ. Укр. 1976. 24 вер.; Коли іде з'їзд комуністів; Температура серця; Руки матері: [Вершы] / Пер. О. Лукашенко // Молода гвардія. 1976. 4 черв.; Ленін на броньовику: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Рад. Житомир. 1976. 21 квіт.; Стяг свободи; Що ж побажати?: [Вершы] / Пер. П. Баратинський // Там жа. 1976. 8 трав.; Сонце Революції; «Мені смішно, коли кажуть...»; «Скажи, коли заручини?...»: [Вершы] / Пер. П. Баратинський // Там жа. 1976. 5 черв.; Партія: [Верші] // Рад. Укр. 1976. 25 квіт.; Знов таволга пахне: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Сільські вісті. 1976. 21 лип.; Червона площа; «Дерева вмирають...»; «Вікна замерзлі листям льодяним...»; Щоб увічнити: [Вершы] / Пер. М. Нагнибіда // Нагнибіда М. День побачення. К., 1977; Гербарій; Сонце революції: [Вершы] / Пер. А. Кацнельсон, Р. Лубківський // Сузір'я. К., 1977. Вип. 11; На Україні: [Верш] / Пер. Р. Лубківський // Жовтень. 1977. № 12; Слово; Дзвін крапель: [Вершы] / Пер. О. Ющенко // Україна. 1977. № 22; «І звідки в тобі стільки радості...»; Маска: [Вершы] / Пер. Л. Талалай // Комс. Донбасса. 1977. 20 мая; Календар революції: [Верш] / Пер. О. Шевченко // Ленінська молодь. 1977. 26 трав.; Хоч сад обтрушений давно: [Верш] / Пер. І. Чернецький // Молодий ленінець. 1977. 15 вер.; Перекройка шинелі; Напис на яблуці: [Вершы] // Прикар. правда. 1977. 16 жовт.; Дід: [Верш] / Рад. Волинь. 1977. 16 вер.; Україні: [Верш] / Пер. М. Упеник // У дружбі наше щастя. К., 1978; Учень класиків: [Верш] / Пер. І. Глинський // Дніпро. 1978. № 1; Пригода з дощем; «Дай мені, світанок, пісню...»: [Вершы] / Пер. М. Нагнибіда // Літ. Укр. 1978. 26 груд.; Книга життя: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Рад. Житомир. 1978. 5 серп.; Ми партією стали: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Там жа. 1978. 22 груд.; Ідуть комбайни / Пер. С. Литвин; Урочиста обіцянка / Пер. А. Таран; Коли спочив великий Ленін / Пер. В. Мордань; Тобі я гімн складаю / Пер. Т. Коломієць; Жук та слимак / Пер. Д. Шупта; Іхав Бай / Пер. Т. Коломієць: [Вершы] // Лісова колиска. К., 1979; З нової книги поезії / Пер. М. Нагнибіда // Сузір'я. К., 1979, Вип. 13; Коли спочив великий Ленін: [Верш] / Пер. В. Мордань // Барвінок. 1979. № 1; На Україні; Альонка: [Вершы] / Пер. О. Ющенко // Україна. 1979. № 23; Сонце революції; «Той, хто садив дерева...»; «І радість — не радість, а горе...»: [Вершы] / Пер. І. Глинський // Комс. плем'я. 1979. 1 січ.; Партія: [Верш] / Пер. О. Новицький // Друг читача. 1980. 2 жовт.; На панцирнику: [Верш] / Пер. М. Львович // Літ. Укр. 1980. 18 квіт.; Журавель і чапля: [Верш] / Пер. Й. Струцюк // Молодий ленінець. 1980. 8 берез.; Чекаю виклику: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Рад. Житомир. 1980. 1 січ.; «Я люблю людей, котрі щиро вірять...»; «Вітаю знайомі стежини...»: [Вершы] / Пер. П. Баратинський // Там жа. 1980. 22 берез.; За моїм столом: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Там жа. 1980. 1 трав.; Хліб: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Там жа. 1980. 26 жовт.; «На щасливім місці...»; «Радять мені закинути...»; «Наснилося...»: [Вершы] / Пер. Ю. Герасименко // Соц. Харківщина. 1980. 16 вер.; Ми стали партією: [Верш] / Пер. П. Осадчук // Сузір'я. К., 1981. Вип. 15; Поезія; «Змалку мене розбудили...»; Криничка; «У хлібних магазинах я...»; «Той, хто сказав...»; У листопаді; «Уже не раз...»; У шамана; Дві пісні; Я — в боргах; «Усе вертати треба...»; Питання: [Вершы] / Пер. Ю. Герасименко // Поезія. 1981. № 3; Ленін: [Верш] / Пер. М. Львович // Прапор. 1981. № 1; Коновка: [Верш] // Вільна Укр. 1981. 10 жовт.; В річницю знищення Хіросіми: [Верш] / Пер. М. Петренко // Ленінська молодь. 1981. 7 жовт.; «Дуби гудуть понад Дніпром...»: [Вершы] / Пер. І. Глинський // Літ. Укр. 1981. 12 черв.; На панцирнику: [Верш] / Пер. М. Львович // Молодь Черкащини. 1981. 10 берез.; Коли йде з'їзд комуністів: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Рад. Житомир. 1981. 14 лют.; Ленін: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Там жа. 1981. 19 квіт.; На Україні; Привіт; Кобзареві: [Вершы] / Пер. О. Ющенко, І. Гончаренко, В. Мисик // Здрастуй, сестро! К., 1982; Партія; Добрий день, товариші; Руки матері: [Вершы] / Пер. О. Жолдак, О. Ющенко, С. Крижанівський // Отче і'мя. Харків, 1982; На Україні: [Верш] / Пер. С. Бурлаков // Сузір'я. К., 1982. Вип. 16; Ми стали партією; «Коли відзначається день народження...»: [Вершы] / Пер. П. Осадчук, М. Нагнибіда // Сузір'я. К., 1982. Вип. 17; На Україні: [Верш] / Пер. С. Бурлаков // Чолом тобі, Славутичу. Поклон тебе, Славута. Паклон табе, Славуціч. Дніпропетровськ; М.; Мн., 1982; Сонце революції; «Той, хто садив дерева...»: [Вершы] / Пер. І. Глинський // Вітчизна. 1982. № 12; Нарочанські сосни: [Вершы] / Пер. Р. Лубківський // Жовтень. 1982. № 10; Вивчення мови: [Верш] / Пер. М. Львович // Прапор. 1982. № 4; Хліб мій насущний: [Верш] / Пер. М. Нагнибіда // Україна. 1982. № 32; Сонце революції; «Я не чекав тих слів, которі...»; «Смішно, коли мені кажуть...»; Партизанські берези; «Щораз частіше шкодую змарнованих днів...»: [Вершы] / Пер. Р. Лубківський // Вільна Укр. 1982. 17 вер.; Кажуть про це: [Верш] / Пер. П. Осадчук // Друг читача. 1982. 2 груд.; Партія: [Верш] / Пер. О. Жолдак // Там жа. 1982. 23 груд.; Трудовий рід: [Верш] / Пер. П. Осадчук // Київська правда. 1982. 18 лип.; «В краю моїм отчім ростуть небосяжні дерева...»; Казки: [Вершы] / Пер. В. Чабаненко // Комс. Запоріжжя. 1982. 16 вер.; «И снова я иду полями...»: [Верш] / Пер. О. Данилова // Комс. іскра. 1982. 4 берез.; Бухенвальд: [Верш] / Пер. І. Глинський // Комс. плем'я. 1982. 11 лист.; Якщо...; «Нині часто себе я питаю...»; Іще раніш; «Зашторили вікно...»; «Ніяк не зберуся...»; «Здається, продзвеніла пісня...»: [Вершы] / Пер. Б. Чалий // Літ. Укр. 1982. 6 трав.; Партизанські берези; Стара хата; «Коли кличеш мене...»; «Щораз частіше шкодую змарнованих днів...»; Алхімія; Напрями світу; «Знов я іду, як бувало...»; «Котру вже ніч...»; [Вершы] / Пер. Р. Лубківський // Там жа. 1982. 16 вер.; «Всіх шляхів ми ще не оспівали...»; Прогноз погоди: [Вершы] / Пер. С. Пінчук // Молода гвардія. 1982. 17 вер.; «Тільки камінні ідоли...»; «Ми передчасно попрощалися...»; «Колись вистачало мені ямбів, хореїв...»; «Завжди можна знайти...»; «Не можу повірити, що по тому...»; «Ви гадаете, як і раніше...»: [Вершы] / Пер. Г. Кирпа // Там жа. 1982. 24 лист.; «А я б у хлібних магазинах...»: [Верш] / Пер. М. Малахута // Молодогвардієць. 1982. 13 трав.; Заповіт: [Верш] // Прапор перемоги. 1982. 16 трав.; «У хлібних магазинах я...»; «Піїти в усі...»: [Вершы] / Пер. П. Баратинський // Рад. Житомир. 1982. 27 вер.; Сонце революції; Вітчизна; Хліб мій насущний; Щастя; Бажаю вам; Чілійський сувенір: [Вершы] / Пер. Р. Лубківський, П. Засенко, Б. Степанюк, Н. Кащук, І. Драч // Рад. Укр. 1982. 17 вер.; Відвідини будинку Якуба Коласа; На Україні; Стяг свободи: [Вершы] / Пер. Р. Лубківський // Слов'янська ліра. К., 1983; Сонце революції: [Верш] / Пер. І. Глинський // Сузір'я. К., 1983. Вип. 18; «Багато років приятелювали...»; «Для мене колись було досить...»: [Вершы] // Вільне життя. 1983. 2 жовт.; Щоб милішою стала земля; На узліссі; «В дорозі не обходь стежинок...»: [Вершы] / Пер. В. Наконечний // Рад. Житомир. 1983. 31 лип.; Щодня: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Там жа. 1983. 7 лист.; Рідна мова: [Верш] / Пер. Г. Донец // Ля Вечнага агню. Харків; Мн., 1984; Україні: [Верш] / Пер. М. Упеник // Сузір'я. К., 1984. Вип. 20; Про філософів; «Ви гадаете, як і раніше...»: [Вершы] / Пер. Г. Кирпа // Київ. 1984. № 8; Обеліск; Ми — люди мирні; Атомні бомби: [Вершы] / Пер. У. Доценко // Кіровогр. правда. 1984. 10 берез.; Висока місія радянської літератури // Літ. Укр. 1984. 27 вер.; На перекличці: [Верш] / Пер. Г. Столярчук // Рад. Житомир. 1984. 9 трав.; Appelplatz; Сосни на окопах; На Україні: [Вершы] / Пер. Р. Лубківський // Звитяга. Львів, 1985; Ковток води:

[Вершы] / Пер. В. Колодій // Колодій В. Братерство. Львів, 1985; Мій галстук червоний: [Верш] / Пер. О. Мокровольський // Барвінок. 1985. № 5; За волю, мир, життя!; «Поезія хай розкує тебе, язиче...»; Коли...: [Вершы] / Пер. М. Львович // Прапор. 1985. № 4; Біля телевізора: [Верш] / Пер. В. Пагиря // Молодь Закарпаття. 1985. 22 черв.

На фінскую мову. Mietelmiä / Suom. J. Rugojev // Punalippu. 1969. № 3; Mielipitecni; Lenin; «Kaikki laulut...»; Sillat; Naamio // Punalippu. 1970. № 9; Sadun alku; «Sinun vaikenemisesi huokuu...»; Lenin / Suom. J. Rugojev, P. Polla, N. Laine // Punalippu. 1972. № 3; Homeros; Kaksinpuhelu Diogeneen kanssa; «Muistin puussa vuodet kartuttavat...»; «On ikkunat peitossa jaisten liljain...»; «En tieda, mita maaemo minusta...» / Suom. J. Rugojev // Punalippu. 1973. № 2; Lenin / Suom. N. Laine // Neuvosto Karjala. 1974. 24 heinak; Punalippu. 1980. № 4.

На французскую мову. «Les gardes, inquisiteurs maudits...»; «Une rencontre; Nous reviendrons; Afin quon sache; Les mains de la mère; Pres du feu le bois; Mon pain quotidien; Recemement; Généalogie du feu // Anthologie de la poésie biéloruse. Paris, 1982; Koupala at Kolas: deux poètes de la liberté // Le Courrier de L'UNESKO (Paris). 1982. Nr. 11.

На хіндзі мову. Касмалогія; Метамарфоза агню; «Калі завеш мяне...»; Перад статуяй Шывы; Пейзаж-1939; Завея; Перад вандроўкай; Ave Maria; «Я знаў людзей, якія ўсё ведалі...»; Рукі маці: [Вершы] / Пер. В. Сінг Анталогія беларускай паэзіі. Нью-Дэлі, 1985.

На чувашскую мову. «Сершывама снчен енне...»; Вырас самахе; Хиросима петне куна аса илсе; Теме синче; Йерет пелет туймасар; Тусан санукерчеке; Тепер хут эп халь: Новогрудок сарче синче; Керкунне; «Май шарши садра...» / Г. Орлов кусарна // Тарна сассиле серем-шывам. Шупашкар, 1985.

На чэшскую мову. Korespondence se zemí / Přel. J. Kabiček. Praha, 1980. Рэц.: Якаўлева Г. Кніганіс // ЛіМ. 1980. 2 мая. Zakončili jsme dlouhý let / Přel. I. Borska; Pražské setkáni Přel. O. Maškova; Jitro v Minsku; Naše jeseň: Světla Minska; Vüdci / Přel. K. Bednar; Matka; Uprostred domku stála; V Breste; Miny; Hranice; Leń; V městskem sadu; Básnikuv projer / Přel. I. Svoboda // Basnici Bilé Rusi. Praha. 1955; Pražsky denik / Přel. J. Stukova // Praha — Moskva, 1955. C. 11; Zeton; Aby znali; Ave Maria / Přel. S. Kokavec // Slovenske pohlady. 1961. Č. 10; Lekniny do vzi bažin vetkané; Z kamene, zeleza, zlata / Přel. J. Kabiček // Země sovětú v poezii a y próze. Praha, 1977; Slovo ma Maksim Tank (Dojmy z Ceskslovenska Razhovor) / Zaps. M. Tokar // Sovetska lit. 1977. Č. 10; Poezie; Ramátnik / Přel. J. Kabiček // Sovětská poezie. Praha, 1981; Památnik // Hlas revoluce. 1982. Č. 36; Z veršu Přel novým rokem; Zakon zachovani hmoty; Mateřština /Přel. M. Dvořák // Sovetska lit. 1982. Č. 11.

На эстонскую мову. Suvine vihm / Tlk. H. Jürisson. Tallinn, 1974.

Enne õuna söömist / Tlk. A. Jaaksoo. Tallinn, 1981.

Pidupäev Tallinnas Soolaleivapidu; Sõprus; Ema käed / Tlk. R. Paavel // Looming. 1956. Nr 2; Ema käed / Tlk. R. Paavel // Pärnu Kommunist. 1962. 15 Sept.; Pidupäev Tallinnas / Tlk. R. Paavel // Pärnu Kommunist. 1962. 18 Sept.; Esimese lume páeval; «Ma tundsin inimesi, kes teadsid kõike...» / Tlk. V. Villandi // Kultuur ja Elu. 1965. Nr 3; Värvikarp / Tlk. H. Mänd // Säde. 1966. 12 Jaan.; Minu igapäevane leib; Omaks võetud keel; «Kiri, mille leidis ader...»; «Kõik selle pahanduse on vaid kirves teind...»; «Pulm kihutas purjuspäi põllule tee pealt...» / Tlk. M. Veetamm, H. Jürisson // Nõuk. Naine. 1967. Nr 1; Jänese testament; Sõitis muinasjututaat / Tlk. H. Mänd // Pioneer. 1967. Nr 11; Ema käed; Kaasaegse muinasjutu algus; Pärast sõda; «Võib-olla sestap, et nooruses...» / Tlk. A. Jaaksoo // Looming. 1972. Nr 12; «Loke võtab tuld...»; «Memm mitmed-setmed korrad...» / Tlk. A. Jaaksoo //Nõuk. Naine. 1972. Nr 10; Et jõuda-muinasjutuni; Enne õuna söömist; «Kui linnud kolletuskuul...» / Tlk. A. Jaaksoo // Pikker. 1972. Nr 9; Päikesevarjutus; «Minu üle on pilved...» / Tlk. A. Jaaksoo // Edasi. 1972. 17. Sept.; Kus nad on?; Lillepoes / Tlk. A. Jaaksoo // Noorte Hääl. 1972. 17 Sept.; Lume värv / Tlk. A. Jaaksoo // Sirp ja Vasar. 1972. 7. Juuli; 1973. 2. Nov.; Ses tihenevas hämaras; Koit / Tlk. H. Jürisson // Nõuk. Naine. 1974. Nr 5; Kus nad on? / Tlk. A. Jaaksoo // Pioneer. 1974. Nr 11; Lenin seissab soomusautol / Tlk. A. Jaaksoo // Nõuk. Naine. 1975. Nr 4; «Memm mitmed-setmed korrad...»; Ema käed / Tlk. A. Jaaksoo // Selle punase päikese all. Tallinn, 1977. T. 2; Ilmateade; Linnud; Une eel / Tlk. A. Jaaksoo // Säde. 1981. 11 Apr., «Seltsimees sõjakomissar!...» // Leninlik Lipp. 1982. 25. Dets.; «Kui sinu pojal, tütrel voi sóbrataril...» / Tlk. L. Seppel // Selle punase päikese all. Tallin, 1983. T. 3; Lenin soomusautol / Tlk. A. Jaaksoo // Lastelle Leninist. Luuletusi jajutte. Tallinn, 1985; «Ta oli südametunnistus...» // Säde. 1985. 20 Apr.

На б. Югаславіі мовы. Prepiska s vremenom / Prev. M. Derković. Beograd, 1986.

Sume zaboraviše oluje, pepelišta... / Prev. B. M. Divošid // Riječka revija. 1965. Č. 7; Ave Marija; Dober dan / Prev. R. Stefanova // Sodobnost. 1980. Št. 8—9; «Za vas me, kraji domači, skvbi...»; «Vprašal sem človeka...»; «Na začetku našega krilatega veka...» / Prev. T. Pavček // Sodobnost. 1985. Št. 12.

На якуцкую мову. Халаан уута: [Верш] // Эдэр большевик. 1952. Тохсунньу 18 к.; Мин кунээби килиэбим; Сири кытта суруйсуу; Партия; Нуучча тыла; Хиросима дьврбата; Поэзия; Амстердам: [Вершы] // Кыым. 1966. Олунньу 17 к.; Минскэй трактора: [Верш] // Бэлэм буол. 1972. 2 янв.

На яўрэйскую мову. Вершы / Пер. З. Аксельрод // Штэрн. 1940. № 9; Над калыскай: [Верш] // Акцябер. 1941. № 8.

1.6.

Міцкевіч А. Выбр. тв. Мн., 1955. / Рэд. пер.

Анталогія беларускай паэзіі: У 3 т. Мн., 1961. Т. 2 / Рэд.

Книга друзей. М., 1975. / Рэд. з інш.

Верба и воробей: Бел. песенка // Наши сказки. Кн. вторая. Сказки и песенки народов СССР. Сост. М. Боголюбская, А. Табенкина. М., 1974; М., 1978 / Апрац.

2.1.

На беларускай мове. Ватацы Н. Максім Танк: Бібліягр. памятка чытача. Мн., 1954.

Максім Танк: (Да 60-годдзя з дня нараджэння): Рэк. спіс літаратуры. Мн., 1972.

Народныя паэты Беларусі А. Куляшоў і М. Танк. Мн.,1969.

Смыкава І. У. Максім Танк // Смыкава І. Беларускія пісьменнікі — лаўрэаты. (1941—1970 гг.): Рэкам. бібліягр. паказ. Мн., 1973.

2.2.

На беларускай мове. Арочка М. Максім Танк: Жыццё ў паэзіі. Мн., 1984.

Барсток М. Максім Танк: (Да 50-годдзя з дня нараджэння). Мн., 1962.

Бугаёў Д. Паэзія Максіма Танка. Мн., 1964. Рэц.: Луферов Н. Поэзии М. Танка посвящается // Сов. Бел. 1964. 15 сент.; Макарэвіч А. Кніга пра творчасць паэта // Звязда. 1964. 21 жн.; Міцкевіч У., Курбека Л., Касцян М. Новая кніга пра Максіма Танка // Нар. асвета. 1964. № 12; Усиков Я. Творческая индивидуальность писателя // Вопр. литературы. 1964. № 12; Юрэвіч У. Тэма даследавання — паэт і яго час // ЛіМ. 1964. 18 жн.

Верабей А. Максім Танк і польская літаратура. Мн., 1984. Рэц.: Мікуліч М. Братняй сувязі праявы // ЛіМ. 1985. 7 ліст.

Калеснік У. Максім Танк: Нарыс жыцця і творчасці. Мн., 1981. Рэц.: Ляшук В. Грані творчасці Максіма Танка // Наст. газ. 1981. 25 ліст.; Прашковіч Л. Змястоўна, эстэтычна, глыбока // ЛіМ. 1981. 30 кастр.; Яговдик В. Миссия критического слова // Заря. 1981. 18 сент.

Калеснік У. Паэзія змагання: Максім Танк і заходнебеларуская літаратура. Мн., 1959. Рэц.: Бярозкін Р. Кніга пра Максіма Танка // ЛіМ 1960. 30 студз.; Макарэвіч А. Паэзія змагання // Маг. праўда. 1960. 26 сак.

Максім Танк: [Фотаальбом] / Аўт. тэксту В. Рагойша. Мн., 1985. Рэц.: Баярскі А. Фоталетапіс жыцця паэта // Чырв. змена. 1985. 31 ліп.

Максім Танк. Наглядны вучэб. дапаможнік па бел. літ. / Скл. Я. Рапановіч. Мн., 1966.

Міцкевіч У. Максім Танк у школе: Дапаможнік для выкладчыкаў бел. літ. Мн., 1966. 2 выд., перапрац. і дап. Мн., 1976. Рэц.: Ціханчук М. На патрэбнай хвалі // Наст. газ. 1967. 27 вер.; Юрчанка Г. Вучням — пра паэта // ЛіМ. 1967. 1 жн.

Паэзія Максіма Танка: (Метад. рэкамендацыі па прапагандзе твораў нар. паэта Беларусі) / Скл. А. Верабей. Мн., 1983.

Рагойша В. Паэтыка Максіма Танка. Мн., 1968. Рэц.: Ралько І. Праблемы паэтыкі Максіма Танка // Полымя. 1969. № 8; Poźniak T. // Sl. Orient. 1973. Nr 3.

На рускай мове. Воробей А. Максим Танк и польская литература: Автореф. дис. ...канд. филол. н. Мн., 1978.

Колесник В. Творчество Максима Танка (до сентября 1939 года): Автореф. дис. ... канд. филол. н. Мн., 1958.

Микулич Н. Максим Танк и белорусская литература 60—70-х годов: Автореф. дис. ...канд. филол. н. Мн., 1990.

Палтаран В. Творчество Максима Танка: Автореф. дис. ...канд. филол. н. Мн., 1955.

Рагойша В. Поэтика Максима Танка: Культура образа, характер стиха. Автореф. дис. ...канд. филол. н. Мн., 1967.

Ржевский Б. Образ положительного героя в творчестве Максима Танка: Автореф. дис. ...канд. филол. н. Барановичи, 1952.

Слесарева И. Патриотическое воспитание учащихся на уроках белорусской литературы: Автореф. дис. ...канд. педагог. н. Мн., 1986.

На ўкраінскай мове. Різниченко Т. Творчість героя Соціалістічної Праці М. Танка. К., 1977. 2.3.

На азербайджанскай мове. Мечди Ф. Белорусијанын кэркэмли нэгмекары: (Максим Танк чаггында) // Эдэб. вэ инчэсэнэт. 1982. 17 сент.; Халглар достлугу вэ гардашлычы бајрамы // Коммунист. 1975. 3 окт.; Хэлилов П. Гырх ил поезијада // Эдеб. ве инчэсэнэт. 1972. 23 сент.; Яго ж. Максим Танк: (Чэјат ве јарадычылыгы чаггында) // Хэлилов П. ССРИ Халглары эдэбијјаты. Бакы, 1968. II китаб.

На англійскай мове. Arochko M. To Create a Wonderful World / Transl. G. Rampley // Soviet Literature. 1973. № 10; Kuprianova N. „Poetry Must Ever Reveal Something New...“ // Soviet Literature. 1979. № I; Koshechkin S. Simple Human Joy // Soviet Literature. 1982. № 9; M. R. (Rusinek M.). Polish literature in the world // Polish Literature (Warszawa). 1973. Nr 1—2; Poet of the Byelorussian People // Soviet Literature. 1950. № 3; Zalesskaya L. Maxim Tank's Poetry // Soviet Literature. 1966. 1 10.

На балгарскай мове. Вълчев Н. Поезията на Народчанските борове // Лит. фронт. 1978. № 17; Съветски писатели — наши гости // Лит. фронт. № 45; Танк Максим // Бълг.-съветска дружба. 1962. № 10.

На беларускай мове. А. Н. Юбілейны вечар у Беластоку // Вольная праца. 1940. 22 кастр.; А. В-ик. Наш літаратурны маладняк //Шлях моладзі. 1937. № 4; Аб'езчыкаў А. Вечар творчасці Максіма Танка // Вольная праца. 1940. 30 кастр.; Агіевіч У. Баявая паэзія // Агіевіч У. Літаратура і жыццё. Мн., 1954. С. 122—125; Яго ж. Максім Танк: (Да 60-годдзя з дня нараджэння) // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. 1973. № 1; Яго ж. На варце міру // ЛіМ. 1951. 13 студз.; Яго ж. Паэзія жыцця // Беларусь. 1948. № 12; Агняцвет Э. Барацьбіт за мір // Там жа. 1951. 10 лют.; Адамовіч А. Культура творчасці. Мн., 1959. С. 209—214; Яго ж. Літаратура, мы і час. Мн., 1979. С. 131—136; Яго ж. Сталасць літаратуры // Полымя. 1959. № 1; Азгур З. «Дай мне, ранак, свае песні...» // ЛіМ. 1982. 17 вер.; Яго ж. Другу // Там жа. 1972. 15 вер.; Яго ж. Шчодрасць таленту // Там жа. 1962. 18 вер.; Александровіч С. Тут зямля такая... // Александровіч С. Па слядах паэтычнай легенды. Мн., 1965; Аляхновіч Р. Вывучэнне паэмы М. Танка «Люцыян Таполя» // Нар. асвета. 1973. № 9; Анісковіч У. Жывая сувязь пакаленняў // ЛіМ. 1977. 9 снеж.; Яго ж. Прадстаўляем дэлегата XXVI з'езда КПСС // Беларусь. 1981. № 2; Яго ж. Справа народная і міжнародная // ЛіМ. 1976. 10 снеж.; Анісковіч У., Пісьмянкоў А., Сідарэвіч А. Талент самабытны, шматгранны, глыбокі // Там жа. 1981. 18 снеж.; Арлоў В. Вышэйшае школьнае званне // Там жа. 1972. 20 кастр.; Арочка М. Балючая памяць зямлі // Полымя. 1984. № 7; Яго ж. Беларуская савецкая паэма. Мн., 1979. С. 165—171, 185—186; Яго ж. Вогнішча іскры нязгасныя // Полымя. 1982. № 9; Яго ж. Дарога праз вернасць // Арочка М. Саюз часу і майстэрства. Мн., 1981; Яго ж. Дзень нараджэння — кожны дзень // Арочка М. Галоўная служба паэзіі. Мн., 1974; Яго ж. З прыналежнасцю высокай... // Полымя. 1974. № 6; Яго ж. Каласістая дарога паэзіі // ЛіМ. 1977. 11 лют.; Яго ж. Каляндар рэвалюцыйнага змагання // Полымя. 1971. № 3; Яго ж. Максім Танк // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры. Ч. II. Мн., 1982; Яго ж. Максім Танк // Стыль пісьменніка. Мн., 1974; Яго ж. На шляху грамадзянскага служэння // Звязда. 1972. 17 вер.; Яго ж. Натхнёнае тварэнне свету // Танк М. Зб. тв.: У 6 т. Мн., 1978. Т. 1; Яго ж. Паэзія сатырычнага складу // Полымя. 1969. № 5; Яго ж. Сатырычная паэзія // Сучасная беларуская паэзія. Мн., 1970. С. 222—228, 245—246; Яго ж. Саюз часу і майстэрства. Мн., 1981. С. 11—12, 16, 127, 129, 165—166, 241—248; Арэхва М. У шарэнгах змагароў // Звязда. 1982. 17 вер.; Астрэйка А. Праграма творчасці // ЛіМ. 1976. 9 крас.; Атос. На ўласны шлях // Бел. летапіс. 1938. № 2; Ахрыменка П. Народная паэзія ў творчасці Максіма Танка // Ахрыменка П. Беларуская літаратура і фальклор. Мн., 1962; Бадзін Р. Мастак чытае паэта // ЛіМ. 1968. 29 сак.; Бадроў А. За цябе, Беларусь! // Там жа. 1974. 28 чэрв.; Бажан М. Святло сэрца: Слова пра Максіма Танка // Полымя. 1982. № 9; Баравы Р. [Шырма Р.]. Матывы творчасці Максіма Танка // На этапах. Вільня, 1936; Бараг Л. Творчасць Максіма Танка // Сав. школа. 1940. № 9; Барадулін Р. Дарогі да сэрца чытача // Беларусь. 1981. № 9; Бародка П. Ёсць у школе музей // Наст. газ. 1964. 19 вер.; Барсток М. Адзінства і разнастайнасць сучаснай беларускай паэзіі. Мн., 1973. С. 42—44, 124—134; Яго ж. З глыбінь народнай мудрасці // Наст. газ. 1972. 16 вер.; Яго ж. Магутныя крылы песні // Вяч. Мінск. 1972. 16 вер.; Яго ж. Пафас гуманізму // Полымя. 1984. № 3; Яго ж. Паэма // Сучасная беларуская паэзія. Мн., 1970. С. 124—125, 128—130, 138—140; Баршчэўскі А. Максім Танк // Беларускі каляндар. Беласток. 1972; Яго ж. Максім Танк — паэт аптымізму: (Нарыс) // Ніва. 1957. 8, 15 снеж.; Яго ж. Польска-беларускае культурнае супрацоўніцтва ў пасляваенны перыяд // Беларускі каляндар 1974. Беласток; Башлакоў М. На радзіме Адама Міцкевіча // Віцеб. рабочы. 1958. 24 снеж.; Бачыла А. Жыццё ў паэзіі // Бачыла А. Крыло неспакою. Мн., 1985; Яго ж. Шчырая песня // Работніца і сялянка. 1962. № 9; Беларуская літаратура: Дзень сённяшні. Мн., 1980. С. 23—28, 138—139, 146—147; Беларуская літаратура і праблемы сучаснасці. Мн., 1978. С. 46—49; Бенянсон А. Натхняючая паэзія // ЛіМ. 1965. 9 лют.; Беражкоў П., Гарэлік Я. Свята вясны і брацтва // Там жа. 1975. 28 сак.; Бернштэйн Е. Паэзія М. Танка і сучасная беларуская музыка // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Мн., 1974. Вып. 2; Бечык В. Песня аб Радзіме: (Максім Танк) // Бечык В. Прад высокаю красою... Мн., 1984; Яго ж. Прад высокаю красою...: Літ. нататкі // ЛіМ. 1973. 8 сак.; Яго ж. «Тут жорсткі бой нядаўна быў...» // Там жа. 1985. 9 мая; Броўка П. Літаратура і жыццё // Полымя. 1954. № 10; Яго ж. Нашы вынікі і нашы задачы // ЛіМ. 1951. 21 крас.; Бранавіцкі У. Хлеб надзённы // Наст. газ. 1982. 15 вер.; Яго ж. Чырвонага полымя брат // Там жа. 1972. 16 вер.; Бугаёў Д. Выдатны паэт славянскага свету // Бугаёў Д. Чалавечнасць. Мн., 1985; Яго ж. Гуманістычная паэзія // Віцеб. рабочы. 1962. 16 вер.;

Мін. праўда. 1962. 16 вер.; Яго ж. З народам крок у крок: М. Танку пяцьдзесят год // Маладосць. 1962. № 9; Яго ж. Максім Танк // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры: У 2 т. Мн., 1966. Т. 2; Бужанскі А. На пераломе: (Заўвагі да творчасці М. Танка) // Калоссе. 1937. № 4; Бурносаў В. На варце міру // Полымя. 1950. № 10; Бур'ян Б. Вечна зялёны цыферблат // ЛіМ. 1965. 9 лют.; Яго ж. Заўсёды ў віры жыцця: Народнаму паэту Беларусі Максіму Танку — 60 гадоў // Беларусь. 1972. № 9; Яго ж. На быстрыні жыцця // Маг. праўда. 1972. 16 вер.; Яго ж. Прачытай і перадай другому // ЛіМ. 1963. 7 мая; Яго ж. Слова паэта — зброя народа // Там жа. 1951. 4 жн.; Бярозкін Г. Два цыклы вершаў // Там жа. 1955. 10 снеж.; Яго ж. «І голас гулкім серабром...» // Голас Радзімы. 1972. № 39; Яго ж. Максім Танк // Бярозкін Р. Паэзія праўды. Мн., 1958; Яго ж. На этапах: (Нататкі пра даверасцёўскую творчасць Максіма Танка) // Бярозкін Р. Кніга пра паэзію. Мн., 1974; Яго ж. Рамантыка будучыні // ЛіМ. 1958. 22 сак.; Яго ж. Свет у сэрцы // Беларусь. 1962. № 9; Яго ж. Хлеб і песня // ЛіМ. 1964. 10 ліст.; В-іч. Уражанні з «культурнай крытыкі» // Наша воля. 1936. 23жн.; Валкавыцкі Г. Беларуская лірыка // Ніва. 1965. 26 вер.; Варанько П. Касцёр дружбы: Успаміны // Полымя. 1982. № 9; Верабей А. Знаёмства працягваецца // ЛіМ. 1976. 30 крас.; Яго ж. М. Танк — перакладчык паэмы Ю. Славацкага «У Швейцарыі» // Беларуская літаратура. Мн., 1977. Вып. 5; Яго ж. М. Танк — перакладчык твораў А. Міцкевіча // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. 1976. № 3; Яго ж. Пераклады твораў М. Танка на польскую мову // Там жа. 1977. № 1; Яго ж. Польская крытыка пра творчасць Максіма Танка // Далягляды. Мн., 1980; Вінаградаў Б. Неспакой паэта // ЛіМ. 1965. 12 лют.; Вітка В. Далягляды слова // Вітка. В. Урокі. Мн, 1982; Вольскі В. Вялікія будоўлі камунізма ў творах беларускай паэзіі // Полымя. 1953. № 2; Вольскі М. Прызнанне // ЛіМ. 1972. 15 вер.; Вялюгін А. Верасень, дзень семнаццаты // Вялюгін А. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1984. Т. 2; Яго ж. Паэзія не спазняецца // ЛіМ. 1952. 19 крас.; Вярцінскі А. Дарога і песня // Вярцінскі А. Высокае неба ідэала. Мн., 1979; Яго ж. І становіцца песняй...: Пра новыя вершы Максіма Танка // ЛіМ. 1982. 17 вер.; Г. Ш. [Шырма Р.] Дзве стыхіі // Бел. летапіс. 1937. № 2—3; Гайдук М. Паэт і змагар: да 60-годдзя М. Танка // Ніва. 1972. 17 вер.; Гамолка М. Ад шчырага сэрца // Наст. газ. 1972. 16 вер.; Гапава В. Майстэрства нацыянальнага перакладу // Беларуская літаратура: Даследаванні і публікацыі. Мн., 1960. Вып. 3; Яго ж. Максім Танк — перакладчык славянскіх паэтаў // Старонкі літаратурных сувязей. Мн., 1970; Яго ж. На шляхах братэрства і барацьбы // Садружнасць літаратур. Мн., 1968; Яго ж. «Чын багатэрскі перакладчыка» // ЛіМ. 1974. 26 ліп.; Гарадніцкі Я. Прастора і час у сучаснай беларускай паэзіі // Беларуская літаратура. Мн., 1980. Вып. 8; Гарэлік Я. Слухае Нёман песні аб брацтве // ЛіМ. 1974. 27 вер.; Яго ж. Старэйшына беларускай музыкі // Там жа. 1977. 11 лют.; Герцовіч Я. Думкі аб пейзажнай лірыцы // Полымя. 1953. № 11; Гілевіч У. Максім Танк // Зара. 1946. 15 снеж.; Гісторыя беларускай савецкай літаратуры: У 2 т. Мн., 1964. Т. 1. С. 154—155; 158—159; Гісторыя беларускай савецкай літаратуры: 1917—1940. Мн., 1981. С. 306—308; Глебка П. Мастацкая літаратура Заходняй Беларусі // Глебка П. Паэзія барацьбы і перамогі. Мн., 1973; Глобіч А. Прызнанне // ЛіМ. 1972. 15 вер.; Гніламёдаў У. Дар захаплення жыццём: Да 70-годдзя М. Танка // Бярозка. 1982. № 9; Яго ж. Дзень сённяшні: (Максім Танк) // Гніламёдаў У. Упоравень з векам. Мн., 1976; Яго ж. Каб ведалі... // Полымя. 1982. № 5; Яго ж. Пафас пазнання і творчасці: (Да 70-годдзя з дня нараджэння нар. паэта Беларусі акад. АН БССР М. Танка) // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. 1982. № 4; Яго ж. Паэзія высокага абавязку // ЛіМ. 1973. 6 ліп.; Яго ж. Сучасная беларуская паэзія. Мн., 1983. С. 125—127, 200—205, 285—288; Яго ж. Традыцыі і наватарства. Мн., 1972. С. 51—52, 81—82, 90—91, 109—110, 118—122, 146—147, 160—162; Грахоўскі С. Паэзія нашага часу // ЛіМ. 1957. 21 вер.; Грэмка М. У дапамогу настаўніку // Там жа. 1946. 22 чэрв.; Гурыновіч А. Паэзія адданасці і веры // Мін. праўда. 1982. 17 вер.; Гурэвіч Э. Беларуская дзіцячая літаратура (1917—1967). Мн., 1970. С. 232—236; Дабрынін М. Беларуская літаратура Вялікай Айчыннай вайны // Альманах 2. Мн., 1945; Данілевіч М. З экзаменаў па беларускай літаратуры // Наст. газ. 1957. 13 чэрв.; Даніленка М. Паэт, грамадзянін, патрыёт // Гомел. праўда. 1962. 16 вер.; Дзюбайла П. Да вышынь рэалізму. Мн., 1983. С. 235—238; Дылеўскі І. Поўдзень вераснёвы // Наст. газ. 1972. 16 вер.; Ермаловіч М. Нарачанскі край у паэзіі Максіма Танка // Нарач. Маладзечна. 1958. Кн. 2; Есакоў А. Паэт, акрылены барацьбой // Голас Радзімы. 1962. № 74; Жаваранкаў А. Пясняр нашых перамог // Зара. 1948. 16 крас.; Жук В. Сэрца б'ецца ў такт радку: Нар. паэту Беларусі Максіму Танку — 70 гадоў // Беларусь. 1982. № 9; Жукаўскас А. На пачатку маладосці. Слова пра Максіма Танка // Полымя. 1982. № 9; Яго ж. Што згадвае стары Вільнюс? // ЛіМ. 1982. 17 вер.; Жураўлёў Д. Музычная ліра паэта // Звязда. 1972. 17 вер.; Жыгалка З. Максім Танк // Танк М. Вершы. Мн., 1948; Жыдліцкі В. Паэтычны карэспандэнт зямлі // Далягляды. Мн., 1984; Яго ж. Прызнанне // ЛіМ. 1972. 15 вер.; Залеская Л. Заметкі пра беларускую лірычную паэзію ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны // Беларуская літаратура: Даследаванні і публікацыі. Мн., 1958. Вып. 1; Замерфельд Е., Дубовік П. Творы Максіма Танка для дзяцей // Наст. газ. 1950. 30 сак.; Засім М. Паэт-барацьбіт // Зара. 1953. 29 крас.; Застольскі М. Работа з вучнямі над вывучэннем літаратурных твораў // Наст. газ. 1949. 11 жн.; Захарэвіч М. Непарыўная нітка душы // ЛіМ. 1982. 17 вер.; Зуёнак В. Лінія высокага напружання // На стрыжні часу. Мн., 1973; Яго ж. Мера адкрытасці душы // Полымя. 1984. № 4; Яго ж. Муза на далёкіх небасхілах // Дзень паэзіі — 73. Мн., 1973; Зяневіч І. Настаўніку пра творчасць Максіма Танка // Нар. асвета. 1972. № 9; Івашын В. Да вышынь рэалізму. Мн., 1983. С. 235—238; Іскрык У. Паэт змагання і чалавечага шчасця // Нар. асвета. 1972. № 9; Кабаковіч А. Беларускі свабодны верш. Мн., 1984. С. 102—129; Яго ж. Шляхамі жыцця // Полымя. 1982. № 9; Каваленка В. Жыць, як набяжыць,— не заслуга // ЛіМ. 1974. 12 крас.; Яго ж. Праблемы часу — трывай сэрца // Там жа. 1975. 5 снеж.; Кавалёў Д. Майстэрства паэта // Там жа. 1957. 9 лют.; Кавалёў П. Паэт-грамадзянін // Там жа. 1948. 10 крас.; Казбярук У. Адбыўся перад вайной... // Там жа. 1960. 8 жн.; Казека Я. Голас гераічнай эпохі: (Трыццаць год беларускай савецкай паэзіі) // Там жа. 1947. 18 кастр.; Кайко Г. Сярод людзей сваіх // Работніца і сялянка. 1982. № 9; Калеснік У. Будзённы дзень з Максімам Танкам // Калеснік У. Зорны спеў. Мн., 1975; Яго ж. Голас мужны, чалавечны // Зара. 1962. 16 вер.; Яго ж. Лірыка Танка перыяду «Нашай волі» // Уч. зап. (Брестский пед. ин-т). 1959. Вып. 4; Яго ж. Максім Танк // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры, 1941—1980. Мн., 1983; Яго ж. Паэтычныя шляхі // Зара. 1955. 20 сак.; Яго ж. Трывалась таленту // Полымя. 1980. № 12; Яго ж. Яго чалавечнасць // Танк М. Зб. тв.: У 4 т. Мн., 1966. Т. 1; Каліна С. На раздарожжы // Калоссе. 1938. № 3; Канапацкі М. Дружба нараджалася ў змаганні // Ніва. 1963. 3 ліст.; Канаш В. На мове адданасці // Наст. газ. 1975. 22 кастр.; Капусцін А., Падаражанскі І. Лёс вялікай паэзіі // Голас Радзімы. 1972. № 42; Іх ж а. Партыйная муза паэта: Да 60-годдзя з дня нараджэння М. Танка // Маг. праўда. 1972. 6 кастр.; Карпачоў М. Аб сучаснай беларускай літаратуры // Гомел. праўда. 1946. 28 жн.; Яго ж. Максім Танк // Там жа. 1948. 30 крас.; Яго ж. Некалькі заўваг аб выкладанні беларускай літаратуры // Наст. газ. 1947. 12 чэрв.; Каспер К. Прызнанне // ЛіМ. 1972. 15 вер.; Кірэенка К. Велічныя вобразы // Там жа. 1952. 21 чэрв.; Яго ж.

Новая кніга Максіма Танка // Кірэенка К. Заўсёды з Радзімай. Мн., 1980; Яго ж. Паэзія працы і міру // ЛіМ. 1951. 21 крас.; Клімковіч М. Ваенныя вершы Максіма Танка // Беларусь. 1945. № 3; Яго ж. З песняй барацьбы // Там жа. 1948. № 5; Яго ж. Максім Танк // Клімковіч М. Літаратурна-крытычныя артыкулы. Мн., 1962; Клышка А. Верш з барыкад // Дзень паэзіі — 79. Мн., 1979; Яго ж. З глыбінь народных // Чырв. змена. 1962. 18 вер.; Яго ж. Каб прыгажэць душою: Да 70-годдзя М. Танка // Бярозка. 1982. № 9; Яго ж. Лірычны твор на ўроку // Вывучэнне літаратуры: Пытанні методыкі. Мн., 1980; Яго ж. «Можа, мы — апошнія паэты, што вось так цікавяцца зямлёй?» // Клышка А. Права на верш. Мн., 1967; Козел М. Як хлеб надзённы // ЛіМ. 1982. 17 вер.; Колас Я. Актуальныя праблемы // Там жа. 1946. 30 ліст.; Яго ж. [Лісты] // Колас Я. Зб. тв.: У 14 т. Мн., 1978. Т. 14. С. 33, 183—209, 213—214, 218; Коўтун В. Паэзія подзвігу // Полымя. 1983. № 1; Крапіва К. Нескарыстаныя магчымасці // ЛіМ. 1950. 11 сак.; Крупеня Е. Максім Танк // Чырв. сцяг. 1957. 28 вер.; Крысько Ц., Лясовіч Т. Рыгор Шырма і яго ансамбль // Вольная праца. 1940. 13 кастр.; Крысько Ц. Паэт і тэма // ЛіМ. 1946. 1 сак.; Кудраўцаў І. Паэтычны летапіс часу // Звязда. 1978. 11 мая; Яго ж. Шырокі адбітак жыцця // ЛіМ. 1951. 8 снеж.; Куляшоў А. Апярэджваючы час // Бальш. сцяг. 1948. 11 крас.; Яго ж. Максім Танк // ЛіМ. 1947. 18 студз.; Яго ж. Непарыўная сувязь з жыццём // Полымя. 1972. № 9; Яго ж. Паэзія Максіма Танка // Куляшоў А. Зб. тв.: У 5 т. Мн., 1977. Т. 5; Курбека І. «З крыніц тваіх, зямля» // ЛіМ. 1981. 18 снеж.; Кучар А. Выдатны савецкі паэт // Зара. 1951. 11 лют.; Яго ж. За паэзію вялікага грамадскага гучання // ЛіМ. 1954. 6, 13 сак.; Яго ж. Новыя вершы Максіма Танка // Там жа. 1946. 12 кастр.; Яго ж. Максім Танк // Кучар А. Аблічча часу. Мн., 1971; Яго ж. Таленавіты паэт // Звязда. 1947. 25 студз.; Яго ж. Шырокія гарызонты // ЛіМ. 1948. 17 крас.; Яго ж. Чытаючы Максіма Танка // Полымя. 1970. № 7; Ластаўка П. Асветнае таварыства беларусаў у даваеннай Варшаве // Беларускі каляндар. 1980. Беласток, 1980; Лашук У. Любім за шчырасць і стараннасць // Звязда. 1972. 17 вер.; Лебедзеў З. Шчасце вызвалення // ЛіМ. 1948. 17 вер.; Ліправа Ш. На літоўскай мове // Там жа. 1961. 5 вер.; Літвінаў Р. На брацкай мове // Наст. газ. 1972. 14 кастр.; Яго ж. «...Праўду я здабываў мазалямі» // Віцеб. рабочы. 1982. 17 вер.; Лойка А. Адам Міцкевіч і беларуская літаратура. Мн., 1959. С. 112—113, 122—124, 129—130; Яго ж. Зямля — усяго пачатак... // Лойка А. Паэзія і час. Мн., 1981; Яго ж. Героіка і чалавечнасць // Лойка А. Сустрэчы з днём сённяшнім. Мн., 1968; Яго ж. Нялёгкае шчасце набыцця // Полымя. 1973. № 5; Яго ж. Паэзія і час. Мн., 1981. С. 38—42; Лоўгач А. Галасую за «Хлеб» // ЛіМ. 1966. 7 чэрв.; Лужанін М. Нясталыя разважанні аб сталасці // Там жа. 1947. 16 жн.; Яго ж. Паэзія года // Полымя. 1968. № 5; Лукашоў Г. Шляхі-дарогі Максіма Танка // ЛіМ. 1985. 14 чэрв.; Лукоўскі Е. На варце міру // Гомел. праўда. 1951. 31 кастр.; Львоў С. Паэты — лаўрэаты Сталінскай прэміі // Там жа. 1948. 20 крас.; Лынькоў М. Літаратура народа // Альманах 2. Мн., 1945; Яго ж. [Лісты] // Лынькоў М. Зб. тв.: У 8 т. Мн., 1985. Т. 8; Яго ж. Мы пераможам // Беларусь. 1943. Альманах першы; Яго ж. Яго натхнёная песня // Лынькоў М. Зб. тв.: У 8 т. Мн., 1984. Т. 6; Лясовіч Т. З чым сустракаюць гадавіну Кастрычніка работнікі літаратуры і мастацтва. Сярод пісьменнікаў // Вольная праца. 1940. 2 ліст.; М. Танк апраўданы // Самапомач. 1937. № 14; Мажэйка А. Прызнанне // Голас Радзімы. 1972. № 39; Маеўскі В. Сто абоймаў смеху // ЛіМ. 1973. 14 вер.; Мазалькоў Я. Максім Танк // Сялян. газ. 1940. 13 вер.; Майсейчык А. Аб некаторых асаблівасцях выражэння эстэтычнага ідэалу ў сучаснай беларускай паэзіі // Беларуская мова і літаратура ў ВНУ. Брэст. 1971; Максім Танк // Беларускі каляндар на 1957 год. Беласток, 1957; Максім Танк // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн., 1966; Максіму Танку — 60 // ЛіМ. 1972. 15 вер.; Малдаўскі Д. Прайсці праз вернасць // Там жа. 1981. 12 чэрв.; Маляўка М., Родчанка М. Літаратурныя сувязі ў сістэме літаратурных дысцыплін на філалагічным факультэце // Беларуская мова і літаратура ў ВНУ. Брэст. 1971; Мальдзіс А. Сябры сустракаюцца зноў // ЛіМ. 1978. 8 снеж.; Мароз І. Ад шчырага сэрца // Гомел. праўда. 1952. 19 ліст.; Мартынава Э. Беларуска-ўкраінскі паэтычны ўзаемапераклад. Мн., 1973. С. 95—97, 176—190; Яго ж. Мастацкі пераклад як форма беларуска-ўкраінскіх літаратурных узаемасувязей // Садружнасць літаратур. Мн., 1968; Марціновіч А. ...Гадуюць нас матчыны казкі // Бярозка. 1981. № 4; Яго ж. М. Танк // Сав. селянін. 1948. 4 крас.; Яго ж. Над Нёманам песні ліліся, над Нёманам вершы гучалі // ЛіМ. 1978. 14 ліп.; Яго ж. Навечна ў памяці народнай // Там жа. 1981. 18 снеж.; Яго ж. Народны па прызванню // Там жа. 1977. 30 снеж.; Яго ж. Права на неўміручасць // Там жа. 1977. 9 снеж.; Марціновіч П. У гасцях у паэта: Гутарка з Максімам Танкам // Урокі цікавых сустрэч. Мн., 1983; Маслоўскі А. Паэзія вялікай мужнасці // Полымя. 1945. № 11—12; Матэвушаў В. У імя міру // За Радзіму. 1950. 13 чэрв.; Мележ І. Паэт, грамадзянін, чалавек // ЛіМ. 1972. 15 вер.; Яго ж. Пра Максіма Танка // Мележ І. Жыццёвыя клопаты. Мн., 1975; Мікуліч М. У няспыннай хадзе // Беларусь. 1985. № 8; Яго ж. Фальклор у творчасці Максіма Танка перыяду Вялікай Айчыннай вайны // Вялікая Айчынная вайна ў фальклоры і мастацтве Беларусі. Мн., 1985; Міхайлава І. Паэт-патрыёт // Гродзен. праўда. 1962. 16 вер.; Міхайлаў М. Максім Танк // Беларуская дзіцячая літаратура. Мн., 1966; Мішчанчук М. Беларуская літаратура на сучасным этапе. 2 выд., перапрац. Мн., 1983. С. 61—63; Яго ж. Гімн нашым дужым рукам // Нар. асвета. 1982. № 9; Яго ж. Народжана часам // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Мн., 1975. Вып. 3; Яго ж. Паэзія глядзіць у заўтра // ЛіМ. 1976. 12 сак.; Яго ж. Перапіска з зямлёй: Лірыка М. Танка // Мішчанчук М. Беларуская літаратура на сучасным этапе. Мн., 1978; Яго ж. Права голасу: Пра сучасную беларускую філасофскую лірыку // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Мн., 1973. Вып. 1; Яго ж. Эстафета пакаленняў // ЛіМ. 1977. 28 студз.; Мушынскі М. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства: 40-я — першая палавіна 60-х гадоў. Мн., 1985. С. 147—148, 149—150, 252—256; Мяцліцкі М. Вечная служба пяра // ЛіМ. 1979. 9 лют.; Яго ж. Кандыдаты народа // Там жа. 1979. 2 сак.; Яго ж. Пад нарачанскімі соснамі; Нарыс // Там жа. 1978. 20 кастр.; Навуменка І. Кніга адкрывае свет. Мн., 1978. С. 66—68; Яго ж. На пераломе жалеза і песень... // Навуменка І. Зб. тв.: У 6 т. Мн., 1984. Т. 6; Яго ж. Янка Купала: Духоўны воблік героя. Мн., 1967. С. 210—212, 214—215; Налівайка А. Максім Танк // Налівайка А. Беларуская савецкая літаратура. Мн., 1979; Налівайка А., Бурэйка Т. Беларуская літаратура. Мн., 1971. С. 276—294; Нікалаеў Ю. Словы глыбокай удзячнасці // ЛіМ. 1979. 23 лют.; Няўважны Ф. Максім Танк і традыцыі Янкі Купалы // Там жа. 1982. 17 вер.; Падарожанскі І., Капусцін А. Партыйная муза паэта // Там жа. 1972. 6 кастр.; Палтаран В. Талент светлы, чалавечы // Звязда. 1962. 16 вер.; Панчанка П. Каб ведалі // Панчанка П. Зб. тв.: У 3 т. Мн., 1971. Т. 3; Яго ж. Лаўрэат Сталінскай прэміі Максім Танк // Звязда. 1948. 4 крас.; Яго ж. Песня на ўзбраенні народа // ЛіМ. 1948. 10 студз.; Яго ж. У першых радах барацьбітоў за мір // Там жа. 1949. 26 ліст.; Партыйная муза паэта // Звязда. 1972. 5 кастр.; Парнас Я. Паэзія Максіма Танка ў музыцы // Нар. асвета. 1985. № 11; Паэзія абнаўлення свету: Фарміраванне творчых прынцыпаў і стылявых форм беларус. сав. паэзіі. Мн., 1981. С. 173—180; Пінхасік Д. Слова аб мужнасці народа // Полымя. 1954. № 7; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Правасуд У. «І, пэўна, век музыка будзе жыць...» // Чырв. змена. 1982. 16 вер.;

Прануза П. На Нясвіжскай зямлі // ЛіМ. 1978. 27 кастр.; Путрамант Е. Прызнанне: Заметка // Там жа. 1972. 15 вер.; Пятровіч Б. Савецкая Масква ў беларускай паэзіі // Бальш. сцяг. 1947. 16 жн.; Пятровіч М. Заўсёды малады // Нар. асвета. 1962. № 9; Пятроў Б. Слаўнае свята беларускага народа // Віцеб. рабочы. 1954. 17 вер.; Пятроў Г. Песні Максіма Танка // ЛіМ. 1980. 18 студз.; Рагойша В. Адзінаўладдзе чалавечай дабраты // Работніца і сялянка. 1972. № 9; Яго ж. Анталогія дружбы // Полымя. 1972. № 12; Яго ж. Вернасць прызванню // Звязда. 1982. 17 вер.; Яго ж. Вобразная моц «нявобразнага» слова: (Некаторыя пытанні паэтыкі Максіма Танка) // Вопросы литературы и языка: Сб. статей молодых ученых и аспирантов. Мн., 1968; Яго ж. Да сэрцаў людскіх // ЛіМ. 1972. 15 вер.; Яго ж. Дарога праз вернасць // Маладосць. 1979. № 9; Яго ж. З купалаўскага сузор'я // Танк М. Вершы. Мн., 1979; Яго ж. Майстэрства Максіма Танка // Нар. асвета. 1966. № 7; Яго ж. Па шляху ўзаемаперакладу // ЛіМ. 1974. 14 чэрв.; Яго ж. Паэт узноўлены і арыгінальны // Рагойша В. І нясе яна дар... Мн., 1977; Яго ж. Разведчык будучыні // На высокай хвалі. Мн., 1968; Яго ж. У краіне паэта // Полымя. 1968. № 3; Яго ж. Шлях да сэрца чытача: Да 70-годдзя з дня нараджэння Максіма Танка // Ніва. 1982. 19 вер.; Разанаў І. Казка ў беларускай дзіцячай літаратуры. Мн, 1962. С. 119—122; Яго ж. Свет фантастычнага і чароўнага // ЛіМ. 1960. 16 жн.; Ралько І. Асацыятыўная вобразнасць // Сучасная беларуская паэзія. Мн., 1970; Яго ж. Верша жывое жыццё... // Маладосць. 1963. № 5; Яго ж. Ветразі паэзіі жывой // ЛіМ. 1965. 16 лют.; Яго ж. Паэзія светлага ранку // Наст. газ. 1962. 15 вер.; Яго ж. Полымя думкі і сэрца // Танк М. Вершы. Мн., 1967; Родчанка Р. Пяцьдзесят гадоў у страі // ЛіМ. 1982. 17 вер.; Рудак А. Палымяным словам // Там жа. 1974. 1 мая; С. Г. З «вечара беларускай паэзіі і песні» // Наша воля. 1936. 12 крас.; С-ів [Склубоўскі В]. „Młody las" // Там жа. 1936. 2 мая; Сабаленка Р. Дарогай вялікай паэзіі // ЛіМ. 1962. 18 вер.; Савін К. Савецкая армія і партызанскі рух у творчасці беларускіх пісьменнікаў // Наст. газ. 1948. 19 лют.; Сачанка І. Публіцыстыка беларускіх пісьменнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны. Мн., 1977. С. 40—43, 71—74; Сіваковў В., Хадасоўскі В. Пясняр лёсу народнага // Звязда. 1982. 26 вер.; Сідарэвіч А. Сучаснасць і літаратура: Герой, ідэйнасць, майстэрства // ЛіМ. 1985. 22 сак.; Сідарэвіч А., Ягоўдзік У. Пясняр вернасці // Там жа. 1982. 1 кастр.; Сідарэнка І. Наблізіць урокі літаратуры да падзей сучаснасці // Наст. газ. 1955. 3 сак.; Сікірыцкі І. Ля вадапою на змярканні // Сел. газ. 1976. 7 окт.; Сіўчанка І. Тэмпература сэрца паэта // ЛіМ. 1965. 13 крас.; Скапа У. Як след бліскавіцы: Нататкі пра творчасць М. Танка // Віцеб. рабочы. 1974. 2 кастр.; Склубоўскі В. Нашчадкі Грамады // Беларускі каляндар 1981. Беласток, 1981; Смальянава Л. Беларуская паэма часу Вялікай Айчыннай вайны // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Мн., 1975. Вып. 3; Яго ж. Шляхі паэтычнага эпасу: З гісторыі беларускай савецкай паэмы. Мн., 1977. С. 97—100, 110—112; Смоляр Г. Максім Танк // Вольная праца. 1940. 11 снеж.; Содаль У. Зыгмунт Нагродскі — сябар Ф. Багушэвіча // ЛіМ. 1976. 30 студз.; Сондак А. Вывучэнне лірыкі М. Танка // Нар. асвета. 1961. № 3; Стохэль У. Польская тэматыка ў творчасці Максіма Танка // Мост праз стагоддзі. Беласток, 1982; Стулава А. Дарогу да сонца праклясці // Вяч. Мінск. 1982. 17 вер.; Суд над М. Танкам // Шлях моладзі. 1937. № 10; Сякерыч П. Літаратурны вечар // Наст. газ. 1947. 11 снеж.; Тамарын Я. Беларускія пісьменнікі ў мядзельскіх сялян // Сав. селянін. 1945. 15 ліп.; Тарас Н. Узнёслая маладосць // Работніца і сялянка. 1982. № 9; Трухановіч В. Некалькі заўваг аб польскім дзённіку Максіма Танка // Мост праз стагоддзі. Беласток, 1982; Уладзіміраў М. Маякоўскі і беларускія паэты // ЛіМ. 1948. 17 ліп.; Усікаў Я. Вобраз Леніна ў беларускай паэзіі // За Радзіму. 1951. 24 студз.; Хацкевіч Р. Прарочыя словы // ЛіМ. 1972. 15 вер.; Хелемскі Я. Масты любові // Там жа. 1982. 17 вер.; Яго ж. Успаміны над Карскім морам // Братэрства. Мн., 1984; Хромчанка К. За шчасце зямное. Мн., 1966. С. 90—91; Хрышчановіч Л. «Для сяброў сваіх найлепшых» // ЛіМ. 1983. 19 жн.; Цімафееў Л. Сустрэча з паэтам // Мін. праўда. 1953. 12 крас.; Цімскі В. Максім Танк у Беластоку // ЛіМ. 1940. 23 ліп.; Чабан Т. Крылы рамантыкі. Мн., 1982. С. 96—100; Шарахоўскі Я. Беларуская паэзія ў 1946 годзе // Полымя. 1947. № 1; Яго ж. Дэпутат Вярхоўнага Савета БССР Максім Танк: (Нарыс) // Там жа. 1947. № 2; Швед В. Зачараваныя паэзіяй Танка // Ніва. 1964. 1 сак.; Шкраба Р. Заўсёды ў дарозе // Шкраба Р. Сіла слова. Мн., 1958; Яго ж. На скрыжаванні вятроў і дарог // Полымя. 1972. № 9; Шпакоўскі Я. Перапіска з зямлёй // Шпакоўскі Я. Узрушанасць. Мн., 1978; Яго ж. Развіццё наватарскіх рыс у беларускай паэзіі 30-х гадоў // Паэзія абнаўлення свету. Мн., 1981; Яго ж. Структура вершаванага вобраза. Мн., 1972. С. 148—157; Яго ж. Тыпізацыя ў лірыцы: Формы і сродкі. Мн., 1980. С. 28—30, 53—54; Яго ж. Хлеб паэта // ЛіМ. 1966. 24 мая; Шчарбатаў Г. Максім Танк // Наст. газ. 1948. 8 крас.; Яго ж. Творчы год паэта // ЛіМ. 1955. 21 лют.; Шырма Р. Ад роднай зямлі // Маладосць. 1972. № 9; Яго ж. Матывы творчасці Максіма Танка; Дзве стыхіі; Максім Танк // Шырма Р. Песня — душа народа. Мн., 1976; Яго ж. Рэвалюцыйны гарт паэта і дзеяча // Звязда. 1970. 11 чэрв.; Эйдлін І. Выдатныя творы // Віцеб. рабочы. 1940. 26 ліст; Юбілей паэта: М. Танку 60 год // Ніва. 1972. 15 кастр.; Юрэвіч У. Падобны грому, бліскавіцы // Маладосць. 1972. № 9; Яго ж. Роздум над паэтычнай Ленініанай // Полымя. 1969. № 8; Юшчанка А. Старонкі мужнасці і веры // ЛіМ. 1975. 1 жн.; Я. Н. [Найдзюк Я.] Вечар беларускай паэзіі і песні // Шлях моладзі. 1936. № 3; Яго ж. Палемічныя заметкі: «Не-стары» — Максім Танк — Міхась Машара // Шлях моладзі. 1936. № 6; Я—к. Пяюць беларусы // Хрысціянская думка. 1939. № 9; Яраш В. Адзінства думкі і рытму // Полымя. 1981. № 4; Яго ж. Наватарскія пошукі беларускіх паэтаў у другое пасляваеннае дзесяцігоддзе // Беларуская літаратура. Мн., 1984. Вып. 12; Ярош М. Традыцыя — зарука наватарства // Полымя. 1985. № 3; Яго ж. Янка Купала і беларуская паэзія. Мн., 1971. С. 231—232, 244—245; Ярош М., Бечык В. Беларуская савецкая лірыка. Мн, 1979. С. 98—100, 216—218, 232—233, 246, 259—267; Яскевіч А. Грані майстэрства. Мн., 1974. С. 92—94.

На венгерскай мове. Aczél T. Maxim Tank // Népszafa. 1951. N 55; Aczél T. Maksim Tank találkozása irokkal // Szabad nep. 1951. S. 3; Franyó Z. Makszim Tank // Évezredek húrjain. Budapest, 1960. 3. Köt; Jovánovics M. Tank Makszim // Szovjet költök antologiája. Budapest, 1960; Kardos L. Tank Makszim // Valégatott miforditasai. Budapest, 1953; Kepes G. Tank Makszim // Valégatott miforditasai. Budapest, 1951 / 1952; Kirjanov S. Makszim Tank // A szovjet költészet antológiája. Budapest, 1955; Makszim Tank // A szovjet népek irodalma és zenéje. Budapest, 1962; Makszim Tank // Pajtás. 1951. № 12. Makszim Tank // A szovjet népek irodalma és zenéje. 1958. 5 Köt.; Makszim Tank költerszete // Magyar radio. 1953. N 43; Somlyú G. Találkozás Makszim Tankkal // Szovjet Kultúra. 1951. N 4.

На казахскай мове. Бекхожин К. Бакытты елдін. жыршысы // Танк М. Тандамалы елендер. Алматы, 1972; Сейітов С. Окып шык та баскаларга бер муны: (Белорус акыны М. Танк 70 жаста) // Казак эдебиеті. 1982. 17 сент.

На кітайскай мове. Танк Максім // Энцыклапедычны слоўнік савецкай літаратуры. Пекін, 1984.

На латышскай мове. Maksimas Tanks // Pad. Jaunatne. 1960. 7. Febr.; Overčenko K. Baltkrievijas Tautas dzejnieks // Darba Uzvara. 1982. 17. Sept.; Plotnieks J. «Manu dziesmu lai cilvēki dzird!» // Lit. un Māksla. 1962. 15. Sept.; Plotnieks J. Turpinām mūsu tikšanos // Tanks M. Tāšu taure. Rīgā, 1981; Sudrabkalns J. [Vestula] // Sudrabkalns J. Vestu-

les: 1957—1962. Rīgā, 1987. 46—47 lpp.; Vanags J. Par draudzību // Apvārsņa plašums. Rīgā, 1982; Vējāns A. Dazi vārdi par Maksimu Tanku // Tanks M. Gadu pēdas. Rīgā, 1960; Vējāns A. Dzeja ar maizes smaržu // Karogs. 1972. Nr 9; Vējāns A. Sirds nemiera devējs // Cīņa. 1962. 18. Sept.; Zigmonte D. Skaistais pusmūžs // Karogs. 1962. N 9.

На літоўскай мове. Bržozovskis A. Poeto žemiški rūpesčiai // Vak. naujienos. 1975. Saus. 15; Cvirka P. M. Tankui: [Laiškas, Vilnius. 1946 m. kovo 28 d.] // Cvirka P. Paštai. Vilnius, 1959. T. 8; Kovos ir taikos dainius: (M. Tankui — 50 metu) // Lit. ir menas. 1962. Rugs. 15; Maksimas Tankas // Švyturys. 1951. Nr 14; Pronckus E. Svečiuose pas Maksimę Tanką // Lit. ir menas. 1970. Birž. 27; Venclova A. Maksimas Tankas // Tankas M. Žaibo pedsakaj. Vilnius, 1961; Venclova A. Maksimas Tankas // Venclova A. Epochos vejas. Vilnius, 1962; Žukauskas A. Broliškas sveikinimas poetui // Tiesa. 1982. Rugs. 18; Žukauskas A. Maksimas Tankas // Pergale. 1962. Nr 9.

На малдаўскай мове. Имажиниле инимий // Молдова Соч. 1972. 17 септ.; Крученюк П. Максим Танк: 50 де ань де ла наштере // Култура Молдовей. 1962. 16 септ.; Фуртунэ И. Помий фрэцией // Молдова Соч. 1972. 29 март.

На нямецкай мове. Koschetschkin S. Maxim Tank: «Das Glück, das Schlichte, Gemeine...» // Sowjetliteratur. 1982. H. 9; Neureiter F. Maksim Tank // Weissrussische Antologie. München, 1983; Salesskaja L. Die Gedichte von Maxim Tank // Sowjetliteratur. 1967. H. 7.

На польскай мове. Abramowicz W. Maksym Tank i Wilnius // Czerw. Szt. 1962. 16 wrześ.; Adamski J. Po drogach Białorusi // Życie Literackie. 1976. Nr 41; Barszczewski A. Maksim Tank wobec literatury polskiej // Języki i literatury wschodniosłowiańskie. Łódź, 1976; Barszczewski A. Nota biograficzna // Tank M. Poezje wybrane. Warszawa, 1977; Basilides W. Wywiady // Dz. Zachodni. 1955. Nr 241; Białokozowicz B. Polska w poezji radzieckiej // Przegl. Humanistyczny. 1975. Nr 10; Bieriozkin G. W pięćdziesięciolecie urodzin // Przyjaźń. 1962. Nr 37; Borges J. Maksim Tank / Tł. M. J. Kononowicz // Kierunki. 1975. Nr 38; Brucz S. Maksim Tank, białoruski Jesienin // Wiadomości Literackie. 1939. Nr 31—32; Czywilichin A. Poezja przyjaźni narodów // Wolność. 1953. Nr 160; (e m). Jubileusze pisarzy // Przyjaźń. 1972. Nr 12; Galis A. W Mińsku u pisarzy białoruskich // Przyjaźń. 1964. Nr 1; Głowacki T. Poeci Białegostoku kandydują: I. Maksym Tank; II. Filip Piestrak // Szt. Wolności. 1940. 14 grud.; Głowacki T. Poeta nowej wiosny // Szt. Wolności. 1940. 24 list.; Huszcza J. «Gwoli historycznej prawdy...» // Huszcza J. Opowieści w czarnych ramkach. Łódź, 1979; Huszcza J. Mińsk — Nowogródek — Wilno // Choćbyś widział Etnę pałająca, Łódź, 1973; Huszcza J. Spotkanie z białoruskim poetą // Odgłosy. 1964. Nr 7; Janowicz S. Wielki przyjaciel Polaków // Gaz. Białost. 1962. Nr 237; Jaworski K. Z archiwum przedwojennej redakcji «Kameny» // Kamena. 1955. Nr 5—7; Kaj [Jaworski K.]. Poezja M. Tanka // Wieś. 1946. Nr 5; Kot Z. Wywiad // Słowo Powszechne. 1964. Nr 28; Lacki S. Maksim Tank gościem Litwinów // Szt. Wolności. 1941. 12 lut.; L A S. Polska na Białorusi // Życie Literackie. 1977. Nr 11; Łastówka P. Białoruska młódź literacka // Kultura. 1937. Nr 45; Łobodowski J. W pracowniach pisarzy i uczonych polskich // Wiadomości literackie. 1939. Nr 16; M. Ł. [Łesiów M.] Za Bugiem // Kamena. 1972. Nr 26; Mackewiczius B. Poezja wiecznej młodości: W 70 rocznicę urodzin Maksyma Tanka // Czerw. Szt. 1982. 18 wrześ.; Maksim Tank // Antologia poezji białoruskiej. Wrocław etc., 1978; Maksim Tank // Wiersze białoruskie. Łódź, 1971; Mikułko A. Maksim Tank — białoruski Jesienin // Kurier Wileński. 1939. 29 lipca; Moskwa J. Związki serdeczne // Kierunki. 1974. Nr 44; Nieuważny F. Maksim Tank jako tłumacz poezji polskiej // Przyjaźń. 1982. Nr 8; Nieuważny F. Maksyma Tanka więzi z Polską // Kontrasty. 1983. Nr 3; Nieuważny F. Prosty i mądry świat poezji: Twórczość Maksima Tanka // Trybuna Ludu. 1982. 15 paźdź.; [P I L]. Z literatury białoruskiej // Ilustrowany Kurier Codzienny. 1937. Nr 263; Pleśniarowicz J. Jubileusz M. Tanka // Widnokrąg. 1972. Nr 45; Porajska M. Wywiad // Przyjaźń. 1975. Nr 29; Putrament J. Maksym Tank // Przyjaźń. 1978. Nr 27; Putrament J. Maksym Tank i poezja białoruska // Sygnały. 1939. Nr 75; Putrament M. Pół wieku z poezją // Przyjaźń. 1982. Nr 28; Putrament M. Pełnia życia: [Rozmowa z M. Tankiem] // Przyjaźń. 1980. Nr 28; R. K. Na Białoruskim Parnasie poetyckim w Wilnie // Środy Literackie. 1937. Nr 7; Rudczyk W. Tłumacz i przyjaciel // Kontrasty. 1972. Nr 9; Seniuch Cz. Początek ody // Przyjaźń. 1972. Nr 39; Sikirycki J. Pamiętnik liryczny // Tank M. Wiersze wybrane. Łódź, 1974; Skibińska-Charyło Z. «Pan Tadeusz» w przekładach M. Tanka i S. Dziarhaja // W kręgu tradycji i współczesności literatur słowiańskich. Warszawa, 1982; Spotkanie z Maksimem Tankiem // Życie Warszawy. 1964. Nr 33; Stochel W. Maksim Tank // Rzeczywistość. 1982. 10 paźdź.; Stochel W. Maksim Tank i Kazimierz Andrzej Jaworski w korespondencji // Studia polonoslavica-orientalia: Acta Literaria. 1985. T. 9; Szewczyk W. W gościnie u Maksima Tanka // Dz. Zachodni. 1955. Nr 235; T. G. [Głowacki T.]. Poezje M. Tanka w przekładzie na język rosyjski // Szt. Wolności. 1940. 14 grud.; Wieczór poezji i pieśni białoruskiej // Poprostu. 1936. Nr 16; Wieczór poświęcony twórczości poety M. Tanka // Szt. Wolności. 1940. 19 listop.; Wolski M. Poeta walki i przyjaźni: Słów kilka o M. Tanku // Przyjaźń. 1962. Nr 16; Wysocki A. Znany poeta białoruski Maksim Tank rozmawia z «Echem» // Echo Krakowskie. 1949. Nr 305; Wyszomirski J. Od Skaryny do Tanka // Expres wieczorny. 1949. Nr 322; Z literatury białoruskiej // Czas. 1937. Nr 263; (Z Z.). Nagrody za krzewienie kultury polskiej w ZSRR i kultury radzieckiej // Trybuna Ludu. 1957. Nr 330; Zagórski J. Maksym Tank: (Laureaci nagród TPP-R) // Przyjaźń. 1958. Nr 3; Zagórski J. O Maksymie Tanku // Dz. Lit. 1949. Nr 50; Ze współczesnej poezji białoruskiej: Maksim Tank // Szt. Ludu. 1945. Nr 101.

На румынскай мове. Maxim Tank // Antologia poeziei sovietice. Bucureşti, 1955; Prad J. Poezia prietena, tineretului: De vorbăcu poetul sovietic M. Tank // Scienteia tineret. 1961. 4 [ліпеня].

На рускай мове. Авраменко И. Поэзия Максима Танка // Ленинград. 1941. № 2; Аврамчик М. Верность гражданскому долгу // Сел. газ. 1979. 23 окт.; Агиевич В. Максим Танк // Сов. Бел. 1945. 23 дек.; Азгур З. Евгений Иванович (Максим Танк) // Азгур З. То, что помнится... М., 1969; Яго ж. Максим Танк: [Успаміны] // Азгур З. То, что помнится... Мн., 1977; Арочка М. Кораблю поэзии — большое плавание // Неман. 1975. № 6; Яго ж. Максим Танк // История белорусской советской литературы. Мн., 1977; Белевич А. Родина — песня его: Максиму Танку — 60 лет // Сел. газ. 1972. 17 сент.; Березкин Г. Многообразие индивидуальностей // Вопр. лит. 1965. № 2; Яго ж. Четыре океана: От плуга до звезд // Неман. 1965. № 6; Бернштейн Е. Гармония муз // Сов. Бел. 1972. 17 сент.; Бойко В. Хлеб насущный // Знамя юности. 1972. 17 сент.; Бржозовский А. Земные заботы поэта // Веч. новости (Вильнюс). 1975. 15 янв.; Брыль Я. Из народных крыниц // Коммунист Бел. 1982. № 8; Яго ж. Немного о вечном / Пер. В. Тарас // Неман. 1981. № 4; Бугаев Д. Неувядающая молодость таланта // Сов. Бел. 1962. 16 сент.; Бурьян Б. На гребне жизни // Гродн. правда. 1972. 16 сент.; Яго ж. Накал неравнодушной речи // Сов. Бел. 1982. 17 сент.; Яго ж. Причастность ко всему живому // Там жа. 1964. 7 янв.; Василенок С. Максим Танк // Василенок С. Белорусская литература. М., 1951; Ватацы Н. Всего легче и лучше // Неман. 1976. № 9; Воробей А. Максим Танк и польский романтизм XIX века // Тыпалогія славянскіх моў і ўзаемадзеянне славянскіх літаратур: Тэзісы дакладаў III Рэспубліканскай канферэнцыі 2—3 снежня 1977 г. Мн., 1977; Виноградов В. Белорусская литература. М., 1969. С. 153—163; Витка В. Стихи Максима Танка // ЛГ. 1964. 9 марта; Волков С. Максим Танк //

Каменеева Л., Чагин А. Поэзия народов СССР. Пособие для студентов-иностранцев филол. фак. М., 1974; Яго ж. Поэзия Максима Танка // Танк М. Стихотворения. М., Л., 1963; Гниломедов В. Верность знамени — верность времени // Сов. Бел. 1972. 17 сент.; Яго ж. Слово поэта // Знамя юности. 1982. 17 сент.; Яго ж. «Тот, кто сажал деревья...» // Сел. газ. 1982. 16 сент.; Яго ж. «Я — сеятель давний» // Неман. 1982. № 9; Глинский А. Песняры // Знамя юности. 1971. 1 мая; Горелик Е. И в сердце, и в памяти // Заря. 1982. 16 сент.; Григорович М. Встреча с поэтом // Львов. правда. 1975. 26 янв.; Гуревич Э. Детская литература Белоруссии: Очерки. М., 1982. С. 105—107, 219—220; Декада белорусского искусства и литературы в Москве 11—21 февраля 1955 года: Сб. материалов. Мн., 1956. С. 366—368; Демидчук Н. Партии рядовой // Туркм. искра. 1962. 18 сент.; Дрейер С. Молодые белостокские поэты // Сталин. молодежь. 1940. 26 дек.; Елисеев В. Дерзновению подобно // Знамя юности. 1968. 13 дек.; Яго ж. Краснокрылый вещун в Белоруссии // Там жа. 1968. 19 июля; Ермакова Т. Максим Танк: (Литературный портрет) // В мире книг. 1970. № 6; Есаков А. Песня — народу // Во славу Родины. 1962. 16 сент.: «Ехал сказочник Бай...»: К 50-летию со дня рождения Максима Танка // Зорька. 1962. 15 сент.; Жаворонков А. Стихи Максима Танка // Заря. 1947. 13 авг.; Жичка Ф. На камне, железе и золоте... Сел. газ. 1974. 27 окт.; Залесская Л. Максим Танк // Писатели народов СССР. М., 1962; Яго ж. Поэзия Советской Белоруссии: Лирика, поэма, баллада. М., 1960. С. 81—86, 120—131, 181—183, 194—195, 258—260; Захаревич М. В созвездии поэта // Сов. культура. 1982. 17 сент.; Яго ж. Шумят нарочанские сосны // Сов. культура. 1978. 17 марта; Здольников В. В шеренге равных // Знамя юности. 1969. 1 янв.; Капилов А. Боевая лира // Во славу Родины. 1982. 19 сент.; Капустин А. Партийная муза поэта // Сов. Бел. 1972. 5 окт.; Киркевич А. Народный поэт Белоруссии // Гродн. правда. 1974. 4 июня; Клейн Б. История одной семьи // Комс. правда (Вильнюс). 1968. 9—13 янв.; Яго ж. Открытая книга бытия: (Эссе) // Неман. 1979. № 9; Клименченко С. От сердца к сердцу // Сел. газ. 1975. 16 марта; Климкович М. Раскованные песни // Сталин. молодежь. 1940. 6 февр.; Ковалев Д. Длиною в один день // Ковалев Д. Наедине с жизнью. М., 1979; Колесник В. Борьба и поэзия: Из истории борьбы за реализм в западнобелорусской литературе // Сов. Отчизна. 1957. № 1; Яго ж. Будним днем с Максимом Танком // Дружба народов. 1965. № 6; Яго ж. Мир стоцветный и чудесный // Заря. 1965. 1 июня; Яго ж. Поэт — работник революции: В. Маяковский и западнобелорусская поэзия 20—30-х годов // Неман. 1983. № 7; Яго ж. Слово о народном поэте // Заря. 1970. 28 мая; Кочур Г. Встречи с белорусской поэзией // Неман. 1970. № 2; Кошечкин С. «Звон сосен родных, нарочанских...» // Кошечкин С. Несказанный свет. М., 1985; Яго ж. Хлебсоль для друзей // Правда. 1976. 28 марта; Крупеня Я. Максим Танк // Рассказы о наших земляках. Молодечно, 1959; Кукарека Г. Поэт светлого слова // Сов. Калмыкия. 1982. 18 сент.; Кулешов А. Кандидат белорусского народа // Известия. 1974. 6 февр.; Курляндчикас Ш. Из революционной деятельности Максима Танка в Вильнюсе // Веч. новости (Вильнюс). 1965. 3 июня; Кучер А. Лауреат Сталинской премии Максим Танк // Сов. Бел. 1948. 4 апр.; Ларченко М. Читайте эти стихи // Сталин. молодежь. 1941. 14 янв.; Лойко О. Земля — всему начало... // ЛГ. 1971. 4 авг.; Яго ж. Как в капле росы... // Там жа. 1967. 15 нояб.; Яго ж. На грани обычного и необычного // Неман. 1972. № 4; Лукашевич В. Из созвездия Купалы и Коласа // Все, что хранит душа: Очерки о деятелях лит. и искусства. М., 1983; Любенов Л. Анкета о рифме и рифмованном стихе с Н. Гилевичем, М. Танком и О. Шестинским // Болг. русистика. 1983. № 4; Макаль П. Через версты и дни // Комс. правда. 1972. 16 сент.; Максиму Танку — 60 лет // Неман. 1972. № 9; ЛГ. 1972. 20 сент.; Матузявичюс Э. Поэзия — как хлеб насущный // Сов. Литва. 1966. 11 марта; Медведев Ф. Верность соснам нарочанским // Огонек. 1982. № 37; Мележ И. О Максиме Танке // Мележ И. Жизненные заботы. М., 1980; Міско Я. Свидетельствует поэт // Міско Я. Маё маўклівае сэрца. Мн., 1983; Мисько П. Заметки о стихах // Сов. Отчизна. 1955. № 1; Михайлова В. Поэзия борьбы и правды // Сов. Бел. 1959. 13 окт.; Мицунь Ч. Польско-белорусские культурные связи // Польша. 1970. № 1; Мищенчук М. Осваивая современность // Неман. 1976. № 1; Мозольков Е. Максим Танк // Танк М. Избранное. М., 1949; Яго ж. От составителя // Танк М. Избр. лирика. М., 1967; Яго ж. Поэзия борьбы // Танк М. Избранные стихотворения. М.; Л., 1951; Яго ж. Поэзия Максима Танка: (К пятидесятилетию со дня рождения поэта) // Лит. и жизнь. 1962. 16 сент.; Молдавский Д. Пройти через верность // Нева. 1982. № 9; Нагнибеда М. Вдохновенный художник // Правда Укр. 1982. 17 сент.; Нестерович К. Гордимся земляком // Сел. газ. 1972. 17 сент.; Никифорович В. В его книгах — эпоха // В мире книг. 1982. № 9; Олейник Б. Миг высокого озарения: (О поэзии М. Танка) // ЛГ. 1976. 31 марта; Панченко П. Верность родной земле // Известия. 1978. 11 марта; Перкин Н. В семье братских литератур. Мн., 1967. С. 89—92, 115—116; Пинчук В. Его стихи правдивы, жизненны // Сов. Бел. 1972. 17 сент.; Прокопьев Е. Легкого вам пера, ребята! // Знамя юности. 1969. 28 марта; Прокофьев А. В ногу с временем // Декада белорусского искусства и литературы в Москве 11—21 февраля 1955 года: Сб. материалов. Мн., 1956; Яго ж. Максиму Танку — 50 лет // ЛГ. 1962. 15 сент.; Яго ж. Певец Белоруссии // Культ. и жизнь. 1966. № 9; Путрамент Ю. Максим Танк // Интернац. лит-ра. 1940. № 2; Пширков Ю. Максим Танк // Очерк истории белорусской советской литературы. М., 1954; Рагойша В. Преодоление барьера // Неман. 1973. № 4; Ракова Е. Отзвук подвига: Навстречу семинару творческой и научной молодежи // Знамя юности. 1971. 3 сент.; Ралько И. Пламень мысли и сердца: (К 50-летию Максима Танка) // Неман. 1962. № 5; Реймерис В. Проверяется сердцем // ЛГ. 1980. 17 сент.; Романович Л. Дороги к зрелости // Заря. 1982. 16 окт.; Сиваков В., Ходосовский В. Певец судьбы народной // Сел. газ. 1982. 26 сент.; Синенко Г. Жанровое и стилевое многообразие современной советской литературы (поэзия, проза) // Современные проблемы советской литературы. Мн., 1980; Скобелев Э. Чистым сердцем отчизну любя // Сов. Бел. 1972. 31 авг.; Соловей Л. Щедрость таланта // Сел. газ. 1966. 1 марта; Стук А. «Борьба за свершение мечты не терпит отсрочки...» // Стук А. С любовью к земле и людям. Мн., 1980; Татур М. Хлеб насущный // В мире книг. 1963. № 2; Турбин В. О пафосе творчества // Дружба народов. 1956. № 7; Хелемский Я. Об авторе этой книги // Танк М. Стихи. М., 1981; Яго ж. Почва и судьба // Танк М. Избр. произв.: В 2 т. М., 1971. Т. 1; Хорсун С. Корни живучие... // Дет. лит. 1982. № 9; Чернов М. Поэзия правды и страсти // Правда. 1941. 3 февр.; Черняв-ский М. Поклон от земляков // Сов. Бел. 1972. 17 сент.; Шестинский О. Летопись народной жизни // ЛГ. 1978. 8 марта; Ширма Р. От нив родных... // Сов. культура. 1976. 9 марта; Шкраба Г. Поэзия борьбы // Вопр. литературы. 1960. № 8; Шошин В. Как два крыла орлиных // Сел. газ. 1982. 8 дек.; Яго ж. Слово родное // Правда. 1972. 17 сент.

На славацкай мове. Andričik J. Poézia lásky a boja // Tank M. Dúšok vody. Bratislava, 1975; Osobnosti kultury a umenia // Svět socializmu. 1982. Nr 36; Rezničenka G. «Novyj mir» vcera a dnes / Prel. M. Ch. // Slovenske Pohlady. 1980. N 11.

На таджыкскай мове. Мутарчим. Максим Танк // Танк М. Гулистони саодат. Душанбе, 1965.

На туркменскай мове. Атдаев Н. Герешлерде тапланан шахыр // Совет. Турменистаны. 1972. 17 сент.; Белорус лириги // Эдебият ве сунгат. 1962. 19 сент.; Белорус халкынын шахыр оглы // Там жа. 1982.

17 сент.; Халк шахыры // Совет эдебияты. 1982. № 9.

На ўзбекскай мове. Белорус улкасининг куйчиси // Коммуна. 1982. 17 сент.

На ўкраінскай мове. Бажан М. Поет світлого слова // Танк М. Вибране. К., 1959; Баруздін С. Фронтова лірика // Літ. Укр. 1974. 17 груд.; Денисенко А. Творець дивовижного світу // Укр. мова і літ. в школі. 1982. № 9; Дмитерко Л. Нероздільність // Вітчизна. 1963. № 6; Іваниссенко В. Багатство поетичної індивідуальності // Рад. літературознавство. 1961. № 5; Коломієць Т. Серце поета // Рад. Укр. 1982. 17 вер.; Лебедев О. Спогад про Максима Танка // Рад. Волинь. 1982. 21 вер.; Лубківський Р. Дорога, заколисана житом: (Лист до Максима Танка) // Лубківський Р. Високі райдуги. Львів, 1979; Нагнибіда М. Записи на сторінках дружби // Твори: В 3 т. К., 1981. Т. 3; Яго ж. Слово про друга // Танк М. Хліб мій насущний. К., 1968; Новицький О. Дужи крила // Сільські вісті. 1975. 15 черв.; Рагойша В. Максим Танк українською мовою // Тези доповідей і повідомлень другої наукової конференції по вивченню білорусько-українських літературних зв'язків, присвяченої 50-річчю утворення СРСР (20—30 вересня 1972 р.). Львів, 1972; Яго ж. Співець краси і людяності // Комс. Запоріжжя. 1972. 16 вер.; Сидоренко В. Із Золотого Вересня // Літ. Укр. 1982. 16 вер.; Чайковський Б. Поезія братньої Белорусії // Дніпро. 1951. № 6; Ющенко О. Щасти тобі, брате! // Україна. 1962. № 17.

На французскай мове. Tank Maxime // Anthologie de la poésie biélorusse. Paris, 1982.

На чэшскай мове. Košečkin S. «To pozemske štěsti je proste...» // Sovětská literatura. 1982. Č. 11; Lastauka P. Rozvoj současné běloruské literatury v Polsku / Z pols. rukop. přel. A. Frinta // Slovanský přehled. 1938. Č. 8; Židlický V. Básnický dopisovatel země // Tank M. Korespondence se zemi. Praha, 1980; Židlicky V. Běloruska literatura // Současná sovětska literatura. 3. Ukrajinska a běloruska. Praha, 1966. S. 135—230.

На эстонскай мове. Kalesnik V. Maksim Tank // Sirp ja Vasar. 1962. 14. Sept.; Kalesnik V. Valgevene laulikud // Sirp ja Vasar. 1972. 7. Juuli; Lavi P. Maksim Tank // Pärnu Kommunist. 1962. 18. Sept.; Maksim Tanki juubel // Looming. 1962. Nr 10; Poeedi sütitav sõna // Õhtuleht. 1975. 12. Märts.

2.4.

На беларускай мове. Арочка М. На станцыі Крывічы: [Верш] // ЛіМ. 1971. 9 крас.; Астапенка А. Таполя: (Максіму Танку): [Верш] // Чырв. змена. 1946. 7 снеж.; Барскі А. Нарач: [Верш] // Барскі А. Мой бераг. Мн., 1975; Веянс А. Пад цыганскім сонцам; Партрэт Максіма Танка / Пер. Р. Барадулін: [Вершы] // Латышская савецкая паэзія. Мн., 1984. Т. 1; Вітка В. Максім Танк: [Верш] // Вітка В. Праводзіны лета. Мн., 1972; Гаротны С. Песняру: Прысв. М. Танку: [Верш] // Наша воля. 1936. 12 крас.; Гарэцкі П. Сябры: [Верш] / Пер. А. Вярцінскі // ЛіМ. 1965. 11 чэрв.; Дзераза Ц. Навагоднія пажаданні: Максіму Танку: [Верш] // Там жа. 1982. 31 снеж.; Дурдыеў І. Максіму Танку: [Верш] / Пер. з туркм. Ю. Свірка // Там жа. 1978. 28 крас.; Загорская Н. Чытаючы Максіма Танка: [Верш] // Загорская Н. Радар. Мн., 1975; Каламіец Т. З якіх крыніцаў чысціня такая?: [Верш] / Пер. з укр. Р. Барадулін // Полымя. 1982. № 9; Калачынскі М. Скарб сэрца: [Верш] // ЛіМ. 1972. 15 вер.; Яго ж. Хата пры лесе: [Верш] // Калачынскі М. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1982. Т. 2; Канановіч М. Шукаў я грыбы: [Верш] / Пер. з пол. У. Мархель // ЛіМ. 1976. 1 кастр.; Колас Я. Максіму Танку: (Экспромт): [Верш] // Колас Я. Зб. тв.: У 14 т. Мн., 1972. Т. 2; Коўтун В. Максіму Танку: [Верш] // Дзень паэзіі — 83. Мн., 1983; Лойка А. У Крынках: [Верш] // Лойка А. Няроўныя даты. Мн., 1983; Лось Е. Тэлеграма: [Верш] // Лось Е. Галінка з яблыкам. Мн., 1973; Лубкіўскі Р. Коннікі з Беларусі: [Верш] / Пер. з укр. В. Зуёнак // ЛіМ. 1982. 5 лют.; Максіму Танку: (Да 50-годдзя з дня нараджэння): [Верш] // Вожык. 1962. № 17; Матузявічус. Каля возера Свіцязь: [Верш] / Пер. з літ. // ЛіМ. 1982. 19 сак.; Мэй У. Нарач: (Максіму Танку): [Верш] / Пер. з анг. Р. Барадулін // Полымя. 1982. № 9; Нагнібеда М. Максіму Танку: [Верш] / Пер. з укр. П. Пестрак // Нагнібеда М. Трэцяе спатканне. Мн., 1971; Новік-Пяюн С. Максіму Танку: [Верш] // Вяч. Мінск. 1972. 16 вер.; Панчанка П. Далёкія станцыі: [Верш] // За цябе, радзіма! Мн., 1984; Прыходзька П. «...Напісаць такую б Калявалу...»: (Максіму Танку): [Верш] // Прыходзька П. Голас сэрца. Мн., 1947; Рудкоўскі М. Здымак: [Верш] // Рудкоўскі М. Векавечная бацькаўшчына. Мн., 1976; Северыні А. Успамін: [Верш] / Пер. з італ. Р. Барадулін // Полымя. 1982. № 9; Сіскевіч М. На Мядзельшчыне: [Верш] // ЛіМ. 1976. 9 ліп.; Ставер А. Адзінокі дуб: [Верш] // Ставер А. Ластаўкі перад дажджом. Мн., 1967; Хелемскі Я. Надпіс на зборы твораў Максіма Танка: [Верш] / Пер. з рус. Р. Барадулін // Полымя. 1982. № 9; Яго ж. Свеціцца Нарач: [Верш] / Пер. з рус. Р. Барадулін // Там жа. 1984. № 1; Шаховіч М. Максіму Танку: [Верш] // ЛіМ. 1982. 17 снеж.; Шукрупо. Дзякую: [Верш] / Пер. з узб. Р. Барадулін // Полымя. 1982. № 9; Ющчанка А. Наш сад: [Верш] / Пер. з укр. А. Шахавец // Сел. газ. 1975. 18 июня; Яўменаў Л. На Нарачы: (Максіму Танку): [Верш] // Яўменаў Л. Блізкія далі. Мн., 1983; Яго ж. Ніягара: (Максіму Танку): [Верш] // Яўменаў Л. Чужая планета. Мн., 1980.

На літоўскай мове. Miciūte O. «Nueisi» Maksimu Tankui aukoju // Piuvis. Vilnius, 1938.

На польскай мове. Kononowicz M. Nad Niemnem: [Wiersz] // Muzo, pieśni opowiadaj. Łódź, 1979; Kononowicz M. J. U wodopoju o zachodzie: (M. Tankowi); Grzybobranie (M. Tankowi): [Wiersze] // Kononowicz M. J. Gaj dębowy. Warszawa, 1974; Przyboś J. Powrót z Nowogródka: [Wiersz]: Jance Brylowi i Maksymowi Tankowi // Muzo, pieśni opowiadaj. Łódź, 1979; Weintraub J. Do Maksyma Tanka, albo List zimowy o białoruskiej jesieni: [Wiersz] // Muzo, pieśni opowiadaj. Łódź, 1979.

На рускай мове. Калачинский М. Сокровища сердца: [Верш] / Пер. А. Чепуров // Звезда. 1979. № 1; Нагнибеда М. Максиму Танку: [Верш] // Нагнибеда М. Горсть земли / Пер. с укр. Ю. Саенко. М., 1973; Хелемский Я. Книг знакомых названья...: (Надпись на собрании сочинений Максима Танка); С верлибром у нас отношения сложные...; Светится Нарочь: [Вершы] // Хелемский Я. Четыре мастера. Мн., 1984; Яго ж. С добрым утром!: [Верш] // Во славу Родины. 1961. 9 апр.

На ўкраінскай мове. Криньке В. Максиму Танку: [Верш] // Рад. слово. 1956. 22 лип.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 25, воп. 1—4, спр. 1—998; ЦБ АН Літвы, аддз. рукап. ф. 21, адз. зах. 161, 602—606; ЦНБ АН Беларусі, аддз. рукап., ф. 5, воп. 1, адз. зах. 1, с. 298—299.

В. М. Грышкевіч

ТАПЧЭЎСКІ ФЕЛІКС

Тапчэўскі Фелікс Феліксавіч [псеўд. Хвэлька з Рукшэніц, Юрка (?); каля 1838, фальварак Будзішча (Лёсава) Полацкага пав. Віцебскай губ., цяпер Ушацкі р-н Віцебскай вобл.— 17(29).12.1892, в. Ухвішча Лепельскага пав., цяпер Полацкі р-н; пахаваны ў в. Рукшаніцы Полацкага пав., цяпер в. Глыбачка Ушацкага р-на], паэт.

Біяграфічныя звесткі пра Ф. Тапчэўскага вельмі скупыя. Паходзіў са збяднелай шляхецкай сям'і. У фальварку Будзішча, які належаў Тапчэўскім (на мяжы з Лепельскім пав.), было ўсяго 30 дзесяцін зямлі і некалькі прыгонных «душ». Бацька памёр рана. Вялікую сям'ю ўтрымлівала маці, Тэкля Паўлаўна. У 1849 Ф. Тапчэўскі паступіў у Лепельскае павятовае вучылішча, дзе вучыўся і яго старэйшы брат Франц. У далейшым да іх далучыўся малодшы брат Мікола. Пра спагаду да іх беднасці захавалася сведчанне ў вучылішчных дакументах за 1852: «Ва ўдавы, маці вучняў Тапчэўскіх, 3 сыны і 3 дачкі,— усе на яе ўтрыманні, а сялян ва ўладанні яе толькі каля 10 душ. А таму вучні Тапчэўскія падлягаюць вызваленню ад платы за навучанне». Пасля сканчэння вучылішча Фелікс, накінуўшы сабе для салідаснасці некалькі гадоў, паступіў на службу пісарчуком-канцылярыстам у Віцебскі земскі суд (павятовую паліцыю). Атмасфера старажытнага горада спрыяла культурнаму развіццю маладога Ф. Тапчэўскага, а спецыфіка службы давала магчымасць лепш спазнаць жыццё. Вялікі ўплыў на яго духоўнае фарміраванне зрабіла эпоха 60-х гадоў. У 1861 ён звольніўся з суда з мізэрным чынам калежскага рэгістратара і неўзабаве, мабыць, каб быць бліжэй да народа, уладкаваўся валасным пісарам у мяст. Ула Лепельскага пав. (цяпер Бешанковіцкі р-н). Такую ж пасаду ў адной з суседніх воласцяў займаў брат Мікола. Браты не карысталіся даверам царскіх улад і ў красавіку 1863 былі звольнены са сваіх пасад. Ф. Тапчэўскага добра ведалі ў сялянскім асяроддзі: ёсць звесткі, што сяляне хадайнічалі аб вяртанні яго на ранейшую пасаду ва Улу. Пазней ён жыў у маёнтку сваёй стрыечнай сястры Красны Стаў каля г. Веліжа Віцебскай губ. (цяпер Смаленская вобл.). Ф. Тапчэўскі кіраваў гаспадаркай гэтага маёнтка. У лютым 1864 па загаду губернатара паэт быў арыштаваны і зняволены ў віцебскую турму. Разам з братам Міколам яго абвінавацілі ў далучэнні да паўстанцкага атрада О. Грабніцкага, які фарміраваўся на Лепельшчыне ў час спробы ўзброенага выступлення супраць царызму ў Віцебскай губ. (красавік 1863). Але даказаць абвінавачанне не ўдалося, і братоў выпусцілі на свабоду. Пра далейшае жыццё Тапчэўскага вядома мала. Паводле ўспамінаў землякоў, у апошняй чвэрці 19 ст. ён па-ранейшаму валодаў фальваркам Лёсава паблізу Рукшаніц (Рукшэніц), быў жанаты з Кацярынай Аніхімоўскай, якая не падзяляла дэмакратычных поглядаў мужа. Меў двух сыноў (адзін з іх Фелікс) і дачку Тэклю (па мужу Радзішэўская, памерла каля 1921). У доме была вялікая бібліятэка. Паэт любіў музыку, народныя песні, іграў на скрыпцы, добра спяваў. Працаваў ён упраўляючым у маёнтку Ухвішчы памешчыцы А. Сялява. Тады і разгарнулася паэтычная творчасць Ф. Тапчэўскага.

Таленавіты паэт-дэмакрат Ф. Тапчэўскі праславіўся дасціпнымі гумарыстычнымі творамі, якія шырока разыходзіліся ў рукапісах. Часцей за ўсё ў іх апісваліся мясцовыя падзеі і асобы, але талент дапамагаў паэту нават у такіх выпадках улавіць тыповыя характэрныя рысы, рабіць значныя мастацкія абагульненні. Большасць сваіх твораў, якія не прызначаліся да друку, Ф. Тапчэўскі падпісваў псеўданімам «Хвэлька з Рукшэніц». Іх аўтографы не захаваліся. Рукапісная «Хрэстаматыя» Б. Эпімах-Шыпілы, земляка Тапчэўскага, данесла да нас яго наступныя вершы: «Саўсім не тое, што было» (з аўтарскай паметай: Ухвішчы, 1890), «Грошы і праца» (з такой жа паметай), «Ён і яна» (перапісана Эпімах-Шыпілам у 1890), «Вечарынка» (з паметай: «Апісанне балю, адбытага ва Ухвішчы. Панічбарон Эрдман; пан у акулярах-Шырын»), «Панскае ігрышча» (перапісана Эпімах-Шыпілам у 1889, у тым жа годзе надрукавана ў «Виленском вестнике» І. Сіроткам; твор пашыраўся пад псеўд. Юрка, прыпісваўся таксама іншым аўтарам, асабліва настойліва А. Гурыновічу). З эстэтычнай канцэпцыяй «Панскага ігрышча» спрачаўся Ф. Багушэвіч, змясціўшы «Адказ» яго аўтару ў сваім «Смыку беларускім» (1894). Паэтычны талент Ф. Тапчэўскага вельмі блізкі да таленту аўтара паэмы «Тарас на Парнасе». Некаторыя даследчыкі нават мяркуюць, што Ф. Тапчэўскі быў аўтарам гэтага паэтычнага шэдэўра, але ў святле апошніх звестак паэма напісана ў 1855, калі Тапчэўскаму было ўсяго 17 гадоў. Таму лепш гаварыць пра тыпалагічную блізкасць, пра ўплыў аўтара паэмы на творчасць Ф. Тапчэўскага.

У в. Глыбачка (з ёй зліліся колішнія Рукшэніцы) захаваўся надмагільны помнік Ф. Тапчэўскага (адшуканы нядаўна клопатамі Г. Каханоўскага і мясцовага настаўніка І. Законнікава).

Г. В. Кісялёў.

Бібліяграфія

1.3.

1914. Вечарынка: [Верш] // Беларускі каляндар на 1915 год. Вільня / Пад псеўд. Хвэлька з Рукшэніц.

1923. З верша «Вечарынка»: [Урывак] // Гарэцкі М. Хрыстаматыя беларускае літаратуры. Вільня.

1956. Вечарынка; Саўсім не тое, што было; Грошы й праца; Ён і яна; Панскае ігрышча: [Вершы] // Беларускія пісьменнікі другой паловы XIX стагоддзя. Мн.

1961. Грошы й праца; Панскае ігрышча: [Вершы] // Анталогія беларускай паэзіі: У 3 т. Мн. Т. 1.

1971. Вечарынка; Саўсім не тое, што было; Грошы і праца; Ён і яна: [Вершы] // Беларуская літаратура XIX стагоддзя: Хрэстаматыя. Мн.
1.5.
На рускую мову. Работа и деньги: [Верш] / Пер. Ю. Петров // Поэзия народов СССР. XIX — начало XX века. М., 1977.
2.3.
На беларускай мове. Баршчэўскі А. Перыяд XIX стагоддзя: Фелікс Тапчэўскі // Ніва. 1973. 28 студз.; Барысенка В. Францішак Багушэвіч і праблема рэалізма ў беларускай літаратуры XIX стагоддзя. Мн., 1957. С. 169—170; Бэндэ Л. Творчасць Ф. Тапчэўскага // Полымя. 1954. № 12; Гарэцкі М. Фэлікс Тапчэўскі // Гарэцкі М. Гісторыя беларускае літаратуры. Вільня, 1920; 2 выд. Вільня, 1921; 3 выд. Вільня, 1924; Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры: У 2 т. Мн., 1969. Т. 2. С. 82—83; Гісторыя беларускай літаратуры. XIX — пачатак XX ст. Мн., 1981. С. 99—100; Казбярук У. Міфы і рэальнасць: (Яшчэ раз пра аўтарства паэмы «Тарас на Парнасе») // ЛіМ. 1985. 29 сак.; Карскі Я. Забыты беларускі пісьменнік прошлага веку Фелікс Тапчэўскі — «Хвэлька з Рукшэніц» // Беларусь. 1920. 22 студз.; Каханоўскі Г. Па сцежках Фелікса Тапчэўскага // Беларусь. 1972. № 9; Яго ж. Рукшаніцы і Вухвішча // Каханоўскі Г. Адчыніся, таямніца часу. Мн., 1984; Ларчанка М. Жывая спадчына. Мн., 1977. С. 175—176; Яго ж. Значэнне творчасці Я. Лучыны, А. Гурыновіча і Ф. Тапчэўскага для развіцця рэалістычнага метаду // Ларчанка М. Па шляху рэалізма. Мн., 1959; Яго ж. Славянская супольнасць. Мн., 1963; Яго ж. Сувязі беларускай літаратуры з літаратурамі суседніх славянскіх народаў. Мн., 1958. С. 80, 96—97; Лойка А. Гісторыя беларускай літаратуры. Дакастрычніцкі перыяд. Мн., 1977. Ч. 1. С. 217—222; Майхровіч С. Нарысы беларускай літаратуры XIX стагоддзя. Мн., 1959. С. 277—286; Яго ж. Фелікс Тапчэўскі // Полымя. 1957. № 1; Семашкевіч Р. Беларускі літаратурна-грамадскі рух у Пецярбурзе (канец XIX — пачатак XX ст.). Мн., 1971. С. 51—55; Яго ж. Браніслаў Эпімах-Шыпіла. Мн., 1968. С. 19—23; Фелікс Тапчэўскі // Пачынальнікі. Мн., 1977.
На рускай мове. История белорусской дооктябрьской литературы. Мн., 1977. С. 373—374; Карский Е. Белорусы. Пг., 1922. Вып. 3. Т. 3. С. 74—76; Майхрович С. Жизнь и творчество Ф. Богушевича. Мн., 1961. С. 272—282.
2.4.
На беларускай мове. Барадулін Р. Камень Фелікса Тапчэўскага: [Верш] // Барадулін Р. Амплітуда смеласці. Мн., 1983; Янкоўскі Ф. Панскае ігрышча // Янкоўскі Ф. І за гарою пакланюся. Мн., 1982.
3.1.
БДАМЛіМ, ф. 66. воп. 1, спр. 1256, с. 34—68; ДГА Літвы, ф. 378, Паліт. аддз., 1864 г., спр. 1506; Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь, ф. 1430, воп. 1, спр. 31055, л. 30—32; спр. 31351, л. 16—17; спр. 39192; ф. 2507, воп. 1, спр. 463, л. 154. *Т. М. Махнач.*

ТАРАС ВАЛЯНЦІН

Тарас Валянцін Яфімавіч (псеўд. Янка Шчыры; н. 9.2.1930, Мінск), паэт, празаік, перакладчык. Член СП Беларусі з 1961. Піша на рускай і беларускай мовах.

З сям'і мастака. Маці, Галіна Іванаўна, памерла ў 1940, бацька, Яфім Мікалаевіч, беларускі кніжны графік і плакатыст, памёр у 1981. У першыя гады нямецкай акупацыі Мінска В. Тарас жыў з бабуляй, Галенай Францаўнай, якая працавала прыбіральшчыцай у шпіталі для савецкіх ваеннапалонных. З лютага 1943 да ліпеня 1944 знаходзіўся ў партызанскім атрадзе «За Савецкую Радзіму» брыгады імя Чкалава. Пасля вяртання ў вызвалены Мінск падлетак В. Тарас не знайшоў сваіх родных бабулі, цёткі і сястры Таісы, адшукаў іх толькі праз 17 гадоў у Польшчы. У тым жа 1944 вярнуўся ў Мінск бацька, і В. Тарас жыў у яго новай сям'і, якая ў 1945 пераехала ў Гродна. Тры гады В. Тарас працаваў у гродзенскай літаграфіі, а ў 1948—50 — на Мінскай бісквітнай фабрыцы. Адначасова працягваў вучобу ў школе рабочай моладзі. У 1950 паступіў на аддзяленне журналістыкі філфака БДУ. Пасля сканчэння універсітэта ў 1955—62 працаваў у рэдакцыі газеты «Звязда», на старонках якой выступаў і як журналіст, і як паэт, друкаваў сатырычныя вершы, вершаваныя фельетоны і подпісы пад карыкатурамі. У 1962—64 на творчай рабоце. 1964—68 загадчык аддзела прозы часопіса «Неман», адкуль вымушаны быў звольніцца «па ўласным жаданні» і зноў пайсці на «вольны хлеб»,

бо яго погляды ў той час разыходзіліся з афіцыйнай ідэалогіяй. Узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны 2-й ступені, медалямі.

Першыя вершы В. Тараса надрукаваны ў 1949 у альманаху «Советская Отчизна». Аўтар зборнікаў паэзіі «Мінска вуліцы родныя», «Давер», «Трывожная зямля», якія выйшлі на рускай мове. Наступны паэтычны зборнік — «Два сшыткі» — напісаны на дзвюх мовах і мае два раздзелы: «Русская тетрадь» і «Беларускі сшытак». Пяты паэтычны зборнік, «Пазіцыя», сведчыць аб замацаванні ў творчасці В. Тараса беларускага слова. Тэматыка іх разнастайная: водгукі мінулай вайны, бясконцыя баявыя дарогі, сталенне характараў падлеткаў, пошукі маральна-этычнага ідэалу, пачуцці кахання, сяброўства, вернасці. У некаторых творах (напрыклад, у аповесці «Несумяшчальнасць») прысутнічае фантастычны элемент з выразнай сацыяльнай афарбоўкай. Апавяданне В. Тараса «Незвычайная смерць» у 1971 экранізавана на Кіеўскай кінастудыі імя Даўжэнкі. Паводле яго сцэнарыяў на кінастудыі «Беларусьфільм» зняты дакументальныя кінастужкі «Наш Пімен» (1967, пра П. Панчанку), «Жаўранкі ляцяць на Палессе» (1975), «Зорка Максіма» (1980, пра М. Багдановіча), «Вяртанне ў першы снег» (1985, пра Р. Барадуліна), некалькі мультыплікацыйных фільмаў. У 1974 на Беларускім тэлебачанні пастаўлена яго п'еса «Не патушы свечку». Творы В. Тараса перакладзены на асецінскую, польскую, украінскую, французскую, чэшскую мовы. На рускую мову ён сам пераклаў кнігі вершаў С. Гаўрусёва, С. Дзяргая, У. Корбана, А. Платнера, многія вершы М. Танка, П. Броўкі, Р. Барадуліна, А. Бялевіча, А. Вярцінскага, В. Зуёнка, Е. Лось, П. Макаля, А. Разанава і інш. Лепшыя пераклады беларускай паэзіі прадстаўлены ў яго кнізе «Пах мёду», дзе на рускай мове гучаць вершы беларускіх паэтаў розных эпох і пакаленняў — ад Францішка Багушэвіча да самых маладых. Пераклаў на беларускую мову п'есу Я. Шварца «Дракон», якая пастаўлена тэатрам імя Янкі Купалы.

Жыве ў Мінску.

Л. М. Гарэлік.

Бібліяграфія

1.1.

Прощальные костры: Избр. повести и рассказы. Мн., 1980. Рэц.: Букчин С. Негаснущие костры // Неман. 1982. № 5; Цыпіс Н. Цяпло «развітальных кастроў» // Чырв. змена. 1981. 10 лют.

Дань времени: Избр. повести и рассказы. Мн., 1990.

1.2.

Минска улицы родные: Стихи. Мн., 1959. Рэц.: Кіслік Н. Падарожжа па роднаму гораду // ЛіМ. 1959. 23 мая; Модаль Ф. Галасы тваіх сяброў // Чырв. сцяг. 1959. 16 ліп.

Доверие: Стихи. Мн., 1960.

Тревожная земля: Лирика. Мн., 1963.

Первая молния: Повесть и рассказы. М., 1973.

Ни минуты раскаяния: Рассказы. Мн., 1974. Рэц.: Дубовский Н. В новом русле // Неман. 1975. № 7.

Под созвездием Льва: Повести и рассказы. Мн., 1978. Рэц.: Тарасов К. Испытание доброй души // Неман. 1979. № 7; Халфин Ю. // Дет. лит. 1979. № 10.

Две тетради: Стихи. Мн., 1982 / Рус., бел. Рэц.: Аврутин А. // Неман. 1982. № 12; Бондар Т. Свет не сталее разам з намі // ЛіМ. 1982. 3 вер.; Липневич В. // Лит. обозрение. 1984. № 2; Цыпин Н. Слово братства и любви // Сел. газ. 1983. 5 марта.

Размышление: Повести. Мн., 1984.

Пазіцыя: [Вершы]. Мн., 1987.

1.3.

1949. О любви и дружбе; Мой город: [Вершы] // Сов. Отчизна. № 5.

1950. Юноше: [Верш] // Сов. Отчизна. № 7; Наше слово; Наследник; К демократической молодежи Америки: [Вершы] // Там жа. № 8; Тебе семнадцать лет: [Верш] // Сталин. молодежь. 17 марта; Наше слово: [Верш] // Там жа. 14 июля.

1951. Первомайский поселок: [Верш] // Сталин. молодежь. 1 мая; Баллада о детстве: [Верш] // Там жа. 1 июня; Библиотека и ее читатели // Там жа. 3 авг. / Сааўт. Н. Кіслік; Друзья: [Верш] // Там жа. 19 авг.; Три Зои: [Верш] // Там жа. 15 сент.; Студенты: [Верш] // Там жа. 28 окт.

1952. Сверстникам: [Верш] // Сов. Отчизна. № 3; «Не хочу, чтоб вновь далёко где-то...»: [Верш] // Там жа. № 4; Адрес дружбы: [Верш] // Там жа. № 6; Няўдалая паэма для дзяцей: [Рэц. на кн.: Валкадаеў П. Чандра. Мн., 1952] // ЛіМ. 20 снеж.; Прием в комсомол: [Верш] // Сталин. молодежь. 18 апр.; Доброе утро: [Верш] // Там жа. 1 июня; Первоклассники: [Верш] // Там жа. 31 авг.

1953. Мой день: [Верш] // Зорька. 23 окт.; Волнующая киноповесть // Сталин. молодежь. 22 февр.; Встреча друзей // Там жа. 15 апр.; «Каб шчасліва жыць» // Чырв. змена. 13 кастр.

1954. Младший брат: [Верш] // Сов. Отчизна. № 3; Отец: [Верш] // Там жа. № 4; Два брата: [Верш] // Зорька. 3 сент.; Стихи Ивана Шамова // Сов. Бел. 12 июня; На целинные земли: [Верш] // Сталин. молодежь. 2 марта; Боевая, дружная семья: [Верш] // Там жа. 19 марта; Школа мужества // Там жа. 15 июня; Первый подвиг: [Верш] // Там жа. 29 сент.; Первые встречи // Там жа. 30 сент.; Незаконный пассажир: Фельетон в стихах // Там жа. 20 окт.; «Сегодня случай на «Трехгорке...»: [Верш] // Там жа. 29 окт.; Карьера балаболки: Фельетон в стихах // Там жа. 21 нояб.; «Гарантии» и гарантия: Фельетон // Там жа. 5 дек.; Случай в трамвае: [Верш] // Там жа. 26 дек.

1955. День твоего рождения; Двое: [Вершы] // Сов. Отчизна. № 2; Переводчик-рифмоплетчик: [Верш] // Там жа. № 6; Фільм аб працоўнай дружбе // Звязда. 23 ліп.; Трэці зборнік // Там жа. 31 жн.; «Шчасце Андруса» // Там жа. 18 кастр.; Аповесць маладога пісьменніка // Там жа. 15 ліст.; Юнаму чытачу — сапраўдную паэзію // Там жа. 21 снеж.; Дерзай, пионерия!: [Верш] // Зорька. 23 июля; Дзве паэмы для дзяцей // ЛіМ. 3 снеж.; Минская баллада: [Верш] // Сов. Бел. 3 июля; Грозное оружие // Сталин. молодежь. 13 февр.; Брат героя: [Верш] // Там жа. 18 февр.; Во имя жизни // Там жа. 1 апр.; Сердце Ильича: [Верш] // Там жа. 3 апр.; Богатырские зерна: [Верш] // Там жа. 13 апр.; Костя «наказан» // Там жа. 17 июля; У меня такая служба: [Верш] // Там жа. 13 сент.; У партизанской могилы: [Верш] // Там жа. 15 сент.

1956. Сяброўская размова: [Рэц. на кн.: Кислик Н. Разговор с друзьями. Мн., 1956] // Полымя. № 10; Сердце Ильича: [Верш] // Сов. Отчизна. № 2; «Сакрэт» паэзіі. Агляд вершаў, паступіўшых у рэдакцыю // Звязда. 30 сак.; Радасці барацьбы // Там жа. 10 ліп.; Зноў няўдача... // Там жа. 8 вер.; Кіно народнага Кітая // Там жа. 6 кастр.; Праўдзіва і проста // Там жа. 13 снеж.; Праўдзівае і надуманае: (Па старонках зборніка «Нёман») // Там жа. 28 снеж.; Для маленькіх // ЛіМ. 16 чэрв.; Наш свет: [Верш] // Сов. Бел. 22 апр.; Внук дружинника: [Верш] // Сталин. молодежь. 10 янв.; «Под разноязычный веселый галдеж...»: [Верш] // Там жа. 6 апр.

1957. Ручей; «Все обнаружит точный вес...»; Близорукие; «Улыбаясь в седую бороду...»; Бессмертие: [Вершы] // Сов. Отчизна. № 3; Большевики Минска: Товарищ Опанский, Станислав Берсон: [Вершы] // Там жа. № 6; Мастацкі летапіс народнага жыцця // Звязда. 23 ліст. / Сааўт. В. Говар; Рассказы о Минске [Раздзел з паэмы]: При царе; Домик I съезда РСДРП;

Станислав Берсон; Товарищ Опанский // Зорька. 15, 22, 29 июня; Народная милиция: [Раздзел з паэмы] // Там жа. 13 июля; Песня ад сэрца: [Рэц. на кн.: Гілевіч Н. Песня ў дарогу. Мн., 1957] // ЛіМ. 6 крас.; Гумар нашых сяброў // Там жа. 22 чэрв.

1958. Адрес дружбы; Младший брат; «...Сегодня дубраву ночной ветерок...»; День твоего рождения; Корнет лейб-гвардии: [Вершы] // Падарунак. Мн.; Думкі аб кнізе таварыша: [Рэц. на кн.: Вольскі А. Водбліскі далёкіх маякоў. Мн., 1958] // Полымя. № 9; У дарозе; Рамонкі; Мы з мілым размінуліся; «Ад'язджаем. Ну, бывай здаровы...»: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 7; Сорок лет назад: [Верш] // Сов. Отчизна. № 6; «Такое каханне» // Звязда. 21 жн.; Поп и дьяк: По народным мотивам: [Вершы] // Знамя юности; 17 июня; В театре имени Купалы: [Верш] // Сов. Бел. 25 мая; Комбриг Фабрициус: [Верш] // Там жа. 24 июля.

1959. На парозе сапраўднай літаратуры: Па старонках абласных літаратурных альманахаў // Маладосць. № 7; Паўтарэнне пройдзенага: [Рэц. на кн.: Гілевіч Н. Прадвесне ідзе па зямлі. Мн., 1959] // Полымя. № 12; Над миром небо...: [Верш] // Во славу Родины. 4 окт.; Будні літаратурнага жыцця // Звязда. 2 крас.; Нашы універсітэты // Там жа. 9 чэрв.; Нязведаныя шляхі і збітыя сцежкі // Там жа. 9 жн.; Паэзію імітыраваць нельга // Там жа. 1 вер.; Слон і зубр: [Верш] // Зорька. 9 мая; Весна великой семилетки: [Верш] // Сов. Бел. 1 мая; 14 сентября 1959 года: [Верш] // Там жа. 15 сент.

1960. Гісторыя вёскі Жукаўка // Голас Радзімы. № 86 / Сааўт. Б. Стральцоў; Неабходна пачуццё вышыні: [Рэц. на кн.: Паўлаў У. Узлётная паласа. Мн., 1960] // Маладосць. № 12; Новые стихи: Вступая в годы зрелости; «Весна в ручьях полощется...»; Две бабушки // Неман. № 3; Інтэлігентнасць — якасць не прыроджаная // Звязда. 10 студз.; Давер'ем гледача трэба даражыць! Аб кінафільме «Каханнем трэба даражыць» // Там жа. 7 лют.; Пісьменнік і сямігодка: Рэпартаж з Пленума праўлення Саюза пісьменнікаў БССР // Там жа. 25 лют.; У памятника Марату: [Верш] // Зорька. 30 янв.; Человек на броневике: [Верш] // Сов. Бел. 22 апр.; Солдаты вернутся домой: [Верш] // Там жа. 16 июня; Мечта: [Верш] // Там жа. 15 июля; Наш дом Земля...: [Верш] // Там жа. 28 сент.; Солдаты вернутся домой: [Верш] // Там жа. 16 нояб.

1961. «И оживают памятные даты...»: [Верш] // Вянок дружбы. Мн.; Сын земли: [Верш] // Неман. № 3; Сын Земли. Юрию Гагарину: [Верш] // Во славу Родины. 21 апр.; Ты родная дачка, Наташа! // Звязда. 24 сак.; Усміхніцеся людзям: Нарыс // Там жа. 2 крас.; Пад адным дахам: Заметкі публіцыста // Там жа. 13 мая; Пра тых, хто адыходзіць у нябыт // Там жа. 16 ліп.; На парозе...: Нарыс // Там жа. 31 снеж.; Высокое напряжение: [Верш] // Сов. Бел. 17 сент.

1962. Справаздача за камандзіроўку: [Рэц. на кн.: Нядзведскі У. У лясной старане. Мн., 1962] // Беларусь. №7; Паэзія ў вайсковых пагонах: [Рэц. на кн.: Ефимов Ф. Армия. М., 1962] // Маладосць. № 6; Хлеб: [Верш] // Неман. № 1; Новые стихи: Моя Земля неповторима; Через четверть века; Память; «Тонкий луч, как острый скальпель...»; «Водопровод — большое благо...» // Там жа. № 5. Рэц.: Бурьян Б. Книги нет и — книга есть // Знамя юности. 24 нояб.; Шчодрае сэрца: [Рэц. на кн.: Гаўрусёў С. Шчодрасць. Мн., 1962] // Полымя. № 5; Крыніца і парушынкі: [Рэц. на кн.: Пысін А. Сонечная паводка. Мн., 1962] // Там жа. № 7; Атланты; Память; Приходит восемнадцатая осень...: [Вершы] // Во славу Родины. 5 авг.; Третий: [Верш] // Там жа. 12 авг. / Сааўт. Д. Сімановіч; Атланты: [Верш] // Знамя юности. 28 февр.; Возвращение к человеку; Будний день; Ответ анониму; «Барахтаюсь, силы теряю...»; «Взяв однажды свое начало...»; «А я в любой поверю вымысел...»; Песни Окуджавы; Синица в руке: [Вершы] // Там жа. 29 нояб.; Ад Хабараўска да Находкі // ЛіМ. 27 ліп.; Вечны агонь праўды // Там жа. 7 снеж.; Звонок из юности: Белгосуниверситету 40 лет: [Верш] // Сов. Бел. 2 июня.

1963. Мир, пробужденный зовом ранним: Новые стихи Аркадия Кулешова // В мире книг. № 2; Из новой книги: Мой командир Гайдар; Поет магнитофон; В Татарском проливе: [Вершы] // Неман. № 3; Пераадольваючы сілу інерцыі: [Рэц. на кн.: Хведаровіч М. Перазвон бароў. Мн., 1962] // Полымя. № 2; На зорным небе паэзіі: [Рэц. на кн.: Дзяргай С. Чатыры стыхіі. Мн., 1962] // Там жа. № 4; Поплеч з намі // ЛіМ. 2 крас.; Памятник товарищу Гримау: [Верш] // Сов. Бел. 23 апр.; Товарищ командир: [Верш] // Там жа. 26 мая; В кадре и за кадром // Там жа. 8 июня.

1964. З вечнай крыніцы: [Рэц. на кн.: Барадулін Р. Нагбом. Мн., 1963] // Беларусь. № 1; Культура пісьменніка: [Рэц. на кн.: Брыль Я. Роздум і слова. Мн., 1963] // Там жа. № 6; Суровая память: [Рэц. на кн.: Мірскі М. «...Бягом марш!». Мн., 1963] // Полымя. № 2; Слова — як хлеб надзённы: [Рэц. на кн.: Куляшоў А. Выбраныя творы ў двух тамах. Мн., 1964] // Там жа. № 11; Успамін над суровымі старонкамі // ЛіМ. 21 лют.; Там, далёка за гадамі // Там жа. 1 мая; Живи, мой лес!: [Верш] // Сов. Бел. 2 июля.

1965. Три рассказа: Кто стрелял?; Просто случай; За одним столом // Неман. № 2; Попел ахвяр стукае ў сэрцы: Амністыі не будзе! // ЛіМ. 5 лют.; Імя на абеліску // Там жа. 30 крас.; Невероятная смерть: (Из цикла «Партизанские рассказы») // Сов. Бел. 16 нояб.

1966. Новые рассказы: Ни минуты раскаяния; Невероятная смерть; Ночь для одиночества // Неман. № 1.

1967. Пародии и эпиграммы // Неман. № 1; Эвтаназия: Рассказ // Там жа. № 7.

1968. Сваё праз чужое: [Рэц. на кн.: Купрэеў М. Непазбежнасць. Мн., 1967] // Маладосць. № 3; Рыжая обезьяна: Фантастич. рассказ // Неман. № 4; Два рассказа: Дон Базилио; Старушка из Погожева // Там жа. № 9; На пачатку маладосці мілай: [Рэц. на кн.: Вярба В. Белыя пісьмы. Мн., 1967] // Полымя. № 4.

1969. Узнагарода: [Апавяданне] // Вясёлка. № 6; Искупление: (Рассказ) // Неман. № 4; Мужная праўда: [Рэц. на кн.: Пташнікаў І. Тартак. Мн., 1968] // Полымя. № 1; Вясновы вецер рэвалюцыі: [Рэц. на кн.: Вялюгін А. Вецер з Волгі. Мн., 1968] // Там жа. № 4.

1970. Песня Белой Руси: [Рэц. на кн.: Бичель-Загнетова Д. Белая Русь: Стихи и поэмы / Пер. С. Кузнецова. М., 1969] // Неман. № 9; Купель: (Рассказ) // Там жа. № 11; На стрыжні Нёмана: Лірыч. рэпартаж // ЛіМ. 18 вер.

1971. Первая молния: Повесть // Юность. № 7; Абуджаны ўспамін хвалюе сэрца // ЛіМ. 5 лют.; Думкі пра мікрараён // Там жа. 30 ліп.

1972. После долгой разлуки: Рассказ // Вокруг света. № 7; Не погаси свечу: Рассказ // Неман. № 9; Давайце возьмем і казку... // ЛіМ. 10 сак.; Дзесяць хвілін у лесе // Там жа. 12 мая; Пралог аповесці «На ціхім хутары» // Там жа. 2 чэрв.

1973. Пламя бушует рядом // Знамя юности. 3 янв.; Партизанский бор: [Верш] // Там жа. 14 нояб.

1974. Партизанский бор: [Верш] // За тебя, Беларусь. Мн.; Сёння разведка — заўтра шырокі фронт // Хрэстаматыя па гісторыі беларускай савецкай публіцыстыкі. Мн. / У сааўт.; Выстраданное и поверхностное: [Рэц. на кн.: Саченко Б. Встреча с человеком. М., 1973] // Лит. обозрение. № 6; Не будем спешить с приговором // Знамя юности. 29 авг.

1976. Надзённы клопат: [Рэц. на кн.: Макаль П. Дотык да зямлі. Мн., 1975] // Беларусь. № 5; Апазнавальныя знакі таленту: [Рэц. на кн.: Далідовіч Г. Цяпло на першацвет. Мн., 1976] // Маладосць. № 10.

1977. З-пад вечнага карэння: [Рэц. на кн.: Бічэль-Загнетава Д. Ты — гэта ты. Мн., 1976] // Беларусь. № 1; Яснасць душы і сэрца // Маладосць. № 9; Яго вогненная сцяжына: Нарыс // ЛіМ. 6 мая; Суровым штрыхам // Там жа. 27 мая.

1978. Перад старымі палотнамі // Беларусь. № 10; Дела житейские, осмысление жизни: [Рэц. на кн.: Ждан О. В гостях и дома. М., 1977; Яго ж. Знакомый. Мн., 1977] // Неман. № 9; Памяці таварыша // ЛіМ. 22 снеж.; «...Горад, што ў цэнтры кантыненту» // Там жа. 29 снеж.

1979. Строки разных лет: Читая «Книгу про бойца»; Эпилог Дон Кихота; Опыт белого стиха: [Вершы] // Дзень паэзіі — 79. Мн.; На полях прозы: «Подумал я о той вселенной...»; Порог весны; Видение; Книга;

Воспоминание; «Река давно ушла в пески...»; «Вот справочник СП...»; О короле, шуте и прочих; «Старалось солнце миллиарды лет...»: [Вершы] // Неман. № 4.

1980. Не сбросит книга ига...; [Верш] // Гимн книге. Мн.; Беларускія вершы: «Дзве мовы ў мяне...»; Успамін; Памяць сорак трэцяга года; У роднай хаце; Радаслоўнае; Час; Скарб // Дзень паэзіі — 80. Мн.; Малюнак каляровымі алоўкамі: Апавяданне // Бярозка. № 2; Так наколдовала история: [Рэц. на кн.: Бородулин Р. Белая яблоня грома. Мн., 1979] // Лит. обозрение. № 8; Успамін на вуліцы Варвашэні; «Нешта здарылася са зрокам...»; «Мароз ажно займае дух...»: [Вершы] // Маладосць. № 11; Старонкі аўтабіяграфіі: [Верш] // ЛіМ. 8 лют.; Балада пра хлапчукоў; Згадка: [Вершы] // Там жа. 8 жн.

1981. Трудные характеры хороших людей: [Рэц. на кн.: Круль М. Лунная Лошадь. Мн., 1980] // Неман. № 7; Человек и библейские заповеди: [Верш] // Там жа. № 10.

1982. Памяці Анатоля Астрэйкі: [Верш] // Дзень паэзіі — 82. Мн.; Дзяды; Бабулі; Памяці бацькі: [Вершы] // Маладосць. № 1; Мара пра Беларусь: [Нарыс] ЛіМ. 19 сак.

1983. Некалькі думак пра пераклад // Братэрства. Мн.; Крэда: [Верш] // Дзень паэзіі — 83. Мн.; Разгадаць тайну слова // Лит. обозрение. № 9; З «Новага сшытка»: Балада ўдзячнасці; Цяжкі ўспамін; Дзея летняга дажджу; Позірк на двайную зорку; У старым Прадмесці: [Вершы] // ЛіМ. 25 лют.; Песня пра партызанскую маладосць; Партызанскі музей; Песня пра вечную падзею; Песня трывогі; Песенька пра белую варону; Песенька на антычную тэму: [Вершы] // Там жа. 4 ліст.

1984. Франтавое пісьмо; «Быў я хлопчык маленькі...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 84. Мн.; Памяць сорак трэцяга года: [Верш] // За цябе, радзіма! Мн.; [Віншаванне з 50-гадовым юбілеем К. Шэрмана] // Беларусь. № 11; Полымя вёскі Доры: [Верш] // Маладосць. № 6; Зарницы вечного огня: Операция «Багратион»; «Время сорок страниц отлистало...»; Фотография; Репортаж; «Четырнадцатилетний шпингалет...»: [Вершы] // Неман. № 7.

1985. Партызанскі музей: [Верш] // Воляй азорыцца свет. Мн.; У дазоры; У музеі; Балада пра партызанскую маладосць; Полымя вёскі Доры: [Вершы] // Партызаны, партызаны... Мн.; Родник единый // Лит. обозрение. № 3; З новай кнігі: Цішыня; Успамін пра горкую радасць; Вясна; Восень: [Вершы] // Маладосць. № 11; Не раб, не соперник — друг: [Рэц. на кн.: Хелемский Я. Четыре мастера. Мн., 1984] // Неман. № 1; [Рэц. на кн.: Дракохруст А. Сквозное ранение. Мн., 1984] // Новый мир. № 5; Урок // Полымя. № 6; ...Суровый мальчик тот во сне и наяву мне предъявляет счет за то, как я живу: [Інтэрв'ю] // Рабочая смена. № 5; К ордену Отечественной войны: [Верш] // Знамя юности. 8 мая; Мовай крыві: Адказ майму крытыку ў Мюнхене; Песня; Саракавыя саракавіны; Няўжо?; Малітва да кахання; Спроба самаацэнкі: [Вершы] // ЛіМ. 25 студз.; Прымаючы ордэн Айчыннай вайны; На матыў старадаўняе песні; Сюжэт: [Вершы] // Там жа. 9 мая; Дзеяслоў жыцця; Памяці Саманты Сміт; Настальгія; Вальс-успамін: [Вершы] // Там жа. 13 вер.

1.4.

Граховский С. Вася Веселкин летит на Луну: Стихи / С бел. Мн., 1962; Мн., 1965.

Корбан В. Про животных и зверей: Стихи / С бел. Мн., 1966.

Недведский В. Ребята из второго корпуса: Повесть / С бел. Мн., 1966.

Гаврусев С. Отправление в полет: Стихи / С бел. М., 1967.

Платнер А. Магазин игрушек: Стихи / С евр. Мн., 1967.

Гурло М. Наши птицы / С бел. Мн., 1968.

Гарсия Маркес Г. Осень патриарха: Роман / С исп. М., 1978 / Сааўт. пер. К. Шэрман.

Запах меда: Стихи / С бел. Мн., 1986. (Книга переводчика).

Велюгин А. Янка Брыль: [Фотаальбом] / С бел. Мн., 1987.

Быков В. Облава: Повести / С бел. М., 1991.

1951. Пысин А. Кремень: [Верш] / С бел. // Сталин. молодежь. 14 марта / Сааўт. пер. А. Сурскі.

1954. Трус П. Жатва: [Верш] / С бел. // Сов. Отчизна. № 4; Макаль П. Дума о тебе: [Верш] / С бел. // Сталин. молодежь. 17 окт.

1955. Гаврусев С. Молодость; На берегу Байкала: [Вершы] / С бел. // Сталин. молодежь. 15 сент.

1957. Огнецвет Э. Над рекой Лиелупе: [Верш] / С бел. // Зорька. 17 авг.; Ягож. Мать желает мира: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 8 марта; Ставер А. Дорогой отцов: Отрывок из поэмы / С бел. // Там жа. 3 нояб.

1958. Колесник И. Моя молодость: [Верш] / С бел. // Знамя юности. 27 февр.; Огнецвет Э. Мать желает мира: [Верш] / С бел. // Зорька. 31 мая; Гаврусев С. И солнцу стало веселей: [Верш] / С бел. // Комс. правда. 31 дек.; Танк М. Наш хлеб: [Верш] / С бел. // Сел. х-во. 19 янв.; Вольский А. Юность: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 11 февр.; Танк М. Привет тебе, край мой!: [Верш] / С бел. // Там жа. 4 дек.

1959. Звонак А. Памятник Ленину; Разговор по душе: [Вершы] / С бел. // Сов. Отчизна. № 2; Приходько П. Родной край; Твой сектор: [Вершы] / С бел. // Во славу Родины. 18 окт. / Сааўт. пер. К. Цітоў; Нехай Р. Партии родной: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 14 янв.; Зарицкий А. О высоте: [Верш] / С бел. // Там жа. 6 нояб.

1960. Граховский С. Огонек в ночи: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 15 апр.; Огнецвет Э. Над портретом: [Верш] / С бел. // Там жа. 23 апр.; Киреенко К. Гром: [Верш] / С бел. // Там жа. 13 марта.

1961. Шаховец В. Место в жизни: Повесть / С бел. // Шаховец В. Место в жизни. Мн.; Белевич А. Коммунистам: [Верш] / С бел. // Неман. № 5; Киреенко К. Крылья Гагарина: [Верш] / С бел. // Во славу Родины. 16 апр.; Граховский С. Веселкин летит на Луну: [Верш] / С бел. // Зорька. 15, 22 июля.

1962. Шушкевич С. Янка Купала: [Верш] / С бел. // Неман. № 4; Кирошенко Н. У памятника Карлу Марксу; Есть мраморные глыбы; Земля; Ракета; Гроза; Задира: [Вершы] / С укр. // Во славу Родины. 12 авг.; Лось Е. «Вся жизнь моя — задача за задачей...»; «Я самая богатая на свете!..»; Макаль П. Площадь победы: [Верш] // С бел. // Там жа. 30 сент.

1964. Мальтинский Х. Лирика: «Благодарить? Да ты, как в сказке...»; На берегу моря; «Вот белый камень...»; «Глубокой ночью...»; Обойма; «Один и тот же двадцать лет подряд...»; «На улицу упали свет и тень...»; «Травинка тонкая...»; «Глядишь ли ангелом примерным...»; «На жарком песке...»; «В тебе так много обаянья...»; «Пропало солнце...»; Гололед; «Сейчас, когда сижу...»: [Вершы] / С евр. // Неман. № 2 / Сааўт. пер. Ф. Яфімаў; Хадыка В. «Штандар червоный...»; Гармонист; «В чащобе пущи...»; Затишье, Из цикла «Песни с юга»: [Вершы] / С бел. // Неман. № 6; Мальтинский Х. Два подарка: [Верш] / С евр. // Зорька. 4 янв.; Буравкин Г. Безымянные высоты: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 1 нояб.

1965. Колас Я. Свидетель дядьки Мартина; Народные шутки; Чаусский М. В чем дело, бабушка?: [Апавяданні] / С бел. // Белорусский юмор. Мн.; Вольский А. Красная звезда; Мой брат; Юнга; Первоклассники; Тридцать телеграмм; Что за гром?; Как пропал один башмак; Портниха: [Вершы] / С бел. // Вольский А. Куда плывут кораблики. Мн.

1966. Лось Е. Лирика: «Мы громко прославляем наше...»; На море туман; Династия; «Я хотела так мало...»; Бабье лето; «Кручина выльется слезами...»: [Вершы] / С бел. // Неман. № 3; Сафьян З. Ключ следствия: Повесть / С пол. // Неман. № 6—8 / Сааўт. пер. П. Стэфановіч.

1967. Огнецвет Э. Гроза над Сожем: Поэма / С бел. // Огнецвет Э. Будем дружить. Мн.; Гаврусев С. «Я видел чудо-города...»; «Когда б луна не глянула в окно...»: [Вершы] / С бел. // Знамя. № 4; Гилевич Н. Как я стал болельщиком: [Верш] / С бел. // Неман. № 5; Лужанин М. «Над зеленой волною...»: [Верш] / С бел. // Там жа. № 6; Дер-

гай С. Сказка: [Верш] // Там жа. № 9; Гаврусев С. Отправление в полет: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 15 апр.; Огнецвет Э. Как переводится музыка: [Верш] / С бел. // Там жа. 1 июня.

1968. Шушкевич С. Лирика: «Из дальней дали я домой летел...»; «А у нас сентябрь зовется вераснем...»; «Я на рассвете вышел из села...»: [Вершы] / С бел. // Неман. № 2.

1969. Колас Я. Свидетель дядьки Мартина; Народные шутки; Чаусский М. В чем дело, бабушка?: [Апавяданні] / С бел. // Белорусский юмор; Мн.; Буравкин Г. Воспоминание о ночлеге; «Я в тихий лес вхожу, как будто в хату...»; «Убегают парни в города...»; Родная хата; «Вдоль дороги гудят столбы...»: [Вершы] / С бел. // Юность. № 9.

1970. Дергай С. Ой, беда соловью, беда!..; Туча; «Ветер, ветер...»: [Вершы] / С бел. // Неман. № 3; Буравкин Г. В чистой деревенской синеве: [Верш] / С бел. // Огонек. № 39.

1972. Бородулин Р. Вересняночка: [Верш] / С бел. // Песнь любви. М. Т. 2.; Танк М. Заячий дом: [Верш-казка] / С бел. // Танк М. Светлячок. Мн.; Бойка В. Слова пасля смерці: Аповесць / З укр. // Маладосць. № 5—8.

1973. Танк М. Заячий дом: [Верш] / С бел. // Танк М. Светлячок. Мн.; Шаховец В. Место в жизни: Повесть / С бел. // Шаховец В. Повести. Мн.

1975. Гаврусев С. Стяг Брестской крепости: [Верш] // Рэха ў граніце. Мн.; Астрейка А. Колокола Хатыни; Белевич А. Боль и гнев; Грахоўский С. Аисты; Гречаников А. От Хатыни до Шипки; Клевко Г. Жалоба хатынских детей; Лукша В. Хатынский реквием; Лепешкин В. Осень в Хатыни; Прануза П. «Ах, жаворонок!..»; Федюкович М. Живые тени / С бел.; Забашта Л. Хатынский триптих / С укр.; Германов А. Колокола совести; Давыдков И. Белорусская деревня Хатынь; Зидаров Н. Вечера в Хатыни; Лоптонев С. In memoria / С болг.; Шульцайте В. Хатынская тетрадь / С лит.: [Вершы] // Слушайте — Хатынь!.. Мн.; Аслёзаў С. Выбух на досвітку: Аповесць / З рус. // Маладосць. № 4—5.

1976. Стрельцов М. Смоление вепря: [Апавяданне] / С бел. // Рассказы советских писателей. М.

1977. Бородулин Р. Твои летели письмена...: [Верш] // Песнь о книге. Мн.; ГарсияМаркес Г. Осень патриарха: Роман / С исп. // Неман. № 5—7 / Сааўт. пер. К. Шэрман.

1978. Стрельцов М. Смоление вепря: [Апавяданне] / С бел. // Стрельцов М. Журавлиное небо. М.; Дергай С. Люди добрые, я жду вас, приходите!; «Девушка...»; «Песня...»; Патруль; Парадокс; Калинка; «Люди добрые, я жду вас...»; «Гляжу в окно на третную зелень...»: [Вершы] / С бел. // Неман. № 7; Астрейка А. Зеленая крепость; Бровка П. «Язык труда разноголосый...»; Бородулин Р. Шапка; Гилевич Н. «Край мой белорусский, край!..»; Вертинский А. На склоне лета: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 12.

1979. Копылович М. Марья из Хаток: Рассказ / С бел. // Неман. № 6.

1980. Бровка П. Всегда со мной; Бородулин Р. Азбука земли: [Вершы] / С бел. // Гимн книге. Мн.; Макаль П. Пуля и человек; Лица: [Вершы] / С бел. // Москва. № 11; Кан Хюи. Взгляд на страну, протянувшуюся длинной лентой; Суан Шань Нгуен. Строим ГЭС на Черной реке; Те Хана. Новые стихи о старой реке; Лам Тхи Ми За. Мы верим своим рукам: [Вершы] / С вьет. // Неман. № 2; Жук А. В чужом пиру...: Рассказ / С бел. // Там жа. № 3; Зуенок В. Солнечный огонь: Поэма / С бел. // Там жа. № 4; Макаль П. Глоток березового сока: [Верш] / С бел. // Огонек. № 21 / Сааўт. пер. Б. Спрынчан; Бровка П. Советский человек: [Верш] / С бел. // Юность. № 8.

1981. Буравкин Г. «Подслеповата и горбата...»; «Я в тихий лес вхожу...»; Подвода катит через площадь; Воспоминание о ночлеге; «Убегают парни в города...»; «Мы не находим песен дома...»; «Вдоль дороги гудят столбы...»: [Вершы] / С бел. // Буравкин Г. Верю полдню. М.; Гарсия Маркес Г. Осень патриарха. // Гарсия Маркес Г. Сто лет одиночества; Осень патриарха; Полковнику никто не пишет; Палые листья. Кишинев / Сааўт. пер. К. Шэрман; [Верш] / С бел. // Ода Узбекистану. Ташкент; Брыль Я. Был и остался; После букваря; Рассказы из цикла воспомин. «Немного о вечном» / С бел. // Неман. № 4; Лукша В. «Родился ребенок...»; Песня о Дальве; «Пахнет почва горячим подом...»; Осенние краски Горыни; Наш путь: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 6; Осипенко А. Неприкаянный молодик: Роман / С бел. // Там жа. № 8.

1982. Брыль Я. Сергей: Рассказ / С бел. // Дружба народов. № 10; Танк М. Во чистом поле; Бородулин Р. Партизанка; Салтук О. В день Победы; Бондарь Т. Февраль 1945; Макаль П. Учит батька меня пахать: [Вершы] / С бел. // Звезда Востока. № 10; Бородулин Р. В корне человечества; Вечность; «Небо почернелое кромсают...»; «Ты идешь горделиво ступая...»: [Вершы] / С бел. // Лит. Азербайджан № 10 / Пер. у сааўт.; Корженевская Г. Странный мальчик; О чем подумалось в бессонницу: [Вершы] / С бел. // Неман. № 2; Огнецвет Э. Анастасия Куприянова; «Дни в декабре короче и короче...»; Отзвук: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 3; Бородулин Р. Рождался день: Поэма / С бел. // Там жа. № 4; Купала Я. С горя да с беды: [Верш] / С бел. // Там жа. № 7; Колас Я. Тучки; Песняру; Моя земля: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 11; Брыль Я. Черным и белым: Рассказ / С бел. // Лит. Россия. 12 марта; Бородулин Р. Рождался день: Поэма / С бел. // Сов. Бел. 23 апр.; Гилевич Н. «И денно и нощно суровою правдою...»; «Привет тебе, лесное озерцо!..»; «Простите мне, березы, сосны, клены...»; «А уж был бы счастлив — нет счастливей...»; «За тысячи верст от тебя и от отчего края...»; «У сада, где темнели липы с кленами...»: [Вершы] / С бел. // Там жа. 2 июня; Колас Я. «...Звенела даль певучею струною...»: [Верш] / С бел. // Учит. газ. 2 нояб.

1983. Мартинович П. Торжественный марш; Течение: [Вершы] / С бел. // Неман. № 6; Миско Я. Быльем не поросло: Документ. повесть / С бел. // Там жа. № 11; Приходько П. Мамаев Курган: [Верш] / С бел. // Во славу Родины. 13 марта.

1984. Танк М. Цветные карандаши: [Верш] / С бел. // Хрестоматия по детской литературе. М.; Матяш Н. Баллада мечты; Баллада памяти; Сумерки; Песни: [Вершы] / С бел. // Неман. № 3; Шерман К. Дождь в Королищевичах: [Фрагменты з паэмы] / С исп. / Сааўт. пер. П. Грушко; Стрельцов М. «Погожим днем стою на круче...»; Жалейка; «А может ждал я этого звонка?..»; «Октябрь багрянцем листья метит...»; «Разбуди меня рано-раненько...»; Осенний мотив; Антиподы; Вместо сонета; «Веселый месяц Лютый...»; «Сиюминутной темой удручен...»: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 10.

1985. Бородулин Р. Вересняночка; Кепка; Белорусь; Батин урок; Притяженье Витебской земли; Вечно шумные сосны Прибалтики; Азбука земли; В кроне человечества; Партизанка; Небо твоих очей; Рождался день: [Вершы] / С бел. // Бородулин Р. Избранное. М.; Брыль Я. Сергей: Рассказ / С бел. // В рабочем порядке. М.; Гаврилов Л. Молодой месяц; Сож; Поэту; Разговор с профессором; Вечером; Совершеннолетие: [Вершы] / С бел. // Кровью сердца. Мн.; Лукша В. Заклятье; Шамшали: [Вершы] // Партизанская слава. Л.

1.5.

На балгарскую мову. Последната крава: Разказ / Прев. М. Димитрова // Нар. младеж. 1969. 20 дек.

На беларускую мову. Таварыш Апанскі: [Верш] / Пер. С. Гаўрусёў // Чырв. змена. 1957. 22 вер.; Сэрца Ільіча: [Верш] / Пер. С. Гаўрусёў // ЛіМ. 1958. 25 студз.; Вяртанне да чалавека: [Верш] / Пер. П. Макаль // ЛіМ. 1962. 30 ліст.; Ніва. 1962. 9 снеж.; Анты под: [Верш] / Пер. Г. Бураўкін // Полымя. 1963. № 1; Ноч для адзіноты: Апавяданне / Пер. М. Стральцоў // Там жа. 1965. № 12; Тры апавяданні: Выпадковы стрэл; Незвычайная смерць; Бабулька з Пагожава / З рус. Пер. аўт. // Там жа. 1969. № 10.

На нямецкую мову. P. S. / Übers. H. Schnitke // Sowjetliteratur. 1975. H. 12.

На польскую мову. Świeca nie zgasła / Tł. M. Dolińska , , Lit. Radz. 1973. Nr 6; Jeden koń / Tł. E. Wasilewska // Lit. Radz. 1975. Nr 6; Jeden koń mechaniczny / Tł. K. Witwicka // Czemu równa się x. Warszawa, 1976; Pamięci Samanthy Smith / Tł. L. Brzozowska // Czerw. Szt. 1985. 26 wrześ.

На таджыкскую мову. Хамранги инкилоб: [Апавяданне] / Тарч. Т. Гафурова // Пионери Точикистон. 1974. 8, 13, 17 нояб.

На эстонскую мову. Kapard / Tlk. A. Gross. // Kultuur ja Elu. 1970. Nr 2.

1.6.

Первая встреча: Стихи. Мн., 1989 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Барай А. У кадры — зямля палеская // ЛіМ. 1974. 14 чэрв.; Бечык В. Назва шмат абяцала... // Там жа. 1961. 20 студз.; Бойка У. Каб у кожным акне — па сонцу // Там жа. 1963. 6 жн.; Валянціну Тарасу — 50 // Там жа. 1980. 8 лют.; Гілевіч Н. Навошта пісаць лісты // Там жа. 1960. 27 студз.; Кавалёў П. Клапатліва выхоўваць літаратурную моладзь // Полымя. 1954. № 9; Крупеня Я. Справа ўсіх // Наст. газ. 1977. 5 студз.; Ягож. Экран вядзе дарогамі вайны // Звязда. 1985. 26 студз.; Марціновіч А. Вытокі // ЛіМ. 1985. 23 жн.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981.

На рускай мове. Адамович А. Испытание на человечность // Тарас В. Прощальные костры. Мн., 1980; Брондобовская Л. Под знаком человека... // Знамя юности. 1982. 20 апр.; Приходько В. Живое сердце поэзии // Неман. 1965. № 2.

2.4.

На беларускай мове. Бондар Т. «...Нястомна Вадалей...»: (Валянціну Тарасу): [Верш] // Бондар Т. Чырвоны месяц года. Мн., 1985; Макарэвіч В. «Калі мяне нядобрай лаянкай...»: [Верш] // Макарэвіч В. Вогненная камета. Мн., 1963. *У. М. Ларчанка.*

ТАРАС НІНА

Тарас Ніна Міхайлаўна [псеўд. М. Якімава; крыпт. Н. Т.; н. 2(15).5. 1916, в. Заполле Навагрудскага пав. Мінскай губ., цяпер Навагрудскі р-н Гродзенскай вобл.], паэтэса. Член СП Беларусі з 1940.

З сям'і малазямельных сялян. Бацька, Міхаіл Адамавіч, быў кваліфікаваным сталяром, падрабляў на хлеб, наймаючыся на будоўлю млыноў, рамонт мастоў, малатарняў. Маці, Антаніна Сямёнаўна, займалася сялянскай працай. Пачатковую адукацыю Н. Тарас атрымала ў местачковай польскай школе. Потым вучылася ў Навагрудскай (1930—34) і Віленскай (1934—36) беларускіх гімназіях. Пасля сканчэння гімназіі (1936) жыла ў Вільні. Пісала вершы, рыхтавалася да паступлення ва універсітэт, была цесна звязана з рэвалюцыйным падполлем. Пасля масавых арыштаў у Вільні вярнулася да бацькоў у вёску. У 1938 пераехала ў Ліду, дзе і сустрэла прыход Чырвонай Арміі. Працавала літработнікам у рэдакцыі раённай газеты «Уперад». Выбіралася дэпутатам Лідскага гарадскога Савета. У пачатку Айчыннай вайны жыла ў бацькі ў в. Заполле, пасля вярнулася ў Ліду. У 1943—44 была сувязной партызанскага атрада імя Катоўскага брыгады імя Дзяржынскага. У 1944—45 — супрацоўніца газеты «Уперад». З вясны 1945 у Мінску, працавала стыльрэдактарам Дзяржвыдавецтва БССР. У 1947 паступіла на завочнае аддзяленне БДУ, але па сямейных абставінах хутка пакінула вучобу. З 1951 літработнік газеты «Піянер Беларусі», у 1953—54 літкансультант рэдакцыі газеты «Звязда». Пасля сканчэння ў 1957 Вышэйшых літаратурных курсаў у Маскве перайшла на творчую работу. Узнагароджана ордэнам Айчыннай вайны 2-й ступені, Ганаровымі Граматамі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР і Вярхоўнага Савета Літоўскай ССР, медалямі.

Першыя вершы Н. Тарас «Туды, туды душа ўзлятае...» і «Звіні, песня мая...» надрукаваны ў 1936 у газеце «Наша воля» ў Вільні. Выдала звыш дзесяці паэтычных зборнікаў. Яе творчасць вылучае вера ў жыццё, у лепшую будучыню. Як адзначае сама паэтэса, яна «імкнецца пісаць вершы на актуальныя свайму часу пытанні». Дзецям адрасаваны кніжкі Н. Тарас «Казкі пра абавязкі», «Наш бор». У вершах, напісаных ёю ў апошні

час, закранаюцца тэмы міру і вайны, шчасця і любові, выказана вера ў перамогу сіл дабра над злом. Паэтэсе ўласціва тонкае адчуванне прыгажосці роднай прыроды, своеасаблівасці беларускай нацыянальнай культуры. Перакладае з польскай, рускай, украінскай моў. На вершы Н. Тарас І. Кузняцоў, І. Сушко і інш. напісалі песні.

Жыве ў Мінску.

А. М. Ненадавец.

Бібліяграфія

1.1.

Кветка шчасця: Выбр. вершы. Мн., 1958. Рэц.: Бярозкін Р. «Кветка шчасця» // Беларусь. 1959. № 7; Грахоўскі С. Са шчырай душой // Полымя. 1959. № 8; Кудраўцаў І. Праз суровыя выпрабаванні // ЛіМ. 1959. 25 ліп.

Пад белым яварам: Выбр. вершы. Мн., 1966. Рэц.: Анісковіч У. Плён гадоў // ЛіМ. 1967. 12 мая; Арочка М. Выбраныя вершы Ніны Тарас // Полымя. 1967. № 6; Соловей Л. По следам, опаленным временем // Сел. газ. 1967. 1 марта.

Праметэю прыйду пакланіцца: Вершы. Мн., 1981. (Б-ка бел. паэзіі). Рэц.: Кавалеўскі Л. Кнігапіс // ЛіМ. 1982. 12 сак.

1.2.

На ўсход ідучы...: Вершы. Мн., 1940. Рэц.: І. П. // Полымя. 1941. № 1; Кавалёў Д. «На ўсход ідучы» // Гомел. праўда. 1940. 30 снеж.; Левін Н. Вера ў жыццё // ЛіМ. 1940. 14 вер.; Шарапов А. // Сов. Бел. 1940. 23 окт.; Шкраба Г. «На восток идя...» // Сталин. молодежь. 1940. 26 окт.; Шырма Г. На Усход ідучы // Вольная праца. 1941. 8 лют.; Głowacki T. Idąc na wschód // Szt. Woln. 1940. 28 grud.

Суніцы: [Вершы]. Мн., 1946. Рэц.: Вераснёвы М. Новая кніга вершаў Ніны Тарас // Чырв. змена. 1947. 25 сак.; Вялюгін А. Вершы Ніны Тарас // Полымя. 1947. № 2; Глозман В. Освобождённый голос // Сталин. молодежь. 1948. 7 марта; Кудраўцаў І. На старых сцежках // ЛіМ. 1947. 15 сак.

Вершы. Мн., 1952. Рэц.: Антонаў С. Паэзія калгаснай вёскі // Беларусь. 1952. № 12; Гамолка М. Новая кніга паэтэсы // ЛіМ. 1952. 19 ліп.

Казкі пра абавязкі: Вершы. Мн., 1955. Рэц.: Жыжэнка В. Дзве кніжкі вершаў для маленькіх // Беларусь. 1955. № 10; Палатава Р. Казкі пра абавязкі // ЛіМ. 1955. 3 вер.

Наш бор: Вершы. Мн., 1968.

У тапаліную замець: Вершы. Мн., 1976. Рэц.: Лойка А. «Тут рука дрыжэла ў хваляванні...» // Полымя. 1977. № 2.

Праз вятры-завеі: Вершы. Мн., 1986.

1.3.

1936. «І расцвітала па вёсках»: [Верш] // Бел. летапіс. № 1; Ночкаю зоры...: [Верш] // Летапіс ТБШ. № 4—8; Пры кудзелі: [Верш] // Шлях моладзі. № 12; «Туды, туды душа ўзлятае...»; «Звіні, песня мая...»: [Вершы] // Наша воля. 12 крас. / Пад крыпт. Н. Т.; «Яшчэ веру — ты, вёска, ўстанеш...»: [Верш] // Там жа. 2 мая / Пад крыпт. Н. Т.

1937. На новы год: [Верш] // Бел. летапіс. № 2—3; «Ой, у полі»: [Верш] // Там жа. № 5; На бруку; Прыдарожная бярозка; Мяцель; «Закрыў акно...»; «Я пытаўся...»; Наталлі Арсеньевай; На дзень Бел. культуры: [Вершы] // Калоссе. № 1; «Лёгка ўздыхнулі ў полі вятры...»: [Верш] // Там жа. № 2; Ночкай: [Верш] // Снапок. № 2; «Развіталіся, вёска, з табой...»: [Верш] // Шлях моладзі. № 1; «Хоць позна ўжо...»: [Верш] // Там жа. № 2; «Шумелі, шумелі...»: [Верш] // Там жа. № 4.

1939. За кудзеляй: [Верш] // ЛіМ. 5 ліст.; Вясна: [Верш] // Там жа. 12 ліст.

1940. Таварышу Сталіну; На сход ідучы: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 23; «Спаткаліся, помніш. Дарогі ў даліне...»; «Ужо зіма, і ветры гнання...»; Убогі: [Вершы] // ЛіМ. 11 лют.; Запішыце сына ў камсамол: [Верш] // Там жа. 7 вер.; Мая песня; «Шумелі, шумелі бярозы ў гаю...»: [Вершы] // Чырв. змена. 6 лют.

1945. Збудуем дом: [Верш] // Беларусь. № 4; У вагоне: [Верш] // ЛіМ. 22 вер.; Збудуем дом // Раздавім фашысцкую гадзіну. № 142.

1946. Вясна; Ой, у полі; «Замятае снегам...»; Ліст да М...; На бруку; На ўсход ідучы...; У вагоне; Мая песня; «Спаткаліся, помніш...»: [Вершы] // Семнаццатага верасня. Мн.; Мой сад: [Верш] // Беларусь. № 8; Па арэхі: [Верш] // Бярозка. № 8—9; Суніцы: [Верш] // ЛіМ. 9 сак.

1947. Збудуем дом: [Верш] // Эстрада. Мн.

1948. Збудуем дом: [Верш] // Бальшав. сцяг. 19 снеж.

1949. На ўсход ідучы...; Збудуем дом: [Вершы] // Беларуская савецкая паэзія. Мн.; Не паслаць на магілу вянка...: [Верш] // Янку Купалу. Мн.; Камсамольская: [Верш] // Беларусь. № 8; Вёскі родныя: [Верш] // Полымя. № 7; Падпольшчыца: [Верш] // Работніца і сялянка. № 10; «У нашай краіне...»; «Хаця вайна, як цяжкі сон...»: [Вершы] // ЛіМ. 6 жн.; Падпольшчыца: [Верш] // Палес. праўда. 3 ліст.

1950. Праца: [Верш] // На варце міру. Мн.; На калгасным полі: [Верш] // Беларусь. № 1; «З захапленнем на прастор гляджу...»; Зарунела збожжа: [Вершы] // Там жа. № 4; Праца: [Верш] // Там жа. № 5; Прывет брату: [Верш] // Там жа. № 11; Памяці Валянціна Таўлая, паэта і барацьбіта: [Верш] // Там жа. № 12; Узыйдзі нам, сонейка: [Верш] // Полымя. № 5; Фіялкі: [Верш] // Работніца і сялянка. № 8.

1951. Па дарозе з Крыма: [Вершы] // Беларусь. № 3; Мінуцца гады...: [Верш] // ЛіМ. 10 сак.; Помнік перамогі // Піянер Бел. 10 мая.

1952. Прачытай гэтую кнігу: [Рэц. на кн.: Кірэенка К. Алёнчына школа. Мн., 1951] // Піянер Бел. 4 студз.; Насустрач жыццю // Там жа. 24 сак. / Пад псеўд. М. Якімава; «Ля піянерскага кастра»: [Рэц. на кн.: Агняцвет Э. Ля піянерскага кастра. Мн., 1952] // Там жа. 8 мая; Максім Багдановіч // Там жа. 29 мая; Па вуліцах і плошчах сталіцы // Там жа. 14 жн.; Людзі аднаго завода // Там жа. 4 снеж. / Сааўт. А. Краснапёрка.

1953. З думай аб правадыру: [Верш] // Беларусь. № 3; ЛіМ. 12 сак.; Шафёр: [Верш] // Беларусь. № 12; Дуб і грыб: Байка // Полымя. № 10.

1954. На ўсход ідучы: [Верш]; Лёс батрачкі: Нарыс // Жанчыны Савецкай Беларусі. Мн.; Чаму мёд быў несалодкі: [Верш] // Бярозка. № 2; Кот, сабака і мыш: (Паводле народнага): [Верш] // Там жа. № 10; Мая дарога: [Верш] // Полымя. № 10; Над кнігай: [Верш] // Работніца і сялянка. № 5.

1955. Кветка шчасця: [Верш] // Беларусь. № 1; Развітанне са школай: Урывак з аповесці // ЛіМ. 21 мая.

1958. І ноч ужо...: «Палівайце яблыньку...»: «А мне прабач...»: [Вершы] // Беларусь. № 8; Помнік культуры; «Зноў пакідаю родныя мясціны...»; Ружы; Чытачу: [Вершы] // Маладосць. № 9; Над калыскай; Хвіліна шчасця; «Ці помніш белыя ў лесе канваліі?..»: [Вершы] // ЛіМ. 30 ліп.

1959. Тут мая краіна...: [Верш] // За вярт. на Радзіму. № 4; Аб гэтым трэба гаварыць // ЛіМ. 11 лют.

1961. За кудзеляй; «Раскідаў вецер спелае калосце...»; Збудуем дом; Мора; Ружы: [Вершы] // Анталогія беларускай паэзіі: У 3 т. Мн. Т. 3; Агатка: Апавяданне // Полымя. № 2; Асіны: Апавяданне // Там жа. № 8.

1963. На Свіцязі: [Верш] // Полымя. № 11; Маленькаму касманаўту: [Верш] // ЛіМ. 1 лют.

1964. Родная хата; «Зямля мая, яна жывая...»; З Навагрудскай гары: [Вершы] // Голас Радзімы. № 31—32; Маленькаму касманаўту: [Верш] // Там жа. № 41—42; «Хто ты, я не знаю...»; «Пранясецца хмарка міма...»; «Яшчэ дзіцё, а ўжо амаль дзяўчына...»: [Вершы] // Маладосць. № 3; Яшчэ дзіця; «Здаецца так: вярнуся я з дарогі...»: [Вершы] // Полымя. № 9; Валянціну Таўлаю; Елачкі; Зямля мая; «Калі навек

спачну я ціхім сном...»; «Выйдзі і глянь з Навагрудскай гары...»: [Вершы] // Там жа. № 11; Цішыня: [Верш] // Работніца і сялянка. № 11; Я ведала яго // ЛіМ. 11 лют.; Крыўда: [Верш] // Там жа. 17 сак.; Начлег у Сухавічах: Раздзел з аповесці «Бура» // Там жа. 11 снеж.; Родная хата: [Верш] // Ніва. 21 чэрв.

1965. Яшчэ пад Мінскам белыя сумёты...: [Верш] // ЛіМ. 9 сак.; Зямля мая: [Верш] // Ніва. 31 студз.

1966. Гадзіннічкі: [Верш] // Дзень паэзіі — 66. Мн.; Зірнуўшы на пройдзены шлях // Пра час і пра сябе. Мн.; Песня ціхая і палымяная; «Заўжды мы марым аб нечым узнёслым...»; «Будуць вякамі шумець пад сонцам...»; «Закончыўшы шлях свой за дзень...»: [Вершы] // Беларусь. № 5; На прывале: [Верш] // Бярозка. № 6; Пра Міколу і пра школу: [Верш] // Там жа. № 9; «Ад нейкага часу...»; «Язык — не дакумент, не пашпарт, не пячаць...»: [Вершы] // Вожык. № 9; «За сценкай п'яніц крык адменны...»; «Жонцы п'яніца кляўся...»; «Ты вуха падстаў і табе нагавораць...»: [Вершы] // Там жа. № 22; Яшчэ раз на Свіцязі: [Верш] // Голас Радзімы. № 10; Зямлячкам на чужыне: [Верш] // Там жа. № 20; Новыя вершы: «Ельнік вясняны пахне смалою...»; «Як жа маглі б мы жыць без надзеі...»; «Мой белы свет, на луг сцяжынка тая...»; На Свіцязі // Полымя. № 5; Каб толькі не дарма; «Яшчэ пад Мінскам белыя сумёты...»; «Калі навек спачну я ціхім сном...»: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 5; Першы снег: Урывак з аповесці «Бура» // Там жа. № 11; «Пад белым яварам...»; «Здаецца, ты проста пажартавала...»; «Лунае дзесьці...»; «За сценкай п'яніц...»; «Нам цесна з табою...»; Браты; Зямлячкам на чужыне; Адказ на пісьмо чытача: [Вершы] // ЛіМ. 25 ліст.; Вясна; Помнік перамогі; Надзея: [Вершы] // Сел. газ. 15 мая.

1967. Над кнігай; Дуб і грыб; Кот, сабака і мыш (Казка): [Вершы] // Арлянятам: У 2 т. Мн. Т. 1; Дзядуля: [Верш] // Беларусь. № 3; «Кажуць мне, што Максім Багдановіч...»: [Верш] // Там жа. № 9; Пад ленінскім сцягам: [Верш] // Там жа. № 10; У Нямеччыну; «Ад'язджаеш... Ну, бывай здаровы!..»; «Ельнік вясняны пахне смалою...»: [Вершы] // Голас Радзімы. № 5; Ля абеліска: [Верш] // Там жа. № 37; «У Сашкі малога ружовыя шчочкі...»; «На бярозу ля майго акна...»: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 11; Пад Ленінскім сцягам: [Верш] // ЛіМ. 6 кастр.

1968. Пад Ленінскім сцягам: [Верш] // З Леніным у сэрцы. Мн.; Амерыканскай маці: [Верш] // Беларусь. № 4; «Кажуць, калісьці...»; «Калі памірае мара...»: [Вершы] // Там жа. № 5; Беларусь мая, бярозка белая: [Верш] // Там жа. № 12; Палінар: Апавяданне // Полымя. № 6; ЛіМ. 11 чэрв.; Пяснярка роднай зямлі // Полымя. № 12; Да вас я прыеду: [Верш] // ЛіМ. 30 студз.; Чырвоныя сцягі: [Верш] // Там жа. 6 ліст.

1969. Ля абеліска; «Хай помніцца самае светлае...»; «Тваё чулае сэрца...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 69. Мн.; «Не ведаю ні ямбаў, ні харэяў...»; «Вось і май праходзіць...»: [Вершы] // Беларусь. № 3; Падарунак маме: [Верш] // Бярозка. № 3; «Не знаю, дзе ў дарозе падаб'юся...»: [Верш] // Полымя. № 1; ЛіМ. 7 студз.; «Нашто ігра — я не хачу абману...»; «Дружбы нельга прасіць...»: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 5; Мой стол рабочы...: [Верш] // ЛіМ. 7 сак.

1970. Беларусь мая: [Верш] // Крынічка. Мн.; На Свіцязі: [Верш] // Наша рэспубліка. Мн.; Сувенір: [Верш] // Голас Радзімы. № 44; Слова пра паэта: (Піліпу Пестраку); «Здавалася б, жыву сама сабою...»: [Вершы] // Полымя. № 3; «О, як бы хацела ўсё тое...»; «Калі абманулі надзеі цябе...»; Навагодняе пісьмо: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 12; «О, як бы хацела ўсё тое...»; «Сонца, сонца...»; «Людзі не помняць...»; «Дубы мае барвовыя...»; «Хачу аднаго...»; Не пішы мне пісем на машынцы: [Вершы] // ЛіМ. 27 ліст.

1971. Не пішы мне пісем на машынцы; «Дубы мае барвовыя...»: [Вершы] // Полымя. № 7; «Хочаш край мой зведаць!..»: [Верш] // ЛіМ. 5 сак.

1972. «Ты што для мяне абяцаеш, вясна...»; «Стварэнне жывое...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 72. Мн.; Пад белым яварам: [Верш] // Залацінкі. Мн.; «Колькі часу страціла і сілы...»; «Сонца за хмаркамі ўранні...»: [Вершы] // Зорка Венера. Мн.; Клопатам яго сагрэтыя... // Звязда. 21 студз.

1973. Сувенір; Выйду ў край маленства: [Вершы] // Беларусь. № 6; Сувенір: [Верш] // Голас Радзімы. № 37; У кожнай песні доля свая; Памяці бацькі; «Расце, расце ў садзе яварок...»: [Вершы] // Полымя. № 11; Праметэю прыйду пакланіцца: [Верш] // Звязда. 7 ліп.

1974. Паэтычны маршрут у стагоддзі // Полымя. № 6; Зведай мой край: [Верш] // ЛіМ. 13 вер.; Не спыніла свой бег Вілія // Там жа. 22 ліст.; Камуністы; «Няраз плывём мы...»; «У калгасе свята...»; «Вершы, бы дзеці...»; «Помніш, Марыся...»; «Вось так і ты...»; Песня дзяўчыны; «Разабралі паэты...»; «Праз вішнёвыя туманы...»: [Вершы] // Там жа. 27 снеж.

1975. Наша экзотыка; Песня: [Вершы] // Звязда. 24 жн.; Якою ты была б...; Загадка: [Вершы] // ЛіМ. 14 ліст.

1976. «Я ў захапленні на палі гляджу...»; Каб толькі недарма: [Вершы] // Люблю будзённы дзень... Мн.

1977. Над калыскай: [Верш] // Дзень добры, мама! Мн.

1978. «Сонца за хмаркамі ўранні...»: [Верш] // Адданасць. Мн.; Хлопцы-партызаны: [Балада] // Беларуская балада. Мн.; Палын: [Верш] // ЛіМ. 1 снеж.

1979. Вясна; Замятае снегам; На ўсход ідучы; Хай гуляе вецер: [Вершы] // Пакліч долі адзінай. Мн.; Песня: [Верш] // Голас Радзімы. 11 студз.

1982. На ўсход ідучы; «Не знаю, дзе ў дарозе падаб'юся...»: [Вершы] // На сцягу і ў сэрцы. Мн.; Памяці Янкі Купалы: [Верш] // Нам засталася спадчына. Мн.; Узнёслая маладосць // Работніца і сялянка. № 9; Як сцяг — «Варшавянка»; «Колькі прыгажосці...»; Эцюд; «Ходзіць за мною чужая бяда...»; «Парой імглістай, вясной нясмелай...»; «Колькі хмар праплывала...»; «Дрэмле ў бары вераснёвае ранне...»; Матулін збан: [Вершы] // ЛіМ. 3 снеж.

1983. На паляне: [Верш] // Вяснянка. Мн.; Кот, сабака і мыш: [Казка ў вершах] // Казкі беларускіх пісьменнікаў. Мн.; Пад белым яварам: [Верш] // Ніва. 21 жн.

1984. Я ведала яго // Валянцін Таўлай. Мн.; Супакойся: [Верш] // За цябе, радзіма! Мн.

1985. Супакойся; «Што, дзяўчына, ты засумавала?..»: [Вершы] // Партызаны, партызаны... Мн.; «Мне сняцца сны...»; Матулі; Ружы: [Вершы] // Полымя. № 3; Матулі: (Трыпціх) // Ніва. 26 мая.

1.4.

Катаеў В. Сын палка / З рус. Мн., 1947.

1948. Міцкевіч А. Гара Кікікліс; Няпэўнасць: [Вершы] / З пол. // Беларусь. № 12.

1952. Рыльскі М. Ліст да Янкі Купалы; Янку Купалу; Роднаму Сталіну; Янка Купала: [Вершы] / З укр. // Рыльскі М. Выбр. тв. Мн.; Яго ж. Памяці Янкі Купалы; Роднаму Сталіну; Янка Купала; Тэрэшчанка М. Цень-Цань; Усэнка П. Песня; Шмігельскі А. Дружба; Танкіст; Клятва; Звеняявая; Ганчарэнка І. Пасля дажджу; Галаваніўскі С. Марыя; Дзмітэрка Л. Крыніца; Шпак М. Шчасце; Плоткін Г. Пра бацьку народнага, пра Сталіна роднага: [Вершы] / З укр. // Украінская савецкая паэзія. Мн.

1953. Недагонаў А. Чырвоны абоз: (Урывак з паэмы «Сцяг над сельсаветам») / З рус. // Руская савецкая паэзія. Мн.

1954. Тычына П. Вышыем Сталіна партрэт: [Верш] / З укр. // Тычына П. Выбр. тв. Мн.

1955. Міцкевіч А. Няўпэўненасць; Рамантычнасць; Тукай: [Вершы] / З пол. // Міцкевіч А. Выбр. тв. Мн.

1959. Рудзіціс М. Летнія воблакі: [Верш] / З лат. // Віцеб. рабочы. 12 вер.

1960. Рудзіціс М. Летнія воблакі: [Верш] / З лат. // Беларусь. № 9; Бусуёк А. Захад сонца: [Верш] / З малд. // ЛіМ. 20 вер.

1969. Міцкевіч А. Рамантычнасць; Тукай...; Няўпэўненасць: [Вершы] / З пол. // Міцкевіч. А. Зямля навагрудская, краю мой родны... Мн.

1972. Глісчыньскі А. На працы; Міцінькі Т. Я такі сумны...; Буль З. Ладзянка; Пшэдборская М. Закрытая фабрыка; Слабоднік У.

Песня пра сённяшнюю Лодзь; Красьняньскі А. Шэры горад; Карчэўская В. Пісьмо з Лодзі: [Вершы] / З пол. // Горад мільённы і мы. Мн.

1973. Жукаўскас А. Адказнасць: [Верш] / З літ. // ЛіМ. 12 ліп.

1974. Жукаўскас А. Трудная радасць: [Верш] / З літ. // Жукаўскас А. Бяздомная любоў. Мн.; Ягож. Радасць: [Верш] / З літ. // ЛіМ. 22 сак.; Гарын Р. Цвіце, квітнее Украіна: [Верш] / З укр. // Там жа. 8 ліст.; Нерыс С. Мой край; Як бы я кахала: [Вершы] / З літ. // Там жа. 22 ліст.

1.5.

На армянскую мову. На Усход: [Верш] / Пер. Г. Пагасян // Анталогія беларускай літаратуры. Ерэван, 1957.

На латышскую мову. «Už austrumiem ejot...»; Pie šūpula / Atdz. M. Rudzītis; Rozes; Jūra / Atdz. A. Skalbe // Baltkrievijas priede. Rīgā, 1960.

На літоўскую мову. Pastatysim namus; Pavasaris / Vert. J. Macevičius // Iš baltarusiu poežijos. Vilnius, 1952; Pavasaris / Vert. J. Macevičius; Mano kelias / Vert. E. Matuzevičius; Jūra / Vert. A. Žukauskás; Valentinui Taulajui atminti / Vert. V. Blože // Atplaukia Nemunu daina. Vilnius, 1958; Valentinui Taulajui atminti / Vert. V. Blože // Pergale. 1958. Nr 9; Jūra / Vert. A. Žukauskas // Lit. ir menas. 1958. Geg. 17; Prie lopšio / Vert. A. Zukauskas // Tiesa. 1958. Rugs. 19.

На польскую мову. «Rozmiótł wiatr kłosy dojrzałe po niwie...» / Tł. J. Huszcza // Wiersze białoruskie. Łódź, 1971; Pamięci ojca / Tł. J. Huszcza // Poezja. 1974. Nr 9.

На рускую мову. Синие волны!: Стихи / Пер. Б. Иринин, П. Семынин. М., 1960.

За пряжей: [Верш] // Поэты Западной Белоруссии. М., 1940; «Хоть поздно и всегда гонимые...»: [Верш] / Пер. К. Титов // Сталин. молодежь. 1940. 30 янв.; Моя песня; Шумели березы зеленого гая: [Вершы] / Пер. А. Шарапов, К. Титов // Там жа. 1940. 6 февр.; В Неметчину / Пер. А. Прокофьев; Придет пора / Пер. Н. Бутова: [Вершы] // Антология белорусской поэзии. Л., 1948; На восток; «На родине нашей...»; «Война виденьем смертных бед...»: [Верш] / Пер. М. Петровых // Антология белорусской поэзии. М., 1952; На восток; «На родине нашей...»; Новый дом / Пер. М. Петровых; Памяти Валентина Тавлая / Пер. Л. Хаустаў: [Вершы] // Молодая Беларусь. М., 1952; Промчатся годы: [Верш] / Пер. Р. Ерохин // От всего сердца. Мн., 1953; Шофер: [Верш] / Пер. К. Титов // Сов. Отчизна. 1954. № 1; Море: [Верш] / Пер. М. Комиссарова // Нева. 1964. № 9; Земля моя: За пряжей; Идя на восток; Валентину Тавлаю; «Земля моя, она живая...»; На Свитези: [Вершы] / Пер. И. Бурсов // Неман. 1966. № 5; Новые стихи: На Свитези; «Земля моя, она живая...» / Пер. И. Бурсов // Сов. Бел. 1966. 25 мая; И снова в путь...: [Вершы] // Знамя юности. 1967. 26 февр.; Братья: [Урывак з паэмы / Пер. А. Шарапов // Неман. 1969. № 9; Идя на Восток; В дорогу; «Мы с милым разминулись...»; «Я не ждала, а ты постучал...» / Пер. П. Семынин; Что, девчина, ты затосковала; Море / Пер. Б. Иринин: [Вершы] // Песня, мечта и любовь. М., 1972. Кн. 2; «Край мой белорусский...»: [Верш] / Пер. Б. Кежун // Звезда. 1977. № 7; «Дубы мои кудрявые...»: [Верш] / Пер. Б. Кежун // Там жа. 1979. № 1; Мой край; Море: [Вершы] / Пер. И. Василевский // Извечной песни голоса. Мн., 1980; Успокойся; «Нам соловьи в садах не напевали...»: [Вершы] / Пер. С. Ботвинник // Партизанская слава. Л., 1985.

На таджыкскую мову. Ба шарк: [Верш] / Тарч. Х. Курбонова // Армугони дусти. Душанбе, 1965; Маориф ва маданият. 1965. 7 март.

На узбекскую мову. Обида; Гуллар; Бахт дакикаси; Денгиз: [Вершы] / И. Гафуров, Тулкин тарж. // Белорус шоирлари. Тошкент, 1962.

На ўкраінскую мову. Над кужелем; На схід ідучи...; Моя пісня; Збудуем дім...: [Вершы] / Пер. І. Нехода, С. Крижанівський, М. Пригара, І. Вирган // Білоруська радянська поезія. К., 1948; Дощ: [Верш] / Пер. Ф. Гарін // Пісні з Білорусі. К., 1957; Фіалки: [Верш] / Пер. М. Петренко // Жовтень. 1957. № 9; «По-новому всюди повелось...»: [Верш] / Пер. А. Шмигельский // Ленін. молодь. 1957. 30 вер.; Вільна Укр. 1963. 30 жовт.; Пам'яті товариша: [Верш] / Пер. О. Юренко // Зоря Полтавщини. 1967. 8 берез.; Над кужелем; «Столочив вітер стигле колосся...»; Зведемо дім; «Під сонцем тиша моря грає...»; Ружі: [Вершы] / Пер. І. Нехода, В. Бойченко // Білоруська радянська поезія. К., 1971. Т. 2; Хлопци-партизани // Балади мужності й відваги. К., 1975; Птах: [Верш] / Пер. Е. Летюк, Г. Кривда // Рад. Донеччина. 1975. 20 черв.; Серце ти мені поранив: [Верш] / Пер. В. Кириленко // Голоси Білорусії. К., 1976; Дуб і гриб: [Верш] / Пер. Д. Шупти // Лісова колиска. К., 1979; Верба: [Верш] / Пер. Ю. Гераси-менко // Ля Вечнага агню. Харків, 1984.

2.3.

На беларускай мове. Агняцвет Э. «Знайшла я і песню, і долю»: Н. Тарас — 60 гадоў // Звязда. 1956. 15 мая; Барсток М. «І зноў я павандрую праз гады...» // ЛіМ. 1976. 14 мая; Ягож. Пад белым яварам // Работніца і сялянка. 1970. № 12; Вершы Н. Тарас для дзяцей // ЛіМ. 1951. 1 снеж.; Герцовіч Я. У ролі рэгістратараў // Там жа. 1947. 21 чэрв.; Клімковіч М. Прадмова // Тарас Н. На ўсход ідучы... Мн., 1940; Клышка А. Важаты дзяцінства // ЛіМ. 1955. 5 сак.; Коўтун В. Паэзія подзвігу // Полымя. 1983. № 1; Лойка А. «Тут рука дрыжэла ў хваляванні...» // Лойка А. Паэзія і час. Мн., 1981; Лось Е. Жніво // ЛіМ. 1966. 20 мая; Марцінковіч А. «Мая ціхая песня дубраўная» // Работніца і сялянка. 1974. № 8; Міско Я. Гімнам жыццю і Радзіме // Голас Радзімы. 1966. № 20; Песенны дар // Беларусь. 1976. № 5; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Цітоў К. Аб вершах Ніны Тарас // ЛіМ. 1940. 11 студз.

На польскай мове. Łastówka P. Białoruska młódź literacka // Kultura. 1937. Nr 45; R. K. Na białoruskim Parnasie poetyckim w Wilnie // Środy Literackie. 1937. Nr 7; Nina Taras // Wiersze białoruskie. Łódź, 1971.

На рускай мове. Глозман В. Освобожденный голос // Сталин. молодежь. 1948. 7 марта; Климкович М. Раскованные песни // Там жа. 1940. 6 февр.; Пиотуховская Р. Тема, исчерпанная не до конца // Там жа. 1952. 8 авг.; Поэты Западной Белоруссии. М., 1940. С. 11—12.

3.1.

ЦБ АН Літвы, аддз. рукап., ф. 21, адз. зах. 608; ЦНБ АН Беларусі, аддз. рукап., ф. 5, воп. 1, адз. зах. 1, с. 304.

З. У. Драздова.

ТАРАСАЎ КАНСТАНЦІН

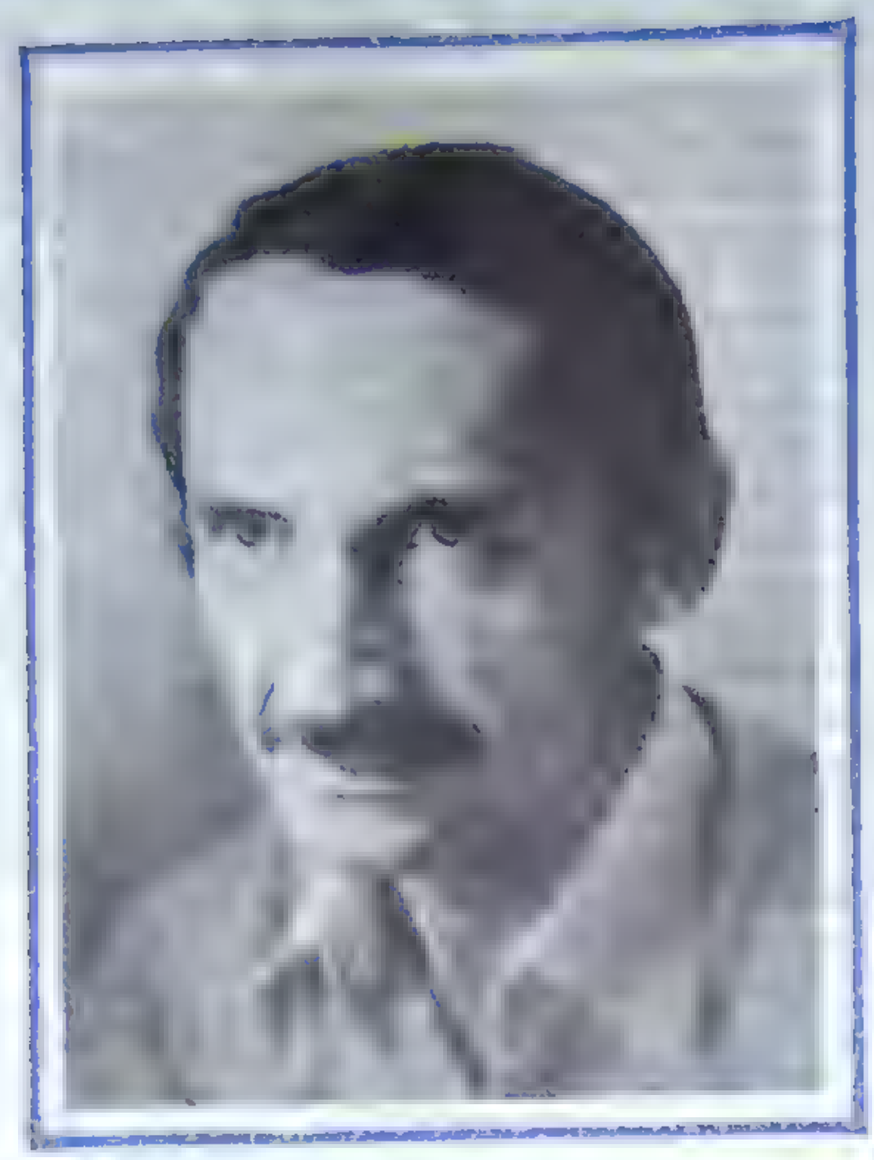

Тарасаў Канстанцін Іванавіч (н. 10.10.1940, Мінск), празаік, публіцыст, Член СП Беларусі з 1982. Піша на рускай і беларускай мовах.

З сям'і служачых. У час вайны знаходзіўся разам з маці ў акупіраваным Мінску. У 1957 скончыў сярэднюю школу. Працаваў слесарам-зборшчыкам на Мінскім механічным заводзе (1957—58), калектарам у Паўночна-Заходняй геолага-разведачнай экспедыцыі (1958), слесарам на Мінскім гіпсавым заводзе (1959—60). Пасля заканчэння хімічнага факультэта Беларускага політэхнічнага інстытута (1965) працаваў майстрам шкловарэння на заводзе «Нёман» (1965), тэхнолагам на Віцебскім заводзе «Маналіт» (1965—66), рэдактарам выдавецтва «Вышэйшая школа» (1967—75), журналістам у газеце «Знамя юности» (1975—77), рэдактарам аддзела мастацтва і крытыкі ў часопісе «Нёман» (1977—83), загадчыкам аддзела ў газеце «Літаратура і мастацтва» (1986—87). З 1989 — адказны сакратар часопіса «Спадчына».

Першы артыкул К. Тарасава надрукаваны ў газеце «Літаратура і мастацтва» ў 1966, а першая кніга «Дзень рассеяння» — гістарычная аповесць пра Грунвальдскую бітву — пабачыла свет у 1980. Выйшлі кнігі аповесцяў «Падарожжа ў цесным крузе», «Адзіны сведка — Бог», аповесць «Пагоня на Грунвальд», літаратурна-гістарычныя эсэ «Памяць пра легенды: Беларускай даўніны галасы і абліччы». К. Тарасаў распрацоўвае тэмы беларускай гісторыі. Яму ўласцівы рэалістычны погляд на гістарычныя з'явы, адчуванне непарыўнай сувязі часоў, уменне перадаць атмасферу мінулага сучаснымі мастацкімі сродкамі, займальна і абгрунтавана распачаць апавяданне пра Полацкае княства часоў Рагвалода, Рагнеды, Усяслава Чарадзея, расказаць пра асветніцкую дзейнасць Ефрасінні Полацкай, Кірылы Тураўскага, Францішка Скарыны, Сымона Буднага, Афанасія Філіповіча, Сімяона Полацкага, трагічны лёс філосафа Казіміра Лышчынскага, своеасаблівага дысідэнта сярэдневякоўя, найважнейшыя падзеі беларуска-літоўскай гісторыі, звязаныя з імёнамі Міндоўга і Ягайлы, пра мужнасць беларускіх воінаў у бітве з крыжакамі, пра паўстанні Т. Касцюшкі і К. Каліноўскага, высокі талент А. Міцкевіча. Аўтар дэтэктыўных аповесцяў «Следчы эксперымент», «Адстаўка штабс-капітана Сцяпанава», «Пасля зробленага» (увайшлі ў зборнік «У час Стральца»), «Выпіць чашу», «Пост фактум», «Чорны шлях» і інш. Творы К. Тарасава звычайна маюць дакументальна-гістарычную аснову.

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

День рассеяния: Повесть. Мн., 1980. Рэц.: Ермаловіч М. На гістарычным пераломе // ЛіМ. 1980. 17 кастр.

В час Стрельца: Повести. Мн., 1981.

Память о легендах: Белорусской старины голоса и лица. Мн., 1984. Рэц.: Грыцкевіч А. Пісьменнік — пра гісторыю Беларусі // ЛіМ. 1984. 24 жн.; Залесский А. Не в ладах с фактами истории // Коммунист Бел. 1986. № 5; Корев Д. Научная достоверность и специфика жанра // Неман. 1985. № 4.

Странствие в тесном кругу: Повести. Мн., 1986.

Погоня на Грюнвальд: Повесть. М., 1986.

Памяць пра легенды: Постаці беларускай мінуўшчыны. Мн., 1990.

Погоня на Грюнвальд: Повесть. Мн., 1991.

Единственный свидетель — Бог: Повести. Мн., 1991.

1.3.

1966. Патрэбен музей шкла /// ЛіМ. 25 ліст.

1967. Вечна маладое: Хай стануць сучаснымі старыя рамёствы // ЛіМ. 12 ліст.

1976. Следственный эксперимент: [Аповесць] // Неман. № 4; Зимний вечер в райцентре: (Об организации культмассовой работы среди молодежи Волковыск) // Знамя юности. 7 янв.

1977. Отставка штабс-капитана Степанова: [Аповесць] // Неман. № 6; «Жребий брошен...»: (Об ан-

тирелиг. взглядах С. Будного) // Знамя юности. 13 янв.; Приглашение к диалогу: [Рэц. на кн.: Бойка У. Беларуская палітра дваццатага стагоддзя. Мн., 1976] // Там жа. 12 апр.

1978. Мир добрых людей: [Рэц. на кн.: Брыль Я. Еще раз первый снег. М., 1977; Ягож: Краюха хлеба. М., 1977] // Неман. № 8; «Как радостный призыв свободы и весны...»: К 180-летию со дня рождения Адама Мицкевича // Там жа. № 12.

1979. Испытания доброй души: [Рэц. на кн.: Тарас В. Под созвездием Льва. Мн., 1978] // Неман. № 7; Тьмы невежества противник // Там жа. № 12.

1980. Погоня на Грюнвальд: [Аповесць] // Неман. № 4, 5; Урокі ленінскай праўды: [Рэц. на кн.: Ткачоў П. Час світальнай зоркі. Мн., 1980] // ЛіМ. 22 жн.

1981. «Жребий брошен...»: [Нарыс] // Неман. № 1; Возвращение на родину // Там жа. № 4; Белоруссия — в разные эпохи: [Рэц. на кн.: Грыцкевіч В., Мальдзіс А. Шляхі вялі праз Беларусь. Мн., 1980] // Там жа. № 5.

1982. «По том звитязстве» // Неман. № 5; «Галоўны занятак: літаратура...»: [Рэц. на кн.: Пуцявінамі Янкі Купалы. Мн., 1981] // Там жа. № 6; «Ты — вестник всенародной солнечной любви...»: Переписка Якуба Коласа с Сергеем Городецким // Там жа. № 11; «Заслужаны для нашай бацькаўшчыны...» // Там жа. № 12.

1983. Мир земле...: [Нарыс] // Неман. № 1; Час ясности: [Рэц. на кн.: Дайнеко Л. Люди и молнии. М., 1982] // Там жа. № 10; Из прошедших веков // Там жа. № 12.

1984. Вечность высокого чувства // Неман. № 2; «Покрылося бяше кровию...» // Там жа. № 11.

1985. «Слова пра паход Ігаравы» — урок гісторыі // Мастацтва Бел. № 9 / Сааўт. Л. Чарнышова; Літасць: Урывак з аповесці «Тры жыцці Рагнеды» // ЛіМ. 7 чэрв.

1.4.

1981. Лужанин М. Подарок Константина Михайловича; Соколиный век; Ласточки в Доме печати: [Разделы з кнігі «Якуб Колас расказвае»] / С бел. // Неман. № 11.

2.3.

На беларускай мове. Знаходкі і страты // ЛіМ. 1981. 26 чэрв.

З. У. Драздова.

ТАРАСЮК ЛЮБОЎ

Тарасюк Любоў Канстанцінаўна (н. 7.12. 1953, в. Пінкавічы Пінскага р-на Брэсцкай вобл.), паэтэса, літаратуразнавец. Член СП Беларусі з 1981. Кандыдат філалагічных навук (1980). Дацэнт (1988).

З сям'і рабочых. Бацька, Канстанцін Міхайлавіч, працаваў рабочым і загадчыкам гаспадарчай часткі на розных прадпрыемствах і ва ўстановах г. Пінска, маці, Надзея Паўлаўна,— у пінскай гасцініцы «Прыпяць». У 1970 Л. Тарасюк скончыла Пінкавіцкую сярэднюю школу і ў тым жа годзе паступіла на аддзяленне беларускай мовы і літаратуры філалагічнага факультэта БДУ. Пасля сканчэння універсітэта (1975) тут жа, на кафедры беларускай літаратуры, працягвала вучобу ў аспірантуры (1975—78). З 1978 выкладчыца, з 1986 — дацэнт той жа кафедры. Выкладае гісторыю беларускай літаратуры 19 — пачатку 20 ст. і вусную народную творчасць. Член рэдкалегіі часопіса «Маладосць», а таксама рэспубліканскай Рады Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны.

Цікавасць да паэтычнага слова ў Л. Тарасюк праявілася рана. Ужо ў 9—10-гадовым узросце яна складала першыя вершаваныя радкі пра вясну, восень. Упершыню ў друку яе вершы з'явіліся ў 1966 (газета «Піянер Беларусі»). Аднак пачаткам літаратурнай дзейнасці паэтэса лічыць 1972, калі ў часопісе «Маладосць» была змешчана нізка яе вершаў. Аўтар зборніка паэзіі «Смага ракі». Яе паэзія — шчырая, усхваляваная споведзь, духоўны змест якой і маральна-этычныя крытэрыі суаднесены з любоўю да маці, да бацькоўскай зямлі, палескіх краявідаў. Эмацыянальнасць спалучаецца з філасофскім роздумам над гісторыяй і сучаснасцю, над экалагічнымі праблемамі. Глыбіня пачуццяў прыраўноўваецца да хуткацечнай рачной плыні, выразнасць думкі — да яснасці «прасторы». У эстэтыцы Л. Тарасюк прадметна-рэчыўныя паняцці збліжаюцца з абстрактна-разумовымі. Роздум над праблемамі сучаснасці, лёсам беларускага народа, яго духоўнымі і культурнымі здабыткамі высвечваецца праз гістарычныя экскурсы ў глыбіні мінулых стагоддзяў. Выдала манаграфію «Вернасць вытокам: Фальклорныя традыцыі ў сучаснай беларускай паэзіі». Выступае ў друку па праблемах сучаснага літаратурнага працэсу. Даследуе беларускую паэзію пачатку 20 ст.

Жыве ў Мінску.

Л. М. Гарэлік.

1.2.

Фольклорные традиции в современной белорусской поэзии: Автореф. дисс. ...канд. филол. н. Мн., 1980.

Смага ракі: Вершы. Мн., 1983. (Першая кніга паэта). Рэц.: Гарадніцкі Я. Вяртанне ў працяг // ЛіМ. 1983. 28 кастр.

Вернасць вытокам: Фальклорныя традыцыі ў сучаснай беларускай паэзіі. Мн., 1985.

1.3.

1966. Палессе: [Верш] // Піянер Бел. 25 лют.; Мне любы...: [Верш] // Там жа. 30 вер.; На радзіме Коласа: [Верш] // Там жа. 23 снеж.

1967. Палессе: [Верш] // Напісалі кніжку самі. Мн.; Песня сэрца: [Верш] // Піянер Бел. 23 чэрв.

1971. «Прыходжу, быццам бы...»: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.; Прызнанне: [Верш] // Мін. праўда. 27 кастр.

1972. Палотны; «Жанчыны ў полі песні жалі...»; «Я кожны раз душой мацней...»; Прызнанне: [Вершы] // Маладосць. № 2; Бярозы; Поле: [Вершы] // ЛіМ. 3 сак.; Старэе лес; Калінніца-малінніца...: [Вершы] // Там жа. 29 вер.

1973. «Адкуль нашых сэрцаў вытокі...»; «А ў мяне з вайны прыйшлі ўсе...»; «Не кукуй, зязюленька, так рана...»; «Мне б у хату тваю — парогам...»; Разводдзе: [Вершы] // Маладосць. № 3; «А ў мяне з вайны прыйшлі ўсе...»: [Верш] // Знамя юности. 19 июня.

1974. «Не з казкі цуды...»; Шчасце: [Вершы] // ЛіМ. 19 крас.; Бусліная мелодыя; Толькі для нас: [Вершы] // Чырв. змена. 11 мая.

1975. Сябру з ГДР; Сустрэча з маці; «Апошні снег, цяжкі, асядзе...»; «І як сабе ў душы ні мані...»; «Ад нараджэння доля ў нас адна...»; Усе вокны — насцеж: [Вершы] // Маладосць. № 4; Сустрэча з маці: [Верш] Ніва. 25 мая.

1976. Піна і Прыпяць; «Прыйшлі смяшлівыя дзяўчаткі...»; Маці; «Спяшаюць воблакі да стараны далёкай...»; «Цячэ рачулка голасу твайго...»: [Вершы] // Маладосць. № 12; Лірыка: «Жыве ў жанчыне ўсё жыццё...»; «Мой бераг родны...»: [Вершы] // Полымя. № 10; Нясу прыгажосць зямлі // Голас Радзімы. 11 сак.; Маці: [Верш] // Заря. 7 окт.; «Жыве ў жанчыне ўсё жыццё ўпотай...»; «Мой бераг родны...»: [Вершы] // Знамя юности. 14 сент.; «Мой бераг родны...»: [Верш] // Ніва. 21 ліст.; Старэе маці: [Верш] // Чырв. змена. 19 вер.

1977. Сустрэча з маці: [Верш] // Дзень добры, мама! Мн.; Імя Айчыны; Маці герояў; Птушкі Чылі; Маё Палессе; Вёсачка; Беларуская мова; Слова; «Як ты ішоў!..»: [Вершы] // Маладосць. № 11; Шчодрасць сэрца людзям перадаць: [Гутарка за «круглым сталом» «Работніцы і сялянкі»] // Работніца і сялянка. № 1; Імя Айчыны: [Верш] // Вяч. Мінск. 24 ліст.

1978. Асваенне духоўна-эстэтычнага вопыту народнай творчасці беларускімі паэтамі // Веснік БДУ. Сер. 4. № 3; «Што гэтым звабліым праменням...»; «Да берагоў хацела нехалодных...»; Вогненная балада; «Калі прыстану, саступлю знямозе...»; «Так і ў душы: скранецца штось ледзь-ледзь...»: [Вершы] // Маладосць. № 5; Вогненная балада; Так і ў душы; Калі прыстану; Што гэтым звабліым праменнем: [Вершы] // Знамя юности. 19 апр.; Лёс не адзін табою абагрэты; Слова: [Вершы] // Ніва. 1 студз.

1979. Асаблівасці выкарыстання вобразна-выяўленчай сістэмы фальклору ў сучаснай беларускай паэзіі // Асаблівасці развіцця літаратурнага працэсу ў Беларусі на сучасным этапе. Мн.; «А як жа доўга пачуццё хаваў!..»; «Жыццёвую канкрэтнасць слоў...»: [Вершы] // Беларусь. № 6; Майстэрства Р. Барадуліна і традыцыі фальклорнай паэтыкі // Веснік БДУ. Сер. 4. № 1; Злітнасць з песняй // Маладосць. № 5; Пасля сустрэч, перад далягляда мі: Анкета «Маладосці» // Там жа. № 8; «З малых гадоў распазнавала свята...»; Сцяг; «Сваё імя ў рачулкі кожнай...»; «Гэты ранак мяне паклікаў...»; «Як толькі сілы не стае трываць...»; «Свае нягоды я сама змялю...»; «Ахопленая ветрам, нібы полымем...»: [Вершы] // Там жа. № 10; «Надзея, патрабуй жыцця!»: [Рэц. на кн.: Мацяш Н. Прыручэнне вясны. Мн., 1979] // Полымя. № 12; Соль зямлі; «Нерваваща не трэба...»: [Вершы] // Чырв. змена. 20 сак.

1980. Канцэпцыя адухоўленага быцця прыроды ў сучаснай беларускай лірыцы // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 8.

1981. «І міл, і страшан думцы свет»; Паэтыка і светаадчуванне // Песні беларускай валадар. Мн.; Ніл Сямёнавіч Гілевіч: (Да 50-годдзя з дня нараджэння) // Веснік БДУ. Сер. 4. № 3.

1982. «Спакойнай стомай дыхаюць палі...»; «Бясконнаю істотай пачуцця...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 82. Мн.; Вобраз духоўнага пошуку // З глыбінь народных. Мн.; Янка Купала і Максім Гарэцкі; Вопыт драматызаваных форм // Творчая спадчына Янкі Купалы і Якуба Коласа і развіццё славянскіх моў і літаратур. Мн.; «Гадуе долю час, няўлоўны, як дыханне...»; Закапаны скарб; З фальклорнай экспедыцыі; Рэчанька; «Пабіраюся міласцю, нібы міласцінай...»: [Вершы] // Маладосць. № 12.

1983. Здзіўляцца свету // Маладосць. № 3; Шлях да сябе; Сілуэты птушак; «Птушкі паміраюць не ў палёце небасхілу...»; «Зняверам не падоўж...»; «Сонца паволі плыве ў далоні...»: [Вершы] // Там жа. № 12; Паміж усмешкай і слязой: [Рэц. на кн.: Мацяш Н. Поўны келіх. Мн., 1982] // ЛіМ. 14 студз.

1984. Наталенне словам: [Рэц. на кн.: Бічэль-Загнетава Д. Дзе ходзяць басанож. Мн., 1983] // Маладосць. № 11; Імя Айчыны: [Верш] // Чырв. змена. 7 ліст.

1985. Святасць даверу // Маладосць. № 12; Прага чысціні: [Інтэрв'ю] / Зап. Г. Сачанка // Мастацтва Бел. № 10; Спасціжэнне ўласнай духоўнай сутнасці // Голас Радзімы. 17 студз.

1.5.

На рускую мову. Родной берег: [Вершы] / Пер. Т. Лейко // Неман. 1985. № 3.

На ўкраінскую мову. Піна і Прип'ять; «Приймаю і вільність...»; «Жінки пісні у полі жали...»: [Вершы] / Пер. Л. Горбенко // Горбенко Л. Сумління. К., 1980; Хатинська біль: [Верш] / Пер. А. Степанян // Молодь Закарпаття. 1971. 30 жовт.

2.3.

На беларускай мове. Бондар Т. «Пра ўсё сказаць прыйшла пара...» // Маладосць. 1984. № 3.

М. П. Барташэвіч.

ТАРАШКЕВІЧ БРАНІСЛАЎ

Тарашкевіч Браніслаў Адамавіч [псеўд. Адам Навука, «Тарас на Парнасе», Я. Тарас, Тарас Язычнік, Т. Навіна (?), Тарас Навіна (?), Białorusin; 8(20).1.1892, засценак Мацюлішкі Віленскага пав., цяпер Вільнюскі р-н, Літва — 29.11.1938, Мінск ці Масква], грамадскі і палітычны дзеяч, вучоны-мовазнавец, пісьменнік-перакладчык, публіцыст. Кандыдат філалогіі (1916). Акадэмік АН Беларусі (1928). Пісаў на беларускай, рускай і польскай мовах.

Бацькі Б. Тарашкевіча былі бедныя сяляне, але вельмі хацелі даць свайму сыну добрую адукацыю. У 1911 ён скончыў 2-ю Віленскую гімназію, у 1916 — гісторыка-філалагічны факультэт Петраградскага універсітэта. З 1912 быў адным з кіраўнікоў Беларускага навукова-літаратурнага гуртка Петраградскага універсітэта. Працаваў на кафедры рускай мовы і літаратуры гэтага універсітэта, у 1917 — прыват-дацэнт па грэчаскай і лацінскай мовах. Распрацоўваў беларускую граматыку. У 1917 адзін з лідэраў Беларускай сацыялістычнай грамады (з 1918 — Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі). 25—27 сакавіка 1917 сакратар з'езда беларускіх нацыянальных арганізацый у Мінску, выбраны на ім у склад Белнацкама; у 1918 загадчык Петраградскага аддзялення культурна-асветнага аддзела Белнацкама. У 1919 выкладчык беларускай і грэчаскай моў у Мінскім пединстытуце, потым загадчык беларускага сектара дэпартамента асветы т. зв. Сярэдняй Літвы (1920), дырэктар Віленскай беларускай гімназіі, адзін з заснавальнікаў, кіраўнікоў Таварыства беларускай школы (1921—22). У 1922 выбраны паслом (дэпутатам) сейма Польшчы, узначаліў у ім Беларускі пасольскі клуб (да 1924). З трыбуны сейма выступаў у абарону сацыяльных і нацыянальных правоў працоўных Заходняй Беларусі. У 1925—27 адзін з заснавальнікаў і старшыня Беларускай сялянска-работніцкай грамады. У снежні 1925 стаў членам КПЗБ, удзельнічаў у рабоце яе 3-й канферэнцыі (1926). У 1927 арыштаваны польскімі ўладамі, у маі 1928 прыгавораны да 12 гадоў зняволення. Пакаранне адбываў спачатку ў камеры-адзіночцы на Лукішках (Вільня), потым былі турмы ў Вронках, зноў на Лукішках, у Грудзёндзы, Беластоку. У абарону Б. Тарашкевіча выступіла прагрэсіўная грамадскасць Еўропы (у Мінску камітэт у абарону Грамады ўзначальваў Я. Купала). У 1930 датэрмінова вызвалены. Канспіратыўна накіроўваў дзейнасць рэвалюцыйна-дэмакратычнай і нацыянальна-вызваленчай арганізацыі «Змаганне». У чэрвені 1931 зноў арыштаваны і ў лістападзе 1932 асуджаны на 8 гадоў катаржнай турмы. Зняволенне адбываў пераважна ў Гродне, дзе перакладаў на беларускую мову паэму А. Міцкевіча «Пан Тадэвуш». У верасні 1933 па дамоўленасці паміж савецкім і польскім урадамі быў абменены на арыштаванага ў СССР беларускага драматурга Ф. Аляхновіча. Апынуўшыся ў Маскве, працаваў загадчыкам аддзела Польшчы і Прыбалтыкі ў Міжнародным аграрным інстытуце. У 1937 у чарговы раз арыштаваны савецкімі карнымі органамі і перавезены для следства ў Мінск (паводле ўспамінаў С. Шушкевіча, назваў сябе ў перастуку паміж камерамі). У 1938 прысуджаны да вышэйшай меры пакарання як «агент польскага генштаба». Відаць, расстраляны разам з іншымі беларускімі пісьменнікамі. Рэабілітаваны ў 1957. У Радашковічах засталася жыць першая жонка Б. Тарашкевіча Вера Андрэеўна (дачка вядомага краязнаўцы А. Сніткі і пляменніца А. Уласава), сын Радаслаў загінуў у 1944 у барацьбе з гітлераўцамі.

Друкавацца Б. Тарашкевіч пачаў у 1913 на старонках газеты «Наша ніва». У 1918 выдаў першую «Беларускую граматыку для школ», якая вытрымала 6 выданняў і адыграла важную ролю ў фарміраванні беларускай літаратурнай мовы і пашырэнні асветы ў Беларусі. У 1921—22 выступаў у заходнебеларускім друку з публіцыстычнымі артыкуламі, прысвечанымі актуальным пытанням вызваленчага руху, апублікаваў нарыс пра А. Гурыновіча, а таксама свае пераклады з «Іліяды» Гамера. Знаходзячыся ў польскай турме, стварыў тэкст «Марша Грамады», пісаў лістоўкі, брашуры, у якіх заклікаў працоўных Зах. Беларусі да барацьбы, працаваў над гістарычнай граматыкай беларускай мовы, перапрацаваў «Беларускую граматыку для школ», пераклаў на беларускую мову паэму А. Міцкевіча «Пан Тадэвуш» (да 1981 пераклад

захоўваўся ў рукапісе). У 1936 Дзяржаўнае выдавецтва БССР рыхтавала да выдання зроблены Б. Тарашкевічам поўны пераклад на беларускую мову «Іліяды» Гамера (загінуў у карэктуры). Пераклады Б. Тарашкевіча маюць высокі прафесійны ўзровень, дакладныя ў перадачы арыгінала. Апублікаваў таксама брашуры «Заходняя Беларусь — плацдарм імперыялістычнай інтэрвенцыі», «Як жывуць сяляне за граніцай», працу «Дыферэнцыяцыя сялянства ў Польшчы ў час крызісу. Польская вёска ў час крызісу».

Імем Б. Тарашкевіча названы вуліцы ў Маладзечне і Радашковічах, ліцэй у Бельску (Польшча). У Вільні і Радашковічах на дамах, дзе ён жыў, устаноўлены мемарыяльныя дошкі. Імя Б. Тарашкевіча высечана на летапісным камені каля в. Мясата (Маладзечанскі р-н). *І. П. Чыгрын.*

Бібліяграфія

1.1.

Выбранае: Крытыка, публіцыстыка, пераклады. Мн., 1991.

1.2.

Беларуская граматыка для школ. Вільня, 1918 [Кірыліцай і лацінкай]. Рэц.: Тройца В. Беларуская граматыка для школ // Вольная Беларусь. 1918. 29 вер.; 2 выд. Вільня, 1919; 3 выд. Вільня, 1920; 4 выд. Вільня. 1922. Рэц.: F.[lorovský] A. Slovanský přehled. 1925. R. 17; 5 выд. Вільня, 1929.

Беларуская граматыка для школ. Мн.; Вільня; Берлін, 1921.

Прамовы дэпутатаў соймавага клюбу Беларускае сялянска-работніцкае грамады. Вільня, 1926.

Беларуская граматыка для школ. Вільня, 1931.

Заходняя Беларусь — плацдарм імперыялістычнай інтэрвенцыі. Мн., 1931.

Деференциация крестьянства в Польше во время кризиса. Польская деревня во время кризиса. М., 1935.

Как живут крестьяне за границей. Л., 1935.

Беларуская граматыка для школ. Мн., 1991.

Беларуская граматыка для школ. Нью-Ёрк, 1992.

1.3.

1913. Беларуская вечарынка ў Пецярбурзе // Н. н. 28 ліст. / Пад псеўд. Тарас на Парнасе.

1914. Пасмертны ўспамін: (В. Эпімах Шыпіла) // Лучынка. № 6 / Пад псеўд. Я. Тарас; Не пакідайце сваёй мовы // Раніца. № 1 / Пад псеўд. Тарас Язычнік.

1920. [Рэц. на кн.: Гарун А. Жывыя казкі для дзіцячага тэатру. Мн., 1920] / Пад псеўд. Адам Навука; Тэатр і музыка // Рунь. № 7—8.

1921. Адам Гурыновіч // Бел. звон. 12 крас.

1923. Адкрытае пісьмо да... міністра ўнутраных спраў // Вольны сцяг. № 3; Мова пасла... // Наша будучыня. 3, 14 лют.

1924. Прамова... 13.VI.24 г. у Сойме ў часе дыскусіі над epose прэм. мін. Грабскага // Сын Беларуса. 21 чэрв.; Прамова... на засяданні Сойма 9-га ліпеня 1924 г. у справе законапраектаў аб мовах // Там жа. 13 ліп.; Прамова... у часе дыскусіі ў Сойме аб бюджэце міністэрства зямельных рэформ 4 снежня 1924 г. // Сялян. праўда. 10 снеж.

1925. Прамова... на пасяджэнні польскага Сейма 26 крас. у часе дыскусіі аб бюджэце на 1925 г. // Бел. доля. 1 мая; Зямля сялянам // Бюл. сеймавага клуба Бел. сял.-работн. грамады. 11 ліп.; Прамова..., сказаная на пасяджэнні Сейма пры трэцім чытанні ўстава аб «Парцэляцыі і асадніцтве» // Думка беларуса. 22 ліп.; Прамова... на пасяджэнні Сейма 10 чэрвеня 1925 г. // Іскра. 13, 14 чэрв.; Katowanie więźniów // Młot. 7 paźdź. / Сааўт. С. Балін.

1926. Прамова... на пасяджэнні Сейма 30 чэрв. 1925 г. у часе дыскусіі над уставам аб парцэляцыі і асадніцтве; Прамова..., сказаная на пасядж. Сейма 17.VII.1925 г. пры трэцім чытанні Уставы аб парцэляцыі і асадніцтве // Прамовы дэпутатаў сеймавага клубу... Вільня; Інтэрпеляцыя № 28... да міністра справядлівасці ў справе вязня нейкага Арсеня Арэхава і пратрымання яго ў астрозе без даручэння акта абвінавачання ад 26 лістапада 1922 г. (!) да сённяшняга дня (Варшава, 3.II.26 г.); Прамова... сказаная на пасяджэнні Сейма 12.2.26 г. пры першым чытанні ўстава аб натуральнай павіннасці пры праўцы дарог і мастоў сялянамі // Бюл. сеймавага клуба Бел. сял.-работн. грамады. 14 сак.; Прамова... сказаная на пасяджэнні Сейма 28.4.1926 г. падчас дыскусіі над т. з. правізорыем бюджэтавым (роспіс даходаў і расходаў) на месяц май — чэрвень // Там жа. 6 мая; Інтэрпеляцыя № 50... у справе правакатарскай тактыкі паліцыі Гродзенскага павета і бяспраўнага пратрымання на працягу дзесяці месяцаў Васіля Шыпіцы і таварышаў у следчым астрозе ў Горадні (Гродна) // Там жа. 27 мая; Прамова..., сказаная на пасяджэнні Сейма 25 июня 1926 г. падчас другога чытання бюджэтнага прэлімінарыяў на трэці квартал 1926 г. // Там жа. 2 ліп.; Прамова..., сказаная на пасяджэнні Сейма 19 ліпеня 1926 г. у часе дыскусіі над праектам аб змене канстытуцыі // Там жа. 27 ліп.; Прамова..., сказаная на пасяджэнні Сейма 16.11.1926 г. // Там жа. 4 снеж.

1927. Прамова, сказаная на пасяджэнні Сейма 16.10. 1926 г. // Бел. вёска. 19 студз.

1929. Последнее слово Бронислава Тарашкевича // Западная Белоруссия на скамье подсудимых. Мн.

1932. Faszyzm nie stłumi wyzwoleńczej walki mas zachodniobiałoruskich // Orka. 18 marca / Сааўт. П. Валошын.

1934. Пісьмо тав. Б. Тарашкевіча // Калгаснік Бел. 20 ліп.; List tow. B. Taraszkiewicza // Orka. 20 lip.

1935. «Іліада» Гамера // Полымя рэвалюцыі. № 3; Мяне «расстралялі» // Звязда. 22 сак.; Меня «расстреляли» // Рабочий. 22 марта.

1960. [Ліст Радаславу Астроўскаму] // Голас Радзімы. № 18.

1977. Адам Гурыновіч // Пачынальнікі. Мн.

1990. З публіцыстычнай спадчыны Браніслава Тарашкевіча // Шляхам гадоў. Мн.

1.4.

Міцкевіч А. Пан Тадэуш / З пол. Мн., 1981. Рэц.: Шаховіч М. «Пан Тадэуш» на беларускай мове // Ніва. 1981. 11 кастр.; Sielicki F. // Pam. Lit. 1982. Z. 3—4.

Міцкевіч А. Пан Тадэуш / З пол. Ольштын, 1984. Рэц.: Верабей А. Наш агульны скарб // Голас Радзімы. 1985. 11 крас.; Шаховіч М. «Радзіма, Літва!» // Ніва. 1984. 29 крас.; Sielicki F. // Pam. Lit. 1985. Z. 2.

1922. Гамер. Іліяда: Песня 1 / З грэч. // Бел. звон. 11, 25 сак.

1935. Гамер. XXII песня: Смерць Гектара / З грэч. // Полымя рэвалюцыі. № 3.

1962. Міцкевіч А. Гаспадарка: Урывак з 1 ч. паэмы «Пан Тадэуш» / З пол. // Полымя. № 2.

1966. Гамер. Іліяда: Урывак з паэмы / З грэч. // Дзень паэзіі — 66. Мн.

1971. Міцкевіч А. Пан Тадэуш: Быліца чацвёртая / З пол. // Белавежа. № 2. Беласток.

1980. Міцкевіч А. Пан Тадэуш: Урывак з дзесятай быліцы / З пол. // Голас Радзімы. 19 чэрв.

2.2.

На беларускай мове. Акінчыц Ф. Правакацыя беларускага народу. Вільня, 1933.

Вучоны-патрыёт. Маладзечна, 1970.

Ліс А. Браніслаў Тарашкевіч. Мн., 1966. Рэц.: Базарэвіч М. З кагорты змагароў // Звязда. 1967. 17 студз.; Бергман А. Арсень Ліс аб Браніславу Тарашкевічу // Ніва. 1966. 19 снеж.; Майхровіч С. Народны трыбун // Беларусь. 1966. № 12; Миско С. Ученый, патриот, борец // Сел. газ. 1966. 23 нояб.; Юрчанка Г. Кіраўнік стотысячнай грамады // ЛіМ. 1966. 7 кастр.

На польскай мове. Bergman A. Rzecz o Bronisławie Taraszkiewiczu. Warszawa, 1977. Рэц.: Лiс А. Слова пра Браніслава Тарашкевіча // ЛіМ. 1978. 1 снеж.; Kwart. historyczny. 1979. Nr 1; Dingley I. J. of Byelorus. Studies. 1978. № 2; Dymek B. // Nowe Książki. 1978. Nr. 9; Pezowiczowa Z. // Kontrasty. 1978. Nr 8; Tomaszewski J. // Z Pola walki. 1978. Nr 3.

2.3.

На беларускай мове. А. Л. Яшчэ аб «Пану Тадэушу» ў перакладзе Б. Тарашкевіча // Ніва. 1981. 26 ліп.; Арэхва Н. Старонкі мужнасці // Голас Радзімы. 1965. № 35; Б. Тарашкевіч — «вораг народу» // Самапомач. 1937. № 16; Бакач П. Аб Б. Тарашкевічу // Рэха. 1938. № 1; Баршчэўскі А. Браніслаў Тарашкевіч: (80 год з дня нараджэння) // Беларускі каляндар. Беласток, 1972; Бергман А. Браніслаў Тарашкевіч // Ніва. 1982. 7 сак.; Яго ж. Грамада праз 50 год // Беларускі каляндар 1975. Беласток, 1975; Яго ж. Ёсць рукапіс! Яшчэ раз пра «Пана Тадэвуша» па-беларуску // Ніва. 1975. 29 чэрв.; Яго ж. За турэмнымі кратамі // Полымя. 1969. № 10; Яго ж. Ігнат Дварчанін // Беларускі каляндар 1978. Беласток, 1978. С. 126—127, 131—132; Яго ж. Публіцыстычная спадчына Тарашкевіча // Полымя. 1973. № 8; Яго ж. «Раманс» з Тарашкевічам // Ніва. 1973. № 50; Яго ж. Слова аб Браніславе Тарашкевічу // Там жа. 1978. 19 лют.; Яго ж. Тарашкевіч больш блізкі // Там жа. 1977. № 19; Браніслаў Тарашкевіч // Шлях. 1933. 12 ліст.; Вярэніч В. «Пан Тадэвуш» Адама Міцкевіча ў перакладзе Б. Тарашкевіча на беларускую мову // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. 1985. № 3; Гайдук М. Алімпійцы ад Тарашкевіча // Ніва. 1982. 21 ліст.; Гарэцкі М. Рукапісныя літаратурныя паметкі 70—80 гадоў // Гарэцкі М. Гісторыя беларускае літаратуры. Мн., 1926. С. 143—144; Яго ж. Тарашкевіч Б. // Гарэцкі М. Гісторыя беларускае літаратуры. Вільня, 1920; Два невядомыя лісты Цёткі да Браніслава Тарашкевіча // Ніва. 1976. 28 ліст.; «Іліяда» па-беларуску // Родная страха. 1922. 7 сак.; Канапацкі М. «Twórczość» аб Тарашкевічу // Ніва. 1964. 23 лют.; Клейн Б. Браніслаў Тарашкевіч // Там жа. 1965. 20 чэрв.; Яго ж. Старонкі палымянага жыцця // Полымя. 1963. № 10; Яго ж. Сын грамады: Да 90-годдзя з дня нарадж. Б. Тарашкевіча // ЛіМ. 1982. 29 студз.; Кучкоўская Е. Аб Браніславе Тарашкевічу і іншых // Ніва. 1964. 12 студз.; Лiс А. Беларускі пераклад «Іліяды» // Дзень паэзіі — 66. Мн.; Яго ж. Вучоны, пісьменнік, барацьбіт: Да 90-годдзя з дня нарадж. Б. Тарашкевіча // Голас Радзімы. 1982. 4 лют.; Яго ж. Памяць зямлі // Полымя. 1981. № 6; Яго ж. Сейбіт і змагар: Да 80-годдзя з дня нарадж. Браніслава Тарашкевіча // ЛіМ. 1972. 21 студз.; Яго ж. Старонкі слаўнай біяграфіі: (Да 70-годдзя з дня нарадж. Б. Тарашкевіча) // Полымя. 1962. № 2; М. С. Гадавіна разгрому «Грамады» // Сав. Беларусь. 1928. 15 студз.; Мальдзіс А. Эпапея, перакладзеная ў турме // Голас Радзімы. 1980. 19 чэрв.; Мірачыцкі Л. За шчасце народа // ЛіМ. 1962. 26 студз.; Нашы кандыдаты // Бел. звон. 1922. 21 кастр.; Нашы паслы ў Сойм і Сенат: Тарашкевіч Браніслаў // Беларускі каляндар. Вільня, 1923; Некрашэвіч С. Да пытання аб рэформе нашага правапісу // Звязда. 1926. 19 ліст.; Паўлючук У. «Тарас»: Успаміны аб Б. Тарашкевічу // Ніва. 1966. 2 студз.; Яго ж. Школа: Успаміны аб Б. Тарашкевічу // Там жа. 1966. 9 студз.; Педагогі літаратар // Беларусь. 1972. № 1; Пецюкевіч М. Мае сустрэчы з Браніславам Тарашкевічам // Ніва. 1967. 22 студз.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Прысуд акупанта над беларускім народам // Барацьба. 1932. № 3; Р. Суд над б. паслом Б. Тарашкевічам дня 28 і 29 лістапада г. г. у Вільні ў працэсе над Грамадой: Б. Тарашкевіч засуджаны на 8 гадоў катаргі // Бел. крыніца. 1932. 4 снеж.; Рагойша В. Ліст да «Дзядзькі Тараса» // Рагойша В. Напісана рукой Купалы. Мн., 1981. С. 12—16; Скалабан В. «З глыбокай удзячнасцю...»: Лісты Браніслава Тарашкевіча да А. А. Шахматава // ЛіМ. 1982. 29 студз.; Станкевіч У. Мая сустрэча з Браніславам Тарашкевічам // Ніва. 1966. 18 вер.; Суд над Грамадой — суд над усім беларускім народам // Камуніст. 1928. 11 студз.; Тарашкевіч знайшоўся // Самапомач. 1937. № 18; Таўлай В. Б. Тарашкевіч: «Заходняя Беларусь — плацдарм імперыялістычнай інтэрвенцыі» // Таўлай В. Творы. Мн., 1961; Шакун Л. Роля Б. А. Тарашкевіча ў развіцці беларускай літаратурнай мовы // Веснік БДУ. Сер. 4. 1981. № 3; Швед В. Памяці Браніслава Тарашкевіча // Ніва. 1967. 12 сак.; Яго ж. У юбілей Браніслава Тарашкевіча // Там жа. 1977. 28 жн.; Юрэвіч А., Яновіч А. «Беларуская граматыка» Б. Тарашкевіча і яе значэнне ў распрацоўцы граматычных норм беларускай літаратурнай мовы // Крамко І., Юрэвіч А., Яновіч А. Гісторыя беларускай літаратурнай мовы. Мн., 1968. Т. 2; Янкоўскі А. Вільня ўвекавечыла памяць Браніслава Тарашкевіча // Беларускі каляндар. 1981. Беласток; Яновіч А. Б. А. Тарашкевіч — мовавед: Да 90-годдзя з дня нараджэння // Бел. лінгв. 1982. Вып. 21; Яновіч С. «Раманс» з Тарашкевічам // Ніва. 1973. 16 снеж.

На польскай мове. Al. S. [Stepowicz A.] Białoruski Gandi // Przegl. Wileński. 1933. Nr 1; Bergman A. Bronisław Taraszkiewicz // Bergman A. Sprawy białoruskie w II Rzeczypospolitej. Warszawa, 1984; Bergman A. Bronisław Taraszkiewicz a lewe skrzydło Belwederu // Kwart. Hist. 1968. Nr 1; Bergman A. Bronisław Taraszkiewicz: Szkic biograficzny // Przegl. Hist. 1972. Nr 2; Bergman A. Jeszcze raz o Bronisławie Taraszkiewiczu // Lituano-Slavica Posnaniensia. 1987. T. 2; Bergman A. «Pan Tadeusz» — po białorusku // Polityka. 1973. Nr 32; Białokozowicz B. Polska w poezji radzieckiej // Przegl. Humanistyczny. 1976. Nr 10; Huszcza J. Kartki z podróży // Huszcza J. Opowieści w czarnych ramkach. Łódź, 1979; Obrębska-Jabłońska A. O podstawie tekstowej przekładu «Pana Tadeusza» na język białoruski przez Bronisława Taraszkiewicza // Rocznik Tow. Lit. im. A. Mickiewicza. 1982/1983. R. 17/18; S-wicz [Stepowicz A.?] Taraszkiewicz — Olechnowicz // Przegl. Wileński. 1933. Nr 15—16; Skibińska Z. «Pan Tadeusz» Bronisława Taraszkiewicza na tle innych przekładów białoruskich // Poezja. 1984. Nr 11/12; Skibińska-Charyło Z. O przekładach «Pana Tadeusza» na język białoruski // Studia Polono-Slavia-Orientalia. Acta Literaria. 1975. T. 2; Stępien S. Działalność posłów białoruskich w Sejmie RP w latach 1922—1927 // Studia Historyczne. 1981. Nr 2; Wakar A. «Pan Tadeusz» po białorusku: Rozmowę przepr. G. Sokołowska // Warmia i Mazury. 1980. Nr 11.

На рускай мове. Белорусский научно-литературный кружок студентов С.-Петербургского университета. Спб., 1913. С. 20; Булахов М. Тарашкевич Бронислав // Булахов М. Восточнославянские языковеды: Биобиблиогр. словарь. Мн., 1977. Т. 3; Клейн Б. Время выбора // Неман. 1984. № 9; Яго ж. Открытая книга бытия...: Эссе // Там жа. 1979. № 9; Коротткевич В. Радошковичи: Ист. этюд // Там жа. 1981. № 8; Лапидус Н. Античная классика в белорусских переводах // Лапидус Н. Зарубежная литература в белорусских изданиях и переводах. Мн., 1968; Орехво Н. Три встречи: [Успаміны] // Неман. 1982. № 2; Сташкевич Н. Приговор революции. Мн., 1985. С. 23, 121, 218.

2.4.

На беларускай мове. Купала Я. Суд ідзе (Браніславу Тарашкевічу): [Верш] // Купала Я. Зб. тв.: У 7 т. Мн., 1974. Т. 4; Танк М. Б. А. Тарашкевіч: [Верш] // Полымя. 1982. № 8.

3.1.

БДА, ф. 882, воп. 1, спр. 1, 9, 14, 27, 28, 30, 31, 35, 53, 60; ЦБ АН Літвы, аддз. рукап., ф. 21, адз. зах. 609—611, 2188—2191, 2228; ЦНБ АН Беларусі, аддз. рукап., ф. 5, воп. 1, адз. зах. 1. *У. М. Ларчанка.*

ТАРМОЛА РАМАН

Тармола (Тармола-Мірскі) Раман Якубавіч [н. 5.4 (па пашпарту 4.4). 1936, г. п. Мір Нясвіжскага пав. Навагрудскага ваяв., цяпер Карэліцкага р-на Гродзенскай вобл.], паэт. Член СП Беларусі з 1964.

З сям'і рамесніка. Бацька, Якуб Сымонавіч, шыў адзенне, маці, Дамініка Іванаўна, выхоўвала дзевяць дзяцей, вяла хатнюю гаспадарку. Пасля вайны Р. Тармола вучыўся ў Мірскай сярэдняй школе, якую скончыў у 1955. У тым жа годзе паступіў на гісторыка-філалагічны факультэт Мінскага пед-інстытута. Пасля заканчэння інстытута (1960) працаваў старшым рэдактарам, загадчыкам літаратурна-мастацкага аддзела, галоўным рэдактарам літаратурна-драматычных праграм, каментатарам па літаратуры і мастацтву Беларускага тэлебачання. У 1977—80 член сцэнарна-рэдакцыйнай калегіі мастацкіх фільмаў кінастудыі «Беларусьфільм». З 1980 член сцэнарна-рэдакцыйнай калегіі тэлевізійных фільмаў Беларускага тэлебачання. Узнагароджаны медалямі, ганаровымі граматамі Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР.

Друкуецца з 1957, калі ў «Настаўніцкай газеце» і «Чырвонай змене» былі змешчаны яго першыя творы. Вершы пачаў пісаць яшчэ ў школе, але па-сапраўднаму заняўся творчай працай у 1958, пасля паездкі са студэнцкім атрадам на цалінныя землі Казахстана. З таго часу паэтычныя творы Р. Тармолы з'яўляюцца на старонках рэспубліканскіх перыядычных выданняў. Аўтар зборнікаў паэзіі «Асколкі і росы», «Поўня», «Абнаўленне», «Міранка», «Побач», «Павага», «Вобразы вечара», «Толькі б дагаварыць...», «У прадчуванні святла». Выдаў кнігі выбраных вершаў і паэм «Зямное — зямному», «Спрадвечнасць», «Зярняты з каласоў». Лірыка Р. Тармолы — гэта ўсхваляваная, глыбокая, засяроджаная споведзь пра сябе і сваё пакаленне, чыё дзяцінства прыйшлося на гады суровых ваенных выпрабаванняў. Сумленне, працоўная годнасць, маладосць, каханне, сяброўства, адносіны да прыроды — усе гэтыя духоўныя каштоўнасці вывяраюцца аўтарам у суаднесенасці з гераічнай памяццю народа. Радкі паэта лёгка і нязмушана, проста і даходліва ткуцца ў лірычна-філасофскі летапіс. Аднак у прастаце і лёгкасці гучання пераважна традыцыйных вершаваных памераў, у гутарковых інтанацыях раскаваных страфічных форм адчуваецца сталы паэтычны вопыт, жыццёвая мудрасць, вобразнае ўвасабленне якой звязваецца аўтарам з сівымі мурамі Мірскага замка і краявідамі бацькоўскай зямлі. Да памяці трывожнага дзяцінства Р. Тармола звяртаецца ў паэмах «Навальнічны раён», «Хатынскі рэквіем», «Пакланіся агню». Памяці Колі Гойшыка, Міколы Кедышкі і Мікалая Гастэлы прысвечана паэма «Вянок». Трывогі неспакойнага дваццатага стагоддзя, суровая рэальнасць будняў і рамантычны ўзлёт мары спалучаюцца ў роздуме над сённяшнім і заўтрашнім днём зямной цывілізацыі ў паэме «Проста — я». Кнігі казак «Каго баяцца ў лесе», «Казкі-падказкі» адрасаваны дзецям. Р. Тармола напісаў сцэнарыі дакументальных фільмаў «Людзям сябе пакажы» (1973), «Я не самотны... Максім Багдановіч» (1982), дакументальна-мастацкага фільма «А мае міране добрыя людзі» (1993), тэлеспектакля «Зачараваны Валерка» (1976).

Жыве ў Мінску.

Л. М. Гарэлік.

Бібліяграфія

1.1.

Зямное — зямному: Выбр. вершы і паэмы. Мн., 1979. Рэц.: Аўруцін А. «Адкрыць сябе — таксама адкрыццё...» // Лім. 1979. 7 снеж.

Спрадвечнасць: Выбр. вершы і паэмы. Мн., 1989.

Зярняты з каласоў: Выбр. Мн., 1994.

1.2.

Асколкі і росы: Паэзія. Мн., 1964. Рэц.: Вярцінскі А. Песня штодзённая // Полымя. № 6; Гаўрусёў С. Фарбы жыцця і касмічны пыл // ЛіМ. 1964. 31 сак.; Гиль М. Страница — книга — гид — поэт // Знамя юности. 1964. 10 июля; Суботка П. Чэрпаць з глыбінь // Маладосць. 1964. № 8.

Поўня: Вершы і паэмы. Мн., 1966. Рэц.: Сіпакоў Я. Віза ў краіну ўсмешак // Маладосць. 1966. № 6; Яфімаў Ф. Станаўленне паэта // ЛіМ. 1966. 24 чэрв.

Абнаўленне: Вершы. Мн., 1968. Рэц.: Гніламёдаў У. Рух без кірунку // ЛіМ. 1969. 10 студз.; Марціновіч А. Абнаўленне // Мін. праўда. 1968. 25 вер.

Міранка: Вершы і паэмы. Мн., 1971. Рэц.: Гінак Л. Прыйшла ў мір «Міранка»... // ЛіМ. 1972. 26 мая; Мартинович А. О времени и о себе // Гродн. правда. 1972. 3 февр.; Семашкевіч Р. «Шукаю ў словах рэчываў...» // Полымя. 1972. № 8.

Каго баяцца ў лесе: Казкі. Мн., 1973.

Побач: Вершы і паэма. Мн., 1974.

Павага: Вершы. Мн., 1976.

Вобразы вечара: Лірыка. Мн., 1982.

Казкі — падказкі. Мн., 1984. Рэц.: Трафімчук М. Не толькі падказкі... // ЛіМ. 1985. 18 кастр.

Толькі б дагаварыць...: Вершы. Мн., 1986.

У прадчуванні святла...: Вершы. Мн., 1992.

1.3.

1957. Цецярук: Байка // Наст. газ. 10 студз.; Кветка: [Верш] // Чырв. змена. 8 чэрв.

1958. Ля помніка Леніну: [Верш] // Маладосць. № 4; Беларусі: [Верш] // Звязда. 27 снеж.; Замак у Міры: [Верш] // Чырв. змена. 27 крас.; Аднакласніца: [Верш] // Там жа. 15 чэрв.; Дома: [Верш] // Там жа. 26 ліп.; Цюльпан і васілёк: [Верш] // Там жа. 4 вер.; Добрай раніцы, сталіца!: [Верш] // Там жа. 2 снеж.

1959. Пісьмо; Прыкмета; «Здаецца, што вясны чаруюць пахі...»: [Вершы] // Маладосць. № 4; Золата: [Верш] // ЛіМ. 21 ліст.; Першакласнік: [Верш] // Наст. газ. 1 вер.; «Раўчукоў жывыя вераценцы...»; «Апошні снег зіма мякінай трусіць...»: [Вершы] // Чырв. змена. 31 сак.; Галубы: [Верш] // Там жа. 29 крас.; Рукзак паходны зноўку за плячыма...: [Верш] // Там жа. 21 чэрв.; Гэта ноч...: [Верш] // Там жа. 13 снеж.

1960. Леніну; Мір; Чырвоны клён: [Вершы] // Маладосць. № 4; Цесляры: [Верш] // Работніца і сялянка. № 7; Вочы звычайныя: [Верш] // Чырв. змена. 10 вер.

1961. Маці кажа: [Верш] // Маладосць. № 4; Птушкі ляцяць; На вяселлі; Чорная горка; «Пячэцца бульба ў полі — спёка...»: [Вершы] // Там жа. № 8; Зязюлі: [Верш] // Чырв. змена. 9 крас.; Цягнікі: [Верш] // Там жа. 21 мая.

1962. Сосны; «Я за птушку хачу быць шчаслівей...»: [Вершы] // Беларусь. № 12; Не дарос: [Верш] // Вясёлка. № 8; «Цягнікі, цягнікі...»; «Каціўся дзень ад раніцы да ночы...»; На катку; «Яблыкі падаюць, яблыкі падаюць...»: [Вершы] // Маладосць. № 6; Знаёмства: [Верш] // Там жа. № 7; Два каласы: [Верш] // Там жа. № 10; Два вершы: «Песню слухаем...»; «Страляніна пачалася раптам...» // Полымя. № 5; «Мяне зрабіла шчаслівым...»; «Мала зведаны...»: [Вершы] // Там жа. № 12; «Песню слухаем...»: [Верш] // ЛіМ. 15 мая; Мала зведаны: [Верш] // Там жа. 18 снеж.; Людзі: [Верш] // Маг. праўда. 18 снеж.; Год 2000-ы: [Уступ і 3-і раздзел з аднайм. паэмы] // Чырв. змена. 2 снеж.

1963. Сэрца; «Я пра неба пішу ўсё больш...»; Дождж верасовы; Ноч: [Вершы] // Беларусь. № 5; Дождж верасовы: [Верш] // Голас Радзімы. № 45; Зямля; «Гэта нават крышачку нязносна...»; «Ранне светлае, ціхае ранне...»; Лес; Ранак; Напрадвесні; Ліпень — лівень; «Гарачыня невыносная...»; «Сонца ўзышло над зямлёй...»; «Я пакуль пайшоў на пастой...»: [Вершы] // Маладосць. № 2; Ікар; «Вышыня 2000 метраў»; Далёкая зорка; Наташы і маладзіку: [Вершы] // Там жа. № 6; Бацькаўшчына; Райскі сад; Успамін; Крылы; Балада пра воблака: [Вершы] // Там жа. № 12; Балада // Полымя. № 2; Ліўні; «Летні дзень...»; «Матор гудзеў раз'юшана і нема...»; «Рукі, якія рукі...»; Аўтобусы; «Раўную вас да кожнага прахожага...»; Зялёнае сонца: [Вершы] // Там жа. № 6; Успамін: [Верш] // ЛіМ. 17 снеж.

1964. Бяссоннае сонца; Пасажырка; «Прысеўшы на прамень...»; «Надыйдзе ціхі вечар — і шаптухай...»; Агеньчыкі ў вачах: [Вершы] // Беларусь. № 10; Жыццёвая балада; «Маміны крокі...»; Бабіна лета: [Вершы] // ЛіМ. 21 студз.; Як мядзведзі зялёныя: [Верш] // Там жа. 18 жн.; Пасажырка: [Верш] // Там жа. 13 кастр.; Восеньскі роздум; Гродна; «Калі засумуецца ў гадоў васемнаццаць...»; Музыка; «Сонца плыве на хвалях...»: [Вершы] // Чырв. змена. 26 студз.; «Як дыхаецца лёгка ў родным лесе...»: [Верш] // Там жа. 21 мая.

1965. Асенні гром; «Прытулак зорак — шоўкавае неба...»; Зімовае: [Вершы] // Дзень паэзіі — 65. Мн.; Хлеб: [Верш] // Беларусь. № 8; Неспакой; «Той, хто прыдумаў матаролеры...»; Зямная мара; Ноч у лесе: [Вершы] // Там жа. № 10; Галоўнае; «Я — вуліца...»; «Пакінуўшы ўсе асалоды рая...»; Пульс восені; «Дзень патухае. Сонца за лес села...»; Грыбнікі; Жураўліны аэрадром; У цягніку; «Ты ад дажджу ўцякала...»; Просьба ў клёна; Пажар; Санет: [Вершы] // Маладосць. № 4; Галоўнае; Жураўліны аэрадром; «Я — вуліца...»: [Вершы] // ЛіМ. 16 крас.; Неспакой: [Верш] // Там жа. 5 кастр.

1966. Паэма году твайго // Маладосць. № 2; Проста — я: Паэма // Полымя. № 1; «Як дыхаецца лёгка ў родным лесе...»: [Верш] // Ніва. 10 ліп.; Вяртанне ў лета: Лірычная паэма // Чырв. змена. 16 лют.

1967. Балада пра яблыню: [Верш] // Беларусь. № 3; Поўнач: [Верш] // Там жа. № 7; «Рыпяць у полі палазы...»; Гербарый зімы: [Вершы] // Там жа. № 12; «Век дваццаты пракладвае новыя трасы...»; «На руках я гушкаю сонца...»; «І баязліўцы сняць пра вышыню...»; Чатыры гледачы тэатра; «Як высока людзей падымае каханне...»: [Вершы] // Маладосць. № 2; Над магіламі; Нашы людзі; Альпіністы; Нечаканае спатканне; Лайма; Цыклон: [Вершы] // Там жа. № 12; Вецер. Вечар. Вечна: Наказ мора; Сустрэча; Першы заплыў; Вечнасць; Што расказала мора; Расчараванне; Дзевяты вал; Парус; Спёка; Перад навальніцай; Дзве стыхіі; Ліст дэльфіну; «Мора з кожным, відаць, аднагодак...»; Глыбіня; Роздум; Вялікаму не ўзняцца над вялікім; «Буду прасіць вясной...»: [Вершы] // Полымя. № 4; «Век дваццаты...»: [Верш] // ЛіМ. 10 лют.; «Зноў вясна...»: [Верш] // Там жа. 8 жн.; «Я не пытаю...»; «Марыць аб дамах...»; Голас братніх магіл; Хвароба нашага веку; Коні; Асенняя балада: [Вершы] // Там жа. 15 снеж.

1968. Маналог зямлі; Рух; Тралейбус; «Зямля для песень служыць фонам...»: [Вершы] // Беларусь. № 4; Пошукі памяці: [Верш] // Голас Радзімы. № 26; Пошукі памяці; Раніца майго раёна; Балада рыбака і чайкі; Пісьмо: [Вершы] // Маладосць. № 5; Скарга неба; Адказ маці; Дзіця: [Вершы] // Там жа. № 10; Новы; Птушкі; «Баюся...»; «Здалёку нясу...»: [Вершы] // Полымя. № 2.

1969. І зноў вясна; Трывожна гудзе «Рыгонда»: [Вершы] // Беларусь. № 5; Сараканожка: Казка // Вясёлка. № 8; Навальнічны раён: Паэма // Маладосць. № 3; Бацькаўшчына; «Нават і не верыцца...»; Размова з меншым сынам; «У каменным горадзе я скамянеў...»: [Вершы] // Там жа. № 12; Кіно ля замка: [Верш] // ЛіМ. 11 сак.; «І зноў вясна...»: [Верш] // Там жа. 13 мая; Размова з меншым сынам: [Верш] // Там жа. 9 снеж.; Поздравляем юбиляра: Максиму Лужанину — 60 лет // ЛГ. 19 нояб.

1970. Ля маўзалея: [Верш] // З Леніным заўсёды Беларусь. Мн.; Роздум у дарозе; Сон і ява; «За акном дрэмле край...»; Кватэра ў Крамлі; Ля Маўзалея; «Замест эпілога — зварот...»: [Вершы] // Маладосць. № 3; Кубінцы глядзяць «Камуніста»; «Вялі салдата на расстрэл...»; «Што за ноч!..»; «Астудзі мае шчокі далонямі...»; «Да болю маці не глухі я...»; Сасновы бор: [Вершы] // Полымя. № 12; Ліст вясковаму астролагу; На фоне шэрага неба; Зімовая ноч; «Да боляў маці...»: [Вершы] // ЛіМ. 17 лют.; «Лістапад, лістапад...»; «Адгушкаліся нівы...»; «Лістапад зацягнуўся...»; «Пытаешся, ці мару...»; «Дотык вуснаў тваіх...»; «Ты і ў жыццё, відаць, без шуму прыйшла...»: [Вершы] // Там жа. 16 кастр.; «Да боляў маці не глухі я...»: [Верш] // Сел. газ. 15 дек.

1971. «Я нідзе яшчэ не быў...»; «Ты прыгажуня...»; «Вусны ўпару саспелі...»; «Любімая, мне горача...»: [Вершы] // Беларусь. № 1; Тры ластаўкі: Казка // Вясёлка. № 8; «Да болю маці не глухі я...»: [Верш] // Голас Радзімы. № 4; «Ад чаго пабялелі губы...»: [Верш] // Там жа. № 8; Хатынскі рэквіем // Маладосць. № 1; «Маё жыццё — як час мой супярэчлівы...»; 22 чэрвеня 1941 года; Цішыня; «Запрашаюць паэты на роз-

дум...»; «Сустракаюцца сэрцы бяздонныя...»; «На дварэ і на сэрцы непагадзь...»; «Няважна — любяць ці не любяць...»; «Бачу цябе на досвітку...»; «Не бойся кахання...»; «Я пад тваім паглядам...»; Прадчуванне: [Вершы] // Там жа. № 9; Зімовая ноч; «Да боляў маці не глухі я...»: [Вершы] // Гродн. правда. 16 марта.

1972. Над магіламі: [Верш] // Залацінкі. Мн.; Роздум у дарозе: [Верш] // Голас Радзімы. № 16; Вянок: Паэма // Маладосць. № 10; «Над Нараччу лячу на самалёціку...»; «Па прычыне ці без прычыны...»: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 4; Цюльпан і васілёк: [Верш] // Гомел. праўда. 14 вер.

1973. Памяць // Вытокі песні. Мн.; «Стаў нам загадкай паэт Багдановіч...»; «Аднекуль з патаемнай глыбіні...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 73. Мн.; Каго баяцца ў лесе?: [Верш] // Вясёлка. № 3; Хвалі і хвоі; Роздум; «Нервы напінаюцца...»; «О прыгажосцы! Усе мы рана...»; «Туман запоўніў горад...»; Жанчына: [Вершы] // Маладосць. № 8.

1974. Сыны: [Верш] // Беларусь. № 5; «Усё ідзе з глыбін...»; «Калі задумацца...»; «Ад цішыні я ўцёк аднойчы ў горад...»; «Прыходзіць ранняя вясна...»; Плен бэзу: [Вершы] // Маладосць. № 7.

1975 Сустрэчы; Дом пасярод зімы: [Вершы] // Дзень паэзіі — 75. Мн.; Партызанскія гармонікі; «Каб толькі вы часцей бывалі дома...»; Сустрэча з ласём; «Нас роздум кідае на вагі...»; «І я між небам і зямлёй...»: [Вершы] // Маладосць. № 6; Ода сейбіту; Прырода: [Вершы] // Полымя. № 7; І я між небам і зямлёй...: [Верш] // Ніва. 27 ліп.; Ода сейбіту: [Верш] // Там жа. 10 жн.

1976. Ода сейбіту: [Верш] // Сел. газ. 11 мая.

1977. Балада пра былое: [Верш] // Дзень добры, мама. Мн.

1978. Зорка і закаханыя: [Верш] // Адданасць. Мн.; Нямая балада // Беларуская балада. Мн.; «Шкода часу проста мудрагеліць...»; «На дзвярах лісток: Усе на бульбе!..»: [Вершы] // Беларусь. № 10; «Патрэбна слову поплеч слова...»; «Ён разважаў аб дабраце...»; «Беражонага бог беражэ...»; Пра след у жыцці; «Не разбалбочацца язык...»; «Жыццё — гэта вечна чаканне...»; «Пачалося з драбязы...»: [Вершы] // Маладосць. № 9.

1979. Першароднасць; Жнівень-сад: [Вершы] // Дзень паэзіі — 79. Мн.; «Два полюсы — жыццё і смерць...»; «Усё нібыта выпадкова...»: [Вершы] // Беларусь. № 12; «Як зорку рукой...»; «Пра снег у снежні зноў не чутна...»; «Усё трымаецца на хлебе...»; Прага жыцця; Роднае; «Баяцца людзі рэвізора...»; «Пакуль ёсць вочы...»; «Позірк з-пад броваў...»: [Вершы] // Маладосць. № 6; Восем дарог: «Восем радкоў — восем дарог...»; «Мне прыгадаўся ціхі стэп...»; «Хлеб на машынах і ў руках...»; «Разважлівая гаворка...»; «Вы кажаце, ён горды?..»; «Адчуваю: нервы, нервы...»; «Душа застолля — тамада...»; Мая зорка; «Снарадамі ўзаралі поле...»; «Нялёгка падаць — цяжка падымацца...»; «Снег наздраваты быў і рыхлы...»; «Вы амаль што адкрытая...»; «Не разважайце пра мараль...»; Мальва; «Не ведаю мацней улады...»; «Пішыце, хлопцы і дзяўчаты...»; «Не касіць мне ў лузе трынь-травы...»; «Душа як галінка...»; «Васьмірадкоўе не мерка Пракруста...»: [Вершы] // Полымя. № 4; «Калі падступае да горла...»; Жыта; «Стала модай клясці машыны...»; Хор; На каго я малюся; «Нашы дзеці — наша паўтарэнне...»; «Балота справа...»; «У павучальнікі не лезу я...»; Дзесяць тысяч; «Мужчыны не лічаць маршчыны...»; Дзяўчаты: [Вершы] // ЛіМ. 25 мая.

1980. «На зямлі апошні снег...»; Крык; «Хто нарадзіцца шчасце меў...»; «І дабрата ў нас, і згода...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 80. Мн.; Цюльпан і васілёк: [Верш] // Такія сэрцы ў нас. Мн.; Вершы з кнігі «Вобразы вечара»: Трава; Абавязак; У тую вясну; Зорка; Боты; Мір; Хлеб; Ода агню; Позняе спатканне; Голас уначы // Полымя. № 10.

1981. Цвік; Малаток; Запалка; Карабок: [Вершы] // Беларусь. № 10; Права; Ля вогнішча; Кактэбель; Успамін далёкай ночы; Звады; Кругазварот; «Не табе па мне ўздыхаць...»; У добрай згодзе: [Вершы] // Там жа. № 12; Роздум пачуцця: Паэма // Маладосць. № 1.

1982. Струна; Выпадак у вёсцы; «Якога даў я кругаля...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 82. Мн.; Галоўнае: [Верш] // На сцягу і ў сэрцы. Мн.; Па рацэ; Невядомы салдат; Сувязь навальніц; Вечаровае; Першы раз і апошні; «Жыццё чалавека — не вечнасць...»: [Вершы] // Маладосць. № 2; Вязень № 32815; Балада пра чорнага бусла; Пласцінка; Бэз; Як прыроды ўрок; Пажаданне ў міры; Госці: [Вершы] // Полымя. № 1; «Цябе я дагавару...»; Назіранні; Базар; «Цягне ў мора краба...»; «Падтакваць лёгка...»; Нашчадкі-археолагі; «Пра вядомых вядома...»; «Жанчыну разглядваем у тэлескоп...»; «Да чужога акна...»; «Гронка белага вярша...»; Адзін; «Прырода — вечная модніца....»: [Вершы] // ЛіМ. 18 чэрв.

1983. Каго баяцца ў лесе?: [Казка] // Вяснянка. Мн.; Тры ластаўкі: [Казка ў вершах] // Казкі беларускіх пісьменнікаў. Мн.; «Дзе зорка хоць адна над галавой...»; «Год сорак першы... Сорак пяты...»; «Я перастаў саромецца слёз...»; «Вачэй зеленаватасць...»; Сястра; «Яшчэ радней...»: [Вершы] // Маладосць. № 12; «Мы ў класікі выходзім у кагадзе...»: [Верш] // ЛіМ. 15 ліп.

1984. Трава: [Верш] // За цябе, радзіма! Мн.; Маладосць. № 7; Гракі; Агонь на белым снезе; Балада; На дне завірух; У пошуках праўды; Аддаленая блізкасць; «Нібы крыла ў небе ўзмах...»: [Вершы] // Полымя. № 1; «Каласок — каласіцца...»; Тры перамогі; Пераемнасць; «Азірнуўся паэт назад...»; Год сабакі; «Паважайце жанчыну...»; «Аблашчаны і знявечаны...»; Партрэт; «Я забыў тваё аблічча...»; Памёр паэт...; «Давай зарок...»; Журба; Да былога кахання...: [Вершы] // ЛіМ. 24 лют.; Балада // Ніва. 1 крас.

1985. «Я нібыта пайшоў на пастой...»: [Верш] // Воляй азорыцца свет. Мн.; Партызанскія гармонікі: [Верш] // Партызаны, партызаны... Мн.; Побач з ветэранам; Клопат; «Гады заказваюць...»; Над вадой; Водгулле часу; Балада адной сям'і: [Вершы] // Беларусь. № 9; Урокі памяці; Завейная балада; Ода бульбе; «Адракаемся ад хат...»; «Вясна ў росквіце была...»; «А каму ты зрабіў дабро?..»: [Вершы] // Маладосць. № 9; Налібокі; Ластаўкі; На Каўказе; Зоркапад сустрэч; Уцёкі: [Вершы] // Полымя. № 11; Жанчына з'явілася ў доме; Палоска святла; Сведка; «Я найсціплую зорачку знаў...»; Позняя восень: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 9; Мы не для бед абраны; Мая радаслоўная; «Нешта ў свеце не тое...»; «Усе здаровыя...»; Смех; «Як дзіўна...»; «Сярод ночы сэрца разбудзіла...»; «Як на памяць вузялок...»; Беларусь: [Вершы] // ЛіМ. 26 крас.

1.5.

На англійскую мову. Ballad of Bomb Fragments and the Early Morning Dew; My Wood; Grain / Transl. W. May // Fair Land of Byelorussia. M.,1976.

На літоўскую мову: Ikarai / Vert. J. Graičiunas // Lit. ir menas. 1965. Birž. 26.

На рускую мову. Люди; Земля; Автобусы; «Это даже чуточку несносно...»: [Вершы] / Пер. В. Левин // Знамя юности. 1962. 24 дек.; Баллада о гневе / Пер. А. Корчагин // Труд. 1963. 1 июля; Осенний гром: [Верш] / Пер. Ф. Ефимов // Молодежь Молдавии. 1967. 24 июня; Главное; Хлеб: [Вершы] / Пер. В. Баткина // Дружба народов. 1968. № 2; «Отчего побелели губы моей матери Беларуси?..»: [Верш] / Пер. А. Корчагин // ЛГ. 1970. 11 февр.; Майский день; «Весна с утра, в короткий срок...»: [Вершы] / Пер. И. Василевский // Извечной песни голоса. Мн., 1980; Открыть себя: «Слепой не скажет: «Свет не засти!..»; Трава; Пластинка; «Из всех открытий главное — мы сами...»; Жито; Мальвы; Зимнее свидание; «Есть полюс...»: [Вершы] / Пер. Ф. Ефимов // Неман. 1984. № 11; Сосновый бор; Партизанские гармони: [Вершы] / Пер. Б. Кежун // Партизанская слава. Л., 1985.

На ўкраінскую мову. Хлеб; Несподівана зустріч; «Земля і небо служать фоном...»; Деяким одноліткам; Пам'ятники землі; Пам'яті Михася Чарота; Що розповіло море; Вимога: [Вершы] / Пер. І. Гнатюк, Р. Лубківський. М. Рачук // Калинові мости. К., 1969; Хліб; Несподівана зустріч: [Вершы] / Пер. І. Гнатюк, Р. Лубкивський // Білоруська радянська поезія. К., 1971. Т. 2; «Навіть і не віриться...»: [Верш] / Пер. В. Гей, И. Струцюк // Молодий ленінець. 1971. 27 лист.; Біля Мавзолею: [Верш] / Пер. О. Юрченко // Прапор. 1977. № 1; «Вісім рядків — вісім доріг...»: [Верш] /

Пер. О. Данилова // Чорномор. комуна. 1982. 8 берез.
2.3.
На беларускай мове. Арочка М. Балючая памяць зямлі // Полымя. 1984. № 7; Бабкова А. Паэтычная элегія // Чырв. змена. 1983. 29 студз.; Вярцінскі А. Высокае неба ідэала. Мн., 1979. С. 38—43; Зуёнак В. Мера адкрытасці душы // Полымя. 1984. № 4; Лойка А. Сустрэчы з днём сённяшнім. Мн., 1968. С. 145—147; Лужанін М. Паэзія года // Полымя. 1968. № 5; Мядзведзева В. Пра лёс паэта // Голас Радзімы. 1983. 30 чэрв.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Семашкевіч Р. Выпрабаванне любоўю. Мн., 1982. С. 181—187.
На рускай мове. Гаврук Ю. Весенний разлив // Неман. 1971. № 3; Левин В. Знакомьтесь // Знамя юности. 1962. 4 дек.; Лойко О. На грани обычного и необычного // Неман. 1972. № 4; Мартинович А. О времени и о себе // Гродн. правда. 1972. 3 февр.
У. М. Ларчанка.

ТАТУР ГЕНРЫК

Татур Генрык Хрыстафоравіч (1846, Мінск — 1907, Мінск), археолаг, гісторык, калекцыянер-аматар, перакладчык. Пісаў на рускай, польскай, беларускай мовах.

Паходзіў з апалячанай беларускай шляхецкай сям'і каталіцкага веравызнання. Паводле некаторых звестак, зборам і даследаваннем беларускіх старажытнасцей пачаў займацца з 14-гадовага ўзросту. Спецыяльнай археалагічнай адукацыі не меў, быў археолагам-самавукам. З'яўляўся членам Мінскага статыстычнага камітэта, пэўны час выбіраўся павятовым маршалкам дваранства. З 1874 займаўся археалагічнымі раскопкамі на тэрыторыі Мінскай губерні. Сабраўшы адказы на спецыяльныя анкеты, склаў археалагічную карту Мінскай губерні з падрабязным апісаннем помнікаў. Раскопачна-калекцыянерская дзейнасць Г. Татура выклікала ў сучаснікаў неадназначныя ацэнкі — як станоўчыя водгукі, так і крытыку за яе паўаматарскі характар. У пачатку 1890-х гадоў даследчая праца Г. Татура пашырылася і за межы Мінскай губерні; з дазволу мясцовых улад ён заняўся пошукам і зборам царкоўнай даўніны на Віцебшчыне. На аснове багатых збораў беларускіх старажытнасцей Г. Татур стварыў у Мінску прыватны музей па гісторыі матэрыяльнай культуры Беларусі, сабраў унікальную бібліятэку (каля 6500 тамоў, у т. л. шматлікія старажытнабеларускія пісьмовыя помнікі, рукапісы, «Біблія» Ф. Скарыны і інш.). Пасля смерці Г. Татура яго зборы і бібліятэка былі куплены графам Тышкевічам з Чырвонага Двара, часткова вывезены за мяжу (Львоў і інш.). На працягу свайго жыцця Г. Татур падтрымліваў сяброўскія адносіны з беларускім пісьменнікам К. Каганцом, быў асабіста знаёмы з А. Уласавым, братамі Іванам і Антонам Луцкевічамі.

У 1878 Г. Татур апублікаваў працу «Археалагічнае значэнне Мінскай губерні». У 1892 выйшаў у свет яго «Нарыс археалагічных помнікаў на прасторы Мінскай губерні і яе археалагічнае значэнне». Валодаў вялікімі, хоць і даволі спецыфічнымі ведамі пра археалагічныя помнікі Беларусі, якія ў будучым намерваўся падсумаваць у грунтоўным навуковым даследаванні. У 1897 пераклаў на беларускую мову верш Я. Чачота «Прадкі», аўтарства якога памылкова прыпісаў У. Сыракомлі. У рукапісах засталіся яго працы «Гістарычныя Заслаўя», «Гісторыя Станькава», «Гістарычны нарыс мястэчка Турава, ранейшай сталіцы ўдзельнага Тураўскага княства» і інш. (захоўваюцца ў Дзяржаўным гістарычным архіве Літвы).
М. А. Варвашэвіч.

Бібліяграфія

1.2.
Археологическое значение Минской губернии. Мн., 1878.
Очерк археологических памятников на пространстве Минской губернии и ее археологическое значение. Мн., 1892.
9-й археологический съезд в Вильне. Мн., 1893.
1.3.
1891. Очерк археологических памятников на пространстве Минской губернии и ее археологическое значение // Мин. губ. вед. 21, 28 авг.; 4, 13, 20, 25 сент.; 4, 9, 16, 25 окт.; 1, 8, 17, 27 нояб.; 4, 11, 18, 25 дек.
1.4.
1926—1927. Сыракомля У. Прадкі: [Верш] / З пол. // Крывіч. № 12. [Памылка ў публікацыі. Аўтар верша «Прадкі» — Я. Чачот.]
1971. Сыракомля У. Прадкі: [Верш] / З пол. // Беларуская літаратура XIX стагоддзя. Хрэстаматыя. Мн. [Таксама памылка ў публікацыі. Аўтар верша «Прадкі» — Я. Чачот.]
2.3.
На беларускай мове. Даўгяла З. Матэрыялы аб музеі Г. Х. Татура ў Менску // Зап. аддзелу гуманіт. н. Кн. 8. Працы класа гісторыі. Мн., 1929. Т. 3; Зямкевіч Р. Стары Мінск у беларускіх успамінах... // Беларусь. 1919. 26, 27 ліст.; 1920. 3, 13 студз.; Мархель У. Міналі гады... // ЛіМ. 1972. 11 лют.; Уласаў А. К. Кастравіцкі і Г. Татур // Бел. шлях. 1918. 26 мая.
На рускай мове. Алексеев Л. Белорусская археология и историческое краеведение во второй половине XIX — начале XX в. // Сов. археология. 1968. № 3; [З.] Заметка о предстоящем Виленском Археологическом съезде // Мин. листок. 1892. 14 янв.; Слупский А. Разрытая могила // Там жа. 1892. 24 апр.
3.1.
ЦБ АН Літвы, ф. 21, адз. зах. 385; ф. 29, адз. зах. 88, 380.
У. М. Ларчанка.

ТАТУР МІКОЛА

Татур Мікола (Мікалай Ігнатавіч; н. 3.3.1919, урочышча Застар'е Клічаўскага р-на Магілёўскай вобл.), перакладчык, паэт, крытык. Член СП Беларусі з 1953.

З сялянскай сям'і. Маці памерла ў 1921, бацька ў 1931 быў беспадстаўна арыштаваны і высланы на Беламорканал, памёр у 1932. М. Татур вучыўся ў польскай вясковай пачатковай школе (в. Аколіца Клічаўскага р-на), з 1931 выхоўваўся ў польскім Бабруйскім дзіцячым доме. Пасля заканчэння сямігодкі выпісаны з дзіцячага дома і паступіў у Мінскі індустрыяльна-педагагічны тэхнікум, потым у Мінскі настаўніцкі інстытут нацменшасцей на польскае аддзяленне факультэта мовы і літаратуры (скончыў у 1937). Працаваў настаўнікам беларускай мовы і літаратуры, завучам СШ № 2 у г. Сянно Віцебскай вобл. (1937—40), завучам польскай СШ (1940—41) у г. Друскінінкай (цяпер Літва). У Вялікую Айчынную вайну ўдзельнічаў у партызанскім руху, быў цяжка паранены. Пасля вайны рэдактар, загадчык рэдакцыі мастацкай літаратуры ў Дзяржаўным выдавецтве БССР (1944—63), загадчык рэдакцыі выдавецтва «Полымя» (1963—66), дырэктар Беларускага аддзялення Літфонда СП СССР (1966—70), дырэктар Бюро прапаганды мастацкай літаратуры СП БССР (1970—79). З 1979 на пенсіі. Узнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны І-й ступені, Чырвонай Зоркі, медалямі, Ганаровай граматай і Граматай Вярхоўнага Савета БССР.

Літаратурную дзейнасць М. Татур пачаў у 1948 з перакладаў. Добрае веданне рускай, беларускай і польскай моў дазваляе яму рабіць пераклады, блізкія да арыгінала, трапна перадаваць мастацкую манеру кожнага пісьменніка. Пераклаў многія творы рускіх, польскіх, украінскіх і інш. пісьменнікаў: раманы В. Ажаева «Далёка ад Масквы» (з У. Шахаўцом), М. Нікіціна «Паўночная Аўрора» (з В. Зубам), У. Кочатава «Журбіны», А. Венцлавы «Дзень нараджэння» (з С. Дзяргаем), А. Лупана «Трэція пеўні», Э. Бэкмана «Чародка белых варон», А. Ірасека «Скалакі» (з Я. Васіленкам), У. Умарбекава «Зялёная зорка», К. Брандыса «Грамадзяне» (з Я. Міско), аповесці М. Прышвіна, А. Гайдара, А. Мусатава, апавяданні А. Вішні, Л. Первамайскага, С. Лема, Я. Гушчы, Я. Івашкевіча і інш. Шмат зрабіў як перакладчык для тэатра, пераклаў на беларускую мову творы Н. Хікмета, Б. Васільева, І. Штэмлера, Л. Зорына, І. Юргялевіч, А. Ліндгрэн, Г. Запольскай і інш. З 1951 выступае як літаратурны крытык, з 1979 друкуе эпіграмы.

Жыве ў Мінску.

М. М. Караткоў.

Бібліяграфія

1.3.

1951. Старэйшы паэт // ЛіМ. 26 мая.

1952. Ад шчырага сэрца // Беларусь. № 11.

1953. Выхаванне ў працы: [Рэц. на кн.: Якімовіч А. Я — юны піянер. Мн., 1952] // Беларусь. № 2; У іх няма дзяцінства // Маладосць. № 3.

1955. Паэзія жыццёвай праўды // Гродзен. праўда. 14 снеж.

1959. Творы, прасякнутыя савецкім патрыятызмам // За вярт. на Радзіму. № 28.

1961. Пісьменнікі славяць сучасніка // Маг. праўда. 18 чэрв.

1963. Невычэрпная крыніца: [Рэц. на кн.: Кірэенка К. Смага. Мн., 1963] // Беларусь. № 8; Хлеб насущный // В мире книг. № 2; Пісьменнік мужнага лёсу: Да 50-годдзя В. С. Гарбука // Голас Радзімы. № 93; ЛіМ. 22 ліст.; Шчырая дружба // Звязда. 22 вер.

1965. Плюсы і мінусы перакладу // Звязда. 24 ліст. / Сааўт. П. Стэфановіч.

1969. Сяброўства моцнае шчырасцю: Беларуска-польскія літаратурныя сувязі // Мін. праўда. 1 жн.

1970. Ёсць такая бібліятэка // Вяч. Мінск. 10 чэрв.

1975. Маршруты дружбы і братэрства // Звязда. 7 чэрв.

1976. Душа коллектива: [Нарыс] // Дела их золотом горят. Мн.

1979. На Міколу Татура; Пра масцітых...; За гонар мундзіра: Эпіграмы // Дзень паэзіі — 79. Мн.

1980. Пра гарлапанаў-інтрыганаў; Прагны леў...; Пра Зуброў...: Эпіграмы // Дзень паэзіі — 80. Мн.; Бригадир: [Нарыс] // Труд, талант, доблесть. Мн. Ч. 1.

1981. Аматарам прыпісак; Пра гумарыста; Дзялок-баламут: Эпіграмы // Дзень паэзіі — 81. Мн.

1982. На даклад Міколы Гамолкі аб рабоце бюро;Аляксею Карпюку; Пра сакратароў: Эпіграмы // Дзень паэзіі — 82. Мн.

1984. Пра салоўкаву мову і паэтычную карову; Па ананімшчыках!; Пра Савося Авося: Эпіграмы // Дзень паэзіі — 84. Мн.

1.4.

Гайдар А. Школа: Аповесць / З рус. Мн., 1948. [Б-ка школьніка).

Прышвін М. Кладоўка сонца: Казка-быль / З рус. Мн., 1948.

Мусатаў А. Стажары: Аповесць / З рус. Мн., 1950.

Ажаеў В. Далёка ад Масквы: Раман / З рус. Мн., 1951 / Сааўт. пер. У. Шахавец.

Нікіцін Н. Паўночная Аўрора: Раман / З рус. Мн., 1953 / Сааўт. пер. В. Зуб.

Кочатаў В. Журбіны: Раман / З рус. Мн., 1955.

Брандыс К. Грамадзяне: Раман / З пол. Мн., 1958 / Сааўт. пер. Я. Міско.

Шчогалеў В. Бярозка: Лірычная камедыя ў 1-й д. / З укр. Мн., 1958. (Рэсп. дом нар. творчасці Беларусі).

Козел И. Цветок счастья: Драма / С бел. Л.; М., 1960.

Козел И. Цветок счастья: Драма / С бел. М., 1960.

Рэлес Р. Запіскі майго калегі: Нарысы і апавяданні / З рус. Мн., 1960.

Венцлава А. Дзень нараджэння: Раман / З літ. Мн., 1961 / Сааўт. пер. С. Дзяргай.

Лупан А. Трэція пеўні: Раман / З малд. Мн., 1971.

Бээкман Э. Чародка белых варон: Раман / З эст. Мн., 1973.

Ірасек А. Скалакі: Раман / З чэш. Мн., 1974 / Сааўт. пер. Я. Васілёнак.

Умарбекаў У. Зялёная зорка: Раман / З тадж. Мн., 1976.

1951. Бытавой С. Урок гісторыі; Кочатаў У. Аўтарытэт; Розен А. Што такое дарога?; Шэфнер В. Нашчадак: [Апавяданні] / З рус. // Апавяданні ленінградскіх пісьменнікаў. Мн.

1954. Гайдар А. Школа: Аповесць / З рус. // Гайдар А. Выбр. тв. Мн.; Чэхаў А. Дом з мезанінам: [Апавяданне] / З рус. // Чэхаў А. Выбр. тв. Мн.

1955. Рэўкевіч-Садоўская Б. Навагодняя песня: (Апавяданне) / З пол. // Работніца і сялянка. № 12.

1957. Петэфі Ш. Буланка і гняды; Амбруш З. Прагрэс; Морыц Ж. Хоць адзін раз ды пад'есці ўволю: [Апавяданні] / З венг. // Венгерскія апавяданні. Мн.; Крэве В. Разбойнік; Слуцкіс М. У лесе; Сярэбраная манета: [Апавяданні] / З літ. // Літоўскія апавяданні. Мн.

1958. Хробак Д. Зварот Андрэя Балажа; Янчава М. Бохан хлеба: [Апавяданні] / З славац. // Чэшскія і славацкія апавяданні. Мн.; Запольская Г. Мараль пані Дульскай: [П'еса] / З пол. // Полымя. № 10; Козел И. Цветок счастья: [Драма] / С бел. //Сов. Отчизна. № 5.

1959. Рэлес Р. На новым месцы: Апавяданне / З рус. // Полымя. № 11; Яго ж. Сябры: Урывак з кніг: «Запіскі майго калегі...» // ЛіМ. 18 ліст.

1961. Дадиомов В. Лидия Асиюк: [Нарыс] / С бел. // Неман. № 4.

1963. Згібнеў А., Філатаў В. На берагах бурштынавага мора: [Нарыс] / З лат. // Дружбай з'яднаны мы назаўжды. Мн.; Осипенко А. Два рассказа: Стаж; Тайная война / С бел. // Неман. № 5.

1964. Заран С. Аб карысці лупцоўкі; Бяда; Сябры; Курцікян С. Арарат; Ханзадзян С. Белы баранчык; Саінян А. Давід з'явіўся: [Апавяданні] / З арм. // Кветкі Арарата. Мн.

1965. Вышинский М. «Тарантелла»: Рассказ // Неман. № 2.

1966. Іваноў-Паймен В. Ухваньскія кліч-кі; Лазарава А. Стары дуб; Нявестка; Львоў П. Феніта; Грыгор'еў І. Палюк — хлопец заводскі; Ігнацьеў В. Пісьмо з вёскі; Васільеў-Узьм В. Сябры; Емяльянаў А. Паплаўнічы: [Апавяданні] / З чув. // Чувашскія апавяданні. Мн.

1969. Цанткевічы А. і Ч. «Да апошняй кроплі паліва»; Лем С. З успамінаў Іёна Ціхага: [Апавяданні] / З пол. // Ад Буга да Одры. Мн.; Вішня А. Дзяды нашы ды бабы нашы; «Сцежкі-дарожкі»; Як каўбаса тая; Пра бур'ян; Жарты; Не сварыцца!; Старшыня пад парасонам; «Расці, расці ты, клён-дрэва»; «Пагадзінны графік» цёткі Саклеты; Цяжкая хвароба; Адкрыццё палявання; Перапёлка; Сом; Лось: [Апавяданні] / З укр. // Вішня А. Усмешкі. Мн.; Каўшутаў А. Туркменскія коні; Пурліеў Б. Сляпы паляўнічы; На скачках; Джумагельдыеў Ц. І ў агні не згарэла: [Апавяданні] / З турк. // Каракумскія зоркі. Мн.; Якимович А. Волк и Параска: Рассказ / С бел. // Неман. № 4; Копылович М. Хлеб: Рассказ / С бел. // Там жа. № 12; Вішня А. Адкрыццё палявання; Перапёлка; Сом: [Апавяданні] / З укр. // Полымя. № 2.

1970. Твэн М. Укралі белага слана: Апавяданне / З англ. // Полымя. № 8.

1971. Мысливец В. Дубы не молчат: [Апавяданне] / С бел. // Белорусские рассказы. М.; Твэн М. Пакража белага слана: Апавяданне / З англ. // Твэн М. Утаймаванне веласіпеда. Мн.

1972. Первамайскі Л. Замест вершаў пра каханне: Апавяданне / З укр. // ЛіМ. 17 сак.

1973. Шыян А. Каля вялікай вады; Первамайскі Л. Замест вершаў пра каханне; Чабаніўскі М. Прыварожаны; Гурыненка П. Марта; Дзімараў А. Лыжы на снег: [Апавяданні] / З укр. // Рука друга. Мн.

1976. Гушча Я. Экзамен; Самае доўгае падарожжа; Булка хлеба; Казік; Лямпа: [Апавяданне] / З пол. //Гушча Я. Пан Грацыян і іншыя. Мн.; Івашкевіч Я.Руза: Апавяданне / З пол. // Беларусь. № 10; Гушча Я. «Паміж кустоў вербалозу...»; «Чорнымі вачыма...»: [Вершы] / З пол. // ЛіМ. 1 кастр.

1977. Івашкевіч Я. Руза; Агні малога горада; Дзяўчына і галубы: [Апавяданні] / З пол. // Івашкевіч Я. Дзяўчына і галубы. Мн.; Ягож. Два апавяданні / З пол. // Беларусь. № 3.

1978. Нгуен Мінь Цяу. Месяц і дарога; Нгуен Нгок. Апошні раз цвіце опіумны мак: [Апавяданні] / З в'ет. // Далягляды. Мн.; Каспровіч А. Злодзеі; Куцця: [Апавяданні] / З пол. // Каспровіч А. Апавяданні. Мн.

1980. Аборскі А. Першы партрэт / З рус.; Худайназараў Б. Да змроку і пасля / З турк.; Бялоў Ю. Апошні рэдут / З рус.; Назараў А. Сустрэча з Максімавым; Кругаварот / З турк.; Таган А. За сямю рэкамі; Сіняя хустка з чорнымі махрамі, або Апошні дзень месяца / З турк.; Курбанава Т. Сава / З турк.: [Апавяданні] //Аксамітная ружа. Мн.

1981. Дэмірчан Д. Меркэ; Казачнае; Татавенц В. Упарты вярблюд; Авакян А. Каб не асыў попел...; Ахаўні. Сказ пра каня; Грыкаран В. Ракіроўка; Гульназаран Х. Макар; Матэвасян Г. Аранжавы табун: [Апавяданні] / З арм. // Матчын дом. Мн.

1983. Громович И. Семья Вишневых: [Аповесць] / С бел. // Громович И. Три повести. Мн.

1984. Файзулаеў І. Вясенні дождж; Абакіраў Ю. Бацька; Лісткі; Хусейн-васьміман; Кухзод У. Сатор-прываднік; Гані Б. Добрая справа; На розных мовах: [Апавяданні] / З тадж. // Дом каля крыніцы.Мн.; Кірыкаў Т. Букавы лес: Урывак з кнігі / З пол.// ЛіМ. 13 ліп.

1.6.

Сучасная польская паэзія. Мн., 1955 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981.

На польскай мове. Strońska A. Brzozorusi // Strońska A. Drogą długą jak Rosja. Warszawa, 1979.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 55, спр. 1—4. *У. М. Ларчанка.*

ТАЎБІН ЮЛІЙ

Таўбін Юлій (сапр. Юдаль) Абрамавіч [псеўд. Андрэй Адхонны, Амсціслаўцы (з А. Куляшовым), К. Качкін (з З. Астапенкам), Клім Качкін (з З. Астапенкам), Язэп Качкін, Мсціслаўцы (з А. Куляшовым і З. Астапенкам); крыпт. У. Х. і Ю. Т. (з У. Хадыкам), Ю. Т. і А. К. (з А. Куляшовым); 2(15).9. 1911, г. Астрагожск Варонежскай губ., цяпер Варонежскай вобл.— 30.10.1937], паэт.

Нарадзіўся ў сям'і аптэкара. У 1921 пераехаў з бацькамі ў Мсціслаў, дзе вучыўся ў сямігодцы. Скончыў Мсціслаўскі педагагічны тэхнікум. У 1931—33 вучыўся на літаратурным факультэце Мінскага пединстытута. 10.8.1933 прыгавораны да двух гадоў высылкі на Урал. Жыў у Цюмені. 29.10.1937 прыгавораны (відаць, пасля вяртання ў Мінск) да вышэйшай меры пакарання. Рэабілітаваны 29.8.1956.

Першыя вершы Ю. Таўбіна надрукаваны ў 1926 на старонках часопіса «Маладняк Калініншчыны» (Клімавічы). У 1930 выйшаў яго першы зборнік вершаў «Агні». Матывы вернасці і сяброўства, ролі паэта і паэзіі вызначалі ўнутраны змест яго твораў 20-х гадоў. Вялікае месца ў яго творчасці займаў жанр сяброўскага паслання. У 30-я гады паэт звярнуўся да палітычнай публіцыстыкі («Знаёмства чатырох», «Каляндар»). У 1936 часопіс «Огонёк» (№ 22) надрукаваў яго верш «Тэддзі», прысвечаны Э. Тэльману. Тагачасная крытыка (асабліва А. Кучар) ставілася да Таўбіна насцярожана. Паэта абвінавачвалі ў рабскіх адносінах да старой буржуазнай літаратуры, заклікалі пакончыць з ідэалістычным эстэцтвам. На самай справе Ю. Таўбін прыйшоў у літаратуру са сваім паэтычным бачаннем свету, звяртаўся да вопыту А. Пушкіна, М. Багдановіча і інш. У час знаходжання ў Сібіры настойліва вывучаў англійскую мову, многа перакладаў з яе. Частка яго перакладаў змешчана ў «Анталогіі новай англійскай паэзіі» (Ленінград, 1937). Ю. Таўбіну належаць пераклады вершаў у тэксце рамана ірландскага пісьменніка Ш. О'Фаалейна «Гняздо простых людзей», асобных твораў Г. Гейнэ, У. Маякоўскага і інш.

Т. М. Тарасава.

Бібліяграфія

1.1.

Выбр. вершы. Мн., 1957. Рэц.: Бярозкін Р. Вершы Юлія Таўбіна // Беларусь. 1957. № 12; Лойка А. Шчыры голас // ЛіМ. 1957. 19 кастр.

Вершы. Мн., 1969. (Б-ка бел. паэзіі).

1.2.

Агні: Вершы. Мн., 1930. Рэц.: Кабакоў Н. Агні, якія не гараць // Маладняк. 1931. № 6—7; Плашчынскі І. // Узвышша. 1931. № 1.

Каб жыць, спяваць і не старэць...: Вершы. 1928—1930. Мн., 1931.

Тры паэмы. Мн., 1931. Рэц.: Анісаў С. Усвядоміць задачы сучаснай рэчаіснасці: Замест рэцэнзіі на «Тры паэмы» Ю. Таўбіна // Чырв. змена. 1931. 27, 28 ліст.

Мая другая кніга: Вершы. Мн., 1932. Рэц.: Ажгірэй В. «Мая другая кніга» // Сав. Бел. 1932. 27 мая; Хатулёў П., Малей І. «Мая другая кніга» Юлія Таўбіна // ЛіМ. 1932. 15 чэрв.

Таўрыда: Паэма. Мн., 1932.

1.3.

1926. «Ну-ка, раз хоць...»: [Верш] // Маладняк Калініншчыны. № 5—6; «Няхай хмарамі страшыць нас...»: [Верш] // Малады камуніст. 13 кастр.; Гэта нам; Якубу Коласу; «Сінія далі...»: [Вершы] // Світанне. № 2; Сценгазетнае: [Верш] // Чырв. змена. 24 лют.

1927. «Новыя далі...»: [Верш] // Світанне. № 3; Да перамогі: [Верш] // Чырв. сейбіт. № 8—9; Парыж рабочы: [Верш] // Наш працаўнік. 17 сак.; З летніх матываў: [Верш] // Чырв. змена. 6 лют.;«Наш адказ Чэмберлену»: [Верш] // Там жа. 29 чэрв.; На варце: [Верш] // Там жа. 3 вер.; У навуку: [Верш] // Там жа. 13 вер.

1928. «Не звонам...»: [Верш] // Аршанскі маладняк. № 7; Зімовае: [Верш] // Бел. піянер. № 2; Петрык-цыганёнак: [Верш] // Там жа. № 6; Пра ўдалога Янку: [Верш] // Там жа. № 8; «Абсыпаў лапкі сосен іней...»: [Верш] // Маладняк. № 6; Песня: [Верш] // Там жа. № 7; «Люблю я край...»: [Верш] // Там жа. № 8; На украінскія матывы: [Верш] // Там жа. № 11; У навуку: [Верш] // Чырв. сейбіт. № 1; Веснавое: [Верш] // Там жа. № 3; Васількі: [Верш] // Там жа. № 10; Максім: [Верш] // Чырв. змена. 5 студз.; Паштавік: [Верш] // Там жа. 31 студз.; Мараку: [Верш] // Там жа. 17 лют.; Мсціслаў: [Верш] // Там жа. 26 лют.; Баявая песня: [Верш] // Там жа. 18 крас.; Будаванне: [Верш] // Там жа. 27 мая; На

пероне: [Апавяданне] // Там жа. 26 чэрв.; З цыкла «Думы»: [Верш] // Там жа. 11 ліп.

1929. Байка пра зайку: [Верш] // Бел. піянер. № 1 / Сааўт. А. Куляшоў; Гарыбальдзі і П'еро: [Верш] // Там жа. № 6; Пра мядзведзя Самуся: Казка // Там жа. № 12 / Сааўт. З. Астапенка; Накіды: [Верш] // Вясна. № 9; Аргенцінскаму сябру: [Верш] // Маладняк. № 3; Абразкі: [Вершы] // Там жа. № 5—6; Мсціслаўцы: [Пародыі] // Там жа. № 7 / Сааўт. З. Астапенка, А. Куляшоў; Гарадок: Паэма // Там жа. № 10; «За словы п'янае трызні...»: [Верш] // Там жа. № 11—12; Свеаборг: Паэма // Полымя. № 10; Люблю я край, дзе вечары...: [Верш] // Віцеб. пралетарый. 12 ліст.; «Піянеру Беларусі»: [Верш] // Піянер Бел. 4 кастр. /Сааўт. А. Розна; Трамвай: [Верш] // Рабочий. 22 окт.; Сав. Бел. 20 кастр.; Паэтам-камсамольцам: [Верш] // Сав. Бел. 29 вер.; Краіне: [Верш] // Там жа. 8 снеж.; Мне ноч навявае: [Верш] // Чырв. змена. 6 студз.; Леніну: [Верш] // Там жа. 20 студз.; Баявая: [Верш] // Там жа. 28 ліп.; У дарозе: [Верш] // Там жа. 11 жн.; Няма Труса: [Верш] // Там жа. 3 вер.; Фабрычная вясна: [Верш] // Там жа. 29 вер.; У дванаццатую вясну: [Верш] // Там жа. 7 ліст.

1930. Брыгада Ганкі і новыя санкі: [Верш] // Іскры Ілыча. № 2 / Пад псеўд. Клім Качкін; Агацін тата: [Верш] // Там жа. № 9 / Сааўт. З. Астапенка; Лірычнае хваляванне: Вянок вершаў // Маладняк. № 2; Жывому Маякоўскаму: [Верш] // Там жа. № 4; Майму пакаленню (З «Вершаў пра помсту»): [Вершы] // Там жа. № 6—7; Райком: [Верш] // Полымя. № 2; Два вершы // Там жа. № 3; Каб жыць, спяваць і не старэць...: [Верш] // Там жа. № 4; Мая другая кніга: [Верш] // Там жа. № 8; Яго жыццё: [Верш] // Там жа. № 9—10; «На ўвесь свой дужы рост...»: [Верш] // Узвышша. № 8; Вершы пра помсту // Сав. Бел. 12 студз.; Армейская: [Верш] // Там жа. 25 студз. / Сааўт. С. Дарожны.

1931. Таўрыда: [Урывак] // Маладняк. № 1; Так яно застанецца; Узышоўшы на новы жанр: [Вершы] // Там жа. № 9; Экзамен: Вянок вершаў. Вам...; Сталасць; Падсумак; На старт // Полымя. № 1; Штандар: [Верш] // Там жа. № 2; Батум: [Верш] // Там жа. № 4; «Карабельнаму слесару з Глазго...» (Заіру Азгуру): [Верш] // Там жа. № 10; Таўрыда: Паэма // Там жа. № 10, 11—12. Рэц.: Ліхадзіеўскі С. «Ці не тут адгучала атэнская ліра?» (Заўвагі пра «Таўрыду» Ю. Таўбіна) // ЛіМ. 1932. 30 крас.; Знаёмства чатырох: [Верш] // Узвышша. № 1; «На шалік зор...»; «Зялёных свет...»: [Вершы] // Чырв. Бел. № 10; «Мой добры, мой даўні мэнтар...»: [Верш] // Там жа. № 11—12; Свае я клясы кля...: [Верш] // Там жа № 17—18; Камсамол Зах. Беларусі — на ўздыме: [Аб падпольным камсамольскім друку Зах. Беларусі] //Чырв. змена. 18 снеж. / Пад крыпт. Ю. Т.

1932. Адказ: [Верш] // Партыя слухай. Мн.; Малако: [Верш] // Бел. калгасная. № 6—7; У падарожжы: (З песняў падарожніка): [Верш] // Неман. № 1 / Пад псеўд. Андрэй Адхонны; Злучаныя штаты: [Верш] // Полымя рэвалюцыі. № 2; З кнігі «Рака Місісіпі». Праклён: [Верш] // Там жа. № 3; За інтэрнацыянальную тэматыку ў паэзіі // Узвышша. 30 крас. /Сааўт. А. Куляшоў; Смерць: [Верш] // Чырв. Бел. № 17; Ленінскі шлях: [Верш] // Калгаснік Бел. 21 студз.; Урыўкі з вершаванай аповесці «Доктар Батурын» // ЛіМ. 6 сак.; Бацькаўшчына: [Верш] // Там жа. 27 чэрв.; Амак: [Верш]; Рэвалюцыя дала нам права на існаванне: Нататкі пісьменніка // Там жа. 19 ліст.

1933. У рубрыцы «Пісьменнікі і крытыкі ў 1933 годзе»: [Нататка] // ЛіМ. 28 студз.

1934. «Паручык Кіжэ»: [Нататка] // Звязда. 16 сак. / Пад крыпт. Юр. Т. Сааўт. Юр. Л.

1957. Жывому Маякоўскаму // Маякоўскі ў Беларусі. Мн.; Сталасць; Вам: [Вершы]; Райком: Урывак з паэмы // ЛіМ. 22 мая.

1961. «Мой махнаты Дунай б'е хвастом ля парога...»; Падсумак; «Нехта борзды і шыбкі...»; Праклён; Смерць [Урыўкі]: [Вершы] // Анталогія беларускай паэзіі: У 3 т. Мн. Т. 2.

1965. Занатоўкі: [Верш] // Дзень паэзіі — 65. Мн.

1967. Друзьям: [Верш] // Дзень паэзіі — 67. Мн.

1978. «Мой махнаты Дунай б'е хвастом ля парога...»: [Верш] // Адданасць: Вершы. Мн.

1.4.

Анісімаў С. Паўстанне ў Данецкім басейне / З рус. Мн., 1930.

Скрыпнік Л. Дом прымусовых работ: Запіскі-аповесць / З укр. Мн., 1930 / Сааўт. пер. З. Астапенка.

Багданаў М. Першая дзяўчына: Рамантычная гісторыя / З рус. Мн., 1931 / Сааўт. пер. З. Астапенка.

Безыменскі А. Строп: Вершаваная камедыя / З рус. Мн., 1931.

Міхайлец Г. Ворагі: П'еса ў адной дзеі / З укр. Мн., 1931.

Чэхаў А. Нудная гісторыя і інш. апавяданні / З рус. Мн., 1931 / Пад крыпт. Ю. Т. Сааўт. пер. У. Х. [У. Хадыка].

Чумандрын М. Радня: Аповесць / З укр. Мн., 1932 / Пад крыпт. Ю. Т. Сааўт. пер. А. К. [А. Куляшоў].

1928. Пастух Айзэпка: [Верш] / З рус. // Бел. піянер. № 24 / Пад крыпт. Ю.Т.Сааўт. пер. З. А. [З. Астапенка]; Шаўчэнка І. Гэй жа вы, хлопцы!: [Верш] / З укр. // Чырв. змена. 19 жн.

1929. Харык І. Урывак з паэмы «Душою і целам» / З яўр. // Маладняк. № 8.

1930. Маякоўскі У. Марш ударных брыгад: [Верш] / З рус. // Маладняк. № 4; Лемеш А. Паўстанцы: [Верш] / З пол. // Там жа. № 6—7; Маякоўскі У. З паэмы «Хорошо» / З рус. // Полымя. № 4 / Сааўт. пер. З. Астапенка: Безыменскі А. Стрэл: Вершаваная камедыя / З рус. // Там жа. 1930. № 5, 6, 8, 9—12.

1931. Безыменскі А. Трагедыйная ноч: Паэма / З рус. // Полымя. № 5; Рымашэўскі З. (Лемеш). Паўстанцы: [Верш] / З пол. // Чырв. змена. 17 жн.

1932. Гейнэ Г. Донна Клара: [Верш] / З ням. // Маладняк. № 7; Гётэ В. Праметэй: [Верш] / З ням. // Полымя рэвалюцыі. № 1; Гейнэ Г. 1649—1793: [Верш] / З ням. // Там жа. № 2 / Пад крыпт. Ю. Т.; Аксельрод З. Уступ да кнігі вершаў: [Верш] / З рус. // ЛіМ. 11 крас.

1933. Гейнэ Г. Цяпер куды?; Добрая парада; Прасвятленне: [Вершы] / З ням. // ЛіМ. 6 студз.

1.5.

На рускую мову. Трамвай: [Верш] / Пер. Н.В-ская // Рабочий. 1929. 22 окт.; Стихи тридцатых годов: Вам...; Смерть; Моя вторая книга / Пер. Я. Хелемский, Н. Кислик // Новый мир. 1966. № 11; Моряку: [Верш] / Пер. Н. Кислик // Что б всегда было солнце. Мн., 1968: Моряку; Письмо; «Доверчивый, совсем не скептик...»; Городок; Весна; «Весенний перегуд...»; «Панорамы лесов и болот...»; Трамвай; «Начинают шуметь поветы...»; Итог; Смерть; Моя вторая книга; Вам...: [Вершы] / Пер. Н. Кислик // Кислик Н. Спелый бор. Мн., 1982.

На ўкраінскую мову. «Мій мохнатий Дунай...»; Вам...; «Хтось бадьоро і швидко...»; Проклін; Календар: [Вершы] / Пер. І. Муратов // Білоруська радянська поезія. К., 1971. Т. 1.

На яўрэйскую мову. Трамвай: [Верш] // Паэзія Бел. АПП: Вершы і паэмы. Мн., 1931.

2.3.

На беларускай мове. Азгур З. Пад небам і пад дахам майстэрні: [Успаміны] // Полымя. 1974. № 2; Александровіч С. Юлі Таўбін // Таўбін Ю. Выбраныя вершы. Мн., 1957; Яго ж. Шчырае слова паэта // ЛіМ. 1957. 22 мая; Бечык В. Прад высокаю красою // ЛіМ. 1973. 8 сак.; Бярозкін Р. Голас маладосці // Таўбін Ю. Выбраная паэзія. Мн., 1969; Яго ж. Пра Юлія Таўбіна // Бярозкін Р. Кніга пра паэзію. Мн., 1974; Войценкаў М. Азораны рамантыкай новага // ЛіМ. 1976. 19 ліст.; Грахоўскі С. Жыве ў памяці маёй: Успаміны // Дзень паэзіі — 73. Мн., 1973; Зарыцкі А. Жылі-былі паэты // Зарыцкі А. За словам — падарункам. Мн., 1985. С. 8—10; Кучар А. Пакончыць з ідэалістычным эстэцтвам // ЛіМ. 1932. 11 крас.; Яго ж. Супроць буржуазнага эстэцтва (Юлі Таўбін) // Кучар А. Вялікая перабудова. Мн., 1933; Ларчанка М. Пра нацдэмаўскае авосце на старонках «Полымя рэвалюцыі» // ЛіМ. 1934. 20 студз.; Ліхадзіеўскі С. Паэзія Юлія Таўбіна // Полымя. 1931. № 9; Пісьменні-

кі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Сядура У. Не «стратай»... а росквітам: Адкрыты крытыч. ліст паэту Юлію Таўбіну // Маладняк. 1932. № 4; Яго ж. Супраць буржуазнага рэстаўратарства і «левага» ліквідатарства // ЛіМ. 1932. 30 крас.; Шушкевіч С. Слядамі Юлія Таўбіна // Шушкевіч С. Выбраныя творы: У 2 т. Мн., 1978. Т. 2.

На рускай мове. Азгур З. Боль и мужество // Неман. 1966. № 7; Ром Л. Писатель — рядовой боец социалистической стройки // Рабочий. 1931. 25 июля. 2.4.

На беларускай мове. Куляшоў А. Маналог: [Цыкл вершаў] // Куляшоў А. Вершы і паэмы. Мн., 1984; Шушкевіч С. Чакаю вас дарма: [Верш] // Полымя. 1984. № 2.

У. М. Ларчанка

ТАЎЛАЙ ВАЛЯНЦІН

Таўлай Валянцін Паўлавіч [псеўд. Усяслаў Барвінец, Бунтар, Янка Бунтар, К. Бунтарны, Былы вучань, Васіль, М. Гарустовіч, Горны, Янка Дванаццаты, Павел Менскі, Мсцівец, Юрка Назубовіч, Ілюк Прышчэпа (з Я. Брылём), П. Сірата, В. Тарскі, Чырвоны звястун; крыпт. А. С. і В. Т. (з А. Салагубам), В. Т.; 26.1(8.2).1914, Баранавічы — 27.4. 1947, Мінск; пахаваны на Вайсковых могілках], паэт, літаратуразнавец. Член СП Беларусі з 1941.

Бацька, Таўлай Павел Дзям'янавіч, і маці, Марыя Антонаўна, працавалі чыгуначнымі тэлеграфістамі ў Лунінцы. У 1920 ад эпідэміі халеры памерла маці, яе пахавалі ў Зэльве, дзе бацька быў начальнікам чыгуначнай станцыі. Валянціна і яго брата Аляксандра выхоўвала бабка Аўдоцця, якая жыла ў в. Рудаўка. З 1921 В. Таўлай хадзіў у польскую школу ў Лідзе, але адчуваў сябе там чужым сярод дзяцей службоўцаў, што прыехалі з Польшчы. Дзеля самасцвярджэння напісаў на польскай мове верш пра азяблага на марозе вераб'я (якраз праводзілася кампанія аховы птушак). Ухвалены настаўніцай верш падняў аўтарытэт малога ростам, бедна апранутага вучня ў вачах аднакласнікаў і самога сябе. У 1924 бацька В. Таўлая як непаляк быў звольнены з работы і выселены з казённай кватэры. Таму ўся сям'я з «маладою маці» (так дзеці называлі мачыху, настаўніцу Сцепаніду Паўлаўну Дарашэвіч) вярнулася ў в. Рудаўка. В. Таўлай хадзіў у польскую школу, што знаходзілася ў суседняй вёсцы Вялікая Кракотка. У 1925 ён паступіў у падрыхтоўчы клас Слонімскай настаўніцкай семінарыі. Хутка стаў першым вучнем класа, атрымаў стыпендыю, але за тое, што пры перапісе насельніцтва адмовіўся запісацца палякам, стыпендыю знялі — давялося з-за крыўды і беднасці пакінуць вучобу. К таму часу бацька паэта стаў арганізатарам і старшынёй гуртка Беларускай сялянска-работніцкай грамады (БСРГ), узначальваў барацьбу сялян навакольных вёсак за беларускую школу. Такую прыватную беларускую школу адкрылі ў хаце Таўлая, а настаўнічала ў ёй гаспадыня. Лагодная і далікатная па натуры жанчына, яна даглядала пасынкаў, як родных сыноў, старанна рыхтавала Валянціна да паступлення ў гімназію. У студзені 1927, калі ў Заходняй Беларусі пачалася рэпрэсіўная кампанія супраць БСРГ, бацьку арыштавалі. Летам таго ж года сяляне Міжэвіцкай воласці выбралі П. Таўлая войтам, а яго сын Валянцін паспяхова здаў уступныя экзамены ў трэці клас Віленскай беларускай гімназіі. Праз год ён уступіў у падпольную камсамольскую арганізацыю гімназіі. Сярод яго грамадскіх даручэнняў было насіць у турму перадачы палітвязням ад «Чырвонай дапамогі» Міжнароднай арганізацыі дапамогі (МОПРа) Беларусі і выдаваць на гектографе (з Іванам Міско) вучнёўскі часопіс «Золак». У час вучобы ў гімназіі В. Таўлай пачаў супрацоўнічаць з дэмакратычнай беларускай прэсай. Імкненне да кансалідацыі нацыянальна-вызваленчага руху стала для Таўлая ідэяй жыцця. У лютым 1928 за ўдзел у вучнёўскіх дэманстрацыях пратэсту супраць суда над кіраўнікамі БСРГ, за выступленні на вучнёўскіх мітынгах салідарнасці са звольненымі за незалежніцкія погляды настаўнікамі і вучнямі ён быў выключаны з гімназіі, арыштаваны і адпраўлены пад паліцэйскім канвоем да бацькоў. І там ён працягваў работу ў камсамольскіх арганізацыях. У жніўні 1929 В. Таўлай як сакратар Азярніцкага падрайкома КСМЗБ за ўдзел у нарадзе Слонімскага акруговага камітэта камсамола арыштаваны, прайшоў допыты і катаванні ў слонімскай дэфензіве. Да суда сядзеў у гродзенскай турме, а потым засуджаны на 6 месяцаў зняволення з папярэджаннем на 5 гадоў, пасля пера-

гляду справы паводле апеляцыі пракурора восенню 1930 — да 2 гадоў. Тады камсамольскае падполле накіравала яго ў БССР, дзе ён працаваў інструктарам Рэчыцкага райкома камсамола, потым у рэдакцыі газеты «Звязда» (Мінск), вучыўся на вячэрнім курсе газетнага аддзялення літфака БДУ. У 1932 накіраваны на падпольную работу ў Заходнюю Беларусь: уступіў у КПЗБ, быў членам цэнтральнай рэдакцыі КПЗБ (Варшава), літрэдактарам «Беларускай газеты» (парт. псеўданімы Васіль, Якімчык), ініцыятарам выдання «Літаратурныя старонкі», адным з арганізатараў Літаратурнага фронту сялянска-рабочых пісьменнікаў Заходняй Беларусі (снежань 1933). У 1934 пры пераходзе польска-савецкай граніцы ён разам з Я. Міско арыштаваны польскай пагранаховай і далучаны да судовага працэсу над супрацоўнікамі камуністычнай прэсы. На судзе, які адбыўся ў сакавіку 1936 у Вільні, пракурор кваліфікаваў В. Таўлая як самага здольнага і таленавітага літаратара сярод падсудных. Нягледзячы на гэта, паэт быў засуджаны на 8 гадоў турмы. У Гродзенскай турме, дзе адбываў пакаранне, ён падвяргаўся грубым нападам артадоксаў з турэмнай камуны за патрыятызм. Часта хварэў на сэрца. У верасні 1939, напярэдадні прыходу Чырвонай Арміі, вызвалены з турмы рабочымі. Уступіў у баявую дружыну, якую хутка раззброілі адступаючыя часці польскага пагранвойска, і В. Таўлай апынуўся ў ліку іншых прыгавораным да расстрэлу, дзякуючы хуткаму пераходу горада ў рукі Чырвонай Арміі прыгавор не быў прыведзены ў выкананне. Пасяліўся ў Лідзе, куды яшчэ ў 1935 пераехала сям'я, працаваў літсупрацоўнікам лідскай райгазеты «Уперад» (1939—41). У гады Айчыннай вайны В. Таўлай быў сувязным партызанскага атрада імя Катоўскага Баранавіцкага злучэння, разведчыкам, кіраўніком навагрудскай сеткі спецгрупы «Буравеснік». Па заданні партызан у 1943 В. Таўлай перабраўся ў Навагрудак, дзе загадваў аддзелам культуры абласной управы Беларускай Самапомачы. Выступаў з вершамі ў партызанскай прэсе. У верасні 1943 яго арыштавалі ў Лідзе разам з бацькам, сястрой і мачыхай, да якіх зайшоў пераначаваць, вяртаючыся з Вільні. Вызвалены з турмы з дапамогай віленскіх сяброў, паэтаў Н. Тарас і С. Хмары. Бацькі ж былі адпраўлены ў Асвенцім, дзе і загінулі. З ліпеня 1944 В. Таўлай працаваў адказным сакратаром навагрудскай раённай газеты «Звязда», з лютага 1945 — старшы навуковы супрацоўнік і намеснік дырэктара Літаратурнага музея Я. Купалы. Памёр ад хваробы сэрца, нажытай у турмах.

Упершыню з вершамі пачаў выступаць у 1928. Першы зборнік В. Таўлая «Выбранае» выйшаў у 1947, пасля смерці аўтара; вызначаецца ідэйнай цэласнасцю і высокай мастацкай культурай. У цэнтры ўвагі паэта лёс беларускага народа, прага свабоды, нацыянальнага адраджэння і сацыяльнай справядлівасці, гераічная трагедыйнасць вызваленчага руху, выяўленая ў ліра-эпічных вобразах яго ўдзельнікаў. Са спадчыны Я. Купалы, Я. Коласа, М. Багдановіча В. Таўлай успрыняў вобраз народнага песняра, уласцівую нацыянальнаму адраджэнню традыцыю шанавання мастацтва як духоўнай сілы, здольнай уваскрэсіць замучаныя душы, напоўніць сэнсам жыццё. Творчасць паэта працякала «наплывамі»: у турэмным зняволенні ў яго ўзнікалі задумы, першыя варыянты вершаў і паэм, а на волі вялася дапрацоўка, шліфоўка тэкстаў, паўставалі новыя іх варыянты. Паэзіі В. Таўлая характэрна эпічнасць; многія яго вершы сюжэтныя, драматычна напружаныя. Значнае месца ў яго творчасці займаюць паэмы «Непераможныя» (пра Грамаду, гераізм народных мас, якія ахоплены прагай свабоды), «Кобрыншчына» (пра стыхійны вызваленчы выбух у Кобрынскім павеце), «Песня пра сухар» (пра салідарнасць з палітвязнямі), «Таварыш» (пра неўміручасць ахвяр за ідэалы свабоды). Галоўную задачу сваёй паэзіі В. Таўлай бачыў у барацьбе за свабоду і харство чалавека («Лукішскія вершы», «Аб маіх вершах»). Ён не фетышызаваў класавую барацьбу, а верыў ва ўзаемазалежнасць яе з нацыянальна-вызваленчым працэсам («Цень К. Сваяка»). Уражлівы, меланхалічна-задуменны па натуры і інтэлектуальна ёмісты, В. Таўлай спалучаў у стылі сваіх паэтычных маналогаў шчымлівы лірызм С. Ясеніна з публіцыстычнай грамагучнасцю У. Маякоўскага. Паэт удала выкарыстоўваў іронію і сарказм, сатырычную парадаксальнасць сітуацый, канфліктаў, характэрную для паваротных перыядаў гісторыі («Апошняе слова», «Скаваны бунтар», «Гутарка з палонным сэрцам»). Пазбягаць рытарычнасці паэту дазволіла неназойлівая аўтабіяграфічнасць многіх вершаў, уменне гаварыць пра высокія ідэалы з блізкімі, зямнымі людзьмі («Дзяўчыне», «Таварышы маёй вясны», «Малой сястрычцы», «Бацькава пісьмо», «Бацьку»). Чалавечае багацце вобраза змагара з яго чуласцю, мужнасцю, гатоўнасцю да самаахвярнасці робіць паэзію В. Таўлая гуманістычнай і эстэтычна дзейснай. У яго нарысах «Катоўцы», «Марыя Гурына» ўзрушана і праўдзіва расказваецца пра сяброў-партызан, пакуты насельніцтва на акупіраванай гітлераўцамі зямлі. У яго артыкулах грунтоўна і праніклівa раскрыта натхняльная сіла творчасці Я. Купалы ў вызваленчым руху («Янка Купала і Заходняя Беларусь», «Творчасць Янкі Купалы ў барацьбе за ўз'яднанне беларускага народа ў адзінай Савецкай дзяржаве»). Пераклаў на беларускую мову творы А. Міцкевіча, І. Крылова і інш. Творы Таўлая таксама перакладаліся на грузінскую, карэйскую, літоўскую, рускую, украінскую мовы.

Імя В. Таўлая прысвоена цэнтральнай гарадской бібліятэцы ў Баранавічах, дзе ёсць мемарыяльная экспазіцыя, і Цэнтральнай раённай бібліятэцы ў Лідзе. Яго імем названы вуліцы ў Баранавічах, Лідзе, Маладзечне, Слоніме, у вёсках Ганькі і Жыровічы Слонімскага р-на. У Маладзечне, на былым будынку староства (цяпер там гасцініца), у якім В. Таўлай сядзеў пад следствам, устаноўлена мемарыяльная дошка, у бібліятэцы імя Я. Купалы ў в. Вялікая Кракотка Слонімскага р-на — бюст паэта. У Слонімскай СШ № 1, Баранавіцкай СШ № 4 створаны музеі, прысвечаныя яго жыццю і творчасці.

У. А. Калеснік.

Бібліяграфія

І. І.

Выбранае: Вершы. Мн., 1947. Рэц.: Аўрамчык М. Песні барацьбы // ЛіМ. 1948. 27 сак.; Брыль Я. «Выбранае» Валянціна Таўлая // Сав. селянін. 1948. 11 сак.; Бурьян Б. Стихи, опаляющие сердце // Сталин. молодежь. 1948. 15 окт.; Бярозкін Р. Паэзія мужнасці // ЛіМ. 1948. 24 крас.; Кулешов А. Неразрывная связь с коммунизмом // ЛГ. 1948. 13 марта; Мехаў В. Песні мужнага сэрца // Звязда. 1948. 5 сак.; Шарахоўскі Я. Паэзія рэвалюцыйнай мужнасці // ЛіМ. 1948. 15 кастр.; Бялевіч М. Паэзія мужнасці // Маладосць. 1948. № 3; Бялевіч М. Паэзія мужнасці // Полымя

насці // Полымя. 1948. № 3; Шкраба Г. Стихи Валентина Таўлая // Комс. правда. 1948. 5 июня; Ягож. Песні жыцця // За Радзіму. 1948. 16 сак.

Выбр. тв. Мн., 1951. Рэц.: Бурносаў В. Паэзія рэвалюцыйнай барацьбы // Беларусь. 1951. № 10; Бур'ян Б. Новае выданне твораў В. Таўлая // ЛіМ. 1951. 15 снеж.; Засім М., Чарняеў М. Паэт-рэвалюцыянер // Зара. 1951. 17 ліст.; Мехов В. Поэзия мужества // Полес. правда. 1952. 20 февр.; Сабаленка Р. Палымяны паэт-барацьбіт // Чырв. змена. 1951. 24 кастр.; Шчарбатаў Р. Палымяная кніга // Звязда. 1951. 13 кастр.

Выбр. тв.: Вершы і паэмы. Мн., 1958. (Школьная б-ка).

Творы. Мн., 1961. Рэц: Бурносаў В. Спадарожнікі сэрца // Звязда. 1962. 12 ліп.

Выбр. вершы і паэмы. Мн., 1967. (Б-ка бел. паэзіі). Рэц.: Яфімаў Ф. «Насустрач дням і велічным і ясным...» // ЛіМ. 1968. 5 крас.

Пілую вершам краты: Выбр. тв. Мн., 1984. (Паэтычная б-ка). Рэц.: Канэ Ю. Рэха далёкіх навальніц // Вяч. Мінск. 1984. 25 вер.

1.2.

Непераможная. Вільня, 1928.

Вершы і паэмы. Мн., 1955. Рэц.: Бурносаў В. Паэзія высокага пафасу // Полымя. 1955. № 10; Бярозкін Р. Паэзія рэвалюцыйнай салідарнасці // Беларусь. 1956. № 4; Казека Я. Паэзія барацьбы // Звязда. 1955. 20 кастр.; Міско Я. Шляхамі змагання ЛіМ. 1955. 6 жн.

Вершы і паэмы. Мн., 1979. (Школьная б-ка).

1.3.

1928. Павіншаванне: Апавяданне старога дзеда (З праўдзівага здарэння...) // Дэкламатар. Мн. / Пад крыпт. В. Т. Аўт. спрэчнае; На прадвесні: [Верш] Воля працы. 28 сак. / Пад псеўд. Я. Дванаццаты; Да моладзі; Прыход вясны; Зацвілі сады; Да беларускіх дзяцей; Новыя струны: [Вершы] // Золак. № 2: [рукап. тэкст] / Пад псеўд. Янка Дванаццаты; У нашым краі: [Верш] // Сіла працы. 1 лют. / Пад псеўд. Янка Дванаццаты; Летні вечар: [Верш] // Чырв. змена. 11 ліп. / Пад псеўд. А. Шупшына.

1929. Хамут: Апавяданне // Ранне. Мн. / Пад псеўд. В. Бунтар.

1930. Павіншаванне: Апавяданне старога дзеда // Настольны каляндар. Мн. / Пад крыпт. В. Т. Аўт. спрэчнае; Скаваны бунтар; Камень за камнем: [Вершы] / Чырв. змена. 8 снеж.; Ніва: [Верш] // Там жа. 26 снеж.

1931. Апошняе слова: [Верш] // Чырв. Бел. № 7; Крызіс польскай буржуазнай літаратуры і літаратуры польскага пралетарыяту // Звязда. 19 жн.; У дэфензіве: [Верш] // Чырв. змена. 27 жн.; Вінтоўкі не будуць маўчаць: Нарыс пра навабранцаў у белапольскую армію // Там жа. 31 жн.; 3 вер.

1932. Літаратура Заходняй Беларусі // ЛіМ. 10 ліп.; Пуцёўка ў жыццё заваявана // Чырв. праўда. 14 ліп.

1933. Заўтра; Апошняе слова; Дэфензіве: [Вершы]; Паўстанне да бою: [Нарыс] // 11 ліпеня. Мн.; ... Паўстанне да бою: [Нарыс] // Кастрычнік. Мн.; Урыўкі з паэмы «Непераможная»; Акупантам; Ніва; Дванаццаць год...; Сонейка глянула; Апошняе слова; Камень за камнем; Скаваны бунтар; У дэфензіве; Заўтра: [Вершы]; ... Паўстанне да бою: [Нарыс] // Хрэстаматыя рэвалюцыйнай літаратуры Заходняй Беларусі. Мн.; Савецкай Беларусі: З паэмы «Непераможная» // Чырв. сцяг. № 7 / Пад псеўд. Чырвоны звястун.

1938. Таварышу маёй вясны: [Верш] // Калоссе. № 4 / Пад псеўд. П. Сірата; Годзе: [Верш] // Шлях моладзі. № 13 / Пад псеўд. К. Бунтарны; «Сонца згасла. Ноч настала...»: [Верш] // Там жа. № 25 / Пад псеўд. Янка Бунтар; Зімою: [Верш] // Там жа. № 26 / Пад псеўд. Янка Бунтар.

1939. Перамога: [Верш] // Калоссе. № 1 / Пад псеўд. П. Сірата; Прывітанне: [Верш] // Шлях моладзі. № 6 / Пад псеўд. Янка Бунтар; Ніва: [Верш] // ЛіМ. 5 ліст.

1940. Таварышу маёй вясны: [Верш] // Полымя рэвалюцыі. № 7; Філіп Пестрак // Звязда. 11 сак.; Песня пра сухар: Урывак з паэмы; Лукішскія вершы; Не дуры мне, дзядзька, галавы; Кобрыншчына: (Апавяданне ночы летняй): [Вершы] // ЛіМ. 11 сак.

1941. Сцягі: [Верш] // Вольная праца. 11 чэрв.; Першамайскія сцягі; Рэдакцыя ў шапцы: [Вершы] // ЛіМ. 14 чэрв.

1945. Ранак Перамогі: [Верш] // Полымя. № 7—8; ЛіМ. 10 мая; Аб маіх вершах: [Верш] // ЛіМ. 20 чэрв.; Падарожны: (Памяці Я. Купалы): [Верш] // Там жа. 2 ліп.; Янка Брыль // Там жа. 2 жн.; З неапублікаваных лістоў Янкі Купалы // Там жа. 22 жн.; Бабулька і ўнучка: [Верш] // Там жа. 2 вер.; Янка Купала і Заходняя Беларусь / Пад псеўд. М. Гарустовіч; Гэта — ўсё знаёмыя шляхі: [Верш] // Там жа. 22 вер.; Кастрычніцкі салют: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; В Литературном музее Янки Купалы // Сов. Бел. 7 окт.

1946. Першамайскія сцягі; Аб маіх вершах; Ніва: [Вершы] // Семнаццатага верасня. Мн.; Урыўкі з невядомай паэмы Я. Купалы «Гарыслава» // Беларусь. № 5—6; Таварыш: Паэма // Там жа. № 7; Святкуе свой дзень Занямонне // Там жа. № 10; Аддаю шчыры голас салдацкі: [Верш] // Полымя. № 2—3; Пераступіўшы парог // ЛіМ. 13 крас.; Ідэя ўз'яднання беларускага народа ў паэзіі / Пад псеўд. М. Гарустовіч; З недалёкага мінулага // Там жа. 24 вер.; Думкі пра зборнік «За сваю Айчыну»: [Рэц. на кн.: Пестрак П. За сваю Айчыну. Мн., 1946] // Там жа. 22 кастр.; Марыя Андрэеўна Лукоўская // Сав. селянін. 3 лют.; В кривом зеркале «Лясного возера» // Сов. Бел. 25 дек.

1947. Камень за каменем: [Верш] // Эстрада. Мн.

1948. Лістоўка; Заўтра; Ліст да...: [Вершы]; Аб сабе (Спроба глянуць на сваё жыццё): [Аўтабіягр. нататкі] // Полымя. № 6.

1949. Аб маіх вершах; Апошняе слова; Лукішскія вершы; Хатка: (З паэмы «Песня пра сухар»); Першамайскія сцягі; Таварыш: (Паэма); Аддаю шчыры голас салдацкі: [Вершы] // Беларуская савецкая паэзія. Мн.; Алесь Дубровіч // Мы іх не забудзем. Мн.; Памяці Янкі Купалы; Падарожны: [Вершы] // Янку Купалу. Мн.; Памяці Янкі Купалы: [Верш] // Беларусь. № 6; Творчасць Янкі Купалы ў барацьбе за ўз'яднанне беларускага народа ў адзінай савецкай дзяржаве // Полымя. № 10.

1950. Таварыш: Паэма // На варце міру. Мн.

1952. Аддаю шчыры голас салдацкі: [Верш] // Ад шчырага сэрца. Мн.; Першамайскія сцягі: [Верш] // Мастацкае слова. Мн.

1956. Наш май: [Верш] // Чырв. змена. 1 мая.

1957. Аб маіх вершах: [Верш] // Маякоўскі ў Беларусі. Мн.; Аб маіх вершах; Лукішскія вершы: [Вершы] // Пад сцягам Кастрычніка. Мн.; Кастрычніцкі салют; Апошняе слова; Камень за каменем: [Вершы] // Калг. праўда. 26 крас.

1958. Наш май: [Верш] // Гродзен. праўда. 26 вер.; Кобрыншчына: [Урыўкі з аднайм. паэмы] // Калг. праўда. 22 чэрв.

1959. Першамайскія сцягі: [Верш] // А гармонік грае, грае... Мн.; За вярт. на Радзіму. № 33; «Дзеячам» Цэнтральнай здрады; Гандляр; Праўдзе ў вочы; Свінкс; Ну і птушка: [Вершы] // Там жа. № 44.

1961. Аб маіх вершах; Апошняе слова; Лукішскія вершы; Таварышу маёй вясны; «Гэта ўсё — знаёмыя шляхі...»; Настаўніку; Малой сястрычцы; Ранак перамогі; Лістоўка: [Вершы]; Таварыш: Паэма // Анталогія беларускай паэзіі: У 3 т. Мн. Т. 3; «Калі атуліць ноч зямлю...»; «Мне волю адабралі...»; «Аддайце мне волю, тыраны...»; «Шумяць бары, вясніцу выклікаюць...»: [Вершы] // Маладосць. № 4.

1964. Лукішская будзённая: Песня // Маладосць. № 2.

1965. Паўстане да бою: Нарыс // ЛіМ. 5 ліст.

1966. Сон Гітлера: [Верш] // Вожык у дарозе. Мн.; Ці ж лёгка?; «Не раз цябе, думка, агонь цалаваў...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 66. Мн.; Аўтабіяграфія // Пра час і пра сябе. Мн.; Песня лукішкінскіх вязняў; «Новая» Еўропа; Гадавіннасць; «Калі мае шляхі і сцежкі...»; Мой спазнены адказ бацьку: [Вершы] // Полымя. № 2.

1970. Кастрычніцкі салют: [Верш] // З Леніным заўсёды Беларусь. Мн.; Гандляр; «Дзеячам» Цэнтраль-

най здрады: [Вершы]; «Цвяроза думаючы беларус» // На задворках. Мн.

1972. Таварышу маёй вясны: [Верш] // Зорка Венера. Мн.

1975. Малой сястрычцы: [Верш] // Беларусь. № 2; Ранак Перамогі: [Верш] // Полымя. № 5.

1976. Камень за каменем: [Верш] // Люблю будзённы дзень... Мн.

1978. Лукішскія вершы: [Верш] // Адданасць. Мн.; Хлопцы; «Чаго ты іржэш тут, мой конь чарнагрывы...»: [Балады] // Беларуская балада. Мн.; Камень за каменем: [Верш] // Сэрцам табе прысягаю. Мн.

1979. Жаданне; «Ідзе за годам год...»; Апошняе слова; «Калі атуліць змрок зямлю...»; Лукішскія вершы; Перамога; Першамайскія сцягі; Аб маіх вершах; Сустрэча: [Вершы] // Покліч долі адзінай. Мн.

1980. Камень за каменем: [Верш] // Такія сэрцы ў нас. Мн.

1982. Таварышу маёй вясны; Ранак перамогі: [Вершы] // На сцягу і ў сэрцы. Мн.; Памяці Янкі Купалы; Якуб Колас: (У дзень саракагоддзя літ. дзейнасці паэта): [Вершы] // Нам засталася спадчына. Мн.; Аб маіх вершах: [Верш] // ЛіМ. 26 лют.

1983. Кастрычніцкі салют: [Верш] // Заўсёды з Леніным. Мн.

1984. Аўтабіяграфія; Аб сабе: (Спроба глянуць на сваё жыццё) // Валянцін Таўлай. Дакументы, успаміны, артыкулы. Мн.; Малой сястрычцы: [Верш] // Дзень паэзіі — 84. Мн.; Ранак Перамогі: [Верш] // За цябе, Радзіма! Мн.

1985. Хлопцы; Малой сястрычцы; Рыбак: [Вершы] // Партызаны, партызаны. Мн.; Ранак Перамогі: [Верш] // Полымя. № 5.

1987. Гэта ўсё знаёмыя шляхі...: [Лісты] // Полымя. № 4.

1.4.

Б а ж э н а ў. Шустрая бабулька: Камедыя ў 1 акце / З рус. // Вільня, 1935 / Пер. пад крыпт. В. Т.

1940. М і ц к е в і ч А. Зноў літоўцы вось едуць...: Урывак з паэмы «Конрад Валенрод» / З пол. // Полымя рэвалюцыі. № 11.

1945. Ш э ф н е р В. Люстра: [Верш] / З рус. // ЛіМ. 12 снеж.

1950. К р ы л о ў І. Хлапчук і Чарвяк; Пахаванне; Ягня; Пастух; Мышы; Селянін і Сабака; Разбойнік і Фурман; Леў і Мыш: [Байкі] / З рус. // Крылоў І. Байкі. Мн.

1953. Ш э ф н е р В. Мой горад; Люстра: [Вершы] / З рус. // Руская савецкая паэзія. Мн.

1.5.

На англійскую мову. Last words; Verses from Łukiški; On my poems; To my little sister / Transl. V. Rich // Like Water, Like Fire. London, 1971; My Last Word; Stone Upon Stone; Verses From Lukishki Gaol; Comrade of My Spring; My Verses; May Day Banners; To Tutors / Transl. W. May // Fair Land of Byelorussia. M., 1976.

На армянскую мову. Сябар: [Верш] / Пер. Пагасян; Таварышу маёй вясны: [Верш] / Пер. А. Лусенц // Анталогія беларускай літаратуры. Ерэван, 1957.

На венгерскую мову. Elvtárs / F. E. Majtényi // Utunk. 1949. № 13.

На грузінскую мову. Апошняе слова: [Верш] / Пер. А. Бегашвілі // Беларуская савецкая паэзія. Тбілісі, 1967.

На літоўскую мову. Mano eilėraščiai; Gegužės Pirmosios vėliavos / Vert. J. Macevičius; Draugas: Poema; Pergalės rytas / Vert. V. Blažė // Iš baltarusiu poezijos. Vilnius, 1952; Atsisveikinimas / Vert. E. Matuzevičius; Pergalės rytas / Vert. V. Blažė // Tiesa. 1977. Geg. 9.

На малдаўскую мову. Таварэшул: [Верш] / Трад. Г. Менюк // Поезий белорусе. Кишинэу, 1956.

На польскую мову. O moich wierszach / Tł. T. Chróścielewski // Głos Robotniczy. 1951. Nr 275; O moich wierszach / Tł. W. Dąbrowski // Nowa Kultura. 1954. Nr 45; O moich wierszach / Tł. T. Chróścielewski // Głos Robotniczy. 1955. Nr 228.

На рускую мову. Избранное: Стихи. М., 1952. Стихи и поэмы. М., 1958. (Б-ка «Огонек» № 52). Рэц.: К л ы ш к о А. О новом издании Валентина Тавлая // Сов. Отчизна. 1959. № 5.

Я с вами: Стихи и поэмы. Мн., 1988.

О моих стихах; Это — все знакомые места / Пер. Л. Хаустов; Идет за годом год; Первомайские флаги / Пер. Л. Друскин; Товарищу моей весны / Пер. Н. Браун; Утро победы / Пер. Л. Друскин: [Вершы] // Антология белорусской поэзии. Л., 1948; Товарищ: Поэма / Пер. К. Симонов // Симонов К. Друзья и враги. М., 1948; Товарищ: Поэма / Пер. И. Френкель // Знамя. 1948. № 10; Стихом пилю решетку; Лукишские стихи; Последнее слово; О моих стихах; Хатка; Первомайский стяг: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Новый мир. 1948. № 6; Последнее слово / Пер. Я. Хелемский; Нива / Пер. А. Кленов; Лукишские стихи; Хатка / Пер. Я. Хелемский; Товарищу моей весны / Пер. Н. Браун; О моих стихах; Первомайские стяги / Пер. Я. Хелемский: [Вершы]; Товарищ: Поэма / Пер. К. Симонов // Антология белорусской поэзии. М., 1952; Отдаю верный голос солдатский: [Верш] / Пер. Н. Кислик // От всего сердца. Мн., 1953; О моих стихах; Последнее слово; Лукишские стихи; Первомайские стяги: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский // Хелемский Я. Перевожу стихи товарища. Мн., 1962; Товарищ: Поэма / Пер. К. Симонов // Симонов К. Стихи. Поэмы. Вольные переводы. М., 1963; О моих стихах: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Поэты Белоруссии. М., 1967; Кобринщина: [Фрагменты] // Неман. 1967. № 10; О моих стихах: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Пою мое отечество. М., 1969. Т. 1; Утро победы: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Путь к победе. Мн., 1970; «О чем прошу? Какой вопрос никчемный!..»: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Песнь любви. М., 1972. Т. 2; Утро победы: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Во славу Родины. 1976. 23 мая; «Это все знакомые места...» / Пер. Л. Хаустов; Хлопцы / Пер. Д. Бродский: [Вершы] // Партизанская слава. Л., 1985.

На ўкраінскую мову. Поезії. К., 1964.

Про мої вірші; Іде за роком рік; Першотравневі прапори; Жовтневий салют; Ранок перемоги; Віддаю щирий голос солдатський: [Вершы] / Пер. Т. Масенко, А. Кацнельсон, О. Ющенко, О. Новицький, В. Сосюра // Білоруська радянська поезія. К., 1948; Я віддам щирий голос солдатський: [Верш] / Пер. О. Ющенко // Рад. Волинь. 1950. 23 лют.; Нива; Останне слово; Острожний день минув; Лукиські вірші; Кобринщина (Оповідання одніеі ночі); Товаришеві моеі весни; Про мої вірші; «Це усе — знайомі нам шляхи...»; Ранок перемоги: [Вершы]; Товариш: (Поема) / Пер. Г. Коваль, М. Упеник, М. Нагнибіда, В. Лагода, В. Сосюра, Б. Степанюк // Білоруська українська поезія. К., 1971. Т. 2; Ранок Перемогі: [Верш] / Пер. У. Сасюра // Ля Вечнага агню. Харків; Мн., 1984.

На французскую мову. Le champ de blé; Le derrier mot; Le tract: // Anthologie de la poésie biélorusse. Paris, 1982.

2.2.

На беларускай мове. А р о ч к а М. Валянцін Таўлай: Крытыка-біягр. нарыс. Мн., 1969. Рэц.: Б у р ' я н Б. // Полымя. 1970. № 5.

В а л я н ц і н Т а ў л а й: Дакументы, успаміны, артыкулы. Мн., 1984. Рэц.: К у н ц э в і ч А. Спагадным словам прыгадалі // ЛіМ. 1985. 19 ліп.

На рускай мове. О р о ч к о Н. Валентин Тавлай и его традиции революционной поэзии. Автореф. дисс. ... канд. филол. н. Мн., 1967.

2.3.

На беларускай мове. А б л і т а р а т у р ы Заходняй Беларусі // Палес. праўда. 1933. 4 крас.; А л е к с а н д р о в і ч С. Мае заўвагі // Наст. газ. 1949. 3 лют.; А н і с а ў С. Незакончаная паэма: Да 50-годдзя з дня нарадж. В. Таўлая // Маладосць. 1964. № 2; Я г о ж. Паэт суровага падполля // ЛіМ. 1964. 11 лют.; А р о ч к а М. Балючая памяць зямлі // Полымя. 1984. № 7; Я г о ж. Беларуская савецкая паэма. Мн., 1979. С. 171—174; Я г о ж. В. Таўлай і Я. Купала // Маладосць. 1967. № 5; Я г о ж. Наш Таўлай // ЛіМ. 1984. 10 лют.; Я г о ж. Неапублікаваныя вершы // Полымя. 1966. № 2; Я г о ж. Паэзія барацьбы і подзвігу // Мін. праўда. 1974. 8 лют.; Я г о ж. Паэзія змагання // ЛіМ. 1974. 8 лют.; Я г о ж. Слова, майстрам каванае // Дзень паэзіі — 66. Мн.; Я г о ж. Стыль да болю

знаемы // Полымя. 1967. № 2; Астрэйка А. Палымяны трыбун // Звязда. 1964. 8 лют.; Барсток М. Паэма // Сучасная беларуская паэзія. Мн., 1970. С. 130—131; Брыгаў В. Паэт-рэвалюцыянер // ЛіМ. 1959. 28 сак.; Брыль Я. Заўсёды ў страі // Маладосць. 1957. № 4; Яго ж. Крыху зацягнуты тост // Брыль Я. Трохі пра вечнае. Мн., 1978. С. 31—32; Яго ж. Памяці Валянціна Таўлая // Брыль Я. Зб. тв.: У 5 т. Мн., 1981. Т. 4; Бураўкін Г. З вялікай літары // ЛіМ. 1964. 11 лют.; Бур'ян Б. Вершы, гартаваныя ў агні // Полымя. 1962. № 4; Яго ж. Ён спяшаўся ў Пушкінскую...: Успаміны // Там жа. 1984. № 2; Яго ж. Жывы з жывымі // ЛіМ. 1957. 27 крас.; Яго ж. Заслуханы ў гучанне жыцця // Дзень паэзіі — 74. Мн.; Бярозка В. Песня з-за кратаў // Віцеб. рабочы. 1984. 8 лют.; Бярозкін Р. Паэзія мужнасці: (Да гадавіны з дня смерці Валянціна Таўлая) // ЛіМ. 1948. 24 крас.; Яго ж. Паэзія подзвігу // Там жа. 1961. 19 мая; Яго ж. Раннія творы Валянціна Таўлая // Чырв. змена. 1958. 2 лют.; Яго ж. Таварыш // Бярозкін Р. Кніга пра паэзію. Мн., 1974. С. 352—367; Яго ж. Урокі Таўлая // Бярозкін Р. Спадарожніца часу. Мн., 1961; Валянцін Паўлавіч Таўлай: [Некролаг] // ЛіМ. 1947. 1 мая; Вернікоўскі М. У барацьбе гартаваўся радок... // Чырв. змена. 1974. 7 лют.; Гісторыя беларускай савецкай літаратуры: У 2 т. Мн., 1964. Т. 1. С. 155—156; Гісторыя беларускай савецкай літаратуры. 1917—1940. Мн., 1981. С. 310; Глебка П. Мастацкая літаратура Заходняй Беларусі // Глебка П. Паэзія барацьбы і перамогі. Мн., 1973; Жорава К. Шлях, пракладзены ў заўтра // Голас Радзімы. 1967. № 21; З літаратурнай спадчыны Валянціна Таўлая // Полымя. 1948. № 6; Іверс А. Добры след паэта // ЛіМ. 1984. 10 лют.; Яго ж. Пасылка Валянціна Таўлая // Там жа. 1976. 20 лют.; Іпатава В. «Мы шчыра жыццё раскідалі...»: 60 год з дня нарадж. Валянціна Таўлая // Голас Радзімы. 1974. № 8; Каваленка В. Прага духоўнасці. Мн., 1975. С. 221—222; Калеснік У. Слова пра Валянціна Таўлая // Таўлай В. Выбраныя вершы і паэмы. Мн., 1967; Каханоўскі Г. Памяці Валянціна Таўлая // ЛіМ. 1980. 12 снеж.; Кіркевіч А. Валянцін Таўлай // Гродзен. праўда. 1957. 28 крас.; Кліменка В. Валянцін Таўлай // Голас Радзімы. 1964. № 11—12; Кліменценка С. Сустрэча з паэтам // Там жа. 1960. № 20; Клышка А. Аб адным вольным перакладзе // ЛіМ. 1953. 22 жн.; Яго ж. Неўміручасць слова // Таўлай В. Пілую вершам краты. Мн., 1984; Яго ж. Таварыш нашай вясны // Клышка А. Права на верш. Мн., 1967; Яго ж. У вянок жывому // Полымя. 1964. № 2; Коўтун В. Паэзія подзвігу // Там жа. 1983. № 1; Куляшоў А. Беларуская савецкая паэзія за 1947 год // ЛіМ. 1948. 28 лют.; Яго ж. Непарыўная сувязь з жыццём // Куляшоў А. Зб. тв.: У 5 т. Мн., 1977. Т. 5; Лебедзеў З. Шчасце вызвалення // ЛіМ. 1948. 17 вер.; Ліс А. Ён вершам краты пілаваў // Беларусь. 1964. № 1; Лужанін М. Валянцін Таўлай // Лужанін М. Вачыма часу. Мн., 1964; Яго ж. Замест прадмовы // Таўлай В. Выбранае. Мн., 1947; Яго ж. Паэзія і ланцугі // Лужанін М. З ранку да вечара. Мн., 1978; Марціновіч А. Паходняй сэрца палымнела // Полымя. 1984. № 2; Мехаў У. В. Таўлай у рэдакцыі газеты «Звязда» // Там жа. 1952. № 4; Яго ж. Ён вершам краты пілаваў // Чырв. змена. 1964. 8 лют.; Яго ж. Жыццё і песня змагара // Таўлай В. Выбр. тв. Мн., 1958; Яго ж. Паэт рэвалюцыйнага падполля // Полымя. 1951. № 9; Яго ж. Яго напеваў слаўны лёс // Звязда. 1974. 8 лют.; Міско Я. Каб вясна ўзышла для людзей // Маладосць. 1974. № 2; Мушынскі М. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства: 40-я — першая палавіна 60-х гадоў. Мн., 1985. С. 34—35; Палітычны працэс «Беларускай газеты» і «Асвы» // Наша воля. 1936. 12 крас.; Памяці Валянціна Таўлая // ЛіМ. 1957. 1 мая; Паэт-патрыёт // За вярт. на Радзіму. 1959. № 44; Пестрак П. Агнём гартаваны // Беларусь. 1964. № 1; Яго ж. Паэт-барацьбіт // Звязда. 1957. 27 крас.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Салагуб А. Класавая барацьба ў літаратуры Зах. Беларусі // Маладняк. 1932. № 1; Сінілаў А. Паэзія і лічбы // ЛіМ. 1960. 18 ліст.; Яго ж. Сцежкамі Прынёмання. Мн., 1962. С. 90—93, 96; Сіпакоў Я. Народжанае змаганнем // Сіпакоў Я. Пяць струн. Мн., 1984; Яго ж. Паэзія, свабодная і ў няволі // Полымя. 1974. № 2; Тарас Н. Я ведала яго // ЛіМ. 1964. 11 лют.; Таўлай Л. Арыгіналы і варыянты // Полымя. 1983. № 5; Яго ж. Падарожжа ў мінулае // Там жа. 1974. № 9; Шарахоўскі Я. Творчасць паэта-рэвалюцыянера // Таўлай В. Выбр. тв. Мн., 1951; Шатроў Г. Жыццё паэта-змагара // ЛіМ. 1960. 30 студз.; Шацман У. Пясняр рэвалюцыйнай барацьбы: Новыя матэрыялы пра В. Таўлая // Бярозка. 1961. № 9; Шкраба Р. Валянцін Таўлай // Шкраба Р. Сіла слова. Мн., 1958; Шпакоўскі І. Развіццё наватарскіх рыс у беларускай паэзіі 30-х гадоў // Паэзія абнаўлення свету: Фарміраванне творчых прынцыпаў і стылявых форм бел. сав. паэзіі. Мн., 1981. С. 180—183; Ярош М., Бечык В. Беларуская савецкая лірыка. Мн., 1979. С. 97—98.

На рускай мове. Березкин Г. Товарищ: Памяти В. Тавлая // Дружба народов. 1964. № 2; Гребенкин Н. Партизанский поэт и разведчик // Гродн. правда. 1984. 8 февр.; Яго ж. Пламенное сердце поэта // Там жа. 1974. 9 февр.; Елисеев В. Дерзновению подобно // Знамя юности. 1968. 13 дек.; Яго ж. Краснокрылый вещун в Белоруссии // Там жа. 1968. 19 июля; Жигулин О. «Набатным эхом прозвучать над краем...» // Заря. 1982. 13 июля; Иверс А. Там, где жил поэт // Сел. газ. 1966. 24 сент.; Иринин Б. Валентин Тавлай // Тавлай В. Избранное. М., 1952; История белорусской советской литературы. Мн., 1977. С. 121—122; Колесник В. Валентин Тавлай: К 50-летию со дня рождения // Заря. 1964. 26 янв.; Яго ж. Завещанное потомкам // Там жа. 1984. 8 февр.; Яго ж. Поэт — работник революции: В. Маяковский и западнобел. поэзия 20—30-х годов // Неман. 1983. № 7; Миско Я. Жаркое сердце поэта // Сел. газ. 1964. 8 февр.; Яго ж. Не стареет звонкая лира // Там жа. 1974. 8 февр.; Яго ж. Стихом пилил он цепи // Неман. 1964. № 1; Мойсейчик А. И стихи от этого звенят... // Заря. 1974. 9 февр.; Ром Л. Писатель — рядовой боец социалистической стройки // Рабочий. 1931. 25 июля; Ситько В. Рядом с Тавлаем // Гродн. правда. 1966. 29 апр.; Шкраба Р. Стихи Валентина Тавлая // Сов. Отчизна. 1952. № 4.

На ўкраінскай мове. Брыль Я. Пісня боротьби // Тавлай В. Поезії. К., 1964.

На французскай мове. Taulai Valentsine // Anthologie de la poésie biélorusse. Paris, 1982.

2.4.

На беларускай мове. Арочка М. Куртка Валянціна Таўлая; Сустрэча Валянціна Таўлая з Янкам Купалам: [Вершы] // Арочка М. Колас на ржышчы. Мн., 1980; Зарыцкі А. Некалькі слоў пра гісторыю нашай літаратуры: [Верш] // ЛіМ. 1948. 17 студз.; Іверс А. Валянціну Таўлаю: [Верш] // Іверс А. Жыву ў бацькоўскім краі. Мн., 1982; Калеснік У. Абед у Таўлая: Эсэ // ЛіМ. 1984. 5, 12 кастр.; Яго ж. Аповесць пра Таўлая: Фрагменты // Полымя. 1964. № 10; Яго ж. Аповесць пра Таўлая // Там жа. 1965. № 8, 9; Ліс А. Народжаны пець і змагацца: [Верш] // Маладосць. 1959. № 1; Лойка А. Школа Таўлая: [Верш] // ЛіМ. 1984. 11 мая; Мехаў У. Першы бунт: З апавяданняў пра В. Таўлая // Бярозка. 1956. № 1; Прыходзька П. Не забыты пароль: Урыўкі з паэмы // Звязда. 1974. 3 лют.; Мін. праўда. 1974. 21 жн.; Яго ж. Размова з дачкой паэта: [Верш] // ЛіМ. 1973. 7 ліст.; Рудкоўскі М. Музыка маіх ланцугоў: [Верш] // Рудкоўскі М. Векавечная бацькаўшчына. Мн., 1976; Танк М. Апошняе пытанне: (Памяці В. Таўлая): [Верш] // Полымя. 1967. № 11; Яго ж. Памяці таварыша Таўлая: [Верш] // Танк М. Зб. тв.: У 6 т. Мн., 1978. Т. 2; Тарас Н. Валянціну Таўлаю: [Верш] // Полымя. 1964. № 11; Яго ж. Памяці Валянціна Таўлая: [Верш] // Тарас Н. Кветка шчасця. Мн., 1958.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 68, воп. 1, спр. 1—202; ЦНБ АН Беларусі, аддз. рукап., ф. 5, воп. 1, адз. зах. 1.

У. М. Ларчанка.

ТВАРАНОВІЧ ГАЛІНА

Твараковіч Галіна Паўлаўна (н. 17.2.1955, г. п. Дараганава Асіповіцкага р-на Магілёўскай вобл.), літаратуразнавец, паэтэса. Кандыдат філалагічных навук (1985).

Нарадзілася ў сям'і служачых. Пасля заканчэння Дараганаўскай СШ вучылася на філалагічным факультэце БДУ (1972—77). Працавала карэктарам у выдавецтве «Навука і тэхніка» (1977—80). Аспірантка Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР (1980—83). З 1983 навуковы супрацоўнік гэтага інстытута. Абараніла кандыдацкую дысертацыю на тэму «Беларуская і югаслаўская ваенная проза: Маральны свет героя (60—70-я гг.)». Працавала ў бібліятэках і архівах Югаславіі.

Свой першы артыкул, прысвечаны югаслаўскаму раману, Г. Твараковіч апублікавала ў 1982. Аўтар літаратуразнаўчых прац, прысвечаных узаемасувязям сучаснай беларускай прозы і прозы былой Югаславіі. У 1986 выйшла яе кніга «Маральны свет героя: Беларуская і югаслаўская ваенная проза 60—70-х гг.». Піша вершы, пераважна з рэлігійнай тэматыкай, якія публікуюцца на старонках рэспубліканскай перыёдыкі.

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Белорусская и югославская военная проза: Нравственный мир героя (60—70-е гг.): Автореф. дис. ... канд. филол. н. Мн., 1985.

Нравственный мир героя: Белорусская и югославская военная проза 60—70-х гг. Мн., 1986.

Пакутаю здабыты мір: Тыпалогія характару ў бел. і славен. прозе. Мн., 1991.

1.3.

1982. «Лялейская гара» М. Лаліча: (Праблемы югаслаўскага ваеннага рамана) // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 1.

1983. Беларуская і югаслаўская ваенная проза: Эвалюцыя псіхалагізму // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 2.

1985. Масты: («Млечны шлях» К. Чорнага — «Мост на Дрыні» І. Андрыча) // Далягляды. Мн.

М. П. Барташэвіч.

ТКАЧОЎ ВАСІЛЬ

Ткачоў Васіль Юр'евіч (псеўд. Васіль Барханаў; н. 1.1. 1948, в. Гута Рагачоўскага р-на Гомельскай вобл.), празаік, паэт, драматург, публіцыст. Член СП Беларусі з 1989. Піша на беларускай і рускай мовах.

Нарадзіўся ў сям'і настаўнікаў. Маці, Вольга Якаўлеўна, выкладала беларускую мову і літаратуру, геаметрыю і чарчэнне, бацька, Юрый Трафімавіч, настаўнік пачатковых класаў. У 1966 В. Ткачоў скончыў адзінаццаць класаў Ільічоўскай СШ Рагачоўскага р-на. З ліпеня да снежня 1966 працаваў карэспандэнтам раённай газеты «Кастрычнік» (г. Івацэвічы Брэсцкай вобл.), з студзеня да лістапада 1967 карэспандэнт, загадчык аддзела пісьмаў райгазеты «Зара над Сожам» (г. п. Карма Гомельскай вобл.). У 1967—69 служыў у Савецкай Арміі. Потым вучыўся на аддзяленні журналістыкі Львоўскага вышэйшага ваенна-палітычнага вучылішча (1969—73). Службу прадоўжыў у Туркменіі ваенным карэспандэнтам (1973—78). У 1978 звольнены ў запас. Працаваў старшым рэдактарам газетна-часопіснай рэкламы камбіната «Туркменгандальрэклама» (г. Ашхабад). У жніўні 1980 пераехаў у Гомель, працаваў карэспандэнтам шматтыражнай газеты «Сельмашавец» (1983). З 1983 стыльрэдактар, спецыяльны карэспандэнт абласной газеты «Гомельская праўда». З 1989 сакратар Гомельскага аддзялення СП Беларусі.

Друкавацца В. Ткачоў пачаў у 1965. Першае апавяданне «Шчарбаты нож» апублікавана ў 1966. У 1975 выйшла кніга яго апавяданняў «Хітры Данік». Потым з'явілася кніга прозы для дарослых «Дзень у горадзе». Проза В. Ткачова прывабліве любоўю да чалавека, свежасцю думкі, вобразнасцю, каларытнымі запамінальнымі персанажамі. Вядомы ён і як публіцыст. Выйшла з друку яго кнігадзённік «Пахвалі пражыты дзень». Заявіў пра сябе як самабытны драматург. Ім напісаны п'есы: «Сівы бусел» (пастаўлена ў 1985 Магілёўскім аблдрамтэатрам); «Прыгоды з Канапухіным» (пастаўлена ў 1985, 1988 Магілёўскім аблдрамтэатрам); «Вокны» (пастаўлена ў 1985 Гомельскім абласным рускім драмтэатрам, на беларускай мове); камедыя-лубок «Лесвіца» (пастаўлена ў 1988 Рагачоўскім народным тэатрам, на беларускай мове); трагікамедыя «Блакада ў Кругліцы» (1988, у рукапісе, пра першыя дні пасля аварыі на Чарнобыльскай АЭС); «Кветкі-ягадкі» (пастаўлена ў 1990 у Віцебску), а таксама зроблены пераклады п'ес «Маскоўскі хор» Л. Петрушэўскай (пастаўлена ў 1989 у Віцебску), «Сцэны каля фантана» С. Злотнікава (пастаўлена ў 1991 у Віцебску). Аўтар аднаактовак: «Стары і дарога», «Кубік Рубіка», «Неяк аднойчы», «Дублёр», «У лодцы без вясла», «Белы дрозд», «Арышт». У сваёй драматургічнай творчасці В. Ткачоў аддае перавагу сучаснаму жыццю, з цеплынёй і павагай піша пра сваіх землякоў. Перакладаў з украінскай мовы. Яго апавяданні друкаваліся ва удмурцкіх часопісах «Молот», «Кизили», у туркменскім «Піонери».

Жыве ў Гомелі. *Г. М. Урупіна, Т. М. Тарасава.*

Бібліяграфія

1.2.

Хітры Данік: Апавяданні. Мн., 1975. Рэц.: Данілёнка М. Літаратурны дэбют // Гомел. праўда. 1975. 30 снеж.

Дзень у горадзе: Апавяданні. Мн., 1985.

Пахвалі пражыты дзень: Кніга-дзённік. Мн., 1988.

1.3.

1965. На пярэдні край // ЛіМ. 10 вер.; Добры дэбют // Там жа. 10 снеж.; Восень: [Верш] // Ніва. 31 кастр.

1966. Не такі баян: [Апавяданне] // Вожык. № 18; Шчарбаты нож: [Апавяданне] // Вясёлка. № 1; Капрыза: [Апавяданне] // Там жа. № 7; Ля помніка салдату: [Верш] // Гомел. праўда. 10 ліп.

1967. Ля помніка салдату: [Верш] // Напісалі кніжку самі. Мн.; Задачка: [Апавяданне] // Вожык. № 18.

1970. Восень: [Верш] // Крынічка. Мн.

1971. Сонечны дзень: Апавяданне // Бярозка. № 5; Зямля з Хатыні: [Апавяданне] // Вясёлка. № 1; [Рэц. на кн.: Чарняўскі М. Сонца ў хованкі гуляе. Мн., 1970] // Гомел. праўда. 4 крас.; Ганарлівасць: [Верш] // ЛіМ. 26 ліст.

1973. Каласок на шчасце: Апавяданне // Бярозка. № 9; Сюрпрыз: Рассказ // Во славу Родины. 1 янв.; Апавяданні // Чырв. змена. 3 чэрв.

1974. Ластаўкі над казармай: Апавяданне // Бярозка.

№ 2; Память: [Вершы] // Сел. газ. 14 апр.; «Я табе абяцаў сказаць...»: [Верш] // Чырв. змена. 21 ліп.

1976. Цёплая зямля: Апавяданне // Бярозка. № 8; Новая казка: Апавяданне // Вясёлка. № 6; Кветкі і гільза; Пасля экскурсіі; Чаму незадаволена настаўніца; Новая казка: [Апавяданні] // Гомел. праўда. 9 мая; Сцяжынка: Навела // Маг. праўда. 20 жн.; Чаму незадаволена настаўніца?; Пасля экскурсіі; Рыгорка-хіцёрка: [Навелы] // Наст. газ. 25 жн.

1977. Кветкі і гільза: Навела // Наст. газ. 24 снеж.

1978. У холад; Параіла; Задачка: Кароткія апавяданні // Наст. газ. 25 кастр.

1979. «Пастукаў у тваё акенца...»: [Верш] // Чырв. змена. 16 вер.; Уладзікава кладка; Праўда сораму не мае: Кароткія апавяданні // Там жа. 31 кастр.

1980. Пасылка: Апавяданне // Бярозка. № 2; Экскурсавод нашага музея: Апавяданне // Там жа. № 5; [Рэц. на кн.: Янчанка М. Кросны. Мн., 1980] // Гомел. праўда. 19 вер.; Бабуля з кветкамі: Апавяданне // Там жа. 26 вер.; А песня засталася...: [Рэц. на кн.: Астапенка А. Выпрабаванне. Мн., 1980] // Там жа. 5 ліст.; «Расці ў раздоллі палявым»: [Рэц. на кн.: Гаўрусёў С. Азарэнне. Мн., 1980] // Звязда. 2 ліст.; Сямейная гульня: [Гумарэска] // ЛіМ. 25 студз.; Партрэт салдата: Апавяданне // Чырв. змена. 30 крас.; Вялікая адказнасць — жыць: [Рэц. на кн.: Даніленка М. Журлівіца. Мн., 1980] // Там жа. 16 жн.

1981. Умець любіць жыццё: [Рэц. на кн.: Даніленка М. Журлівіца. Мн., 1980] // Беларусь. № 2; Петрыкаў экспанат: [Апавяданне] // Бярозка. № 7; Дыктант: [Апавяданне] // Вясёлка. № 2; Гармонік: Апавяданне // Маладосць. № 10; Вернасць роднаму берагу: [Рэц. на кн.: Мятліцкі М. Абеліск у жыце. Мн., 1980] // Гомел. праўда. 22 ліп.; Два апавяданні: Крыўда-праўда; Жытнікі // ЛіМ. 12 чэрв.; Ракета над палігонам: Апавяданне // Чырв. змена. 5 ліп.

1982. Міхаська — сусед генерала: [Апавяданне] // Вясёлка. № 2; Дзень у горадзе: Апавяданне // Полымя. № 6; Дасціпна, з гумарам... // Гомел. праўда. 6 крас.; Голас роднай зямлі: [Да 60-годдзя М. Даніленкі] // Там жа. 28 кастр.; Кароткія апавяданні // Там жа. 5 ліст.; Сумка: Апавяданне // ЛіМ. 22 студз.; Лясны цэх // Там жа. 20, 27 жн.; Тэлеграма: Апавяданне // Чырв. змена. 2 кастр.

1983. Кветкі на падаконніку: Апавяданне // Бярозка. № 2; Добры дзень: Апавяданне // Там жа. № 6; Дарога за гарызонт: Нарыс // Полымя. № 4; Стралічаўскія дыялогі: Нарыс // Там жа. № 12; Двойка: Апавяданне // Звязда. 2 кастр.; Вясковы цэх завода: Нарыс // ЛіМ. 14 студз.; Прасніца: Апавяданне // Чырв. змена. 6 кастр.

1984. Партрэт салдата: Апавяданне // Дубоўскі М. Грымотнае ранне; Ткачоў В. Партрэт салдата Мн.; Водпуск у Крушанаўцы: Апавяданне // Бярозка. № 6; Жывец — крыніца светлая: [Нарыс] // Маладосць. № 3; Каштан каля прахадной: [Нарыс] // Там жа. № 12; Хрэсьбіны ў Кругліцы: Апавяданне // Полымя. № 10; Героі нарысаў — бамаўцы: [Рэц. на кн.: Правасуд У. Бамаўцы. Мн., 1984] // Гомел. праўда. 8 ліст.; Край блакіту, сонца, чысціні: Нарыс // ЛіМ. 9 сак.; Журавіцкія сосны // Там жа. 30 ліст.; Дыктант: Апавяданне // Ніва. 22 студз.

1985. Чэрствы хлеб; Знаёмы чалавек: Апавяданні // Звязда. 20 студз.; Будзем знаёмы, суседзі! // ЛіМ. 25 студз.

1.4.

1971. Дагандлярыліся; Пра пана і селяніна; Пані і наймічка; У судзе: Украінскія народныя ўсмешкі / З укр. // ЛіМ. 12 ліст.

1972. Лявіцкі У. Крытычная асоба; Аса і яе мараль: Каламбуры; Ларын П. Музыказнаўца: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 7 студз.

1.6.

Журавіцкія сосны: [З успамінаў] // Гомел. праўда. 1984. 5 крас. / Зап.

2.3.

На беларускай мове. Бандарэнка М. Свецяцца вокны // Гомел. праўда. 1985. 2 ліст.; Марцінавіч А. «Мастацкая літаратура» 1975: [Інтэрв'ю] // ЛіМ. 1974. 23 жн. Рудкоўскі М. Жыццё і сімвалы жыцця // Маг. праўда. 1985. 12 сак. *М. П. Барташэвіч.*

ТКАЧОЎ МІКОЛА

Ткачоў Мікола (Мікалай Гаўрылавіч; 8.3.1918, в. Горанка Краснапольскага р-на Магілёўскай вол.— 20.4.1979, Мінск; пахаваны на Усходніх могілках), празаік. Член СП Беларусі з 1948.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Ужо ў пятнаццацігадовым узросце М. Ткачоў стаў рабочым мэблевай фабрыкі ў Віцебску. Працу спалучаў з вучобай на вячэрнім рабфаку. Потым паступіў на планава-эканамічны факультэт Беларускага дзяржаўнага інстытута народнай гаспадаркі, які скончыў у 1939. Працаваў у рэдакцыі газеты «Піянер Беларусі», пасля ў сістэме кінафікацыі. У 1940 прызваны ў Чырвоную Армію, дзе выявіў схільнасць да літаратурнай творчасці і таму быў прызначаны інструкта-

рам-літаратарам дывізіённай газеты. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны: ваяваў на фронце і ў партызанах. Быў кантужаны, што адбівалася на яго здароўі да апошніх дзён жыцця. З кастрычніка 1943 супрацоўнік магілёўскай абласной газеты «За Радзіму». У 1949—57 адказны сакратар часопіса «Полымя», у 1957—59 галоўны рэдактар газеты «Літаратура і мастацтва», у 1959—72 сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, у 1972—79 дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура». У 1967 як член дэлегацыі БССР удзельнічаў у рабоце XXII сесіі Генеральнай Асамблеі ААН. Узнагароджаны ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, Дружбы народаў, «Знак Пашаны», медалямі.

Першыя выступленні М. Ткачова ў перыядычным друку адносяцца да 1938. Гэта былі пераважна нарысы і апавяданні. Ужо ў іх заўважаліся трапныя дэталі, уменне будаваць востры, драматычна-напружаны сюжэт. Вядомасць аўтару прынёс раман «Згуртаванасць», прысвечаны партызанскай барацьбе. У 1950—60-я гады асноўнае месца ў яго творчасці займала тэма штодзённай працы людзей, сцвярджэнне хараства чалавечых душ («Вялікая сям'я», «Светлы агонь», «Пошукі скарбаў»). Пісьменніка займала маральна-этычная, філасофская праблематыка: роздум над жыццём, яго сэнсам, над грамадскімі, вытворчымі, асабістымі ўзаемадачыненнямі сучаснікаў. Асабліва вылучаецца тут апавяданне «Пошукі скарбаў» — своеасаблівы твор-дыспут. На беларускую мову перакладаў з англійскай, латышскай, малдаўскай, рускай, румынскай, украінскай, узбекскай і іншых моў.

Я. К. Усікаў.

Бібліяграфія

1.2.

Згуртаванасць: Раман. Мн., 1951. Рэц.: Бандарэвіч Г. Кніга пра гераізм народа // Беларусь. 1951. № 11; Жыдовіч І. Раман аб народных мсціўцах // Калг. праўда. 1951. 18 снеж.; Клімковіч М. Кніга маладога аўтара // Звязда. 1951. 17 ліст.; Новыя кнігі Віцеб. рабочы. 1951. 9 снеж.; Папкоўскі К. Творчая ўдача маладога пісьменніка // Чырв. змена. 1951. 13 кастр.; 2 выд. Мн., 1952. Рэц.: Капец У. Кніга аб патрыятызме беларускага народа // Віцеб. рабочы. 1952. 30 сак.; Касцян Н. Раман аб гераічнай барацьбе савецкага народа // Сав. Радзіма. 1952. 4 кастр.; Крышталь В. Твор аб мужнасці савецкіх людзей // Полымя. 1952. № 7; Утянов П. // Гродн. правда. 1952. 13 апр.

Пошукі скарбаў: Апавяданні і нарысы. Мн., 1963. Рэц.: Абрамовіч Н. Вещий сон Эфира // ЛГ. 1963. 21 марта; Герцовіч Я. «Пошукі скарбаў» // Беларусь. 1963. № 8; Дзюбайла П. У пошуках скарбаў // Полымя. 1963. № 6; Макарэвіч А. Скарбы душы / Звязда. 1963. 21 снеж.; Яго ж. Скарбы душы чалавечай // Работніца і сялянка. 1963. № 11; Сталяроў М. Самы вялікі скарб // ЛіМ. 1963. 7 чэрв.; Шасцерыкоў П. Скарбы жыцця // Маг. праўда. 1963. 16 жн.

Дыханне агню: Раман, апавяданні, нарысы. Мн., 1978.

Дыханне агню: Раман, апавяданні. Мн., 1988.

1.3.

1938. На граніцы: Апавяданне // Полымя рэвалюцыі. № 9.

1939. На беразе Сожа: Апавяданне // Полымя рэвалюцыі. № 5—6.

1945. Солдатская дружба: [Паэма] // Отчизна. № 1; Бярозка: [Верш] // За Радзіму. 3 чэрв.; Магілёў у ладзе: Апавяданне // Там жа. 3, 5 ліп.; Камсамольскае сэрца // Там жа. 23 вер.; Сонца ўзышло: [Апавяданне] // Звязда. 30 студз.

1946. Хозяйка гостиницы // За Радзіму. 1 сак. / Сааўт. Т. Сцяпанаў-Кубанскі; Там, дзе адсутнічае кіраўніцтва // Там жа. 10 сак. / Сааўт. Я. Тарасаў; Вуліца нашага горада // Там жа. 1 мая; Вызваленне гарадка: [Урывак з аповесці «Вогненная зямля»] // Там жа. 2 чэрв.; У Быхаве далей размоў справа не пайшла // Там жа. 13 ліп.; Цвёрдым поступам // Там жа. 28 ліп.; Клапатлівыя гаспадары // Там жа. 16 жн.; Горад на Сожы // Там жа. 25 жн.; Быхаў // Там жа. 22 вер.; Чэсць франтавіка: [Нарыс] // Там жа. 24 ліст.

1947. Праўдзівая кніга аб савецкіх людзях // За Радзіму. 27 крас.; У тыя дні // Там жа. 3 ліп.; Сведчанне творчага росту // Там жа. 8 ліп.; Шчасце пераможцаў // Там жа. 30 вер.; Два подзвігі: Урывак з рамана «Агні Сожа» // Там жа. 19 кастр.; «Беларусь» № 1 // ЛіМ. 19 крас. / Сааўт. Я. Тарасаў.

1948. Прарыў блакады: Урывак з рамана // Беларусь. № 12; Гвардыі сяржант: [Апавяданне] // За Радзіму. 15 лют.; Клапаціцца аб кадрах культпрасветработнікаў // Там жа. 3 крас.; Мужныя людзі // Там жа. 6 крас.; Натхняючыя словы бальшавіцкай праўды // Там жа. 5 мая; Прыход мужнасці і адвагі // Там жа. 11 мая; Гарачае дыханне // Там жа. 29 вер. / Сааўт. В. Гіль; Бой у лесе: Урывак з аповесці // ЛіМ. 7 лют.

1949. Прарыў блакады: [Урывак з рамана] // Літаратурны Магілёў. Магілёў; «Самыя юныя» І. Сіўцова: [Рэц. на кн.: Сіўцоў І. Самыя юныя. Мн., 1949] // Беларусь. № 8; Згуртаванасць: Раман [Часткі першая — трэцяя] // Полымя. № 8—12; 1950. № 5. Рэц.: Грамовіч І. Першы раман маладога пісьменніка // ЛіМ. 1950. 2 вер.; Касмапалітычныя выкрутасы // За Радзіму. 1950. 15 мая / Сааўт. М. Філімонаў; Твор пра юных патрыётаў // Там жа. 1950. 12 ліп.

1950. Любоў народная // ЛіМ. 16 снеж.

1951. Дзеля шчасця народа // ЛіМ. 7 крас.; Дружба! // Там жа. 25 жн.; Шчасце бацькоў і дзяцей // Там жа. 29 снеж.

1952. Згуртаванасць: Урывак з рамана // Мастацкае слова. Мн.; Мінскі трактарны завод: (Пісьмы з новабудоўляў): Кавалі брыгады Яўгена Успенскага; Участак Ціхана Перунова; Нараджэнне лясных асілкаў // Звязда. 3, 5, 10 студз.

1953. Адна з многіх: Нарыс // Полымя. № 12.

1954. Адна з многіх: Нарыс // Жанчыны Савецкай Беларусі. Мн.; Свята чалавецтва // Беларусь. № 5; Садоўнік Дарашэнка: [Нарыс] // Там жа. № 12; Торжество нашей силы // Сталин. молодежь. 2 июля.

1955. Мы — беларусы з братняю Руссю... // Беларусь. № 11; Перед большой дорогой // Сов. Отчизна. № 5.

1956. Пуся і Пуська: Апавяданне // Полымя. № 4; Характары і жыццё: [Рэц. на кн.: Чарнышэвіч А. Суседзі. Мн., 1956] // Там жа. № 7.

1957. Майстэрства любіць дакладнасць: [Рэц. на кн.: Кавалёў П. Апавяданні. Мн., 1956] // Полымя. № 10; Раманы, аповесці, паэмы // ЛіМ. 1 студз.

1958. Свет дружбы // Сов. Бел. 15 июня.

1959. Бацькі і дзеці: Апавяданне // ЛіМ. 24 кастр.

1960. Ля палаючага факела: Нарыс // Полымя. № 8.

1961. Светлы агонь: [Нарыс] // Людзі Прыдняпроўя. Мн.; Новое есть, новое будет! // Во славу Родины. 7 нояб.; Надзвычайна! // ЛіМ. 14 крас.; Дзень радасных хваляванняў // Там жа. 8 жн.; Пабудуем! // Там жа. 7 ліст.; Мікітка: Апавяданне // Піянер Бел. 5 жн.

1962. Яго творчасць — квітнеючы сад // Народны паэт Беларусі. Мн.; Пошукі скарбаў: Апавяданне // Полымя. № 12.

1963. Штовечар: [Апавяданне] // Работніца і сялянка. № 11; Шчаслівы дзень Пецькі Мельнікава: [Быль] // Звязда. 21 крас.

1964. «Шылахвостка»: Гумарэска // Звязда. 12 жн.; Патрыка: Апавяданне // Наст. газ. 30 мая; Вася-партызан // Піянер Бел. 23 кастр.; Рагу з зайца: Гумарэска // Чырв. змена. 22 снеж.

1965. Жарынка: Апавяданне // Беларусь. № 11; Віцеб. рабочы. 19 снеж.; Хвалюючы ўспамін: Апавяданне // Чырв. змена. 13 чэрв.

1966. Маршруты дружбы // ЛГ. 20 сент.

1967. Жарынка: [Апавяданне] // Анталогія беларускага апавядання: У 2 т. Мн. Т. 2; Сцяг ветэрана: [Нарыс] // Горад і годы. Мн.; Яму было трынаццаць; Адноўленая ікона: [Апавяданні] // Эстафета пакаленняў. Мн.; Пад слаўнымі сцягамі // Бярозка. № 3; Сябар даўні і шчыры // ЛіМ. 19 мая.

1968. Што вам найбольш спадабалася ў Ленінградзе?: Адказ на пытанне карэспандэнта «ЛіМа» // ЛіМ. 11 чэрв.; З нагоды свята // Там жа. 26 ліст. / У сааўт.; Чысціня маладзіка: [Рэц. на кн.: Ермаловіч Я. Родная зямля. Мн., 1967] // Маг. праўда. 26 крас.; Цветы нашей дружбы: [Інтэрв'ю] // Сов. Бел. 4 июня.

1969. З разведкі не вярнуўся... // Бярозка. № 5; Паклон сівізне друга // ЛіМ. 15 жн.

1971. Камандзір // Бярозка. № 1; Красуйся, Радзіма і ў шчасці жыві!: Нарыс // Там жа. № 12; Разведваць глыбей, шукаць свайго героя: [Інтэрв'ю] // Мін. праўда. 25 крас.

1972. З задання не вярнуўся: Раздзел з дакументальнай аповесці // Маладосць. № 4; Вартаўнік лясоў і вод // Родная прырода. № 5.

1973. Современникам о современниках // Кн. обозрение. 12 янв.; Новых здабыткаў // ЛіМ. 12 мая.

1974. За вокладкай — сучаснасць: [Інтэрв'ю] // Звязда. 15 мая.

1975. Упэўненасць: Нарыс // Беларусь. № 10; На ўсё жыццё: Апавяданне // Бярозка. № 12; Воспевая подвиг народа // Красная звезда. 6 апр.; Плён дружбы і супрацоўніцтва: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Мажэйка // ЛіМ. 7 лют.; «Мастацкая літаратура»: Планы, іх ажыццяўленне: [Інтэрв'ю] // Там жа. 25 ліп.

1976. Прапануе «Мастацкая літаратура»: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Марціновіч // ЛіМ. 6 жн.

1977. Светлы агонь: [Нарыс] // Беларускі савецкі нарыс: У 2 т. Мн. Т. 2.

1.4.

Рошка В. Што мае вочы бачылі / З малд. Мн., 1962.

Прыляжаева М. Жыццё Леніна: Аповесць для дзяцей. Мн., 1975.

1951. Варонін С. Дом насупраць; Фёдараў Я. Апавяданні пра Кірава: Ганаровы стары; Першы трактар; Апошні аб'езд: [Апавяданні] / З рус. // Апавяданні ленінградскіх пісьменнікаў. Мн.

1960. Рошка В. Маленькія апавяданні з кнігі «Што мае вочы бачылі»: Чыжык музыка; Новы дом; Прыгажунчык / З малд. // ЛіМ. 16 вер.

1966. Кахар А. Бальшавікі; Страх: Апавяданні / З узб. // Узбекскія апавяданні. Мн.; Кахар А. Бальшавікі: [Апавяданне] // З узб. // Беларусь. № 5.

1970. Твэн М. Апавяданні пра велікадушныя ўчынкі: Удзячны пудзель; Спагадлівы пісьменнік; Удзячны муж / З англ. // Полымя. № 8.

1971. Твэн М. Апавяданні пра велікадушныя ўчынкі; Вялікая рэвалюцыя ў Піткерне / З англ. // Твэн М. Утаймаванне веласіпеда. Мн.

1973. Смілянскі Л. Крылы; Цыбульскі П. Чырвонае і чорнае: [Апавяданні] / З укр. // Рука друга. Мн.

1977. Шутэ А. Жыццё — парадунак Дземетэра Заслаша; Сэкулдзяну П. Чаканне; Ціцел С. Падарунак; Чарнеску А. Ноч без сну; Гафіца В. Скураная сумка; Рэбрану В. Яблык; Грыгарэску І. Кондар; Мунцяну Ф. Лустачка хлеба: Навелы / З рум. // Румынская навела. Мн.

1978. Шарат С. У тую ноч / З хіндзі; Бошу Ш. Пераправа / З бенгалі; Кудус Г. Чаша / З бенгалі; Мадгулкар В. Д. У школу / З маратхі; Пацел П. Вузельчык з жоўтым парашком / З гуджараці; Ахілан А. / З тамільскай; Башыр В. М. Сцэны / З малаялам; Кацімані Б. Шрам на шчацэ / З канада; Субараяў Т. Зямля-карміцелька / З канада: [Навелы] // Заступнік дхармы. Мн.; Касумаў І. За паваротам — вяршыня: Апавяданне / З азерб. // Ключ жыцця. Мн.; Вілкс Э. Шалапутка; Эзера Р. Настальгія: [Апавяданні] // З лат. // Сучасныя латышскія апавяданні. Мн.; Полымя. № 10.

1.5.

На рускую мову. Сплоченность: Роман / Пер. П. Кобзаревский, А. Островский. М., 1955. Рэц.: Жиженко В. В огне войны и на книжных страницах // Сов. Отчизна. 1956. № 1; Журавский А. Сплоченные, стойкие, храбрые // Сов. воин. 1955. № 23; 2 изд. Мн., 1957; 3 изд. М., 1959. (Сов. военный роман). Рэц.: Дюбайло П. Правда о войне и подвигах // Неман. 1960. № 3.

Сплоченность: Роман / Пер. П. Кобзаревский, А. Островский. Мн., 1968. (Бел. роман).

Сплоченность: Роман / Пер. П. Кобзаревский, А. Островский. М., 1970. (Советский воен. роман).

Дыхание огня: Роман, рассказы / Пер. Л. Соловей. Мн., 1983.

Была у меня тетка...: [Апавяданне] / Пер. А. Шевелевай // Белорусские рассказы. М., 1962; Жаринка: [Апавяданне] / Пер. А. Островский // Белорусские рассказы. М., 1971.

На таджыкскую мову. Ман холае доштам / Тарч. Ч. Одинаев // Чуш зан Двина! Душанбе, 1965; Халас доштаам: [Апавяданне] / Аз русй тарч. Ч. Одинаев // Садои Шарк. 1965. № 5.

На ўкраінскую мову. Жаринка: Оповідання // Закарпат. правда. 1968. 11 серп.; Білорусь готується до свята дружби [До Днів літератури та мистецтва УРСР в БРСР: Розповіді] / Зап. П. Горецький // Літ. Укр. 1976. 30 квіт. / У сааўт.

На французскую мову. Un cadeau irestimable / Trad. S. Batoura // Nouvelles d'auteurs biélorusses. Mn., 1976; Un cadeau inestimable // Anthologie de nouvelles biélorusses. Québec, 1983.

2.3.

На беларускай мове. Алешка А., Савіцкі А. Слова пра таварыша // Полымя. 1968. № 3; Аніскович У. Справа народная — міжнародная: Рэпартаж // ЛіМ. 1976. 10 снеж.; Баразна М. Вытокі яго натхнення // Вяч. Мінск. 1978. 7 сак.; Беларуская савецкая проза: Раман і аповесць. Мн., 1971. С. 234—235; Броўка П. За новы творчы ўздым беларускай савецкай літаратуры // Полымя. 1952. № 5; Яго ж. Літаратура і жыццё // Там жа. 1954. № 10; Бур'ян Б. Неадступнасць ад высокіх прынцыпаў // Беларусь. 1978. № 3; Гарулёў М. Тры сустрэчы // ЛіМ. 1978. 10 сак.; Герцовіч Я. Мова пісьменніка // Полымя. 1954. № 4; Грамовіч І. Рост нашай прозы // ЛіМ. 1951. 5 мая; Грышын Я. Маладыя таленты // Там жа. 1948. 30 кастр.; Дзюбайла П. Беларускі раман аб Вялікай Айчыннай вайне. Мн., 1964. С. 58—61; Карпаў У. Проза 1949 года // Полымя. 1950. № 3; Кірэенка К. Віцязь дабрыні: [Успаміны] // Кірэенка К. Заўсёды з Радзімай. Мн. 1980; Яго ж. Пра сяброў — таварышаў // Полымя. 1980. № 3; Кудрасявец А. Свой аблог цалінны // Звязда. 1978. 8 сак.; Марціновіч А. Ён быў шчыры працаўнік... // ЛіМ. 1979. 27 крас.; Мікола Гаўрылавіч Ткачоў: [Некралог] // Звязда. 1979. 22 крас.; ЛіМ. 1979. 27 крас.; Міколу Ткачову — 60 // Там жа. 1978. 10 сак.; Навуменка І. Агні партызанскага Сожа // Навуменка І. Кніга адкрывае свет. Мн., 1978; Няхай Р. Поўдзень руплівага працаўніка. Міколу Ткачову — 50 гадоў // ЛіМ. 1968. 8 сак.; Паслядовіч М. Маладая проза // Там жа. 1950. 1 студз.; Пашкевіч Н. На шырокіх шляхах жыцця. Мн., 1965. С. 66—95; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Сталяроў М. Самы вялікі скарб // ЛіМ. 1963. 7 чэрв.; Усікаў Я. Скарбы душы // Усікаў Я. Грамадзянскае сумленне мастака. Мн., 1976.

На польскай мове. F. K. // Odgłosy. 1975. Nr 5; Goście białoruscy z wizytą u Czesława Wycecha // Przyjaźń. 1961. Nr 40; Wawrzak J. // Głos Robotniczy. 1975. Nr 21; Włodarek J. // Słowo Powszechne. 1975. Nr 21.

На рускай мове. Еремушкин И. Коммунист, боец, писатель // Во славу Родины. 1963. 1 марта; Науменко И. Роман о народном подвиге // Ткачев М. Сплоченность. Мн., 1968; Пашкевич Н. На эпическом направлении. М., 1969. С. 62—76; Приходько П. От всего сердца // Сел. газ. 1968. 17 марта; Шамякин И. За новый подъем белорусской советской литературы // Сов. Бел. 1954. 2 сент.

На французскай мове. Tkatchov Mikola // Anthologie de nouvelles biélorusses. Sherbrooke. Norman, 1983.

2.4.
На беларускай мове. Жуковіч В. Пад небам журбы: [Верш] // ЛіМ. 1979. 27 крас.

3.1.
БДАМЛіМ, ф. 281, воп. 1, спр. 1—332.

В. М. Грышкевіч.

ТКАЧОЎ ПАВЕЛ

Ткачоў Павел Іванавіч (н. 3.9.1930, в. Скадаінаўка Шахцінскага р-на Паўночна-Каўказскага краю, цяпер Растоўская вобл.), празаік, крытык, літаратуразнавец. Член СП Беларусі з 1964. Доктар філалагічных навук (1981), прафесар (1982). Заслужаны работнік вышэйшай школы Беларусі (1983). Піша на беларускай і рускай мовах.

Нарадзіўся ў сям'і шахцёра. У 1931 бацькі пераехалі ў в. Міхайлаўка Паўлаўскага р-на Варонежскай вобл., дзе працавалі ў калгасе. Бацька, Іван Паўлавіч, загінуў на фронце ў гады вайны. У 1942 П. Ткачоў скончыў Міхайлаўскую пачатковую школу, потым вучыўся ў Пятроўскай сярэдняй школе. З 1949 працаваў у мясцовым радыёкамітэце спачатку дыктарам, потым літаратурным сакратаром. У 1955 скончыў аддзяленне журналістыкі БДУ і накіраваны ў рэдакцыю газеты «Зорька» (загадчык аддзела пісем). Працаваў адказным сакратаром газеты «Піянер Беларусі» (1960—64). У 1964—67 вучыўся ў аспірантуры БДУ. Працаваў старшым выкладчыкам (1967—69), з 1970 загадчык кафедры рускай класічнай літаратуры (адначасова ў 1981—86 дэкан факультэта журналістыкі) БДУ. Абараніў доктарскую дысертацыю «Памфлет і яго форма. Тэарэтычныя праблемы, гістарычны вопыт, сучасная практыка». Узнагароджаны медалём, Ганаровай граматай і Граматай Вярхоўнага Савета Беларусі.

Друкавацца пачаў у 1947 у газеце «Луч коммуны» Паўлаўскага р-на, з 1950 — у газеце «Молодой коммунар» (Варонеж, публікацыі не выяўлены). У беларускім друку выступае з 1953, як празаік — з 1957. Піша ў асноўным для дзяцей, умее непрыкметна і арганічна ўвесці ў мастацкую тканіну твора вялікі пазнавальны матэрыял, адкрыць новае ў звычайным, не навязваючы павучальнасці ці «лабавой» дыдактыкі («Янка Маўр», «Мікіткаў падарунак», «Пра Сяргейку і лясных жыхароў»). Распрацоўваў ленінскую тэматыку ў беларускай прозе, інтэрпрэтуючы яе для дзіцячага ўспрымання («Час світальнай зоркі», «Як разгарэлася полымя», «Вішнёвая квецень», «Самае галоўнае», «Піліпка з Галубінай слабодкі»). Аўтар некалькіх манаграфій і шматлікіх артыкулаў па пытаннях мастацкай літаратуры і публіцыстыкі («Вечны бой», «Іду на «вы», «Граніцы жанру», «Сатыры злой звінячы радок...», «Сілуэты мінулага: Нарысы, эсэ, нататкі»).

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.1.
Час світальнай зоркі: Выбранае: Аповесці і апавяданні. Мн., 1980. Рэц.: Славіноўская Г. // ЛіМ. 1975. 13 вер.; Собаль Ф. Галоўны бальшавік // Наст. газ. 1981. 11 лют.; Тарасаў К. Урокі ленінскай праўды // ЛіМ. 1980. 22 жн.

1.2.
Мікіткаў падарунак: Апавяданні і казкі. Мн., 1960. Рэц.: Александровіч М. Карыснае пачынанне // ЛіМ. 1961. 10 ліст.; Жураўлёў Д. Для маленькіх чытачоў // Там жа. 1960. 23 жн.; Парукаў Н. Добры падарунак // Наст. газ. 1961. 14 снеж.

Пра Сяргейку і лясных жыхароў: Апавяданні. Мн., 1961. Рэц.: Зуёнак В. Радасць адкрыцця // ЛіМ. 1961. 19 снеж.; Калеснік І. Маленькім сябрам // Чырв. змена. 1961. 13 снеж.

Акцябраты — твае сябры. Мн., 1962. (Законы юных піянераў). Рэц.: Шилович Г. Октябрята — твои друзья // Зорька. 1962. 13 янв.

Імя Леніна ў сэрцы нашым. Мн., 1963. (Б-ка піянера-актывіста).

Вішнёвая квецень: Апавяданні пра У. І. Леніна. Мн., 1965. Рэц.: Герцовіч Я. Маленькім пра самае вялікае // ЛіМ. 1965. 15 чэрв.: Лаўроў У. Аб самым дарагім // Беларусь. 1966. № 4; Леонов Л. «Вишневый цвет» // Знамя юности. 1965. 4 мая; Мохар К. Чароўная песня пра Леніна // Бел. універсітэт. 1965. 23 крас.; Мысліве ц В. Як легенда, як каз-

ка... // Чырв. змена. 1965. 20 крас.; Стральцоў Б. Пра самага чалавечнага // Звязда. 1965. 13 крас.; 2 выд. дап. і дапрац. Мн., 1971.

Сэрца камунара: Аповесць. Мн., 1966. Рэц.: Зуёнак В. Раніца новага жыцця // ЛіМ. 1966. 27 вер.; Тарайковіч В. «Сэрца камунара» // Гомел. праўда. 1966. 7 кастр.

Памфлетное наследие Ярослава Галана и традиции М. Горького: Автореф. дис. ... канд. филол. н. Мн., 1967.

Люся Герасименко. М. 1968. (Пионеры-герои); 2 выд. дапрац. М., 1980.

Піліпка з Галубінай слабодкі: Аповесць. Мн., 1969. Рэц.: Зуенок. В. Слово ленинское — как знамя // Сел. газ. 1969. 28 сент.; Карабан У. Кастрычнікам авеянае юнацтва // Беларусь. 1969. № 12; Фомчанка А. Подых тых дзён // Вяч. Мінск. 1969. 11 кастр.

Вечный бой: (Памфлетное наследие Я. Галана и традиции М. Горького). Мн., 1970. Рэц.: Багданаў А. Баявая служба памфлета // ЛіМ. 1971. 22 кастр.; Богданов А. Максим Горький и Ярослав Галан // Вопр. лит. 1970. № 10; Ванковіч Л. Навекі ў страі // Вяч. Мінск. 1971. 26 мая; Гон М. Павло Малай. Ярослав Галан — памфлетист. П. И. Ткачев. Вечный бой // Рад. літ.-знавство. 1972. № 7; Цараноў Л. Кніга пра сатырыка-памфлетыста // Маладосць. 1971. № 4; Шиханцов В. // Неман. 1971. № 8.

Граніца была побач: Дакум. аповесць. Мн., 1972. (З арлінага племені).

Иду на «вы»: Заметки о памфлете. Мн., 1975. Рэц.: Букчин С. // Лит. обозрение. 1977. № 2; Лойка О. Все и вся о памфлете // Неман. 1976. № 8; Охріменко П. Розвідка про памфлет // Черв. промінь. 1976. 29 лип.; Парашкова І. Сіла памфлета // ЛіМ. 1976. 5 ліст.; Пыжков В. Памфлет глазами исследователя // Сов. Бел. 1976. 14 апр.; Саченко И. Памфлет глазами исследователя // Коммунист Бел. 1976. № 8; Стральцоў Б. Усё пра памфлет // Звязда. 1976. 21 лют.; Цараноў Л. Даследуецца памфлет // Беларусь. 1975. № 12; Шыцік А. Вострым словам памфлета // Вяч. Мінск. 1976. 13 мая.

Границы жанра. Мн., 1977. Рэц.: Зуенок В. // Неман. 1977. № 12; Няфёдаў В. Даследуецца памфлет // ЛіМ. 1978. 5 мая; Охріменко П. Жанр переднього краю // Друг читача. 1978. 6 крас.; Стральцоў Б. Шматгранны жанр // Беларусь. 1977. № 10.

Самае галоўнае: Штрыхі да партрэта Ільіча: Апавяданні. Мн., 1977. Рэц.: Вішнеўскі І. Кнігапіс // ЛіМ. 1977. 18 ліст.

Памфлет и его форма. Теоретические проблемы, исторический опыт, современная практика: Автореф. дис. ... д-ра филол. н. Мн., 1980.

«Сатиры злой звенящая строка...»: Природа смеха в памфлете. Мн. 1980.

Як разгаралася полымя: Аповесць-падарожжа. Мн., 1982. Рэц.: Говин С. Так разгоралось пламя // Сов. Бел. 1984. 9 авг.; Зыбайла І. Леніну прысвячаецца // Вяч. Мінск. 1983. 12 крас.; Калішэвіч І. Пра тое, што дорага // Бел. універсітэт. 1982. 9 снеж.; Марціновіч А. Штрыхі да партрэта Ільіча // Полымя. 1983. № 7; Няфёдаў В. З думай пра Леніна // Звязда. 1984. 11 жн.; Пратасевіч Ф. Так разгаралася полымя // ЛіМ. 1983. 22 крас.; Сачанка І. У скарбніцу Ленініяны // Беларусь. 1983. № 11; Стулава А. З імем Леніна ў сэрцы // Вяч. Мінск. 1983. 7 ліст.; Яскович В. В сокровищницу Ленинианы // Заря. 1984. 17 янв.

Силуэты прошлого: Очерки, эссе, заметки. Мн., 1983. Рэц.: Букчин С. «Какими они предстали предо мной?..» // ЛГ. 1984. 7 марта; Стрельцов Б., Лойко О. Опыт школьного урока // Сов. Бел. 1984. 4 апр.

Іра самага чалавечнага. Мн., 1985. Рэц.: Розум Н. // Вяч. Мінск. 1985. 22 крас.

У ліпені 1917 года. Мн., 1986.

Маніфест народнага шчасця: Расказ аб Праграме КПСС. Мн., 1987.

Пралескі яе вясны: Аповесці і нарысы. Мн., 1988. (З арлінага племені).

Рэвалюцыйны трымаем крок: Расказ аб перабудове. Мн., 1988.

Балада аб партыйным білеце. Мн., 1989; Мн., 1990.

Час світальнай зоркі. Мн., 1990.

Быў месяц кастрычнік: Аповесць, апавяданні. Мн., 1991.

1.3.

1953. На рыштаваннях // Мін. праўда. 9 студз. / Сааўт. А. Грышкевіч.

1957. Верабейка: Апавяданне // Вясёлка. № 7; Трубач 44-га палка: Нарыс // Маладосць. № 8 / Сааўт. Я. Курто; Антифашистская публицистика Ярослава Галана // Уч. зап. (Мин. пед. ин-т). Вып. 8; Антиватиканские памфлеты Ярослава Галана // Уч. зап. (Бел. ун-т). Сер. филол. Вып. 39; Певец белорусского народа: К 75-летию со дня рождения Янки Купалы // Зорька. 6 июля.

1958. Шэрая курачка: Апавяданне // Вясёлка. № 3; Добрая ініцыятыва // ЛіМ. 12 сак.; Як Барсік Пецю падвёў: [Апавяданне] // Піянер Бел. 4 ліп.

1959. Віхарок: Апавяданне // Бярозка. № 4; Мікіткаў падарунак: Апавяданне // Вясёлка. № 1; Писатель — борец // Колх. правда. 24 окт.; Сэрца маці; Сварка: (Маленькія апавяданні) // Піянер Бел. 2 кастр.

1960. О жанровом своеобразии памфлетов Я. Галана // Вопр. лит. Мн.; Верабейка; Мікіткаў падарунак: [Апавяданні] // Дзецям. Мн.; Таямнічы скарб: Нарыс // Бярозка. № 6.

1961. Як зайка ў школе вучыўся: [Апавяданне] // Для школьнай эстрады. Мн.; Гісторыя аднаго коласа: Нарыс // Бярозка. № 7 / Сааўт. Л. Савелеў; Як двухгодка ў кіно здымалася // Піянер Бел. 15 снеж.

1962. У адным страі: [Нарыс] // Памочнікі. Мн.; Трубач 44-га палка: [Нарыс] // Піянеры-героі. Мн. / Сааўт. Я. Курто; Заметка: Апавяданне // Бярозка. № 5; Петрусёў гальштук: Апавяданне // Там жа. № 7; Падарунак Ільіча: Апавяданне // Там жа. № 10; Да Леніна: Апавяданне // Там жа. № 11; Мой сябар — Міхась: Апавяданне // Маладосць. № 6; Васількоў падручнік: Апавяданне // Наст. газ. 30 мая; Прэч з дарогі, цемрашалы // Піянер Бел. 2 сак. / Сааўт. В. Зуёнак; Расказы пра юных сяброў пагранічнікаў / Там жа. 4 мая / Сааўт. М. Бараўкоў; Вішнёвая кветань: Апавяданне // Чырв. змена. 22 крас.

1963. Вартавы: Апавяданне // Беларусь. № 5; Наказ Леніна: Апавяданне // Бярозка. № 4; Сустрэча ў лесе: Апавяданне // Там жа. № 7; Верачка смяецца: Апавяданне // Там жа. № 11; Сцежкі Ільіча; Слёзы старога рыбака: [Апавяданні] // Маладосць. № 11; Шчаслівы дзень Пецькі Мельнікава: Быль // Звязда. 21 крас.; Ленінскае слова: Апавяданне // Піянер Бел. 5 крас.

1964. Пісьмо: [Апавяданне] // Бярозка. № 4; Мін. праўда. 22 крас.; Школа камунараў: Урывак з аповесці // Бярозка. № 11; Вобыск...: [Апавяданне] // Звязда. 11 крас.; Ленін прыехаў!..: Два раздзелы з аповесці // ЛіМ. 21 крас.; Спектакль: [Урывак з аповесці «Сэрца камунара»] // Наст. газ. 21 ліст.; Мікітаў падарунак: [Апавяданне] // Ніва. 12 студз.; Як зайка ў школе вучыўся: [Апавяданне] // Там жа. 12 крас.; Хітрун: [Апавяданне] // Там жа. 24 мая; Тася: [Апавяданне] // Там жа. 7 чэрв.; Верабейка: [Апавяданне] // Там жа. 21 чэрв.; Кулік задавака: [Апавяданне] // Там жа. 28 чэрв.; Барсік: [Апавяданне] // Там жа. 12 ліп.; Птушыная сям'я: [Апавяданне] // Там жа. 6 вер.; Сэрца камунара: Аповесць // Піянер Бел. 18, 25 снеж.; **1965.** 8, 15, 29 студз.; 5, 12, 26 лют.; 5, 12, 19 сак.; 2, 9, 16, 30 крас.; 7, 21, 28 мая; Как зайка в школе учился: Сказка // Сел. газ. 26 июля; Встреча: Рассказ-быль // Там жа. 8 дек.

1965. Наказ Ільіча: [Апавяданне] // Ленін заўсёды з намі. Мн.; Наст. газ. 21 крас.; Віва Ленін: Апавяданне // Бярозка. № 4; Пад Новы год: [Апавяданне] // Ніва. 3 студз.; Шэрая курачка: [Апавяданне] // Там жа. 31 студз.; Вогненная заранка: [Урывак з аповесці «Сэрца камунара»] // Чырв. змена. 6 студз.

1966. Что такое памфлет // Философский сборник.

Мн.; Сустрэча ў лесе: [Апавяданне] // Чырвоныя лісткі календара. Мн.; Жаданы госць: Апавяданне // Бярозка. № 11; Пасля рыбалкі: [Апавяданне] // Піянер Бел. 21 кастр.

1967. Шчаслівы дзень Петрыка Мельнікава: [Апавяданне] // Арляняты: У 2 т. Мн. Т. 2; Піянер Бел. 21 крас.; Пісьмо; Верачкіна ўсмешка; Валёнкі; Сустрэча ў лесе; Вартавы; Вішнёвая квецень: [Апавяданні] // Наш дарагі Ільіч. Мн.; Працяг подзвігу; У дазоры з салдатамі побач: [Апавяданне] // Эстафета пакаленняў. Мн.; Тайна Курта Майера: Апавяданне // Маладосць. № 12; Ясны заранак: [Урывак з аповесці] // Наст. газ. 11, 15 ліст.

1968. М. Горький и Я. Галан // Вопросы литературы и языка. Мн.; М. Горький о путях развития советского памфлета // М. Горький и вопросы литературы. Мн.; Кастрычніцкая раніца: Апавяданне // Бярозка. № 11; Наказ Ільіча: Апавяданне // Вяч. Мінск. 6 ліст.; Вобразы юных герояў: [Рэц. на кн.: Шыловіч Г. Чарапаха без панцыра. Мн., 1966] // Наст. газ. 23 ліст.

1969. Маркс, Энгельс, Ленин о памфлете // Вопросы публицистики. Мн.; Валёнкі; Наказ Ільіча: [Апавяданні] // Жыве між нас геній. Мн.; Вішнёвая квецень: [Апавяданне] // У наших сэрцах Ільіч. Мн.; На зямлі яго маленства // Беларусь. № 1; Студэнт Казанскага // Там жа. № 2; Першая ссылка // Там жа. № 4; «Клянуся, буду першым...» // Там жа. № 5; Справа № 19 // Там жа. № 7; Павінен быць высланы // Там жа. № 8; Ветру насустрач // Там жа. № 10; Паштальёны рэвалюцыі: [З кн. «Старонкі вялікага жыцця»] // Бярозка. № 5; Чырвоныя зоркі: Апавяданне // Там жа. № 12; Я. Галан в борьбе с буржуазным национализмом // Веснік БДУ. Сер. 4. № 3; Пакунак з наборам: Аповесць // Маладосць. № 4. Рэц.: Сачанка І., Слука А. Гартаваліся ў барацьбе // Звязда. 1969. 21 мая; «Из «Искры» // Неман. № 4; Нас нездарма празвалі цвёрдакаменнымі... // ЛіМ. 15 ліп.; Прысяга нястомнасцю // Наст. газ. 11 кастр.; Чалавек вясны: Раздзел з кнігі // Піянер Бел. 2, 9 кастр.

1970. Віва Ленін!: [Апавяданне] // З Леніным заўсёды Беларусь. Мн.; Перад наступам // Беларусь. № 2; Таварыш Карпаў // Там жа. № 3; Мы з табою, Ільіч // Там жа. № 4; Васількоў падручнік: Быль // Бярозка. № 10; Напярэдадні: Апавяданне // Там жа. № 11; Штрыхі да партрэта: «Самае галоўнае»; Лекі; Першая аплата; Цвікі, плугі, запалкі...; «Дробязь»: [Апавяданні] // Полымя. № 3.

1971. Паэт помсты і смутку // Някрасаў М. Лірыка. Мн.; Я ліру прысвяціў...: Да 150-годдзя з дня нараджэння М. А. Някрасава // Беларусь. № 12; На граніцы: Дакум. аповесць // Бярозка. № 8, 9; М. А. Някрасаў // Там жа. № 12; Пра Міколу Баня // Піянер Бел. 25 сак.; Саюз літаратуры і навукі // Там жа. 5 вер.

1972. [Рэц. на кн.: Русакиев С. Руска литература. Дооктомврийски период (1890—1917). София, 1971] // Веснік БДУ. Сер. 4. № 2; Праўда гісторыі — праўда творчасці // Вяч. Мінск. 6 сак.; Имени героя // Зорька. 14 июля.

1973. «Спачатку справы...»; «Таварышы маракі не ўлічылі...»; «Іншае...»; З цыкла «Штрыхі да партрэта Ільіча»; Чарадзей сцэны: Да 150-годдзя з дня нараджэння М. А. Астроўскага // Беларусь. № 4; «Я ў жыццё прыйшоў паэтам...»: Да 100-годдзя з дня нар. В. Я. Брусава // Там жа. № 12; Справа № 19: [Апавяданне]: З цыкла «Штрыхі да партрэта Ільіча» // Бярозка. № 7; Рэвалюцыяй мабілізаваны // Бел. ун-т. 13 снеж.; У вянок дружбы // Вяч. Мінск. 15 студз.

1974. Юный коммунар // Круглый год. М.; Люся Герасименко // Пионеры-герои: (Альбом-выставка). М. Вып. 2; «Напісаць бы вам»; «Казённая маёмасць...»: З цыкла «Штрыхі да партрэта Ільіча» // Беларусь. № 4; Вобраз дарагога правадыра: З цыкла «Штрыхі да партрэта Ільіча:» [Апавяданні] // Полымя. № 4.

1975. «Твой жанр...»: Раздзел з кнігі «Іду на «вы» // ЛіМ. 29 жн.

1976. Один день и вся жизнь // Добролюбов Н. А. О классиках русской литературы. Мн.; Партрэт сучасніка і сучаснасць // Беларусь. № 3; «Павялічыць удвая...»; «Салдат і вінтоўка: З цыкла «Штрыхі да партрэта Ільіча» // Там жа. № 11; Пралескі яе вясны: Апавяданне // Бярозка. № 6; Каб нашы кнігі былі вартыя творчага генія нашага народа: (Выказванні дэлегатаў VII з'езда пісьменнікаў Беларусі) // Веснік БДУ. Сер. 4. № 2; Жанр-гибрид: (К характеристике памфлетных форм) // Там жа. № 3; Здымак // Вясёлка. № 4.

1977. З цыкла «Штрыхі да партрэта Ільіча» // Беларусь. № 4; Шчодрай душы чалавек // Там жа. № 6; Пра ўзаемадзеянне літаратур: [Рэц. на кн.: Бярозкін Р. Звенні. Мн., 1976] // Там жа. № 11; Зося: [Апавяданне] // Вясёлка. № 11; «У Шушы, ля падножжа Саяна»: Аповесць // Маладосць. № 11; Быў месяц Кастрычнік...: Дакументальная аповесць // Полымя. № 11; Jardonia herba, або смех у памфлеце // ЛіМ. 9 вер.; «У Шушы, ля падножжа Саяна...»: Урывак з аповесці // Там жа. 4 ліст.; Чырв. змена. 29 кастр.

1978. О природе смеха в памфлете // Методологические проблемы истории и теории литературы. Вильнюс; Штрыхі да партрэта Ільіча: [Апавяданні] // Беларусь. № 1; Паэзія — 77: [Рэц. на кн.: Дзень паэзіі — 77. Мн., 1977] // Там жа. № 6; Праметэй: Да 150-годдзя з дня нараджэння М. Г. Чарнышэўскага // Там жа. № 7; Ноч галоўнакамандуючага: [Нарыс] // Там жа. № 12; Талстой — гэта цэлы свет // Бярозка. № 9; Малюнак: [Апавяданне] // Вясёлка. № 11.

1979. Павел Петрович Бажов и его «Малахитовая шкатулка» // Бажов П. Малахитовая шкатулка. Мн.; Першая «ластаўка»: [Рэц. на кн.: Майхровіч С. Іван Шамякін. Мн., 1978] // Беларусь. № 7; У. І. Ленін: «Для дзяцей...» // Бярозка. № 4, 9; Галоўны запавет: [Апавяданне] // Там жа. № 11; Значок: [Апавяданне] // Вясёлка. № 11; Гаспадар Малахітавай шкатулкі // Маладосць. № 1; Пра што нагадалі старонкі // Піянер Бел. 20 вер.; Быў месяц кастрычнік: Фрагменты з кн. «Чатыры дні адпачынку» // Там жа. 7 ліст.

1980. Лёс паэта // Блок А. Выбр. вершы і паэмы. Мн.; Фонтеновы затмивший красоты // Крылов И. Басни; Повести. Мн.; У студзені васемнаццатага: Фрагменты з кнігі «Чатыры дні адпачынку» // Беларусь. № 3, 4; Ноч галоўнакамандуючага: (Урывак з аповесці) // Бярозка. № 9; Час світальнай зоркі: Урывак з новай аповесці // Вожык. № 7; Дзядзя Косця: [Аповесць] // Вясёлка. № 1—4; Петрусёў гальштук: [Апавяданне] // Там жа. № 9; І ўзгаралася полымя: Аповесць // Маладосць. № 4; Пра самага чалавечнага // Полымя. № 3; Выбіраю яго ў настаўнікі: [Інтэрв'ю] // Голас Радзімы. 24 крас.; Зося: Апавяданне // Піянер Бел. 4 вер.

1981. Мариетта Шагинян и ее тетралогия о В. И. Ленине // Шагинян М. Четыре урока у Ленина. Мн.; Малюнак: [Апавяданне] // Вясёлка. Мн.

1982. Сын коммуниста // Подвигу жить. М.; Журналистское образование: полвека поисков // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 10. Журналистика / Сааўт. В. Пыжкоў; Учора, сёння, заўтра // Маладосць. № 5 / Сааўт. В. Пыжкоў; На паляванні; Сцежка: [Апавяданні] // Родная прырода. № 6; Узгарэлася полымя: Раздзел з кнігі // Вяч. Мінск. 12—22, 26, 28 крас.; 3 мая.

1983. Наказ: [Апавяданне] // Вяснянка. Мн.; З імем Леніна ў сэрцы: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Стулава // Вяч. Мінск. 7 ліст.

1984. Кастрычніцкая раніца: [Апавяданне] // Бярозка. Мн.; Вішнёвая квецень; Наказ: [Апавяданні] // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн.; Кадры для газеты. Местная печать: Проблемы, поиски // Правда. 2 июля / Сааўт. І. Новікаў.

1.4.

1957. Галан Я. Папская слеза: [Урывак з аднаім. памфлета] / З укр. // Знамя юности. 16 июня.

1959. Березняк П. Чародей поневоле: Рассказ / С бел. // Зорька. 10 янв.; Бобренок С. Пионерка Валя / З укр. // Там жа. 15 мая.

1.5.

На англійскую мову. Instructions // Transl. S. Sosinsky // The white Stork in the Sky. M. 1985.

На армянскую мову. Слова Леніна: [Апавяданне] / Пер. М. Максапецян // Мост. Ерэван, 1979.

На казахскую мову. Макала: [Апавяданне] // Ауд. С. Ахметов // Полесье энгімелері. Алматы, 1984.

На малдаўскую мову. Мэрул: [Апавяданне] // Скынтея ленинистэ. 1968. № 6; Порунка: [Апавяданне] / Трад. А. Богнибов // Тынэрул ленинист. 1968. 1 юние; Вива Ленин: [Апавяданне] // Там жа. 1969. 22, 23 ян.; Жукэрия: [Апавяданне] // Там жа. 1969. 12 фебр.; Кувынтул ленинист: [Апавяданне] // Там жа. 1969. 19 ноемб.

На персідскую мову. Наказ: [Апавяданне] // Белы бусел ляціць... М., 1985.

На рускую мову. Вишневый цвет: Рассказы о В. И. Ленине / Пер. Т. Конникова. Мн., 1967.

Сердце коммунара / Пер. П. Судоплатов. М., 1974.

Время утренней звезды: Повести и рассказы / Пер. П. Судоплатов, Т. Конникова, авт. Мн., 1984.

Вихорок: [Апавяданне] / Пер. Д. Захарова // Искорка. 1959. № 4; Лосёнок: [Апавяданне] // Зорька. 1961. 1 июля; Вихорок: [Апавяданне] / Пер. Е. Курто // Знамя юности. 1962. 11 мая; Заметка: [Апавяданне] // Зорька. 1962. 10 нояб.; Сын коммуниста: Рассказ / Сокращ. пер. И. Ласков // Там жа. 1963. 7 нояб.; Ленинская яблонька: [Апавяданне] // Там жа. 1964. 25 янв.; Встреча в лесу: [Апавяданне] / Пер. В. Лукин // Там жа. 1964. 18 июля; Галстук Петруся: [Апавяданне] // Там жа. 1964. 28 нояб.; Жесткость: [Апавяданне] // Там жа. 1964. 19 дек.; Трубач 44-го полка: [Нарыс-апавяданне] / Пер. Ю. Богушевич // Пионеры-герои. Мн., 1965 / Сааўт. Я. Курто; Вишневый цвет: [Апавяданне] // Зорька. 1965. 10 апр.; Вива Ленин!: [Апавяданне] // Там жа. 1967. 18, 25 февр.; Игрушка: [Апавяданне] / Пер. Т. Конникова // Там жа. 1967. 2 сент.; Трубач 44-го полка: [Нарыс] / Пер. Ю. Богушевич // Пионеры-герои. Мн., 1968 / Сааўт. Я. Курто; Тайна Курто Майера: Быль // Зорька. 1968. 19 апр.; Держи винтовку крепче: Отрывок из повести «Сверток с набором» // Сел. газ. 1969. 13 апр.; Из искры... // Неман. 1970. № 4; Вива Ленин!: [Апавяданне] / Пер. П. Кобзаревский // Белорусские рассказы. М., 1971; Трубач 44-го полка: [Нарыс] / Пер. Ю. Богушевич // Пионеры-герои. Мн., 1972 / Сааўт. Я. Курто; Юный коммунар: (Из повести «Сердце коммунара») / Пер. П. Судоплатов // Круглый год. М., 1974; Пилипка из Голубиной слободки: Отрывок из повести // Зорька. 1974. 1, 15 нояб.; Вива Ленин!: Рассказ // Там жа. 1974. 6, 13 дек.; Наказ: [Апавяданне] // Там жа. 1978. 1 сент.; В Шуше, у подножия Саян: Рассказы о В. И. Ленине / Пер. А. Галкин // Таван Атал. 1978. № 11; И возгоралось пламя...: Отрывок из повести // Зорька. 1981. 24 апр.; Трубач 44-го полка: [Нарыс] / Пер. Ю. Богушевич // Пионеры-герои. Мн., 1985.

На ўкраінскую мову. Валянки. К., 1981.

Час світанкової зорі: Повісті та оповідання / Пер. В. Гуцаленко. К., 1985.

Щасливий день Петька Мельникова: (Бувальщина) / Пер. А. Григорук // Піонерія. 1964. № 12; Сурмач 44-го полку / Сааўт. Я. Курто // Діти — герої. К., 1973. Напис на скелі: Оповідання / Пер. В. Гуцаленко // Ранок. 1983. № 7; Бажаний гість: [Апавяданне] / Пер. В. Гуцаленко // Піонерія. 1984. № 4.

На чувашскую мову. Чие чечеке. Шупашкар, 1979. Рэц.: Ігнатовіч А. Кнігапіс // ЛіМ. 1980. 7 сак.

На эстонскую мову. Ulesanne / Tlk. A. Jaaksoo // Sade. 1984. 24. Marts.

1.6.

Піянеры-героі. Мн., 1962; Мн., 1965 / Скл. з інш.

Эстафета пакаленняў. Мн., 1967 / Скл. з В. Зуёнкам.

Пионеры-герои. Мн., 1968 / Скл. з інш.

В. И. Ленин и художественная литература. Мн., 1971 / Рэд. з інш.

Пионеры-герои. Мн., 1972 / Скл. з інш.

Н. А. Добролюбов о классиках русской литературы. Мн., 1976 / Скл.

Талстой Л. Смерць Івана Ільіча; Крэйцарава санната; Гаспадар і парабак: Аповесці; Апавяданне. Мн., 1977 / Скл.

Бажов П. Малахитовая шкатулка: [Казкі]. Мн., 1979 / Скл.

Крылов И. Повести. Мн., 1980 / Скл

Пионеры-герои. Мн., 1985 / Скл. з інш.

Крылов И. Басни. Мн., 1990 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Беларуская дзіцячая літаратура. 2 выд., дапрац. і дап. Мн., 1980. С. 88—98; Гісторыя беларускай савецкай літаратуры (1941—1980). Мн., 1983. С. 107, 108—109; Жураўлёў В. Для маленькіх чытачоў // ЛіМ. 1960. 23 жн.; Жыткевіч І. Прысяга нястомнасцю // Наст. газ. 1969. 11 кастр.; Зуёнак В. Урокі вялікага жыцця // Ткачоў П. Час світальнай зоркі. Мн., 1980; Няфёдаў В. Гарызонты творчасці // Вяч. Мінск. 1980. 3 вер.; Паўлу Паўлу Ткачову — 50 // ЛіМ. 1980. 29 жн.; Паўлу Іванавічу Ткачову — 50 // Піянер Бел. 1980. 4 вер.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Тычына М. На службе часу // ЛіМ. 1978. 17 лют.; Яфімава М. Перад стартам у жыццё // Там жа. 1978. 24 сак.

На рускай мове. Андреюк С. Поиск будет продолжен // Знамя юности. 1968. 26 марта; Зуенок В. Уроки великой жизни // Ткачев П. Время утренней звезды. Мн., 1984; О самом главном // Зорька. 1980. 5 сент.; П. И. Ткачеву — 50 // ЛГ. 1980. 5 нояб.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 260.

В. М. Грышкевіч.

ТРАЕЦКІ АЛЯКСЕЙ

Траецкі Аляксей (гады жыцця і месца нараджэння невядомыя), празаік, драматург, паэт 1920—30-х гадоў.

Біяграфічных звестак пра А. Траецкага адшукаць пакуль не ўдалося. На старонках беларускага перыядычнага друку яго імя з'явілася ў 1925, калі ён надрукаваў некалькі вершаў і баек на вясковыя тэмы. У 1926 некалькі яго апавяданняў змешчана ў «Маладняку». Да канца 20-х гадоў досыць актыўна друкаваў байкі, вершы, апавяданні. У 1930 у трох нумарах «Узвышша» апублікавана яго аповесць «Старасельшчына», затым яго імя амаль знікае са старонак друку (выключэнне — апавяданне «Храбрацы», апублікаванае ў 1935). У 1934 асобным выданнем выйшла камедыя «Нашы Казыры» (у 1936 перакладзена на ўкраінскую мову). У сааўтарстве А. Траецкі напісаў п'есу «Гонар», якая была пастаўлена ў БДТ-2 9.12.1934.

Прозе і драматургіі Траецкага ўласціва імкненне заглыбіцца ў псіхалогію ўчынкаў і паводзін герояў. Ён не баяўся зазірнуць у цёмныя, нават змроч-

ныя глыбіні душы чалавека (апавяданне «Працерабіў шлях»), намкненні якой штурхаюць герояў на самыя нечаканыя ўчынкі. Проза А. Траецкага, такім чынам, улівалася ў рэчышча экспрэсіянізму 20-х гадоў. Лёс пісьменніка, відаць, склаўся трагічна, і ён, магчыма, загінуў у часы сталінскага тэрору.

І. Э. Багдановіч.

Бібліяграфія

1.2.

Нашы Казыры: Камедыя. Мн., 1934.

1.3.

1925. Калі свіння пашла ў свінух: [Байка] // Бел. вёска. 13 ліст.; Дзядзька — шпікулянт: [Верш] // Там жа. 29 снеж.; Родны куток; Раніца ўлетку: [Вершы] // Сав. Бел. 1 ліст.; Ручаёк: [Верш] // Там жа. 15 ліст.

1926. Апошні дзень: Апавяданне // Маладняк. № 3; Працерабіў шлях: Апавяданне // Там жа. № 5; Што б цябе, ды каб цябе: [Байка] // Бел. вёска. 1 студз. / Пад сваім прозв.; Пасля выбару: [Верш] // Там жа. 12 студз.; «Вёска» нішчыць шаптуноў: [Верш] // Там жа. 23 сак.; Торба: Малюнак // Там жа. 27 чэрв. / Пад сваім прозв.; Адкуль вынікаюць святы: [Верш] // Там жа. 22 жн.

1927. Туманныя ночы: Апавяданне // Маладняк. № 4; Бор высякалі: Апавяданне // Там жа. № 5; Сабачы сын: Малюнак // Чырв. сейбіт. № 10—11.

1930. Старасельшчына: Аповесць // Узвышша. № 1—3.

1935. Храбрацы: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 7.

1.5.

На ўкраінскую мову. Наші козирі: Комедія / Пер. П. Нечай. Харьків, 1936. (Обласна база самод. мистецтва).

У. М. Ларчанка.

ТРАСЦЯНСКІ ВІКТАР

Трасцянскі Віктар Сцяпанавіч (псеўд. В. Віктараў, н. 5.12. 1924, г. Майкоп Адыгейскай аўтаномнай вобласці), паэт, празаік. Член СП Беларусі з 1983, Саюза журналістаў Беларусі з 1971. Піша на рускай мове.

Нарадзіўся ў сям'і інтэлігентаў. Маці, Марыя Аляксееўна, была артысткай, памерла, калі сыну было тры гады. Бацька, Сцяпан Якаўлевіч, служыў афіцэрам, з белагвардзейцаў добраахвотна перайшоў у Чырвоную Армію, у 30-я гады быў рэпрэсіраваны; удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Застаўшыся без бацькоў, В. Трасцянскі прабываў у калоніях, у 1938—40 выхоўваўся ў дзіцячым доме ў г. Майкопе. У 1941 скончыў СШ ст. Мінводы Арджанікідзеўскай чыгункі. Калі пачалася вайна, добраахвотнікам пайшоў на фронт, прайшоў шлях ад салдата да камандзіра батарэі марской пяхоты. У маі 1945 па стану здароўя звольнены з арміі і накіраваны намеснікам дырэктара гомельскага торфазавода «Бальшавік», дзе працаваў да лістапада 1945. Затым намеснік загадчыка аддзела па ўліку і размеркаванні працоўнай сілы Гомельскага аблвыканкома (1945—46). Увесь гэты час яго не пакідала думка сустрэцца з бацькам. Нарэшце сустрэча адбылася ў Алма-Аце. Там жа В. Трасцянскі паступіў вучыцца ў юрыдычны інстытут (1946). Пасля другога курса, у 1948 залічаны ва Усесаюзны завочны інжынерна-будаўнічы інстытут (Масква), які скончыў у 1955. Працаваў начальнікам аддзела кадраў Упраўлення будаўнічых работ Маскоўскай ваеннай акругі (1948—50), адміністрацыйна-гаспадарчага аддзела рэдакцыі «Литературной газеты» (1950—53), інспектарам Галоўнага ўпраўлення капітальнага будаўніцтва Міністэрства геалогіі і аховы нетраў (1953—55). З 1955 інструктар Галоўнага ўпраўлення распаўсюджвання друку Міністэрства сувязі СССР, з 1956 старшы рэдактар выдавецтва «Физкультура и спорт», з 1958 загадчык аддзела прапаганды, старшы рэдактар выдавецтва «Знание», з 1966 карэспандэнт, рэдактар аддзела часопіса «Дружба народов». У 1978 пераехаў у Мінск і заняўся творчай работай. Узнагароджаны 3 ордэнамі «Чырвонай Зоркі», ордэнамі Айчыннай вайны 1-й і 2-й ступені, медалямі.

Першая публікацыя В. Трасцянскага (верш «Мне два сонцы свецяць») змешчана ў 1949 у армейскай газеце «Красный воин». Затым яго творы друкаваліся ў калектыўных зборніках «Зоркі гарадоў-герояў», «Святло Перамогі», «Перакліч-ка», «Надзейнасць», «Родная армія», «Гатоўнасць», у саюзнай і рэспубліканскай перыёдыцы (не ўсе з гэтых публікацый ваяўлены). У друку Беларусі выступае з 1977. Аўтар зборнікаў паэзіі «Расстралянае лісце», «Далёка ад вайны», «Далёкія дарогі, далёкія...», «Адлегласці і расставанні», «Нашчадкам». Паэзія В. Трасцянскага — гэта споведзь пакалення, якое прайшло па франтавых дарогах вайны, расказ пра яго цяжкі лёс, мужнасць і патрыятызм. Выступае ў друку з нарысамі, артыкуламі і рэцэнзіямі. Перакладае з беларускай, узбекскай моў.

Жыве ў Мінску.

Г. М. Урупіна.

Бібліяграфія

1.2.

Расстрелянные листья: Стихи. М., 1975.

Далеко от войны: Стихи. М., 1980.

Дальние дороги, дальние...: Стихи. Мн., 1981. Рэц.: Дромін Е. Кнігапіс // ЛіМ. 1981. 12 чэрв.; Мухаев С. // Лит. обозрение. 1983. № 5: Парахневіч М. Песні далёкіх дарог // Вяч. Мінск. 1981. 24 вер.

Расстояния и расставания: Стихи. М., 1983.

Наследникам: Стихи. Мн., 1985.

1.3.

1966. Вечная молодость подвига // Гродн. правда. 14 дек.

1977. На страже Родины; Я вспоминаю часто; Наследники: [Вершы] // Во славу Родины. 11 сент.; Солдат; Вечернее поле; Последняя высота; На страже Отчизны: [Вершы] // Там жа. 16 окт.

1978. Военный Минск: [Верш] // Звезды городов-героев. М.; Малая земля: [Верш] // Во славу Родины. 22 февр.; «...Нам год считали за три года...»; «Я не в обиде на судьбу...»; Жизнь; «Я погибал и воскресал...»; В кинозале: [Вершы] // Там жа. 5 марта.

1979. Музыка; В казарме; Подвиг: [Вершы] // Во славу Родины. 16 июня.

1981. Ходоки; Рядовые революции; Май; Ягоды красные; В запасе; «Давно я ползу...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 19 мая.

1982. Надежда; Музыка Бетховена; В гостях у пограничников; «Бойцами переполнена платформа...»; «Давно я ползу...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 9 студз.; В Трептов-парке; «Хоть на краю земли...»; Весна; Признание: [Вершы] // Там жа. 8 мая; Петроград; Отчий дом: [Вершы] // Там жа. 27 ліст.; Через года; На учениях; Ноябрьское утро: [Вершы] // Знамя юности. 12 янв.

1983. Письмо; Лес; Горная речка: [Вершы] // Вяч. Мінск. 14 лют.

1984. День Победы; По дорогам войны; Трубач; Верность: [Вершы] // Вяч. Мінск. 8 мая.

1985. Родине; Перед наступлением; На перевале [Вершы] // Маг. праўда. 29 жн.

У. М. Ларчанка

ТРАФІМЧУК МІКОЛА

Трафімчук Мікола Мікалаевіч (н. 3.1.1950, в. Осаўцы Драгічынскага р-на Брэсцкай вобл.), паэт. Член СП Беларусі з 1994.

З сялянскай сям'і. Пасля заканчэння Белінскай сярэдняй школы вучыўся ў Брэсцкім ГПТУ-65 будаўнікоў. Закончыўшы яго, паступіў на філалагічны факультэт Брэсцкага педагагічнага інстытута (1968). У 1971 перайшоў на завочнае аддзяленне, працаваў у школах Драгічынскага і Бярозаўскага раёнаў. Атрымаўшы ў інстытуце дыплом (1975), працаваў у рэдакцыях раённых газет, на Брэсцкім тэлебачанні, у рэдакцыях «Мінскай праўды», «Звязды», бюро прапаганды СП Беларусі. З 1994 у рэдакцыі газеты «Наша доля».

Літаратурную працу пачаў у 1970. Аўтар кніг паэзіі «Трыванне», «Фэст». Друкаваўся ў калектыўных зборніках «Нашчадкі», «Дзень паэзіі», часопісах «Полымя», «Маладосць», «Беларусь»,

штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва». Яго творы для дзяцей змяшчаліся ў часопісе «Вясёлка», калектыўным зборніку «Цвіце верас». Паэзія М. Трафімчука цэласная, заснаваная на зямных рэаліях, часам суровых, але заўсёды чалавечных. Паэту ўласціва ўдумлівае стаўленне да жыцця, глыбокае асэнсаванне прызначэння чалавека на зямлі. Аўтар сцвярджае, што мы павінны вярнуцца да сваіх вытокаў, да народнай маралі, да вечных духоўных каштоўнасцей — вернасці, сумленнасці, працавітасці («Жыццё берагчы першаіснае»). М. Трафімчука вабіць інтэлектуальна-філасофская лірыка. Тут ён застаецца верны традыцыям А. Разанава, слушна лічыць ядром паэзіі драматызм пазнання і самапазнання («Балада пазнання»).

Жыве ў Мінску. *В. У. Смольская.*

Бібліяграфія

1.2.

Трыванне: Вершы. Мн., 1990.

Фэст: Вершы. Мн., 1994.

1.3.

1974. «Ганаруся — я з Беларусі...»: [Верш] // Заря. 26 окт.; Прызванне; «Губляюцца ў лугах твае сляды...»; Роднасць; Праўда; Размова з часам; «Ты, зямля, мне сяброў падарыла...»; «Дрэвы, што пасталі ля дарогі...»; «Сонца зайшло...»; На шашы: [Вершы] Чырв. змена. 13 ліст.

1975. Вышыня: [Верш] // Знамя юности. 31 дек.; «Мае выратавальныя кругі...»: [Верш] // Чырв. змена. 20 ліп.

1976. «Мне жадання іншага не трэба...»: [Верш] Заря. 28 февр.; Стома: [Верш] // Там жа. 20 марта; Меліяратары; «Знямоглы сокал падаў долу...»; «Ад звону чыстага званчэй...»: [Вершы] // Там жа. 29 мая; «Мне жадання іншага не трэба...»; Стома; Вышыня; [Вершы] // ЛіМ. 12 сак.; «Прыходзіць пакаянне...»: [Верш] // Там жа. 19 снеж.; Мова: [Верш] // Чырв. змена. 11 мая.

1977. Праўда; Роднасць; Вясковы маршрут; «Пахне спелым верасам паветра...»; «Я аддам табе ўсе вечары...»: [Вершы] // Маладосць. № 6; «Ляцела птушка...»; [Верш] // Заря. 4 февр.; Галасы расстраляных; Жанчына: [Вершы] // Там жа. 15 окт.; Пытанні: [Верш] // Чырв. змена. 21 вер.

1978. Балада пра жыта: [Верш] // Дзень паэзіі — 78. Мн.; Рэха: [Верш] // Вясёлка. № 6; Камары-гандляры: [Верш] // Там жа. № 8; Кругі: [Верш] // Заря. 8 апр.; «Жыць — гаварыць з травамі...»; Шлях: [Вершы] // ЛіМ. 5 мая; «Сустракаюцца людзі надоўга...»: [Верш] // Чырв. змена. 28 мая; Пераемнасць; «Мне не магло гэта прысніцца...»; «Не здзіўляйся, што болей не вырас...»: [Вершы] // Там жа. 9 вер.; Галасы расстраляных: [Верш] // Там жа. 4 кастр.; Рэкі поўняцца з крыніц // Там жа. 5 ліст.

1979. Траекторыя: [Вершы] // Нашчадкі. Мн.; Завіруха: [Верш] // Вясёлка. № 1; Балада пра жыта // Заря. 6 янв.; Роднасць: [Верш] // Там жа. 9 июня; Прашу, давайце захаваем...: [Верш] // Там жа. 25 авг.; «Маленства — час далёкіх зорак...»: [Верш] / Там жа. 7 дек.; «Я для Прыроды...»; «Навучы мяне, птах...»; «Усё з кахання пачалося...»: [Вершы] // ЛіМ. 20 ліп.; «Мембраны тэлефоннай хваляванне..»; «Я прачынаўся...»: [Вершы] // Чырв. змена. 31 студз.; Кніга; Маці: [Вершы] // Там жа. 16 снеж.

1980. «Маленства — час далёкіх зорак...»; «Цяпер гляджу навокал з разуменнем...»; «Плакалі аблокі...»; «Тваё з'яўленне — дзіва...»; Жанчыне: [Вершы] // Маладосць. № 1; Сумёты; Снегу мала на двары: [Вершы] // Вясёлка. № 2; Бусел: [Верш] // Голас Радзімы. 7 лют.; «Вабяць мужчын далячыні...»: [Верш] // Заря. 19 янв.; «Ад рубінавых зорак маскоўскіх...»: [Верш] // Там жа. 1 марта; Гучыць раманс: [Верш] // Там жа. 30 окт.; Радзіме; Агоўскія куфры; Ясельда; Івану Мележу; «Як часта нас знячэўку захапляе...»; «Выбірайце жанчын...»: [Вершы] // ЛіМ. 4 ліп.; «...Каб была наперадзе надзея...»; [Рэц. на кн.: Гурыновіч Х. Хлеб і соль. Мн., 1980] // Там жа. 7 ліст.; Балада пра жыта; Кніга; Маці: [Вершы] // Чырв. змена. 6 студз.; Літаб'яднанне «Ясельда» // Там жа. 27 лют.; «Губляюцца ў лугах твае сляды...»: [Верш] // Там жа. 24 жн.

1981. Цішыня; Невыплаканая балада: [Вершы] // Дзень паэзіі — 81. Мн.; Камуністы; Пераемнасць; «Мне гэта не магло прысніцца...»: [Вершы] // Беларусь. № 1; «Што сказаць пра дзяцінства?..»: [Верш] // Заря. 7 июля; «Над нівай нашай...»: [Верш] // Там жа. 21 нояб.; «Дзень добры, шчодрая радзіма!..»: [Верш] // Там жа. 3 дек.; Музыка: [Верш] // ЛіМ. 6 лют.; «Шануй свой дзень!..»; «Яшчэ світанне чырванню гарыць...»; «Восень...»; «У неба адбіраю словы...»: [Вершы] // Там жа. 27 ліст.

1982. «На чоўне лета ў жоўты лістапад...»; «Звіняць крыштальныя дажджы...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 82. Мн.; «Нанізан дзень на сонечныя промні...»: [Верш] // Работніца і сялянка. № 8; «Каб вярнуцца ў жыццё назад...»: [Верш] // Заря. 12 февр.; «Размінуцца з табой не дае...»: [Верш] // Там жа. 19 марта; «На чоўне лета ў жоўты лістапад...»: [Верш] // Там жа. 21 авг.; Гукі: [Вершы] // Чырв. змена. 20 сак.

1983. «Ён стаў гісторыяй...»; «Куды мы спяшаемся...»; «Чыстае неба...»; «Туга мая... Паверце...»: [Вершы] // Беларусь. № 10; Камсамолу; Музыка: [Вершы] // Маладосць. № 11; Смага Брэсцкай крэпасці: [Верш] // Полымя. № 6; «Дзень добры, шчодрая радзіма!..»; «А ці трэба было нам з'явіцца?..»: [Вершы] // Заря. 9 июня; «Мы здзіўляемся: доўга вякуе...»: [Верш] // Там жа. 9 июля; «Туча, туча... Напэўна, ёсць яна»; «Звіняць крыштальныя дажджы...»; Пераемнасць; «Гаркату не прымаю адразу...»; «Святкуй, паэт!..»; Час; «Чыстае неба Радзімы...»; Гэтыя неясныя трывогі...»; [Вершы] // Там жа. 25 авг.; «А пачынаецца Радзіма...»; Душа; Мова; «Перамяняцца даты...»; «Аднойчы мусіш зразумець...»; «У энным горадзе, горадзе вечным...»; Дачцэ: [Вершы] // ЛіМ. 11 лют.

1984. Раскажы, ветэран...: [Верш] // Дзень паэзіі — 84. Мн.; Песні рэвалюцыі; Зорны час: [Вершы] // Полымя. № 5; «Перад асеннімі днямі спярша...»: [Верш] // Заря. 1 сент.; Рубікон; Балада пра галасы расстраляных; «Ты раскажы нам, памяць...»: [Вершы] // ЛіМ. 27 крас.

1985. Сонейка: [Верш] // Вясёлка. № 10; Застава: Фрагменты з паэмы // Заря. 3 янв.; Ясельда: [Верш] // Там жа. 5 февр.; «Зямля даўно такіх не чула маршаў...»; «Што вы пажадаеце, зямляне...»; «Чым адказаць на дабрыню тваю?..»: [Вершы] // Звязда. 24 сак.; Не толькі падказкі...: [Рэц. на кн.: Тармола Р. Казкі-падказкі. Мн., 1974] // ЛіМ. 18 кастр.

1.5.

На рускую мову. «Ты, Земля, мне друзей подарила...»: [Вершы] / Пер. В. Липневич // Неман. 1980. № 9.

На ўкраінскую мову. Правда: [Верш] / Пер. В. Попок // Деснян. правда. 1983. 2 лист.

2.3.

На беларускай мове. [Бібліяграфічная даведка] // Нашчадкі. Мн., 1979. *М. П. Барташэвіч.*

ТРАШЧКОЎСКАЯ ЗОФ'Я (АДАМ М-СКІ)

Трашчкоўская (Тшашчкоўская) Зоф'я Адамаўна (у дзявоцтве Манькоўская; крыпт. Adam M. Ski, Adam M-ski — скарочанае прозвішча бацькі; 1847, в. Дарагавіца Слуцкага пав. Мінскай губ., цяпер Капыльскі р-н Мінскай вобл.— 7.10.1911; пахавана на могілках в. Бабоўня Капыльскага р-на), паэтэса, перакладчыца. Пісала на польскай і беларускай мовах.

Бацькі З. Трашчкоўскай належалі да дробнай шляхты. Паэтэса даводзілася пляменніцай А. Раецкаму, швагру У. Сыракомлі, якога ўпершыню ўбачыла ў фальварку Залуча, калі ёй было каля 6 гадоў. Падчас вучобы ў Вільні часта гасцявала ў яго доме. У маі 1862 У. Сыракомля падараваў ёй аўтограф верша «Да панны Зоф'і Манькоўскай», багаславіўшы тым самым пачынаючую 15-гадовую паэтэсу «спяваць пасля яго на сіратлівай Літве». Пазней, выйшаўшы замуж за афіцэра рускай арміі, З. Трашчкоўская жыла ў Зарайску, Ноўгарадзе, як медсястра ўдзельнічала ў руска-турэцкай вайне 1877—78. Падтрымлівала творчыя сувязі з В. Каратынскім і Я. Лучынай, сябравала з паплечнікам К. Каліноўскага Ф. Зянковічам. Апошнія гады правяла ў Дарагавіцы, дзе паглыбілася ў спасціжэнне беларускай народнай песні («Дарагавіцкія песні»).

Друкавацца пачала ў 1887. Усе публікацыі падпісвала крыптанімам Адам М-скі. У 1890 выдала зборнік польскамоўнай паэзіі «Адзін з многіх». Застаючыся паслядоўніцай У. Сыракомлі, звяртала ў сваіх творах да гераічнага мінулага роднага краю (нізка вершаў «Былыя акорды»), выказвала замілаванасць да блізкіх з дзяцінства мясцін («З жыцця і тугі», «Выня»), спачуванне сацыяльна абяздоленым і захапленне сялянскай натрываласцю. Абвострана-гуманістычнае светаўспрыманне і дэмакратызм поглядаў З. Трашчкоўскай спрыялі яе звароту да арыгінальнай («Божа, наш бацька») і перакладной («Каліна» Т. Ленартовіча, «Казак» Я. Чачота і інш.) беларускамоўнай творчасці. Перакладала на польскую мову творы з французскай, партугальскай і іншых моў.

У. І. Мархель.

Бібліяграфія

1.2.

Jeden z wielu. Kraków, 1890.

1.3.

1887. Nie wiem // Życie Ilustrowane. [Warszawa]; Ton i pieśń // Życie. Nr. 31.

1888. Na skrzydłach Ariela: Piosnka // Życie. Nr. 2; Skrzydło Nietoperza // Życie. Nr. 14; Mienuszka // Życie. Nr. 28; Gwiazdka: (Z dziennika kobiety) // Życie. Nr. 40.

1889. Przygrywka do pieśni // Prz. lit.: Dodatek do «Kraju». Nr. 17.

1896. Co dało życie // Prawda. Nr. 10.

1898. Tobie // Prawda. Nr 47.

1899. Dola // Prawda. Nr. 29; Na zgorzelisku // Prawda. Nr. 41; Rozchodniki // Prawda. Nr. 46; Jedno // Prawda. Nr. 51.

1900. Z pieśni Dorohowickich: (Cykl «Ziemia»); Chata // Prawda. Nr 34; Szczęśliwa (Z cyklu «Z niewieściej doli») // Prawda. Nr. 43; Wieczornica // Prawda. Nr 51.

1.4.

1887. Baudelaire K. Amor i czaszka; Wodotrysk / Z franc. // Życie. Nr 25; Baudelaire K. Głos wina; Wino gałganiarzy / Z franc. // Życie Nr 26; Baudelaire K. Wzlot; Moesta et errabunda / Z franc. // Życie. Nr 27; Maupassant G. Stare dzieje: Scena wierszem / Z franc. // Życie. Nr 50.

1894. Lible L. Śmierć Adama / Z franc. // Prawda. Nr 38.

1896. Lible L. [Wiersze] / Z franc. // Prawda. Nr 5.

1972. Camoens L. Luzjady: [Fragment] / Z portug. // Kwart. Neofilologiczny. Nr 4.

1988. Ленартовіч Т. Каліна: [Верш] / З пол.; Канапніцкая М. Ля аконца; «Як жа мне цябе, дзяўчына...»: [Вершы] / З пол. // Беларуская літаратура XIX стагоддзя. Мн.

2.3.

На беларускай мове. Гісторыя беларускай літаратуры: XIX — пачатак XX ст. Мн., 1981. С. 100; Казбярук У. Беларускія вершы Адама М-скага // Маладосць. 1971. № 12; Яго ж. Невядомыя беларускія вершы Зоф'і Трашчкоўскай // ЛіМ. 1980. 4 крас.; Яго ж. Ступені росту. Мн., 1974. С. 28—33; Мархель У. Лірнік вясковы: Сыракомля ў беларуска-польскім літаратурным узаемадзеянні. Мн., 1983. С. 156—158.

На польскай мове. Baranowska Z. Fatalna omyłka // Kultura. 1978. Nr 9; Kończyc K. Syrokomla i młoda poetka // Bluszcz. 1917. Nr 5—6; Nasze «Życie Illustrowane» // Życie. 1887. Nr 51. Odpowiedzi od redakcyi // Życie. 1887. Nr. 28; Święch J. Twórczość poetycka Zofji Trzeszczkowskiej (Adama M-skiego) // Biuletyn Polonistyczny. 1969. Nr 35; Ziejka F. Z dziejów literatury nowoprowansalskiej w Polsce // Ziejka F. Studia polsko-prowansalskie. Wrocław, 1977. S. 84—99; Żyranik B. Zarys literatury białoruskiej. Warszawa, 1921. S. 19.

На рускай мове. История белорусской дооктябрьской литературы. Мн., 1977. С. 374—375.

3.1.

Б-ка Асалінскіх у Вроцлаве (РП), аддз. рукап., адз. зах. 13228; Нац. б-ка ў Варшаве (РП), аддз. рукап., адз. зах. 2674, 2676, 2748, 2864, 2976, 5431, 5452, 5453, 5454; ЦДГА Літвы: ф. 1135, воп. 23, спр. 225.

У. М. Ларчанка

ТРАЯНОЎСКІ АЛЕСЬ

Траяноўскі Алесь (Аляксандр Пятровіч; псеўд. А. Паломскі, Юрка Пасынак, А. Пятровіч, Алесь Пятровіч; н. 22.9.1925, леснічоўка Уздымач Слуцкага р-на Мінскай вобл.), перакладчык, крытык, публіцыст. Член СП Беларусі з 1990. Лаўрэат прэміі Сталема (рэгіянальная кашубская ўзнагарода, 1976, за пераклады з кашубскай паэзіі).

Нарадзіўся ў сям'і лесніка. Бацька, Пётр Іванавіч, працаваў у Вераб'ёўскім лясніцтве Слуцкага лясгаса; маці, Марыя Мікалаеўна, была хатняй гаспадыняй. Прадзед па бацьку, Стафан Траяноўскі, удзельнічаў у паўстанні 1830—31, за што быў пакараны царскімі ўладамі — пазбаўлены шляхецкага звання і пераведзены ў аднадворцы. А Траяноўскі скончыў Буда-Грэскую пачатковую (1937), Шышчыцкую сямігадовую (1940) школы Слуцкага р-на. У гады Вялікай Айчыннай вайны змагаўся з ворагам у партызанскім атрадзе імя Чапаева. У ліпені 1944 прызваны ў дзеючую армію, ваяваў на 3-м Беларускім і 3-м Украінскім франтах, двойчы паранены. У 1946 дэмабілізаваны і прыехаў у Мінск, дзе закончыў сярэднюю адукацыю. Працаваў бухгалтарам Мінскага абласнога Дома народнай творчасці (1947—49), адказным сакратаром Мінскага абласнога і рэспубліканскага камітэтаў Добраахвотнага таварыства садзейнічання Ваенна-Марскому флоту (1949—51), інспектарам Архіўнага ўпраўлення БССР (1952—55). Быў супрацоўнікам шматтыражкі «Западная трасса» (1955—62). Завочна скончыў Маскоўскі гісторыка-архіўны інстытут (1959). У 1962—82 літсупрацоўнік, загадчык аддзела літаратуры і мастацтва рэдакцыі газеты «Звязда», у 1983—86 намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Мастацтва Беларусі». З 1986 на творчай працы. Узнагароджаны Ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР, медалямі.

Першыя друкаваныя матэрыялы А. Траяноўскага з'явіліся ў 1955 на старонках шматтыражкі «Западная трасса». З 1956 выступаў з нарысамі і артыкуламі ў газеце «Ніва» (Беласток). Першыя пераклады (чэшскія народныя казкі «Вугальшчык і мядзведзь», «Вучоны кум») з'явіліся ў 1960 у часопісе «Бярозка». Як перакладчыка А. Траяноўскага асабліва цікавяць літаратуры лужыцкіх сербаў і кашубаў. Паездкі ў Германію і Польшчу далі яму магчымасць бліжэй пазнаёміцца з фальклорам, літаратурай і мастацтвам гэтых славянскіх народаў, адчуць каларыт іх жывой мовы. Адзін з аўтараў і перакладчыкаў анталогіі паэзіі лужыцкіх сербаў «Там, дзе Шпрэвя шуміць» (ім напісаны прадмова і каментарыі), аўтар, перакладчык і ўкладальнік кашубскай анталогіі «За далягляда край Сталемаў». З верхнялужыцкай мовы зрабіў пераклад аповесці-казкі Ю. Брэзана «Чорны млын». Пераклады А. Траяноўскага змяшчаліся ў калектыўных зборніках «Далягляды», «Ветразь», «Дзень паэзіі», рэспубліканскай перыёдыцы. А. Траяноўскі ўкладальнік анталогіі беларускага апавядання «Дзівак з Ганчарнай вуліцы» (выдадзена на верхнялужыцкай мове ў ГДР). Ім напісаны энцыклапедычныя артыкулы «Сербалужыцкая літаратура і Янка Купала», «Сербалужыцкая літаратура». Артыкулы і рэцэнзіі А. Траяноўскага друкаваліся ў сербалужыцкіх часопісах (выдаюцца ў г. Будышыне). Пераклаў з украінскай на беларускую мову вершы І. Франко, П. Тычыны, А. Олеся, з польскай — апавяданні А. Лаймінг, гумарэскі Ф. Дарэцкага, Я. Асэнкі і інш. Піша таксама вершы.

Жыве ў Мінску. *Г. М. Уруліна, А. М. Ненадавец.*

Бібліяграфія

1.2.

Ахова здароўя, фізкультура і спорт Беларусі: [Фотаальбом]. Мн., 1968 / Бел., рус.; сааўт. тэкста А. Майскі.

Навука ў БССР: [Фотаальбом]. Мн., 1968 / Бел., рус.

Ахова здароўя, фізкультура і спорт Беларусі: [Фотаальбом]. Мн., 1971 / Бел., англ.; сааўт. тэкста А. Майскі.

Сказ пра Палессе: [Фотаальбом]. Мн., 1972 / Бел., рус., англ.

Вышэйшыя навучальныя ўстановы Беларусі: [Фотаальбом]. Мн., 1973 / Бел., франц.

Акадэмія навук Беларускай ССР: [Фотаальбом]. Мн., 1974 / Бел., ням.

Хатынь: [Фотаальбом]. Мн., 1976 / Бел., рус., англ., франц., ням., ісп.

Хатынь: [Фотаальбом]. Мн., 1977 / Бел., рус., англ., франц., ням., ісп.

Хатынь: [Фотаальбом]. Мн., 1978 / Бел., рус., англ., франц., ням., ісп.

1.3.

1956. На радзіме Цёткі: [Нарыс] // Ніва. 4 ліст.

1957. Сведкі сівой мінуўшчыны // Ніва. 10 лют.; Творы народнага мастацтва // Там жа. 22 лют.; Заслаўе — старажытны Ізяслаўль // Там жа. 28 крас.; Творчасць многіх пакаленняў: [Нарыс] // Там жа. 5 мая; З імем песняра: [Нарыс] // Там жа. 30 чэрв.; З думкай аб Бацькаўшчыне: [Нарыс] // Там жа. 7 ліп.; Шчыры сябра беларусаў // Там жа. 17 ліст.

1958. Літоўская Мэтрыка і яе значэнне для гісторыі Беларусі // Ніва. 16 лют. / Пад псеўд. Юрка Пасынак; Tu pisana «Grażyna» 1822 г. // Там жа. 2 сак.

1959. «Партызаны, партызаны...» // ЛіМ. 8 ліп.; Пясняр вясны чалавецтва: (Да 30-годдзя з дня смерці Яна Райніса) // Там жа. 12 вер.; Чытальня імя Элізы Ажэшка // Там жа. 30 вер.

1962. «Партызаны, партызаны...» // Народны паэт Беларусі. Мн.; Калі затуманіла вочы сляза... // Ніва. 1 ліп.

1963. Актывісты стварылі бібліятэку // Звязда. 27 лют.

1964. Другое спатканне: [Рэц. на кн.: Астрэйка А. Слуцкі пояс. Мн., 1964] // Беларусь. № 7; Устаў Барысаў новы... // Звязда. 25 студз.; Руіны дыхалі агнём: [Нарыс] // Там жа. 17 чэрв.; Цябе клічуць. Ідзі: [Нарыс] // Там жа. 30 ліп.; Арлы не пакідаюць неба: [Нарыс] // Звязда. 25 жн.; Ажываюць падзеі, імёны // Чырв. змена. 2 снеж.

1965. Зоры над Пінаю // Звязда. 5 студз.; Сэрца высякае іскры: [Нарыс] // Там жа. 30 сак.; Рана стала дзяцінства: [Рэц. на кн.: Нядзведскі У. Хлопцы з другога корпуса. Мн., 1964] // Там жа. 21 чэрв.; Мужныя застаюцца ў страі: [Нарыс] // Там жа. 22 чэрв.; Капыльшчына — зямля цудоўная: (Па родным краі) // Там жа. 28 кастр.

1966. Там, за лясамі — Случчына: (Па родным краі) // Звязда. 5 студз.; На багатай ніве — бедны плён // Там жа. 16 ліп.; Барвы агністых пуцявін // Там жа. 28 жн.; Райком і райвыканком: [Нарыс] // Там жа. 14 снеж.

1967. Расцвітай, наш край палескі!.. // Звязда. 16 ліп.; Кім быць выпускніку? // Там жа. 17 снеж.

1968. Па пуцявінах змагання і працы // Наша «Звязда»: 1917—1967 гг. Мн.; «Паўлінка» за Одэрам // Звязда. 1 мая; Вучыць навукай жыцця // Там жа. 11 ліп.; Strony tragedije a zmuzilosce // Rozhlad. N 9; Beloruska — z wočomaj precela // Predzenak. 6 jutr.

1969. Квітнее за Одэрам галінка славянства // Там, дзе Шпрэвя шуміць. Мн.; Другая прафесія — грамадская // Звязда. 24 чэрв.

1970. З песняй праз жыццё: Да 60-годдзя з дня нараджэння Генадзя Цітовіча // Голас Радзімы. № 33; [Рэц. на кн.: Мары юнацкія: Зборнік вершаў. Мн., 1969] // Звязда. 7 крас. / Пад псеўд. А. Пятровіч; Ад вытокаў жыватворных // Там жа. 25 жн.; У аснову драматургіі — сучаснасць // Там жа. 18 снеж. / Пад псеўд. А. Пятровіч; Postrow z Bełoruskeje // Nowa doba. 11 nalet.

1971. «З крэменя адвечнага, жывога...» // Звязда. 16 мая / Пад псеўд. А. Пятровіч; У аснову — ідэйнасць і майстэрства // Там жа. 5 чэрв.; Ад нёманскіх хваль празрыстых // Там жа. 24 ліп.; У нястомным пошуку // Там жа. 15 снеж.

1972. Праз пераломы часу // Звязда. 18 ліст. / Пад псеўд. А. Пятровіч; Шлях пачаўся ад Мінска // ЛіМ. 28 крас.

1973. Duša festiwala // Rozhlad. N 2.

1974. Песні Лужыцы // Звязда. 9 кастр.

1975. З бурштынавых берагоў // Далягляды. Мн.; Хвалююча, праўдзіва, самабытна: [Запіс гутаркі] // Звязда. 23 сак.; Сяброўскія сустрэчы: [Запіс гутаркі] // Там жа. 26 сак.; Сіла натхнёнасці // Там жа. 28 сак.

1976. Паэзія кашубаў // Голас Радзімы. 30 вер.; Ёсць у Кіеве дом... // Звязда. 29 мая.

1977. Прасцягі славянскай узаемнасці // ЛіМ. 21 студз.; Равесніца Кастрычніка // Наст. газ. 6 жн. **1978.** Вогнішча пад дубамі // Звязда. 30 чэрв.; «Твае хлопцы, Польшча» // Там жа. 15 вер.

1980. [Уступнае слова да апавяданняў А. Лаймінг] // Далягляды. Мн.; Ад ніў і азёр паморскіх // За далягляда край Сталемаў. Мн.; Ад роднае зямлі, ад гоману бароў... // Звязда. 13 ліп.

1984. [Уступнае слова да вершаў Я. Барт-Цішынскага] // Далягляды. Мн.

1985. Дзе Шпрэві бег імклівы // Голас Радзімы. 12 вер.

1.4.

За далягляда м край Сталемаў: Вершы / З каш. Мн., 1980. Рэц.: Рагойша В. Адкрыццё паэтычнай выспы // ЛіМ. 1980. 3 кастр.; K. O. Urzeczony pięknem i kulturą kaszub // Gaz. Pomorska. 1980. 11 maja.

Брэзан Ю. Чорны млын: Аповесць-казка / З верхнялуж. Мн., 1984.

Краўц К. Малька і сабака Люі: Аповесць / З верхнялуж. Мн., 1991.

1960. Вугальшчык і мядзведзь; Вучоны кум: Чэшскія нар. казкі / З чэш. // Бярозка. № 12.

1962. Вайна чатырохногіх і крылатых: Лужыц. нар. казка / З верхнялуж. // Бярозка. № 12; Чэрны Р. Настаўніца: Апавяданне / З чэш. // Звязда. 17 ліст.

1963. Балцар К. Моніка хоча дамоў: Апавяданне / З верхнялуж. // Бярозка. № 10.

1964. Тры сястры: Закарпацкая нар. казка / З укр. // Бярозка. № 1; Кубашац М. Світанак настаў апоўдні: Апавяданне / З верхнялуж. // Звязда. 9 кастр.

1965. Пакрадзеныя агуркі; Мяснік і пекар; У пекле; Помста цырульніку: Гумар лужыцкіх сербаў / З верхнялуж. // Беларусь. № 8; Як певень боты купляў: Казка / З верхнялуж. // Вясёлка. № 9.

1968. Краўц К. Шукай сваю сцяжынку; Крэнц К. Бацька вярнуўся з вайны: [Апавяданні] / З верхнялуж. // Полымя. № 10; Асэнка Я. Школьныя гады; Маналог сакратаркі: [Мініяцюры] / З пол. // Звязда. 7 студз.; Ворнар Я. Новы свяшчэннік: Гумарэска / З верхнялуж. // ЛіМ. 16 крас.

1969. Народная паэзія: Перамогі сербаў; На санках; Дабранач; Мень Ю. Сербскае мовы багацце і слава; Зэйлер Г. Сонца — свабода; Косык М. Спі, дзіцятачка!; Абуджэнне; Суравін Ю. Расстанне; Скаля Ян. Ці ж не грэх?; Новак Й. Паўстаньце, сербы!; Наўка М. Мая дзяўчынка любая; Хежка Ю. Першы крок: [Вершы] / З верхня- і ніжнялуж. // Там, дзе Шпрэвя шуміць. Мн., Янкі Ганка: Казка / З верхнялуж. // Вясёлка. № 4; Краўжа Ю. На пенсію: Апавяданне / З верхнялуж. // Вяч. Мінск. 4 лют.; Сухі Ян. Шыманава свята: Апавяданне / З верхнялуж. // Звязда. 2 кастр.; Цырыль К. Абуджэнне: Апавяданне / З верхнялуж. // Там жа. 9 крас.; Млынкава М. Смерць краўца Ганткі: Апавяданне / З верхнялуж. // ЛіМ. 3 кастр.; Кубаш-Варклечан Ю. Судны дзень у Вонецах: Апавяданне / З верхнялуж. // Наст. газ. 19 лют.

1970. Краўжа Ю. На раздарожжы: Апавяданне / З верхнялуж. // Полымя. № 10; Брэзан Ю. У тыя дні: [Верш] / З верхнялуж. // Вяч. Мінск. 26 сак.; Яго ж. Кастрычнік; Віткайц М. Позірк у мінулае; Лоранц К. Погляд на Будышынскія горы; Хежкец Р. Дзе маці?: [Вершы] / З верхня- і ніжнялуж. // Вяч. Мінск. 25 чэрв.; Краўц К. Ян і Олег: Апавяданне / З верхнялуж. // Зорка. 4 кастр.; Блакітная стужка: Казка / З верхнялуж. // Там жа. 29 ліст.

1971. Асэнка Я. Выстаўка дзіцячага ўмельства: [Гумарэска] / З пол. // Наст. газ. 20 кастр.

1972. Лоранц К. Мой верш для В'етнама; Таму, хто сумняваецца: [Вершы] / З верхнялуж. // Звязда. 2 мая; Ворнар Я. Алайс: Апавяданне / З верхнялуж. // Зорка. 7 мая; Нагель А. Вестэрплятэ; Пятніца; Вайна; Маё жыццё; «Дайце мне некалькі вольных хвілін...»; Гданск: [Вершы] / З каш. // ЛіМ. 21 крас.

1973. Асэнка Я. Маналог сакратаркі: [Гумарэска] / З пол. // Наст. газ. 8 вер.

1974. Нагель А. Акраец; Сведка: [Вершы] / З каш.; Брэзан Ю. Скруха: [Верш] / З верхнялуж. // Дзень паэзіі — 74. Мн.; Стэфанаў С. Ля купа-

лаўскага фантана: [Верш] / З балг. // Звязда. 7 вер.; Брэзан Ю. Як я знайшоў бацькаўшчыну: [Верш] / З верхнялуж. // Там жа. 6 кастр.

1975. Нагель А. Паэзія; Пясьніца; Цэйнова Ю. За дротам; Канкалеўскі Э. Партызанская песня; Нарскі З. Родная мова; Пэпер А. Як паявіўся бурштын; Пепка Ян. Іскра; Трэпчык Ян. Зямляцкі марш; Рэйтар С. Музыка: [Вершы] / З каш. // Далягляды. Мн.

1976. Брэзан Ю. У кастрычніку 1917; Агонь з сэрцаў; Лоранц К. Ліст на захад; Легенда; Восеньская элегія; Пасля работы ўвечары: [Вершы] / З верхнялуж. // Далягляды. Мн.; Дэрдоўскі Г. Фларыян Цэйнова; Майкоўскі А. Спеў селяніна; Ромпскі Ян. Водгулле званоў; Бешк С. Кашубы: [Вершы] / З каш. // Голас Радзімы. 30 вер.; Цэйнова Ю. Мой край; Збжыца Я. Пясьніцкі ўзгорак; Нагель А. Спытайся; Трэпчык Ян. Бура: [Вершы] / З каш. // Звязда. 9 кастр.

1977. Дырліх Б. Памяці Пабла Нэруды; Бударь Б. 500 000 сноў; Мечк Ф. Чарнабог: [Вершы] З верхня- і ніжнялуж. // ЛіМ. 16 снеж.

1979. Дарэцкі Ф. У леснічоўцы; Здарэнне: [Гумарэскі] / З пол. // Вясёлы калейдаскоп. Мн.

1980. Лаймінг А. Ад'езд у Францыю; Заскварка; Апавяданні / З пол. // Далягляды. Мн.; Дарэцкі Ф. Сумленне: [Гумарэска] / З пол. // Звязда. 15 чэрв.; Вайцяхоўскі У. Дзверы: Гумарэска / З пол. // Там жа. 31 жн.

1981. Барт-Цішынскі Я. Сербскі сцяг; Сербскі паэт; Гонар патрыётаў: [Вершы] / З верхнялуж. // ЛіМ. 11 вер.

1983. Франко І. Песня будучыні; «Грыміць! Час ужо настае дабратворны...»; «Хай стане так, што згіну я...»; «Бывае часам — сэрца сцята...»; «Я буду жыць, хачу жыцця працягу...»; «Цёмнай ноччу я па вуліцах блукаў...»; «Ты зноў ажываеш, надзея...»; З «начных думак»; «Даўно ў санетах Дантэ і Пятрарка...»; «Ходзіць скруха па голай гары...»: Патрыёт: [Вершы] / З укр. // ЛіМ. 15 ліп.

1984. Барт-Цішынскі Я. Будышын; Смерць Мілідуха; Крывавы баль; Гарт сілы; Гонар патрыётаў; Сербскі сцяг; Сербскія межы; Сербскі паэт; Крывавыя ўспаміны; Адважны будзь; Глоса; Між сербаў мець апошні дом...: [Вершы] / З верхнялуж. // Далягляды. Мн.

1985. Дужы парабак: Сербалужская народная казка / З верхнялуж. // Ветразь. Мн.

1.6.

Там, дзе Шпрэвя шуміць: Паэзія лужыцкіх сербаў. Мн., 1969 / Скл. з А. Зарыцкім. Рэц.: Młynk J. Beloruska antologija serbskeho basnictwa // Predzenak. 1970. 21 mali rožk.

У. М. Ларчанка.

ТРУБНІЦКІ ЮРЫЙ

Трубніцкі Юрый (?, Магілёў — 1747, Магілёў), летапісец, адзін з аўтараў Магілёўскай хронікі.

Паходзіў з магілёўскіх мяшчан, з купецкай сям'і. Як сведчаць дакументы Магілёўскага магістрата, у 1708 служыў пісарам у гарадской канцылярыі Магілёва, у 1718 быў падстарастам Мікольскай царквы, у 1731 абраны лаўнікам, з 1734 стаў працаваць рэгентам (кіраўніком) Магілёўскай гарадской канцылярыі. У 1745 мяшчане скардзіліся ў магістрат, што «шляхетны пан Юрый Трубніцкі не хоча даглядаць магілёўскую канцылярыю, таму яна заняпала». Відаць, тады храніст быў ужо старым і не меў асаблівай ахвоты і часу, каб з ранейшай стараннасцю клапаціцца пра канцылярскія справы, а ўсе свае сілы аддаваў працы над завяршэннем летапісу роднага горада. У яго аснову Ю. Трубніцкі паклаў хроніку Т. Сурты за 1526—1701, якую прадоўжыў да 1746 уключна. Гэту працу над сваёй часткай хронікі ён правадзіў, верагодней за ўсё, у 1740-я гады, выкарыстаўшы свае ранейшыя запісы і ўласныя назіранні, а таксама багаты дакументальны матэрыял магілёўскага гарадскога архіва. У 1747 Ю. Трубніцкі склаў гістарычны зборнік, у які, апрача Магілёўскай хронікі, увайшлі яшчэ два гістарычныя творы, перакладзеныя на польскую мову: «Гісторыя рэвалюцыі ў каралеўстве Швецыі і Данніі» і «Кароткі збор паведамленняў пра змены дзяржаўнага ладу Дацкага каралеўства». Яго працу працягваў сын Аляксандр, які перапісаў увесь зборнік нанава і прадоўжыў Магілёўскую хроніку да 1788, а ў 19 ст. ўнук Міхаіл апісаў падзеі 1812—56.

Частка хронікі, напісаная Ю. Трубніцкім, уяўляе сабой своеасаблівы дзённік горада. Яна — найбольш важкая, каштоўная і цікавая ў Магілёўскай хроніцы як паводле зместу, так і паводле літаратурнай формы. Храніст даў яркую і праўдзівую панараму трагічнага становішча Магілёва ў перыяд Паўночнай вайны (1700—1721). З вялікай мастацкай сілай абмаляваў ён жудасны пажар 1708, учынены рускім войскам, калі за адзін дзень квітнеючы горад ператварыўся ў руіны і попел, стварыў каларытныя, запамінальныя вобразы Пятра I і Карла XII, рускага князя Меншыкава і ўкраінскага гетмана Мазепы, беларускага шляхціца Сініцкага і інш., ацэньваў іх дзейнасць, паводзіны, учынкі і нават рысы характару з народных пазіцый. У хроніцы спалучана дакументальна-дакладнае апісанне гістарычных падзей і герояў з іх вобразным, літаратурна-мастацкім адлюстраваннем.

Ю. Трубніцкі быў гарачым патрыётам роднага горада, дэмакратам па перакананнях, вылучаўся смелай грамадзянскай пазіцыяй. Шмат якія старонкі яго хронікі напоўнены глыбокім сацыяльным падтэкстам, прасякнуты нянавісцю да феадалаў і гарадской буржуазіі, спачуваннем простаму чалавеку. Ён, відаць, настолькі праўдзіва апісаў паўстанне беларускіх сялян пад кіраўніцтвам В. Вашчылы ў 1743—44, што гэтыя старонкі неўзабаве былі кімсьці вырваны з рукапісу і не захаваліся. Вылучаюцца сваёй сацыяльнай накіраванасцю і публіцыстычнай завостранасцю і асобныя літаратурныя творы, змешчаныя Ю. Трубніцкім у хроніцы, у прыватнасці едкая вершаваная сатыра на польскага прымаса Радзяёўскага і алегарычны памфлет пад назвай «Карнавал іншаземны ў Польшчы». Як летапісец, быў акуратны і сумленны ў выкарыстанні гістарычных крыніц.

Спісваючы першапачатковую частку Магілёўскай хронікі, складзеную Т. Суртам, ён цалкам захаваў яго прадмову і дакладна адзначыў у гэтым летапісным зводзе, дзе канчаўся тэкст папярэдніка: «Дасюль пісаў нябожчык Трафім Сурта».

Магілёўская хроніка Т. Сурты і Ю. Трубніцкага — каштоўны помнік летапісання Беларусі і беларускай культуры эпохі барока, арыгінальны гістарычна-літаратурны дакумент часу, створаны добра дасведчанымі і таленавітымі хранікамі, якія разумелі вялікую важнасць гістарычных падзей, сучаснікамі якіх яны былі. У скарочаным варыянце і ў перакладзе з польскай мовы на рускую хроніка была часткова апублікавана ў 1887 М. Гартынскім. Рукапіс яе, спісаны ў сярэдзіне 18 ст. А. Трубніцкім, захоўваецца ў Санкт-Пецярбургу, у Расійскай Нацыянальнай б-цы. Паводле яго М. Улашчык і В. Чамярыцкі ажыццявілі першае навуковае выданне Магілёўскай хронікі («Поўны збор рускіх летапісаў». Т. 35. 1980). У перакладзе на беларускую мову ўпершыню апублікавана ў «Полымі» (1992. № 7, 8).

В. А. Чамярыцкі.

Бібліяграфія

1.2.

Хроника белорусского города Могилева... / Переведена с польского подлинника... Николаем Гортынским. Спб., 1887.

1.3.

1980. Могилевская хроника Т. Сурты и Ю. Трубницкого // Полное собрание русских летописей. М. Т. 35.

2.3.

На беларускай мове. Філіповіч І. Хроніка Магілёва // Помнікі гіст. і культ. Бел. 1972. № 4; Яго ж. Яны пісалі «Магілёўскую хроніку» // Маг. праўда. 1981. 21 студз.; Чамярыцкі В. Калі памёр Васіль Вашчыла? // ЛіМ. 1977. 29 ліп.; Яго ж. Магілёўская хроніка // Голас Радзімы. 1979. 22 ліст.; Яго ж. Мясцовае летапісанне Беларусі XVII—XVIII стст.: Магілёўская хроніка // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. 1979. № 4.

На рускай мове. Бегун В. Найдена хроника Могилева // Ригас Балс. 1970. 28 авг.; История белорусской дооктябрьской литературы. Мн., 1977. С. 273—275; Улащик Н. Белорусско-литовское летописание // Вопр. ист. 1984. № 12; Яго ж. Введение в изучение белорусско-литовского летописания. М., 1985. С. 173—203; Яго ж. Предисловие // Полное собрание русских летописей. М. 1980. Т. 35; Филиппович И. Из истории Могилевской хроники XVII—XIX стст. // Книга в Белоруссии: Книговедение, источники, библиография. Вып. 2. Мн., 1983. С. 85—98.

3.1.

Расійская нац. б-ка (Санкт-Пецярбург), аддз. рукап., польск. F. IV. 273; ЦБ АН Літвы, аддз. рукап., ф. 21. адз. зах. 712, 713.

В. А. Чамярыцкі.

ТРУС ПАЎЛЮК

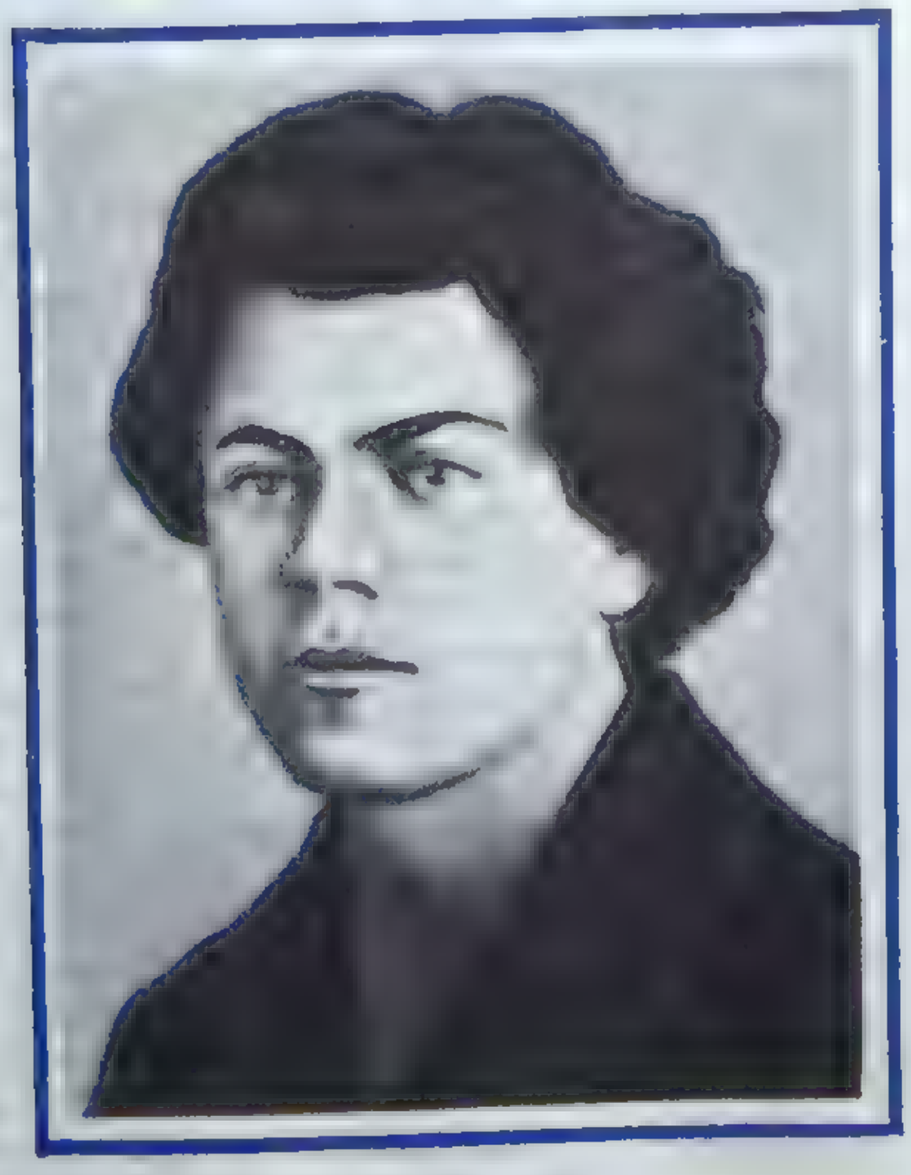

Трус Паўлюк [Павел Адамавіч; псеўд. П. Вясковы, Калектыў шаўцоў (з П. Глебкам і М. Лужаніным), Нізаўскі (?), Шавец; крыпт. П. Т., П. Т-с, П. Т — с, П-к Т-с; 23.4(6.5).1904, в. Нізок Ігуменскага пав. Мінскай губ., цяпер Уздзенскі р-н Мінскай вобл.— 30.8.1929, Мінск; пахаваны на Вайсковых могілках], паэт.

Паходзіў з малазямельнай сялянскай сям'і. Запомніўся будучаму паэту дзед, патомны хлебароб, які лічыў, што чалавека корміць зямля, а грамата — непатрэбшчына. Запомнілася і бацькава перакананне ў тым, што з граматы невялікі наедак, што простым людзям патрэбны дужасць і спрыт. Бацька, чалавек пісьменны, памяняў свае погляды толькі тады, калі настаўнік мясцовай пачатковай школкі расхваліў яго сына, стараннага і кемлівага вучня. У вясковай школцы выявіўся талент Труса-мастака, які мог намаляваць вясковую вуліцу, жанчын ля студні, школьнікаў і нават самога настаўніка. Ён таксама спяваў у хоры, складаў свае песні «пад народнае» і спяваў іх за працай. Потым была Уздзенская сямігодка, дзе будучы паэт пазнаёміўся і пасябраваў з П. Глебкам і

А. Якімовічам. Вучоба перапынялася падзеямі грамадзянскай вайны. Даводзілася ехаць у абозе з Чырвонай Арміяй, дапамагаць бацькам па гаспадарцы. У сямігодцы выпускалася насценгазета, сябрамі-равеснікамі наладжвалася абмеркаванне напісанага, выношваліся думкі пра вучобу ў Мінску на настаўнікаў. Захапляўся вершамі Т. Шаўчэнкі і Я. Купалы, А. Пушкіна і М. Някрасава. Кумірам яго быў украінскі паэт, «Кабзар», якога ён ведаў амаль увесь на памяць. П. Труса ўсё жыццё вабіла народная песня, якая стала невычэрпнай крыніцай яго мастацкай творчасці. У 1923—27 вучыўся ў Мінскім белпедтэхнікуме, дзе прымаў актыўны ўдзел у грамадскім жыцці, спяваў у хоры, наладжваў пастаноўкі п'ес, выконваючы ў спектаклях ролі і малюючы да іх дэкарацыі. Па ініцыятыве П. Труса, П. Глебкі і М. Лужаніна ў педтэхнікуме выпускалася вусная газета «Чырвоны прамень». Хоць першыя допісы П. Труса надрукаваны ў 1922, яго літаратурная праца, па сутнасці, пачалася ў час вучобы ў педтэхнікуме. Працаваў ён настойліва, без адпачынку, штодня. Актыўна друкаваўся ў часопісах «Малады араты» і «Маладняк», газетах «Беларуская вёска» і «Чырвоная змена». У 1925 стаў членам літаратурнага аб'яднання «Маладняк». Раз на тыдзень наведваў паэтычную студыю, слухаў лекцыі А. Бабарэкі, прымаў удзел у дыскусіях пра мастацтва. Пасля расколу «Маладняка» ў 1927 увайшоў у ініцыятыўную групу, прымаў удзел у скліканні надзвычайнага з'езда «Маладняка», наведваў фабрыкі і заводы, выступаў перад моладдзю. Перамены ў тагачасным грамадскім жыцці адбіліся і на яго творчасці: не страчваючы свайго песенна-фальклорнага характару, яна набывала адзнакі публіцыстычнасці, рэпартажнасці, у яго з'явіліся творы-агіткі, праклямацыі, якія заклікалі сялян да новага жыцця. Арганізатарскія здольнасці П. Труса шырока раскрыліся ў час яго працы ў газеце «Палеская праўда» (Гомель, 1927—28). У 1928 паэт паступіў на літаратурна-лінгвістычнае аддзяленне педфака БДУ. Гады вучобы сталі для яго гадамі далейшага мастацкага сталення. Выдаўшы паэтычныя зборнікі «Вершы», «Ветры буйныя», напісаўшы паэмы «Астрожнік», «Юны змаганец», ён працягваў працу над паэмамі «Цыганка» і «Сірата Алеся». Творчасць П. Труса адметная пранікнёным лірызмам і песеннасцю, што асабліва выразна раскрылася ва ўступе да паэмы «Дзесяты падмурак», вершы «А ў палёх, палёх...» і інш. Пісаў таксама сатырычныя вершы і прыпеўкі, гумарыстычныя вершаваныя апавяданні.

Летам 1929 П. Трус паехаў у камандзіроўку ў Магілёўскую вобласць, дзе захварэў на тыфус. Сам дабраўся да інфекцыйнай бальніцы ў Мінску, трызніў усю ноч ад высокай тэмпературы, і раніцай 30 жніўня яго не стала. На пахаванні ў ганаровай варце стаялі Я. Купала, Я. Колас, З. Бядуля, К. Крапіва. На словы П. Труса напісалі музыку А. Багатыроў, А. Ленскі, Ф. Пыталёў і інш. Імем паэта названы бібліятэка на яго радзіме, вуліца ў Гомелі.

М. М. Мішчанчук.

Бібліяграфія

1.1.

Зб. тв. Мн., 1934. Рэц.: Аляхновіч // Запіскі Бел. АН. 1935. № 4.

Выбр. вершы. Мн., 1931.

Выбр. тв. Мн., 1941. Рэц.: «Выбраныя творы» Паўлюка Труса // Чырв. звязда. 1941. 11 мая.

Выбр. тв. Мн., 1946.

Выбр. тв.: Вершы і паэмы. Мн., 1949.

Выбр. тв. Мн., 1953. Рэц.: Маркаў К. Выбраныя творы Паўлюка Труса // Гомел. праўда. 1953. 19 чэрв.; Новыя кнігі: П. Трус: Выбраныя творы // Калг. праўда. 1953. 14 крас.

Выбранае: Вершы. Мн., 1958. (Школьная б-ка). Рэц.: Брыгаў В. «Выбранае» П. Труса // ЛіМ. 1959. 28 лют.; Жыдовіч І. Паэзія, якая не старэе // Мін. праўда. 1959. 10 чэрв.

Вершы і паэмы. Мн., 1967. (Б-ка бел. паэзіі).

Выбранае: Вершы і паэмы. Мн., 1979. Рэц.: Гельскі М. Кнігапіс // ЛіМ. 1979. 21 снеж.

1.2.

Вершы. Мн., 1925. (К-ца Маладняк). Рэц.: Бабарэка А. «Вецер, вецер — буйны вецер!..» // Маладняк. 1926. № 1; Т. Гр. // Сав. Бел. 1925. 22 снеж.

«Ветры буйныя»: Зборнік вершаў. Мн., 1927. Рэц.: Байкоў М. // Полымя. 1927. № 6; Брусніца П. На брыдкім шляху // Звязда. 1927. 11 вер.

Творы. Мн., 1935.

Вершы і паэмы. Мн., 1940. (Школьная б-ка).

Вершы; Паэмы. Мн., 1967. (Школьная б-ка).

Вершы; Паэмы. Мн., 1977. (Школьная б-ка).

Падаюць сняжынкі...: Вершы і паэмы. Мн., 1983.

Новай квадры настаў маладзік: Вершы і паэмы. Мн., 1984.

1.3.

1922. Гутарка аб садзе // Сав. Бел. 23 жн.

1923. Памажэце паставіць на ногі!: [Верш] // Сав. Бел. 8 лют. / Пад псеўд. Нізаўскі. Аўт. спрэчн.

1924. «Расамахаю ночка ліпнёвая...»; «Ой ня лес зашумеў...»; [Вершы] // Бел. піянер. № 1; Сёмая гадавіна: [Верш] // Полымя. № 4; Золак вясны: [Верш] // Радавая рунь. № 2; Над возерам: [Верш] // Там жа. № 3—4; Вясковыя частушкі // Бел. вёска. 30 вер. / Пад крыпт. П. Т — с; Асенняя праца: [Верш] // Там жа. 10 кастр.; Калі хочаш, каб быў ураджай,— дык жывёлу на рунь не пускай: [Верш] // Там жа. 24 кастр. / Пад крыпт. П — к Т — с; За каго мы ў саветы галасуем: [Верш] // Там жа. 28 кастр. / Пад крыпт. П — к Т — с; К кулаку мне йсці ня гожа — Мне страхоўка дапаможа: [Верш] // Там жа. 31 кастр. / Пад крыпт. П. Т — с; Каб малака было па вушы — выводзь карову з калатушы: [Верш] // Там жа. 14 ліст.; Вось калі Сымон Лайдак у самагонцы пачуў смак: [Верш] // Там жа. 18 ліст.; Камітэты дапамогі ставяць беднага на ногі: [Верш] // Там жа. 6 снеж.; Як чытаюць «Беларускую вёску» Кулак, Бядняк, Сельсавецкі Лайдак: [Вершы] // Там жа. 17 снеж.; Мінулася кату масленіца: [Верш] // Сав. Бел. 6 лют.; Паляванне: Апавяданне // Там жа. 28 лют.

1925. Сялянка: [Верш] // Бел. работніца і сялянка. № 14; Юны змаганец: [Верш] // Бел. піянер. № 2; Будзь гатовым, піянер!: [Верш] // Там жа. № 3; Ой, з-за горкі: [Верш] // Там жа. № 9—10; Пасля буры: [Верш] // Маладняк. № 6; «То не гул завірухі мяцежнай...»; У жніво: [Вершы] // Там жа. № 7; «Ліпнёвае»; «Я спаткаўся з табой...»; У купальскую ноч; «Ой, у полі, за гарою...»: [Вершы] // Там жа. № 8; Падпішыся на «Араты»: [Верш] // Малады араты. № 1; На ўсяночнай / Пад крыпт. П. Т.; Вясновая песня: [Вершы] // Там жа. № 2; «Ой, ляцелі гусі...»: Прыпеўкі / Пад псеўд. П. Вясковы; Астрожнік: [Верш] // Там жа. № 5; «Пад напевамі ветраў асенніх...»; «Была восень...»; «Дзе грымелі гарматы...»: [Вершы] // Там жа. № 13; Урывак з паэмы «Сірата Алеся» // Полымя. № 7; Санет: [Верш] // Там жа. № 8; Аб Леніне: [Верш] // Бел. вёска. 30 студз.; Селькор: [Верш] // Там жа. 7 лют.; Няхай сабе ныюць званы мядзяныя: [Верш] // Там жа. 11 лют.; Чырвоная армія: [Верш] // Там жа. 21 лют.; На ўсяночнай: [Верш] // Там жа. 10 крас. / Пад крыпт. П. Т — с; Каб знаць навіны ўсяго свету — чытай газету: [Верш] // Там жа. 30 крас.; Лес: [Верш] // Там жа. 6 мая; Лячыся ў доктара, а не ў шаптухі: [Верш] // Там жа.

16 мая; Ты спявай і грай, музыка, пра сялянскую пазыку: [Верш] // Там жа. 20 мая. / Пад псеўд. П. Вясковы; Адзін з адным пагаварылі і аблігацыі купілі: [Верш] // Там жа. 4 чэрв.; Сенажаць: [Верш] // Там жа. 12 чэрв.; У моры — полымя агню: [Верш] // Там жа. 16 чэрв. / Пад псеўд. П. Вясковы; Кааператыў паможа: [Верш] // Там жа. 23 чэрв.; Ня плач, а жыццё перайначl: [Верш] // Там жа. 26 чэрв. / Пад псеўд. П. Вясковы; З успамінаў... абозніка: [Верш] // Там жа. 8 ліп.; Ой, за гаем...: [Верш] // Там жа. 21 ліп.; Выдзі, паслухай...: [Верш] // Там жа. 31 ліп. / Пад крыпт. П. Т — с; Замучаны доктар: Малюнак / Пад крыпт. П. Аўт. спрэч.; Перад восенню: [Верш] // Там жа. 14 жн.; Успомні: [Верш] // Там жа. 18 жн. / Пад псеўд. П. Вясковы; На гэрзбор: [Верш] // Там жа. 21 жн.; За благія вашы ўчынкі жыве і пухне благачынны: [Байка]; Вясенняе: [Верш] // Там жа. 25 жн.; У нядзелю: [Верш] // Там жа. 29 вер. / Пад крыпт. П. Т — с; Ураджаю: [Верш] // Там жа. 9 кастр.; Ад зёлак бабскіх і ад лекаў на век астанешся калекай: [Байка] // Там жа. 20 кастр.; Батракова песня: [Верш] // Там жа. 28 кастр.; Ціт у царкве: [Верш] // Там жа. 17 ліст.; Ціт па дарозе на кірмаш: [Байка] // Там жа. 24 ліст.; Ціт уздумаў памаліцца: [Байка] // Там жа. 1 снеж.; Ціт пасля маленія: [Байка] // Там жа. 10 снеж.; Прысвячаецца А. Гурло: [Верш] // Звезда. 22 марта; На сенажаці: [Верш] // Там жа. 26 апр.; Май: [Верш] // Там жа. 10 мая; Прысвячаецца Янку Купалу: [Верш] // Там жа. 31 мая; З паэмы «Сірата Алеся»: [Верш] // Там жа. 29 нояб.; Яна: [Верш] // Сав. Бел. 8 сак.; Веюць вятры: [Верш] // Там жа. 19 ліст.; Рондо: [Верш] // Там жа. 29 ліст.; Адзін з адным пагаварылі: [Верш] // Сав. вёска. 21 чэрв.

1926. Алеся; У купальскую ноч; Жніво: [Вершы] // Беларускі народны каляндар на 1927 год. Вільня; «...Гэй, за намі вы, кабеты!»: [Верш] // Зборнік 8 сакавіка. Мн.; На новы лад: [Верш] // Ураджайнае святa. Мн.; Жніво: [Верш] // Бел. работніца і сялянка. № 8; Матчыны думкі: [Верш] // Там жа. № 10; Санет // Маладняк. № 2; Ой, пайду: [Верш] // Там жа. № 3; «Ой, у лузе, пры даліне...»: [Верш] // Там жа. № 4; Над чаркай возера: [Верш] // Там жа. № 7—8; «Кажуць, нехта блудзіць...»; «Нашто мне смех...»: [Вершы] // Там жа. № 9; Хацелася не верыць...: [Верш] // Там жа. № 10; Куды вецер вее; «Скажы мне, любая, скажы?..»; «Ой, не яснага сокала крылле...»; Апала сінь; «Жыццё глыбінь...»: [Вершы] // Малады араты. № 18; У жніво: [Верш] // Маланка. № 13; Сасна: [Верш] // Полымя. № 1; З паэмы «Цыганка»: Урывак // Там жа. № 2; Развітанне: [Верш] // Там жа. № 4; Трыалет; Ты ўжо сказала мне на ростань...: [Вершы] // Там жа. № 5; Вясна: [Верш] // Там жа. № 7; Брату; «Цячэ рэчка з-пад яварy...»: [Вершы] // Там жа. № 8; З паэмы «Сірата Алеся» // Чырв. сейбіт. № 2; Сцежкі: [Верш] // Там жа. № 5; На смерць Леніна: [Верш] // Бел. вёска. 19 студз.; Я кахаў цябе да слёз...: [Верш] // Там жа. 21 сак.; Ціт па дарозе дадому: [Верш] // Там жа. 26 сак.; Ціт перад абедам: [Верш] // Там жа. 28 сак.; Ціт пасля абеду: [Верш] // Там жа. 30 сак.; Вясна: [Верш] // Там жа. 23 крас.; Май: [Верш] // Там жа. 1 мая; Лукаш на рынку: [Паэма] // Там жа. 18 мая; Не заспі — пабудзі мяне рана!: [Верш] // Там жа. 18 ліп.; Сон Фабіяна: [Верш] // Там жа. 25 ліп.; Ад зёлак бабскіх і ад лекаў навек астанешся калекай: [Верш] // Наш працаўнік. 18 лют.; У полі: [Верш] // Сав. Бел. 1 жн.; Гады бягуць...: [Верш] // Там жа. 31 кастр.; А дні бягуць...»: [Верш] // Там жа. 28 ліст.; На смерць Леніна; Ад зёлак бабскіх і ад лекаў навек застанешся калекай: [Вершы] // Сав. вёска. 28 студз.; Навошта сэрца я параніў!: [Верш] // Чырв. змена. 17 кастр.; Студэнтка: На матыў «Кірпічыкі»: [Верш] // Там жа. 31 кастр. / Сааўт. П. Глебка.

1927. Ліпнёвае: [Верш] // Беларускі каляндар. Вільня; Алеся; У купальскую ноч; У жніво: [Вершы] // Беларускі народны каляндар. Вільня; Ой, у полі... полі: [Верш] // Бел. работніца і сялянка. № 7; Першамай: [Верш] // Бел. піянер. № 8; Дзеці сонца: [Верш] // Там жа. № 13; З легенды «Лірнік»: [Верш] // Маладняк. № 2; Не віню...: [Верш] // Там жа. № 3; Памяці Максіма Багдановіча: [Вершы] // Там жа. № 5; Урывак з легенды «Лірнік»: (Замест уступу) // Там жа. № 7—8; Коціцца... Коціцца...: [Верш] // Полымя. № 1; Не на ўзмор'і чаўны...: [Верш] // Чырв. сейбіт. № 15; «І было нязнанае тады...»: [Верш] // Бел. вёска. 14 ліп.; З студэнцкага дзённіка: [Верш] // Сав. Бел. 5 чэрв.; Памяці тав. Войкава: [Верш] // Там жа. 28 чэрв.; Чырвоныя ружы: [Верш] // Там жа. 10 ліп.

1928. Матчыны думкі: [Верш]; Вясковыя частушкі: [Верш] // Дэкламатар. Мн.; Як пажоўкнуць лісты: [Верш] // Літ. дад. да газ. «Сав. Бел.» № 19; Паэтаў уславяць народы: (Цішку Гартнаму): [Верш] // Там жа. № 20; Дзікі смех: Верш у прозе // Маладняк. № 1; Дзесяты падмурак: Паэма // Там жа. № 12; Як пажоўкнуць лісты: [Верш] // Працаўнік асветы. № 19; Ліст да сястры: [Верш]: (З нізкі вершаў «Вясковыя мелодыі») // Полымя. № 9; Сялянка: [Верш] // Бел. вёска. 3 сак.; Камунарам: [Верш] // Там жа. 10 сак.; Дзе дні маленства адцвілі?: [Верш] // Звязда. 25 ліст.; Дзесяты падмурак: Урывак з паэмы // Там жа. 28 снеж.; [Рэц. на кн.: Чарняўская Л. Варка. Мн., 1928] // Сав. Бел. 21 лют. / Пад крыпт. П. Т.; [Рэц. на: Наш край] // Там жа. 24 лют. / Пад крыпт. П. Т.; На чырвонай дарозе: [Верш] // Там жа. 10 чэрв.

1929. Дзесяты падмурак: (Паэма) // Вясна. № 9; Бел. вёска. 6 вер.; Сав. Бел. 3 вер.; Думы: [Верш] // Маладняк. № 1; Слова на агульным сходзе Мінскай філіі БелАПП 22 лют. 1929 г.: Пераказ асн. палажэнняў // Там жа. № 3; Чырвоныя ружы: Паэма // Там жа. № 9; Смутак кахання: Урывак з паэмы «Сірата Алеся» // Полымя. № 8—9; Са студэнцкага дзённіка: [Верш] // Узвышша. № 9—10; Дзесяты падмурак: Урывак з паэмы // Звязда. 4 вер.; Беларусь: Урывак з паэмы «Дзесяты падмурак» // Рабочий. 11 июля; Праходзяць эпохі — змагаемся мы...: Урывак з паэмы «Дзесяты падмурак» // Там жа. 3 сент.; Шляхі падвышэння ўраджайнасці ў беларускіх умовах // Сав. Бел. 5 лют.; Дзяўчыне: [Верш] // Чырв. змена. 17 сак.

1930. Калектыў «Ленінскі шлях»: [Нарыс] // Загулі трактары. Мн.; Першамай: [Верш] // Іскры Ільіча. № 4.

1931. Чырвоныя ружы: [Верш] // Рытмы Перамогі. Мн.

1933. Чырвоныя ружы...: [Верш] // 11 ліпеня. Мн.

1934. «Дзесяты падмурак»: Урывак з паэмы // ЛіМ. 7 жн.

1935. Алеся; У купальскую ноч; У жніво: [Вершы] // Беларускі народна-гаспадарскі календар на 1935 год. Вільня; Ой, люблю...; У купальскую ноч...; Не на ўзмор'і чаўны; Асенняе: [Вершы] // Калоссе. № 1.

1936. Калі хочаш, каб быў ураджай — дык жывёлу на рунь не пускай; Каб малака было па вушы — выводзь карову з калатушы; Вось калі Сымон лайдак у самагонцы пачуў смак; Лячыся ў доктара, а не ў шаптухі; Ад зёлак бабскіх і ад лекаў на век астанешся калекай; Не плач, а жыццё перайначl; Сенажаць: [Вершы] // Беларускі сялянскі каляндар на 1937 год. Вільня.

1939. «Ізноў я там...»; Вясновая песня: [Вершы] // Шлях моладзі. № 6.

1944. Дзесяты падмурак: Урывак з паэмы // Звязда. № 65.

1947. Дзяўчыне; Ізноў я там: [Вершы] // Эстрада. Мн.

1949. Дзесяты падмурак: (Паэма) // Беларуская савецкая паэзія. Мн.; Прысвячаецца Я. Купалу: [Верш] // Янку Купалу. Мн.

1954. Будзь гатовы, піянер!: [Верш] // Бярозка. № 8; «Край палёў...»: [Верш] // Гомел. праўда. 6 кастр.; За благія вашы ўчынкі жыве і пухне благачынны: [Верш] // Чырв. змена. 15 жн.; Астрожнік: [Верш] // Там жа. 29 жн.

1957. Астрожнік: [Верш] // Пад сцягам Кастрычніка. Мн.; Выйдзі, паслухай // Мін. праўда. 20 ліп.

1958. На смерць Леніна: [Верш] // Між нас жыве Ленін. Мн.; Падаюць сняжынкі: З паэмы «Дзесяты падмурак» // За вярт. на Радзіму. № 93.

1959. На ўсяночнай; Лячыся ў доктара, а не ў шаптухі: [Вершы] // Антырэлігійныя вершы беларускіх паэтаў. Мн.; На ўсяночнай: (Паводле народных матываў): [Верш]; Антырэлігійныя частушкі // З цемры да святла. Мн.; Я пакахаў цябе да слёз: [Верш] // За

вярт. на Радзіму. № 15; Брату: [Верш] // Там жа. № 51; Веюць ветры...: З паэмы «Дзесяты падмурак» // Там жа. № 62; Над возерам: [Верш] // Там жа. № 67.

1960. Антырэлігійныя частушкі // Віцеб. рабочы. 4 студз.

1961. Май; Ліст да сястры: [Вершы]; Дзесяты падмурак: [Паэма] // Анталогія беларускай паэзіі: У 3 т. Мн. Т. 2; Астрожнік: Паэма; Падаюць сняжынкі: Урывак з паэмы «Дзесяты падмурак» // Вершы, аднаактовыя п'есы. Мн.

1962. Ой, з-за горкі; «Расамахаю ночка ліпнёвая...»: [Вершы] // Піянерам Беларусі. Мн.

1963. Вясна: [Верш]; Падаюць сняжынкі...: Урывак з паэмы «Дзесяты падмурак» // Слова аб роднай прыродзе. Мн.

1966. Аўтабіяграфія // Пра час і пра сябе. Мн.; Журавель: Піянерская песня; Будзь гатовы, піянер!; Ой, з-за горкі...; Астрожнік: [Вершы] // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн.

1967. Антырэлігійныя частушкі // Солнцев П., Андреенко В. Против тьмы и суеверий. Мн.; «Зіма... і зоркія завеі...»: [Верш] // Знамя юности. 24 февр.

1968. Над возерам: [Верш]; Падаюць сняжынкі: Урывак з паэмы «Дзесяты падмурак» // Слова аб роднай прыродзе. Мн.

1969. На смерць Леніна: [Верш] // Жыве між нас геній. Мн.

1971. Дзесяты падмурак: (Урыўкі з паэмы); Дзяўчыне: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.

1972. Не шуміце ў полі; «Плакалі ветры...»: [Вершы] // Зорка Венера. Мн.

1973. Антырэлігійныя частушкі: [Верш] // Солнцев П., Андреенко В. Против тьмы и суеверий. Мн.

1974. Дзесяты падмурак: Урывак з паэмы // Голас Радзімы. № 19; Над возерам: [Верш] // Родная природа. № 4.

1976. Асенняя праца: [Верш]; Дзесяты падмурак: (Урывак з паэмы) // Люблю будзённы дзень. Мн.

1977. Не заспі — пабудзі мяне рана...: [Верш] // Дзень добры, мама! Мн.

1978. З паэмы «Дзесяты падмурак»: [Урывак] // Адданасць. Мн.; Астрожнік: [Балада] // Беларуская балада. Мн.; Сэрцам табе прысягаю. Мн.

1979. З паэмы «Дзесяты падмурак: [Урывак] // Покліч долі адзінай. Мн.

1980. Астрожнік: [Верш] // Такія сэрцы ў нас. Мн.

1981. Будзь гатовы, піянер!: [Верш] // Тверже шаг, пионерия! Мн.; Да ўсяночнай; Лячыся ў доктара, а не ў шаптухі; Антырэлігійныя частушкі: [Вершы] // Туман трэба развеяць. Мн.

1982. Выйдзі, паслухай...; Гады бягуць: [Вершы]; Край легенд: (З паэмы «Дзесяты падмурак») // На сцягу і ў сэрцы. Мн.; Прысвячаецца Я. Купалу: [Верш] // Нам засталася спадчына. Мн.

1983. Пад напевамі ветраў асенніх: [Верш] // Заўсёды з Леніным. Мн.

1984. Юны змаганец: Паэма // Бярозка. Мн.; Голас вясны далёкай: Лісты да Пятра Глебкі; Выйдзі, паслухай...: [Верш] // Дзень паэзіі — 84. Мн.; Журавель; Будзь гатовы, піянер!; Ой, з-за горкі...: [Вершы] // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн.; Будзь гатовы, піянер!: [Верш] // Бярозка. № 5; Май: [Верш] // Вясёлка. № 5.

1.4.

1926. Гарачы А. Жаночая праўда: (Камедыя ў 3-х актах) / З рус. // Зборнік 8 сакавіка. Мн.

1.5.

На армянскую мову. Дзесяты падмурак; Тры дарогі адкрыліся перада мной: [Вершы] / Пер. А. Пагасян // Анталогія беларускай літаратуры. Ерэван, 1957.

На каракалпакскую мову. Менирей еди / Аўд. А. Даулен // Амударья. 1966. № 3.

На малдаўскую мову. Уней фете / Трад. Л. Дамиан // Поезий белорусе. Кишинэу, 1956.

На польскую мову. Z poematu «Dziesiąty Fundament» / Tł. K. Jaworski // Kamena. 1935. Nr 7; Pamięci Maksima Bahdanowicza / Tł. K. Frejdlich // Antologia poezji białoruskiej. Wrocław etc., 1978.

На рускую мову. «Падают снежинки, бриллианты-росы...»: (Отрывок из поэмы); «Разбежались под горою три дороги в поле...»: [Верш] / Пер. Л. Лавров // Сборник белорусской поэзии. М.; Л., 1930; Десятый фундамент: (Из поэмы) / Пер. С. Левман // Антология белорусской литературы. М., 1934; Десятый фундамент: Отрывок из поэмы // Белорусская советская литература. М., 1935; Партизаны: [Верш] / Пер. Б. Бендик // Лит-ра и иск-во Крыма. 1935. № 1; Десятая основа: (Поэма) / Пер. А. Островский // Антология белорусской поэзии. Л., 1948; Девушке: [Верш]; Десятый фундамент: [Паэма] / Пер. Л. Визирская // Василенок С. Белорусская литература. М., 1951; Десятый год: (Поэма) / Пер. А. Островский // Антология белорусской поэзии. М., 1952; Она; Я снова там; Первомай; Жатва; Выйди, послушай: [Вершы] / Пер. К. Титов, Н. Кислик, В. Тарас, Е. Павловская // Сов. Отчизна. 1954. № 4; Посвящается Янке Купале; Зашумели в поле ветры...»: [Вершы] / Пер. Н. Рыленков // Дружба народов. 1965. № 4; Десятый год: [Урывак з паэмы] // Неман. 1967. № 10; Из поэмы «Десятый год» / Пер. А. Островский // Там жа. 1978. № 12; «Ой, пойду я в простор за село...»: [Верш] / Пер. И. Бурсов // Земля с лазурными очами. М., 1979; Аккорды: [Вершы]; Десятый подмурок: [Фрагменты]; «Край легенд, крестов, могил-курганов...»; «Плакали ветры...»; «Опала синь...»; Сонет; «В прощальном цвете рдяно-золотом...»; Триолет: «Светло, как звонкие цимбалы...»; Зачем мне смех... / Пер. Б. Спринчан // Неман. 1984. № 5.

На татарскую мову. Жырлар иле: [Верш] / З. Нури тарж. // Белорус шагырьлэре. Казан, 1968.

На ўкраінскую мову. А в полях... полях...: [Верш] / Пер. П. Голота // Молодняк. 1927. № 2; Нова Білорусь. К., 1929; Юний змаганець: [Верш] / Пер. І. К. // Гарт. 1930. № 1; Десятий підмурок: (Поема) / Пер. Т. Масенко // Білоруська радянська поезія. К., 1948; Травень; Лист до сестри: [Вершы]; Десятий підмурок: Поема / Пер. Л. Горлач, Т. Масенко // Білоруська радянська поезія. К., 1971. Т. 1; Лірика: Я полюбив тебя до сліз; Травень; Вийди, послухай... / Пер. О. Шевченко // Жовтень. 1978. № 4; Ой, з-за гірки: [Верш] / Пер. М. Сом // Лісова колиска. К., 1979.

На яўрэйскую мову. Фрагмент з паэмы «Дзесяты падмурак» / Пер. М. Ліўшыц // Штэрн. 1929. № 11; Дзесяты падмурак: Паэма; З цыкла «Сасна»: [Верш] / Пер. М. Ліўшыц // Паэзія БелАПП: Вершы і паэмы. Мн., 1931.

2.1.

На беларускай мове. Ватацы Н. Паўлюк Трус: Бібліягр. памятка. Мн., 1958.

2.2.

На беларускай мове. Адамовіч А. Паўлюк Трус. Мн., 1929.

Паўлюк Трус: Наглядны вучэб. дапаможнік для сямігад. і сярэд. школы. Мн., 1959.

На рускай мове. Жидович И. Жизнь и литературное творчество Павлюка Труса: Автореф. дис. ... канд. филол. н. Мн., 1950.

2.3.

На беларускай мове. Агіевіч У. Лірыка П. Труса // Агіевіч У. Літаратура і жыццё. Мн., 1954; Яго ж. Паўлюк Трус // Беларусь. 1949. № 8; Яго ж. Паўлюк Трус: (Да 15-годдзя з дня смерці) // Звязда. 29 жн.; Адамовіч А. Паўлюк Трус: [Некралог] // Узвышша. 1929: № 7; Александровіч А. Беларуская савецкая паэзія // Полымя рэвалюцыі. 1936. № 3; Александровіч Алеся. Паўлюк Трус // Беларусь. 1944. № 6; Александровіч С. Паўлюк Трус // Там жа. 1954. № 8; Аляхновіч М. На аванпостах пралетарскай літаратуры (1920—1930) // Маладняк. 1930. № 6—7; Яго ж. Паэт буйных ветраў сучаснасці // Полымя. 1929. № 8—9; Яго ж. Творчы шлях Паўлюка Труса // Маладняк. 1929. № 9; Арочка М. Беларуская савецкая паэма. Мн., 1979. С. 124—129; Яго ж. Мастацкі летапіс рэвалюцыі // Полымя. 1977. № 11; Яго ж. Саюз часу і майстэрства. Мн., 1981. С. 36—38; Астрэйка А. Пясняр маладосці: (Да 25-годдзя з дня смерці Паўлюка Труса) // ЛіМ. 1954. 28 жн.; Яго ж. Яркі талент // Работніца і сялянка. 1964. № 5; Ахрыменка П. Летапіс братэрства. Мн., 1973. С. 230—233; Яго ж. Народная паэзія ў творчасці Паўлюка Труса // Ахрыменка П. Беларуская літаратура і фальклор. Мн., 1962; Яго ж. Тарас Шаўчэнка і Беларусь. Мн., 1969. С. 94—97; Яго ж.

Фальклорна-літаратурныя сувязі ўкраінскага і беларускага народаў. Мн., 1959. С. 176—178; Балыніна Л. «Прыйшоў я з казкамі ў залатое ранне...» // Маг. праўда. 1979. 5 мая; Баравікова Р. Песні вольнасці: 1904—1984 // ЛіМ. 1984. 4 мая; Барадулін Р. Падаюць сняжынкі... // Дзень паэзіі — 84. Мн.; Барашка І. Памяці тав. П. Труса // Сав. Бел. 1929. 3 вер.; Яго ж. Пясняр маладосці: Успаміны (Да 60-годдзя з дня нараджэння Паўлюка Труса) // Полымя. 1964. № 5; Барстok М. Недаспяваная песня // Нар. асвета. 1974. № 5; Яго ж. Паэма // Сучасная беларуская паэзія. Мн., 1970. С. 116—117; Барысенка В. Лірычныя вершы Паўлюка Труса // ЛіМ. 1939. 3 вер.; Яго ж. Паўлюк Трус // Трус П. Вершы і паэмы. Мн., 1940; Яго ж. Паўлюк Трус: Да 10-годдзя з дня смерці // Звязда. 1939. 3 вер.; Яго ж. Паэма «Дзесяты падмурак» Паўлюка Труса // ЛіМ. 1938. 11 кастр.; Яго ж. Паэмы Паўлюка Труса // Там жа. 1939. 12 вер.; Бечык В. Голас вясны далёкай: (Лісты да Пятра Глебкі) // Дзень паэзіі — 84. Мн.; Бэндэ Л. З творчай практыкі Паўлюка Труса: (Паводле рукапісных матэрыялаў) // ЛіМ. 1957. 27 сак.; Яго ж. Творчасць Паўлюка Труса: (Папярэдні агляд) // Маладняк. 1931. № 2; Бэндэ Л., Галавач П., Гародня А., Кучар А. Памяці беларускага пралетарскага паэта Беларусі Паўлюка Труса: (Да першай гадавіны яго смерці) // Звязда. 1930. 2 снеж.; Іх ж а. П. Трус: Маладнякоўцы // Там жа. 1926. 7 снеж.; Валкавец П. Боль аднагодкаў-землякоў // ЛіМ. 1968. 30 ліп.; Вечар А. Незабыўны талент // Там жа. 1984. 4 мая; Вольскі В. Прадмова // Трус П. Творы. Мн., 1935; Габрусевіч С. Паэт-камсамолец // Гродн. правда. 1964. 8 мая; Галавач П. Памяці П. Труса // Сав. Бел. 1929. 3 вер.; Гапава В. «Чын богатэрскі» перакладчыка // ЛіМ. 1974. 26 ліп.; Гарачун А. Паўлюк Трус у 6-м класе // Нар. асвета. 1973. № 2; Гарэлік Л. Паўлюк Трус // Беларускія пісьменнікі і літаратурны працэс 20—30-х гадоў. Мн., 1985; Гарэцкі М. «Маладняк» за пяць гадоў. 1923—1928 // Максім Гарэцкі. Мн., 1984. С. 289—291; Гісторыя беларускай савецкай літаратуры: У 2 т. Мн., 1964. Т. 1. С. 52—53; Глебка П. Жыццяпіс нябожчыка паэта // Бел. вёска. 1929. 6 вер.; Яго ж. Заўвагі да паэмы «Сірата Алеся» // ЛіМ. 1935. 31 кастр.; Яго ж. Паэзія барацьбы і перамогі. Мн., 1973. С. 166—172. Яго ж. Паэт-камсамолец // Маладосць. 1954. № 8; Гніламёдаў У. З Леніным у сэрцы // Полымя. 1970. № 3; Яго ж. Традыцыі і наватарства. Мн., 1972. С. 38—39; Да 50-годдзя з дня нараджэння Паўлюка Труса // Бярозка. 1954. № 8; Данілена М. Гарачае сэрца паэта // Гомел. праўда. 1978. 29 крас.; Дваранінаў В. З песняй у сэрцы // Там жа. 1974. 5 мая; Дзюба У. Лірык і публіцыст // Там жа. 1975. 10 вер.; Душой і песняю з народам // Віцеб. рабочы. 1964. 6 мая; Ермакоў М. Ён ішоў сваёй сцежкай-дарогай: (Гомел. перыяд у жыцці П. Труса) // Гомел. праўда. 1984. 1 сак.; Ермаловіч М. Палымяны пясняр сацыялістычнай Радзімы // Сталін. шлях. 1954. 29 жн.; Жук Я. Ён любіў жыццё // Бел. вёска. 1929. 6 вер.; Жыдовіч І. Аб паэмах Паўлюка Труса // Наст. газ. 1946. 18 крас.; Яго ж. Палымяны пясняр светлай явы // Там жа. 1979. 5 мая; Яго ж. Паўлюк Трус // Нарысы па гісторыі беларускай літаратуры. Мн., 1956; Яго ж. Паўлюк Трус: (Кароткі біяграфічны нарыс) // Трус П. Вершы і паэмы. Мн., 1949; Яго ж. Паўлюк Трус: (1904—1929) // Трус П. Выбр. тв. Мн., 1946; Яго ж. Паэзія маладосці // Наст. газ. 1974. 8 мая; Яго ж. Паэзія, якая не старэе: Да 30-годдзя з дня смерці Паўлюка Труса // За вярт. на Радзіму. 1959. № 62; Яго ж. Паэт-камсамолец: Да 50-годдзя з дня нараджэння Паўлюка Труса // Чырв. змена. 1954. 9 мая; Яго ж. Паэт маладосці // Сав. школа. 1954. № 4; Яго ж. Пясняр маладосці: Да 30-годдзя з дня смерці Паўлюка Труса // ЛіМ. 1959. 29 жн.; Яго ж. Пясняр сацыялістычнага будаўніцтва // Звязда. 1954. 29 жн.; Яго ж. Пясняр сацыялістычнай явы // Трус П. Выбранае. Мн., 1979; Яго ж. У памяці народа // Наст. газ. 1984. 5 мая; Жылуновіч З. Купчастыя руні // Жылуновіч З. Узгоркі і нізіны. Мн., 1928; Жыткевіч З. Памяці Паўлюка Труса // Віцеб. пралетарый. 1929. 11 кастр.; Інскі. Да трэціх угодак смерці Паўлюка Труса // ЛіМ. 1932. 10 вер.; Казека Я. Голас гераічнай эпохі: (Трыццаць год беларускай савецкай паэзіі) // ЛіМ. 1947. 18 кастр.; Калінаў С. Паўлюк Трус: «Мы прыходзім у свет, каб уславіць яго» // Віцеб. рабочы. 1984. 8 мая; Камарова В. «Буду ў душы маладым!» // Чырв. змена. 1984. 27 мая; Карабан С. Нарысы гісторыі беларускай савецкай крытыкі 20—30-х гадоў. Мн., 1971. С. 90—92; Карпачоў М. Выдатны паэт Савецкай Беларусі: (Да 20-годдзя з дня смерці П. Труса) // Гомел. праўда. 1949. 28 жн.; Катлярoў І. Сябар Паўлюка Труса // ЛіМ. 1970. 3 сак.; Клімковіч М. Аб жыватворчым уплыве рускай літаратуры на беларускую літаратуру. Мн., 1955. С. 132—136; Клышка А. «Золата дум падарыць на карысць Беларусі» // Трус П. Вершы; Паэмы. Мн., 1977; Яго ж. Ля вытокаў песні Паўлюка Труса // Пра таварышаў па пяру. Мн., 1976; Яго ж. «Мы прыходзім у свет, каб уславіць яго...» // ЛіМ. 1979. 4 мая; Колас Я. Публіцыстычныя і крытычныя артыкулы. Мн., 1957. С. 182—185; Яго ж. Шаўчэнка і беларуская паэзія; Колас Я. Зб. тв.: У 14 т. Мн., 1976. Т. 11; Крыловіч П. Паэт агністага юнацтва // Чырв. змена. 1974. 7 мая; Кучар А. Памяці беларускага пралетарскага паэта Паўлюка Труса: (Да першай гадавіны са дня яго смерці) // Маладняк. 1930. № 8—9; Яго ж. Памяці Паўлюка Труса // Кучар А. Вялікая перабудова. Мн., 1933; Яго ж. Паўлюк Адамавіч Трус: [Некралог] // Чырв. змена. 1929. № 199; Літаратурны каляндар // ЛіМ. 1945. 2 вер.; Лойка А. Пясняр вясновага рання // Трус П. Вершы і паэмы. Мн., 1967; Лужанін М. Вобраз юнака // Лужанін М. Зб. тв.: У 4 т. Мн., 1981. Т. 4; Лынькоў М. Літаратура і жыццё. Мн., 1978. С. 44—46; Яго ж. Літаратура народа // Лынькоў М. Зб. тв.: У 8 т. Мн., 1984. Т. 6; Мажэйка А. Паўлюк Трус // Голас Радзімы. 1964. № 37—38; Маладняковцы // Звязда. 1926. 7 снеж.; Маркаў Р. Пясняр абнаўлення: Да 70-годдзя з дня нар. П. Труса // Беларусь. 1974. № 5; Марцінovіч А. Вершам славіў будзень // Полымя. 1984. № 5; Яго ж. Знічкай жыццё праляцела: Да 75-годдзя з дня нараджэння Паўлюка Труса // Беларусь. 1979. № 5; Мікуліч Б. Памяці паэта // Вясна. 1929. № 9; Міхалап Я. З казкамі ў залатое ранне // Гомел. праўда. 1959. 30 жн.; Мурашка Р. Памяці тав. П. Труса // Сав. Бел. 1929. 3 вер.; Мялешка А. Гомельскі год Паўлюка Труса // Гомел. праўда. 1985. 16 сак.; Няхай Р. Творчасць Паўлюка Труса // Трус П. Выбранае. Мн., 1958; Памяці Паўлюка Труса // ЛіМ. 1959. 2 вер.; Панчанка П. Вялікі пясняр сацыялістычнай Радзімы // Панчанка П. Зб. тв.: У 4 т. Мн., 1983. Т. 4; Яго ж. Паўлюк Трус // Панчанка П. Зб. тв.: У 3 т. Мн., 1971. Т. 3; Пархута Я. Салаўіны вянок // Родная прырода. 1980. № 5; Паўлюк Трус // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн., 1966; Паўлюк Трус // ЛіМ. 1946. 28 жн.; Пенкрат М. Паўлюку Трусу // Гомел. праўда. 1946. 21 крас.; Перкін Н. Абсягі думкі. Мн., 1980. С. 132—135; Яго ж. Адолець сілу інерцыі // ЛіМ. 1974. 22 лют.; Яго ж. Шляхі развіцця беларускай савецкай літаратуры 20—30 гг. Мн., 1960. С. 236—240; Пестрак П. Паўлюк Трус // Полымя. 1949. № 8; Пісьменнікі Савецкай Беларусі. Мн., 1981; Пісьмянкоў А. Чысты голас // Маладосць. 1984. № 5; Піятуховіч М. Да характарыстыкі літаратурнай спадчыны П. Труса // Трус П. Творы. Мн., 1935; Яго ж. Творчы шлях Паўлюка Труса // Маладняк. 1932. № 8; Плашчынскі І. Выданне твораў Паўлюка Труса // Звязда. 1941. 26 крас.; Пруднікаў П. Сустрэча на жыццё: Да 80-годдзя з дня нараджэння П. Труса // Беларусь. 1984. № 5; Яго ж. Успамін на ўсё жыццё // Звязда. 1984. 12 мая; Русак А. Далёкае і такое блізкае // ЛіМ. 1984. 4 мая; Яго ж. Мае сустрэчы. Успаміны: (Да 60-годдзя з дня нараджэння Паўлюка Труса) // Полымя. 1964. № 5; Сабаленка Р. Ён застаўся маладым: Да 60-годдзя з дня нараджэння Паўлюка Труса // ЛіМ. 1964. 8 мая; Яго ж. Жыццё і песня: [Успаміны] // Полымя. 1959. № 8; Яго ж. З далёкага // Сабаленка Р. Колерамі вясёлкі. Мн., 1975; Садоўскі Я. Ён услаўляў новы дзень Беларусі // Мін. праўда. 1959. 30 жн.; Яго ж. Хлопчык з вёскі Нізок // Бярозка. 1954. № 8;

Саснок А. З чыстых, светлых крыніц: (Зварот П. Труса да ясенінскай лірыкі) // Гомел. праўда. 1975. 3 кастр.; Свірка Ю. «Прымі мой зорны спеў...» // Маладняк. 1984. № 5; Скапа У. Пясняр маладосці // Віцеб. рабочы. 1974. 8 мая; Яго ж. Пясняр новай явы // Віцеб. рабочы. 1979. 5 мая; Смальянава Л. Час і стыль // Полымя. 1960. № 12; Яго ж. Шляхі паэтычнага эпасу. Мн., 1977. С. 17—19, 30—31; Смерць Паўлюка Труса // Маг. селянін. 1929. 6 вер.; Сташынская Р. Яго зорны спеў // Мін. праўда. 1984. 4 мая; Сушко П. Цудоўнай ліры чараўнік // Чырв. змена. 1964. 6 мая; Сядура У. Камсамол у беларускай паэзіі // Маладняк. 1932. № 1; Хатулёў П. Акорды нясконченай песні: (Да пяцігоддзя з дня смерці Паўлюка Труса) // ЛіМ. 1934. 7 жн.; Хведаровіч М. Запаветнае слова паэта // Полымя. 1974. № 5; Яго ж. Незабыўны друг // Маладосць. 1959. № 8; Яго ж. Неўміручае слова паэта // Мін. праўда. 1964. 6 мая; Яго ж. Паўлюк Трус // Беларусь. 1959. № 8; Яго ж. Паўлюк Трус // Хведаровіч М. Памятныя сустрэчы. Мн., 1977; Хромчанка К. За шчасце зямное. Мн., 1966. С. 57—58; Хрушч У. Лірыка Паўлюка Труса // Беларусь. 1946. № 4; Цікоцкі М. Паўлюк Трус // Калг. праўда. 1954. 29 жн.; Чорны К. Думкі пра Паўлюка Труса // Чорны К. Зб. тв.: У 8 т. Мн., 1975. Т. 8; Яго ж. Няма больш Паўлюка Труса // Бел. вёска. 1929. 6 вер.; Шаўроў П. На радзіме паэта // Чырв. змена. 1954. 29 жн.; Шукліна Н., Кабаковіч А., Шпакоўскі І. Паэзія абнаўлення свету. Мн., 1981. С. 94; Шушкевіч С. Букет язміну: Да 80-годдзя з дня нараджэння П. Труса // Беларусь. 1984. № 5; Яго ж. Вечная маладосць // Маладосць. 1964. № 5; Яго ж. Не ўсе тыя сады цвітуць // Шушкевіч С. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1978. Т. 2; Яго ж. Пясняр прадвесня новай явы // Звязда. 1974. 5 мая; Шынклер Х. Паўлюк Трус // Вясна. 1929. № 9; Шырко В. «Буду слухаць песні Асінстрою» // ЛіМ. 1974. 8 мая; Яго ж. П. Трус // Дарагія мае землякі. Мн., 1991; Я. Ш. [Шутовіч Я]. Паўлюк Трус // Шлях моладзі. 1939. № 6; Якаўлева Г. На радзіме Паўлюка Труса // Звязда. 1979. 16 чэрв.; Якімовіч А. Светлае імя // Чырв. змена. 1954. 29 жн.; Яму было б 70 // Голас Радзімы. 1974. № 19; Янішчыц Я. Дыханне полымны пялёстак: Да 80-годдзя з дня нарадж. П. Труса // Беларусь. 1984. № 5; Янкоўскі М. Сустрэчы з паэтам: Успаміны // ЛіМ. 1968. 12 крас.; Ярош М. Янка Купала і беларуская паэзія. Мн., 1971. С. 185—188; Ярош М., Бечык В. Беларуская савецкая лірыка. Мн., 1979. С. 57—63.

На нямецкай мове. Kleine slawische Bibliographie. Wiesbaden, 1958. S. 723.

На польскай мове. Baraszka R., Gołowacz P., Muraszka R. Pawluk Trus // Orka. 1929. 5 wrześ.; Paŭluk Trus // Antologia poezji białoruskiej. Wrocław etc., 1978.

На рускай мове. Александрович А. Павлюк Трус: (К 15-летию со дня смерти белорус. поэта) // Беларусь. 1944. № 6; Василенок С. Павел Трус // Василенок С. Белорусская литература. М., 1951; Герцович Я. Павлюк Трус: К 10-летию со дня смерти // Сталин. молодежь. 1939. 30 авг.; Гольмаков Д. Его воспитал Великий Октябрь: (К 55-летию со дня рождения П. Труса) // Знамя юности. 1959. 6 мая; Ефимов С. Малоизвестные произведения П. Труса // Сов. Бел. 1958. 5 июля; Залесская Л. Поэзия Советской Белоруссии. М., 1960. С. 211—212; История белорусской советской литературы. Мн., 1977. С. 55—56; Киселев В. Край творческий // Киселев В. На истоках неманских. Мн., 1985. С. 67—68; Кленов А., Садовский Е. На родине Павлюка Труса // Сов. Бел. 1954. 29 авг.; Матвеев Я. Павлюк Трус: К 20-летию со дня смерти // Там жа. 1949. 4 сент.; Огнев Н. Две биографии: (Заметки) // Антология белорусской литературы. М., 1934; Памяти Павлюка Труса // Сов. Отчизна. 1959. № 5; Памяти Труса // Рабочий. 1929. 27 нояб.; Перкин Н. Героика эпохи // Сов. Отчизна. 1957. № 3; Сенкевич А. В борьбе за пролетарскую литературу Белоруссии // ЛГ. 1930. 24 дек.; Смолкли струны // Рабочий. 1929. 4 сент.; Хведарович М. Нестареющая песня // Сел. газ. 1974. 19 мая; Шкраба В. Талантливый поэт: К 25-летию со дня смерти П. Труса // Сталин. молодежь. 1954. 31 авг.

На ўкраінскай мове. Байков М. Новітня білоруська література // Нова Білорусь. К., 1929.; Крижанівський С. Співець обновленого краю // Жовтень. 1978. № 4; Охріменко П. Павлюк Трус і Шевченко // Літ. газ. 1959. 8 вер.

На чэшскай мове. Fr. Hr [yškěvič]. Pavel Trus // Slovanský přehled. 1929. T. 21.

На яўрэйскай мове. Кучар А. Паўлюк Трус // Штэрн. 1929. № 11.

2.4.

На беларускай мове. Астапенка З. На смерць Паўлюка Труса: [Верш] // Маладняк. 1929. № 10; Багун М. З болем — памяці П. Труса: [Верш] // Сав. Бел. 1929. 3 вер.; Барадулін Р. Кашуля Паўлюка Труса: [Верш] // Барадулін Р. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1984. Т. 1; Броўка П. Памяці Паўлюка Труса: [Верш] // Броўка П. Зб. тв.: У 7 т. Мн., 1975. Т. 1; Вечар А. Таварышу: Прысвечана П. Трусу // Маладняк. 1929. № 10; Гарэцкі М. Смерць: Апавяданне // Полымя. 1968. № 8; Герцовіч Я. Песняру: (К партрэту П. Труса): [Верш] // Літ. газета. 1934. 11 лют.; Глебка П. Замест вянка: На магілу маладога песняра Паўлюка Труса: [Верш] // Глебка П. Зб. тв.: У 4 т. Мн., 1984. Т. 1; Каваль В. Пад ветры буйныя...: Светлай памяці дарагога таварыша П. Труса: [Верш] // Сав. Бел. 1929. 23 снеж.; Комсавочы. Аб штанох, кавунох, катары, бялізне і іншых «літаратурных навінах»: Камсамольскі фельетон // Чырв. змена. 1925. 17 вер.; Кохан Я. Паўлюку Трусу: [Верш] // Вясна. 1929. № 10; Лужанін М. Смерць: [Верш] // Лужанін М. Зб. тв.: У 4 т. Мн., 1979. Т. 1; Маракоў В. Паўлюку Трусу: [Верш] // Маракоў В. Вяршыні жаданняў. Мн., 1930; Пыж В. Я вінтоўку тваю падабраў: [Верш] // ЛіМ. 1969. 1 ліп.; Русак А. Недапетая песня: [Верш] // Русак А. Засцілайце сталы. Мн., 1984; Яго ж. Памяці Паўлюка Труса: [Верш] // Русак А. Толькі з табою. Мн., 1960; Таўбін Ю. Няма Труса: [Верш] // Чырв. змена. 1929. 3 вер.; Таўбін Ю. Мн., 1969; Шушкевіч С. Пайшоў ён з песнямі ў шырокі свет: [Верш] // Шушкевіч С. Сонца над маім асеннім садам. Мн., 1987.

З. У. Драздова.

ТРЫХМАНЕНКА ВІКТАР

Трыхманенка Віктар Фёдаравіч (н. 10.5.1923, с. Гуменцы Камянец-Падольскага р-на Хмяльніцкай вобл., Украіна), празаік. Член СП Беларусі з 1962. Піша на рускай і беларускай мовах.

Нарадзіўся ў сям'і настаўнікаў. Скончыў у Данецку сярэднюю школу (1941) і адначасова аэраклуб. Паступіў у Адэскае ваенна-авіяцыйнае вучылішча, якое скончыў у маі 1944. У складзе 2-га гвардзейскага авіякорпуса ПВА ваяваў на Ленінградскім фронце. Па стану здароўя ў жніўні 1946 звольнены ў запас. Працаваў дзяжурным рэдактарам і загадчыкам рэдакцыі саюзнай інфармацыі БелТА (1947—49). У 1949 адноўлены ў кадрах Савецкай Арміі. Пасля заканчэння Ваенна-палітычнай акадэміі працаваў літсупрацоўнікам газеты авіяаб'яднання ў Мінску (1949—54), намеснікам рэдактара такой жа газеты на Камчатцы (1954—56), карэспандэнтам-арганізатарам газеты «Суворовский натиск» у Хабараўску (1956—59), пастаянным карэспандэнтам газеты «Красная звезда» па ДВА у Хабараўску (1959—61), Бакінскай акрузе ПВА ў Баку (1961—63), па Беларускай ваеннай акрузе ў Мінску (1963—68), начальнікам карпункта газеты «Красная звезда» ў Германіі (г. Вюнсдорф, 1968—72), карэспандэнтам гэтай жа газеты па БВА у Мінску (1972—74). Затым адказны рэдактар газеты БВА «Во славу Родины» (Мінск, 1974—79), загадчык рэдакцыі выдавецтва «Ураджай» (1979—80), дырэктар Дома літаратара (1980—82). З 1982 — на пенсіі. Узнагароджаны ордэнамі Айчыннай вайны 2-й ступені, «За службу Радзіме ва Узброеных Сілах СССР» 3-й ступені.

Першыя выступленні В. Трыхманенкі ў друку датуюцца 1947 (не выяўлены). У Беларусі пачаў публікавацца з 1954. Яго першыя апавяданні ўбачылі свет у 1956 на старонках часопіса «Советский воин». Першы зборнік апавяданняў «Складаны варыянт» выйшаў у 1958. Героі В. Трыхманенкі — пераважна ваенныя лётчыкі («Чалавек расправляе крылы», «Сапраўдная вышыня», «Знаёмы почырк», раман «Небам хрышчаныя», аповесці «Крылы на выраст», «Сястра белай бярозы» і інш.).

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія*

1.2.

Сложный вариант: Рассказы. М., 1958. (Б-чка «Советский воин»).

Звуковой барьер: Рассказы о летчиках. Хабаровск, 1959.

Наташины зорьки: Рассказы. Хабаровск, 1961. (Б-чка дальневосточного рассказа).

Человек расправляет крылья: Повесть и рассказы. М., 1961.

Знакомый почерк: Повесть и рассказ. М., 1964. (Б-чка «Советский воин»).

Истинная высота: Повести. Мн., 1965. Рэц.: Яфімаў Ф. Аповесці, якіх няма // ЛіМ. 1965. 28 снеж.

Небом крещенные: Роман в 3-х повестях. М., 1969.

Крылья на вырост: Повести. М., 1974. Рэц.: Зеньковичн Н. Вам — взлёт!.. // Знамя юности. 1974. 6 дек.; Марціновіч А. Лётчык набірае вышыню // ЛіМ. 1975. 21 лют.

День, подаренный небом: Рассказы. М., 1975. Рэц.: Марціновіч А. Лётчык набірае вышыню // ЛіМ. 1975. 21 лют.; Хоцімскі М. // Чырв. змена. 1975. 14 мая.

Небом крещенные: Роман. Мн., 1976. Рэц.: Марціновіч А. Неба — адно на ўсіх // ЛіМ. 1976. 20 жн.

Сестра белой березы: Повести. Рассказы. Мн., 1979. Рэц.: Марціновіч А. Мары зорны палёт // ЛіМ. 1979. 9 сак.

Крылья на вырост: Роман, повести, рассказы. Мн., 1984. Рэц.: Таганов Е. Авиация будничная и праздничная // Неман. 1984. № 12.

Сергей Грицевец: Документальная повесть. Мн., 1987.

1.3.

1954. Сустрэчы ў эфіры // Маладосць. № 5; Дарога ў неба // Там жа. № 8.

1956. Талант: Рассказ // Сов. воин. № 11; Ведущий: Рассказ // Там жа. № 12.

1959. Второе рождение: Повесть // Сов. Отчизна. № 4.

1964. Прелестные облака: Повесть // Неман. № 3.

* У бібліяграфіі ўлічаны пераважна публікацыі ў беларускім друку і звязаныя з Беларуссю.

1965. Дорогами славы // Неман. № 3; С небом наедине // Красная звезда. 27 окт.

1966. Комэск: [Урыўкі з аповесці] // Во славу Родины. 11, 13—25, 27 сент.

1967. Умеющий писать только добрые книги // Красная звезда. 15 июля.

1973. Далягляды яго жыцця: Нарыс // ЛіМ. 14 снеж.

1974. Дорогами боев и подвигов: [Рэц. на кн.: Белорусский военный округ: Очерк истории. Мн., 1973] // Красная звезда. 2 апр.

1975. Огонь, озаривший землю: [Рэц. на кн.: Якубовский И. Земля в огне. М., 1975] // Сов. Бел. 29 апр.

1976. «...Зямны і акрылены» // ЛіМ. 1 студз.; Вернасць тэме // Там жа. 7 мая; Так мы жывём: [Інтэрв'ю] // Там жа. 3 снеж.

1977. Савецкі характар // ЛіМ. 8 ліп.

1978. Верная Радзіме // ЛіМ. 17 лют.

1979. Пра сённяшнюю армію // ЛіМ. 23 ліст.

1980. На беразе пятага акіяна: Апавяданне // Бярозка. № 12.

1982. Яе добрае семя: [Нарыс] // Беларусь. № 5; Святло залатой зоркі: [Нарыс] // Там жа. № 12.

1983. Падаравана небам: [Нарыс] // Беларусь. № 5; Рассказы о летчиках: Асы; Перемены в финском домике // Неман. № 5; Не прапаў без вестак: Апавяданне // Вяч. Мінск. 25 чэрв.; Свидание в квадрате «В-13»: Рассказ // Знамя юности. 9 мая.

1984. Жыць і памятаць!: [Інтэрв'ю] // Вяч. Мінск. 5 мая; Звездочки видны всем: Рассказ // Знамя юности. 18 апр.; Балючыя рубцы памяці: Урывак з аповесці // ЛіМ. 10 жн.

1985. Палёт: [Урывак з аповесці] // Вяч. Мінск. 3 крас.

1.5.

На нямецкую мову. Start und Landung: Roman in 3 Erzählungen / Übers. W. Umlauft. Berlin, 1976.

2.3.

На беларускай мове. Марціновіч А. Падняцца да сапраўднай вышыні // Вяч. Мінск. 1981. 6 крас.; Яго ж. У кожнага была свая вайна... // ЛіМ. 1984. 4 мая; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981.

У. М. Ларчанка.

ТУЛУПАВА НЭЛІ

Тулупава Нэлі (Анэля) Іванаўна (па мужу Лісоўская, н. 1.2.1938, в. Капань Рэчыцкага р-на Гомельскай вобл.), паэтэса, празаік, перакладчыца. Член СП Беларусі з 1977.

Нарадзілася ў сям'і настаўніка. Бацька яе быў актыўным селькорам рэчыцкай раённай газеты «Дняпровец» і абласной «Гомельскай праўды», пісаў і друкаваў вершы ў рэспубліканскай перыёдыцы, калектыўных зборніках, збіраў фальклор. Як партызана яго катавалі ў гестапа. Потым канфліктаваў з мясцовымі ўладамі, выйшаў з партыі. У сувязі з частымі пераездамі бацькоў Н. Тулупава вучылася ў розных школах. У 1955 скончыла Гомельскае медвучылішча. Працавала ў медыцынскіх установах Віцебшчыны. З 1960 дыктар Віцебскага абласнога тэлебачання. У 1962 пераехала ў Горкі Магілёўскай вобл., дзе працавала інструктарам РДК, медсястрой у бальніцы, загадчыкам аддзела райкома камсамола, рэдактарам газеты «Советский студент» Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі. У 1969 завочна скончыла факультэт журналістыкі БДУ. У 1974—78 загадчык рэпертуарнага аддзела Белдзяржфілармоніі, у 1979—88 старшы рэдактар выдавецтва «Мастацкая літаратура». З 1990 працуе ў «Вожыку».

Пісаць Н. Тулупава пачала рана, у школьныя гады. Спрабавала свае сілы ў жанры казкі і нават рамана (рукапісы іх загінулі). Першы яе друкаваны мастацкі твор — байка «Певень кудлахаты» — апублікаваны ў 1957 у аршанскай газеце «Ленінскі прызыў». З 1958 друкавалася ў газеце «Віцебскі рабочы». Аўтар зборнікаў вершаў «Станцыя надзей», «Дабрадзея», «Босая цішыня», «Сонца ў хату», «Скажыце ўсім», паэмы «Гарывада». Выдала кнігі прозы і паэзіі для дзяцей «Дожджык Мікіта», «Бізоны-рабінзоны», «Пра што думае кіт». Паэзія Н. Тулупавай адметная грамадзянскасцю, патрыятычнасцю, эмацыянальнасцю, песеннасцю. Яе герой — чалавек, які ён ёсць, і адначасова чалавек-творца свайго лёсу, з адвечнай прагай свабоды. Яе лірыка апошняга дзесяцігоддзя заснавана на прадчуваннях трагедый веку (з вызначэннем месца

іх дзеяння). Адсюль — і чарнобыльская трагедыя як адзін з асноўных матываў паэзіі. На беларускую мову перакладае грузінскую, літоўскую, латышскую, татарскую, украінскую і інш. паэзію. Творы паэтэсы перакладзены на грузінскую, рускую, татарскую, украінскую мовы. На вершы Н. Тулупавай напісаны песні «Прызнанне» (І. Кузняцоў), «Дабрыня», «Салаўі Хатыні» (І. Лучанок), «Ліст да маці» (Ю. Семяняка) і інш.

Жыве ў Мінску.

В. У. Ярац.

Бібліяграфія

1.2.

Станцыя надзей: [Вершы]. Мн., 1971. (Першая кніга паэта). Рэц.: Гречаников А. Крылья крепнут в полете // Неман. 1972. № 2; Кажамякін Ц. Шчырае слова // Гомел. праўда. 1971. 13 чэрв.; Пысін А. Праменні сталі словам першым // Маг. праўда. 1971. 10 ліп.; Скапа У. З крыніц жывога і роднага // Віцеб. рабочы. 1971. 22 кастр.; Хведаровіч М. ...Дзе прайшлі юнацкія гады // Мін. праўда. 1971. 18 жн.; Ягож. З верай у чалавека // Беларусь. 1972. № 6; Яфімаў Ф. Перажыць асабіста // ЛіМ. 1972. 7 крас.

Дабрадзея: Вершы і паэмы. Мн., 1977. Рэц.: Іпатава В. Выспяванне душы // Голас Радзімы. 1978. 9 сак.; Марчанка С. Пасля дэбюту // Беларусь. 1978. № 1; Хамянкоў М. Размова аб запаветным // Гомел. праўда. 1978. 18 студз.

Дожджык Мікіта: Вершы, небыліцы, казкі. Мн., 1978.

Босая цішыня: Вершы і паэма. Мн., 1980. Рэц.: Закірава А. Дакранаючыся душой... // ЛіМ. 1981. 22 мая; Марцінавіч А. «Ёсць Буснежжа і ў мяне...» // Гомел. праўда. 1980. 22 ліп.; Сычова А. Святло дум чалавечых // Мін. праўда. 1981. 29 студз.; Ярац В. Прага і святло роздуму // Полымя. 1981. № 1.

Бізоны-рабінзоны: Вясёлыя, крыху фантастычныя гісторыі-казкі. Мн., 1983. Рэц.: Дарафеенка Т. Амаль казачная гісторыя // ЛіМ. 1984. 27 ліп.

Гарывада: Паэма-бая. Мн., 1984. Рэц.: Богданов Ю. // Неман. 1985. № 1; Кучар А. Шукаюць сонца ў небе журавы... // ЛіМ. 1984. 21 вер.; Марчанка С. «І мне няма спакою» // Полымя. 1985. № 3; Пайна С. // Лит. обозрение. 1985. № 8.

Пра што думае кіт: Аповесці. Мн., 1986.

Сонца ў хату: Вершы і паэмы. Мн., 1986.

Як павезлі мяне сватаць: Гумарэскі, батлейкі, казаніцы, кепкі. Мн., 1987. (Б-ка «Вожыка». № 2).

Скажыце ўсім: Лірыка і гумар. Мн., 1988.

Я чакаю цябе...: Лірыка. Мн., 1993.

1.3.

1958. Сябры: [Верш] // Віцеб. рабочы. 21 снеж.

1959. Люська: Апавяданне // Бярозка. № 9; Пралкі; Ліпы; «У жытнёвым прасторы бясконцым...»: [Вершы] // Маладосць. № 4; Ноч: [Верш] // Віцеб. рабочы. 13 лют.

1960. Нарадзіўся чалавек: [Верш] // Віцеб. рабочы. 6 студз.

1963. Сэрца; На плошчы...; Высокае; «Аганькі за вокнамі палаты...»; «Кажуць мне, што дзяўчына я ніколкая...»; «Даўно мароз палахлівы...»; Кладка; «Я нікому цябе не аддам...»; «Спяць вусатыя чароты...»; Дзяўчына чытае Маякоўскага; «А можа мы...»: [Вершы] // Маладосць. № 10; Сэрца: [Верш] // Віцеб. рабочы. 17 жн.; Маг. праўда. 18 мая; «Я нікому цябе не аддам...»: [Верш] // Ніва. 10 ліст.

1964. Алеся; «Называюць зялёным...»; «Медэя» на мінскай сцэне; Галалёдзіца; «Бярозы...»: [Вершы] // Маладосць. № 3; «Называюць зялёным...»: [Верш] // ЛіМ. 17 сак.

1965. «У палёце сябе я вымучу...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 65. Мн.

1966. «Неба яснае, яснае...»; Чуеш, Камуна; «Зноў ударыў зялёны гром...»: [Вершы] // Маладосць. № 3; «Зноў ударыў зялёны гром...»: [Верш] // ЛіМ. 8 сак.

1967. «Паслухайце! Сатканая з праменняў...»: [Верш] // Чырв. змена. 24 вер.

1968. Высокае: [Верш] // Віцеб. рабочы. 18 кастр.

1969. Станцыя Надзей; «Вочы ўсюды: і тут і там...»; «Проня рэчка неглыбокая...»; «Прымай мяне такую...»; «Калі я птушанё...»: [Вершы] // Маг. праўда. 14 студз.

1970. «Прымай мяне такую...»: [Верш] // Голас Радзімы. № 20.

1971. «Трапяткія, ясныя праменні...»; «Дай свае мне далоні...»; «Маладая маланка гарачая...»: [Вершы] // Голас Радзімы. № 38; Заманіха; Бацьку: [Вершы] // Звязда. 19 ліст.

1972. «Калі раптам мяне адцураюцца людзі...»: [Верш] // Работніца і сялянка. № 7; Татава хата; Кадрыля; Падруба: [Вершы] // ЛіМ. 9 чэрв.; «З праўдай, а не з яе «стрыечнай сястрою...»; «Засушлівым летам...»; Прысуха; Салаўіныя ночы: [Вершы] // Маг. праўда. 26 жн.; Свая сцяжынка: [Рэц. на кн.: Зверева Н. Тропинка. Мн., 1972] // Там жа. 4 ліст.

1973. Рутвіца: [Верш] // Дзень паэзіі — 73. Мн.; Заманіха; Салаўіныя ночы: [Вершы] // Беларусь. № 6; Людзі...; Пасаг: [Вершы] // Маладосць. № 1; Славу пяю: [Верш] // Работніца і сялянка. № 1; Рай: [Верш] // ЛіМ. 21 снеж.

1974. Прызнанне; «Казалі старыя...»; Салаўіныя ночы (А. Пысіну); «Гады ў рады...»; «Забралі ў горад старую...»: [Вершы] // Беларусь. № 10; Як я лячыў: [Верш] // ЛіМ. 8 сак.; Ліст да маці: [Верш] // Там жа. 2 жн.

1975. Манеха: Апавяданне // Беларусь. № 7; Шалік: [Верш] // Вясёлка. № 1; Кулачок: [Верш] // Там жа. № 8; «Калі памірае зорка...»; «Не веру вачам. Пальцамі кратаю...»: [Вершы] // Маладосць. № 10; Вершы пра каханне: Чаканне; Спрэчка; Зорапад; Малітва; Каханне; Споведзь // Полымя. № 3; Купальскія прывароты; Агнявіца; Перавясла: [Вершы] // Там жа. № 8; Бяроза: [Верш] // ЛіМ. 14 ліст.; Прызнанне; Эльдарада; «Калі ластаўка я...»: [Вершы] // Маг. праўда. 11 студз.; «Брыду апусцелым полем...»; «Даруйце мне коні...»; «Вароты пакуль зачынены...»: [Вершы] // Там жа. 23 кастр.; З той пары...: [Верш] // Сел. газ. 12 янв.; Як няпроста...; «Калі б я прагледзела лета...»; «Казалі старыя...»: [Вершы] // Чырв. змена. 20 снеж.

1976. Дабрадзея: Паэма // Дзень паэзіі — 76. Мн.; Вёска Дварок; Ансамблю «Песняры»; «Не святая я...»: [Вершы] // Беларусь. № 3; З той пары...; Вера Харужая; Ліст з горада; Там, дзе спеюць радугі; Досвіткам на ўскраіне; Кадрыля; Зімародак: [Вершы] // Полымя. № 3.

1977. Пяшчота; Бурштын; Дарослым будзеш...; Сняжок пад таполяю: [Вершы] // Беларусь. № 3; Дожджык Мікіта; Кую-кую ножку; Вочкі; Лады: [Вершы] // Вясёлка. № 12; Добры дзень; «І ўсё ж... Спалілі Фенікса...»; «Зноў апала расою туча на палях...»: [Вершы] // Маладосць. № 3; Салаўі Хатыні; Цуд; Сырашы] // ежачкі; Хачу для цябе маўчаць; Роднае; Неспакой; Ксеня; «Якім цябе занесла ветрам...»; Чысцец; Снег; Бяздомны леў; Белы човен (трыпціх): [Вершы] // Полымя. № 4.

1978. Заманіха: [Верш] // Адданасць. Мн.; З той пары...: [Балада] // Беларуская балада. Мн.; Скажыце ўсім: [Верш] // Дзень паэзіі — 78. Мн.; Партызанская апасіяната: [Верш] // Беларусь. № 7; Зямля мая; Босая цішыня Буснежжа; Ліставей: [Вершы] // Маладосць. № 9; Мая Гранада; Пара суніц; Даверлівасць; Сустрэча; Душа; Родны склон; «Да зернетка хачу...»; Сны; Самбэк; Дварок; Ты; Уваскрэсенне Федэрыка Гарсія Лоркі; Чаравічкі каралеўны; Апошні певень; Пятая пара года: [Вершы] // Полымя. № 8; Душа; Сустрэча; Пятая пара года: [Вершы] // Голас Радзімы. 5 кастр.; Караблі рэвалюцыі; Сонца; Хустка; Сняжок; Босая цішыня; «Разыдземся не караблямі...»; «У бок твой не зірну...»: [Вершы] // ЛіМ. 3 сак.; Як набыў я сабе дачу...: [Верш] // Там жа. 10 ліст.; Ліставей: [Верш] // Ніва. 15 кастр.

1979. Гняздоўе сіняй птушкі: [Рэц. на кн.: Астрэй-

ка А. Ураджай цяпла. Мн., 1978] // Полымя. № 8; Жаночыя правы: [Гумарэска] // ЛіМ. 7 вер.

1980. Быццам страла, быстрая ластаўка: Паэма // Полымя. № 1; Цяга зямлі: [Рэц. на кн.: Арочка М. Колас на ржышчы. Мн., 1980] // Там жа. № 12; Ёсць Буснежжа і ў мяне [Вершы]: Калыханка; Каб матулька... // Работніца і сялянка. № 10; Як плачуць коні: Апавяданне // Звязда. 10 лют.; Шалік; Страказа; Сыражуйкі; Каза: [Вершы] // Ніва. 5 кастр.; Черный хлеб и белый свет: [Рэц. на кн.: Коўтун В. На ўзлёце дня. Мн., 1977] // Сел. газ. 13 авг.

1981. Дожджык Мікіта: [Верш] // Вясёлка. Мн.; Хоцькі-няхоцькі: [Верш] // Вожык. № 21; Скарга таўстуна: [Верш] // Там жа. № 22; Правда судеб человеческих: [Рэц. на кн.: Ипатова О. Ветер над кручей. М., 1980] // Неман. № 8; Курган пры дарозе; Рэха; Чаканне; Калі ажыўляю ружы; Вязьмо; Прыватны дыялог; Чысты чацвер: [Вершы] // Полымя. № 10; Купальскія вяночкі; Каравай: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 3; Першакурсніцы: [Верш] // Там жа. № 12; Ёсць у нас вышыня; Даруй; Галубіная рэспубліка; Сонцавір; Залаты пералесак: [Вершы] // ЛіМ. 11 вер.; Лісіца-мудрыца; Тры яечкі; Вось якія пірагі; Кот Піліп: Небыліцы // Ніва. 22 сак.; Маміна дачушка; Лады; Вочкі; Вушкі: [Вершы] // Там жа. 12 ліп.; Ножкі; Пестунок: [Вершы] // Там жа. 9 жн.

1982. Сцяжынамі дружбы. Райскі кут; Над горадам; Узнясенне Вялікай Мядзведзіцы; Мае Каралевы; Нініна малітва: [Вершы] // Дзень паэзіі — 82. Мн.; Радзіма: [Верш] // На сцягу і ў сэрцы. Мн.; Айкумена, чуеш? // Беларусь. № 12; Хадора: [Верш] // Вожык. № 4; Піша маці; Лён; Ганчар; Бабіна лета; Пошта лістапада; Прыпынак; «Вачавід Галактыкі — бясконцасць...»: [Вершы] // Маладосць. № 1.

1983. Дзіна-Смяюшка і козлік-брыкушка: [Казка] // Вяснянка. Мн.; Бая пра зямельку: [Верш] // Дзень паэзіі — 83. Мн.; Караблі рэвалюцыі: [Верш] // Заўсёды з Леніным. Мн.; Ёсць у нас вышыня: [Верш] // Сучаснік. Мн.; Балельшчыца: Гумарэска // Вожык. № 4; Неба хмаркамі цвіце: [Верш] // Вясёлка. № 8; Вадзянік: [Верш] // Работніца і сялянка. № 3; Няміга; Дзьмухавей; «Заляцела ў мой горад...»; Як вучылі дзеўку розуму; Купалінка; Рамансэра пра тылiскіх пеўняў: [Вершы] // ЛіМ. 15 крас.; Дзень вызвалення; Спаленыя вёскі; Сказ пра дзеда Голуба; Параўнанні; Размова з ракой маленства; Жураўлі Садака; Даравання прашу; Гарачая лінія сувязі: [Вершы] // Там жа. 23 снеж.

1984. Бабіна лета: [Верш] // За цябе, радзіма! Мн.

1985. «Зямля мая...»: [Верш] // Воляй азорыцца свет. Мн.; Балада кахання; Сустрэча: [Вершы] // Партызаны, партызаны... Мн.; Вішанькі, Антонаўкі, Арэхаўкі...; Салаўі Хатыні; Бабіна лета: [Вершы] // Маг. праўда. 29 жн.; Хачу для цябе маўчаць: [Верш] // Там жа. 24 вер.

1.4.

1981. Марцінкявічус Ю. «Адшапацелі, адгулі лясы...»; «Калёры сну жыцця...»; Ратай; Ідуць камяні; «Як пчала у вулеі...»; Слова чорная кветка; «Дачакаюся цябе з дзянніцы...»; Вось я — ты!: [Вершы] / З літ. // Марцінкявічус Ю. Трава і камень. Мн.; Каландадзе Г. «Вецер, мой церам на строму ўзнясі...»: [Верш] / З груз. // ЛіМ. 20 лют.

1982. Каландадзе Г. «Вецер, мой церам на строму ўзнясі...»: [Верш] / З груз. // Братэрства. Мн.; Шавялёва К. «Да сустрэчы!»: [Верш] / З рус. // Шавялёва К. Зямная веліч. Мн.; Ніжнік І. Беларусі / З рус.; Мелналксніс А. «Немагчыма прыдумаць, не...» / З лат.; Каландадзе Г. «Спявае дрозд да самазабыцця...» / З груз.: [Вершы] // Чырв. змена. 20 сак.

1983. Берулава Х. Тбіліскія серэнады: [Верш] / З груз. // Берулава Х. Лісты надзеі. Мн.

1984. Олесь А. Вяснянка; Ялінка: [Вершы] / З укр. // Ад круч дняпроўскіх. Мн.; Вальсюнене В. Айчына матулі; Просьба птахі; Гіркапшайтэ Р. Крынічка; Летняя калыханка; Казка дажджу; Конік: [Вершы] / З літ. // Бурштынавыя пацеркі. Мн.; Мелналксніс А. «Расці жывому цесту...»; Пустазелле; «Гарэніць хлеб...»; «Не ўсё падзелена пароўну...»; «Немагчыма прыдумаць, не...»; «Клеткі нервовыя гінуць штодня...»; Дзіўная птушка; «Лістота часу...»; «Я ў лес хачу...»: [Вершы] / З лат. // Латышская савецкая паэзія. Мн.; Межэлайціс Э. Сэрца; Каханне: [Вершы] / З літ. // Межэлайціс Э. Чалавек. Мн.

1985. Валееў Р. Язычнік; Апасіяната; Час; «Колькі вершаў нараджаецца штохвіліны!..»; Ігэнэй Я. Матулін наказ; Яблык; «Зямля — шар...»; «Паводка вырвала дрэва...»; «Слязіна, што ўпала ў душу...»: [Вершы] / З тат. // Братэрства. Мн.; Нэта А. Суботні дзень у Мусеках; Жорсткасць; Полымя і рытмы: [Вершы] / З партуг. // Далягляды. Мн.

1.5.

На грузінскую мову. Грузінская сястра: [Верш] / Пер. А.. Асанідзе // Мнатобі. 1982. № 9.

На рускую мову. Я соловья искала: Стихи. Поэма / Пер. С. Евсеева. М., 1987.

Присяга; Молодые ветры; Приданое: [Вершы] / Пер. Ю. Сапожков // Сов. Бел. 1976. 11 февр.; Небо ясное, ясное...: [Верш] / Пер. И. Василевский // Извечной песни голоса. Мн., 1980; «Доброта...»; Письмо из города; Кадриль; Сыроежки: [Вершы] / Пер. С. Евсеева // Неман. 1980. № 10; С той поры: [Верш] / Пер. Т. Александров // Новый мир. 1981. № 3; Есть у нас вышина / Пер. П. Жур; Родине; «Трепетного света излученья...»; Неизвестный солдат / Пер. Б. Кежун: [Вершы] // Беларусь моя. Л., 1983; Гончар; Почта листопада: [Вершы] / Пер. С. Пайна // Неман. 1983. № 3; Приданое: [Верш] / Пер. Ю. Сапожков // Новый мир. 1984. № 8; Береза: [Верш] / Пер. В. Широков // Сов. Бел. 1984. 29 нояб.; Моя дубрава. На площади; Родина; Заманиха; Материнский платок; Рай; Встреча; Крыло; Бабье лето: [Вершы] / Пер. Л. Катранжи, С. Евсеева, Ф. Ефимова, С. Пайна // Неман. 1985. № 3.

На татарскую мову. Изге телэк; Шуннан бирле / Я. Игэнэй тэрж. // Соц. Татарстан. 1982. 4 июль.

На ўкраінскую мову. Жіночі права: Гумореска / Пер. П. Баратинський // Рад. Житомирщина. 1983. 22 жовт.

1.6.

Вокны ў сад: З рус., укр., балг., пол., славац., чэш. паэзіі / Пер. Хв. Жычка. Мн., 1987 / Рэд.

2.3.

На беларускай мове. Арочка М. Пламенне і дым: Нататкі пра паэмы маладых // Полымя. 1980. № 9; Вішнеўскі І. Галоўны кірунак — грамадзянскасць // ЛіМ. 1976. 26 ліст.; Коўтун В. Пара сунічная — жыць // Там жа. 1979. 9 сак.; Кучар А. Азбука морзе паэзіі // Полымя. 1977. № 3; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; «Полымя» адзначыла лепшых // ЛіМ. 1976. 24 снеж.; Хведаровіч М. З верай у чалавека // Беларусь. 1972. № 6.

2.4.

На беларускай мове. Іверс А. Дабрадзея: [Верш] // Іверс А. Жыву ў бацькоўскім краі. Мн., 1982.

У. М. Ларчанка.

ТУМАШ ГЕНАДЗЬ

Тумаш Генадзь (сапр. Тумас Яўген Змітравіч; інш. псеўд. Генадзь Тумас; н. 28.7.1940, в. Кукшавічы Дзяржынскага р-на Мінскай вобл.), паэт, празаік, перакладчык, літаратуразнавец. Член СП Беларусі з 1991.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Пасля заканчэння Станькаўскай СШ (1957) працаваў у калгасе (1957—59). У 1959 паступіў на аддзяленне беларускай мовы і літаратуры філалагічнага факультэта БДУ, які скончыў у 1964. Працаваў выкладчыкам рускай і беларускай мовы і літаратуры ў Татаршчынскай СШ Дзяржынскага р-на (1964—66), малодшым навуковым супрацоўнікам Інстытута мовазнаўства імя Я. Коласа АН БССР (1966—70), рэдактарам на Беларускім тэлебачанні (1970—73), малодшым навуковым супрацоўнікам (1974—76), загадчыкам сектара Літаратурнага музея Я. Коласа (1976—87). З 1987 намеснік дырэктара Бюро прапаганды мастацкай літаратуры СП Беларусі. Сябра Рэспубліканскай Рады Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны, актыўна ўдзельнічае ў выданні яго друкаванага органа, бюлетэня «Наша слова».

Вершы Г. Тумаш пачаў пісаць у студэнцкія гады. Першая нізка вершаў надрукавана ў 1963 ў часопісе «Маладосць». Першая кніга вершаў «Лінкос» выйшла ў 1970. Лірычны герой яго твораў — наш сучаснік, дзейсны і разважлівы, сцвярджае дабро дзеля прыгажосці на зямлі. Прыкметная цяга аўтара да гісторыі сваёй зямлі, сваёй культуры. Звяртаецца ён і да нацыянальнай праблематыкі. Лепшыя вершы — своеасаблівыя ліра-маналагічныя паэмы, поўныя роздумнай усхваляванасці, філасафічнасці («Белае поле Скарыны», «Пагонічы» і інш.). Выдаў кнігу «Родны бераг песняра: Да 100-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Я. Коласа». Кніга пабудавана на багатым фактычным, архіўным матэрыяле, успамінах землякоў песняра. Піша літаратуразнаўчыя артыкулы. Друкуецца ў часопісах «Полымя», «Маладосць», газетах «Голас Радзімы», «ЛіМ», «Мінская праўда», «Чырвоная змена», зборніках «Універсітэт паэтычны», «Дзень паэзіі». Займаецца перакладамі. Уваходзіў у Аргкамітэт народнага фронту.

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Лінкос. Мн., 1970. (Першая кніга паэта). Рэц.: Хведаровіч М. «Лінкос» — слова касмічнае // ЛіМ. 1971. 22 кастр.; Яфімаў Ф. Гук і сэнс слова // Беларусь. 1970. № 10.

Родны бераг песняра: Да 100-годдзя з дня нараджэння нар. паэта Беларусі Я. Коласа. Мн., 1982. Рэц.: Каханоўскі Г. Музейная адэкватнасць // Мастацтва Бел. 1984. № 11.

1.3.

1963. «Радасцю поўняцца грудзі...»; Мне дваццаць два; Стрэлы; Спатканне; Салдацкія пацалункі; Японскае дзіця; Ліст; Бомбасховішча; Роднай маці; Дуб: [Вершы] // Маладосць. № 4.

1965. «...Пампея, Прыена, Пальміра...»: [Верш] // Полымя. № 6.

1966. Па-дэ-дэ; Натуршчыца; «Любіла выйсці басанож адкрыць мне сенцы...»; «Абмывала сябе рукамі сваімі...»: [Вершы] // Маладосць. № 1; «Я мёртвую заўсёды ненавідзеў цішу...»; «Была ўцехай для мяне звычайнасць...»; «Агонь душы, агонь пачуццяў маста-ка...»; «Нібыта рукі чалавечыя...»; «Я стаяў, я ўздыхаў на марозе цяжка...»; «Смяялася з маіх халодных рук...»; «Асмужанае лісце падхапіў віхор...»; «Дзядоў размовы доўгія люблю...»; «Кагосьці зноў хавалі сёння...»: [Вершы] // Полымя. № 12.

1967. «Знаходзілі ў зямлі маёй манеты халіфата...»; «Даводзілася вам, канечне, бачыць...»; «Гуляў я з табою ў тэніс настольны...»: [Вершы] // Маладосць. № 5; Трывога: [Верш] // Чырв. змена. 21 снеж.

1968. Трывога: [Верш] // Полымя. № 1; Лінкос: [Верш] // Там жа. № 10.

1969. Знаходзілі ў зямлі маёй...: [Верш] // Беларускі каляндар на 1970 год. Беласток.

1971. Лінкос: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.; «Страляе родная зямля...»; «Партызанскія зямлянкі...»; Кніга; Даўно лістота...: [Вершы] // ЛіМ. 14 мая.

1981. «Пры шляху шырокім, дзе стаіць камора...»: (Да 100-годдзя з дня нараджэння Я. Коласа) // Голас Радзімы. 21 мая; Пад шатамі часу: (Новыя старонкі з біягр. Я. Коласа) // Там жа. 30 ліп.; Ласток, або

Сухошчына // Там жа. 1 кастр. Альбуць // Там жа. 3 снеж.

1982. У Цёмных Лядах // Голас Радзімы. 28 студз.; Мікалаеўшчына // Там жа. 1 крас.; Смольня // Там жа. 17 чэрв.; Стаўбцоўшчына. // Там жа. 5 жн.

1983. «У словах матчынае мовы...»: [Верш] // Мін. праўда. 21 мая.

1985. Мінская кватэра Якуба Коласа (май 1921 — лістапад 1927) // Тэзісы дакладаў і паведамленняў навуковай канферэнцыі з нагоды дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. Мн.; Каласавіны // Чырв. змена. 3 снеж.

1.4.

1972. Бойка У. Час і Парнас; Трагічная споведзь; Патэнцыяльны геній: [Вершы] / З укр. // ЛіМ. 29 снеж.

1981. Каратынскі В. Сірота: [Верш] / З пол. // Голас Радзімы. 16 ліп.; Яго ж. Маёй свіце: [Верш] / З пол. // ЛіМ. 14 жн.

1982. Мэй У. Крэда; Чалавек чалавеку: Чатырохрадкоўі: [Вершы] / З англ. // Мэй У. Позняе жніво. Мн.

1.5.

На украінскую мову. Па-де-де: [Верш] / Пер. О. Доріченко // Дніпро. 1966. № 6.

1.6.

Тэзісы дакладаў і паведамленняў навуковай канферэнцыі з нагоды дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. Мн., 1985 / Рэд.

Каласавіны. Мн., 1986 / Рэд., скл. з М. Далідовіч.

В. М. Грышкевіч.

ТУМІЛОВІЧ ЯНКА

Туміловіч Янка [Іван Людвігавіч; 6(19).9. 1905, в. Сяліба (паводле іншых звестак в. Жалін) Ігуменскага пав. Мінскай губ., цяпер Бярэзінскі р-н Мінскай вобл.— 21.1.1938], паэт.

Біяграфічныя звесткі пра Я. Туміловіча скупыя. Вядома толькі, што паходзіў ён з сялянскай сям'і. Скончыў БДУ (1927). Жыў у Мінску. Працаваў выкладчыкам гісторыі, у рэдакцыях рэспубліканскіх часопісаў. Быў членам літаратурнай арганізацыі «Маладняк». У 1927 выступіў як адзін з заснавальнікаў «Пралетарска-сялянскай беларускай літаратурнай суполкі» («Пробліск»). У 30-я гады працаваў выкладчыкам Вышэйшай палітасветшколы. Стаў ахвярай сталінскіх рэпрэсій. 20.6.1937 Я. Туміловіч быў засуджаны да сямі гадоў пазбаўлення волі. Расстраляны 21.1.1938. Рэабілітаваны ў 1940.

Выступаць з вершамі ў рэспубліканскім друку Я. Туміловіч пачаў у 1925. У 1926 разам з Я. Бобрыкам і А. Звонакам выдаў паэтычны зборнік «Пунсовае ранне». Актыўна выступаў у друку з вершамі да 1929. Затым сляды творчай дзейнасці перапыняюцца, відаць, у сувязі з рэпрэсіямі 1930. У пераважнай большасці вершы Я. Туміловіча — гэта ўзоры пралеткультаўскага рамантызму 20-х гадоў з яго апяваннем «новага лёсу», прынесенага Кастрычніцкай рэвалюцыяй, і тых формаў, у якіх яна сцвярджала сябе ў краіне. Ёсць у Я. Туміловіча творы з фальклорна-рамантычнай афарбоўкай (вершаваная легенда «Зарэка»), цёплыя шчырыя лірычныя вершы. Пралетарскаму правадыру прысвяціў паэму «Ульянаў-Ленін». *І. Э. Багдановіч.*

Бібліяграфія

1.2.

Пунсовае ранне: Вершы. Мн., 1926 / Сааўт.: Я. Бобрык, А. Звонак. Рэц.: Сяргейчык П. // Арш. малад. 1926. № 2; Шчасны Я. Рукі на сонца прасцёр // Маладняк. 1926. № 3.

1.3.

1925. Начлег: [Верш] // Маладняк. № 8; Завод: [Верш] // Чырв. сцяг. № 3—4; Ліпнёвае; Пастух; «Захістаўся зялёны хвойнік...»: [Вершы] // Там жа. № 5—6; Там...: [Верш] // Там жа. № 7; На палетку: [Верш] // Сав. Бел. 15 ліст.; Пад напевы: [Верш] // Там жа. 6 снеж.

1926. Я пакінуў: [Верш] // Маладняк. № 1; «Не наганяе суму...»: [Верш] // Там жа. № 2; Ці ж ня бы?: [Верш] // Там жа. № 3; Сястры; Мая каліна: [Вершы] // Там жа. № 4; Прысвячаю К.: [Верш] // Там жа. № 5; «Моўчкі мінаюць гадзіны...»: [Верш] // Там жа. № 9; З цыклу «Жнейка»: [Вершы] // Звязда. 30 студз.; С. Ясеніну: [Верш] // Сав. Бел. 28 лют.; Вераснёвы вечар: [Верш] // Там жа. 26 вер.

1927. «Скрыжалі светлыя ў далях...»: [Верш] // Маладняк. № 2; Ноч засвяціла: [Верш] // Звязда. 7 ліст.; Змрокі сінія: [Верш] // Чырв. змена. 29 мая.

1928. Ноч засвяціла: [Верш] // Дэкламатар. Мн.; Сябрам: [Верш] // Маладняк. № 4; Зарэка: Вершаваная легенда // Там жа. № 6; «На скалы валяцца глухія штормы хваль...»: [Верш] // Там жа. № 9.

1929. Ульянаў — Ленін: [Урывак з паэмы] // Звязда. 20 студз.; Спатканне: [Верш] // Чырв. змена. 27 студз.

1930. З паэмы «Ульянаў — Ленін» // Камунар Магілёўшчыны. 21 студз.

1960. Начлег; Ноч засвяціла: [Вершы] // Полымя. № 6.

1961. Начлег: [Верш] // Анталогія беларускай паэзіі: У 3 т. Мн. Т. 2; ЛіМ. 26 снеж.

1971. «Захістаўся зялёны хвойнік...»: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.

2.3.

На беларускай мове. З в о н а к А. Сціплая песня // Полымя. 1960. № 6; [У с т у п н а я н а т а т к а] // Анталогія беларускай паэзіі: У 3 т. Мн. Т. 2. С. 223.

У. М. Ларчанка.

ТУРБІНА ЛЮБОЎ

Турбіна Любоў Мікалаеўна (н. 17.7. 1942, г. Ашхабад), паэтэса, літаратуразнавец, перакладчык. Кандыдат біялагічных навук (1971). Член СП Беларусі з 1990. Піша на рускай і беларускай мовах.

Нарадзілася ў сям'і вучоных. Бацька, Мікалай Васілевіч Турбін, вядомы беларускі вучоны ў галіне генетыкі і селекцыі раслін, акадэмік АН Беларусі. Маці, Таццяна Уладзіміраўна Залеская, гідрагеолаг, чалавек здольны ў галіне літаратуры, сама займалася з дзецьмі музыкай і маляваннем. У 1959 Л. Турбіна скончыла сярэднюю школу № 2 г. Мінска. Вучылася на фізічным факультэце БДУ (1959—64). Пасля яго заканчэння працавала малодшым навуковым супрацоўнікам (1965—66, 1970—77), старшым інжынерам (1969—70), у 1978—84 старшым навуковым супрацоўнікам Інстытута генетыкі і цытalогіі АН БССР. У 1969 скончыла аспірантуру пры гэтым інстытуце. У 1971 абараніла кандыдацкую дысертацыю па тэме «Вызначэнне лінейных страт энергіі нейтронаў і даследаванне іх сувязі з генетычнай эфектыўнасцю». Праца Л. Турбіной адзначана дыпломам лаўрэата навукова-тэхнічнай творчасці моладзі на ВДНГ СССР (1972). Працуючы ў Інстытуце генетыкі і цытalогіі, чытала лекцыі па тэме «Руская паэзія XX стагоддзя». У 1980 завочна скончыла аддзяленне паэзіі Літаратурнага інстытута імя А. М. Горкага і вырашыла заняцца літаратурай. З кастрычніка 1984 старшы навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН Беларусі.

Першая публікацыя Л. Турбіной па біялогіі з'явілася ў 1969, першыя вершы — у 1974 у газе-

це «Знамя юности». Яе вершы друкаваліся ў калектыўных зборніках «Дзень паэзіі», «Пад рубінавымі зоркамі», «Натхненне», «Пакаянне», саюзнай і рэспубліканскай перыёдыцы. Аўтар зборнікаў паэзіі «Вуліца маленства», «Горад кахання» і «Наша надзея жыва, калі плачам...». Піша пра ўзаемаадносіны паміж людзьмі, паміж чалавекам і прыродай. Паэтэсу непакоіць захаванне памяці пра вайну, лёс свайго пакалення. Нямала вершаў прысвечана каханню. Яе паэзіі ўласцівы шчырасць, унутраны драматызм, эмацыянальнасць, спавядальнасць. Як літаратуразнавец займаецца праблемамі параўнальнага літаратуразнаўства, беларуска-цюркскімі сувязямі, выкарыстоўвае метады дакладных навук для распрацоўкі навуковай сістэматызацыі і класіфікацыі. Аўтар навуковых прац «Праблемы тэорыі класіфікацыі» (у сааўт. з Э. Сарокай), «Творы Якуба Коласа і іх даследаванне ў азербайджанскай літаратуры», «Беларуска-азербайджанскія сувязі савецкага перыяду» (Весці АН БССР. Сер. грамад. н. 1989. № 2). Перакладае з азербайджанскай, беларускай, туркменскай, французскай на рускую мову. Вершы Л. Турбіной перакладаліся на туркменскую, хіндзі мовы. Асобныя яе вершы пакладзены на музыку кампазітарамі Д. Еўтуховічам і У. Грушэўскім.

Жыве ў Мінску.

Г. М. Урупіна.

Бібліяграфія

1.2.

Определение линейных потерь энергии и исследование их связи с генетической эффективностью нейтронов: Автореф. дис. ... канд. биолог. н. Мн., 1971.

Улица детства: Стихи. Мн., 1981. (Первая книга поэта). Рэц.: Липневич В. // Неман. 1981. № 11; Ягож. Возвращение на улицу детства // Знамя юности. 1981. 20 мая; Цыпіс Н. Жывы голас паэзіі // Чырв. змена. 1981. 10 чэрв.

Город любви: Стихи. Мн., 1988.

Наша надежда жива, если плачем...: [Вершы]. Мн., 1991.

1.3.

1969. Биологическая эффективность упругих ядерных соударений. Вопросы радиобиологии. Мн. / Сааўт. Н. Троіцкі і Е. Марозаў. //

1970. Инактивирующее и мутагенное действие медленных протонов на фаг I // Радиобиология. Мн. Т. 10. Вып. 3 / Сааўт. Н. Троіцкі, Е. Марозаў; Усиление генетической эффективности нейтронов облучением инфракрасным светом // Доклады АН БССР. № 1; Модифицирующее действие инфракрасного света на процесс рекомбинации у E. coli // Известия АН БССР. Сер. биолог. № 8.

1973. Определение ЛПЭ нейтронов в биологической ткани // Тезисы IV научной конференции молодых ученых по современным проблемам биологии. Мн. / Сааўт. Г. Дрозд; Определение средних пробегов протонов, образующихся при изучении генетических эффектов, вызываемых спектрами нейтронов со средними энергиями 0,3 и 1 МГЭВ // Теоретические и экспериментальные исследования по математической генетике. Мн. / Сааўт. Г. Дрозд.

1974. Ленинградская весна; Ритмы встречи: [Вершы] // Знамя юности. 29 нояб.

1975. Настроение; «Умолкли песни в нашем доме...»; Конец фильма; Бегущая по волнам: [Вершы] // Рабочая смена. № 7; «Сентябрь. Свежесть рани. Первый курс...»; Вариации на тему шахмат: [Вершы] // Знамя юности. 26 авг.

1976. Небо было смело-голубое; «Вечерний дождь...»: [Вершы] // Подъем. № 4; «В крестиком отмеченную среду...»: [Вершы] // Знамя юности. 29 янв.; Зеркало; Зеленая лодка; Старая фотография; Рябина; Конец сессии: [Вершы] // Там жа. 3 авг.

1977. «Доброта или мягкотелость?..»: [Верш] // Дзень паэзіі — 77. Мн.; «В полдень июньский легко и прохладно...»; Я из огненной деревни: [Верш] // Неман. № 9; Брату: [Верш] // Знамя юности. 22 июля.

1978. «Мимо пролетают — тени не спугнут...»; Юность; «Электричка, станция, болото...»; «День весенний сырой и туманный...»: [Вершы] // Рабочая смена. № 11.

1979. Был ветер сырым и упругим: [Верш] // Вдохновенье. М.; Прозрачное небо, безлюдный перрон; «Как ладони его бархатисты...»; У окна: [Вершы] // Под рубиновыми звездами. М.; Восход; Праздник снега; «Мимо пролетают — тени не спугнут...»; «Как ладони его бархатисты...»: [Вершы] // Знамя юности. 11 янв.; Весы; Пигмалион; Тарасова гора: [Вершы] // Чырв. змена. 5 снеж.

1981. «Опять — один перед глазами...»; «К вечеру вспомнят поверья...»: [Вершы] // Чырв. змена. 24 мая.

1982. Не тревожьте слова понапрасну...; За стеклом в узорах...; «Ночь полнолунья...»: [Вершы] // Неман. № 5; Дом искусств: [Вершы] // Чырв. змена. 16 студз.

1983. Чистая тропа: [Вершы] // Рабочая смена. № 7.

1984. Площадь: [Верш] // Дзень паэзіі — 84. Мн.; Не тревожьте слова понапрасну; Пряжа; Люблю — слово вылетит вместе с дыханьем: [Вершы] // Юность. № 12; Маме; Перед рассветом; «Все проницаемей мембрана...»; «С утра, чтоб краски посвежели...»: [Вершы] // Знамя юности. 22 июля.

1985. Творы Якуба Коласа і іх даследаванне ў азербайджанскай літаратуры // Тезісы дакладаў і паведамленняў навуковай канферэнцыі з нагоды дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. Мн.; Праблемы тэорыі класіфікацыі // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 3 / Сааўт. Э. Сарока.

1.4.

1981. Богданович М. «Стужа, мрак... И опять я хвораю...»; «Набегает она...»; «Я хотел бы встретиться с Вами на улице...»; Эмигрантская песня: [Вершы] / С бел. // Рабочая смена. № 12; Бодлер Г. Вечерняя гармония: [Вершы] / С фр. // Знамя юности. 1 дек.

1982. Огнецвет Э. «А я не верю, что проходит лето...»: [Верш] / С бел. // Неман. № 3.

1983. Бородулин Р. Гранитная чешма; «И ветер сентября...»; Крипта; По дороге в болгарскую осень: [Вершы] / С бел. // Знамя юности. 9 сент.

1.5.

На туркменскую мову. Сейги шэхери; Галам...; Бес инди, йевселлигим, чекинженлик гутарсын!..; Март: [Вершы] / Терж. Б. Жутдиев // Эдебият ве сунгат. 1982. 24 дек.

2.3.

На туркменскай мове. Жутдиев Б. Любовь Турбина 1942-нжи йылда Ашгабатда энеден догуляр... // Эдебият ве сунгат. 1982. 24 дек. *М. П. Барташэвіч.*

ТЫЧКА ГАЛІНА

Тычка Галіна Казіміраўна (н. 11.11.1955, в. Сташулі Міёрскага р-на Віцебскай вобл.), крытык, літаратуразнавец. Кандыдат філалагічных навук (1987). Член СП Беларусі з 1993.

Нарадзілася ў сялянскай сям'і. З 1963 вучылася ў Мізарэцкай пачатковай школе, потым перайшла ў сярэднюю — у вёсцы Павяцце. Скончыла яе ў 1973. У тым жа годзе стала студэнткай філалагічнага факультэта БДУ. У 1978—79 працавала настаўніцай на Шклоўшчыне. У 1979 залічана перакладчыцай польскай мовы ў Бюро міжнароднага турызму моладзі «Спутнік». З 1983 займалася завочна ў аспірантуры БДУ. У 1987 стала супрацоўніцай аддзела крытыкі штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва». З 1993 працуе рэдактарам у часопісе «Полымя».

Першыя крытычныя артыкулы Г. Тычкі апублікаваны ў рэспубліканскім друку ў 1984. Асноўная іх тэматыка — сучасная беларуская проза, яе маральна-этычныя пошукі. Часта выступае з рэцэнзіямі на новыя кнігі, крытычнымі аглядамі.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Морально-этические поиски молодой беларусской прозы (70-80-е годы): Автореф. дисс. ... канд. филол. н. Мн., 1987.

1.3.

1975. Жыццё [Верш] // Чырв. змена. 20 ліст.

1982. Маральна-этычныя праблемы ў ранніх апавяданнях Якуба Коласа // Творчая спадчына Янкі Купалы і Якуба Коласа і развіццё славянскіх моў і літаратур: Тэзісы дакл. Мн.

1984. І зноў пра вёску...: [Рэц. на кн.: Вараная ў М. Перад адлігай. Мн., 1984] // ЛіМ. 20 крас.; «Застаецца толькі працяг...» // Там жа. 20 ліп.

1985. О неизбежности выбора: [Рэц. на кн.: Лецка Е. Дорога в два конца. М., 1984] // Неман. № 3; Калі паглядзець наперад // ЛіМ. 28 чэрв.; «Хочацца верыць, спадзявацца...»: [Рэц. на кн.: Маеўская Н. Надзеевіч. Мн., 1983; Маеўская Н. Такая позняя вясна. Мн., 1984] // Там жа. 18 кастр.

М. П. Барташэвіч.

ТЫЧЫНА МІХАСЬ

Тычына Міхась (Міхаіл Аляксандравіч; н. 10.2. 1943, пас. Ленінскі Алданскага р-на, Якуція), літаратуразнавец, крытык, празаік, паэт. Член СП Беларусі з 1976. Кандыдат філалагічных навук (1971).

Нарадзіўся ў сям'і золаташукальніка. Дзеда, Мітрафана Сцяпанавіча, як кулака разам з сям'ёй вывезлі з Беларусі ў Якуцію. Там і сустрэліся Аляксандр Мітрафанавіч, бацька будучага пісьменніка, і яго маці, Кацярына Сцяпанаўна, якую напаткаў такі ж лёс. У 1947 сям'я пераехала на радзіму бацькі ў в. Завалочыцы Глускага р-на Магілёўскай вобл. Працавалі ў саўгасе. У 1956 М. Тычына скончыў Завалочыцкую сямігодку, працягваў вучыцца ў Камінтэрнаўскай сярэдняй школе (пас. Глуша Бабруйскага р-на). У 1959 паступіў на філалагічны факультэт Брэсцкага педінстытута. Пасля інстытута два месяцы працаваў настаўнікам на Піншчыне. У 1964—65 служыў у Савецкай Арміі. Дэмабілізаваўшыся, каля двух гадоў выкладаў рускую і беларускую мовы ў Хойнаўскай сярэдняй школе Пінскага р-на. У 1967—70 вучыўся ў аспірантуры пры Інстытуце літаратуры імя Я. Купалы АН БССР. Пасля яе заканчэння працаваў там жа малодшым, з 1976 старшым навуковым супрацоўнікам. У 1971 абараніў кандыдацкую дысертацыю на тэму «Мастацкае мысленне К. Чорнага — раманіста як творчы працэс». Узнагароджаны медалём.

Друкавацца М. Тычына пачаў у 1963. У 1964 падборка яго вершаў апублікавана ў часопісе «Маладосць». Пазней у тым жа часопісе надрукаваны аповесці «Дажынкі» і «Аперацыя». Першая разам з апавяданнямі ўвайшла ў асобную кнігу прозы пад такой жа назвай. Другая — дапрацаваная — выйшла асобным выданнем пад назвай «Вяртанне: Аповесць пра К. Чорнага». Аповесці і апавяданні М. Тычыны ў многім аўтабіяграфічныя. У яго прозе прываблівающь не столькі падзеі і факты, колькі багаты духоўны свет герояў, які выяўляецца ў іх думках і пачуццях, паводзінах, учынках, адносінах да навакольнага. Псіхалагізм у абмалёўцы характараў спалучаецца з глыбокім лірызмам, дасціпным гумарам, прыхаванай усмешкай. Асабістае перарастае ў грамадска значнае.

Першы артыкул М. Тычыны «У лабараторыі пісьменніка» надрукаваны ў 1970 у часопісе «Маладосць». Аўтар манаграфій «Кузьма Чорны: Эвалюцыя мастацкага мыслення», «Народ і вайна», зборнікаў крытычных артыкулаў «Змена квадры», «Час прозы». Адзін з аўтараў «Гісторыі беларускай савецкай літаратуры» (на рускай мове), калектыўных прац «Адзінства і ўзаемаўзбагачэнне», «Магчымасці рэалізму». Даследуе праблемы творчай індывідуальнасці і мастацкага мыслення, нацыянальнага характару, традыцый і наватарства. Працы М. Тычыны вызначаюцца шырынёй погляду, эрудыцыяй, прафесійнай падрыхтаванасцю, сталым аналітызмам, логікай мыслення, навуковай абгрунтаванасцю вывадаў і абагульненняў. Лаўрэат прэміі «Литературной газеты» (1990).

Жыве ў Мінску.

Л. М. Гарэлік.

Бібліяграфія

1.2.

Художественное мышление Кузьмы Чорного — романиста как творческий процесс (40-е годы). Автореф. дис. ... канд. филол. н. Мн., 1971.

Кузьма Чорны: Эвалюцыя мастацкага мыслення. Мн., 1973. Рэц.: К л і м у ц ь Я. // Неман. 1974. № 10.

Дажынкі: Аповесць і апавяданні. Мн., 1979. (Першая кніга празаіка). Рэц.: А н і с к о в і ч У. Душы юнацкай спеў // ЛіМ. 1979. 21 снеж.; Б а г д а н а ў Ю. Пошук сябе // Беларусь. 1980. № 12; Ж у к У. Дажынкі ці пачатак сяўбы // Маладосць. 1981. № 5.

Магчымасці рэалізму: Прычыннасць і гістарызм. Мн., 1982 / Сааўт. В. Жураўлёў. Рэц.: Н я х а й М. Даследуючы заканамернасці сацыялістычнага рэалізму // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. 1984. № 2; Р а г у л я А. Калі думка ідзе ў глыбіню // Полымя. 1983. № 12.

Змена квадры: Літ.-крытыч. артыкулы. Мн., 1983. Рэц.: Ш а м я к і н а Т. Этапы развіцця // Полымя. 1984. № 3.

Вяртанне: Аповесць пра Кузьму Чорнага. Мн., 1984.

Народ и война: Нац. характер как объект изображе-

ния: Опыт ист.-типол. анализа бел. воен. прозы. Мн., 1985.

Час прозы: Літ.-крытыч. арт. Мн., 1988.

Карані і крона: Фальклор і нацыянальная спецыфіка літаратуры. Мн., 1991.

1.3.

1963. У родным пасёлку: [Верш] // Заря. 3 апр.

1964. У касцёле; Начныя патрулі; «Ранне босыя ногі раніла...»; «Колькі раз я збягаў па лесвіцы...»; Зіма: [Вершы] // Маладосць. № 4.

1967. «Думаеце, яблыні...»: [Верш] // Чырв. змена. 23 ліст.

1969. Васіль Бацькавіч: Апавяданне // Маладосць. № 5; Што абяцае пачатак дня?: [Рэц. на кн.: Шальманаў І. Дзень пачаўся. Мн., 1969] // ЛіМ. 20 мая.

1970. Творчы працэс як прадмет даследавання: (Да праблемы псіхалогіі і літаратурнай творчасці К. Чорнага) // Весці АН БССР. Серыя грамад. н. № 5; У лабараторыі пісьменніка // Маладосць. № 7; Свет прыроды і свет чалавека: [Рэц. на кн.: Кандрусевіч А. Чарпак Вялікай Мядзведзіцы. Мн., 1969] // ЛіМ. 6 сак.

1971. Пранікнуць у тайнае тайных // ЛіМ. 26 лют.

1972. Человек, характер, время: О масштабах писательского мышления // Неман. № 5; На пороге будущего: [Рэц. на кн.: Чернышевич А. На рубеже веков / Пер. П. Кобзаревский. Мн., 1972] // Там жа. № 8; У калейдаскопе выпадковасцей: [Рэц. на кн.: Мысліевец В. Гарачая сталь. Мн., 1971] // ЛіМ. 31 сак.

1975. «Строгая проза» или лирика? // Дружба народов. № 9; Зеркало таланта: [Рэц. на кн.: Стральцоў М. На ўспамін аб радасці. Мн., 1974] // Там жа. № 12; Далягляды часу // Маладосць. № 3; Дажынкі: Аповесць // Там жа. № 10; Размова пра час: [Рэц. на кн.: На арбіце часу. Мн., 1974] // Полымя. № 10.

1976. Разговор о литературе — разговор о времени // Вопр. лит. № 3; Высокой мерой жизненной правды. Журн. проза 1975 года // Коммунист Бел. № 1; На мяжы імгнення і вечнасці: [Рэц. на кн.: Гігевіч В. Спелыя яблыкі. Мн., 1976] // Маладосць. № 11; О вдохновении, стиле и жанрах: [Рэц. на кн.: Яскевіч А. Грані майстэрства. Мн., 1974] // Неман. № 4; Праўдзіва, мужна, чалавечна: [Рэц. на кн.: Мележ І. Жыццёвыя клопаты. Мн., 1975] // ЛіМ. 7 мая; Дарагая цана прыгожага // Там жа. 15 кастр.; Быць чалавекам: [Рэц. на кн.: Стральцоў М. На ўспамін аб радасці. Мн., 1974] / Сел. газ. 28 апр.; Не только о хлебе насущном: [Рэц. на: Асіпенка А. Канец бабінага лета // Маладосць. 1975. № 7—8] // Там жа. 24 авг.

1977. Асаблівасці раманнай формы Кузьмы Чорнага // Жыццёвая праўда і сучаснае мастацкае мысленне. Мн.; Кузьма Чорный // История белорусской советской литературы. Мн.; Белорусская литература издали и вблизи: [Рэц. на кн.: Адамовіч А. Здалёк і зблізку. Мн., 1976] // Вопр. лит. № 8; Развагі строгая пара: [Рэц. на кн.: Стральцоў М. У полі зроку. Мн., 1976] // Маладосць. № 3; Утверждение новизны: [Рэц. на кн.: Жук А. Снег под солнцем. М., 1976] // Неман. № 3; Мастацкае ўзвышэнне асобы: Проза на старонках часопісаў: Год 1976 // Звязда. 9 лют.; Апраўданне чалавека: [Рэц. на кн.: Чыгрынаў І. Апраўданне крыві. Мн., 1977] // Там жа. 6 жн.; Ад чалавека да людзей // ЛіМ. 7 студз.; Год аповесці // Там жа. 25 лют.; На пульсе сучаснасці: [Рэц. на кн.: Беларускі савецкі нарыс: У 2 т. Мн., 1977] // Там жа. 25 ліст.

1978. Звенья общего процесса // Вопр. лит. № 5; Аперацыя: Аповесць // Маладосць. № 6; О человеке на земле: [Рэц. на кн.: Сипаков Я. Доверчивая земля: Книга деревни. М., 1977] // Неман. № 5; Современная белорусская проза: Герой и время // Там жа. № 12; Свята смеху ў Ніжніх Байдунах: [Рэц. на кн.: Брыль Я. Акраец хлеба. Мн., 1977] // Полымя. № 9; Гартаванне героя: [Рэц. на кн.: Жук А. Зоркі над палігонам. Мн., 1977] // Звязда. 9 жн.; На службе часу // ЛіМ. 17 лют.; Ачышчальная сіла смеху: [Рэц. на кн.: Місько П. Чэрці ў коміне. Мн., 1978] // Там жа. 19 мая; Голас маладой крытыкі: [Рэц. на кн.: Шупенька Г. Цеплыня чалавечнасці. Мн., 1977] // Там жа. 16 чэрв.; Запавет: [Рэц. на кн.: Куляшоў А. Хуткасць. Мн., 1976] // Там жа. 13 кастр.

1979. [Выступленне на сёмай Усесаюзнай нарадзе маладых пісьменнікаў] // Седьмое Всесоюзное совещание молодых писателей. М.; Чтоб река не мелела...: Нравств. поиски молодой бел. прозы // Лит. учеба. № 4; З думкаю пра народ: [Рэц. на кн.: Адамчык В. Чужая бацькаўшчына. Мн., 1978] // Маладосць. № 4; Координаты поиска: Заметки о молодой белорусской прозе // Неман. № 4; Фрагменты і карціна: [Рэц. на кн.: На стрыжні часу. Мн., 1978] // Полымя. № 5; Вялікія клопаты малой прозы // Там жа. № 6; Вачыма часу: [Рэц. на кн.: Лужанін М. З ранку да вечара. Мн., 1978] // Там жа. № 10; Герой і час: Змена квадры // ЛіМ. 12 студз.; У пошуках новага зроку: Агляд // Там жа. 16 лют.; Важкасць слова: [Рэц. на кн.: Танк М. Прайсці праз вернасць. Мн., 1979] // Там жа. 27 ліп.; Дакладнасць — ветлівасць крытыкі: [Рэц. на кн.: Бугаёў Д. Талент і праца. Мн., 1979] // Там жа. 31 жн.; Пункты росту // Там жа. 14 вер.; Адзін з першых // Там жа. 12 кастр.; Заўтрашні дзень жанру // Там жа. 23 ліст.; Свет у слове: [Рэц. на кн.: Янкоўскі Ф. Прыпыніся на часіну. Мн., 1979] // Там жа. 7 снеж.; Нравственные уроки прошлого // ЛГ. 14 марта; Никогда не забудем: [Рэц. на кн.: Казько В. Суд у Слабадзе. Мн., 1978] // Сел. газ. 3 окт.

1980. Канцэпцыя нацыянальнага характару ў сучаснай прозе // Адзінства і ўзаемаўзбагачэнне. Мн.; Точность — вежливость критика // Вопр. лит. № 8; Пульс творческого поиска: Заметки о журн. прозе 1979 г. // Коммунист Бел. № 7; Ён заўсёды наперадзе // Маладосць. № 6; Чтобы должное стало сущим: Кузьма Чорный на русском языке // Неман. № 6; В пределах исследованного: [Рэц. на кн.: Мисько П. Море Геродота. М., 1979] // Там жа. № 9; Углядаючыся ў будучыню // ЛіМ. 4 студз.; Неабходнасць легенды // Там жа. 21 сак.; Што можна ўбачыць у бінокль?: [Рэц. на кн.: Машков В. Как я был вундеркиндом. Мн., 1979] // Там жа. 11 крас.; «Ваенны» драматызм і мірная «драма» // Там жа. 30 мая; Сустрэча: [Урывак з аповесці] // Там жа. 20 чэрв.; У лабірынце чалавечага жыцця: [Рэц. на кн.: Дамашэвіч У. У лабірынце вуліц. Мн., 1979] // Там жа. 25 ліп.; Не только о Маше и Саше: Проза быта и бытие прозы // ЛГ. 15 окт.; Школа творчасці // Чырв. змена. 24 чэрв.

1981. Права на пошук // Вобраз — 81. Мн.; Кузьма Чорны // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры. Мн. Ч. 1; Люди на заре: [Рэц. на кн.: Адамчык В. Чужая вотчына. М., 1980] // Лит. обозрение. № 10; Апраўданне чалавека // Маладосць. № 10; Клопаты «дзесятай музы»: [Рэц. на кн.: Рагойша В. Проблемы перевода с близкородственных языков. Мн., 1980] // Полымя. № 5; Магчымасці «рабочай тэмы»: [Рэц. на кн.: Казловіч А. Далёка наперадзе. Мн., 1981] // ЛіМ. 2 кастр.; А что же делать бедному читателю? // ЛГ. 30 сент.

1982. Паглыбленне гістарызму ў сучаснай беларускай прозе // Жураўлёў В., Тычына М. Магчымасці рэалізму. Мн.; На жыццёвых дарогах // Беларусь. № 12; Время — это мы: Виктор Козько — направление поиска // Лит. учеба. № 4; Звено непрерывной цепи... // Неман. № 4; Патрэба літаратуры: [Рэц. на кн.: Распуцін В. Жыві і помні. Мн., 1982] // Полымя. № 12; Добру и злу внимая равнодушно: Современный герой: позиция автора и логика жизни // ЛГ. 24 марта.

1983. Подых эпасу // Адамчык В. Выбр. тв.: У 2 т. Мн. Т. 1; «І тчэцца беларускі верш...»: [Прадмова] // Ралько І. Святло зары вячэрняй. Мн.; Вялікі маленькі чалавек // Беларусь. № 5; Труд о проблемах перевода близкородственных языков // Информ. бюл. ЮНЕСКО. Вып. 9; Верность традиции: Заметки о журн. прозе 1982 г. // Коммунист Бел. № 12; Верность дороге // Лит. обозрение. № 7; Свет — наш дом // Полымя. № 9; Выпрабаванне часам: [Рэц. на кн.: Караткевіч У. Нельга забыць. Мн., 1982] // Там жа. № 11; Аўтарытэт крытыкі // Звязда. 29 мая; Как аукнется... // ЛГ. 20 апр.; Летайте самолетом? // Там жа. 19 окт.

1984. [Пасляслоўе] // Мележ І. Зб. тв.: У 10 т. Мн. Т. 9. С. 520—525; Школа чалавечнасці: (Прадмова) // Чорны К. Матчына благаславенне. Мн.; Время — это мы // Молодые о молодых. М.; Пісаць — як жыць: Крытыка // Беларусь. № 3; Праблема «народ і вайна» ў творах літаратуры // Нар. асвета. № 7; Притяжение реально-

сти: О конфликте в прозе молодых // Неман. № 8; Асцярожна: гняздо жаўранка!: [Рэц. на кн.: Сіпакоў Я. Спадзяванне на радасць. Мн., 1983] // Полымя. № 4; Працяг — будзе: [Рэц. на кн.: Чыгрынаў І. Свае і чужынцы. Мн., 1984] // Там жа. № 8; На парозе будучыні: [Рэц. на кн.: Адамчык В. Год нулявы. Мн., 1983] // Там жа. № 12; Мужны талент // Звязда. 19 чэрв.

1985. Там, дзе канчаецца дакумент...: [Нататкі крытыка] // Беларусь. № 3; Вялікая Айчынная вайна і сучасная беларуская літаратура // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 2; Пачатак ёсць. Працяг будзе? // ЛіМ. 16 жн.; Решающий выбор: По страницам трилогии И. Чигринова «Плач перепелки», «Оправдание крови», «Свои и чужие» // ЛГ. 12 июня.

1.4.

Адамовіч А. Апакаліпсіс на графіку / З рус. Мн., 1992.

1981. Брыль Я. А думал я...: (Апавяданне з цыкла ўспамінаў) / С бел. // Неман. № 4.

1.5.

На англійскую мову. The National Memory of Byelorussians // Soviet Literature. 1983. Nr. 3.

На венгерскую мову. A beloruszok irodalmi emlékezete / F. L. Gripolszky // Szovjet Irodalom. 1984. Nr 2.

На іспанскую мову. La memoria del pueblo bielorruso / Trad. C. Sherman // Literatura Soviética. 1983. Nr 3.

На літоўскую мову. Prozos metas // Lit. ir menas. 1977. Birž. 25.

На рускую мову. Дожинки: Рассказы и повести / Пер. В. Щедрина. М., 1981. (Молодые голоса).

На ўкраінскую мову. Щоб ріка не міліла...; Деякі міркування про творчість молодих // Дніпро. 1979. № 1.

1.6.

Чорны К. Зб. тв.: У 8 т. Мн., 1975. Т. 8 / Скл.

Мележ І. Зб. тв.: У 10 т. Мн., 1984. Т. 9. Першая кніга [Рэд.]

Цепочка памяти: [Гутарка з пісьменнікам В. Казько] // Вопр. лит. № 5 / Зап.

2.3.

На беларускай мове. Анісковіч У. Проза і крытыка: На «франтах» зацішша?: Справаздача // ЛіМ. 1979. 16 сак.; Канэ Ю. Плынь. Мн., 1983. С. 263—265; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981.

Г. І. Рэут.

ТЭЙФ МАЙСЕЙ

Тэйф Майсей Саламонавіч (4.9.1904, Мінск — 23.12.1966, Масква, пахаваны на Вастракоўскіх могілках), паэт, празаік. Член СП Беларусі з 1934. Пісаў на яўрэйскай і беларускай мовах.

Паходзіў з сям'і рабочага. Скончыў вячэрнюю школу ў Мінску. У 1923 паступіў у БДУ. З 1924 працаваў на шпалернай фабрыцы, наведваў па вечарах заняткі ва універсітэце. У 1928 паступіў на аддзяленне яўрэйскай мовы і літаратуры Другога Маскоўскага дзяржаўнага універсітэта. Падрабляў начной карэктарскай працай. Закончыўшы вучобу (1933), вярнуўся ў Мінск. Займаўся літаратурнай працай. Шмат пісаў, рыхтаваў да выдання свае кнігі, перакладаў на яўрэйскую мову вершы рускіх і беларускіх паэтаў, драматычныя творы, якія ставіліся на сцэне яўрэйскага тэатра ў Мінску. У 1937 незаконна асуджаны, некалькі гадоў правёў у зняволенні, перад вайной вызвалены. У 1941 мабілізаваны ў Чырвоную Армію. У гады Вялікай Айчыннай вайны быў старшым сяржантам артылерыйскай часці. Узнагароджаны медалямі. Пасля дэмабілізацыі (1945) жыў у Маскве, займаўся літаратурнай дзейнасцю. У 1951 паўторна рэпрэсіраваны і да 1956 знаходзіўся на спецпасяленні ў Варкуце. Пасля рэабілітацыі (1956) вярнуўся ў Маскву. З 1961 да 1964 рэдактар аддзела паэзіі часопіса «Савеціш Геймланд» («Савецкая Радзіма»).

Першыя вершы М. Тэйфа («1919» і «11 ліпеня 1920») датаваны 1920. Яны прысвечаны асэнсаванню шаснаццацігадовым юнаком гістарычных падзей, што адбыліся тады ў Мінску (адыход польскіх войск, вітанне Чырвонай Арміі, якая ўваходзіла ў горад, усведамленне сябе «камсамольцам мінскай роты»). Гэта было для паэта першае адкрыццё свайго часу, сябе і свайго пакалення ў ім, што ў далейшым паглыбілася ў яго вершах, баладах, паэмах. Своеасаблівасць М. Тэйфа ў тым, што ён тварыў на мяжы эпасу і лірыкі, любіў верш сюжэтны, з каларытным персанажам у цэнтры, але і балады, і творы сюжэтныя ў яго афарбаваны мяккім лірызмам, за якім заўсёды адчуваецца пранікнёны аўтарскі голас. Распрацоўваў у яўрэйскай савецкай паэзіі фабрычную тэму («Ля мартэнаўскіх печаў», цыкл «Фабрычная лірыка»), якая напоўнена шчы-

рымі пачуццямі і эмоцыямі, далёкімі ад пралеткультаўскіх дэкларацый. Вялікае месца ў яго творчасці займае ваенная тэма. У час вайны стварыў пераважна балады («Старшына», «Дзяўчына-пілот», «Унук музыканта», «Добры сусед», «Балада»). Пасля вайны гэта тэма вяртаецца да яго як балючае ўсведамленне трагедыі яўрэйскага народа, што знішчаўся ў час акупацыі, трагедыі, якая не абмінула і маленькага сына паэта (вершы «Шэсць мільёнаў», «Вакзал», «Ганна Франк», «Завулак Гіткі-Тайбы», «Каля булачнай на вуліцы Горкага»). Крытыкі пісалі пра М. Тэйфа як пра паэта рамантычнага складу. Узнёсласць, сімвалічная напоўненасць вобразаў, рытмічная выразнасць уласцівы лірычным паэмам М. Тэйфа з элементамі аўтабіяграфізму і фантасмагорыі («Мінскі оперны тэатр», «Віяланчэль», «Спяваю цябе, Эстэрл»). Аўтар эпічных паэм, некалькіх раманаў, п'есы, твораў для дзяцей. У 1920—30-я гады выдаваўся пераважна ў Мінску, у 1950—60-я — у Маскве. Перакладаў з беларускай мовы творы Я. Брыля, А. Зарыцкага, А. Звонака, А. Кулакоўскага, Я. Семяжона (пераклады друкаваліся ў 60-я гады ў часопісе «Савеціш Геймланд»). Вершы М. Тэйфа перакладаліся пераважна на рускую мову. Аднак іх каларыт і змест, моцная аўтабіяграфічная плынь шчыльна знітоўваюць яго паэзію з Беларуссю. *І. Э. Багдановіч.*

Бібліяграфія

1.1.

Выбранае: Вершы, балады, паэмы. М., 1965 / Яўр.

1.2.

Смерць таварыша Вуле: Раман у 3 частках. Мн., 1928 / Яўр.

Ля завода: Першая ластаўка: Раман. Мн., 1929 / Яўр.

Рэц.: Дунец Х. «Стопрацэнтная, сучасная, мастацкая» літаратура // Штэрн. 1929. № 11 / Яўр.

Двор у Чабасорску: П'еса ў 4-х дзеях. Мн., 1929 / Яўр.

Гесель з Шлосгесел: Паэма. М., 1932 / Яўр.

Вершы і паэмы. Мн., 1933 / Яўр. Рэц.: Гольдэс А. // Штэрн. 1934. № 3—5 / Яўр.; С-ны. Пад знакам творчага росту // Крытыка-бібл. бюл. 1934. № 1—2.

Парыжская камуна: (Паэма). Мн., 1933 / Яўр.

Пралетарка, сястра мая: Навела ў вершах. Мн., 1935 / Яўр.

Разам: (Зборнік для дзяцей). Мн., 1935 / Яўр.

Вершы. Мн., 1936 / Яўр.

Заштатны. Мн., 1936 / Яўр.

Смерць або перамога: Паэма. Мн., 1936 / Яўр.

Вершы; Балады; Паэмы. М., 1985 / Яўр.

1.3.

1925. З цыкла «Бацька — маці»: [Вершы] // Штэрн. № 1 / Яўр.; Апошняя гадзіна; Песня пра старога ката; Мой наган: (З цыкла «Шыбеніцы»): [Вершы] // Там жа. № 3 / Яўр.

1926. Сяргей Ясенін: [Верш] // Штэрн. № 1 / Яўр.; З цыкла «Шыбеніцы»: Бурлівыя дні; Асуджаныя спяваюць; Заўтра раніцай; Шыбеніцы калышуцца; Пакаленне маё, пакаленне: [Вершы] // Там жа. № 2—3 / Яўр.

1927. Ля мора: [Вершы] // Штэрн. № 2 / Яўр.

1930. Таварышу Ашаровічу: [Верш] // Штэрн. № 9 / Яўр.

1932. Віяланчэль: [Верш] // Штэрн. № 6 / Яўр.; Сцяпан Разін: [Паэма] // Там жа. № 9 / Яўр.; Уводзіны да паэмы: «Прывід блукае па Еўропе»: [Верш] // Там жа. № 10—11 / Яўр.

1933. Маркс: [Верш] // Штэрн. № 3 / Яўр.; Рамантычная ноч: [Вершы] // Там жа. № 5—6 / Яўр.; У зубнога ўрача Шнеерсона: З кнігі «Партыі і людзі»: [Апавяданне] // Там жа. № 12 / Яўр.

1934. Сцяг у чорнай рамцы: [Паэма] // Штэрн. № 1 / Яўр.; Пралетарка, сястра мая...: [Навела ў вершах] // Там жа. № 7—9 / Яўр.; Дата: [Верш] // Там жа. № 12 / Яўр.; «Вальпона»: Яўрэйскі Дзярж. тэатр Беларусі // Звязда. 5 сак.; Знайсці вядучыя пункты: Слова пісьменніка // ЛіМ. 22 крас.

1935. Смерць за рэвалюцыю: [Паэма] // Штэрн. № 5—7 / Яўр.; [Вершы] // Там жа. № 10—11 / Яўр.

1936. Крытыкаваць сумленна: З прамовы на сходзе пісьменнікаў г. Мінска // ЛіМ. 31 сак.

1940. Авансы; «Іоселе» з «Гершэле»: [Апавяданні] // Штэрн. № 2 / Яўр.

1947. Мінск, Пралетарская, дом нумар 18; Балада пра Героя Савецкага Саюза Паліну Гельман; Балада пра прысягу: [Вершы] // Цвёрдым поступам. Мн. / Яўр.

1.4.

Шылер Ф. Вільгельм Тэль / З ням. Мн., 1935 / Яўр.

Скот В. Айвенга / З англ. Мн., 1937 / Яўр.

Дэ Кастэр Ш. Тыль Уленшпігель / З фр. М., 1938 / Яўр.

1937. Пушкін А. Помнік; 19-ы кастрычнік: [Вершы] / З рус. // Штэрн. № 1 / Яўр.

1.5.

На беларускую мову. Маркс: [Верш] / Пер. А. Дудар // ЛіМ. 1933. 2 чэрв.; Нафтолі Ботвіну: [Верш] / Пер. А. Зарыцкі // Там жа. 1933. 27 жн.; Нафтолі Ботвіну: [Верш] // Бальшавіцкая моладзь. Мн., 1934; Навела пра дваццаць пяць: [Верш] / Пер. П. Глебка // Полымя рэвалюцыі. 1935. № 4; Добры сусед: [Верш] / Пер. А. Зарыцкі // Зарыцкі А. У свет па песні. Мн., 1978; Зарыцкі А. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1981. Т. 2.

На рускую мову. Избранное / С евр. М., 1958.

Рукопожатие / С евр. М., 1964.

Песнь о братьях. Стихи / С евр. М., 1981.

На боевом посту: Лирическая поэма в сжатом виде // Рабочий. 1932. 30 мая; Баллада о добром соседе / Пер. С. Гудзенко // Сов. Отчизна. 1957. № 4.

2.3.

На беларускай мове. Аб яўрэйскай і польскай літаратуры БССР // Палес. праўда. 1934. 29 жн.; Кацовіч Л. Будзем больш працаваць над сабой // ЛіМ. 1936. 7 крас.; Паказаць працэсы вялікай сацыялістычнай будоўлі // Палес. праўда. 1933. 4 крас.; Хоцімскі А. Крыху аб творчасці і біяграфіі М. Тэйфа // ЛіМ. 1937. 6 жн.

З. У. Драздова.

У

УКСУСАЎ ДЗМІТРЫЙ

Уксусаў Дзмітрый Ільіч (15.5.1915, г. Янакіева Юзаўскага пав. Екацярынаслаўскай губ., цяпер Данецкай вобл., Украіна — 19.9.1989, Мінск; пахаваны на Паўночных могілках), празаік, публіцыст. Член СП Беларусі з 1964. Пісаў на рускай мове.

Нарадзіўся ў сям'і рабочага. У 1932 скончыў у Янакіеве сямігодку і пайшоў на металургічны завод. Працаваў у заводскай газеце «За металл», раённай газеце «Знамя коммунизма» (1932—36). У 1936 пераехаў у Ленінград, паступіў у Інстытут інжынераў камунальнай гаспадаркі, але з-за цяжкіх матэрыяльных умоў скончыць яго не давялося. Працаваў у газеце «Ленинское знамя» (г. Тосна Ленінградскай вобл.) літсупрацоўнікам, загадчыкам аддзела, адказным сакратаром (1936—41). У час Вялікай Айчыннай вайны, калі немцы наблізіліся да Ленінграда, добраахвотна пайшоў у партызанскі атрад. Ваяваў радавым байцом, пасля — адказны сакратар газеты «Ленинградский партизан» (1941—44). У 1943 уступіў у партыю. Быў рэдактарам газет «Ленинское знамя», «Звезда» ў Ноўгарадзе (1944), адказным сакратаром абласной газеты «Новгородская правда» (1944—45). У 1945 накіраваны на вучобу ў Маскву — на Цэнтральныя газетныя курсы пры ЦК ВКП(б). Пасля заканчэння Вышэйшай партыйнай школы пры ЦК ВКП(б) (1948) накіраваны ў Беларусь: рэдактар абласной газеты «Чырвоная звязда» (Баранавічы, да 1952), рэдактар (1952—57), загадчык рэдакцыі (1957—59) газеты «Советская Белоруссия», загадчык рэдакцыі Дзяржвыдавецтва БССР (1959—64), дырэктар выдавецтва «Навука і тэхніка» (1964—68), адказны сакратар бюлетэня «Служба быту Беларусі» (1968—75). З 1975 на пенсіі. Узнагароджаны медалямі.

Літаратурнай працай Дз. Уксусаў пачаў займацца ў даваенны час (першыя публікацыі не выяўлены). У рэспубліканскім друку Беларусі выступаў з 1952. Першую аповесць апублікаваў у 1957, першая кніга «Ранні ветрык» выйшла ў 1959. Аўтар аповесці «Я — твой сябра», нарысаў, апавяданняў, радыёп'есы («Першае лета»), кнігі публіцыстыкі «Агітпункт, які пастаянна дзейнічае». Пісьменніка цікавілі жыццё вёскі, рабочага і маладзёжнага асяроддзя, вытворчыя і асабістыя адносіны людзей. Пісаў крытычныя артыкулы, рэцэнзіі, агляды.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Ранний ветерок: Повесть и рассказы. Мн., 1959. Рэц.: Буран В. Без скідак на першую кнігу // ЛіМ. 1960. 21 чэрв.; Самойлов В. «Ранний ветерок» // Знамя юности. 1959. 12 нояб.

Постоянно действующий агитпункт: [Публіцыстыка]. М., 1961.

Я — твой друг: Повесть. Мн., 1962. Рэц.: Пашкевіч Н. Замардаваныя пацалункамі // ЛіМ. 1962. 10 жн.

Я — твой друг: Повесть. Мн., 1965.

1.3.

1952. «Навстречу жизни» // Сов. Бел. 13 сент.

1953. За высокі ідэйны ўзровень і мастацкае май-

стэрства // Камуніст Бел. № 5; Неудача писателя // Сов. Бел. 14 июля.

1957. Ранний ветерок: Повесть // Сов. Отчизна. № 3. Рэц.: Б о й к а У. Тэма і яе ўвасабленне // ЛіМ. 7 жн.; В рабочей семье: Очерк // Сов. Отчизна. № 5; Ранний ветерок: [Урыўкі з аповесці] // Знамя юности. 30, 31 мая, 4 июня; Первые цветы: Рассказ // Сов. Бел. 1 мая; Вечный огонь: Рассказ // Там жа. 29 сент.; На передовой линии: [Нарыс] // Там жа. 12 нояб.

1959. За волю: Нарыс // Маладосць. № 2; В городе над Неманом: [Рэц. на: Д а д и о м о в В. Над Неманом: Роман / Пер. А. Белов, П. Кобзаревский // Звезда. 1959. № 1, 2] // Сов. Отчизна. № 5; Она не отступит: [Нарыс] // Сов. Бел. 24 апр.

1960. Яблоки: Рассказ // Неман. № 2; Апрель: Рассказ // Там жа. № 4.

1961. Я — твой друг: Повесть // Неман. № 5; Кніга выйшла з друку... // Звязда. 27 снеж.

1962. Без прыкметных змен // Камуніст Бел. № 3; Высокая вода: Рассказ // Неман. № 6.

1963. Находка: Рассказ // Заря. 7 апр.; В поисках будущего: [Урывак з аднаім. рамана] // Сел. газ. 25 авг.

1964. В поисках будущего: [Урывак з аднаім. рамана] // Гродн. правда. 29 мая; Весна: Из цикла «Невыдуманные рассказы» // Знамя юности. 4 июня; Незвычайныя кнігі / ЛіМ. 21 крас.; Удачы табе, Валя!: [Нарыс] // Наст. газ. 29 крас.; Приписка: Из цикла «Невыдуманные рассказы» // Сел. газ. 31 марта.

1968. Кнігі беларускіх вучоных // ЛіМ. 26 студз. 1.5.

На беларускую мову. Знаходка: Апавяданне // ЛіМ. 1958. 27 снеж.; Яблыкі: Апавяданне // Гомел. праўда. 1960. 5 студз.; Ззянне зямлі: Апавяданне // Наст. газ. 1961. 25 ліст.; У пошуках будучыні: Урывак з рамана // Сел. газ. 1963. 25 авг.; У пошуках будучыні: [Урывак з рамана] // Віцеб. рабочы. 1964. 30 чэрв.; У дарозе: Дзядзя Міша; Парадак!: Нявыдуманыя апавяданні // ЛіМ. 1964. 7 студз.; Верасень: Урывак з рамана «У пошуках будучыні» // Там жа. 1965. 28 мая; На допыце: Урывак з аповесці «Нанава знаёмыя» // Наст. газ. 1977. 24 снеж. 2.3.

На беларускай мове. П і с ь м е н н і к і Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981.

На рускай мове. Г е р ц о в и ч Я. Поговорим об очерке // Неман. 1961. № 3. *У. М. Ларчанка.*

УЛАСАЎ АЛЯКСАНДР

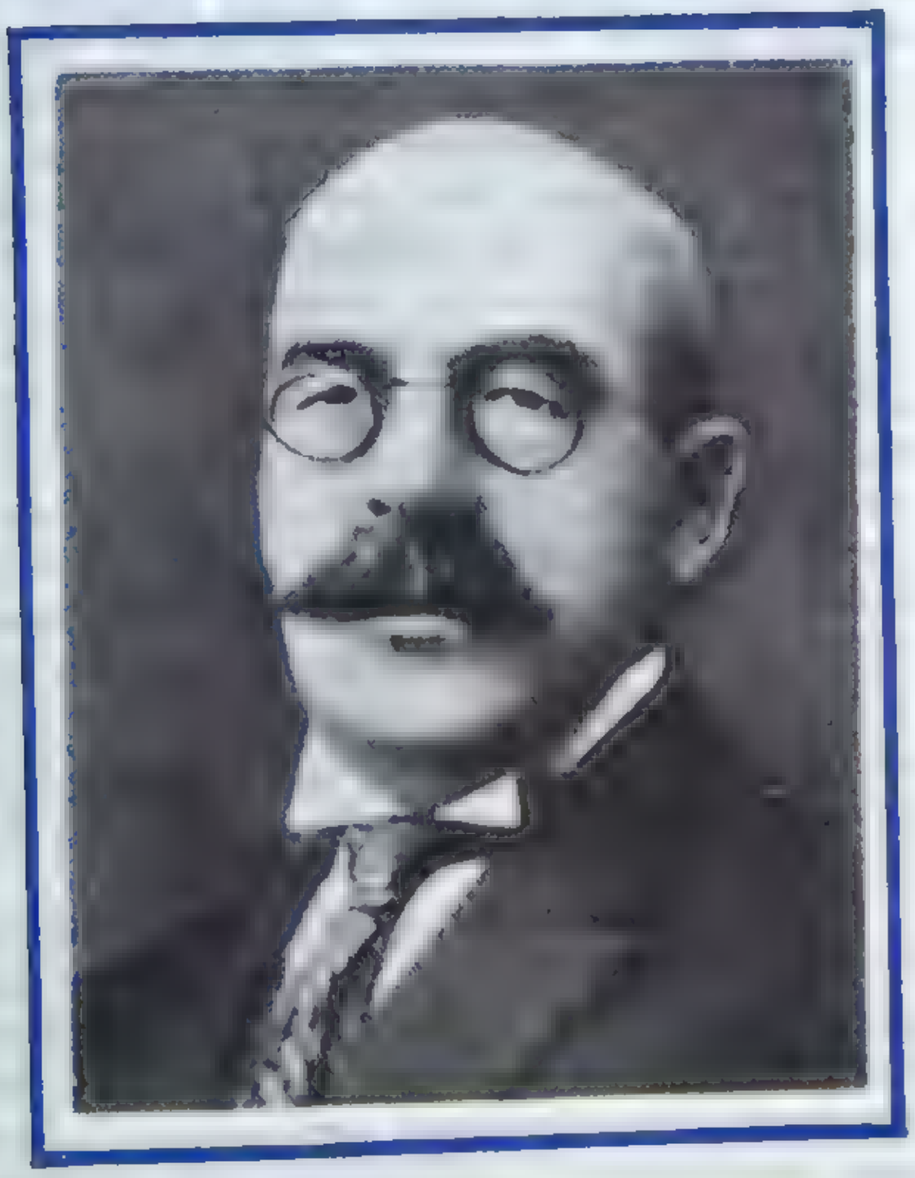

Уласаў Аляксандр Мікітавіч [крыпт. А. У., А. Ў., А. У л а - ў; 16(28).8.1874, г. Вілейка Віленскай губ., цяпер Мінскай вобл.— 11.3.1941, ст. Марыінск Новасібірскай, цяпер Кемераўскай вобл., паводле іншых звестак г. Арол], выдавец, публіцыст, мемуарыст, грамадскі дзеяч.

Бацька А. Уласава быў паштовым чыноўнікам, служыў павятовым паштмайстрам у Вілейцы, быў нават губернскім паштмайстрам у Вільні, але за недагляд па службе яго панізілі з пераводам у павятовы Пінск; апошні чын бацькі — калежскі саветнік. Першыя жыццёвыя ўражанні малога Алеся звязаны з паездкамі ў вёску Рэчкі да дзеда-святара, у невялікі бацькаўскі фальварак Мігаўка пад Радашковічамі, з жыццём у Вільні і Пінску. Адным з віленскіх знаёмых сям'і быў стары літаратар і цэнзар П. Кукальнік. У Пінску А. Уласаў пачаў вучобу ў духоўным вучылішчы — бурсе, якой быў абавязаны добрым веданнем грэчаскай мовы. Потым перайшоў у мясцовае рэальнае вучылішча. Пасля смерці бацькі сям'я пераехала ў Мінск. А. Уласаў працягваў там вучобу ў рэальным вучылішчы. Пад уплывам «Минского листка», календароў Слупскага, дзейнасці мясцовай інтэлігенцыі зацікавіўся пытаннямі беларускай культуры. Сяроднюю адукацыю завяршыў у Лібаўскім рэальным вучылішчы; у 1899—1905 вучыўся ў Рыжскім політэхнічным інстытуце. Яшчэ ў студэнцкія гады далучыўся да беларускага нацыянальна-культурнага руху. Знаходзячыся на паслядоўна-дэмакратычных пазіцыях, стаў адным з арганізатараў Беларускай рэвалюцыйнай грамады (1902), якая перарасла ў хуткім часе ў Беларускую сацыялістычную грамаду. Напярэдадні і ў перыяд рэвалюцыі 1905—07 актыўна ўдзельнічаў у студэнцкім дэмакратычным руху, палітычных выступленнях на радзіме. Быў на падпольнай рабоце ў Мінску, разам з А. Бурбісам арганізаваў тут забастоўку шаўцоў, музыкантаў, цырульнікаў. У 1906 на нелегальным настаўніцкім з'ездзе ў Мінску пазнаёміўся з Я. Коласам, адразу ацаніў і падтрымаў яго талент. Пасля наведваў паэта ў мінскай турме, клапаціўся пра выданне яго твораў, мяркуюць, што ён быў укладальнікам яго першага зборніка «Песні-

жальбы» (1910). З канца 1906 на працягу 7 з лішнім гадоў рэдактар-выдавец «Нашай нівы». Надзвычай многа зрабіў для кансалідацыі культурных сіл Беларусі, выпрацоўкі літаратурнай мовы, выяўлення народных талентаў (прыцягнуў да работы ў рэдакцыі Я. Коласа, Я. Купалу, Ядвігіна Ш., З. Бядулю, перапісваўся з М. Багдановічам, Я. Карскім), наладжвання кантактаў з дэмакратычнымі дзеячамі суседніх народаў (сярод яго карэспандэнтаў і дзелавых знаёмстваў — М. Горкі, А. Пагодзін, І. Свянціцкі, М. Федароўскі, кітаіст В. Аляксееў і інш.). З 1908 выступаў у «Нашай ніве» як публіцыст і эканаміст (многія яго матэрыялы друкаваліся без подпісу і таму не выяўлены). У адным з перадавых артыкулаў пісаў: «Усе, хто прывык шанаваць кожную нацыю і кожнага чалавека, ведаюць, што ў роднай мове сваёй беларус усё лепш разумее, што тая мова — гэта яго душа, сэрца, усё, што ёсць самае блізкае і дарагое чалавеку. І беларусам, беручы культуру ад рускіх і ад палякаў, няма ніякай патрэбы забываць, што яны беларусы, адракацца ад сваёй нацыі і перакідацца к чужой» (Наша ніва. 1908. 25 крас.). Аптымістычна глядзеў на перспектывы развіцця беларускай гаспадаркі. У 1908 выступіў з дакладам аб арганізацыі беларусазнаўчых даследаванняў у Віленскім універсітэце (даклад атрымаў прызнанне і падтрымку вядомага філолага акадэміка А. Шахматава). Як выдавец «Нашай нівы» і адзін з арганізатараў выдавецтва «Наша хата» (Вільня, 1908—11) прычыніўся да развіцця нацыянальнага кнігадрукавання. Пры яго ўдзеле было наладжана выданне беларускіх календароў, «Зборнікаў «Нашай нівы», кніг Я. Коласа, М. Багдановіча, Ядвігіна Ш., Э. Ажэшкі і інш. За публікацыю ў «Нашай ніве» смелых антыцарысцкіх матэрыялаў як рэдактар не раз прыцягваўся да судовай адказнасці, у 1910 адседзеў некалькі месяцаў у турме. У 1912 арганізаваў у Вільні выданне папулярнага сельскагаспадарчага часопіса «Саха», у наступным годзе перанёс гэта выданне ў Мінск, перадаўшы рэдагаванне «Нашай нівы» Я. Купалу (афіцыйная перадача рэдактарства адбылася ў лютым—сакавіку, функцый выдаўца ў красавіку—маі 1914). Уласаўская «Саха» з'явілася першым беларускамоўным перыядычным выданнем у Мінску. У 1914 наладзіў тут выданне дзіцячага часопіса «Лучынка». Вакол рэдакцый «Сахі» і «Лучынкі» ў Мінску ўтварыўся гурток беларускай інтэлігенцыі: Цётка (літаратурны рэдактар «Лучынкі»), Ядвігін Ш., А. Паўловіч, У. Галубок і інш. Сваяцкія сувязі звязвалі Уласава з гісторыкам А. Сніткам, філолагам і грамадскім дзеячам Б. Тарашкевічам. З удзелам Уласава адбываліся многія важныя культурныя пачынанні і захады, у прыватнасці пастаноўка камедыі Я. Купалы «Паўлінка» ў Радашковічах (1913), што стала значнай культурнай падзеяй. У 1916 дапамог М. Багдановічу ўладкавацца на працу сакратаром губернскага харчовага камітэта. У гады рэвалюцыі і грамадзянскай вайны ўваходзіў у т. зв. «Мінскае народнае прадстаўніцтва» (аб'яднанне розных беларускіх палітычных партый) і Раду Беларускай Народнай Рэспублікі. Актыўна ўдзельнічаў у рабоце Усебеларускага Кангрэса (1917). У 1918 увайшоў у склад прэзідыума Рады БНР. Апублікаваў у газеце «Экономическая жизнь» даследаванне з гісторыі аграрнага пытання і аб саматужнай прамысловасці на Беларусі.

Рыжскі мір заспеў яго ў Радашковічах. Шмат зрабіў для асветы працоўных Заходняй Беларусі ва ўмовах санацыйнага рэжыму. У 1921 за спробу адкрыць беларускую гімназію ў Радашковічах адсядзеў некалькі месяцаў у канцлагеры Стшалкова на польска-германскай мяжы. У 1922 гімназія ўсё ж была адкрыта. У 1926 арганізаваў у Радашковічах курсы настаўнікаў пачатковых школ, якія зрабілі важкі ўклад у беларускі нацыянальна-грамадскі рух называлі «курсамі сакратароў «Грамады». У 1928—29 рэдагаваў адноўлены ў Вільні часопіс «Саха». Абраны ў 1922 у сенат польскага сейма, абараняў інтарэсы свайго краю, уваходзіў у Беларускі пасольскі клуб, прымаў актыўны ўдзел у рабоце Таварыства беларускай школы, іншых культурна-асветных і грамадскіх нацыянальных арганізацый. Яго дом у Мігаўцы выкарыстоўваўся падпольшчыкамі для пераходу польска-савецкай мяжы. У 1939 вітаў вызваленне Заходняй Беларусі Чырвонай Арміяй. Мясцовы батрацкі камітэт з павагай і даверам ставіўся да А. Уласава, пакінуў яму як народнаму інтэлігенту пяць гектараў зямлі ў Мігаўцы. Але больш высокія ўлады меркавалі інакш. 6.10.1939 па даносу свайго арандатара ён быў арыштаваны ў Маладзечне, адсядзеў 13 месяцаў у вілейскай турме. Я. Колас, Я. Купала, З. Бядуля звярнуліся са спецыяльным лістом да першага сакратара ЦК КПБ(б) П. Панамарэнкі, у якім далі высокую характарыстыку былому рэдактару «Нашай нівы». Але нішто не дапамагло. 29.11.1940 А. Уласаў быў асуджаны на 5 гадоў зняволення ў папраўча-працоўных лагерах. Памёр на ст. Марыінск Навасібірскай вобл. ад «параліча сэрца», як сказана ў даведцы, паводле іншых звестак — на этапе ў Арле ці Марыйскай АССР. Магіла яго невядомая. Рэабілітаваны 6.1.1961. Да 1946 знаходзілася ў высылцы і яго жонка Аляксандра Паўлаўна, якая зберагла некаторыя матэрыялы мужа і клапацілася, каб яго імя захавалася для гісторыі.

Дзейнасць і асоба А. Уласава неаддзельныя ад гісторыі беларускай культуры і літаратуры, нацыянальнага руху першых дзесяцігоддзяў нашага стагоддзя. Пісьменніцкі дар Уласава выявіўся ў яго надзвычай каларытных мемуарах. Гісторыя працы над мемуарамі не высветлена. Да нас дайшлі толькі асобныя раздзелы. У 1936, у сувязі з юбілеем Я. Коласа, па просьбе рэдакцыі часопіса «Калоссе» быў напісаны раздзел «Якуб Колас і «Наша ніва». Два іншыя вялікія раздзелы (пра дзяцінства і пра мінскі перыяд жыцця напярэдадні першай сусветнай вайны) упершыню надрукаваны ў зборніку «Шляхам гадоў». Іх аўтографы разам з некаторымі іншымі матэрыяламі асабістага архіва А. Уласава захоўваюцца ў ЦНБ АН Беларусі. Вобраз А. Уласава створаны ў трылогіі Я. Коласа «На ростанях», дзе ён выведзены пад прозвішчам Уласюка.

Г. В. Кісялёў.

Бібліяграфія

1.2.

Аб гаспадарцы на хутары і шнурах. Вільня. 1909.
Ab haspadarcy na chutary i šnurach. Wilnia, 1909.

1.3.

1908. «Покуль беларус спаў векавечным сном...» // Н. н. 25 крас. / Пад сваім прозв.

1909. Аб гарадах // Н. н. 1, 9, 15 студз.; 5 сак. / Пад крыпт. А. У.; Аб ткацтве на Беларусі // Там жа. 27 лют. / Пад крыпт. А. У.; Караблі для лятання ў паветры (аэрастаты) // Там жа. 14 мая / Пад крыпт. А. У.

1910. Што трэба мець, каб сесці на хутар // Першы беларускі каляндар «Нашай нівы» на 1910 г. Вільня; Хаўрусныя балячкі // Н. н. 20 студз. / Пад крыпт. А. У.; Аб эканамічным палажэнні нашага краю // Там жа. 8 крас. / Пад крыпт. А. У.; Абарот капіталаў у Беларусі // Там жа. 17 чэрв. / Пад крыпт. А. У.

1911. Эміграцыя ў Амерыку // Н. н. 20 студз.; Пасляслоўе да артыкула А. Бульбы «Якой цаной купляюцца «Амерыканскія грошы» на Беларусі» // Там жа. 3 лют.; Валасное земства і жыды // Там жа. 7 крас. / Пад крыпт. А. У.; Аб стацці пана С у «Новом Времени» і аб беларускіх «Солоневічах» // Там жа. 9 чэрв. / Пад крыпт. А. У.; Якая палітыка патрэбна для Беларусі? // Там жа. 17 ліст. / Пад крыпт. А. У.

1912. Што думае народ аб школах // Н. н. 13 студз. / Пад крыпт. А. У.; Дарагоўля харчовых прадуктаў і вываз іх за граніцу // Там жа. 23 лют. / Пад крыпт. А. У.; Край з пяццю нацыямі // Там жа. 14 чэрв. / Пад крыпт. А. Ў.; Думкі падчас выбараў // Там жа. 20 вер. / Пад крыпт. А. У.; Допіс ад 22 лістапада. Вільня // Там жа. 23 ліст. / Пад крыпт. А. У.; Міністэрская папраўка // Там жа. 29 ліст. / Пад крыпт. А. У.; Аб вясковай хуліганшчыне // Там жа. 21 снеж. / Пад крыпт. А. У.

1913. Апекуны і дарослае дзіця // Н. н. 15 лют. / Пад крыпт. А. У.; [Артыкул] // Там жа. 22 сак. / Пад крыпт. А. У.; Аб дарогах у Беларусі // Там жа. 7 чэрв. / Пад крыпт. А. У.; Эміграцыя і танны павер // Там жа. 20 чэрв. / Пад крыпт. А. У.; Колькі слоў з дарогі па Беларусі // Там жа. 19, 28 вер. / Пад крыпт. А. У.; Аб выездзе ў Амерыку // Там жа. 17 кастр. / Пад крыпт. А. У.

1914. Вялікі бацька украінцаў // Лучынка. № 3 / Пад крыпт. А. У.

1917. Белоруссия и Литва: Очерк // Бел. рада. 16, 17 дек.; Беларусь, Літва: Эканамічны нарыс // Вольная Беларусь. 19, 30 кастр., 14 ліст.

1918. Я буду чыноўнікам // Бел. шлях. 8 сак. / Пад крыпт. А. У.; Пасля вайны // Там жа. 25, 26 сак. / Пад крыпт. А. У.; Чорнае золата // Там жа. 30 сак. / Пад крыпт. А. Ула-ў; Валасная і мястэчковая палітыка // Там жа. 27 крас. / Пад крыпт. А. У.; К. Кастравіцкі і Г. Татур: [Успаміны] // Там жа. 26 мая; Палітычныя перспектывы // Там жа. 27 чэрв. / Пад крыпт. А. У.; Трэба «тягучей» інтэлігенцыі // Там жа. 28 чэрв. / Пад крыпт. А. У.; Матэрыял для Дзяржавы // Там жа. 29 чэрв. / Пад крыпт. А. У.; Новы хлеб // Там жа. 3 ліп. / Пад крыпт. А. У.; Басціа «Гармонія» // Там жа. 6 ліп. / Пад крыпт. А. У.; Менск 7/VII // Там жа. 7 ліп. / Пад крыпт. А. У.; Зямля блізка // Там жа. 11 ліп. / Пад крыпт. А. У.; Прасвета Беларусі // Там жа. 14 ліп. / Пад крыпт. А. У.; Каланіяльная вайна // Там жа. 16 ліп. / Пад крыпт. А. У.; Зямля // Там жа. 17 ліп.; Новы хлеб — адраджэнне // Там жа. 18 жн.; Беларуская Рада — прадстаўніца Беларусі // Там жа. 21 жн.; Менск 22/VIII // Там жа. 22 жн. / Пад крыпт. А. У.

1920. Хатнія промыслы ў Беларусі // Зборнік «Наша ніва». Вільня; Кароль Русецкі сын Вільгельма // Саха. № 1; Яшчэ аб дзяліцьбе Беларусі // Н. н. 16 ліст. / Пад крыпт. А. У.

1925. Выдатны стары цэнтр ткацтва на Беларусі — гэта Слуцак... // Беларускі Гаспадарскі Каляндар на 1926 год. Вільня.

1932. Уступнае слова на акадэміі ў чэсць Я. Купалы і Я. Коласа // Бел. крыніца. 4 снеж.

1936. Якуб Колас і «Наша Ніва» // Калоссе. № 5.

1990. Дні жыцця: [Успаміны] // Шляхам гадоў. Мн.

2.3.

На беларускай мове. Баршчэўскі А. Якуб Колас // Беларускі каляндар. Беласток, 1982. С. 42—43; Белы С. Першы рэдактар Коласа // ЛіМ. 1987. 18 снеж.; Гарэцкі М. Уласаў Аляксандар Мікітавіч // Гарэцкі М. Гісторыя беларускае літаратуры. Вільня, 1920. С. 205; Каўко А. Прыязнае слова рускага вучонага // Голас Радзімы. 1988. 21 студз.; Кахаючы Вас чытач «Сахі» // Саха. 1929. № 3; Колас Я. [Ліст] // Зб. тв.: У 14 т. Мн., 1977. Т. 13. С. 14; Нашы паслы ў Сойм і Сенат: Уласаў Аляксандр // Беларускі каляндар. Вільня, 1923. С. 30; Свянціцкі І. А. М. Уласаву: [Ліст] // Александровіч С., Александровіч В. Беларуская літаратура XIX — пачатку XX ст. Мн., 1978. С. 124—125; Суд над рэдактарам «Нашай Нівы» // Н. н. 1910. 28 студз.; Шарахоўскі Я. Пясняр народных дум. Мн., 1970. С. 29—31, 131—134.

На польскай мове. Baranowski W. Ruch białoruski // Tyg. il. 1912. Nr 38.

На ўкраінскай мове. Дорошенко Д. Відроджене Білоруси // Руслан. 1909. 30 ліп.

2.4.

На беларускай мове. Арол М. Кліч: (Ахвяруецца А. Уласаву): [Верш] // Бел. думка. 1919. 2 чэрв.

3.1.

ЦБ АН Літвы, аддз. рукап., ф. 21, адз. зах. 715, 2200; ЦНБ АН Беларусі, аддз. рукап., ф. 5, воп. 1, адз. зах. 1, с. 306.

У. М. Ларчанка.

УЛАШЧЫК МІКАЛАЙ

Улашчык Мікалай Мікалаевіч [1(14).2.1906, в. Віцкаўшчына Мінскага пав., цяпер Дзяржынскі р-н Мінскай вобл.— 14.11.1986, Масква; крэміраваны, прах пахаваны на Чыжоўскіх могілках у Мінску], гісторык, археограф, празаік, перакладчык. Доктар гістарычных навук (1964). Пісаў на рускай і беларускай мовах.

Паходзіў з заможных сялян. Продкі яго па бацьку перасяліліся ў Віцкаўшчыну з-пад Навагрудка. Яшчэ ў час вучобы ў школе захапіўся беларускай гісторыяй. Гэта прывяло яго на сацыяльна-гістарычнае аддзяленне педфака БДУ, куды ён паступіў у 1924, скончыўшы Мінскую вячэрнюю школу. Актыўна ўдзельнічаў у краязнаўчым жыцці рэспублікі, археалагічных экспедыцыях. Адначасова працаваў сакратаром (бібліёграфам) Кніжнай палаты БССР, рыхтаваў выпускі Летапісу беларускага друку. Найбольшы ўплыў на фарміраванне М. Улашчыка як беларускага гісторыка зрабілі М. Доўнар-Запольскі і У. Пічэта. Паспяхова скончыўшы ў 1929 універсітэт, працягваў рыхтаваць сябе да сур'ёзнай даследчыцкай працы ў галіне беларускай гісторыі. Аднак яго планам не суджана было ажыццявіцца. У 1930 разам з іншымі беларускімі вучонымі і пісьменнікамі быў беспадстаўна рэпрэсіраваны і высланы за межы Беларусі. Спачатку адбываў зняволенне ў Налінску, што недалёка ад Вяткі, куды быў сасланы М. Гарэцкі; адзін час выкладаў матэматыку ў мясцовай школе. У верасні 1930 М. Улашчык быў пераведзены ў Марыінск (Навасібірская вобл.), дзе працаваў справаводам у лагеры, затым у размешчанае побач Суслава. Вызвалены ў пачатку 1935, падаўся ў Ташкент, бо вяртацца ў Беларусь было небяспечна, але не змог працаўладкавацца. У пошуках працы пабываў у Вятцы, Горкім і спыніўся ў Іванаве, куды прыбыў летам таго ж года. Там працаваў выкладчыкам гісторыі ў тэхнікумах сувязі і медыцынскім. Праз год звольніўся. Лета 1936 правёў у Быхаве ў свайго сябра, археолага С. Шутава, затым падаўся ва Ульянаўск, дзе год выкладаў геаграфію на рабфаку. Наступныя два гады настаўнічаў у Дзергачах (Саратаўскай вобл.) і Чарапаўцы. Часта пераязджаць з месца на месца М. Улашчыка вымушалі абставіны: былыя палітвязні і ссыльныя лічыліся нядобранадзейнымі, знаходзіліся пад асобым наглядам органаў і нярэдка паўторна траплялі пад машыну рэпрэсій. Летам 1939 прыбыў у Ленінград, дзе ў Інстытуце фізіялогіі імя Паўлава працавала яго жонка Наталля Шамарына, з якой ажаніўся ў 1938. Настаўнічаў, паглыбляў веды па роднай і расійскай гісторыі. У чэрвені 1941 М. Улашчыка зноў арыштавалі і выслалі ў Златавуст. У снежні 1942 быў выпушчаны з турмы як безнадзейна хворы, зусім знямоглы, з сухотамі лёгкіх і правай рукі. Падаўся ў Азнакаева (Татарстан) да старшага брата Івана. Крыху аджыўшы, вясною 1943, паехаў у Казань, дзе знаходзілася жонка і куды быў эвакуіраваны з Ленінграда Інстытут фізіялогіі. Яго дырэктар акадэмік Арбелі дапамог М. Улашчыку здабыць пашпарт і паспрыяў паступіць у канцы таго ж года ў аспірантуру пры Інстытуце гісторыі АН СССР (Масква). Спецыялізаваўся па аграрнай гісторыі Беларусі і Літвы 19 ст. У 1947 абараніў кандыдацкую дысертацыю. У 1948—49 — старшы выкладчык Маскоўскага ун-та. У 1950 у трэці раз быў рэпрэсіраваны. Пяць гадоў правёў у Марыінскім лагеры. Вясною 1955 вярнуўся ў Маскву і да выхаду на пенсію (1982) працаваў навуковым супрацоўнікам у Інстытуце гісторыі АН СССР.

Друкавацца пачаў у 1927. М. Улашчык з'яўляўся высокакваліфікаваным спецыялістам з міжнародным аўтарытэтам у галіне грамадзянскай гісторыі, археаграфіі і крыніцазнаўства Беларусі і Літвы эпохі феадалізму. Вылучаўся энцыклапедычнымі ведамі, глыбокай павагай да гістарычных фактаў, навуковай сумленнасцю і аб'ектыўнасцю. За сухімі лічбамі і фактамі гістарычных дакументаў умеў бачыць жывыя галасы і лёсы людзей далёкіх і блізкіх эпох, адчуваць подых часу, сапраўдную паэзію ў роднай мінуўшчыне. Адкрываючы і спасцігаючы багацці беларускай гісторыі, М. Улашчык не толькі выкладаў вынікі сваіх доследаў у грунтоўных навуковых працах, але імкнуўся данесці гэтыя багацці шырокаму чытачу, пісаў рэцэнзіі і навукова-папулярныя артыкулы для беларускіх газет і часопісаў. Асабліва ярка выявіўся яго талент пісьменніка, цікавага і назіральнага апавядальніка ў нарысе пра родную Віцкаўшчыну — «Была такая вёска».

Вялікі ўклад зрабіў М. Улашчык у даследаванне і папулярызацыю беларускага летапісання. Упер-

шыню пераклаў на рускую мову і апублікаваў «Хроніку Быхаўца», падрыхтаваў 2-томнае выданне беларускіх летапісаў і хронік у акадэмічнай серыі «Поўны збор рускіх летапісаў», напісаў цікавае і каштоўнае гісторыка-літаратуразнаўчае даследаванне «Уводзіны ў вывучэнне беларуска-літоўскага летапісання».

Быў вялікі патрыёт Беларусі, меў высокае пачуццё нацыянальнай годнасці. Нягледзячы на тое, што больш як паўвека пражыў за межамі роднай зямлі, выдатна валодаў жывой сакавітай беларускай мовай. Меў добры мастацкі густ, пільна сачыў за навінамі беларускай літаратуры, радаваўся з'яўленню кожнага маладога таленту, перапісваўся і сябраваў з Я. Брылём, І. Мележам, У. Караткевічам. У апошнія гады часта наведваў бацькаўшчыну.

В. А. Чамярыцкі.

Бібліяграфія

1.2.

Сельское хозяйство Литвы и Западной Белоруссии в первой половине XIX в. (Предпосылки крестьянской реформы 1861 г.): Автореф. дис. ... доктора ист. н. М., 1963.

Предпосылки крестьянской реформы 1861 г. в Литве и Западной Белоруссии. М., 1965. Рэц.: Капыскі З. На стыку дзвюх эпох // Полымя. 1965. № 10; Мараш Я. Полезное исследование // Гродн. правда. 1965. 14 дек.; Строд Х. Книга по истории сельского хозяйства Литвы и Западной Белоруссии // Известия АН ЛССР. 1968. № 4; Bender R. // Kwart. Historyczny. 1966. Nr 3; Ochmański J. // Roczniki dziejów społecznych i gospodarczych (Poznań). 1967. T. 28.

Очерки по археографии и источниковедению Белоруссии феодального периода. М., 1973. Рэц.: Автократов В., Шорохов Е. // История СССР. 1974. № 4; Гросман Ю. // Укр. ист. журн. 1974. № 12; Копысский З. // Вопр. ист. 1974. № 1; Тумялис Ю. // Летувос историйос мятраштис 1975. Вильнюс, 1976; Bardach J. // Studia Źródłoznawcze. 1974. T. 19; Kosman M. // Archeion. 1975. T. 62; Sielicki F. // Sl. Orient. 1974. Nr 2; Stc. // Slovanský Přehled. 1974. Nr 1; Żytkowicz L. // Kwart. Historyczny. 1974. Nr 2.

Введение в изучение белорусско-литовского летописания. М., 1985. Рэц.: Грыцкевіч В., Думін С. Старонка гісторыі народа // Голас Радзімы. 1985. 28 ліст.; Наваселец М. // ЛіМ. 1985. 11 кастр.

1.3.

1927. Беларускі друк за першую палову 1927 г. (Паводле матар'ялаў Беларускае кніжнае палаты): [Агляд] // Звязда. 25 вер.; Краязнаўчая праца студэнтаў БДУ // Сав. Бел. 14 студз. / Сааўт. А. Аміхноўскі.

1930. У вырай: Апавяданне // Іскры Ілыча. № 9; Жабка: Нарыс // Там жа. № 10.

1948. Крепостная деревня Литвы и Западной Белоруссии накануне реформы 1861 года // Вопр. ист. № 12.

1949. Из истории рескрипта 20 ноября 1857 года: (К истории крестьянской реформы 1861 г. в Белоруссии и Литве) // Ист. зап. Т. 28.

1950. Подготовка крестьянской реформы 1861 г. в Литве и Западной Белоруссии // Ист. зап. Т. 33.

1957. Кобринская экономия после проведения волочной померы // Уч. зап. Ин-та славяноведения. Т. 15.

1958. Заметки о черной металлургии Белоруссии в начале XIX в. // Из истории рабочего класса и революционного движения. М.

1959. Введение обязательных инвентарей в Белоруссии и Литве [1846—1848 гг.] // Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы. 1958. Таллин; Минские губернские ведомости как исторический источник // Проблемы источниковедения. М. Т. 7; О крестьянских волнениях в Литве в первой половине XIX в. // История СССР. № 1.

1960. Скотоводство в Литве и в Западной Белоруссии (1811—1861 гг.) // Материалы по истории сельского хозяйства и крестьянства СССР. М. Сб. 4; Обезземеливание крестьян Литвы и Западной Белоруссии накануне отмены крепостного права // Революционная ситуация в России в 1859—1861 гг. М.; [О книге Д. Л. Похилевича «Крестьяне Белоруссии и Литвы в XVI—XVIII вв.». Львов, 1957] // Вопр. ист. № 3; Сборник о крестьянском движении в Белоруссии // Ист. архив. № 3; Літаратурная спадчына Івана Грыгаровіча // ЛіМ. 2 крас.

1961. Орудия производства и системы земледелия в помещичьем хозяйстве Литвы и Западной Белоруссии в период разложения феодально-крепостнического строя // Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы 1959. М.; Отчеты губернаторов Литвы и Западной Белоруссии как исторический источник (1804—1861) // Проблемы источниковедения. М. Т. 9; Предпосылки крестьянской реформы 1861 г. в Литве и Западной Белоруссии // Четвертая сессия симпозиума по аграрной истории Восточной Европы в г. Риге. Рига; О количестве земли, полученной крестьянами Белоруссии и Литвы при отмене крепостного права // История СССР. № 6. Рэц.: Яцунский В. // История СССР. 1962. № 1.

1962. Изменения в хозяйстве крепостной Литвы и Западной Белоруссии в связи с введением новых культур (картофель) // Материалы по истории сельского хозяйства и крестьянства СССР. М., Инвентари помещичьих имений Западной Белоруссии и Литвы 40-х годов XIX века как исторический источник // Проблемы источниковедения. Т. 10.

1963. Изображение белорусских крестьян и их орудий труда середины XVIII в. // Проблемы источниковедения. Т. 11; Опубликованные материалы шестой и седьмой ревизий как источник по истории населения Литвы и Западной Белоруссии // Проблемы общественно-политической истории России и славянских стран. М.; Предпосылки крестьянской реформы 1861 г. в Литве и Западной Белоруссии // Четвертая сессия Симпозиума по аграрной истории Восточной Европы в г. Риге. Рига.

1964. [Рэц. на кн.: Якунина Л. Слуцкие пояса. Мн., 1960] // Сов. этнография. № 5.

1965. [Рэц. на кн.: Смирнов А. Восстание 1863 г. в Литве и Белоруссии. М., 1963] // История СССР. № 4.

1966. [Прадмова] // Хроника Быховца. М. Рэц.: Чамярыцкі В. Голас гісторыі // Маладосць. 1967. № 4; Sielicki F. // Sl. Orient. 1968. № 1; Кніга пра «Кроніку» Мацея Стрыйкоўскага: [Рэц. на кн.: Рогов А. Русско-польские культурные связи в эпоху Возрождения. М., 1966] // Полымя. № 7.

1967. Новая манаграфія па аграрнай гісторыі Беларусі // Весці АН БССР. Серыя грамад. н. № 2; Кніга пра полацкую зямлю: [Рэц. на кн.: Алексеев Л. Полоцкая земля: Очерки истории северной Белоруссии. М., 1966] // Полымя. № 4; В те далекие времена // Сов. Бел. 19 сент.

1968. «Литовская и Жмоитская хроника» и ее отношение к хроникам Быховца и М. Стрыйковского // Славяне и Русь. М.; Грамотность в дореволюционной Белоруссии // История СССР. № 1.

1970. Пра беларуска-літоўскія летапісы: [Рэц. на кн.: Чамярыцкі В. Беларускія летапісы як помнікі літаратуры. Мн., 1969] // Полымя. № 7.

1971. Віленская археалагічная камісія // Полымя. № 5.

1972. Бясонаў і Віленская археаграфічная камісія // Полымя. № 2; Прыклад, варты пераймання // Помнікі гіст. і культ. Бел. № 4.

1973. С. С. Шутаў — археолаг і доктар // Помнік гіст. і культ. Бел. № 3.
1974. Подготовка к печати и издание тома XVII «Полного собрания русских летописей» // Летописи и хроники. 1973. М.
1975. Предисловие // Полное собрание русских летописей. Т. 32. М.
1976. Невядомыя рукапісы // Помнікі гіст. і культ. Бел. № 4.
1979. [Рэц. на кн.: Ткачоў М. Замкі Беларусі (XII—XVII ст.). Мн., 1977] // Вопр. ист. № 11.
1980. [Прадмова] // Полное собрание русских летописей. М. Т. 35; Скарбніца беларускай гісторыі // ЛіМ. 22 жн. / Сааўт. Э. Ялугін.
1982. Белая и Черная Русь в «Кронике» Матвея Стрыйковского// Исследования по истории и историографии феодализма. М.; Прыгоды Радзівілаўскага летапісу // ЛіМ. 21 мая.
1983. История с... «Историей»: [Рэц. на кн.: История БССР. Ч. 1. С древнейших времен до Великой Октябрьской социалистической революции. Мн., 1981] // Неман. № 3.
1984. Белорусско-литовское летописание // Вопр. ист. № 12.
1987. Из истории деревни Вицковщина // Сов. славяноведение. № 6.
1988. Вёска Віцкаўшчына (1883—1917 гг.): Гісторыка-этнаграфічны нарыс // Полымя. № 7—9.
1990. З мінулага Беларускай дзяржаўнай бібліятэкі і кніжнай палаты // Полымя. № 1.
1.4.
Нізавы П. У палярную ноч / З рус. Мн., 1930.
Талстой А. Жаўтухін / З рус. Мн., 1930.
1930. За акіян; Сяброўства: [Апавяданні] / З рус. // Дзеці Захаду. Мн., Вып. 1.
1.5.
На беларускую мову. Была такая вёска: (Віцкаўшчына Дзяржынскага р-на): Гістарычна-этнаграфічны нарыс / Пер. з рус. У. Арлоў. Мн., 1989.
1.6.
Полное собрание русских летописей. М., 1975. Т. 32 / Скл. Рэц.: Ермаловіч М. Перачытваючы летапісы // Полымя. 1976. № 11.
Полное собрание русских летописей. М., 1980. Т. 35 /Скл. Рэц.: Ермалович М. Раскрытие свидетельства истории // Неман. 1982. № 1;
2.3.
На беларускай мове. Гаўрон А. Спадчына // Голас Радзімы. 1975. № 40; Грыцкевіч В. Напрамак жыцця // Маладосць. 1988. № 3; Каханоўскі Г. Нястомнасць даследчыка // Звязда. 1981. 17 лют.; Ліс А. Прызванне — гісторыя // ЛіМ. 1981. 27 сак.; Чамярыцкі В. Шматгранасць вучонага // Там жа. 1976. 14 лют.; Ягож. Летапісец роднай гісторыі // Голас Радзімы. 1981. 19 сак.
На рускай мове. Буганов В. Н. Улащик — источниковед и археограф //Источниковедение отечественной истории. 1975. М., 1976; Литвак Б. К 70-летию Николая Николаевича Улащика // История СССР. 1976. № 3; Ялугин Э. «Паходзечы з цэху гісторыков...» //Неман. 1981. № 4; Яцунский В. Несколько замечаний в связи со статьей Н. Н. Улащика // История СССР. 1962. № 1.

Г. І. Рэут.

УМЯСТОЎСКІ ФРАНЦ

Умястоўскі Франц Іванавіч [псеўд. Пранук, Д. Пранук, Дзядзька Пранук; крыпт. Ф. У., Фр. Ум-скі, К.; 29.1(10.2).1882, Вільня — 1940, Катынь (?)], празаік, паэт, публіцыст.

Біяграфічныя звесткі пра Ф. Умястоўскага вельмі скупыя. Паходзіў з шляхты. Стрыечны брат Ф. Аляхновіча, яго сябра. Вядома, што вучыўся ў Пецярбургскім тэхналагічным інстытуце, увахо-дзіў у падпольную арганізацыю студэнцкай моладзі «Круг беларускай народнай прасветы і культуры» (1902—04). Прымаў удзел у выданні газеты «Наша доля» (1906). У 1908 жыў у в. Існаўда Віцебскай губ. Быў удзельнікам першай сусветнай вайны, на матэрыяле якой напісаў апавяданне «Стася» (1921). У 1927—28 выдаваў у Вільні газету «Беларускі дзень». У 1939 служыў у польскім войску, 18 верасня трапіў у савецкі палон. Інтэрнаваны ў Казельску. У кастрычніку 1940 ліквідаваны ў Катыні.

Першы твор (верш «Вецер») надрукаваў у «Калядной пісанцы на 1904 год» (Пецярбург, 1903). У 1908—14 друкаваўся ў «Нашай ніве» — пераважна як празаік. Апавяданні Ф. Умястоўскага («Страх», «У лесе», «Доктар ад калтуна», «Не мужыцкі розум») напісаны пад відавочным уплывам беларускага фальклору, але ў іх праяўляецца і творчая самастойнасць пісьменніка. Ён спрабаваў стварыць характары персанажаў, паказаў селяніна сумленным, працавітым і дасціпным, асуджаў зняважлівыя адносіны паноў да народа, высмейваў забабоны, паэтызаваў прыроду роднага краю. Пасля рэвалюцыі найчасцей выступаў у друку як публіцыст; напісаў артыкул пра гісторыю выдання газеты «Наша доля» (1919). У сваёй публіцыстычнай і палітычнай дзейнасці стаяў на згодніцкіх, паланафільскіх пазіцыях. Пасля 1928 адышоў ад літаратурнай працы і грамадскай дзейнасці.

У. А. Лебедзеў.

Бібліяграфія

1.2.
Стася: Апавяданне. Вільня. [1921] / Пад псеўд. Дзядзька Пранук.
1.3.
1903. Вецер: [Верш] // Калядная пісанка на 1904 год. Пб. / Пад псеўд. Дзядзька Пранук.
1906. Вецер: [Верш] // Наша доля. 15 вер. / Пад псеўд. Дзядзька Пранук.
1908. Не мужыцкі розум: Апавяданне // Н. н. 20 ліст. / Пад псеўд. Дзядзька Пранук.
1909. Страх: (З праўдзівага здарэння): Апавяданне // Н. н. 9 студз. / Пад псеўд. Дзядзька Пранук; У лесе: Апавяданне // Там жа. 18 чэрв. / Пад псеўд. Дзядзька Пранук.
1910. Доктар ад калтуна: Апавяданне // Н. н. 29 ліп. / Пад псеўд. Дзядзька Пранук.

1919. Аб «Нашай долі» (1906) // Беларусь. 17, 18 снеж. / Пад псеўд. Дзядзька Пранук.

1921. Аб «Нашай долі» // Зборнік «Беларускіх ведамасцей». № 1. Вільня; Бел. вед. 23 вер. / Пад псеўд. Дзядзька Пранук; Стася: [Апавяданне] // Бел. звон. 11, 18 ліст. 16, 23 снеж. / Пад. псеўд. Дзядзька Пранук.

1922. Шчорсаўскія абразкі; Чорт наблутаў...: [Апавяданне] // Родная страха. 31 сак. / Пад псеўд. Дзядзька Пранук.

1927. Не мужыцкі розум; У Мэнджылі: [Апавяданні] // Дварчанін У. Хрэстаматыя новай беларускай літаратуры. Вільня / Пад псеўд. Дзядзька Пранук; Праўда аб «Нашай долі» (1906) // Бел. дзень. 13 сак. / Пад крыпт. К.; Праўда аб рэдагаванні «Нашай долі» (1906): Адказ на пісьмо Саўкі Барывоя [Р. Зямкевіча], апублікаванае ў газ. «Права працы» (Вільня, 1927. 14 снеж.) пад загалоўкам «Справа рэдактарства «Нашай долі» // Там жа. 24 снеж.

1928. Яшчэ аб «Нашай долі» (1906): Адказ С. Барывою [Р. Зямкевічу] // Бел. дзень. 10 лют.

1965. Не мужыцкі розум: [Апавяданне] // Беларуская дакастрычніцкая проза. Мн. / Пад псеўд. Дзядзька Пранук.

1967. Не мужыцкі розум: [Апавяданне] // Анталогія беларускага апавядання: У 2 т. Мн. Т. 1. / Пад псеўд. Дзядзька Пранук; Вецер: [Верш] // Беларуская дакастрычніцкая паэзія. Мн. / Пад псеўд. Дзядзька Пранук.

1.4.

1909. У а й л ь д А. Малады каралевіч: (Казка) / З англ. // Н. н. 29 студз. / Пер. пад псеўд. Дзядзька Пранук; Г о г а л ь М. Зачараванае мейсца / З рус. // Там жа. 27 лют. / Пер. пад псеўд. Дзядзька Пранук.

2.3.

На беларускай мове. З я м к е в і ч Р. Воўчы білет самазванцу рэдактару-выдаўцу «Нашай долі» (1906) — яснавяльможнаму «пану графу» Францішку Умястоўскаму // Думка працы. 1928. 28 студз. / Пад псеўд. Саўка Барывой; Я г о ж. Пісьмо ў рэдакцыю // Воля працы. 1928. 28 сак.; [Уступная нататка] // Анталогія беларускага апавядання: У 2 т. Мн., 1967. Т. 1. С. 104.

У. М. Ларчанка.

УСІКАЎ ЯКУБ

Усікаў Якуб (Якаў) Кірылавіч (псеўд. Я. Кірылаў, Я. Саблін, Я. Усік, Якуб Усік; н. 20.9. 1919, в. Кадзіна Магілёўскага р-на), літаратуразнавец, крытык. Член СП Беларусі з 1951. Кандыдат філалагічных навук (1950). Дацэнт (1957).

З сялянскай сям'і. Маці, Алімпіяда Фядосаўна, бацька, Кірыл Аўрамавіч — калгаснікі. Скончыўшы Бароўскую сямігодку (1934), Я. Усікаў паступіў на масавае аддзяленне Магілёўскага палітасветтэхнікума. Пасля першага курса (1935) стаў студэнтам літаратурна-лінгвістычнага факультэта Мінскага педінстытута. З трэцяга курса перавёўся на завочнае аддзяленне; працаваў дырэктарам сярэдняй школы ў в. Вялікае Сяло Дзяржынскага р-на (1937—39), выкладчыкам беларускай і рускай мовы і літаратуры Мар'інагорскага сельскагаспадарчага тэхнікума (1939—40). Адначасова займаўся на завочным аддзяленні Мінскага педінстытута, пасля заканчэння якога (1940) паступіў у аспірантуру пры АН БССР. Скончыць яе перашкодзіла вайна. Трапіў у акупацыю. У 1942 стаў партызанам атрада Грышына. У чэрвені 1944 мабілізаваны на фронт, ваяваў у складзе войск 2-га Беларускага фронту. Быў паранены. Дэмабілізаваны ў снежні 1945. Працягваў вучобу ў аспірантуры (закончыў у 1947). Адначасова працаваў у газеце «Чырвоная змена». З 1948 да 1975 загадчык кафедры беларускай літаратуры, потым дацэнт Магілёўскага педінстытута. Абараніў кандыдацкую дысертацыю «Вобраз станоўчага героя ў драматургіі Кандрата Крапівы».

Узнагароджаны ордэнамі Вялікай Айчыннай вайны 2-й ступені, Чырвонай Зоркі, медалямі, Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

З артыкуламі і рэцэнзіямі Я. Усікаў пачаў выступаць у 1946. Аўтар шасці літаратуразнаўчых кніг. Асноўны кірунак яго творчых інтарэсаў — станаўленне і развіццё беларускай драматургіі, асабліва камедыі — ад старажытнасці да нашых дзён, а таксама развіццё прозы і паэзіі («Драматургія Кандрата Крапівы; Нарысы аб станоўчым героі», «Беларуская камедыя», «Андрэй Мачакаёнак: Нарыс жыцця і творчасці» і інш.). Пра шырокі дыяпазон творчых інтарэсаў Я. Усікава сведчыць яго цікавасць да развіцця вуснай народ-

най творчасці, яе ўзаемадзеянні з мастацкай літаратурай, да дзіцячай літаратуры, тэатра. Сааўтар дапаможнікаў і падручнікаў для студэнтаў ВНУ: «Беларуская дзіцячая літаратура», «Беларуская вуснапаэтычная творчасць», «Гісторыя беларускай літаратуры. XIX — пачатак XX ст.», «Гісторыя беларускага тэатра». Аўтар зборніка літаратурна-крытычных артыкулаў «Грамадскае сумленне мастака».

Жыве ў Магілёве. *В. І. Атрашкевіч.*

Бібліяграфія

1.2.

Образ положительного героя в драматургии Кондрата Крапивы: Автореф. дис. ... канд. филол. н. Мн., 1950.

Драматургія Кандрата Крапівы: Нарысы аб станоўчым героі. Мн., 1953. Рэц.: Вольскі В. // Звязда. 1953. 9 кастр.; Есакоў А. Кніга аб драматургіі Крапівы // Полымя. 1953. № 9; Лазарюк М. Книга о драматургии К. Крапивы // Сталин. молодежь. 1953. 18 окт.; Нікалаеў К. Нарысы аб станоўчым героі // Беларусь. 1953. № 9.

Беларуская камедыя: (Ля вытокаў жанру). Мн., 1964. Рэц.: Бугаёў Д. Аб гісторыі па-сучаснаму // Звязда. 1964. 23 чэрв.; Прашковіч М. Па-новаму пра старажытнасць // Полымя. 1964. № 9; Царанкоў Л. Ля вытокаў беларускай камедыі // ЛіМ. 1964. 11 жн.

Беларуская вуснапаэтычная творчасць. Мн., 1966 / Сааўт. П. Ахрыменка, В. Бандарчык, М. Ларчанка, А. Макарэвіч. Рэц.: Царанкоў Л. Творчасць народа// Беларусь. 1967. № 3.

Беларуская камедыя. Мн., 1973. Рэц.: Зубкоўскі Б. Праблемы жанру // Беларусь. 1974. № 3; Ліякумовіч Ц. Пра здабыткі лірычнай камедыі // Маг. праўда. 1974. 22 ліст.; Пшыркоў Ю. Даследуецца беларуская камедыя // Звязда. 1974. 10 студз.; Шаўлоўская М. Сур'ёзна пра камедыю // ЛіМ. 1974. 12 крас.

Грамадзянскае сумленне мастака: Крытыч. артыкулы, літ. партрэты, Мн., 1976. Рэц.: Абабурка М. Пазіцыя крытыка // Маг. праўда. 1977. 9 ліп.; Ісачанка А., Зубкоўскі Б. Партыйная і грамадзянская пазіцыя пісьменніка // Чырв. змена. 1977. 2 кастр.; Кабржыцкая Т. Грамадзянская сталасць даследчыка // Полымя. 1977. № 6; Лазарук М. Грамадзянская пазіцыя крытыка // Звязда. 1977. 26 кастр.; Няхай М. Пастаянства і паслядоўнасць // ЛіМ. 1977. 18 ліст.

Беларуская камедыя: Літ.-крытыч. нарысы. Мн., 1979. Рэц.: Зубковский Б. // Неман. 1981. № 5; Лаўшук С. Вяртаючыся да вытокаў // Полымя. 1980. № 9.

Андрэй Макаёнак: Нарыс жыцця і творчасці. Мн., 1984.

1.3.

1946. «Будучыня» Эдуарда Самуйлёнка // Беларусь. № 4 / Пад псеўд. Я. Усік.

1947. Гімн жыццю і працы: [Рэц. на кн.: Броўка П. У роднай хаце. Мн., 1946] // Беларусь. № 10; «На родных палетках»: [Рэц. на кн.: Русак А. На родных палетках. Мн., 1946] // Чырв. змена. 24 крас.; Пясняр мужнасці і творчай працы // Там жа. 14 чэрв.; Купала і моладзь // Там жа. 28 чэрв.; Падарожжа вакол свету: [Рэц. на кн.: Маўр Я. Вакол свету. Мн., 1947] // Там жа. 27 вер.; Нізкапробны твор Алеся Стаховіча: [Рэц. на: Стаховіч А. Пад мірным небам // Полымя. 1947. № 7] // Чырв. змена. 25 ліст. / Сааўт. А. Барушка; Аповесць аб нашых сучасніках: [Рэц. на: Паслядовіч М. «Цёплае дыханне» // Беларусь. 1947. № 4—6, 8—10] // Чырв. змена. 2 снеж.

1948. Разам з народам: [Рэц. на кн.: Засім М. Ад шчырага сэрца. Мн., 1947] // Беларусь. № 2; «Добры дзень» Анатоля Астрэйкі: [Рэц. на кн.: Астрэйка А. Добры дзень. Мн., 1948] // Там жа. № 10; Шлях творчага росту // ЛіМ. 26 чэрв.; Новая паэма Эдзі Агняцвет // Там жа. 18 снеж.; «Жыццё і цытадэлі» // Чырв. змена. 5 лют.; Рыцар навукі, патрыёт Радзімы // Там жа. 15 лют.

1949. З прыступак на рыштаванні: [Рэц. на кн.: Кулакоўскі А. Гартаванне. Мн., 1949] // Беларусь. № 9; «Рыбакова хата» // За Радзіму. 20 мая; Пушкін і беларускія паэты // Там жа. 1 чэрв.; Патрыятычная п'еса // Там жа. 26 ліп.

1950. Паэмы Антона Бялевіча: [Рэц. на кн.: Бялевіч А. Паэмы. Мн., 1949] // Беларусь. № 1; Дарогаю росту // Там жа. № 5; Горкі і дарэвалюцыйная беларуская літаратура // Там жа. № 6; Вобраз станоўчага героя ў драматургіі Кандрата Крапівы // Полымя. № 8; Паэмы аб простых людзях // За Радзіму. 15 студз.; Горкі і беларуская літаратура // Там жа. 28 сак.; Шлях народнага паэта // Там жа. 9 крас.; У нагу з жыццём // Там жа. 4 чэрв.; Вялікі пясняр: Да 8-ай гадавіны з дня смерці Я. Купалы // Там жа. 28 чэрв.; Удасканальваць акторскае майстэрства: Да вынікаў гастроляў рэсп. тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі ў г. Магілёве // Там жа. 18 ліп.; Кніга аб барацьбе і творчасці народных мсціўцаў // Там жа. 23 вер.; Беларускія пісьменнікі ў барацьбе за мір // Там жа. 18 ліст.

1951. Пад сцягам барацьбы за высокае майстэрства // Беларусь. № 6; За Радзіму. 20 мая; Вобраз Леніна ў беларускай паэзіі // За Радзіму. 24 студз.; «Дырэктар» // Там жа. 9 чэрв.; Змагар за шчасце народа // Там жа. 29 чэрв.; «Дарога шчасця» // Там жа. 17 кастр.; Змітрок Бядуля: Да дзесятай гадавіны з дня смерці // Там жа. 3 ліст.

1952. Новае перамагае // Полымя. № 8; Паэзія шчасця і міру // За Радзіму. 16 студз.; Н. В. Гогаль і беларуская літаратура // Там жа. 1 сак.; Нястомны паэт-рэвалюцыянер // Там жа. 6 ліп.; Апавяданне ў часопісе // ЛіМ. 19 крас.; «Па шляху сталасці»: [Рэц. на кн.: Карпаў У. Па шляху сталасці. Мн., 1952] // Звязда. 30 вер.

1953. Моўная характарыстыка вобраза-персанажа ў п'есах Кандрата Крапівы // Полымя. № 4; Патрыятычная кніга: [Рэц. на кн.: Кірэенка К. Родны свет. Мн., 1952] // Звязда. 7 крас.

1954. Позірк у будучыню // Беларусь. № 8; Тэма, якая чакае свайго вырашэння // Звязда. 13 студз.; Апавяданні аб нашых сучасніках: [Рэц. на кн.: Дуброўскі І. Радня. Мн., 1954] // Там жа. 16 снеж.

1955. Нястомны паэт-рэвалюцыянер // Янка Купала. Мн.; Аб сатырычным у беларускай камедыяграфіі // Полымя. № 9; Толькі ўперад // За Радзіму. 4 студз.; Паэзія працы і барацьбы: Да 50-годдзя з дня нараджэння П. Броўкі // Звязда. 25 чэрв.

1956. «Моваю сэрца»: [Рэц. на кн.: Лужанін М. Моваю сэрца. Мн., 1956] // Беларусь. № 4; Змітрок Бядуля // Там жа. № 5; Манаграфія пра В. І. Дуніна-Марцінкевіча: [Рэц. на кн.: Майхровіч С. В. І. Дунін-Марцінкевіч. Мн., 1956] // Полымя. № 1; Цікавы зборнік // За Радзіму. 20 мая; Важная падзея ў культурным жыцці рэспублікі: Да выхаду ў свет Збору твораў Кандрата Крапівы // Звязда. 20 кастр.

1957. Кніга пра Цётку: [Рэц. на кн.: Арабей Л. Цётка (Алаіза Пашкевіч). Мн., 1956] // Беларусь. № 2; За стварэнне навуковай гісторыі беларускай літаратуры // Камуніст Бел. № 7 / Сааўт. А. Макарэвіч; Каштоўная праца: [Рэц. на кн.: Майхровіч С. Нарысы беларускай літаратуры XIX стагоддзя. Мн., 1957] // Полымя. № 7; Палымяны патрыёт // Маг. праўда. 7 ліп.; В. І. Дунін-Марцінкевіч // Там жа. 24 снеж.

1958. Беларуская батлейка // Беларусь. № 4; Новая літаратуразнаўчая праца: [Рэц. на кн.: Ларчанка М. На шляхах да рэалізма. Мн., 1958] // Полымя. № 11; Навуковай рабоце студэнтаў — належную ўвагу // Наст. газ. 28 лют.

1959. Сваім голасам: [Рэц. на кн.: Непачаловіч Я. Мера любві. Мн., 1958] // Звязда. 5 ліп.; Гогаль і беларуская літаратура // ЛіМ. 1 крас.; Каш-

тоўнае даследаванне: [Рэц. на кн.: Ларчанка М. На шляхах да рэалізма. Мн., 1958] // Маг. праўда. 10 лют.; Кастрычніцкія зоры // Там жа. 6 ліст.; Сцежкамі нашых песняроў: [Рэц. на кн.: Александровіч С. Незабыўнымі сцежкамі. Мн., 1959] // Там жа. 8 снеж.

1960. Пабольш бы такіх кніг: [Рэц. на кн.: Александровіч С. Незабыўнымі сцежкамі. Мн., 1959] // Беларусь. № 1; Цікавае даследаванне: [Рэц. на кн.: Ярош М. Драматургія Янкі Купалы. Мн., 1959] // Там жа. № 2; «Пахне чабор»: [Рэц. на кн.: Броўка П. Пахне чабор. Мн., 1959] // Там жа. № 4; Маг. праўда. 18 сак.; Магілёў літаратурны // Голас Радзімы. № 31; ЛіМ. 16 крас.; На грэбні светлай хвалі: [Рэц. на кн.: Кірэенка К. Светлая хваля. Мн., 1959] // Звязда. 13 сак.; Добрым традыцыям жыць // Маг. праўда. 6 крас.; Паэт-барацьбіт: Да 120-годдзя з дня нараджэння Ф. Багушэвіча // Там жа. 22 крас.

1961. Аб выхаванні дзяцей: [Рэц. на кн.: Кавалёў П. Лёнька Гром. Мн., 1961] // Беларусь. № 7; Маг. праўда. 12 мая; Ніжэй магчымасцей аўтара: [Рэц. на кн.: Герцовіч Я. Літаратура і жыццё народа. Мн., 1960] // Полымя. № 2; Жывое слова і сухія даведкі: [Рэц. на кн.: Хведаровіч М. Памятныя сустрэчы. Мн., 1960] // Там жа. № 4; Маг. праўда. 1 крас.; Адкрытае і паўторанае: [Рэц. на кн.: Семяновіч А. Беларуская драматургія (дакастрычніцкі перыяд). Мн., 1961] // Полымя. № 11; Крытык — мастак // ЛіМ. 13 чэрв.; На подступах да вырашэння праблемы // Там жа. 22 снеж.; П'еса яшчэ не напісана // Маг. праўда. 2 чэрв.; Мастацтва і выхаванне чалавека будучыні // Там жа. 5 ліп.; Паэтэса-рэвалюцыянерка: Да 85-годдзя з дня нараджэння Цёткі (Алаізы Пашкевіч) // Там жа. 16 ліп.; Натхнёнае слова паэта // Там жа. 3 вер. / Сааўт. А. Макарэвіч; Сучаснік — герой літаратуры // Там жа. 27 снеж.

1962. За маштабнасць сатырычных характараў // Полымя. № 5; Жыццё для народа: [Рэц. на кн.: Жыццё для народа: Зборнік матэрыялаў аб жыцці і дзейнасці Якуба Коласа. Мн., 1962] // Полымя. № 11; Густаўшчына ў крытыцы — дрэнны павадыр: [Рэц. на кн.: Бярозкін Р. Спадарожніца часу. Мн., 1965] // Звязда. 4 жн.; Палымяны патрыёт // ЛіМ. 3 ліп.; Добрым традыцыям жыць // Там жа. 14 снеж.; Голас сэрца: [Рэц. на кн.: Броўка П. А дні ідуць... Мн., 1962] // Маг. праўда. 21 сак.; З народам і для народа // Там жа. 13 кастр.; Журналіст, пісьменнік: Да 50-годдзя з дня нараджэння П. Н. Кавалёва // Там жа. 24 ліст.

1963. У адзінстве зместу і формы: [Рэц. на кн.: Бугаёў Д. Шчодрасць сэрца пісьменніка. Мн., 1963] // Полымя. № 8; Пафас лірыка: [Рэц. на кн.: Кірэенка К. Смага. Мн., 1962] // ЛіМ. 5 сак.; Палітычная сумленнасць мастака // Там жа. 29 сак.; Хай рамантыка з бытам сябруе... // Маг. праўда. 23 студз.; Таленавіты празаік і літаратуразнаўца // Там жа. 19 лют.; Самая гуманная // Там жа. 23 лют.; Шчодрае сэрца // Там жа. 4 жн.; Сіла смеху // Там жа. 3 ліст.; Чаму «Лявоніха» знята з Арбіты // Там жа. 20 ліст.

1964. З верай у чалавека: [Рэц. на кн.: Лось Е. Людзі добрыя. Мн., 1963] // Беларусь. № 3; Творческая индивидуальность писателя: [Рэц. на кн.: Бугаёў Д. Паэзія Максіма Танка. Мн., 1964] // Вопр. лит. № 12; Сталасць драматурга: [Рэц. на кн.: Губарэвіч К. П'есы. Мн., 1963] // Полымя. № 6; Пра сучасніка ў жыцці і на сцэне: [Рэц. на кн.: Колос Г. Современник в гриме и без грима. Мн., 1964] // Там жа. № 11; Маг. праўда. 10 мая; Старадаўняя п'еса // ЛіМ. 3 студз.; Каб рамантыка з бытам дружыла // Там жа. 4 лют.; Магілёў: Сезон 1963—64 гг. // Там жа. 24 сак.; Паэзія барацьбы і міру: Да 50-годдзя з дня нараджэння Аркадзя Куляшова // Маг. праўда. 5 лют.; Героіка і пафас. Кнігі нашых землякоў // Там жа. 10 мая; Школа паэта: Лермантаўскія традыцыі ў беларускай літаратуры // Там жа. 16 кастр.

1965. У цэнтры ўвагі — праблемы майстэрства: [Рэц. на кн.: Куляшоў Ф. Эцюды аб прозе. Мн., 1964] // Полымя. № 10; Не толькі для дарослых // ЛіМ. 27 крас.; На сцэне — купалаўская камедыя // Маг. праўда. 17 ліп.

1966. Змітрок Бядуля // Беларуская дзіцячая літаратура. Мн.

1967. Сталасць: Да 50-годдзя з дня нараджэння Янкі Непачаловіча // Маг. праўда. 27 мая.

1968. З палемічным запалам: [Рэц. на кн.: Кавалёнка В. Давер. Мн., 1967] // Полымя. № 8; Скарбы душы // Маг. праўда. 8 сак.

1969. Дапаможнік па літаратуры: [Рэц. на кн.: Ахрыменка П., Ларчанка М. Старажытная беларуская літаратура. Мн., 1968] // Полымя. № 7; Кніга пра майстэрства: [Рэц. на кн.: Шкраба Р. Літаратура і мова: Кніга пра майстэрства. Мн., 1969] // Звязда. 12 вер.; Заўсёды ў дарозе: П. Шасцерыкову — 50 год // Маг. праўда. 2 мая; Для студэнтаў і настаўнікаў: [Рэц. на кн.: Ахрыменка П., Ларчанка М. Старажытная беларуская літаратура. Мн., 1968] // Там жа. 16 жн.

1970. Пафас лірычнай камедыі // Полымя. № 10.

1971. Народны пісьменнік // Нар. асвета. № 3; Людзям працы прысвячаецца: [Рэц. на кн.: Романов А. Янтарь. Мн., 1970] // Звязда. 24 сак.; Дзейснае слова крытыка: [Рэц. на кн.: Бугаёў Д. Шматграннасць. Мн., 1970] // Там жа. 4 жн.; Всегда с народом // Сел. газ. 4 марта.

1972. О времени, о жизни, о себе: [Рэц. на кн.: Кірэенка К. Кніга ста песень. Мн., 1971] // Неман. № 10; Свежым вокам: [Рэц. на кн.: Бугаёў Д. Зброяй сатыры, зброяй праўды. Мн., 1971] // Полымя. № 7; Пошук вядзе да адкрыццяў // Там жа. № 8; Праўда камедыйных характараў // Звязда. 30 мая; Змястоўна пра таленавітае // Там жа. 30 ліст.

1973. Заўсёды ў пошуку // На высокай хвалі. Мн.; Сэрца на далоні // Полымя. № 11; Зброяй смеху: Творчы партрэт // ЛіМ. 7 снеж.

1975. Талент пісьменніка-парадыста: [Рэц. на кн.: Юрчанка Г. Немеладычныя мелодыі. Мн., 1974] // Беларусь. № 4; Змагар за мужыцкую праўду: (Пра светапогляд Дуніна-Марцінкевіча і яго «Сялянку») // Полымя. № 7; Майстар пародыі: [Рэц. на кн.: Юрчанка Г. Немеладычныя мелодыі. Мн., 1974] // Маг. праўда. 23 жн.

1976. З думай аб шчасці народа: Да 100-годдзя з дня нараджэння Цёткі // Беларусь. № 7; Хроника деревни Арабиновки: [Рэц. на кн.: Кулаковский А. Тропы хоженые и нехоженые. М., 1975] // Неман. № 8; Класічны вадэвіль // Полымя. № 12; Разам з народам // Звязда. 5 сак.; Сіла вялікага ўздзеяння // Там жа. 23 ліст.; Маштабнасць сатырычных характараў // ЛіМ. 15 кастр.

1977. Невядомы твор Дуніна-Марцінкевіча // Беларусь. № 4; Слова пра вялікага песняра: [Рэц. на кн.: Шарахоўскі Я. Пясняр народных дум. Мн., 1976] // Полымя. № 1; З пазіцый грамадзянскасці: [Рэц. на кн.: Гніламёдаў У. Упоравень з векам. Мн., 1976] // Звязда. 13 мая; Бабруйшчына — яго радзіма: Да 170-годдзя з дня нараджэння В. Дуніна-Марцінкевіча // Маг. праўда. 27 снеж.

1978. Педагог, крытык і даследчык // Беларусь. № 8; Шматгранны талент: Да 100-годдзя з дня нараджэння Еўсцігнея Міровіча // Полымя. № 8; Новае аб крытыцы: [Рэц. на кн.: Кавалёнка В. Праблемы сучаснай беларускай крытыкі. Мн., 1977] // Там жа. № 9; Сталасць даследчыцкай думкі: [Рэц. на кн.: История белорусской дооктябрьской литературы. Мн., 1977; История белорусской советской литературы. Мн., 1977] // Звязда. 2 чэрв.; Літаратурнае Прыдняпроўе // ЛіМ. 22 вер.

1979. У дэфіцытным жанры: [Рэц. на кн.: Міско П. Чэрці ў коміне. Мн., 1978] // Полымя. № 4; Пошукі і здзяйсненні: Да 50-годдзя А. Кандрусевіча // Маг. праўда. 8 вер.

1981. Ва ўмовах паскоранага развіцця // Гісторыя беларускай літаратуры XIX — пачатак XX ст. Мн.; На ўздыме // Полымя. № 8; Народны пісьменнік // Маг. праўда. 4 лют.

1982. Паэзія жыцця: А. Русецкаму — 70 // Маг. праўда. 18 снеж.

1983. Тэатральная дзейнасць Сімяона Полацкага; Беларускія інтэрмедыі і інтэрлюдыі; Драматургі Забельскага школьнага тэатра // Гісторыя беларускага

тэатра; У 3 т. Мн. Т. 1; Янка Купала — пясняр рэвалюцыі // Неўміручая спадчына. Мн.
1.6.
Асаблівасці развіцця літаратурнага працэсу ў Беларусі на сучасным этапе. Мн., 1979 / Рэдкал.
2.3.
На беларускай мове. Васільеў А. Ад хваляў дняпроўскіх // ЛіМ. 1977. 18 сак.; Ліякумовіч Ц. Пра здабыткі лірычнай камедыі // Маг. праўда. 1974. 22 ліст.; Луфераў М. Твой сонечны поўдзень: Якубу Усікаву 50 год // Там жа. 1969. 20 вер.; Няхай М. Вернасць запаветнай тэме: Я. Усікаву — 60 гадоў // Звязда. 1979. 20 вер.; Палітыка Д. Агнём сатыры // ЛіМ. 1953. 14 лют.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Санько В. Сейбіт добрага // Звязда. 1969. 20 вер.; Шарахоўскі Я. Заўвагі аб крытыцы // ЛіМ. 1951. 21 крас.; Ярош М. У творчым паходзе // Там жа. 1979. 21 вер.

У. М. Ларчанка.

УШАКОЎ АНДРЭЙ

Ушакоў Андрэй Фёдаравіч (псеўд. Бязьмежны, А. Бязмежны, Андрэй Бязьмежны; крыпт. А. У-коў, А. У.; 16.10.1912, в. Рабяткі Чавускага пав. Магілёўскай губ., цяпер Чавускі р-н — 1941), паэт.

Паходзіў з сялянскай сям'і. Пасля заканчэння сямігодкі скончыў прафшколу металістаў. Працаваў слесарам Віцебскага дэпо і майстэрняў авіяпарка. Скончыўшы падрыхтоўчыя курсы (1930), вучыўся на крытыка-творчым аддзяленні Вышэйшага педагагічнага інстытута ў Мінску (1930—31). Потым працаваў слесарам на швейнай фабрыцы «Сцяг індустрыялізацыі» ў Віцебску. Уваходзіў у Віцебскую філію БелАППа (пазней Віцебская Асацыяцыя пралетарскіх пісьменнікаў). Вучыўся ў Віцебскім кінатэхнікуме на сцэнарным аддзяленні (1932—33), Усесаюзным дзяржаўным інстытуце кінематаграфіі ў Маскве; адначасова працаваў там слесарам на будаўніцтве метро (1933—34). Пасля ліквідацыі сцэнарнага факультэта ў Інстытуце кінематаграфіі перайшоў на тэатразнаўчае аддзяленне філалагічнага факультэта Маскоўскага інстытута гісторыі, філасофіі і літаратуры імя М. Чарнышэўскага (скончыў у 1939). Працаваў інспектарам Галоўрэперткома ва Упраўленні па справах мастацтва пры СНК БССР (жнівень—кастрычнік 1939). З кастрычніка 1939 у Чырвонай Арміі, быў сакратаром дывізійнай газеты «За Советскую Родину» (Гомель). З пачатку Вялікай Айчыннай вайны прымаў удзел у баях на Магілёўшчыне і Гомельшчыне (чэрвень — ліпень 1941). Загінуў пры пераправе цераз Сож.

Першы верш А. Ушакова надрукаваны ў 1928 у газеце «Чырвоная змена» (пад псеўд. А. Бязьмежны). У далейшым друкаваўся ў перыядычных выданнях і літаратурных альманахах. Выйшлі з друку яго паэма «Говар машын», кнігі вершаў «Рабочы пульс» (у сааўт. з П. Ананьевым), «Зарыва вагранак», «Праца і маладосць», «Голас Радзімы». Паэзіі А. Ушакова пачатку 30-х гадоў уласцівы тэматыка, рытмы і інтанацыі так званай «ударніцкай» паэзіі. Паэтычнымі рэаліямі ў яго вершах з'яўляліся завод, варштат, ліцейны цэх, вагранкі. Аўтара перапаўняла натхненне і вера ў тое, што сённяшняя ўдарная праца — гэта падмурак заўтрашняга шчаслівага дня. Плён паэзіі А. Ушакова быў дастаткова значны як па аб'ёме напісанага (тры паэтычныя кнігі ў 1932—33), так і ў мастацкіх адносінах: талент дапамог яму ўзняцца над звычайнай ва «ўдарніцкай» паэзіі рыторыкай. У вершах больш позняга часу (зборнік «Голас Радзімы») ён адышоў ад «фабрычнай» тэматыкі. У яго з'яўляюцца тыповыя на той час вершы аб грамадзянскай вайне ў Іспаніі, аб Чырвонай Арміі і савецкіх пагранічніках. Разам з тым паглыбляецца лірычны струмень творчасці (вершы аб каханні і сяброўстве), многія лірычныя матывы фальклярызуюцца. Выступаў і як драматург. У сааўтарстве з А. Жаўруком напісаў лібрэта першай беларускай аперэты «Зарэчны барок» (музыка М. Чуркіна). Плённа працаваў А. Ушакоў у жанры дзіцячай літаратуры. Разам з паэтам А. Жаўруком выдаў творы для дзяцей «Пра слаўных папанінцаў нашага

дзетсада» і іншыя. Перакладаў з рускай і ўкраінскай моў (творы М. Горкага, У. Маякоўскага, П. Тычыны). Вершы А. Ушакова перакладаліся на армянскую, балгарскую, польскую, рускую мовы.

Асобныя вершы А. Ушакова пакладзены на музыку І. Любанам («Дзе ж ты, чарнавокая»), М. Чуркіным («Калгасны марш», «Чараўніца», «Серэнада»).

І. Э. Багдановіч, М. Р. Міхайлаў

Бібліяграфія

1.1.

Наша маладосць: Выбр. вершы. Мн., 1962.

1.2.

Рабочы пульс: Вершы. Мн., 1932 / Сааўт. П. Ананьеў.

Зарава вагранак: Вершы. Мн., 1933. Рэц. // Крытыка-бібл. зборнік. Мн., 1934. С. 57—58; П. С. Заўвагі да зборніка вершаў А. Ушакова «Зарава вагранак» // ЛіМ. 1933. 28 ліп.

Праца і маладосць: Вершы. Віцебск, 1933. (Аргкамітэт віцебскага саюза савецкіх пісьменнікаў). Рэц.: Галубок Э. Старонка літаратурнага Віцебска // ЛіМ. 1933. 31 снеж.; Ларчанка М. Паэзія бальшавіцкай маладосці // Крытыка-бібл. бюл. 1934. № 1—2.

Голас Радзімы: Вершы. Мн., 1938. Рэц.: Гейнэ А. Халодныя вершы // ЛіМ. 1939. 3 ліп.

Пра майго таварыша: Паэма для дзяцей. Мн., 1939 / Сааўт. А. Жаўрук.

Пра слаўных папанінцаў нашага дзетсада: Паэма. Мн., 1939 / Сааўт. А. Жаўрук.

Пра майго катка: Вершы. Мн., 1950 / Сааўт. А. Жаўрук.

1.3.

1924. Мазаіка жыцця: [Нарыс] // Сав. Бел. 25, 26 кастр. / Пад псеўд. Бязьмежны. Аўт. спрэчнае.

1928. Загуменнем раніцай: [Верш] // Чырв. змена. 12 вер. / Пад псеўд. А. Бязьмежны.

1929. Заводу: [Верш] // Віцеб. пралетарый. 11 кастр. / Пад псеўд. Андрэй Бязьмежны.

1930. Говар машын: [Паэма] // Рытмы будавання. Віцебск / Пад псеўд. Андрэй Бязьмежны; Зімою ў ліцейным; Чорная дошка: Вершы з нізкі «Зарыва вагранак» // Узвышша. № 9—10; Першае мая: [Верш] // Віцеб. пралетарый. 1 мая / Пад псеўд. Андрэй Бязьмежны; Рытмы працы: [Верш] / Пад псеўд. Андрэй Бязьмежны; Шуміць хвоя: (Паэма ў прозе) // Там жа. 11 ліп.; З цыкла «Зарыва вагранак»: [Верш] / Пад псеўд. Андрэй Бязьмежны; Шырокая радасць: (Урывак з аповесці «Зялёная вада») // Там жа. 23 жн.; Рытмы сэрца: [Верш] // Там жа. 26 вер. / Пад псеўд. Андрэй Бязьмежны; Табельная марка: [Верш] // Там жа. 21 кастр. / Пад псеўд. Андрэй Бязьмежны; Гарыць агнём Чырвоная звязда: [Верш] // Там жа. 8 ліст. / Пад псеўд. Андрэй Бязьмежны; Дэпо: Урывак з паэмы «Говар машын» // На Беларусі. 13 лют. / Пад псеўд. Андрэй Бязьмежны.

1931. Людзі вялікіх спраў: [Верш] // Маладняк. № 9; «Белатвары, сухотны месяц...»: [Верш] // Полымя. № 5; Пераробка людзей: [Верш] // Там жа. № 10; Пераходны сцяг: [Верш] // Узвышша. № 1; Мой станок зацвярджае выклік; Брак: [Вершы] // Там жа. № 2; Выстаўка браку: [Верш] // Там жа. № 3; Кастрычніцкі падарунак; На ліквідацыі прарыву: [Вершы]: З цыкла «Рабочы штурм» // Там жа. № 9; Апавяданне брыгадзіра; У вайсковым гуртку: [Вершы] // Там жа. № 10; У вайсковым гуртку: [Верш] // Штурм. № 1; Адзін з «518»: [Нарыс] // Віцеб. пралетарый. 6 ліст.; Вайсковая беларуская літаратура // Там жа. 12 снеж.; Клуб металістаў: [Верш] // Там жа. 29 снеж.; Радасць: Урывак з аповесці «Зялёная вада» / Пад псеўд. Андрэй Бязьмежны; Рабочая вясна: [Верш] // Чырв. змена. 14 крас.

1932. Чырвоны Май: [Верш] // Партыя, слухай. Мн. Пад псеўд. Андрэй Бязьмежны; Клуб металістаў: [Верш] // Маладняк. № 5—6; Пагранічная песня: [Верш] // Напагатове. № 2; Брыгада Норкінай: Нарыс // Работніца і калгасніца Бел. № 31; Віцеб. пралетарый. 24 кастр.; Працоўны дзень міліцыянера Няміры: Нарыс // Чырв. Бел. № 23—24; Віцеб. пралетарый. 10 ліст.; За незалежнасць: [Нарыс] // Віцеб. пралетарый. 14 лют.; Апавяданне брыгадзіра: [Верш] // Там жа. 7 сак.; Аўладаць тэхнікай: Да канферэнцыі Віцебскай АПП // Там жа. 14 сак.; За працу над гісторыяй заводаў // Там жа. 18 сак.; Аплаціць сацыялістычны рахунак // Там жа. 19 сак.; Абмен камсамольскіх білетаў: [Верш]; «Беларусь калгасная» № 1: [Рэц. на часоп.] // Там жа. 18 крас.; І ўзроствае ў мускулах гарт...: [Верш] // Там жа. 11 мая; Песня замежнага рабочага: [Верш]; За вучобу, за штодзённую творчую работу: Пра творчасць Шыракова // Там жа. 21 ліп.; Спакуса: Урывак з гукавага сцэнарыя «ЭУ 7» / Сааўт. Р. Жалязняк; Юбіляру М. Горкаму: [Верш] // Там жа. 24 вер.; Дзве песні: Дапрызыўная; Пагранічная: [Вершы] // Там жа. 11 кастр.; Настаўнік Брандбург: [Нарыс] // Там жа. 15 кастр.; Будні лётнай школы: Нарыс // Там жа. 1 ліст.; Супраць тэхнічнай непісьменнасці // ЛіМ. 5 чэрв.; У Віцебску агляд маладзёжнай літаратуры не разгорнуты // Там жа. 10 ліп. / Сааўт. Р. Жалязняк; За шчыльнае супрацоўніцтва з камсамолам // Там жа. 5 жн.; Песня ўдарнікаў: [Верш] // Чырв. змена. 18 сак.

1933. Пачатак маладосці: [Верш] // Работніца і калгасніца Бел. № 7; Ганна Барвянкова: [Нарыс] // Там жа. № 26; Ворагі: [Апавяданне] // Віцеб. пралетарый. 4 крас.; Машыніст паравозу С-30: [Нарыс] // Там жа. 29 крас.; За савецкі Мінск!: Кавалак гісторыі 27-й Омскай чырвонаштандарнай дывізіі: [Верш] // Там жа. 11 ліп.; Вера Холадава: Нарыс // Там жа. 18 жн.; Нам 15 год: [Верш] // Там жа. 24 снеж.; Чырв. змена. 16 снеж.; Пра сяброўства: [Верш] // ЛіМ. 28 ліп.; «Эпічныя фрагменты» // Там жа. 13 жн.; Працу з маладымі пісьменнікамі паставіць на бальшавіцкія рэйкі // Там жа. 16 кастр.; За савецкі Мінск: [Верш] // Чырвонаарм. праўда. 1 жн.

1934. Пра сяброўства; Мы гатовы; Дапрызыўная; Пагранічная: [Вершы] // Бальшавіцкая моладзь. Мн.; Песня замежных рабочых: [Верш] // Вясна пераможная. Мн.; Дапрызыўная: [Верш] // Віцеб. пралетарый. 15 вер.; «Аманал» А. Куляшова: [Рэц. на кн.: Куляшоў А. Аманал: Паэма. Мн., 1933] // ЛіМ. 12 студз. / Сааўт. А. Зарыцкі; «Шуміць бярэзінка» Сташэўскага: [Рэц. на кн.: Сташэўскі В. Шуміць бярэзінка. Мн., 1933] // Там жа. 6 сак. / Сааўт. С. Брахман; Рэплікі некаторым крытыкам // Там жа. 26 ліп.; Пра сюжэт у паэзіі // Там жа. 25 жн.; Кніга вялікай мастацкай сілы: [Рэц. на кн.: Лынькоў М. На вялікай хвалі: Апавяданні. Мн., 1934] // Там жа. 18 снеж.; 1920 год: Урывак з паэмы // Чырв. змена. 11 ліп.; Провады прызыўніка: [Верш] // Там жа. 20 кастр.; Радасць: [Верш] // Там жа. 18 ліст.

1935. Радасць: [Верш] // Віцеб. пралетарый. 1 крас.; Студэнтка: [Верш] // Там жа. 15 чэрв.; Чырв. змена. 24 мая; Апавяданне партызана: [Верш] // Віцеб. пралетарый. 11 ліп.; Кулацкія недабіткі // Там жа. 10 жн. / Сааўт. П. Быкоўскі; Буду лётчыкам: [Верш] // Там жа. 18 жн.; Дружба: Нарыс / Пад псеўд. А. Бязьмежны; На прывале: [Верш] // Там жа. 29 жн.; Рамантыка ў творчасці А. Куляшова // ЛіМ. 16 крас.; Кніжка пра Жэньку-шафёра: [Рэц. на кн.: Багун М. Жэнька. Мн., 1934] // Там жа. 26 крас. / Пад крыпт. А. У-коў.

1936. Вярнуўся: [Апавяданне] // Работніца і калгасніца Бел. № 11; Песня пра пагранічніка; Мужнасць: [Вершы] // Віцеб. пралетарый. 11 ліп.; Абкрадзенае жыццё: Апавяданне / Пад псеўд. Андрэй Бязмежны; Парашутыстка: [Верш] // Там жа. 28 ліп.; Братанне: [Верш] // Там жа. 1 жн.; Начальнік лётнай школы: [Верш] // Там жа. 18 жн.; Наша маладосць: [Верш] // Там жа. 1 вер.; Провады прызыўніка: [Верш] // Там жа. 10 вер.: [Рэц. на кн.: Дудар А. Слуцак. Мн., 1936] // ЛіМ. 31 сак.; Парашутыстка: [Верш] // Чырв. змена. 11 сак.; Песня пра пагранічніка: [Верш] // Там жа. 16 жн.

1937. Радаслоўная: [Верш] // Полымя рэвалюцыі.

№ 3; Мужнасць; Калыханка: [Вершы] Там жа. № 4; Прысяга: [Верш] // Там жа. № 6; Блізкасць: [Верш] // Там жа. № 7; Калыханка: [Верш] // Віцеб. пралетарый. 18 ліп.; Недапрацаваны спектакль: («Барыс Гатаруноў» у пастаноўцы Кіеўскага дзярж. абласнога тэатра рускай драмы) // Там жа. 30 ліп.; «Клятва»: [Рэц. на фільм] // Там жа. 18 жн.; «Банкір»: [Рэц. на спектакль] // Там жа. 25 жн.; «На Далёкім Усходзе»: [Рэц. на фільм] // Там жа. 30 жн.; Мітынг ля помніка А. С. Пушкіна // ЛіМ. 16 лют. / Сааўт. А. Сінічкін; Шаўчэнкаўскі вечар у маскоўскім Доме пісьменніка // Там жа. 23 сак. / Сааўт. А. Сінічкін; Вершы Алеся Жаўрука // Там жа. 28 мая; Праўленне Саюза пісьменнікаў адарвана ад перыфірыі // Там жа. 30 жн. / Сааўт. Р. Жалязняк; Творчы поспех // Там жа. 22 кастр.; Вучоба маладых паэтаў і празаікаў не арганізавана // Чырв. змена. 24 крас. / Сааўт. А. Жаўрук; Пагранічнік: [Верш] // Там жа. 21 мая.

1938. Песня пра майго таварыша // Іскры Ільіча. № 4 / Сааўт. А. Жаўрук. Рэц.: Карпачоў М. Дзве паэмы для дзяцей // ЛіМ. 1939. 23 ліп.; Пра слаўных папанінцаў з нашага саду: [Паэма] // Іскры Ільіча. № 8; Полымя рэвалюцыі. № 12 / Сааўт. А. Жаўрук. Рэц.: Карпачоў М. Дзве паэмы для дзяцей // ЛіМ. 1939. 23 ліп.; Шпакі: [Верш] // Іскры Ільіча. № 9 / Сааўт. А. Жаўрук; Песні: Пісьмо; Песня маці; Песня пра дукорскіх партызан // Полымя рэвалюцыі. № 2; Песня пра нашага дэпутата: [Верш] // ЛіМ. 26 чэрв.; «Нашы дні» Якуба Коласа // Там жа. 10 жн.; Добрае пачынанне: (Альманах рускай секцыі ССП БССР) // Там жа. 6 вер.; «Літаратура і мастацтва» // ЛГ. 26 сент.; Цудоўныя госці: [Верш] // Піянер Бел. 9 сак. / Сааўт. А. Жаўрук.

1939. Мае браты!: [Верш] // Вызваленым братам. Мн.; Пра муху Буркуху і дзяўчынку Гразнуху: Казка / Іскры Ільіча. № 8 / Сааўт. А. Жаўрук; Песня заходніх беларусаў: [Верш] // Звязда. 26 вер.; Да чаго прыводзіць няведанне жыцця: [Рэц. на кн.: Агняцвет Э. Вершы. Мн., 1938] // ЛіМ. 3 сак.; Заходнім беларусам: [Верш] // Там жа. 21 вер.; Аб п'есе «Хто смяецца апошнім» // Там жа. 23 кастр.

1940. Пра блазнівага катка: [Верш] // Іскры Ільіча. № 2 / Сааўт. А. Жаўрук; Цудоўны горад: [Верш] // Там жа. № 6—7 / Сааўт. А. Жаўрук; Песня: [Верш] / Віцеб. рабочы. 12 крас.; «Партызаны»: (Першы Беларускі Дзяржаўны драматычны тэатр) // Гомел. праўда. 29 жн. / Сааўт. Т. Падабедава; «Хто смяецца апошнім»: (Першы Беларускі Дзяржаўны драматычны тэатр) // Там жа. 4 вер. / Сааўт. Т. Падабедава; Малады баец: [Верш] // Там жа. 27 кастр.; Аб некаторых «дробязях» паэзіі // ЛіМ. 23 мая; Песні: На шаўковыя травы пала раса; З душнай хаты ў сад я выйшла // Там жа. 3 ліп.; З «Літоўскага дзённіка»: [Верш] // Там жа. 3 жн.; Развітанне з лагерам: [Верш] // Чырв. змена. 20 ліст.

1941. Пераход: [Верш] // ЛіМ. 20 лют.

1945. Шпакі: [Верш] // Бярозка. № 4 / Сааўт. А. Жаўрук.

1947. Многаму ім ты ў жыцці абавязан: [Верш] // Полымя. № 2.

1948. Пераход; Развітанне з лагерам; Начлег: [Вершы] // Полымя. № 9.

1949. Урачыстасць; Мужнасць; Сустрэча парахода; Пагранічнік; Парашутыстка; Карагодная; Многаму ім ты ў жыцці абавязан; Пераход; Развітанне з лагерам; Начлег: [Вершы] // Мы іх не забудзем. Мн.

1958. Песня пра дукорскіх партызан: [Верш] // Юным дэкламатарам. Мн. / Сааўт. А. Жаўрук.

1960. Пра майго катка: [Верш] // Дзецям. Мн. / Сааўт. А. Жаўрук.

1961. Многаму ім ты ў жыцці абавязан; Пераход: [Вершы] // Анталогія беларускай паэзіі: У 3 т. Мн. Т. 3; Песня пра дукорскіх партызан: [Верш] // Вершы, аднаактовыя п'есы. Мн. / Сааўт. А. Жаўрук.

1962. «Як шмат лёгкіх і суровых...»; А можа быць; Дождж; Па дарозе ў часць; Разведчык; Ранак; «У вагонным акне...»; «Дзень мінуў, і сонца круг патух...»: [Вершы] // Полымя. № 5.

1967. Многаму ім ты ў жыцці абавязан; На імперыялістычнай вайне; Радаслоўная; «Дзе ты, чарнавокая...»; Мужнасць; Развітанне з лагерам; Калыханка; «Як шмат лёгкіх і суровых...»; Разведчык; Ранак; «Дзень мінуў, і сонца круг патух...»: [Вершы] // Крывёю сэрца. Мн.

1969. Многаму ім ты ў жыцці абавязан; Развітанне з лагерам; «Дзе ты, чарнавокая...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 2 кастр.

1972. «Дзе ты, чарнавокая...»: [Верш] // Зорка Венера. Мн.

1973. Біяграфія // Вытокі песні: Аўтабіяграфіі беларускіх пісьменнікаў. Мн.

1978. Машыніст Брук: [Балада] // Беларуская балада. Мн.

1982. Многаму ім ты ў жыцці абавязан: [Верш] // На сцягу і ў сэрцы. Мн.

1983. Пра майго катка: [Верш] // Вяснянка. Мн. / Сааўт. А. Жаўрук.

1984. «Дзень мінуў, і сонца круг патух...»: [Верш] // За цябе, радзіма! Мн.; Многаму ім ты ў жыцці абавязан: [Верш] // Вясёлка. № 7.

1989. Пісьмы да сябра: З перапіскі А. Ушакова і Э. Самуйлёнка з П. Глебкам // Полымя. № 11.

1.4.

1931. Фрумкін Л. Ударнік: [Верш] / З рус. // Штурм. № 1.

1936. Горкі М. Размова птушак: Першая частка твораў «Вясновыя мелодыі» / З рус. // Віцеб. пралетарый. 28 ліп.

1937. Маякоўскі У. Дамоў: Урывак / З рус. // ЛіМ. 18 крас. / Сааўт. пер. А. Жаўрук; Руставелі Ш. Сказ Гарыэла Аўтандылу аб сваіх ліхіх прыгодах; Ліст Нестан-Дарэджаны, пасланы свайму каханаму: Урыўкі з паэмы «Віцязь у тыгравай скуры» / З груз. // Там жа. 27 кастр. / Сааўт. пер. А. Зарыцкі; Яго ж. Віцязь у тыгравай скуры: Раздзел 35. Адказнае пасланне Аўтандыла Фацьме / З груз. // Там жа. 20 снеж. / Сааўт. пер. А. Зарыцкі, А. Жаўрук; Яго ж. Віцязь у тыгравай скуры: XXXVII. Сказ Фацьмы аб Нестан-Дарэджане / З груз. // Там жа. 24 снеж. / Сааўт. пер. А. Зарыцкі, А. Жаўрук; Маякоўскі У. Сакрэт маладосці: [Верш] / З рус. // Чырв. змена. 15 крас. / Сааўт. пер. А. Жаўрук.

1938. Джамбул Д. Песня сонцу; Вялікі Сталінскі закон: [Вершы] / З каз. // ЛіМ. 22 мая; Яго ж. Песня пра друга Сталіна: [Верш] / З каз. // Там жа. 26 чэрв. / Пер. пад крыпт. А. У.

1939. Джамбул Д. Вялікі Сталінскі закон; Песня аб другу Сталіну; Савецкі Саюз; Песня сонцу; Аб сонечным Горкім; Развітальная песня; Песня аб Орынборы; Песня пры атрыманні Ордэна / Сааўт. пер. А. Жаўрук; Масква мая / Сааўт. пер. А. Жаўрук; З Новым годам / Сааўт. пер. А. Жаўрук; Закон шчасця / Сааўт. пер. А. Жаўрук; Я песню пяю ў прамяністым Крамлі / Сааўт. пер. А. Жаўрук; Тарас / Сааўт. пер. А. Жаўрук; Батырам полюса / Сааўт. пер. А. Жаўрук; З'езду пераможцаў / Сааўт. пер. А. Жаўрук; Сураншы-батыр / Сааўт. пер. А. Жаўрук: [Песні]; Артыгенбатыр: [Паэма] / Сааўт. пер. А. Жаўрук / З каз. // Джамбул. Песні і паэмы. Мн.; Лермантаў М. «Распусту досыць выбачаць!..»: [Верш] / З рус. // Бальш. Пал. 15 кастр.; Яго ж. К***: [Верш] / З рус. // ЛіМ. 11 кастр.

1941. Лермантаў М. Прадраканне: [Верш] / С рус. // ЛіМ. 24 мая.

1942. Колас Я. Отомстим!: Партизанская песня / С бел. // Славяне. № 3.

1.5.

На армянскую мову. Развітанне з лагерам / Пер. А. Туманян; У маёй воінскай часці / Пер. А. Варданян: [Вершы] // Анталогія беларускай літаратуры. Ерэван, 1957.

На балгарскую мову. Лектор; Пазител на чистотата; Нечисто обръщение; Хипноз: [Гумарэскі] / Прев. Л. Стефанов // Хумористичен сборник. София, 1940.

На рускую мову. Два стихотворения: Переход; Прощание с лагерем / Пер. А. Кленов // Сов. воин. 1949. № 19; По дороге в часть; Прощанье с лагерем: [Вершы] / Пер. А. Кленов // Антология белорусской поэзии. М., 1952; Сорванцы: [Верш] // Во славу Родины. 1965. 21 нояб.; Песня над дорогой: [Верш] // Там жа. 1966. 20 авг.; Ночлег: [Верш] / Пер. Н. Кислик // Чтоб всегда было солнце. Мн., 1968; Мужество; На империалистической войне: [Вершы] / Пер. Д. Ковалев

// Неман. 1969. № 5; Ночлег: [Верш] / Пер. Н. Кислик // Кислик Н. Спелый бор. Мн., 1982; Мужество: [Верш] / Пер. Д. Ковалев // Ковалев Д. Кому что дорого: Лирика. Мн., 1982; Наша молодость: Многим в жизни ты им обязан; Наша молодость; По дороге в часть; Переход; «Как много светлых и суровых...»; Прощание с лагерем; Разведчик; «День прошел и гаснет солнца круг...»: [Вершы] / Пер. И. Бурсов // Возвращение. Мн., 1985; Ты им обязан... / Пер. А. Дракохруст; На империалистической войне; Мужество / Пер. Д. Ковалев; Родословная; «Где ты, черноокая...»; Утро; Разведчик; Прощание с лагерем; «Их много — близких и далёких...»; «День прошел...» / Пер. А. Дракохруст; Ночлег / Пер. Н. Кислик: [Вершы] // Кровью сердца. Мн., 1985; Родословная: [Верш] / Пер. А. Дракохруст // Неман. 1985. № 5.

2.3.

На беларускай мове. Аношкін І. Сустрэча з паэтам: Да 70-годдзя з дня нараджэння А. Ушакова // Маг. праўда. 1982. 14 жн.; Барсток М. Прысяга ў акопах // Вобраз-85. Мн., 1985; Вольская А. «Радкі, абарваныя куляй...» // ЛіМ. 1977. 6 мая; Гніламёдаў У. «Ляжыць ён, як віцязь...» // Звязда. 1985. 17 мая; Жорава К. Яны ў нашых сэрцах // ЛіМ. 1975. 9 мая; Зарыцкі А. Андрэй Ушакоў // Зарыцкі А. За словам-падарункам. Мн., 1985; І. Ш. Аўладаць марксісцка-ленінскай тэорыяй // Віцеб. пралетарый. 1932. 19 сак.; Яго ж. Заўвагі пра творчасць Ушакова // ЛіМ. 1932. 5 жн.; Мазуркевіч Я. Пралетарская літаратура ў Віцебску // Віцеб. пралетарый. 1930. 8 ліст.; Песня баявой маладосці // ЛіМ. 1962. 25 вер.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Пятроў І. Сэрцам вечна малады // Вяч. Мінск. 1969. 2 кастр.; Сядура У. Камсамол у беларускай паэзіі // Маладняк. 1932. № 1; Хадарэнка П. Заметкі аб творчасці А. Ушакова // Чырв. змена. 1939. 24 жн.; Шарахоўскі Я. Пра якасць паэтычнай мовы // ЛіМ. 1934. 26 крас.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 27, воп. 1. спр. 1—8. *У. М. Ларчанка.*

Ф

ФАКТАРОВІЧ ДАВІД

Фактаровіч Давід Яўсеевіч (23.9.1917, г. Саратаў — 28.2.1993, Масква, пахаваны ў Маскве на Дамадзедаўскіх могілках), літаратуразнавец. Член Саюза журналістаў СССР з 1960.

Нарадзіўся ў сям'і лекараў. Быў адзіным сынам. Рана асірацеў. Бацька, Яўсей Маркавіч, памёр у 1931. Маці, Яўгенія Рыгораўна Серман-Фактаровіч, выпускніца медыцынскага факультэта Бернскага універсітэта (Швейцарыя), загінула на пасту ў 1933 у час эпідэміі тыфу ў Саратаўскай губерні. Пасля смерці бацькоў пераехаў да дальняй радні ў Казань, дзе закончыў сярэднюю школу № 15. У выпускным класе быў адказным рэдактарам літаратурна-мастацкага часопіса «Наш РоСТ». У 1934 паступіў на літаратурны факультэт 2-га Маскоўскага дзяржаўнага універсітэта, сумяшчаў вучобу з працай у сярэдняй школе № 636 г. Масквы, быў атэставаны як настаўнік. Пасля заканчэння універсітэта (1938) паступіў у аспірантуру кафедры ўсеагульнай літаратуры, якую паспяхова закончыў, абараніўшы ў 1941 кандыдацкую дысертацыю. Дасканала валодаў нямецкай мовай, а таксама іспанскай, італьянскай, французскай, і таму на другі дзень

вайны даў згоду аб накіраванні на лінію фронту. Аднак з-за дрэннага стану здароўя атрымаў іншае прызначэнне і, пасля кароткатэрміновай службы ў маскоўскім апалчэнні, да 1944 працаваў дацэнтам у Свярдлоўскім педагагічным інстытуце. З 1944 Д. Фактаровіч у БДУ: дэкан факультэта журналістыкі (1945—47), загадчык кафедры замежнай літаратуры, дацэнт (1947—65). У 1965 Д. Фактаровіч пераехаў у Маскву. Працаваў у Інфармацыйным цэнтры Вышэйшай школы МВА СССР (1968—73), у НДІ праблем вышэйшай школы (1973—75), у праектным інстытуце «Гіправуз» (1976—89).

Д. Фактаровіч аўтар шматлікіх навуковых манаграфій, падручнікаў, артыкулаў. Сярод іх — кнігі «Беларуская савецкая літаратура за мяжой», «Сусветная вядомасць беларускай літаратуры», «Чэшска-беларускія літаратурныя сувязі», «Замежная літаратура ў перакладах на беларускую мову», «Зарубежныя литературы (сярэднія вякі, Адраджэнне, XVII век)». У гэтых і іншых працах ім даследаваны праблемы гісторыі, узаемадзеяння літаратур, тэорыі мастацкага перакладу. Вынікам мэтанакіраваных і глыбокіх даследаванняў у галіне ўзаемадзеяння літаратур і мастацкага перакладу з'явілася напісанне доктарскай дысертацыі, якая была падрыхтавана да выдання асобнай кнігай «Асновы тэорыі мастацкага перакладу» (не пабачыла свету).

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Беларуская літаратура за мяжой. Мн., 1958 / Сааўт. В. Цімафеева, Н. Лапідус. Рэц.: Каліновіч А. Беларуская літаратура за мяжой // Полымя. 1959. № 1.

Зарубежные литературы. Древняя Индия, Китай, Античность, средние века, Возрождение, литературы XVII века: Учеб. пособие. Мн., 1959 / Сааўт. Н. Лапідус.

История печати зарубежных коммунистических и рабочих партий: Учеб. пособие. Мн., 1960 / Сааўт. Б. Міцкевіч.

Беларўская савецкая літаратура за мяжой. Мн., 1961. Рэц.: Александровіч С. Даследаванне ці інфармацыйны даведнік? // Полымя. 1961. № 10; Базарэвіч М. Чуецца голас нам далёка // ЛіМ. 1961. 9 чэрв.; Бурносаў В. І чуцен голас наш далёка за мяжой // Звязда. 1961. 14 мая.

Зарубежные литературы. Античность, средние века. Возрождение, литература XVII—XVIII вв.: Учеб. пособие. Мн., 1963 / Сааўт. Н. Лапідус, Б. Міцкевіч.

Зарубежные литературы XIX—XX веков (до 1917 года): Учеб. пособие. Мн., 1964 / Сааўт. Н. Лапідус, Б. Міцкевіч, В. Цімафеева.

1.3.

1941. М. Сервантес // Что читать. № 4.

1946. «Рамэо і Джульета» на падмостках тэатра Янкі Купалы // ЛіМ. 20 студз.

1947. Вялікі паэт азербайджанскага народа: [Да 800-годдзя з дня нарадж. Нізамі Гянджэві] // Звязда. 21 кастр.; Воля да аднаўлення // ЛіМ. 15 сак.; Кніга пра веліч рускай літаратуры // Там жа. 12 крас.; Мігель Сервантэс Сааведра: [Да 400-годдзя з дня нараджэння] // Там жа. 26 крас.; Геніі Рэнесанса: [Да 330-годдзя з дня смерці В. Шэкспіра і М. Сервантэса] // Там жа. 30 крас.; Слова неўміручасці: [Рэц. на кн.: Фучык Ю. Слова перад пакараннем смерцю (Рэпартаж з пятлёй на шыі)] // Там жа. 17 мая; Сусветная значэнне творчасці М. Горкага // Там жа. 14 чэрв.; Коратка аб кнігах // Там жа. 9 жн.; Пад знакам заняпаду і палітычнай істэрыі // Там жа. 20 вер.; Слова антыбуржуазнай сатыры: [Рэц. на кн.: Петров Е. Остров мира // Новый мир. 1947. № 6] // Там жа. 27 вер.; Апавяданні пра савецкага чалавека // Там жа. 4 кастр.; Па старонках замежнай прэсы // Там жа. 18 кастр.; Чэрчыль супраць Прыстлі // Там жа. 1 ліст.; Востраў Фарысеяў // Там жа. 29 ліст.; «Гамлет» на сцене театра им. Якуба Коласа // Сов. Бел. 27 июня; Ошибочная трактовка образа Георгия Скарины // Там жа. 21 дек.

1948. Пра літаратурнае вяшчанне рэспубліканскага радыёкамітэта // Звязда. 1 лют.; Пра гандляроў духоўнымі наркотыкамі // Там жа. 24 сак.; Раман І. Эрэнбурга «Бура» // Там жа. 18 крас.; Палымяны змагар за камунізм: (Да 12-й гадавіны з дня смерці А. М. Горкага) // Там жа. 18 чэрв.; Кнігі, якія выкрываюць амерыканскі расізм // Чырв. змена. 26 жн.

1952. Пясняр свабоды і міру: [Да 150-годдзя з дня нараджэння Віктара Гюго] // ЛіМ. 25 лют.; Сусветнае значэнне Гогаля // Там жа. 1 сак.; Францыя змагаецца // Там жа. 31 мая; Ваенная справа: Пісьмы ў рэдакцыю // Там жа. 6 вер.; «Глыбокія барозны» // Там жа. 13 вер.

1953. Пясняр міру // Полымя. № 4; «Людзі, я любіў вас! Будзьце пільнымі!» // ЛіМ. 21 лют.; Сведчанне вялікай дружбы // Там жа. 27 чэрв.; Дружба народов: [Об укреплении культ. связей советского и китайского народов] // Сов. Бел. 14 июня; «Шакалы» // Сталин. молодёжь. 21 янв.

1954. Вместе с народом: Заметки о развитии новодемократической литературы за рубежом // Сов. Отчизна. № 3; Говард Фаст // ЛіМ. 30 студз.; «Нора» // Сов. Бел. 9 февр.; Выдающийся французский писатель: К 10-летию со дня смерти Р. Роллана // Там жа. 30 дек.; Паэт працоўнай моладзі // Чырв. змена. 13 крас.

1955. Каляндар Беранжэ // Беларусь. № 8; Вялікая, бессмяротная кніга // Полымя. № 1; Першыя нумары новага часопіса // Звязда. 29 вер.; Голас сумленнага пісьменніка: (Да 10-годдзя з дня смерці Т. Драйзера) // Там жа. 28 снеж.; Песняр свабоды і міру // ЛіМ. 8 студз.; Вялікі польскі паэт // Наст. газ. 24 ліст.; Великое произведение: К 350-летию романа Мигеля де Сервантеса Сааведра «Дон Кихот Ламанчский» // Сов. Бел. 18 марта; Великий художник слова: (К выходу первого тома собрания сочинений Рабиндраната Тагора) // Там жа. 7 авг.; Солдат мира: К 20-летию со дня смерти А. Барбюса // Там жа. 30 авг.; Один из величайших мировых поэтов // Там жа. 24 нояб.

1956. К творческой истории романа Сервантеса «Дон Кихот» // Ученые записки [Белорус. ун-т]. вып. XXVII, сер. филологическая; Трибуна прогрессивной литературы мира: По страницам журнала «Иностранная литература» // Сов. Отчизна. № 2; Чэшская анталогія беларускай паэзіі // Звязда. 4 сак. / Сааўт. А. Мажэйка; Дзённік Рамэна Ралана // ЛіМ. 28 студз.; Вялікі кітайскі пісьменнік // Там жа. 22 вер.; Генрик Ибсен // Сов. Бел. 23 мая.

1957. Пасляслоўе // Венгерскія апавяданні. Мн.; З гісторыі чэшска-беларускіх літаратурных сувязяў // Полымя. № 1 // Сааўт. А. Мажэйка; Вільям Блейк: Да 200-годдзя з дня нараджэння // Звязда. 28 ліст.; Наш вялікі друг // ЛіМ. 11 снеж.

1958. Ён жыў будучыняй: Да 15-годдзя з дня смерці Юліуса Фучыка // За вяртанне на Радзіму. № 69; Сусветнае гучанне беларускай літаратуры // Маладосць. № 12; Яраслаў Гашэк і яго сатырычная эпапея // Полымя. № 4; Літаратура мільёнаў натхняецца Маніфестам міру // Звязда. 14 студз.; Цудоўная сатыра: [Да 75-годдзя Яраслава Гашэка] // Там жа. 29 крас.; І чуцен голас наш далёка за мяжой... // Там жа. 24 чэрв.; Арабская рэчаіснасць у рамане Д. Олдрыджа [«Герои пустынных горизонтов». М., 1958] // Там жа. 23 ліп.; Ён жыў будучыняй: Да 15-годдзя з дня смерці Юліуса Фучыка // Там жа. 7 вер.; Літаратура абуджаных народаў: Да канферэнцыі пісьменнікаў краін Азіі і Афрыкі ў Ташкенце // Там жа. 30 вер.;

Джон Галсуорсі // ЛіМ. 5 лют.; Каштоўны дапаможнік для літаратараў // Наст. газ. 29 жн.

1959. [Уступны артыкул] // Гейне Г. Выбраныя творы. Мн., 1959; Ад Парыжа да Пекіна: Некаторыя заўвагі да французскай літаратурнай энцыклапедыі // Звязда. 21 сак.; Вялікая праўда рэаліста: Да 160-годдзя з дня нараджэння А. дэ Бальзака // Там жа. 20 мая; Дружба народаў — дружба літаратур // Там жа. 3 кастр.; Глыбей асвятляць узаемасувязі літаратур // ЛіМ. 18 сак.; Юліуш Славацкі: [Да 150-годдзя з дня нараджэння] // Мін. праўда. 4 вер.; Сусветнае значэнне рускай і савецкай культуры // Чырв. змена. 12 крас.

1960. [Уступны артыкул] // Беранжэ П. Выбраныя песні. Мн., 1960; І чуцен голас наш далёка за мяжою // За вяртанне на Радзіму. № 2; Сусветнай культуры яна нясе свой дар // Полымя. № 6; Чэхаў ідзе па свеце // Звязда. 29 студз.; Анры Барбюс — салдат міру: [25 год з дня смерці франц. пісьменніка-камуніста] // Там жа. 30 жн.; Марк Твэн — выкрывальнік Амерыкі «тоўстых» // Там жа. 1 снеж.; Паэт-дэмакрат // ЛіМ. 27 крас.; Аўтар «Рабінзона Крузо»: Да 300-годдзя з дня нараджэння Даніэля Дэфо // Наст. газ. 1 кастр.

1961. Изучение взаимосвязей белорусской и зарубежных литератур // Взаимосвязи и взаимодействие национальных литератур: Материалы дискуссии 11—15 янв. 1961 г. М.; [Уступ] // Твен М. Жанна Д'Арк. Мн.; Голас, сугучны з эпохай // Звязда. 7 мая; Голос острова свободы // Знамя юности. 24 нояб.; Гартаючы даўнія выданні // ЛіМ. 24 сак.; Ставіцца пытанне аб шчасці // Там жа. 28 ліст.

1962. Цудоўны Лопэ /// Маладосць. № 11; Грунтоўнае даследаванне: [Рэц. на кн.: Лиходиевский С. Анатоль Франс. Мн., 1962] // Полымя. № 10; Раман аб носьбітах Праметэева агню // Звязда. 13 студз.; Друк мільёнаў супраць прэсы мільянераў // Там жа. 5 кастр.; Абуджаць волю мільёнаў // ЛіМ. 16 ліст.; Вялікага гарэння! // Там жа. 28 снеж.

1963. Голос Кубы // Неман. № 2; Слова пра венгерскую літаратуру // Звязда. 17 кастр.; Паўпрэд камуны і верша // ЛіМ. 19 ліп.; Новае пра пераклады з Міцкевіча // Там жа. 10 вер.; «Рэбусы» абстракцыянізму // Чырв. змена. 16 мая; «Цуды» боскія і смех чалавечы // Там жа. 19 снеж.

1964. [О кн. И. Н. Голенищева-Кутузова «Гуманизм у восточных славян (Украина и Белоруссия)». М., 1963] // Вопр. лит. № 5; Час Шэкспіра // Полымя. № 4; Вяршыні жыцця // Звязда. 29 лют.; Шэкспір у савецкай школе // Наст. газ. 25 крас.

1965. Уступны артыкул // Замежная літаратура ў перакладзе на беларускую мову. 1917—1963: Бібліяграфія. Мн., 1965; Радужныя масты // Беларусь. № 10; Цудоўнейшая з жанчын: [Рэц. кн кн.: Винаградская П. Жэні Маркс. М., 1964] // Маладосць. № 3; Изучение гуманизма: [Рэц. на кн.: Голенищев-Кутузов И. Гуманизм у восточных славян (Украина и Белоруссия). М., 1964] // Неман. № 5; Пераклады ўзбагачаюць літаратуру // Полымя. № 8; У беларускую Шэкспіріяну: [Рэц. на кн.: Барысава П. Шэкспір на беларускай сцэне. Мн., 1964] // ЛіМ. 12 сак.; Дантэ ў стагоддзях // ЛіМ. 18 мая; Ад Скарыны да нашых дзён // ЛіМ. 16 ліст.

1966. Цікавая знаходка // Маладосць. № 3; Англічане чытаюць беларусаў // Там жа. № 4; Автор «Дон Кихота» // Сев. правда. 25 окт.

1967. Неутомимый путник // Сев. правда. 10 янв.; Литература дней, которые потрясли мир // Там жа. 21 февр.; Слышен голос наш далеко // Там жа. 28 марта.

1.6.

Тимофеева В. А. Мицкевич — великий польский поэт. Мн., 1955 / Рэд.

Библиографический указатель диссертаций БГУ им. Ленина. Мн., 1955 / Рэд.

Мицкевич Б. Шарль де Костер. Мн., 1960 / Рэд.

Бобкова Л. Зарубежная литература в белорусских переводах. Мн., 1965 / Рэд.

2.3.

На беларускай мове. Паседжанне камісіі па крытыцы // ЛіМ. 1948. 1 студз.

На чэшскай мове. Ck. Ctyri pozoruhodni běloruske publikace // Slovansky prehled. 1959. Č 5.

М. П. Барташэвіч.

ФАМІН СЯРГЕЙ

Фамін Сяргей Уладзіміравіч (29.4. 1906, в. Пепелеўка Мсціслаўскага пав. Магілёўскай губ., цяпер Манастыршчынскі р-н Смаленскай вобл.— 4. 12.1941, г. Ярэга, Рэспубліка Комі), паэт.

Паходзіў з сям'і вясковага настаўніка. Скончыў Мсціслаўскую сямігодку, Магілёўскі педтэхнікум (1925). Два гады працаваў настаўнікам на Барысаўшчыне, затым паступіў на літаратурна-лінгвістычнае аддзяленне педфака БДУ. Пасля яго заканчэння (1930) выкладаў беларускую і рускую мову і літаратуру ў Горацкай сельскагаспадарчай акадэміі. Стаў ахвярай сталінскіх рэпрэсій: 4.1.1935 С. Фаміна арыштавалі, праз 4 месяцы прыгаварылі спачатку да расстрэлу, а потым да 10 гадоў пазбаўлення волі. Адбываў пакаранне ў Комі АССР, у Ухтпячлагу НКУС, працаваў у тапаграфічнай партыі. Афармляў там насценгазету, для якой пісаў вершы. Вывучаў італьянскую мову, завучваў на памяць вершы А. Дантэ ў арыгінале. Паўторна арыштаваны ў 1941 у лагеры як удзельнік «дыверсійнай групы», 29 верасня — 2 кастрычніка 1941 над ім адбыўся чарговы суд, і праз 2 месяцы С. Фаміна расстралялі.

Літаратурныя здольнасці С. Фаміна выявіліся даволі рана: яшчэ школьнікам ён дасылаў свае карэспандэнцыі ў мясцовыя газеты (публікацыі не выяўлены). Першыя вершы апублікаваны ў 1924 у газеце «Соха и молот» (на рускай мове). З 1925 пісаў па-беларуску. Тады ж быў прыняты ў «Маладняк», а яго вершы заўважаны крытыкай. Станоўчую ацэнку даў ім у 1926 М. Аляхновіч. Не абмінуў увагай вершы паэта і М. Гарэцкі, які адзначаў іх тэхнічную дасканаласць, дакладную інструментоўку, густ. С. Фамін прыйшоў у беларускую літаратуру на хвалі маладнякоўскай паэзіі, якая несла ў сабе адчуванне рэвалюцыйнага пераўтварэння жыцця і мела свае асаблівасці стылю. У яго вершах гэта бадзёрыя жыццесцвярджальныя рытмы, бурныя пачуцці, шчырае прыняцце і вітанне новых рэалій жыцця, новых ідэалаў і адначасова тонкае адчуванне прыроды, юнакоўская летуценнасць, закаханасць. У 1927 асобным выданнем выйшла паэма С. Фаміна «Балота». Сюжэт яе звязаны з перайначваннем побыту беларускай вёскі на сацыялістычны лад. Паэма напісана ў духу наіўнага «сацыялістычнага рамантызму», калі рытарычна супастаўлялася «старое» і «новае» («балота» і «ружовыя дні»), дэкларацыйна ўслаўляўся новы чалавек — камуніст, арганізатар перамен. Пасля расколу «Маладняка» С. Фамін уваходзіў у пралетарска-сялянскую беларускую літаратурную суполку «Пробліск» (ліпень 1927— студзень 1928). У 1929 ім падрыхтавана і здадзена ў выдавецтва кніга вершаў «Дымнае жыта», але яна тады не выйшла. З 1930 творчая актыўнасць С. Фаміна рэзка знізілася. У друку з'явілася некалькі разгромных публікацый пра яго паэзію. Ён амаль перастаў пісаць і друкавацца. Ёсць звесткі, што паэт тварыў у месцах пазбаўлення волі, некаторыя яго паэтычныя радкі дайшлі адтуль у лістах да родных, былі перададзены з лагера на волю, а пасля вайны дайшлі да сястры паэта. Перакладаў з украінскай мовы вершы У. Сасюры. Уласныя вершы С. Фаміна перакладзены на рускую і ўкраінскую мовы. *І. Э. Багдановіч, Г. Ф. Юрчанка.*

Бібліяграфія

1.2.

Балота: Паэма. Мн., 1927. Рэц.: Глыбоцкі Т. З літаратурных краёў // Чырв. змена. 1927. 13 вер.

Дымнае жыта: Вершы, паэмы, пераклады. Мн., 1991.

1.3.

1924. Седьмой Октябрь; Заключенным братьям: [Вершы] // Соха и молот. 7 нояб.

1925. Вясновае: [Верш] // Маг. селянін. 25 лют.; З паэмы «Родная даль» // Там жа. 21 мая; Смена: [Верш] // Соха и молот. 14 марта.

1926. «А ты, восень, дзіўная восень!..» // Сталёвы ўзлёт. Мн.; «Растапталіся цяжкія боты...»: [Верш] // Маладняк. № 5; «Калыхнулася месяца сінь...»: [Верш] // Там жа. № 7—8; Ноч (Сястры Раі); «Я бачыў вас даўно. І многа праляцела...»: [Вершы] // Маладняк Барысаўшчыны. № 1; Далёкай вясной; «Ой, звіні ў палях, жалейка...»: [Вершы] // Малады араты. № 12; «Растлумач, дарагая загадку...»; «Як твае — яе русыя косы...»: [Вершы] // Чырв. сейбіт. № 5; «Зноў я пабачу сялянскія хаты...»: [Верш] // Сав. Бел. 28 лют.; «Пакаціліся ў гай адгалоскі...»: [Верш] // Там жа. 30 мая; Вясна адыходзіла садам: [Верш] // Там жа. 20 чэрв.; «Восень зноў...»: [Верш] // Там жа. 5 вер.; «Разлілася рэчка, зазванілі хвалі...»: [Верш] // Чырв. змена. 3 снеж.

1927. «Да цябе я сягоння прыду...»: [Верш] // Чырв. сейбіт. № 6—7; Ліст да хлопцаў: [Верш] // Там жа. № 18—19; Шлях студэнцтва. № 2—3; Вясна: [Верш] // Шлях студэнцтва. № 6—7; «Ціха дзед на печы моліцца...»: [Верш] // Звязда. 11 вер.; Восень: [Верш] // Там жа. 18 вер.; Кастрычнік: [Верш] // Там жа. 30 кастр.; «...У душы маёвыя агні і навальніцы...»: [Верш] // Там жа. 13 ліст.; «...За вакном задыхаецца вецер...»: [Верш] // Там жа. 4 снеж.; Ноч: [Верш] // Сав. Бел. 25 снеж.; «Сёння ночка ласкава...»: [Верш] // Чырв. змена. 15 мая; «Перазвонамі стазвоннымі...»: [Верш] // Там жа. 10 ліст.; «Раніцы добрай, пасёлак...»: [Верш] // Там жа. 1 снеж.

1928. Ростань: [Верш] // Літ. дад. да газ. «Сав. Бел.». № 2; Красавік: [Верш] // Там жа. № 4; «Быў стары маёнтак, а цяпер камуна...»: [Верш] // Там жа. № 8; «Гэта так было...»; «Я прыехаў на працу настаўнікам...»: [Вершы] // Там жа. № 16; «Пагубляла рубіны рабіна...»: [Верш] // Там жа. № 17; З нізкі вершаў «Дымнае жыта» // Там жа. № 19; «Адцвітаў заход па-над вадою...»; «Сіняй ноччу, у месячную замяць...»: [Вершы] // Маладняк. № 3; Агні зараніц: [Верш] // Там жа. № 4; Зашумела шоўкам лісце шолах-гліца...: [Верш] // Там жа. № 5; «Пад звон сярпоў...»: [Верш] // Там жа. № 6; Хадок: [Верш] // Працаўнік асветы. № 1; Развітанне: [Верш] // Чырв. сейбіт. № 11; Прыяцель: [Верш] // Звязда. 25 ліст.; Чырвоны ордэн: [Верш] // Сав. Бел. 23 лют.; «Закруцілася замяць начою...»: [Верш] // Там жа. 17 чэрв.; «Палі, палі...»: [Верш] // Чырв. змена. 25 ліст.

1929. На першай парошы: [Верш] // Паляўнічы Бел. № 1; У калгасе: [Верш] // Полымя. № 10; «Месяц плыў і раптоўна згас...»: [Верш] // Там жа. № 11—12; Нашы дні: [Верш] // Прафрух Бел. № 8; За новыя дні: Урывак з паэмы // Сав. Бел. 13 кастр.; Дарогу вялікай машыне: [Верш] // Чырв. змена. 18 ліст.

1930. «Туманамі залачонымі...»: [Верш] // Полымя. № 5—6.

1932. Мінск: [Верш] // Беларусь калгасная. № 8; Наш крок: [Верш] // Маладняк. № 1.

1934. Красавік: [Верш] // ЛіМ. 28 сак.

1961. Развітанне: [Верш] // Анталогія беларускай паэзіі: у 3 т. Мн. Т. 2.

1971. Развітанне: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.

1.4.

1928. Сасюра У. З паэмы «Сягоння» / З укр. // Літ. дад. да газ. «Сав. Бел.». № 8; Яго ж. «Гаманіць у час апошні — не стану...» [Верш] / З укр. // Там жа. № 9; Яго ж. Сягоння: Паэма / З укр. // Там жа. № 11; Яго ж. Ізноў: [Верш] / З укр. // Сав. Бел. 8 крас.

1.5.

На рускую мову. «Мы помним все двадцатый и пожары...»: Из поэмы «Страна ударная» / Пер. М. В — а // Рабочий. 1930. 10 июля; На выставке: [Верш] / Пер. М. В—а // Там жа. 10 авг.

На ўкраінскую мову. Болота: (Фрагменти з поеми) / Пер. У. Кулик // Нова Білорусь. К., 1929.

2.3.

На беларускай мове. Аляхновіч М. Маладняк // Маладняк Барысаўшчыны. 1926. № 1; Яго ж. На аванпостах пралетарскай літаратуры (1920—1930) // Маладняк. 1930. № 6—7; Бука. У нагу з жыццём // Сав. Бел. 1930. 9 лют.; Гарэцкі М. «Маладняк» за пяць гадоў. 1923—1928 // Максім Гарэцкі: Успаміны, артыкулы, дакументы. Мн., 1984. С. 292—293; Палын. Беларускія паэты ў вёсцы // Маг. селянін. 1925. 5 мая; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981.

На рускай мове. Наши пролетарские писатели в Смоленске // Рабочий. 1930. 14 янв.

2.4.

На беларускай мове. Падабед Я. Сяргею Фаміну: [Верш] // Звязда. 1927. 20 ліст.

На рускай мове. Скрыган Я. Сергей Фомин и еще некто: Рассказ / Пер. И. Кононец // Неман. 1981. № 12.

У. М. Ларчанка.

ФАРБОТКА ЮЗЮК

Фарботка Юзюк [Язэп Аўгусцінавіч; крыпт.: Ф. І., І. Ф., Ю. Ф., Ю. Ф-ко, Ф. Ю., F. J.; 23. 8(4.9).1893, в. Налібакі Мінскага пав. Мінскай губ., цяпер Стаўбцоўскі р-н Мінскай вобл.— 1945 (?)], паэт, літаратуразнавец, перакладчык, удзельнік грамадска-культурнага руху Беларусі пачатку XX ст.

Біяграфічныя звесткі пра Ю. Фарботку даволі скупыя. Вядома, што ён, закончыўшы ў 1914 Мінскую гімназію, працягваў навучанне на фізіка-матэматычным факультэце Кіеўскага універсітэта (1914—18). У гады першай сусветнай вайны на фронце загінуў яго родны брат. Знаходзячыся на Украіне, паэт не губляў сувязяў з Радзімай — рэгулярна наведваў Мінск, перапісваўся і сустракаўся з вядомымі беларускімі культурна-грамадскімі дзеячамі Ядвігіным Ш., А. Бурбісам, З. Верас, З. Бядулем, А. Паўловічам (стаў яго зяцем) і інш. У 1916 актыўна ўключыўся ў работу мінскага культурна-патрыятычнага згуртавання «Беларуская хатка». У складзе акцёрскага калектыву выступаў на сцэне «Беларускага савецкага тэатра» (1919), працаваў адміністратарам Беларускага тэатра ў Мінску (1920). Нейкі час быў супрацоўнікам літаратурна-выдавецкага аддзела Народнага камісарыята асветы Літоўска-Беларускай ССР (Мінск, Бабруйск). У міжваенныя гады Ю. Фарботка, паводле ўскосных звестак, жыў у Польшчы, займаўся навуковай дзейнасцю. Месца і дакладная дата яго смерці не ўстаноўлены.

Першы верш Ю. Фарботкі «Зраўнаваў...» быў надрукаваны ў газеце «Наша ніва» ў 1912. Асудзіў антынародны характар першай сусветнай вайны у вершах «Цёмна ноч», «Санет», «Зноў вясна...». Творчасць Ю. Фарботкі прасякнута болем за цяжкі лёс роднай краіны, верай ў лепшую будучыню беларускага народа («Роднаму краю», «Малітва»). Паэт арыентаваўся пераважна на вопыт М. Багдановіча, з якім, па некаторых звестках, быў асабіста знаёмы: паспяхова авалодваў яго версіфікатарскай сістэмай, стварыў шэраг санетаў і трыялетаў. На заўчасную смерць свайго літаратурнага настаўніка адгукнуўся глыбокаэмацыянальным вершам-санетам «Памяці Максіма Багдановіча» (1918). У паслякастрычніцкі час выступаў у перыёдыцы з матэрыяламі пра ўнармаванне беларускага правапісу; у літаратурна-крытычным артыкуле «Згукі сусветнай вайны 1914—1918 гадоў у беларускай паэзіі» падкрэсліў антываенны характар многіх лепшых твораў беларускай паэзіі. У 1920 апублікаваў літаратурна-гістарычны нарыс «Беларусь у песнях», дзе паспрабваў даследаваць узаемасувязі беларускай паэзіі з нацыянальна-вызваленчай барацьбой народа.

М. А. Варвашэвіч.

Бібліяграфія

1.2.

Беларусь у песнях: Літаратурна-гістарычны нарыс. Мн., 1920. Рэц.: С. // Бел. жыццё. 1920. 11 сак.

1.3.

1912. Зраўнаваў...: [Верш] // Н. н. 30 жн. / Пад крыпт. І. Ф.

1914. «Баліць душа мая і сэрца цяжка б'ецца...»: [Верш] // Лучынка. № 4 / Пад крыпт. Ю. Ф.; Май: [Верш] // Там жа. № 5 / Пад крыпт. Ю. Ф.; Малітва: [Верш] // Беларус. 13 жн. / Пад крыпт. Ф. І.; Ад паветра, голаду, агню і вайны...: [Верш] // Там жа. 21 жн. / Пад крыпт. Ф. І.; «Падаўжэў ужо дзень і настала

цяпло...»: [Верш] // Н. н. 27 сак. / Пад крыпт. Ю. Ф.

1915. Памяці забітага брата: Санет // Беларус. 5 сак. / Пад крыпт. І. Ф.; Цёмна ноч: (Ахвярам вайны): [Верш] // Там жа. 4 чэрв. / Пад крыпт. І. Ф.; «Зноў вясна... Зноў зялёны бярозавы гай!..»: [Верш]; Гадаўшчына літоўскай пісьменніцы Жыгмонт // Н. н. 12 чэрв. / Пад крыпт. Ю. Ф.; У маёвую ноч: [Верш] // Там жа. 25 чэрв. / Пад крыпт. Ю. Ф.

1916. Санет: А. Зязюлю: [Верш] // Светач. 31 снеж. / Пад крыпт. І. Ф.

1917. Варта падумаць // Вольная Беларусь. 11 чэрв. / Пад крыпт. Ю. Ф.

1918. «Ці задумалась ты, хоць парой...»: [Верш] // Бел. шлях. 25 крас. / Пад крыпт. Ю. Ф.; «У маёвую ноч...»: [Верш] // Там жа. 11 мая / Пад крыпт. Ю. Ф.; «Рокат грому навальніцы...»: [Верш] // Там жа. 6 чэрв. / Пад крыпт. Ю. Ф.; «Каб я вольным арлом цяпер быў...»: [Верш] // Там жа. 9 чэрв. / Пад крыпт. Ю. Ф.; «Ось здаецца зноў я бачу родны гоні...»; «Я хацеў бы застыць...»; «Быццам восенню краскі ў полі...»; «Ой, далёка вы, родныя нівы, лугі...»; «Рокат грому навальніцы...»; Усход сонца; Памяці Максіма Багдановіча: [Вершы] // Бел. эхо. № 4; Беларусь у песнях // Там жа. 30 вер. / Пад крыпт. Ю. Ф-ко.

1919. Згукі сусветнай вайны 1914—1918 гадоў у беларускай паэзіі // Шк. и культура Сов. Бел. № 1 (Бел. аддзел) / Пад крыпт. Ф-ко Ю; Сумна неяк: [Верш] // Бел. жыццё. 25 ліст.; «Летня ночка. Шлях між лесу...»: [Верш] // Там жа. 12 снеж. / Пад крыпт. Ю. Ф.; Звон: [Верш] // Звон. 27 жн. / Пад крыпт. Ю. Ф.; Роднаму краю: [Верш] // Там жа. 1 вер. / Пад крыпт. Ю. Ф.

1927. Звон; Роднаму краю; Сумна неяк; «Падаўжэў ужо дзень і настала цяпло...»: [Вершы] // Дварчанін І. Хрэстаматыя новай беларускай літаратуры (ад 1905 года). Вільня.

1.4.

1912. Зацменне (Вольны пераклад з Бенедзіктава): [Верш] / З рус. // Н. н. 19 крас. / Пад крыпт. І. Ф.

2.3.

На беларускай мове. Гарэцкі М. Фарботка Я. // Гарэцкі М. Гісторыя беларускае літаратуры. Вільня, 1920.

3.1.

ЦНБ АН Беларусі, аддз. рукап., ф. 5, воп. 1, адз. зах. 1, с. 309. *У. М. Ларчанка.*

ФАТНЕЎ ЮРЫЙ

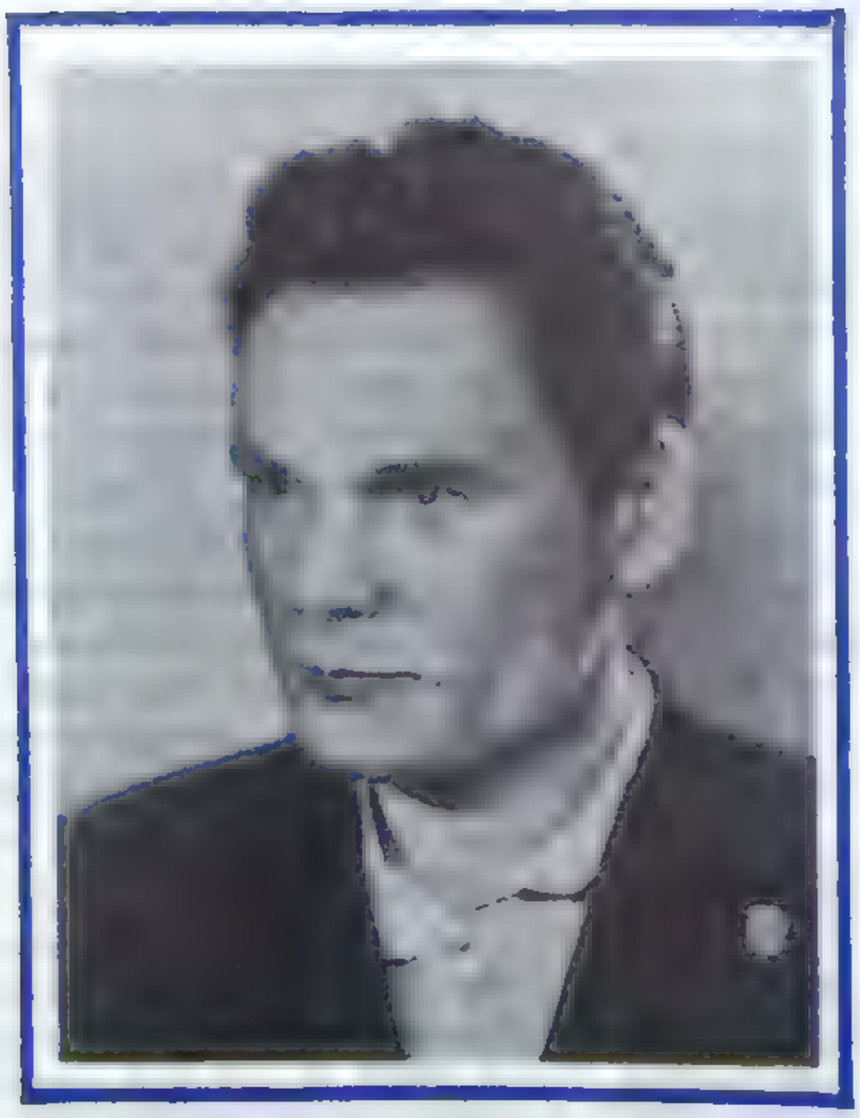

Фатнеў Юрый Сяргеевіч (н. 10.2.1938, с. Акімаўка Краснашчокаўскага р-на Алтайскага краю), паэт, празаік. Член СП Беларусі з 1967. Піша на рускай мове.

Нарадзіўся ў сям'і ваеннага. Бацьку часта пераводзілі па службе, з ім пераязджала і сям'я. У 1941 бацьку перавялі ў Беларусь. У час вайны сям'я Фатневых жыла ў в. Старыя Дзятлавічы Гомельскага р-на. У 1944 Ю. Фатнеў знаходзіўся ў вайсковай часці, дзе служыў яго бацька (г. Роўна). Цяжка хварэў. Больш як дзесяць гадоў праляжаў у бальніцах Беларусі, Казахстана. Жыў на пчэльніку ў гарах Алатау. У школе вучыўся ўрыўкамі, калі выходзіў з бальніцы. У 1967 пераехаў у Гомель, потым жыў у Бранску (1970—85), у Гатчыне пад Ленінградам (1985—90). Цяпер жыве ў Гомелі.

У 1955 у друку з'явіўся першы верш Ю. Фатнева «Расія», апублікаваны ў Стаўбцоўскай раённай газеце «Голас селяніна». Яго вершы пачалі друкавацца ў часопісе «Советская Отчизна», газетах «Зорька», «Гомельская праўда», «Знамя юности» і інш. Ю. Фатневу часта пасылаў лісты С. Маршак, які падтрымліваў пачынаючага аўтара. Выдаў зборнікі вершаў (першыя з іх выйшлі ў Алма-Аце) «Любімае», «Агульны вагон», «Вочы не ўмеюць маўчаць», «Спявае ражок каля Сожа», «Лірыка», «Дзень прасвятлення», «Месячны час», «Вогнішча на прыстані». Вершы Ю. Фатнева перакладаліся на беларускую мову, некаторыя пакладзены на музыку, сталі песнямі. *Л. С. Савік.*

1.2.
Любимое: Стихи. Алма-Ата, 1962.
Общий вагон: Стихи. Алма-Ата, 1964.
Глаза не умеют молчать: Стихи. Алма-Ата, 1966.
Поет рожок у Сожа: Стихи. Мн., 1967. Рэц.: Г а ў р ы л к і н Л. Добры падарунак паэта // Гомел. праўда. 1967. 15 кастр.
Лирика. М., 1970.
День прозрения: Стихи и поэмы. М., 1978.
Костер на пристани: Стихи. М., 1983.
Лунный час: Стихи. Тула, 1983.
1.3.
1959. «Сухие мётлы камыша...»; На пасеке: [Вершы] // Сов. Отчизна. № 2.
1960. Камешки: Сказка // Зорька. 2 июля.
1962. Подснежник: [Верш] // Гомел. праўда. 31 кастр.
1965. Здравствуй, день мой!: [Верш] // Гомел. праўда. 17 ліст.
1966. Мартовский снежок: [Верш] // Гомел. праўда. 20 сак.; Дятловичи Старые мои; Зоренька; Дорога: [Вершы] // Там жа. 22 кастр.; Душа природы: [Верш] // Там жа. 12 ліст.; Как много на свете друзей: [Вершы] // Знамя юности. 13 янв.; Человек; Ласточка; Кукушка: [Вершы] // Там жа. 6 февр.; Мне двадцать семь: [Верш] // Там жа. 1 июня; Из поэтической тетради: «До всего мне в мире этом дело...»; Шофер // Там жа. 7 июня; Вьетнамскому другу; Пределы: [Вершы] // Там жа. 4 окт.; Дали: [Верш] // Там жа. 2 нояб.; Берестяной рожок: Сказка // Зорька. 22 янв.; Сельские откосы; Поет рожок у Сожа: [Вершы] // Сел. газ. 27 апр.; Ветер Беларуси: [Верш] // Там жа. 3 июля.
1967. «Хотел писать о зареве пожара...»; Общий вагон; Осенние стога: [Вершы] // Неман. № 6; Мальчишки смотрят на закат; «Сжимает век планету в кулаке...»; «Постучалась. В комнату скользнула...»: [Вершы] // Знамя юности. 28 марта; Гонец; Русская печь: [Вершы] // Там жа. 29 нояб.; «Вновь сосны стали розоватыми...»; «Дубы, высоких сосен рать...»; «Хотел писать о зареве пожара...»: [Вершы] // Сов. Бел. 15 июля.
1968. В старых Дятловичах; Костер у Сожа; «Плывут в ромашках городишки...»: [Вершы] // Гомел. праўда. 12 кастр.; Пятьдесят этажей: [Верш] // Там жа. 28 снеж.; «Уходили солдаты...»; «Где бродит лось с лосихою...»: [Вершы] // Знамя юности. 18 дек.
1969. Ленин в ссылке: [Верш] // Гомел. праўда. 25 студз.; З той памятнай ночы...: [Рэц. на кн.: К о в а л е в Д. Озимь. М., 1968] // Там жа. 1 сак.; Тропинка в Белорусь: [Верш] // Там жа. 29 мая; Кораблик: [Верш] // Там жа. 31 мая; «Край партизанский, дорогой...»; Общий вагон: [Вершы] // Знамя юности. 17 июля; Тревога: [Верш] // Там жа. 2 сент.; Это Родиной зову; Поет рожок у Сожа: [Вершы] // Там жа. 3 окт.; Стадо: [Верш] // Сел. газ. 14 марта.
1970. С Новым годом!: [Верш] // Гомел. праўда. 1 студз.; На родине: [Верш] // Там жа. 19 вер.
1971. Новогоднее: [Верш] // Гомел. праўда. 9 студз.; Клятва: [Верш] // Там жа. 3 ліп.; Николай Островский: [Верш] // Знамя юности. 12 марта; Добруш; «Снова белится Ново-Белица...»: [Вершы] // Там жа. 23 апр.; «Дрожат сердечною дрожью...»: [Верш] // Там жа. 1 мая; Аисты: [Верш] // Там жа. 8 окт.
1972. Буровики: [Верш] // Гомел. праўда. 9 вер.; Мой мир: [Верш] // Знамя юности. 24 нояб.
1973. Горит костер...: [Верш] // Гомел. праўда. 17 лют.; Кино: [Верш] // Там жа. 28 ліп.; Как закалялась сталь: [Верш] // Знамя юности. 23 мая.
1974. «Над Беларусью аисты...»: [Верш] // Гомел. праўда. 12 студз.; Далекий вечер: [Верш] // Там жа. 30 сак.; Шорс: [Верш] // Там жа. 10 жн.
1975. Лукошко солнечных зайчиков: [Апавяданне] // Зорька. 25 июля.
1.5.
На беларускую мову. Маё прывітанне; «Я жыву на Зямлі...»: [Вершы] / Пер. М. Мятліцкі // ЛіМ. 1978. 28 ліп.
2.3.
На беларускай мове. Зберажоныя фарбы // ЛіМ. 1984. 5 кастр.

В. М. Грышкевіч.

ФЕДАРОЎСКІ МІХАЛ

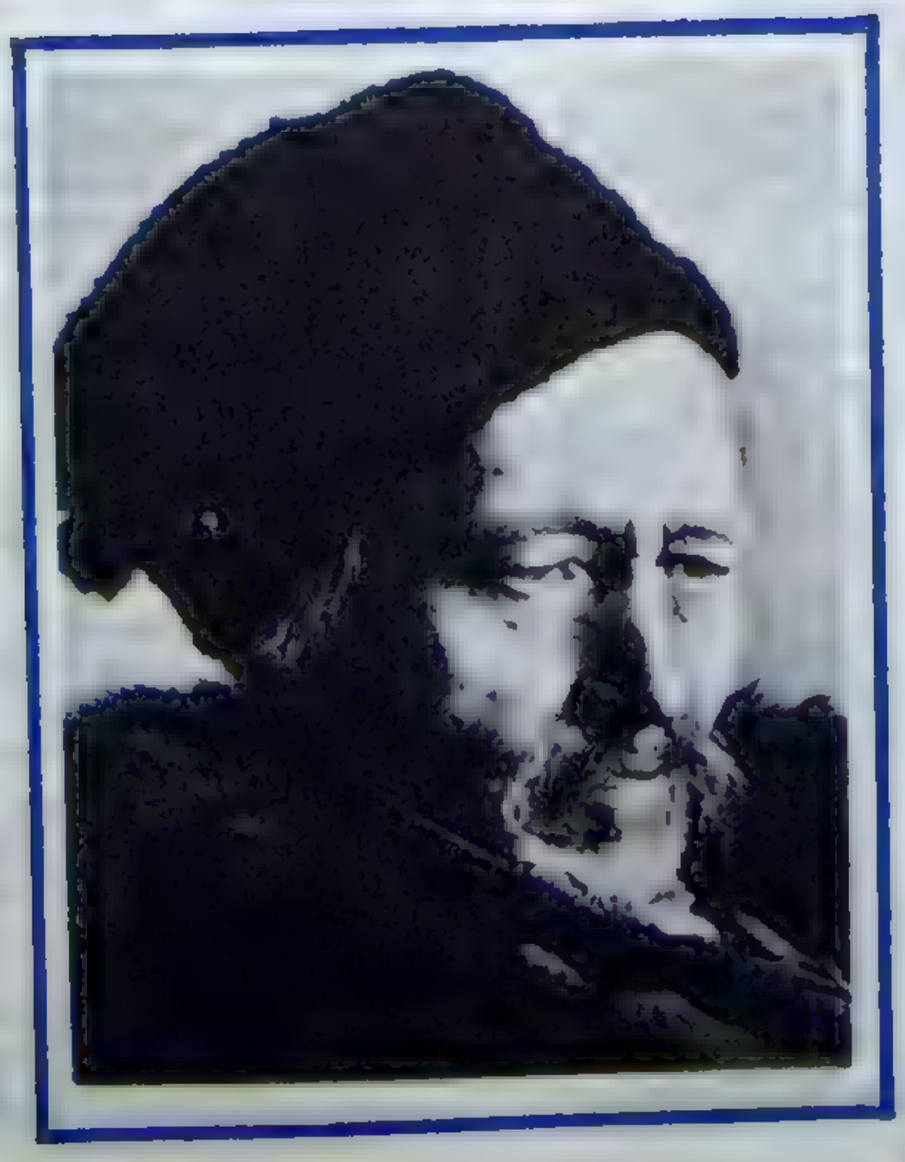

Федароўскі Міхал Адольфавіч [псеўд. Bohusz, M. Bohusz, Boruta, Kaszuba, Kaszubiak, O. Michał, Michał z Kosina, Ojciec Michał, Michał Poleski, Żegota; крыпт. M. F., M. I. F., M. W. F.; 23.8(1.9).1853, Варшава — 10.6. 1923, Варшава; пахаваны на Павонзкаўскіх могілках], збіральнік і даследчык духоўнай і матэрыяльнай культуры беларускага і польскага народаў, фальклярыст, археолаг, этнограф.

Нарадзіўся ў сям'і варшаўскага мешчаніна, кашуба па паходжанні, які ажаніўся з полькай Элеанорай Гансовіч. Першапачатковую адукацыю і выхаванне атрымаў дома. Светапогляд М. Федароўскага фарміраваўся пад уплывам антыцарскіх настрояў дзеда. Слабое здароўе (у 13 год захварэў на туберкулёз) не дазволіла яму атрымаць сістэматычную адукацыю. Усе наступныя гады юнак папаўняў свае веды самаадукацыяй. У 1870 скончыў чацвёрты клас Варшаўскай мужчынскай прагімназіі з рускай мовай навучання. Спрабаваў выехаць у Парыж, выкліканы туды бацькам, вольнанаёмным салдатам французскай арміі, аднак тут жа трапіў пад нагляд паліцыі. Пад уплывам свайго гімназічнага настаўніка Крупінскага пачаў цікавіцца філасофскім вучэннем пазітывістаў, заглыбіўся ў філасофію і літаратуру. У 1873—74 — вольны слухач аграномічнага факультэта Пятроўска-Разумоўскай акадэміі (пад Масквой), аднак паўторнае запаленне лёгкіх вымусіла перапыніць вучобу. Пасля ўдзельнічаў у сумесных фальклорна-этнаграфічных экспедыцыях з вядомым даследчыкам З. Глогерам, зяцем беларускага пісьменніка А. Ельскага. Быў членам Львоўскага этнаграфічнага таварыства (з 1896), Антрапалагічнай камісіі Акадэміі ведаў у Кракаве (з 1899), Польскага краязнаўчага таварыства, Кракаўскага нумізматычна-археалагічнага таварыства, Таварыства сяброў навук у Вільні і інш.

Праца Я. Карловіча «Дапаможнік для збіральнікаў народных твораў» прадвызначыла захапленне М. Федароўскага фальклярыстыкай і археалогіяй. На працягу 1875—77 ён даследаваў польскі фальклор і этнаграфію (манаграфія «Люд ваколіц Жарак, Севежа і Піліцы...». Т. 1—2, 1888—89). У 1877, пасля шасцімесячнай службы ў арміі, трапіў у Беларусь, на Пружаншчыну. З вялікім запалам вывучаў побыт, мову, культуру беларускага народа, старанна занатоўваў песні, легенды, паданні, казкі, абрады і звычаі, збіраў кнігі, старыя дакументы, творы мастацтва, раскопваў курганы, старажытныя паселішчы і могільнікі. Вандруючы з павета ў павет, М. Федароўскі здолеў ахапіць вялікую частку заходняй Беларусі. У гэты ж час ён асабіста пазнаёміўся з Я. Карловічам, а праз апошняга і з Ф. Багушэвічам (Кракаў, 1891). Жаніцьба яго ў 1892 са Стэфаніяй Бішпер, дачкой памешчыка з Келецкага ваяводства, крыху звузіла аб'ём яго працы. Пасля выхаду ў 1897 1-га тома «Люду беларускага» М. Федароўскі працягваў сваю збіральніцкую работу (2-і том выйшаў у 1902, 3-і — у 1903). Гаспадарчыя клопаты і сямейныя няшчасці прымусілі даследчыка пакінуць Беларусь, якой было аддадзена каля 27 гадоў настойлівай працы, і пераехаць у Варшаву (1904). Аднак М. Федароўскі не парваў сувязі з Беларуссю, падтрымліваў кантакты з рэдакцыяй газеты «Наша ніва», сустракаўся з Г. Леўчыкам, Р. Зямкевічам. У гады першай сусветнай вайны займаўся палітычнай дзейнасцю ў Лізе Усходніх зямель. Затым у Варшаўскім інстытуце антрапалагічных навук працягваў працу над «Людам беларускім». М. Федароўскі сабраў каля 5 тысяч беларускіх народных песень, каля 10 тысяч прыказак, сотні казак, павер'яў, прымхаў, парад па народнай медыцыне (фальклорныя матэрыялы ўвайшлі ў працу «Люд беларускі», т. 1—8, 1897—1981, астатнія захоўваюцца ў аддзеле рукапісаў бібліятэкі Варшаўскага універсітэта і Навуковым архіве Польскага этнаграфічнага таварыства ў Вроцлаве). *М. А. Варвашэвіч.*

Бібліяграфія*

1.2.

Lud okolic Żarek, Siewierza i Pilicy. Warszawa, 1888. (Bibl. «Wisły». T. 1); Warszawa, 1889. (Bibl. «Wisły». T. 2)

1.3.

1904. Z nad Niemna: Garstka rzewnych wspomnień // Życie i praca J. Karłowicza. Warszawa, 1904.

1912. Z galerii typów i oryginałów litewskich // Ziemia. Nr 2.

1.5.

На беларускую мову. Люд беларускі. Вяселле / Пер. І. Саламевіч. Мн., 1991. (Літ. помнікі Беларусі).

[Выказванне аб вуснай народнай творчасці] // Беларускі фальклор. Мн., 1985. С. 46.

На французскую мову. Les peuples de la Russie Blanche // Bull. PAU. Kraków, 1898. S. 17—30.

1.6.

Lud Białoruski na Rusi Litewskiej: Materiały do etnografii słowiańskiej, zgromadzone... przez Michała Federowskiego. T. 1—8. 1897—1981. T. 1. Wiara, wierzenia i przesądy ludu z okolic Wołkowyska, Słonima, Lidy i Sokółki. Kraków, 1897. T. 2. Baśnie, przypowieści i podania ludu z okolic Wołkowyska, Słonima, Lidy i Sokółki. Część I. Baśnie fantastyczno-mityczne. Kraków, 1902. T. 3. Baśnie, przypowieści i podania ludu z okolic Wołkowyska, Słonima, Lidy, Nowogródka i Sokółki. Część 2. Tradycye historyczno-miejscowe oraz powieści obyczajowo-moralne. Kraków, 1903. T. 4. Warszawa, 1935. Рэц.: Stabrowski O. Przysłowia białoruskie // Czas. 1935. Nr 353; T. 5. Pieśni. Warszawa, 1958. Рэц.: Ялатаў В. Каштоўная работа польскага этнографа // ЛіМ. 1959. 17 чэрв. Т. 6. Pieśni. Warszawa, 1960. Рэц.: Cavecci M. // Slovensky etnograf. 1961. Nr 14; Iwaszkiewicz J. Białoruski Kolberg // Życie Warszawy. 1960. Nr 25; T. 7. Suplement do tomu i taneczne. Uzupełnienie do t. 6. Warszawa, 1960. Рэц.: Аксамітаў А. // Навуковы зборнік. Беласток, 1974; Grabowski T. // Ruch Literacki. 1968. Nr 4; T. 8. Inedita. Pieśni z archiwum zbieracza. Warszawa, 1981. Рэц.: Sielicki F. // Slavica Wratislaviensia. T. 34. (1984).

Diabelskie skrzypce: Baśnie białoruskie / Wybrał, przełożył, wstępem opatrzył Al. Barszczewski. Warszawa, 1973 / Зап. Рэц.: Brzoza E. // Nowe Książki. 1974. Nr 12.

Падзякваў: Народная казка // Н. н. 1909. 8 кастр.; Беларускі каляндар «Нашай нівы» на 1912 год. Вільня, 1912 / Зап.; Прыказкі: З запісаў М. Федароўскага // Беларускі каляндар 1973. Беласток / Зап.

Potocki L. Wspomnienia o Świsłoczy, Dereczynie i Rożanie // Kwart. Lit. 1910. T. 2—4 / Публ.

2.2.

На беларускай мове. Саламевіч Я. Міхаіл Федароўскі. Мн., 1972. Рэц.: Казбярук У. «На Беларусі без песні нельга...» // Маладосць. 1974. № 3; Кохановский Г. // Неман. 1974. № 6; Ліс А. Тварам да люду беларускага // Полымя. 1973. № 6.

На рускай мове. Соломевич И. Михаил Федоровский — фольклорист; Автореф. дисс. ... канд. филол. н. Мн., 1971.

2.3.

На английскай мове. Obrębska-Jabłońska A. The Rongh Copies of Byelorussian Songs in the Federowski Collection // To Honor Roman Jakobson: Essays

* У бібліяграфію не ўвайшлі публікацыі М. Федароўскага ў польскім друку пад указанымі вышэй псеўданімамі і крыптанімамі.

on the Occasion His Seventieth Birthday, 11 October 1966. Hague; Paris, 1967. T. 2.

На беларускай мове. Абрамовіч П. Зайздросны лёс // Голас Радзімы. 1971. № 12; Бандарчык В. Гісторыя беларускай этнаграфіі XIX ст. Мн., 1964. С. 270—272; Яго ж. Еўдакім Раманавіч Раманаў. Мн., 1961. С. 38; Баршчэўскі А. Магічная музыка // Ніва. 1974. 13 студз.; Баярчук В. Міхаіл Федароўскі // Бел. крыніца. 1929. 8 лют.; Гайдук М. Новае аб Міхаілу Федароўскім // Ніва. 1973. 16 снеж.; Яго ж. Песні мае, песні... // Беларускі каляндар. 1976. Беласток, 1976; Яго ж. У палоне беларускай песні // Беларускі каляндар. 1973. Беласток, 1973; Гарэцкі М. Гісторыя беларускае літаратуры. Вільня, 1920. С. 131; Жураўскі А. Этнограф Міхаіл Федароўскі // Беларусь. 1969. № 12; М. К. [Касцевіч М.] Міхаіл Федароўскі (Замест слоў жалобы) // Бел. крыніца. 1923. 20 ліп.; Каханоўскі Г. Археалогія і гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVI—XIX ст. Мн., 1984. С. 75; Міхаіл Федароўскі // Беларусь. 1945. № 6 (Наш даведнік); Паўлючук У. Міхал Федароўскі // Ніва. 1967. 28 мая; Саламевіч І. Батлейкі, запісаныя М. Федароўскім // ЛіМ. 1966. 25 сак.; Яго ж. Збіральнік жэмчугу: Да 135-годдзя з дня нараджэння Міхаіла Федароўскага // Мастацтва Беларусі. 1988. № 9; Яго ж. Збіральнік залатых скарбаў // Полымя. 1967. № 7; Яго ж. Міхаіл Федароўскі (1853—1923) — збіральнік фальклорных і этнаграфічных матэрыялаў на Беларусі // Филологический сб.: Мат-лы научной конференции. Мн., 1966; Яго ж. Песенная кайстра Міхала Федароўскага // Полымя. 1970. № 1; Яго ж. У варшаўскім архіве // ЛіМ. 1975. 25 ліп.; «Чортава» скрыпка // Ніва. 1973. 23 снеж.; Янкоўскі Ф. Фразеалагізмы ў томе IV «Ludu Białoruskiego» Міхала Федароўскага // Sl. Orient. 1968. № 3.

На нямецкай мове. Polivka G. Zum slavischen Folklor // Archiv für slavische Philologie. 1907. Bd. 29.

На польскай мове. Barszczewski A. Przedmowa // Federowski M. Diabelskie skrzypce. Warszawa, 1973; Czurak M. Kilka uwag o adnotacjach na rękopisach Michała Federowskiego // Sl. Orient. 1967. Nr 1; Czurak M. Lud białoruski Michała Federowskiego a polska bajka ludowa // Studia Polono-Slavica-Orientalia: Acta Litteraria. 1985. T. 9; Czurak M. Pieśni polskie w zbiorze «Lud Białoruski» Michała Federowskiego // Studia Polono-Slavica-Orientalia: Acta Litteraria. 1981. Nr 7; Damrosz J. Na marginesie edycji materiałów rękopiśmiennych Michała Federowskiego // Etnografia polska. 1962. T. 6; Damrosz J. Oblicze naukowe Michała Federowskiego (1853—1923) // Zeszyty Etnograficzne Muzeum kultury i sztuki ludowej w Warszawie. 1962. T. 3; Kozerska H. Michał Federowski, etnograf i zbieracz dokumentów historycznych na Białorusi Zachodniej // Sl. Orient. 1957. Nr 1; Obrębska-Jabłońska A. Prace redakcyjne nad rękopisami Michała Federowskiego // Lit. Ludowa. 1964. Nr 4; Obrębska-Jabłońska A. Warsztat naukowy M. Federowskiego w świetle jego listów // Sl. Orient. 1967. Nr 4; Sołomiewicz J. Michał Federowski folklorzysta i etnograf Białorusi / Tł. A. Kononowicz // Życie i myśl. 1971. Nr 6; Wojciechowski R. Pieśni ludu białoruskiego w zbiorach Federowskiego a polska pieśń ludowa // Lit. Ludowa. 1965. Nr 1.

На рускай мове. Власова З. М. Федоровский как фольклорист // Русский фольклор. 1968. Т. 11; Карский Е. Два новых сборника белорусских сказок // ЖМНП. 1902. № 10; Яго ж. Новый польский труд по белорусской этнографии // Изв. ОРЯС. 1899. Т. 4; Порецкий Я. Соломон Рысинский. Мн., 1983. С. 143—149; Соломевич И. Собиратель жемчуга // Неман. 1969. № 8.

2.4.

На беларускай мове. Ю. К. Каханне беларускі: (Па М. Федароўскаму) // Беларускі каляндар на 1922 год. Вільня, 1921.

3.1.

Б-ка Варшаўскага ун-та (РП), аддз. рукап., адз. зах. 428—455, 470; Нацыянальная б-ка ў Варшаве (РП), аддз. рукап. адз. зах. 2678, 2775, 2942, 2945, 2996, 6319; ЦБ АН Літвы, аддз. рукап., ф. 21, адз. зах. 48; ЦНБ АН Беларусі, аддз. рукап., ф. 5, воп. 1, адз. зах. 1, с. 310.

У. М. Ла[illegible]ка.

ФЕДАРЭНКА АНДРЭЙ

Федарэнка Андрэй Міхайлавіч; (н. 17.1.1964, в. Бярозаўка Мазырскага р-на Гомельскай вобл.), празаік. Член СП Беларусі з 1990.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацька, Міхаіл Андрэевіч, былы калгаснік, памёр у 1966, маці, Еўдакія Іосіфаўна, працуе вахцёрам на Мазырскім нафтаперапрацоўчым заводзе, але жыве ў вёсцы. А. Федарэнка скончыў Антонаўскую васьмігодку (1978) і Мазырскі палітэхнікум (1983). З красавіка 1983 працаваў мулярам у р. п. Мікашэвічы Лунінецкага р-на. У час службы ў Савецкай Арміі (1983—84) быў сувязістам, удзельнічаў у выданнях «Баявых лісткоў». У жніўні — лістападзе 1984 працаваў на чыгунцы ў г. Калінкавічы Гомельскай вобл., потым старшым бібліятэкарам Бярозаўскай бібліятэкі № 2 Мазырскага р-на (1984—85). Вучыўся на бібліятэчным факультэце Мінскага інстытута культуры (1985—90). З красавіка 1990 карэктар штотыднёвіка «7 дней», з мая 1990 загадчык аддзела навукі і мастацтва часопіса «Полымя». У 1992 за апавяданне «Пеля» атрымаў першую прэмію Міжнароднай асацыяцыі фондаў Міру і Маскоўскага цэнтра «Філантропія».

Першыя публікацыі А. Федарэнкі (апавяданні «Сачыненне», «Пісьмо») з'явіліся ў 1987 у часопісе «Маладосць». Друкаваўся ў калектыўных зборніках «Жнівеньскі праспект», «Перад маімі вачыма», у рэспубліканскіх часопісах і газетах. Аўтар аповесці «Гісторыя хваробы». Піша пра дзень сённяшні, імкнецца спасцігнуць духоўны свет сучасніка, зразумець яго клопаты і трывогу, «спрабуе адчуць пульс сучаснасці» (Г. Далідовіч). Яго проза ўражвае любоўю да чалавека, добрым веданнем жыцця вёскі і горада, тонкім псіхалагізмам, эмацыянальнасцю і шчырасцю. Перакладае апавяданні з беларускай на рускую мову.

Жыве ў Мінску. *Г. М. Урупіна.*

Бібліяграфія

1.2.
Гісторыя хваробы: Аповесць. Мн., 1990.

ФЕДАСЕЕНКА УЛАДЗІМІР

Федасеенка Уладзімір Канстанцінавіч (н. 22.4. 1926, в. Бор Жлобінскага р-на Гомельскай вобл.), празаік. Член СП Беларусі з 1972.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Калі пачалася вайна, пайшоў у рады народных мсціўцаў. Малады партызан-падрыўнік актыўна змагаўся з ворагам на роднай Гомельшчыне (1942—43), быў паранены. У 1946 скончыў Гомельскі рачны тэхнікум, у 1950 — Рэспубліканскую партыйную школу пры ЦК КП Беларусі. Працаваў у абласным (1946—48) і рэспубліканскім (1950—51) камітэтах камсамола. У 1951—67 быў на розных пасадах у рэдакцыях газеты «Піянер Беларусі», часопіса «Сельская гаспадарка Беларусі», «Настаўніцкай газеты», у выдавецтве «Беларусь». З 1969 да 1979 — старшы інспектар Упраўлення кніжнага гандлю Дзярждруку БССР, загадчык аддзела газеты «Літаратура і мастацтва», старшы рэдактар часопіса «Беларусь». Цяпер на пенсіі. Узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі, медалямі.

Упершыню карэспандэнцыі У. Федасеенкі апублікаваны ў 1951. У 1952 у рэспубліканскіх выданнях з'явіліся яго нарысы, у 1953 — апавяданні. Вядомасць пісьменніку прынеслі аўтабіяграфічныя ў сваёй аснове раманы. У 1965 выйшаў раман «Дубовая Града» — вострасюжэтны твор пра барацьбу моладзі з фашысцкімі акупантамі. Своеасаблівым працягам яго быў раман «Віхры на скрыжаваннях», дзе зноў перад чытачом разгортваюцца старонкі партызанскай вайны з яе перамогамі і паражэннямі. У рамане «Пасля смерчу» аўтар звяртаецца да ранейшай «вогненнай» тэмы, але адначасова паказвае і першыя пасляваенныя гады, самыя складаныя для толькі што вызваленага горада над Сожам. Раман напісаны страсна, з палемічнай напружанасцю. Аднак яму, як і ранейшым творам, уласціва «недастатковая паглыбленасць ва ўнутраны свет герояў» (І. Кудраўцаў). У цэлым жа сваімі раманамі У. Федасеенка здолеў сказаць новае слова ў «партызанскай» літаратуры.

Жыве ў Мінску. *В. К. Шынкарэнка.*

1.2.
Дубовая Града: Раман. Мн., 1965. Рэц.: Кудраўцаў І. З аднагодкамі поплеч // Звязда. 1965. 2 вер.
Віхры на скрыжаваннях: Раман. Мн., 1970. Рэц.: Даніленка М. Салдаты ляснога фронту // Гомел. праўда. 1971. 21 жн.; Кудраўцаў І. Сцяжынамі лясных салдат // ЛіМ. 1971. 16 ліп.; Парахневіч М. // Вяч. Мінск. 1970. 8 снеж.; Стрэшын Г. Праз полымя вайны // Беларусь. 1971. № 11.
Пасля смерчу: Раман. Мн., 1975. Рэц.: Кажамякін Ц. // Гомел. праўда. 1975. 3 кастр.; Марціновіч А. Захаваць вернасць юнацтву // Вяч. Мінск. 1975. 6 кастр.
Дубовая Града; Віхры на скрыжаваннях: Раманы. Мн., 1981. (Бел. раман). Рэц.: Фёдараў І. Кнігапіс // ЛіМ. 1981. 3 ліп.
1.3.
1952. У адным атрадзе: Нарыс // Бярозка. № 12.
1953. Суворaўцы: [Нарыс] // Мін. праўда. 7 ліст. / Сааўт. Хв. Жычка; Выпадак з Васем Камарыкам: Фельетон // Піянер Бел. 8 кастр. / Сааўт. Хв. Жычка; Жыццё кліча: Апавяданне // Чырв. змена. 6 снеж. / Сааўт. Хв. Жычка.
1954. Знаёмы звон: Апавяданне // Піянер Бел. 28 студз.; Памылка: Апавяданне // Чырв. змена. 30 снеж.
1955. Асуджэнне: Апавяданне // Чырв. змена. 28 жн.
1956. Зорачка: Апавяданне // Чырв. змена. 25 сак.
1961. Дубаградаўцы: [Урывак з рамана] // Наст. газ. 16 вер.; Лясныя салдаты: [Урывак з рамана] // Чырв. змена. 27 жн.
1962. Віка не ўзышла: Апавяданне // Звязда. 26 крас.
1963. Сумленне: Апавяданне // Звязда. 28 ліп.
1964. Горкая ўзнагарода: Урывак з рамана // Голас Радзімы. № 45; На прытоку Дняпра // Звязда. 30 чэрв.; Дзіва: Апавяданне // Піянер Бел. 7 лют.; Дубовая Града: [Урыўкі з рамана] // Чырв. змена. 2, 3, 6, 7, 9, 14 чэрв.
1965. Цаною жыцця: Урывак з кнігі «Дубовая Града» // Голас Радзімы. № 19; Не могли мы жить без боя: [Успаміны] // Неман. № 1; Пад адхон...: Урывак з рамана «Дубовая Града» // Звязда. 13 чэрв.; Рос гнеў людскі...: Урывак з рамана «Дубовая Града» // ЛіМ. 22 чэрв.
1966. Вяртанне: Урывак з рамана // Звязда. 10 жн.
1969. Віхры на скрыжаваннях: Раздзелы з аднайм. рамана // Чырв. змена. 25—30 снеж.
1970. На досвітку: Урывак з рамана «Дубовая Града» // ЛіМ. 25 вер.
1972. Аналіз, паяднаны з прынцыповасцю // ЛіМ. 7 студз.
1973. Праца, напаўняючая жыццё // Вяч. Мінск. 24 снеж.
1974. Чаго не хочаць бачыць Салжаніцын // ЛіМ. 8 лют.
1975. Турботы салдацкія: Урывак з рамана // ЛіМ. 21 лют.
1976. Зломнае: Урывак з дакум. кнігі // ЛіМ. 23 крас.; Зямля мая...: Рэпартаж // Там жа. 3 вер.
1977. Рэпартаж з Партызанскага праспекта // Беларусь. № 10; Носіць калгас імя Кастрычніка: [Нарыс] // Там жа. № 11.
1983. Белазоры: Апавяданне // Беларусь. № 5; Буслы на вежы: Апавяданне // ЛіМ. 28 кастр.
1.5.
На рускую мову. Дубовая Гряда; Вихри на перекрестках: Романы / Пер. А. Миронов. Мн., 1976. (Бел. роман). Рэц.: Мартинович А. Мужала молодость в боях // Во славу Родины. 1977. 13 мая.
После смерча: Роман / Пер. В. Идельсон. Мн., 1985.
Дубовая Гряда; Вихри на перекрестках: Романы / Пер. А. Миронов. Мн., 1987.
На простор!: Рассказ / Пер. П. Волкодаев // Сталин. молодежь. 1955. 30 янв., 1 февр.; Враги неистовствуют: [Урывак з рамана] // Знамя юности. 1963. 28 июня; Старый лесник: Рассказ // Сел. газ. 1964. 10 окт.; У старой мельницы: Рассказ // Там жа. 1971. 30 мая.
2.3.
На беларускай мове. Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Прыняты ў Саюз пісьменнікаў БССР // ЛіМ. 1972. 16 чэрв.; Уладзіміру Федасеенку — 50: [Віншаванне] // Там жа. 1976. 23 крас.

У. М. Ларчанка.

ФЕДЗЮКОВІЧ МІКОЛА

Федзюковіч Мікола (Мікалай Мікалаевіч; н. 25.5.1943, в. Гутава Драгічынскага р-на Брэсцкай вобл.), паэт, перакладчык. Член СП Беларусі з 1972. Піша на беларускай і рускай мовах.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацька, Мікалай Іванавіч, загінуў на фронце ў Вялікую Айчынную вайну, маці, Ксенія Пракопаўна, працавала ў калгасе. У 1960 М. Федзюковіч скончыў Гутаўскую сярэднюю школу і працаваў лабарантам гэтай жа школы, літсупрацоўнікам драгічынскай раённай газеты «Чырвоная зорка». З мая да лістапада 1962 фотакарэспандэнт лунінецкай раённай газеты «Ленінскі шлях». У 1962—65 служыў у Савецкай Арміі. Вучыўся на аддзяленні паэзіі Літаратурнага інстытута ў Маскве (1965—70). З 1970 рэдактар выдавецтва «Народная асвета», з 1971 літсупрацоўнік, з 1973 загадчык аддзела літаратуры і мастацтва газеты «Чырвоная змена». У 1975—76 рэдактар бюлетэня «Служба быту Беларусі». З сакавіка 1976 на творчай рабоце. З 1993 літкансультант газеты «Белорусская нива».

Упершыню падборка вершаў М. Федзюковіча апублікавана ў 1960 у лунінецкай раённай газеце «Ленінскі шлях». У рэспубліканскім друку выступае з 1964. Друкаваўся ў калектыўных зборніках «Слава Арміі Савецкай», «Сэрцам загадана», «Песня любві», «Дзень паэзіі». Аўтар зборнікаў паэзіі «Зямля—магніт», «Мілавіца», «Птушыны грай», «Макаў цвет». Роздум над жыццём сучасніка, успаміны пра вайну, трывога за сваю краіну, вера ў перамогу дабра і любві — асноўная тэматыка вершаў М. Федзюковіча. Чысцінёй пачуццяў, навізной успрыняцця навакольнага свету, свежасцю думкі і вобразнасцю хвалюе яго паэзія. Піша нарысы і артыкулы пра вёску, на маральна-этычныя тэмы, выступае ў радыёперадачах. Перакладае творы балгарскай, грузінскай, казахскай, кіргізскай, малдаўскай, рускай, таджыкскай, татарскай, украінскай, французскай літаратур. Вершы М. Федзюковіча перакладаліся на літоўскую, рускую, украінскую мовы.

Жыве ў Мінску.

Г. М. Урупіна.

Бібліяграфія

1.2.

Зямля — магніт: Вершы. Мн., 1968. (Першая кніга паэта). Рэц.: Басава І. Знайсці сябе // ЛіМ. 1968. 1 кастр.; Казловіч А. Покліч часу // Звязда. 1968. 21 ліст.; Крупенька Я. Вытокі песні // Чырв. змена. 1968. 2 ліп.; Лісоўскі М. Магнітная зямля // Гомел. праўда. 1968. 28 жн.; Лящч А. Зямное прыцяжэнне // Маладосць. 1968. № 10.

Мілавіца: Лірыка. Мн., 1971. Рэц.: Величко В., Панасюк Н. О крае аистов и зорьке Миловице // Заря. 1971. 14 сент.; Стральцоў М. Рэцэнзія на чатырохрадкоўе // ЛіМ. 1972. 14 студз.; Хведаровіч М. Святло зоркі Мілавіцы // Вяч. Мінск. 1971. 8 ліп.; Яфімаў Ф. Праз вершы — да паэзіі // Маладосць. 1971. № 8.

Птушыны грай: Вершы. Мн., 1976. Рэц.: Камейша К. Пачуццё шляху // Полымя. 1976. № 8; Хведаровіч М. Творчая разведка // Беларусь. 1976. № 12; Яўсееў Р. На шляху пошукаў // ЛіМ. 1977. 14 студз.

Макаў цвет: Лірыка. Мн., 1979. Рэц.: Гаўрусёў С. Вяслу ўзлятаць высока // ЛіМ. 1979. 28 вер.; Калінковіч М. Позірк за гарызонт // Чырв. змена. 1979. 13 снеж.; Хведаровіч М. Пара квітнення // Беларусь. 1980. № 3.

1.3.

1964. Спяваюць салдаты...: [Верш] // Заря. 9 мая; Наборшчык: [Верш] // ЛіМ. 24 ліст.; Мы, салдаты: [Верш] // Сел. газ. 9 дек.; «Навокал столькі фарбаў, прыгажосці...»: [Верш] // Чырв. змена. 16 лют.; Першая трывога; Камуністам мяне лічыце; Алеся: [Вершы] // Там жа. 25 крас.; «Калі ты заўважаеш...»: [Верш] // Там жа. 18 чэрв.; Слухай, шафёр...: [Верш] // Там жа. 15 ліп.; «Мне так, сябры, наканавана лёсам...»: [Верш] // Там жа. 18 жн.; Любоў да зямлі: [Верш] // Там жа. 13 вер.; Дзеля сонца: [Верш] // Там жа. 18 ліст.; З салдацкага блакнота: У водпуску; «Я глядзеў на яго...»; Хустка: [Вершы] // Там жа. 29 ліст.

1965. Першая трывога: [Верш] // Беларусь. № 7; Наборшчык: [Верш] // Голас Радзімы. № 8; Суд памяці: [Верш] // Там жа. № 14; «На службу вайсковую...»; На пасту; «Кастрычнік столькі запаліў кастроў...»; Красавік; «Калі ты заўважаеш...»: [Вершы] // Маладосць. № 2; Стану песняй: [Верш] // Полымя. № 8; Красавік: [Верш] // ЛіМ. 23 лют.; Першая трывога: [Верш] // Там жа. 9 ліп.; Слухайце, равеснікі...: [Верш] // Мін. праўда. 8 мая; А твой букет...: [Верш] // Сел. газ. 4 апр.; Спыніце варварства: [Верш] // Там жа. 30 мая; Вяртанне: [Верш] // Там жа. 19 окт.; Я зямлёй намагнічан...; «Заходжу ў хату я да хлебароба...»: [Вершы] // Там жа. 1 дек.; Суд памяці: [Верш] // Чырв. змена. 31 студз.; Імкненне; Кампанэла; «Аднаму чалавеку...»; Пакахайце мяне: [Вершы] // Там жа. 23 лют.; Сустрэча з маці: [Верш] // Там жа. 11 крас.; Яшчэ не позна...: [Верш] // Там жа. 15 ліп.; «Айчына, мы не з тых...»: [Верш] // Там жа. 28 ліп.; Першы верш: [Верш] // Там жа. 8 жн.; Салдацкая песня; «Дружа, не палохайся слаты...»; «Вецер налятаў лавінай...»: [Вершы] // Там жа. 5 вер.

1966. «Прачыналася рэчка Ясельда...»; «Поўдзень навісае...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 66. Мн.; Кампанэла: [Верш] // Голас Радзімы. № 9; Радзіме; Балада пра хату; «Плеткары безупынку рэжуць...»: [Вершы] // Маладосць. № 3; Купрыянавай Анастасіі Фамінічне: [Верш] // Работніца і сялянка. № 1; Радзіме: [Верш] // ЛіМ. 8 сак.; Сустрэча з маці: [Верш] // Ніва. 6 лют.; Лютуе студзень: [Верш] // Чырв. змена. 20 студз.; З новых вершаў: «Надакучыла мне слухаць смех пусты...»; «Здавалася, аўтобус нехта рэзаў...» // Там жа. 13 лют.; «Ля нашае хаты, у садзе рабінавым...»: [Верш] // Там жа. 31 ліп.

1967. Рэчка Ясельда: [Верш] // Голас Радзімы. № 34; «І ціша валосоў — бы сон, глыбокіх...»: [Верш] // Там жа. № 37; Не магу без цябе...: [Верш] // Там жа. № 43; «Мяне зіма...»; «Туга мая бяссонная...»; Любая: [Вершы] // Маладосць. № 4; «Неба сёння такое высокае...»: [Верш] // Работніца і сялянка. № 6; «Я праклінаў сябе...»: [Верш] // Заря. 11 янв.; «Туга мая бяссонная...»: [Верш] // ЛіМ. 7 крас.; «Сумуе дзед...»; «За вёскаю...»; «Мне здавалася...»: [Вершы] // Там жа. 4 ліп.; Развітальная песня; «Трава такая маладая...»: [Вершы] // Чырв. змена. 22 студз.; Смерць трутня: [Верш] // Там жа. 16 лют.; Два словы памяці: Урывак з паэмы // Там жа. 23 ліп.; Споведзь: [Верш] // Там жа. 15 жн.

1968. «І ціша валасоў...»: [Верш] // Ад родных ніў, ад роднай хаты. Мн.; Кампанэла: [Верш] // Беларусь. № 2; «Мяне вяртае запаветны вырай...»; Дзяўчыне таямніча-ваяўнічай; На Паркавай: [Вершы] // Маладосць. № 8; «Навошта сустракацца нам...»: [Верш] // Работніца і сялянка. № 6; «Парой я чую голас чалавека...»: [Верш] // Заря. 20 нояб.; Балада пра буслоў: [Верш] // Звязда. 27 чэрв.; «Вясной, калі неспадзявана-нечакана маю душу агорне ціхі смутак...»: [Верш] // Знамя юности. 19 мая; «Мяне вяртае запаветны вырай...»: [Верш] // Мін. праўда. 2 кастр.; Увекавеч, фатограф...: [Верш] // Чырв. змена. 28 студз.

1969. Радзіме: [Верш] // Беларускі каляндар на 1970 год. Беласток; «Мы любім сціплых і таленавітых...»; «Чужая магіла...»; «Гэй, Валодзя...»; «Тапелісты...»: [Вершы] // Маладосць. № 12; «У глухамані бэзавых кустоў...»: [Верш] // ЛіМ. 9 снеж.; Зямля — магніт; Сэрца Рыхарда Зорге: [Вершы] // Там жа. 19 снеж.

1970. Світанне на Волзе: [Верш] // Беларусь. № 12; Бярозка. № 4; Вяч. Мінск. 5 ліст.; Усе трывогі, боль і хваляванне; «Неба зорамі вышыта густа...»: [Вершы] // Заря. 21 марта; Імгненне; «Дзяўчыне таямніча-ваяўнічай...»; «Каб быць шчаслівым...»; «Чаму так атры-

малася...»; «Ну як жывеш ты...»; «Навошта сустракацца нам...»; «Так, да канца яшчэ далёка...»: [Вершы] // ЛіМ. 4 вер.; Раны Ільіча: [Верш] // Сел. газ. 11 янв.; Балада пра агонь; Жывыя цені; Сэрца Рыхарда Зорге; Світанне на Волзе: [Вершы] // Чырв. змена. 10 кастр.

1971. «Водпуск салдату...»: [Верш] // Слава Арміі Савецкай. Мн.; У міжзор'е: [Верш] // Беларусь. № 2; «Зіма стаяла ў дыме і ў руінах...»; «І беласнежна-велічная Вега...»; «Што гэта лётае без крылаў...»; Элегія; Дзве зары: [Вершы] // Маладосць. № 3; Балада пра агонь; «Пераблытаны ўсе каляндарныя даты...»; «Перасіліць сябе я не здолеў...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 20 мая; «Вятры, вятры...»; «Каханне, ці не каханне...»; «І год, і два...»; «Я верыў...»; «Пераблытаны ўсе каляндарныя даты...»; «Ад разлукі — нібы ад разрухі...»; «Перасіліць сябе я не здолеў...»: [Вершы] // ЛіМ. 21 мая; Радасць першаадкрыцця // Там жа. 15 кастр.; Пачуцці мае і вытокі: [Верш] // Мін. праўда. 1 мая; Колер вясны: [Верш] // Наст. газ. 1 мая; Ці пачуе ніва песню?..; Праблема сучаснай вёскі ў творчасці маладых // Чырв. змена. 14 студз.; Франтавікі: [Верш] // Там жа. 21 лют.; Імгненне: [Верш] // Там жа. 25 крас.; Незабыўнае, блізкае, роднае // Там жа. 28 снеж.; За Расію: [Верш] // Там жа. 30 снеж.

1972. Жанчына; Жывыя цені; «Ёсць суровая праўда...»: [Вершы] // Беларусь. № 2; З цыкла «Жанчыны»: [Вершы] : На курскім вакзале ў Маскве; Раманс // ЛіМ. 28 студз.; Шчырасць радка // Там жа. 30 чэрв.; Ад вытокаў: [Рэц. на кн.: Дайнека Л. Бераг чакання. Мн., 1972] // Там жа. 1 вер.; У гэты дзень світальна-урачысты: [Верш] // Чырв. змена. 1 студз.; Світанне на Волзе: [Верш] // Там жа. 5 студз.; «Неўпрыкмет заблудзіць сярод вуліц...»; «Хай крые бог, каб наступіў той час...»; «Сонца рух спыніла...»; «Калі настане час ад вас пайсці...»: [Вершы] // Там жа. 5 сак.; За сіняй даллю: [Верш] // Там жа. 2 крас.; У міжзор'е: [Верш] // Там жа. 12 крас.; Дзяніска: Маленькае апавяданне // Там жа. 7 мая.

1973. За Расію; «Не перажыць самому скруху...»; «Калі настане час навек пайсці...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 73. Мн.; Колер вясны: [Верш] // Работніца і сялянка. № 4; Гомел. праўда. 2 мая; Заря. 1 мая; Праўда: [Верш] // Гомел. праўда. 9 чэрв.; «Бачыш, колас ляжыць...»: [Верш] // Там жа. 16 чэрв.; «Вечар быў задумлівы і шэры...»: [Верш] // Заря. 25 авг.; «Ад Ашмян да самае Смаргоні...»: [Верш] // Знамя юности. 6 сент.; Тваім імем; Спяшайцеся...: [Вершы] // Там жа. 21 сент.; Близкая даль // Комс. правда. 28 нояб.; Святло высокіх зорак: [Рэц. на кн.: Гамзатаў Р. Высокія зоркі. Мн., 1972] // ЛіМ. 12 студз.; Сутнасць паэзіі: [Рэц. на кн.: Панчанка П. Снежань. Мн., 1972] // Там жа. 16 лют.; Бяседа адбылася... // Там жа. 29 чэрв.; Пімену Панчанку: [Верш] // Там жа. 6 ліп.; Раны Ільіча; Вера; «Я дакараў сябе...»; «Перасіліць сябе...»: [Вершы] // Там жа. 17 жн.; Ферма трымае экзамен: [Нарыс] // Чырв. змена. 7 лют.; «Да свята, да ўрачыстасці нядзельнай...»; «А ты ўсё тая ж...»; «Працягвайся, працягвайся, імгненне...»: [Вершы] // Там жа. 8 сак.; «Бор, хоць ноччу марозы...»: [Верш] // Там жа. 17 сак.; Званы трывогі нашай: [Верш] // Там жа. 24 сак.; Усе пачуцці мае...: [Верш] // Там жа. 1 мая; Слухайце, равеснікі...»: [Верш] // Там жа. 9 мая; Герой: [Верш] // Там жа. 27 мая; Запаветны мацярык // Там жа. 24 ліп.; Сяброў стала больш // Там жа. 9 вер.; Першая трывога: [Верш] // Там жа. 4 кастр.; ... Агонь — па жылах: [Нарыс] // Там жа. 28 ліст.

1974. Сустрэча; «Не магу забыць...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 74. Мн.; Адрас дарогі; На парозе адкрыцця; Пачатак; Соль адступіла; Песня Васіліны; Артэрыя Палесся; Выклік на буравую; Сон нафтавіка; Ліст да каханай; Замест развітання: [Вершы] // Маладосць. № 5; За Расію: [Верш] // Заря. 19 окт.; Рэчыцкі гарызонт: Урыўкі з паэмы // Звязда. 27 лют.; Галасую!: [Верш] // Там жа. 16 чэрв.; Гімн гераізму: [Верш] // Там жа. 27 чэрв.; Зоркі: [Верш] // Знамя юности. 22 сент.; Вачамі памяці // ЛіМ. 28 чэрв.; Пульс жыцця: [Верш] // Чырв. змена. 27 лют.; Світанне на Волзе: [Верш] // Там жа. 21 крас.; Глыбокія вытокі // Там жа. 13 чэрв.; З племя карчагінцаў... // Там жа. 30 чэрв.; З новай кнігі: [Вершы]: Палёт; Юрыю Гагарыну; Смага; «Я доўга па тваіх слядах блукаў...»; «Па дарозе дамоў...»; «Неўміручае імя маці...»; Армейскі верш // Там жа. 25 жн.; Рэквіем мужнасці // Там жа. 12 вер.; Кантрасты: [Верш] // Там жа. 19 вер.

1975. «Не апраўдваемся...— апраўдваем...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 75. Мн.; Жывыя цені: [Верш] // Слухайце — Хатыны!.. Мн.; Армейскі верш; «Тут нада мною...»; «Туга мая бяссонная злятае...»: [Вершы] // Беларусь. № 7; Снежны гарадок: [Верш] // Вясёлка. № 2; Кім працуюць нашы мамы: [Верш] // Там жа. № 3; Вежа; «Ад Ашмян да самае Смаргоні...»; «На астраўку узвышанай надзеі...»; Памяці жанчыны; Кім быць: [Вершы] // Маладосць. № 7; «Васількова-бэзавае неба!..»; «На лясной паляне дрэмле ціш...»; «Туга мая бяссонная злятае...»; «Сонца рух супыніла...»; «Як наўкол завея залютуе...»: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 12; Друг, сосед, побратим // Сов. молодежь. 12 февр.; «Ну, нашто мне твой смех гучыць...»; Жаданні; «Ля нашае хаты...»; «Ці з-пад Ковеля...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 16 кастр.; Доверили быть секретарем // Заря. 7 янв.; Раны Ільіча; Палёт; Жанчына; Вера: [Вершы] // Там жа. 5 июля; «Бачыш, колас ляжыць...»: [Верш] // Там жа. 20 сент.; Вачыма памяці: [Рэц. на кн.: Падаляка В. Сонца свеціць усім. Мн., 1975] // Звязда. 8 сак.; Наша светлая ява: [Верш] // Там жа. 1 мая; Граніт зямлі: [Урывак з аднайм. паэмы] // Там жа. 21 ліст.; Вагон; «Яшчэ не збудавала...»; «Я вышыню браў не адзін...»; «Тут, нада мною, сонца не заходзіць...»: [Вершы] // Знамя юности. 4 февр.; Кардыяграма паэтавай душы: [Рэц. на кн.: Свірка Ю. Аўтограф: Вершы. Мн., 1974] // ЛіМ. 7 лют.; Дрэва перамогі; Пярэдадзень; Ясная Паляна; «Перон ад кветак зззяў...»; «Незабыўнае імя маці...»; Смага; «Не магу забыць...»; Сустрэчны погляд; «Я не хацеў зняважыць...»: [Вершы] // Там жа. 23 мая; Гімн гераізму: [Верш] // Там жа. 4 ліп.; Спяшайцеся...: [Верш] // Мін. праўда. 27 чэрв.; Успаміны: [Верш] // Там жа. 10 жн.; Табе, каханая, адной. З новай кнігі: «Ці з-пад Ковеля...»; «Ці прыснілася мне...»; «На лясной паляне дрэмле ціш...»: [Вершы] // Чырв. змена. 8 сак.; Магнітнае поле паэта: [Рэц. на кн.: Камейша К. Нектар. Мн., 1974] // Там жа. 18 сак.; «Сёння росы не выпалі...»; «Твой позірк, як глыток віна...»: [Вершы] // Там жа. 1 мая; І ўдзень і ўночы: [Верш] // Там жа. 26 чэрв.; Чарадзей падзей // Там жа. 15 ліп.; Новы гарызонт: [Верш] // Там жа. 17 ліп.; Памяці Віктара Хара; «У розны час па-рознаму мяне ты сустракала...»; «Глухамань...»: [Вершы] // Там жа. 27 ліп.; «Дзень вясновага раўнадзенства...»; «І думкам, і жаданням дома...»; У дарозе; «Ёсць рубяжы і ёсць граніцы...»; Аса: [Вершы] // Там жа. 5 снеж.; Граніт: [Урыўкі з дакум. паэмы] // Там жа. 27 снеж.

1976. Праўда; «Паволі коціцца з ракі...»; «Яшчэ не збудавала...»; «На лясной паляне дрэмле ціш...»; «Прыйшоў не папракаць, не наракаць...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 76. Мн.; У дарозе; Слаўгарадскі снег: [Вершы] // Полымя. № 4; Граніт зямлі: Урыўкі з паэтычнага дзённіка // Заря. 3 сент.; Світанне на Волзе: [Верш] // Звязда. 22 крас.; «Землякі — даўнія знаёмыя» // ЛіМ. 1 студз.; Граніт зямлі: Урыўкі з дакум. паэмы // Там жа. 13 лют.; Расіі; «Калі ласка...»: [Вершы] // Мін. праўда. 11 мая; Вежа: [Верш] // Там жа. 14 жн.; Мера адказнасці // Чырв. змена. 28 студз.; «На выгане — як бачыць вока...»; «Не ганьбіла, не пагарджала...»; «Ну, нашто мне твой смех гучыць...»: [Вершы] // Там жа. 5 мая; Сустрэча; «Я дакараў сябе і дакараю...»; «Перасіліць сябе я не здолеў...»; «Сёння росы не выпалі...»: [Вершы] // Там жа. 13 кастр.; Апраўданне: [Верш] // Там жа. 14 ліст.

1977. Вёска Гутава; «Незабыўнае імя Маці...»; «Ёсць рубяжы і ёсць граніцы...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 77. Мн.; Нам не забыць: [Верш] // Беларусь. № 12; Граніт зямлі: Лірычны дзённік // Маладосць. № 1; Цвіце чабор; «Неба — чыстае і высокае...»: [Вершы] // Полымя. № 6; «Як надакучыць мне ў гасцях...»; «Бачыш, колас ляжыць...»: [Вершы] // Родная прырода. № 4; Світальны дзень: [Верш] // Вяч. Мінск. 3 студз.; Белы бусел; «Прыйшла — і развярэдзіла ўспаміны...»; Шчасце: [Вершы] // Там жа. 17 сак.; «Празвінела

грымлівай залевай вясна...»; Смага: [Вершы] // Гродн. праўда. 9 июля; «Штогод, штодзень...»: [Верш] // Там жа. 27 авг.; Васількі: [Верш] // Заря. 5 июня; «Ёсць рубяжы і ёсць граніцы...»: [Верш] // Там жа. 15 окт.; Сяўба; «Сумуе дзед...»; «Перон ад кветак зззяў...»: [Вершы] // Звязда. 25 чэрв.; «Дзень вясновага раўнадзенства...»; Парушана сувязь; «І думкам, і жаданням дома...»: [Вершы] // Знамя юности. 21 апр.; Вернасць: [Верш] // Там жа. 26 мая; Калі чысты душою...: [Вершы] // ЛіМ. 18 лют.; «Маё сумленне — родная зямля...»: [Верш] // Там жа. 30 снеж.; Мае сябры: [Верш] // Наст. газ. 29 кастр.; З Радзімаю сэрцам; Векапомнае поле; Рабіць дабро: [Вершы] // Там жа. 24 снеж.; Кім працуюць нашы мамы: [Верш] // Піянер Бел. 25 жн.; Спадчына: [Верш] // Чырв. змена. 4 студз.; Зямное неба паэта // Там жа. 20 лют.; «Да маладосці ў адведкі...»; Араты; «Стамляемся... Слабнем...»; Васількі; Шчасце: [Вершы] // Там жа. 3 крас.; Галасую!: [Верш] // Там жа. 19 чэрв.; Гімн гераізму: [Верш] // Там жа. 3 ліп.; Колеры; Белы бусел: [Вершы] // Там жа. 10 ліп.; Ніва каласіцца ўраджаем // Там жа. 23 жн.; Пад сцягам Новага Закона: [Верш] // Там жа. 11 снеж.; Вёска Гутава; «Незабыўнае імя Маці...»: [Вершы] // Там жа. 13 снеж.

1978. «Мяне паклікаў жураўліны вырай...»; «На выгане — як бачыць вока...»: [Вершы] // Адданасць. Мн.; Віктар Хара: [Балада] // Беларуская балада. Мн.; Парушана сувязь; «Не ганьбіла, не пагарджала...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 78. Мн.; Прага; «Дзяцел — працавітая, сціплая...»: [Вершы] // Беларусь. № 1; Пазначана сучаснасцю: [Рэц. на кн.: І л ь ю ш ч ы ц К. Армейскія будні. Мн., 1977] // Маладосць. № 4; Вернасць; «Празвінела грымлівай залевай вясна...»; Араты; Суладдзе; Дзень вясновага раўнадзенства; Да маладосці ў адведкі: [Вершы] // Там жа. № 5; «Неба — чыстае і высокае...»: [Верш] // Голас Радзімы. 9 сак.; У гэты дзень світальна-урачысты...: [Верш] // Гродн. правда. 1 янв.; «О, гэта нялёгкае права...»: [Верш] // Там жа. 21 янв.; Гартуецца сталасць // Звязда. 28 студз.; Араты; Вернасць; Да маладосці ў адведкі; Дзень вясновага раўнадзенства; «Празвінела грымлівай залевай...»; Суладдзе: [Вершы] // Знамя юности. 19 апр.; «Айчына, мы не з тых...»; Белы бусел; На поўны рост; «Не зневажайце ў роспачы жанчыну...»: [Вершы] // ЛіМ. 18 сак.; Колеры; «Струменіць з-пад калматых броў...»; «А ўсё ж не ратавалі нас...»; «Ці прыснілася мне...»: [Вершы] // Там жа. 1 снеж.; Урачыстасць: [Верш] // Чырв. змена. 1 студз.; Снежны гарадок: [Верш] // Там жа. 25 студз.; Вянок: [Верш] // Там жа. 8 сак.; Залог даўгалецця: [Верш] // Там жа. 18 крас.; Лета: [Верш] // Там жа. 8 чэрв.; «Ёсць мова ў нас. Яе хацелі...»; «Відовішчаў час канакрадны...»; «Заснуць?.. Забыцца і заснуць?..»; Летам; «Не ганьбіла, не пагарджала...»; «Колькі раз без цябе і з табою...»: [Вершы] // Там жа. 10 вер.; На перавале: [Верш] // Там жа. 22 кастр.; Хто ідзе следам // Там жа. 30 ліст.

1979. «Ні бляск маладзіковы на вадзе...»; «О, колькі ўпала на зямлю лісця!..»: Санеты; Пяць хвілін: [Верш] // Дзень паэзіі — 79. Мн.; «Не апраўдваемся...»: [Верш] // Покліч долі адзінай. Мн.; «Незабыўнае імя Маці...»: [Верш] // Работніца і сялянка. № 3; Стаўка на «авось»: [Нарыс] // Служба быту Бел. № 3; Сфера паслуг і сацыяльнае развіццё вёскі // Там жа. № 4; Граніт зямлі: Урывак з паэмы; «Кнігаўкі прыляцелі...»; «Не шкадуй жа яго і не кліч...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 8 жн.; «Мне б вашы вусны — мёд бы піў...»: [Верш] // Гродн. правда. 12 мая; «Мне б вашы вусны...»: [Верш] // Там жа. 7 июля; «Бывайце, хлопцы! Мне ж — у іншы бок...»: [Верш] // Заря. 23 авг.; Айчыне: [Верш] // Там жа. 26 сент.; Армейскі верш // Там жа. 7 дек.; Права быць напярадзе: [Нарыс] // Звязда. 12 ліп.; [Прадмова да вершаў В. Міхеева] // Знамя юности. 4 окт.; «О, колькі ўпала на зямлю лісця!..»; «Мне б вашы вусны...»; «І думкам, і жаданням дома...»; Вянок; «Ні бляск маладзіковы на вадзе...»; «Я не магу, каханая, нічым...»; «Ізноў зіма скавала ў дрэве сок!..»: [Вершы] // ЛіМ. 17 жн.; Даверылі быць сакратаром: [Нарыс] // Мін. праўда. 24 студз.; Галасую!: [Верш] // Там жа. 4 сак.; Апора камітэта: [Нарыс] // Там жа. 13 сак.; Пярэдадзень; Світанне на Волзе: [Вершы] // Там жа. 13 чэрв.; Личный вклад коммуниста в пятилетку: [Нарыс] // Сов. Бел. 26 июля; Святло паэзіі — дабрата // Чырв. змена. 4 студз.; Вернасць; Пяць хвілін: [Вершы] // Там жа. 21 студз.; [Прадмова да апавяданняў М. Самуйліка]; Тры санеты: «Я не магу, каханая, нічым...»; «Ні бляск маладзіковы на вадзе...»; «О, колькі ўпала на зямлю лісця!..» // Там жа. 31 студз.; Таварыш; «Жыву не там, дзе жыць павінен...»; «Я тут не быў тры восені зусім!..»; «Начныя птушкі пагасілі зоры...»; «Жэўжык верабейка...»: [Вершы] // Там жа. 15 ліп.; Той, хто пачаў, не пачатковец: [Рэц. на кн.: Н а ш ч а д к і: Зб. паэзіі. Мн., 1979] // Там жа. 16 снеж.

1980. «Мяне паклікаў жураўліны...»: [Верш] // Такія сэрцы ў нас. Мн.; Красуй, зямля!: [Верш] // Вожык. № 24; Два вершы: «Сябры бывайце...»; «Мне Блок прысніўся...» // Гомел. праўда. 28 ліст.; «Як надакучыць мне ў гасцях...»: [Верш] // Заря. 9 июля; Адрес поэзии — жизнь: Петру Приходько — 60 лет // Знамя юности. 26 февр.; Зноў да подзвігу гатоў: [Верш] // Мін. праўда. 24 вер.; Красуй, зямля!: [Верш] // Чырв. змена. 13 студз.; Радкі, абарваныя куляй...: Да 60-годдзя А. Коршака // Там жа. 22 лют.; Дружбай з'яднаныя: [Верш] // Там жа. 24 лют.; Слова да маці: [Верш] // Там жа. 8 сак.; «З трывожнай цемры эмігрэцый...»: [Верш] // Там жа. 17 крас.; Світанне на Волзе: [Верш] // Там жа. 20 крас.; Колер вясны: [Верш] // Там жа. 1 мая; Цвіце чабор: [Верш] // Там жа. 25 чэрв.; Майстар-чараўнік // Там жа. 15 ліп.; Апраўданне: [Верш] // Там жа. 9 вер.; Паэт і яго подзвіг // Там жа. 27 ліст.

1981. «Пра дзень вясновы, малады...»; «Ізноў зіма скавала ў дрэве сок!..»; «Сустрэцца пажадаеш — акіян...»; «Я не магу, каханая, нічым...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 81. Мн.; На пярэднім краі: [Нарыс] // Мін. праўда. 23 ліп.; Адкрыйце лепшае ў сабе // Чырв. змена. 8 студз.; Гімн гераізму: [Верш] // Там жа. 2 ліп.; Новыя санеты: «Я не магу, каханая, нічым...»; «Цябе хацеў я з сонцам параўнаць...»; «Сустрэцца пажадаеш — акіян...»; «Ні бляск маладзіковы на вадзе...»; «О, колькі ўпала на зямлю лісця!..»; «Ізноў зіма скавала ў дрэве сок...» // Там жа. 26 ліп.; [Прадмова да вершаў В. Сіманенкі] // Там жа. 23 жн.; І ў сэрцы шчыра адзавецца // Там жа. 30 вер.; Покліч у будучыню: [Верш] // Там жа. 17 кастр.

1982. Расіі: [Верш] // На сцягу і ў сэрцы. Мн.; Цвіце чабор: Народнаму паэту Беларусі П. У. Броўку; На поўны рост: Светлай памяці камсамольца М. Мароза: [Вершы] // Віцеб. рабочы. 9 лют.; Вернасць прызнанню // Гомел. праўда. 18 крас.; Першы дзень: [Верш] // Гродн. правда. 1 янв.; Красуй, зямля: [Верш] // Мін. праўда. 1 студз.; Гімн гераізму: [Верш] // Там жа. 3 ліп.; Закон зямлі // Чырв. змена. 5 жн.; Волат новай зямлі // Там жа. 3 ліст.

1983. «Мне б вашы вусны — мёд бы піў...»; «Відовішчаў шал — казнакрадны!..»: [Вершы] // Дзень паэзіі—83. Мн.; Пярэдадзень; Раны Ільіча: [Вершы] // Заўсёды з Леніным. Мн.; Пярэдадзень: [Верш] // Заря. 22 апр.; Мы — салдаты: [Вершы]: «Слухайце, равеснікі, сябры мае...»; «О, салдацкая казарма — тры паверхі!..»; «Мы, салдаты,— тых маці сыны...» // Звязда. 2 вер.; Першая трывога; «Перон ад кветак зззяў...»: [Вершы] // Там жа. 15 снеж.; Касмічны цыкл: [Вершы]: У міжзор'е; Палёт; «Аднойчы на экране тэлескопа...»; «Відовішчаў шал — казнакрадны!..» // Знамя юности. 12 апр.; Васількі; «Не веру месяцу двухрогаму...»; «Ці не таму даўжэлі нашы зімы...»; «О, як бы не жыў ты цярпліва...»; «Якое нялёгкае права...»; «Начныя птушкі пагасілі зоры...»; «Вада цячэ — ваду шукае...»: [Вершы] // ЛіМ. 21 студз.; Закон зямлі // Там жа. 27 мая; Світанне на Волзе: [Верш] // Мін. праўда. 22 крас.; Пакланіся хлебу: [Нарыс] // Там жа. 9 кастр.; «Першамай!..»: [Верш] // Ніва. 1 мая; Дрэва Перамогі: [Верш] // Чырв. змена. 9 мая; Чым паўней колас // Там жа. 11 жн.

1984. Паэт; «Трымаецца свет на майстрах...»; «Я помню, як поўнік прынік...»; «Цябе хацеў я з сонцам параўнаць...»: [Вершы] // Дзень паэзіі—84. Мн.; За Расію: [Верш] // За цябе, радзіма! Мн.; Наконт амністыі: [Верш] // Беларусь. № 1; Светлы май: [Верш]

// Вожык. № 8; Гімн гераізму: [Верш] // Там жа. № 12; З армейскага сшытка: [Верш] // Звязда. 7 чэрв.; З салдацкага сшытка: [Верш] // Там жа. 27 вер.; Красуй, зямля!: [Верш] // Сел. газ. 1 янв.; Свята сэрца: [Верш] // Там жа. 4 марта; Равеснік будучыні // Чырв. змена. 5 лют.; Звяно падрадам моцнае: [Нарыс] // Там жа. 31 мая; Наш Карчагін // Там жа. 29 вер.; «Трымаецца свет на майстрах!..»; «Я палюбіў асеннюю імжу...»; «Я помню, як поўнік прынік...»; «Знікаюць і гукі, і цені...»: [Вершы] // Там жа. 11 снеж.

1985. Наконт амністыі: [Верш] // Воляй азорыцца свет. Мн.; Партызанскі лес; «Сюды пасля вячэрняй змены...»: [Вершы] // Партызаны, партызаны... Мн.; Дрэва Перамогі; «Дзень слатой не...»; Палёт; «Аднойчы на экране...»; «Ну, нашто мне твой смех...»; «О, колькі ўпала на зямлю...»; «Прыгажуня ў ружовым...»; «Мне б вашы вусны...»: [Вершы] // Беларусь. № 2; «На выгане, як бачыць вока...»: [Верш] // Родная прырода. № 2; «Дзень лета — пераменліва-марудны...»; «Паволі коціцца з ракі...»; «Струменіць з-пад калматых броў...»; «Млосна — амаль невыносна...»; «Сена, сена,— да стомы пахучае...»: [Вершы] // Там жа. № 5; «Кампанела»: [Верш] // Звязда. 21 вер.; Сустрэча: [Верш] // Там жа. 13 чэрв.; Песні працы і змагання: Да 100-годдзя з дня нараджэння М. Грамыкі // ЛіМ. 22 ліст.; І вечны рух жыцця // Чырв. змена. 24 лют.; Вазьміце справу за аснову: [Нарыс] // Там жа. 13 сак.; Салюты памяці: [Вершы]: «Слухайце, равеснікі, сябры мае...»; «Па вуліцах расквечанага Мінска...»; «Не апраўдваемся — апраўдваем...»; «Мы — у войску, жывём па-свойску...»; «Наляталі вятры лавінай...» // Там жа. 8 мая; Шар зямны — адзіны карабель: [Верш] // Там жа. 27 ліп.; Вершы давяраюць адналюбам // Там жа. 15 жн.; Шчырасць думкі і слова // Там жа. 24 кастр.

1.4.

1967. Метс А. «Акунуўся тварам у вялізны букет...»; «Маладыя дзяўчаты...»: [Вершы] / З эст. // Чырв. змена. 22 сак.; Шукрулo. Яр-яр: Урывак з паэмы «Ташкент, 26» / З узб. // Там жа. 4 чэрв.

1968. Віеру Г. «Я ўсё, усё бяру ў цябе...»: [Верш] / З малд.; Матукоўскі Д. Чалавек: [Верш] / З малд. // Чырв. змена. 7 ліп.

1970. Блок А. Груган; «Была ты пяшчотнай чайкай...»; «Я Гамлет...»; «Як цяжка мне хадзіць сярод людзей...»: [Вершы] / З рус. // Чырв. змена. 26 ліст.

1972. Арыпаў А. Крылы; «Я не згару ў полымі барвовым...»: [Вершы] / З узб. // Звязда. 12 вер.; Шаханаў М. «Калі цябе аднойчы неўпапад...»: [Верш] / З каз.; Алім А. Прыгажосць: [Верш] / З лак. // Звязда. 12 вер.; Віеру Г. Тваім імем: [Верш] / З малд. // ЛіМ. 8 вер.; Кажамбердыеў Т. Далонь: [Верш] / З кірг. // Там жа. 15 вер.; Джабушануры Г. «Калі выйдзеце ўсе вы...»: [Верш] / З груз.; Шукухі А. Паўтарэнне: [Верш] / З тадж. // Там жа. 29 снеж.; Сірэнка М. Паклон бацьку Нёману: [Верш] / З укр. // Чырв. змена. 10 лют.; Радзева А. У родным доме; Радзеўскі Х. «Якая ты вялікая, Зямля!»; Бурнаскі Е. Словы на мармуры; Давыдкаў І. Дахі: [Вершы] / З балг. // Там жа. 24 мая; Трат М. Падручнік; Любоў: [Вершы] / З эст. // Там жа. 24 жн.; Алім А. Тысячы фарбаў: [Верш] / З каз. // Там жа. 7 снеж.

1973. Рэмбо А. П'яны карабель: [Верш] / З фр. // Дзень паэзіі—73. Мн.; Кавалёва Г. «Сонца свеціць і апоўначы...»; «Усім патрэбна знаць, напэўна...»; «Думы, мае думы...»: [Вершы] / З рус. // Работніца і сялянка. № 7; Арыпаў А. Асенні пейзаж: [Верш] / З узб. // ЛіМ. 24 жн.; Гатаулін Р. Колас: [Верш] / З тат.; Эраліеў С. «Калі прыязджаю я ў вёску сваю...»: [Верш] / З кірг. // Чырв. змена. 10 студз.; Смірноў В. Роля: [Верш] / З рус.; Амаршан В. Рака: [Верш] / З груз.; Алім А. Прыгажосць: [Верш] / З лак.; Шаханаў М. «Калі цябе аднойчы неўпапад...»: [Верш] / З каз. // Чырв. змена. 28 ліст.

1974. Арыпаў А. «Не думай, што паэт...»; Асенні пейзаж: [Вершы] / З узб. // Дзень паэзіі—74. Мн.; Сіманенка В. Герастрат; «Развялі нас крутыя дарогі...»; «Вось і ўсё...»; Кропля ў моры; «Людзі часта жывуць пасля смерці...»; Любоў: [Вершы] / З укр. // Чырв. змена. 21 ліп.

1975. Аліева Ф. Паклон Беларусі: [Верш] / З лак. // Работніца і сялянка. № 1.

1976. Кашчук П. У садзе Янкі Купалы: [Верш] / З укр. // Работніца і сялянка. № 5; Стэфанава Л. Шчаслівая: [Верш] / З балг. // Чырв. змена. 4 студз.; Арыпаў А. Крылы; «Я не згару ў полымі барвовым...»: [Вершы] / З узб.; Джабушануры Г. «Калі выйдзеце ўсе вы вясною...»: [Верш] / З груз.; Кажамбердыеў Т. Далонь: [Верш] / З кірг.; Шукухі А. Паўтарэнне: [Верш] / З тадж. // Там жа. 5 снеж.

1977. Забашта Л. Рабочы клас: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 29 крас.; Дугужаў К. «Дзед мне расказваў пра гэта...»: [Верш] / З карач.-чарк. // Чырв. змена. 20 сак.; Малікаў К. Святло Кастрычніка: [Верш] / З кірг.; Аліева Ф. Паклон Беларусі: [Верш] / З лак. // Там жа. 4 ліст.

1978. Арлоў С. Камсамольскі білет: [Верш] / З рус. // Чырв. змена. 1 сак.

1982. Аліева Ф. Паклон Беларусі: [Верш] / З лак. // ЛіМ. 24 снеж.

1984. Сіманенка В. Любоў; «Вось і ўсё. Дарога закрычала...»: [Вершы] / З укр. // Звязда. 12 мая; Смірноў В. Роля: [Верш] / З рус. // ЛіМ. 1 чэрв.

1985. Смелякоў Я. Рабочыя: [Верш] / З рус. // ЛіМ. 7 студз.; Арлоў С. Камсамольскі білет: [Верш] / З рус. // Там жа. 12 жн.

1.5.

На літоўскую мову. «Sustok, akimirksni žavūs, sustokit..»; «Niekada nepamiršiu...»; «Mintis — žaizda...» / Vert. R. Vanagas // Jaunimo gretos. 1973. Nr 5.

На рускую мову. Птичье дерево: Стихи / Пер. И. Бурсов. М., 1976. (Молодые голоса). Рэц.: Аврутин А. Потерь могло быть меньше... // Неман. 1977. № 5; Жалязоўская Н. Зялёны магніт // Чырв. змена. 1976. 15 мая.

Ради солнца: [Верш] // Во славу Родины. 1964. 22 марта; Моему современнику: [Верш] // Там жа. 1964. 29 марта; Высшая награда: [Верш] // Там жа. 1964. 26 апр.; Откровение: [Верш] // Там жа. 1964. 10 мая; Солдаты: [Верш] // Там жа. 1964. 8 июля; На Минском автомобильном: [Верш] // Там жа. 1964. 27 дек.; Моему современнику; Высшая награда; Откровение; Ради солнца; Солдаты; На Минском автомобильном: [Вершы] // Сердцем приказано. Мн., 1965; Это вам не пройдет!: [Верш] // Во славу Родины. 1965. 4 февр.; Я не помню отца...: [Верш] // Там жа. 1965. 23 мая; Мне беречь поручено весну: [Верш] // Там жа. 1965. 20 июня; Я счастлив тем...: [Верш] // Там жа. 1965. 4 июля; Наборщик: [Верш] / Пер. С. Поликарпов // ЛГ. 1967. 1 марта; «Как запев, текла речка Ясельда...»; Баллада об огне: [Вершы] / Пер. В. Корчагин // Дружба народов. 1968. № 2; «Меня домой позвали журавли...»: [Верш] / Пер. В. Проталин // ЛГ. 1968. 30 окт.; Гляжу на мать...: [Верш] / Пер. С. Поликарпов // Правда. 1968. 30 июня; Миловица; Из первой книги стихов / Пер. В. Корчагин // Дружба народов. 1970. № 5; Баллада об аистах; Магнит Земли; Чужая могила; «Мне в пущах, где пород немало...»: [Вершы] // Заря. 1970. 11 июля; Из лирики: «Меня домой позвали журавли...»; Отчизне; «И тишина волос...»; «Продлись, не изживай себя...»; «Загляну в глаза...» / Пер. В. Проталин, С. Поликарпов, В. Корчагин, Р. Виннонен // Неман. 1971. № 3; «Печаль садится на мои ресницы...»; «По острому жнивью...»: [Вершы] / Пер. И. Ласков // Знамя юности. 1971. 4 февр.; «Отпуск солдату — что дождик растению...»: [Верш] / Пер. М. Кулинкович // Там жа. 29 авг.; «Продлись, не изживай себя, мгновенье...»: [Верш] / Пер. В. Корчагин // ЛГ. 1971. 6 янв.; Жизнь прожить...: [Верш] / Пер. В. Проталин // Комсомолец Татарии. 1972. 29 дек.; «Не изживай себя, мгновенье!..»: [Верш] / Пер. В. Корчагин // Падомью Вента. 1972. 6 марта; Раны Ильича: [Верш] // Заря. 1975. 5 июля; Гранит земли: Отрывки из поэтического дневника // Там жа. 1976. 3 сент.; «За гранью притяжения земного...»; «Продлись, не изживай себя, мгновенье...»; «Небо в россыпи звездных крошек...»; «Моя печаль, как сон-трава, не вянет...»: [Вершы] // Рабочая смена.

1977. № 9; Верность: [Верш] // Знамя юности. 1977. 26 мая; «За гранью притяжения земного...»: [Верш] / Пер. В. Корчагин // Там жа. 1977. 22 июля; Гранит земли: [Вершы]: «Я тему дня не исчерпал до дна...»; «Как пели руки...»; «Как шаги по граниту гремят!..»; «Энергия времен и поколений...» / Пер. В. Липневич // Неман. 1978. № 10; Женщина; «Небо в россыпи звездных крошек...»; «Моя печаль, как сон-трава, не вянет...»: [Вершы] / Пер. И. Бурсов // Знамя юности. 1980. 19 июля; Женщина: [Верш] / Пер. И. Бурсов // Комсомолец Киргизии. 1980. 30 окт.

На ўкраінскую мову. Балада пра буслів; Громовиця; «Від кольорових снів»; «Кампанелла»; По замовклих слідах; «О, як ви надокучили, солісти...»; Заручини; Без ніг; Циганка ворожила: [Вершы] / Пер. Е. Нарубіна // Калинові мости. К., 1969; Мене вертає заповітний вирій: [Верш] / Пер. В. Щербонос // Комс. гарт. 1971. 12 січ.; Побачення: [Верш] / Пер. М. Сингаївський // Рад. Укр. 1975. 21 черв.; За Росію: [Верш] / Пер. О. Рисак // Молодий ленінець. 1979. 16 січ.; Три карбованці: Гумореска / Пер. Г. Літневський // Комсомолець Запоріжжя. 1982. 13 лют.; «День зі сну не мрячить...»: [Верш] / Пер. О. Маландій // Черв. промінь. 1985. 28 груд.

1.6.

1973. І маладосць, і сталасць // Чырв. змена. 4 крас. / Зап.

1981. Танк М. У імя чалавека // Чырв. змена. 19 крас. / Зап.

1984. Вольскі А. Споведзь сэрца // Чырв. змена. 23 вер. / Зап.

2.3.

На беларускай мове. Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Прыняты ў Саюз пісьменнікаў // ЛіМ. 1972. 5 мая.

На рускай мове. Бурсов И. Запах отчей земли // Федюкович М. Птичье дерево. М., 1976; День творческих откровений: Семинар творческой молодежи Белоруссии // Знамя юности. 1968. 24 мая; Лойко О. Племя младое и знакомое // ЛГ. 1970. 24 июня; Панасюк Н. Край мой родной // Заря. 1970. 11 июня.

2.4.

На беларускай мове. Свірка Ю. Стагі: [Верш] // Свірка Ю. Крэўнасць. Мн., 1971; Трафімчук М. «Ізноў дарога мэтаю лягла...»: [Верш] // Нашчадкі. Мн., 1979.

У. М. Ларчанка.

ФІГЛОЎСКАЯ ЛЮБОЎ

Фіглоўская Любоў Іванаўна (30.9.1908, м. Пятровічы Клімавіцкага пав. Магілёўскай губ., цяпер Шумяцкі р-н Смаленскай вобл.— 13.10.1979, г. Мінск; пахавана на Паўночных могілках), літаратуразнавец. Доктар філалагічных навук (1957). Прафесар (1960).

Нарадзілася ў сялянскай сям'і. Бацька, Іван Іларыёнавіч, займаўся цяслярнымі работамі. У 1922 Л. Фіглоўская паступіла ў Мсціслаўскі педтэхнікум (у 1924 тэхнікум перавялі ў Магілёў), які скончыла ў 1925. У 1925—27 працавала ў пачатковай школе в. Каплічы Мазырскай акругі. У 1927—30 студэнтка літаратурна-лінгвістычнага аддзялення БДУ. У 1930—33 аспірантка Інстытута мовы, літаратуры і мастацтвазнаўства АН БССР. Пасля заканчэння аспірантуры — старшы навуковы супрацоўнік гэтага інстытута (1933—41), у 1941—42 дырэктар і выкладчыца рускай мовы і літаратуры сярэдняй школы на станцыі Васільева Татарскай АССР. У 1942—44 і ў 1946—48 зноў старшы навуковы супрацоўнік Інстытута мовы, літаратуры і мастацтвазнаўства АН БССР; у 1944—46 яго вучоны сакратар. У 1948—51 дактарант Інстытута сусветнай літаратуры АН СССР. У 1952—54 загадвала сектарам беларускай савецкай літаратуры Інстытута мовы, літаратуры і мастацтвазнаўства АН БССР. Акрамя таго, з 1933 працавала па сумяшчальніцтве дацэнтам кафедры рускай літаратуры Мінскага педінстытута. З 1957 прафесар літаратуры, з 1959 загадчык кафедры літаратуры ў Мінскім Інстытуце замежных моў, з 1960 — кафедры рускай літаратуры БДУ. Выбіралася дэпутатам Мінскага гарадскога Савета. Узнагароджана ордэнамі «Знак Пашаны», Працоўнага Чырвонага Сцяга, медалём, Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

Друкавацца пачала ў 1931. Увага даследчыцы была засяроджана на розных пытаннях гісторыі літаратуры, творчасці Я. Купалы, Я. Коласа, К. Чорнага, К. Каганца, М. Шолахава, Л. Сейфулі-

най. Аўтар манаграфіі «Творчасць Якуба Коласа», адзін з аўтараў падручнікаў для 8-га класа і для 9—10-га класаў «Беларуская літаратура», «Нарысы гісторыі беларускай савецкай літаратуры» і інш. Распрацоўвала спецкурсы для студэнтаў універсітэта «Руская сучасная проза», «Руская савецкая проза на сучасным этапе» (з І. Лушчыцкай). Падрыхтавала рукапіс семінарыя «Якуб Колас» (1973).

Л. М. Гарэлік.

Бібліяграфія

1.2.

Беларуская літаратура: Для 8 класа. Выд. 1—10. Мн., 1949—58 / У сааўт.

Беларуская літаратура: Для 9—10 класаў. Выд. 1—9. Мн., 1949—58 / У сааўт.

Творчество Якуба Коласа: Автореф. дис. ... докт. филол. н. М., 1956.

Творчасць Якуба Коласа. Мн., 1959. Рэц. А. Д. // Рад. літ.-знавство. 1960. № 4; Андрыенка В. Грунтоўнае даследаванне // Наст. газ. 1960. 5 студз.; Куляшоў Ф. Каштоўная і патрэбная манаграфія // Полымя. 1960. № 1; Маслоўскі А. Вывучаючы творчасць Коласа... // ЛіМ. 1959. 11 ліст.; Міхалап Я. З любоўю да народнага паэта // Гомел. праўда. 1959. 17 ліст.; Пятровіч М. Кніга народнага песняра // Звязда. 1959. 2 кастр.; Шкраба Р. Калі гаварыць шчыра // Полымя. 1960. № 1.

Вялікі беларускі пісьменнік — Якуб Колас: (Да 90-годдзя з дня нараджэння). Мн., 1972.

Выдающийся писатель современности: (К 70-летию со дня рождения М. А. Шолохова). Мн., 1975 / Сааўт. Н. Рамашка.

1.3.

1931. [Рэц. на кн.: Броўка П. Цэхавыя будні. Мн., 1931; Ягож. Гады як шторм. Мн., 1930] // Маладняк. № 10.

1934. На шляху да рэалізма // ЛіМ. 18 жн.

1935. [Рэц. на кн.: Вольскі В. Сучасныя праблемы беларускай савецкай драматургіі. Мн., 1934] // Зап. Бел. АН. № 4.

1937. Паэзія дарэвалюцыйнай «Правды» // Полымя рэвалюцыі. № 5.

1938. Бессмяротны геній // Звязда. 18 чэрв.; Вялікі паэт сацыялізма // Там жа. 18 ліп.; Народны пісьменнік // Там жа. 22 снеж.; А. С. Серафімовіч: Да 75-годдзя з дня нараджэння // ЛіМ. 27 студз.

1939. Новыя матэрыялы аб беларускай літаратуры XIX ст. // Калоссе. № 3; ЛіМ. 9 сак. / Сааўт. М. Ларчанка.

1940. Пятрусь Броўка // Броўка П. Вершы і паэмы. Мн.; Женщина в советской литературе // Уч. зап. каф. лит-ры и языка Мин. гос. пед. ин-та. Мн. Вып. 1; Змітрок Бядуля // Звязда. 5 кастр.; Писатель-большевик: (К 4-й годовщине со дня смерти Н. А. Островского) // Сов. Бел. 22 дек.

1941. Сборник хороших рассказов // Сов. Бел. 11 марта.

1944. Кузьма Чорны // Беларусь. № 3.

1945. Вялікі паэт-патрыёт // Беларусь. № 6; Змітрок Бядуля // Там жа. № 7—8; Радзіма і народ у творчасці Янкі Купалы // Полымя. № 7—8.

1946. Карусь Каганец // Беларусь. № 1; Творчасць Якуба Коласа ў дні вайны і перамогі // Полымя. № 4; Пясняр народа // Работніца і сялянка. № 4—5; Якуб Колас — лауреат Сталинской премии // Сов. Бел. 10 июля.

1947. Змітрок Бядуля (1886—1941) // Бядуля Зм. Паэмы. Мн.

1948. Творчасць Якуба Коласа ў гады Вялікай Айчыннай вайны // Матэрыялы сесіі Акадэміі навук БССР па аддзяленню грамадскіх навук. Мн.; Основоположник советской литературы // Сов. Бел. 28 марта / Сааўт. К. Казлова.

1950. Неапублікаваныя творы Якуба Коласа // ЛіМ. 22 крас. / Сааўт. А. Семяновіч.

1952. Якуб Колас: К 70-летию со дня рождения // Лит. в школе. № 5; Якуб Колас — основоположник белорусской художественной прозы // Известия АН БССР. № 6; Народны паэт // Наст. газ. 13 ліст.

1954. Якуб Колас; Кондрат Крапива // Очерк истории белорусской советской литературы. М.

1956. Вялікі сын беларускага народа — Якуб Колас // Камуніст Бел. № 6; Змітрок Бядуля // Наст. газ. 1 ліст.

1957. Особенности реализма Я. Коласа // Сов. Бел. 19 нояб.

1958. Паэма Якуба Коласа «Сымон-музыка» // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 1; Каштоўнае даследаванне // Звязда. 15 чэрв. / Сааўт. П. Глебка.

1959. Выдатны твор беларускай савецкай прозы // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 2.

1967. Проблема положительного героя в творчестве Сейфуллиной 20-х годов // Материалы межвузовской научной конференции по проблемам теории и истории белорусской и русской литератур. Мн. / Сааўт. В. Андрыенка.

1968. Автобиографическая трилогия М. Горького и роман Я. Коласа «На ростанях» // Доклады межвузовской научной конференции, посвящ. 100-летию со дня рождения А. М. Горького. Мн.; М. Горький и Я. Колас // М. Горький и вопросы литературы. Мн.; Проблема характера нового человека в творчестве Л. Н. Сейфуллиной 20-х годов // Октябрь и художественная литература. Мн. / Сааўт. В. Андрыенка.

1971. По законам Ленинской дружбы: (Белорусская тема в русской советской литературе) // В. И. Ленин и художественная литература. Мн. / Сааўт. В. Андрыенка.

1972. Аўтабіяграфічная трылогія М. Горкага і трылогія Я. Коласа «На ростанях». Мн.; Содружество советских народов, содружество братских литератур // Веснік БДУ. Сер. 4. № 3 / Сааўт. В. Андрыенка; Брацкая дружба навекі з'яднала // Вяч. Мінск. 3 ліст.; Магутны талент // Наст. газ. 1 ліст.

1975. Могучий народный талант // Веснік БДУ. Сер. 4. № 2 / Сааўт. Н. Мажэйка; Уладар народных дум / Наст. газ. 24 мая / Сааўт. Н. Рамашка, Н. Мажэйка.

1977. Содружество советских народов, содружество братских литератур // Великий Октябрь и художественная литература. Мн. / Сааўт. В. Андрыенка; Михаил Шолохов и Иван Мележ // Тыпалогія славянскіх моў і ўзаемадзеянне славянскіх літаратур. Мн.

1978. Проблема народного характера в советской прозе о деревне 60—70-х годов // Методологические проблемы истории и теории литературы. Вильнюс.

1980. Народный характер: (Тетралогия Ф. Абрамова, «Ивушка неплакучая» М. Алексеева) // Современные проблемы советской литературы. Мн.

1.5

На балгарскую мову. Максим Горки и Якуб Колас // Език и литература. 1970. № 3.

На польскую мову. Mikołaj Ostrowski // Orka. 1937. 7 marca.

1.6.

Беларуская літаратура XIX ст. Мн., 1940 / Скл. з В. Барысенкам і М. Ларчанкам.

Беларуская літаратура XIX стагоддзя: Зборнік тэкстаў. Мн., 1950 / Скл. з В. Барысенкам і М. Ларчанкам.

Литература и время: Сборник статей. Мн., 1970 / Рэд. з інш.

В. И. Ленин и художественная литература: Сборник статей. Мн., 1971 / Рэд. з інш.

Великий Октябрь и художественная литература. Мн., 1977 / Рэд. з інш.

Современные проблемы советской литературы. Мн., 1980 / Рэд. з Н. Рамашка.

2.3.

На беларускай мове. Барысенка В. Ідэйныя скажэнні ў асобных артыкулах крытыкаў і літаратуразнаўцаў // ЛіМ. 1948. 17 студз.; Віцьбіч Ю. Коўзанне па паверхні гісторыі // Там жа. 1939. 23 мая; Грэмка М. У дапамогу настаўніку // Там жа. 1946.

22 чэрв.; З а п р ы н ц ы п о в у ю і дзейсную крытыку // Там жа. 1946. 20 ліп.; З а х а р а в а В. Л. І. Фіглоўская: (Да 60-годдзя з дня нараджэння) // Веснік БДУ. Сер. 4. 1969. № 1; К у д р а ў ц а ў І. «А воз і сёння там...» // ЛіМ. 1947. 17 снеж.; Л у п а ч Д. Прафесар Любоў Іванаўна // Чырв. змена. 1971. 30 кастр.; М у ш ы н с к і М. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства: 40-я — першая палавіна 60-х гадоў. Мн., 1985. С. 256—257; Н я х а й Р. Некаторыя заўвагі да падручніка па беларускай савецкай літаратуры // ЛіМ. 1949. 19 ліст.; С а д о ў с к і Я. Савецкі вучоны: Навуковы работнік АН БССР Л. І. Фіглоўская // Работніца і калгасніца Бел. 1939. № 4; С а м у с е н к а в а Р. Самая звычайная // Работніца і сялянка. 1967. № 5; С і н е н к а Г. Шчодрае сэрца // Наст. газ. 1978. 1 ліст.

Г. І. Рэут.

ФІЛІМОНАВА ЛЮБОЎ

Філімонава Любоў Аляксандраўна (н. 12.10.1948, Мінск), паэтэса, празаік, перакладчык. Член СП Беларусі з 1982. Піша на беларускай і рускай мовах.

Нарадзілася ў сям'і служачых. Бацька яе, Аляксандр Андрэевіч, гісторык, Герой Савецкага Саюза. У час вучобы ў 10-м класе Л. Філімонава наведвала літаб'яднанне пры СП Беларусі. Пасля заканчэння аддзялення мастацкага перакладу Літаратурнага інстытута ў Маскве (1971) была рэдактарам на тэлебачанні ў Омску (1971—72). У 1972 вярнулася ў Мінск. Працавала рэдактарам выдавецтва «Мастацкая літаратура» (1972—81). З 1981 літкансультант часопіса «Неман». З 1985 на творчай працы.

Першыя вершы Л. Філімонавай з'явіліся ў друку ў 1967 (на рускай мове). З 1972 піша па-беларуску. Выйшлі яе зборнікі паэзіі «Стазвоны», «Гучныя фарбы», «Імправізацыя». Спрабуе сілы ў эпіцы (паэма «Саната Чурлёніса»). Піша апавяданні (кніга «Пад шолах ветразяў»), дзе арганічна спалучаюцца лірызм і гумар. Героі твораў Л. Філімонавай — нашы сучаснікі: пераважна гараджане, людзі нялёгкага жыццёвага і творчага лёсу. Яны захапляюцца мастацтвам, шукаюць сваё месца ў жыцці, багатыя інтэлектам. Л. Філімонава перакладае на беларускую і рускую мовы творы англійскіх, грузінскіх, польскіх, туркменскіх, французскіх пісьменнікаў. Яе вершы і апавяданні перакладзены на літоўскую і рускую мовы.

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Стазвоны: [Вершы і паэма]. Мн., 1974. (Першая кніга паэта).

Гучныя фарбы: Вершы. Мн., 1978. Рэц.: Ч а б а н Т. Насустрач сабе // Маладосць. 1979. № 10.

Пад шолах ветразяў: Апавяданні. Мн., 1981. Рэц.: В а с ю ч э н к а П. Насустрач свайму караблю // ЛіМ. 1982. 25 чэрв.

Імправізацыя: Вершы, паэма. Мн., 1988.

1.3.

1967. «Босиком пойду за клюквой...» [Верш] // Сельская молодежь. № 9.

1968. «Меня задумали летящей...»: [Верш] // Знамя юности. 13 июня.

1969. «В молчанье начало...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 69. Мн.; Первые стихи: «Вольный ветер, горный ветер...»; «Босиком пойду за клюквой...» // Неман. № 3; «Не в награду...»; «Играй, мой скрипач...»: [Вершы] // Авиатор Тюмени. 23 июля; «От моей оседлости...»: [Верш] // Красный Север. 19 июля. [г. Саляхард].

1970. В пути: «Я улетаю снова...»; «Нет меня на белом свете...»; «Я жду: войдешь...»: [Вершы] // Неман. № 7; Камень: Рассказ // Там жа. № 9; «Счастье цвета счастливого...» // Там жа. № 11.

1972. «Трапяткія бярозы...»; «Надзея да паэта...»: [Вершы] // Чырв. змена. 3 вер.

1973. «Стаміўся дом...»; «Здрада — чорная пляма...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 73. Мн.; Творчы пошук: Гумарэска // ЛіМ. 16 ліст.

1974. «Птушкі поўначы...»; Чалавек: [Вершы] // Дзень паэзіі — 74. Мн.; Жыццё маё — гэта Чурлёніяна...: [Верш] // Беларусь. № 4; З адзнакаю лірычнасці: [Рэц. на кн.: С к у р к о І. Бацькоўскі парог. Мн., 1973] // Там жа. № 7; Паралельная прамая: Апавяданне //

Маладосць. № 3; Споведзь; «Далёка ўжо...»; «Чырвоны сон, чырвоны сон...»: [Вершы] // Полымя. № 8; Саната Чурлёніса: Урывак з муз. паэмы // Работніца і сялянка. № 9; Чалавек: [Верш] // Чырв. змена. 12 сак.

1975. Снягурка; Восеньскі вырай: [Вершы] // Дзень паэзіі — 75. Мн.; Надзея (Памяці М. Багдановіча): [Верш] // Беларусь. № 3; «Тут рэчка іншая успомніць пра мяне...»; «Валодае ветразем вецер...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 17 снеж.; «Я сэрца аддала б за песню...»: [Верш] // ЛіМ. 14 ліст.

1976. «Дзяўчынцы з кардэбалету...»: [Верш] // Люблю будзённы дзень... Мн.; Гошка: Апавяданне // Беларусь. № 8; Валерава купанне: Апавяданне // Вясёлка. № 7; Пад шолах ветразяў: Апавяданне // Маладосць. № 1; «Туманка-рэчка сёння ўспомніць пра мяне...»; «Нераты, нераты...»; «Ты ў маёй крыві...»: [Вершы] // Полымя. № 8.

1977. «Дыміцца ў палях праталіна...»; «Тут вецер бярэзнік густы...»: [Вершы] // Беларусь. № 3; «Гэты вечны палёт...»; «Што адбылося...»; «Я ў дарозе-знямозе...»; «Бяру твой твар абедзвюма рукамі...»: [Вершы] // Маладосць. № 12; Верш; «Што адбылося?..»: [Вершы] // Полымя. № 12; Снягурачка; «Мужчынам патрэбны жанчыны...»: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 1.

1980. «Далёка ўжо...»: [Верш] // Чырв. змена. 8 сак.

1981. Адліга; Пакуль глядзяць вочы; Важная справа Агнэсы Пятроўны: [Апавяданні] // Маладосць. № 4; «Дзень паэзіі» — дзень сённяшні: [Рэц. на кн.: Дзень паэзіі — 80. Мн., 1980] // Полымя. № 10; «Не вечны на свеце...»; Вясна; «Рукі — ў кішэні...»: [Вершы] // Там жа. № 12.

1982. Хай ярыць слова: [Рэц. на кн.: Рудкоўскі М. Трыгор'е. Мн., 1981] // Беларусь. № 5.

1983. «Усё цяжэй падымаюцца крылы...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 83. Мн.; Узлётная паласа: [Рэц. на кн.: Скарынкін У. Вугал атакі. Мн., 1983] // Беларусь. № 8; ...І кожны раз у свой прыходзяць клас // Маг. праўда. 25 кастр.

1984. Аазіс туркменскай паэзіі // Братэрства. Мн.; Дзве паловы жыцця: [Верш] // Дзень паэзіі — 84. Мн.; «Які б ні выпаў лёс...»; «Паэт шукае паэта...»; «Ты забыты, мой любы...»; Працяг формы: [Вершы] // Маладосць. № 3; «Тише, Элла идёт!»: Обзор поэтической почты «Немана» // Неман. № 6; «Ты забыты, мой любы...»: [Верш] // Голас Радзімы. 12 крас.

1985. Гошка: Апавяданне // Буслы над хатай. Мн.; [Біяграфічная даведка пра К.— К. Бачыньскага] // Далягляды — 85. Мн.; «Ты знянацку трапляеш...»; «На плячах яго ляжаў адчай...»: [Вершы] // Полымя. № 3; «На паэтах час не адбіваецца...»: [Верш] // Чырв. змена. 21 ліст.

1.4.

Чаліеў К. Чароўнае шкельца: Вершы / З турк. Мн., 1983.

1972. Хамгушкеева М. «О счастливое детство степное!..»; Вьетнам: [Вершы] / С бур. // Неман. № 10.

1973. Черня Ф. Целина; На Дальнем Востоке; Байкал; «Ушло. Забыто...»: [Вершы] / С бел. // Неман. № 10.

1974. Боровикова Р. «Я вышла на крыльцо...»; «Мы хотели встретиться летом...»; Веселый листопад; Мгновение; «Сбежать от споров и тревоги...»: [Вершы] / С бел. // Неман. № 6.

1975. Гарай А. Плошча цырыманіялаў; Сімановіч Д. Агонь / З рус.; Ковальчук А. Жажда; Рудковский М. Камни цитадели / З бел.; Олейник Б. Когда можно просить замену...; Мах П. Воспоминания о Бресте; Вецыня Э. Герои Бреста / З укр.: [Вершы] // Рэха ў граніце. Мн.

1977. Джанмурадаў А. Песня маці; Пасечнік, пчала і кветка; «Як часта ў жыцці сярод розных падзей...»: [Вершы] / З турк. // Далягляды. Мн.; Шульцайтэ В. Возера Германтас; Цішыня; «Вежы стагоддзяў...»; «Патрэбны друг...»; Элегія; З цыкла «Хатынь»: [Вершы] / З літ. // Літоўская савецкая паэзія. Мн. Т. 2.

1978. Перс С.-Ж. Абразкі з Круза: [Празаіч. замалёўкі] / З фр. // Далягляды. Мн.

1979. Нікіціна Т. Бацька; Рывіна А. Статуі ў Летнім садзе; Пачынаюцца белыя ночы: [Вершы] / З рус. // Прызнанне. Мн.

1982. Чаліеў К. Дутар; Лямцавая юрта; Ручны млын; Хор перамог?: [Вершы] / З турк. // Бярозка. № 11.

1983. Курдаў А. Мелодыі Мылыагі; Пра патрэбныя рэчы; Зарыпава Г. Стэп: [Вершы] / З турк. // Маладосць. № 12.

1984. Ураеў С. «Калі гучыць імя тваё, Туркменія...»; «І дыні, нібы мёд...»; «Сівы саксаул каракумскай пустыні...»; «З сэрца ў сэрца, вершы мае, вандруйце...»; У тыле; Араздурдыева Б. Зіма; Семнаццацігадовая...; Курбанепесаў А. Рака любві; Шлях; Амарава А. Ці не ўсё роўна; Размова з сонцам; Плоў: [Вершы] / З турк. // Братэрства. Мн.; Курдаў А. Эцюд стомленасці; Ранішні эцюд; Вершы ўслед коням на скачках; Зарыпава Г. Ідзе дождж; «Восені журботная эпоха...»; «Не буду дакараць цябе зусім...»: [Вершы] / З турк. // ЛіМ. 20 ліп.

1985. Бачыньскі К.— К. Пакаленне; Miserere; Гэтыя людзі; Зімовыя караблі; «Калі ў руках астыне зброя...»; «Жывём на самым дне...»; Спеў на вясну; Легенда; Снежная песенька салдата; Адкрыццё перамен: [Вершы] / З пол. // Далягляды. Мн.

1.5.

На літоўскую мову. «Mano būtis — čiurli oniapa...» / Vert. V. Marcinkevičius // Lit. ir menas. 1975. Kovo 22.

На рускую мову. Важное дело Агнессы Петровны: Рассказ / Пер. А. Асташонок // Неман. 1982. № 8.

1.6.

Кветкі Каракумаў: Анталогія. Мн., 1990. (Б-ка дзіцячай літаратуры народаў СССР) / Скл.

Мая Туркменія: Вершы, паэмы. Мн., 1992 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Кабаковіч А. Пасеянае ўзыдзе // Маладосць. 1979. № 4; Марчанка С. Не астравок у моры... // ЛіМ. 1978. 10 лют.; Нікіфаровіч В. Пачатак ёсць... Што далей? // Там жа. 1975. 4 ліп.; Прыняты ў Саюз пісьменнікаў // Там жа. 1982. 28 мая; Скрыган Я. Культура творчасці і мы // Скрыган Я. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1985. Т. 2; Чабан Т. Насустрач сабе // Маладосць. 1979. № 10.

У. М. Ларчанка.

ФІЛІПОВІЧ МАРЫЯ

Філіповіч Марыя Канстанцінаўна (дзявочае прозвішча Шыдлоўская; н. 1.1.1947, в. Смётанка Аршанскага р-на Віцебскай вобл.), празаік. Член СП Беларусі з 1987.

Нарадзілася ў сялянскай сям'і. У Смётанцы скончыла 7 класаў, вучылася ў Дубровенскай вячэрняй СШ № 1 (закончыла ў 1964). Вучылася ў Магілёўскім медыцынскім вучылішчы (1965—68). Атрыманая спецыяльнасць не задавальняла яе. Цікавіла літаратура, цягнула пісаць. Завочна вучылася ў Літаратурным інстытуце ў Маскве (1974—80). Працавала фельчарам спачатку ў Віцебскай, потым у Мінскай вобл. (1968—82). Некаторы час была выхавацелькай у Мінскім тэхнічным вучылішчы № 11 (1982—83), бібліятэкарам у Оршы (1983—84). З 1984 да 1985 супрацоўніца рэдакцыі шматтыражнай газеты «Трыбуна навататара» (Орша). У 1985—90 на творчай рабоце. З 1991 спецкарэспандэнт газеты «Набат», з 1992 — газеты «Рэспубліка».

Літаратурны шлях М. Філіповіч пачаўся ў 1974 з напісання 4 апавяданняў на творчы конкурс пры паступленні ў Літаратурны інстытут. Першыя публікацыі ў рэспубліканскім друку з'явіліся ў 1978 (апавяданне «Сустрэча» ў «Немане» і «Дванаццаць месяцаў» пад Новы год» у «Бярозцы»). Пісьменніца імкнецца асэнсаваць маральна-этычныя і сацыяльныя праблемы. У яе творах адчуваецца добрае веданне штодзённага жыцця. Піша таксама для дзяцей.

Жыве ў Мінску.

Л. А. Бялевіч.

Бібліяграфія

1.2.

Мадонна з Выселкаў: Апавяданні. Мн., 1984. (Першая кніга празаіка). Рэц.: Васілевіч А. Адметна, па-свойму // ЛіМ. 1985. 9 жн.; Кузьміч М. Надзея на будучае // Віцеб. рабочы. 1985. 2 жн.

Пра Алеся і яго сяброў: Апавяданні. Мн., 1988.

1.3.

1978. «Дванаццаць месяцаў» пад Новы год: Апавяданне // Бярозка. № 12; Встреча: [Апавяданне] // Неман. № 12.

1979. Мадонна з Выселкаў: Апавяданне // Маладосць. № 4.

1980. Сустрэча з маленствам: Апавяданне // Бярозка. № 12.

1981. На злосць дзеду; Песня: [Апавяданні] // Беларусь. № 3; Вялікая сям'я: (Апавяданне) // Вясёлка. № 10; Апошняе слова: Апавяданне // Маладосць. № 7; Восеньскай ноччу: Апавяданне // ЛіМ. 13 ліст.; Здарэнне: (Апавяданне) // Чырв. змена. 22 снеж.

1983. Начное дзяжурства: Апавяданне // ЛіМ. 7 студз.; На аўтобусным прыпынку...; Заступілася...; Горкая чаромха: Абразкі // Чырв. змена. 31 жн.; Падарунак сыну: Апавяданне // Там жа. 3 ліст.

1984. Софійка-Зоська: Апавяданне // Маладосць. № 3; Абразкі // ЛіМ. 9 сак.

1985. Букет для жанчыны: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 1; Жылі-былі: Апавяданне // ЛіМ. 19 ліп.

1.5.

На рускую мову. Осенней ночью: [Апавяданне] / Пер. В. Жиженко // Неман. 1982. № 8.

2.3.

Скрыган Я. На кроквы шыферу не кладуць // Скрыган Я. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1985. Т. 2.

З. У. Драздова.

ФІНКЕЛЬ УРЫ

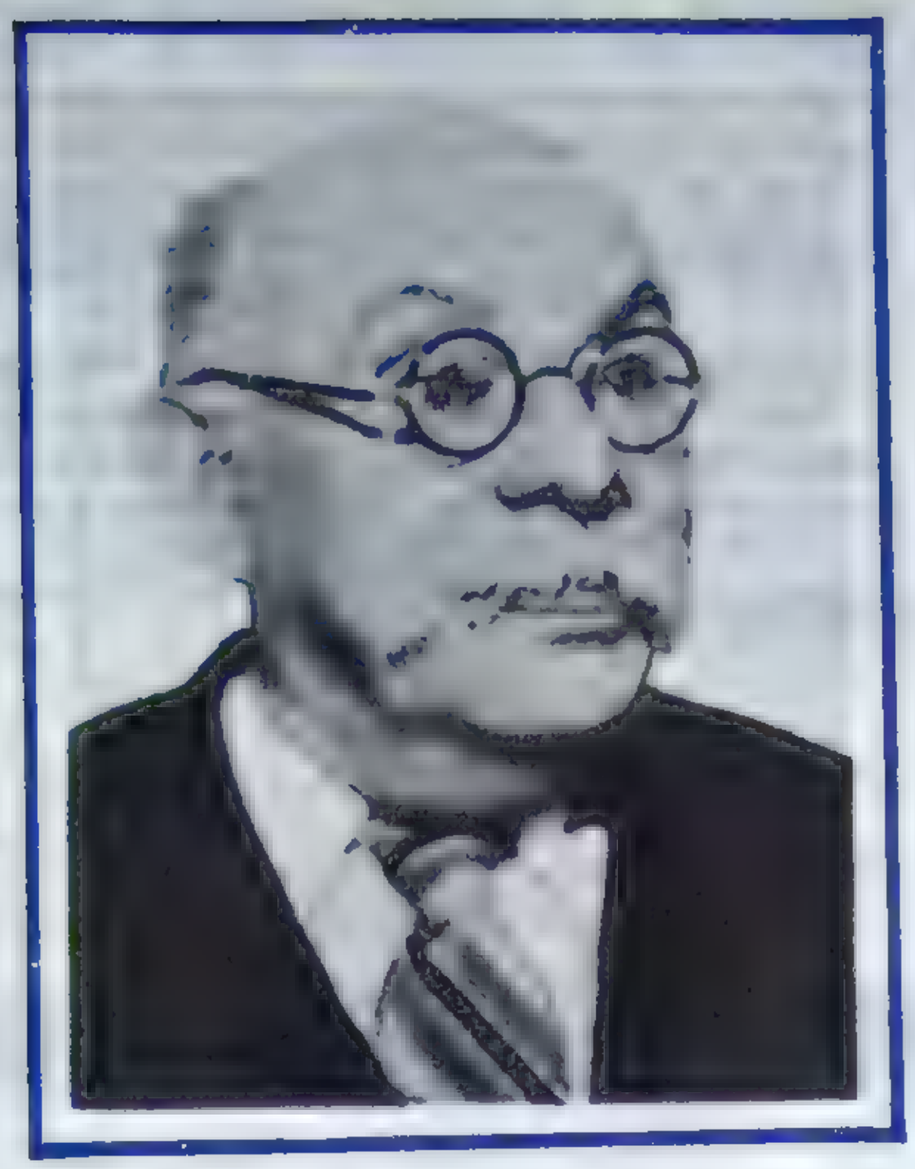

Фінкель Уры Гіршавіч [25.9(8.10).1896, мяст. Ракаў Мінскага пав. Мінскай губ., цяпер в. Ракаў, Валожынскі р-н Мінскай вобл.— 5.12. 1957, Мінск], крытык, літаратуразнавец. Пісаў на яўрэйскай і беларускай мовах.

Нарадзіўся ў небагатай сям'і местачковых яўрэяў. Юнаком вандраваў у пошуках заробку па гарадах і мястэчках Беларусі і Украіны. У 1918 паступіў у Маскоўскі універсітэт на эстэтыка-філасофскае аддзяленне філалагічнага факультэта. Вучобу прыпыніла грамадзянская вайна: малады студэнт добраахвотнікам запісаўся ў Чырвоную Армію. Служыў у Палітупраўленні арміі, затым перайшоў у Палітупраўленне Заходняга фронту. Пасля дэмабілізацыі (1921) накіраваны на працу ў Народны камісарыят асветы РСФСР, потым — у Народны камісарыят нацыянальнасцей. Пераехаўшы ў 1922 у Беларусь, займаўся пытаннямі адукацыі ў Наркамасветы БССР. У 1926 здаў экстэрнам экзамены за педфак БДУ. У 1931 закончыў аспірантуру пры АН БССР, выкладаў у Мінскім педагагічным інстытуце (1930—38). Пасля нападу фашысцкіх захопнікаў у эвакуацыі. За гады вайны страціў 2 дачок, бацьку, брата, сясцёр. У 1949—53 жыў у Ракаве, выкладаў рускую літаратуру ў мясцовай дзесяцігодцы, пісаў даследаванні па яўрэйскай, беларускай і рускай літаратурах. Займаўся зборам матэрыялаў пра рэвалюцыю 1905 на тэрыторыі Беларусі для свайго рамана «Пяцьдзесят год таму назад» (не закончаны). У апошнія гады жыцця знаходзіўся ў Мінску.

Друкавацца У. Фінкель пачаў у 1918 (першыя публікацыі не выяўлены). У 1926 апублікаваў біяграфічны нарыс «А. Гольдфадэн» (у сааўтарстве з Н. Ойслендэрам). У 1937 выйшла ў свет яго кніга «Мендэле Мойхер-Сфорым» (перакладзена на беларускую мову ў 1940), у 1938 даследаванне «Шолам-Алейхем» (на беларускай мове, 1939). Напісаў мастацкую біяграфію З. Бядулі, артыкул пра збіральніцкую дзейнасць фальклярыста і этнографа П. Шэйна. Памяці Я. Купалы прысвяціў апавяданне «У пошуках Івана Купалы». Аўтар шэрага артыкулаў пра творчую дзейнасць М. Гогаля, М. Горкага, Я. Купалы, Я. Коласа і інш. Пераклаў з рускай мовы апавяданне В. Лідзіна «Магіла невядомага салдата». Сябраваў з З. Бядулем, добра ведаў К. Чорнага, пра што той пісаў у сваім «Дзённіку». Распачаў працу па стварэнні пры Ракаўскай дзесяцігодцы краязнаўчага музея.

М. А. Варвашэвіч.

Бібліяграфія

1.2.

А. Гольдфадэн. Мн., 1926 / Сааўт. Н. Ойслендэр / Яўр.

Мендэле Мойхер-Сфорым. Ч. 1. Дзяцінства і юнацтва. Мн., 1937; 2 выд., выпр. Мн., 1939; М., 1948 / Яўр.

Шолам-Алейхем: 1859—1939. М., 1939. Рэц.: Л і н Н. Біяграфіі класікаў // ЛіМ. 1940. 11 студз.; Варшава, 1959 / Яўр.

1.3.

1926. Сацыяльныя тыпы ў першых творах А. Гольдфадэна // Цайтшрыфт. № 1 / Яўр.

1931. Мястэчка Смілавічы: [Нарыс] // Штэрн. № 8—9 / Яўр.

1935. Песня абуджэння і аднаўлення // Штэрн. № 3 / Яўр.; Шкодная бяздзейнасць // ЛіМ. 31 мая.

1936. Бывай здароў, Капыль!: [Нарыс] // Штэрн. № 1; Пад Камянецкай гарой: (З кнігі «Мендэле Мойхер-Сфорым») // Там жа. № 4 / Яўр.; Мендэле Мойхер-Сфорым // ЛіМ. 12 студз.

1937. Лейбмедык князя: (З кнігі «Мендэле Мойхер-Сфорым») // Штэрн. № 2; Нарадзіўся: [Раздзел з кнігі «Шолам-Алейхем] // Там жа. № 5 / Яўр.

1939. Цімафей Васільевіч Калінічаў // Ардэнаносная Беларусь. Мн. / Яўр.; Пісьмо дамоў // Выносная Беларусь. Мн., ЛіМ. 21 вер.; У асяроддзі кізваленым братам. Мн., ЛіМ. 21 вер.; У асяроддзі кіеўскіх яўрэйскіх пісьменнікаў: (З кнігі «Шолам-Алейхем») // Штэрн. № 3—4 / Яўр.; Гірш Камянецкі // ЛіМ. 3 кастр.; Юность писателя // Сталин. молодежь. 15 апр.

1941. Кніга аб яўрэйскім тэатры: [Рэц. на кн.: Н. Ойслендэр. Яўрэйскі тэатр 1887—1917. М., 1940] // Штэрн. № 2; Мендэле і яго час: [Рэц. на кн.: Літаратурна-гістарычны зборнік. М., 1940] // Там жа. № 3 / Яўр.

1945. У пошуках Івана Купалы: Апавяданне //

Полымя. № 2—3; Змітрок Бядуля // Там жа. № 10; Павел Васільевіч Шэйн: 45 год з дня смерці // ЛіМ. 22 жн.

1946. Малады Шолам-Алейхем: Да 30-годдзя з дня смерці // Полымя. № 5; ЛіМ. 18 мая.

1952. Шчаслівае маленства // ЛіМ. 6 вер.

1955. Мара М. В. Гогаля аб сцэне // Беларусь. № 5; Сустрэча са Змітраком Бядулем // Там жа. № 12.

1956. Змітрок Бядуля: Да 70-годдзя з дня нараджэння // Бярозка. № 5; Перад бурай: Урывак з аповесці «Паўвека таму назад» // ЛіМ. 16 чэрв.

1.4.

Лідзін В. Магіла невядомага салдата / З рус. Мн., 1935 / Яўр.

1.5.

На беларускую мову. Шолам-Алейхем / Пер. В. Вольскі. Мн., 1939.

Мендэле Мойхер-Сфорым: (Дзіцячыя і юнацкія гады) / Пер. В. Вольскі. Мн., 1940.

Шолам-Алейхем / Пер. В. Вольскі. Мн., 1958.

Пажар: Гістарычная навела / Пер. З. Бядуля // Полымя рэвалюцыі. 1938. № 1; Шолам-Алейхем. З Пераяслаўя ў Варонку: Аповесць / Пер. В. Вольскі // Там жа. 1938. № 7—8; У атэлі «Імперыяль»: Урывак з кнігі «Шолам-Алейхем» / Пер. В. Вольскі // ЛіМ. 1938. 27 студз.; Апавяданні пра Шолам-Алейхема: Госць; У Бердычаве на «Пясках»; Леў сярод звяроў / Пер. А. Стаховіч // Полымя рэвалюцыі. 1939. № 2; Мендэле Мойхер-Сфорым: Біяграфічная аповесць / Пер. В. Вольскі // Там жа. 1939. № 10.

2.3.

На беларускай мове. Вольскі В. Уры Фінкель // ЛіМ. 1939. 3 снеж.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Рагойша В. Варты вялікай пашаны: Да 70-годдзя з дня нараджэння Уры Фінкеля // ЛіМ. 1966. 27 вер.; Уры Фінкель: [Некралог] // ЛіМ. 1957. 7 снеж.

У. М. Ларчанка.

ФЯДОСІК АНАТОЛЬ

Фядосік Анатоль Сямёнавіч (псеўд. А. Сямёнаў; н. 7.2.1926, в. Кашэвічы Петрыкаўскага р-на Гомельскай вобл.), фальклярыст, крытык. Заслужаны дзеяч навукі Беларусі (1990). Доктар філалагічных навук (1973), прафесар (1981). Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1986; за ўдзел у выпуску шматтомнага зводу «Беларуская народная творчасць» — БНТ).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацька, Сямён Пятровіч, у 1941 загінуў на фронце, маці, Ганна Іванаўна, працавала ў калгасе. А. Фядосік вучыўся ў Кашэвіцкай СШ (1932—41). У 1942 уступіў у партызанскі атрад Міхайлоўскага (пасля Жыгара) Палескага аб'яднання. Быў разведчыкам спецыяльнага разведузвода пры штабе брыгады (Капаткевіцкі і Петрыкаўскі раёны). Пасля ўз'яднання партызан з арміяй (1944) ваяваў на 3-м Беларускім фронце камандзірам аддзялення разведкі 265-га стралковага палка (Польшча, Прыбалтыка, Усходняя Прусія). У красавіку 1945 быў накіраваны ў Арлоўскае танкавае вучылішча імя М. Фрунзе (г. Балашоў Саратаўскай вобл., вучыўся да красавіка 1946). Дэмабілізаваўся ў 1946. Працаваў настаўнікам, завучам Кашэвіцкай сямігодкі (1946—49), дырэктарам Сінкевіцкай СШ Ленінскага р-на Пінскай вобл. (1949—55), Мікашэвіцкай СШ (1955—58). Завочна скончыў філфак БДУ (1953). Вучыўся ў аспірантуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР (1958—61). Абараніў кандыдацкую дысертацыю (1962). З 1961 малодшы навуковы супрацоўнік, з 1962 вучоны сакратар, з 1967 загадчык сектара фальклору, адначасова (з 1969) намеснік дырэктара Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН Беларусі. Абараніў доктарскую дысертацыю «Беларуская народная сатыра».

А. Фядосік — член міжнароднай камісіі славянскага фальклору пры Міжнародным камітэце славістаў, член Беларускага камітэта славістаў. Як прадстаўнік БССР удзельнічаў у рабоце камітэта экспертаў пры ЮНЕСКА па пытаннях захавання фальклору (Парыж, 1982, 1985). Узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны 2-й ступені, медалямі, Ганаровай Граматай Вярхоўнага Савета БССР.

Першыя публікацыі А. Фядосіка ў перыёдыцы датуюцца 1960. Асноўны кірунак яго навуковай дзейнасці — беларускі фальклор. Даследуе фальклорныя сатырычныя жанры, сямейна-абрадавую паэзію, народную творчасць перыяду Вялікай Ай-

чыннай вайны, літаратурна-фальклорныя сувязі («Беларуская народная сатырычная проза», «Трапным народным словам», «Сацыяльна-бытавыя казкі», «Развіццё беларускай савецкай фальклярыстыкі», «Праблемы беларускай народнай сатыры», «Народная паэзія барацьбы», «Фальклор і масавая культура», «Беларуская савецкая фальклярыстыка» і інш.). Аўтар больш як 200 навуковых прац, у тым ліку 20 манаграфій і брашур. Пад кіраўніцтвам і рэдакцыяй А. Фядосіка выдадзены шматтомны Збор беларускага фальклору, распрацоўваюцца актуальныя праблемы гісторыі фальклярыстыкі. Удзельнік навуковых экспедыцый па збіранні вуснапаэтычных твораў. Прымаў удзел у напісанні калектыўнай манаграфіі «Беларуская вуснапаэтычная творчасць. Гісторыка-тэарэтычнае даследаванне», кнігі «А. К. Сержпутоўскі». Адзін з аўтараў вучэбнага дапаможніка «Беларуская вуснапаэтычная творчасць», хрэстаматыі па беларускім фальклоры, праграмы па курсе фальклору для філалагічных факультэтаў ВНУ. Складальнік тамоў БНТ «Сацыяльна-бытавыя казкі», «Жарты, анекдоты, гумарэскі», шматлікіх іншых зборнікаў вуснай паэзіі.

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Беларускі народ аб рэлігіі. Мн., 1960 / Сааўт. К. Кабашнікаў.

Крытыка рэлігіі і духавенства ў беларускім савецкім фальклоры: (Матэрыял у дапамогу лектару). Мн., 1960.

Антирелигиозные мотивы в белорусском народном творчестве: Автореф. дис. ... канд. филол. н. Мн., 1962.

Антырэлігійныя матывы ў беларускім фальклоры. Мн., 1963. Рэц.: Бурносаў В. // Звязда. 1964. 19 лют.; Макарэвіч А. // Беларусь. 1964. № 3; Міско С. // ЛіМ. 1964. 3 студз.; Надольскі Р. // Мін. праўда. 1964. 26 студз.

А. К. Сержпутовский. Мн., 1966 / Сааўт. В. Бандарчык. Рэц.: Бараг Л. Выдатная старонка беларускай фальклярыстыкі // Полымя. 1967. № 7; Ботвинник М. // Сов. Бел. 1967. 25 сент.; Надольскі Р. // ЛіМ. 1967. 28 ліп.

Беларуская вуснапаэтычная творчасць: Гісторыка-тэарэтычнае даследаванне. Мн., 1967.

Беларуская народная сатырычная проза. Мн., 1969. Рэц.: Галчанаў А. // Звязда. 1969. 19 чэрв.; Іваноў У., Мялешка А. // Мін. праўда. 1969. 11 чэрв.; Мелешко А. // Заря. 1969. 23 июля; Міско С. Зброяй сатыры // Вяч. Мінск. 1969. 24 кастр.; Янкоўскі М. Пад агонь сатыры // Наст. газ. 1970. 18 лют.

Трапным народным словам: Сатыра і гумар у беларускай вуснай паэзіі і народнай драме. Мн., 1971. Рэц.: Ставер А. Вечна жывое, народнае // Вяч. Мінск. 1973. 3 жн.; Янкоўскі М. Даследуецца сатыра // Полымя. 1972. № 11.

Белорусская народная сатира: Автореф. дис. ... д-ра филол. н. Киев, 1972.

Развіццё беларускай савецкай фальклярыстыкі. Мн., 1977. Рэц.: Гуркоў У. Мовай спадчыны бацькоўскай // Чырв. змена. 1977. 31 ліп.

Праблемы беларускай народнай сатыры. Мн., 1978. Рэц.: Касько У. Смех — грозная сіла // Звязда. 1979. 9 студз.; Коўтун В. На крылах народнага гумару // ЛіМ. 1978. 23 сак.; Прыгодзіч З. Гісторыя народнага смеху // Полымя. 1979. № 10; Пятроўская Г. З крыніц жыватворных // Чырв. змена. 1979. 17 студз.; Янковский Н. Из родословной народной сатиры // Неман. 1979. № 5.

Народная паэзія барацьбы. Мн., 1981. Рэц.: Касько У. Паэзія народнай барацьбы // Звязда. 1982. 22 студз.

Прынцыпы класіфікацыі і выдання фальклорных твораў у шматтомным зводзе беларускай творчасці. Мн., 1983.

Фальклор і «масавая культура». Мн., 1986.

Беларуская савецкая фальклярыстыка. Мн., 1987.

Беларуская вуснапаэтычная творчасць. Мн., 1988.

Каляндарна-песенныя, абрадавыя і гульнявыя традыцыі славян у мінулым і сучасным. Мн., 1988 / Сааўт. З. Мажэйка.

Партизанская быль не забыта. Мн., 1990.

Ілюзорнасць і сапраўднасць: «Белыя плямы» ў гісторыі фальклярыстыкі 20—30-х гадоў. Мн., 1991.

1.3.

1960. Атеизм в белорусском фольклоре // Католицизм без маски. Мн.; Антырэлігійныя матывы ў беларускім фальклоры // Пытанні рэлігіі і атэізму. Мн. / Сааўт. К. Кабашнікаў; «Нам і без бога светлая дарога» // Калг. праўда. 11 сак.

1962. Скарбніца народнай мудрасці // Наст. газ. 3 лют.

1965. Выдатны беларускі этнограф і фальклярыст // Казкі і апавяданні беларускага Палесся: Са зборнікаў А. Сержпутоўскага. Мн. / Сааўт. В. Бандарчык; Современная белорусская народная сатира и юмор в борьбе с реакционными пережитками прошлого в быту и сознании советских людей // Материалы сессии, посвященной итогам археологических и этнографических исследований 1964 г. в СССР. Баку; Гісторыя беларускай этнаграфіі // Наст. газ. 27 лют.

1966. Па шляху творчых пошукаў // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 2 / Сааўт. С. Майхровіч.

1967. Некаторыя асаблівасці беларускай народнай сатырычнай казкі // Пытанні беларускай этнаграфіі, фальклярыстыкі і тапанімікі. Мн.

1968. [Рэц. на кн.: Прибыль Х. В поиск уходит разведка... Мн., 1967] // Сел. газ. 10 янв.; В думах народных // Сов. Бел. 2 июня.

1969. Народная сатыра і гумар у барацьбе супраць перажыткаў мінулага ў свядомасці і быце савецкіх людзей // Праблемы сучаснага беларускага фальклору. Мн.; Падрыхтоўка шматтомнага выдання беларускага фальклору // Тэзісы дакладаў на канферэнцыі, прысвечанай вынікам даследаванняў беларускай народнай творчасці (люты 1969 г.). Мн.; Ленін і фальклор // Полымя. № 11.

1970. Жыватворная крыніца: [Рэц. на кн.: Грынчык М. Фальклорныя традыцыі ў беларускай дакастрычніцкай паэзіі. Мн., 1969] // Беларусь. № 1; «Не имеет себе равных...»: [Рэц. на кн.: Бараг Л. Беларуская казка. Мн., 1969] // Неман. № 12; Голос сердца: [Рэц. на кн.: Ставер А. Пад канвоем. Мн., 1969] // Знамя юности. 19 марта.

1971. Сатыра і гумар у беларускіх народных прыказках, прымаўках і загадках // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 4; Развіццё беларускай савецкай фальклярыстыкі // Народна творчість та етнографія. № 5; Работа фольклористов г. Минска // Русский фольклор. № 12.

1972. Беларускі фальклор у творчасці Янкі Купалы // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 5.

1973. Метким народным словом: (Сатира и юмор в белорусской устной поэзии и народной драме) // Научно-реферативный бюллетень. № 5.

1974. Некоторые проблемы изучения прозаических жанров белорусского фольклора // Прозаические жанры фольклора народов СССР. Мн.; Даследуецца спадчына // Беларусь. № 2; Вусная паэзія народа // Там жа. № 9; Научные основы многотомного издания белорусского фольклора // Македонский фольклор. № 13 / Сааўт. В. Бандарчык; Прозаические жанры фольклора народов СССР // Народна творчість та етнографія. № 4; Проблемы изучения про-

ических жанров белорусского фольклора // Там жа. № 5; Певчий край: [Рэц. на кн.: Беларускі фальклор у сучасных запісах: Брэсцкая вобласць. Традыцыйныя жанры. Мн., 1973] / Неман. № 1; Из родника народной поэзии [Рэц. на кн.: Песні сямі вёсак: Традыцыйная народная лірыка Міншчыны. Мн., 1973] // Там жа. № 9.

1975. Народна-паэтычная творчасць // Беларуская савецкая энцыклапедыя. Мн. Т. 12 / Сааўт. К. Кабашнікаў; Гумар і сатыра ў беларускіх народных казках пра жывёл // Этнаграфічны зборнік. Мн.; Грунтоўная работа // Беларусь. № 1; Выкарыстанне фальклору ў вучэбна-выхаваўчай рабоце // Нар. асвета. № 1; Белорусский свадебный фольклор // Народна творчість та етнографія. № 5.

1976. Беларускія казкі ў запісах Эмы Дмухоўскай Беларускі казачны эпас. Мн.; Працуючы разам // Пясняр мужнасці. Мн.; З сыноўняй адданасцю Радзіме: Да 70-годдзя з дня нараджэння І. В. Гутарава // Беларусь. № 4; Багацце паэтычных народных скарбаў // Голас Радзімы. № 24—26; Собрание батрацких и отходнических песен // Народна творчість та етнографія. № 3; Образы восточнославянской волшебной сказки // Сов. этнография. № 3; Шчырасць любві да народа: [Рэц. на кн.: Шырма Р. Песня — душа народа. 1929—1939. 1944—1974 гг. Мн., 1976] // Звязда. 22 чэрв.; Дзівосны свет дзяцінства: [Рэц. на кн.: Швед В. Дружба. Мн., 1976] // Чырв. змена. 30 мая.

1977. Выказанае сэрцам // Маладосць. № 6; Шчаслівы лёс педагога і вучонага // Звязда. 13 ліст.

1978. Белорусские лирические необрядовые песни в современных записях // Всесоюзная сессия, посвященная итогам полевых этнографических и антропологических исследований 1976—1977 гг. Тезисы докладов. Ереван; Народная паэтычная творчасць Савецкай Беларусі // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 6; З глыбінь народных: [Рэц. на кн.: Гілевіч Н. У гэта веру. Мн., 1978] // Чырв. змена. 28 крас.; Глыбокае даследаванне: [Рэц. на кн.: Бараг Л. Сюжэты і матывы беларускіх народных казак. Мн., 1978] // Чырв. змена. 25 ліст. / Пад псеўд. А. Сямёнаў.

1979. Сацыяльна-бытавыя і навелістычныя казкі Сааўт. К. Кабашнікаў; Фальклор савецкай эпохі; Сямейна-абрадавая паэзія; Радзінныя абрады і паэзія; Вясельныя песні; Пахавальныя галашэнні; Сказы; Анекдоты; Народны тэатр // Беларуская народна-паэтычная творчасць. Мн.

1980. Збіранне і вывучэнне беларускага фальклору на сучасным этапе // Беларуская фальклярыстыка. Мн.; Сокровища народного творчества // Бюллетень ЮНЕСКО. Мн. 1 (2); Традиционные белорусские народные песни в современном репертуаре деревни // Всесоюзная сессия по итогам полевых и антропологических исследований 1978—1979 гг. Тезисы докладов. Уфа; Песні заручын і ад'езду маладога да нявесты // Вяселлі. Песні. Мн. Кн. 1; Самаадданае служэнне навуцы // Весці АН БССР. Серыя грамад. н. № 4; Народная поэзия борьбы // Научно-реферативный бюллетень. № 47; У сэрцы і думах народных // Полымя. № 2; Духоўныя багацці народа // ЛіМ. 11 крас.; Палымяны пясняр і выдатны вучоны // Чырв. змена. 6 ліп.

1981. Традиционный фольклор в наши дни // Фольклорное наследие народов СССР и его роль в художественной культуре развитого социализма. М. / Сааўт. К. Кабашнікаў; Народная творчасць вогненных гадоў // Нар. асвета. № 5.

1982. Сучасная беларуская фальклярыстыка і роля Беларускага дзяржаўнага універсітэта ў яе развіцці // Актуальные проблемы общественных наук. Тезисы научной конференции. Мн.; Даследаванне помнікаў народнай культуры — важная задача вучоных // Народная культура і быт беларусаў. Тэзісы дакладаў. Мн.; Формы и условия бытования белорусского традиционного фольклора в современный период // Проблемы европейской этнографии и фольклора. Тезисы докладов. М.; Фольклорные формы выражения народной смеховой культуры восточных славян; Якуб Колас и белорусское народное творчество // Славянские культуры и мировой культурный процесс. Мн.; Пытанні ўзаемасувязей фальклору і літаратуры ў сучаснай беларускай навуцы // Узроўні фальклорных уплываў. Мн.; Проблемы современной песенности славянских народов // Народна творчість та етнографія. № 1; З фальклорных глыбіняў // Полымя. № 6; На мяжы літаратуры і гісторыі: [Рэц. на кн.: Мальдзіс А. Беларусь у люстэрку мемуарнай літаратуры XVIII стагоддзя. Мн., 1982] // Там жа. № 8 / Сааўт. В. Фядосік; Карпатліва збіраць, ашчадна захоўваць // ЛіМ. 20 жн.

1983. На крылах фальклору // ЛіМ. 23 снеж.

1984. Беларускі песенны фальклор у Шальчынінскім раёне Літоўскай ССР // Быт і культура беларусаў. Мн.; Вучоны і грамадскі дзеяч // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 6 / Сааўт. У. Няфёд.

1985. Народна-паэтычная творчасць перыяду Вялікай Айчыннай вайны і рэчаіснасць // Вялікая Айчынная вайна ў фальклоры і мастацтве Беларусі. Мн.; Фольклорные формы выражения народной смеховой культуры восточных славян; Якуб Колас и фольклор // Славянские культуры и мировой культурный процесс. Мн.; Песня ад шчырага сэрца // Беларусь. № 8.

1.4.

1976. Апалінскі А. Металічны грэбень: Апавяданне / З пол. // ЛіМ. 1 кастр.

1.5.

На ўкраінскую мову. Атеістичні мотиви дожовтневого і сучасного білоруського фольклору // Народна творчість та етнографія. 1963. № 1; Білоруський весільний фольклор // Там жа. 1975. № 5; Усна поетична творчість слов'ян // Там жа. 1977. № 1.

1.6.

Казкі беларускага Палесся. Мн., 1965 / Скл. Рэц.: Канапацкі М., Музафараў Р. Казкі беларускага Палесся // Ніва. 1966. 20 лют.

Сацыяльна-бытавыя казкі. Мн., 1976 / Скл.

Беларускі фальклор: Хрэстаматыя. 2 выд., дап. Мн., 1977 / Скл. з інш.

Вяселле: Абрад. Мн., 1978 / Рэд. з В. Бандарчыкам.

Хто з'еў прасвірку: Антырэлігійныя казкі і жарты. Мн., 1979 / Скл. з У. Васілевічам.

Славянские культуры и мировой культурный процесс: Тезисы докладов и сообщений международной научной конференции 28 сентября — 1 октября 1982. Мн., 1982 / Рэд. з інш.

Жарты, анекдоты, гумарэскі. Мн., 1984 / Скл.

Вялікая Айчынная вайна ў фальклоры і мастацтве Беларусі: (Мастацтвазнаўства, этнаграфія, фальклярыстыка): Тэзісы дакладаў на канферэнцыі, прысвечанай 40-годдзю Перамогі, крас. 1985 г., г. Мінск. Мн., 1985 / Рэд. з інш.

Вяселле: Песні: У 6 кн. Мн., 1988. Кн. 6 / Рэд.

Казкі ў сучасных запісах. Мн., 1989 / Рэд. з інш.

Прыпеўкі. Мн., 1989 / Рэд. з інш.

Чаго на свеце не бывае: Антырэлігійныя казкі, анекдоты, прыказкі ўсходнеславянскіх народаў. Мн., 1990 / Скл. з Г. Пятроўскай.

Замовы. Мн., 1992 / Рэд.

Паэзія беларускага земляробчага календара. Мн., 1992 / Рэд. з інш.

Жаніцьба Цярэшкі. Мн., 1993 / Рэд.

В. М. Грышкевіч.

Х

ХАДАНОВІЧ ІГАР

Хадановіч Ігар Піліпавіч (10.6.1940, в. Шпількі Дзяржынскага р-на Мінскай вобл.— 9.1.1966, Мінск; пахаваны на Усходніх могілках), празаік, паэт.

Нарадзіўся ў сям'і настаўніка. У 1957—62 вучыўся на аддзяленні журналістыкі філфака БДУ. Скончыўшы універсітэт, працаваў у рэдакцыі газеты «Чырвоная змена». З 1963 у Мінскім абкоме камсамола. У 1964—66 у рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва». Трагічна загінуў ад рукі бандыта.

Першы верш І. Хадановіча («Хлеб») надрукаваны ў 1957 на старонках газеты «Чырвоная змена». Першы зборнік яго апавяданняў, нарысаў і нататак «За акном дождж» выйшаў толькі пасля смерці, у 1967. Галоўны герой гэтай кнігі — чысты, даверлівы хлапчук, які яшчэ зусім не падрыхтаваны да барацьбы з несправядлівасцю і пошласцю, але ўжо напружана раздумвае пра сваё месца ў жыцці. Творы І. Хадановіча вызначаюцца высокім маральным пафасам, тонкімі назіраннямі, вялікай цікавасцю да ўнутранага свету чалавека, імкненнем да псіхалагічнага абгрунтавання кожнага ўчынку героя.

Т. М. Тарасава.

Бібліяграфія

1.2.

За акном дождж: Апавяданні. Мн., 1967. Рэц.: Бечык В. На пачатку дарогі // Полымя. 1967. № 10; Бураўкін Г. След на зямлі // ЛіМ. 1967. 25 ліп.; Мехаў У. Акно ў сэрца // Маладосць. 1967. № 6; Паўлаў У. Пырскі сонца // Чырв. змена. 1967. 25 ліп.

На досвітку: Апавяданні, нарысы, з запісных кніжак і пісьмаў. Мн., 1986.

1.3.

1957. Хлеб: [Верш] // Чырв. змена. 29 снеж.

1958. Эстафета бацькоў: [Верш] // Чырв. змена. 6 ліст.

1959. Радзіма мая: [Верш] // Калг. праўда. 1 студз.

1960. Новы дом: Апавяданне // Звязда. 6 ліст.

1961. За вокнамі дождж: Апавяданне // ЛіМ. 1 жн.; Свежы вецер: (Расказы аб важатых з вытворчасці) // Чырв. змена. 4 студз.; На граніцы — ЮСП // Там жа. 3 жн.

1963. Раннія яблыкі: Апавяданне // Маладосць. № 1.

1965. Пятая хата: Апавяданне // Беларусь. № 10; У кватэры заставаўся хлопчык: Апавяданне // Маладосць. № 9; На досвітку: Апавяданне // ЛіМ. 16 лют.; Цяжкае заданне: Апавяданне // Чырв. змена. 23 вер.

1.5.

На рускую мову. В квартире оставался мальчик: [Апавяданне] / Пер. Т. Мартыненко // Неман. 1968. № 1; Пятая хата: Рассказ // Волга. 1972. № 9.

2.3.

На беларускай мове. Бечык В. «Душа не сціхае...» // Бечык В. Свет жывы і блізкі. Мн., 1974; Брыль Я. Непарадны агляд // Брыль Я. Трохі пра вечнае. Мн., 1978. С. 17; Вярцінскі А. Высокае неба ідэала. Мн., 1979. С. 90—94; Яго ж. Чалавек з нашай біяграфіі // Хадановіч І. За акном дождж. Мн., 1967; Лісіцкі А. Талент чалавечнасці // ЛіМ. 1974.

7 вер.; Памяці друга: Некралог // Там жа. 1974. 11 студз.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі. Мн., 1981.

На рускай мове. Бондарева Е. Писатель и кино // Неман. 1972. № 2; Стрельцов М. Первое знакомство // Неман. 1968. № 1.

З. У. Драздова.

ХАДКЕВІЧ ТАРАС

Хадкевіч Тарас Канстанцінавіч [псеўд. Тарас Вярзіла, Вяроўка, Т. Вяроўка, Тарас Ліпнёвы; крыпт. Т. В., Тар. Вяр., Х., Т. Хад., Тар. Хад., Тар. Х-віч; 23.2(7.3).1912, в. Шайцерава Дрысенскага пав. Віцебскай губ., цяпер Верхнядзвінскі р-н Віцебскай вобл.— 14.8.1975, Мінск; пахаваны на Паўночных могілках], празаік, паэт, перакладчык. Член СП Беларусі з 1947. Заслужаны работнік культуры Беларусі (1972).

Паходзіў з сялян. Бацька, Канстанцін Андрэевіч, атрымаў ад дзеда трэць валокі зямлі. Нягледзячы на тое, што жылося нялёгка, бацьку «дужа хацелася вывесці каго-небудзь з дзяцей у людзі». І пастаўленую перад сабой мэту ён імкнуўся рэалізаваць — яшчэ да рэвалюцыі старэйшую дачку вывучыў на настаўніцу (у час Айчыннай вайны яна расстраляна за сувязь з партызанамі). Хлапчуком Т. Хадкевіч дапамагаў бацькам па гаспадарцы — араў поле, касіў, убіраў збожжа, даглядаў жывёлу. З дзяцінства на ўсё жыццё застаўся ў памяці 1919 год — голад, тыф. Вучыцца пачаў з шасці гадоў. Пад уплывам сястры-настаўніцы рана выявілася ў яго цікавасць да мастацкага слова — творчасці А. Пушкіна, М. Лермантава. З 5-га класа наведваў сямігодку ў в. Валынцы, дзе ў школьнай насценгазеце быў змешчаны яго першы верш «Да новага жыцця». У 1926 уступіў у камсамольскую ячэйку, атрымаў членскі білет «Маладняка». Скончыўшы сямігодку, у 1927—29 вучыўся ў Полацкім педагагічным тэхнікуме. Затым працаваў у газеце «Чырвоная Полаччына» (1929—31), дзе пасябраваў з А. Астрэйкам і Э. Самуйлёнкам. З восені 1931 у Мінску. Вучыўся ў Беларускім вышэйшым педагагічным інстытуце (1931—33). Вучобу сумяшчаў з вячэрняй работай у Беларускім тэлеграфным агенцтве, рэдакцыі газеты «Рабселькор». Быў членам бюро камсамольскай арганізацыі пісьменнікаў. У 1933—34 працаваў у газеце «Чырвоная змена». Служыў у Чырвонай Арміі (1934—36), друкаваўся ў газеце «Красноармейская правда», рыхтаваў да друку зборнік вершаў «Смяецца моладзь» (застаўся нявыдадзеным). У 1935 выпадкова выратаваўся ад рэпрэсій. У 1936—41 як раз'язны карэспандэнт «Звязды» пабываў у розных мясцінах краіны. Прыняў удзел у вызваленні Заходняй Беларусі. У час Вялікай Айчыннай вайны быў камандзірам узвода, ваяваў пад Вялікімі Лукамі, Тарапцом. У верасні 1941 паранены трапіў у палон. Быў у лагерах ваеннапалонных у Тарапцы, Даўгаўпілсе, пад Рыгай, у «шталагах» і на земляных работах у Германіі. Удзельнічаў у інтэрнацыянальным руху Супраціўлення. Тройчы ўцякаў з палону (апошні раз, вясной 1945, паспяхова). У складзе Чырвонай Арміі пабываў у Чэхаславакіі, Венгрыі, Польшчы. Дэмабілізаваўшыся ўвосень 1945, вярнуўся ў Мінск, працаваў раз'язным карэспандэнтам у газеце «Звязда» (1945—50). Потым загадчык аддзела публіцыстыкі газеты «Літаратура і мастацтва» (1950—51), літаратурны кансультант СП БССР (1953—72). Узнагароджаны ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, «Знак Пашаны» і медалямі.

Першы верш Т. Хадкевіча надрукаваны ў 1925 у часопісе «Малады араты». У 1932 выйшаў зборнік паэзіі «Смялей, таварыш!». Потым перайшоў на прозу. Пасляваенная творчасць прысвечана інтэрнацыянальнай еднасці антыфашыстаў (аповесці «Братэрства», «Рэха ў гарах»), жыццю калгаснай вёскі (аповесць «Вяснянка», раман «Даль палявая»), людзям новабудоўляў (раман «Песня Дзвіны», нарыс «Нафтагігант на Дзвіне»). У некаторых з гэтых твораў, даволі папулярных у свой час, выявілася прыхарошванне рэчаіснасці. Аўтар пяці зборнікаў апавяданняў для дзяцей. Пераклаў на беларускую мову кнігі М. Горкага, А. Чайшвілі. Імем Т. Хадкевіча названы Цэнтральная раённая бібліятэка ў Верхнядзвінску, вуліца ў Полацку.

І. П. Чыгрын.

Бібліяграфія

1.1.

Выбранае. Мн., 1970. (Б-ка бел. прозы).

Творы: У 2 т. Мн., 1982. Т. 1. Даль палявая: Раман; Вяснянка: Аповесць. Т. 2. Песня Дзвіны: Раман; Апавяданні. Рэц.: Міхалевіч Д. Кнігапіс // ЛіМ. 1982. 31 снеж.

1.2.

Смялей, таварыш! Мн., 1932. Рэц.: А. С. [Ліхадзіеўскі С.]. Голая паэтыка і «казачныя феі» // ЛіМ. 1932. 24 ліп.

Шлях да пяршынства: Нарыс. Мн., 1934. (Б-чка стаханаўскага вопыту).

Братэрства: Аповесць і апавяданні. Мн., 1948. Рэц.: Конанаў С. // Бальш. сцяг. 1949. 10 крас.; Кудраўцаў І. Чалавек — уладар падзей // Полымя. 1949. № 3.

Вяснянка: [Аповесць]. Мн., 1949. Рэц.: Бурьян Б. Наши современники // Сталин. молодежь. 1949. 10 июля; Герцович Я. Веснянка // Там жа. 1948. 4 июня; Майхровіч С. Паэзія калгаснай працы // Беларусь. 1949. № 9; Урэцкі А. Аповесць аб людзях калгаснай вёскі // Наст. газ. 1949. 11 жн.

За сінім лесам: Апавяданні. Мн., 1951. Рэц.: Новыя кнігі // Віцеб. рабочы. 1951. 21 снеж.

Рэха ў гарах: Аповесць. Мн., 1951. Рэц.: Бур'ян Б. У імя міру // Беларусь. 1951. № 8; Клешчанка В. Дружба, загартаваная ў баі // Полымя. 1951. № 10; Шчарбатаў Г. Рэха ў гарах // Мін. праўда. 1951. 7 ліп.

Сяброўства: Аповесці і апавяданні. Мн., 1952. Рэц.: Бурьян Б. Испытание временем // Сталин. молодежь. 1953. 5 марта; Гульман Р. Сяброўства // Мін. праўда. 1953. 17 лют.; Данская Я. Сяброўства // ЛіМ. 1953. 7 лют.; Кніжная паліца // Наст. газ. 1952. 20 ліст.

На новым месцы: Апавяданні. Мн., 1954. Рэц.: Есакоў А. Новыя апавяданні для дзяцей // Беларусь. 1955. № 1; Казека Я. Апавяданні для дзяцей // ЛіМ. 1955. 19 лют.; Новыя кнігі // Калг. праўда. 1954. 10 снеж.

Беларуская ССР. Мн., 1958 / Сааўт. І. Краўчанка, Н. Раманоўскі. Рэц.: Маскаленка В. Кніга аб Беларусі // Сав. школа. 1959. № 1.

Савецкая Беларусь у фотаілюстрацыях: Альбом. Мн., 1958 / Сааўт. У. Юрэвіч.

Даль палявая: Раман. Мн., 1959. Рэц.: Бойко В. С жизнью в ногу // Сов. Отчизна. 1959. № 1; Бурносаў В. Далягляды жыцця // Звязда. 1959. 8 кастр.; Казбярук У. Працяг размовы // ЛіМ. 1959. 20 чэрв.; Майхровіч С. На прасторах калгаснага жыцця // Беларусь. 1959. № 3; Налівайка А. Раман пра нашу сучаснасць // Мін. праўда. 1959. 10 сак.

Спеюць яблыкі: Апавяданні. Мн., 1959. (Школьная б-ка).

Мая Беларусь: Нарыс. Мн., 1961. Рэц.: Аляксееў І. Наша Беларусь // Беларусь. 1964. № 3; Бечык В. // Наст. газ. 1962. 18 ліп.; Буран В. // ЛіМ. 1961. 1 снеж.; Глускі А. Мая Беларусь // Гродзен. праўда. 1961. 17 ліст.; Мін. праўда. 1961. 22 ліст.; Жучкевіч В. Кніга аб Беларусі // Нар. асвета. 1962. № 7; Зуёнак В. Наша любоў — Беларусь // Полымя. 1962. № 1; Клышко М. Очерки о родном крае // Сел. газ. 1964. 17 марта; Лідзін С. Расказ аб нашай рэспубліцы // Зара. 1961. 28 ліст.; Модэль М. Ясназорная Беларусь // Беларусь. 1962. № 2; Осипчук Г. Образы родного края // Неман. 1964. № 6.

Мінск: Даведнік. Мн., 1962 / Бел., англ.

Нафтагігант на Дзвіне: Нарыс. Мн., 1963.

Прыгажосць душэўная. Мн., 1963 (Гутаркі на маральна-этычныя тэмы).

Мы раскажам пра Мінск: Нарыс. Мн., 1964 / Сааўт. С. Грахоўскі, У. Карпаў, Р. Сабаленка.

Сад у квецені: Апавяданні, нарысы. Мн., 1966.

Жыла-была казка: Апавяданні. Мн., 1967.

За акном дождж: Апавяданні. Мн., 1967.

Дзвіна пайшла: Апавяданні. Мн., 1968. (Школьная б-ка).

Мая Беларусь: Нарысы. Мн., 1968. Рэц.: Сабаленка Р. Хвала ёй на вякі // Полымя. 1968. № 12.

Мінск: [Альбом]. Мн., 1968.

Савецкая Беларусь: [Фотаальбом]. Мн., 1968 / Бел., рус.

Савецкая Беларусь. Мн., 1971 / Бел., англ.

Даль палявая: Раман. Мн., 1972.

Савецкая Беларусь: [Фотаальбом]. Мн., 1972 / Бел., рус.

Песня Дзвіны: Раман. Мн., 1975. Рэц.: Сталяроў М. Песня пра Дзвіну // Беларусь. 1975. № 8; Мартинович А. Свой след на земле // Дружба народов. 1976. № 8.

Мінск: [Фотаальбом]. Мн., 1975 / Бел., рус., англ., фр., ням.

Крынічка: Апавяданні. Мн., 1983.

Братэрства; Рэха ў гарах; Вяснянка: Аповесці. Мн., 1987.

Крынічка: Апавяданні. Мн., 1990.

1.3.

1925. Пра «Малады араты»: [Верш]; «Малады араты» у нашай вёсцы // Малады араты. 1925. № 17—18.

1926. Дні; Сугучнасці; Звінелі косы: [Вершы] // Надзвінне. Полацк; Па новаму шляху, да лепшых дзён...: [Верш] // Бел. піянер. № 1; Вецер вые...; Жыццё старое зменім: [Вершы] // Малады араты. № 6; «Туман разлёгся над лагчынай...»: [Верш] // Там жа. № 15; Чырв. Полаччына. 1 мая; Восень: [Верш] // Чырв. змена. 17 кастр.; Пастух: [Верш] // Там жа. 31 кастр.; «З нас ніхто галавы не звесіць...»: [Верш] // Чырв. Полаччына. 23 сак. / Пад псеўд. Тарас Ліпнёвы; Ад бурлівага шуму...: [Верш] // Там жа. 29 крас.; Зялёны шэпт: [Верш] // Там жа. 19 мая; «На шаўкова-зялёнай мяжы...»: [Верш] // Там жа. 16 чэрв.; Гэй, піянерыя, слухай...: [Верш] // Там жа. 28 ліп.; «Раскідаў кудлаты гай лісты...»: [Верш] // Там жа. 18 жн.; Звінелі косы...: [Верш] // Там жа. 15 вер.; Сугучнасці: [Верш] // Там жа. 24 ліст.; Лясны гоман: [Верш] // Там жа. 15 снеж.

1927. Пастух; Два; Песня; Табе; Што адышло: [Вершы] // Росквіт. Полацк; Літаратурная творчасць К. М. Міцкевіча (Якуба Коласа) // Чырв. сейбіт. № 6—7 / Пад крыпт. Х. Аўт. спрэчнае; Пуцявінкі: [Верш] // Чырв. змена. 6 сак.; «Полымем сонца смугае...»: [Верш] // Там жа. 29 мая; Адыйшоўшае: [Верш] // Чырв. Полаччына. 15 студз.; «У маім сэрцы зоры засвяцілі...»: [Верш] // Там жа. 12 лют.; Па-над хатай: [Верш] // Там жа. 16 сак.; Перазвон: [Верш] // Там жа. 16 крас.; Табе; «Ка мне прыдзі ў румяны сонны вечар...»: [Вершы] // Там жа. 2 мая; Пастух: [Верш] // Там жа. 21 мая; Песня: [Верш] // Там жа. 16 ліп.; Два: [Верш] // Там жа. 20 жн.; Касьба: [Верш] // Там жа. 14 вер.; «Гаманілі палі. Загараўся ўсход...»: [Верш] // Там жа. 15 кастр.; Адбіваю жыццю...: [Верш] // Там жа. 26 ліст.; Пра яе: [Верш] // Там жа. 28 снеж.

1928. У гэты заравыя дні; Па новаму; Брату; Палянам шоўкавым прывет; Дзяўчыне; Няхай абдымала паляны імгла; Урывак: [Вершы] // Зарніцы. Полацк; «Полымем сонца шукае...»: [Верш] // Маладняк. № 6; «Зазванілі...»: [Верш] // Там жа. № 7; Радзіма: [Верш] // Звязда. 13 мая; Чырв. змена. 12 вер.; Яна: [Верш] // Чырв. змена. 23 сак.; Брату: [Верш] // Там жа. 11 ліп.; «У гэты заравыя дні...»: [Верш] // Чырв. Полаччына. 23 лют.; З новымі сіламі за работу // Там жа. 17 сак.; Сёння мы — волаты сталі: [Верш] // Там жа. 18 крас.; М. М. Галадзед у Полацку: Сустрэча на вакзале (Уражанні) // Там жа. 2 чэрв. / Пад крыпт. Тар. Хад.; У вёску: [Верш] // Там жа. 4 ліп.; Рабочы: (Абразок) // Там жа. 21 ліп.; Дэлегаты VI кангрэсу Камінтэрна ў Полацку // Там жа. 1 вер.; Сустрэча Чырвонай Арміі працоўнымі Полацку: (Уражанні) // Там жа. 3 кастр. / Сааўт. С. Міхальцоў; Надзеі не згаслі: (Апавяданне) // Там жа. 17, 20 кастр.; Ні кроку ад Ленінскай лініі: (Уражанні з адчынення) // Там жа. 27 снеж.

1929. Да таварышаў: [Верш]; Пра літгурток пры педтэхнікуме // Літ. дад. да газ. «Чырв. Полаччына». № 4—5; Чытальня; Да таварышаў: [Верш] // Маладняк. № 9; Даеш калектыў: [Верш] // Вясковая камсамолія. 13 лют.; Чырв. Полаччына. 13 лют.; Чытальня: [Верш] // Рабочий. 27 нояб.; Пра спаборніцтва: [Верш] // Чырв. змена. 11 жн.; Кімаўскай арміі: [Верш] // Там жа. 25 ліст.; Будні: [Верш] // Там жа. 3 снеж.; Моладасць: [Верш] // Там жа. 26 снеж.; Сны: [Верш] // Чырв. Полаччына. 2 сак.; Канакрад: [Верш] // Там жа. 17 жн.

1930. Сярод палёў: [Верш] // Чырв. змена. 10 сак.; Мацней удар: [Верш] // Там жа. 21 кастр.; Заданне выканана: (Нарыс пяты) // Чырв. Полаччына. 28 лют. / Сааўт. А. Лебедзеў; Змаганцаў кроў не прападзе: [Верш] // Там жа. 17 сак. / Сааўт. М. Багун.

1931. Героі нашых дзён: Нарыс // Маладняк. № 1; Ліст, маіх аднагодкаў: [Верш] // Там жа. № 2; Смялей, таварыш!: [Верш] // Там жа. № 3; Жаданы мой госць: [Верш] // Там жа. № 4; Покліч кінулі заводы: [Верш] // Полымя. № 3; Мюдаўскія радкі: [Верш] // Палес. праўда. 6 вер.; Чырв. Полаччына. 5 вер.; Прызыўніку: [Верш] // Чырв. змена. 31 жн.

1932. У школе: [Верш] // Іскры Ільіча. № 2; Загартаваны агнём і бурай: [Верш] // Маладняк. № 2—3; Некалькі сустрэч: [Вершы] // ЛіМ. 10 вер.; Насустрач вясне // Рабселькор. 18 сак.; Скончыўшы рваць, паўдарнаму разгорнем абмалот і апрацоўку ільну // Там жа. 30 жн.; Вітаем народнага паэта рэспублікі // Чырв. змена. 10 вер. / Сааўт. Б. Мікуліч, М. Блісцінаў; Смяецца моладзь, камсамол: [Верш] // Там жа. 14 вер.; Нататкі камсамольскага сходу // Там жа. 15 ліст.

1933. Марцін з Весялова: Апавяданне // Чырв. змена. 4 сак.; Дзеці нашай краіны: Нарыс // Там жа. 9 сак.; Калі гіне ініцыятыва: Нарыс // Там жа. 23 мая; Палітаддзельцы: [Нарыс] // Там жа. 12 кастр., 23 ліст.; Справу арганізоўвае палітаддзел: Нарыс // Там жа. 14 кастр.; Варштаты і кветкі: Апавяданне // Там жа. 29 кастр.; Бадзёрае пакаленне // Там жа. 30 ліст. / Пад крыпт. Тар. Х-віч; Сяброўства: [Верш] // Там жа. 16 снеж.

1934. Начпалітаддзела: [Нарыс] // Бальшавіцкая моладзь. Мн.; Маладзёжны буксір: Нарыс // Чырв. змена. 10 студз.; Чаму адстае Рагачоўскі леспрамгас? // Там жа. 25 лют. / Сааўт. Я. Зазека, Д. Пінхасік; Марцін з Весялова: Нарыс // Там жа. 25 лют., 6 крас.; Тры вечары Карпава: Нарыс // Там жа. 25 сак.; Творчы ўздым; Пільнасць: [Вершы] // Там жа. 5 крас.; Мы дзён шчаслівых кавалі: [Верш] // Там жа. 13 крас. / Сааўт. В. Маракоў; Звяно: Нарыс // Там жа. 14 крас.; Чацвёрты рэйс: (Урывак з аповесці «Капітан Чэвіс») // Там жа. 8—10, 15 мая; Небывалае свята на Сенайскай гары: Нарыс // Там жа. 8 чэрв.; «Гоп са смыкам» або савецкая эстрада на мове БелДАМЭЦа»: Галоўмастацтва — спакойны сузіральнік халтуры // Там жа. 30 чэрв.; Нескарыстаныя магчымасці: Нуда і бескультур'е ў садах, парках і на пляжы // Там жа. 5 ліп.; У вёсцы... без перамен: Вясковая арганізацыя — пасынак гаркома камсамола // Там жа. 11 ліп.; Зацішша пасля буры: Расцеранасць, альбо нежаданне перабудоўвацца // Там жа. 15 жн.; Пад адкрытым небам // Там жа. 22 вер.; Агні на сопках: З паэмы // Там жа. 14 кастр.; Над калгаснымі прасторамі // Там жа. 20 кастр.; Дазорны: [Верш] // Там жа. 18 ліст.

1935. Як любілі яе?: (З вершаў «Пра маю Радзіму») // Калгаснік Бел. 24 жн.; «И снова стихи»: [Рэц. на кн.: Аксельрод З. І зноў вершы. Мн., 1935] // Рабочий. 1935. 10 авг. / Пад крыпт. Т. В. Аўт. спрэчнае; Урачыстасць: [Верш] // Чырв. змена. 11 ліп.

1936. Традыцыі; З ліста: [Вершы] // Полымя рэвалюцыі. № 2; Адказ справе: [Нарыс] // Звязда. 21 снеж.; Крыніца юных дараванняў: [Нарыс] // Там жа. 31 снеж. / Сааўт. С. Галкін; Баявая дружба: Апавяданне // Чырв. змена. 23 лют.; Чырвоная армія — школа: Нарыс // Там жа. 12 вер.

1937. Акружаныя клопатам дзяржавы // Звязда. 1 студз. / Сааўт. С. Галкін; Казка наяву // Там жа. 3 студз. / Сааўт. Н. Гасман; Электразваршчык // Там жа. 8 студз.; З залы нарады // Там жа. 9 студз. / Сааўт. Н. Гасман; Вечар расказаў пра геройства: На сустрэчы вучняў-выдатнікаў з пагранічнікамі // Там жа. 10 студз.; «Бесприданница»: (Новы гукавы фільм вытворчасці кінастудыі «Рот фронт». 1936 г.) // Там жа. 12 студз. / Сааўт. П. Кавалёў; Карысная экскурсія // Там жа. 22 студз.; Подлыя выradкі // Там жа. 28 студз.; Нікому не стрымаць наш пераможны рух да камунізма // Там жа. 31 студз. / Сааўт. С. Галкін; Заслужаная пахвала: Нарыс // Там жа. 3 лют. / Сааўт. С. Галкін; Пушкін на клубнай сцэне // Там жа. 6 лют.; У дзень вучэнняў // Там жа. 23 лют.; Здзекі замест выхавання // Там жа. 4 сак.; Пад бокам раённы арганізатар: (Пісьмо вучня) // Там жа. 10 сак.; Куды не заглядае ніхто з Наркамасветы // Там жа. 15 сак.; Бяздушныя сузіральнікі // Там жа. 20 сак.; «Дэпутат Балтыкі» // Там жа. 7 сак.: Калі надыдзе вечар; Ігнаруюць конскую цягавую сілу // Там жа. 18 крас.; Забыліся аб жывых людзях // Там жа. 23 крас.; Чаму вучні не наведваюць школы // Там жа. 9 мая; Адкрылася нарада актыва работнікаў радыёвяшчання // Там жа. 21 мая; Пашлякі і іх патуральнікі // Там жа. 28 мая; На сходзе пісьменнікаў // Там жа. 2, 3, 4 чэрв. / Сааўт. А. Лебедзеў; Хваляванне // Там жа. 23 чэрв.; Вучоны герой бальшавік // Там жа. 24 чэрв.; «Мяшчане»: У пастаноўцы цэнтральнага тэатра Чырвонай Арміі // Там жа. 28 чэрв.; Трагедыя, якая не паўторыцца // Там жа. 11 ліп.; Свята радасці і шчасця // Там жа. 12 ліп. / Сааўт. С. Галкін; На нарадзе актыва Наркамасветы БССР // Там жа. 15 ліп.; Дзень у лагеры // Там жа. 24 ліп.; Гордасць сталінскіх сокалаў: [Нарыс] // Там жа. 26 ліп.; Вучлёты: [Нарыс] // Там жа. 18 жн.; Новая непераўзыдзеная перамога // Там жа. 22 жн.; «На паўночным полюсе» // Там жа. 23 жн.; У майстэрні скульптара // Там жа. 26 вер.; У доме народнай творчасці // Там жа. 27 вер.; Паслаць на хутары агітатараў // Там жа. 4 кастр.; Восень залатая: [Нарыс] // Там жа. 10 кастр.; Адданыя Радзіме сацыялізма // Там жа. 29 кастр. / Сааўт. М. Вішнеўскі; Мы галасуем за Сталіна // Там жа. 7 ліст. / Сааўт. М. Вышнеўскі; Кандыдат у дэпутаты Савета Саюза Нікалай Іосіфавіч Суганяка // Там жа. 24 ліст.; Кандыдат у дэпутаты Савета Нацыянальнасцей Аляксей Васільевіч Ермак // Там жа. 4 снеж.; Свята на Палессі // Там жа. 13 снеж.; Сведчанне нашай магутнасці // Там жа. 15 снеж.; Так была знята маска // Там жа. 20 снеж.; Марыя Стасенка: [Нарыс] // Там жа. 21 снеж.; Расце савецкая культура // Там жа. 26 снеж.; Народ славіць правадыроў // Там жа. 31 снеж. / Сааўт. П. Кавалёў.

1938. «Дачка Радзімы» // Звязда. 5 студз.; У атмасферы ўзаемнага патурання // Там жа. 11 студз.; За якасць выкладання моў // Там жа. 29 студз.; «Вялікі грамадзянін» // Там жа. 20 сак. / Сааўт. П. Кавалёў; Ідзе вясна...: [Нарыс] // Там жа. 21 сак. / Сааўт. М. Вішнеўскі; Выдатная прафесія: [Нарыс] // Там жа. 8 крас.; Сузор'е талентаў: [Нарыс] // Там жа. 26 чэрв.; За Сталіна, за шчасце!: Нарыс // Там жа. 27 чэрв. / Сааўт. П. Кавалёў; На другі дзень: [Нарыс] // Там жа. 28 чэрв.; «Прафесар Мамлюк» // Там жа. 15 вер.; Восень у калгасе // Там жа. 18 кастр.; Калгасная моладзь: [Нарыс] // Там жа. 29 кастр.; Шлях інжынера Фральцова: [Нарыс] // Там жа. 7 ліст.; Сельская дзесяцігодка: [Нарыс] // Там жа. 29 ліст.; «Аляксандр Неўскі» // Там жа. 5 снеж.; Квітнее жыццё: [Нарыс] // Там жа. 21 снеж. / Сааўт. М. Вішнеўскі.

1939. Домік-музей Т. Г. Шаўчэнкі // Звязда. 12 лют.; Ленін у 1918 годзе: Новы кінафільм аб вялікім Леніне // Там жа. 10 крас.; У новым горадзе: [Нарыс] // Там жа. 1 мая; Кандыдаты: [Мінск] // Там жа. 24 снеж.

1940. Міліянер; Багацце: [Нарысы] // Звязда. 11 студз.; Хлопчык з вуліцы: Апавяданне // Там жа. 10 крас.; Партыйны сход на фабрыцы імені Крупскай // Там жа. 30 жн.; Сельскія агітатары // Там жа. 3 ліст.; Калі ажыла глуш // Там жа. 7 ліст.; Лектар: [Нарыс] // Там жа. 14 ліст.; Пінск — рачны порт: [Нарыс] // Там жа. 21 ліст.; Старыкі і моладзь // Там жа. 13 снеж.; «Апошняя ноч на хутары» // Там жа. 28 снеж.

1941. Бацькі-камуністы і школа // Звязда. 11 студз.; Традыцыі: Апавяданне // Там жа. 23 лют.; Дзяўчаты з

фабрыкі: [Нарыс] // Там жа. 8 сак.; На цэментным заводзе: [Нарыс] // Там жа. 13 сак.; Белавежа: [Нарыс] // Там жа. 20 сак.; Вераснёвыя сцягі // Там жа. 8 крас.; У новых калгасах: [Нарыс] // Там жа. 10 крас.; Агітацыя паказам: [Нарыс] // Там жа. 13 крас. / Сааўт. М. Паўлючэнкаў; Калгасны міліяратар: [Нарыс] // Там жа. 27 крас.; Калгас перад святам: [Нарыс] // Там жа. 30 крас.; На параходзе // Там жа. 11 мая; У сваякоў Н. А. Шчорса: [Нарыс] // Там жа. 25 мая; Танкер «Дэрбент» // Там жа. 19 чэрв.; Канец аднаго разладу: Нарыс // ЛіМ. 22 сак.

1946. Кветкі: Апавяданне // Беларусь. № 7; Па-над Убарцю: Нарыс // Полымя. № 11. Рэц.: Пестрак Ф. Очерки о послевоенном строительстве // Сов. Бел. 1947. 11 кастр.; Іх судзіць Беларусь // Звязда. 13, 18 студз. / Сааўт. М. Вішнеўскі; На выбарчым участку: [Нарыс] // Там жа. 8 лют.; Мінск выбірае // Там жа. 11 лют. / Сааўт. М. Вішнеўскі; Невідзімка: Апавяданне // Там жа. 24 лют.; Неспакой: Апавяданне // Там жа. 13 крас.; Ля Прыпяці: Нарыс // Там жа. 30 крас.; Сейбіты: Нарыс // Там жа. 1 мая; Братэрства: Нарыс // Там жа. 9 мая; Верасніцы: Нарыс // Там жа. 18 мая; Навасёлле: Апавяданне // Там жа. 9 чэрв.; Красуе жыта: Нарыс // Там жа. 26 чэрв.; Старшыня калгаса: Нарыс // Там жа. 7 ліп.; У глухім кутку: Нарыс // Там жа. 27 ліп.; «Цар-дуб»: [Нарыс] // Там жа. 25 жн.; Калі ажыла глуш // Там жа. 7 ліст.; Радасны вынік: Нарыс // Там жа. 29 ліст.; Інтэлігенцыя адной вёскі: Нарыс // Там жа. 5 снеж.; Зімовы дзень: Нарыс // Там жа. 14 снеж. / Сааўт. М. Вішнеўскі; Новы прамысловы раён // Там жа. 24 снеж.; Кандидат в депутаты Верховного Совета СССР Л. Ф. Цанава // Сов. Бел. 5 февр.

1947. Над Дунаем: Апавяданне // Беларусь. № 3; Паромшчык: Апавяданне // Там жа. № 12; Братэрства: Аповесць // Полымя. № 2, 3. Рэц.: Брыль Я. На галаву вышэй // ЛіМ. 1947. 21 чэрв.; Мінск будуецца: Нарыс // Полымя. № 4; На Дзвіне: (З запісной кніжкі) // Бальш. сцяг. 31 жн.; За Сталіна, за шчасце! // Звязда: 10 лют. / Сааўт. М. Вішнеўскі; Выратаванае жыццё. Нарыс // Там жа. 19 лют.; Садоўнік: Нарыс // Там жа. 11 мая; «Салют у Мінску»: [Рэц. на кн.: Вялюгін А. Салют у Мінску. Мн., 1947] // Там жа. 20 жн.; Тут была граніца: [Нарыс] // Там жа. 6 ліст. / Сааўт. М. Вішнеўскі; Аповесць пра вёску ваенных год // Там жа. 28 снеж.; Кроў на камені: Урывак з аповесці «Братэрства» // ЛіМ. 1 сак.; У прыпар: Апавяданне // Сав. селянін. 24 жн.

1948. Вяснянка: (Урывак з аповесці) // Беларуская савецкая проза і драматургія. Мн.; На Дзвіне: Дарожныя нататкі // Беларусь. № 3; Героі працы: Нарыс // Там жа. № 4; Гаспадар: Апавяданне // Бярозка. № 12; Вяснянка: Аповесць // Полымя. № 1, 2. Рэц.: Губарэвіч К. Галоўнае і другараднае // Там жа. № 12; Карпачоў М. Аповесць пра калгасную вёску // Гомел. праўда. 1948. 6 ліп.; Козовская Ф. Повесть о колхозной деревне // Сов. Бел. 1948. 29 сент.; Паслядовіч М. Аповесць пра хлебаробаў // ЛіМ. 1948. 17 крас.; Багатая рунь: Нарыс // Звязда. 20 лют.; «Гарачы жнівень»: [Рэц. на кн.: Мележ І. Гарачы жнівень. Мн., 1948] // Там жа. 31 сак.; Людзі, якія перамаглі прыроду: Нарыс // Там жа. 28 крас. / Сааўт. А. Матусевіч; Лён: Нарыс // Там жа. 9 чэрв.; Дзе была пустэча: Нарыс // Там жа. 29 жн.; З пуцёўкай юнацтва: Нарыс // Там жа. 30 кастр.; Людзі сучаснай вёскі: Нарыс // ЛіМ. 25 вер.

1949. За сінім лесам: Апавяданне // Бярозка. № 3; Арцём і Вацэк: Урывак з аповесці // Там жа. № 5; Спеюць яблыкі: Апавяданне // Там жа. № 8; Вялікая дружба: (Дэкада бел. літ. у Маскве) // Звязда. 1 лют. / Сааўт. Т. Рузаў; Пісьмы з Горацкай МТС: Увага траваполлю; У брыгадзе Ждановіча; Агранавуку ў масы! // Там жа. 17, 20, 24 мая; «Не чакалі» або як у Лоеве сустрэлі першы чырвоны абоз з хлебам // Там жа. 19 ліп.; На жытнёвых масівах // Там жа. 20 ліп.; Камбайнеры // Там жа. 23 ліп.; Гарачы час // Там жа. 21 жн.; Камбайнеры // Там жа. 23 жн.; Фільм аб гераічным сыне беларускага народа // Там жа. 31 жн. / Сааўт. Н. Бутрымовіч; На зямлі адроджанай; Пераўтварэнне // Там жа. 28, 29 кастр. / Сааўт. А. Матусевіч; Імені Сталіна // Там жа. 14 снеж.

1950. Крокі ўначы: Урывак з аповесці // Беларусь. № 2; Дарогамі Піншчыны // Там жа. № 9; Гараўцы: Апавяданне // Там жа. № 12; Сын бакеншчыка: Апавяданне // Бярозка. № 4; Летнімі днямі: Апавяданне // Там жа. № 6; Новая школа: Апавяданне // Там жа. № 9; Хада наперад: Нарыс // Полымя. № 9; Рэха ў гарах: Аповесць // Там жа. № 10, 11. Рэц.: Карпачоў М. «Рэха ў гарах»: Аповесць Тараса Хадкевіча // Гомел. праўда. 1951. 6 студз.; Аўдоцця: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 8; «Святло над Ліпскам» // Звязда. 11 студз.; Вясковая актывістка // Там жа. 4 сак.; На калгасны шлях: [Аповесць] // Там жа. 8, 9, 11, 12 крас.; Шумяць лясы // Там жа. 4 чэрв.; Ясенеўка: Апавяданне // Там жа. 27 жн.; Аповесць аб перабудове вёскі // Там жа. 5 кастр.; Жыццё квітнее // Там жа. 17 снеж.; За Сталіна, за камунізм! // Там жа. 18 снеж.; Радасныя змены: Нарыс // ЛіМ. 23 снеж.; Мінск будуецца: [Нарыс] // Мін. праўда. 5 ліст.

1951. Сяброўства: Апавяданне // Беларусь. № 4; Адна сям'я: Нарыс // Там жа. № 7 / Сааўт. І. Шамякін; Журавіны: Апавяданне // Там жа. № 10; Слаўныя сябры: [Апавяданне] // Бярозка. № 1; На новым месцы: Апавяданне // Там жа. № 9, 10; Траса будучыні: Нарыс // Полымя. № 9; Сустрэча: Апавяданне // Звязда. 1 студз.; Адна раніца: Урывак з рамана «Даль палявая» // Там жа. 1 сак.; Мінскі аўтамабільны завод: (Пісьмы з новабудоўляў) // Там жа. 22, 25, 28 ліст., 7 снеж.; Хвалюючыя дні: Насустрач выбарам у Вярхоўны Савет БССР // ЛіМ. 3 лют.; Вялікая ўрачыстасць // Там жа. 3 сак.; Стваральнікі машын: Нарыс // Там жа. 31 сак.; Яшчэ раз аб кнігагандлі // Там жа. 9 чэрв.; Ля Магутавай гары: Нарыс // Там жа. 7 ліп.; Экскаватаршчыкі: Нарыс // Там жа. 14 ліп.; Пад Сталінградам: Нарыс // Там жа. 28 ліп.; Будучыня Радзімы: Нарыс // Там жа. 25 жн.; Агні ў Жыгулях // Піянер Бел. 6 ліст.; Пад Сталінградам // Там жа. 7 снеж.

1952. У прыпар: [Апавяданне] // Мастацкае слова. Мн.; Наша лета: Нарыс // Беларусь. № 6; На канвееры: [Апавяданне] // Бярозка. № 6; Слава працы! // Звязда. 1 мая; У цэху цяжкіх самазвалаў // Там жа. 5 чэрв.; Велічная перамога // ЛіМ. 26 ліп.; Людзі і тэхніка // Там жа. 16 жн. / Сааўт. В. Вітка; Вялікае адзінства // Там жа. 15 ліст.; Апавяданне ў абласной газеце // Там жа. 22 ліст.; Агні на Волзе: [Нарыс] // Наст. газ. 30 крас.

1953. У ліпеньскія дні: Нарыс // Беларусь. № 7; У Старыцы: Урывак з рамана // Там жа. № 10; З прыездам сябра: Апавяданне // Там жа. № 12; Снегапад: Апавяданне // Бярозка. № 3; Пісьмо з Масквы: Апавяданне // Там жа. № 5; Алікаў сшытак: Апавяданне // Там жа. № 10; Змова: Апавяданне // Маладосць. № 4; Мінск у жалобе // Звязда. 9 сак.; Трактарысты: Нарыс // Там жа. 1 мая; Плечом к плечу // Известия. 26 апр.; Навагоднія агні // Калг. праўда. 1 студз.; Дзеля шчасця народа // Там жа. 6 ліст.; Збаламуціўся: Апавяданне // ЛіМ. 21 лют.; Партрэт героя: Нарыс // Там жа. 25 крас.; Аб свежым і старэючым: [Рэц. на кн.: Якімовіч А. Арляняты. Мн., 1952] // Там жа. 16 мая; Наш родны горад // Там жа. 4 ліп.; Непахісная дружба // Мін. праўда. 27 снеж.

1954. Старшыня калгаса: Нарыс // Жанчыны Савецкай Беларусі. Мн.; За зялёным тынам: Апавяданне // Беларусь. № 6; Слаўнае дзяцінства // Там жа. № 7; На з'ездзе пісьменнікаў Беларусі // Там жа. № 10; Пачатак дружбы: Апавяданне // Бярозка. № 4; Чырванасцяжны: Апавяданне // Там жа. № 11; Маладосць Радзімы // Маладосць. № 1; Першае даручэнне: Апавяданне // Там жа. № 4; Наш першамай // Работніца і сялянка. № 4; Незабываемое: [Рэц. на кн.: Цветкова Н., Лишакова З. В фашистских застенках. Мн., 1953] // Сов. Отчизна. № 4; Самое дорогое // Гудок. 22 мая; Новы старшыня: Нарыс // Звязда. 25 мая; Год натхнёнай працы // Там жа. 6 ліст.; Вядомы дзіцячы пісьменнік // ЛіМ. 23 студз.; Пачэсная справа // Там жа. 20 сак.; Для народнага шчасця // Там жа. 3 крас.; Наш май // Там жа. 8 мая; На з'ездзе пісьменнікаў Латвіі: З запісной кніжкі // Там жа. 12 чэрв.; Узор майстэрства // Там жа. 17 ліп.; Праўда жыцця // Там жа. 14 жн.; Светлый день // Сов. Бел. 14 марта; Очерк в газете // Там жа. 26 мая;

Памяти великого русского писателя // Там жа. 15 июля; О малых формах художественной литературы // Там жа. 11 сент.; Маладая проза // Чырв. змена. 9 вер.

1955. Той восенню: Урывак з рамана // Беларусь. № 10; За шчасце дзяцей // Бярозка. № 6; Аб юных працаўніках і шукальніках // Там жа. № 12; Моладзь ідзе ў літаратуру: Да рэспубліканскай нарады маладых пісьменнікаў // Маладосць. № 9; Камень і кветка // Звязда. 30 жн.; Просты савецкі чалавек: Нарыс // ЛіМ. 5 лют.; Старонкі незабыўнай барацьбы // Там жа. 16 крас.; Нерастрачанае юнацтва // Там жа. 25 чэрв.; Чытаючы рукапісы... // Там жа. 23 ліп.; Апавяданні аб юных патрыётах: [Рэц. на кн.: Гурскі І. Неспакойныя характары. Мн., 1955] // Там жа. 3 вер.; У навальніцу: Апавяданне // Чырв. змена. 21 жн.

1956. У першых радах // Беларусь. № 8; На лыжах: Апавяданне // Бярозка. № 1; Асвейскія запісы: Нарыс // Полымя. № 2; Повесть о строителях: [Рэц. на кн.: Шестериков П. Камень за камнем. Мн., 1955] // Сов. Отчизна. № 2; Прыезд у МСТ: (Урывак з рамана) // Віцеб. рабочы. 7, 9, 18 снеж.; На возеры: Нарыс // Звязда. 1 студз.; Вечар у Дубраве: Нарыс // Там жа. 6 студз.; У начной змене: Нарыс // Там жа. 31 мая; Кніга пра новы Мінск: [Рэц. на кн.: Абрасімаў П. Мн., 1956] // Там жа. 3 ліст.; Святло Кастрычніка // Калг. праўда. 6 ліст.; Першамай 1956 // ЛіМ. 28 крас.; Ці такой павінна быць крытыка // Там жа. 7 ліп.; Новая сустрэча з чытачом: [Рэц. на кн.: Скрыган Я. Апавяданні. Мн., 1956] // Там жа. 4 жн.; Жалобная развітанне // Там жа. 16 жн.; Пытанне, якое даўно паспела // Там жа. 29 вер.; Клапатліва выхоўваць літаратурную моладзь // Там жа. 15 снеж.

1957. У жніво: Апавяданне // Бярозка. № 7; Даль палявая: Раман // Полымя. № 1—3; Роман о великой дружбе: [Рэц. на кн.: Броўка П. Калі зліваюцца рэкі. Мн., 1957] // Сов. Отчизна. № 5; Когда сливаются реки // Сов. Укр. № 9; Адна раніца: Урывак з рамана «Даль палявая» // Звязда. 1 сак.; Аднойчы ў прыпар: [Урывак з рамана «Даль палявая»] // Калг. праўда. 25, 26 вер.; Незгасальнае святло // Там жа. 6 ліст.; Яснасць: Урывак з другой часткі рамана «Даль палявая» // ЛіМ. 12 студз.; На лугах: Урывак з трэцяй часткі рамана «Даль палявая» // Там жа. 14 жн.; У Закарпацці: Нарыс // Там жа. 23 кастр.; Нашы баявыя сябры // Там жа. 18 снеж.; Шчырая размова: [Урывак з рамана «Даль палявая»] // Мін. праўда. 24 сак.; Аднойчы ў прыпар: Апавяданне // Сел. газ. 25 сент.; Незгасальнае святло: Нарыс // Там жа. 6 нояб.

1958. Красуй, Беларусь: Нарыс // Маладосць. № 12; Новая тэма, новыя героі: [Рэц. на кн.: Карпаў У. За годам год. Мн., 1957] // Полымя. № 5; У нас в Минске: Нарыс // Славяне. № 9; Незабываемое // Сов. Отчизна. № 2; Гурбы: Апавяданне // Калг. праўда. 28 лют.; Эпапея народнай барацьбы: [Рэц. на кн.: Лынькоў М. Векапомныя дні. Кніга другая // Полымя. 1957. № 7—12] // ЛіМ. 1 сак.; Велічная хада // Там жа. 30 крас.; Рэчаіснасць выдуманая і сапраўдная // Там жа. 13 вер.; Веліч і прыгажосць // Сел. газ. 28 дек.; Юность боевая // Сов. Бел. 29 окт.

1959. Свежы голас // Беларусь. № 11; Прамова Т. Хадкевіча на IV з'ездзе пісьменнікаў Беларусі 13 лютага // Віцеб. рабочы. 15 лют.; Ясны шлях // Звязда. 3 студз.; На пароме // Там жа. 5 ліп.; За літаратуру, вартую нашага часу // Калг. праўда. 12 лют.; Малады гарт // ЛіМ. 25 крас.; З лепшымі думамі і пачуццямі // Там жа. 16 мая; З гарачым энтузіязмам // Там жа. 8 ліп.; З пачуццямі братэрства // Там жа. 9 вер.; Цяплее на двары — цяплее на сэрцы // Там жа. 4 ліст.; Сплоченность // Сов. Бел. 22 мая.

1960. Сцежкі зубрыныя: Апавяданне // Бярозка. 12; Свет, озаряющий наш путь // Неман. № 2; У літаратуру прыходзіць пісьменнік: [Рэц. на кн.: Сачанка Б. Дарога ішла праз лес. Мн., 1960] // Полымя. № 6; Сад у квецені: Апавяданне // Звязда. 15 чэрв.; Неўміручыя сляды подзвігу: Нарыс // Там жа. 7 жн.; Па запавету: Апавяданне // Там жа. 17 вер.; Першынец: Апавяданне // Калг. праўда. 1 студз.; Наш сцяг — сцяг міру // ЛіМ. 16 студз.; На зямлі сібірскай // Там жа. 5 мая; Наглядны ўрок ворагам // Там жа. 12 мая; Першы: Апавяданне // Сел. газ. 1 янв.; Мары адбываюцца: Нарыс // Там жа. 6 нояб.

1961. Шуміць Дзвіна; Летняй раніцай; Пярэдні край; Мікалай Кускоў: [Нарысы] // Героі нашых дзён. Мн.; Не мара, аява // Камуніст Бел. № 10; Ад праўды жыцця: [Рэц. на кн.: Навуменка І. Верасы на выжарынах. Мн., 1960] // Полымя. № 1; Шуміць Дзвіна: Нарыс // Там жа. № 3; Трэба вучыцца майстэрству // Там жа. № 8; Старонкі братняй дружбы // Заря. 11 лют.; Само жыццё // Звязда. 17 кастр.; Народ-стваральнік // Калг. праўда. 26 вер.; Імклівы ўзлёт // ЛіМ. 27 студз.; Ёсць цікавая заяўка: [Рэц. на кн.: Адамчык В. Млечны шлях. Мн., 1969] // Там жа. 11 крас.; У гасцях у паэта // Там жа. 30 крас.

1962. Жалобнае развітанне // Жыццё для народа. Мн.; Зямляк і друг // Слова пра сябра. Мн.; Зарніцы: Апавяданне // Беларусь. № 3; Скрозь стагоддзі: Нарыс // Маладосць. № 3; Труды и годы: (К 50-летию Вл. Карпова) // Неман. № 1; Слова пра земляка і друга // Полымя. № 3; Блізкаяява // Звязда. 11 студз.; Зарніцы: Апавяданне // Там жа. 7 сак.; Веліч душы // Там жа. 3 ліст.; Рукі дружбы: Нарыс // Там жа. 30 снеж. / Сааўт. А. Вялюгін; Гордасць народа // Калг. праўда. 5 ліп.; Усенароднае прызнанне // ЛіМ. 24 крас.; Старажытны і — малады // Там жа. 17 жн.; Курс — на камунізм // Там жа. 23 ліст.; На земле белорусской // Правда. 18 дек. / Сааўт. А. Вялюгін, А. Зенчанка.

1963. Красавіцкім вечарам: Урывак з апавядання «Неспакой»; Ідзе лета; Цёплы дождж; У канцы жніўня: [Урыўкі з аповесці «Вяснянка»] // Слова аб роднай прыродзе. Мн.; Ад палёў наддзвінскіх // Пяцьдзесят чатыры дарогі. Мн.; Дзвіна пайшла: Апавяданне // Бярозка. № 4; Жыла-была казка: (Апавяданне) // Там жа. № 7; Творить для народа, во имя коммунизма // Коммунист Бел. № 4; Моя Белоруссия: [Нарыс] // Неман. № 4; Стваральнік, гаспадар // Звязда. 1 студз.; Шырокі шлях і абходныя сцежкі // ЛіМ. 15 сак.; Адна са старэйшых // Там жа. 22 ліст.; Добры, багаты талент // Там жа. 24 снеж.

1964. Што абышоў аўтар: [Рэц. на кн.: Гаўрылкін Л. Рукі не здрадзяць. Мн., 1963] // Полымя. № 2; Ля самага мора: Нарыс // Звязда. 31 мая; Дарогамі брацтва: (Нататкі ўдзельніка Дзён бел. літаратуры ў РСФСР) // Там жа. 5 жн.; Дыханне роднай зямлі // Мін. праўда. 1 студз.; Сцежкі зубрыныя: [Апавяданне] // Ніва. 9 жн.; Зарницы: Апавяданне // Сел. газ. 13, 16 сент.

1965. Елка на плошчы: Апавяданне // Бярозка. № 1; Бурліць крынічка: Апавяданне // Там жа. № 4; Сустрэча на возеры: Апавяданне // Там жа. № 12; Крылья юности: (К 60-летию Петруся Бровки) // Неман. № 3; Невычарпальныя сілы // Звязда. 19 студз.; Ад жыватворных крыніц // Там жа. 25 чэрв.; Ідучы Ленінскім праспектам // Там жа. 6 ліст.; Дабра і шчасця Вам, людзі! // ЛіМ. 1 студз.; Дзень: Апавяданне // Там жа. 23 сак.; Памяці друга // Там жа. 28 вер. / У сааўт.

1966. Слово о товарище // Бурьян Б. У синей бухты; Вальс Грибоедова; Твоя повесть. Мн.; Канец разладу: Апавяданне // Бярозка. № 5; Як вырас абеліск: Апавяданне // Там жа. № 6; Ляцелі гусі: [Апавяданне] // Звязда. 23 крас.; Час здзяйсненняў // ЛіМ. 4 сак.

1967. Неспакой; Сад у квецені: [Апавяданні] // Анталогія беларускага апавядання: У 2 т. Мн. Т. 2; Алікаў сшытак: [Апавяданне] // Арлянятам: У 2 т. Мн. Т. 2; Рукі дружбы: Нарыс / Сааўт. А. Вялюгін; Мінскі трактар: Нарыс // Горад і годы. Мн.; Дзень учарашні, дзень сённяшні // Родная наша ўлада. Мн.; Перад дарогай: Апавяданне // Бярозка. № 2; Чырвоная зорка: Апавяданне // Там жа. № 12; Наваселле: Апавяданне // Звязда. 1 студз.; Гады, роўныя стагоддзям // Там жа. 7 ліст.; Народ не поставить на колени! // Сов. Латвия. 14 дек.

1968. Па заданню рэдакцыі // Наша «Звязда»: 1917—1967 гг. Мн.; Красавіцкім вечарам: Урывак з апавядання «Неспакой»; Ідзе лета; У канцы жніўня; Цёплы дождж // Слова аб роднай прыродзе. Мн.; Каля добрага дрэва: Апавяданне // Бярозка. № 11.

1969. Іржы-Іржык: Апавяданне // Бярозка. № 6; Роздум ля Кургана Славы // Звязда. 26 ліп.

1970. Дзень сённяшні і ўчарашні // Наша рэспубліка. Мн.; Пры вялікай дарозе: [Нарыс] // Слова пра родны кут. Мн.; Вей, завея: Апавяданне // Бярозка. № 2; Дарагі значок: Апавяданне // Там жа. № 4; З яго імем... // ЛіМ. 17 крас.; Дарогамі Наддзвіння // Там жа. 11 снеж.; В сокровищницу белорусской культуры // Сел. газ. 11 февр.

1971. Море — его стихия // Миронов А. Избр. произв.: В 2 т. Мн. Т. 2; Творчая сталасць // Беларусь. № 1; Высокая хваля: Урывак з рамана «Песня Дзвіны» // Там жа. № 3; Шумі, сасна: Апавяданне // Бярозка. № 5; З кайстры народнай // Голас Радзімы. № 31; Людзі з ляснога кутка: [Рэц. на кн.: Пташнікаў І. Мсціжы // Полымя. 1970. № 11] // Вяч. Мінск. 17 чэрв.; Літаратура нашых дзён: [Выступленне] // Звязда. 16 лют.; Урокі вялікага мастака // ЛіМ. 29 студз.; З кайстры народнай // Там жа. 23 ліп.; Мая Беларусь // Сел. газ. 13 июня.

1972. Придвинск и его герои // Комсомол республик представляет писателей лауреатов премий комсомола за 1969—1970 гг. М.; Песня Дзвіны: Роман // Полымя. № 3, 4; 1973. № 8, 9. Рэц.: Лукша В. Из той бесконечной бессмертной песни // Лит. обозрение. 1974. № 1; Калі надышла восень: Урывак з другой кнігі рамана «Песня Дзвіны» // ЛіМ. 8 снеж.

1974. Крынічка; Сцежкі зубрыныя: [Апавяданні] // Акцябраты. Мн.; І ажылі старонкі дакументаў // ЛіМ. 30 жн.

1975. Слова пра таварыша // Беларусь. № 1.

1977. Красавіцкім вечарам // Беларускі каляндар 1977. Беласток; Узбунтаваўся: [Апавяданне] // Ніва. 4 снеж.

1978. На лыжах: [Апавяданне] // Ручаінкі. Мн.

1980. Канец разладу: [Апавяданне] // Ніва. 9, 23 ліст.

1983. Алікаў сшытак: [Апавяданне] // Вяснянка. Мн.

1984. Чырвоная зорка: [Апавяданне] // Бярозка. Мн.

1985. У жніво: Апавяданне // Буслы над хатай. Мн.; Ля канвеера: [Апавяданне] // Твой зорны час. Мн.; Каля добрага дрэва: [Апавяданне] // Ніва. 27 кастр.

1.4.

Кашавая Е. Аповесць пра сына / З рус. Мн., 1950. (Школьная б-ка).

Горкі М. У Амерыцы / З рус. Мн., 1952.

Чэйшвілі А. Лело: Роман / З груз. Мн., 1953.

1931. Жараў А. Лібкнэхт: [Верш] / З рус. // Палес. праўда. 2 кастр.; Чырв. змена. 25 вер.

1933. Гудым В. Пагроза вайны: [Верш] / З укр. // Чырв. змена. 5 вер.

1937. Успенскі Г. Будачнік Мылірэцоў: Урывак з нарыса «Будка» / З рус. // Звязда. 5 крас.

1939. Склярэнка С. Арына: Апавяданне / З укр. // Звязда. 24 лют.

1951. Катэрлі Е. На возеры: [Апавяданне] / З рус. // Апавяданні ленінградскіх пісьменнікаў. Мн.

1954. Чэхаў А. Печанег; Выданніца: [Апавяданні] / З рус. // Чэхаў А. Выбр. тв. Мн.

1955. Горкі М. Забастоўка; Дзеці з Пармы; Вяселле; Слава Маці!; Запаветы рыбака; Як Джыавані стаў сацыялістам; Стары Чэка і яго сыны; Маладая Італія: [Апавяданні] / З рус. // Горкі М. Апавяданні. Мн.

1963. Букбергенаў С. Залатыя каралі краіны: [Нарыс] / З каз. // Дружбай з'яднаны мы назаўжды. Мн.

1966. Зунунава С. Радня; Другая жонка: Апавяданні / З узб. // Узбекскія апавяданні. Мн.

1971. Твэн М. Калі я служыў сакратаром: Апавяданне / З англ. // Твэн М. Утаймаванне веласіпеда. Мн.

1.5.

На англійскую мову. Soviet Byelorussia / Transl. M. Ginsburgas // Soviet Literature. 1962. № 8.

На армянскую мову. Сын бакеншчыка: [Апавяданне] // Светлы шлях. Ерэван, 1953.

На балгарскую мову. Цьфнала градина: [Апавяданне] / Прев. Х. Берберов // Белоруски разкази. София, 1968.

На венгерскую мову. A túlsó parton / F. Z. Vályi // A legföbb érték. Budapest, 1953.

На грузінскую мову. Алёша: [Апавяданне] / Пер. Л. Хучуа, Е. Кодуа // Ахалгазрда комуністы. 1960. 13 жн.; У вагоне; Спеюць яблыкі: [Апавяданні] / Пер. Л. Хучуа, Е. Кодуа // Беларускія апавяданні. Тбілісі, 1961.

На казахскую мову. Жасыл орманнын аржагында: Энгімелер / Ауд. З. Мынэкасаров. Алматы, 1956.

Достык: [Апавяданне] // Эдебиет жэне искусство. 1952. № 1.

На латышскую мову. Pavasarīte: Stāts / Atdz. H. Kalnina. Rīgā, 1950.

Vasiłinas posms: Fragments no stāsta «Vrsnanka» / Atdz. V. Pīgulevskis // Karogs. 1949. Nr 2; Pavasarīte; Draudżas sākum sākums / Atdz. V. Pigulevskis // Pionieris. 1955. 17, 24, 31. Tartā; Kupenas; Pie konveijera / Atdz. Č. Kindzulis // Nams saules pusē. Rīga. 1960.

На літоўскую мову. Darbymete / Vert. J. Petrauskas // Baltarusiu prozos antologija. Vilnius, 1949; Sielininkai / Vert. V. Rudokas // Pergale. 1958. Nr 9.

На малдаўскую мову. История унуй обелиск: Повестирь / Трад. А. Скобиоалэ. Кишинэу, 1975.

Нэмеций / Трад. Р. Лунгу // Проза Белорусией Советиче. Кишинэу, 1962.

На нямецкую мову. Frühlingslied: Erzählung / Übers. H. Asemissen. Berlin, 1952.

Echo in den Bergen: Erzahlung / Übers. M. Bork. Berlin, 1954. Рэц.: Tyszko A. // Die Buchbesprechung. 1954. Nr 127.

Der Sohn des Bakenwärters / Übers. H. Koch, W. Wassileff // Der Sohn des Bakenwärters: Erzahlungen. Berlin, 1954; Neues Deutschland. 1955. Nr 24. Beil. Nr 26.

На польскую мову. Wiośnianka: Opowieść o białoruskim kołchozie / Tł. A. Bień. Warszawa, 1951. Рэц.: J. N. K. // Szt. Ludu. 1951. Nr 186.

Kwitnący sad / Tł. J. Dziarnowska // Kraj Rad. 1962. Nr 48; Moja Białoruś: (Fragment) // Lit. Radz. 1962. Nr 8.

На рускую мову. Веснянка: Повесть / Пер. П. Кобзаревский. Л., 1949. Рэц.: Бурьян Б. Наши современники // Сталин. молодежь. 1949. 10 июля; В братской семье советских народов // Львов. правда. 1950. 12 янв.

Веснянка: Повесть / Пер. П. Кобзаревский. Мн., 1952.

За синим лесом: Рассказы / Пер. П. Кобзаревский. М.; Л., 1952.

Эхо в горах: Повесть / Пер. П. Кобзаревский. М., 1952. Рэц.: Мехов В. Братство, скрепленное кровью // Сов. Отчизна. 1953. № 2.

За синим лесом: Рассказы / Пер. П. Кобзаревский. М., 1954 [Выданне для сляпых].

Начало дружбы: Рассказы / Пер. П. Кобзаревский. Мн., 1956.

Даль полевая: Роман / Пер. М. Горбачев. М., 1959.

Эхо в горах: Повести. Мн., 1959.

Даль полевая: Роман / Пер. М. Горбачев. М., 1961.

Моя Белоруссия: Очерк. Мн., 1963. Рэц.: Осипчук Г. Образы родного края // Неман. 1964. № 6.

Мы расскажем о Минске. Мн., 1966 / Сааўт. С. Грахоўскі, У. Карпаў. Р. Сабаленка. Рэц.: Попов Г., Чепрасов М. Древний и юный // Неман. 1967. № 4.

Даль полевая: Роман / Пер. М. Горбачев. Мн., 1968. (Бел. роман).

Как вырос обелиск: Рассказы. М., 1972.

Братство; Эхо в горах; Веснянка: Повести / Пер. Б. Бурьян, П. Кобзаревский. Мн., 1975. (Б-ка бел. повести); Рэц.: Мартинович А. Свой след на земле // Дружба народов. 1976. № 8; Мысливец В. Дыханье тех памятных лет // Неман. 1976. № 6.

Песня Двины: Роман / Пер. М. Горбачев. М., 1976.

Песня Двины: Роман / Пер. М. Горбачев. М., 1978. Рэц.: Сяродка В. Кнігапіс // ЛіМ. 1979. 23 сак.

Песня Двины: Роман / Пер. М. Горбачев. Мн., 1979. [Бел. роман].

Читальня: [Верш] / Пер. ТЭН // Рабочий. 1929. 27 нояб.; Плотины: Рассказ / Пер. Д. Осин // Огонек.

1949. № 7; Дружба: Рассказ / Пер. М. Шамбадал // Дружба народов. 1951. № 5; Плотогоны; Дружба: [Апавяданні] // Сов. Отчизна. 1951. № 9; На новом месте; Сын бакенщика; Дружба: [Апавяданні] / Пер. П. Кобзаревский // Белорусские рассказы. Л., 1952.

Сговор: [Апавяданне] / Пер. П. Кобзаревский // Сов. Отчизна. 1953. № 6; Письмо из Москвы: Рассказ / Пер. П. Кобзаревский // Сталин. молодежь. 1953. 7 окт.; В Жигулях; За синим лесом; Юный хозяин: [Апавяданні] // Возрожденная земля. М., 1954; С приездом, друзья!: [Апавяданне] / Пер. Б. Борисов // Сов. Отчизна. 1954. № 1; Плотогоны / Пер. Д. Осин; У конвейера / Пер. П. Кобзаревский: [Апавяданні] // Белорусские рассказы. М., 1955; Сад в цвету: [Апавяданне] / Пер. Р. Маковская // Белорусские рассказы. М., 1962; Сады в цвету; Петровичев завет; В грозу: [Апавяданні] / Пер. Б. Бурьян // Неман. 1962. № 2; Тихий день; Клюква-ягода: [Апавяданні] / Пер. И. Соколовский // Там жа. 1965. № 6; Горовцы: Рассказ / Пер. К. Титов // Сел. газ. 1965. 22 мая; Клюква-ягода: [Апавяданне] / Пер. И. Соколовский // Чтоб всегда было солнце. Мн., 1968; Тихий день: Рассказ / Пер. П. Кобзаревский // Звезда. 1969. № 1; На Дунае: Рассказ / Пер. И. Соколовский // Путь к победе. Мн., 1970; Журавины: Рассказ / Пер. В. Кучинский // Сел. жизнь. 1970. 17 мая; Тихий день: [Апавяданне] Пер. П. Кобзаревский // Белорусские рассказы. М., 1971; Холодный день: (Глава из романа «Песня Двины») / Пер. Р. Ерохин // Сов. Бел. 1972. 7 марта.

На славацкую мову. Ozvena v horách / Prel. kolektiv prekladahlóv // Na slávu hrdinov. Bratislava, 1954.

На таджыкскую мову. Бог гул мекунад / Тарч. Ч. Абдулхаев // Чуш зан Двина! Душанбе, 1965; Точикистони Совети. 1965. 30 июль.

На узбекскую мову. Сол хайдовчилар: [Апавяданне] / Тарж. М. Мирзаидов // Мехман келди. Тошкент. 1966.

На ўкраінскую мову. Пісня Двіны: Роман / Пер. К. Скрипченко. К., 1979.

Неспокій / Пер. В. Кучер // Білоруські оповідання. К., 1949; Дружба: [Апавяданне] // Вітчизна. 1951. № 10; Змова / Пер. Г. Куліныч // Білоруські оповідання. К., 1957; Замети: [Апавяданне] // Україна, 1958. № 24.

На чувашскую мову. Сарпике: Повесть / М. Каримов кусарна. Шупашкар, 1960.

На чэшскую мову. Kolchoz zpivá / Přel. P. Kobzarenka. Praha, 1951.

1.6.

На сонечных сцежках. Мн., 1953 / Скл.

Трэці з'езд савецкіх пісьменнікаў БССР: (15—18 верасня 1954 г. Стэнаграфічная справаздача). Мн., 1955 / Рэд.

Народны паэт Беларусі: [Да 80-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы]. Мн., 1962 / Рэд.

Анталогія беларускага апавядання: У 2 т. Мн. Т. 2 / Скл. з М. Стральцовым.

2.3.

На беларускай мове. Анісковіч У. Ціхамірнасці скажам: «Hei» // ЛіМ. 1974. 11 студз.; Бабей М. Край рэспублікі індустрыяльнай // Там жа. 1974. 22 лют.; Барсток М. Калгасная тэматыка ў пасляваеннай беларускай літаратуры. Мн., 1954. С. 12—15; Беларуская савецкая проза: Раман і аповесць. Мн., 1971. С. 251—252, 287; Бібліятэцы — імя пісьменніка // ЛіМ. 1977. 10 чэрв.; Броўка П. За новы творчы ўздым беларускай савецкай літаратуры // Полымя. 1952. № 5; Яго ж. Літаратура і жыццё // Полымя. 1954. № 10; Бурносаў В. Нарыс — жанр мастацкі // Літаратура нашых дзён. Мн., 1963. С. 47—49; Васільеў Ю., Кудраўцаў І. Больш увагі мастацкаму нарысу // ЛіМ. 1947. 19 крас.; Выстаўка твораў Т. Хадкевіча // Там жа. 1962. 9 сак.; Гальпяровіч Н. Палачане памятаюць // Там жа. 1977. 29 крас.; Гарбачова А. Гістарычны шлях беларускага народа // Камуніст Бел. 1959. № 2; Герцовіч Я. Герой і сучаснасць. Мн., 1963. С. 150—177; Яго ж. Літаратура і жыццё народа. Мн., 1960. С. 9—17; 120—121; Яго ж. Пісьменнік і яго героі // Полымя. 1972. № 5; Яго ж. Пясняр калгасных будняў // Калг. праўда. 1962. 21 сак.; Яго ж. Чалавек і яго справы // Герцовіч Я. Творчае крэда. Мн., 1970; Яго ж. Школа, сям'я, праца ў творах для дзяцей // Полымя. 1956. № 2; Голубева Л. Пра дзяцей і для дзяцей // Полымя. 1970. № 4; Грамовіч І. Заўчасна і раптоўна // ЛіМ. 1975. 15 жн.; Яго ж. Рост нашай прозы // Там жа. 1951. 5 мая; Дзюбайла П. Вобраз нашага сучасніка ў беларускай прозе. Мн., 1978. С. 87—88; Есакоў А. Такі быў Тарас Хадкевіч // ЛіМ. 1979. 6 ліп.; Есьман І. Паказ піянерскай арганізацыі ў беларускай дзіцячай літаратуры // Полымя. 1952. № 8; Каваленка В. Давер. Мн., 1967. С. 35—36; Казлова Р. Краю мой родны // ЛіМ. 1966. 21 кастр.; Камароўскі А. Творчасць, сучасная з часам // Мін. праўда. 1972. 7 сак.; Канэ Ю. Дзень сённяшні. Мн., 1962. С. 13—19; Капціловіч В. Абмеркаванне рамана // ЛіМ. 1959. 5 снеж.; Карпаў У. Позірк назад // Полымя. 1966. № 3; Каршукоў Я. Песня шчырая // ЛіМ. 1973. 28 вер.; Кіслік Н. А якой павінна быць крытыка // Там жа. 1956. 14 ліп.; Крупенька Я. Талант маладосці // Чырв. змена. 1972. 7 сак.; Кудраўцаў І. Статычнасць і схематызм // ЛіМ. 1947. 2 жн.; Кухараў С. Зачараваны красою Наддзвіння... // Полымя. 1982. № 9; Левановіч К. Аднабаковасць у падборы матэрыялаў // ЛіМ. 1947. 1 сак.; Мушынскі М. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства: 40-я — першая палавіна 60-х гадоў. Мн., 1985. С. 174—176, 197—198, 300—302, 316—317; Мысліевец В. Зразумець чалавека! // ЛіМ. 1974. 9 жн.; Напісанне кніг аб Мінскім трактарным заводзе // Там жа. 1947. 4 кастр.; «Наш каляндар» // Там жа. 1982. 5 сак.; Нікалаеў В. Старонкі незакончанага рамана // Там жа. 1979. 9 лют.; Няхай Р. Ноч на Лепельскіх азёрах: Да 70-годдзя з дня нар. Т. Хадкевіча // Там жа. 1982. 5 сак.; Палітыка Д. Беларуская пасляваенная проза. Мн., 1958. С. 13—15; Паляшчук У. Пра героя — канкрэтна! // ЛіМ. 1974. 17 мая; Паслядовіч М. На плыні часу: Тарасу Хадкевічу — 60 гадоў // Там жа. 1972. 3 сак.; Яго ж. Слова пра сябра // Там жа. 1962. 9 сак.; Пашкевіч Н. Характары і схемы: Апавяданні часопіса «Беларусь» // Там жа. 1955. 26 лют.; Перкін Н. Праблема тыповага ў сучаснай беларускай прозе // Полымя. 1954. № 7; Пісьменнікі — роднай Беларусі // ЛіМ. 1958. 29 ліст.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Рудаў В. Талент дабраты // Вяч. Мінск. 1972. 6 сак.; Сабаленка Р. Пажаданне ў дарозе: (Да 50-годдзя Т. Хадкевіча) // Мін. праўда. 1962. 13 сак.; Савік Л. Адчуванне часу. Мн., 1981. С. 86—87; Савіцкі А. Улюбёны ў лясы і сонца: Тарасу Хадкевічу — 60 гадоў // Беларусь. 1972. № 3; Сілівончык П. Быць летапісцам часу // ЛіМ. 1974. 1 лют.; Собаль В. На пульсе сучаснасці // Віцеб. рабочы. 1972. 8 сак.; Старавыбарны П. Шчыры талент // Наст. газ. 1972. 8 сак.; Тарас Хадкевіч: [Некралог] // ЛіМ. 1975. 15 жн.; Фінкель У. Шчаслівае маленства // Там жа. 1952. 6 вер.; Хадкевіч Тарас Канстанцінавіч: [Некралог] // Звязда. 1975. 15 жн.; Шамякін І. Размова з чытачом. Мн., 1973. С. 57—59; Шупенька Г. Запеў быў харошы // Шупенька Г. Цеплыня чалавечнасці. Мн., 1977; Юрэвіч У. Сучаснасць і майстэрства // Полымя. 1961. № 10; Яго ж. Сучаснасць і сучаснікі // Там жа. 1961. № 8; Яўсееў Р. Ад палёў наддзвінскіх: Тарасу Хадкевічу — 60 год // Голас Радзімы. 1972. № 12; Звязда. 1972. 7 сак.; Яфімава М. Свет хараства і працы // Хадкевіч Т. Дзвіна пайшла. Мн., 1968.

На рускай мове. Богушевич Ю. Берег Тараса // Сов. Бел. 1982. 12 марта; Яго ж. С правдой вдвоем // Хадкевич Т. Даль полевая. Мн., 1968; Куклис Г. Литература, которой никогда не было // Вопросы детской литературы: 1957 год. Мн., 1958; Овчаренко А. Современный белорусский роман. М., 1978. С. 108—110; Шитик В. Всегда на переднем крае // Сел. газ. 1972. 7 марта.

На чэшскай мове. Mernaut V., Maxova A. Kniha, ktera se mi libila: (Poznamky k literarni anketě «Cs. rozhlasu») // Slovansky přehled. 1955. Nr. 7.

2.4.

На беларускай мове. Астрэйка А. Слаўлю я...:

[Верш] // ЛіМ. 1962. 9 сак.; Я г о ж. Эпітафія: Надпіс на помніку Т. Хадкевічу: [Верш] // Астрэйка А. Ураджай цяпла. Мн. 1978; К а л а ч ы н с к і М. Запаведзь сэрца: [Верш] // Калачынскі М. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1982. Т. 1; Я г о ж. Запаведзь дружбы: [Верш] // Віцеб. рабочы. 1962. 18 мая. *В. І. Козіч.*

ХАДЫКА УЛАДЗІМІР

Хадыка Уладзімір Марцінавіч [псеўд.: Лухалі (з С. Ліхадзіеўскім і М. Лужаніным); крыпт.: У. Х. і Ю. Т. (з Ю. Таўбіным); 21.12.1904 (3.1.1905), в. Цітва Ігуменскага пав. Мінскай губ., цяпер Пухавіцкі р-н Мінскай вобл.— 1.7.1940, Новасібірская вобл.], паэт, перакладчык. Член СП Беларусі з 1934.

Паходзіў з сялян. Маці з 10 год служыла ў пана, калі ёй споўнілася 15 гадоў, паны забралі яе ў Мінск, дзе была і прачкай, і швачкай, і кухаркай; бацька парабак; з будучай жонкай сустрэўся ў Мінску, куды хлапцом адправіўся на заработкі (родам ён з в. Дудзічы). У бацькоў было 9 дзяцей. У 12 гадоў Валодзя таксама стаў парабкам. Яшчэ да школы пацягнуўся ён да кніг, вучнем сабраў маленькую бібліятэку. Прыхапкам, зімамі, скончыў Дудзіцкую пачатковую школу, у 1923 агульнаадукацыйныя курсы ў Мінску. У 1928 спрабаваў паступіць у БДУ, але да экзаменаў не быў дапушчаны, бо не меў дастатковай падрыхтоўкі. Працаваў настаўнікам пачатковых класаў у в. Асака Дудзіцкага сельсавета. У 1926—27 служыў у Чырвонай Арміі. Нейкі час быў сакратаром Дудзіцкага сельсавета. Працуючы ў школе і асабліва ў сельсавеце, быў завадатарам і важаком вясковай моладзі — арганізоўваў самадзейнасць, кіраваў літаратурным гуртком. Член літаратурнага аб'яднання «Маладняк». Удзельнік 1-га ўсебеларускага з'езду «Маладняка» (1925). З 1929 працаваў сакратаром рэдакцыі «Полымя». У 30-я гады жыў як пісьменнік-прафесіянал. У 1934 ажаніўся (жонка і сын у час Вялікай Айчыннай вайны загінулі ў Трасцянецкім лагеры смерці). Ужо ў канцы 20-х гадоў пачаў абвінавачвацца вульгарна-сацыялагічнай крытыкай у страце сацыяльнай пільнасці і ў буржуазным нацыяналізме. 26.11.1936 арыштаваны, у 1937 асуджаны на 10 год пазбаўлення волі і высланы з Беларусі. Пакаранне адбываў у лагеры Нова-Іванаўка Кемераўскай вобл., дзе запісваў вершы на паперы для курэння, а потым зашываў у каўнер кажуха. Потым скіраваны на каменаломні ў Новасібірскую вобл. Загінуў трагічна. «Каменная глыба раздушыла майго таварыша ў вапняковым кар'еры»,— так пісаў пра яго апошнія хвіліны, выкарыстоўваючы расказы сведкаў, паэт С. Шушкевіч.

Першыя вершы У. Хадыка надрукаваў у 1926. Аўтар зборнікаў паэзіі «Суніцы», «Выбраныя вершы», «Радасны будзень». Пераклаў на беларускую мову раман К. Гарбунова «Ледалом», кнігу выбраных твораў У. Бахмецьева «Людзі і рэчы», драматычныя творы М. Горкага, раман М. Шолахава «Ціхі Дон» і інш. У 1932 у Маскве рыхтаваўся зборнік яго вершаў на рускай мове, але не выйшаў, бо быў адмоўны водзыў Г. Шангелі. Асноўная накіраванасць творчасці — імкненне авалодаць грамадзянскай тэматыкай, паўнакроўна раскрыць светаадчуванне сучасніка, паяднаць рамантычную акрылёнасць з глыбокім лірызмам. На верш У. Хадыкі «Расцём і дужэем» А. Туранкоў напісаў песню.

І. П. Чыгрын.

Бібліяграфія

1.1.

Выбр. вершы. Мн., 1932. Рэц.: П л а ш ч ы н с к і І. // Полымя рэвалюцыі. 1932. № 1.

Выбр. вершы. Мн., 1956. Рэц.: К і с л і к Н. Вяртанне паэта // ЛіМ. 1956. 15 снеж.; С а л а в е й Л. Самабытны талент // Беларусь. 1957. № 1.

Вершы. Мн., 1969. (Б-ка бел. паэзіі). Рэц.: Б е ч ы к В. Глядзеў праз сэрца час... // Полымя. 1970. № 2; Е ф и м о в а Ф. // Неман. 1970. № 2.

1.2.

Суніцы: Вершы. Мн., 1926. (Кн-ца Маладняк).

Радасны будзень: Вершы. Мн., 1935. Рэц.: Д в о р-

нікаў Я. «Радасны будзень» Ул. Хадыкі // ЛіМ. 1936. 8 чэрв.; Кучар А. «Радасны будзень» Уладзіміра Хадыкі // Полымя рэвалюцыі. 1936. № 8.

На ўзвеях дзён: Вершы. Мн., 1986.

1.3.

1926. Пуціна срэбная, сінь бору мудрая...; Па вясновым торам: [Вершы] // Чырв. сейбіт. № 4; «На палянцы беленькай паясок...»: [Верш] // Сав. Бел. 25 снеж.; Беларусь; Вясна: [Вершы] // Чырв. змена. 30 мая.

1927. За далінаю нязнанаю...: [Верш] // Маладняк. № 1; «Просіні, зоры чырвоныя...»: [Верш] // Там жа. № 3; «Штандар чырвоны...»: [Верш] // Там жа. № 4; «У бары і вецер ходзіць блудны...»: [Верш] // Там жа. № 5; «У чорных забатонях лужын...»: [Верш] // Там жа. № 6; Чую і бачу: [Верш] // Звязда. 2 кастр.; Ракіты: [Верш] // Сав. Бел. 6 студз.

1928. «Снапок аўса...»; «Не гавары «апошнім словам...»: [Вершы] // Маладняк. № 1; «За сонцам радаснай даліны...»: [Верш] // Там жа. № 8; «Пад вокнамі срэбная воля...»: [Верш] // Там жа. № 10; «Мне здаецца — калёсы на месцы стаяць...»: [Верш] // Полымя. № 5; «Апошнюю песню пяю...»: [Верш] // Там жа. № 8; Кулямёты і штыкі...: [Верш] // Там жа. № 10; «Ах, якія вятры!..»; «Я бачыў новую карыкатуру...»; «Пад соннаю вярбою...»: [Вершы] // Узвышша. № 3; «Пасярод зямлі — аблонь...»; «Наўпярэймы ночы выйду я...»: [Вершы] // Там жа. № 4; «Адышла, адгрымела навала...»; «Прысядзем, ночка, на траве...»: [Вершы] // Там жа. № 5; Драбіны коцяцца з гары: [Верш] // Чырв. сейбіт. № 9.

1929. Сталёвыя хвальбоны: [Верш] // Маладняк. № 1; Зара: [Верш] // Там жа. № 5—6; Гутарка з карэспандэнтам «Маладняка» // Там жа. № 7; «Гудуць слупы...»; «Дрыжыць дрыгва...»: [Вершы] // Там жа. № 11—12; Гарманіст: [Верш] // Полымя. № 1; Сярод дарог: [Верш] // Там жа. № 8—9; Прошвы: [Верш] // Узвышша. № 1; У мораку; Пад клёнамі: [Вершы] // Там жа. № 2; «Табе я сёння не скажу...»; Пароша: [Вершы] // Там жа. № 3; Трывожны шум: [Верш] // Там жа. № 4; «У чорным змроку ліхтары...»: [Верш] // Сав. Бел. 23 снеж.

1930. На ўзбярэжжы дзён: [Вершы] // Маладняк. № 5; На ўздымах: [Вершы] // Там жа. № 11; Над драпежнаю чарадою; Бой пераможных рам: [Вершы] // Узвышша. № 9—10.

1931. На варце пільнай і ўпартай: [Верш] // Маладняк. № 1; Радкі лірычнай песні: [Верш] // Полымя. № 1; Адбіткі сэрца: [Верш] // Там жа. № 3; У зялёным адвячорку: [Верш] // Там жа. № 9; «Я раз абраў свой дом стары...»: [Верш] // Чырв. Бел. № 10; Ад праўд маёй жыццёвай стромы; Проці яснага сонца: [Вершы] // Там жа. № 13.

1932. «Запелі зноў ліпнёвыя вятры...»: [Верш] // Бел. калгасная. № 1; Дзве песні: [Верш] // Там жа. № 3; Аб чым у думах сню: «Была пара — я марыў быць...»; «Іду я ніцы ля трысця...»; «Збіралі сілу нашых рот...»: [Вершы] // Полымя рэвалюцыі. № 1; Далікатныя вершы: [Верш] // Там жа. № 2; Каб звінелі дні: [Верш] // Чырв. Бел. № 13.

1934. Вершы краіне // Полымя рэвалюцыі. № 8; Тэхніка рашае ўсё: [Нарыс] // Звязда. 19 мая / Сааўт. П. Броўка.

1935. За строем дат і рубрык: [Верш] // Полымя рэвалюцыі. № 3; Пры святле тваіх усмешак: [Верш] // Там жа. № 5; Радзіме: [Верш] // Там жа. № 11; Асенні вечар; Я люблю: [Вершы] // Там жа. № 12; Песня: [Верш] // ЛіМ. 6 мая; Ад сэрца: Адказ на парадыю Янкі Купалы // Там жа. 6 жн.; Прывітанне Я. Купалу // Там жа. 11 снеж.

1936. Песні з поўдня: [Верш] // Полымя рэвалюцыі. № 1; Пяць вершаў: «На хвалях дзён, на ўздрыгах буры чорнай...»; «Пазалацелі дрэвы. Восень...»; «Глядзі, якая перад намі...»; «Яшчэ зіма зямлю трымае...»; «Старой зямлі адвечны сполах...»: // Там жа. № 4. Рэц.: Багун М. У возеры шэрай вадзічкі... // ЛіМ. 18 ліп.; Чырвоныя радкі: Слова правадыра; Байцы; Зацішак; Рэвалюцыі салдаты: [Вершы] // Полымя рэвалюцыі. № 5; Ліст у рэдакцыю // ЛіМ. 26 ліп.; Анім компаніерос: [Верш] // Там жа. 12 ліст.

1961. Снапок аўса; «Пасярод зямлі — аблонь...»; Пароша; З дарогі; «Абрысы старадаўняй пушчы...»; Песні з поўдня; Радзіме: [Вершы] // Анталогія беларускай паэзіі: У 3 т. Мн. Т. 2.

1967. «Наўпярэймы ночы выйду я...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 67. Мн.

1972. «Люблю...»; На ўзвеях дзён: [Верш] // Зорка Венера. Мн.

1977. Снапок аўса: [Верш] // Дзень добры, мама! Мн.

1.4.

Дорахаў П. Белыя ваўкі: Аповесць / З рус. Мн., 1931.

Чэхаў А. Нудная гісторыя і інш. апавяданні / З рус. Мн., 1931 / Пер. пад крыпт. У. Х. Сааўт. Ю. Т. [Таўбін.]

Гарбуноў К. Ледалом: [Аповесць] / З рус. Мн., 1932.

Кірыленка І. Нацiск: Аповесць. Мн., 1932.

Фульшо Ф. Дзённік румынскага салдата (люты 1928 — травень 1929). Мн., 1932.

Альманах японскай пралетарскай літаратуры. Мн., 1933. Рэц.: Ватацы Н. Японская пралетарская літаратура — зброя рэвалюцыйнай барацьбы // Крытыка-бібліяграфічны зборнік. Мн., 1934.

Бахмецьеў У. Людзі і рэчы: Выбр. тв. / З рус. Мн., 1934.

Лідзін В. Вялікі альбо Ціхі: Раман / З рус. Мн., 1934. Рэц.: Стэн Н. «Вялікі альбо Ціхі» Лідзіна // ЛіМ. 1936. 31 мая.

Шолахаў М. Ціхі Дон: Раман. Кн. 1 / З рус. Мн., 1936.

1936. Горкі М. Песня пра Буравесніка // Полымя рэвалюцыі. № 6; Камуніст. 20 чэрв.; Піянер Бел. 22 чэрв.; Чырв. змена. 21 чэрв.

1958. Горкі М. Песня пра Буравесніка / З рус. // Мін. праўда. 28 сак.

1968. Горкі М. Песня аб Буравесніку / З рус. // Беларусь. № 3.

1.5.

На польскую мову. «Nad borem siwy dym...» / Tł. J. Łobodowski // Kultura (Paryż). 1951. Nr 7—8.

На рускую мову. Гармонист: (Отрывок) / Пер. Тэн // Рабочий. 1929. 22 окт.; «Есть равнины на земле...»; «Дуга дорог. Над лесом синий дым...»: [Вершы] / Пер. В. Наседкин // Сборник белорусской поэзии. М.; Л., 1930; «Штандар червоный...»; Гармонист; «В чащобе пущи...»; Затишье: Из цикла «Песни с юга»: [Вершы] / Пер. В. Тарас // Неман. 1964. № 6.

На ўкраінскую мову. Сніпок вівса; З дороги; За строем дат і рубрик: [Вершы] / Пер. І. Муратов // Білоруська радянська поезія. К., 1971. Т. 1.

2.3.

На беларускай мове. Александровіч А. Беларуская савецкая паэзія // ЛіМ. 1936. 23 лют.; Бечык В. Глядзеў праз сэрца час... // Бечык В. Свет жывы і блізкі. Мн., 1974; Яго ж. Паэзія шчырасці // Чырв. змена. 1965. 27 студз.; Яго ж. Прад высокаю красою... // ЛіМ. 1973. 8 сак.; Яго ж. Чытаючы паэзію Уладзіміра Хадыкі // Сборник научных работ БГУ. Вып. 2. Мн., 1967; Бярозкін Р. Вершы Уладзіміра Хадыкі // ЛіМ. 1956. 12 мая; Яго ж. З краінай поўны дагавор // Хадыка У. Вершы. Мн., 1969; Яго ж. Тры паэты // Маладосць. 1964. № 12; Яго ж. Уладзімір Хадыка // Бярозкін Р. Кніга пра паэзію. Мн., 1974; Верабей А. [Бія-бібліяграфічная нататка да 80-годдзя нараджэння] // Полымя. 1985. № 1; Яго ж. Жывы агонь паэтавай душы: (Да 80-годдзя з дня нараджэння Ул. Хадыкі) // ЛіМ. 1985. 4 студз.; Яго ж. Уладзімір Хадыка // Беларускія пісьменнікі і літаратурны працэс 20—30-х гадоў. Мн., 1985; Г. П. Устаноўкі, што патрабуюць перагляду // ЛіМ. 1933. 16 кастр.; Гарэцкі М. «Маладняк» за пяць гадоў. 1923 — 1928 // Максім Гарэцкі: Успаміны, артыкулы, дакументы. Мн., 1984. С. 293—294; Гілевіч Н. Акрыленая рэвалюцыяй: (Паэзія «Маладняка»). Мн., 1962. С. 109—111, 169—170; Глебка П. За ідэйную глыбіню ў нашай творчасці // ЛіМ. 1936. 28 сак.; Гніламёдаў У. Традыцыі і наватарства. Мн., 1972. С. 71; Грахоўскі С. Другому сэрцу перадам // ЛіМ. 1980. 4 студз.; Зарыцкі А. Жылі-былі паэты // Зарыцкі А. За словам — пада-

рункам. Мн., 1985; Карпачоў М. «Я люблю» Ул. Хадыкі: Слова чытача // ЛіМ. 1936. 8 ліп.; Клімковіч. Змаганне за больш высокую якасць // Там жа. 1936. 7 крас.; Крапіва К. За здаровую, прынцыповую крытыку // Там жа. 1936. 31 сак.; Куніцкі С. Аналізаваць творчы метад пісьменніка // Там жа. 1936. 28 сак.; Яго ж. Змагацца за якасць кожнага слова мастацкай літаратуры // Там жа. 1934. 6 крас.; Кучар А. Крызіс ідэалістычнага светапогляду: (Уладзімір Хадыка) // Кучар А. Вялікая перабудова. Мн., 1933; Яго ж. Уладзімір Хадыка // Полымя рэвалюцыі. 1932. № 2; Ларчанка М. Пра паэзію ў «Полымі рэвалюцыі» // ЛіМ. 1934. 12 лют.; Над чым працуюць паэты // Там жа. 1932. 15 чэрв.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Плашчынскі І. Слова пра новы дзень паэта // ЛіМ. 1935. 23 снеж.; Пруднікаў П. Сэрца паэта: Да 80-годдзя з дня нараджэння У. Хадыкі // Чырв. змена. 1985. 6 студз.; Становішча мастацкай літаратуры // Палес. праўда. 1933. 4 крас.; Хатулёў П. Рэалізаваць указанні «Праўды» // ЛіМ. 1936. 22 сак.; Яго ж. «Трамыліны таямніц»: (Творчасць Ул. Хадыкі) // Там жа. 1934. 12 крас.; Хведаровіч М. Натхнёныя песні: Да 60-годдзя з дня нараджэння Ул. Хадыкі // Там жа. 1965. 5 студз.; Яго ж. Рысы партрэта // Дзень паэзіі — 69. Мн.; Яго ж. Уладзімір Хадыка // Хведаровіч М. Незабыўнае. Мн., 1976; Шукліна Н., Кабаковіч А., Шпакоўскі І. Паэзія абнаўлення свету. Мн., 1981. С. 169, 170, 181, 182; Шушкевіч С. Старонкі біяграфіі // Полымя. 1964. № 12; Яго ж. Уладзімір Хадыка // Шушкевіч С. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1978. Т. 2; «Я люблю» У. Хадыкі // ЛіМ. 1936. 8 ліп.; Ярош М. Янка Купала і беларуская паэзія. Мн., 1971. С. 205—206; Ярош М., Бечык В. Беларуская савецкая лірыка. Мн., 1979. С. 91—92.

На польскай мове. Jasieński B. O poetach białoruskich / Tł. K. Jaworski // Kamena. 1935. Nr 7; F. O. Wyścig donosicielstwa // Słowo. 1937. Nr 182.

На рускай мове. Звонак А. Песни остаются молодыми: (К 60-летию со дня рождения А. Дудара и В. Хадыки) // Неман. 1964. № 6.

2.4.

Бічэль-Загнетава Д. Хадыкі: [Верш] // Бічэль-Загнетава Д. Загасцінец. Мн., 1985; Яго ж. Уладзіміры — Хадыка і Жылка: [Верш] // ЛіМ. 1979. 16 ліст.; Яго ж. Хадыка і Жылка: [Верш] // Бічэль-Загнетава Д. Дзе ходзяць басанож. Мн., 1983; Купала Я. Нібы эпіграмы: Валодзю Хадыку: [Верш] // Купала Я. Зб. тв.: У 7 т. Мн., 1974. Т. 4; Таўбін Ю. Занатоўкі: [Верш] // Таўбін Ю. Мн., 1969; Хведаровіч М. Уладзіміру Хадыку: [Верш] // Хведаровіч М. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1974. Т. 2.

3.1.

БДА, ф. 205, воп. 3, спр. 717. *З. У. Драздова.*

ХАЛІП УЛАДЗІМІР

Халіп Уладзімір Трафімавіч (н. 7.10. 1939, в. Двор Пліна Ушацкага р-на Віцебскай вобл.), драматург, мастацтвазнавец, празаік, публіцыст. Член Саюза журналістаў Беларусі з 1961, Саюза кінематаграфістаў Беларусі з 1978. Кандыдат мастацтвазнаўства (1975). Піша на беларускай і рускай мовах.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Пасля заканчэння сярэдняй школы (1956) працаваў у мясцовым калгасе. З 1957 загадчык Плінскага сельскага клуба. У 1958 паступіў на аддзяленне журналістыкі БДУ (скончыў у 1963). У 1961, яшчэ студэнтам, прыняты ў штат рэдакцыі газеты «Чырвоная змена», дзе працаваў да 1964 (літсупрацоўнік, загадчык аддзела). У 1964—65 служыў у Савецкай Арміі. Пасля звальнення ў запас зноў працаваў загадчыкам аддзела ў газеце «Чырвоная змена». У 1965—68 вучыўся ў аспірантуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР. Быў уласным карэспандэнтам газеты «Советская культура» па Беларусі (1968—70), інструктарам аддзела культуры ЦК КПБ (1970—72), галоўным рэдактарам Дзяржкамітэта Савета Міністраў БССР па кінематаграфіі (1972—81), галоўным рэдактарам сцэнарнай майстэрні кінастудыі «Беларусьфільм» (1981—87). З 1987 мастацкі кіраўнік студыі дакументальных фільмаў «Летапіс». Абараніў кандыдацкую дысертацыю на тэму «Інсцэніроўка твораў беларускай мастацкай літаратуры».

У. Халіп дэбютаваў у друку аднаактовай п'есай «Адрачэнне» (1961). Выступае на старонках рэспубліканскіх перыядычных выданняў па праблемах тэатра, кіно. Даследуе заканамернасці сцэнічнага ўвасаблення «недраматургічных» твораў, ана-

лізуе спектаклі, у аснове якіх раманы і аповесці беларускіх пісьменнікаў («Радок, прачытаны тэатрам»). Аўтар лібрэта опер «Джардана Бруна» (музыка С. Картэса, адзначана 2-й прэміяй на ўсесаюзным конкурсе музычна-сцэнічных твораў, пастаўлена тэатрам оперы і балета БССР у 1977), «Матухна Кураж і яе дзеці» (пастаўлена тэатрамі Каўнаса, Кішынёва, Якуцка), «Візіт старой дамы» (паводле Ф. Дзюрэнмата). Напісаў сцэнарыі двухсерыйнага мастацкага фільма «Полымя» (сааўтары Г. Бураўкін, Ф. Конеў, пастаўлены ў 1975 рэжысёрам В. Чацверыковым на кінастудыі «Беларусьфільм», адзначаны галоўнай прэміяй на 8-м Усесаюзным кінафестывалі), пяцісерыйнага тэлефільма «Нас выбраў час» (сааўтар А. Петрашкевіч, пастаўлены ў 1976—78 рэжысёрам М. Пташуком на той жа кінастудыі), прысвечаных партызанскаму руху ў гады фашысцкай акупацыі. Па сцэнарыях У. Халіпа на «Беларусьфільме» пастаўлены мастацкі фільм «Мама, я жывы!» (1985, рэжысёр І. Дабралюбаў); дакументальныя фільмы «Брэсцкая крэпасць» (1975, сааўтар і рэжысёр І. Пікман), «Тры колеры радасці» (1979, сааўтар А. Кудравец, рэжысёр І. Вейняровіч), «Саюз рэспублік і сэрцаў» (1982, сааўтар А. Кудравец, рэжысёры І. Вейняровіч, В. Каралёў, І. Шышкоў); кароткаметражныя фільмы «Стаялі насмерць» (1976, рэжысёр І. Пікман), «Я, салдат Брэсцкай крэпасці...» (1980, рэжысёр І. Пікман), «Чырвоны сшытак» (1981, рэжысёр І. Пікман, адзначаны прызам за лепшы сцэнарый на 14-м Усесаюзным кінафестывалі) і інш. Піша п'есы пра маральна-этычныя праблемы нашай сучаснасці («Цень гары», пастаўлена Беларускім тэатрам імя Я. Коласа ў 1987), выдатных дзеячаў мінулага («Ратнікі вечнасці» пра М. Гусоўскага).

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Строка, прочтенная театром. Мн., 1973. Рэц.: Каладзінскі М. Мастацкая проза і сцэна // ЛіМ. 1973. 14 снеж.; Станюта А. Сцена и литература // Неман. 1974. № 9.

Инсценировка произведений белорусской художественной литературы: Автореф. дис. ... канд. филол. н. Мн., 1974.

Кортес С. Джордано Бруно: Опера в 2-х д. 6-ти карт. с прологом и эпилогом. Либретто В. Халипа; Клавир (с пением). Л., 1982.

1.3.

1961. Адрачэнне: П'еса ў адной дзеі // Чырв. змена. 29 снеж.

1962. Хорошая запеўка // Чырв. змена. 25 снеж.

1963. Жывыя дрэвы // Чырв. змена. 9 кастр.

1966. Там, дзе прагучаў «Турэцкі марш» // Чырв. змена. 27 сак.; Мяцежная муза Ігната // Там жа. 27 вер.

1967. «Сэрца на далоні» // Чырв. змена. 1 лют.; Чырвоныя коннікі фрэсак // Там жа. 10 чэрв.; Бліскавіца над рэйкамі // Там жа. 27 ліп.; Сейбіты чыстага полымя // Там жа. 21 вер.; Летапісцы быліннага часу // Там жа. 4 кастр.; Акварэлі далёкіх дарог // Там жа. 14 снеж.

1968. Тэма народнага гераізму ў літаратуры і тэатры [Беларусі] // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 5; Колокола над пеплом // Сов. культура. 28 дек.; Старонкі легендарнай біяграфіі // Чырв. змена. 13 студз.; Граніт і дрэва // Там жа. 16 крас.; Імя гордае — Мсціслявец: Дакум. аповесць // Там жа. 25, 26, 29 мая; 2, 4—6, 8 чэрв.; Драматург прынёс п'есу // Там жа. 7 ліп.

1969. След на земле // Неман. № 9; Столетие пройдя до половины: Заметки с юбилейной художественной выставки «50 лет БССР и КПБ» // Сов. культура. 20 февр.

1970. Театр, повествующий о подвиге // Сов. культура. 14 февр.

1971. Стоит ли инсценировать? // Неман. № 9.

1972. Еще горит Хатынь... // Неман. № 5.

1974. Полымя: Фрагменты сцэнарыя двухсерыйнага маст. фільма // ЛіМ. 1, 8, 15, 22, 29 сак., 5 крас. / Сааўт. Г. Бураўкін, Ф. Конеў.

1982. И назван город Любоградом // Сов. Бел. 6 марта.

2.3.

На беларускай мове. Аўдзееў І. Пра незабыўнае: дубль другі // Чырв. змена. 1985. 31 снеж.; Бадзічка Л. Іх выбраў час // ЛіМ. 1979. 2 ліст.; Даніленка М. Полымя народнага гневу // Гомел. праўда. 1975. 8 мая; Крупеня Я. Дзяцінства, апаленае вайной // Наст. газ. 1985. 28 жн.; Яго ж. Ішла вайна народная... // Звязда. 1979. 13 ліст.; Яго ж. Полымя партызанскай барацьбы // Мін. праўда. 1974. 24 жн.; Нячай В. Полымя народнага змагання // Звязда. 1974. 8 жн.; Плаўнік А. Іх выбраў час // Вяч. Мінск. 1980. 23 вер.; Пятроў У. Тры колеры радасці // Звязда. 1979. 27 вер.; Саламаха У. Рэспублік і сэрцаў саюз // Там жа. 1982. 14 ліст.; Хвайніцкі В. Парад гісторыі самой // Вяч. Мінск. 1979. 4 кастр.

На рускай мове. В пламени гнева народного // Сов. Молдавия. 1975. 22 апр.; Нечай О. Первая осечка: «Барбаросса» // Знамя юности. 1975. 3 сент.

З. У. Драздова.

ХАРКОЎ ПЁТР

Харкоў Пётр Андрэевіч (15.8.1922, ст. Хацень Сухініцкага р-на Калужскай вобл.— 10.1.1983, Мінск; пахаваны на Паўночных могілках), драматург, кінадраматург, паэт, публіцыст. Член СП Беларусі з 1961. Пісаў на рускай мове.

Нарадзіўся ў сям'і чыгуначніка. З 1931 жыў у Маскве. Адукацыю атрымаў у Маскоўскім тэатральна-тэхнічным вучылішчы, якое скончыў у 1939, і Літаратурным інстытуце імя М. Горкага (1940—43). Потым быў карэспандэнтам армейскай газеты «На штурм» (1943—45). Салдат і журналіст П. Харкоў прайшоў франтавую дарогу ад Арлоўска-Курскай дугі да Усходняй Прусіі. У пасляваенны час працаваў у газеце «Защитник Родины» (да 1960), асабістым карэспандэнтам «Советской культуры» па Беларусі (1963—65). З 1966 да 1983 член рэпертуарна-рэдакцыйнай калегіі Міністэрства культуры БССР. Узнагароджаны ордэнамі Айчыннай вайны 1-й і 2-й ступеняў і медалямі.

Творчы старт П. Харкова быў надзіва шчаслівы. Семнаццацігадовым юнаком ён прыняў удзел ва Усесаюзным конкурсе на лепшае апавяданне пра чыгуначнікаў і атрымаў прэмію за свой твор «На далёкім раз'ездзе». Друкавацца пачаў у 1940 у маскоўскіх выданнях (публікацыі не выяўлены). Першая выяўленая публікацыя — артыкул «Жывы Маякоўскі: (Да 17-годдзя з дня смерці)», надрукаваны ў газеце «Заря» (1947). Доўгі час працаваў як ваенны публіцыст. З сярэдзіны 1950-х гадоў захапіўся тэатрам. Драматычныя творы П. Харкова ставіліся на сцэнах беларускіх тэатраў. Сярод іх «Ад імя пакалення», «Вечны агонь», музычныя камедыі «Спявае жаўрук», «Рэпартаж з пекла» (музыка Я. Глебава). Яго кінааповесць пра генерала Карбышава «Пакуль б'ецца сэрца» атрымала 2-ю прэмію на Усесаюзным конкурсе на лепшы твор для кіно. У шматстайнай спадчыне пісьменніка ёсць кантаты, канцэртныя маналогі, вершы, паэмы, песні. У апошнім жанры П. Харкоў супрацоўнічаў з кампазітарамі В. Дарохіным («Салдацкае сэрца»), Д. Камінскім («Вялікае імя»), І. Лучанком («Любімы, просты і вялікі»), Ю. Семянякам («Песня воінаў ПВА», «Песня партызан») і інш. Паэма П. Харкова «Кветкі і попел» — маналог салдата, які загінуў у час Вялікай Айчыннай вайны — адрасавана моладзі наступных пакаленняў. Усёй сваёй творчасцю пісьменнік сцвярджаў непарыўную сувязь пройдзенага і перажытага з сучаснасцю і будучыняй.

Л. А. Бялевіч.

Бібліяграфія

1.2.

От имени поколения: Романтическая трагедия в 3 д., 10 карт. Мн., 1962. Рэц.: Белашэеў А. Пераклічка пакаленняў // ЛіМ. 1963. 12 лют.; Колосов А. Слово о вечной любви // Во славу Родины. 1962. 5 дек.; Сергеев П. Пьеса о вечно живых // Сов. Бел. 1963. 22 мая.

Вечный огонь: Драматическая поэма в 3 д. с прологом. Мн., 1967.

Подвиг без награды: Киноповесть, пьесы. Мн., 1983.

1.3.

1947. Живой Маяковский: (К 17-летию со дня смерти) // Заря. 15 апр.; Сердце нашей Родины: Очерк // Там жа. 1 мая; Москва в живописи: [Очерк] // Там жа. 7 снеж.

1948. Люди нашего времени // Заря. 4 дек.

1949. Поэма Н. Грибачёва // Заря. 22 февр.

1954. Боевое оружие // Сталин. молодежь. 15 сент.

1959. Новогоднее слово солдата Смыслова: [Верш] // Во славу Родины. 1 янв.; «В едином могучем стремленье...»: [Верш] // Там жа. 22 апр.; Сказание о городе Минске: Отрывки из киносценария // Там жа. 3 июля; От имени однополчан: [Верш] // Там жа. 17 сент.

1960. Новогодний прогноз: [Верш] // Во славу Родины. 1 янв.; Клянутся воины Отчизне: [Верш] // Там жа. 19 янв.; Солдатская слава: [Верш] // Там жа. 18 марта; «Стоит Ильич на постаменте...»: [Верш] // Там жа. 15 апр.; В угожденье богу злата...: [Верш] // Там жа. 30 июля; Великий полет: [Верш] // Там жа. 23 авг.; Счастливая наша звезда: [Верш] // Там жа. 3 дек.

1961. Взлетел корабль в космические дали: [Верш] // Во славу Родины. 13 апр.; Слушай, сердце: [Верш] // Там жа. 11 авг.

1962. «Мчится время полным ходом...»: [Верш] // Во славу Родины. 1 янв.; Дороже жизни: [Верш] // Там жа. 18 марта; «Такого, друзья, пятилетья...»: [Верш] // Там жа. 4 окт.; Слово солдата в канун славной даты: [Верш] // Там жа. 6 нояб.

1963. Вечный огонь: Драматическая поэма // Во славу Родины. 13, 14, 17, 18, 20, 21, 24, 26, 28 июля; Минск октябрьский: [Верш] // Там жа. 6 нояб.; В строю навечно // Там жа. 29 дек.; О любви и призвании // Сов. Бел. 23 янв.; Книга о белорусском театре: [Рэц. на кн.: Нефед В. Современный белорусский театр. Мн., 1961] // Сов. культура. 15 янв.

1964. Слово о городе Минске // Во славу Родины. 30 июня, 1, 2 июля; Космических подвигов вехи: [Верш] // Там жа. 14 окт.

1965. Двадцатая весна: [Верш] // Во славу Родины. 10 мая; Бессмертный гарнизон: [Верш] // Там жа. 18 сент.; Брестскому театру — двадцать лет // Сов. культура. 2 марта.

1966. Ровесникам Победы: [Верш] // Во славу Родины. 9 мая.

1967. Неизвестный солдат: [Верш] // Маг. праўда. 5 снеж.

1968. Неизвестный солдат: [Верш] // Чтоб всегда было солнце. Мн.; Отчизны верные сыны: [Верш] // Во славу Родины. 28 нояб.

1969. «Нам сегодня весь мир благодарен...»: [Верш] // Во славу Родины. 15 янв.

1970. Баллада о Вечном огне: [Верш] // Путь к победе. Мн.

1972. Порядок в танковых войсках: [Верш] // Сов. Бел. 15 авг.; Раздумья о любви: [Верш] // Там жа. 19 окт.

1975. Колокольный призыв Хатыни: [Верш] // Дзень паэзіі — 75. Мн.; У могилы солдата: [Верш] // Рэха ў граніце. Мн.

1977. Гимн поколению: [Верш] // Дзень паэзіі — 77. Мн.; От имени поколения: [П'еса] // Сов. Крым. 20 февр.

1980. «Добрых душ врачуя боль і раны...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 80. Мн.

1982. «Умирали солдаты под Вязьмою...»: [Верш] // Знамя юности. 15 авг.

1.5.

На беларускую мову. Кніга вялікага маштабу // Зара. 1948. 17 студз.; «Ваўкі і авечкі» // Там жа. 1948. 18 студз.; Музей імя Суворава // Там жа. 1948. 25 студз.; Вялікі пісьменнік і патрыёт: (Да 3-годдзя з дня смерці А. Н. Талстога) // Там жа. 1948. 4 лют.; Паэма Н. Грыбачова // Там жа. 1949. 22 лют.; «Любоў Яравая» // Звязда. 1951. 29 ліп.; Шалёныя грошы // Там жа. 1951. 6 снеж.; Аповесць пра Гастэлу: [Рэц. на кн.: Шпанов И. За жизнь. М., 1950] // ЛіМ. 1951. 8 вер.; Суворавцы // Маладосць. 1958. № 8; Сусветнае яднанне моладзі // Беларусь. 1954. № 11; «Пакуль б'ецца сэрца»: Урывак са сцэнарыя // ЛіМ. 1957. 19 студз.; Ад імя пакалення: Трагедыя // Там жа. 1958. 22 лют.; Слова ў страі: Да 70-годдзя з дня нараджэння Ільі Эрэнбурга // Там жа. 1961. 31 студз.; Пачатак подзвігу // Там жа. 1961. 17 сак.; Велічная слава // Там жа. 1961. 9 мая; Вечны агонь: Драматычная паэма ў 3 дзеях з пралогам // Там жа. 1963. 28 мая; Вечная слава подзвігу // Там жа. 1963. 24 вер.; Міязмы «святога духа» // Там жа. 1963. 1 кастр.; А побач — малітоўны дом // Там жа. 1964. 10 ліп.; Вецер веку // Там жа. 1966. 1 студз.; Настаўнік // Там жа. 1969. 30 мая; Ля магілы салдата: [Верш] / Пер. П. Макаль // Рэха ў граніце. Мн., 1975.

2.3.

На беларускай мове. Белашэеў А. Пераклічка пакаленняў // ЛіМ. 1963. 12 лют.; Макаль П. Пятру Харкову — 50 // Там жа. 1972. 11 жн.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі. Мн., 1981; Прыходзька П. Услаўляючы подзвіг // Вяч. Мінск. 1972. 15 жн.; Пятру Харкову — 60 // ЛіМ. 1982. 13 жн.; У гэтым месцы // Беларусь. 1972. № 8.

На рускай мове. Вольский А. Верность памяти храня: К 60-летию со дня рождения П. Хорькова // Сов. Бел. 1982. 13 авг.; Нефед В. О драматических произведениях Петра Хорькова // Хорьков П. Подвиг без награды. Мн., 1983. *В. І. Козіч.*

ХАРУЖАЯ ВЕРА

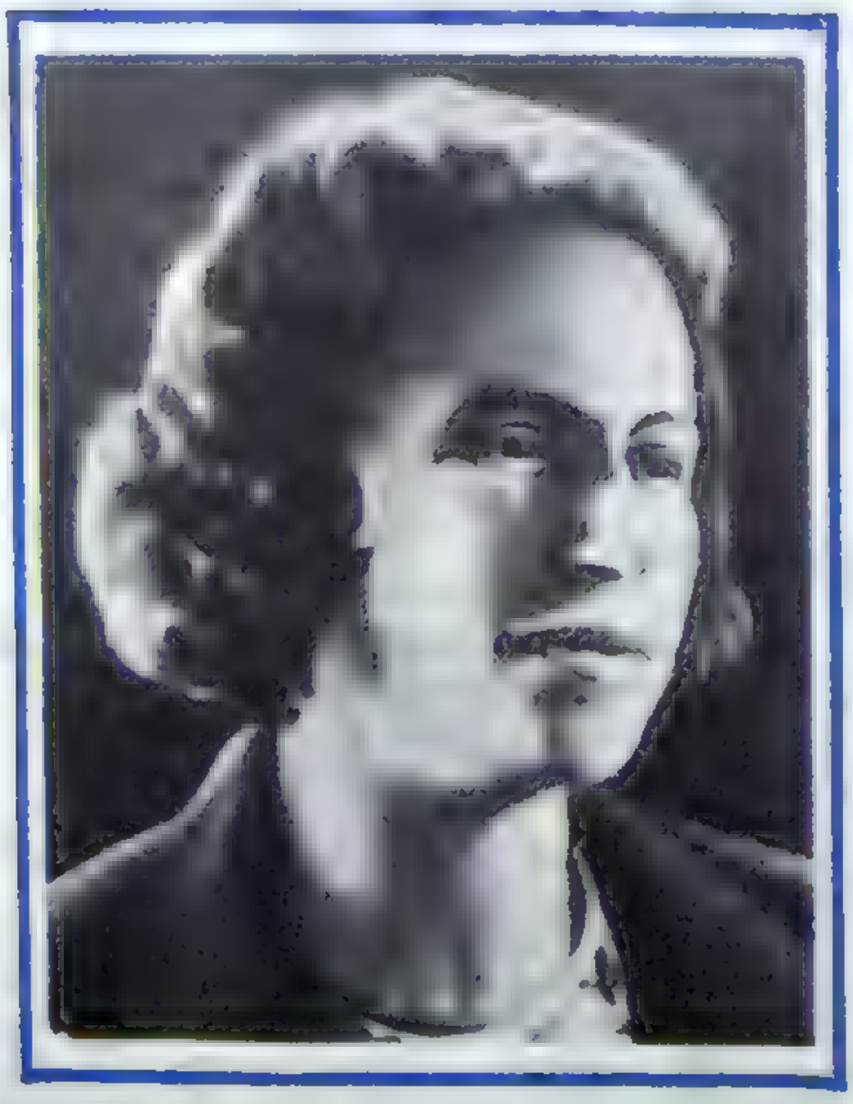

Харужая Вера Захараўна [псеўд.: Антолька, Вера, Вераніка Карчэўская, Г. С. Корнилова, Падпольнік, Польская комсомолка, Алеся Шыпшына, Al. Szypszyna, Komsomołka; polska 14(27).9.1903, Бабруйск — снежань 1942, Віцебск], публіцыст, дзеяч рэвалюцыйнага руху ў Заходняй Беларусі, адзін з кіраўнікоў Віцебскага антыфашысцкага падполля ў гады Вялікай Айчыннай вайны, Герой Савецкага Саюза (1960, пасмяротна). Пісала на беларускай, рускай і польскай мовах.

Нарадзілася ў сям'і царскага паліцэйскага Захара Баніфацьевіча Харужага, які потым быў звольнены са службы за адмову страляць у бязузбройных дэманстрантаў. Па збегу жыццёвых акалічнасцей сям'я Харужых вымушана была пакінуць Бабруйск і пераехаць у Мазыр, дзе прайшлі дзіцячыя і юнацкія гады В. Харужай. Пасля заканчэння Мазырскай адзінай працоўнай школы

2-й ступені (1919) настаўнічала ў в. Пагарэлае Мазырскага пав. Разам з мясцовымі сялянамі актыўна змагалася супраць польскіх акупантаў, за што трапіла пад нагляд дэфензівы. У складзе часцей асобага прызначэння і Камуністычнага батальёна ўдзельнічала ў баях супраць арміі Булак-Балаховіча (1920). Тады ж уступіла ў камсамол. Некаторы час загадвала аддзеламі палітасветы Мазырскага і Бабруйскага павятовых камітэтаў КСМБ. Член КПСС з 1921. З 1922 жыла ў Мінску, вучылася ў рэспубліканскай саўпартшколе (скончыла ў 1923). У 1922—23 працавала ў апараце ЦК камсамола Беларусі, адначасова была членам рэдкалегіі газеты «Малады араты», супрацоўнічала ў часопісе «Полымя», газеце «Чырвоная змена», была рэдактарам рукапіснага часопіса «Партшкольный мирок», а таксама вяла літаратурныя заняткі ў Мінскім доме юнацтва і камсамольскай камуны. У лютым 1924 В. Харужая накіравана на падпольную работу ў Заходнюю Беларусь. Яна нелегальна перайшла савецка-польскую граніцу і адразу ж уключылася ў падпольную дзейнасць кампартыі і камсамола Зах. Беларусі, стала прафесійнай рэвалюцыянеркай. Яе адразу кааптавалі ў склад ЦК камсамола Заходняй Беларусі, у чэрвені 1924 выбралі сакратаром ЦК КСМЗБ і членам ЦК камсамола Польшчы, членам ЦК Кампартыі. Яна пісала і распаўсюджвала адозвы з заклікам да барацьбы супраць акупацыйнага рэжыму ў Зах. Беларусі, выступала ў нелегальным друку, на мітынгах і сходах, стварала партыйныя і камсамольскія ячэйкі ў гарадах і вёсках. Пры актыўным удзеле В. Харужай камсамол Заходняй Беларусі пачаў выдаваць газету «Малады камуніст» (на беларускай, рускай і яўрэйскай мовах). Яна супрацоўнічала ў часопісе «Камуністычны інтэрнацыянал» і газеце «Чырвоны сцяг», рыхтавала, а затым кіравала ходам II канферэнцыі КСМЗБ (Вільня, 1925). У час падрыхтоўкі Беластоцкай акруговай канферэнцыі КПЗБ В. Харужая арыштавана дэфензівай (15.9. 1925) і пасля 15-месячнага зняволення паводле рашэння суда (Брэст, 1927) прыгаворана да 8 гадоў турэмнага зняволення. На адкрытых судовых працэсах у Брэсце (1927) і ў Беластоку (1928) яна выступіла з палымянымі рэвалюцыйнымі прамовамі ў абарону працоўных, з выкрыццём антынароднай палітыкі польскага санацыйнага рэжыму ў Заходняй Беларусі. Адбывала пакаранне ў катаржнай жаночай турме горада Фардон. Там яна вяла заняткі палітграматы сярод членаў турэмнай камуны, рэдагавала рукапісны часопіс «На барыкады!», вяла перапіску з роднымі і сябрамі па агульнай справе. Адначасова распачала стварэнне задуманай ёй серыі нарысаў пра жыццё і барацьбу моладзі Заходняй Беларусі. У 1932 у выніку абмену палітвязнямі паміж урадамі СССР і Польшчы В. Харужая выйшла на волю і вярнулася ў Мінск. Тут яна цалкам прысвяціла сябе грамадска-палітычнай дзейнасці, актыўна супрацоўнічала ў друку. У 1935 па партыйнай пуцёўцы накіравана ў Казахстан — на «Балхашбуд», адзін з важнейшых аб'ектаў 2-й пяцігодкі. 1937 год прынёс рэвалюцыянерцы суровае выпрабаванне — яна была беспадстаўна абвінавачана ў антысавецкай дзейнасці і трапіла ў турму. Аднак пасля з'яднання Заходняй і Усходняй Беларусі ёй дазволілі вярнуцца на радзіму. Працавала на партыйнай рабоце ў Целяханах і Пінску, дзе яе застала Вялікая Айчынная вайна. В. Харужая актыўна ўключылася ў барацьбу з фашысцкімі акупантамі, увайшла ў склад кіраўніцтва партызанскага атрада В. Каржа. З вясны 1942 працавала ў апараце ЦК КП(б)Б у Маскве, затым накіравана ў варожы тыл. З верасня 1942 яна ўзначаліла групу антыфашысцкага падполля ў Віцебску. 13.11. 1942 арыштавана і закатавана ў фашысцкім засценку. Перад адыходам у варожы тыл напісала шэраг запісак («Светазарная мая Беларусь», «Камуністы адказваюць за ўсіх дзяцей на свеце» і інш.), якія прасякнуты пачуццём вялікай любові да Беларусі, верай у перамогу гуманістычных ідэалаў.

Першыя публікацыі В. Харужай датуюцца 1922. Яе артыкулы і літаратурныя замалёўкі 1922—23 вызначаюцца страснасцю, эмацыянальнасцю, шчырай верай у новае жыццё. З кастрычніка 1922 друкавалася ў газеце «Юны араты», разлічанай на маладога вясковага чытача. На старонках перыядычных выданняў яна выступала за стварэнне ў вёсках камсамольскіх арганізацый, шмат увагі аддавала ліквідацыі непісьменнасці, школьнай адукацыі. Змясціла серыю антырэлігійных нарысаў і замалёвак («У храме божым», «Марш, марш упярод»), у якіх імкнулася асэнсаваць праблему ўплыву рэлігіі на моладзь. Праўда, часта публіцыстцы не ўдавалася пазбегнуць вузкасацыяльных установак, зададзенасці ацэнак і схематызму. Многа публікавалася ў выданнях Заходняй Беларусі. У 1930, калі В. Харужая знаходзілася ў польскай турме, сябры ў Савецкай Беларусі сабралі і выдалі асобнай кнігай частку яе пісем пад назвай «Лісты на волю». Гэта кніга, прасякнутая верай у будучыню, гордасцю за поспехі Савецкай Беларусі, у 1930-я гады перавыдавалася на беларускай, польскай, рускай мовах. Вылхаваўчае значэнне «Лістоў...» высока ацаніла Н. Крупская. Вярнуўшыся з турэмнага зняволення, В. Харужая завяршыла частку пачатых у турме публіцыстычных нарысаў і выдала іх брашурамі «За Чырвоны Кастрычнік у Заходняй Беларусі», «Мы — маладая гвардыя рабочых і сялян», «Увага, школьнікі» і інш., у якіх паказала ролю і месца моладзі ў рэвалюцыйнай барацьбе. Публіцыстыцы В. Харужай гэтага перыяду характэрны дзейснасць, аператыўнасць, перакананасць, экспрэсіўнасць. Яе артыкулы і брашуры выклікалі вялікую цікавасць у чытача, іх часта абмяркоўвалі на сходах і пасяджэннях. Частка публіцыстычных твораў В. Харужай сабрана ў кнізе «Слаўная дачка беларускага народа», якая неаднаразова перавыдавалася.

Памяць В. Харужай увекавечана ў розных гарадах нашай краіны. Помнікі і мемарыяльныя дошкі ёй устаноўлены ў Бабруйску, Брэсце, Віцебску, Мазыры, Мінску, Пінску. Яе імем названы вуліцы, плошчы і школы ў Алма-Аце, Бабруйску, Брэсце, Віцебску, Мазыры, Мінску, а таксама цеплаход.

М. А. Варвашэвіч.

Бібліяграфія

1.2.

Письма на волю. М., 1932 / Пад псеўд. Польская комсомолка.

Мы — маладая гвардыя рабочых і сялян. Вільня, 1933 / Пад псеўд. Ал. Шыпшына.

Увага, школьнікі! Беласток, 1933 / Пад псеўд.

Антолька.

О Czerwony Październiernik na Białorusi Zachodniej: W szesnastą rocznicę Wielkiej Rewolucji Październikowej. Wilno, 1933 / Пад псеўд. Al. Szypszyna.

Listy z więzienia. M., 1934 / Пад псеўд. Komsomołka polska.

Письма на волю. М., 1957. Рэц.: Буран В. Лісты Веры Харужай // Чырв. сцяг. 1958. 17 чэрв.

Пісьмы на волю. Мн., 1958. Рэц.: Бачыла А. Пісьмы на волю // Полымя. 1958. № 7.

Слаўная дачка беларускага народа: Пісьмы, артыкулы В. Харужай і ўспаміны аб ёй. Мн., 1960.

Славная дочь белорусского народа: Письма, статьи В. Хоружей и воспоминания о ней. Мн., 1960. 2 доп. изд. Мн., 1962. Рэц.: Алферова Л. Жизнь — подвиг // Парт. жизнь. 1961. № 15—16; Алексяевіч І. Салдат партыі // Нар. асвета. 1961. № 2; Афанасьев А. Счастье — это борьба // Знамя юности. 1962. 26 авг.; Бурносаў В. Рысы легендарнага вобраза // Беларусь. 1961. № 2; Васильев Б. Солдат партии // Молодой коммунист. 1961. № 5; Васільеў П. Будзённае-гераічнае Звязда. 1961. 27 крас.; Гуркович В. Жизнь — подвиг // Неман. 1961. № 4; Дастанка М. Гераічнае жыццё // ЛіМ. 1961. 6 студз.; Досін М. Цудоўнае жыццё гераіні // Полымя. 1961. № 3; Ільеўскі З. Гераічнае жыццё // Зара. 1961. 26 лют.; Казлоў А. Жыццё-легенда // Мін. праўда. 1961. 12 крас.; Новиков И. Жизнь — подвиг // Правда. 1961. 6 апр.; Самуцін В. Палымяная патрыётка // Камуніст Бел. 1961. № 4; Тоўсцік А. Мяцежнае сэрца // Чырв. змена. 1961. 28 сак.

Listy z więzienia; Notatki; Wspomnienia o Wierze. Warszawa, 1961; Рэц.: Barszczewski A. // Rocz. Białostocki. 1964. T. 5; Ховратович И. Героям поклоняются все // Сов. Бел. 1962. 17 янв.

Письма на волю. М., 1962. Рэц.: Зорын А. Слаўны лёс кнігі // Гомел. праўда. 1963. 27 вер.

Статьи и письма о комсомоле. Мн., 1970; 2 изд. Мн., 1975.

1.3.

1922. Последняя боевая страница: (Из жизни мозырской организации) // Красная смена. 1922. 22 дек.

1923. Дальше во флот; Проводы комсомольцев во флот // Красная смена. 1923. 6 янв.; В храме Господнем // Там жа. 14 янв.; За год // Там жа. 3 февр.; Марш, марш, вперед!; Рабочая молодежь протестует против войны; Шеф Красного Флота — вся молодежь; Долой синагогу, да здравствуй рабочий клуб // Там жа. 21 февр.; Детвора организуется // Там жа. 18 апр.; Как мы приняли первый номер: [Успаміны] // Там жа. 5 мая.

1928. «Мы не папросім літасці!»: (З ліста) // Сав. Бел. 11 сак.

1933. Лісты з турмы: (1927/28 г.) // Хрэстаматыя рэвалюцыйнай літаратуры Заходняй Беларусі. Мн.

1941. Святкаванне 1 мая на Піншчыне ва ўмовах панскага гнёта // Палес. праўда. 25 крас.

1957. Письма // Сов. Отчизна. № 2.

1959. [Нататкі] // За вярт. на Радзіму. № 89; Светозорная моя Беларусь...; Лучше быть вдовой героя, чем женой труса; Коммунисты отвечают за всех детей на свете // Правда. 25 нояб.

1960. Таварыш Бернацкі // Мін. праўда. 13 вер.

1961. У чаканні вызвалення: Старонкі з дзённіка // Голас Радзімы. № 17.

1963. Письма В. З. Хоружей из Витебского подполья // Говорят погибшие герои. М. 2 доп. изд.; Камуністы адказваюць за ўсіх дзяцей на свеце: З запісак В. Харужай. 1942 г.; Пісьмы на волю: Акцябратам і піянерам; Школьнай настаўніцы В. Трызна // Наст. газ. 28 вер.

1966. Тюрьма пост: (С Интернационалом воспрянет род людской!.. Пять страниц из биографии Интернационала) // Комс. правда. 4 окт.

1967. Пісьмы Веры Харужай // Бярозка. № 3.

1974. Комсомол Западной Белоруссии // Хрэстаматыя па гісторыі беларускай савецкай публіцыстыкі. Мн.

1.5.

На беларускую мову. Лісты на волю / Пер. І. Дубровскі. Мн., 1932 / Пад псеўд. Польская камсамолка.

На польскую мову. Z listów KZM-owki // Życie Partii. 1957. Nr 5.

На ўкраінскую мову. За всіх дітей на світі // Молодь Укр. 1959. 1 груд.

На якуцкую мову. Белоруссия хороун кьыпын Вера Хоружай суруктора / Пер. К. Зохаров // Хотучу Сулус. 1960. № 6.

2.1.

На рускай мове. Жизнь, отданная людям: Рек. список лит. к 75-летию со дня рождения Героя Сов. Союза В. З. Хоружей // Могилев, 1978.

2.2.

На рускай мове. Булацкий Г., Талапина С. Вера Хоружая — революционер, публицист, Мн., 1973. (Бел. публицисты).

В. З. Хоружая: [Фотоальбом]. Мн., 1977.

Жизнь, отданная борьбе. Мн., 1975. Рэц.: Садоўскі Я. // Мін. праўда. 1974. 7 вер.

Новиков И. Вера Хоружая: (Очерк жизни и деятельности пламенной коммунистки). М., 1962. Рэц.: Аляксееў А. Подзвіг патрыёткі // Чырв. змена. 1962. 29 крас.; 2 изд., перераб. М., 1973.

2.3.

На беларускай мове. Анісаў С. Легендарная патрыётка // Звязда. 1963. 27 вер.; Аношкін І. Яе жыццё — подзвіг // Маг. праўда. 1967. 26 снеж.; Арэхва Н. Вера Харужая: (Успаміны) // Гродзен. праўда. 1960. 20 мая; Булацкі І. Жыццё — подзвіг // Вяч. Мінск. 1973. 26 вер.; Булацкі Р., Талапіна С. Палымянае слова — моладзі // Чырв. змена. 1973. 27 вер.; Ваткович Г. Жыццё, аддадзенае барацьбе // Вяч. Мінск. 1978. 27 вер.; Вера Харужая // Беларускі каляндар на 1958 год. Беласток, 1957; Вера Харужая і яе запіскі // Звязда. 1959. 27 ліст.; Гайдук М. Жыццё, аддадзенае змаганню // Ніва. 1973. 30 вер.; Губароўскі В. Як святло яркай зоркі // Звязда. 1966. 15 чэрв.; Даніленка М. Жыццё — факел // Наст. газ. 1969. 24 вер.; Яго ж. Яе псеўданім — Вераніка Карчэўская // Гомел. праўда. 1969. 22 ліп.; Дарафеенка М. Патрыёты Віцебска // Віцеб. рабочы. 1985. 26 ліст.; Дастанка М. Высокі подзвіг // Наст. газ. 1963. 28 вер.; Дворак В. Слаўная зямлячка // За вярт. на Радзіму. 1958. № 74; Досін М. Мужнасці сястра // Беларусь. 1973. № 9; Жураў А. Жыццё на лініі агню // Чырв. змена. 1965. 21 ліст.; Жыццё — подзвіг // Віцеб. рабочы. 1963. 27 вер.; Завадскі А. Бурай народжаная: [Успаміны] // Чырв. змена. 1963. 20 кастр.; Яго ж. Постаць, якая не заціраецца ў памяці // Ніва. 1963. 13 кастр.; Камароў І. Помнік В. З. Харужай // Бярозка. 1969. № 9; Карпаў М. Яны ведалі Веру Харужую // Маг. праўда. 1960. 3 крас.; Кляшторная Р. Адна з першых // Піянер Бел. 1973. 23 жн.; Краўчанка І. Жыццё, аддадзенае барацьбе // Звязда. 1978. 26 вер.; Крупская Н. Палымянае сэрца // Чырв. змена. 1958. 19 сак.; Кэмрад С. Вера Харужая // Чырв. змена. 1959. 22, 25, 26, 28, 29, 31 сак., 1, 2, 5, 7, 8 крас.; Яго ж. Жыццё — подзвіг // Жанчыны Савецкай Беларусі. Мн., 1954; Ласковіч В. Сяброўка Веры Харужай // Звязда. 1963. 13 жн.; Ліст з-за кратаў: Невядомая старонка з біяграфіі В. Харужай // Чырв. змена. 1964. 19 ліп.; Макоўская А. Успаміны пра Веру Харужую // Полымя. 1956. № 9; Маноцкава С. Яна заўсёды ішла першай // Чырв. змена. 1978. 27 вер.; Марудзіч Л. Навечна ў памяці народнай // Віцеб. рабочы. 1978. 28 вер.; Марціновіч А. Жыццё — подзвіг // ЛіМ. 1966. 19 крас.; Міськo П. Яна была такой: Яшчэ пра Веру Харужую // Звязда. 1960. 29 крас.; Мішын М. Назаўсёды ў сэрцы // Чырв. змена. 1973. 30 вер.; На радзіме В. Харужай // За вярт. на Радзіму. 1959. № 94; Найдзёнава Н. Подзвіг яе неўміручы // Віцеб. рабочы. 1973. 27 вер.; Напорка А. Сэрца, аддадзенае людзям // Вяч. Мінск. 1973. 21 вер.; Невядомае пісьмо Веры Харужай // Мін. праўда.

1960. 13 вер.; Новікаў І. Жыццё — подзвіг // Звязда. 1973. 27 вер.; Новыя дакументы пра Веру Харужую // За вярт. на Радзіму. 1960. № 2; Новыя матэрыялы аб Веры Харужай // Голас Радзімы. 1960. № 12; Пачанін С. Слаўная дачка беларускага народа // Камуніст Бел. 1960. № 5; Поляк В. Сказ пра Веру Харужую // ЛіМ. 1970. 25 вер.; Прытыцкі С. Салдат партыі // Голас Радзімы. 1960. № 38; Рубінчык А. Мае сустрэчы з Верай Харужай // Зара. 1960. 10 вер.; СадоўскіЯ. Палымяная журналістка Вера Харужая // ЛіМ. 1960. 5 мая; Селядзіеўская Н., Селядзіеўскі А. Палымяныя радкі Веры Харужай // Чырв. змена. 1980. 29 кастр.; Іх жа. Тут працавала Вера Харужая // Помнікі гіст. і культ. Бел. 1973. № 3; Іх жа. Успаміны пра В. Харужую // Работніца і сялянка. 1971. № 2; Слаўнай дачцэ беларускага народа // ЛіМ. 1969. 30 вер.; Слаўная дачка беларускага народа: (Да 50-годдзя з дня нараджэння Веры Захараўны Харужай) // Сав. Палессе. 1953. 29 вер.; Собаль Ф. Гераіня беларускага народа // Бярозка. 1960. № 6; Сямёнава С. Народная гераіня // Звязда. 1960. 18 мая; Удаченка А. Верная дачка народа: Да 75-годдзя з дня нараджэння Героя Савецкага Саюза Веры Харужай // Беларусь. 1978. № 9; Хадановіч В. Помнік на беразе Балхаша // Беларусь. 1983. № 2; ХаружаяА. Ганаруся сваёй маці. Пісьмо дачкі Веры Харужай // Работніца і сялянка, 1960. № 2; Хаўратовіч І. Новае аб Веры Харужай // Чырв. змена. 1961. 31 мая; Хмялеўская В. Ёю ганарыцца Радзіма // Работніца і сялянка. 1960. № 2; Яго ж. Пісьмо ад Веры // Там жа. 1973. № 9; Швед В. Ушанаванне памяці Веры Харужай // Ніва. 1961. 10 вер.; Я. К. «Лісты на волю» // Палес. праўда. 1932. 10 вер.; Ярохін А. Вышывалі кофтачку для Веры // Работніца і сялянка. 1979. № 11; Яго ж. «За ўсіх дзяцей на свеце...» // Там жа. 1979. № 7; Яго ж. Наш карэспандэнт // Чырв. змена. 1973. 27 вер.

На польскай мове. Masłoŭski R. Imię Wiery Chorążej — symbol męstwa i heroizmu // Czerw. Szt. 1960. 14 maja; Michałowski M. Na Wileńszczyźnie // Z niedawnej przeszłości: Wspomnienia KPP-owców. Wrocław, 1959; R. F. Nowe materiały o działaczce KPZB Wierze Chorużej // Z pola walki. 1960. Nr 1; Zawadzki A. Postać, która nie zaciera się w pamięci: w 60-rocznicę urodzin Wiery Chorużej // Trybuna ludu. 1963. Nr 267.

На рускай мове. Белоус В. Поиск продолжается: Новое о В. Хоружей // Знамя юности. 1967. 24 марта; Боярский Ф., Мухин О. Сердце, отданное людям // Сов. Бел. 1964. 16 авг.; Булацкий Г., Талапина С. Некоторые особенности языка и стиля публицистики В. З. Хоружей // Весн. БДУ. Сер. 4. 1973. № 3; Бычковский П. Окрыленные верой // Знамя юности. 1978. 27 сент.; Васильев Н. Жизнь — подвиг: К 20-летию со дня гибели Героя Советского Союза В. З. Хоружей // Во славу Родины. 1962. 1 дек.; Вдовенко А. Такой ее помню // Заря. 1968. 5 нояб.; Давидович М. Штрихи к образу // ЛГ. 1960. 21 мая; Додин Р. В семье героини // Сов. Бел. 1963. 27 сент.; Жизнь, отданная людям: Новые документы о Вере Хоружей // Там жа. 1962. 24 янв.; Звонак А., Нехай Р. Пламенное сердце // Героини войны. М., 1963; Люди легенд: Очерки о партизанах и подпольщиках Героях Советского Союза. М., 1968. Вып. 3; Иванькова А. Я — советская // Знамя юности. 1973. 27 сент.; Колыванов И. Балхашские будни Веры Хоружей // Коммунист Бел. 1968. № 7; Котельников Б. В семье Героини // Знамя юности. 1973. 27 сент.; Яго ж. ... И словом журналиста // Журналист. 1978. № 10; Яго ж. Ты живешь в наших сердцах, Вера! // Комс. правда. 1960. 18 мая; Кравец М. Имя Веры Хоружей бессмертно // Сов. Литва. 1959. 18 дек.; Круглов Г. «Мой милый, милый Мозырь...» // Сов. Бел. 1978. 24 сент.; Кэмрад С. Бессмертная героиня // Там жа. 1959. 21, 26 мая; Яго ж. Вера — Вероника — Анна // Комс. правда. 1973. 27 сент.; Яго ж. У Надежды Константиновны // Знамя юности. 1973. 27 сент.; Яго ж. Янка Купала и Вера Хоружая // Дружба народов. 1965. № 12; Ласкович В. Крылатая Вера // Заря. 1978. 27 сент.; Яго ж. Подвиг во имя Родины // Сов. Бел. 1978. 27 сент.; Либеровская Т. Память о ней живет...: (Новое о В. Хоружей) // Заря. 1967. 13 мая; Межевич В. Новые письма Веры Хоружей // Лесная пром-сть. 1960. 2 апр.; Мухин О. Следы вели в Вильно // Знамя юности. 1985. 24 сент.; Новиков И. Письмо пламенной патриотки // Сов. Бел. 1962. 5 мая; Яго ж. Посвящается Вере Хоружей // Правда. 1961. 5 февр.; Новые документы о Вере Хоружей // Ист. архив. 1961. № 3; Новые материалы о Вере Хоружей // Правда. 1960. 7 янв.; Ольшанский П. К деятельности Веры Хоружей в Западной Белоруссии в 1924—1925 годах // Сов. славяноведение. 1966. № 1; Орехво Н. Живется бурно, как никогда // Знамя юности. 1973. 27 сент.; Пиришко Ф. Бесстрашная подпольщица // Комс. правда (Вильнюс). 1967. 15 окт.; Поплавский З. Встречи с Верой Хоружей // Огонек. 1960. № 5; Садовский Е. Жизнь — подвиг: Из воспоминаний о Вере Хоружей // Знамя юности. 1960. 2 февр.; Яго ж. Дорогие рукописи // Сов. Бел. 1981. 27 дек.; Селидиевская Н., Селидиевский А. Сквозь годы / Пер. В. Касько // Письма с фронта. Мн., 1985; Соколов Н. Шагнув в вечность // Во славу Родины. 1973. 27 сент.; Файнберг С. Вера Хоружая и ее поколение // Молодежь Эстонии. 1960. 16, 18, 21 июня; Хведанцевич А. «Комиссар баржи» // Знамя юности. 1973. 27 сент.; Цигельницкая Ф. Славная дочь белорусского народа // Гродн. правда. 1973. 27 сент.; Шкляр-ник П. Открытое сердце // Знамя юности. 1978. 27 сент.; Это твоя дочь, Родина!// Известия. 1960. 18 мая; Яковенко В. Сердца вечный огонь // Знамя юности. 1962. 9 мая.

На ўкраінскай мове. Булацький Г. Редакторська і публіцистична діяльність В. З. Хоружы // Тези доповідей першої республіканської міжвузівської навукової конференції з питань теорії та історії публіцистики. Львів, 1965.

2.4.

На беларускай мове. Васілеўская Г. Што помніцца...: Аповесць пра дзяцінства Веры Харужай. Мн., 1991.

Мушынская-Гофман Г. Вера і яе таварышы: Аповесць / Пер. з пол. Я. Бяганская. Мн., 1965. Рэц.: Глускі А. Мяцежнае сэрца // Чырв. змена. 1965. 14 ліст.; Круглов Г. Солнечная Вероника // Знамя юности. 1965. 18 нояб.

Няхай Р. Героі не адступаюць: Аповесць. Мн., 1965. Рэц.: Кудраўцаў І. Сцежкамі героя і чалавека // Мін. праўда. 1965. 8 чэрв.

Астрэйка А. Кантата аб Веры Харужай: [Вершы] // Астрэйка А. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1970. Т. 2; Басуматрава С. Вера Харужая: [Верш] // Басуматрава С. Кветкі палявыя. Мн., 1985; Бачыла А. Лісты Веры Харужай: [Вершы] // Бачыла А. Выбранае: У 2 т. Мн., 1978. Т. 1.; Броўка П. Бачу я ўсюды Веру Харужую: [Верш] // Чырвоныя лісткі календара. Мн., 1966; Яго ж. Вера Харужая: [Верш] // Звязда. 1973. 27 вер.; Вольскі А. Мацней за бронзу і граніт: [Верш] // Вольскі А. Чалавек, якому баліць. Мн., 1984; Вярба В. Веры Харужай: [Верш] // Віцеб. рабочы. 1964. 22 ліст.; Яго ж. Харужай: [Верш] // ЛіМ. 1967. 25 ліп.; Дарафеенка Н. Апошняя старонка: Апавяданне //Там жа. 1967. 1 снеж.; Законнікаў С. Устань да нікаў С. Вера: Трыпціх // Законнікаў С. Вера: Трыпціх // Калачынскі М. Чырвоныя русонца. Мн., 1976; Калачынскі М. Суквецце. Мн., 1977; Новікаў І. Сэрца інакш не можа: Урывак з дакумент. аповесці пра Веру Харужую // Наст. газ. 1960. 24 вер.; Нехай Р. Героі не адступаюць: [Урывак з аднайм. аповесці] // Калг. праўда. 1960. 8 сак.; Пестрак П. Памяці Веры Харужай: [Верш] // Звязда. 1960. 9 мая; Прыходзька П. Веры Харужай: [Верш] // Калг. праўда. 1960. 27 жн.; Яго ж. Пралескі: [Верш] // ЛіМ. 1982. 27 жн.;

Пчолка В. У школе імя В. З. Харужай: [Верш] // Віцеб. рабочы. 1979. 19 кастр.; Русак А. Веры Харужай: [Верш] // Русак А. Засцілайце сталы. Мн., 1984; Ставер А. Кантата пра Веру Харужую: [Верш] // Ставер А. Лірнік. Мн., 1975; Танк М. Дума пра Веру Харужую: [Верш] // Вершы, аднаактовыя п'есы. Мн., 1961; Чарот М. Лірычны ліст: Таварышу Веры Харужай: [Верш] // Бальш. моладзь. Мн., 1934; Янішчыц Я. Веры Харужай: [Верш] // Бярозка. 1964. № 8.

На польскай мове. Muszyńska-Heltmanowa H. Wierka i jej towarzysze. Warszawa, 1963. Рэц.: Саевіч А. Жыццё для ідэі // Ніва. 1964. 19 студз.

На рускай мове. Котельников Б. Нарвите подснежников...: Докум. повесть. М., 1981. Рэц.: Овсянников В. И становились легендой... // Сов. воин. 1982. № 7.

Мухин О., Боярский Ф. След в жизни: (Докум. повесть о В. З. Хоружей). Алма-Ата, 1967.

Астрейка А. Вера Хоружая: [Верш] // Во славу Родины. 1961. 22 июля; Бессмертие: [Вершы] // Віцеб. рабочы. 1960. 10 жн.; Косов А. Песня о Вере Хоружей; Подсолнух [Вершы] // Вяч. Мінск. 1979. 15 снеж.; Кэмрад С. Песня о Вере Хоружей: [Верш] // Віцеб. рабочы. 1979. 17 студз.; Симанович Д. У домика Веры Хоружей в Телеханах: [Верш] // Знамя юности. 1974. 18 апр.

В. І. Козіч.

ХАРЫК ІЗІ

Харык Ізі [Ісак Давыдавіч; псеўд. А. З. Зембін; 17.3.1898 (паводле іншых звестак 6.3.1896), м. Зембін Барысаўскага пав. Мінскай губ., цяпер Барысаўскі р-н Мінскай вобл.— 29.10.1937, Мінск], паэт. Член СП Беларусі з 1934. Член-карэспандэнт АН Беларусі (1936). Пісаў на яўрэйскай, беларускай і рускай мовах.

Паходзіў з сям'і местачковага шаўца. У 1919 добраахвотна ўступіў у Чырвоную Армію, удзельнічаў у грамадзянскай вайне. Вучыўся ў Вышэйшым літаратурным інстытуце імя В. Брусава (1921—23). Скончыў яўрэйскае аддзяленне педфака 2-га Маскоўскага дзяржаўнага універсітэта (1927). Пераехаўшы ў Мінск, працаваў рэдактарам яўрэйскага часопіса «Штэрн» («Зорка», 1928—37). У 1931 выбраны членам ЦВК БССР. Быў членам прэзідыумаў Саюзаў пісьменнікаў СССР і БССР. У 1935 шырока і ўрачыста адзначаны 15-гадовы юбілей творчай дзейнасці І. Харыка і ён узнагароджаны Ганаровай граматай БССР. На юбілейным вечары ў гарадскім тэатры прысутнічалі тагачасныя кіраўнікі партыі і ўрада, дэлегацыі ўсіх рэспублік СССР. У 1937 І. Харыка рэпрэсіравалі: 11.9.1937 ён быў арыштаваны, а 28.10.1937 Ваеннай калегіяй Вярхоўнага суда СССР яму быў падпісаны смяротны прысуд. Даведаўшыся пра гэта, ён, па расказах іншых вязняў, кінуўся ў печ у турэмнай кацельні і згарэў там. Паводле іншых звестак, быў расстраляны з групай беларускіх пісьменнікаў. Бязлітасна абышліся і з яго сям'ёй: жонку, Дзіну Звулаўну, саслалі, дваіх маленькіх сыноў забралі ў дзіцячы прытулак НКУС, дзе яны і загінулі. 13.6.1956 І. Харык рэабілітаваны.

Літаратурную дзейнасць І. Харык пачаў у 1920 у яўрэйскіх газетах (публікацыі не выяўлены). У 1922 у Мінску выдадзена яго першая кніга вершаў «Трапятанне». З 1925 друкаваўся ў часопісе «Штэрн». Да 1936 асобнымі выданнямі ў Мінску, Маскве і Кіеве выйшла больш за 10 кніг паэта на яўрэйскай мове. З пачатку 1930-х гадоў І. Харык друкаваў артыкулы і нарысы таксама ў беларускамоўных выданнях («ЛіМ» і інш.). Быў адным з сааўтараў (разам з Я. Купалам, Я. Коласам, А. Александровічам, П. Глебкам і П. Броўкам) верша «Пісьмо беларускага народа вялікаму Сталіну» (1936), што, аднак, не выратавала паэта ад расправы. І. Харыку належала адно з першых месц у яўрэйскай савецкай літаратуры. Творы яго станавіліся хрэстаматыйнымі, іх вывучалі ў яўрэйскіх школах, вучылішчах. У 1928 яго вершы ўпершыню з'явіліся ў перакладзе на беларускую мову ў «Маладняку» (перакладчык І. Плаўнік). Яго перакладалі А. Александровіч, П. Броўка, З. Бядуля, А. Дудар, А. Куляшоў, М. Танк, М. Хведаровіч і інш. У 1958 і 1969 асобнымі кнігамі ў перакладзе на беларускую мову выдадзены выбраныя творы І. Харыка. Тэматыка і пафас яго вершаў і паэм звязаны з рэчаіснасцю 1920—30-х гадоў, з перамен ами жыцця, прынесенымі рэвалюцыяй. Даследчы-

кі пазней трапна заўважылі, што пафас рэвалюцыйных змен вельмі адпавядаў «чалавечаму тэмпераменту Харыка». Драматычны, востраканфліктны характар яго творчасці адзначыў Р. Бярозкін, звязваючы гэту адметнасць з разуменнем паэтам тых складанасцей і супярэчнасцей, якія суправаджалі шлях чалавека ў новую рэвалюцыйную эпоху. Харык бачыў яе суровасць, жорсткасць, але, як і большасць паэтаў-сучаснікаў, прымаў і вітаў рэвалюцыйныя ідэі па пераўтварэнні грамадства. Сацыялістычныя ілюзіі арганічна пераплаўляліся ў грамадзянскі пафас яго вершаў і паэм, мастацкі ўзровень якіх быў высокім. У сваёй творчасці, асабліва эпічнай, ён не абмінаў дылем рэвалюцыйнай эпохі, акцэнтаваў увагу на тых сітуацыях, дзе павінен адбывацца выбар, і гэты выбар, часам няпросты і драматычны, быў на баку пралетарскай рэвалюцыі, яе ідэалаў і працоўнага энтузіязму (паэмы «Мінскія балоты», «Катрынка», «Хлеб», «Адданасць», «Круглыя тыдні»; вершы «Небам светлыя саставы...», «На будоўлі», «Наша мужнасць» і інш.). Больш раскаваная, незалежная ад сацыяльных матываў лірыка І. Харыка, у якой паэт даваў волю пачуццям, і яны — самыя розныя, ад трывогі і насцярожанасці да летуцення, вялі паэта па вяршынях і бяздоннях у спасціжэнне сябе і свайго часу. На яўрэйскую мову перакладаў з беларускай творы Я. Коласа, М. Чарота, з польскай З. Рымашэўскага. Яго ж творы, апрача беларускай, перакладаліся на літоўскую, польскую, рускую, украінскую мовы. Вершы І. Харыка «Над Бярозай» і «Хлеб» былі пакладзены на музыку С. Палонскім.

І. Э. Багдановіч.

Бібліяграфія

1.1.

Адданасць: (Выбр. тв.). М., 1970 / Яўр.

1.2.

Трапятанне. Мн., 1922 / Яўр.

На гэтай зямлі: Вершы і паэмы. М., 1926 / Яўр. Рэц.: Бранштэйн Я. // Штэрн. 1926. № 5—6 / Яўр.

Крывёю і плоццю: Паэма. Мн., 1928 / Яўр. Рэц.: Бранштэйн Я. Кроў і плоць // Штэрн. 1929. № 2 / Яўр.; 2 выд. М., 1931 / Яўр.

Вершы і паэмы. К., 1930 / Яўр.

Хлеб: (Паэма). М.; Харкаў, 1930 / Яўр.

Круглыя тыдні: Паэма. Мн., 1932 / Яўр. Рэц.: Сярэбраны І. На шляхах да сацыялістычнай эпапеі // ЛіМ. 1932. 8 кастр.

У канвееры дзён: Паэма. Мн., 1932; 2 выд. М., 1935 / Яўр.

У канвееры дзён: Паэма / У скарачэнні для школ. Мн., 1933 / Яўр.

Ад полюса да полюса: (Паэма). Мн., 1934 / Яўр. Рэц.: Сярэбраны І. Ад полюса да полюса // ЛіМ. 1935. 6 крас.

Вершы і паэмы. Мн., 1934 / Яўр. Рэц.: Выгодский Д. // Звезда. 1935. № 3; Доктарович Е., Кравец Н. // Худ. лит. 1935. № 10.

Наша бадзёрасць: (Вершы і паэмы). Кіеў, 1934; Харкаў, 1935 / Яўр.

Вялікаму Сталіну: Пісьмо народаў Савецкай Беларусі. Мн., 1936 / У сааўт. з інш.

На чужым балі: Паэма. Мн., 1936; 2 выд. Мн., 1937 / Яўр.

Пісьмо народаў Савецкай Беларусі правадыру працоўных Вялікаму Сталіну. Мн., 1936 / У сааўт. з інш.

Пяць паэм. М., 1936 / Яўр.

1.3.

1925. Песні аб песнях: [Вершы] // Штэрн. № 1 / Яўр.

1926. Лазар Шэйман — маршалак з Зембіна // Цайтшрыфт. № 1 / Яўр.; Зіма: [Верш] // Штэрн. № 4 / Яўр.; Неба ўсё роўна блакітнае: [Верш] // Там жа. № 9—10 / Яўр.

1927. Квітнее жыта; Світанне; У белай квецені; Восень: [Вершы] // Штэрн. № 9 / Яўр.

1930. Залатое пахаванне: [Верш] // Штэрн. № 2—3 / Яўр.; Круглыя тыдні: [Урыўкі з паэмы] // Там жа. № 5—6 / Яўр.; Неделя Советской Белоруссии: «Неделя» наносит сокрушительный удар великодержавным шовинистам и контрреволюционным нацдемам // Рабочий. 7 янв.

1931. Торф: [Паэма] // Штэрн. № 4—5 / Яўр.

1932. Да класа, які завецца чалавецтвам: [Верш] // Штэрн. № 10—11 / Яўр.; Яўрэйская пралетарская літаратура БССР // ЛіМ. 11 крас. / Сааўт. Я. Бранштэйн, Х. Дунец.

1933. Як знялі раён з чорнай дошкі: [Нарыс] // Звязда. 14 чэрв. / Сааўт. А. Александровіч; Бліжэй да сацыялістычнага жыцця // ЛіМ. 27 жн.

1934. Аб паэме П. Броўкі «Так пачыналася маладосць»: [Даклад на пленуме Аргкамітэта ССПБ] // За высокую якасць літаратуры. Мн.; Смялей глянуць у будучыню: (З прамовы на Усесаюзным з'ездзе пісьменнікаў) // Звязда. 11 вер.; «Ад полюса да полюса» // ЛіМ. 6 студз.; Дваццаць першага студзеня: [Верш] // Там жа. 26 студз.; «Так пачыналася маладосць»: З даклада на пленуме Аргкамітэта ССПБ // Там жа. 17 мая; Смелее заглядывать в наше будущее: (Речь на Всесоюзном съезде писателей) // ЛГ. 1 сент.; Мінскія балоты: Урывак з паэмы // Піянер Бел. 8 чэрв.

1935. [Вершы] // Ямпольскі Л. Заклік. Мн. / Яўр.; Вялікія святы: [Вершы] // Штэрн. № 1 / Яўр.; Я ведаю цябе, Беларусь: [Вершы] // Там жа. № 5—6 / Яўр.; ЛіМ. 11 ліп. / Яўр.; На чужым вяселлі: [Урыўкі з паэмы] // Штэрн. № 10—11 / Яўр.; З самай высокай трыбуны: [Верш] // ЛіМ. 1 мая / Яўр.; І калі краіна ўскалыхнулася: [Верш]: (Урыўкі) // Там жа. 7 ліст. / Яўр.; Прывітанне Я. Купалу // Там жа. 11 снеж.; Праздник пролетарского интернационализма // Рабочий. 24 янв.

1936. Пісьмо беларускага народа вялікаму Сталіну // Бальш. Бел. № 6; Полымя рэвалюцыі. № 7; Работніца і калгасніца Бел. № 14; Віцеб. пралетарый. 14 ліп.; Звязда. 11 ліп.; Камунар Магілёўшчыны. 14 ліп.; Камуніст. 14 ліп.; ЛіМ. 11 ліп.; Палес. праўда. 14 ліп. / У сааўт.; Прамова Ізі Харыка: (На пленуме праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў) // Штэрн. № 2 / Яўр.; На чужым балі: [Урывак з паэмы] // Там жа. № 4 / Яўр.; Ноччу: [Верш] // Там жа. № 11; Больш страснасці ў крытыцы нашае работы: Слова ў абмеркаванні даклада аб беларускай паэзіі А. Александровіча // ЛіМ. 6 лют.; За ідэйна насычаную аптымістычную паэзію: Апрацаваная стэнаграма прамовы на III пленуме праўлення ССП СССР // Там жа. 29 лют.; Традиции Маяковского // ЛГ. 29 февр.

1937. Ганаруся савецкай разведкаю: Слова пісьменніка // Звязда. 12 чэрв.; Мы павінны ўдзесяцярыць нашу пільнасць: Слова пісьменніка // ЛіМ. 28 студз.; Супраць буржуазна-нацыяналістычнай кантрабанды ў літаратуры // Там жа. 11 ліп. / Сааўт. Л. Кацовіч.

1962. Дарагі Янка Купала! // Народны паэт Беларусі. Мн.

1.4.

1926. Чарот М. Карчма: [Паэма] / З бел. // Штэрн. № 11 / Яўр.

1930. Рымашэўскі З. Паўстанцы: [Верш] / З пол. // Штэрн. № 2—3 / Яўр.

1936. Колас Я. Свісток: [Верш] / З бел. // Штэрн. № 10 / Яўр.

1.5.

На беларускую мову. Выбр. тв. / З яўр. Мн., 1958. Рэц.: Іванавіч С. Крылы паэзіі // Полымя. 1959. № 2; Хведаровіч М. Мужная песня // Беларусь. 1958. № 11.

Выбранае / З яўр. Мн., 1969. Рэц.: Букчын С. Скіраваная ў будучыню // Полымя. 1970. № 9.

Песня крамнікаў; Чужынец-госць...: [Вершы] / Пер.

І. Плаўнік // Маладняк. 1928. № 7; 21-ае студзеня
Пер. І. Плаўнік // Там жа. 1929. № 7; Урывак з паэмы «Душою і целам» / Пер. Ю. Таўбін // Там жа. 1929. № 8; Урыўкі з паэмы «Мінскія балоты» / Пер. І. Плаўнік // Там жа. 1930. № 6—7; Між самых высокіх: [Верш] / Пер. І. Плаўнік // Полымя. 1930. № 2; Урыўкі з паэмы «Менскія балоты» / Пер. І. Плаўнік // Чырв. змена. 1931. 11 вер.; ЛіМ. 1932. 11 крас.; Мы — маладая гвардыя...; Трэція заняткі; Дзень добры, свет!: Урыўкі з паэмы «Душою і целам» / Пер. І. Плаўнік // Чырв. змена. 1931. 8 кастр.; Хай слова бярэ хто-нібудзь; І яна ўгледзела; Вяртанне: Урыўкі з паэмы «Душой і целам» / Пер. І. Плаўнік // Там жа. 1932. 24 кастр.; Мінскія балоты: Урывак з паэмы / Пер. І. Плаўнік // Чырв. Бел. 1933. № 5; Рот-фронт: [Верш]
Пер. А. Дудар // ЛіМ. 1933. 23 крас.; Зважай: (З паэмы «У канвееры дзён»); На торфараспрацоўках: [Верш] // Там жа. 1933. 12 мая; Кулак: З паэмы «У канвееры дзён» / Пер. З. Бядуля // Там жа. 1933. 27 жн.; Урыўкі з паэмы «Менскія балоты»; На торфараспрацоўках; Рот фронт: [Верш] // Бальш. моладзь. Мн., 1934; Пілот: [Верш] / Пер. З. Бядуля // Полымя рэвалюцыі. 1934. № 2; Чырв. змена. 1934. 15 жн.; Рот фронт: [Верш] / Пер. А. Дудар // Звязда. 1934. 23 ліп.; Смялей заглядаць у наша будучае: (Прамова на І з'ездзе ССП) // ЛіМ. 1934. 13 вер.; Мінскія балоты: (Урыўкі) / Пер. І. Плаўнік // Атака: Альм. 2. Мн., 1935; Смялей заглядаць у наша будучае // Пісьменнікі БССР на першым Усесаюзным з'ездзе савецкіх пісьменнікаў. Кн. 2. Мн., 1935; Ноч у Бірабіджане / Пер. П. Броўка; Раніца / Пер. А. Александровіч; «У светлы сад наш забаронен уваход...»; Снег
Пер. М. Хведаровіч: [Вершы] // Полымя. 1935. № 11; Карына: [Верш] / Пер. С. Дарожны // Работніца і калгасніца Бел. 1935. № 22; Раніца: [Верш]
Пер. А. Александровіч // Звязда. 1935. 6 кастр.; Чырв. змена. 1935. 17 ліст.; Ноч у Бірабіджане: [Верш]
Пер. П. Броўка // Звязда. 1935. 17 ліст.; Я знаю цябе, Беларусь!: [Верш] / Пер. І. Плаўнік // ЛіМ. 1935. 6 жн.; «У светлы сад наш забаронен уваход...»; Снег: [Вершы] / Пер. М. Хведаровіч // Там жа. 1935. 17 ліст.; Яблыкі: [Верш] / Пер. А. Дудар // Там жа. 1935. 31 снеж.; Я знаю цябе; Раніца: [Вершы] // Піянер Бел. 1935. 17 ліст.; Даўняя Беларусь: (З паэмы «На чужой бяседзе»); «Ну, навошта я песні спяваю, сумую?..»; З паэмы «Мінскія балоты» / Пер. С. Дзяргай; Снег / Пер. М. Хведаровіч // ЛіМ. 1956. 8 снеж.; Маё юнацтва; У сад наш светлы забаронен уваход; Бялявая і смуглы: [Вершы] / Пер. К. Кірэенка // Беларусь. 1957. № 2; «У светлы сад наш забаронен уваход...»; Яблыня; «Адсюль крычу ў наступныя гады...»; Зямны пілот / Пер. М. Хведаровіч; Падпольшчык / Пер. М. Танк; Сярод найвышэйшых / Пер. С. Грахоўскі: [Вершы] // Полымя. 1957. № 4; Адсюль крычу я сэрцам і душою... / Пер. А. Куляшоў; Заходзіць сонца. На вачах... / Пер. П. Глебка; Туга па чалавеку; Поўдзень / Пер. А. Вялюгін: [Вершы] // Маладосць. 1958. № 6; Не, не гоман маладосці / Пер. А. Звонак; У самых малодшых... / Пер. М. Хведаровіч; Першы трактар: [Урывак з паэмы] / Пер. А. Звонак // Полымя. 1959. № 5; «Адсюль крычу я сэрцам і душою...» / Пер. А. Куляшоў: [Верш] // Куляшоў А. Зб. тв.; У 4 т. Мн., 1967. Т. 4; Падпольшчык / Пер. М. Танк: [Верш] // Танк М. Зб. тв.: У 4 т. Мн., 1967. Т. 4; Туга па чалавеку; Поўдзень / Пер. А. Вялюгін: [Вершы] // Вялюгін А. Выбр. тв.; У 2 т. Мн., 1973. Т. 2; «Адсюль крычу я сэрцам і душою...»: [Верш] / Пер. А. Куляшоў // Куляшоў А. Зб. тв.: У 5 т. Мн., 1974. Т. 1; Падпольшчык: [Верш] / Пер. М. Танк // Танк М. Зб. тв.: У 6 т. Мн., 1978. Т. 5; Туга па чалавеку; Поўдзень: [Вершы] / Пер. А. Вялюгін // Вялюгін А. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1984. Т. 1.

На літоўскую мову. Statiboje / Vert. F. Sodainis // Raud. artojas. 1935. Lapkr. 26; Baltarusijos liaudies laiškas didžiajam Stalinui / Vert. F. Sodainis, A. Dabulis // Raud. artojas. 1936. Liep. 16.

На польскую мову. Noc w Birobidżanie / Tł. W. Kowalski // Orka. 1935. 18 list.; Katarzynka: (Fragm. poematu) / Tł. T. Śliwiak // Życie lit. 1966. Nr ,19.

На рускую мову. Великому Сталину от белорусского народа. Мн., 1936 / У сааўт.
Стихи и поэмы. М., 1958.
От полюса к полюсу: Стихи. М., 1971.
Золотые похороны: [Верш] / Пер. Л. Пеньковский // ЛГ. 1929. 4 янв.; Вокруг каждой улицы...: Отрывок из поэмы «Минские болота» // Рабочий. 1929. 13 авг.; Золотые похороны: (Из поэмы «Конвейер дней»); Из цикла «На стройке»: («Домой ты плетешься под вечер, свой день отработав...») / Пер. Л. Пеньковский; Степь / Пер. Д. Бродский: [Вершы] // Антология белорусской литературы. М., 1934; Сон Фишки Хромого: [Верш] / Пер. Д. Бродский // ЛГ. 1934. 8 июня; «Отсюда я кричу в грядущие года...»: [Верш] / Пер. Д. Бродский // Там жа. 1934. 4 авг.; На стройке: [Верш] // Белорусская советская литература. М., 1935; Я знаю тебя, Беларусь!: [Верш] / Пер. А. Ситковский // Изв. ЦИК. 1935. 3 июля; Моя юность / Пер. Д. Бродский // Рабочий. 1935. 17 нояб.; Письмо белорусского народа великому Сталину / Пер. А. Безыменский, М. Голодный, М. Исаковский, А. Сурков // Изв. ЦИК. 1936. 11 июля / У сааўт.; ЛГ. 1936. 15 июля; Правда. 1936. 11 мая; Рабочий. 1936. 11 июля; На стройке: [Верш] / Пер. Л. Пеньковский // Рабочий. 1936. 10 февр.; Я знаю тебя, Беларусь: Отрывки / Пер. Д. Бродский // Там жа. 1937. 10 июня; Рожь созрела: [Верш] / Пер. С. Липкин // Там жа. 1937. 23 июля; «Помню город в плаче и тревоге...»; Пер-Лашез; «Нет, не молодость согрелась...»; В белом цвету: [Вершы] / Пер. П. Железнов, С. Наровчатов, Р. Сеф // Дружба народов. 1958. № 5.

На ўкраінскую мову. На смерть Леніна: [Верш] / Пер. В. Атаманюк // Черв. шлях. 1925. № 4.

2.1.

На яўрэйскай мове. Ішурын Я. Давід Гафштэйн; Ізі Харык; Іцык Фефер: Бібліяграфія. Буэнас-Айрэс, 1962 / Яўр.

2.2.

На яўрэйскай мове. Ізі Харык: Да 15-гадовага юбілею. Мн., 1935 / Яўр.
Ізі Харык: Да 15-годдзя яго паэтычнага шляху. Мн., 1936 / Яўр.

2.3.

На беларускай мове. Аксельрод З. Пачуццё шчырай дружбы нас не абманула: Слова пра Ізі Харыка; Александровіч А. Вернаму сыну сацыялістычнай радзімы // ЛіМ. 1935. 17 ліст.; Бранштэйн Я. За народную сацыялістычную літаратуру // Там жа. 1936. 12 крас.; Яго ж. Ізі Харык: (Да пятнаццацігоддзя творчай дзейнасці паэта) // Звязда. 1935. 17 ліст.; Яго ж. Пятнаццацігадовы творчы шлях Ізі Харыка // Полымя рэвалюцыі. 1935. № 11; Броўка П. Пра паэта і таварыша // ЛіМ. 1973. 23 сак.; Бядуля З. Паэту з гарачым пралетарскім сэрцам: Слова пра Ізі Харыка // Там жа. 1935. 17 ліст.; Бярозкін Р. Адданасць // Харык І. Выбранае. Мн., 1969; Яго ж. Ізі Харык // Харык І. Выбр. тв. Мн., 1958; Яго ж. Паэма аб мінулым: (Ізі Харык — «На чужым піру») // ЛіМ. 1937. 15 чэрв.; Вечар Ізі Харыка // Там жа. 1968. 19 сак.; Галавач П. Я паверыў адразу // Там жа. 1935. 17 ліст.; Гартны Ц. Гонар і слава юбіляру: Слова пра Ізі Харыка // Там жа. 1935. 17 ліст.; Гаўрук Ю. Сэрца, раскрытае насцеж: Да 70-годдзя Ізі Харыка // Там жа. 1968. 15 сак.; Гурскі І. Прывітанне Ізі Харыку // Там жа. 1935. 17 ліст.; Да 15-годдзя творчай дзейнасці // Работніца і калгасніца Бел. 1935. № 22; Дамесек А. Паэт сацыялістычнага пафасу і класавай нянавісці // ЛіМ. 1935. 6 крас.; Дунец Х. Новы этап у творчасці І. Харыка // Заклік. 1933. № 1; Звонак А., Хведаровіч М. Паэт мужнага сэрца // ЛіМ. 1958. 15 ліст.; Кабакоў Н. Некалькі слоў пра Ізі Харыка // Полымя. 1930. № 3; Клімковіч М. Беларуская савецкая літаратура // ЛіМ. 1936. 12 лют.; Колас Я. Вітаю сабрата па пяру; Купала Я. Ізі Харыку, выдатнаму песняру яўрэйскага працоўнага народа; Літвінаў Л. Паэт — мужны, глыбокі і жыццярадасны...: Слова пра Ізі Харыка; Лынькоў М. Вітаю // Там жа. 1935. 17 ліст.; Яго ж. Таленавіты паэт // Маладосць. 1958. № 6; Яго ж. Я паверыў адразу...: Слова пра І. Харыка // ЛіМ. 1935. 17 ліст.; Мадэлеўскі Е. Мы любім творы Ізі Харыка // Там жа. 1936. 10 лют.;

Паэт — мужны, глыбокі і жыццярадасны // Там жа. 1935. 17 ліст.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Рубіна Р. Пра Ізі Харыка // ЛіМ. 1934. 8 чэрв.; У барацьбе за гегемонію // Чырв. змена. 1931. 18 снеж.; Хведаровіч М. Сугучнасць часу // Беларусь. 1976. № 3; Царт Л. Паэзія сацыялістычнай радзімы // ЛіМ. 1937. 17 сак.

На літоўскай мове. 15 metu židu prolietarinio poeto Izi Chariko kuribos // Raud. artojas. 1935. Lapkr. 26.

На польскай мове. Bransztejn J. Izi Charyk // Orka. 1935. 18 listop.

На рускай мове. Александрович А. Будем работать с большей страстностью // Рабочий. 1935. 28 февр.; Березкин Г. Изи Харик // Харик И. От полюса к полюсу. М., 1971; Выгодский Д. Юбилей Изи Харика // Лит. Ленинград. 1936. 1 янв.; Нусинов И. Поэт Изи Харик // ЛГ. 1935. 20 дек.; Ром Л. Писатель — рядовой боец социалистической стройки // Рабочий. 1931. 25 июля; Рубина Р. Изи Харик // ЛГ. 1934. 8 июня; Харик Д. Его светлый образ // Неман. 1988. № 3; Хашин А. Изи Харик // ЛГ. 1936. 12 февр.

На яўрэйскай мове. Бранштэйн Я. На мове мастацтва // Штэрн. 1932. № 10—11; Дабрушын І. Будаўніцтва ў будаўніцтве // Там жа. 1933. № 10—11; Цвейг А. Іцык Фафер і Ізі Харык // Там жа. 1930. № 5—6; Ябраў Г. Да эвалюцыі паэзіі Харыка. // Цайтшрыфт. Мн., 1931. Т. 5.

2.4.

На беларускай мове. Цялесін З. Сустрэча з паэтам: [Верш] / Пер. А. Вярцінскі // ЛіМ. 1968. 15 сак.

З. У. Драздова.

ХАТУЛЁЎ ПЯТРО

Хатулёў Пётр Фёдаравіч (крыпт. П. Х., П. Х-ў; 29.6.1912, Віцебск — 29.10.1937, Мінск), крытык.

Біяграфічных звестак пра П. Хатулёва захавалася вельмі мала. Вядома, што ён меў вышэйшую адукацыю (найбольш верагодна, скончыў БДУ у 1934). Жыў у Мінску, працаваў у рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва». Быў рэпрэсіраваны: у лістападзе 1936 арыштаваны, а ў 1937 прысуджаны да вышэйшай меры пакарання. Расстраляны разам з вялікай групай беларускіх пісьменнікаў. Рэабілітаваны 29.9.1966.

П. Хатулёў пачаў выступаць на старонках беларускага перыядычнага друку ў 1932. Найбольш часта публікаваўся на старонках газеты «Літаратура і мастацтва» ў 1934—36 (артыкулы, рэцэнзіі, нататкі аб творчасці А. Александровіча, П. Броўкі, Э. Самуйлёнка, Ю. Таўбіна, У. Хадыкі, І. Шапавалава і інш.). Выступаў супраць вульгарызатарскага падыходу да літаратуры, уціскання ў «архірэвалюцыйныя догмы шматграннай творчасці народа». Крытыкаваў такіх «рыцараў ад крытыкі» (С. Васілёнак, Л. Бэндэ), якія «аналізуюць кожную літару кніжкі з пункту гледжання сусветнай рэвалюцыі, і калі заўважаюць, што ў героя надзвычай блакітныя васільковыя вочы... адразу... крычаць, што ў гэтых вачах аўтар твора паказвае нацыяналістычную «васільковую Беларусь». Сам крытык імкнуўся найперш разглядаць мастацкія творы з эстэтычных пазіцый. Аднак на справе і ён не заўсёды ішоў абраным кірункам, бо гэта было амаль немагчыма ў той атмасферы. Так, крытыкуючы думкі М. Піятуховіча пра М. Багдановіча, П. Хатулёў заблытваўся ва ўласных ацэнках і падзяляў спадчыну М. Багдановіча на тую, якую «трэба выкарыстоўваць», і тую, якая «паўтарае «зады» беларускага буржуазнага нацыяналізму, рускага і заходняга сімвалізму». Крытыкаваў У. Хадыку за «адарванасць ад жыцця» і «эстэтычныя вонкавыя любаванні з'явамі рэчаіснасці». Адчуваючы абсурднасць класавых ацэнак у адносінах да літаратуры мінулага, заклікаў улічваць гістарычны час і не шукаць «ворагаў» у 19 стагоддзі. *І. Э. Багдановіч.*

Бібліяграфія

1.3.

1932. «Мая другая кніга» Юлія Таўбіна: [Рэц. на кн.: Таўбін Ю. Мая другая кніга. Мн., 1932] // ЛіМ. 15 чэрв. / Сааўт. І. Малец.

1934. Заўвагі пра творчасць П. Броўкі // Полымя рэвалюцыі. № 4; Сіла «тайны»: Пастаноўка пытання // Там жа. № 9; Коратка пра творчасць П. Броўкі // ЛіМ. 26 студз.; Прыход фабуліста: («Тэорыя Каленбрун» Э. Самуйлёнка) // Там жа. 16 лют.; Годзе марозіць кнігі // Там жа. 26 лют. / Сааўт. С. Шушкевіч; Пра новыя паэмы Андрэя Александровіча / Пад крыпт. П. Х.; «Так пачыналася маладосць» // Там жа. 6 сак.; Разбіць недаацэнку масавага літаратурнага руху // Там жа. 12 сак. / Сааўт. М. Юрын, Левін; Пра артыкул А. Кучара аб беларускай савецкай паэзіі // Там жа. 22 сак.; «Трамплiны таямніц»: (Творчасць У. Хадыкі) // Там жа. 12 крас.; Рэплікі // Там жа. 26 крас.; Пра новую паэму А. Александровіча «Шчаслівая дарога» // Там жа. 8 чэрв.; «Лірыка двух нараджэнняў» // Там жа. 16 ліп.; «Маршевый шаг» А. Шарапава // Там жа. 26 ліп.; Акорды няскончанай песні // Там жа. 7 жн.; Нататкі пра творчасць Цёткі // Там жа. 16 вер.; «Капітальный ремонт» Л. Собалева // Там жа. 24 вер.; М. Ю. Лермантаў: (120-годдзе з дня нараджэння) // Там жа. 24 кастр.; Чалавек астаўся адзін: (Заўвагі пра творчасць Зарэчнага) // Там жа. 18 снеж.

1936. Ад «Русалчыных сцежак» да «Героя нацыі»: [Рэц. на кн.: Самуйлёнак Э. Пункт апоры. Мн., 1935] // Полымя рэвалюцыі. № 5; «Чалавек — невідзімка» // ЛіМ. 16 студз.; Рэалізаваць указанні «Праўды» // Там жа. 22 сак.; Чакаем лепшага // Там жа. 12 крас.; Як не трэба рабіць перакладаў // Там жа. 16 крас. / Пад крыпт. П. Х—ў; Супраць безадказных адносін да класікі // Там жа. 26 крас.; «Не гледзячы на пералічаныя недахопы...» // Там жа. 31 мая; «Бальшавікі граніцы» І. Шапавалава // Там жа. 8 чэрв.; Паборнікі метадалагічных схем // Там жа. 26 ліп.; Да канца выкрыць ворагаў у літаратуры // Там жа. 3 вер. / У сааўт. з інш.; Вялікі друг вялікага народа // Там жа. 10 вер. / Пад крыпт. П. Х.

2.3.

На беларускай мове. Карабан С. Нарысы гісторыі беларускай савецкай крытыкі 20—30-х гадоў. Мн., 1971. С. 174; Мушынскі М. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства (20—30-я гады). Мн., 1975. С. 342—343; Ушакоў А. Рэплікі некаторым крытыкам // ЛіМ. 1934. 26 ліп.

М. П. Барташэвіч.

ХАТЭНКА АНТАНІНА

Хатэнка Антаніна Яўгенаўна (н. 28.04. 1956, в. Зенькаўцы Зэльвенскага р-на Гродзенскай вобл.), паэтэса. Член СП Беларусі з 1994.

З сям'і настаўніка. У 1973 скончыла Пружанскую школу-інтэрнат і паступіла на філалагічны факультэт БДУ. Пасля заканчэння універсітэта (1978) працавала настаўніцай рускай і беларускай мовы і літаратуры ў Задор'еўскай сярэдняй школе Лагойскага р-на. Праз год вярнулася ў Мінск, працавала ў кнігарні «Палітычная кніга» (1979—81), карэктарам, малодшым рэдактарам выдавецтва «Народная асвета» (1982—85), рэдактарам абласнога навукова-метадычнага цэнтра народнай творчасці (1985—87). З 1987 старшы эксперт па фальклоры Беларускага фонду культуры.

Літаратурную працу пачала ў 1978. Аўтар кнігі паэзіі ў прозе «Зніч крыжовых дарог», паэмы «Здзічэлае рэха вясны», цыкла нарысаў «Чалавек на далоні Сусвету». А. Хатэнка — глыбокі знаўца і даследчык народнай творчасці, своеасаблівы мастак слова. Тонка інтэрпрэтуючы, пераасэнсоўваючы нацыянальную духоўную спадчыну, у прыватнасці скарбы каляндарна-абрадавай паэзіі, яна ўзнаўляе сувязь часоў, паказвае тую «крыжовую дарогу», што вядзе да нашых вытокаў. Яе паэзія гарманічная, таямнічая, духоўная. Неардынарнасць тэмы, кампетэнтнасць і арыгінальнасць мыслення ў сукупнасці з грамадзянскай палымянасцю і светлым лірызмам надаюць яе творам незвычайнасць і прывабліваць.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.
Здзічэлае рэха вясны. Кліўленд (ЗША), 1991.
Зніч крыжовых дарог. Мн., 1992.
Чалавек на далоні Сусвету. Мн., 1994.

1.3.
1978. «У людзей пазычаць не трэба»; «Зноў расчынены вокны»; «Вочы сумныя, нібы азёры...»: [Вершы] // Маладосць. № 8; «Вясны дрыготкую сінечу...»; «Завіхурыў мяне, завеяў...»; У Вязынцы; «Яраслаўль — старадаўні горад!..»; «У цішыні яшчэ спявае...»; «Як да клавішаў, дакрануся...»: [Вершы] // Чырв. змена. 5 жн.

М. П. Барташэвіч.

ХАЎРАТОВІЧ ВІКТАР

Хаўратовіч Віктар Кандратавіч (н. 22.6.1934, в. Стары Сінін Магілёўскага р-на Магілёўскай вобл.— 17.10.1991, г. п. Бялынічы Магілёўскай вобл.; пахаваны там жа), паэт. Член СП Беларусі з 1986.

Нарадзіўся ў сям'і калгасніка. Маці, Зінаіда Герасімаўна, памерла ў 1986, бацька, Кандрат Іосіфавіч, пенсіянер. У 1951 В. Хаўратовіч скончыў Хонаўскую сямігодку і паступіў у Магілёўскі будаўнічы тэхнікум, вучобу ў якім перапыніла служба ў Савецкай Арміі (1954—56). Скончыў тэхнікум у 1957. У 1966—69 завочна вучыўся на філфаку Магілёўскага педінстытута. Працаваў майстрам будаўніча-мантажнага ўпраўлення ў г. Самаркандзе (1957—58), потым на розных пасадах на Магілёўшчыне: прараб саўгаса «Першамайскі» Дрыбінскага р-на (1958—60), майстар рамонтна-будаўнічага ўпраўлення будаўнічага трэста саўгасаў (Крычаў, 1961—62), старшы інжынер калгасна-саўгаснага будаўнічага ўпраўлення (Слаўгарад, 1962—63), прараб саўгаса «Выдранскі» Краснапольскага р-на (1963—64), настаўнік Міхініцкай васьмігодкі Краснапольскага р-на (1964—69), прараб саўгаса «Жалезінскі» Слаўгарадскага р-на (1969), старшы тэхнік Белдзяржпраекта (Магілёў, 1969—70), старшы прараб саўгаса «Завадоцкі» Краснапольскага р-на (1971—72), інжынер тэхнічнага бюро Бялыніцкай міжкалгаснай будаўнічай арганізацыі (1972), прараб Бялыніцкай МБА. З 1979 узначальваў у Бялынічах літаратурнае аб'яднанне «Натхненне».

Першы верш «Вышыня» В. Хаўратовіч надрукаваў у 1961 у касцюковіцкай раённай газеце «Ленінскі шлях». З 1976 рэгулярна выступаў у рэспубліканскім друку. Аўтар паэтычных зборнікаў «Сонца на кельме», «Зямныя колеры і гукі». Паэзія В. Хаўратовіча цесна звязана з яго працоўным, прафесійным вопытам. Яе герой — будаўнік, які любіць сваю зямлю, жыццё і імкнецца змяніць іх да лепшага. Лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Магілёўшчыны (1980).

В. І. Атрашкевіч.

Бібліяграфія

1.2.

Сонца на кельме: Вершы. Мн., 1983. Рэц.: Гудкоўскі М. Свяціць людскому пачуццю // Маг. праўда. 1983. 28 кастр.; Чыгрын С. Слова набірае сілу // ЛіМ. 1983. 16 снеж.; Шчасновіч А. Першая баразна // Там жа. 1984. 23 сак.

Зямныя колеры і гукі: Лірыка. Мн., 1990.

1.3.

1976. Муляр; Сняцца вёскам; Пранясуць журавы: [Вершы] // Маг. праўда. 30 чэрв.; Бацькоўскі кут: [Верш] // Там жа. 24 ліп.; Майстар; Жыццё даравала; Бяроз прасвечаныя цені; «Сябры мае, жыццёвыя дарогі...»; «Сады сыпнулі з прыгаршчаў пялёсткі...»; Жнівень выспеліў жыта: [Вершы] // Там жа. 10 вер.; «Калі разгорне хмара крылы...»; «Грыбная восень пара...»: [Вершы] // Там жа. 30 кастр.; Бацькава хата; Помнік: [Вершы] // Там жа. 8 снеж.; Помнік: [Верш] // Сел. газ. 12 дек.

1977. Радзіме: [Верш] // Сел. х-во Бел. № 5; Новы дом; Ранак: [Вершы] // ЛіМ. 15 крас.; Вясельнае; Майго маленства светлячкі: [Вершы] // Маг. праўда. 29 вер.; Замест уступу; Верабей, давай дружыць; «Бы ў маленстве, тапалінай вулкай...»; Прызнанне; Радзіме: [Вершы] // Там жа. 29 ліст.; Прызнанне: [Верш] // Сел. газ. 10 апр.

1978. Ручнікі, навальніца: [Вершы] // Беларусь. № 6; Бяроз прасвечаныя цені; Сняжынкі; Будзённых спраў высокае значэнне; Лён цвіце: [Вершы] // Маладосць. № 6; Песня салдата: [Верш] // Полымя. № 2; «Будзённых спраў высокае значэнне...»: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 8; Луста хлеба; Ільняная кашуля: [Вершы] // Сел. х-во Бел. № 10; Радкі пра хлеб; Каўказу: [Вершы] // ЛіМ. 22 вер.; «Разматаўся клубок успамінаў..»; «Штодзень цагліна да цагліны...»; «Успыхне ранак жаўракovы...»: [Вершы] // Маг. праўда. 20 крас.; Паклон Каўказу: [Верш] // Там жа. 3 чэрв.; Поле; «Долу падалі ў штормах атак...»; «Дзе барву клён раняе ў зацішку...»; Навасёлам: [Вершы] // Там жа. 4 ліст.

1979. «Кійком ён кратае штодзень...»; Сонца на кельме; Дзеці вайны; Ключы: [Вершы] // Полымя. № 12; Поле: [Верш] // Звязда. 1 мая; Рыштаванні; Дарогі; «Яшчэ нясказанае...»: [Вершы] // ЛіМ. 20 крас.; У сузор'і рэспублік-сясцёр: [Верш] // Маг. праўда. 1 студз.; Цішыня; «Вайна не там, не за гадамі...»; «Не помню, што тады казала...»; «Адгрукоча на світанні скоры...»:

[Вершы] Там жа. 4 крас.; Рыштаванні; «Даўно салдат ужо ў запасе...»; «Быў калісьці я...»: [Вершы] // Там жа. 16 мая; «Як уночы цягнік праімчыцца...»: [Верш] // Там жа. 8 жн.; «Не ўсё на полі ўрадзіла...»: [Верш] // Там жа. 3 кастр.; Школе: [Верш] // Наст. газ. 5 мая; Вятрамі лес закалыханы; Не ўсё на полі ўрадзіла; Пасля шляху: [Вершы] // Сел. газ. 25 ліст.; Бярозкі: [Верш] // Чырв. змена. 2 вер.; Радзіме: [Верш] // Там жа. 9 вер.

1980. Вернасць; «Разбіты мур, як зарыва...»: [Вершы] // Беларусь. № 5; «Табе хацеў сказаць я многа...»: [Верш] // Работніца і сялянка. № 1; Рыштаванні; Сонца на кельме; Ключы: [Вершы] // Сел. ст-во Бел. № 5; Душы высокае напружанне...: [Верш] // ЛіМ. 21 сак.; Маг. праўда. 22 сак.; Першамай: [Верш] // ЛіМ. 2 мая; Ільняная кашуля; «Глядзіць вясна пралескай белай...»: [Вершы] // Маг. праўда 3 студз.; Вернасць: [Верш] // Там жа. 16 студз.; «Разбіты мур...»; «Праз годы свеціцца...»: [Вершы] // Там жа. 11 крас.; Ой ты, Друць-рака; «Праз шэрань дзён...»; «Кроплю сонца — ліст бяроза...»; Вернасць: [Вершы] // Там жа. 10 чэрв.; Прызнанне: [Верш] // Сел. газ. 27 апр.; Іду жыццём...: [Верш] // Там жа. 20 июля; Высокі поўдзень: [Верш] // Чырв. змена. 30 сак.; Паўстанак; «Акно, адчыненае ў сосны...»; Ой ты, Друць-рака; Вернасць: [Вершы] // Там жа. 12 кастр.

1981. Сонца на кельме; Глядзіць вясна пралескай белай...: [Вершы] // Дзень паэзіі — 81. Мн.; Змоўк птушыны спеў...: [Верш] // Вясёлка. № 11; «І ніколі душа не натолена...»; «Праз годы свеціцца...»; Іду ў жыццё; «Ты бегла ў поўдзень да вады...»; «Кійком ён кратае штодзень...»; «Не дабеглі да вёскі стагі...»: [Вершы] // Маладосць. № 1; Поступ: [Верш] // Там жа. № 2; Сел. стр-во Бел. № 1; Маг. праўда. 23 лют.; На маршы: [Верш] // Полымя. № 3; «Даўно салдат ужо ў запасе...»; «Гурок і бульбіну дзялілі...»; «Кружыцца, кружыцца ў вальсе...»; «А ніколі душа не натолена...»; «Праз годы свеціцца...»: [Вершы] // ЛіМ. 20 сак.; Радзіма; «Па-зямному думаю і дбаю...»; Маці: [Вершы] // Там жа. 21 жн.; Па компасу Расіі: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; У герояў няма пахавання; Па компасу Расіі: [Вершы] // Маг. праўда. 25 сак.; Радзіма: [Верш] // Мін. праўда. 14 крас.; Поле: [Верш] // Там жа. 16 кастр.; Сел. газ. 28 ліп.; Рыштаванні: [Верш] // Мін. праўда. 20 снеж.; Дзецям: [Верш] // Наст. газ. 2 снеж.; «Кружыцца, кружыцца ў вальсе...»; «Гурок і бульбіну дзялілі...»; «Я не ведаў, што сустрэч дарога...»: [Вершы] // Чырв. змена. 10 студз.; «Бяроз прасвечаныя цені...»; Сняжынкі: [Вершы] // Там жа. 1 сак.

1982. Вернасць: [Верш] // Дзень паэзіі — 82. Мн.; Вясёлы дождж: [Верш] // Бярозка. № 8; Зямля мая: [Верш] // Сел. стр-во Бел. № 6; Здзейсненыя дні: [Верш] // Маг. праўда. 1 студз.; Дарога; «Жонка, і каханая, і маці...»; «Сыдзе снег...»; «Кружыцца, кружыцца ў вальсе...»; «Гурок і бульбіну дзялілі...»; «Я не ведаў, што сустрэч дарога...»; «Чаго не захавала памяць...»: [Вершы] // Там жа. 3 лют.; Вяртанне да папялішчаў: [Вершы] // Там жа. 26 чэрв.; Пад прыцэлам свабода Лівана: [Верш] // Там жа. 3 ліп.; Зямля мая, любоў мая; «Беларусь — мая калыска...»: [Вершы] // Там жа. 7 снеж.; Школа ў сэрцы засталася песняю: [Верш] // Наст. газ. 1 мая; Іду ў жыццё: [Верш] // Там жа. 17 ліп.; «Галавешкамі ночы дыміліся...»: [Верш] // Чырв. змена. 23 студз.

1983. Вясёлы дождж: [Верш] // Ніва. 24 ліп.; «Слоў добрых не кідай на вецер...»: [Верш] // Чырв. змена. 2 крас.

1984. «Можа, з добрай нагоды пад ранне...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 84. Мн.; Жыта; «Мы хаты новыя зрубілі...»: [Вершы] // Полымя. № 7; «Зямныя фарбы, гукі, пахі...»: «Зайчык сонечны на ўслонцы...»; «З якіх жа фарбаў гэта мова...»; Апошняя песня; «Неспакою назойлівы роздум»; Дзецям: [Вершы] // ЛіМ. 20 крас.; «Застаўся я вясковым...»: [Верш] // Маг. праўда. 26 студз.; Радасць у сэрцах: [Верш] // Там жа. 4 сак.; Той простай радасцю багаты: [Рэц. на кн.: П і с ь м я н к о ў А. Белы камень. Мн., 1983] // Там жа. 26 крас.; Дзецям: [Верш] // Там жа. 27 чэрв.; Майстар; Дажынкі; Ля помнікаў; Апошняя песня; «Не чакаў, што да цябе дарога...»; «Яшчэ нясказанае — скажацца...»: [Вершы] // Там жа. 20 ліп.; «Фіранкай дробязей і тлуму...»: [Верш] // Чырв. змена. 16 кастр.

1985. Каўказу: [Верш] // Партызаны, партызаны... Мн.; «Гурок і бульбіну дзялілі...»; «У пярэдняй штурмавой калоне...»: [Вершы] // Маг. праўда. 21 ліст.; Зямныя клопаты людзей; Ніхто ў дарогу не праводзіў: [Вершы] // Мін. праўда. 10 снеж.; Свята: [Верш] // Сел. газ. 24 февр.; Рэпартаж міру: [Верш] // Чырв. змена. 9 студз.; «Зямля дымілася...»; «У пярэдняй штурмавой калоне...»: [Вершы] // Там жа. 5 сак.; «Я прыйду, здарожаны, дахаты...»: [Верш] // Там жа. 5 ліст.

1.4.

1980. М е л ь н і к а ў А. Каса: [Верш] / З рус. // Маг. праўда. 29 крас.

1.5.

На ўкраінскую мову. За компасом Росіі: [Верш] / Пер. А. Петрученко // Черв. прапор. 1981. 25 квіт.; Земля моя, любов моя: [Верш] // Там жа. 1982. 30 груд.

2.3.

На беларускай мове. П а д а б е д М. Будаўнік, і паэт // Маг. праўда. 1984. 20 ліп.

В. І. Козіч.

ХАЦКЕВІЧ РЫГОР

Хацкевіч Рыгор Мікітавіч (27.2.1911, в. Ратуцічы Барысаўскага пав. Мінскай губ., цяпер Барысаўскі р-н Мінскай вобл.— 9.8.1979, в. Дакудава Крупскага р-на Мінскай вобл.; пахаваны там жа), паэт, празаік.

Паходзіў з сялянскай сям'і. Скончыў Барысаўскі педтэхнікум (1930), потым завочна Мінскі педінстытут. Працоўны шлях пачаў у 1930 настаўнікам у Чэрвеньскім р-не. Пазней быў супрацоўнікам чэрвеньскай раённай газеты (1931—33), настаўнічаў у г. п. Крупкі (1933—36), дзе быў беспадстаўна рэпрэсіраваны. Паўтара года знаходзіўся ў Мінску пад следствам па абвінавачанні ў належнасці да «ўсебеларускай нацдэмаўскай арганізацыі», потым асуджаны на пяць гадоў лагерных работ і сасланы на Поўнач, дзе прабыў да 1946. Рэабілітаваны ў 1959. Вярнуўшыся пасля вайны ў Беларусь, выкладаў беларускую мову і літаратуру ў Негнавіцкай сямігодцы Барысаўскага р-на (1947—50) і ў Крупскім р-не (1950—53). З 1953 жыў у Днепрапятроўску, працаваў настаўнікам. У 1959 вярнуўся на Барысаўшчыну, настаўнічаў. Апошнія гады пражыў у пляменніцы ў Мінску і ў сястры ў в. Дакудава Крупскага р-на.

Першыя вершы Р. Хацкевіча надрукаваны ў 1930 у газеце «Піянер Беларусі». Асобнымі кнігамі выйшлі зборнікі яго вершаў «Налівайся, колас», «Наш пяты клас», «Бяроза на ўзлеску», аповесці «На золку» (на дакументальнай аснове), «Хмара над лесам». Асноўная тэматыка творчасці Р. Хацкевіча — харaство роднага краю, высакароднасць чалавека, станаўленне савецкай улады на Барысаўшчыне, падзеі грамадзянскай вайны. У спадчыне пісьменніка ёсць творы для дзяцей, пераклады з рускай і ўкраінскай моў.

Л. А. Бялевіч.

Бібліяграфія

1.2.

Налівайся, колас: Вершы. Мн., 1932.

Наш пяты клас: Вершы. Мн., 1962. Рэц.: Алёхін А. Цікава пра важнае // Беларусь. 1962. № 10.

На золку: Аповесць. Мн., 1972. Рэц.: Александров Б. Повесть о мужестве // Сов. Бел. 1974. 14 февр.

Бяроза на ўзлеску: Вершы і паэма. Мн., 1977. Рэц.: Прудніка ў П. Роздум над Бярозай-ракой // ЛіМ. 1978. 11 жн.

Хмара над лесам: Аповесць. Мн., 1980. Рэц.: Фёдараў І. Кнігапіс // ЛіМ. 1980. 17 кастр.

1.3.

1930. На перавыбарах: [Верш] // Піянер Бел. 3 студз.; Свята перамогі: [Верш] // Там жа. 1 мая; Ты прыйшла: [Верш]; Ад Прудніковай будуем // Там жа. 16 мая; Барысаў: [Верш] // Там жа. 22 жн.; На прасторы: [Верш] // Чырв. змена. 8 жн.

1931. Свята перамог: [Верш] // Іскры Ільіча. № 4; У паход: [Верш] // Бел. вёска. 21 лют.; Калгаснік Бел. 21 лют.; Радасць перамогі: [Верш] // Калгаснік Бел. 19 чэрв.; Таварышам: [Верш] // Там жа. 9 ліп.; Таварыш Кулік: [Верш] // Там жа. 25 ліст.

1932. На перавыбарах: [Верш] // Партыя, слухай. Мн.; Абмалот: [Верш] // Беларусь калгасная. № 2; Супраць схематызму // Там жа. № 4; Развітанне: [Верш] // Там жа. № 6—7; Сказ свінаркі: [Верш] //Там жа. № 8; Курсы трактарыстаў: [Верш] // Іскры Ільіча. № 17; Ударым!: [Верш] // Калгаснік Бел. 9 студз.

1935. Адкрыццё вясны: [Верш]; Школа патрабуе крытыкі простай і канкрэтнай; Нарада крытыкаў; Наш літгурток // ЛіМ. 26 сак.; «Падрыхтоўка вачэй»: (М. Ісакоўскі ў перакладзе М. Хведаровіча) // Там жа. 11 чэрв.; Патрэбны карэнныя паляпшэнні: Пра хрэстаматыю і праграму па беларускай літаратуры для 6 класа // Там жа. 30 ліп.; Кніга пра імперыялістычную вайну: («Набліжэнне» З. Бядулі): Слова чытача // ЛіМ. 16 кастр.; Стася: [Верш] // Чырв. змена. 3 жн.

1959. Урок у садзе: [Верш] // Бярозка. № 11; У тую ноч: [Верш] // Звязда. 25 вер.

1960. Наша школа: [Верш] // Бярозка. № 5; Сёмка Гук: [Паэма] // Там жа. № 12; Шмат задум у мяне: [Верш] // Маладосць. № 12; Кастрычнік: [Верш] //Полымя. № 10; Агу, Пелагея Іванаўна!: Фельетон // Наст. газ. 15 сак.; Надзейная прыкмета: [Верш] // Там жа. 8 крас.

1961. Зоры бліжэй: [Верш] // Беларусь. № 5; «Трапны» адказ: [Верш] //Бярозка. № 11; Мая Бяроза: [Верш] // Полымя. № 9; Дняпро пад Запарожжам: [Верш] // Там жа. № 12; Планета слухае героя: [Верш] // ЛіМ. 8 жн.

1962. Маім настаўнікам: Я. Купалу і Я. Коласу:

[Верш] // Бярозка. № 10; Ты стала Ленінскім, сяло!: [Верш] // ЛіМ. 20 крас.

1963. Вагон «Днепрапятроўск — Мінск»: [Верш] // Беларусь. № 6; Наш клас: [Верш] // Ніва. 20 студз.

1964. Ленінскі праспект; Сэрца: [Вершы] // Беларусь. № 4.

1970. Драч — наватар: [Верш] // Беларусь. № 10; Пераймальнік: [Верш] // Там жа. № 12.

1972. Прыямінскі вузел: [Урывак з аповесці] // Беларусь. № 10; На заводскім фестывалі: [Верш] // Полымя. № 12; Заря. 14 нояб.; Чырв. змена. 10 снеж.; Прарочыя словы // ЛіМ. 15 вер.

1973. Ленінскае: [Верш] // Беларусь. № 4; Дубровенцы: [Верш] // Там жа. № 12; Сыны і бацькі: [Верш] //Полымя. № 11; Зязюля, пастух і Якуб: [Верш] // Піянер Бел. 28 чэрв.

1974. Шчасце Тані-трактарысткі: [Нарыс] // Беларусь. № 1; Самы шчаслівы дзень: [Верш] // Там жа. № 4; Верабей: Паэма // Бярозка. № 1; Санкі-самакаты: [Верш] // Вясёлка. № 2; Партызанскія сцежкі: [Верш] // Чырв. змена. 21 ліп.

1975. Вечны зайздроснік; Знаходка: [Вершы] // Вожык. № 17; Рышток Сяргея Фаміна: [Верш] //Полымя. № 2; Знаёмства ў «Стойле Пегаса» // ЛіМ. 10 кастр.; Перажытае, згаданае, асэнсаванае // Мін. праўда. 15 ліп.

1976. Па заданню абкома: Урывак з дакументальнай аповесці // Беларусь. № 2; Садоўніцы: [Верш] // Там жа. № 10; Кастрычнік: [Верш] // Родная прырода. № 5; Ленінскі праспект; Цвітуць акацыі: [Вершы] // Вяч. Мінск. 20 жн.

1977. Адліга ў лютым; Золата Беларусі: [Вершы] // Беларусь. № 2; За доўгі язык: Апавяданне // Вожык. № 23; Дастаўка: Гумарэска // ЛіМ. 5 жн.; Шчаўроўская загадка // Там жа. 16 снеж. / Сааўт. В. Шыдлоўскі.

1978. З арлінага племя балтыйцаў: [Раздзел з дакум. аповесці «Хмара над лесам»] // Вяч. Мінск. 9 жн.; У Лісічыне, каля млына: [Раздзел з дакум. аповесці «Хмара над лесам»] // Звязда. 9 чэрв.; Маці касманаўта: [Верш] //ЛіМ. 25 жн.

1979. Незабыўная сустрэча // Беларусь. № 4; Легенда: [Верш] // Бярозка. № 1; Лапці: [Верш] // Полымя. № 1; Паўвеку назад: [Верш] // Звязда. 6 студз.

1.4.

1936. П у ш к і н А. Казка аб папе і яго работніку Балдзе: [Верш] / З рус. // Камс. шлях. № 35, 36. Рэц.: К а ш л я к Р. Як халтуршчык Хацкевіч «удакладніў» Пушкіна // ЛіМ. 1936. 26 крас.

1963. Б о й к а Г. Ой, Мікола, што з табою?; Пра няўмеку-недарэку: [Вершы] / З укр. // Бойка Г. Два Міколы. Мн.

1974. Б о й к а Г. «Маё і «наша»: [Верш] / З укр. // Вясёлка. № 10.

У. М. Ларчанка.

ХВАЛЕЙ ЯЎГЕН

Хвалей Яўген Іванавіч (псеўд. Хв. Алей, Міхась Асака, Яўген Кмен, Яўген Хваля; н. 1.1. 1947, в. Белькаўшчына Стаўбцоўскага р-на Мінскай вобл.), паэт, крытык, публіцыст. Член СП Беларусі з 1989.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. У 1965 скончыў Мікалаеўшчынскую сярэднюю школу імя Якуба Коласа. Адукацыю прадоўжыў на філалагічным факультэце БДУ (1966—71). Працаваў рабочым «Міжкалгасбуда» ў Стоўбцах, літсупрацоўнікам у стаўбцоўскай раённай газеце «Прамень», выдавецтве «Народная асвета» (1971—72), абласным Доме народнай творчасці (1972—76). З 1976 да 1985 на Беларускім радыё і тэлебачанні. З 1985 рэдактар выдавецтва «Юнацтва».

Дэбютам у літаратурнай дзейнасці Я. Хвалея з'яўляецца верш «Матчына мова» (1967). Творы паэта друкаваліся ў часопісе «Маладосць», калектыўных зборніках «Натхненне», «Нашчадкі» і інш. Выдаў зборнікі вершаў «Прычасце», «Зялёны прамень аеру», «Квадры памяці». Творчасць Я. Хвалея — гэта споведзь перад народам і часам. Аўтарам кіруе жаданне па-новаму глянуць на сённяшнія падзеі ў свеце, на сябе, усіх тых, хто жыве побач. Акрамя вершаў піша рэцэнзіі, крытычныя артыкулы, нарысы. Дзецям адрасавана вершаваная казка «Насціны гасціны», аповесць «Пацукі, або Таямнічы дзённік», юнацтву — аповесць «Прынцэса «Жалезная дзева» («Маладосць». 1991. № 10). Жыве ў Мінску.

Л. А. Бялевіч.

Бібліяграфія

1.2.

Прычасце: Вершы. Мн., 1983.

Зялёны прамень аеру: Вершы. Мн., 1987.

Насціны гасціны: Вершаваная казка. Мн., 1989.

Пацукі, або Таямнічы дзённік. Мн., 1991.

Квадры памяці: Вершы. Мн., 1992.

1.3.

1967. Дзікія яблыкі; «...Набухаюць пупышкі бэзу...»: [Вершы] //Натхненне. Мн.; Чырвоны Кастрычнік: [Верш] // Маладосць. № 10; Матчына мова: [Верш] // Чырв. змена. 16 лют.

1969. Лотаць; «Чым жа сэрца ўцешыць»: [Вершы] // Маладосць. № 11; Лотаць ірвуць жанкі: [Верш] // ЛіМ. 14 ліст.

1971. Незаўважна згусае...: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.

1972. Прататыпы і героі — побач // Звязда. 4 ліст.; Хто ён, Янка Тукала? // ЛіМ. 10 ліст.; Луг: [Верш] // Мін. праўда. 3 ліст.; Папараць-кветка: [Верш] // Чырв. змена. 8 ліп.; Галка // Там жа. 16 жн.; Жаданы бераг: [Рэц. на кн.: Дайнека Л. Бераг чакання. Мн., 1972] // Там жа. 2 вер.

1973. «На пуховай снежаньскай стыні...»: [Верш] // Вяч. Мінск. 4 снеж.; Каб думкі пачуцці будзілі // ЛіМ. 29 чэрв.; На сваей паралелі: [Рэц. на кн.: Прыходзька П. Не здадзеныя вышыні. Мн., 1972] // Мін. праўда. 6 студз.; «Ці буду мёрзнуць на снягах...»: [Верш] // Там жа. 25 крас.

1974. Што хвалюе цябе, паэт? // ЛіМ. 18 студз.; У гарадку над Нёманам: [Рэц. на кн.: Богушевич Ю. В городке над Неманом. Мн., 1973] // Там жа. 31 мая; Узнятыя ветразі: Нарыс // Там жа. 26 ліп.; Мая міліцыя: [Рэц. на кн.: На боевом посту. Мн., 1974) // Там жа. 27 вер.; Невычэрпная крынічанька // Там жа. 18 кастр.; Калінавы звон; «Я з тых мясцін Наднеманскага краю...»: [Вершы] // Мін. праўда. 21 вер.

1975. «Падымаюць жанчыны трасту...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 75. Мн.; «Мой выток...»; «А лёд пад промнямі растане...»; Святліца; Ярына: [Вершы] // Маладосць. № 12; Франтавік: [Верш] // Вяч. Мінск. 16 ліп.; Шлях да мора: [Рэц. на кн.: Вольскі А. Выратавальны круг. Мн., 1974] // ЛіМ. 11 ліп.

1976. Кветка надзей: Балада; «Ці помніш клятву на кургане...», «Цаніце кожны дзень...»; «Не адкладаючы на потым...»; «Страчаемся з табою ў цягніку...»; «Мой дзень, падораны жыццём...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 3 жн.; Я на зямлі стаю...; Нараджэнне трактара; Агонь сэрца; Успамін; Поле: [Вершы] // ЛіМ. 16 крас.

1977. Глыбокія крыніцы: [Верш] // Дзень паэзіі — 77. Мн.; Смех, гнеў і ... апладысменты: Рэпартаж // ЛіМ. 18 лют.; Балада пра спаленую вечарынку; «Лёс Радзімы!..»; «Чую заўтрашнія гукі...»; «Зямля — салаўіны гай...»; «Хай росіцца слова маё...»: [Вершы] // Там жа. 23 вер.

1978. Бурчун; Брыльянтавая дачушка: [Вершы] // Вожык. № 7; Поле памяці; «...Папялішчы-котлішчы...»; «Я помню першае поле...»; «Як натужна камбайны...»; «Памяць...»; «Памяці ў днях абзываецца...»; «Міша Мароз!» Рэхам выбуху...»; «Міша Мароз!» Плача зжоўклым...»; «Роднае поле...», «Не шапчы...»: [Вершы] // Маладосць. № 8; «З роднай песні...»: [Рэц. на кн.: Карызна У. Цеплыня. Мн., 1977] // ЛіМ. 20 студз.; Ведае маці...: [Верш] // Там жа. 3 ліст.

1979. «Дабрэюць людзі вясной...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 79. Мн.; Ярына: [Вершы] // Нашчадкі. Мн.; Жаваранак маладой трывогі: [Рэц.: на кн.: Пашкоў Г. Дыстанцыя небяспекі. Мн., 1979] // Беларусь. № 8; Ордэн Рэвалюцыі: [Верш] // Там жа. № 11; Баязлівы чалавек: [Верш] // Вожык. № 22; Супраць «ралівы чалавек: [Верш] // Вожык. № 22; Супраць «ралівы чалавек: [Верш] // Вожык. № 22; Супраць «рал

ХВЕДАРОВІЧ МІКОЛА

Хведаровіч Мікола [сапр. Чарнушэвіч Мікалай Фёдаравіч; інш. псеўд. С. Старобінскі, Сабасцян Старобінскі, Себасцян Старобінскі, Н. Федаровіч; 24.3(6.4). 1904, мяст. Капыль Слуцкага пав. Мінскай губ., цяпер горад Мінскай вобл.— 20.8.1981, Мінск; пахаваны на Усходніх могілках], паэт, празаік, перакладчык. Член СП Беларусі з 1934.

Бацькі М. Хведаровіча — малазямельныя сяляне, жылі ў беднасці і нястачы. Падлеткам пасвіў каровы, вучыўся на шаўца. У дзяцінстве ён чуў простыя мелодыі матчыных песень, расказы пра людзей, якіх яна называла «дэмакратамі» — родныя браты маці былі асланы за рэвалюцыйную дзейнасць. У 1915—18 жыў у прытулку для дзяцей бежанцаў у Калузе, вучыўся ў гарадскім вучылішчы. Вярнуўшыся з бежанства, вучыўся ў гарадскім вучылішчы ў Цімкавічах, пазней наведваў Капыльскую савецкую працоўную школу 2-й ступені. Рана пачаў праяўляць цікавасць да рэвалюцыйных падзей у краіне. У 1918 уступіў у камсамол. У 1919 баец харчатрада (дзейнічаў у Пуцейкаўскай, Старыцкай і Целядавіцкай валасцях), у 1921 — часці асобага прызначэння, прымаў удзел у барацьбе з атрадамі Булак-Балаховіча. У 1923 сакратар камсамольскай ячэйкі ў Цыраўскай воласці і загадчык хаты-чытальні. У 1924 камісар слуцкага ваенкамата па дапрызыўнай падрыхтоўцы. Член КПСС з 1926. У 1928 скончыў рабфак у Мінску, у 1931 — БДУ. Паралельна з вучобай працаваў адказным сакратаром у часопісе «Весткі ЦК КП(б)Б», пазней у «Партыйным работніку» і «Бальшавіку Беларусі»; у 1932—33 быў рэдактарам двухтыднёвіка «Чырвоная Беларусь», у 1933—34 загадчык кабінета маладога аўтара СП БССР, у 1934—37 адказны сакратар часопіса «Полымя рэвалюцыі». Быў членам літаратурна-мастацкіх аб'яднанняў «Маладняк» і БелАПП; дэлегат Першага ўсесаюзнага з'езда пісьменнікаў (1934). У 1932 разам з І. Барашкам і П. Глебкам ездзіў у Сярэднюю Азію, пабываў у калгасах і саўгасах Узбекістана, у 1935 у складзе дэлегацыі беларускіх пісьменнікаў наведаў Грузію. У жніўні 1938 арыштаваны. Некалькі гадоў прабыў на Кольскім паўвостраве, удзельнічаў у будаўніцтве Манчагорска. З 1941 ва Усцьвытлагу (пасёлак Ваяжэль Комі АССР). З 1946 працаваў у г. Каршы Узбекскай ССР загадчыкам планава-эканамічнага аддзела, з 1949 і да моманту рэабілітацыі (1955) жыў у г. Енісейску Краснаярскага краю. У 1956 вярнуўся ў Мінск. Узнагароджаны медалямі. Лаўрэат прэміі венгерскага агенцтва па літаратуры і мастацтве «Артысіус» (1981, за прапаганду венгерскай паэзіі на беларускай мове). Брат пісьменніка Н. Чарнушэвіча.

З артыкуламі М. Хведаровіч пачаў выступаць у друку ў 1924. Першы верш («Ураджайнае») надрукаваў у 1925. Аўтар паэтычных кніг «Настроі», «Рытмы», «Баявыя песні», «Тэмпы — кантрасты», «Вайна за мір», «Ха» (пародыі), «Усім сэрцам», «Залаты лістапад», «Перазвон бароў», «Пасля навальніцы», «Зоркі на камені», «Крынічка». Выдаў кніжкі для дзяцей «Сонечны зайчык», «Лясныя званочкі», «Крылы», успаміны «Памятныя сустрэчы», «Незабыўнае», аповесць «Споведзь перад будучыняй». Пераклаў на беларускую мову паэмы «Каўказскі палоннік», «Бахчысарайскі фантан» і «Казку пра цара Салтана» А. Пушкіна, раман «Апошні з Удэге» А. Фадзеева, паэмы «Дума пра Апанаса» Э. Багрыцкага, «Віцязь у тыгравай шкуры» Ш. Руставелі (разам з А. Звонакам), зборнік «Ліра і меч» Ш. Пёцефі і інш. Творчасць М. Хведаровіча поўная публіцыстычнай узнёсласці, эмацыянальнай непадробнасці, жыццятворнага, хоць часам і рытарычнага, пафасу. Пераклаў для мінскіх тэатраў п'есы «Казачны домік» М. Стэгліка, «Чырвоныя чарцяняты» П. Бляхіна, А. Палявога, А. Талбузіна. На вершы паэта пісалі музыку кампазітары І. Барсукоў, Дз. Лукас, М. Равенскі, К. Цесакоў і інш.

І. П. Чыгрын.

Бібліяграфія

1.1.

Пасля навальніцы: Выбранае. 1925—1961. Мн., 1965. Рэц.: Грахоўскі С. Жыццёвы неспакой // Звязда. 1965. 27 кастр.; Марціновіч А. Калі ў песні ёсць крылы // Вяч. Мінск. 1969. 9 крас.; Няхай Р. Паэзія не старэе // Мін. праўда. 1965. 17 ліст.; Соловей Л. Герои — в делах земных // Сел. газ. 1965. 13 нояб.

Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1974. Т. 1. Вершы; Т. 2. Вершы, паэмы, пераклады.

Крынічка: Вершы. Мн., 1978. (Б-ка бел. паэзіі).

Любістак: Выбранае. Мн., 1984.

1.2.

Настроі: Вершы. Мн., 1929. Рэц.: Нэдбэ В. [Бэндэ Л.] Аб настроях у «Настроях» М. Хведаровіча // Сав. Бел. 1929. 21 крас.; Кучар А. // Маладосць. 1929. № 5—6; П. Ш. Аб цікавай кніжцы і дрэнным крытыку // На Беларусі. 1929. 15 жн.; Трыер Л. «І без болю і без мукі» ці «тое ўсё, што ў модзе» // Узвышша. 1929. № 4.

Баявыя песні: Вершы. Мн., 1930. [Б-ка чырвонаармейца]. Рэц.: Куніцкі С. // Маладняк. 1930. № 10.

Рытмы: Другая кніга вершаў. Мн., 1930. Рэц.: Міхуліч Б. «А заўтра народ увесь паўстане» // Маладняк. 1931. № 1; 2 выд. Мн., 1932.

Тэмпы — кантрасты: Вершы. Мн., 1931.

Ха: Пародыі; Шаржы; Дэ Вэ Бэкі. Мн., 1932 / Пад псеўд. Сабасцьян Старобінскі.

Вайна за мір: Вершы. Мн., 1932.

Усім сэрцам: Вершы. Мн., 1937. Рэц.: Зарыцкі А. Адсутнасць павагі да чытача // ЛіМ. 1937. 6 жн.

Залаты лістапад: Вершы. Мн., 1957. Рэц.: Ермаловіч М. У страі паэзіі // ЛіМ. 1958. 12 ліп.; Клачко А. Залаты лістапад // Мін. праўда. 1958. 11 сак.; Майхровіч С. Выбранае паэта // Полымя. 1958. № 11; Скапараў І. Бліжэй да сучаснага жыцця // Беларусь. 1958. № 7.

Перазвон бароў: Вершы. Мн., 1961.

Сонечны зайчык. Мн., 1961. Рэц.: Прануза П. «Сонечны зайчык» // Наст. газ. 1961. 16 снеж.

Памятныя сустрэчы. Мн., 1960. Рэц. Александровіч С. Незабыўнае, блізкае // ЛіМ. 1961. 12 мая; Жыдовіч І. Нарысы аб памятных сустрэчах // Звязда. 1961. 9 сак.; Іваноў А. «Памятныя сустрэчы» // Наст. газ. 1960. 24 снеж.; Кароткі Р. Ярка, даходліва // Зара. 1962. 10 студз.; Кудраўцаў І. «Памятныя сустрэчы» // Беларусь. 1960. № 11; Усікаў Я. Жыве слова і сухія даведкі // Полымя. 1961. № 4; Ягож. Жывое слова сучасніка // Маг. праўда. 1961. 1 крас.; 2 выд. Мн., 1963. Рэц.: Александрович С. О друзьях и соратниках // Сел. газ. 1964. 29 янв.; Базарэвіч М. // Чырв. змена. 1964. 18 сак.; Гарбук В. Встречи с незабываемым // Знамя юности. 1964. 7 апр.; Клышко М. // Звезда. 1964. 28 студз.; Куцэнка В. Пра незабыўнае // ЛіМ. 1964. 17 сак.; Палітыка Д. Жывыя сведчанні сучасніка // Мін. праўда. 1964. 7 крас.; 3 выд., перапрац. Мн., 1977. Рэц.: Фёдараў І. Кнігапіс // ЛіМ. 1978. 3 лют.; Фомчанка А. Старонкі памяці // Вяч. Мінск. 1978. 8 чэрв.

Перазвон бароў: Вершы. Мн., 1961. Рэц.: Тарас В. Пераадольваючы сілу інерцыі // Полымя. 1963. № 2.

Зоркі на камені: Вершы. Мн., 1968. Рэц.: Бялевіч А. Вершы з пройдзеных дарог // Полымя. 1969. № 4; Бярозкін Р. Падсумоўваючы гады // Беларусь. 1969. № 2; Досін М. Споведзь паэта // ЛіМ. 1969. 3 кастр.; Звонак А. Секрет маладости // Сел. газ. 1969. 3 апр.

Лясныя званочкі: Вершы. Мн., 1968. Рэц.: Іванавіч Я. Звіняць званочкі // ЛіМ. 1969. 6 мая.

Крылы: Вершы. Мн., 1973.

Незабыўнае: Успаміны пра беларускіх пісьменнікаў і паэтаў. Мн., 1976. Рэц.: Кудраўцаў І. З памяці здабытае // Звязда. 1978. 28 лют.; Литвин А. «Незабываемое» // Сов. Бел. 1977. 19 февр.; Хорсун С. Што захавала памяць // Вяч. Мінск. 1977. 1 ліст.

Крынічка. Мн., 1978.

Споведзь перад будучыняй: Аповесць. Мн., 1978. Рэц.: Кудраўцаў І. Вяртанне ў маладосць // Звязда. 1979. 1 лют.; Хорсун С. Чуйны барометр — памяць // Полымя. 1979. № 10.

Светлы дзянёк: Вершы. Мн., 1982.

1.3.

1924. Годзе спацы! Пашырце працу // Малады араты. 21 жн. / Пад сваім прозв.

1925. Ураджайнае: [Верш] // Малады араты. № 11 / Пад сваім прозв.; Вас вёска чакае!: [Верш] // Бел. вёска. 25 вер.; Асенняе: [Верш] // Сав. Бел. 16 снеж.

1926. «У срэбрамёце клёнаў лісця...»: [Верш] // Сав. Бел. 12 вер.; Лісце халоднае... [Верш] // Там жа. 24 кастр.; Ліст да брата: [Верш] // Там жа. 21 ліст.; Воўк: [Верш] // Там жа. 25 снеж.; Ясеніну: [Верш] // Чырв. змена. 8 студз.; Успаміны: [Верш] // Там жа. 27 студз.; Родныя: [Верш] // Там жа. 21 лют.; Касьба; «Эх! прывольле ў полі...»: [Вершы] // Там жа. 28 сак.; «Не хачу пустых я слоў...»: [Верш] // Там жа. 21 крас.; «Мне — вясеннему, маладому...»; Беспрытульнаму: [Вершы] // Там жа. 30 мая; «Расцягнуліся горныя цені...» [Верш] // Там жа. 1 жн.; Маці: [Верш] // Там жа. 5 снеж.; «Топалю высокаму — аглядай ваколіцу...»: [Верш] // Там жа. 19 снеж.

1927. «Дзе туман тугу валочыць...»: [Верш] // Маладняк. № 9; Заяц: [Верш] // Чырв. сейбіт. № 10—11; Прыду: [Верш] // Сав. Бел. 6 лют.; Песня: [Верш] // Там жа. 6 сак.; Чырв. змена. 27 сак.; «Панясу свае імкненні...»: [Верш] // Сав. Бел. 15 сак.; Кітаю: [Верш] // Там жа. 17 крас.; У бальніцы: [Верш] // Там жа. 21 жн.; Новыя матывы: [Верш] // Там жа. 24 вер.; Нашы дні: [Верш] // Там жа. 16 кастр.; У завірусе дзён: [Верш] // Там жа. 23 кастр.; З цыклу «Вершы пра паходы». 3 песня // Там жа. 13 ліст.; З цыклу «Вершы пра паходы». 4 песня // Там жа. 27 ліст.; Краіна: [Верш] // Там жа. 11 снеж.; Мінск: [Верш] // Чырв. змена. 21 студз.; Таварышу: [Верш] Там жа. 6 лют.; Лясная музыка: [Верш] // Там жа. 13 лют.; Сон: [Верш] // Там жа. 6 сак.; «Сягоння сумны...»: [Верш] // Там жа. 3 крас.; Вясновыя настроі: [Верш] // Там жа. 17 крас.; «Не хавай у ваччу разгадку...»; «І былі мяцелі, і былі завеі...»: [Вершы] // Там жа. 29 крас.; Чайка: [Верш] // Там жа. 15 мая; Досвітак: [Верш] // Там жа. 5 чэрв.; Сонечнай далінай: [Верш] // Там жа. 12 чэрв.; Суседзі: [Апавяданне] // Там жа. 2 жн.; Дома...: [Верш] // Там жа. 27 жн.

1928. «Пранясу свае імкненні...»: [Верш] // Дэкламатар. Мн., Адзін урывак; «Распушчаныя шторы...»: [Вершы] // Маладняк. № 3; «У госці»: «За парогам», «Назаўтра»: [Вершы] // Там жа. № 5; «Панясу свае імкненні...»: [Верш] // Там жа. № 9; «Ты снішся мне часцей...»: [Верш] // Там жа. № 11; Воўк: [Верш] // Паляўнічы Бел. № 6; Героям...: [Верш] // Чырвоная краіна: Літ. дад. да газ. «Сав. Бел.» № 4; «Я расой абмыю ногі»: [Верш] // Там жа. № 5; Перад світаннем: [Верш] // Там жа. № 9; Неадасланы ліст: [Верш] // Там жа. № 11; Балада // Там жа. № 15; Пра воўка: [Верш] // Там жа. № 19; Працаўнік асветы. № 19; Вітанне: [Верш] // Літ. дад. да газ. «Сав. Бел.». № 20; Настроі: [Верш] // Звязда. 22 крас.; Рабфакаўскі: [Верш] // Сав. Бел. 10 чэрв.; Кірмаш: [Верш] // Чырв. змена. 26 лют.; Таварышам: [Верш] // Там жа. 6 мая.

1929. Шлях перамогі: [Верш] // Маладняк. № 1; З аповесці «Два лагеры»: Урывак з паэмы // Там жа. № 2; Пародыі / Пад псеўд. Сабасцян Старобінскі; Творчая ноч: [Верш] // Маладняк. № 4; Дзве балады: [Вершы] // Там жа. № 8; Тыфус: [Верш] // Там жа. № 11—12; Чырвоная сталіца: [Верш] // Полымя. № 7; Торф: [Верш] // Там жа. № 11; Настроі: [Верш] // Віцеб. пралетарый. 12 ліст.; Шостая песня: [Верш] // На Беларусі. 15 жн.; Яшчэ наперад: З верша «Шлях перамогі» // Рабочий. 31 дек.; А заўтра народ увесь паўстане: [Верш] // Сав. Бел. 27 студз.; Уздымайся бунт: [Верш] // Там жа. 21 крас.; Гарыць маяк...: [Верш] // Там жа. 12 мая; Нашы дні...: [Верш] // Там жа. 21 мая; Вартавы: [Верш] // Там жа. 28 ліп.; Голас дзён: [Верш] // Там жа. 11 жн.; Дамо баявую песню 2-ой Беларускай: [Верш]; Кліч Атамана: Песня // Там жа. 23 снеж.; Праз дзевяць год: [Верш] // Чырв. змена. 24 сак.; Паэма пра чыстку // Там жа. 4 крас.; Пабудова: [Верш] // Там жа. 7 крас.

1930. Тэмпы-кантрасты: [Верш] // Маладняк. № 1; 25 дзён дажджу не было...: [Верш] // Там жа. № 2; Пародыі // Там жа. / Пад псеўд. С. Старобінскі; Па ўсім фронце: [Верш] // Там жа. № 8—

9; Мы ўразаемся ў нетры гор: [Верш] // Там жа. № 10; Пабудова: [Верш] // Полымя. № 1; Словы ад чыстага сэрца: [Верш] // Там жа. № 2; Эскізы з арганізацыі калгасу: Рабочая брыгада ў дарозе. Арганізацыйны сход: [Вершы] // Там жа. № 3; Баявыя песні: «Вось тут груганы балявалі...»; З мінулага; Паны ідуць; «І пагромы...»; У чырвоным лагеры; Удар чырвонаармейцаў; Закончаны паход; Да светлай камуны; «На Захадзе без перамен» // Там жа. № 7; Рэканструкцыя настрояў: [Верш] // Чырв. Бел. № 6; Да светлай камуны: [Верш] // Звязда. 10—11 ліп.; Сталінбуд: [Верш] // Там жа. 5 кастр.; Ні кроку з дарогі: [Верш] // Сав. Бел. 5 студз.; Удар чырвонагвардзейцаў // Чырвонаарм. праўда. 28 лют.

1931. Алесь Камінскі: [Верш]; З верша «Балада» // Рытмы Перамогі. Мн.; Прыблізны падлік: [Верш] // Маладняк. № 3; З паэмы «Таварыш Нюрын»: Пародыя на В. Маракова // Там жа. № 8 / Пад псеўд. Себасцян Старобінскі; Прачынаецца новы дзень...; Краіне творчых сіл...: [Вершы] // Там жа. № 10; На канцы вялікіх эпох; Праз адмаўленні; Казка пра Гіля — спяваку няўдалага: [Вершы] // Полымя. № 2; Тэмпы-кантрасты: [Вершы] // Віцеб. пралетарый. 24 вер.; «Рытмы будавання»: (Трэці літаратурны альманах Віцебскай філіі БелАПП) / Сааўт. А. Александровіч, С. Ліхадзіеўскі, І. Барашка; Торф: [Верш] // Там жа. 26 вер.; Не хадзі пяскамі: [Верш] // На пераломе. 27 чэрв. / Пад сваім прозв.; З цыкла «Баявыя песні»: [Верш] // Чырвонаарм. праўда. 17 снеж.; На парастках дзён — дынаміт: [Верш] // Чырв. змена. 14 снеж.

1932. Алесь Камінскі: [Верш] // Партыя, слухай. Мн.; Мы ідзём...: [Верш] // Бел. калгасная. № 2 / Пад псеўд. С. Старобінскі; Шчырыя словы байца; У паход: [Вершы] // Там жа. № 3; Цэхавыя будні: Пародыя на П. Броўку // Там жа. № 5 / Пад псеўд. С. Старобінскі; На берагах Дзвіны: [Нарыс] // Звязда. 1, 5 ліст. / Сааўт. П. Глебка; Супроць рэштак уласнасці // ЛіМ. 11 крас.; Пра ўласнасць: [Вершы] // Там жа. 27 чэрв.; Мужнасць; Я смяюся...; І так далей...; Сябры, вітайце...: [Вершы]; Творчая практыка мае права на мандат // Там жа. 24 кастр.; Пра нашу літаратуру — літаратуру Кастрычніка // Там жа. 6 ліст.; На парастках дзён — дынаміт: [Верш] // Палес. праўда. 10 кастр.

1933. Баявыя песні: (З мінулага; Паны ідуць; Удар чырвонаармейцаў; Надыходзіць бура; У пагромы; У чырвоным лагеры; Вялікі паход; Атака; Закончан паход; Да светлай камуны; Змяняем твар зямлі; «На захадзе без перамен»; Чырвоны страж): [Вершы] // 11 ліпеня. Мн.; Досвітак: [Верш] // Летапіс ТБШ. № 1; «Радзіўся чалавек»; «Так было...»; «І гэты сіні далягляд. Дарогаю яго жыццёвай...»; Калі ты будзеш жыць; «Я заўважыў зыркасць воч...»; «Заўзяты ях брахні...» // Полымя рэвалюцыі. № 4; Наш май: [Верш] // Там жа. № 5; Дока: [Урывак з паэмы] // Там жа. № 12; Ударнікам слуцкіх палёў: [Верш] // Звязда. 26 мая; Больш увагі ваенна-абарончай літаратуры // Там жа. 14 жн.; Загартаваныя бальшавікі // Там жа. 23 жн.; Камунар Магілёўшчыны. 26 жн. / Сааўт. І. Барашка; Пісьменнікі і крытыкі ў 1933 г. // ЛіМ. 28 студз.; Першамайскі парад: [Верш] // Там жа. 1 мая; Палітычная і творчая школа // Там жа. 26 чэрв.

1934. Торф: [Верш] // Бальшавіцкая моладзь. Мн.; Першамайскі парад: [Верщ] // Вясна пераможная. Мн.; Палітаддзел МТС: (Урывак з паэмы) // Літаратурны Гомель. Гомель // Палес. праўда. 8 чэрв.; Літаратурны Гомель // ЛіМ. 12 сак.; Чырв. змена. 8 чэрв.; Вопыт работы літгурткоў Гомеля // ЛіМ. 12 крас.; Слова пра паэзію і крытыку // Там жа. 24 чэрв.; Гомельская арганізацыя ССПБ да Усесаюзнага з'езда пісьменнікаў // Там жа. 13 жн.; Вялікі інтэрнацыянальны // Там жа. 16 кастр.; Напярэдадні першага ўсебеларускага з'езда ССПБ // Палес. праўда. 9 крас.; Сталінбуд // Там жа. 10 ліп.; Вынікі першага ўсебеларускага з'езда ССП // Там жа. 13 ліп.; З'езд інтэрнацыянальнага адзінства: З блакнота дэлегата ўсесаюзнага з'езда пісьменнікаў // Там жа. 17 вер.

1935. Надвячоркі Грузіі: На беразе мора; У Алазанскай даліне; У гарах: [Вершы] // Полымя рэвалюцыі. № 10; Грузінскія надвячоркі: У Поці; У Цынандалі: [Вершы] // Там жа. № 11; Песня смутку і гневу; Раніцаю; У чаладзінскіх пастухоў: [Вершы] // Там жа. № 12; Больш удумліва ставіцца да свае працы // Камунар Магілёўшчыны. 2 крас.; [Адказ М. Хведаровіча на арт. А. Кучара «Творчыя праблемы савецкай паэзіі»]; Пачынаючыя паэты Савецкай Беларусі: (Агляд і разбор вершаў, надрукаваных у раённых газетах) // ЛіМ. 30 сак.; Смерць камэска Гусарава: [Верш] // Там жа. 16 мая; Радзіма: [Верш] // Там жа. 24 ліп.; Гэта будзе апошні бой...: [Верш] // Там жа. 18 жн.; Дбайна выхоўваць кадры пачынаючых пісьменнікаў // Там жа. 22 жн.; Расце маладая паэзія // Там жа. 31 жн.; Казбек: [Верш] // Там жа. 11 вер.; Дзень фабрыкі «Камунарка» // Там жа. 6 кастр. / Сааўт. А. Звонак; Увага маладому аўтару-школьніку // Там жа. 12 ліст.; Вершы Міколы Сямашкі // Там жа. 21 ліст.; Песня суму і гневу: [Верш] // Там жа. 1 снеж.; Новы дзень: [Верш] // Там жа. 31 снеж.

1936. Алазанская даліна: [Верш] // Полымя рэвалюцыі. № 1; Балада // Там жа. № 4; Чыатуры; Дружба; Памяці Горкага: [Вершы] // Там жа. № 6; «Ручаіны» А. Жаўрука: [Рэц. на кн.: Жаўрук А. Ручаіны. Мн., 1936] // Там жа. № 7; Праклянце: [Верш] // Там жа. № 8; ЛіМ. 26 жн.; Рэспубліканскі марш: [Верш] // Полымя рэвалюцыі. № 12; Казбек // Звязда. 26 лют.; Многагалосая паэзія — нашаму часу // ЛіМ. 6 лют.; За вучобу // Там жа. 7 мая; Авалодаць культурай // Там жа. 16 мая; Эх, якая экзотыка!: (З паэмы «Кармэнсіта» П. Глебкі): Пародыя // Там жа. 8 чэрв. / Пад псеўд. Сабасцян Старобінскі; Гарбун: Пародыя на Куляшова // Там жа. 17 чэрв. / Пад псеўд. Сабасцян Старобінскі; Не захапляцца, а сур'ёзна працаваць: Ліст пачынаючым аўтарам // Там жа. 8 ліп.; Выхоўваць здольную літаратурную моладзь // Там жа. 17 жн.; Заўвагі гледача: Водзыў на пастаноўку п'есы Транёва «Любоў Яравая» ў БДТ-2 // Там жа. 10 вер.; На спектаклях БДТ-3: Водгук на пастаноўку «Даходнага месца» А. М. Астроўскага ў БДТ-3 // Там жа. 27 вер.; Ліст у рэдакцыю // Там жа. 27 кастр.; Рэспубліканскі марш: [Верш] // Там жа. 12 ліст.; Літаратурны Гомель // Там жа. 17 ліст.; В борьбе с националистами // ЛГ. 15 янв.; Рэспубліканскі марш: [Верш] // Палес. праўда. 10 ліст.

1937. Сталін: [Верш] // Полымя рэвалюцыі. № 11; ЛіМ. 6—7 ліст.; Слухаючы Сталіна: [Верш] // Камунар Магілёўшчыны. 18 снеж.; ЛіМ. 14 снеж.; Аднагодкам Кастрычніка: [Верш] // ЛіМ. 22 кастр..; Каратылаўскія паходы: [Верш] // Там жа. 26 ліст.

1938. Кастрычніцкая калгасная: [Песня] // Спеўнік. Мн.; Папанінцам: [Верш] // Полымя рэвалюцыі. № 2; ЛіМ. 22 лют.; Багацейшая крыніца народнай творчасці // ЛіМ. 22 мая; Любімыя пісьменнікі савецкага народа // Там жа. 26 чэрв.; Юлия Петровна Маленок: [Нарыс] // Сталин. молодежь. 14 июня.

1956. Вясна ў тундры; Цяпер мне зусім не здаецца: [Вершы] // Беларусь. № 4; Энергаград: [Верш] // Там жа. № 6; Першы дождж: [Верш] // Бярозка. № 6; Дождж, перастань: [Верш] // Там жа. № 10; Байкал: [Верш] // Маладосць. № 3; Цеплаход «Аляксандр Матросаў»: [Верш] // Там жа. № 4; Пад сонцам даль праменіцца...: [Верш] // Там жа. № 5; Ангара; Енісейскія рыбакі: [Вершы] // Полымя. № 4; Дружба; «Белы месяц стаіць уначы...»; На прыстані: [Вершы] // Там жа. № 10; «Усё, аб чым нам марыцца...»: [Верш] // Там жа. № 11; У новым Мінску; «Я не ведаю, можа сорамна...»; «У нас з табой лёс адзін...»; «Ты не зважай, што ў нас поўдня...»: [Вершы] // ЛіМ. 10 сак.; На дварэ Першамай: [Верш] // Там жа. 28 крас.; Аднагодкі Кастрычніка: [Верш] // Мін. праўда. 6 ліст.; Маг. праўда. 10 ліст.

1957. Алесь Звонак // Звонак А. Табе адной. Мн.; Цеплаход «Аляксандр Матросаў»: [Верш] // Пад сцягам Кастрычніка. Мн., Запалярныя сябры: [Вершы] // Беларусь. № 2; Раніца: [Верш] // За вярт. на Радзіму. № 48; У гасціннай Малдавіі // Маладосць. № 1; Наш шчыры сябар: З успамінаў аб Платону Галавачу // Там жа. № 10; Балада аб юнацтве [Верш] // Там жа. № 12; На сваім парозе: [Верш] // Полымя.

№ 12; Паўночная зорка: [Верш] // Работніца і сялянка. № 1; Аднагодкі Кастрычніка: [Верш] // Гомел. праўда. 7 ліст.; Балада аб юнацтве; Родны горад: [Вершы] // Зара. 29 ліст.; Раніца: [Верш] // Звязда. 27 чэрв.; Харaство паэзіі // ЛіМ. 16 лют.; Удумлівы мастак // Там жа. 24 ліп.; Паўночная песня: [Верш] // Там жа. 28 жн.; Мухтар Ауэзаў: Да 60-годдзя з дня нараджэння // Там жа. 28 вер. / Сааўт. А. Звонак; Паездка ў Казахстан // Там жа. 19 кастр. / Сааўт. А. Звонак; На Палессі гоман...: Нарыс // Там жа. 11 снеж. / Сааўт. А. Звонак; Перад помнікам Леніна: [Верш] // Мін. праўда. 20 студз.; Першамайскі парад: [Верш] // Там жа. 1 мая; У новым Мінску: [Верш] // Правда Укр. 17 сент.

1958. Перад помнікам Леніну: [Верш] // Між нас жыве Ленін. Мн.; У новым Мінску; Ідуць, спяшаюцца гады: [Вершы] // Беларусь. № 1; У роднай школе: Нарыс // Там жа. № 9; Мужная песня // Там жа. № 11; Пайду з табой, тата...: [Верш] // Вясёлка. № 7; Снягір: [Верш] // Там жа. № 12; [Пісьменнікі — роднай Беларусі] // За вярт. на Радзіму. № 96; Апавесць пра Цішку Гартнага // Маладосць. № 2; Пясняр юнацтва // Там жа. № 11; Вялікі мастак // Полымя. № 2; Шлях паэта: [Успаміны] // Там жа. № 8; Зацвітае лён: [Верш] // Там жа. № 12; Паэзія маладосці // ЛіМ. 7 чэрв.; Літве: [Верш] // Там жа. 17 вер.; Больш патрабавальнасці да сябе // Там жа. 4 кастр.; Гады баявыя: Урывак з кнігі ўспамінаў // Там жа. 29 кастр.; Паэт мужнага сэрца // Там жа. 15 ліст. / Сааўт. А. Звонак; «Чырвонае лісце» // Там жа. 27 снеж. / Сааўт. А. Звонак; Юнацтву: [Верш] // Мін. праўда. 10 вер.; Паэзія не ведае старасці // Чырв. змена. 8 ліп.

1959. Мае сустрэчы // Кузьма Чорны. Мн.; «Па гэтай вуліцы хадзіў я...»; «Яшчэ дыміліся руіны...»; «Мы нарадзіліся ў той час...»; «Лісцё ў кастрычніку ляціць...»; «Ты мне сказала: пачакай...»; Праўда ленінскім шляхам ідзе: [Вершы] // Беларусь. № 2; Памяці паэтычнага слова // Там жа. № 6; Паўлюк Трус // Там жа. № 8; Мае сябры; Кандрат: [Вершы] // Бярозка. № 2; Вясенні шум: [Верш] // Там жа. № 4; Гасцінец: [Верш] // Вясёлка. № 2; Уладзік: [Верш] // Там жа. № 9; «Чырвонае лісце» // За вярт. на Радзіму. № 2 / Сааўт. А. Звонак; Зацвітае лён: [Верш] // Там жа. № 18; Перад помнікам Леніна: [Верш] // Там жа. № 30; Першамайскі парад: [Верш] // Та жа. № 34; Эдуард Самуйлёнак: Да 20-годдзя з дня смерці // Там жа. № 64; Зімою: [Верш] // Там жа. № 88; У новым Мінску: [Верш] // Там жа. № 93; У пошуках свайго голасу: [Рэц. на кн.: Л о с ь Е. Сакавік. Мн., 1958] // Маладосць. № 3; Незабыўны друг // Там жа. № 8; Партыі: [Верш] // Полымя. № 1; Гомел. праўда. 22 крас.; Любімая зорка; «Вясна...»; «А мора ў тумане...»; «Чайкі лятаюць...»: [Вершы] // Полымя. № 2; На родных прасторах: [Верш] // Звязда. 19 крас.; «Артэк» на Бярэзіне // Там жа. 26 жн.; Сцяг Саветаў: [Верш] // Там жа. 7 ліст., 5 снеж.; Камуністычная ракета: [Верш] // Калг. праўда. 9 студз.; У нашым сэрцы: [Верш] // Там жа. 22 крас.; Шанаваць паэтычнае слова: Пісьмо пачынаючаму паэту Вадзіму Зыблеву // Там жа. 17 ліст.; Спявае роднае Палессе: Нарыс // ЛіМ. 4 ліп.; Сустрэчы // Там жа. 1 жн.; Спадчына паэта // Там жа. 22 жн.; Слова аб беларускай літаратуры // Мін. праўда. 21 студз.; У Цынандалі: [Верш] // Ніва. 4 кастр.; Творческая удача // Сов. Бел. 10 марта.

1960. Партыя мая: [Верш] // З Леніным у сэрцы. Мн.; З новым годам!: [Верш] // Беларусь. № 1; Калг. праўда. 1 студз.; Песня ў калонах ідзе: Паэма [Скарочаны] // Бярозка. № 9; Памятныя сустрэчы: З успамінаў // Маладосць. № 6; Так пачыналася маладосць: З гісторыі камсамола Беларусі // Там жа. № 8; Парадыі // Полымя. № 3; Родныя вобразы; Каршы; Незабыўнае; Чачотачка: [Вершы] // Там жа. № 6; Партыі: [Верш] // Зара. 1 студз.; Яшчэ дыміліся руіны...; Праўда ленінскім трактам ідзе...: [Вершы] // Там жа. 5 ліп.; Першамайка: [Верш] // Звязда. 1 мая; Родныя браты: [Верш] // Там жа. 18 вер.; Так начиналась молодость // Зорька. 24 сент.; З паэмы «Вярнідуб» А. Бялевіча: Пародыя // ЛіМ. 13 лют. / Пад псеўд. Себасцян Старобінскі; «Іркуцкая гісторыя» // Там жа. 5 сак.; Дзед і ўнучак: Пародыя // Там жа. 16 сак. / Пад псеўд. Себасцян Старобінскі; Клецкае аб'яднанне // Там жа. 6 крас.; Душа паэта // Там жа. 14 мая; Бор: Пародыя // Там жа. 7 чэрв. / Пад псеўд. Себасцян Старобінскі; Там, дзе шумяць Кодры // Там жа. 2 жн.; Светлая дарога ў заўтра // Там жа. 16 вер.; Камунізм: [Верш] // Мін. праўда. 6 ліст.

1961. Досвітак; У Цынандалі; Ангара; Байкал; «Усё, аб чым нам марыцца...»; Любімая зорка; Родныя вобразы; Чачотка: [Вершы] // Анталогія беларускай паэзіі: У 3 т. Мн. Т. 2; Ангара: [Верш] // Вянок дружбы. Мн.; Прастор шырокі: [Нарыс] // Героі нашых дзён. Мн.; Камунізм: [Верш] // Беларусь. № 11; Голас Радзімы. № 92; Калг. праўда. 6 ліст.; ЛіМ. 1 жн.; Юнацтву; Мёд салодкі: [Вершы] // Беларусь. № 12; Вавёрачка: [Верш] // Бярозка. № 4; Вясёлыя канікулы; На выстаўку; Сонечны зайчык; У школу; Яшчэ пра зайчыка: [Вершы] // Там жа. № 9; Працавіты крот: [Верш] // Там жа. № 12; Рыгоравы імяніны: [Верш] // Вясёлка. № 9; Памятныя сустрэчы // Голас Радзімы. № 36; З дзён Кастрычніка першых...: [Верш] // Там жа. № 60; Прастор шырокі: З блакнота пісьменніка // Маладосць. № 6; З інтэрнацыяналам; Сонейка; Сыну: [Вершы] // Там жа. № 8; Крыжачок; Шпакі; Шчыгелок: [Вершы] // Полымя. № 12; Успаміны // ЛіМ. 14 ліст.; Вянок гісторыі: [Верш] // Мін. праўда. 11 чэрв.; Для шчасця народнага... // Там жа. 20 кастр.; Шляхамі героя: [Верш] // Там жа. 7 ліст.; Гэтых дзён не змоўкне слава // Там жа. 19 снеж.; Працавіты крот; Шчыгелок: [Вершы] // Наст. газ. 22 ліст.

1962. Зинаида Бандарина // Бандарина З. Песня расправляет крылья. М.; На родных прасторах: [Верш] // Народны паэт Беларусі. Мн.; На выстаўку: [Верш] // Піянерам Беларусі. Мн.; Слова пра сябра // Слова пра сябра: Успаміны аб Эдуарду Самуйлёнку. Мн.; Светлыя мары паэта // Беларусь. № 3; Лясныя звонікі: [Верш] // Там жа. № 6; Родны кут: [Верш] // Там жа. № 10; Важатая: [Верш] // Бярозка. № 1; Мой родны кут: Якубу Коласу: [Верш] // Голас Радзімы. № 89; Наш Колас // Маладосць. № 10; Голос молодости: [Рэц. на кн.: Ч а р о т М. Стихотворения и поэмы. М.; Л., 1961] // Неман. № 1; Я ведаю Янку Купалу: [Верш] // Полымя. № 7; Хвала табе, маці-зямля!; «Хаджу па сцяжынках яго...»; «Да Альбуці ўжо недалечка...»; «У Смольні, дзе пеніцца Нёман...»: [Вершы] // Там жа. № 11; Неспакойная // Работніца і сялянка. № 4; За шчасце!: [Верш] // Калг. праўда. 1 студз.; Наш пясняр: (Да 80-годдзя з дня нараджэння Я. Купалы) // Мін. праўда. 26 чэрв.; У школу: [Верш] // Ніва. 2 вер.; Наш Колас: К 80-летию со дня рождения Я. Коласа // Сов. Бел. 30 окт.

1963. З «Інтэрнацыяналам»; Партыя мая: [Вершы] // Бяссмерце. Мн.; Мужнасць // Гарбун В. Не шукаю спакою. Мн.; Наст. газ. 12 студз.; З пражытых год // Пяцьдзесят чатыры дарогі. Мн.; Вясна; Мой голуб...; Досвітак; Родныя вобразы; «Лісцё ў кастрычніку ляціць...»: [Вершы] // Слова аб роднай прыродзе. Мн.; Песня аб ракетчыках: [Верш] // Беларусь. № 2; Пад Песня аб ракетчыках: [Верш] // Беларусь. № 2; Пад Вакупалам; Перазвон бароў: [Вершы] // Там жа. № 8; Вавёрачка: [Верш] // Бярозка. № 4; Верабейка: [Верш] // Вясёлка. № 3; Сел. газ. 10 февр.; Дожджык: [Верш] // Там жа. № 6; Уладзімір Хадыка: Літаратурны партрэт // Полымя. № 2; З любоўю да жыцця: [Рэц. на кн.: Г а р б у к В. Не шукаю спакою. Мн., 1963] // Там жа. № 12; Сустрэча з юнацтвам // Мін. праўда. 17 крас.; Вянок гісторыі: [Верш] // Там жа. 11 чэрв.; Братэрства літаратур // Там жа. 22 вер.; Працавіты крот: [Верш] // Ніва. 17 ліст.; У школу; Літве: [Вершы] // Сел. газ. 1 сент.

1964. Вянок гісторыі: Урывак з новай паэмы // Беларусь. № 4; Улюбёны ў жыццё: [Рэц. на кн.: Г а р б у к В. Не шукаю спакою. Мн., 1963] // Там жа. № 9; Соль зямлі: [Верш] // Там жа. № 11; Лыжная прагулка: [Верш] // Бярозка. № 2; У дзень вясновы: [Верш] // Там жа. № 3; Барсучок: [Верш] // Там жа. № 6; Сел. газ. 25 окт.; Заморскі гасцінец: [Верш] // Вясёлка. № 4; Маладосць; Пажаданне; Зяхае стомлена тайга...: [Вершы] // Маладосць. № 4; Заімка; Гасцінец; Слова паэта; Каралішчавічы; Капыль: [Вершы] // Полымя. № 4; Гімнасцёрка: [Верш] // Звязда. 11 крас.; Прысвячэнне: [Верш] // ЛіМ. 7 крас.; Соль зямлі: [Верш] // Там жа. 17 ліст.; Родныя вобразы; Зацві-

тае лён: [Вершы] // Маг. праўда. 29 ліп.; Ён не шукае спакою // Мін. праўда. 19 студз.; Неўміручае слова паэта // Там жа. 6 мая; Верабейка: [Верш] // Ніва. 12 студз.; Перад помнікам Леніну: [Верш] // Піянер Бел. 3 крас.; Капыль: [Верш] // Сел. газ. 7 апр.; Красуй, наш Мінск!: [Верш] // Там жа. 14 июня; Зоры Кастрычніка: [Верш] // Там жа. 7 нояб.; Старобін: [Верш] // Там жа. 9 дек.

1965. У палавецкім стане; Нагбом; Ледзь дагаварыліся: Пародыі / Пад псеўд. Себасцян Старобінскі; Чарамша; Кандалакша: [Вершы]; Юнацтва нашай паэзіі: [У с т у п н а е слова да верша М. Чарота «Прысела»] // Дзень паэзіі — 65. Мн.; Прысвячаю табе, прысвячаю: [Верш] // Беларусь. № 6; Плён пошукаў: [Рэц. на кн.: Ж ы ч к а Х. Росныя лілеі. Мн., 1965] // Там жа. № 7; Не будзьце такімі сквапнымі: [Верш] // Там жа. № 10; Пошукі; Каля Чорнай рэчкі: [Вершы] // Там жа. № 11; «Прыйду я адвячоркам...»; «У прысадах...»; Лань; Ганю плыты: [Вершы] // Полымя. № 6; Дулі; Успамін: [Вершы] // Там жа. № 12; Натхнёныя песні: Да 60-годдзя з дня нараджэння Ул. Хадыкі // ЛіМ. 5 студз.; Юнацтва нашай паэзіі // Там жа. 22 чэрв.; Не будзьце такімі...: [Верш] // Там жа. 5 кастр.; Дулі: [Верш] // Там жа. 7 снеж.; Петрусю Броўку: [Верш] // Маг. праўда. 2 чэрв.; У імклівым гомане жыцця // Мін. праўда. 15 кастр.; Вдохновенное слово поэта: К 65-летию М. В. Исаковского // Сел. газ. 20 янв.; В творческом расцвете: (К 60-летию со дня рождения Ю. П. Гаврука) // Там жа. 18 апр.; Лань: [Верш] // Там жа. 8 июня; Слова да сябра: [Верш] // Там жа. 25 июня; Позні лістапад: [Верш] // Там жа. 29 окт.

1966. За годам — год: [Верш]; Неспакойны раманты к // Дзень паэзіі — 77. Мн.; Хвалько: [Верш] // Бярозка. № 4; Звон чмяліны: [Верш] // Там жа. № 6; Асенні лес: [Верш] // Там жа. № 10; Вязынка; Старыя Дарогі; Прадвесне; Сівізна: [Вершы] // Полымя. № 7; Шчыры сябра, самабытны пісьменнік: Да 70-годдзя з дня нараджэння М. Кульбака // ЛіМ. 22 сак.; Скарбніца сусветнай культуры // Наст. газ. 28 вер. / Саўт. А. Звонак; Незабыўнае: [Верш] // Сел. газ. 22 февр.; Партыя мая: [Верш] // Там жа. 29 марта; Дзень добры: [Верш] // Там жа. 3 июля; Вязынка: [Верш] // Там жа. 7 авг.; Потомкам — на века: 800-летие Шота Руставели // Там жа. 25 сент.; Певец народа // Сов. Бел. 5 мая.

1967. Чачотка; Лыжная прагулка; Дожджык; Зіма: [Вершы] // Арлянятам. Мн. Т. 1; Красуй, наш Мінск: [Верш] // Горад і годы. Мн.; Пясняр Кастрычніка; Там, за даляглядамі: (Фрагмент з паэмы) // Дзень паэзіі — 67. Мн.; Партыя мая: [Верш] // Мы славім Леніна, мы славім партыю. Мн.; Свята вясны: [Верш] // Наш дарагі Ільіч. Мн.; Чырв. змена. 22 крас.; Узбекістану; Каршы: [Вершы] // Узбекістану. Мн.; Свята вясны: [Верш] // Бярозка. № 4; Бяры рукзак на плечы: [Верш] // Там жа. № 6; Кастрычніка вецер: [Верш] // Там жа. № 12; Полымя. № 11; Паэт у дарозе // Полымя. № 2; Крылы: Паэма // Там жа. № 10; З Новым годам!: [Верш] // Вяч. Мінск. 31 снеж.; Каршы: [Верш] // Знамя юности. 8 июня; Земляроб, працалюб // ЛіМ. 14 лют.; Ён быў у нашым страі // Там жа. 18 ліп.; Капыль: [Верш] // Мін. праўда. 27 вер.; Вітанне і паклон: [Верш] // Сел. газ. 1 июня; Певец борьбы и труда // Там жа. 26 нояб.

1968. [Уступны артыкул] // Бірала З. У пажарным парадку. Мн.; Флаг над ревкомом: [Нарыс] // Сквозь вихри грозовые. Мн.; Досвітак; Родныя вобразы: [Вершы] // Слова аб роднай прыродзе. Мн.; З любоўю да жыцця // Беларусь. № 5; Беразіна: [Верш] // Там жа. № 7; ЛіМ. 9 ліп.; Нявыдуманыя героі // Беларусь. № 10; Першамайскі парад: [Верш] // Бярозка. № 5; Бярозка: [Верш] // Там жа. № 9; Ластаўка; Чарэшанька: [Вершы] // Вясёлка. № 7; Пра Янку і гулянку: [Верш] // Там жа. № 9; Нарты; Уладзіміру Хадыку: [Вершы] // Полымя. № 4; Гімнасцёрка; Стары млын: [Вершы] // Там жа. № 11; Уладзіміру Хадыку: [Верш] // ЛіМ. 9 крас.; Для дзетак — малалетак: [Рэц. на кн.: Д з е р у ж ы н с к і А. Смешкі і пацешкі. Мн., 1968] // Там жа. 15 кастр.; «На развітанне з роднай вёскай...»; «Знік апошні след начы...»; «Сеў на новыя кросны...»; Зоркі на камені: [Вершы] // Там жа. 18 кастр.; Пясняр залатой рані: Да 60-годдзя з дня нараджэння М. Багуна // Там жа. 15 ліст.; Паэзія мужнасці // Мін. праўда. 19 сак.; Новы дзень: [Верш] // Ніва. 2 чэрв.; Першамай: [Верш] // Сел. газ. 1 мая; Рака-партызанка: [Верш] // Там жа. 3 авг.; У сям'і сяброў: [Верш] // Там жа. 26 дек.; Сцяг над рэўкомам // Чырв. змена. 12 чэрв.

1969. Любісцік: [Верш]; Рысы партрэта // Дзень паэзіі — 69. Мн.; Партыя мая: [Верш] // Жыве між нас геній. Мн.; Незвычайны парад: [Верш] // Беларусь. № 2; Мін. праўда. 16 сак.; Паэзія там, дзе праўда // Беларусь № 7; Размова ад душы // Там жа. № 9; Вёска Леніна: [Верш] // Там жа. № 12; Писатель-коммунист // Неман. № 4; Над блакітным Дунаем: З паездкі ў братнюю Венгрыю // ЛіМ. 10 студз.; Галоўны спеў // Там жа. 14 кастр.; З песняй у страі: Максіму Лужаніну — 60 гадоў // Там жа. 31 кастр.; Вялікай дарогай жыцця // Мін. праўда. 26 крас.

1970. Вёска Леніна; Перад помнікам Леніну: [Вершы] // З Леніным заўсёды Беларусь. Мн.; Родныя вобразы; Ластаўка; Кастрычнік: [Вершы] // Крынічка. Мн.; Нарач: [Верш] // Наша рэспубліка. Мн.; Позвы ў паэзію // Беларусь. № 5; Чонаўцы: [Верш] // Маладосць. № 2; Пра Сымона Баранавых // Полымя. № 10; Сяброўскія сустрэчы на Дунаі // Вяч. Мінск. 7 крас.; Паэтычны летапіс подзвігу: [Рэц. на кн.: К а л а ч ы н с к і М. Гронка рабіны. Мн., 1964] // Там жа. 12 мая; Сустрэча з маладосцю // Там жа. 25 чэрв.; Светлае пачуццё дабраты: [Рэц. на кн.: К а р ы з н а У. Жураўліны досвітак. Мн., 1969] // Там жа. 20 жн.; Чонаўцы: [Верш] // Там жа. 24 вер.; З «Інтэрнацыяналам»: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; Камсамольцы дваццатых: [Верш] // Гомел. праўда. 24 вер.; А песня засталася з намі...: Да 75-годдзя з дня нараджэння А. Платнера // ЛіМ. 20 ліст.; У грыбы; Зацвітае лён: [Вершы] // Маг. праўда. 10 кастр.; Вёска Леніна: [Верш] // Мін. праўда. 25 лют.; Песня, абарваная куляй // Там жа. 16 чэрв.; Трывожнае юнацтва // Там жа. 24 вер.; Праз віхуру гадоў // Наст. газ. 4 ліст.; «Здалёку бачыў родны край...»: [Рэц. на кн.: П р а н у з а П. Родныя мясціны. Мн., 1968] // Сел. газ. 22 марта.

1971. Эпітафія вірусам; Бабры і слава: Пародыі / Пад псеўд. Себасцян Старобінскі; Да партрэта героя: [Верш] // Дзень паэзіі — 71. Мн.; «Усё, аб чым нам марыцца...»: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.; Студзеньскі малюнак: [Вершы] // Беларусь. № 1; Чырвоны рамантык // Там жа. № 2; З партыяй роднай: [Верш] // Там жа. № 3; Ода бушлату: [Верш] // Там жа. № 5; Не ведаючы прывалаў // Там жа. № 6; Жыта палавее: [Верш] // Там жа. № 7; Міхась Чарот // Там жа. № 11; Маміна свята: [Верш] // Бярозка. № 3; Мін. праўда. 7 сак.; Красавік: [Верш] // Бярозка. № 4; Вяч. Мінск. 30 крас.; Першамайская раніца: [Верш] // Бярозка. № 5; Вяч. Мінск. 1 мая; Бераженкі: [Верш] // Бярозка. № 7; Паклікаў верасень за парты: [Верш] // Там жа. № 9; У завею: [Верш] // Вясёлка. № 2; Наш Лунаход: [Верш] // Там жа. № 3; Ліпнёвы ранак: [Верш] // Там жа. № 7; Кнігаўка і бусел: [Верш] // Там жа. № 9; Залатое дно паэзіі: Аляксею Зарыцкаму — 60 год // Голас Радзімы. № 13; З песняй па жыцці: Анатолю Астрэйку — 60 год // Полымя. № 7; Мастак непаўторнага часу: Да 70-годдзя Міхася Зарэцкага // Там жа. № 11; «Наша доля — і штурмы, і маршы...»: [Рэц. на кн.: Р у с е ц к і А. Зямля гаворыць зорам. Мн., 1971] // Вяч. Мінск. 4 студз.; Пра рамантыку будняў: [Рэц. на кн.: М а л я ў к а М. Жалеза. Мн., 1970] // Там жа. 13 студз.; Святло зоркі Мілавіцы: [Рэц. на кн.: Ф е д з ю к о в і ч М. Мілавіца. Мн., 1971] // Там жа. 8 ліп.; На ранку; Кнігаўка плача: [Вершы] // Там жа. 16 вер.; Як мы лета правялі: [Верш] // Там жа. 18 ліст.; Партыя мая: [Верш] // Гомел. праўда. 17 сак.; Янка Купала; Лань: [Вершы] // Там жа. 18 снеж.; Партыя мая; Бярозка; Родныя вобразы: [Вершы] // Заря. 19 февр.; Кажуць, што заўзятыя шукальнікі // ЛіМ. 19 сак.; Наш друг: [Некралог] // Там жа. 2 ліп.; «Лінкос» — слова касмічнае: [Рэц. на кн.: Т у м а с Г. Лінкас. Мн., 1970] // Там жа. 22 кастр.; Іосіфу Васілеўскаму — 60 // Там жа. 10 снеж.; Ветлівы званок: [Верш] // Маг. праўда. 1 вер.; Пах вераснёвы; Красная плошча; Мікалаеўшчына; Янка Купала: [Вершы] // Там жа. 16 кастр.; Сту-

дзеньскі малюнак: [Верш] // Мін. праўда. 24 студз.; Дзень добры, мой дом!..: [Рэц. на кн.: Чэрня Х. Размова з памяццю. Мн., 1970] // Там жа. 6 лют.; Для шчасця народа свайго: [Верш] // Там жа. 30 сак.; Сел. газ. 14 марта; Прайдзі выпрабаванне на трываласць: [Рэц. на кн.: Грахоўскі С. Паэма дарог. Мн., 1970] // Мін. праўда. 6 ліп.; «Дзе прайшлі юнацкія гады»: [Рэц. на кн.: Тулупава Н. Станцыя надзей. Мн., 1971] // Там жа. 18 жн.; Сож: [Верш] // Сел. газ. 28 февр.

1972. Янка Купала; Коласаўшчына: [Вершы] // Дзень паэзіі — 72. Мн.; Зацвітае лён: [Верш] // Залацінкі. Мн.; «Не будзем дзівіцца...»; «Ідуць, спяшаюцца гады...»: [Вершы] // Зорка Венера. Мн.; Позвы ў паэтычнае заўтра // Беларусь. № 2; З верай у чалавека: [Рэц. на кн.: Тулупава Н. Станцыя надзей. Мн., 1971] // Там жа. № 6; Новая кніга выдатнага паэта: [Рэц. на кн.: Броўка П. Калі ласка. Мн., 1972] // Там жа. № 11; Дарагое імя: [Верш] // Вясёлка. № 3; Песняю славіў жыццё: 70 год з дня нараджэння Язэпа Пушчы // Голас Радзімы. № 25; Полымя. № 5; Красная плошча; Янка Купала; «Я рад, што круглая планета...»; Пах вераснёвы; Прыкусі язык!: [Вершы] // Полымя. № 4; Каралішчавічы: [Верш] // Там жа. № 11; «Наша доля — і штурмы, і маршы...» // Вяч. Мінск. 4 студз.; Плённы шлях паэта // Там жа. 6 снеж.; Красная плошча: [Верш] // Гомел. праўда. 29 студз.; Я ведаю Купалу: [Верш] // Там жа. 1 чэрв.; Мін. праўда. 11 чэрв.; Наш бацька Дняпро: [Рэц. на кн.: Поклон тебе, Славута. Днепропетровск, 1972] // Гомел. праўда. 4 ліст.; Праз жыццё... // ЛіМ. 27 кастр.; [Да 70-годдзя з дня нараджэння Я. Пушчы] // Мін. праўда. 7 мая; Ластаўка надзей: [Рэц. на кн.: Шаўчонак М. Белая ластаўка. Мн., 1971] // Там жа. 13 чэрв.; Коласаўшчына // Наст. газ. 1 ліст.; Янка Купала: [Верш] // Ніва. 21 мая; Мікалаеўшчына: [Верш] // Сел. газ. 15 окт.; Дзядзька Колас: [Верш] // Там жа. 3 нояб.

1973. Асілак: [Верш] // Беларусь. № 2; Ухваленне еднасці: [Рэц. на кн.: Панчанка П. Снежань. Мн., 1973] // Там жа. № 7; Байцоўская мужнасць // Там жа. № 11; Памочнікі: [Верш] // Бярозка. № 4; Барсік: [Верш] // Вясёлка. № 1; Коўзанка: [Верш] // Там жа. № 12; «Калі разліюцца паводкі...»: [Верш] // Голас Радзімы. № 11; Добры след // Полымя. № 4; Разам у дарозе // Там жа. № 8; Першамайка: [Верш] // Вяч. Мінск. 1 мая; За шчасце савецкіх людзей: [Верш] // Там жа. 31 снеж.; З песняй у дарозе // ЛіМ. 28 вер.; Пад Новы год: [Верш] // Мін. праўда. 1 студз.; Рака дружбы: [Рэц. на кн.: Поклон тебе, Славута. Днепропетровск, 1972] // Наст. газ. 6 студз.; У адной дарозе // Там жа. 18 жн.; Творчы ўзлёт // Там жа. 22 вер.; Воля і мужнасць перамаглі // Там жа. 24 ліст.; Акрыленасць // Чырв. змена. 24 ліст.

1974. Новая вёска // Акцябраты. Мн.; Праявы часу: [Верш] // Дзень паэзіі — 74. Мн.; Неспакой; Шчаслівы ўстаю...: [Вершы] // Беларусь. № 4; Гучаць званы Хатыні: [Рэц. на кн.: Нагнібяда М. Званы Хатыні. Мн., 1973] // Там жа. № 6; Хада да сталасці: [Рэц. на кн.: Маляўка М. Лотаць. Мн., 1973] // Там жа. № 12; Кляновы сок; Блакітная сойка: [Вершы] // Бярозка. № 4; Крыжадзюб: [Верш] // Вясёлка. № 1; Красавік; Пралескі: [Вершы] // Там жа. № 4; Адлятаюць гусі: [Верш] // Там жа. № 9; Нашчадкам: Пажаданне: [Вершы] // Маладосць. № 4; «Прывітанне, Балтыйскае мора...»; На літоўскай зямлі: [Вершы] // Полымя. № 4; Запаветнае слова паэта // Там жа. № 5; Вялікі інтэрнацыянальны // ЛіМ. 23 жн.; Неспакой: [Верш] // Сел. газ. 7 апр.; Нестареющая песня // Там жа. 19 мая; Кастрычніка вецер: [Верш] // Там жа. 27 окт.; На стрежне // Сов. Бел. 23 марта.

1975. Родны і блізкі // Такі ён быў. Мн.; На венгерскай зямлі: [Нарыс] // Беларусь. № 4; Аповесць юнацкіх гадоў: [Рэц. на кн.: Броўка П. Разам з камісарам. Мн., 1974] // Там жа. № 7; Мін. праўда. 9 мая; Першаквецень паэта: [Рэц. на кн.: Пашкоў Г. Кляновік. Мн., 1975] // Беларусь. № 11; Леснічоўка: [Верш] // Бярозка. № 8; Позняя восень: [Верш] // Вясёлка. № 10; Па законах мужнасці // Нар. асвета. № 1; У суседстве братэрскім // Полымя. № 5; Дарогамі дружбы // Там жа. № 12; Родныя вобразы; Зацвітае лён: [Вершы] // Віцеб. рабочы. 7 чэрв.; Кастрычніка вецер: [Верш] // Вяч. Мінск. 6 ліст.; Там, дзе блакітны Дунай...: Нарыс // ЛіМ. 4 крас.; Пра друга-настаўніка // Там жа. 16 мая; Ленінская праўда; Балада аб юнацтве; Ленінскі розум: [Вершы] // Наст. газ. 5 ліст.; Летопись братства // Сов. Бел. 19 марта.

1976. Юнацтву; Родныя вобразы; Ганю плыты: [Вершы] // Ад скарбаў роднае зямлі. Мн.; Коласоўшчына: [Верш] // Дзень паэзіі — 76. Мн.; Стары млын: [Верш] // Люблю будзённы дзень... Мн.; Разам у дарозе // Пясняр мужнасці. Мн.; Пад родным небам: [Верш] // Беларусь. № 2; Ніва. 25 крас.; Сугучнасць часу: Да 80-годдзя з дня нараджэння І. Харыка // Беларусь. № 3; Пошум палёў // Там жа. № 4; Прызнанне ў любві // Там жа. № 6; Творчая разведка // Там жа. № 12; Партыя мая: [Верш] // Вяч. Мінск. 27 лют.; Непарушнае наша братэрства // Там жа. 24 мая; «Вяртанне ў маладосць» // ЛіМ. 16 студз.; Бывай, дружа! // Там жа. 26 сак.

1977. Неспакойнае сэрца // Звязда. 13 лют.; Мой шчыры, сціплы таварыш // ЛіМ. 7 студз.; Паэт-барацьбіт // Там жа. 28 студз.; «Вясна прамяністыя сцягі палошча...»: [Верш] // Там жа. 22 крас.

1978. Любістак: [Верш] // Адданасць. Мн.; Балада аб маім камісару // Беларуская балада. Мн.; Пад Новы год; «Супроць ветру расхрыстаны крочу...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 78. Мн.; Маладосць: [Верш] // Сэрцам табе прысягаю. Мн.; Сустрэліся паэты: Дэкада савецкай паэзіі ў Кіславодску // Беларусь. № 5; Споведзь перад будучыняй: Урыўкі з аповесці // Бярозка. № 10; Вяртанне ў будучыню: Аповесць-хроніка // Маладосць. № 9; Першамайская песня: [Верш] // Вяч. Мінск. 1 мая; За будучыню: [Раздзел з аповесці «Споведзь перад будучыняй»] // Там жа. 7, 8 снеж.; Камсамольцы, сябры мае...: Урывак з аповесці // ЛіМ. 1 вер.; Улюбёны ў жыццё // Там жа. 8 снеж.; З чаго пачынаецца Радзіма? // Мін. праўда. 2 вер.; Паклікаў верасень: [Верш] // Ніва. 17 вер.; Тых дзён не змоўкне слава: [Урывак з аповесці «Споведзь перад будучыняй»] // Чырв. змена. 25 кастр.

1979. Мой слаўны Капыль!: [Нататкі] // Бярозка. № 4; Красавік; Пралескі: [Вершы] // Вясёлка. № 4; Загінуў у баях за Радзіму // ЛіМ. 9 лют.; Коўзанка: [Верш] // Ніва. 11 лют.; Барсік: [Верш] // Там жа. 4 ліст.; Мая дарога; Гімнасцёрка; «Сябры, я дома, сярод вас...»: [Вершы] // Сел. газ. 6 апр.; Дарогаю: [Верш] // Чырв. змена. 17 сак.

1980. Маладосць: [Верш] // Такія сэрцы ў нас. Мн.; Пара квітнення: [Рэц. на кн.: Федзюковіч М. Макаў цвет. Мн., 1979] // Беларусь. № 3; Красавік вясну вядзе...; Любы Бай: [Вершы] // Там жа. № 7; Светлы дзень: [Верш] // Вясёлка. № 4; Мужнасць // Полымя. № 9; «Вясной запахла зранку...»: [Верш] // Работніца і сялянка. № 3; Мужнасць салдата // Звязда. 1 чэрв.; Верыў у сённяшні дзень // ЛіМ. 21 сак.; А пачынаў з вершаў... // Там жа. 20 чэрв.; Мой добры, мілы сябра... // Там жа. 22 жн.; Незабыўнае: [Успаміны] // Там жа. 14 ліст.; Цыкламанія; Слава працы: [Вершы] // Там жа. 5 снеж.

1981. Коўзанка: [Верш] // Вяснянка. Мн.; Сябрам-аднагодкам: [Верш] // Дзень паэзіі — 81. Мн.; Рэха: [Верш] // Бярозка. № 2; Першамай: [Верш] // Вясёлка. № 5; Назаўсёды: Успаміны // Полымя. № 11; Светлае братэрства // ЛіМ. 20 лют.

1982. Шчырасць, вернасць — у нас на вякі; Дружба: [Вершы] // На сцягу і ў сэрцы. Мн.; Янка Купала; Коласоўшчына: [Вершы] // Нам засталася спадчына. Мн.; Наш Колас // Успаміны пра Якуба Коласа. Мн.; Назаўсёды і на вякі // Успаміны пра Янку Купалу. Мн.; Пабрацімы: [Верш] // Чолом тобі, Славутичу; Поклон тебе, Славута; Паклон табе, Славуціч. Дніпропетровськ; М.; Мн.; Мой родны кут: [Верш] // Звязда. 3 ліст.; Валодзя: Да 70-годдзя з дня нараджэння У. Карпава // ЛіМ. 5 сак.; Приветствуя новый день // Сел. газ. 21 окт.

1983. Дожджык; Пралескі: [Вершы] // Вяснянка. Мн.; Кастрычніцкі вецер; Прысвячэнне: [Вершы] // Заўсёды з Леніным. Мн.

1984. Цішка Гартны // Успаміны пра Цішку Гартнага. Мн.; Перад помнікам Леніну: [Верш] // Вясёлка. № 4; Красавік; Пралескі: Бярозка: [Вершы] // Ніва. 8 крас.

1985. Хадой упэўненых крокаў: [Верш] // Мін. праўда. 1 мая.

1.4.

Іллін М. Як аўтамабіль вучыўся хадзіць / З рус. Мн., 1930.

Фадзееў А. Апошні з Удэге: Раман / З рус. Мн., 1935.

Ільенкоў В. Сонечны горад: Раман / З рус. Мн., 1936.

Пушкін А. Бахчысарайскі фантан / З рус. Мн., 1938.

Арлоў В. Пра смелую думку / З рус. Мн., 1957.

Кочатаў У. Браты Яршовы: Раман / З рус. Мн., 1960 / Сааўт. пер. І. Грамовіч.

Руставелі Ш. Віцязь у тыгравай шкуры / З груз. Мн., 1966 / Сааўт. пер. А. Звонак.

Пецёфі Ш. Ліра і меч: Выбранае / З венг. М., 1971. Рэц.: Анискович В. Петефи читают белорусы // Неман. 1971. № 12.

Пушкін А. Каўказскі палоннік; Бахчысарайскі фантан; Казка пра цара Салтана, пра яго сына слаўнага асілка князя Гвідона Салтанавіча і пра цудоўную прыгажуню царэўну Лебедзь / З рус. Мн., 1981.

1930. Маякоўскі У. Левы марш: [Верш] / З рус. Маладняк. № 4; Багрыцкі Э. Дума пра Апанаса: Паэма / З рус. // Там жа. № 12.

1931. Ланкоў М. Рабочы; Барацьба; Смірненскі Х. Чырвоныя эскадроны: Боцеў Х. Маёй першай каханай: [Вершы] / З балг. // Маладняк. № 7; Гідаш А. Пачаў колас наліваццa...; Суд пачаўся: [Вершы] / З венг. // Там жа. № 3; Цар Э. На дэманстрацыі; З маіх вершаў: [Вершы] / З чэш. // Там жа. № 4; Гідаш М. Салдатам імперыялізму: [Верш] З венг. // Чырв. Бел. № 5.

1932. Маякоўскі У. Левы марш: [Верш] / З рус. / Чырв. змена. 15 крас.

1933. Лайцэн Л. Хлеб і плечы; Асфальт; Кікуіс П. Кастрычнік вязняў; Прэднэкс К. Нашы трактары наступаюць: [Вершы] / З лат. // Чырв. Бел. № 7.

1934. Ісакоўскі М. Дагарай, мая лучына: [Верш] / З рус. // Полымя рэвалюцыі. № 5; Мар'енкоў Е. Развод: Апавяданне; Ісакоўскі М. Бабскія размовы: [Верш] / З рус. // Там жа. № 6—7; Яго ж. Паэма адыходу: Паэма / З рус. // ЛіМ. 12 мая; Яго ж. Радзіма — мой край Саветаў: [Верш] / З рус. // Палес. праўда. 27 ліп.

1935. Ісакоўскі М. Арэхавыя палкі: [Верш]; Паэма адыходу: [Паэма] / З рус. // Паэты Заходняй вобласці. Мн.; Харык І. «У светлы сад наш забаронен уваход...»; Снег: [Вершы] / З яўр. // Полымя рэвалюцыі. № 11; Лахуці А. Янка Купала: [Верш] / З тадж. // Звязда. 11 снеж.; Камунар Магілёўшчыны. 14 снеж.; ЛіМ. 11 снеж.; Маякоўскі У. Левы марш (Матросам): [Верш] / З рус. // ЛіМ. 16 крас.; Табідзе Т. Ураджай: [Верш] / З рус. // Там жа. 23 чэрв.; Харык І. «У светлы сад наш забаронен уваход...»; Снег: [Вершы] / З яўр. // Там жа. 17 ліст.

1936. Маякоўскі У. Левы марш; Ціханаў М. Дэзертыр; Балада аб сінім пакеце; Балада аб цвіках; Перакоп: [Вершы]; Багрыцкі Э. Дума пра Апанаса: [Паэма]; Галодны М. Абураныя; Суркоў А. Нянавісцю прысягаем; Ісакоўскі М. Арэхавыя палкі; Паэма прыходу: [Вершы] / З рус. // Анталогія рускай савецкай паэзіі. Мн.; Зар'ян Н. У Баку ў нашых: [Верш] / З арм. // Полымя рэвалюцыі. № 2; Табідзе Т. Радзіма: [Верш] / З груз. // Там жа. № 3; Стальскі С. Паэма пра Сярго Арджанікідзе, любімага саратніка і друга вялікага Сталіна / З лезг. // Там жа. № 10 / Сааўт. пер. П. Глебка; Леанідзе Г. Прамова VIII з'езду Саветаў: [Верш] / З груз.; Пушкін А. Каўказскі нявольнік: Паэма / З рус. // Там жа. № 11; Джансугураў І. Прывет Беларусі / З каз. // Звязда. 14 лют.; Сасюра У. Беларусі / З укр. // Там жа. 16 лют.; Валі А. Лісткі да конюха: [Верш] / З башк.; Гідаш А. Ленін: [Верш] / З венг. // Там жа. 22 студз.; Чыкавані С. Рыонзброс: [Верш] / З груз. // Там жа. 31 студз.; Галодны М. Партызан Грыгоры Грач і яго ад'ютант Фрэйман: [Верш]; Ціханаў М. Балада аб цвіках / З рус. // Там жа. 11 лют.; Ісакоўскі М. Дзіцячая рамантыка / З рус.; Стаенскі Р. Не забудзем / З серб.: [Вершы] // Там жа. 15 лют.; Сасюра У. Беларусі: [Верш] / З укр. // Там жа. 17 лют.; Чырв. змена. 16 лют.; Мастацкае слова — на варце краіны Саветаў: Урыўкі з кнігі-альбома для варашылаўскіх стралкоў / З рус. // ЛіМ. 10 вер.; Пушкін А. Каўказскі палоннік: Урыўкі з аповесці / З рус. // Там жа. 6 кастр.; Гапрындашвілі В. Радкі Кастрычніка: [Верш] / З груз. // Там жа. 7 ліст.; Стальскі С. Іспанскія героі: [Верш] / З лезг. // Там жа. 12 ліст.; Палес. праўда. 15 ліст.; Пушкін А. Каўказскі нявольнік: [Урывак з паэмы] / З рус. // ЛіМ. 29 снеж.; Яго ж. Чаркеская песня; Каўказскі нявольнік: [Паэма] / З рус. // Піянер Бел. 4 ліст.

1937. Тайжан. Любімаму Сярго: [Верш] / З каз.; Песня пра Сярго Арджанікідзе; Пушкін А. Бахчысарайскі фантан: Паэма / З рус. // Полымя рэвалюцыі. № 2; Маякоўскі У. Столп: [Верш] / З рус. // Там жа. № 4; Пушкін А. Казка пра цара Салтана / З рус. // Там жа. № 7; Руставелі Ш. Песня першая пра Ростэвана, арабскага цара: (З паэмы «Віцязь у тыгравай скуры») / З груз. // Там жа. № 8; Стальскі С. Сталін; Пра дружбу народаў; Іспанскія героі: [Вершы] / З лезг. // Там жа. № 12; Руставелі Ш. Песня першая пра Ростэвана Арабскага цара; Завет Аўтандзіла, пакінуты Ростэвану перад патайным адыходам: (З паэмы «Віцязь у тыгравай скуры») / З груз.// Віцеб. пралетарый. 25 снеж.; Яго ж. Віцязь у тыгравай скуры: З уступа / З груз. // Звязда. 26 снеж.; Пушкін А. Бахчысарайскі фантан: Урывак з паэмы / З рус. // ЛіМ. 11 сак.; Руставелі Ш. Завет Аўтандзіла: З паэмы «Віцязь у тыгравай скуры» / З груз. // Там жа. 12 жн.; Яго ж. «Віцязь у тыгравай скуры»: (Урывак з паэмы) / З груз. // Піянер Бел. 23 снеж.

1938. Стальскі С. Іспанскія героі: [Верш] / З лезг. // Зборнік для гурткоў мастацкай самадзейнасці. Мн.; Руставелі Ш. Віцязь у тыгравай скуры: Урыўкі / З груз. // Калоссе. № 2 / Сааўт. пер. А. Бурло; Акапян А. Бяссмертны Ленін / З арм.; Інбер В. Пяць начэй і дзён / З рус. // Полымя рэвалюцыі. № 1; Стальскі С. Чырвоная Армія: Таварышу Варашылаву: [Верш] / З лезг. // Там жа. № 2; Яго ж. Горкаму: [Верш]; Думы пра Радзіму: Паэма / З лезг. // Там жа. № 3; Джамбул. Аб сонечным Горкім / З каз.; Маякоўскі У. Левы марш: [Вершы] / З рус. // Там жа. № 4; Стальскі С. Пасланне сваім выбаршчыкам; Першамайскае пасланне: [Вершы] / З лезг. // Там жа. № 5.

1956. Букаў Е. Я прыду: [Верш] / З малд. // Беларусь. № 12; Зелк З. Ля магілы невядомага салдата; Ійен Д. Дахаўшчыкі; Лозі Э. Песня венгерскага якабінца; Петэфі Ш. Няўдалая задума; Адно мяне трывожыць; Пра дні крывавыя я мару: [Вершы] / З венг. // Маладосць. № 10; Куляшоў К. Нікадзім (Пасляверасняўская балада); Смірненскі Х. Чырвоныя эскадроны; Савецкай Расіі; Стаянаў Л. Ленін; Вялікі дзень; Вайцараў Н. Збудуем завод; Пенеў К. Партызанская легенда; Ісаеў М. Парашутыстка; Хрэлкоў Н. Балада аб трох сёстрах; Мацеў П. Да Радзімы; Стэфанаў П. Каменны юнак; Дзмітрава Б. У цягніку: [Вершы] / З балг. // Полымя. № 6; Харык І. Снег: [Верш] / З яўр. // ЛіМ. 8 снеж.

1957. Юшчанка О. Памяці Коласа; Мінск: [Вершы] / З укр. // Дзень украінскай паэзіі — 1957. Мн.; Платнер А. Крыніца; У раі; У лесе ў пачатку вясны; Дружба; Бабіна лета: [Вершы] / З яўр. // Платнер А. Соль жыцця. Мн.; Украінка Л. Do Ladu Z. W.; Восень; Апошнія кветкі; Плач Ерэміі; «Асенні плач, асенні спеў...»: [Вершы] / З укр. // Украінка Л. Вершы і паэмы. Мн.; Лупан А. На цаліне — пісьменнік малады: [Верш] / З малд. // Маладосць. № 1; Яго ж. «Не наракаю я...»; Істру Б. Фецяска: [Вершы] / З малд. // Полымя. № 2; Харык І. «У светлы сад наш забаронены ўваход...»; Яблыня; «Адсюль крычу ў наступныя гады...»; Зямны пілот: [Вершы] / З яўр. // Там жа. № 4; Платнер А. У раю: [Верш] / З яўр. // Там жа. № 7; Юшчанка О. У лесе мы спыніліся: [Верш] / З укр. // Там жа. № 9; Платнер А. Крыніца: [Верш] / З яўр. // ЛіМ. 31 ліп.; Юшчанка О. Мінск: [Верш] / З укр. // Мін. праўда. 23 чэрв.

1958. Яноніс Ю. З катэхізіса рабочага; Новае ранне; Мантвіла В. Мы волю ўсё роўна ўтрымаем; На жэмайційскай зямлі; Йонінас А. Белая ноч; Я хацеў бы; Межалайціс Э. Я засумаваў па свайму берагу: [Вершы] / З літ. // Галасы сяброў. Мн.; Платнер А. Дзядулевы казкі; Пра краўца, які забыўся завязаць вузельчык на нітцы; Дзве рэчкі / З яўр. // Бярозка. № 2; Межалайціс Э. Я засумаваў па свайму берагу: [Верш] / З літ. // Полымя. № 5; Сасюра У. Беларусь: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 8 студз.; Мантвіла В. Леніну: [Верш] / З літ. // Там жа. 22 крас.; Піянер Бел. 16 мая; Яго ж. Мы волю сваю ўтрымаем: [Верш] / З літ. // ЛіМ. 21 мая; Яго ж. Агні: [Верш] / З літ. // Там жа. 20 вер.; Харык І. У самых малодшых...: [Верш] / З яўр. // Там жа. 15 ліст.; Мантвіла В. На Жэмайційскай зямлі: [Верш] / З літ. // Мін. праўда. 21 мая; Яноніс Ю. З катэхізіса рабочага; Іонінас А. Я хацеў бы...: [Вершы] / З літ. // Чырв. змена. 20 мая.

1959. Аўзінь І. У дзве змены; Веян А. Другуастраному; Скалбе А. Санкі: [Вершы] / З лат. // Ветрык, вей! Мн.; Веян А. Сябру астраному: [Верш] / З лат. // Полымя. № 8; Аўзуль І. У дзве змены; Скалбэ А. Мой ветразь: [Вершы] / З лат. // ЛіМ. 5 жн.

1960. Букаў Е. Знаёмства з паэтамі; Я прыйду; Лупан А. Mea culpa; На цаліне пісьменнік малады; Кастэнка М. Паэзія Малдовы; Істру Б. Фецяска; Тэлецке В. Рэдзью — Марэ, Рэдзью — Марэ: [Вершы] / З малд. // Паэты сонечнай Малдовы. Мн.; Сасюра У. «Сеецца, сеецца снег...»; «Звіні, мая песня, і кліч да работы...»; «Вячэрні снег і ад каштанаў цені...»; Беларусь: [Вершы] / З укр. // Сасюра У. Выбранае. Мн.; Тэлецке В. Рэдзью — Марэ, Рэдзью — Марэ: [Верш] / З малд. // Беларусь. № 9; Букаў Е. Знаёмства з паэтам; Лупан А. Mea culpa: [Вершы] / З малд. // Полымя. № 8; Букаў Е. Знаёмства з паэтам; Кастэнка М. Паэзія Малдовы; Лупан А. На цаліне — пісьменнік малады: [Вершы] / З малд. // Зара. 21 вер.; Кастэнка М. Паэзія Малдовы: [Верш] / З малд. // ЛіМ. 16 жн.; Істру Б. Фецяска: [Верш] / З малд. // Мін. праўда. 18 вер.

1961. Пшавела В. Арол: [Верш] / З груз. // ЛіМ. 25 ліп.

1962. Букаў Е. Знаёмства з паэтам / З малд.; Лахцін А. Янка Купала / З тадж.: [Вершы] // Народны паэт Беларусі. (Да 80-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы). Мн.; Платнер А. Пенсіянеры; Беспрацоўныя рукі; Краўцы: [Вершы] / З яўр. // Платнер А. Дар сэрца. Мн.; Міртэмір. Твая дарога; Умары А. Пра лета; Фатах Ц. Ты прыйшла...: [Вершы] / З узб. // Спявае Узбекістан. Мн.

1963. Межэлайціс Э. Я засумаваў па свайму берагу: [Верш] / З літ. // Гродн. правда. 27 сент.; Мін. праўда. 22 вер.; Радноці М. Іспанія: [Верш] / З венг. // Звязда. 20 кастр.; Петэфі Ш. Адно мяне трывожыць і хвалюе; Венгерскі дваранін; Няўдалая задума: [Вершы] / З венг. // ЛіМ. 18 кастр.; Яго ж. Пра дні крывавыя я мару; Мадарас Э. Матрос Чагайда: [Вершы] / З венг. // Мін. праўда. 16 кастр.; Зелк З. Ля магілы невядомага салдата; Петэфі Ш. Кайданы: [Вершы] / З венг. // Сел. газ. 22 окт.; Петэфі Ш. Дзікая кветка; Куст задрыжаў; Адзі Э. Сябра Томаша Эсо; Песня венгерскага якабінца: [Вершы] / З венг. // Чырв. змена. 17 кастр.

1965. Маўленаў С. Слова друга; Гадзіннік паэта: [Вершы] / З каз. // Полымя. № 7; Яго ж. Слова друга: [Верш] / З каз. // ЛіМ. 9 ліп.; Дзмітрава Б. У цягніку; Мацеў П. Да радзімы: [Вершы] / З балг. // Сел. газ. 16 сент.

1966. Руставелі Ш. Віцязь у тыгравай скуры: Урывак з паэмы / З груз. // Дзень паэзіі — 66. Мн. / Сааўт. пер. А. Звонак; Міртэмір. Твая дарога; Умары А. Пра лета; Фатах Ц. Ты прыйшла...: [Вершы] / З узб. // Сонца ў арыках. Мн.; Руставелі Ш. Паход Тарпэну ў Хатай і вялікая вайна / З груз. // Беларусь. № 9; Яго ж. Віцязь у тыгравай скуры: [Урыўкі з паэмы] / З груз. // Голас Радзімы. № 38; Яго ж. Фацьма расказвае пра лёс Нестан-Дараджан: Раздзел з паэмы «Віцязь у тыгравай скуры» / З груз. // Полымя. № 9 / Сааўт. пер. А. Звонак; Яго ж. Пісьмо Нестан-Дараджан да свайго каханага / З груз. // Работніца і сялянка. № 8 / Сааўт. пер. А. Звонак; Яго ж. Віцязь у тыгравай скуры: Уступ да паэмы / З груз. // ЛіМ. 23 вер. / Сааўт. пер. А. Звонак; Ліфшыц М. Патухне зыркі...: [Верш] / З яўр. // Там жа. 25 кастр.; Руставелі Ш. Паход Тарыэля ў Хатай і вялікая вайна: Урывак з паэмы «Віцязь у тыгравай скуры» / З груз. // Наст. газ. 28 вер. / Сааўт. пер. А. Звонак.

1967. Уйгун. Клятва; Дарога да сонца; Асенняя песня: [Вершы] / З узб. // ЛіМ. 9 чэрв.

1968. Сасюра У. Беларусь / З укр.; Маўленаў С. Гадзіннік Якуба Коласа / З каз.; Букаў Е. Знаёмства з паэтам / З малд.: [Вершы] // Табе, Беларусь. Мн.; Чарэнц З. Балада пра Уладзіміра Ільіча, пра мужыка і пару ботаў / З арм. // Беларусь. № 4; Маўленаў С. Гадзіннік Якуба Коласа: [Верш] / З каз. // ЛіМ. 16 ліп.

1969. Харык І. «Ні плач, ні літанні жалобных калон...»; Ля Крамлёўскай сцяны: [Вершы] / З яўр. // Харык І. Выбранае. Мн.

1970. Петэфі Ш. Супроць каралёў; Дзікая кветка; Ланцуг; Мадзьяр пераможа; Толькі вайна; Ці чуеш ты, сэрца: [Вершы] / З венг. // Беларусь. № 7; Яго ж. Патрыятычная песня; Прыснілася вайна; Навісаюць хмары; Неяк я забег на кухню: [Вершы] / З венг. // Маладосць. № 12; Яго ж. У родных мясцінах; Венгерац я...; Салдацкае жыццё: [Вершы] / З венг. // Полымя. № 5; Жукаўскас А. Мае хаўтуры; Сасна; Мой Фауст; Вышыня; Шыбеніца сабе; Шэрыя квадраты; Вартаўнік; Чорны тракт; 1915 год: [Вершы] / З літ. // Там жа. № 11; Петэфі Ш. Венгерац стаў венгерцам зноў; Патрыятычная песня; Коўзкі сняжок; Няўдалая задума: [Вершы] / З венг. // Работніца і сялянка. № 6; Яго ж. Альфельд; Карчомка над ракою: [Вершы] / З венг. // Вяч. Мінск. 28 крас.; Зелк З. Ля магілы невядомага салдата: [Верш] / З венг. // ЛіМ. 3 крас.; Петэфі Ш. Нацыянальная песня; Мужчына — будзь мужчынам...; Пераймальнікам; Паэзія: [Вершы] / З венг. // Там жа. 19 чэрв.; Яго ж. Супраць каралёў: [Верш] / З венг. // Мін. праўда. 3 крас.

1971. Букаў Е. Актрыса. Дзе ты незвычайная?..: [Вершы] / З малд. // Полымя. № 9.

1972. Жукаўскас А. Злодзей / З літ.; Бураковў М. Янка Купала ў Кіславодску / З рус.: [Вершы] // Дзень паэзіі — 72. Мн.; Тычына П. На майдане; Рыльскі М. З цыкла «Над Дняпром»; Стэльмах М. Ляжаў я ранены...; Варанько П. Радзіме; Нагнібяда М. Прызнанне; Рудэнка М. Дняпро, Дняпро!: [Вершы] / З укр. // Беларусь. № 4; Уметамеў Ц. Талганай: [Верш] / З кірг. // Там жа. № 7; Няхода І. Дняпро-Славуціч: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 8 вер.; Кербабаеў Б. Ленін / З туркм.; Ткач М. Маці-Айчына / З укр.; Маўленаў С. Слова друга / З каз.: [Вершы] // Там жа. 29 снеж.; Драч І. Дзеці ходзяць па Кіеву: [Верш] / З укр. // Мін. праўда. 19 вер.; Няхода І. Дняпро-Славуціч: [Верш] / З укр. // Піянер Бел. 28 снеж.; Рыльскі М. Над Дняпром / З укр.; Пракоф'еў А. Сябрам / З рус.: [Вершы] // Сел. газ. 12 сент.

1973. Пецефі Ш. Ад імя народа; Паэтам XIX стагоддзя: [Вершы] / З венг. // Дзень паэзіі — 73. Мн.; Яго ж. Ад імя народа; У Мукачоўскай цытадэлі: [Вершы] / З венг. // Беларусь. № 1; Яго ж. Як мне назваць цябе: [Верш] / З венг. // Маладосць. № 1; Яго ж. На шыбеніцу каралёў; Буду званць цябе маёю: [Вершы] / З венг. // Полымя. № 1; Яго ж. У паўдзённую спёку: [Верш] / З венг. // ЛіМ. 12 студз.

1974. Межэлайціс Э. Кропля: [Верш] / З літ. // Дзень паэзіі — 74. Мн.; Жукаўскас А. Неспакой; Песня пра зямлю; Далёкая вёска; Ноч; Зладзеі; Навальнічны верасень; Шэрыя квадраты; Мост; Першая зіма; Зялёная трава; Мой Фауст; Альпініст; Вятрак; Балтыйскае мора; Вартаўнік; 1915 год; Шыбеніца сабе; Мае хаўтуры; Злодзей; Вышыня: [Вершы] / З літ. // Жукаўскас А. Бяздонная любоў. Мн.; Міхайлаў І. Прыгадалася гэтае фота...: [Верш] / З рус. // Беларусь. № 1; Жукаўскас А. Альпініст; Матузявічус Э. Братам-беларусам: [Вершы] / З літ. // Там жа. № 3; Межалайціс Э. Попел: [Верш] /

З літ. // Полымя. № 3; Маг. праўда. 23 сак.; Сел. газ. 17 марта; Жукаўскас А. Восень: [Верш] / З літ. // Вяч. Мінск. 23 сак.; Яго ж. Чорны тракт: [Верш] / З літ. // Звязда. 22 сак.; Букаў Е. У Мінску: [Верш] / З малд. // Там жа. 1 вер.; Жукаўскас А. Горад; Мост: [Вершы] / З літ. // Мін. праўда. 26 сак.; Яго ж. Яблыня / З літ.; Матузявічус Э. Братам-беларусам: [Вершы] / З літ. // Сел. газ. 17 марта; Межалайціс Э. Сэрца: [Верш] / З літ. // Там жа. 20 марта; Жукаўскас А. Балтыйскае мора; Мацявічус Ю. Любоў; Мацкявічус Б. Пульс: [Вершы] / З літ. // Там жа. 26 марта.

1975. Сасюра У. Днепральстан: [Верш] / З укр. // Украінская савецкая паэзія. Мн. Т. 1; Межэлайціс Э. Сэрца: [Верш] / З літ. // Вяч. Мінск. 27 лют.; Букаў Е. Хатынь: [Верш] / З малд. // Там жа. 28 лют.; Тычына П. Над Дняпром: [Верш] / З укр. // Там жа. 19 чэрв.; Надзь Л. Майскія дрэвы; Цішыня; Дзяўчаты на сенакосе: [Вершы] / З венг. // ЛіМ. 14 лют.; Ронаі Д. Трыста дваццаць; «Тры з лішнім сотні чалавек...»; «Вось і цяпер яны ляжаць...»: [Вершы] / З венг. // Там жа. 10 кастр.; Малышка А. Слова пра дружбу; Сасюра У. На Дняпры: [Вершы] / З укр. // Мін. праўда. 24 чэрв.

1976. Малышка А. «Краем цудоўным іду я, дзіўлюся...»: [Верш] / З укр. // Вяч. Мінск. 28 мая; Няхода І. Дняпро-Славуціч: [Верш] / З укр. // Звязда. 23 мая; Шаман І. Рэшата лятае; Пажаданне на дарогу сыну; Чыстая работа: [Вершы] / З венг. // ЛіМ. 2 крас.; Заценка М. Яна: [Верш] / З укр. // Там жа. 4 чэрв.; Ладані М. Вітаю будучыню; Ленін; У скуранцы: [Вершы] / З венг. // Там жа. 24 вер.

1977. Монтвіла В. Мы волю ўсё роўна ўтрымаем: [Верш] / З літ. // Літоўская савецкая паэзія. Мн. Т. 1; Фодар Й. Неспакой; Таварныя цягнікі; Зелк З. Ля магілы савецкага салдата; Ронаі Д. Трыста дваццаць; Чанадзі І. Сакавік; Надзь А. Майскія дрэвы; Заінелы пікнік; Дзяўчаты на сенакосе; Жамчужная спадніца; Шыман І. Муштпяс; Пажаданне на дарогу сыну; Чыстая работа; Карэнні; Рэшата лятае; У Петрапаўлаўскай крэпасці; Фодар А. Вернасць; Чорны Ш. Запознены надмагільны надпіс; Ладані М. Ленін; У скуранцы; Малітва; Старыя; Вы — мая вера; Вячэра; Без усялякіх сумненняў; Нямы фільм; Калі прыйдзе зіма: [Вершы] / З венг. // Сучасная венгерская паэзія. Мн.; Гараі Г. Невядомы з Разліва; «Я падымаю свой голас за тых...»: [Вершы] / З венг. // ЛіМ. 22 крас.

1978. Патэрсон Д. У Камсамольску-на-Амуры: [Верш] / З рус. // Беларусь. № 5; Адзі Э. Песня венгерскага якабінца / З венг. // Там жа. № 6.

1979. Раднаці М. Успамін; Урывак; Корань: [Вершы] / З венг. // ЛіМ. 27 ліп.

1980. Гараі Г. Невядомы з Разліва: [Верш] / З венг. // ЛіМ. 18 крас.

1982. Букаў Е. Знаёмства з паэтам: [Верш] / З малд. // Нам засталася спадчына. Мн.

1984. Дунін-Марцінкевіч В. Прыпяць; Літвінка; Партрэт Стэфы; Смутак на чужыне: [Вершы] / З пол. // Дунін-Марцінкевіч В. Творы. Мн.

1985. Руставелі Ш. Паход Тарыэля ў Хатай і вялікая бойка: З паэмы «Віцязь у тыгравай шкуры» / З груз. // Дружная з сонцам. Мн. / Сааўт. пер. А. Звонак.

1.5.

На асецінскую мову. Белорусь: [Верш] / И. Плиты тэлм. // Хэстарыд зарэг. Цхинвали, 1976.

На грузінскую мову. Гібель камэска Гусарава: [Верш] / Пер. В. Гапрындашвілі // Мнатобі. 1935. № 6; Дружба: [Верш] / Пер. В. Гапрындашвілі // Камуністы. 1935. 2 ліп.; У чаладзідскіх пастухоў; Дружба; Родныя вобразы: [Вершы] / Пер. М. Пацхішвілі // Беларускія савецкія паэты. Тбілісі, 1978.

На латышскую мову. Baīkals; «Laiks iesācies, vētrains un negants...» «Pār jūru klājas miglāju palags...» / Atdz. O. Jansons // Baltkrievijas priede. Rīgā, 1960.

На літоўскую мову. Prie Lenino paminklo / Vert. V. Blažė; Naujame Minske; Draugystė / Vert. A. Žukauskas; Baikalas / Vert. E. Matuzevičius // Atplaukia Nemunu daina. Vilnius, 1958: Baikalas / Vert. E. Matuzevičius // Pergalė. 1958. Nr 9; Lit. ir menas. 1962 Spal. 13; Kaip gera pas tave, sesut... / Vert. J. Siožinys // Lit. ir menas. 1958. Rugs. 20; Romovė; Janka Kupala / Vert. A. Žukauskas // Pergalė. 1972. Nr 6; Janka Kupala / Vert. A. Žukauskas // Svyturys (Kret.). 1975. Kovo 22; Baikalas / Vert. E. Matuzevičius // Mano Tėvynė — Tarybu Sąjunga. Kaunas, 1976.

На малдаўскую мову. Ын ноул Минск; Мотонава «Александру Матросов»: [Вершы] / Трад. А. Чиботару, А. Блаковский // Поезий белорусе. Кишинэу, 1956; Зэриле Баштиней: [Верш] / Трад. Н. Стегару // Нистру, 1960. № 9; Зэриле баштиней: [Верш] // Молдова Сочиалистэ. 1960. 18 септ.; Зи ноуэ; Ин ын флоаре; «Нич прин гынд...»: [Вершы] / Трад. И. Георгицэ // Поець белорушь. Кишинэу, 1975.

На польскую мову. Litwie / Tł. L. Brzozowska // Czerw. Szt. 1974. 21 marca.

На рускую мову. Зацветает лен: Стихи / Пер. К. Алтайский. М., 1959. Рэц.: Стрельцов М. На разных языках // Неман. 1960. № 5.

Солнечный зайчик: Стихи / Пер. И. Василевский, К. Алтайский. Мн., 1964.

Кленовый сок: Стихи / Пер. И. Василевский. Мн., 1972.

Перезвоны бора: Стихи и поэма. М., 1972. Рэц.: Комаровский А. // Неман. 1973. № 3.

Эскизы по организации колхозов: [Верш] / Пер. Г. Берык // ЛГ. 1929. 9 янв.; Батальон: [Верш] / Пер. Тэн // Рабочий. 1929. 5 нояб.; К разгрому белорусской Громады: [Верш] / Пер. В. Наседкин // Сборник белорусской поэзии. М.; Л., 1930; Сталинстрой: [Верш] / Пер. М. Пасынок // Антология белорусской литературы. М., 1934; Рабочий, 1934. 11 июля; Сталинстрой; Баллада: [Вершы] / Пер. Н. Рыленков // Поэзия Советской Белоруссии. Смоленск, 1934; Торф: [Верш] / Пер. Е. Сокол // Поэты Белоруссии. М., 1934; Гибель комэска Гусарова: [Верш] / Пер. А. Степанов // Бойцы. Альманах. Мн., 1936; Это будет последний наш бой: [Верш] / Пер. Г. Крейтан // Коммунист (Ерэван). 1936. 16 окт.; Родина; Алазанская долина: [Вершы] / Пер. В. Державин // Красная новь. 1937. № 12; Сталин: [Верш] / Пер. К. Титов // Сталин, молодежь. 1938. 20 апр.; Ангара: [Верш] / Пер. К. Алтайский // Дружба народов. 1956. № 10; Сов. Бел. 1956. 1 июля; Дружба; «У нас с тобой судьба одна...»; Любовь: [Вершы] / Пер. К. Алтайский // Сов. Отчизна. 1956. № 4; «Теплоход «Александр Матросов»: [Верш] / Пер. К. Алтайский // Знамя юности. 1956. 11 сент.; Энергоград: [Верш] / Пер. К. Алтайский // Сов. Бел. 1956. 30 сент.; Байкал: [Верш] / Пер. К. Алтайский // Сталин. молодежь. 1956. 22 мая; Ровесники Державы: [Верш] / Пер. К. Алтайский // Сов. Отчизна. 1958. № 6; Душа народа: [Верш] / Пер. К. Алтайский // Сов. Бел. 1958. 30 дек.; Беларусь: [Верш] / Пер. К. Алтайский // Там жа. 1958. 7 окт.; Сов. Литва. 1958. 25 сент.; «Столица моя! Ты прославлена в людях...»: [Верш] // Зорька. 1959. 1 янв.; Правда: [Верш] / Пер. К. Алтайский // Сов. Бел. 1959. 22 апр.; Шагаем вперед: [Верш] // Там жа. 1959. 1 мая; Портреты Ильича: [Верш] / Пер. К. Алтайский // Дружба народов. 1960. № 4; Двенадцать часов: [Верш] // Сов. Бел. 1960. 1 янв.; С интернационалом: [Верш] / Пер. К. Титов // Там жа. 1960. 22 апр.; Первомайка: [Верш] / Пер. К. Титов // Там жа. 1960. 1 мая; Минск: [Отрывок из поэмы] // Сов. Молдавия. 1960. 18 сент.; Я знаю Купалу; Поэту: [Верш] / Пер. И. Василевский // Приднепровье. Смоленск, 1962; Поэт: [Верш] / Пер. И. Василевский // Неман. 1962. № 6; Я знал тебя: [Верш] / Пер. К. Алтайский // Сов. Бел. 1962. 5 июля; Я славлю тебя, мать-земля: [Верш] / Пер. К. Алтайский // Там жа. 1962. 29 сент.; Литве: [Верш] / Пер. И. Курашкевич // Сов. Литва. 1962. 13 окт.; Снег идет: [Верш] / Пер. И. Василевский // Зорька. 1963. 9 февр.; Мои друзья: [Верш] / Пер. И. Василевский // Там жа. 1963. 27 апр.; Возьми меня, папа...: [Верш] / Пер. К. Алтайский // Сел. газ. 1963. 25 июля; Ракетчики: [Верш] / Пер. И. Василевский // Сов. Бел. 1963. 23 февр.; Гимнастерка: [Верш] / Пер. И. Василевский // Дружба народов. 1964. № 7; Родные образы; Скворцы; Чечеточка: [Вершы] / Пер. К. Алтайский // Неман. 1964. № 2; Заморский подарок: [Верш] / Пер.

И. Василевский // Зорька. 1964. 4 апр.; Молодость; Гимнастерка: [Вершы] / Пер. И. Василевский // Сов. Бел. 1964. 7 апр.; На стремнине: [Вершы] / Пер. И. Василевский // Неман. 1966. № 11; Последний листопад: [Верш] / Пер. А. Пряников // Ленин. знамя. 1965. 12 сент.; Карши: [Верш] // Сов. Бел. 1966. 17 апр.; Карши: [Верш] / Пер. С. Лиходзиевский // Звезда Востока. 1967. № 1; Знамя юности. 1967. 8 июня; Сов. Бел. 1967. 3 июня; Последний караван: [Верш] / Пер. К. Алтайский // Сов. Бел. 1967. 1 июня; Под куполом неба: [Верш] / Пер. И. Василевский // Физкультурник Бел. 1967. 3 июня; Вязанка: [Верш] / Пер. Б. Кежун // Нева. 1968. № 9; Сентябрь; Осенний лес: [Вершы] / Пер. И. Василевский // Сел. газ. 1968. 4 сент.; Мои друзья; Возьми меня, папа: [Вершы] // Вырастем сменой достойной. Мн., 1969; Из новой книги: Гимнастерка; Осенний лес: [Вершы] / Пер. И. Василевский // Неман. 1969. № 1; Ленино: [Верш] / Пер. К. Алтайский // Сов. Бел. 1969. 26 сент.; В те дни: [Верш] / Пер. И. Василевский // Путь к победе. Мн., 1970; Рассказ чоновца: [Верш] / Пер. К. Алтайский // Сов. Бел. 1970. 5 нояб.; «Мамино имя...»: [Верш] // Комсомолец Дагестана. 1971. 4 дек.; Побратимы: [Верш] / Пер. С. Бурлаков // Поклон тебе, Славута. Днепропетровск, 1972; Сентябрьский дух; «Под вечер вместе с зорькой...»; Год за годом; Любисток: [Вершы] / Пер. В. Корчагин // Наш современник. 1972. № 6; Крылья: [Урывак з паэмы] / Пер. И. Василевский // Неман. 1972. № 4; «Мед пчелиный и яд пчелиный...»: [Верш] / Пер. В. Корчагин // Лит. Россия. 1972. 27 окт.; Сентябрь: [Верш] / Пер. И. Василевский // Сов. Бел. 1973. 29 сент.; Братство: [Верш] / Пер. И. Василевский // Там жа. 1974. 29 марта; Щедрая песня моя; Высшая проба; Дружба: [Вершы] / Пер. Ю. Сапожков // Там жа. 7 апр.; Под куполом неба: [Верш] / Пер. И. Василевский // Родины сыновья. Мн., 1975; Летопись братства // Сов. Бел. 1975. 19 марта; Братство: [Верш] / Пер. И. Василевский // Сов. Литва. 1975. 26 янв.; Кресты; Кленовый сок: [Вершы] / Пер. И. Василевский // Земля с лазурными очами. М., 1979; Королищевичи: [Верш] / Пер. Б. Кежун // Неман. 1979. № 5; Братство: [Верш] / Пер. И. Василевский // Известия. 1979. 1 мая; Венок истории; Поэту; Я знаю Купалу: [Вершы] / Пер. И. Василевский // Извечной песни голоса. Мн., 1980; Белоруссия: [Верш] / Пер. К. Алтайский // Сов. Литва. 1981. 29 дек.

На таджыкскую мову. Дар. пояи хайкали Ленин; Шахри азизи ман; Чавони; Комсомол: [Вершы] / Тарч. М. Каххор // Армугони дусти. Душанбе, 1965; Комсомол: [Верш] / Тарч. М. Каххор // Комсомоли Точикистон. 1965. 7 май; Хакикати Ленинабад. 1965. 27 июля.

На узбекскую мову. Карши; Сунгги карвон; Зигирзор гуллади; Жонажон юртим жамоли; Янги Минскда: [Вершы] / Ю. Шомансуров тарж. // Белорус шоирлари. Тошкент, 1962.

На ўкраінскую мову. Байкал: [Верш] / Пер. А. Кацнельсон // Пісні з Білорусі. К., 1957; Місто майбутнього: [Верш] / Пер. Е. Дроб'язко // Робітнича газ. 1957. 15 вер.; Улюблена зірка; Гімнастьорка: [Вершы] / Пер. П. Ребро // Комсомолець Запоріжжя. 1969. 16 серп.; Улюблена зірка; Рідні образи; Гімнастьорка; Чечіточка: [Вершы] / Пер. П. Ребро // Білоруська радянська поезія. К., 1971. Т. 1; Побратими: [Верш] / Пер. С. Бурлаков // Чолом тобі, Славутичу; Поклон тебе, Славута; Паклон табе, Славуціч. Дніпропетровськ, 1972; Прапор юності. 1972. 8 черв.; В'язанка Янки Купали: [Верш] / Пер. Ю. Шкрабинець // Молодь Закарпаття. 1974. 3 серп.; Рідні образи: [Верш] / Пер. П. Ребро // Запоріз. правда. 1975. 22 черв.; Гімнастьорка: [Верш] / Пер. П. Ребро // Индустр. Запорожье. 1975. 22 июня; Красна площа / Пер. В. Мордань; Весна / Пер. В. Забаштанський: [Вершы] // Лісова колиска. К., 1979; Побратими: [Верш] / Пер. С. Бурлаков // Чолом тобі, Славутичу; Поклон тебе, Славута; Паклон табе, Славуціч. Дніпропетровськ; М.; Мн., 1982.

На эстонскую мову. Lakka, sajuke / Tlk. K. Kangur // Nelk novembras: Valimik vennasrahvaste luulet. Tallinn, 1968.

На яўрэйскую мову. Балада / Пер. Ліўшыц // ПаэзіяБелАПП. Мн., 1931.

1.6.

Вясёлы спеў: Зб. вершаў. Добруш, 1934 / Рэд. Літаратурны Гомель. Гомель, 1934 / Рэд. з М. Бугровым, А. Крапачовым.

Atplaukia Nemunu daina. Vilnius, 1958 / Скл. Жыдовіч І., Казлова В. Міхась Лынькоў. Мн., 1959 / Рэд.

Паэты сонечнай Малдовы. Мн., 1960 / Скл.

Сучасная венгерская паэзія. Мн., 1977 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Александровіч С. Незабыўнае, блізкае // ЛіМ. 1961. 12 мая; Яго ж. У вялікай дарозе // Мін. праўда. 1964. 7 крас.; Яго ж. Яго шчодрае і шчырае сэрца // ЛіМ. 1981. 28 жн.; Базарэвіч М. Яго залаты лістапад // Вяч. Мінск. 1979. 6 крас.; Віншаванне пісьменніка // ЛіМ. 1964. 10 крас.; Вішнеўскі А. Не зарастае народная сцежка... // Там жа. 1980. 20 чэрв.; Гарбук В. Вернасць таленту // Чырв. змена. 1974. 6 крас.; Яго ж. Перазвоны гадоў // Звязда. 1974. 6 крас.; Данілёнка М. Юначы запал душы // Гомел. праўда. 1964. 7 крас.; Ермаловіч М. У страі паэзіі // ЛіМ. 1958. 12 ліп.; Звонак А. Жыццё, асветленае талентам // Там жа. 1984. 6 крас.; Яго ж. З песняй у вялікім паходзе // Голас Радзімы. 1964. № 27—28; ЛіМ. 1964. 7 крас.; Яго ж. З песняй у вялікім паходзе: Міколу Хведаровічу — 70 год // Голас Радзімы. 1974. № 15; ЛіМ. 1974. 5 крас.; Яго ж. Натхненне // ЛіМ. 1979. 6 крас.; Яго ж. Сакрэт маладосці // Звонак А. Неспакойныя сэрцы. Мн., 1973; Яго ж. Слова пра паэта // Хведаровіч М. Пасля навальніцы. Мн., 1965; Зарэчны Ц. Пераклады на невядомым «нарэччы» // ЛіМ. 1936. 26 крас.; Канстанцінаў У. Да юбілею земляка // Там жа. 1979. 27 крас.; Клімковіч М. Літаратурны Гомель // Палес. праўда. 1934. 12 мая; Клышка А. Не кажы «гоц»... // ЛіМ. 1961. 26 снеж.; Кобрын У. Жывою моваю радкоў // Мін. праўда. 1974. 7 крас.; Крупенька Я. Дарога поўная святла // Чырв. змена. 1979. 8 крас.; Кудраўцаў І. З пройдзеных дарог // Звязда. 1979. 8 крас.; Куніцкі С. Аналізаваць творчы метад пісьменніка // ЛіМ. 1936. 28 сак.; Кучар А. Становішча і перспектывы развіцця беларускай савецкай паэзіі // Полымя рэвалюцыі. 1934. № 1; Марціновіч А. Гартаваны часам і жыццём // Звязда. 1984. 6 крас.; Яго ж. Глыбокае вымярэнне // Мін. праўда. 1979. 6 крас.; Яго ж. Калі ў песні ёсць крылы // Вяч. Мінск. 1969. 9 крас.; Мікола Хведаровіч: [Некралог] // Звязда. 1981. 21 жн.; ЛіМ. 1981. 28 жн.; Міколу Хведаровічу — 70 // Там жа. 1974. 5 крас.; Міколу Хведаровічу — 75 // Там жа. 1979. 6 крас.; Н. Брыгада беларускіх пісьменнікаў выехала ў Грузію // Там жа. 1935. 6 мая; Н. М. Брыгада пісьменнікаў у Магілёве // Там жа. 1935. 20 крас.; Над чым працуюць паэты // Там жа. 1932. 15 чэрв.; Няхай Р. Апавесць пройдзеных дарог // Вяч. Мінск. 1974. 6 крас.; Яго ж. З кагорты «Маладняка» // Полымя. 1974. № 4; Палітыка Д. Паэзія Міколы Хведаровіча // Хведаровіч М. Залаты лістапад. Мн., 1957; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Плашчынскі І. Нататкі з блакнота // Узвышша. 1931. № 3; Пранузаа П. Крылы творчасці // Наст. газ. 1974. 6 крас. Яго ж. Шчодры сейбіт // Там жа. 1979. 7 крас.; Прывітанне юбіляру // ЛіМ. 1964. 7 крас.; Салагуб Я. Янка Купала і Мікола Хведаровіч у Капылі // Там жа. 1932. 20 жн.; Свой Л. Пралетарскія пісьменнікі ў Магілёве // Камунар Магілёўшчыны. 1930. 7 сак.; Собаль В. На гарачым пульсе жыцця // Віцеб. рабочы. 1979. 7 крас.; Тычына М. У пошуках новага зроку // ЛіМ. 1979. 16 лют.; Хацкевіч Ч. Падрыхтоўка вачэй: (М. Ісакоўскі ў перакладзе М. Хведаровіча) // Там жа. 1935. 11 чэрв.; Шарахоўскі Я. Пра якасць паэтычнай мовы // Там жа. 1934. 18 крас.; Юбілей паэта // Там жа. 1974. 12 крас.; Юбілейны вечар паэта // Там жа. 1979. 18 мая.

На рускай мове. Звонак А. Поэт светлого оптимизма: К 60-летию со дня рождения М. Хведаровича // Сел. газ. 1964. 7 апр.; Яго ж. С песней в

пути // Там жа. 1974. 7 апр.; Павлов Н. «О, слово Купалы...» // Неман. 1982. № 2.
2.4.
На беларускай мове. Звонак А. Прыцягненне: Памяці М. Хведаровіча: [Верш] // ЛіМ. 1984. 25 мая.
3.1.
БДАМЛіМ, ф. 166, воп. I, спр. 1—77; ф. 267, воп. I, спр. 1—456.

В. І. Козіч.

ХЛЯБЦЭВІЧ ЯЎГЕН

Хлябцэвіч Яўген Іванавіч [псеўд.: Евгеньев, Халімон, Халимон з-пад Путчы, Халімон з-пад Пушчы, Халимон из-под Пущи, Халімон с-пад Путчы, Халімон с-пад Пушчы, Халимон из-под Пущи, Халімончык, С. Хлебцевич; крыпт.: Х., Е. Х., Евг. Х-ч, Х. с-п П. і інш.; 25.7(6.8).1884, мяст. Жыровічы Слонімскага пав. (па іншых звестках, в. Клейнікі Бельскага пав.) Гродзенскай губ., цяпер в. Жыровічы, Слонімскі р-н Гродзенскай вобл.— 20.10.1953, Масква], дзеяч беларускага культурна-грамадскага руху пач. 20 ст., даследчык літаратуры, бібліятэказнавец, бібліёграф. Кандыдат педагагічных навук (1947). Пісаў на беларускай і рускай мовах.

Нарадзіўся ў сям'і праваслаўнага святара, які доўгі час працаваў выкладчыкам арыфметыкі і геаграфіі ў Жыровіцкім духоўным вучылішчы. Бацька яго, Іван Андрэевіч, быў чалавекам адукаваным, любіў кнігу, цікавіўся гісторыяй, напісаў два біяграфічныя нарысы. Пасля заканчэння Жыровіцкага духоўнага вучылішча (1900) Я. Хлябцэвіч на працягу шасці гадоў вучыўся ў Віленскай праваслаўнай духоўнай семінарыі. Жывучы ў Вільні, пазнаёміўся з Цёткай, А. Уласавым, К. Каганцом, А. Бурбісам, актыўна ўключыўся ў беларускі нацыянальна-вызваленчы рух, па запрашэнні Цёткі ў студзені 1906 прыняў удзел у 2-м (нелегальным) з'ездзе Беларускай сацыялістычнай грамады ў Мінску. На сродкі кнігавыдаўца В. Паўленкава арганізаваў народную бібліятэку ў Клейніках, якую ўзначаліў яго бацька. Падтрымліваў трывалыя кантакты з рэдакцыямі беларускіх газет «Наша доля» і «Наша ніва», дасылаючы туды свае допісы. Не пажадаўшы заняць месца святара ў прыходзе, у жніўні 1906 паступіў на фізіка-матэматычны факультэт Юр'еўскага (цяпер Тартускага) універсітэта. З лютага 1907 пачаў займацца ў Пецярбургскім універсітэце, які скончыў у 1913. Актыўная грамадска-палітычная дзейнасць адмоўна адбілася на семінарскай, а затым і універсітэцкай вучобе Хлябцэвіча, які некалькі разоў спрабаваў (праўда, беспаспяхова) перавесціся ў Маскоўскі, а затым у Варшаўскі універсітэт. У 1909—10 рэдагаваў «Кніжны і бібліятэчны лісток» пецярбургскай газеты «Новая Русь», дзе дапамог публікавацца Я. Купалу (з ім Хлябцэвіч падтрымліваў сяброўскія адносіны з 1909). Адзін з арганізатараў гуртка па вывучэнні Гродзенскай губерні, Беларускага навукова-літаратурнага гуртка пры Пецярбургскім універсітэце (1912). На І Усерасійскім з'ездзе па бібліятэчнай справе (1911) выступіў з дакладам «Развіццё бібліятэчнай справы на Беларусі», у якім абагуліў вопыт стварэння паўленкаўскіх народных бібліятэк у Беларусі. Быў інструктарам Беларускага пададдзела аддзела асветы нацыянальных меншасцей Народнага камісарыята асветы РСФСР у Кіеве. З 1919 узначальваў бібліятэчнае аддзяленне Палітычнага ўпраўлення Рэўваенсавета РСФСР, у 1930 перайшоў у Народны камісарыят асветы. З 1943 працаваў у Маскоўскім бібліятэчным інстытуце. Займаўся пытаннямі кіравання чытаннем, праблемай «пісьменнік і чытач».

Першая выяўленая публікацыя Я. Хлябцэвіча датавана 1906. У працы «Бібліятэкі і кааперацыя» разгледзеў пытанні тэорыі і арганізацыі бібліятэчнай справы. Літаратурна-крытычны нарыс «Адраджэнне беларускай народніцкай літаратуры» (1914, у 1917 перавыдадзены па-руску пад назвай «Народніцкая паэзія беларусаў») з'явіўся істотным укладам у фарміраванне беларускай літаратуразнаўчай думкі. У ім малады крытык паспрабаваў прааналізаваць вытокі і характар беларускага мастацкага слова, даў надзвычай высокую ацэнку творчым пошукам Я. Купалы, Я. Коласа, М. Багдановіча. На старонках газеты «Жизнь национальностей» змясціў у 1919 шэраг матэрыялаў па гісторыі беларускай літаратуры. Выступаў у друку з серыяй артыкулаў, прысвечаных Я. Баршчэўскаму, Ф. Багушэвічу, Я. Купалу,

А. Бурбісу. Перапісваўся з Цёткай, Купалам, М. Багдановічам, М. Горкім, Я. Коласам, А. Шахматавым. Быў асабіста знаёмы з Н. Крупскай, якая высока ацаніла даследаванне Я. Хлябцэвіча «Масавы чытач і праца з кнігай». Адным з нямногіх рашуча выступіў у абарону Я. Купалы ад шматлікіх несправядлівых абвінавачванняў беларускай вульгарна-сацыялагічнай крытыкі 30-х гг. Аказаў значную дапамогу пры стварэнні Літаратурнага музея Я. Купалы ў Мінску. Рыхтаваў кнігу «Янка Купала і першапачатковы перыяд беларускай мастацкай літаратуры», якая засталася ў рукапісе, дысертацыю «Горкі і Чырвоная Армія...»

М. А. Варвашэвіч.

Бібліяграфія

1.2.

Библиотеки и кооперация. Ковно, 1912.

Возрождение белорусской народнической литературы. Спб., 1914.

Народническая поэзия белорусов. Пг., 1917.

Массовый читатель и антирелигиозная пропаганда. М.; Л., 1928.

Массовый читатель и работа с книгой. М., 1936.

1.3.

1906. Аб паўленкаўскіх бібліятэках // Наша доля. № 2 / Без подпісу.

1907. У в. Клёніках, Грод. губ. Бельскага пав.: [Карэсп.] // Н. н. 12 кастр. / Пад псеўд. Халімон с-пад Пушчы; Да беларусаў: [Ліст] // Там жа. 23 ліст. / Пад псеўд. Халімон; З Бельскага пав. Гродзенск. губ.: [Карэсп.] // Там жа. 21 снеж. / Пад псеўд. Халімон з-пад Пушчы.

1908. В. Клёнікі Бельск. пав. Гродзен. губ. / Пад псеўд. Халімон з-пад пушчы; З гор. Беластоку Гродзенск. губ. / Пад псеўд. Халімон: [Карэсп.] // Н. н. 1 люг.; В. Клёнікі Бельск. пав. Гродз. губ.: [Карэсп.] // Там жа. 29 люг. / Пад псеўд. Халімон з-пад пушчы; У гор. Бельску Гродз. губ.: [Карэсп.] // Там жа. 14 сак. / Пад псеўд. Халімон з-пад пушчы; З Гродзеншчыны: [Карэсп.] // Там жа. 9 мая / Пад псеўд. Халімон з-пад Пушчы; З Белавежскай Пушчы, Гродзенскай губ.: [Карэсп.] // Там жа. 15 жн. / Пад псеўд. Халімон с-пад Пушчы; У в. Пасынкі і Клёнікі Бельскага пав.: [Карэсп.] // Там жа. / Пад псеўд. Х. с-п. П.; Беласток: [Карэсп.] // Там жа. 25 вер. / Пад псеўд. Халімон з-пад Пушчы; К вопросу об организации студенческих кружков. Устав студенческого кружка для научного изучения Гродненской губернии при СПб Университете // Новая Русь. 28 нояб.; Нет ли книг // Там жа. 10 дек.; Народная бібліятэка ў Астрамечаве // Н. н. 9 кастр. / Без подпісу.

1909. З Гродзеншчыны // Н. н. 1 студз. / Пад псеўд. Халімон с-пад Пушчы; Народныя універсітэты за граніцай // Там жа. 1 мая / Пад крып. Е. Х.; Народная библиотека-читальня им. А. В. Кольцова в селе Чижи Гродненской губернии // Новая Русь. 4 нояб. / Пад псеўд. Евгеньев; Ликвидация Павленковского фонда // Там жа. 6 нояб. / Пад псеўд. Евгеньев; «Жалейка» Янки Купалы // Там жа. 27 нояб.

1910. Гор. Бельск Гродзен. губ.: [Карэсп.] // Н. н. 5 жн. / Пад псеўд. Халімон с-пад Пушчы; Бельск Гродз. губ.: [Карэсп.] // Там жа. 9 вер. / Пад псеўд. Халімон с-пад Путчы; Аб бібліятэках ім. Паўленкава // Там жа. 23 снеж. / Без подпісу; Изучение кооперации: (Из программы изучения крестьянского обычного права) // Новая Русь. 1 апр.; О суде над газетой «Наша ніва» // Там жа. № 35.

1911. Бібліятэчны з'езд у Пецярбургу // Н. н. 9 чэрв. / Пад псеўд. Халімон з-пад Пушчы.

1912. Развитие библиотечного дела в Белоруссии // Труды первого Всероссийского съезда по библиотечному делу. Спб.; Исторический очерк белорусской древне-славянской письменности с XV по XIX в. и возрождение народной литературы в Белоруссии после 1905 года // Отчет о состоянии и деятельности С.-Петербургского Университета за 1911 г. Спб.; Волна, Гродзен. губ.: [Карэсп.] // Н. н. 9 жн. / Пад крыпт. Х. Аўт. спрэчнае.

1913. Очерк белорусской народной мысли // Белорусский научно-литературный кружок студентов С.-Петербургского Университета. Спб.; Беларусы ў Пецярбургу // Н. н. 4 студз. / Пад псеўд. Халімон з-пад Пушчы.

1914. Возрождение белорусской народнической литературы // Белорусский научно-литературный кружок студентов С.-Петербургского университета. Спб.

1917. Народническая поэзия белорусов // Свободная мысль. № 97.

1918. Литва, Белоруссия и поляки в районе старой оккупации: [Нарыс] // Чырв. шлях. № 7—8 / Пад псеўд. Халимон из под Пущи.

1919. Странички из истории белорусского революционного движения (Ф. Богушевич и БСГ) // Жизнь национальностей. 12 окт.; Алоиза Пашкевич (Тетка) — вдохновитель белорусского революционного движения // Там жа. 19 нояб.

1920. Белоруссия и польские паны // Жизнь национальностей. 1 окт.; Самоопределение Белоруссии или анексия // Там жа. 24 дек.

1923. Памяти А. Л. Бурбиса; Белорусская Тётка (Е. Пашкевич) // Каторга и ссылка. № 5.

1924. Цётка // Полымя. № 3.

1926. О военизации гражданских научных библиотек // Труды первой конференции научных библиотек РСФСР. М.

1927. Царскі суд над творамі Ф. Багушэвіча // Узвышша. № 3.

1928. Ян Баршчэўскі — першы беларускі пісьменнік XIX веку і ягонае апісанне партызанскага руху беларускіх сялян // Узвышша. № 4.

1929. Смерть на революционном посту: Памяти Владимира Ивановича Хлебцевича // Каторга и ссылка. № 2.

1934. Массовый читатель о А. Серафимовиче, с приложением письма Е.Хлебцевичу // Красный библиотекарь. № 6.

1945. Цётка // Беларусь. № 2; Янка Купала ў Пецярбургу: Успаміны // Там жа. № 11—12.

1946. Янка Купала на пецярбургскіх агульнаадукацыйных курсах А. С. Чарняева // Беларусь. № 8; М. Горкі, ваенкоры і пачынаючыя чырвонаармейскія пісьменнікі // Полымя. № 6.

1947. Янка Купала і Пецярбургскі універсітэт // Беларусь. № 9.

1952. Янка Купала і Пецярбургскі універсітэт // Янка Купала. Мн.; Янка Купала і бібліятэкі // Полымя. № 6.

1953. Пісьмо Янкі Купалы ў газету «Новая Русь» і ўдзел у ёй Л. М. Талстога // Полымя. № 9.

1975. Янка Купала і Пецярбургскі універсітэт // Такі ён быў. Мн.

2.3.

На беларускай мове. Семашкевіч Р. Беларускі літаратурна-грамадскі рух у Пецярбурзе (канец XIX — пачатак XX ст.). Мн., 1971. С. 67—68; Яго ж. Браніслаў Эпімах-Шыпіла. Мн., 1968. С. 91—92; Яго ж. Сябар Купалы // Дзень паэзіі — 73. Мн., 1973; Скалабан В. Паплечнік Цёткі і Янкі Купалы: (Да 100-годдзя з дня нараджэння Яўгена Хлябцэвіча) // ЛіМ. 1984. 24 жн.; Чыгрын С. Горкі і Хлябцэвіч // ЛіМ. 1985. 30 жн.; Шарахоўскі Я. Пясняр народных дум. Мн., 1970. С. 68—70.

На рускай мове. Горький М. Письмо Е. И. Хлебцевичу. 24.2.1928; Письмо Е. И. Хлебцевичу. 1929 // Горький М. Собр. соч. М., 1955. Т. 30. С. 76—78, 134—138; Крупская Н. Пед. соч.: В 10 т. М., 1959. Т. 3. С. 565; М., 1960. Т. 8. С. 672; М., 1960. Т. 9. С. 308; Леончиков В. Е. И. Хлебцевич — видный советский библиотековед и библиограф // Вопросы библиографоведения и библиотековедения. Мн., 1976;

Скалабан В. Купала и Хлебцевич: [Нарыс] // Неман. 1985. № 3; Яго ж. «...Самые верные ценители и критики»: Неизвестные письма Якуба Коласа // Там жа. 1988. № 1.

3.1.
ДГА Ленінградскай вобл., ф. 14, воп. 3, адз. 48187; Маскоўскі дзяржаўны бібліятэчны ін-т. Арх. № 57, воп. 5, л. 85; Нацыянальная б-ка Беларусі, аддз. рукап.

Т. М. Махнач, В. У. Скалабан.

ХОМЧАНКА ВАСІЛЬ

Хомчанка Васіль Фёдаравіч (12.1.1919, в. Канічы Касцюковіцкага р-на Магілёўскай вобл.— 4.11.1992, Мінск; пахаваны на Паўночных могілках), празаік. Член СП Беларусі з 1960. Пісаў на беларускай і рускай мовах.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. У 1935 скончыў сямігодку ў мяст. Бялынкавічы Касцюковіцкага р-на. Ужо ў школе выявілася яго цяга да паэтычнай творчасці. У 1934 у газеце «Піянер Беларусі» надрукаваны першы верш В. Хомчанкі «Будзем мы пілотамі», у 1937, у часопісе «Іскры Ільіча» — невялікае апавяданне «Партызан Максім». Пасля сямігодкі паступіў у Мінскі хіміка-тэхналагічны тэхнікум, вучыўся на рабфаку пры БДУ (1936—37). У 1937, у час вучобы на 4-м курсе БДУ, быў беспадстаўна рэпрэсіраваны і асуджаны на 4 гады пазбаўлення волі. Пакаранне адбываў у Ніжне-Амурскім лагеры: будаваў чыгунку, пілаваў лес. Пасля вызвалення з лагера з 1941 у Чырвонай Арміі. Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, добраахвотнікам пайшоў на фронт. Вучыўся ў Буйнакскім ваенна-пяхотным вучылішчы (1944), быў камандзірам мінамётнага ўзвода. Прайшоў у складзе сваёй часці Румынію, Венгрыю, Югаславію. Вайну скончыў у Аўстрыі. Утаіўшы судзімасць, у 1947 паступіў, у 1951 скончыў Ваенна-юрыдычную акадэмію ў Маскве. У арміі да снежня 1968. Рэабілітаваны ў 1969. Працаваў загадчыкам рэдакцыі прозы выдавецтва «Мастацкая літаратура» (1972—85). З 1985 на творчай рабоце. Быў членам Рады СП Беларусі (з 1990), узначальваў у ёй камісію па вяртанню спадчыны рэпрэсіраваных пісьменнікаў.

Узнагароджаны 2 ордэнамі Айчыннай вайны 2-й ступені, медалямі, Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

Да літаратурнай творчасці В. Хомчанка вярнуўся ў 1954, калі апублікаваў ва ўладзімірскім літаратурным альманаху апавяданне «Анісаў бор». Першыя апавяданні пісаў на рускай мове. Ва Уладзіміры пабачылі свет зборнікі яго апавяданняў «Куды знік грыб», «Скаўронак», «Апавяданні». У Мінску на беларускай мове выйшлі кнігі «Наша вячэра», «Рукавіцы генерала Даватара», «Аднойчы майскім днём», «Суседзі», «Верны рыцар», «Тваё чэснае слова», «Зімовы дождж», «Сустрэча з цудам», «Цёплая зямля», «Я ўжо вялікі», «Уначы пад сонцам». «Паклон», зборнікі гумарэсак і апавяданняў «Паляванне на львоў», «Лёгкая рука». Пісаў пераважна для дзяцей і юнацтва. У займальнай і даступнай форме пісьменнік расказваў пра самыя разнастайныя з'явы жыцця, прыроды, падзеі вайны, выхоўваючы ў чытачоў любоў і павагу да роднай зямлі, Радзімы, айчыннай гісторыі, подзвігу бацькоў у Вялікай Айчыннай вайне. Кнігі «Чырвоны мак» і «Чырвоныя хвалі» прысвечаны рэвалюцыйнай тэме. Дарослым адрасаваны раман В. Хомчанкі «Вяртанне ў агонь», дзе ўпершыню ў беларускай прозе расказваецца пра подзвігі маракоў Паўночнага флоту ў Вялікай Айчыннай вайне. Жыццёваму і творчаму шляху паэта-дэмакрата Ф. Багушэвіча прысвечана аповесць «Пры апазнанні — затрымаць». Аўтар кнігі «Чэкістам стала вядома», сцэнарыяў мастацкага («Ветразі майго дзяцінства», Беларусьфільм, 1982) і тэлевізійнага («Незнаёмая песня», 1983) фільмаў. У апошнія гады свайго жыцця пачаў пісаць апавяданні, аповесці, у якіх раскрываў падзеі перыяду сталінскіх рэпрэсій (кніга «Цар — зэк Сямён Івашкін»). Пераклаў на беларускую мову казку Р. Кіплінга «Чаму ў слоніка доўгі нос», апавяданні латышскіх і літоўскіх пісьменнікаў. Творы В. Хомчанкі перакладаліся на літоўскую, рускую, украінскую і інш. мовы.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.1.

Выбранае: [Апавяданні]. Мн., 1975.

Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1979. Т. 1. Аповесць; Апавяданні. Т. 2. Апавяданні, гумарэскі. Рэц.: Локун В. З адкрытым сэрцам // ЛіМ. 1979. 20 ліп.; Смыкоўская В. Вытокі дабра і чалавечнасці // Полымя. 1980. № 10.

1.2.

Наша вячэра. Мн., 1959. Рэц.: Жураўлёў В. Цудоўны свет дзіцяці // ЛіМ. 1959. 1 ліп.; Кухараў С. Дзецям у падарунак — добрая кніга // Наст. газ. 1959. 1 вер.; Лаўроў У. Яшчэ адна кніга для маленькіх // Маладосць. 1959. № 9; Рубінскі У. Бібліятэка юных папаўняецца // Чырв. змена. 1959. 12 жн.

Рукавіцы генерала Даватара: Апавяданні. Мн., 1960. Рэц.: Боган У. Праўдзіва, па-мастацку // ЛіМ. 1961. 19 мая; Крышталь В. Авалоданне жанрам // Полымя. 1961. № 4; Рапановіч Я. Для юнага чытача // Беларусь. 1961. № 6.

Аднойчы майскім днём: Апавяданні. Мн., 1962. Рэц.: Бур'ян Б. Талент абавязвае // Беларусь. 1963. № 3; Юрчанка Г. З увагай да чалавека // Полымя. 1962. № 10.

Суседзі: Апавяданні. Мн., 1962.

Чырвоны мак: Апавяданні пра Леніна. Мн., 1964. Рэц.: Воінаў М. // Наст. газ. 1965. 22 мая.

Верны рыцар: Апавяданні. Мн., 1965. Рэц.: Юрэвіч У. Пра рыцараў маленькіх і дарослых // ЛіМ. 1966. 11 студз.

Тваё чэснае слова: Апавяданні. Мн., 1965; 2 выд., перапрац. Мн., 1980.

Зімовы дождж: Апавяданні. Мн., 1968.

Чырвоныя хвалі: Аповесць. Мн., 1968. Рэц.: Лаўроў У. Хвалі рэвалюцыі // Беларусь. 1969. № 8.

Сустрэча з цудам: Апавяданні. Мн., 1969. Рэц.: Машкоў У. Загартоўка характару // Полымя. 1970. № 7; Собаль Ф. Садружнасць // Наст. газ. 1970. 14 сак.

Паляванне на львоў: Гумарэскі. Мн., 1970. (Б-ка «Вожыка»).

Цёплая зямля: Апавяданні. Мн., 1971. Рэц.: Іваноў В. Дабрата цёплай зямлі // Вяч. Мінск. 1971. 28 вер.; Місько П. Служаць Радзіме сыны // Полымя. 1972. № 3; Сталяроў М. Павеяла цяплом зямлі // ЛіМ. 1972. 10 сак.

Я ўжо вялікі: Апавяданні. Мн., 1972.

Уначы пад сонцам: Апавяданні. Мн., 1974.

Паклон: Апавяданні. Мн., 1976. (Школьная б-ка).

Вяртанне ў агонь: Раман. Мн., 1978. Рэц.: Капыловіч І. Вяртанне ў вогненную маладосць // Полымя. 1979. № 1.

Лёгкая рука: Гумарэскі, апавяданні. Мн., 1979. (Б-ка «Вожыка»).

Я прынёс вам радасць: Аповесць. Мн., 1981. Рэц.: Мартинович А. Костик Сидоров и его друзья // Знамя юности. 1981. 11 сент.; Хорсун С. Радасць сустрэчы // Полымя. 1982. № 3.

Бацькава шабля: Аповесць і апавяданні. Мн., 1982. Рэц.: Кецко М. Большой мир маленьких // Знамя юности. 1982. 29 июля; Марціновіч А. Нязгаснае святло рамантыкі // ЛіМ. 1982. 27 жн.

Пры апазнанні — затрымаць: Аповесць. Мн., 1983. Рэц.: Гніламёдаў У. Аповесць пра Францішка Багушэвіча // Наст. газ. 1984. 20 кастр.; Лецка К. Падарожжа ў мінулае // Полымя. 1985. № 6; Ягож. Путешествие в прошлое // Гродн. правда. 1985, 18 янв.

Чэкістам стала вядома: Аповесць, апавяданні. Мн., 1985.

Стрэл у акно: Аповесці і апавяданні. Мн., 1988.

Цар — зэк Сямён Івашкін: Аповесці і апавяданні. Мн., 1992.

1.3.

1934. Будзем мы пілотамі: [Верш] // Піянер Бел. 23 чэрв.

1937. Партызан Максім: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 4.

1945. Грамадзянін, паэт, баец // Сав. Радзіма. 14 крас.

1954. Куды знік грыб: Апавяданне // Бярозка. № 10.

1955. Чырвоныя ягады: (Расказ натураліста) // Бярозка. № 8.

1956. Наша вячэра: Апавяданне // Беларусь. № 12; Вішанька: Апавяданне // Бярозка. № 9.

1957. Канец стаўкі: Апавяданне // Бярозка. № 11; Дарагі падарунак: Апавяданне // Вясёлка. № 1; Хованкі: Апавяданне // Там жа. № 7.

1958. Дарагі падарунак: [Апавяданне] // Юным дэкламатарам. Мн.; Цесць: Апавяданне // Беларусь. № 11; Рукавіцы генерала Даватара: Апавяданне // Бярозка. № 2; Журавіны: Апавяданне // Там жа. № 5; Каштаны: Апавяданне // Там жа. № 7; Этажэрка: [Верш] // Вясёлка. № 4; Яшава рукавічка: Апавяданне // Там жа. № 9; Мастак: Апавяданне // Там жа. № 12.

1959. Унук: Апавяданне // Беларусь. № 4; Ружовыя цюльпаны: Апавяданне // Бярозка. № 7; Здарэнне на вуліцы: Апавяданне // Вясёлка. № 1; Гняздо ў траве: Апавяданне // Там жа. № 6; Старыя і новыя загадкі: Апавяданне // Там жа. № 8; Госці: Казка // Там жа. № 9; Ферма даўгавухіх: Апавяданне // Там жа. № 11; Міхаськаў садок: [Апавяданне] // Піянер. Бел. 17 ліп.; Дарагі падарунак: Апавяданне // Там жа. 6 ліст.

1960. Яшава рукавічка; Яблык; Баравікі; Гняздо ў траве; Дарагі падарунак; Білеты ў цырк: [Апавяданні] // Дзецям. Мн.; Янка і Віктар Смык: Апавяданне // Беларусь. № 2; Асёл — крытык; Заяц — мастак; Лямпачка: Кароткія казкі // Там жа. № 3; Другі прыбор на стале: Апавяданне // Там жа. № 9; Кастусь з брыгады птушкаводаў: Апавяданне // Бярозка. № 7; Суседзі: [Верш] // Вясёлка. № 1; Танкі і мячыкі: Апавяданне // Там жа. № 2; Збанок малака: Апавяданне // Там жа. № 4; Грыбная сямейка: Апавяданне // Там жа. № 8; Крыўда: Смяшынка // Там жа. № 9; Святочны салют: Апавяданне // Там жа. № 11; Каця: Апавяданне // Полымя. № 10; Скупы веласіпед: [Апавяданне] // Чырв. змена. 14 жн.

1961. Крыўда: [Жарт] // Для школьнай эстрады. Мн.; Святое чаканне: Апавяданне // Беларусь. № 11; Анісаў бор: Апавяданне // Бярозка. № 6; Пад Новы год: Апавяданне // Вясёлка. № 1; Галка: Апавяданне // Там жа. № 2; Ніначцы баліць: Смяшынка // Там жа. № 3; Лівень; Сінія званочкі: Апавяданні // Там жа. № 6; Урок арыфметыкі: Апавяданне // Там жа. № 10; Першы снег: Апавяданне // Там жа. № 12.

1962. Сумленне: Апавяданне // Беларусь. № 4; Размова ў дарозе: Апавяданне // Там жа. № 12; Мая знаёмая Люба: Апавяданне // Бярозка. № 8; У тую памятную ноч: Апавяданне // Там жа. № 11; Лось на палігоне: Апавяданне // Вясёлка. № 2; Зімовы дождж: Апавяданне // Там жа. № 6; Коска: Апавяданне // Там жа. № 10; Ніва. 11 ліст.; У тыя дні: Апавяданне майго дзеда // Вясёлка. № 11; Майскім днём: Апавяданне // Полымя. № 1; Чырвоны мак: Апавяданне // Там жа. № 12; ЛіМ. 18 снеж.; Сел. газ. 28 ліст.; Фенін дзень: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 10; Кукавала зязюля: Успаміны // ЛіМ. 6 ліп.; Гульня ў снежкі: Апавяданне // Піянер Бел. 6 крас.

1963. Знаёмы: Апавяданне // Беларусь. № 11; ЛіМ. 19 ліст.; Як мяне частавалі мёдам; Свістун; Мае першыя язі: [Апавяданні] // Бярозка. № 8; Сідар: Апавяданне // Там жа. № 10; Пыл у вочы: Гумарэска // Вожык. № 15; Гвардзейцы: [Апавяданне] // Вясёлка, № 2; Я і Толік: Апавяданне // Там жа. № 5; Паклон лесу: Апавяданне // Там жа. № 6; Цёплы грыб: Апавяданне // Там жа. № 8; Нашы цагліны: Апавяданне // Там жа. № 11; Першая вышыня: (Апавяданне) // Голас Радзімы. № 42; Маладосць. № 5; ЛіМ. 21 мая; «Скупы» веласіпед: [Апавяданне] // Звязда. 8 лют.; Дуб ля паркана: Гумарыстычнае апавяданне // Мін. праўда. 15 вер.; Зімовы дождж: [Апавяданне] // Ніва. 26 мая.

1964. Нашчадак: Апавяданне // Бярозка. № 1; Італія, дзядулю Джавані...: Апавяданне // Там жа. № 6; Трывожны чамадан; 6 кіламетраў дарогі: Апавяданні // Там жа. № 8; Ваенны гарадок: Маленькая аповесць //

Там жа. № 10; Дваццаць адно пытанне: Гумарэска // Вожык. № 5; Дамашняе сачыненне: Гумарэска // Там жа. № 14; Гульня ў снежкі: [Апавяданне] // Вясёлка. № 1; Сцяг: [Апавяданне] // Там жа. № 7; Касцёр: Апавяданне // Там жа. № 10; Равесніца: Апавяданне // ЛіМ. 8 мая; Я і Толік: [Апавяданне] // Ніва. 19 крас.; Куды знік грыб; Церам-рукавіца: [Апавяданні] // Там жа. 28 чэрв.; Мае першыя язі; Крынічка: [Апавяданні] // Там жа. 2 жн.; Як мяне частавалі мёдам: [Апавяданне] // Там жа. 16 жн.; Таямнічы звер: [Апавяданне] // Там жа. 27 вер.; Сініца: [Апавяданне] // Там жа. 20 снеж.; Сцёпка: Апавяданне // Піянер Бел. 17 ліп.

1965. У красавіку: [Апавяданне] // Ленін заўсёды з намі. Мн.; Вясёлка. № 4; Громік: Апавяданне // Беларусь. № 6; Радасць на акне: Апавяданне // Бярозка. № 1; Караблік: Апавяданне // Там жа. № 2; Ленінскія яблыкі: Апавяданне // Там жа. № 4; Дождж: Апавяданне // Там жа. № 9; Як лячыць гастрыт: Гумарэска // Вожык. № 4; Рукавічкі: [Апавяданне] // Вясёлка. № 2; Салдацкая крыніца: [Апавяданне] // Там жа. № 7; Толікавы палачкі: Апавяданне // Там жа. № 10; Ніва. 7 ліст.; Першае слова: [Апавяданне] // Вясёлка. № 11; Верны рыцар: Апавяданне // Маладосць. № 3; Мы ідзём поруч // ЛіМ. 30 крас.; След на ўсё жыццё // Там жа. 10 жн.; Тры гадзіны звальнення: Апавяданне // Там жа. 14 снеж.; Міліцыянер: [Апавяданне] // Ніва. 17 студз.; Гульня ў снежкі: [Апавяданне] // Там жа. 24 студз.; Нашчадак: [Апавяданне] // Там жа. 28 лют.; Цёплы грыб // Там жа. 25 ліп.; Апельсіны // Піянер Бел. 19 лют.; Песня: Апавяданне // Там жа. 26 сак.

1966. Дамашняе сачыненне: Гумарэска // Вожык у дарозе. Мн.; Пачалося з казак... // Пра час і пра сябе. Мн.; Дарагі падарунак; Старыя і новыя загадкі; Этажэрка; Крыўда: [Апавяданні] // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн.; Сцяг; Салдацкая крыніца; Шэсць кіламетраў дарогі; Дарагі падарунак; Баравікі; Чырвоны мак; Жменя роднай зямлі: [Апавяданні] // Чырвоныя лісткі календара. Мн.; Палова сутак: Запіскі следчага // Беларусь. № 5, 6, 7; Паклон; Салдат і дзяўчынка; Зорачка: [Апавяданні] // Бярозка. № 1; У далёкім гарнізоне: Апавяданні // Там жа. № 2; Інтэрнацыянал; Падкова: [Апавяданні] // Там жа. № 5; Сцежка: Апавяданне // Там жа. № 11; Краб: Апавяданне // Там жа. № 12; У госці да маці: Гумарэска // Вожык. № 4; Паляванне на львоў: (Гумарэска) // Там жа. № 8; Суседзі: Гумарэска // Там жа. № 23; Цецерукі: Апавяданне // Вясёлка, № 2; Вожыкі; Жырафа: [Апавяданні] // Там жа. № 6; Песня: [Апавяданні] // Там жа. № 11; Паляванне на львоў: (Гумарэска) // Голас Радзімы. № 26; Стрэлы пасля вайны: Апавяданне // Полымя. № 7; Інтэрнацыянал: [Апавяданне] // Піянер. Бел. 15 крас.

1967. Дарагі падарунак; Янка і Віктар Смык: [Апавяданні] // Арлянятам: У 2 т. Мн. Т. 2; Першае слова; Гульня ў снежкі; Збанок малака: [Апавяданні] // Наш дарагі Ільіч. Мн.:, Яблык; Яшава рукавічка: [Апавяданні для дзяцей] // Нам светит солнце ясное. Мн.; Ладкі-ладусі...: Апавяданне // Бярозка. № 2; Дарога ў школу: Апавяданне // Там жа. № 10; Сцяг над рэўкомам: Апавяданне // Там жа. № 11; Вязка дроў: [Апавяданне] // Там жа. № 12; На ста руках; Варажбіткі; Тэлепат: Гумарэскі // Вожык. № 19; У дарозе: [Апавяданне] // Вясёлка. № 4; Сцяг: [Апавяданне] // Там жа. № 5; Першая раніца: [Апавяданне] // Там жа. № 11; Салдатава сям'я: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 5; Хата пры дарозе: Апавяданне // Там жа. № 12; Жыла-была ўнучка...: [Рэц. на кн.: Кірэенка К. Сум і радасць дзеда Рэпкі. Мн., 1967] // ЛіМ. 18 жн.; Салдат: Апавяданне // Там жа. 19 вер.

1968. Дарагі падарунак; Баравікі; Білеты ў цырк: [Апавяданні] // Мы веселые ребята. Мн.; Пагоня: Апавяданне // Бярозка. № 12; Цуглік: (Гумарэска) // Вожык. № 12; Слон і зубр: [Апавяданне] // Вясёлка. № 11; Хата пры дарозе: (Апавяданне) // Голас Радзімы. № 3; Гром у ліпені: Аповесць // Полымя. № 6; Ракавінка; Шчасце: [Навелы] // Вяч. Мінск. 3 чэрв.

1969. Сула; Білеты ў цырк: [Апавяданні] // Вырастаем сменой достойной. Мн.; Гульня ў снежкі: [Апавяданне] // Жыве між нас геній. Мн.; Дарагі падарунак: [Апавяданне] // У нашых сэрцах Ільіч. Мн.; Піянер Бел. 23 студз.; Лазутчык: Апавяданне // Беларусь. № 1; Шэсць хвілін: Апавяданне // Там жа. № 5; Белы Патап: [Апавяданне] // Бярозка. № 1; У тумане: Апавяданне // Там жа. № 3; Садок на поўначы // Там жа. № 7; Злавілі злодзея...: Гумарэска // Вожык. № 1; Хадакі: Апавяданне // Там жа. № 8; Голас Радзімы. № 19; Асёл — крытык; Модны паўлін; Паласатая зебра; Высокае месца: [Мініяцюры] // Вожык. № 10; Начлег у вёсцы: Быль // Там жа. № 16; Збанок малака: [Апавяданне] // Вясёлка. № 1; Мама: [Апавяданне] // Там жа. № 5; Дзедавы казкі: [Апавяданне] // Там жа. № 9; Цукеркі; Цяжкае імя // Там жа. № 10; Аўтамабіль: [Апавяданне] // Там жа. № 12; Вяленыя судакі: Апавяданне // Маладосць. № 11; ЛіМ. 14 ліст.; Васіліна: Апавяданне // Полымя. № 4; Справа аб замаху на Леніна // Там жа. № 10; Кніга пра Чырвонасцяжную Беларускую... // Там жа. № 11; У красавіку: Апавяданне // Вяч. Мінск. 23 крас.; Размова ў кабінеце: Апавяданне // ЛіМ. 22 крас.; Цёплая зямля: Апавяданне // Там жа. 9 мая.

1970. Васіліна: [Апавяданне] // З Леніным заўсёды Беларусь. Мн.; Сінія званочкі; Паклон лесу; Грыбная сямейка; Першы снег; Зімовы дождж: [Апавяданні] // Крынічка. Мн.; Хадакі: Апавяданне // Разгарэлася зорачка ясная. Мн.; Ракі: Апавяданне // Беларусь. № 12; Вяч. Мінск. 5 ліст.; Важная прафесія: Апавяданне // Бярозка. № 1; Салдацкая каша: Апавяданне // Там жа. № 8; Ліманад: Гумарэска // Вожык. № 5; На лыжах: [Апавяданне] // Вясёлка, № 2; Першае слова: [Апавяданне] / Там жа. № 4; Дружба: [Апавяданне] // Там жа. № 7; Памочнік; Бегла мышка: [Апавяданні] // Вясёлка. № 12; Сустрэча з землякамі: Апавяданне // Маладосць. № 4; У госці да маці: [Апавяданне] // Работніца і сялянка. № 12; Было гэта ў Калінаўшчыне: [Рэц. на кн.: Кавалёў П. Чырвоны лядок. Мн., 1969] // ЛіМ. 16 студз.; На тралейбусным прыпынку: Апавяданне // Там жа. 13 ліст.; Шесть минут // Сов. Бел. 31 марта.

1971. Баравікі; Збанок малака; Дарагі падарунак: [Апавяданні] // Мы Леніна любім. Мн.; Сустрэча ў акіяне: Апавяданне // Бярозка. № 6; Зялёная палатка: Апавяданне // Там жа. № 12; Коцік і залатая рыбка: [Апавяданне] // Вясёлка. № 5; Наша лавачка: [Апавяданне] // Там жа. № 10; Дом — карабель: Апавяданне // Вяч. Мінск. 28 студз.; Капейка: Гумарэска // ЛіМ. 15 кастр.; «Я ўжо вялікі» // Піянер Бел. 25 сак.

1972. Каралеўскі стрэл: Апавяданне // Беларусь. № 2; Наша настаўніца: Апавяданне // Беларусь. № 3; Вясёлка. № 3; Шабля; [Апавяданне] // Вясёлка. № 2; Піянер Бел. 17 лют.; Мастакі: [Апавяданне] // Вясёлка. № 8; Дом — карабель: Апавяданне // Полымя. № 1; Два Сяргейкі: [Апавяданне] // Работніца і сялянка. № 4; Цішыня: Апавяданне // Вяч. Мінск. 16 мая; Паўла Кавалёва я ведаю... // ЛіМ. 24 ліст.; Шырокая вуліца: (Апавяданне) // Піянер Бел. 7 вер.

1973. Кавальскі малаток; Рабочыя рукі: [Апавяданні] // Бярозка. № 3; Вясёлка на снезе: Апавяданне // Там жа. № 12; Гузік: [Апавяданне] // Вясёлка. № 6; Самы дарагі падарунак: [Апавяданне] // Там жа. № 8; На палігоне: [Апавяданне] // Там жа. № 9; Клім Іванавіч; Незнаёмая песня; Да цягніка дзве гадзіны: [Апавяданні] // Маладосць. № 4; Уначы пад сонцам: Апавяданне // Полымя. № 4; Дом — карабель: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 10.

1974. Гузік; Яблык: [Апавяданні] // Акцябраты. Мн.; Дарагі падарунак; Баравікі; Білеты ў цырк: [Апавяданні] // Мы веселые ребята. Мн.; Барабаншчыкі: Апавяданне // Бярозка. № 8; Без чаргі; Мая робаціха; Пісьмо сябру: Гумарэскі // Вожык. № 1; Ласось і чайка: [Апавяданне] // Вясёлка. № 4; Ластаўка: [Апавяданне] // Там жа. № 5; Мая робаціха: [Апавяданне] // Ніва. 15 вер.; Дамашняе сачыненне: [Апавяданне] // Там жа. 13 кастр.

1975. Агонь салдацкай зоркі: Апавяданне // Бярозка. № 11; Апошні бой «смелага»: [Апавяданне] // Вясёлка. № 5; Бераг: Апавяданне // Полымя. № 5; Цётка Наталка; Коні; Звон пад зямлёй: [Апавяданні] // Там жа. № 6; Мы павінны паспець...: Урывак з рамана «Бераг высадкі» // Вяч. Мінск. 20 жн.

1976. Шырокая вуліца: Апавяданне // Дарогі вы, дарогі... Мн.; Лёгкая рука: Апавяданне // Вожык. № 3; Канфлікт: Сцэнка // Там жа. № 16; Ніва. 17 кастр.; У святочнай калоне: Апавяданне // Вожык. № 20; Ёлка з белымі кветкамі: [Апавяданне] // Вясёлка. № 1; Першая дарога: [Апавяданне] // Там жа. № 9; Успамін адмірала: [Апавяданне] // Там жа. № 11; Іголка ў сене: Гумарыстычнае апавяданне // ЛіМ. 20 жн.

1977. У святочнай калоне: Апавяданне // Промні Кастрычніка. Мн.; Салдат Бабарыка: Апавяданне // Беларусь. № 2; Анчар: Апавяданне // Бярозка. № 2; Не вер слязам: [Гумарэска] // Вожык. № 18; Новае сяло: Апавяданне // Там жа. № 22; На балконе: Апавяданне // Вясёлка. № 2; Доследны гарбуз: [Апавяданне] // Там жа. № 9; У святочнай калоне: [Апавяданне] // Там жа. № 11; Начная разведка: Апавяданне // Маладосць. № 2; Муж Сяргей: Апавяданне // Полымя. № 12; На Падгорным завулку: Успаміны // ЛіМ. 1 крас.; Сведка: [Гумарэска] // Там жа. 15 ліп.

1978. Гульня ў снежкі: [Апавяданне] // Ручаінкі. Мн.; Шэсць нулёў: Апавяданне // Беларусь. № 10; Чырвоны абоз: Апавяданне // Вожык. № 24; Самы смелы звер: Апавяданне // Вясёлка. № 7; У чыстым полі: Апавяданне // Маладосць. № 5; Вяртанне ў агонь: Раман // Полымя. № 4, 5; Развітанне: Урывак з рамана // ЛіМ. 6 студз.; Не вер слязам: [Апавяданне] // Ніва. 30 крас.; Зялёная палатка: [Апавяданне] // Там жа. 3 вер.

1979. Чаму мне сніцца?: [Апавяданне] // Бярозка. № 1; Здадзены аб'ект: [Апавяданне] // Вожык. № 2; Трубач: [Апавяданне] // Вясёлка. № 1; Лівень; Суседзі; Ніначцы баліць: [Маленькія апавяданні] // Там жа. № 6; Сіньёр Мухамор: Апавяданне // Там жа. № 9; Шлях да мора: (Урывак з аповесці «Я прынёс вам радасць») // Вяч. Мінск. 25 студз.; Вітаў нас добрым словам // ЛіМ. 23 лют.; Радасць на акне: [Апавяданне] // Ніва. 25 лют.

1980. Песня: Апавяданне // Беларусь. № 7; Дарога ў гарах: Апавяданне // Бярозка. № 4; Жыла-была на свеце Маша: Маленькая аповесць // Там жа. № 11; Рабочы грукат: Гумарэска // Вожык. № 6; Дарагі наш дзядзька Алесь // Вясёлка. № 1; Тры каскі: [Апавяданне] // Там жа. № 5; Пра тое, што сам перажыў // Наст. газ. 31 мая; Рабочы грукат: [Гумарэска] // Ніва. 15 чэрв.

1981. Наша лавачка: [Апавяданне] // Вясёлка. Мн.; След на ўсё жыццё // Беларуская дзіцячая літаратура: Хрэстаматыя крытычных матэрыялаў. Мн.; Люда і Айна: Апавяданне // Бярозка. № 11; Верка-кухарка: [Апавяданне] // Вясёлка. № 7; Танк у палоне дрэў: [Апавяданне] // Там жа. № 11; Самы звычайны дзень: [Урывак з аповесці] // ЛіМ. 18 вер.

1982. Пераправа: [Апавяданне] // Вясёлка. № 5; Скачок з балкона: Апавяданне // Маладосць. № 3; Свістун: Апавяданне // Ніва. 22 жн.; Салдацкая крыніца; Паклон: [Апавяданні] // Там жа. 10 кастр.

1983. Трубач: [Апавяданне] // Вяснянка. Мн.; Мой аднайменнік: Апавяданне // Беларусь. № 8; Дэтэктыў: Гумарэска // Вожык. № 15; Чый сын лепшы: Гумарэска // Там жа. № 20; Пры апазнанні — затрымаць: Аповесць // Полымя. № 7, 8. Рэц.: Александровіч С. Пачатак зроблены // ЛіМ. 1983. 7 кастр.; Мартинович А. Как часть человеческой судьбы... // Знамя юности. 1983. 14 сент.; Мама: [Апавяданне] // Голас Радзімы. 23 чэрв.; Удзельнікі і сведкі: Эсэ // ЛіМ. 12 жн.; Арыентыр ідэйнай накіраванасці // Там жа. 9 вер.; Дзедаў жоўты чамадан: [Апавяданне] // Ніва. 27 сак.; Самы дарагі падарунак; Стань чалавекам; Хлеб: [Апавяданні] // Там жа. 24 крас.; Пераправа: [Апавяданне] // Там жа. 8 мая; Доследны гарбуз: [Апавяданне] // Там жа. 14 жн.; На палігоне: [Апавяданне] // Там жа. 9 кастр.

1984. Рукавіцы генерала Даватара: [Апавяданне] // Бярозка. Мн.; Яшава рукавічка; Яблык: [Апавяданні] // Дошколятам. Мн.; Дарагі падарунак; Чырвоны мак; Салдацкая крыніца; Паклон: [Апавяданні] // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн.; Сцяг; Чырвоны мак; Жменя роднай зямлі; Шэсць кіламетраў дарогі: [Апавяданні] // Чырвоныя лісткі календара. Мн.; Чараўнік: Апавяданне // Бярозка. № 9; Бацька — выхавацель: Гумарэска // Вожык. № 1; Слова з трох літар: Гумарэска // Там жа. № 23; Тры зялёныя шары: [Апавяданне] // Вясёлка. № 4; Зоркі на паштовых скрынках: [Апавяданне] // Там жа. № 7; Аблава: Аповесць // Полымя. № 8. Рэц.: Марціновіч А. Рэвалюцыя абаранялася // ЛіМ. 2 ліст.; Расплата: [Успаміны] // Полымя. № 11; Вясёлка над Бесяддзю: Апавяданне // ЛіМ. 20 крас.

1985. Юра і юра: Апавяданне // Буслы над хатай. Мн.; Віця — рабочы клас: [Апавяданне] // Твой зорны час. Мн.; Начная рапсодыя: Апавяданне // Беларусь. № 4; Расці дуб, да неба...: Апавяданне // Бярозка. № 4; З навуковых пазіцый: Гумарэска // Вожык. № 3; Повар: Апавяданне // Там жа. № 9; Лясная казка // Вясёлка. № 8; Летапісец суровай рэчаіснасці // Полымя. № 5; Урок гісторыі: [Апавяданне] // Работніца і сялянка. № 7; Стрэл у акно: [Урывак з аповесці] // Звязда. 4—7, 10, 12 кастр.; Падубчык: Апавяданне // ЛіМ. 11 студз.; Слова да юбілею // Там жа. 28 чэрв.; Пачатак ёсць. Працяг будзе?: [Адказы на анкету] // Там жа. 16 жн.; Абавязак памяці // Там жа. 15 ліст.

1.4.

Кіплінг Р. Чаму ў слоніка доўгі нос: Казка / З англ. Мн., 1974.

1978. Калндрува М. Зялёнае шкельца; Якубанс А. Пра старую добрую зямлю і пра мора: [Апавяданні] / З лат. // Сучасныя латышскія апавяданні. Мн.

1984. Сая К. Калі дажджавому чарвяку адарваць ножку; Зурба А. Настаўніца: [Апавяданні] / З літ. // Бурштынавыя пацеркі. Мн.

1.5.

На азербайджанскую мову. Іијматш падијја: пекајалар / Підрч. едани Э. Фэтэлијев. Бакы, 1964.

На англійскую мову. Three Helmets / Transl. S. Sosinsky // The White Stork in the Sky. M., 1985.

На армянскую мову. Янка і Віктар Смык: [Апавяданне] / Пер. М. Максапецян // Мост. Ерэван, 1979.

На балгарскую мову. Скъп подарък: [Разказ] // Дружинка, 1961. № 4; Червеният мак: Разказ / Прев. Б. Пенчева // Зем. знаме. 1963. 7 февр.

На венгерскую мову. Májusban történt / F. L. Kovács // Szovjet Hiradó. 1964. Nr 9; Sok kicsi sorka megyö / F. L. Zahemszky // Eger, Népújság. 1973. Aug. 17.

На грузінскую мову. Кастусь, кот і двойка: [Апавяданне] // Самгорі. 1964. 26 снеж.

На іспанскую мову. Amapolas rojas: Cuentos sobre V. J. Lenin / Trad. C. Sherman. Mn., 1976.

На казахскую мову. Окпе // Балдырган. 1973. № 3; Уйде жазган шыгарма: [Апавяданне] // Казак одебиеті. 1982. 17 дек.; Янка мен Виктор Смык: [Апавяданне] / Ауд. С. Асылбеков // Полесье энгімелері. Алматы, 1984.

На латышскую мову. Ligzda zālē // Viesi // Zīlīte. 1960. № 8; Mākslinieki // Pionieris. 1977. 6. Sept.

На літоўскую мову. Grižimas i ugni: Romanas / Vert. A. Lapinskienė. Vilnius, 1983. Рэц.: Расінскі К // ЛіМ. 1985. 9 мая.

Telepatas; Namu darbas / Vert. K. Mikailionis // Lit. ir menas. 1976. Spal. 16; Telepatas: [Humoreska] // Komjaunimo tiesa. 1977. Gruod. 15.

На малдаўскую мову. Аларта де Луптэ: Повестирь / Трад. Е. Грицко. Кишинэу, 1979.

Пе полигон / Трад. В. Филип // Черчелул де аржинт. Кишинэу, 1977.

На персідскую мову. Тры каскі: [Апавяданне] // Белы бусел ляціць... М., 1985.

На польскую мову. W słoneczną noc / Tł. K. Jaworski // Żywot. 1974. Nr 11; Tęcza nad Biesiadziem / Tł. M. Putrament // Przyjaźń. 1984. Nr 23.

На рускую мову. Куда исчез гриб: Рассказы. Владимир, 1957.

Жаворонок: Рассказы. Владимир, 1958.

Перчатки генерала Доватора: Рассказы. Владимир, 1959.

Рассказы. Владимир, 1959.

Дорогой подарок: Рассказы / Пер. Т. Лихоталь. М., 1963.

Военный городок: Рассказы и повести / Пер. Э. Любанская. М., 1965. Рэц.: Березкин Г. Люди добрые // Неман. 1965. № 4.

Дом под синей крышей: Рассказы и повесть / С бел. Мн., 1967.

Красный мак: Рассказы о В. И. Ленине / Пер. А. Лисовская, Т. Лихоталь. Мн., 1966. Рэц.: Бавина В. Маленьким о великом // Звезда. 1968. № 11.

Подкова: Рассказы / Пер. М. Мусиенко. М., 1966.

Дом под синей крышей: Рассказы и повесть. Мн., 1967.

Красные волны: Повесть и рассказы / Пер. М. Мусиенко. М., 1972; Мн., 1973. Рэц.: Аниськович В. Стремление к идеалу // Неман. 1972. № 12.

Боевая тревога: Рассказы / Пер. Э. Любанская. М., 1977. Рэц.: Грачев А. // Лит. в школе. 1978. № 1; Савицкий Л. // Дет. лит. 1977. № 11.

Возвращение в огонь: Роман / Пер. А. Островский, Г. Островская. М., 1982.

Терем-рукавица: Рассказы и сказки. Мн., 1985.

При опознании — задержать: Повесть, рассказы. М., 1988; Мн., 1989.

Обида: [Апавяданне] // Зорька. 1960. 1 окт.; Рукавицы генерала Доватора: Рассказ // Там жа. 1961. 16 дек.; Яшина рукавичка: Рассказ // Сел. жизнь. 1961. 10 сент.; Красный мак: Рассказ // Во славу Родины. 1963. 20 апр.; Боровики: [Рассказ] // Зорька. 1963. 21 сент.; Красный мак: Рассказ / Пер. Т. Цулукидзе // Лит. Грузия. 1964. № 9; В ту памятную ночь: [Рассказ] / Пер. В. Жиженко // Зорька. 1964. 7 нояб.; Обида: (Рассказ) // Сел. жизнь. 1964. 29 нояб.; Праздничный салют: [Нарыс] // Пионеры-герои. Мн., 1965; Знамя: (Быль) // Во славу Родины. 1965. 15 авг.; Игра в снежки: [Рассказ] // Юный ленинец. 1965. 20 февр.; Анкета: [Юмореска] / Пер. А. Горбачевский // Коммунист Таджикистана. 1966. 25 дек.; Первое слово: (Рассказ) / Пер. М. Мусиенко // Дет. лит. 1967. № 2; Свистун: Рассказ // Зорька. 1967. 26 авг.; Я и Толик: Юмореска // Лесная пром-сть. 1967. 6 мая; Праздничный салют: [Нарыс] // Пионеры-герои. Мн., 1968; Телепат; Охота на львов; Домашнее сочинение: [Апавяданні] / Пер. М. Герчик // Белорусский юмор. Мн., 1969; Дорогой подарок: [Апавяданне] // Горит на солнышке флажок. Мн., 1969; Жадный велосипедист: [Рассказ] / Пер. И. Мазин // Гудок. 1969. 21 марта; Красные волны: Отрывок из повести // Зорька. 1969. 10 янв.; Вязанка дров: (Рассказ) // Сов. Бел. 1969. 12 янв.; Ладушки, ладушки...: Рассказ // Путь к победе. Мн., 1970; Вьюга; Солдат: [Апавяданні] / Пер. авт. // Неман. 1970. № 2; Теплая земля: Рассказ // Во славу Родины. 1970. 6 сент.; Горсть родной земли: Рассказ // Зорька. 1970. 22 марта; Первое слово: Рассказ / Пер. А. Лисовская // Там жа. 1970. 24 апр.; Шесть минут: [Рассказ] // Сов. Бел. 1970. 31 марта; Вьюга: [Апавяданне] // Белорусские рассказы. М., 1971; Праздничный салют: [Нарыс] // Пионеры-герои. Мн., 1972; Встреча: Рассказ / Пер. А. Клюшин // Веч. Уфа. 1972. 22 апр.; Сабля: [Апавяданне] // Знамя юности. 1972. 12 февр.; Ефрейтор Семикровный: [Апавяданне] / Пер. Я. Островский // Молодеж. эстрада. 1973. № 6; В солнечную ноч: Рассказ / Пер. Н. Медведев // Лит. Россия. 1973. 27 июля; Вязанка дров: [Рассказ] / Пер. Р. Ерохин // Сов. Чувашия. 1973. 20 сент.; Дом-корабль: [Апавяданне] / Пер. авт. // Бойцы нашей батареи. М., 1974; В июне: Рассказ // За тебя, Беларусь. Мн., 1974; Три шага до выстрела: Рассказ // На боевом посту. Мн., 1974. Рэц.: Хвалей Я. Мая міліцыя // ЛіМ. 1974. 27 вер.; Вяленые судаки: [Апавяданне] / Пер. В. Шуваев // Неман. 1974. № 12; Ленинские яблоки: Рассказ / Пер. А. Лисовский // Зорька. 1974. 12 апр.; Теплая земля: (Рассказ) // Родины сыновья. Мн., 1975; Письмо другу; Моя роботиха: Юморески / Пер. Я. Островский // Лит. Россия. 1975. 12 сент.; Родное поле: [Нарыс] // Дела их золотом горят. Мн., 1976; Ефрейтор Семикровный: [Апавяданне] // Островский Я. Истории выдуманные и невыдуманные. М., 1976; Водитель Борейко: [Рассказ] // Сов. воин. 1976. № 5; Солдат Борейко: [Рассказ] // Во славу Родины. 1976. 14, 15 янв.; Ночная разведка: Отрывки из повести // Там жа. 4—7 авг.; Легкая рука: [Юмореска] / Пер. Я. Островский // Красная звезда. 1976. 17 апр.; Берег: [Рассказ] / Пер. Г. Островская // Звезда. 1977. № 7; Незнакомая песня; Дом на площади; Тетка Наталка: [Апавяданні] / Пер. В. Мищенко // Неман. 1977. № 7; Половина суток: (Рассказ) // Непримиримые ведут поиск. Мн., 1978; Иван Панасюк: Рассказ / Пер. Г. Ашанина // Дружба народов. 1978. № 10; Дом на площади: (Отрывок из докум.-худож. повести «Командир взвода») // Во славу Родины. 1979. 23 февр.; Художники: [Рассказ] // Знамя юности. 1979. 26 июня; Лавочка: [Апавяданне] // Зорька. 1979. 20 июля; Художники: [Апавяданне] / Пер. С. Иванов // Подснежники. М., 1980; Василина; Разговор в кабинете; Протест: [Апавяданні] / Пер. Ю. Канэ // Неман. 1981. № 1; Ефрейтор Семикровный: (Монолог) / Пер. Я. Островский // Дружный смех. М., 1982; Степкина любовь; В чистом поле: [Апавяданні] / Пер. Ю. Канэ // Знамя. 1982. № 4; Ночная разведка: Рассказ // Боевые дороги. Мн., 1985; Праздничный салют: [Нарыс] // Пионеры-герои. Мн., 1985; При опознании — задержать: [Апавесць] / Пер. Г. Островская // Неман. 1985. № 1.

На славацкую мову. Dvojka za kocura / Prel. M. Arendašova // Zornicka. 1977. Č. 13.

На таджыкскую мову. Тухфаи киматбахо; Барфчанг; Як кузача шир: [Апавяданні] / Тарч. Р. Камолов // Накхати гул. Душанбе, 1965.

На тувінскую мову. Унелиг белек: Чечен гугаалар / Очул. А. Даржаа. Кызыл, 1966.

На туркменскую мову. Билгич: [Апавяданне] // Эдебият ве сунгат. 1982. 3 апр.; Гымматлы совгат: [Апавяданне] // Мыдам тайяр. 1984. 24 апр.

На узбекскую мову. Телепат: [Гумарэска] / Тиллаева тарж. // Тошкент окшоми. 1979. 20 сент.; Рассомлар: [Апавяданне] // Кухлни кулга берганда. Тошкент, 1982; Солдат булоги: [Апавяданне] // Гунча. 1982. № 5.

На ўкраінскую мову. Уклін: Оповідання / Пер. М. Крилов. К., 1990.

Упіткавши — затримати: Повість / Пер. М. Онуфрійчук. К., 1990.

Червоний мак: Оповідання / Пер. П. Баратинський // Рад. Житомирщина. 1963. 22 січ.; Колгоспне село. 1964. 26 квіт.; Солдатський колодзязь: (Оповідання) // Барвінок. 1965. № 5; Шість кілометрів дорогі: (Оповідання) / Пер. В. Швець // Там жа. 1965. № 6; Солдатський колодязь: [Апавяданне] / Пер. Г. Демченко // Рідний дім. К., 1967; У гості: Гумореска / Пер. В. Кохан // Молодь Закарпаття. 1967. 19 лист.; У квітні: [Апавяданне] / Пер. Ю. Збанацький // Ленінські читання. К., 1969. Вып. 2; Оберемок: Оповідання // Вінницька правда. 1969. 7 трав.; Гості: Казка // Київ. правда. 1969. 18 трав.; У квітні: [Апавяданне] / Пер. Ю. Збанацький // Иди в життя, як Ленін. К., 1970; Лимонад: Гумореска / Пер. С. Вігучин // Київ. правда. 1970. 2 лип.; Моя роботиха: [Гумарэска] / Пер. М. Крилов // Рад. жінка. 1979. № 8; Жменя рідної землі: Оповідання / Пер. В. Довжик // Барвінок. 1983. № 6; Тры каски: [Апавяданне] // Сільські вісті. 1983. 21 трав.

На эстонскую мову. Südametunnistus / Tlk. K. Kits // Noorte Hääl. 1962. 24. Mai; Prügi silma / Tlk. V. Järv // Pikker. 1963. Nr 22; Külalised / Tlk. A. Jaaksoo // Nõk Naine. 1972. Nr 10.

На б. Югаславіі мовы. Užaljenost // Ciciban. 1965. Št. 6; Stare i nove zagonetke / Prev. N. Jeremić // Zmaj. 1981. № 1.

1.6.

З Леніным заўсёды Беларусь: Вершы, апавяданні. Мн., 1970 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Беларуская дзіцячая літаратура. Мн., 1980. С. 88, 105—106; Беларуская літаратура. Дзень сённяшні. Мн., 1980. С. 217—219; Бугаёў Д. Пра сучасную прозу: (Суб'ектыўныя нататкі) // Бугаёў Д. Чалавечнасць. Мн., 1985; Бярозкін Р. Адзін лісток // ЛіМ. 1965. 19 сак.; Васіль Хомчанка // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн., 1966; Васілю Хомчанку — 60 // ЛіМ. 1979. 12 студз.; Гаўрылаў А. Сярод добрых людзей: (Да 60-годдзя з дня нараджэння В. Ф. Хомчанкі) // Вяч. Мінск. 1979. 12 студз.; Гіль М. Па схільнасці, па душэўным ладзе: Васілю

Хомчанку — 50 гадоў // ЛіМ. 1969. 10 студз.; Яго ж. Пра гэтую кніжку і яе аўтара // Хомчанка В. Паклон. Мн., 1976; Голубева Л. Пра дзяцей і для дзяцей // Полымя. 1970. № 4; Дзюбайла П. Беларускі раман: Гады 70-я. Мн., 1982. С. 80—83; Яго ж. На шляху да сінтэзу // Полымя. 1978. № 12; Яго ж. У вялікай дарозе. Мн., 1981. С. 186—187; Жураўлёў В. Цудоўны свет дзіцяці // ЛіМ. 1959. 1 ліп.; Іваноў В. Дабрата цёплай зямлі // Вяч. Мінск. 1971. 28 вер.; Каласоўскі Б. Рамантыка, прыгоды... і жыццё // ЛіМ. 1981. 31 ліп.; Краўчанка У. Клапаціцца аб дзіцячай літаратуры // Наст. газ. 1958. 28 лют.; Крупеня Я. На ветразях рэвалюцыі // Наст. газ. 1982. 21 жн.; Лагоўскі Б. Была ў хлапчука мара // Маг. праўда. 1982. 15 мая; Ленсу А. Фарміраванне і развіццё літаратурных здольнасцей у вучняў сярэдніх класаў у працэсе вывучэння тэарэтычных паняццяў // Адзінства навучання і выхавання на ўроках літаратуры. Мн., 1982; Лецка Я. Выхаваўчая роля літаратуры. Мн., 1980. С. 106—109; Навуменка І. Кніга адкрывае свет // Навуменка І. Зб. тв.: У 6 т. Мн., 1984. Т. 6; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981. С. 354—355; Пянкрат М. Уступны артыкул // Хомчанка В. Лёгкая рука. Мн., 1979; Рубінскі У. Бібліятэка юных папаўняецца // Чырв. змена. 1959. 13 жн.; Савіцкі А. Хай добра шукаецца бурштын! // ЛіМ. 1979. 12 студз.; Сямёнаў А. Чакаем новых сустрэч // Вяч. Мінск. 1969. 11 студз.; Тычына М. У пошуках новага зроку // ЛіМ. 1979. 16 лют.; Уагонь вяртаюцца двое... // Там жа. 1978. 11 жн.; Цудоўны свет прыроды // Там жа. 1962. 25 мая; Чарнушэвіч А. На хвалях мары і жыцця // Звязда. 1982. 14 ліп.; Шаўцоў П. Выхоўваю адчуванне прыгожага // ЛіМ. 1978. 9 чэрв.; Шупенька Г. Даваяраць таленту // Там жа. 1981. 24 ліп.; Шымук В. Сябар юных чытачоў // Звязда. 1969. 12 студз.

На рускай мове. Баруздин С. О Василии Хомченко // Баруздин С. Заметки о детской литературе. М., 1975; Букчин С. Велика надежда... // Неман. 1970. № 1; Гуревич Э. Детская литература Белоруссии. М., 1982. С. 117—119, 150—151, 154—156, 166—168; Мартинович А. Обретение мастерства // Знамя юности, 1982. 22 окт.; Шупенька Г. Талант доброты // Хомченко В. Возвращение в огонь. М., 1982.

В. І. Козіч.

ХРАПТОВІЧ ЯЎХІМ

Храптовіч Яўхім (Іаахім, Яахім) Ігнацы Юзаф Літавор (4.1.1729, маёнтак Ясянец Навагрудскага ваяв., цяпер в. Ясянец Баранавіцкага р-на Брэсцкай вобл.— 4.3.1812, Варшава), публіцыст, паэт, перакладчык, мецэнат, вучоны-гуманіст, грамадскі, палітычны і культурны дзеяч. Канцлер Вялікага княства Літоўскага (з 1793). Пісаў на польскай, лацінскай і беларускай мовах.

Паходзіў са старадаўняга беларускага магнацкага роду, які карыстаўся гербам Адравонж і меў ва ўладанні маёнткі Шчорсы, Вішнева, Бешанковічы, Халопенічы, Зембін. Яго маці, Рэгіна Вайнянка — навагрудская падчашанка, бацька, Марцыян Храптовіч, вербельскі староста. Нарадзіўся і выхоўваўся (з адзінай сястрой Ганнай) у доме сваіх бабулі і дзеда па маці Тэафілі з дэ Раэсаў і маршалка шляхты Навагрудскага ваяводства Казіміра Несялоўскага, даволі папулярнага польскага і лацінскага пісьменніка, які выдаваў кнігі ў Пінску і Варшаве. Першапачатковую адукацыю Я. Храптовіч атрымаў у Ясянцы, а потым у доме бацькоў у Шчорсах (цяпер Навагрудскага р-на). На працягу года слухаў курс рыторыкі ў Нясвіжскай езуіцкай калегіі. Правучыўшыся 2 гады ў Віленскай акадэміі, працягваў адукацыю ў Германіі. Потым для пашырэння кругагляду і азнаямлення з найноўшымі дасягненнямі эканомікі і філасофіі наведаў Англію, Італію, Францыю, Швейцарыю. Вярнуўшыся на радзіму, стаў навагрудскім стольнікам (1752), паслом сойму Рэчы Паспалітай (1754). Служыў у арміі і даслужыўся да палкоўніка. Быў на дыпламатычнай рабоце ў Вене і Парыжы. Займаў высокія пасады ў Вялікім княстве Літоўскім: маршалак Галоўнага трыбунала (з 1756), падканцлер (з 1773), міністр замежных спраў (з 1791). Як ініцыятар і член Адукацыйнай камісіі (1773—94) узначальваў дэпартамент акадэміі і школ Вялікага княства Літоўскага. У 1784 прымаў у Шчорсах польскага караля Станіслава Аўгуста. Падзяляючы ідэі еўрапейскага Асветніцтва і фізіякратызму, выступаў за пашырэнне прыродазнаўчых ведаў, рэарганізаваў гаспадарку ў сваіх маёнтках Шчорсы і Вішнева, дзе паншчыну замяніў сялянам чыншам, даў ім асабістую вольнасць (1790); адкрыў тут школу і бальніцу. У Шчорсах пабудаваў новы палац і уніяцкую царкву, упрыгожыў іх творамі мастацтва, сабраў бібліятэку, у якой налічвалася каля 10 тысяч кніг. З 1794 жыў у Вене, потым у Варшаве, дзе выступіў адным з заснавальнікаў Таварыства сяброў навук.

Першым літаратурным творам Я. Храптовіча было, відаць, беларускае вершаванае віншаванне «Всім многі век у новай хаце...», прысвечанае бабулі і дзядулю Т. і К. Несялоўскім з нагоды іх навасельля ў Ясянцы. Потым пісаў вершы на польскай і лацінскай мовах, прасякнутыя ідэямі Асветніцтва і рацыяналізму («Гімн да прыгажосці», «Аб каханні», «Адказ Храптовіча Карпінскаму», «Ля карціны Рафаэля»). Аўтар артыкула «Паэзія» ў даведніку І. Красіцкага «Збор найбольш патрэбных звестак» (1781). Выступаў у друку з артыкуламі па сельскай гаспадарцы. Пакінуў у рукапісе працу пра свой радавод («Храналогія роду Храптовічаў»), апублікаваную толькі ў канцы 19 ст. Справу Я. Храптовіча працягнуў яго сын Адам, які значна павялічыў зборы Шчорсаўскай бібліятэкі (цяпер знаходзяцца ў Кіеве, у бібліятэцы АН Украіны).

С. Ф. Цярохін.

1.2.
Zdanie..., podkanclerza W. X. Lit. na proiekt pod tytułem: Powinności i władza departamentów w radzie na sessii seymowey dane 23/IX.1766. Warszawa.

O prawie natury: Pismo oryginalne Jednego z współziomków. Warszawa, 1814.

1.3.
1781. Poezja // Krasicki J. Zbiór potrzebniejszych wiadomości. Warszawa.

1785. Wiadomość względem użytecznego i trwałego poprawia[nia] łąk // Magazyn Warszawski. T. 1. Cz. 2 / Пад крыпт. J. C. C. L.

1806. Odpowiedź... // Karpiński F. Dzieła wierszem i prozą. Warszawa. T. 1.

1818. Portret Kiopka szpica, faworytnego króla Stanisława Augusta // Tyg. Wileński. T. 5. 15 lut.

1890. Pamiętnik rodu Chreptowiczów / Ogłosił W. K. [Korotyński] // Kronika rodzinna. 1890. S. 609, 646, 676; 1891. S. 36, 77.

2.2.
На лацінскай мове. K o r y c k i M. Dirae in vulcanum, qui in lonis illustrissimi atque excellentissini domini Joachimi in Szczorse, Zembin et Wiszniew comitis Littawor Chreptowicz procencellarii M. D. Lith., prafecti castris Orzensis officinam ad conficiendum ferrum magnus impensis magnisque utilitatibus constructam in cineres redegit. Varsowiae, 1780.

На польскай мове. M e h l i n g K. Opisanie gospodarstwa pszczołowego w Szczorsach. Warszawa, 1785.

На рускай мове. Р я б и н и н И. К вопросу о побегах русских крестьян в пределы Речи Посполитой в конце XVIII в. (По письмам Игнатия Омульского к Иоахиму Хрептовичу). М., 1911.

2.3.
На беларускай мове. Б у к А. Лёс бібліятэкі // Мін. праўда. 1981. 14 лют.; М а л ь д з і с А. На скрыжаванні славянскіх традыцый. Мн., 1980. С. 281—282; П е д а г а г і ч н а я дзейнасць і погляды І. Храптовіча і М. Пачобута // Асвета і педагагічная думка ў Беларусі. Мн., 1985; Ц ы б у л я В. Прыватная бібліятэка Храптовічаў // Помнікі гіст. і культ. Бел. 1973. № 3; Ц я р о х і н С. Энцыклапедыст са Шчорсаў // ЛіМ. 1987. 4 вер.

На польскай мове. B a l i ń s k i M. Dawna Akademia Wileńska. Pbg, 1862. S. 386, 515—516; E t t i n g e r P. Ioachim Chreptowicz jako miłośnik sztuki // Odgłosy: Książka zbiorowa. M., 1916; I w a s z k i e w i c z J. O dwóch Joachimach Chreptowiczach // Atheneum Wileńskie. 1937; K o p c z y ń s k a Z. Język a poezja: Studia z dziejów świadomości językowej i literackiej Oświecenia i romantyzmu. Wrocław; Warszawa; Kraków, 1976. S. 37—47; M e h l i n g K. Opisanie wybornego gospodarstwa w dobrach Szczorse Chreptowicza // Pam. polityczny i historyczny. 1785. Maj.

На рускай мове. И с т о р и я белорусской дооктябрьской литературы. Мн., 1977. С. 304; К о х а н о в с к и й Г. «Редкости для общественного употребления...» // Неман. 1979. № 7; Ш у м с к и й К. Из библиотеки последнего канцлера Литовского // Там жа. 1968. № 8.

3.1.
Бібліятэка Асалінскіх у Вроцлаве, аддз. рукап., адз. зах. 9665; Бібліятэка Варшаўскага ун-та, аддз. рукап., адз. зах. 278; Бібліятэка ПАН у Кракаве, аддз. рукап., адз. зах. 2059; Бібліятэка ПАН у Курніку (Польшча), аддз. рукап., адз. зах. 1280. *Г. І. Рэут.*

ХРОМЧАНКА КУЗЬМА

Хромчанка Кузьма Рыгоравіч (н. 25.10. 1929, пас. Калінаўка Краснапольскага р-на Магілёўскай вобл.), літаратуразнавец, крытык. Член СП Беларусі з 1983. Кандыдат філалагічных навук (1958).

З сялянскай сям'і. У 1935—39 наведваў Вялікахутароўскую пачатковую школу, у 1939—41 Гарадзецкую сямігодку. У 1943—47 вучыўся ў Краснапольскай СШ. У 1951 скончыў літаратурны факультэт Магілёўскага педінстытута. Выкладаў беларускую мову і літаратуру ў Дзятлаўскай СШ (1951—53), вучыўся ў аспірантуры (1953—56), працаваў вучоным сакратаром, навуковым супрацоўнікам Інстытута літаратуры АН БССР (1956—66). Затым перайшоў на выкладчыцкую работу ў БДУ, дацэнт кафедры беларускай літаратуры (1966—93), з 1993 загадчык кафедры славістыкі.

Друкуецца К. Хромчанка з 1957. Вядомы як аўтар літаратурна-крытычных артыкулаў, кніг «Пі-

ліп Пестрак», «За шчасце зямное», «Беларуская мастацкая проза». Даследуе праблемы развіцця беларускай прозы ад вытокаў да сённяшняга дня, пытанні тэксталогіі, мастацкага перакладу, літаратурных узаемасувязей («На шляхах яднання»). У манаграфіі «Беларуская мастацкая проза» прасочвае асноўныя тэндэнцыі і заканамернасці развіцця беларускай мастацкай прозы на прыкладзе творчасці Ф. Багушэвіча, Ядвігіна Ш., Я. Коласа, З. Бядулі, М. Гарэцкага і інш. Піша рэцэнзіі на творы сучасных беларускіх аўтараў.

Жыве ў Мінску.

З. А. Суднік.

Бібліяграфія

1.2.

Творчество Филиппа Пестрака: Автореф. дис. ... канд. филол. н. Мн., 1958.

Піліп Пестрак: Жыццё і творчасць. Мн., 1960. Рэц.: Канэ Ю. Мінаць пратаптаныя сцежкі // Полымя. 1961. № 1; Касцян М. Пра пісьменніка і барацьбіта // ЛіМ. 1960. 8 ліп.; Луфераў М. Манаграфія прысвячаецца пісьменніку // Звязда. 1960. 2 кастр.; Макарэвіч А. Кніга пра пісьменніка-рэвалюцыянера // Маг. праўда. 1960. 17 чэрв.

За шчасце зямное. Мн., 1966 (Б-чка атэіста). Рэц.: Алексяевіч І. Атэізм у творах беларускіх пісьменнікаў // Нар. асвета. 1966. № 4.

Беларуская мастацкая проза (канец XIX — пачатак XX ст.). Мн., 1979. Рэц.: Барысава А., Петраковіч М. Плённыя традыцыі // Маг. праўда. 1981. 12 чэрв.; Грынчык М. Ад Каліноўскага да Коласа // Полымя. 1980. № 8; Мірачыцкі Л. Слова пра мастацкую прозу // Звязда. 1979. 3 кастр.; Семашкевіч Р. Ля вытокаў нашай прозы // ЛіМ. 1979. 7 вер.

1.3.

1957. Раман Піліпа Пестрака «Сустрэнемся на барыкадах» // Весці Акад. навук БССР, серыя грамад. н. № 2; Дарогаю змагання // ЛіМ. 18 вер.; Пісьменнік-патрыёт // Мін. праўда. 23 ліп.

1958. Экзамен перад чытачом // ЛіМ. 26 ліп.; Напярэдадні з'езду славістаў // Там жа. 9 жн.; Летапіс гераічнага змагання // Там жа. 16 жн.; Подых суровага часу: Да выхаду ў свет рамана-эпапеі М. Лынькова «Векапомныя дні» // Там жа. 20 снеж.; Пытанні літаратуры ў «Вучоных запісках» // Наст. газ. 21 лют.; Даваенная творчасць Піліпа Пестрака і рэвалюцыйная літаратура Заходняй Беларусі // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 2; У імя шчасця народа: [Рэц. на кн.: У суровыя гады падполля. Мн., 1958] // ЛіМ. 29 крас.

1960. Сведчанне мастацкай сталасці // ЛіМ. 16 жн.

1963. Працяг размовы: [Рэц. на кн.: Калеснік У. Час і песні. Мн., 1962] // Полымя. № 4.

1964. Дапаможнік па творчасці Я. Купалы: [Рэц. на кн.: Янка Купала. Мн., 1963] // Нар. асвета. № 5.

1965. Работа текстологов Белоруссии // Вопр. лит. № 6; Першае навуковае выданне: Да выхаду Зб. тв. Я. Коласа ў 12-ці тамах // ЛіМ. 12 сак.

1966. Піліп Пестрак // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры: У 2 т. Мн. Т. 2.

1968. Вякамі выпрабавання: [Рэц. на кн.: Садружнасць літаратур. Мн., 1968] // ЛіМ. 13 жн.

1969. Ованес Туманян в белорусских переводах // Ованес Туманян. Ереван; Даследуюцца праблемы майстэрства // Полымя. № 6; Падзеі незабыўных дзён: [Рэц. на кн.: Машара М. Крэсы змагаюцца. Мн., 1966; Сонца за кратамі. Мн., 1968] // Вяч. Мінск. 23 кастр.; Суровы лёс пакалення // Там жа. 18 снеж.

1970. Вернасць жыццёвай праўдзе // Пестрак П. Апавяданні. Мн.

1971. Вечна жывы вянок // Вяч. Мінск. 25 лют.

1972. Янка Купала і Якуб Колас у іх сувязях з Беларускім дзяржаўным універсітэтам // Народныя песняры. Мн. / Сааўт. В. Рагойша; Вместе с народом // Гродн. правда. 18 нояб.; Заря. 18 нояб.; Мін. праўда. 18 ліст.

1974. Шляхі развіцця літаратуры былой Заходняй Беларусі // Веснік БДУ. Сер. 4. Філалогія, журналістыка, педагогіка, псіхалогія. № 2; У свеце коласаўскай прозы: [Рэц. на кн.: Гальмакоў Д. Стыль прозы Я. Коласа. Мн., 1973] // ЛіМ. 5 крас.; У сям'і славян: [Рэц. на кн.: Ларчанка М. Яднанне братніх літаратур. Мн., 1974] // Там жа. 6 вер.

1975. Беларуска-ўкраінскія літаратурныя ўзаемасувязі 20-х гадоў // Весн. БДУ. Сер. 4. Філалогія, журналістыка, педагогіка, псіхалогія. № 3.

1976. Ля вытокаў беларускай мастацкай прозы // Весн. БДУ. Сер. Філалогія, журналістыка, педагогіка, псіхалогія. № 3; Сваёй дарогай // Вяч. Мінск. 24 крас.

1977. Беларуска-ўкраінскія літаратурныя ўзаемасувязі 20 — пачатку 30-х гадоў // Тыпалогія славянскіх моў і ўзаемадзеянне славянскіх літаратур. Мн.

1980. Трилогия о жизни и борьбе народа // Машара М. Кресы борются. М.

1981. Янка Купала ва ўкраінскіх перакладах і крытыцы // Песні беларускай валадар. Мн.

1982. Аркадий Кулешов — переводчик украинской поэзии // Вопросы литературы народов СССР. Киев — Одесса. Вып. 8; Якуб Колас у італьянскім друку // З глыбінь народных. Мн.; Якуб Колас на Украіне // Творчая спадчына Янкі Купалы і Якуба Коласа і развіццё славянскіх моў і літаратур. Мн.

1983. [Рэц. на кн.: Денисюк И. Розквіт української малої прози XIX — поч. XX ст. К., 1981] // Весн. БДУ. Серыя 4. Філалогія, журналістыка, педагогіка, псіхалогія. № 2; Прызначаецца студэнтам-філолагам: [Рэц. на кн.: Гісторыя беларускай літаратуры: XIX — пачатак XX ст. Мн., 1981] // ЛіМ. 21 студз.; Шлях пісьменніка-барацьбіта // ЛіМ. 25 ліст.

1984. О белорусско-армянских литературных взаимосвязях // Литературные связи. Ереван. Т. 4; Водгалас зведанага і перажытага // Пестрак П. Зб. тв.: У 5 т. Мн. Т. 1; Сэрцы і песні — з народам і партыяй // Беларусь. № 6; Падзеі гістарычнай важнасці // ЛіМ. 20 ліп.

1.6.

Пестрак П. Зб. тв.: У 5 т. Т. 1. Мн., 1984 / Рэд.

2.3.

На беларускай мове. Прыняты ў Саюз пісьменнікаў БССР // ЛіМ. 1983. 27 мая.

В. У. Смольская.

ХРЫСТАФОР ФІЛАЛЕТ

Хрыстафор Філалет (Хрыстафорус Філалетус; сапр. Бранеўскі Марцін; ? — ?), пісьменнік-паляміст, рэлігійны і грамадскі дзеяч канца 16—1-й трэці 17 ст. Пісаў на старабеларускай і польскай мовах.

Нарадзіўся, верагодна, у Пазнáнскім ваяводстве ў сям'і Пракопа Бранеўскага, які належаў да Чэшскіх братоў. У 1595 выступіў на Торуньскім сінодзе, удзельнічаў там у камісіі па тэалагічных пытаннях. Імкнучыся да кансалідацыі антыкаталіцкіх сіл, часта звяртаўся да палітычных праблем, выступаў у абарону праваслаўя і пратэстантызму. З 1598 браў удзел у сеймiках ад імя кіеўскага ваяводы К. Астрожскага як яго «добры сябар», быў пасрэднікам у зносінах яго з кіраўніком пратэстантаў Вялікага княства Літоўскага віленскім ваяводам К. Радзівілам — пры яго ўдзеле яны пагадзіліся склікаць сумесны з'езд (Вільня, май — чэрвень 1599). Арганізаваў дыспут паміж езуітам С. Сміглецкім і С. Турноўскім (2.6.1599), запісаў ход гэтага дыспуту і ўручыў нататкі Турноўскаму. Кантактаваў з Кірылам Лукарысам, паслом Александрыйскага патрыярха Мялеція. Быў паслом на сеймах 1605 і 1606. На апошнім зачытаў апалогію варшаўскай канфедэрацыі пад назвай «Сведчанне непамернасці, або Знявага закону», складзеную, верагодна, ім самім. Браў удзел у змове Забржыдоўскага, на сесіі 24.8.1606 зачытаў «пункты рокашу», напісаныя па даручэнні «Сандамірскага з'езду». Пасля правалу змовы стаў больш пасіўны, хоць і быў абраны паслом на сеймы 1621 і 1623. У 1632 рэвізаваў дзяржаўную казну.

Паводле меркавання даследчыкаў, Хрыстафор Філалет з'яўляецца аўтарам рукапісных палемічных твораў «Абураны адказ на патрабаванне евангелістаў разбурыць Кракаўскі сабор... у 1592 годзе», «Акты рокашу ў Кароне Польскай пад Сандамірам... А. Д. 1607». Верагодна, яго ж пяру належыць «Меркаванне на сейміку перад вальным сеймам 1615 г.» і «Разгром татараў вяльможным гетманам Каронным Станіславам Жулкеўскім... у 1620 годзе». Найбольш значным і дасканалым у мастацкіх адносінах з'яўляецца «Апокрысіс, або Адказ на кнігі пра брэсцкі сінод ад імя людзей старажытнай рэлігіі грэцкай, дадзены ў абурэнні Хрыстафорам Філалетам» (Вільня, 1597; у перакладзе на старабеларускую мову 1598). Лічыцца, што аўтарам гэтага палемічнага твора, напісанага як адказ на «Брэсцкі сінод» П. Скаргі, быў М. Бранеўскі, схаваны пад псеўданімам Хрыстафора Філалета (Хрыстаносца Праўдалюба). У «Апокрысісе» ў яркіх і дасціпных вобразах-алегорыях, легендах і прыпавесцях паказаны стан хрысціянскай Царквы. З лагічнай паслядоўнасцю і дакладнасцю аўтар выступаў у абарону праваслаўя і пратэстантызму, у прыватнасці кальвінізму. *А. А. Мельнікаў.*

Бібліяграфія

1.2.

Апокрисис, альбо отповедь на книжкы о соборе Берестейском... Вильно, 1597.

Апокрисис Христофора Филалета: Вновь изданныя в память юбилея Киев. духовн. академии 28 сент. 1869 года. К., 1869.

1.3.

1820. Апокрисис, албо отповедь на книжкы о съборе берестейском // Памятники полемической литературы в Западной Руси. Пб., 1882. Кн. 2 (РИБ. Т. VII) [Тэкст на пол., бел. мовах].

1882. Апокрисис: Сочинение Христофора Филалета в двух текстах — польском и западно-русском 1597—1599 гг. // Рус. ист. б-ка. № 7.

1959. Апокрисис, албо отповедь на книжкы о съборе Берестейском... // Хрэстаматыя па старажытнай беларускай літаратуры. Мн.

1.5.

На рускую мову. Апокрисис Христофора Филалета в переводе на современный русский язык. К., 1870.

Рэц.: // Вестник Зап. России. 1870. Т. 3. № 7.

Апокрисис // Труды Киевской духовной академии. 1869. № 8.

2.2.

На польскай мове. Arcudius P. [Pociej H.?] Antirrisis, abo Apologia przeciwko Krzysztofowi Philaletowi, który niedawno wydał książki imieniem starożytney Rusi, religii greckiej, przeciwko książkom o synodzie Breskim, napisanym w r. 1597. Wilno, 1600.

Smotrycki M. Exethesis, albo Expostulatia, to iest rozprawa między Apologią i Antidotem o ostanek błędów, heresie i kłamstw Zyzaniowych, Philaletowych, Orthologowych i klerykowych uchylona przez M. Smotryckiego. Lwów, 1629.

На рускай мове. Криштапович Л. Гуманизм «Апокрисиса» Христофора Филалета и национальное самосознание белорусского народа. Мн., 1992.

Скабаланович Н. Об Апокрисисе Христофора Филалета. Спб., 1873. Рэц.: Объявление о новой книге // Лит. епарх. вед. 1873. № 30.

На ўкраінскай мове. Яременко П. Український письменник-полемист Христофор Філалет і його «Апокрисис». Львів, 1964.

2.3.

На беларускай мове. Вольскі В. Нарысы па гісторыі беларускай літаратуры эпохі феадалізма. Мн., 1952. С. 122—126; Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры: У 2 т. Мн., 1968. Т. 1. С. 296—305; [Коршунаў А.] [Уступны артыкул] // Хрэстаматыя па старажытнай беларускай літаратуры. Мн: 1959. С. 238—239; Ларчанка М. Літаратура канца XVI — першай паловы XVII ст. // Ахрыменка П., Ларчанка М. Старажытная беларуская літаратура: Вучэб. дапаможнік для філал. фак. вну. Мн., 1968. С. 96—98; Майхровіч С. Нарыс гісторыі старажытнай беларускай літаратуры XIV—XVIII ст. Мн., 1980. С. 156—160.

На польскай мове. Tretiak J. Skarga i Filalet // Piotr Skarga w dziejach i literaturze unii Brzeskiej. Kraków, 1912.

На рускай мове. Бедрицкий Н. Литературная полемика православных с протестантами в юго-западной Руси в XVI и XVII вв. // Мин. епарх. вед. 1888. № 5; Брянцев П. Виленский Свято-Духовский монастырь // Виленский календарь на 1898 год. Вильна, 1897; Василенок С. Фольклор и литература Белоруссии эпохи феодализма (XIV—XVIII вв.). М., 1961. С. 199—204; История белорусской дооктябрьской литературы. Мн., 1977. С. 167—170; Об издании древнего сочинения в защиту православия против латинства и унии под заглавием: «Апокрисис Христофора Филалета» // Мин. епарх. вед. 1873. № 17; Перепечин В. «Наука» святого Кирилла Лукариса... о противной унии (неисследованный памятник западно-русской историко-полемической литературы) // Там жа. 1894. № 4; Потей И. Антиризис, или апология против Христофора Филалета в двух текстах: западно-русском (1599 г.) и польском (1600 г.) // Рус. ист. б-ка. 1903. № 3; Чемерицкий В. Белорусская литература // История всемирной литературы: В 9 т. М., 1985. Т. 3.

На ўкраінскай мове. Грушевський. Історія української літератури. К., 1927. Кн. 5, друга половина. С. 392—394.

Т. М. Махнач.

ХУРСІК СЫМОН

Хурсік Сымон Аляксеевіч [псеўд. С. Багун; 31.1(13.2). 1902, в. Снусцік Ігуменскага пав. Мінскай губ., цяпер Пухавіцкі р-н Мінскай вобл.— 31.3.1972], празаік, перакладчык.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. У 1925 скончыў Мінскі белпедтэхнікум. Настаўнічаў у мяст. Валынцы на Полаччыне і ў Полацку, працаваў у рэдакцыі газеты «Чырвоная Полаччына». У 1930 скончыў літаратурна-лінгвістычнае аддзяленне педфака БДУ. 10.4.1931 беспадстаўна асуджаны на 5 гадоў высылкі ў г. Йашкар-Ала. Працаваў настаўнікам у школах Марыйскай і Чувашскай АССР, у Казахстане. У час Вялікай Айчыннай вайны служыў у Савецкай Арміі. Удзельнічаў у баях на 4-м Украінскім і 1-м Беларускім франтах, быў двойчы кантужаны. Пасля вайны зноў настаўнічаў. 13.10.1958 рэабілітаваны. Жыў у пас. Айдабул Какчэтаўскай вобл., а з 1964 у Карагандзе.

Першае апавяданне С. Хурсік апублікаваў у газеце «Савецкая Беларусь» у 1924. Аўтар зборнікаў апавяданняў «Першы паўстанак» (1925) і «Шляхамі навальніц» (1930), аповесці «Чорны мост» (апублікавана ў час. «Маладняк», 1929—30), прысвечаных жыццю беларускай вёскі ў першыя гады пасля рэвалюцыі. Пісаў таксама вершы, якія друкаваў у «Чырвонай Полаччыне». Пераклаў на беларускую мову аповесць А. Серафімовіча «Горад у стэпе», апавяданне А. Гараўскага «Алёнка» і інш.

І. П. Чыгрын.

Бібліяграфія

1.2.

Першы паўстанак: Апавяданні. Мн., 1925 (Кн-ца Маладняка), Рэц.: М. Я. Першы паўстанак // Наддзвінне. Полацк, 1926.

Шляхамі навальніц: Апавяданні, 1930. Рэц.: Сядура У. // Полымя. 1930. № 5—6; Шынклер Х. // Маладняк. 1930. № 5.

1.3.

1924. Адам Залес: Апавяданне // Сав. Бел. 12, 13, 15, 16, 19 крас.

1925. Зарабіў: Апавяданне // Маладняк. № 8.

1926. Францішак Скарына: Аповесць; Адказ: [Верш] // Наддзвінне. Полацк; Асенняе: [Верш] // Літаратурна-мастацкі дадатак да газ. «Чырв. Полаччына». 24 ліст.; З «Першым мая»: (Апавяданне) // Чырв. Полаччына. 1 мая; Францішак Скарына: Адрывак з аповесці // Там жа. 15 снеж.

1927. Пажар; Стой пралетары пільней на пасту; Эй, брат!..; Звіні струна...; Вясна ідзе; Ой, ты, гаю...: [Вершы] // Росквіт. Полацк; Барвяныя бляскі: Апавяданне // Маладняк. № 10; Звіні, струна: [Верш] // Чырв. Полаччына. 15 студз.; Ой, ты, гаю...: [Верш] // Там жа. 12 лют,; У полі спела волі сталь...: [Верш] // Там жа. 5 сак.; Беларусь ты мая сінякрылая...: [Верш] // Там жа. 16 сак.; Пажар!: [Верш] // Там жа. 6 крас.; Вясна ідзе!; Эй, брат!: [Вершы] // Там жа. 16 крас.; Над зялёным борам заквітнелі зоры...: [Верш] // Там жа. 2 мая; Настроі: [Верш] // Там жа. 21 мая; Стой пралетары пільней на пасту!: [Верш] // Там жа. 22 чэрв.

1928. Здань: Апавяданне // Літ. дадатак да газ. «Сав. Бел.» № 3; Змітрок: Апавяданне // Маладняк. № 1; Янка з Палесся: Апавяданне // Там жа. № 3; Пільнікі: Апавяданне // Там жа. № 7, 8.

1929. Чорны мост: Аповесць // Маладняк. № 11—12; 1930. № 1, 2; Чужынец: [Апавяданне] // Звязда. 10 ліст.

1930. Прэч з дарогі: Нарыс // Маладняк. № 2; Чорны мост: [Урывак з аповесці] // Сав. Бел. 5 студз.

1967. Янка з Падлесся: [Апавяданне] // Анталогія беларускага апавядання: У 2 т. Мн. Т. 1.

1.4.

Серафімовіч А. Горад у стэпе: [Аповесць] / З рус. Мн., 1930.

1930. Гараўскі А. Алёнка: Апавяданне / З пол. // Маладняк. № 6—7.

2.3.

На беларускай мове. Гарэцкі М. «Маладняк» за пяць гадоў. 1923—1928 // Максім Гарэцкі: Успаміны, артыкулы, дакументы. Мн., 1984; Навумовіч У. З кагорты маладнякоўцаў: 70 год з дня нар. С. Хурсіка // ЛіМ. 1972. 10 сак.; Наш каляндар // Там жа. 1982. 5 лют.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Скрыган Я. Біяграфія // Скрыган Я. Некалькі хвілін чужога жыцця. Мн., 1979; Сымон Хурсік: [Некралог] // ЛіМ. 1972. 7 крас.

На рускай мове. На собрании белапповцев // Рабочий. 1930. 16 апр.; Творческая работа // Там жа. 1929. 22 окт.

2.4.

Козік Я. Бунтару (Прысв. С. Хурсіку): [Верш] // Літаратурна-мастацкі дадатак да газ «Чырв. Полаччына». 1926. 24 ліст.

М. П. Барташэвіч.

Ц

ЦАДРОЎСКІ ЯН

Цадроўскі Ян (3.3.1617, в. Пагост Слуцкага пав. Мінскага ваяв., цяпер Салігорскі р-н Мінскай вобл.— 1688), грамадскі дзеяч, пісьменнік-мемуарыст. Пісаў на польскай мове.

Нарадзіўся ў сям'і грамадскага дзеяча Яна Цадроўскага і Сафіі Цёлкаўны-Камароўскай, кальвіністаў па веравызнанні. Вучыўся разам з братам-блізнюком Стэфанам (памёр у 1676) спачатку ў Крулявецкім (Кёнігсбергскім, 1631—33), потым у Кракаўскім (1636) універсітэтах. У 1637 пасланы бацькам на службу да князя Багуслава Радзівіла, дзе знаходзіўся да яго смерці (1669). У 1638 вучыўся ва Утрэхцкім універсітэце. У 1638—39 падарожнічаў са сваім патронам па Германіі, Даніі, Галандыі, Францыі, Італіі і Англіі. У 1641 па службовых справах зноў ездзіў у Галандыю. З 1642 служыў чыноўнікам у радзівілаўскім маёнтку Старая Весь на Падляшшы. У час вайны Расіі з Рэччу Паспалітай 1654—67, калі Мінскае ваяводства было захоплена расійскімі войскамі (1655), Я. Цадроўскі з сям'ёй выехаў на Жмудзь. У 1656 вярнуўся і быў пасланы мінскай шляхтай да цара Аляксея са скаргай на ўціск з боку маскоўскіх ваяводаў. У 1658 удзельнічаў ва ўзброеным выступленні мінскай шляхты супраць расійскіх войск, няўдалы вынік якога прымусіў яго ратавацца ў Слуцку. Тады ж зноў пасланы ў Маскву, каб растлумачыць прычыны, што прывялі да паўстання. У 1666 быў членам і сакратаром камісіі, прызначанай Б. Радзівілам для рэвізіі Койданава. Я. Цадроўскі неаднаразова выбіраўся дэлегатам ад Мінскага ваяводства на трыбуналы і сеймы. На сейме 1654 быў прызначаны дэпутатам пры літоўскім падскарбіі для збору падатку на вайсковыя патрэбы, у 1668 і 1674 удзельнічаў у абранні каралёў Яна-Казіміра і Яна III Сабескага.

Асноўныя падзеі свайго жыцця Я. Цадроўскі занатаваў у мемуарах (без назвы, іх арыгінал захоўваецца ў зборах Б. Уляноўскага ў бібліятэцы ПАН у Кракаве). У іх расказваецца пра падзеі ад нараджэння аўтара да 4.4.1682. Асноўная частка мемуараў напісана ў 1672, запісы працягнуты ў 1682. Мемуары прысвечаны ў асноўным асабістым, сямейным справам, але падаюцца яны на фоне гістарычных і грамадскіх падзей таго часу (вайна 1654—67, голад на Міншчыне, расправа католікаў над кальвіністамі ў 1682 у Вільні). З мемуараў відаць, што іх аўтар верыў у справядлівасць, гарманічнасць зямнога жыцця, заклікаў суайчыннікаў да верацярпімасці. Упершыню яго мемуары апублікаваны на рускай мове ў часопісах «Временник императорского Московского общества истории и древностей российских» (1855). *А. А. Мельнікаў.*

Бібліяграфія

1.2.

Dwa pamiętniki z XVII wieku: Jana Cedrowskiego i Jana Floriana Drobysza Tuszyńskiego. Wrocław, 1954. Рэц.: Mincer F. // Sprawy i ludzie. 1955. Nr 9; Sajkowski A. // Studia Źródłoznawcze. 1958. T. 2.

1.3.

1855. Записная книга... // Временник Имп. Московского общества истории и древностей российских. М. Т. 23.

1859. Pamiętnik // Baliński M. Pamiętniki historyczne do wyjaśnienia spraw publicznych w Polsce XVII wieku posługujące. Wilno.

1977. Успаміны Яна Цадроўскага, запісаныя яго ўласнаю рукой у XVII ст. // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 5.

1983. Успаміны // Помнікі мемуарнай літаратуры Беларусі XVII ст. Мн.

2.3.

На беларускай мове. Коршунаў А. Успаміны Яна Цадроўскага // Беларуская літаратура. Мн. 1977. Вып. 5.

На польскай мове. Baliński M. Wstęp // Pamiętniki historyczne do wyjaśnienia spraw publicznych w Polsce XVII wieku posługujące. Wilno, 1859; Bartoszewicz J. Pamiętnik J. Cedrowskiego, własną jego reką spisany, zabytek historyczny wieku XVII // Bibl. Warsz., 1856. T. 3; Konarski S. Szlachta kalwińska w Polsce. Warszawa, 1936. S. 38—39; Przyboś A. Wstęp // Dwa pamiętniki z XVII wieku. Wrocław, 1954.

На рускай мове. История белорусской дооктябрьской литературы. Мн., 1977. С. 216—217.

Т. М. Махнач.

ЦАМБЛАК ГРЫГОРЫЙ

Цамблак Грыгорый [1365(?), Балгарыя — 1419 (?)], славянскі пісьменнік, культурны і царкоўны дзеяч. Прадстаўнік Тырнаўскай кніжнай школы, аўтар больш як 40 твораў розных жанраў (жыцій, пахвальных слоў, пропаведзяў, павучанняў, палемічных слоў, канонаў і стыхір). Пісаў на царкоўнаславянскай мове.

Паходзіў са знатнага балгарскага роду. Гуманітарную падрыхтоўку атрымаў у тырнаўскім манастыры Святой Тройцы пад кіраўніцтвам патрыярха Яўфімія. Светапогляд, пісьменніцкі і аратарскі талент Цамблака сфарміраваліся ў атмасферы грамадска-палітычнага і рэлігійнага жыцця паўднёвых і ўсходніх славян канца 14 — пач. 15 ст., якія знаходзіліся тады пад уплывам грэка-візантыйскай культуры. У перыяд турэцкай экспансіі на Балканах вымушаны быў пакінуць радзіму (1394), займаўся прапаведніцкай дзейнасцю ў манастырах Візантыі (ігумен манастыра Пантакратара), Малдавіі (прэсвітэр Сучаўскай царквы), Сербіі (ігумен Дзечанскага манастыра), Вялікага княства Літоўскага, з 1415 мітрапаліт Кіеўскі і ўсёй Літоўска-Беларускай дзяржавы.

Першыя ўрачыстыя словы Г. Цамблак напісаў у Візантыі ў 1397—1400 і 1403—06: «Слова пахвальнае велікамучаніку Георгію», «Слова пахвальнае сарака пакутнікам», «Слова пахвальнае прароку Ільі», «Слова на вялікі чацвер», «Слова на вялікую пятніцу» і інш. У час знаходжання ў Малдавіі (1401—03) створаны «Жыціе Іаана Новага Белгарадскага», «Слова пахвальнае тром отракам і прароку Данііілу», «Слова аб нябожчыках», «Слова пахвальнае Пятру і Паўлу» і інш.

У 1406 Г. Цамблак упершыню наведаў беларускія землі (ехаў праз іх па запрашэнні Кіпрыяна ў Маскву). У Вільні ён даведаўся пра смерць мітрапаліта ўсяе Русі (некаторыя даследчыкі лічаць, што Кіпрыян даводзіўся яму дзядзькам). Потым накіраваўся ў Сербію, дзе напісаў адзін з выдатнейшых твораў — «Жыціе Стэфана Дзечанскага». У 1409 наведаў Кіеў, дзе сказаў «Надмагільнае слова мітрапаліту Кіпрыяну». Знаходзячыся ў Літоўска-Беларускай дзяржаве, пазнаёміўся з праваслаўнымі епіскапамі і вялікім князем Вітаўтам, у якога ўскладніліся адносіны з рускім мітрапалітам Фоціем. Па прапанове Вітаўта на саборы беларускаўкраінскіх епіскапаў у 1414 ён быў вылучаны на пасаду мітрапаліта Вялікага княства Літоўскага. Нягледзячы на анафемы канстанцінопальскіх патрыярхаў і Фоція, 15.11.1415 сабор праваслаўных епіскапаў у беларускім горадзе Навагарадку (Навагрудку) абраў Грыгорыя Цамблака мітрапалітам. Вясной 1416 Грыгорый перанёс у Вільню мітрапалітаву кафедру (Кіеў спаліў хан Эдыгей), а сваёй рэзідэнцыяй зрабіў Наваградак. У 1418 на чале дэлегацыі з 300 прадстаўнікоў Літоўска-Беларускай дзяржавы, Вялікага Ноўгарада, Малдавіі і Вялікай Арды ён прымаў удзел у Канстанцкім саборы, дзе выступіў з дзвюма прамовамі («Прывітальнае слова папу Марціну V» і «Прывітальнае слова айцам Канстанцкага сабору»), але да уніі не схіліўся. Жывучы ў Беларусі (1414—19), Цамблак напісаў «Пахвальнае слова Яўфімію Тырнаўскаму», «Пахвальнае слова святому Дзімітрыю», палемічнае слова «Як трымаюць веру немцы», «словы» на царкоўныя святы (на Ушэсце, Прачыстую, Адсячэнне галавы Іаана Хрысціцеля і інш.), стыхіру «На Прачыстую», займаўся перапісваннем богаслужэбных кніг, прымаў удзел у складанні «Акруговай граматы» і «Апраўдальнага паслання заходнярускіх епіскапаў». Памёр, найбольш верагодна, у 1419, аднак некаторыя даследчыкі (А. Яцымірскі і інш.) выказвалі меркаванне, што ён каля 1420 падаўся ў Малдавію, дзе пражыў манахам у манастыры да сярэдзіны 15 ст.

Творы Цамблака напісаны яркай вобразнай мовай у экспрэсіўна-эмацыянальным стылі «пляцення славес». На беларускіх землях ён працягваў і развіваў традыцыі ўрачыстага красамоўства Кірылы Тураўскага, узнімаў пытанні шырокага грамадскага значэння. Абарона роднай веры і культуры, услаўленне нацыянальна-культурных дзеячаў ва ўмовах турэцкага нашэсця былі глыбока патрыятычным актам, узнімалі актуальнасць яго твораў. Ісіхасцкае светаадчуванне Грыгорыя арыентавала яго на зямны свет; у яго жыціях адчуваецца цікавасць да ўнутранага стану чалавека, канкрэтызуецца апісанне, ствараецца абстрактна-псіхалагічны вобраз героя. Літаратурная спадчына Цамблака была добра вядома ўсходнім і паўднёвым славянам, яго «словы», пазначаныя перадрэнесансавымі павевамі, захаваліся ў шматлікіх рукапісных зборніках 15—19 ст. — «Таржэственніках», «Жыціях святых», «Чэццях-мінеях», былі ўключаны ў старадрукаваны «Саборнік» (1642). Актыўна перапісваліся яго пропаведзі і жыціі ў беларускіх манастырах (Супрасльскім, Слуцкім Свята-Траецкім, Жыровіцкім, Аршанскім, Лаўрышаўскім і інш.), служачы своеасаблівымі літаратурнымі ўзорамі для мясцовых кніжнікаў і прапаведнікаў, духоўна ўзбагачаючы беларускіх чытачоў. Творчасць Цамблака сведчыць аб плённасці міжславянскіх літаратурных сувязей. Яна адыграла важную ролю ў гісторыі беларускай літаратуры, асабліва ў перыяд яе станаўлення, а таксама ў час жорсткай палемічнай барацьбы канца 16—17 ст. за захаванне нацыянальнай культуры і традыцый. *Т. П. Казакова.*

Бібліяграфія

1.2.
Похвално слово за Евтимий от Григорий Цамблак. София, 1971.

Житие на Стефан Дечански от Григорий Цамблак. София, 1983.

1.3.

1846. Стих «На успение пресвятой Богородицы» // Чтения в ОИДР. № 3.

1875. «Како держат веру немцы» // Попов А. Историко-литературный обзор древнерусских полемических сочинений против латинян (XI — XV вв.). М.; Стих «На успение пресвятой Богородицы»; «Слово в великий четверток» // Изв. ОРЯС. Отд. рус. яз. и словесности. Т. 6. Вып. 2.

1907. «Слово похвальное, иже у Флорентии и у Костентии собору...» // Сб. ОРЯС. Т. 82. № 4.

1981. «Слово похвальное, иже у Флорентии и у Костентии собору...» // Bulgarian Historical Review. Ninth year. Sofia.

1.5.

На балгарскую мову. Похвально слово за Киприан; Похвално слово за Евтимий; Похвално слово за Димитър Солунски // Стара българска литература: В 7 т. София. 1982. Т. 2.

На б. Югаславії мовы. Срблъак. Службе, канони, акатисти. Приредио Б. Трифуновиħ / Пер. Д. Богдановиħ. Београд. 1970. Кн. 2.

2.2.

На англійскай мове. Heppel M. The ecclesiastical career of Gregory Camblak. London, 1979.

На балгарскай мове. Давидов А., Данчев Г., Дончева-Панайотова Н., Ковачева П., Генчева П. Житие на Стефан Дечански от Григорий Цамблак. София, 1983.

Дончева-Панайотова Н. Киприан — старобългарски и староруски книжовник. София, 1981.

Дончева-Панайотова Н. Търновската книжовна школа и Русия в края на XIV и началото на XV век: Киприан и Григорий Цамблак: Автореф. на канд. дис. Велико Търново, 1974.

Киселков В. Митрополит Григорий Цамблак. София, 1943. 2 изд. София, 1946.

Киселков В. Патриарх Евтимий: Похвалното слово от Григорий Цамблак. София, 1935.

Мечев К. Григорий Цамблак. София, 1969.

Русев П., Гълъбов И., Давидов А., Данчев Г. Похвално слово за Евтимий от Григорий Цамблак. София, 1971.

Русев П., Давидов А. Григорий Цамблак в Румъния и в старата румънска литература. София, 1966.

Търновска книжовна школа. София, 1984. Т. 3. Григорий Цамблак: Живот и творчество.

На рускай мове. Сивкова А. Русско-болгарские литературные связи XV века: (Лит. история слов Григория Цамблака): Автореф. дисс... канд. филол. н. Л., 1983.

Яцимирский А. Григорий Цамблак: Очерк его жизни, административной и книжной деятельности. Спб., 1904.

Яцимирский А. Из истории славянской проповеди в Молдавии: Неизвестные произведения Григория Цамблака, подражания ему и переводы монаха Гавриила, Спб., 1906.

2.3.

На англійскай мове. Alissandratos J. The structure of Gregory Camblak's Eklogy of Cyprian // Palaeobulgarica (Sofia). 1982. № 1; Alissandratos J. The structure of Gregory Camblac's Seomon on Euthymius in the context of byzantine and medieval slavic literature // Palaeobulgarica. 1980. № 4.

На балгарскай мове. Ангелов Б. Из старата българска, руска і сръбска литература. София, 1958. Т. 1. С. 180—190; Яго ж. Проникване на старобългарски съчинения в старата руска литература // Старобългарска литература: Изследования и материалы. София, 1977. Кн. 2; Яго ж. Старобългарски писатели. София, 1981. С. 118—126; Яго ж. Страницы из историята на старобългарска литература. София, 1974. С. 202—210; Байчева М. Григорий Цамблак и Епифаний Премудрый // Трудове на Великотърновски университет «Кирил и Методий»: Филологически ф-т. 1981. Т. 16. № 1; Яго ж. Интерес към психологично изображение в «Похвално слово за Евтимий» и «Житие на Стефан Пермски» // Трудове на Великотърновски университет «Кирил и Методий». Филологически ф-т. Литературознание. 1983. Т. 18. № 1; Бегунов Ю. Гербът на Григорий Цамблак // Език и литература. 1973. № 4; Богданов И. Кратка история на българската литература в две части. София, 1969. Ч. 1. С. 140—149, 150—154; Велчев В. За някои черты в творчеството на Григорий Цамблак // Велчев В. От Константин Философ до Паисий Хилендарски. София, 1979; Яго ж. Творчеството на Григорий Цамблак в светлината на южнославянския предренесанс // История на българската литература. София, 1962. Т. 1; Език и литература. 1961. № 2; Генов М. Григорий Цамблак: (Из историята на културните отношения между българи, руси, сърби и румъни) // Българска историческа библиотека. София, 1930. Т. 2; Давидов А. За някои стилистични особености на Цамблаковата реч: Върху материал от «Мъчение на Йоан Нови» и «Похвално слово за патриарх Евтимий» // Славистични проучвания (Сборник в чест на VII Международен славистичен конгрес). София, 1973; Яго ж. Към лексикалната характеристика на «Похвално слово за Евтимий» у «Мъчение на Иоан Нови» от Григорий Цамблак // Търновска книжовна школа. 1371—1971. София, 1974; Яго ж. Неизвестен препис на «Похвално слово за патриарх Евтимий» от Григорий Цамблак // Език и литература. 1968. № 5; Данчев Г. Традициите на Търновската книжовна в Житието на Стефан Дечански от Григорий Цамблак // Търновска книжовна школа. 1371—1971. София, 1974; Динеков П., Куев К., Петканова Д. Христоматия по старобългарска литература. София, 1961. С. 366—384; София, 1967. С. 418—444; Дончева-Панайотова Н. Когда и къде е написано «Похвално слово за Киприан» от Григорий Цамблак // Литературна мисъл. 1976. № 20; Яго ж. Към въпроса за родството между митрополит Киприан и Григорий Цамблак // Старобългарска литература. София, 1978. Кн. 3; Яго ж. «Похвално слово за Киприан» от Григорий Цамблак // Литературна мисъл. 1978. № 4; Дуйчев И. Из старата българска книжнина. София, 1944. Ч. 2. С. 239—250, 401—403; Иванова К. Григорий Цамблак // Творци на българската литература. София, 1980. Т. 1; Илиева А. «Слово за преподобните отци в сирна събота» от Григорий Цамблак в руската ръкописна традиция // Старобългарска литература. София, 1982. Кн. 12; История на философската мисъл в България. София, 1970. Т. 1. С. 110—177; Киселков В. Проуки и очерти по старобългарска литература. София, 1956. С. 231—260; Коцева Е. Григорий Цамблак // Бележити българи. София, 1967. Т. 1; Мечев К. Григорий Цамблак: Черти от неговата съвременности, творчество и личноста му // Векове. 1974. № 1; Яго ж. Образът из патриарх Евтимий нарисуван от Григорий Цамблак // Български език и литература. 1964. № 4; Яго ж. Похвалното слово за Киприан от Григорий Цамблак // Литературна мисъл. 1966. № 2; Панчовски И. Григорий Цамблак като духовник и книжовник: (По случай 600 години от рождението му) // Духовна култура. 1964. № 12; Петкова И. Личност и народ в Похвално слово за Евтимий от Григорий Цамблак // Търновска книжовна школа. София, 1980. [Т.] 2; Първев Г. Констанцкият събор (1414—1418) и участието на Григорий Цамблак в него // Там жа. София, 1980. Т. 2; Първев Г., Бонев К. Срещата на Григорий Цамблак с папа Мартин II на събора в Констанц през 1418 г. // Исторически преглед. 1982. № 5; Русев П. Григорий Цамблак — български, сръбски, румънски и руски писател // Трудове на Висшия педагогически институт «Братя Кирил и Методий». Велико Търново. София, 1968. Т. 4; Яго ж. Естетика и майсторство на писателите от Евтимиевата книжовна школа. София, 1983. С. 112—171, 230—260; Яго ж. Литературното наследство на Григорий Цамблак // Русев П. Избрани страници. София, 1982; Селимски Л. Бележки за езика на Словото на Цамблак за Евтимий // Търновска книжовна школа. София, 1980. Т. 2; Снегаров И. Духовно-културни връзки между България и Русия през средните векове (X — XV в.). София, 1950. С. 71—89; Фай Х. Българско културно наследство в Германия: Григорий

Цамблак на Вселенския събор в Констанц — 1418 година // Лит. мисъл. 1981. № 10.

На беларускай мове. Самасейка Л. Беларуска-паўднёваславянскія літаратурныя сувязі ў старажытнасці // Садружнасць літаратур. Мн., 1968.

На нямецкай мове. Attar A. Abriss der ostslawischen Kirchengeschichte. Wien, 1950. S. 125—136; Kałużniacki E. Aus der panegyrischen Litteratur des Südslaven. Wien, 1901. S. 15—88.

На польскай мове. Chodynicki K. Kościół prawosławny a Rzeczpospolita Polska: Zarys historyczny. Warszawa, 1934. T. 1. S. 37—40, 45—47, 73—74; Fiałek J. Biskupstwo greckie w ziemiach ruskich od połowy w. XIV: Na podstawie źródeł greckich // Kwart. historyczny. (Lwów). 1897. Zesz. 1; Hlebowicz A. O pisarzach i dziełach polskich, ze słownika historycznego o pisarzach w Rossyi ze stanu duchownego greko-rossyjskiego kościoła // Dz. Wileński. 1822. Nr 7; Lewicki A. Sprawa unii Kościelnej za Jagiełłonów // Kwart. historyczny. (Lwów). 1897. T. XI. Nr 1; Narbutt T. Dzieje narodu litewskiego. Wilno, 1839. T. VI. S. 343—344; Prochaska A. Dążenia do unii cerkiewnej za Jagiełły // Przegl. powszechny (Warszawa), 1896. T. 13. Nr 6, 7; Stadnicki K. Bracia Władysława-Jagiełły Olgierdowicza Króla polskiego, wielkiego księcia Litwy. Lwów, 1867. S. 129—132.

На румынской мове. Landat J. D. Din relaţiile culturale romano-bulgare: Eftimie de Tirnovo şi scoala sa Nicodini de la Tismana, Grigore Ţamblac. Bucureşti, 1981. P. 108—129, 146—154; Melhisedec, episcopul. Mitropolitul Grigorie Tamblak. Viaţą şi opevile slave // Biserica ortodoxă romănă (Bucureti), 1884. Nr 6, 7, 9.

На рускай мове. [Балхавіцінаў Я.] Словарь исторический о бывших в России писателях духовного чина греко-российской церкви. Изд. 2. Спб., 1827. Т. 1. С. 97—103; Барбашев А. Витовт: Последние двадцать лет княжения (1410—1430). Спб., 1891. С. 179—187; Бегунов Ю. К вопросу о церковно-политических планах Григория Цамблака // Сов. славяноведение. 1981. № 3; Яго ж. К стилистике торжественного красноречия: Кирилл Туровский и Григорий Цамблак // Търновска книжовна школа. 1371—1971. Международен симпозиум Велико Търново, 11—14 октомври 1971. София, 1974; Яго ж. Малоизвестные и неизвестные сочинения Григория Цамблака // Byzantinobulgarica. Sofia, 1979. Т. 5; Яго ж. Рукописное наследие Григория Цамблака и задачи его изучения // Byzantinobulgarica. Sofia, 1978. Т. 5; Голенищев-Кутузов И. Славянские литературы. М., 1973. С. 29—33; Голубинский Е. История русской церкви: Период второй, московский. М., 1900. Т. 2. С. 377—388; Горина Л. «Похвальное слово Евфимию Тырновскому» Григория Цамблака как исторический источник // Славянские культуры и Балканы. I. IX — XVII вв. София, 1978; Горский А. Фотий, митрополит Киевский и всея Руси // Прибавления к твореним святых отец. М., 1852. Кн. 11; Греков И. Восточная Европа и упадок Золотой Орды (на рубеже XIV — XV вв.). М., 1975. С. 291—310; Яго ж. Очерки по истории международных отношений Восточной Европы XIV — XVI вв. М., 1963. С. 110—114; Дончева-Панайотова Н. Григорий Цамблак о Варламе и его ереси // Byzantinobulgarica. Sofia, 1980. Т. 6; Яго ж. «Похвальное слово Киприану» Григория Цамблака как произведение древнеболгарской и древнерусской литературы // Болгарская русистика. 1980. № 1; Яго ж. Сборники «Книга Григория Цамблака» — возникновение, содержание, распространение // Etudes balkanigues (Sofia). 1981. № 3; Дурново Н. Григорий Цамблак, митрополит Киевский // Русская беседа. 1895. № 1; / Иаков [Дамніцкі І.] Русское проповедничество: Исторический его обзор и взгляд на современное его направление. Спб., 1871. С. 39—46; Иван Федоров и восточнославянское книгопечатание. Мн., 1984. С. 154—155; Илиева-Сивкова А. Григорий Цамблак // ТОДРЛ. 1985. Т. 40; История белорусской дооктябрьской литературы. Мн., 1977. С. 50—51; Калиганов И. Новая попытка реконструкции биографии Григория Цамблака // Сов. славяноведение. 1983. № 1; Катаев Н. Очерк истории русской церковной проповеди. Одесса, 1874. С. 79—87; Леонид. Григориа мниха и презвитера, игумена обители Плинаирьскыа, надгробное иже во святыхъ по истиннъ Киприану, архиепископу Ростовскому // Чтения в ОИДР. 1872. № 1; Яго ж. Киприян до восшествия на Московскую митрополию // Там жа. 1867. № 2; Макарий. История русской церкви. Спб., 1886. Т. 4. С. 375—377; Т. 5. С. 216—230; Яго ж. О Григорие Цамблаке, митрополите Киевском, как писателе // Изв. ОРЯС. 1857. Т. 6. Вып. 2; Яго ж. Русская духовная литература в период домонгольский // Духовный вестник (Харьков). 1962. Вып. 1; Мечев К. Речь Григория Цамблака на Церковном соборе в Констанце // Bulgarian Historical Review: Ninth year. Sofia, 1981; Наумов Е. Кем написано второе Житие Стефана Дечанского // Славянский архив. М., 1963; Нікольский Материалы для истории древнерусской духовной письменности // Сборник ОРЯС. 1907. Т. 82. № 4; Петровский Н. К хронологии проповедей Григория Цамблака // Рус. филол. вест. 1901. Т. 48; Попов А. Историко-литературный обзор древнерусских полемических сочинений против латинян (XI — XV в.) М., 1875. С. 316—325; Поторжинский М. История русской церковной проповеди в биографиях и образцах пастырей-проповедников с $^1/_2$ IX—XIX в. К., 1901. С. 128—137; Пыпин А., Спасович В. История славянских литератур. Изд. 2. Спб., 1879. Т. 1. С. 94—155; Русев П. Литературное наследие Григория Цамблака // Etudes balkaniques (Sofia). 1980. № 2; Яго ж. Место и роль Тырновской Евфимиевой школы в культурном общении на Балканах и в Восточной Европе в Средние века // Славянские культуры и Балканы. I. IX — XVII вв. София, 1978; S. [Сакалоў П.] Киевский митрополит Григорий Цамблак: (Очерк его жизни и деятельности) // Богословский вест. 1895. № 7, 8; Снегаров И. К истории культурных связей между Болгарией и Россией в конце XIV — начале XV в. // Международные связи России до XVII в. М., 1961; Соббатовский А. Григорий Цамблак, митрополит Киевский и Литовский // Лит. епарх. вед. 1884. № 26, 36—39, 50; Соколов Д. История разделения русской митрополии. Спб., 1900. С. 70—81; Соловьев С. История России с древнейших времен. М., 1960. Т. 4. Кн. 2. С. 574—576, 578, 622; Станишич И. К проблеме двуязычия и многоязычия в литературе южных славян // Многоязычие и литературное творчество. Л., 1981; Сырку П. Новый взгляд на жизнь и деятельность Григория Цамблака // ЖМНП. 1884. № 11; Турилов А. Памятники южнославянской книжности в составе русских библиотек конца XV — XVII вв. // Сов. славяноведение. 1971. № 1; Шевырев С. История русской словесности: Столетие XIII — XIV и начало XV. М., 1858. С. 342—376, 382—388; Яцук В. У истоков белорусской философии // Философия и научный коммунизм. Мн., 1982. Вып. 9.

На ўкраінскай мове. Возняк М. Історія української літератури. Львів, 1920. Т. 1. С. 267—272; Грушевський М. Історія України-Руси. Львів, 1905. Т. 5. Ч. 2. С. 399—403, 512—518; Яго ж. Історія української літератури. К., 1926. Т. 5. Вып. 1. С. 13—18; Дам'янова М. «Похвальне слово» Григорія Цамблака на соборі в Констанці і традиції Тирновської літературної школи: (Проблеми стилю і мови) // Проблеми слов'янознавства. Львів, 1978. Вып. 14; Пелешенко Ю. З творчості та діяльності Григорія Цамблака // Українська література XVI — XVIII ст. та інші слов'янські літератури. К., 1984; Яго ж. Маловідомий твір Григорія Цамблака // Рад. літ.-знавство. 1985. № 7; Яго ж. Середньовічний художник слова // Всесвіт. 1984. № 2.

На французскай мове. Turdeanu É. Grégoire Çamblak: faux arguments d'une biographie // Revue des études slaves. 1946. T. XXII. Nr 1—4.

На б. Югаславіі мовах. Бегунов І. Граћа за библиографиіу радова о Григориіу Цамблаку // Књижевна историја (Београд). 1974. № 6; Кашанин М. Српска књижевност у средњем веку. Београд, 1975. С. 323—348; Кукулевић-Сакцински И. Жи-

вот Стефана Дечанского, краля србскога: Писан Григорием, игуменом обители дечанска // Arkiv za povijestnicu Jugoslavensku. Zagreb, 1857. Кп. 4; Маринковић Р. О месту Григорија Цамблака у српској књижевности // Търновска книжовна школа. 1371—1971. София, 1974; Я г о ж. О српској средњовековној биографској књижевности и о месту Григорија Цамблака у њој // Књижевност и језик (Београд). 1971. № 3—4; Павловић И. Домаћи извори за српску историју. Део први: Житиа краль срьбьскыхь. Београд, 1877. С. 251—292; Поповић П. «Житие Стефана Дечанского» Григориіе Цамблака // Старе српске биографиіе XV и XVII века. Цамблак, Константин и Пајсије. Београд, 1936. С. XII—XXXVI; Стара књижевност. Приредио Ч. Трифуновић. Београд, 1965; Изд. 2. Београд, 1972; Преписар Я. Шафарик // Гласник Друштва српске словесности. Београд, 1859. Кн. 11; Радојичић Ч. Творци и дјела старе српске књижевности. Титоград, 1963. С. 175—182; Трифуновић Ч. Emocinalni mehanizam Camblakoьh ličnosti // Стара књижевност. Београд, 1965.

Т. М. Махнач.

ЦАПРЫНСКАЯ АЛЕНА

Цапрынская-Цікава (Цапрынскайтэ) Алена (псеўд.: Алена, Алёна, Helena; канец 19 ст.— пасля 1930), паэтэса, празаік, перакладчыца, драматург. Пісала на беларускай, літоўскай і польскай мовах.

Нарадзілася А. Цапрынская на Случчыне, відаць, у сям'і дробнага шляхціца. Паводле ўскосных звестак у 1920-я гады жыла ў Савецкай Беларусі, у сталыя гады жыла ў Вільні.

У беларускім друку дэбютавала ў 1907 перакладам верша М. Горкага «Песня астрожніка» («Сонца ўсходзіць і заходзіць...»), у польскім — у 1908. У 1907—14 змяшчала свае творы на старонках «Нашай нівы», «Беларускага календара «Нашай нівы». Адначасова рэдагавала польскі часопіс «Lud» («Народ»), прызначаны для літоўцаў, актыўна супрацоўнічала з рэдакцыяй часопіса «Litwa» («Літва»). Верагодна, ёй належыць нататка «Беларуская справа», змешчаная ў часопісе «Люд» за 1913 год (№ 7—8). У 1907 у Вільні выйшаў на польскай мове яе вершаваны зборнік. Прыкладна з 1910 перайшла ў паэзіі і прозе на літоўскую мову. Свае літоўскія творы ў 1910—17 друкавала ў рыжскай газеце «Rigos garsas» («Рыжскі голас»).

У беларускіх вершах дакастрычніцкага часу А. Цапрынская паказвала бязрадасную рэчаіснасць, здзекі над простым чалавекам («Дудка», «Жнейка»), пісала творы, прасякнутыя шчырым пачуццём любві да Радзімы («Думка», «Марыля»). У 1925—29 свае беларускія вершы і апавяданні змяшчала ў газеце «Сялянская ніва», часопісе «Беларуская работніца і сялянка» («Кахаю Беларусь», «Праўда аб Беларусі», «К перавыбарам» і інш.).

М. А. Варвашэвіч.

Бібліяграфія

1.2.

Poezye. Wilno, [1907]. Рэц.: Ślepowron A. // Litwa. 1910. Nr 15.

«Odstępca»: Obrazek dramatyczny. Wilno, 1909.

1.3.

1908. O, Litwo moja // Litwa. Nr 5; Wigilia: Obrazek // Litwa. Nr 6.

1909. Litwa się budzi!..: Obrazek dramatyczny // Litwa. Nr 4; Wiosna; Litwo nasza // Litwa. Nr 6; Idźmy w dal wieków // Litwa. Nr 8; Małanka // Litwa. Nr 9; Odstępcy: Obrazek dramatyczny // Litwa. Nr 11, 12; Ziemio moja!..; Królowa Jura: (Opowieść fantastyczna) // Litwa. Nr 14—15; Składam Tobie cześć!..: Sonet; Z burzliwej chwili // Litwa. Nr 16; Świsłoczanka: (Obrazek dramatyczny) // Litwa. Nr 17; Oto idzie jesień // Litwa. Nr 18; Cześć Litwince!.. // Litwa. Nr 20—21; Piosnka ojcowa: (Obrazek dramatyczny) // Litwa. Nr 20—21, 22, 23; 1910. Nr 1, 2.

1910. Малым дзеткам: [Верш] // Н. н. 1 крас. / Пад псеўд. Алена; Szczęście; Zima // Litwa. Nr 3; Wiedźmiedź z Hłuszy: Nowela // Litwa. Nr 4, 9, 12—14, 17—18. 19, 21—24; Wiosna; Szarony // Litwa. Nr 7; Litwinie!.. // Litwa. Nr 8; Drużynie Artystów na pamiątkę litewskiego wieczoru w Mińsku Litewskim d. 20 kwietnia 1910 roku // Litwa. Nr 9; Ofiara: Dramacik w 2-ch aktach // Litwa. Nr 10, 11, 13, 14; Litwinom: Z moich wspomnień // Litwa. Nr 15, 16; Panu Adamowi w odpowiedź na Jego śliczny wiersz w Nr 17—18 «Litwy» // Litwa. Nr 20.

1911. Жнейка: [Верш] // Н. н. 11 жн. Gwiazda nadziei // Litwa. Nr 1; Wieniec Miłości: (Dramacik w 2-ch aktach) // Litwa. Nr 2—6; Pieśń wiosenna // Litwa. Nr 7; Marzyciel: (Sztuka w 3-ch aktach) // Litwa. Nr 7—11, 13, 15, 17—18; Pamięci Brata Kazimierza zabitego w dniu 1-go września 1911 roku // Litwa. Nr 17—18; Dla niej: Obrazek dramatyczny w 3-ch aktach // Litwa. Nr 20—22, 24; 1912. Nr 5, 9—10, 13; Przyjaciołom «Litwy» // Litwa. Nr 24.

1912. Малым дзеткам: [Верш] // Беларускі каляндар «Нашай нівы» на 1912 год. Вільня / Пад псеўд. Алена; Марыля: [Верш] // Н. н. 21 снеж.; Nie siejcie nienawiści // Litwa. Nr 3; Z chwili // Litwa. Nr 6; Prośba: // Litwa. Nr 7; Promienie; Z pola walki // Litwa. Nr 8; Balkon; Z wycieczki do Werek // Litwa. Nr 14; Falo niewierna!..; Odpowiedź // Litwa. Nr 16; Cyrk Nerona; Bądź wola Twoja!..; Do braci — pieśniarzy // Litwa. Nr 19; Serce: (Obrazek dramatyczny) // Litwa. Nr 21, 23—24; W burzę; Cicho, Bracie!.. // Litwa. Nr 22; Godzina Bólu // Litwa. Nr 23—24; Do Litewskiego ludu // Lud. Nr 1; Błagamy cię; Nie drżycie; Cichy chłopiec: (Obrazek z życia) // Lud. Nr 3; Idę (Odpowiedź p. R. K.); Rzeka // Lud. Nr 7; Wiósna // Lud. Nr 8; W świątyni // Lud. Nr 10; Pogadanki // Lud. Nr 10—14, 18, 20—23; **1913.** Nr 2—3, 5—12; Maj // Lud. Nr 12; Bądź pochwalone, o serce Jezusa! // Lud. Nr 17; Hymn Błagalny // Lud. Nr 22.

1913. Nowy Rok // Litwa. Nr 1; Promienie: (Opowieść współczesna) // Litwa. Nr 4, 6, 9—10, 13—30; Nie rzucaj skarg; Naprzód // Litwa. Nr 7—8; Nie siejcie nienawiści; Kocham cię; Wiosna // Litwa. Nr 18—19; Litwo — Matko!.. // Litwa. Nr 25—26; Na mogile // Litwa. Nr 27—28; Ja kocham Litwę // Litwa. Nr 29—30; Kiedy? // Litwa. Nr 33—35; Odpowiedź; Czemu!.. // Litwa. Nr 39—41; Dzień zaduszny; Idę do pracy //

Litwa. Nr 42—44; Litwa!..; Piosenka // Litwa. Nr 45—47; Noworoczne życzenia; Ofiara // Lud. Nr 1; Pamięci młodego poety Kazia Kalinowskiego // Lud. Nr 3; W zimie; Zamieć // Lud. Nr 4; Luty // Lud. Nr 7—8; Zima powraca // Lud. Nr 9—10; Kiedy okręt tonie // Lud. Nr. 11—12.

1914. Думка: [Верш] // Н. н. 31 студз.; Nowy Rok // Litwa. Nr 1—2; Na Zachodzie // Litwa. Nr 3—4; Ostatnia struna // Litwa. Nr 5—6; Fragment; W marcu; Piosenka; Do młodej Litwinki // Litwa. Nr 7—10; Wielkanoc // Litwa. Nr 11—12; Dzwony // Litwa. Nr 13—14; Toast na cześć Członków Akademii Umiejętności w Genewie // Litwa. Nr 15—16; Na gwiazdkę Litwinom i Litwinkom; Na gwiazdkę «Litwie»; Autorowi wiersza «Na mogiłach»; Odpowiedź na odpowiedź // Litwa. Nr 50—52.

1925. Кахаю Беларусь: [Верш] // Сялян. ніва. 6 снеж. / Пад псеўд. Алена; Праўда аб Беларусі: [Верш] // Там жа. 21 снеж. / Пад псеўд. Алена.

1926. «Ой нядолечку каваль мне накаваў...»: [Верш] // Сялян. ніва. 24 студз. / Пад псеўд. Алена; Задума: [Верш] // Там жа. 21 лют. / Пад псеўд. Алена.

1927. К перавыбарам: [Верш] // Чырв. Палессе. 24 снеж. / Пад псеўд. Алена. Аўт. спрэчнае.

1928. Сваяк: [Апавяданне] // Бел. работніца і сялянка. № 8 /Пад псеўд. Алена. Аўт. спрэчнае.

1929. Што казаў школьны будынак: Апавяданне // Бел. работніца і сялянка. № 9 /Пад псеўд. Алена. Аўт. спрэчнае.

1967. Думка: [Верш] // Беларуская дакастрычніцкая паэзія. Мн.

1.4.

1907. Горкі М. Песня астрожніка: [Верш] // Н. н. 25 студз. / Пер. пад псеўд. Алена. *У. І. Мархель.*

ЦВІРКА КАСТУСЬ

Цвірка (Цвірка-Гадыцкі) Кастусь (Канстанцін Аляксеевіч; псеўд.: К. Гадыцкі; н. 28.3. 1934, в. Зялёная Дуброва Старадарожскага р-на Мінскай вобл.), паэт, перакладчык, фальклярыст, этнограф. Член СП Беларусі з 1961. Кандыдат гістарычных навук (1972).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацька, Аляксей Сымонавіч, быў калгаснікам; вярнуўшыся дадому з фінскага фронту, моцна хварэў і памёр у 1942 ва ўзросце 33 гадоў. Маці, Надзеі Канстанцінаўне, тады было 28 гадоў, і на руках у яе засталося пяцёра дзяцей: самаму большаму, Кастусю, споўнілася сем, самая меншая, Яня, нарадзілася праз некалькі дзён пасля смерці бацькі. Бацькаў брат, Фёдар, быў у партызанах і часта прыходзіў з лесу, каб атрымаць звесткі пра нямецкі гарнізон. Сям'я жыла пад пастаяннай пагрозай. Аднойчы немцы схапілі маці і павялі на допыт. Цудам ёй удалося выратавацца. У 1953 К. Цвірка скончыў сярэднюю школу ў г. п. Старыя Дарогі і паступіў на філалагічны факультэт БДУ. У 1958 скончыў універсітэт і 2 гады выкладаў рускую і беларускую мову і літаратуру ў Труханавіцкай сярэдняй школе Капыльскага р-на. Потым працаваў загадчыкам аддзела раённай газеты «Рудзенская праўда» (1959—60), рэдактарам выдавецтва Акадэміі сельскагаспадарчых навук БССР (Мінск), рэдактарам літаратурна-драматычнага вяшчання Беларускага радыё (1960—63), быў на творчай рабоце (1963—65). У 1965—68 старшы інспектар Упраўлення па распаўсюджанні друку Міністэрства сувязі БССР, у 1968—69 старшы метадыст рэспубліканскага Дома народнай творчасці, у 1969—72 аспірант Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР. З 1972 малодшы, з 1973 старшы навуковы супрацоўнік гэтага інстытута. З 1984 загадчык аддзела паэзіі часопіса «Полымя». Член Рады СП Беларусі (з 1990).

Першыя артыкулы К. Цвіркі з'явіліся ў рэспубліканскім друку ў 1951, першыя вершы — у 1953. Першы зборнік паэзіі «Такія сэрцы ў нас» (1959) звярнуў на сябе ўвагу крытыкі: яго разглядалі разам з першымі кнігамі М. Арочкі, Р. Барадуліна, А. Лойкі і інш. Праца і побыт, юнацкія мары, рамантычная мэтанакіраванасць яго лірычнага героя перарастаюць у летапіс жыцця цэлага пакалення. Поруч з сучаснасцю ў яго творах абавязкова заглыблены экскурс у гісторыю свайго народа. Шчырая споведзь у вершах і паэмах К. Цвіркі «Хат вячысты дар», «Дзе дуб з бярозкай звіўся», «Дома» вырастае з асэнсавання спрадвечнага вопыту народа, яго гістарычнай памяці, праблем сучаснасці. Ён аўтар зборнікаў вершаў для дзяцей «Зайчыкаў хлеб», «Дарункі лесу», «Як Алесь згубіўся ў лесе», «Добрыя суседзі», кнігі мастацкіх нарысаў «Той курган

векавечны», манаграфіі «Слова пра Сыракомлю». Складальнік тома «Вяселле. Абрад» фальклорнай серыі «Беларуская народная творчасць». Выступае ў друку з артыкуламі, рэцэнзіямі па пытаннях літаратуры, этнаграфіі і фальклору. Перакладае польскамоўныя паэтычныя творы ўраджэнцаў Беларусі Т. Зана, А. Міцкевіча, У. Сыракомлі, Я. Чачота, а таксама з англійскай, грузінскай, рускай, украінскай моў. Песні на вершы К. Цвіркі напісалі Я. Касалапаў, І. Лучанок, А. Турышаў.

Жыве ў Мінску.

Л. М. Гарэлік.

Бібліяграфія

1.1.

Рэха дарог: Вершы. Мн., 1982 (Б-ка беларус. паэзіі). Зялёная Дуброва: Кніга паэзіі. Мн., 1987.

1.2.

Такія сэрцы ў нас: Вершы. Мн., 1959. Рэц.: Канэ Ю. Песню нялёгка скласці // Маладосць. 1960. № 3; Шаўня А. Песні неспакойнага юнацтва // Беларусь. 1960. № 9.

Бягуць раўчукі: Вершы. Мн., 1962. Рэц.: Каваль М. Шчырае і надуманае // ЛіМ. 1962. 28 жн.; Лявонаў М. Каб сцежка вывела на дарогу // Полымя. 1962. № 12.

Зайчыкаў хлеб: Вершы. Мн., 1966.

Чарназём: Вершы. Мн., 1967. Рэц.: Аляхновіч У. Бальшакамі жыцця // Чырв. змена. 1968. 10 крас.; Блатун С. Сіла зямлі // Вяч. Мінск. 1968. 12 жн.; Вертинский А. Возвращение к истокам // Дружба народов. 1968. № 10; Вярцінскі А. Песня ў сэрцы ляжала... // Полымя. 1968. № 5; Гіль М. Жыць на зямлі // ЛіМ. 1968. 26 крас.; Макарэвіч В. Кліч зямлі // Мін. праўда. 1968. 5 сак.

Дарункі лесу: [Вершы]. Мн., 1969. Рэц.: Шаховіч М. Дарункі зялёнай дубровы // Наст. газ. 1972. 5 жн.

Быт и культура белорусов в творчестве В. Сырокомли: Автореф. дисс... канд. историч. наук. Мн., 1972.

Дарога ў сто год: Нарыс. Мн., 1974. Рэц.: Рудчык В. Тры кніжкі пра аднаго паэта // Ніва. 1975. 23 ліст.

Каласы: Вершы. Мн., 1975. Рэц.: Бабей В. Залог новых встреч // Сел. газ. 1976. 14 янв.; Марчанка С. Ніва паэта // Беларусь. 1976. № 11.

Слова пра Сыракомлю: Быт і культура беларусаў у творчасці «вясковага лірніка». Мн., 1975. Рэц.: Мархель У. Ад спадчыны Сыракомлі // Полымя. 1976. № 9; Wilczyński W. // Prz. Humanistyczny. 1976. Nr 5.

Сцежка дадому: Вершы. Мн., 1980. Рэц.: Багданаў Ю. Краю роднага рысы // Полымя. 1981. № 9; Мішчанчук М. Пераадольваючы самога сябе // ЛіМ. 1981. 2 студз.

Хат вячысты дар: Вершы і паэма. Мн., 1982. Рэц.: Васілевіч У. Высокі свет зямлі // Маладосць. 1983. № 5; Гарэлік Л. Шукае душа гармоніі // ЛіМ. 1983. 26 жн.; Клімуць Я. Сувязь часоў // Полымя. 1983. № 11.

Той курган векавечны...: Сцяжыны вандровак. Мн., 1985. Рэц.: Панаёк Н. Падарожжа ў мінуўшчыну // Ніва. 1985. 22 вер.

Як Алесь згубіўся ў лесе: Казкі і вершы. Мн., 1986.

Добрыя суседзі: Вершы, казка. Мн., 1988.

Лодка долі тваёй: Кніга паэзіі. Мн., 1988.

Беларуская фальклярыстыка: Эпоха феадалізму. Мн., 1989 / Сааўт. Г. Каханоўскі, Л. Малаш.

Лісце забытых алеяў: Эсэ. Мн., 1933.

1.3.

1951. Боевой помощник // Сталин. молодежь. 14 дек.

1953. Камбайнёрка маладая: [Верш] // Маладосць. № 9; Вясна; Карціна: [Вершы] // Полымя. № 5; Малады меліяратар: [Верш] // Сав. Радзіма. 19 крас.

1954. Пастух: [Верш] // Вожык. № 6; У полі; Садоўнік; Экскаватар: [Вершы] // Полымя. № 6; Баяніст: [Верш] // Чырв. змена. 15 сак.; Ходзіць трактар: [Верш] // Там жа. 17 кастр.; Салаўі: [Верш] // Там жа. 14 ліст.

1955. На радзіме паэта; На балоце; Мой друг: [Вершы] // Беларусь. № 4; Вёска мая: [Верш] // Маладосць. № 9; Грэчка; Лівень: [Вершы] // Полымя. № 7; У студэнцкім інтэрнаце: [Верш] // Чырв. змена. 15 мая; Беларускае мора: [Верш] // Там жа. 21 жн. / Сааўт. І. Калеснік.

1956. Пастух: [Верш] // Мастацкае слова. Мн.; Вясна ў Дуброве: [Верш] // Беларусь. № 5; Падарунак: [Верш] // Вожык. № 7; Залатыя прыскі ля Джэтыгары: [Верш] // Маладосць. № 12; У кузні: [Верш] // Чырв. змена. 25 сак.; Песня паэта: [Верш] // Там жа. 24 чэрв.; Помнік Леніну; Хлапчукі; На трактары: [Вершы] // Там жа. 15 снеж.; «Ідзе яна, і вецярок з зарэчча...»: [Верш] // Там жа. 23 снеж.

1957. Будаўнік: [Верш] // Беларусь. № 8; Па Уралу; Палатка; Экзамены; У гасцях у казаха; Рукі; Хлеб: [Вершы] // Маладосць. № 9; У музеі Янкі Купалы: [Верш] // Полымя. № 7; Маладая зямля: [Верш] // Чырв. змена. 8 чэрв.; Як гартавалася сталь: [Верш] // Там жа. 20 кастр.

1958. Вясна; Салаўі; Палатка; Ручай; Залатыя прыскі ля Джэтыгары; Хлеб; Мае падарункі; Экскаватар; У полі; Камбайнёрка маладая; Карціна: [Вершы] // Падарунак. Мн.; Мой бацька: [Верш] // Беларусь. № 1; Двое ў стэпе; Тарпан: [Вершы] // Там жа. № 6; Мяцеліца: [Верш] // За вярт. на Радзіму. № 94; Такія сэрцы ў нас; «Нават дзень, скажы, пражыць мне як...»; У лесе: [Вершы] // Маладосць. № 3; Госць: [Верш] // Там жа. № 7; Ліпень: [Верш] // Полымя. № 7; Рэха: [Верш] // Там жа. № 12; «Я з кніжкаю бегаў у школу штодня...»: [Верш] // Работніца і сялянка. № 5; Крылы верша // Чырв. змена. 29 чэрв.; Я вас разумею, хлопцы: [Верш] // Там жа. 4 вер.; «Беларусі ўжо граніца!..»: [Верш] // Там жа. 31 снеж.

1959. Камбайнёрка маладая: [Верш] // За вярт. на Радзіму. № 2; Ідзе палямі аграном; Лодачкі; «Зямля — аркестр. Ты да зары...»: [Вершы] // Маладосць. № 5; Аб школьных праграмах па літаратуры // Полымя. № 9; Агрэхі ў добрай кніжцы: [Рэц. на кн.: Грахоўскі С. Ад вясны да вясны. Мн., 1959] // Там жа. № 12; Дуб: [Верш] // Чырв. змена. 17 мая.

1960. Ленін па свеце ідзе: [Вершы] // Беларусь. № 4; Бягуць раўчукі: [Верш] // Там жа. № 5; Чатыры кляны: [Верш] // Там жа. № 6; Асенняя радасць: [Верш] // Там жа. № 10; Калгасны хор; Пціч: [Вершы] // Маладосць. № 6; Калі не знойдзена свая тэма: [Рэц. на кн.: Скрыпка М. Мая хата не з краю. Мн., 1959] // Полымя. № 3; Без надакучлівай дыдактыкі: [Рэц. на кн.: Прануза П. Добры дожджык. Мн., 1960] // Там жа. № 11; Голасам самабытным і свежым // ЛіМ. 17 лют.; Крыніца: [Верш] // Там жа. 9 крас.

1961. Такія сэрцы ў нас; Лодачкі: [Вершы] // Анталогія беларускай паэзіі: У 3 т. Мн. Т. 3; Ленін па свеце ідзе: [Верш] // Вершы, аднаактовыя п'есы. Мн.; Дарогі; Патрэбны на працу; Людзі; Сонца: [Вершы] // Маладосць. № 12; Калі зніжаецца патрабавальнасць: [Рэц. на кн.: Шмань Г. Жывое срэбра. Мн., 1960] // Полымя. № 7; Калі паэт знізіў патрабавальнасць: [Рэц. на кн.: Вольскі А. Чырвоная зорка. Мн., 1961] // Там жа. № 11; Паэзія сябруе з неспакойнымі: [Рэц. на кн.: Гілевіч Н. Неспакой. Мн., 1961] // Там жа. № 12; Твае рукі: [Верш] // Работніца і сялянка. № 10; Вырастае гэтак вось з Мікалая Міка // Звязда. 21 снеж.; «Не раз я хадзіў тут на золку да дня...»: [Верш] // Чырв. змена. 28 мая; Здзіўляліся хлопцы...: [Верш] // Там жа. 17 вер.

1962. У музеі Янкі Купалы: [Верш] // Народны паэт Беларусі. Мн.; Патрэбны на працу // Слаўце Радзіму. Мн.; Смерць каваля; «З поля каровы ідуць...»: [Вершы] // Беларусь. № 3; На радзіме паэта // Сел. гасп. Бел. № 11 / Сааўт. А. Рыбак; Героі паэмы трымаюць

сцяг // Калг. праўда. 5 ліп. / Сааўт. І. Курбека; «Праз ноч усю гуляў віхор...»: [Верш] // Ніва. 18 лют.; «Быў клён, як садзіў я...»; «Праз ноч усю гуляў віхор...»: [Вершы] // Чырв. змена. 4 лют.; «Вышаў з горада, горды...»: [Верш] // Там жа. 17 лют.; Вы, пэўна, бачылі..: [Верш] // Там жа. 15 сак.; Шляхамі дружбы: Паэма // Там жа. 8 мая; Нябесным братам: [Верш] // Там жа. 25 жн.

1963. Помнік Леніну: [Верш] // Бяссмерце. Мн.; «Чатыры стыхіі»: [Рэц. на кн.: Дзяргай С. Чатыры стыхіі. Мн., 1962] // Беларусь. № 4; Голас партызан пад Палікам: [Верш] // Там жа. № 10 / Пад прозв. Цвірка-Гадзіцкі К.; Мой друг: [Верш] // Бярозка. № 8; Этапы шляху баявога: Да 45-годдзя Ленінскага Камуністычнага Саюза Моладзі: [Вершы] // Там жа. № 10; Коцікі: [Верш] // Вясёлка. № 5; Куры: [Верш] // Там жа. № 7; Чатыры вятры; «Мы смяёмся і плачам...»; «Людзі — зоркі...»: [Вершы] // Маладосць. № 2; «Ужо й красавік — убок...»; «Хачу параўнаць паэта...»; «Сёння спаць не пайду, не пайду...»; «Дрэвы паміраюць, як салдаты...»: [Вершы] // Там жа. № 12; Паэтычная разведка: [Рэц. на кн.: Макарэвіч В. Вогненная камета. Мн., 1963] // Полымя. № 5; Струмень паэзіі: [Рэц. на кн.: Барскі А. Белавежскія матывы. Беласток. 1962. Там жа. № 6; Чорная скіба: [Верш] // Там жа. № 7 / Пад прозв. Цвірка-Гадзіцкі К; Такія сэрцы ў нас: [Верш] // Віцеб. рабочы. 29 кастр.; Сакавік: [Верш] // Звязда. 5 сак.; З жыццёвых шляхоў: [Рэц. на кн.: Лойка А. Дарогі і летуценні. Мн., 1963] // ЛіМ. 31 мая; «Як жывы глядзіць на нас...»: [Верш] // Там жа. 30 ліп.; Выпрабаванне часам: [Рэц. на кн.: Сташэўскі В. Шуміць бярэзінка. Мн., 1963] // Там жа. 27 жн.; Вершы застаюцца ў страі // Там жа. 27 вер.; Свет дзіцячай душы: [Рэц. на кн.: Парахневіч М. Мы майструем самалёт. Мн., 1963] // Там жа. 26 ліст.; Жыцця майго клубок: [Верш] // Там жа. 17 снеж. / Пад прозв. Цвірка-Гадзіцкі К.;Мінск: [Верш] // Мін. праўда. 26 мая; Дзень паэзіі: [Верш] // Там жа. 11 снеж.; Птушыны хор: [Верш] // Піянер Бел. 26 ліп.; Вялікі майстра: [Верш] // Чырв. змена. 20 студз.

1964. Замачылі: [Верш] // Рэпертуарныя старонкі. Мн.; Віцеб. рабочы. 22 ліст.; Чалавек з «Кап Арконы»: Нарыс // Маладосць. № 12; З сэрцам і перцам: [Рэц. на кн.: Пад корань. Мн., 1963] // Полымя. № 2; Дзеці любяць добрыя вершы: [Рэц. на кн.: Лось Е. Вяселікі. Мн., 1963] // Там жа. № 5; Спрэчка ў лесе: [Верш] // Работніца і сялянка. № 4; Каб мы жылі: [Верш] // Віцеб. рабочы. 25 студз.; Сакавік: [Верш] // Там жа. 29 сак.; Шукаць, ісці далей: [Рэц. на кн.: Каспяровіч І. Спяваючыя ступенькі. Мн., 1963] // ЛіМ. 10 студз.; Коцікі: [Верш] // Ніва. 10 мая; Купіў сабе касцюм Савось: [Верш] // Там жа. 25 кастр.; Чырв. змена. 13 вер.; Вясны зялёныя сцягі...: [Верш] // Там жа. 1 мая.

1965. Беларускія грыбы: [Верш] // Бярозка. № 7; Рыбакі: [Верш] // Там жа. № 8; Дождж: [Верш] // Работніца і сялянка. № 9; Неўміручасць // Звязда. 3 жн.; Куры; Кошык: [Вершы] // Ніва. 29 жн.; Радуйся: [Верш] // Чырв. змена. 10 кастр.

1966. Жамчужыны роднай зямлі: [Верш] // Дзень паэзіі — 66. Мн.; Тры краіны; «Калі над горадам усходжваецца непагода...»: [Вершы] // Полымя. № 10; Патрэбен краязнаўчы часопіс // ЛіМ. 9 мая / У сааўт.; Падпіска — не адпіска // Там жа. 8 ліп.

1967. Пешкі; Памылкі; «Усё мінаецца, мяняецца...»: [Вершы] // Маладосць. № 1; Зямлі патрэбны паэты; Цецерукова мова: [Вершы] // Полымя. № 2; Зайчыкаў хлеб // Работніца і сялянка. № 1; Мой друг: [Верш] // Звязда. 24 ліст.; «Люблю па базары...»; Пра сабак, якія вартуюць дачы: [Вершы] // ЛіМ. 28 ліст.

1968. «Людзі — зоркі: запаляцца ў свеце...»: [Верш] // Ніва. 16 чэрв.

1969. Такія сэрцы ў нас; Лодачкі: «Ідзе яна, і ветрык ёй з зарэчча...»; «Ужо і зіма — убок...»; «Мы смяёмся і плачам...»: [Вершы] // Мары юнацкія. Мн.; Рака: [Верш] // Бярозка. № 6; Балада пра Хатынь; «Аднекуль з-пад воблачка...»: [Вершы] // Полымя. № 11.

1970. Коцікі: [Верш] // Крынічка. Мн.; Я прыйшоў да вас; «Трасе, трасе планету праз гады...»; Нашто нам; «Далёка ад азародаў...»; Чатырохрадкоўі; «Замятае ліцем, замятае...»: [Вершы] // Маладосць. № 12; Першае слова паэта: [Рэц. на кн.: Дайнека Л. Галасы. Мн., 1969] // Полымя. № 4; [Рэц. на кн.: Ставер А. Пад канвоем. Мн., 1969] // Там жа. № 6; Збіральнікі жывога летапісу: [Рэц. на кн.: Гілевіч Н. З клопатам пра песні народа. Мн., 1970] // ЛіМ. 16 кастр.; [Прадмова да вершаў Х. Ляшкевіча] // Чырв. змена. 9 жн.

1971. Такія сэрцы ў нас: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.; Аўтар кнігі — народ: [Рэц. на кн.: Беларускі фальклор. Мн., 1970] // Полымя. № 3; Дарога ў сто год: Нарыс // Там жа. № 6; Карэктура кнігі «Вясковага лірніка» // ЛіМ. 2 ліп.; Урывак з паэмы «Сонцаход» // Мін. праўда. 30 сак.

1972. Чорная скіба: [Верш] // Залацінкі. Мн.; Я прыйшоў да Вас...; Лодачкі; Забытая: [Вершы] // Зорка Венера. Мн.; Этнаграфічная спадчына Уладзіслава Сыракомлі // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 1; «Я цябе, як песню, любіў...»; Закон вады: [Вершы] // Маладосць. № 9; Записки «Вясковага лірніка» // Неман. № 3; Уладзіслаў Сыракомля і Беларусь // Полымя. № 4.

1973. З майго жыцця // Вытокі песні. Мн.; «З далёкай вандроўкі...»; «Тут усе...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 73. Мн.; Завуць касманаўтаў планеты; Даяркі; Апошняе слова Каліноўскага: [Вершы] // Беларусь. № 10; Хадыка; «Зноў вярнуўся я ў бацькаў свет...»; «За Стоўбцамі, дзе, як паданне, ноч...»; Жураўліныя ягады: [Вершы] // Маладосць. № 11; Я з той краіны...; «Мае землякі...»; Песня партызана; «У мяне ёсць мара глыбінная...»; «Былі тады — ноч...»; Першы крык: [Вершы] // Полымя. № 7; Вызваленне: [Верш] // Звязда. 3 ліп.; Хаця б чаго не выйшла: [Верш] // ЛіМ. 27 ліп.; Галоўны герой — чалавек: [Рэц. на кн.: Рыбак А. Дарогі бываюць розныя. Мн., 1972] // Мін. праўда. 12 чэрв. / Пад псеўд. К. Гадыцкі; Вытокі песні «вясковага лірніка» // Чырв. змена. 29 вер.

1974. Бацькаўшчына: [Верш] // Дзень паэзіі — 74. Мн.; Вучыцца ў Леніна нам трэба; Герцэн; «Мова зямлі маёй...»; «Вось ізноў...»; «Праз вуліц і двароў хітраспляценні...»; «Так кожнаму наканавала...»: [Вершы] // Полымя. № 11; Самацветы народнай творчасці // Звязда. 25 жн. / Сааўт. А. Ліс, І. Цішчанка; Гераічнае ў паўсядзённым // ЛіМ. 1 сак.; Вучыцца ў Леніна нам трэба: [Верш] // Маг. праўда. 13 ліст.; Мова зямлі маёй!..: [Верш] // Ніва. 22 снеж.; Вытокі народнай творчасці: [Рэц. на кн.: Беларускі фальклор у сучасных запісах. Мн., 1973] // Чырв. змена. 4 чэрв.

1975. Навуковая спадчына П. Ф. Глебкі // Глебка П. Пытанні гісторыі, філалогіі, мастацтва. Мн.; Балада пра Хатынь // Слухайце — Хатынь! Мн.; Скарбы народнай творчасці: [Рэц. на кн.: Жартоўныя песні. Мн., 1974] // Беларусь. № 8; Паэзія купалля: [Рэц. на кн.: Ліс А. Купальскія песні. Мн., 1974] // Маладосць. № 2; [Рэц. на кн.: Беларускае народнае жыллё. Мн., 1973] // Нёман. № 3; Дзекабрысты: [Верш] // Полымя. № 12.

1976. «На тое ж у нас...»; «Памёр чалавек...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 76. Мн.; Такія сэрцы ў нас; «З-пад плуга твайго...»; «Нават дзень...»: [Вершы] // Люблю будзённы дзень. Мн.; Аб сутнасці забабонаў // Беларусь. № 8; [Рэц. на кн.: Беларускае народнае адзенне. Мн., 1975] // Помнікі гіст. і культ. Бел. № 3; Цікавае даследаванне: [Рэц. на кн.: Изменения в быту и культуре городского населения Белоруссии. Мн., 1976] // Чырв. змена. 12 жн.

1977. Чатыры вятры: [Верш] // Дзень добры, мама! Мн.; Лірыка; «Прыстаў да льду каліны ліст...»; Зноў вы стынеце, вербы мілыя...; «І дабрата, і прыгажосць...»: [Вершы] // Маладосць. № 2; Біяграфія рыбалоўства: [Рэц. на кн.: Браім І. Рыбалоўства на Беларусі. Мн., 1976] // Помнікі гіст. і культ. Бел. № 2; Вучыцца ў Леніна нам трэба: [Верш] // Работніца і сялянка. № 4; Калі гісторыя — сучаснасць // Чырв. змена. 3 ліп.

1978. «Зноў вярнуўся я ў бацькаў свет палявы...»; Я прыйшоў да вас: [Вершы] // Адданасць. Мн.; Балада пра Хатынь // Беларуская балада. Мн.; Беларускае традыцыйнае вяселле // Вяселле: абрад. Мн.; Дарогі: [Верш] // Дзень паэзіі — 78. Мн.; Такія сэрцы ў нас: [Верш] // Сэрцам табе прысягаю. Мн.; Бліжэй да зямлі: [Рэц. на кн.: Карызна У. Цеплыня. Мн., 1977] // Беларусь. № 2; Францыск, Скарынін сын; Ізлач; Рыжкі; «Пакуль маё сэрца замкнёна было...»;

«Згубіў цябе. Куды ж пайсці?..»; «Няхай табе даўно за сорак...»; «Ізноў я прачынаюся на сене...»; Старадарожскі раён: [Вершы] // Полымя. № 1; Кветкі Чарнышэўскаму: [Верш] // Там жа. № 7; «Згубіў цябе. Куды ж пайсці...»: [Верш] // Голас Радзімы. 9 сак.; Да штыка прыраўняўшы пяро: [Рэц. на кн.: Сачанка І. Публіцыстыка беларускіх пісьменнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны. Мн., 1977] // ЛіМ. 13 студз.; Праз небасхілы залатыя...: [Вершы] // Там жа. 13 кастр.

1979. Пра майстэрства; Сіта: [Вершы] // Дзень паэзіі — 79. Мн.; «Каташкі на вольхах, каташкі...»; «Цякла рачулка з узгор'я, як знала...»: [Вершы] // Беларусь. № 12; Лірыка: «Можа і ў мяне над галавой...»; «Жыць, каб толькі пад'есці...»; «А можа б ён і жыў між нас...»; «Транжыру дні, як мот...»; «Мо ў тым і ўсе нашы пралікі...»; «Калі на голаў чарада няўдач...»; «Лодку долі сваёй...»; «Зары запозненай каснік...»; «Не крыўдуй на мяне, не крыўдуй...»; «Рассыпала ноч алмазы...»: [Вершы] // Маладосць. № 7; «Радзіма...»; «Жыцця нястрымны ход...»; Маці; «Палессе...»; «Такую падзею...»: [Вершы] // Полымя. № 8; Этнаграфічная экспедыцыя на Палессе // Помнікі гіст. і культ. Бел. № 3; Абнаўленне; «Мы — людзі, зямляне...»; І вершы, як салдаты; Пра старую Адэлю; «Жанчыны зямлі нашай!..»; «Дажываюць свой век...»; «Дарыць усмешкі...»; «Туманам зацягнула дні...»: [Вершы] // ЛіМ. 28 снеж.; Тэма размовы — паэзія: [Рэц.: на кн. Шпакоўскі Я. Узрушанасць. Мн., 1978] // Чырв. змена. 15 жн.

1980. Такія сэрцы ў нас: [Верш] // Такія сэрцы ў нас. Мн.; Радзькаўшчына: Да біяграфіі Янкі Купалы // Беларусь. № 7; Легенда пра Вулляну // Маладосць. № 8; «Зноў — сівец, і хвойкі, і дымок...»; «Быць дабрэй...»; «Палессе...»: [Вершы] // Голас Радзімы. 18 снеж.; Любоў і боль сучасніка: [Рэц. на кн.: Макаль П. Заручыны. Мн., 1979] // ЛіМ. 7 сак.; «Жыву каля рэха...»; «Дома ў нас...»; «Каханне — гэта чысціня...»: [Вершы] // Чырв. змена. 30 крас.

1981. Спадчына; Жывая памяць; «Ледзь толькі раніца асвеціць вокны...»; «Вясна, вясна ў сяле...»: [Вершы] // Маладосць. № 8; Хат вячысты дар: Паэма // Полымя. № 4; Паэма народнага лёсу: [Рэц. на кн.: Зуёнак В. Маўчанне травы. Мн., 1980] // Там жа. № 5.

1982. Перадзім'е: [Верш] // Дзень паэзіі — 82. Мн.; Я з той краіны...; Золата Джэтыгары: [Вершы] // На сцягу і ў сэрцы. Мн.; Радзькаўшчына // Успаміны пра Янку Купалу. Мн.; У пошуках «першароднага» слова: [Рэц. на кн.: Забалоцкая Л. Радаводны васілёк. Мн., 1981] // Полымя. № 5; З паэтычнага сшытка: [Вершы] // ЛіМ. 21 мая; «Поклон мой народу за песні» // Сел. газ. 20 июня; «І дабрата, і прыгажосць...»: [Верш] // Чырв. змена. 15 крас.

1983. Зайчыкаў хлеб; Спрэчка звяроў; Ладкі-ладушкі: [Вершы] // Вяснянка. Мн.; Вучыцца ў Леніна нам трэба: [Верш] // Заўсёды з Леніным. Мн.; Пчолы і кветкі: [Казка ў вершах] // Казкі беларускіх пісьменнікаў. Мн.; Калекцыя вясёлак: [Рэц. на кн.: Рамануюк М. Беларускае народнае адзенне. Мн., 1981] // Маладосць. № 1; Чаканае выданне: [Рэц. на кн.: Дрэва кахання. Мн., 1980] // Помнікі гіст. і культ. Бел. № 1; Першы камень у падмурак: (На радзіме Янкі Купалы) // ЛіМ. 20 мая; З наднеманскіх палёў // Там жа. 7 кастр.

1984. Я сею жыта; «Зноў забралі цябе шляхі...»; «Як сон, азярко далёкае...»; У Ялце: [Вершы] // Дзень паэзіі — 84. Мн.; Можа, і ў мяне над галавой: [Верш] // За цябе, радзіма! Мн.; Сакавік: [Верш] // Бярозка. № 3; Вецер; Дарога: [Вершы] // Вясёлка. № 3; «Мы ўсе адтуль, адтуль...»; Віна (Расказ равесніка): [Вершы] // Маладосць. № 10; «Там возера Свіцязь, як шыбіна лёду...»: Дакументы // Полымя. № 4; Горкі шлях: Урывак з паэмы // ЛіМ. 16 сак.

1985. «Жыцця нястрымны ход!..»; «Не, не кажыце мне — вайна...»: [Вершы] // Воляй азорыцца свет. Мн.; Голас партызана над Паліком; Песня партызана: [Вершы] // Партызаны, партызаны... Мн.; Туганавічы // Сучаснік. Мн.; «Тварыць нанова свет»: Васілю Зуёнку — 50 // Беларусь. № 6; І пісьменнік, і педагог // Бярозка. № 4; Да зорак: (Паэма) // Там жа. № 12; Грыбныя хованкі: Казка // Вясёлка. № 7; На сваёй зямлі: [Раздзел з паэмы «Дзе дуб з бярозай звіўся»] // Там жа. № 12; Ян Чачот: [Уступная нататка] // Полымя. № 7; «Шкадую тых, хто ніколі...»; «Не запірайце душу на завалы...»; «Дзень прапаў у мяне...»; Не толькі ў сне было; Прывыкаем...; Мост дружбы...; «А вецер зноў раўкамі...»: [Вершы] // ЛіМ. 13 снеж.; Вучань прыйшоў у музей // Мін. праўда. 25 студз.

1.4.

Вяліеў С. Вусаты ага; Кулік: Аповесці / З азерб. Мн., 1985.

Байрамаў Н. Дождж у пустыні: Вершы / З туркм. Мн., 1987.

Чачот Я. Навáградскі замак: Творы / З пол. Мн., 1989.

Сыракомля У. Вандроўкі па маіх былых ваколіцах: Успаміны, даследаванні гісторыі і звычаяў. / З пол. Мн., 1992.

1957. Марэмпольскі В. Сястра: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 22 чэрв.

1961. Пракоф'еў А. «Шляхі паўкруг...»; «Пра яго нідзе...»; «На табе алела кофта...»: (Вершы з кнігі «Запрашэнне да падарожжа») / З рус. // Чырв. змена. 27 крас.; Дагадаеў У. Да зорных вяршынь: [Верш] / З рус. // Там жа. 17 жн.; Грыбачоў М. Касцёр: [Верш] / З рус. // Там жа. 19 жн.

1962. Гайраці. Слова бацькі; Шэйхзадэ. Крамлёўскі гадзіннік: [Верш] / З узб. // Спявае Узбекістан. Мн.

1963. Рыбачкін А. Вясенні дождж; Смаляко ў С. У родным сяле: [Вершы] / З рус. // Віцеб. рабочы. 7 чэрв.; Яго ж. Шчасце: [Верш] / З рус. // ЛіМ. 28 мая; Малдоніс А. Высокія ноты: [Верш] // З літ. // Там жа. 20 вер.; Адамовіч А. Нашы прыйшлі: Урывак з дылогіі «Партызаны» // Там жа. 12 ліст.; Гелаваці М. Ленін; Ад Мтацмінды да Смаленска: [Вершы] / З груз. // Там жа. 27 вер.; Цэнджаеў Г. У Леніна вучуся; Паэзія; Адгукніся!: [Вершы] / З манг. // Чырв. змена. 11 ліп.; Гелаваці М. Даруйце; Другу-паэту: [Верш] / З груз. // Там. жа. 28 ліст.

1966. Гайраці. Слова бацькі; Икрам М. Раніца; Добры настрой; Ты — там, я — тут...: [Вершы] / З узб. // Сонца ў арыках. Мн.; Цэнджаеў Г. У Леніна вучуся: [Верш] / З манг. // Піянер Бел. 17 ліп.

1967. Мальцінскі Х. Калі пуста ў сэрцы тваім: [Верш] / З яўр. // Маладосць. № 12.

1968. Смелякоў Я. Ты ў сэрцы маім: [Верш] / З рус. // ЛіМ. 27 снеж.

1969. Кавалёў Д. «На восьмы мой паверх вясною ў поўнач...»; «Вясна пачынаецца — вось што...»: [Вершы] / З рус. // Беларусь. № 10; Уітмэн У. У смутку і ў думе; Любоўная ласка арлоў; Думка; Ідзі з поля, бацька: [Вершы] / З англ. // Полымя. № 5.

1970. Гелаваці М. Леніну; Ад Мтацмінды да Смаленска: [Вершы] / З груз. // Гелавані М. Клятва. Мн.; Дабравольскі С. Р. Пра вершы; Жартоўнае перамаўленне з Федэрыкам Гарсія Лоркам; Veto; Тады; Пасланне да в'етнамскіх братоў; У Навагрудскай старане: [Вершы] / З пол. // Дабравольскі С. Р. Як хлеб і сонца. Мн.; Яго ж. У навагрудскай старане; Жартоўнае перамаўленне з Федэрыкам Гарсіа Лоркам; Пасланне да в'етнамскіх братоў; Тады: [Вершы] / З пол. // ЛіМ. 20 сак.

1973. Сыракомля У. Лірнік вясковы: Ідылія / З пол. // Полымя. № 9.

1974. Матузявічус Э. Данелайціс / З літ.; Гушча Я. Вязынка / З пол.: [Верш] // Дзень паэзіі — 74. Мн.

1975. Лящюк Я. Матэматыка; Тры небы: [Вершы] / З укр. // Украінская савецкая паэзія. Мн. Т. 2; Селялёніс Э. Сям'я: [Верш] / З літ. // Вясёлка. № 4.

1976. Дабравольскі С. Р. Пад золатам красак; У навагрудскай старане: [Вершы] / З пол. // Гродн. правда. 9 окт.

1979. Ло Чо Бул. Позняя восень; Камелія: [Вершы] / З карэйск. // Чырв. змена. 30 вер.

1982. Каладзе К. Жаўранак; Прытча пра бурдзюк для віна і бурдзюк-катрынку: [Вершы] // Братэрства. Мн.; Гушча Я. Вязынка: [Верш] / З пол. // Нам засталася спадчына. Мн.

1983. Дзіброва В. Салдацкая вішанька: Драм. навела / З укр. // Слова гонару. Мн.; Сыракомля У.

Акраец хлеба: [Урывак з паэмы]; Пілігрым у канцы вандроўкі: [Верш] // ЛіМ. 7 кастр.

1984. Камінчук А. У вавёркі, коні і поні; Кацецкі А. Лянота; Гульня: [Вершы] / З укр. // Ад круч дняпроўскіх. Мн.; Джура С. Сон; Герой Качкар; Пісьмо з фронту: [Вершы] / З узб. // Братэрства. Мн.; Бінкіс К. Рыбалоў; Селялёніс Э. Сям'я; Гедра В. Наш дзядзька; Скучайтэ Р. Той раніцай у горадзе над Бугам: [Вершы] / З літ. // Бурштынавыя пацеркі. Мн.; Мураташ І. Споведзь салдата: Урывак з паэмы / З укр. // Ля Вечнага агню. Х.; Мн.; Межэлайціс Э. Час: [Верш] / З літ. // Межэлайціс Э. Чалавек. Мн.; Гелаванi М. Ты помніш?; Клятва: [Вершы] / З груз. // ЛіМ. 29 чэрв.; Туфані К. Чырвоная дарога: [Верш] / З афг. // Там жа. 27 ліп.

1985. Байрамаў Н. Каракумы; Наша бавоўна; Джэйранчык; Раніца; Туркменія мая; Я гатоў: [Вершы] / З туркм. // Ветразь. Мн.; Эрыставі Р. Вадаспад; Запрашэнне ў школу; Цэрэтэлі А. Вясна; Хлопчык і матылёк; Птушка, якая трапіла ў сіло; Яблык і Шакара; Чыладыдэлі Г. Успамін; Гелаванi М. Леніну; Ад Мтацмінды да Смаленска; Ты помніш?; Развітанне: [Вершы] / З груз. // Дружная з сонцам. Мн.; Міцкевіч А. «Дзе ты, мая Лаура, дзе сяброў сям'я?»; Да Лауры; «Дзе ні йду я, з сабою ўвесь час размаўляю...»; «У цябе не іскрыцца вучонасцю слова...»; «Асудзіць нас ханжа, распуснік асмяе...»; Ранак і вечар; Да Нёмана; Адмаўленне: [Вершы] / З пол. // Беларусь. № 12; Забаштанскі У. Усюды са мною; Вясельная балада: [Вершы] / З укр. // Маладосць. № 12; Чачот Я. Узногі; Мышанка: Балады / З пол. // Полымя. № 7.

1.5.

На англійскую мову. Black Earth; Grouse Language; «Far beyond the hay-heaps drying...»; Partisan Song / Transl. W. May // Fair Land of Byelorussia. M., 1976.

На літоўскую мову. «Iš tolimo kelio...» / Vert. J. Jakštas // Tarybinys mokytojas. 1975. Kovo 22.

На малдаўскую мову. Трей цэрь; Кынтекул партизанулуй; Кукошул сэлбатик: [Вершы] / Трад. А. Чокану // Поець белорушь. Кишинэу, 1975; Кукошул сэлбатик: [Верш] / Трад. А. Чокану // Констелацие де инимь. Кишинэу, 1976; Плоица / Трад. И. Гадыркэ // Помул ку приетень. Кишинэу, 1983.

На польскую мову. Dary lasu / Tł. B. Oszerow. Mn., 1978.

Takie mamy serca / Tł. K. A. Jaworski // Życie Literackie. 1967. Nr 17; Jaworski K. A. Pisma. Lublin, 1972. T. 3; Poeta i Białoruś // Czerw. Szt. 1973. Nr 229; Pieśń partyzanta / Tł. J. Huszcza // Poezja. 1974. Nr 9.

На рускую мову. Дары леса: [Вершы] / Пер. Н. Кислик. Мн., 1973.

Закон воды: Стихи / Пер. И. Бурсов. М., 1978.

Подарок: [Верш] / Пер. Л.Смирнов // Сов.Укр. 1957. № 9; Такие сердца у нас: [Верш] / Пер. М. Львов // Огонек. 1958. № 52; Гость: [Верш] / Пер. Е. Ружанский // Урал. 1959. № 1; В дороге: [Вершы] / Пер. Н. Кислик // Неман. 1968. № 7; «Падают деревья, как солдаты...»: [Вершы] / Пер. Н. Кислик // Лит. Азербайджан. 1972. № 9; Я пришел к вам...: [Верш] / Пер. Б. Спринчан // Неман. 1974. № 8; Счастье на свете — есть!: [Верш] / Пер. Ю. Мезенко // Комс. знамя. 1976. 23 мая; Я пришел к вам...: [Верш] / Пер. Б. Спринчан // Спринчан Б. Вечная страда. Мн., 1978; Дождик: [Верш] / Пер. В. Шульжик // Земля с лазурными очами. М., 1979; Основа: [Вершы] / Пер. И. Бурсов // Неман. 1979. № 1; Беспокойством томимый...; Зима отслужила свой срок...: [Вершы] / Пер. И. Василевский // Извечной песни голоса. Мн., 1980; Я пришел к вам...: [Верш] / Пер. Б. Спринчан // Стожары. Мн., 1984; Песня партизана: [Верш] / Пер. И. Бурсов // Венок славы. М., 1985. Т. 8; Песня партизана: Голоса партизан над Паликом: [Вершы] / Пер. Б. Кежун // Партизанская слава. Л., 1985; О мастерстве: [Верш] / Пер. И. Василевский // Наш современник. 1985. № 8.

На ўкраінскую мову. Такі серця у нас: [Верш] / Пер. Т. Коломієць // Дніпро. 1959. № 1; Я правду шукав у книжках трьох славетних учених; Пермени рідної землі; «На тій землі, де в зорний час...»; «На луки й поля завзято...»; Холодом з-над річки потягло: [Вершы] / Пер. С. Жолоб, М. Львович, В. Лучук // Калинові мости. К., 1969; Такі серця у нас; Лодоньки; Пермени рідної землі: [Вершы] / Пер. М. Упеник, М. Львович // Білоруська радянська поезія. К., 1971. Т. 2; Учитись в Леніна нам треба: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Комс. зірка. 1975. 6 вер.; З Кастуся Цвиркі: [Вершы] / Пер. Ю. Мезенко // Друг читача. 1979. 20 вер.

1.6.

З Леніным у сэрцы. Мн., 1968 / Скл.

Глебка П. Пытанні гісторыі, філалогіі, мастацтва. Мн., 1975 / Скл.

Вяселле: абрад. Мн., 1978 / Скл. Рэц.: Sielicki F. // Slavia Wratislavensia. 1982. Z. 23.

Узроўні фальклорных уплываў. Мн., 1982. / Рэд. з У. Гніламёдавым.

Ніве і хлебу: Паэзія, проза. Мн., 1986 / Скл. з А. Рыбаком.

Дзень паэзіі — 87. Мн., 1987 / Рэдкал.

Успаміны пра Змітрака Бядулю. Мн., 1988 / Скл. з Я. Садоўскім.

Сыракомля У. Добрыя весці. Мн., 1993 / Скл. з У. Мархелем.

2.3.

На беларускай мове. Блатун С. Сіла зямлі // Вяч. Мінск. 1968. 12 жн.; Вярцінскі А. Песня ў гонар Зялёнай Дубровы // ЛіМ. 1984. 30 сак.; Яго ж. Песня ў сэрцы ляжала... // Вярцінскі А. Высокае неба ідэала. Мн., 1979; Гілевіч Н. Ідзе папаўненне // Полымя. 1959. № 9; Яго ж. Маладая паэзія // Маладосць. 1958. № 7; Кастусю Цвірку — 50 // ЛіМ. 1984. 30 сак.; Кобрын У. Зямлі бацькоў жывыя токі // Мін. праўда. 1984. 28 сак.; Курбека І. Юнацкае сэрца // ЛіМ. 1960. 9 сак.; Лойка А. Сустрэча з днём сённяшнім. Мн., 1968. С. 141—143; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Ярош М., Бечык В. Беларуская савецкая лірыка. Мн., 1979. С. 283—284.

На польскай мове. Rudczyk W. Śladami Syrokomli: (Polonica zza miedzy) // Kontrasty. 1971. Nr 9.

На рускай мове. Халип В. Еще горит Хатынь... // Неман. 1972. № 5.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 55, спр. 1—13. *Т. М. Махнач.*

ЦЁТКА

Цётка [сапр. Пашкевіч Алаіза Сцяпанаўна; інш. псеўд. Анелька, Банадысь Асака, Гаўрыла, Гаўрыла з Полацка, Мацей Крапіва, Крапіўка, М. Крапіўка, Мацей Крапіўка, Тымчасовы; крыпт. Ц-ка, Ц-тка; 3(15).7.1876, фальв. Пясчына (Пешчын, Пешчына) Лідскага пав. Віленскай губ., цяпер Шчучынскі р-н Гродзенскай вобл.— 5(17).2.1916, фальв. Стары Двор таго ж павета, пахавана там жа], паэтэса, празаік, публіцыст, асветніца, удзельніца рэвалюцыйнага руху пач. XX ст.

Нарадзілася ў сям'і багатага селяніна, які меў дзвесце дзесяцін зямлі (вялікі пасаг прынесла жонка, маці Алаізы, а пасля прыкупіў суседні фальварак Стары Двор). Хрышчана ў васілішкаўскім касцёле. У сям'і Пашкевічаў было дванаццаць (па іншых звестках, семнаццаць) дзяцей. Пасля смерці першай жонкі Сцяпан Пашкевіч перадаў будучую паэтэсу на выхаванне дзеду. У Старым Двары, на дзедавай гаспадарцы, і гадавалася Алаіза, бачачы галечу і беззямелле бедных вяскоўцаў, спачуваючы ім і іх дзецям, занятым цяжкай працай. Выхоўвала дзяўчынку пераважна бабка Югася, якая ведала шмат казак і песень. З малых гадоў Алаіза цягнулася да кнігі, марыла хутчэй вырвацца з вёскі ў вялікае жыццё. Значны ўплыў на фармаванне свядомасці і грамадскіх ідэалаў Алаізы зрабіла курсістка Вера Тацішчава, якая на працягу года была яе хатняй настаўніцай. У 1894 Алаіза Пашкевіч паехала ў Вільню, паступіла ў 4-ы клас прыватнай гімназіі Прозаравай. Закончыўшы 6 класаў гімназіі і атрымаўшы пасведчанне хатняй настаўніцы, у 1901 стала настаўнічаць у вёсцы. Важным у жыцці Алаізы быў 1902, калі яна паехала ў Пецярбург, дзе экстэрнам здала экзамены за поўны курс Аляксандраўскай жаночай гімназіі і паступіла на курсы П. Лесгафта, дзе рыхтавалі выхавацелек і кіраўніц фізічнай адукацыі. У 1903 у Пецярбургу была заснавана Беларуская рэвалюцыйная грамада. Алаіза стала актыўным членам яе левага крыла, была выбрана членам ЦК грамады. У 1904 пакінула курсы Лесгафта, вярнулася ў Вільню і працавала фельчаркай у псіхіятрычнай лячэбніцы ў Нова-Вілейцы (Новай Вільні). Тут разгарнулася яе рэвалюцыйная дзейнасць; яна часта выступала з прамовамі па-беларуску на мітынгах і сходах. Па партыйнай мянушцы «Цётка» яе ведалі рабочыя Вільні і сяляне навакольных вёсак. Арганізоўвала рабочыя гурткі, пісала і распаўсюджвала антыўрадавыя пракламацыі, пачала пісаць вершы,— вольналюбівыя, прасякнутыя ідэяй змагання за сацыяльную і нацыянальную справядлівасць. Вершы «Хрэст на свабоду», «Мора», «Пад штандарам» распаўсюджваліся як рэвалюцыйныя пракламацыі, перакладаліся на літоўскую мову. У маі 1905 была дэлегаткай ад віленскіх работніц на з'ездзе жанчын у Маскве. Прыняла актыўны ўдзел у рэвалюцыйных маніфестацыях у Вільні зімой 1905, у падзямеллі лячэбніцы трымала шапірограф. Ёй пагражаў арышт, і яна некаторы час хавалася ў Вільні і ваколіцах, а затым была вымушана эмігрыраваць. У канцы 1905 паехала ў Галіцыю, якая тады была часткай Аўстра-Венгерскай імперыі. Жыла спачатку ў Львове, дзе была вольнай слухачкай філасофскага факультэта Львоўскага універсітэта. У 1906 у Жоўкве каля Львова, у друкарні базыльянскага манастыра, былі надрукаваны два зборнікі яе вершаў — «Хрэст на свабоду» і «Скрыпка беларуская» (друкаваліся кірыліцай і лацінкай). Некалькі разоў Цётка нелегальна прыязджала ў Вільню і Пецярбург. У Вільні прымала ўдзел у выданні першай беларускай легальнай газеты «Наша доля», у першым нумары якой было надрукавана яе апавяданне «Прысяга над крывавымі разорамі». У Пецярбургу ў 1906 у выдавецтве «Загляне сонца і ў наша аконца» выйшла яе «Першае чытанне для дзетак беларусаў». Жывучы на Украіне, Цётка прапагандавала сярод украінскай інтэлігенцыі беларускую літаратуру і культуру. У 1908—09 жыла ў Кракаве, вучылася на гуманітарным аддзяленні Ягелонскага універсітэта, была членам рэвалюцыйнай арганізацыі універсітэцкай моладзі «Спуйня» («Лучнасць»), дзеля атрымання навуковай ступені выканала навуковую працу «Батлейкі на Беларусі і іх сувязь з польскай драматычнай літаратурай». Нейкі час жыла ў Закапанэ, выязджала ў Германію і Італію. У эміграцыі цярпела нястачу, што адбівалася на здароўі, прымушала ўвесь час думаць аб сродках на лячэнне. У эміграцыі Цётка пражыла 6 гадоў (1906—1911). У 1911 выйшла там замуж за інжынера-тэхнолага, актыўнага дзеяча літоўскай сацыял-дэмакратыі Сцяпанаса Кайрыса, які ў 1944 выехаў з Каўнаса ў Германію, а потым у ЗША, пакінуўшы рукапісы жонкі (лёс іх невядомы). Змена прозвішча дала магчымасць вярнуцца на радзіму. Вяртанне супала з новым рэвалюцыйным уздымам у Расіі, і Цётка з вялікім энтузіязмам акунулася ў грамадска-асветніцкую дзейнасць. З

тэатрам І. Буйніцкага ездзіла і выступала ў розных кутках Беларусі, удзельнічала ў спектаклях «Па рэвізіі» М. Крапіўніцкага, «У зімовы вечар» паводле Э. Ажэшка. У 1912 у Вільні, Нова-Вілейцы і Лідзе Цётка арганізавала некалькі тайных беларускіх школ. У 1914 стала заснавальніцай і рэдактарам першага беларускага часопіса для дзяцей і моладзі «Лучынка» (Мінск), выдала 6 яго нумароў. Для часопіса напісала шэраг апавяданняў, публіцыстычных артыкулаў і нарысаў. У красавіку 1914 наведала Фінляндыю, у ліпені таго ж года ездзіла на лячэнне ў Швецыю. Больш двухсот кіламетраў прайшла пешкі — ад Стакгольма да Гётэборга, была ў яе задума прайсці і Нарвегію, але першая сусветная вайна перашкодзіла гэтым планам. У 1915 Цётка працавала ў Вільні сястрой міласэрнасці ў тыфозным салдацкім бараку. У пачатку студзеня 1916 атрымала вестку, што цяжка захварэў бацька. Яна адразу паехала ў Ліду, але бацьку жывым не заспела. Пасля яго пахавання засталася ў Старым Двары, каб аказаць медыцынскую дапамогу землякам, якія гінулі ад эпідэміі тыфу. Аднак, ратуючы іншых, не ўсцераглася сама, захварэла на тыф і ў ноч на 5 лютага 1916 памерла. Яе сям'я працягвала жыць у Старым Двары і ў 1939 трапіла пад сталінскія рэпрэсіі: брат Войцах быў вывезены ў Сібір, адкуль не вярнуўся, а сёстры вымушаны былі выехаць у Польшчу і ЗША.

Пісаць Цётка пачала ў 1902 пад уплывам Ф. Багушэвіча. У часопісе «Свабода», тыраж якога быў знішчаны, змясціла верш «Мужык». У прадмове да зборніка «Скрыпка беларуская» Цётка так пісала пра вытокі сваёй паэзіі: «Дзякуй табе, Мацей Бурачок! Чэсць і слава тваему слову! А ты, «дудка», грай і мне голас дай. З таго дня пачаў і я майстраваць інструмант. Выйшла з-пад рук «Скрыпка». У 1904 у «Каляднай пісанцы» і «Велікоднай пісанцы» былі надрукаваны вершы Цёткі «Мужыцкая доля», «Мужык не змяніўся», «Нямаш, але будзе», «Музыкант беларускі». Прасякнутыя спагадай да цяжкага лёсу мужыка, яны садзейнічалі абуджэнню сацыяльнай і нацыянальнай самасвядомасці беларуса. Цётка, як і Ф. Багушэвіч, шырока карысталася народна-песеннай сімволікай (вобразы музыкі, скрыпкі, дудкі). Рэвалюцыя 1905—07, непасрэдны ўдзел у яе падзеях сталі для паэтэсы магутным творчым імпульсам. Вершы «Мора», «Хрэст на свабоду», «Вера беларуса», што сталі хрэстаматыйнымі, заклікалі народ да барацьбы з царызмам; рэвалюцыя параўноўвалася ў іх з магутнай стыхіяй, якую цяжка суняць, выкрываліся злачынствы самаўладства. Цётка першай у беларускай паэзіі так палка, адкрыта і натхнёна сцвярджала галоўную ідэалагічную каштоўнасць свайго часу — рэвалюцыйную барацьбу за роўнасць і братэрства, стварыла наватарскі вобраз лірычнага героя, чалавека актыўнага, рэвалюцыйна свядомага. З паэзіяй Цёткі ў беларускую літаратуру прыйшла рэвалюцыйная рамантыка і пафас. У ранніх яе вершах выяўляецца блізкасць да творчасці Ф. Багушэвіча і А. Гурыновіча (эвалюцыя светапогляду мужыка, дэмакратычныя ідэі вольнасці, роўнасці, асветы). Рамантычна-сімвалічнай вобразнасцю, алегарычнасцю малюнкаў, пераўвасабленнямі паэзія Цёткі сугучная з масавай рэвалюцыйнай рускай паэзіяй пачатку XX ст. У творах паэтэсы выявіўся яе тэмперамент і светаадчуванне, напоўненыя незвычайнай эмацыянальнасцю, гарачай зацікаўленасцю ў лёсе народа, вера ў народныя сілы. Калі ў зборнік «Скрыпка беларуская» ўвайшлі раннія вершы, пераважна вершы-заклікі, то ў кнізе «Хрэст на свабоду» апяваецца непасрэдна сама рэвалюцыя, апісваюцца падзеі крывавай нядзелі 9 студзеня («Хрэст на свабоду», «Небывалыя часы», «Бура ідзе», «Мора»). Асобны перыяд у творчасці Цёткі складаюць вершы 1908—14, дзе пераважалі матывы грамадзянскай журбы, выявілася засяроджанасць на долі адзінокага чалавека, сіраты («З чужыны», «Грайка», «Арлы-браце, дайце скрыдлы», «Сірацінка»). Тут адлюстраваліся балючыя перажыванні аўтаркі, выкліканыя адарванасцю ад роднага краю, марнасцю спадзяванняў, трагічнымі прадчуваннямі. Цётка таксама адна з пачынальнікаў беларускай прозы і публіцыстыкі. Яе апавяданні «Прысяга над крывавымі разорамі», «Лішняя», «Зялёнка», «Міхаська», «Асеннія лісты» і інш. вызначаюцца псіхалагізмам, экспрэсіўнасцю. Для «Першага чытання...» Цётка напісала шэраг апавяданняў для дзяцей — «Сварба», «З прыску ды ў агонь», «Журавель і Чапля», «Сірата». Публіцыстыка Цёткі па аб'ёму амаль роўная з прозай. Яе артыкулы «Да вясковай моладзі беларускай», «Шануйце роднае слова!», «Аб душы маладзёжы», «Да дзяўчатак», «Да школьнай моладзі» ўспрымаюцца як духоўны запавет пісьменніцы беларусам. У іх выявіліся асветніцкія погляды Цёткі — яе заклікі да стараннай і сур'ёзнай вучобы дзеля будучых спраў, карысных для Бацькаўшчыны, яе клопат аб павышэнні культуры сяла, аб паляпшэнні штодзённага побыту народа. Асобную старонку ў яе публіцыстыцы складаюць дарожныя нататкі, нарысы, напісаныя пад уражаннем падарожжаў у Італію, Фінляндыю, Швецыю, Германію. Аўтар навукова-папулярных артыкулаў «Газа», «Пералётныя птушкі», «Наша народная песня» і інш.

Цётка сябравала з Я. Купалам, К. Каганцом, З. Бядулем, А. Бурбісам, літоўскімі паэтамі і мастакамі І. Білюнасам, Л. Гірам, А. Варнасам, А. Станейкам. Яе творы перакладзены на нямецкую, польскую, рускую, украінскую і інш. мовы. Да вобраза Цёткі звярталіся беларускія пісьменнікі (аповесці Л. Арабей «На струнах буры» і «Стану песняй», раман В. Коўтун «Крыж міласэрнасці», паводле якога створаны чатырохсерыйны тэлефільм), мастакі (У. Крукоўскі, М. Купава, І. Раманоўскі, Л. Шчамялёў і інш.; іх творы ў 1976 экспанаваліся на рэспубліканскай выстаўцы, прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння паэтэсы), скульптары (А. Заспіцкі, Б. Лазарэвіч і інш.). На словы Цёткі кампазітарамі І. Лучанком, Ю. Семянякам, Д. Смольскім і інш. напісаны песні. Пісьменніцы пастаўлены помнікі ў г. п. Астрына і ў в. Шастакоўцы Шчучынскага р-на, мемарыяльная дошка ў Мінску; яе імя носяць школы ў Астрыне і Гродзенскае культасветвучылішча, бібліятэка № 15 у Мінску і Шчучынская раённая бібліятэка, вуліцы ў Мінску, Маладзечне і Шчучыне.

З. П. Мельнікава.

Бібліяграфія

1.1.

Творы. Мн., 1934. Рэц.: Ст. Ст. Творы Цёткі Алоізы Пашкевіч // Калоссе. 1935. № 1.

Выбр. тв. Мн., 1941.

Выбр. тв.: [Вершы і апавяданні]. Мн., 1949.

Выбр. тв. Мн., 1952.

Выбр. тв. Мн., 1967.

Творы. Мн., 1976. Рэц.: Ермаловіч М. Жыве яе ліра // Полымя. 1977. № 3.

1.2.

Mora: (Rewolucja narodna). Wilno, 1905 / Ананімна.

Пад штандарам: [Верш]. Вільня, 1905 / Ананімна.

Pad sztandaram. Wilnia, 1905 / Ананімна.

Chrest na swabodu. [Wilnia, 1905]. / Ананімна.

Першае чытанне для дзетак беларусаў. Пб., 1906.

Pierszaje czytańne dla dzietak biełarusaû. Pb., 1906.

Скрыпка беларуская: [Вершы]. [Жоўква], 1906 / Пад псеўд. Гаўрыла з Полацка.

Skrypka biełaruskaja. [Жоўква (?)], 1906.

Хрэст на свабоду: [Вершы]. [Б.м., 1906] / Пад псеўд. Гаўрыла.

Праграма для збірання матэрыялаў аб батлейках на Беларусі. [Вільня, 1910] / Ананімна.

Skrypka biełaruskaja. Wilnia, 1918.

Вершы і апавяданні. Мн., 1990.

Першае чытанне для дзетак беларусаў: Вершы, апавяданні, казкі, загадкі. Мн., 1992.

1.3.

1904. Нямаш, але будзе; Музыкант беларускі: [Вершы] // Велікодная пісанка. Пб., [1904] / Пад псеўд. Гаўрыла; Мужыцкая доля: [Верш] // Калядная пісанка. Пб. / Пад псеўд. Банадысь Асака; Песні. [Б.м.].

1906. Прысяга над крывавымі разорамі: [Апавяданне]; Наш палетак: [Верш] // Наша доля. 1 вер. Пад псеўд. Мацей Крапіўка; Разумныя ды не на дурня напалі: Апавяданне // Там жа. 27 вер. / Пад псеўд. Крапіўка; Як нам вучыцца // Н. н. 10 ліст. / Пад псеўд. Мацей Крапіўка.

1908. «Гэй, братка, ты, Новы Годзе...»: [Верш] // Н.н. 4 студз. / Пад крыпт. Ц-ка; Навагодні ліст: Апавяданне; Вясковым кабетам: [Верш] // Там жа. 18 студз. / Пад крыпт. Ц-ка; «Скора прыдзе вясна, паняседа «ку-ку»...»: [Верш] // Там жа. 29 лют. / Пад псеўд. Мацей Крапіва.

1909. З чужыны: [Верш] // Н.н. 9 студз. / Пад крыпт. Ц-ка; Грайка: [Верш] // Там жа. 29 студз. / Пад псеўд. Мацей Крапіва.

1910. Вясковым кабетам; Грайка: [Вершы] // Першы беларускі каляндар на 1910 г., Вільня / Пад псеўд. Мацей Крапіўка; Беларуская вечарынка ў Пецярбурзе // Н.н. 4 сак. / Пад псеўд. Мацей Крапіўка; Гаданне: [Верш] // Там жа. 11 ліст. / Пад псеўд. Мацей Крапіўка.

1911. «Я хацела б...»: [Верш] // Беларускі каляндар «Нашай нівы» на 1911 год. Вільня.

1912. З чужыны: [Верш] // Беларускі каляндар «Нашай нівы» на 1912 год. Вільня / Пад крыпт. Ц-тка; Асеннія лісты; Лішняя: [Апавяданні] // Маладая Бел. Сер. 1.

1913. Зялёнка: Апавяданне // Маладая Бел. Сер. 1. Сш. 3.

1914. З Новым Годам: [Верш] // Беларускі каляндар на 1915 год. Вільня / Пад крыпт. Ц-ка; Лучынка: [Верш] / Ананімна; З дарогі: [Нарыс] / Пад псеўд. Анелька; Міхаська: [Апавяданне]; Да дзяўчатак // Лучынка. № 1; Сіраціна: [Верш]; Жаваранак: [Апавяданне] // Там жа. № 2; Газа // Там жа. № 3 / Пад псеўд. Мацей Крапіўка; Зваротлівы: [Апавяданне] / Пад псеўд. М. Крапіўка; Да дзяўчатак // Там жа. № 4; Пералётныя птушкі / Пад псеўд. Мацей Крапіўка; Да школьнай моладзі / Пад крыпт. Ц-ка; Наша народная беларуская песня // Там жа. № 5; Успаміны з паездкі ў Фінляндыю // Там жа. № 6 / Пад крыпт. Ц-ка; «Арлы-брацця, дайця скрыдлы...»: [Верш] // Н.н. 12 снеж. / Пад псеўд. Мацей Крапіўка.

1916. «Арлы-брацця, дайце скрыдлы...»: [Верш] // Беларускі каляндар на 1917 год. Вільня / Пад псеўд. Мацей Крапіўка; Восенныя лісты: Апавяданне // Гоман. 22 лют.; З чужыны: [Верш] // Там жа. 7 сак.

1917. Прысяга над крывавымі разорамі: [Апавяданне] // Гоман. 20 крас. // Пад псеўд. Мацей Крапіўка.

1918. Хрэст на свабоду: [Верш] // Зажынкі. М.; Чырв. шлях. № 1—2.

1920. Сіраціна: [Верш] // Каляда. Гародня / Пад прозв. А. Пашкевічанка.

1923. Хрэст на свабоду; Скрыпка; Суседзям у няволі; Вера беларуса; Сіраціна: [Вершы]; Прысяга над крывавымі разорамі: [Апавяданне] // Выпісы з беларускае літаратуры. Мн.

1927. Прысяга над крывавымі разорамі: [Апавяданне] // Беларускі каляндар. Вільня; Вам, суседзі; Мае думкі; Вера беларуса; На магіле; На чужой старонцы; Хрэст на свабоду; Небывалыя часы; Мора; Бура ідзе; Пад штандарам; Вясковым кабетам; З чужыны; Грайка; Арлы-брацця; Гаданне: [Вершы]; Прысяга над крывавымі разорамі; Асеннія лісты; Ліцняя; Зялёнка: [Апавяданні] // Дварчанін І. Хрэстаматыя новай беларускай літаратуры. Вільня.

1928. Вера беларуса: [Верш] // Беларускі дэкламатар. Вільня.

1937. Для мамы: [Верш] // Хрысціянская думка. № 4 / Пад псеўд. Крапіўка. Аўт. спрэчнае.

1945. Мора: [Верш] // Сав. селянін. 9 вер.

1946. Лес; Крапіва і асот; Мой сад: [Вершы] // Бярозка. № 2; Сварка: Апавяданне // Піянер Бел. 20 сак.; Мой сад: [Верш] // Там жа. 31 ліп.

1947. Адкрый, пані; Музыкант беларускі: [Вершы] // Беларусь. № 6.

1957. Вам, суседзі: [Верш] // Беларускі каляндар на 1957 год. Беласток; Вясковым кабетам: [Верш] // Калг. праўда. 13 кастр.

1959. З чужыны: [Верш] // За вярт. на Радзіму. № 10.

1961. Музыкант беларускі; Хрэст на свабоду; Мора; Вера беларуса; Вам, суседзі; Добрыя весці; Суседзям у няволі; Бура ідзе; На магіле; Скрыпка; Родная вёска; Мой сад; «Скора прыйдзе вясна...»; З чужыны; Байка: [Вершы] // Анталогія беларускай паэзіі: У 3 т. Мн. Т. 1; З чужыны: [Верш] // Голас Радзімы. № 7.

1965. Прысяга над крывавымі разорамі; Навагодні ліст; Асеннія лісты: [Апавяданні] // Беларуская дакастрычніцкая проза. Мн.; Вам, суседзі: [Верш] // Беларускі каляндар 1966. Беласток.

1966. Мужыцкая доля; Музыкант беларускі; Хрэст на свабоду; Мора (Рэвалюцыя народная); Вера беларуса; Добрыя весці; Мае думкі; З Новым годам; Вясковым кабетам; «Скора прыйдзе вясна...»; З чужыны: [Вершы]; Прысяга над крывавымі разорамі: [Апавяданне] // Выбр. тв. XIX і пачатку XX ст. Мн.; Сынок маленькі; Мой сад; Сіраціна: [Вершы]; Міхаська: [Апавяданне] // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн.; Мой сад; У дарогу: [Вершы] // Вясёлка. № 7; Музыкант беларускі: [Верш]; Прысяга над крывавымі разорамі: [Апавяданне] // Ніва. 25 вер.

1967. Прысяга над крывавымі разорамі: [Апавяданне] // Анталогія беларускага апавядання: У 2 т. Мн., Т. 1; Скрыпка; Вам, суседзі; Вера беларуса; На магіле; Суседзям у няволі; Хрэст на свабоду; Мора: (Рэвалюцыя народная); Бура ідзе; Мой сад; «Гэй, братка, ты, Новы Годзе...»; Вясковым кабетам; «Скора прыйдзе вясна...»; З чужыны; Грайка: [Вершы] // Беларуская дакастрычніцкая паэзія. Мн.; Міхаська: [Апавяданне] // Голас Радзімы. № 46, 47.

1968. Мой сад: [Верш] // Ніва. 12 мая.

1970. Як адлятаюць птушкі: [Паводле апавядання] // Крынічка. Мн.; Вера беларуса: [Верш] // Наша рэспубліка. Мн.

1971. На чужой старонцы; Вясковым кабетам: [Вершы]; Навагодні ліст: [Апавяданне] // Голас Радзімы. № 28.

1976. Мае думкі; Мой сад; Грайка; «Лучынка»: [Вершы] // Бярозка. № 7; Мой сад; Сынок маленькі: [Вершы]; Сварба: [Апавяданне] // Вясёлка. № 7; З чужыны; На магіле; Скрыпка: [Вершы] // Голас Радзімы. 15 ліп.; Мора; Вам, суседзі; Родная вёска; На магіле; Суседзям у няволі; З чужыны: [Вершы] // Гродн. правда. 10 июля.

1977. Скрыпка беларуская; Хрэст на свабоду; Музыкант беларускі; Вясковым кабетам; З чужыны: [Вершы]; Прысяга над крывавымі разорамі; Навагодні ліст: [Апавяданні] // Беларуская літаратура XIX — пачатку XX стагоддзя. Мн.

1978. Беларуская вечарынка ў Пецярбурзе // Александровіч С., Александровіч В. Беларуская літаратура

XIX — пачатку XX ст. Мн. / Пад псеўд. Мацей Крапіўка; Бунтаўнік: [Балада] // Беларуская балада. Мн.; Шануйце роднае слова: [Урыўкі з арт.]; «У песні можна пераліці...»: [Верш] // Уводзіны ў літаратуразнаўства: Хрэстаматыя. Мн.

1979. Хрэст на свабоду; Водгук Беларусі на Снежанскае ўзброенае паўстанне 1905 г.: [Вершы] // Гісторыя Беларусі ў літаратурных вобразах. Мн.

1981. Наша народная беларуская песня; Як пан вучыцца; Да вясковай моладзі беларускай; Шануйце роднае слова; Аб душы маладзёжы; Ліст Браніславу Эпімах-Шыпілу // Беларуская дзіцячая літаратура: Хрэстаматыя крытычных матэрыялаў. Мн.; З прыску ды ў агонь; Гутарка асота з крапівою: [Апавяданні] // Вясёлка. № 7.

1983. Сіраціна: [Верш]; Журавель і чапля: [Казка] // Вяснянка. Мн.

1984. Сынок маленькі; Мой сад; Лес; Сіраціна: [Вершы]; Сварба; Журавель і чапля; Міхаська: [Апавяданні] // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн.

1985. [Выказванне аб вуснай народнай творчасці] // Беларускі фальклор. Мн.

1.4.

Haściniec dla małych dziaciej / З укр. [Б.м., 1906] / Пер. пад псеўд. Тымчасовы.

1908. Тры кветкі: [Верш] / З укр. // Н.н. 1 лют. / Пер. пад крыпт. Ц-ка.

1.5.

На англійскую мову. The faith of a Byelorussian; The musician / Transl. V. Rich // Like Water, Like Fire. London, 1971.

На літоўскую мову. Jūra, Liaudies revoliucija / Vert. J. Jakštas // Tarybiné moteris. 1958. Nr 7; I kelią; Ant kapo / Vert. P. Palilionis // Kūryb. savaité («Kauno tiesos» priedas). 1976. Liep. 18.

На мангольскую мову. Та бухэндээ; Замд: [Вершы] / Орч. З. Сандагаа // Белоруссын цоморлиг. Улаанбаатар, 1966.

На нямецкую мову. Herbstblätter / Übers. G. u. W. Tschepego // Störche über den Sümpfen. Berlin, 1971; Der Glaube des Weissrussen; Der Spielmann; Sturm kommt auf / Übers. F. Neureiter // Weissrussische Antologie. München, 1983.

На польскую мову. Skrypka / Tł. A. Tom // Wielka literatura powszechna. Warszawa, 1932—1933. T. 6. Cz. 2; Z obczyzny / Tł. T. Giegier; Muzykant / Tł. J. Huszcza // Odgłosy. 1976. Nr 29; Niezwykłe czasy; Mój sad; Kobietom wioskowym; Muzykant / Tł. J. Huszcza; Z obczyzny / Tł. T. Giegier // Antologia poezji białoruskiej. Wrocław, 1978.

На рускую мову. Избранное; Стихотворения и проза. М., 1953. Рэц.: Александрович С. Три книги переводов // Сов. Отчизна. 1954. № 4.

Избранное: Стихотворения; Рассказы; Путевые очерки. М., 1976.

Избранное / Пер. П. Кошель. Мн., 1986. Рэц.: Тарасюк Л. Лира и судьба // Неман. 1986. № 7.

Друзья в неволе; Мои думы; Мой сад; На могиле / Пер. М. Комиссарова; Деревенским женщинам; Вера белоруса / Пер. Л. Хаустов; Хорошие вести / Пер. Л. Друскин; Море / Пер. И. Напельбаум; Скрипка / Пер. Г. Семенов: [Вершы] // Антология белорусской поэзии. Л., 1948; Море: (Народная революция) / Пер. И. Напельбаум; Друзьям в неволе; Мои думы; На могиле / Пер. М. Комиссарова; Деревенским женщинам; Вера белоруса / Пер. Л. Хаустов; Хорошие вести / Пер. Л. Друскин; Скрипка / Пер. Г. Семенов: [Вершы]; Прысяга над кровавымі бараздамі: [Апавяданне] / Пер. В. Вомперский // Василенок С. Белорусская литература. М., 1951; Соседям в неволе; Мои думы; На могиле / Пер. М. Комиссарова; Добрые вести / Пер. К. Титов; Вера белоруса / Пер. Л. Хаустов; Море / Пер. И. Напельбаум; В дорогу / Пер. Д. Бродский; Скрипка; Деревенским женщинам / Пер. С. Маршак: [Вершы] // Антология белорусской поэзии. М., 1952; Вера белоруса: [Верш] / Пер. Л. Хаустов // Возрожденная земля. М., 1954; Клятва над кровавыми бороздами: [Апавяданне] / Пер. В. Щепотев // 1905 год: Рассказы. М., 1955; Лето; Осень; Небывалые времена; Вам, соседи; Мои думы; Над могилой; Лес; Буря идет; В дорогу; В чужой стороне / Пер. М. Шехтер; Мужицкая доля; Разохотился; Соседям в неволе; С чужбины / Пер. В. Бугаевский; А мужик поныне не переменился; Море: (Революция народная); Вера белоруса; Сынок маленький; Открывай скорее, пани... / Пер. А. Прокофьев; Музыкант белорусский; Под знаменем; Мой сад; «Наступает весна...»; Сиротка / Пер. И. Поступальский; Крещенье на свободу / Пер. С. Ботвинник; Добрые вести; Перед Новым годом; Бунтовщик; Скрипка; Крестьянкам; Лира; Гадание; «Дайте два крыла орлиных...»; «Лучинка» / Пер. В. Корчагин; Наше поле; С Новым годом / Пер. Н. Браун: [Вершы] // Белорусские поэты XIX — начала XX века. М., Л., 1963; Мужицкая доля; К свободе; Скрипка; С чужбины; Сиротка: [Вершы] / Пер. А. Шарапов // Неман. 1966. № 7; Деревенским женщинам: [Верш] / Пер. С. Маршак // Песнь любви. М., 1972. Т. 2; С дороги: Воспоминания о поездке в Финляндию / Пер. Т. Золотухина // Неман. 1976. № 7; Соседям в неволе / Пер. М. Комиссарова; Деревенским женщинам / Пер. С. Маршак: [Вершы] // Поэзия народов СССР XIX — начала XX века. М., 1977; Сынок маленький / Пер. А. Прокофьев; Сиротка; Мой сад / Пер. И. Поступальский: [Вершы] // Земля с лазурными очами. М., 1979; Новогоднее письмо; Міхаська: [Апавяданні] / Пер. В. Щепотев // Повести и рассказы писателей-классиков народов дореволюционной России. М., 1984; Лето / Пер. Шехтер; Мужицкая доля / Пер. В. Бугаевский; Вера белоруса / Пер. А. Прокофьев: [Вершы] // Поэзия XIX — начала XX века. М., 1984.

На татарскую мову. Безнен ышаныч: [Верш] / З. Нури тэрж // Белорус шагыирьлэре. Казан, 1968.

На ўкраінскую мову. Цьотка: Вибране / Пер. Р. Лубківський. К., 1976.

Грайка (сопілка): [Верш] / Пер. М. Шаповал // Літературнонауковий вісник. 1909. № 10 / Пад псеўд. Мацій Крапіва; Музика; В дорогу; Сусідам у неволі: [Вершы] / Пер. Р. Лубківський // Літ. Укр. 1966. 15 лип.; В дорогу; Сусідам у неволі; Небувалі часи; Буря йде: [Вершы] / Пер. Р. Лубківський // Ровесник. 1970. 17 лют.; Музика; В дорогу: [Вершы] / Пер. Р. Лубківський // Слов'янське небо. Львів, 1972; Добрі вісті; В дорогу; Музика: [Вершы] / Пер. Р. Лубківський // Вільна Укр. 1975. 27 черв.; Мужицька доля; Хрещеня на свободу; Море; Добрі вісті; Музикант: [Вершы] / Пер. Р. Лубківський // Жовтень. 1976. № 6; В дорогу; Добрі вісті: [Вершы] / Пер. П. Баратинський // Рад. Житомирщина. 1976. 17 лип.; Сирітко: [Верш] / Пер. Р. Лубківський // Лісова колиска. К., 1979; Білоруський музикант; Сусідам у неволі: [Вершы] / Пер. Р. Лубківський // Слов'янська ліра. К., 1983.

На эстонскую мову. Sookurg ja kalakurg; Koolieelikutele / Tlk. A. Jaaksoo. Tallinn, 1986.

2.2.

На беларускай мове. Арабей Л. Цётка (Алаіза Пашкевіч): Крытыка-біяграфічны нарыс. Мн., 1956. Рэц.: Александровіч С. Першая манаграфія пра Цётку // ЛіМ. 1956. 6 кастр.; Кудраўцаў І. Крытыка-біяграфічны нарыс пра Цётку // Полымя. 1956. № 11; Макарэвіч А. Кніга аб жыцці і творчасці Цёткі // Маг. праўда. 1957. 6 студз.

Мілючанка М. Грамадская і літаратурная дзейнасць Цёткі (Алойзы Пашкевічанкі-Кайрыс): 1916—1936. Вільня, 1936.

Цётка (Алаіза Сцяпанаўна Пашкевіч): Наглядны вучэб. дапаможнік па бел. літ. Мн., 1970.

На рускай мове. Арабей Л. Творчество Тетки: Автореф. дис. ... канд. филол. н. Мн., 1958.

Новик М. Язык поэзии, прозы и публицистики Алоизы Пашкевич (Тётки): Автореф. дис. ... канд. филол. н. Мн., 1990.

Сасанович В. Общественно-политические и эстетические взгляды Тетки (А. Пашкевич): Автореф. дис. ... канд. философ. н. Мн., 1953.

2.3.

На беларускай мове. А. [Навіна А.]. Памяці «Цёткі»: (У гадаўшчыну смерці) // Гоман. 1917. 6 лют.; Алаіза Цётка: Біяграфічная даведка: (Да 90-годдзя з дня нараджэння) // Вясёлка. 1966. № 7; Александровіч А. Цётка // Бярозка. 1946. № 2; Яго ж. Цётка: (Алоіза Пашкевіч) // Сав. селянін. 1945. 9 вер.; Яго ж.

Цётка: (Да трыццацігоддзя з дня смерці) // ЛіМ. 1946. 10 лют.; Александровіч С. За народнае шчасце // Цётка. Творы. Мн., 1976; Яго ж. За свабоду народа // Чырв. змена. 1976. 15 ліп.; Яго ж. За шчасце народнае: (Да 100-годдзя з дня нараджэння Цёткі) // Бярозка. 1976. № 7; Яго ж. Калі нараджалася песня // Александровіч С. Незабыўнымі сцежкамі. Мн., 1962; Яго ж. Маладосць паэтэсы // Александровіч С. Незабыўнымі сцежкамі. Мн., 1959; Яго ж. Юнацтва паэтэсы // Маладосць. 1958. № 8; Алоізія Пашкевіч Кейрысовая // Гоман. 1916. 18 лют.; Амяльковіч А. Пясняр рэвалюцыі // Наст. газ. 1976. 14 ліп.; Андрэева Е. Педагагічная спадчына Цёткі // Полымя. 1986. № 8; Арабей Л. Блізкая далячынь // ЛіМ. 1975. 10 студз.; Яго ж. Бураю натхнёная // Беларусь. 1965. № 5; Яго ж. Дарогай памяці // Беларусь. 1977. № 6; Яго ж. Жыццё — подзвіг // Цётка. Выбр. тв. Мн., 1967; Яго ж. З сям'і Пашкевічаў // ЛіМ. 1978. 6 студз.; Яго ж. Крапівіха // Беларусь. 1980. № 9; Яго ж. Новая хвалюючая старонка // Полымя. 1966. № 7; Яго ж. Новыя матэрыялы аб Цётцы // Маладосць. 1955. № 6; Яго ж. Новыя матэрыялы да біяграфіі Цёткі // Беларусь. 1954. № 5; Яго ж. Паэтэса-рэвалюцыянерка: (Да 80-годдзя з дня нараджэння Алаізы Пашкевіч (Цёткі) // Калг. праўда. 1956. 18 ліст.; Яго ж. Песні буры і свабоды: З сузор'я першых // ЛіМ. 1966. 15 ліп.; Яго ж. Песні гневу і барацьбы: (Цётка ў рэвалюцыі 1905—1907 гадоў) // Полымя. 1976. № 7; Яго ж. Першая беларуская паэтэса (Цётка) // Вясёлка. 1976. № 7; Яго ж. Творчасць Цёткі пасля першай рускай рэвалюцыі // Полымя. 1956. № 7; Яго ж. У выгнанні // Маладосць. 1976. № 7; Яго ж. У гасцях у Карайны Пашкевіч: Нарыс // ЛіМ. 1977. 26 жн.; Яго ж. У Кракаве // Там жа. 1981. 30 студз.; Яго ж. Цётка // Нарысы гісторыі народнай асветы і педагагічнай думкі ў Беларусі. Мн., 1968; Яго ж. Шумяць дрэвы // Дзень паэзіі — 66. Мн., 1966; Атрашкевіч В. З кагорты буравеснікаў // Маг. праўда. 1976. 15 ліп.; Яго ж. «Стану песняй у народзе!» // Голас Радзімы. 1976. 15 ліп.; Ахрыменка П. Новыя звесткі аб жыцці і дзейнасці Цёткі на Украіне // Тыпалогія і гісторыя славянскіх моў і ўзаемасувязі славянскіх літаратур. Мн., 1967; Яго ж. Тарас Шаўчэнка і Беларусь. Мн., 1969. С. 46—48; Яго ж. Фальклорна-літаратурныя сувязі ўкраінскага і беларускага народаў. Мн., 1959. С. 110—111; Яго ж. Цётка і Украіна // Ахрыменка П. Летапіс братэрства. Мн., 1973; Багдановіч А. Новая беларуская літаратура. Віцебск, 1925. С. 5; Бадзін Р. Адзінства вырашэння // ЛіМ. 1967. 3 кастр.; Бараг Л. Паэзія Цёткі: К 25-годдзю з дня смерці // Там жа. 1941. 4 студз.; Яго ж. Цётка // У дапамогу настаўніку. Мн., 1970; Барсток М. Алаіза Цётка: (Да 75-годдзя з дня нараджэння) // ЛіМ. 1991. 14 ліп.; Яго ж. Выдатная беларуская паэтэса // Беларусь. 1951. № 7; Яго ж. Пяснярка барацьбы // ЛіМ. 1956. 4 лют.; Баршчэўскі А. Нашаніўская пара: Цётка (Э. Пашкевіч) 1876—1916 // Ніва. 1974. 3, 10, 17, 24 лют.; 3, 17, 24, 31 сак.; 7, 14, 21, 28 крас.; 5, 12, 19 мая; Беларускае т-ва «Цётка» // Бел. шлях. 1918. 10 мая; Беларуская дзіцячая літаратура. Мн., 1980. С. 40—43; Беларуская кааператыва «Райніса» // Гоман. 1916. 15 лют.; Бібіла Ю. Матэр'ялы да біяграфіі Цёткі // Запіскі аддзелу гуманітарных навук. Кн. 2. Працы клясы філёлёгіі. Мн., 1928. Т. 1; Бірукова Е. Беларуская паэтэса Цётка // Гомел. праўда. 1951. 18 ліп.; Бірукоў В. Песні яе не змаўкаюць: Паэтычнае свята на радзіме Цёткі // Звязда. 1976. 13 ліп.; Бічоў А. Крэпкі струны твае скрыпкі: Да 25-годдзя з дня смерці А. Пашкевіч-Цёткі // Чырв. змена. 1941. 7 лют.; Бунтарная і гнеўная // ЛіМ. 1976. 16 ліп.; Бурдуланюк В. Паэтэсе-рэвалюцыянерцы // Помнікі гіст. і культ. Бел. 1985. № 3; Бэндэ Л. Новыя дакументы аб Цётцы: (Да сямідзесяцігоддзя з дня нараджэння) // ЛіМ. 1946. 13 ліп.; Бядуля З. Загінуўшыя на цяжкім шляху // Сав. Бел. 1926. 14 вер.; Бярозкін Р. Цётка // Бярозкін Р. Кніга пра паэзію. Мн., 1974; Варановіч С. Я. Купала і Цётка пра Фінляндыю // Беларусь. 1955. № 12; Васілевіч А. Наша Цётка: Да 85-годдзя з дня нараджэння // ЛіМ. 1961. 14 ліп.; Васільева Н. Заўсёды з народам // Работніца і сялянка. 1956. № 7; Вечар Цёткі // Крыгалом. 1935. № 1; Вілейскі А. Жаночы рух // Беларусь. Мн., 1919. 14 ліст.; Выдадзена на Украіне // ЛіМ. 1976. 23 крас.; Вярцінскі А. Стану песняй у народзе...: Да 100-годдзя з дня нараджэння Цёткі // Вярцінскі А. Высокае неба ідэала. Мн., 1979; Гальмакоў Д. Цётка (Алаіза Пашкевіч) // Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры: У 2 т. Мн., 1969. Т. 2; Гарэлік Л. «Жыве мая ліра...» // Звязда. 1976. 17 ліп.; ЛіМ. 1976. 23 ліп.; Гарэцкі М. Цётка // Гарэцкі М. Гісторыя беларускай літаратуры. Вільня, 1920; Гілевіч Н. «Веру, братцы, людзьмі станем!..) // Гілевіч Н. Удзячнасць і абавязак. Мн., 1982; Грынчык М. Шляхі беларускага вершаскладання. Мн., 1973. С. 150—181; Да 100-гадовага юбілею // ЛіМ. 1976. 3 вер.; Два невядомыя лісты Цёткі да Браніслава Тарашкевіча // Ніва. 1976. 28 ліст.; «Дзякуй!» — кажа родны край: Да 45-годдзя з дня смерці Цёткі // Голас Радзімы. 1961. № 7; Жыдовіч І. Алаіза Пашкевіч (Цётка) // Нарысы па гісторыі беларускай літаратуры. Мн., 1956; Яго ж. Паэтэса-барацьбітка // Звязда. 1966. 15 ліп.; Яго ж. Паэтэса-рэвалюцыянерка // Беларусь. 1966. № 7; Яго ж. Слова, якое клікала да барацьбы // Вяч. Мінск. 1976. 14 ліп.; З літоўскіх газет // Гоман. 1916. 4 крас.; Замест вянка на магілу Цёткі // Там жа. 1916. 18 лют.; Засім М. Алаіза Цётка // Зара. 1951. 17 ліп.; Застольскі М. На зямлі Абая // ЛіМ. 1966. 15 ліп.; Зяновіч П. Мастацкі вобраз пясняркі // Звязда. 1976. 4 жн.; Зянюк М. Жыццё і праца Алаізы Пашкевіч (Цёткі) // Жаноцкая справа. 1931. № 1; Іванавіч І. Цётка — дзецям // Нар. асвета. 1961. № 7; Івашын В. Новае аб зборніку Цёткі «Скрыпка беларуская»: З архіўных матэрыялаў // ЛіМ. 1954. 7 жн.; Івашын І. Таленавітая беларуская паэтэса: Да 75-годдзя з дня нараджэння Цёткі // Мін. праўда. 1951. 15 ліп.; Імя выдатнай паэтэсы // ЛіМ. 1976. 16 ліп.; Кабржыцкая Т. Яе алма-матэр // ЛіМ. 1976. 16 ліп.; Кабржыцкая Т., Рагойша В. Карані дружбы. Мн., 1976. С. 79—100; Іх жа. Цётка і Свянціцкі // Полымя. 1970. № 8; Каваленка В. Вытокі. Уплывы. Паскоранасць. Мн., 1975. С. 204—219; Яго ж. Голас чалавечнасці. Мн., 1970. С. 37—40; Яго ж. На пругкіх вятрах гісторыі // Полымя. 1980. № 10; Яго ж. Некаторыя асаблівасці параўнальнага вывучэння славянскіх літаратур запозненага развіцця: На матэрыяле беларускай літаратуры. Мн., 1978. С. 25—26; Казбярук У. Беларуская літаратура (XIX — пачатак XX стагоддзя) // Беларуская літаратура XIX — пачатку XX стагоддзя. Мн., 1977. С. 11—12; Камароўскі Е. Цётка // Беларусь. 1956. № 7; Карабан С. Нарысы гісторыі беларускай савецкай крытыкі 20—30-х гадоў. Мн., 1971. С. 83; Карабанава Л. «Разбілася жывая ліра...» // Гомел. праўда. 1976. 15 ліп.; Карскі Я. Алёіза Пашкевіч-Кейрысовая (Цётка) — пісьменніца эпохі Адраджэння беларускай літаратуры // Беларусь. 1920. 13 лют.; Качановіч В. У вянок славы // ЛіМ. 1976. 16 ліп.; Кіркевіч А. Алаіза Цётка: Да 75-годдзя са дня нараджэння // Гродзен. праўда. 1951. 4 ліп.; Яго ж. Алаіза Цётка: (З біяграфіі і літ. дзейнасці паэтэсы) // Там жа. 1957. 24 ліп.; Яго ж. Паэтэса-рэвалюцыянерка: Да 85-годдзя з дня нараджэння А. Цёткі // Там жа. 1961. 15 ліп.; Яго ж. Элаіза Цётка: Да 80-годдзя з дня нараджэння // Там жа. 1956. 3 ліп.; Клімковіч М. Першая беларуская паэтэса // Полымя. 1946. № 5; Яго ж. Цётка // Клімковіч М. Літаратурна-крытычныя артыкулы. Мн., 1962; Клышка А. «Стану песняй у народзе...» // Звязда. 1976. 15 ліп.; Крывіцкі Л. Адкапаў праўду Беларусі // Беларускі каляндар. 1982. Беласток; Кудраўцаў І. З думай аб людзях // Мін. праўда. 1966. 15 ліп.; Кулеша А. На радзіме Цёткі // ЛіМ. 1959. 21 лют.; Куцэнка В. Год з жыцця паэтэсы // Там жа. 1966. 26 жн.; Л. Л. Адбіткі класавага змагання ў беларускім пісьменстве // Шк. и культура Сов. Бел. 1919. № 2—3; Ларчанка М. Алаіза Цётка: (Да 25-годдзя з дня смерці) // Звязда. 1941. 5 лют.; Яго ж. Творчасць Цёткі // Полымя. 1941. № 2; Яго ж. Цётка (Алаіза Пашкевіч) // Цётка. Выбр. тв. Мн., 1941; Лойка А. Беларуская паэзія пачатку XX стагоддзя. Мн., 1972. С. 184—187; Яго ж. «Стану песняй у народзе» // ЛіМ. 1976. 16 ліп.; Яго ж. Цётка (1876—1916) // Лойка А. Гісторыя беларускай літаратуры.

Дакастрычніцкі перыяд. Ч. 2. Мн., 1980; Лужанін М. Цётка // Лужанін М. З ранку да вечара. Мн., 1978; Яго ж. Тры партрэты // Полымя. 1977. № 7; Луцэвіч У. Успаміны пра Цётку // Полымя. 1966. № 4; Лысенка А. Сучасны беларускі нарыс. Мн., 1978. С. 24; Майхровіч С. Нарысы беларускай літаратуры XIX стагоддзя. Мн., 1957. С. 310—312; Яго ж. Пясняр барацьбы // Работніца і сялянка. 1961. № 6; Яго ж. Рэвалюцыяй закліканая // Там жа. 1966. № 7; Яго ж. Элаіза Пашкевіч — Цётка // Голас Радзімы. 1966. № 28; Макарэвіч А. Першая беларуская паэтэса-рэвалюцыянерка // За Радзіму. 1956. 3 ліп.; Яго ж. Першая руская рэвалюцыя і беларуская літаратура // Полымя. 1955. № 12; Мальдзіс А. Год палымянага жыцця // Полымя. 1968. № 3; Марцінавіч А. «Усіх злучыла чароўная слава...» // ЛіМ. 1976. 16 ліп.; Мілюченка М. Грамадская і літаратурная дзейнасць Цёткі (Алёізы Пашкевічанкі — Кейрыс) // Шлях моладзі. 1936. № 11; Мінкевіч М. Экслібрысы да 100-годдзя Цёткі // ЛіМ. 1976. 16 ліп.; Мнагалюдны вечар // Бел. крыніца. 1936. № 48; Мушынскі М. Вытокі // Шляхі развіцця беларускай савецкай прозы. Мн., 1972. С. 53—54; Мялешка І. Алаіза Пашкевіч — Кейрысовая // Гоман. 1916. 18 лют.; Н. 30-годдзе грамадскай працы Цёткі // Шлях моладзі. 1934. № 12; На радзіме паэтэсы // ЛіМ. 1953. 13 чэрв.; Навіна А. Алаіза з Пашкевічаў Кейрысова («Цётка») // Навіна А. Нашы песняры. Вільня, 1918; Яго ж. Жыдоўскае пытанне ў беларускай літаратуры // Наша думка. 1921. 27 мая; Яго ж. Цётка: (У дзесятыя ўгодкі смерці яе) // Народная справа. 1926. 3 ліст.; Налівайка А., Бурэйка Т. Беларуская літаратура. Мн., 1971. С. 61—66; Нашы страты // Беларускі каляндар на 1917 год. Вільня, 1916; Нікіфаровіч В. У імя братняй супольнасці // Беларусь. 1976. № 5; Нядзелін М. Цётка // Калг. праўда. 1951. 3 ліп.; Няхай Р. На радзіме Цёткі // ЛіМ. 1955. 16 ліп.; Пазняк З. Бурбіс і Цётка — на сцэне // Там жа. 1972. 17 сак.; Палуян С. Беларуская літаратура ў 1909 годзе // Александровіч С., Александровіч В. Беларуская літаратура XIX — пачатку XX ст. Мн., 1978; Памяці паэтэсы // ЛіМ. 1961. 14 ліп.; Памяці Цёткі // Гоман. 1916. 22, 29 лют., 3, 7, 14, 31 сак., 26 крас., 9 чэрв.; Памяці «Цёткі» // Там жа. 1917. 9 лют.; Панізнік С. З бунтарнай думай // Маладосць. 1969. № 2; Яго ж. Не забытая ў сэрцы // Голас Радзімы. 1978. 19 студз.; Яго ж. Тут вучылася Цётка // ЛіМ. 1967. 1 жн.; Яго ж. Цётка ў Львове // Полымя. 1966. № 9; Пархута Я. Зорка Панямоння // Родная прырода. 1978. № 4; Пётух А. На радзіме паэтэсы // Голас Радзімы. 1962. № 75; Півторадні В. Цётка ў Львове // ЛіМ. 1958. 14 мая; Піятуховіч М. Асноўныя этапы беларускай літаратуры // Звезда. 1926. 20 нояб.; Яго ж. Цётка (Алаіза Пашкевіч-Кейрас) // Піятуховіч М. Нарысы гісторыі беларускай літаратуры. Мн., 1928; Пясняркарэвалюцыі // Ніва. 1966. 17 ліп.; 15-тыя ўгодкі смерці Цёткі // Шлях моладзі. 1931. № 2; Пятровіч М. Прадмова // Цётка. Творы. Мн., 1934; Рагойша В. На курсах Лесгафта // ЛіМ. 1976. 16 ліп.; Яго ж. Перад бурай // Рагойша В. Кантакты. Мн., 1982; Разанаў І. Казка ў беларускай дзіцячай літаратуры. Мн., 1962. С. 50—54, 64—65; Рудакоўскі В. Пясняр долі народнай // Мін. праўда. 1976. 16 ліп.; Яго ж. «Стану песняй у народзе!» // Работніца і сялянка. 1976. № 7; Сакалінскі А. У 15-тыя ўгодкі смерці Цёткі // Шлях моладзі. 1931. № 3; Саковіч У. Цётка (Алаіза Пашкевіч) аб выхаванні дзяцей // Беларусь. 1960. № 12; Санніказа А. Акрыленыя бурай // Нар. асвета. 1976. № 7; Яго ж. Рэдактар «Лучынкі» // Там жа. 1981. № 2; Сасановіч В. Невядомы здымак Цёткі // Маладосць. 1953. № 9; Яго ж. Рэвалюцыйная дзейнасць Цёткі ў 1905 годзе // Беларусь. 1952. № 9; Яго ж. Слаўная дачка беларускага народа: (Да 50-годдзя з дня смерці Цёткі (А. С. Пашкевіч) // Гомел. праўда. 1966. 5 лют.; Святазар Я. Аб сапраўдным месцы «Цёткі» ў беларускай літаратуры // Бел. слова. 1927. 24 крас.; Селянін і работнік // Беларускі каляндар. Вільня, 1927. С. 46; Семашкевіч Р. Беларускі літаратурна-грамадскі рух у Пецярбурзе (канец XIX — пачатак XX ст.). Мн., 1971. С. 102—105; Семяновіч А. Паэтэса-рэвалюцыянерка: (Да 80-годдзя з дня нараджэння Цёткі) // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. 1956. № 3; Яго ж. Цётка (Алаіза Пашкевіч) // Гісторыя беларускай літаратуры. XIX — пачатак XX ст. Мн., 1981; Скапа У. Песні гневу і барацьбы // Віцеб. рабочы. 1976. 15 ліп.; Яго ж. Стала песняй у народзе: (Да 95-годдзя з дня нараджэння Цёткі) // Там жа. 1971. 16 ліп.; Слаўныя ўгодкі // Бел. ведамасці. 1921. № 3; Сондак А. Творчасць Цёткі ў 8-м класе // Нар. асвета. 1969. № 4; Стацкевіч Ф. Успаміны і думы // Бел. звон. 1921. 17 крас.; Трухан А. Першыя беларускія вучэбныя кнігі // Нар. асвета. 1967. № 1; У абарону фактаў // ЛіМ. 1948. 3 крас.; Уладзімірaў К. І жыў вобраз Цёткі // Там жа. 1976. 23 ліп.; Умястоўскі Ф. Яшчэ аб «Нашай долі» (1906): Адказ С. Барывою // Бел. дзень. 1928. 10 лют.; Усікаў Я. Грамадзянскае сумленне мастака. Мн., 1976. С. 31—34; Яго ж. З думай аб шчасці народа // Беларусь. 1976. № 7; Яго ж. Паэтэса-рэвалюцыянерка: Да 85-годдзя з дня нараджэння Цёткі (Алаізы Пашкевіч) // Маг. праўда. 1961. 16 ліп.; Хатулёў П. Нататкі пра творчасць Цёткі: (Да выдання выбраных твораў Цёткі ў БелАН) // ЛіМ. 1939. 16 вер.; Хлябцэвіч Я. Цётка // Беларусь. 1975. № 2; Яго ж. Цётка // Полымя. 1924. № 3; Храпунова Л. Першыя беларускія чытанкі // Беларуская дзіцячая літаратура. Мн., 1966; Хромчанка К. Беларуская мастацкая проза (канец XIX — пачатак XX ст.). Мн., 1979. С. 69—76; Цётка // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн., 1966; Шарахоўскі Я. Пясняр народных дум. Мн., 1970. С. 74—75; Шаховіч М. Цётка (Алаіза Пашкевіч) // Ніва. 1976. 4 ліп.; Элаіза Пашкевіч «Цётка») // Асвета і педагагічная думка ў Беларусі. Мн., 1985; Юр. В. Рэвалюцыйная літаратура на беларускай мове // Узвышша. 1928. № 4; Ярош М. Янка Купала і беларуская паэзія. Мн., 1971. С. 56, 60—66.

На літоўскай мове. Arabej L. Biliūnas ir Ciotka // Lit. ir menas. 1976. Liep. 17; Ickevičius A. Paškevič-Ciotka Vilniuje ir Zakopanėje // Kulturos barai. 1985. Nr 12; Salagiris M. Ir gyvensiu dainoj... // Komjaunimo tiesa. 1982. Lapkr. 8.

На нямецкай мове. Bojko-Błochyn J. Belorussische Poesie im Zerrspiegel sowjetischer Darstellung // Gegen den Strom. Heidelberg, 1979; Neureiter F. Cjotka // Weissrussische Antologie. München, 1983; Randow N. Über die Autoren // Störche über den Sümpfen. Berlin, 1971.

На польскай мове. Ciotka // Antologia poezji białoruskiej. Wrocław etc., 1978; Huszcza J. W setną rocznicę urodzin // Odgłosy. 1976. Nr 29; M. W. Twórczość poetycka «Ciotký» // Prz. Wileński. 1931. Nr 3; Wieczór poświęcony białoruskiej poetce Ciotce // Słowo. 1936. Nr 321.

На рускай мове. Александрович С. В борьбе за счастье народа // Тетка. Избранное. М., 1976; Яго ж. Оружием поэзии // Сов. Молдавия. 1976. 15 июля; Арабей Л. Поэзия революционной страсти // Сов. Отчизна. 1956. № 4; Яго ж. Тетка в Закопане и в Италии // Неман. 1976. № 7; Бигеза В. Белорусская дореволюционная книга (конец XIX — начало XX в.) // Вопросы библиографоведения и библиотековедения. Мн., 1981; Биографическая справка // Белорусские поэты (XIX — начала XX века). М., Л., 1963; Борисенко В. Эл. Тетка // Сов. Бел. 1941. 5 февр.; Василенок С. Алоиза Пашкевич (Тётка) // Василенок С. Белорусская литература. М., 1951; Васильев И. Алоиза Тётка // Сталин. молодежь. 1951. 5 июля; Вертинский А. Стану песней жить в народе... // ЛГ. 1976. 14 июля; Яго ж. Элоиза Пашкевич — белорусская поэтесса: (К 100-летию со дня рождения) // Новости ЮНЕСКО. 1976. № 8; Виноградов В. Белорусская литература. М., 1969. С. 30—34; Гаранин Л. Философские искания в белорусской литературе. Мн., 1984. С. 72—76; Гириниене В. Песня поднимала на борьбу: (Революционные события в Ново-Вильне в 1905 году) // Веч. новости (Вильнюс). 1986. 5 апр.; Гниломедов В. Поэтесса революционной бури // Сов. Бел. 1966. 15 июля; Жигоцкий Н. Первая белорусская поэтесса // Сов. Литва. 1976. 15 июля; Жидович И. Алоиза

Тётка // Сов. Бел. 1951. 1 июля; Яго ж. Белорусская скрипка // Знамя юности. 1966. 15 июля; Засим М. Алоиза Тётка: К 75-ию со дня рождения // Заря. 1951. 17 июля; Ивашин В. У истоков социалистического реализма. Мн., 1963. С. 167—170; История белорусской дооктябрьской литературы. Мн., 1977. С. 451; Карабан С. Очерки истории белорусской эстетической мысли и литературной критики. Мн., 1971. С. 75—77; Карский Е. Алоизия Пашкевич-Кейрис // Карский Е. Белорусы. Пг., 1922. Т. 3. Вып. 3; Киркевич А. Дороги поэтессы // Гродн. правда. 1976. 15 июля; Клейнборт Л. «Тетка» (Пашкевич-Кейрис) // Клейнборт Л. Молодая Белоруссия. Мн., 1928; Климашевская И. «Стану песнею в народе» // Сов. Бел. 1961. 15 июля; Клименгенко С. Крылатая чайка революции // Сел. газ. 1966. 16 июля; Ковтун В. «...Стану песнею в народе» // Сел. газ. 1976. 15 июля; Колесник В. Первая // Заря. 1966. 15 июля; Лебедев В. Стала песней // Там жа. 1976. 15 июля; Майхрович С. Жизнь и творчество Ф. Богушевича. Мн., 1961. С. 240—242; Яго ж. Тетка // Очерки истории философской и социологической мысли Белоруссии (до 1917 г.). Мн., 1973; Мищенко Л. Революционный идеал в поэзии Леси Украинки и Цётки // Тыпалогія і ўзаемадзеянне славянскіх моў і літаратур. Мн., 1973; Мозольков Е. Поющая земля. М., 1972. С. 91—92; Охрименко О. Развитие традиций К. Д. Ушинского в «Чытаннях» Тетки и Якуба Коласа // Весн. БДУ. Сер. 4. 1979. № 1; Петкевич А. Гражданская сила слова // Гродн. правда. 1976. 15 июля; Садовничий Э. Идейно-эстетические взгляды В. Голубка и становление белорусской советской драматургии // Вопросы культуры и искусства Белоруссии. Мн., 1983. Вып. 2; Салагирис М. «Стану песней я в народе...» // Комс. правда (Вильнюс). 1982. 8 нояб.; Сасанович В. О мировоззрении Алоизы Пашкевич (Тётки) // Известия АН БССР. 1951. № 3; Семашкевич Р. Свитка Буйницкого // Неман. 1979. № 7; Семенович А. В буре века // Сов. Бел. 1976. 15 июля; Яго ж. Поэтесса-революционерка // Там жа. 1956. 3 июля; Хлебцевич Е. Белорусская Цётка // Каторга и ссылка. 1923. № 5; Цыхун Л. Вдохновенный праздник поэзии // Гродн. правда. 1976. 15 июля.

На туркменскай мове. Александрович С. Адалат угрунда герешижи // Сов. Туркменистаны. 1976. 15 июль; Уссаев Б. Азатлыгын айдымчысы // Эдебият ве сунгат. 1976. 14 июль; Эсенмырадов Н. Эркинлигин бушлукчысы // Сов. Туркменистанынын аяллары. 1976. № 7.

На ўкраінскай мове. Кобржицька Т., Рагойша В. До українсько-білоруських громадсько-літературних зв'язків: Свенціцький і Цьотка // Укр. літ.-знавство. 1970. Вип. 10; Лубківський Р. На струнах бурі // Лубківський Р. Многосвіточ. К., 1978; Олександрович С. За щастя народне // Літ. Укр. 1976. 16 лип.; Яго ж. Личу думкою ў край далекий // Жовтень. 1964. № 9; Охріменко П. На другій Батьківщині // Літ. Укр. 1966. 15 лип.; Панізнік С. Цьотка у Львові // Жовтень. 1966. № 7; Реп'ях С. Добридень, Цьотко // Дніпро. 1977. № 6.

На чэшскай мове. Černý A. Bělorusky časopis // Čas. 1906. Č. 327; Černý A. Feuilleton // Zlatá Praha. 1907. Č. 3.

На б. Югаславіі мовах. Ciawlowski E. Začrt beloruske književnosti: prevodi pesnikov Jana Kupale, Jakuba Kolasa in Alaize Paškjévič-Ciotka // Meddobje (Buenos Aires), 1978. Nr 4; Dren J. O Belorusih in beloruskem slovstvu // Luč. 1933. Č. 21.

2.4.

На беларускай мове. Арабей Л. На струнах буры: Аповесць. Мн., 1967. Рэц.: Мальдзіс А. Добрае папаўненне серыі // ЛіМ. 1978. 31 сак.; Марціновіч А. Дарогаю жыцця Цёткі // Голас Радзімы. 1979. 8 лют.

Арабей Л. Стану песняй: [Дакум. аповесць]. Мн., 1977.

Коўтун В. Крыж міласэрнасці: Раман у 2 кн. Мн., 1988.

Арабей Л. Бураю натхнёная: [Урывак з кн.: «Стану песняй»] // Гісторыя Беларусі ў літаратурных вобразах. Мн., 1979; Яго ж. Дарогі вядуць да невядомага...: Урывак з аповесці // ЛіМ. 1965. 20 ліп.; Арочка М. «Перачытваю Цётку...»: [Верш] // Арочка М. Матчына жыта. Мн., 1978; Багдановіч І. Сустрэча з Цёткай: [Верш] // Багдановіч І. Чаравікі маленства. Мн., 1985; Баравікова Р. Успамін пра Цётку: [Верш] // Полымя. 1983. № 3; Барадулін Р. Цётцы: [Верш] // Барадулін Р. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1984. Т. 1; Бічэль-Загнетава Д. Цётка: [Верш] // ЛіМ. 1966. 15 ліп.; Васілёк М. Над магілай паэтэсы Цёткі; Люба ветру на прыволлі: [Вершы] // Гродзен. праўда. 1953. 7 чэрв.; Вітка В. Шчасце паэта: П'еса // Вітка В. Паверка. Мн., 1961; Голуб Ю. Цётка ў Закапанэ: [Верш] // Голуб Ю. Помню пра цябе. Мн., 1983; Жданько В. Зорка Цёткі: [Верш] // Дзень паэзіі — 84. Мн., 1984; Каравай У. Цётцы: [Верш] // Гродн. правда. 1976. 9 окт.; Коўтун В. Суд Алаізы: (Драматычная паэма) // Коўтун В. Метраном. Мн., 1985; Лойка А. Цётка: Трызненне 16 студзеня 1916 года: [Верш] // Лойка А. Пачуцці. Мн., 1976; Макаль П. Цётцы: [Верш прысвеч. памяці Цёткі] // Гродзен. праўда. 1953. 7 чэрв.; Марціновіч П. Успамін: [Верш] // Марціновіч П. Час бурштыну. Мн., 1977; Разанаў А. Паэма пераадолення // Разанаў А. Шлях — 360. Мн., 1981; Сіпакоў Я. Дождж ля вёскі Шастакі: [Верш] // Сіпакоў Я. Усміхніся мне. Мн., 1984.

На рускай мове. Арабей Л. Стану песней: [Дакум. аповесць] / Пер. Т. Горбачева. М., 1982.

3.1.

ЦБ АН Літвы, аддз. рукап., ф. 21, адз. зах. 220; ЦНБ АН Беларусі, аддз. рукап., ф. 5, воп. 1, адз. зах. 1, с. 313—314.

В. І. Козіч.

ЦІМАШКОВА ЛЮБОЎ

Цімашкова Любоў Яфімаўна (25.3. 1913, в. Запрудоўка Гомельскага пав. Магілёўскай губ., цяпер Добрушскі р-н Гомельскай вобл.— снежань 1978, Мінск, пахавана ў в. Насовічы Добрушскага р-на), літаратуразнавец, крытык. Кандыдат філалагічных навук (1949), дацэнт (1954). Пісала на беларускай і рускай мовах.

Нарадзілася ў сялянскай сям'і. У 1927 скончыла васьмігодку і паступіла ў Гомельскі педагагічны тэхнікум. Пасля заканчэння яго (1931) працавала настаўніцай пачатковых класаў сямігадовай школы ў в. Урыцкае, выкладчыкам рускай мовы і літаратуры ў СШ саўгаса «Брылёў» Гомельскага р-на. У 1934—38 вучылася на літаратурным факультэце Мінскага педінстытута. У 1941 скончыла аспірантуру пры гэтым жа інстытуце. У час Вялікай Айчыннай вайны была ў эвакуацыі (Горкаўская вобл.): з верасня да кастрычніка 1941 працавала старшым выкладчыкам у Сямёнаўскім настаўніцкім інстытуце, са студзеня да жніўня 1942 выкладала тэорыю педагогікі ў Вятлужскім педвучылішчы. З 1942 да 1944 загадчык навукова-даведачнага аддзела Горкаўскага абласнога архіва. Пасля вызвалення Беларусі вярнулася на радзіму і працавала старшым выкладчыкам, дацэнтам, загадчыкам кафедры рускай літаратуры Гомельскага педінстытута імя В. Чкалава (1945—60). У 1948 абараніла кандыдацкую дысертацыю «Да пытання аб літаратурным тыпажы антычнай камедыі (тыпы рабоў у камедыях Плаўта)». З верасня 1960 старшы навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР. З 1964 да 1969 дацэнт кафедры зарубежнай літаратуры БДУ. З верасня 1969 на пенсіі.

Першы артыкул Л. Цімашковай «Традыцыі звяроў» апублікаваны ў 1943 у абласной газеце «Горьковская коммуна» (публікацыя не выяўлена). У беларускім друку («Гомельская праўда») пачала выступаць у 1949. Як літаратуразнавец даследавала беларуска-балгарскія і беларуска-польскія літаратурныя ўзаемасувязі. Аўтар брашуры «Беларуска-балгарскія літаратурныя сувязі». Напісала раздзел да вучэбнага дапаможніка «Зарубежная літаратура», калектыўнай «Гісторыі беларускай дакастрычніцкай літаратуры». Асобныя артыкулы Л. Цімашковай прысвечаны творчасці А. Дантэ, Дж. Байрана, І. Бехера, А. Міцкевіча, А. Пушкіна, Р. Ралана і інш. Выступала ў перыядычным друку з артыкуламі і рэцэнзіямі. Удзельнічала ў навуковых канферэнцыях па ўзаемасувязях літаратур, дзе выступала з дакладамі і паведамленнямі. Яе артыкулы друкаваліся ў балгарскім часопісе «Език и литература».

Г. М. Урупіна.

Бібліяграфія

1.2.

Беларуска-балгарскія літаратурныя сувязі. Мн., 1963. Рэц.: Мальдзіс А. У сям'і славянскіх літаратур // Полымя. 1963. № 9; Сакалова Н. Братнія сувязі // Гомел. праўда. 1964. 29 ліп.

Зарубежная литература: (Учеб. пособие для студентов филол. фак. ун-тов и педин-тов). Мн., 1970 / Сааўт. Н. Лапідус, Б. Міцкевіч.

1.3.

1949. Пушкін — геній сусветнай літаратуры // Гомел. праўда. 1 чэрв.

1950. Вялікі паэт польскага народа: Да 95-годдзя з дня смерці Адама Міцкевіча // Гомел. праўда. 28 ліст.

1952. Заметки о гоголевских традициях в литературе братских славянских народов // Сов. Отчизна. № 2.

1953. Выдатны барацьбіт за мір // Гомел. праўда. 30 студз.

1954. Образ русского народа-освободителя в поэзии XIX века зарубежных славянских народов // Уч. зап. (Гомел. пед. ин-т). Вып. 1.

1955. Вялікі дзеяч сусветнай культуры, змагар за мір: (Да 2400-годдзя з дня нараджэння Арыстафана) // Гомел. праўда. 3 лют.

1956. Нататкі аб македонскай паэзіі // Полымя. № 9; Адам Мицкевич — великий поборник дружбы польского и русского народов: (К 100-летию со дня смерти) // Уч. зап. (Гомел. пед. ин-т). Вып. 2; К вопросу об откликах на русскую классическую литературу в болгарской периодической печати середины XIX века // Там жа. Вып. 3.

1958. Палымяны змагар за свабоду: Да 170-годдзя з дня нараджэння Байрана // Гомел. праўда. 22 студз.

1960. Выдатны французскі пісьменнік: Да 15-год-

дзя з дня смерці Рамэна Ралана // Гомел. праўда. 1 студз.

1961. Паэт волі міру // Звязда. 7 мая; Вачыма друга // ЛіМ. 13 кастр.

1962. На братняй зямлі // ЛіМ. 7 вер.

1965. Вялікі італьянскі паэт // Звязда. 15 мая.

1967. К вопросу о литературных связях восточнославянских и южнославянских народов: (Связи современной македонской литературы с русской, украинской и белорусской литературами) // Тыпалогія і гісторыя славянскіх моў і ўзаемасувязі славянскіх літаратур. Мн.

1968. Перакладная літаратура XV—XVII стст. // Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры: У 2 т. Мн. Т. 1; О воздействии Великой Октябрьской революции на литературу народов Югославии: (Литературная деятельность М. Криежи и А. Цесарца в 20-е годы) // Октябрь и художественная литература. Мн.

1970. Адказ гісторыку // ЛіМ. 3 сак. / У сааўт.

1971. Из истории литературной Ленинианы в Югославии (20—30-е годы) // В. И. Ленин и художественная литература. Мн.

1979. Слаўная дынастыя // Наст. газ. 31 кастр. / Сааўт. Л. Кароткая.

1.5.

На балгарскую мову. Към българо-белоруските литературны връзки. Българска тематика в белоруската литература // Език и литература. 1961. № 6.

Т. М. Махнач.

ЦІТОЎ КАНСТАНЦІН

Цітоў Канстанцін Маркавіч [крыпт. К. Ц.; 13(26).10.1905, в. Сачкавічы Навазыбкаўскага пав. Чарнігаўскай губ., цяпер Клімаўскі р-н Бранскай вобл.— 13.4. 1972, Мінск, пахаваны на Чыжоўскіх могілках), паэт, перакладчык. Член СП Беларусі з 1939. Пісаў на рускай і беларускай мовах.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. З дзіцячых гадоў займаўся сельскагаспадарчай працай. Скончыў Наваропскую прафтэхшколу Бранскай вобл. (1922). У 1924 паступіў на літаратурны факультэт Ленінградскага універсітэта. Пасля трэцяга курса быў прызваны ў Чырвоную Армію (1927), дзе праслужыў каля дзесяці гадоў. У 1937 здаў экстэрнам экзамен за універсітэт і пачаў працаваць у рэдакцыях газет «Советская Белоруссия» (1937—38), «Літаратура і мастацтва» (1938—39). У 1939—40 быў літкансультантам Саюза пісьменнікаў БССР. У Вялікую Айчынную вайну карэспандэнт армейскага і франтавога друку. Не раз знаходзіўся на пярэднім краі барацьбы з ворагам; атрымаў сур'ёзнае раненне, якое доўга адбівалася на яго здароўі. У пасляваенныя гады жыў у Мінску, займаўся творчай працай, актыўна ўдзельнічаў у рабоце секцыі паэзіі СП Беларусі, дапамагаў моладзі ў авалоданні паэтычным майстэрствам. Узнагароджаны ордэнамі Чырвонай Зоркі, Айчыннай вайны 1-й і 2-й ступеняў, медалямі.

Друкавацца пачаў у 1927 (у армейскіх выданнях; публікацыі не выяўлены). У беларускім друку выступаў з 1934. Аўтар паэтычных кніг «Выступленне ў дарогу», «Салдацкія радкі», «Шукальнікі», «Проста пра каханне» і інш. Вершы і паэмы К. Цітова вызначаюцца грамадзянскім пафасам, шчырасцю і непасрэднасцю пачуццяў, спалучэннем эмоцый з роздумам, пэўнай філасафічнасцю. К. Цітоў — пераважна паэт-лірык. У цэнтры яго ўвагі подзвіг савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, чалавек працы, грамадскія і асабістыя ўзаемадачыненні людзей. Пры паказе іх, аднак, аўтар не пазбег схематызму, рытарычнасці. Пісаў таксама для дзяцей (зборнік вершаваных казак «Якубава каша», празаічныя апавяданні «Лясны маршрут» і інш.). Займаўся перакладам на рускую мову (зборнік вершаў М. Смагаровіча «Сняжынкі», трылогія Р. Сабаленкі «Іду ў жыццё», паасобныя творы беларускіх паэтаў).

Я. К. Усікаў.

Бібліяграфія

1.1.

Ручеек: Изб. стихи. Мн., 1966.

Солнце загорается за Сожем: Избр. Стихи. Мн., 1978.

1.2.

Выступление в путь: (Стихи и баллады). Мн., 1941. Рэц.: Шкраба Г., Элькинд И. Скольжение по поверхности // Сталин. молодежь. 1941. 22 мая.

Мы поклялись: [Стихи]. Свердловск. 1942.

За честь заводской марки: [Нарыс]. Воронеж. 1947.

Солдатские строки: Стихи. Мн., 1947. Рэц.: Несцяровіч Я. Архаізацыя сучаснай тэмы // Полымя. 1948. № 1.

Искатели: Стихи. Мн.; 1956. Рэц.: Галаванаў Н. Без пошукаў... // Звязда. 1956. 9 вер.; Гілевіч Н. Без пошукаў... // Там жа. 1956. 9 вер.; Сідарэнка А. Пошукі свайго паэтычнага голасу // Беларусь. 1956. № 8; Скопаров И. Удачи и промахи поэта // Сов. Отчизна. 1956. № 6; Шаўня А. Паэзія і проза ў вершах // ЛіМ. 1956. 26 мая.

Сердце земли: Стихи и поэма. Мн., 1958.

Якубова каша: Сказки. Мн., 1960.

Лесной маршрут: (Записки юного туриста). Мн., 1961.

Локоть друга: Поэма; Стихотворения. Мн., 1961.

Изумрудный гусь: Невыдуманные рассказы. Мн., 1967.

Просто про любовь: Стихи и баллады. Мн., 1970.

Следы на отмели: Стихи. Мн., 1972.

Лесной маршрут: Рассказы. Мн., 1975.

Возвращение. Стихи. Мн., 1986.

1.3.

1934. Прощание с другом: [Верш] // Атака. Мн.; Две думы: Лирич. поэма // Літаратурны Гомель. Гомель; Письмо в колхоз: [Верш] // ЛіМ. 6 крас.

1935. Прощание с другом: [Верш] // Атака. Мн.; Баллада об ОКДВА: [Верш] // Бойцы. Мн.

1937. Партизан Кожух; Прощание с другом: [Вершы] // Альманах русской секции ССПБ. Мн.; Иванова береза: [Верш] // Палес. праўда. 11 ліп.; Буденный у молодых бойцов: [Верш] // Рабочий. 15 сент.; Ворошилов на трибуне: [Верш] // Сов. Бел. 14 дек.

1938. Прыгоды гуся: [Верш] // Іскры Ільіча. № 10; Аб недахопах у кіраўніцтве СП БССР // ЛіМ. 27 студз.; Справы літфондаўскія // Там жа. 10 лют.; Народны прыгавор: [Верш] // Там жа. 16 сак.; Песня аб папанінцах: [Верш] // Там жа. 22 сак.; Таленавітыя пераклады // Там жа. 6 крас.; Прамова наркома: [Верш] // Там жа. 26 чэрв.; Леся Украінка: (Да 25-годдзя з дня смерці) // Там жа. 23 ліп.; І. С. Тургенеў: (Да 55-годдзя з дня смерці) // Там жа. 6 вер. / Пад крыпт. К. Ц.; Вялікі рускі пісьменнік // Там жа. 11 вер.; Аб літстаронках двух газет // Там жа. 23 вер.; Чырвонаармейскія паэты: Аб зборніку вершаў чырвонаармейскіх паэтаў БАВА // Там жа. 17 ліст.; Узроджаны Хлестакоў: Маленькі фельетон // Там жа. 23 ліст.; Северные богатыри: [Верш] // Сов. Бел. 17 марта; Памяти А. М. Горького: [Верш] // Там жа. 28 марта; Баллада о советском танке и его командире: [Верш] // Там жа. 29 окт.; Случай на границе: [Верш] // Там жа. 30 окт.; Аб вершах пачынаючых // Чырв. змена. 21 крас.; І. І. Успенскі: (Да 90-годдзя з дня нараджэння) // Там жа. 24 крас.; Леся Украінка // Там жа. 21 ліп.; Спатканне: [Верш] // Чырв. змена. 22 ліп.; Леў Нікалаевіч Талстой // Там жа. 9 вер. / Пад крыпт. К. Ц.; А. Н. Радзішчаў // Там жа. 24 вер. / Пад крыпт. К. Ц.; Адважнаму экіпажу: [Верш] // Там жа. 10 кастр.; А. В. Кальцоў // Там жа. 14 кастр.; Жорж Бізэ: (Да 100-годдзя з дня нараджэння) // Там жа. 26 кастр.; Н. М. Пржэвальскі: (Да 50-годдзя з дня смерці) // Там жа. 1 ліст.; Пісьменнік-рэаліст // Там жа. 11 ліст. / Пад крыпт. К. Ц.; Вялікі рэаліст: (Да 150-годдзя з дня нараджэння М. С. Шчэпкіна) // Там жа. 17 ліст.

1939. Вясеннія расткі // Гомел. праўда. 21 мая; Аб выданні «Кабзара» Т. Р. Шаўчэнкі на беларускай мове // ЛіМ. 17 студз.; «Наша творчасць»: (Літаратурны журнал Мінскага педагагічнага інстытута імя А. М. Горкага) // Там жа. 22 студз.; Агульнагарадскі шаўчэнкаўскі вечар // Там жа. 3 крас. / Пад крыпт. К. Ц.; И песни наши рвутся в дали...: [Верш] // Сов. Бел. 1 янв.; Сон в Орской крепости: [Верш] // Там жа. 6 марта; Дума о политруке: [Вершы] // Там жа. 18 апр.; Комиссар Матвей Злой: [Верш] // Там жа. 18 авг.; Мать и дочь: [Баллада] // Там жа. 26 сент.; В боях за Гродно: [Верш] // Там жа. 30 сент.; Молодые избиратели // Там жа. 16 окт.

1940. Всепобеждающее имя; Баллада о советском танке и его командире; Над братской могилой; Случай на границе; Встреча; Осень; Войди скорей...; Песня; Кобзарь: [Вершы] // Альманах русской секции ССПБ. Мн.; Аб вершах Ніны Тарас // ЛіМ. 11 студз.; Баллада о китайском солдате: [Верш] // Там жа. 24 жн.; Вершы Куляшова на рускай мове // Там жа. 31 жн.; Гімн пераможцам: [Рэц.: на кн.: Миронов А. Большое сердце. Мн., 1939] // Там жа. 7 вер.; Юбіляру: [Верш] // Там жа. 5 кастр. / Сааўт. А. Астрэйка; Девочка Рима: [Верш] // Сов. Бел. 17 сент.; Мальчик из Пишпека: [Верш] // Там жа. 31 окт.

1941. «На беразе Волгі» Эдзі Агняцвет // Полымя. № 3; Стихи о Тимошенко: [Верш] // ЛіМ. 10 мая; Моя поэма // Сов. Бел. 22 апр.

1942. Случай с фельдфебелем Шкрабе: [Верш] // Красноармеец. № 1.

1944. Мы идем! [Верш]: // Комс. правда. 29 июня; Александр Матросов: (Отрывок из поэмы) // Сталин. молодежь. 3 нояб.; Сын: Рассказ // Там жа. 10 нояб.

1945. Баллада о советском танке; Солдатское сердце; Фронтовые записки; «Рубеж захвачен...»; «Рвануло, качнуло продрогнувший воздух...»; Возвращение: [Вершы] // Отчизна. № 1; Фронтовая елка: [Верш] // Сталин. молодежь. 3 янв.; Барышня: (Рассказ связиста) // Там жа. 4 февр.; Пулеметчик: (Рассказ) // Там жа. 18 марта; Человек из дубравы // Там жа. 14 сент.; Сказание о двух сестрах: [Верш] // Там жа. 16 сент.; Возвращение: [Верш] // Там жа. 28 окт.

1946. Мы не подвластны никому; Припять; Золотая книга; Лирическое; Опять весна...; Сказание о двух сестрах: [Вершы] // Отчизна. № 2; Заросла военная дорога; Письмо в Белоруссию; Родные песни; У братской могилы: [Вершы] // За Радзіму. 25 жн.; Молотьба: [Верш] // Там жа. 22 вер.; Леся Украінка: (Да 75-годдзя з дня нараджэння) // ЛіМ. 1 сак.; Неўміручы пясняр: (Да 85-годдзя з дня смерці Г. Р. Шаўчэнкі) // Там жа. 9 сак.; Прыемныя змены // Там жа. 27 мая; Баявое братэрства // Там жа. 8 чэрв.; Невырашаная тэма // Там жа. 3 жн.; Аляксандр Блок: (Да 25-годдзя з дня смерці) // Там жа. 10 жн.; Незабыўная сустрэча: Успаміны // Там жа. 21 снеж.; Последнее письмо: [Верш] // Сов. Бел. 7 июня; Голос советских патриотов // Там жа. 27 июля; Избач и его актив // Там жа. 1 окт.; Памяти Зои Космодемьянской: [Урывак з верша] // Сталин. молодежь. 29 ноября. Заросла военная дорога: [Верш] // Там жа. 15 дек.; Встреча с писателем // Там жа. 22 дек.

1947. Песня о сердце: [Верш] // Заря. 7 сент. / Сааўт. М. Хрысціч; Слово о великом гражданине: [Верш] // Сов. Бел. 7 февр.; Весна жизни: [Верш] // Там жа. 9 февр.; От всего сердца: [Верш] // Там жа. 10 февр.; Рассказы о простых людях // Там жа. 11 апр.; На берегу Березины // Там жа. 1 мая; Подписывайся на заем: [Верш] // Там жа. 5 мая; Большая жизнь села Романовичи // Там жа. 6 июля; Песни о победном труде // Там жа. 17 авг.; Драгоценный сплав: [Верш] // Там жа. 24 авг.; О двух сборниках // Сталин. молодежь. 26 февр.; Радость труда и созидания в стихах молодежи // Там жа. 23 мая; Песня: [Верш] // Там жа. 6 июля.

1948. Полнота счастья // Сов. Бел. 14 янв.

1950. Счастье; Праздник мира; Пахарю: [Вершы] // Сов. Отчизна. № 7; Выйду в поле...; Золотая осень; Слово солдата: [Вершы] // Сов. Отчизна. № 8; Вершы аб нашых сучасніках // Звязда. 30 снеж.; Счастье: [Верш] // Сов. Бел. 22 февр.; Пахарю: [Верш] // Там жа. 4 апр.; Ты стал на вахту...: [Верш] // Сталин. молодежь. 23 июля; Слово советского человека: [Верш] // Там жа. 15 окт.

1951. Аповесць аб трактаразаводцах: [Рэц. на кн.: Лютова В. Зарево над лесом. Мн., 1951] // Беларусь. № 9; Наш колхоз; Кипит работа; Председатель; Дождь; Кузнец: [Вершы] // Сов. Отчизна. № 9; Перевал; Письмо на восьмой этаж: [Вершы] // Там жа. № 10; Светлае імя: [Верш] // Мін. праўда. 17 чэрв.; Да Радзімы: [Верш] // Там жа. 28 ліп.; Заслужаная настаўніца // Наст. газ. 8 сак.; Славлю отвагу и доблесть твою: [Верш] // Сов. Бел. 23 февр.

1953. Дарога, якая патрабуе працягу: [Рэц. на кн.: Соколов В. Дорога начинается в Москве. Мн., 1952] // Полымя. № 9; Узлёты і спады // Там жа. № 10; Паэт і яго герой // Там жа. № 12; Лесной гость; Испы-

тание; Праздник в домике геолога: [Вершы] // Сов. Отчизна. № 1; На уроке; Экзамен; А мне казалось...: [Вершы] // Там жа. № 6; Моя улица: [Верш] // За Радзіму. 31 мая; У палескім калгасе // Калг. праўда. 13, 18, 21 ліст.; Созерцательная поэзия // Сов. Бел. 21 мая; Дорогие родители // Там жа. 14 июня; В парке: [Верш] // Сав. Радзіма. 12 жн.; Поэтическое творчество Кастуся Киреенки // Сталин. молодежь. 14 мая; Баллада о сталеваре: [Верш] // Там жа. 23 июня.

1954. Кабзарова слава: (Паэма) // Сястры Украіне. Мн.; Другое нараджэнне // Полымя. № 3; Сыну; Сталевар: [Вершы] // Сов. Отчизна. № 1; Неделя в лесу: Дневник школьника // Там жа. № 4; Пачатак // Гомел. праўда. 16 ліп.; Гомель // Там жа. 31 ліп.; Наказ: [Верш] // Мін. праўда. 14 сак.; Вясна ідзе: [Верш] // Там жа. 21 сак.; Першамай у Мінску: [Верш] // Там жа. 1 мая; Байкі Уладзіміра Корбана // Там жа. 14 мая; Встреча с новыми героями // Сов. Бел. 8 авг.; Шагает счастливая юность: [Верш] // Физкульт. Бел. 5 нояб.

1955. Поезд набірае хуткасць: Нарыс // Беларусь. № 4; Аб сапраўдным і ненатуральным // Полымя. № 2; Побач з добрым: [Рэц. на кн.: Бачыла А. Зоры вясеннія. Мн., 1954] // Там жа. № 6; Аповесць пра Палессе // Там жа. № 8 / Сааўт. Д. Кавалёў; Вясна ідзе: [Верш] // Гомел. праўда. 15 крас.; Заўжды з намі: [Верш] // Там жа. 24 крас.; Першамай: [Верш] // Там жа. 1 мая; З новым годам, сябры!: [Верш] // Мін. праўда. 1 студз.; Ад імя двух пакаленняў // Там жа. 2 сак.; На пути творческих исканий // Сталин. молодежь. 22 июля.

1956. Извините, пожалуйста!: [Эпіграмы] // Сов. культура. 6 окт. / Сааўт. А. Астрэйка.

1957. Михаил Иванович: (Из поэмы) // Сов. Отчизна. № 4.

1958. За жыццё чалавека: Нарыс // За вярт. на Радзіму. № 49; Первомай: [Верш] // Знамя юности. 1 мая; Боевому комсомолу: [Верш] // Сов. Бел. 29 окт.

1959. Новый перевал: [Верш] // Во славу Родины. 28 февр.; Славим партию: [Верш] // Там жа. 3 июля; Ты равноправный гражданин: [Верш] // Там жа. 5 дек.; Бязвоблачным ранкам: [Верш] // Гомел. праўда. 19 крас.; Всегда с нами: [Верш] // Там жа. 22 крас.; Советский Первомай: [Вершы] // Там жа. 1 мая; Галина: [Верш] // Там жа. 8 жн.; Валя: [Верш] // Там жа. 25 кастр.; Чтоб цвел везде над всей землей весенний первомай: [Вершы] // Знамя юности. 1 мая; Воспоминанье: [Верш] // Там жа. 5 июля; На светлой дороге: [Верш] // Там жа. 7 нояб.; Вам, юные, сильные: [Верш] // Там жа. 29 дек.

1960. «Ты можешь большего достичь»: [Верш] // Во славу Родины. 1 янв.; В дороге: [Верш] // Там жа. 2 февр.; Армия моя: [Верш] // Там жа. 6 марта; Какая Отчизна — такие дети: [Верш] // Там жа. 20 марта; Знамя юности. 20 марта; Советский май: [Верш] // Во славу Родины. 30 апр.; Наказ: [Верш] // Там жа. 4 июня; Баллада о бессмертии: [Верш] // Там жа. 25 сент.; Новобранцу: [Верш] // Там жа. 3 дек.; Новогодний стих // Гомел. праўда. 1 студз.; Председатель: [Верш] // Там жа. 10 ліп.; Сож; Колхозный кузнец; Свой дождь: [Вершы] // Там жа. 20 ліп.; Ты — в сердце моем; Слово о доярке: [Вершы] // Там жа. 21 жн.; Жаночая годнасць: Нарыс // ЛіМ. 5 сак.; З дарогі ў дарогу: Нарыс // Там жа. 23 сак.; Штыком и пером // Сов. Бел. 21 авг.

1961. Шлях паэта // Голас Радзімы. № 59; Калг. праўда. 23 ліп.; Наследник: [Верш] // Во славу Родины. 21 июня; Гвардеец: [Верш] // Там жа. 23 июня; Вперед, наша юность!: [Верш] // Там жа. 25 июня; Мы сродни: [Верш] // Там жа. 9 авг.; Новый перевал: [Верш] // Гомел. праўда. 7 ліст.; Всего дороже: [Верш] // Там жа. 15 ліст.; Задушевно, талантливо // Сов. Бел. 11 нояб.

1962. Иван Доминикович, здравствуйте! // Неман. № 3; Сибирячка: Рассказ // Во славу Родины. 3 янв.; Парад: [Верш] // Там жа. 1 мая; Почет и славу воздаем: [Верш] // Там жа. 9 мая; Неоспоримая удача: [Рэц. на кн.: Матрешин В. Думы солдатские. Мн., 1962] // Там жа. 24 июля; Что меня влечет: [Верш] // Гомел. праўда. 26 жн.; Ахвяра памылкі: (Навагодняе апавяданне) // Мін. праўда. 1 студз.; Подвиг в труде // Сов. Бел. 20 мая.

1963. Письмо: [Верш] // Во славу Родины. 17 февр.; Они прокладывают путь: [Верш] // Там жа. 3 марта; С тех пор мы несем его знамя // Там жа. 20 апр.; Помогите, друзья!: [Верш] // Там жа. 19 мая; Наш сержант: [Верш] // Там жа. 4 сент.; Баллада о Минске // Там жа. 22 сент.; Знамя юности. 3 июля; Они знакомы всей земле: [Верш] // Гомел. праўда. 3 сак.; Минутой каждой дорожа: [Верш] // Там жа. 27 сак.; Солнце разгорается за Сожем: [Верш] // Там жа. 2 крас.; Ленин среди нас: [Верш] // Там жа. 22 крас.; Гомельское лето: [Верш] // Там жа. 18 жн.; Складаная сітуацыя: Гумарэска // Мін. праўда. 1 студз.; Віншаванне: [Верш] // Наст. газ. 27 ліст.

1964. Людзі, ён любіў вас!: Нарыс // Полымя. № 7; Родная зямля: [Верш] // Во славу Родины. 28 июня; На старой скамейке: [Верш] // Гомел. праўда. 11 вер.; Над Днепром: [Верш] // Маг. праўда. 30 вер.

1965. Кулік-снегавік: [Расказы аб прыродзе] // Бярозка. № 4; Чорны галаган: Апавяданне // Там жа. № 7; Сердце; А все помнится...; Никогда! Минск: [Вершы] // Неман. № 5; Баян: [Верш] // Во славу Родины. 5 янв.; Платьице в горошек: Шутка // Там жа. 3 окт.; Никогда; Мне б на Марсе побывать хотелось...: [Вершы] // Там жа. 30 окт.; Над лістком календара: З блакнота спецваенкома // Мін. праўда. 15 чэрв.; Лишь наступит ночь...: [Верш] // Сел. газ. 19 дек.

1966. Подковырка: [Верш] // Гомел. праўда. 30 ліп.; Никогда!: [Верш] // Гродн. правда. 8 мая; Великое слово: [Верш] // Там жа. 9 мая; Мысли и дела одни // Сов. Бел. 8 окт.

1967. Пожелание: [Верш] // Гомел. праўда. 1 студз.; На старой барже: [Верш] // Там жа. 18 ліст.

1968. Три стихотворения: Прекрасно сработано; Над Сожем; В парке // Гомел. праўда. 6 чэрв.; Сожу: [Верш] // Там жа. 13 чэрв.; Стихи о Гомеле: Навеки вечные; Рад писать я о вас // Там жа. 24 кастр.; Победная баллада // Там жа. 26 ліст.; Озимь: [Верш] // Там жа. 13 снеж.

1969. Края родные: Следы на отмели; Набело; Дайте ключ!; Сожу; В парке; «Дух бродяжий во мне...»: [Вершы] // Неман. № 1; Светоч счастья: [Верш] // Вяч. Мінск. 4 снеж.; Ручей: [Верш] // Гомел. праўда. 18 студз.; Броня крепка: [Верш] // Физкультурник Бел. 26 марта.

1970. Из новой книги: Если надо...; Криничка: [Вершы] // Гомел. правда. 11 крас.; Стихи о Гомеле: Души моей столица; Мчусь на встречу с тобой // Там жа. 28 мая; Парнишка твой: [Верш] // Там жа. 4 чэрв.; Добречка: [Верш] // Там жа. 23 чэрв.; Два стихотворения: Забытая баллада; По зову памяти // Там жа. 22 ліп.

1973. По его следам: (Отрывки из поэмы) // Неман. № 7.

1975. З глыбіні памяці: Успаміны // ЛіМ. 24 кастр.

1976. Новозыбков: [Верш] // Неман. № 11; «И солнце озарит простор земли»; Завод проснулся; Надежда; «Все небо в снегу...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 9 снеж.; Сустрэча адбудзецца: Апавяданне // ЛіМ. 16 ліп.

1977. Моя Конституция: [Верш] // Во славу Родины. 7 авг.

1980. Баян: [Верш] // Во славу Родины. 22 июня; Подвиг; Пришла весна; Поэт: [Вершы] // Вяч. Мінск. 25 кастр.

1981. Сама Песня: [Верш] // Знамя юности. 1 дек.; Бацькоўскай сцяжынай: Апавяданне // ЛіМ. 25 снеж.

1982. Подвиг: [Верш] // Во славу Родины. 23 февр.; Песня: (Верш) // Там жа. 8 мая; Встреча состоится: [Апавяданне] // Там жа. 17 окт.; Родина; Песня; «Опять передо мною...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 2 студз.; «Нам, двум поэтам юным...»: [Верш] // Знамя юности. 9 мая; Асёл і клешч: [Верш] // Ніва. 7 ліст.

1984. Парада: [Верш] // Ніва. 5 жн.; Хвалько: [Байка] // Там жа. 9 снеж.

1985. Гвардейский стяг: [Верш] // Во славу Родины. 27 окт.

1.4.

Р о д и н е и в о ж д ю: Стихи и песни о Сталинской

конституции / С бел. Мн., 1938 / Сааўт. пер. В. Шарапаў, І. Гурвіч.

О Родине и Партии поем: Сборник песен / С бел. М., 1962.

Смагарович М. Снежинка: Стихи и поэма / С бел. М., 1962.

Соболенко Р. Иду в жизнь: Трилогия / С бел. М., 1963.

1932. Купала Я. Утопленник плывет по Висле: [Верш] / С бел. // ЛГ. 11 сент. / Пер. пад крыпт. К.Т.; Аўт. пер. спрэч.

1937. Тычына П. Партыя вядзе: [Верш]; Песня пра ільнаводку Якімку / З укр. // ЛіМ. 24 снеж.

1938. Каган С. Тры «Лявоніхі»: Паэма / З яўр. // Полымя рэвалюцыі. № 11; Тычына П. За Сталіна падам свой голас: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 26 чэрв. / Пер. пад крыпт. К.Ц.; Матвееў А. Смерць пагранічніка: [Верш] / З рус. // Там жа. 6 вер.; Хадыка С. Аб дзецях і вайне: [Верш] / З рус. // Там жа. 17 кастр. / Пер. пад крыпт. К.Ц.; Караткевіч М. Туга гарманіста: [Верш] / З рус. // Там жа. 23 ліст.; Кац Х. Дайце выплакацца мне: [Верш] / З яўр. // Там жа. 1 снеж.; Родине и вождю: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 14 мая; Сталин. молодежь. 14 мая / Сааўт. пер. А. Шарапаў, І. Гурвіч; Хведаровича М. Сталин: [Верш] / С бел. // Сталин. молодежь. 20 апр.; Калачинский М. Сталин: [Верш] / С бел. // Там жа. 10 мая; Украінка Л. Калі ўсе слёзы...; (Верш з цыкла «Слёзы-перлы») / З укр. // Чырв. змена. 21 ліп.

1939. Бровка П. Западным белорусам: [Верш] / С бел. // 17 сентября 1939 года. М., Л.; ЛГ. 20 сент.; Сов. Бел. 18 сент.; Колас Я. Устянский холм: [Верш] / С бел. // Там жа. 28 янв. / Пер. у сааўт. з І. Гурвіч; Писатели и работники искусств гор. Минска — тов. Сталину / С бел. // Там жа. 26 апр. / Пер. у сааўт.; Яго ж. Жизнь; Купала Я. Сталину: [Вершы] / С бел. // Там жа. 21 дек. / Пер. у сааўт. з І. Гурвіч; Яго ж. Памяти Шевченко: [Верш] / С бел. // Сталин. молодежь. 8 марта.

1940. Міцкевіч А. Да рускіх сяброў: [Верш] / З пол. // Полымя рэвалюцыі. № 11; Вольная праца. 26 ліст.; Звязда. 26 ліст.; Сел. газ. 26 ліст.; Яго ж. Рыбка: (з нар. песні) / З пол. // Зара. 26 ліст.; ЛіМ. 23 ліст.; Сасюра У. Украіна; Сполахі: [Вершы] / З укр. // Там жа. 5 кастр.; Яго ж. Пані Твардоўская: [Верш] / З пол. // Там жа. 26 кастр.; Танк М. Здорово, товарищи!: [Верш] / С бел. // На страже. 18 сент.; Міцкевіч А. Друзьям в России: [Верш] / З пол. // Сов. Бел. 26 нояб. / Сааўт. пер. І. Гурвіч; Пестрак Ф. и др. Товарищу Сталину: (Письмо в стихах поэтов зап. областей Белоруссии) / С бел. // Там жа. 29 нояб.; Тарас Н. «Хоть поздно и всегда гонимые...»: [Верш] / С бел. // Сталин. молодежь. 30 янв.; Засим М. Заяц; Пестрак Ф. После приговора; Танк М. На площади Ленина; Над зыбкой; Романс; Радостная встреча; Тарас Н. Моя песня; Шумели березы зеленого гая: [Вершы] / С бел. // Там жа. 6 февр. / Сааўт. пер. А. Шарапаў.

1941. Танк М. Над могилой М. Богдановича; Вечер: [Вершы] / С бел. // Сов. Бел. 9 мая; Колас Я. На цепь — кровожадного пса!: [Верш] / С бел. // Там жа. 23 июня / Сааўт. пер. А. Шарапаў.

1943. Острейко А. Белоруссия; Родина; Неману; День пройдет — и я все ближе: [Вершы] / С бел. // Белоруссия борется. М., Л.

1944. Калачинский М. Уверенность: [Верш] / С бел. // Беларусь. № 6.

1945. Міцкевіч А. Пані Твардоўская: [Верш] / З пол. // ЛіМ. 2 снеж.

1946. Франко І. Дума ў турме; Беркут: [Вершы] / З укр. // Беларусь. № 5—6; Колас Я. Лес: [Верш] / С бел. // Зорька. 11 апр.; Лыньков М. Миколка-паровоз: (Урывак з аповесці) / С бел. // Там жа. 18 апр.; Белевич А. Праздник на Буге: [Верш] / С бел. // ЛГ. 10 нояб.; Киреенко К. После грозы: [Верш] / С бел. // Сталин. молодежь. 2 июля; Франко І. Матухне-зямлі: [Верш] / З укр. // Чырв. змена. 28 мая.

1947. Кулешов А. Дом; На поле боя: [Вершы] / С бел. // Сов. Отчизна. № 3; Яго ж. Комсомольский билет: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 5 марта; Яго ж. Дом: [Верш] / С бел. // Там жа. 31 мая; Сталин. молодежь. 15 июня; Масенко Т. Привет Белоруссии: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 3 июля; Танк М. Утро над Минском: [Верш] / С бел. // Сталин. молодежь. 15 янв.; Кулешов А. На поле боя: [Верш] / С бел. // Там жа. 23 февр.; Бровка П. Комсомольцам Белоруссии: [Верш] / С бел. // Там жа. 5 марта; Пенкрат М. Песня об Отчизне: [Верш] / С бел. // Там жа. 28 мая; Кулешов А. Колос: [Верш] / С бел. // Там жа. 20 июня.

1948. Танк М. Иван-да-Марья; Кулешов А. Колос: [Верш] / С бел. // Лит. Воронеж. № 3; Яго ж. Слово к Объединенным Нациям: [Верш] / С бел. // Новый мир. № 4; Киреенко К. Верность: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 11 янв.

1949. Танк М. Иван-да-Марья: [Верш] / С бел. // Комс. правда. 10 июля; Белевич А. Клинок: (Из бел. народных былин) / С бел. // Сов. Бел. 20 дек.

1950. Крылоў І. Мышыная рада; Мельнік; Булыжнік і Алмаз; Мот і Ластаўка; Плотачка; Павук і Пчала; Лісіца і Асёл; Кацёл і Гаршчок; Дзікія Козы; Салаўі; Дзяркач; Скупы; Кацянё і Шпак; Варона: [Байкі] / З рус. // Крылоў І. Байкі. Мн.; Белевич А. Слово агитатора: [Верш] / С бел. // Тебе, страна Советов. М.; ЛГ. 11 февр.; Сов. Бел. 26 февр.; Яго ж. Дорога Апанаса: [Верш] / С бел. // Дружба народов. № 2; Яго ж. Мать: [Верш] / С бел. // Сов. Отчизна. № 8; ЛіМ. 22 ліп.; Сов. Бел. 23 июля; Галаваніўскі С. Парад на Краснай плошчы: [Верш] / З укр. // Звязда. 12 ліст.; Белевич А. На первом уроке: [Верш] / З бел. // Наст. газ. 7 вер.; Сталин. молодежь. 1 сент.; Машара М. Моя держава: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 8 янв.; Белевич А. Ясного солнца ясней: [Верш] / С бел. // Там жа. 21 янв.; Яго ж. Жизнь зовет: (Строфы из поэмы «Светоч») / С бел. // Там жа. 27 авг.; Гира Л. Четыре буквы: [Верш] / С лит. // Сталин. молодежь. 21 июля; Последович М. Юная энергия: (Отрывок из романа «Святло над Ліпскам») / С бел. // Там жа. 2 авг.

1951. Кулешов А. Слово к Объединенным Нациям: [Верш] / С бел. // Поэты мира в борьбе за мир. М.; Варанько П. Песня-мроя; Малышка А. Сталіну: [Вершы] / З укр. // Полымя. № 10; Киреенко К. В день освобождения: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 3 июля; Огнецвет Э. Сталин — это мир / С бел. // Там жа. 30 сент.; Панченко П. Строители: [Верш] / С бел. // Там жа. 6 окт.; Яго ж. На Волгу: [Верш] / С бел. // Там жа. 2 нояб.; Яго ж. Мы тебе присягаем: [Верш] / С бел. // Там жа. 5 дек.

1952. Тетка. Добрые вести; Лужанин М. Строили дом мастера; Кулешов А. Дом; Слово к Объединенным Нациям; Жаврук А. Ленин живет; Танк М. Начало оды; Романс; Панченко П. Офицеры запаса; Аврамчик М. В тот день: [Вершы] / С бел. // Антология белорусской поэзии. М.; Рыльскі М. З вершаў пра Пушкіна; Сустрэча ў Ніжнім; Апоўдні; Рабочым Савецкай Украіны; Тычына П. Кангрэс міру ў Лондане; Масэнка Т. Расія; Галаваніўскі С. Парад на Чырвонай Плошчы; Крыжаніўскі С. Матчына вера; Васкрэкасенка С. Слава; Дарошка П. Тост; Дрок К. Арлінае свята; Студэнт; Гойда Ю. Сустрэча з другам; Крыніца; Ільніцкі шахцёр; Стары аграном: [Вершы] / З укр. // Украінская савецкая паэзія. Мн.; Киреенко К. Сталинский район; Как у нас на тракторном заводе: [Вершы] / С бел. // Сов. Отчизна; Зарицкий А. Чудесная явь: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 5 дек.

1953. Лучына Я. Велічны малюнак: [Верш] / З пол. // Лучына Я. Выбр. тв. Мн.; Киреенко К. Два слова; Ленин; Сталин, мир!; Панченко П. Мы тебе присягаем; В день его рождения; Танк М. Вождю: [Вершы] / С бел. // От всего сердца. Мн.; Кулешов А. Слово к Объединенным Нациям: [Верш] / С бел. // Родина моя. М.; Падзелкаў С. На пабыўцы; Жураўлёў В. Антаніна Ільінішна: [Вершы] / З рус. // Руская савецкая паэзія. Мн.; Энеида наизнанку / С бел. // Энеіда навыварат; Тарас на Парнасе. Мн.; Украінка Л. Слова, чаму ты не сталь баявая...; Надпіс на руіне: [Вершы] / З укр. // Полымя. № 8; Валкадаеў П. За Ахтубай; У Сарпінскім стэпе;

Мост: [Вершы] / З рус. // Там жа. № 10; Белевич А. Добрый день, дорогая столица!: [Верш]; Энеида навыворот: (Поэма) / С бел. // Сов. Отчизна. № 1; Тувим Ю. Ex oriente; Ось земли; Броневский В. На смерть революционера; Забже; Ворошильский В. Россия; Карчевская В. Мой голос: [Вершы] / З пол. // Там жа. № 4; Остренко А. Куранты полночь бьют: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 1 янв.; Яго ж. Москва и Сталин: [Верш] / С бел. // Там жа. 30 янв.; Нехай Р. Праздник труда: [Верш] / С бел. // Там жа. 19 июля.

1954. Яноніс Ю. Песня парабка; Мантвіла В. Свабодная песня; Гіра Л. Чатыры літары; Як гуслі без струнаў...; Бутку Ю. Шырэй, глыбей арэлі; Венцлава А. Савецкая Літва; Айчына; Йоварас. Скажы, Літва; Гіра В. Ля помніка Пушкіну; Шымкус Й. Будучыня ёсць у нас: [Вершы] / З літ. // Паэты Савецкай Літвы. Мн.; Тычына П. Лісты да паэта; Рандэлі; Маленства Аванеса; Пахаванне друга; Люба Земская: [Вершы] / З укр. // Тычына П. Выбр. тв. Мн.; Масэнка Т. Расія: [Верш] / З укр. // Бярозка. № 1; Тарас Н. Шофер: [Верш] / С бел. // Сов. Отчизна. № 1; Хикмет Н. Петроград, 1917 год; Как Керем; Смерть рядового; О двадцатом веке; Письмо из Бурсской тюрьмы; Человек с гвоздикой; Добро пожаловать!: [Вершы] / С тур. // Там жа. № 2; Трус П. Она: [Верш] / С бел. // Там жа. № 4; Рыльскі М. Беларусі: [Верш] / З укр. // Звязда. 1 студз.; Яго ж. Пераяслаўская Рада: [Верш] / З укр. // Мін. праўда. 30 мая; Астрейко А. Под весенним сиянием: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 1 мая; Кубик М. Утро: [Верш] / С укр. // Там жа. 29 мая; Соболенко Р. Наш городок: [Верш] / С бел. // Там жа. 3 июля; Калачинский М. Перемены: [Верш] / С бел. // Там жа. 3 июля.

1955. Міцкевіч А. Рыбка; Пані Твардоўская: [Вершы]; Да рускіх сяброў: (З «Дзядоў»; З часткі трэцяй) / З пол. // Міцкевіч А. Выбр. тв. Мн.; Сумленны чалавек: Карэйская народная казка / З кар. // Бярозка. № 9; Міцкевіч А. Да рускіх сяброў: [Верш] / З пол. // Маладосць. № 11; Мін. праўда. 26 ліст.; Бровка П. Леса наддвинские, леса: [Верш] / С бел. // Сов. Отчизна. № 1; Велюгин А. Батько Днепро: [Паэма] / С бел. // Там жа. № 2; Бровка П. Лесник; Киреенко К. Народное слово: [Вершы] / С бел. // Комс. правда. 12 февр.; Бровка П. Для счастья людей: [Верш] / С бел. // Сов. культура. 18 февр.

1956. Белевич А. Легкий хлеб: [Паэма] // С бел. // Сов. Отчизна. № 4; Киреенко К. Памятник герою революции: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 30 дек.; Ашанін Л. Няхай жыве Маскоўскі фестываль!: [Песня] / З рус. // Чырв. змена. 9 снеж.

1957. Колас Я. Михасёвы приключения: [Вершы] / С бел. // Колас Я. Детям. Мн.; Украінка Л. «Слова, чаму ты не сталь баявая...»; Надпіс на руіне: [Вершы] / З укр. // Украінка Л. Вершы і паэмы. Мн.; Русецкий А. Ветер XX столетья: [Верш] / С бел. // Сов. Отчизна. № 3; Киреенко К. Новогодние приветы: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 1 янв.; Нехай Р. Великая сила: [Верш] / С бел. // Там жа. 3 янв.; Машара М. Баллада о Полесье / С бел. // Там жа. 11 янв.; Белевич А. Песня сердца: [Верш] / С бел. // Там жа. 13 янв.; Киреенко К. Весна-красна: [Верш] / С бел. // Там жа. 21 апр.; Белевич А. Человек-солнце: Полесская легенда / С бел. // Там жа. 22 апр.; Нехай Р. Соседи: [Верш] / С бел. // Там жа. 9 июня; Огнецвет Э. Над Невой: [Верш] / С бел. // Там жа. 23 июня; Жолдак О. Белорусскому другу / С укр.; Колочинский М. Советской Украине / С бел.: [Вершы] // Там жа. 26 июня; Лось Е. Наш фестиваль: [Верш] / С бел. // Там жа. 3 июля; Василевич А. Мой папа приехал: (Рассказ) / С бел. // Там жа. 18 авг.; Белевич А. Дядька из Дубровки: Поэма / С бел. // Там жа. 31 окт.; 1 нояб.; Лужанин М. Голос могучий: (Отрывок из стихотворения «Проводы») / С бел. // Там жа. 16 нояб.; Астрейко А. Мы партии славу поем..: [Верш] / С бел. // Там жа. 5 дек.

1958. Вайчунайце Ю. Каля магілы невядомых воінаў; Жукаўскас А. Мост; Корсакас К. Забастоўка: [Вершы] / З літ. // Галасы сяброў. Мн.; Балтакис А. Ленин в Вильнюсе; Венцлова А. Не торопи ты, вечер, тени...; Дрилинга А. Начало; Малдонис А. Тишина; Межелайтис Э. К родному берегу; Реймерис В. О слезе; Тильвитис Т. С Нерис — домой: [Вершы] / С лит. // Сов. Отчизна. № 3; Осипенко А. Слава: [Апавяданне] / С бел. // Там жа. № 5; Вайчунайце Ю. На магіле невядомых воінаў: [Верш] / З літ. // Гомел. праўда. 20 мая; Жукаўскас А. Мост; Мозурюнас В. О слезе: [Вершы] / С лит. // Знамя юности. 20 мая; Калачинский М. Моя присяга: [Верш] / С бел. // Там жа. 3 авг.; Белевич А. Коротко и ясно: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 1 янв.; Машара М. Гордость страны: [Верш] / С бел. // Там жа. 8 марта; Астрейко А. Великая сила; Машара М. За солнечную явь!: [Вершы] / С бел. // Там жа. 16 марта; Белевич А. Дружно, всем колхозом...: [Верш] / С бел. // Там жа. 18 марта; Машара М. Слово Ильича: [Верш] / С бел. // Там жа. 22 апр.; Белевич А. Наш хлеб: [Верш] / С бел. // Там жа. 21 авг.; Яго ж. Кто добыл нашу долю?: [Верш] / С бел. // Там жа. 6 нояб.

1959. Грот Я. Сябры; Лукс В. Чаму гэта так?; Руя В. Як жа мне не пець?; Чырвоная брусніца: [Вершы] / З лат. // Ветрык, вей! Мн. / Сааўт. пер. А. Астрэйка; Астрэйка А. За партией: [Верш] / С бел. // Во славу Родины. 27 янв.; Приходько П. Моему современнику: [Верш] / С бел. // Там жа. 22 марта; Яго ж. Родной край; Твой сектор: [Вершы] / С бел. // Там жа. 18 окт. / Сааўт. пер. В. Тарас; Калачинский М. Подвиг у озера Вымно: [Верш] / С бел. // Там жа. 22 нояб.; Руя В. Як жа мне не пець?; Лукс В. Чаму гэта так: [Вершы] / З лат. // ЛіМ. 29 ліп. / Сааўт. пер. А. Астрэйка; Киреенко К. Отечество: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 3 янв.; Бануш М. Открытие мира: [Верш] / С рум. // Там жа. 25 авг.

1960. Кравченко В. «Зорка Венера»: [Апавяданне] / С бел. // Неман. № 4; Калачинский М. Из «Прибалтийской тетради»: Утро в Риге; В Сигулде; На даче Райниса; Твой берег; Признание; Сестра друга; Баллада о Немане: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 5; Белевич А. Человек-солнце; Полесская легенда: [Вершы] / С бел. // Во славу Родины. 17 апр.; Яго ж. Слушая Н. С. Хрущева: [Верш] / С бел. // Там жа. 5 нояб.; Хведорович М. С интернационалом: [Верш] // С бел. // Сов. Бел. 22 апр.; Белевич А. Светлый день: [Верш] / С бел. // Там жа. 30 апр.; Хведарович М. Первомайка: [Верш] / С бел. // Там жа. 1 мая; Калачинский М. Баллада о звездочете: [Верш] / С бел. // Там жа. 16 июня; Велюгин А. Третье июля: [Верш] / С бел. // Там жа. 3 июля; Калачинский М. На празднике дружбы: [Верш] / С бел. // Там жа. 20 сент.; Машара М. Я слушал Хрущева: [Верш] / С бел. // Там жа. 21 окт.; Белевич А. Мудрость народа: [Верш] / С бел. // Там жа. 3 дек.

1961. Василевич А. Василиса: [Апавяданне] / С бел. // Неман. № 6; Приходько П. Салют Победы: [Верш] / С бел. // Во славу Родины. 9 мая; Сов. Бел. 9 мая; Калачинский М. Песня Двины; Красные розы; Потомки партизан: [Вершы] / С бел. // Во славу Родины. 11 июня; Астрейко А. Зовет нас партия вперед: [Верш] / С бел. // Там жа. 31 авг.; Калачинский М. Земли хозяева: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 19 янв.; Белевич А. Праздник песни: [Верш] / С бел. // Там жа. 24 янв.; Буйло К. Африка; Киреенко К. Континенты, континенты...: [Вершы] / С бел. // Там жа. 17 февр.; Танк М. Воздушная тревога: [Верш] / С бел. // Там жа. 16 мая; Астрейко А. Неправда, что сердце стареет; Побратим: [Вершы] / С бел. // Там жа. 23 июля; Лужанин М. Всегда в походе: [Верш] / С бел. // Там жа. 27 окт.; Астрейко А. Под знаменами Октября: [Верш] / С бел. // Там жа. 7 нояб.; Кулешов А. Мой праздник: [Верш] / С бел. // Там жа. 12 нояб.

1962. Танк М. Уолл-стрит; В стране гигантомании; Возле пирса: [Вершы] / С бел. // Во славу Родины. 12 дек.; Астрейко А. Желанный гость; Велю-

гин А. Мечты торжество: [Вершы] / С бел. // Сов. Бел. 1 янв.; Смагарович М. Новоселы; Две славы; Сынок: [Вершы] / С бел. // Там жа. 26 янв.; Калачинский М. Пушкин над Лучёсой: [Верш] / С бел. // Там жа. 10 февр.; Астрейко А. В Строю: [Верш] / С бел. // Там жа. 5 июля; Велюгин А. Слово на митинге в Вязынке / С бел. // Там жа. 6 июля; Белевич А. Я песню такую создать захотел: [Верш] / С бел. // Там жа. 14 авг.; Яго ж. «Послушайте, люди, вниманья прошу!..»: [Верш] / С бел. // Там жа. 16 авг.; Яго ж. Сеятель солнечной поэзии / С бел. // Там жа. 3 нояб.; Русецкий А. Хорошо быть с людьми!; Предвестие: [Вершы] / С бел. // Там жа. 23 дек.

1963. Соболенко Р. Автограф; Пасынок: [Апавяданні] / С бел. // Неман. № 4; Бануш М. Адкрыўся свет; Хоць і старэю...: [Вершы] / З рум. // Полымя. № 10; Приходько П. Баллада о Неизвестном / С бел. // Во славу Родины. 13 февр.; Нехай Р. Слава боевая: [Верш] / С бел. // Там жа. 1 нояб.; Велюгин А. Баллада о золотой книге / С бел. // Там жа. 5 дек.; Вертинский А. Продолжение; Дождик; Священная земля; Вот так бы нам: [Вершы] / С бел. // Знамя юности. 25 авг.; Приходько П. Их имен я не знаю...: [Верш] / С бел. // Зорька. 27 апр.; Бануш М. Адкрыўся свет: [Верш] / З рум. // ЛіМ. 18 кастр.; Киреенко К. Он видел нас: [Верш] / С бел. // Сел. газ. 22 янв.

1964. Белевич А. Люблю я жизнь; Огромный мир; Старая мельница; Латышское пиво: [Вершы] / С бел. // Неман. № 3; Калачинский М. За добрую славу земли: [Верш] / С бел. // Во славу Родины. 14 янв.; Нехай Р. Разговор с друзьями детства: [Верш] / С бел. // Там жа. 15 янв.; Приходько П. Ключи от рейхстага; Солдатская звезда: [Вершы] / С бел. // Там жа. 2 авг.; Яго ж. Я в ответе за все: [Верш] / С бел. // Там жа. 11 окт.; Велюгин А. С ленинским отцовским силуэтом: [Верш] / С бел. // Там жа. 29 окт.; Астрейко А. Советской державы закон: [Верш] / С бел. // Там жа. 5 дек.; Белевич А. Беларусь моя...: [Верш] / С бел. // Сел. газ. 15 апр.; Велюгин А. Баллада о звездах / С бел. // Сов. Бел. 26, 28 апр.; Белевич А. И небо, и солнце: [Верш] / С бел. // Там жа. 10 мая; Калачинский М. Баллада о звездочете / С бел. // Там жа. 14 июня.

1965. Ядвигин Ш. Важный кукиш; Собачья служба; Коршуков Е. Сатирики; Крапива К. Растите — не оглядывайтесь; Моя принципиальность; Пестрак П. Заноза; Подбережский И. Книга, жена и я; Сипаков Я. Сухая улица; Поиски цыплячьей двойни; Скрыган Я. Сердечный привет; Чорный К. Сельская ветеринария; Якимович А. Пьяный волк: [Апавяданні] / С бел. // Белорусский юмор. Мн.; Чорный К. Левон Бушмор: (Повесть) / С бел. // Чорный К. Левон Бушмор; Отечество; Люба Лукьянская; Млечный путь. Мн.; Лойко О. По-разному встречают человека...; Нож; «Если б кто мне напророчил...»; «Спешил Белинский из Чембар...»; По-моему, здорово это!..: [Вершы] / С бел. // Неман. № 1; Корбан В. Свой человек: [Апавяданне] / С бел. // Там жа. № 5; Калачинский М. Слава республики; В походе: [Вершы] / С бел. // Во славу Родины. 4 апр.; Глебка П. Белорусские сыны: [Верш] / С бел. // Знамя юности. 6 июля; Лойка О. Баллада о двух сердцах / С бел. // Сел. газ. 7 марта; Дергай С. Баллада о камне / С бел. // Там жа. 4 апр.; Лойка О. Минские площади: [Верш] / С бел. // Там жа. 7 нояб.; Приходько П. Быль о Черной реке: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 18 июля.

1966. Міршакар М. Хіба і ў каменя сэрца бывае?; Бананавае дрэва; Чаму злодзей-сахіб, убачыўшы гарлачык, хаваецца?: [Вершы] / З тадж. // Паэты Таджыкістана. Мн.

1969. Ядвігін Ш. Важный кукиш; Собачья служба; Чорный К. Сельская ветеринария; Крапива К. Растите — не оглядывайтесь; Моя принципиальность; Коршуков Е. Сатирики; Пестрак П. Заноза; Подбережский И. Книга, жена и я; Сипаков Я. Сухая улица; Поиски цыплячьей двойни; Скриган Я. Сердечный привет; Якимович А. Пьяный волк: [Апавяданні] / С бел. // Белорусский юмор. Мн.; Смагарович М. Поговорка: [Верш] / С бел. // Мать моя, Беларусь. Элиста; Міцкевіч А. Пані Твардоўская: Балада / З пол. // Міцкевіч А. Зямля навагрудская, краю мой родны... Мн.

1970. Киреенко К. Нам вечно стремиться; Лето: [Вершы] / С бел. // Киреенко К. Пролеска. Мн.

1975. Канапніцкая М. «Паляцела б я па свеце...»; Надзея / З пол.; Бануш М. Мой абавязак; З вольных санетаў / З рум.; Жукаўскас А. Мост / З літ.: [Вершы] // ЛіМ. 26 вер.

1979. Киреенко К. Лето: [Верш] / С бел. // Земля с лазурными очами. М.

1982. Белевич А. Овеянный легендами / С бел. // Во имя Родины. М.; Энеида наизнанку / С бел. // Энеіда навыварат; Тарас на Парнасе. Мн.

1984. Панчанка П. Знаменосцы мира; О названиях; Строители: [Вершы] / С бел. // Панченко П. Избр. произв. М. Т. 1.

1985. Рыльскі М. Апоўдні: [Верш] / З укр. // Рыльскі М. Світальная зара. Мн.

1.5.

На беларускую мову. Дзве думкі: [Паэма] / Пер. Т. Кляшторны // Атака: Альманах І. Мн.; Кабзар: Паэма / Пер. Р. Сабаленка // Полымя рэвалюцыі. 1939. № 8; Ты ў сэрцы маім: [Верш] / Пер. Я. Семяжон // Полымя. 1963. № 6; Крылы: «Лёс маладушнага і малавера...» / Пер. Я. Семяжон; «Вось ён, бачу, скромны, хударлявы...»; «Як хацеў бы я пабываць на Марсе...» / Пер. А Вярцінскі; «Можа б стаў я жыхаром планеты...»; «Не кпі, калі сусед з дарог далёкіх...»; «Я на неба, хоць яно пахмура...» / Пер. Я. Семяжон: [Вершы] // Полымя. 1965. № 8; Мае сустрэчы з Купалам: Успаміны / Пер. Т. Мартыненка // Беларусь. 1978. № 6.

2.3.

На беларускай мове. Астрэйка А. Памёр Канстанцін Цітоў... // ЛіМ. 1972. 21 крас.; Віншуем з юбілеем! // Там жа. 1965. 26 кастр.; Кордзікаў А. Чалавек добрай душы // Там жа. 1980. 21 ліст.; Красоўскі Я. «Канфеці» і нуда // Там жа. 1947. 1 сак.; Крупенька Я. У салдацкім страі: (Да 70-годдзя з дня нараджэння К. Цітова) // Звязда. 1975. 26 кастр.; [Некралог] // Там жа. 1972. 21 крас.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Сідарэнка Ю. [Біябібліяграфічная нататка да 60-годдзя нараджэння] // Полымя. 1985. № 10; Сурначоў М. Зборы ў шлях: Аб вершах Канстанціна Цітова // ЛіМ. 1941. 19 крас.

На рускай мове. Бурьян Б. Отмеченное и сердцем и словом // Титов К. Солнце загорается за Сожем. Мн., 1978; Встреча писателей со станкостроителями // Сов. Бел. 1941. 15 марта.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 210, воп. 1, спр. 1—248.

М. П. Барташэвіч.

ЦІШЧАНКА ІВАН

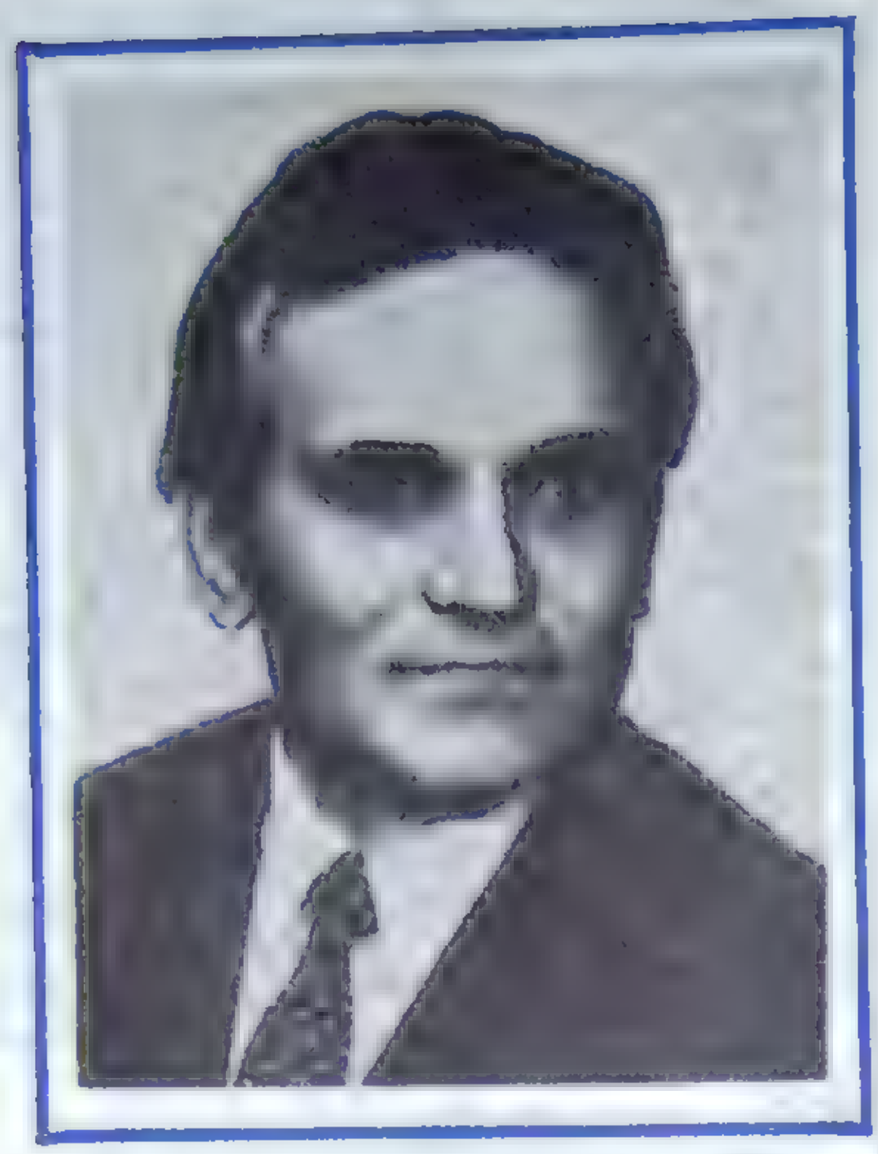

Цішчанка Іван Кірылавіч (псеўд.: К. Іванчанка, І. Кірылаў, І. Улукскі, Ц. Цагельны; н. 22.5.1930, в. Улукі Слаўгарадскага р-на Магілёўскай вобл.), фалькларыст, літаратуразнавец. Кандыдат філалагічных навук (1969). Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР (1986, за ўдзел у падрыхтоўцы шматтомнага выдання «Беларуская народная творчасць»).

Нарадзіўся ў сям'і калгаснікаў. Бацька, Кірыл Анісімавіч, удзельнік рэвалюцыі 1917 года, першай імперыялістычнай і грамадзянскай войнаў. Пасля грамадзянскай вайны працаваў у мясцовых органах савецкай улады; арганізаваў калгас імя Чарвякова на Слаўгарадчыне і ўзначальваў яго да 1937. Быў рэпрэсіраваны (1937—51), рэабілітаваны ў 1956.

Да вайны І. Цішчанка скончыў 3 класы Улукскай пачатковай школы. У гады вайны за дапамогу партызанам быў схоплены карнікамі, цудам выратаваўся ад расстрэлу. Пасля вайны вучыўся ў Слаўгарадскай СШ, рэдагаваў там рукапісны літаратурны часопіс «Прамень», дзе змяшчаў свае вершы, нататкі. Скончыўшы школу, паступіў на філалагічны факультэт БДУ. У студэнцкія гады пачаў цікавіцца народнай творчасцю, удзельнічаў у фальклорных экспедыцыях. Супрацоўнічаў ва універсітэцкай газеце «За сталінскія кадры» («Беларускі універсітэт»), у якой апублікаваў шэраг нарысаў пра студэнтаў. Пасля заканчэння універсітэта (1956) выкладаў мову і літаратуру ў Мінскім тэхнікуме харчовай прамысловасці (1956—57). З моманту заснавання Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН Беларусі (1957) працуе ў ім малодшым, а з 1971 старшым навуковым супрацоўнікам. З 1992 — дацэнт, загадчык кафедры фальклору Беларускага універсітэта культуры.

У 1968 абараніў кандыдацкую дысертацыю па тэме «Беларуская частушка. Пытанні генезісу жанру». Штогод прымае ўдзел у фальклорных экспедыцыях па збору вуснай народнай паэзіі, удзельнічаў у падрыхтоўцы першага навуковага выдання «Беларускі эпас». Ім запісаны сотні твораў розных фальклорных жанраў. Узнагароджаны Ганаровымі граматамі, медалём.

Упершыню ў друку І. Цішчанка выступіў з фельетонам «Маўклівая размова» ў Слаўгарадскай раённай газеце «Ленінскае слова» ў 1951. Пад псеўданімамі І. Улукскі і Ц. Цагельны выступаў у раённым друку з крытычнымі допісамі і фельетонамі. Першыя яго публікацыі па пытаннях фальклярыстыкі і гісторыі літаратуры ў рэспубліканскай перыёдыцы датуюцца 1956. Даследуе праблемы гісторыі беларускай фальклярыстыкі, жанры фальклору, міфалогію. З 1965 удзельнічае ў падрыхтоўцы шматтомнага акадэмічнага збору беларускага фальклору. Выдаў манаграфіі «Беларуская частушка. Пытанні генезісу жанру», «Жыццё песні», «Да народных вытокаў». У серыі БНТ падрыхтаваў тамы «Жартоўныя песні» (адбор, сістэматызацыя тэкстаў, уступны артыкул, каментарыі), «Песні пра каханне», «Сямейна-бытавыя песні», «Прыпеўкі», «Сацыяльна-бытавыя песні» (разам з В. Скіданам). Адзін са складальнікаў зборнікаў «Беларускія частушкі», «Беларускі фальклор Вялікай Айчыннай вайны», «Паэзія змагання», сааўтар манаграфій «Беларуская народная вусна-паэтычная творчасць», «Беларуская фальклярыстыка». Адзін з аўтараў падручнікаў, дапаможнікаў, хрэстаматый і праграм па фальклору для студэнтаў ВНУ рэспублікі. Піша літаратуразнаўчыя і крытычныя артыкулы па творчасці Л. Талстога, М. Горкага, А. Міцкевіча, А. Багдановіча, Т. Шаўчэнкі і інш., па беларуска-руска-ўкраінскіх сувязях, рэцэнзіі на творы сучасных беларускіх пісьменнікаў. Займаўся даследаваннем аўтарства ананімнай гутаркі «Во цяпер які люд стаў». Спрабаваў пісаць празаічныя творы (апавяданне «Склезень» — «Маладосць», 1988, № 4). Аўтар сцэнарыяў дакументальных фільмаў «Бывайце здаровы» (1981, пра А. Русака) «Песня на ўсё жыццё» (1986, пра Р. Шырму, сааўтар А. Ліс). «Вяртанне Міхася Забэйды» (1990, сааўтар П. Марчук).

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

1.2.

Белорусская частушка: Вопросы генезиса жанра: Автореферат дисс. ... канд. филол. н. Мн., 1969.

Беларуская частушка: Пытанні генезісу жанру. Мн., 1971. Рэц.: Горелов А. Частушка с разных точек зрения // Рус. лит. 1972. № 4; Грынчык М. Вытокі жанру // Полымя. 1971. № 11; Левадовіч Г. Пра лёс песні // ЛіМ. 1984. 7 снеж.; Ракаў В. Калі і дзе ўзнікла частушка // Звязда. 1972. 21 снеж.; Скідан В. Частушка — жанр народны // Чырв. змена. 1971. 11 ліп. Янкоўскі М. Біяграфія частушкі // ЛіМ. 1971. 17 снеж.; Grosbart Z. Czastuszka jako zjawisko z pogranicza folkloru i literatury // Z polskich studiów sławistycznych. Seria 4. Nauka o literaturze. 1972.

Жыццё песні. Мн.; 1984.

Да народных вытокаў: Збіранне і вывуч. беларус. фальклору ў 50—60-я гады XIX ст. Мн., 1986.

Беларуская фальклярыстыка: Збіранне і даслед. нар. творчасці 60-х гг. XIX — пач. XX ст. Мн., 1989 / У сааўт.

1.3.

1956. Е. Ф. Карскі // Беларусь. № 1 / Сааўт. Е. Камароўскі; П. В. Шэйн: (Да 130-годдзя з дня нараджэння) // Там жа. № 2; Рэвалюцыянер — народаволец // Маладосць. № 2; Пераклічка сяброў // Там жа. № 5; Сціпласць упрыгожвае чалавека // Там жа. № 10; Дыпламанты // Мін. праўда. 19 мая; З маладым запалам // Там жа. 13 кастр.; Зайздросны шлях // Там жа. 5 снеж.

1957. Слаўгарад // Беларусь. № 5; У Мінскім харчовым // Мін. праўда. 13 студз.; Арганізаваць планавы набор выпускнікоў на вытворчасць // Там жа. 9 чэрв. / Сааўт. А. Сяргейчык; Дунін-Марцінкевіч // Там жа. 21 снеж.; 50 год // Наст. газ. 21 лют.; Рэвалюцыянер — народаволец // Ніва. 3 сак.

1958. Жанчына ў беларускім фальклоры // Беларусь. № 3; Жывое слова народнай мудрасці: [Рэц. на кн.: Беларускія прыказкі, прымаўкі і загадкі. Мн., 1958] // Там жа. № 9; Жывы летапіс // Там жа. № 12; Этнограф-фалькларыст П. В. Шэйн // Маладосць. № 4; Кніга, выдадзеная ў падполлі // Звязда. 16 ліп.; Улукаўцы: [Нарыс] // Калг. праўда. 25 кастр.; Аповесць пра сапраўднага чалавека: [Рэц. на кн.: Цветов Я. Повесть о Кирилле Орловском. М., 1958] // Там жа. 21 снеж.; Збіраць і вывучаць вусную творчасць народа // ЛіМ. 23 ліп.; Навуковая канферэнцыя // Мін. праўда. 11 студз. / Пад псеўд. І. Кірылаў; Беларускі фальклор аб рэлігіі // Там жа. 8 крас.

1959. З невядомых рукапісаў Якуба Коласа // Беларусь. № 1; Чаму мы так гаворым? // Там жа. № 2; На шляхах да рэалізма: [Рэц. на кн.: Ларчанка М. На шляхах да рэалізма. Мн., 1958] // Там жа. № 4; Пра літаратурныя сувязі: [Рэц. на кн.: Ахрыменка П. Фальклорна-літаратурныя сувязі ўкраінскага і беларускага народаў. М., 1959] // Там жа. № 7; Песня — душа народа: [Рэц. на кн.: Беларускія народныя песні / Зап. Р. Шырма. Мн., 1959] // Калг. праўда. 31 мая; Жанр надзённай песні // ЛіМ. 16 снеж.

1960. Ад складальнікаў // Беларускія частушкі. Мн., 1960 / Сааўт. К. Кабашнікаў; Пульс жыцця: [Рэц. на кн.: Брыль Я. Мой родны кут. Мн., 1959] // Беларусь. № 5; Харство жыцця: [Рэц. на кн.: Агняцвет Э. Беларуская рабіна. Мн., 1959] // Там жа. № 11; Казкі і легенды роднага краю: [Рэц. на кн.: Казкі легенды роднага краю / Скл. К. Кабашнікаў. Мн., 1960] // Калг. праўда. 29 ліп.; Імкнуцца да самабытнасці // ЛіМ. 23 студз. / Сааўт. Л. Фёдараў; Жывыя скарбы народа // Там жа. 14 мая; Прастата ці прымітыў: [Рэц. на кн.: Ваданосаў М. Пераможнае лета: Аповесць // Маладосць. 1960. № 4] // Там жа. 8 ліп.; Новае пра пастаноўку «Мяшчан» // Там жа. 14 кастр.; Сіла вялікага ўплыву: З новых архіўных матэрыялаў // Там жа. 25 ліст.

1961. Прыпеўкі; Прыказкі; Прымаўкі // Беларускі фальклор Вялікай Айчыннай вайны. Мн.; Кампазітар М. М. Чуркін як фалькларыст; Выдатны беларускі вучоны / Пад псеўд. І. Кірылаў // Беларусь. № 1; Беларускае мастацтва: [Рэц. на кн.: Беларускае мастацтва. Мн., 1960] // Там жа. № 6; Рыцары без страху // Маладосць. № 3; Духоўны скарб народа: [Рэц. на кн.: Шырма Р. Беларускія народныя песні. Мн., 1960] // Там жа. № 8; У свеце загадкі: [Рэц. на кн.: Гілевіч Н. Сіні домік, сіні дом. Мн., 1961] // Полымя. № 10; Манаграфія пра выдатнага вучонага: [Рэц. на кн.: Бандарчык В. Еўдакім Раманавіч Раманаў. Мн., 1961] // Там жа. № 11; Выдатны беларускі вучоны // Калг. праўда. 7 студз.; Выразитель дум и чаяний народных // Сов. Бел. 8 марта / Сааўт. Г. Барташэвіч.

1962. [Рэц. на кн.: Народныя ўсмешкі. Мн., 1961] // Беларусь. № 4; Память сердца: [Рэц. на кн.: Москвин Н. Партизанскими тропами. Смоленск, 1961] // Неман. № 4; Ад песні да песні: [Рэц. на кн.: Ялтаў В. Ад песні да песні. Мн., 1962] // Полымя. № 7; Выданне другое, дапоўненае: [Рэц. на кн.: Антырэлігійныя казкі, частушкі, прыказкі. Мн., 1961] // Звязда. 2 лют.; Натхнёная творчасць // Калг. праўда. 21 студз.; Добрая заяўка: [Рэц. на кн.: Ахрыменка П. «Беларускія загадкі, прыказкі і прымаўкі». Мн., 1961] // ЛіМ. 25 мая.

1963. Польскі вучоны — беларускі фалькларыст: Да 60-годдзя з дня смерці Я. Карловіча // ЛіМ. 28 чэрв.

1966. Сустрэча з Якубам Коласам // Звязда. 12 мая / Сааўт. М. Галчанаў.

1968. Плён шматгадовай працы // Полымя. № 6 / Сааўт. А. Галчанаў.

1969. На шляхах да рэалізма // Беларусь. № 4; Матэрыяльная культура Беларусі: [Рэц. на кн.: Малчанава Л. Матэрыяльная культура беларусаў. Мн., 1968] // Там жа. № 6 / Пад псеўд. Т. Іванчанка; Спадарожніца народнага жыцця // Полымя. № 7; Даследуецца «Слова аб палку Ігаравым»: [Рэц. на кн.: Майхровіч С. «Слова аб палку Ігаравым». Мн., 1968] / ЛіМ. 27 мая.

1970. Адданасць навуцы // ЛіМ. 31 ліп. / Сааўт. А. Фядосік.

1971. Тлумачальны слоўнік Магілёўшчыны: [Рэц. на кн.: Бялькевіч І. Краёвы слоўнік усходняй Магілёўшчыны. Мн., 1970] // Беларусь. № 1; Другі том БелСЭ: [Рэц. на другі том БелСЭ] // Там жа. № 4; Міма чаго прайшлі рэцэнзенты: [Рэц. на кн.: Зазека Я. Лясныя песні. Мн., 1970] // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 4; Гісторыя беларускай этнаграфіі: [Рэц. на кн.: Бандарчык В. Гісторыя беларускай этнаграфіі. Мн., 1970] // Полымя. № 9; Смех народны // ЛіМ. 10 вер.

1972. З глыбінь даўніны: [Рэц. на кн.: Старажытныя скарбы Беларусі. Мн., 1972] // Беларусь. № 10; Дыяменты роднай мовы: [Рэц. на кн.: Мяцельская Е., Камароўскі Я. Слоўнік беларускай народнай фразеалогіі. Мн., 1972] // ЛіМ. 18 жн.

1973. Жыццё ў музыцы: [Рэц. на кн.: Дубкова Т. Анатоль Багатыроў. Мн., 1972] // Беларусь. № 10; Даследчык — таксама індывідуальнасць: [Рэц. на кн.: Каваленка В.; Мушынскі М., Яскевіч А. Шляхі развіцця беларускай савецкай прозы. Мн., 1972] // Маладосць. № 5; Спадчына фалькларыста // ЛіМ. 18 мая; Факты і іх інтэрпрэтацыя: [Рэц. на кн.: Шаўцоў П. Спрадвечнае. Мн., 1973] // Там жа. 21 вер. / Сааўт. А. Грыцкевіч, М. Прашковіч.

1974. Беларуская жартоўная песня // Жартоўныя песні. Мн., 1974; Упэўнены працяг: [Рэц. на 7 і 9 тамы БелСЭ] // Беларусь. № 9; Запрашэнне ў хату: [Рэц. на кн.: Беларускае народнае жыллё. Мн., 1973] // Маладосць. № 8; З творчай спадчыны І. А. Сербава // Помнікі гіст. і культ. Бел. № 1; Самацветы народнай творчасці // Звязда. 25 жн. / Сааўт. А. Ліс, К. Цвірка, Кабзара голас бунтарны... // ЛіМ. 8 сак.

1975. Ад тома да тома [Рэц. на 10 том БелСЭ] // Беларусь. № 2 / Пад псеўд. К. Іванчанка; Монюшко, Мицкевич и ... тайная полиция // Неман. № 1.

1976. Беларусь буйным планам: [Рэц. на кн.: Бела-

руская савецкая энцыклапедыя. У 12-ці т.] // Беларусь. № 1; Чароўная сіла казкі: [Рэц. на кн.: Сацыяльна-бытавыя казкі. Мн., 1976] // Чырв. змена. 14 ліп.

1977. Жыццё песні // Маладосць. № 9.

1979. Рэкруцкія песні; Бурлацкія і чумацкія песні; Любоўныя песні; Жартоўныя песні; Сямейна-бытавыя песні; Савецкія песні; Частушкі // Беларуская народна-паэтычная творчасць. Мн.; «С бороды пошлина взята...» // Наука и религия. № 7; Заслон моцны, надзейны // ЛіМ. 18 мая.

1980. Понедельник — день тяжелый // Наука и религия. № 3; З песняй па свеце: [Нарыс] // Голас Радзімы. 14 жн.; Жартам і ўсур'ёз // Звязда. 30 сак.

1981. Жизнь песни: [Нарыс] // Неман. № 7.

1983. Белорусский Орфей: [Нарыс] // Неман. № 5; Першапраходзец // Полымя. № 10.

1984. Рускае геаграфічнае таварыства і беларуская фальклярыстыка // Весн. БДУ. Сер. 4. № 3; Праграма П. В. Шэйна па збіранню фальклору // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 4; Адна з першых // Мастацтва Бел. № 10; Хто аўтар ананімнай паэмы? // Помнікі гіст. і культ. Бел. № 3; Першая ў гісторыі народа: [Рэц. на 1-ы том ЭЛіМБела] // Звязда. 14 вер. / Сааўт. А. Ліс.

1985. Беларускія прыпеўкі Вялікай Айчыннай вайны // Вялікая Айчынная вайна ў фальклоры і мастацтве Беларусі. Мн., П. П. Чубинский как собиратель и публикатор фольклора Белорусского Полесья // Региональные особенности восточнославянских языков, литератур, фольклора и методы их изучения. Гомель. Ч. 2; Першыя публікацыі меласу // Мастацтва Бел. № 3.

1988. Склезень: Апавяданне // Маладосць. № 4.

1.4.

1975. Твардоўскі А. Першы дзень у Мінску; «Лявоніха»: [Апавяданні] / З рус. // Беларусь. № 7.

1.5.

На ўкраінскую мову. Перша хрестоматія з білоруського фольклору: [Рэц. на кн.: Вусна-паэтычная творчасць беларускага народа. Мн., 1959] // Нар. твор. та етногр. 1960. № 4; З приводу збірки партизанских піянь // Там жа. 1973. № 6.

1.6.

Беларускія частушкі. Мн., 1960 / Скл. з К. Кабашнікавым. Рэц.: Базарэвіч М. Зборнік частушак // Беларусь. 1960. № 10; Боган У. Спадарожніца народа // ЛіМ. 1960. 27 крас.; Гваздзёў М. «Беларускія частушкі» // Наст. газ. 1960. 20 ліп.; Гваздзёў М., Лапаціна Т. Першы зборнік // Звязда. 1960. 21 жн.; Курбека І. «Беларускія прыпеўкі» // Маладосць. 1960. № 10; Чыгрын І. Гучаць частушкі // Калг. праўда. 1960. 8 снеж.; Янкоўскі М. «Беларускія частушкі» // ЛіМ. 1971. 17 снеж.

Жартоўныя песні. Мн., 1975. Рэц.: Равіцкі В. Паэтычныя скарбы // ЛіМ. 1975. 3 кастр.; Саламевіч І. Роднай песні скарбы // Звязда. 1976. 8 студз.; Цвірка К. «Скарбы народнай творчасці» // Беларусь. 1975. № 8.

Беларускі фальклор: Хрэстаматыя. Мн., 1969. Выд. 2-е дап. Мн., 1977; Выд. 3-е. Мн., 1985 / Скл. з інш.

Песні пра каханне. Мн., 1978 / Скл.

Сямейна-бытавыя песні. Мн., 1984 / Скл.

Паэзія барацьбы. Мн., 1985 / Скл.

Сацыяльна-бытавыя песні. Мн., 1987 / Скл. з В. Скіданам.

Прыпеўкі. Мн., 1989 / Скл., камент.

1959. З невядомых рукапісаў Якуба Коласа // Беларусь. № 1 / Падрыхт.

2.3.

На беларускай мове. Турцэвіч Л. «Паэзія барацьбы» // ЛіМ. 1961. 15 снеж.

На рускай мове. Гусев В. // Сов. этнография. 1979. № 1.

В. М. Грышкевіч.

ЦУЛУКІДЗЕ ТАМАРА

Цулукідзе Тамара Рыгораўна [6(19).12.1903, Тбілісі, Грузія — 9.2.1991, Мінск, пахавана ў Тбілісі], празаік, драматург, крытык, перакладчык. Член СП Беларусі з 1967. Заслужаная артыстка Грузінскай ССР (1934). Пісала на грузінскай, беларускай і рускай мовах.

Нарадзілася ў сям'і інтэлігентаў. Бацька яе быў педагогам, літаратарам, маці — артыстка грузінскага тэатра. Пасля заканчэння сярэдняй школы (1921) Т. Цулукідзе паступіла ў тэатральны інстытут, які скончыла ў 1924. Працавала ў тэатры імя Ш. Руставелі (выконвала ролі шэкспіраўскай Афеліі, шылераўскай Амаліі). Неўзабаве вымушана была пакінуць тэатр у сувязі з тым, што яе муж, С. Ахметэлі, быў беспадстаўна рэпрэсіраваны і расстраляны. Т. Цулукідзе была ў 1936 арыштавана і выслана як жонка ворага народа. З 1937 да 1946 знаходзілася ў турмах, лагерах, на лесапавале, на земляных работах. Працавала санітаркай, медсястрой у Краснаярскім краі.

У 1943—46 знаходзілася ў Комі АССР, арганізавала там тэатр лялек. У 1946 была датэрмінова вызвалена, але засталася ў Комі АССР (г. Сыктыўкар), працавала ў тэатры лялек (1946—48). Звольніўшыся па хваробе, пераехала ў Курск, дзе працавала рэжысёрам абласнога тэатра лялек (1949—50). У 1950 зноў арыштавана і выслана ў Краснаярскі край, працавала там у калгасе (пасёлак Абан, 1950—55). У ссылцы пазнаёмілася з беларускім пісьменнікам А. Пальчэўскім, які таксама быў рэпрэсіраваны і ў 1948—55 жыў у Краснаярскім краі, і стала яго жонкай. У 1956 рэабілітавана. Была запрошана ў тэатр імя Ш. Руставелі (Тбілісі), выконвала там вядучыя ролі (1956—59). У 1959 выйшла на пенсію і пераехала ў Мінск. Узнагароджана ордэнам «Знак пашаны».

Літаратурнай дзейнасцю Т. Цулукідзе пачала займацца з 1933 (раннія публікацыі не выяўлены). Выступала ў грузінскім друку з артыкуламі пра тэатральныя праблемы, рэцэнзіямі на спектаклі. Пісала кнігі ў дапамогу самадзейнаму тэатру. Выдавала навукова-папулярныя нарысы для дзяцей пра найважнейшыя адкрыцці сучаснасці, па гісторыі, мастацтву, грамадазнаўству. У беларускім друку выступала з 1959 (п'еса «Андрэйкава шчасце»). Шмат рабіла для таго, каб грузінскі народ лепш спазнаў жыццё і культуру беларусаў, а на Беларусі прапагандавала літаратуру і мастацтва Грузіі. Перакладала з грузінскай на беларускую мову і наадварот. Аўтар дзіцячых п'ес (зб. аднаактовак «Тваё слова гонару»), нарысаў «Блакітны факел», «Да дзяцей прыйшоў важаты»), апавяданняў пра тэатр («Калі ўздымаецца заслона», «Лялечны тэатр ў школе»), «Кнігі ўспамінаў».

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Когда поднимается занавес: Беседы о театре. Мн., 1963.

Голубой факел: Очерки. Мн., 1965; 2 изд., доп. Мн., 1970.

К детям пришел вожатый. Мн., 1967.

Твое честное слово: Одноактные пьесы для школьной самодеятельности. Мн. 1973.

Всего одна жизнь. Тбилиси, 1983. Рэц.: Бурʼян Б. Вернасць прызванню // Мастацтва Бел. 1984. № 12.

1.3.

1959. Андрэйкава раніца: П'еса // Вясёлка. № 11; Людзі народнага тэатра // Работніца і сялянка. № 9; Старонкі дружбы // ЛіМ. 3 студз.

1960. На ўсё свой час: Тэатр В. Вясёлкіна // Вясёлка. № 2; Андрэйка-рыбалоў: П'еса // Там жа. № 5.

1961. Па цукровай дарожцы: Апавяданне // Вясёлка. № 3; Крыштальная вазачка: Апавяданне // Там жа. № 8.

1962. Юныя паварыхі: [Нарыс] // Памочнікі. Мн.; Нітка-невідзімка: Апавяданне // Вясёлка. № 7; У знак дружбы // ЛіМ. 28 крас.

1963. Блакітны факел: Апавяданне // Вясёлка. № 1; Вартаўнік часу: Апавяданне // Там жа. № 10.

1964. Каб дрэва спявала // Бярозка. № 7; Расла ў лесе ёлачка: Апавяданне // Вясёлка. № 3; Чорная скарбніца: Апавяданне // Там жа. № 9.

1965. Пшанічны каласок: Лялечная п'еса-гульня // Вясёлка. № 6; Вось ідзе паштальён: Апавяданне // Там жа. № 11; «Я, бабуля, Іліко і Іларыён» // Звязда. 17 крас.; Люди и разбойники Кардамона // Знамя юности. 2 июня.

1966. Сувеніры з Беларусі // Работніца і сялянка. № 8.

1967. Сваякі: Апавяданне // Вясёлка. № 6; Слёзы дрэва: [Апавяданне] // Там жа. № 12; Руставелі на мове Купалы: [Рэц. на кн.: Руставелі Ш. Віцязь у тыгравай шкуры. Мн., 1966] // Полымя. № 5; Сэнс ідэі і сцэнічны эфект // Звязда. 3 снеж.

1968. З чаго робяць каўчук // Вясёлка. № 1; Падземны скарб // Там жа. № 5; Блакітная ніва: Апавяданне // Там жа. № 6; Падымаецца заслона...: Апавяданне // Там жа. № 11; Бабуля прыехала: П'еса-жарт // Там жа. № 12.

1969. Пра маленькую запалку // Вясёлка. № 2.

1970. Сваякі; Блакітная ніва; Пра маленькую запалку; Падземны скарб; У цукровым царстве: [Апавяданні] // Крынічка. Мн.; Як я стаў рэзчыкам: Апавяданне // Вясёлка. № 1.

1971. Жил на свете поэт...: Воспоминания о П. Яшвили // Неман. № 4.

1972. О переводе «Витязя в тигровой шкуре» на белорусский язык // Литературные взаимосвязи. Тбилиси. Сб. 3; Вось дык Савось!: [П'еса] // Вясёлка. № 7; Пабач з мамай // Работніца і сялянка. № 5; Перачытваючы старыя пісьмы: «Мілы падманшчык» Д. Кілці ў Рус. драм. тэатры БССР імя Горкага // ЛіМ 6 кастр.

1973. Тваё чэснае слова: П'еса ў 1 дзеі // Бярозка. № 1; Развітанне з першай настаўніцай: [Урывак з кнігі ўспамінаў] // Там жа. № 12; Новы год: [Апавяданне] // Вясёлка. № 12; «Мамачка»: З вопыту нашых сяброў // Работніца і сялянка. № 4; Нікіяна: Урывак з кнігі успамінаў // Там жа. № 12; Рождение рабочих династий // Семья и школа. № 7.

1974. Поиски и удачи // Сов. Бел. 29 мая.

1975. Здані ў цагляным доме: [Апавяданне] // Бярозка. № 4; Сустрэча з чытачом — свята: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Ткебучава // Ахалгазрда камунісці. 27 сак. / Груз.

1979. З Новым годам!: Апавяданне // Бярозка. № 12; На мове Руставелі: [Рэц. на кн.: Вершы беларускіх паэтаў. Тбілісі, 1978 / Груз.] // ЛіМ. 9 сак.

1981. Крыштальная вазачка: [Апавяданне] // Вясёлка. Мн.; Апошняе пісьмо: (Быль); Вечар: [Апавяданне] // Полымя. № 11.

1983. Буслы: [Апавяданне] // Вясёлка. № 12.

1984. Покліч званочка: Апавяданне // Маладосць. № 5; [Уступнае слова да твораў А. Пальчэўскага] // Полымя. № 7 / Сааўт. Г. Далідовіч.

1985. Памяць: (Успаміны) // Маладосць. № 1; Святая ложь: Быль // Сов. Бел. 4 сент.

1.4.

Данжашвілі Ц. На Алазані: Раман / З груз. Мн., 1959 / Сааўт. пер. А. Пальчэўскі.

1967. Сулакауры А. Габа: Апавяданне / З груз. // Полымя. № 11 / Сааўт. пер. А. Пальчэўскі.

1971. Гветадзе Р. Абраз і меч / Сааўт. пер. А. Шарахоўская; Джапарыдзе Р. Споведзь / Сааўт. пер. А. Шарахоўская; Шэнгелая Д. Стары Тая / Сааўт. пер. А. Пальчэўскі; Клдыяшвілі С. Турыст / Сааўт. пер. А. Пальчэўскі: [Апавяданні] / З груз. // Полымя. № 2.

1978. Інанішвілі Р. Падарунак Дзеда Мароза: [Апавяданне] / З груз. // Вясёлка. № 12.

1979. Інанішвілі Р. Пірасмані; Гогічайшвілі Г. Навагодняя ноч: [Апавяданні] / З груз. // Далягляды. Мн. / Сааўт. пер. Ю. Гаўрук.

1981. Інанішвілі Р. Падарунак дзеда Мароза; [Апавяданне] / З груз. // Вясёлка. Мн.; Чыкавані Г. Сям'я Бебурашвілі: Апавяданне / З груз. // Бярозка. № 2 / Сааўт. пер. А. Мімрык.

1983. Петрыяшвілі Г. Чамаданная хвароба: Казка / З груз. // Бярозка. № 7.

1.5.

На беларускую мову. Хлеб-соль: [Апавяданне] / З рус. // Бярозка. 1972. № 6; Чужы пярсцёнак: [Урывак з кнігі ўспамінаў] / Пер. з груз. А. Мімрык // Там жа. 1978. № 12; Хлеб-соль: [Апавяданне] / З рус. // Бярозка. Мн., 1989.

1.6.
Горны вадаспад: Апавяданні грузінскіх пісьменнікаў. Мн., 1967 / Скл.
2.3.
На беларускай мове. Канэ Ю. «Я пражыла тры жыцці...» // ЛіМ. 1974. 24 лют.; Мімрык А. Шчырасць душы // Там жа. 1978. 15 снеж.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Тамары Цулукідзе — 80 // ЛіМ. 1983. 16 снеж.; Тамары Цулукідзе — 70 // Там жа. 1973. 14 снеж.; Тамары Цулукідзе — 75 // Там жа. 1978. 15 снеж.; У гэтым месяцы... // Беларусь. 1973. № 12.
На грузінскай мове. Мчэдлідзе Б. Тамара Цулукідзе // Сакартвелос калі. 1966. № 8.
На рускай мове. Азгур З. В свете далекой рампы // Сов. Бел. 1983. 17 дек.

Т. М. Махнач.

ЦЫПІС НАВУМ

Цыпіс Навум Фроімавіч (н. 6.5.1935, г. Казацін Вінніцкай вобл., Украіна), празаік, публіцыст. Член СП Беларусі з 1994. Піша на рускай мове.

Бацька Н. Цыпіса працаваў на чыгунцы правадніком, начальнікам поезда. Маці — хатняя гаспадыня. У час Вялікай Айчыннай вайны сям'я была эвакуіравана на Урал. Бацька ваяваў у чыгуначных войсках. У 1944 вярнуліся ў Вінніцу, дзе будучы празаік закончыў школу. У 1955 паступіў у Курскі педагагічны інстытут (скончыў у 1960). З 1961 працаваў выкладчыкам грамадскіх навук Мінскага ГПТВ. Усе гады работы сумяшчаў выкладчыцкую дзейнасць з журналісцкай і літаратурнай творчасцю. З 1988 літсупрацоўнік бюлетэня «За безопасность движения» (з 1990 часопіс «Вираж»).

Цяпер працуе ў рэдакцыі часопіса «Вираж».

Літаратурную працу Н. Цыпіс пачаў у 1965. У часопісе «Нёман» з'явіліся яго першыя апавяданні і нарысы, напоўненыя лірызмам, дабрынёй, праўдзівай інтанацыяй, адкрытасцю героя. Аўтар аповесцяў «Прыгавор» і «Ціхія кіламетры» (разам з Г. Кругловым), «Дзесьці ёсць горад», рамана «Балканская рама». Выступае ў жанры апавядання (зборнік «Старыя дарогі»), займаецца літаратурнай апрацоўкай («Гнеўная Шчара» П. Шупеня, «Побач са смерцю» У. Блавацкага). Вядомы як публіцыст. У творах Н. Цыпіса апісанне побыту і людзей горада, трагізм і камізм у іх нялёгкім жыцці, іскрысты гумар, багатая моўная палітра.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.
Приговор: Повести. Мн., 1976 / Сааўт. Г. Круглоў. Рэц.: Аляксееў А. Людзі мужнай прафесіі // Вяч. Мінск. 1976. 17 жн.
Где-то есть город: Повесть в рассказах. Мн., 1979. Рэц.: Рэзнік І. Вяртанне ў дзяцінства // Чырв. змена. 1979. 26 вер.
Старые дороги: Рассказы. Мн., 1984.
Балканская рама: Роман. Мн., 1988.
1.3.
1965. Четверо с «голубой молнии»: [Фантаст. апавяданне] // Знамя юности. 11, 13 апр. / Сааўт. Г. Караткевіч; Василиск: [Фантаст. апавяданне] // Там жа. 7, 8 июля / Сааўт. Г. Караткевіч; «Трэці карабель»: Фантаст. апавяданне // Чырв. змена. 15 мая / Сааўт. Г. Караткевіч; «Даеш старт!»: Фантаст. пародыя // Там жа. 12 снеж. // Сааўт. Г. Караткевіч.
1966. Когда прилетают аисты // Неман. № 1; Не садись отдыхать: [Апавяданне] // Там жа. № 7; Стакан воды // Там жа. № 10; Положительный мир: [Фантаст. апавяданне] // Знамя юности. 1, 2 февр. / Сааўт. Г. Караткевіч; Чужие звезды: [Фантаст. апавяданне] // Там жа. 24 мая / Сааўт. Г. Караткевіч; Стэлла: [Фантаст. апавяданне] // Там жа. 18, 21 авг. / Сааўт. Г. Караткевіч; Крот умирает в подземелье: [Аповесць] // Там жа. 21—23, 27—30 сент.; Спытайцеся ў Сфінкса: [Фантаст. апавяданне] // Чырв. змена. 18 студз.; Сірэна: [Фантаст. апавяданне] // Там жа. 26, 27, 30 кастр.

1967. Пасажыры чорнага «опеля»: [Нарыс] // Юнацтва баявое. Мн.; Залатыя медалі школьнікаў; Іскрынка запальвае сэрцы: [Апавяданні] // Эстрада пакаленняў: Мн.; Загадка синего протуберанца: [Фантаст. апавяданне] // Знамя юности. 13, 14, 16, 18, 20, 22, 23, 28 июня; 2, 4 июля / Сааўт. Г. Караткевіч; Даніна «мора беларускага»: [Нарыс] // Чырв. змена. 9 ліп.

1968. Клятва Гиппократа // Неман. № 1; Малюнкі з дзяцінства: [Апавяданне] // Вяч. Мінск. 19 жн.

1969. Марсіянін: [Фантаст. апавяданне] // Маладосць. № 12; Кто угнал самолет?: [Дакум. аповесць] // Знамя юности. 12, 14 февр., 13 марта, 13, 14, 16 мая, 6, 26 июня / Сааўт. У. Левін; Синие тетради // Там жа. 22 апр.; Золотая «Z»: [Фантаст. апавяданне] // Там жа. 18 дек.; Сэрца героя // Піянер Бел. 30 кастр.

1970. Сіняе неба Захара Гало: [Нарыс] // Камсамольскі білет. Мн.; Да месца прызначэння не прыбылі...: [Урывак з аповесці «Прыгавор прыведзены ў выкананне»] // ЛіМ. 27 ліст.; Чараўнік. Хто ён? // Піянер Бел. 14 мая; Апошні бой // Чырв. змена. 3 лют.

1971. Планшет: [Нарыс] // Гавроши сурового времени: Мн.; Приговор приведен в исполнение: [Дакум. аповесць] // Неман. № 4, 5 / Сааўт. Г. Круглоў; Дырэктар: [Нарыс] // Полымя. № 10; Прощание: [Апавяданне] // Знамя юности. 23 апр.; Обретенные крылья: Аповесць // Там жа. 27 апр.; 1, 5, 7, 8 мая / Сааўт. У. Левін; Светлае імя // Піянер Бел. 1, 8 крас.; Повезло всем // Сел. газ. 27 нояб.

1972. Солнечный камень: [Нарыс] // Неман. № 4 ; Где-то есть город...: [Апавяданне] // Там жа. № 8; Паўпрэд краіны Саветаў // Піянер Бел. 10 лют.; Гэты дурань цюця: Апавяданне // Там жа. 6 ліп.

1973. Ціхія кіламетры: [Аповесць] // Беларусь. № 4—6 / Сааўт. Г. Круглоў; Трое на рацэ: [Апавяданне] // Бярозка. № 8; ...И будут строить города // Неман. № 8; Елка: [Апавяданне] // Вяч. Мінск. 6 студз.; У пошуках актыўнага характару // ЛіМ. 31 жн. / Сааўт. М. Няхай; Вучань правадыра: [Апавяданне] // Піянер Бел. 18 студз.; «На заранку нашай перамогі» // Там жа. 24, 31 мая; Інспектары крымінальнага вышуку // Чырв. змена. 18 крас. / Сааўт. Г. Круглоў.

1975. Хлопчык з планеты Аэла: [Фантаст. аповесць] // Бярозка. № 4; 5; [Рэц. на: Сапожков Ю. Стихи // Знамя юности. 1975. № 10] // Неман. № 7; Загадка тайги: [Фантаст. апавяданне] // Зорька. 27 июня; «Чырвоны камандзір тав. Азін» // Піянер Бел. 30 кастр.

1976. Ціхія кіламетры: [Апавяданне] // Дарогі вы, дарогі... Мн. / Сааўт. Г. Круглоў; «Чацвёрка» па логіцы; Я сам; Чатыры цягнікі ў будучае: [Навелы] // Бярозка. № 4; [Рэц. на кн.: Геллер М. Необычная страна. Мн., 1975] // Неман. № 10; Алькино счастье: Рассказ-быль // Знамя юности. 1 янв.; Поезд в будущее: [Апавяданне] // Зорька. 30 июля; Жалезны камдзіў // Піянер Бел. 13 мая.

1977. Красные банты Октября // Неман. № 12; [Рэц. на кн.: Краснапёрка Г. Сузор'е. Мн., 1976] // Знамя юности. 19 апр.; Выйдзі пад гэтае неба: [Фантаст. апавяданне] // Чырв. змена. 17, 22 вер.

1978. Паядынак // Бярозка. № 11; «По праву возраста...»: [Рэц. на кн.: Сапожков Ю. Возраст. Мн., 1978] // Неман. № 8; «Капитан Татьяна» // Знамя юности. 6 янв.; Рэйс на Брусель — па раскладу: [Аповесць] // Чырв. змена. 18, 19, 21, 22 кастр. / Сааўт. Г. Круглоў.

1979. Такія ім выпалі гады // ЛіМ. 17 жн.

1980. Душы неабходна музыка: [Рэц. на кн.: Бондар Т. ...І голас набыла душа. Мн., 1980] // Чырв. змена. 4 вер.

1981. [Рэц. на кн.: Баравікова Р. Такое короткае лета. Мн., 1981] // Неман. № 12; Добрай раніцы!: [Навела] // Піянер Бел. 6 жн.; Цяпло «развітальных кастроў»: [Рэц. на кн.: Тарас В. Прощальные костры. Мн., 1980] // Чырв. змена. 10 лют.; Жывы голас паэзіі: [Рэц. на кн.: Турбина Л. Улица детства. Мн., 1981] // Там жа. 10 чэрв.

1982. Між любоўю і нянавісцю // Беларусь. № 6; Старые Дороги: [Апавяданне] // Неман. № 4; [Рэц. на кн.: Мазаник Е. Возмездие. Мн., 1981] // Чырв. змена. 7 студз.

1983. Огненные автографы: [Нарысы] // Ступени. Мн.; [Рэц. на кн.: Спринчан Б. Стремнина. Мн., 1982] // Неман. № 6.

1984. Нялёгкі шчаслівы лёс: [Нарыс] // Беларусь. № 3; Шляхі-дарогі сяржанта Сапуна: [Нарыс] // Там жа. № 10; Планшэт: Апавяданне // Бярозка. № 1.

1985. Год Анатоля Прымакі: [Нарыс] // На пярэднім краі. Мн.; Жыць, ствараць, памятаць: [Нарыс] // Маладосць. № 11.

1.5.

На беларускую мову. Патэфон з пласцінкай: [Апавяданне] / Пер. П. Валкавец // Бярозка. 1979. № 2.

1.6.

Шупеня С. Гневная Щара. Мн., 1977 / Зап. у сааўт. з Е. Левіным.

Мурашов А. Партизанская береза. Мн., 1988 / Літ. апр.

Блавацкий В. Рядом со смертью. Мн., 1990 / Зап.

Чигринов И. Земля, на которой родился // Учит. газ. 1982. 8 июня / Зап. *М. П. Барташэвіч.*

ЦЭЛЕШ МІКОЛА

Цэлеш (Целеш) Мікола Яфімавіч [псеўд. Марцін (Мартын) Люцiч; крыпт. М. Ц.; 25.6.1900, па інш. звестках 1904, в. Заазер'е Барысаўскага пав. Мінскай губ., цяпер Барысаўскі р-н Мінскай вобл.— пасля 1976], празаік, публіцыст, перакладчык.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Закончыў царкоўна-прыходскую школу ў в. Заазер'е, потым год вучыўся ў вышэйшым народным вучылішчы ў м. Бялынічы. У 1914 з-за першай сусветнай вайны вучобу кінуў. На пачатку 1916 выехаў у Варонеж, пасля — у Данбас; там у якасці саначніка працаваў да ліпеня 1919. Калі Данбас апынуўся пад чарговай акупацыяй войска генерала Дзянікіна, М. Цэлеш добраахвотна паступіў у Чырвоную Армію. Дэмабілізаваўся ў 1924; жыў у Мінску, служыў у розных савецкіх установах горада, займаўся самаадукацыяй. Вялікую Айчынную вайну сустрэў у Мінску. Далейшы жыццёвы і творчы лёс М. Цэлеша малавядомы. Паводле адных крыніц, ужо ў 1941 у ноч на кастрычніцкія святы гестапаўцы беспадстаўна арыштавалі М. Цэлеша, членаў яго сям'і і ўсіх затым вывезлі ў Германію. Па іншых звестках, выехаў у Германію сам з сям'ёй толькі ў 1944, з тэрыторыі былой Заходняй Беларусі. У Германіі правёў некалькі гадоў. У 1949 пераселіўся ў ЗША, жыў у Нью-Йорку. Пастаянна займаўся літаратурнай працай. Перапісвацца з роднымі пачаў у канцы 1950-х. Праз дзесяць гадоў ліставанне спынілася. На Захадзе лічаць нечаканае знікненне М. Цэлеша ў 1976 («выйшаў аднойчы з дома і не вярнуўся») вельмі загадкавым. Па словах яго ўдавы, якая прыязджала ў Мінск, яшчэ да свайго таямнічага знікнення праз М. Танка і ўдаву М. Зарэцкага М. Цэлеш перадаў у Беларусь некаторыя творы, якія нібыта былі надрукаваны ў «Полымі» пад псеўданімам Лясун ці Пралеска, але такая публікацыя не выяўлена. Паводле меркавання жонкі, мог выехаць з ЗША у тагачасны Савецкі Саюз, дзе нібыта і прапаў без вестак.

Друкавацца пачаў у 1929 (першай публікацыяй было апавяданне «Па воўчых сцежках» у часопісе «Паляўнічы Беларусі»). У 1930 г. М. Цэлеш часта выступаў на старонках рэспубліканскіх газет і часопісаў з нарысамі, апавяданнямі, аповесцямі. Супрацоўнічаў з часопісамі «Полымя рэвалюцыі», «Маладняк», «Работніца і калгаснiца Беларусі», «Паляўнічы Беларусі», газетамі «Літаратура і мастацтва» і інш. Да вайны выдаў у Мінску кнігі «Апавяданні паляўнічага», «Са стрэльбай і сабакай: Апавяданні паляўнічага», «Курылка», аповесць «Буська», зборнік апавяданняў «Знаходка». Знаходзячыся на эміграцыі, друкаваў свае творы ў газетах «Бацькаўшчына», «Беларус», альманаху твораў беларускіх эмігрaцыйных пісьменнікаў «Ля чужых берагоў». За мяжой выйшла кніга М. Цэлеша «Дзесяць апавяданняў». Аўтар болей як сотні твораў, што былі перакладзены на рускую, польскую мовы. Пераклаў на беларускую мову шэраг апавяданняў венгерскіх і яўрэйскіх пісьменнікаў. М. Цэлеша-пісьменніка асабліва хвалявала тэма ўзаемадачыненняў чалавека і прыроды. Адчуваецца яго творчая вучоба ў І. Тургенева, М. Прышвіна. Героямі дынамічных, з цікавым, займальным сюжэтам, твораў М. Цэлеша сталі простыя людзі, захопленыя красой роднай прыроды, пераважна паляўнічыя, рыбакі.

С. Б. Сачанка.

Бібліяграфія

1.2.

Апавяданні паляўнічага: [Апавяданні]. Мн., 1931.

Са стрэльбай і сабакам: Апавяданні паляўнічага. Мн., 1932.

Курылка: (Запіскі вучня царкоўна-прыходскай школы): [Апавяданне]. Мн., 1935. Рэц.: Куніцкі С. // Полымя рэвалюцыі. 1935. № 9; Шушкевіч С. «Запіскі вучня царкоўна-прыходскай школы» // ЛіМ. 1935. 16 вер.; 2 выд. Мн., 1938; Карпачоў М. Цікавая аповесць для дзяцей // ЛіМ. 1939. 9 сак.

Буська. Мн., 1939.

Знаходка: Зборнік апавяданняў. Мн., 1939.

1.3.

1929. На воўчых сцежках: Нарыс // Паляўнічы Бел. № 6; На радзіме журавоў: Нарыс // Там жа. № 10; Чарнавухая кумачка: Апавяданне // Там жа. № 11—12.

1930. Людзі, зверы, птахі: Апавяданне // Паляўнічы Бел. № 2—3; Смелы драч: Апавяданне // Там жа. № 5; Слуцкія галавацяпы, ці жывая пасылка за № 55: Фельетон; Справа загадчыка запаведнікам Гурына // Там жа. № 6; Сны паляўнічага: Апавяданне // Там жа. № 7; Сільней кошкі звера няма: Фельетон // Там жа. № 8; Метыс: Апавяданне // Там жа. № 9; Шэрая ваўчыца: Апавяданне // Там жа. № 10; На аб'езчыкавых загонах: Апавяданне // Там жа. № 11—12.

1931. На прывале: Апавяданне // Маладняк. № 5; Вясна: Апавяданне // Паляўнічы Бел. № 2; Навала: Апавяданне // Там жа. № 6; Любае дзела: Апавяданне // Там жа. № 7—8; З апавяданняў паляўнічых: Апавяданні // Там жа. № 10; Лісы выручылі: Апавяданне // Там жа. № 11.

1932. Зімовыя пабегі: Апавяданне // Паляўнічы Бел. № 3—6; Максім з «Малінавай рошчы»: Апавяданне // Там жа. № 9.

1933. Лявонка-звераловў: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 5; Рост тэатра рускай драмы; Сустрэча пісьменнікаў Масквы і Мінска // ЛіМ. 10 снеж.

1934. Курылка: Аповесць // Полымя рэвалюцыі. № 4; Рой: Апавяданне // ЛіМ. 26 студз.; Чатырнаццаты нумар: [Рэц. на кн.: Паслядовіч М. Чатырнаццаты нумар. Мн., 1934 // Там жа. 26 ліп.; Выпадак у тайзе [Апавяданне] // Піянер Бел. 14 лют.; Героі: Аповесць // Там жа. 26 лют.; Курылка: [Апавяданне] // Там жа. 26 сак.; Заграбала: Апавяданне // Там жа. 9 ліп.

1935. Слава: [Апавяданне] // Работніца і калгасніца Бел. № 21.

1936. Жыццё або смерць: Апавяданне чырвонаармейца // Полымя рэвалюцыі. № 12.

1937. Пра матыля і Васіля: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 7; Перамога нашай кухаркі: Апавяданне // Полымя рэвалюцыі. № 6; Закон рычага: Апавяданне // Там жа. № 8; Абавязак: Апавяданне // Там жа. № 9—10; Кветкі: [Апавяданне] // Піянер Бел. 30 вер.

1938. Буськова заслуга: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 9; Наша лісічка: Апавяданне // Піянер Бел. 5, 11, 15 жн.

1939. Буська: Апавяданне // Полымя рэвалюцыі. № 2; Зарніцы: Апавяданне // Там жа. № 10; Пойдзем усе: Расказ // Работніца і калгасніца Бел. № 3; Народная артыстка: (Ларыса Пампееўна Александроўская) // Там жа. № 4.

1940. Лясныя шумы: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 3, 6—7; Лясныя шумы; Хітры заяц; Лось; Хітруны; Воўчая смерць; «Дзякуй, што паказаў»; Смелы драч; «За двума зайцамі пагонішся...»; Ільюковы вязкі; Жартаўнікі; На Палессі: Апавяданні // Полымя рэвалюцыі. № 8; Запалоненая вясна: (Навела) // ЛіМ. 12 кастр.; Магутны талент: (Да 80-годдзя з дня нараджэння А. П. Чэхава) // Піянер Бел. 29 студз.; Эдуард Багрыцкі: Нарыс аб пісьменніку // Там жа. 17 лют.; Ф. К. Багушэвіч: Да 100-годдзя з дня яго нараджэння // Там жа. 27 сак.; Эміль Заля: Сто год з дня нараджэння // Там жа. 9 крас.; Слаўка: Апавяданне // Там жа. 11 чэрв.; На лінейцы: Аб жыцці піянераў у лагеры // Там жа. 23 чэрв.; Анры Барбюс: Прамова да 5-гадовага юбілею з дня смерці // Там жа. 1 вер.; На першых уроках: Аб пачатку вучэбнага года ў школах // Там жа. 5 вер.

1941. Перспектыва // Іскры Ільіча. № 3; Сэрца дзяўчыны; Нечаканы канец: [Навелы] // Полымя. № 3; Урок: Апавяданне // Піянер Бел. 11 мая; Вадзяны звер: Апавяданне // Там жа. 19 чэрв.

1.4.

Цурмулен Г. Сыны Айшы: Казка / З рус. Мн., 1929.

Розанаў С. Прыгоды Траўкі / З рус. Мн., 1934.

1937. Балаш Б. Карл Брунэр: [Апавяданне] / З венг. // Піянер Бел. 17 лют., 15 сак.; З крас.

1939. Эрпенбек Ф. Зацкаваная: Апавяданне // Работніца і калгасніца Бел. № 4.

1940. Брохес Р. Зорка: [Апавяданне] // Піянер Бел. 1, 5 мая / Сааўт. пер. Р. Рэлес.

1.5.

На рускую мову. Сердце девушки: (Новелла) // Сталин. молодежь. 1941. 8 марта.

2.3.

На беларускай мове. Клімковіч М. Агляд апавяданняў 1940 года // Полымя. 1941. № 3; Л. «Полымя рэвалюцыі». Кніга 4-я за 1934 г. // ЛіМ. 1934. 26 ліп.; Нортман С. Дзве кнігі: «Буська» — М. Цэлеша; «Пакет» — М. Калачынскага // Чырв. змена. 1940. 18 студз.; Паглыбляць творчую дыскусію // ЛіМ. 1936. 31 сак.

М. П. Барташэвіч.

ЦЯЖКІ АРТУР

Цяжкі Артур Іосіфавіч (23.7.1943, в.Лылойці Смаргонскага р-на Гродзенскай вобл.— 5.4.1984, в. Нястанішкі Смаргонскага р-на Гродзенскай вобл.), празаік. Член СП Беларусі з 1982.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Скончыўшы Свірскую сярэднюю школу Мядзельскага р-на (1963), працаваў у смаргонскай раённай газеце «Светлы шлях». Служыў у Савецкай Арміі (1963—67), у 1967—68 — літсупрацоўнік раённай газеты, з 1969 карэспандэнт газеты «Чырвоная змена», з 1971 карэспандэнт гэтай жа газеты па Брэсцкай вобл. У 1972—75 і ў 1978 — карэспандэнт брэсцкай абласной газеты «Заря». Скончыў завочнае аддзяленне факультэта журналістыкі БДУ (1974). У 1975—77 карэспандэнт раённай газеты «Астравецкая праўда», з 1978 — адказны сакратар Гродзенскага абласнога таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры. З 1979 карэспандэнт газеты «Голас Радзімы», «Знамя юности». З 1981 рэдактар Гродзенскага абласнога навукова-метадычнага цэнтра народнай творчасці. Узнагароджаны медалямі.

Першыя апавяданні А. Цяжкі апублікаваў у газеце «Літаратура і мастацтва» ў 1966. Выйшлі зборнікі яго аповесцей і апавяданняў «Сустрэча пасля вясны», «Пара блакітных дажджоў», «Дзе мой дом?..». У цэнтры ўвагі пісьменніка — асэнсаванне сутнасці чалавека. Добра ведаючы жыццё, празаік па-мастацку вырашаў агульначалавечыя праблемы — сэнс жыцця, паводзіны чалавека перад абліччам смерці. Яго апавяданням і аповесцям уласціва выверанае і дакладнае слова, свая мелодыка і танальнасць.

Г. В. Якаўлева.

Бібліяграфія

1.2.

Сталь закалялась в борьбе (Из истории Синкевич. подполья). Брест, 1971.

Сустрэча пасля вясны: Апавяданні. Мн., 1980. Рэц.: Пайна С. // Лит. обозрение. 1983. № 11; Шупенька Н. Сустрэча прынесла надзею // ЛіМ. 1980. 18 ліп.

Пара блакітных дажджоў: Апавяданні. Мн., 1982. Рэц.: Васючэнка П. Парог вучнёўства // ЛіМ. 1983. 7 студз.; Марціновіч А. Поруч са сваімі героямі. 1983. № 11; Петкевич А. Просвещение души // Гроднен. правда. 1982. 25 дек.

Дзе мой дом?..; Аповесці і апавяданні. Мн., 1986.

1.3.

1966. Бульба; Пралеска; Маленькі эпізод; Аднойчы ноччу: Кароткія апавяданні // ЛіМ. 19 ліп.

1967. Бульба: Апавяданне // Чырв. змена. 10 снеж.

1969. Смаргонскія цымбалы // Чырв. змена. 5 чэрв.

1970. ... І ажывае метал // Чырв. змена. 31 снеж.

1971. Вікторыя — значыць перамога: Нарыс // Чырв. змена. 4 крас.; Неўміручы твой подзвіг, вечна жывы гарнізон! // Там жа. 25 крас. / Сааўт. М. Зянькавіч; Як стаць групе баявой? // Там жа. 22 ліп. / Сааўт. С. Захарава.

1972. Энергию юности — делу коммунизма // Заря. 7 марта / Сааўт. В. Вялічка; Наставник // Там жа. 27 мая; Рассказ о делах «Оснежицкого»: [Рэц. на кн.: У нас в «Оснежицком». Мн., 1972] // Там жа. 28 сент.; Дело, которому служишь // Там жа. 7 окт.; ... И оживает металл // Там жа. 13 окт.; Гонар брыгады // Чырв. змена. 22 чэрв.

1973. Его призвание // Заря. 11 янв.

1974. Іду на людзей // Чырв. змена 11 мая.

1975. Шел ребятам в ту пору // Гродн. правда. 27 сент.; Бацькоўская шчодрасць // Чырв. змена. 12 кастр.

1976. Хоровод дружбы // Комс. правда (Вильнюс). 27 янв.; У водах шэрай рачулкі: Пародыя // ЛіМ. 16 студз.; Служить людям // Сел. газ. 20 авг.; Доброе утро, председатель! // Там жа. 10 окт.; Боец ленинской гвардии // Там жа. 6 нояб.; Деревня шагает в завтра // Там жа. 21 дек.; Доброта // Там жа. 30 дек.; Малююць дзеці // Чырв. змена. 18 мая; Карагоды дружбы // Там жа. 2 чэрв.

1977. Вясковая акварэль; Тацяніна радасць; Сустрэча; Падарунак; На радасць людзям: Навелы // Маладосць. № 4; Книга для чтецов: [Рэц. на кн. Каляда А. Выразнае чытанне. Мн., 1976] // Гродн. правда. 26 марта; Цель и средства // Сел. газ. 5 мая; Соперник командора Перри // Там жа. 17 авг.; Завтрашнее утро: Рассказ // Там жа. 21 сент.

1978. Яблыкі: Апавяданне // Маладосць. № 11; Банальная история: [Апавяданне] // Заря. 10 февр.; Дело на века // Там жа. 16 февр.; Музыкант //

Там жа. 25 марта; Яблоки: [Апавяданне] // Там жа 8 апр.; Людям на радость; Картошка: [Навелы] // Там жа. 24 июня; Многоликий образ Кубы // Там жа. 27 июня; Трубач // Сел. газ. 11 июня; Юля: Рассказ // Там жа. 23 июля.

1979. Як Франц Паташкевіч стаў Героем Сацыялістычнай Працы // Голас Радзімы. 29 сак.; Ёсць горад над сіняю Шчарай // Там жа. 17 мая; Карагод дружбы // Там жа. 26 крас.; Бераг мой, бераг ласкавы // Там жа. 19 ліп.; Там, за Усой,— Багушэвічы // Там жа. 13 вер.; Эх, коні, коні! // Там жа. 4 кастр.; «Где-то далеко идут грибные дожди...» // Заря. 13 нояб.; Железный комиссар // Сел. газ. 25 марта.

1980. Тата Андрэй і сын Віця; Гаспадар вяндлярні: [Апавяданні] // Маладосць. № 8; Музыкант // Голас Радзімы. 20 сак.; Драўгістэ — значыць дружба // Там жа. 1 мая; Банальная история: Рассказ // Знамя юности. 22 февр.; На рубеже веков и эпох // Там жа. 6 апр.; Вечная молодость // Там жа. 26 июня; Необычный пассажир фрегата «Паллада» // Там жа. 22 авг.; Очей очарованье: Этюды о природе // Там жа. 10 сент.; Борозда длиной до солнца // Там жа. 24 сент.; О втором хлебе // Там жа. 19 дек.

1981. Горкае салодкае шчасце: Апавяданне // Беларусь. № 8; Вечером у телевизора: Рассказ // Гродн. правда. 5 сент.; ...И ткет проворная рука // Там жа. 7 нояб.; Чакае Пракоп сына: [Апавяданне] // ЛіМ. 20 сак.; Васільковы росы // Там жа. 4 снеж.

1982. Малітва маці; Маёвае ранне: Апавяданні // Маладосць. № 5; Свята душы // Голас Радзімы. 8 крас.; Крыніца вечная, жывая // Там жа. 22 ліп.; Криница вечная, живая: Со 2-го обл. фестиваля фольклора // Гродн. правда. 15 апр.; Песня, которая не кончается // Там жа. 10 июня; Из солдатской тетради: [Рассказы] // Там жа. 7 авг.

1983. Бераг мой, бераг ласкавы: [Нарыс] // На зямлі бацькоў. Мн.; «Я для таго мабілізую мову...» // Голас Радзімы. 9 чэрв.; Вясёлкавыя дываны // Там жа. 21 ліп.: Становление // Гродн. правда. 19 янв.; Жил в Ошмянах художник // Там жа. 3 марта; Серый кот: Рассказ // Там жа. 16 апр.; Всегда среди людей // Там жа. 22 июля; Мотоцикл: Рассказ // Там жа. 5 нояб.

1.5.

На рускую мову. Смятение: Повести, рассказы / Пер. С. Пайна. М., 1990.

Инцидент: Рассказ // Знамя юности. 1982. 15 сент.

2.3.

На беларускай мове. Мальдзіс А. Літаратурная рунь Астравеччыны // ЛіМ. 1980. 30 мая; Сідарэвіч А. Свабодная фантазія і законы жанру // Там жа. 1980. 5 вер.; Скрыган Я. Культура творчасці і мы // Скрыган Я. Выбр. тв. Мн., 1985. Т. 2.

Т. М. Махнач.

ЦЯПІНСКІ ВАСІЛЬ

Цяпінскі (Цяпінскі-Амельяновіч) Васіль Мікалаевіч (1530—40-я г., маёнт. Цяпіна ў Полацкім ваяв., цяпер в. Цяпіна Чашніцкага р-на Віцебскай вобл.— да 1603), перакладчык, асветнік, кнігавыдавец, дзеяч рэфармацыйнага руху.

Нарадзіўся, верагодна, на Полаччыне ў сям'і гаспадарскага баярына Мікалая Іванавіча Амельяновіча (згадваецца ў дакуменце 1528) і Матроны Мікалаевай Цяпінскай (згадваецца ў 1534). Першыя звесткі пра В. Цяпінскага адносяцца да 1560-х г., калі разам з братамі Жданам і Іванам Войнамі ён называецца ў завяшчанні маці (1563) і ў дакументах судовага працэсу супраць Ю. Осціковіча, які ў 1564 зрабіў напад на іх родавы маёнтак Свіраны. У 1565 В. Цяпінскі служыў у падканцлера Я. Валовіча, у 1567 афіцэрам («таварышам») аршанскага старосты Ф. Кміты-Чарнабыльскага. На пачатку 1570-х, верагодна, жыў на Валыні. У 1578 падстароста аршанскі. У 1585 судзіўся з людзьмі кіеўскага мітрапаліта; магчыма, да гэтага пэўны час жыў у Кіеве. Меў родавы маёнтак Цяпіна (цяпер Чашніцкі р-н), які ў канцы 16 ст. перайшоў ва ўладанне М. Стучкі. Валодаў таксама спадчыннымі і набытымі маёнткамі Латыгалічы (Пінскі пав., з 1567), Вярсоцкае (Лідскі пав., у 1579 заменены на маёнтак Полкаўскае Ашмянскага пав.), Свіраны (Віленскі пав., з 1564). У лютым 1604 полацкі суд вёў працэс паміж сынамі В. Цяпінскага і яго жонкі, князёўны Соф'і Жыжэмскай, за падзел яго спадчыны (паводле знойдзенай у архіве судовай справы, ён быў забіты пляменнікамі ў 1599 ці 1600. Паводле іншых крыніц, ён загінуў крыху пазней).

Народжаны ў праваслаўнай сям'і і выхаваны ў традыцыях праваслаўя, В. Цяпінскі ў сваіх рэлігійна-філасофскіх пошуках прыйшоў да пратэстанцкага радыкальна-рацыяналістычнага накірунку — сацыніянства. Паплечнік С. Буднага, ён у асноўным падзяляў яго сацыяльныя і рэлігійныя погляды. У 1574 у адным з маёнткаў В. Цяпінскага адбыўся з'езд сацыніянаў. Разам з Будным ён прымаў удзел і ў з'ездзе 1578. Цяпінскі палемізаваў з прадстаўнікамі крайніх утапічных сацыяльна-палітычных плыняў (напр., з М. Чаховічам), адстойваў права дзяржавы на справядлівыя войны, прызнаваў прыватную ўласнасць на зямлю. Вялікі аматар кнігі, ён сабраў надзвычай вялікую і каштоўную бібліятэку, а ў канцы 1570-х г. заснаваў у Цяпіне ўласную друкарню (магчыма, перавёз туды, набыўшы, частку нясвіжскай Радзівілаўскай друкарні). У ёй каля 1580 выдаў «Новы запавет, або Тастамент...» [два вядомыя сёння экземпляры захоўваюцца ў Расійскай Нацыянальнай б-цы (Спб) у складзе Супрасльскага зборніка і ў Архангельскім краязнаўчым музеі]. Кніга была выдадзена на царкоўнаславянскай мове з паралельным перакладам на тагачасную беларускую мову, выкананым самім В. Цяпінскім. Евангеллю папярэднічала яго прадмова, па нейкіх прычынах тады ненадрукаваная (укладзена ў пецярбургскі экземпляр). Яна вызначалася публіцыстычнай страснасцю, закранала хвалюючыя праблемы развіцця беларускай культуры. У прадмове В. Цяпінскі выявіў сябе не столькі прапаведнікам, які далучаў да пратэстантызму чытачоў, колькі гуманістам, што дбаў пра культурнае развіццё народа, заклікаў свецкіх уладароў клапаціцца пра духоўны росквіт грамадства, пашырэнне асветы, развіццё школ і кнігадрукавання на роднай мове. Канстатуючы духоўны ўпадак праваслаўнага духавенства і занядбанне пісьменства на «рускай» мове, аўтар першым пачаў барацьбу супраць паланізацыі не на рэлігійнай, а на нацыянальна-культурнай аснове, змагаўся за палітычнае і нацыянальнае адзінства беларускага народа, за кансалідацыю яго сіл, абуджэнне грамадскай актыўнасці. Магчыма, друкарня Цяпінскага засноўвалася для публікацыі толькі аднаго Евангелля, прынцыпы выдання якога стваралі перашкоду для друкавання кнігі ў іншых друкарнях. Аднак верагодна, што В. Цяпінскі меў намер выдаць тут яшчэ і «Катэхізіс...», рукапіс якога ўключаны ў Супрасльскі зборнік і належыць, відаць, таксама яго пяру.

Памяць В. Цяпінскага ўвекавечана на Віцебшчыне: у в. Цяпіна на будынку мясцовай дзесяцігодкі ўстаноўлена мемарыяльная дошка, а на месцы маёнтка, дзе была друкарня,— камень з дошкай-надпісам (1990).

А. А. Мельнікаў.

Бібліяграфія

1.3.

1923. З прадмовы да Евангелля: [Урывак]; З перакладу Евангелля: [Урывак] // Гарэцкі М. Хрэстаматыя беларускае літаратуры. Вільня.

1925. Предмова // Выпісы з беларускай літаратуры. М.; Л. Т. 2.

1959. Предмова // Хрэстаматыя па старажытнай беларускай літаратуры. Мн.

1962. Предисловие // Из истории философской и общественно-политической мысли Белоруссии. Мн.

1.4.

Первая часть Нового Завета або Тастаманту подлуг словенъского розделенья, то ест от чотырех евангелистов с[вя]тое евангелие Ис[у]са Х[ри]с[т]а списаное, в которых иж одно писмо евангелское, прото одным словом его назвали Евангелие. [Цяпіна (?), 1670-я г.].

2.1.

На рускай мове. О п и с а н и е старопечатных изданий кирилловского шрифта. М., 1979 (Свод. кат. и описание старопеч. изд. кириллов. и глаголич. шрифтов) [Вып. 15]: Описание изданий Несвижской типографии и типографии Василия Тяпинского.

2.2.

На рускай мове. Д о в н а р - З а п о л ь с к и й М. В. Н. Тяпинский переводчик евангелия на белорусское наречие. Спб., 1899.

М у т а л и м о в а М. Причастия в Мариинском кодексе и соответствия в Евангелии В. Тяпинского: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Мн., 1970.

2.3.

На беларускай мове. В а с і л ь Цяпінскі // Асвета і педагагічная думка ў Беларусі. Мн., 1985; В а с і л ь Цяпінскі // Беларускі гаспадарскі каляндар на 1927 год. Вільня, 1926; В о л ь с к і В. Васіль Цяпінскі // Нарысы па гісторыі беларускай літаратуры. Мн., 1956; Я г о ж. Нарысы па гісторыі беларускай літаратуры эпохі феадалізма. Мн., 1952. С. 102—109; Г а л е н ч а н к а Г. Васіль Цяпінскі — паслядоўнік скарынінскай справы // 450 год беларускага кнігадрукавання. Мн., 1968; Я г о ж. Партрэты першадрукароў Беларусі Ф. Скарыны, С. Буднага, В. Цяпінскага // Помнікі гіст. і культ. Бел. 1972. № 1; Г а р э ц к і М. Васіль Цяпінскі // Гарэцкі М. Гісторыя беларускае літаратуры. Вільня, 1920; 2 выд., Вільня, 1921; 3 выд. Вільня, 1924; 4 выд. Мн., 1926; Д а б р ы н і н М. Беларуская літаратура: Старажытны перыяд. Мн., 1952. С. 170—171; Ж у р а ў с к і А. Перакладчыцкая дзейнасць В. Цяпінскага // Жураўскі А. Гісторыя беларускай літаратурнай мовы. Мн., 1967. Т. 1; Я г о ж. Тыпы і асаблівасці глос у «Евангеллі» В. Цяпінскага // Працы Інстытута мовазнаўства АН БССР. 1960. Вып. 7; З я м к е в і ч Р. Васіль Цяпінскі // Бел. жыццё. 1919. 14 ліп.; К о р ш у н а ў А. Васіль Цяпінскі // Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры: У 2 т. Мн. 1968 Т. 1; Я г о ж. Васіль Цяпінскі // Гісторыя беларускай літаратуры. Мн., 1985; Я г о ж. Васіль Цяпінскі // Нарысы гісторыі народнай асветы і педагагічнай думкі ў Беларусі. Мн., 1968; Л а р ч а н к а М. Васіль Цяпінскі // Ахрыменка П., Ларчанка М. Старажытная беларуская літаратура. Мн., 1968; [Л а с т о ў с к і В.] Васіль Цяпінскі // Беларускі каляндар Сваяка 1919 год. Вільня, 1919; Беларускі Гаспадарскі Каляндар на 1926 год. Вільня, 1925; Я г о ж. Васіль Цяпінскі // Гоман. 1916. 31 сак.; Я г о ж. Вялікі патрыёт — Васіль Цяпінскі // Часопіс. 1920. № 1; М а й х р о в і ч С. З зычлівасцю да Айчыны // Голас Радзімы. 1967. № 6; Я г о ж. «Народу своему услугую...»: Да 425-годдзя з часу нараджэння В. Цяпінскага // ЛіМ. 1965. 24 снеж.; Я г о ж. Нарыс гісторыі старажытнай беларускай літаратуры XIV—XVIII ст. Мн. 1980. С. 80—83; М у т а л і м а в а М. Аб дзеепрыметніках у «Евангеллі» В. Цяпінскага: [У супастаўленні з помнікамі стараславянскай пісьменнасці] // Весн. БДУ. Сер. 4. 1969. № 2; П а р э ц к і Я. Сымон Будны. Мн., 1975. С. 31—33; П - к а Ів. [Пачопка І.]. 400-лецце беларускага друку // Праваслаўны беларус. 1925. № 2; Ш а л ь к е в і ч В. Палымяны патрыёт: Да 440-годдзя з дня нараджэння В. Цяпінскага // Голас Радзімы. 1980. 11 снеж.

На польскай мове. C i a p i ń s k i Bazyli // Kawecka-Gryczowa A., Korotajowa K., Krajewski W. Drukarze dawnej Polski od XV do XVIII wieku. Z. 5. Wielkie Księstwo Litewskie. Wrocław; Kraków, 1959; T o p o l s k a M. Czytelnik i książka w Wielkim Księstwie Litewskim w dobie Renesansu i Baroku. Wrocław, 1984. S. 60, 73, 93, 134, 194, 213, 215, 264, 274; S i e l i c k i F. Publicystyka protestancka: W. Ciapiński i S. Budny // Sielicki F.

Literatura białoruska do końca XVIII wieku. Wrocław, 1985.

На рускай мове. Алексютович Н. Тяпинский и его предисловие к Евангелию // Из истории философской и общественно-политической мысли Белоруссии. Мн., 1962; Владимиров П. Предисловие Василя Тяпинского к печатному евангелию, изданному в Западной России, около 1570 года // Киевская старина. 1889. № 1; Довнар-Запольский М. О сходстве инициалов в изданиях В. Тяпинского и Ф. Скорины; В. П. Тяпинский. Переводчик Евангелия на белорусское наречие // Довнар-Запольский М. Исследования и статьи. К., 1909. Т. 1; Дорошевич Э., Конон В. Очерк истории эстетической мысли Белоруссии. М., 1972. С. 76; Евсеев И. Очерки по истории славянского перевода Библии // Христианское чтение. 1912. Спб. 1366—1369; История белорусской дооктябрьской литературы. Мн., 1977. С. 127—132; Карабан С. Очерки истории белорусской эстетической мысли и литературной критики. Мн., 1971. С. 27; Карский Е. Белорусы. Пг., 1921. Т. 3. Вып. 2. С. 35—38; Конон В. От Ренессанса к классицизму: Становление эстетической мысли Белоруссии в XVII—XVIII вв. Мн., 1978. С. 79—81; Пичета В. Белоруссия и Литва XV—XVI вв. М., 1961. С. 630—632, 690—698; Тиховский Ю. Новые данные о западнорусских переводах священного писания XVI века // Труды четырнадцатого археологического съезда в Чернигове. 1909. М., 1911. Т. 3; Чемерицкий В. Белорусская литература // История всемирной литературы в 9 т. М., 1985. Т. 3. С. 497; Шалькевич В. Современники Ивана Федорова Сымон Будный и Василий Тяпинский // Иван Федоров и восточнославянское книгопечатание. Мн., 1984.

На ўкраінскай мове. Грушевський М. Історія української літератури. К., 1927. Т. 5. С. 242; Левицький О. Про Василя Тяпинського, що переклав в XVI ст. Евангеліе на просту мову // Зап. Укр. Наук. Тов. в Київі. 1913. Т. 12.

В. І. Козіч.

ЦЯЦЕРСКІ МІХАЛ

Цяцерскі (Цацэрскі) Міхал (?—12.9. 1797), драматург, педагог. Пісаў на польскай, лацінскай і беларускай мовах.

Біяграфічных звестак пра М. Цяцерскага надзвычай мала. Вядома толькі, што яго бацька, Ян Цяцерскі, жыў у Варміі, але, мяркуючы па прозвішчы, паходзіў з Беларусі, магчыма, з Забелаў на Полаччыне (цяпер в. Валынцы Верхнядзвінскага р-на), дзе ў дамініканскай калегіі выкладалі ўсе тры яго сыны — Міхал, Фаўстын і Фелікс, якія занялі прыкметнае месца ў грамадскім і літаратурным жыцці Беларусі і Літвы. Доктар філасофіі і тэалогіі Фаустын Цяцерскі ўзначальваў змову супраць Паўла I, за што быў асланы на катаргу ў Сібір; вярнуўшыся, працаваў у Забельскай калегіі, пісаў там успаміны, гісторыю Літвы і Беларусі. Там жа выкладаў паэтыку і рыторыку; аўтар падручнікаў па гэтых прадметах і па эксперыментальнай фізіцы. Міхал Цяцерскі таксама выкладаў (прыкладна з 1784) паэтыку і рыторыку ў Забельскай калегіі. Вынікам яго педагагічнай практыкі стаў лацінамоўны падручнік па рыторыцы (рукапіс зберагаецца ў бібліятэцы Вільнюскага універсітэта). Разам з іншымі педагогамі калегіі (К. Марашэўскі, І. Юрэвіч) заснаваў у Забелах школьны тэатр, у якім ставіліся шматактныя драмы і камедыі. Сярод іх была і зробленая М. Цяцерскім беларуска-польская пераробка п'есы Ж.-Б. Мальера «Лекар па прымусу» (паст. ў 1787). У 1788 і 1790 напісаў на польскай мове трагедыі «Сапар», «Фемістокл» на сюжэты з антычнай гісторыі, а пазней яшчэ дзве камедыйныя п'есы: «Шлюб, перакулены дагары нагамі арлекінавымі хітрыкамі» і «Камедыя». М. Цяцерскаму належаць і празаічныя дыялогі ў камічнай оперы Р. Вардоцкага «Апалон-заканадаўца, або Рэфармаваны Парнас» (1789). Магчыма, ён жа з'яўляўся аўтарам арацыі «Пчолы» (1790). У рукапісе загінула трагедыя М. Цяцерскага на польскай мове «Свабода і нядобрасумленнасць».

Драматычныя творы М. Цяцерскага, рукапісы якіх захоўваюцца ў ЦБ АН Літвы, напісаны ў традыцыях класіцызму. У трагедыях паслядоўна праводзяцца ідэі і прынцыпы эпохі Асветніцтва, выразна гучаць матывы самаахвярнага служэння народу і айчыне, асуджаюцца тыранія і дэспатызм. У камедыях выкрываюцца заганныя бакі тагачаснага грамадства: інтэлектуальнае ўбоства вышэйшых саслоўяў, франкаманія, адмаўленне народнай культуры. Камедыі М. Цяцерскага на новым узроўні працягвалі традыцыі інтэрмедый да школьнай драмы, развівалі распрацаваныя ёю эстэтычныя прынцыпы. Аўтар смела насычаў іх нацыянальным беларускім каларытам (вобразы сялян Хведара і Апанаса, што замяняюць Цібо і Перэна ў «Лекары па прымусу», а таксама селяніна, які побач з антычнымі персанажамі дзейнічае ў «Апалоне-заканадаўцы»).

А. А. Мельнікаў.

Бібліяграфія

1.3.

1978. Доктар па прымусу: [Камедыя] // Беларуская дакастрычніцкая драматургія. Мн.

2.3.

На беларускай мове. Ахрыменка П. Развіццё драматургіі: Школьныя драмы, інтэрмедыі, камедыі і батлейка // Ахрыменка П., Ларчанка М. Старажытная беларуская літаратура. Мн., 1968; Гісторыя беларускага тэатра: У 3 т. Мн., 1983. Т. 1. С. 170; Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры: У 2 т. Мн., 1968. Т. 1. С. 429—430; Мальдзіс А. Вакол Парнаса Забельскай калегіі // Мальдзіс А. Таямніцы старажытных сховішчаў. Мн., 1974; Яго ж. На скрыжаванні славянскіх традыцый. Мн., 1980. С. 321—322, 326—329; Усікаў Я. Беларуская камедыя. Мн., 1979. С. 73—75; Яго ж. Беларуская камедыя: (Ля вытокаў жанру). Мн., 1964. С. 131—151.

На рускай мове. Карский Е. Белорусы. Пг., 1921. Т. 3. Вып. 2. С. 231—233.

3.1.

ЦБ АН Літвы, ф. 18, рук. 1, 201.

Г. І. Рэут.

Ч

ЧАБАН ТАМАРА

Чабан Тамара Канстанцінаўна (31.5. 1952, в. Чабаны Глыбоцкага р-на Віцебскай вобл.— 20.3. 1992, г. Мінск, пахавана ў г. п. Ракаў), крытык, літаратуразнавец. Член СП Беларусі з 1988. Кандыдат філалагічных навук (1982).

Нарадзілася ў сялянскай сям'і. Яе бацька, Канстанцін Сцяпанавіч, і маці, Алена Сямёнаўна,— калгаснікі, цяпер на пенсіі. У 1969 Т. Чабан скончыла Чарневіцкую сярэднюю школу і паступіла на філалагічны факультэт БДУ. У 1974, атрымаўшы дыплом, накіравана ў Полацкі раён, дзе ў Ветрынскай сярэдняй школе выкладала беларускую мову і літаратуру. З 1976 у завочнай аспірантуры пры кафедры беларускай літаратуры БДУ (скончыла ў 1980). З 1978 у Мінску. Працавала старшым карэктарам у выдавецтве «Навука і тэхніка». У 1982 абараніла кандыдацкую дысертацыю на тэму «Рамантычныя тэндэнцыі ў сучаснай беларускай паэзіі». З 1981 малодшы, з 1985 старшы навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН Беларусі. Абіралася старшынёй савета клуба «Братэрства», членам рэдкалегіі штогоднікаў «Дзень паэзіі» — 88 і 89. Вяла шырокую дзейнасць у абарону прыроды.

Літаратурную творчасць пачала з вершаў у сярэдняй школе. У друку ўпершыню выступіла ў 1977 з рэцэнзіяй на кнігу В. Іпатавай «Парасткі» («Літаратура і мастацтва»). Яе артыкулы па праблемах сучаснага літаратурнага працэсу друкаваліся на старонках рэспубліканскіх і саюзных выданняў, а таксама ў зборніках «Песні беларускай валадар», «Узроўні фальклорных уплываў» і інш. Т. Чабан аўтар шматлікіх творчых партрэтаў, рэцэнзій на кнігі вершаў Р. Баравіковай, А. Грачанікава, В. Іпатавай, Г. Каржанеўскай, Н. Мацяш, Я. Янішчыц і інш. Яе працы пазначаны шырынёй аўтарскага погляду, прафесійнай падрыхтаванасцю, аналітычнай заглыбленасцю, навуковасцю і эмацыянальнасцю, уменнем весці гаворку пра значнае. Выдала манаграфію «Крылы рамантыкі» і кнігу «Сучасная паэзія і фальклор» (у сааўтарстве з Я. Гарадніцкім). Склала зборнікі «Вобраз» — 86 і «Зона бяды».

Л. М. Гарэлік.

Бібліяграфія

1.2.

Крылы рамантыкі: Рамантычныя тэндэнцыі у сучаснай беларускай паэзіі. Мн., 1982. Рэц.: Верабей А. На крылах рамантыкі // Маладосць. 1983. № 1; Кулагин А. // Лит. обозрение. 1983. № 12; Нуждзіна Т. Далягляды рамантычнай паэзіі // ЛіМ. 1983. 21 студз.

Романтические тенденции в современной белорусской поэзии: Автореф. дисс... канд. филол. н. Мн., 1982.

Сучасная паэзія і фальклор. Мн., 1988 / Сааўт. Я. Гарадніцкі.

1.3.

1977. Пачуццё меры: [Рэц. на кн.: Іпатава В. Парасткі. Мн., 1976] // ЛіМ. 6 мая.

1979. Насустрач сабе: [Рэц. на кн.: Філімонава Л. Гучныя фарбы. Мн., 1978] // Маладосць. № 10; Шлях да сапраўднага: [Рэц. на кн.: Баравікова Р. Слухаю сэрца. Мн., 1978] // Чырв. змена. 23 жн.

1980. Рух слова: [Рэц. на кн.: Някляеў У. Вынаходцы вятроў. Мн., 1979] // Маладосць. № 8; Крыніца вечная, жывая // ЛіМ. 11 ліп.; «Лікуючая туга слоў...»: «Вечная тэма» ў творчасці маладых паэтаў // Чырв. змена. 25 мая.

1981. Купалаўская рамантычная традыцыя // Песні беларускай валадар. Мн.; Вернасць вытокам: Маладая беларуская паэзія, год 1980. // Маладосць. № 3; Радаводная повязь // ЛіМ. 2 кастр.; Навука глыбіні: [Рэц. на кн.: Макаль П. Смак яблыка. Мн., 1981] // Чырв. змена. 14 ліст.

1982. Фальклорныя элементы ў рамантычнай вобразнасці сучаснай беларускай паэзіі // Узроўні фальклорных уплываў. Мн.; Над перавясламі радкоў: [Рэц. на кн.: Коўтун В. На зломе маланкі. Мн., 1982] // Маладосць. № 9; Светлая элегія быцця: [Рэц. на кн.: Рудкоўскі М. Трыгор'е. Мн., 1981] // Полымя. № 7.

1983. Сцежкі ўтоптаныя і няходжаныя: [Рэц. на кн.: Сцяжына. Мн., 1983] // ЛіМ. 23 верас.; Увасабленне: [Рэц. на кн.: Бічэль-Загнетава Д. Дзе ходзяць басанож. Мн., 1983] // Там жа. 9 снеж.

1984. Традиция обязывает // Неман. № 3; «Я пра гэта ведаю...»: [Рэц. на кн.: Лойка А. Няроўныя даты. Мн., 1983] // Полымя. № 5; Паміж быццём і бытам: [Рэц. на кн.: Каржанеўская Г. Жылабыла. Мн., 1983] // Полымя. № 6.

1985. Приручение мира: [Рэц. на кн.: Бічэль-Загнетава Д. Дзе ходзяць басанож. Мн., 1983; Бічэль-Загнетава Д. За гасцінец. Мн., 1985] // Дружба народов. № 8; Вечны ветразь: [Рэц. на кн.: Хамчук В. Ветразь надзеі. Мн., 1983] // Маладосць. № 4; У рытме сэрца, зямлі і падзей: [Рэц. на кн.: Танк М. За маім сталом. Мн., 1984] // Полымя. № 12; Дакрануцца да святла: [Рэц. на кн.: Жыгуноў А. Матчына вышыванка. Мн., 1984; Рубін І. Над вечнасцю гнязда. Мн., 1984] // ЛіМ. 1 лют.

1.6.

Вобраз — 86: Літ.-крытыч. артыкулы. Мн., 1986 / Скл.

Броўка П. Зб. тв.: У 9 т. Мн., 1987, Т. 4. Вершы. Паэма: 1965—1972 / Рэд.

Зона бяды: Пісьменнікі, вучоныя, публіцысты пра экалогію. Мн., 1990 / Скл.

Янішчыц Я. «Задумацца. І зноў узяць пяро...»: [Інтэрв'ю] // ЛіМ. 1985. 8 сак. / Зап. *Т. М. Махнач.*

ЧАБОР ЯНКА

Чабор Янка [сапр. Пятаповіч Іван Сцяпанавіч; 29.6(11.7).1911, в. Рачканы Слуцкага пав. Мінскай губ., цяпер Ляхавіцкі р-н Брэсцкай вобл.— 1943], паэт, публіцыст, рэвалюцыянер.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Скончыў Віленскую беларускую гімназію (1931), вучыўся ў Віленскім універсітэце. Удзельнік нацыянальна-вызваленчай барацьбы ў Зах. Беларусі. Адзін з ініцыятараў стварэння Літаратурнага фронту сялянска-рабочых пісьменнікаў Зах. Беларусі. 10.12.1933 на з'ездзе пісьменнікаў быў абраны рэдактарам-выдаўцом часопіса «Літаратурная старонка», які стаў друкаваным органам Літаратурнага фронту. Першы нумар часопіса выйшаў з друку 25.1.1934 і быў адразу канфіскаваны ўладамі. У 1934 Я. Чабор быў асуджаны на 5 гадоў турмы. У верасні 1936 выйшаў з турмы па амністыі і заняўся арганізацыяй кааператываў у вёсках сваёй ваколіцы. Пасля ўз'яднання Зах. Беларусі прымаў удзел ва ўстанаўленні савецкай улады і ў рабоце першых савецкіх устаноў. Месца і абставіны смерці нявысветленыя.

Першыя вершы Я. Чабора («Васілёк», «Мы арлы») былі змешчаны ў 1928 у рукапісным часопісе падпольнай камсамольскай ячэйкі Віленскай беларускай гімназіі «Васілёк» (№ 1). У 1931 надрукаваў «Адкрыты ліст» з заклікам да заходнебеларускіх пісьменнікаў аб'яднацца ў адзіную пісьменніцкую арганізацыю. У «Літаратурнай старонцы» змясціў некалькі вершаў («Заклік», «Гэй, арліна мая сіла...»), галоўным пафасам якіх быў заклік да рэвалюцыйнай перабудовы жыцця. Друкаваўся таксама ў «Беларускай газеце». *У. А. Лебедзеў.*

Бібліяграфія

1.3.

1934. Заклік; Гэй, арліная мая сіла: [Вершы] // Літ. старонка. 25 студз.

1965. Заклік; «Гэй, арліна мая сіла...»: [Вершы] // Сцягі і паходні. Мн.

1.5.

На польскую мову. List z Białorusi // Mies. Lit. 1931. Nr 17.

На ўкраінскую мову. Лист із Білорусі // Вікна. 1931. № 5.

2.3.

На беларускай мове. Міско Я. Хлопец з вёскі Рачканы // Міско Я. Маё маўклівае сэрца. Мн., 1983; Палітычны працэс «Беларускай газеты» і «Асвы» // Наша воля. 1936. 12 крас.

3.1.

ЦНБ АН Беларусі, аддз. рукап., ф. 5, воп. 1, адз. зах. 1, с. 226. *Т. М. Махнач.*

ЧАВУСКІ МІХАСЬ

Чавускі Міхась [Майсей Моталевіч; псеўд.: Л. Вірня, Лявон Вірня, Я. Вірня, М. Майскі, Ш. Майскі, Лявон Мінскі, Шапілава-Майскі, Я. Шапілаў; крыпт.: Л. В., М. Ч., М. Ч-скі, М. Ча-скі; 12(25).12.1904, в. Шапілава Рагачоўскага пав. Магілёўскай губ., цяпер в. Майскае Жлобінскага р-на Гомельскай вобл.— 1.7.1984, Мінск, пахаваны на Паўночных могілках], празаік, драматург. Член СП Беларусі з 1957.

З сям'і вясковага шаўца. У 1917—24 працаваў у друкарні г. Жлобіна, загадваў хатай-чытальняй у в. Майскае Жлобінскага р-на. У 1924—26 і 1928—30 наборшчык друкарні ў Мінску. Служыў у пагранічных войсках (1926—28). У 1927 уступіў у кампартыю. Працаваў у Белспажыўсаюзе (1930—32), рэдакцыях газет «Советская Белоруссия», «Звязда», газеты Плешчаніцкай МТС, мінскай раённай газеты «Шлях сацыялізму», у аддзеле агітацыі і прапаганды аднаго з райкомаў КП(б)Б г. Мінска, інструктарам ЦК КП(б)Б (1932—38). У 1934—37 завочна вучыўся ў Камуністычным інстытуце журналістыкі ў Ленінградзе. У 1938—41 быў адказным кіраўніком, галоўным рэдактарам БелТА. У Вялікую Айчынную вайну адказны рэдактар газеты-плаката «Раздавім фашысцкую гадзіну» (1941—43), рэдактар сатырычнай газеты Вілейскага падпольнага абкома КП(б)Б «Партызанскае слова» (1943—44). У 1944—47 быў намеснікам старшыні Радыёкамітэта БССР, галоўным рэдактарам рэспубліканскага радыёвяшчання. Працаваў у часопісе «Вожык» (1947—61) галоўным рэдактарам, потым загадчыкам аддзела фельетонаў. У 1964—70 быў дырэктарам Бюро прапаганды мастацкай літаратуры Саюза пісьменнікаў БССР.

З артыкуламі М. Чавускі пачаў выступаць у рэспубліканскім друку ў 1937, з апавяданнямі — у 1940. Аўтар зборнікаў апавяданняў, фельетонаў, гумарэсак, аднаактовых п'ес, дакументальнай аповесці «Фарбамі гневу». Яго творчасць мела яскрава выяўлены гумарыстычна-сатырычны характар. Высмейваў заганы (пераважна прыватныя) тагачаснага жыцця, выкрываў дробных бюракратаў, хабарнікаў, распуснікаў. *В. І. Яцухна.*

Бібліяграфія

1.2.

Навагодняе пасланне правіцелям ЗША ад Ігната Кныша з калгаса «Шлях Ільіча»: (Рэпертуарны матэрыял для мастацкага чытання). Мн., 1952 (Рэсп. дом нар. творчасці Беларусі) / Пад псеўд. Л. Вірня.

Крытычны момант: Гумар і сатыра. Мн., 1954. Рэц.: Цітоў К. Аб сапраўдным і ненатуральным // Полымя. 1955. № 2.

Індык на курорце: (Фельетоны і гумарэскі). Мн., 1960 (Б-ка «Вожыка») / Пад псеўд. Л. Вірня.

Рука руку мые: Сцэнкі. Мн., 1964 (У рэпертуар маст. самадзейнасці).

Чаму ж не смяяцца?: Гумар і сатыра. Мн., 1969. Рэц.: Валасевіч Э. Дасціпная і вясёлая // ЛіМ. 1969. 11 крас.; Сталяроў М. Чаму ж не смяяцца // Беларусь. 1969. № 8.

Фарбамі гневу. Мн., 1975 («Б-ка «Вожыка»). Рэц.: Шныпаркоў А. // Гомел. праўда. 1975. 11 вер.

Стрэляны Вераб'ёў: Гумар; Сатыра. Мн., 1976.

Фарбамі гневу: Дакум. аповесць. Мн., 1978. Рэц.: Вішнеўскі І. Кнігапіс // ЛіМ. 1978. 21 ліп.; Іваноўская Л. У рэдакцыю не вярнуўся... // Наст. газ. 1979. 29 снеж.; Каршукоў Я. Недапісаны дзённік // Чырв. змена. 1978. 27 чэрв.; Нікішын М. Зброяй слова і пэндзеля // Там жа. 1978. 14 кастр.; Шырокі А. З арлінага племя // Гомел. праўда. 1978. 6 вер.

1.3.

1937. Партыйны дзень па выніках XVI з'езда КП(б)Б // Звязда. 27 чэрв.; Яшчэ раз аб справах наркомасветы // Там жа. 2 жн. / Сааўт. П. Кавалёў.

1938. Надзежда Грыгор'еўна Грэк: [Нарыс] // Звязда. 19 чэрв.

1940. Адноўленае жыццё: Апавяданне // Работніца і калгасніца Бел. № 4; Вызваленыя з панскай няволі // Камунар Магілёўшчыны. 15 сак.; Патрыятызм савецкага народа // Сял. газета. 16 крас.

1942. Сустрэча чыстакроўных Гансаў // Раздавім фашысцкую гадзіну. № 35 / Пад псеўд. Шапілава-Майскі; Небяспечная хвароба // Там жа. № 36 / Пад псеўд. Шапілава-Майскі; Вясенніе жучкі Гебельса // Там жа. № 37 / Пад псеўд. Шапілава-Майскі; Мы вызваляць цябе ідзём: [Верш] // Там жа. № 45 / У сааўт.; Гітлераўскі іканастас // Там жа. № 56 / Пад крыпт. М. Ч—скі; Ежа для варон забяспечана // Там жа. № 62 / Пад крыпт. М. Ча—скі; Калі выюць ваўкі // Там жа. № 66 / Пад крыпт. М. Ч.; Малая партызанская энцыклапедыя // Там жа. № 71—72 / У сааўт.

1945. Няўдалае інтэрв'ю: Апавяданне // Вожык. № 1; Продкаварства і любоў: Апавяданне // Там жа.

№ 4; Ад грос-фанабэрства да грос-катастрофы // Раздавім фашысцкую гадзіну. № 141; Сумуе горкая асіна: Фельетон // Сав. селянін. 1 мая.

1946. Вобраз, які жыве ў народзе: (З запісной кніжкі) // ЛіМ. 15 чэрв.; Літаратура і музыка на радыё // Там жа. 7 вер.

1947. Пад Новы год: [Гумарэска] // Вожык. № 1.

1948. Найбольшы скарб: [Гумарэска] // Вожык. № 11 / Пад псеўд. Л. Вірня.

1949. Не жарты: [Жарт] // Вожык. № 2 / Пад псеўд. Л. Вірня; Шторм: [Гумарэска] // Там жа. № 4 / Пад псеўд. Л. Вірня; Творчы план: [Апавяданне] // Там жа. № 7 / Пад псеўд. Л. Вірня; Чырвоны першамай: [Нарыс] // Там жа. № 8 / Пад псеўд. Л. Вірня; Па сакрэту ўсяму свету: [Гумарэска] // Там жа. № 9 / Пад псеўд. Л. Вірня.

1951. «У мяне такі характар»: [Гумарэска] // Вожык. № 23 / Пад. псеўд. Л. Вірня;

1952. Мацёры воўк: [Апавяданне] // Мастацкае слова. Мн. / Пад. псеўд. Л. Вірня; Сустрэча: П'еса // Беларусь. № 11 / Пад псеўд. Л. Вірня; сааўт. В. Зуб.

1953. Тонкая сітуацыя: Камедыя // Беларусь. № 9 / Пад псеўд. Л. Вірня; Сані ў Казані, хамут у Разані // Вожык. № 23 / У сааўт.

1954. Пястунчыкі; «У мяне такі характар»; Хліпак; Па сакрэту ўсяму свету: [Вершы] // Размова па шчырасці. Мн. / Пад псеўд. Л. Вірня; Надзея: [Апавяданне] // Беларусь. № 3 / Пад псеўд. Л. Вірня; На языку мёд, а ў сэрцы лёд: [Сцэнка] // Там жа. № 6 / Пад псеўд. Л. Вірня; Вобраз: [Апавяданні] // Там жа. № 10 / Пад псеўд. Л. Вірня; Чырвоны мак: Трагікамедыя ў трох карцінах // Полымя. № 11 / Пад псеўд. Л. Вірня; Цынікі: [Фельетон] // Чырв. змена. 3 сак. / Пад псеўд. Л. Вірня.

1955. Ахвяра смеху: [Апавяданне] // Беларусь. № 10 / Пад псеўд. Л. Вірня; Каханенькія-роднень-кія: (Гумарэскі) // Полымя. № 9 / Пад псеўд. Л. Вірня; Сюрпрыз: (Гумарэска) // Работніца і сялянка. № 9 / Пад псеўд. Л. Вірня; Перед свистком судьи: Фельетон // Правда. 31 авг. / Сааўт. А. Макаёнак.

1956. Ордэр: Трагікамедыйны эцюд // Беларусь. № 1 / Пад псеўд. Л. Вірня; Заваяваны аўтарытэт: Нарыс // Полымя. № 7 / Пад псеўд. Л. Вірня; Партрэт: [Інтэрмедыя] // Работніца і сялянка. № 1 / Пад псеўд. Л. Вірня.

1957. Тата, мама, бабуля і я: Вадэвіль // Беларусь. № 9 / Пад псеўд. Л. Вірня; Трымаць сатырычны порах сухім // ЛіМ. 4 мая; Строгі рэжым: Апавяданне // Мін. праўда. 28 ліп. / Пад псеўд. Л. Вірня; Акцыі: (П'еса-фельетон) // Чырв. змена. 30 крас. / Пад псеўд. Л. Вірня.

1958. Ордэр: [П'еса] // Сцэнкі для сцэны. Мн.; Барсуковы сляды // Вожык. № 18 / Пад псеўд. Л. Вірня; Рак і мянтуз: [Байка] // Там жа. № 19 / Пад. псеўд. Л. Вірня; Слова — свята: Гумарэска // Маладосць. № 5 / Пад псеўд. Л. Вірня; Хто смяецца апошнім: (Фельетон) // Мін. праўда. 1 студз. / Пад псеўд. Л. Вірня.

1959. Хто ж паклёпнік: Камедыя // Беларусь. № 12 / Пад псеўд. Л. Вірня; Ружовы канверт: Скетч // Работніца і сялянка. № 7 / Пад псеўд. Л. Вірня.

1960. Рэгент і інжынер: Фельетон // ЛіМ. 19 сак. / Пад псеўд. Л. Вірня; Папяровая перастрэлка: Фельетон // Там жа. 27 мая / Пад псеўд. Л. Вірня; Кума кумцы па сакрэту...: Трагедыйная сцэнка // Там жа. 26 ліп. / Пад псеўд. Л. Вірня; Цуд за цудам: Фельетон // Там жа. 2 жн. / Пад псеўд. Л. Вірня; Чалавека падмянілі: Фельетон // Там жа. 29 ліст. / Пад псеўд. Л. Вірня; Абяцанкін: Сцэнарый кароткаметражнага хранікальна-дакументальнага кінафельетона // Чырв. змена. 28 мая / Пад псеўд. Л. Вірня.

1961. Людмілачка дае канцэрты: Фельетон // ЛіМ. 17 студз. / Пад псеўд. Л. Вірня; Клавачка з бронзавымі кудлямі: Гумарэска // Чырв. змена. 5 крас. / Пад псеўд. Л. Вірня.

1962. З перцам, але са шчырым сэрцам: Эстрадная праграма // А гармонік грае, грае. № 5; Красуйся і ў шчасці жыві!: Навагодняя праграма для самадзейнай эстрады // Там жа. № 12; Прададзеныя нявесты: Фельетон // ЛіМ. 6 сак. / Пад псеўд. Л. Вірня; Цудадзейныя грамы: Сцэнарый кароткаметражнага дакументальнага фільма: Фельетон // Там жа. 7 снеж. / Пад псеўд. Лявон Вірня; Рэкламны індык // Наст. газ. 30 мая / Пад псеўд. Л. Вірня.

1963. Індык на курорце; Шчупакова крыўда: [Апавяданні] // Пад корань. Мн. / Пад псеўд. Л. Вірня; Слова — свята; Спагадлівыя бацькі; Таўстун і меца-сапрана: [П'есы] // А гармонік грае, грае. № 12; На рэактыўнай чапяле: [Фельетон] // ЛіМ. 1 студз. / Пад псеўд. Л. Вірня.

1964. Ордэр: Сцэнка; Акуля, чаму шыеш не адтуля?..: Канферанс; Толькі строга паміж намі: Сцэнка; Дроў наламалі: Сцэнка-жарт; Днём з агнём: Жарт; Свістунчыкі: Канферанс // А гармонік грае, грае. № 12; Ордэр: Сцэнка // ЛіМ. 15 снеж.; Крыж і свастыка: [Сцэна з п'есы «Людзі супраць вылюдкаў»] // Там жа. 25 снеж.

1966. Манеўры імперыялістаў: [Гумарэска] // Вожык у дарозе. Мн.; Вакантнае месца: [П'еса] // Крывавы бізнес. Мн.

1968. Цярэшачка: Сцэнка // Вожык. № 12.

1969. Сакрэт маладосці: Сцэнка // Вожык. № 1; Рэжым: Апавяданне // ЛіМ. 11 лют.

1971. Фарбамі гневу // ЛіМ. 10 снеж.

1972. Фінансавая каралева: [Гумарэска] // Беларусь. № 7; Колькі зла ад «казла»...: [П'еса] // Там жа. № 10; Жлуктач і селядзёнак: Сцэнка // Вожык. № 7; Фарбамі гневу: Дакументальная аповесць // Маладосць. № 5; Фарбамі гневу: [Раздзелы з аповесці] // Звязда. 7, 8, 10, 12, 15 кастр.; Паміж намі, дзяўчатамі: П'еса // ЛіМ. 3 сак.

1973. Сакрэт маладосці: Гумарэска // ЛіМ. 26 студз.; Усё аддай і мала: Гумарэска // Там жа. 12 мая; Голас з печы: Гумарэска // Там жа. 30 ліст.

1974. Небяспечная хвароба: [Фельетон] // Хрэстаматыя па гісторыі беларускай савецкай публіцыстыкі. Мн.; Трапнасць сатырычнага слова // Беларусь. № 7; Сакрэт маладосці: Сцэнка // Там жа. № 12; Памылка друку; Сустрэча ў поездзе; Зрабіў вывады: [Гумарэскі] // Маладосць. № 12; Няма такога вогнетушыцеля: [Сцэнка] // Вяч. Мінск. 28 снеж.; І сатыра ваявала... // ЛіМ. 8 мая; Характарыстыка падвяла: Маленькая трагікамедыя // Там жа. 23 жн.; Будзіла-віцкая мадонна: Урывак з рамана-памфлета // Там жа. 27 снеж.; Дзень цудоўных падманаў: [Урыўкі з п'есы] // Мін. праўда. 25 снеж.

1975. Бацькі і дзеці; Крэпасць абароны: Карацелькі // Беларусь. № 6; «Говорит «Савецкая Беларусь» // Неман. № 5; Агнём сатыры // Чырв. змена. 21 студз.

1976. Вася-Васілёк: Урыўкі з аповесці // Бярозка. № 10; Мініяцюры з натуры: Гумар // ЛіМ. 13 лют.

1978. На прыёме ў доктара; Да самай глыбокай старасці; Не ў брыво, а ў вока: Гумарэскі // ЛіМ. 19 мая.

1979. Індык на курорце: Гумарэска // Беларусь. № 12; «Пладаягада» і «Каапгандаль»: Фельетон // ЛіМ. 9 лют.; Ружовы канверт: Трагікамедыя // Там жа. 30 ліст.

1.5.

На беларускую мову. Перад свістком суддзі: Фельетон // Звязда. 1955. 1 вер. / Сааўт. А. Макаёнак.

На латышскую мову. Draugs draugam čukst pa draugam: Skečs gandrīz no dzives // Lenina Karogs. 1960. 13. Sept.

На рускую мову. Хлипак: [Апавяданне] / Пер. А. Николаев // Авторы «Вожыка». М., 1955; В ночь под Новый год: [Сцэнка] // Сов. Бел. 1957. 1 янв. / Пад псеўд. Л. Вірня; Шкафное знакомство; Заботливый отец: [Апавяданні] / Пер. Е. Весенин, В. Корчагин // Юмор «Вожыка». М., 1959; Кум куму по секрету / Пер. М. Горский // Сов. Латвия. 1960. 4 сент.; Фельетоны-сценки / Пер. В. Лазаревская // Неман. 1962. № 2 / Пад псеўд. Л. Вірня; Летучка: [Апавяданне] / Пер. А. Лозневой // Там жа. 1964. № 6; В чем дело, бабушка?: [Апавяданне] / Пер. В. Тарас // Белорусский юмор. Мн., 1965; Очень короткая биография // Молодой коммунист. 1967. № 6; В семнадцать мальчишеских лет: [Нарыс] / Пер. Я. Островский // Чтоб всегда было солнце. Мн., 1968; В семнадцать мальчишеских...: [Успаміны] / Пер. Я. Островский // Неман. 1968. № 1; В чем дело, бабушка? / Пер. В. Тарас; Шкаф № 6 / Пер. Е. Весенин, В. Корчагин:

[Апавяданні] // Белорусский юмор. Мн., 1969; Рассказ полонянки // Неман. 1975. № 2.

На ўкраінскую мову. Разюча зброя // Літ. газета. 1958. 10 січ.

1.6.

Размова па шчырасці: Зборнік гумару і сатыры. Мн., 1954 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. «Аматарам вясёлага слова...» // Беларусь. 1974. № 12; Бараноўскі А. Журналіст і пісьменнік: (Да 70-годдзя з дня нараджэння М. Чавускага) // Мін. праўда. 1974. 25 снеж.; Зуб В. Так трымаць! // ЛіМ. 1979. 21 снеж.; Касцюк Л. [Біябібліяграфічная нататка да 80-годдзя нараджэння] // Полымя. 1984. № 12; [Некралог] // ЛіМ. 1984. 6 ліп.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981. *Г. І. Рэут.*

ЧАМЯРЫЦКІ ВЯЧАСЛАЎ

Чамярыцкі Вячаслаў Антонавіч (псеўд. В. Чарнавус, В. Навагрудскі; н. 22.7.1936, в. Рабкі Дзятлаўскага р-на Гродзенскай вобл.), літаратуразнавец, крытык. Член СП Беларусі з 1983. Кандыдат філалагічных навук (1967). Лаўрэат Дзярж. прэміі Беларусі (1994; за ўдзел у стварэнні цыкла прац «Скарына і беларуская культура»).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Ранняе дзяцінства прайшло ў вёсцы. Маляўнічыя краявіды Навагрудчыны, самабытныя народныя звычаі і абрады, сакавітая родная мова, працавітыя і высакародныя людзі, якія свята захоўвалі свае традыцыі, з маленства дабратворна ўплывалі на яго, спрыялі ранняму фарміраванню яго як асобы, нацыянальна свядомай, неабыякавай да беларускай гісторыі, культуры, літаратуры. У 1937 бацькі В. Чамярыцкага пераехалі ў Навагрудак, горад гістарычных легенд і паданняў. Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, бацька пайшоў на фронт, загінуў без вестак у 1944. Нямецкую акупацыю сям'я (маці і двое дзяцей) перажыла ў сваякоў на вёсцы. Пасля заканчэння беларускай СШ № 1 у Навагрудку (1953) ён паступіў у БДУ на беларускае аддзяленне філалагічнага факультэта, якое скончыў у 1958. Працаваў настаўнікам Слабадской сямігадовай школы Вілейскага р-на (1958—59), карэктарам абласной газеты «Чырвоны сцяг» у г. Маладзечна (1959), інспектарам аддзела народнай асветы Маладзечанскага р-на (1959—62). У 1965 скончыў аспірантуру Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР і абараніў кандыдацкую дысертацыю «Беларускія летапісы як помнікі літаратуры», якая выйшла асобнай кнігай у 1969 і атрымала шырокі водгук у нашай краіне і за мяжой як першая на беларускай мове праца пра гісторыю летапіснага жанру ў Беларусі. З 1965 працуе ў Інстытуце літаратуры, з 1969 старшы навуковы супрацоўнік, з 1991 узначальвае аддзел гісторыі старажытнай і новай беларускай літаратуры. Узнагароджаны медалём Ф. Скарыны.

Першыя спробы пяра В. Чамярыцкага адносяцца да пачатку 1950-х г. Гэта былі вершы аб роднай прыродзе, Радзіме. Друкавацца пачаў з 1952 у навагрудскай раённай газеце «Новае жыццё» (верш «На лыжах»). Усяго апублікаваў у мясцовым і рэспубліканскім друку каля 20 вершаў. Яго творчаму росту спрыяла не толькі тое, што дзяцінства і юнацтва прайшло ў паэтычных мясцінах Навагрудчыны, на радзіме А. Міцкевіча, але і вучоба ў С. Александровіча (школьны настаўнік), знаёмства і сяброўства з А. Клышкам, іншымі беларускімі пісьменнікамі. Гэта вызначыла галоўны кірунак будучых літаратуразнаўчых інтарэсаў: роднае слова, беларуская літаратура, даўняя пісьмовая спадчына. З 1959 актыўна выступае ў друку з рэцэнзіямі, літаратурна-крытычнымі, публіцыстычнымі, навукова-папулярнымі артыкуламі — пераважна пра творчасць маладых беларускіх паэтаў. Пазней захапіўся старажытнай беларускай літаратурай і гісторыяй. Унёс значны ўклад у вывучэнне беларускага летапісання, стварыў яго першую навуковую гісторыю, сказаў новае слова пра летапісы і хронікі як помнікі літаратуры. Падрыхтаваў да друку і ўпершыню апублікаваў каштоўны помнік беларускага пісьменства 17—18 ст.— Магілёўскую хроніку. В. Чамярыцкі ўдзельнічаў у стварэнні першай навуковай гісторыі беларускай літаратуры (на беларускай і рускай мовах), у напісанні «Гісторыі сусветнай літаратуры», у падрыхтоўцы да выдання

тэкстаў беларускіх летапісаў і хронік у 2 тамах (сумесна з М. Улашчыкам), у стварэнні першых беларускіх энцыклапедычных выданняў. Па заказу ЮНЕСКА напісаў (у сааўтарстве) навукова-папулярны нарыс пра Ф. Скарыну (выдадзены ў 1979—80 у Парыжы па-французску і па-англійску). Адрэдагаваў шэраг манаграфій і зборнікаў, прысвечаных беларускаму першадрукару. Ён аўтар раздзелаў падручніка беларускай літаратуры для студэнтаў ВНУ. Выступае як папулярызатар пісьмовай спадчыны беларускага народа, перакладчык твораў старажытнай літаратуры на сучасную беларускую мову. Яго стыль вылучаецца дакладнасцю аргументацыі, пераканаўчасцю вывадаў, прастатой і выразнасцю, сцісласцю і важкасцю выкладу.

Жыве ў Мінску. *Л. С. Савік.*

Бібліяграфія

1.2.

Белорусские летописи как памятники литературы: (Возникновение и лит. история первых сводов). Автореф. дисс. ... канд. филол. н. Мн., 1967.

Беларускія летапісы як помнікі літаратуры: Узнікненне і літаратурная гісторыя першых зводаў. Мн., 1969. Рэц.: Коршунаў А. Па слядах летапісаў // Маладосць. 1970. № 7; Ларченко М. На современном уровне // Вопр. лит. 1971. № 2; Прашковіч М. Крыніцы нашай гісторыі // ЛіМ. 31 сак.; Улашчык М. Пра беларуска-літоўскія летапісы // Полымя. 1970 № 7; Федчанка З. Сведкі гісторыі // Звязда. 1969. 4 ліст.; Nadson A. // J. of Byelorus. Studies. 1971. Nr 3; Sielicki F. // Sl. Orient. 1970. Nr 4.

Традыцыі літаратуры старажытнай Русі ў беларускай літаратуры: Дакастрычніцкі перыяд. Мн., 1982 / Сааўт. А. Коршунаў, А. Лойка. Рэц.: Sielicki F. // Sl. Orient. 1984. Nr 2.

Беларускі тытан эпохі Адраджэння (Да 500-годдзя з часу нараджэння Скарыны). Мн., 1990.

1.3.

1953. Калгасны гарманіст [Верш] // Чырв. змена. 29 жн.

1956. Адаму Міцкевічу: [Верш] // Чырв. змена. 25 сак.

1958. Калгасны гарманіст: [Верш] // Падарунак. Мн.; Шанаваць родную мову // ЛіМ. 8 студз.; Лямпачкі: [Верш] // Там жа. 12 лют.; Рэўнасць [Верш] // Чырв. змена. 27 крас.

1959. Падгледжанае і прыдуманае. Рэц. на кн.: Шмань Г. Для забавы ўсё цікава. Мн., 1959) // Полымя. № 12; Проба голасу: [Рэц. на кн.: Свірка Ю. Шэпчуцца ліўні. Мн., 1959] / Пад псеўд. В. Чарнавус; Мужнасць: [Верш] // Чырв. сцяг. 11 кастр.

1960. Словы крылатыя і бяскрылыя: [Рэц. на кн.: Янкоўскі Ф. Крылатыя словы і афарызмы. Мн., 1960] // Маладосць. № 10; У пошуках свайго голасу: [Рэц. на кн.: Бураўкін Г. Майская просінь. Мн., 1960] // Там жа. № 12.

1961. Хай не гасне агонь: [Рэц. на кн.: Макаль П. Вечны агонь. Мн., 1960] // Маладосць. № 7; Якой павінна быць праграма: Беларуская літаратура ў 9—11-х класах // Наст. газ. 25 ліст.

1963. Пратаптанымі сцежкамі: [Рэц. на кн.: Карызна У. Край мой сінявокі. Мн., 1963] // Маладосць. № 11.

1964. Папулярна і па-навуковаму: [Рэц. на кн.: Юрэвіч А. Навука і рэлігія аб паходжанні мовы. Мн., 1964] // Полымя. № 4; Памылкі па алфавіту: [Рэц. на кн.: Макарэвіч А. Кароткі літаратуразнаўчы слоўнік. Мн., 1963] // Там жа. № 5; Беларусь у нямецкай энцыклапедыі // ЛіМ. 24 студз.; Песня ў няволі // Мін. праўда. 10 студз.

1965. Да пытання аб раннім летапісанні Беларусі (XII—XIII стст). Весці АН БССР. Сер. грам. н. № 3; Друкар кніг, перад тым нязнаных: 475 гадоў з дня нараджэння Францыска Скарыны // Маладосць. № 6; Кніга пра роднае слова: [Рэц. на кн.: Крывіцкі А. Наша родная мова. Мн., 1964] // Полымя. № 2.

1966. Беларус і яго імя: [Рэц. на кн.: Слоўнік асабовых уласных імён. Мн., 1965] // Полымя. № 4; Старонкі нашай гісторыі: [Рэц. на кн.: Вольскі В. Старонкі нашай гісторыі. Мн., 1966] // Там жа. № 10.

1967. Беларускія летапісныя зводы і іх рэдакцыі // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 1; Голас гісторыі: [Рэц. на кн.: Хроніка Быхаўца. М., 1966] // Маладосць. № 4; Слова пра настаўніка: [Рэц. на кн.: Ерёмин И. Литература древней Руси. М.; Л., 1966] // Полымя. № 4 / Сааўт. М. Прашковіч.

1968. Узнікненне і пачатак развіцця беларускай літаратуры; Летапісы // Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры: У 2 т. Мн. Т. 1; Ігнат Данілоўіч // Полымя. № 7.

1969. Звездный час белорусов // Неман. № 7; З новым букваром, першакласнік. [Рэц. на кн.: Клышка А. Буквар. Мн., 1969] // Звязда. 29 жн.

1970. Неацэнныя багацці: [Рэц. на кн.: Скарына Ф. Прадмовы і пасляслоўі. Мн., 1969] // Помнікі гіст. і культ. Бел. № 1; Адказ гісторыку // ЛіМ. 3 сак. / У сааўт.

1975. Літаратура 14—15 ст.; Літаратура 16 — 1-й пал. 17 ст. / Сааўт. А. Коршунаў // Беларуская савецкая энцыклапедыя. Мн. Т. 12.

1976. Шматграннасць вучонага // Звязда. 14 лют. / Сааўт. Г. Каханоўскі.

1977. Франциск Скорина / Сааўт. А. Коршунаў; Литература периода барокко / Сааўт. А. Мальдзіс; Литература древней Руси; Литература XIV — начала XVI в.; Предпосылки гуманизма в Белоруссии; Поэзия [Литература XVI — первой половины XVII в.); Симеон Полоцкий; Переводная литература XV—XVII вв. // История белорусской дооктябрьской литературы. Мн.; Калі памёр Васіль Вашчыла? // ЛіМ. 29 ліп.

1978. Литература 16 — 1-й пол. 17 века // Белорусская советская социалистическая республика. Мн. / Сааўт. А. Коршунаў; Литература 14—15 веков // Белорусская советская социалистическая республика. Мн.

1979. Франциск Скорина и становление белорусской литературы // Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М.; Мясцовае летапісанне Беларусі XVII—XVIII стст.: (Магілёўск. хроніка) // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 4; Магілёўская хроніка // Голас Радзімы. 22 ліст.

1980. Ад Скарыны да Марашэўскага: [Рэц. на кн.: Конон В. От ренессанса к классицизму. Мн., 1978] // Голас Радзімы. 22 мая; Жывая спадчына: [Рэц. на кн.: Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979] // Там жа. 21 жн.; Неўміручая спадчына паэта // Звязда. 23 снеж.

1981. Гістарыяграфія беларуска-літоўскага летапісання (дасавецкі перыяд) // Книга в Белоруссии. Мн.; Работа автора первого белорусско-литовского свода над русскими источниками // Летописи и хроники, 1980 г. В. Н. Татищев и изучение русского летописания. М.; Вялікі паэт Беларусі эпохі Адраджэння // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 2; Летапісец роднай гісторыі // Голас Радзімы. 19 сак.

1984. На пачатку ўсходнеславянскага кнігадруку: [Рэц. на кн.: Иван Федоров и восточнославянское книгопечатание. Мн., 1984] // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 5.

1985. Уводзіны / Сааўт. М. Лазарук; Літаратура старажытнай Русі; Літаратура XIV — пачатку XVI ст.; Перадумовы гуманізму на Беларусі; Перакладная літаратура // Гісторыя беларускай літаратуры: Стара-

жытны перыяд. Мн.; Белорусская литература // История всемирной литературы: В 9 т. Мн. Т. 3; Неўміручая песня старажытнай Русі // Маладосць. № 9; Непаўторная песня славянскай паэзіі // Звязда. 22 снеж.; Найбольшае яго захапленне // ЛіМ. 19 крас.

1.5.

На англійскую мову. Francisk Skorina. Paris, 1980 / Сааўт. Г. Галенчанка, В. Шматаў. Рэц.: Шалькевіч В. О Скорине — зарубежному читателю // Неман. 1982. № 210.

На французскую мову. Francisk Skorina / Trad. G. Gache. Paris, 1979 / Сааўт. Г. Галенчанка, В. Шматаў. Рэц.: Дышыневіч В. Франциск Скорина по-французски // Знамя юности. 1979. 17 чэрв.; Казыра Л. [«Кнігапіс»] // ЛіМ. 1979. 8 чэрв.; Шалькевіч В. Выданні ЮНЕСКА пра Скарыну // Голас Радзімы. 1982. 12 жн.

1.6.

Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры: У 2 т. Т. 1. З старажытных часоў да канца XVIII ст. Мн., 1968 / Рэд. з В. Барысенкам і інш.

История белорусской дооктябрьской литературы. Мн., 1977 / Рэд. з В. Барысенкам і Ю. Пшырковым.

Дорошкевич В. Новолатинская поэзия Белоруссии и Литвы: Первая половина XVI в. Мн., 1979 / Рэд.

Мальдзіс А. На скрыжаванні славянскіх традыцый: Літаратура Беларусі пераходнага перыяду (другая палавіна XVII—XVIII ст.). Мн., 1980 / Рэд. з Ю. Пшырковым.

Слова пра паход Ігаравы — Слово о полку Игореве. Мн., 1986 / Скл.

Францыск Скарына: Зб. дакументаў і матэрыялаў. Мн., 1988 / Рэд. з Я. Ісаевічам.

Спадчына Скарыны: Зборнік матэрыялаў першых Скарынаўскіх чытанняў (1986). Мн., 1989 / Рэд. з Г. Галенчанкам і У. Кононам.

Скарына і яго эпоха. Мн., 1990 / Рэд.

Скарына Ф. Творы: Прадмовы, сказанні, пасляслоўі, акафісты, пасхалія. Мн., 1990 / Рэд.

Немировский Е. Л. Франциск Скорина. Жизнь и деятельность белорусского просветителя. М., 1990 / Рэд.

Гайдук М. Паратунак: Гістарычныя эсэ. Мн.; 1993 / Рэд.

Галенчанка Г. Францыск Скарына — беларускі і ўсходнеславянскі першадрукар. Мн., 1993 / Рэд.

Кісялёў Г. Ад Чарота да Багушэвіча. Праблемы крыніцазнаўства і атрыбуцыі беларускай літаратуры XIX ст. Мн., 1993 / Рэд.

Кніга жыцій і хаджэнняў. Мн., 1994 / Рэд.

Ад Полацка і Нясвіжа да Падуі і Венецыі. Da Polask e Niesvij a Padova e Venezia. Мн., 1994 / Рэд. з А. Мальдзісам і А. Разанавым.

2.3.

На беларускай мове. Гайдук М. Улюбёны ў летапісы // Ніва. 1979. 10 кастр.; Калеснік У. Адчараваныя скарбы // Полымя. 1969, № 6; Рагуля А. Праз вякі // ЛіМ. 1978. 20 студз.; Усікаў Я. Сталасць даследчыцкай думкі // Звязда. 1978. 2 чэрв.

На рускай мове. Буланин Д. Древняя белорусская литература в «Истории белорусской дооктябрьской литературы» // Рус. литература. 1979, № 3; Улащик Н. Введение в изучение белорусско-литовского летописания. М., 1985. С. 25—27.

В. І. Козіч.

ЧАПЕГА УЛАДЗІМІР

Чапега Уладзімір Пятровіч (н. 18.6.1939, в. Сялец Брагінскага р-на Гомельскай вобл.), перакладчык. Член СП Беларусі з 1982.

Нарадзіўся ў сям'і калгаснікаў. Сярэднюю адукацыю атрымаў у Брагінскай школе № 1. У 1961 скончыў Мінскі педагагічны інстытут замежных моў, у 1973 — Данецкае вышэйшае ваенна-палітычнае вучылішча. Працоўны шлях пачаў асістэнтам на кафедры граматыкі і гісторыі нямецкай мовы Мінскага педінстытута замежных моў. Пазней стаў ваенным перакладчыкам (служыў у Германіі і Беларусі). Быў выкладчыкам Мінскага суворaўскага вучылішча, сакратаром партыйнай арганізацыі, прапагандыстам у вайсковых часцях. Пасля 26 гадоў службы ў арміі звольніўся ў 1988 маёрам. У 1964 ажаніўся ў Германіі з Гундулай Рандаў, перакладчыцай з беларускай на нямецкую мову.

Перакладам беларускай прозы на нямецкую мову У. Чапега пачаў займацца ў канцы 1960-х гадоў. Першыя пераклады апублікаваны ў анталогіі

беларускага апавядання «Буслы над балотамі», выдадзенай у ГДР (1971). Дзякуючы яму нямецкі чытач пазнаёміўся з творамі Я. Брыля, В. Быкава, П. Галавача, М. Зарэцкага, К. Крапівы, І. Мележа, Я. Нёманскага, Я. Скрыгана і інш. Некаторыя з іх увайшлі ў анталогію класічнага беларускага апавядання «Малады дубок» (Лейпцыг, 1987). Сваёй дзейнасцю пісьменнік уносіць значны ўклад у папулярызацыю беларускай літаратуры і фальклору ў нямецкамоўных краінах. Творы беларускіх майстроў слова перадаюцца ім з вялікай увагай да слова, удумліва і кваліфікавана. Перакладае таксама з нямецкай на беларускую мову. У друку У. Чапега выступае ў сааўтарстве з Гундулай Чапега, яе братам літаратуразнаўцам і перакладчыкам Норбертам Рандаў і інш.

Жыве ў г. Нойстрэліц, ФРГ. *Л. А. Бялевіч.*

Бібліяграфія

1.4.

Melesh I. Menschen im Sumpf: Roman / Aus dem Belorus. Berlin, 1974 / Сааўт. пер. Г. Бярозка, Г. Чапега.

Bykau W. Verrat: Novelle / Aus dem Belorus. Leipzig, 1978.

Bykau W. Der Obelisk; Sein Batalion: Novellen / Aus dem Belorus. Berlin, 1980 / Сааўт. пер. Н. Рандаў, Г. Чапега, Г. Лёфлер.

Der Alte Bär sitzt auf dem Klotz: Belorussisches Volkslied / Aus dem Belorus. Mn., 1980.

Jakimowitsch A. Die schlaue Füchsin: Belorus. Volksmärchen / Aus dem Belorus. Mn., 1980.

Witka W. Der Flüstergeist: Volkslieder für Kinder aus Belorussland / Aus dem Belorus. Mn., 1980.

Jakimowitsch A. Der goldene Apfelbaum: Belorussisches Volksmärchen / Aus dem Belorus. Mn., 1981.

Kater Maxim: Belorussisches Volksmärchen / Aus dem Belorus. Mn., 1981.

Witka W. Der Flüstergeist: Kinderreime aus Belorussland / Aus dem Belorus. Mn., Bayreuth, 1982.

Ота Г. Пара ў дарогу, буслы: Раман / З ням. Мн., 1982 / Сааўт. пер. Я. Семяжон.

Аменда А. Апасіяната: З жыцця Людвіга ван Бетховена: Раман / З ням. Мн., 1983 / Сааўт. пер. Г. Чапега.

Karatkewitsch U. Land unter weitssen Flügeln / Aus dem Belorus. Mn., 1983.

Kudrawets A. Gotengedenken / Aus dem Belorus. Berlin., 1983 / Сааўт. пер. Н. Рандаў, Г. Чапега.

Andrej der Allerklügste: Eine Sammlung belorussischer Volksmärchen / Aus dem Belorus. Mn., 1986 / Сааўт. пер. Г. Чапега.

Belorussische Volksmärchen / Aus dem Belorus. Mn., 1986 / Сааўт. пер. Г. Чапега.

Франк Л. Ісусавы вучні: Раман / З ням. Мн., 1989 / Сааўт. пер. Г. Чапега.

Lasarew W. Italieniche Maler der Renaissance /Aus dem Rus. Dresden, 1990 / Сааўт. пер. Н. Рандаў, Г. Чапега.

1971. Zjotka. Herbstblätter; Njomanski J. Romeo und Julia in Belorussland; Krapiwa K. Nachbarsleute; Sarezki M. Die Krebsmühesteine; Das Poem von den schwarzen Augen / Сааўт. пер. Г. Чапега; Kawal W. Ilka / Сааўт. пер. Г. Бярозка; Halawatsch P. Knak; Kaljuha L. Die zu eng gewordene Jacke; Bryl J. Um Mitternacht / Aus dem Belorus. // Störche über den Sümpfen. Berlin. / Сааўт. пер. Г. Чапега.

1973. Штадэ М. Блакітны «цэпелін»: Апавяданне / З ням. // Незабыўны дзень. Мн.

1975. Bykau W. Der Obelisk / Aus dem Belorus. // Erlesenes 2: Novellen. Berlin / Сааўт. пер. Г. Чапега, Н. Рандаў.

1985. Гэрмлін Ш. Вячэрняе святло: [Апавяданне] / З ням. // Далягляды. Мн. *Т. М. Махнач.*

ЧАРГІНЕЦ МІКАЛАЙ

Чаргінец Мікалай Іванавіч (н. 17.10.1937, Мінск), празаік, публіцыст. Член СП Беларусі з 1978, Саюза журналістаў Беларусі з 1973. Кандыдат юрыдычных навук (1977). Заслужаны работнік МУС СССР (1977). Генерал-лейтэнант унутранай службы (1993). Піша на рускай мове.

Нарадзіўся ў Мінску ў сям'і рабочага. Пасля заканчэння СШ № 13 г. Мінска (1955) М. Чаргінец быў залічаны ў Мінскую футбольную школу моладзі, а ў 1957 у футбольную каманду «Спартак» (Мінск). Выступаў за футбольныя каманды «Лакаматыў» (Вінніца), «Малдова» (Кішынёў), «Ураджай» і «Беларусь» (Мінск), «СКА» (БВА). Скончыў Вышэйшую школу трэнераў Беларускага інстытута фізічнай культуры (1963). У 1963 уступіў у кампартыю. Працаваў рэгуліроўшчыкам Мінскага прыборабудаўнічага завода імя Леніна (1963—64). У 1963 паступіў на завочнае аддзяленне факультэта журналістыкі БДУ, з 2-га курса перавёўся на юрыдычны факультэт, які закончыў у 1969. У 1964 накіраваны на работу ў крымінальны вышук Савецкага райаддзела ўнутраных спраў г. Мінска. Працаваў начальнікам крымінальнага вышуку Савецкага (1967—69), намеснікам начальніка Першамайскага (1969—73), начальнікам Ленінскага (1973—75) райаддзелаў унутраных спраў г. Мінска, намеснікам начальніка ўпраўлення ўнутраных спраў Мінгарвыканкома (1975—81), начальнікам Упраўлення крымінальнага вышуку МУС БССР (1981—84). У 1984—87 быў у Афганістане, прымаў удзел у баявых дзеяннях, быў паранены. З 1987 начальнік Беларускага ўпраўлення ўнутраных спраў на транспарце МУС Беларусі. У 1990—91 член ЦК КПБ. З 1993 старшыня Камітэта па сацыяльнай абароне ваеннаслужачых пры Савеце Міністраў РБ. Узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга, двума ордэнамі Чырвонай Зоркі, вышэйшым афганскім ордэнам «Чырвоны Сцяг», Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларусі.

Журналісцкай дзейнасцю М. Чаргінец пачаў займацца з 1963. Выступаў з артыкуламі па прафілактыцы правапарушэнняў і інтэрв'ю на старонках газет «Советская Белоруссия», «Знамя юности», «Правда». Яго першая дакументальная аповесць «Чацвёрты след» апублікавана ў 1973. Аповесці і раманы М. Чаргінца напісаны звычайна ў жанры дэтэктыва. Матэрыял, якім карыстаецца аўтар, асабістая жыццёвая практыка даюць яму магчымасць будаваць востразаймальныя напружаныя сюжэты. Выкрывае паразітычныя, злачынныя элементы нашага грамадства, паказвае характары, побыт, складаную і небяспечную службу работнікаў міліцыі ў гады вайны і мірны час. Яго творы «Трывожная служба», «Следства працягваецца», «Служба — дні і ночы», «Вам — заданне», «За секунду да стрэлу», «Загад № 1» і інш. публікаваліся ў часопісе «Неман», выходзілі асобнымі выданнямі. Вынікам знаходжання ў Афганістане стала кніга «Тайна Чорных Гор», раман «Сыны» (ганарар за яго аўтар перадаў на дапамогу інвалідам афганскай вайны). Адзін з аўтараў працы «Прафілактыка правапарушэнняў» (разам з В. Піскаровым, А. Белавусам). Неаднаразовы пераможца рэспубліканскіх літаратурных конкурсаў «Мая міліцыя» МУС БССР, Саюза пісьменнікаў і Саюза журналістаў БССР, лаўрэат Усесаюзнага конкурсу дэтэктыўнай і прыгодніцкай літаратуры (1978). У 1990 за раман «Сыны» ўзнагароджаны сярэбраным медалём імя А. Фадзеева.

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Четвертый след: Докум. повесть / Лит. зап. Э. Найденова. Мн., 1973. Рэц.: Белоус А. По обе стороны незримой черты // Сов. Бел. 1973. 19 авг.; Маслоўскі Р. Людзі мужнай прафесіі // Звязда. 1973. 5 вер.

Тревожная служба: Записки сотрудника милиции. Мн., 1975.

Следствие продолжается: (Докум. повесть). Мн., 1977.

Профилактика правонарушений. Мн., 1978 / Сааўт. В. Піскароў, А. Белавус.

Финал Краба: Повесть. Мн., 1979. Рэц.: Вішнеўскі І. Кнігапіс // ЛіМ. 1979. 28 вер.

Служба — дни и ночи: Повести. Мн., 1981. Рэц.: Шыловіч Г. Слова пра вартавых правапарадку // Звязда. 1981. 9 крас.

Вам — задание: Роман. Мн., 1982. Рэц.: Быков В. Наука побеждать // ЛГ. 1983. 4 мая; Якубович П. За днем бегущим // Знамя юности. 1982. 16 июля.

За секунду до выстрела: Роман. Кн. 2. Мн., 1983. Рэц.: Громов Н. Момент истины // Знамя юности. 1984. 6 марта.

Приказ № 1: Повесть. Мн., 1985. Рэц.: Салаўёў М. У незабыўным семнаццатым // Вяч. Мінск. 1985. 18 ліст.; Якубович П. Минск, 1917... // Знамя юности. 1985. 25 июня.

Следствие продолжается; Финал Краба: Повести. Мн., 1986.

Тайна Черных Гор: Роман. Мн., 1987.

Приказ № 1: Повесть. Мн., 1988.

Сыновья: Роман. Мн., 1989.

За секунду до выстрела: Роман-дилогия. М., 1992.

1.3.

1974. Свадьбы в среду не будет: Повесть // Неман. № 12; Дзейнічаць актыўна, сумесна // Вяч. Мінск. 18 кастр.; Далеко не семейное дело // Правда. 20 июня.

1977. Следствие продолжается: Повесть // Неман. № 3, 4; Ценное пособие: [Рэц. на кн.: Законодательные акты об административной ответственности. Мн., 1977] // Сов. Бел. 16 авг.

1979. Сутнасць крымінальнай адказнасці // Беларусь. № 4; Догадка майора Ветрова: Повесть // Неман. № 5; Любить человека: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Радуцкий // Знамя юности. 4 нояб.; Трудная должность // Сов. Бел. 29 сент.

1980. Галасы з падзямелля: Урывак з кнігі «Новая служба Славіна» // Звязда. 6, 9, 10 снеж.

1981. Самы галоўны сакрэт: [Інтэрв'ю] / Зап. М. Харытонаў // Звязда. 1 ліст.; «Бороться за доброту»: [Інтэрв'ю] / Зап. В. Лапин // Знамя юности. 13 марта; Вам — задание: (Отрывки из романа) // Там жа. 28 июля — 9 авг.

1983. За секунду до выстрела: Роман // Неман. № 6—8. Рэц.: Марцінавіч А. Па закліку сэрца і сумлення // ЛіМ. 1983. 9 вер.; Пра іх мае кнігі // ЛіМ. 11 ліст.

1985. Приказ № 1: Роман // Неман. № 4—6. Рэц.: Марцінавіч А. Мінск, трывожны семнаццаты // ЛіМ. 1985. 13 вер.

1.5.

На беларускую мову. Тайнік у ціхім завулку: Аповесці / Пер. У. Рубанаў. Мн., 1992.

На іспанскую мову. La orden nr. 1: Novela / Trad del rus. C. Sherman. Mn., 1990.

На літоўскую мову. Tardymas tęsiamas; Krabo finalas: Apysakos / Vert. A. Banevičius. Vilnius, 1984.

Krabo finalas: Apysaka // Vak. naujienos. 1983. Kovo 29 — bal. 14, bal. 17 — geg. 14.

2.3.

На беларускай мове. Быкаў В. Мікола Чаргінец // Быкаў В. Праўдай адзінай. Мн., 1984; Марці-

новіч А. Служба дні і ночы // ЛіМ. 1982. 3 вер.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981.

На рускай мове. Быков В. [Уступнае слова] // Чергинец Н. Финал краба. Мн., 1979; Матуковский Н. Перевернута последняя страница... // Чергинец Н. За секунду до выстрела. Мн., 1983; Миронов А. Не писательская «придумка» // Сов. Бел. 1977. 14 дек.; Тимошенко И. [Уступны артыкул] // Чергинец Н. Тревожная служба. Мн., 1975; Чигринов И. Предисловие // Чергинец Н. Служба дни и ночи. Мн., 1981. *Т. М. Махнач.*

ЧАРКАЗЯН ГАНАД

Чарказян Ганад Бадрыевіч (псеўд. Торне Бадр, н. 18.10.1946, в. Ерасхаун Акцембяранскага р-на, Арменія), паэт, празаік. Піша на курдскай, армянскай і рускай мовах. Член СП Беларусі з 1988.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацькі маці ў 30-я гады былі асланы ў Сібір, дзе і загінулі. Бацька ўдзельнічаў у баях за вызваленне Беларусі ў час Вялікай Айчыннай вайны. У 1966 Г. Чарказян скончыў 11 класаў Маркарынскай сярэдняй школы ў Арменіі. Вучыўся ў тэхнічным вучылішчы № 1. г. Ерэвана (1967—68). Пераехаўшы ў г. Туапсе Краснадарскага краю, працаваў токарам на суднарамонтным заводзе (1968—69). Служыў у Савецкай Арміі (1969—71). Пасля дэмабілізацыі працаваў выхавацелем прафесійна-тэхнічнага вучылішча № 27 у г. Эчміадзін (Арменія, 1971—73). У 1973, ажаніўшыся з беларускай, пераехаў у Мінск. Працаваў ст. тэхнікам у Беларускім дарожным навукова-даследчым інстытуце (1973—74), інжынерам па каштарысах рамонтна-будаўнічага ўпраўлення № 10 (1974—79), начальнікам участка рамонтна-будаўнічага ўпраўлення № 15 (1979—82). Завочна скончыў індустрыяльна-педагагічны тэхнікум у Ерэване (1975), будаўніча-педагагічны факультэт Беларускага політэхнічнага інстытута (1984). З чэрвеня 1982 інжынер-тэхнолаг мінскага ўчастка слонімскай фабрыкі «Гасцінічная мэбля». З 1993 загадчык аддзела маркетынгу выдавецтва «Мастацкая літаратура».

Першы верш Г. Чарказяна «Зіма, стары і кажух» апублікаваны ў 1963 у часопісе «Піянер» (Ерэван). У Беларусі першая публікацыя — верш «Смутак Хатыні» (у перакладзе Ф. Яфімава з армянскай на рускую мову) — з'явілася ў 1977 у часопісе «Неман». Першыя апавяданні Г. Чарказяна на рускай мове ўбачылі свет у 1978 (газета «Во славу Родины»). Яго вершы друкаваліся ў армянскім часопісе «Гарун», газеце «Рйа таза», у маладзёжных выданнях Арменіі, у беларускіх калектыўных зборніках «Братэрства», «Беларусь — маё слова і песня», замежнай перыёдыцы. У перакладзе на рускую мову выйшлі зборнікі паэзіі Г. Чарказяна «Трываласць», «Колер дабрыні», «Прастора і час». Лірычны герой паэта — наш сучаснік, малады будаўнік, улюбёны ў сваю справу. Шмат вершаў Г. Чарказяна прысвечана Арменіі і Беларусі, сяброўству, каханню. Піша казкі для дзяцей (у калектыўным зборніку на рускай мове «Арэшак Ціхоня»).

Жыве ў Мінску.

Г. М. Урупіна.

Бібліяграфія

1.3.

1963. Зіма, стары і кажух: [Верш] // Піянер (Ерэван). № 2 / Арм.

1973. Туга; Сябар; Сон: [Вершы] // Гарун. № 11 / Арм.; Фатаграфія: [Верш] // Рйа таза. 12 лют. / Курд.; Восень: [Верш] // Там жа. 24 мая / Курд.; Раніца: [Верш] // Там жа. 16 вер. / Курд.; Чаканне: [Верш] // Там жа. 18 жн. / Курд.

1974. Вяртанне: [Верш] // Рйа таза. 17 лют. / Курд.; Музыка: [Верш] // Там жа. 2 сак. / Курд.; Пяшчотнасць: [Верш] // Там жа. 26 сак. / Курд.

1975. Зіма; [Верш] // Авангард. 9 лют. / Арм.;

Месяц: [Верш] // Там жа. 13 жн. / Арм.; Паварот: [Верш] // Там жа. 20 вер. / Арм.; Школа: [Верш] // Рйа таза. 2 сак. / Курд.; Дарога: [Верш] // Там жа. 14 лют. / Курд.; Поле; Дождж: [Верш] // Там жа. 5 чэрв. / Курд.; Вышыня: [Верш] // Там жа. 21 ліст. / Курд.

1976. Шагі: [Верш] // Авангард. 23 студз. / Арм.; Дарога: [Верш] // Рйа таза. 18 мая / Курд.; Звязда: [Верш] // Там жа. 12 жн. / Курд.; У гасцях: [Верш] // Там жа. 24 ліст. / Курд.

1977. Усталасць; Сонца; Арагац: [Вершы] // Гарун. № 3. / Арм.; Вяртанне: [Верш] // Рйа таза. 28 снеж. / Курд.

1978. Объятие: [Верш] // Во славу Родины. 21 мая; Зеленый дождь: Рассказ // Там жа. 3 сент.; Строевые занятия: Юмореска // Там жа. 19 нояб.

1979. Рабочий: Лирическая баллада // Во славу Родины. 3 июня; ...Присяги слова стали частью моей: [Вершы] // Там жа. 29 июля; Марш-бросок: [Верш] / Там жа. 15 сент.; Тайна красоты: [Верш] // Там жа. 30 сент.; Лирика: [Вершы] // Там жа. 28 окт.

1980. Пора подснежников: [Верш] // Во славу Родины. 6 янв.; «Дядя» приехал: (Рассказ) // Во славу Родины. 12 окт.; На подъеме: Рассказ // Там жа. 4 нояб.

1981. Моя книга; Крылья; Объятие; Березовый сок: [Вершы] // Зн. юности. 20 февр.; Воспоминание о раненой весне: [Верш] // Во славу Родины. 14 авг.; На посту: [Верш] // Там жа. 16 авг.; Одно из двух: [Апавяданне] // Знамя юности. 30 окт.; Гвоздь: [Апавяданне] // Там жа. 25 дек.

1982. Партизанский бор: [Верш] // Во славу Родины. 28 нояб.; Совесть: [Апавяданне] // Знамя юности. 12 марта; Гимнастёрка: [Верш] // Там жа. 9 мая; «Дядя» приехал: [Апавяданне] // Там жа. 3 сент.; Воспоминание; «Опять тебе мерещится дорога...»; «Прежде чем сорвать белую гвоздику...»; «Истин немного и всем известны...»: [Вершы] // Там жа. 15 сент.; Он и она: [Апавяданне] // Там жа. 24 сент.; «Писатель»: [Апавяданне] // Там жа. 22 окт.

1983. 21 июня; «Хочу, чтоб солнце дымом не закрылось...» [Вершы] // Знамя юности. 25 июня; Строевые занятия: [Апавяданне] // Там жа. 8 июля; «В окнах казармы Монкада...»: [Верш] // Там жа. 26 июля; Слова; Как пишутся стихи: [Вершы] // Там жа. 9 окт.

1.5.

На беларускую мову. Лонг Кеш; «На вайне — не дзіва — забівалі...»; «Якая ў бярозы пяшчота...»; «Птушыныя праз сон...»; «Лёгкі туман закудрыўся над снягамі»: [Вершы] / Пер. з курд. А. Вольскі // Братэрства. Мн., 1985.

На рускую мову. Прочность: Стихи / Пер. с арм. В. Липневич. Мн., 1980. Рэц.: К а н э Ю. «Кто выстоит, не сломается...» // Знамя юности. 1981. 2 окт.

Цвет доброты: Стихотворения / Пер с курд. Ф. Ефимов. Мн., 1986.

Пространство и время: Кн. поэзии / С курд. Мн., 1990.

Обожженные жаворонки: Стихи / С курд. Мн., 1992.

Скорбь Хатыни: [Верш] / Пер. с арм. Ф. Ефимов // Неман. 1977. № 6; Моя книга: [Вершы] / Пер. с арм. В. Липневич // Там жа. 1977. № 11; Обожженные жаворонки: [Верш] / Пер. с арм. В. Липневич // Рабочая смена. 1977. № 12; Прочность: [Вершы] / Пер. с арм. В. Липневич // Неман. 1978. № 5; В объятии одном земля и человек: [Вершы] / Пер. с курд. авт. // Во славу Родины. 1978. 23 дек.; В строю остаюсь навсегда: Проверка; Гимнастёрка; Расставание: [Вершы] / Пер. с арм. Д. Дворниченко // Там жа. 1979. 8 апр.; В строю остаюсь навсегда: [Вершы] / Пер. с арм. Д. Дворниченко // Там жа. 1979. 8 апр.; Сыновий долг: [Верш] / Пер. с арм. Д. Дворниченко // Там жа. 1979. 25 нояб.; Солдат победы: [Верш] / Пер. с арм. В. Жданович // Там жа. 1980. 8 июня; «Спой мне, соловушка, спой...»; Оружие; Стойкость; Кто бы помог?...: [Вершы] / Пер. с курд. Ф. Ефимов // Знамя юности. 1982. 17 янв.; Пора подснежников; Первая ласточка; Мечта; Песня: [Вершы] / Пер. с арм. В. Липневич // Там жа. 1982. 18 июля; Из новой книги стихов: «Ты спишь...»; «Всему приходит свой черед...»; «Ты ждёшь меня, не знаю...»; «Звенят лучи, течёт со стрех...»: [Вершы] / Пер. с курд. Ф. Ефимов // Там жа. 1982. 17 окт.; Свет в окне: [Вершы] / Пер. с арм. Ф. Ефимов // Неман. 1983. № 11; Зелёный дождь: Рассказ / Пер. с курд. авт. // Знамя юности. 1983. 26 янв.; «Цеплялась за густую крону...»; Парадоксы пути; «В мышленьи не бывает перерыва...» / Пер с курд. Ф. Ефимов; С дочкой у окна / Пер. с арм. В. Липневич: [Вершы] // Там жа. 1983. 21 апр.; «Как твой голос отдален от слова...»; «Доброе утро, осень!..»; Стекло: [Вершы] / Пер. с курд. авт. // Там жа. 1984. 2 марта; О любви; Строится метро; Расставание; «Ты взором путь свой мысленно окинешь...»; «Утренний покой и тишина...»: [Вершы] / Пер. с курд. Ф. Ефимов // Там жа. 1984. 6 июля.

2.3.

На рускай мове. Б р о в к а П. О самом главном: [Прадмова] // Чарказян Г. Прочность. Мн., 1980; Я г о ж. [Уступ да вершаў] // Неман. 1977. № 11.

Т. М. Махнач.

ЧАРКАСАЎ АНАТОЛЬ

Чаркасаў Анатоль Паўлавіч (н. 28.11.1928, г. Новагеоргіеўск, цяпер Светлаводск Кіраваградскай вобл., Украіна), празаік, нарысіст, перакладчык, крытык. Член СП Беларусі з 1969.

Нарадзіўся ў сям'і служачых. У 1933—35 сям'я жыла ў Крэменчугу, потым у Палтаве, куды ў 1935 бацьку пісьменніка накіравалі на службу ў часцях Чырвонай Арміі. Тут А. Чаркасаў скончыў 5 класаў сярэдняй школы. Перад вайной сям'я пераехала ў Харкаў (новае месца службы бацькі), а потым эвакуіравалася на Паволжа; бацька пайшоў на фронт. На ст. Алтата Саратаўскай вобл. А. Чаркасаў пачаў працаваць на складзе боепрыпасаў вучнем столяра, пазней — электраманцёрам. У час выбуху быў цяжка паранены — страціў абедзве рукі і нагу, але не скарыўся лёсу. Пасля лячэння ў шпіталі жыў у Краснадары, а потым пераехаў да бацькі ў Бабруйск. З 1948 у Мінску. Скончыў сямігодку, Мінскі бібліятэчны тэхнікум (1951) і аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта БДУ (1956). Літаратурна-журналісцкую дзейнасць пачаў у Дзяржаўным выдавецтве БССР, дзе прайшоў шлях ад карэктара (1956—57) да рэдактара (1957—64). Пазней быў на розных пасадах у выдавецтвах «Беларусь» (1967—72), «Мастацкая літаратура» (1972—86), «Юнацтва» (1986—89).

Першы грунтоўны твор А. Чаркасава, нарыс «На станкабудаўнічым», надрукаваны ў 1957. Пісьменніка заўсёды цікавіла тэхніка, таму і характар яго твораў у асноўным навукова-папулярны. У кнігах «Балотны скарб», «Цудоўны камень» аўтар шчыра і пранікнёна расказаў юным чытачам аб прыродных багаццях Беларусі, аб прафесіях геолага, будаўніка, шахцёра, пра важныя адкрыцці ў навуцы і тэхніцы. У наступных кнігах, «Волаты на дарогах» і «Старонкі слаўнага летапісу», А. Чаркасаў пацвердзіў свой талент папулярызатара навукі. Плённа працуе пісьменнік і ў жанрах мастацкай прозы, публіцыстыкі, дакументальнага кіно. Па яго сцэнарыях пастаўлены фільмы «Мазырскі ліст», «Наш завод — наш дом» і інш. Займаецца таксама перакладамі з рускай, украінскай і іншых моў.

Жыве ў Мінску.

Л. А. Бялевіч.

Бібліяграфія

1.2.

Балотны скарб. Мн., 1959. Рэц.: Бечык В. Скарб нашых балот // ЛіМ. 1960. 9 крас.; Гордышева З. Рассказ о болотном кладе // Сел. жизнь. 1960. 26 мая.

Цудоўны камень. Мн., 1963. Рэц.: Жычка Х. Не толькі для дзяцей // ЛіМ. 1964. 10 крас.; Скабинский С. // Сел. газ. 1964. 3 июня.

Старонкі слаўнага летапісу. Мн., 1964 (Б-чка камсамольца-школьніка).

Магутны твой зямляк: [Нарыс]. Мн., 1969.

Волаты на дарогах: Нарыс. Мн., 1974.

Пашталь ён: Апавяданне ў малюнках. Мн., 1991.

На ўсе рукі майстар: Нарыс. Мн., 1993.

1.3.

1957. На станкабудаўнічым: [Нарыс] // Над краем спяваюць гудкі. Мн.; Выдадзена ў 1957-м // Піянер Бел. 22 сак.

1958. На малочным камбінаце: [Нарыс] // Бярозка. № 4; Балотныя скарбы // Там жа. № 10; Гісторыя адной дэталі // Там жа. № 12.

1960. Расказ аб цудоўным камені // Бярозка. № 8; Літаратура для дзяцей // Голас Радзімы. № 69.

1961. Працяг легенды // Бярозка. № 4; Цудоўныя памочнікі // Там жа. № 6.

1962. Другое нараджэнне // Бярозка. № 8.

1964. Супраць граду-гарматы // Голас Радзімы. № 33—34.

1971. Крэпасць на колах // Бярозка. № 12.

1972. Цяжкі дзень: Апавяданне // Бярозка. № 10.

1974. Тры фотаздымкі: Апавяданне // Бярозка. № 1.

1.4.

Звераў М. Там, дзе бялеюць палаткі юннатаў / З рус. Мн., 1958.

Івіч А. Трэба аб'ехаць краіну, забрацца пад зямлю і забрацца пад ваду, каб даведацца, як працай тысяча людзей і тысяча машын стваралася звычайная лямпа, якая асвятляе твой стол / З рус. Мн., 1959.

Жарыкаў Л. Аповесць пра суровага сябра / З рус. Мн., 1961 / Сааўт. пер. У. Шахавец.

Біянкі В. Клуб Калумбаў: [Аповесць] / З рус. Мн., 1962.
Васіленка І. Зялёны куфэрак / З рус. Мн., 1964 / Сааўт. пер. В. Лукін.
Андрэева К. Развенчаныя цуды / З рус. Мн., 1965 / Сааўт. пер. Я. Курто.
Чапек К. Казкі і вясёлыя гісторыі / З чэш. Мн., 1966 / Сааўт. пер. Я. Курто.
Прыляжаева М. Тры тыдні спакою: Аповесць / З рус. Мн., 1970.
Чаравікі-самаскокі: Англійская народная казка. Мн., 1972 (Казка за казкай).
Каштоўны каменьчык: Балгарская народная казка. Мн., 1973 (Казка за казкай).
Дрофань А. Загадка старой званіцы: Аповесць / З укр. Мн., 1974.
Ранап Я. Апошні арлан — Белае пяро: Аповесць / З эст. Мн., 1976.
Ярмыш Ю. Лятучае дрэва: Казкі / З укр. Мн., 1977.
1968. Багмут І. Кавалак пірага; Байдэбура П. Сын; Грымайла Я. Нямы; Гуцала Я. Стрэльба; Даўжэнка А. Воля да жыцця; Дзесняк А. Схільнасць; Дрозд У. Тры чароўныя пярліны; Забанацкі Ю. Бярозка; Капыленка А. Сярод лясоў; Сіманенка В. Дума пра дзеда; Шаўчук В. Аціла і Шэры: [Апавяданні] / З укр. // Матчын салодкі хлеб. Мн.
1974. Каваль і яго верная жонка; Дзіўнае імя; Браты-вандроўнікі; Дачка дрывасека; Сыны Нуржана; Храбры асёл: Казахскія народныя казкі / З каз. // Цудоўны сад. Мн.
1984. Багмут І. Кавалак пірага; Ярмыш Ю. Лятучае дрэва: [Апавяданні] / З укр. // Ад круч дняпроўскіх. Мн.
1985. Чарняк С. Экзамен на мужнасць: Нарыс / З укр. // Ад школьнага парога. Мн.
2.3.
На беларускай мове. Адрасуецца юнаму чытачу // Беларусь. 1978. № 11; Анатолю Чаркасаву — 50 // ЛіМ. 1978. 17 ліст.; Беларуская дзіцячая літаратура. 2 выд., дапрац. і дап. Мн., 1980. С. 109—110; Гальмакаў Д. Дзівоснае побач // ЛіМ. 1970. 14 жн.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981. *Т. М. Махнач.*

ЧАРНОЦКІ НАПАЛЕОН

Чарноцкі Напалеон Ежы Якуб Казіміравіч (крыпт. Н. Ч.; 13.7.1866, маёнтак Нач-Брындзоўская Слуцкага пав. Мінскай губ., цяпер в. Нача Ляхавіцкага р-на Брэсцкай вобл.— 14.2.1937, в. Вялікая Лябёдка Лідскага пав. Віленскага ваяв., цяпер Шчучынскі р-н Гродзенскай вобл.), публіцыст, перакладчык. Пісаў на беларускай і польскай мовах.

Паходзіў з вядомага шляхецкага роду, выхоўваўся ў дэмакратычных і патрыятычных традыцыях. Скончыў Слуцкую гімназію (1887), быў членам самаадукацыйнага гуртка. У гэты ж час пазнаёміўся з рускай рэвалюцыйнай літаратурай, польскім сацыялістычным друкам. Некалькі гадоў працаваў бібліятэкарам школьнай бібліятэкі, у якой таксама ўтварыўся гурток. У 1889—95 вучыўся на медыцынскім факультэце Маскоўскага універсітэта, уваходзіў у тайныя студэнцкія гурткі сацыялістычнай накіраванасці, далучыўся да рэвалюцыйнага студэнцкага руху. За ўдзел у студэнцкіх хваляваннях у 1890 часова выключаны з універсітэта і сасланы пад нагляд паліцыі на радзіму, у маёнтак бацькі. З 1895 працаваў лекарам у Ліпнішках і Міры. Устанавіў сувязь з тайнай друкарняй сацыялістаў. У час расійска-японскай вайны 1904—05 быў як лекар мабілізаваны на Манчжурскі фронт. У 1908 эміграваў у Канаду і вярнуўся адтуль перад пачаткам першай сусветнай вайны. Быў узяты на вайсковую лекарскую службу. У 1918 пераехаў у Варшаву, з 1919 працаваў кватэрным інспектарам, потым жыў у Вільні, кіраваў Касай хворых. У 1922 уступіў у Польскую сацыялістычную партыю. З 1928 працаваў лекарам Касы хворых у Крамянцы на Валыні, а з 1931 — у Лідзе. У 1936 пакінуў лекарскую практыку і заняўся вырошчваннем зёлак у в. Вялікая Лябёдка (гэтую справу распачаў яшчэ ў эміграцыі ў Канадзе).

Першая літаратурная праца Н. Чарноцкага — удзел у 1885 у перакладзе гурткоўцамі Слуцкай гімназіі на беларускую мову папулярнай тады сацыялістычнай брашуры «Дзядзька Антон» і выданні яе гектаграфічным спосабам у Слуцку (выданне не выяўлена) і ў 1892 у Тыльзіце. Аўтар вядомых у свой час публіцыстычных прац «Як будзе з зямлёю?», «Да пытання пра беларускую народ-

ную школу», у якіх выступаў у абарону беларускай мовы, з сімпатыяй пісаў пра творчасць Я. Коласа, выявіў добрае веданне беларускага фальклору. Напісаў нарыс «Аб адбудове гістарычнай Літвы» (не выяўлена). Актыўна выступаў як перакладчык. Пераклаў на беларускую мову п'есы «Сватанне» А. Чэхава і «Пашыліся ў дурні» М. Крапіўніцкага. Аўтар успамінаў пра рэвалюцыйны рух. Захавалася некалькі лістоў Н. Чарноцкага да У. Караленкі, у якіх ён закранае пытанні перакладу яго апавяданняў, а таксама ліст у «Нашу ніву» з Канады ў 1912.

І. Э. Багдановіч, В. У. Скалабан.

Бібліяграфія

1.2.

Як будзе з зямлёю. Пб., 1907.

1.3.

1907. З Слуцкага ўезду: [Карэсп.] // Н. н. 25 студз. / Пад крыпт. Н. Ч.

1908. К вопросу о белорусской народной школе // Мин. курьер. 10 апр.

1912. З Канады: [Карэсп.] // Н. н. 21 чэрв.

1918. Што значыць пан, што мужык, а што хам // Вольная Беларусь. 7 крас.

1923. Przyczynki do historii PPS // Księga pamiątkowa PPS. Warszawa.

1925. Marian Abramowicz: (Wspomnienie pośmiertne) // Prz. Wileński. Nr I.

1983. Батлейкі з ваколіц Начы // Народны тэатр. Мн.

1.4.

Крапіўніцкі М. Пашыліся ў дурні / З укр. Пб., 1910 / Аўт. пер. спрэчнае.

Чэхаў А. Сватанне: Жарцік / З рус. Пб., 1910.

1918. Чэхаў А. Сватанне: Жарт у 1 акце / З рус. // Зборнік сцэнічных твораў. Мн. Сш. 2.

2.3.

На беларускай мове. Александровіч С. Пуцявіны роднага слова. Мн., 1971. С. 152, 160, 182—183, 191; Кабржыцкая Т., Рагойша В. Карані дружбы. Мн., 1976. С. 186—190; Каханоўскі Г. Таямніцы за Чортавым мостам // Маладосць. 1992. № 5; Скалабан В. Працяг гісторыі з «Дзядзькам Антонам» // Голас Радзімы. 1983. 18 жн.; Полымя. 1988. № 2.

На польскай мове. Turonek J. Wokół genezy «Dziadźki Antona» // Sl. Orient. 1983. Nr 3.

На рускай мове. Орехов А. Социал-демократическое движение в России и польские революционеры: 1887—1893 гг. М., 1973. С. 232.

3.1.

Нац. архіў Рэспублікі Беларусь, ф. 295, воп. 1, спр. 4895; ЦДГА Літвы, ф. 1135, воп. 4, спр. 394.

Т. М. Махнач.

ЧАРНУШЭВІЧ НІЧЫПАР

Чарнушэвіч Нічыпар Тодаравіч [Фёдаравіч, Хведаравіч; 1(14).11.1900, мяст. Капыль Слуцкага пав. Мінскай губ., цяпер г. п. Мінскай вобл.— 18.2.1967, Мінск, пахаваны на Усходніх могілках], паэт, перакладчык, драматург. Член СП Беларусі з 1957.

Паходзіў з беднай сялянскай сям'і. Брат пісьменніка М. Хведаровіча. У час першай сусветнай вайны знаходзіўся ў Калузе (вучыўся, жыў у пансіянаце для дзяцей бежанцаў). У 1917—20 настаўнічаў у Траянаўскім народным вучылішчы на Капыльшчыне. У 1922—28 вучыўся на гістарычным факультэце БДУ. Адначасова працаваў у школе малодшага каманднага і палітычнага складу 4-й Смаленскай дывізіі (1922—23), загадчыкам аддзела газеты «Савецкая Беларусь» (1924—29). Член літаратурнага аб'яднання «Маладняк». У 1926 разам з М. Модалем быў рэдактарам друкаванага органа беларускага студэнцтва «Голас студэнта». У 1929—30 слухач Вышэйшых навукова-педагагічных курсаў пры 2-м Маскоўскім універсітэце. Улетку 1930 Н. Чарнушэвіча арыштавалі, абвінаваціўшы ў «нацыянал-дэмакратызме, шпіянажы, тэроры, сувязях з міжнароднай буржуазіяй і шкодніцтве». 10.4.1931 прыгаварылі да 5 гадоў ссылкі ў г. Вятку (у жніўні 1935 абвінавачанні зняты, канчаткова рэабілітаваны ў 1960). У 1931—35 супрацоўнік газеты «Вятская правда» (пазней «Кировская правда»). У 1935—41 выкладчык гісторыі ў 8—10 класах 379-й і 395-й сярэдніх

школ г. Масквы. У кастрычніку 1941 эвакуіраваўся ў г. Цюмень; працаваў там загадчыкам аддзела ў рэдакцыі газеты «Тюменская правда», дзе друкаваў свае нарысы, вершы, сатыру. З 1947 жыў і працаваў у Мінску: начальнікам планавага аддзела Белсельгасснаба, з 1949 — выкладчыкам гісторыі Мінскай афіцэрскай школы, з 1952 старшым інжынерам трэста папяровай прамысловасці. У розныя гады працаваў у Беларускім дзяржаўным выдавецтве, на Беларускім радыё. Працяглы час (з 30-х гадоў) хварэў на сухоты.

Першыя вершы Н. Чарнушэвіч («Вясна», «Набягаючы дзень») апублікаваў у 1923. З гэтага часу і да 1930 стала друкаваўся ў часопісах «Полымя», «Маладняк», газеце «Савецкая Беларусь» і ў іншых перыядычных выданнях. Аўтар кніг паэзіі «Дзіва», «Нясу надзею», «Гаворка дум», п'есаў «Шукальнік вышыні», «Сям'я доктара Чыверса», кінааповесці «Арсенал пачуццяў». Творы Н. Чарнушэвіча апавядаюць пра месца чалавека на зямлі, сэнс жыцця. Асноўная іх мастацкая адметнасць — роздум, засяроджанасць на ўнутраным жыцці героя. Перакладаў на беларускую мову творы рускіх, украінскіх, яўрэйскіх паэтаў.

І. П. Чыгрын.

Бібліяграфія

1.1.

Выбр. вершы. Мн., 1975.

1.2.

Дзіва: Вершы. Мн., 1927. Рэц.: Б а р - к і С. // Чырв. сейбіт. 1927. № 14; В. З. Аб зборніку вершаў Н. Чарнушэвіча «Дзіва» // Узвышша. 1928. № 6; М. Гр. // Росквіт. Полацк, 1927; М. І. К. // Полымя. 1927. № 4.

Нясу надзею. Мн., 1962.

Гаворка дум: Вершы. Мн., 1966. Рэц. Г і л ь М. Песня дарогу знойдзе // ЛіМ. 1966. 1 ліст.

1.3.

1923. Вясна; Набягаючы дзень: [Вершы] // Полымя. № 3—4; Камсамольцам: [Верш] // Сав. Бел. 20 снеж.

1924. З цыкла: «Змаганне» «На, бура, жар адкрыты мой твар...»; «Волі я повен, шырацца грудзі...»: [Вершы] // Полымя. № 2; Пацеркі лета: [Верш] // Там жа. № 3; Ліпнёвы кругабег: [Верш] // Там жа. № 4; Вяснянак іскрыстых прадвесніка...: [Верш] // Радавая рунь. № 2; Пацеркі лета: [Верш] // Малады араты. 1 кастр.; На смерць У. І. Леніна: [Верш] // Сав. Бел. 25 студз.; З паэмы «Маёвы зажын» // Там жа. 1 мая.

1925. Рабочы: (З паэмы «Камсамолка»): [Верш]; Алесь Гурло, як паэт і грамадзянін: (Да 15-гадовага юбілею яго літаратурнай чыннасці) // Маладняк. № 6; Сацыяльныя матывы творчасці Алеся Гурло // Сав. Бел. 22 сак.; «Вецер заснуў у бяздонні...»: [Верш] // Там жа. 25 кастр.

1926. «Бацьку»; «Усё растала...»: [Вершы] // Маладняк. № 7—8; Заціхаюць бубны: [Верш] // Сав. Бел. 10 студз.; «А за бор, за бор, за даліну»: [Верш] // Там жа. 28 сак.; «За далямі — балотамі...»: [Верш] // Там жа. 4 крас.; Кажанамі палонены логі: [Верш] // Там жа. 11 крас.; Разлейся, вадзіца: [Верш] // Там жа. 25 крас. «Не трэба занадта слоў»: [Верш] // Там жа. 4 ліп.; «Калі скарга на вачах навісне?»: [Верш] // Там жа. 18 ліп.

1927. У два галасы: [Верш] // Маладняк. № 3.

1928. Голас прадвесня: [Верш] // Літ. дад. да газ. «Сав. Бел.» № 3.

1929. Душу мне апаліла дзяўчына: [Верш] // Сав. Бел. 27 студз.

1957. Мы не дазволім вайны!: [Верш] // Звязда. 3 жн.; Харaство: [Верш] // Калг. праўда. 28 чэрв.; Госць з Судана: [Верш] // Там жа. 11 жн.; Ляці...: [Верш] // Там жа. 18 кастр.

1958. Песня з Украіны: [Верш] // Полымя. № 7.

1960. «Што за дзіва бачым на прыгуменні...»; Магнолія: [Вершы] // Полымя. № 12.

1961. Магнолія; Ракета: [Вершы] // Анталогія беларускай паэзіі: У 3 т. Мн. Т. 2; Ветэран: [Верш] // Беларусь. № 4; Камуністка: [Верш] // Там жа. № 8; Ракета: [Верш] // Полымя. № 5; Нясу надзею: [Верш] // Там жа. № 10.

1962. «Надсеклі клён, каб сок салодкі даў ён...»; «Аднойчы нечакана быў я сведкам...»; Усё ці нічога: [Вершы] // Полымя. № 3; Размова з унукам: [Верш] // Там жа. № 7; «Кажаш, нешта страшнае...»: [Верш] // Там жа. № 12.

1963. Хто слыху не мае, нашто яму песня; Весяліцеся, смейцеся, хлопцы-малойцы: [Вершы] // Беларусь. № 3; Стратэг: [Верш] // Вожык. № 4; «Як сыходзіць з неба зорка...»; Дзве яблыні: [Вершы] // Полымя. № 5; Не ўсё, што жыве, старэе; «Сарамлівы, як дзяўчына, ранак...»: [Вершы] // Звязда. 14 ліп.

1965. Загадка: [Верш] // Дзень паэзіі — 65. Мн.

1966. Будучыня: [Верш] // Голас Радзімы. № 14; Звязда. 1 крас.; Зменлівы час...; Шчасце; Знічка; Добрай раніцы, нашая радасць!; Пошчак: [Вершы] // ЛіМ. 19 крас.

1967. «Без гучных напышлівых слоў...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 67. Мн.; Зямля і Чалавек: [Верш] // Мы славім Леніна, мы славім партыю. Мн.

1969. Зямля і чалавек: [Верш] // Жыве між нас геній. Мн.

1971. Сонца пах: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.

1973. Аўтабіяграфія // Вытокі песні: Аўтабіяграфіі беларускіх пісьменнікаў. Мн.

1978. Буслы: [Балада] // Беларуская балада. Мн.; Агні: [Верш] // Сэрцам табе прысягаю. Мн.

1982. Янка Купала: [Верш] // Нам засталася спадчына. Мн.

1.4.

1948. П р а к о ф ' е ў А. Матрос у Кастрычніку; Клятва; «Як павялося з даўнасці сівое...»; Любачка; «Усё як ёсць вазьму, што ты дасі мне...»: [Вершы] / З рус. // Пракоф'еў А. Выбр. вершы. Мн.

1957. П л а т н е р А. Працаваў цалюткі дзень я...; Шолам-Алейхем: [Вершы] / З яўр. // Платнер А. Соль жыцця. Мн.; Б е л а у с Д. Відушчы крытык; Напралом: [Вершы] / З укр. // Полымя. № 9.

1958. М а ц к я в і ч у с Б. Таварышам; Ш ы р в і с П. Жалейка: [Вершы] / З літ. // Галасы сяброў. Мн.

1959. В а ц з е м н і е с к Л. Ліелупе; В а ц ы е ц і с О. Тост; Х е й с л е р Х. Дзяўчына спіць: [Вершы] / З лат. // Ветрык, вей! Мн.

1960. В і е р у Г. Хлеб: [Верш] / З малд. // Паэты сонечнай Малдовы. Мн.; Т э л е у к э В. Бярозы і зноў бярозы: [Верш] / З малд. // Зара. 21 вер.; ЛіМ. 2 жн.

1962. П у л а т Х. Я шчаслівы: [Верш] / З узб. // Спявае Узбекістан. Мн.

1966. П у л а т Х. Я шчаслівы: [Верш] / З узб. // Сонца ў арыках. Мн.

1984. Д у н і н - М а р ц і н к е в і ч В. Галубкі: [Верш] / З пол. // Дунін-Марцінкевіч В. Творы. Мн.

1.5.

На літоўскую мову. Pirmas susitikimas; Svečias iš Sudano / Vert. R. Alekna; Grožis / Vert. A. Žukauskas // Atplaukia Nemunu daina. Vilnius, 1958.

На ўкраінскую мову. Батькові; А за бір, за бір: [Вершы] / Пер. І. Кулик // Нова Білорусь. К., 1929; Стратег: [Верш] / Пер. Е. Бандуренко // Чорномор. комуна. 1968. 28 січ.; Батькові; «Загукала весна...»; Пісня з Україні; Ракета; Вогні; Несу надію: [Вершы] / Пер. О. Шевченко, Ф. Скляр, І. Гончаренко // Білоруська радянська поезія. К., 1971. Т. 1.

На б. Югаславіі мову. Jednoga dana... / Prev. Bran M. Divošić // Rijčka revija. 1965. Br 7—10.

2.3.

На беларускай мове. Г а р б у к В. Госць з Беларусі // Дзень паэзіі — 71. Мн., 1971; Я г о ж. Некалькі сустрэч з паэтам // Полымя. 1970. № 11; Я г о ж. Пазыўныя ў заўтрашні дзень // Голас Ра-

дзімы. 1970. № 48; Грахоўскі С. Паэзіі радавы: Да 70-годдзя з дня нараджэння Нічыпара Чарнушэвіча // ЛіМ. 1970. 13 ліст.; Гурыновіч У. З глыбінь душы // ЛіМ. 1975. 21 ліст.; Дымар У. [Біябібліяграфічная нататка да 85-годдзя з дня нараджэння] // Полымя. 1985. № 11; Зарыцкі А. Покуль грае сэрца // Зарыцкі А. За словам — падарункам. Мн., 1985; Звонак А. З надзеяй у сэрцы // Беларусь. 1970. № 41; [Некралог] // ЛіМ. 1967. 21 лют.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі. Мн., 1981; Прывітанне юбіляру // ЛіМ. 1960. 15 ліст.; Шукліна Н., Кабаковіч А., Шпакоўскі І. Паэзія абнаўлення свету. Мн., 1981. С. 107. Шушкевіч С. Бывай, друг... // ЛіМ. 1967. 21 лют.

На рускай мове. Садовский Е. Молодые — старому // Трибуна искусства. 1925. № 13. *В. І. Козіч.*

ЧАРНЫШЭВІЧ АРКАДЗЬ

Чарнышэвіч Аркадзь Дзмітрыевіч [26.7(8.8). 1912, в. Кулакі Слуцкага пав. Мінскай губ., цяпер Салігорскага р-на Мінскай вобл.— 18.1.1967, Мінск, пахаваны на Усходніх могілках], празаік. Член СП Беларусі з 1954.

Бацька А. Чарнышэвіча быў селянінам, меў трынаццаць гектараў зямлі. З дзяцінства хлопчыку даводзілася шмат працаваць. Вершы пачаў складаць да таго, як адолеў грамату. У 1926 закончыў Старобінскую сямігодку. У час вучобы захварэў на сухоты, якія потым трывожылі яго на працягу ўсяго жыцця. Падрыхтаваў і адаслаў у Белдзяржвыдавецтва зборнік апавяданняў «Хаты ажываюць» (не прыняты да друку). У 1928—30 працаваў на бацькавай гаспадарцы. З 1930 да 1950 жыў за межамі Беларусі — у 1930 бацьку раскулачылі і адправілі на будаўніцтва Беламорканала, а сям'ю вывезлі ў вёску Зайцава Качоўскага р-на Комі-Пярмяцкай акругі. А. Чарнышэвіч працаваў там рабочым на лесараспрацоўках, загадчыкам мясцовай крамы, настаўнікам, у 1934—49 загадчыкам Янчэрскай пачатковай школы. У 1934 ажаніўся з пярмячкай, настаўніцай мясцовай школы, за што яе на нейкі час пазбавілі працы, выключылі з камсамола. У 1940 скончыў Кудымкаўскае педагагічнае вучылішча. Сям'я, у якой было шасцёра дзяцей, жыла нялёгка, але творчай працы А. Чарнышэвіч не пакідаў: пісаў вершы, прозу, дасылаў у Мінск. Летам 1940 быў удзельнікам курсаў-канферэнцыі маладых аўтараў у Мінску, якія, па ўласным прызнанні пісьменніка, далі яму вельмі шмат. Пасля вайны А. Чарнышэвіч яшчэ два разы (у 1948 і 1949) наведаў Беларусь, а ў 1950 вярнуўся на радзіму з усёй сям'ёй на сталае жыхарства. У 1950—54 быў дырэктарам Насовіцкай пачатковай школы Свірскага (цяпер Мядзельскага) раёна. З 1957 жыў у Радашковічах, дзе друкаваўся ў раённай газеце «Сцяг Ілыча», потым у Мінску. Узнагароджаны медалём.

Першы верш А. Чарнышэвіч надрукаваў у 1926 (публікацыя не выяўлена), першае апавяданне — у 1927 у часопісе «Чырвоны сейбіт». Аўтар зборнікаў прозы «Суседзі», «Праз зімы і вёсны», «Новы дом», раманаў «Світанне», «Засценак Малінаўка». Пісаў творы для дзяцей: аповесці «У адной сям'і», «На сажалках», зборнікі апавяданняў «Зосін лужок», «Апавяданні старога Арцёма», «Складанец». Асноўная тэма яго творчасці — усталяванне савецкай улады на Беларусі, вытокі і выяўленне народнага пратэсту супраць сацыяльнага прыгнёту напярэдадні першай рускай рэвалюцыі, лёс беларускага народа ў пераломныя моманты гісторыі. Дасканалае веданне вясковага побыту, псіхалогіі селяніна, яго складанай сацыяльнай прыроды, вельмі натуральная, прасякнутая лёгкім гумарам манера апавядання — вызначальныя асаблівасці індывідуальнага почырку пісьменніка. Творы перакладзены на рускую, украінскую і іншыя мовы. Яго імем названа вуліца ў Радашковічах, а на доме № 4 па гэтай вуліцы, дзе пісьменнік жыў у 1957—61, устаноўлена мемарыяльная дошка. *І. П. Чыгрын.*

Бібліяграфія

1.1.

Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1979. Т. 1. Раман; Апавяданні. Т. 2. Апавяданні; Аповесць. Рэц.: Марціновіч А. Напісанае засталося... // ЛіМ. 1979. 14 снеж.; Пширков Ю. О человеке во времени // Неман. 1980. № 5; Шыловіч А. Жаданая сустрэча // Полымя. 1980. № 7.

1.2.

У адной сям'і: Аповесць. Мн., 1951. Рэц.: Рунец П. «У адной сям'і» // Піянер Бел. 6 сак.

Зосін лужок: Апавяданні. Мн., 1952. Рэц.: Рунец П. Прачытай гэтую кнігу // Піянер Бел. 1953. 5 сак.; Шашкоў А. Калі аўтар спяшаецца // Чырв. змена. 1953. 15 ліп.

На сажалках: Аповесць. Мн., 1955. Рэц.: Есьман І. Новая аповесць // Беларусь. 1955. № 7; Царанкоў Л. Добрая кніга для дзяцей // Зара. 1956. 13 крас.

Суседзі: [Апавяданні]. Мн., 1956. Рэц.: Жушма А. // Мін. праўда. 1956. 22 мая; Мушинский М. Становление характеров // Сталин. молодежь. 1956. 8 мая; Салавей Л. Вобразнае бачанне свету // Беларусь. 1956. № 5; Тарасава В. Апавяданні пра нашу моладзь // Маг. праўда. 1956. 14 жн.; Ткачоў М. Характары і жыццё // Полымя. 1956. № 7; Трудным путем // Дружба народов. 1956. № 9; Шаўня А. Жывыя характары // ЛіМ. 1956. 21 крас.

Світанне: Раман. Мн., 1957. Рэц.: Бурносаў В. Світанне над Палессем // Полымя. 1958. № 4; Ермаловіч М. На зары новага жыцця // Чырв. сцяг. 1958. 6 ліп.; Жиженко В. Рассвет над Полесьем // Сов. Отчизна. 1957. № 6; Капец У. Да новага жыцця // Віцеб. рабочы. 1958. 7 чэрв.; Клаз И. // Знамя юности. 1957. 26 дек.; Кудраўцаў І. Світанне новага жыцця // Беларусь. 1957. № 12.

Апавяданні старога Арцёма. Мн., 1958. Рэц.: Сяргееў У. Абуджэнне тайгі // Полымя. 1958. № 7.

Марцін Когут: Апавяданне. Мн., 1958 (Б-ка бел. апавядання і нарыса).

Праз зімы і вёсны: Апавяданні. Мн., 1960. Рэц.: Кудраўцаў І. Перамогі і паражэнні // Беларусь. 1961. № 1; Раецкі А. Праўда характараў // Мін. праўда. 1961. 2 крас.; Шарахоўскі Я. Плынь непрымушаная і вольная // ЛіМ. 1960. 22 ліст.; Шкраба Р. Майстэрства апавядальніка // Полымя. 1961. № 3.

Засценак Малінаўка: Раман-хроніка. Ч. 1. Мн., 1964. Рэц.: Бугаёў Д. Трапным вокам мастака // Полымя. 1964. № 11; Герцовіч Я. Далёкае і блізкае // Беларусь. 1964. № 12; Ч. 2. Мн., 1965. Рэц.: Андрееюк С. Своеобразие романиста // Сов. Бел. 1966. 19 июня; Бабак С. Твор высокага гучання // Звязда. 1967. 31 кастр.; Герцович Я. Время перемен // Сел. газ. 1967. 21 окт.; Ягоо ж. Працяг знаёмства // Беларусь. 1965. № 9; Дзюбайла П. Чалавек і гісторыя // ЛіМ. 1965. 8 чэрв.

Новы дом: Апавяданні. Мн., 1967. Рэц.: Андраюк С. Знаёмства з цікавымі людзьмі // ЛіМ. 1967. 8 вер.

Складанец: Апавяданні. Мн., 1969.

Апавяданні. Мн., 1970 (Школьная б-ка). Рэц.: Шкраба Р. Медны пятак і золата праўды // Полымя. 1971. № 7.

Засценак Малінаўка: Раман-хроніка. У 2 ч. Мн., 1982 (Бел. раман). Рэц.: Цагельскі Ф. Кнігапіс // ЛіМ. 1982. 26 ліст.

1.3.

1927. Хаты ажываюць: [Апавяданне] // Чырв. сейбіт. № 15.

1940. Лета: [Апавяданні] // Полымя рэвалюцыі. № 6. Рэц.: Есакоў А. Дэбют маладога пісьменніка: «Лета» А. Чарнышэвіча // ЛіМ. 1941. 4 студз.

1947. Качаняты: Апавяданне // Бярозка. № 2; Зайчыкі: Апавяданне // Там жа. № 9.

1950. Зосін лужок: Апавяданне // Бярозка. № 7—9; Пра Ермана Наумава: Апавяданне // Вожык. № 23.

1951. На Пугарскіх палянах: Урывак з аповесці «У адной сям'і» // Бярозка. № 8.

1952. Свой лес: [Апавяданне] // На сонечных сцежках. Мн.; Ядзя-піянерка: Апавяданне // Беларусь. № 9; Каласы: [Апавяданне] // Бярозка. № 8; На начлезе: [Апавяданне] // Піянер Бел. 10 ліп.

1953. У Наносах: Апавяданне // Беларусь. № 7; Ляснаяя быль: Апавяданне // Полымя. № 9.

1954. Затор на дваццатым: Апавяданне // Беларусь. № 9; Індык: Апавяданне // Бярозка. № 9; На сажалках: Аповесць // Полымя. № 9. Рэц.: Кірэенка І. Цікавы твор // Мін. праўда. 1955. 10 крас.; Трактарысты: [Апавяданне] // Чырв. змена. 17 кастр.; На сходзе: [Урывак з рамана «Світанне»] // Там жа. 6 ліст.

1955. Суседзі: Апавяданне // Беларусь. № 1; Анэля: Апавяданне // Там жа. № 6; Світанне: Раман // Полымя. № 8, 11. Рэц.: Агеев И. На дальних дорогах // Сов. Бел. 1956. 27 июня; Герцовіч Я. Героі і народ // ЛіМ. 1956. 21 ліп.; Ягоо ж. Сур'ёзная творчая ўдача // Мін. праўда. 1956. 6 чэрв.; Хадзееў К. Час і людзі // Чырв. змена. 1956. 3 сак.; На сажалках: [Раздзелы з аповесці] // Піянер Бел. 23 вер.; Світанне: Главы з рамана // Сталін. шлях. 29 ліст., 7, 13, 21, 25 снеж.

1956. Да пары збан ваду носіць...: [Апавяданне] // Мастацкае слова. Мн.; Дзіцятка горкае: Апавяданне // Беларусь. № 7; Не ў брыво, так у вока: Апавяданне // Вожык. № 18; Дробязі: Апавяданне // Полымя. № 10; Франусіны заработкі: Апавяданне // Калг. жыццё. 12 вер.; Для шчасця // ЛіМ. 19 мая; Першы экзамен: Урывак з аповесці «Васіль Гарай» // Піянер Бел. 18 мая.

1957. Гуманіст: (Апавяданне) // Нарач. Маладзечна. Кн. 1; ЛіМ. 24 жн.; На першы погляд: Апавяданне // Бярозка. № 11; Шапка: Апавяданне // Там жа. № 12; Імяніннік: Апавяданне // Вожык. № 7; Засценак Стычыны: Апавяданне // Маладосць. № 10; Чарвячок: Апавяданне // Чырв. сцяг. 27, 29, 31 снеж.

1958. Новы дом: Апавяданне // Нарач. Маладзечна. Кн. 2; Чырв. сцяг. 26, 31 кастр.; Злачынец: Апавяданне // Беларусь. № 3; Адам Ждан: Апавяданне // Полымя. № 4; Марцін Когут: Апавяданне // Звязда. 17, 20—22 жн.; Лукаш Малюга: Апавяданне // Чырв. сцяг. 13, 16 крас.; У Малінаўцы: [Раздзелы з новага рамана] // Там жа. 21, 27 снеж.; 1959. 21, 24 студз.

1959. На сажалках; У клябаніі; Айцец Банафацый і курачка; Злачынцы злоўлены: Урывак з аповесці // З цемры да святла. Мн.; Калінішын зяць: Апавяданне // Беларусь. № 11; Цемрашалы ў Красоўшчыне: На атэістычныя тэмы // Маладосць. № 8; Павучыныя сеці: Апавяданне // Сел. гасп. Бел. № 3; Шчыра ад душы // ЛіМ. 26 снеж.; Што мне рабіць?: Апавяданне // Чырв. змена. 5 крас.; Калінішын зяць: Апавяданне // Чырв. сцяг. 12, 15, 18 вер.

1960. Новы бухгалтар: Апавяданне // Беларусь. № 2; Доктар Шабуня: Апавяданне // Там жа. № 6; Ганя: Апавяданне старога настаўніка // Маладосць. № 6; Сустрэча ў тайзе: Апавяданне // Полымя. № 7; З апавяданняў старога Арцёма: Лесавік; Плешыбскі мядзведзь // Там жа. № 11; Франусіны заробкі: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 5; Катавасія: Апавяданне // Віцеб. рабочы. 30 снеж.; А званы звоняць // ЛіМ. 12 сак.; Перад вяселлем: Урывак з рамана-хронікі «Засценак Малінаўка» // Там жа. 27 вер.

1961. Яўхім Халуста: Урывак з рамана «Засценак Малінаўка» // Беларусь. № 3; Засценак Малінаўка: Раман-хроніка // Полымя. № 11, 12.

1962. Дзед Антось і яго тэлевізар: Апавяданне // Бярозка. № 8; Спатканне ў садзе: Урывак з другой часткі рамана «Засценак Малінаўка» // ЛіМ. 7 жн.; Незабыўнае // Там жа. 19 кастр.; Мужыцкая бульба: Урывак з другой часткі рамана «Засценак Малінаўка» // Там жа. 6 ліст.; На земле непокоренной // Сов. Бел. 12 сент.

1963. Аўтабіяграфія // Пяцьдзесят чатыры дарогі. Мн.; Чытаючы і перачытваючы яго творы // Полымя. № 9; Лісавета: [Урывак з другой кнігі рамана «Засценак Малінаўка»] // Работніца і сялянка. № 11; Перад навальніцай: [Раздзел з рамана «Засценак Малінаўка»] // Звязда. 19, 21 вер.; З любоўю да людзей // ЛіМ. 24 снеж.

1964. Засценак Малінаўка: Раман // Полымя. № 8—11; Быў хмурны сакавік: Урывак з рамана «Засценак Малінаўка» // ЛіМ. 4, 31 ліп.; Бабскі бунт: [Урывак з рамана «Засценак Малінаўка»] // Сел. газ. 4 февр.

1965. Складанчык: [Апавяданне] // Бярозка. № 5; Дзве Тані: [Апавяданне] // Вясёлка. № 3.

1966. Падлавіў: Гумарэска // Вожык. № 21; Каткі: Урывак з трэцяй кнігі рамана «Засценак Малінаўка» // ЛіМ. 1 лют.

1967. Калінішын зяць: [Апавяданне] // Анталогія беларускага апавядання: У 2 т. Мн. Т. 2; На першы погляд: [Апавяданне] // Арлянятам: У 2 т. Мн. Т. 2; Ядзя — піянерка: [Апавяданне, скароч.] // Солнцев П., Андреенко В. Против тьмы и суеверий. Мн.; Баянічы: Старыя паданні-жарты пра вёску Баянічы і яе жыхароў // Беларусь. № 12; Бацька і дачка: Аповесць // Полымя. № 7.

1968. Пагодная восень: Урывак з рамана «Засценак Малінаўка» // Слова аб роднай прыродзе. Мн.; У дарозе: Паэма // ЛіМ. 5 сак.

1969. Рандо; «Патанула сонца ў хмары...»; «Яблыня, ты расцвіла, родная...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 69. Мн.

1971. «Перажыць усё...»; У бальніцы; 13 мая 1962 г. (вечар); Адвячорак 27 жніўня 1962 г.; «На зямлю гляджзець...»; «Цемень тут...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 1971. Мн.

1973. Ядзя — піянерка: [Апавяданне, скароч.] // Солнцев П., Андреенко В. Против тьмы и суеверий. Мн.

1978. Шайна: [Апавяданне] // Ручаінкі. Мн.

1979. Вясковы хапуга: [Урывак з рамана «Засценак Малінаўка»] // Гісторыя Беларусі ў літаратурных вобразах. Мн.

1983. Дзве Тані: [Апавяданне] // Вяснянка. Мн.

1984. Дзве Тані: [Апавяданне] // Ніва. 9 снеж.

1985. Ядзя — піянерка: [Апавяданне, скароч.] // Книга юного атеиста. Мн.

1.5.

На армянскую мову. На дваццатым кіламетры: [Апавяданне] / Пер. Г. Бес // Анталогія беларускай літаратуры. Ераван, 1957.

На балгарскую мову. Новият счетоводител: [Апавяданне] / Прев. Х. Берберов // Белоруски разкази. София, 1968.

На латышскую мову. Sastrēgums divdesmitajā kilometrā / Atdz. R. Ezera // Nams saules pusē. Rīgā, 1960.

На малдаўскую мову. Жинереле Кэлиноаей / Трад. Р. Лунгу // Проза Белорусией Советиче. Кишинэу, 1962.

На польскую мову. Doktor Szabunia / Tł J. Huszcza // Moje niedźwiedzie i inne opowiadania białoruskie. Łódź, 1974.

На рускую мову. На прудах: Повесть / Пер. В. Жиженко. Мн., 1958. Рэц.: Коломинский Я. Книга, нужная для детей // Знамя юности. 1958. 8 авг.

Рассвет: Роман / Пер. П. Кобзаревский. Л., 1961 (Б-чка юного читателя).

Рассвет: Роман / Пер. П. Кобзаревский. Мн., 1962.

Затор на двадцатом: Рассказы / Пер. П. Кобзаревский. М., 1964.

Рассказы старого Артема / Пер. П. Кобзаревский. М., 1965.

На рубеже веков: Роман / Пер. П. Кобзаревский. Мн., 1966. Рэц.: Пашкевич Н. За тридевять исторических земель // Неман. 1966. № 10.

Рассвет: Роман / Пер. П. Кобзаревский. Мн., 1968 (Бел. роман).

На рубеже веков: Роман / Пер. П. Кобзаревский. Мн., 1972 (Бел. роман). Рэц.: Тычина М. На пороге будущего // Неман. 1972. № 8.

Затор на двадцатом: [Апавяданне] / Пер. Б. Яковлев // Белорусские рассказы. М., 1955; Дружба народов. 1955. № 5; Анэля: [Апавяданне] / Пер. П. Кобзаревский // Сов. Отчизна. 1956. № 2; Затор на двадцатом: [Апавяданне] / Пер. П. Кобзаревский // Белорусские рассказы. М., 1962; В Наносах; Стычины: [Апавяданні] / Пер. П. Кобзаревский // Неман. 1963. № 1; Застенок Малиновка: Отрывок из романа // Сов. Бел. 1964. 3 окт.; Доктор Шабуня: [Апавяданне] / Пер. И. Айзеншток // Белорусские рассказы. М., 1971.

На таджыкскую мову. Танба // Тарч. К. Носиров // Чуш зан Двина! Душанбе, 1965.

2.3.

На беларускай мове. Адамовіч А. Літаратура, мы і час. Мн., 1979. С. 118—121; Андраюк С. Жыццё. Літаратура. Героі. Мн., 1973. С. 134—142; Барысенка А. Самабытны талент: 55 год з дня нараджэння А. Чарнышэвіча // Віцеб. рабочы. 1967. 9 жн.; Беларуская літаратура і праблемы сучаснасці. Мн., 1978. С. 124—125, 138—147; Беларуская савецкая проза: Раман і аповесць. Мн., 1971. С. 269—272, 305—307; Белы С. Вуліца імя Аркадзя Чарнышэвіча // ЛіМ. 1977. 22 ліп.; Бугаёў Д. Трапным вокам мастака // Бугаёў Д. Шматграннасць. Мн., 1970; Герцовіч Я. Героі і народ // ЛіМ. 1956. 21 ліп.; Яго ж. Герой і сучаснасць. Мн., 1963. С. 41—43; Яго ж. Жывая гісторыя // Полымя. 1965. № 10; Яго ж. На перадавых пазіцыях. Мн., 1957. С. 39—41, 113—119; Яго ж. Псіхалагічная характарыстыка героя // ЛіМ. 1954. 13 ліст.; Яго ж. Чалавек і Гісторыя // Герцовіч Я. Пісьменнікі, кнігі, героі: Літ.-крытыч. артыкулы. Мн., 1966; Гісторыя беларускай савецкай літаратуры: У 2 т. Мн., 1966. Т. 2. С. 122—123; Гроднеў М. Добры след // Беларусь. 1972. № 8; Гурэвіч Э. Беларуская дзіцячая літаратура (1917—1967). Мн., 1970. С. 217—218; Дзюбайла П. Абуджэнне глыбінкі // Дзюбайла П. У вялікай дарозе. Мн., 1981. С. 69—77; Яго ж. Праўда характару // Дзюбайла П., Жураўлёў В., Луфераў М. Праблемы сучаснай беларускай прозы. Мн., 1967; Жыжэнка У. Юнаму герою — вялікія справы // ЛіМ. 1956. 26 мая; Залеўскі А. Насустрач новаму жыццю // Там жа. 1966. 3 чэрв.; Казека Я. Галоўнае і другараднае // ЛіМ. 1955. 11 чэрв.; Клімковіч М. Агляд апавяданняў 1940 года // Полымя. 1941. № 3; Краўчанка У. Клапаціцца аб будучай літаратуры // Наст. газ. 1958. 28 лют.; Кулакоўскі А. З болем і смуткам у сэрцы // ЛіМ. 1967. 20 студз.; Яго ж. Праземляка і друга: А. Чарнышэвічу пяцьдзесят год // Маладосць. 1962. № 8; Кудраўцаў І. Прызванне пісьменніка // ЛіМ. 1954. 23 кастр.; Куляшоў Ф. Шлях да майстэрства: Да 60-годдзя з дня нараджэння Аркадзя Чарнышэвіча // Полымя. 1972. № 8; Лазар М. Шырокае мастацкае палатно // ЛіМ. 1967. 4 ліст.; Луфераў М. Кніга пра піянерскі калектыў // Там жа. 1952. 19 крас.; Майхровіч С. Аркадзь Чарнышэвіч (1912—1967) // Чарнышэвіч А. Апавяданні. Мн., 1970; Яго ж. На досвецці новага дня // ЛіМ. 1970. 24 ліп.; Мішчанчук М. Беларуская літаратура на сучасным этапе. Мн., 1983. С. 13—14; Яго ж. Літаратура, народжаная Кастрычнікам. Мн., 1983. С. 129—132; Навуменка І. Кніга адкрывае свет // Полымя. 1960. № 9; [Некралог] // ЛіМ. 1967. 20 студз.; Пашкевіч Н. Характары і схемы: Апавяданні часопіса «Беларусь» // ЛіМ. 1955. 26 лют.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Прывітанне юбіляру // ЛіМ. 1962. 7 жн.; Светлы, жыццелюбівы талент // Там жа. 1962. 7 жн.; Сідарэвіч А. Пісьменнік коласаўскай школы // Там жа. 1982. 6 жн.; Скапа У. Талент яркі, самабытны // Віцеб. рабочы. 1982. 10 жн.; Стральцоў М. І пайшоў дарогай росту... // Стральцоў М. Жыццё ў слове. Мн., 1965; Угонар А. Чарнышэвіча // ЛіМ. 1977. 19 жн.; Узнагароджанне пісьменніка // Там жа. 1962. 28 жн.; Хромчанка К. За шчасце зямное. Мн., 1966. С. 82—83; Шахавец У. Прыклад старэйшых // ЛіМ. 1952. 9 лют.; Яго ж. Світанне над палескай вёскай // Там жа. 1955. 26 ліст.; Шкраба Р. Майстэрства апавядальніка // Літаратура нашых дзён. Мн., 1963; Шыловіч А. На доўгія гады // Наст. газ. 1982. 7 жн.; Яго ж. Народ і рэвалюцыя ў творах А. Чарнышэвіча // Асаблівасці развіцця літаратурнага працэсу ў Беларусі на сучасным этапе. Мн., 1979; Якімовіч А. Аб творах для юных чытачоў // ЛіМ. 1951. 12 мая; Яскевіч А. На шляху росту і сталасці // Шляхі станаўлення беларускай савецкай прозы. Мн., 1972. С. 248.

На польскай мове. Arkadź Czarnyszewicz // Moje niedźwiedzie i inne opowiadania białoruskie. Łódź, 1974.

На рускай мове. Адамович А. Становление жанра: Белорусский роман. М., 1964. С. 326—329; Гуре-

вич Э. Детская литература Белоруссии. М., 1982. С. 95—96; Кулешов Ф. Об этой книге и ее авторе // Чернышевич А. На рубеже веков. Мн., 1972; Лобан М. Глубже отражать действительность // Сов. Бел. 1954. 25 февр.; Шкраба Г. О романе и его авторе // Чернышевич А. Рассвет. Мн., 1968. *В. І. Козіч.*

ЧАРНЫШЭВІЧ ХВЕДАР

Чарнышэвіч Хведар (Фёдар, Тодар) Іосіфавіч (псеўд.: Н. Бурженін, Тодар, Хведар Тараканг крыпт.: Ф. Ч., Ф., Ч., Тодар Ч., Тодар Ч-віч, Ф. Ч-іч; пач. 1880 г., мяст. Капыль Слуцкага пав. Мінскай губ., цяпер. г. п. Мінскай вобл.—?), паэт.

Біяграфічных звестак пра Х. Чарнышэвіча амаль не захавалася. Вядома, што ён шукаў работу ў вёсках Случчыны, займаўся кравецкай справай. З 1916 некаторы час працаваў на адным з заводаў Петраграда. З 1919 жыў каля Нясвіжа.

Вершы Х. Чарнышэвіча пачалі з'яўляцца ў друку ў 1908. Яны змяшчаліся на старонках газет «Наша ніва» (асабліва актыўна ў 1910—13), «Беларуская думка», «Родная страха», «Дзянніца», часопісах «Вольная думка», «Маладая Беларусь», календарах. Творы Х. Чарнышэвіча змяшчаў Ц. Гартны ў сваіх рукапісных выданнях «Заря», «Голос низа», што выпускаліся ў Капылі ў 1910—11. Лірыка паэта даволі разнастайная. У ёй выразна гучалі тэма Бацькаўшчыны, вера ў надыход лепшай будучыні. Многія вершы Х. Чарнышэвіча маюць публіцыстычнае гучанне, заклікаюць беларусаў абудзіцца да свядомага жыцця («Пагудка», «Прачынайся, мой край», «Жыве Беларусь» і інш.). У яго паэзіі выразна гучаць матывы працы, волі, барацьбы за незалежнасць («Песня каваля» і інш.). Яго пейзажная лірыка сведчыць пра тонкасць і далікатнасць аўтарскага ўспрынятця прыроды роднага краю («Зорка», «Вечар», «Сонца ўстае», «Мора», «Бурная ноч», «Веснавая мелодыя»). Актыўна абараняў родную мову і літаратуру (верш «Злыдні панурыя, чорныя»). У паэтычнай спадчыне Х. Чарнышэвіча ёсць вершы, якія можна аднесці да інтымнай лірыкі. Аўтар паэмы «Няволнік», напісанай у 1918. У 1911 пераклаў і пад рэдакцыяй Я. Купалы выдаў паэму «Кацярына» Т. Шаўчэнкі. Паэтычная спадчына Х. Чарнышэвіча часткова захоўваецца ў аддзеле рукапісаў Цэнтральнай бібліятэкі АН Літвы. *З. П. Мельнікава.*

Бібліяграфія

1.3.

1908. Паведамленне аб зямельных справах сялян, няхватцы кармоў, адносін сялян да Думы // Н. н. 1908. 4 студз. / Пад псеўд. Тодар.

1909. Юлій Славацкі // Н. н. 29 сак. / Пад крыпт. Ч.; Тры гадаўшчыны: Кароль Дарвін; Юлій Славацкі; Фрыдэрык Шапэн // Там жа. 26 крас. / Без подпісу; М. Капыль, Мінск. губ., Слуцкага пав. // Там жа. 16 снеж. / Пад псеўд. Таракан.

1910. Зорка: [Верш] // Н. н. 4 сак.; Вецер: [Верш] // Там жа. 13 мая; Вечар: [Верш] // Там жа. 5 жн.; Песня каваля: [Верш] // Там жа. 2 вер.; Ястраб: [Верш] // Там жа. 7 кастр.; Восень: Апавяданне // Там жа. 14 кастр.; «Жыві, наша родная мова...»: [Верш] // Там жа. 11 ліст.

1911. Бурная ноч: [Верш] // Беларускі каляндар «Нашай нівы» на 1911 год. Вільня; З новым годам: [Верш] // Н. н. 6 студз.; «Цёмная, сумная, ночка...»: [Верш] // Там жа. 13 студз.; Хрыстос уваскрэс!: [Верш] // Там жа. 7 крас.; Сонца ўстае: [Верш] // Там жа. 28 крас.; Самагудка: [Верш] // Там жа. 8 вер.; Мой родны край: [Верш] // Там жа. 17 ліст.; «Віншую з днём пяцілецця»: [Верш] // Там жа. 1 снеж.; Жаданне: [Верш] // Там жа. 15 снеж.

1912. Песня каваля: [Верш] // Беларускі каляндар «Нашай нівы» на 1912 год. Вільня; Лета: [Верш] // Зборнік «Нашай нівы». Вільня. № 2; Роднай краіне; В. Галубку; Беларусам; Навагодняя песня; «Сонца чырвонае яснае, мілае...»; «З болю ўзяліся мы праўду святую...»; «З табой мы спаткаліся ў пекную пару...»; «Прыдзі да мяне, разгані мае мары...»; «Без цябе і ў сне мне пакою няма...»; «Як памру я, прыдзі на магілу маю...»; У майскую ноч; Сэрцу; «Я спаў і заснуўшая думка ў душы ўсё маўчала...»; Як хваля на моры; «Зззяй залацістым агнём, маё сэрца»; Апошні мароз; «Не думай, што згасла ідэя...»; Путаеш ты, дзе наша слова. Галубку; Распусціліся кветкі вясны; Дайце мне шчасце, дайце мне волю; Мароз; Пагудка; «Злыдні сляпыя напрасна, напрасна...»; Пакахай мяне дзяўчынка; Песнь-думкі В. Галубку: [Вершы] // Маладая Беларусь. Сер. 1. Сш. 1; У турме // Н. н. 23 лют.; М. Капыль, Мін. губ. Слуцк. пав.: [Карэспандэнцыя] // Там жа. 26 крас.; Засц. Пляшчэвічы, Мінск. губ. Слуцк. пав.: [Карэспандэнцыя]; «Прачынайся, мой край...»: [Вершы] // Там жа. 3 мая; Самагудка: [Верш] // Там жа. 24 мая; Капыль, Мін. губ., Слуцк. пав.: [Карэспандэнцыя]; «Злыдні панурыя, чорныя...»: [Верш] // Там жа. 21 чэрв.; Лета: [Верш] // Там жа. 26 ліп.; Засц. Якубовічы, Мінск губ. Слуцк. пав. / Пад крыпт. Ф. Ч.; Капыль, Мінск. губ.: [Карэспандэнцыя] // Там жа. 3 жн.; «Край мой родны, беларускі...»: [Верш] // Там жа. 4 кастр.

1913. Сонца ўстае: [Вершы] // Беларускі каляндар «Нашай нівы» на 1913 год. Вільня; Белае царства: [Верш] // Калядная пісанка. Вільня; Дуб: [Верш] // Беларус. 21 лют.; Краю: [Верш] // Там жа. 5 вер. / Пад псеўд. Тодар; Бяздольнаму: [Верш] // Там жа. 19 вер. / Пад псеўд. Тодар; «Зіяй залацістым агнём, маё сонца...»: [Верш] // Н. н. 16 мая; Дзе вы, ясныя далі: [Верш] // Там жа. 19 ліп.; Песень мне!: [Верш] // Там жа. 2 жн.; Вясенняя мелодыя: [Верш] // Там жа. 19 вер.

1914. «Край мой родны, Беларускі...»: [Верш] // Беларускі каляндар на 1914 г. Вільня; Дзе рай?: [Верш] // Беларус. 24 крас. / Пад псеўд. Тодар; З вакна вагону: [Верш] // Там жа. 4 чэрв. / Пад псеўд. Тодар.

1916. Лета: [Верш] // Беларускі каляндар на 1916 г. Вільня; Пісьмо: [Верш] // Дзянніца. 9 ліст. / Пад

крыпт. Тодар Ч-віч; Зіма на вайне: [Верш] // Там жа. 23 снеж. / Пад крыпт. Тодар Ч.

1917. Роднае слова: (Ахв. П. Кахановічу): [Верш] // Вольная Беларусь. 28 жн.

1918. Да сонца: (Б. І. Эпімах-Шыпілу): [Верш] // Зажынкі. М.; Нявольнік: [Паэма] // Вольная Беларусь. 19, 26 мая; 9 чэрв.; Песня каваля: [Верш] // Белорус. эхо. 30 сент.

1919. Малітва; Гараць агні: [Вершы] // Бел. жыццё. 18 ліп.; Песня каваля: [Верш] // Бел. думка. 7 мая.

1921. Песня каваля: [Верш] // Дэкляматар. Вільня; Бел. ведамасці. 23 кастр.

1922. Ночкай асенняй, дажджлівай парой...: [Верш] // Бел. звон. 24 лют. / Пад крыпт. Ф. Ч.; Быў вечар румяны...: Ахв. А. Гурло: [Верш] // Там жа. 4 ліп.; Беларуска: [Верш] // Бел. ведамасці. 15 студз. / Пад крыпт. Ф. Ч.

1923. Песня каваля; Лета; Вечар; Жыве Беларусь!: [Вершы] // Выпісы з беларускае літаратуры. Мн., Думкі: [Верш] // Новае жыццё. 24 сак.; Русалка: [Верш] // Сялян. гутарка (Гродна). 25 ліст.

1924. Сонца ўстае; Песня каваля; Лета: [Вершы] // Беларускі дэкламатар. Мн.

1925. Мой родны край: [Верш] // Паўлюк Жук: (Яго жыццё і творчасць). Мн.; Славянам: [Верш] // Студэнц. думка. № 3 / Пад крыпт. Ф. Ч.

1927. Мой родны край; Беларусам; Альберту Паўловічу; Песня каваля: [Вершы] // Дварчанін І. Хрэстаматыя новай беларускай літаратуры. Вільня; Шляхі беларускага паэтычнага творства // Бел. крыніца. 2 снеж. / Пад крыпт. Ф.

1928. Песня каваля: [Верш] // Беларускі дэкламатар. Вільня.

1967. Зорка; Песня каваля; Сонца ўстае; Самагудка; Жаданне (Ахвярую Цішку Гартнаму); «Злыдні пануры, чорныя...»; Лета; «Край мой родны, беларускі...»; Песень мне!: [Вершы] // Беларуская дакастрычніцкая паэзія. Мн.

1.4.

Шаўчэнка Т. Кацярына / З укр. Вільня, 1911.

1911. Шаўчэнка Т. «Уцякае вада ў мора...»: [Верш] / З укр. // Н. н. 24 лют.

2.3.

На беларускай мове. Ахрыменка П. Тарас Шаўчэнка і Беларусь. Мн., 1969. С. 65—66; Гарэцкі М. Чарнышэвіч Ф. // Гарэцкі М. Гісторыя беларускае літаратуры. Вільня, 1920; Каханоўскі Г. «...І іншыя» // Каханоўскі Г. Адчыніся, таямніца часу. Мн., 1984; Мартынава Э. Беларуска-ўкраінскі паэтычны ўзаемапераклад. Мн., 1973. С. 28—30; Ф. Чарнышэвіч // Рунь. 1920. № 2; Ф. Чарнышэвічу: [Паштовая скрынка] // Н. н. 1911. 6 студз.

На рускай мове. Карский Е. Белорусы. Пг., 1922. Т. 3. Вып. 3. С. 429—432.

3.1.

ЦБ АН Літвы, аддз. рукап., ф. 21, адз. зах. 72, 73.

В. І. Козіч.

ЧАРНЯЎСКАЯ (ГАРЭЦКАЯ) ЛЕАНІЛА

Чарняўская (Гарэцкая) Леаніла Усцінаўна [крыпт. Л. Г., Л. Ч.; 4(16).11.1893, в. Таргуны Барысаўскага пав. Мінскай губ., цяпер Докшыцкі р-н Віцебскай вобл.— 26.9.1976, Ленінград, пахавана на Паўднёвых могілках], празаік, перакладчыца, педагог.

З сялянскай сям'і, у якой было шасцёра дзяцей. Бацька, Усцін Усцінавіч Чарняўскі, арандаваў зямлю ў розных паноў, і сям'я часта пераязджала з месца на месца. Маці, Аміля Антонаўна, служыла хатняй швачкай. У 1910 Л. Чарняўская скончыла Марыінскае вышэйшае вучылішча ў Вільні, дзе ў старэйшых класах курс літаратуры вёў Кудрынскі, былы настаўнік Якуба Коласа. З 1911 настаўнічала ў вёсцы Залессе Дзісенскага павета. У 1918 пераехала ў Вільню, дзе ў 1919 выйшла замуж за М. Гарэцкага, з якім дзяліла радасці і нягоды, у неверагодна цяжкіх умовах зберагала яго архіў. У 1919—23 выкладчыца Першай беларускай гімназіі ў Вільні. У 1923—25, 1928—32 жыла ў Мінску, у 1926—28 — у Горках. Працавала перакладчыцай у Белдзяржвыдавецтве, у 1929—32 супрацоўніца часопіса «Іскры Ільіча». У сувязі з высылкай мужа з 1932 жыла ў Вятцы (пазней Кіраў), гарадскім пасёлку Пясочня Заходняй вобл. (цяпер Калужская вобл.). У 1932—35, 1938—47 выхавацелька ў дзіцячым садзе г. Кірава. Любіла спяваць, вышываць, вучыла дзяцей аплікацыі, маляванню. У 1944 на фронце загінуў яе сын, лейтэнант Леанід Гарэцкі. З 1947 жыла ў Ленінградзе. Узнагароджана медалямі.

Першае апавяданне Л. Чарняўскай «Мікітка» надрукавана ў 1921 у газеце «Наша думка». Аўтар кніг прозы «Апавяданні», «Валуй — камісар часоў

Кераншчыны», «Падарожніца», «Бяздзетуха»; кніг для дзяцей «Варка», «Кот Знайдзён», «Андрэйка», «Перамога», «Лявонка», «Сталёвы конь», «Жук»; чытанкі «Родны край». Пераклала на беларускую мову творы Р. Кіплінга, Э. Сэтана-Томпсана, С. Грыгор'ева, Ш. дэ Кастэра і інш. Прозе Л. Чарняўскай уласцівы тонкае адчуванне слова, добрае веданне псіхалогіі дзіцяці і дарослага чалавека, здольнасць займальна весці апавяданне. Незакончанай, у рукапісе, засталася аповесць «Кутніца» (зберагаецца, як і іншыя рукапісы, у Санкт-Пецярбургу, у хатнім архіве Г. М. Гарэцкай, дачкі пісьменніцы).

І. П. Чыгрын.

Бібліяграфія

1.2.

Варка: Апавяданне. Мн., 1928. Рэц.: П. Т. // Сав. Бел. 1928. 21 лют.

«Кот Знайдзён»: Апавяданне. Мн., 1929.

Андрэйка: Апавяданне. Мн., 1930 (Б-ка школьніка).

Апавяданні. Мн., 1930 (Б-ка работніцы і сялянкі). Рэц.: Кабакоў Н. // Маладняк. 1930. № 3.

Бяздзетуха: Апавяданне. Мн., 1930. (Б-ка работніцы і сялянкі).

Валуй — камісар часоў Кераншчыны: Апавяданне. Мн., 1930.

Падарожніца: Апавяданне. Мн., 1930. (Б-ка работніцы і сялянкі).

Лявонка: Апавяданні. Мн., 1932.

Перамога: Апавяданне. Мн., 1932.

Сталёвы конь: [Апавяданне]. Мн., 1933.

Жук: Апавяданні. Мн., 1960.

Казёл Мэка і Кудла: Апавяданні. Мн., 1979.

Апавяданні. Мн., 1983. Рэц.: Кенька М. Талент дабрыні // ЛіМ. 1984. 11 мая; Хорсун С. Шчырасцю светляцца словы // Полымя. 1983. № 12.

1.3.

1921. Нашы дзеці // Наша думка. 7 студз. / Пад прозв. Л. Гарэцкая; Мікітка: [Апавяданне] // Там жа. 11 лют. / Пад крыпт. Л. Г.

1922. Protest żon wysłanych z Wilna Litwinów i Białorusinów // Prz. Wileński. Nr 5—6 / У сааўт.

1926. Бяздзетуха: Апавяданне // Маладняк. № 6; Папова батрачка: [Апавяданне] // Сав. Бел. 23, 24 снеж.

1927. Пятручок: [Апавяданне] // Бел. піянер. № 3, 4; Падарожніца: [Апавяданне] // Сав. Бел. 25, 26 сак.

1928. Казёл Мэка і Кудла: [Апавяданне] // Бел. піянер. № 24; Веснавыя хмаркі: [Апавяданне] // Чырв. сейбіт. № 3; Працоўны дзень Валуя: [Апавяданне] // Звязда. 1, 4—7 крас.

1929. Галька: [Апавяданне] // Іскры Ільіча. № 1; Лявонка: [Апавяданне] // Там жа. № 3.

1930. Шалёны сабака: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 4; На гародзе: Апавяданне // Там жа. № 11.

1931. Самалёт: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 2; Працоўныя мазалі: Апавяданне // Там жа. № 9; Жук: Апавяданне // Там жа. № 10; Лыжка мёду: Апавяданне // Там жа. № 11 / Пад крыпт. Л. Ч.

1932. Жывая машына: Нарыс // Іскры Ільіча. № 13, 14; Насценгазета: Апавяданне // Там жа. № 16.

1933. Нянька: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 11.

1967. «Мой мілы таварыш...»: [Апавяданне] // Арлянятам: У 2 т. Мн. Т. 2.

1983. «Мой мілы таварыш...»: [Апавяданне] // Вяснянка. Мн.

1984. Як складалася кніжка народных песень // Гарэцкі М. Успаміны, артыкулы, дакументы. Мн. / Пад прозв. Л. Чарняўская-Гарэцкая.

1.4.

Кіплінг Р. Бунт Моці-Гёджа / З англ. Мн., 1927. Рэц.: Beta // Сав. Бел. 1928. 12 лют.; П. // Звязда. 1928. 19 лют.

Сэтан-Томпсан Э. Гісторыя аднаго мядзведзя / З англ. Мн., 1927.

Грыгор'еў С. Паравоз «Эг 5324»: [Апавяданне] / З рус. Мн., 1930 / Без указання перакл.

Заяіцкі С. Апавяданні старога матроса / З рус. Мн., 1930.

Забайкальскі В. Маленькія чырвонаармейцы: [Аповесць] / З рус. Мн., 1931.

Іркутаў А. Пан Боргер падае ў адстаўку: Аповесць з жыцця нямецкіх школьнікаў / З рус. Мн., 1931.

Леонаў М. Сталіца народу аванькі: (Культбаза ў тунгусаў) / З рус. Мн., 1931.

Краус Г. Прыгоды Фрыдрыха Крона ў Сярэдняй Еўропе. Расстрэл рабочай моладзі ў Радотыне / З ням. Мн., 1932.

Кудзінаў Д. 30 коней: [Нарыс] / З рус. Мн., 1932.

Машынскі І. Таварыш Арцём / З рус. Мн., 1932.

Растоўцаў В. Змаганне за моладзь у капіталістычных краінах / З рус. Мн., 1932.

Хазін Я. Барабаншчык рэвалюцыі: Гістарычная аповесць з часоў Вялікай французскай рэвалюцыі / З рус. Мн., 1932.

Баброў М. Жыццё лётніка / З рус. Мн., 1933.

Костэр Ш. Тыль Уленшпігель / З фр. Мн., 1934.

1919. Ажэшка Э. Рэха: [Апавяданне] / З пол. // Бел. думка. 25, 26 ліп.

1.5.

На польскую мову. Kot znajda / Tł. M. Myślinski Mń., 1929.

На таджыкскую мову. Дӯстии безавол: (Дар бораи дӯстин шоирони белорус бо шоирони точик) // Комсомоли Точикистон. 1976. 21 нояб.

На яўрэйскую мову. Кот Знайдзён. Мн., 1929.

1.6.

Дзяціныя гульні. Вільня, 1919 / Скл.

Родны край: Першая пасля лемантара кніжка для чытання. Вільня, 1919 / Скл. і адзін з аўт.

Родны край: Другая пасля лемантара кніга для чытання. Вільня, 1919 / Скл. і адзін з аўт.

Родны край: Трэцяя і чацвёртая пасля лемантара кніжка для чытання. Вільня, 1921 (Кірыліцай і лацінкай) / Скл. і адзін з аўт.

Родны край: Другая пасля лемантара кніга для чытання. Выд. перароблепае. Вільня, 1923; Вільня, 1929 / Скл. і адзін з аўт.

Родны край: Першая пасля лемантара кніжка для чытання. Вільня, 1926 / Скл. і адзін з аўт.

Rodny kraj. Wilnia, 1936 / Пад прозв. Л. Гарэцкая / Скл. і адзін з аўт.

2.3.

На беларускай мове. Гарэцкая Г. Наша сям'я // Максім Гарэцкі: Успаміны, артыкулы, дакументы. Мн., 1984; Яго ж. Невычэрпныя крыніцы // Мастацтва Бел. 1988. № 3; Яго ж. Пра маю маці — Леаніду Чарняўскую // Чарняўская Л. Казёл Мэка і Кудла. Мн., 1979; Яго ж. Успаміны пра маці: (Да 90-годдзя з дня нараджэння Леаніды Чарняўскай-Гарэцкай) // ЛіМ. 1983. 18 ліст.; Гарэцкі Г. Жанчына вялікага сэрца і мужнасці // ЛіМ. 1983. 18 ліст.; Клімуць Я. З любоўю да чалавека // Маг. праўда. 1983. 19 ліст.; Колас Я. [Лісты да Л. Чарняўскай] // Колас Я. Зб. тв.: У 12 т. Мн., 1964. Т. 12; Яго ж. [Лісты да Л. Чарняўскай] // Колас Я. Зб. тв.: У 14 т. Мн., 1977. Т. 13; Ліс А. Руплівая працаўніца: Памяці Л. У. Чарняўскай // ЛіМ. 1976. 8 кастр.; Навумовіч У. Шляхамі арлянят: (Проза «Маладняка»). Мн., 1984. С. 104—105; Пісьменнікі Савецкай Беларусі. Мн., 1981; Шушкевіч С. Душою з родным краем: Л. У. Чарняўскай — 75 гадоў // ЛіМ. 1968. 22 ліст.; Яго ж. З вялікай павагай: Леаніле Чарняўскай — 80 год // Голас Радзімы. 1973. № 47; Яго ж. Літаратар і педагог: Да 75-годдзя з дня нараджэння Леаніды Чарняўскай // Работніца і сялянка. 1968. № 11; Якімовіч А. // Максім Гарэцкі: Успаміны, артыкулы, дакументы. Мн., 1984.

На рускай мове. Азгур З. То, что помнится. Мн., 1984. С. 29—30; Горецкий Л. Письма с фронта // Юность. 1975. № 1.

3.1.
ЦНБ АН Беларусі, аддз. рукап., ф. 5. воп. 1, адз. зах. 1.
М. П. Барташэвіч.

ЧАРНЯЎСКІ МІКОЛА

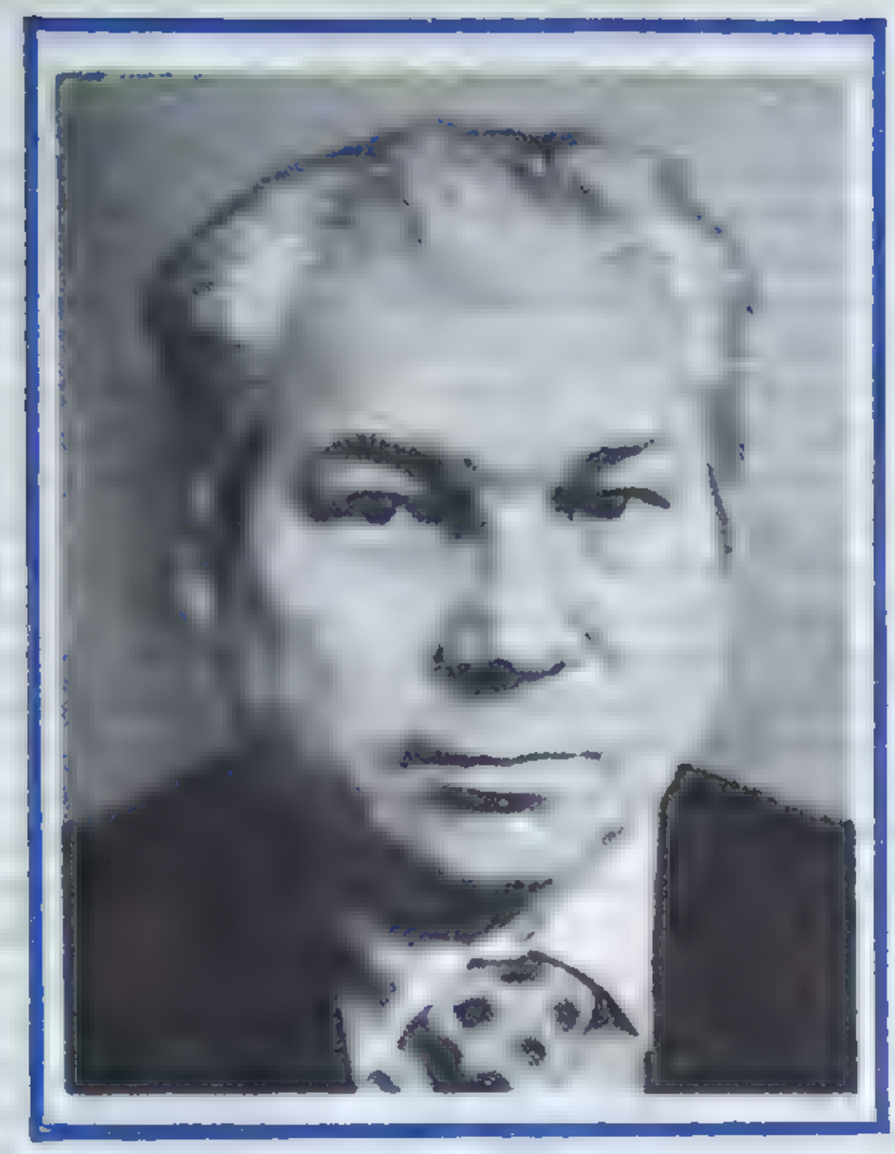

Чарняўскі Мікалай Мікалаевіч (псеўд. Аўсюг Самасейка, Мікола Сівец; н. 16.1.1943, в. Буда-Люшаўская Буда-Кашалёўскага р-на Гомельскай вобл.), паэт, празаік. Член СП Беларусі з 1972.

Бацькі — сяляне, працавалі ў калгасе. У 1950—57 вучыўся ў Буда-Люшаўскай сямігодцы. У 1960 скончыў Беліцкую сярэднюю школу Рагачоўскага р-на і паступіў на вячэрняе аддзяленне філфака БДУ (скончыў у 1966). Адначасова працаваў у газеце «Піянер Беларусі». У 1962 перайшоў у рэспубліканскі камітэт па радыёвяшчанню і тэлебачанню. З 1966 у часопісе «Бярозка» (літсупрацоўнік, старшы рэдактар, адказны сакратар), з 1989 у часопісе «Вясёлка». Узнагароджаны Граматай Вярхоўнага Савета БССР. Выдатнік народнай асветы Беларусі.

Першы верш М. Чарняўскага быў надрукаваны ў 1958 у газеце «Піянер Беларусі». Шмат піша для дзяцей. Услаўляе народны подзвіг у гады Вялікай Айчыннай вайны, прыгажосць прыроды, чалавечую дабрыню, шчырасць, сумленнасць, пераасэнсоўвае фальклорныя казачныя вобразы. Выдаў зборнікі вершаў «Дзе лета канчаецца», «Кліча горн», «Адрас наш — дзіцячы сад», «Парад», «Залатая ніва», «Сонца ў хованкі гуляе», «Дзе пяцёркі прадаюцца?», «Я збіраюся на БАМ», «Хто сябруе з добрым днём?». Аўтар кнігі дакументальных паэм «Навечна з сонцам», прысвечаных юным героям Вялікай Айчыннай вайны Антону Губараву, Марату Казею, Міхасю Усоскаму. Песні на вершы М. Чарняўскага напісалі Т. Дзядзюля, А. Ізотаў, І. Кузняцоў, М. Наско, Л. Свердзель, Ю. Семяняка і інш. Перакладае на беларускую мову творы малдаўскіх, рускіх, украінскіх паэтаў.

Жыве ў Мінску.
В. І. Смыкоўская.

Бібліяграфія

1.2.
Дзе лета канчаецца: Вершы. Мн., 1963. Рэц.: Лось Е. Ці канчаецца лета... // Чырв. змена. 1964. 14 мая; Макарэвіч В. Цёпла, задушэўна // ЛіМ. 1963. 26 ліп.

Бегунок пачынае думаць: Аповесць. Мн., 1965.

Апошні бой: Паэма. Мн., 1967. Рэц.: Барута Р. Інфармацыйна, без пачуцця // ЛіМ. 1968. 16 студз.; Даніленка М. Сказ пра апошні бой // Гомел. праўда. 1968. 10 студз.; Хведаровіч М. Нявыдуманыя героі // Беларусь. 1968. № 10.

Сонца ў хованкі гуляе: Вершы і казкі. Мн., 1970. Рэц.: Бабкоў У. Пранікненне ў дзіцячы свет // Наст. газ. 1971. 30 чэрв.; Ткачоў В. // Гомел. праўда. 1971. 4 крас.

Чалавечнасць: Вершы. Мн., 1971. Рэц.: Аноп Л. // Чырв. змена. 1971. 26 снеж.; Галіноўская Н. Пра «дадатнае» і «адмоўнае» // Мін. праўда. 1972. 25 лют.; Кажамякін Ц. Пра чалавечнасць // Гомел. праўда. 1971. 14 ліст.

Кліча горн: Вершы. Мн., 1974. Рэц.: Даніленка М. // Гомел. праўда. 1974. 18 кастр.; Яго ж. Кліча піянерскі горн // ЛіМ. 1975. 21 сак.

Адрас наш — дзіцячы сад. Мн., 1975. Рэц.: Нікіціна Т. Шчыра ў госці запрашаем... // ЛіМ. 1975. 12 снеж.

Парад: Вершы. Мн., 1976. Рэц.: Даніленка М. Без дакучлівай дыдактыкі // Гомел. праўда. 1976. 7 вер.; Чырв. змена. 1977. 4 чэрв.; Камейша К. Калі ёсць пошук... // ЛіМ. 1977. 9 снеж.; Нікіціна Т. З любоўю да дзяцей // Там жа. 1976. 1 кастр.

Залатая ніва: Вершы. Мн., 1977. Рэц.: Камейша К. Калі ёсць пошук... // ЛіМ. 1977. 9 снеж.

Дзе пяцёркі прадаюцца?: Вершы. Мн., 1978. Рэц.: Зэкаў А. Адрасавана дзетвары // Гомел. праўда. 1978. 3 кастр.; Хорсун С. // Дет. лит. 1979. № 8; Яго ж. У падарунак — усмешку // Чырв. змена. 1979. 9 мая.

Казёл-моднік: Гумарыст. і сатыр. вершы. Мн., 1978 (Б-ка «Вожыка»). Рэц.: Дзелянкоўскі М. Пра

Агату, модніка-казла і іншых // Мін. праўда. 1979. 21 сак.; Шаўчэнка В. // Гомел. праўда. 1978. 6 снеж.

Я збіраюся на БАМ: Вершы, казкі. Мн., 1979. Рэц.: Бабкоў У. // Гомел. праўда. 1979. 14 жн.

І не косяць, і не жнуць...: Сатыра і гумар. Мн., 1981. Рэц.: Ткачоў В. Дасціпна, з гумарам... // Гомел. праўда. 1982. 6 крас.

Хто сябруе з добрым днём?: Вершы і казкі. Мн., 1981. Рэц.: Ткачоў В. Дасціпна, з гумарам... // Гомел. праўда. 1982. 6 крас.

Звініць званок...: Вершы і паэмы. Мн., 1982. Рэц.: Даніленка М. Звініць званок... // Гомел. праўда. 1982. 14 снеж.

Зоркі-зорачкі: Вершы і казкі. Мн., 1984. Рэц.: Бабкоў У. Зоркі дзяцінства // Гомел. праўда. 1985. 19 лют.

Камар на матацыкле: Гумарэскі, жарты, пародыі. Мн., 1986.

Навечна з сонцам: Дакум. паэмы. Мн., 1986.

Трывога: Вершы. Мн., 1988.

Аб чым пяе крынічка: Вершы і казкі. Мн., 1989.

Вогнепаклоннікі: Кніга для вучняў. Мн., 1989.

Нашто бабе агарод?: Сатыра і гумар. Мн., 1989 (Б-ка «Вожыка»).

«Акадэмія...» на колах, альбо За вясёлкай наўздагон: Апавяданне. Мн., 1991.

Лёкса ў люксе: Сатыра, гумар. Мн., 1993.

1.3.

1958. Васілёк: [Верш] // Піянер Бел. 18 ліп.

1959. Партызан — Міша Рыпінскі: [Нарыс] // Наш родны край. Творчасць піянераў і школьнікаў рэспублікі. Мн.; Простая навука; Дзяжурны: [Вершы] // Вясёлка. № 11; Буду машынистом: [Верш] // Зорька. 29 авг.; Светлы шлях: [Верш] // Піянер Бел. 20 сак.

1960. Залатыя рукі: [Верш] // Бярозка. № 7; Цягнік: [Верш] // Вясёлка. № 12; Восень: [Верш] // Голас Радзімы. № 81; Патрыятычны спектакль // Віцеб. рабочы. 28 снеж.; У навагодні вечар: [Верш] // Піянер Бел. 30 снеж.

1961. Журавель. З народнага: [Верш] // Бярозка. № 8; «Мастак»: [Верш] // Там жа. № 9; Зімою: [Верш] // Там жа. № 12; Вясёлка. № 1; Ручаёк: [Верш] // Вясёлка. № 4; Пастух: [Верш] // Гомел. праўда. 29 ліп.; Мін. праўда. 5 крас.; 56 секунд Алы Маліноўскай // Піянер Бел. 6 кастр.; Упэўненасць // Там жа. 8 снеж.; Яе працоўная біяграфія // Там жа. 15 снеж.

1962. Настойлівасць перамагла: Нарыс // Бярозка. № 1; «Салют піянерскі прыгодам!..»: [Верш] // Там жа. № 8; У нас выдатнікаў багата: [Верш] // Там жа. № 12; Аўтамабіль: [Верш] // Вясёлка. № 7; Чаму кот любіць печ: [Верш] // Там жа. № 11. Ніва. 23 снеж.; Журавель: [Верш] // Полымя. № 2; Жнівень: [Верш] // Гомел. праўда. 22 чэрв.; ЛіМ. 24 жн.; Хто вартуе зайцаў сон: [Верш] // Ніва. 16 снеж.; Піянер Бел. 23 ліст.; «Космас» дзейнічае: Нарыс // Піянер Бел. 12 студз.; Чаму Коля чырванеў // Там жа. 23 лют.; Хто вінават?: [Верш] // Там жа. 16 сак.; «Ляцім» — сказаў экіпаж: Нарыс // Там жа. 20 крас.; На плошчы Перамогі ў Мінску: [Верш] // Там жа. 11 мая; Наперадзе новыя далі // Там жа. 1 чэрв.; Конік: [Верш] // Чырв. змена. 18 крас.; Зноў ажывае інтэрнат: [Верш] // Там жа. 1 вер.

1963. Пра казла і яго бараду: [Верш] // Вясёлка. № 4; Туга па лапцёх: [Верш] // Голас Радзімы. № 82; Танцы ў інтэрнаце: [Верш] // Маладосць. № 6; Іскра жывая // ЛіМ. 27 снеж.; Сустрэча: [Верш] // Мін. праўда. 1 студз.; Дзяжурны; Цягнік: [Вершы] // Ніва. 26 мая; Простая навука: [Верш] // Там жа. 2 чэрв.; Мы ўмеем чытаць: [Верш] // Там жа. 10 ліст.; Залатыя рукі: [Верш] // Там жа. 17 ліст.; Кастусь — няўмека: [Верш] // Там жа. 1 снеж.; Каляска: [Верш] // Там жа. 15 снеж.; Дзе лета канчаецца; Матылёк: [Вершы] // Піянер Бел. 9 жн.; Чаму нам зімою холадна?: [Верш] // Чырв. змена. 20 лют.; Зайкаў кажушок; Лыжы: [Вершы] // Там жа. 24 сак.

1964. Партыя — гэта Ленін: [Верш] // Бярозка. № 4; У піянерскім лагеры: [Верш] // Там жа. № 6; Верасень: [Верш] // Там жа. № 9; Люты: [Верш] // Вясёлка. № 2; Матылёк; Ластаўкі: [Вершы] // Там жа. № 6; На спатканні: [Верш] // Віцеб. рабочы. 26 ліп.; Хто вінаваты: [Верш] // Ніва. 16 лют.; Ці хадзіў у ботах кот?: [Верш] // Там жа. 23 лют.; Зімовы сон: [Верш] // Там жа. 1 сак.; Глянь, вялікая якая!: [Верш] // Там жа. 8 сак.; Лёневы шпакоўні: [Верш] // Там жа. 12 крас.; Як Васіль зрабіў аўтамабіль: [Верш] // Там жа. 21 чэрв.; Конік: [Верш] // Там жа. 30 жн.; Журавель: [Верш] // Там жа. 6 вер.; Дзе лета канчаецца: [Верш] // Там жа. 13 вер.; Дапамаглі: [Верш] // Там жа. 27 снеж.; Бегунок пачынае думаць: Аповесць // Піянер Бел. 8, 15, 22, 29 мая, 5 чэрв.; Зімовы сон; Дапамаглі...; Яблык: [Вершы] // Чырв. змена. 30 студз.; «З вёскі ўсёй, з усіх канцоў...»: [Верш] // Там жа. 21 мая.

1965. Працуюць пяцікласнікі: [Верш] // Бярозка. № 8; Вясна, ручай і мароз: Казка // Вясёлка. № 4: Першакласніца: [Верш] // Там жа. № 9; Касцёр: [Верш] // Гомел. праўда. 10 вер.; Зоркі падаюць долу...: [Верш] // Там жа. 17 ліст.; «Вясёлы калаўрот» // Наст. газ. 2 кастр.; Апошні бой: Урывак з паэмы // Піянер Бел. 1 крас.; Пісьмы ў Беліцк: Нарыс // Там жа. 2 ліп.; Заход сонца: [Верш] // Там жа. 16 ліп.; Зайздроснік: [Верш] // Чырв. змена. 13 крас.; Ноч за горы спаць пайшла: [Верш] // Там жа. 1 чэрв.

1966. «Пахне ліпамі...»; Чалавечнасць; След сябра; Першы снег: [Вершы] // Дзень паэзіі — 66. Мн.; Завіруха: [Верш] // Бярозка. № 1; Музыка вясны: [Верш] // Там жа. № 3; І не косяць, і не жнуць: [Верш] // Вожык. № 17; Адпачылі: [Верш] // Там жа. № 23; Мчацца саначкі з гары: [Верш] // Вясёлка. № 2; Не па маршруце: [Замалёўка] // Голас Радзімы. № 11; Чырвоны май: [Верш] // Там жа. № 17; Роднай Беларусі: [Верш] // Там жа. № 35; Абноўлены май...: [Верш] // Гомел. праўда. 1 мая; Апошні бой: Урывак з паэмы // Піянер Бел. 1 крас.; Макаркаў бор: [Урывак з аднайм. паэмы] // Там жа. 4 ліст.

1967. Чэрвеньскія ночы: [Верш] // Дзень паэзіі—67. Мн.; Партыя — гэта Ленін: [Верш] // Наш дарагі Ільіч. Мн.; Новы год: [Верш] // Бярозка. № 1; Апошні бой: З паэмы // Там жа. № 7; Юныя камунары: [Верш] // Там жа. № 11; Графаман прызнаецца ў каханні: [Верш] // Вожык. № 10; Лыжы: [Верш] // Вясёлка. № 1; Вяртанне: [Нарыс] // Голас Радзімы. № 24; «Беларусь! Дзе б ні быў...»; Родныя назвы; «Яны, як хвалі марскія, гайдаюцца...»: [Вершы] // Там жа. № 32; Чалавечнасць; Першы снег: [Вершы] // Маладосць. № 9; На ўроку геаграфіі: [Верш] // Гомел. праўда. 1 кастр.; Ноч перад штурмам: [Верш] // Там жа. 8 ліст.; Родныя назвы: [Верш] // Там жа. 26 снеж.; Вернасць бацькоўскай славе // Піянер Бел. 21 ліп.; Звіні, званок!: [Верш] // Там жа. 1 вер.; Сіняваокая Беларусь; На ўроку геаграфіі; Ноч за горы спаць пайшла: [Вершы] // Там жа. 22 вер.; «Ёсць край...»: [Верш] // Чырв. змена. 29 чэрв.; Клопат: [Верш] // Там жа. 23 ліп.

1968. У партызанскім лесе: [Верш] // Беларусь. № 11; Голас Радзімы. № 41; Гомел. праўда. 20 вер.; Сіла дружбы: Апавяданне // Бярозка. № 6; Ля кастра: [Верш] // Там жа. № 7; Жнівень: [Верш] // Там жа. № 8; Камсамольскі білет: [Верш] // Там жа. № 9; Калі ў студэнтаў сесія: [Верш] // Вожык. № 3; Лякарства: [Верш] // Там жа. № 15; Чыстапісанне; У Марынкі спраў багата: [Вершы] // Вясёлка. № 11; Новы год: [Верш] // Там жа. № 12; Пісаў зямляк: [Верш] // Голас Радзімы. № 17; Закаханы ў родную песню: [Нарыс] // Там жа. № 23; Слова пра Беларусь: [Верш] // Там жа. № 25; «Жыцця мне ціхага не трэба...»: [Верш] // Гомел. праўда. 19 студз.; Светлы месяц сакавік: [Верш] // Там жа. 8 сак.; Над Беларуссю зоры майскія: [Верш] // Там жа. 1 мая; Восеньскае: [Верш] // Там жа. 25 вер.; Камсамолу: [Верш] // Там жа. 11 кастр.; Вогненнае рэха: [Раздзелы з аднайм. паэмы] // Піянер Бел. 20 чэрв.

1969. Чалавечнасць: [Верш] // Беларускі каляндар на 1970 год. Беласток; Піянерскі парад: [Верш] // У нашых сэрцах Ільіч. Мн.; Дарога дадому: [Верш] // Беларусь. № 6; Памяць нашых продкаў: [Верш] // Там жа. № 9; ЛіМ. 5 вер.; Шчаслівая ёлка: Апавяданне // Бярозка. № 1; Піянерская варта ля вечнага агню // Там жа. № 5; Драч згубіў сваю дуду: [Верш] // Там жа. № 9; Зімовая радасць: [Верш] // Там жа.

№ 12; Рана-раненька: [Верш] // Вожык. № 23; Сустрэча з зубрамі: [Верш] // Вясёлка. № 8; Майская раніца: [Верш] // Вяч. Мінск. 29 мая; Гомел. праўда. 1 мая; Хадакі: [Верш] // Гомел. праўда. 19 крас.; Ля вечнага агню: [Верш] // Там жа. 2 ліп.; Верасень: [Верш] // Там жа. 4 вер.; Дарога дадому; «Жыцця мне ціхага не трэба...»: [Вершы] // Мін. праўда. 14 чэрв.; Сейбіт міру: [Верш] // Піянер Бел. 1 мая; Лета: [Верш] // Там жа. 29 мая; Рыбак: [Верш] // Там жа. 31 ліп.; Родныя назвы: [Верш] // Чырв. змена. 9 лют.

1970. Вярталіся на досвітку салдаты: [Верш] // Беларусь. № 5; Голас Радзімы. № 19; Лявоніха; Пастух: [Вершы] // Беларусь. № 9; Подзвіг Барыса Юркіна // Бярозка. № 1 / Сааўт. С. Законнікаў; Вялікі дзень: Апавяданне // Там жа. № 4; Вайна на градзе: Казка // Там жа. № 8; Расцем за будучыню змагарамі: [Верш] // Там жа. № 12; Ішла дзеўка да вады: З народнага // Вожык. № 3; Першы ўрок: [Верш] // Вясёлка. № 9; Хадакі; Трамвай; «За ціхаю далёкаю ускраінай...»: [Вершы] // Маладосць. № 2; Роздум над фотаздымкам: [Верш] // Работніца і сялянка. № 2; Дзе такое дзіва: [Верш] // Там жа. № 3; Плача в'етнамская маці; Галубы над раддомам; Трамвай: [Вершы] // Вяч. Мінск. 29 студз.; У нашым садзе: [Вершы] // Там жа. 27 жн.; Дзедава лыжка: [Верш] // Гомел. праўда. 28 сак.; Мая Радзіма: [Верш] // Там жа. 5 снеж.; Імяніннікам: [Верш] // Мін. праўда. 8 сак.; Паненка: Навела // Там жа. 29 крас.; Шукайце патрэбнае слова // Там жа. 5 жн.; Край славы і працы людской: [Верш] // Там жа. 24 снеж.; Крокі майго юнацтва: [Верш] // Піянер Бел. 28 мая.

1971. Начлег на Нарачы; Галубы над радзільным домам; «Як лёгка дыхаецца ў маі!..»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 71. Мн.; Першы снег: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.; Пісаў зямляк: [Верш] // Беларусь. № 9; Пачатак: Апавяданне // Бярозка. № 2; Урачыстасць // Там жа. № 7; Крыўда: [Верш] // Вожык. № 3; Лапці: [Верш] // Там жа. № 10; Тэлефон: [Апавяданне] // Вясёлка. № 1; Летні дзень: [Вершы] // Там жа. № 8; «Ёсць край...»: [Верш] // Голас Радзімы. № 4; З новай кнігі «Чалавечнасць»: [Вершы] // Там жа. № 21; Беларускія пісьменнікі — піянерскаму юбілею // Там жа. № 34; Памылка; Буслы пакінулі буслянку; Балада пра зямлю; Ёсць край: [Вершы] // Маладосць. № 4; Ці свісталі ракі?: [Верш] // Работніца і сялянка. № 8; Начная размова: [Верш] // Там жа. № 9; У дзіцячым садзе: [Вершы] // Вяч. Мінск. 4 сак.; Сустрэча былых партызан; «Як лёгка дыхаецца ў маі...»; «Жыццё заўжды бывае шчодрым...»: [Вершы] // Там жа. 3 чэрв.; Сустрэча былых партызан: [Верш] // Гомел. праўда. 11 лют.; Абуджэнне: [Верш] // Там жа. 24 крас.; Калі ў студэнтаў сесія: [Верш] // Там жа. 18 ліст.; «Жураўлямі — лета ў вырай...»: [Верш] // Там жа. 20 ліст.; Арляняты: [Верш] // Зорька. 14 мая; Клопат; «Упала воблака туману...»: [Вершы] // ЛіМ. 18 чэрв.; Натхнёныя светлаю явай: [Верш] // Мін. праўда. 8 студз.; Дзе поле звоніць акіянам...: [Верш] // Там жа. 26 студз.; Дарога ў вялікі свет: [Рэц. на кн.: Барадулін Р. Лінія перамены дат. Мн., 1969] // Там жа. 19 сак.; «Буслы пакінулі буслянку...»: [Верш] // Там жа. 1 чэрв.; «Я да цябе прыйду здалёк...»: [Верш] // Там жа. 14 ліп.; Лыжы: [Верш] // Піянер Бел. 28 студз.; Савецкай Арміі: [Верш] // Там жа. 18 лют.; «У першы клас і ў першы раз...»: [Верш] // Там жа. 26 жн.; Наш сад: [Верш] // Там жа. 21 кастр.; «Над валуном начамі нізка-нізка...»; «Як на струне напятай...»: [Вершы] // Чырв. змена. 6 чэрв.

1972. Ля вечнага агню: [Верш] // Твой піянерскі гальштук. Мн.; Весняя радасць: Апавяданне // Бярозка. № 4; Страта: [Верш] // Вожык. № 2; Трэніроўка: [Верш] // Там жа. № 22; Чутка: [Верш] // Вясёлка. № 1; Сонейка: [Верш] // Там жа. № 7; Пісаў зямляк...: [Верш] // Голас Радзімы. № 22; Сто песень сэрцам праспявана: [Рэц. на кн.: Кірэенка К. Кніга ста песень. Мн., 1971] // Там жа. № 49; «Як лёгка дыхаецца ў маі...»: [Верш] // Гомел. праўда. 29 крас.; На маршы: [Верш] // Мін. праўда. 19 мая; Піянер Бел., 8 чэрв.; Твой светлы шлях: [Верш] // Піянер Бел. 31 жн.

1973. Шчыра, з выдумкай, з усмешкай: [Рэц. на кн.: Барадулін Р. Журавінка. Мн., 1973] // Беларусь. № 10; Гарніст; Сцяжынка; У паходзе; Маленькія трубачы: [Вершы] // Бярозка. № 1; Натка-складка: [Верш] // Там жа. № 5; Дагані: [Верш] // Там жа. № 8; Зінка, залатое дзяўчо: Апавяданне // Там жа. № 10; Важкі дзённік: [Верш] // Там жа. № 11; Быў хаўрус...: [Верш] // Вожык. № 1; Гомел. праўда. 12 студз.; Пераборлівы Лявон: [Верш] // Вожык. № 12; Размова з унучкай: [Верш] // Вясёлка. № 11; «Як на струне напятай цішыня...»: [Верш] // Работніца і сялянка. № 10; Зімовая радасць: [Верш] // Родная прырода. № 1; Настрой: [Верш] // Вяч. Мінск. 23 мая; Натка-складка: [Верш] // Там жа. 4 снеж.; Гэта — шчасце: [Верш] // Гомел. праўда. 1 мая; Кастрычніцкія зоры: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; Дазволь, тата, і мне... // Піянер Бел. 18 студз.; Увішны Клім: [Верш] // Там жа. 8 сак.; Мудры сейбіт: [Верш] // Там жа. 29 сак.; Зноў у школу: [Верш] // Там жа. 6 вер.; Шпачаняткі: [Верш] // Сел. газ. 17 июня.

1974. Ад шчырага сэрца // Беларусь. № 10; Душа ў палоску; Што пераважыць?: [Вершы] // Бярозка. № 3; Рабочых трыццаць рук: [Верш] // Там жа. № 7; Светлы ранак: [Верш] // Там жа. № 9; Закруцілася Агата: [Верш] // Вожык. № 11; Загадка пра адзнакі: [Вершы-загадкі] // Вясёлка. № 1; Парад: [Верш] // Там жа. № 2; Мой аўтапарк: [Верш] // Там жа. № 4; Мастакі; Будавалі горад: [Вершы] // Там жа. № 8; Вушанка: [Верш] // Там жа. № 12; Мой край — бялюткія бярозы... // Голас Радзімы. № 44; Верхалаз; Настрой: [Вершы] // Вяч. Мінск. 14 лют., У дзяўчынак свой дзетсад; Хто ў ракеце?; Наш аркестр: [Вершы] // Там жа. 10 ліп.; Ахвяра моды: [Верш] // ЛіМ. 5 крас.; Раніца: [Верш] // Там жа. 24 мая; Шахцёрская тэма; Крымінальная дабрата; Зручнасць; Дапякла: [Вершы] // Там жа. 21 чэрв.; Вясна планеты: [Верш] // Там жа. 8 ліст.; Размова з летам: [Верш] // Піянер Бел. 22 жн.; Аўтарытэт: [Верш] // Там жа. 14 ліст.; Піянерскі гарніст // Чырв. змена. 25 снеж.

1975. Партызанская крыніца: [Верш] // Дзень паэзіі — 75. Мн.; Беларусь. № 5; Гомел. праўда. 9 студз.; На даверлівай ноце: [Рэц. на кн.: Камейша К. Нектар. Мн., 1974] // Беларусь. № 10; Задачка; Дапамог ...: [Вершы] // Бярозка. № 1; У добры час: [Верш] // Там жа. № 4; Памяць: Урывак з паэмы // Там жа. № 5; Звініць званок: [Верш] // Там жа. № 9; Гомел. праўда. 2 вер.; Казёл-моднік; Зручнасць; Амаль усё: [Вершы] // Вожык. № 1; Майская радасць: [Верш] // Там жа. № 8; Аўтабыль: [Верш-жарт] // Там жа. № 19; Наш Новы год: [Верш] // Там жа. № 24; Задачка: [Верш] // Вясёлка. № 1; Здагадалася: [Верш] // Там жа. № 3; Адрас наш — дзіцячы сад; Скрыжаванне: [Вершы] // Там жа. № 7; Майстры: [Вершы] // Там жа. № 10; Вяч. Мінск. 20 вер.; Аркестр: [Верш] // Вясёлка. № 11; Чаго бабуля плача?; Кот падзяку зарабіў; Паспачувала; Дзяльба: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 7; Чаго бабуля плача?; Які ж татка?; Берасцяначка: [Вершы] // Вяч. Мінск. 16 крас.; Надзей і мар узлёт: [Верш] // Там жа. 31 снеж.; Памяць: Урывак з паэмы // Гомел. праўда. 6 мая; Ляцелі пад адхон цягнікі // ЛіМ. 21 лют.; Жывое слова: [Верш] // Там жа. 28 ліст.; «Не пазнаць зусім вясковых вуліц...»: [Верш] // Піянер Бел. 1 мая; Здарэнне ў цырку: Казка // Там жа. 16 кастр.

1976. Уласны густ; Гума-рыст; Дапякла; Шахцёрская тэма; Класік-манументаліст: Гумарыстычныя мініяцюры // Дзень паэзіі — 76. Мн.; Рабочых трыццаць рук: [Верш] // Люблю будзённы дзень. Мн.; Да людзей ідучы: [Рэц. на кн.: Вольскі А. Выратавальны круг. Мн., 1974] // Беларусь. № 2; Сычова навука: [Верш] // Бярозка. № 1; Вясна Радзімы: [Верш] // Вожык. № 3; Гомел. праўда. 24 лют.; Піянер Бел., 19 лют.; Над Беларуссю — зоры майскія: [Верш] // Вожык. № 8; Ён і я; Знайшлася: [Вершы] // Там жа. № 16; Жыві ў вяках: [Верш] // Там жа. № 23; Прыгоды цагліны: [Верш] // Вясёлка. № 3; Вяч. Мінск. 25 сак.; Залатая ніва: [Верш] // Вясёлка. № 8; Казёл-моднік: [Верш] // Служба быту Бел. № 2; Незвычайны ўрок: Казка // Вяч. Мінск. 1 кастр.; У краі тым... // Голас Радзімы. 1 ліп.; Я — твая жывіца...: [Верш] // Гомел. праўда. 9 кастр.; Гума-рыст; Уласны густ: [Вершы] // ЛіМ. 26 сак.; Песні братэрства // Там жа. 21 мая; «Зноў спасцігаю глыбіню...»: [Рэц. на кн.:

Дукса М. Прыгаршчы суніц. Мн., 1976] // Там жа. 3 снеж.; Ёсць адрас у песні...: [Рэц. на кн.: Прыходзька П. Лірыка. Мн., 1975] // Мін. праўда. 26 кастр.; Аўтабыль: [Верш] // Ніва. 18 студз.: Чутка: [Верш] // Там жа. 8 жн.; Ён і я: [Верш] // Там жа. 17 кастр.; Дзядуля; Дзе Лена?; Што з Юрасём?; Лайдак: [Вершы] // Піянер Бел. 18 ліст.: [Рэц. на кн.: Пысін А. Вярбовы мост. Мн., 1974] // Чырв. змена. 17 студз.; Са скарбонкі думак і пачуццяў: [Рэц. на кн.: Панчанка П. Крык сойкі. Мн., 1976] // Там жа. 21 снеж.

1977. Вершатворац прызнаецца ў каханні: [Верш] // Дзень паэзіі — 77. Мн.; Любоў да роднага поля: [Рэц. на кн.: Голуб Ю. Векапомнае поле. Мн., 1976] // Беларусь. № 8; Непаслухмяны язык; «Чёмпіён»; Рэкламныя штаны; Збіўся з азімута: [Вершы] // Бярозка. № 2; Дзень добры, БАМ!: [Верш] // Там жа. № 3; І думкамі і сэрцам — з вышынёй!: [Верш] // Там жа. № 4; Гомел. праўда. 5 чэрв.; Прадавала восень журавіны: [Верш] // Бярозка. № 12; І бягун і кладаўшчык; «Ператрэніраваўся»: [Вершы] // Вожык. № 9; Зямная зорка: [Верш] // Там жа. № 21; Наша ява: [Верш] // Там жа. № 24; Вяч. Мінск. 31 снеж.; Падрос: [Верш] // Вясёлка. № 3; Фільмаскоп купілі мне...; Хаўронькі: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 7; «І над тапаляй...»: [Верш] // Родная прырода. № 6; «Толькі ні дня без падзеі...» // Голас Радзімы. 21 крас.; Улюбёны ў бацькоўскую зямлю: [Рэц. на кн.: Камейша К. Тут мае вёсны прычалены. Мн., 1977] // Там жа. 25 жн.; Жаўрук; «Ты ўставаў — яшчэ на самым золку...»: [Вершы] // Гомел. праўда. 3 вер.; «Шчасцем шлях пазначаны...»: [Рэц. на кн.: Барадулін Р. Суровая вымова. Мн., 1976] // ЛіМ. 18 сак.; Вырашаная праблема: [Верш]; «Зерне добрых слоў...»: [Рэц. на кн.: Законнікаў С. Устань да сонца. Мн., 1976] // Там жа. 17 чэрв.; Незвычайнае ў звычайным: [Рэц. на кн.: Костылев В. Полосатый гость. Мн., 1977] // Там жа. 9 вер.; Хлеб: [Верш] // Ніва. 18 снеж.; Піянер Бел. 15 вер.: Крыніца светлая — натхненне // Піянер Бел. 8 снеж.; Майская радасць: [Верш] // Сел. газ. 1 мая; «Я адтуль, дзе Залессі, Замошшы...»: [Рэц. на кн.: Паўлаў У. Сонца купаецца. Мн., 1976] // Чырв. змена. 19 крас.

1978. Жаўрук; Грыбное шчасце: [Вершы] // Дзень паэзіі — 78. Мн.; Крыніца натхнення: [Рэц. на кн.: Верамейчык У. Прыпяць. Мн., 1973] // Беларусь. № 11; Як песня шчасця...:[Верш] // Бярозка. № 1; Захварэў Пазяхай: [Верш] // Там жа. № 6; Дзень добры, верасень, дзень добры, школа!: [Верш] // Там жа. № 9; «І я, і брат мой...»: [Верш] // Там жа. № 10; Заўсёды ў паходзе: [Верш] // Вожык. № 20; Хто каго?: [Верш] // Вясёлка. № 5; Перапёлачка; Што за дождж: [Апавяданні] // Там жа. № 7; Я збіраюся на БАМ: [Верш] // Работніца і сялянка. № 4; Зарадка: Казка // Вяч. Мінск. 10 чэрв.; Я слаўлю сцяг...: [Верш] // Гом. праўда. 30 снеж.; Розныя захапленні; «Шчодрасць»; Хвароба: [Вершы] // ЛіМ. 15 вер.; Роздум пачаткоўца; Тварэц: [Вершы] // Там жа. 17 ліст.; Завейны дзень: [Верш] Там жа. 24 ліст.; Абед... па нотах; Выкруціўся: [Вершы] // Піянер Бел. 15 чэрв.; «Як лёгка дыхаецца ў маі!..»: [Верш] // Чырв. змена. 1 мая.

1979. Дзённік: [Верш] // Бярозка. № 4; Мудры ўнук; Чые сцяжынкі ў лесе?; Хітры махавік; Жыў-быў Ну...; Прадбачлівы Казік; Чаму Пятро схаваў вядро?: [Вершы] // Там жа. № 8; Я прыйду — і ўсё заззяе: [Верш] // Там жа. № 12; Я слаўлю сцяг... [Верш] // Вожык. № 2; Майская раніца: [Верш] // Там жа. № 8; Шалёная любоў: Гумарэска // Там жа. № 13; Лясная сталоўка: [Верш] // Вясёлка. № 2; Калыханка; Вожык і сонца: [Вершы] // Там жа. № 9; Вушанка: [Верш] // Там жа. № 12; Дэталі: Гумарэска // Маладосць. № 7; Хто вады баіцца?; Воўк авечку стрыг: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 2; Смоўж — ашуканец: [Казка-верш] // Там жа. № 12; Асіннік; Ранак; «У тым кутку, дзе нарадзіўся я...»: [Вершы] // Родная прырода. № 4; Сон ці сом?; Заяц моркву вартаваў; Воўк-абібок: [Вершы] // Вяч. Мінск. 16 ліп.; Як жа мне не любіць! // Голас Радзімы. 7 чэрв.; «Шахцёр»; Дэфіцыт: [Вершы] // ЛіМ. 2 сак.; Свiтальная плошча: [Верш] // Там жа. 29 чэрв.; Балада пра мячык // Там жа. 27 ліп.; Чутка: [Верш] // Ніва. 11 сак.; Воўк авечку стрыг: [Верш] // Там жа. 8 крас.; «Шахцёр»: [Верш] // Там жа. 22 крас.; Дружная сямейка: [Верш] // Піянер Бел. 31 мая; Гарніст шчаслівага дзяцінства: [Верш]; І думкі ўзлёт, і шчырасць пачуцця // Там жа. 11 кастр.

1980. Я іду з баянам...: Пародыя // Дзень паэзіі — 80. Мн.; Гэта ўсё наша казка і ява: [Верш] // Бярозка. № 1; У паход збіраўся Лёня...: [Верш] // Там жа. № 7; [Прадмова да вершаў Л. Дзікавіцкай] // Там жа. № 10; Нам па душы настрой вясновы: [Верш] // Вожык. № 8; Клапатлівая цешча; Добры сусед: [Вершы] // Там жа. № 22; Мой тата: [Верш] // Вясёлка. № 5; Зязюлька; Ягорка і дзядуля: [Вершы] // Вяч. Мінск. 30 жн.; Модны ў Сані пінжачок: [Верш] // Там жа. 2 вер.; Не згасне ў сэрцы...: [Верш] // Гомел. праўда. 30 мая; З надзеяй і гордасцю ў сэрцы // Там жа. 25 ліп.; Сцяжынка: [Верш] // Ніва. 20 ліп.; Жнівень: [Верш] // Там жа. 10 жн.; Сустрэчы, якіх не забыць // Піянер Бел. 27 сак.

1981. Задачка: [Верш]; Без нары не можа жыць...: [Загадка]; Калыханка: Скорагаворка // Вясёлка. Мн.; «Ці ранак зоймецца блакітам...»; Вярбінка: [Вершы] // Дзень паэзіі — 81. Мн.; [Уступны артыкул] // Мімрык А. Захацелася памаладзець. Мн.; Маленькія трубачы: [Верш] // Тверже шаг, пионерия! Мн.; І не сеюць, і не жнуць: [Верш] // Туман трэба развеяць. Мн.; Вогненная балада // Бярозка. № 7; А я не сплю...: Расказ вартаўніка адной будоўлі: [Верш] // Вожык. № 9; Зоры Кастрычніка: [Верш] // Там жа. № 20; Вярблюд — вандроўнік; Кот-кіталоў; Каго баіцца зубр?; Хамякі-зайздроснікі: [Вершы] // Вясёлка. № 2; Паўночны госць: Казка // Работніца і сялянка. № 3; Заяц моркву вартаваў...: [Верш] // Там жа. № 8; Мой тата: [Верш] // Ніва. 3 мая; Вожык і сонца: [Верш] // Там жа. 31 мая; А я не сплю...: [Верш] // Там жа. 21 чэрв.; Промні — працаўнікі: [Верш] // Там жа. 4 кастр.; Піянер Бел. 25 чэрв.

1982. Яблыкі дружбы: [Верш] // На сцягу і ў сэрцы. Мн.; Што такое УР?; Борка і ўборка: [Вершы] // Бярозка. № 1; Са святам цябе, піянерыя!: [Верш] // Там жа. № 5; Аднойчы ў паходзе...: [Верш] // Там жа. № 6; Галя гускай стаць хацела: [Верш] // Вожык. № 1; За ўсё мы ўдзячны ім: [Верш] // Там жа. № 8; Можа, бачылі?: [Верш] // Там жа. № 19; Зязюлька: [Верш] // Вясёлка. № 6; Жылі-былі браты...: [Казка ў вершы] // Там жа. № 10; Б'юць куранты...: [Верш] // Гомел. праўда. 1 студз.; Шчасце паэта; Ёсць такое павер'е...: [Вершы] // Там жа. 7 ліп.; В чем секрет успеха: Обзор стихов наших читателей // Зорька. 11 февр.; Шчасце паэта: [Верш] // ЛіМ. 2 ліп.; Стаяць абеліскі // Мін. праўда. 6 студз.; Галя гускай стаць хацела: [Верш] // Ніва. 21 сак.; Чые сцяжынкі ў лесе; Спрэчка: [Вершы] // Там жа. 22 жн.; Жыў-быў Ну...: [Верш] // Там жа. 29 жн.; Мудры ўнук: [Верш] // Там жа. 24 кастр.; Люлюбай: [Верш] // Піянер Бел. 29 ліп.; Крыніца; Зялёная песня: [Вершы] // Там жа. 18 ліст.; На сцяжынках маленства: (Паўлу Кавалёву — 70 гадоў) // Там жа. 25 ліст.

1983. Душа ў палоску; Хамякі-зайздроснікі: [Вершы] // Вяснянка. Мн.; Крыўда старога Пегаса: [Верш] // Дзень паэзіі — 83. Мн.; Беларусь. № 9; Хадакі: [Верш] // Заўсёды з Леніным. Мн.; Незвычайны ўрок: [Казка ў вершах] // Казкі беларускіх пісьменнікаў. Мн.; Кніжнае «меню»: [Пародыя] // Беларусь. № 3; Лынды-шлынды; Сачыненне: [Вершы] // Бярозка. № 1; Зоркі-зорачкі; Мой бор; Лугавая казка: [Вершы] // Там жа. № 8; Майская песня: [Верш] // Вожык. № 8; Зайка-мурзайка: [Верш] // Там жа. № 9; Ударнікі-пажарнікі; Вымова; Спазніўся: [Вершы] // Там жа. № 17; Хімік без дыплома: [Верш] // Там жа. № 23; Сонечныя словы: [Верш] // Там жа. № 24; Суп; Што за кураняткі?; Адкуль бяда?: [Вершы] // Вясёлка. № 12; Гарэзнік лён; Ягорка і дзядуля: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 8; Метамарфоза: [Верш] // Родная прырода. № 1; Пляшнікі: [Верш] // Там жа. № 4; Самаму ўдзячнаму чытачу // Голас Радзімы. 7 крас.; Падвёў аўтарытэт: [Верш] // Звязда. 21 кастр.; Галасы сяброў // ЛіМ. 28 кастр.; Паўночны госць: Казка // Ніва. 16 студз.; Каго баіцца зубр?; Вярблюд — вандроўнік: [Вершы] // Там жа. 24 крас.; За ўсё мы ўдзячны ім: [Верш] // Там жа. 8 мая; Зайка-

мурзайка: [Верш] // Там жа. 17 ліп.; Ягорка і дзядуля: [Верш] // Там жа. 23 кастр.; Добры сусед: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; Клапатлівая цешча: [Верш] // Там жа. 13 ліст.; Кірмаш: Казка // Піянер Бел. 17 ліст.

1984. Жнівень; «Мудры» ўнук: [Вершы] // Бярозка. Мн.; Іграй, гарніст!: [Верш] // Бярозка. № 1; Звініць званок...: [Верш] // Там жа. № 9; Рэвізія налётная: [Верш] // Вожык. № 10; Сцяг рэвалюцыі: [Верш] // Там жа. № 20; З лёгкай парай!: [Верш] // Там жа. № 23; Клятва Марата Казея: [Верш] / Вясёлка. № 4; Абноўка: [Верш] // Там жа. № 12; Дняпроўская балада: [Урывак з паэмы «Навечна з сонцам»] // Маладосць. № 7; Афсайд: Гумарэска // Там жа. № 12; Гарошынка; Піла: Жарты // Работніца і сялянка. № 5; Капрызуля: [Верш] // Там жа. № 12; Крыніца; Дарога; «Ці бачылі вы на світанку...»: [Вершы] // Родная прырода. № 4; У добры час!: [Верш] // Гомел. праўда. і студз.; Хлеб ты наш, бацюхна! // ЛіМ. 20 крас.; Есць свет дзівосны — свет маленства... // Там жа. 19 кастр.; Я прыйду — і ўсё заззяе: [Верш] // Ніва. 15 студз.; Кірмаш: Казка // Там жа. 13 мая; Дзяльба: [Верш] // Там жа. 30 снеж.; Колеры свята: [Верш] // Сел. газ. 1 мая.

1985. Зінка, залатое дзяўчо: Апавяданне // Буслы над хатай. Мн., Сустрэча былых партызан: [Верш] // Партызаны, партызаны... Мн.; Сонечныя словы; [Верш] // Бярозка. № 1; «Ёсць сябар...»: [Верш] // Там жа. № 3; Бой над Цною: (Раздз. з паэмы «Сын Палка») // Там жа. № 8; Прынцыповы: [Верш] // Вожык. № 6; Бягуць раўчукі...: [Верш] // Там жа. № 13; Дзень добры, школа!: [Верш] // Там жа. № 17; Было ўсё так...: [Верш] // Там жа. № 20; Зямля і колас: [Верш] // Там жа. № 21; Чарадзейныя пруткі; Хто разгадвае?: [Вершы] // Вясёлка. № 12; Дымок: [Верш] // Звязда. 26 ліст.; З чаго пачынаецца сонечны дзень // ЛіМ. 5 ліп.; Сенакосная балада; «Не здзіўляйцеся тымчасова...»; «Камбайн мройнаспелую цішу разгушкаў»; «Мне прыслала вясна тэлеграму...»: [Вершы] // Там жа. 4 кастр.; Глухая цяцера: [Байка] // Мін. праўда. 7 чэрв.; Касіў Ясь канюшыну: [Верш] // Там жа. 27 вер.; Буль-буль-суп: [Верш] // Ніва. 19 мая; Як галубы: [Верш] // Там жа. 4 жн.; Лугавая казка; Вярбінка: [Вершы] // Там жа. 25 жн.; Колькі; Што за дождж?: [Вершы] // Там жа. 8 вер.; Капрызуля: [Верш] // Там жа. 22 вер.; Адкуль бяда; Гарэзнік лён: [Вершы] // Там жа. 27 кастр.; Крыўда: (Казка) // Там жа. 3 ліст.; Хімік... без дыплома: [Верш] // Там жа. 24 ліст.; Весняй радасці светлы час: [Верш] // Сел. газ. 8 марта; Свята сэрца: [Верш] // Там жа. 1 мая; Зоры Кастрычніка: [Верш] // Там жа. 8 нояб.

1.4.

1963. Кальцова В. Я помню; Гарох М. Любоў да Радзімы: [Вершы] / З рус. // Голас Радзімы. № 88.

1964. Кальцова В. Веры Харужай: [Верш] / З рус. // Голас Радзімы. № 11—12.

1966. Уладзімірaў М. Здані наяву: [Верш] / З рус. // Голас Радзімы. № 34.

1970. Гелаванi М. Галакціён Табідзе; «Помню, аднойчы з вяршыні спускаўся...»: [Вершы] / З груз. // Гелаванi М. Клятва. Мн.; Фам Хо. Першы бой: [Верш] / З в'ет. // Піянер Бел. 10 вер.

1971. Котаў У. Піянерыя: З паэмы / З рус. // Бярозка. № 6; Смелякоў Я. Наш герб: [Верш] / З рус. // Там жа. № 12; Вяч. Мінск. 6 ліст.

1972. Твардоўскі А. На подзвіг веку: [Верш] // Дзень паэзіі — 72. Мн.; Бярозка. № 1; Панч П. Дэпутат: Апавяданне / З укр. // Там жа. № 2; Арыпжанаў Н. Ганаруся табой, Самарканд; Хабібі. Ленін заўсёды з намі: [Вершы] / З узб. // Там жа. № 4; Сулейман Р. Школа: [Верш] / З азерб. // Там жа. № 6; Рошка В. Ганаруся табой, мая Малдова!: [Верш] / З малд. // Там жа № 7; Байрамаў Н. Мой край: [Верш] / З туркм. // Там жа. № 11; Смелякоў Я. Наш герб: [Верш] / З рус. // Полымя. № 8.

1973. Бурсаў І. Адкуль у вожыка іголкі: Казка / З рус. // Бярозка. № 12.

1974. Рабро П. Кумава катанне: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 16 жн.; Жалдак А. Пляткаркі: [Верш] / З укр. // Там жа. 27 вер.; Юхма М. «Не сумуйце з юных год...»; Хузангай П. Дуб над Волгай: [Вершы] / З чуваш. // Там жа. 18 кастр.; Ухсай Я. Слова аб міры: [Верш] / З чуваш. // Сел. газ. 11 окт.; Смелякоў Я. Наш герб: [Верш] // З рус. // Чырв. змена. 5 снеж.

1975. Дахіе М. Невядомы салдат / З рус.; Юхімовіч В. Ты сын зямлі гэтай / З укр.: [Вершы] // Вяч. Мінск. 27 лют.; Яго ж. Двары Хатыні; Ты сын зямлі гэтай; Пасмы; Дзічка; «За тым сталом...»: [Вершы] / З укр. // ЛіМ. 20 чэрв.

1976. Жолдак А. Вось дык кафэ!: [Гумарыст. верш] / З укр. // Беларусь. № 5; Сынгаіўскі М. Важаты; Юхімовіч В. Ты сын зямлі гэтай: [Вершы] / З укр. // Бярозка. № 5; Рабро П. Прытча: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 28 мая.

1977. Дахіе М. Невядомы салдат: [Верш] / З рус. // Бярозка. № 5; Сямёнаў Ю. Помнік Чапаеву; Сыны; Раніца: [Вершы] / З чуваш. // Там жа. № 7; Дзмітрыеў М. Новая пара — дзед і Тамара; Краўчанка А. Кім быць?: [Вершы] / З укр. // Работніца і сялянка. № 10; Юхімовіч В. Канец фільму: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 1 крас.; Немiровіч І. Таксама змагаецца: [Верш] / З укр. // Там жа. 6 мая.

1978. Таццянічава Л. «Бабка мая...»: [Верш] / З рус. // Бярозка. № 12; Жалдак А. Напамін: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 7 крас.; Яго ж. Жарт: [Верш] / З укр. // Там жа. 12 мая.

1979. Валынскі Т. Гайдарыя: [Урыўкі з паэмы] / З рус. // Бярозка. № 1; Юхімовіч В. Раманс пра аванс, рамштэкс і сямейны баланс: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 16 лют.

1980. Юшчанка А. Пабывайце на Дзясне...; Сонечны прастор: [Вершы] / З укр. // Бярозка. № 5; Ухсай Я. Слова аб міры; Хузангай П. Дуб над Волгай: [Вершы] / З чуваш. // Там жа. № 6.

1981. Васілеўскі І. Ляўкі; Кнігаўкі; Лагер «Зубраня»; Задумалася рачулка: [Вершы] / З рус. // Бярозка. № 12.

1982. Смелякоў Я. Наш герб: [Верш] / З рус. // Бярозка. № 2; Фархадзі Р. Фокуснік на базары: [Верш] / З узб. // Там жа. № 4; Бешлягэ У. Мая песня: Апавяданне; Чакану А. Мама; Ластаўка і я; Дарога: [Вершы] / З малд. // Там жа. № 7; Джундубаева Н. Горныя кветкі: [Верш] / З кірг. // Там жа. № 9; Баказода Н. Мой Таджыкістан; Міршакар М. Сонца; Завушніцы; Жывая вада: [Вершы] / З тадж. // Там жа. № 10.

1983. Рахманаў А. Пытальнік: [Верш] / З туркм. // Бярозка. № 3; Юшчанка А. Беларуская ялінка; Яблыня на бульвары: [Вершы] / З укр. // Там жа. № 6; Джундубаева Н. Хто ж навучыў мяне?; Кіргізскія коні; Наплывайце, хмары, палятайце: [Вершы] / З кірг. // ЛіМ. 28 кастр.; Рахманаў А. У адзін вясновы дзень; Сам з сабою; «Каб дарослым я прачнуўся...»: [Вершы] / З туркм. // Піянер Бел. 24 сак.; Пазнанская М. Хмарка; Пеўнік; Рамонак: [Вершы] / З укр. // Там жа. 28 ліп.

1984. Пазнанская М. Хлебаробы; Рамонак; Юшчанка А. Пабывайце на Дзісне; Беларуская ялінка: [Вершы] / З укр. // Ад круч дняпроўскіх. Мн.; Матуціс А. Гіруляйскае сонца: [Верш] / З літ. // Бурштынавыя пацеркі. Мн.; Ільхамаў Т. Матуліны рукі: [Верш] / З узб. // Бярозка. № 3; Ганчароў М. Бранявік; Твая кніжка; Новы дом: [Вершы] / З рус. // Там жа. № 5.

1985. Бараташвілі М. Ціна і мурашы; Мрэўлішвілі М. Я і мама; Рукі; Слон; Шампрыяні С. Хай спакойным будзе неба: [Вершы] / З груз. // Дружная з сонцам. Мн.; Чакану А. Карагод сяброў: [Верш] / З малд. // Бярозка. № 7; Палагуроў: [Верш] / З малд. // Бярозка. № 7; Палагуроў: [Верш] / З малд. // Бярозка. № 7; Сундукоў І. та М. Шчасце; Рубанак-быстраход; Сундукоў І. Рэха: [Вершы] / З рус. // Там жа. № 9; Мрэўлішвілі М. Рукі; Я і мама / З груз.; Ільхамаў Т. «Мы глядзім...»: [Вершы] / З узб. // Там жа. № 12; Ільхамаў Т. Матуліны рукі: [Верш] / З узб. // Ніва. 26 мая; Васілеўскі І. Задумалася рэчка: [Верш] / З рус. // Там жа. 3 лют.; Бараташвілі М. Ціна і мурашы: [Верш] / З груз. // Там жа. 8 снеж.

1.5.

На казахскую мову. Бірінші класта / Ауд. М. Әлімбаев // Алуан бакша гулдері. Алматы, 1977.

На кіргізскую мову. Саламатты БАМ; Тилек; Сурнайчылар / Котор. Э. Кылычев // Кун чубак. Фрунзе, 1981.

На літоўскую мову. Ar turejo katinas batus? / Vert. J. Šiožinys // Lietuviu pionierius. 1975. Kovo 19.

На польскую мову. Adres nasz: przedszkole / Tł. B. Oszerow. Mn., 1978. Рэц.: Фурса С. Кнігапіс // ЛіМ. 1979. 30 сак.

На рускую мову. Журавль: [Верш] / Пер. И. Ласков / Зорька. 1963. 24 авг.; Про козла с козлихой и козлиную бороду: Шутка / Пер. М. Дубровский // Гродн. правда. 1965. 13 июня; Космические сны: [Вершы] / Пер. И. Василевский // Зорька. 1969. 11 апр.; У вечного огня: [Вершы] / Пер. И. Василевский // Там жа. 9 мая; Путь к победе. Мн., 1970; Пионерское лето: [Верш] / Пер. И. Василевский // Лесная пром-сть. 1971. 31 июля; Надежная смена: [Верш] // Зорька. 1972. 18 февр.; Юные трубачи: [Верш] // Там жа. 1974. 27 дек.; Помог...: [Верш] / Пер. В. Костылев // Там жа. 1978. 24 нояб.; У вечного огня; Пионерское лето: [Вершы] / Пер. И. Василевский // Земля с лазурными очами. М., 1979; У вечного огня: [Верш] / Пер. И. Василевский // Извечной песни голоса. Мн., 1980; Партизанский родник: [Вершы] // Пионер. 1982. № 9; Находка; Заботливая теща; Ответ по сути: [Вершы] / Пер. В. Говор // Украина. 1982. № 32; Верблюд-путешественник; Я строю: [Вершы] / Пер. С. Борисова // Вяч. Мінск. 1983. 9 крас.; Звенит звонок: [Верш] / Пер. С. Борисова // Зорька. 1983. 2 сент.; Площадь победы: [Верш] / Пер. С. Борисова // Крым. правда. 1983. 3 июля; Куда, Петро, ты дел ведро?; Кто одуванчик остриг?: [Вершы] / Пер. С. Борисова // Сел. газ. 1983. 22 мая; В партизанском лесу; Партизанская криница: [Вершы] / Пер. О. Цакунов // Партизанская слава. Л., 1985; Помог: [Верш] / Пер. С. Борисова // Зорька. 1985. 15 февр.; Тридцать добрых рук: [Верш] // Там жа. 16 авг.

На ўкраінскую мову. На Світязі: [Верш] // Україна. 1963. № 11; Примочили: [Верш] / Пер. В. Корж // Прапор юності. 1967. 2 квіт.; Наталочка: [Апавяданне] / Пер. І. Ющук // Початкова школа. 1969. № 4; Червнева ніч: [Верш] / Пер. О. Юрченко // Юрченко О. Тройзілля. Харків, 1970; «Ліваки»: [Верш] / Пер. О. Жолдак // Україна. 1975. № 24; Пам'ять наших предків: [Верш] / Пер. О. Лукашенко // Голоси Білорусії. К., 1976; Зустріч колишніх партизанів: [Верш] / Пер. О. Лукашенко // Молода гвардія. 1976. 4 черв.; Весна Вітчизни: [Верш] / Пер. П. Омельченко // Рад. Житомирщина. 1976. 24 лют.; Засада / Пер. О. Орач; Дзвенить дзвінок / Пер. Т. Коломієць; Майстри / Пер. Л. Талалай; Рабочих тридцять рук / Пер. М. Пригора: [Вершы] // Лісова колиска. К., 1979; Знахідка; Турботлива теща; Відповідь по суті: [Вершы] / Пер. В. Говор // Україна. 1982. № 32; Передбачливий Казик: [Верш] / Пер. Г. Кирпа // Барвінок. 1983. № 6; Щоденник; «Модник»: [Вершы] / Пер. Г. Кирпа // Там жа. 1984. № 10.

1.6.

Бабкоў У. Што такое БМП: Вершы. Мн., 1978 / Рэд.

Гурбан І. Чубаценькі будзільнік: Вершы. Мн., 1979 / Рэд.

Вясёлы перапынак: Сатыра і гумар, усмешкі і жарты. Мн., 1986 / Скл.

Мы — піянеры: Вершы. Мн., 1987 / Скл.

Шайдаў У. Бярозавы дождж: Апавяданні і казкі. Мн., 1989 / Рэд.

2.1.

На беларускай мове. Верны сябар краіны дзяцінства: [Кароткія звесткі аб жыцці і творчасці беларускага пісьменніка М. Чарняўскага і рэкамендацыі па прапагандзе яго твораў]. Мн., 1989.

2.3.

На беларускай мове. Барадулін Р. [Уступ] // Чарняўскі М. Казёл-моднік. Мн., 1978; Гніламёдаў У. Будні і святы дзіцячай паэзіі // Полымя. 1974. № 7; Зуёнак В. Паэзія дзяцінства // Зуёнак В. Лінія высокага напружання. Мн., 1983; Зэкаў А. Урокі чалавечнасці // ЛіМ. 1979. 19 студз.; Каршукоў Я. Заяўлена: чалавечнасць // Там жа. 1971. 29 кастр.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981.

2.4.

На беларускай мове. Дзмітрыеў Г. «Нашы ўзраслі сады...»: [Верш] // Дзмітрыеў Г. Азярыны. Мн., 1980; Маляўка М. Дажджы: [Верш] // Маляўка М. Лотаць. Мн., 1973; Чэрня Х. Аднакурснікі: [Паэма] // Чэрня Х. Дабрэе свет. Мн., 1968. *Г. І. Рэут.*

ЧАРОТ МІХАСЬ

Чарот Міхась (сапр. Кудзелька Міхал Сымонавіч; інш. псеўд.: Бяднейшы, М. Бяднейшы, Максім Бяднейшы, Куртаты, Юрка Куртаты, В. Чарот, М. Чарот; крыпт.: М. К., М. К-ка, Ч. М., М. Ч., М. Ч-т, Ч-т; 7.11.1896, в. Рудзенск Ігуменскага пав. Мінскай губ., цяпер гар. пас. Пухавіцкага р-на Мінскай вобл.— 29.10.1937, Мінск), паэт, драматург, празаік, грамадскі дзеяч. Член СП Беларусі з 1934.

Дзед М. Кудзелькі служыў у панскім двары: займаўся ткацтвам (таму і атрымаў прозвішча, якое адпавядала яго занятку); бацькі былі малазямельнымі сялянамі. Будучы пісьменнік вучыўся спачатку ў наёмнага «дарэктара» і ў Цітвянскім двухгадовым пачатковым вучылішчы. Потым была самастойная праца і вучоба ў Маладзечанскай настаўніцкай семінарыі. Пасля яе заканчэння (1917) быў мабілізаваны ў царскую армію. Служыў афіцэрам запаснога палка ў г. Кузнецку. Вясною 1918 М. Чарот вярнуўся ў Мінск, пачаў настаўнічаць у беларускай школе, паступіў на вучобу ў педагагічны інстытут. Удзельнічае ў нацыянальна-культурным жыцці: спяваў у хоры В. Тэроўскага пры «Беларускай хатцы», быў старшынёй тэатральнага гуртка «Маладзік». У 1919 быў сябрам Беларускага Нацыянальнага камітэту і створанай пры ім Вайсковай Камісіі. Быў адным з арганізатараў камуністычнай арганізацыі (БКА), якая ў студзені 1920 утварылася з членаў «Маладой Беларусі». У 1920-я г. М. Чарот быў адным з актыўных арганізатараў і кіраўнікоў літаратурнага руху на Беларусі. З 1920 супрацоўнік, у 1925—29 рэдактар газеты «Савецкая Беларусь». У 1923 пры ўдзеле М. Чарота, А. Вольнага, А. Бабарэкі і іншых пісьменнікаў было створана літаратурнае аб'яднанне «Маладняк» (з якога выйшаў у канцы 1927). Затым некаторы час быў членам аб'яднання «Полымя», потым уступіў у БелАПП. Менавіта намаганнямі М. Чарота і яго паплечнікаў у 1923—26 (да першага расколу «Маладняка») у Беларусі былі створаны спрыяльныя ўмовы для росквіту маладых талентаў і развіцця беларускай літаратуры. Кандыдат у члены (1922—24), член ЦВК БССР (1924—31). У 1924 вучыўся ў Маскве ў Дзяржаўным інстытуце журналістыкі. У 30-я гады працаваў загадчыкам літаратурнага сектара Дзяржаўнага выдавецтва БССР, кансультантам у кабінеце Саюза пісьменнікаў Беларусі. 24.1.1937 быў арыштаваны як «член контррэвалюцыйнай арганізацыі бел. нацдэмаў». 28.10.1937 асуджаны да вышэйшай меры пакарання. Рэабілітаваны ў 1956.

«Сачыняць» М. Чарот пачаў, яшчэ не ўмеючы чытаць (дапаўняў народныя песні прыдуманымі радкамі), пісаць — у трынаццацігадовым узросце, друкавацца — у 1918 (першая публікацыя не выяўлена). У ранніх вершах пераймаў паэзію Я. Купалы. Потым знайшоў свой голас, які выявіўся ў вершах, што склалі першы зборнік «Завіруха» (1922). Паэзія М. Чарота вызначаецца рамантычнай акрыленасцю і ўзрушанасцю. Ён быў адным з пачынальнікаў новай, рэвалюцыйнай тэматыкі ў беларускай літаратуры. З асаблівай сілай раскрыўся яго талент у гераіка-рамантычнай паэме «Босыя на вогнішчы» (1921). Ідэйна-мастацкія пошукі паэта ў асэнсаванні рэчаіснасці выявіліся ў паэмах «Ленін», «Беларусь лапцюжная», «Марына», «Карчма». Значныя сацыяльна-грамадскія перамены, якія адбыліся на Беларусі ў 1920-я г., раскрыліся ў вершах, што склалі зборнік «Сонечны паход». 1930-я г. не былі плённымі для М. Чарота. Адна з галоўных прычын духоўнага і творчага крызісу паэта ў 1930-я г.— неспрыяльныя тагачасныя грамадска-палітычныя ўмовы, калі ён, пясняр рэвалюцыі, пісьменнік з абвостраным грамадскім пачуццём, адчуў, што яго мары і памкненні не знаходзілі рэалізацыі ва ўмовах сталінскага таталітарнага рэжыму. Апошні верш «Прысяга» (аб асабістай невінаватасці) паэт запісаў на сцяне мінскай турмы, дзе яго ўбачыў і захаваў у памяці М. Хведаровіч. М. Чароту належаць таксама празаічныя творы: зборнік апавяданняў «Веснаход», дзе паказаны побыт дарэвалюцыйнай і савецкай вёскі, аповесць для юнацтва «Свінапас» (пра падзеі на Беларусі ў грамадзянскую вайну; паводле яе створаны першы беларускі мастацкі фільм «Лясная быль», 1926), народная драма «На Купалле» (нап. 1921, не збераглася, паст. БДТ-І, 1921; адноўлены тэкст апубл. ў час. «Полымя», 1982. № 2), вадэвіль «Мікітаў лапаць» [апубл. 1923, паст. Першым т-вам бел. драмы і камедыі (ролю Мікіты выконваў сам аўтар), БДТ-3, 1923, вучнямі ў Рызе, 1933, Бел. тэатрам імя Я. Купалы, 1979], п'есы для дзяцей «Данілка і Алеська» (1920), «Пастушкі» (1921) і інш. На вершы М. Чарота напісаны песні (кампазітары М. Анцаў, У. Бучаль, А. Дыбча, І. Любан, М. Равенскі). На тэкст п'есы «На купалле» А. Туранкоў напісаў оперу «Кветка шчасця».

Імем М. Чарота названы вуліцы ў Маладзечне і Рудзенску, яно высечана на летапісным камені каля в. Мясата Маладзечанскага р-на.

М. І. Мішчанчук.

Бібліяграфія

1.1.

Зб. тв. у 2 т. Мн., 1958. Т. 1. Вершы. Паэмы. Т. 2. Апавяданні. П'есы. Рэц.: Ярош М. Палымяны пясняр: Да выхаду ў свет двухтомніка М. Чарота // ЛіМ. 1959. 4 крас.

Выбр. вершы. Мн., 1925. (Кніжніца «Маладняка»).

Выбр. апавяданні. Мн., 1926 (Сялянская б-ка).

Творы: У 3 т. Мн., 1932—1936. Т. 1. Вершы. 1932. Рэц.: Дунец Х. Аб кнізе М. Чарота // Звязда. 1933. 3 ліст.; Т. 2. Паэмы. Мн., 1933; Т. 3. Апавяданні. Мн., 1936.

Выбр. вершы і паэмы. Мн., 1935 (Школьная серыя).

Выбр. вершы і паэма «Босыя на вогнішчы». Мн., 1967 (Б-ка беларускай паэзіі).

Выбранае. Мн., 1982 (Школьная б-ка).

1.2.

Босыя на вогнішчы: Паэма. Мн., 1922.

Завіруха: Вершы. Мн., 1922. Рэц.: Жылевіч С. // Крывіч. 1925. № 9; Піятуховіч М. // Полымя. 1922. № 1; 2 выд. Мн., 1929.

Веснаход: Апавяданні. Мн., 1924; 2 выд. Мн., 1926; 3 выд. Мн., 1928.

Босыя на вогнішчы. Клімавічы, 1925; 2 выд. Мн., 1925; 3 выд. Клімавічы, 1925. Рэц.: А К. // Маладняк Калініншчыны. 1925. № 2; Крычаўскі Л. // Наш працаўнік. 1925. 9 ліп.; 4 выд. Мн., 1936.

Вершы. Мн., 1925. Рэц.: А. Б. [Бабарэка А.]. «Зарунела, зарунела аксамітам» // Маладняк. 1926. № 1.

Пастушкі; Данілка і Алеська: Дзіцячыя п'ескі. Клімавічы, 1925.

Карчма: Паэма. Мн., 1926 (Кніжніца «Маладняка»). Рэц.: З. Ж. [Гартны Ц.] // Маладняк. 1926. № 2.

Ленін: Паэма. Мн., 1926. Рэц.: Каплан Л. Сіла перамагла сілу // Сав. Бел. 1926. 25 снеж.; Трыер Л. // Узвышша. 1927. № 3.

Марына: Паэма. Мн., 1926.

Беларусь лапцюжная: Паэма. Мн., 1927. Рэц.: Байкоў М. // Полымя. 1927. № 3.

Чырвонакрылы вяшчун: Паэма-фантазія. Мн., 1927. Рэц.: Байкоў М. // Полымя. 1927. № 3; Дробуш С. // Аршанскі маладняк. 1927. № 6.

Паэмы. Мн., 1928. Рэц.: З. Ж. [Жыткевіч З.]. Міхась Чарот — паэмы «Марына», «Карчма» // Заря Запада. 1928. 30 сент.

Сонечны паход: Вершы. Мн., 1929. Рэц.: Мікуліч Б.

Маладняк. 1929. № 5—6; Трыер Л. «Ну, каму з нас ахвота памерці» // Узвышша. 1929. № 3.

У сонечным паходзе: Вершы і паэмы. Мн., 1986 (Паэтычная б-ка).

1.3.

1919. Пад крыжам: [Верш] // Беларусь. 6 снеж. / Пад прозв. М. Кудзелька; Звон: [Верш] // Звон. 25 жн. / Пад прозв. М. Кудзелька; Песня беларуса: [Верш] // Там жа. 22 вер. / Пад прозв. М. Кудзелька.

1920. Данілка і Алеська: (Дзіцячая п'еска ў 2 дзеях са спевамі) // Зборнік твораў для дзіцячага тэатра. Мн. / Пад сваім прозв.; Раманс: [Верш] // Рунь. № 5—6 / Пад сваім прозв.; Беларускі хор / Пад крыпт. М. К.; «Гэй! Спявай жа мацней на прадвесню...»: [Верш] / Пад сваім прозв. // Бел. жыццё. 9 лют.; Незнаёмы: [Верш] // Беларусь. 13 лют. / Пад сваім прозв.; Чужына: [Верш] // Там жа. 18 мая / Пад сваім прозв.; Сцяг ты чырвоны трымай!: [Верш] // Сав. Бел. 18 жн. / Пад сваім прозв.; Развітанне: [Верш] // Там жа. 29 жн. / Пад сваім прозв.; Апошні крык: [Верш] // Там жа. 2 вер. / Пад сваім прозв.; Да працоўнай моладзі: [Верш] // Там жа. 5 вер. / Пад сваім прозв.; Беларусы: [Верш] // Там жа. 16 вер. / Пад сваім прозв.; На чырвонай дарозе: [Верш] // Там жа. 25 вер. / Пад сваім прозв; Работа ідзе...: [Верш] // Там жа. 26 вер. / Пад сваім прозв.; Змагайцеся самі!: [Верш] // Там жа. 29 вер. / Пад сваім прозв.; Будзь на варце: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; Гром: [Верш] // Там жа. 21 снеж.

1921. Дзіўная заява: Апавяданне / Пад сваім прозв.; Жывыя акорды (А. Гаруну); Кавалю: [Вершы] // Вольны сцяг. № 1; Пастушкі: П'еса ў 2-х актах / Пад сваім прозв.; Вясенняя раніца: [Верш] // Зоркі. № 2; Даволі слёз: [Верш] // Наша думка. 6 мая; Сав. Бел. 8 крас.; Новы Год: [Верш] // Сав. Бел. 1 студз.; Ваш сцяг абаронім: [Верш] // Там жа. 22 студз.; Кліч званоў: [Верш] // Там жа. 27 студз.; Новы Алімп: [Верш] // Там жа. 13 лют.; Да працы: [Верш] // Там жа. 27 лют.; Не расіце слязамі...: (Над Ленскімі магіламі): [Верш] // Там жа. 17 крас.; Як імя яму...: [Верш] // Там жа. 21 крас.; Да сонца: [Апавяданне] / Пад крыпт. М. Ч-т; Свята; Песня першага мая: [Вершы] // Там жа. 1 мая; Жыццё: [Верш] // Там жа. 8 мая; Мне снілася...: [Верш] // Там жа. 29 мая; Непатрэбны чалавек: (Сказ) // Там жа. 12 чэрв. / Пад крыпт. М. Ч-т; Дымам і пажарам: [Верш] // Там жа. 19 чэрв.; Ведай свет...: [Верш] // Там жа. 27 чэрв.; На шляху адраджэння: [Верш] // Там жа. 7 ліп.; Адплата: [Верш] // Там жа. 10 ліп. / Пад крыпт. М. Ч.; У апошні час...: [Дарагі ўспамін] / Пад сваім прозв.; Дарагой памяці Сцяпана Булата: [Верш] // Там жа. 27 ліп.; Касавіца: [Верш] // Там жа. 29 ліп.; Вечная бура: [Верш] // Там жа. 3 жн.; Сон Габруся: Апавяданне // Там жа. 5 жн. / Пад крыпт. М. Ч-т; Фарбы жыцця; К гадавіне штодзённага выхаду «Сав. Беларусі»: (Думкі ночы) / Пад крыпт. М. Ч-т; Кліч народу! (Пасвячаю Ц. Гартнаму ў гадаўшчыну супольн. працы ў газ. «Сав. Беларусь»): [Верш] // Там жа. 10 жн.; Стогне, плача...: [Верш] // Там жа. 17 жн.; Гудзе звон...: [Верш] // Там жа. 9 вер.; Апошняя ноч: [Апавяданне] // Там жа. 11 вер. / Пад крыпт. М. Ч-т; Два: [Верш] // Там жа. 18 вер.; Босыя на вогнішчы: Паэма // Там жа. 6 ліст.

1922. Зімою; Плывём к прыгожа-светлай далі: [Вершы] // Полымя. № 1; А я іду...: [Верш] // Сав. Бел. 25 студз.; З сучасных настрояў: (...Калі настрой душы маёй...): [Верш] // Там жа. 28 студз.; Нашы дні: [Верш] // Там жа. 3 лют.; Адказ на заметку «Гэта мусіць няпраўда?» («Сав. Бел.» № 86 ад 23 крас.) // Там жа. 27 крас. / Пад сваім прозв.; Жывое балота: [Верш] // Там жа. 6 жн.; Прывітанне: [Верш] // Там жа. 10 жн. / Пад псеўд. Бяднейшы; Буралом: [Верш] // Там жа. 23 жн.; Адрыўкі з паэмы «Босыя на вогнішчы» // Там жа. 12 вер.; Разбуджаная: [Верш] // Там жа. 14 кастр.; Камуна-Свет: [Верш] // Там жа. 7 ліст.; Ціхі Нёман: [Верш] // Там жа. 19 ліст.; На пасеках: [Апавяданне] // Там жа. 1, 3 снеж. / Пад крыпт. М. Ч.; Бацюшка: [Апавяданне] // Там жа. 21, 24 снеж. / Пад крыпт. М. Ч.; Над магіламі камсамольцаў: [Верш] // Юный пахарь. 29 дек.

1923. Жыццё; Дымам і пажарам; На шляху адраджэння; Два; Моладзь; У дарозе; Песня Першага Мая; Новы Алімп; Бунтар; А я іду; З сучасных настрояў; Вясну пяю: [Вершы]; Босыя на вогнішчы: [Паэма] // Выпісы з беларускае літаратуры. Мн.; Мікітаў лапаць: (Камедыя ў II актах) // Сцэнічныя творы. Кніжка першая. Мн. / Пад сваім прозв.; Помніш?: [Верш] // Цішка Гартны: На дзень 15-гадовага юбілею (1908—1923). Мн.; Маладняк; Над калыскай: [Вершы]; Свінапас: [Апавяданне] // Маладняк. № 1; Люблю; «Поле ціха шаптала калоссем...»: [Вершы] // Полымя. № 2; Чырвоныя вяснянкі: [Верш] // Полымя. № 3—4; Чырвонакрылы вяшчун: Паэма-фантазія // Там жа. № 7—8; Над магіламі камсамольцаў: [Верш] // Красная смена. 15 дек.; Падтрымоўвайце «Наш сцяг»! // Наш сцяг. 27 чэрв.; Калядны гасцінец: [Верш] // Сав. Бел. 7 студз. / Пад псеўд. М. Бяднейшы; Галя: [Маленькі раман] // Там жа. 18—20, 24—26 студз. / Пад крыпт. М. Ч-т; Ваш сцяг абаронім: [Верш] // Там жа. 21 студз.; Пасля буры...: (Сказ старога дзядулі) // Там жа. 23 лют. / Пад крыпт. М. К-а; Самалёт: Апавяданне // Там жа. 1 ліп. / Пад крыпт. М. Ч-т; Адарваным: [Верш] // Там жа. 11 ліп.; Крылатым гасцям: [Верш] // Там жа. 19 ліп.; Кірмаш: Апавяданне // Там жа. 26, 28 жн. / Пад крыпт. М. Ч-т; Чалавек, які не радзіўся: Апавяданне // Там жа. 11—13 кастр.; З паэмы «Чырвонакрылы вяшчун»: Палёт першы // Там жа. 23 кастр.; Будзь на варце: [Верш] // Там жа. 3 ліст.; Кастрычнік: [Верш] // Там жа. 7 ліст.; Талачка-шкрабалачка: Апавяданне // Там жа. 2, 3, 7, 9—11 ліст.; Польскім барацьбітам: [Верш] // Там жа. 2 снеж.; Споведзь самагоншчыка: [Апавяданне] // Там жа. 7—9 снеж.; Саматканая світка: [Апавяданне] // Там жа. 22, 25—27 снеж.; Адплата: Апавяданне // Юный пахарь. 10 июля.

1924. Беларусы; Даволі слёз; Ведай, свет...; У дарозе; Поле ціха шаптала калоссем...» (Ц. Гартнаму); Люблю; Аратаму; Плывём к прыгожа-светлай далі; Песня лірніка; Разбуджаная; Вечная бура; На чырвонай дарозе; Кліч званоў; Бунтар; Да моладзі; Песня Першага Мая; Дарагой памяці Сцяпана Булата; Жывое балота; Да працы; А я іду...; Адарваным; Чужына; Я люблю; Чырвоныя вяснянкі; «Я зноў — дзе поле каласамі...»; Жыццё; Вясну пяю; Светлая ноч; Незнаёмы; Русалка: [Вершы] // Беларускі дэкламатар. Мн.; Пасля буры: (Сказ старога дзядулі) / Пад крыпт. М. К-а; Кірмаш // Беларускі рабоча-сялянскі каляндар на 1924 г. Мн.; Сон на балоце: (Фантастычны абраз у 1 дзеі) // Сцэнічныя творы: Кніжка другая. Мн. / Пад прозв. М. Кудзелька; Камсамолія: [Верш] // Маладняк. № 2—3; Свінапас: Апавяданне // Маладняк. № 2—4; Ленін: Паэма // Полымя. № 1; Зарунела; «Пяю... пяю аб вясне...»; «Кожнага свая вясна...»; «Клякоча бусел на ліпе...»; «Я люблю вясну селяніна...»: [Вершы з цыкла «Вясенні балаган»] // Радавая рунь. № 1; Ленінамайскае: [Верш] // Там жа. № 2; Змагайцеся самі!: [Верш] // Бел. вёска. № 2; Юный пахарь. 4 марта; Барацьбітам Захаду: [Верш] // Камсамольскі вечар. № 74—75; Свінапас: (Апавяданне) // Красная смена. 5 февр.; Чырвоныя вяснянкі: [Верш] // Мал. араты. 29 мая; Ву — 1000 — зоры: [Верш] // Сав. Бел. 5 студз.; Ліпень 1920 г.: (З паэмы «Босыя на вогнішчы») // Там жа. 11 ліп.; 1200 вёрст па Беларусі // Там жа. 26—29 чэрв., 2, 3 ліп. / Пад крыпт. М. Ч-т; Беларусь лапцюжная: Паэма // Там жа. 23—25 снеж.; Разучы к гэтаму дню // Юный пахарь. 8 февр.; Змагайцеся самі!: [Верш] // Там жа. 4 марта.

1925. Беларусь лапцюжная: Паэма // Маладняк. № 6; Чырвоны сцяг. № 1; Частушкі // Малады араты. № 1 / Пад псеўд. Куртаты; Песня лірніка: [Верш] // Там жа. № 5; Маладняк: [Верш] // Там жа. № 14; Заря Запада. 30 окт.; Чырвоная змена. 26 ліст.; Атаман: Урывак з паэмы // Полымя. № 1; Марына: Паэма // Полымя № 2, 5; Ліпень 1920 г.: З паэмы «Босыя на вогнішчы» // Бел. вёска. 8 ліп.; Карчма: Паэма // Там жа. 21 ліп.; Урывак з паэмы «Беларусь лапцюжная» // Заря Запада. 10 февр.;

Адплата: [Верш] // Коммунист (Бабруйск). 12 июля; Сав. вёска. 12 ліп.; [Урывак з верша] // Маладняк Случчыны. 10 ліп.; Ленінамайскае: [Верш] // Малады араты. 14 студз.; Ноч прышла... Ад дыму хмары...: [Верш] // Полоцкий пахарь. 11 июля; Карчма: Паэма (Янку Купалу) // Сав. Бел. 17—19 ліп.; Маладнякоўскімі крокамі // Там жа. 22 ліст.; З паэмы «Босыя на вогнішчы» // Там жа. 31 снеж.

1926. Кавалю: [Верш] // Беларускі народны каляндар на 1927 год. Вільня; Белыя здані // Сталёвы ўзлёт. Мн.; Камсамолія: Урывак з верша // Бел. піянер. № 3; Чалавек без барады: Апавяданне // Маладняк. № 9; З паэмы «Босыя на вогнішчы» [Урывак] // Наш покліч. № 1; Зіма: [Верш] // Чырв. сейбіт. № 4; Да юбілею газеты «Беларуская вёска»: [Верш] // Бел. вёска. 21 сак.; З «Паэмы песень»: [Верш] // Звезда. 3 янв.; Малады мяцежнік: [Апавяданне] // Там жа. 3 марта; Балотам снежным праз сасоннік: [Верш] // Там жа. 14 нояб.; За 3 гады; Марына: (Урыўкі з паэмы) // Там жа. 28 нояб.; Адплата: [Верш] // Мал. камуніст. 8 ліп.; Ленінамайскае: [Верш] // Наш працаўнік. 1 мая; Песня пра вясну: [Верш] // Сав. Бел. 14 сак.; Калі сосны спяваюць...: [Верш] // Там жа. 21 сак.; Быль // Там жа. 11 крас.; Песня: [Верш] // Там жа. 18 крас.; Да пытання аб арганізацыі Саюзу пісьменнікаў Беларусі // Там жа. 25 крас. / Сааўт. М. Зарэцкі; Прыпяць: [Верш] // Там жа. 25 ліп.; «Я малады...»: [Верш] // Там жа. 15 жн.; Шляхам зімнім...: [Верш] // Там жа. 25 снеж.; Чырвонай змене: [Верш] // Чырв. змена. 21 крас.; Пасля буры: Сказ старога дзядулі // Там жа. 20 жн.; Урыўкі з паэмы «Ленін» // Там жа. 7 ліст.; У Заходняй Беларусі; «Маладняку» к 3-гадоваму юбілею; Урыўкі з «Камсамоліі» // Там жа. 2 снеж.

1927. Светлая ноч; «Я зноў, дзе поле каласамі...»: [Вершы] // Беларускі ілюстраваны каляндар на 1928 год. Вільня; Чырвоныя вяснянкі; Плывём к прыгожа-светлай далі: [Вершы] // Беларускі каляндар. Вільня; Кавалю: [Верш] // Беларускі народны каляндар. Вільня; З паэмы «Босыя на вогнішчы»; Адплата: [Верш]; Урывак з паэмы «Марына» // Да дню вызвалення Беларусі ад белапалякаў. Мн.; Камсамолія; Маладняк: [Вершы] // Камсамолія. Мн.; Сей, сейбіт, сей!: [Верш] // Крывавай пуцявінай. Мн.; Мікітаў лапаць: Камедыя ў II-х актах // Сцэнічныя творы. Вільня / Пад сваім прозв.; Заўтра: [Верш] // Маладняк. № 1; Сей, сейбіт, сей!: [Верш]; Свінапас: [Аповесць] // Чырв. сейбіт. № 6—7; Заветы выпаўнім: З паэмы «Ленін» // Бел. вёска. 19 студз.; Адплата: [Верш] // Там жа. 10 ліп.; Плывём к прыгожа-светлай далі: [Верш] // Звязда. 7 ліст.; Ленін: (Адрывак з паэмы) // Камуніст. 21 студз.; Сон Габруся: [Апавяданне] // Наша праўда. 15 крас.; Дзіўная заява: [Апавяданне] // Там жа. 22 крас.; Песні маёвыя: [Вершы] // Сав. Бел. 1 мая; Дняпро і Сож, Дзвіна і Прыпяць; «Ці ж можна тысячамі змераць...»: [Вершы] // Там жа. 15 мая; Ціхі Неман: [Верш] // Там жа. 19 ліст.

1928. Песня лірніка; Аратаму; Ц. Гартнаму; Ведай, свет; Кавалю; Да моладзі; Плывем к прыгожа-светлай далі; Кліч званоў; Змагайцеся самі; Адарваным; Урывак з п. «Ленін»; Песня першага мая; На чырвонай дарозе; Адна дарога; Чырвоныя вязнянкі; Чужына: [Вершы]; Дзіўная заява: [Апавяданне] // Дэкламатар. Мн.; Светлая ноч; «Я зноў — дзе поле каласамі...»: [Вершы] // З роднай нівы. Вільня; Выпаўнім заветы Леніна: З паэмы «Ленін» // Бел. работніца і сялянка. № 1; Адплата: Апавяданне // Там жа. № 7; Паэма блакітнага возера // Літ. дад. да газ. «Сав. Бел.». № 5; Вясна і дзяўчына: [Верш] // Там жа. № 7; Дзяўчына з агароду: Апавяданне // Там жа. № 16; Піліпава града: Апавяданне // Паляўнічы Бел. № 1; Зарунела, зарунела...: З паэмы «Босыя на вогнішчы» // Чырв. сейбіт. № 4—5; Звязда. 8 крас.; Беларусь лапцюжная: [Урывак з паэмы] // Заря Запада. 7 нояб.; Помніш?: Цішку Гартнаму: [Верш] // Там жа. 16 дек.; Даволі слёз // Звязда. 11 ліп.; Камсамолія: Урыўкі з паэмы // Там жа. 28 кастр.; Вайна і Беларусь: [Верш] // Сав. Бел. 15 ліп.; Заветы выпаўнім: [Верш] // Чырв. Палессе. 21 студз.; Ленінамайскае: [Верш] // Чырв. змена. 22 студз.; Босыя на вогнішчы: Песня дваццатая; З паэмы «Чырвонакрылы вяшчун» // Там жа. 8 крас.; Камсамолія: (Урывак) // Там жа. 21 кастр.

1929. Моладзь: [Верш] // Моладзь — за новы быт. Мн.; Ленін: Урывак з паэмы «Ленін» // Бел. работніца і сялянка. № 2; Ленінамайскае: [Верш] // Бел. піянер. № 8; Сенажаці і палі аснежаны: [Верш] // Іскры Ільіча. № 2; «Восень сыпле пажоўклыя лісці...»: [Верш] // Полымя. № 8—9; На новай зямлі: [Верш] // Бел. вёска. 27 кастр.; Сав. Бел. 27 кастр.; Быль: [Апавяданне] // На Беларусі. 6 чэрв.; Атаман: (Урывак з паэмы) // Там жа. 20 чэрв.; Менск; Мячом — пажарам: [Вершы] // Там жа. 24 ліст.; Ворагам Кастрычніка: [Верш] // Чырв. змена. 7 ліст.

1930. Крылатыя госці: [Верш] // Іскры Ільіча. № 2; Адплата: [Верш] // Там жа. № 6; Піянер Бел. 10 ліп.; Суровы прыгавор падпісваю першым: [Верш] // Маладняк. № 12; Полымя. № 11—12; Бел. вёска. 3 снеж.; Сав. Бел. 1 снеж.; Воўчае сэрца: Апавяданне // Чырв. Бел. № 1; А справа вашых рук і ваша незалежнасць — гандлярства дзікае загубленым сумненнем // Бел. вёска. 3 снеж.; Мячом-пажарам: [Верш] // Палес. праўда. 1 сак.; На магіле партызана: [Верш] // Піянер Бел. 8 лют.; Мінск: [Верш] // Там жа. 6 чэрв.; Ударная: [Верш] // Сав. Бел. 30 вер.; Дэкларацыя аргбюро Белар. літаб'яднання Чырвонай Арміі і флоту // Там жа. 6 кастр. / У сааўт. з інш.; Гарачае вітанне юбіляру // Чырв. змена. 26 крас.

1931. Чырвонаармейская: [Верш] // БелЛАЧАФ: Зб. першы. Мн.; Чырв. Бел. № 3; Сав. Бел. 23 лют.; Чырвонаарм. праўда. 2 сак.; Атаман: [Верш]; З верша «Адплата» // Рытмы Перамогі. Мн.; Калгас «Бязбожнік»: [Верш] // Іскры Ільіча. № 4; Змаганне за волю: Урывак з паэмы «Босыя на вогнішчы» // Там жа. № 6; Я ўспамінаю год дваццаты: [Верш] // Там жа. № 10; Віцеб. пралетарый. 11 ліп.; Звязда. 11 ліп.; Палес. праўда. 11 ліп.; Лірычны ліст: [Верш] // Чырв. Бел. № 9; Паэма пра Міколу Сініцына // Звязда. 29 кастр.; Шлю прывітанне з Першым Маем: Лірычны ліст таварышу Веры Харужай: [Верш] // Сав. Бел. 1 мая; На варце: [Верш] // Чырвонаарм. праўда. 17 снеж.

1932. Ударная; Адплата; Будзь на варце; Чырвонаармейская; Змагайцеся самі; Да моладзі; Моладзь; На магіле партызана; Заспявай быллём, мяжа; Выпаўнім заветы Леніна: [Вершы] // Партыя, слухай. Мн.; Калгас «Бязбожнік»: [Верш] // Бел. калгасная. № 1; Іскры Ільіча. № 4; Паэма пра Міколу Сініцына // Іскры Ільіча. № 1; Сын партызана: [Верш] // Там жа. № 20; Напагатове. № 2; Чырв. Бел. № 19; Піянер Бел. 16 ліст.; Чырвонаарм. праўда. 14 вер.

1933. Марына: [Паэма] // 11 ліпеня. Мн.; Паэма пра Міколу Сініцына; Чырвонаармейская: [Вершы] // Кастрычнік. Мн.; Мы заклікаем: [Верш] // Заклік. № 1; Ленін: [Урывак з паэмы] // ЛіМ. 28 студз.

1934. Босыя на вогнішчы; Камсамолія: [Паэмы]; Лірычны ліст: [Верш] // Бальшавіцкая моладзь. Мн.; Сцяг ты чырвоны трымай; Апошні крык: [Вершы] // Вясна пераможная. Мн.; Дзяўчына, якая не сумуе: [Урывак з паэмы] // Работніца і калгасніца Бел. № 19; ЛіМ. 6 кастр.; Чырвонаармейская: [Верш] // Віцеб. пралетарый. 1 жн.; Дзяўчыны вобраз даць хачу: Урывак з паэмы // Там жа. 25 вер.; Звязда. 9 вер.; Камунар Магілёўшчыны. 30 вер.; Думкі аб з'ездзе: [Нататка] // Звязда. 11 вер.; Лірычны эскіз: [Верш] // ЛіМ. 16 ліп.; Зара камуны ўзнялася: [Верш] // Піянер Бел. 23 студз.

1935. Кавалю: [Верш] // Беларускі народна-гаспадарскі каляндар на 1935 год. Вільня; Вераб'інае вяселле; Птушкі на чужыне: [Вершы] // Пралескі. № 3; Вечная бура; Касавіца: [Вершы] // Poprostu. № 7.

1936. Песня першага мая: [Верш] // За пралет. н. 1 мая; Ленін: Паэма // ЛіМ. 22 студз.

1957. Мікітаў лапаць: Камедыя ў 2 актах // Зб. сцэнічных твораў. Беласток / Пад прозв. М. Кудзелька; На новай зямлі Скарочана): [Верш] // Пад сцягам Кастрычніка. Мн.; Да моладзі; Чырвоныя вяснянкі; Свята; Камсамолія: [Вершы] // Беларусь. № 3; Босыя на вогнішчы: Паэма: (З літаратурнай спадчыны) // Полымя. № 3; З паэмы «Ленін»; Даволі слёз; Ведай,

свет...; Мілы сэрцу...; На новай зямлі; Там, дзе ціхі Нёман...: [Вершы] // ЛіМ. 13 лют.

1958. Ленін: [Урывак з паэмы] // Між нас жыве Ленін. Мн.

1959. Бацюшка; Кірмаш (скарочана): [Апавяданні] // З цемры да святла. Мн.

1960. Неўміручае імя: (Урывак з паэмы «Ленін») // Ніва. 17 студз.

1961. Босыя на вогнішчы: [Паэма]; Аратаму; Ведай, свет...; Бунтар; Сенажаці і полі аснежаны; Маладняк; Камсамолія; Вясна і дзяўчына; На новай зямлі: [Вершы] // Анталогія беларускай паэзіі: У 3 т. Мн. Т. 2; Чырвонаармейская; Да моладзі; Песня першага мая: [Вершы] // Вершы, аднаактовыя п'есы. Мн.

1962. Песняру і грамадзяніну // Народны паэт Беларусі. Мн. / Пад прозв. М. Кудзелька. У сааўт.

1963. Аўтабіяграфія // Пяцьдзесят чатыры дарогі. Мн.; Сенажаці і полі аснежаны; Шляхам зімнім; Балотам снежным праз сасоннік: [Вершы] // Слова аб роднай прыродзе. Мн.; Лірычны ліст таварышу В. Харужай: [Верш] // Наст. газ. 28 вер.

1965. Прысяга: [Верш] // Дзень паэзіі — 65. Мн.; ЛіМ. 22 чэрв.

1966. Вясенняя раніца; Сенажаці і полі аснежаны: [Вершы] // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн.; Чырвонаармейская; Да моладзі: [Вершы] // Чырвоныя лісткі календара. Мн.; «У жыцці я радасць рассыпаю...»; «Я пясняр лясоў, балота...»: [Вершы] // Вожык. № 20; Зарунела, зарунела...; Моладзь: [Вершы] // Вясёлка. № 11; Босыя на вогнішчы: [Паэма, скарочана] // Ніва. 30 кастр.

1967. Сон Габруся: [Апавяданне] // Анталогія беларускага апавядання: У 2 т. Мн. Т. 1; Вясенняя раніца; Да моладзі: [Вершы] // Арлянятам: Анталогія бел. сав. дзіцячай літ. У 2 т. Мн., Т. 1.

1968. Сенажаці і полі аснежаны; Балотам снежным праз сасоннік; Шляхам зімнім: [Вершы] // Слова аб роднай прыродзе. Мн.; Далёка песні нашы чутны: [Верш] // Бярозка. № 2; На новай зямлі: [Верш] // Гомел. праўда. 26 чэрв.

1969. Ленін: Паэма: (Друкуецца скарочана) // Жыве між нас геній. Мн.

1970. Ленінамайскае: [Верш] // З Леніным заўсёды Беларусь. Мн.; Моладзь: [Верш] // Вясёлка. № 9.

1972. На могілках: [Верш] // Зорка Венера. Мн.

1975. Мікітаў лапаць: [Першы акт камедыі] // Хрэстаматыя па гісторыі беларускага тэатра і драматургіі. Мн. Т. 2.

1976. Чырвоныя вяснянкі: (Урывак) // Люблю будзённы дзень... Мн.

1977. 1200 вёрст па Беларусі: [Нарыс] // Беларускі савецкі нарыс: У 2 т. Мн. Т. 1; Заспявай быллём, мяжа...: [Верш] // Дзень добры, мама! Мн.

1978. «Схавалася сонца... Згас захад...»: [Верш] // Адданасць. Мн.; Русалка: [Балада] // Беларуская балада. Мн.; Камсамолія: [Верш] // Сэрцам табе прысягаю. Мн.

1980. Камсамолія: [Верш] // Такія сэрцы ў нас. Мн.

1982. На новай зямлі: [Верш] // На сцягу і ў сэрцы. Мн.; На Купалле: П'еса // Полымя. № 2.

1983. Вясенняя раніца; Да моладзі: [Вершы] // Вяснянка. Мн.

1.5.

На балгарскую мову. Необикновена молба; Нероденият: [Апавяданні] / Прев. Х. Берберов // Белоруски разкази. София, 1968.

На грузінскую мову. Слухай, Масква!: [Верш] // Мнатобі. 1931. № 5—6; Зарунела, зарунела: [Верш] / Пер. Д. Івардава // Беларуская савецкая паэзія. Тбілісі, 1967.

На каракалпакскую мову. Беларуслар / Аўд. А. Даулен // Амударья. 1966. № 3.

На латышскую мову. Komjaunatne; Pripjac / Atdz. E. Fross // Celtne. 1933. Nr 8.

На нямецкую мову. Das Flugzeug / Übers. N. Randow // Störche über den Sümpfen. Berlin, 1971; Bie Barflüssigen auf dem Brandplatz / Übers. F. Neureiter // Weissrussische Antologie. München, 1983.

На польскую мову. Wybór nowel / Tł. J. Moszyńska-Heltmanowa. M.; Charków; Mń., 1930.

Znowu wrony zakrakały // Młot. 1925. 27, 28 marca / Пад сваім прозв. Сааўт. М. Ігнатоўскі; Po burzy: Opowiadanie starego dziadka / Tł. A. Horawski // Orka, 1928. 14 kwiet.; Ostatnia noc / Tł. F. A. // Orka. 1928. 23, 27, 30 czerw., 7, 18, 21 lipca; Z poematu «Bosyja na wohniszczy» / Tł. K. Jaworski // Kamena. 1935. Nr 7; Sianożęcia i pola ośnieżone / Tł. J. Huszcza // Kamena. 1975. Nr 17; Na straży / Tł. T. Chróścielewski // Nadodrze, 1977. Nr 22; «Znów jestem, gdzie pola kłosami...»; Sianożęcia i pola ośnieżone; Bosi pośród ognia (Fragmenty poematu) / Tł. J. Huszcza; Nowy olimp / Tł. K. Frejdlich; Na straży / Tł. R. Gorzelski // Antologia poezji białoruskiej. Wrocław etc., 1978.

На рускую мову. Рассказы / Пер. М. Билинский. М., Л., 1931 (Серия бел. лит-ры).

Стихотворения; Поэмы. М., Л., 1961. Рэц.: Хведорович М. Голос молодости // Неман. 1962. № 1.

Свинопас: [Апавяданне] // Красная смена. 1924. 5 февр.; Босые на пожарище: [Паэма] / Пер. М. Корень // Просторы. Мн., 1927; Талочка-Шкрабалочка: [Апавяданне] / Пер. N; Марина: (Отрывок из поэмы) // Пер. М. Дубровский // Соки целины. М., 1928; «Заалела, заалела аксамитом...»: [Верш] // Альманах белорусской литературы. Л., 1929 / Пад сваім прозв.; Слушай, Москва: [Верш] / Пер. В. Кириллов // ЛГ. 1929. 9 янв.; Плывем к чудесной светлой дали / Пер. К. Митрейкина; Зеленеет, зеленеет... / Пер. М. Светлов; Метель / Пер. М. Голодный; Болотом снежным мимо сосен / Пер. П. Орешин; Я молод / Пер. Б. Уральский; Поэма о голубом озере; Угнетенным братьям Западной Белоруссии / Пер. М. Светлов; Там, где тихий Неман... / Пер. М. Светлов; Ц. Гартному / Пер. В. Казин; Зимней дорогой / Пер. П. Орешин; «Вновь поле своему поэту...» / Пер. П. Орешин; Бунтарь / Пер. К. Митрейкин: [Вершы] // Сборник белорусской поэзии. М., Л., 1930; Босые на пожарище: [Паэма] / Пер. О. Колычев // Антология белорусской литературы. М., 1934; Сын партизана: (Поэма) / Пер. А. Тарковский, А. Штейнберг // Поэты Белоруссии. М., 1934; Босые на пожарище: Отрывок из поэмы / Пер. О. Колычев // Белорусская советская литература. М., 1935; Белорусы; «Я певец лесов сосновых...»; «Я вновь — где поле мне, поэту...»: [Вершы] / Пер. А. Прокофьев // Дружба народов. 1965. № 4; Клич колоколов: [Верш] / Пер. П. Жур // Поэты Белоруссии. М., 1967. Идет работа: [Верш] // Неман. 1967. № 10; Клич колоколов: [Верш] / Пер. П. Жур // Пою мое отечество. М., 1969. Т. 1; Песня белоруса / Пер. А. Прокофьев; «Затихла буря, и солнце глянет...»; «Я в жизни радость рассыпаю...» / Пер. Н. Браун: [Вершы] // Советская поэзия. М., 1977. Т. 1; Белорусы / Пер. А. Прокофьев; Бунтарь / Пер. П. Жур: [Вершы] // Шестьдесят лет советской поэзии: В 4 т. М., 1977. Т. 3; Дорогой зимней: [Верш] / Пер. Ф. Ефимов // Неман. 1978. № 12; Был бы я...: [Верш] / Пер. А. Прокофьев // Земля с лазурными очами. М., 1979; Был бы я...; «Погасло солнце, и вот-вот...»: [Вершы] / Пер. А. Прокофьев // Прекрасен наш союз. М., 1984.

На татарскую мову. Ялан аяклылар пажарда: [Урывак з паэмы] / Бурнаш тэрж. // Усу еллары. Казан, 1931; Сигналчы чакыру жыры / М. Садри тэрж. // Совет адабияты. 1936. № 8.

На ўкраінскую мову. Галя: [Апавяданне] / Пер. Л. Кардиналовська. Харків, 1929.

Болотом сніжним: [Верш] / Пер. Д. Фальківський // Життя і революція. 1925. № 6—7; Білі примари: [Апавяданне] / Пер. В. Кузьмич // Плужанин. 1927. № 1; З поеми «Босі на вогнищі» / Пер. В. Поліщук; Білі примари: [Апавяданне] / Пер. В. Кузьмич; Галя: [Апавяданне] / Пер. Л. Кардиналовська // Нова Білорусь. К., 1929; Ярмарок: [Апавяданне] / Пер. Пасанто // Вікна. 1930. № 10; Босі на вогнищі: [Паэма] / Пер. М. Гірник // Вітчизна. 1957. № 9; Босі на вогнищі: (Уривки з поеми); Світе, знай...; Бунтар; Сіножаті і поля засніжені; Весна і дівчина; На новій землі: [Вершы] / Пер. М. Гірник, А. М'ястківський // Білоруська радянська поезія. К., 1971. Т. 1; Бунтар: [Верш] / Пер. Р. Лубківський // Слов'янське небо. Львів, 1972; Весняний ранок: [Верш] / Пер. А. Таран; «Сіножаті і поля засніжені...»: [Верш] / Пер. А. Мястківський // Лісова колиска. К., 1979.

На чэшскую мову. Komsomolec / Přel. J. Seifert // Reflektor. 1928. Nr 23.

На яўрэйскую мову. Карчма: [Паэма] / Пер. І. Харык // Штэрн. 1926. № 1.

2.2.

На беларускай мове. Ярош М. Міхась Чарот: (Да 70-годдзя з дня нараджэння; Матэрыял у дапамогу лектару). Мн., 1966.

Ярош М. Міхась Чарот: Нарыс жыцця і творчасці. Мн., 1963. Рэц.: Есакоў А. Цікава, хоць часам і спрэчна // ЛіМ. 1963. 13 снеж.; Макарэвіч А. Паэт рэвалюцыі // Полымя. 1963. № 6. Юрчанка Г. Пясняр вялікай праўды // Чырв. змена. 1963. 16 крас.

На рускай мове. Песняр революционной романтики: (Метод. рекомендации по пропаганде произведений М. Чарота). Мн., 1983.

2.3.

На беларускай мове. Адамовіч А. Беларускі раман. Мн., 1961. С. 117—122; Яго ж. Культура творчасці. Мн., 1959. С. 114—119; Александровіч А. Беларуская савецкая паэзія // Полымя рэвалюцыі. 1936. № 3; Яго ж. Дзесяць год працы; Яго ж. Мастак вялікай сілы // Александровіч А. Зб. тв.: У 2 т. Мн., 1963. Т. 2; Яго ж. Міхась Чарот // Звязда. 1935. 27 снеж.; Алёша [Вольны А.] Літаратурныя сілуэты. Міхась Чарот // Літ. дад. да газ. «Сав. Бел.». 1928. № 6; Яго ж. Ой, расцвіла ружа; Вялікае кастрычніцкае вызваленне і паэзія Чарота // Сав. Бел. 1928. 11 студз.; Аляхновіч М. На аванпостах пралетарскай літаратуры (1920—1930) // Маладняк. 1930. № 6—7; Андрэале. Час адгукнуцца // Трибуна искусства. 1925. № 4; А-р [Пальчэўскі А.] Вечар-спектакль // Сав. Бел. 1923. 20 лют.; Арочка М. Беларуская савецкая паэма. Мн., 1979. С. 79—91; Яго ж. Мастацкі летапіс рэвалюцыі // Полымя. 1977. № 11; Яго ж. Саюз часу і майстэрства. Мн., 1981. С. 33—34; Атава А. Мінулае перад гледачом: «Лясная быль» у вёсцы // Камуніст. 1928. 28 вер.; Б. [Бядуля З.] Пясняр вялікага Кастрычніка: Да 10-годдзя літаратурнай дзейнасці Міхася Чарота // Чырв. змена. 1928. 8 крас.; Б-ў. За 3 гады: (Гутарка з старшынёю ЦБ «Маладняка») // Звезда. 1926. 28 нояб.; Бабарэка А. Лірыка Міхася Чарота // Маладняк. 1925. № 9; Багдановіч А. Новая беларуская літаратура. Віцебск, 1925. С. 22—24; Барачэўскі А. Разбор вершу М. Чарота «Там, дзе ціхі Нёман» // Заклік. 1933. № 1; Барсток М. Паэма // Сучасная беларуская паэзія. Мн., 1970. С. 114—116; Барысевіч О. «На Купалле»: Слова пра спектакль // ЛіМ. 1935. 27 вер.; Беларуская савецкая проза: Апавяданне і нарыс. Мн., 1971. С. 261; Беларуская савецкая проза: Раман і аповесць. Мн., 1971. С. 49—50; Бел. Дзярж. Выдавецтва: Да дзесяцігоддзя літаратурнай дзейнасці Міхася Чарота // Сав. Бел. 1928. 26 сак.; Брандабоўскі У. Акрылены рамантыкай // Нар. асвета. 1976. № 11; Бранштэйн Я. «Босыя на вогнішчы» (М. Чарота) // Бранштэйн Я. Літаратурная вучоба. Мн., 1935. Вып. 1; Яго ж. Пытанні тэорыі і практыкі літаратурнага паходу // Полымя рэвалюцыі. 1935. № 2; Бурносаў В. У сонечным паходзе // Звязда. 1966. 5 ліст.; Бур'ян Б. П'еса вяртаецца да чытача, да тэатра // Полымя. 1982. № 2; Бэндэ Л. Неабходныя папраўкі // ЛіМ. 1959. 26 снеж.; Бялевіч А. Маладнякоўцы. Міхась Чарот // Звязда. 1926. 5 снеж.; Бярозкін Р. Калі перачытваеш Чарота... // Бярозкін Р. Спадарожніца часу. Мн., 1961; В-іч. Агляд творчасці М. Чарота // Студэнцкая думка. 1929. № 1; Вайнштэйн А. Новыя фарбы старога вадэвіля // Вяч. Мінск. 1979. 22 ліст.; Валодзька Г. «Калі паэт сваёй эпохай дыша...» // Віцеб. рабочы. 1971. 8 ліст.; Васільеў П. Упоравень з часам // Чырв. змена. 10 ліст.; [Віншаванне «Сав. Бел.» з 10-годдзем літ. дзейнасці М. Чарота] // Сав. Бел. 1928. 26 сак.; Волат П. Пралетарскія матывы з беларускай літаратуры // Арш. маладняк. 1926. № 1; Галубок Э. Паэт рэвалюцыі // ЛіМ. 1936. 6 лют.; Гапава В. «Чын багатэрскі перакладчыка» // Там жа. 1974. 26 ліп.; Гарачун А. Міхась Чарот у 6-м класе // Нар. асвета. 1973. № 1; Гарэцкі М. Беларуская літаратура пасля «Нашае нівы»: (Агульны агляд) // Маладняк. № 4; Яго ж. Паслякастрычнікавы перыяд // Гарэцкі М. Гісторыя беларускае літаратуры. Мн., 1926; Яго ж. Творчасць Міхася Чарота // Максім Гарэцкі. Успаміны, артыкулы, дакументы. Мн., 1984; Гаўрук Ю. Маладое, непаўторнае // Маладосць. 1966. № 11; Гілевіч Н. Акрыленая рэвалюцыяй. Мн., 1962. С. 47—62; Глыбоцкі Т. Шляхам Кастрычніка // Маладняк. 1927. № 10; Гніламёдаў У. Пясняр Кастрычніка // Чарот М. Выбранае. Мн., 1982; Яго ж. «Пясняр пралетарскі Чарот» // ЛіМ. 1981. 6 ліст.; Яго ж. Сучасная беларуская паэзія. Мн., 1983. С. 57—58; Яго ж. Як само жыццё. Мн., 1976. С. 12—13; Голыш А. Іскрыцца смех у зале // Маг. праўда. 1976. 24 ліст.; Гольдбэрг М. Створаная калектывам: «Лясная быль» — «Грышка-Свінапас» // Чырв. змена. 1926. 30 снеж.; Гук Б. З фальклорных крыніц // ЛіМ. 1981. 13 ліст.; Гурэвіч Э. Беларуская дзіцячая літаратура (1917—1967). Мн., 1970. С. 38—39; Дарашэвіч А. Рэвалюцыя на Беларусі // Чырв. сцяг. 1925. № 3—4; Дзяржыцкая Г. Маладыя песняры рэвалюцыі // Беларусь. 1977. № 7; Жураўлёў В. Структура твора. Мн., 1978. С. 167—168; Журба Я. «На Купалле»: Музыкальная драма ў 3-х актах М. Кудзелькі // Сав. Бел. 1921. 9 снеж.; Жыдовіч І. Сэрца поўніцца песняй // Наст. газ. 1976. 13 ліст.; Жылуновіч З. [Гартны Ц.]. Аб крытыцы «Босыя на вогнішчы» і яшчэ аб саміх «Босыя на вогнішчы» М. Чарота // Полымя. 1922. № 1; Яго ж. Рэвалюцыйным шляхам: (Да дзесяцігоддзя творчасці М. Чарота) // Там жа. 1928. № 2, 3; Яго ж. Рэвалюцыйным шляхам: (Да дзесяцігоддзя творчасці М. Чарота) // Жылуновіч З. Узгоркі і нізіны. Мн., 1928; З. Ж. Міхась Чарот: Паэма «Ленін» // Заря Запада. 1928. 26 сент.; Заходні Паўлюк [Шукайла П.]. Маладняк // Літаратурны маладняк Случчыны. 1925. 10 ліп.; Звонак А. Паэт Кастрычніка // Звонак А. Неспакойныя сэрцы. Мн., 1973; Зыгмунд А. Фільм «Лясная быль» // Маладняк. 1927. № 6; Івашын В. Да вышынь рэалізму. Мн., 1983. С. 130—133; Ігнатоўскі У. «Босыя на вогнішчы»: Крытычны нарыс // Чарот М. Босыя на вогнішчы. Клімавічы, 1925. Яго ж. Прамова т. Ігнатоўскага: Пачала працу 1-ая Беларуская Акадэмічная Канферэнцыя // Чырв. змена. 1926. 26 ліст.; Кабаковіч А. Беларускі свабодны верш. Мн., 1984. С. 58—66; Яго ж. Ідэйна-стылявыя пошукі беларускай паэзіі 20-х гадоў // Паэзія абнаўлення свету. Мн., 1981; Калеснік У. Побач з Чаротам у кругу Купалы // Калеснік У. Ветразі Адысея: Уладзімір Жылка і рамантычная традыцыя ў беларускай паэзіі. Мн., 1977; Карабан С. Нарысы гісторыі беларускай савецкай крытыкі 20—30-х гадоў. Мн., 1971. С. 89—90; Карабанава Л. Пясняр рэвалюцыйнай рамантыкі // Звязда. 1976. 5 ліст.; Каханоўскі Г. «Беларуская зямліца мяне ўзгадавала» // Каханоўскі Г. Адчыніся, таямніца часу. Мн., 1984; Яго ж. Радок з біяграфіі. Успаміны, дакументы // Полымя. 1965. № 11; Кіпрыянавіч В. «Дзяўчына, якая не сумуе»: Слова чытача // ЛіМ. 1934. 24 кастр.; Клімковіч М. Беларуская савецкая літаратура // Там жа. 1936. 12 лют.; Яго ж. Літаратура Савецкай Беларусі // Полымя рэвалюцыі. 1936. № 2; Яго ж. Літаратура Савецкай Беларусі за 15 гадоў // Там жа. 1934. № 6—7; Клімуць Я. Пясняр рэвалюцыйных здзяйсненняў // Маг. праўда. 1976. 10 ліст.; Конік [Д.] Беларуская савецкая літаратура на ўздыме: Прамова на 1 з'ездзе ССПБ // ЛіМ. 1934. 16 ліп.; Яго ж. Расце і мацнее савецкая літаратура Беларусі // Калгаснік Бел. 1934. 10 ліп.; Кулеша Т. [Дыла Я.] «На Купалле» М. Кудзелькі, муз. Тэраўскага ад 25 снежня г. г. // Сав. Бел. 1923. 27 снеж.; Яго ж. Тэатр і мастацтва: [Рэц. на пастаноўку «На Купалле»] // Сав. Бел. 1923. 27 снеж.; Куніцкі С. Вобраз Леніна ў мастацкай літаратуры // ЛіМ. 1936. 22 студз.; Кучар А. Становішча і перспектывы развіцця беларускай савецкай паэзіі // Полымя. 1934. № 1; Лаўранюк А. Ставяцца п'есы Галубка і Чарота: Заметка // ЛіМ. 1969. 7 кастр.; Лаўшук С. Станаўленне беларускай савецкай драматургіі (20-я — пач. 30-х гг.).

Мн., 1984. С. 82—84; Левін С. Абаронная паэзія: (Агляд часопіса «Напагатове») // ЛіМ. 1934. 12 лют.; Лужанін М. Народжаны Кастрычнікам // Лужанін М. З ранку да вечара. Мн., 1978; Яго ж. Тры партрэты // Полымя. 1977. № 7; Лысенка А. Сучасны беларускі нарыс. Мн., 1978. С. 32; М. Л. [Лынькоў М.] Як Міхась Кручкоў у паэты залез... // Камуніст. 1925. 1 ліст.; М-іч. Тэатр і мастацтва // Беларусь. 1919. 23 кастр.; Маразоўскі М. Белы дом толькі журыцца...: (Аб «Босых на вогнішчы» і аб меншавіцкіх акулярах) // Полымя. 1923. № 2; Марціновіч П. Гімн напрадвесці // Чырв. змена. 1976. 25 ліст.; Міхась Чарот // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн., 1966; Міхась Чарот // Вясёлка. 1966. № 11; Міхась Чарот // Звезда. 1926. 5 дек.; Мішчанчук М. Беларуская літаратура на сучасным этапе. 2 выд., перапрац. Мн., 1983; Яго ж. Літаратура, народжаная Кастрычнікам. Мн., 1983. С. 16—20, 47—48; Яго ж. Міхась Чарот // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры. 1917—1940. Мн., 1981; Яго ж. Пясняр новай эпохі // ЛіМ. 1976. 5 ліст.; Мішчанчук М., Шаўлоўская М. «Нязменна ўзначальвае Ленін...» // Вялікі Кастрычнік і беларуская літаратура. Мн., 1977; Мушынскі М. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства (20—30-я гады). Мн., 1975. С. 117—119; Яго ж. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства: 40-я — першая палавіна 60-х гадоў. Мн., 1985. С. 270—271; Навуменка І. Янка Купала: Духоўны воблік героя. Мн., 1967. С. 148—167; Навумовіч У. Шляхамі арлянят: (проза «Маладняка»). Мн., 1984. С. 71—72, 78—79, 94—96; Налівайка А., Бурэйка Т. Беларуская літаратура. Мн., 1971. С. 133—137; Памяці Міхася Чарота // ЛіМ. 1966. 22 ліст.; Паэзія абнаўлення свету: Фарміраванне творчых прынцыпаў і стылявых форм беларускай савецкай паэзіі. Мн., 1981. С. 84—86, 130—136; Паэт — рэвалюцыянер: Да 10-годдзя літаратурнай дзейнасці М. Чарота // Бел. піянер. 1928. № 7; Паэта-змагар: (М. С. Чарот) // Бел. вёска. 1928. 11 крас.; Перкін Н. Абсягі думкі. Мн., 1980. С. 120—125; Яго ж. Адолець сілу інерцыі // ЛіМ. 1974. 22 лют.; Яго ж. Міхась Чарот // Чарот М. Зб. тв.: У 2 т. Мн., 1958. Т. 1; Яго ж. Паэзія рэвалюцыйнай маладосці // ЛіМ. 1957. 13 ліп.; Яго ж. Рамантыка рэвалюцыі // Там жа. 1957. 13 лют.; Яго ж. Шляхі развіцця беларускай савецкай літаратуры 20—30-х гг. Мн., 1960. С. 136—143, 213—220; Пісьменнікі Савецкай Беларусі. Мн., 1981; Піятуховіч М. Асноўныя этапы ў развіцці беларускай літаратуры паслякастрычніцкага перыяду // Полымя. 1933. № 1; Яго ж. Мова і стыль лірыкі Міхася Чарота // Пісьменнік і мова. Мн., 1934; Яго ж. Творчасць Міхася Чарота // Літ. і маст. 1934. № 3; Яго ж. Творчы шлях Міхася Чарота // ЛіМ. 1934. 6 сак.; План гутаркі па паэме М. Чарота «Босыя на вогнішчы»: Метраспрацоўка // Там жа. 1934. 22 сак.; Пуроўскі К. Даўняе, але незабыўнае. Успаміны // Полымя. 1962. № 12; Пятровіч С. Еўсцігней Міровіч. 2 выд., перапрац. Мн., 1978; Яго ж. Зіхаціць сцэнічны жарт // ЛіМ. 1979. 26 кастр.; Яго ж. Лапаць, скамарохі і багацце фантазіі // Вяч. Мінск. 1973. 23 студз.; Разведчык будучыні // Голас Радзімы. 1976. 2 снеж.; Рамановіч Я. Паэт і час // Полымя. 1966. № 11; Яго ж. Сілуэт над вогнішчам // Рамановіч Я. Рэкі цякуць з ручаёў. Мн., 1969; Яго ж. Хлопец з-пад Рудзенска // Рамановіч Я. Знаёмыя сілуэты. Мн., 1974; Сабалеўскі А. З шэрага першых // Сабалеўскі А. Беларуская савецкая драма. Кн. першая. Мн., 1969; Яго ж. Міхась Чарот // Хрэстаматыя па гісторыі беларускага тэатра і драматургіі. Мн., 1975. Т. 2; Савелін Л. Паэт рэвалюцыі // ЛіМ. 1959. 28 лют.; Садоўскі Я. Паэт у жыцці і працы // Голас Радзімы. 1961. № 83; Сакалоўскі У. Некаторыя рысы тыпалагічнай агульнасці і адметнасці героя ў беларускай і нямецкай паэзіі 20 — пачатку 30-х гадоў // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. 1975. № 6; Салавей Л. Пясняр рэвалюцыйнай рамантыкі: Да 65-годдзя з дня нараджэння Міхася Чарота // ЛіМ. 1961. 10 ліст.; Семяновіч А. Ад вытокаў да сталасці. Мн., 1978. С. 10—11; Яго ж. Беларуская савецкая драматургія. 1917—1932. Мн., 1968. С. 30—32, 41—45; Яго ж. Ля вытокаў беларускай савецкай драматургіі // Полымя. 1964. № 7; Смаль В. Садружнасць пяра і кінакамеры // ЛіМ. 1974. 18 кастр.; Смальянава Л. Да пытання аб жанравай эвалюцыі паэмы 30-х гадоў // Беларуская мова і літаратура ў ВНУ. Брэст, 1971; Яго ж. Час і стыль // Полымя. 1960. № 12; Яго ж. Шляхі паэтычнага эпасу. Мн., 1977. С. 15—17, 35—36; Сядура У. Камсамол у беларускай паэзіі // Маладняк. 1932. № 1; Сянькевіч А. Паэт-змагар: Да 10-годдзя літаратурнай дзейнасці М. Чарота // Чырв. сейбіт. 1928. № 4—5; Хацкевіч Р. Знаёмства ў «Стойле Пегаса» // ЛіМ. 1975. 10 кастр.; Хведаровіч М. Міхась Чарот // Беларусь. 1971. № 11; Яго ж. Пясняр юнацтва // Хведаровіч М. Памятныя сустрэчы. Мн., 1977; Яго ж. Юнацтва нашай паэзіі: // Дзень паэзіі — 65. Мн., 1965; Хроніка «Маладняка» // Трибуна искусства. 1925. № 14; Чыгрын І. Проза «Маладняка». Мн., 1985. С. 14—17, 30—34, 41, 45—46; Ш-скі У. Калі ж будуць выкананы абавязацельствы? // ЛіМ. 1932. 30 крас.; Шушкевіч С. Пясняр прадвесня // Шушкевіч С. Выбр. тв. У 2 т. Мн., 1978. Т. 2; Яго ж. Пясняр рэвалюцыйнай гераікі // Беларусь. 1966. № 11; Юргілевіч Р. М. Чарот (М. Кудзелька) // Наш сцяг. 1923. № 1; Янкоўскі М. Пясняр Чырвонага Кастрычніка // Гомел. праўда. 1966. 7 ліст.; Ярош М. Гімны рэвалюцыі: Да 70-годдзя з дня нараджэння Міхася Чарота // ЛіМ. 1966. 4 ліст.; Яго ж. Міхась Чарот // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры. Мн., 1981. Ч. 1; Яго ж. На хвалях рэвалюцыйнай рамантыкі: Да 75-годдзя з дня нараджэння Міхася Чарота // Полымя. 1971; № 11; Яго ж. Паэзія Міхася Чарота // Беларуская літаратура. Мн., 1960. Вып. 3; Яго ж. Песні сонечных паходаў // Чарот М. Выбр. вершы і паэма. Мн., 1967; Яго ж. Пясняр баявой рамантыкі // Мін. праўда. 1976. 6 ліст.; Яго ж. Рамантыка рэвалюцыі: Да 75-годдзя з дня нар. М. Чарота // ЛіМ. 1971. 5 ліст.; Яго ж. Янка Купала і беларуская паэзія. Мн., 1971. С. 170—182; Ярош М., Бечык В. Беларуская савецкая лірыка. Мн., 1979. С. 36—41, 75—77.

На нямецкай мове. [Neureiter F.] Michas Carot // Weissrussische Antologie. München, 1983; Randow N. Über die Autoren // Störche über den Sümpfen. Berlin, 1971.

На польскай мове. Jasieński B. O poetach białoruskich // Kamena. 1935. Nr 7; M. Ł. [Łesiów M.] Za Bugiem // Kamena. 1972. Nr 2; Michaś Carot // Antologia poezji białoruskiej. Wrocław etc., 1978; Michaś Carot (Michał Kudzielko) // Poprostu. 1935. Nr 7; Michaś Czarot (Kudzielka) // Orka. 1928. 14 kwiet.

На рускай мове. Адамович А. Становление жанра: Белорусский роман. М., 1964. С. 120—121, 124—125; Березкин Г. Четыре океана // Неман. 1965. № 6; Веркин А. Белорусская литература на подъеме // Рабочий. 1928. 28 июля; Яго ж. Что читать // Рабочий. 1928. 6 июня; Гревцев В. Ритмы века врываются властно... // Знамя юности. 1973. 24 апр.; Дунец Х. Михась Чарот // ЛГ. 1934. 8 июня; Елисеев В. Дерзновению подобно // Знамя юности. 1968. 13 дек.; Жилунович З. Михась Чарот // Чарот М. Рассказы. М., Л., 1931; Залесская Л. Поэзия Советской Белоруссии. М., 1960. С. 209—210; Звонак А. У истоков // ЛГ. 1967. 9 авг.; Ивашин В. У истоков социалистического реализма. Мн., 1963. С. 226—228; Карский Е. Белорусы. Пг., 1922. Т. 3. Вып. 3. С. 404—406; Клейнборт Л. Михась Чарот (Куделька) // Клейнборт Л. Молодая Белоруссия. Мн., 1928; Клименте нко С. Октябрем окрыленный // Сел. газ. 1966. 7 нояб.; Кнорин В. Мертвый хватает живого... // Звезда. 1922. 11 сент.; Яго ж. На пути к белорусской пролетарской поэзии // Чарот М. Босыя на вогнішчы. Клімавічы, 1925; Кулешов К. Их второе призвание: Из театральных записок // Знамя юности. 1969. 12 янв.; Левченко. Письмо в редакцию // Трибуна искусства. 1925. № 8; Лысоконь О. Светлый талант современника // Знамя юности. 1971.

5 марта; Малинина Л. В театре — премьера // Сел. газ. 1980. 13 янв.; Мележ И. Жизненные заботы. М., 1980. С. 12—13; Мозольков Е. Поющая земля. М., 1972. С. 292—293; Науменко И. Янка Купала. Якуб Колас: Творческие портреты. М., 1982. С. 106—111; Наши пролетарские писатели в Смоленске // Рабочий. 1930. 14 янв.; Пашес. На борьбу с театральным голодом // Трибуна искусства. 1925. № 6; Перкин Н. В семье братских литератур. Мн., 1967. С. 28—30; Яго ж. Героика эпохи // Сов. Отчизна. 1957. № 3; Романович Е. Силуэт над огнищем // Неман. 1966. № 11; Санников О. Шутки ради... // Знамя юности. 1972. 12 дек.; Сенкевич А. В борьбе за пролетарскую литературу Белоруссии // ЛГ. 1930. 24 дек.; Смольянова Л. Поэт революции // Заря. 1966. 4 нояб.; Херсонский Х. Белорусский театр // Звезда: Лит. прилож. к газ. «Звезда». 1923. № 2—3; Яго ж. «Ветка счастья»: Крестьянский белорусский театр // Известия. 1923. 7 сент.; Шукевич-Третьяков Р. На распутьи // Звезда. 1922. 3 сент.; Яго ж. Общий язык найден // Звезда. Лит. прилож. к газ. «Звезда». 1923. № 1; Ярош М. Михась Чарот // История белорусской советской литературы. Мн., 1977.

На ўкраінскай мове. Байков М. Новітня білоруська література // Нова Білорусь. К., 1929; Барашка І. До 10-х роковин творчості М. Чарота // Літ. газ. 1928. 25 квіт.; Мороз Я. Творчість Михася Чарота // Літ. критика. 1936. № 5; Пилипенко С. Михась Чарот // Чарот М. Галя. Харків, 1929.

На чэшскай мове. Seifert J. Michas Čarot // Reflektor. 1928. Nr 23.

2.4.

На беларускай мове. Салагуб А., Гольдбэрг М. Траецкія муры: (Апавяданне-памфлет) // Чырв. змена. 1929. 10 сак.; Тармола Р. Памяці Міхася Чарота: [Верш] // Тармола Р. Абнаўленне. Мн., 1968; Трус П. Я стаю і дзіўлюся: [Верш] // Трус П. Творы. Мн., 1935.

3.1.

БДА, ф. 205, воп. 4, спр. 1024, л. 1—5. *Г. І. Рэут.*

ЧАРОТА ІВАН

Чарота Іван Аляксеевіч (н. 16.9.1952, в. Лышчыкі Кобрынскага р-на Брэсцкай вобл.), перакладчык, крытык, літаратуразнавец. Член СП Беларусі з 1985. Кандыдат філалагічных навук (1987).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацька, Аляксей Панцялеевіч, і маці, Ганна Паўлаўна,— калгаснікі (цяпер на пенсіі). І. Чарота вучыўся ў Лышчыкаўскай пачатковай, потым у Рынкаўскай сярэдняй, у Лышчыкаўскай васьмігадовай школах і ў сярэдняй школе № 2 г. Кобрына (скончыў у 1969). Адначасова тры гады вучыўся ў Кобрынскай вячэрняй музычнай школе. У 1969—74 студэнт аддзялення рускай мовы і літаратуры філфака БДУ. Пасля яго заканчэння накіраваны ў Паляцкішскую сярэднюю школу Воранаўскага р-на Гродзенскай вобл., дзе працаваў тры гады выкладчыкам рускай мовы і літаратуры. У 1977—82 выкладаў рускую мову замежным студэнтам БДУ. З 1982 выкладчык кафедры рускай савецкай літаратуры БДУ, дзе працуе дацэнтам і цяпер. Адначасова з 1992 супрацоўнік Нацыянальнага навукова-асветнага цэнтра імя Ф. Скарыны.

Друкуецца з 1978, калі ў часопісе «Беларусь», а затым у газеце «Літаратура і мастацтва» былі змешчаны яго артыкулы «Пра дружбу літаратур» і «Нязгаснае святло Іва Андрыча». Займаецца вывучэннем беларуска-сербскіх, беларуска-харвацкіх, беларуска-славенскіх, беларуска-рускіх, руска-сербскіх літаратурных сувязей. Яго артыкулы па гэтых пытаннях вызначаюцца шырынёй погляду, веданнем літаратур славянскіх народаў, выяўленнем спецыфікі і тыпалогіі генетычна блізкіх культур. Піша пра асобныя праблемы развіцця беларускай літаратуры. На старонках перыядычных выданняў выступае з артыкуламі і рэцэнзіямі па пытаннях сучаснага літаратурнага працэсу, асвятляе маральна-этычныя праблемы, а таксама праблемы развіцця самадзейнага мастацтва. Выступленні яго па Беларускім тэлебачанні і радыё прысвечаны тэмам «Янка Купала ў Югаславіі», «Якуб Колас у Югаславіі», «Беларуская літаратура ў Югаславіі». Зарэкамендаваў сябе як падрыхтаваны перакладчык. На беларускую мову перакладае творы в'етнамскай, македонскай, рускай, сербскахарвацкай, славенскай, украінскай літаратур, а з беларускай — на сербскахарвацкую.

Жыве ў Мінску.

Л. М. Гарэлік.

1.2.

Творчество М. А. Шолохова в литературном процессе Югославии (1956—1980): Автореф. дисс. ...канд. филол. н. Л., 1987.

Беларуская савецкая літаратура за мяжой. Мн., 1988 / У сааўт.

Советская литература в связях и взаимодействиях: (Начало сравнительного и системного анализа). Мн., 1989.

1.3.

1978. Пра дружбу літаратур // Беларусь. № 4; Нязгаснае святло Іва Андрыча: [Рэц. на кн.: Андрыч І. Трывожны год. Мн., 1978] // ЛіМ. 25 жн.

1979. [Уступнае слова да апавяданняў Р. Дамановіча] // Далягляды. Мн.; Трывога пра шчасце і бяду: [Рэц. на кн.: Грахоўскі С. Зачараванасць. Мн., 1979] // Беларусь. № 10; Што сказана і як «звязана»?: [Рэц. на кн.: Аношкін І. Землякі. Мн., 1978] // ЛіМ. 6 крас.; Якія ў творчасці крыніцы?: [Рэц. на кн.: Вышынскі М. Крыніца, светлая вадзіца. Мн., 1979] // Там жа. 7 вер.; Варожы бераг і сонца радзімы: [Рэц. на кн.: Каліч Д. Бераг без сонца. Мн., 1978] // Там жа. 21 снеж.; Захопленасць // Чырв. змена. 20 вер.

1980. Песня, народжаная памяццю: [Рэц. на кн.: Ракаў В. Песня і памяць. Мн., 1979] // Беларусь. № 7; Міг ці вечнасць?: [Рэц. на кн.: Шклярава Н. Міг і вечнасць. Мн., 1979] // Маладосць. № 4.

1981. [Уступнае слова да апавядання С. Куленавіча] // Далягляды. Мн.; [Рэц. на кн.: Гура В. Как создавался «Тихий Дон». М., 1980] // Весн. БДУ. Сер. 4. № 3; Шырокія крылы «малой формы»: [Рэц. на кн.: Білоруське радянське оповідання. К., 1979] // Полымя. № 1; Сумленне і талент: [Рэц. на кн.: Па камянях, як па зорах. Мн., 1981] // Там жа. № 9; Адказнасць першага кроку // Чырв. змена. 19 лют.

1982. Знаёмства з літаратурамі Югаславіі // Далягляды. Мн.; Янка Купала і Якуб Колас у Югаславіі: (Да пытання аб перакладах і ацэнках творчасці) // Творчая спадчына Янкі Купалы і Якуба Коласа і развіццё славянскіх моў і літаратур. Мн.; Яднае народы коласава слова // Маладосць. № 8; Поэт Радуле Стийенский // Неман. № 3; «Звярнуў увагу ўсяго свету...» // ЛіМ. 16 ліп.; Перабіраць, як зерне, слова // Там жа. 6 жн.

1983. Восприятие творчества М. А. Шолохова в Югославии // Великий художник современности. М.; Памінкі, помнік і напамін // Зупанчыч Б. Памінкі. Мн.; По родству духа // Неман. № 1; «Пакуль шануюць скарб нашчадкі...»: [Рэц. на кн.: Маляўка М. Эстакада. Мн., 1982] // ЛіМ. 24 чэрв.; Карысць і радасць знаёмстваў: [Рэц. на кн.: Знаёмства. Мн., 1982] // Там жа. 5 жн.; Шукаючы лепшыя словы: [Рэц. на кн.: Гардзей В. Засевак Радзімы. Мн., 1983] // Там жа. 11 ліст.; Голас гісторыі, праўда гісторыі // Чырв. змена. 9 студз.

1984. [Уступнае слова да вершаў М. Джэркавіча] // Далягляды. Мн.; Восприятие творчества М. А. Шолохова в Югославии // Веснік БДУ. Сер. 4. № 1; Перад шматгалоссем жыцця: [Рэц. на кн.: Гурыновіч Х. Шматгалосая птушка. Мн., 1983] // Маладосць. № 7; Пераклады — гэта мост дружбы // Голас Радзімы. 1 сак.; [Уступнае слова да вершаў М. Джэркавіча] // ЛіМ. 21 вер.; Настаўнікам, вучням, аматарам: [Рэц. на кн.: Гніламёдаў У. Ля аднаго вогнішча. Мн., 1984] // Там жа. 28 снеж.; Pogovor z beloruskim prevajalcem in literarnim zgodovinarjem Ivanom Čaroto: [Інтэрв'ю] // Delo. 16 avg.

1985. Рэха Нушычавага смеху // Нушыч Б. Аўтабіяграфія. Мн.; Белорусская литература и общеславянский контекст (белорусская литература в Югославии) // Региональные особенности восточнославянских языков, литератур, фольклора и методы их изучения. Гомель. Ч. 2; На карысць славянскага брацтва: Штрыхі да партрэта Ніла Гілевіча — перакладчыка // Беларусь. № 4; Паэзія надзеі і змагання // Там жа. № 11; Мужны голас // Полымя. № 11; Паэтычнае слова сяброў // Звязда. 7 снеж.; Могучий талант, рожденный эпохой // Знамя юности. 24 мая; Маштаб уздзеяння: (Да 80-годдзя з дня нараджэння М. А. Шолахава) // ЛіМ. 24 мая.

1.4.

Зупанчыч Б. Памінкі: Раман / З славен. Мн., 1983 (Б-ка замежнай прозы). Рэц.: Юнак В. Начало // Лит. обозрение. 1984. № 11.

Пра маленькага марскога краба: В'етнамская народная казка. Мн., 1983.

Нушыч Б. Аўтабіяграфія: Аповесць / З сербскахарв. Мн., 1985 (Б-ка замежнай прозы). Рэц.: Патароча В. Новая сустрэча з Нушычам // ЛіМ. 1985. 22 ліст.

Воранц П. Падарункі: Апавяданні / З славен. Мн., 1986.

Юрчыч Ё. Як аднойчы казла судзілі; Незвычайная аповесць з даўніх гадоў / З славен. Мн., 1986.

Янчар Д. Галернік: Раман / З славен. Мн., 1990.

Андрыч І. Мост на Дрыне: Раман; Праклятый двор: Апавяданні / З сербскахарв. Мн., 1993 / Сааўт. пер. Б. Сачанка (Скарбы сусв. л-ры).

1978. Тодаравіч М. Хатні тэатр: Гумарэска / З сербскахарв. // ЛіМ. 11 жн.

1979. Даманавіч Р. Сны і ява; Сербская ініцыятыва; Бессардэчныя людзі: Сатырычныя апавяданні / З сербскахарв. // Далягляды. Мн.; Зантырэлігійнага гумару народаў Югаславіі: А які ж д'ябал плот зрабіў?; Хрысцілі сяляне ваўка; Запавет; Усё і поп не здужае / З сербскахарв. // ЛіМ. 12 студз.; З югаслаўскага народнага гумару: Ты будзеш дудзець; Бо й варта...; Як кацёл памёр / З сербскахарв. // Там жа. 4 мая; Дзмітрыевіч Р. Вялікі Сіма: Гумарэска / З сербскахарв. // Там жа. 22 чэрв.

1980. Ковачавіч Б. Апавяданне пра бабулю / З сербскахарв. // Бярозка. № 11; Савіч Б. Падарунак: [Гумарэска] / З сербскахарв. // ЛіМ. 4 студз.; Крклец Г. Тэлеграфныя байкі: Ракава хада; На сметніку / З сербскахарв. // Там жа. 25 студз.; Матола М. «Вы з ёй знаёмы?..»; «Калі каханне, каб прасцей...»; «У вырай дрэвы зноў не паляцелі...»; «Не магу я без веры ў Мадонну...»; «Монна Ліза, Монна Ліза...»: [Вершы] / З укр. // Чырв. змена. 22 чэрв.

1981. Куленавіч С. Святое трайное правіла; Сябар вады; Бяссонніца; Самае прыгожае і самае галоўнае: Апавяданні / З сербскахарв. // Далягляды. Мн.; Чопіч Б. Перавернутае апавяданне / З сербскахарв. // Вясёлка. № 4; Крклец Г. Мініяцюры / З сербскахарв. // ЛіМ. 29 мая; Воўк М. Хто — дзе; Навіна; Плётка; Вучань: [Вершы] / З укр. // Чырв. змена. 17 кастр.

1983. Усмешкі югаслаўскіх сяброў / З сербскахарв. // Бярозка. № 3; Федзінішынец У. Скараговорка; Жук-Танк: [Вершы] / З укр. // Вясёлка. № 11; Дзеці, дзеці...: Няўмелы рыбак; Песні: [Жарты] / З сербскахарв. // ЛіМ. 11 сак.

1984. Джэркавіч М. Цудоўна; Хатынскія званы; Словы, якіх шукаю; Бераг; Новая эра; Збавіцелі сусвету; Парастак; Водбліскі; Мост да цябе; Праз мяне: [Вершы] / З сербскахарв. // Далягляды. Мн.; Лыонг Вінь Тхінь. Пакаленне паэтаў-воінаў / З в'ет. // Маладосць. № 6; Хабул М. Тры апавяданні: Праблемы культурнага адпачынку; Незвычайная калекцыя; Ці ж не творца, не пісьменнік? / З сербскахарв. // ЛіМ. 7 снеж.; Джэркавіч М. Хатынскія званы: [Паэма] / З сербскахарв. // Чырв. змена. 29 вер. / Сааўт. пер. К. Севярынец.

1985. Чопіч Б. Апавяданне пра вілы; Прыручаны вадзяны д'ябал: [Апавяданні] / З сербскахарв. // Ветразь. Мн; Хабул М. Незвычайная камедыя; Ці ж не творца, ці ж не пісьменнік?: [Апавяданні] / З сербскахарв. // Далягляды. Мн.; Максімавіч Д. Веру; На Кардуне; Назар У. Наша песня; Бор М. Як пайду дадому...; Дзястоўнік-Каюх К. Босыя пойдзем: [Вершы] / З сербскахарв. // Беларусь. № 11 / Сааўт. пер. К. Севярынец; Юрца Б. Мой сябар Мікі: Урывак з аповесці «Нараджаешся толькі

раз» / Са славен. // Бярозка. № 11; Я г о ж. Салодкі цукар: [Урывак з аповесці «Нараджаешся толькі раз»] / Са славен. // Вясёлка. № 12; Д ж у р о в і ч М. Мой маятник [Вершы] / Сааўт. пер. К. Севярынец; П о п к о в а к о в Д. Цезарь; Узники; Просьба: Рассказы / С сербскохорв. // Неман. № 3; Б о р М. З паэмы «Ішоў падарожнік праз атамны век»; К о с а в е л С. Лебядзіная песня: [Верш] / Са славен. // Звязда. 7 снеж.; С у х о д о л ч а н Л. Дневник Приможа: (Юмореска) / С словен. // Зорька. 29 нояб.; К а ў ч ы ч У. Пустата; П а р т л і ч Т. Воўк на Мадрыдскіх вуліцах: [Апавяданні] / Са славен. // ЛіМ. 29 ліст.; С е л і ш к а р Т. Дапамога: [Апавяданне] / Са славен. // Піянер Бел. 5 снеж.

1.6.

С е р б с к а я паэзія. Мн., 1989 / Скл. з М. Джэркавічам.

2.3.

На б. Югаславіі мовах. I v a n Č a r o t a // Slovenski leksikon novejšega prevajanja. Izbral in uredil Janko Moder. Ljubljana, 1985; L e s a r L. Seminar slovenskega ježika zbližuje ljudi in narode // Nedeljski dnevnik. 1984. 15 aug.; T o r k a r S. Martin Krpan v beloruskem prevodu // Knjiga. 1983. N 4; T o r k a r S. Župančičeva «Sedmina» tudi i beloruščini // Knjiga. 1983. N 11—12.

Т. М. Махнач.

ЧАЧОТ ЯН

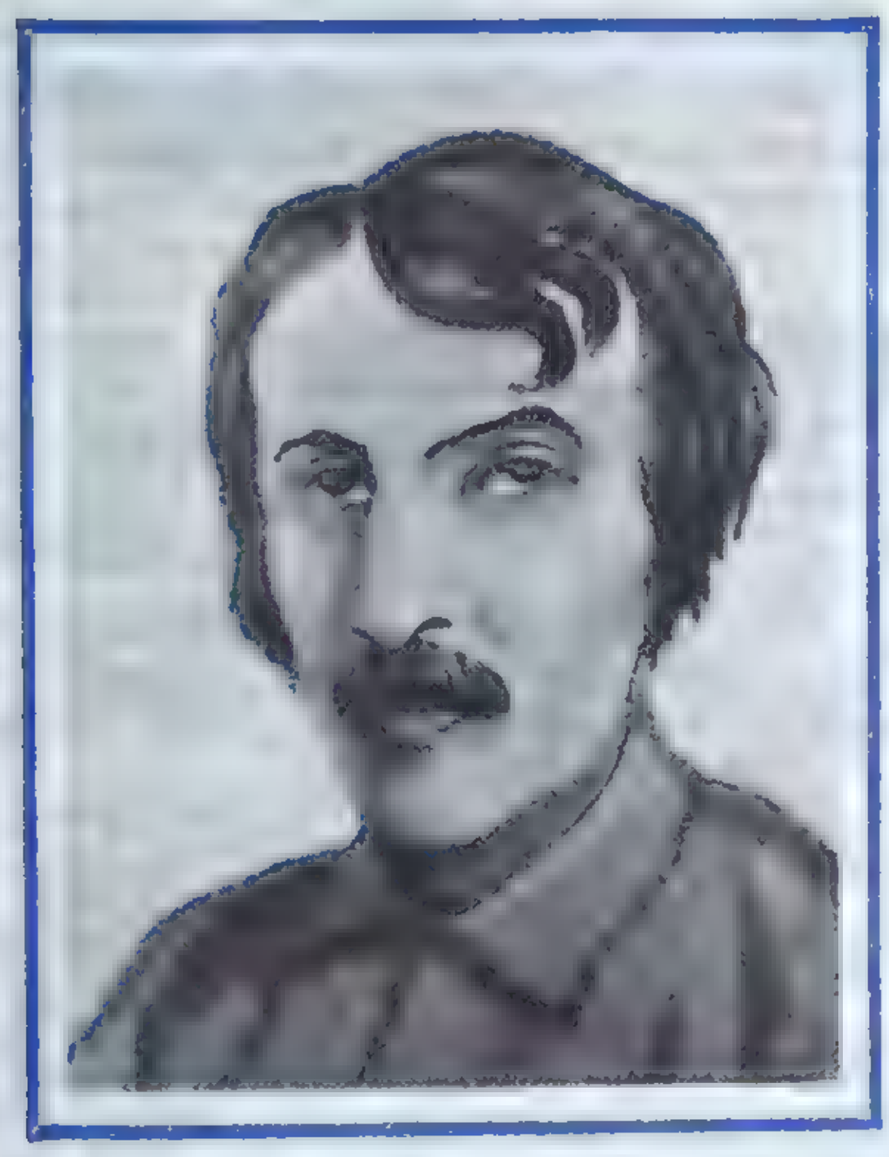

Чачот Ян Антоні Тадэвушавіч [псеўд.: T ł u m a c z P i o s n e k w i e ś n i a c z y c h z n a d N i e m n a i D ź w i n y; крыпт.: J a n C z...f, J a n C z...ff, F. K o l...; 24.6(7.7.).1796, в. Малюшычы Навагрудскага ваяв., цяпер Карэліцкі р-н Гродзенскай вобл.— 11(23).8.1847, Друскенікі, пахаваны ў в. Ротніца, Літва], беларускі і польскі паэт, фальклярыст.

Нарадзіўся ў сям'і арандатара Тадэвуша Чачота, жанатага з Кларай Гасіцкай. Маленства Я. Чачота прайшло ў маёнтку графа Тызенгаўза Рэпіхава (непадалёку ад Баранавіч), дзе яго бацька быў аканомам. Прайшоўшы хатняе навучанне, паступіў у 1809 у павятовую школу дамініканцаў у Навагрудку. Там у старэйшых класах зблізіўся і на ўсё жыццё пасябраваў з А. Міцкевічам. Восенню 1816 паступіў на аддзяленне маральных і палітычных навук Віленскага універсітэта, але, не маючы матэрыяльнай падтрымкі ад сям'і, вымушаны быў пакінуць вучобу і ўладкавацца на працу ў віленскае бюро па ўпарадкаванні архіваў князёў Радзівілаў. У яго абавязкі ўваходзіла рабіць копіі разнастайных матэрыялаў, прымаць удзел у кантрактах і ў сувязі з гэтым выязджаць у Мінск, Навагрудак, Варшаву і інш. гарады. У 1818 Я. Чачот быў прыняты ў члены Таварыства філаматаў. Шмат увагі надаваў вывучэнню Статута Вялікага княства Літоўскага, выступаў на філамацкіх пасяджэннях з рэфератамі. На паэтычным турніры, які адбыўся 21 снежня 1818, быў прызнаны трэцім (пасля А. Міцкевіча і Т. Зана) паэтам. З 1820 узначальваў блакітны (літаратурны) аддзел у складзе Таварыства філарэтаў, дзе раскрыліся яго арганізацыйныя здольнасці, незвычайная душэўная шчодрасць, бескарыслівасць і таварыская самаахвярнасць. Усіх, хто меў у тым патрэбу, ён падтрымліваў, нават, здаралася, матэрыяльна. Пад час выкрыцця царскімі ўладамі тайных студэнцкіх згуртаванняў пры Віленскім універсітэце быў арыштаваны ў ліку першых і цэлы год знаходзіўся ў мурах базыльянскага кляштара (з 10 кастрычніка 1823 да 22 кастрычніка 1824). Тут склаў рукапісны зборнік «Песенькі і іншыя вершы», які ўдалося перадаць дачцы рэктара Віленскага універсітэта З. Малеўскай. У дадатку да яго меліся першыя ў гісторыі беларускай фальклярыстыкі разважанні наконт збірання вуснапаэтычных твораў. Пакаранне Я. Чачот адбываў спачатку ў крэпасці ў Кізіле. Праз паўгода, у маі 1825, калі пагоршылася здароўе, ён атрымаў дазвол пераехаць у Уфу, а ў 1828 паступіў там на дзяржаўную службу ў бюро губернатара і зарэкамендаваў сябе з лепшага боку. Перапісваўся з А. Міцкевічам, А. Петрашкевічам, Ю. Яжоўскім, І. Дамейкам, Т. Занам, А. Сузіным і інш. Вызвалены з-пад нагляду паліцыі, у снежні 1830 Чачот выехаў з Уфы праз Арэнбург, дзе знаходзіўся Т. Зан, у Маскву, каб сустрэцца з А. Петрашкевічам, які працаваў ва універсітэцкай бібліятэцы. Затым быў у Цверы, Таржку і праз хадайніцтва цвярскога губернатара апынуўся нарэшце (у 1833) у Лепелі. Тут працаваў у кіраўніцтве Бярэзінскага канала —

спачатку звычайным канцылярыстам, затым сакратаром. У 1841 атрымаў дазвол пераехаць на Навагрудчыну, працаваў у Шчорсаўскай бібліятэцы да смерці яе ўладальніка А. Храптовіча (1844). Пазней разлічваў на службу ў бібліятэцы ў Лагойску, але К. Тышкевіч не адгукнуўся на яго прапанову. Не маючы службы і здароўя, не назапасіўшы капіталу, Чачот жыў у сваіх сяброў, пераязджаў з месца на месца. Вясной 1847 ён выехаў на лячэнне ў Друскенікі, дзе і памёр.

У 1819 напісаў па-беларуску некалькі імянінных вітанняў і драматургічных сцэнак, заснаваных на беларускім фальклоры («Да пакіньце ж горла драць», «Едзе міленькі Адам» і інш.). У іх Я. Чачот выявіў не толькі пільную ўвагу да беларускага меласу, але і здольнасць ствараць арыгінальныя вершы паводле народнага ўзору, ідучы ў адным выпадку за фальклорнай вобразнасцю, а ў другім — за беларускім вясковым светаўспрыманнем, не пазбягаючы таксама прамых запазычанняў з вуснапаэтычных твораў. Гэтыя ж фальклярыстычна-мастацкія прынцыпы адбіліся на яго польскамоўных баладах («Бекеш», «Наваградскі замак», «Калдычэўскі шчупак», «Узногі», «Мышанка», «Свіцязь» і інш.), дзе сходзіліся асветніцкі і рамантычны пачаткі, а этнаграфічная дакладнасць узнаўлення казкі ці народнага падання вызначала не толькі развіццё падзей, але і дыдактычна-маралізатарскую канцоўку. Абапіраючыся на запісы шматлікіх карэспандэнтак і ўласныя матэрыялы, Я. Чачот выдаў у Вільні шэсць кніг «Сялянскіх песенак...», адрасуючы першыя тры з іх толькі польскамоўнаму чытачу. У працэсе ж перакладчыцкага паглыблення ў народную творчасць паэт-фальклярыст востра ўсвядоміў неабходнасць пашырэння кола адрасатаў за кошт беларускага дэмакратычнага чытача і слухача. Гэта вывела яго на шлях беларускамоўнай творчасці, напоўненай клопатам пра маральнасць людскіх стасункаў. Сцвярджэнне грамадзянскай роўнасці людзей і класавага салідарызму зыходзіла ў творчасці паэта-фальклярыста з яго гуманістычнага светапогляду і непадробнага нарадалюбства. У версіфікатарскай практыцы Я. Чачот грунтаваўся на сілаба-танічнай рэгулярнасці і набліжаўся да беларускіх народных рытмаасноваў — акцэнтнага і танічнага верша.

У. І. Мархель.

Бібліяграфія

1.1.

Наваградскі замак: Творы. Мн., 1989.

1.2.

Piosnki wieśniacze z nad Niemna: We dwóch częściach. Wilno, 1837. Рэц.: T. P. // Tyg. lit. 1838. Nr 14—16; Tyg. Peters. 1838. Nr 41, 44.

Piosnki wieśniacze z nad Niemna i Dźwiny. Wilno, 1839.

Piosnki wieśniacze znad Dźwiny: książeczka trzecia. Wilno, 1840. Рэц.: A. J. S. Zbiory pieśni ludu z r. 1840 // Bibl. Warsz. 1841. T.1.

Piosnki wieśniacze z nad Niemna i Dźwiny, z dołączeniem pierwotwornych w mowie sławiano-krewickiej. Wilno, 1844.

Piosnki wieśniacze z nad Niemna, Dniepra i Dniestra. Wilno, 1845.

Powiastki dla młodych dziewcząt, naśladowane z dzieła Pani de Sęt (De Saintes, Delassemene de ma fille. 2 volumes.) Wilno, 1845 / Пад крыпт. Jan Cz...t.

Niektóre uwagi szczególniej pod względem stylu nad pieśnią trzecią «Anafielas: Witoldowe boje» przez p. Kraszewskiego w r. 1845 w Wilnie u Zawadzkiego wydaną. Wilno, 1846.

Pieśni ziemianina. Wilno, 1846 / Пад псеўд. Tłumacz Piosnek wieśniaczych z nad Niemna i Dźwiny.

Piosnki wieśniacze z nad Niemna i Dźwiny, niektóre przysłowia i idyotyzmy, w mowie sławiano-krewickiej, z postrzeżeniami nad nią uczynionemi. Wilno, 1846.

Korespondencja filomatów (1817—1823). Warszawa, 1989 / У саяўт.

1.3.

1845. Piosnki: (Ona daleko; Rocznica; Prząśniczka; Odprawa; Młócarze) // Rubon. T. 5. / Пад крыпт. Jan Cz...tt; Dokończenie piosnek: (Roskosz; Modlitwa; Klatka; Błogosławiona — z włoskiego; Najmilsza piosenka) // Rubon. T. 6 / Пад крыпт. Jan Cz...tt; Niektóre uwagi, szczególniej pod względem stylu, nad pieśnią 3-cią Anafielas: Witoldowe boje, przez P. Kraszewskiego w r. 1845 w Wilnie u Zawadzkiego wydaną // Tyg. Peters. Nr 100 / Пад крыпт. F. Kol...; Rocznica; Prząśniczka; Odprawa // Znicz. T. 5; Rozkosza; Modlitwa; Klatka; Błogosławiona; Najmilsza piosenka //Znicz. T. 6.

1846. Piosenka dla Zosi: (Na nótę starodawnej piosnki) // Ondyna Druskienickich źródeł. Z. 2; Piosnka znad Niemna // Ondyna Druskienickich źródeł. Z. 5; Rozmaitości. Z. 5.

1862. Kilka piosenek // Tyg. Il. Nr 141.

1870. Wstał pan Kwiecień... // Rocz. T-wa hist. lit. w Paryżu. Paryż, 1870/1872.

1889. Pieśń obrzędowa Filaretów // Przewodnik naukowo-literacki. Warszawa.

1897. Bodaj to złote wieki... // Archiwum dziejów literatury i oświaty w Polsce. T. 9.

1898. Żmudź i Litwa w karykaturze: Powieść z r. 1829 // Książka pamiątkowa na uczczeme setnej rocznicy urodzin Adama Mickiewicza z r. 1898. Warszawa; Młocarze // Wędrowiec. Nr. 47.

1907. Wstał pan Kwiecień...; Precz, precz, nudy, troski... // Rocznik Towarzystwa Przyjaciól nauk. Wilno. T. 1.

1908. Народная песня. // Н. н. 20 ліст.

1913. Listy J. Czeczota // Archiwum filomatów. Cz. 1. Korespondencja 1815—1823. Kraków. T. 5.

1915. «Развівайся, сыры дубе...»: Народная песня // Н. н. 16 студз.; Зашумела яліначка: Народная песня // Там жа. 13 лют.; Жана па новых сенях ходзіць: Народная песня // Там жа. 7 сак.

1917. Tyrtej: Poemat (czytany na imieninach Mickiewicza w r. 1819); Recenzya utworu Adama Mickiewicza r. ż. «Kurhanek Maryli», czytanego na posiedzeniu Przyjaciół 28-go listopada 1820 r. // Tretiak J. Adam Mickiewicz w świetle nowych źródeł. Kraków.

1918. «Поле, поле шырокае...»: [Верш] // Беларускі каляндар. Вільня; Вялікодныя, або валачобныя песні // Вольная Беларусь. 5 мая; Юнацкі беларускі твор Я. Чачота // Там жа. 15 вер.; Быў я калісь кавалём...: [Верш] // Гоман. 1 сак.

1922. Duma nad mogiłami Francuzów; Na śmierć szpaka; Safo; Wiersz na ozdrowienie Adama d. maja 1819; Wiosna, lato, jesień, zima; Prośba do naszych rodaczek za kokłuszami; Wiersz z okazyi nakazu golenia wąsów; Małgorzata z Zembocina; Tyrtej; Wiersz do Adama Mickiewicza; Wiersz do Franciszka Malewskiego; Tomaszowi...; Śpiew o Jadwidze królowej; Śpiew o księżnej Jabłonowskiej; „O ty, ziemio...“; „Raz my się z Zosią...“; „Cyprydy...“; Uciszcie się; „Co to starzy...“; „Precz...“; „Bądźmy...“; Przez me podwórze; „Hej...“; „Mamo...“; Recenzya tłómaczenia „Dziewicy Orleańskiej“ pieśni 5-ej // Poezye filomatów. Kraków. T. 1 (Archiwum filomatów. Cz. 3); Na imieniny Jeżowe 1819 mar. 7 // Poezya filomatów. Kraków. T. 2; Z niedrukowanych poezyi więziennych // Tyg. Il. Nr 22.

1923. Да мілых мужычкоў; Покуль сонца ўзыдзе...; Ай-ей, які ён добры гаспадар!; Каб у карчме не сядзеў...; Ой ты, суседзе багаты!; Нашто нам дым выядае вочкі?; Ніхто цябе, татка...; Як то добра, калі мужык...; Поле, поле шырокае...: [Вершы] // Гарэцкі М. Хрэстаматыя беларускае літаратуры. Вільня; Да мілых мужычкоў; Каб у карчме не сядзеў...; Нашто нам дым

выядае вочкі?; Ай-ей, які ён добры гаспадар!; Пакуль сонца ўзыдзе...; Ой ты, суседзе багаты!: [Вершы] // Выпісы з беларускае літаратуры. Мн.

1924. Co to starzy za wariaci!; Duma nad mogiłami francuzów; Tyrtej; W dzień gestuny sprawionej dla Tomasza; Bodaj to złote wieki; O ty, ziemio nieszczęśliwa!; // Towarzystwo filomatów. Kraków (Bibl. Narodowa. Nr 77).

1926. Да мілых мужычкоў; Ах, што ж мы вашэці скажам...; Як-то добра, калі мужык...; Каб у карчме не сядзеў...; Нашто нам дым выядае вочкі?; Ай-ей, які ён добры гаспадар!; Пакуль сонца ўзыдзе...; Ой ты, суседзе багаты // Дзяржынскі У. Выпісы з беларускае літаратуры XIX і XX ст. Мн.

1950. „Nie tak nam sonka jasno...": Wiersz białoruski na przyjazd Adama // Odrodzenie. Nr 4.

1956. Adieu Kościszki y Julia // Księga wierszy polskich XIX wieku. Wyd. 2. Warszawa. T. 1.

1959. Co to starzy za wariaci!; Bodaj to złote wieki; Alleluja; O ty! Ziemio nieszczęśliwa; W więzieniu: Pieśń filarecka z r. 1824; Z „Piosnek": Ona daleko; Prząśniczka; Odprawa; Rozkosz; Klatka; Najmilsza piosnka; Z „Piosnek wieśniaczych własnych": „Trzeba buta..."; Ogrodnik; Gołąbek; Wędrowna ptaszyna; Woda i para // Zbiór poetów polskich XIX w. Warszawa. Ks. 1.

1961. Покуль сонца ўзыдзе...; Нашто нам дым выядае вочкі? // Анталогія беларускай паэзіі: У 3 т. Мн. Т. 1.

1969. Baublis: (Powieść Żmudzka) // Rocznik Tow. Lit. im. A. Mickiewicza. T. 4.

1971. На прыезд Адама Міцкевіча; Покуль сонца ўзыдзе; Нашто нам дым выядае вочкі?..; Як то добра, калі мужык...; Быў я колісь кавалём; Плакала бяроза ды гаварыла; Калі ў зямлю зерне кінеш...; Да мілых мужычкоў: [Вершы] // Беларуская літаратура XIX стагоддзя: Хрэстаматыя. Мн.; Ballada Bekiesz; Zamek Nowogródzki; Szczupak Kołdyczewski; Ballada dla Michała Wereszczaki; Górka dzwoniąca w Pozieniewiczach; Radriwiłł, czyli założenie Wilna; Uznohy; Myszanka; Switeź: Ballady; Co to starzy za wariaci; „Przecz, przecz, nudy, troski..."; Młocarze; Kosarz; „Bodaj to złote wieki..."; Wstał pan kwiecień z martwych ninie; Śpiewek na dwa głosy // Świrko S. Z kręgu filomackiego preromantyzmu. Warszawa.

1973. Listy do A. Pietraszkiewicza // Archiwum Filomatów. (Na zesłaniu). Wrocław. T. 1.

1976. Wieją wiatry, wieją bujne; Oj, dąbrowo, dąbroweczko; Tam na górze jawor stoi; Tam się w polu dwa topole; Oj, na górce na wysokiej; Dałaś mnie, matulu moja; W Berdyczewie, starym mieście; Czarna rola moja; W Berdyczewie, starym mieście; Czarna rola zaorana // Antologia poezji ukraińskiej. Warszawa; Zacnej Duszy w Bogu spoczywającego Stanisława Staszica // Stanisławowi Staszicowi dwa wiersze: Wiersze... dla uczczenia 150 rocznicy St. Staszica. Kraków.

1977. Покуль сонца ўзыдзе... // Беларуская літаратура XIX — пачатку XX стагоддзя: Зборнік тэкстаў. Мн.; Драматычная паэма // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 5.

1.4.

Irving W. Rysy moralności i literatury anglików i amerykanów / Z ang. Wilno, 1830. T. 1—2.

1.5.

На беларускую мову. Прадмова... да зборніка «Сялянскія песні з-над Нёмана і Дзвіны, некаторыя прыказкі і ідыятызмы...», выданага ў Вільні 1846 г. / Пер. Я. Л. [Лёсік Я.] // Беларусь. 1920. 13 чэрв.; Прадкі: [Верш] / Пер. Г. Татур // Крывіч. 1926—1927. № 12; Беларуская літаратура XIX стагоддзя: Хрэстаматыя. Мн., 1971; Прадмова да зборніка народных песень 1846 г.; З пісьмаў // Пачынальнікі. Мн., 1977; Выказванне аб вуснай народнай творчасці: [Урывак] // Беларускі фальклор. Мн., 1985; Узногі; Мышанка: [Балады] / Пер. К Цвірка // Полымя. 1985. № 7.

На польскую мову. Gdybym w karczmie nie siadywał... / Tł. A. Tom // Wielka literatura powszechna. Warszawa, 1932—1933. T. 6. Cz. 2; Wiersz białoruski na przyjazd Adama; Czemu to dym nam oczy wyjada; (O ekonomach); Nikt ciebie, tatulu; Ajej, jaki to gospodarz zawołany; Płakała brzezina, tak się skarżyła / Tł. T. Chróścielewski; O ty! Ziemio nieszczęśliwa; Prząśniczka / Tł. J. Huszcza // Antologia poezji białoruskiej. Wrocław etc., 1978.

На рускую мову. Из комментариев к «Крестьянским песням» / Пер. А. Мальдис // История эстетики: Памятники мировой эстетической мысли. М., 1968. Т. 4. Полутом 2; Пока солнце встанет...; Почему глаза разъедает наши?: [Вершы] / Пер. Ю. Петров // Поэзия народов СССР XIX — начала XX века. М., 1977.

2.1.

На польскай мове. Czeczot Jan (1796—1847) //Bibliografia literatury polskiej „Nowy Korbut". Warszawa, 1968. T. 7.

Estreicher K. Bibliografia polska XIX stulecia. Wyd. 2. Kraków, 1962. T. 3. S. 503—504.

2.2.

На польскай мове. Świrko S. Z Mickiewiczem pod rękę czyli Życie i twórczość Jana Czeczota. Warszawa, 1989.

Windakiewicz S. Jan Czeczot. Kraków, 1934.

2.3.

На англійскай мове. McMillin A. Jan Čeczot in Byelorussian and Polish literature // J. of Byelorus. Studies. 1969. № 1.

На беларускай мове. Александровіч С. Старонкі братняй дружбы. Мн., 1960. С. 182—184; Ахрыменка П. Летапіс братэрства. Мн., 1973. С. 72—74; Яго ж. Тарас Шаўчэнка і Беларусь. Мн., 1969. С. 25—28; Яго ж. Фальклорна-літаратурныя сувязі ўкраінскага і беларускага народаў. Мн., 1959. С. 103—104; Бандарчык В. Гісторыя беларускай этнаграфіі XIX ст. Мн., 1964. С. 45—47; Баршчэўскі А. Перыяд XIX стагоддзя: Ян Чачот // Ніва. 1972. 21, 28 мая, 4, 11 чэрв.; Барысенка В. Францішак Багушэвіч і праблема рэалізма ў беларускай літаратуры XIX стагоддзя. Мн., 1957. С. 39—40; Бас І. Філаматы-беларусы // Бас І. Падарожжа ў літаратурнае мінулае. Мн., 1971; Бравер Я. Звесткі з біяграфіі Яна Чачота // ЛіМ. 1966. 28 студз.; Брыль Я. Ад магілы Чачота // Брыль Я. Зб. тв.: У 5 т. Мн., 1981. Т. 4; Бэндэ Л. Аб літаратуры XIX ст. // Полымя рэвалюцыі. 1935. № 4; Гарэцкі М. Ян Чачот // Гісторыя беларускае літаратуры. Вільня, 1920; 2 выд. Вільня, 1921; 3 выд. Вільня, 1924; 4 выд. Менск, 1926; Гілевіч Н. З клопатам пра песні народа. Мн., 1970. С. 12—19; Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры: У 2 т. Мн., 1969. Т. 2. С. 31—34; Гісторыя беларускай літаратуры XIX — пачатак XX ст. Мн., 1981. С. 42—45; Грынчык М. Фальклорныя традыцыі ў беларускай дакастрычніцкай паэзіі. Мн., 1969. С. 37—42; Яго ж. Шляхі беларускага вершаскладання. Мн., 1973. С. 80—86; Грыцкевіч В. Падзяка сучаснікаў і нашчадкаў // Грыцкевіч В. Нашы славутыя землякі. Мн., 1984; Гуліцкі М. Лексікаграфічныя матэрыялы Яна Чачота // Гуліцкі М. Нарысы гісторыі беларускай лексікаграфіі. Мн., 1978; Ігнатоўскі У. Гісторыя Беларусі ў XIX і ў пачатку XX ст. 3 выд. Мн., 1928. С. 86—89; Яго ж. Кароткі нарыс нацыянальна-культурнага адраджэння Беларусі // Вольны сцяг. 1921. № 1; Каваленка В. Вытокі. Уплывы. Паскорасць. Мн., 1975. С. 100—104; Казбярук У. Славянскія літаратуры і праблемы беларускага параўнальнага літаратуразнаўства (дакастрычніцкі перыяд). Мн., 1987. С. 25—28; Карскі Я. Стары беларускі этнограф і пісьменнік Ян Чачот // Беларусь. 1919. 18 ліст.; Яго ж. Ян Чачот // Рунь. 1920. 20 чэрв.; Каспяровіч М. Матэрыялы для вывучэння віцебскай краёвай літаратуры і мастацтва // Маладняк. 1927. № 6; Каханоўскі Г. Археалогія і гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVI—XIX стст. Мн., 1984. С. 26—27; Яго ж. Уральская ссылка Яна Чачота // Каханоўскі Г. Адчыніся, таямніца часу. Мн., 1984; Яго ж. Ян Чачот на Урале // Беларусь. 1979. № 1; Ларчанка М. Галасы жывой спадчыны // Ларчанка М. Літаратурнае пабрацімства славян. Мн., 1984. С. 92—93, 95—96; Яго ж. На шляхах да рэалізма. Мн., 1958. С. 193—194; Яго ж. Шаўчэнка Тарас і беларуская літаратура // Віцеб. рабочы. 1964. 7 сак.; Яго ж. Яднанне братніх літаратур. Мн., 1974. С. 175—177; Лазарук М. Станаўленне беларускай паэмы. Мн., 1968. С. 41—42; Лойка А.

Адам Міцкевіч і беларуская літаратура. Мн., 1959. С. 86—94; Яго ж. Гісторыя беларускай літаратуры: Дакастрычніцкі перыяд. Мн., 1977. Ч. 1. С. 89—93; Лойка А., Перкін Н. Беларуска-польскія літаратурныя ўзаемасувязі ў XIX ст. Мн., 1963. С. 7, 16—18; Майхровіч С. Беларуская літаратура XIX стагоддзя // Полымя. 1952. № 9; Яго ж. Нарысы беларускай літаратуры XIX стагоддзя. Мн., 1959. С. 62—68; Яго ж. Старонкі беларуска-польскіх літаратурных сувязяў // Полымя. 1971. № 6; Малаш Л. Ян Чачот // Каханоўскі Г., Малаш Л., Цвірка К. Беларуская фальклярыстыка: Эпоха феадалізму. Мн., 1989; Мальдзіс А. Піянер беларускай фальклярыстыкі // ЛіМ. 1967. 11 жн.; Яго ж. Творчае пабрацімства. Мн., 1966. С. 21—22, 28—32; Яго ж. Традыцыі польскага Асветніцтва ў беларускай літаратуры XIX ст. Мн., 1972. С. 16—18; Яго ж. Ян Чачот // Мальдзіс А. Падарожжа ў XIX стагоддзе. Мн., 1969; Мархель У. Лірнік вясковы. Мн., 1983. С. 75—77, 81; Яго ж. Мінулі гады... // ЛіМ. 1972. 11 лют.; Яго ж. Рамантычны фальклярызм паэтаў-філаматаў // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. 1984. № 4; Мірачыцкі Л. Край майго маленства // Беларусь. 1969. № 8; Яго ж. На радзіме Яна Чачота // Маладосць. 1958. № 6; П-кі А. Юнацкі беларускі твор Я. Чачота // Вольная Беларусь. 1918. 15 вер.; Перкін Н. Адам Міцкевіч і Ян Чачот // Беларусь. 1947. № 8; Яго ж. Літаратурная спадчына Яна Баршчэўскага і Яна Чачота // Перкін Н. Абсягі думкі. Мн., 1980; Піятуховіч М. Нарысы гісторыі беларускай літаратуры. Мн., 1928. Ч. 1. С. 50—57; Ралько І. Вершаскладанне. Мн., 1977. С. 7—9; Рудчык В. Ад пачатку мы разам // Беларускі каляндар 1976. Беласток, 1976; Садоўскі Я. Пашана да памяці паэта // ЛіМ. 1956. 13 кастр.; Семяновіч А. Беларуская драматургія. Мн., 1961. С. 40—41; Станкевіч С. Беларускія філамацкія вершы Яна Чачота // Калоссе. 1935. № 3; Сыракомля У. (Артыкулы пра В. Дуніна-Марцінкевіча) // Пачынальнікі. Мн., 1977; Танк М. Лісткі календара. Мн., 1970. С. 131; Цвірка К. Слова пра Сыракомлю. Мн., 1975. С. 27—28; Яго ж. «Там возера Свіцязь, як шыбіна лёду...» // Цвірка К. Той курган векавечны. Мн., 1985; Цвяткоў Л. Таварыства філёматаў // Маладняк. 1927. № 1, 2; Яго ж. Ян Чачот (1797—1847) // Сав. Бел. 1927. 24 вер.; Цыхун А. Растуць дубы-волаты // Голас Радзімы. 1984. 26 крас.; Шакун Л. Гісторыя беларускай літаратурнай мовы. 2 выд. Мн., 1984. С. 193—196; Шоцкі А. Ян Чачот у Рэпіхаве // ЛіМ. 1982. 27 жн.; Якшэвічус А. Рукапісы Яна Чачота // ЛіМ. 1963. 21 мая; Ян Чачот // Пачынальнікі. Мн., 1977; Ян Чачот у Рэпіхаве // ЛіМ. 1982. 19 ліст.; Ярош М. Янка Купала і беларуская паэзія. Мн., 1971. С. 24.

На літоўскай мове. Grickevičius V. Nauja apie Janą Čečiotą // Raud. veliava (Varena). 1983. Birž. 25.

На польскай мове. Archiwum filomatów. Cz. 11. Materiały do historii towarzystwa filomatów. Kraków, 1920—1934. T. 1—3; Bieliński J. Uniwersytet wileński (1579—1831). Kraków, 1899—1900. T. 3. S. 387; Chodźko D. Notaty Jana Czeczota // Pamięt. religijno-moralny. 1858. Nr 8; Chr... Ign. Rzut oka na poezję ludu Białoruskiego // Rubon. 1845. T. 5; Czeczot W. O grób Czeczota // Kurier Litewski. 1909. Nr 192; Czeczot Jan // Mały słownik pisarzy polskich. Warszawa, 1966. Cz. 1; Czeczot Jan // Wiek XIX: Sto lat myśli polskiej. Warszawa, 1907. T. 3; Dawne testamenta: (Z wypisów i notatek Jana Czeczota) // Kłosy. 1890. T. 50; Domejko J. O młodości Mickiewicza // Księga pamiątkowa na uczczenie setnej rocznicy urodzin Adama Mickiewicza. Warszawa, 1899. T. 1; Dzieje folklorystyki polskiej: 1800—1863: Epoka przedkolbergowska. Wrocław... 1970. S. 213—216, 246—247; Głoger Z. Jan Czeczot // Album biograficzne zasłużonych polaków i polek wieku XIX. Warszawa, 1901. T. 1; Gomulicki J. Jan Czeczot. 1796—1847 // Księga wierszy polskich XIX wieku. Wyd. 2. Warszawa, 1956. T. 1; Grabowski M. Jeszcze o poezji gminnej // Tyg. Petersb. 1840. № 14; Grabowski T. Z pogranicza polsko-białoruskiego // Księga pamiątkowa ku czci Stanisława Pigonia. Kraków, 1961; Hoffman K. Na grobie druha wieszcza // Kurier Litewski, 1909. Nr 184; Hordyński Z., Rychter. Jan Czeczot i jego nieznane poezje // Pamiętnik Tow. Lit. im. A. Mickiewicza. 1888. T. 1; Horodyński W. Cmentarz w Rotnicy // Kurier Warsz. 1909. Nr 348; Jan Czeczot // Antologia poezji białoruskiej. Wrocław, 1978; Janik M. Dzieje Polaków na Syberji. Kraków, 1928. S. 103; Jankowski Cz. Czeczott i Zan w Leplu: Notatka biograficzna // Z ziemi pagórków leśnych, z ziemi łąk zielonych. Warszawa, 1899; Janowski L. Słownik bio-bibliograficzny dawnego uniwersytetu Wileńskiego. Wilno, 1939. S. 81—83; Jendrich M. Apologetyczna i profetyczna funkcja elementu antycznego w „Krotofili" // Roczniki humanistyczne. 1980. Z. 3; Jurkanis-Cybulska M. Grób Czeczota // Przekrój. 1977. Nr 1702; Kawyn-Kurzowa Z. Język filomatów i filaretów. Wrocław, 1963; Klinger. Z niedrukowanych poezji więziennych Jana Czeczota // Tyg. Il. 1922. Nr 22; Konarski F. „Switeż" i „Switeź" // Pamiętnik Tow. Lit. im. A. Mickiewicza. 1887. T. 1; Kraszewski B. Z ziemi Nowogródzkiej // Kraj. 1897. Nr 51; Kraszewski J. Na śmierć Jana Czeczota w Druskienikach 11/VII 1847 // Księga pamiątkowa na uczczenie 100 rocznicy urodzin A. Mickiewicza. Warszawa, 1898. T. 1; Kraszewski J. O obrabianiu podań gminu i użyciu ich w sztuce // Tyg. Petersb. 1840. Nr 29; Krzyżanowska Z. Listy Jana Czeczota do Konstantego Tyszkiewicza (1844—46) // Pam. Lit. 1948. T. 38; Kwietniewski J. Mickiewicz czy Czeczot? Odpowiedź Méyetowi // Gazeta Polska. 1905. Nr 276; Luborz B. Filomaci i entuzjaści. Katowice, 1977; M. Gr. Odpowiedź na zarzuty zdania pana Spasowskiego // Tyg. Petersb. 1839. Nr 96; Maciejek A. Polskie badania nad ludową demonologią białoruską w latach 1815—1831 // Euhemer. 1976. Nr 4; Markwicz A. Filomaci (1817—1826). Wilno, 1931. Cz. 1; Méyet L. Szczupak kołdyczewski // Kurier Warsz. 1905. Nr 288; Mościcki H. Pod znakiem Orła i Pogoni: Szkice historyczne. Wyd. 2. Lwów; Warszawa, 1923; Mościcki H. Promieniści — Filomaci — Filareci. Warszawa; Kraków, 1928; Mościcki H. Przed „daleką, nieznajomą drogą...": (Z dziejów Wilna w 1824 r.) // Kwart. Lit. 1910. T. 1; Nowiny Literackie z Wilna (Nadesłano) // Tyg. Petersb. 1838. Nr 32; Pigoń S. Głosy z przed wieku. Wilno, 1924; Pług A. Grób Jana Czeczota w Rotnicy pod Druskienikami // Kłosy. 1878. Nr 673; Pług A. Wypisy i notatki Jana Czeczota // Kłosy. 1889. Nr 1259; Podhorski-Okołów L. Czeczot nieznany // Lech. 1937. Nr 3—4; Poraj. Przyjaciele i towarzysze lat młodzieńczych // Kraj. 1898. Nr 50; Prusinowski J. Jan Czeczot // Tyg. Il. 1860. Nr 23; Rychter J. Jan Czeczot i jego nieznane poezje // Ognisko Domowe. 1887. Nr 97—101; Rychter J. Raptularz Jana Czeczota // Bluszcz. 1889. Nr 14—15, 17; Rychter J. "Switeź" i "Switeź" // Dz. Polski. 1886. Nr 295; Biesiada Literacka. 1887. Nr 2—3; Saloni J. Rękopisy ze spuścizny po Zofii Malewskiej // Pamięt. Lit. 1948. T. 38; Sowiński L. Listy z podróży A. E. Odyńca // Kłosy. 1878. Nr 688, 695; Stankiewicz S. Pierwiastki białoruskie w polskiej poezji romantycznej. Wilno, 1936. S. 71, 75, 77—78, 80—81 i in.; Strzelecki A. Szczupak kołdyczewski // Słowo. 1905. Nr 280; Szyjkowski M. Wileńscy przyjaciele Mickiewicza // Krytyka. 1914. T. 41; Świrko S. Ballady Czeczota, ich związek z folklorem i z ludowością Mickiewicza // Lit. Ludowa. 1958. Nr 1; Świrko S. Ballady Jana Czeczota; Pieśni filomatów i filaretów; Z genealogii Mickiewiczowskiego Baublisa // Świrko S. Z kręgu filomackiego preromantyzmu. Warszawa, 1972; Świrko S. Filomaci a folklor // Ludowość u Mickiewicza. Warszawa, 1958; Świrko S. Jan Czeczot jako redaktor i korektor drugiego tomiku „Poezji" Mickiewicza // Rocz. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza. 1972. T. 7; Świrko S. Nieznany kopiariusz poezji Mickiewicza // Rocz. Tow. Lit. im. A. Mickiewicza. 1966. R. 1; Przegl. Humanistyczny. 1968. Nr 4; Świrko S. Twórczość więzienna Jana Czeczota i jej związki z poezją A. Mickiewicza // Rocz. Tow. lit. im. A. Mickiewicza. 1974. T. 9;

Świrko S. Z genealogii mickiewiczowskiego Baublisa // Rocz. Tow. lit. im. A. Mickiewicza. 1969. T. 4; W.H.K. Grób Czeczota // Tyg. Il. 1897. Nr 44; Witkowska A. Rówieśnicy Mickiewicza. Warszawa, 1964; Wolny A. Uwagi o „Tyrteju" Jana Czeczota // Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Powstańców śląskich w Opolu. Opole, 1976. Filologia Polska. T. 14. Z filareckiego świata. Warszawa, 1924; Z. G. A. Odyniec i A. Mickiewicz // Księga pamiątkowa A. Mickiewicza. Warszawa, 1898. T. 1; Zdanowicz A. Rys dziejów literatury polskiej. Wilno, 1876. T. 3. S. 695—696; Zgorzelski C. Nowa Sofiówka // Rocz. Humanistyczne. 1954—55. T. 5; Zgorzelski C. O tzw. Raptularzu Czeczota // Rocz. Zakł. Nar. im. Ossolińskich. 1953. T. 4.

На рускай мове. Богданович М. Белорусское возрождение // Багдановіч М. Зб. тв.: У 2 т. Мн., 1968. Т. 2; Брянцев П. Состояние Польши под владычеством русских императоров после её падения до 1830 года, или до первого восстания поляков // Виленский календарь на 1896 год. Вильна, 1895. С. 216; Букчин С. «...Труд мой не будет бесполезным» // Неман. 1980. № 11; Дорошевич Э., Конон В. Очерк истории эстетической мысли Белоруссии. М., 1972. С. 150—153; История белорусской дооктябрьской литературы. Мн., 1977. С. 333—334; Карский Е. Белорусы. Варшава, 1903. Т. 1. С. 213—215, 436; Яго ж. Ян Чечот // Карский Е. Белорусы. Пг., 1922. Т. 3. Вып. 3; Кукольник П. Исторические заметки о Северо-Западном крае России. Период II. От начала 1813 до 1831 года // Вестник Запад. России. 1867. Т. 1. Кн. 1. Отд. 2. С. 29; Малаш Л. Ян Чечот и его рукописные сборники // Материалы научной конференции. Мн., 1965; Мохнач Н. Общественно-политическая и этическая мысль Белоруссии начала XIX в. Мн., 1985. С. 20—84; Яго ж. От Просвещения к революционному демократизму. Мн., 1976. С. 54—60; Ольшанский П. Декабристы и польское национально-освободительное движение. М., 1959. С. 169—170; Пыпин А. История русской этнографии. Спб., 1892; Т. 4. С. 45—55; Степунин И. Пропагандисты белорусского песенного фольклора // Неман. 1979. № 2; Чимбург И. Низкопоклонство перед заграницей — вреднейший пережиток капитализма // Грод. правда. 1947. 30 дек.; Сов. Бел. 1947. 26 дек.

На ўкраінскай мове. Дорошенко Д. Белоруси і їх національне відродження // Рада. 1908. 10 груд.; Кирчів Ф. Ян Чечот — перекладач українських пісень // Тези доповідей і повідомлень другої наукової конференції по вивченню білорусько-українських літературних зв'язків, присвяченої 50-річчю утворення СРСР. Львів, 1972; Щурат В. Шевченко — Желіговській — Чечот // Щурат В. Літературні начерки. Львів, 1913. 2.4.

На беларускай мове. Зарыцкі А. Просьба да Чачота: [Верш] // Полымя. 1981. № 9; Цыхун А. Дуб Яна Чачота: [Верш] // Гродн. правда. 1978. 23 сент.

3.1.

Б-ка Асалінскіх у Вроцлаве (Польшча), аддз. рукап., адз. зах. 9871; ДГА Літвы, ф. 378, агульны аддз., 1839 г., спр. 1393; ф. 1135, воп. 3, спр. 64; воп. 9, спр. 28. Ін-т літоўскай л-ры і фальклору АН Літвы, аддз. рукап., адз. зах. 3556; Навуковая б-ка Вільнюскага ун-та (Літва), аддз. рукап., адз. зах. 2774; Нацыянальная б-ка ў Варшаве (Польшча), аддз. рукап., адз. зах. 5730, 5731, 5786, 6469, 7101, 7861; Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь, ф. 319, воп. 2, спр. 3627; ЦДА Башкірыі, ф. 6, воп. 1, спр. 39; ЦБ АН Літвы, аддз. рукап., ф. 9, адз. зах. 408, 409, 489, 576—578, 582; ф. 12, адз. зах. 240, ф. 21, адз. зах. 71; ф. 60, адз. зах. 22, ф. 151, адз. зах. 852, 1029, 1109.

У. І. Мархель.

ЧОБАТ АЛЕСЬ

Чобат Алесь Фёдаравіч (н. 23.8.1959, г. п. Скідаль Гродзенскай вобл.), паэт, празаік, публіцыст. Член СП Беларусі з 1994.

Бацька А. Чобата, Фёдар Андрэевіч, выкладчык матэматыкі, маці, Вера Ілынічна, працавала бухгалтарам і эканамістам. У 1976 А. Чобат скончыў Скідальскую сярэднюю школу і паступіў у Беларускі тэхналагічны інстытут (закончыў у 1981). З 1981 інжынер-канструктар на Гродзенскім заводзе аўтамагнітол, з 1986 вядучы інжынер Гродзенскага ВА «Азот», з 1989 інжынер-канструктар у кааператыве Эл ТА. З 1993 рэпарцёр газеты «Гродненская неделя».

Літаратурнай працай пачаў займацца ў 1976. Кніга паэзіі А. Чобата «Год» выйшла ў 1992. З вершамі, нарысамі, эсэ выступаў у газетах «Ніва», «Свабода», штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва». Вядомы як удумлівы публіцыст. Уздымае злабадзённыя праблемы часу, раз-

важае аб нацыянальнай сутнасці беларусаў, ролі інтэлігенцыі ў наш час. А. Чобат не толькі выказнік ідэй нацыянальнага самасцвярджэння, але і самаадданы змагар за ўвасабленне гэтых ідэй у жыццё.

Жыве ў Гродна.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Год: Вершы. Мн., 1992.

Красавякі: Вершы. Мн., 1993 (Бібліятэка «Вожыка») / Сааўт. Д. Бічэль.

1.3.

1976. «Старонка, дзе азёры свецяць...»: [Верш] // Гродн. правда. 24 янв.

М. П. Барташэвіч.

ЧОРНЫ КУЗЬМА

Чорны Кузьма [сапр. Раманоўскі Мікалай Карлавіч; інш. псеўд.: Максім Алешнік, М. Біруля, Ігнат Булава з-пад Турава, Игнат Булава из-под Турова, Вясёлы, М. Сідарэўскі, Сусед — вясёлы, Сусед Вясёлы, Раман Талапіла, Арцём Чамярыца, Сымон Чарапкевіч, А. Чорны, К. Чорны; крыпт.: Р.М., М. Р. Р-скі (?), М. Р-скі, К. Ч.; 11(24).6.1900, маёнтак Боркі Слуцкага пав. Мінскай губ., цяпер в. Борка-Бялевічы, Капыльскі р-н Мінскай вобл.— 22.11.1944, Мінск, пахаваны на Вайсковых могілках], празаік, драматург, публіцыст. Член СП Беларусі з 1934.

Бацькі К. Чорнага служылі парабкамі ў пана Э. Вайніловіча, якому належаў маёнтак Боркі. Калі хлопчыку споўнілася 8 гадоў, яны пераехалі ў мястэчка Цімкавічы на Капыльшчыне, каб даць яму пачатковую адукацыю. Бацька тут зарабляў на жыццё цяслярствам, маці была гаспадыняй у хаце, выхоўвала пяцёра дзяцей. Закончыўшы Цімкавіцкае народнае вучылішча, у 1916 будучы пісьменнік паступіў у Нясвіжскую настаўніцкую семінарыю. Закончыць яе не ўдалося, бо ў 1919 польскія ўлады зачынілі семінарыю. Летам 1920 з прыходам Чырвонай Арміі сям'я Раманоўскіх атрымала зямлю «паводле ліку душ». Тады ж будучы пісьменнік пайшоў працаваць у ваенны аддзел Цімкавіцкага валаснога рэўкома. Пасля пераведзены на канцылярскую работу ў Слуцкі павятовы ваенны камісарыят. Звольніўшыся адтуль, увосень 1923 паступіў на літаратурнае аддзяленне педфака БДУ, дзе правучыўся два курсы. Быў членам літаратурнага аб'яднання «Маладняк» (з 1923). Яшчэ студэнтам у 1924 пачаў працаваць у газеце «Беларуская вёска». У 1928 пайшоў адтуль на літаратурную працу. У 1926—31 К. Чорны быў старшынёй літаратурнага аб'яднання «Узвышша», у 1932—37 — галоўным літаратурным кансультантам кабінета маладога аўтара пры СП БССР. Беспадстаўна арыштаваны 14.10.1938, прасядзеў у мінскай турме амаль 8 месяцаў (з іх 6 — у камеры-адзіночцы). Паколькі абвінавачванні аказаліся бяздоказнымі, 8.6.1939 выпушчаны на волю. У 1941—44 знаходзіўся ў эвакуацыі (пераважна ў Маскве), удзельнічаў у выданні газеты-плаката «Раздавім фашысцкую гадзіну». Летам 1944 вярнуўся ў Мінск, працаваў у рэдакцыі часопіса «Беларусь». У апошнія месяцы жыцця цяжка хварэў — адбіліся ранейшыя хваробы (сухоты), катаванні ў турме, недаяданне ў эвакуацыі. Калі К. Чорны памёр, па загадзе сакратара ЦК КПБ(б) Ц. Гарбунова ў газеце «Звязда» было спынена друкаванне пісьменніцкіх жалобных водгукаў.

Першыя артыкулы і вершы К. Чорны апублікаваў у 1920 (пад уласным прозвішчам, крыптанімам М. Р., рознымі псеўданімамі). У 1921 друкаваўся ў дзіцячым часопісе «Зоркі». У 1925 выйшлі першыя яго кнігі — «Апавяданні» і «Срэбра жыцця». Раннія апавяданні К. Чорнага па форме набліжаюцца да імпрэсій, нагадваюць навелы. Адметнай асаблівасцю іх зместу з'яўляецца паказ духоўнага абуджэння асобы. Напісаны яны на матэрыяле з жыцця сацыяльных нізоў вёскі і горада. Самабытны характар творчасці празаіка выявіўся ў праграмнай установцы на раскрыццё творчых сіл беларускага народа. Спустошанаму індывідуалісту пісьменнік супрацьпаставіў занядбалага, але шчодрага душой чалавека з «дна беларускага жыцця-быцця». У сярэдзіне 1920-х г. адбываюцца прыкметныя змены ў стылі К. Чорнага.

у зборніках «Па дарозе», «Пачуцці», «Хвоі гавораць», «Вераснёвыя ночы» ўзмацняецца псіхалагічны аналіз. У гэты ж час набываюць больш акрэсленую форму эстэтычныя погляды пісьменніка (артыкулы «Перад другім дзесяцігоддзем», «Рэальная шматтраннасць і філасофскае адзінства» і інш.). Адводзячы літаратуры вялікую місію ў нацыянальным адраджэнні, К. Чорны гаварыў пра яе як пра «наймагутнейшую з'яву жыцця краіны, адзін з сродкаў творчасці гэтага жыцця». Ён свядома арыентаваўся на сацыяльна дзейсную, актыўную мастацкую творчасць, перасцерагаючы пачынаючых аўтараў ад пагрозы размяняць свой талент на прымітыўныя агіткі. Рэабілітаваў філасофскі падыход да рэчаіснасці, поўнасцю занядбаны ідэолагамі Пралеткульту і РАППа. Гуманістычны пафас («чалавек — гэта цэлы свет») ранніх твораў К. Чорнага засведчыў, што яму найбольш блізкія і арганічныя традыцыі Я. Купалы, Я. Коласа, М. Багдановіча, З. Бядулі, М. Гарэцкага. Ідучы шляхам наследавання, празаік прапанаваў сваю арыгінальную канцэпцыю станаўлення асобы, раскрываў дыялектыку яе самаруху ад першапачатковага ўсведамлення «радасці існавання» праз «агні і буры» душы да «абвостранай цвёрдасці» ў грамадскіх паводзінах. «Зашораная», нарматыўная крытыка канца 20 — пачатку 30-х г. (Т. Глыбоцкі, А. Кучар) не заўважыла гэтых наватарскіх адкрыццяў у псіхалагічнай прозе, але адразу ўлавіла палемічную накіраванасць творчасці пісьменніка супраць таталітарнай ідэалогіі.

Першапачатковы вопыт паказу дэградацыі і станаўлення асобы К. Чорны абагульняў у творах вялікай эпічнай формы — раманах «Сястра» і «Зямля», аповесці «Лявон Бушмар», дзе ён ішоў шляхам сінтэзу. «Разнастайныя малюнкі людскіх адчуванняў» у рамане «Сястра» выразна паляризаваліся і канцэнтраваліся ў форме характараў-антыподаў. «Вяртаннем да зямлі», да паэзіі і драмы народнага жыцця стаў раман «Зямля», праблематычна блізкі да паэтычнай эпапеі Я. Коласа «Новая зямля». У гэтым творы адлюстравалася жыццё розных сацыяльных пластоў сялянства. Вёска паказана як цэласны арганізм з выверанай сістэмай маральных каштоўнасцей. Выразную ідэйна-філасофскую і публіцыстычную накіраванасць маюць незакончаны раман «Вецер і пыл» (1927—29) і апавяданні канца 1920-х г. У іх пісьменнік выступіў супраць «пісароў», што складаюць для ўсіх універсальную «анкету», а сябе вызваляюць ад усялякай нормы і адказнасці. Як і ў іншых сваіх творах, тут К. Чорны імкнуўся спалучыць мікрааналіз падсвядомага ў чалавека з шырокімі філасофскімі абагульненнямі. У пачатку 1930-х г. пісьменнік, замацоўваючы здабыткі ў пазнанні чалавека, паглыбіў гісторыка-філасофскі змест сваіх твораў. Такія паняцці, як «сям'я», «бацькаўшчына», «роднасць», ён разглядаў як «ідэёвыя», г. зн. філасофскія катэгорыі, імкнуўся адшукаць філасофскі «корань» беларускай гісторыі, ахопліваючы жыццё з часоў паншчыны да сучаснасці. Раманы «Ідзі, ідзі» (1930, няскончаны), «Бацькаўшчына» (1931, аднайменная п'еса па рамане напісана і пастаўлена БДТ-1 у 1932, у тэатры імя Я. Коласа ў 1966) скіраваны на пераадоленне адчужанасці беларуса ад сваёй гісторыі, улады, палітыкі, прасякнуты думкай пра тое, што палітычнае самасцвярджэнне беларускага народа засталося нявырашанай задачай, што народ ва ўмовах таталітарнай сістэмы па-ранейшаму заставаўся парабкам, «выгнаннікам», «арандатарам». Пісьменнік прадбачыць пагрозу новага сярэдневякоўя, новай інквізіцыі ва ўмовах нізкай палітычнай актыўнасці народа. Дзеля мабілізацыі сацыяльна-палітычнай актыўнасці народа К. Чорны звяртаецца да прытчавай формы рамана і аповесці. Так узніклі творы, хоць і невялікія па аб'ёме, але з вялікім ахопам гістарычных падзей: «Семнаццаць год», «Трыццаць год» (нясконченыя), «Трэцяе пакаленне», «Люба Лук'янская». Маральны імператыў гэтых твораў скіраваны перш за ўсё да чалавека працы, да рабочага люду і нізавой інтэлігенцыі. На матэрыяле з часоў войнаў і рэвалюцый аўтар сцвярджае думку, што адчужанасць народа ад свядомага палітычнага жыцця хавае ў сабе пагрозу яго пагібелі — калі не цяпер, то ў наступным, «трэцім» пакаленні. Спробы некаторых інтэлігентаў адмежавацца ад набалелых праблем разважаннямі пра «вечнасць», як і стаўка на экзістэнцыялісцкае індывідуальнае непадпарадкаванне сілам зла («Трыццаць год») — гэта шлях ілюзій, за якія чалавек плаціць самай дарагой цаной — лёсам сваіх дзяцей. Асудзіўшы спробу схавацца ад гісторыі ў «нары» («Трэцяе пакаленне»), К. Чорны імкнуўся апаэтызаваць адзінства рабочага класа і інтэлігенцыі ў змаганні супраць новых цемрашалаў («Люба Лук'янская»).

У 1930-я г. пісьменніку даводзілася працаваць у цяжкіх умовах культаўскай атмасферы. Таму ён вымушаны быў пісаць і на «прамежкавыя тэмкі», каб «пазатыкаць горлы дурням і брахунам». Так з'явіліся схематычныя творы пра калектывізацыю — аповесць «Вясна», п'еса «Лета», зборнік «Брыгадзіравы апавяданні». Дзеля справядлівасці трэба адзначыць, што Чорны, буйны мастак філасофскага складу, не быў поўнасцю свабодны ад ілюзорных поглядаў на магічную сілу дзяржаўнай уласнасці ў духоўным разняволенні асобы. Вымушаны кампраміс і ілюзіі, аднак, не ўратавалі пісьменніка ад рэпрэсій. Але яны істотна не знізілі яго творчую актыўнасць. Выйшаўшы з турмы, Чорны ў 1941 напісаў п'есу «Ірынка», якая ў тым жа годзе была пастаўлена ў БДТ-1 і БДТ-2. У гады вайны працаваў з асаблівай самаахвярнасцю і напружаннем: тады ім былі напісаны дзесяткі публіцыстычных артыкулаў, апавяданні, якія ўвайшлі ў зборнік «Вялікае сэрца» (выйшаў пасмяротна, у 1945). Асабліва значных поспехаў пісьменнік дасягнуў у жанры сацыяльна-філасофскага рамана. У творах ваенных гадоў — «Пошукі будучыні» (1943, апубл. 1950), «Вялікі дзень» (1941—44, нясконченыя, апубл. 1947), «Млечны шлях» (1944, апубл. 1954), «Скіп'еўскі лес» (1944, нясконченыя, апубл. 1946), «Сумліцкая хроніка» (1941—44), «Смага» (нясконченыя) — створана панарама гістарычнага быцця беларускага народа, які апынуўся на скрыжаваннях імперскіх інтарэсаў. Далучыўшыся да дыялога еўрапейскай літаратуры пра лёс чалавека, Чорны ўнёс свой уклад у вырашэнне найважнейшых праблем эпохі. Асаблівае мастацкае значэнне ў яго творах набывае шматаблічны вобраз вялікага злодзея, што ўзнік як аналогія і як пэўны антыпод вобраза Вялікага інквізітара з рамана Ф. Дастаеўскага «Браты Карамазавы». Будучы па натуры аналітыкам, аўтар зрываў з аблічча катаў рамантычныя маскі высакародных і вытанчаных індывідуалістаў — прэтэндэнтаў на выключнае становішча ў грамадстве. Усё гэта дае падставу сцвярджаць, што антытаталітарная ідэйная накіраванасць прозы Чорнага ваеннага часу ўзнікла не спантанна, а як вынік спасціжэння рэчаіснасці яшчэ да вайны.

Вобразная структура яго раманаў абумоўлена глыбокім разуменнем таталітарызму наогул. Чорны першым у беларускай прозе пачаў ставіць знак роўнасці паміж гітлерызмам і сталінізмам. Пазней гэтая ідэя знайшла сваё пераканаўчае ўвасабленне ў прозе В. Быкава.

К. Чорны пераклаў на беларускую мову аповесці «Станцыйны даглядчык», «Трунар», «Дубровскі» і «Капітанская дачка» А. Пушкіна, п'есы «Рэвізор» М. Гогаля, «Гарачае сэрца» і «Позняе каханне» А. Астроўскага, «Апошнія» і «Варвары» М. Горкага і інш. Яго творы перакладзены на многія мовы народаў свету. П'есы пісьменніка па-ранейшаму ставяцца на сцэнах беларускіх тэатраў у Бабруйску, Брэсце, Віцебску і інш. гарадах. Па рамане «Трэцяе пакаленне» А. Гутковічам і Ф. Казоўскай зроблена інсцэніроўка «Уласнасць» (1959). Па рамане «Вялікае сэрца» Беларускім тэлебачаннем пастаўлены спектакль (1960). Па матывах апавядання «Ноч пры дарозе» рэжысёрам В. Шувагіным пастаўлены аднайменны фільм (1992). Імем К. Чорнага названа школа ў Цімкавічах, дзе існуе прысвечаны яму народны музей, вуліцы ў Бабруйску, Мінску (і завулак), Нясвіжы, Слуцку. У Мінску жывуць дачка пісьменніка Рагнеда Раманоўская і ўнук Мікалай Раманоўскі.

А. У. Рагуля.

Бібліяграфія

1.1.

Зб. тв.: У 6 т. Мн., 1954—1955. Т. 1. Апавяданні; Зямля. Мн., 1954. Т. 2. Апавяданні; Аповесці; Раманы. Мн., 1954. Т. 3. Апавяданні; Раманы. Мн., 1954. Рэц.: Новыя кнігі // Калг. праўда. 1954. 16 чэрв. Т. 4. Аповесці; Апавяданні. Мн., 1954. Т. 5. Раманы; Аповесці. Мн., 1955. Т. 6. П'есы, артыкулы, фельетоны, нарысы. Мн., 1955. Рэц.: Адамовіч А. Вывучаць літаратурную спадчыну: (Да выхаду збора твораў К. Чорнага) // ЛіМ. 1955. 15 кастр.; Барсток М. Удумлівы, самабытны мастак // Мін. праўда, 1956. 7 лют.; Жыдовіч І. Буйнейшы беларускі пісьменнік // Камуніст Бел. 1956. № 3; Казека И. Выдающийся мастер слова // Сов. Бел. 1956. 3 янв.; Кудраўцаў І. Мастак жыццёвай праўды // Гродзен. праўда. 1956. 25 студз.; Пшыркоў Ю. Спадчына вялікага мастака // Беларусь. 1956. № 3.

Зб. тв.: У 8 т. Мн., 1972—75. Т. 1. Апавяданні. 1923—1927 г. Мн., 1972. Рэц.: Лебедев В. Встреча — радость // Заря. 1972. 28 сент. Т. 2. Апавяданні. 1928—1944. Мн., 1972. Т. 3. Раманы: Сястра; Зямля. Мн., 1973. Рэц.: Лебедев В. Оправданный интерес // Заря. 1973. 7 дек. Т. 4. Лявон Бушмар; Вясна: Аповесці; Ідзі, ідзі; Бацькаўшчына: Раманы. Мн., 1973. Т. 5. Раман: Трэцяе пакаленне; Аповесці: Люба Лук'янская; Насцечка. Мн., 1974. Т. 6. Раманы: Пошукі будучыні; Млечны шлях; Вялікі дзень; Аповесць: Скіп'еўскі лес. Мн., 1974. Т. 7. П'есы; Нясканчаныя раманы і аповесці. Мн., 1975. Т. 8. Публіцыстыка, крытычныя артыкулы, дзённік, летапіс жыцця і творчасці, алфавітныя даведнікі твораў, паказчык імён. Мн., 1975.

Зб. тв.: У 6 т. Мн., 1988—1990. Т. 1. Апавяданні, публіцыстыка, 1923—1930. Мн., 1988. Т. 2. Сястра; Зямля: Раманы. Мн., 1988. Т. 3. Аповесць; Раманы; Апавяданні. Мн., 1989. Т. 4. Раман, аповесці, п'еса, публіцыстыка, 1930—1940. Мн., 1989. Т. 5. Апавяданні, аповесці, публіцыстыка, 1941—1944. Мн., 1990. Т. 6. Раманы, аповесць. Мн., 1992.

Выбр. апавяданні. Мн., 1932.

Выбр. тв.: Апавяданні. Мн., 1934 (Школьная серыя). Рэц.: Ал. Ал. Чым бы дзіця не цешылася // Крытыка-бібл. бюл. 1934. № 7.

Выбр. тв. Мн., 1947 (Выбр. тв. бел. сав. літ. 1917—1947).

Вераснёвыя ночы: Апавяданні, аповесці. Мн., 1984 (Б-ка бел. прозы).

1.2.

Апавяданні. Мн., 1925 (Кн-ца Маладняка).

Па дарозе: Зборнік апавяданняў. Мн., 1925 (Кн-ца Маладняка). Рэц.: Лясны [Мардвілка А.] // Маладняк. 1926. № 3.

Срэбра жыцця: Апавяданні. Мн., 1925 («Кн-ца Маладняка»). Рэц.: А-скі. Радасць людскога жыцця // Маладняк. 1926. № 1; Кудзер Я. // Сав. Бел. 1926. 10 студз.

Пачуцці: Апавяданні. Мн., 1926. Рэц.: Гарабурда К. // Полымя. 1926. № 7; Данілавіч І. // Сав. Бел. 1926. 10 кастр.; І. Д. [Шпак І. ?] // Асвета. 1927. № 1.

Хвоі гавораць: Апавяданні. Мн., 1926. Рэц.: Р. Ш-Тр. [Шукевіч-Траццякоў Р.]. Кавалак сучаснай вёскі // Чырв. сейбіт. 1926. № 3; 2 выд. Мн., 1928.

Зямля: Раман у трох частках. Мн., 1928. Рэц.: Мурашка Р. Дык дзе-та зямля? (Па раману К. Чорнага «Зямля») // Маладняк. 1929. № 3; Нортман С. Раман Кузьмы Чорнага «Зямля» // Узвышша. 1929. № 2; Плашчынскі Я. // Там. жа. 1929. № 2.

Вераснёвыя ночы: Апавяданні. Мн., 1929. Рэц.: Купцэвіч Ф. Пра «Вераснёвыя ночы» К. Чорнага // Узвышша. 1929. № 5.

Буры: Апавяданне. Мн., 1930 (Б-ка малапісьменных).

Лявон Бушмар: Аповесць. Мн., 1930. Рэц.: Кучар А. Пра адну рэакцыйную аповесць: (Кузьма Чорны — «Лявон Бушмар») // Маладняк. 1930. № 1.

Нянавісць: Апавяданні. Мн., 1930 (Мастацкае слова — масам).

Вясна: Аповесць. Мн., 1931. Рэц.: Д-ніч М. // Узвышша. 1931. № 9.

Бацькаўшчына: Раман. Мн., 1932. Рэц.: // Крытыка-бібліяграфічны зборнік. Мн., 1934; Мікуліч Б. Дыскусійнае слова пра «Бацькаўшчыну» // ЛіМ. 1932. 25 снеж.

Брыгадзіравы апавяданні. Мн., 1932. Рэц.: Скокаў П. // Маладняк. 1932. № 2—3.

Два апавяданні. Мн., 1932 (Б-ка для малапісьменных).

Бацькаўшчына: П'еса з трох актаў. Мн., 1934. Рэц.: Галубок Э. Каштоўны ўклад у беларускую драматургію // Крытыка-бібл. бюл. 1934. № 6.

Трэцяе пакаленне: Раман. Мн., 1935. Рэц.: Галавач В. Кніга вялікай мастацкай сілы і праўды: Заўвагі пра раман Кузьмы Чорнага «Трэцяе пакаленне» // Віцеб. пралетарый. 1935. 29 жн.; ЛіМ. 1935. 22 жн.; Кавалёў П. «Трэцяе пакаленне»: Новы раман Кузьмы Чорнага // ЛГ. 1935. 11 окт.; Левін С. Раман «Трэцяе пакаленне» Кузьмы Чорнага // ЛіМ. 1935. 22 жн.; Левман С. // ЛГ. 1935. № 8. 2 выд. Мн., 1936. Рэц.: Гаўзін М. Мне падабаецца гэта кніга // ЛіМ. 1936. 14 лют.; Дмитриев Г. Проза на подъеме // ЛГ. 1936. 10 февр.; Кручок Г. Водгук чытача: «Трэцяе пакаленне» К. Чорнага // ЛіМ. 1936. 31 мая; Левман С. «Третье поколение» (Роман К. Чорного) // ЛГ. 1936. 10 нояб.; Ліст Кузьме Чорнаму // ЛіМ. 1936. 10 лют.; «Трэцяе пакаленне» К. Чорнага // ЛіМ. 1936. 31 мая; 3 выд. Мн., 1937; 4 выд. Мн., 1941; 5 выд. Мн., 1946; 6 выд. Мн., 1955 (Школьная б-ка); 7 выд. Мн., 1959.

Люба Лук'янская: Аповесць. Мн., 1937.

Базылевічава сям'я: Драма ў адной дзеі. Мн., 1938.

Бацькаўшчына: Драма ў 4-х дзеях, 7-мі карцінах. Мн., 1940 (Школьная б-ка). Рэц.: Бовдзей Л. «Бацькаўшчына» // Сов. Бел. 1940. 18 дек.

Насцечка: [Аповесць]. Мн., 1941.

Як дзядзька Тамаш напалохаў ваўкоў. Мн., 1941.

Кат у белай манішцы: (Фельетоны). Б. м. 1942.

Герой Савецкага Саюза Ціхан Піменавіч Бумажкоў. М., 1943.

Вялікае сэрца: Апавяданні. Мн., 1945. Рэц.: Брыль Я. Героі, партрэты, дэталі // ЛіМ. 1945. 22 снеж.; Тарасевіч М. «Вялікае сэрца» // Беларусь. 1945. № 3.

Трэцяе пакаленне: Раман. Мн., 1946.

Апавяданні. Мн., 1947 (Школьная б-ка). Рэц.: Васілевіч У. «Апавяданні» Кузьмы Чорнага // Полымя. 1947. № 8.

Ірынка: Драма ў 4-х дзеях. Мн., 1947. Рэц.: Есакоў А. «Ірынка» Кузьмы Чорнага // Полымя. 1947. № 9.

Раманы і аповесці. Мн., 1951. Рэц.: Воронович С. «Избранное» Кузьмы Чорного // Красная звезда. 1951. 4 авг.; «Новыя кнігі» // Віцеб. рабочы. 1951. 7 кастр.; Семяновіч А. Кніга выбраных твораў Кузьмы Чорнага // Звязда. 1951. 18 вер.; Шчарбатаў Г. Творы аб сацыялістычнай бацькаўшчыне // Беларусь. 1951. № 12.

Апавяданні. Мн., 1953. (Школьная б-ка). Рэц.: Александровіч С. Апавяданні Кузьмы Чорнага // Маладосць. 1953. № 8.

Бацькаўшчына: Раман. Мн., 1957 (Школьная б-ка); 2 выд. Мн., 1957.

Апавяданні. Мн., 1960 (Школьная б-ка).

Люба Лук'янская: Раман. Мн., 1961.

Трэцяе пакаленне: Раман. Мн., 1966 (Школьная б-ка).

Апавяданні. Мн., 1968 (Школьная б-ка).

Бацькаўшчына; Трэцяе пакаленне: Раманы. Мн., 1970.

Вяселле ў Скіп'ёўскім Перабродцзі: (Гумарыст. творы). Мн., 1971 (Б-ка «Вожыка»).

Насцечка: [Аповесць]. Мн., 1971.

Трэцяе пакаленне: Раман. Мн., 1974 (Школьная б-ка).

Трэцяе пакаленне: Раман. Мн., 1981 (Школьная б-ка). Рэц.: Бельскі М. [«Кнігапіс»] // ЛіМ. 1981. 12 чэрв.

Матчына благаславенне: Апавяданні і аповесці. Мн., 1984 (Школьная б-ка).

Насцечка: Аповесць; Самуйлёнак Э. Дачка эскадрона: Апавяданне. Мн., 1987.

Бацькаўшчына: Раман, аповесці. Мн., 1989 (Школьная б-ка).

1.3.

1920. Музыка і яе гістарычная роля ў да-хрысціянскую эпоху // Вольны сцяг. № 1, 2; Рунь. № 9—10 / Пад прозв. М. Раманоўскі; Да брата беларуса: [Верш] // Беларусь. 27 студз. / Пад крыпт. М. Р.; Песня нядолі: [Верш] // Там жа. 4 чэрв. / Пад прозв. М. Раманоўскі.

1923. Ни один волос не пропадет даром (11-й отряд на кожевенном заводе): [Нарыс] // Красная смена. 6 авг. / Пад прозв. Романовский. Аўт. спрэчнае; Мастер Мацкевич: [Нарыс] // Там жа. 25 авг. / Пад крыпт. М. Р. Аўт. спрэчнае; На граніцы (Малюнак пагранічнага жыцця): [Апавяданне] // Сав. Бел. 5 мая; На варце: [Апавяданне] // Там жа. 29 мая / Пад крыпт. К. Ч.; Роднае поле: [Верш] // Там жа. 1 ліп.; Вясковыя асеннія частушкі // Там жа. 21 кастр.; Пытанне сённяшняга дню // Там жа. 17 кастр.; Мірон, Рыгор і самагон: [Верш] // Там жа. 25 кастр.; Вёска: [Апавяданне] // Там жа. 20, 21 ліст.; Апошнія навіны: [Верш] // Там жа. 30 ліст.; Маё дзела цялячае: [Апавяданне] // Там жа. 10, 12, 13 снеж.; Правда ли? // Юный пахарь. 11 авг.

1924. Роднае поле: [Верш] // Беларускі дэкламатар. Мн.; Свята працы і свету: [Апавяданне] // Бел. работніца і сялянка. № 6; Жаночая праўда і мужчынская крыўда // Там жа. № 7; Дзякуй богу, як шклянка: Апавяданне // Маладняк. № 5; Жалезны крык: Апавяданне // Полымя. № 4; Свет і цемра // Бел. вёска. 24 мая / Пад крыпт. К. Ч.; Папоўскія справы на вёсцы // Там жа. 28 мая / Пад крыпт. К. Ч.; Новы і стары быт вёскі; Смерць бандыта Моніча // Там жа. 31 мая / Пад крыпт. К. Ч.; Зялёны змей // Там жа. 4 чэрв. / Пад крыпт. К. Ч.; Шкоднае зелле — вон! // Там жа. 7 чэрв. / Пад крыпт. К. Ч.; Дзе камсамол — там вёска святлей // Там жа. 11 чэрв. / Пад крыпт. К. Ч.; Школа й сялянства // Там жа. 14 чэрв. / Пад крыпт. К. Ч.; Праваднікі свету ў вёску // Там жа. 18 чэрв. / Пад крыпт. К. Ч.; Хата-чытальня — культурны цэнтр вёскі // Там жа. 21 чэрв. / Пад крыпт. К. Ч.; Гаспадары вёскі // Там жа. 28 чэрв. / Пад крыпт. К. Ч.; Як у «дзень ураджаю» церабілаўцы ў людзі выйшлі: (Апавяданне) // Там жа. 14 кастр.; Папоўскія гужналогі і прадналогі: Вясковы фельетон // Там жа. 29 ліст. / Пад крыпт. К. Ч.; Як Какорынцы, каб не астацца ў дурнях, школу будуюць: Вясковы фельетон // Там жа. 1 снеж.; Самахвалавіцкая ўзаемадапамога й самагонныя трубкі: Вясковы фельетон // Там жа. 6 снеж.; Маладая варта: [Апавяданне] // Малады араты. 6 снеж.; Будзем жыць: Апавяданне // Сав. Бел. 18, 19 студз.; На беразе: Апавяданне // Там жа. 31 студз., 1, 2 лют.; Дзень: Апавяданне // Там жа. 21, 22, 29 лют.; Усяму свой час: [Нарыс] // Там жа. 6 сак.; З'езд дэлегатак сялянак і батрачак Беларусі // Там жа. 9, 11, 12 сак.; Андрэй Клыга: (Чырвоныя штрыхі) // Там жа. 20 крас.; Палявыя людзі: Апавяданне // Там жа. 29 крас., 6 мая; Ноч пры дарозе: Апавяданне // Там жа. 24, 25, 27—30 мая; Максімка: Апавяданне // Там жа. 23—25 вер., 1, 2 кастр.; Быльнікавы межы: Малюнак // Там жа. 16, 17 кастр.; Мяшканне ў густой пары: Апавяданне // Там жа. 13, 14 снеж.; Вясковая ветэрынарыя: З натуры // Там жа. 27 снеж.

1925. Радасць жанчыны: Апавяданне // Бел. работніца і сялянка. № 3; Юзік і Ягорка: Апавяданне // Бел. піянер. № 4; Срэбра жыцця: Апавяданне // Маладняк. № 6; Забойства: Апавяданне // Там жа. № 7; Па дарозе: Апавяданне // Там жа. № 8; Не пішы чорт ведае як: Сцэна-сатыра // Там жа. № 9; Дзякуй богу, як шклянка: Апавяданне // Маладняк Калініншчыны. № 2; У вёсцы: Апавяданне // Малады араты. № 4; Новыя людзі: Апавяданне // Полымя. № 1; Вёска на новым шляху: Малюнак з падарожжа // Бел. вёска. 13 ліст.; Бяздонне: Малюнак // Сав. Бел. 22, 24 сак.; Мельнікі: Апавяданне // Там жа. 12—14 мая; Не пі густога чаю: Апавяданне // Там жа. 26, 27 мая; Напалохаў: Апавяданне // Там жа. 12 чэрв. / Пад псеўд. Вясёлы; На курортах: Ліст з Крыму // Там жа. 19 вер.; Восень і радасць: (Замалёўка) // Там жа. 11 кастр.; Раніца: Урывак з апавядання // Там жа. 18 кастр.; Па дарозе: Урывак з апавядання // Там жа. 22 ліст.; У роднай глушы: З падарожжа // Там жа. 25, 26 ліст.; Раман Драгун: Урывак з апавядання // Там жа. 29 ліст.; Буланы: Урывак з апавядання // Там жа. 6 снеж.; Мяцеліца: З апавядання «Снегавыя дарогі» // Там жа. 16 снеж.

1926. Шаўцоў Янка: [Урывак з апавядання] // Бел. піянер. № 1; Слёзы: Апавяданне // Там жа. № 2; У падвале: З збору апавяданняў «Слёзы» // Там жа. № 5; Вечар: Апавяданне // Маладняк. № 1; Буланы: Апавяданне // Там жа. № 2; Старыя сляды: Апавяданне // Там жа. № 4; Гаворка ноччу ў дарозе: Апавяданне // Малады араты. № 9; Буры: Апавяданне // Там жа. № 12; Выпадак у восень: [Апавяданне] // Чырв. сейбіт. № 1; Урывак з апавядання «Хвоі гавораць» // Там жа. № 2; Дзіва, што калі небудзь дровы адаб'юцца: Вясковы фельетон // Бел. вёска. 16 лют. // Пад псеўд. Сусед-Вясёлы; Вясковы фельетон: П'янаму... Прахор па калені // Там жа. 18 лют. / Пад псеўд. Сусед-Вясёлы; Вясковы фельетон: Цельная перадойка // Там жа. 11 сак. / Пад псеўд. Сусед-Вясёлы; У рэдакцыйным катле // Там жа. 21 сак.; На пыльнай дарозе: [Апавяданне] // Там жа. 21 мая; Што квас, то ня піва: Вясковы фельетон // Там жа. 10 кастр. / Пад псеўд. Сусед Вясёлы; Гаворка: (Малюнак) // Там жа. 21 снеж. / Пад псеўд. М. Алешнік; Мяшчане ў густой пары: [Апавяданне] // Камуніст. 18, 23 крас.; З апавядання «Буланы» // Сав. Бел. 26 студз.; Пробуюць грушы шумець: [Апавяданне] // Там жа. 9 мая; Як мы пакінулі хутар: [Апавяданне] // Чырв. змена. 9, 11 ліп.

1927. Слёзы і кроў: [Апавяданне] // Крывавай пуцявінай. Мн.; Пачуцці // Асвета. № 1; Начлег у вёсцы Сінегах: Апавяданне // Бел. работніца і сялянка. № 7; Вецер і пыл: Аповесць // Полымя. № 3; Сцены: Апавяданне / Узвышша. № 1; Сястра: Раман // Там жа. № 2—6; 1928. № 1—4; Спатканне: Апавяданне // Там жа. № 5; Літаратурныя творы прозай

вясковых аўтараў // Чырв. змена. № 18—19; Чырв. сейбіт. № 17—19; Снегавыя дарогі: Урывак з апавядання // Чырв. сейбіт. № 6—7; Таварыш Сіменюк: [Апавяданне] // Там жа. № 8—9; І вада заліта крывёю: [Апавяданне] // Бел. вёска. 13, 16, 18, 23, 25 лют.; «Актывісты»: Жыццёвая казка // Там жа. 30 сак. / Пад псеўд. Сусед Вясёлы; Канкрэтна і самастойна: [Апавяданне] // Там жа. 6 крас. / Пад псеўд. Сусед Вясёлы; Рэдакцыйны госць: Апавяданне з рэдакцыйнага жыцця // Там жа. 5 мая; Спатканне: Апавяданне // Там жа. 25 мая; Буры: [Апавяданне] // Там жа. 10 ліп.; Возяць снапы: Малюнак // Там жа. 14 жн. / Пад крыпт. Р-кі / Аўт. спрэчнае; Вясковы фельетон: Ці грамадскія мы людзі // Там жа. 1 снеж. / Пад псеўд. Сусед Вясёлы; Вясковы фельетон: Калі людзі, тады і мы // Там жа. 9 снеж. / Пад псеўд. Сусед Вясёлы; Трагедыя майго настаўніка // Звязда. 21 жн.

1928. Вераснёвыя ночы: Апавяданне // Узвышша. № 4; Небеларуская мова ў беларускай літаратуры; [Рэц. на кн.: Стефаник В. Твори. К., 1925] // Там жа. № 5; Перад другім дзесяцігоддзем: Некалькі думак пра будаўніцтва культуры // Там жа. № 6; Не хачу так: [Апавяданне] // Чырв. сейбіт. № 3; Максім Горкі Там жа. № 4—5 / Пад крыпт. М. Р.; Міхал Макарэвіч: З рамана «Вецер і Пыл» // Там жа. № 9; Вясковы фельетон: Што такое грыб? // Бел. вёска. 20 студз. / Пад псеўд. Сусед Вясёлы; Вясковы фельетон: Сядзі і надзейся // Там жа. 27 студз. / Пад псеўд. Сусед Вясёлы; Вясковы фельетон: Кабылячыя рогі // Там жа. 8 жн. / Пад псеўд. Сусед Вясёлы; Вясковы фельетон: «Прымая пад увагу» // Там жа. 26 жн. / Пад псеўд. Сусед Вясёлы; Юзік: [Урывак з аповесці «Зямля»] // Звязда. 2 лют.; Веснавыя дарогі: [Апавяданне] // Там жа. 6 мая; Памылка ці нядбайнасць, а выправіць трэба: (У парадку самакрытыкі) // Там жа. 24 ліп. / Сааўт. Ф. Гарадзенскі; Працу пісьменніка павінны лічыць працаю, а ня забаўкай // Там жа. 2 снеж.

1929. «Дзякуй богу, як шклянка»: [Апавяданне] // Моладзь — за новы быт. Мн.; Новыя боты: Апавяданне / Бел. піянер. № 9; Местачкоўцы; Урывак з рамана «Вецер і пыл» // Узвышша. № 1; Ліст Якуба Малышэвіча: Апавяданне // Там жа. № 2; На пасёлку: Апавяданне: [Раздзел з рамана «Вецер і пыл»] // Там жа. № 3; Справа Віктара Лукашэвіча: Апавяданне // Там жа. № 5; З драмы: Урывак // Там жа. № 6; Лявон Бушмар: Аповесць // Там жа. № 7—10; Заўвага да перакладаў мастацкае літаратуры: Рэпліка // Там жа. № 8; Неўзабаве вясна: Апавяданне; Публіцыстычныя нататкі // Там жа. № 9—10; Вясна: Апавяданне // Бел. вёска. 1 мая; Пара стварыць сапраўдныя бібліятэкі на вёсцы // Там жа. 19 мая; Няма больш Паўлюка Труса: [Некралог] // Там жа. 6 вер.; Путь Вингеля: [Нарыс] // ЛГ. 4 янв.

1930. Сям'я Юрыя Гарэйкі: Навела // Полымя. № 7; Вясна: Аповесць // Там жа. № 11—12; Васпаваты чалавек: Апавяданне // Узвышша. № 1; Вызваленне: Драматычныя сцэны // Там жа. № 4—5; Ідзі, ідзі: Раман // Там жа. № 4—10; Ударнік Вінгель: Апавяданне // Чырв. Бел. № 21—22.

1931. Буры: [Апавяданне] // Рытмы Перамогі. Мн.; Броня Казакевіч: Апавяданне (З цыкла «Брыгадзіравы апавяданні») // Узвышша. № 1; Браты: Апавяданне [З цыкла «Брыгадзіравы апавяданні»] // Там жа. № 2; Бацькаўшчына: Аповесць // Там жа. № 4—9. Рэц.: Паваротны З. Знойдзеная дарога // Звязда. 1932. 10 снеж.; Мадэльшчык Пархвіенка: Апавяданне // Чырв. Бел. № 5; Рамонтная брыгада: [З цыкла «Брыгадзіравы апавяданні»] // Калг. Бел. 21 лют.; Маладыя героі калгаснага будаўніцтва: Кампанію ўдарных тэмпаў ператварыць у сістэму (Калгас «Гігант», Дрысенскі р-н): [Нарыс] // Чырв. змена. 18 ліст.

1932. Лета: П'еса // Беларусь калгасная. № 6—7; Сямнаццаць год: Апавяданне // Полымя рэвалюцыі. № 2; Злачынца пакараны: Апавяданне // Чырв. Бел. № 16; Пра сваю п'есу // Звязда. 10 снеж.; Рэальная шматграннасць і філасофскае адзінства: Нататкі пісьменніка // ЛіМ. 6 сак.; Бацькаўшчына: Урывак з п'есы // Там жа. 25 мая; Бацькаўшчына: Урыўкі з п'есы // Палес. праўда. 27 чэрв.; Пытанні маладзёжнае літаратуры // Чырв. змена. 14 вер.

1933. Буры: [Апавяданне] // 11 ліпеня. Мн.; Вялікая і малая тэма // Заклік. № 3; Бацькаўшчына: Мантаж для клубных пастановак // Напагатове. № 2—3; Брыгадзіравa памылка: Апавяданне // Полымя рэвалюцыі. № 4; Звяга: Апавяданне // Там жа. № 10; Прамова тав. Кузьмы Чорнага // ЛіМ. 19 сак.; Трухлявае кола: [Апавяданне]; Заўвагі пра драматургію // Там жа. 12 крас.; Сіла нашай культуры — у інтэрнацыяналізме // Там жа. 23 крас.; Пра планавасць працы // Там жа. 16 кастр.; Працу з кадрамі — у творчы план // Там жа. 26 кастр.; Працэс далейшага развіцця і ўдасканалення // Там жа. 31 снеж.; Алесь Трубачоў: [Нарыс] // Чырвонаарм. праўда. 1 жн. / Пад псеўд. Чорны. Аўт. спрэчнае; Ліст савецкіх пісьменнікаў-драматургаў камсамольцам Случчыны // Там жа. 18 вер. / Сааўт. В. Сташэўскі, І. Гурскі.

1934. Браты; Броня Казакевіч: [Апавяданні] // Бальшавіцкая моладзь. Мн.; Працаваць над драматургічным словам // Драматургія. Мн.; Буры: [Апавяданне] // Літаратурна-мастацкі зборнік для масавых вечарын і забаў. Вільня; [Прамова на Першым Усесаюзным з'ездзе савецкіх пісьменнікаў] // Первый Всесоюзный съезд Советских писателей 1934: Стенографический отчет. М.; Маладыя празаікі // Ударнікі. Альм. 3. Мн., Трыццаць год: Раман // Полымя рэвалюцыі. № 2—4; Мы ведаем, хто наш вораг: Урывак з артыкула // Віцеб. пралетарый. 20 жн.; Леапольд Гушка: Урывак з рамана «Бацькаўшчына» // Там жа. 25 вер.; Спатканне: Урывак з рамана «Трыццаць год» // Звязда. 16 студз.; Пераможцам арктычнай стыхіі: [Віншаванне] // Там жа. 20 чэрв.; «Святая» папружка: (Апавяданне) // Там жа. 26 ліп.; Мы ведаем, хто наш вораг // Там жа. 9 жн.; Думкі аб з'ездзе // Там жа. 11 вер.; Павысіць літаратурную тэхніку // ЛіМ. 6 студз.; Некалькі заўваг да вучобы пачынаючых пісьменнікаў // Там жа. 16 лют.; Вучоба і творчасць пачынаючых літаратараў: З стэнаграмы даклада на ўсебеларускім злёце літгурткоўцаў // Там жа. 12 крас.; Трыццаць год: Урывак з рамана; Выдатнаму рэжысёру // Там жа. 1 чэрв.; Пра вучобу і творчасць пачынаючых // Там жа. 27 чэрв.; Братаў прыезд: Урывак з рамана «Надзя Назарэўская» // Там жа. 22 ліп.; Пра п'есу «На платформу» В. Сташэўскага // Там жа. 26 ліп.; «Цудоўная дудка» ў Тэатры юнага гледача // Там жа. 23 кастр.; Прывітанне М. Ф. Рафальскаму // Там жа. 25 снеж.; Писатель писателю — брат // ЛГ. 4 февр.; На новые высоты // Там жа. 8 июня; Мы должны фантазировать: (Речь на Всесоюзном съезде писателей) // Там жа. 1 сент.

1935. Сямнаццаць год: [Апавяданне] // Атака: Альм. 1. Мн.; След вайны: (З рамана «Трэцяе пакаленне») // Атака: Альм. 2. Мн.; Рэальнасць, фантазія, вымысел: [Выступленне] // Пісьменнікі БССР на першым Усесаюзным з'ездзе савецкіх пісьменнікаў. Мн. Кн. 2; Трэцяе пакаленне: Раман // Полымя рэвалюцыі. № 2—6; Заўвагі да стылевых тэндэнцый у творчасці Сяргея Знаёмага // Там жа. № 5; Мураваны скляпок: Апавяданне // Там жа. № 7; Трэцяе пакаленне: Урывак з рамана // Звязда. 24 чэрв.; Валодзя Кастрычніцкі на радзіме: Урывак з рамана «Трыццаць год» // ЛіМ. 14 студз.; Стылявыя тэндэнцыі ў творчасці С. Знаёмага // Там жа. 2 лют.; Тэатр з будучыняй // Там жа. 27 лют.; Стварэнне тыпаў і вобразаў жыцця // Там жа. 26 крас.; Урывак з рамана «Трэцяе пакаленне» // Там жа. 30 чэрв.; Прывітанне Я. Купалу / Там жа. 11 снеж.

1936. Трэцяе пакаленне: Адрывак з рамана «Трэцяе пакаленне» // Калоссе. № 1; Люба Лук'янская: Раман // Полымя рэвалюцыі. № 6, 11. Рэц.: Казека Я. «Люба Лук'янская» Кузьмы Чорнага // ЛіМ. 1937. 11 сак.; Климкович М. // Лит. учеба. 1937. № 11; Абуджаць лепшыя думкі і пачуцці чытача: Прамова на III пленуме праўлення ССП СССР // ЛіМ. 27 лют.; Шмат у нас абломаўшчыны, безадказнасці: Прамова на сходзе пісьменнікаў г. Мінска // Там жа. 28 сак.; Сапраўдны гігант: Жалобнае спачуванне з выпадку смерці М. Горкага // Там жа. 20 чэрв.; З біяграфіі палкоўніка Лук'янскага: Урывак з рамана «Люба Лук'-

яиская» // Там жа. 17 ліст.; Вялікія дні перажываем мы // Там жа. 1 снеж.; Будить лучшие мысли и чувства читателя: [Прамова на 3 пленуме ССП СССР] // ЛГ. 14 февр.

1937. Як дзядзька Тамаш напалохаў ваўкоў: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 11; Збіраць і выкарыстоўваць вопыт творчай работы // Звязда. 23 крас.; Заслужаная кара іх не мінe: Слова пісьменніка // ЛіМ. 28 студз.; «Заваёва свету»: Слова пра творчыя планы // Там жа. 23 крас.; На скрыжаванні дарог: Другая карціна з драмы «Аксеня Чадавецкая» // Там жа. 6 жн.; Шчыры клопат аб беларускім народзе // Там жа. 12 жн.; Ясны дзень краіны // Там жа. 2 ліст.; У сям'і Калацкіх: З рамана «Заваёва свету» // Там жа. 6—7 ліст.; Наш дэпутат Клім Варашылаў: Слова пісьменніка // Там жа. 12 ліст.; Палкаводзец сацыялістычнай арміі // Там жа. 26 ліст.; Певец народа // Сов. Бел. 26 нояб. / У сааўт.

1938. Бацькаўшчына: (Урывак з п'есы) // Зборнік для гурткоў мастацкай самадзейнасці. Мн.; Макаркавых Волька: Апавяданне // Полымя рэвалюцыі. № 5; Базілевічава сям'я: Драма ў адной дзеі // Там жа. № 6; Тварэц народнага шчасця // Звязда. 28 чэрв.; Пра аповесць Уладзіміра Кандрацені «Каханне» // ЛіМ. 22 чэрв.; Шчасце і радасць галасаваць за таварыша Сталіна: Слова пісьменніка; Васіль Сымонавіч Кедрык: Кандыдат у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР ад Чырвона-Слабадской выбарчай акругі // Там жа. 26 чэрв.; Адказ савецкіх пісьменнікаў — пісьменнікам Чэхаславакіі // Там жа. 11 кастр. / У сааўт.; Школа жизни: [Нарыс] // Сталин. молодежь. 26 июня.

1939. Гістарычная справядлівасць: [Прамова]; Дарагуся: [Апавяданне] // Вызваленым братам. Мн.; Тоня: Урывак з аповесці / Іскры Ільіча. № 7; Рэц.: Л і н Н. Аб журнале «Іскры Ільіча» // ЛіМ. 1940. 3 сак.; Сцяпанавы дзеці: Апавяданне // Там жа. № 8; Рэц.: Л і н Н. Аб журнале «Іскры Ільіча» // ЛіМ. 1940. 3 сак.; Бацькаўшчына: Драма ў 4-х дзеях // Полымя рэвалюцыі. № 10. Рэц.: Б я р о з к і н Р. Вобраз і каментарый // ЛіМ. 1940. 23 мая; Думкі пра Паўлюка Труса // ЛіМ. 3 вер.; Гістарычная справядлівасць // Там жа. 21 вер.; Дарагуся: Апавяданне / Там жа. 3 кастр.; Слава Советской стране! // ЛГ. 20 сент.

1940. Флёркавы слёзы: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 1; Насцечка: Аповесць // Полымя рэвалюцыі. № 2; Піянер Бел. 25, 29 жн.; 1, 5, 8, 12, 15, 19, 22, 29 вер.; 3, 10, 13, 17 кастр. Рэц.: Е с а к о ў А. «Насцечка» // ЛіМ. 1940. 3 ліп.; Зямля: (Апавяданне) // Бальш. Пал. 2 кастр.; Вольная праца. 25 вер.; Зара, 18 вер.; ЛіМ. 14 вер.; Палес. праўда. 26 вер.; Сялян. газ. 19 вер.; Чырв. звязда. 18 вер.; Пасля бою: Урывак з рамана «Судны дзень» // Віцеб. рабочы. 12 крас.; Думкі і імкненні народа // Звязда. 8 снеж.; Мае творчыя планы на 1940 год: Нататкі // ЛіМ. 1 студз.; Аб Эдуарду Самуйлёнку // Там жа. 11 лют.; Пасля бою: Урывак з рамана «Судны дзень» // Там жа. 3 сак.; Свая хата: Урыўкі з рамана «Судны дзень» // Там жа. 11 ліп.; Творчая ўдача тэатра: Уражанні гледача // Там жа. 28 вер.; Дарагі Змітрок // Там жа. 5 кастр.; Ірынка: (Урывак з 4-й дзеі драмы, удастоенай журы 1-га Усебеларускага тура конкурса на лепшы драматургічны твор 2-й прэміі і прадстаўленай на 2-і Усесаюзны тур конкурса) // Там жа. 28 снеж.; Вместе с народом // Сов. Бел. 8 дек.

1941. Навагодняя ноч: (Апавяданне) // Звязда. 4 студз.; Праўда аб чалавеку // Там жа. 19 чэрв.; Народная нянавісць: [Апавяданне] // Там жа. 20 ліп.; Палонныя: [Апавяданне] // Там жа. 25 ліп.; На роднай зямлі: [Апавяданне] // Там жа. 31 ліп.; Народная помста: [Апавяданне] // Там жа. 12 жн.; Стварыць беларускі літаратурны музей // ЛіМ. 18 студз. / У сааўт.; Мая «Ірынка» // Там жа. 15 сак.; Вялікая школа для ўсіх тэатраў // Там жа. 21 чэрв.; Показатель высокой культуры // Сов. Бел. 21 июня; Очистим нашу землю от кровавых выродков // Там жа. 18 июля; На світанні: (Урывак з п'есы «Ірынка»); Аб сваей «Ірынцы» // Чырв. змена. 9 сак.

1942. Бандыцкаму фюрару, крываваму людаеду, сусветнаму абармоту і прахвосту, дурному Гітлеру — пішуць беларускія партызаны з атрада Бацькі Міная // Раздавім фашысцкую гадзіну. № 51 / Пад псеўд. А. Чамярыца; Пачаставалі // Там жа. № 54; Акадэмічны фрыц // Там жа. № 59; Кліч да беларускага народа // Сав. Бел. 11 студз. / Пад подпісам Я. Купала; Супроць звера // Там жа. 1 лют.; Жэня Палтаўская // Там жа. 16 лют.; Кат у белай манішцы // Там жа. 21 крас.; «Выхваляўся, выхваляўся ды і здох» // Там жа. 7 мая; Далікацтва каля вісельні // Там жа. 15 мая; Сёмая шкура // Там жа. 17 ліп.; Бугаі гітлераўскай пароды // Там жа. 28 кастр.; Аб нашай гордасці // Там жа. 7 ліст.

1943. Бацька; Аксеніны сляды; Смерць; Маленькая жанчына; Матчына благаславенне: [Апавяданні] // Беларусь. М.; Жэня Палтаўская: [Апавяданне] // Моладзь Беларусі ў баях за Радзіму. М.; Янка Купала: (Кароткі біяграфічна-крытычны нарыс) // Памяці Янкі Купалы (1882—1942). М.; Паганыя косці // Партызанская дубінка. № 3; Голы франт і берлінскі чорт: [Фельетон] // Раздавім фашысцкую гадзіну. № 101; Непаразуменне: Апавяданне // Там жа. № 111 / Пад псеўд. С. Чарпак; Франтавы камендант // Там жа. № 193 / Пад псеўд. С. Чарпакевіч.

1944. Па слядах нямецкага заваёўніцтва // Беларусь. № 1; Папялішча: [Апавяданне] // Там жа. № 2; Дарахвеявы парткі // Раздавім фашысцкую гадзіну. № 115 / Пад псеўд. С. Чарпакевіч; На партызанскі лад: [Вершы] // Там жа. № 118 / Пад псеўд. Раман Талапіла; Бой з варожым танкам: (Урывак з неапубл. аповесці «Скіп'еўскі лес») // Звязда. 26 ліст.; Бацька: [Апавяданне] // Звязда. № 56, 57.

1945. Вялікае сэрца: [Апавяданне] // Альманах 2. Мн.; Матчына благаславенне; Бацька: [Апавяданні] // За шчасце Беларусі. М.; Л.; Пасля бою: Урывак з аповесці «Скіп'еўскі лес» // Беларусь. № 1; Вялікае скрыжаванне: Урывак з рамана // Там жа. № 6; Слуцкія сарвэты // Там жа. № 10; Насцечка: Аповесць // Бярозка. № 4—7; 1946. № 1, 2; Заўтрашні дзень: Апавяданне // Полымя. № 5—6; Пошукі будучыні: (Урывак з рамана) // ЛіМ. 10 мая; «Аб зборніку «Гартаванне» // Там жа. 12 жн.; Сустрэча: Урывак з аповесці // Там жа. 22 ліст.; Юныя разведчыкі: [Нарыс] // Піянер. Бел. 17 мая.

1946. Зямля; Дарагуся: [Апавяданні] // Семнаццатага верасня. Мн.; Навела: Урывак з рамана «Вялікі дзень» // Беларусь. № 11—12; Скіп'еўскі лес: Няскончаная аповесць // Полымя. № 5; Нараджэнне характару // Там жа. № 11 / Сааўт. У. Карпаў.

1947. Перад дарогай: Урывак з аповесці // Беларусь. № 12; Жэня Палтаўская: Нарыс // Бярозка. № 11; Вялікі дзень: Раман // Полымя. № 4—6. Рэц.: А л е к с а н д р о в і ч С. «Вялікі дзень» К. Чорнага // Беларусь. 1948. № 9; Чырв. звязда. 1948. 21 сак.

1948. Начлег у вёсцы Сінегах: [Апавяданне]; Скіп'еўскі лес: [Аповесць] // Беларуская савецкая проза і драматургія. Мн.

1950. Пошукі будучыні: Урывак з рамана // Беларусь. № 6; Пошукі будучыні: Раман // Полымя. № 11, 12; Рэц.: К а р п а ў У. У пошуках будучыні // ЛіМ. 1951. 3 лют.

1952. Дарагуся: Апавяданне // Мастацкае слова. Мн.

1954. Маленькая жанчына: Апавяданне // Жанчыны Савецкай Беларусі. Мн.; Млечны шлях: [Аповесць] // Полымя. № 11.

1957. Начлег у вёсцы Сінегах: [Апавяданне] // Пад сцягам Кастрычніка. Мн.

1958. Шчанюк з нямецкай сабакарні; Гаўляйтэр яго падлізнікі // За вярт. на Радзіму. № 94.

1960. Янка Купала: (Кароткі біяграфічна-крытычны нарыс) // Любімы паэт беларускага народа. Мн.; Заработак: Апавяданне // Голас Радзімы. № 48 / Пад псеўд. Сусед-Вясёлы; Маладосць. № 6; [Выказванне] // ЛіМ. 18 ліст.; Гора: Апавяданне // Наст. газ. 25 чэрв.; Літаратурная вучоба ў пісьменніка ніколі не спыняецца: [Урыўкі з даклада на Усебеларус. злёце літгурткоўцаў у 1934 г.] // Чырв. змена. 7 ліп.

1962. Песняру народнай радасці // Народны паэт Беларусі. Мн.; Аб Эдуарду Самуйлёнку // Слова пра сябра. Мн.

1963. Аўтабіяграфія // Пяцьдзесят чатыры дарогі. Мн.; Позняе лета: Урывак з рамана «Зямля»; Ранняя восень; Канец восені; Апошнія дні восені:

[Урыўкі з апавядання, аповесці і рамана] // Слова аб роднай прыродзе. Мн.

1964. Мы ведаем, хто наш вораг; Наша мова дасягнула вялікага росквіту; Мінск: (Урывак); Далікацтва каля вісельні; Канец крывавага ката; Нямецкія фашысты знішчаюць культуру беларускага народа // Няпрошанае апякунства. Мн.

1965. Нататкі, артыкулы; З дзённіка; Планы, канспекты, загатоўкі; Мова; Старая хата; На тым беразе // Полымя. № 4; Пярэдадзень: [Урывак з драмы] // Звязда. 28 ліст.

1966. Кузьма Чорный (Романовский Николай Карлович): Автобиография // Советские писатели. Автобиографии. М. Т. 3; Акадэмічны фрыц: [Гумарэска] // Вожык у дарозе. Мн.; Насцечка: [Аповесць; Скарочана]; Маленькая жанчына: [Апавяданне] // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн.; Сцяпанавы дзеці: [Верш] // Чырвоныя лісткі календара. Мн.

1967. Начлег у вёсцы Сінегах; Вераснёвыя ночы; Маленькая жанчына: [Апавяданні] // Анталогія беларускага апавядання: У 2 т. Мн. Т. 1; Дарагуся: [Апавяданне] // Арлянятам: У 2 т. Мн. Т. 2; Мінск: [Нарыс] // Горад і годы. Мн.; На пыльнай дарозе: [Апавяданне] // Ніва. 12 сак.

1968. Першы жоўты лісток; Позняе лета: Урыўкі з раманаў «Пошукі будучыні» і «Зямля»; Ранняя восень; Лагоднасці восені; Асенняя зеляніна; Канец восені; Апошнія дні восені: Урыўкі з апавядання, аповесці, рамана // Слова аб роднай прыродзе. Мн.; Сцяпанавы дзеці: Апавяданне // Беларусь. № 10; Аўтабіяграфія (напісаная ў 1928 г. па просьбе Л. Н. Клейнбарта) // Полымя. № 5; Аб сваім новым рамане: [Інтэрв'ю па радыё]; Немцы знішчаюць беларускую культуру, топчуць асвету і навуку, мастацтва і літаратуру // Там жа. № 11.

1970. Мы ведаем, хто наш вораг; Наша мова дасягнула вялікага росквіту; Мінск: (Урывак з нарыса); Далікацтва каля вісельні; Канец крывавага ката: [Нарысы]; Нямецкія фашысты знішчаюць культуру беларускага народа // На задворках. Мн.; Свята працы і свету: [Апавяданне] // Наша рэспубліка. Мн.; Роднае поле: [Верш] // Маладосць. № 6; Народ не схіліў гордай галавы // ЛіМ. 8 мая; Дарагуся: Апавяданне // Піянер Бел. 9 ліп.

1971. Роднае поле: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.

1972. Веснавое: (З апавядання «Свята працы і свету»): [Урывак] // Залацінкі. Мн.

1974. Урывак з кнігі «Пошукі будучыні» // Родная прырода. № 4; Вёска на новым шляху; Жэня Палтаўская; Леў Даватар: [Нарысы] // Хрэстаматыя па гісторыі беларускай савецкай публіцыстыкі. Мн.

1975. Маленькая жанчына; Матчына благаславенне: [Апавяданні] // Ішла вайна народная. Мн.; Вялікае жыццё // Такі ён быў. Мн.; Бацькаўшчына: [П'еса]. Дзея другая, карціна 1-я; Ірынка: [П'еса]. Чацвёртая дзея; Пра сваю п'есу; Мая «Ірынка»; Працаваць над драматургічным словам // Хрэстаматыя па гісторыі беларускага тэатра і драматургіі. Мн. Т. 2: [Пісьмы] // ЛіМ. 27 чэрв.

1976. Вялікі паэт беларускага народа // Пра таварышаў па пяру. Мн.

1977. Герой Савецкага Саюза Ціхан Піменавіч Бумажкоў // Беларускі савецкі нарыс: У 2 т. Мн. Т. 1.

1978. Начлег у вёсцы Сінегах: [Апавяданне] // Ручаінкі. Мн.; Рэальнасць, фантазія, вымысел; Стварэнне тыпаў і вобразаў жыцця; «Заўвагі пра драматургію»: [Урыўкі] // Уводзіны ў літаратуразнаўства: Хрэстаматыя. Мн.

1980. Новыя людзі: (Урывак з рамана «Трэцяе пакаленне») // Такія сэрцы ў нас. Мн.; Юзік і Ягорка: [Апавяданне] // Вясёлка. № 6; Роднае поле: [Верш]; Возяць снапы: Малюнак // ЛіМ. 20 чэрв.

1983. Юзік і Ягорка; Матчына благаславенне: [Апавяданні] // Вяснянка. Мн.

1984. Сцяпанавы дзеці: [Апавяданне] // Бярозка. Мн.; Юзік і Ягорка; Начлег у вёсцы Сінегах; Маленькая жанчына: [Апавяданні] // Хрэстаматыя па беларускай літаратуры. Мн.; На пыльнай дарозе; Начлег у вёсцы Сінегах: [Апавяданне]; Трэцяе пакаленне: Раман [Скарочана] // Хрэстаматыя па беларускай савецкай літаратуры. Мн.; Забіяцкі «пык»: Сатырычная замалёўка // ЛіМ. 29 чэрв.

1985. Маленькая жанчына; Вялікае сэрца: [Апавяданні] // Апавяданні пра Вялікую Айчынную. Мн.; «Да штыка прыраўняўшы пісьмо» // Беларусь. № 5.

1988. Дзённік // Полымя. № 4.

1989. Стараюся быць сам з сабою: Лісты Кузьмы Чорнага да Пятра Глебкі // Беларусь. № 5.

1990. Смага: [Фрагмент з рамана] // Полымя. № 5.

1.4.

Панч П. Блакітныя эшалоны: Аповесць / З укр. Мн., 1930 / Сааўт. пер. Л. Калюга.

Ванэк К. Прыгоды ўдалага ваякі Швейка: [Аповесць] / З чэш. Мн., 1931.

Караленка У. У благой кампаніі: Аповесць / З рус. Мн., 1931.

Лордкіпанідзе К. Далоў кукурузную рэспубліку / З груз. Мн., 1936.

Фурманаў А., Лунін С. Чапаеў: П'еса ў 3 дзеях / З рус. Мн., 1936.

Астроўскі А. Гарачае сэрца: Камедыя ў 5 дзеях / З рус. Мн., 1937.

1928. Горкі М. Едуць...: [Апавяданне] / З рус. // Чырв. сейбіт. № 4—5 / Пад крыпт. М. Р.; Стафанік В. Кляновае лісцейка: [Апавяданне] / З укр. // Там жа. № 6—7 / Пад крыпт. К. Ч.

1936. Пушкін А. У Белагорскай крэпасці: Урывак з аповесці «Капітанская дачка» / З рус. // Звязда. 18 кастр.; Камунар Магілёўшчыны. 22 кастр.; Салтыкоў-Шчадрын М. Казка аб заўзятым начальніку, як ён сваёй шчырасцю вышняму начальству зрабіў прыкрасць: [Казка] / З рус. // Звязда. 5 снеж.; Піянер Бел. 27 снеж.

1937. Пушкін А. Дуброўскі: Аповесць; Станцыённы сматрыцель: Апавяданне / З рус. // Полымя рэвалюцыі. № 2; Горкі М. На солі: Апавяданне / З рус. // Там жа. № 6.

1949. Пушкін А. Станцыйны даглядчык; Дуброўскі; Капітанская дачка / З рус. // Пушкін А. Выбр. тв. Мн.

1.5.

На англійскую мову. Over night in the Village of Sinyeghee / Transl. M. Mintz // Colours of the Native Country. Mn., 1972.

На армянскую мову. Вялікае сэрца: [Апавяданне] / Пер. Г. Бес // Анталогія беларускай літаратуры. Ерэван, 1957; Маленькая жанчына: [Апавяданне] / Пер. М. Максапецян // Мост. Ерэван, 1979.

На балгарскую мову. Млечният път: Разкази и повести / Прев. от бел. София, 1978. Рэц.: Нікіфаровіч В. [«Кнігапіс»] // ЛіМ. 1978. 10 ліст.

Мъничката жена: Разказ // Нар. култура. 1967. 14 окт.; Волка Макаркова; Еснафи в гъстата пара; Мъничката жена: [Апавяданні] // Прев. Х. Берберов // Белоруски разкази. София, 1968; Нощувка в село Синеги: [Апавяданне] / Прев. Н. Кинова // Когато се раждаше светът. София, 1977; Нощувка в село Синеги: [Апавяданне] / Прев. И. Соколов // Съветска новелистика: В 2 т. София, 1977. Т. 1.

На грузінскую мову. Маленькая жанчына: [Апавяданне] / Пер. М. Нанейшвілі // Беларускія апавяданні. Тбілісі, 1961.

На латышскую мову. Trešā paaudze: Romāns / Atdz. T. Rullis. Rīgā, 1971. Рэц.: Zviedre W. Paaudžu un laikmeta mija. // Jaunas Grāmatas. 1971. № 3.

Cēlā sirds /Atdz. V. Pigulevskis // Karogs. 1946. Nr 4—5.

На літоўскую мову. Ruduo; Tevas / Vert. O. Miciūte; Didi širdis / Vert. R. Butkus // Baltarusiu prozos antologija. Vilnius, 1949.

На мангольскую мову: Намрын шонууд: [Апавяданне] / Орч. Ю. Энтхуяа // Белоруссын зохиолчдын эгуулэг. Улаанбаатар, 1984.

На нямецкую мову. Das Nachtlager in Sinehi; Septembernächte / Übers. H. Herboth // Störche über den Sümpfen. Berlin, 1971; Ein grosses Herz / Übers. K. Kasper // Preis des Sieges. Berlin, 1975; Gespräch unter wegs in der Nacht / Übers. F. Neureiter // Weissrussische Antologie. München, 1983.

На польскую мову: Łzy i krew: (Wyjątki z opowiadania) // Orka. 1927. 10 lip.; Maleńka kobieta / Tł. J. Husz-

cza // Moje niedźwiedzie i inne opowiadania białoruskie. Łódź, 1974.

На румынскую мову. Un suflet mare / Trad. limba rusa. Bucureşti, 1959.

Generatia a treia / Trad. V. Bárna, N. Guma. Bucureşti, 1967.

На рускую мову. Избранное: Рассказы; Повести. М., 1950.

Избранное. М., 1958.

Избр. произв. Л., 1970.

Млечный Путь: Избр. проза. Мн., 1985.

Сосны говорят: Рассказы / Пер. В. Раковская. М.; Л., 1930 (Серия белорус. лит-ры).

Иринка: Драма / Пер. И. Барашко. М.; 1941.

Иринка: Драма / Пер. И. Барашко. М.; Л., 1941.

Большое сердце: Рассказы / Пер. Е. Мозольков, М. Шамбадал. М., 1947. Рэц.: Карпельцова Е. Сердце писателя // Новый мир. 1948. № 11.

Завтрашний день: Рассказы. М., 1959 (Школьная б-ка. Для сред. школы).

Третье поколение: Роман / Пер. М. Шамбадал. Мн., 1960.

Третье поколение: Роман / Пер. М. Шамбадал. М.; Л., 1963 (Б-ка советской прозы).

Левон Бушмар: (Повесть); Отечество (Роман); Люба Лукьянская; Млечный Путь: (Повести) Мн., 1965. Рэц.: Земсков Н. Семеро под одним небом // Неман. 1966. № 11.

Третье поколение: Роман / Пер. М. Шамбадал; Мележ І. Люди на болоте: Роман / Пер. М. Горбачев. М.; 1965 (Б-ка «Пятьдесят лет советского романа»).

Третье поколение; Поиски будущего: Романы. Мн., 1968 (Белорус. роман).

Третье поколение: Роман / Пер. М. Шамбадал. М., 1975 (Нар. б-ка).

Настенька: Повесть / Пер. В. Машков. Мн., 1979.

Серебро жизни: [Апавяданне] / Пер. М. Гольдберг // Просторы. Мн., 1927; Стены: [Апавяданне] / Пер. К. М. // Соки целины. М., 1928; Мельники; По дороге: (Рассказы) / Пер. И. Быховский // Альманах белорусской литературы. Л., 1929; Семнадцать лет: (Рассказ) / Пер. К. Яковчик // Антология белорусской литературы. М., 1934; Тени прошлого: Рассказ // Белорусская советская литература. М., 1935; Звяга: [Апавяданне] / Пер. Н. Макаев // Проза Советской Белоруссии. Смоленск, 1935; Кондрат Назаревский: (Отрывки из романа «Третье поколение») / Пер. Р. К. // Рабочий. 1936. 24 сент.; Смерть; Отец: [Апавяданні] / Пер. Е. Мозольков // За Советскую Белорусь. М., 1942; Отец: [Апавяданне] / Пер. Е. Мозольков // Люди железной воли. Куйбышев, 1942; Аксенины следы: (Рассказ) / Пер. А. Свераовская // Труд. 1942. 29 июля; Благословение матери: [Апавяданне] / Пер. Е. Мозольков // Белоруссия борется. М.; Л., 1943; Пепелище: [Апавяданне] / Пер. Е. Мозольков // Беларусь. 1944. № 2; Большое сердце: Рассказ / Пер. Е. Мозольков // Дружба народов. 1946. Кн. 12; Осень; Большое сердце; Отец: [Апавяданні] / Пер. Е. Мозольков // Белорусские рассказы. М., 1948; Отец: [Апавяданне] / Пер. Е. Мозольков // Василенок С. Белорусская литература. М., 1951; Большое сердце / Пер. Е. Мозольков; Дорогуся / Пер. А. Островский: [Апавяданні] // Белорусские рассказы. Л., 1952; Большое сердце: [Апавяданне] / Пер. Е. Мозольков // Возрожденная земля. М., 1954; Млечный путь: Повесть / Пер. Б. Бурьян // Сов. Отчизна. 1958. № 2; Сельская ветеринария / Пер. К. Титов; Мещане в густом пару / Пер. Л. Соловей: [Апавяданні] // Белорусский юмор. Мн., 1965; Маленькая женщина: [Апавяданне] / Пер. Е. Мозольков // Чтоб всегда было солнце. Мн., 1968; Сельская ветеринария / Пер. К. Титов; Мещане в густом пару / Пер. Л. Соловей: [Апавяданні] // Белорусский юмор. Мн., 1969; Большое сердце: [Апавяданне] / Пер. Е. Мозольков // Вставай, страна огромная... Рассказы о Великой Отечественной войне: В 2 т. М., 1969. Т. 1; Ночлег в деревне Синеги: [Апавяданне] / Пер. Е. Мозольков // В семье великой: Рассказы советских писателей: В 2 т. М., 1972. Т. 1; Ночлег в деревне Синеги / Пер. Е. Мозольков // Советский рассказ. М., 1975. Т. 1; Большое сердце: [Апавяданне] / Пер. Е. Мозольков // Избранные страницы. М., 1978. Т. 1; Сентябрьские ночи: [Апавяданне] / Пер. Е. Мозольков // Березы на шляху. М., 1980; Ночлег в деревне Синеги: [Апавяданне] / Пер. Е. Мозольков // Рассказы советских писателей: В 3 т. М., 1982. Т. 1; Большое сердце: [Апавяданне] / Пер. Е. Мозольков // Венок славы: Антология художественных произведений о Великой Отечественной войне: В 12 т. М., 1985. Т. 8; Маленькая женщина: Рассказ / Пер. Е. Мозольков // Идет война народная... Л., 1985; Мельники; Сентябрьские ночи; Большое сердце: [Апавяданні] / Пер. В. Жиженко // Неман. 1985. № 6.

На ўкраінскую мову. Вибр. тв. / Пер. П. Тичина. К., 1951. Рэц.: Барсток М. Апавяданні К. Чорнага // Беларусь. 1951. № 11.

Вересневі ночі: Оповідання / Пер. І. Тичина. Харьків; К., 1931 (Творчість народів СРСР).

Батьківщина: П'єса / Пер. П. Нечай. Харків, 1936 (Харківська обл. база самод. мистецтва обл. В. Н. О.).

Маленька жінка: Оповідання. К., 1956.

Буланий: [Апавяданне] // Пер. Л. Кардиналовська // Нова Білорусь. К., 1929; Дорогуся: (Оповідання) / Пер. І. Тичина // Рад. літ. 1940. № 11—12; Пархвен із Голосків: (Оповідання) // Україна. 1945. № 4—5; Осінь / Пер. В. Козаченко; Батько / Пер. П. Панч // Білоруські оповідання. К., 1949; Маленька жінка: Оповідання // Закарпат. правда. 1971. 7 жовт.; Вересневі ночі / Пер. Л. Грицик // Білоруське радянське оповідання. К., 1979.

На французскую мову. Une halte au hameau de Sinfégui / Trad. S. Batoura // Nouvelles d'auteurs biélorusses. Mn., 1977; Antologie de nouvelles biélorusses. Québec, 1983.

На чувашскую мову. Хаватла чёре: [Апавяданне] / М. Рубцов кусарна // Белорусси калавесем. Шупашкар, 1955; Сентябрь касесем: Калав / Н. Григорьев кусарна // Тарна сассилле серем-шывам. Шупашкар, 1985.

На чэшскую мову. Na zprásené cestě / Přel. V. Židlický // Slovansky přehled. 1958. Č. 10.

На эстонскую мову. Kolmas põlvkond; Lukjanskaja: Kaks romaani / Tlk. O. Jõgi. Tallinn, 1986.

Makarkavite Volka / Tlk. O. Jõgi // Nõuk. Naine. 1967. Nr 7.

На яўрэйскую мову. Бацькаўшчына: Раман / Пер. Н. Кабакоў. Мн., 1932.

Трэцяе пакаленне: Раман / Пер. І. Фрыдман. Мн., 1936.

Раздзел з рамана «Бацькаўшчына» / Пер. Н. Кабакоў // Штэрн. 1932. № 7—8.

1.6.

Аднагодкі: Зборнік. Мн., 1936 / Скл. і апрац. з інш.

2.1.

На беларускай мове. Ватацы Н. Кузьма Чорны. 1900—1944. Бібліяграфічны даведнік. Мн., 1954.

2.2.

На беларускай мове. Адамовіч А. Маштабнасць прозы: Урокі творчасці К. Чорнага. Мн., 1972. Рэц.: Андраюк С. // Неман. 1973. № 11; Бутэвіч А. Даследаванне пра творчасць К. Чорнага // Беларусь. 1973. № 9; Пшыркоў Ю. Маштабнасць прозы // ЛіМ. 1973. 12 мая.

Адамовіч А. Шлях да майстэрства: Станаўленне мастацкага стылю К. Чорнага. Мн., 1958. Рэц.: Лойко О. Вдумчиво и серьезно // Сов. Отчизна. 1959. № 3; Луфераў М. Арыгінальнае даследаванне // Наст. газ. 1959. 10 сак.; Новиченко Л. Работы белорусского критика // Вопр. лит. 1959. № 11; Полторан В. Кніга пра майстэрства // Маладосць. 1959. № 2; Шкраба Р. Шлях да эпічнасці // Полымя. 1958. № 12; Юрэвіч У. Раскрыццё своеасаблівасці мастака // ЛіМ. 1959. 24 студз.

Барсток М. Вывучэнне творчасці Кузьмы Чорнага ў школе. Мн., 1959. Рэц.: Рубінскі У. Літаратура — не анатомія // ЛіМ. 1960. 12 ліп.; Кузьма Чорны ў школе. 2 выд., перапрац. і дап. Мн., 1973. Рэц.: Рагуля А. Другое выданне кнігі аб К. Чорным // Нар. асвета. 1974. № 11.

Булацкі Р., Сачанка І. Кузьма Чорны — публіцыст. Мн., 1972. Рэц.: Кудраўцаў І. Па загаду часу і сэрца // Вяч. Мінск, 1972. 11 ліп.; Радкевіч Я.

Палымяным пяром публіцыста // Чырв. змена. 1972. 25 ліп.

Казека Я. Кузьма Чорны. Мн., 1980. Рэц.: Навумовіч У. Старонкі пра выдатнага празаіка // Полымя. 1981. № 6.

Кудраўцаў І. Кузьма Чорны: Ідэі і вобразы ў творчасці. Мн., 1956. Рэц.: Казека Я. Кніга пра Кузьму Чорнага // Полымя. 1956. № 9; 2 выд. Мн., 1962.

Кузьма Чорны: Жыццё і творчасць: Матэрыялы для выстаўкі ў школе / Скл. І. Кудраўцаў. Мн., 1969. Рэц.: Базарэвіч М. У вянок любві і пашаны // Звязда. 1970. 31 студз.; 2 выд. дап. Мн., 1979. Рэц.: Малочка М. Волат беларускай прозы // Наст. газ. 1979. 2 чэрв.

Кузьма Чорны: Зборнік матэрыялаў аб жыцці і творчай дзейнасці пісьменніка / Скл. І. Жыдовіч. Мн., 1959. Рэц.: Андриенко В. Полезное дело // Сов. Бел. 1960. 16 июня; Базарэвіч М. У вянок Кузьме Чорнаму // Маладосць. 1960. № 7; Кудраўцаў І. Рысы чалавека і мастака // Полымя. 1960. № 5; Макарэвіч А. Кніга пра Кузьму Чорнага // Маг. праўда. 1960. 2 лют.; Яго ж. Кузьма Чорны ва ўспамінах // Беларусь. 1960. № 6; Луфераў М. Характэрнае і выпадковае // ЛіМ. 1960. 4 студз.; Шкраба Р. Большое сердце художника // Дружба народов. 1960. № 8; Яго ж. Творчае аблічча мастака слова // Звязда. 1960. 28 мая.

Кузьма Чорны: 1900—1944: Наглядны вуч. дапаможнік для сямігад. і сярэд. школы. Мн., 1958.

Луфераў М. Кузьма Чорны. Мн., 1960 (Т-ва па распаўсюджванню паліт. і навук. ведаў БССР). Рэц.: Савин Е. Творчество — это и есть его жизнь! // Знамя юности. 1960. 29 июня.

Луфераў М. Проза Кузьмы Чорнага. Мн., 1961. Рэц.: Герцовіч Я. Яшчэ адна кніга пра Кузьму Чорнага // Полымя. 1961. № 10; Цараńкоў Л. Удумлівы разгляд // ЛіМ. 1961. 19 мая.

Пяткевіч А. Сюжэт. Кампазіцыя. Характар: Аб прозе Кузьмы Чорнага. Мн., 1981. Рэц.: Лецка Я. Скразное прачытанне пісьменніка // Полымя. 1982. № 5.

Тычына М. Кузьма Чорны: Эвалюцыя маст. мыслення. Мн., 1973. Рэц.: Климуть Е. // Неман. 1974. № 10.

На рускай мове. Адамович А. Кузьма Чорный: Уроки творчества / Пер. З. Крахмальникова. М., 1977.

Адамович А. Язык романа «Третье поколение» и индивидуальный литературно-художественный стиль Кузьмы Чорного: Автореф. дис... канд. филол. н. Мн., 1953.

Кудрявцев И. Идеи и образы в творчестве Кузьмы Чорного: Автореф. дис... канд. филол. н. Мн., 1954.

Лебедев В. Рассказы К. Чорного 20-х годов: Автореф. дис... канд. филол. н. Мн., 1977.

Маханьков Ю. Становление белорусской советской прозы и традиции Л. Н. Толстого (Я. Колас, М. Горецкий, К. Чорный): Автореф. дисс... канд. филол. н. Мн., 1991.

Музей Кузьмы Черного: (Из опыта организации и работы музея в Тимковичской средней школе Копыльского района). Мн., 1968.

Петкевич А. Психологический анализ и проблема характера в прозе Кузьмы Чорного: Автореф. дисс... канд. филол. н. Мн., 1963.

Рагуля А. Концепция личности в творчестве Кузьмы Чорного: Автореф. дис... канд. филол. н. Мн., 1974.

Саченко И. Кузьма Чорный — журналист, публицист: Автореф. дис... канд. филол. н. Мн., 1970.

Тычина М. Художественное мышление Кузьмы Чорного — романиста как творческий процесс (40-е годы): Автореф. дис... канд. филол. н. Мн., 1971.

Чернявская Я. Драматургия Кузьмы Чорного: Автореф. дис... канд. филол. н. Мн., 1960.

2.3.

На англійскай мове. Mc Millin A. B. Čorny // McMillin A. B. Die Literatur der Weissrussen; A History of byelorussian Literature: From its Origins to the Present Day. Giessen, 1977.

На балгарскай мове. Евтимова Р. Кузьма Чорнии началото на голямата белоруска проза // Чорни К. Млечният път. София, 1978.

На беларускай мове. Агіевіч У. Кузьма Чорны: (Да трэцяй гадавіны з дня смерці) // Чырв. звязда. 1947. 30 ліст. Яго ж. Літаратура і жыццё. Мн., 1954. С. 20—24; Адамовіч А. Беларускі раман. Мн., 1961. С. 149—151, 163—253; Яго ж. Вялікі мастак слова // Маладосць. 1954. № 11; Яго ж. Класік беларускай прозы // Чорны К. Зб. тв.: У 8 т. Мн., 1972. Т. 1; Яго ж. Культура творчасці. Мн., 1959. С. 145—147, 160—168; Яго ж. Літаратура, мы і час. Мн., 1979. С. 9—22, 37—47, 92—95, 180—204; Яго ж. Мастацкі стыль К. Чорнага — «маладнякоўца» (1923—1925 гг.) // Маладосць. 1958. № 4; Яго ж. Назіранні над мастацкім стылем Кузьмы Чорнага («Вераснёвыя ночы», «Лявон Бушмар», «Вясна», «Ідзі, ідзі») // Беларуская літаратура: Даследаванні і публікацыі. Мн., 1958. Вып. 1; Яго ж. Праблемы жанра рамана // Полымя. 1959. № 6; Яго ж. Работа над кампазіцыяй // ЛіМ. 1955. 20 жн.; Яго ж. Стыль і творчы напрамак // Там жа. 1955. 21 мая; Яго ж. У імя чалавека // Там жа. 1968. 17 мая; Яго ж. Чорны — раманіст // Полымя. 1960. № 7; Яго ж. Эпічнае адлюстраванне жыцця // ЛіМ. 1957. 19 чэрв.; Адамчык В. Ён чуў душу народа // Голас Радзімы. 1970. № 27; Полымя. 1970. № 6; Адкрытае пісьмо пісьменнікам Андрэю Александровічу, Кузьму Чорнаму, Анатолю Вольнаму ад калгаснікаў калгаса «На варце» // ЛіМ. 1934. 16 кастр.; Азгур З. Пра людзей, якім я ўдзячны // Полымя. 1961. № 11; Александровіч А[Леся]. Кузьма Чорны // Чорны К. Апавяданні. Мн., 1947; Александровіч Андрэй. Пісьменнікі Савецкай Беларусі // Александровіч А. Зб. тв.: У 2 т. Мн., 1963. Т. 2; Александровіч С. Аб майстэрстве перакладаў // ЛіМ. 1951. 10 сак.; Яго ж. Беларуская проза на рускай мове // Полымя. 1958. № 12; Яго ж. Вялікае сэрца // Александровіч С. Гісторыя і сучаснасць. Мн., 1968. Яго ж. «Вялікі дзень» К. Чорнага // Чырв. звязда. 1948. 21 сак.; Яго ж. Кузьма Чорны на рускай мове // ЛіМ. 1959. 4 сак.; Яго ж. Па дарозе ў Цімкавічы // Александровіч С. Незабыўнымі сцежкамі. Мн., 1962; Яго ж. Пісьменнік вялікага сэрца // Беларусь. 1954. № 11; Яго ж. Старонкі братняй дружбы. Мн., 1960. С. 126—133; Яго ж. Сэрца, у якім месціцца цэлы свет // Александровіч С. Тут зямля такая. 2 выд., дапрац. і дап. Мн., 1985; Яго ж. У вялікасці, сіле і славе, жыві, родная зямля і родны народ // Полымя. 1965. № 4; Аляхновіч Р. Сістэма работы настаўніка па выхаванню школьнікаў пры вывучэнні біяграфіі і творчага шляху пісьменніка // Ідэйна-маральнае выхаванне на ўроках літаратуры. Мн., 1984; Андраюк С. Вывяраючы жыццём. Мн., 1976. С. 152—153; Яго ж. Нацыянальная празаічная традыцыя (Якуб Колас і Кузьма Чорны) // Андраюк С. Традыцыі і сучаснасць. Мн., 1981; Яго ж. «Чалавек — гэта цэлы свет» // Звязда. 1980. 24 чэрв.; Апавяданне К. Чорнага на экране // ЛіМ. 1959. 25 ліст.; Аркадзь Ш. «Бацькаўшчына» К. Чорны: Аўтар спектаклю Л. М. Ліцвінаў // Чырв. змена. 1932. 24 ліст.; Асцё: Няўдалае «папярэдняе выказванне думак» // ЛіМ. 1932. 4 снеж.; Ахрыменка П. Летапіс братэрства. Мн., 1973. С. 147—148; Б. М. Бацькаўшчына // Чырв. Беларусь. 1933. № 1; Бабарэка А. «Зямля» Кузьмы Чорнага // Узвышша. 1929. № 4; Багданаў Г. Пісьменнік вялікага сэрца: (Да пяцігоддзя з дня смерці Кузьмы Чорнага) // Гомел. праўда. 1949. 22 ліст.; Багрова А. Беларуская сатырычная літаратура перыяду Вялікай Айчыннай вайны. Мн., 1960. С. 89—92; Баўкоў М. Наша літаратура за 1925 г. // Полымя. 1926. № 1; Барсток М. Летапісец свайго часу // Вяч. Мінск. 1975. 23 чэрв.; Бартохаў Л. Тэорыя літаратуры ў 5—7 класах // Наст. газ. 1955. 25 жн.; Барысенка В. Аб праграме па беларускай літаратуры для VIII—X класаў // Там жа. 1947. 30 студз.; Баўдзей Л. Вобразы савецкіх людзей у творах Кузьмы Чорнага // Беларусь. 1946. № 1; Яго ж. Творчасць Кузьмы Чорнага // Сов. школа. 1940. № 11; «Бацькаўшчына» К. Чорнага: К прадстаячым гастролям у Гомелі БДТ-1 // Палес. праўда. 1935. 3 жн.; Беларуская дзіцячая літаратура. 2 выд., дапрац. і дап. Мн., 1980. С. 65—68; Беларуская савецкая проза: Апавяданне і нарыс.

Мн., 1971. С. 28—31, 35—38, 53—54, 70, 77—78, 89—92, 94—98, 166—167, 194—195, 262—263, 279—281, 286—289; Беларуская савецкая проза: Раман і аповесць. Мн., 1971. С. 68—74, 169—187, 202—224; Беразняк П. Пісьменнік-патрыёт // Піянер Бел. 1950. 21 чэрв.; Брандт Л. Ірынка: Прэм'ера п'есы Кузьмы Чорнага ў другім Беларускім Дзяржаўным тэатры // Віцеб. рабочы. 1941. 1 сак.; Бранштэйн Я. «Бацькаўшчына» (Кузьмы Чорнага) // Бранштэйн А. Літаратурная вучоба. Мн., 1935. Вып. 1; Яго ж. За народную сацыялістычную літаратуру // ЛіМ. 1936. 12 крас.; Яго ж. Пра беларускую савецкую прозу: Даклад на I з'ездзе ССПБ // ЛіМ. 1934. 10, 12 ліп.; Яго ж. Пытанні тэорыі і практыкі літаратурнага паходу // Полымя рэвалюцыі. 1935. № 2; Брыль Я. Героі, партрэты, дэталі // Брыль Я. Роздум і слова. Мн., 1963; Яго ж. Чытаючы апавяданні Чорнага // Брыль Я. Зб. тв.: У 5 т. Мн., 1981. Т. 4; Бур'ян Б. Шлях да чытача // ЛіМ. 1971. 12 ліст.; Быкаў В. Дзённік Кузьмы Чорнага // Полымя. 1988. № 4; Яго ж. Кузьма Чорны // Быкаў В. Праўдай адзінай. Мн., 1984; Бэндэ Л. Творчыя задачы пралетарскай літаратуры // Маладняк. 1931. № 9; Бялевіч А. Вялікі дабрадзей // Беларусь. 1970. № 6; Яго ж. З жыццём параднёны // Там жа. 1975. № 8; Яго ж. Чалавек вялікага сэрца // Бялевіч А. Чарадзеі. Мн., 1970; Яго ж. Чулы чалавек, таленавіты пісьменнік // Мін. праўда. 1954. 21 ліст.; Бярозкін Г. Проста аб ім: (З успамінаў пра Кузьму Чорнага) // ЛіМ. 1957. 10 жн.; Валасевіч К. Паўтарэнне па беларускай літаратуры ў 8—10 класах // Наст. газ. 1957. 4 крас.; Васілевіч А. Адна старонка: [Эсэ] // Васілевіч А. Выбр. тв.: У 3 т. Мн., 1983. Т. 3; Ватацы Н., Лапідус Н. Кузьма Чорны і маладыя беларускія пісьменнікі // Маладосць. 1960. № 6; Іх жа. Малавядомыя творы Кузьмы Чорнага // Голас Радзімы. 1960. № 48; Маладосць. 1960. № 6; Вітка В. Запавет // Маладосць. 1960. № 7; Яго ж. Кузьма Чорны // Вясёлка. 1970. № 6; Яго ж. Лісткі трывожных дзён // Маладосць. 1970. № 6; Яго ж. На высокай хвалі гісторыі // ЛіМ. 1980. 20 чэрв.; Яго ж. Навечна прапісаны ў жыцці // Вітка В. Урокі. Мн., 1982; Водгук удзячных сэрцаў // ЛіМ. 1970. 2 ліп.; Вольскі В. Выдатны пісьменнік-патрыёт // Звязда. 1945. 24 ліст.; Яго ж. Вялікі мастак, палымяны патрыёт: (Да 5-й гадавіны з дня смерці К. Чорнага) // ЛіМ. 1949. 19 ліст.; Яго ж. Кузьма Чорны // Нарысы па гісторыі беларускай літаратуры. Мн., 1956; Яго ж. Кузьма Чорны // Полымя. 1950. № 6; Яго ж. Майстра манументальной прозы // ЛіМ. 1950. 24 чэрв.; Яго ж. Нататкі да біяграфіі Кузьмы Чорнага // Беларусь. 1960. № 7; Яго ж. Некалькі заўваг да «Бацькаўшчыны» ў БДТ-1 // Мастацтва і рэвалюцыя. 1933. № 1—2. Гаварушка Л. Чытачы аб кнігах // Наст. газ. 1966. 16 сак.; Галубіцкая Р. «Бацькаўшчына» ў БДТ-1 // ЛіМ. 1932. 4 снеж.; Галубок З. Каштоўны ўклад у беларускую драматургію // Крытыка-бібл. бюл. 1934. № 6; Гамолка М. Кузьма Чорны // Чырв. змена. 1950. 24 чэрв.; Гапава В. Зменлівае і спрадвечнае: (Вопыт тыпалагічнага даследавання беларускай і польскай «вясковай» прозы). Мн., 1975. С. 65—188; Гарачун Е. Апавяданне К. Чорнага «Вялікае сэрца» ў галіне літаратурнага чытання ў VII класе // Сав. школа. 1953. № 5; Гародня А. Фармалістычны факстрот і «самабытная» лявоніха // Маладняк. 1929. № 9; Герцовіч Я. Кніга высокай ідэйнасці і мастацкасці // ЛіМ. 1935. 27 вер.; Яго ж. Мова пісьменніка // Полымя. 1954. № 4; Яго ж. На перадавых пазіцыях. Мн., 1957. С. 127—137; Яго ж. Нататкі аб рамане // Полымя. 1953. № 5; Яго ж. Партрэт сучасніка // Там жа. 1953. № 9; Яго ж. У ролі рэгістратараў // ЛіМ. 1947. 21 чэрв.; Гігевіч В. Урокі класікі // Маладосць. 1980. № 6; Гіль М. Зіхоткая вяршыня: Да 85-годдзя Кузьмы Чорнага // Беларусь. 1985. № 6; Гісторыя беларускай савецкай літаратуры: У 2 т. Мн., 1966. Т. 2. С. 39—44; Глебка П. З нататак пра сяброў // Беларусь. 1975. № 7; Глыбоцкі Т. Пад шыльдай пралетарскай літаратуры // Полымя. 1927. № 4; Гніламёдаў У. Святло вялікага таленту // Звязда. 1975. 24 чэрв., Яго ж. Урокі Кузьмы Чорнага // Звязда. 1985. 23 чэрв.; Голубева Л. Ля вытокаў беларускай савецкай прозы // Нар. асвета. 1975. № 7; Грамовіч І. Выдатны пісьменнік — настаўнік // ЛіМ. 1946. 23 ліст.; Яго ж. Думкі пра настаўніка // Маладосць. 1979. № 7; Яго ж. Пра наша добрае сяброўства // Грамовіч І. У сховах памяці і сэрца. Мн., 1983; Яго ж. Рост нашай прозы // ЛіМ. 1951. 5 мая; Грымоцкі А. Пісьменнік вялікай душы // Нар. асвета. 1969. № 12; Грынкевіч Ю. Аб «Узвышшы» і дасужых крытыках // Узвышша. 1929. № 4; Грэмка М. У дапамогу настаўніку // ЛіМ. 1946. 22 чэрв.; Губарэвіч К. Гераізм і проза // Там жа. 1945. 20 чэрв.; Гурскі І. Стварыць савецкае класічнае мастацтва // Там жа. 1936. 7 крас.; Гурыновіч У. На радзіме Кузьмы Чорнага // Там жа. 1984. 2 ліст.; Яго ж. Сцежкамі Кузьмы Чорнага: Да 80-годдзя з дня нараджэння пісьменніка // Беларусь. 1980. № 6; Яго ж. Сцежкамі Мікалая Раманоўскага // Голас Радзімы. 1975. № 41; Яго ж. Там, дзе жыў пісьменнік // Мін. праўда. 1980. 10 жн.; Гурэвіч Э. Беларуская дзіцячая літаратура (1917—1967). Мн., 1970. С. 71—77, 153—154, 190—191; Гусак С. Пафас праўды // Полымя. 1967. № 9; Да сотага спектакля «Бацькаўшчына» // Віцеб. пралетарый. 1934. 2 ліст.; Да трэцяй гадавіны з дня смерці Кузьмы Чорнага // ЛіМ. 1947. 22 ліст.; Дабрынін М. Беларуская літаратура Вялікай Айчыннай вайны // Альманах 2. Мн., 1945; Далідовіч Г. З акна Цімкавіч на свет вялікі // Маладосць. 1975. № 7; Данілевіч М. З экзаменаў па беларускай літаратуры // Наст. газ. 1957. 13 чэрв.; Даніленка М. Яркі талент // Гомел. праўда. 1970. 8 ліп.; Дастанка М., Коган М., Казлоў Я. Справядлівыя дакоры // ЛіМ. 1947. 17 мая; Дворкіна Ю. Беларуская проза за 1940 год // Полымя. 1941. № 3; Дзюбайла П. У святле Вялікага Кастрычніка // ЛіМ. 1977. 28 кастр.; Яго ж. Самабытны мастак слова // Там жа. 1980. 20 чэрв.; Яго ж. Раманы Кузьмы Чорнага // Дзюбайла П. Беларускі раман аб Вялікай Айчыннай вайне. Мн., 1964; Дзяржынскі У. Выпісы з беларускай літаратуры XIX і XX ст. // Асвета. 1927. № 3; Дорскі І. Значны ўклад у справу развіцця беларускага мастацтва // Віцеб. рабочы. 1952. 13 студз.; Яго ж. Творчая сувязь тэатра з драматургамі // Там жа. 1941. 11 лют.; Яго ж. Творчыя планы тэатра // Там жа. 1948. 3 студз.; Есакоў А. Жыццёва праўдзівы спектакль // ЛіМ. 1941. 31 мая; Яго ж. Янка Купала і беларускі тэатр. Мн., 1972. С. 193—197; Есьман І. За паўнацэнны метадычны дапаможнік па літаратуры // Наст. газ. 1955. 8 снеж.; Жорава К. Пісьмы Кузьмы Чорнага // ЛіМ. 1975. 27 чэрв.; Яго ж. Чалавек, пісьменнік, грамадзянін // Вяч. Мінск, 1980. 24 чэрв.; Жук Т. Як сонца і паветра... // ЛіМ. 1978. 31 сак.; Жураўлёў В. Ад факта да сюжэта // Жураўлёў В., Шпакоўскі І., Яскевіч А. Пытанні паэтыкі. Мн., 1974. С. 75—78; Яго ж. Вялікі знаўца чалавечай душы // Чорны К. Апавяданні. Мн., 1968; Яго ж. Пра вайну пасля вайны // Полымя. 1969. № 10; Яго ж. Праблема прычыннасці і эпічнасці і развіццё рэалістычных традыцый // Жураўлёў В., Тычына М. Магчымасці рэалізму. Мн., 1982. С. 78—85, 121—126; Жыдовіч І. «Быць шчаслівым разам з народам...» // Мін. праўда. 1975.24 чэрв.; Яго ж. Выдатны пісьменнік беларускага народа: (Да 60-годдзя з дня нараджэння Кузьмы Чорнага) // Віцеб. рабочы. 1960. 6 ліп.; Калг. праўда. 1960. 15 ліст.; Яго ж. Знаўца чалавечай душы // Гомел. праўда. 1960. 6 ліп.; З чым прыйшлі к з'езду // Пал. праўда. 1934. 29 жн.; Замбржыцкі С. «Узвышша» // Асвета. 1927. № 5—6; Зарыцкі А. У доміку пад Траецкай гарой // Зарыцкі А. За словам — падарункам. Мн., 1985; Заяц Н. Пісьменнік-патрыёт: (Да 2-й гадавіны з дня смерці Кузьмы Чорнага) // Сав. Радзіма. 1946. 24 ліст.; Івашын В. Да вышынь рэалізму. Мн., 1983. С. 143—144, 158—162, 182—183; [І с]. Кузьма Чорны // Ніва. 1975. 15 чэрв.; Кабакоў Н. За класавую выразнасць і чоткасць нашае літаратуры // Маладняк. 1930. № 4; Каваленка В. Адзінства духу і волі // Далягляды. Мн., 1985; Яго ж. Выспяванне подзвігу // Полымя. 1983. № 6; Яго ж. Голас чалавечнасці. Мн., 1970. С. 66—69. Яго ж.

Думкі пра сучасны беларускі раман // Полымя. 1963. № 1; Яго ж. Міфа-паэтычныя матывы ў беларускай літаратуры. Мн., 1981. С. 246—253; Яго ж. Прага духоўнасці. Мн., 1975. С. 33—34, 200—203; Яго ж. У працэсе станаўлення // Шляхі развіцця беларускай савецкай прозы. Мн., 1972; Кавалёнка У. Канфлікт у беларускай прозе перыяду Вялікай Айчыннай вайны // Беларуская літаратура. Мн., 1984. Вып. 12; Кавалёў П. Мастак і грамадзянін // Чырв. змена. 1975. 5 ліп.; Казека Я. Гэта не старэе // ЛіМ. 1954. 20 ліст.; Яго ж. Кузьма Чорны — сатырык // Полымя. 1955. № 7; Яго ж. Майстэрства апавядальніка; У пару самага важнага; Талент сатырыка // Казека Я. Гартаванне слова. Мн., 1985; Яго ж. Майстэрства апавядальніка; Сатыра Кузьмы Чорнага; Шчодры талент // Казека Я. Голас часу. Мн., Яго ж. Настаўнік, дарадчык, друг // Маладосць. 1957. № 7; Яго ж. Раман вялікай праўды і шчырасці // ЛіМ. 1935. 12 кастр.; Яго ж. Раманы Кузьмы Чорнага пра вайну // Полымя. 1975. № 6; Яго ж. Сатыра Кузьмы Чорнага; Падзеі і людзі: (Нататкі аб беларускім ваенным рамане) // Казека Я. З невычэрпных крыніц. Мн., 1958; Яго ж. Чалавек і яго быт // ЛіМ. 1956. 22 вер.; Казлова К. Кузьма Чорны // Сав. школа. 1954. № 6; Яго ж. Новы тып рамана // ЛіМ. 1960. 29 ліп.; Каладзінскі М. Мастацкая проза і сцэна // Там жа. 1973. 14 снеж.; Калектыўная чытка літаратуры // Звязда. 1943. 6 сак.; Калесчытка літаратуры // Звязда. 1943. 6 сак.; Каранік У. Кузьма Чорны // Зара. 1954. 23 ліст.; Карабан С. Нарысы гісторыі беларускай савецкай крытыкі 20—30-х гадоў. Мн., 1971. С. 91—92, 97—101, 190—191; Карпава Л. Ад звяна да звяна: Традыцыі Кузьмы Чорнага і беларуская проза пра вайну // Маладосць. 1980. № 6; Яго ж. Станаўленне гераічнай асобы ў творчасці Кузьмы Чорнага перыяду Вялікай Айчыннай вайны // Весн. БДУ. Сер. 4. 1983. № 2; Карпаў У. Выдатны беларускі празаік // Чорны К. Выбр. тв. Мн., 1947; Яго ж. Выдатны майстра прозы // ЛіМ. 1948. 15 мая; Яго ж. Вялікі ўздым: (30 год беларускай савецкай прозы) // Полымя. 1947. № 12; Яго ж. Героі Кузьмы Чорнага // Беларусь. 1947. № 7; Яго ж. Мастацкая дэталь у апавяданнях Кузьмы Чорнага // Беларусь. 1946. № 7; Яго ж. Поступ пакаленняў // Карпаў У. Крылаты ўзлёт. Мн., 1966; Яго ж. Проза і драматургія Кузьмы Чорнага // Карпаў У. Па шляху сталасці. Мн., 1952; Яго ж. Савецкі патрыятызм у драмах Кузьмы Чорнага // Беларусь. 1951. № 1; Карпачоў М. Аб сучаснай беларускай літаратуры // Гомел. праўда. 1946. 28 жн.; Яго ж. Кузьма Чорны: (Да трохгоддзя з дня смерці) // Там жа. 1947. 23 ліст.; Яго ж. Па старонках часопісаў // ЛіМ. 1946. 30 крас.; Яго ж. Пісьменнік вялікага сэрца: (Да 50-годдзя з дня смерці Кузьмы Чорнага) // Гомел. праўда. ,1949. 22 ліст.; Карпенка М. У Чорнага ў Цімкавічах: (Да 80-годдзя з дня нараджэння) // Работніца і сялянка. 1980. № 8; Кіркевіч А. Выдатны майстар прозы // Гродн. праўда. 1950. 24 чэрв.; Яго ж. Кузьма Чорны // Там жа. 1954. 21 ліст.; Кірэенка К. Незабыўнае // Кірэенка К. Заўсёды з Радзімай. Мн., 1980; Класік беларускай прозы // Голас Радзімы. 1975. № 32; Клебча А. Студэнты пра «Трэцяе пакаленне» // ЛіМ. 1935. 17 снеж.; Клімковіч М. Аб жыватворчым уплыве рускай літаратуры на беларускую // Полымя. 1950. № 1; Яго ж. Беларуская савецкая літаратура // ЛіМ. 1936. 12 лют.; Яго ж. Змагацца за больш высокую якасць // Там жа. 1936. 7 крас.; Яго ж. Літаратура савецкай Беларусі // Полымя рэвалюцыі. 1936. № 2; Яго ж. На фронце беларускай літаратуры // Палес. праўда. 1936. 5 студз.; Колас Ц. Другое нараджэнне «Бацькаўшчыны» // Наст. газ. 1967. 16 вер.; Яго ж. Па-свойму сваёю дарогай // Полымя. 1967. № 9; Колас Я. [Ліст] // Колас Я. Зб. тв.: У 12 т. Мн., 1964. Т. 12; Комсавочы. Аб штанох, кавунох, катары, бялізне і іншых «літаратурных навінах»: Камсамольскі фельетон // Чырв. змена. 1925. 17 вер.; Конік Д. Расце і мацнее савецкая літаратура Беларусі // Калгаснік Бел. 1934. 10 ліп.; Крапіва К. Выдатны пісьменнік і чалавек // Крапіва К. Зб. тв.: У 5 т. Мн., 1976. Т. ; Краўчанка У. Чалавек вялікага сэрца (З успамінаў пра Кузьму Чорнага) // ЛіМ. 1957. 13 ліп.; Крысько Ц. [Вітка В.] Памяці Кузьмы Чорнага // Беларусь. 1945. № 1; Яго ж. Памяці настаўніка і друга // ЛіМ. 1945. 22 ліст.; Кудраўцаў І. Выдатны мастак слова // Звязда. 1954. 21 ліст.; Яго ж. Вялікае сэрца: (Да 10-годдзя з дня смерці К. Чорнага) // Полымя. 1954. № 11; Яго ж. Горкаўскія традыцыі ў творчасці Кузьмы Чорнага // Там жа. 1952. № 8; Яго ж. Кузьма Чорны // Чорны К. Зб. тв.: У 6 т. Мн., 1954. Т. 1; Яго ж. Мастак жыццёвай праўды // Гродзен. праўда. 1956. 25 студз.; Кузьма Чорны // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн., 1966; Кузьма Чорны: [Некралог] // Звязда. 1944. 24 ліст.; Кузьма Чорны: (Да 25-годдзя з дня смерці) // Ніва. 1969. 23 ліст.; Кузьма Чорны на румынскай мове // ЛіМ. 1959. 2 вер.; Кучар А. «Бацькаўшчына»: Новы варыянт пастаноўкі // Там жа. 1933. 26 чэрв.; Яго ж. Даклад пра творчасць Чорнага К. у бел. т-ве марксісцкіх літаратуразнаўцаў: Асн. палажэнні // Маладняк. 1931. № 5; Яго ж. Кузьма Чорны // Звязда. 1936. 5 студз.; Яго ж. Кузьма Чорны// ЛіМ. 1939. 11 снеж.; Яго ж. Пра мастацкую прозу // Там жа. 1939. 24 вер.; Яго ж. Раман «Трэцяе пакаленне» Кузьмы Чорнага // Кучар А. Літаратурна-крытычныя артыкулы. Мн., 1980; Яго ж. «Трэцяе пакаленне» Кузьмы Чорнага // Полымя рэвалюцыі. 1936. № 7; Яго ж. Сталасць // ЛіМ. 1941. 15 сак.; Яго ж. Шляхі вялікае перабудовы: (Кузьма Чорны) // Кучар А. Вялікая перабудова. Мн., 1933; Лапаў В. Кузьма Чорны // Калг. праўда. 1954. 21 ліст.; Лаўшук С. Станаўленне беларускай савецкай драматургіі (20-я — пач. 30-х гг.). Мн., 1984. С. 180—184; Лебедзеў У. Ад апавядання да рамана // Беларуская літаратура. Мн., 1979. Вып. 7; Яго ж. Маленькія шэдэўры К. Чорнага // Беларуская літаратура. Мн., 1977. Вып. 5; Яго ж. Назіранні над стылем К. Чорнага-навеліста // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Мн., 1975. Вып. 3; Яго ж. Некаторыя стылістычныя асаблівасці апавяданняў К. Чорнага 20-х гадоў // Рэгіянальныя асаблівасці беларускай мовы, літаратуры і фальклору. Гомель, 1973; Яго ж. Традыцыі К. Чорнага ў сучаснай навелістыцы // Асаблівасці развіцця літаратурнага працэсу ў Беларусі на сучасным этапе. Мн., 1979; Яго ж. У пошуках творчай індывідуальнасці // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Мн., 1976. Вып. 4; Лецка Я. Гордасць і сумленне народа // Маладосць. 1980. № 6; Яго ж. Ён побач з намі // Голас Радзімы. 1980. 3 ліп.; Яго ж. Харство і боль жыцця. Мн., 1985. С. 7—9; Ліманоўскі Я. Аб творчасці Кузьмы Чорнага // ЛіМ. 1933. 13 чэрв.; Яго ж. За перабудову поўную, глыбокую // Звязда. 1933. 23 крас.; Літвінаў Л. БДТ-1 у сезоне 1932—1933 года // ЛіМ. 1932. 28 снеж.; Лобан М. Слова пра Кузьму Чорнага: Жывіца зямлі // Полымя. 1970. № 6; Яго ж. Кузьма Чорны // Беларусь. 1950. № 6; Яго ж. Майстэрства слова-творчасці // ЛіМ. 1952. 21 чэрв.; Яго ж. Сокі зямлі // Лобан М. Пяць раніц тыдня. Мн., 1984; Лужанін М. Кузьма Чорны // Лужанін М. Зб. тв.: У 4 т. Мн., 1981. Т. 4; Яго ж. Пошукі будучыні // Полымя. 1964. № 7; Яго ж. Размаўляючы з Кузьмой Чорным // Лужанін М. Зб. тв.: У 4 т. Мн., 1980. Т. 2; Луфераў М. Адзінства стылю // ЛіМ. 1960. 28 чэрв.; Яго ж. Высокае майстэрства: (Заўвагі аб асаблівасцях творчай манеры Кузьмы Чорнага) // Беларуская літаратура. Мн., 1960. Вып. 2; Яго ж. Кузьма Чорны // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры: У 2 т. Мн., 1964. Т. 1; Яго ж. Пісьменнік вялікай душы: Да 60-годдзя з дня нараджэння Кузьмы Чорнага // Звязда. 1960. 6 ліп.; Яго ж. Станаўленне новага чалавека ў барацьбе за сацыялістычную бацькаўшчыну: Паводле рамана «Бацькаўшчына» Кузьмы Чорнага // Вуч. зап. (Магілёўскі пед. ін-т). 1959. Вып. 6; Яго ж. [Уступны арт. да аўтабіяграфіі Кузьмы Чорнага] // Полымя. 1968. № 5; Лынькоў М. Выдатны пісьменнік // Звязда. 1950. 21 чэрв.; Яго ж. Задачы беларускай літаратуры ў перыяд станаўлення // ЛіМ. 1946. 1 студз.; Яго ж. Значна выросла беларуская літаратура // Там жа. 1936. 17 лют.; Яго ж. Кузьма Чорны // Лынькоў М. Зб. тв.: У 8 т. Мн., 1984. Т. 6; Яго ж. Літаратура беларускага народа // Полымя. 1949. № 1; Яго ж. Літаратура народа // Альманах 2. Мн.; Мазаль-

коў Я. Кузьма Чорны // Полымя. 1947. № 3; Майхровіч С. Вялікі дабрадзей // Мін. праўда. 1970. 7 ліп.; Яго ж. Кузьма Чорны // Работніца і сялянка. 1970. № 8; Яго ж. На новым этапе: Год работы Дзяржаўнага выдавецтва БССР // Наст. газ. 1946. 11 крас.; Яго ж. Пясняр гераікі народа: (Да 4-й гадавіны з дня смерці Кузьмы Чорнага) // ЛіМ. 1948. 20 ліст.; Малчанаў П. Дваццаць год // Віцеб. рабочы. 1947. 5 студз.; Марціновіч А. Вядзе ў Цімкавічы дарога... // ЛіМ. 1980. 20 чэрв.; Матрунёнак А. Псіхалагічны аналіз і станаўленне беларускага рамана. Мн., 1975. С. 216—288; Машара М. У тую цяжкую часіну // Вяч. Мінск. 1970. 9 ліп.; Мележ І. Пра творчасць Кузьмы Чорнага; Народны пісьменнік // Мележ І. Жыццёвыя клопаты. Мн., 1975; Яго ж. Чулае сэрца: (Некалькі сустрэч з Кузьмой Чорным) // ЛіМ. 1955. 3 снеж.; Міхалап Я. Выдатны мастак слова // Гомел. праўда. 1954. 23 ліст.; Музей Кузьмы Чорнага // Наст. газ. 1964. 19 жн.; Мушынскі М. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства (20-я — 30-я гады). Мн., 1975. С. 241—242, 250—253; Яго ж. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства: 40-я — першая палавіна 60-х гадоў. Мн., 1985. С. 8—9, 73—74, 155—156, 198—199, 217—219; Яго ж. За новага чалавека: Роздум над раманам «Ідзі, ідзі...» К. Чорнага // ЛіМ. 1970. 3 ліп.; Яго ж. Яркі нацыянальны талент // Там жа. 1985. 28 чэрв.; Навуменка І. Героя працы — у поўны рост // ЛіМ. 1974. 11 кастр.; Навумовіч У. Шляхамі арлянят: (Проза «Маладняка»). Мн., 1984. С. 37—49, 51—52, 58—63, 65—66; Налівайка А. Кузьма Чорны // Налівайка А. Беларуская савецкая літаратура. Мн., 1979; Налівайка А., Бурэйка Т. Беларуская літаратура. Мн., 1971. С. 207—224; Наша слова аб новай прэм'еры // Чырв. змена. 1941. 9 сак.; Няхай Р. Кузьма Чорны: (Да 10-годдзя з дня смерці) // Бярозка. 1954. № 11; Палтаран В. Сэнс мастацкай дэталі // Маладосць. 1958. № 6; Пальчэўскі А. Слова пра майго дарадцу // Пальчэўскі А. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1975. Т. 2; Парыбак Р. Школьны музей Кузьмы Чорнага // ЛіМ. 1964. 10 ліп.; Паслядовіч М. Адкрыў дарогу Чорны... // Там жа. 1978. 21 ліп.; Яго ж. Няўрымслівая душа // Там жа. 1957. 7 снеж.; Пашкевіч Н. На шырокіх шляхах жыцця. Мн., 1965. С. 27—31; Перкін Н. Абсягі думкі. Мн., 1980. С. 60—61, 113—114; Яго ж. Нацыянальнае і інтэрнацыянальнае ў літаратуры. Мн., 1971. С. 157—159, 162, 167—168; Яго ж. Шляхі развіцця беларускай савецкай літаратуры 20—30 гг.: Праблемы сацыялістычнага рэалізму. Мн., 1960. С. 273—274; 291—292, 293, 295—306, 313—315, 319—324, 340—341, 344—345, 377—379; Пестрак П. Руплівы сейбіт // ЛіМ. 1957. 8 чэрв.; Пісьменнікі Савецкай Беларуся: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Піятуховіч М. Асноўныя этапы ў развіцці беларускай літаратуры пасля-кастрычніцкага перыяду // Полымя рэвалюцыі. 1933. № 1; Яго ж. Творчасць Кузьмы Чорнага // Запіскі Ін-та ЛіМ Бел АН 1934. № 2; Пранузаа П. Настаўнік і дарадчык: Успамін // Наст. газ. 1970. 8 ліп.; Яго ж. Памятныя падзеі // Там жа. 1980. 25 чэрв.; Прудніка ў П. Удзячнасць // Чырв. змена. 1985. 23 чэрв.; Пшыркоў Ю. Выданне літаратурнай спадчыны — важная навуковая і грамадская справа // Пытанні тэксталогіі беларускай літаратуры. Мн., 1980; Яго ж. Натхнёныя крылы таленту // Звязда. 1970. 5 ліп.; Яго ж. Спадчына вялікага мастака // Ніва. 1956. 24 чэрв.; Яго ж. Эпас рэвалюцыі: Паэмы Я. Коласа «Новая зямля» і «Сымон-музыка», трылогія «На растанях». Мн., 1975. С. 161—163; Пяткевіч А. Аб псіхалагічным аналізе (унутраны маналог, дыялог) у прозе Кузьмы Чорнага // Уч. зап. (Грод. пед. ин-т), 1958. Вып. 4; Яго ж. Майстэрства партрэтнай характарыстыкі // Полымя. 1958. № 5; Яго ж. Сюжэтна-кампазіцыйныя асаблівасці прозы К. Чорнага ваеннага часу // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Мн., 1973. Вып. І; Пятровіч М. Дзеці — любімыя героі пісьменніка: (Да 60-годдзя з дня нараджэння К. Чорнага) // Нар. асвета. 1960. № 7; Пятроў В. Пра вялікае сэрца // Звязда. 1945. 13 крас.; Рабкоў І. Тэматычнае паўтарэнне літаратуры // Наст. газ. 1956. 9 лют.; Рагойша В. У сябраў-даследчыкаў // ЛіМ. 1975. 9 мая; Рагуля А. Асаблівасць вобразнай думкі Кузьмы Чорнага // Весн. БДУ. Філалогія, журналістыка. 1970. № 3; Яго ж. Асаблівасці ранняй прозы Кузьмы Чорнага // Праблемы беларускай філалогіі. Мн., 1968; Яго ж. Кузьма Чорны // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры: 1917—1940. Мн., 1981; Яго ж. Пафас гуманізму // Чорны К. Вераснёвыя ночы. Мн., 1984; Яго ж. Паэзія жыцця // Нар. асвета. 1971. № 11; Яго ж. Сіла слова // Наст. газ. 1975. 21 чэрв.; Яго ж. Спадчына выдатнага мастака і мысліцеля // Чорны К. Трэцяе пакаленне. Мн., 1981; Яго ж. Станаўленне індывідуальнасці ў творах К. Чорнага // Нар. асвета. 1970. № 6; Яго ж. Чалавек — гэта цэлы свет // Там жа. 1980. № 6; Радкевіч Я. Дзіцячыя бібліятэкі і падручнікі для вясковых школ // Асвета. 1928. № 1; Рамановіч Я. Да пастаноўкі «Бацькаўшчыны» ў БДТ-1 // ЛіМ. 1932. 24 кастр.; Яго ж. Недапісаны сшытак // Рамановіч Я. Знаёмыя сілуэты. Мн., 1974; Раманы Чорнага і Мележа // ЛіМ. 1965. 25 мая; Рахленка Л. У драматургічным «пекле»...: Урыўкі з успамінаў // ЛіМ. 1970. 3 ліп.; Родчанка Р. Прашчуры Кузьмы Чорнага // Там жа. 1983. 5 жн.; Рошчын У., Цвіка Л. За зямлю, за бацькаўшчыну // Віцеб. рабочы. 1967. 8 лют.; Рудзько Ю. «Ірынка» // ЛіМ. 1941. 15 сак.; «Рэвізор» М. В. Гогаля на беларускай мове // Там жа. 1939. 3 кастр.; Сабаленка Р. Кузьма Чорны // Чырв. звязда. 1950. 25 чэрв.; Сабалеўскі А. Жанр твора — драма // Полымя. 1960. № 3; Яго ж. Кузьма Чорны // Сабалеўскі А. Беларуская савецкая драма. Мн., 1969. Кн. І; Яго ж. Кузьма Чорны // Хрэстаматыя па гісторыі беларускага тэатра і драматургіі. Мн., 1975. Т. 1; Яго ж. Рампай асветленае. Мн., 1962. С. 141—148; Яго ж. Традыцыі вучаць, здабыткі абавязваюць // Сабалеўскі А. Рампай асветленае. Мн., 1980; Савік Л. Адчуванне часу. Мн., 1981. С. 45—49; Сачанка Б. За што я люблю Кузьму Чорнага // Сачанка Б. Жывое жыццё. Мн., 1985; Сачанка І. «Мой родны кут, як ты мне мілы!..»: Патрыятычная тэма ў публіцыстыцы беларускіх пісьменнікаў перыяду Вялікай Айчыннай вайны // Полымя. 1976. № 5; Яго ж. Невядомыя артыкулы і выступленні Кузьмы Чорнага // Там жа. 1968. № 11; Яго ж. Некаторыя рысы публіцыстыкі К. Чорнага // Весн. БДУ. Серыя № 4. 1969. № 2; Яго ж. Палымяным словам // Наст. газ. 1968. 28 чэрв.; Яго ж. Паштовая скрынка Кузьмы Чорнага // Маладосць. 1970. № 3; Яго ж. Першы апублікаваны твор Кузьмы Чорнага // ЛіМ. 1969. 1 ліп.; Яго ж. Публіцыстыка беларускіх пісьменнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны. Мн., 1977. С. 45—50, 76—77, 119—132, 154—155, 163—164, 169—171, 187—196; Яго ж. Публіцыстыка К. Чорнага ў гады Вялікай Айчыннай вайны // Вопросы публицистики. Мн., 1969; Свідрыгайла Л. Літаратурныя пародыі і Кузьма Чорны // ЛіМ. 1965. 4 чэрв.; Семяновіч А. Ад вытокаў да сталасці. Мн., 1978. С. 48—51; 68—81, 111—120; Яго ж. Беларуская савецкая драматургія. 1917—1932. Мн., 1968. С. 147—150, 164—182; Яго ж. Тэма рэвалюцыі і грамадзянскай вайны ў беларускай драматургіі 20 — пачатку 30-х гадоў // Вялікі Кастрычнік і беларуская літаратура. Мн., 1977; Скокаў П. «Брыгадзіравы апавяданні» Кузьмы Чорнага // ЛіМ. 1932. 25 мая; Скрыган Я. Госці з Мінска; Быў кірмашовы дзень // Скрыган Я. Ранішнія росы. Мн., 1965; Яго ж. Госці з Мінска; Некалькі хвілін чужога жыцця // Скрыган Я. Некалькі хвілін чужога жыцця. Мн., 1979; Яго ж. Некалькі хвілін чужога жыцця // Нар. асвета. 1985. № 6; Яго ж. Першая сустрэча з Кузьмой Чорным // Полымя 1962. № 4; Смыкоўская В. Да пытання аб жанравай спецыфіцы ваенных раманаў К. Чорнага // Беларуская літаратура. Мн., 1978. Вып. 6; Содаль У. «Усё адтуль, сапраўднае...» // ЛіМ. 1970. 3 ліп.; Сокал В. Некаторыя заўвагі аб творчасці К. Чорнага // Сав. Бел. 1929. 21 крас.; Стральцоў М. Прысвячаецца радасці // Стральцоў М. Жыццё ў слове. Мн., 1965; Яго ж. Чалавек — гэта цэлы свет // Стральцоў М. У полі зроку. Мн., 1976; Яго ж. Шырокасць // ЛіМ. 1970. 3 ліп.; Сухарукаў І.,

Галавач В. Тэатр інсцэніруе раман // Калгас. праўда. 1959. 11 лют.; Тамашова Л. След у сэрцы // Наст. газ. 1965. 6 лют.; Тварановіч Г. Масты // Далягляды. Мн., 1985; Творчая ўдача тэатра (Уражанні гледача) // ЛіМ. 1940. 28 вер.; Тычына М. Ад чалавека да людзей // Там жа. 1977. 7 студз.; Яго ж. Асаблівасці раманнай формы Кузьмы Чорнага // Жыццёвая праўда і сучаснае мастацкае мысленне. Мн., 1977; Яго ж. Ён заўсёды наперадзе // Маладосць. 1980. № 6; Яго ж. Кузьма Чорны // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры. Мн., 1981. Ч. 1; Яго ж. Паглыбленне гістарызму ў сучаснай беларускай прозе // Жураўлёў В., Тычына М. Магчымасці рэалізму. Мн., 1982; Яго ж. Творчы працэс як прадмет даследавання (Да праблемы псіхалогіі і літаратурнай творчасці К. Чорнага) // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. 1970. № 5; Яго ж. У лабараторыі пісьменніка // Маладосць. 1970. № 6; Яго ж. Школа майстэрства // Тычына М. Змена квадры. Мн., 1983; Яго ж. Школа творчасці // Чырв. змена. 1980. 24 чэрв.; Яго ж. Школа чалавечнасці // Чорны К. Матчына благаславенне. Мн., 1984; У другім Беларускім Дзяржаўным тэатры // Віцеб. пралетарый. 1934. 5 ліп.; У цяжкую часіну: Да 70-годдзя з дня нараджэння К. Чорнага // Вяч. Мінск. 1970. 9 ліп.; Урбановіч У. На радзіме Кузьмы Чорнага і Цішкі Гартнага // Урбановіч У. Шляхамі паэтаў і герояў. Мн., 1970; Фіглоўская Л. Кузьма Чорны // Беларусь. 1944. № 3; Харкевіч А. Аб аўтографах рамана К. Чорнага «Пошукі будучыні» // Пытанні тэксталогіі беларускай літаратуры. Мн., 1980; Яго ж. Для нас гэта было свята: Новае выданне спадчыны выдатнага мастака // ЛіМ. 1970. 3 ліп.; Яго ж. Тэксталагічная загадка // Там жа. 1973. 5 студз.; Хведаровіч М. А пачынаў з вершаў... // Там жа. 1980. 20 чэрв.; Яго ж. Вялікі майстар прозы // Хведаровіч М. Памятныя сустрэчы. Мн., 1977; Яго ж. Вялікі мастак // Полымя. 1958. № 2; Яго ж. Вялікі мастак прозы // Хведаровіч М. Памятныя сустрэчы. 2 выд., дап. Мн., 1963; Хроніка «Маладняка» // Трибуна искусства. 1925. № 14; Хрысціч М. «Ірынка» // Зара. 1948. 26 сак.; Цвяткоў Л. Аб кніжках для дзяцей і падлеткаў // Асвета. 1929. № 2; Чавускі М. І сатыра ваявала... // ЛіМ. 1974. 8 мая; Чарняўская Я. Драматургічныя вопыты К. Чорнага // Уч. зап. (Брестский пед. ин-т). 1959. Вып. 4; Яго ж. Майстэрства драматурга («Ірынка» К. Чорнага) // Беларуская літаратура. Мн., 1961. Вып. 4; Яго ж. Роздум пра лёс народа // ЛіМ. 1960. 28 чэрв.; Чачуга А. Пісьменнік вялікай душы // Ніва. 1970. 5 ліп.; Чыгрын І. Да пытання аб фальклорных асновах прозы К. Чорнага: (На матэрыяле рамана «Бацькаўшчына») // Узроўні фальклорных уплываў. Мн., 1982; Яго ж. Проза «Маладняка». Мн., 1985. С. 129—136; Чыгрынаў І. Чалавек — гэта цэлы свет // Чыгрынаў І. Новае ў жыцці, новае ў літаратуры. Мн., 1983; Шамякіна Т. На лініі перасячэння. Мн., 1981. С. 48—49, 62—63; Шаўцоў П. «Народ любіць жывое слова пісьменніка...» // ЛіМ. 1976. 17 вер.; Шахавец У. Без разліку на чытача // Там жа. 1947. 19 ліп.; Шлях «Маладняка» // Малады араты. 1925. № 14; Шкраба Р. Будынак у вялікім горадзе // Полымя. 1973. № 6; Яго ж. Дэталь і характар // Там жа. 1963. № 8; Яго ж. Жывая крыніца // Там жа. 1965. № 8; Яго ж. Кнігу прачытаў крытык // Там жа. 1961. № 4; Яго ж. Літаратура і мова. Мн., 1969. С. 62—73, 90—94; Яго ж. На пачатку было слова // Полымя. 1968. № 8; Яго ж. Разам з народам: (Беларуская савецкая проза за трыццаць год) // ЛіМ. 1947. 11 кастр.; Яго ж. Скарбы. Мн., 1973. С. 46—54, 66—69, 137—158, 204—207, 214—215; Яго ж. Слова і стыль // Полымя. 1964. № 6, 7; Яго ж. Характар, стыль, дэталь. Мн., 1965. С. 57—77, 122—124, 132—134, 138, 139, 207—214, 227; Яго ж. Чаму не надрукаваны артыкул: Ліст Пяткевічу А. М. // Там жа. 1962. № 1; Юдэлевіч М. Аб п'есе Кузьмы Чорнага // ЛіМ. 1941. 31 мая; Юрэвіч У. І проза мае рытм // Полымя. 1960. № 12; Яновіч С. Месца Чорнага ў нашай літаратуры // Ніва. 1974. 17 ліст.; Яскевіч А. Грані майстэрства. Мн., 1974. С. 84—85; Яфімава М. Шляхі развіцця беларускай савецкай дзіцячай літаратуры // Беларуская дзіцячая літаратура. Мн., 1966.

На латышскай мове. Adamovičs A. Pēcvārds // Cŏrns K. Trešā paaudze. Rīgā, 1971.

На нямецкай мове. Neureiter F. Kuźma Čorny // Weissrussische Antologie. München, 1983; Randow N. Über die Autoren // Störche über den Sümpfen. Berlin, 1971.

На польскай мове. Kuźma Czorny // Moje niedźwiedzie i inne opowiadania białoruskie. Łódź, 1974; Poźniak T. Kuźma Czorny i radziecka proza białoruska // Zeszyty Naukowe: Filologia Rosyjska. 1974. Nr 11. Рэц.: Яновіч С. // Ніва. 1974. № 46.

На румынскай мове. Braga M. Ciornii K. // Steaua. 1959. N 7; Lujanin M. Cuvint inainte // Ciornii K. Unsuflet mare. Bucureşti, 1959; Petresku N. // Gazeta lit. 1959. № 25; Sîrbu K. // Jasul lit. 1959. № 9.

На рускай мове. Абросимов П., Аксенов Е. и др. Кузьма Чорный // ЛГ. 1944. 2 дек.; Агиевич В. Кузьма Чорный // Гродн. правда. 1947. 21 нояб.; Адамович А. Война и деревня в современной литературе. Мн., 1982. С. 13—16, 194—197; Яго ж. Всем ветрам открытая... // Адамович А. Собр. соч.: В 4 т. Мн., 1983. Т. 4; Яго ж. Кузьма Чорный — наш современник // Чорный К. Млечный путь. Мн., 1985; Яго ж. Лев Толстой и белорусская литература: (Война и человек). Мн., 1978. С. 22—39; Яго ж. Путь к большой прозе // Адамович А. Горизонты белорусской прозы. М., 1974; Яго ж. Роман Кузьмы Чорного «Третье поколение» // Чорный К. Третье поколение; Мележ И. Люди на болоте. М., 1965; Яго ж. Социально-философский роман Чорного // Адамович А. Становление жанра. М., 1964; Азгур З. Кузьма Чорный: [Успаміны] // Азгур З. То, что помнится... Мн., 1977; Яго ж. Слово о друге // Знамя юности. 1975. 24 июня; Александрович А. Будем работать с большей страстностью // Рабочий. 1935. 28 февр.; Бабичко Л. И целый мир вокруг... // Сов. Бел. 1976. 11 янв.; Березко Г. На путях перестройки // Лит. критик. 1933. № 4; Брандобовская Л. На телевизионном экране герои К. Чорного: (К 60-летию со дня рождения писателя) // Знамя юности. 1960. 7 июля; Яго ж. Школа мужества и любви // Там жа. 1969. 30 янв.; Василенок И. Кузьма Чорный // Василенок С. Белорусская литература. М., 1951; Виноградов В. Белорусская литература. М., 1969. С. 96—107; Витка В. Чародей народного слова // Сов. Бел. 1980. 24 июня; Власенко А. Счастье писать о народе: [75-годдзе з дня нараджэння] // Огонек. 1970. № 28; Вольский В. Кузьма Чорный // Очерк истории белорусской советской литературы. М., 1954; Гаранин Л. А. М. Горький и проблема философских исканий в романах К. Чорного // Горьковские чтения — 1980; Материалы к конф. «А. М. Горький и роман XX века». Горький, 1980; Яго ж. Философские искания в белорусской литературе. Мн., 1984. С. 161—172; Гершензон С. «Иринка» // Сов. Бел. 1941. 4 марта; Глебов А. «Батьковщина»: (Гастроли I Белорусского государственного театра) // Известия. 1933. 17 авг.; Гниломедов В. Писатель большого сердца // Сов. Бел. 1970. 25 июня; Горцев Н. За большую детскую литературу // Сталин. молодежь. 1941. 15 марта; Государственные заказы белорусским драматургам // Сов. Бел. 1941. 26 марта; Гуревич Э. Детская литература Белоруссии. М., 1982. С. 39—40, 81—83; Дедков И. Василь Быков. М., 1980. С. 148—149; Дмитриев Г. Проза на подъеме // ЛГ. 1936. 10 нояб.; Долгодилин И. Лепельский театр выехал в Вилейку // Сов. Бел. 1941. 16 янв.; Елисеев В. Дерзновению подобно // Знамя юности. 1968. 13 дек.; Яго ж. Душой проверенное слово // Там жа. 1970. 26 июня; Жидович И. Выдающийся писатель-реалист // Сов. Бел. 1960. 7 июля; Замбржицкий С. Кузьма Чорный // Чорный К. Сосны говорят. М., 1930; Издание произведений К. Чорного // Сов. Отчизна. 1954. № 3; Казека Я. Война и ее герои в книгах // Там жа. 1954. № 5; Яго ж. Кузьма Чорный // Чорный К. Третье поколение; Поиски будущего. Мн., 1968; Яго ж. О творчестве Кузьмы Чорного // Чорный К. Избр. произведения. Л.,

1970; Карпов В. Выдающийся белорусский прозаик // Сов. Бел. 1950. 21 июня; Ягож. Слово про Кузьму Чорного: К 70-летию со дня рождения // Сел. газ. 1970. 7 июля; Карпова Л. Великое сердце // Там жа. 1975. 24 июня; Клейнборт Л. Кузьма Чорный // Клейнборт Л. Молодая Белоруссия. Мн., 1928; Климкович М. Белорусская проза за 1940 год // Сов. Бел. 1941. 16 апр.; Коваленко В. Главное направление — художественная правда // Неман. 1970. № 6; Ягож. Общность судеб и сердец. Мн., 1985. С. 51—56, 223—225; Козлова К. Принципы сюжетосложения в повестях и романах К. Чорного // Материалы межвузовской научной конференции по проблемам теории и истории белорусской и русской литератур. Мн., 1967; Конон В. Эстетическая мысль Советской Белоруссии: (Основные этапы становления и развития). Мн., 1978. С. 36—38, 41—44; Кудрявцев И. Большой художник слова // Сов. Отчизна. 1953. № 5; Кузьма Чорны // Сталин. молодежь. 1944. 24 нояб.; Кузьма Чорный: [Некролог] // ЛГ. 1944. 2 дек.; Кучар А. Кузьма Чорный // Сов. Бел. 1954. 21 нояб.; Литература Белоруссии. Отчет Оргкомитета Союза советских писателей Белоруссии. М., 1934. С. 17—18; Лужанин М. Большой мастер белорусской прозы // ЛГ. 1956. 19 июля; Ягож. Кузьма Чорный // Чорный К. Избранное. М., 1958; Луферов Н. Поиски будущего: (К 60-летию со дня рождения Кузьмы Чорного) // Неман. 1960. № 3; Ягож. Роман Кузьмы Чорного «Третье поколение» // Чорный К. Третье поколение. М.; Л., 1963; Лысоконь О. Светлый талант современника // Знамя юности. 1974. 5 марта; Мележ И. О творчестве Кузьмы Чорного // Мележ И. Жизненные заботы. М., 1980; Мессер Р. Пути развития белорусского исторического романа // Сов. Отчизна. 1956. № 5; Михайлов С. Выдающийся писатель белорусского народа // Сталин. молодежь. 1950. 21 июня; Мозольков Е. Кузьма Чорный // Чорный К. Большое сердце. М., 1947; Молодые писатели в редакции газеты «Сталинская молодежь» // Сталин. молодежь. 1940. 8 авг.; Наши братья будут жить с нами в одной семье // Правда. 1939. 19 сент.; Осипенко А. Вечность млечного пути: К 80-летию со дня рождения Кузьмы Чорного // Сел. газ. 1980. 24 июня; Павлова С. Газеты Большой земли в тылу врага // Вопросы библиографоведения и библиотековедения. Мн., 1981; Пашкевич Н. На этическом направлении. М., 1969. С. 15—26; Перкин Н. В семье братских литератур. Мн., 1967. С. 50—53, 101—103; Ягож. Человек в советском романе. Мн., 1975. С. 63—66, 101—108, 124—134; Петрович Н. Немеркнущий талант // Сталин. молодежь. 1954. 23 нояб.; Поддерживает инициативу московских писателей // Там жа. 1940. 5 дек.; Ром Л. Писатель — рядовой боец социалистической стройки // Рабочий. 1931. 25 июля; Рубина Р. Кузьма Чорный // Чорный К. Завтрашний день. М., 1959; Савик Л. Масштабность осмысления жизни // Сел. газ. 1985. 23 июня; Садовский Е. Талантливый белорусский писатель // Сов. Бел. 1945. 24 нояб.; Саченко И. Война и публицистика. Мн., 1980. С. 90—94, 169—170, 173—174; Сенкевич А. В борьбе за пролетарскую литературу Белоруссии // ЛГ. 1930. 24 дек.; Синенко Г. «Создавать искусство» // Неман. 1983. № 6; Соболевский А. Белорусская драматургия в театрах народов СССР. Мн., 1972. С. 58—60; Судьба народа, движение истории // Неман. 1980. № 6; Тычина М. Кузьма Чорный // История белорусской советской литературы. Мн., 1977; Ягож. Народ и война. Мн., 1985. С. 128—137, 139—142, 145—152, 162—167, 172—185, 188—192, 195—205; Ягож. Человек, характер, время // Неман. 1972. № 5; Ягож. Чтобы должное стало сущим: Кузьма Чорный на русском языке // Там жа. 1980. № 6; Фигловская Л. Кузьма Чорный // Беларусь. 1944. № 3; Халип В. Роман инсценирует автор // Халип В. Строка, прочтенная театром. Мн., 1973; Чаусский М. Говорит «Савецкая Беларусь» // Неман. 1975. № 5; Шарахоўскі Я. Белорусская советская литература // Сов. Отчизна. 1949. № 5; Шпадарук И. Недалеко от Пинска // Неман. 1971. № 11.

На ўкраінскай мове. Байков М. Новітня білоруська література // Нова Білорусь. К., 1929.

На французскай мове. Tchorny Kouzma // Anthologie de nouvelles biélorusses. Sherbrooke, 1983.

На яўрэйскай мове. Ліманоўскі Я. Аб творчасці Кузьмы Чорнага // Штэрн. 1933. № 8.

2.4.

На беларускай мове. Тычына М. Вяртанне: Аповесць пра Кузьму Чорнага. Мн., 1984.

Бялевіч А. Чалавек: [Верш] // ЛіМ. 1976. 30 крас.; Вітка В. Алешына: (Кузьму Чорнаму): [Верш] // Сав. Радзіма. 1945. 23 снеж.; Тычына М. Сустрэча: [Урывак з аповесці] // ЛіМ. 1980. 20 чэрв.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 52, воп. I, спр. 1—76; Інстытут літаратуры АН Беларусі, бібліятэка, рукап. фонд., № 27.

Т. М. Махнач.

ЧЫГРЫН ІВАН

Чыгрын Іван Пятровіч (н. 10.4.1931, в. Чамяры Слонімскага пав. Навагрудскага ваяводства, цяпер Слонімскі р-н Гродзенскай вобл.), літаратуразнавец, крытык, паэт. Член СП Беларусі з 1988. Кандыдат філалагічных навук (1968).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Вучыцца пачаў у польскай школе. Потым скончыў 6 класаў у Чамяроўскай сямігодцы. Сярэднюю адукацыю атрымаў у беларускай СШ № 1 г. Слоніма (1950). У тым жа годзе паступіў на беларускае аддзяленне філфака БДУ. Пасля заканчэння універсітэта (1955) некалькі месяцаў працаваў у Дзераўноўскай СШ, затым настаўнікам, завучам Яварскай СШ Казлоўшчынскага р-на Гродзенскай вобл. (1955—57), выкладчыкам беларускай мовы і літаратуры Кракоцкай СШ Слонімскага р-на (1957—58). Вучыўся ў аспірантуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН Беларусі па спецыяльнасці беларуская фальклярыстыка (1958—61). З 1961 малодшы, з 1975 старшы навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН Беларусі. З 1991 — на пенсіі. Абараніў кандыдацкую дысертацыю на тэму «Станаўленне беларускай прозы і фальклор. Дакастрычніцкі перыяд».

Першыя публікацыі І. Чыгрына з'явіліся ў 1959. Удзельнічаў у фальклорных экспедыцыях, даследаваў узаемадзеянне фальклору і літаратуры («Ядвігін Ш. і фальклор», «Казкі жыцця» Я. Коласа і фальклор», «Дакастрычніцкая проза Я. Коласа і фальклор», «Часціна спадчыны народнай», «Казкі вырушылі ў свет», «Максім Гарэцкі і фальклор»), публікаваў народную лексіку. Займаўся тэксталогіяй, склаў хроніку літаратурнага жыцця Беларусі, якая ўвайшла ў «Гісторыю беларускай літаратуры». Падрыхтаваў і выдаў «Выбраныя творы» Ядвігіна Ш., 4-ы том Збору твораў Я. Купалы, анталагічны зборнік апавяданняў пісьменнікаў «Маладняка» «Веснаход» (адбор, укладанне, уступны артыкул, каментарыі). Выдаў манаграфіі «Станаўленне беларускай прозы і фальклор. (Дакастрычніцкі перыяд)», «Проза «Маладняка». Дарогамі сцвярджэння», «Крокі. Проза «Узвышша», «Рэальнае і магчымае. Проза Якуба Коласа», зборнік вершаў «Капеж». Займаецца праблемамі літаратуры 1910—30-х гадоў, прозай Я. Коласа, М. Гарэцкага. Выступае з вершамі і артыкуламі ў перыядычным друку. Аўтар раздзелаў у калектыўных працах (кнігі «Беларуская літаратура і праблемы сучаснасці», «Гісторыя беларускай савецкай літаратуры»).

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Становление белорусской прозы и фольклор: (Дооктябрьский период): Автореф. дисс. ... канд. филол. н. Мн., 1968.

Станаўленне беларускай прозы і фальклор: Дакастрычніцкі перыяд. Мн., 1971. Рэц.: Бугаёў Д. На сучасным узроўні // Полымя. 1972. № 1.

Проза «Маладняка»: Дарогамі сцвярджэння. Мн., 1985.

Крокі: Проза «Узвышша» Мн., 1989.

Рэальнае і магчымае: Проза Я. Коласа. Мн., 1991.

Капеж: Вершы. Мн., 1992.

Паміж былым і будучым: Проза Максіма Гарэцкага. Мн., 1994.

1.3.

1959. Шчаслівай дарогі // Полымя. № 8; Супраць цемры // Там жа. № 11.

1960. Часціца спадчыны народнай: [Рэц. на кн.: Казкі і легенды роднага краю. Мн., 1960] // Полымя. № 9; Звіняць частушкі / Калг. праўда. 8 чэрв.

1962. Так сэрца дыктуе: [Рэц. на кн.: Новік Г. Мае вёсны. Мн., 1961] // Полымя. № 3; Калі аўтар «цярае пачуццё меры...»: [Рэц. на кн.: Разанаў І. Казка ў беларускай дзіцячай літаратуры. Мн., 1962] // Там жа. № 8.

1965. Ядвігін Ш. і фальклор // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 1.

1966. Хроніка літаратурнага жыцця (1945—47, 1962) // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры. Мн. Т. 2; «Казкі жыцця» Я. Коласа і фальклор // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 2.

1967. Дакастрычніцкая проза Я. Коласа і фальклор: (Да пытання станаўлення жанру) // У сэрцы народным. Мн.

1968. Хроніка літаратурнага жыцця: (1905—1908) // Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры. Мн. Т. 2 / Сааўт. К. Хромчанка; На перавале // Полымя. № 6.

1969. Па дарозе да людзей: [Рэц. на кн.: Бугаёў Д. Максім Гарэцкі. Мн., 1968] // Нар. асвета. № 4.

1970. Першая кніга пра паэта: [Рэц. на кн.: Арочка М. Валянцін Таўлай. Мн., 1970] // Маладосць. № 8; Пра людзей, пра жыццё... [Рэц. на кн.: Паўлаў У. Годы нашы — птушкі. Мн., 1970] // ЛіМ. 16 кастр.

1971. Даследуецца апавяданне і нарыс: [Рэц. на кн.: Беларуская савецкая проза: Апавяданне і нарыс. Мн., 1971] // Звязда. 20 кастр.

1972. Казкі вырушылі ў свет // Беларусь. № 2.

1973. Талент добры, чалавечны // Заря. 21 дек.; Мін. праўда. 23 снеж.; Жыццём натхнёны // ЛіМ. 21 снеж.

1976. Ядвігін Ш. // Ядвігін Ш. Выбр. тв. Мн.; Ён і яна; Яблынька; «То ціхі, як вада, то бурны, як вада...»: [Вершы] // Маладосць. № 8; На хвалі сучаснасці: [Рэц. на кн.: Місько П. Калянае лісце. Мн., 1974] // Полымя. № 3.

1977. Тишка Гартный; Михась Зарецкий // История белорусской советской литературы. Мн.; З лексікі вёскі Чамяры Слонімскага раёна // Народная лексіка. Мн.; Проза і сучаснасць // ЛіМ. 8 ліп.

1978. Проза // Беларуская літаратура і праблемы сучаснасці. Мн.; З лексікі нашай вёскі // Жывое слова. Мн.

1979. Яшчэ раз з лексікі... // Народная слова-творчасць. Мн.

1980. «Цвыркун стрыжэ траву...»; «Нягадана шэрыя гусі...»: [Вершы] // Маладосць. № 6; Мера сталасці: [Рэц. на кн.: Дамашэвіч У. У лабірынце вуліц. Мн., 1979] // Полымя. № 8.

1981. Цішка Гартны; Міхась Зарэцкі // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры. Мн. Т. 1; Творчая спадчына // Звязда. 20 ліст.

1982. Да пытання аб фальклорных асновах прозы К. Чорнага: (На матэрыяле рамана «Бацькаўшчына») // Узроўні фальклорных уплываў. Мн.

1983. Да пытання далейшага вывучэння літаратурных арганізацый 20-х гадоў // Весн. БДУ. Сер. 4. № 3.

1984. Максім Гарэцкі і фальклор // Максім Гарэцкі: Успаміны, артыкулы, дакументы. Мн.

1.4.

1981. Цютчаў Ф. «Хваля ты мая марская...»; «Я вочы ведаў! Вочы... Вочы...»; «Лепш не кажы; мяне ён, як раней, кахае...»; «Што турбавацца, разважацы!..»; «Усё ў мяне забраў няўмольны бог...»: [Вершы] / З рус. // Далягляды. Мн.

1983. Цютчаў Ф. Вясновая навальніца: [Верш] / З рус. // Братэрства. Мн.

1.6.

Купала Янка. Зб. тв. У 7 т. Мн., 1974. Т. 4. Вершы; Пераклады: 1918—1942 / Падрыхт. тэксту і камент.

Ядвігін Ш. Выбр. тв. Мн., 1976 / Скл.

Веснаход: Апавяданні «Маладняка». Мн., 1987 / Скл.;

Усё сэрца — справе: [Інтэрв'ю з А. Кулакоўскім] // Вяч. Мінск. 1975. 4 лют. / Зап. *М. П. Барташэвіч.*

ЧЫГРЫНАЎ ІВАН

Чыгрынаў Іван Гаўрылавіч (н. 21.12. 1934, в. Вялікі Бор Касцюковіцкага р-на Магілёўскай вобл.) празаік, драматург. Народны пісьменнік Беларусі (1994). Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1974, за сцэнарый шматсерыйнага тэлефільма «Руіны страляюць...», напісаны ў сааўтарстве з І. Новікавым), Літаратурнай прэміі імя А. Фадзеева (1979, за раманы «Плач перапёлкі» і «Апраўданне крыві»). Член СП Беларусі з 1964. Ганаровы грамадзянін г. Касцюковічы (1992).

Бацькі І. Чыгрынава працавалі ў вёсцы: маці — у калгасе, бацька — у сельскім Савеце, яго старшынёй. Калі пачалася Вялікая Айчыннай вайна, бацька пайшоў на фронт. З маці, братамі і сёстрамі, якіх у яго пяцёра, І. Чыгрынаў застаўся ў роднай вёсцы. З вызваленнем у 1943 усходняй Магілёўшчыны пайшоў у 2-і клас Вялікаборскай сямігодкі. У 1949 перайшоў у Саматэвіцкую СШ, дзе ў 20-я гады вучыліся многія беларускія паэты, у тым ліку А. Куляшоў. Спрабаваў пісаць вершы. Аднак паэтам І. Чыгрынаў не стаў, хоць яго вершы і друкаваліся ў касцюковіцкай раённай газеце «Сталінскі прызыў», шматтыражцы «Беларускі універсітэт», а потым у «Магілёўскай праўдзе», «Чырвонай змене» і «Полымі». У 1952—57 вучыўся на аддзяленні журналістыкі філфака БДУ. Пісаў нарысы, змяшчаў іх у раённым, абласным і рэспубліканскім друку. Пасля заканчэння універсітэта (1957) працаваў рэдактарам, загадчыкам рэдакцыі літаратуры і мастацтва выдавецтва «Навука і тэхніка» АН Беларусі (1957—62), затым літсупрацоўнікам, рэдактарам аддзела публіцыстыкі і нарыса часопіса «Полымя» (1962—75). Рэдактарская праца шмат дала для далейшай пісьменніцкай дзейнасці, вывела яго на гістарычную тэму. У 1975 І. Чыгрынаў абраны членам праўлення, намеснікам старшыні праўлення СП Беларусі, у 1976—86 быў сакратаром СП Беларусі. У 1978 уваходзіў у склад дэлегацыі Беларусі, якая ўдзельнічала ў рабоце XXXIII сесіі Генеральнай Асамблеі ААН. Як піша І. Чыгрынаў у аўтабіяграфіі, змешчанай у 5-м томе аўтабіяграфій савецкіх пісьменнікаў (М., 1988), ён «прайшоў і праехаў многа вялікіх і малых гарадоў; бачыў мноства рэк, такіх, як Ніягара, Гудзон, Вісла, Дунай, Дняпро, Амур і Усуры... Стаяў на беразе трох акіянаў. Абляцеў за два разы ледзь не ўвесь зямны шар». З 1987 ён старшыня праўлення Беларускага фонду культуры. З 1989 галоўны рэдактар часопіса «Спадчына». Выбраны дэпутатам Вярхоўнага Савета Беларусі 11-га склікання, узначальваў пастаянную камісію па нацыянальных пытаннях і міжнацыянальных адносінах. Адзін з аўтараў Закона аб мовах у Рэспубліцы Беларусь. Член праўлення СП СССР (з 1976). Член Рады СП Беларусі (з 1990). Узнагароджаны ордэнам «Дружбы народаў», медалямі.

У рэспубліканскім друку І. Чыгрынаў дэбютаваў вершамі (1952) і артыкуламі (1954). У 1958 у газеце «Чырвоная змена» апублікаваў аповесць «Тайна адной экспедыцыі». У сааўтарстве выдаў навуковую манаграфію «Мікалай Якаўлевіч Нікіфароўскі» (1960). Але сапраўдным пачаткам літаратурнай творчасці пісьменнік лічыць 1961, калі ў «ЛіМе» было надрукавана яго апавяданне «Праз гады». З маладосці І. Чыгрынаў — аматар пешага падарожнічання. Таму большасць яго апавяданняў маюць падарожныя сюжэты («Сустрэча на пероне», «Па сваіх слядах», «Жыве ў крайняй хаце ўдава», «Самы шчаслівы чалавек», «За сто кіламетраў на абед» і інш.). Найбольш значным дасягненнем у творчасці І. Чыгрынава з'яўляюцца яго раманы пра апошнюю вайну «Плач перапёлкі», «Апраўданне крыві», «Свае і чужынцы». Працуючы над імі, пісьменнік вывучыў вялікую колькасць архіўных матэрыялаў, сустракаўся з удзельнікамі падполля і партызанскага руху. У раманах грунтоўна адлюстравана атмасфера ваеннага часу, вясковы побыт на акупіраванай тэрыторыі, даследуюцца вытокі народнага гераізму, сцвярджаецца народны погляд на вайну. Аўтар рамана «Вяртанне да віны» («Полымя», 1992, № 1, 12). Піша таксама літаратурнакрытычныя артыкулы (кніга «Новае ў жыцці, новае ў літаратуры»), стварае п'есы па раманах і апавяданнях — «Плач перапёлкі» (паст. ў 1980 тэатрам імя Я. Купалы), «Апраўданне крыві» (паст. ў 1984 Брэсцкім абласным драмтэатрам), «Дзівак з Ганчарнай вуліцы» (паст. ў 1986 Тэатрам-студыяй кінаакцёра ў Мінску). За апошнія гады напісаў арыгінальныя п'есы «Следчая справа Вашчылы» (пра Крычаўскае паўстанне ў 18 стагоддзі), «Чалавек з мядзведжым тварам», «Звон — не малітва» (пра Рагнеду), «Толькі мёртвыя не вяртаюцца», «Хто вінаваты...»,«Ігракі». Па раманах «Плач перапёлкі», «Апраўданне крыві», «Свае і чужынцы» рэжысёрам І. Дабралюбавым на кінасту-

ды «Беларусьфільм» створаны шматсерыйны тэлевізійны фільм «Плач перапёлкі». Па матывах яго рамана «Плач перапёлкі» У. Кандрусевічам напісана аднайменная сімфонія. Творы І. Чыгрынава перакладзены на многія мовы народаў свету. Пісьменнік і сам займаецца перакладчыцкай дзейнасцю. На беларускую мову ён пераклаў апавяданні І. Андрыча, В. Бялова, Я. Еўтушэнкі, В. Ліханосава, А. Логінава, Я. Носава, А. Омрэ, У. Салаухіна і інш. Для тэатра імя Я. Купалы пераклаў п'есы М. Горкага «На дне» і Ус. Вішнеўскага «Аптымістычная трагедыя».

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.1.

Ішоў на вайну чалавек: Выбр. апавяданні. Мн., 1973: (Б-ка беларус. прозы). Рэц.: Вышынскі М. Сустрэча за сустрэчай // Чырв. змена. 1974. 3 лют.; Дзмітрусёва Т. У сааўтарстве з сучаснікам // Звязда. 1973. 22 ліст.; Досін М. З самых глыбінь // Наст. газ. 1974. 31 ліп.; Катюшин Н. Человек крупным планом // Сел. газ. 1974. 9 июня; Марціновіч А. З верай у чалавека // ЛіМ. 1973. 21 вер.; Фомчанка А. Калі імя тваё — чалавек // Вяч. Мінск. 1974. 15 сак.

Выбр. тв.: У 3 т. Мн., 1984. Т. І.: Апавяданні; Т. 2. Плач перапёлкі; Апраўданне крыві [пачатак]: Раманы; Т. 3. Апраўданне крыві [заканчэнне]; Свае і чужынцы: Раман.

1.2.

Николай Яковлевич Никифоровский: Очерк жизни и деятельности. Мн., 1960 / Сааўт. В. Бандарчык. Рэц.: Боган У. Для пачатку — добра // ЛіМ. 1961. 28 лют.; Бурносаў В. Нарыс пра выдатнага вучонага // Полымя. 1961. № 4; Корзун У. Буйнейшы беларускі этнограф // Беларусь. 1961. № 8; Янкоўскі Ф. Настаўнік, этнограф, фальклярыст // Наст. газ. 1961. 25 лют.

Птушкі ляцяць на волю: Апавяданні. Мн., 1965. Рэц.: Вярцінскі А. Гэта было з пакаленнем... // Полымя. 1965. № 10; Габрусевич С. С любовью к людям // Гродн. правда. 1965. 22 окт.; Кавалёнка В. Сляды на зямлі // ЛіМ. 1965. 11 чэрв.; Казанов Б. С верой в человека // Сов. Бел. 1966. 15 янв.; Канэ Ю. Таварыш людзям // Маладосць. 1966. № 2; Круглов Г. В дороге нельзя быть слабым... // Знамя юности. 1966. 20 янв.; Кулешов Ф. Встречи на дорогах // Дружба народов. 1966. № 9; Чэпікаў У. Шчырае слова праўды // Маг. праўда. 1965. 30 кастр.; Шаўня А. Гартаючы першы зборнік // Беларусь. 1965. № 11.

Самы шчаслівы чалавек: Апавяданні. Мн., 1967. Рэц.: Андраюк С. Мэта пошуку — чалавек // Звязда. 1968. 25 лют.; Арабей Л. Сущность человеческого счастья // Дружба народов. 1968. № 12; Базарэвіч М. Пошук небясследны // Беларусь. 1968. № 8; Бугаёў Д. Пазбягаючы прасталінейнасці і спрашчэння // Полымя. 1967. № 10; Булат Б. Чытаў з хваляваннем // ЛіМ. 1968. 22 кастр.; Казанаў Б. Жыве на зямлі чалавек // ЛіМ. 1967. 29 жн.; Кудраўцаў І. Перад новымі сустрэчамі // Вяч. Мінск. 1967. 20 ліст.; Мангіновіч У. Месца ў жыцці // ЛіМ. 1968. 11 кастр.; Міско С. Пра сваё пакаленне // Чырв. змена. 1967. 26 снеж.; Сауліч У. На жыццёвых дарогах // ЛіМ. 1968. 4 кастр.; Ціханчук М. З роздумам пра чалавека // Чырв. змена. 1968. 2 кастр.

«Руины стреляют...»: Режиссерский сценарий многосерийного телевиз. фильма. Мн., 1970 / Сааўт. І. Новікаў.

Плач перапёлкі: Раман. Мн., 1972. Рэц.: Букчын С. Трывогі і надзеі перапёлчынай песні // Маладосць. 1973. № 7; Гіль М. Раман пра лета сорак першага // Полымя. 1973. № 1; Досін М. Жывая плынь // Наст. газ. 1974. 4 снеж.; Няхай М. Вытокі подзвігу // Чырв. змена. 1974. 8 снеж.; Яго ж. Гатоўнасць да подзвігу // Маг. праўда. 1978. 20 крас.; Пшыркоў Ю. Перапёлкі трывожны плач // Звязда. 1974. 17 кастр.; Салін В. Па слядах сваіх... // Работніца і сялянка. 1973. № 6; 2 выд. Мн., 1978: (Бел. раман). Рэц.: Фёдараў І. [«Кнігапіс»] // ЛіМ. 1978. 10 ліст.

Апраўданне крыві: Раман. Мн., 1977. Рэц.: Досін М. Струмені чалавечага гневу // Наст. газ. 1977. 19 кастр.; Левановіч Л. Выспяванне народнага гневу // Беларусь. 1978. № 10; Марціновіч А. Яе вялікасць праўда // Голас Радзімы. 1978. 11 мая; Няхай М. Гатоўнасць да подзвігу // Маг. праўда. 1978. 20 крас.; Тычына М. Апраўданне чалавека // Звязда. 1977. 6 жн.; Юревич В. Испытание обстоятельствами // Лит. обозрение. 1977. № 8.

Новае ў жыцці, новае ў літаратуры: Крытыка і публіцыстыка. Мн., 1983. Рэц.: Бугаёў Д. Пафас патрабавальнасці // Полымя. 1984. № 1; Яго ж. Пафос требовательности // Дружба народов. 1984. № 12; Марціновіч А. На службе ў ісціны // Звязда. 1983. 11 мая; Овчаренко Ю. Приглашение к неуспокоенности // Сов. Бел. 1983. 24 авг.; Радкевіч Я. Пра свой час, пра сваё пакаленне // Наст. газ. 1983. 10 жн.; Скобенко Ю. Соизмеряя временем // Знамя юности. 1983. 22 апр.; Стрельцов М. // Неман. 1984. № 1; Цагельскі Ф. [«Кнігапіс»] // ЛіМ., 1983. 25 сак.

Ці бываюць у выраі ластаўкі?: Апавяданні. Мн., 1983.

Свае і чужынцы: Раман. Мн., 1984. Рэц.: Тычына М. Працяг — будзе // Полымя. 1984. № 8.

Плач перапёлкі; Апраўданне крыві: Раманы. Мн., 1990 (Шк. б-ка).

Звон — не малітва: Драмы. Мн., 1993.

1.3.

1952. Сон трактарыста: [Верш] // Полымя. № 12; З песняй Якуба Коласа: [Верш] // За Радзіму. 15 ліст.

1953. На змярканні палявою сцежкай...: [Верш] // Чырв. змена. 17 чэрв.; Прайдзісвет: [Фельетон] // Там жа. 21 кастр.; Смуглянка: [Верш] // Там жа. 12 ліст.

1954. Каб любілі кнігу // Маладосць. № 4 / Сааўт. В. Нікалаенка; Шахматны турнір: [Верш] // Чырв. змена. 28 студз.

1956. Жураўлі: [Верш] // Маг. праўда. 23 вер.

1957. Аўгуст Андрэ: Тайна адной экспедыцыі // Чырв. змена. 24—26 снеж.

1958. Сосны гамоняць: Быль // Чырв. змена. 2 снеж.

1959. Гербы беларускіх гарадоў // За вярт. на Радзіму. № 67.

1961. Праз гады: Апавяданне // ЛіМ. 6 чэрв.; Птушкі ляцяць на волю: Апавяданне // Там жа. 28 ліп.

1962. З песняй Якуба Коласа: [Верш] // Жыццё для народа. Мн.; У матчынай хаце: Апавяданне // Маладосць. № 12; Апавяданне без канца // Полымя. № 4; Адна ноч: Апавяданне // ЛіМ. 10 крас.

1963. Шукаючы скарбы: Апавяданне // Беларусь. № 4; Ля вогнішча: Навела // Маладосць. № 12; Маці: Апавяданне // Полымя. № 1; Па дарозе дамой: Апавяданне // ЛіМ. 8 лют.

1964. У баку ад дарогі: Апавяданне // Беларусь. № 6; Сустрэча на пероне: Апавяданне // Маладосць. № 5; Вадалазы Сухавы, Віцька Картыжоў і нафтаправод: Апавяданне // Там жа. № 12; Залатая рука: Апавяданне // ЛіМ. 3 крас.; Для мяне гэта не проста кадры фотахронікі... // Там жа. 3 ліп.; Жыве ў крайняй хаце ўдава...: Апавяданне // Там жа. 20 кастр.; Ці адлятаюць у вырай ластаўкі: Апавяданне // Там жа. 27 ліст.

1965. Па слядах сваіх: Апавяданне // Беларусь. № 1; Першы бой; На пыльнай дарозе; Шчаслівае месца: [Апавяданні] // Маладосць. № 6; Усціня; Ішоў на вайну чалавек: [Апавяданні] // Полымя. № 6; Чайкі на хвалях: Апавяданне // Там жа. № 11; Народны камісар: Апавяданне // ЛіМ. 5 сак.; Дарогай мужнасці, дарогай подзвігаў // Там жа. 12 ліст.

1966. Дзічка: Апавяданне // Беларусь. № 2; Плывун: Апавяданне // Там жа. № 9; Не вам беларусам зваццa! // Голас Радзімы. № 42; ЛіМ. 18 кастр. / У сааўт.; Никто не забыт: [Рэц. на кн.: Новиков И. Дороги скрестились в Минске. Мн., 1966] // Неман. № 9; У горад: Апавяданне // Полымя. № 2; За сто кіламетраў на абед...: Апавяданне // ЛіМ. 29 ліп.

1967. Апавяданне без канца // Анталогія беларускага апавядання: У 2 т. Мн. Т. 2; Трэція пеўні: Апавяданне // Беларусь. № 1; Самы радасны дзень 1967 года // Вяч. Мінск. 31 снеж.; На поўныя грудзі // Звязда. 26 студз.; Парахуемся, Парфён, падумаем...: Раздзел з рамана «Плач перапёлкі» // ЛіМ. 17 сак.

1969. Выпадак у вёсцы Капранаўка: Апавяданне // Полымя. № 9.

1970. Не вам беларусамі зваццa! // На задворках. Мн. / У сааўт.; Плач перапёлкі: Раман // Маладосць. 1970. № 10—12. Рэц.: Карабан У. Перад навальніцай // Вяч. Мінск. 1971. 18 сак.; Круглоў Г. Не плач, перапёлка // Звязда. 1971. 14 сак.; Марцінovіч А. Блізкія зарніцы // Мін. праўда. 1971. 12 чэрв.; Мисько С. О пережитом // Сел. газ. 1971. 14 июля; Овчаренко А. Суровый час испытаний // ЛГ. 1971. 14 апр.; Юрэвіч У. Першапачатак народнага подзвігу: Аб рамане І. Чыгрынава «Плач перапёлкі» // ЛіМ. 1971. 22 студз.

1971. Смуглянка: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.; «Нікім не сказанае слова...»: [Інтэрв'ю] / Зап. Б. Раманаў // Вяч. Мінск. 23 вер.; Год мінулы і год будучы: Адказ на анкету // ЛіМ. 31 снеж.

1972. Вайна прыйшла за Бяседзь: (З рамана «Плач перапёлкі») // Залацінкі. Мн.; За сто кіламетраў на абед...; Выпадак у вёсцы Капранаўка: [Апавяданні] // У глыбі жыцця. Мн.; Трыбуна палымянага слова // Вяч. Мінск. 11 снеж.; Пасля стрэлу: Урывак з рамана «Апраўданне крыві» // ЛіМ. 24 сак.

1973. Эсэ на адной старонцы // ЛіМ. 23 ліст.

1974. Не вам беларусамі зваццa // Хрэстаматыя па гісторыі беларускай савецкай публіцыстыкі. Мн. / У сааўт.; Жыць клопатам усёй краіны // Голас Радзімы. № 51; Страницы дней — страницы книги: [Інтэрв'ю] / Зап. Б. Романов // Знамя юности. 11 янв.

1975. Ішоў на вайну чалавек: [Апавяданне] // Ішла вайна народная. Мн.; Этих дней не смолкнет слава...: [Выказванне] // Вопр. лит. № 5; Дыханне жыцця // Звязда. 7 вер.; Урокі вялікага настаўніка // ЛіМ. 23 мая; Па дарозе ў Белую Гліну: Раздзел з рамана «Апраўданне крыві» // Там жа. 22 жн.; Народный комиссар: Рассказ // Сов. Литва. 18 марта; Семінар: карысць узаемная: [Інтэрв'ю] / Зап. М. Кацюшэнка // Чырв. змена. 21 снеж.

1976. Час, пісьменнік, майстэрства // Беларусь. № 5; Покліч сэрца, абавязак грамадзяніна: Анкета «Маладосці» // Маладосць. № 2; Апраўданне крыві: Раман // Там жа. № 9—11. Рэц.: Егоренкова Г. Углубление поиска // Сов. Бел. 1977. 26 мая; Ленсу А. Рысы эпасу // Маладосць. 1978. № 11; Лецка Я. Чалавек і вайна // Вяч. Мінск. 1977. 16 лют.; Марцінovіч А. Цана крыві, цана перамогі // Чырв. змена. 1977. 8 сак.; Клімат працы і творчасці // Звязда. 14 вер.; Да новай сталасці // ЛіМ. 1 студз.; «З бацькоўскім клопатам» // Там жа. 29 кастр.; Па-гаспадарчы, па-дзяржаўнаму // Там жа. 19 ліст.

1977. Летапісец эпохі // Голас Радзімы. 15 ліст.; Майстравыя хлусні і паклёпу // Звязда. 31 сак.; Роздум і сумленне эпохі // Там жа. 2 ліст.; Клопаты пра будучыню літаратуры // Там жа. 8 снеж.; В добрый час!: [Інтэрв'ю] / Зап. С. Полякова // Знамя юности. 4 мая; У суладдзі з поступам часу: [Прамова] // ЛіМ. 28 кастр.; Здравствуйте, земляки!: [Успаміны] // ЛГ. 19 янв.; У інтарэсах чалавека // Наст. газ. 12 кастр.; Новое в жизни, новое в литературе // Сов. Бел. 8 апр.

1978. [Уступнае слова да апавяданняў В. Распуціна] // Далягляды. Мн.; Священная война: Ответы на вопросы анкеты // Оружием слова. М.; Память народа обязывает // Коммунист Бел. № 2; Воспитать патриота: [Выступление за «круглым столом»] // Лит. обозрение. № 12; Долг перед землей, где родился: [Інтэрв'ю] // Знамя юности. 7 июня; Восенню сорак першага: Раздзел з рамана // ЛіМ. 3 лют.; Ладони, полные хлеба // ЛГ. 30 авг.

1979. Адкрываць новыя далягляды // Звязда. 10 сак.; Социальная миссия литературы // Знамя юности. 25 нояб.; Свае і чужыя: Урывак з рамана // ЛіМ. 23 лют.; Сталенне // Там жа. 16 сак.; Рэалізм нашага веку // Там жа. 1 чэрв.; Шляхі развіцця беларускага рамана: [Урыўкі з даклада] // Там жа. 23 ліст.; Чарговы семінар маладых: [Інтэрв'ю] // Там жа. 14 снеж.

1980. Плывун: [Апавяданне] // Такія сэрцы ў нас. Мн.; Адкрываць па-мастацку, па-горкаўску: Думкі пра сучасны раман // Беларусь. № 1; Абавязак перад сучаснасцю // Там жа. № 10; Щедрое солнце дружбы // Веч. Ашхабад. 10 окт.; Годы свершений и радости // Известия. 8 июля; Чалавек — гэта цэлы свет // ЛіМ. 20 чэрв.; Хай бруяцца крыніцы! // Там жа. 12 снеж.

1981. О белорусской советской повести // Белорусские повести. М.; [Прадмова] // Чергинец Н. Служба — дни и ночи. Мн.; Слово должно тревожить // Лит. обозрение. № 9; Творчая спадчына // Звязда. 20 ліст.; Аб стане сучаснай беларускай прозы: [Даклад] // ЛіМ. 17 крас.; Маладыя прабуюць крылы: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Вішнеўскі // Там жа. 11 снеж.; На службе у истины // Сов. Бел. 3 сент.; Быць на ўзроўні часу: [Інтэрв'ю] / Зап. В. Шчэціна // Чырв. змена. 14 крас.

1982. Плечи братьев: [Нарыс] // Навсегда. М.; Героика борьбы и созидания: Рев.-патриот. традиции сов. лит. в Примор. крае: [Выступление] // Вопр. лит. № 2; Духоўны ўзлёт // Звязда. 21 снеж.; Вдохновенное слово поэта // Известия. 3 нояб.; Быць летапісцам часу: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Марціновіч // ЛіМ. 26 лют., 19 ліст.; Победа начиналась в 41-м...: [Інтэрв'ю] / Зап. Г. Грибовская // ЛГ. 7 июля; Утвердить навечно // Там жа. 4 авг.; Земля, на которой родился: [Інтэрв'ю] / Зап. Н. Ципис // Учит. газ. 8 июня.

1983. Прамова // Седьмой съезд писателей СССР. М.; Воспевая героизм народа: Заметки писателя // Коммунист Бел. № 2; Свае і чужынцы: Раман // Маладосць. № 6—8. Рэц.: Бугаёў Д. Высвечваючы глыбіні народнага жыцця // Звязда. 1983. 21 снеж.; Мартинович А. В том памятном сорок первом... // Знамя юности. 1983. 16 сент.; Юрэвіч У. Чалавек ідзе па вайне // ЛіМ. 1983. 9 вер.; Бліжэй да жыцця // Звязда. 31 ліп.; Талент светлы і мудры // ЛіМ. 14 студз.; Праз два дні, у Каралішчавічах...: [Інтэрв'ю] // Там жа. 9 снеж.

1984. За трэцім разам: Апавяданне // Беларусь. № 6; Думка за думкай: Слова пісьменніка // Там жа. № 8; Рассказывает Иван Чигринов // Сов. воин. № 2; Вахта памяти // Там жа. № 14; «Баюся адысці ад праўды...»: [Інтэрв'ю] / Зап. Л. Ламсадзе // Віц. рабочы. 20 снеж.; Успамінаючы пра мінулую вайну: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Стук // Вяч. Мінск. 28 жн.; У жыцці шмат спраў: [Інтэрв'ю] / Зап. Г. Уліцёнак // Голас Радзімы. 5 ліп.; З вечнасці ў вечнасць // ЛіМ. 24 лют.; [Уступ да вершаў Ю. Воранава] // ЛіМ. 7 вер.; У добры час!: [Інтэрв'ю] // Там жа. 7 снеж.; «Оттого — нет ни минуты покоя...» // ЛГ. 16 мая; Воспеть героику жизни: [Інтэрв'ю] // Сел. газ. 7 окт.; Человеческое в человеке: [Інтэрв'ю] / Зап. Т. Абакумовская // Сов. культура. 28 апр.; «Война в нас лежит глубоко...»: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Стук // Сов. молодежь. 15 сент.

1985. У баку ад дарогі...: Апавяданне // Апавяданні пра Вялікую Айчынную. Мн.; Георгі Маркаў: [Уступнае слова] // Братэрства, 85. Мн.; Вахта памяти // Сопричастность героическому. М.; І права, і абавязак // Беларусь. № 1; Советская проза — опыт, проблемы, задачи: С пленума Совета по критике и литературоведению при правл. СП СССР: [Выступление] // Вопр. лит. № 10; Обновление // Сов. культура. 10 дек.

1.4.

1964. Маары Г. Пра каханне, рэўнасць і садоўніка з Ніццы; Айвазян С. Дзед Авасан і сакратар ЦК; Аванкян А. Чаканне; Петрасян В. Шлях чалавека: [Апавяданні] / З арм. // Кветкі Арарата. Мн.; Іванчук Р. Пабі мяне; Пастушэнка А. Буслы ляцяць на сонца: [Навелы] / З укр. // Полымя. № 9.

1965. Салавухін У. Мочаныя яблыкі: Апавяданне / З рус. // Полымя. № 1.

1966. Насыраў Э. Горкі вопыт: Апавяданне / З узб. // Узбекскія апавяданні. Мн.

1967. Амрэ А. Вернасць: Апавяданне / З нарвеж. // Полымя. № 8; Носаў Я. За далямі, за лясамі; Логінаў В. Колер топленага малака: [Апавяданні] / З рус. // Там жа. № 10.

1969. Казанаў Б. Востраў непаразумення: Апавяданне / З рус. // Полымя. № 10.

1975. Андэрсен Х.-К. Новае адзенне караля: Казка / З дац. // Вясёлка. № 12.

1.5.

На англійскую мову. One Night / Transl. R. Lipatov // Colours of the Native Country. Mn., 1972; The Daft Old Man in the Potter's Street / Transl. E. Manning // Soviet Literature. 1983. № 3.

На арабскую мову. Плач перапёлкі: Раман. М., 1985.

Плач перапёлкі: Раман / Пер. І. Кінні. Ташкент. 1985.

Апраўданне крыві: Раман. Ташкент, 1986.

На армянскую мову. Плач перапёлкі: Раман / Пер. Д. Сарыбекян. Ерэван, 1979.

Бульба: [Апавяданне] / Пер. М. Максапецян // Мост. Ерэван, 1969.

На балгарскую мову. Плачът на пъдпъдъка: Романи / Прев. С. Владимиров, И. Дойчинов. София, 1981.

Свои и чужди: Роман / Прев. И. Дойчинов. София, 1986.

Птиците летят на воля: Разказ / Прев. Е. Михайлова / Веч. новини. 1967. 12 окт.; Птичките отлитат на свобода: [Апавяданне] / Прев. Х. Берберов // Белоруски разкази. София, 1968; Чудакът от улица «Грънчарска»: Разказ / Прев. П. Кънева // Лит. фронт. 1974. 19 септ.; Щастливо място: [Апавяданне] / Прев. С. Владимиров // 10 белоруски разказвачи. София, 1977; Дивачка: [Апавяданне] / Прев. С. Владимиров // 10 белоруски разказвачи. София, 1977; Дивачка [Апавяданне] / Прев. С. Владимиров / Под шепота на дъбовете. София. 1981.

На грузінскую мову. Стары і птушкі: [Апавяданне] / Пер. Д. Асаціёні // Сарунджэ. 1978. № 5.

На іспанскую мову. El llanto de la codorniz / Trad. K. Sherman. Mn., 1988.

El est rafatario de la calle Gonchárnaya: Cuento / Trad. A. Kostinkóvskaya // Literatura Soviética. 1983. N 3.

На казахскую мову. Аштык жетелеген алыс жол / Ауд. Г. Адуова // Полесье энгімелері. Алматы. 1984.

На кіргізскую мову. Бульба / Котор. С. Шатманов // Кун чубак: Ырлар, ангемелер. Фрунзе, 1981.

На латышскую мову. Paipalas raudas: Romāns / Atdz. T. Rullis. Rīgā, 1980.

На літоўскую мову. Putreles rauda: Romanas / Vert. D. Krištopaite. Vilnius, 1978. Рэц.: Вішнеўскі Г. [«Кнігапіс»] // ЛіМ. 1978. 7 ліп.

Tyliame rūke / Vert. V. Šalna // Lit. ir menas. 1971. Lapkr. 6.

На малдаўскую мову. Жалник кынтэ питпалакул: Роман / Трад. А. Хропотинский. Кишинэу, 1981 (Романул советик контемпоран).

На мангольскую мову. Дайнд бас нэг хун явлаа...: [Апавяданне] / Орч. Д. Гонгор // Белоруссын зохиолчдын огууллэг. Улаанбаатар, 1984.

На нямецкую мову. Begegnung auf dem Bahnsteig / Übers. M. Schettler // Störche über den Sümpfen. Berlin, 1971; Jakub Kolas: ein hervorragender Dichter unserer Epoche // Presse der Sowjetunion. 1982. N 23; Der wunderliche Alte aus der Töpferstrasse // Übers. B. Fernow // Sowjetliteratur. 1983. H. 3.

На польскую мову. Sto kilometrów do obiadu / Tł. J. Huszcza // Moje niedźwiedzie i inne opowiadania białoruskie. Łódź, 1974.

На рускую мову. Изб. произв.: В 2 т. М., 1987. Т. 1: Рассказы; Плач перепелки: Роман; Т. 2: Романы: Оправдание крови; Свои и чужие / Пер. И. Сергеева.

По своим следам: Рассказы. М., 1968. Рэц.: Алякс е е ў А. Мы з імі ўжо сустракаліся // Вяч. Мінск. 1969. 30 чэрв.; Браиловский А. Двадцать судеб // Неман. 1969. № 4; Зубавин Б. Доброе знакомство // ЛГ. 1969. 26 марта.

В тихом тумане: Рассказы. М., 1970 (Молодые писатели). Рэц.: Малашев Ю. Негромко о значительном // Неман. 1971. № 6; Плотников М. Рассказы о войне // Во славу Родины. 1971. 14 мая.

Плач перепелки: Роман / Пер. М. Горбачев. Мн., 1972.

Плач перепелки: Роман / Пер. М. Горбачев. Мн., 1975 (Белорус. роман). Рэц.: Михайлов О. Плач Белоруссии // Мол. гвардия. 1976. № 5; Нилин А. Постигая судьбу народную // ЛГ. 1976. 12 мая.

Плач перепелки: Роман / Пер. М. Горбачев. М., 1976. Рэц.: Дмитриев И. Дилогия Ивана Чигринова // Наманг. правда. 1979. 17 окт.; Кондратович А. Дни тревог и мужества // Октябрь. 1976. № 9; Нелидов В. Что за бортом? // Дружба народов. 1984. № 7.

Оправдание крови: Роман / Пер. И. Сергеева. М., 1978. Рэц.: Эльскин В. Сказ о борьбе народной // Знамя. 1978. № 7.

За сто километров на обед: Рассказы. Мн., 1979. Рэц.: Вішнеўскі І. [«Кнігапіс»] // ЛіМ. 1979. 2 сак.; Ковалевич Г. Память о воине // Дружба народов. 1979. № 12; Лысенко А. Свет отчего дома // Неман. 1979. № 8; Мартинович А. Большой мир малого жанра // Знамя юности. 1979. 23 авг.; Скарлыгина Е. // Лит. обозрение. 1980. № 12.

Оправдание крови: Роман / Пер. И. Сергеева. М., 1979 (Роман-газета). Рэц.: Дмитриев И. Дилогия Ивана Чигринова // Наманг. правда. 1979. 17 окт.

Плач перепелки: Роман / Пер. М. Горбачев. М., 1979 (Роман-газета).

Оправдание крови: Роман / Пер. И. Сергеева. Мн., 1980 (Белорус. роман).

Плач перепелки; Оправдание крови: Романы / Пер. М. Горбачев, И. Сергеева. М., 1980. Рэц.: Кімбал Я. [«Кнігапіс»] // ЛіМ. 1980. 27 чэрв.

Плач перапелки; Оправдание крови: Романы / Пер. М. Горбачев, И. Сергеева. М., 1981 (Б-ка Дружбы народов). Рэц.: Леонов Б. Слово о подвиге // Известия. 1983. 26 янв.; Тычина М. Решающий выбор // ЛГ. 1985. 12 июня.

Плач перепелки: Нар. драма в 2 д. М., 1982.

За сто километров на обед...: Рассказы. М., 1983.

Шел на войну человек...: Рассказы. М., 1984.

Свои и чужие: Роман / Пер. И. Сергеева. М., 1985. Рэц.: Шкапіч Г. // ЛіМ. 1985. 4 кастр.

Плач перепелки: Роман / Пер. М. Горбачев. Мн., 1986.

Оправдание крови: Роман / Пер. И. Сергеева. Мн., 1987.

Свои и чужие: Роман / Пер. И. Сергеева. М., 1987 (Роман-газета).

Свои и чужие: Роман / Пер. И. Сергеева. Мн., 1988.

Чайки на волнах: Рассказы. Мн., 1988 (Б-ка юношества).

Третьим разом: Рассказы / Пер. с бел. Мн., 1991.

В стороне от дороги: Рассказ / Пер. Е. Лесная // Неман. 1965. № 2; Рассказы: Чайки на волнах; Счастливое место; Первый бой; Шел на войну человек / Пер. В. Варно // Неман. 1966. № 3; Счастливое место: Рассказ / Пер. Е. Мозольков // Правда. 1966. 4 мая; Три рассказа: Водолазы Суховы; Витька Картыжов и нефтепровод; Одна; За сто километров на обед... / Пер. Б. Лапицкий // Неман. 1967. № 9; Птицы летят на волю: Рассказ / Пер. Б. Мескин // Юность. 1967. № 9; Бульба: Рассказ / Пер. И. Вантенков // Знамя юности. 1967. 26 февр.; Живет в крайней хате вдова...: Рассказ / Пер. Т. Мескин // Правда. 1967. 24 сент.; Кожаны: Рассказ / Пер. Б. Мескин // Сел. жизнь. 1967. 15 февр.; Третьи петухи: [Апавяданне] / Пер. Н. Кислик // Чтоб всегда было солнце. Мн., 1968; Рассказы: В тихом тумане; Среди солдаток / Пер. Э. Корпачев // Дружба народов. 1970. № 5; Чудак с Гончарной улицы: [Апавяданне] / Пер. В. Щедрина // Белорусские рассказы. М., 1971; Плач перепелки: Роман / Пер. М. Горбачев // Дружба народов. 1972. № 1, 2. Рэц.: Егоренкова Г.

Несколько дней одного месяца // Неман. 1973. № 3; Фоменко Л. О доблести, о подвигах... // Знамя. 1972. № 7; Шушаник: Рассказ / Пер. В. Щедрина // Неман. 1972. № 11; По своим следам: Рассказ / Пер. А. Островский // За тебя Беларусь. Мн., 1974; Оправдание крови: Роман / Пер. И. Сергеева // Дружба народов. 1977. № 8, 9. Рэц.: Кондратович А. Веремейки в сорок первом // ЛГ. 1978. 18 янв.; Локун В. Поиск продолжается // Неман. 1978. № 2; Шел на войну человек...: [Апавяданне] / Пер. Р. Ветошкина // Березы на шляху. М., 1980; Свои и чужие: [Урывак з рамана] / Пер. И. Сергеева // ЛГ., 1984. 4 июля; Гадание на обручальных кольцах: Рассказ / Пер. Э. Корпачев // Боевые дороги. Мн., 1985; Учитель: [Апавяданне] / Пер. В. Щедрина // Венок славы: Антология худож. произв. о Велик. Отеч. войне: В 12 т. М., 1985. Т. 8; Свои и чужие: Роман / Пер. И. Сергеева // Дружба народов. 1985. № 3—5. Рэц.: Тычина М. Решающий выбор // ЛГ., 1985. 12 июня.

На туркменскую мову. Беденэнин наласы: (Белорус языжысынын романы) / Терж. К. Ылясов. Ашгабат, 1979.

Беденэнин наласы / Терж. К. Ылясов. Ашгабат. 1980.

Беденэнин наласы: [Урывак з рамана] / Терж. К. Ылясов // Эдебият ве сунгат. 1977. 31 дек.; Умурли гун: [Апавяданне] // Там жа. 1978. 1 нояб.; Беденэнин наласы: [Апавяданне] // Октябрын ялкымы. 1979. 1, 4—6 сент.; Ёл угрунда: [Урывак з рамана «Плач перапёлкі»] // Эдебият ве сунгат, 1979. 1 дек.; Догдук мекан: [Урывак з рамана «Плач перапёлкі»] // Там жа. 1980. 17 сент.; Хак ган / Терж. К. Ылясов // Там жа. 1984. 6 янв.; Адам урша гитди...: [Апавяданне] / Терж. Ё. Аннагурбанов // Там жа. 1985. 29 март.

На ўкраінскую мову. Плач перепілки; Виправдання крові: Романи / Пер. М. Олійник. К., 1980.

Свої і чужинці: Роман / Пер. М. Олійник. К., 1988.

Живе край села вдова...: Оповідання / Пер. П. Костюченко // Літ. Укр. 1969. 31 жовт.; Щасливе лисце: Новела / Пер. В. Редчиць // Жовтень. 1972. № 12; Мариля: [Урывак з рамана «Плач перапёлкі»] / Пер. Г. Столярчук // Комс. зірка. 1975. 21 черв.; Ми вас чекаэмо! // Літ. Укр. 18 трав.; У житті і в літературі // Там жа. 12 квіт.; Ішла людина на війну... / Пер. М. Олійник // Білоруське радянське оповідання. К., 1979; Змужніння // Рідня. К., 1980; В імя миру: [«Круглы стол» часопіса «Дружба народов»] // Сузір'я. К., 1983. Вип. 18.

На французскую мову. Le simplet de la rue des Potiers / Trad. S. Batoura // Nouvelles d'auteurs biélorusses. Mn., 1977; Anthologie de nouvelles biélorusses. Québec, 1983.

На чувашскую мову. Сын варса каять: [Апавяданне] / А. Соколова кусарна // Тарна сассилле серемшывам. Шупашкар, 1985.

На чэшскую мову. Blazen z Hrnčiřske ulice / Přel. M. Dvořak // Sovetska literatura. 1983. Č. 10.

На эстонскую мову. Linnud lëndavad vabadusse / Tlk. A. Jaaksoo // Noorte Hääl. 1972. 11. juuni.

2.2.

На беларускай мове. Грамадчанка Т. Жывая памяць народа: Нарыс творчасці І. Чыгрынава. Мн., 1984. Рэц.: Лысоў В. Заглыбляючыся ў сутнасць // ЛіМ. 1985. 29 сак.; Марціновіч А. Вялікі свет звычайных людзей // Голас Радзімы. 1985. 24 студз.

На рускай мове. Громадченко Т. Проза Ивана Чигринова: Становление творческой индивидуальности: Автореф. дисс. ... канд. филол. н. Мн., 1980.

Локун В. Стилевое своеобразие современной белорусской военной прозы: (На материале творчества В. Быкова, Б. Саченко, И. Чигринова. 60—70 гг.): Автореф. дисс. ... канд. филол. н. Мн., 1984.

Смольская В. Современный белорусский социально-бытовой роман: (М. Лобан, И. Чигринов, И. Пташников): Автореф. дисс. ... канд. филол. н. Мн., 1981.

Шамякина Т. Основные стилевые направления современной белорусской прозы: (На материале творчества И. Пташникова, М. Стрельцова, И. Чигринова): Автореф. дисс. ... канд. филол. н. Мн., 1975.

2.3.

На балгарскай мове. Митовска М. ... Живееха и ее сражаваха // Чигринов И. Плачът на пъдпъдъка. София, 1981.

На беларускай мове. Аляксееў А. Мы з імі ўжо сустракаліся // Вяч. Мінск. 1969. 30 чэрв.; Андраюк С. Арыгінальнасць мастака // Полымя. 1972. № 3; Яго ж. Далучаны да сучаснасці: Раман 1976 года // На стрыжні часу. Мн., 1978; Яго ж. Жыць чалавекам. Мн., 1983. С. 21—24, 64—69; Яго ж. Традыцыі і сучаснасць. Мн., 1981. С. 191—206; Арабей Л. Свет, у якім мы жывём // ЛіМ. 1968. 16 жн.; Арлова Т. І боль чужы — як свой... // Вяч. Мінск. 1981. 4 сак.; Арцёмаў Я. Сустрэчы на Магілёўскай зямлі // Маг. праўда. 1973. 4 вер.; Атрашкевіч В. ...І была вайна // Полымя. 1981. № 10; Баўкалава Н. Секунды творчага гарэння // Чырв. змена. 1981. 13 студз.; Беларуская савецкая проза: Апавяданне і нарыс. Мн., 1971. С. 176—177, 203—207, 236—237; Бондарава Е. Мінскім героям-падпольшчыкам прысвячаецца... // ЛіМ. 1973. 5 мая; Брыль Я. Непарадны агляд // Брыль Я. Трохі пра вечнае. Мн., 1978; Бугаёў Д. Глыбіннасць таленту // ЛіМ. 1984. 21 снеж.; Яго ж. Пазбягаючы прасталінейнасці і спрашчэння... // Бугаёў Д. Шматграннасць. Мн., 1970; Яго ж. Пра сучасную прозу: (Суб'ектыўныя нататкі); Пісьменніцкая крытыка // Там жа. Мн., 1985; Булат Б. ... І пра нашы баявыя сцежкі // ЛіМ. 1974. 14 чэрв.; Яго ж. Чытаў з хваляваннем // Там жа. 1968. 22 кастр.; Васілеўская М. Ад апавядання да эпапеі // На высокай хвалі. Мн., 1980; Вішнеўскі А. «Апраўданне крыві» — на сцэне // Там жа. 1984. 4 мая; Вярцінскі А. Гэта было з пакаленнем // Вярцінскі А. Высокае неба ідэала. Мн., 1979; Гіль М. Раман — гэта народ // ЛіМ. 1979. 29 чэрв.; Гніламёдаў У. Спяшайся не спяшаючы... // Маладосць. 1984. № 12; Грамадчанка Т. На шляху да сталасці: (Станаўленне творчай індывідуальнасці І. Чыгрынава) // Асаблівасці развіцця літаратурнага працэсу ў Беларусі на сучасным этапе. Мн., 1979; Яго ж. Разам з народам: І. Чыгрынаву — 50 // Беларусь. 1984. № 12; Гурэвіч Э. Пафас гераізму. Мн., 1979. С. 173—175; Дзмітрыева Р. Ішла першая восень вайны...: Радыёспектакль Белар. радыё па рамане І. Чыгрынава «Свае і чужынцы» // ЛіМ. 1985. 22 ліст.; Дзюбайла П. Адзінства і разнастайнасць // Полымя. 1973. № 1; Яго ж. Беларускі раман: Гады 70-я. Мн., 1982. С. 90—99; Яго ж. На шляху да сінтэзу // Полымя. 1978. № 12; Яго ж. Праблемы стылю ў сучаснай беларускай прозе. Мн., 1973. С. 74—80; Яго ж. Спадчыннае, традыцыйнае і сучаснае // Полымя. 1983. № 12; Яго ж. Якой дарогай ісці раману? // ЛіМ. 1981. 13 сак.; Дубоўка М. Так жыла вёска Верамейкі // Там жа. 1974. 13 вер.; Егарэнкава Г. Шлях да сінтэзу // Там жа. 1977. 16 снеж.; Жураўлёў В. Пра вайну пасля вайны // Полымя. 1969. № 10; З удзелам аўтара //ЛіМ. 1971. 14 мая; Івану Чыгрынаву — 50// Там жа. 1984. 21 снеж.; Івашын В. Да вышынь рэалізму. Мн., 1983. С. 203—204; Каваленка В. Абяцанне эпапеі // Каваленка В. Жывое аблічча дзён. Мн., 1979; Яго ж. Адзінства духу і волі // Далягляды. Мн., 1985; Яго ж. Выспяванне подзвігу // Полымя. 1983. № 6; Яго ж. З пазіцый сучаснасці. 2 выд., перапрац. і дап. Мн., 1982. С. 165—166; Яго ж. Калі крылаюць сцягі// Полымя. 1981. № 5; Яго ж. Міфа-паэтычныя матывы ў беларускай літаратуры. Мн., 1981. С. 309—310; Яго ж. Непадманны покліч эпікі // Чыгрынаў І. Выбр. тв.: У 3 т. Мн., 1984. Т. 1; Яго ж. Сляды на зямлі // Каваленка В. Давер. Мн., 1967; Казбярук У. Галоўны герой жыцця і літаратуры // Полымя. 1978. № 12; Канэ Ю. Таварыш людзям // Канэ Ю. Плынь. Мн., 1983; Касач М. Дыплом «Плачу перапёлкі» // ЛіМ. 1981. 29 мая; Колас Г. Балючае рэха вайны // Полымя. 1981. № 7; Крупенька Я. Высокі поўдзень // Чырв. змена. 1984. 20 снеж.; Лаўроў А. Абмеркаванне «Плачу перапёлкі» // ЛіМ. 1982. 23 крас.; Лецка Я.

Выхаваўчая роля літаратуры. Мн., 1980. С. 87—95; Яго ж. Неўміручы подзвіг народу // Полымя, 1975. № 5; Лойка А. «У ясным, як сонца, святле...» // Полымя. 1984. № 12; Лук'яненка С. Разгаралася полымя // Звязда. 1985. 17 снеж.; Мангіновіч У. Месца ў жыцці // ЛіМ. 1968. 11 кастр.; Марціновіч А. ...Гэтай сілы часцінка // Вяч. Мінск. 1981. 26 мая; Яго ж. Дыялог з часам // Наст. газ. 1984. 19 снеж.; Яго ж. Жыць і памятаць: Спектакль «Апраўданне крыві» на сцэне Брэсц. абл. драм. тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі // Мастацтва Бел. 1985. № 3; Яго ж. Народ буйным планам // Наст. газ. 1981. 10 студз.; Яго ж. Трывожныя дні Верамеек // Звязда. 1980. 8 чэрв.; Мацкевіч А. Мужнелі ў барацьбе // Наст. газ. 1974. 15 чэрв.; Мачульскі Р. Праўда жыцця // Вяч. Мінск. 1974. 21 ліст.; Мітоўска М. Наступным пакаленням / Пер. з балг. В. Нікіфаровіч // Далягляды. Мн., 1983; Міхайлава В. Перад вялікім выпрабаваннем // Чырв. змена. 1980. 31 мая; Міхальчук В. Аб змястоўнасці формы сучаснага беларускага сацыяльна-бытавога рамана // Асаблівасці развіцця літаратурнага працэсу ў Беларусі на сучасным этапе. Мн., 1979; Міхальчук Р. Неабходнасць выбару // Звязда. 1985. 23 мая; Мішчанчук М. Беларуская літаратура на сучасным этапе. 2 выд. перапрац. Мн., 1983; Яго ж. Літаратура, народжаная Кастрычнікам. Мн., 1983. С. 153—158; Мысліве ц В. На паверцы сталасці // ЛіМ. 1974. 22 ліст.; Яго ж. Па дарогах праўды і мужнасці // Вяч. Мінск. 1984. 20 снеж.; Мятліцкі М. Вечная служба пяра: Рэпартаж // ЛіМ. 1979. 9 лют.; Навуменка І. Героя працы ў поўны рост // Там жа. 1974. 11 кастр.; Няхай М. Ля вытокаў народнага подзвігу // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Мн., 1976. Вып. 4; Нячай В. Дакрануўшыся да подзвіга душой // Вяч. Мінск. 1974. 4 чэрв.; Пастухоў П. Тады, на пачатку вайны // ЛіМ. 1976. 6 жн.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Пісьмянкоў А. Праўдзіва і самабытна // Маг. праўда. 1984. 21 снеж.; Пятровіч С. Гатоўнасць да народнага подзвігу // Звязда. 1981. 12 сак.; Раманаў Б. «Нікім не сказанае слова...» // Вяч. Мінск. 1971. 23 вер.; Сабалеўскі А. Тэатр імя Янкі Купалы // Сабалеўскі А. Сучаснасць і гісторыя. Мн., 1985; Смольская В. Вобраз народа ў дылогіі І. Чыгрынава «Плач перапёлкі» і «Апраўданне крыві» // Рэгіянальныя традыцыі ва ўсходнеславянскіх мовах, літаратурах і фальклоры. Гомель, 1980; Смольскі Р. Былі першыя дні вайны... // ЛіМ. 1980. 13 чэрв.; Яго ж. Неабходнасць працягу // Там жа. 1980. 21 ліст.; Смыкоўская В. Па шляху пошукаў і здабыткаў: (Асаблівасці развіцця беларускага савецкага рамана аб Вялікай Айчыннай вайне) // Беларуская літаратура. Мн., 1980. Вып. 8; Сталяроў М. Слова пісьменнікаў з'езду: Рэпартаж // ЛіМ. 1976. 30 студз.; Сямёнава А. Маштаб асобы // Сямёнава А. Гарачы след таленту. Мн., 1979; Тычына М. Апраўданне // Тычына М. Змена квадры. Мн., 1983; Трыгубовіч В. Кожны робіць выбар... // Вяч. Мінск. 1980. 23 чэрв.; Федзюковіч М. Глыбокія вытокі // Чырв. змена. 1974. 13 чэрв.; Фёдараў Б. Размова пра творчасць // Звязда. 1977. 15 сак.; Чэрнікава В. З любоўю да роднага краю// Мін. праўда. 1984. 22 снеж.; Шамякіна Т. Адлюстраванне Вялікай Айчыннай вайны ў сучаснай беларускай прозе: (На прыкладзе творчасці І. Чыгрынава, І. Пташнікава, М. Стральцова) // Асаблівасці развіцця літаратурнага працэсу ў Беларусі на сучасным этапе. Мн., 1979; Яго ж. Прапушчана праз сэрца // Работніца і сялянка. 1984. № 12; Яго ж. Праўда і чалавечнасць // Шамякіна Т. На лініі перасячэння. Мн., 1981; Юрэвіч У. Апраўданне вайной // ЛіМ. 1976. 19 снеж.; Яго ж. Даходзячы да сарцавіны // Вобраз — 85. Мн., 1985; Яго ж. З даверам да жыцця // Звязда. 1984. 21 снеж.; Яго ж. Маральны пошук у сучаснай прозе // Полымя. 1985. № 9; Яго ж. Першапачатак народнага подзвігу // Юрэвіч У. Абрысы. Мн., 1976; Ягоўдзік У. Герой сучасны — герой актыўны // ЛіМ. 1984. 6 лін.; Яскевіч А. На шляху росту і сталасці // Шляхі развіцця беларускай савецкай прозы. Мн., 1972; Яго ж. // У свеце мастацкага твора. Мн., 1977. С. 107—109, 193.

На кітайскай мове. Чыгрынаў Іван Гаўрылавіч // Энцыклапедычны слоўнік савецкай літаратуры. Пекін, 1984.

На латышскай мове. Rullis T. Par cilvēkiem dzili un patiesi // Jaunās Gramata. 1980. Nr 1.

На малдаўскай мове. Кулешов Ф. Иневитабилитатя алтернативей морале // Чигринов И. Жалник кынтэ питпалакул. Кишинэу, 1981.

На нямецкай мове. Randow N. Über die Autoren // Störche über den Sümpfen. Berlin, 1971.

На польскай мове. Fornalczyk F. Płacz perapiołki // Życie Lit. 1976. Nr 16; Iwan Czyhrynau // Moje niedźwiedzie i inne opowiadania białoruskie. Łódź, 1974.

На рускай мове. Андреюк С. Человек в мире обстоятельств // Неман. 1980. № 3; Бакиевич Г. На сцене — подвиг // Знамя юности. 1984. 18 июля; Яго ж. Тема — народный подвиг // Заря. 1985. 16 янв.; Вопрос вопросов литературы // Дружба народов. 1983. № 6; Гарбар Л. «Какою ценой завоевано счастье... Помните!»: Встреча старшеклассников с В. Быковым и И. Чигриновым // Лит. в школе. 1980. № 2; Егоренкова Г. Могучая криница // ЛГ. 1979. 29 авг.; Яго ж. Послесловие // Чигринов И. Плач перепелки; Оправдание крови. М., 1981; Ивану Чигринову — 50 // Неман. 1984. № 12; Коленько Р. Музыка в драматических спектаклях, посвященных 40-летию освобождения Белоруссии // Вопросы культуры и искусства Белоруссии. Мн., 1985. Вып. 4; Колос Г. На отчей земле // Сов. Бел. 1984. 21 дек.; Копысова Н. Уроки человечности // Сел. газ. 1984. 21 дек.; Кречетова Р. Осмысление войны // Театр. 1981. № 9; Крупенька Е. Немеркнущая память // Знамя юности. 1981. 25 марта; Кулешов Ф. Неизбежность морального выбора // Чигринов И. Плач перепелки. Мн., 1975; Мартинович А. Помнить, чтобы жить: О творчестве И. Чигринова // Кн. обозрение. 1985. 23 авг.; Мележ И. Жизненные заботы. М., 1980. С. 112; Овчаренко А. Современный белорусский роман: Учеб. пособие для филол. фак. ун-тов. М., 1978. С. 121—123; Семенова А. Заметки о рассказах // Неман. 1967. № 6; Яго ж. На службе у истины // Знамя юности. 1984. 20 дек.; Семенова Н. Верность суровой правде // Сел. газ. 1981. 20 янв.; Стук А. Глазами семилетнего ребенка, разумом зрелого писателя // Стук А. С любовью к земле и людям. Мн., 1980; Тер акопян Л. Эпопея народного мужества // Чигринов И. Плач перепелки. М., 1979; Тычина М. Народ и война. Мн., 1985. С. 311—314; Яго ж. Решающий выбор: По страницам трилогии И. Чигринова «Плач перепелки», «Оправдание крови», «Свои и чужие» // ЛГ. 1985. 12 июня; Яго ж. Человек, характер, время // Неман. 1972. № 5; Тюрина Т. ...А рожь сей! // Знамя юности. 1980. 1 июня; Шамякина Т. На линии пересечения // Неман. 1975. № 3; Шитик Е. Верность правде жизни // Сов. Бел. 1974. 5 сент.; Юревич В. Первоначало народного подвига // Юревич В. Испытание зрелостью. М., 1981; Яскевич А. ...И вечное обновление // Неман. 1976. № 3.

На французскай мове. Tchygrynav Ivan // Anthologie de nouvelles bielorusses. Québec, 1983.

2.4.

На беларускай мове. Барадулін Р. Даверлівая балада: [Верш] // ЛіМ. 1980. 9 мая.

На рускай мове. Добролюбов И. Плач перепелки: Режиссер. сценарий многосер. телевиз. фильма. Мн., 1988.

Добролюбов И. Плач перепелки; Оправдание крови: Режиссер. сценарий многосер. телевиз. фильма. Мн., 1988.

Добролюбов И. Плач перепелки; Свои и чужие: Режиссер. сценарий многосер. телевиз. фильма. Мн., 1988.

Т. М. Махнач.

ЧЫКВІН ЯН

Чыквін Ян Арцёмавіч (псеўд. Янка Дубіцкі; н. 18.5.1940, в. Дубічы Царкоўныя Беластоцкай вобл., цяпер Беластоцкае ваяв., Польшча), паэт, літаратуразнавец, перакладчык. Піша на беларускай і польскай мовах. Член Саюза польскіх пісьменнікаў з 1970. Доктар філалагічных навук (1984).

Бацькі Яна Чыквіна былі сялянамі, выхоўвалі ў сваіх дзяцей «пашану да кніжкі і прыроды». Вучыўся ў пачатковай школе ў роднай вёсцы. Скончыў беларускі агульнаадукацыйны ліцэй у Бельску Падляскім (1959), аддзяленне рускай філалогіі Варшаўскага універсітэта (1964). Працаваў настаўнікам рускай мовы і літаратуры ў Беластоку (1964—69). З 1969 асістэнт, затым ад'юнкт філіяла Варшаўскага універсітэта ў Беластоку. З 1985 дацэнт кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта. З'яўляецца членам галоўнага праўлення Саюза польскіх пісьменнікаў (з 1990).

Першыя вершы Я. Чыквіна надрукаваны ў 1957 на старонках беластоцкай «Нівы». Аўтар паэтычных зборнікаў «Іду», «Святая студыя», «Неспакой», «Сонечная вязь», «Светлы міг», артыкулаў па гісторыі беларускай і рускай літаратур. Спрабаваў свае сілы ў жанрах апавядання, драматычнага твора. Тэматыка паэзіі Я. Чыквіна — харство роднай прыроды, каханне, ледзь улоўныя настроі, тонкія зрухі чалавечай душы. Паэт імкнецца да дакладнасці мастацкага слова, любіць з ім эксперыментаваць. У творчасці Я. Чыквіна пераважаюць наватарскія тэндэнцыі. Яго светабачанне ўскладнёнае, што выклікана ўскладнёнасцю сучаснага жыцця. У перакладзе на польскую мову ў 1983 выйшаў зборнік Я. Чыквіна «На парозе свету» і «Сонечнае спляценне».

Жыве ў Бельск Падляскі (Польшча).

А. В. Мальдзіс.

Бібліяграфія

1.2.

Іду: Вершы. Беласток, 1969.

Святая студня: Вершы. Беласток, 1970.

Неспакой: [Вершы]. Беласток, 1977. Рэц.: Леанчук Я. Чыквіна восень і неспакой // Ніва. 1977. 6 ліст.

Afanasij Fet: Studium historycznoliterackie. Białystok, 1984.

Светлы міг: Вершы. Мн., 1988.

Сонечная вязь: [Вершы]. Беласток, 1989 / Бел., польскі пераклад.

1.3.

1957. Сад: [Верш] // Беларускі каляндар на 1958 год. Беласток / Пад псеўд. Янка Дубіцкі.

1958. «Мікітава красуня»: (Камедыя ў І акце) // Ніва. 5 студз. / Пад псеўд. Янка Дубіцкі.

1959. Сад: [Верш] // Рунь. Беласток / Пад псеўд. Янка Дубіцкі; Хамелеоны або забаронены смех: [П'еса] // Ніва. 25 студз., 1 лют.; Нам трэба слоў: [Верш] // Там жа. 31 мая; Васількі: [Апавяданне] // Там жа. 30 жн.; Суседзі: [Апавяданне] // Там жа. 29 ліст.

1960. Сурвэткі: [Апавяданне] // Ніва. 4 снеж.

1961. Магільныя кветкі: [Апавяданне] // Ніва. 12 ліст.

1962. Эцюд; Перад світаннем: [Вершы] // Ніва. 4 сак. / Пад псеўд. І. Дубіцкі; Пляж; Пошукі: [Вершы] // Там жа. 29 крас.; Галіне Г.: [Верш] // Там жа. 20 мая; Жаночая сіла: [Верш] // Там жа. 5 жн.

1963 Не прыйшоў...: [Верш]; Жыццё пачынаецца нанава: [Апавяданне] // Беларускі каляндар на 1963 год. Беласток; Зачараваная кніжка: Апавяданне // Мой родны кут. Беласток; Крыху аб паэзіі // Ніва. 3 лют. / Сааўт. Ю. Фарыно.

1964. Гайнаўшчына; Вяртанне; «Дзяцінства за мною няспынна ідзе...»; Вячэрні госць: [Вершы] // Беларускі каляндар на 1964 год. Беласток; Кажушок: [Апавяданне] // Ніва. 7 чэрв.; Майстэрня паэта; Іду; XXI век; Трывожная раніца; Самасуд; Змярканне: [Вершы] // Там жа. 6 вер.; Дождж; Дзяўчына з павоем: [Вершы] // Там жа. 1 ліст.

1965. Пчолы; Дзяцінства; Сны; «Дзяцінства»; Даспелае сонца; Вяртанне; XXI век; Іду; Змерканне; Майстэрня паэта; Дзяўчына з павоем; Дождж; Пошукі; Пляж; Світанне; Над возерам; Трывожная раніца; А дом наш недзе; Шчасце: [Вершы] // Белавежа. Беласток. № 1; Незабыўнае: [Верш] // Полымя. № 4; Калапс; Нацюрморт; «Ёсць у нашым беластоцкім краю...»; «На бяду сваю, на бяду...»; «Муза працы...»: [Вершы] // Ніва. 6 студз.; Цукерка: [Апавяданне] // Там жа. 7 лют.; Пакіну на квітненне: (Сэксціна) // Там жа. 7 сак.; Пчолы; Сны: [Вершы] // Там жа. 2 мая; Надранне; Эцюд: [Вершы] // Там жа. 6 чэрв.; Горад; «Плач, дождж...»: [Вершы] // Там жа. 4 ліп.;

«Я выдумаў цябе...»: [Верш] // Там жа. 1 жн.; «Званок. Перапынак...»; На дзень 26 снежня: [Вершы] // Там жа. 5 вер.; Навеяна восенню: (Разважанні з прычыны 7 год літ-га аб'яднання «Белавежа») // Там жа. 5 снеж.

1966. Мастацкае каханне: [Верш] // Ніва. 6 лют.; Беларуская дзяўчына: [Верш] // Там жа. 5 чэрв.; Нічога не здарылася: [Апавяданне] // Там жа. 2 кастр.; Меланхолія: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; Рэквіем: [Верш] // Там жа. 13 ліст.

1967. Калі хто чужы: [П'еса] // Беларускі каляндар 1967 г. Беласток; На папасе; Дрэва: [Вершы] // Ніва. 1 студз.; Іду на спатканне...: [Верш] // Там жа. 5 сак.; О як дрэнна спазніцца: [Верш] // Там жа. 7 мая; Праклятая фармулёўка // Там жа. 4 чэрв.; Святая студня // Там жа. 6 жн.; Пад восень: [Верш] // Там жа. 3 вер.; Нудзьга па бацькаўшчыне; Гурзуф; Старасць; Партытура: [Вершы] // Там жа. 1 кастр.

1968. Смерць вепрука: [Верш] // Ніва. 7 студз.; Таня мая...: [Верш] // Там жа. 5 мая; Творчасць; Вопратка: [Вершы] // Там жа. 9 чэрв.; Святая студня: [Паэма] // Там жа. 7 ліп.; «На дзень марозны...»: [Верш] // Там жа. 1 снеж.

1969. Credo: [Верш] // Ніва. 5 студз.; Санет: [Верш] // Там жа. 2 лют.; Дыялог паэта з крытыкам // Там жа. 2 сак.; Агарод: [Верш] // Там жа. 6 крас.; Паэзія: [Верш] // Там жа. 4 мая; «Ты не думай, что я жыццё патрачу...»: [Верш] // Там жа. 1 чэрв.; «На ўсе лады...»: [Верш] // Там жа. 7 вер.; Быль, якая стала явай // Там жа. 28 вер.; Паляванне: [Верш]; Новае прозвішча ў паэзіі // Там жа. 5 кастр.; Мядовая грэчка: [Верш] // Там жа. 2 ліст.; Так калісьці...: [Верш] // Там жа. 7 снеж.

1970. Сяброўскія шаржы на В. Шведа, С. Яновіча, В. Рудчыка // Ніва. 1 лют.; Вясна; На плоце сарокі плакалі; Дубічы, Дубічы...; Дачцы Івоне; Сізіф: [Вершы] // Там жа. 1 сак.; «Цябе няма, і ўся зямля маўчыць....»: [Верш] // Там жа. 3 мая.; «І няма ўжо Івана...»; «Мая чырвоная боль з белым дымам...»: [Вершы] // Там жа. 1 ліст.; На бераг другі: [Верш] // Там жа. 6 снеж.

1971. «Што мне Ньютоны, што Галілеі...»; «За вёскай з сена ўставала надранне...»; Сярод вас няма; З чужымі; Крыніца: [Вершы] // Белавежа. Беласток. № 2; «Што мне Ньютоны, што Галілеі...»: [Верш] // Ніва. 3 студз.; Вяз; Узбярэжжа: [Вершы] // Там жа. 7 сак.

1972. Мы жывем: [Верш] // Ніва. 4 чэрв.; Да цябе прыду — калі захочаш: [Верш] // Там жа. 2 ліп.; Камень: [Верш] // Там жа. 6 жн.; Ёсць у Варшаве харaство: [Верш] // Там жа. 3 вер.

1973. Даспелае сонца; Над возерам; Паэзія: [Вершы] // Літаратурная Беласточчына. Мн.; Плач Яраслаўны (Фларыяну Няўважнаму): [Верш] // Ніва. 7 студз.; Вячэрні роздум: [Верш] // Там жа. 4 лют.

1974. Przejażdżka po morzu spłynęła czerwień świnobicia // Regiony. Nr 5; Белавежцам: [Верш] // Ніва. 3 лют.; У летняй спякоце: [Верш] // Там жа. 3 сак.; На смерць вепрука: [Верш] // Там жа. 7 крас.; Яздок без сядла: [Верш] // Там жа. 5 мая.

1975. Плач Яраслаўны: [Верш] // Беларускі каляндар 1975. Беласток.

1976. На соннай Нарвы вадзе..: [Верш] // Ніва. 7 сак.; Ноч, як страшная катоўня: (Памяці Г. Лоркі): [Верш] // Там жа. 4 крас.; «Кволая дзяўчына — будучая мама...»: [Верш]; Немагчымае зрабіць магчыма // Там жа. 2 мая; «Не проста сена воз...»: [Верш] // Там жа. 4 ліп.; [Рэц. на кн.: Barszczewski A. Historia literatury białoruskiej. Warszawa, 1976] // Там жа. 20 ліп.; Больш творчай фантазіі // Там жа. 19 вер.

1977. Веравызнанне: [Верш] // Ніва. 5 чэрв.; Размова Сусветаў: (Верш эксперыментальны); Элегія беластоцкая: [Верш] // Там жа. 4 вер.

1978. Элегія ночы: [Верш] // Ніва. 1 студз.; Засні сярод ашалелай радасці // Там жа. 2 крас.; Чорная віла: Паэма // Там жа. 7 мая, 6 жн.

1979. A dom nasz gdzieś // Poezja. Nr 5 / Сааўт. В. Смашч.

1980. Уступ; Элегія ночы; Элегія беластоцкая; Веравызнанне; «Не пішы мне, не пішы, што жывеш у цішы...»; «Ці гэта прывычка, жыць, як раней...»; Задуменні; «Дзе прападаюць рэчы вялікіх людзей...»; Эцюд; «З Зямлі мацярынствам нагрэтай...»; Чорная Віла: [Вершы] // Белавежа. Беласток.

1982. «Мой першы, мой апошні...»; Адвечны дыялог: [Вершы] // Беларускі каляндар 1982 г. Беласток.

1983. «Захад сонца ў ваколіцы Дубіч Царкоўных...»; Лета 1980 г.; Навальніца ў Беластоку 1981 г.; Элегія фаталізму; Бружмеем; Трыпутнік мілавання: [Вершы] // Ніва. 4 снеж.

1985. Фліртусь: [Верш] // Ніва. 3 сак.; Светлы міг; Ля Белавежскай пушчы; Сад; «Ды ўсё здаецца, што вось-вось...»; Май: [Вершы] // Там жа. 5 мая; Прымірэнне: (Дубіцкая элегія) // Там жа. 3 ліст.

1.4.

Marczuk G. Krzyk nad chutorem / Z biał. Olsztyn, 1989.

1965. Казберук А. Падляшша; Жаваранак: [Вершы] / З пол. // Ніва. 7 лют.

1973. Лапскі А. «Чагосьці часам хочацца...»; Сарочка: [Вершы] / З укр. // Ніва. 4 сак.

1974. Гушча Ян. Свіцязь; Вязынка: [Вершы] / З пол. // Ніва. 6 студз.; Яго ж. Просьба птушак: [Верш] / З пол. // Там жа. 3 лют.

1978. Голда Э. Усе жанчыны: [Верш] / З пол. // Ніва. 5 сак.; Баровіч А. Прыйдзе час; Тхужэўскі А. Друшляк; Васькевіч А. Погляд цябе ўратуе; Голда Э. Уцёкі: [Вершы] / З пол. // Там жа. 1 кастр.

1979. Плютовіч Е. Бельск. Падляшскі; Пентак С. Цемра; Граховяк С. Запрашэнне да кахання: [Вершы] / З пол. // Klub Związku Literatów Polskich: Rewers. Białystok.

1.5.

На польскую мову. Na progu świata. Warszawa, 1983. Рэц.: Артымовіч Н. На парозе свету // Ніва. 1984. 22 крас.

Splot słoneczny / Tł. E. Feliksiak, I. Leończuk, I. Litwiniuk, F. Nieuważny, W. Woroszyłski. Olsztyn, 1988.

Nie milcz... / Tł. W. Rudczyk // Kontrasty. 1968. Nr 4: Jazrmark // Kultura. 1968. Nr 29; Zmierzch / Tł. J. Litwiniuk // Argumenty. 1969. Nr 27; A dom nasz... / Tł. W. Rudczyk // Tyg. Kulturalny. 1971. Nr 17; Jarmark // Głos Nauczycielski. 1977. Nr 5; Powracam ze spotkania; Chcesz nie chcesz / Tł. J. Litwiniuk; W śnieg jak do cerkwi można wejść; «Pora już spać. Już płoną gwiazdozbiory...» / Tł. J. Leończuk // Literatura. 1978. Nr 3; Płacz Jarosławny; Na drugi brzeg / Tł. J. Leończuk // Warmia i Mazury. 1978. Nr 10; Ogród; «To już nie fura siana, ale coś jeszcze...»; «Wiąże wiekami stary więźnia spolegliwy...» / Tł. E. Feliksiak // Literatura. 1979. Nr 24; Ból mój czerwony; A dom nasz; O, mój pierwszy, ostatni, synu nienarodzony! Odwieczny dialog; Wieczorny gość; Niczego nie wiem o was chłopcy / Tł. E. Feliksiak // Warmia i Mazury. 1979. Nr 5; W łąkę zapada / Tł J. Leończuk; Sroki płakały na płocie / Tł. J. Litwiniuk // Twórczość. 1980. Nr 4.

1.6.

Poezja rosyjska: 1842—1895: Antologia. Warszawa, 1984 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Артымовіч Н. Літаратурная сустрэча з Янам Чыквінам у Бельску // Ніва. 1980. 16 сак.; Баравы А. Паэты БГКТ // Беларускі каляндар 1974. Беласток, 1973; [Біяграфічная даведка] // Літаратурная Беласточчына. Мн., 1973. С. 115; Васькевіч А. Пра Яна Чыквіна // Ніва. 1978. 7 мая; Жамойцін Я. «Белавежа» 1980 г. // Беларускі каляндар 1982. Беласток, 1981; Леанчук Я. Увагі аб творчасці «белавежцаў» // Беларускі каляндар 1980. Беласток, 1980; Няўважны Ф. З возера дзяцінства, са студні сталасці // Ніва. 1978. 7 мая; Смашч В. «У снег, як у царкву, можна ўвайсці...» // Там жа. 1979. 7 студз.; Шаховіч М. «Белавежа» // Беларускі каляндар на 1983 год. Беласток, 1982. С. 123; Швед В. Беларускі парнас у Народнай Польшчы // Беларускі каляндар. 1978. Беласток, 1978.

У. М. Ларчанка.

ЧЭРНЯ ХВЕДАР

Чэрня Хведар (Фёдар Мікалаевіч, 10.6.1939, в. Лінкі Валожынскага пав. Навагрудскага ваяв., цяпер Валожынскі р-н Мінскай вобл.— 16.3.1983, Мінск, пахаваны на Паўночных могілках), паэт. Член СП Беларусі з 1970.

З сялянскай сям'і. Маці, Марыя Канстанцінаўна, памерла неўзабаве пасля яго нараджэння. З бацькам, Мікалаем Мацвеевічам, жыў у яго другой сям'і ў в. Доржні. Бацька працаваў у калгасе, захапляўся музыкай, граў на кларнеце і акардэоне. У 1957 Х. Чэрня закончыў Вішнеўскую сярэднюю школу і нейкі час працаваў загадчыкам Вішнеўскага сельскага клуба. У пачатку 1958 паступіў у тэхнічнае вучылішча пры Мінскім аўтазаводзе. Вучыўся і працаваў фармоўшчыкам-ліцейшчыкам. У 1959—61 служыў у Савецкай Арміі. Дэмабілізаваўшыся, стаў студэнтам аддзялення беларускай мовы і літаратуры філалагічнага факультэта БДУ, які скончыў у 1966. Працаваў рэдактарам на Беларускім радыё (1966—67), вучыўся ў Мінскай вышэйшай партыйнай школе (1967—69). Са жніўня 1969 старшы рэдактар выдавецтва «Беларусь». У 1971 быў на ваенных зборах у газеце «Суворовский натиск» (Далёкаўсходняя ваенная акруга). З 1972 да апошніх дзён жыцця быў старшым рэдактарам у выдавецтве «Мастацкая літаратура».

Першы верш надрукаваў у 1955 у газеце «Піянер Беларусі» (публікацыя не выяўлена). Рэгулярна пачаў публікавацца з 1958. Аўтар зборнікаў паэзіі «Добрай раніцы, людзі!», «Дабрэе свет», «Настрой», «Ваколіца», «Святло рамонкаў», «Музыка дарог», паэм «Размова з памяццю», «Востраў пальмаў» і «Сніцца край птушыны» (дзве апошнія ўключаны ў зборнік «Сады юнацтва»). Выйшла кніга яго выбраных вершаў «На скрыжаваннях памяці». Лірычны герой, як і сам аўтар,— чалавек рухавы, неспакойны: «З юначых год мне дома не сядзіцца, На дзень адстану — мучыць неспакой». Уражанні ад бясконцых дарог, марскіх пейзажаў Крыма, гор Каўказа, рэк і азёраў Урала і Сібіры дапамагалі глыбей адчуць вартасць свайго, нацыянальнага, роднага: «Мне б яшчэ хоць раз на свет радзіцца,— Знаю, што радзіўся б толькі тут!» У вершах паэта адкрываецца шырокая, шчодрая на дабрыню душа аўтара. Ён сам спрабуе дайсці да вытокаў гэтых трывалых душэўных якасцей у адпаведных па назве кнігах: «Дабрэе свет», «Добрай раніцы, людзі!», у асобных вершах «Пра дабрату», «Чалавек без ласкі», «Радаслоўная». Радзіма, бацькоўскі кут, вёска і горад, рабочыя будні, бяскрайнія дарогі, сустрэчы і развітанні, маладосць і каханне — вось асноўныя матывы паэзіі Х. Чэрні. Дзецям адрасаваны яго кнігі «Песня Сабіны», «На Сонечнай вуліцы». Яго сатырычныя і гумарыстычныя вершы сабраны ў зборніку «Ажаніся, не журыся...». У рукапісе пакінуў фрагменты вялікай паэмы (без назвы) пра заходнебеларускую вёску даваенскага часу, а таксама незакончаны зборнік твораў для дзяцей.

Л. М. Гарэлік.

Бібліяграфія

1.2.

Добрай раніцы, людзі!: Вершы. Мн., 1966. Рэц.: Алехнович В. «Живые не могут без песен...» // Знамя юности. 1966, 5 июля; Вярцінскі А. Верш твой — споведзь твая // Полымя. 1967. № 1; Кудраўцаў І. У дарозе, у пошуках // Звязда. 1966. 15 кастр.; Марчанка С. Творчы ранак // Чырв. змена. 1967. 17 студз.; Псікаў А. Гармонія і хаос // ЛіМ. 1966. 22 ліст.; Яфімаў Ф. Прадчуванне паэзіі // Маладосць. 1966. № 10.

Дабрэе свет: Вершы і паэма. Мн., 1968.

Размова з памяццю: Паэма. Мн., 1970. Рэц.: Бур'ян Б. Прырода жанру вымагае... // Полымя. 1971. № 5; Хведаровіч М. Дзень добры, мой дом!.. // Мін. праўда. 1971. 6 лют.

Песня Сабіны: Паэма. Мн., 1971.

Сады юнацтва: Вершы і паэмы. Мн., 1972. Рэц.: Маркаў Л. З птушынага краю // Мін. праўда. 1973. 28 лют.

На Сонечнай вуліцы: Вершы. Мн., 1973.

Настрой: Вершы. Мн., 1974. Рэц.: Вышынскі М. Добры настрой // Мін. праўда. 1975. 5 сак.; Камейша К. Прывітаць новы дзень // Вяч. Мінск. 1975. 17 студз.; Пысін А. З чым ідзеш да людзей // Маг. праўда. 1975. 15 мая; Яго ж. З чым ідзеш, чалавек // Полымя. 1975. № 12.

Ваколіца: Вершы. Мн., 1976.

Ажаніся, не журыся...: Гумар. Мн., 1979. Рэц.: Лісоўская Н. Людзі звычайныя і — незвычайныя // Полымя. 1980. № 1; Марозаў Л. Трапным словам, крылатай дасціпнасцю // Мін. праўда. 1980. 16 лют.

Святло рамонкаў: Чатырохрадкоўі. Мн., 1981.

На скрыжаваннях памяці: Вершы і паэмы. Мн., 1982.

Музыка дарог: Вершы. Мн., 1984. Рэц.: Макарэвіч В. Водгалас перажытага // ЛіМ. 1984. 3 жн.

1.3.

1958. Двойчы ардэнаносная; Мая песня; Камсамольскі білет; Шчасце; Чырвонае Урочышча; Тэлеграма з цаліны: [Вершы] // Заводские зарницы. Мн.; Крочыць полем восень залатая: [Верш] // Мін. праўда. 6 жн.; Тэлеграма з цаліны: [Верш] // Там жа. 22 жн.; Я тут не госць: [Верш] // Там жа. 2 вер.; Заўсёды ў страі: [Верш] // Там жа. 26 кастр.; Камсамольскі білет: [Верш] // Там жа. 29 кастр.; Двойчы ардэнаносная: [Верш] // Там жа. 28 снеж.; Шчасце: [Верш] // Чырв. змена. 21 вер.

1959. Толькі ўперад; Сэрца хай пільнасць падвоіць; Вам, сябры-аднагодкі; Салдацкая дарога: [Вершы] // Октябрем рожденные. Мн.

1960. У гэты дзень вялікай сямігодкі; Мінску; Пра сябе; Я дзякую Вам; Пераправа; І не спіцца салдату: [Вершы] // Сквозь годы. Мн.; Цішыня; Неспакой салдата; «Цяпер то не тое. Праехаў вёрст дваццаць...»: [Вершы] // Маладосць. № 5; Дарагая мая Беларусь: [Верш] // Гродзен. праўда. 5 ліст.; На пасту камунізма: [Верш] // Там жа. 11 снеж.; Перасяленне: [Верш] // ЛіМ. 13 крас.; Гартаванне: [Верш] // Мін. праўда. 23 лют.; Салдацкае: [Верш] // Там жа. 24 чэрв.; Клічуць далі: [Верш] // Там жа. 28 жн.; Мы народжаны жыць: [Верш] // Там жа. 29 ліст.

1961. Дарога салдата: [Верш] // Полымя. № 9; Майму дружбаку: [Верш] // Мін. праўда. 31 сак.; Лясное; Раніца: [Вершы] // Чырв. змена. 20 снеж.

1962. «Я знаю, ты добрае, сэрца маё юначае...»; Неба: [Вершы] // Беларусь. № 12; Летні вецер; Старшына і вясна: [Вершы] // Маладосць. № 2; На Беларускім аўтамабільным: У сталеліцейным; Нараджэнне волата: [Вершы] // Полымя. № 1; ЛіМ. 9 студз.; Дваццаць узлётаў крутых: [Верш] // Чырв. змена. 7 сак.; Старшакурсніцы: [Верш] // Там жа. 18 крас.; «Нешта, здаецца, дзіўнае...»: [Верш] // Там жа. 6 мая; Астравы ў акіяне: [Верш] // Там жа. 16 чэрв.; Урачыстасць: [Верш] // Там жа. 24 чэрв.; Цішыня: [Верш] // Там жа. 8 жн.; «Колькі тут цішыні! Толькі варта дзьмухнуць...»: [Верш] // Там жа. 4 кастр.; Вясковыя хлопцы: [Верш] // Там жа. 28 кастр.; Лес; «Хоць адзін, хоць чатыры сыны ў бацькоў...»: [Вершы] // Чырв. змена. 11 ліст.

1963. «Бы струна закранутая, крык дзіцяці...»; «Востраў, далёкі востраў...»: [Вершы] // Беларусь. № 5; «Гэта час, калі ў ложках першыя сны завязваюцца...»; Прахадная: [Вершы] // Маладосць. № 4; Хмары; «Ноччу прыходзяць зоры, далёкія, блізкія...»: [Вершы] // Полымя. № 4; На літаратурным аб'яднанні: [Верш] // Звязда. 10 студз.; «Гэта няпраўда, што некалі сонца...»: [Верш] // ЛіМ. 12 ліст.; «Ноччу прыходзяць зоры, далёкія, блізкія...»: [Верш] // Ніва. 8 снеж.; Вера: [Верш] // Чырв. змена. 20 лют.; Рабочы прэзідыум: [Верш] // Там жа. 3 сак.; У аўтобусе; Пяты акіян: [Вершы] // Там жа. 14 крас.; Звоняць радасці: [Верш] // Там жа. 1 мая; На сенакосе; «Я прыду да цябе, як паспеюць жыты...»; Сонца заглядвае ў твары: [Вершы] // Там жа. 27 чэрв.; Капітаны з мірам плывуць: Урыўкі з паэмы «Сэрца з сэрцам» // Там жа. 28 вер.; Фатаграфіі: [Верш] // Там жа. 31 кастр.

1964. Вясна: [Верш] // Бярозка. № 3; Гранітны вартавы: [Верш] // Там жа. № 11; Сінява: [Верш] // Чырв. змена. 16 лют.; «Я адкрыў твае вочы — маленькія дзве планеты...»: [Верш] // Там жа. 21 сак.; «Напэўна, зямля прыгажэе...»: [Верш] // Там жа. 25 крас.; «О колькі ў сябе ўвабрала...»: [Верш] // Там жа. 18 чэрв.; «Калі прада мною даль...»: [Верш] // Там жа. 18 жн.; У сэрцы — май: [Верш] // Там жа. 17 кастр. / Сааўт. Э. Зубрыцкі.

1965. Цішыня; Сад на Сапун-гары; На «Абхазіі»; «Мора, як ты, вольнае...»: [Вершы] // Узлёт. Мн.; Сад на Сапун-гары: [Верш] // Беларусь. № 1; ЛіМ. 19 студз.; Галубы: [Верш] // Беларусь. № 2; Медалі: [Верш] // Бярозка. № 5; Смялей у жыццё: [Рэц. на кн.: Паўлаў У. Далягляд. Мн., 1964] // Маладосць. № 5; Святлане; «Як дома пеўні трэцюю песню...»; «Сонца прыдзірліва, як генерал...»; «Ідзе вярблюд спакойным крокам...»; «Дыхаю, як рыба...»: [Вершы] // Там жа. № 12; Трыснягі; «Планета зверху — быццам дошка шахматная...»: [Вершы] // Полымя. № 4. ЛіМ. 16 крас.; Сонца смяялася салдатам: Урывак з паэмы // Мін. праўда. 24 лют.; Дзяўчаты; «Поле роўнае, белае...»; Плывуць гарызонты: [Вершы] // Там жа. 14 крас.; Радавы: [Верш] // Там жа. 16 мая; Салігорскія будаўнікі: [Верш] // Там жа. 30 кастр.; «На Урал за гравіем...»: [Верш] // Чырв. змена. 10 кастр.; З новых вершаў: «Кожнай вясною зямля...»; «Быццам з берага, з воблака...»; «Вяршыням, воблакам і ветру...»; «Тэмпература — трыццаць дзевяць — сорак...» // Там жа. 28 ліст.

1966. «Калі агнямі маланак...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 66. Мн.; Зімовы ліст: [Верш] // Бярозка. № 1; Зоры заўсёды маўчаць; «Чысцяць планету дворнікі і вятры...»: [Вершы] // Знамя юности. 28 июля; «Сонца прыдзірліва, бы генерал...»: [Верш] // Чырв. змена. 9 студз.; Дарога ў космас: [Верш] // Там жа. 9 лют.; «Шпак з дарогі прымчаў...»; «Падрастаюць дрэвы даўганогія...»: [Вершы] // Там жа. 6 ліп.; «Не, я не маю права адступіцца...»: [Верш] // Там жа. 20 кастр.

1967. «Хутка верасень будзе...»: [Верш] // Бярозка. № 8; «Калі агнямі маланак каханне мяне апячэ...»; Урал: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 1; Пра сучаснае; «Па мерыдыянах з поўначы з'едуць мяцеліцы...»: [Вершы] // Звязда. 22 ліп.; «Ёсць нешта ў маім характары...»: [Верш] // Мін. праўда. 15 ліст.

1968. На пасту камунізма: [Верш] // Бярозка. № 2; Заўсёды ў паходзе: [Верш] // Там жа. № 10; «Мая планета заўсёды адзета...»; «Ёсць нешта ў маім характары...»; «У сон правальваюся, нібы ў бездань...»: [Вершы] // Маладосць. № 8; Табе В'етнам: [Вершы] // Звязда. 2 лют.

1969. Каб жыў у міры свет: [Верш] // Бярозка. № 5; «У парку на светлай паляне...»: [Верш] // Там жа. № 6; Радзіма: [Верш] // Там жа. № 12.

1970. Кветкі: [Верш] // Бярозка. № 6; Летні кірмаш: [Верш] // Там жа. № 8; Нашы ступені: [Верш] // Там жа. № 9; Слова пра пераклады // Голас Радзімы. № 14; Вызваленне: З паэмы «Размова з памяццю» // Мін. праўда. 15 чэрв.; «Размова з памяццю»: Урывак з паэмы // Чырв. змена. 8 крас.

1971. Пра мора: [Верш] // Дзень паэзіі — 71. Мн.; Медалі: [Верш] // Слава Арміі Савецкай. Мн.; «Сонца стараецца з ран...»: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.; «Ёсць у кожнага мара — святая свяцейшых...»: [Верш] // Беларусь. № 3; Мы — ліцейшчыкі: [Верш] // Там жа. № 4; «Луг, рака і поле...»: [Верш] // Бярозка. № 7; Калі па васемнаццаць...: [Верш] // Вожык. № 13; Маналог вежавага крана; «Ёсць дзіўнаваты нейкі смак...»; «Выспявала навальніца...»: [Вершы] // Маладосць. № 12; Песня Сабіны: [Урывак з аднайм. паэмы] // Чырв. змена. 29 жн.

1972. «Я глядзеў табе ў вочы...»: [Верш] // Зорка Венера. Мн.; Над прасцягам Радзімы: [Верш] // Беларусь. № 12; А мы не так кахалі: [Верш] // Вожык. № 2; Цёшча, цесць і я: [Верш] // Там жа. № 24; Ля кастра: [Верш] // Піянер Бел. 7 вер.

1973. «Ад Брэста да Уладзівастока»: [Верш] // Братэрства. Мн.; Далёка; Байкал: [Вершы] // Дзень паэзіі — 73. Мн.; Фармуецца чалавек: [Нарыс] // Кім быць? Мн.; Роднае: [Вершы] // Бярозка. № 6; Дружба: [Верш] // Там жа. № 7; Нарачанскі вецярок: [Верш] // Віцеб. рабочы. 25 крас.; Чырвонае Урочышча; Навічок; Ля вагранак; «Цэх заціх...»; Вуліца Ванеева: [Вершы] // ЛіМ. 19 кастр.

1974. Размова ўночы; У прыбалтыйскім горадзе: [Вершы] // Дзень паэзіі — 74. Мн.; Трыялеты; Над Нараччу: [Вершы] // Беларусь. № 7; Заўчасная слава: [Верш] // Вожык. № 6; Акцябраты; «Хто там з песняй крылатай...»: [Вершы] // Вясёлка. № 8; Адзі-

нокі; «Бачыў я нямнога дый нямала...»; Настаўнікі; «З юначых год мне дома не сядзіцца...»: [Вершы] // Маладосць. № 7; Сыны палкоў: [Верш] // ЛіМ. 8 мая; Чырв. змена. 29 кастр.; «Дваццаты век хаду прыспешвае...»: [Верш] // Там жа. 1 студз.

1975. З новай кнігі лірыкі «Ваколіца»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 75. Мн.; Чараўнік: [Верш] // Бярозка. № 3; Размова з сібіраком: [Верш] // Вожык. № 5; Хлопчык май: [Верш] // Вясёлка. № 5; «Гэта, мусіць, вельмі правільна...»; «На вачах сівога пакалення...»: [Вершы] // Полымя. № 7; Духавы аркестр: [Верш] // ЛіМ. 1 мая; Ваеннае неба; Маладыя акцёры кіно; Танкі на пастаменце; Пра гітару: [Вершы] // Там жа. 6 чэрв.

1976. Уперад; Пад сцягам Радзімы: [Вершы] // Дзень паэзіі — 76. Мн.; Рабочыя цягнікі: [Верш] // Люблю будзённы дзень... Мн.; Салдат: [Верш] // Вожык. № 3; Праз гады; Здагадка; «Нешта доўга скідку...»; Лясная крыніца: [Вершы] // Маладосць. № 6; Рэчка-рэчанька: [Верш] // Звязда. 6 чэрв.; Сцяг, узняты дужымі рукамі; «Дарога»; «Мне сніўся сон...»; «Выслізнула сонца між казармамі...»; «Гэтым шляхам пад агністым шоўкам...»: [Вершы]// ЛіМ. 27 жн.

1977. Да службы і пасля: [Верш] // Вожык. № 3; Равеснікам Кастрычніка: [Верш] // Звязда. 11 ліст.; Домік 1-га з'езда: [Верш] // Чырв. змена. 20 ліст.

1978. «Бачыў я нямнога, дый нямала...»; Далёка; У прыбалтыйскім горадзе: [Вершы] // Адданасць. Мн.; Не забыць!; Мой сад; Медыцынская сястра; «У маёй Беларусі, звычайна...»; Ваколіца: [Вершы] // Дзень паэзіі — 78. Мн.; У зімовым парку; Зноў раскрыты падручнікі // Бярозка. № 1; Касмічная кніга: [Верш] // Там жа. № 4; Галубка; На беразе мора: [Верш] / Вожык. № 16; «У маёй Беларусі, звычайна...»; Ваколіца: [Вершы] // Мін. праўда. 20 жн.; Вясна: [Верш] // Піянер Бел. 16 сак.

1979. Бяжыць сцяжына...: (Чатырохрадкоўі): [Вершы] // Дзень паэзіі — 79. Мн.; Жончын рэцэпт: [Верш] // Вожык. № 6; Пагаварыў; А дзе ж бусел быў?; І так бывае: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 7; Не забыць!: [Верш] // Вяч. Мінск. 4 ліп.; Мой сад; Галасы на плёнцы; Медыцынская сястра: [Вершы] // ЛіМ. 17 жн.

1980. «Такі мароз, як быццам шчокі брые...»; Начная навальніца; «Самы, самы кароткі дзень...»; «А якое яно, якое...»; «Пакінуў поле, хату і садок...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 80. Мн.; «Бачыў я нямнога, дый...»: [Верш] // Такія сэрцы ў нас. Мн.; Дзеці партызан: [Урывак з паэмы] // Бярозка. № 7; Цімох і стог: [Верш] // Вожык. № 12; Ніва. 7 вер.; Начная навальніца; «А тут гавораць не па-наску...»; «Разысціся — разам палічылі...»; «За трыццатай вярстой...»; «Зноў у космас Радзіма...»; «Усё прайшло...»; «А на зямлі то вір жыцця, то сон...»; «Вёска-дзяўчына ўсё модніцца...»; «Лётаеш уподручкі з вясною...»; «Нахопіца вечар...»: [Вершы] // ЛіМ. 22 жн.; Жончын рэцэпт: [Верш] // Ніва. 23 сак.

1981. Да дня нараджэння; Ад прадвесня і далей; Дарога, зноў дарога: [Вершы] // Дзень паэзіі — 81. Мн.; «Як тады жылі і пажывалі»: [Верш] // Туман трэба развеяць. Мн.; Алёшкавы сябры: [Верш] // Вясёлка. № 1; Падарожжа па чужой зямлі: [Рэц. на кн.: Яўменаў Л. Чужая планета. Мн., 1979] // Маладосць. № 8; Сустрэча; Прыгажосць; Не забыць: [Вершы з кнігі «Цішыня не дрэмле»] // Знамя юности. 21 июля.

1982. Ёсць песні і кветкі: [Верш] // На сцягу і ў сэрцы. Мн.

1983. Алёшкавы сябры: [Верш] // Вяснянка. Мн.; Як радасць светлая...: [Верш] // Бярозка. № 1; Сустрэча; Тваё маўчанне; Чалавек без ласкі; Ад продкаў да нашчадкаў; Прыкметы і метэазводка; Франтавік: [Вершы] // Маладосць. № 10; Пажар; Вянок на шчасце; «Жыла была ні рэчка, ні рачулка»; «Раскармілі гусей, адкармілі»; Колер восені: [Вершы] // ЛіМ. 2 снеж.; Летні кірмаш: [Верш] // Ніва. 19 чэрв.

1984. «У парку на светлай паляне...»; Дружба: [Верш] // Бярозка. Мн.; Пра Агату і аладкі: [Верш] // Вожык. № 15.

1.4.

1966. Дамдзінсурэн Ц. Край мой: [Верш] / З манг. // Мін. праўда. 6 ліп.; Асор Ням. Непарушная дружба: [Верш] / З манг. // Там жа. 10 ліп.

1967. Юсупаў І. Над Аму-Дар'ёй: [Верш] / З каракалп. // Чырв. змена. 26 студз.; Сейтніязаў М. Сляды вайны: [Верш] / З узб. // Там жа. 8 чэрв.

1970. Гелаванi М. «Ты зноў адна...»: [Верш]; Шаўнабада: Паэма / З груз. // Гелавані М. Клятва. Мн.; Кунанбаеў А. «Ты — адна для мяне...»; Джыгітам; «Старасць, старасць мая асядлала мяне...»: [Вершы] / З каз. // Кунанбаеў А. Выбранае. Мн.; Ханінаў М. Маці; Вецер і хмары; Песня правадоў; Два сябры; Мая мара: [Вершы] / З калм. // Ханінаў М. Хвоі і цюльпаны. Мн.

1971. Нерыс С. Не прайсці фашысцкім танкам; Бетховен; Я вярнуся: [Вершы] / З літ. // Нерыс С. Калі зямля прачынаецца... Мн.; Клеман Ж.— Б. Крывавы Тыдзень; Банда махляроў: [Вершы] / З фр. // Паэты Парыжскай Камуны. Мн.

1972. Гамзатаў Р. «Тыя нават, для каго хвілiны...»; «Не вечным здаецца мне...»; «Мудрэц вялікі мусіць быць...»; «На палях, дзе спее ўраджай...»: [Вершы] / З аварск. // Гамзатаў Р. Высокія зоркі. Мн.; Эмін Г. Жанчыне з зялёнымі вачыма: [Верш] / З арм. // Эмін Г. Песні Арменіі. Мн.; Ібарбуру Х. Прадавец апельсінаў: [Верш] / З icп. // Бярозка. № 6; Нурыеў І. Ленін: [Верш] / З туркм. // Там жа. № 11.

1974. Хелемскі Я. «Памяць верне гады...»: [Верш] / З рус. // ЛіМ. 5 снеж.

1975. Кербабаеў Б. Камуніст / З туркм.; Лахуці А. Партыя, якая нас вядзе / З тадж.: [Вершы] // Камуністы. Мн.; Тарэшчанка М. Дождж, секані; Забіла Н. «Як зялёны мур...»; Фамін Я. Дняпро; Залатая душа славянская; Герасіменка К. Успамін; Шпак М. Фрагмент: [Вершы] / З укр. // Украінская савецкая паэзія. Мн. Т. 1.

1976. Алборты Х. Пра зернятка хлеба: [Верш] / З асец. // ЛіМ. 19 сак.

1977. Нярыс С. Я вярнуся; Інчура К. Сонца і дзеці; Прахалода бору; Пчала роднага дому; Вечар: [Вершы] / З літ. // Літоўская савецкая паэзія. Мн. Т. І; Каралюс В. «Ты ў гэты вечар...»; «Я ляжу ў траве высокай...»: [Вершы] / З літ. // Літоўская савецкая паэзія. Мн. Т. 2; Фодар А. На радзіме; Бліскае маланка; Упершыню; Сям'я; Світанак; Ланцугі: [Вершы] / З венг. // Сучасная венгерская паэзія. Мн.; Сцепанюк Б. На зямлі Хрыста Боцева: [Верш] / З укр. // Сцепанюк Б. Матчына слова. Мн.

1979. Каршуноў А. Над Палессем; Някрасаў Б. Раніца; Вясенняя песня; Някрасаў Г. Сумленне; Фагельсон С. Белакрылыя чайкі; Халуповіч В. «Пад вечар Нява заціхае...»; Чуркін А. Роздум: [Вершы] / З рус. // Прызнанне. Мн.; Ляхіцкая Г. Маналог закаханай; Убачанае ў лазеры; Мода і жыццё: [Гумарэскі] / З пол. // Вясёлы калейдаскоп. Мн.

1980. Ляхіцкая Г. Маналог закаханай: Гумарэска / З пол. // Работніца і сялянка. № 10.

1984. Тарэшчанка М. Галубы; Раніца; Дождж, секані: [Вершы] / З укр. // Ад круч дняпроўскіх. Мн.

1.5.

На рускую мову. Переправа: [Верш] / Пер. Б. Иршов // Во славу Родины. 1959. 11 окт.; Наше слово: [Верш] // Гродзен. праўда. 1961. 2 крас.; Монолог подъемного крана: [Верш] / Пер. Ю. Сапожков // Сов. Бел. 1972. 22 янв.; За верстою верста: [Вершы] / Пер. Л. Филимонова // Неман. 1973. № 10; «Обычные учебные полеты...»; «Мне с юных лет все дома не сидится...»; Хабаровское небо; Вдалеке: [Вершы] / С бел. // Знамя юности. 1975. 12 авг.; О гитаре: [Верш] / Пер. Л. Рашковский // Там жа. 1976. 24 марта; А как же прежде жили-поживали...; Претят борщи свекольные: [Вершы] / Пер. И. Василевский // Из-вечной песни голоса. Мн., 1980; Слово о Родине: [Верш] / С бел. // Знамя юности. 1982. 30 дек.; Одна семья: [Верш] // Во славу Родины. 1983. 16 янв.; Добрый дождь: [Вершы] / Пер. А. Дракохруст // Неман. 1984. № 5.

На ўкраінскую мову. Очерети; Дороги і дороги!; Якась незвичайна ніч; Лісове: [Вершы] / Пер. В. Пет-

рик // Калинові мости. К., 1969; Летить земля...: [Верш] // Дзеснян. правда. 1972. 30 верес.; Жовтенята: [Верш] // Барвінок. 1975. № 11; Про гітару: [Верш] / Пер. В. Колос // Прапор юності. 1975. 15 лип.; «Тільки-но одмаяла весна...»: [Верш] / Пер. М. Сом // Сільські вісті. 1975. 18 черв.; Танки на постаментах: [Верш] / Пер. А. Таран // Голоси Білорусії. К., 1976; А ми не так кохали: [Верш] / Пер. І. Немирович // Молода гвардія. 1978. 1 квіт.; Чарівник: [Верш] / Пер. М. Сом // Лісова колиска. К., 1979; На березі моря: [Верш] / Пер. В. Косяченка // Рад. Буковина. 1979. 25 лют.

2.3.

На беларускай мове. Барсток М. Марудны, трудны рост // ЛіМ. 1981. 18 вер.; Вярба В. Размова па шчырасці // Там жа. 1972. 3 сак.; [Некралог] // Там жа. 1983. 18 сак.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі. Мн., 1981; Федзюковіч М. Святло паэзіі — дабрата // Чырв. змена. 1979. 4 студз.

2.4.

На беларускай мове. Дукса М. «...Прапісаныя ў часе адмысловым...»: [Верш] // Дукса М. Забытыя словы. Мн., 1979; Мінчанка М. Світанне: [Верш] // Мінчанка М. Зялёны звон. Мн., 1971; Шніп В. «...Радзімая ваколіца...»: [Верш] // Шніп В. Гронка святла. Мн., 1983.

Г. І. Рэут.

Ш

ШАБАЛІН АЛЯКСАНДР

Шабалін Аляксандр Андрэевіч (н. 15.7.1938, мяст. Пухавічы Пухавіцкага р-на Мінскай вобл.), публіцыст, празаік. Член Саюза журналістаў з 1962. Піша на беларускай і рускай мовах.

З сям'і служачых. Бацька, Андрэй Міхайлавіч, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, палітрук аднаго з партызанскіх атрадаў на Гомельшчыне, пасля вайны працаваў сакратаром райкома КПБ у Смаргоні, абкома КПБ у Маладзечне. У Смаргоні А. Шабалін пайшоў у 1-ы клас, закончыў сярэднюю школу ў Маладзечне ў 1956. Паступіў у Беларускі політэхнічны інстытут, але пасля 2-га курса пакінуў яго. Вярнуўся ў Маладзечна, працаваў у абласной газеце «Чырвоны сцяг» (1959—60). У сувязі з ліквідацыяй Маладзечанскай вобласці пераехаў у Гродна, працаваў у газеце «Гродзенская праўда» (1960—63), дзе адбылося яго знаёмства з В. Быкавым, які ў той час працаваў у рэдакцыі. З 1963 у Мінску. Працаваў у газеце «Калгасная праўда» (1963—66), уласным карэспандэнтам «Комсомольской правды» па Беларусі (1966—69), зноў у «Сельской газете» (1969—71). У 1971 яго перавялі на работу ў апарат ЦК КПБ (інструктар аддзела прапаганды і агітацыі, потым памочнік сакратара ЦК). З 1978 галоўны рэдактар часопіса «Беларусь».

Першае апавяданне А. Шабаліна «Мая мама — хатняя гаспадыня», якое ўхваліў В. Быкаў, надрукавана ў газеце «Гродзенская праўда» ў 1960. Наступныя апавяданні публікаваліся ў газетах «Калгасная праўда», «Советская Белоруссия», атрымалі адпаведна 1-ю і 3-ю прэміі гэтых газет. Піша нарысы, публіцыстычныя артыкулы, эсэ. Выдаў кнігі публіцыстыкі «Мы жывём у вёсцы» (з С. Барадоўскім), «Уладзімір Кавалёнак», «Дыялогі аб маралі». Апублікаваў цыклы артыку-

лаў, рэпартажаў, нарысаў, якія сталі своеасаблівай творчай справаздачай аб службовых камандзіроўках у Чэхаславакію, ЗША (член беларускай дэлегацыі на адной з сесій ААН), Польшчу, Швейцарыю, Францыю. Займаецца кіна- і тэледраматургіяй. Першы кінасцэнарый мастацкага фільма «Агонь на сябе» (у творы дадзена бязлітасная ацэнка злачынным метадам меліярацыі на Палессі) напісаны ў 1975 у сааўтарстве з У. Ампілавым. Аднак фільм не быў зняты ў сувязі з адмоўным водгукам Міністэрства меліярацыі і воднай гаспадаркі БССР. Адзін з аўтараў дакументальных тэлевізійных і мастацкіх стужак «Твой дом на зямлі» (1973), «Людзі, людзі — высокія зоркі...» (1975), «Хто сёння адсутны» (1988) і інш.

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Мы живем в деревне: Очерки. Мн., 1974 / Сааўт. С. Барадоўскі. Рэц.: К о б р ы н У. Выверана жыццём // ЛіМ. 1975. 5 вер.; Н е х а й М. // Неман. № 9; С я м ё н а в а А. Магутны сэнс факта // Звязда. 1974. 3 снеж.; Владимир Ковалёнок. Мн., 1983.

Дыялогі аб маралі. Мн., 1983.

1.3.

1960. Мая мама — хатняя гаспадыня: Апавяданне // Гродзен. праўда. 21 жн.; Кволы: Апавяданне // Там жа. 21 кастр.

1962. Апошні бой: Апавяданне // Гродзен. праўда. 30 чэрв.; У прыёмнай: Гумарэска // Там жа. 26 жн.; Подзвіг: Апавяданне // Там жа. 18 вер.; Гваздзіка: Апавяданне // Калг. праўда. 27 кастр.; Юрка: Рассказ // Сов. Бел. 27 мая; Другая сустрэча: Апавяданне // Фізкультурнік Бел. 30 кастр.

1963. Бабки: Рассказ // Гродн. правда. 24 февр.; Сов. Бел. 8 марта.

1964. Скрытый мат: (Юмористич. рассказ) // Гродн. правда. 15 нояб.; Не ради славы // Сел. газ. 14 мая; Пастух: (Очерк) // Там жа. 9 сент.

1965. Скрытый мат: (Рассказ) // Заря. 16 апр.; Свидание с природой: Беловежские этюды // Сел. газ. 31 окт.

1967. Где начинается театр // Комсомолец (Петрозаводск). 19 дек.; Комсомолец Удмуртии. 26 дек.

1968. Як здароўе?: [Гумарэска] // Вяч. Мінск. 16 ліст.; И все-таки мне повезло!: (Юмореска) // Знамя юности. 9 сент.

1969. Тайна богатырского колоса // Неман. 1969. № 9 / Сааўт. С. Барадоўскі; Тайна дзевятага «Б»: Апавяданне // Вяч. Мінск. 2 студз.; Безнадежный Митька Яшин: Рассказ // Сел. газ. 2 нояб.

1971. Люди большой судьбы: [Нарыс] // Неман. № 3 / Сааўт. С. Барадоўскі: [Рэц. на кн.: На перекрестках планеты. Мн., 1970] // Сел. газ. 10 июля; Город и его характер: (Из истории Лоева) // Там жа. 27 июля; Не померкнет слава Бреста // Там жа. 25 сент. / Сааўт. І. Калюта; Ты помнишь, товарищ? // Сов. Бел. 23 сент. / Сааўт. І. Калюта.

1973. Земля его, судьба его...: [Нарыс] // Главная должность. Мн. / Сааўт. І. Калюта; «Вызываю на соревнование!..» // Неман. № 8.

1975. Огонь на себя: (Киноповесть) / Неман. № 12 / Сааўт. У. Ампілаў.

1978. Там, за акіянам...: З амерыканскага блакнота // Беларусь. № 9.

1979. Часопісы ў 1979-м // ЛіМ. 12 студз. / Сааўт. Г. Пашкоў, А. Жук.

1982. З думкай пра час: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Вішнеўскі // ЛіМ. 29 студз.

1983. Кожны нумар — экзамен перад чытачом: Інтэрв'ю ў нумар // ЛіМ. 4 лют.

1984. Сачыненне на вольную тэму: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 10; Няма на свеце чарадзеяў: [Апавяданне] // ЛіМ. 31 жн.

1985. Боль і гнеў Намібіі: [Рэпартаж] // Беларусь. № 4; Хто сёння адсутны: Апавяданне // Маладосць. № 4.

2.3.

На беларускай мове. Н я ч а й В. Дом, у якім мы жывём // Звязда. 1974. 5 лют.; П і с ь м я н к о ў А. Апраўдаць давер чытача // ЛіМ. 1981. 6 лют.

На рускай мове. К а л ю т а И. «Люди, люди — высокие звезды...» // Знамя юности. 1975. 12 дек.

З. У. Драздова.

ШАБАН ЯЎГЕН

Шабан Яўген Пятровіч (29.12.1936, в. Калодзіна Мядзельскага р-на Мінскай вобл.— 30.7.1982, памёр у час пастаноўкі п'есы ў Віцебску, пахаваны на Паўночных могілках у Мінску), драматург, паэт, акцёр, рэжысёр. Член СП Беларусі з 1977.

З сялянскай сям'і. Бацька, Пётр Еўдакімавіч, загінуў на фронце, маці, Лідзія Восіпаўна, працавала ў саўгасе. У гады Вялікай Айчыннай вайны сям'я знаходзілася на акупіраванай тэрыторыі, і будучаму пісьменніку давялося зведаць жахі вайны; ён быў сведкам, як немцы палілі родную вёску, як гінулі аднавяскоўцы. Два месяцы Шабаны сядзелі ў балотах, потым перабраліся ў размяшчэнне партызанскага атрада і там, у в. Ляды, у 1944 Я. Шабан пайшоў у школу. Пасля вайны працягваў вучобу ў Стахаўскай пачатковай і Занарачанскай сямігадовай школах. Скончыўшы Мядзельскую СШ (1954), паступіў на акцёрскі факультэт Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута. Пасля заканчэння яго (1958) працаваў акцёрам, памочнікам галоўнага рэжысёра па літаратурнай частцы тэатра імя Я. Коласа ў Віцебску (1958—65), рэжысёрам студыі Беларускага тэлебачання (1965—76). З 1976 памочнік галоўнага рэжысёра па літаратурнай частцы тэатра імя Я. Купалы.

Літаратурную працу Я. Шабан распачаў у 1960. Пісаў вершы, якія ўвайшлі ў зборнікі «Нарачанка», «Чырвоныя сумёты». Мовай паэтычных вобразаў аўтар гаворыць у іх пра самыя розныя бакі сваёй кроўнай блізкасці з роднымі мясцінамі, пра гераічную гісторыю Нарачанскага краю, яго прыгажосць. Далейшае развіццё яго літаратурнай творчасці звязана з працай акцёра і рэжысёра. Як і паэзія, тэатр быў яго прызваннем. Пісьменнік добра разумеў яго выхаваўчую сілу. Тым жа імкненнем, што і ў вершах — закрануць самыя набалелыя, вострыя пытанні сучаснасці, праблемы маральнага выхавання моладзі — вызначаецца і драматургічная творчасць Я. Шабана. Ён аўтар п'ес «Ракіроўка», «Чахарда», «Сіні снег» (паст. ў 1975 Мінскім ТЮГам, у 1978 на Усесаюзным конкурсе «Карчагінцы — 70» адзначана прэміяй ЦК ВЛКСМ), «Шрамы» (паст. ў 1977 тэатрам імя Я. Купалы, а затым у 28 тэатрах нашай краіны і ў Чэхаславакіі, у 1980 паказана Украінскім ТЮГам і атрымала прэмію Кіеўскага ГК ЛКСМУ імя Бойчанкі), «Чалавек з легенды» (пра К. Арлоўскага; разам з І. Ражковым, паст. ў 1978 тэатрам імя Я. Купалы), «Аўтограф на пласцінцы», «Востраў Алены» (паст. ў 1982 тэатрам імя Я. Коласа). Я. Шабан быў у беларускай драматургіі і першастваральнікам п'ес для моноспектакля («Вячэра»), упершыню ў гісторыі рэспубліканскага тэлебачання стварыў тэлеоперу «Ранак» па матывах паэмы А. Куляшова «Песня аб слаўным паходзе» (кампазітар Г. Вагнер). Напісаў сцэнарыі тэлеспектакляў, пастаўленых на Беларускім тэлебачанні: «Асенні ўспамін» (па М. Стральцову, паст. ў 1967), «Які вялікі дзень» (па С. Грахоўскаму, паст. ў 1968), «Босыя на вогнішчы» (па М. Чароту, паст. ў 1967), «Дзесяты падмурак» (па П. Трусу, паст. ў 1968), «Над ракой Арэсай» (па Я. Купалу, паст. ў 1968), «Вецер з Волгі» (па А. Вялюгіну, паст. ў 1969), «Вогненны азімут» (па А. Асіпенку, паст. ў 1970), «Блакада» (па Р. Барадуліну, паст. ў 1971), «Мсціжы» (па І. Пташнікаву, паст. ў 1974), «Дажыць да світання» (па В. Быкаву, паст. ў 1975). Я. Шабан дапамог прыйсці на сцэну І. Чыгрынаву, напісаўшы п'есу па яго раману «Плач перапёлкі». Зроблены драматургам майстэрскі пераклад п'есы В. Шукшына «Характары» спрыяў таму, што гэты спектакль доўга жыў на беларускай сцэне. Як артыст Я. Шабан выступаў у спектаклях «Востраў Афрадзіты» А. Парніса, «Злачынства і пакаранне» Ф. Дастаеўскага, «Навальніца будзе» А. Звонака і інш. Пераклаў на беларускую мову асобныя творы А. Арбузава, Н. Долінай, Н. Думбадзе, Р. Кушнярoвіча, В. Лаўрэнцьева, С. Маршака, Г. Палонскага, Ю. Тууліка, М. Шолахава, В. Шукшына. Напісаў сцэнарый для тэлефільма «І смех, і бяда» (па матывах апавяданняў Я. Коласа). Надзённасць, заклапочанасць будучыняй — асноўнае ў творах Я. Шабана. Яго п'есы вызначаюцца канфліктнымі сітуацыямі, глыбокімі характарамі і падтэкстам, праблемнасцю, актыўнай грамадзянскай пазіцыяй аўтара. Таму некаторыя з іх у 1960—70-я гады выключаліся са зборнікаў («Чахарда»), перайначваліся на сцэне («Шрамы»). У Белдзяржфілармоніі створана і ставіцца ў канцэртах кампазіцыя паводле паэтычных твораў Я. Шабана пад назвай «Я ведаю — сюды вярнуся...»

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Нарачанка: Вершы. Мн., 1969 (Першая кніга паэта). Рэц.: Шаховіч М. У пачатку шляху // Вяч. Мінск. 1970. 12 студз.; Якубовіч Ч. // Віцеб. рабочы. 1969. 30 жн.; Яфімаў Ф. На раздарожжы // ЛіМ. 1969. 3 кастр.

Шрамы: Монологи в 2 ч. М., 1977.

Чырвоныя сумёты: Вершы і паэма. Мн., 1977. Рэц.: Рубін І. Пашырэнне далягляду // Мін. праўда. 1978. 10 сак.; Свірка Ю. У пошуку сваёй песні // Полымя. 1978. № 6.

П'есы. Мн., 1983.

1.3.

1960. Любіць родную мову // Віцеб. рабочы. 27 сак.

1963. Самае дарагое // Віцеб. рабочы. 3, 4 снеж.

1964. Размова з Віцебскам: [Верш] // Беларусь. № 7; Віцеб. рабочы. 3 ліп.; Ты ж не забыў...: [Верш] // Віцеб. рабочы. 28 чэрв.

1965. Яшчэ адна прэм'ера // Віцеб. рабочы. 19 сак.; Салдат: [Верш] // Там жа. 8 мая; Нараджэнне: [Верш] // Там жа. 23 мая; Другое нараджэнне // Там жа. 5 чэрв.

1966. Нарач; Развітанне з Успенкай; Газік; Песня з рыштаванняў: [Вершы] // Маладосць. № 8; Развітанне з Успенкай: [Верш] // ЛіМ. 9 жн.

1968. «Там дзяўчынка...»; «Ты была ад мяне недалёка...»; «Не дастаць да цябе...»; «Сэрца бомамі звоніць...»: [Вершы] // Маладосць. № 2; Маякоўскі ў Мінску: [Верш] // Полымя. № 7; Знамя юности. 19 июля; ЛіМ. 9 ліп.; Там дзяўчынка...: [Верш] // ЛіМ. 9 лют.; Нараджэнне; 10 літар: [Вершы] // Чырв. змена. 12 мая.

1969. Крыніцы; Паэзія; Нарачанка: [Вершы] // Маладосць. № 7; Нарачанка: [Верш] // ЛіМ. 11 ліп.

1971. Раніца; Стары певень: [Вершы] // Полымя. № 7.

1972. Чэрвень; «А я сумую кожны вечар...»: [Вершы] // Маладосць. № 2.

1973. Роднае; Грыбы: [Вершы] // Полымя. № 6.

1975. Цішыня; Віцебскія ветэраны: [Вершы] // Дзень паэзіі — 75. Мн.; Святло і цень; «Я ведаю...»; Восень: [Вершы] // Маладосць. № 12; Чырвоныя сумёты: Паэма // Полымя. № 7; «Я ведаю...»: [Верш] // Знамя юности. 27 нояб.

1976. Сіні снег: П'еса // Полымя. № 12; Шрамы: Урывак з п'есы // ЛіМ. 15 кастр.

1978. «Я ведаю...»: [Верш] // Адданасць. Мн.: Цішыня: [Верш] // Чырв. змена. 9 мая.

1980. Купалаўцы // Чырв. змена. 14 вер.; Па абавязку сэрца // Там жа. 12 ліст.

1981. Дажджы; Перад навальніцай; Юрачка: [Вершы] // Дзень паэзіі — 81. Мн.; Позиция гражданина // Сел. газ. 30 янв.

1982. Першае знаёмства: [Уступнае слова да публікацыі Ю. Тууліна] // Братэрства. Мн.; «Я хачу вясны

зялёнай...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 82. Мн.; Сіні снег: Дыялогі ў дзвюх частках // Залаты медаль. Мн.

1.4.

1966. Тула Т. Палак; Ананас: [Вершы] / З узб. // Сонца ў арыках. Мн.

1969. Харык І. «Сын з горам вярнуўся, о божа!..»; «Вецер прастуджаны дзьме...»: [Вершы] / З яўр. // Харык І. Выбранае. Мн.

1972. Твардоўскі А. «Няходжаны шлях...»: «Каторы год мне сніцца раз за разам...»: [Вершы] / З рус. // Полымя. № 8.

1980. Твардоўскі А. «Каторы год мне сніцца раз за разам...»: [Верш] / З рус. // Голас Радзімы. 26 чэрв.

1.5.

На балгарскую мову. Синият сняг: Варианти; Диалози в 2 ч. / Прев. Р. Обретенова // Театр. 1977. № 10.

На малдаўскую мову. Рокада: Пьесэ ынтр'ун акт // Ынэлцаря спре соаре. Кишинэу, 1982.

На рускую мову. Рокировка: Пьеса в одном действии / С бел. // Наши дебютанты. М., 1982. Вып. 5 (Самод. театр. Репертуар и методика).

На ўкраінскую мову. «Я знаю — знов туди вернуся...»: [Верш] / Пер. І. Низовий // Молодогвардієць. 1977. 13 вер.

2.3.

На беларускай мове. Абакумоўская Т. Плён творчых шуканняў // ЛіМ. 1975. 27 чэрв.; Барысава Я. Новае ў знаёмым // Там жа. 1976. 6 лют.; Беларуская літаратура і праблемы сучаснасці. Мн., 1978. С. 245—251; Брандабоўская Л. Вогнішча памяці // ЛіМ. 1984. 6 студз.; Бур'ян Б., Мехаў У. Жыццё — як бліскавіца // Там жа. 1979. 16 лют.; Ваўчок Г. Трывожны роздум // Там жа. 1982. 28 мая; Гарэцкая М. Запаветны востраў // Вяч. Мінск. 1983. 8 чэрв.; Колас Г. Варыянты // ЛіМ. 1976. 9 крас.; Красінскі А. Колас падказвае; Колас натхняе // Там жа. 1974. 1 лют.; Лаўшук С. Усталяванне чалавечнасці // Там жа. 1977. 18 лют.; Маладому сучасніку прысвячаецца // Там жа. 1978. 3 лют.; Нікіфаровіч В. У яго быў свой востраў // Маладосць. 1985. № 4; Няфёд У. Пралікі аднаго спектакля // Звязда. 1977. 9 чэрв.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Сабалеўскі А. Рэчаіснасць на родных падмостках // Сабалеўскі А. Сучаснасць і гісторыя. Мн., 1985; Яго ж. Шчасце знайсці ў змаганні // Вяч. Мінск. 1979. 5 кастр.; Салееў В. Сустрэчы, якія ўзрушваюць // ЛіМ. 1983. 18 сак.; Смольскі Р. Крокі па жыцці // Звязда. 1976. 1 кастр.; Сохар Ю. Жыццё, як легенда // Там жа. 1979. 23 сак.; Цвіка Л. У акіяне жыцця // Віцеб. рабочы. 1982. 14 снеж.; Яўген Шабан: [Некралог] // ЛіМ. 1982. 6 жн.

На рускай мове. Абакумовская Т. «Остров Елены» // Сов. культура. 1983. 18 янв.; Яго ж. Тройной дебют // Там жа. 1976. 22 июня; Брандобовская Л. Жил среди нас герой... // Знамя юности. 1979. 20 марта; Яго ж. «Остров Елены» // Там жа. 1982. 23 нояб.; Бурьян Б. Грани совестливых укоров // Сов. Бел. 1983. 17 мая; Ивановский В. Воплощение положительного образа на белорусской сцене // Вопросы культуры и искусства Белоруссии. Мн., 1984. Вып. 3. Осипова Л. Варианты одной судьбы // Знамя юности. 1982. 14 мая; Степанова А. Талант жить // Театр. 1979. № 8; Татур Н., Клименченко С. Остров совести // Сел. газ. 1983. 12 июня; Томильчик Т. Мысленный эксперимент // Сов. Бел. 1977. 24 февр.

На ўкраінской мове. Корнійчук В. Выхователи і выхованці // Укр. театр. 1979. № 6; Ніколаевська Л. Шрами на долях // Молодий комунар. 1980. 22 бер.

2.4.

Барадулін Р. На радзіме дружбака: [Верш] Барадулін Р. Выбр. тв. У 2 т. Мн., 1984. Т. 1.

М. П. Барташэвіч.

ШАБЛОЎСКАЯ ІРЫНА

Шаблоўская Ірына Вікенцьеўна (н. 12.12.1939, г. Мінск), літаратуразнавец. Доктар філалагічных навук (1988), праф. (1988).

З сям'і рабочага. Пасля заканчэння Мінскай СШ № 12 паступіла на аддзяленне рускай мовы і літаратуры філалагічнага факультэта БДУ, якое закончыла ў 1962. У 1963—66 выкладчыца эстэтычнага выхавання гарадскога ПТВ № 53. У 1966—69 аспірантка кафедры зарубежнай літаратуры БДУ. З 1969 выкладчык, з 1971 ст. выкладчык, з 1973 в. а. дацэнта, з 1977 дацэнт, з 1979 загадчык гэтай жа кафедры. Тэма кандыдацкай дысертацыі, абароненай у 1971, «Чэшская літаратура перыяду другой сусветнай вайны», тэма доктарскай — «Проза еўрапейскіх сацыялістычных

краін 60—70-х гадоў аб другой сусветнай вайне. Агульнае і адметнае».

Першая публікацыя І. Шаблоўскай з'явілася ў часопісе «Маладосць» у 1966 («Дунайскія хвалі», № 2). Яе рэцэнзіі, анатацыі, артыкулы друкаваліся ў часопісах «Советское славяноведение», «Современная художественная литература за рубежом», «Весник БДУ», «Весці АН БССР», «Нёман», «Вожык», у зборніку «Сучасная літаратура Чэхаславакіі» (1981), энцыклапедычных выданнях і інш. Займаецца пераважна вывучэннем чэшскай і славацкай літаратур, пытаннямі іх параўнальнага аналізу з беларускай літаратурай. Найбольш значныя яе артыкулы «Гістарычны раман у чэшскай літаратуры Супраціўлення», «Чэшская паэзія ў барацьбе з фашызмам», «Канцэпцыя чалавека ў славянскай паэзіі Супраціўлення», «Новыя аспекты тэмы другой сусветнай вайны (чэшская і славацкая проза ў супастаўленні з беларускай)» і інш. Аўтар манаграфіі «Самай высокай мерай. Сучасная проза еўрапейскіх сацыялістычных краін аб вайне». Разам з Л. Цімафеевай падрыхтавала хрэстаматыю «Зарубежная літаратура XX ст.» (1985). Аўтар прадмоў да твораў Э. Хемінгуэя, А. Конан-Дойла, К. Чапека.

Жыве ў Мінску.

Л. М. Гарэлік.

Бібліяграфія

1.2.

Чешская литература периода второй мировой войны: (1938/39—1945) / Автореф. дисс. ... канд. филол. н. М., 1970.

Самой высокой мерой: Современная проза европейских социалистических стран о войне. Мн., 1984. Рэц.: Міхалевіч Д. // ЛіМ. 1985. 15 лют.; Михилев А. // Сов. славяноведение. 1985. № 3; Широкова Л. // Науч. докл. высш. шк.: Филол. науки. 1985. № 2; Яфімава М. У святле параўнання // Полымя. 1985. № 8.

Методические указания по спецкурсу «Зарубежная литература XX века в программе средних специальных учебных заведений» Мн., 1986. Мн., 1991.

Проза европейских социалистических стран 60—70-х годов о второй мировой войне: Общее и особенное: Автореф. дисс. ... доктора филол. н. М., 1988.

Паэтыка славянскай прозы. Мн., 1993 / Даклады XI Міжнароднага з'езда славістаў.

1.3.

1966. Дунайскія хвалі // Маладосць. № 2.

1968. Смерць прыйшла ў пятніцу // Маладосць. № 4.

1969. Психологический реалистический роман в чешской литературе периода сопротивления (1939—1945) // Проблемы реализма в русской и зарубежной литературах. Вологда; Чэшская паэзія ў барацьбе з фашызмам // Веснік БДУ. Сер. 4. № 2; Казнен в сорок втором // Неман. № 7.

1970. Роман Яна Дрды «Мястэчка на далоні» // Веснік БДУ. Сер. 4. № 1.

1973. Сравнительный анализ белорусской и чешской поэзии военных лет // Тыпалогія і ўзаемадзеянне славянскіх моў і літаратур. Мн.

1975. Эволюция жанра романа в творчестве Вацлава Ржезана // Веснік БДУ. Сер. 4. № 1.

1977. Литература социалистических стран 70-х годов и тема войны (типологические особенности пафоса) // Тыпалогія славянскіх моў і ўзаемадзеянне славянскіх літаратур. Мн.

1978. Типология конфликта в романе о второй мировой войне (литература социалистических стран Европы) // Методические проблемы истории и теории литературы. Вильнюс.

1980. Праздник всегда с тобой // Хемингуэй Э. Избранное. Мн.

1982. Интерпретация одного сюжета: Общее и особенное в повести социалистических стран о войне // Славянские культуры и мировой культурный процесс. Мн.; А. Чэрны — перакладчык і даследчык творчасці Я. Купалы і Я. Коласа // Творчая спадчына Янкі Купалы і Якуба Коласа і развіццё славянскіх моў і літаратур. Мн.; Большое в малом // Чапек К. Избранное. Мн.

1983. Борис Павлович Мицкевич: [1925—1983]: [Некралог] // Веснік БДУ. Сер. 4. № 3.

1984. Конан Дойл и Шерлок Холмс // Дойл А. К. Записки о Шерлоке Холмсе. Мн.; Автор. История. Роман: («Похождения бравого солдата Швейка» Я. Гашека) // Веснік БДУ. Сер. 4. № 1; Права быць асобай // Полымя. № 3.

1985. Общее и особенное в военной повести социалистических стран: Интерпретация одного сюжета // Славянские культуры и мировой культурный процесс. Мн.; Людзі жывуць інакш?! // ЛіМ. 28 чэрв.

Павел В. Сила бессильных / З чэш. Мн., 1991.

1.6.

Хемингуэй Э. Избранное. Мн., 1980 /Скл.

Чапек К. Избранное. Мн., 1982 / Скл.

Дойл А. К. Записки о Шерлоке Холмсе. Мн., 1984 / Скл.

Зарубежная литература XX века: Хрестоматия. Мн., 1985 / Скл. з Б. Міцкевічам, В. Цімафеевай.

В. І. Козіч.

ШАЙБАК МІРАСЛАЎ

Шайбак Міраслаў (сапр. Адамчык Міраслаў Вячаслававіч, н. 6.8.1965, Мінск), паэт, празаік, драматург, перакладчык. Член СП Беларусі з 1993.

Нарадзіўся ў сям'і пісьменніка. У 1983 скончыў вячэрнюю СШ № 12 і паступіў на філалагічны факультэт БДУ (скончыў у 1990). Працоўны шлях пачаў у 1989 карэспандэнтам часопіса «Бярозка» ў Мінску, пазней (1990—91) — адказны сакратар часопіса «Беларусь». З 1991 намеснік шэф-рэдактара Беларускай асацыяцыі дэтэктыўнага, прыгодніцкага і палітычнага рамана.

Літаратурную дзейнасць пачаў у 1983 вершамі ў газеце «Літаратура і мастацтва». Потым яго творы друкаваліся ў калектыўных зборніках «Маладыя галасы» і «Вусны» (1985), «Тутэйшыя» (1988). Пяру М. Шайбака ў сааўтарстве з М. Клімковічам належыць першы беларускі раман-трылер «Каханка д'ябла, або карона Вітаўта Вялікага». Асобным выданнем выйшла дэтэктыўная аповесць «Забойства на каляды». Сааўтар п'ес «Vita brevis» і «Прывід у Гайцюнішках» (з М. Клімковічам) якія ставіліся ў Маскве, Мінску. Першая з іх рыхтуецца да пастаноўкі ў Лондане ў перакладзе на англійскую мову В. Рыч.

Жыве ў Мінску.

Л. А. Бялевіч.

Бібліяграфія

1.2.

Забойства на каляды. Мн., 1991.

Каханка д'ябла, або Карона Вітаўта Вялікага: Трылер. Мн., 1991 / Сааўт. М. Клімковіч.

1.3.

1983. Трохрадкоўі // Знамя юности. 22 июня; «Добры дзень...»; «Я ператвараю колер у попел...»; «У роце звана язык расказаў...»; «Зямля і неба, сонца, месяц...»: [Вершы] // Чырв. змена. 26 лют.; Хоку: [Верш] // Там жа. 11 вер.; Танка: [Верш] // Там жа. 7 кастр.

1984. Хоку: [Верш] // ЛіМ. 31 жн.

1985. Хоку: [Верш] // Вусны. Мн.; Добры дзень; «Бывае, бачыш...»; «Трымаю ў руцэ...»; «У роце звана язык расказаў...»; «Травень — пах травы...»: [Вершы] // Маладыя галасы. Мн.

1.4.

1983. Забалоцкі М. Дуб; Я жыву між прыроды суровай: [Вершы] / З рус. // Бярозка. № 5 / Сааўт. пер. А. Глобус; Ківістын М. «Стракатыя матылькі...»; Міхельсон Л. Зіма; Мора: [Вершы] // Там жа. № 12.

1984. Тувім Ю. Пан Трулялінскі: [Верш] / З пол. // Бярозка. № 9.

1.5.

На рускую мову. Убийство на рождество: Детектив / Пер. Н. Глобус. Мн., 1990.

М. П. Барташэвіч.

ШАЛЬМАНАЎ ІВАН

Шальманаў Іван Ігнатавіч (5.9.1936, в. Каромка Буда-Кашалёўскага р-на Гомельскай вобл.— 10.7.1993, Мінск, пахаваны на Паўночных могілках), празаік. Член СП Беларусі з 1977.

З сям'і калгаснікаў. Бацька, Ігнат Міхайлавіч, загадваў калгаснай жывёлагадоўчай фермай, прайшоў усю вайну і загінуў пад Берлінам, пакінуўшы пяцёра дзяцей; маці, Кацярына Фёдараўна, застаўшыся адна, выгадавала дзяцей, увесь час працуючы ў калгасе. І. Шальманаў у 1955 скончыў Рагінскую СШ. Служыў у Савецкай Арміі (1955—58). Пасля дэмабілізацыі працаваў на Мінскім камбінаце буйнаблочных будаўнічых канструкцый (1958—61), качагарам паравоза ў Мінскім паравозным дэпо (1961—62), рабочым на заводзе жалезабетонных канструкцый будтрэста № 4 (1962—63), слесарам-мадэлыпчыкам на Мінскім трактарным заводзе (1963—65), слесарам-механікам у Мінскім трамвайна-тралейбусным упраўленні (1965—66), слесарам на эксперыментальнай базе Навукова-даследчага інстытута будаўнічых матэрыялаў (1966—68). У 1968 перайшоў на журналісцкую работу. Быў літсупрацоўнікам у рэдакцыі газеты «Связист Белоруссии» (1968), рэдактарам на Беларускім радыё (1968—75), старшым рэдактарам і намеснікам дырэктара Мінскага абласнога Дома народнай творчасці (1975—76), старшым рэдактарам Мінскага эксперыментальна-канструктарскага тэхналагічнага бюро скургалантарэйнай і фурнітурнай прамысловасці (1976—79). У 1979—81 вучыўся на Вышэйшых літаратурных курсах у Маскве. З 1981 працаваў на Беларускім радыё.

Першае апавяданне І. Шальманава «Сябры» надрукавана ў 1960 у газеце «Чырвоная змена». Першы зборнік апавяданняў «Дзень пачаўся» выйшаў у 1969. Пісаў нарысы (зборнікі «Пройдуць гады», «Кім быць»). Асабісты жыццёвы вопыт пакладзены ў аснову многіх твораў І. Шальманава. Яго героі — маладыя рабочыя (аповесці «Цагельня», «Зарыва ўначы»). Складаныя вытворчыя і асабістыя адносіны людзей аўтар прасочвае, зыходзячы з высокіх маральна-этычных патрабаванняў. Аповесці і апавяданні І. Шальманава перакладаліся на польскую і рускую мовы.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Дзень пачаўся: Апавяданні: Мн., 1969. Рэц.: Гніламёдаў У. Хто яны — людзі? // Маладосць. 1970. № 6; Тычына М. Што абяцае пачатак дня? // ЛіМ. 1969. 20 мая; Шкраба Р. Слова ў дарогу // Полымя. 1969. № 5.

Цагельня: Аповесць. Мн., 1977.

1.3.

1960. Сябры: Апавяданне // Чырв. змена. 18 чэрв.

1963. У госці да сына; Міргун і Зэлік: [Апавяданні] // Маладосць. № 2; Палікар: Апавяданне // Там жа. № 6; Насустрач песні: Нарыс // Чырв. змена. 18 мая.

1965. Абэрак: Апавяданне // Маладосць. № 5.

1968. Гаравада: [Нарыс] // Пройдуць гады. Мн.; Шашаль: Апавяданне // Беларусь. № 11.

1969. Пачынаўся дзень: Апавяданне // ЛіМ. 10 студз.

1971. Прафесійны сакрэт: Гумарэска // ЛіМ. 24 вер.

1972. Сталасць: Нарыс // Беларусь. № 4.

1973. Дарогі сышліся ў Чарэшчыне: [Нарыс] // Кім быць? Мн.; Леніна напярэдадні ўрачыстасцей // Чырв. змена. 11 кастр.

1974. Верхнядзвінскія ўзоры // Голас Радзімы. № 11.

1975. Чэрпаць з народных крыніц // Мін. праўда. 12 ліст.; Зарыва ўначы: Нарыс // Чырв. змена. 12 жн.

1976. Заўтра будзе сонца: Нарыс // Беларусь. № 3; Цагельня: Аповесць // Маладосць. № 7; Першыя сумненні: Урывак з аповесці // ЛіМ. 9 ліп.

1.4.

1979. Крыжаноўскі А. Ударная абарона: Гумарэска / З укр. // ЛіМ. 13 ліп.

1.5.

На польскую мову. Dziwak / Tł. R. Danel // Głos Ludu. 1971. Nr 147—149.

На рускую мову. Чудак-человек: Рассказ / Пер. М. Горбачев // Смена. 1964. № 11; Угощение бабушки Ходосьи: [Апавяданне] / Пер. В. Кудинов // Неман. 1978. № 1.

2.3.

Андраюк С. Вывяраючы жыццём. Мн., 1976. С. 171—172; Гаворка пра маладых // ЛіМ. 1977. 8 ліп.; Кроцікаў Л. Засведчана перажытым // Там жа. 1978. 21 крас.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981. *В. І. Козіч.*

ШАМЯКІН ІВАН

Шамякін Іван Пятровіч (н. 30.1.1921, в. Карма Добрушскага р-на Гомельскай вобл.), празаік, драматург, грамадскі дзеяч. Член СП Беларусі з 1947. Народны пісьменнік Беларусі (1972), акадэмік АН Беларусі (1994). Герой Сацыялістычнай Працы (1981). Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1951, за раман «Глыбокая плынь»), Літаратурнай прэміі імя Я. Коласа (1957, за раман «Крыніцы»), Дзяржаўнай прэміі БССР імя Я. Коласа (1967, за раман «Сэрца на далоні», пенталогію «Трывожнае шчасце»), Дзяржаўнай прэміі БССР у галіне тэатральнага мастацтва, кінематаграфіі, радыё і тэлебачання (1982, за кінафільм «Вазьму твой боль»).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і Санклеціі Сцяпанаўны і Пятра Мінавіча Шамякіных. Дзед Міна жыў бедна, шмат працаваў, з маленства парабкаваў у паноў і кулакоў, па-сялянску скупіўся, бо ведаў цану хлебу. Зямлі мелі мала і пасля рэвалюцыі, таму бацька будучага пісьменніка, каб пракарміць сям'ю, ездзіў у пошуках заробку, шмат чаго пабачыў. З 1925 Пятро Мінавіч стаў працаваць лесніком у Цярэшкавічах пад Нова-Беліцай. Праз год маці з дзецьмі вярнулася ў Карму, а ў 1927 зноў пераехалі на новае месца бацькавай працы — у леснічоўку («стражу») пад Пясочнай Будай былога Церахоўскага р-на. Пятро Шамякін працаваў лесніком у розных мясцінах усё жыццё — да 1965. Таму маленства і юнацтва будучага пісьменніка прайшло ў лясах. У школу І. Шамякін пайшоў толькі на дзевятым годзе жыцця. Да пятага класа вучыўся ў в. Краўцоўка. Пасля заканчэння сямі класаў Макаўскай школы паступіў у Гомельскі тэхнікум будаўнічых матэрыялаў, дзе не толькі авалодваў ведамі па будучай спецыяльнасці, але і пачаў пісаць вершы, стаў актыўным членам літаратурнага аб'яднання пры газеце «Гомельская праўда». Да гэтага часу адносяцца і першыя спробы ў празаічных жанрах. Адно невялікае апавяданне І. Шамякін адаслаў у Мінск, і на яго нечакана была атрымана грунтоўная, на некалькіх старонках, рэцэнзія М. Лынькова, які тады ўзначальваў СП Беларусі і быў галоўным рэдактарам часопіса «Полымя рэвалюцыі». Гэты ліст малады аўтар захоўваў з сабой усю Вялікую Айчынную вайну. У 1940 будучы пісьменнік паспяхова скончыў тэхнікум і быў накіраваны працаваць у толькі што вызвалены Беласток. Работа па спецыяльнасці неўзабаве была перапынена. Згодна з узростам І. Шамякін быў прызваны ў Чырвоную Армію. Служыў у зенітна-артылерыйскай часці пад Мурманскам. Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, ён абараняў ад захопнікаў неба над Мурманскам, Кандалакшай, Петразаводскам. Пасля ўдзельнічаў у баях з фашысцкай авіяцыяй у Польшчы. Быў камандзірам гарматнага разліку, камсоргам артдывізіёна. Пісаў вершы, якія друкаваліся ў армейскай газеце «Часовой Севера». Закончыў вайну на Одэры ў афіцэрскім званні. Як спецыяліст народнай гаспадаркі быў дэмабілізаваны з Савецкай Арміі і вярнуўся ў родныя мясціны. Тут сустрэўся з блізкімі і роднымі, якія перажылі жахі акупацыі (бацька быў у вайну сувязным партызанскага атрада). У 1945—48 І. Шамякін настаўнічаў у в. Пракопаўка Церахоўскага р-на, адначасова быў сакратаром аб'яднанай тэрытарыяльнай партыйнай арганізацыі. У 1946 паступіў на завочнае аддзяленне Гомельскага педінстытута імя В. Чкалава. У 1948 пайшоў вучыцца ў Рэспубліканскую партыйную школу і неўзабаве пераехаў на сталае жыхарства ў Мінск. Пасля заканчэння партшколы прызначаны старшым рэдактарам Беларускага дзяржаўнага выдавецтва. Потым працаваў галоўным рэдактарам альманаха «Советская Отчизна». З 1954 працаваў намеснікам старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, з 1966 — сакратаром праўлення, з 1968 — другім сакратаром, з 1971 — першым намеснікам старшыні і з 1976 — першым сакратаром СП Беларусі. Член Рады СП Беларусі (з 1990). З 1980 да 1992 галоўны рэдактар Беларускай Энцыклапедыі. Узнагароджаны ордэнамі Леніна (двойчы), Кастрычніцкай Рэвалюцыі, Працоўнага Чырвонага Сцяга (тройчы), Айчыннай вайны, Дружбы народаў, «Знак Пашаны», медалём Ф. Скарыны, іншымі медалямі, Граматамі Вярхоўнага Савета БССР. Лаўрэат юбілейнай літаратурнай прэміі Міністэрства абароны СССР (1978). За шэфскую работу атрымаў званне Выдатніка міліцыі.

Як ужо адзначалася, І. Шамякін пачаў пісаць мастацкія творы на роднай мове яшчэ да вайны. Будучы на фронце, друкаваў замалёўкі і вершы ў армейскай газеце на рускай мове. У 1944 напісаў апавяданне «У снежнай пустыні» (надрукавана ў 1946). У 1945, будучы ў Германіі, стварыў аповесць «Помста», апублікаваную ў тым жа годзе ў часопісе «Полымя». У гэтых творах услаўляўся гераізм чалавека, які ў неверагодна цяжкіх умовах змагаўся з фашызмам, сцвярджалася гуманістычная думка, што салдат-пераможца не мае права на помсту. Першыя празаічныя вопыты

І. Шамякіна сведчылі аб прыходзе ў літаратуру аўтара, які пачынае асэнсоўваць падзеі нядаўняй вайны як яе непасрэдны сведка і ўдзельнік. У аналагічным плане неўзабаве быў напісаны раман «Глыбокая плынь», матэрыялам для якога паслужылі шматлікія ўспаміны родных і блізкіх пісьменніка аб падзеях часоў акупацыі і ўсенароднага змагання на Гомельшчыне. Раман меў вялікую папулярнасць і быў высока ацэнены чытачамі. Разам з М. Лыньковым і І. Мележам пісьменнік быў пачынальнікам адной з галоўных тэм пасляваеннай савецкай прозы, заснавальнікам надзвычай перспектыўнай тэндэнцыі ў літаратуры, бо праўдзіва адлюстраваў жыццё беларускай вёскі ў перыяд фашысцкай акупацыі, паказаў вайну як барацьбу, што адбывалася пад кожнай сялянскай страхой. Па гэтым шляху потым пойдуць А. Адамовіч, І. Навуменка, І. Чыгрынаў і інш. У 1949 убачыў свет зборнік яго апавяданняў «На знаёмых шляхах», а затым зборнік «Дзве сілы» (1951). Пісьменнік выявіў у іх вострае адчуванне асноўных працэсаў тагачаснага грамадскага жыцця, сацыяльных, маральна-этычных праблем. Асноўны змест рамана «У добры час» (першапачаткова — «Блізкі час»), напісанага ў 1953 — сучаснасць, жыццё калгаснага сялянства і вясковай інтэлігенцыі ў першыя пасляваенныя гады. У гэтым творы нават ва ўмовах панавання т. зв. «тэорыі бесканфліктнасці» аўтар змог паказаць здаровыя тэндэнцыі жыцця грамадства канца 40-х — пачатку 50-х г. Адметнай з'явай развіцця нацыянальнай літаратуры стаў раман пісьменніка «Крыніцы» (1956, інсцэніроўка і пастаноўка п'есы на яго аснове зроблена Беларускім тэатрам імя Я. Коласа ў 1961). У ім, а таксама ў многіх апавяданнях гэтага часу былі выкрыты валюнтарысцкія метады кіравання эканомікай, сацыяльным і палітычным жыццём, якія атрымалі ў далейшым назву «сталінізм», «культ асобы». У цыкле аповесцей «Непаўторная вясна» (1957), «Начныя зарніцы» (1958), «Агонь і снег», «Пошукі сустрэчы» (1959), «Мост» (1965), аб'яднаных пазней у пенталогію «Трывожнае шчасце», І. Шамякін працягваў распрацоўваць тэму мінулай вайны. Гэтыя аповесці ў многім былі заснаваны на асабіста перажытым. У 1961 выйшаў зборнік апавяданняў «Матчыны рукі», у 1963 — раман «Сэрца на далоні», дзе ўзнімаліся праблемы грамадзянскай адказнасці чалавека перад самім сабой, народам, гісторыяй, асуджаліся страх, які калечыў душы нават тых, хто шчыра ваяваў, занядбанне чалавечай маралі, кар'ерызм. У 1968 з'явіліся яго зборнік апавяданняў і аповесцей «Вячэрні сеанс» і раман «Снежныя зімы». Галоўны персанаж гэтага рамана пратэстуе супраць «застойных», адміністрацыйна-камандных метадаў кіраўніцтва сельскай гаспадаркай. Актыўная пазіцыя сучасніка, яго непрымірымасць да кансерватызму, бюракратызму сталі асновай зместу і ідэйна-эстэтычнага пафасу раманаў «Атланты і карыятыды» (1974) і «Вазьму твой боль» (1979). У яго аповесцях «Лёс майго земляка» («Першы генерал») і «Браняпоезд «Таварыш Ленін», кінааповесці «Эшалон у Германію» (у 1974 па ёй зняты фільм «Хлеб пахне порахам») вядучай з'яўляецца гераіка-рэвалюцыйная праблематыка, увага да гістарычнага мінулага нашага народа. Значнае месца ў беларускай літаратуры займае раман «Петраград — Брэст» (1982), які не ўхваляўся вышэйшымі мінскімі і маскоўскімі ўладамі. У 70—80-х гг. І. Шамякін зноў і зноў вяртаўся да тэмы Вялікай Айчыннай вайны: аповесці «Шлюбная ноч», «Гандлярка і паэт», раман «Зеніт». Апошнія значныя празаічныя творы пісьменніка — аповесць «Ахвяры» (1990), раман «Злая зорка» (1991), «Аповесці Івана Андрэевіча» (1993), дзённік «Дзе сцежкі тыя...» (1993), аповесць «Падзенне» (1994) прысвечаны надзённым праблемам сучаснасці. Шмат увагі аддае І. Шамякін публіцыстыцы і літаратурнай крытыцы. Шырокі грамадскі рэзананс атрымалі яго кнігі «Размова з чытачом», «Карэнні і галіны». Ён таксама аўтар востраюжэтных п'ес: «Не верце цішыні» (паст. ў Мінску, Лёзненскім р-не), «Дзеці аднаго дома» (паст. ў Мінску; пад назвай «Родны дом» — у Адэсе і Цярнопалі), «Выгнанне блудніцы» (паст. ў Віцебску, Мінску), «Экзамен на восень» (паст. ў Запарожжы, Мінску, на Беларускай студыі тэлебачання), «І змоўклі птушкі» (паст. ў Бабруйску, Брэсце, Гомелі, Кіеве, Луцку, Магілёве, Мінску, Чаркасах, Слуцку і інш.); тэлеспектакль (сумесна з А. Гутковічам) па матывах пенталогіі «Трывожнае шчасце» (1967—68). У тэатрах краіны былі інсцэніраваны творы І. Шамякіна «Глыбокая плынь», «Сэрца на далоні», «Снежныя зімы», «Гандлярка і паэт», «Вазьму твой боль» і інш. Многія з іх («Крыніцы», «Гандлярка і паэт», «Атланты і карыятыды», «Вазьму твой боль» і інш.) былі экранізаваны. Творы яго перакладзены на многія мовы народаў былога СССР і за мяжою.

І. Шамякін — актыўны грамадскі дзеяч. Многа разоў выбіраўся ў партыйныя камітэты розных узроўняў, у мясцовыя саветы. Член ЦК КПБ з 1976. Дэпутат Вярхоўнага Савета БССР (1963—85), Старшыня Вярхоўнага Савета БССР (1971—85), Дэпутат Вярхоўнага Савета СССР (1980—89). З 1987 старшыня Беларускага камітэта абароны міру. У 1963 наведаў ЗША у складзе беларускай дэлегацыі на 18 сесію Генеральнай Асамблеі ААН (свае ўражанні ад гэтай паездкі ён перадаў у дзённіку «Два месяцы ў Нью-Йорку»).

Жыве ў Мінску.

У. П. Каваленка.

Бібліяграфія

1.1.

Зб. тв.: У 5 т. Мн., 1965—1966. Т. 1. Помста: Аповесць; Глыбокая плынь: Раман; Апавяданні. Мн., 1965. Т. 2. У добры час: Раман; Апавяданні. Мн., 1965; Т. 3. Крыніцы: Раман; Апавяданні; Партрэты. Мн., 1966. Т. 4. Трывожнае шчасце: [Аповесці]. Мн., 1966. Т. 5. Сэрца на далоні: Раман. Мн., 1966. Рэц.: Дзюбайла П. Пяць тамоў сучаснасці: Да выхаду ў свет Збору твораў Івана Шамякіна // ЛіМ. 1967. 17 студз.

Зб. тв.: У 6 т. Мн., 1977—1979. Т. 1. Першы генерал; Браняпоезд «Таварыш Ленін»: [Аповесці]; Глыбокая плынь: Раман. Мн., 1977. Т. 2. Крыніцы: Раман; Ах, Міхаліна, Міхаліна: Аповесць; Апавяданні. Мн., 1977. Т. 3. Трывожнае шчасце: [Аповесці]. Мн., 1978. Т. 4. Сэрца на далоні: Раман; Шлюбная ноч: Аповесць. Мн., 1978. Т. 5. Снежныя зімы: Раман; Гандлярка і паэт: Аповесць. Мн., 1979. Т. 6. Атланты і карыятыды: Раман; І змоўклі птушкі: П'еса; Эшалон прайшоў: Кінааповесць. Мн., 1979. Рэц.: Гардзіцкі А. Мастацкі летапіс жыцця: Да выхаду ў свет Збору твораў Івана Шамякіна // Беларусь. 1980. № 2; Лысенко А. Летопись народного подвига // Сов. Бел. 1979. 9 авг.; Марціновіч А. Мастацкі летапіс сучаснасці // Вяч. Мінск. 1979. 19 ліп.; Юрэвіч У. Глы-

бокая плынь жыцця // Звязда. 1979. 12 ліп.

Бацькі і дзеці: Выбранае. Мн., 1971 (Б-ка беларускай прозы). Рэц.: Коляда М. Путь в революцию // Сов. Бел. 1971. 29 сент.

Выбр. тв.: У 3 т. Мн., 1992. Т. 1. Сэрца на далоні: Раман; Шлюбная ноч: Аповесць. Мн., 1992. Т. 2. Снежныя зімы: Раман; Гандлярка і паэт: Аповесць. Мн., 1992. Т. 3. Вазьму твой боль: Раман: Апавяданні. Мн., 1992.

1.2.

Глыбокая плынь: Раман. Мн., 1949. Рэц.: Григорьева С. Глубокое течение // Новый мир. 1949. № 2; Застольскі М. Рознае вырашэнне адной тэмы // ЛіМ. 1949. 17 вер.; Клімковіч М. «Глыбокая плынь» Івана Шамякіна // Полымя. 1949. № 4; Лыньковў М. // Правда. 1949. 30 янв.; Марцінковіч А. «Глыбокая плынь» // Сав. селянін. 1949. 10 сак.; Сергіевіч Н. «Глыбокая плынь» // Сав. Радзіма. 1949. 10 вер.; Трошко Я. Правдивая книга // Сталин. молодежь. 1949. 19 июня.

На знаёмых шляхах: [Аповесць, апавяданні]. Мн., 1949. Рэц.: Гарулёў М. Зборнік апавяданняў Івана Шамякіна // Беларусь. 1950. № 6; Карпачоў М. Зборнік Івана Шамякіна «На знаёмых шляхах» // Гомел. праўда. 1950. 14 чэрв.; Крышталь В. Высакароднасць савецкага чалавека // Полымя. 1950. № 8; Міронаў А. Веліч савецкага чалавека // ЛіМ. 1950. 10 чэрв.

У Маскву: Апавяданні. Мн., 1950. Рэц.: Прачытай гэту кнігу // Піянер Бел. 1950. 20 ліст.; Шашкоў А. Дзеці двух светаў // ЛіМ. 1951. 13 студз.

Дзве сілы: Апавяданні. Мн., 1951. Рэц.: Данская Е. Апавяданні пра два светы // Звязда. 1952. 17 студз.; Карпачоў М. «Дзве сілы» // Гомел. праўда. 1952. 30 сак.; Крышталь В. У страі барацьбітоў за мір // Мін. праўда. 1951. 1 снеж.; Лапаў Б. Людзі добрай волі // Калг. праўда. 1952. 2 крас.; Літвінец А. «Дзве сілы» // Віцеб. рабочы. 1952. 19 лют.; Салавей Л. Дзве сілы // ЛіМ. 1951. 22 снеж.; Шилова Е. За счастье, за мир // Заря. 1952. 9 апр.; Шкраба Р. Каб мірна цвілі сады // Беларусь. 1952. № 1.

Апавяданні. Мн., 1952 (Школьная б-ка). Рэц.: Кніжная паліца // Наст. газ. 1953. 29 кастр.

Глыбокая плынь: Раман; Аповесць і апавяданні. Мн., 1952. Рэц.: Шчарбатаў Г. Высакародныя рысы савецкага чалавека // ЛіМ. 1952. 29 ліст.

У добры час: Раман. Мн., 1953. Рэц.: Бурбін В. Аб галоўнай тэме // Кам. Бел. 1957. № 1; Власенко А. Праўдзівая кніга // Звязда. 1953. 4 кастр.; Герцовіч Я. Нататкі аб рамане // Полымя. 1953. № 5; Карпаў У. Проза Івана Шамякіна // Там жа. 1953. № 3; Касцян Н. Раман аб людзях калгаснай вёскі // Сав. Радзіма. 1953. 24 ліст.; Клачко А., Куляшоў І. Раман аб людзях калгаснай вёскі // Калг. праўда. 1953. 12 жн.; Климкович М. Новый роман Ивана Шамякина // Сов. Бел. 1953. 20 сент.; Лазарюк Л. «В добрый час» // Сталин. молодежь. 1953. 5 авг.; Лобан М. Новы твор аб калгаснай вёсцы // Беларусь. 1953. № 8; Міхалап Я. Раман аб людзях калгаснай вёскі // Чырв. змена. 1953. 31 кастр.; Паслядовіч М. Пра завершанасць мастацкага вобраза // ЛіМ. 1953. 10 кастр.

Першае спатканне: Апавяданні. Мн., 1956. Рэц.: Казека Я. Апавяданні І. Шамякіна // Беларусь. 1956. № 10; Сіўцоў І. Апавяданні пра нашых сучаснікаў // Полымя. 1956. № 10.

Крыніцы: Раман. Мн., 1957. Рэц.: Агеев И. Криницы должны быть чистыми // Сов. Бел. 1957. 29 сент.; Марцінковіч А. Глыбокія пласты рэчаіснасці // Полымя. 1957. № 8; Салавей Л. Героі сённяшняга дня // Беларусь. 1958. № 2.

Не верце цішыні: Драма ў 3-х актах, 5 карц. Мн., 1958 (Для калектываў маст. самадзейнасці).

Трывожнае шчасце: Тэтралогія. Мн., 1960. Рэц.: Агеев И. Огневые ливни над поколением // Сов. Бел. 1960. 28 февр.; Бадзюкоў М. Шчасце барацьбы // ЛіМ. 1967. 10 кастр.; Базарэвіч М. Твор праўдзівы і глыбокі // Звязда. 1967. 22 ліст.; Бугаёў Д. Пятро Шапятовіч і яго аднагодкі // Маладосць. 1960. № 7; Дзюбайла П. Шляхамі суровых выпрабаванняў // Чырв. змена. 1960. 26 снеж.; Карклін Е. Заваяванае шчасце // Маг. праўда. 1960. 17 крас.; Козлов И. Во весь богатырский рост! // Дружба народов. 1963. № 9; Крахмальникова З. Барометр будущего // ЛГ. 1961. 23 февр.; Навуменка І. Людзі з чыстымі сэрцамі // ЛіМ. 1960. 13 лют.; Семяновіч А. Трывожнае шчасце пакалення // Беларусь. 1960. № 5.

Матчыны рукі: Апавяданні. Мн., 1961. Рэц.: Гардзіцкі А. Партрэты жыцця // Калг. праўда. 1962. 31 сак.; Яго ж. Сучаснасць — вялікі натхніцель // Чырв. змена. 1962. 9 жн.; Канэ Ю. Дзесяць партрэтаў // ЛіМ. 1962. 16 сак.

Выгнанне блудніцы: Драма ў 3-х актах, 6-ці карц. Мн., 1962.

Сэрца на далоні: Раман. Мн., 1964. Рэц.: Брандобовский В. Возвращенная вера // Знамя юности. 1964. 8 янв.; Бровка П. // Правда. 1964. 10 мая; Гардзіцкі А. Героі твора — сучаснікі // Чырв. змена. 1964. 19 жн.; Яго ж. Раман аб сучасніках // Беларусь. 1964. № 12; Герцовіч Я. Зося Савіч і іншыя... // ЛіМ. 1964. 14 студз.; Гусак С. Падение Семена Гукана // Неман. 1964. № 3; Каваленка В. Рытм чалавечага сэрцабіцця // Маладосць. 1964. № 3; Куляшоў Ф. Сучасны праблемны раман // Полымя. 1964. № 10; Малашевский В. // Заря. 1964. 11 нояб.; Науменко И. Сердца, настежь раскрытые людям // Сов. Бел. 1964. 12 марта; Никитина Л. Победа доктора Яроша // ЛГ. 1964. 5 мая; Палітыка Д. Праўда жыцця — праўда творчасці // Мінская праўда. 1964. 14 студз.; Стасюк М. Про довір'я і відповідальність // Жовтень. 1964. № 9.

Глыбокая плынь: Раман. Мн., 1967 (Школьная б-ка).

Вячэрні сеанс: Апавяданні і аповесці. Мн., 1968. Рэц.: Гардзіцкі А. Расказваецца пра сучаснікаў // Беларусь. 1968. № 12.

Сэрца на далоні: Раман. Мн., 1969 (Беларус. раман).

Лёс майго земляка: Аповесць. Мн., 1970. Рэц.: Буран В. Лёс рэвалюцыі — лёс народу // Полымя. 1971. № 8.

Снежныя зімы: Раман. Мн., 1970. Рэц.: Буслаў К. Дзеля жыцця — жыццё // ЛіМ. 1971. 2 ліп.; Гардзіцкі А. Суровыя зімы // Беларусь. 1970. № 9; Посевцова М. Жизнь как она есть // Гродн. правда. 1970. 10 нояб.

Размова з чытачом: Артыкулы, выступленні, дзённікі. Мн., 1973. Рэц.: Бур'ян Б. Размова шчырая, зацікаўленая // Полымя. 1973. № 10; Гардзіцкі А. Размова з чытачом // ЛіМ. 1973. 27 ліп.; Кудраўцаў І. Заклапочаны роздум // Звязда. 1973. 3 кастр.; Попов Г. Время, люди, книги // Лит. обозрение. 1974. № 3; Царанкоў Л. Размова з чытачамі. Беларусь. 1974. № 1.

Трывожнае шчасце: Раман. Мн., 1973 (Школьная б-ка).

Атланты і карыятыды: Раман. Мн., 1974. Рэц.: Гардзіцкі А. Новая ўдача раманіста // Беларусь. 1975. № 10; Кизил В. Дома и люди // Сов. Бел. 1975. 6 марта; Лашутка І. За ўсё ў адказе // Мін. праўда. 1975. 1 лют.; Пширков Ю. В капле — океан; Шапошников В. Состоялось ли открытие?; Швидковский О. Атланты — дети или пасынки? // Лит. обозрение. 1975. № 10.

Экзамен на восень: Кінааповесць; П'есы. Мн., 1975. Рэц.: Кажамякін Ц. Жыццёвы экзамен // Гомел. праўда. 1975. 6 вер.

Гандлярка і паэт; Шлюбная ноч: Аповесці. Мн., 1976. Рэц.: Гніламёдаў У. Новыя абсягі тэмы // Звязда. 1977. 18 лют.; Егарэнкава Г. Вайна не спыніла жыццё // Полымя. 1977. № 4; Каваленка В. Гандлярка + паэт = жыццё // ЛіМ. 1977. 14 студз.; Маканенок А. Во имя памяти и жизни // Известия. 1978. 16 сент.; Марцінковіч А. Глыбокае разуменне чалавека // Беларусь. 1977. № 3; Гомел. праўда. 1976. 21 снеж.; Мін. праўда. 1976. 4 жн.

Сцягі над штыкамі: Аповесці, апавяданні. Мн., 1976.

Вазьму твой боль: Раман. Мн., 1979. Рэц.: Гіль М. Споведзь душы сучасніка і равесніка // Полымя. 1980. № 5; Егоренкова Г. Правда характера // Сов. Бел. 1980. 9 янв.; Кудраўцаў І. Памяць людская

// Звязда. 1980. 30 мая; Пупейка Г. Памяць душы // Маг. праўда. 1979. 9 снеж.; Рог У. // Гомел. праўда. 1979. 28 ліст.; Юрэвіч У. Пазнанне маштабу сучасніка // ЛіМ. 1979. 16 ліст.

Хатынь-Khatyn-Chatyn: [Фотаальбом]. Мн., 1979 / Беларус., рус.

Хатынь-Khatyn-Chatyn: [Фотаальбом]. Мн., 1980 / Беларус., рус., англ., фр., ням. Мн., 1981.

Вазьму твой боль: Раман. Мн., 1982.

Трывожнае шчасце: Пенталогія. Мн., 1982 (Школьная б-ка).

Петраград — Брэст: Гіст. раман. Мн., 1983. Рэц.: Егоренкова Г. Память сердца и разума // Дружба народов. 1984. № 4; Капустин А. Ленин, революция, народ // Сел. газ. 1985. 17 апр.; Коваленко В. Петроград — Брест, год 1918 // ЛГ. 1984. 8 авг.; Колычев В., Хацкевич А., Сташкевич Н. Трудный путь к миру // Ком. Бел. 1984. № 4; Савік Л. Дзейнасць ленінскай спадчыны // Полымя. 1984. № 6; Скобелеў Э. Жывая сучаснасць // Маладосць. 1983. № 11.

Хатынь-Khatyn-Chatyn: [Фотаальбом]. Мн., 1983 / Беларус., рус., англ., фр., ням.

Гандлярка і паэт: Аповесць. Мн., 1984. Рэц.: Кузьміч А. // ЛіМ. 1985. 21 чэрв.

Атланты і карыятыды: Раман. Мн., 1985 (Беларус. раман).

Браняпоезд «Таварыш Ленін»: Аповесці. Мн., 1985 (Б-ка юнацтва).

Карэнні і галіны: Партрэты настаўнікаў, сяброў, бацькоў, сваякоў, штрыхі аўтапартрэта. Мн., 1986.

У роднай сям'і: Аповесці і апавяданні. Мн., 1986 (Школьная б-ка).

Драма: Аповесці, гістарычныя сцэны. Мн., 1990.

Петраград — Брэст: Гістарычны раман. Мн., 1991 (Школьная б-ка).

Злая зорка: Раман. Мн., 1993.

1.3.

1945. Помста: Аповесць // Полымя. № 11—12. Рэц.: Шкраба Р. Удалы пачатак // ЛіМ. 1946. 3 жн.

1946. Бацька: Апавяданне // Беларусь. № 4; Карабан: Нарыс // Там жа. № 8; У снежнай пустыні: Апавяданне // Полымя. № 8—9; Браты: Апавяданне // Гомел. праўда. 19 мая; Настаўніца: Урывак з аповесці // Там жа. 21 ліп.; На знаёмых шляхах: Урывак з апавядання // Там жа. 22 снеж.

1947. На знаёмых шляхах: Апавяданне // Беларусь. № 3; Рэц.: Кудраўцаў І. Статычнасць і схематызм // ЛіМ. 1947. 2 жн.; Жыццё: Апавяданне // Беларусь. № 8; Першая камандзіроўка: Апавяданне // Там жа. № 12; Глыбокая плынь: Аповесць. Частка першая // Полымя. № 10. Рэц.: Паслядовіч М. Нараджэнне помсты // ЛіМ. 1947. 6 снеж.; Рабаў А., Валодзін В. «Глыбокая плынь» // Гомел. праўда. 1947. 11 снеж.; Сабаленка Р. Глыбокая плынь жыцця // Чырв. звязда. 1947. 15 снеж.; Хадкевіч Т. Аповесць пра вёску ваенных год // Звязда. 1947. 28 снеж.; Сустрэча: Урывак з аповесці «Прыдняпроў'е» // Гомел. праўда. 28 чэрв.; Звяно: Апавяданне // Там жа: 6 ліп.; Шлях на Радзіму: Апавяданне // Там жа. 21 вер.; Над Дняпром: Нарыс // Там жа. 29 кастр.; Вялікі дзень: Урывак з аповесці «Глыбокая плынь» // Там жа. 14 ліст.; На прадвесні: Раздзел з другой часткі аповесці «Глыбокая плынь» // Там жа. 21 снеж.; Суровае свята: Урывак з аповесці «Глыбокая плынь» // ЛіМ. 2 жн.; Гандляры: Успаміны // Там жа. 6 ліст.

1948. Глыбокая плынь: Урывак з аповесці // Беларуская савецкая проза і драматургія. Мн.; Герой працы: Нарыс // Беларусь. № 11; Наташа: Апавяданне // Бярозка. № 10; Глыбокая плынь: Аповесць. Частка другая // Полымя. № 7; Глыбокая плынь: Аповесць. Частка трэцяя // Там жа. № 8. Рэц.: Залескі М. Аповесць аб простых савецкіх людзях // Наст. газ. 1948. 18 ліст.; Карпаў У. «Глыбокая плынь» // ЛіМ. 1948. 13 ліст.; Міхалап Я. Аповесць аб мужнасці савецкіх людзей // Гродн. праўда. 1948. 24 кастр.; Рабінавіч А. Аповесць аб народных мсціўцах // Гомел. праўда. 1948. 10 кастр.; Рывкин Я. Черты советских людей // Сталин. молодежь. 1948. 5 нояб.; Сабаленка Р. // Чырв. звязда. 1948. 31 кастр.; Стеклов А. Повесть о партизанской войне // Сов. Бел. 1948. 3 нояб., Здзейсненая мара: Апавяданне // Полымя. № 10; Апавяданні Аляксея Кулакоўскага // Гомел. праўда. 13 лют.; Яўген Лубян: Урывак з аповесці «Глыбокая плынь» // Там жа. 21 сак.; Газета: Апавяданне // Там жа. 5 мая; Сонечны лістапад: Скарочаны заключны раздзел аповесці «Глыбокая плынь» // Там жа. 20 чэрв.; Першая кніга маладога празаіка: [Рэц. на кн.: Кулакоўскі А. Сад. Мн., 1947] // Звязда. 4 лют.; Пасланец Масквы: Урывак з другой часткі аповесці «Глыбокая плынь» // ЛіМ. 26 чэрв.; Кожнай школе — бібліятэку // Там жа. 29 ліп.

1949. Барацьба за мір і дэмакратыю // Беларусь. № 9; Хлопчык з-за акіяна: Апавяданне // Бярозка. № 2—4; У Маскву: Апавяданне // Там жа. № 11; Складанае пытанне: [Апавяданне] // Вожык. № 8; Залатыя агні: Апавяданне // Полымя. № 8; Гаспадары шчасця: Урывак з рамана // Гомел. праўда. 19 чэрв.; Першы твор: (Заўвагі пра аповесць У. Шахаўца «Землякі») // ЛіМ. 26 сак.; Маленькая парыжанка: Апавяданне // Піянер Бел. 17 жн.

1950. Хадакі: Апавяданне // Беларусь. № 10; Рэчы падказалі: Апавяданне // Вожык. № 1; Сялянка: Апавяданне // Полымя. № 3; Маленькая парыжанка: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 5; Штаб мірнай працы: Нарыс // ЛіМ. 9 вер.; Невычарпальная крыніца ведаў // Там жа. 7 кастр.; Міру не чакаюць — мір заваёўваюць // Там жа. 2 снеж.; На выбарчым участку: Урывак з рамана // Там жа. 16 снеж.; Зімовы вечар: Урывак з рамана // Мін. праўда. 3 снеж.; Падарунак: Апавяданне // Піянер Бел. 1 лют.

1951. Дзве сілы: Апавяданне // Беларусь. № 3; Пільнасць: Апавяданне // Там жа. № 6; Адна сям'я: Нарыс // Там жа. № 7; Блізкі час: Раман // Полымя. № 8. Рэц.: Багданаў Г. // Гомел. праўда. 1952. 16 лют.; Войніч Е. Новы раман І. Шамякіна // ЛіМ. 1951. 17 ліст.; Кавалёў М. Блізкі час камунізма // Бальш. Палесся. 1951. 26 снеж.; Кажамякін Т. Раман аб вясковых камуністах // Гомел. праўда. 1952. 31 кастр.; Сабаленка Р. Новы раман І. Шамякіна // Чырв. звязда. 1951. 17 кастр.; Праграма ўздыму савецкай літаратуры // Звязда. 14 жн.; Блізкі час: Урывак з новага рамана // Там жа. 2 вер.; Отстоим великое дело мира // Известия. 23 нояб.; Блізкі час: Урывак з рамана // Калг. праўда. 12 жн.; За шчасце дзяцей // ЛіМ. 24 лют.; Прадвесне камунізма // Там жа. 28 крас.; Векапомная дата // Там жа. 30 чэрв.; За высокую ідэйнасць твораў! // Там жа. 14 ліп.; Вышэй адказнасць перад народам! // Там жа. 21 ліп.; Мудры Сталінскі закон // Там жа. 1 снеж.; Вялікае багацце чалавецтва // Там жа. 15 снеж.; На калгасным сходзе: Урывак з рамана «Блізкі час» // Мін. праўда. 21 ліп.; Настаўніца: Урывак з рамана // Наст. газ. 8 сак.; З думкай аб міры // Піянер Бел. 28 снеж.; Во имя мира // Сов. Бел. 28 вер.; Величие наших дней // Сталин. молодежь. 4 нояб.

1952. Глыбокая плынь: Урывак з рамана; Сялянка: (Урывак); Складанае пытанне: [Апавяданні] // Мастацкае слова. Мн.; Дзве сілы; Спі, мой сыночак...; Сялянка: [Апавяданні] // Поступ міру. Мн.; Маленькая парыжанка: [Урывак з апавядання] // Школьная эстрада. Мн.; Блізкі час: Урывак з рамана // Беларусь. № 2; Гладышка: Урывак з рамана «Блізкі час» // Вожык. № 5; Блізкі час: Раман. Частка другая // Полымя. № 8; Блізкі час: (Урывак з другой часткі новага рамана) // Гомел. праўда. 6 студз.; Вялікі летапіс // Звязда. 1 студз.; Сілы жыцця: Урывак з другой часткі рамана «Блізкі час» // Там жа. 1 чэрв.; Магутны талент: Да 70-годдзя з дня нараджэння Якуба Коласа // Там жа. 15 ліст.; Весна мира и счастья // Известия. 30 июня; Гаспадары: Урывак з рамана «Блізкі час» // Калг. праўда. 23 ліст.; Дождж: Раздзел з рамана «Блізкі час» // ЛіМ. 30 крас.; Спрадвечная мара народа ажыццёўлена // Там жа. 2 жн.; Праспект імя І. В. Сталіна // Там жа. 4 кастр.; Вялікія пераўтварэнні // Мін. праўда. 27 ліп.; Наша вясна // Наст. газ. 30 чэрв.; «Советская Белоруссия» // Правда. 9 июня; Партыя вядзе! // Чырв. змена. 30 студз.; Алеся: Урывак з 3-й ч. рамана «Блізкі час» // Там жа. 20, 22 ліст.

1953. Кангрэс народаў // Беларусь. № 1; Старшыня; Наташа; «Крытыкун»: Партрэты-замалёўкі // Там жа.

№ 9; Вясновымі днямі: Апавяданне // Маладосць. № 1; Блізкі час: Раман. Частка трэцяя // Полымя. № 1; Рэц.: Кавалёў М. Твор аб новых людзях калгаснай вёскі // Сав. Палессе. 1953. 5 крас.; Казоўская Ф. «Блізкі час» // Віцеб. рабочы. 1953. 16 чэрв.; Памылкі: Навела // Полымя. № 2; Беларусь у жалобе // Віцеб. рабочы. 8 сак.; Услявім веліч сталінскай эпохі // ЛіМ. 12 сак.; Мужнасць: Апавяданне // Там жа. 19 сак.; Вачыма савецкага чалавека // Там жа. 11 ліп.; У імя шчасця чалавека // Там жа. 19 вер.; Под знаменем мира // Сов. Бел. 1 янв.; Наша родная власть // Там жа. 22 февр.; Счастье жизни // Там жа. 1 мая; Под знаменем Октября // Там жа. 6 нояб.; Першае спатканне: Апавяданне // Чырв. змена. 24, 25 чэрв.

1954. Спі, мой сыночак...: Апавяданне // Жанчыны Савецкай Беларусі. Мн.; Памылкі; «Крытыкун»: [Апавяданні] // Размова па шчырасці. Мн.; Нашы знаёмыя: З цыкла «Партрэты» // Беларусь. № 7; За новы ўздым беларускай савецкай літаратуры // Камуніст Бел. № 8; XII з'езд Ленінскага камсамола: Нататкі дэлегата // Маладосць. № 5; Стары настаўнік: Урывак з новага рамана // Гомел. праўда. 3 кастр.; Квітней, Савецкая Украіна! // Звязда. 17 студз.; Пад знакам павышэння ідэйна-мастацкага ўзроўню твораў // Там жа. 8 жн.; За мир и счастье // Зорька. 6 нояб.; Усё — для шчасця чалавека // Калг. праўда. 6 ліст.; Мацнеюць нашы сувязі // ЛіМ. 16 студз.; Няспынна вучыцца майстэрству // Там жа. 25 вер.; Арганізацыйную работу на ўзровень творчых задач // Там жа. 11 снеж.; Кніга — крыніца ведаў // Піянер Бел. 27 жн.; За новый подъем белорусской советской литературы // Сов. Бел. 2 сент.

1955. [Прамова на III з'ездзе пісьменнікаў БССР] // Трэці з'езд савецкіх пісьменнікаў БССР. Мн.; Бацькі і дзеці: З цыкла «Партрэты» // Маладосць. № 1; Завіруха: Апавяданне // Там жа. № 4; З удзячнасцю ў сэрцы // Звязда. 11 лют.; Свята нашай вясны // Там жа. 1 мая; У новы дзень: Урывак з новага рамана // ЛіМ. 5 лют.

1956. «Крытыкун»: [Апавяданне] // Мастацкае слова. Мн.; Алеша Касцянок: Урывак з рамана «Крыніцы» // Маладосць. № 3; Главный инженер: [Нарыс] // Октябрь. (Кишинев). № 10; Крыніцы: Раман // Полымя. 1956. № 4, 5. Рэц.: Агеев И. Криницы должны быть чистыми! // Сов. Бел. 1956. 29 сент.; Адамовіч А. Крыніцы б'юць з глыбінь... // ЛіМ. 1956. 30 чэрв.; Акуліч Е. // Калг. праўда. 1956. 27 чэрв.; Барсток М. Светлыя крыніцы жыцця // Мін. праўда. 1956. 21 ліп.; Буробін В. Аб галоўнай тэме // Камуніст Бел. 1957. № 1; Герцовіч Я. Героі і народ // ЛіМ. 1956. 21 ліп.; Дзюбайла П. Раман аб савецкіх настаўніках // Наст. газ. 1956. 18 кастр.; Жиженко В. Жить с народом // Дружба народов. 1957. № 2; Кажамякін Т. Раман аб вясковай інтэлігенцыі // Гомел. праўда. 1956. 8 ліп.; Казека Я. Неиссякаемые криницы // ЛГ. 1957. 14 марта; Кучар А. Далей ад торных дарог // ЛіМ. 1956. 22 вер.; Марціновіч А. Глыбокія пласты рэчаіснасці // Полымя. 1957. № 8; Палітыка Д. Не звужаць творчай размовы // ЛіМ. 1956. 4 студз.; Тараткевіч М. Трэці раман Івана Шамякіна // Віцеб. рабочы. 1956. 22 ліп.; Храмава Л. Шчасце — у служэнні народу // Гродзен. праўда. 1956. 23 вер.; Народнае дзякуй // Звязда. 14 лют.; Прыезд дырэктара: Урывак з рамана // Наст. газ. 16 лют.; Ленин — в сердце каждого из нас // Сов. Бел. 22 апр.

1957. Глыбокая плынь: Урывак з рамана; Матчыны рукі: [Апавяданне] // Пад сцягам Кастрычніка. Мн.; Былы: Апавяданне // Вожык. № 9; Што ён страціў: Апавяданне // Маладосць. № 7; Непаўторная вясна: Аповесць // Полымя. № 1; Рэц.: Бойка У. Лірычная аповесць // Звязда. 1957. 26 сак.; Карпачоў М. Новая аповесць І. Шамякіна // Гомел. праўда. 1957. 21 крас.; Крыскавец Я. Аповесці Івана Шамякіна аб юнацтве // Магіл. праўда. 1959. 18 крас.; Осин Д. О философии фактов // Новый мир. 1957. № 9; Пашкевіч Н. Свет юнацкіх пачуццяў // ЛіМ. 1957. 13 лют.; Шаблинский П. Повесть о юношеской любви // Сов. Бел. 1957. 26 июня; Пад сцягам Кастрычніка // Звязда. 6 ліст.; Сардэчныя сустрэчы: Рэпартаж // ЛіМ. 22 чэрв.; Думкі пра нашу літаратуру // Мін. праўда. 27 кастр.; Галоўнае пытанне // Наст. газ. 14 лют.; Развітанне: Урывак з рамана «Крыніцы» // Піянер Бел. 22 лют.; Сердечная дружба // Правда Украины. 17 сент.

1958. Не верце цішыні: П'еса // Полымя. № 5; Начныя зарніцы: Аповесць другая // Там жа. № 10, 11. Рэц.: Крыскавец Л. Аповесці Івана Шамякіна аб юнацтве // Маг. праўда. 1959. 18 крас.; Шаблінскі П. Хвалюючы вобраз // ЛіМ. 28 студз.; Паездка ў Гомель: Урывак з другой аповесці кн. «Аповесць аб маіх равеснікаx» // Гомел. праўда. 14 вер.; Дубы: Апавяданне // Звязда. 12, 14 кастр.; Вялікія поспехі, яшчэ большыя задачы // ЛіМ. 19 лют.; Даклад на пленуме праўлення СП БССР // Там жа. 5 крас.; Сардэчна запрашаем // Там жа. 21 мая; Звычайны подзвіг: Урывак з аповесці // Там жа. 6 жн.; Неделя литовской литературы в Белоруссии: Беседа с зам. пред. правления Союза писателей БССР И. П. Шамякиным // Сов. Бел. 16 мая; Моя Беларусь // Там жа. 30 дек.

1959. Аб гераізме // Бярозка. № 4; Не верце цішыні: Урывак з п'есы // За вярт. на Радзіму. № 27; Калі ласка, дарагія сябры // Полымя. № 8; Агонь і снег: Аповесць трэцяя // Полымя. № 9, 10; Пошукі сустрэчы: Аповесць чацвертая // Там жа. № 11; [Прамова І. Шамякіна на сустрэчы беларускіх і латышскіх пісьменнікаў] // Віцеб. рабочы. 11 вер.; Пошукі сустрэчы: Урывак з новай аповесці // Гомел. праўда. 20 вер.; Па ленінскаму шляху // Звязда. 27 студз.; Добры дзень, дарагія сябры! // Там жа. 25 жн.; Без маскіроўкі: Урывак з аповесці «Пошукі сустрэчы» // Там жа. 9, 10 вер.; Румынія сёння: Дарожныя нататкі // ЛіМ. 22 жн.; Бойна «НП»: Урывак з аповесці «Агонь і снег» // Там жа. 5 вер.; Старэйшы сярод нас // Там жа. 25 ліст.; Моя Белорусь // Правда Украины. 1 янв.; Запечатлеть героический подвиг народа — строителя коммунизма // Сов. Бел. 12 февр.; Песни радости звучат... // Сов. Литва. 31 дек.

1960. Дзеці настаўніцы: Апавяданне // Беларусь. № 6; Вястун міру // Голас Радзімы. № 37; Сустрэчы з настаўнікам // Полымя. № 5; Вячэрні сеанс: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 7; [Прамова на сходзе актыву Кампартыі Беларусі] // Звязда. 1 крас.; Размова аб руках: [Урывак з першай дзеі п'есы «Выгнанне блудніцы»] // Калг. праўда. 25 кастр.; Гэта ўмацоўвае вялікую надзею народаў // ЛіМ. 20 студз.

1961. За дружбу, за мір на зямлі // Голас Радзімы. № 15—16; Па закліку сэрца // Там жа. № 52; Дзівак-чалавек; Непрыгожая?; Модніца: [Апавяданні] // Маладосць. № 1; Выгнанне блудніцы: П'еса // Полымя. № 3; Гімн чалавеку // Там жа. № 6; Модніца: [Апавяданне] // Звязда. 14 студз.; Подых часу // Там жа. 1 мая; Творчыя планы // ЛіМ. 3 студз.; Выгнанне блудніцы: Урывак з п'есы // Там жа. 10 студз.; З пачуццём адказнасці перад народам: Выступленне на III пленуме праўлення Саюза пісьменнікаў СССР // Там жа. 26 снеж.; Коммунизм строится для людей // Сов. Бел. 26 сент.

1962. Сустрэчы з настаўнікам // Жыццё для народа. Мн.; Выхадны дзень: Урывак з рамана «Сэрца на далоні» // Беларусь. № 6. Народны пісьменнік // Бярозка. № 6; Расказ доктара Яраша: [Урывак з рамана] // Там жа. № 7; Апошняя сустрэча // Голас Радзімы. № 89; Звязда. 3 ліст.; Не той гонар: Кінаповесць // Полымя. № 2; Прафесія бацькоў: [Урывак з рамана] // Гомел. праўда. 8 жн.; Не той гонар: Урывак з кінааповесці // ЛіМ. 23 студз.; Мастак, грамадзянін, чалавек // Там жа. 2 ліст.; Магутным Ленінскім пражэктарам // Там жа. 25 снеж.; Компромиссов не может быть // ЛГ. 22 дек.; Дачная раніца: [Урывак з рамана] // Мін. праўда. 7 крас.; Начало большого пути // Правда. 14 окт.; Неповторимое // Сов. Бел. 1 мая; Людям — мир и счастье // Там жа. 25 мая.

1963. Иван Мележ // Мележ И. Люди на болоте. М. (Роман-газета); У добры час!: [Прадмова] // Працяг знаёмства. Мн.; Аўтабіяграфія // Пяцьдзесят чатыры дарогі. Мн.; Паводка; На ўсходзе сонца; Жытнёвыя хвалі: [Урыўкі з рамана «У добры час»]; У лесе і ў полі восенню: Урывак з апав. «Непрыгожая» // Слова

аб роднай прыродзе. Мн.; Дзеці мае: Урывак з рамана // Бярозка. № 10; Сэрца на далоні: Раман // Полымя. № 8—10. Рэц.: Гусак С. Падение Семена Гукана // Неман. 1964. № 3; Дзюбайла П. Сустрэча з сучаснікам // Звязда. 1963. 12 снеж.; Няронская А. «Сэрца на далоні» // Гомел. праўда. 1963. 19 ліст.; Рэўнасць: Урывак з рамана «Сэрца на далоні» // Работніца і сялянка. № 10; Вялікі агляд творчых сіл // Звязда. 13 сак.; Святло Кастрычніка // Звязда. 6 ліст.; Усё становіцца яўным: Урывак з рамана // ЛіМ. 15 лют.; Да сустрэчы: [Урывак з рамана] // Наст. газ. 1 мая; Быть ближе к человеку — строителю коммунизма // Правда. 3 марта.

1964. Табе ёсць куды вярнуцца: Урывак з рамана «Сэрца на далоні» // Голас Радзімы. № 27—28; Два месяцы ў Нью-Йорку: Нарыс // Полымя. № 3, 4. Рэц.: Гордицкий А. Америка глазами белоруса // Знамя юности. 1964. 21 июля; Нью-йоркскі дзённік: Урыўкі з дзённіка // ЛіМ. 28 студз.; Мой сааўтар — мастак // Там жа. 11 жн.; Весна новых свершений // Сов. Бел. 1 мая; Хлеб литературы // Там жа. 25 сент.

1965. Мост: Аповесць // Полымя. № 6, 7. Рэц.: Быкаў В. Улады праўды // ЛіМ. 1965. 27 жн.; Мініч І. Шчасце было трывожным... // Мін. праўда. 1965. 13 ліст.; Пашкевіч Н. Мост в будущее // ЛГ. 1965. 28 авг.; Ноч завочніка: Урывак з аповесці «Мост» // Гомел. праўда. 17 лют.; Ваша мастацтва натхняе нас // Звязда. 9 студз.; Аксана: Апавяданне // Там жа. 13 мая; Пратэстую // ЛіМ. 29 студз.; Абеду не было: Урывак з аповесці «Мост» // Там жа. 19 лют.; Настаўнік // Там жа. 25 мая; На зямлі, пра якую хочацца пісаць // Там жа. 7 ліст.; Пісьмо ў рэдакцыю // Там жа. 10 снеж.; Разговор с читателем // Сов. Бел. 4 дек.; Праздник народов-братьев // Сов. культура. 16 янв.

1966. Былы: [Апавяданне] // Вожык у дарозе. Мн.; Матчыны рукі: Апавяданне // Люблю наш край. Мн.; Матчыны рукі: [Апавяданне] // Чырвоныя лісткі календара. Мн.; Голас Радзімы. № 10; Цудоўны наш саюз // Голас Радзімы. № 44; Ах, Міхаліна, Міхаліна: Аповесць // Маладосць. № 2. Рэц.: Гордицкий А. // Знамя юности. 1966. 11 дек.; Левин Ф. В поисках счастья // ЛГ. 1966. 6 авг.; Сідаровіч П. А рэцэптаў няма... // Мін. праўда. 1966. 12 сак.; Я не паеду: Урывак з аповесці «Ах, Міхаліна, Міхаліна...» // ЛіМ. 4 лют.; Чым дарагі ён нам // Там жа. 5 снеж.; Тыя дні ў нашым лесе: Урывак з рамана // Там жа. 13 снеж.; Партийность и народность // Сов. Молдавия. 27 июля; Ад гор Паміра песня ляціць // Чырв. змена. 6 кастр.

1967. Дзеці настаўніцы: (Апавяданне) // Анталогія беларускага апавядання: У 2 т. Мн. Т. 2; З палявання: Урывак з рамана «Снежныя зімы» // Беларусь. № 8; Дзеці мае: Урывак з рамана // Бярозка. № 10; Дзеці аднаго дома: Гераічная драма // Маладосць. № 9. Рэц.: Вязоўская А. Вайна і дзеці // Вяч. Мінск. 26 студз.; Тесная связь художника с народом // Вопр. лит. № 11; Гарачае сэрца акцёра // ЛіМ. 17 лют.; Пухам табе родная зямля // Там жа. 21 сак. / У сааўт.; Ад'язджаючы на чацвёрты ўсесаюзны: Адказы на пытанні карэспандэнта «ЛіМа» // Там жа. 19 мая; Быць пісьменнікам у нашы дні — вялікае шчасце // Там жа. 27 кастр.; Крыніцы: Урывак з рамана «Крыніцы» // Ніва. 19 лют.; Диалог старых друзей: Страницы новых рукописей // Сов. Бел. 3 окт.

1968. Гімн чалавеку // Максім Горкі і Беларусь. Мн.; Паводка; На ўсходзе сонца; Жытнёвыя хвалі: [Урыўкі з рамана «У добры час»]; У лесе і ў полі восенню: Урывак з апавядання «Непрыгожая» // Слова аб роднай прыродзе. Мн.; Снежныя зімы: Раман // Полымя. № 11, 12. Рэц.: Герцовіч Я. Вузлы людскіх трывог // ЛіМ. 1969. 7 лют.; Жиженко В. Знакомьтесь: наш современник // Сел. газ. 1969. 15 февр.; Кажамякін Ц. Глыбокі роздум аб часе і людзях // Гомел. праўда. 1969. 15 лют.; Кернога П. Трудные зимы // Сов. Бел. 1969. 5 марта; Кудраўцаў І. На быстрыні жыцця // Вяч. Мінск. 1969. 12 лют.; Лашутка І. Зямля будзе радзіць // Чырв. змена. 1969. 4 кастр.; Овчаренко А. Связь времен // Дружба народов. 1969. № 10; Пестрак П. І растаяў снег... // Звязда. 1969. 7 мая; Пішчык В. Героі твора — мае сябры // Мін. праўда. 1969. 7 лют.; Ржэўскі Б. Скаранне шчырасцю // Наст. газ. 1969. 12 сак.; Візіт акушэркі: Урывак з рамана «Снежныя зімы» // Работніца і сялянка. № 7; [Рэц. на кн.: Навуменка І. Вецер у соснах. Мн., 1967] // Звязда. 29 лют.; Самы блізкі настаўнік // Там жа. 28 сак.; З Новым шчасцем! // ЛіМ. 1 студз.; Нечаканы госць: Старонкі з рамана «Снежныя зімы» // Там жа. 10, 13, 17, 20 вер.; З нагоды свята / У сааўт.; Горад майго юнацтва // Там жа. 26 ліст.; Віталія: [Урывак з рамана «Снежныя зімы»] // Наст. газ. 7 ліст.; Романы, пьесы, сценарии: [Інтэрв'ю] / Зап. В. Шитик // Сел. газ. 1968. 26 марта; Моя родная Беларусь // Сов. культура. 28 дек.

1969. Хлеб: Апавяданне [Друк. ў скарачэнні] // Бярозка. № 11; Хлеб: Апавяданне // Полымя. № 11; Вдохновляющий образ: Беседа с лауреатом Гос. премии СССР И. П. Шамякиным // Во славу Родины. 2 нояб.; Летапісец векапомнага // Звязда. 30 ліст.; Чалавек, паэт, грамадзянін // ЛіМ. 23 снеж.; Не забыть того часа... // ЛГ. 9 июля; [Аб сваёй працы над кнігай пра У. Леніна] // Там жа. 29 окт.; Люблю наш край: З кніжкі «Вяртанне ў маладосць» // Ніва. 12 студз.; Снежныя зімы: Урывак з рамана // Там жа. 26 студз.

1970. Хлеб: [Апавяданне] // З Леніным заўсёды Беларусь. Мн.; Вопыт, талент, праца // Кулакоўскі А. Зб. тв.: У 4 т. Мн. Т. 1; Па закліку сэрца // На задворках. Мн.; Навечно в строю // Литература великого подвига: Великая Отечеств. война в советской литературе. М.; Браняпоезд «Таварыш Ленін»: Гістарычная аповесць // Беларусь. № 4, 5; Было пра што падумаць: [Урывак з аповесці «Асветлены лёс»] // Бярозка. № 3; Размова ў Смольным: Урывак з аповесці «Асветлены лёс» // Там жа. № 4; Лёс майго земляка: Аповесць // Полымя. № 4. Рэц.: Герцовіч Я. Сустрэча з гісторыяй // ЛіМ. 1970. 25 вер.; Браняпоезд «Таварыш Ленін»: [Раздзелы з аднайм. аповесці] // Гомел. праўда. 8 крас.; У добры шлях! // ЛіМ. 3 крас.; Матрос з «Алега»: Апавяданне // Там жа. 17 крас.; Бібліятэкар — пісьменнік: Дыялог // Там жа. 10 ліп.; Услявім Ленінскі геній // Там жа. 6 ліст.; Партрэт чалавека, драматурга, сябра // Там жа. 13 ліст.; Беларуская драматургія, дзень сённяшні: Даклад з Пленума праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі // Там жа. 18 снеж.; Страдная пора у литераторов Белоруссии: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Стук // ЛГ. 19 авг.

1971. Тэлеграма: [Урыўкі з кінааповесці «Эшалон у Германію»] // Бярозка. № 1; Ахвяра тэлебачання: Гумарэска // Вожык. № 2; Талент — сучасніку: [Інтэрв'ю] // Голас Радзімы. № 5; Хлеб: Апавяданне // Там жа. № 44—46; Писательское спасибо // Кн. торговля. № 11; Эшалон у Германію: Кінааповесць // Полымя. № 1. Рэц.: Поляк В. На рэвалюцыйных рэйках // ЛіМ. 1971. 26 сак.; Родны хлеб: Урывак з кінааповесці «Эшалон у Германію» // Работніца і сялянка. № 1; Думкі перад з'ездам // ЛіМ. 19 лют.; Што радуе і што засмучае: [З выступлення на VI з'ездзе пісьменнікаў Беларусі] // Там жа. 7 мая; Драматург і тэатр // Там жа. 25 чэрв.; У братнім адзінстве: Роздум дэлегата // Там жа. 2 ліп.; Ленінскім курсам: [Інтэрв'ю] // Там жа. 3 снеж.; Год мінулы і год будучы: Адказ на анкету // Там жа. 31 снеж.; «Мое сердце, мои строки...»: [Інтэрв'ю] // ЛГ. 7 апр.; О днях великих // Лит. Россия. 29 янв.

1972. Сустрэча з Леніным: З аповесці «Лёс майго земляка» // Залацінкі. Мн.; Баталія на лузе: Камедыя ў адной дзеі // Беларусь. № 8; Магутная сіла // Голас Радзімы. № 15; Слова, идущие от сердца // Неман. № 11; Наша любоў і гордасць: Да 90-годдзя з дня нараджэння Якуба Коласа // Полымя. № 11; Мы — советский народ // Сов. профсоюзы. № 24; Певец судьбы народной: [Інтэрв'ю] / Зап. М. Шиманский // Известия. 2 нояб.; Наш клопат, нашы задачы // ЛіМ. 25 лют.; Развіццё, узаемаўзбагачэнне, росквіт: [Інтэрв'ю] // Там жа. 21 крас.; Шчаслівая тая нацыя!.. // Там жа. 7 ліп.; Поплеч! // Там жа. 4 жн.; Беларусь чакае... // Там жа. 8 вер.; Саюз свабодных і роўных // Там жа. 22 снеж.; Читатель в вашей жизни: [Выказванне] // ЛГ. 4 окт.; Энергия ленинских идей // Марыйск. правда. 17 марта; На

высокой орбите // Сов. культура. 19 сент.; Энергія ленінскіх ідэй // Чырв. змена. 25 крас.

1973. Принципиально и самокритично // На переднем крае жизни. М.; Не верце цішыні: Драма ў 3-х актах // П'есы. Мн.; Чайка: Урывак з новага рамана // Беларусь. № 8; «Слова-гарт, слова-кліч, слова-бой»: Піліпу Пестраку — 70 год // Голас Радзімы. № 49; ЛіМ. 23 ліст.; Разлад: Урывак з новага рамана // Работніца і сялянка. № 3; Атланты і карыятыды: [Раздзелы з аднайм. рамана] // Звязда. 4, 12, 14, 16, 20 ліст.; Пяцігодка і пісьменнік // ЛіМ. 6 крас.; Сям'я архітэктараў: [Фрагмент рамана] // Там жа. 20 крас.; [Інтэрв'ю] // Там жа. 28 снеж.; [Выступленне на Пленуме Праўлення Саюза пісьменнікаў СССР] // ЛГ. 4 апр.

1974. Смех сур'ёзны і вясёлы // Макаёнак А. П'есы. Мн.; Экзамен на восень: Драма ў дзвюх частках // Беларусь. № 9—11; Так жылі паэты // Маладосць. № 9; Атланты і карыятыды: Раман // Полымя. № 1—3. Рэц.: Герцовіч Я. Когда тебе много дано // Сел. газ. 1974. 3 сент.; Жук В. Чыстае слова праўды // ЛіМ. 1974. 9 жн.; Кажамякін Ц. Чысціня сумлення // Гомел. праўда. 1974. 16 крас.; Кузьміч М. Калі чалавек патрэбны людзям // Віцеб. рабочы. 1974. 7 жн.; Марціновіч А. Патрэбны чалавек Максім Карнач // ЛіМ. 1974. 21 чэрв.; Пшыркоў Ю. Каб людзі адчувалі радасць // Звязда. 1974. 28 мая; Шаўцоў П. Калі спытаць у сумлення // Вяч. Мінск. 1974. 27 чэрв.; Атланты і карыятыды: [Урывак з аднайм. рамана] // Вяч. Мінск. 15, 16 крас.; Пламенное слово партии // ЛГ. 12 июня; Слово друзей // Сов. Бел. 15 окт.

1975. У снежнай пустыні: [Апавяданне] // Ішла вайна народная. Мн.; Над полем памяці: [Прадмова] // Слухайце — Хатыны!.. Мн. / Беларус., рус.; Не верце цішыні: [П'еса]. Акт трэці, карціны чацвёртая-пятая // Хрэстаматыя па гісторыі беларускага тэатра і драматургіі. Мн. Т. 2; Пачатак: Урывак з новай аповесці // Беларусь. № 12; Этих дней не смолкнет слава: [Выказванне] // Вопр. лит. № 5; «Я не перастаю захапляцца...»: [Інтэрв'ю] // Голас Радзімы. № 9; Профіль нашага часу: [Інтэрв'ю] // Там жа. № 51; На першай лініі // Маладосць. № 6; На главном направлении // Полит. самообразование. № 1; Шлюбная ноч: Аповесць // Полымя. № 1. Рэц.: Герцовіч Я. Война, любовь и мужество // Сел. газ. 1975. 9 апр.; Кудраўцаў І. Ноч выпрабаванняў // Вяч. Мінск. 1975. 18 крас.; Локун В. И снова о войне // Знамя юности. 1975. 5 нояб.; Перачытваючы «Ціхі Дон» // Полымя. № 5; Ад дзён мінулых да нашай явы: Да выхаду ў свет 12-га т. БелСЭ // Звязда. 4 ліст. / Сааўт. У. Сікорскі; Першае даручэнне: Аповесць // Там жа. 21, 23, 26—28 снеж.; Восславим человека — творца и труженика // Комьяунимо теса, 21 марта / Рус., літ.; «Вялікі подзвіг народа — тэма неўміручая: [Інтэрв'ю] / Зап. П. Шаўцоў // ЛіМ. 1 мая; Шляхамі рознымі...: Урывак з аповесці // Там жа. 16 мая; «Ёсць адзін універсітэт — жыццё» // Там жа. 5 снеж.; Добро пожаловать, дорогие друзья! // ЛГ. 26 февр.; Петрусю Бровке — 70 лет // Там жа. 25 июня; Священный долг: [Інтэрв'ю] / Зап. Е. Гарэлік // Сов. Бел. 22 февр.; Перечитывая «Тихий Дон» // Там жа. 24 мая; День добрый, сестра! // Сов. Бел. 18 июня // Там жа, июнь, спец. вып.; «Мы ў бітвах гартавалі свой радок...»: [Выступленне на сустрэчы беларус. пісьменнікаў і паэтаў у рэд. газ. «Чырв. змена»] // Чырв. змена. 25 лют.

1976. Так жылі паэты // Пясняр мужнасці. Мн.; Кнігі яго будуць жыць вечна // Беларусь. № 9; Старейшина белорусских писателей // Огонек. № 9; Гандлярка і паэт: Аповесць // Полымя. № 12. Рэц.: Валадковіч Н. Гартаванне ў барацьбе // ЛіМ. 1976. 4 чэрв.; Егоренкова Г. Что ты за человек? // Сов. Бел. 1976. 13 июля; Марціновіч А. Зрабіць выбар // Вяч. Мінск. 7 мая; Рагуля А. Грани героической темы // Неман. 1977. № 1; Агляд творчых здабыткаў // Звязда. 11 мая; Яднанне мастацкім словам: [Інтэрв'ю] // Там жа. 6 кастр.; «Рухацца з паскарэннем» // ЛіМ. 1 студз.; Каб заўсёды палымнеў наш сцяг: [Урывак з выступлення] // Там жа. 21 мая; И судья, и вдохновитель // ЛГ. 16 июня; Настаўнік, дзякуй за пачатак усіх навук і ўсіх дарог: [Выказванне] // Наст. газ. 2 кастр.; Чувство семьи единой // Сел. газ. 3 июня; Коммунисты: (Заметки писателя) // Сов. Бел. 24 февр.

1977. Асенняе поле: (З апавядання «Непрыгожая») // Беларускі каляндар 1977. Беласток, 1977, с. 22; Старшыня калгаса; Наташа; «Крытыкун»; Галоўны інжынер: [Нарысы] // Беларускі савецкі нарыс: У 2 т. Мн. Т. 2; [Выступленне на Пленуме СП БССР] // Беларусь. № 2; Наш труд, наше вдохновение — партии, народу // Коммунист Бел. № 11; Люди, приблизившие рассвет: [Рэц. на кн.: Новиков И. До рассвета близко. М., 1976] // Лит. обозрение. № 3; І змоўклі птушкі: Драма ў дзвюх частках // Полымя. № 1. Рэц.: Локун В. // Неман. 1977. № 8; Магутнасць і росквіт Радзімы — галоўная гарантыя ўсіх правоў // Полымя. № 8; Спакойная мудрасць, мужны талент // Там жа. № 10; В семье единой // Сов. фото. № 2; «Пішу новы раман» // ЛіМ. 7 студз.; Паруса времени // ЛГ. 29 июня; Твое поколение // Там жа. 13 июля; Летопись народного счастья // Там жа. 30 нояб.

1978. Опыт, труд, талант // Кулаковский А. Тропы хоженые: Роман; Растет мята под окном: Повесть. М.; Священная война: Ответы писателей на вопросы анкеты // Оружием слова. М. С. 377—381; Размова з чытачом; Вернасць лепшым традыцыям; Заўсёды з Леніным: [Урыўкі з арт.] // Уводзіны ў літаратуразнаўства: Хрэстаматыя. Мн.; [Выступленне] // Шестой съезд писателей СССР: Стеногр. отчет. 21—25 июня 1976 г. М.; Мансарда: Урывак з рамана «Дажынкі» // Беларусь. № 8; Пад знакам юнацтва: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Гардзіцкі // Бярозка. № 4; Современная белорусская проза: Герой и время // Неман. № 12; Вазьму твой боль: Раман // Полымя. № 10—12. Рэц.: Дзюбайла П. Сучаснасць і мінулае // ЛіМ. 1979. 9 сак.; Курносов Д. // Лит. обозрение. 1979. № 10; Мы — камуністы! // Вяч. Мінск. 15 снеж.; Наша родная советская власть // Бак. рабочий. 28 дек.; Гудок. 22 дек.; Заря Востока. 28 дек.; Коммунист. 27 дек.; Коммунист Таджикистана. 27 дек.; Правда Востока. 27 дек.; Сов. Литва. 27 дек.; Сов. Молдавия. 28 дек.; Дарогай Леніна, дарогай Кастрычніка: [Нататкі пісьменніка] // Звязда. 13 крас.; Прашу слова: Урывак з рамана «Дажынкі» // Там жа. 19, 21—23, 25, 27—29 ліп.; 1—3 жн.; Песни борьбы и труда: [Інтэрв'ю] / Зап. М. Мерсон // Знамя юности. 7 нояб.; Крылья и память народа: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Кавко // Комс. правда. 27 дек.; «Працяг вялікай размовы»: [Інтэрв'ю] / Зап. У. Анісковіч // ЛіМ. 3 лют.; Час — абавязвае, чытач — чакае: Урыўкі з даклада // Там жа. 3 сак.; Дажынкі: Урывак з рамана // Там жа. 28 крас.; Наш вялікі сучаснік // Там жа. 8 вер.; «...Ён сучасны, як ніхто іншы»: Урыўкі з даклада // Там жа. 15 вер.; Паклон табе // Там жа. 24 ліст.; На перадавых рубяжах: Урыўкі з даклада // Там жа. 22 снеж.; По пути, намеченному в Хельсинки // ЛГ. 2 авг.; Художник шолоховской школы // Лит. Россия. 31 марта; Глубины жизненных тем: Художник и время // Правда. 15 авг.

1979. Салдаты адмаўляюцца ісці ў атаку: [Урывак з аповесці «Лёс майго земляка»] // Гісторыя Беларусі ў літаратурных вобразах. Мн.; Спакойная мудрасць, мужны талент // Святло яго душы. Мн.; Залаты медаль: [Урывак з п'есы] // Вожык. № 23; [Адказ на анкету часоп. «Вопросы литературы»] // Вопр. лит. № 12; Залаты медаль: Камедыя ў дзвюх частках // Маладосць. № 12; Полет над Полесьем // Неман. № 10; Палёт над Палессем // Полымя. № 3; Самый благодарный слушатель — сельский: [Інтэрв'ю] / Зап. М. Гусатинский, В. Куликов // Слово лектора. № 1; Што жывіць творчасць // Гом. праўда, 12 чэрв.; Дыхание нашего времени // Известия. 24 февр.; Наша родная газета // ЛіМ. 20 крас.; Мне блізкае сучаснае жыццё...: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Марціновіч // Там жа. 11 мая; [Дакл. першага сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў БССР] // Там жа. 22 чэрв.; Галоўны клопат — сучаснасць: [З выступлення] // Там жа. 23 ліст.; «...Каб пісаліся добрыя творы!» // Там жа. 28 снеж.; «Смотреть далеко впе-

ред»: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Козлович // Сел. газ. 21 янв.

1980. Самы вялікі наш сучаснік // Леў Талстой і Беларусь. Мн.; [Прадмова] // Науменко И. Замять желтолистья. М.; Наташа: [Апавяданне] // Такія сэрцы ў нас. Мн.; Апошні дзень старога года: (Раздзелы з кнігі) // Беларусь. № 4; Слово о К. Чорном // Неман. № 6; «Это будет роман о Брестском мире...»: [Інтэрв'ю] // Заря. 17 мая; Два месяцы новай эры: [Раздз. з рамана] // Звязда. 22, 23, 25, 28, 30 сак., 1, 2 крас.; [Прамова] // ЛіМ. 28 сак.; Прыём паслоў: [Урывак з рамана] // Там жа. 18 крас.; [Выступленне] // Там жа. 4 ліп.; Замах: Урывак з рамана // Піянер Бел. 14 крас.; Жывыя рысы Ільіча // Там жа. 17 крас.; Родная Советская власть // Сел. газ. 7 февр.; По Ленину сверяя шаг: [Інтэрв'ю] / Зап. В. Бирюков // Сов. Бел. 30 марта; С верой в доброту // Там жа. 12 нояб.

1981. Пра літаратуру для дзяцей // Беларуская дзіцячая літаратура: Хрэстаматыя крытычных матэрыялаў. Мн. С. 248; В добрый путь // Дударев А. Святая птица. М.; Вопыт, талент, праца // Кулакоўскі А. Васількі. Мн.; Подвиг ратный и трудовой: [Нарыс] // Труд, талант, доблесть. Мн. Ч.2; В добрый час // Шевцов А. Как я боролся с гриппом. Мн.; Заўтра — Новы год...: Урывак з рамана «Петраград — Брэст» // Бярозка. № 1; Эпоха і мастак: (Да 85-годдзя з дня нараджэння нар. пісьменніка Беларусі акад. АН БССР К. Крапівы) // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 1; Мая дарога // Вясёлка. № 1; Хатынь. К 60-летию СССР; Из чистых криниц: [Інтэрв'ю] / Зап. Л. Павлючик // Мол. гвардия. № 10; Постигать современность, думать о будущем: [Інтэрв'ю] // Неман. № 1; Встречи с учителем: К 100-летию со дня рождения Якуба Коласа // Там жа. № 11; Петраград — Брэст: Гістарычны раман // Полымя. № 1, 2. Рэц.: Смыкоўская В. Невычэрпная крыніца натхнення // ЛіМ. 1981. 27 сак.; Падрахункі і роздум: Аб некаторых праблемах у развіцці літаратуры // Полымя. № 3; Стратэгія: Раздзел з другой часткі рамана «Петраград — Брэст» // Звязда. 22, 23, 24—29 крас.; Да ўсяго ёсць справа: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Марціновіч // ЛіМ. 1981. 30 студз.; На ўсё жыццё: [Урыўкі з рамана «Петраград — Брэст»] // Там жа. 6 ліст.; Под мирными знаменами // Сел. жизнь. 6 нояб.; Глубинный пласт // Сов. культура. 30 июня; Завещано историей // Сов. Хакасия. 29 дек.; «Мы — люди государственные» // Учит. газ. 23 апр.

1982. Зори над Неманом // В семье единой. М.; Залаты медаль: Камедыя ў дзвюх частках // Залаты медаль: П'есы. Мн.; Великий песняр: [Прадмова] // Лойко О. Янка Купала. М. (Жизнь замечат. людей); [Прадмова] // Пад шчаслівай зоркай — Под счастливой звездой: [Фотаальбом]. Мн.; Палёт над Палессем // Успаміны пра Івана Мележа. Мн.; Сустрэчы з настаўнікам // Успаміны пра Якуба Коласа. Мн.; Наперадзе новыя вышыні: 60-год часопісу «Полымя» // Беларусь. № 12; Саюз непарушны // Вясёлка. № 6; Что дает нам сегодня память о войне? // Дружба народов. № 5; З вышыні вялікага юбілею // Полымя. № 12; Постигать современность, думать о будущем: [Дыялог з В. Каваленкам] // Радуга. № 2; На земле белорусской: К 60-летию образования СССР // Сов. воин № 12; ТВ — это человековедение: [Інтэрв'ю] / Зап. В. Никифорович // Телевидение. Радиовещание. № 3; Успаміны партызанскага рэдактара: [Рэц. на кн.: Будай Т. Свинцом и словом. Мн., 1981] // Звязда. 20 крас.; Зори над Неманом // Красная звезда. 24 апр.; Вітаем цябе, 1982! // ЛіМ. 1 студз.; Бывай, мой друг і брат! // Там жа. 19 ліст.; Вынікі конкурсу радуюць: [Інтэрв'ю] // Там жа. 6 жн.; Уступаючы ў Новы год // Там жа. 31 снеж.; Купаловская энциклопедия // ЛГ. 30 июня; Дарить — быть богатым // Правда Украины. 30 дек.; Мудрец, наставник, гражданин // Сел. газ. 3 нояб.; Песняр земли белорусской // Сел. жизнь. 3 нояб.; Подвиг народного песняра // Сов. Бел. 3 нояб.; Слово о дружбе // Сов. культура. 12 нояб.; Уверенной поступью // Сов. Латвия. 29 дек.

1983. Матрос з «Алега»: [Апавяданне] // Вяснянка. Мн.; Вернасць тэме і героям // Карпаў У. Зб. тв.: У 5 т. Мн. Т. 1; Чарадзей // Песня на ўсё жыццё. Мн.; Традыцыі Якуба Коласа і праблемы сучаснай беларускай літаратуры // Разам з народам. Мн.; Мая дарога: [Успаміны] // Урокі цікавых сустрэч. Мн.; [Пра А. Макаёнка] // Беларусь. № 9; Петраград — Брэст: Раман // Полымя. № 1, 2. Рэц.: Козіч В. Лёс рэвалюцыі і лёс чалавека // ЛіМ. 1983. 15 ліп.; Мацко А., Сташкевич Н. По трудному, но верному пути // Сов. Бел. 1983, 27 апр.; Савіцкі А. Уратаваны мір // Звязда. 1983. 15 мая; Тревожное счастье // Красная звезда. 22 февр.; Арыенцір ідэйнай накіраванасці // ЛіМ. 9 вер.; Загартоўка характару: Успаміны // Там жа. 25 ліст.; Нястомны працаўнік // Там жа. 23 снеж.; Когда надвигалась гроза: [Рэц. на кн.: Пантюшенко Т. Тайна древних руин: Повесть. Мн., 1983] // Сов. Бел. 16 нояб.; Иван Шамякин: поговорим откровенно: [Інтэрв'ю] / Зап. Т. Абакумовская // Сов. культура. 19 февр.

1984. Два месяцы ў Нью-Йорку: Уражанні, роздум // «Свабоднае» грамадства зблізку. Мн.; Трывожнае шчасце: (Непаўторная вясна; Начныя зарніцы; Агонь і снег): [Аповесці]: (скарочана) // Хрэстаматыя па беларускай савецкай літаратуры. Мн. Ч. 2; Матчыны рукі: [Апавяданне] // Чырвоныя лісткі календара. Мн.; Ад першага ленінскага дэкрэта: [Інтэрв'ю] / Зап. В. Гардзей // Беларусь. № 1; Тайна драмы: Аповесць пра сябра // Маладосць. № 1; Без юбілейных фанфар // Там жа. № 8; Свята няскоранага народа // Мастацтва Бел. № 7; Мужны талент // Нар. асвета. № 11; Маладым сябрам // Полымя. № 10; Армия и литература: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Левин // Сов. воен. обозрение. № 3; Выступленне Івана Шамякіна: [На Пленуме СП БССР] // ЛіМ. 16 ліст.; Элімбел — назва знаёмая: [Інтэрв'ю] // Там жа. 14 снеж.; О товарище по перу // ЛГ. 22 февр.; Точный критерий // Там жа. 26 дек.; И мысль, и слово // Сов. культура. 31 мая; Обретая творческую зрелость // Там жа. 13 нояб.

1985. «Дзівак-чалавек»; Аксана: [Апавяданні] // Апавяданні пра Вялікую Айчынную. Мн.; Сяргей Сартакоў: [Уступ] // Братэрства. Мн.; У добры шлях, «Ветразь!» // Ветразь. Мн.; «Напісаць вобраз Леніна марыць кожны пісьменнік...»: [Дыялог з У. Мехавым] // Мехаў У. Сустрэчы ў радыёстудыі. Мн.; Ад берагоў Дзвіны // Савіцкі А. Выбр. тв.: У 2 т. Мн. Т. 1; Янка Купала и Якуб Колас — выдающиеся деятели славянской культуры // Славянские культуры и мировой культурный процесс. Мн.; Брыгада: Урывак з рамана «Сэрца на далоні» // Твой зорны час. Мн.; Гэта нашы, савецкія, законы! // Беларусь. № 1; Мая любоў: Урывак з новага рамана // Там жа. № 5; Мікола Шэляговіч // Там жа. № 12; Во имя жизни на земле: [Адказы на анкету часоп. «Вопросы литературы»] // Вопр. лит. № 5; Будем знакомы — «Элим-Бел.»: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Мартинович // Дружба народов. № 12; Карэнні і галіны: (З дзённікаў апошніх год) // Маладосць. № 9; Вопыт жыцця — вопыт літаратуры: [Дыялог з Э. Скобелевым] // Полымя. № 3; Ісці без страт // Там жа. № 5; Мір — адзнака часу: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Стулава // Вяч. Мінск. 1 ліст.; На пульсе часу: [Інтэрв'ю] / Зап. У. Наркевіч // Звязда. 25 лют.; Хто нарадзіўся ў сарочцы: (Раздзел з рамана «Зеніт») // Там жа. 1, 3—8, 10, 11 вер.; Зов совести: [Інтэрв'ю] / Зап. И. Родин // Кн. обозрение. 29 сент.; Народны пісьменнік і вучоны // ЛіМ. 15 лют.; Ванда: Апавяданне // Там жа. 17 мая.

1.4.

Купрын Д. Белы пудзель: Апавяданне / З рус. Мн., 1952.

1951. Форш В. Новы помнік; Верны спадарожнік: [Апавяданні] / З рус. // Апавяданні ленінградскіх пісьменнікаў. Мн.

1954. Чэхаў А. Вяртуха: [Апавяданне] / З рус. // Чэхаў А. Выбр. тв. Мн.

1957. Ганчар А. Песня і хлеб: Раздзелы з другой кнігі рамана «Перакоп» / З укр. // ЛіМ. 15 чэрв.

1973. Збанацкі Ю. Любоў: Апавяданне / З укр. // Рука друга. Мн.

1976. Мянік Э. Пятнаццаць крокаў: Навела / З эст. // Эстонская навела. Мн.

1.5.

На азербайджанскую мову. Муэллимин ушаглары: [Апавяданне] / Тэрч. М. Миркишијев // Белорус. һекајэлэри. Бакы. 1982.

На англійскую мову. Snowtime: A Novel / Transl. O. Shartse. M., 1973 (Soviet Novels Series).

First Tryst / Transl. N. Lukoshkova // Soviet Literature. 1962. N 8; A Naked Heart: A novel / Transl. E. Manning // Soviet Literature. 1965. № 4; A Rlain Woman / Transl. M. Mintz // Colours of the Native Country. Mn., 1972; A New Life for Byelorussia // Commision of the byelorussian SSSR for UNESCO, Bulletin, 1982. Nr 1; Bread / Transl. S. Wakefield // Soviet Literature. 1982. N 12; The Oaks / Transl. E. Manning // Soviet Literature. 1983. N 13.

На армянскую мову. Вазьму твой боль: Раман / Пер. А. Ярыцян. Ерэван, 1984.

Маленькая парыжанка: [Апавяданне] / Пер. М. Армен // Светлы шлях. Ерэван, 1953; Завея: [Апавяданне] / Пер. С. Паязат // Анталогія беларускай літаратуры. Ерэван, 1957; Хлеб: [Апавяданне] / Пер. М. Максапецян // Мост. Ерэван, 1979.

На балгарскую мову. Дълбоко течение; Роман / Прев. К. Георгиев. София, 1951. Рэц.: Динков Й. Книга за героизма на съветските партизани // Нар. младеж. 1953. 13 янв.

Сърце на длан: Роман / Прев. Х. Берберов. София, 1965 (Меридиани).

Брачна нощ: Повест / Прев. С. Владимиров. София, 1975.

Търговката і поетът: Роман / Прев. С. Владимиров. Пловдив, 1978 (Библ. Съзвездие). Рэц.: Нікіфаровіч В. [«Кнігапіс»] // ЛіМ. 1978. 10 ліст.

Атланти и кариатиди: (Роман) / Прев. С. Владимиров. София, 1980. Рэц.: [«Кнігапіс»] // ЛіМ. 1981. 22 мая.

Ще взема твоята болка: Роман / Прев. И. Дойчинов. Пловдив, 1982.

Петроград — Брест: Исторически роман / Прев. Б. Мисирков. София, 1987.

Малката парижанка: Разказ // Веч. новини. 1952. 14 юли; Снайперист; Откъс от романа «Дълбоко течение» // Нар. войска. 1952. 1 март.; Съпрузи: Разказ // Веч. новини. 1954. 7, 8 ян.; В гората: Разказ / Прев. Б. Миндов // Там жа. 1967. 6 ноем; Децата на учителката: [Апавяданне] / Прев. Х. Берберов // Белоруски разкази. София, 1968; Хляб: Разказ / Прев. Н. Канчев // Пламък. 1969. № 19; Хляб: Разказ / Прев. със съкращения В. Сарандева // Поглед. 1969. 15 дек.; Грозната: [Апавяданне] / Прев. С. Владимиров // Под шепота на дъбовете. София. 1981.

На венгерскую мову. A kis párizci leány // Szép csillag a henszeretet. Budapest, 1951; A paracztassony; Szozolok / F. L. Magos // A legnagyobb esemeny es mass elbeszelesek. Budapest, 1953 (Szavijet kisregenyek); Kardos menyecske // Népszava. 1954. N 150; Hazastársak // Zala. 1954. N 98; Lombhullás idején / F. S. Karig // A kakukk-kút. Budapest, 1976; Tölgyek / F. A. Bojtár // Szovjet Irodalom. 1984. N 2.

На грузінскую мову. Глыбокая плынь: Раман / Пер. Г. Яралава. Тбілісі, 1958.

У брацкай сям'і нацый // Сопліс цховрэба. 1978. 28 снеж.

На іспанскую мову. Noche de bodas: Novela / Trad. C. Sherman. Mn., 1980 (Novela bielorrusa).

Noche de bodas: Novela / Trad. C. Sherman // Literatura Soviética. 1982. N 2.

На казахскую мову. Терен агын: Роман / Ауд. Ж. Жумахнов, А. Игесинов. Алматы, 1954.

Терен агын: Роман / Ауд. Ж. Босаков. Алматы, 1957.

Алакандасы журек: Роман / Ауд. Г. Амандосов. Алматы, 1987 («Достык к-ханасы»).

Нан: Энгіме / Ауд. Э. Ипмагамбетов // Жулдыз. 1970. № 4; «Олег» крейсерінен келген матрос: [Апавяданне] / Ауд. Ж. Нускабаев // Полесье энгімелері. Алматы, 1984.

На кіргізскую мову. Терен агым: Роман / Котор. У. Шаршеналиев. Фрунзе, 1962.

Атланттар жана кариатидалар: Роман / Котор. У. Умралин. Фрунзе, 1986.

Нан / Котор. Ж. Орунтаев // Кун чубак. Фрунзе, 1981.

На кітайскую мову. У Маскву: Апавяданні / Пер. Лю Чжун. Шанхай, 1954; 2 выд. Шанхай, 1956.

Вазьму твой боль: Раман. Хунань, 1984.

На латышскую мову. Dziła straume / Atdz. T. Jarmolinska. Rīgā, 1953.

Sirds uz delnas / Atdz. H. Rukšāns. Rīgā, 1966; Rīgā, 1967.

Tirgussieva un diejnieks; Kāsu nakts: Stāsti / Atdz. J. Vanags. Rīgā, 1980.

Pirmā satikšanās / Atdz. R. Ezera // Nams saules pusē. Rīgā, 1960; Vakara seanss / Atdz. R. Ezera // Darba Balss. 1960. 9 sept.; Lit. un Māksla. 1960. 3 sept.; Sarkanais Karogs. 1960. 13, 15, 17., 20 sept.; Skolotājas bērni / Atdz. C. Kindzulis // Zvaigzne. 1962. Nr 21; Sirds uz delnas / Atdz. H. Rukšāns // Zvaigzne. 1964. Nr 1—24, 1965. Nr 1—11; Skaistā // Rīgas Balss. 1964. 5, 6. jūn.; Maize / Atdz. A. Ziedine // Lauku Dzīve. 1970. Nr 4.

На літоўскую мову. Versmės: Romanas / Vert. S. Sabonis. Vilnius, 1958.

Sirdis ant delno: Romanas / Vert. S. Bulkiene, A. Mickiene. Vilnius, 1966.

Sniegynuose / Vert. L. Gineitis // Baltarusiu prozos antologija. Vilnius, 1949; Motinos rankos / Vert. G. Taranovičius, E. Vaserdamas // Kauno tiesa. 1958. Rugs. 21; Lietuvis geležinkelininkas. 1958. Rugs. 13; Paprastas žygdarbis / Vert. V. Oškinis // Lit. ir menas, 1958. Rugs. 6; Oksana // Tiesa. 1965. Birž. 27; Mūsu džiaugsmai ir rūpesčiai: Kelios pastabos apie šiu dienu baltarusiu literatūrą // Lit. ir menas. 1972. Vas. 26; Madu megeja // Taryb. Klaipeda. 1975. Kovo 19; Jausmai ir pavojai / Vert. R. Skiauteriene // Kalba Vilnius. 1977. Nr 9.

На малдаўскую мову. Шувой адынк / Трад. С. Шляху. Кишинэу, 1954.

Ла Москова: Повестирь / Трад. И. Чобану. Кишинэу, 1954.

Ку инима денскисэ: Роман / Трад. Г. Георгиу. Кишинэу, 1970; Едиц. а 2-а. Кишинэу, 1978.

Мие дэмь дуреря та / Трад. Э. Давид. Кишинэу, 1988.

Копиий ынвэцэтоарей: [Апавяданне] / Трад. М. Брумэ // Нистру. 1960. № 9; Копиий ынвэцэтоарей: [Апавяданне] / Трад. Р. Лунгу // Проза Белорусией Советиче. Кишинэу, 1962.

На мангольскую мову. Талх: [Апавяданне] / Орч. Х. Мэргэн // Белоруссын зохиолчдын огууллэг. Улаанбатар, 1984.

На нямецкую мову. Niemand ist allein: Roman / Übers. K. Ralin. Berlin, 1967.

Das Bekenntnis: Roman / Übers. H.-J Grimm. Berlin, 1972; Рэц.: Göbner R. // Weimarer Beitr. 1973. Nr 6; Globig K. // Neues Deutschland. 1973; Beil. Literatur. Nr. 3.

Die Händlerin und der Poet / Übers. K.-D. Goll. Berlin, 1986.

Wachsamkeit / Übers. E. Bekier // Die neue Gesellschaft. 1953. H. I; Das Herz auf dem Hand / Übers. K. Alexander // Sowjetliteratur. 1965. Nr 4; Das Modemädchen / Übers H.-J. Grimm // Störche über den Sümpfen. Berlin, 1971; Die Hochzeitsnacht / Übers. D. Pommerenke // Die Hochzeitsnacht. Rudolstadt, 1980; Panzerzug «Genosse Lenin» / Übers. T. u. G. Stein // Reiter aus der Legende. Berlin, 1982; Eichen / Übers. B. Fernow // Sowjetliteratur. 1983. Nr 3.

На польскую мову. Gtęboki nurt / Tł. J. Dziarnowska. Warszawa, 1953. Рэц.: Dudziński B. // Życie Warszawy. 1953. Nr 299; Szwecowa Z. // Lit. Radz. 1953. Nr 5; Warneńska M. // Żołnież Wolności. 1953. Nr 43; Wyd. 2. Warszawa, 1954.

Serce na dłoni / Tł. L. Susid. Warszawa, 1968. Рэц.: (a j) // Przyjaźń. 1968. Nr 15; I. R. // Nowa Wieś. 1968. Nr 12; Nieuważny F. // Nowe książki. 1968. Nr 21; Nieuważny F. // Przyjaźń. 1968. Nr 10.

Mroźne zimy / Tł. A. Szymański. Łódź, 1977. Рэц.: Снарскі І. // Ніва. 1977. № 37; Fornalczyk F. // Zycie Lit. 1977. Nr 36; Gałczyńska K. // Trybuna Ludu. 1977. Nr 206; Paszkiewicz M. // Lit. Radz. 1977. Nr 2.

Atlasy i kariatydy / Tł. M. Turonek. Warszawa, 1981.

Pierwsze spotkanie / Tł. J. Bajkowska // Lit. Radz. 1962. Nr 8; Serce na dłoni: (Fragment) / Tł. M. Raczkiewicz // Lit. Radz. 1965. Nr 4; Serce na dłoni: (Fragment) / Tł. L. Susid // Nowa Wieś. 1966. Nr 51—52; Serce na dłoni: (Fragment) Katastrofa / Tł. L. Susid // Nowa Wieś. 1967. Nr 33; Zazdość: (Fragment) / Tł. L. Susid // Nowa Wieś. 1967. Nr 50; Chleb // Tł. M. Raczkiewicz // Kraj Rad. 1970. Nr 12; Śnieżne zimy: (Fragment) / Tł. W. Karaczewska // Lit. na Świecie. 1972. Nr 11; Aksana; Nieładna // Moje niedzwiedzie i inne opowiadania białoruskie. Łódź, 1974; Wilczy jar: Fragm. powieści / Tł. A. Sobecka // Nadodrze. 1974. Nr 25—26; Chleb / Tł. M. Raczkiewicz // Przyjaciółka. 1974. Nr 45; Aksana / Tł. J. Huszcza // Zarzewie. 1975. № 24; Noc poślubna / Tł. M. Hornung // Kraj Rad. 1977. Nr 36—43, 46—49; Nieładna / Tł. A. Sobecka // Literatura. 1977. Nr 42.

На рускую мову. Собр. соч.: В 6 т. Л., 1987—1988. Т. 1. Глубокое течение: Роман; Рассказы, 1950—1970. Л., 1987. Т. 2. Тревожное счастье: Цикл из пяти повестей. Л., 1987. Т. 3. Сердце на ладони: Роман. Первый генерал: Повесть. Л. 1987. Т. 4. Атланты и кариатиды: Роман; Брачная ночь: Повесть. Л., 1987. Т. 5. Торговка и поэт: Повесть; Возьму твою боль: Роман.; Л., 1988. Т. 6. Петроград — Брест: Роман; Корни и ветви: Из дневников последних лет. Л., 1988.

Избр. произв.: В 2 т. М., 1977. Т. 1. Сердце на ладони: Роман; Бронепоезд «Товарищ Ленин»: Повесть. Т. 2. Атланты и кариатиды: Роман; Ах, Михалина, Михалина...: Повесть. М., 1977. Рэц.: Егарэнкава Г. Пошукі ісціны // ЛіМ. 1978. 19 мая.

Избр. произв.: В 2 т. Мн., 1980. Т. 1. Снежные зимы: Роман; Торговка и поэт: Повесть. Т. 2. Атланты и кариатиды: Роман; Брачная ночь: Повесть. Мн., 1980. Рэц.: Мартинович А. Слушая время... // Знамя юности. 1980. 16 мая.

Избранное: Романы. М., 1982.

Глубокое течение: Роман / Пер. С. Григорьева. М., 1949. Рэц.: Григорьева С. Глубокое течение // Новый мир. 1949. № 2; 2 изд. Мн., 1950. Рэц.: Агіевіч У. Раман аб гераічнай барацьбе народа // Гомел. праўда. 1951. 6 мая; Дадиомов В. // Гродн. правда. 1951. 5 мая; Кавалёў Н. Новыя дасягненні беларускай літаратуры // Больш. Пал. 1951. 10 крас.; Карасев Ю. Подвиг народа // Дружба народов. 1951. № 3; Климкович М. Глубокие и правдивые произведения // Сов. Бел. 1951. 24 марта; Краўчанка У. Твор жыццёвай праўды // ЛіМ. 1951. 24 сак.; Кудраўцаў І. Высокая ўзнагарода // Звязда. 1951. 3 крас.; Лисенко В. Сім'я патріотів // Вільна Україна. 1951. 6 лип.; Медведев Д. Роман о партизанах // Сталин. сокол. 1951. 29 марта; Міронаў А. Нашы савецкія людзі // Мін. праўда. 1951. 30 сак.; Несцераў І. // За Радзіму. 1951. 6 ліп.; Савицкий А. // Больш. знамя. 1951. 24 июня; Счастнович Я. // Сталин. путь. 1951. 12 мая; Шилов Г. Роман о силе и мужестве народа // Заря. 1951. 28 марта; Schnezowa L. // Sowjetliteratur. 1952. № 5; 3 изд. Мн., 1951. Рэц.: Шалюто И. Любимый образ // Полес. правда. 1952. 20 янв.; Шчарбатаў Г. Высакародныя рысы савецкага чалавека // ЛіМ. 1952. 29 ліст.; 4 изд. М., 1952; 5 изд. М., 1952; 6 изд. Воронеж, 1953.

В Москву: Рассказы / Пер. Р. Рубина. М.; Л., 1952.

Глубокое течение; Роман / Пер. С. Григорьева. В 5-ти кн. М., 1952 [Выданне для сляпых].

Рассказы / Пер. А. Островский. Л., 1953.

В Москву: [Апавяданні] / Пер. Р. Рубина. М., 1954.

В добрый час: Роман / Пер. А. Островский. Л., 1955; Мн., 1955.

Глубокое течение: Роман / Пер. С. Григорьева. М., 1955. Мн., 1955; Мн., 1957.

Криницы: Роман / Пер. А. Островский. М., 1957 (Роман-газета). Рэц.: Гелібтерман Г. Визначний твір білоруської літератури // Рад. Поділля. 1958. 31 серп.; Поліщук Я. З любов'ю до людини // Рад. Житомирщина. 1958. 25 чэрв.

Криницы: Роман / Пер. А. Островский. М., 1957. Рэц.: Вечно живые криницы // Днестр. 1958. № 4; Мальцев Г. Почему Артем Бородка потерпел крах // ЛГ. 1958. 5 авг.; Развозжаев Н. С душевной теплотой // Кокчетавская правда. 1958. 15 марта.

Неповторимая весна: Повесть и рассказы. М., 1958.

Криницы: Роман / Пер. А. Островский. М., 1959. Рэц.: Андреев В. Живые струи // Коммунист (Саратов). 1960. 16 июля.

Не верьте тишине: Драма / Пер. С. Григорьева. М., 1959.

Глубокое течение: Роман / Пер. С. Григорьева. Мн., 1960.

Не верьте тишине: Драма / Пер. С. Григорьева. Л.; М., 1960.

Тревожное счастье: [Аповесці] / Пер. П. Кобзаревский, А. Островский. М., 1960. Рэц.: Крахмальникова З. Барометр будущего // ЛГ. 1961. 23 февр.

Глубокое течение: Роман / Пер. С. Григорьева. Мн., 1961.

В добрый час; Криницы: Романы / Пер. А. Островский. М., 1962.

Криницы: Пьеса в 3-х д. по мотивам одноим. романа. М., 1962 / Сааўт. Ю. Шчарбакоў.

Тревожное счастье: Повести / Пер. П. Кобзаревский, А. Островский. Мн., 1962.

Листопад: Повесть и рассказы. М., 1964. Рэц.: Гордицкий А. Когда горят все краски жизни // Сов. Бел. 1965. 10 февр.

Сердце на ладони: Роман / Пер. А. и З. Островские. М., 1964.

Сердце на ладони: Роман / Пер. А. и З. Островские. М., 1964. (Роман-газета. 1964. № 10, 11). Рэц.: Аверина С. С полным основанием! // ЛГ. 1965. 14 янв.; Войтович А. Серце, відкрите людям // Черв. прапор. 1965. 12 січ.; Войтовський А. // Рад. Буковина. 1964. 27 вер.; Гельбак П. // Сов. Литва. 1965. 10 янв.; Евдокименко Т. Роман глубоких пристрастий // Рад. Поділля. 1964. 27 жовт.; Звудаева В. Книга о доверии // Рабочий путь. 1964. 11 июля; Зырин А. При свете правды // Звезда. 1964. № 7; Крахмальникова З. // Лит. Россия. 1964. 24 июля; Кузнецова А. // Сов. Мордовия. 1964. 19 авг.; Кулешов Ф. Гуманизм борцов и «добренькое сострадание» // Дружба народов. 1964. № 7; Ланцузский В. // Ленинское знамя (Термез). 1964. 29 нояб.; Лапшин М. Книги о героях и подвигах // Сов. патриот. 1965. 2 июля; Михайлов Б. // Новгор. правда. 1964. 1 сент.; Оскоцкий В. Время всепобеждающей правды // Знамя. 1965. № 1; Розин С. Чего не хватает роману // ЛГ. 1965. 14 янв.; Ходырева Г. // Белгор. правда. 1964. 16 авг.; Шалюта М. Людина шукає друга // Дніпро. 1964. № 11; Яго ж. Человек ищет друга // ЛГ. 1964. 26 дек.; Швецкий А. Живое сердце // Краснояр. рабочий. 1965. 4 апр.; Шуваева Т. // Луган. правда. 1964. 27 сент.; Яковлев А. О книге И. Шамякина «Сердце на ладони» // Октябрь. 1965. № 1. Krakhmalnikova Z. // Soviet Literature. 1964. Nr 12.

Некрасивая: Рассказ / Пер. А. Островский. Мн., 1965 (Белорус. рассказ).

Сердце на ладони: Роман / Пер. А. и З. Островские. М., 1965; Мн., 1965.

Сердце на ладони: Роман / Пер. А. и З. Островские. В 7 кн. М., 1965 [Выданне для сляпых].

В добрый час; Криницы: Романы / Пер. А. Островский. В 12-ти кн. М., 1966 [Выданне для сляпых].

Сердце на ладони: Роман / Пер. А. и З. Островские. Мн., 1966.

Тревожное счастье: Повести / Пер. П. Кобзаревский, А. Островский. М., 1966.

Криницы: Роман; Мост: Повесть / Пер. А. Островский. М., 1967 (Пятьдесят лет советского романа).

Сердце на ладони: Роман / Пер. А. и З. Островские. М., 1969.

Тревожное счастье: (Повести) Пер. П. Кобзаревский, А. Островский. Мн., 1969.

Сердце на ладони: Роман / Пер. А. и З. Островские. Мн., 1970 (Белорус. роман).

Снежные зимы: Роман / Пер. А. Островский. М., 1970. Рэц.: Овчаренко А. Современная белорусская проза // Наш современник. 1970. № 12; Суровцев Ю. Время в композиции романа // Дружба на-

родов. 1971. № 9; Pashkevich N. // Soviet Literature. 1971. N 12.

Командор с «Олега»: Рассказы / Пер. М. Горбачев, А. Островский. М., 1971 (Б-чка жур. «Советский воин»).

Первый генерал: Повести, рассказы / Пер. М. Горбачев и др. М., 1971. Рэц.: Лысенко А. Тема неисчерпаемая, вечная // Неман. 1972. № 3; Сяськo В. Три солдатских поколения // В мире книг. 1972. № 1.

Сердце на ладони; Снежные зимы: Романы / Пер. А. и З. Островские. М., 1971.

Снежные зимы: Роман / Пер. А. Островский. Кн. 1—2. М., 1971. Рэц.: Метченко А. Эстафета человеческого // Наш современник. 1972. № 8.

Криницы: Роман / Пер. А. Островский. Мн., 1972.

Первый генерал: Повесть / Пер. П. Кобзаревский, А. Островский. М., 1972. Рэц.: Акшевский М. Революцией мобилизованный и призванный // Во славу Родины. 1972. 11 мая.

Первый генерал; Бронепоезд «Товарищ Ленин»: Повести. М., 1972 (Роман-газета).

Снежные зимы: Роман / Пер. А. Островский. Мн., 1973 (Белорус. роман). Рэц.: Лысенко А. В русле современности // Неман. 1973. № 7.

Отблески: Повести и рассказы. М., 1974.

Сердце на ладони: Роман / Пер. А. и З. Островские. Мн., 1974 (Белорус. роман).

Тревожное счастье: Повести / Пер. П. Кобзаревский, А. Островский. М., 1975.

Атланты и кариатиды; Снежные зимы: Романы / Пер. А. Островский. М., 1976.

Торговка и поэт: Повести / Пер. Т. Шамякина, М. Горбачев. М., 1977. Рэц.: Кулагина К. // Звезда. 1979. № 1; Орлова Е. «Пусть прочтут молодые...» // ЛГ. 1978. 30 авг.

Атланты и кариатиды: Роман; Повесть / Пер. А. Островский. М., 1978 (Б-ка «Дружбы народов»). Рэц.: Анісковіч У. [«Кнігапіс»] // ЛіМ. 1979. 26 студз.

Атланды и кариатиды; Снежные зимы: Романы / Пер. А. Островский. М., 1978.

Знамена над штыками: Повести; Рассказ. М., 1978 (Б-ка юного патриота).

Сердце на ладони: Роман. Кишинев, 1978.

Торговка и поэт: Повести. М., 1978. Рэц.: Золотухина Т. Ради победы и мира // Знамя. 1979. № 1.

Экзамен на осень: Пьесы. М., 1978. Рэц.: Гук Б. [«Кнігапіс»] // ЛіМ. 1978. 13 кастр.

Глубокое течение: Роман; Повести. М., 1979. Рэц.: Вішнеўскі І. [«Кнігапіс»] // ЛіМ. 1979. 22 чэрв.; Мартинович А. Суровая правда войны // Во славу Родины. 1979. 4 мая.

Сердце на ладони: Роман / Пер. А. и З. Островские. М., 1979.

Возьму твою боль: Роман / Пер. Т. Шамякина. М., 1980. Рэц.: Вішнеўскі А. [«Кнігапіс»] // ЛіМ. 1981. 3 крас.; Этов В. Чем жив человек // Лит. обозрение. 1982. № 12.

Золотая медаль: Комедия / Пер. Т. Шамякина. М., 1980.

Возьму твою боль: Роман / Пер. Т. Смолянская, Т. Шамякина. М., 1981 (Роман-газета).

Петроград — Брест: Ист. роман / Пер. Т. Шамякина. М., 1985. Рэц.: Янченков В. Новые страницы главной книги // Во славу Родины. 1985. 8 нояб.

Повести. М., 1985.

Петроград — Брест: Ист. роман / Пер. Т. Шамякина. М., 1986 (Роман-газета).

Возьму твою боль: Роман / Пер. Т. Шамякина, Мн., 1987 (Б-ка сов. романа).

Зенит: Роман / Пер. Т. Шамякина. М., 1988.

Петроград — Брест: Ист. роман / Пер. Т. Шамякина. Мн., 1988 (Беларус. проза).

Своя нелегкая дорога: Портр. учителей, друзей, родителей, штрихи автопортрета. М., 1990.

В снежной пустыне: [Апавяданне] / Пер. А. Островский // Белорусские рассказы. М., 1948; Вечер в колхозе: Глава из нового романа / Пер. Л. Кармолитова // Сов. Бел., 1949. 19 июня; Снайпер: Отрывок из романа «Глубокое течение» / Пер. С. Григорьева // Выдающиеся произведения советской литературы: 1950 год. М., 1951; Рассказы: Крестьянка; Ходоки / Пер. М. Шамбадал // Дружба народов. 1951. № 1; Спи, мой сыночек... (Из дневника матери): Рассказ / Пер. А. Островский // Работница. 1951. № 8; Крестьянка; Спи, мой сыночек; Две силы: [Апавяданні] / Пер. А. Островский // Белорусские рассказы. Л., 1952; Близкое время: Роман / Пер. А. Островский // Сов. Отчизна. 1952. № 2, 6. Рэц.: Марціновіч А. Раман аб калгасным жыцці // Калг. праўда. 1951. 24 кастр.; Великий экзамен: Отрывок из романа «Близкое время» // Сов. Бел. 1952. 14 сент.; Саша: Рассказ / Пер. А. Островский // Дружба народов. 1953. № 6. Ходоки: Рассказ / Пер. А. Островский // Звезда. 1953. № 3; В добрый час: Роман. Часть третья / Пер. А. Островский // Сов. Отчизна. 1953. № 2; Подарок вождю: Отрывок из рассказа // Зорька. 1953. 6 февр.; Наташа; В Москву: [Апавяданні] / Пер. Р. Рубина // Возрожденная земля. М., 1954; Портреты: Председатель; Наташа; «Критикун»: [Апавяданні] / Пер. А. Островский // На рубеже. 1954. № 9; Первое свидание: Рассказ / Пер. А. Островский // Сов. Отчизна. 1954. № 1; Портреты: Председатель; Наташа; «Критикун»; Главный инженер; Агроном; «Подмоченный»: [Апавяданні] / Пер. Н. Горулев // Там жа. 1954. № 5; Агроном: Рассказ // Сталин. молодежь. 1954. 5 нояб.; Первое свидание; Весенней порой: [Апавяданні] / Пер. А. Островский // Белорусские рассказы. М. 1955; Вьюга: Рассказ / Пер. Р. Ерохин // Сов. Отчизна. 1955. № 3; Главный инженер: Рассказ / Пер. А. Островский // Сел. хоз-во. 1955. 6 нояб.; У старого учителя: [Урывак з рамана «Крыніцы»] // Сов. Бел. 1956. 9 июня; Метель: Рассказ / Пер. А. Островский // Сов. Молдавия. 1956. 2, 3 окт.; Неповторимая весна: Повесть // Знамя юности. 1957. 3, 5—8, 10, 12, 13, 15, 17, 19, 21, 24, 26, 27 февр.; Отцовская гордость: Рассказ / Пер. С. Панько // Сов. Закарпатье. 1957. 22 сент.; Неповторимая весна: [Урывак з аповесці] // Сталин. племя. 1957. 15, 17, 18, 27, 31 дек.; Дубы: Рассказ / Пер. В. Жиженко // Сов. Отчизна. 1958. № 6; Ночные зарницы: Повесть // Знамя юности. 1958. 7—9, 12, 14—17, 21, 22, 26, 28, 30, 31 окт.; 2, 4, 6, 12—14, 21, 23, 25, 28, 30 нояб., 7—9, 12, 14—17, 21, 22, 26, 28, 30, 31 дек.; Материнские руки: Рассказ // Сов. Клайпеда. 1958. 14 сент.; Огонь и снег: Отрывки из одноим. повести / Пер. Н. Горулев // Во славу Родины. 1959. 20, 24, 25 нояб.; Огонь и снег: Повесть // Знамя юности, 1959. 21—23, 25, 27, 28, 29 окт.; Поиски встречи: Повесть // Там жа. 1959. 15, 16, 18, 25, 27, 29 дек.; 1960. 5, 7, 14, 19, 20, 26—28 янв.; 5, 9—12, 16 февр.; Над кручею: Отрывок из повести «Поиски встречи» // Сов. Бел. 1959. 25 окт.; Дети учительницы: Рассказ / Пер. М. Отрешко // Днепр. 1960. № 9; Люди НП—9: Отрывок из повести «Огонь и снег» / Пер. К. Добровольская // ЛГ. 1960. 20 февр.; Вечерний сеанс: Рассказ / Пер. А. Островский // Дружба народов. 1961. № 1; Некрасивая: Рассказ / Пер. А. Островский // Огонек. 1961. № 23; Молодица: Рассказ // Сел. жизнь. 1961. 12 апр.; Дети учительницы; Некрасивая: [Апавяданні] / Пер. А. Островский // Белорусские рассказы. М., 1962; Рассказ доктора Яроша: Глава из романа / Пер. Б. Спринчан // Во славу Родины. 1963. 31 мая; 2, 4, 6, 8, 11, 12 июня; Операция: Отрывок из романа // Сел. газ. 1963. 10 февр.; Метель: Рассказ / Пер. А. Островский // Сел. жизнь. 1963. 12 окт.; Некрасивая: Рассказ / Пер. А. Островский // Там жа. 1963. 26 окт.; Сердце на ладони: Раздел из романа / Пер. Ю. Лабун // Сов. Бел. 1963. 14, 15 июля; Сердце на ладони: Отрывок из романа // Там жа. 1963. 16 сент.; Сердце на ладони: Роман / Пер А. и З. Островские // Дружба народов. 1964. № 1—3. Рэц.: Никитина Л. Победа доктора Яроша // ЛГ. 1964. 5 мая; Некрасивая: Рассказ / Пер. А. Островский // Ригас Балсс. 1964. 5, 6 июня; Бывший: Рассказ // Ком. Таджикистана. 1963. 20 нояб.; Ленинградская правда. 1965. 23 нояб.; Уполномоченные: Отрывок из повести «Мост» // Сел. газ. 1965. 24 янв.; Сердце на ладони: Отрывок из одноим. романа // Сов. Киргизия. 1965. 13 янв.; Мост: Повесть / Пер. А. Островский // Дружба народов. 1966. № 2, 3. Рэц.: Пашкевич Н. Мост в будущее // ЛГ. 1966. 28 авг.; Вечерний сеанс: Рассказ // Звезда Востока. 1966. № 4;

Ах, Михалина, Михалина...: Повесть / Пер. М. Горбачев // Неман. 1966. № 5. Рэц.: Левин Ф. В поисках счастья // ЛГ. 1966. 6 авг.; Оксана: Рассказ / Пер. Б. Спринчан // Во славу Родины. 1966. 3 сент.; Диалог старых друзей: Глава из романа // Сов. Бел. 1967. 3, 4 окт.; Сыновья: [Нарыс] / Пер. М. Горбачев // Чтоб всегда было солнце. Мн., 1968; Сыновья Марины: (Глава из романа «Снежные зимы») / Пер. А. Островский // Лит. Россия. 1968. 29 нояб.; Кто мой отец?: Отрывок из романа // Сел. газ. 1968. 23, 26, 27 марта; Снежные зимы: Роман / Пер. А. Островский // Неман. 1969. № 6—8; Хлеб: Рассказ / Пер. З. Баданова // ЛГ. 1969. 26 ноябр.; Оксана: Рассказ / Пер. И. Соколовский // Путь к победе. Мн., 1970; День новой эры: Отрывок из повести «Первый генерал» // Кн. обозрение. 1970. № 45; Бронепоезд «Товарищ Ленин»: Повесть / Пер. М. Горбачев // Огонек. 1970. № 45, 46; Первый генерал: Повесть / Пер. П. Кобзаревский, А. Островский // Октябрь. 1970. № 11. Рэц.: Скобелев Э. Сын революции — Пилип // ЛГ. 1971. 20 янв.; Судьба солдата: Отрывок из повести «Судьба моего земляка» / Пер. Д. Ковалев // Известия. 1970. 18 апр.; Матрос с «Олега»: Рассказ / Пер. Р. Ерохин // Сов. Бел. 1970. 15, 16 авг.; Эшелон в Германию: Главы из киноповести // Там жа. 1970. 15 дек.; Огонь и снег: [Аповесць] / Пер. П. Кобзаревский // Белорусские повести. Л., 1971. Рэц.: Рагуля А. Время и его герои // Неман. 1972. № 12; Хлеб: [Апавяданне] / Пер. М. Горбачев // Белорусские рассказы. М., 1971; Эшелон прошел: Киноповесть / Пер. М. Горбачев // Наш современник. 1971. № 3; Эшелон в Германию: Отрывок из киносценария // Сел. газ. 1971. 14 марта; Командор с «Олега»: Рассказ / Пер. М. Горбачев // Лит. Азербайджан. 1972. № 9; Вечер в театре: Отрывок из романа / Пер. Т. Шамякина // ЛГ. 1973. 19 дек.; Семейные радости: Отрывок из романа // Сел. газ. 1973. 26, 27, 31 окт.; 2—4, 6 нояб.; Вернулись солдаты домой: Отрывок из повести «Мост» / Пер. А. Островский // За тебя, Беларусь. Мн., 1974; Атланты и кариатиды: Главы из романа / Пер. А. Островский // В мире книг. 1974. № 11; Атланты и кариатиды: Роман / Пер. А. Островский // Дружба народов. 1974. № 11, 12. Рэц.: Анашенков Б. Исцелился сам...: (Черты литературы последних лет) // Вопр. лит. 1976. № 1; Науменко И. Обычность необычного // Лит. обозрение. 1976. № 6; Овчаренко А. Вчера, сегодня, завтра // Новый мир. 1975. № 7; Ягож. Проблемы дня и века // ЛГ. 1975. 4 июня; Суровцев Ю. Многообразие жизни, узкая специализация и «фантазирующие общие места» // Дружба народов. 1976. № 2; Хмара В. «Алые кружева шелковой работы» // ЛГ. 1975. 17 сент.; Брачная ночь: Разделы из повести // Сел. газ. 1974. 16, 19, 20, 22, 23, 26 нояб.; В дни испытаний: Из книги повестей «Тревожное счастье» // Битва за Днепр. Днепропетровск. 1975; Матрос с «Олега»: [Апавяданне] / Пер. М. Горбачев // Самый человечный человек. М., 1975; Так жили поэты // Неман. 1975. № 7; Тревожная ночь: Глава из новой повести / Пер. М. Горбачев // Сов. женщина. 1975. № 13; Модница: [Апавяданне] // Тарибине Клайпеда. 1975. 19 марта / Рус., літ.; Торговка и поэт: Повесть / Пер. Т. Шамякина // Молодая гвардия. 1976. № 8—10. Рэц.: Киселева И. Необычное — в обычном // Коммунист (Саратов). 1976. 3 нояб.; Козлов И. Рождение подвига // ЛГ. 1977. 12 янв.; Мельгунов Б. Поворот судьбы // Октябрь. 1977. № 10; Рагуля А. Грани героической темы // Неман. 1977. № 1; Утро страдного дня: Отрывок из романа «Дожинки» / Пер. Т. Шамякина // ЛГ. 1978. 13 сент.; Обед в поле: Главы из романа «Дожинки» / Пер. Т. Шамякина // Сел. жизнь. 1978, 22 окт.; Прошу слова: Отрывок из романа «Дожинки» / Пер. Т. Абакумовская // Сов. культура. 1978. 26 сент.; Хлеб: [Апавяданне] / Пер. М. Горбачев // Отчизна. 1979. № 1; Хлеб: [Апавяданне] / Пер. М. Горбачев // Березы на шляху. М., 1980; Рассказы и очерки о В. И. Ленине. М., 1980; Возьму твою боль: Роман / Пер. Т. Смолянская, Т. Шамякина // Дружба народов. 1980. № 9, 10; Рэц.: Овчаренко А. Голос памяти // ЛГ. 1981. 28 янв.; Ильич пишет о мире: Глава из нового романа / Пер. Г. Попова // Коммунист Бел. 1980. № 4; Петроград — Брест: Главы из нового романа / Пер. Т. Абакумовская // Огонек. 1980. № 17, 18; Дипломатический контакт: Глава из романа // Знамя юности. 1980. 9, 10 апр.; В Смольном: Глава из романа «Передышка» // ЛГ. 1980. 20 июля; Возьму твою боль: Отрывок из одноим. романа / Пер. Т. Смолянская, Т. Шамякина // Лит. Россия. 1980. 11 июля; Тезисы о мире: Глава из романа «Передышка» / Пер. Т. Золотухина // Сел. жизнь. 1980. 20 апр.; В выходной день: Отрывок из нового романа «Возьму твою боль» // Там жа. 1980. 24 авг.; Забыть нельзя...: Отрывок из романа «Возьму твою боль» // Туркм. искра. 1980. 12 сент.; Брачная ночь: [Аповесць] / Пер. М. Горбачев // Белорусские повести. Л., 1981; Тасино счастье: Отрывок из романа «Возьму твою боль» / Пер. Т. Смолянская, Т. Шамякина // Крестьянка. 1981. № 3; Чувство семьи единой // ЛГ. 1981. 15 июля; Самый тревожный день: Отрывок из нового романа И. Шамякина «Петроград — Брест» / Пер. Т. Абакумовская // Сов. культура. 1981. 20 янв.; Командор с «Олега»: (Апавяданне) / Пер. М. Горбачев // Рассказы советских писателей: В 3 т. М. Т. 1; Золотая медаль: Комедия / Пер. Т. Шамякина // Театр. 1982. № 4; Хлеб: [Апавяданне] / Пер. М. Горбачев // Рассказы и очерки о В. И. Ленине. М., 1983; Снежные зимы: Отр. из романа // Отчизна. 1983. № 5; На всю жизнь: Отр. из романа «Петроград — Брест» / Пер. Т. Шамякина // Известия. 1983. 16 апр.; Повесть о друге / Пер. Т. Абакумовская // Сов. культура. 1983. 17 дек.; Петроград — Брест: Ист. роман / Пер. Т. Шамякина // Молодая гвардия. 1984. № 4—6; Неман. 1984. № 1—4; Дубы: [Апавяданне] / Пер. А. Островский // Повести и рассказы советских писателей: В 2 кн. М., 1985. Кн. 1; Моя любовь: Отр. из романа «Черные букеты» / Пер. А. Харитонова // Сел. жизнь. 1985. 20 июня; Белая ночь: Отр. из нового романа «Черные букеты» / Пер. Т. Абакумовская // Сов. культура. 1985. 27 апр.

На славацкую мову. Žriedla / Prel. M. Lickova. Bratislava, 1961.

Atlanti a kariatidy: Roman / Prel. M. Takačova. Bratislava, 1978 (Nova sovietska tvorba). Рэц.: Tarberik T. // Slovenské pohľady. 1978. № 8.

Petrohrad — Brest: Roman / Prel. N. Bujnová. Bratislava, 1987.

Malá parižanka / Prel. K. F$_j$ // Slovenka. 1952. № 19; Blizka budúcnost / Prel. M. Slapansky // Čit. O SSSR. 1953. № 5; Spi mij synačku / Přel. A. V. // Svět v obrazech. 1957. N 27; Nepekna / Přel. T. Mačay // Slovenka. 1962. № 21; Prvá schôdzka /Přel. M. Hulmanová // Mesačna noc. Bratislava, 1973.

На таджыкскую мову. Чараёни амин: Роман / Тарч. О. Гафуров. Сталинобод, 1958.

Дил дар кафи даст: [Раман] / Тарч. Ч. Одинаев. Душанбе, 1971.

Фарзандони муаллима: [Апавяданне] / Тарч. О. Хочаева // Чуш зан Двина! Душанбе, 1965; Хотимаи дусти: [Апавяданне] // Садои шарк. 1965. № 10; Одами галати: [Апавяданне] / Тарч. Ч. Одинаев // Маориф ва маданият. 1965. 20 ноябрь; Бахорон: [Апавяданне] / Тарч. Х. Ахрори / Садои Шарк. 1967. № 10; Хикояти Антон Ярош: [Урывак з рамана «Сэрца на далоні»] / Тарч. Ч. Одинаев // Садои Шарк. 1969. № 11.

На туркменскую мову. Аядакы йурек: (Белорус язычысынын романы) / Терж. Б. Атаев. Ашгабад, 1973.

На узбекскую мову. Кафтдаш юрак: Роман / М. Мирзоидов, Э. Носиров тарж. Тошкент, 1966.

Атлантар ва кариатидалар ёки буюкларва ожизлар / Э. Мусаев тарж. Тошкент, 1988.

Биринчи учрашув: [Апавяданне] / Р. Алимов тарж. // Мехмон келди. Тошкент, 1966; Кечки тамоша: [Апавяданне] / Ф. Ганиходшаев тарж. // Ўқитувчилар газ. 1967. 8 июня.

На ўйгурскую мову. Чонкур екин: Романи / Ж. Босаков тэрж. Алмута, 1956.

На ўкраінскую мову. Глибока течія: Роман / Пер. В. Козаченко К., 1954.

Джерела: Роман / Пер. С. Ковтанюк. К., 1959.

Серце на долоні: Роман / Пер. Г. Кулінич. К.,

1964. Рэц.: Басанець В. // Рад. Донеччина. 1965. 22 лют.

Сніжні зими: Роман / Пер. Г. Кулінич. К., 1969 (Романи й повісті); К., 1972.

Тривожне щастя: Повісті / Пер. Г. Вігурська. К., 1975. Рэц.: Славинський М. Вірність сердець // Друг читача. 1975. 19 черв.

Атланти і каріатиди: Роман / Пер. Г. Кулінич, М. Олійник. К., 1981.

Гендлярка і поет; Шлюбна ніч: Повісті / Пер. Г. Кулінич. К., 1981.

Партизанський снайпер: Уривок з 2-ої частини повісті «Глибока течія» // Літ. газ. 1948. 5 серп.; В сніговій пустелі; Здійснена мрія / Пер. В. Мефедов // Білоруські оповідання. К., 1949; Золоті вогні: [Аповесць] / Пер. А. Хорунжий // Дніпро. 1951. № 8; Мужність: Оповідання / Пер. Г. Вігурська // Там жа. 1953. № 4; Весняними днями: Оповідання / Пер. Е. Нарубіна // Там жа. 1953. № 12; Помилка: Новела // Зміна. 1953. № 8; Сашко: Оповідання / Пер. Б. Комар // Дніпро. 1954. № 6; Завірюха: Оповідання // Там жа. 1956. № 2; Що він утратив / Пер. Ю. Назаренко // Білоруські оповідання. К., 1957; Неповторна весна: Повість // Дніпро. 1957. № 7; У рідній сім'ї: (З циклу оповідань «Батьки і діти) / Пер. І. Чендей // Закарпат. правда. 1957. 21 вер.; Батьки і діти: (З циклу «Портрети»): Материні руки; Батькова гордість / Пер. І. Гриміч, Э. Снегірьов // Літ. газ. 1957. 6 вер,; Добрих вам успіхів, дорогі сябри! // Дніпро. 1960. № 11; Діти вчительки: Оповідання / Пер. Б. Комар // Там жа. 1961. № 1; Модниця: Оповідання з циклу «Портрети» / Пер. Н. Лисак // Там жа. 1961. № 5; Ленін. молодь. 1961. 16, 19 лип.; Погоня: [Урывак з рамана «Праўда не падае з неба»] // Дніпров. правда. 1963. 13 лист.; Вечірній сеанс: Оповідання / Пер. Б. Комар // Дніпро. 1964. № 7; [Прамова на жалобным мітынгу з выпадку смерці П. Казланюка] // Вільна Україна. 1965. 25 берез.; Львів. правда. 1965. 23 берез.; Ох, Михайлино, Михайлино...: Повість // Жовтень. 1966. № 6; Ювілейна анкета «Вітчизни» // Вітчизна. 1967. № 11; Хліб: Оповідання / Пер. В. Козаченко // Україна. 1970. № 17; Хліб: Оповідання / Пер. С. Ільэнко // Сузір'я. К., 1972. Вип. 6; З думою про братерство // Літ. Укр. 1972. 12 груд.; Розлад: [Урывак з рамана «Глыбокая плынь»] // Рад. жінка. 1973. № 9; Розмова: [Урывак з аповесці] // Корчагінець. 1975. 21 черв.; Шляхами різними...: Уривок з нової повісті // Літ. Укр. 1975. 17 черв.; Хліб: Уривок з оповідання / Пер. С. Ільэнко // Голоси Білорусії. К., 1976; Гендлярка і поет: Повість / Пер. Г. Кулінич // Вітчизна. 1976. № 11, 12; Від імені білорусів // Літ. Укр. 1978. 4 квіт.; Завжди з народом // Там жа. 1978. 26 груд.; Хліб / Пер. С. Ільэнко // Білоруське радянське оповідання. К., 1979; Вітрила часу // Творчий світ письменника. К., 1982; Казка дитинства, дійсність зрілості // Рад. літ.-знавство. 1982. № 5; Петроград — Брест: [Урывак з рамана] / Пер. Г. Кулінич // Вітчизна. 1984. № 8; Прикарп. правда. 1984. 24 лип.

На фінскую мову. Panssarijuna Tovari Lenin: Novelli / Suom. V. Zevanen // Punalippu. 1974. N 4.

На французскую мову. La marchande et le poète: Nouvelle / Trad. M. Déchévitsyne. Mn., 1983 (Nouvelle biélorusse).

Le pain / Trad. M. Déchévitsyne // Nouvelles d'auteurs biélorusses. Mn., 1977; Antologie de nouvelles biélorusses. Québec, 1983.

На чувашскую мову. Сакар: Калав / В. Игнатьев кусарна // Тарна сассилле серем-шывам. Шупашкар. 1985.

На чэшскую мову. Srdce na dlani / Přel. V. Židlický. Praha, 1975.

Kramárka a básník. Praha, 1982.

На эстонскую мову. Krinitsõ: Romaan / Tlk. O. Samma. Tallinn, 1959. Рэц.: Aaremäe H.-M. Lätted // Rahva Hääl. 1960. 11 veebr.; Kodajas H. «Krinitsõt» lugedes // Nõuk. Opetaja. 1960. 5 märts; Madismäe H. «Krinitsõt» lugedes // Koit. 1960. 20 veebr.

Esimene kindral: Lugusid meie riigi algaastatest / Tlk. A. Jaaksoo. Tallinn, 1974.

Petrograd — Brest: Ajalooline romaan / Tlk. S. Väli. Tallinn, 1987.

Lund täis talved / Tlk. A. Jaaksoo // Noorus. 1970. Nr 10; Isa: (Katkend romaanist «Lumerohked talved») / Tlk. A. Jaaksoo // Nõuk Naine, 1972. Nr 10; Soomusrong «Seltsimees Lenin» // Koit. 1972. 25, 27, 29 juuli; 1, 3, 5, 8 aug.; Leib / Tlk. A. Jaaksoo // Pioneer. 1973. Nr 8; Esimene kindral: Lugusid meie riigi algusaastatest // Säde. 1974. 30 märts; Lumerohked talved: Katkend samanimelisest romaanist / Tlk. A. Jaaksoo // Selle punase päikese all. Tallinn, 1977; Turueit ja poeet / Tlk. T. Huik // Noorte Hääl. 1978. 5 juuli — 5 sept.; Leib / Tlk. A. Jaaksoo // Aga olgu sada sõpra... Tallinn, 1984.

На б. Югаславіі мовах. Срце на длану: [Раман] / Прев. Д. Јекшић. Београд, 1965. Рэц.: Захаров Л. Судбине и сознана // Стварање. 1965. № 9; Petrović V. Ivan Šamjakin. Srce na dlanu // Književne novine. 1966.

1.6.

Самуйлёнак Э. Зб. тв.: У 2 т. Мн., 1952 / Рэдкал.

Минск: Энцикл. справочник. 2-е изд. Мн., 1983 / Галоўны рэд.

Энцыклапедыя прыроды Беларусі: У 5 т. Мн., 1983—1987 / Галоўны рэд.

Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі: У 5 т. Мн., 1984—1987 / Галоўны рэд.

Память: Историко-документальная хроника Шумилинского р-на: К 40-летию Победы над фашист. Германией. Мн., 1985 / Галоўны рэд.

Янка Купала: Энцыкл. даведнік. Мн., 1986 / Галоўны рэд.

Их именами названы: Энцикл. справочник. Мн., 1987 / Галоўны рэд.

Память: Историко-документальная хроника Березинского р-на. Мн., 1987 / Галоўны рэд.

Витебск: Энцикл. справочник. Мн., 1988 / Галоўны рэд.

Память: Гісторыка-дакументальная хроніка Талачынскага р-на. Мн., 1988 / Галоўны рэд.

Францыск Скарына і яго час: Энцыкл. даведнік. Мн., 1988 / Галоўны рэд.

Гродно: Энцикл. справочник. Мн., 1989 / Галоўны рэд.

Природа Белоруссии: Популярная энциклопедия. 2-е изд. Мн., 1989 / Галоўны рэд.

Статут Вялікага княства Літоўскага 1588: Тэксты. Давед. Камент.: (Да 400-годдзя Статута, 1588—1988). Мн., 1989 / Галоўны рэд.

Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне, 1941—1945: Энцыкл. Мн., 1990 / Галоўны рэд.

Могилев: Энцикл. справ. Мн., 1990 / Галоўны рэд.

Памяць: Гіст.-дакум. хроніка Быхаўск. р-на. Мн., 1990 / Галоўны рэд.

Франциск Скорина и его время: Энцикл. справ. Мн., 1990 / Галоўны рэд.

Памяць: Гіст.-дакум. хроніка Пружанскага р-на. Мн., 1992 / Галоўны рэд.

2.1.

На беларускай мове. Ватацы Н. Іван Шамякін: Бібліягр. памятка чытача. Мн., 1957.

Нашы юбіляры: Да 50-годдзя І. Шамякіна і І. Мележа. Мн., 1970.

Смыкава І. Іван Шамякін // Смыкава І. Беларускія пісьменнікі-лаўрэаты. Мн., 1973.

На рускай мове. Лауреаты Сталинских премий 1951 г. Проза. Поэзия. Драматургия. Литературная критика и искусствоведение: Библиогр. указатель. М., 1951.

2.2.

На беларускай мове. Гардзіцкі А. Творчасць Івана Шамякіна: (Да 50-годдзя з дня нараджэння пісьменніка). Мн., 1971.

І. П. Шамякін. Нагляд. вучэб. дапаможнік па беларус. літаратуры / Скл. У. Сарока. Мн., 1971.

Іван Шамякін: Жыццё і творчасць: [Фотаальбом] / Скл. Т. Шамякіна. Мн., 1982.

Каваленка В. Іван Шамякін: Нарыс жыцця і творчасці. Мн., 1980. Рэц.: Грамадчанка Т. Кніга пра народнага пісьменніка // Наст. газ. 1981. 2 вер.;

Марціновіч А. Свет Івана Шамякіна // ЛіМ. 1980. 22 жн.

Майхровіч С. Іван Шамякін: Нарыс жыцця і творчасці. Мн., 1978. Рэц.: Ткачоў П. Першая «ластаўка» // Беларусь. 1979. № 7.

Мастацкі летапіс сучаснасці: (Метад. рэкамендацыі па прапагандзе твораў нар. пісьменніка Беларусі І. П. Шамякіна) / Скл. А. Марціновіч. Мн., 1983.

На рускай мове. Дашкевич Г. Проблемы романного творчества Ивана Шамякина: Автореф. дисс. ...канд. филол. н. Мн., 1989; Коваленко В. Иван Шамякин: Очерк творчества / Пер. авт. М., 1979. Рэц.: Рагуля А. Доверие к пережитому // Неман. 1980. № 9. Расолька В. // ЛіМ. 1979. 28 вер.

Коваленко В. Творчество Ивана Шамякина и основные тенденции развития современного белорусского романа (Вторая половина 50-х — начало 70-х г.): Автореф. дисс. ...канд. филол. н. Мн., 1977.

Сондак Л. Проза Ивана Шамякина: Автореф. дисс. ...канд. филол. н. Мн., 1954.

2.3.

На англійскай мове. Shvetsova L. In Byelorussia // Soviet Literature. 1952. N 5.

На балгарскай мове. Адамович А. По стъпките на текущия ден // Шамякин И. Брачна нощ. София, 1975; Вълчев Г. Иван Шамякин: [Партрэтны эцюд] // Вълчев Г. Приобщения. София, 1971; Тодоров А. Проблемен роман // Читалище. 1965. № 10; Три кратки интервюта // Бълг. съвет. дружба. 1965. № 9.

На беларускай мове. Агіевіч У. Літаратура і жыццё. Мн., 1954. С. 35—36; Яго ж. Фальшывае адлюстраванне жыцця // Чырв. змена. 1947. 18 ліст.; Адамовіч А. Апавяданні 1955 года// ЛіМ. 1956. 7 студз.; Яго ж. Беларускі раман. Мн., 1961. С. 284—287; Яго ж. Дзень бягучы // Адамовіч А. Здалёк і зблізку. Мн., 1976; Яго ж. Культура творчасці. Мн., 1959. С. 171—175; Яго ж. Літаратура, мы і час. Мн., 1979. С. 28—29, 56—63, 99—103; Акуліч В. Апавяданні І. Шамякіна пра калгасную вёску // Калг. праўда. 1954. 31 кастр.; Яго ж. Праўдзівы раман // ЛіМ. 1957. 27 ліп.; Александровіч С. Апавяданні Івана Шамякіна // Маладосць. 1954. № 1; Яго ж. З жывых крыніц // Александовіч С. Тут зямля такая. Мн., 1985. С. 236—256; Яго ж. Слова і вобраз // ЛіМ. 1954. 28 жн.; Алтухоў М. Блудніца церпіць паражэнне...: «Выгнанне блудніцы» ў Дзярж. драм. тэатры імя Я. Коласа // Чырв. змена. 1961. 21 чэрв.; Андраюк С. Жыццё. Літаратура. Героі. Мн., 1973. С. 8—11, 52—60, 80—83; Яго ж. Жыць чалавекам. Мн., 1983. С. 26—27; Яго ж. Праблемы і характары ў рамане // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. 1966. № 1; Яго ж. Традыцыі і сучаснасць. Мн., 1981. С. 92, 95—97, 120—124; Анісковіч У. Курс на маштабнасць і глыбіню // ЛіМ. 1980. 12 снеж.; Яго ж. Слова, якое працуе // Там жа. 1976. 20 лют.; Яго ж. Ціхамірнасці скажам: «Не!» // Там жа. 1974. 11 студз.; Астрэйка А. Крыніцы творчасці // Там жа. 1976. 6 лют.; Яго ж. Рукамі залатымі назавуць... // Там жа. 1979. 16 сак.; Яго ж. Сонечная перспектыва // Там жа. 1976. 7 мая; Атрашкевіч В. ...І была вайна // Полымя. 1981. № 10; Багданаў Г. «Блізкі час» // Гомел. праўда. 1952. 16 лют.; Барсток М. Калгасная тэматыка ў пасляваеннай беларускай літаратуры. Мн., 1954. С. 19—23; Баруздзін С. Вехі народнага жыцця // Звязда. 1981. 21 чэрв.; Яго ж. Дзівоснае спалучэнне // ЛіМ. 1981. 30 студз.; Беларуская дзіцячая літаратура. Мн., 1980. С. 90—91; Беларуская літаратура: Дзень сённяшні. Мн., 1980. С. 161—162; Беларуская літаратура і праблемы сучаснасці. Мн., 1978. С. 12—13, 163—168, 210—218, 251—254; Беларуская савецкая проза: Апавяданне і нарыс. Мн., 1971. С. 105—106, 169, 298—301; Беларуская савецкая проза: Раман і аповесць. Мн., 1971. С. 254—256, 282—283, 296—298, 333—334; Бірукоў В., Гарэлік Я. Мудрасць шчодрага таленту // ЛіМ. 1976. 26 сак.; Бойка У. На паўдарозе: «Сэрца на далоні» ў тэатры імя Я. Коласа // Чырв. змена. 1966. 21 чэрв.; Яго ж. Не спыняцца на паўдарозе: («Глыбокая плынь» у Гомельскім тэатры) // ЛіМ. 1956. 15 снеж.; Бондарава Ф. Сацыялістычны рэалізм — аснова савецкай літаратуры і мастацтва // Полымя. 1953. № 11; Брандабоўскі У. Шчасце змагання і творчасці // Наст. газ. 1971. 30 студз.; Броўка П. Беларуская савецкая літаратура на сучасным этапе і яе задачы да 30-й гадавіны БССР // ЛіМ. 1948. 30 кастр.; Яго ж. Беларуская савецкая літаратура ў 1948 годзе // Полымя. 1948. № 12; Яго ж. За новы творчы ўздым беларускай савецкай літаратуры // Там жа. 1952. № 5; Яго ж. Літаратура і жыццё // Там жа. 1954. № 10; Яго ж. «Сэрца на далоні» // Броўка П. Зб. тв.: У 7 т. Мн., 1968. Т. 7; Брыль Я. Пісьменнік і сучаснасць: Нататкі пра беларускую літаратуру 1959 года // Полымя. 1960. № 4; Яго ж. Роздум і слова. Мн., 1963. С. 169—171; Бугаёў Д. Выпрабаванне на сталасць // Літаратура нашых дзён. Мн., 1963. С. 109—125; Яго ж. Паэзія душы чалавека // ЛіМ. 1961. 4 ліп.; Яго ж. Пра сучасную прозу: (Суб'ектыўныя нататкі) // Бугаёў Д. Чалавечнасць. Мн., 1985. С. 98—100; Яго ж. Пятро Шапятовіч і яго аднагодкі // Пра таварышаў па пяру. Мн., 1976; Буробін В. Аб галоўнай тэме // Камуніст Бел. 1957. № 1; Бур'ян Б. Роздум аб сучасніку: Раман «Снежныя зімы» І. Шамякіна на сцэне Беларус. драм. тэатра імя Я. Коласа // Там жа. 1972. 21 ліп.; Яго ж. Сумленнага сэрца покліч // Там жа. 1974. 8 мая; Бутэвіч А. Факты і... схема // ЛіМ. 1974. 1 сак.; Бялевіч А. Сэрца насцеж // Наст. газ. 1971. 30 студз.; Валадарскі Б. Тэатральным промнем асветлена // ЛіМ. 1981. 30 студз.; Валодзька Г. Крыніцы любові // Віцеб. рабочы. 1971. 30 студз.; Ванецыян Т. Творы І. Шамякіна — на музычнай сцэне // Звязда. 1974. 8 снеж.; Васілевіч А. Слова з нагоды юбілею // Работніца і сялянка. 1981. № 1; Васілеўскі М. Рады будзем бачыць // ЛіМ. 1965. 12 ліст.; Васючэнка П. На жыццёвым прасцягу // Наст. газ. 1980. 14 чэрв.; Верас А. Юбілейны спектакль // Чырв. змена. 1981. 21 кастр.; Віннік С. Шукаць сваю зорку // Вяч. Мінск. 1984. 10 жн.; Вішнеўскі А. Соты спектакль «І змоўклі птушкі» // ЛіМ. 1981. 25 снеж.; Яго ж. Яго любіць народ // Там жа. 1981. 30 студз.; Вылчаў Г. Чатыры эцюды пра беларускі раман / Пер. з балг. Н. Гілевіч // Полымя. 1965. № 1; Высокі Е. Знаёмцеся: Лемяшэвіч — дырэктар школы // Наст. газ. 1965. 6 сак.; Высоцкі Ф. «Не верце цішыні»: п'еса І. Шамякіна на сцэне Тэатра юнага гледача // Мін. праўда. 1958. 7 кастр.; Вязоўская А. Вайна і дзеці // Вяч. Мінск. 26 студз.; Галавацкі Л. Павучальныя ўрокі Івана Антанюка: Спектакль «Снежныя зімы» ў тэатры імя Якуба Коласа // Віцеб. рабочы. 1972. 13 ліп.; Гардзіцкі А. Ад жыццёвага факта // Гардзіцкі А. Дыялогі. Мн., 1968; Яго ж. Дарагое слова пісьменніка // Мін. праўда. 1971. 29 студз.; Яго ж. Пад знакам юнацтва // Бярозка. 1978. № 4; Яго ж. Папаўненне серыі // Беларусь. 1971. № 11; Яго ж. Пра майстэрства дэталі. Мн., 1969. С. 15—21, 41—45; Яго ж. Усяго адно падарожжа // Гардзіцкі А. Сустрэчы. Мн., 1972. С. 26—36; Гаробчанка Т. Героі Івана Шамякіна на сцэне // Полымя. 1980. № 10; Яго ж. Чаму змоўклі птушкі? // Тэатр. Мінск. 1977. № 3; Герасімава С. Завешчана гісторыяй // Вяч. Мінск. 1981. 15 снеж.; Герцовіч Я. Вобраз бальшавіка ў пасляваеннай беларускай прозе // Полымя. 1948. № 2; Яго ж. Героі і народ // ЛіМ. 1956. 21 ліп.; Яго ж. Літаратура і жыццё народа. Мн., 1960. С. 7—9, 17—19, 111—118; Яго ж. Майстэрства раманіста // Герцовіч Я. Творчае крэда. Мн., 1970; Яго ж. На перадавых пазіцыях. Мн., 1957. С. 100—107, 119—124; Яго ж. Нататкі аб рамане // Полымя. 1953. № 5; Яго ж. Прыкметы часу // ЛіМ. 1955. 24 снеж.; Гілевіч М. Найлепшая адзнака // Там жа. 1964. 6 ліст.; Гіль М. «Наш дарагі пісьменнік...» // Полымя. 1979. № 7; Яго ж. Шчасце пісьменніка // Чырв. змена. 1981. 30 студз.; Гніламёдаў У. Як само жыццё. Мн., 1980. С. 45—46, 54—58; Грамовіч І. Рост нашай прозы // ЛіМ. 1951. 5 мая; Грамыка В. «Глыбокая плынь» // Гомел. праўда. 1956. 1 снеж.; Губарэвіч К. Маладыя празаікі // Беларусь. 1946. № 8; Гудовіч В. Шырокая папулярнасць // Нар. асвета. 1971. № 2; Гурыч С. На шляху да майстэрства: П'еса І. Шамякіна «Не верце цішыні» на калгаснай

сцэне // Калг. праўда. 1960. 6 жн.; Гурэвіч Э. Пафас гераізму. Мн., 1979. С. 135—139, 143; Гусак С. Падзенне Гукана // Гусак С. Пафас праўды. Мн., 1973; Гутковіч А. Аповесці Шамякіна на экране // Вяч. Мінск. 1968. 30 ліст.; Яго ж. Чакаю новых сустрэч // ЛіМ. 1981. 30 студз.; Далідовіч Г. Прага сучаснасці // Наст. газ. 1981. 28 студз.; Данілёнка М. Зямлі, герояў прыцягненне // Гомел. праўда. 1979. 27 кастр.; Яго ж. Пясняр сучаснасці // Там жа. 1971. 30 студз.; Дзюбайла П. Адзінства і разнастайнасць // Полымя. 1973. № 1; Яго ж. Беларускі раман: Гады 70-я. Мн., 1982. С. 15—23; Яго ж. Беларускі раман аб Вялікай Айчыннай вайне. Мн., 1964. С. 45—58, 135—139; Яго ж. Вобраз нашага сучасніка ў беларускай прозе. Мн., 1978. С. 93—105, 140—146; Яго ж. З калектывам, з народам, з часам // Полымя. 1976. № 6; Яго ж. На быстрыні жыцця // Там жа. 1981. № 1; Яго ж. На парозе васьмідзесятых: Нататкі пра новыя беларускія раманы // Там жа. 1980. № 7; Яго ж. Наш сучаснік — у жыцці і літаратуры. Мн., 1984. С. 8—11, 45—47; Яго ж. Невычэрпная тэма // Полымя. 1970. № 5; Яго ж. Праблемы стылю ў сучаснай беларускай прозе. Мн., 1973. С. 51—59; Яго ж. Праўда характару // Дзюбайла П., Жураўлёў В., Луфераў М. Праблемы сучаснай беларускай прозы. Мн., 1967. С. 131—139; Яго ж. Сацыяльная актыўнасць, духоўныя далягляды героя // Полымя. 1974. № 3; Яго ж. У вялікай дарозе. Мн., 1981. С. 16—19, 26, 40—44, 88—94, 112—116, 184—186; Яго ж. Упоравень з днём сённяшнім: Да 50-годдзя з дня нараджэння Івана Шамякіна // Полымя. 1971. № 1; Яго ж. Усімі фарбамі жыцця // Там жа. 1964. № 4; Яго ж. Чалавек пярэдняга краю // ЛіМ. 1976. 6 лют.; Дуброўскі І. М. Цурбакоў — Карп Маеўскі // ЛіМ. 1957. 17 крас.; Дударава В. «Дзеці аднаго дома» // Наст. газ. 1968. 13 крас.; Егарэнкава Г. Аддай герою сэрца! Чалавек у раманах Івана Шамякіна // Полымя. 1979. № 12; Есакоў А. Таленавітыя творы беларускай літаратуры // Калг. праўда. 1951. 20 сак.; Жук В. Чыстая слова праўды // ЛіМ. 1974. 9 жн.; Жураўлёў В. Сюжэт і рэчаіснасць // Дзюбайла П., Жураўлёў В., Луфераў М. Праблемы сучаснай беларускай прозы. Мн., 1967. С. 214—217, 229—230; Зайцава З. «Сэрца на далоні» // Гомел. праўда. 1965. 3 ліст.; Застольскі М. Рознае вырашэнне адной тэмы: Ліст чытача // ЛіМ. 1949. 17 вер.; Заўсёды ў пошуку: Урачысты вечар, прысвечаны 50-годдзю І. Шамякіна // Там жа. 1971. 5 лют.; Звонак А. Аб нашым сучасніку // Мін. праўда. 1962. 19 студз.; Івашын В. Да вышынь рэалізму. Мн., 1983. С. 200—201; Івін В. «Буду Максімам Карначом» // ЛіМ. 1975. 8 жн.; Ігнатовіч А. Летапісец — увесь народ // Там жа. 1978. 8 снеж.; Ісачанка Н. Дзеці аднаго дома // Чырв. змена. 1968. 20 студз.; Каваленка В. Выклік спакою і змірэнню // Шамякін І. Атланты і карыятыды. Мн., 1985; Яго ж. Глыбіня сацыяльнага аналізу. Мн., 1973; Яго ж. Думкі пра сучасны беларускі раман // Полымя. 1963. № 1; Яго ж. Жывое аблічча дзён. Мн., 1979. С. 60—75; Яго ж. З пазіцый сучаснасці. Мн., 1982. С. 39—41, 79—80, 119—122, 182; Яго ж. З чыстых крыніц // Мін. праўда. 1981. 30 студз.; Яго ж. Іван Шамякін // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры, 1941—1980. Мн., 1983; Яго ж. Калі натхняе час... // ЛіМ. 1971. 29 студз.; Яго ж. Пазіцыя пісьменніка і духоўны свет героя // На стрыжні часу. Мн., 1978; Яго ж. Праблемы часу — трывогі сэрца // ЛіМ. 1975. 5 снеж.; Яго ж. Прага духоўнасці. Мн., 1975. С. 10—15, 54—75; Яго ж. Рытм чалавечага сэрцабіцця // Каваленка В. Давер. Мн., 1967; Яго ж. Такія будні: Нататкі аб прозе І. Шамякіна // Голас Радзімы. 1977. 17 сак.; Яго ж. Трагічны і зайздросны лёс // Шамякін І. Трывожнае шчасце: Пенталогія. Мн., 1983; Яго ж. Чалавек у рэвалюцыі // Беларусь. 1984. № 5; Каваленка У. Выкарыстанне прыёмаў мастацкай умоўнасці ў прозе І. Шамякіна // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Мн., 1976. Вып. 4; Яго ж. Жыццёвая праўда характараў // Беларуская літаратура. Мн., 1979. Вып. 7; Яго ж. Збалелая памяць людская // Беларуская літаратура. Мн., 1985. Вып. 13; Яго ж. Коласаўскія традыцыі ў творчасці Івана Шамякіна // Беларуская літаратура. М., 1981. Вып. 9; Яго ж. Некаторыя асаблівасці сюжэтапабудовы рамана І. Шамякіна «Снежныя зімы» // Беларуская літаратура. Мн., 1977 Вып. 5; Яго ж. Рэгіянальны каларыт прозы І. Шамякіна // Рэгіянальныя асаблівасці беларускай мовы, літаратуры і фальклору. Гомель, 1973; Яго ж. Сюжэтна-падзейная аснова пенталогіі «Трывожнае шчасце» І. Шамякіна // Беларуская літаратура. Мн., 1978. Вып. 6; Кавалёў П. XIX з'езд КПСС і задачы беларускай савецкай літаратуры // Полымя. 1953. № 8; Кажамякін Ц. І змоўклі птушкі... // Гомел. праўда. 1978. 27 чэрв.; Яго ж. Чаканні, якія не збыліся // Там жа. 1968. 25 вер.; Казбярук У. Галоўны герой жыцця і літаратуры // Полымя. 1978. № 12; Казлоўскі І. Бессмяротны вобраз // Наст. газ. 1984. 21 крас.; Каліноўская Л. Экзамен на чалавечнасць // ЛіМ. 1984. 20 ліп.; Каляда А. Жывы вобраз правадыра // Нар. асвета. 1982. № 4; Камскі Г. Героі «Глыбокай плыні» на сцэне // Звязда. 1956. 16 снеж.; Канэ Ю. Дзесяць партрэтаў // ЛіМ. 1962. 16 сак.; Карпаў У. Занядбалы жанр // Там жа. 1950. 7 студз.; Яго ж. Позірк назад // Полымя. 1966. № 3; Яго ж. Пошукі будучыні // Карпаў У. Крылаты ўзлёт. Мн., 1966; Яго ж. Проза Івана Шамякіна // Полымя. 1953. № 3; Яго ж. Проза 1949 года // Там жа. 1950. № 3; Карпачоў М. Пазбягаць перайманння і штампа // Гомел. праўда. 1946. 26 мая; Клешчанка В. Апавяданне і нарыс у часопісе // ЛіМ. 1950. 7 кастр.; Колас Г. Па-свойму, сваёю дарогай // Полымя.1967. № 9; Яго ж. Самастойна, па-мастацку: «Крыніцы» І. Шамякіна на сцэне тэатра імя Я. Коласа // ЛіМ. 1961, 24 ліст.; Краўчанка У. Апавяданне-надзёнка неабходны жанр літаратуры // Там жа. 1951. 10 лют.; Яго ж. Слова ў абарону аповесці «Глыбокая плынь» // Там жа. 1947. 27 снеж.; Яго ж. Твор жыццёвай праўды // Там жа. 1951. 24 сак.; Крупеня Я. Дні барацьбы, кахання і трывог // Звязда. 1979. 30 мая; Яго ж. Суд памяці // Там жа. 1981. 17 снеж.; Яго ж. У васемнаццатым, грозным годзе // Мін. праўда. 1974. 6 ліп.; Яго ж. Хлеб прасвятлення // Наст. газ. 1974. 17 ліп.; Крысько Ц. [Вітка В.] Творчасць маладых пісьменнікаў // Полымя. 1946. № 2—3; Кудраўцаў І. Арляняты // ЛіМ. 1952. 2 лют.; Яго ж. Высокая ўзнагарода // Звязда. 1951. 3 чэрв.; Яго ж. Статычнасць і схематызм // ЛіМ. 1947. 2 жн.; Кузняцова К. Водгулле перажытага // Там жа. 1980. 9 мая; Куляшоў Ф. Сучасны праблемны раман // Полымя. 1964. № 10; Кучар А. Далей ад торных дарог // ЛіМ. 1956. 22 вер.; Яго ж. Два творы Івана Шамякіна // Кучар А. Літаратурнакрытычныя артыкулы. Мн., 1980; Яго ж. Праз агонь вайны // Полымя. 1960. № 11; Лапцёнак С. Якой была б сям'я гандляркі і паэта?.. // ЛіМ. 1977. 21 студз.; Лаўшук С. На ўзмежжы чалавечнасці і дзелавітасці // Звязда. 1977. 21 кастр.; Лецка Я. Выхаваўчая роля літаратуры. Мн., 1980. С. 112—114, 159—183; Літаратура нашых дзён // Звязда. 1971. 16 лют.; Літвінаў Р. Шамякін — юным чытачам // Наст. газ. 1981. 18 ліп.; Лойка А. Адзін дзень і трыццаць год: Творчы партрэт // ЛіМ. 1979. 19 студз.; Локун В. Сучасны беларускі раман // Полымя. 1983. № 12; Лось Е. Жывое, праўдзівае, трапяткое... // Мін. праўда. 1965. 30 ліст.; Яго ж. У сэрцах чытачоў // Работніца і сялянка. 1971. № 1; Луфераў М. З чыстых крыніц // Маг. праўда. 1971. 30 студз.; Яго ж. Уклад землякоў // Гомел. праўда. 1978. 22 жн.; Лынькоў М. Беларуская савецкая проза за 1947 год // ЛіМ. 1948. 28 лют.; Яго ж. Заўвага да рэцэнзіі // Там жа. 1947. 27 снеж.; Яго ж. У няспынным поступу // Лынькоў М. Зб. тв.: У 8 т. Мн., 1985. Т. 8; Лысенка А. Іван Шамякін // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры. Ч. II. Мн., 1982; Яго ж. Іван Шамякін // Стыль пісьменніка. Мн., 1974; Яго ж. На творчым уздыме // Звязда. 1971. 30 студз.; Ляшук В. Аповесць Івана Шамякіна «Першы генерал» // Ляшук В. Урокі пазакласнага чытання: IV—VII класы. Мн., 1984; Мажэйка А. «Сэрца на далоні» ў Польшчы // ЛіМ. 1968. 2 крас.; Яго ж. «Сэрца на далоні» ў Югаславіі // Там жа. 1967. 29 вер.; Майсееў У. У герояў сваіх твораў // Мін. праўда. 1976.

17 лют.; Макаёнак А. «Выгнанне блудніцы» // Звязда. 1961. 18 мая; Яго ж. Шчаслівы дар // ЛіМ. 1981. 30 студз.; Малый Я. Воіны абмяркоўваюць раман // Там жа. 1959. 4 лют.; Марчук Г. На сцэне — рэха вайны // Звязда. 1980. 15 чэрв.; Марціновіч А. Думкі пра нарыс // Полымя. 1956. № 12; Яго ж. Пра сэрца чалавечае // ЛіМ. 1965. 12 лют.; Яго ж. Раман аб калгасным жыцці // Калг. праўда. 1951. 24 кастр.; Яго ж. Сіла вытокаў // Полымя. 1982. № 4; Яго ж. У нагу з часам // Наст. газ. 1965. 9 студз.; Маскоўскі вечар Івана Шамякіна // ЛіМ. 1981. 3 крас.; Матрунёнак А. Псіхалагічны аналіз у сучасным беларускім рамане. Мн., 1972. С. 26—86; Маўзон А. «Выгнанне блудніцы» // Віцеб. рабочы. 1961. 30 крас.; Мішчанчук М. Беларуская літаратура на сучасным этапе: Літ.-крытыч. артыкулы. Мн., 1983. С. 19—21; Мысліве ц В. Жывая рэчаіснасць і «папяровыя валадары» // ЛіМ. 1976. 7 мая; Яго ж. З крыніц народных // Беларусь. 1979. № 5; Навуменка І. Востры пафас сучаснасці // На высокай хвалі. Мн., 1973; Яго ж. Герой, які жыве побач з намі // ЛіМ. 1976. 20 лют.; Яго ж. Героя працы — у поўны рост // Там жа. 1974. 11 кастр.; Яго ж. Голас пакалення // Шамякін І. Зб. тв.: У 5 т. Мн., 1965. Т. 1; Яго ж. Добрага ветру: Івану Шамякіну — шэсцьдзесят гадоў // Беларусь. 1981. № 1; Яго ж. Дыктуе жыццё, дыктуе час // Полымя. 1974. № 6; Яго ж. Кніга адкрывае свет. Мн., 1978. С. 43—47; Яго ж. Майстар беларускай прозы // Вяч. Мінск. 1972. 14 снеж.; Яго ж. Майстар прозы // Наст. газ. 1973. 6 студз.; Яго ж. На подступах да рабочай тэмы; Трывожнае шчасце пакалення; На строме часу; Добрага ветру ў творчыя ветразі // Навуменка І. Зб. тв.: У 6 т. Мн., 1984. Т. 6; Яго ж. Пісьменнік свайго пакалення: Івану Шамякіну — 50 год // Ніва. 1971. 31 студз.; Яго ж. Праблемы развіцця літаратуры ў эпоху сучаснага навукова-тэхнічнага прагрэсу. Мн., 1978. С. 14—19; Яго ж. Тлумачальнікі выдуманых сноў // Мін. праўда. 1979. 15 мая; Яго ж. У атмасферы духоўных пошукаў // Шамякін І. Снежныя зімы. Мн., 1970; Налівайка А. Іван Шамякін // Налівайка А. Беларуская савецкая літаратура. Мн., 1979; Несцераў І. «Глыбокая плынь» // За Радзіму. 1951. 6 ліп.; Нікіфаровіч В. Беларуская проза — на балгарскай мове // ЛіМ. 1975. 12 вер.; Яго ж. На мове сяброў // Там жа. 1976. 6 жн.; Няфёд У. «Трывожнае шчасце» // Звязда. 1968. 16 крас.; Няхай Р. Па старонках часопіса «Бярозка» // ЛіМ. 1949. 24 вер.; Палітыка Д. Беларуская пасляваенная проза. Мн., 1958. С. 7—8, 16; Яго ж. Людзі яснай перспектывы і вялікай мэты // ЛіМ. 1952. 4 кастр.; Яго ж.Сляды часу. Мн., 1967. С. 31—40, 127—132; Панасюк Н. Польскія пераклады прозы Івана Шамякіна // Мост праз стагоддзі. Беласток, 1982; Папкоўскі М. Абуджэнне чалавека // Маг. праўда. 1981. 17 лют.; Паслядовіч М. Пра завершанасць мастацкага вобраза // ЛіМ. 1953. 10 кастр.; Пастрон Р. Не праходзіць боль // Звязда. 1984. 5 жн.; Пасяўцова М. Дзве канцэпцыі жыцця ў рамане І. Шамякіна «Снежныя зімы» // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Мн., 1974. Вып. 2; Яго ж. Жыццёвасць характару // Даследаванні па літаратуры і мове. Гродна, 1967; Яго ж. Моладзь і маральна-этычныя праблемы ў рамане «Снежныя зімы» І. Шамякіна // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Мн., 1973. Вып. 1; Яго ж. Праблема стварэння вобраза героя нашых дзён і яе мастацкае вырашэнне ў раманах І. Шамякіна // Асаблівасці развіцця літаратурнага працэсу ў Беларусі на сучасным этапе. Мн., 1979; Пашкевіч Н. На шырокіх шляхах жыцця. Мн., 1965. С. 35—65, 172—181; Яго ж. Свет юнацкіх пачуццяў // ЛіМ. 1957. 13 лют.; Яго ж. Характары і схемы: Апавяданні часопіса «Беларусь» // Там жа. 1955. 26 лют.; Пераеданка А. Прыемная сустрэча // Там жа. 1965. 28 мая; Перкін Н. Абсягі думкі. Мн., 1980. С. 46—48, 88—89; Яго ж. Праблема тыповага ў сучаснай беларускай прозе // Полымя. 1954. № 7; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Прызнанне // ЛіМ. 1963. 15 лют.; Пташук М. Сцяжынка да свайго дома // ЛіМ. 1983. 28 студз.; Пушкіна М. Боль на ўсіх адзін // Вяч. Мінск. 1981. 4 снеж.; Пшыркоў Ю. Каб людзі адчувалі радасць // Звязда. 1974. 28 мая; Пысін А. Праспявай сваю песню // Маг. праўда. 1978. 23 чэрв.; Пятровіч С. Жыццёва, праўдзіва // Мін. праўда. 1961. 14 чэрв.; Радкевіч Я. Высветліў, дапоўніў, узбагаціў... // ЛіМ. 1980. 4 ліп.; Яго ж. Шчыры свет думак і пачуццяў // Там жа. 1981. 30 студз.; Раеўскі А. Стаць чалавекам, быць чалавекам // Маг. праўда. 1977. 1 кастр.; Разанаў І. Вывучэнне пенталогіі «Трывожнае шчасце» // Нар. асвета. 1973. № 3; Разумовіч П., Эстрын Ю. Аповесці аб суровых выпрабаваннях // ЛіМ. 1959. 13 чэрв.; Ржэўскі Б. Скарэнне шчырасцю // Наст. газ. 1969. 12 сак.; Родчанка М. Маральна-этычная праблематыка ў рамане І. Шамякіна «Атланты і карыятыды» // Беларуская літаратура. Мн., 1979. Вып. 7; Сабалеўскі А. Ад п'есы — да спектакля. Мн., 1965. С. 60—65; Яго ж. Беларуская савецкая драма. Мн., 1972. Кн. 2. С. 33—34, 73, 203—218; Яго ж. Б'ецца сэрца на далонях // Сабалеўскі А. Жыццё тэатра. Мн., 1980. С. 20—26, 76—82; Яго ж. Выглядаеш асобай, асобай робішся // ЛіМ. 1976. 30 ліп.; Савік Л. Адчуванне часу. Мн., 1981. С. 91—95, 100—103, 121—124; Яго ж. Да вытокаў сучаснасці // Полымя. 1980. № 2; Яго ж. Жыццё вёскі і сучасная беларуская проза // Там жа. 1983. № 9; Яго ж. Каб не астыла цяпло зямлі. Мн., 1984. С. 18—19, 23—28; Савіцкі А. Заўсёды з народам // Маладосць. 1981. № 1; Садоўскі Л. На старых пазіцыях // ЛіМ. 1947. 30 жн.; Саннікаў А. У другім вымярэнні: Героі «Трывожнага шчасця» пачынаюць тэлевізійнае жыццё // Там жа. 1968. 5 сак.; Сачанка Г. Калі змаўкаюць птушкі // Наст. газ. 1978. 25 сак.; Семяновіч А. Іван Шамякін // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры: У 2 т. Мн., 1966. Т. 2; Сімановіч Д. Крыніцы нашага жыцця // Віцеб. рабочы. 1961. 19 ліст.; Смольскі Р. Параметры чалавечнасці // ЛіМ. 1977. 14 кастр.; Яго ж. Пошукі свайго шляху // Звязда. 1978. 2 сак.; Смыкоўская В., Каваленка У. Творчасць І. Шамякіна ў X класе // Нар. асвета. 1977. № 3; Собаль В. Да высокіх ідэалаў жыцця // Віцеб. рабочы. 1980. 2 мая; Сталасць таленту // Мін. праўда. 1971. 31 студз.; Стальмахоў В. Людзі высокага абавязку: (Вобразы камуністаў у творчасці І. Мележа і І. Шамякіна) // Асаблівасці развіцця літаратурнага працэсу ў Беларусі на сучасным этапе. Мн., 1979; Сталяроў М. Працаваць з поўнай аддачай // ЛіМ. 1961. 5 мая; Старасценка М. Боль вайны // Гомел. праўда. 1982. 16 студз.; Стральцоў Б. Пяць гадзін «Трывожнага шчасця» // Звязда. 1969. 26 сак.; Стук А. Героі кніг — сучаснікі // Чырв. змена. 1974. 11 мая; Яго ж. Пісьменнік вострага сацыяльнага бачання: Штрыхі да партрэта беларускага празаіка І. Шамякіна // Голас Радзімы. 1980. 31 ліп.; Талент на пульсе часу // Звязда. 1981. 1 лют.; Тамашова Л. Вывучэнне рамана І. Шамякіна «Крыніцы» // Нар. асвета. 1963. № 3; Танк М. Здабыткі беларускай культуры: Новыя лаўрэаты Дзяржаўных прэмій БССР // ЛіМ. 1983. 7 студз.; Тарасевіч Г. Не парушаючы добрых традыцый // Звязда. 1974. 30 чэрв.; Тычына М. Год аповесці // ЛіМ. 1977. 25 лют.; Яго ж. Паглыбленне гістарызму ў сучаснай беларускай прозе // Жураўлёў В., Тычына М. Магчымасці рэалізму: Прычыннасць і гістарызм. Мн., 1982. С. 185—186; Яго ж. У пошуках новага зроку // ЛіМ. 1978. 16 лют.; Уладзімірaў С. Чалавек народжаны для подзвігу // Далягляды. Мн., 1978; Усікаў Я. Грамадзянскае сумленне мастака. Мн., 1976. С. 93—138, 243—251; Яго ж. Маштабнасць сатырычных характараў // ЛіМ. 1976. 15 кастр.; Яго ж. Народны пісьменнік // Маг. праўда. 1981. 4 лют.; Фральцова Н. Хто растлумачыць гледачу? // ЛіМ. 1980. 4 ліп.; Яго ж. Цяжкі хлеб // Вяч. Мінск. 1974. 16 ліп.; Хадкевіч Т. Праўда жыцця // ЛіМ. 1954. 14 жн.; Яго ж. Творчая сталасць // Беларусь. 1971. № 1; Яго ж. І ажылі старонкі дакументаў // ЛіМ. 1974. 30 жн.; Халіп У. «Сэрца на далоні» // Чырв. змена. 1967. 1 лют.; Ціханчук М. Упоравень з часам ідучы // Нар. асвета. 1981. № 1; Чаркас І. Экзамен, роўны жыццю // Чырв. змена. 1976. 22 ліп.; Шаблінскі П. Хвалюючы вобраз // ЛіМ. 1959. 28 студз.;

Шарахоўскі Я. Майстэрства апавядання // Там жа. 1954. 30 кастр. Шкраба Р. Кнігу прачытаў крытык // Полымя. 1961. № 4; Яго ж. Мова пісьменніка: да чарговага пленума ССП БССР // ЛіМ. 1951. 3 сак.; Яго ж. Характар, стыль, дэталь. Мн., 1965. С. 183—191, 194; Яго ж. Характар у апавяданні // ЛіМ. 1955. 16 ліп.; Шчарбатаў Г. Беларуская літаратура і задачы ўздыму сельскай гаспадаркі // Полымя. 1953. № 12; Яго ж. ТНП — гэта з'ява эпохі // ЛіМ. 1951. 17 ліп.; Шылава А., Гарай А. Сцэнічнае жыццё рамана // Там жа. 1967. 20 кастр.; Шылаў Г. Раман аб сіле і мужнасці народа // Зара. 1951. 28 сак.; Юрэвіч У. Глыбокая плынь жыцця // Звязда. 1979. 12 ліп.; Яго ж. Ля чырвонага сцяга эпохі // Вяч. Мінск. 1971. 29 студз.; Яго ж. Рух народнага жыцця // ЛіМ. 1977. 19 жн.; Яго ж. Сучаснасць і майстэрства // Полымя. 1961. № 10; Яго ж. Чалавек буйным планам // Юрэвіч У. Погляд. Мн., 1974; Якімовіч А. Аб творах для юных чытачоў // ЛіМ. 1951. 12 мая; Якубовіч Ч. Боль памяці // Віцеб. рабочы. 1981. 8 снеж.; Ярош М. Праўда канфліктаў — у праўдзе жыцця // Літаратура нашых дзён. Мн., 1963. С. 36—39; Яго ж. Сучасная беларуская проза // Беларуская літаратура: Даследаванні. Мн., 1961. Вып. 4; Яршова Э. Галоўны экзамен // Гомел. праўда. 1975. 30 кастр.; Яго ж. Вайна ўсё яшчэ забівае // ЛіМ. 1978. 25 жн.; Яскевіч А. На шляху росту і сталасці // Шляхі развіцця беларускай савецкай прозы. Мн., 1972. С. 197—199, 216—218, 230—231, 238—241, 252—253; Яго ж. У свеце мастацкага твора. Мн., 1977. С. 161—163, 182—183.

На кітайскай мове. Шамякін Іван Пятровіч // Энцыклапедычны слоўнік савецкай літаратуры. Пекін, 1984. С. 289—290.

На літоўскай мове. Brovka P. Apie autoriu ir jo romana // Šamiakinas J. Širdis ant delno. Vilnius, 1966.

На нямецкай мове. Randow N. Über die Autoren // Störche über den Sümpfen. Berlin, 1971.

На польскай мове. Iwan Szamiakin // Moje niedźwiedzie i inne opowiadania białoruskie. Łodź, 1974.

На рускай мове. Абакумовская Т. Возьму твою боль // Сов. культура. 1979. 4 дек.; Яго ж. Расцвет таланта // Там жа. 1971. 11 февр.; Аграновский И. И пришла любовь... // Заря. 1979. 29 мая; Адамович А. День будущий // Адамович А. Горизонты белорусской прозы: Лит.-критич. очерки. М., 1974; Яго ж. За днем бегущим // Кн. обозрение. 1977. № 35; Яго ж. «Криницы» и «Мост» Ивана Шамякина // Шамякин И. Криницы; Мост. М., 1967; Яго ж. Предисловие // Шамякин И. Избр. произв.: В 2 т. М., 1977; Яго ж. Психологический портрет литературного героя // Сов. Отчизна. 1955. № 5; Яго ж. Становление жанра: Белорусский роман. М., 1964. С. 266—267, 271—272, 285—288, 316—318; Анапчук С. Обращение к памяти // Сов. Бел. 1978. 16 авг.; Андреюк С. Пора возмужания // Неман. 1971. № 10; Андриевич В. Ничто не забыто // Сел. газ. 1981. 18 марта; Аникей М. Боль тех давних годин // Гродн. правда. 1981. 26 нояб.; Архангельская И. Несостоявшиеся характеры // Театр. жизнь. 1964. № 13; «Атланты и кариатиды» // ЛГ. 1978. 22 нояб.; Бакиевич Г. Спектакль принят зрителем // Заря. 1978. 1 янв.; Бакшеева Г. Иван Петрович Шамякин // Отчизна. 1983. № 5; Баруздин С. Вехи народной жизни // Шамякин И. Возьму твою боль. М., 1981; Яго ж. Об Иване Шамякине // Баруздин С. Писатель. Жизнь. Литература. М., 1985; Баруздин С., Макаенок А. Ивану Шамякину — 60 лет // ЛГ. 1981. 4 февр.; Бондарева Е. Писатель и кино // Неман. 1972. № 2; Брандобовская Л. Школа мужества и любви // Знамя юности. 1969. 30 янв.; Бровка П. Иван Шамякин // Шамякин И. Сердце на ладони: Роман. М., 1964. (Роман-газета. № 10); Яго ж. Об авторе и его романе // Шамякин И. Сердце на ладони: Роман. Мн., 1966; Яго ж. «Сердце на ладони»: О новом романе И. Шамякина // Правда. 1964. 10 мая; Буряк Б. Архитектоника романа и характер // Радуга. 1964. № 7; Василевская Г. Плоть от плоти народной // Сов. культура. 1978. 30 июня; Ватаци Н. Всего легче и лучше // Неман. 1971. № 9; Веселка С. Многократное эхо войны // Сов. Бел. 1978. 18 янв.; Воеводин Е. Зов совести // Правда. 1978. 10 июля; «Возьму твою боль» // Кино. 1981. № 11; Войнич Е. Иван Шамякин // Шамякин И. Криницы. М., 1957. (Роман-газета. № 16); Герасимова С. Завещано историей // Целиногр. правда. 1982. 5 янв.; Гильварг А. О людях, их судьбах // Гродн. правда. 1966. 12 янв.; Гниломедов В. О месте человека в жизни // Шамякин И. Избр. произ.: В 2 т. М., 1980. Т. 1; Гордицкий А. Всего одно путешествие // Кн. обозрение. 1971. 29 янв.; Яго ж. Когда горят все краски жизни // Сов. Бел. 1965. 11 февр.; Яго ж. На пульсе современности // Шамякин И. Снежные зимы. Мн., 1973; Яго ж. Подсказано жизнью: Беседа с Иваном Шамякиным // Кн. обозрение. 1978. № 35; Гуревич Э. Детская литература Белоруссии: Очерки. М., 1982. С. 151—154; Давидович Л. Жизнь сполна распознав // Сов. Бел. 1981. 30 янв.; Дашкевич Г. Региональные особенности прозы Шамякина // Региональные особенности восточнославянских языков, литератур, фольклора и методы их изучения. Гомель, 1985. Ч. 2; Домбровская Д. Дороги, которые мы выбираем // Львов. правда. 1980. 18 июля; Дюбайло П. Правда о войне и подвигах // Неман. 1960. № 3; Егоренкова Г. Мера мужества // Сов. Бел. 1977. 10 авг.; Яго ж. Художник современности // Шамякин И. Атланты и кариатиды. М., 1978; Яго ж. Что ты за человек // Сов. Бел. 1976. 13 июля; Елисеев В. Дерзновению подобно // Знамя юности. 1968. 13 дек.; Жидков В. Память сердца // Сов. экран. 1982. № 2; Иванова А. След в душе // Сов. Бел. 1978. 16 авг.; Казека Я. Война и ее герои в книгах // Сов. Отчизна. 1954. № 5; Канэ Ю. Герой и время // Неман. 1961. № 5; Каплан Л. Ленинская тема в творчестве И. П. Шамякина // Асаблівасці развіцця літаратурнага працэсу ў Беларусі на сучасным этапе. Мн., 1979; Карабутенко И. Книга о белорусских партизанах // Выдающиеся произведения советской литературы 1950 года. М., 1952; Карасев Ю. Колхозная тематика в произведениях белорусских прозаиков // Сов. Бел. 1954. 29 авг.; Кармазина С. Пусть не смолкают птицы // Гродн. правда. 1981. 14 июля; Карпов В. Счастливый талант // Сел. газ. 1971. 30 янв.; Касьянова Н. «Криницы» // Сов. Бел. 1961. 27 дек.; Кисунько В. Они были партизанами // Сов. экран. 1981. № 3; Коваленко В. Главное направление — художественная правда // Неман. 1970. № 6; Яго ж. На пути осознания долга // Шамякин И. Криницы. Мн., 1972; Яго ж. Народ и война // Шамякин И. Глубокое течение. М., 1979; Яго ж. Пафос подвига // Неман. 1984. № 7; Яго ж. Петроград — Брест, год 1918-й // ЛГ. 1984. 8 авг.; Яго ж. Современность — трудный жанр // Неман. 1978. № 3; Яго ж. Такие будни: Заметки о прозе Ивана Шамякина // ЛГ. 1977. 2 марта; Козлов И. Воплощая образ коммуниста: Лит. обозрение // Правда. 1976. 14 апр.; Козлович А. Атланты стоят на земле // ЛГ. 1983. 11 мая; Яго ж. Тревожное счастье // Там жа. 1981. 11 февр.; Колос Г. Поиск и открытия // Сов. Бел. 1976. 21 июля; Константинов Ю. Образы наших дней // Сов. Отчизна. 1958. № 4; Кулешов Ф. Современная белорусская проза. М., 1970. С. 12—13, 30—31, 40—41; Лисицкий С. Таланта щедрый дар // Огонек. 1971. № 5; Локштанов И. Герои выходят на сцену // Сов. Бел. 1966. 5 янв.; Лось Е. Продолжение биографии // Кн. торговля. 1969. № 6; Лыньков М. Глубокое течение // Лынькоў М. Зб. тв.: У 8 т. Мн., 1984. Т. 6; Лысенко А. Иван Шамякин // История белорусской советской литературы. Мн., 1977; Макаенок А. Вместе с современником // Сов. культура. 1977. 9 сент.; Яго ж. Во имя памяти и жизни // Известия. 1978. 17 сент.; Мележ И. Жизненные заботы. М., 1980. С. 117—118; Микашунас Г. Вчера на голубом экране // Сов. Литва. 1961. 9 дек.; Мозольков Е. Поющая земля. М., 1972. С. 367, 372; Народный писатель Белоруссии: (К 60-летию И. П. Шамякина) // Стерлитамак. рабочий (Стерлитамак). 1981. 10 февр.; Науменко И. В ногу с современностью // Шамякин И. Атланты и кариатиды. М., 1978; Яго ж. Мастер белорусской прозы // Во славу Родины. 1973. 14 сент.; Чарджоуск. правда. 1973. 4 янв.; Яго ж. Сердце на ладони времени // Знамя юности. 1971. 29 янв.; Неронская Е. По

зову современности: Штрихи к творческому портрету Ивана Шамякина // Неман. 1970. № 9; Нечай О. Хлеб революции // Знамя юности. 1974. 9 авг.; Нефед В. Судьбы современников // Сов. Бел. 1961. 21 июня; Никифорович В. У экрана — вся страна Там жа. 1968. 7 марта; Овчаренко А. Послесловие // Шамякин И. Сердце на ладони: Роман. М., 1969; Яго ж. Современный белорусский роман. М., 1978. С. 96—108; Орлова Т. Кому много дано // Знамя юности. 1969. 14 февр.; Яго ж. Наталья Фадеевна, добрая душа... // Сел. газ. 1978. 27 янв.; Осин Д. О философии фактов // Новый мир. 1957. № 9; Осинов Ю. Народность таланта: К 60-летию со дня рождения И. Шамякина // Огонек. 1981. № 4; Осьмах В. Сердце ее героинь // Правда Украины. 1979. 3 марта; Пашкевич Н. На эпическом направлении. М., 1969. С. 35—61, 210—212, 217—226; Яго ж. Поиски ведут к новым открытиям // Неман. 1961. № 4; Перед премьерой: «Тревожное счастье» // Сов. молодежь (Рига). 1968. 26 янв.; Перкин Н. В семье братских литератур. Мн., 1967. С. 140—141, 177—179, 180—181; Подберезский Г. Во имя революции // Сел. газ. 1974. 2 февр.; Полякова С. Да, хлеб пахнет порохом // Сов. Бел. 1974. 27 июня; Попов Г. Писатель-гражданин // Там жа. 1971. 30 янв.; Посевцова М. Богатая жатва романиста // Гродн. правда. 1971. 29 янв.; Разговор с товарищем писателем: (К 50-летию Ивана Шамякина) // Неман. 1971. № 1; Родинский Д. Творческий поиск // Сов. культура. 1965. 2 дек.; Санников О. Спор о бесспорном // Неман. 1962. № 1; Свадебная ночь // Кино. 1980. № 12; Соболевский А. Дело о человеке // Сов. Бел. 1966. 26 июля; Яго ж. Ожившие страницы // Сов. культура. 1962. 17 марта; Струнин А. Встреча с прошлым... // Гродн. правда. 1966. 7 янв.; Стук А. Герои книг — современники // Во славу Родины. 1974. 1 июля; Яго ж. Заботы общества — заботы писателя // Стук А. С любовью к земле и людям. Мн., 1980; Татаринов М. Сердце на ладони: Писатель Иван Шамякин и его книги // Знамя юности. 1966. 15 сент.; Халип В. Строка, прочтенная театром. Мн., 1973. С. 137—147, 166—175; Цыхун Л. Они поют, птицы... // Гродн. правда. 1977. 20 авг; Шабан Е. Позиция гражданина // Сел. газ. 1981. 30 янв.; Шаблинский П. О внутреннем росте героя // Сов. Отчизна. 1958. № 2; Шилова Р., Гарай А. «Сердце на ладони» // Заря. 1966. 8 апр.; Шостак И. Роман на сцене // Театр. 1967. № 11; Шутко Т. Экзамен на зрелость // Гродн. правда. 1985. 5 сент.; Этов В. Чем жив человек // Лит. обозрение. 1982. № 12; Юревич В. Иван Шамякин и его книги // Шамякин И. Сердце на ладони. Мн., 1970; Яго ж. Образ современника // Кн. обозрение. 1981. 30 янв.; Яго ж. Человек крупным планом // Юревич В. Испытание зрелостью. М., 1981; Яссон Т. Испытание памятью // Сов. Латвия. 1981. 29 дек.

На узбекскай мове. Бровка П. Автор ва унинг романи хакида // Шамякин И. Кафтдаги юрак: Роман. Тошкент. 1966.

На ўкраінскай мове. Андрієвський М. Творчі кроки молодих // Чорномор. комуна. 1977. 11 січ.; Вокуленко В., Дерябкіна А. Экзамен на сцені і в житті // Запоріз. правда. 1976. 25 січ.; Верховець Н. Взяли на себя // Культура і життя. 1977. 9 січ.; Ефремова С. Экзамен на звания людини // Деснян. правда. 1975. 29 черв.; Зубчук К. Щоб схвилювати гледоча // Рад. Волинь. 1978. 14 трав.; Клевцова Л. Коли змовкли птахи // Робітн. газ. 1978. 17 трав.; Корно П. Экзамен на добро // Комсомолець Запоріжжя. 1976. 31 січ.; Куляс Н. Бути людиною // Південна правда. 1966. 5 лют.; Линовицький П. Постріл із минулого // Молодь Черкащини, 1979. 20 січ.; Луцко А. Якщо це твій дім // Вінниц. правда. 1976. 26 берез.; Марущенко Н. // Ленінська правда. 1979. 6 квіт.; Мищенко Л. Щоб не змовкали птахи // Від. Україна. 1978. 5 лют.; Науменко І. Письменник свого покоління // Шамякін І. Тривожне щастя. К., 1975; Олійник М. Глибока течія // Вітчизна. 1966. № 8; Рибінцев І. Птахи повінні співати // Вінниц. правда. 1978. 3 лют.; Садовська Г. Світло і тіні того дому // Вільне життя. 1976. 24 жовт.; Тарасенко О. Епоха в особистості // Культура і життя. 1977. 25 серп.; Юзва Р. Під теплом рідного даху // Прикарп. правда. 1977. 9 січ.

На французскай мове. Chamiakine Ivan // Anthologie de nouvelles bielorusses. Sherbrooke, 1983. P. 211.

На чэшскай мове. I. Šamjakin // Kult. život. 1961. Č. 36; Pinka J. // Predvoj. 1962. C. 4; Slovnik spisovatelů: Sovětský svaz. Praha, 1977. T. 2. S. 403.

На эстонскай мове. Яксоо А. Autorist // Šamjakin J. Esimene kindral. Tallinn, 1974.

На б. Югаславіі мовах. Захаров Л. Судбине и сознања // Стварње. Титоград. 1965. № 9; Razlogi za medsebojno zanimanje // Delo. 1984. 16 avg.

2.4.

На беларускай мове. Бялевіч А. Поўдзень высокі (І. Шамякіну): [Верш] // Вяч. Мінск. 1971. 29 студз.; Вітка В. Івану Шамякіну: Аўтограф: [Верш] // Дзень паэзіі — 80. Мн.; Калачынскі М. Сосны над Сожам: [Верш] // Калачынскі М. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1982. Т. 2; Пашкоў Г. Начное акно Івана Шамякіна: [Верш] // ЛіМ. 1975. 1 лют.; Прануза П. Івану Шамякіну: [Верш] // Наст. газ. 1981. 28 студз.; Скрыпка М. Івану Шамякіну: [Верш] // ЛіМ. 21 студз.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 154, воп. 1, 2, спр. 1—571. Інстытут літаратуры АН Беларусі, бібліятэка, рукап. фонд, № 28.

У. М. Ларчанка.

ШАМЯКІНА ТАЦЦЯНА

Шамякіна Таццяна Іванаўна (н. 8.10.1948, Мінск), крытык, літаратуразнавец, перакладчык. Член СП Беларусі з 1983. Кандыдат філалагічных навук (1975). Дацэнт (1982).

Нарадзілася ў сям'і беларускага пісьменніка І. Шамякіна. Скончыўшы СШ № 2 г. Мінска (1966), паступіла на філфак БДУ. Пасля заканчэння універсітэта (1971) вучылася ў аспірантуры (1971—74). Абараніла кандыдацкую дысертацыю на тэму «Асноўныя стылявыя кірункі сучаснай беларускай прозы». З 1974 выкладчык, старшы выкладчык, з 1982 дацэнт кафедры беларускай літаратуры БДУ.

З артыкуламі і рэцэнзіямі пачала выступаць у рэспубліканскім друку ў 1972. Кола яе творчых інтарэсаў — праблемы развіцця беларускай савецкай прозы, асаблівасці стылю сучасных празаікаў, іх творчая індывідуальнасць. У цэнтры яе даследчыцкай увагі — раманы, аповесці Я. Коласа, А. Васілевіч, А. Карпюка, І. Пташнікава, М. Стральцова, І. Чыгрынава, іншых пісьменнікаў. Аўтар манаграфіі «На лініі перасячэння», артыкулаў «У творчай хадзе», «Пошук гармоніі», «След у літаратуры», «Прызнанне», «Прырода мастацкай дэталі», «Шляхі пошуку», «Пара сталасці», «Час і прастора ў трылогіі Я. Коласа «На ростанях», «У імкненні да ідэалу. Агляд беларускай аповесці 1982 г.». Займаецца перакладамі. На рускую мову пераклала творы І. Шамякіна «Гандлярка і паэт», «Вазьму твой боль», «Петраград — Брэст», «Залаты медаль», якія выходзілі асобна ў выдавецтве «Советский писатель» у Маскве, друкаваліся ў часопісе «Неман».

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Основные стилевые направления современной белорусской прозы: (На материале творчества И. Пташникова, М. Стрельцова, И. Чигринова): Автореф. дисс. ...канд. филол. н. Мн., 1975.

На лініі перасячэння: Літаратурна-крытычныя нататкі. Мн., 1981. Рэц.: Мароз У. Выяўляючы асноўнае // ЛіМ. 1982. 27 жн.; Марціновіч А. Мера адказнасці // Полымя. 1982. № 3; Гісторыя сусветнай эстэтычнай і літаратурна-тэатральнай думкі. Мн., 1991.

1.3.

1972. Людзі сённяшняй вёскі: [Рэц. на кн.: Гроднеў М. Заручыны. Мн., 1972] // ЛіМ. 21 ліп.; У краіне маленства: [Рэц. на кн.: Васілевіч А. Пачакай, затрымайся... Мн., 1972] // Там жа. 6 кастр.

1973. Пафас праўды: [Рэц. на кн.: Глебка П. Паэзія барацьбы і перамогі. Мн., 1973] // Голас Радзімы. № 37; Сучасная беларуская проза // Нар. асвета. № 4; У творчай хадзе: [Рэц. на кн.: Ваданосаў М. Дзе віруе Бяроза. Мн., 1973] // ЛіМ. 5 мая; Пафас праўды // Там жа. 13 ліп.

1974. Некаторыя асаблівасці стылю І. Пташнікава // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 5.

1975. Далучэнне да святла // Маладосць. № 11; На линии пересечения // Неман. № 3.

1976. Пошук гармоніі: [Рэц. на кн.: Стральцоў М. У полі зроку. Мн., 1976] // Полымя. № 12; Глыбокае разуменне чалавека: [Рэц. на кн.: Пташнікаў І. Найдорф. Мн., 1976] // ЛіМ. 2 ліп.

1977. Некаторыя праблемы стылю ў савецкім літаратуразнаўстве // Весн. БДУ. Сер. 4. № 3; След у літаратуры: [Рэц. на кн.: Сабаленка Р. Выбранае. Мн., 1977] // Полымя. № 10.

1978. Прызванне: [Рэц. на кн.: Васілёнак Я. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1977] // Полымя. № 5; Прырода мастацкай дэталі: [Рэц. на кн.: Мартынава Э. Мастацкая дэталь у літаратурным творы. Мн., 1977] // Там жа. № 11.

1979. Адлюстраванне Вялікай Айчыннай вайны ў сучаснай беларускай прозе (на прыкладзе творчасці І. Чыгрынава, І. Пташнікава, М. Стральцова) // Асаблівасці развіцця літаратурнага працэсу ў Беларусі на сучасным этапе. Мн.; Дыяпазон інтарэсаў: [Рэц. на кн.: Карпюк А. Свежая рыба. Мн., 1978] // Полымя. № 7.

1980. Шляхі пошуку // Маладосць. № 4.

1981. Пісаць жыццё літаратуры: [Рэц. на кн.: Гніламёдаў У. Як само жыццё. Мн., 1980] // Полымя. № 8; Пара сталасці: [Рэц. на кн.: Пташнікаў І. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1980] // ЛіМ. 31 ліп.

1982. Час і прастора ў трылогіі Якуба Коласа «На ростанях» // З глыбінь народных. Мн.; Джансугураў Ільяс; Дзіў // Беларусь. № 5; Жэля // Там жа. № 7.

1983. Праўдзіва і сумленна: [Рэц. на кн.: Клеба-

новіч М. Ранішняе сонца. Мн., 1981] // Полымя. № 3; У імкненні да ідэалу // Там жа. № 7; Сур'ёзнасць пошуку: [Рэц. на кн.: Радкевіч Я. Горны мёд. Мн., 1982] // Там жа. № 9.

1984. Этапы развіцця: [Рэц. на кн.: Тычына М. Змена квадры. Мн., 1983] // Полымя. № 3; Прапушчана праз сэрца // Работніца і сялянка. № 12.

1985. Незабыўныя сустрэчы: [Рэц. на кн.: Казека Я. Падарожжа ў маладосць. Мн., 1984] // Полымя. № 7.

1.4.

Шамякин И. Торговка и поэт: Повести / С бел. М., 1977 / Сааўт. пер. М. Гарбачоў.

Шамякин И. Возьму твою боль: Роман / С бел. М., 1980; Рэц.: Вішнеўскі А. [Кнігапіс] // ЛіМ. 1981. 3 крас.

Шамякин И. Золотая медаль: Комедия в 2-х д. / С бел. М., 1980.

Шамякин И. Возьму твою боль: Роман / С бел. М., 1981. (Роман-газета. № 18) / Сааўт. пер. Т. Смалянская.

Шамякин И. Петроград — Брест: Исторический роман / С бел. М., 1985.

Шамякин И. Петроград — Брест: Исторический роман / С бел. // Роман-газета. 1986. № 3, 4.

Шамякин И. Возьму твою боль: Роман / С бел. Мн., 1987. (Б-ка сов. романа).

Шамякин И. Зенит: Роман / С бел. М., 1988.

Шамякин И. Петроград — Брест: Исторический роман / С бел. Мн., 1988.

1972. Эфендзіеў І. Кіршык і чырвоная кветка: Апавяданне / З азерб. // ЛіМ. 24 ліст.

1976. Якабсон А. Першае каханне: Навела / З эст. // Эстонская навела. Мн., 1976; Шамякин И. Торговка и поэт: Повесть / С бел. // Молодая гвардия. № 8—10. Рэц.: Рагуля А. Грани героической темы // Неман. 1977. № 1.

1978. Шамякин И. Утро страдного дня: (Отрывок из романа «Дожинки») / С бел. // ЛГ. 13 сент.; Яго ж. Обед в поле: (Главы из романа «Дожинки») / С бел. Сел. жизнь. 22 окт.

1980. Шамякин И. Возьму твою боль: Роман / С бел. // Дружба народов. № 9, 10 / Сааўт. пер. Т. Смалянская; Яго ж. Возьму твою боль: (Отрывок из романа) / С бел. // ЛГ. 11 июля // Сааўт. пер. Т. Смалянская.

1981. Шамякин И. Тасино счастье: Отрывок из романа «Возьму твою боль» / С бел. // Крестьянка. № 3 / Сааўт. пер. Т. Смалянская.

1982. Шамякин И. Золотая медаль: Комедия в 2-х ч. / С бел. // Театр. № 4.

1983. Шамякин И. На всю жизнь: Отрывок из романа «Петроград — Брест» / С бел. // Известия. 16 апр.

1984. Шамякин И. Петроград — Брест: Исторический роман / С бел. // Молодая гвардия. № 4—6; Яго ж. Петроград — Брест: Исторический роман // Неман. № 1—4.

1.6.

Іван Шамякін: Жыццё і творчасць: (Фотаальбом). Мн., 1982 / Скл. *М. П. Барташэвіч*

ШАНТЫР ФАБІЯН

Шантыр Фабіян Гіляравіч [псеўд. Н. Светлов, А. Хмара; крыпт. Ф. Ш., Ф. Ш-р, Фабіян Шан-р, Ш. Ф.; 23.1(4.2). 1887, Слуцк — крас. 1920], публіцыст, празаік, паэт, перакладчык, грамадскі і дзяржаўны дзеяч. Пісаў на беларускай, рускай і польскай мовах.

З сям'і муляра. Сам працаваў мулярам, а таксама прыватным адвакатам і настаўнікам. З юнацкіх гадоў прымаў удзел у рэвалюцыйным руху на Случчыне. У 1905—07 быў зняволены ў слуцкай турме. У 1909 жыў у Слуцку, у 1910 у Капылі. З 1914 — у царскай арміі, служыў наглядчыкам палявога шпіталю ў Бабруйску. У 1916—17 удзельнічаў у рабоце клуба «Беларуская хатка» ў Мінску, куды прыязджаў з Бабруйска. У 1917 стаў адным з лідэраў левага крыла Беларускай сацыялістычнай грамады, старшынёй яе Бабруйскага камітэта. На З'ездзе беларускіх нацыянальных арганізацый (Мінск, 25—27.3.1917) выбраны ў Нацыянальны беларускі камітэт (як прыватны адвакат), у ліпені 1917 — у Цэнтральную раду беларускіх арганізацый і партый. Удзельнічаў у працы 1-га Усебеларускага з'езда (снежань 1917), быў адным з прамоўцаў на ім. Пасля рэвалюцыі арганізаваў у Слуцку культурна-асветніцкую арганізацыю вучнёўскай моладзі «Папараць-кветка». У 1918 супрацоўнік Слуцкага павятовага ваеннага камісарыята, загадчык Смаленскага аддзялення Белнацкама. У 1919 камісар па нацыянальных справах Часовага рабоча-сялянскага ўрада БССР,

супрацоўнік Мінскага губернскага ваеннага камісарыята і Асобай харчовай камісіі Заходняга фронту. З верасня 1919 у распараджэнні ЦК КП(б) Літвы і Беларусі. У 1919—20 разам з А. Чарвяковым і В. Кнорыным уваходзіў у Беларускую рэдакцыйную калегію ЦК КП(б) Літвы і Беларусі, удзельнічаў у выданні газеты «Савецкая Беларусь». У лютым 1920 мабілізаваны ў Чырвоную Армію. Вясною арыштаваны, абвінавачаны ў нацыянальнай контррэвалюцыі і расстраляны.

Друкавацца Ф. Шантыр пачаў у «Нашай ніве», дзе ў 1909—10 змяшчаў празаічныя абразкі-імпрэсіі «Захар», «Ноч», «У вёсцы», «Смерць убогага», «Пад шум лесу», «У вялікі дзень», прысвечаныя жыццю працоўнага селяніна. Там жа, а таксама ў «Дзянніцы» апублікаваў некалькі паэтычных твораў («Да думак», «Санет», «У час барацьбы»). Адзін з аўтараў калектыўнага зборніка «Зажынкі» (Масква, 1918), у якім былі змешчаны яго вершаваныя апавяданні-імпрэсіі «Родны край» і «Святы Божа». Пытанні росту нацыянальнай свядомасці беларускага народа былі вядучымі ў публіцыстыцы Ф. Шантыра. Першыя яго артыкулы з'явіліся ў рукапісных часопісах «Заря» і «Голос низа» (Капыль, 1910—11) пад псеўданімамі А. Святлоў і А. Хмара. Затым публіцыстычныя творы Ф. Шантыра рэгулярна друкаваліся ў «Дзянніцы». Праблемы нацыянальнага жыцця ён распрацоўваў у сваіх публічных лекцыях, адна з якіх, «Патрэбнасць нацыянальнага жыцця для беларусаў і самаадзначэння народу», выйшла асобным выданнем (Слуцк, 1918). Да ліку яго значных публіцыстычных прац адносіцца і рукапіснае «Беларускае пытанне» (1918). Пераклаў на беларускую мову брашуру В. Лібкнехта «Павукі і мухі» (Смаленск, 1920). Рукапісная спадчына Ф. Шантыра зберагаецца ў Цэнтральнай бібліятэцы АН Літвы (апавяданні «Парахункі», «К волі»), БДАМЛіМ, у архіве яго жонкі беларускай пісьменніцы Зоські Верас. Частка рукапіснай спадчыны пісьменніка атрымана ў 1923 Ц. Гартным у Слуцку ад яго сястры («Полымя», 1923. № 5—6, с. 62), аднак далейшы яе лёс невядомы.

У. А. Лебедзеў.

Бібліяграфія

1.2.
Патрэбнасць нацыянальнага жыцця для беларусаў і самаадзначэння народу. Слуцк, 1918.
1.3.
1909. Захар: (Абразок) // Н. н. 17 вер. / Пад крыпт. Фабіян Шан-р; У вёсцы; «Нашай ніве» у трохлетні юбілей яе жыцця пасвяшчаю: Апавяданне // Там жа. 12 ліст.
1910. Ноч: Апавяданне // Н. н. 7 студз.; Смерць убогага: Апавяданне // Там жа. 11 лют.; Пад шум леса: Апавяданне // Там жа. 18 сак.; З нашага жыцця: Голас са Случчыны // Там жа. 22 ліп. / Пад крыпт. Ф. Ш.; З нашага жыцця // Там жа. 2 вер. / Пад крыпт. Ф. Ш.; Да думак: [Верш] // Там жа. 16 вер.
1911. У вёсцы: [Апавяданне] // Беларускі каляндар «Нашай нівы» на 1911 год. Вільня; З нашага жыцця // Н. н. 10 сак.
1912. Пад шум леса: Апавяданне // Н. н. 18 сак.
1914. Жыве Беларусь // Беларускі каляндар на 1914 год. Вільня.
1916. Санет // Дзянніца. 31 снеж. / Пад крыпт. Ф. Ш-р.
1917. Святы Божа!: [Апавяданне] // Вольная Беларусь. 23 ліст.
1918. Родны край: Фрагменты; Святы божа!..: Апавяданне // Зажынкі. М.
1919. У час барацьбы: [Верш] // Дзянніца. 4 студз.
1923. Над магілай апошняга; У час барацьбы: [Апавяданні] // Выпісы з беларускае літаратуры. Мн.
1927. Родны край: [Апавяданне] // Беларускі ілюстраваны каляндар на 1928 год. Вільня; Святы божа: [Апавяданне] // Дварчанін І. Хрэстаматыя новай беларускай літаратуры. Вільня.
1928. Родны край: [Апавяданне] // З роднай нівы. Вільня.
1988. У час барацьбы: [Верш у прозе] // Крыніца. № 11.
1.5.
На польскую мову. Święty Boże! / Tł. F. Alechnowicz // Prz. Wileński. 1922. Nr 37—38; Apokryf i inne nowele. Wilno, 1924.
2.2.
Мяснікоў А. Нацдэмы: Лёс і трагедыя Фабіяна Шантыра, Усевалада Ігнатоўскага і Язэпа Лёсіка. Мн., 1993.
2.3.
На беларускай мове. Весткі з Вільні // Пагоня. 1920. 2 вер.; Гарэцкі М. Шантыр Фабіян // Гарэцкі М. Гісторыя беларускае літаратуры. Вільня, 1920; Казбярук У. Рамантычны пошук. Мн., 1983. С. 40; Клейнбарт Л. З мінуўшчыны беларускай грамадскасці // Успаміны пра Цішку Гартнага. Мн., 1984.
На рускай мове. Карский Е. Белорусы. Пг., 1922. Т. 3. В. 3. С. 433—434; Сташкевич Н. на пути к истине. Мн., 1983. С. 39; Якутов В., Червяков А. Страницы биографии. Мн., 1978. с. 31.
3.1.
ЦБ АН Літвы, аддз. рукап., ф. 21, адз. зах. 584; ЦНБ АН Беларусі, аддз. рукап., ф. 5, воп. 1, адз. зах. 1, с. 325—326.

Г. І. Рэут.

ШАПАВАЛАЎ ІВАН

Шапавалаў Іван Еўдакімавіч [13(26).1.1907, в. Бежаўка Лебядзінскага пав. Харкаўскай губ., цяпер Бурынскі р-н Сумскай вобл.— 26.6.1941, Барысаўскі р-н], паэт, празаік. Пісаў на рускай мове. Член СП Беларусі з 1934.

З сялянскай сям'і. У 1923 скончыў школу 2-й ступені ў Смаленску, у 1933 — вячэрні камвуз у Мінску. З 1922 пачаў працаваць чорнарабочым на Смаленскай гарадской жывёлабойні. У снежні 1923 па камсамольскаму набору пайшоў у войскі «ЧОН» Смаленскай губ., а пасля іх расфарміравання — у губваенкамат. З снежня 1925 служыў у Полацку (палітрук узвода, роты), з 1926 — на вайсковай службе ў Мінску (у НКУС і РСЧА). З 1939 служыў у Маскве ў палітупраўленні пагранвойск НКУС СССР, з 1940 — загадчык літаддзела рэдакцыі часопіса «Пограничник» (Масква). Удзельнічаў у армейскім паходзе РСЧА у Заходнюю Беларусь. На пачатку Вялікай Айчыннай вайны знаходзіўся ў камандзіроўцы ў пагранвойсках Беларусі. Загінуў пры бамбардзіроўцы пад Барысавам.

Літаратурную дзейнасць І. Шапавалаў пачаў у канцы 1920-х гадоў у армейскім друку (публікацыі не выяўлены). У 1931 яго творы з'явіліся ў перыядычных выданнях Беларусі. Аўтар некалькіх кніг. У рэцэнзіі на першую з іх, паэтычны зборнік «Таварыш», С. Куніцкі адзначыў уменне аўтара ў кожнай рэчы бачыць яе актыўны бок, разглядаць аб'ект творчасці «ў канкрэтным яго дачыненні да сацыялістычнага будаўніцтва», але разам з тым — і дэкларацыйнасць, лозунгавасць. У сваіх творах (вершах і прозе) І. Шапавалаў цвёрда прытрымліваўся ідэалагічных пастулатаў свайго часу: выразнай класавай накіраванасці, адносін да літаратуры як да зброі ў класавым змаганні. Вядомасць пісьменніку прынесла аповесць «Бальшавікі граніцы» (выйшла трыма выданнямі), дзе паказана жыццё пагранічнікаў, якія змагаюцца супраць «гідраў капіталізму». Паводле аповесці аўтарам у 1940 створана лібрэта оперы «Пагранічнікі» (муз. А. Туранкова). «Песню пагранічнікаў» на словы І. Шапавалава напісаў С. Палонскі (асобнае выданне 1933).

У 1930-я гады творы І. Шапавалава перакладаліся на беларускую (С. Ліхадзіеўскім, С. Шушкевічам) і яўрэйскую мовы. *І. Э. Багдановіч.*

Бібліяграфія

1.2.

Товарищи: Стихи. Мн., 1932. Рэц.: Куніцкі С. Праз зборнік вершаў І. Шапавалава «Товарищ» // ЛіМ. 1932. 24 кастр.

Ян Рендя: Поэма-повесть. Мн., 1932. Рэц.: Куніцкі С. Паэма-аповесць «Ян Рэндзя» Шапавалава // ЛіМ. 1933. 18 вер.

Дзержинцы: Стихи. Мн., 1934.

Большевики границы: Повесть. Мн., 1936. Рэц.: Хатулёў П. «Бальшавікі граніцы» І. Шапавалава // ЛіМ. 1936. 8 чэрв.; 2 изд. Мн., 1936; 3 изд. Мн., 1937. Рэц.: Климкович М. // Сов. Бел. 1938. 10 июля.

Время близится: Стихи. Мн., 1937.

Ненадуманные рассказы. Мн., 1939. Рэц.: Хадарэнка П. Ненадуманыя расказы (Івана Шапавалава) // Чырв. змена. 1940. 3 студз.

1.3.

1931. Товарищ: [Верш] // Рабочий. 7 нояб.; Нам нужно!..: [Верш] // Там жа. 25 нояб.

1932. Из поэмы «Ян Рендя» // Напагатове. № 1; Стихи о смелости и смерти // Там жа. № 2; Отрывки из поэмы «Ян Рендя» // Рабочий. 3 янв.; «Мы беспартийные, наше дело — сторона»: [Верш] // Там жа. 26 марта; Об одном, единственном ударе молотка: [Верш] // Там жа. 4 апр.; Ты, папка, у меня молодец: Отрывок из «Яна Ренди» // Там жа. 20 мая; Будь пролетарием!: [Верш] // Там жа. 16 июля; Дзержинскому Ф. Э.: [Верш] // Там жа. 20 июля.

1933. О валенках и о геройстве: [Верш] // Напагатове. № 3.

1934. Большевики границы: [Из романа] // Антология белорусской литературы. М.; Одна ночь: Отрывок из романа «Большевики границы»; Два письма: Письмо отца; Ответ сына: [Вершы] // Атака. Альманах І. Мн.

1935. Одна ночь: (Отрывок из романа «Большевики границы») // Атака: Альманах 4. Мн.; Ночной полет: [Верш] // ЛіМ. 7 ліст.

1936. Большевики границы: Отрывок из повести; Ночной полет: [Верш] // Бойцы. Альм. 2. Мн.; Большевики границы: [Урывак з 2-й кнігі] // Рабочий. 9 янв.; Пись-

мо пограничников тов. Литвиному: [Верш] // Там жа. 27 июля.

1937. Пограничная — сталинская: (Подражание С. Стальскому): [Верш]; Эпизоды: (Отрывки из 2-ой кн. «Большевики границы») // Альманах русской секции ССПБ. Мн.; Большевики границы: (Отрывок из 2 книги) // Изв. ЦИК. 8, 9 янв.; Большевики границы: (Отрывок из 2-й книги) // Рабочий. 9 янв.; Пограничная — сталинская: (Подражание С. Стальскому): [Верш] // Там жа. 15 февр.; В ночь под Первое Мая: [Апавяданне] // Там жа. 1 мая; Июльская перекличка: [Верш] // Там жа. 11 июля; Трансполярные стихи: [Верш] // Там жа. 20 июля; Летная песня: [Верш] // Там жа. 18 авг.; Песня призывника: [Верш] // Там жа. 3 сент.; Кандидаты народа // Сов. Бел. 7 нояб.; Ставка большевика: [Нарыс] // Там жа. 4 дек.; Предвыборная Ворошиловская: [Верш] // Там жа. 10 дек.

1938. Мы готовы: (Песня пограничников); Героические будни // Сов. Бел. 17 февр.; Расстрел!: [Верш] // Там жа. 13 марта; Песня о Ежове: [Верш] // Там жа. 14 апр.; Михаил Прокофьевич Ковалев // Там жа. 20 июня; Стихи о проданном народе: [Верш] // Там жа. 5 окт.; Привет героиням: [Верш] // Там жа. 18 окт.; Письма к депутату: [Нарыс] // Там жа. 12 дек.; Бессмертно имя гордого пилота // Там жа. 17 дек.

1939. Разговор о людях: Очерк // Сов. Бел. 6 янв.; Привет, Москва!: [Верш] // Там жа. 1 мая; Эшелон идет на Минск: (Фрагменты киносценария) // Там жа. 12 июня.

1940. От Днестра до Дуная // Пограничник. № 16.

1969. О себе и о таких, как я...; Песня сверхсрочника: [Вершы] // Вяч. Мінск. 7 жн.

1.5.

На беларускую мову. Нам трэба!: [Верш] / Пер. С. Л. // Полымя. 1931. № 11—12; Даць адпор недаацэнцы тэатру і кіно, як сродкаў выхавання // Камунар Магілёўшчыны. 1931. 12 ліст. / Аўт. спрэчнае; Новае папаўненне — на фронт пралетарскай літаратуры // ЛіМ. 1932. 11 крас.; Дапаможам пісьменніку пагранічніку // Там жа. 25 мая; Дзяржынскаму Ф. Э.: [Верш]; Вершы Александровіча на расійскай мове: [Рэц. на кн.: Александрович А. Стихи. М., 1932] // Там жа. 24 ліп.; Разгортваем літаратурную работу на мяжы // Чырв. змена. 1932. 25 крас.; Новы атрад лачафаўцаў // Чырвонаарм. праўда. 1932. 16 сак.; Пісьменнікі і крытыкі ў 1933 г. // ЛіМ. 1933. 18 студз.; Марш пагранічнікаў: [Верш] // Там жа. 1933. 22 лют.; Мастацкае слова на службе аховы савецкіх граніц // Там жа. 15 ліп.; Сцэнкі: Фрагменты рамана // Там жа. 1934. 12 сак.; Мастацкая прастата і абарона // Там жа. 30 чэрв.; Вораг: Урывак з рамана «Бальшавікі граніцы» // Там жа. 13 жн.; Перадаць вінтоўку: Урывак з рамана «Бальшавікі граніцы» // Чырв. змена. 1934. 23 сак.; Песня пагранічнікаў: [Верш] / Пер. Т. Кляшторны // Палонскі С. Дзесяць чырвонаармейскіх песень. Мн., 1935; У бестэрміновы: Урывак з аповесці «Бальшавікі граніцы» // ЛіМ. 1935. 18 жн.; Бальшавікі граніцы: (З рамана) // Полымя рэвалюцыі. 1936. № 1; Пагранічная — сталінская: [Верш] / Пер. А. Астрэйка // ЛіМ. 1937. 16 лют.; Другая кніга «Бальшавікі граніцы»: Слова пра творчыя планы // Там жа. 23 крас.; Бывай, паэт: Слова развітання з С. Стальскім // Там жа. 26 ліст.; Будні пагранічнай заставы: [Нарыс] // Палес. праўда. 1937. 20 снеж.; Бальшавікі граніцы: [Урывак з аповесці] // Зборнік для гурткоў мастацкай самадзейнасці. Мн., 1938; Вартавы камунізма: [Верш] // Спеўнік. Мн., 1938; Пісьмо, таварышы: [Нарыс] // Віцеб. рабочы. 1938. 11 мая; Вартавы камунізма: [Верш] // Там жа. 2 чэрв.; Дом № 10: [Нарыс] // Звязда. 1938. 6 лют.; На снягу — сляды: [Апавяданне] // Там жа. 17 лют.; Нашы граніцы на замку: [Нарыс] // Там жа. 6 мая; Чаму ён хваляваўся: [Нарыс] // Там жа. 10 мая; Сяргей Іванавіч Марозаў: [Нарыс] // Там жа. 6 чэрв.; Іван Васільевіч Васільеў: [Нарыс] // Там жа. 12 чэрв.; Міхаіл Пракоф'евіч Кавалёў: [Нарыс] // Там жа. 20 чэрв.; Мёртвыя і жывыя: [Нарыс] // Там жа. 24 снеж.; Начальнік Н-скай заставы: [Нарыс] // ЛіМ. 1938. 22 лют.; Чаму хвалюецца чалавек: [Нарыс] // Там жа. 10 мая; Папка «аб узнагародах»: [Апавяданне] // Камсамол на граніцы. Мн., 1939; На снягу сляды: Апавяданне // Іскры Ільіча. 1939. № 1; На граніцы: Урывак з «Лібрэта» // Звязда. 1939. 6 студз.; Міхаіл Пракоф'евіч Кавалёў: (Біяграфічны нарыс) // Вольная праца. 1940. 27 лют.; На Дунаі: [Нарыс] // Звязда. 1940. 4 снеж.; Бальшавікі граніцы: (Урыўкі з рамана) // Мы іх не забудзем. Мн., 1949.

На яўрэйскую мову. Міхаіл Пракопавіч Кавалёў: [Нарыс] // Ардэнаносная Беларусь. Мн., 1939; Мёртвы і жывыя; Затрымалі: [Апавяданні] // Ардэнаносная Беларусь. Мн., 1939.

1.6.

Атака: Альманах I. Мн., 1934 / Рэд. з інш.

2.3.

На беларускай мове Абмеркаванне лібрэта «Бальшавікі граніцы» // ЛіМ. 1938. 17 кастр.; Бранштэйн Я. Супраць вульгарызатарства // Там жа. 1932. 8 кастр.; Герцовіч Я. Вершы Івана Шапавалава // Там жа. 1939. 11 чэрв.; Крывіца С. Пісьменнікі ў Лепелі // Там жа. 1937. 30 ліст.; Левін С. Абаронная паэзія: (Агляд часопіса «Напагатове») // Там жа. 1934. 12 лют.; Міронаў А. Іван Шапавалаў // Мы іх не забудзем. Мн., 1949; Памяці пісьменніка-воіна // ЛіМ. 1948. 10 ліп.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі. Кароткі даведнік. Мн., 1981; Садоўскі Я. Іван Шапавалаў // Полымя. 1948. № 9; Яго ж. Пясняр граніцы: (Да 50-годдзя з дня нараджэння Івана Шапавалава) // ЛіМ. 1957. 30 студз.; Ушакоў А. Добрае пачынанне // Там жа. 1938. 6 вер.; Фомчанка А. Пясняр граніцы // Вяч. Мінск. 1969. 7 жн.

На рускай мове. Белорусские писатели в Москве // Правда. 1939. 4 февр.; Вечер памяти писателя-пограничника И. Е. Шаповалова // Сов. Бел. 1948. 13 июля; Калугин Л. Предисловие // Шаповалов И. Дзержинцы. Мн., 1934; Литературные даты // Сов. Отчизна. 1957. № 1; Певец границы: (Памяти писателя-пограничника Ивана Шаповалова); Увековечение памяти И. Шаповалова // Там жа. 1948. № 4.

В. І. Козіч.

ШАПІРА ЛАЗАР

Шапіра Лазар Львовіч (13.6.1905, Нова-Беліца Гомельскага пав. Магілёўскай губ., цяпер у складзе Гомеля — 28.5.1991, Мінск, пахаваны на Паўночных могілках). Член СП Беларусі з 1942. Пісаў на рускай і беларускай мовах.

З сям'і рабочага. З 13 гадоў пачаў працаваць на Гомельскім скураным заводзе. У 1920 паступіў у вячэрнюю школу 2-й ступені ў Нова-Беліцы і адначасова працаваў качагарам на заводзе «Чырвоны хімік». Пасля заканчэння школы (1926) працаваў загадчыкам агітпрома Нова-Беліцкага райкома камсамола. У 1927 пераехаў у Мінск, дзе да 1937 служыў у Савецкай Арміі. Вучыўся ў вячэрнім універсітэце пры Мінскім доме афіцэраў (1929—31), працаваў там жа начальнікам бібліятэкі (1931—40), старшым інструктарам па друку (1940—41). У гады Вялікай Айчыннай вайны быў адказным сакратаром часопіса «Фронтовой юмор» Палітупраўлення Заходняга фронту (1941—42), карэспандэнтам газеты «Сталинский патриот» Першай паветранай арміі (1942—45). Пасля вайны працаваў ст. інструктарам аддзела культуры БВА (1946—48), начальнікам бібліятэкі Дома афіцэраў (1948—53). У 1953 звольніўся ў запас у званні падпалкоўніка.

Узнагароджаны ордэнамі Леніна, Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі, Айчыннай вайны II ступені, медалямі.

Друкавацца Л. Шапіра пачаў у 1929 (першыя публікацыі не выяўлены). Першае яго апавяданне «Шрубачкі» (у перакладзе В. Маракова) выйшла ў 1931. Жыццё Чырвонай Арміі паказана ў яго аповесці «Кіпучыя дні» (друкавалася ў часоп. «Напагатове», 1932—33), п'есе «Народжаныя лятаць» (у газ. «Боевые крылья», 1961). Працуючы ў франтавых газетах, ён напісаў каля трохсот нарысаў і апавяданняў пра лётчыкаў, воінаў Чырвонай Арміі. Аўтар сцэнарыя дакументальнага фільма «На варце Радзімы». *Г. П. Харошка.*

Бібліяграфія

1.3.

1932. Кипучие дни: [Аповесць] // Напагатове. № 2, 3; 1933. № 1—3; «Гаспадары»: [Урывак з аповесці] // Чырв. змена. 4 чэрв.

1933. За работу па-новаму // ЛіМ. 13 жн.; Кулямётчык Міронаў: Нарыс // Чырв. змена. 20 вер.

1935. Ключы: Урывак з апавядання // ЛіМ. 30 вер.; Выдатнае папаўненне: Аб новым папаўненні ў Чырвоную Армію // Піянер Бел. 23 вер.; Ключы: Апавяданне // Там жа. 24 кастр.

1939. Чырвонаармейцы аб Горкім: Нататка // ЛіМ. 23 чэрв.

1940. Нижние ключи: [Апавяданне] // Альманах русской секции Союза советских писателей БССР. Мн., 1940; Нелепость; Рыболовы; Руслан: [Апавяданні] // Знамя. № 10; Сентябрьские записки: [Успаміны] // Сов. Бел. 22 сент.; Черный песик: [Навела] // Сталин. молодежь. 1 марта.

1945. Косоворотка: [Апавяданне] // Сов. Бел. 3 июня; Дочь: (Рассказ гвардейца) // Сталин. молодежь. 20 мая; Девочка с чайником: [Апавяданне] // Там жа. 6 июня; Две встречи: [Апавяданне] // Там жа. 15 июля; Дорога: [Апавяданне] // Там жа. 7 окт.

1946. Хозяева: [Апавяданне] // Отчизна. № 2; Дружба: [Апавяданне] // Зара. 21 чэрв.

1952. Седьмая рекомендация: [Апавяданне] // Сов. Отчизна. № 1.

1954. Наш двор: [Апавяданне] // Сов. Отчизна. № 4; Гастролі Гродзенскага тэатра ў Калінінградзе // Гродзен. праўда. 13 чэрв.

1959. Гонцы мира: [Апавяданне] // Заря. 11 февр.

1964. Путь в люди: [Нарыс] // Неман. № 3.

1967. Тихая жизнь: [Апавяданне] // Во славу Родины. 6 авг.

1968. Тихая жизнь: [Апавяданне] // Чтоб всегда было солнце. Мн.

1969. Склероз: Навела // Вяч. Мінск. 17 кастр.

1.4.

Мурашка Л. Марозаўская стачка: (К 50-годдзю) / З рус. Мн., 1935.

Мележ И. Минское направление: Роман / С бел. М., 1954; М., 1956. (Советский военный роман).

1954. Мележ И. Близкое и далекое: [Апавяданне] / С бел. // Дружба народов. № 5.

1955. Василенок Е. Как назвали станцию; Снежки; Далеко от Минска; Ракитный М. Сашка:

[Апавяданні] / С бел. // Белорусские рассказы. М., 1955.
1.5.
На беларускую мову. Шрубачкі: Апавяданне / Пер. В. Маракоў. Мн., 1931. (Б-ка чырвонаармейца). Рэц.: Ажгірэй В. // Кніга масам. 1932. № 1; Вількабрыскі М. // Там жа. 1932. № 1.
Гаспадары: Урывак з аповесці // Чырв. змена. 1932. 25 крас.
2.3.
На беларускай мове. Абмеркаванне апавяданняў А. Міронава // ЛіМ. 1947. 2 жн.; Абмеркаванне новай аповесці. // Там жа. 1950. 30 крас.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі. Мн., 1981; Пісьменнікі ў воінаў Савецкай Арміі // ЛіМ. 1950. 5 ліст.
3.1.
БДАМЛіМ, ф. 253, воп. I, спр. 1—17. *Г. І. Рэут.*

ШАРАХОЎСКІ ЯНКА

Шарахоўскі Янка [Іван Захаравіч; крыпт.; Я. Ш.; 20.2(4.3).1908, м. Бялынічы Магілёўскай губ., цяпер г. п. Магілёўскай вобл.— 6.4.1973, Мінск, пахаваны на Чыжоўскіх могілках], празаік, крытык, літаратуразнавец. Член СП Беларусі з 1940.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Вучыўся ў Магілёўскім педтэхнікуме (1925—27), дзе выявіў схільнасць да вывучэння гісторыі, мовы і літаратуры. У 1931 скончыў Ленінградскі гісторыка-лінгвістычны інстытут. Працаваў у рэдакцыях часопісаў «Чырвоная Беларусь», «Полымя рэвалюцыі», газеты «Літаратура і мастацтва». У 1938—41 вучыўся ў аспірантуры пры Мінскім педінстытуце. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны: ваяваў пад Масквой, на Бранскім, 2-м Прыбалтыйскім, Ленінградскім франтах, камандаваў узводам. З 1943 інструктар франтавой газеты. У пасляваенны час з 1946 працаваў адказным сакратаром часопіса «Полымя», з 1948 — галоўны рэдактар Дзяржаўнага выдавецтва «Беларусь», з 1957 — намеснік міністра культуры Беларусі, з 1959 галоўны рэдактар газеты «Літаратура і мастацтва», з 1961 дырэктар Літаратурнага музея Янкі Купалы. З 1968 на пенсіі. Узнагароджаны двума ордэнамі «Знак Пашаны» і медалямі.

Творчую дзейнасць распачаў як паэт у 1927. З 1931 выступаў як літаратурны крытык. Найбольш значныя працы Я. Шарахоўскага прысвечаны даследаванню жыцця і дзейнасці В. Дуніна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча, Я. Купалы. Сярод іх першая навуковая біяграфія В. Дуніна-Марцінкевіча, манаграфія пра Янку Купалу «Пясняр народных дум», якая складаецца з дзвюх частак — пра дакастрычніцкі і савецкі перыяды. У апошняй кнізе на аснове друкаваных і архіўных матэрыялаў аўтар здолеў асвятліць некаторыя невядомыя старонкі творчай біяграфіі народнага паэта Беларусі. Я. Шарахоўскі спрабаваў свае сілы і ў празаічных жанрах: выдаў зборнік апавяданняў «Срэбраная раніца», кнігу для дзяцей «Сердалікавая бухта». Пасмяротна выйшаў зборнік яго апавяданняў «Сплочаны доўг», прысвечаны падзеям Вялікай Айчыннай вайны. На беларускую мову пераклаў раманы «Рудзін» і «Напярэдадні» І. Тургенева, «Казкі» М. Салтыкова-Шчадрына, аповесць «Сляпы музыкант» У. Караленкі, «Аповесці пра дзяцінства» Ф. Гладкова, апавяданне «Лёс чалавека» М. Шолахава, «Апавяданні» І. Франка і інш.

Я. К. Усікаў.

Бібліяграфія

1.2.
Срэбраная раніца: Апавяданні Мн., 1951. Рэц.: Есакоў А. Апавяданні аб нашых людзях // Беларусь. 1952. № 5; Мажэйка А., Самускевіч А. Тэма і яе вырашэнне // Звязда. 1952. 20 чэрв.
Сердалікавая бухта: Апавяданні. Мн., 1955.
Янка Купала: (Жыццё і творчасць). Мн., 1962.
Пясняр народных дум: Нарыс жыцця і дзейнасці Янкі Купалы. Дарэвалюцыйны перыяд. Мн., 1970; Савецкі перыяд. Мн., 1976. Рэц.: Дзяшкевіч М. Першая спроба навуковай біяграфіі // Полымя. 1971. № 4; Кудраўцаў І. Шляхамі жыцця песняра //

Вячэрні Мінск. 1971. 5 студз.; Ліякумовіч Ц. Шляхамі паэта // ЛіМ. 1971. 8 студз.

Пясняр народных дум: Нарыс жыцця і дзейнасці Я. Купалы. Сав. перыяд. Мн., 1976. Рэц.: Усікаў Я. Слова пра вялікага песняра // Полымя. 1977. № 1; Цараńкоў Л. Навуковая біяграфія Купалы // Беларусь. 1977. № 1.

Сплочаны доўг: Апавяданні. Мн., 1978.

1.3.

1925. Вясковыя частушкі // Бел. вёска. 28 ліп. / Пад крыпт. Я. Ш. Аўт. спрэчнае.

1927. Цыганскі пасёлак: (Дарожныя нататкі) // Бел. вёска. 8 вер. / Пад крып. Я. Ш. Аўт. спрэчнае; Маці: [Верш] // Маг. селянін. 5 мая; Гай: [Верш] // Там жа. 29 мая; Ёй: [Верш] // Там жа. 12 чэрв.

1928. Бабіны лекі: [Байка] // Дэкламатар. Мн., 1928 / Пад крыпт. Я. Ш. Аўт. спрэчнае.

1931. Credo; Селькорка; Гоман верхавін: [Вершы] // Цагліна ў падмурак. Мн. [Рэц. на кн.: Мікуліч Б. Чорная вірня. Мн., 1931] // Маладняк. № 12; Так нарадзілася помста // Чырв. Бел. № 19.

1932. Гімн жыццю і сонцу: (Творчасць В. Каваля) // Маладняк. № 4; Творчы шлях М. Горкага // Полымя рэвалюцыі. № 4; Чырв. Бел. № 19; [Рэц. на кн.: Мікуліч Б. Чорная вірня. Мн., 1931; Зарэчны Ц. Маладосць. Мн., 1931] // Там жа. № 1 / Пад крыпт. Я. Ш., Сонца песен: [Верш] // Там жа. № 2; [Рэц. на кн.: Александровіч А. Нараджэнне чалавека. Мн., 1931; Глебка П. Арка над акіянам. Мн., 1932] // Там жа. № 3 / Пад крыпт. Я. Ш.; V усебеларуская мастацкая выстаўка // Там жа. № 23—24; Недабудаваная арка: [Рэц. на кн.: Глебка П. Арка над акіянам. Мн., 1932] // ЛіМ. 5 чэрв.; У барацьбе за рэвалюцыйны выхад з крызысу // Рабселькор. 10 снеж. / Пад крыпт. Я. Ш.

1933. [Рэц. на кн.: Галавач П. Спалох на загонах. Мн., 1932] // Полымя рэвалюцыі. № 4.

1934. Пра якасць паэтычнай мовы // Пісьменнік і мова. Мн.; ЛіМ. 18 крас.; «Дужасць» Барыса Мікуліча // Полымя рэвалюцыі. № 12; Некалькі заўваг // ЛіМ. 6 мая; У рабоце гаркома пісьменнікаў сур'ёзныя прарывы / Сааўт. Левін; На шляху паэтычнага самавызначэння: [Рэц. на кн.: Шушкевіч С. Вершы. Мн., 1934] // Там жа. 22 ліп.; Пачатак перабудовы: [Рэц. на кн.: Кляшторны Г. Праз шторм на штурм. Мн., 1934] // Там жа. 31 ліп.; «Я люблю» А. Аўдзеенкі // Там жа. 18 жн.; Рэчыўнасць паэтычнага вобраза // Там жа. 12 кастр.; «Полымя рэвалюцыі». Кніга пятая. 1934 г. // Там жа. 24 кастр. // Пад крыпт. Я. Ш.; Шлях В. Брусава: 1924—1934 // Там жа. 24 кастр.; За асэнсаваны паказ персанажнага вобраза: З прамовы на III пленуме ССПБ // Там жа. 18 снеж.; «Паднятая цаліна» М. Шолахава // Там жа. 25 снеж.; Сюжетная поэма для детей // ЛГ. 8 июня; Пра паэму Куляшова «Гарбун» // Чырв. змена. 11 студз.

1935. [Рэц. на кн.: Рубінштэйн Л. Тропа самураев. М., 1934] // Полымя рэвалюцыі. № 1; [Рэц. на кн.: Ильин Я. Большой конвейер. М., 1934] // Там жа. № 4; Н. Г. Памялоўскі // Там жа. № 6; Творчасць Я. Скрыгана // Там жа. № 7; «Над ракой Арэсай» Янкі Купалы // ЛіМ. 8 студз.; «Над ракой Арэсай» Янкі Купалы // Палеская праўда. 28 лют.; Нацдэмаўшчына пад шыльдай «аб'ектыўнасці» // ЛіМ. 2 лют.; Супраць халтуры // Там жа. 16 лют.; Ліст у рэдакцыю // Там жа. 20 крас.; Паэт лірычнага голасу: [Рэц. на кн.: Шарапов А. Две встречи. 1935] // Там жа. 23 чэрв.; «Чатыры вятры» П. Глебкі // Там жа. 30 чэрв.; Лепшы паэт савецкай эпохі // Там жа. 28 снеж.

1936. Нараджэнне вялікай тэмы // Полымя рэвалюцыі. № 1; В. Р. Бялінскі і народнасць літаратуры // Там жа. № 6; [Рэц. на кн.: Оршын А. Этапным парадкам. Мн., 1936] // Там жа. № 10; М. А. Някрасаў // Там жа. № 12; ЛіМ. 10 снеж.; Янка Купала // Сов. студенчество. № 9; Першыя крокі: Апавяданні У. Краўчанкі // ЛіМ. 27 вер.; Народная песня і лірыка Якуба Коласа // Там жа. 11 кастр.; Палеск. праўда. 28 кастр.; Молодые поэты Белоруссии / ЛГ. 10 февр.; В. Г. Бялінскі: Да 125-годдзя з дня нараджэння // Чырв. змена. 11 чэрв.

1937. Грамадска-палітычныя матывы ў творасці А. С. Пушкіна // Полымя рэвалюцыі. № 1; Маякоўскі на трыбуне // Там жа. № 4; А. М. Горкі пра рускіх класікаў // Там жа. № 6; Маякоўскі і рэвалюцыя // ЛіМ. 18 крас.; А. М. Горкі пра А. С. Пушкіна // Там жа. 20 чэрв.

1938. Вялікі пісьменнік пралетарыята // Бальш. Бел. № 3; А. М. Горкі пра маладых пісьменнікаў // Полымя рэвалюцыі. № 3; Вялікі паэт-грамадзянін // ЛіМ. 6 студз.

1939. Аб крытыцы: (Некаторыя заўвагі) // ЛіМ. 11 чэрв.; «Упэўненасць» П. Панчанкі // Там жа. 23 жн.

1940. Творчасць Ф. Багушэвіча // Полымя рэвалюцыі. № 3; Ф. Багушэвіч як папярэднік Я. Купалы // Там жа. № 11; Творчы шлях Янкі Купалы // Там жа. № 12; Раман «Паўстанне» М. Паслядовіча // Звязда. 27 ліст.; Народны паэт // Там жа. 8 снеж.; Чырвоная Армія ў творчасці Я. Купалы і Я. Коласа // ЛіМ. 23 лют.; Яшчэ аб паэзіі // Там жа. 21 вер.; Больш вучобы, думкі, пачуцця // Там жа. 28 вер.; Беларуская літаратура XIX стагоддзя // Там жа. 12 кастр.; Аб станоўчым героі // Там жа. 7 ліст.; Аб станоўчым героі: Артыкул другі // Там жа. 16 ліст.; Писатель-демократ // Сталин. молодежь. 22 марта.

1941. Аб беларускай паэзіі // Полымя. № 2; «Хлопцы апошняй вайны» А. Куляшова // Звязда. 9 студз.

1944. Сустрэча: (Апавяданне) // Звязда. 30 вер.

1946. Дняпроўскае рэха // Беларусь. № 5—6; Перад поўднем: [Рэц. на кн.: Вітка В. Поўдзень. Мн., 1946] // Полымя. № 6; Пісьмо: Апавяданне // Там жа. № 7; Праксэда: Апавяданне // Там жа. № 8—9; «За сваю айчыну» П. Пестрака: [Рэц. на кн.: Пестрак П. За сваю айчыну. Мн., 1946] // Там жа. № 11; Народны паэт // Звязда. 28 ліп.; Паэма «Яна і Я» // ЛіМ. 29 чэрв.; Некалькі заўваг: З выступлення на сходзе пісьменнікаў г. Мінска // Там жа. 23 ліст.; Учитель и друг молодежи // Сталин. молодеж. 28 июня.

1947. Беларуская паэзія ў 1946 годзе // Полымя. № 1; Дэпутат Вярхоўнага Савета БССР Максім Танк: [Нарыс]; Біяграфія Янкі Купалы // Там жа. № 2; Біяграфія В. Дуніна-Марцінкевіча // Там жа. № 3; Максім Багдановіч // Там жа. № 5; Янка Купала — выдатны савецкі паэт // Там жа. № 6; Беларуская савецкая літаратура: (Да трыццацігоддзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі) // Там жа. № 11; Праксэда: Апавяданне // Звязда. 16 лют.

1948. Паэзія рэвалюцыйнай мужнасці: [Рэц. на кн.: Таўлай В. Выбранае. Мн., 1947] // Полымя. № 3; «Арліная крыніца» А. Зарыцкага: [Рэц. на кн.: Зарыцкі А. Арліная крыніца. Мн., 1947] // Там жа. № 6; Сустрэча лаўрэатаў Сталінскай прэміі з афіцэрамі Мінскага таварыства // ЛіМ. 12 чэрв.; Паэмы Янкі Купалы // Там жа. 26 чэрв.

1949. Сацыялістычнае будаўніцтва ў беларускай літаратуры пасляваеннага часу // Полымя. № 6; Белорусская советская литература // Сов. Отчизна. № 5; Тэма камунізма ў пасляваеннай беларускай паэзіі // ЛіМ. 23 ліп.; Поэма А. Кулешова «Новое русло» // Сов. Бел. 29 апр.

1950. Срэбраная раніца: Апавяданне // Полымя. № 3; Кніга аб творчым шляху Янкі Купалы // Звязда. 29 крас.

1951. Творчасць паэта-рэвалюцыянера // Таўлай В. Выбр. тв. Мн.; Скальная вада: Апавяданне // Беларусь. № 5; За чатыры гады // Звязда. 6 лют.; Заўвагі аб крытыцы // ЛіМ. 21 крас.; Вышэй адказнасць перад народам!: (На адкрытым партыйным сходзе ССП БССР) // Там жа. 21 ліп.

1952. Ф. К. Багушэвіч // Багушэвіч Ф. Выбр. тв. Мн.; Срэбраная раніца: (Апавяданне) // Поступ міру. Мн.; Янка Купала // Блакнот агітатара. № 12; Сердалікавая бухта: Апавяданне // Полымя. № 10; Творчасць Петруся Броўкі // Звязда. 12 снеж.

1953. Яшчэ цясней згуртуемся вакол Камуністычнай партыі // ЛіМ. 19 сак.

1954. Шчырае слова // Беларусь. № 1; На досвітку: Апавяданне // Там жа. № 6; Майстэрства апавядання // ЛіМ. 30 каст.

1955. Песня баявая: [Рэц. на кн.: Танк М. У дарозе. Мн., 1954] // Беларусь. № 3; Ох ты, шчасце маё: Урывак з рамана // Там жа. № 9.

1956. Филипп Пестрак // Пестрак Ф. Встретимся на баррикадах. Мн.

1957. Маякоўскі на трыбуне // Маякоўскі ў Беларусі. Мн.; Росквіт беларускай культуры // Калг. праўда. 4 кастр.; Праўда жыцця: [Рэц. на кн.: Кулакоўскі А. Незабыўнае рэха. Мн., 1956] // ЛіМ. 12 студз.; Мастацтва жыццёвай праўды // Там жа. 21 снеж.

1958. Некаторыя пытанні развіцця драматургіі // ЛіМ. 18 кастр.

1959. Насустрач сонцу: Апавяданне // Беларусь. № 7; Харaство чалавека // ЛіМ. 11 лют.; Вясновая рунь // Там жа. 13 мая; Да адной мэты: Нататкі са з'езду // Там жа. 23 мая; Першы заробак: Апавяданне // Там жа. 13 чэрв.

1960. Чайка: Апавяданне // Беларусь. № 5; Суровы напамінак // ЛіМ. 24 лют.; Лірычна, шчыра і мужна // Там жа. 14 чэрв.; Проста і запамінальна // Там жа. 16 жн.; Ганначка: Апавяданне // Там жа. 25 кастр.; Плынь непрымушаная і вольная: [Рэц. на кн.: Чарнышэвіч А. Праз зімы і вёсны. Мн., 1960] // Там жа. 22 ліст.

1961. Ідзе, таварышы, Камуна: [Нарыс] // Голас Радзімы. № 60; Біяграфія сучасніка // ЛіМ. 24 лют.; Удзячнасць настаўніку // Там жа. 10 сак.; У гэтыя незабыўныя дні // Там жа. 18 крас.; Актыўна ўмешвацца ў жыццё // Там жа. 26 мая; Новыя Купалаўскія матэрыялы // Там жа. 30 чэрв.; Цікавая знаходка // Мін. праўда. 8 кастр.

1962. У палёце: Апавяданне // Беларусь. № 6; Пясняр вялікай дружбы // Там жа. № 7; Неапублікаваныя рукапісы і пісьмы Янкі Купалы // Полымя. № 4.

1963. Лірычна, шчыра і мужна // Літаратура нашых дзён. Мн.; Филипп Пестрак // Пестрак Ф. Встретимся на баррикадах. М.

1965. У госці да песняра // ЛіМ. 24 вер.

1966. Шчырая песня: [Рэц. на кн.: Буйло К. Май. Мн., 1965] // ЛіМ. 11 сак.

1967. Филипп Пестрак // Пестрак Ф. Встретимся на баррикадах. Мн.; Факты і домыслы // ЛіМ. 11 крас.; Запев полнозвучный, могучий // Сов. Бел. 7 июля.

1968. Максім Горкі і Янка Купала // ЛіМ. 19 сак.

1969. Неўміручая камедыя // Купала Я. Паўлінка. Мн., 1969; Першая пастаноўка «Паўлінкі» // ЛіМ. 25 лют.

1971. Сплочаны доўг: Апавяданне // ЛіМ. 17 вер.

1973. Пра дзень сённяшні і мінулы: [Рэц. на кн.: Пташнікаў І. Мсціжы. Мн., 1972] // ЛіМ., 16 сак.

1975. Апавяданні: Першы заробак; У палёце; Жывое жывым; Ганначка; Квартэт // Полымя. № 3.

1.4.

Беразоўскі Ф. Маці: Аповесць / З рус. Мн., 1936.

Губараў В. Паўлік Марозаў / З рус. Мн., 1948.

Бубеннаў М. Белая бяроза: Раман / З рус. Мн., 1949.

Караленка В. Сляпы музыка: Эцюд / З рус. Мн., 1950.

Первенцаў А. Чэсць змоладу: Раман / З рус. Мн., 1951.

Гладкоў Ф. Аповесць пра дзяцінства / З рус. Мн., 1952.

Тургенеў І. Рудзін; Напярэдадні / З рус. Мн., 1952.

Салтыкоў-Шчадрын М. Казкі / З рус. Мн., 1953.

Фёдараў П. Генерал Даватар: Раман / З рус. Мн., 1955.

Франко І. Апавяданні / З укр. Мн., 1956. Рэц.: Охріменко П. Оповідання Івана Франка білоруською мовою // Вітчизна. 1956. № 12.

Шолахаў М. Лёс чалавека: Апавяданне / З рус. Мн., 1959.

1936. Міронаў А. Закон продкаў: Апавяданне / З рус. // Полымя рэвалюцыі. № 10 / Пер. пад крыпт. Я. Ш.; Прыстаў В. Цяжкая пустэча: Апавяданне / З рус. // Там жа. № 11.

1937. Шпанаў Н. Дванаццаць гадзін вайны: Раман / З рус. // Полымя рэвалюцыі. № 6—10.

1938. Някрасаў М. Чыгунка: [Верш] / З рус. // Полымя рэвалюцыі. № 1.

1951. Грын Э. Стары Уйт; Вернутая сям'я; Далецкі П. Сям'я Гагалюкоў; Кетлінская В. Белыя ночы; Кабзарэўскі П. Зварот на радзіму: [Апавяданні] / З рус. // Апавяданні ленінградскіх пісьменнікаў. Мн.

1954. Талстой Л. Набег; Высечка лесу: Апавяданні / З рус. // Талстой Л. Аповесці і апавяданні. Мн.; Чэхаў А. Агрэст; Душачка: [Апавяданні] / З рус. // Чэхаў А. Выбр. тв. Мн.; Садковіч М. Фрэскі: (Старонкі мінулага) / З рус. // Полымя. № 12.

1957. Франко І. Добры заробак: [Апавяданне] / З укр. // Маг. праўда. 28 чэрв.

1971. Джапарыдзе Р. Споведзь: Апавяданне / З груз. // Полымя. № 2 / Сааўт. пер. Т. Цулукідзе.

1.5.

На рускую мову. Письмо: [Апавяданне] / Пер. А. Островский // Белорусские рассказы. Л., 1952.

На ўкраінскую мову. Чайка: Оповідання / Пер. П. Чичканов // Україна. 1960. № 23.

1.6.

Бялевіч А. Паэмы. Мн., 1948 / Рэд.

Краўчанка У. У імя Радзімы: Апавяданні. Мн., 1948 / Рэд.

Пушкін А. Выбр. тв. Мн., 1949 / Рэд. з інш.

Советская Отчизна. Лит.-худож. альманах Секции рус. литературы ССП Белоруссии. Мн., 1949 Рэд. з інш.

Апавяданні ленінградскіх пісьменнікаў. Мн., 1951 / Рэд. з інш.

2.3.

На беларускай мове. Агіевіч У. Крытычна-бібліяграфічны аддзел часопіса «Полымя» // ЛіМ. 1949. 24 вер.; Барысенка В. Становішча і задачы літаратурнай крытыкі ў Беларусі // Полымя. 1949. № 11; Броўка П. Аб літаратурнай крытыцы ў Беларусі // ЛіМ. 1950. 13 мая; Вірзоўскі С. Аўтар навуковай біяграфіі песняра // Там жа. 1978. 3 сак.; Вітка В. Аб традыцыях // Звязда. 1947. 16 сак.; Гамолка М. Бывай, дарагі Іван Захаравіч! // ЛіМ. 1973. 13 крас.; Герцовіч Я. У ролі рэгістратараў // Там жа. 1947. 21 чэрв.; Яго ж. Школа, сям'я, праца ў творах для дзяцей // Полымя. 1956. № 2; Ермаловіч М. Літаратурная крытыка ў часопісе «Полымя» і «Беларусь» // ЛіМ. 1948. 25 вер.; Есакоў А. Крытык, празаік, перакладчык: Янку Шарахоўскаму — шэсць-дзесят гадоў // Там жа. 1968. 5 сак.; Карабан С. Нарысы гісторыі беларускай савецкай крытыкі 20—30-х гадоў. Мн. 1971. С. 113, 138—139; Клешчанка В. Апавяданне і нарыс у часопісе // ЛіМ. 1950. 7 кастр.; Клімковіч М. Беларуская літаратурная крытыка за 1949 год // Там жа. 1948. 13 сак.; Клышка А. Героі без характараў // Там жа. 1955. 24 снеж.; Марцінковіч А. Партыйнае слова крытыка // Беларусь. 1978. № 3; Мастацкімі творамі служыць народу // ЛіМ. 1946. 28 жн.; Мушынскі М. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства (20—30-я гады). Мн., 1975. С. 341—342; Нікалаеў В. З польскай пераклаў Купала // ЛіМ. 1976. 27 жн.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Хадкевіч М. Праўда жыцця // ЛіМ. 1954. 14 жн.; Янка Шарахоўскі: [Некралог] // Там жа. 1979. 13 крас.; Янку Шарахоўскаму — 50 год // Там жа. 1958. 12 сак.

На рускай мове. Доклады писателей о Пушкине // Рабочий. 1937. 10 февр.

2.4.

На беларускай мове. Прыходзька П. Купалава таполя: [Верш] // ЛіМ. 1971. 12 сак.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 213, воп. I, спр. 1—170. *В. І. Козіч.*

ШАСЦЕРЫКОЎ ПЁТР

Шасцерыкоў Пётр Паўлавіч (псеўд.: П. Круглік, П. Магілёўскі, Н. Паўлаў; П. Паўлоўскі; 4.5.1919, в. Тоўсты Луг Суджанскага р-на Курскай вобл.— 20.3.1994, Магілёў, дзе і пахаваны), празаік, перакладчык, публіцыст. Піша на рускай і беларускай мовах. Член СП Беларусі з 1952.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Яго бацька, барацьбіт за савецкую ўладу, загінуў у 1919. Маці пераехала з вёскі на сваю радзіму — у Магілёў. Там П. Шасцерыкоў у 1937 скончыў дзесяцігодку, у 1941 — Магілёўскі педінстытут. На пачатку Вялікай Айчыннай вайны ўступіў у знішчальны батальён. Са жніўня 1941 удзельнічаў у баях на Бранскім фронце — у аўтароце па ахове тылу фронта. З 1944 інструктар чырвонаармейскай дывізіённай газеты «За Родину». Пасля дэмабілізацыі (1945) карэспандэнт рэспубліканскай газеты «Звязда» па Магілёўскай вобласці, з 1946 загадчык аддзела крытыкі і бібліяграфіі гэтай газеты. З 1956 на творчай рабоце, у 1959—61 карэспандэнт Беларускага радыё. Дзесяць гадоў быў сакратаром Магілёўскага абласнога аддзялення СП Беларусі (1960—71). З 1973 упаўнаважаны Усесаюзнага агенцтва па аўтарскіх правах па Магілёўскай вобл.

Узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны II ступені, медалямі, дзвюма Ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета Беларусі.

Першае апавяданне П. Шасцерыкова «Перавозчык» (на бел. мове) надрукавана ў 1941 у газеце «Камунар Магілёўшчыны». У ваенны час актыўна працаваў як журналіст. Яго апавяданні змяшчаліся ў літаратурных альманахах «Літаратурны Магілёў», «Дняпро». Першая аповесць «Залатая жыла» надрукавана ў 1949 у часопісе «Советская Отчизна». Аповесць П. Шасцерыкова «Камень за каменем» выйшла асобнай кнігай у 1955. Фармаванню характару маладога чалавека прысвечаны яго кнігі для юных чытачоў «Звіні, званок», «Сонечны прамень», «На ўсё жыццё», «А слава цябе знойдзе». Зрабіў літаратурную апрацоўку кніжак успамінаў «Салдатамі былі ўсе» і «Арлы». Напісаў тэксты да фотаальбома «Магілёў». У 1979 выйшаў зборнік яго твораў «Аповесці і апавяданні». П. Шасцерыкоў уважліва вывучаў жыццё, паказваў дабрыню людзей, іх адданасць сваёй справе. Аўтар нарысаў «Экзамен прадаўжаецца», «Інструктар райкома», «Рука таварыша», «Чырвоныя касынкі». Выступаў як крытык і настаўнік літаратурнай моладзі. *М. Р. Міхайлаў.*

Бібліяграфія

1.2.

Камень за камнем: Повесть. Мн., 1955. Рэц.: Горулев Н. Разведка темы // Сов. Бел. 1956. 18 марта; Жиженко В. Фабрики возвращаются к жизни // Сталин. молодежь. 1956. 12 марта; Мушинский М. О портретной характеристике героя // Сов. Отчизна. 1956. № 3; Сіўцоў І. Аповесць пра будаўнікоў // ЛіМ. 1955. 19 ліст.; Хадкевіч Т. Повесть о строителях // Сов. Отчизна. 1956. № 2; Шаблінскі П. На вялікай будоўлі // Віцеб. рабочы. 1956. 3 студз.; Шахавец У. Будоўля і яе людзі // Полымя. 1956. № 1.

Звени, звонок! Повесть. Мн., 1957.

Солнечный луч: Повесть. Мн., 1961. Рэц.: Аношкін І. Юра Спічакоў уступае ў жыццё // Маг. праўда. 1962. 2 лют.; Сазанович В. Дорога к счастью // Неман. 1961. № 5.

На всю жизнь: Рассказы. Мн., 1962.

А слава тебя найдет. Мн., 1964. Рэц.: Иванов А. Песню ладит запевала // Знамя юности. 1964. 26 июня.

Магілёў: Альбом / Аўт. тэксту і афармлення П. Шасцерыкоў. Мн., 1968; Мн., 1971; Мн., 1977 / Беларус., рус., балг., англ., фр.

Камень за камнем; Солнечный луч: Повести. Мн., 1969.

Магілёўская вобласць / Аўт. тэксту П. Шасцерыкоў. Мн., 1975 / Беларус., рус., балг.; Мн., 1975 / Англ., фр., ням.

Повести и рассказы. Мн., 1979.

1.3.

1941. Перавозчык: [Апавяданне] // Камунар Магілёўшчыны. 19 студз.

1944. 34-й километр: [Нарыс] // За Радзіму. 31 марта; Баллон: Рассказ // Там жа. 12 апр.; «Зоя»: [Рэц. на фільм пра Зою Касмадзем'янскую] Там жа.

// 1 вер. / Сааўт. Н. Гарулёў; Снайпер Воденеев: Очерк // Там жа. 12 нояб.

1945. Непакароныя // За Радзіму. 25 снеж. / Сааўт. Э. Валасевіч.

1946. Чырвоны сцяг // За Радзіму. 7 ліст.

1947. Камуністы Магілёўскай МТС // Звязда. 5 ліп.

1949. Марылька: (Апавяданне) // Літаратурны Магілёў. Магілёў.

1950. Маці; Мост: [Апавяданні] // Літаратурны Магілёў. Магілёў; Золотая жила: [Аповесць] // Сов. Отчизна. № 7.

1951. Маці-гераіня // Звязда. 11 лют.; Іван Бунеў на Магілёўшчыне: Знатны механізатар дзеліцца вопытам работы // Там жа. 15 мая; Раённы цэнтр // Там жа. 6 кастр.

1952. Паляпшаць агранамічнае абслугоўванне калгасаў! // Звязда. 6 крас.

1953. Камень за камнем: [Аповесць] // Сов. Отчизна. № 3; Магілёў будуецца // Беларусь. № 6.

1954. Галоўны інжынер: Нарыс // Беларусь. № 10; Экзамен прадаўжаецца // Маладосць. № 9; Пяць прафесій Канстанціна Куракова: Нарыс // Звязда. 31 кастр.

1955. Шахматысты: Апавяданне // Бярозка. № 3; Главное дело жизни: [Нарыс] // Сов. Отчизна. № 5; Кніга — поштай // Звязда. 12 ліп.

1956. «Няшчасны выпадак» // За Радзіму. 18 крас.; «Растаемся ненадоўга» // Там жа. 12 мая; Рука таварыша: [Нарыс] // Звязда. 3 студз.; Школа мастацтва // Там жа. 12 крас.; Горад на Дняпры // Там жа. 5 снеж.; Сёстры-настаўніцы: [Нарыс] // Наст. газ. 24 мая; Замест гутаркі...: Урывак з аповесці «Камень за камнем» // Чырв. змена. 10 крас.

1957. Листовка: Рассказ старого метранпажа // Дняпро. Магілёў; Сов. Отчизна. № 5; Крычаўскі цэмент: [Нарыс] // Над краем спяваюць гудкі. Мн.; «Аповесць аб ясным Стахоры» // Маг. праўда. 15 сак.

1958. Удасканальваць майстэрства // Маг. праўда. 14 студз.; Чыстыя вытокі // Там жа. 23 мая / Сааўт. В. Матэвушаў; Тэма і яе ўвасабленне: Агляд апавядання // Там жа. 17 снеж.

1959. На рассвете: [Нарыс] // Сов. Отчизна. № 1; На ўсходзе сонца // Маг. праўда. 17 сак.

1960. Вершы Марыі Шаўчонак // ЛіМ. 20 снеж.

1961. Бацька і сын: [Нарыс] // Людзі Прыдняпроўя. Мн.; Шкодная пасада: Расказ калгаснага вартаўніка // Маг. праўда. 27 снеж.

1962. Маленькія гаспадары вялікага двара: [Нарыс] // Памочнікі. Мн.; Мая пасада: Расказ вартаўніка // ЛіМ. 26 чэрв.

1963. Скарбы жыцця // Маг. праўда. 16 жн.; З глыбінь жыцця // Там жа. 25 кастр.

1964. Труба дело: [Апавяданне] // Неман. № 5; Узаемнае ўзбагачэнне // Маг. праўда. 25 ліп.; Ува скрашэнне: [Апавяданне] // Там жа. 20 вер.

1965. Кастры: Урывак з аповесці «Тапаліная завея» // Маг. праўда. 17 ліст.

1966. Усё для вас, людзі будучага!: [Нарыс] // Сейбіты разумнага, добрага, вечнага. Мн.; Летуценнікі // Маг. праўда. 28 вер.

1967. Осман Касаев: [Нарыс] // Дорога в бессмертие. Мн.

1968. Светлая вытока // Маг. праўда. 25 студз.

1969. Кучум: [Апавяданне] // Бярозка. № 5; У цудоўнай краіне: [Рэц. на кн.: Аношкін І. Алёнчын сакрэт. Мн., 1969] // Маг. праўда. 12 жн.; Слова пра сябра // Там жа. 6 ліст.

1970. З глыбінь жыцця // Маг. праўда. 10 сак.

1976. Высота: [Нарыс] // Дела их золотом горят. Мн.; Шла война народная; Шаги пятилеток: [Нарысы] // Могилевская область БССР. Мн.

1979. Ён ці не ён: [Апавяданне] // Маг. праўда. 4 мая.

1984. Маладзік становіцца поўняй // Маг. праўда. 30 сак.; Пісьменнік-патрыёт: А. Іванову — 70 // Там жа. 16 ліст.

1.4.

1965. Аношкин И. Номенклатурный Зюська; Обида: [Апавяданні] / С бел. // Белорусский юмор. Мн.

1966. Аношкин И. Теща: [Апавяданне] / З бел. // Неман. № 5.

1969. Аношкин И. Номенклатурный Зюська; Обида: [Апавяданні] / С бел. // Белорусский юмор. Мн.

1.5.

На беларускую мову. Ля кастра: Апавяданне / З рус. // Там жа. 19 жн.

1.6.

Солдатами были все. Мн., 1972 / Літ. апрац.

Швецов Г. «Орлы». Мн., 1978 / Літ. апрац.

2.3.

На беларускай мове. Аношкін І. У гушчыні жыцця // Маг. праўда. 1979. 4 мая; Герцовіч Я. Партрэт сучасніка // Полымя. 1953. № 9; Краўчанка У. Клапаціцца аб дзіцячай літаратуры // Наст. газ. 1958. 28 лют.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Пятру Шасцерыкову — 50 гадоў // ЛіМ. 1969. 6 мая; Пятру Шасцерыкову — 60 // Там жа. 1979. 4 мая; Усікаў Я. Заўсёды ў дарозе: П. Шасцерыкову — 50 год // Маг. праўда. 1969. 2 мая.

На рускай мове. Есаков Н. Творчество молодых литераторов // Сталин. молодежь. 1953. 29 июля; Жиженко В. Дело чести // Сов. Отчизна. 1955. № 2.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 175, воп. I, спр. 1—4. *В. І. Козіч.*

ШАТЫЛОВІЧ ДЗМІТРЫ

Шатыловіч Дзмітры (н. 8.10.1926, в. Чаромха Беластоцкага пав., Польшча), паэт. Піша на беларускай і польскай мовах.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. У час фашысцкай акупацыі быў вывезены на прымусовую працу ў Германію. Пасля вызвалення тэрыторыі, дзе працаваў у бауэра, мабілізаваны ў рады Савецкай Арміі і накіраваны на фронт. Пасля ранення дэмабілізаваўся і вярнуўся дадому. Вучыўся ў беларускай гімназіі і польскім ліцэі ў Бельску-Падляскім. Вышэйшую адукацыю атрымаў у Ленінградскім электратэхнічным інстытуце. Быў накіраваны на работу ў праектную арганізацыю Міністэрства энергетыкі Польшчы. У 1974—1975 працаваў па кантракце ў Югаславіі (Тузла), а ў 1986—1988 — у Індыі (Бакара).

З 1957 вершы паэта друкаваліся на старонках «Нівы», у кніжных выданнях БГКТ, якія ўвайшлі ў агульную скарбонку здабыткаў Беларускага літаратурнага аб'яднання «Белавежа» ў Польшчы. Лірыка Дз. Шатыловіча ўзнікае з успамінаў маладосці, ведаў з гісторыі, міфалогіі, вяртання ў франтавыя гады. У 1992 з'явіўся першы паэтычны зборнік Дз. Шатыловіча «Эцюды падарожжа». У ім змешчаны цыкл вершаў, навеяных уражаннямі ад знаёмства з гістарычнымі мясцінамі за мяжой. У 1993 выйшаў з друку другі зборнік вершаў паэта — «Маё Падляшша», дзе са скрупулёзнай дакладнасцю паказана складанае становішча беларускіх сялян у даваеннай Польшчы.

Жыве ў Варшаве.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Эцюды падарожжа: [Вершы]. [Бельск-Падляскі, 1992].

Маё Падляшша: [Вершы]. [Бельск-Падляскі, 1993].

1.3.

1958. Лепш я хацеў бы: [Верш] // Ніва. 20 ліп.

1959. Падляшша; Помню; Ты ўжо забыла; Сланечнік: [Вершы] // Рунь. Беласток.

1962. Вызнанні негра: [Верш] // Ніва. 14 студз.; Каб ты яшчэ ўчора прышла...: [Верш] // Там жа. 4 сак.

1964. Логвішча: [Верш] // Ніва. 7 чэрв.; Кашмар; Чаму не пішу: [Вершы] // Там жа. 1 ліст.

1965. Кашмар: Споведзь негра; Лепш я хацеў бы; Вечар над ракой; Брату на чужыне; Радзіма: [Вершы] // Белавежа. № 1; Радзіма: [Верш] // Ніва. 7 лют.

1968. Радзіма: [Верш] // Беларускі каляндар на 1969 год. Беласток.

1973. Успамін; Лепш я хацеў бы...: [Вершы] // Літаратурная Беласточчына. Мн.

1974. Кашмар: [Фрагмент верша ў арт.: Баравы А. Паэты БГКТ] // Беларускі каляндар 1974. Беласток.

1976. Я рос у калысцы з палёў і лясоў... [Верш] // Беларускі каляндар 1976. Беласток.

1977. Прагулка па моры: [Верш] // Ніва. 2 студз.

1978. Разлука з табой...: [Верш] // Ніва. 4 чэрв.

1979. Дзень у марафоне: [Верш] // Ніва. 4 ліст.; Ля возера Рыца: [Верш] // Там жа. 7 кастр.; Фермапілі: [Верш] // Там жа. 1 ліп.

1980. Жанчыны з Луўра; Джвары: [Вершы] // Белавежа. Беласток; Дэльфы: [Верш] // Ніва. 1 чэрв.; Сустрэча; Што чуеце, дрэвы?: [Вершы] // Там жа. 3 жн.; Пасля дажджу: [Верш] // Там жа. 5 кастр.; Вёска Чаромха ў мінулым: [Верш] // Там жа. 7 снеж.

1981. Запіскі з Варны: [Верш] // Ніва. 1 сак.; Чарамуха: [Верш] // Там жа. 4 кастр.; У літахароне: [Верш] // Там жа. 6 снеж.

1982. Мая першая хата; Ілоне К. («У Эстрэгоме ля сабора...»): [Вершы]; Наша эра // Беларускі каляндар на 1983 год. Беласток; Сабор св. Сафіі: [Верш] // Ніва. 7 сак.; Спатканне: [Верш] // Там жа. 4 крас.; Нашто я табе, дарагая: [Верш] // Там жа. 2 мая; Ля кавалы: [Верш] // Там жа. 5 вер.

1983. Суньён: [Верш] // Ніва. 4 снеж.

1984. Дабрыле П.: [Верш] // Ніва. 7 кастр.

1985. Успаміны: [Верш] // Ніва. 3 ліст.; «Я зноў імкнуся да краіны...»: [Верш] // Там жа. 7 ліп.; Зноў Падляшша: [Верш] // Там жа. 2 чэр.; Ноч

на пашы: [Верш] // Там жа. 4 жн.; Дарога дамоў: [Верш] // Там жа. 1 вер.; «Сонца золатам праменняў...»: [Верш] // Там жа. 3 ліст.; «Перада мной у сочнай пражы поле...: [Верш] // Там жа. 1 снеж.

2.3.

На беларускай мове. [Біяграфічная даведка] // Літаратурная Беласточчына. Мн., 1973; [Біяграфічная даведка] // Рунь. Беласток, 1959; Баравы А. Паэты БГКТ // Беларускі каляндар 1974. Беласток, 1974; Гайдук М. Родная школа // Беларускі каляндар на 1969 год. Беласток, 1968; Жамойцін Я. «Белавежа» 1980 г. // Беларускі каляндар 1982. Беласток, 1982; Шаховіч М. «Белавежа» // Беларускі каляндар на 1983 год. Беласток, 1982; Швед В. Беларускі парнас у Народнай Польшчы // Беларускі каляндар. 1978. Беласток, 1978.

М. П. Барташэвіч.

ШАЎЛОЎСКАЯ МАРЫЯ

Шаўлоўская (дзяв. Бабуркіна) Марыя Фёдараўна (н. 14.2.1941, в. Выдранка Краснапольскага р-на Магілёўскай вобл.), літаратуразнавец, крытык. Кандыдат філалагічных навук (1972). Дацэнт (1978).

Нарадзілася ў сям'і настаўнікаў. Яе маленства прайшло ў в. Стары Дзедзін Клімавіцкага р-на. Скончыўшы з залатым медалём Пяршайскую СШ Валожынскага р-на (1957), паступіла на філалагічны факультэт Мінскага педінстытута імя М. Горкага, пасля заканчэння якога (1962) атрымала спецыяльнасць настаўніка беларускай і рускай мовы і літаратуры. Працавала настаўніцай СШ № 43 г. Мінска (1962—64), старшым лабарантам педінстытута (1964—68). Вучылася ў аспірантуры на кафедры беларускай літаратуры гэтага інстытута (1968—71). З 1971 асістэнт, з 1975 старшы выкладчык, з 1978 дацэнт кафедры беларускай літаратуры Мінскага педінстытута (з 1993 педагагічнага універсітэта).

У друку М. Шаўлоўская пачала выступаць з артыкуламі ў 1971. Займаецца даследаваннем праблем сучаснай беларускай драматургіі, дзіцячай літаратуры і фальклору. Аўтар і складальнік вучэбных дапаможнікаў, хрэстаматый для студэнтаў і настаўнікаў «Беларуская драматургія», «Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры», сааўтар «Гісторыі беларускай літаратуры» (у 4 т.), «Хрэстаматыі па ўводзінах у літаратуразнаўства». Падрыхтавала (разам з В. Віткам) падручнікі «Роднае слова» для 2-га і 3-га класаў.

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Белорусская комедия послевоенного времени: (К проблеме конфликта): Автореф. дисс. ... канд. филол. н. Мн., 1972.

Беларуская драматургія. Мн., 1981. (Б-ка настаўніка бел. мовы і літаратуры). Рэц.: Маслоўскі В. Прачытаем п'есы разам // ЛіМ. 1982. 16 ліп.

1.3.

1971. Асаблівасці канфлікту ў беларускай камедыі першых пасляваенных гадоў // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 3; У новым жанры // Маладосць. № 11; Асаблівасці драматычнага канфлікту: (Метад. парады выкладчыкам літаратуры) // Нар. асвета. № 4.

1973. Асаблівасці канфлікту ў беларускай камедыі 50-х гадоў // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Мн. Вып. I; Драматургія сучаснасці: (Матэрыял для аглядных лекцый) // Нар. асвета. № 3 / Сааўт. М. Мішчанчук.

1974. Герой і творчая пазіцыя драматурга // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Мн., Вып. 2; Падарунак юным чытачам: [Рэц. на кн.: Разанаў І. Беларускія народныя казкі. Мн., 1973] // Нар асвта. №11; Сур'ёзна пра камедыю: [Рэц. на кн.: Усікаў Я. Беларуская камедыя. Мн., 1973] // ЛіМ. 12 крас.; Выпрабаванне неўміручасцю // Там жа. 4 кастр.

1975. Чароўнае слова паэта: [Рэц. на кн.: Дубоўка У. Залатыя зярняты. Мн., 1975] // ЛіМ. 12 снеж. / Сааўт. М. Мішчанчук.

1976. Кніга своечасовая і карысная: [Рэц на кн.: Ка-

валенка В. З пазіцыі сучаснасці. Мн., 1975] // Нар. асвета. № 9.

1977. На арбіце часу: (Аб некаторых асаблівасцях развіцця сучаснай беларускай драматургіі) // Беларуская літаратура на сучасным этапе. Мн.; «Нязменна ўзначальвае Ленін...» // Вялікі Кастрычнік і беларуская літаратура. Мн. / Сааўт. М. Мішчанчук; Сучасныя беларускія камедыі // Камедыі. Мн.; Які ж ён, дзіцячы фальклор? [Рэц. на кн.: Барташэвіч Г. Вершаваныя жанры беларускага дзіцячага фальклору. Мн., 1976] // ЛіМ. 1 крас.; Паэтыка народнай лірыкі: [Рэц. на кн.: Гілевіч Н. Паэтыка беларускай народнай лірыкі. Мн., 1975] // Наст. газ. 2 лют.

1978. На арбіце часу: (Аб некаторых асаблівасцях развіцця сучаснай беларускай драматургіі) // Нар. асвета. № 4.

1980. Макаёнак і беларускі тэатр: [Рэц. на кн.: Сохар Ю. На пульсе жыцця. Мн., 1979] // ЛіМ. 29 лют.; Непрымірымасць да зла // Там жа. 25 крас.; Глыбока, доказна, зацікаўлена: [Рэц. на кн.: Івашын В., Лазарук М. Беларуская літаратура. Мн., 1979] // Наст. газ. 27 лют. / Сааўт. М. Мішчанчук.

1981. Дзіцячая літаратура: [Літаратура 20-х гг. Літаратура 30-х гг.] // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры. 1917—1940. Мн.; Па закліку сапраўднай любові: (Да 70-годдзя з дня нараджэння В. Віткі) // Нар. асвета. № 5.

1982. Якуб Колас — дзецям // Янка Купала і Якуб Колас: Некаторыя аспекты творчасці. Мн.; Давер і шчырасць: (Да 70-годдзя з дня нараджэння пісьменніка П. Кавалёва) // Нар. асвета. № 11.

1983. Драматургія; Дзіцячая літаратура; Літаратура на сучасным этапе; Андрэй Макаёнак; Васіль Вітка; Алесь Якімовіч // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры. 1941—1980. Мн.; Якуб Колас — дзецям // Неўміручая спадчына: Матэрыялы рэспубліканскай навуковай канферэнцыі выкладчыкаў беларускай літаратуры ВНУ БССР, прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння Я. Купалы і Я. Коласа. 14—15 мая 1982 г. Мн.; Жывое слова настаўніка: [Рэц. на кн.: Калядa А. Выразнае чытанне. Мн., 1983] // Наст. газ. 17 жн.

1985. І настаўніку, і вучню: [Рэц. на кн.: Мішчанчук М. Літаратура, народжаная Кастрычнікам. Мн., 1983] // Нар. асвета. № 1; Песня баявая партызан: [Рэц. на кн.: Песні партызанскай славы. Мн., 1984] // Чырв. змена. 5 лют.

1.6.

Уводзіны ў літаратуразнаўства: Хрэстаматыя. Мн., 1978; 2 выд., дапрац. і дап. Мн., 1991 / Скл. з М. Лазаруком, А. Мішчанчуком.

Беларуская дзіцячая літаратура: Праграма для пед. інстытутаў. Мн., 1983 / Скл.

Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн., 1984; 2 выд., перапрац. і дап. Мн., 1989 / Скл.

Роднае слова: Кніга для чытання ў другім кл. Мн., 1987; 2 выд. Мн., 1989; 3 выд., дапрац. Мн., 1991; 4 выд., дапрац. Мн., 1993 / Скл. з В. Віткам.

Роднае слова: Кніга для чытання ў трэцім класе. Мн., 1988; 2 выд. Мн., 1990; 3 выд., дапрац. Мн., 1992 / Скл. з В. Віткам.

М. П. Барташэвіч.

ШАЎНЯ АНАТОЛЬ

Шаўня Анатоль Аляксандравіч (н. 2.9.1930, г. п. Дорахава Рузскага р-на Маскоўскай вобл.), паэт, перакладчык, крытык. Член СП Беларусі з 1971.

Нарадзіўся ў сям'і рабочага-сталяра, перасяленца з Беларусі. У пасёлку Дорахава скончыў 4 класы. Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, сям'я эвакуіравалася ў г. Іжэўск. У 1949 А. Шаўня скончыў Мінскую СШ № 13 і паступіў на факультэт перакладчыкаў 1-га Маскоўскага інстытута замежных моў. Пасля заканчэння інстытута (1954) працаваў у газеце «Советская Белоруссия» (1954—59), літсупрацоўнікам, заг. аддзела крытыкі і бібліяграфіі часопіса «Беларусь» (1959—64), перакладчыкам з італьянскай мовы на Гродзенскім азотна-тукавым заводзе. З 1964 рэдактар грамадска-палітычнага аддзела часопіса «Беларусь». З 1982 на кінастудыі «Беларусьфільм». З 1990 на творчай працы.

Яшчэ падчас вучобы, у інстытуцкай шматтыражцы, А. Шаўня з 1953 пачаў друкаваць вершы на рускай мове. З 1954 выступае ў рэспубліканскіх перыядычных выданнях з артыкуламі, рэцэнзіямі, нарысамі, перакладамі з італьянскай мовы. Першая яго кніга — пераклад з італьянскай на беларускую мову («Праўдзівая гісторыя» Л. Стурані, 1957). Ім перакладзены і выдадзены творы італьянскіх пісьменнікаў «Прыгоды К'ядзіна» М. Арджылі і Г. Паркі, «Юнацтва становіцца ў строй» В. Берціні, «Лішнія» Д. Арфелі; шмат вершаў сучасных

італьянскіх паэтаў для зборніка «Ад вежаў Феррары»; празаікаў — для анталогіі сучаснага італьянскага апавядання «Золата Фарчэлы». Вершы А. Шаўні друкаваліся ў паэтычных зборніках «Паводка», «Урок дабрыні», дзе ўслаўляюцца любоў да Радзімы, вернасць гуманістычным ідэалам, выказваюцца роздум пра лёс сучасніка, заклапочанасць яго будучым. Ён аўтар больш дзесяці сцэнарыяў дакументальных і навукова-папулярных фільмаў, у т. л. «Кандрат Крапіва», мультфільмаў «Квака-задавака» (у сааўтарстве з Э. Калядэнкам) і інш. Выступае як публіцыст, крытык, рэцэнзент, эсэіст па пытаннях тэатральнага, выяўленчага, музычнага мастацтва.

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Мара становіцца явай. Мн., 1964. (Б-чка піянера-актывіста).

Паводка: Вершы. Мн., 1975. Рэц.: Дубоўскі М. Шчырасцю інтанацый // ЛіМ. 1975. 19 вер.

Урок дабрыні: Вершы і паэмы. Мн., 1980.

1.3.

1954. Прогрессивная литература Италии в борьбе за мир // Сталин. молодежь. 30 апр.; Так живет и борется итальянская молодежь // Там жа. 22 сент.; Кризис буржуазного спорта: (Заметки об итальянском спорте) // Физкульт. Бел. 12 нояб.

1955. Супроць рэакцыі, за нацыянальную незалежнасць: (Нататкі аб прагрэсіўнай італьянскай літаратуры) // Полымя. № 5; «Неапаль без сонца»: [Рэц. на кн.: Радары Д. Неапаль без сонца. Мн., 1955] // ЛіМ. 24 вер.; Перажытае і прыдуманае: [Рэц. на кн.: Гаўрусёў С. Паходныя кастры. Мн., 1955] // Там жа. 8 кастр.; «Герои Шипки» // Сов. Бел. 11 янв.; «Таня»: (Пьеса А. Арбузова в Могилевском областном драматическом театре) // Там жа. 25 февр.; Изба-читальня пропагандирует передовой опыт // Там жа. 3 апр.; «Михайло Ломоносов» // Там жа. 18 мая; Повесть о людях Полесья // Там жа. 31 авг.; Учиться мастерству: Заметки с совещания молодых литераторов // Там жа. 29 сент.; «Жарцы»: [Рэц. на кн.: Клаз И. Жарцы. Мн., 1955] // Там жа. 2 нояб.; «Несцерка» // Сталин. молодежь. 18 сент.

1956. Што перашкаджае падрыхтоўцы маладых мастакоў // Звязда. 18 вер.; Чудесный сплав // Знамя юности. 8 июля; Жывыя характары: [Рэц. на кн.: Чарнышэвіч А. Суседзі, Мн., 1956] // ЛіМ. 21 крас.; Паэзія і проза ў вершах: [Рэц. на кн.: Титов К. Искатели. Мн., 1956] // Там жа. 16 мая; Людзі і мора // Там жа. 27 снеж.; Клуб строителей локомобилей // Сов. Бел. 7 янв.; Правдивая повесть: [Рэц. на кн.: Обухова Л. Глубынь-Городок // Знамя. 1955. № 10, 11] // Там жа. 20 янв.; «Призвание»: [Рэц. на кн.: Васілёнак Я. Прызванне. Мн., 1956] // Там жа. 30 марта; Голос энтузиастов // Там жа. 10 июня; Что происходит на Кипре? // Там жа. 9 авг.; В стороне от больших задач // Там жа. 13 сент.; Поэтический возраст обязывает...: [Рэц. на кн.: Пянкрат М. Салаўіны бераг. Мн., 1956] // Там жа. 18 сент.; Героическая быль // Сталин. молодежь. 11 апр.

1957. Маладыя галасы // Віцеб. рабочы. 17 крас.; Рэпертуару тэатра — належную ўвагу // Звязда. 7 лют.; У кінастудыі «Беларусьфільм» // Там жа. 14 крас.; Народныя таленты // Там жа. 8 жн.; Искатели // Знамя юности. 11 июня; Эпоха бурных лет // Там жа. 1 окт.; Цудоўная ўсмешка юнацтва // ЛіМ. 27 сак.; Паэтычны летапіс нашых дзён // Там жа. 28 вер.; Новая встреча: [Рэц. на кн.: Калачынскі М. Прыпар. Мн., 1956] // Сов. Бел. 21 февр.; Очерки о героях нашего времени: [Рэц. на кн.: Бялевіч А. Добрыя людзі. Мн., 1957] // Там жа. 9 апр.; Горячие дни: Весна идет // Там жа. 1 мая; Спектакль о молодости // Там жа. 9 июня / Сааўт. Б. Вішкароў; Будни оршанских паровозников // Там жа. 31 авг.; О чем говорят события в Литл-Роке // Там жа. 8 окт.; Героика революции // Там жа. 16 окт.; Посланцы партии // Там жа. 31 дек.

1958. Цветок счастья // Учит. газ. 28 янв.; Во имя «тысячи весен»: [Рэц. на кн.: Астапенка З. Выбранае. Мн., 1957] // Сов. Бел. 19 янв.; Другой стала деревня, другими стали крестьяне-колхозники // Там жа. 12 марта // Сааўт. М. Кулік; «Рябиновые ночи: [Рэц. на кн.: Ковалев Д. Рябиновые ночи. Мн., 1958] // Там жа. 18 июня; «Шла тучка в небе стороной...» // Там жа. 31 июля; Поиски и находки: [Рэц. на кн.: Непачаловіч Я. Мера любві. Мн., 1958] // Там жа. 20 авг.; Равная среди равных // Там жа. 10 дек.

1959. Сказы Нарачанскага краю // Звязда. 26 крас.; Год да ста расці нам без старасці: [Верш] // Там жа. 3 кастр.; Ад шчырага сэрца // ЛіМ. 4 лют.; Другі нумар альманаха // Там жа. 7 сак.; Звонкая сіла паэта // Там жа. 22 крас.; Падзеі і характары // Там жа. 29 ліп.; Часопіс і сённяшні дзень // Там жа. 15 жн.; У паэзіі юнае сэрца // Там жа. 17 кастр.; «Строгая жанчына» // Там жа. 4 ліст.; Галоўны напрамак — сучаснасць // Там жа. 25 ліст.; П'еса і яе ўвасабленне // Там жа. 16 снеж.; Начало положено — надо идти дальше // Сов. Бел. 9 июля; Рамантыка павінна мець крылы // Чырв. змена. 22 кастр.

1960. Пошукі і знаходкі: [Рэц. на кн.: Гілевіч Н. Прадвесне ідзе па зямлі. Мн., 1959] // Беларусь. № 3; Паэзія сучасніка: [Рэц. на кн.: Пысін А. Сіні ранак. Мн., 1959] // Там жа. № 5; Чайкі над Нараччу: [Рэц. на кн.: Вольскі В. Чайкі над Нараччу. Мн., 1959] // Там жа. № 6; Песні неспакойнага юнацтва: [Рэц. на кн.: Цвірка К. Такія сэрцы ў нас. Мн., 1959] // Там жа. № 9; Шчодры талент: [Рэц. на кн.: Панчанка П. Нью-йоркскія малюнкі. Мн., 1960] // Там жа. № 10; Слова вам, жанчыны! // Там жа. 12 сак.; Роздум паэта // Там жа. 30 сак.; Далёкае і блізкае // Там жа. 21 мая; П'еса і яе ўвасабленне: «Няроўны бой» у Тэатры юнага гледача // Там жа. 1 ліп.; Характары, народжаныя часам // Там жа. 6 вер.

1961. Другая сустрэча: [Рэц. на кн.: Нядзведскі У. Запрашэнне. Мн., 1960] // Беларусь. № 1; Біяграфія пакалення: [Рэц. на кн.: Сабаленка Р. Карапінцы. Мн., 1960] // Там жа. № 2; Паэзія ў страі // Там жа. № 3; Пошукі свайго шляху: [Рэц. на кн.: Лянёшкін У. Ранішнія росы. Мн., 1961] // Там жа. № 9; Беззадань духоўнага заняпаду: Па залах Біенале — Міжнароднай мастацкай выстаўкі // ЛіМ. 17 студз.; Гальдоні смяецца: «Венецыянскія блізняты» ў Рускім драматычным тэатры БССР імя А. М. Горкага // Там жа. 24 студз.; Калі ўражанне раздвайваецца // Там жа. 21 сак.; Непаўторнае знайсці нялёгка // Там жа. 25 ліп.; Скромнасць упрыгожвае чалавека // Наст. газ. 27 мая.

1963. Кніга пра народнага паэта: [Рэц. на кн.: Макарэвіч А. Сатыра Кандрата Крапівы. Мн., 1962] // Беларусь. № 2; Вечны агонь: [Рэц. на кн.: Панчанка П. Тысяча небасхілаў. Мн., 1962] // Там жа. № 5; Смага: [Рэц. на кн.: Кірэенка К. Смага. Мн., 1962] // Звязда. 13 лют.; Святло чалавечых сэрцаў: [Рэц на кн.: Кавалёў П. Сонца ў вокны. Мн., 1962] // Там жа. 12 крас.; Апаленыя пялёсткі: [Рэц. на кн.: Коршак А. Апаленыя пялёсткі. Мн., 1963] // Там жа. 1 ліст.; Выпрабаванне агнём // ЛіМ. 12 лют.

1964. Тры дні жыцця // Звязда. 30 снеж.

1965. Аповесць пра незабыўнае: [Рэц. на кн.: Карпюк А. Пушчанская адысея. Мн., 1964] // Беларусь. № 5; Са шчырым клопатам: [Рэц. на кн.: Скрыган Я. Ранішнія росы. Мн., 1965] // Там жа. № 6; Гартаючы першы зборнік: [Рэц. на кн.: Чыгрынаў І. Птушкі ляцяць на волю. Мн., 1965] // Беларусь. № 11; Лірыка паэтэсы: [Рэц. на кн.: Агняцвет Э. Лірыка. Мн., 1965] // Там жа. № 12.

1966. Сатыра — жанр нялёгкі: [Рэц. на кн.: Корбан У. Не на сваім месцы. Мн., 1965] // Беларусь. № 6.

1967. З вечнай крыніцы: [Рэц. на кн.: Міськоп.

Калодзеж. Мн., 1965] // Беларусь. № 6; Лясныя гісторыі: Кара; Храбры верабей // Бярозка. № 7; Никто не забыт, ничто не забыто // Коммунист. 5 окт.

1968. Чалавецтва не даруе // Беларусь. № 5; Памірыў...: [Верш] // Вожык. № 22; У дарозе да дня наступнага: [Рэц. на кн.: Звонак А. Россып. Мн., 1967] // ЛіМ. 15 кастр.; Рамантыка без рамантыкі: «Горад на світанні» А. Арбузава ў тэатры юнага гледача Там жа. 22 ліст.

1969. Захавала ўдзячная памяць: [Рэц. на кн.: Шукевіч С. Вяртанне ў маладосць. Мн., 1968] // Беларусь. № 1; На плошчы Перамогі; Маці; Вясновы матыў: [Вершы] // Там жа. № 5; Вясновы матыў: [Верш] // Голас Радзімы. № 19.

1970. Пра майстэрства дэталі: [Рэц. на кн.: Гардзіцкі А. Пра майстэрства дэталі. Мн., 1969] // Беларусь. № 6; Квецень братняй зямлі // Там жа. № 8; Казка маленства; Неспакой: [Вершы] // Вяч. Мінск. 22 студз.; Лясная цішыня: [Верш] // Там жа. 26 лют.; Адрасы: [Верш] // Там жа. 26 сак.; Шчодрыя скарбы // Звязда. 1 кастр.; Кука: Апавяданне // ЛіМ. 18 снеж.

1971. Ад матчынай песні: [Рэц. на кн.: Янішчыц Я. Снежныя грамніцы. Мн., 1970] // Беларусь. № 1; Цікава пра важнае: [Рэц. на кн.: Агняцвет Э. Піянерская гама. Мн., 1970] // Там жа. № 4; Свет зямных трывог: [Рэц. на кн.: Грачанікаў А. Круглая плошча. Мн., 1971] // Там жа. № 10; Спадчына; Памяць; Маладосць: [Вершы] // Чырв. змена. 24 сак.; Роздум; «Здаецца, працуем, як заўжды...»: [Вершы] // Там жа. 25 крас.

1972. Вечны закон; «Будуць зноўку звінець капяжы...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 72. Мн.; Новыя старонкі мастацтва // Беларусь. № 1; Гэта можна вырашыць // Там жа. № 4; Прыгожае ў звычайным: [Рэц. на кн.: Ялатамцава І. У свеце рэчаў. Мн., 1971] // Там жа. № 5; Дарогамі Максіма: [Рэц. на кн.: Бачыла А. Дарогамі Максіма. Мн., 1971] // Там жа. № 7; Гутарка за круглым сталом «Беларусі» // Там жа. № 9; Рысы сучасніка // Там жа. № 10; Да слаўнай даты // Там жа. № 12; Спортлато: [Верш] // Вожык. № 7; Збіраю ўсмешкі: [Верш] // Там жа. № 8; «Чувство семьи единой» // Дет. лит. № 9; Пачатак біяграфіі; Лёс мяне пашкадаваў...; Вечарынка: [Вершы] // ЛіМ. 11 жн.; У дарозе; Песня; Пліса: [Вершы] // Чырв. змена. 12 сак.

1973. Пераемнасць: [Верш] // Дзень паэзіі — 73. Мн.; Патрэбнае выданне: [Рэц. на кн.: Мастацтва Беларускай ССР. Мн., 1972] // Беларусь. № 1; Мастак-летуценнік: Да 90-годдзя з дня нараджэння Янкі Маўра // Там жа. № 5; Запавет гераіні // Там жа. № 9; Заўсёды ў страі // Там жа. № 12; Правіла без выключэння: Апавяданне // Вяч. Мінск. 24 кастр.

1974. Магілёўскі лаўсан // Беларусь. № 2; Дарогай подзвігаў і здзяйсненняў: [Нарыс] // Там жа. № 7; / Сааўт. Г. Шыловіч; Імгненні і лічбы // Там жа. № 8; Лірычныя настроі: «Мой дзень працавіты...»; Ноччу; Будатрад; Паводка; Дзень нараджэння; «Яшчэ ўсё наперадзе...»; Восеньскі вецер: [Вершы] // Там жа. № 11; Многа вёснаў і многа дзён; Сябрам, што наведалі: [Вершы] // Маладосць. № 2; Тапаліны пух; «Ці бачыў ты, як плача генерал?..»; Неадасланы ліст; «Пераблытаў падзеі, даты...»; «Мне сняцца блакітныя ветразі...»: [Вершы] // Полымя. № 12.

1975. Узнагарода з Індыі: [Нарыс] // Беларусь. № 3; Прыцэл на якасць: [Нарыс] // Там жа. № 4; Ад Масквы да Берліна: Рэпартаж // Там жа. № 5 / У сааўт.; Старэйшына паэтычнай раці // Там жа. № 7; Спортлато: [Верш] // Маладосць. № 2.

1976. Правіла без выключэння: Апавяданне // Дарогі вы, дарогі... Мн.; Светлая раніца; Пчалавод; Вечны бой: [Вершы] // Дзень паэзіі — 76. Мн.; У дарозе; Дома; Зазім'е; Позняе лета; Сонца ідзе на захад; «Памажы мне хутчэй...»; Песня: [Вершы] // Беларусь. № 1; Ленінскія суботнікі: [Верш] // Там жа. № 4; Людзям адменнага складу // Там жа. № 7; Еднасць: [Верш] // ЛіМ. 30 студз.; Далягляд; Успамін пра Малдавію; Каліноўскі: [Вершы] // Там жа. 12 ліст.

1977. На паэтычнай вахце // Беларусь. № 3; З вясенніх накідаў // Там жа.№ 5.

1978. Дабракі // Беларусь. № 10; Светлае імя — Акцябрскі: Нарыс // Там жа. № 11.

1979. «Сады Беларусі...»; Юрка; Зазім'е; Снежная вясна: [Вершы] // Дзень паэзіі — 79. Мн.; Рэха чырвонай суботы // Беларусь. № 4; Паэзіі колер чырвоны // Там жа. № 11; Рычагі прагрэсу // Там жа. № 12; Біенале ў Венецыі; Лясная крыніца: [Вершы] // Полымя. № 4; Сувенір з Мурама; «Апошні час усё цяжэй...»; У гарэлым лесе; Дома; «А што ж было?..»: [Вершы] // ЛіМ. 31 жн.

1980. Першы снег; Усходні матыў: «Дарэмна ты бадзёрышся са мной...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 80. Мн.; Крокі ў вясну: [Нарыс] // Беларусь. № 3; Ленінскія суботнікі: [Верш] // Там жа. № 4; З'езду — важкі каравай // Там жа. № 8; Непедагагічнае відовішча // ЛіМ. 11 ліп.; Прадчуванне вясны; «А ўсё знікае, усё мінае...»; Спадарожніца; «Люблю паэзію пявучую...»: [Вершы] // Чырв. змена. 23 сак.

1981. Выпадак у нашым двары // Беларусь. № 1.

1982. Маленства сцежкі; Хлеб; «Экскаватар, як звер тупы...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 19 ліп.

1.4.

Струані Л. Праўдзівая гісторыя: Аповесць / З італ. Мн., 1957.

Арджылі М., Парка Г. Прыгоды К'ядзіна / З італ. Мн., 1959.

Берціні В. Юнацтва становіцца ў строй / З італ. Мн., 1960.

Арфелі Д. Лішнія: [Раман] / З італ. Мн., 1965.

Золата Фарчэлы: Сучасныя італьянскія апавяданні / З італ. Мн., 1968.

Арджылі М. Казкі нашых дзён / З італ. Мн., 1971.

1954. Ронфані У. Лючыя: (Навела) / З італ. // Работніца і сялянка. № 11.

1956. Струани Л. Правдивая история: Отрывок из книги / С итал. // Сов. Бел. 12 июля.

1961. Северыні А. Дваццаты; Дазвольце мне... [Вершы] / З італ. // Звязда. 24 снеж.

1962. Северыні А. Люблю цябе, паэзія; Бацьку; Алжыр: [Вершы] / З італ. // Беларусь. № 4; Яго ж. Шахцёр Андрэа: Апавяданне / З італ. // Звязда. 14 кастр.

1963. Арджылі М. Мірная ракета: (Апавяданне) / З італ. // Бярозка. № 11.

1965. Арфелі Д. Чаму смяялася лялька: [Апавяданне] / З італ. // Беларусь. № 3; Арджылі М. Слёзы Мірабэлы: [Казка] / З італ. // Бярозка. № 6; Ніва. 5 вер.; Северыні А. Людзі растуць: Урывак з аповесці / З італ. // Полымя. № 10; Яго ж. На абпаленай зямлі: (Апавяданне) / З італ. // Звязда. 4 ліп.; Арфелі Д. Чатыры свабоды: Урывак з рамана «Лішнія» / З італ. // ЛіМ. 24 вер.

1966. Бернары К. Вызваленне: [Апавяданне] / З італ. // Беларусь. № 5; Рэпето Р. Качатэлы: Апавяданне / З італ. // Бярозка. № 3; Канфаланьеры Д. Музыка ў таверне: (Апавяданне) / З італ. // Звязда. 27 сак.; Біджарэці Л. Пачатак: (Апавяданне) / З італ. // Там жа. 13 вер.; Арджили М. История подводной лодки: [Апавяданне] / С итал. // Зорька. 8 янв.

1968. Артэзе А. Золата Фарчэлы: (Навела) / З італ. // Беларусь. № 4; Бенюк М. Чырвоная зорка: [Верш] / З рум. // Там жа. № 10; Арджылі М. Адважны трамвай: (З кнігі «Казкі нашых дзён») / З італ. // Бярозка. № 6; Павезе Ч. Урокі; Дэ Яка А. Каля варот казармы; Маравія А. Ямачка; Рэа Д. У нядзелю; Арпіна Д. Пава: [Апавяданні] / З італ. // Полымя. № 5.

1969. Гушча Я. Дыскусія: [Верш] / З пол. // Беларусь. № 7; Канфаланьеры Д. Франчэскіна: Апавяданне / З італ. // ЛіМ. 25 лют.

1970. Мастранардзі Л. Цыгарэта: Апавяданне / З італ. // Полымя. № 12.

1971. Квазімода С. Братам Чэрві, іхняй Італіі; Бішэці М. Радасць; Кастабіле Ф. Спявае певень; Абяцае завушніцы: [Вершы] / З італ. // Дзень паэзіі—71. Мн.; Маравія А. Абгон; Кальвіна І. Міннае поле: (Навелы) / З італ. // Беларусь. № 12; Бішэці М. Радасць: [Верш] / З італ. // Голас

Радзімы. № 23; Мантэроса Ф. Хор партызанаў у месячную ноч; Джорджыо Б. Эмілія; Раверсі Р. Сустрэча па боксе; Бішэці М. Колеры роднага горада; Кастабіле Ф. Гаспадар: [Вершы] / З італ. // ЛіМ. 14 мая.

1972. Мухтар А. Наш герб; Хакімаў А. Дрэва і зямля: [Вершы] / З узб. // Беларусь. № 6; Кузняцоў В. Даўгава: [Верш] / З рус. // ЛіМ. 15 снеж.

1973. Дэ Яко А. Свята Сант' Анны: Апавяданне / З італ. // Беларусь. № 3; Бедны Д. Наперад і вышэй: [Верш] / З рус. // Там жа. № 4; Піньеці Л. Звышэксплуатацыя; Кастабіле Ф. Гэта няшчасная Калабрыя; Радары Д. Карнавал: [Вершы] / З італ. // Там жа. № 11.

1974. Акрока Э. «На Поўдні, можа, нарэшце заснём спакойна...»; Басані Д. Эмілія; Другі бок; Бішэці М. Колеры роднага горада; Карнавал; Нашы мары, бы сухое лісце; Рыта; Радасць; Я ведаю птушак, што гнёздаў не ўюць; Што такое смерць; Канец свята; Віла К. Мы стомленыя істоты; Джудзічы Д. Ты пытаеш, што гэта значыць; Азірнуся назад; Дзандзота А. Новае акно; Кастабіле Ф. Поўдзень; Спявае певень; Астатняе — не; Абяцае завушніцы; Гэта няшчасная Калабрыя; Гаспадар; Квазімода С. Фальшывая і сапраўдная зеляніна; Салдаты плачуць ноччу; Скаргі; Мантале Э. Сон вязня; Мантэроса Ф. Хор партызанаў у месячную ноч; Бы ваўкі на бяду; Мучы В. 11,2; Піньеці Л. Звышэксплуатацыя; Раверсі Р. Сустрэча па боксе; Радары Д. Бравыя сіньёры; На саборы; Сіньёр з трыма шапкамі; Карнавал; Адрыятычнае мора; Поезд эмігрантаў; Саба У. Шчасце; Маё багацце; Северыні А. Дваццаты; Дазвольце мне...; Успамін; Чырвоны гваздзік; Людзі як ластаўкі; Фарціні Ф. Вальдосала: [Вершы] / З італ. // Ад вежаў Ферары. Мн.; Северыні А. Успамін жыве; Чырвоная гваздзіка; Саба У. Маё багацце: [Вершы] / З італ. // Полымя. № 12; Радары Д. Адрыятычнае мора; Сіньёр з трыма шапкамі: [Вершы] / З італ. // Бярозка. № 6; Эізаў К. Брацкія магілы: [Верш] / З туркм. // ЛіМ. 8 лют.; Радары Д. Поезд эмігрантаў: [Верш] / З італ. // Там жа. 1 ліст.

1975. Рамера Э. Ленін: [Верш] / З італ. // Беларусь. № 4; Ф'ёры Ч. Вяртанне ў вёску: (Апавяданне) / З італ. // Там жа. № 9.

1976. Бернары К. Дзверы, якія не адчыняюцца; Парызэ Г. Сантыментальны чалавек; Сантучы Л. Бачанні Фра Джэльзаміна: [Вершы] / З італ. // Беларусь. № 3; Ф'ёры Ч. Падзел: Апавяданне / З італ. // Там жа. № 12.

1979. Северыні А. Музыка Моцарта ў сялянскай хаце: [Верш] / З італ. // Беларусь. № 11.

1980. Северыні А. Сведка забойства ў Сангмі; Тут ідэал нараджаецца з нічога; Нармальнае становішча; Іспанія зямля патаптаная; Плачуць твае лімоны; Дзе лямант ірве раўнавагу; З недасяжнай далечыні; Дзеяслоў пагарджаць; Рабочаму класу; Вока Паліфема; Трохпамернае; Разрадка; Вузлы застаюцца; Музыка Моцарта ў сялянскай хаце; Лёгкія маленькія ручаняты; Набыткі; Павучанне; З рэшткаў адукацыі; Перапетыі гісторыі: [Вершы] / З італ. // Северыні А. На арбіце Зямлі. Мн.

1.5.

На ўкраінскую мову. Едність: [Верш] / Пер. П. Баратинський // Рад. Житомирщина. 1976. 21 квіт.

1.6.

Золата Фарчэлы: Сучасныя італьянскія апавяданні. Мн., 1968 / Скл.

Ад вежаў Ферары: З сучаснай італьянскай паэзіі. Мн., 1974. / Скл.

Северыні А. На арбіце зямлі: [Вершы]. Мн., 1980 / Скл.

2.3.

Анатолю Шаўню — 50 // ЛіМ. 1980. 29 жн.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі. Мн., 1981.

В. І. Козіч.

ШАЎЧОНАК МАРЫЯ

Шаўчонак Марыя Сіланцьеўна (псеўд. М. Аляксеева, н. 11.5.1944, в. Новы Востраў Клічаўскага р-на Магілёўскай вобл.), паэтэса. Член СП Беларусі з 1979.

Нарадзілася ў сялянскай сям'і. Пасля заканчэння ў 1961 сярэдняй школы паступіла на філалагічны факультэт БДУ, які скончыла ў 1965. З 1965 настаўнічала ў Ракавіцкай СШ Шчучынскага р-на, працавала ў Шчучынскай раённай газеце «Савецкая вёска». З 1978 старшы рэдактар аддзела прапаганды Гродзенскай студыі тэлебачання. Узнагароджана медалём «За працоўную доблесць».

Першы верш М. Шаўчонак «Я — піянерка» надрукаваны ў 1954 у газеце «Піянер Беларусі». Рэгулярна выступае ў перыёдыцы з 1958. Аўтар

зборнікаў вершаў «Белая ластаўка», «Свята зямлі», «Бацькоўскае імя», «Раса-расінка». Іх лірычны герой — наш сучаснік, чалавек багатай душы і высакародных памкненняў, які дбае пра пераемнасць пакаленняў, марыць пра сапраўднае каханне. Пейзажная лірыка паэтэсы выклікае аптымістычны настрой, надзею на лепшую будучыню. На словы яе вершаў Г. Вагнерам і І. Кузняцовым напісаны песні.

Жыве ў Гродне. *М. Р. Міхайлаў.*

Бібліяграфія

1.2.

Белая ластаўка. Мн., 1971. (Першая кніга паэта). Рэц.: Голуб Ю. Зямная вера // Гродн. правда. 1971. 29 окт.; Гречаников А. Крылья крепнут в полете // Неман. 1972. № 2; Дзюба У. Ад бацкоўскага парога // Гомел. праўда. 1971. 9 кастр.; Заранок А. Першая ластаўка // Чырв. змена. 1972. 17 чэрв.; Звонак А. Да вяршынь паэзіі // Полымя. 1972. № 7; Кірык А. Ластаўка надзеі // ЛіМ. 1972. 18 лют.; Колтун В. «Белая ласточка» // Сел. газ. 1971. 3 окт.; Хведаровіч М. Ластаўка надзей // Мін. праўда. 1972. 13 чэрв.; Яўсееў Р. Маладая песня // Звязда. 1972. 11 студз.

Свята зямлі: Вершы. Мн., 1976. Рэц.: Кремень И. Гродн. правда. 1976. 9 окт.; Марціновіч А. «Пра вечнае, пра самае святое...» // ЛіМ. 1976. 9 ліп.

Бацькоўскае імя: Вершы. Мн., 1981. Рэц.: Каваленя С. Пошукі свайго імя // ЛіМ. 1982. 23 ліп.; Макарэвіч В. З любоўю і ўдзячнасцю // Чырв. змена. 1982. 18 лют.

Раса-расінка: Вершы. Мн., 1985. Рэц.: Свірка Ю. «Каб слова свяціла, як зорка...» // ЛіМ. 1985. 11 кастр.

1.3.

1954. Я — піянерка: [Верш] // Піянер Бел. 19 ліст.

1958. У калгасе; На лузе: [Вершы] // Прыдняпроўе. Магілёў; Рэчка; Дуб; Ля магілы салдата; Раніцай у полі; Калгасніца: [Вершы] // Бярозка. № 11; Дзядуля і ўнук: [Верш] // Чырв. змена. 27 крас.; Дуб: [Верш] // Там жа. 26 ліп.; Ёсць у нас дзяўчат нямала: Частушкі // Там жа. 17 вер.

1959. Вечарам; Раса, расінка; Калгасніца: [Вершы] // Калг. праўда. 6 жн.; Перад захадам сонца: [Верш] // Маг. праўда. 23 мая.

1960. Блакітнае поле: [Верш] // Голас Радзімы. № 97; Блакітнае мора; Дуб; Зоры: [Вершы] // ЛіМ. 20 снеж.; Блакітнае мора; «Не, не ў сне, гэта так сапраўды...»; «Я не была тут цэлых тры гады...»: [Вершы] // Маг. праўда. 15 ліст.; Раса-расінка; «Замоўклі песні, знік апошні гук...»: [Верш] // Там жа. 11 снеж.

1961. Пралескі: [Верш] // Маг. праўда. 2 крас.; Чырв. змена. 11 мая; Ад майскага сонца: [Верш] // Чырв. змена. 6 мая.

1963. «Магчыма мяне спытаюць...»; «Хлопчык спяваў пра сонца...»; «Дарога дамоў...»; «Зрабіўшы нясмелы крок...»; «Надзеі, і мары, і веру...»; «Стаяў над ракою бязлісты лазняк...»; Першая навальніца; «Тут не прызначалася сустрэча...»: [Вершы] // Маладосць. № 11; «Магчыма, мяне спытаюць...»: [Верш] // ЛіМ. 19 ліст.; Асіповіцкія юннаты // Піянер Бел. 2 жн.; Пошукі // Там жа. 9 жн.; Хай заўжды будзе сонца // Там жа. 16 жн.; Мой дом; «Ты ўсё пішаш лісты...»: [Вершы] // Чырв. змена. 7 сак.; Лес: [Верш] // Там жа. 24 сак.

1964. Мары: [Верш] // Бярозка. № 6.

1965. «Магчыма мяне спытаюць...»; Стэп; «Ці вераць людзі...»: [Вершы] // Узлёт. Мн.; Наднёманскі бор: [Верш] // Полымя. № 11; Лірычныя мініяцюры: Чытаю Блока; Грыбы; Адказ на пісьмо // Чырв. змена. 5 снеж.

1966. Стэп; «Ужо не дзяўчынкі, не хлапчукі...»; «Не дарэмна гавораць...»; «Мінае ўсё — і снег, і вёсны...»; «Гук адзін, другі...»: [Вершы] // Маладосць. № 8; «Гук адзін, другі...»: [Верш] // ЛіМ. 9 жн.; У моры, Жана д'Арк: [Вершы] // Чырв. змена. 8 сак.; «Білася неба нацятым ветразем...»: [Верш] // Там жа. 17 сак.; «Сусвет такі ж падобны, як і розны...»: [Верш] // Там жа. 31 ліп.

1967. «Венскі лес і блакітны Дунай...»: [Верш] // Знамя юности. 12 дек.; «Ёсць ночы...»: [Верш] // ЛіМ. 8 снеж.; «Яблыні з палёгкай уздыхнулі...»: [Верш] // Чырв. змена. 5 кастр.

1968. «Спыніся, восень, у грыбным бары...»: [Верш] // Работніца і сялянка. № 1.

1969. «Не дарэмна гавораць...»: [Верш] // Беларускі каляндар на 1970 год. Беласток; Знаёмых і незнаёмых; «Ты кажаш: «Быць самім сабой...»; Нашто мне твае паштоўкі: [Вершы] // Маладосць. № 3; «Ты кажаш: «Быць самім сабой...»: [Верш] // ЛіМ. 11 сак.

1970. Балада пра чырвоную гваздзіку: З цыкла «Хатынь» // Гродн. правда. 22 авг.; Песня пра чырвоную гваздзіку: [Верш] // Сел. газ. 29 нояб.

1971. Стэп: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.; Зямлянка; «Нам здалося...»; «Гук адзін...»; «Ён нарадзіўся сонечнай вясною...»: [Вершы] // Голас Радзімы. № 38.

1973. Ради нескольких строчек... // Гродн. правда. 19 дек.

1975. Неспокойный космодром: [Рэц. на кн.: Дзмітрыеў Г. Гарады на далонях. Мн., 1974] // Гродн. правда. 27 мая; «Не шкадуюць слоў высокіх...»; «Сняцца баравікі...»; «Я ўсім была на свеце гэтым...»: [Вершы] // Там жа. 11 окт.

1976. «Раным-рана сёння ўстану...»: [Верш] // Гродн. правда. 24 янв.; «Вясна прыходзіць кожны раз...»; «Хіляцца і хіляцца гады...»: [Вершы] // Там жа. 14 мая; Сорок тысяч помощников // Там жа. 27 мая; Россып шчодрасці // Наст. газ. 4 жн.

1977. «Здалёк крылом махае бусел...»; «Па залатому дну іду...»: [Вершы] // Полымя. № 12; Маё імгненне; «Не многа, не мала...»; «Зямля мая, якое шчасце...»: [Вершы] // Гродн. правда. 5 февр.; «Усё не тое гавару, што трэба...»: [Верш] // Там жа. 19 февр.; Свіцязь; Адкуль жа песеннасць такая...»: [Вершы] // Там жа. 9 июля; Хай думаюць; Маё, найлепшае на свеце: [Вершы] // Там жа. 27 авг.; «Я не пісала б вершаў...»: [Верш] // Там жа. 19 нояб.; Бацькоўскае імя; Рэдкая хвіліна: [Вершы] // ЛіМ. 4 сак.; Баразна: [Верш] // Сел. газ. 12 июня.

1978. Маё імгненне; Белы май; Хай думаюць: [Вершы] // Маладосць. № 3; Над самым берагам сасна; У дрэў вучуся: [Вершы] // Родная прырода. № 3; Імёны светлыя людзей: [Верш] // Гродн. правда. 21 янв.; ЛіМ. 18 жн.

1979. З кнігі «Бацькоўскае імя»: [Вершы] // Гродн. правда. 7 июля; «Вясна прыходзіць кожны раз...»; «Яна звіла сто тысяч гнёзд...»: [Вершы] // Родная прырода. № 2; «Жывое сэрца часу — чалавек...»; «Мой спадарожнік вечны, сонца...»; «Ледзь толькі душой дакранулася...»; «Шчымліва, радасна і светла...»: [Вершы] // Там жа. 7 июля.

1981. Свіцязь: [Верш] // Работніца і сялянка. № 10; Дом, полный сокровищ // Гродн. правда. 3 дек.

1982. «На клавішы спускаю рукі...»: [Верш] // На сцягу і ў сэрцы. Мн.

1983. Как рождается чудо // Гродн. правда. 7 мая; Взгляд художника // Там жа. 13 июля.

1.5.

На англійскую мову. Verse / Transl. V. Rich // J. of Byelorus. Studies. 1976. № 4.

На латышскую мову. Už Baltkrieviju stārkiatnesa; «Zemes svētki...», «Par mūžigo...» // Lenina Cels. 1976. 30 dec.; Nav dzejnieki azotē slēpuši / Atdz. A. Pāvulite // Lenina Cels. 1977. 30 apr.; «No kalna zalā ripoja ābolits...» / Atdz. A. Pāvūlite // Lenina Cels. 7 nov.

На літоўскую мову. «Vos tik prisiliečiu širdim...» / Vert. B. Žymantiene // Raudonoji veliava. 1980. Saus. 26.

На рускую мову. Праздник земли: [Вершы] / Пер. Ф. Ефимов // Неман. 1979. № 5; Это сказано верно о мудрости; «Слова способны, как туман...»: [Вершы] / Пер. И. Василевский // Извечной песни голоса. Мн., 1980.

2.3.

На беларускай мове. Марціновіч М. «Я адкажу: «Зямная!» // Работніца і сялянка. 1981. № 10; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Шасцерыкоў П. Вершы Марыі Шаўчонак // ЛіМ. 1960. 20 снеж.

Г. І. Рэут.

ШАХ СОФ'Я

Шах Соф'я Мікалаеўна (н. 29.11.1947, в. Лясец Калінкавіцкага р-на Гомельскай вобл.), паэтэса. Член СП Беларусі з 1990.

З сям'і рабочага. Бацька, Рагавец Мікалай Паўлавіч, працаваў у шавецкай майстэрні г. п. Азарычы Калінкавіцкага р-на, маці, Шах Лукер'я Адамаўна — тэхнічкай у Азарыцкай школе-інтэрнаце. Дзяцінства і школьныя гады С. Шах прайшлі ў г. п. Азарычы, дзе ў 1965 скончыла сярэднюю школу. З 1965 вучылася ў Мазырскім педагагічным інстытуце, пасля заканчэння якога выкладала ў пачатковых класах Гажынскай школы (Нараўлянскі р-н), з 1973 у Цідаўскай малакамплектнай школе (Калінкавіцкі р-н), з 1977 у Азарыцкай школе-інтэрнаце. У 1977 паступіла завочна на 3-і курс дэфекталагічнага факультэта Мінскага педінстытута, які скончыла ў 1980. У гэтым жа годзе пераехала на пастаяннае месца жыхарства ў г. Светлагорск Гомельскай вобл., дзе працавала лагапедам у СШ № 6, а з 1983 — у школе-інтэрнаце для дзяцей з замаруджаным псіхічным развіццём.

Першы верш С. Шах «Восень» (на рускай мове) надрукаваны ў 1972 у нараўлянскай раённай газеце «Прыпяцкая праўда». З 1984 пачала друкавацца ў рэспубліканскіх выданнях на беларускай мове. Яе вершы змяшчаліся ў калектыўных зборніках «Маладыя галасы», «Дзень паэзіі», у рэспубліканскай перыёдыцы. Аўтар зборнікаў паэзіі «На скрыжаванні спеўных дзён» (у калект. зб. «Лагодны промень раніцы», 1988), «І не пакіне спадзяванне». Паэтэса ўслаўляе «цуд — святло адносін чалавечых». Высокім чалавечым пачуццям, асабліва каханню, прысвечаны праніклівыя і шчырыя радкі яе вершаў. Перакладалася на рускую мову. З'яўляецца членам літаратурнага аб'яднання «Далягляды» пры раённай газеце «Светлагорскія навіны», Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны, гарадской медыка-педагагічнай камісіі.

Жыве ў г. Светлагорску Гомельскай вобл.

Г. М. Урупіна.

Бібліяграфія

1.2.

І не пакіне спадзяванне: Вершы. Мн., 1989 (Б-ка часоп. «Маладосць»).

1.3.

1984. «Гэта гронка уцехі...»; «І раптам знік астатак супакою...»; Досвітак; «Дзе нябёс маіх спагада...»; «Няўжо ўсё сказала?..»; «Усё мне дадзена, што трэба...»; «Будзе, будзе зіма на зыходзе!..»: [Вершы] // ЛіМ. 18 мая; Адыходзячаму году: [Верш] // Там жа. 21 снеж.; «Адсып, Мядзведзіца, мне зорак...»: [Верш] // Чырв. змена. 31 кастр.; «Жыву ў звычайных трывогах...»: [Верш] // Там жа. 16 снеж.

1985. «І раптам знік астатак супакою...»; «Заблудзіла сярод гушчару...»; Досвітак; «Дзе нябёс маіх спагада...»; «Няўжо ўсё сказала?..»; «Усё мне дадзена, што трэба...»; «Будзе, будзе зіма на зыходзе!..»: [Вершы] // Маладыя галасы. Мн.; Той дзень...: [Верш] // Работніца і сялянка. № 2; «Будзе, будзе зіма на зыходзе!..»: [Верш] // Там жа. № 3; «Так сумна, як не помню, ці было...»: [Верш] // Звязда. 8 сак.; «Захліствае птушыны гвалт...»; «Вясна. Які блакіт высокі...»; «Дзень удаўся зацятым і злосным...»; «Разам, разам, разам...»; «Мне вашы вочы гэткае сказалі...»; «Ты жывеш і гора маеш...»; «Мо толькі пастарэўшы зажывём...»; «Не маю сілы...»: [Вершы] // ЛіМ. 1 ліст.; Пошук: [Верш] // Сел. газ. 16 июня; Пяшчота; «Мне ўтульна ў горадзе маім...»: [Вершы] // Чырв. змена. 12 ліп.

М. П. Барташэвіч.

ШАХАВЕЦ УЛАДЗІМІР

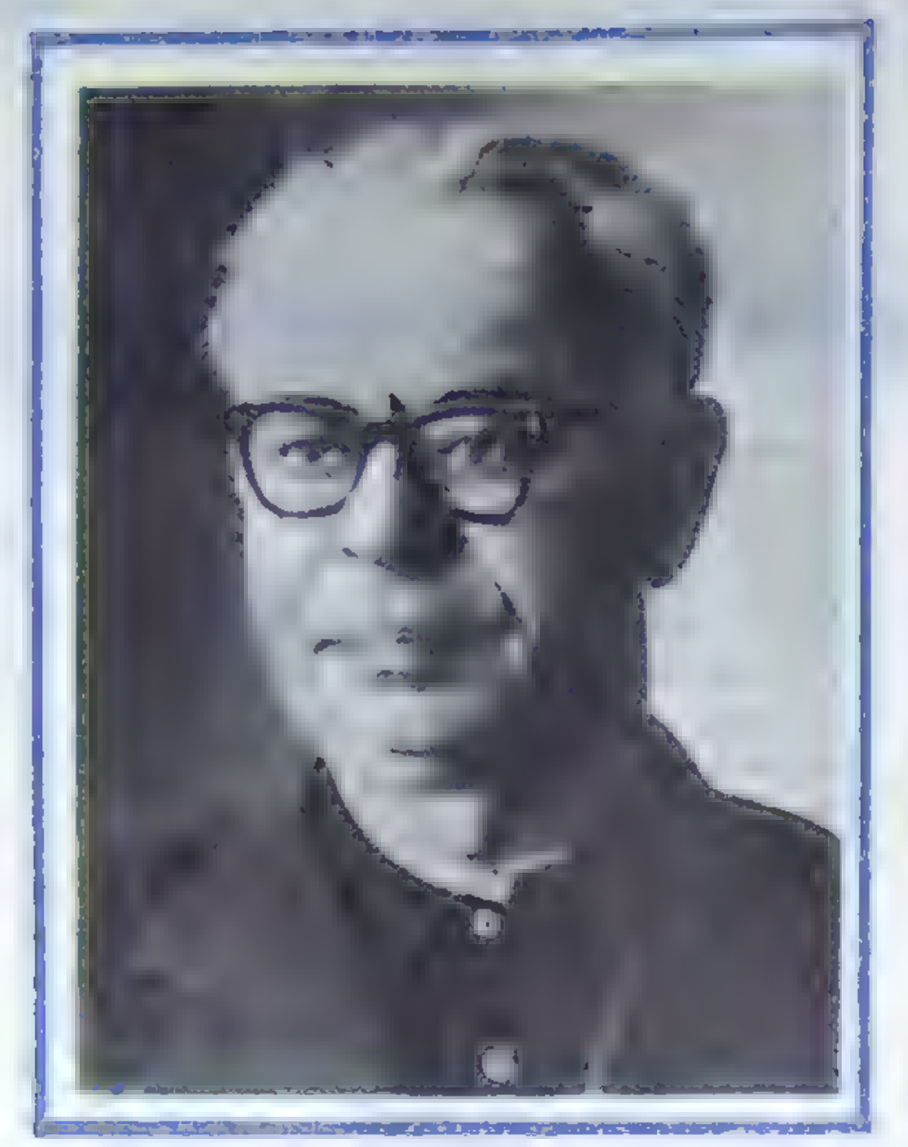

Шахавец Уладзімір Міхайлавіч (псеўд. Сымон Тутэйшы; крыпт.: Леонид Д.; 26.11.1918, в. Кімія Барысаўскага р-на Мінскай вобл.— 8.6.1991, Мінск, пахаваны на Паўночных могілках), празаік, паэт, перакладчык. Член СП Беларусі з 1947. Заслужаны работнік культуры Беларусі (1979).

З сям'і калгаснікаў. Бацька, Міхаіл Захаравіч, і маці, Аляксандра Яфімаўна, былі патомнымі хлебаробамі. У 1926—30 вучыўся ў Кімейскай пачатковай школе, у 1930—33 у Зембінскай сямігодцы, пасля заканчэння якой працаваў рахункаводам, сакратаром мясцовага сельсавета. У 1936—37 вучыўся на рабфаку ў Магілёве, пасля заканчэння якога паступіў у БДУ. З 4-га курса ў 1940 пайшоў настаўнічаць у в. Мсціжы Бягомльскага р-на. У пачатку вайны працаваў у роднай вёсцы на гаспадарцы бацькоў. З 1942 партызанскі сувязны, потым баец партызанскага атрада брыгады «Дзядзькі Колі», карэспандэнт партызанскага друку. Ваяваў на Украінскім фронце, прымаў удзел у баях за Берлін. Пасля дэмабілізацыі закончыў фізіка-матэматычны факультэт БДУ (1946). Працаваў у газеце «Літаратура і мастацтва» (1946—48), часопісе «Полымя» (1948). З 1948 рэдактар, старшы рэдактар, загадчык рэдакцыі Дзяржаўнага выдавецтва Беларусі. З 1963 заг. рэдакцыі, намеснік галоўнага рэдактара выдавецтва «Беларусь», з 1972 нам. галоўнага рэдактара, загадчык рэдакцыі выд-ва «Мастацкая літаратура». З 1982 быў на пенсіі. Узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны 2-й ступені, медалямі, Ганаровымі граматамі і Граматамі Вярхоўнага Савета Беларусі.

Вершы У. Шахавец пачаў пісаць у школьныя гады (1931). Друкаваць іх пачаў у 1937. Першы верш «Слаўны Віцязь нас вядзе» прысвечаны Ш. Руставелі і змешчаны ў газеце «Літаратура і мастацтва» (публікацыя не выяўлена). З 1938 друкаваўся як перакладчык. У партызанскім друку выступаў пад крыптанімам «Леонид Д.». Актыўна ў перыядычным друку пачаў друкавацца з 1946. Публікаваліся яго вершы, артыкулы, пераклады, рэцэнзіі на кнігі М. Гамолкі, І. Грамовіча, У. Карпава, К. Кірэенкі, А. Русака, В. Таўлая. Перакладаў на беларускую мову творы А. Пушкіна, М. Лермантава, У. Маякоўскага, І. Ганчарова («Звычайная гісторыя»), прозу В. Лікстанава, М. Прыляжаевай, А. Рыбакова, Л. Лагіна («Стары Хатабыч»), В. Ажаева і інш. З 1947 выступаў як празаік. Пісаў у асноўным пра вайну, партызанскі рух («Насустрач»), студэнцкае жыццё («Землякі»), вясковую інтэлігенцыю («Будзьце здаровы», «Пасля вяселля»), узнімаў маральна-этычныя праблемы («Месца ў жыцці»). Пісаў таксама для дзяцей: аповесці «Крылаты дзень», «Чорны снег», апавяданні «Пісьмо да сябра», «На зімнім возеры», «Светлая раніца». Творы У. Шахаўца перакладаліся на албанскую, рускую, украінскую мовы.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.1.

Аповесці. Мн., 1967 (Б-ка беларускай прозы).

Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1978. Т. 1: Аповесці, 1978. Т. 2: Аповесці. Апавяданні. Рэц.: Марціновіч А. Несупынная прага дасканаласці // Полымя. 1979. № 1

Выбранае: Аповесці. Мн., 1992.

1.2.

Землякі: Аповесць. Мн., 1949. Рэц.: Агіевіч У. «Землякі» // Беларусь. 1950. № 5; Шамякін І. Першы твор: (Заўвагі пра аповесць У. Шахаўца «Землякі») // ЛіМ. 1949. 26 сак.

Насустрач: Аповесць. Мн., 1951.

Землякі; Насустрач: Аповесці. Мн., 1952. Рэц.: Андрэенка А. За мірнае жыццё // Звязда. 1952. 19 лют.; Борисов Б. Ради жизни на земле // Сталин. молодежь. 1952. 19 вер.; Клімковіч М. Твор пра барацьбу за мір // ЛіМ. 1952. 26 студз.; Пестрак П. У барацьбе за свой творчы почырк // Беларусь. 1952. № 2; Салавей Л. Дзве аповесці Ул. Шахаўца // Полымя. 1952. № 10.

Будзьце здаровы: Аповесць. Мн., 1955. Рэц.: Мушинский М. Шаг назад // Сталин. молодежь. 1955. 15 дек.; Паслядовіч М. Дзве сустрэчы // Полымя. 1955. № 7; Паўлаў А. Быць верным жыццёвай

праўдзе // Чырв. змена. 1955. 29 кастр.; Пшыркоў Ю. Аповесць Ул. Шахаўца «Будзьце здаровы» // Беларусь. 1955. № 9.

Пасля вяселля. Мн., 1958. Рэц.: Бурьян Б. Книга моего товарища // Знамя юности. 1958. 10 дек.; Сіўцоў І. Чацвёртая кніга // Беларусь. 1959. № 5; Сталяроў М. Гэтага не павінна быць // Полымя. 1959. № 1.

Месца ў жыцці: Аповесць. Мн., 1960. Рэц.: Герцовіч Я. Месца ў жыцці // Беларусь. 1960. № 12; Крышталь В. Замест жыцця — ідылія // ЛіМ. 1960. 4 кастр.

Крылаты дзень: Аповесць / Для сярэд. ўзросту. Мн., 1961. Рэц.: Даніленка М. Аб звычайным — займальна // Наст. газ. 1962. 3 студз.; Рэц.: Зубкоўскі Б. Багаты свет // Беларусь. 1962. № 5.

Чорны снег: Аповесць / Для сярэд. і старэйш. ўзросту. Мн., 1962. Рэц.: Томскі У. Праўда перамагае // Беларусь. 1963. № 8.

Пісьмо да сябра: Аповесць і апавяданні. Мн., 1966. Рэц.: Ваданосаў М. Пашкодзіла аднабаковасць // ЛіМ. 1967. 16 чэрв.

На зімнім возеры: Апавяданні / Для шк. ўзросту. Мн., 1970.

Блакітная мара: Аповесць. Мн., 1985.

Вяртанне: Вершы. Мн., 1986.

Светлая раніца: Аповесць і апавяданні / Для мал. шк. ўзросту. Мн., 1988.

Дарога пачыналася ў Бярозаўцы: Аповесці. Мн., 1990.

1.3.

1938. Песня касца: [Верш] // Полымя рэвалюцыі. № 2; Будзем бараніць: [Верш] // Там жа. № 10

1939. Эдуарду Самуйлёнку: [Верш] // Полымя рэвалюцыі. № 2; Зіма; «Арцель»: [Байкі] // Там жа. № 5—6.

1940. Аб перакладзе Маякоўскага (некаторыя заўвагі) // ЛіМ. 3 сак.

1946. Зерне: [Верш] // Беларусь. № 7; Рыбак: [Верш] // Там жа. № 8; Напластаванні: [Верш] // Там жа. № 11—12; Нюрнбергскія злачынцы: [Байка] // Вожык. № 16; Майскі дзень; Пасляваенны студэнт; Змена прафесіі: [Вершы] // ЛіМ. 18 мая; Жураўлінае гора: Фельетон // Там жа. 7 вер. / Пад псеўд. Сымон Тутэйшы; Будаўнік прыйшоў: [Верш] // Там жа. 5 кастр.; Навагодні снег: [Верш] // Там жа. 29 снеж.; У музеі: [Верш] // Чырв. змена. 1946. 8 чэрв.; Сад: [Верш] // Там жа. 7 снеж.

1947. Іранскі дзённік: Пародыя // Полымя. № 2; Кандрат Крапіва // ЛіМ. 25 студз.; Творы паэта на беларускай мове // Там жа. 8 лют.; У палоне прыроды: [Рэц. на кн.: Гамолка М. Зварот шчасця. Мн., 1946] // Там жа. 15 лют.; Прастата і спрошчанасць: [Рэц. на кн.: Русак А. На родных палетках. Мн., 1946] // Там жа. 12 крас.; Вяртанне: Урывак з паэмы // Там жа. 26 крас.; Гордасць савецкага чалавека // Там жа. 7 чэрв.; Без разліку на чытача // Там жа. 19 ліп.; Непераадоленыя традыцыі: [Рэц. на кн.: Астапенка А. Выпрабаванне. Мн., 1947] // Там жа. 9 жн.

1948. Паэзія Валянціна Таўлая // Беларусь. № 7; «Пасля навальніцы» К. Кірэенкі: [Рэц. на кн.: Кірэенка К. Пасля навальніцы: Вершы. Мн., 1947] // Полымя. № 4; Землякі: Аповесць [Частка першая] // Там жа. № 8—10; На розным узроўні: [Рэц. на кн.: Грамовіч І. Апавяданні. Мн., 1947] // ЛіМ. 7 лют.; Дзень нараджэння: [Верш] // Там жа. 21 лют.; Авалоданне тэмаю // Там жа. 20 ліст.

1949. У музеі; Будаўнік прыйшоў: [Вершы] // Беларуская савецкая паэзія. Мн.

1950. Змагар за новае жыццё // Сав. селянін. 4 сак.

1951. Змагары за будучыню: [Рэц. на кн.: Карпаў У. Без нейтральнай паласы. Мн., 1950] // Беларусь. № 3; Падрыўнікі: Урывак з аповесці «Насустрач» // Там жа. № 5; Насустрач: Аповесць // Полымя. № 9.

1952. Насустрач: [Урывак з аповесці] // Поступ міру. Мн.; Сцяганосцы міру: [Рэц. на кн.: Панченко П. Знаменосцы мира. Мн., 1951] // Беларусь. № 4; Спартыўнае свята: Урывак з аповесці «Будзьце здаровы» // Там жа. № 8; Прыклад старэйшых // ЛіМ. 9 лют.; Першы зборнік апавяданняў: [Рэц. на кн.: Даніленка М. «Мая песня». Мн., 1952] // Там жа. 12 крас.; Чытаючы аповесць // Там жа. 1 ліст.; Выданне кніг да дэкады // Мін. праўда. 11 чэрв.; Юнаму чытачу — добрыя кнігі // Наст. газ. 22 лют.

1953. Будзьце здаровы: Аповесць // Полымя. № 9. Рэц.: Баркоў М. Без ведання справы // Мін. праўда. 1953. 13 снеж.; Варывончык І. Павярхоўнае вырашэнне тэмы // Звязда. 1953. 20 ліст.; Заравы Р. На ружовым фоне // Чырв. змена. 1953. 22 ліст.; Пашкевіч Н. Сумна аб паэтычным // ЛіМ. 1953. 21 ліст.; Шаблінскі П. «Будзьце здаровы» // Сталін. шлях. 1954. 29 сак.; Першы дзень: (Урывак з аповесці «Будзьце здаровы!») // ЛіМ. 18 крас.

1955. Літаратурныя сілуэты: Эпіграмы // Беларусь. № 3, 4 / У сааўт. з інш.; Апавяданні Я. Васілёнка: [Рэц. на кн.: Васілёнак Я. Зялёныя агні. Мн., 1954] // Полымя. № 4; Слово о Маяковском // Сов. Отчизна. № 2; Світанне над палескай вёскай // ЛіМ. 26 ліст.; Юным чытачам // Наст. газ. 2 чэрв.

1956. Напарнікі: Апавяданне // Беларусь. № 2; Пасля вяселля: Урывак з аповесці // Там жа. № 11; Новыя сустрэчы: Урывак з аповесці «Пасля вяселля» // Маладосць. № 4; Будоўля і яе людзі: [Рэц. на кн.: Шасцерыкоў П. Камень за камнем. Мн., 1956] // Полымя. № 1; Пасля вяселля: Аповесць // Там жа. № 12. Рэц.: Паслядовіч М. «Творчы рост пісьменніка» // ЛіМ. 1957. 12 студз.; Пасля вяселля: Урывак з аповесці // Там жа. 28 крас.

1957. Плошча Кулагі: Апавяданне // Беларусь. № 7.

1958. Тэлеграма: Апавяданне // Беларусь. № 1; Родная зямля: Урывак з першай часткі аповесці «Месца ў жыцці» // ЛіМ. 2 ліп.

1959. Вяртанне: Урывак з аповесці «Месца ў жыцці» // Беларусь. № 12; Сустрэчы і людзі: [Урывак з аповесці «Месца ў жыцці»] // Звязда. 1, 2 снеж.

1960. Крылаты дзень: Аповесць // Бярозка. № 9, 10; Месца ў жыцці: Аповесць // Полымя. № 4; Вячэрняя зорка: З аповесці «Месца ў жыцці» // Чырв. змена. 6 сак.

1962. Творчая сталасць: (Да 50-годдзя з дня нараджэння беларус. пісьменніка У. Б. Карпава) // Калг. праўда. 23 сак.

1963. Валерка ідзе наперад: Апавяданне // Бярозка. № 6.

1964. Пісьмо да сябра: Апавяданне // Бярозка. № 7; Для дзяцей і юнацтва // ЛіМ. 28 студз.

1965. Чым усё скончылася: Апавяданне // Бярозка. № 3; Без мамы: (Апавяданне) // Вясёлка. № 6; На зімнім возеры: [Апавяданне] // Там жа. № 12.

1966. Па сцежках памяці // Пра час і пра сябе. Мн.; Экзамен: Апавяданне // Бярозка. № 2; Петрык будзе настаўнікам: [Апавяданне] // Вясёлка. № 10.

1967. Пісьмо да сябра: [Апавяданне] // Арлянятам: У 2 т. Мн. Т. 2; Гомелю: [Верш] // Гомел. праўда. 6 жн.

1968. Твае сябры: Апавяданне // Вясёлка. № 11.

1970. Вспоминая бои и походы: [Рэц. на кн.: Парахневіч В. Огненные вихри. Мн., 1969] // Неман. № 6; «Беларусь». Год 1970... // ЛіМ. 30 студз.

1971. Пасляваенны студэнт: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.

1972. «Беларусь» год 1972-й // Кн. обозрение. №2.

1975. У музеі; Студэнт-фізік; Вяртанне ў родную вёску: [Вершы] // Дзень паэзіі — 75. Мн.

1976. Да сталасці крытычнай думкі // ЛіМ. 23 студз.

1978. Пісьмо да сябра: [Апавяданне] // Ручаінкі. Мн.

1983. На зімнім возеры: [Апавяданне] // Вяснянка. Мн.; Дзень нараджэння: Балада // Полымя. № 11.

1984. Блакітная мара: Аповесць // Полымя. № 6; Сустрэчы з маладосцю: Урывак з аповесці // ЛіМ. 13 крас.

1985. Чым усё закончылася: Апавяданне // Буслы над хатай. Мн.; Хлопчык прыйшоў на рэчку: [Верш] // Бярозка. № 7; Завочнік: [Апавяданне] // Вясёлка. № 1.

1.4.

Лікстанаў І. Малышок: Аповесць / З рус. Мн., 1949.

Тургенеў І. Бежын луг: Апавяданні / З рус. Мн., 1949.

Ажаеў В. Далёка ад Масквы: Раман / З рус. Мн., 1951 / Сааўт. пер. М. Татур.

Кальман. Дзеці Гарчычнага раю: Раман / З рус. Мн., 1951.

Маршак С. Круглы год / Для дашк. ўзросту / З рус. Мн., 1953.

Ганчароў І. Звычайная гісторыя: Раман у 2-х ч. / З рус. Мн., 1955.

Ільін М., Сегал Е. Апавяданні пра тое, што вакол цябе / Для сярэд. ўзросту / З рус. Мн., 1955.

Каралійчаў А. Пад векавымі букамі: Апавяданні / Для малодш. ўзросту / З балг. Мн., 1956.

Фаст Г. Апошняя мяжа: / Раман. Для сярэд. і старэйш. ўзросту / З англ. Мн., 1957.

Прыляжаева М. З берагоў Мядзведзіцы: Аповесць пра дзіцячыя і юнацкія гады М. І. Калініна Для сярэд. ўзросту / З рус. Мн., 1958.

Рыбакоў А. Корцік: Аповесць / Для сярэд. ўзросту / З рус. Мн., 1959.

Лагін Л. Стары Хатабыч: Аповесць-казка / Для сярэд. ўзросту / З рус. Мн., 1960.

Жарыкаў Л. Аповесць пра суровага сябра / Для сярэд. і старэйш. ўзросту / З рус. Мн., 1961 / Сааўт. пер. А. Чаркасаў.

Мацвеева Т. Тры добра: Апавяданні аб кітайскіх піянерах / Для сярэд. ўзросту / З рус. Мн., 1963.

Жэсцеў М. Прыгоды малога трактарыста: Аповесць / Для сярэд. ўзросту / З рус. Мн., 1964.

Залаты скарб. Латыш. нар. казкі / Для сярэд. ўзросту. Мн., 1966.

Малдаўскія народныя казкі / Для малодш. ўзросту. Мн., 1966.

Ваксберг А. Можна і нельга / Для сярэд. шк. ўзросту / З рус. Мн., 1967.

Алейнік М. Утрапёная: Аповесць / З укр. Мн., 1970.

Тудэў Л. Горны паток: Раман / З манг. Мн., 1971.

Канівец У. Хлопчык і жар-птушка: Аповесць / Для сярэд. і старэйш. шк. ўзросту / З укр. Мн., 1972.

Ганчар А. Тронка: Раман / З укр. Мн., 1974.

Саўліт Б. Ясеневыя прысады: Раман / З лат. Мн., 1975.

Вараб'ёў Я. Эцьен і яго цень: Раман / Для сярэд. і ст. школьнага ўзросту / З рус. Мн., 1976.

Шукураў Я. Кроў на камені: Раман / Для ст. шк. ўзросту / З узб. Мн., 1977.

Сядых К. Тыгры ў нас не жывуць: Аповесць / Для сярэд. шк. ўзросту / З рус. Мн., 1980.

Ільіна А. Чацвёртая вышыня: Аповесць / Для сярэд. шк. ўзросту / З рус. Мн., 1981. Рэц.: Бадроў А. [Кнігапіс] // ЛіМ. 1982. 22 студз.

Бейшаналіеў Ш. Аманат: Аповесць / З кірг. / Для ст. шк. ўзросту. Мн., 1982.

Пераклічка: Пераклады паэзіі. Мн., 1983.

1938. Лермантаў М. Парус: [Верш] / З рус. // ЛіМ. 11 вер. / Пер. у сааўт. з інш.

1940. Маякоўскі У. Казка аб дэзертыру; Марш камсамольца; Размова з фінінспектарам аб паэзіі; Сяргею Ясеніну: [Вершы] // Маякоўскі У. Выбр. тв. Мн.; Яго ж. Размова з фінінспектарам аб паэзіі: [Верш] / З рус. // Полымя рэвалюцыі. № 4; Яго ж. Казань: [Верш] / З рус. // ЛіМ. 11 крас.

1946. Рыльскі М. Радасныя думы: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 6 ліст.; Някрасаў М. Рускаму пісьменніку: [Верш] / З рус. // Там жа. 7 снеж.

1947. Маякоўскі У. Уладзімір Ільіч Ленін: Урывак з паэмы / З рус. ЛіМ. 18 студз.; Первамайскі Л. Маладосць брата: Урывак з 9 раздзела рамана / З укр. // Там жа. 12 ліп.; Браўн М. Зямля; Ранак: [Вершы] / З рус. // Там жа. 23 жн.; Маякоўскі У. Уладзімір Ільіч Ленін: (Урыўкі з паэмы) / З рус. // Чырв. звязда. 21 студз.

1948. Сасюра У. Украіне: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 23 студз.; Пшыбось Ю. Работніцы / З пол.; Кюляўкоў К. Сталіца / З балг.; Дзястоўнік К. Плошча Маякоўскага; Косціч Д. Прыход / З серба-харв.: [Вершы] // Там жа. 3 крас.; Раждественскі У. Флагман «Сталін»; Дзяўчаты вялікага горада: [Вершы] / З рус. // Там жа. 17 ліп.

1949. Пушкін А. Вёска; Песня пра вешчага Алега: [Вершы] / З рус. // Пушкін А. Выбр. тв. Мн.; Навіцкі А. Застольная: [Верш] / З укр. // Беларусь. № 8; Пушкін А. Вёска; Песня пра вешчага Алега: [Вершы] / З рус. // Полымя. № 5; Сіманаў К. Дом на перадавой; Красная плошча: [Вершы] / З рус. // Там жа. № 8; Пушкін А. Вёска: [Верш] / З рус. // Сав. селянін. 5 чэрв.

1950. Лермантаў М. Ізмаіл-Бей; Мцыры: [Паэмы] / З рус. // Лермантаў М. Пэмы. Мн.; Гарулёў М. Дэпутат: [Верш] // Беларусь. № 2; Маякоўскі У. Размова з таварышам Леніным: [Верш] / З рус. // Там жа. № 4; Кемпе М. Рыга вясною: [Верш] / З лат. // Полымя. № 2; Пракоф'еў А. Памяці загінуўшых: [Верш] / З рус. // Там жа. № 3.

1951. Герман Ю. Два партрэты; Холапаў Г. На пераправе: [Апавяданні] / З рус. // Апавяданні ленінградскіх пісьменнікаў. Мн.; Тычына П. Пра Сталіна; Амбросій П. Цвіці, Букавіна!; [Вершы] / З укр. // Полымя. № 10.

1952. Пазнанская М. Буду піянерам; Цётка Паша; Наш калгасны сад; Пагайдацца верабейчык захацеў: [Вершы] / З укр. // Вершы для дзяцей. Мн.; Маякоўскі У. Казка пра дэзертыра; Дамоў!; Размова з фінінспектарам аб паэзіі; Сяргею Есеніну; Дзве Масквы: [Вершы] / З рус. // Маякоўскі У. Выбр. тв. Мн.; Рыльскі М. Трыста год; Вірган І. Перад домікам, дзе нарадзіўся Сталін; Рудзь М. «Калі ён у шахту спускаўся...»: [Вершы] / З укр. // Украінская савецкая паэзія. Мн.; Далматоўскі Я. Мора прыдзе: [Верш] / З рус. // Беларусь. № 2; Жараў А. Сталін — гэта мір // Там жа. № 4.

1953. Маякоўскі У. Дамоў; Размова з фінінспектарам аб паэзіі; Сяргею Ясеніну; Жараў А. Сталін — гэта мір!; Сіманаў К. Дом на перадавой; Красная плошча; Далматоўскі Е. Мора прыдзе; Шубін П. Марыя; Пакет; Дудзін М. Салаўі; Снег: [Вершы] / З рус. // Руская савецкая паэзія. Мн.; Кавалёў Д. З народам: [Верш] / З рус. // Полымя. № 4.

1954. Чэхаў А. Жарцік; Іоныч: [Апавяданні] / З рус. // Чэхаў А. Выбр. тв. Мн.; Шэкспір В. Макбет: Трагедыя / З англ. // Шэкспір В. Трагедыі. Мн.; Рыльскі М. Трыста год: [Верш] / З укр. // Бярозка. № 1; Пазнанская М. Буду піянерам: [Верш] / З укр. // Там жа. № 5.

1955. Чалы Б. Першы карабель на Волга-Доне; Пісьмо Тараса Навуменкі да сябра ў Арменію: [Вершы] / З укр. // Чалы Б. Сустрэчы. Мн.

1959. Барто А. Гусі-лебедзі; Чарніла; Я выраслa; Я лішні!; Дзяўчынка чарнамазая (напісана разам з П. Барто): [Вершы] / З рус. // Барто А. Вяровачка. Мн.; Кемпе М. Рыга вясною: [Верш] / З лат. // Ветрык, вей! Мн.; Чукоўскі К. Мухацакатуха: Казка / З рус. // Чукоўскі К. Казкі. Мн.

1960. Махтумкулі. Развагі; Мы павінны жыць: [Вершы] / З туркм. // ЛіМ. 25 ліст.

1962. Айбек. Жанчына-старшыня; Слава табе, мая партыя!: [Вершы] / З узб. // Спявае Узбекістан. Мн.

1963. Бойка Г. Запалка; Круцько: Хвалько; Сакрэт па сакрэту; Два вослікі; «Некультурны гаспадар»; Не ведала; Я не такі; Мастачка; Аса хвалілася; Пра шпака і чарвяка; Камар: [Вершы] / З укр. // Бойка Г. Два Міколы. Мн.; Юшчанка А. Рыгор Жытняк; Легенда пра Ганулю; Пра майго шаўца: [Вершы] / З укр. // Юшчанка А. Калі ласка! Мн.

1964. Лермантаў М. Бой з барсам: Урывак з паэмы «Мцыры» / З рус. // Піянер Бел. 16 кастр.

1966. Айбек. Жанчына-старшыня; Салах Х. Гады; Чарэшня: [Вершы] / З узб. // Сонца ў арыках. Мн.

1968. Вішня А. Заяц: [Апавяданне] / З укр. // Беларусь. № 11; Горкі М. Песня пра буравесніка. / З рус. // ЛіМ. 27 сак.

1969. Вішня А. Воўк; Заяц; Дзікая казка; Як гатаваць і есці суп з дзікай качкі; Лебедзь; Шчупак; Бенгальскі тыгр: [Апавяданні] / З укр. // Вішня А. Усмешкі. Мн.; Кербабаеў Б. Пастух; Курбансахатаў К. Сон міраба; Курбанаў А. Ружы

цвітуць; Мамедаў А. Гызларгуль: [Апавяданні] / З туркм. // Каракумскія зоркі. Мн.; Судрабкалн Я. Першае каляднае апавяданне; Другое каляднае апавяданне; Песенька Арлекіна: [Вершы] / З лат. // Судрабкалн Я. Яшчэ адна вясна. Мн.; Туманян А. Сэрца дзяўчыны; Шах і разносчык: [Вершы] / З арм. // Туманян А. Лірыка. Мн.; Яго ж. Сэрца дзяўчыны: Усходняе паданне / З арм. // Звязда. 26 вер.

1970. Гелавані М. Узвышэнне; У зямлянцы; «На прыцэл дарогу бойкую ўзялі...»: [Вершы] / З груз. // Гелавані М. Клятва. Мн.; Кунанбаеў А. «Коннік з беркутам скача ў ранніх снягах...»; «Вось і старасць: дум самотнасць, чуйны сон...»: [Вершы] / З казах. // Кунанбаеў А. Выбранае. Мн.; Гамара П. Пастух і Ленін / З фр.; Габар А. Мысліцель / З венг.: [Апавяданні] // Полымя. № 3; Астурыяс М. Усе яны былі амерыканцы!: Апавяданне / З ісп. // Там жа. № 6.

1971. Нагнібеда М. Парада; Сыны; Карпацкая застава: [Вершы] / З укр. // Нагнібеда М. Трэцяе спатканне. Мн.; Нерыс С. Бабуліна казка; Так часта бачу я...; Вечны вандроўнік: [Вершы] / З літ. // Нерыс С. Калі зямля прачынаецца... Мн.; Някрасаў М. Рускаму пісьменніку; Невядомаму сябру, які прыслаў мне верш «Не можа быць»; Тры элегіі: [Вершы] / З рус. // Някрасаў М. Лірыка. Мн.; Брысак А. Мая першая ноч на катарзе; Дысцыпліна: [Вершы] / З фр. // Паэты Парыжскай камуны. Мн.

1972. Эмін Г. Над старажытнымі рукапісамі; Балада пра дом: [Вершы] / З арм. // Эмін Г. Песні Арменіі. Мн.; Кудзінаў У. Успаміны аб адной зіме; Беразвечча; Налібоцкая пушча: [Апавяданні] / З рус. // Полымя. № 2.

1973. Вішня А. Бенгальскі тыгр: Апавяданне / З укр. // Рука друга. Мн.; Закруткін В. Маці чалавечая: Аповесць / З рус. // Полымя. № 9; Рабро П. «Ці мчыцца спадарожнік...»; «Гісторыкі, вы фактам тым...»; Вогнепаклоннікі; Мысык В. Сцежка; Забаштанскі Х. Адкрытасць: [Вершы] / З укр. // ЛіМ. 8 чэрв.

1974. Жукаўскас А. Зімовая Радзіма; Казка; Арлы: Раніца на ўзмор'і; Яблыня; Столік; Папярэджанне: [Вершы] / З літ. // Жукаўскас А. Бяздомная любоў. Мн.; Хелемскі Я. На сустрэчы з абаронцамі Брэсцкай крэпасці ў ЦДСА. «Дарожны знак — «На Сініло...»: [Вершы] / З рус. // Полымя. № 1; Кубілінскас К. Паэзія: [Верш] / З літ. // Там жа. № 3; Маг. праўда. 23 сак.

1975. Куліеў К. Партыі / З балкарск.; Такамбаеў А. Ён у народных подзвігах жыве / З кірг.: [Вершы] // Камуністы. Мн.; Давыдаў А. «Тут кожны роў...»; Спрынчан Б. Каля Мухаўца; Лісянскі М. Былінная руская крэпасць; Хелемскі Я. На сустрэчы з абаронцамі Брэсцкай крэпасці ў ЦДСА: [Вершы] / З рус. // Рэха ў граніце. Мн.; Рыльскі М. «Яблыкі даспелі...»; Янка Купала; Мысык В. Стэп развінуўся; Палын; З бухарскага сшытка; Надзея; Салдат; Зусім старэнькая; Ленін; Дарога ў гарах; Сэрца; Сцежка; Планета; Чарнатроп; Слова: [Вершы] / З укр. // Украінская савецкая паэзія. Мн. Т. 1; Борташ-Кум'яцкі Ю. Я — сын верны гор зялёных; Воля; Лесарубы; Красавік; Мае сябры: [Вершы] / З укр. // Украінская савецкая паэзія. Мн. Т. 1; Юшчанка А. «Бомбы віскат, пошуг, калатнеча...»; «Даёнкі, вёдры, нібы луг...»; Наш сад; Эдэльвейс; «Пра мяне ты забудзеш?..»; Споведзь; Зімовая ластаўка; Дума пра казака Юшку: [Вершы]; Касматанка А. Залатыя вароты; Хама; На стадыёне; Апалон і...; Палтаўскія галушкі; Мармур і вапна: Байкі; Данец Г. «Не шукай у зялёных дубровах...»; «Прыбярэжныя травы...»; Іван Гонта; Прытча пра зямлю Баянаву; «Запальвае зара агні...»; Мясткіўскі А. «Вецярок прабяжыць...»; Работа; «Яблынева, ясенева, вішнева...»; Дзяўчына; Чаканне; «Дзе ён край — Украіне...»; «Нібы проса цячэ...»; «Трапечуць літары на пастаменце...»; Кліменка М. Вясна; Рык аленяў; Зажынкі; Рукі бацькоў, што нясуць сонных дзяцей; Рабро П. «Гром сябе ў грудзі ўдарыў...»; «Каласы чакаюць промняў...»; «Заўсёды я...»; Абеліскі; «Ці мчыцца спадарожнік...»; «І адкуль усё ўзялося?..»; «Гісторыкі, вы фактам тым...»; Вогнепаклоннікі; Думная скала; Забаштанскі У. Адкрытасць; Першы снег: [Вершы] / З укр. // Украінская савецкая паэзія. Мн., 1975. Т. 2; Куліеў К. Партыі: [Верш] / З балкар. // Полымя. № 4; Юшчанка А. Зімовая ластаўка; Мясткіўскі А. «Нівы проса цячэ — ціха шэпча галлё...»; Рабро П. «Ці мчыцца спадарожнік хуткі...»: [Вершы] / З укр. // Там жа. № 6; Хелемскі Я. На сустрэчы з абаронцамі Брэсцкай крэпасці ў ЦДСА: [Верш] / З рус. // Сел. газ. 27 февр.; Юшчанка А. Наш сад: [Верш] / З укр. // Там жа. 18 июня.

1976. Закруткін В. Маці чалавечая: [Урывак з рамана] / З рус. // Каляда А. Выразнае чытанне. 2 выд. перапрац. і дап. Мн.; Барто А. Чарніла: [Верш] / З рус. // Вясёлка. № 2; Юшчанка А. Споведзь: [Верш] / З укр. // Віцеб. рабочы. 1 чэрв.; Яго ж. Наш сад: [Верш] / З укр. // Сел. газ. 23 мая.

1977. Браўн М. У разлуцы; Галасы эпохі; Святло Пушкіна; «Прывык я крочыць...»; «Ёсць той куток...»: [Вершы] / З рус. // Браўн М. Ленінградскае неба. Мн.; Кубілінскас К. Вясенняя акварэль; Каля магілы партызана; Паэзія; Ліпавая алея ў Гіжаі; Іонінас А. Камсамольскі білет; «Неба блакітнага...»: [Вершы] / З літоўск. // Літоўская савецкая паэзія. Мн. Т. 1; Янкавіч Ф. З самага пачатку...; Застылая ў камень крона; Прагулка апоўдні; Непагодная ноч; Світае; Юхас Ф. На полі; Вясковая элегія; Вечаровая песня; Ластаўка; Лілея палымнее ўначы: [Вершы] / З венг. // Сучасная венгерская паэзія. Мн.; Сцепанюк Б. Казак; Пан; Дзед; Дзяўчына: Балады / З укр. // Сцепанюк Б. Матчына слова. Мн.; Бурсаў І. Імгненне; Ееларусі; Магілёўскія ластаўкі; Мой раён: [Вершы] / З рус. // Полымя. № 12.

1978. Ціханаў М. Афганская балада; Балотны лес; Індыйскі сон: [Вершы] / З рус. // Ціханаў М. Спасцiжэнне. Мн.; Спрынчан Б. Курган Славы: [Верш] / З рус. // Беларусь. № 8; Яго ж. Каваль; У Салігорскай шахце; У музеі; «Зямля з вясной здружылася...»; «Так, у дарозе кола і тормаз — быццам пара...»: [Вершы] // Полымя. № 8.

1979. Дудзін М. Салаўі; Снег; Шубін П. Пакет; Марыя: [Вершы] / З рус. // Прызнанне. Мн.

1980. Букаў Е. Знаёмства; Клічнік гісторыі; Вясна ў разгары; Зімы; Я таксама дарога; Сцяблінка; Жыццёвыя фарбы; Ліст зялёны; Дуб і ружа; Ранішні чалавек...»: [Вершы] / З малд. // Букаў Е. Нараджэнне першай зоркі. Мн.; Нагнібеда М. Зялёная паэма / З укр. // Полымя. № 12.

1981. Нагнібеда М. Бацька: Паэма / З укр. // Далягляды. Мн.; Марцінкявічус Ю. Страчаны час; Палёт птушкі; Краявід; Жыццё паэта; «Малю цябе, каб гэты цуд адбыўся...»; Каб спяваў пра цябе: [Вершы] / З літоўск. // Марцінкявічус Ю. Трава і камень. Мн.; Межыраў А. Камуністы наперад!: [Верш] / З рус. // Полымя. № 2; Хелемскі Я. Балада пра ўзнагароды; Падарожны ліст; Два запісы; Балада Кільскага канала: [Вершы] / З рус. // Там жа. № 6; Суркоў А. «Каб даць адвагу сіле чалавечай...»; Ваншэнкін К. Даўным-даўно; Помнік; У палаце / З рус.; Нагнібеда М. З кнігі вандраванняў; Іскаркі з дзяцінства; Ранак свята «Юманітэ» / З укр.; Гамзатаў Р. Горскія элегіі: «Там, дзе цясніна напоўнена гулам...»; Не для бляску і трэску...»; «Да знаёмства з табой у маім жыцці...» / З аварск. [Вершы] // Там жа. № 7; Нагнібеда М. Над Ліманам: Паэма / З укр.. // Там жа. № 9.

1982. Ахмедаў С. Джаміль: Дакументальная аповесць / З азерб. // Братэрства Мн.; Турсун-Задэ М. Таджыкскія рэкі; Паэту; На кніжным кірмашы: [Вершы] / З тадж. // Турсун-Задэ М. Высокае гняздо. Мн.; Шавялёва К. Ад імя жанчын: Паэма / З рус. // Шавялёва К. Зямная веліч. Мн.; Ергаліеў Х. Неабдымны Казахстан / З каз. // Беларусь. № 4; Рыльскі М. Янка Купала / З укр.; Букаў Е. Знаёмства / З малд.; Гарэцкі П. Купала ідзе па маёй Украіне / З укр.: [Вершы] // Полымя. № 6; Радзіціс М. Жменя галькі; Балодзіс А. Радзіма; Ракпелніс Ф. Тры сябры: [Вершы] / З лат. // ЛіМ. 13 жн.

1983. Берулава Х. Паэзія; Верш звяртаецца да паэта; Я — летапісец; Хуткасць; Слова і ...жанчына;

Астраномы і паэты; Калыханка; Адна толькі песня; Калі сын дом свой пакідае...: [Вершы] / З груз. // Берулава Х. Лісты надзеі. Мн.; Варанько П. Падкова на шчасце; Халодная казка: Паэмы / З укр.

Варанько П. Калыска памяці. Мн.; Махтумкулі. Развагі; Мы павінны жыць; Цяпер; Свой народ; Пясняр прыйдзе; Не варты; Што ж ты спіш?; Няўжо не завітае? Усё мінае; Чалавек; Чорны колер будзе; Што мне рабіць?; Я маркотны; Саромеешся людзей; Маёй каханай не відаць; Скажы: [Вершы] / З туркм. // Махтумкулі. Салавей шукае ружу. Мн.; Сафронаў А. Вішня; Бергольц В. Пабрацімы; Лукоянін М. Сталінградскі тэатр: [Вершы] / З рус. // Полымя. № 2; Варанько П. Халодная казка: Паэма / З укр. // Там жа. № 3; Сцепанюк Б. Песня і праца: (У вянок Янкі Купалы); На твой, зязюля, кліч; Дзень нараджэння: [Вершы] / З укр. // Там жа. № 7; Сцепанюк Б. Агонь: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 29 ліп.

1984. Канівец У. Падарунак дзядзькі палітыка: Апавяданне; Цялюнюк С. Балада пра юнага кіяўляніна: З паэмы; Сіманенка В. Цар Плаксей і Казытон: З паэмы / З укр. // Ад круч дняпроўскіх. Мн.; Цютчаў Ф. Вясновая навальніца: [Верш] / З рус. // Братэрства. Мн.; Сакалаўскас-Ваначэліс К. Перапёлка; Дзяцел і шчыгол; Нерыс С. Бабуліна казка; Лапашынскас І. Прыйшоў вясною Ленін; Наш хлеб багаты; Рунь: [Вершы] / З літ. // Бурштынавыя пацеркі. Мн.; Баладзіс А. Радзіма; Балада пра матулю; Я ўглядаюся ў жыццё; Жар-птушка; Каханне; Верш; Збан і паэзія; Лукс В. Шкадаванні; Пра каханне; Рудзіціс М. Так бывае ў жыцці; Зімовае сонца; Жменя галькі; Рокпелніс Ф. Песня стралкоў; На берагах Лаваці; Тры сябры; Невядомы салдат: [Вершы] / З лат. // Латышская савецкая паэзія. Мн. Т. 1; Калтыня В. «Ах, мілы, галава ўскружыцца можа...»: [Верш] / З латыш. // Латышская савецкая паэзія. Мн. Т. 2; Данец Г. 22 чэрвеня 1941 года; Мысык В. На Одэры: [Вершы] / З укр. // Ля Вечнага агню. Вершы, 1941—1945. Х.; Мн.

1985. Сартакоў С. Ліст Мёбіуса: Апавяданне / З рус. // Братэрства. Мн.; Мгвімелі Ш. Скарга ластаўкі; Лета; Певень; Леў; Зіма; Птушка; Першая вясна: [Вершы] / З груз. // Дружная з сонцам. Мн.; Рыльскі М. «Яблыкі даспелі, чырванню налітыя!..»; Вянок бяссмерця; Я — сын зямлі Саветаў; Партрэт Леніна; Янка Купала: [Вершы] / З укр. // Рыльскі М. Світальная зара. Мн.

1.5.

На албанскую мову. Takimi: Novele. Tiranë, 1955.

На малдаўскую мову. Телеграма / Трад. Р. Лунгу // Проза Белорусией Советиче. Кишинэу, 1962.

На рускую мову. Навстречу: Повесть / Пер. Б. Бурьян. М., 1953. Рэц.: Борисов Б. Ради жизни на земле // Сталин. молодежь. 1952. 19 сент.; Няхай Р. Аповесць Ул. Шахаўца на рускай мове // Маладосць. 1954. № 3.

Две повести / Пер. Б. Бурьян, П. Кобзаревский. Мн., 1957.

Место в жизни: Повести / Пер. В. Жиженко, В. Тарас. Мн., 1961.

Черный снег: Повесть / Для сред. и старш. возраста / Пер. И. Климашевская. Мн., 1964. Рэц.: Волкодаев П. Подвиг разведчика // Знамя юности. 1964. 26 мая.

Навстречу; Место в жизни; Черный снег: Повести / Пер. Б. Бурьян, В. Тарас, И. Климашевская. Мн., 1973 (Б-ка белорус. повести).

Будьте здоровы: Повесть / Пер. П. Кобзаревский // Сов. Отчизна. 1954, № 2; Новогодняя телеграмма: [Апавяданне] / Пер. Э. Корпачев // Там жа. 1958. № 1; Отшумела свадьба: [Аповесць] / Пер. В. Жиженко // Неман. 1960. № 1; С днем рождения // Зорька. 1964. 11 янв.; Площадь Кулаги: [Апавяданне] // Сов. Бел. 1968. 29 нояб.; Подрывники: (Глава из повести) // Путь к победе. Мн., 1970.

На ўкраінскую мову. Чорний сніг: Повість / Пер. А. Коваль. К., 1964.

Напарники / Пер. Д. Гринько // Білоруські оповідання. К., 1957; Напарники / Пер. М. Гірнік // Вітчизна. 1957. № 9.

2.3.

На беларускай мове. Абмеркаванне аповесці Ул. Шахаўца «Землякі» // ЛіМ. 1948. 8 снеж.; Бур'ян Б. На ўзмежку паўстагоддзя: Ул. Шахаўцу — 50 гадоў // ЛіМ. 1968. 25 кастр.; Бялевіч А. Паэт, празаік, рэдактар // Полымя. 1968. № 11; Ваданосаў М. Пісьменнік, рэдактар, таварыш // Вяч. Мінск. 1968. 26 ліст.; З партызанскіх сцяжын // Беларусь. 1978. № 11; Казека Я. Аповесць і яе крытыкі // ЛіМ. 1955. 30 ліп.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Шамякін І. Размова з чытачом. Мн., 1973. С. 48—49; Юрэвіч У. Сучаснасць і майстэрства // Полымя. 1961. № 10.

На рускай мове. Жиженко В. Дело чести // Сов. Отчизна. 1955. № 2.

2.4.

На беларускай мове. Барадулін Р. Дабрыня: [Верш] // ЛіМ. 1978. 17 ліст.

3.1.

БДАМЛІМ, ф. 90, воп. 1, спр. 1—57. *Г. І. Рэут.*

ШАХОВІЧ МІХАСЬ

Шаховіч Міхась (Міхаіл Аляксеевіч; н. 20.11.1953, в. Сакі Беластоцкага ваяв., Польшча), паэт, Член Саюза польскіх пісьменнікаў з 1985.

Паходзіць з сялянскай сям'і. Пачатковую школу скончыў у суседняй вёсцы Пасынкі, пасля вучыўся ў Бельскім беларускім ліцэі (скончыў у 1972). Тады ж пачаў вучобу на аддзяленні беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта (скончыў у 1977). Перасяліўшыся на сталае жыхарства ў Беласток, пачаў працаваць журналістам у «Ніве». З 1984 рэдактар польскага штомесячніка «Kontrasty» («Кантрасты»), з 1990 кіруе выдавецкай суполкай «Сумежжа».

Першыя літаратурныя творы М. Шаховіч напісаў яшчэ ў ліцэі. У 1974 на старонках «Нівы» быў надрукаваны яго верш-дэбют «Туды». Пазней у беларускіх выданнях Польшчы сістэматычна сталі з'яўляцца яго вершы, апрацоўкі фальклорнага матэрыялу, зрэдку апавяданні. У 1978 убачыў свет першы зборнік вершаў «Прамінанне». Годам пазней выйшла лірычная паэма «Святая ноч», а ў 1983 зборнік гумарыстычна-сатырычных апавяданняў «Вада ў рэшаце» і інш.

У Мінску выдадзены зборнік вершаў паэта «Кліч» (1993). У вершах і паэмах пісьменніка паказаны псіхалагічныя канфлікты, драма вяскоўца, які не можа прыстасавацца да горада, прыняць яго.

Жыве ў Беластоку (Польшча). *Л. А. Бялевіч.*

Бібліяграфія

1.2.

Прамінанне: [Вершы]. Беласток, 1978. Рэц.: Расолька В. «Кнігапіс» // ЛіМ. 1979. 7 вер.

Святая ноч; Рэц.: Жаймойцін Я. «Святая ноч» — атэстат паэтычнай спеласці Міхася Шаховіча // Ніва. 1981. 6 снеж.

Вада ў рэшаце. Беласток, [1983].

Кліч: Паэма і напевы. Мн., 1993.

1.3.

1974. Туды: [Верш] // Ніва. 6 студз.

1976. Дарогі: [Верш] // Бел. каляндар 1976. Беласток; Віктар Швед // Ніва. 11 крас.; Цётка (Алаіза Пашкевіч) // Там жа. 4 ліп.

1977. Мінулае і сённяшняе бельскай «тройкі»: [Нарыс]; Зямля родная: [Верш] // Бел. каляндар 1977. Беласток; Просьба: [Верш] // Ніва. 2 студз.; Вінцук Дунін-Марцінкевіч // Там жа. 20 сак.; «Хто не верыць ні ў што...»: [Верш]; Дзённік Максіма Танка // Там жа. 3 крас.; «Літаратурны Беласток»; Шкодніцкая магія / Сааўт. Я. Леанчук // Там жа. 13 ліст.; Перапалох: З народнай абраднасці / Сааўт. Я. Леанчук // Там жа. 11 снеж.; Радасці і праблемы // Там жа. 18 снеж.

1978. Я перарос: [Верш] // Бел. каляндар 1978. Беласток; Беларуская паэзія ў гадах 1941—1945 // Ніва. 26 сак.; Святая ноч: [Верш] // Там жа. 4 чэрв.; 6 жн.; Паэтычны свет Віктара Шведа // Там жа. 5 ліст.

1979. На парозе чацвёртага дзесяцігоддзя; Пачатковая школа ў Орлі; Рунь вырасціла ўраджай // Бел. каляндар 1979. Беласток; Святая ноч: [Верш] // Ніва. 6 мая; Паабедалі: [Апавяданне] // Там жа. 26 жн.; Лявонава доля: [Апавяданне] // Там жа. 9 вер.; «Рэха пад Беластокам» // Там жа. 4 ліст.

1980. Святая ноч: Урывак з паэмы; Чароўная знаходка: [Сцэнка] // Белавежа. Беласток; Равеснік народнай улады: [Нарыс] // Бел. каляндар 1980. Беласток; З народнай абраднасці // Ніва. 13, 27 студз.; 24 лют.; 16 сак.; 13 крас. / Сааўт. Я. Леанчук; Зажыва памершая // Там жа. 10 лют.; Сямейная сустрэча // Там жа. 17 лют.; Тры гады супрацоўніцтва // Там жа. 9 сак.; Шчэрбіны ад жыцця // Там жа. 16 сак.; Выхаванне праз працу // Там жа. 23 сак.; Чалавек лесу // Там жа. 13 крас.; Такое яно было жыццё // Там жа. 20 крас.; З народнай абраднасці // Там жа. 11, 25 мая; 8, 22 чэрв.; 1981. 19 ліп.; 1982. 11 ліп.; 31 кастр.; Беларуская песня — 80 // Там жа. 11 мая; Ахвота, ахвотаю, але... // Там жа. 1 чэрв.; Чалавечнасць; Апошні званок // Там жа. 15 чэрв.; Падарожжа на крэсы: Кніжная паліца // Там жа. 22 чэрв.; Дарога праз жыццё // Там жа. 29 чэрв.; Вакол паэзіі // Там жа. 21 вер.; Гальяш Леўчык // Там жа. 28 вер.; Хто знае трывогу сяўбы, той ведае жніва раскошу... // Там жа. 2 ліст.; Першы народны артыст БССР // Там жа. 23 ліст.; [Рэц. на кн.: Адамовіч А. Браму скарбаў сваіх адчыняю. Мн., 1980] // Там жа. 14 снеж.

1981. Змярканне: [Верш]; Падарожжа па Трасцянцы: [Нарыс] // Бел. каляндар 1981. Беласток; [Верш] // Ніва. 1 сак.; Гутарка з сумленнем: [Верш] // Там жа. 5 крас.; З рытмам школьнага званка // Там жа. 10 мая; Наш род упарта сее ў полі жыта: [Рэц. на кн.: Biczel-Zahnietawa. Ty to ty. Łódź, 1980] // Там жа. 17 мая; Праляцела глыбокае рэха // Там жа. 7 чэрв.; Сустрэча пад белавежскімі дубамі // Там жа. 14 чэрв.; Характар белліцэяў: Ліст Аляксею Карпюку // Там жа. 29 чэрв.; Прароцтва: [Верш] // Там жа. 5 ліп.; Дзяцел: З народнай абраднасці // Там жа. 9 жн.; Крумкач і варона: З народнай абраднасці // Там жа. 16 жн.; «Пан Тадэуш» на беларускай мове: [Рэц. на кн.; Міцкевіч А. Пан Тадэуш. Мн., 1981] // Там жа. 11 кастр.

1982. «Ноч краму адкрыла...»; «Пеўні ноч папяросай закурылі на ўсходзе...»; «— І на бягу мы скачам у караблі...»; Прароцтва: [Вершы]; «Белавежа»: (Літ. агляд) // Бел. каляндар на 1983 год. Беласток; Дэманічныя постаці і з'явы ў народным вераванні на стыку польскай і беларускай культур // Мост праз стагоддзі. Беласток; Прадказванне з фізіялагічных з'яў: З народнай абраднасці // Ніва. 18 крас.; «Хачу быць блізкай людзям — не вялікай»: [Рэц. на кн.: Сачко З. Пошукі. Беласток, 1982] // Там жа. 2 мая; Гаспадарка — метэрэалагічныя прагнозы: З народнай абраднасці // Там жа. 16 мая; Прадказванне надвор'я: З народнай абраднасці // 30 мая; Прыкметы: З народнай абраднасці // Там жа. 13 чэрв.; Кароль Мацюсь: [Рэц. на кн.: Корчак Я. Каро́ль Мацюсь на Бязлюдным Востраве. Мн., 1982] // Там жа. 20 чэрв.; Прыкметы: З народнай абраднасці // Там жа. 27 чэрв.; Гданьск: Пародненыя з песняй // Там жа. 11 ліп.; Прыкметы: З народнай абраднасці // Там жа. 18 ліп.; Свята ў гарадку // Там жа. 1 жн.; Лікі: З народнай абраднасці // Там жа. 8 жн.; Краявід: [Верш] // Там жа. 5 вер.; Павер'і: З народнай абраднасці // Там жа. 12 вер.; Напад: [Апавяданне] // Там жа. 24 кастр.; Творчы плён «белавежцаў» // Там жа. 7 ліст.; Навасады; Назваць сябе беларусам: У польскім друку // Там жа. 21 ліст.; Нумар 30 734; У супольнай хаце; Беларусы і я: [Інтэрв'ю з праф. Е. Тамашэўскім] // Там жа. 5 снеж.; Васілёчкі // Там жа. 12 снеж.

1983. Туды; Дарогі; «Эх, каб плакаць я мог...»; «Калі даваць...»; «Ноч гойна спраўляла хаўтуры на сонцы...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 83. Мн.; Пытанні ў беларускай літаратуры // Ніва. 23 студз.; «І гаворыць песняй тою...»: [Рэц. на кн.: Kołas J. «A tak śpiewa dudka miła». Łódź, 1982] // Там жа. 6 лют.; Падарожжа ў казку: [Рэц. на кн.: Абчым шуміць Белавежская пушча: Казкі і легенды // Сабраў М. Гайдук. Беласток, 1982] // Там жа. 20 сак.; Святы лес: [Верш] // Там жа. 1 мая; 3 ліп.; Святы лес (8—11): [Верш] // Там жа. 2 кастр.; Смерць Валошкі: [Верш] // Там жа. 4 снеж.; «Парог» // Там жа. 11 снеж.

1984. Святы лес: [Верш] // Беларускі каляндар 84. Беласток; Мая мова: [Верш] // Ніва. 5 лют.; «Калі пасееш боль...»: [Верш] // Там жа. 1 крас.; «Радзіма, Літва!..»: [Рэц. на кн.: Міцкевіч А. Пан Тадэуш. Ольштын, 1984] // Там жа. 29 крас.; Вада ў рэшаце: [Рэц. на кн.: Янавіч С. Вада ў рэшаце. Беласток, 1984] // Там жа. 1 ліп.; Мастацтва перакладу // Там жа. 19 жн.; Ля крыніцы: [Рэц. на кн. Trziszka Z. Korzenie plebejusza. Warszawa, 1984] // Там жа. 30 вер.; Сустрэчы з вучнямі: [Апавяданне] // Там жа. 25 ліст.; Мой лёс з гора і слёз: [Апавяданне] // Там жа. 30 снеж.

1985. Гутарка з сумленнем; Краявід; «Калі пасееш боль...»; Роздум; Мая мова: [Вершы] // Бел. каляндар. 1985. Беласток; «Białowieża»: (Białoruska grupa literacka w Polsce) // Kontrasty. Nr 1—2; Czy istnieje problem białoruski? // Kontrasty. Nr 8; Масленіца // Ніва. 31 сак.; Гуканне вясны // Там жа. 7 крас.; Вялікдзень // Там жа. 14 крас.

1.4.

1971. Леанчук Я. Неўзабаве світанне; Палынавы верш; Маславецкі Т. На вакзале; Цялкевіч А.

Сыночку; Шыманскі В. Апагей: [Вершы] / З пол. // Белавежа. Беласток.

1.5.
На польскую мову. Woda w przetaku / Tł. A. Szachowicz. Białystok, 1990.

Podgiąwszy nogi pod kocem legendy / Tł. J. Leończuk // Warmia i Mazury. 1978. Nr 10 dod.; Karuzela: / Tł. J. Leończuk // Klub Związku Literatów Polskich: Rewers. Białystok, 1979.

1.6.
Мост праз стагоддзі. Мн., 1980 / Рэд.

2.3.
На беларускай мове. Жамойцін Я. «Белавежа» 1980 г. // Белкаляндар. 1982. Беласток, 1981; Леанчук Я. Міхась Шаховіч — паэтычны разлік часу // Ніва. 1977. 18 снеж.; Паўлаў У. Уступная заметка // Дзень паэзіі — 83. Мн., 1983; Шаховіч М. «Белавежа» // Бел. каляндар на 1983 год. Беласток, 1982.

М. П. Барташэвіч.

ШАШАЛЕВІЧ ВАСІЛЬ

Шашалевіч Васіль Антонавіч (9.1.1897, па інш. звестках, 1.1.1897, в. Мхінічы Чэрыкаўскага пав. Магілёўскай губ., цяпер Краснапольскі р-н Магілёўскай вобл.— 23.10.1941), драматург. Брат празаіка А. Мрыя (А. Шашалевіча).

Паходзіў з сям'і валаснога пісара. Вучыўся ў духоўным вучылішчы, Магілёўскай духоўнай семінарыі (1910—14), Яраслаўскім юрыдычным ліцэі (1915—16). З-за матэрыяльных нястач ліцэй не скончыў. З 1917 настаўнічаў у в. Ясенцы, мяст. Краснаполле на Магілёўшчыне, у Мінску. У 1918, калі В. Шашалевіч выкладаў літаратуру ў школе 2-й ступені ў Краснаполлі, там жа настаўнічалі яго брат Андрэй, сёстры Аксіння і Настасся. Іх сям'я была цэнтрам культурнага жыцця ў мястэчку. Імі быў створаны народны тэатр, для якога В. Шашалевіч пісаў аднаактоўкі. Яны ж стварылі хор і аркестр нар. інструментаў, збіралі фальклор, чыталі лекцыі на палітычныя і навукова-папулярныя тэмы, наладжвалі дыспуты па надзённых праблемах жыцця; у школе арганізавалі вучнёўскую самадзейнасць і літаратурны гурток. У 2-й палове 1920-х г. В. Шашалевіч працаваў сцэнарыстам на кінафабрыцы. У ліпені 1930 яго арыштавалі і некалькі месяцаў трымалі пад следствам. На волю выпушчаны ў лютым 1931. Другі раз арыштаваны ў 1937 і асуджаны на 10 гадоў лагернага зняволення ў Сібіры. Паводле ўспамінаў С. Грахоўскага, у турме В. Шашалевіч пісаў, часта спяваў прыгожым тэнарам песні; у Томасінглагу напісаў п'есу на тэму лагернага жыцця, якую паставілі аматары. Але змест п'есы не спадабаўся лагернаму кіраўніцтву, і яе аўтара, хворага на сухоты, паслалі на лесапавал. Там на В. Шашалевіча наўмысна спусцілі бярозу, якая прыціснула яго да вогнішча, і ён загінуў у пакутах. Рэабілітаваны пасмяротна. Кампенсацыю за ўсе рэпрэсіі атрымала яго жонка Вера. Аднак гэтыя грошы сталі прычынай новага няшчасця: гаспадар хаты, у якога яна кватаравала, забіў яе, спадзеючыся такім чынам разбагацець, не ведаючы, што грошы пакладзены ў ашчадную касу.

Як творчая асоба В. Шашалевіч вызначыўся вельмі рана: яшчэ ў маленстве ён пісаў вершы, аднаактоўкі для аматарскай сцэны. На прафесійнай сцэне яго першая драма «Апраметная» (другая яе назва «Зруйнаваная цемра», тэкст п'есы не друкаваўся і не збярогся) пастаўлена 16.5.1925 Беларускай тэатральнай студыяй у Маскве. У аснову гэтай казкі-феерыі пакладзены фальклорны сюжэт пра зачараваную ведзьмаком спячую прыгажуню Алёну. Тры браты-асілкі знішчаюць змрочнае царства ведзьмака і абуджаюць Алёну ад сну. П'еса мела сімволіка-алегарычны змест і карысталася папулярнасцю ў гледачоў. У 1926 і 1927 «Апраметная» ішла на сцэне БДТ-2 імя Я. Коласа, створанага ў Віцебску на аснове Беларускай тэатральнай студыі ў Маскве. Сцэнічны поспех В. Шашалевіча-драматурга замацавалі наступныя яго п'есы «Змрок» (пастаўлена ў БДТ-1 імя Я. Купалы ў Мінску 30.1.1927), «Воўчыя ночы» (надрукавана ў 1928—29), «Рой» (надрукавана ў 1931). Гэтыя творы, прысвечаныя жыццю вёскі ў першыя гады савецкай улады, адлюстроўвалі супярэчлівыя, часта трагічныя калізіі, звязаныя з пераменай ладу жыцця. П'еса «Рой», нягледзячы на імкненні аўтара

заглыбіць псіхалогію герояў, досыць схематычна адлюстроўвала ўсталяванне на вёсцы калгаснага ладу, тых дазволеных, а потым асуджаных «перагібаў», якія, уласна, і ляглі ў аснову канфлікту п'есы. Драма «Сімфонія гневу» (пастаўлена ў БДТ-1 імя Я. Купалы 3.3.1935, галоўную ролю кампазітара Салька выконваў У. Уладамірскі) напоўнена пачуццём трывогі за лёс еўрапейскай цывілізацыі і сумленнай творчай інтэлігенцыі ва ўмовах нарастання фашысцкай пагрозы. Рукапіс п'есы быў знойдзены ў Маскве, апублікаваны ў часопісе «Тэатральная Беларусь» (1992, № 4). В. Шашалевіч пісаў таксама вершы (яго першы верш «Сож» надрукаваны ў 1927), перакладаў на беларускую мову драматычныя творы А. Чэхава, прозу І. Тургенева. Ён досыць прафесійна іграў на віяланчэлі і скрыпцы, маляваў, пісаў сцэнарыі для кіно, збіраў і апрацоўваў народныя песні.

І. Э. Багдановіч, М. Р. Міхайлаў.

Бібліяграфія

1.3.

1927. Сож (Акварэлі): [Верш] // Узвышша. № 2.

1928. Сумны звер: Пралог з п'есы «Воўчыя ночы» // Узвышша. № 5.

1929. Воўчыя ночы: П'еса // Узвышша. № 1, 4, 7.

1931. Рой: П'еса // Узвышша. № 9—12.

1933. Сімфонія гневу: (Урывак з п'есы) // ЛіМ. 6 вер.

1934. «Вялікі ўцяшыцель»: Водгук на кінафільм // ЛіМ. 22 ліп.; Высокі госць: (Гратэск): Сцэнка // Там жа. 27 кастр.

1975. Рой: [П'еса] // Хрэстаматыя па гісторыі беларускага тэатра і драматургіі. Мн. Т. 2.

1.4.

Ільеш Б. Тыса гарыць: Раман. / З венг. Мн., 1932. Кн. 2.

Тургенеў І. Рудзін: Дваранскае гняздо / З рус. Мн., 1935. Рэц.: Багун М. Кніга, сапсаваная перакладчыкам // ЛіМ. 21 крас.

Чэхаў А. Мядзведзь: Жарт у адной дзеі / З рус. Мн., 1936.

Чэхаў А. Сватанне: Жарт у адной дзеі / З рус. Мн., 1936.

2.3.

На беларускай мове. Азгур З. Тое, што помніцца...: Успаміны // Полымя. 1981. № 9; Яго ж. Гаварыў ён шчыра...: Згадка пра Васіля Шашалевіча ў ягонае 90-годдзе // ЛіМ. 1987. 9 студз.; Грахоўскі С. Аўтар «Сімфоніі гневу» // Грахоўскі С. Так і было. Мн., 1986; Яго ж. Два лёсы — дзве трагедыі // Маладосць. 1988. № 1; Гурскі І. Стварыць савецкае класічнае мастацтва // ЛіМ. 1936. 7 крас.; З чым прыйшлі к з'езду // Палес. праўда. 1934. 29 жн.; Л. Чытка п'ес В. Шашалевіча і В. Галаўчынера // ЛіМ. 1936. 26 крас.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; [Сабалеўскі А.]. Васіль Шашалевіч // Хрэстаматыя па гісторыі беларускага тэатра і драматургіі. Мн. 1975. Т. 2; Семяновіч А. Беларуская савецкая драматургія 1917—1932. Мн., 1968. С. 90—92. 140—142; Хведаровіч М. Мой шчыры, сціплы таварыш // ЛіМ. 1977. 7 студз.

М. П. Барташэвіч.

ШАШКОЎ АЛЕСЬ

Шашкоў Алесь (Аляксандр Андрэевіч; н. 3.1.1923, в. Раманаўшчына Чашніцкага р-на Віцебскай вобл.), празаік. Член СП Беларусі з 1952.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацька батрачыў у маёнтку, потым пераехаў у Маскву, дзе працаваў грузчыкам на лесаскладзе, абходчыкам на чыгунцы, удзельнічаў у рэвалюцыях 1905, 1917. У 1919 сям'я вярнулася ў Беларусь. Да вайны А. Шашкоў вучыўся ў Замачскай васьмігодцы, у 1941 скончыў Чашніцкую сярэднюю школу. Добраахвотна пайшоў на фронт. Удзельнічаў у баявых дзеяннях войск Заходняга, 1-га Прыбалтыйскага і 2-га Беларускага франтоў. Двойчы паранены. У 1946 быў накіраваны на вучобу ў Рыжскае вышэйшае ваенна-палітычнае вучылішча, але не скончыў яго, бо быў камісаваны. Дэмабілізаваўся ў 1947. У 1950 завяршыў вучобу ў Рэспубліканскай партыйнай школе пры

ЦК КП(б)Б. Працаваў адказным сакратаром чашніцкай раённай газеты «Сцяг сацыялізма» (1947—48), у рэдакцыі газет «Сталінскі воін» (1951—53), «Звязда» (1953—54), рэдактарам аддзела часопіса «Калгаснік Беларусі» (1954—57). Закончыў Вышэйшыя літаратурныя курсы ў Маскве (1959) і завочна Літаратурны інстытут імя М. Горкага (1961). З 1959 А. Шашкоў адказны сакратар газеты «Літаратура і мастацтва», пазней старшы рэдактар беларускага вяшчання на краіны Заходняй Еўропы, галоўны рэдактар Міністэрства культуры БССР, загадчык рэдакцыі выдавецтва «Народная асвета». З 1965 на пенсіі (па інваліднасці). Узнагароджаны ордэнамі «Чырвонай Зоркі», Вялікай Айчыннай вайны I ступені, дзевяццю баявымі медалямі.

Творчую працу А. Шашкоў пачаў як журналіст у раённай газеце ў 1947. Першая публікацыя ў рэспубліканскім друку — нарыс «Апошнія пракосы», змешчаныя ў газеце «Звязда» ў 1948. Асобнымі выданнямі выйшлі яго кнігі «Змена», «Белы камень», «Лань — рака лясная», «Абуджэнне», «Ранняй вясною», «Навальніца спее ў цішыні», раман «Спытай сваё сэрца» і інш. Тэматыка твораў празаіка разнастайная. У іх адлюстраваны перажытае і ўбачанае на вайне, пасляваеннае жыццё вёскі, станаўленне савецкай улады ў Заходняй Беларусі. Творы, адрасаваныя юнаму чытачу, вызначаюцца вострасюжэтнасцю. Аўтар імкнецца перадаць складанасць і непаўторнасць чалавечых характараў. Творы А. Шашкова перакладзены на англійскую, літоўскую, малдаўскую, персідскую, рускую, украінскую і іншыя мовы.

Жыве ў Мінску.

Л. А. Бялевіч.

Бібліяграфія

1.2.

Змена: Апавяданні. Мн., 1951.

Белы камень: Аповесць / Для сярэд. ўзросту. Мн., 1953. Рэц.: Рунец П. Першая аповесць // Полымя. 1953. № 4; Ягож. Прачытай гэтую кнігу // Піянер Бел. 1953. 9 крас.

Абуджэнне: Апавяданні. Мн., 1955. Рэц.: Жыжэнка У. Творчыя пошукі // Беларусь. 1956. № 5; Казека Я. Бесплатные иллюстрации // Сов. Отчизна. 1956. № 3; Клешчанка В. А дзе жвобразы? // Чырв. змена. 1956. 28 сак.; Кудраўцаў І. Ад кнігі да кнігі // Звязда. 1956. 14 ліст.; Няхай Р. Жыццё і схема // ЛіМ. 1956. 9 чэрв.

На рачных плёсах: Апавяданні / Для сярэд. ўзросту. Мн., 1956. Рэц.: Герцовіч Я. Умець бачыць і перадаваць бачанае // Полымя. 1957. № 5; Клімашэўская І. Сапраўднае і надуманае // ЛіМ. 1957. 13 сак.

Ранняй вясною: Апавяданні. Мн., 1957 (Б-чка беларус. нарыса і апавядання).

Сонца тушыць зоркі: Апавяданні. Мн., 1959. Рэц.: Аношкін І. Людзі і характары // Маг. праўда. 1960. 23 сак.; Бурносаў В. Аб тым, што хвалюе // Беларусь. 1959. № 11; Ваданосаў М. Чытач іх палюбіць // Звязда. 1959. 4 ліст.

Лань — рака лясная: Аповесць / Для сярэд. ўзросту. Мн., 1960. Рэц.: Цараноў Л. Юнакам будзе цікава прачытаць // ЛіМ. 1961. 4 крас.

На вадзе і такое здараецца: Апавяданні / Для сярэд. і старэйш. ўзросту. Мн., 1966.

Навальніца спее ў цішыні: Аповесць / Для старэйш. шк. ўзросту. Мн., 1969. Рэц.: Сталяроў М. У водсветах баёў далёкіх // ЛіМ. 1970. 5 чэрв.

Спытай сваё сэрца: Раман. Мн., 1972.

Лань — рака лясная: Аповесці / Для сярэд. і старэйш. шк. ўзросту. Мн., 1979.

Спытай сваё сэрца: Раман; Навальніца спее ў цішыні: Аповесць. Мн., 1983.

1.3.

1948. Апошнія пракосы: Нарыс // Звязда. 14 ліп.

1949. Рэкамендацыя: Апавяданне // Бярозка. № 10; Навічок: Апавяданне // Там жа. № 12; Наступленне: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 11; Дружба: Апавяданне // Піянер Бел. 23 ліст.

1950. Апошняе заданне: [Апавяданне] // На сонечных сцежках. Мн.; Абуджэнне: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 4; За добры дзіцячы часопіс: («Бярозка» за 1950 г.) // Звязда. 15 кастр.; Нас вдохновляет великий Сталин // Сталинский сокол. 15 дек.

1951. На беразе возера: Апавяданне // Бярозка. № 7; Ідуць эшалоны: Апавяданне // Полымя. № 12; Лён: (Апавяданне) // Звязда. 15 мая; На нізкім ідэйным і мастацкім узроўні: (Беларус. дзярж. філармонія дрэнна выконвае свае задачы) // Там жа. 14 вер.; Пра мір, пра шчасце народа // Там жа. 28 кастр. / Сааўт. Г. Шчарбатаў; Дзеці двух светаў: [Рэц. на кн.: Шамякін І. У Маскву. Мн., 1950] // ЛіМ. 13 студз.; Неспакойныя сэрцы: Апавяданне // Мін. праўда. 15 вер.; Неспадзяваная адзнака: [Апавяданне] // Піянер Бел. 12 крас.; Суніцы: Апавяданне // Там жа. 12 ліп.; Саджанцы // Там жа. 22 ліст.

1952. Ля сцен Кенісберга; Абуджэнне; Лён: [Апавяданні] // На сонечных сцежках. Мн.; Хлопчык з Кайсена: [Апавяданне] // Бярозка. № 3; Белы камень: [Аповесць] // Там жа. № 6—8; У гарах Карэі: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 1; Маці: Апавяданне // Звязда. 17 лют.; Школа і жыццё: Пісьмы з сельскай школы // Там жа. 20 сак.; Юныя ленінцы // Там жа. 23 сак.; Калі адсутнічае праверка выканання: Брэсцкі абком КП(б)Б незадавальняюча кіруе работай МТС // Там жа. 29 мая; Шчаслівае паляванне: Урыўкі з аповесці «Белы камень» // Піянер Бел. 7 жн.

1953. Антонаўкі: Апавяданне // Бярозка. № 10; Годы і дзень: (Апавяданне) // Звязда. 1 сак.; За далейшы росквіт самадзейнага мастацтва // Там жа. 4 жн.; Агітатар // Там жа. 23 жн. // Сааўт. А. Арлоў; Імя вядомае ўсім народам // Там жа. 9 вер.; Прыямінскі дыктатар: Фельетон // Там жа. 20 вер.; Дом народнай творчасці // Там жа. 13 снеж.; Калі аўтар спяшаецца // Чырв. змена. 15 ліп.

1954. Разбег: Нарыс // Беларусь. № 11; Калгаснік Бел. № 3; Перад экзаменамі: Нарыс // Бярозка. № 4; «Новая мятла»: Апавяданне // Вожык. № 2; Павел Мікалаевіч перадумаў: Апавяданне // Там жа. № 7; Пахомаў гаспадарыць: Апавяданне // Там жа. № 16; Вярнуўшыся з Масквы... // Калгаснік Бел. № 10; Людзі калгаса «Кастрычнік»: Нарыс // Там жа. № 11; Дзіцячы палац // Работніца і сялянка. № 5; Гісторыя хваробы Анціпа Каўрыжкі: Апавяданне // Звязда. 10 кастр.; У нетрах канцылярскіх сталоў: Фельетон // ЛіМ. 28 жн.; Першыя знаёмыя: [Урывак з апов. «Глыбокае ворыва»] // Піянер Бел. 24 снеж.

1955. Ён быў на выстаўцы: Нарыс // Беларусь. № 3; Стойкі гатунак: Нарыс // Там жа. № 6; Нескарыстаны білет: Апавяданне // Бярозка. № 1; За грудамі папер... // Звязда. 30 вер.; Здрада старой звычцы: З рыбацкіх апавяданняў // Там жа. 21 кастр.; Селі на мель...: (З рыбацкіх апавяданняў) // Там жа. 2 снеж.; Букет: Апавяданне // ЛіМ. 9 ліп.

1956. Чаму пакрыўдзілася мама?: Апавяданне // Бярозка. № 3; На шырокім плёсе: З рыбацкіх апавяданняў // Калгаснік Бел. № 5; Будаўнікі // Там жа. № 8; У дарозе: (Апавяданне) // Віцеб. рабочы. 17 чэрв.; Пасля лекцыі...: Фельетон // Звязда. 4 сак.; Рэдкі экземпляр: Фельетон // Там жа. 10 крас.; Ранняй вясной: Апавяданне // Там жа. 6 мая; Сівы лоб: (З рыбацкіх апавяданняў) // Там жа. 13 мая; Залатая рыбка: (З рыбацкіх апавяданняў) // Там жа. 20 мая; Злодзей са стажам: Фельетон // Там жа. 9 вер.; Жонка: Апавяданне // Там жа. 7 кастр.; Анна Пятроўна: (Апавяданне) // Калг. праўда. 4 ліст.; На вадзе і такое здараецца: З рыбацкіх апавяданняў // Мін. праўда. 17 чэрв.; Не па той дарозе: Апавяданне // Сталін. шлях. 27 мая.

1957. Сустрэча з Палессем: Апавяданне // Бярозка.

№ 8; У дарозе: Апавяданне // Полымя. № 8; Вяселле Хвядоса Чупрылы: Апавяданне // Сел. гас. Бел. № 2; Створаны воляй народа: Да 30-й гадавіны саўгаса імя Дзесяцігоддзя БССР // Там жа. 2 крас.

1958. Крыштальная ваза: Апавяданне // Вожык. № 16; Першае знаёмства // Звязда. 12 лют.; Давярай ды правярай: З рыбацкіх апавяданняў // Там жа. 13 ліп.; Цікава ведаць // Там жа. 17 вер.; Аднойчы восенню: Апавяданне // Піянер Бел. 12 снеж.

1959. Гнілыя камяні: Апавяданне // Сел. гас. Бел. № 5; Шукаю цябе: Апавяданне // ЛіМ. 25 ліп.; Госці: Раздзелы з рамана «Спытай сваё сэрца» // Там жа. 26 вер.; Калым: Байка // Мін. праўда. 18 вер.

1960. Сумленне: Урывак з рамана // Беларусь. № 5; Чорная шкатулка: Раздзел з аповесці «Лань — рака лясная» // Бярозка. № 9; Сто прыгод у адну ноч: Раздзел з аповесці «Лань — рака лясная» // Віцеб. рабочы. 26 сак.; Пад «святым дахам»: [Урывак з рамана «Спытай сваё сэрца»] // Звязда. 25, 26 мая; Незабыўнае: Нарыс // ЛіМ. 2 сак.; Гэта было на нямецкай зямлі...: Старонкі з дзённіка // Там жа. 16 сак.; Школа і жыццё: // Там жа. 12 жн.; Лань — рака лясная: Аповесць // Піянер Бел. 13, 20, 27 мая; 3, 10, 17 чэрв.; 1, 18, 22 ліп.; 5, 12, 19, 26 жн., 2, 9, 16, 30 вер., 7 кастр.

1961. Спакушэнне Каблукова: Апавяданне // ЛіМ. 27 студз.; Госць з чорнага ходу: Раздзел з рамана «Спытай сваё сэрца» // Там жа. 26 мая.

1962. Тонкі разлік: Гумарэска // Маладосць. № 9; Абое рабое: Гумарэска // ЛіМ. 6 крас.; Тэхніка падвяла: Апавяданне // Піянер Бел. 19 студз.

1963. Салдацкае сэрца: Апавяданне // Бярозка. № 2; Ноччу з шостага на сёмае: Апавяданне // Там жа. № 11; Сэрца салдата; Калыханка: [Навелы] // Звязда. 1 вер.; Стэпы не расхрысталіся: [Рэц. на кн.: Б е р а з н я к П. Стэпы наросхрыст. Мн., 1963] // ЛіМ. 6 вер.; Пад корань: [Рэц. на кн.; С к р ы п к а М. Пад корань. Мн., 1962] // Там жа. 17 вер.; Лялечка: Апавяданне // Маг. праўда. 17 сак.

1964. Як жарабок фельетаніста з'еў: Гумарэска // Беларусь. № 10; Незабыўнае // Бярозка. № 1; Старонкі з дзённіка: Недапетая песня; Сэрца салдата // Голас Радзімы. № 15—16; Сіла прывычкі: Гумарэска // Віцеб. рабочы. 25 ліст.; Маці: Апавяданне // Гродн. правда. 20 июня; Першы скачок: [Апавяданне] // Ніва. 22 сак.; Па асобай праграме: Урывак з аповесці // Піянер Бел. 14, 21 лют.

1965. Сіла прывычкі: Гумарэска // Беларусь. № 6; Маг. праўда. 2 чэрв.; Аматар класікі: Апавяданне // Вожык. № 17; Пажартавалі: З рыбацкіх апавяданняў // ЛіМ. 26 сак.; Скарб: З рыбацкіх апавяданняў // Там жа. 18 чэрв.

1966. Полымя гневу: [Раздзел з аповесці] // Звязда. 25, 27 вер.

1967. У дарозе: [Апавяданне] // Анталогія беларускага апавядання: У 2 т. Мн. Т. 2; Згублены дыямент: [Апавяданне] // Арлянятам: У 2 т. Мн. Т. 2; Смерч над авіябазай: Урывак з аповесці // Бярозка. № 3, 4; У першы дзень: Апавяданне // Там жа. № 9; Мая радасць, жыццё маё // Вяч. Мінск. 13 ліст.; Мастак: Апавяданне // Там жа. 2 снеж.; Удава і кулак: Народная казка // Там жа. 16 снеж.; Выбух гневу: Урывак з аповесці // ЛіМ. 17 кастр.

1968. Выбухі ў цемры: Аповесць // Беларусь. № 2—7; Добрае жаданне: Апавяданне // Бярозка. № 5; Смерч над авіябазай: Апавяданне // Голас Радзімы. № 7; Не ўзводзь паклёп: Казка для дарослых // Вяч. Мінск. 6 студз.; Пеўнік: Апавяданне // Там жа. 13 студз.; На варце чыстай маладосці... // Там жа. 5 лют.; За руку з юнацтвам // Там жа. 19 лют.; Траянскі конь: [Урыўкі з аповесці «Навальніца спее ў цішы»] // Піянер Бел. 1, 8, 15, 22 лют.; 7, 14 сак, 4, 11, 25 крас.

1969. Пастка ў Забор'і: (Раздзелы з кнігі «Навальніца спее ў цішыні») // Вяч. Мінск. 4, 6—8, 10, 13—15 студз.; Пірог з разынкамі: [Апавяданне] // Там жа. 7 мая; «Інспектар» рэйхсмаршала Герынга: Урывак з рамана «Навальніца спее ў цішыні» // Там жа. 15, 20, 22, 29 жн., 2 вер.

1970. Самы звычайны: [Нарыс] // Слова пра родны кут. Мн.; Служыць людзям... // Шчарбатаў Г. Лясны фронт. Мн.; Турбіны застануцца мёртвымі: Апавяданне // Бярозка. № 6.

1971. Спытай сваё сэрца...: Раман // Полымя. № 9.

1973. Вір: [Урывак з аповесці «Навальніца спее ў цішыні»] // Бярозка. № 1; Пеўнік: [Апавяданне] // Вясёлка. № 2; Удава і кулак: Казка // Там жа. № 4; Блакітныя мілі «Мазыра» // Голас Радзімы. № 23; Высокая выспа: Урывак з рамана // ЛіМ. 18 мая; Ноч на Высокай выспе: Урывак з другой кнігі рамана «Навальніца спее ў цішыні» // Мін. праўда. 3 студз.; Смерч над авіябазай: [Раздзел з 2-й кнігі рамана «Навальніца спее ў цішыні»] // Піянер Бел. 4 студз.

1979. На Дзікім востраве: [Урывак з аповесці «Стрэлы ў закінутым кар'еры»] // Бярозка. № 3.

1980. Як Васька Блін стаў генералам: [Апавяданне] // Вясёлка. № 10; Вір: [Урывак з аповесці «Навальніца спее ў цішыні»] // Ніва. 3 жн.

1981. Удава і кулак: [Казка] // Вясёлка. Мн.

1982. Як Васька Блін стаў генералам: [Апавяданне] // Беларусь. № 4.

1983. Як Васька Блін стаў генералам: [Апавяданне] // Вяснянка. Мн.

1985. Паядынак: [Апавяданне] // Вясёлка. № 7; Голас Радзімы. 8 жн.

1.4.

1973. Д о н ч а н к а А. Гваздзікі: Апавяданне / З укр. // Рука друга. Мн.

1.5.

На англійскую мову. How Nick Noodle Became a General / Transl. S. Sosinsky // The White Stork in the Sky. M., 1985.

На літоўскую мову. Anksti pavasari / Vert. J. Macevičius // Tiesa. 1958. Rugs. 14.

На малдаўскую мову. Нунта луй Федос Чуприла / Трад. Р. Лунгу // Проза Белорусией Советиче. Кишинэу, 1962.

На персідскую мову. Як Васька Блін стаў генералам: [Апавяданне] // Белы бусел ляціць... М., 1985.

На рускую мову. Лань — река лесная: Повесть / Для сред. возраста / Пер. В. Жиженко. Мн., 1963.

Рассказы / С бел. М. 1965.

Гроза зреет в тишине. Роман / Пер. М. Горбачев. М., 1973.

Спроси свое сердце: Роман / Пер. В. Жиженко. Мн., 1976. (Белорус. роман).

Лань — река лесная. Повесть // Осипенко А. Пятерка отважных: Повесть. Шашков А. Лань — река лесная: Повесть / Пер. Л. Теляк, В. Жиженко. Мн., 1990.

Песня на болоте: [Апавяданне] // Пер. Е. Курто // Зорька. 1949. 1 дек. Смена: [Апавяданне] // Там жа. 1950. 6, 20 июля; Песня на болоте: [Апавяданне] / Пер. Е. Курто // Дружные ребята. 1951. № 3; Один неверный шаг: [Апавяданне] // Во славу Родины. 1960. 10 янв.; Мать: [Апавяданне] // Там жа. 1963. 22 сент.; Цветы в окопах: Маленькая повесть // Там жа. 1964. 29 нояб.; 2, 9, 15, 18, 20 дек.; Мать: [Апавяданне] / Пер. авт. // Гродн. правда. 1964. 20 июня; Дружба боевая. М., 1965; Смерч над авиабазой: [Апавяданне] // Во славу Родины. 1969. 23 марта; Цветы в окопах: [Апавяданне] / Пер. Н. Пашкевич // Путь к победе. Мн., 1970; Мать: Отрывок из книги «Гроза зреет в тишине» // Заря. 1973. 8 марта; «Инспектор» рейхсмаршала Геринга: (Отрывок из романа «Гроза зреет в тишине») / Пер. авт. // За тебя, Беларусь. Мн., 1974; Один неверный шаг: [Апавяданне] // Родины сыновья. Мн., 1975; Мать: [Апавяданне] // Боевые дороги. Мн., 1985.

На ўкраінскую мову. Рекомендация: [Апавяданне] / Піонерія. 1951. № 4; Мати: [Апавяданне] / Пер. Ю. Назаренко // Рад. жінка. 1953. № 4; Зрада давній звичці: [Апавяданне] / Пер. П. Бабанський // Зоря Полтавщини. 1957. 19 груд.

1.6.

У д а в а і кулак: Нар. казка // Вяч. Мінск. 1967. 16 снеж. / Апрац.

2.1.

Пісьменнікі-юбіляры — дзецям: Да 70-годдзя М. Ваданосава і А. Шашкова. Віцебск, 1992.

2.3.

На беларускай мове. А л е с ю Шашкову — 60 // ЛіМ. 1983. 7 студз.; В а д а н о с а ў М. Падказана жыц-

цём // Шашкоў А. Спытай сваё сэрца; Навальніца спее ў цішыні. Мн., 1983; Герцовіч Я. Літаратура і жыццё народа. Мн., 1960. С. 100—106; Яго ж. Ля самых вытокаў чалавечай свядомасці // Герцовіч Я. Творчае крэда. Мн., 1970; Яго ж. Школа, сям'я, праца ў творах для дзяцей // Полымя. 1956. № 2; Даніленка М. У нагу з часам // Віцеб. рабочы. 1973. 4 студз.; Кармалітава І. Недапрацаваная аповесць // ЛіМ. 1955. 12 вер.; Краўчанка У. Клапаціцца аб дзіцячай літаратуры // Наст. газ. 1958. 28 лют.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Рамянец П. Шчодрасць сэрца // Звязда. 1973, 3 студз.; Руткоўскі М. Выхаплены з жыцця // Голас Радзімы. 1973. № 5; У гэтым месяцы...: // Беларусь. 1973. № 1; Шкраба Р. Малому чытачу — вялікую літаратуру // Шкраба Р. Сіла слова. Мн., 1958.

На рускай мове. Водоносов М. Подсказано жизнью // Шашков А. Спроси свое сердце. Мн., 1976; Гуревич Э. Детская литература Белоруссии. М., 1982. С. 142—143; Жиженко В. На подступах // Сов. Отчизна. 1954. № 4; Канэ Ю. Его глазами // Неман. 1960. № 1.

Г. І. Рэут.

ШВЕД ВІКТАР

Швед Віктар Мікітавіч (крыпт. В. Ш.; н. 23.3.1925, в. Мора Беластоцкага ваяв., Польшча), паэт. Піша на беларускай і польскай мовах. Заслужаны дзеяч культуры Польшчы (1971). Член Саюза польскіх пісьменнікаў з 1977.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Да вайны вучыўся ў польскай пачатковай школе, у савецкай дзесяцігодцы ў в. Орля. Скончыў Беларускі ліцэй у Бельску-Падляскім (1946), Галоўную школу замежных спраў у Варшаве (1951), аддзяленні журналістыкі (1955) і беларускай філалогіі (1969) Варшаўскага універсітэта. Актыўны дзеяч Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польшчы. Да выхаду на пенсію працаваў у выдавецтве «Ксёнжка і ведза» («Кніга і веды») у Варшаве. Адзін з найбольш вядомых удзельнікаў літаратурнага аб'яднання «Белавежа» (Беласток).

Пісаць вершы В. Швед пачаў у пятым класе пачатковай школы на польскай мове і мясцовым дыялекце. У 1940 з сшыткам беларускіх вершаў удзельнічаў у алімпіядзе дзіцячай творчасці ў Бельску-Падляскім. У час акупацыі спрабаваў пісаць па-руску. Друкавацца пачаў у 1957 на старонках беластоцкай беларускай газеты «Ніва». Аўтар паэтычных зборнікаў «Жыццёвыя сцежкі», «Дзяцінства прыстань», «Дружба», «Мая зялёная Зубровія», «Родны схоў», «Вясёлка». Творы В. Шведа публікаваліся ў літаратурных альманахах «Мой родны кут», «Белавежа», зборніку «Літаратурная Беласточчына», на старонках газеты «Ніва», часопіса «Полымя», у падручніках беларускай мовы, выдадзеных у Польшчы і ЗША, штогодных беларускіх календарах (Беласток). Выхаваны на традыцыях беларускай класічнай літаратуры, плённа працягвае іх на сваёй роднай глебе. Ён, як правіла, не адступае ад страфічнай пабудовы верша, імкнецца да рытму ўпарадкаванага, да традыцыйных строф. Па змесце паэзія В. Шведа звязана з жыццём Беласточчыны, адлюстроўвае паўсядзённы побыт і працу селяніна, паказвае працэс і змены, якія адбываліся пад уплывам новай рэчаіснасці. Паэт бачыць сябе ахоўнікам багацця роднай мовы, нацыянальнай культуры, этнаграфічных і маральных традыцый, якія ўсё больш выразна разбураюцца ў новых гістарычных умовах. Піша вершы для дзяцей, перакладае на беларускую мову творы польскіх паэтаў, а беларускіх, рускіх і ўкраінскіх — на польскую.

Жыве ў Беластоку.

У. М. Казбярук.

Бібліяграфія

1.2.

Жыццёвыя сцежкі: [Вершы] // Беласток, 1967. Рэц.: Казбярук У. Жыццёвыя сцежкі // Маладосць. 1968. № 4; Ніва. 1968. 16 чэрв.; Калачынскі М. Сцежкамі жыцця // Беларусь. 1968. № 1; Качноў В. Адчуванне часу // Ніва. 1967. 6 снеж.; Прашковіч М. Пуцявіна на родны парог // ЛіМ. 1967. 1 снеж.

Дзяцінства прыстань. Беласток, 1975. Рэц.: Гайдук М. У прыстані дзяцінства // Ніва. 1976. 15 лют.

Дружба: Вершы / Для мал. шк. ўзросту. Мн., 1976.

Рэц.: Ф я д о с і к А. Дзівосны свет дзяцінства // Чырв. змена. 1976. 30 мая; Х о р с у н С. Падарунак для «Чамучак» // ЛіМ. 1976. 1 кастр.

Мая зялёная Зубровія: Вершы. Мн., 1990.

Вясёлка: Вершы. Беласток, 1991.

Родны схоў: Вершы. Беласток: Б. в., 1991 (Б-ка Беларус. літ. аб-ня «Белавежа», Кн. 3).

1,3.

1957. Родная мова: [Верш] // Беларускі каляндар на 1958 год. Беласток; Я беларус: [Верш] // Ніва. 24 сак.; Памяці Максіма Багдановіча: [Верш] // Там жа. 9 чэрв.; Янку Купалу: [Верш] // Там жа. 30 чэрв.; Родная мова: [Верш] // Там жа. 28 ліп.; Не думай ніколі, што ўмееш даволі: [Верш] // Там жа. 15 вер.; Першакласнікі: [Верш] // Там жа. 13 кастр.; Ніколі больш вайны; Дзіцятка хоча жыць у шчасці: [Вершы] // Там жа. 27 кастр.; Вялікаму Кастрычніку; Першы стрэл «Аўроры»: [Вершы] // Там жа. 3 ліст.; Сустрэча з Янкам Брылям // Там жа. 8 снеж.; Прыйшла зіма: [Верш] // Там жа. 29 снеж.

1958. Больш дапамогі школам з няпольскай мовай навучання // Ніва. 5 студз.; Урачысты канцэрт у 39 гадавіну ўтварэння БССР // Там жа. 12 студз.; Квітней, наша ніва: [Верш] // Там жа. 26 студз.; Перспектывы росту нашых кадраў; За цяснейшую сувязь з беларускай вёскай // Там жа. 26 лют.; Варшаўскі сход Беларускага грамадска-культурнага таварыства // Там жа. 2 сак.; У Гайнаўцы (Перад з'ездам БГКТ) // Там жа. 16 сак.; У згуртаванасці сіла // Там жа. 30 сак.; Глыбей змест, разнастайней формы нашай працы // Там жа. 13 крас.; Прынцып двумоўнасці беларускіх сярэдніх школ // Там жа. 11 мая; Павятовы агляд беларускіх мастацкіх калектываў; Актывізаванне аддзелаў і гурткоў першачарговая задача таварыства // Там жа. 25 мая; Ваяводскі агляд беларускіх мастацкіх калектываў // Там жа. 1 чэрв.; Канцэрт дружбы // Там жа. 8 чэрв.; Сяброўскія сустрэчы // Там жа. 6 ліп.; Дыскусійны клуб у Варшаве // Там жа. 13 ліп.; Ніколі больш знішчэнняў // Там жа. 20 ліп.; Насустрач вялікаму юбілею // Там жа. 28 снеж.

1959. Беларускае грамадска-культурнае таварыства ў Польшчы // Беларускі каляндар на 1959 год. Беласток; Родная мова; Янку Купалу; Першы выстрэл «Аўроры»; Ніколі больш вайны: [Вершы] // Рунь. Беласток; Шырокая дарога кнізе // Ніва. 4 кастр.; Абмен членскіх білетаў БГКТ — справа не толькі арганізацыйная // Там жа. 11 кастр.; Выстаўка ў Кракаве, канцэрт у Варшаве: Дасягненні нацыянальных меншасцей за 15 год // Там жа. 18 кастр.; Прывітальнае слова: [Верш] // Там жа. 29 ліст.; Мары Вані: [Верш] // Там жа. 20 снеж.

1960. Песня вясковага актывіста: [Верш] // Ніва. 10 студз.; Ой, гарэліца, гарэліца мая: [Верш]; За свецкае выхаванне маладога пакалення // Там жа. 24 студз.; Чаму я хуліган?: [Верш] // Там жа. 31 студз.; Канцэрт нацыянальных меншасцей у Варшаве // Там жа. 3 крас.; Ты неўміручы, дарагі наш Ленін: [Верш] // Там жа. 17 крас.; Цягнік сардэчных сустрэч // Там жа. 25 вер.; У сталіцы міру // Там жа. 2 кастр.; У горадзе — парку // Там жа. 9 кастр.

1961. Першы снег; На нашай ніве; Частушкі; Пара замуж выйсці, доню; Мая жонка: [Вершы] // Беларускі каляндар на 1962 год. Беласток; Беласточчына; Прывітальнае слова: [Вершы] // Навукова-літаратурны зборнік і беларускі каляндар на 1961 год. Беласток; Навагодні тост; Любоўны дыялаг: [Вершы] // Ніва. 1 студз.; Мая жонка: [Верш] // Там жа. 8 студз.; Мой любы: [Верш] // Там жа. 15 студз.; На нашай ніве; Юбілейны падлік: [Вершы] // Там жа. 26 лют.; Ля помніка Шаўчэнкі: [Верш] // Там жа. 12 сак.; Як Станіслаў казу прадаў: [Верш]; Пятро Глебка ў Варшаўскім аддзеле БГКТ // Там жа. 23 крас.; Скупы Трахім: [Верш] // Там жа. 30 крас.; Сяброўскія шаржы: [Пародыі] // Там жа. 21 мая; Пара замуж выйсці, доню: [Верш] // Там жа. 11 чэрв.; Першы снег: [Верш] // Там жа. 18 чэрв.; Экскурсія ў Познань // Там жа. 9 ліп.; Турыстычныя ўражанні // Там жа. 3 вер.; Ушанаванне памяці Веры Харужай // Там жа. 10 вер.; Хірасіме: [Верш] // Там жа. 1 кастр.; Сумленне: [Верш] // Там жа. 12 ліст.

1962. Закляты ў камені; На ўсходах банка Сумітома: [Вершы] // Ніва. 14 студз.; Урок і каток: [Верш]; Станіслаў Казура // Там жа. 21 студз.; Барада: [Верш] // Там жа. 4 лют.; Беларусь: [Верш] // Там жа. 4 сак.; Беласточчына: [Верш] // Там жа. 18 сак.; Першы пачын: [Верш] // Там жа. 29 крас.; У кнігарні: [Верш] // Там жа. 5 жн.; Бацькоўскі парог; Вятрак; Над морам; Нашыя прыгажуні: [Вершы] // Там жа. 7 кастр.

1963. Беласточчына; Дарос пры чарцы; Лявон-сяміжон: [Вершы] // Беларускі каляндар на 1963 год. Беласток; Працавітая дачушка; Рэха; Пільнавала Гануля малако ў каструлі; Лясныя дактары; Мухамор; Нінка і свінка; Задавака-баравік; Сашка і мурашка; Сядзіць Коля на таполі; Коцік-бязбоцік; Восень; Сяброўства; Ездзіў Федзя на веласіпедзе; Урок і каток; Даходлівы сынок; Зіма; Барада: [Вершы]; Аб беларускай дзіцячай літаратуры ў Польшчы: Крыху гісторыі; Вучнёўская творчасць. Вершы для дзяцей // Мой родны кут. Беласток; Медны коннік; Галінка бэзу; Маці; Духмяны хлеб: [Вершы]; Наватарства і традыцыя // Ніва. 6 студз.; Беларуская сялянска-рабочая Грамада // Там жа. 14 крас.; Май: [Верш] // Там жа. 5 мая; Аб'яздны тэатр апраўдоўвае сваё існаванне // Там жа. 14 жн.; Літаратурныя дасягненні і недахопы // Там жа. 17 ліст.

1964. Бацькоўскі парог; Над морам; Вятрак; Нашыя прыгажуні: [Вершы] // Беларускі каляндар на 1964 год. Беласток; Лянівая вавёрка; Каток і клубок; Першы снег; Пецька-запэцкан; Няўдача з задачай: [Вершы]; Зачараваныя паэзіяй Танка // Ніва. 1 сак.; Частушкі: [Верш] // Там жа. 22 сак.; Беларуская філалогія ў Варшаве // Там жа. 3 мая; Старое і новае; Маякі; Роздум; Належны ранг: [Вершы] // Там жа. 5 ліп.; Першы ўрок; Не забывай: [Вершы] // Там жа. 1 ліст.; Тыдзень беларускай культуры ў Польскім радыё // Там жа. 8 ліст.; Цягнік: [Верш] // Там жа. 6 снеж.; Мілы гном, дзе твой дом: [Верш] // Там жа. 13 снеж.; Дзіўны мастак: [Верш] // Там жа. 27 снеж.

1965. Бацькоўскі парог; У роднай хаце; На нашай ніве; Маці; Належны ранг; Беларусь; Памяці Максіма Багдановіча; Закляты ў камені; Роздум; Маякі; Вятрак; У кнігарні; Над морам; Нашыя прыгажуні; Галінка бэзу; Цягнік; Першы пачын; Наш светлы гмах; Май; Навагодні сон; Чаканне: [Вершы]; Цуд: [Апавяданне] // Белавежа. № 1. Беласток; Хітры Дзмітры; Частушкі; Закляты ў камені: [Вершы] // Беларускі каляндар на 1965 год; Беласток; Культура — вёсцы / Пад крыпт. В. Ш.; Варшаўскі аддзел БГКТ; Родная мова: [Верш] // Беларускі каляндар 1966. Беласток; Вялікаму Кастрычніку; Роздум; Вятрак: [Вершы] // Полымя. № 4; Якая найлепшая пара; Далёка да сонца; Лянота; Чаму халодная жаба; Каб паехала нам хата; Іван уводзіць балаган; Працавіты тыдзень; Ты была ў сне таксама; Жывы гадзіннік; Як тут не пазніцца; Другагоднік; Лёня соня; Патанулі ў рэчцы зоркі; Чакаў на апошні званок; Апошні ліст; Штораз лепш жывецца ў вёсках: [Вершы] // Ніва. 3 студз.; Бацькоўскі парог: [Верш] // Там жа. 14 сак.; Клятва ў Белавежы: (Сустрэча з беларускімі пісьменнікамі) // Там жа. 30 мая; Кастусю Каліноўскаму; Садоўнік і ружы; Чыста звыкла з матацыклам: [Вершы]; Сяргей Бандарэнка // Там жа. 4 ліп.; Грамада: [Верш] // Там жа. 1 жн.; Зоркі: [Верш] // Там жа. 5 вер.; Ходзяць месяцы па свеце; Скажы, ці дрэўца пасадзіў ты: [Верш] // Там жа. 7 ліст.

1966. Беларусь: [Верш] // ЛіМ. 1 лют.; Чаканне: [Верш] // Ніва. 6 лют.; Юбілейнае: [Верш] // Там жа. 27 лют.; Кармушкі; Кот абжора: [Вершы] // Там жа. 6 сак.; Райск; Макар і буквар; Парканны мастак; Каб сон убачыць; Аўтаматы; Хто памаляваў лісты; Бусел: [Вершы] // Там жа. 3 ліп.; Рукі маці; Жніво: [Вершы] // Там жа. 2 кастр.; Вітаміны на галінах; Міколка і пчолка; Яраслаў суп згатаваў: [Вершы] // Там жа. 6 ліст.; Дзесяць год працы: (Беларуская філалогія ў Варшаве) // Там жа. 20 ліст.; Цягнікі, цягнікі: [Верш] // Там жа. 27 ліст.

1967. Вялікаму Кастрычніку; Якубу Мартынюку — матросу з «Аўроры»; Грамада; Беларусь; Бацькоўскі парог; Вятрак; Чароўнае віно; Штораз лепш жывецца ў вёсках; Мы вясковы люд здаровы: [Вершы] // Беларускі каляндар на 1967 год. Беласток; Жыццёвыя сцежкі: [Верш] // Ніва. 5 лют.; Пятро Ластаўка; Фестываль беларускіх фільмаў // Там жа. 19 лют.; Археалагічныя даследы ў Беларусі // Там жа. 26 лют.; Вёска: [Верш]

/ Там жа. 5 сак.; Памяці Браніслава Тарашкевіча // Там жа. 12 сак.; Вяснушкі; Курка чубатка і гусяняткі; Бусел: [Вершы] // Там жа. 7 мая; Адчуванне часу // Там жа. 6 жн.

1968. Падказка; Дзяўчынка і сняжынка; Дзіўны мастак; Лясныя дактары; Працавітая дачушка; Далёка да сонца; Вяснушкі; Мілы гном, дзе твой дом?; Пільнавала Гануля малако ў каструлі; Коцікі вярбовыя; Урок і каток; Курка чубатка і гусяняткі: [Вершы] // Першая чытанка для беларускіх дапаўняльных школ. Нью-Йорк; «На небасхіле лесу готыка...»: [Верш] // Ніва. 7 студз.; Лён: [Верш] // Там жа. 4 лют.; «Беларусь» пра Віктара Шведа // Там жа. 25 лют.; Заўжды гатоў: [Верш] // Там жа. 7 крас.; Бярозавік: Транзістар: [Вершы] // Там жа. 5 мая; Мае сустрэчы з Юзэфам Баярам; З жыцця варшаўскага аддзела Беларускага таварыства // Там жа. 26 мая; Гаспадарыла сонца на градках: [Верш] / Там жа. 2 чэрв.; Трыялеты: [Верш] // Там жа. 9 чэрв.; Макарка і хмарка: [Верш] // Там жа. 6 кастр.; Дзяўчынка і сняжынка; Калыханка: [Вершы] // Там жа. 3 ліст.

1969. Першакласнікі; Ці падрос я, татка?; Вучыся, мой дружа; Кот — абжора; Крот; Каляровы змей; Міколка і пчолка; Хто памаляваў лісты?; Павучок; Руплівая дачушка; Градкі; Курка чубатка і гусяняткі; Далёка да сонца; Працавіты тыдзень; Зіма; Кармушкі; Дзіўны мастак; Шарыкі; Шпакоўні; Лясныя дактары; Сынок і свісток; Сядзіць Коля на таполі; Касманаўт; Ездзіў Федзя на веласіпедзе; Яраслаў суп згатаваў; Якая найлепшая пара; Цягнік; Мы вясковы люд здаровы; Сяброўства; Канікулы; Коцікі вярбовыя; Коцік-бязбоцік; Мыш у збане; Каб добра сон убачыць; Вось дык гэта быў шчупак; Ты была у сне таксама; Восень; Ёлка; Каб паехала нам хата; Першы ўрок; Бацькоўскі парог; Вятрак; Мухамор; Не забывай: [Вершы] // Беларускі каляндар на 1970 год. Беласток; Вясёлка; Зязюля: [Вершы] // Ніва. 5 студз.; Буслы; Ружы: [Вершы] // Там жа. 2 сак.; Георгі Саргонін // Там жа. 7 снеж.; Вершы аб Леніне // Там жа. 14 снеж.

1970. Беласточчына: [Верш] // Беларускі каляндар на 1971 год. Беласток; Аўтаматы; Тата пытаецца ў Колі: [Вершы] // Гайдук Л., Гайдук М. У школе і дома. Варшава; З жыцця Варшаўскага аддзела БГКТ // Ніва. 15 лют.; Хлеб: [Верш] // Там жа. 6 снеж.

1971. Трыялеты: «Удваіх вы ішлі па дарозе...»; «Ты руку мне падай, дарагая...»; «Я разок толькі глянуў у вочы...»; «З незвычайнай душою жанчына...»; «Мне да шчасця нямногае трэба...»; Буслы; Ружы; Начны аркестр; Макарка і хмарка; Лён; Транзістар; Вясёлка; Зязюля; Бярозавік; Гаспадарыла сонца на градках: [Вершы] // Белавежа. Беласток. № 2; Юбілейнае: [Верш] // Ніва. 4 крас.

1972. Аб дзейнасці і патрэбах // Ніва. 3 снеж.

1973. Ля маўзалея Леніна; Родная мова; Бацькоўскі парог; Рукі маці; Духмяны хлеб; Нашыя прыгажуні; Першы стрэл «Аўроры»; Кастусь Каліноўскі; Райск; Памяці Максіма Багдановіча: [Вершы] // Літаратурная Беласточчына. Мн.; Аўтарскі вечар Георгія Саргоніна // Ніва. 12 жн.; З жыцця БГКТ у Варшаве // Там жа. 18 ліст.

1974. Гмінныя рады нарадовыя; Магчымасці прафесіянальнага і агульнага навучання для працуючай моладзі; Справы да афармлення ў ПЗУ; Замежная турыстыка // Беларускі каляндар на 1974 год. Беласток; Запавет: [Верш] // Ніва. 7 крас.; Надзея: [Верш] // Там жа. 5 мая; Яднанне з прыродай: [Верш] // Там жа. 2 чэрв.; Што такое паэзія: (Сустрэча з Алегам Лойкам) // Там жа. 16 чэрв.; Беларускі вясельны абрад і фальклор // Там жа. 23 чэрв.; Так мала слаў лістоў дахаты: [Верш] // Там жа. 7 ліп.; Свята Адраджэння: [Верш] // Там жа. 21 ліп.; Жніво: [Верш] // Там жа. 4 жн.; Дзяцінства прыстань: [Верш] // Там жа. 1 вер.; Сляды дзяцінства, маладосці: [Верш] // Там жа. 6 кастр.; Юбілейнае: [Верш] // Там жа. 3 ліст.; Хата і дом: [Верш] // Там жа. 1 снеж.; Мар'ян Лецюкевіч // Там жа. 29 снеж.

1975. Варшава: [Верш] // Ніва. 5 студз.; Аляксандр Карповіч // Там жа. 19 студз.; Вяз: [Верш] // Там жа. 2 лют.; На Новым свеце конь стары...»: [Верш] // Там жа. 2 сак.; Цягнікі: [Верш] // Там жа. 6 крас.; З жыцця Варшаўскага аддзела БГКТ // Там жа. 13 крас.; «На гарызонце лесу готык...»: [Верш] // Там жа. 4 мая; Я ў душы астаўся селянінам: [Верш] // Там жа. 1 чэрв.; Рускі чай: [Верш] // Там жа. 6 ліп.; Школьная рэформа і навучанне беларускай мове; Адгалоскі: Кніга аб Марыі Багушэвіч // Там жа. 20 ліп.; Родны кут: [Верш] // Там жа. 3 жн.; Любіла мама апельсіны: [Верш] // Там жа. 7 вер.; Чаравічкі: [Верш] // Там жа. 5 кастр.; Пары многа, а не едзе: [Верш] // Там жа. 2 ліст.; Званы Хатыні: Нататкі з падарожжа // Там жа. 23 ліст.; Мінск: [Верш] // Там жа. 7 снеж.; Клуб-казка // Там жа. 14 снеж.

1976. Зямля навокал сонца кружыць, а ў вёсцы ўсё вакол зямлі: [Верш] // Беларускі каляндар на 1976 год. Беласток; Званы Хатыні: [Верш] // Ніва. 4 студз.; З жыцця варшаўскага аддзела БГКТ // Там жа. 25 студз.; Сустрэча: [Верш] // Там жа. 1 лют.; Георгі Саргонін // Там жа. 2 мая; Аляксандра Вергман // Там жа. 16 мая; Мы хочам далей самаахвярна працаваць // Там жа. 23 жн.; У юбілей Браніслава Тарашкевіча // Там жа. 28 жн.; «За летам лодак рад смуткуе...»: [Верш] // Там жа. 5 снеж.; Літаратурная дружба // Там жа. 12 снеж. / Пад крыпт. В. Ш.

1977. Скажу, бывала, еду да бацькоў...: [Верш] // Беларускі каляндар на 1977 год. Беласток; Каб хоць разок будзіла мама: [Верш] // Ніва. 2 студз.; Калісьці быў гаспадаром: [Верш] // Там жа. 6 лют.; Хацелася б ім многае сказаць: [Верш] // Там жа. 3 крас.; Паўстанак Мора: [Верш] // Там жа. 1 мая; Не ведаў, што ты дома; Гарадскі асфальт: [Вершы] // Там жа. 5 чэрв.; З жыцця клуба БГКТ у Варшаве // Там жа. 26 чэрв.; Ці быў ты, дзедка, маладым: [Верш] // Там жа. 3 ліп.; Мілы дружа: [Верш] // Там жа. 7 жн.; З гісторыі беларускай фальклярыстыкі // Там жа. 28 жн.; Каб больш ніколі: [Верш] // Там жа. 4 вер.; Куцця: [Верш] // Там жа. 2 кастр.; Узаемасувязі братніх літаратур // Там жа. 16 кастр.; Сцягамі расцвіталі дрэвы: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; Калі нішто не дзеліць нас, людзей // Там жа. 4 снеж.; Каб заўсёды была чалавечнасць: (Сустрэча з Ул. Караткевічам) // Там жа. 11 снеж.; Янка Брыль — пісьменнік — чалавек // Там жа. 18 снеж.; Прыяцель з-за мяжы; Паэзія вельмі блізкая // Там жа. 25 снеж.

1978. Беларускі парнас у Народнай Польшчы; Дарожны арнамент: [Верш] // Беларускі каляндар на 1978 год. Беласток; Беларускія падручнікі ў Польшчы // Ніва. 8 студз.; Успамін пра М. Арла // Там жа. 15 студз.; Панарама беларускай навукі // Там жа. 29 студз.; Зорка: [Верш] // Там жа. 4 чэрв.; Пацее бедная зямля; Выйшла пружына ў паравозе; Сынок і свісток; Чаму маўклівыя ўсе рыбы; Мурашнікі, як піраміды; Круглыя пяцёркі; Фільм папільнуй, мая матуля; Шкляная Рая; Гадзіннік выкупаў у ванне; Сынок-лежабок; Сустрэўся абібок з лянотай: [Вершы] // Там жа. 5 ліст.

1979. Прамінанне: [Верш] // Ніва. 4 лют.; Страшэнна плакаў малы Якаў: [Верш] // Там жа. 1 крас.; Тры пакаленні: [Верш] // Там жа. 3 чэрв.; З жыцця варшаўскага аддзела БГКТ // Там жа. 17 чэрв.; Чаму спяць зімой станожкі?: [Верш] // Там жа. 2 вер.; Выганяй мароз на двор: [Верш] // Там жа. 7 кастр.; Дзеля бліжэйшага знаёмства // Там жа. 18 ліст.

1980. Праграма «Вісла»; Станіслаў Казура; З візітам у Пятра Сергіевіча // Беларускі каляндар на 1980 год. Беласток; «За летам лодак рад смуткуе...»; «Скажу, бывала: «Еду да бацькоў...»; Каб хоць разок будзіла мама; Дарожны арнамент; Паўстанак Мора; Званы Хатыні; Мілы дружа; Выганяй мароз на двор; Не ведаў, што ты дома; Ці быў ты, дзедка, маладым?; Чаму спяць зімой станожкі: [Вершы] // Белавежа. Беласток. № 3; Вяртанні; Пагавары са мною, мама; Бургас; Чорнае мора; Ёдавыя пары; Русія [Вершы] // Ніва. 4 мая; Роздум: [Верш] // Там жа. 6 ліп.; Сенакос: [Верш] // Там жа. 7 вер.; Працаваць больш актыўна // Там жа. 21 вер.; Штучныя ружы: [Верш] // Там жа. 5 кастр.; Сюды зляцеліся, як птушкі з выраю: [Верш] // Там жа. 12 кастр.; Подых смерці: [Верш] // Там жа. 2 ліст.; Соль зямлі: [Верш] // Там жа. 7 снеж.

1981. Першае і апошняе: [Верш] // Ніва. 4 студз.; Падзяка: [Верш] // Там жа. 1 лют.; Дзве маці: [Верш] // Там жа. 1 сак.; Юбілейнае: [Верш] // Там жа. 5 крас.; Жанчынам: [Верш] // Там жа. 5 ліп.; Конскі сум: [Верш] // Там жа. 4 кастр.; Зярняты роднай

мовы сеем; Алесю Барскаму: [Вершы] // Там жа. 6 снеж.

1982. Беласточчына: [Верш] // Беларускі каляндар на 1983 год. Беласток.

1983. Беласточчына: [Верш] // Гайдук Л., Гайдук М. Родная мова. 1983. Варшава; Слова ты, роднае слова; Мы, беларусы; Айчына; Агулькі; Чалавечнасць; Некаторым інтэлігентам: [Вершы] // Ніва. 4 снеж.

1984. Вось я ізноў у вёсцы Мора: [Верш] // Ніва. 1 студз.; Мой народ: [Верш] // Там жа. 5 лют.; Беларуская легенда // Там жа. 19 лют.; Хто мы: [Верш] // Там жа. 1 крас.; Наша свята — з'езд дзесяты; Дзесяць запаведзей; Наш парнас; Гады нам маладосць укралі: [Верш] // Там жа. 6 мая; У лесе, быццам у таўпе людской: [Верш] // Там жа. 13 мая; З маскоўскага сшытка: Мяне паклікала дарога; Пад'ёмныя краны; Гадзіннік Арлова; Памідоры: [Вершы] // Там жа. 20 мая; Скрыня: [Верш] // Там жа. 27 мая; Песня, ты — радасць і трывога: [Верш] // Там жа. 3 чэрв.; Вясёлка; На панадворку; Унучка-чамучка; Варыць бульбу бабулька, Прабай, мама, казку; Пяць пальцаў; Родныя краявіды; Друга пазнаем пасля ўдачы: [Вершы] // Там жа. 10 чэрв.; Мая айчына; Пасталы; Час: [Вершы] // Там жа. 17 чэрв.; Аж кружыцца галава; Наталка-скакалка; Ранак; Ноч нараджэння; Наша прырода; Ружовы сон: [Вершы] // Там жа. 24 чэрв.; Вожык; Коцікі-жоўта-жывоцікі; Бабуля зубы з'ела: [Вершы] // Там жа. 1 ліп.; У гэтым нашая віна; Гранаты; Паабяцаў я акуліст: [Вершы] // Там жа. 8 ліп.; Мова, веру ў тваю неўміручасць; Пытанні без адказаў; Ганчары: [Вершы] // Там жа. 15 ліп.; Мая зялёная Зубровія; Ваенны кацялок; Першыя боты: [Вершы] // Там жа. 22 ліп.; Беласток: [Верш] // Там жа. 29 ліп.; Глобус; Успаміны маладосці; Лёс чалавечы: [Вершы] // Там жа. 12 жн.; Дабро і зло; З'езд звярыны і птушыны; А маладыя напрасткі ляцяць; [Вершы] // Там жа. 19 жн.; Развітанне з морам; Два моры: [Вершы] // Там жа. 26 жн.; Каб дзеці не ўміралі; Цыганскі табар; Бяжыць сабака за машынай: [Вершы] // Там жа. 2 вер.; Рэліквіі; Вярба; Сцяжыны той мне не забыць ніколі: [Вершы] // Там жа. 9 вер.; Мая ты восень, не спяшы; Трыялет; Ад цябе няма лістоў; Пасеяла ў душы трывогу: [Вершы] // Там жа. 16 вер.; Знайшоўшыся ўдваіх — не ўспамінай памёршых; Восень; Хрызантэмы: [Вершы] // Там жа. 23 вер.; Пашана і пустэча; У клетцы з бетону; Адзінота; Зменлівая, як надвор'е: [Вершы] // Там жа. 30 вер.; Дзяцінства; Сямейныя драмы; Сяброў шукаю безупынна: [Вершы] // Там жа. 7 кастр.; Будзь добры, чалавека; Санет; Прыйдзі, доўгачаканая любоў: [Вершы] // Там жа. 14 кастр.; Ад сэрца да сэрца шлях далёкі; Дазволь цябе кахаць; Ты пазвані ізноў мне, пазвані: [Вершы] // Там жа. 21 кастр.; Джаміль; Экскаватар «Hitachi»: [Вершы] // Там жа. 28 кастр.; Працоўная Масква; Мая Плісецкая на сцэне; Шота Руставелі; Сустрэча; На жаль я ўжо не малады; Бывай, Масква: [Вершы] // Там жа. 4 ліст.; Знайшоў я друга; Тры стыхіі: [Вершы] // Там жа. 11 ліст.; Замовы; Суніцы: [Вершы] // Там жа. 18 ліст.; Ты недзе ёсць: [Верш] // Там жа. 25 ліст.; Жаночая пасцель: [Верш] // Там жа. 2 снеж.; Запавет: [Верш] // Там жа. 9 снеж.; Гады маланкава праходзяць; Першы снег; Ягорка і горка: [Вершы] // Там жа. 16 снеж.; Няхай неба не хмарыцца: [Інтэрв'ю] / Зап. М. Зянчэўскі; Меў калісьці сваю горку; Утапіўся ў студні месяц; Дбалы ўнучак; Яраслаў з дрэва ўпаў; Выганяе Янка лужу; Запытайце маю маму; Чаго баіцца тата; Не пазнала матка свайго парасяткі; Не меў алоўка: [Вершы] // Там жа. 30 снеж.

1985. Мой шлях у краіну паэзіі; Бывай, мой дружа дарагі, бывай!; Я нарадзіўся беларусам; Сню цябе я, вёска Мора; Атрок; Мая школа; Наш настаўнік; Мой верны друг — асенні лес; Мая зямля; Наша мова: [Вершы] // Беларускі каляндар на 1985 год. Беласток; Справа друку беларускіх падручнікаў // Ніва. 12 студз.; Маўчыць зачараваны тэлефон: [Верш] // Там жа. 20 студз.; Музейныя экспанаты; Веласіпед: [Вершы] // Там жа. 27 студз.; Гальштук; Ніколі ў гэта б не паверыў: [Вершы] // Там жа. 3 лют.; Касілка: [Верш] // Там жа. 10 лют.; Дажыць да наступнага веку: [Верш] // Там жа. 17 лют.; Толькі еду я ў спальным вагоне; Пажаданні: [Вершы] // Там жа. 24 лют.; Мае пажаданні: [Верш] // Там жа. 10 сак.; Найлепшы ты, калі маўчыш: [Верш] // Там жа. 17 сак.; Прадвесне; Вазьмі, бусел, ад мамусі; Зрабіў брата вінаватым; На ўласны юбілей; Кругагляд; Маё ўваскрасенне: [Вершы] // Там жа. 24 сак.; Гевант: [Верш] // Там жа. 14 крас.; Венгерскае мора: [Верш] // Там жа. 2 чэрв.; Куды, куды бягуць гады: [Верш] // Там жа. 7 ліп.; Як жыць без веры, без надзеі: [Верш] // Там жа. 21 ліп.; Двухмоўнасць: [Верш] // Там жа. 4 жн.; Ля помніка Міцкевічу: [Верш] // Там жа. 1 вер.; Матуля варыць кашулі; Хованкі; Мастачка: [Вершы]; Карціны народжаныя сэрцам // Там жа. 6 кастр.; Восень, восень: [Верш] // Там жа. 3 ліст.; Рамонак; Бабулі даручэнні; Драўляны конь; Вавёрка; Сляды працы; Аўтаматы: [Вершы] // Там жа. 1 снеж.; Пытанні і адказы; Што найбольш прыгоднае?; Караблік; Збожжа ў падарожжы: [Вершы] // Там жа. 22 снеж.

1.4.

1969. Саргонін Г. Мой конь; Паэма маёй маладосці: [Вершы] / З рус. // Ніва. 7 снеж.

1977. Шульборскі Я. «Касцы ўзялі на плечы косы...»; Куцця; «Пакуль я думку запрагу...»; Сохань Я. «У вачах прага існавання...»; Кабац Г. «На людзей не трэба бедстваў...»: [Вершы] / З пол. // Ніва. 2 кастр.

1980. Кабац Г. «На людзей не трэба бедстваў...»; Памяці Малгосі; Сохань Я. «Я ёсць таму, што мушу быць...»; «У вачах я...»; Шульборскі Я. Куцця; «Пакуль я думку запрагу...»; Касцы: [Вершы] / З пол. Белавежа. Беласток. № 3.

1981. Engels F. «Dzwonek i delikatny ruch...»; Floryda; Gazety; Wyznanie miłości pietysty; Mądrość książkowa; Oporny Zygfryd; «Do morskich fal...»; Niemieckie dni lipcowe 1839; «Bóg świadkiem, oto koniec już z myślami...»; «Wąsy nosili zawsze...»; «Wyszłam szczęśliwie już z klasztoru...» / Z niem. // Listy młodego Engelsa Warszawa; M., 1981.

1985. Twardowski A. Ranek; «Nad głową lekko go przytrzymasz...»; Matce; Iwuszka; O tysiac wiorst; «Żyto, żyto...», «Ojców, pradziadów wróżby bogate. », Dwa wersy; «Niby wiatry wieją...»; «Wojna — okrutniejszego nie ma słowa...»; W godzinę pokoju; «Tuż przed wojną, niby znak przestrogi...»; O ojczyźnie; Światło — całemu światu; O meldunku; «Jam w dzień i w nocy bez wytchnienia...»; «Tyś głupia śmierci...»; Ty i ja; «Cała istota w jednym mym sekrecie...»; Kolegom po piórze; Słowo o słowach; Pamięci matki; «Skąd, matulu, tę piosenkę...»; «Wiem, że w tym żadna wina moja...», «Na dnie mego życia...»; «Północ w moje miejskie okno...»; Pamięci Gagarina; «W przypadku głównej utopii...», «By żyć rozumnie, co mam robić?..» / Z ros. // Twardowski A. Wiersze. M.

1.5.

На польскую мову. Zaklęty w kamieniu // Kształty myśli. Almanach. Białystok, 1966; O ojcowski próg / Tł. W. Rudczyk // Kontrasty. 1968. Nr 4; W Mauzoleum Lenina / Tł. A. Cesarz // Wiersze o Leninie. Warszawa, 1969; Lubiła pomarańcze; (Matce) / Tł. T. Chudy // Barwy. 1975. Nr. 7; Bociany; Brzoza i żołnierz; Róża; Tak mało listów pisałem / Tł. T. Chudy // Barwy. 1977. Nr. 8.

1.6.

Лойка А. Што такое паэзія // Ніва. 1974. 16 чэрв. / Зап.

2.3.

На беларускай мове. Аўтарскі вечар Віктара Шведа // Ніва. 1977. 6 сак.; Баравы А. Паэты БГКТ // Беларускі каляндар на 1974 год. Беласток, 1974; Барскі А. Літаратурныя дасягненні і літаратурныя заданні // Беларускі каляндар на 1962 год. Беласток, 1961; Жамойцін Я. Белавежа 1980 г. // Беларускі каляндар на 1982 год. Беласток, 1982; Ягож. Паэтычнае крэда Віктара Шведа // Ніва. 1979. 6 мая; Жылінскі М. Творчасць сяброў // ЛіМ. 1973. 15 чэрв.; Занчэўскі М. Аўтарскі вечар Віктара Шведа // Ніва. 1977. 6 сак.; Ігнацюк І. Цікавая сустрэча з Віктарам Шведам у Любліне // Там жа. 1979. 11 лют.; Ларс. Ліст да Віктара Шведа // Там жа. 1975. 27 крас.; Леанчук Я. Віктара Шведа — паэзія па-за прыстанню // Там жа. 1978. 12 лют.; Ягож. Увагі аб творчасці «белавежцаў» // Беларускі каляндар на 1980 год. Беласток, 1980; Мордань Я. Вечар з Віктарам Шведам // Ніва. 1984. 24 чэрв.;

Няўважны Ф. Тут і на гарызонце, або Беларускія паэты ў Польшчы // Там жа. 1983. 4 снеж.; Пяткевіч А. Творчыя індывідуальнасці ў «Белавежы» // Ніва. 1990. 4, 11, 18 лют.; Рудчык В. Юбілей Віктара Шведа // Там жа. 1985. 28 крас.; Семінар у гонар 45-ай гадавіны БССР // Беларускі каляндар 1966 год. Беласток, 1965; Трачук Ю. Святыня роднага парога // Ніва. 1985. 24 сак.; Шаховіч М. «Белавежа» // Беларускі каляндар на 1983 год. Беласток, 1982; Яго ж. Віктар Швед // Ніва. 1976. 11 крас.; Яго ж. Паэтычны свет Віктара Шведа // Там жа. 1978. 5 ліст.; Чэрнякевіч Я. І «Зорка» віншуе юбіляра // Там жа. 1990. 24 чэрв.

На польскай мове. Bołtryk M. Tomik wierszy // Zarzewie. 1985. 19 list.; Marszałek K. W Warszawie jak w... Białymstoku // Gaz. Białostocka. 1967. 30 wrześ. i paźdź.

На ўкраінскай мове: Галан Р. З вэсною в сэрці // Наше слово. 1985. 21 крас.

2.4.

На беларускай мове. Свісёк А. Васількі: [Урывак з паэмы] // Белавежа. Беласток, 1980.

Г. І. Рэут.

ШВЕДЗІК ГЕНАДЗЬ

Шведзік Генадзь Барысавіч [19.2(4.3).1914, Бабруйск — 11.10.1942, Бранская вобл.], паэт. Пісаў на яўрэйскай і беларускай мовах.

Нарадзіўся ў сям'і служачых. Закончыўшы сямігодку, паехаў на новабудоўлі ў Бірабіджан. У 1929 вярнуўся ў Мінск і паступіў на рабфак. У 1937 скончыў літаратурны факультэт Мінскага педінстытута, адначасова працаваў у газеце «Юнгер арбайтэр» («Малады рабочы»), а пасля заканчэння вучобы — загадчыкам аддзела ў газеце «Піянер Беларусі». У 1938—40 працаваў настаўнікам рускай мовы і літаратуры ў сярэдняй школе ў Мінску, потым — навуковым супрацоўнікам Інстытута мовы і літаратуры АН Беларусі. З кастрычніка 1941 — на фронце, служыў кулямётчыкам. Загінуў у 1942 пад Бранскам.

Першыя, нявыяўленыя вершы Г. Шведзіка, прысвечаныя новабудоўлям Бірабіджана, апублікаваны ў 1929 у газеце «Октобэр» («Кастрычнік»). З 1930 друкаваўся ў часопісе «Штэрн» («Зорка»). Выдаў 2 паэтычныя кнігі — «Старт» (1934) і «Вершы» (1939). Яго паэзія, прысвечаная сяброўству, каханню і нялёгкай салдацкай службе, напоўнена багатым зместам, дае абвостранае адчуванне жыцця. Лепшым вершам Г. Шведзіка ўласцівы элегічнасць, лірызм. На беларускую мову яго перакладалі Э. Агняцвет, Р. Барадулін, А. Вольскі, А. Вялюгін і інш.

М. Р. Міхайлаў.

Бібліяграфія

1.2.

Старт: Вершы. Мн., 1934 / Яўр. Рэц.: Сярэбраны І. Старт маладога паэта // Крытыка-бібл. бюл. 1934. № 6.

Наш Джым: Паэма. Мн., 1935 / Яўр.

Вершы. Мн., 1939 / Яўр.

1.3.

1930. На ільдзяным катку: [Верш] // Штэрн. № 1 / Яўр.

1931. «Туляцца зоркі...»; «Глытаюць калёса...»; «Цёмная ноч...»; «Тут, дзе дрэвы...»: [Вершы] // Штэрн. № 4—5 / Яўр.; На сенакосе; За кетай: [Вершы] // Там жа. № 12 / Яўр.

1932. Б'юць крамлёўскія куранты: [Верш] // Штэрн. № 3 / Яўр.; Першы снег: [Верш] // Там жа. № 10—11 / Яўр.

1933. «Брат, я так цябе сэрцам любіў...»: [Верш] // Штэрн. № 7 / Яўр.

1935. Эдуард Багрыцкі: [Верш] // Штэрн. № 2 / Яўр.; «Дзесяць камсамольцаў убачылі...»: [Верш] // Там жа. № 5—6 / Яўр.; [Вершы] // Там жа. № 8 / Яўр.; [Верш] // Там жа. № 12 / Яўр.; Куйбышаву: [Верш] // ЛіМ. 31 студз. / Яўр.

1936. У родным горадзе: (Фрагменты) // Штэрн. № 7 / Яўр.; Пра кнігу Рэйзіна і яе рэдактараў // ЛіМ. 17 ліст / Сааўт. Х. Мальцінскі, Б. Мікуліч.

1939. Хвалю, дарагі правадыр, тваё імя: [Верш] // Ардэнаносная Беларусь. Мн. / Яўр.; Вясна: [Верш] //

Штэрн. № 5 / Яўр.; Марскія вершы // Там жа. № 8 / Яўр.

1940. Наш квартэт: Камедыя // Іскры Ільіча. № 6—7 / Сааўт. Х. Мальцінскі; [Вершы] // Штэрн. № 5 / Яўр.; [Вершы] // Там жа. № 10 / Яўр.; Дзмітрый Іванавіч Пісараў: (100 год з дня нараджэння) // Піянер Бел. 13 кастр.; Прыклад мужнасці // Там жа. 26 снеж.

1941. Новыя кнігі: Аб кнізе вершаў Я. Купалы «Для дзяцей» // Піянер Бел. 26 студз.; Новыя кнігі: Аб новай кнізе Квітко «Здравствуйте» // Там жа. 6 сак.; Шолам-Алейхем: (25 год з дня смерці) // Там жа. 15 мая.

1947. Спяваюць пеўні: [Верш] // Полымя. № 2.

1949. Маякоўскаму; Жнівень; Прыход вясны; Шварцману; Дружба; Спяваюць пеўні; Запявала: [Вершы] // Мы іх не забудзем. Мн.

1.4.

Якаўлеў А. Жыццё і прыгоды Роальда Амундсена / З рус. Мн., 1937 / Яўр.

Маякоўскі У. Што такое добра і што такое дрэнна / З рус. Мн., 1938 / Яўр.

Чэхаў А. Белалобы / З рус. Мн., 1938 / Яўр.

Голубева А. Хлопчык з Уржума: Кніга пра дзяцінства і юнацтва С. М. Кірава / З рус. Мн., 1939 / Яўр.

Талстой Л. Піліпок / З рус. Мн., 1939 / Яўр.

1938. Джамбул. Калыханка: [Верш] / З каз. // Штэрн. № 5—6 / Яўр.; Радзіме і правадыру: З калектыўнай паэмы беларускіх паэтаў... // Там жа. № 7 / Яўр. Сааўт. пер. З. Цялесін, Х. Мальцінскі.

1.5.

На беларускую мову. Лірыка / З яўр. Мн., 1962. Рэц.: Багдановіч М. Песня не памірае... // Чырв. змена. 1963. 24 лют.; Шушкевіч С. Паэзія салдата // ЛіМ. 1963. 29 сак.

Матчына сляза: Вершы, лісты / З яўр. Мн., 1989.

Пяюць пеўні: [Верш] / Пер. А. Вялюгін // Вялюгін А. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1984. Т. 1.

На рускую мову. Запевала; Поют петухи [Вершы] / Пер. Н. Кислик // Чтоб всегда было солнце. Мн., 1968; Колос; За сеном; Дружба: [Вершы] / Пер. Ю. Пашков // Неман. 1983. № 5

2.3.

На беларускай мове. Агняцвет Э. Маладосць не згінула...: Да 50-годдзя з дня нараджэння Генадзя Шведзіка // ЛіМ. 1964. 3 сак.; Бярозкін Р. Слова пра друга // Шведзік Г. Лірыка. Мн., 1962; Вялюгін А. Яны змагаліся за Радзіму // ЛіМ. 1947. 22 лют.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981. Рэлес Р. Сябра майго дзяцінства // ЛіМ. 1974. 1 сак.; Фомчанка А. Вершы з акопаў // Вяч. Мінск. 1970. 7 мая; Шушкевіч С. Яго голас абарваўся на першай лініі траншэй // Шушкевіч С. Вяртанне ў маладосць. Мн., 1968.

Г. І. Рэут.

ШКЛЯРЭЎСКІ ІГАР

Шклярэўскі Ігар Іванавіч (н. 25.6.1938, г. п. Бялынічы Магілёўскай вобл.), паэт, празаік, перакладчык. Піша на рускай і беларускай мовах. Член СП Беларусі з 1964, з 1968 у Маскоўскай пісьменніцкай арганізацыі. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1987, за кнігу вершаў і паэм «Слухаю неба і зямлю»).

Нарадзіўся ў сям'і настаўніка. У 1955 скончыў Бялыніцкую сярэднюю школу. Працаваў фармоўшчыкам, токарам на заводах Магілёва, служыў матросам гандлёвага флота на Далёкім Усходзе, працаваў у рэдакцыі Анучынскай раённай газеты («Прыморскі край»), затым «Зорьки» (Мінск). У 1960—65 вучыўся ў Літаратурным інстытуце імя М. Горкага, пасля заканчэння якога жыве ў Маскве. Пасля пераезду ў Маскву стаў членам рэдкалегіі часопіса «Юность», Грамадскага Савета «Литературной газеты». Узнагароджаны ордэнам Дружбы народаў, Залатым знакам паэтычнага тэатра (Балгарыя). На грошы ад Дзяржаўнай прэміі СССР ім было пасаджана 18 гектараў лесу ў чарнобыльскай зоне — на ўкраінскім і беларускім Палессі.

Першы артыкул І. Шклярэўскага датуецца 1955, першы друкаваны верш — 1956. Аўтар зборнікаў паэзіі «Я іду!», «Лодка», «Фартуна», «Воля», «Рэўнасць», «Пахаладанне», «Дазорная галінка», «Неназваная сіла», «Госць», «Тайнік» (большасць іх выдадзена ў Маскве), кнігі прозы «Цень птушкі» (у яе ўвайшлі тры аповесці — «Уся надзея на Лёньку», «Грыбная восень» і «Цень птушкі»), нататак пра літаратуру «Паэзія — львіца з грывай». Увагу паэта прыцягваюць дарагі сэрцу куток магілёўскай зямлі, запаветныя сцяжынкі над дняпроўскімі кручамі, пасляваеннае дзяцінства. Сустрэчы і развітанні, маладосць і каханне — асноўныя матывы яго паэтычных твораў, якія ўвабралі ў сябе жывое шматталоссе прыроды, шматфарбныя пералівы колераў, плёскат рачных хваляў і шум дажджу,

буйнае раскашаванне вясны і замiранне восені. Паэт разважае над складанымі духоўнымі, экалагічнымі праблемамі сучаснасці, гісторыяй славянскага адзінства, над лёсам роднай культуры, чалавека, яго адносінамі да культуры. Вершаваныя радкі, народжаныя грамадзянскім неспакоем, кладуцца ў строфы натхнёна і нязмушана, проста, але ў гэтай прастаце адчуваюцца шчодрасць сапраўднай творчай натуры, уменне жыва адгукацца на розныя праявы рэчаіснасці і вынік глыбокага роздуму. Адной з асноўных у творчасці апошніх гадоў стала тэма чарнобыльскай бяды. Гуманістычныя ідэалы выяўляюцца ў яго паэмах «Слова пра Кулікова поле» (па матывах «Сказання пра Мамаева пабоішча»), «Слова пра мір». Выступае і як крытык. На рускую мову пераклаў «Слова аб палку Ігаравым» (гэты пераклад стаў хрэстаматыйным), «Песню пра зубра» М. Гусоўскага, вершы Я. Купалы, М. Багдановіча, Р. Барадуліна, П. Броўкі, Г. Бураўкіна, А. Вялюгіна, П. Панчанкі, А. Пысіна, М. Танка і інш. На беларускую мову творы І. Шклярэўскага перакладалі Р. Барадулін, В. Ярац. Яго творы перакладзены на многія мовы.

Жыве ў Маскве. *Л. М. Гарэлік.*

Бібліяграфія

1.1.

Избранное: Стихотворения и поэмы. М., 1984. Рэц.: Рудкоўскі М. ...Як спелы, дасканалы плод... // Маг. праўда. 1985. 15 лют.

Избранное: Стихотворения; Поэмы; Заметки о поэзии и природе; Тень птицы: Повесть. М., 1990.

1.2.

Я иду!: Стихи. Мн., 1962. Рэц.: Варно У. Рака шукае турбіну // ЛіМ. 1962. 10 жн.; Евсеева С. Миру — сердца и улыбки // Знамя юности. 1962. 14 сент.; Кандрусевіч А. Ракеты і пустацветы // Маг. праўда. 1962. 26 жн.; Квятковский А. Неторной тропой // Сов. Бел. 1962. 31 окт.; Колесников Б. Здравствуй, юность! // Неман. 1962. № 6; Куняев С. Иллюзия гармонии // Знамя. 1963. № 3.

Лодка: Стихи. Мн., 1964. Рэц.: Бур'ян Б. Сталасць не прыходзіць раптам // Маладосць. 1964. № 11; Гільбурд В. А што ў лодцы? // Маг. праўда. 1964. 9 снеж.; Макаль П. Лодка і хвалі // ЛіМ. 1964. 13 ліст.; Слуцкий Б. Лодка, плывущая далеко // Знамя. 1965. № 4; Хадаронак С. Хвалям насустрач // Віцеб. рабочы. 1965. 3 жн.

Фортуна: Стихи. М., 1968. Рэц.: Гальперович И. «И родиною назовем» // Знамя юности. 1969. 28 авг.; Чэпікаў У. Фартуна — значыць удача // Маг. праўда. 1969. 4 ліст.

Воля: Новая книга стихотворений. М., 1972.

Ревность: [Вершы]. М., 1974 (Новинки «Современника»).

Дозорная ветка: Стихи, переводы. Мн., 1975.

Похолоданье: Книга стихотворений. М., 1975.

Тень птицы: Три повести. М., 1976.

Лодка. М., 1977. Рэц.: Прыборкін А. Светлыя фарбы слова // Маг. праўда. 1978. 20 крас.

Неназванная сила: Новые стихи и поэмы. М., 1978. Рэц.: Бубнов Г. «Есть на родной земле места...» // Неман. 1979. № 4; Янчанка М. Адчуванне вечнасці і шчасця // Маг. праўда. 1979. 13 чэрв.

Гость: Стихи о детстве, юности и могилевской земле. Мн., 1980.

Тайник: Стихи. М., 1981. Рэц.: Ковсан М. Цельность // Неман. 1983. № 8.

Брат: Новая книга: [Вершы]. М., 1982. Рэц.: Ковсан М. Цельность // Неман. 1983. № 8.

Слушаю небо и землю: [Вершы і паэмы]. М., 1985.

Красная книга: Стихотворения и поэма. М., 1986.

Поэзия — львица с гривой: [Зборнік]. М., 1986.

Мне все понятней облака: Стихи, поэмы, «Слово о полку Игореве», заметки о поэзии и природе. М., 1990.

1.3.

1955. Навука і рэлігія // За Радзіму. 8 студз.

1956. Новичок: [Верш] // Физкульт. Бел. 29 мая.

1957. Осень: [Верш] // Сов. Отчизна. № 4; Косогор; Детвора; Два цветка; Апрель; Дикая яблоня: [Вершы] // Знамя юности. 18 июня; Первый снег; Хотел я солнышко поймать: [Вершы] // Там жа. 11 дек.; Весною: [Верш] // Маг. праўда. 3 лют.; Опять проспал: [Верш] // Там жа. 17 лют.

1958. Береза; Верность: [Вершы] // Прыдняпроўе. Магілёў; О моде: [Верш] // Сов. Отчизна. № 2; В краю детства; Березовый сок; Листопад; Счастье; У омута; Первая любовь; Сердце; Девчонка: [Вершы] // Знамя юности. 30 апр.; Коростели; Береза: [Вершы] // Там жа. 18 июля; Яблони: [Верш] // Там жа. 19 окт.; Победитель: [Верш] // Фізкультурнік Бел. 4 крас.

1959. Звездопад; Не купишь, сосед...; Она любила: [Вершы] // Сов. Отчизна. № 4; Учитель: [Верш] // Знамя юности. 19 апр.; Маг. праўда, 30 жн.; Скатерть-самобранка: [Верш] // Там жа. 30 авг.; Слепой: [Верш] // Там жа. 13 сент.; Птица счастья; Человек: [Вершы] // Маг. праўда. 8 ліп.; Солнечная королева: [Верш] // Там жа. 6 вер.; Земля поет; Отрывок из поэмы // Там жа. 22 вер.; Первый снег: [Верш] // Там жа. 19 снеж.; Совесть: [Верш] // Там жа. 27 снеж.

1960. Хороши ребята в Могилеве!: Лирический репортаж // Неман. № 3; Пароход «Чехов»: [Верш] // Знамя юности. 29 янв.; Высокий гость: [Верш] // Там жа. 15 мая; Баллада о кружке воды: [Верш] // Там жа. 2 июня; Маг. праўда. 1 мая; Вторые сутки: [Верш] // Знамя юности. 4 сент.; Базар: [Верш] // Там жа. 9 дек.; Хотел я солнышко поймать: [Верш] // Зорька. 16 июля; Днепру: [Верш] // Маг. праўда. 24 студз.; Встреча с детством: [Верш] // Там жа. 1 ліп.; Подвиг на мосту: Из поэмы // Там жа. 26 чэрв.; Шел субботник по России: [Верш] // Там жа. 28 жн.; Лягушата; Лук; Как рождаются звезды: [Вершы] // Там жа. 18 вер.; Сентябрьский лес: [Верш] // Там жа. 25 вер.; Начало пути: [Верш] // Там жа. 1 ліст.; «Лето волшебную кисть уронило...»: [Верш] // Там жа. 11 снеж.

1961. Мальчики; Первая капля; Слепой; Я иду по земле: [Вершы] // Неман. № 3; Идут на Север поезда: (Из цикла «Север и Восток») // Знамя юности. 3 марта; Доброй осени!: [Верш] // Там жа. 11 авг.; Маг. праўда. 23 вер. / Сааўт. У. Кастылёў; Сентябрьский лес; «Я устал от дорог и тревог...»; Зацвела: [Вершы] // Знамя юности. 5 дек.; Земля отважных // Зорька. 16 дек.; «Слышишь мартовский ветер донес...»: [Верш] // Маг. праўда. 26 сак.; Самолет летит на Краснополье; Лирический репортаж // Там жа. 9 крас.; У прыёмнай Ільіча: [Верш] // Там жа. 22 крас.; Двери в будущее: [Верш] // Там жа. 10 вер.

1962. Романтики: [Верш] // Неман. № 1; Самолет летит на Краснополье: [Верш] // Знамя юности. 1 янв.; Почему они молчали?; Апрель 1962 — утро; «Я пишу тебе письма...»; Клод Изерли: [Вершы] // Там жа. 18 дек.; Перакладчык адчуў галоўнае // ЛіМ. 13 ліст.

1963. Шушенское; Глобус; «Казалось, я тоскую...»; Форель: [Вершы] // Неман. № 3.

1964. Ціхаакіянскі дзённік: Апавяданне // Маладосць. № 9; Тихий океан; «Глаза рабочего Семенова...»; «Опять мы уходим на север...»; «Я каждый день бужу людей...»: [Вершы] // Неман. № 2; Октябрь — 1961: [Верш] // Знамя юности. 5 янв.

1965. Из новой книги: Музыка; «Безлюдный берег Западной Камчатки...»; «Воспоминания опасны...»; Проблема преподавания; «На Северокрымском канале...»: [Вершы] // Неман. № 4; Как старуха солнце воровала; Могилевская баллада; Мое ремесло: [Вершы] // Юность. № 1.

1966. Из книги «Фортуна»: «Стоим напротив Кунашира...»; «Мечтатели, бродяги, оглянитесь...»; Весе-

лая баллада; «А если бедствия и нужды...»: [Вершы] // Неман. № 8.

1967. [Рэц. на кн.: Машков В. Между «А» и «Д». Мн., 1966] // Знамя. № 3; Новые стихи: «В сыром бору...»; «Веселое время каникул...»; «На севере — юный и тонкий...»; «Однажды летом..»; «Умирает плохой человек...»; Воспоминание о детском доме // Неман. № 4; Зеленой далью захлебнемся и родиною назовем: [Вершы] // Там жа. № 9.

1968. С открытыми глазами: [Вершы] // Неман. № 10; Лясное рэха паэта // Голас Радзімы. № 30; Душэўная прапіска і паэтычны транзіт // ЛіМ. 30 ліп.

1969. Делю с тобой тепло и стужу: [Вершы] // Неман. № 8; «Дзень паэзіі», год 69: [Рэц. на кн.: «Дзень паэзіі». Мн., 1969] // Полымя. № 11; Неуёмное сердце Поэзии // ЛГ. 16 июля; «У пограничного столба...»; Весенняя ночь в Могилеве; «Каштаны расцвели 12 мая!..»; У братской могилы защитников Доманского; «В тени одинокого дуба...»; «Грибная осень. Тишина...»: [Вершы] // Маг. праўда. 11 кастр.

1970. В кругу деревьев и друзей: [Вершы] // Неман. № 2; В березовых лесах: [Вершы] // Там жа. № 7; Жывая душа: Фрагменты да літаратурнага партрэта Рыгора Барадуліна // Полымя. № 2; Высокая тревога // Там жа. № 11; Слова грозные, слова нежные // ЛГ. 15 июля; «В то утро на краю обрыва...»: [Верш] // Маг. праўда. 1 мая; Ленин: [Верш] // Там жа. 17 кастр.

1971. Пока не упала звезда...: [Вершы] // Знамя. № 7; Грибная осень, или повесть о любви инспектора лесов и вод Федора Колхуто // Неман. № 3. Рэц.: Поляк В. Пра лес, ваду і каханне // ЛіМ. 1971. 2 крас.; Дозорная ветка: Поэма // Неман. № 9; Живая вереница дней: [Вершы] // Новый мир. № 5; Вся надежда на Леньку: Хроника летних дней // Юность. № 4; «Сегодня тревожно запахло весной..»; «Уже в полях летает паутина...»; «В открытом тамбуре на черном сквозняке...»; «Я спал и не слышал, как ливень шумел...»; «Листвой заваленный паром»; «Я и зимой тебя не разлюбил!...»; «Поэзию не понимал...»; «Пустует синичья кормушка...»: [Вершы] // Там жа. № 7.

1972. Здоровый воздух Приднепровья: [Вершы] // Знамя. № 4; Победитель: Повесть // Неман. № 1. Рэц.: Каршукоў Я. Герой і жыццё // ЛіМ. 1972. 11 лют.; Из книги «Ревность»: «Ревную громады сосновых лесов...»; «Грач мастерит свое гнездо...»; Женщина: [Вершы] // Неман. № 6; Ля добрых вогнішчаў паэта // Голас Радзімы. № 37; У добрых костров поэта // ЛГ. 2 авг.

1973. Широкий шум лесов: Лес; «Все ты видишь однако — себе не на горе...»; Дождливое лето; В начале жизни; «Я вымок под весенним дубом...»; Гимн холоду; «Когда друг друга мы любили...»; «Язь, боровик и сосновая ветка...»: [Вершы] // Знамя. № 6; Высокая тревога // Лит. обозрение. № 3.

1974. «Я иду по земле!»: [Верш] // Рабочая смена. № 5; Летающий сад; Мальчик; Мой волк; «На голове было больше волос...»; «Дорога в лес тебя ведет...»; «Пусто. Холодно...»; Король угрей; Послевоенные подростки; Настоящие горы; «Ливнями поваленное просо...»: [Вершы] // Юность. № 3.

1977. Рыгор Бородулин по-белорусски и по-русски // Дружба народов. № 4; Загадочный случай: Могилевская хроника: [Верш] // Неман. № 2; «143 148»: Поэма // Юность. № 9; Северному геологу; Воспоминания о Кричеве; Гроза в полях; После половодья: [Вершы] // ЛГ. 20 июля.

1978. [Рэц. на кн.: Беларускі фальклор: Хрэстаматыя. Мн., 1977] // Лит. обозрение. № 10.

1979. «Все танцуют!..»; «Руки мои — не мои...»; «Примятая трава...»; Из детства; Последняя мельница; Ветер в Колчестере; «Раскрутил я в обратную сторону глобус...»; Тревога; «И Данту я сказал...»; Обращение к богу; «И забор, и канаву с водой...»: [Вершы] // Неман. № 12.

1980. Возвышенное и обыденное: [Рэц. на кн.: Кісялік Н. Вераснёўская рака. Мн., 1978] // Лит. обозрение. № 1; Ну, бывай...; Донор; Невесомость; Ых-ух!; Полесье; Воспоминание о старости: [Вершы] // Юность. № 3.

1981. «Сладкой была земляника!..»; По дороге из школы; «Человек человека убьет...»; «Выбегу из тепла...»; «Слышу сквозь войлок...»; Веселая песня; «Чутким ухом ловлю...»; «Там, где моя зеленая могила...»; «Как мало на земле...»; У костра: [Вершы] // Неман. № 1; Гомель: [Верш] // Юность. № 4.

1985. Сон возле Бреста: [Верш] // ЛГ. 9 окт.

1.4.

На рускуюмову. Бородулин Р. Аист на крыше: Стихи / С бел. М., 1966.

Граховский С. Колокола: Стихи / С бел. М., 1972. Рэц.: Бубнов Г. «Нет, я не верю в силу зла...» // Неман. 1973. № 10.

Лужанин М. Окна, дороги: Стихи и поэма / С бел. М., 1976.

Бородулин Р. Каждый четвертый: Стихи / С бел. М., 1984.

Паром из Белоруссии в Россию: Стихи белорусских поэтов / С бел. Мн., 1984 (Книга переводчика). Рэц.: Тарас В. Родник единый // Лит. обозрение. 1985. № 3.

1959. Пысин А. За рулем: [Верш] / С бел. // Знамя юности. 20 окт.

1962. Бородулин Р. Кузнечик; Сапоги; Паром; Дорога: [Вершы] / С бел. // Неман. № 3; Недведский В. Биография Октября: [Верш] / С бел. // Зорька. 3 нояб.; Бородулин Р. Из крылатой семьи: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 17 авг.; Ягож. Старому соседу и другу: [Верш] / С бел. // Там жа. 19 авг.

1963. Макаль П. Три стихотворения: Обелиск Победы; Про одиночество; На перроне / С бел. // Неман. № 6.

1966. Бородулин Р. Из книги «Аист на крыше»: [Вершы] // Неман. № 4; Ягож. «Аист на крыше»: [Вершы] / С бел. // Сов. Бел. 25 дек.

1967. Бровка П. «Кому Памир...»; Бородулин Р. Год: [Вершы] // Знамя. № 4; Ягож. Челом тебе, Енисей!: [Вершы] / С бел. // Молодая гвардия. № 4; Танк М. Бабка; Цвет снега: [Вершы] / С бел. Неман. № 12.

1968. Панченко П. Шекспир и песня: [Верш] С бел. // Панченко П. Стихотворения. М.; Бородулин Р. Палата минеров; Труба: [Вершы] / С бел. // Чтоб всегда было солнце. Мн.; Бровка П. Осенний ветер; Красные следопыты: [Вершы] / С бел. / Неман. № 5.

1969. Бородулин Р. Сады; Сапоги: [Вершы] / С бел. // Мы — молодые. М.; Пысин А. Не покидай меня, тревога!: [Верш] / С бел. // Дружба народов. № 6; Велюгин А. Летописцу лесного фронта; «Как будто начал жить сначала...»; Печура: [Вершы] / С бел. // Неман. № 3; Бровка П. Красные следопыты: [Верш] / С бел. // Зорька. 8 авг.

1970. Бачила А. Ленин: [Верш]; Гаврусев С. Профиль века: (Из поэмы) / С бел. // Неман. № 4.

1971. Лужанин М. Весенние строки; Дождь, апрель, 1945; Ночь убывает: [Вершы] / С бел. // Неман. № 4; Ягож. «Все чаще и чаще себя убеждаю...»; «Где-то с молнией ссорится гром...»; «Только день отсверкал за холмами»; Пысин А. «Видел мир я в радости и в горе...»; «Сок берез и знобящий закат...»: [Вершы] / С бел. // ЛГ. 6 янв.

1972. Лужанин М. Белоруссия: [Верш] // День поэзии — 72. М.; Пысин А. «Как трудно отрывался самолет...»: [Верш] / С бел. // Песнь любви. М. Т. 2; Граховский С. Истоки: (Из «Поэмы дорог») / С бел. // Неман. № 12.

1974. Граховский С. Минута молчанья: [Верш] / С бел. // За тебя, Беларусь. Мн.; Бородулин Р. «Мы с мамою всей семье...» / С бел. // Молодогвардейцы: Антология поэзии. М.; Ягож. Из цикла «Годы» [Вершы] / С бел. // Комс. правда. 24 мая; Граховский С. Песня будет жить: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 22 сент.

1975. Бородулин Р. «Воспоминания — уцелевшие здания...»: [Верш] / С бел. // Рэха ў граніце. Мн.; Лужанин М. Белоруссия: [Верш] / С бел. // Лит. Азербайджан. № 9.

1976. Танк М. «Прочитай и передай другому!..»; Другу: [Вершы] / С бел. // Юность. Избранное. 1955—1975 гг. М. Т. 2.

1977. Панченко П. Земля моя...; Черный аист; А радость — не шумливая...; Ларь; Скажи мне одно только слово; Белое озеро; Земля отцов: [Вершы] / С бел. Панченко П. Крик сойки. М.; Пысин А. Лес; Бородулин Р. Про бороды и мою родословную: [Вершы] / С бел. // 60 лет советской поэзии. Поэзия народов СССР. М. Т. 3; Панченко П. «Земля моя то мягкая, то жесткая...»; «Все крупно здесь: большие руки...»; Ларь / С бел. // ЛГ. 27 апр.

1978. Пысин А. Баллада про ночлег; «У детей казарменный подъем...»: [Вершы] / С бел. // Избранные страницы. Мн. Т. 2; Бровка П. На всех бы вместе поглядеты: [Вершы] / С бел. // Дружба народов. № 7; Бровка П. День добрый; «Когда теряет лето силу...»; «Что молнии,— дни у нас...»; «Поэт поэзии венки...»; Речь ветров: [Вершы] / С бел. // Юность. № 8. Яго ж. Ленинград: [Верш] / С бел. // Красная звезда. 21 февр.; Граховский С. Горная дорога: [Верш] / С бел. // Крым. комсомолец. 3 окт.; Яго ж. Во имя самой высшей правды: [Верш] / С бел. // Там жа. 5 окт.; Бровка П. С такими думами иду; Вот я сама!: [Вершы] / С бел. // ЛГ. 29 марта; Граховский С. Во имя самой высшей правды: [Верш] / С бел. // Сел. жизнь. 3 сент.; Пысин А. Далеко вы ушли, батальоны: [Верш] / С бел. // Сов. Литва. 19 нояб.

1979. Граховский С. Во имя самой высшей правды: [Верш] / С бел. // Баллада о хлебе. Кишинев; Бровка П. Ленинград; «Люблю гулять, когда светает...»; На Марсовом поле; «А я не прячу...»; Ну разве вспомнится кому?; «Для каждой птицы шьет природа...»; А я в Москве быть рад всегда; «Ты горе побеждать учись...»; «Что молнии — дни у нас...»; «Еще теплынь. И лету верный...»; «Весна счастливая смеется...»; День добрый; Мы ищем друга своего; «Ну что ж, прощай, мое былое...»; «Когда теряет лето силу...»; Народный хор; С такими думами иду; «Познали с детства мы работу...»; «Видать, у жизни есть закон...»; «Вот я сама!..»; «С утра торопился, как только оденусь...»; Не говори мне льстивых слов; Речь ветров; Тревожное окно: [Вершы] / С бел. // Бровка П. И молодость и зрелость. М.; Граховский С. Минута молчания: [Верш]; Лужанин М. Деревянная резьба; Белоруссия; Мать: [Вершы] / С бел. // Земля с лазурными очами. М.; Панченко П. «Земля моя...»; Земля отцов; Черный аист; Ларь; А радость — не шумливая...; «Скажи мне одно только слово...»: [Вершы] / С бел. // Панченко П. Где ночует жаворонок. Мн.; Бородулин Р. Память ног босых: [Вершы] / С бел. // Дружба народов. № 11; Бровка П. «Поэт, сиди недолго дома...»; Кто б мог представить...; «Где б ни бывал, где б ни гостил...»; Грибы; «Ну кто там выдумал такое...»; «У каждого своя дорога...»: [Вершы] / С бел. // ЛГ. 15 авг.

1980. Буравкин Г. Четыре думы о Белоруссии: Поэма / С бел. // Дружба народов. № 4; Купала Я. Перед бурей: [Верш] / С бел. // Там жа. № 11; Бородулин Р. «Гоните грусть со лбов...»; «Бульба, сваренная во дворе...»; «Я дверь не отворил...»; «Мне нынче пять десятков без шести...»: [Вершы] / С бел. // Юность. № 6; Бровка П. А я в Москве быть рад всегда: [Вершы] / С бел. // Кн. обозрение. 27 июня; Бородулин Р. «Гоните грусть со лбов...»: [Верш] / С бел. // Лесн. пром-ть. 10 июня; Буравкин Г. Четыре думы о Белоруссии: (Отрывки из поэмы) / С бел. // Сов. Бел. 22 апр.

1981. Купала Я. Я мужик — белорус; «И ветер, и сокол, и я...»; За свободу свою; Над рекою...: [Вершы] / С бел. // Купала Я. Избранное. Мн.; Бородулин Р. Вкус жизни: [Вершы] / С бел. // Дружба народов. № 1.

1982. Лужанин М. Белоруссия: [Верш] / С бел. // Братский союз. Донецк; Бородулин Р. «Сколько лет Белоруссии?»: [Верш] / С бел. // Гражданская лирика советских поэтов. М.; Яго ж. Трава горной куропатки: [Верш] / С бел. // Дружба народов. № 2; Танк М. Люциан Тополя: [Верш] / С бел. // Там жа. № 9; Яго ж. «На счастливом месте...»; Гречанников А. Роют колодец; Бородулин Р. «Любуется осень...»: [Верш] / С бел. // Молодая гвардия. № 7; Яго ж. «Вы с нашими утратами знакомы...»; «Осень дождливая...»; «Эфир как будто спелый луг...»: [Вершы] / С бел. // Москва. № 11; Танк М. Дымится — курится; Лыжный след в Татрах; Панченко П. «На Полесье осень...»; Бородулин Р. Монолог луга: [Вершы] / С бел. // Огонек. № 11; Купала Я. Земля родная: [Вершы] / С бел. // Октябрь. № 7; Бородулин Р. Вкус жизни: [Верш] / С бел. // Отчизна. № 2; Яго ж. «Лесу — озябшему партизаны...»; Косец; «Убегала зима...»: [Вершы] / С бел. // Смена. № 15; Яго ж. Партизанская пуща: [Вершы] / С бел. // Юность. № 6.

1983. Панченко П. В гостях: [Верш] / С бел. // Дружба народов. № 5; Богданович М. С нивы белорусской...: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 9; Танк М. Из разных тетрадей: [Вершы] / С бел. // Октябрь. № 1; Бородулин Р. Языка родного звук: [Верш] / С бел. // Сов. Латвия. 24 мая.

1984. Панченко П. Шекспир и песня; Минск едет по грибы; «А радость — не шумливая...»; «Земля моя то мягкая, то жесткая...»; «Скажи мне одно только слово...»; Черный аист; Ларь; Белое озеро; Земля отцов: [Вершы] / С бел. // Панченко П. Избранные произведения. М. Т. 2; Бородулин Р. Аист: [Верш] / С бел. // Поэзия народов СССР. К.; Яго ж. У памятника Якубу Коласу, «Я старомоден и люблю...»; «Витебск осенний...»; «Послевоенный Ушачский район...»; «Не зная теории вольного стихосложения...»; Николай Гусовский; «Не сгинули при бомбежках и при обстрелах...»; «Живу и чищу бульбу...»: [Вершы] / С бел. // Неман. № 5; Яго ж. Бульба, сваренная во дворе...: [Верш] / С бел. // Оризонтул. № 2.

1985. Бородулин Р. «Омутам — невода полоскать...»; Труба; Палата минеров; Цимбалы; Весенняя зарисовка на берегу Волченского озера; «Когда расходятся лето с осенью...»; Двери; На Беларуси; Помытые половицы; После грозы; Аист; «Коростель хрипит...»; Паром; Сапоги; «Вот это дорога!..»; Кузнечик; «По лесу девки идут...»; Славлю чистую скатерть; Год; Лесная дорога; Старый календарь; Поэма о ржаной краюхе; Из цикла «Материнские песни»; «Может, ищет приют утраченный...»; «Я старости боюсь глухой...»; «Черный вол моей тревоги...»; Гоните грусть со лбов; Матыринский лес; «Лето бабье...»; Четыре буквы; «Эфир, как будто спелый луг...»; Истоки; Память ног босых; Осень дождливая; Мы всех мужчин ревновали...; «Быстро пойму болот осушили...»; Полесские профессии; Земляки мои; «Инвалиды — осколки войны...»; «Услышать соседское слово...»; «Я дверь не отворил...»; «Еще одно признание Полесью»; «Мне пятьдесят сегодня без шести...»; Шесток; «Бульба, сваренная во дворе...»; «Мы каждый день...»; «Как моя голова...»; «Тише воды...»; «Где та кукушка...»; Год петуха; «Часовщик на ощупь определяет время...»; «Проведывайте стариков...»; «В твой вечный огород...»; Яблоки; Пилип; «Короткой жизни выросли долги...»; Монолог луга; Лесная открытка Геннадию Буравкину с первого снега; «Мне дома тяжко заснуть...»; Деревня Чарсцвяды; «Какие будут сниться сны...»; «Жду в тихой стороне...»; Партизанская пуща; «Печка смачно зевает...»; «Неспешно чищу бульбу...»; «Витебск осенний...»; «Не зная теории вольного стихосложения...»; «Все сделайте, что обещали...»; Отцу; Кулина: [Вершы] / С бел. // Бородулин Р. Избранное. М.; Граховский С. Во имя самой высшей правды: [Верш] / С бел. // Поклонись хлебу. Кишинев; Бородулин Р. «Проведывайте стариков...»: [Верш] / С бел. // Юность: Избранное: В 2 т. М. Т. 1; Буравкин Г. Духовые оркестры: [Вершы] / С бел. // Радуга. № 8; Яго ж. «Духовые оркестры, певчие трубы...»; «Кому это надо, скажите...»; «Люблю боры, березняки и пущи я...»; Отрывок; «Скорбный звук зазвенел и затих...»; «Был мудрей Адам, а может, Ева...»; «Друзья, не отключайте телефон!..»: [Вершы] / С бел. // ЛГ. 24 июля.

1.5.

На балгарскую мову. Молитва: [Верш] / Прев. А. Костов // Съветска поезия'73. София, 1974; «Израснаха в траншеите дъвета...»: [Верш] / Прев. С. Димитров // Пулс. 1974. 18 юни; Случай на киноснимки: [Верш] / Прев. З. Иванов // Съветска поезия'75'76. София, 1977; В квартирата тясна бе мрак; Написано насън; «Отмина май, дими гората...»:

[Вершы] / Прев. Е. Симеонов // Пламък. 1978. № 6.

На беларускую мову. Другія суткі; Пуціна: [Вершы] / Пер. з рус. Р. Барадулін // Маладосць. 1960. № 10; «Ляжу, як на прывале...»: [Верш] / Пер. з рус. А. Пысін // Чырв. змена. 1960. 20 сак.; Хлопчыкі; Рыбацкая работа; «Здалося — грымнула хмара...»; «Чую, як грукае сэрца...»: [Вершы] / Пер. з рус. Р. Барадулін // Полымя. 1962. № 10; Ленін у ссылцы: [Верш] / Пер. з рус. П. Макаль // ЛіМ. 1963. 1 сак; Белы стары: [Верш] / Пер. з рус. М. Янчанка // Чырв. змена. 1982. 30 снеж.

На літоўскую мову. «Iš sykio dvelktelėjo smarkiai...» / Vert. J. Kunčinas // Kūrybinė savaitė («Kauno tiesos» priedas). 1972. Rugp. 27.

2.3.

На беларускай мове. Анісковіч У., Пісьмянкоў А., Сідарэвіч У. Талент самабытны, шматгранны, глыбокі // ЛіМ. 1981. 18 снеж.

На рускай мове. Волкодаев П. Стихи Игоря Шкляревского // Знамя юности. 1957. 18 июня; Приборкин А. «Подать руку будущему» // Там жа. 1979. 12 янв.; Приходько В. Живое сердце поэзии // Неман. 1965. № 2.

2.4.

На беларускай мове. Янчанка М. Сыны Дняпра, сыны Лахвы: [Верш] // Янчанка М. Кросны. Мн., 1980.

На польскай мове. Kuniajew S. «O świtaniu lodowaty dreszcz...» / Tł. A. Szymański // Poezja. 1972. Nr 12.

Т. М. Махнач.

ШКРАБА РЫГОР

Шкраба Рыгор Васілевіч (псеўд. С. Данілевіч, А. Каліновіч, К. Лязовіч, крыпт.: Р. Ш.; н. 17.3.1919, в. Краснадворцы б. Старобінскага, цяпер Салігорскага р-на Мінскай вобл.), крытык, літаратуразнавец. Член СП Беларусі з 1948. Заслужаны работнік культуры Беларусі (1978). Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя І. Мележа (1989, за кн. «Энергія слова»).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. У 1926 пайшоў у Краснадворскую пачатковую школу, але з-за цяжкай хваробы вымушаны быў на 2 гады спыніць вучобу. У 1936 скончыў сямігадовую школу, а ў 1939 Старобінскую дзесяцігодку. Атрымаўшы дыплом на права паступлення ў ВНУ без экзаменаў, у 1939 стаў студэнтам беларускага аддзялення філфака БДУ. У першыя дні Вялікай Айчыннай вайны пеша дайшоў з Мінска да Магілёва і ў жніўні таварнымі эшалонамі дабраўся да Свярдлоўска. Там паступіў на 3-і курс Свярдлоўскага педінстытута. Аднак з-за цяжкіх матэрыяльных умоў мусіў кінуць вучобу і пайсці працаваць выкладчыкам рускай мовы і літаратуры ў Слабода-Турынскую сярэднюю школу (1941—43). У 1943—44 працаваў бухгалтарам Белкаапсаюза ў вызваленым Крычаве. Пасля вызвалення Мінска аднавіў вучобу на 3-м курсе універсітэта (1944), які закончыў у 1946. Вучобу спалучаў з працай літаратурнага кансультанта ў газеце «Звязда» (1945—46), потым працаваў у газеце «Літаратура і мастацтва» (з 1946 літсупрацоўнік, выконваў абавязкі адказнага сакратара, з 1952 рэдактар аддзела літаратуры). У 1957 пераведзены ў рэдакцыю часопіса «Полымя»: супрацоўнік аддзела крытыкі і літаратуразнаўства, з 1959 рэдактар гэтага ж аддзела, з 1980 член рэдакцыйнай калегіі. З 1979 на творчай працы. Узнагароджаны медалямі, трыма Ганаровымі і дзвюма Граматамі Вярхоўнага Савета БССР.

Р. Шкраба дэбютаваў у друку апавяданнем «Адпомсцім», надрукаваным у 1935 у газеце «Піянер Беларусі». З крытычнымі і літаратуразнаўчымі артыкуламі выступае ў рэспубліканскім друку з 1940. Даследуе праблемы сучаснай беларускай літаратуры. Аўтар шматлікіх крытычных і літаратуразнаўчых манаграфій, артыкулаў, рэцэнзій, дзе разглядаюцца ў асноўным пытанні творчай індывідуальнасці, стылю, мовы беларускіх пісьменнікаў («Сіла слова», «Характар. Стыль. Дэталь», «Літаратура і мова», «Скарбы», «Энергія слова», «Моваю вобразаў»). У сааўтарстве выдаў тлумачальны слоўнік беларускіх прыказак і прымавак. Пісаў пра творчасць Я. Купалы, Я. Коласа, К. Чорнага, К. Крапівы, Я. Брыля, М. Танка і інш. беларускіх пісьменнікаў. У кола літаратурных інтарэсаў

Р. Шкрабы ўваходзяць праблемы выкладання літаратуры ў школе. Падручнікі Р. Шкрабы «Беларуская савецкая літаратура» для 10-га і 11-га класаў перавыдаваліся 15 разоў і на рэспубліканскім конкурсе 1972 адзначаны 1-й прэміяй. Адзін з аўтараў падручніка-хрэстаматыі «Родная літаратура» для 5-га класа (перавыдаваўся 8 разоў). Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.1.

Моваю вобразаў: Выбранае. Мн., 1989.

1.2.

Сіла слова: Літ.-крытыч. артыкулы і рэцэнзіі. Мн., 1958. Рэц.: Лаўроў У. Слова крытыка // Маладосць. 1959. № 4; Макарэвіч А. Каштоўны зборнік // Беларусь. 1959. № 6; Маг. праўда. 1959. 12 мая; Юрэвіч У. Змястоўна і разнастайна // ЛіМ. 1958. 22 кастр.

Характар. Стыль. Дэталь: Літ.-крытыч. артыкулы. Мн., 1965. Рэц.: Боган У. Аналіз майстэрства — аналіз мовы // ЛіМ. 1964. 25 жн.; Бугаёў Д. Творчая справаздача // Беларусь. 1965. № 11; Буран В. Акно ў свет мастака // ЛіМ. 1965. 13 жн.; Гордицкий А. Лаборатория творчества // Сов. Бел. 1966. 11 июня; Кулешов Ф. Критик исследует мастерство // Дружба народов. 1965. № 12; Куляшоў Ф. Крытык даследуе майстэрства // Маладосць. 1965. № 12; Ціханчук М. У лабараторыі пісьменніка // ЛіМ. 1967. 13 кастр.

Літаратура і мова: Кніга пра майстэрства. Мн., 1969. Рэц.: Андреюк С. Вначале было слово // Вопр. лит. 1970. № 11; Базарэвіч М. Аб пісьменніцкім майстэрстве // Вяч. Мінск. 1970. 27 сак.; Яго ж. Роздум аб майстэрстве // ЛіМ. 1966. 3 чэрв.; Боган В. Разговор о мастерстве писателя // Сов. Бел. 1970. 14 окт.; Бугаёў Д. Прадмет даследавання — жыццё і літаратура // ЛіМ. 1970. 3 лют.; Калі ў крытыку жыве чытач // Беларусь. 1969. № 10; Яго ж. Крытык радуецца — крытык смуткуе // ЛіМ. 1970. 28 жн.; Коваленко В. Живой родник народного языка // Неман. 1970. № 7; Кудраўцаў І. Саюз канкрэтнасці і доказнасці // Звязда. 1970. 20 кастр.; Усікаў Я. Кніга пра майстэрства // Там жа. 1969. 12 вер.

Скарбы: Літ.-крытыч. артыкулы. Мн., 1973. Рэц.: Зубкоўскі Б. Скарбы роднай мовы // Беларусь. 1974. № 12; Лецка Я. Роздум над мастацкім словам // Звязда. 1974. 10 снеж.

Беларуская савецкая літаратура: Вучэб. дапаможнік для 9-га кл. сярэд. школы. Мн., 1974; 2 выд. Мн., 1974; Рэц.: Боган У. Шчыры радца // Наст. газ. 1975. 12 лют.; Бялевіч А. Песню, як звон, яны адлілі // Там жа. 1975. 30 ліп.; Майсеенка А. У нагу з часам // Нар. асвета. 1975. № 1; Мацюш Е. Багатая крыніца // Наст. газ. 1975. 12 лют.; Рабкоў І. Настаўніку і вучню ў дапамогу // Полымя. 1975. № 8; 3 выд. Мн., 1976; 4 выд. Мн., 1977.

Беларуская савецкая літаратура: Вучэб. дапаможнік для 10-га кл. сярэд. школы. Мн., 1975; 2 выд. Мн., 1975. Рэц.: Зубкоўскі В. На навуковым узроўні // Беларусь. 1976. № 2; 3 выд. Мн., 1977. Рэц.: Каржанеўская Г. Вучыць разумець твор // ЛіМ. 1977. 25 лют.; 4 выд. Мн., 1978.

Беларуская савецкая літаратура: Падручнік для 9-га кл. сярэд. школы. Мн., 1978; 2 выд. Мн., 1979. Рэц.: Фёдараў І. [«Кнігапіс»] // ЛіМ. 1979. 26 кастр.; 4 выд. Мн., 1981; 5 выд. Мн., 1982; 6 выд. Мн., 1984; 7 выд. Мн.; 1986; 8 выд. Мн., 1988.

Родная літаратура: Падручн.-хрэстаматыя для 4-га кл. Мн., 1978; 2 выд. Мн., 1979; 3 выд. Мн., 1980; 4 выд. Мн., 1982; 5 выд. Мн., 1984; 6 выд. Мн., 1986; 7 выд. Мн., 1988; 8 выд. Мн., 1990 / Сааўт. М. Масальская, А. Пушкарэвіч.

Беларуская савецкая літаратура: Падручнік для 10-га кл. сярэд. школы. Мн., 1979; 2 выд. Мн., 1980; 3 выд. Мн., 1981; 4 выд. Мн., 1982; 5 выд. Мн., 1983; 6 выд. Мн., 1985; 7 выд. Мн., 1987; 8 выд. Мн., 1988; 9 выд. Мн., 1990; 10 выд., дапрац. Мн., 1993.

Крынічнае слова: Беларускія прыказкі і прымаўкі. Мн., 1987 / Сааўт. І. Шкраба.

Энергія слова: Літаратурна-крытычныя артыкулы. Мн., 1988.

Беларуская савецкая літаратура: Падручнік для 11-га кл. Мн., 1991.

1.3.

1935. Адпомсцім: [Апавяданне] // Піянер Бел. 21 студз.

1940. Паэма «Бандароўна» Янкі Купалы // Сав. школа. № 11; «На восток идя...» // Сталин. молодежь. 26 окт.; Освобожденная песня: [Рэц. на кн.: Танк М. Избранные стихи. Мн., 1940] // Там жа. 16 нояб.

1941. «Адплата» // Звязда. 6 кастр.; Дзве кнігі для рабят: [Рэц. на кн.: Куляшоў А. Баранаў Васіль. Мн., 1941; Купершток А. Мои друзья. Мн., 1940] // ЛіМ. 7 мая; Поэт-революционер // Сов. Бел. 7 февр.; Лирика наших дней: [Рэц. на кн.: Панчанка П. Вераснёвыя сцягі. Мн., 1940] // Сталин. молодежь. 10 апр.; Скольжение по поверхности: [Рэц. на кн.: Титов К. Выступление в путь. Мн., 1941] // Там жа. 22 мая. У сааўт.

1945. «Край мой родны»: [Рэц. на кн.: Агняцвет Э. Край мой родны. Мн., 1945] // Беларусь. № 4; Шлях паэта: [Рэц. на кн.: Машара М. Выбраная лірыка. Мн., 1945] // Там жа. № 11—12; [Рэц. на кн.: Кірэенка К. Ранак ідзе. Мн., 1945] // Полымя. № 11—12; Апавяданні пра помсту // Звязда. 4 сак.; Настойліва авалодваць паэтычнай культурай // Там жа. 5 чэрв.; Пра ўменне паказаць і рассказаць // ЛіМ. 12 снеж.

1946. Джамбул Джабаеў // ЛіМ. 1 сак.; Пісьменнік — воін // Там жа. 16 сак.; Аб паэтычных перакладах // Там жа. 3 крас.; Па старонках часопіса // Там жа. 18 мая; Карусь Каганец // Там жа. 27 мая; Няўдалая аповесць: [Рэц. на.: Садоўскі Я. Пясняр // Полымя. 1945. № 7—8] // Там жа. 27 ліп.; Удалы пачатак: [Рэц. на: Шамякін І. Помста // Полымя. 1945. № 11—12] // Там жа. 3 жн.; «Песні барацьбы» // Там жа. 17 жн.; Пошукі заветнага слова: [Рэц. на кн.: Вітка В. Поўдзень. Мн., 1946] // Там жа. 7 вер.; Выхоўваць і вучыць // Там жа. 24 вер.; Вялікі сталінскі закон // Там жа. 7 снеж.; Цені і вобразы // Там жа. 21 снеж.

1947. Крылоў і яго байкі // Крылоў І. Выбраныя байкі. Мн. (Школьная б-ка); У баку ад надзённых задач // Полымя. № 3; У палоне ўплываў: [Рэц. на кн.: Русак А. На родных палетках. Мн., 1947] // Там жа. № 4; Бяссмерце барацьбіта // За Радзіму. 8 кастр.; Міхась Лынькоў // ЛіМ. 11 студз.; Сыны ленінска-сталінскага камсамола // Там жа. 8 сак.; Веліч подзвіга: [Рэц. на: Бярозка Г. Ноч палкаводца // Знамя. 1946. № 11—12] // Там жа. 9 мая; Шчасце з Усходу // Там жа. 19 ліп.; Ідэя паэмы «Магіла льва» // Там жа. 9 жн.; Вершы пра Радзіму: [Рэц. на кн.: Вялюгін А. Салют ў Мінску. Мн., 1947] // Там жа. 30 жн.; «Ад Масквы зара займаецца» // Там жа. 6 вер.; Разам з народам: [Беларуская савецкая проза за трыццаць год] // Там жа. 11 кастр.; «Максімум спачування і адсутнасць пагарды» // Там жа. 13 снеж.; Першая кніга: [Рэц. на кн.: Брыль Я. Апавяданні. Мн., 1946] // Чырв. змена. 13 мая.

1948. Тры паэмы Янкі Купалы: («Курган», «Магіла льва», «Бандароўна») // Полымя. № 6; Вялікі рэвалюцыйны дэмакрат, філосаф і крытык // Там жа. № 7; «Магістральны канал» М. Паслядовіча // Там жа. № 12; Песні жыццю // За Радзіму. 16 сак.; Стихи Валентина Тавлая: [Рэц. на кн.: Таўлай В. Выбранае. Мн., 1947] // Комс. правда. 5 июня; Спрашчэнне вобраза: [Рэц. на: Краўчанка У. Рыгор Шыбай //

Полымя. 1947. № 11] // ЛіМ. 17 студз.; Пачуццё адзінай сям'і: [Рэц. на кн.: М е л е ж І. Гарачы жнівень. Мн., 1948] // Там жа. 6 сак.; Вялікія запаветы // Там жа. 27 сак.; Аповесць пра звычайных людзей // Там жа. 24 крас.; «Ніколі не забудзем» (Апавяданні дзяцей пра Вялікую Айчынную вайну) // Там жа. 12 чэрв.; Закон жыцця // Там жа. 7 жн.; Вачыма савецкага чалавека // Там жа. 23 кастр.; Заўвагі пра творчасць Ф. Багушэвіча // Там жа. 11 снеж.; Ад шчырага сэрца // Сав. селянін. 1 лют.

1949. Вершы з пярэдняга краю // Полымя. № 10; Сейбіт шчасця // Там жа. № 12; Літаратура і народ // ЛіМ. 8 студз.; Арлінае племя // Там жа. 2 крас.; Пульс жыцця // Там жа. 28 мая; Вялікі настаўнік // Там жа. 18 чэрв.; Пра паэзію сапраўдную і ўмоўную // Там жа. 3 вер.; Недахопы, якія патрабуюць выпраўлення: [Рэц. на кн.: Беларуская літаратура: Падручнік для VIII класа сярэдняй школы. Мн., 1949] // Там жа. 8 кастр.; «Рыбакова хата» // Наст. газ. 12 мая; Великий гражданин и певец свободолюбивого венгерского народа // Сов. Бел. 31 июля; Писатели советской Белоруссии // Труд. 27 янв.

1950. Тэма новага ў калгаснай вёсцы: [Рэц. на кн.: П а с л я д о в і ч М. Святло над Ліпскам. Мн., 1950] // Беларусь. № 10; Пясняр жыццёвай праўды // Полымя. № 5; Паэзія стваральнай працы: [Рэц. на кн.: Б р о ў к а П. Сонечнымі днямі. Мн., 1950] // Там жа. № 12; [Рэц. на кн.: М о з о л ь к о в Е. Янка Купала: Жизнь и творчество. Мн., 1949] // Сов. книга. № 5; Велічны вобраз // ЛіМ. 18 лют.; Кніга пра Янку Купалу // Там жа. 25 сак.; Рысы камунізма // Там жа. 13 мая; Жывы Горкі // Там жа. 17 чэрв.; «Яўгеній Анегін» на беларускай мове // Там жа. 8 ліп.; Супраць фармалізма і блытаніны ў школьных хрэстаматыях // Там жа. 23 вер.; Вялікі беларускі паэт // Чырв. змена. 27 крас.

1951. Байкі І. А. Крылова на беларускай мове // Беларусь. № 1; Вялікі рускі сатырык // Калг. праўда. 26 студз.; Вялікі барацьбіт за мір // Там жа. 28 сак.; «На варце міру» // Там жа. 4 крас.; Кніга аб турэцкай вёсцы // Там жа. 30 чэрв.; Мова пісьменніка: Да чарговага пленума СП БССР // ЛіМ. 3 сак.; Падарунак юнаму чытачу // Там жа. 19 мая; Друг і настаўнік савецкіх пісьменнікаў: (Да 5-й гадавіны з дня смерці М. І. Калініна) // Там жа. 2 чэрв.; Паэт і ягс перакладчыкі // Там жа. 7 ліп.; Блытаны падручнік // Там жа. 25 жн.; «Пабег» і «ўцёкі» (заметкі аб мове) // Там жа. 20 кастр.; Аб культуры рэцэнзіі // Там жа. 27 кастр.; Патрыятычная паэзія // Мін. праўда. 24 ліст.; Новая кніга для дзяцей: [Рэц. на кн.: В я л ю г і н А. Тры гудкі. Мн., 1951] // Наст. газ. 22 ліст.

1952. Каб мірна цвілі сады: [Рэц. на кн.: Ш а м я к і н І. Дзве сілы. Мн., 1951] // Беларусь. № 1; Пясняр беларускага народа // Там жа. № 5; Стихи Валентина Тавлая // Сов. Отчизна. № 4; «Сцяпан Разін» // Гродзен. праўда. 29 чэрв.; Новыя тэмы і старыя вобразы // Звязда. 19 чэрв.; Пособие с изъянами: [Рэц. на кн.: В а с и л ё н о к С. Белорусская литература. М., 1951] // Известия. 13 авг.; Крытыка і бібліяграфія ў абласной газеце // ЛіМ. 5 крас.; Вялікае жыццё // Там жа. 10 мая; Паэзія і проза // Там жа. 10 жн.; Тытан рускай літаратуры // Чырв. змена. 4 сак.

1953. Меч і ліра Шандара Петэфі // Беларусь. № 1; Книга, сражающаяся за мир: [Рэц. на кн.: П а н ч е н к о П. С тобою, Отчизна! Мн., 1952] // Сов. Отчизна. № 3; Удасканальваць паэтычнае майстэрства // Звязда. 6 сак.; Мудры настаўнік // Там жа. 28 сак.; Недасканалы раман: [Рэц. на кн.: Г у р с к і І. У агні. Мн., 1952] // ЛіМ. 31 студз. / Сааўт. Б. Бур'ян; Павышаць патрабавальнасць // Там жа. 24 кастр.; Критик и поэт: Заметки о монографиях // Сталин. молодежь. 26 авг.

1954. Народное богатство: [Рэц. на кн.: Русско-белорусский словарь. М., 1953] // Сов. Отчизна. № 3; Апавяданні пра людзей працы // Звязда. 22 кастр.; Без адбору // ЛіМ. 20 сак.; Юному читателю — большую литературу // Сталин. молодежь. 17 авг.; Талантливый поэт: К 25-летию со дня смерти П. Труса // Там жа. 31 авг.

1955. Заметки на полях // Сов. Отчизна. № 4; Заўсёды ў дарозе // ЛіМ. 22 студз.; Характар у апавяданні // Там жа. 16 ліп.; Вялікі грузінскі паэт // Там жа. 8 кастр.; Жывое слова і мёртвыя схемы // Там жа. 29 кастр.; Паэзія сапраўдная і яўная // Там жа. 11 снеж.; Яшчэ раз аб выкладанні літаратуры ў школе // Там жа. 17 снеж.

1956. Людзі і падзеі: [Рэц. на кн.: К у л а к о ў с к і А. Расстаемся ненадоўга. Мн., 1955] // Полымя. № 6; В начале века // Известия. 7 марта; За творчае развіццё крытыкі і літаратуразнаўства // ЛіМ. 11 жн.; Месяц за месяцам: [Рэц. на кн.: Вольскі В. Месяц за месяцам. Мн., 1956] // Там жа. 6 кастр.

1957. Леся Украінка: [Прадмова] // Украінка Л. Вершы і паэмы. Мн.; Трылогія Якуба Коласа: [Рэц. на кн.: П ш ы р к о ў Ю. Трылогія Якуба Коласа «На ростанях». Мн., 1956] // Беларусь. № 2; Маладая паэзія: [Рэц. на кн.: Г і л е в і ч Н. Песня ў дарогу. Мн., 1957] // Там жа. № 7; Характары, адкрытыя ў жыцці: [Рэц. на кн.: К у л а к о ў с к і А. Незабыўнае рэха. Мн., 1956] // Полымя. № 4; На розным узроўні: [Рэц. на кн.: Л у п с я к о ў М. Паядынак. Мн., 1957] // Там жа. № 8; Крылатая мудрасць народа: [Рэц. на кн.: Беларускія народныя прыказкі і прымаўкі. Мн., 1957] // Там жа. № 12; Нет, это не Полесье!: [Рэц. на: П о м о з о в Ю. Мое Полесье. Повесть // Звезда. 1956. № 11] // Сов. Отчизна. № 1.

1958. Сардэчная размова: [Рэц. на кн.: К о л а с Я. Публіцыстычныя і крытычныя артыкулы. Мн., 1957] // Беларусь. № 3; Цікавае знаёмства: [Рэц. на кн.: Н а в у м е н к а І. Хлопцы — равеснікі. Мн., 1958] // Там жа. № 7; Паэтычная проза: [Рэц. на кн.: Б р ы л ь Я. Надпіс на зрубе. Мн., 1958] // Там жа. № 10; Шлях да эпічнасці: [Рэц. на кн.: А д а м о в і ч А. Шлях да майстэрства. Мн., 1958] // Полымя. № 12; З любоўю да літаратуры // ЛіМ. 26 крас.

1959. Свет паэта: [Рэц. на кн.: К а р а т к е в і ч У. Матчына душа. Мн., 1958] // Беларусь. № 2; Часопіс і сучаснасць // ЛіМ. 25 лют.

1960. Поэзия борьбы // Вопр. лит. № 8; Большое сердце художника // Дружба народов. № 8; Калі гаварыць шчыра: [Рэц. на кн.: Ф і г л о ў с к а я Л. Творчасць Якуба Коласа. Мн., 1959] // Полымя. № 1; Пачатак размовы: [Рэц. на кн.: Я ф і м а в а М. Янка Маўр. Мн., 1960] // Там жа. № 5; Творчае аблічча мастака слова // Звязда. 28 мая; Чытанка ці альманах для пачынаючых? // Там жа. 21 ліп.; З пазіцыі праўды // ЛіМ. 4 кастр.; Поэзия великих чувств // Сов. Бел. 15 марта.

1961. Радасць паэзіі // Беларусь. № 2; Набытае трэба шанаваць: [Рэц. на кн.: Л у п с я к о ў М. Прырэчча. Мн., 1961] // Там жа. № 10; Майстэрства апавядальніка: [Рэц. на кн.: Ч ы р н ы ш э в і ч А. Праз зімы і вёсны. Мн., 1960] // Полымя. № 3; Кнігу прачытаў крытык // Там жа. № 4; Пісьмы Якуба Коласа // Там жа. № 8; Прынцыповасцю ахвяраваць нельга // ЛіМ. 6 кастр.

1962. Творы прачытаны па-новаму: [Рэц. на кн.: А д а м о в і ч А. Беларускі раман. Мн., 1961] // Беларусь. № 2; Чаму не надрукаваны артыкул: Ліст Пяткевічу А. М. // Полымя. № 1; Хіба так спрачаюцца?: Ліст Казберуку У. М. // Там жа. № 3; Ад праўды жыцця // Там жа. № 6; Пісьменнік і мова: [Рэц. на кн.: Пісьменнік і мова: Хрэстаматыя. Мн., 1962] // Там жа. № 11; За круглым сталом успамінаў // Там жа. № 12; Палымяныя вехі // Звязда. 26 снеж.; «Полымя», зажженное Октябрем // Литература и жизнь. 30 дек.

1963. Майстэрства апавядальніка // Літаратура нашых дзён. Мн.; Сустрэчы з харошымі людзьмі: [Рэц. на кн.: Б р ы л ь Я. Працяг размовы. Мн., 1962] // Беларусь. № 1; Неспакойная кніга: [Рэц. на кн.: Грахоўскі С. Табе зайздросціць сонца. Мн., 1963] // Там жа. № 10; Сустрэча з кнігаю: [Рэц. на кн.: Г а р т н ы Ц. Выбраныя апавяданні. Мн., 1962] // Полымя. № 3; Старыя знаёмыя: [Рэц. на кн.: А н о ш к і н І. Старыя знаёмыя. Мн., 1965] // Там жа. № 4; Дэталь і характар // Там жа. № 8; Для студэнтаў-філолагаў: [Рэц. на кн.: К у л я ш о ў Ф. Міхась Лынькоў. Семінарый. Мн., 1963] // Там жа. № 11; Преображение человека // Известия. 22 мая; Курьезы вместо открытий // Сов. Бел. 20 марта.

1964. Пра дакладнасць слова і вобраза: [Рэц. на кн.: Ш у ш к е в і ч С. Гара Марата Казея. Мн., 1963] // По-

лымя. № 1; Пра самае галоўнае: [Рэц. на кн.: Брыль Я. Роздум і слова. Мн., 1963] // Там жа. № 3; Слова і стыль // Там жа. № 6, 7; Рэц.: Боган У. Аналіз майстэрства — аналіз мовы // ЛіМ. 1964. 25 жн.; З любоўю да роднага слова: [Рэц. на кн.: Урбановіч У. Па дарагіх мясцінах. Мн., 1964] // Полымя. № 12; Дыялог з таварышам // ЛіМ. 23 кастр.; «Ослабнет» или «не ослабнет»? // ЛГ. 26 марта; Мужественная книга // Сов. Бел. 3 марта; Уроки жизни и мастерства // Там жа. 16 дек.

1965. Успаміны пра Янку Купалу: [Рэц. на кн.: Емельянов Б. Талант. М., 1962] // Полымя. № 2; Жывая крыніца // Там жа. № 8.

1966. Людзі на дарогах // Пра час і пра сябе. Мн.; Трывожная рэцэнзія: [Рэц. на кн.: Літаратурныя гульні. Мн., 1965] // Полымя. № 2; Смех — справа добраахвотная: [Рэц. на кн.: Сіпакоў Я. Лысы юбілей. Мн., 1965] // Там жа. № 4; Пачуццё стылю // Там жа. № 5; Ёсць пад Слуцкам вёска...: [Рэц. на кн.: Васілевіч А. Расці, Ганька! Мн., 1966] // Там жа. № 8; Педагагічныя выданні: [Рэц. на кн.: Релес Г. За тесными партами. Мн., 1966] // Там жа. № 12; Испытание на прочность // ЛГ. 19 апр.

1967. Закон непосредственности // Дружба народов. № 2; Нарыс — жанр чалавечны // Полымя. № 7; Чалавек — цэлы свет // Звязда. 22 снеж.

1968. О романе и его авторе // Чернышевич А. Рассвет. Мн.; На пачатку было слова // Полымя. № 8; Святло чалавечай душы: [Рэц. на кн.: Кудравец А. На зялёнай дарозе. Мн., 1968] // Там жа. № 12.

1969. Насустрач сваёй долі: [Рэц. на кн.: Васілевіч А. Доля знойдзе цябе. Аповесць. Мн., 1968] // Полымя. № 2; Слова ў дарогу: [Рэц. на кн.: Шальманаў І. Дзень пачаўся. Мн., 1969] // Там жа. № 5; Была вайна: [Рэц. на кн.: Дайліда В. Была вайна... Мн., 1969] // Там жа. № 8; Пра драматургію апавядання: [Рэц. на кн.: Вышынскі М. Вокны ўначы; Мн., 1969] // Там жа. № 12.

1970. Сам-насам з прыродай: [Рэц. на кн.: Аляхновіч У. Палескія навелы. Мн., 1970] // Полымя. № 8.

1971. Медны пятак і золата праўды: [Рэц. на кн.: Чарнышэвіч А. Апавяданні. Мн., 1970] // Полымя. № 7; Новая сустрэча з Іванам і Санькам: [Рэц. на кн.: Сяркоў І. Мы — хлопцы жывучыя. Мн., 1971] // Там жа. № 12.

1972. Чалавек і народ // Маладосць. № 8; Уладар беларускае песні // Полымя. № 1; Галіны і сонца // Там жа. № 3; Драматург, байкапісец, вучоны // Там жа. № 6; На скрыжаванні вятроў і дарог // Там жа. № 9; Правільна ставіцца да крытыкі: З выступлення на Пленуме праўлення Саюза пісьменнікаў БССР // ЛіМ. 25 лют.; На быстрыні // Наст. газ. 9 снеж.

1973. Чалавек і народ // На стрыжні часу. Мн.; Кожны радок пражыць самому // Маладосць. № 1; Слова — што ў коласе зерне // Полымя. № 2; Будынак у вялікім горадзе // Там жа. № 6; Усімі скарбамі душы // Там жа. № 9; Пад небам бацькаўшчыны // Там жа. № 12; Год роздуму, творчасці, пошукаў // ЛіМ. 2 лют.

1975. Народная паэма // Полымя. № 2; Слова і вобраз // Там жа. № 6.

1981. Пра харошую мову // Маладосць. № 12; Ісці за пісьменнікам: [Рэц. на кн.: Ляшук В. Іван Мележ у школе. Мн., 1981] // Полымя. № 8; Знать — значит любить: [Нарыс] // Знамя юности. 17 апр.; Жыццё для народа // ЛіМ. 9 студз.; Вывучаць мову народа // Там жа. 24 крас.; Без участия сердца // Сов. культура. 23 окт.

1982. Жыццё слова // Полымя. № 4; Жыццё слова: (Аб праблеме перакладу фразеалагізмаў) // Там жа. № 5; Энергія слова: Чытацкі дзённік пісьменніка // ЛіМ. 11, 18 чэрв.

1983. Дзе што сказаць // Полымя. № 10, 11; Кнігі на кожны дзень // ЛіМ. 19 жн.

1984. Пра спецыфіку літаратуры // Полымя. № 5; На кожны дзень // Там жа. № 8, 9; Адчуваючы пульс часу // Вяч. Мінск. 5 снеж.

1985. Пошукі слова // Полымя. № 8, 10; Асцярожна: школа!: [Рэц. на кн.: Ленсу А. Вывучэнне тэорыі літаратуры ў школе. Мн., 1985] // Там жа. № 12.

1.4.

1959. Емяльянаў Б. Дзве бярозы / З рус. // За вярт. на Радзіму. № 17; Полымя. № 1.

1962. Караваева А. Вялікі сын Беларусі / З рус. // Полымя. № 7; Колас Я. Яўгенію Мазалькову; Пятру Цярэшку: [Лісты] // Там жа. № 8.

1963. Емяльянаў Б. Апавяданні пра Янку Купалу / З рус. // Полымя. № 6.

1970. Петэфі Ш. «Што ела ты, зямля, і што ў цябе за лёс...»: [Верш] // Полымя. № 5.

1984. Хелемскі Я. Другая палова жыцця / З рус. // Полымя. № 10.

1.5.

На рускую мову. Всеми сокровищами души // Неман. 1974. № 1.

На ўкраінскую мову. Наша дружба непорушна // Рад. Укр. 1948. 4 груд.

1.6.

Пад сцягам Кастрычніка: Зб. тв. бел. пісьменнікаў для мастацкага чытання. Мн., 1957 / Скл.

Янка Купала: Вершы і паэмы. Мн., 1958 / Скл.

Ватацы Н. Беларускае літаратуразнаўства і крытыка (1945—1963): Бібліяграфія асобных выданняў. Мн., 1964 / Рэд. з інш.

Палітыка Д. Сляды часу. Мн., 1967.

Успаміны пра Петруся Броўку. Мн., 1986 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Александровіч С. Згадваючы далёкае і блізкае // Александровіч С. Кнігі і людзі. Мн., 1976; Яго ж. Плёну і спору табе, дружа! Р. Шкрабу — 50 гадоў // ЛіМ. 1969. 18 сак.; Базарэвіч М. Роздум аб майстэрстве // Там жа. 1966. 3 чэрв.; Бугаёў Д. Удумлівы даследчык // Бугаёў Д. Чалавечнасць. Мн., 1985; Бярозкін Р. Крытык радуецца, крытык смуткуе... // ЛіМ. 1970. 28 жн.; Гамолка М. Крытык і далягляды жыцця: (Да 60-годдзя з дня нараджэння Р. В. Шкрабы) // Наст. газ. 1979. 17 сак.; Грышын Я. Маладыя таленты // ЛіМ. 1948. 30 кастр.; Кавалёнка В. Праблемы сучаснай беларускай крытыкі. Мн., 1977. С. 120—121; Яго ж. У глыбіню вобраза // Лім. 1979. 16 сак.; Кулакоўскі А. Сабрату, другу, земляку: (Слова пра таварыша. Да 50-годдзя Р. В. Шкрабы) // Полымя. 1969. № 3; Лявонава П. Міжпрадметныя сувязі ў навучанні і выхаванні школьнікаў на ўроках літаратуры // Адзінства навучання і выхавання на ўроках літаратуры. Мн., 1982; Мушынскі М. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства: 40-я — першая палавіна 60-х гадоў. Мн., 1985. С. 187—188, 220—225, 256—257; Пісьменнікі Савецкай Беларусі. Мн., 1981; Ржэвускі Б. Кнігу трэба паляпшаць, а не закрэсліваць // Наст. газ. 1956. 5 студз.; Руцькоў Т., Новікаў Н. За супрацоўніцтва настаўнікаў з крытыкамі // Там жа. 12 студз.; У Саюзе пісьменнікаў БССР. // ЛіМ. 1948. 23 кастр.; Цараньковў Л. Патрэбны агульныя намаганні // Наст. газ. 1955. 22 снеж.; Шупенька Г. Некаторыя асаблівасці вывучэння эпічных твораў у старэйшых класах сярэдняй школы // Аналіз мастацкага твора ў школе. Мн., 1976; Шырын Л. Адкрываючы скарбы слова // Мін. праўда. 1980. 17 вер.

На рускай мове. Полемика — не междоусобица // ЛГ. 1964. 23 июля.

Г. І. Рэут.

ШЛЕГ АЛЕСЬ

Шлег Алесь (Аляксандр Карпавіч; псеўд.: А. Вялікаборац, А. Істомін, А. Карповіч; н. 15.10.1936, в. Вялікі Бор Хойніцкага р-на Гомельскай вобл.), празаік, паэт, публіцыст, кінадраматург, перакладчык. Член СП Беларусі з 1987, Саюза журналістаў Беларусі з 1959.

Нарадзіўся ў сям'і старшыні калгаса Карпа Сцяпанавіча Шлега і яго жонкі даяркі Вольгі Пятроўны Харчанка. У Вялікую Айчынную вайну бацька стаў камандзірам роты партызанскага атрада імя Суворава. У 1942 гітлераўцы жорстка расправіліся з сям'ёй партызана. Ноччу яны ўварваліся ў хату, дзе жыла Вольга Пятроўна з трыма малымі сынамі. Аднаму сыну стрэлілі ў рот, другога, самага меншага, узяўшы за ногі, ударылі галавой аб рог хаты, трэці, Аляксандр, схаваўся ў печ і таму застаўся жывы. Вольгу Пятроўну фашысты павесілі. Пасля вызвалення Хойніцкага раёна Карп Сцяпанавіч быў сакратаром райкома партыі, потым узначальваў калгас у Баранавіцкім раёне. За непрыняцце «кукурузнай палітыкі» М. Хрушчова ён быў зняты з пасады і выключаны з партыі. Жыццё сваё закончыў чыгуначным стрэлачнікам на ст. Баранавічы. Скончыўшы 7 класаў Баранавіцкай СШ № 1, А. Шлег з 1951 вучыўся ў рамесным вучылішчы № 13 у Навагрудку. Працоўны шлях пачаў слесарам па аўтарамонту трэста «Альмецьеўнафтабуд» (1953), потым працаваў электразваршчыкам у Баранавіцкім паравозным дэпо. Паступіўшы ў гандлёвы флот, рабіў качагарам, машыністам у Рызе, Мурманску, Адэсе (1953—54). Прызваны ў ВМФ, служыў радыстам на Балтыцы (1954—58). Дэмабілізаваўшыся інвалідам 1-й групы, вярнуўся ў Беларусь, працаваў літсупрацоўнікам ляхавіцкай райгазеты «Савецкі патрыёт» (1958—59). Паступіў у Баранавіцкую завочную сярэднюю школу і здаў экстэрнам экзамены, у 1959 паступіў у БДУ на аддзяленне журналістыкі. На 2-м курсе універсітэта ён арганізаваў збор подпісаў пад лістом за скасаванне ваеннай кафедры, які накіраваў у газету «Известия». За гэта А. Шлега ледзь не выключылі з камсамола, але «ваенка» была скасавана. На 3-м курсе яго запрасілі на работу ў газету «Звязда», і ён перайшоў на завочнае аддзяленне БДУ. У 1964 за тое, што на рэдакцыйным бланку надрукаваў адмову ад свайго артыкула, дзе без яго згоды была дапісана жорсткая канцоўка «такім людзям не месца ў нашым грамадстве», быў зволены з работы. З выпрабавальным тэрмінам уладкаваўся рэдактарам мастацкай літаратуры выдавецтва «Беларусь». За тое, што кінуў рэпліку кіраўнікам рэспублікі на адкрыцці Палаца спорту ў Мінску (май 1966): «Выступайце, калі ласка, на беларускай мове», быў арыштаваны, а затым пераведзены ў малодшыя рэдактары. У 1975 з-за канфліктаў з адміністрацыяй пры рэдагаванні прозы І. Чыгрынава па інш. прычынах яго прымусілі падаць заяву аб звальненні. На працягу 5 гадоў вымушаны быў працаваць па дагавору ў рэдакцыях газет «Літаратура і мастацтва», «Чырвоная змена», «Мінская праўда». На штатную работу трапіў толькі ў 1979. Працаваў старшым рэдактарам Рэспубліканскага праўлення таварыства аматараў кнігі. З 1985 рэдактар, з 1988 старшы рэдактар галоўнай рэдакцыі літаратурна-драматычных праграм Беларускага тэлебачання.

Першы свой артыкул А. Шлег змясціў у 1954 у газеце Балтыйскага ваеннага флоту «Страж Балтики». У Беларусі пачаў друкавацца з нарыса «Так нараджаецца сталасць» (1959). У 1968 выйшаў зборнік яго апавяданняў і нарысаў «Трывожная памяць». Галоўнае ў творчасці пісьменніка, як адзначыў У. Караткевіч, «пільная ўвага да сучаснасці і вера яго герояў у духоўную чысціню, дабрыню, чуласць, справядлівасць чалавека». А. Шлег часта звяртаецца ў сваіх творах да дакументальных матэрыялаў (аповесць «Цыганок»), гістарычных падзей (аповесць «Праўда адна») і інш. Перакладае з польскай, рускай, украінскай моў. Піша кінасцэнарыі (дакументальныя фільмы «Балтыйцы», «Палескі Марэсьеў», «Мой дом у бядзе», «Бессмяротнасць — гэта рэальна?» і інш.), п'есы для радыёспектакляў («Апэрацыя «Зорачка», «Цыганок», «Рэха баравое» і інш.).

Лаўрэат трох рэспубліканскіх літаратурных конкурсаў.

Жыве ў Мінску.

Л. А. Бялевіч.

Бібліяграфія

1.2.

Трывожная памяць: [Апавяданні і нарысы]. Мн., 1968. Рэц.: Базарэвіч М. Вучыцца ў жыцця // Полымя. 1969. № 6.

Цыганок: Аповесць. Мн., 1971. Рэц.: Іваноў В. Дэвізам была мужнасць // Вяч. Мінск. 1972. 8 жн. Чернов О. Повесть о юном герое // Сов. Бел. 1971. 15 дек.

Праўда адна: Аповесць. Мн., 1974. Рэц.: Марцінковіч А. Праўда адна — ленінская // Вяч. Мінск. 1974. 24 вер.; Пацёмкін М. Цяжкімі шляхамі барацьбы // Мін. праўда. 1975. 11 лют.

Жыло чаканне болю: Апавяданне, аповесць. Мн., 1979. Рэц.: Генаш В. Аб сучасным і мінулым // Гомел. праўда. 1980. 22 студз.; Пацёмкін М. Жывая памяць // Вяч. Мінск. 1980. 14 мая.

Хлеб на далонях тваіх. Мн., 1986 (Чалавек працай слаўны) / Сааўт. Т. Харавец.

Тайна Чорнага Бору: Аповесць. Мн., 1991.

1.3.

1959. Так нараджаецца сталасць: Абразкі жыцця // Маладосць. № 9.

1960. Высота: [Верш] // Во славу Родины. 4 июня; В грозу: [Апавяданне] // Там жа. 23 окт.

1961. Фотакартка; Цыгарэта: (Маленькія апавяданні) // Звязда. 1 ліп.; Свежыя фарбы адвечнай песні: («Гарачая кроў» І. В. Хрусталёва і «Кармэн з Трыяны» І. Ром-Лебедзева ў пастаноўцы Маскоўскага тэатра «Рамэн» у Мінску) // Там жа. 26 жн.; Цымбалы: Апавяданне // Там жа. 19 ліст.

1962. Пераможцы: [Нарыс] // Памочнікі. Мн.; Два светы — два лёсы // Бярозка. № 6; Каска: Навела // Звязда. 1 крас.; Сонечныя кроплі: Нарыс // Там жа. 5 мая; Дараванае сонца: (Апавяданне) // Там жа. 20 мая; Зоры Базвяліска // Там жа. 28 ліст.; Мішка: (Маленькае апавяданне) // Наст. газ. 4 крас.; Яблыкі: Апавяданне // Там жа. 15 вер.

1963. Сонца зайшло: Гумарэска // Звязда. 6 студз.; Гальштук: (Апавяданне) // Наст. газ. 6 крас.; Шуміць над ім пальма: [Апавяданне] // Ніва. 2 чэрв.

1964. Бітва ўначы: [Нарыс] // Вашы старэйшыя браты. Мн.; Ожившая история: [Нарыс] // Зовут пути-дороги. Мн.

1965. Памылачка: Гумарэска // Вожык. № 13; Цыганок: [Урывак з аднайм. дакум. аповесці] // Звязда. 30 ліст.; Ей было девятнадцать: Очерк // Знамя юности. 21 янв.

1966. Выросли березы: [Апавяданне] // Бери с них пример. Мн.; Не чужы боль: [Нарыс] // Голас Радзімы. № 17; Бярозы: [Нарыс] // Там жа. № 35; Цыганок: [Урывак з аднайм. дакум. аповесці] // Наст. газ. 15 студз.; Нязломны: Нарыс // Чырв. змена. 31 жн.

1967. Дороги жизни: (Очерк) // Неман. № 11; Вецер з Балтыкі: [Нарыс] // Чырв. змена. 1 жн.

1968. Трывожная памяць: Апавяданне // Беларусь. № 3; Цыганок // Бярозка. № 4; Сын палка: Нарыс // Вяч. Мінск. 25, 26 крас.; Блакітны вецер // Там жа. 1, 2, 4 кастр.; Салаўіная песня: Нарыс // Чырв. змена. 12 сак.; Цыганок: [Урывак з аднайм. аповесці] // Там жа. 7, 9 ліп.

1969. Блакітнае марыва: Нарыс // Беларусь. № 3; Ядвіся: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 3, 4; Перакладзена з польскай: [Рэц. на кн.: Ад Буга да Одры. Мн., 1969] // Звязда. 10 снеж.; Цыганок: [Урыўкі з аповесці] // Піянер Бел. 13, 20 ліст.; 4 снеж.; Паядынак: Апавяданне // Чырв. змена. 15 студз.

1970. Здарэнне ў аўтобусе: Апавяданне // Бярозка. № 7; Каравай: Апавяданне // Вожык. № 23; Пад старой ліпай: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 12; Апаленыя ружы: Нарыс // Чырв. змена. 25 чэрв.

1971. Незабыўныя сустрэчы // ЛіМ. 2 крас.; У дарозе: [Урывак з аповесці «Ураган»] // Чырв. змена. 24 ліст.

1972. Вытокі песні: Нарыс // Беларусь. № 11; Вецер з Балтыкі: Урывак з аповесці // ЛіМ. 22 вер.

1973. Дальні рэйс: Нарыс // Беларусь. № 2; Таварыш камісар: Нарыс // Там жа. № 11; Вясёлы чалавек: Апавяданне // Вожык. № 9; Светлакосы салдат // Работніца і сялянка. № 2; Апошняе лета: Урывак з аповесці «Тайна Чорнага Бору» // Піянер Бел. 5, 13 снеж.; 1974. 3, 10, 24, 31 студз.; 14 лют.; 7, 14, 21 сак.

1974. Вяргіні на заставе: Нарыс // Беларусь. № 2; На ціхім пераездзе // Работніца і сялянка. № 3; Важак: Нарыс // Мін. праўда. 22 ліст.; Навальніца ўначы: Нарыс // Чырв. змена. 6 ліст.

1975. Звычайны дзень: [Нарыс] // Беларусь. № 8; Самародак: Нарыс // ЛіМ. 26 вер.; Чараўніца: Нарыс // Там жа. 7 ліст.; Бярозы, бярозы...: Нарыс // Мін. праўда. 29 студз.; Па гарачым следзе // Там жа. 14 кастр.; Каляндар мужнасці: [Рэц. на кн.: Новікаў Ю. Іскрыстая маладосць. Мн., 1974] // Чырв. змена. 15 мая; Перадышкі не будзе: Дакум. аповесць // Там жа. 11, 12, 13, 15, 16, 18, 22 ліст.

1976. На тихом переезде: Очерк // Всегда на страже. Мн.; Дождж у студзені: Нарыс // Дарогі вы, дарогі... Мн.; Дарога ў прасцяг: [Нарыс] // Беларусь. № 7; Жыло чаканне бою: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 6; Яго глыбокія барозны: Нарыс // ЛіМ. 12 сак.; Журавліны клін: Нарыс // Там жа. 12 ліст.

1977. Зерно не падает на камень... // Политинформатор и агитатор. № 5; Цяпло чалавечых рук // Звязда. 12 мая; Памяць вярнула былое: [Рэц. на кн.: Федотов М. Разведка ведет поиск. Мн., 1976] // Чырв. змена 2 сак.

1978. Тополиная метель; Инспектор выходит на поиск: (Очерки) // Непримиримые ведут поиск. Мн.; Парастак на далоні: Нарыс // Звязда. 3 сак.; Цеплыня душы чалавечай: Нарыс // Мін. праўда. 14 чэрв.; Падрастуць і паляцяць буслы... // Там жа. 5 вер.; Пажар: Раздзелы з аповесці «Тайна Чорнага Бору» // Піянер Бел. 18, 25 мая; 1, 8, 15, 22, 29 чэрв.; Раздумье // Сов. Бел. 15 окт.

1979. У завіруху // Работніца і сялянка. № 2; Нябачны бой: Нарыс // Вяч. Мінск. 22 чэрв.; Снегіры пад яго акном...: Нарыс // Мін. праўда. 3 студз.; Патапаўская школа: Нарыс // Там жа. 17 чэрв.; Провады сына: Нарыс // Наст. газ. 7 сак.; Оживет под снегом поле: Очерк // Сел. газ. 27 марта; Вяртанне ў юнацтва // Чырв. змена. 4, 6, 7 студз.; Калі вырастаюць крылы...: Нарыс // Там жа. 7 ліп.

1980. Росток на ладони: [Нарыс] // Труд, талант, доблесть. Мн. Ч. 1; Яны з «Гарызонта» // Вяч. Мінск. 22 кастр.; Вернасць кнізе // ЛіМ. 12 снеж.; З кнігай па жыцці // Наст. газ. 19 ліп.; У новогрудских книголюбов // Сов. Бел. 23 авг.; Справа яго душы: Нарыс // Чырв. змена. 7 жн.

1981. Поезд шел на Москву; Ночное дежурство: [Нарысы] // Труд, талант, доблесть. Мн. Ч. 2; Рабіны на снезе: [Нарыс] // Беларусь. № 6; У той пакутлівы вечар: Апавяданне // Маладосць. № 12; Па ўсіх напрамках // Мін. праўда. 20 мая; Путрышскія кнігалюбы // Наст. газ. 23 мая.

1982. «Каб жыла дабрыня...»: [Нарыс] // Беларусь. № 7; Выпрабаванне: (Урывак з новай аповесці «Тайна Чорнага Бору») // Бярозка. № 1; Выпадак на Вільгельмштрасэ, 14 // ЛіМ. 10 вер.

1984. Сердце, открытое людям // Кн. обозрение. № 3; Председатель // Там жа. № 44; Кнігалюб // Наст. газ. 26 снеж.

1985. Вогненныя дарогі: Нарыс // Беларусь. № 7; Ідзі, сын, ідзі...: Апавяданне // Маладосць. № 11; Когда возвращаются аисты // Сел. хоз. 1 окт.

1.4.

1970. Гелавані М. «Рэчка, лес, даліна...»; Цхракара: [Вершы] / З груз. // Гелавані М. Клятва. Мн.

1971. Твэн М. Як я рэдагаваў сельскагаспадарчую газету: Апавяданне / З англ. // Твэн М. Утаймаванне веласіпеда. Мн.

1973. Рыбак Н. Сцяг: Апавяданне / З укр. // Рука друга. Мн.

1976. Сілка П. Чаечка: Апавяданне / З укр. // Чырв. змена. 1 чэрв.

1979. Самазванец М. Заклінальнік мужоў: [Гумарэска] / З пол. // Вясёлы калейдаскоп. Мн.

1.5.
На рускую мову. Цыганок: Повесть / Для сред. и ст. шк. возраста / Пер. авт. Мн., 1977.
1.6.
Председатель. Мн., 1985 / Скл.

2.4.
Барадулін Р. «Сярдзітыя, стамлёныя...: [Верш] // Барадулін Р. Лінія перамены дат. Мн., 1969. С. 54.

З. У. Драздова.

ШЛЮБСКІ АЛЯКСАНДР

Шлюбскі Аляксандр Ануфрыевіч [псеўд.: Алеся Гаротная, Звястун, А. Зніч, Ал. Зніч, Казальнік, Этнограф; крыпт.: А., А. Г., А. Ш., Ал. Ш., Ал. Ш-скі; 4(16).6.1897, в. Межава Полацкага пав. Віцебскай губ., цяпер Расонскі р-н Віцебскай вобл.— 1941], літаратуразнавец, этнограф, фальклярыст, бібліёграф.

Паходзіў з мяшчанскага саслоўя. Скончыў Віцебскае аддзяленне Маскоўскага археалагічнага інстытута (1922). Удзельнічаў у арганізацыі архіўнай справы ў Віцебску, Полацку, Веліжы, Оршы (1918—23). З 1923 навуковы супрацоўнік Інстытута беларускай культуры, а ў 1929—30 — Інстытута гісторыі АН БССР. 3.4.1930 А. Шлюбскі быў арыштаваны органамі ДПУ, а 10.4.1931 асуджаны да пяцігадовай высылкі ў Ніжні Ноўгарад. Рэабілітаваны па гэтай справе 19.9.1960. Другі раз быў арыштаваны ў чэрвені 1935 і асуджаны на тры гады лагернага зняволення. У рэабілітацыі па гэтай справе пракуратура г. Ленінграда ў 1990 адмовіла. Апошнія гады жыцця А. Шлюбскага пакуль што не высветлены. Памёр, відаць, у лагеры.

Актыўная творчая дзейнасць А. Шлюбскага як этнографа, фальклярыста, збіральніка вуснай народнай творчасці, а таксама матэрыялаў, звязаных з гісторыяй беларускай літаратуры, друку, з дзеячамі культуры (Е. Раманаў, М. Нікіфароўскі і інш.) пачалася з 1919 і вельмі плённа доўжылася дзесяцігоддзе. Ён супрацоўнічаў з многімі часопісамі як краязнаўчага напрамку («Наш край»), так і грамадска-літаратурнымі («Полымя», «Узвышша», «Маладняк», «Радавая рунь»). Яго матэрыялы ахвотна друкавалі такія розныя выданні як «Крывіч» і «Савецкая Беларусь». Многія работы А. Шлюбскага 1920-х гадоў выйшлі асобнымі выданнямі. Асабліва значнымі ў галіне этнаграфіі і фальклору былі выдадзеныя Інбелкультам у 1927 і 1928 дзве часткі «Матэрыялаў да вывучэння фальклору і мовы Віцебшчыны», а таксама «Матэрыялы да беларускай бібліяграфіі» (1927). Гэта быў вынік амаль 10-гадовай збіральніцкай і даследчай працы А. Шлюбскага, пададзены ім з уласнымі заўвагамі і каментарыямі, з падрабязным апісаннем сямейна-бытавых абрадаў і фальклору, звестак па матэрыяльнай культуры і «звычаёваму праву» беларускага народа. Не згубілі сваёй каштоўнасці працы А. Шлюбскага па гісторыі беларускай літаратуры («Мужыцкая праўда» К. Каліноўскага, «Новыя матэрыялы да гісторыі «Нашай долі», «Да гісторыі канфіскацыі «Нашай нівы» і інш.). Заснаваныя на архіўных матэрыялах, яны нясуць дакладную фактычную інфармацыю, даюць падставы для далейшых філалагічных даследаванняў.

І. Э. Багдановіч.

Бібліяграфія

1.2.
Сведения по собиранию устного народного творчества в Белоруссии. Велиж. 1919.

Паны і сяляне ў першай палове XIX стагоддзя. Мн., 1924.

Бядуля, як этнограф. Мн., 1925 (Адбітак; Полымя. 1925. № 2). Рэц.: // Крывіч. 1925. № 9.

Матэрыялы да крыўскай гісторапісі: Доля кнігасховаў і архіваў зямель крыўскіх і б. Вял. кн. Літоўскага. Коўна. 1925 (Адбітак; Крывіч. 1925. № 9).

Крашаніна (набіванка). Віцебск, 1926.

Гісторыка-этнаграфічныя нататкі. Мн., 1928 (Адбітак з: Запіскі Аддзела гуманітарных навук Ін-та бел. культуры. Т. 1. Кн. 2).

Набойка. Мн., 1928 (Адбітка з: Працы катэдры этнаграфіі. 1928. Т. 1. Сш. 1)

Этнаграфічная дзейнасць Дабравольскага. Мн., 1928 (Адбітка з: Працы кафедры этнаграфіі. 1928. Т. 1. Сш. 1)

Этнаграфічная дзейнасць Е. Р. Раманава. Мн., 1928 (Адбітка з: Зап. аддз. гум. навук ІБК: Працы аддз. філалогіі. 1928. Т. 1. Кн. 2)

1.3.
1923. Беларусь у рускіх навуковых выданнях // Полымя. № 7—8; Пятнаццацёхгадовы юбілей літаратурнай працы М. Галубка // Новае жыццё. 18 мая / Пад псеўд. А. Зніч; У пушчы: (З нядаўняга мінулага) // Сав. Бел. 13 чэрв. / Пад псеўд. А. Зніч; Канфіскацыя твораў Дуніна-Марцінкевіча // Там жа. 17 чэрв.; Канфіскацыя першага беларускага часопіса «Наша дола» // Там жа. 17 ліп.; Матэрыялы для гісторыі беларускага друку: Погляды царскай улады на бел. часопісы «Наша ніва», «Беларус» і «Саха» // Там жа. 24 ліп.; Пан войт: З нядаўняга мінулага // Там жа. 1 жн. / Пад псеўд. А. Зніч; Гаспадар: Малюнкі з натуры // Там жа. 17 кастр. / Пад псеўд. А. Зніч; Казка // Там жа. 18 снеж. / Пад псеўд. А. Зніч.

1924. Контрабанда: [Апавяданне] // Дубинка. № 1 / Пад крыпт. А. Г. Аўт. спрэч.; [Рэц. на кн.: Гарт: Альманах. Харків, 1924] // Радавая рунь. № 2 / Пад псеўд. А. Зніч; Навука Расійская ў адносінах да Беларусі / Пад крыпт. Ал. Ш-скі; [Рэц. на кн.: Москфильгарт. Збірнік перший. М., 1924] / Пад псеўд. А. Зніч // Там жа. № 3—4.

1925. Матэрыялы да гісторыі крыўскай этнаграфіі // Крывіч. № 10; Бядуля, як этнограф // Полымя. № 2; Да гісторыі канфіскацыі «Нашай нівы» // Там жа. № 4; Да гісторыі БСГ // Там жа. № 5.

1926. Крывічанскія (беларускія) народныя легенды, недазволеныя да друку царскай цэнзурай // Крывіч. № 1; [Рэц. на кн.: Ластоўскі В. Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі. Коўна, 1926] // Маладняк. № 5; Полымя. № 5; «Русальніца»: (Этнаграфічны нарыс) // Маладняк. № 9; «Мужыцкая праўда» К. Каліноўскага // Полымя. № 1; Да гісторыі канфіскацыі «Нашай долі» // Сав. Бел. 14 вер.

1927. Беларуская палітычная карыкатура: (1905—1907 гг.) // Маладняк. № 10; Новыя матэрыялы да гісторыі «Нашай долі» // Полымя. № 3; [Рэц. на кн.: Наш край. 1926. № 1—12] // Узвышша. № 1 / Пад крыпт. А. Ш.; Канфіскацыя «Пана Тадэвуша» Д[уніна]-Марцінкевіча // Там жа. № 2; Беларусь у расійскіх выданнях 1927 г. // Звязда. 2 кастр.; Рэц. на кн.: Посферов-Роспопин. Народное хозяйство Бобруйского округа. Бобруйск, 1926 // Сав. будаўніцтва. № 2 / Пад крыпт. А. Ш.

1928. Адносіны расійскага ўраду да беларускае мовы ў XIX ст.; Этнаграфічная дзейнасць Е. Раманава // Запіскі аддзелу гуманітарных навук. Кн. 2. Працы клясы філёлёгіі. Мн. Т. 1; [Рэц. на кн.: Колас Я. Мн., 1928. Т. 1] // Літ. дад. да газ. Сав. Бел. № 20 / Пад крыпт. А. Аўт спрэчнае; Другі год збірання фальклорнага матэрыялу // Наш край. № 3; Новыя матэрыялы да гісторыі беларускага рэвалюцыйнага руху: (Адозвы Бел. сац. грамады і партыі Белай Русі) // Полымя. № 7.

1940. К истории русской этнографии: Цензурные мытарства Афанасьева // Сов. этнография. № 4.

1.6.

Матэрыялы да беларускай бібліяграфіі. Мн., 1927 / Скл.

Матэрыялы да вывучэння фальклору і мовы Віцебшчыны. Мн., 1927. Ч. 1. Рэц.: Барашка У. // Сав. Бел. 1928. 19 лют.; Піятуховіч М. // Запіскі аддзелу гуманітарных навук. Кн. 2. Працы клясы філалёгіі. Мн., 1928. Т. 1; Мн., 1928. Ч. 2 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Бандарчык В. Гісторыя беларускай савецкай этнаграфіі. Мн., 1972. С. 142—145; Вывучэнне культурнага стану краю: (З доследу Віцебшчыны) // Наш край. 1927. № 6—7; Гілевіч Н. З клопатам пра песні народа. Мн., 1970. С. 134—135; Навуковая праца // Голас Беларуса. 1926. 25 сак.

З. У. Драздова.

ШНІП ВІКТАР

Шніп Віктар Анатолевіч (н. 26.3.1960, в. Пугачы Валожынскага р-на Мінскай вобл.), паэт, перакладчык. Член СП Беларусі з 1984. Лаўрэат прэміі імя У. Маякоўскага Савета Міністраў Грузінскай ССР (1987, за кнігу вершаў «Гронка святла»).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Маці, Ніна Міхайлаўна, была даяркай, бацька, Анатолій Іосіфавіч, калгаснікам калгаса «Бальшавік» Валожынскага р-на. Цяпер бацькі на пенсіі. Пасля заканчэння Пугачоўскай васьмігадовай школы у 1975—78 В. Шніп вучыўся ў Мінскім архітэктурна-будаўнічым тэхнікуме, але на 3-м курсе пакінуў вучобу. Са жніўня 1978 да 1985 працаваў цесляром на будоўлях Мінска. З верасня 1985 слухач Вышэйшых літаратурных курсаў у Маскве (пры Літаратурным інстытуце імя М. Горкага). З 1986 пазаштатны літкансультант часопіса «Нёман». У 1987 літкансультант, потым рэдактар аддзела культуры часопіса «Беларусь». З 1991 літсупрацоўнік, потым загадчык аддзела культуры, а з 1992 адказны сакратар газеты «Наша слова».

Літаратурнай працай В. Шніп займаецца з 1977, калі ў газеце «Чырвоная змена» быў апублікаваны яго першы верш «Семнаццаць мне...». З гэтага часу падборкі яго вершаў з'яўляюцца на старонках рэспубліканскіх перыядычных выданняў, уключаюцца ў штогоднік «Дзень паэзіі» і інш. Аўтар паэтычных зборнікаў «Гронка святла», «Пошук радасці», «Шляхам ветру», «Горад-утопія». Творчасць В. Шніпа цесна звязана з роднай зямлёй, прыродай, сагрэта клопатам пра лёс Радзімы, працавітых і сумленных землякоў. Радкі яго вершаў шчырыя, натуральныя, прасякнуты болем і трывогай за кожную жывую істоту на планеце. Ён піша таксама апавяданні, выступае ў перыядычным друку з артыкуламі і рэцэнзіямі па пытаннях літаратурнага і культурнага жыцця рэспублікі. На беларускую мову перакладае з латышскай, рускай, украінскай, эстонскай моў. Асобныя вершы В. Шніпа перакладзены на рускую і ўкраінскую мовы. У 1980 В. Шніп арганізаваў і ўзначаліў пры Валожынскай раённай газеце «Працоўная слава» літаб'яднанне «Рунь».

Жыве ў Мінску.

Л. М. Гарэлік.

1.2.

Гронка святла: Вершы. Мн., 1983 (Першая кніга паэта). Рэц.: Бяляцкі А. Пераадолець сябе // ЛіМ. 1984. 20 крас.; Марозаў Л. Быць у адказе за кожны радок // Чырв. змена. 1984. 19 мая; Цумараў Я. «Зярнятак жменю рассяваю» // Голас Радзімы. 1984. 7 чэрв.

Пошук радасці: Вершы. Мн., 1987.

Горад-утопія. Мн., 1990.

Шляхам ветру: Вершы. Мн., 1990.

1.3.

1977. Бляск тваіх вачэй: [Верш] // Наст. газ. 28 вер.; З кропель пачуцця: [Верш] // Там жа. 29 кастр.; «Семнаццаць мне...»: [Верш] // Чырв. змена. 17 жн.; «Прысела сонца на клянок у полі...»: [Верш] // Там жа. 13 снеж.

1978. «Дзіўна ўсё навокал так...»; «Рачулкаю асфальтавай...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 12 студз.; «У маці рукі-калыханкі...»: [Верш] // Там жа. 26 мая; Маці; «Ціха — тонкая работа...»: [Вершы] // Звязда. 17 кастр.; На адкрыцці абеліска: [Верш] // ЛіМ. 27 кастр.; «Ляглі ў зямлю мае зярняты...»; Дзівак; «Дажджы прыходзяць нечакана...»; «Бы неба ўпала на палетак...»: [Вершы] // Чырв. змена. 30 крас.

1979. «Ракета — сплаў навукі й сэрца...»; «Носьбіт шчасця — белы бусел...»; Вясна; Суседка: [Вершы] // Беларусь. № 11; «Далёкі продак наш у цемры рос...»; «Асірацелы шпак у клетцы...»; «Зямля ад рук шурпатых адагрэта...»; На Валожыншчыне: [Вершы] // Маладосць. № 9.

1980. «Зоркі, як каменьчыкі з вады...»; «Вясной люблю блукаць па сасняку...»; «Паслабець ад сонца марозам...»; «Вятрыска, чую, шэпча з вязамі...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 80. Мн.; «Усё яшчэ святлом...»; «Прачнуўся са шпаком вясёлым...»; «З-за хмараў дзьмухаўцамі парашуты...»; «Зярнятак жменю я трымаю...»; «Пасля дажджу дарога палявая...»; «Ёсць на Валожыншчыне вёска Пугачы...»: [Вершы] // Маладосць. № 10; Пачатак: [Верш] // ЛіМ. 19 вер.; «Усе яшчэ святлом...»: [Верш] // Чырв. змена. 21 снеж.

1981. На адкрыцці абеліска; «А помніцца, рабілі ў працы скідку...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 81. Мн.; «Балелі косці, нылі жылы...»; «Рассыпаліся, нібы зерне зоры...»: [Вершы] // Беларусь. № 7; «Калі я вызвалю з няволі птаха...»; «Самота сляпая мяне не атуліць...»; Закінутая хата; У час вучэнняў; «Ну хто забіў шпака...»; «А ён ішоў за зверам па слядах...»: [Вершы] // Маладосць. № 10; У Брэсцкай крэпасці; «Між невысокіх палёў у саснячку...»; «Цыбулю маці ў вянкі пляце...»; «Хата анямелая, сівая...»: [Вершы] // ЛіМ. 2 кастр.; «Ходзячы дарогамі зямнымі...»; «Як сонейка ўзыходзіла...»: [Вершы] // Там жа. 11 снеж.; Кранаўшчыца; Мая вёска: [Вершы] // Мін. праўда. 23 студз.; Налібокі; «Ад выбуху Дняпро на міг аглух...»: [Вершы] // Там жа. 27 сак.; Камандзіроўка: Мікрагумарэска // Там жа. 14 крас.; Студня: [Верш] // Там жа. 30 чэрв.; Пісьмо ад цешчы: Гумарэска // Там жа. 31 ліп.; «Гараць апалыя лісты...»: [Верш] // Чырв. змена. 13 чэрв.; «Цішыня мае глытае крокі...»; «Праз цябе, я знаю, праз цябе...»: [Вершы] // Там жа. 22 снеж.

1982. «Недзе ў акіяне маракі...»; «Цыгарка расцвіла ці гэта зорку...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 82. Мн.; Далёка ад вёскі; «Дамоў прыехаў я з надзеяй...»: [Вершы] // Беларусь. № 9; Светлая раніца: [Верш] // Бярозка. № 12; Вераб'іная сям'я: [Верш] // Вясёлка. № 3; Бяроза; «Над намі ноччу...»; «Дамоў, дамоў — грукоча электрычка...»: [Вершы] // Маладосць. № 6; Поле; Партызан у палоне; Сонца не заходзіць: [Вершы] // Полымя. № 5; Цалуе маці сына: [Верш] // Работніца і сялянка. № 2; «Лятуць маўклівыя аблокі...»; «Гнецца вудзільна ў руках...»; «Ласіныя сляды гараць крывёй...»: [Вершы] // Родная прырода. № 2; Ля помніка: [Верш] // Віцеб. рабочы. 3 ліст.; Мін. праўда. 3 ліст.; «Самота сляпая мяне не атуліць...»; «А ён ішоў за зверам па слядах...»: [Вершы] // Голас Радзімы. 26 жн.; Дзедавы рукі; «Абуджаць умею гоні...»; «Вы пытаеце: чаму пяю...»; На плошчы Перамогі; «На полі гоман ля дубоў...»; «Іду з навостранай сякерай...»; «Мялеюць рэкі, сохнуць травы, дрэвы...»: [(Вершы) // ЛіМ. 14 мая; Прыцягненне Вязынкі // Там жа. 2 ліп.; Ля помніка Коласу: [Верш] // Там жа. 29 кастр.; Пацалунак матулі; «Азярцо падсвечнікам зары...»: [Вершы] // Мін. праўда. 6 сак.; Разбудзі мяне рана: [Верш] // Там жа. 13 крас.; Не хвалі мяне, крыніца; «Што такое шчасце...»; «Адшумелі дажджы, адскакалі...»: [Вершы] // Там жа. 30 крас.; «Ці то снег, ці то здаецца?..»: [Верш] // Там жа. 22 чэрв.; Такі знаёмы добры голас; «Адшумелі дажджы, адскакалі...»: [Вершы] // Там жа. 5 жн.; Справай сябе праверыла: [Нарыс] // Там жа. 30 вер.; Згадай пра пераможны май: [Верш] // Там жа. 20 кастр.; «Усё ярчэй цвіце касцёр...»: [Верш] // Чырв. змена. 7 ліп.; «Прапахлі скошанай травой...»; «А над вёскай — хмары, хмары...»; Трыялет: [Вершы] // Там жа. 24 ліп.; «На будоўлях папацеўшы многа...»: [Верш] // Там жа. 23 кастр.; На Кургане Славы: [Верш] // Там жа. 19 снеж.

1983. «Сон прыходзіць да маці...»; Буслы Скарыны; Гараць бярозавыя дровы; «Радзімая ваколіца...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 83. Мн.; «Я звязаны з табой, масток...»; «І толькі ў вёсцы знікла стома...»; Балада бяроз; Рыгору Барадуліну; Мірскі замак; Прыедуць дзеці: [Вершы] // Маладосць. № 6; Налібокі; «Гараць апалыя лісты...»: [Вершы] // Родная прырода. № 1; «Белым буслам цішыня...»; «Разбудзіла навальніца...»: [Вершы] // Звязда. 26 лют.; Хлеб; «Птушка не баіцца вышыні...»: [Вершы] // Там жа. 13 ліст.; Чацвёрты [Верш] // Знамя юности. 8 апр.; У кожнага — свая сцяжына // ЛіМ. 25 сак.; «Малым віхрыстым хлапчуком...»; «Ад сцяжын у вёсцы светла...»; «Пакрыўдзяць, а я не заплачу...»; Кранаўшчыца; Вёска Лягезы; «Ноч адкрасавала спорны снег...»; «Цені дрэваў п'юць ваду...»: [Вершы] // Там жа. 7 кастр.; Прыедуць дзеці [Верш] // Мін. праўда. 28 студз.; «Лістоў апалых жоўтая завея...»: [Верш] // Там жа. 13 крас.; «Даўно я дома быў, ды помню...»: [Верш] // Там жа. 19 мая; «Чаромхі ветразь белы...»: [Верш] // Там жа. 26 мая; Мірскі замак: [Верш] // Ніва. 6 ліст.; «Вожыкі зялёныя агрэсту...»; «Зайшла ўсмешка ў купэ...»: [Вершы] // Чырв. змена. 26 лют.; «Над полем лятаюць гракі...»: [Верш] // Там жа. 2 мая; Вершы, як зерне: [Рэц. на кн.: Папковіч У. Зерне. Мн., 1983] // Там жа. 4 чэрв.; «І ты змайструеш човен...»: [Верш] // Там жа. 31 жн.; «Пасадзіў ля гаю куст агню...»; «Сёлета зноў Малышоўка...»: [Вершы] // Там жа. 7 кастр.

1984. Ядловец; «Сінечу хаваюць...»; Шэрая птушка; Ранак у Ракуцёўшчыне; «Расце з травою шум...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 84. Мн.; «Патух касцёр зары...»; «Пасадзіў ля гаю куст агню...»; «Косіць дзед...»; «Птушка завеі ў небе...»; «Паміраюць старыя...»; «Чорная хмара...»; «На лаўцы ў шумным...»; «Мы касцёр распалілі...»; «Размаўляе верас...»: [Вершы] // Беларусь. № 5; «Холадна. Не спіцца...»; «Жоўтая музыка лісця...»; «Будзе вечар...»; «Праз лес я ехаў нейк уранні...»: [Вершы] // Бярозка. № 10; «Карэнні крыніцы глыбокай...»; Дзядзька Мікола; Казка пра пошук; «На Юстынавай гары...»; «А мяне вы абмінулі...»; Дружына Андрэя Полацкага; Роднасць: [Вершы] // Маладосць. № 9; [Адказ на анкету часопіса] // Там жа. № 11; «І трымаецца птах...»; «Высокія сосны...»; «Шукаю вялікі валун...»: [Вершы] // Полымя. № 10; Школа мастацкага слова // Голас Радзімы. 28 чэрв.; «Сінечу хаваюць...»: [Верш] // Звязда. 5 жн.; «І быць сонцу павек над намі...»: [Верш] // Там жа. 12 снеж.; «Вяскоўцы пасівелыя...»; «Не чутна даўніх песень...»; Максім Багдановіч; Ноччу: [Вершы] // ЛіМ. 8 чэрв.; «Вясной люблю блукаць па сасняку...»: [Верш] // Мін. праўда. 5 сак.; Водгулле ў копах заснула...; Мала добрых слоў гаварым: [Вершы] // Там жа. 27 ліп.; Хлебам свежым прапахла паветра: [Верш] // Там жа. 30 жн.

1985. На плошчы Перамогі; Партызан у палоне: [Вершы] // Партызаны, партызаны... Мн.; Скрыпка; Казка пра хлеб; Чарга ў завулку; Карціна: [Вершы] // Маладосць. № 11; «Яшчэ хапае ў свеце зла...»; Плуг; «Шукаў я цябе — не знаходзіў...»; «Яму здаецца — быў малым учора...»; «Сарвалася зорка, патухла...»:

[Вершы] // Полымя. № 8; «Яшчэ хапае ў свеце зла...»: [Верш] // Звязда. 24 сак.; «А талент ад душы...»; «Трывожуся не за сябе...»; Крыніца; «Ад ранку ля павет-кі...»; «Усё любім другіх навучаць...»; «Падрастаюць за вёскаю дрэвы...»; «Ідзе жанчына праз жыты...»: [Вершы] // ЛіМ. 8 студз.; Ёсць песня ў душы; Цячэ крыніц святло; Успамін; Лістоў завея замятае след; Паветра пахне хлебам; Выйду я за вёску: [Вершы] // Мін. праўда. 25 лют.; Цвітуць сады: [Верш] // Там жа. 26 сак.

1.5.

На рускую мову. Солнце не заходит: «Солнце, как из печки каравай...»; На площади Победы; «Горит опавшая листва...»; Замок в поселке Мир; «Смола, как кровь...»; Вырубка; «Отчего не пьют уже тропинки...»: [Вершы] / Пер. Б. Кривелевич, В. Липневич // Неман. 1983. № 11.

На ўкраінскую мову. «Мене з містом оцим една...»: [Верш] / Пер. С. Жолоб // Дніпро. 1983. № 10.

1.6.

Пад ветразем надзеі: сучас. бел. паэзія / Для ст. шк. ўзросту. Мн., 1989 / Скл.

Дзень паэзіі — 90. Мн., 1990 / Скл.

Дзень паэзіі — 91. Мн., 1991 / Скл.

Дзень паэзіі — 92. Мн., 1993 / Скл.

Дзень паэзіі — 93/94. Мн., 1993 / Скл.

Барадулін Р. «Сваё слова — ад маці...» // Звязда. 1983. 11 чэрв. / Зап.

2.3.

На беларускай мове. Бондар Т. «Пра ўсё сказаць прыйшла пара...» // Маладосць. 1984. № 3; Марціновіч А. На мяжы пошуку і адкрыцця // Звязда. 1985. 19 ліп.; У першыню ў «Беларусі» // Беларусь. 1979. № 11.

У. М. Ларчанка.

ШПАКОЎСКІ ІВАН

Шпакоўскі Іван Сцяпанавіч (н. 14.8.1936, в. Мясяцічы Пінскага павета Брэсцка-Літоўскага ваяводства, цяпер Пінскі р-н Брэсцкай вобл.), літаратуразнавец, крытык. Кандыдат філалагічных навук (1969). Піша на беларускай, рускай і ўкраінскай мовах.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Вучыўся ў пачатковай школе в. Мясяцічы, у сярэдняй школе ў в. Лемяшэвічы. Пасля заканчэння ў 1954 дзесяці класаў у г. Лунінцы паступіў на філфак Брэсцкага педінстытута. Пасля заканчэння інстытута з 1959 працаваў настаўнікам, дырэктарам Грыўкавіцкай сямігадовай школы (Пінскі р-н), літсупрацоўнікам газеты «Сцяг перамогі» (г. Маларыта, 1960—61), настаўнікам Маларыцкай СШ (1961—62), дырэктарам і настаўнікам Маларыцкай вячэрняй школы (1962—64), ст. выкладчыкам Брэсцкага педінстытута (1964—65). У 1962—66 вучыўся ў аспірантуры Кіеўскага універсітэта (спачатку завочна, потым на стацыянары). З 1966 працаваў у Нежынскім педінстытуце асістэнтам кафедры рускай літаратуры, ст. выкладчыкам. У 1968—69 в. а. дацэнта кафедры рускай літаратуры БДУ. З 1969 у Інстытуце літаратуры імя Я. Купалы АН БССР, малодшы, потым старшы навуковы супрацоўнік. У 1988 дацэнт Кіеўскага педінстытута. З 1989 дацэнт Мінскага педагагічнага універсітэта. Абараніў кандыдацкую дысертацыю па тэме: «Умоўна-асацыятыўная вобразнасць і пытанні майстэрства» (1967).

Літаратурную дзейнасць І. Шпакоўскі пачаў з рэцэнзій на зборнікі паэзіі, кінафільмы, спектаклі. Яго першая публікацыя — артыкул «Кнігу — у масы» (газ. «Сцяг перамогі», 1961, 29 сакавіка). У коле яго навуковых інтарэсаў — праблемы вобразнасці, майстэрства, тыпізацыі, стылёвага развіцця паэзіі. Разглядае індывідуальныя асаблівасці стылю Р. Барадуліна, А. Вярцінскага, В. Зуёнка, У. Караткевіча, А. Куляшова, П. Панчанкі, А. Пысіна, М. Танка. Займаецца праблемамі рускай і ўкраінскай літаратур (артыкулы пра творчасць Б. Алейніка, І. Драча, У. Лугаўскога, Л. Мартынава і інш.). Аўтар кніг «Структура вершаванага вобраза», «Узрушанасць» і інш. Публікаваў навуковыя артыкулы ў перыёдыцы, калектыўных манаграфіях, энцыклапедычных выданнях.

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Структура вершаванага вобраза: Умоўная асацыятыўнасць у сучаснай сав. паэзіі. Мн., 1972. Рэц.: Ратыўнасць у сучаснай сав. паэзіі. Мн., 1972. Рэц.: Р а г о й ш а В. Структура вершаванага вобраза // Полымя. 1973. № 5; С к і д а н В. Слова да сучаснікаў // Чырв. змена. 1973. 23 студз.; С о л о в е й Е. Нові дослідження про метафору // Рад. літаратуразнавство. 1973. № 2; Я р а ц В. Верш і вобраз // ЛіМ. 1973. 9 лют.

Узрушанасць: Артыкулы пра сучасную беларускую паэзію. Мн., 1978. Рэц.: Ц в і р к а К. Тэма размовы — паэзія // Чырв. змена. 1979. 15 жн.; Я р а ц В. Усхваляваная патрабавальнасць // ЛіМ. 1979. 2 ліст.

Тыпізацыя ў лірыцы: Формы і сродкі. Мн., 1980. Рэц.: Г у р с к а я А. Прадмет увагі — лірыка // Полымя. 1982. № 5.

1.3.

1961. На кожным кроку навіна: [Рэц. на кн.: В я л ю г і н А. Насцеж. Мн., 1960] // Зара. 28 ліп. / Сааўт. С. Крываль; Сіламі грамадскасці // Наст. газ. 20 вер.

1962. Дзе тут казкі, дзе тут былі...: [Рэц. на кн.: Д у б о ў к а У. Палеская рапсодыя. Мн., 1961] // Зара. 23 сак.; С песней о Полесье // Заря. 20 июля; Рост: [Рэц. на кн.: Б о р о д у л и н Р. Целиноград. М., 1961] // Там жа. 11 нояб.

1963. Поэзия без выходных: [Рэц. на кн.: Б р о в к а П. А дни идут... Мн., 1962] // Заря. 7 марта.

1964. Слово — искра живая // Заря. 5 сент.; «Русский лес» // Там жа. 4 дек.

1965. Переплавленное сердце поэта: [Рэц. на кн.: К у л е ш о в А. Новая книга. Мн., 1964] // Заря. 24 июля; Правда Украины. 16 апр.; На орбите сердца: [Рэц. на кн.: Т а н к М. Мой хлеб надзённы. Мн., 1961] // Знамя юности. 19 марта.

1966. Об условной образности в поэзии Леонида Мартынова // Вопросы рус. литературы. Львов. Вып. 3; Пошукі і знаходкі: [Рэц. на кн.: М а л я ў к а М. Едуць маразы. Мн., 1966] // Беларусь. № 9; О ритмических особенностях современной белорусской поэзии // Вісн. Київського університету. Сер. філології та журналістики. № 8; Вибір власного шляху: [Рэц. на кн.: О л і й н и к Б. Вибір. К., 1966] // Дніпро. № 3; Молода білоруська поезія // Там жа. № 6; Про структуру умовно-асоціативних поетичних образів // Радянське літературознавство. № 1; Мандри за Суттю: [Рэц. на кн.: О л і й н и к Б. Поезії. К., 1966] // Комс. гарт. 28 берез.; Хлеб паэта // ЛіМ. 24 мая; Світ стобарвний і стозвонний // Літературна Україна. 29 берез.

1967. Хваляванне сучасніка // ЛіМ. 4 ліст.

1968. Сталасць: [Рэц. на кн.: Б а р а д у л і н Р. Адам і Ева. Мн., 1968] // Беларусь. № 11; Дзень пражыты і перажыты: [Рэц. на кн.: С і п а к о ў Я. Дзень. Мн., 1968] // ЛіМ. 5 ліп. / Сааўт. У. Гніламёдаў; Кніга яшчэ ў дарозе: [Рэц. на: З у ё н а к В. Вершы // Маладосць. 1967. № 3; Маладосць. 1968. № 6] // Там жа. 24 вер.

1969. Художественная условность в творчестве Достоевского // Проблемы реализма в русской и зарубежной литературах. Метод и мастерство. Тезисы докладов 2-ой межвузовской науч. конференции литературоведов. Май 1969 г. Вологда; Лангфела на беларускай мове // Беларусь. № 12; Молоде пагіння // Дніпро. № 4; Душа, открытая людям: [Рэц. на кн.: Н а ў р о ц к і А. Гарачы снег. Мн., 1968] // Дружба народов. № 6; «Вот и пришла пора отчета...»: [Рэц. на кн.: Г і л е в і ч Н. Лісце трыпутніку. Мн., 1968] // Там жа. № 12; «...Між двух жорнаў»: [Рэц. на кн.: Н а ў р о ц к і А. Гарачы снег. Мн., 1968] // Маладосць. № 2; Сціпласць: [Рэц. на кн.: Б л а т у н С. Раўнавага. Мн., 1968] // Там жа. № 7; «Гадзіннік-будзільнік цікае...» // Неман. № 2; Вогонь поетичної думки: [Рэц. на кн.: К о р о т и ч В. Вогонь. К., 1968] // Дняпрянська правда. 18 лют.; Поетове коло: [Рэц. на кн.: О л і й н и к Б. Коло. К., 1968] // Прапор комунізму. 4 берез.; Паэтавы перазовы // Чырв. змена. 9 сак.

1970. Первородство: [Рэц. на кн.: З у ё н а к В. Крутаяр. Мн., 1969] // Дружба народов. № 8; Талент абавязвае: [Рэц. на кн.: В я р б а В. Высакосны год. Мн., 1969] // Маладосць. № 1; Першароднасць вобразнага мыслення: [Рэц. на кн.: Б а р а д у л і н Р. Лінія пераменны дат. Мн., 1969] // Там жа. № 2; Лірыка шырокага дыхання: [Рэц. на кн.: К а р а т к е в і ч У. Мая Іліяда. Мн., 1969] // Там жа. № 8; Світла доблесть плуга: [Рэц. на кн.: К о р ж В. Зелені камертони. К., 1969] // Ленінскае плем'я. 1 серп.; Даследванне пра Герцэна: [Рэц. на кн.: Ч о п о р о в П. Романтизм и реализм Герцена. Мн., 1969] // Наст. газ. 9 вер.; У пошуках свого почерку // Прапор комунізму. 27 жовт.

1971. Белорусская литература для детей: [Рэц. на кн.: Г у р э в і ч Э. Беларуская дзіцячая літаратура (1917—1967). Мн., 1970] // Вопр. лит. № 6 / Сааўт. І. Дзюрыч; Пошукі законаў паэзіі: [Рэц. на кн.: С у ч а с н а я беларуская паэзія. Мн., 1970] // Маладосць. № 6; [Рэц. на кн.: Р а л ь к о І. Беларускі верш. Мн., 1969] // Рад. літаратуразнавство. № 12.

1972. [Рэц. на кн.: Ш м а т а ў В. Міхась Філіповіч. Мн., 1971] // Неман. № 3; Навуковы грунт, які ён? // ЛіМ. 14 студз.

1974. Прынцыпы і формы лірычнай кампазіцыі // Жураўлёў В., Шпакоўскі І., Яскевіч А. Пытанні паэтыкі. Мн.

1975. Времен былых и новых связь // Неман. № 11.

1976. «Жыццё — акіян, не задачнік...»: [Рэц. на кн.: П а н ч а н к а П. Крык сойкі. Мн., 1976] // ЛіМ. 22 кастр.; Голас славянскай еднасці // Там жа. 19 ліст.

1977. Умоўнасць як сродак лірычнай тыпізацыі Жыццёвая праўда і сучаснае мастацкае мысленне. Мн.; З лексікі паўднёвай Піншчыны // Народная лексіка. Мн.; «Я вновь готов к рывку...»: [Рэц. на кн.: П а н ч а н к а П. Крык сойкі. Мн., 1976] // Дружба народов. № 6; Переписка с землей: [Рэц. на кн. Т а н к М. Дарога, закалыханая жытам. Мн., 1976] // Там жа. № 12; Сувязь з часам і людзьмі: [Рэц. на кн. К у л я ш о ў А. Хуткасць. Мн., 1976] // Звязда. 7 чэрв.; «Рукі зноў апусціў на плуг»: [Рэц. на кн.: Т а н к М. Дарога, закалыханая жытам. Мн., 1976] // ЛіМ. 22 крас.

1978. Нерасторжима связь времен // Неман. № 3; З клопатам пра паэзію: [Рэц. на кн.: П а н ч а н к а П. На паэтычным небасхіле. Мн., 1977] // ЛіМ. 7 ліп.; Жывая повязь. Штрыхі да творчага партрэта Р. Барадуліна // Там жа. 21 ліп.

1979. Паэзія маладога пакалення 60-х гадоў (На рускім, украінскім і беларускім матэрыяле) // Асаблівасці развіцця літаратурнага працэсу ў Беларусі на сучасным этапе: Матэрыялы рэсп. навукова-тэарэтыч. канферэнцыі. Мн.; Вобраз адрасата ў структуры вершаванага тэксту // Весці АН БССР. Сер. грамад н. № 5; Енергія сумлiння: [Рэц. на кн.: Г і л е в і ч Н. Вибране. К., 1978] // Комс. гарт. 24 берез.; А слово сонця варте: [Рэц. на кн.: Д р а ч І. Слово і солнце. К., 1978] // Літ. Україна. 12 черв.; Світ митця: [Рэц. на кн.: Б о р о д у л і н Р. Свято бджоли. К., 1978] // Під прапором Леніна. 4 трав.

1980. Паэзія аднаго пакалення // Адзінства і ўзаемаўзбагачэнне: Пытанні ўзаемасувязей савецкіх літаратур. Мн.

1981. Развіццё наватарскіх рыс у беларускай паэзіі 30-х гадоў // Паэзія абнаўлення свету. Мн. Рэц.: Н я х а й М. Даследуючы заканамернасці сацыялістычнага рэалізму // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 2.

1984. «Непасрэднасці вечны закон»: Штрыхі да творчага партрэта Янкі Сіпакова // ЛіМ. 31 жн.

1985. «Бондарівна» І. Карпенка-Карого і Янки Купалі (деяки аспекти порівняльного аналізу) // Карпенко-Карий — видатний драматург і громадські діяч. Кіровоград; І адгукнулася глыбіня: [Рэц. на кн.: З у ё н а к В. Лукам'е. Мн., 1984] // Полымя. № 12.

1.6.

Літаратуразнаўства: Зб. арт. Мн., 1990 / Рэд.

Актуальная праблема багдановічазнаўства: Матэрыялы канф. Мн., 1992 / Скл.

Літаратуразнаўства: Зб. арт. Мн., 1992 / Скл., Рэд.

Гарачы подых пачуцця: Дыялог крытыкаў Дабрамысла і Злаіла пра паэзію Раісы Баравіковай // Маладосць. 1979. № 8. / Зап. *Т. М. Махнач.*

ШПІЛЕЎСКІ ПАВЕЛ

Шпілеўскі Павел Міхайлавіч [псеўд.: Барон Икс, П. Древлянский, П. М. Древлянский, Знакомый человек; 31.10(12.11). 1823, в. Шыпілавічы Бабруйскага пав. Мінскай губ., цяпер Бабруйскі р-н Магілёўскай вобл.— 17(29).10.1861, Пецярбург (?)], празаік, драматург, публіцыст, этнограф, фальклярыст, тэатральны крытык. Кандыдат багаслоўя (1847). Пісаў пераважна на рускай мове, шырока выкарыстоўваючы беларускамоўныя ўстаўкі, а таксама па-польску.

Сын праваслаўнага святара. Вучыўся ў Мінскай духоўнай семінарыі. У 1843 паступіў у Пецярбургскую духоўную акадэмію, якую скончыў у 1847. У 1847—52 выкладаў славеснасць у Варшаўскім павятовым духоўным вучылішчы. З 1853 жыў і працаваў у Пецярбургу: служыў пакаёвым наглядчыкам у Галоўным педагагічным інстытуце (1853—55), дзе пазнаёміўся з М. Дабралюбавым, тады студэнтам, быў настаўнікам школы пры Экспедыцыі падрыхтоўкі дзяржаўных папераў (1855—59).

Друкавацца П. Шпілеўскі пачаў у 1846. Прафесійна займаўся журналістыкай з 1856. Пастаянны супрацоўнік пецярбургскіх перыядычных выданняў «Музыкальный и театральный вестник», «Сын отечества», «Русский мир», «Искусство», у якіх выступаў як публіцыст і тэатральны крытык. Асабліва цесна быў звязаны з «Иллюстрацией» У. Зотава, дзе вёў рубрыку «Дзённік Знаёмага чалавека». З юнацтва захапляўся вывучэннем гісторыі, побыту, вуснай народнай творчасці і мовы беларусаў, якую лічыў сваёй роднай. Вынікі яго шматгранных даследаванняў у галіне беларусазнаўства: артыкулы «Беларускія народныя павер'і» (1846), «Апісанне пасольства Льва Сапегі ў Маскве ў 1600 годзе» (1850), «Народныя прыказкі з тлумачэннем паходжання і значэння іх» (1852), «Беларускія прыказкі» (1853), «Даследаванне пра ваўкалакаў. На падставе беларускіх павер'яў» (1853), «Вясельныя абрады ў засцянкоўцаў (акалічан) Віцебскай губерні» (1854). Самымі значнымі і найбольш буйнымі ў рускім друку 1-й паловы 19 ст. публікацыямі пра Беларусь былі яго цыклы нарысаў «Падарожжа па Палессі і беларускім краі» (1853—55) і «Беларусь у характарыстычных апісаннях і фантастычных яе казках» (1853—56). Яны прынеслі П. Шпілеўскаму вядомасць як аднаму з першых даследчыкаў і папулярызатараў беларускай гісторыі, этнаграфіі і фальклору. У яго журналісцкай дзейнасці вядучае месца займала таксама беларуская тэматыка. У свае агляды ён шырока ўключаў весткі з Беларусі, першы паведаміў рускаму чытачу пра творчасць В. Дуніна-Марцінкевіча, рэцэнзаваў спектаклі Мінскага тэатра. Многія літаратурныя творы пісьменніка маюць аўтабіяграфічны характар. Як белетрыст П. Шпілеўскі дэбютаваў у 1851 у някрасаўскім «Современнике» апавяданнем «Знаёмая незнаёмка». Аўтар апавяданняў «Нарысы польскіх звычаяў» (1854), аповесці для дзяцей «Цыганё» (1855), драмы «Дажынкі» (1857), серыі апавяданняў пад агульнай назвай «Заходнерускія нарысы» (1858—59). У белетрызаванай форме напісаны яго нарысы «Падарожжа па Палессі і беларускім краі», «Беларусь у характарыстычных апісаннях і фантастычных яе казках», «Мазыршчына», «Паездка ў заходнерускія губерні». У іх найбольш яскрава выявіліся своеасаблівасць таленту пісьменніка, характэрнае для яго спалучэнне навуковага і мастацкага бачання свету. Багаты і разнастайны фактычны матэрыял пра Беларусь П. Шпілеўскі ўдала спалучаў з цікавымі апісаннямі і назіраннямі, эмацыянальнымі лірычнымі маналогамі. Беларускі этнаграфічны абрад пісьменнік паставіў у цэнтр драмы «Дажынкі», якая ўяўляе сабой своеасаблівую варыяцыю на тэму «Ідыліі» Дуніна-Марцінкевіча. У гісторыі, этнаграфіі, міфалогіі ён шукаў і знаходзіў доказы старажытнасці і самабытнасці беларускага народа. Пісьменнік смела ўводзіў у свае рускамоўныя творы беларускую фальклорную і моўную стыхіі. Двухмоўнай па сутнасці з'яўляецца п'еса «Дажынкі», у якой аўтар усхваляў селяніна як носьбіта нацыянальных культурных традыцый і высокай маральнасці. Пісьменнік ідэалізаваў беларускую вёску і яе жыхароў, імкнуўся не заўважаць вострых сацыяльных супярэчнасцей, марыў аб ідэйнай і культурнай еднасці беларускіх паноў і мужыкоў. Залішняя сентыментальнасць і павучальнасць адмоўна адбіліся на літаратурных вартасцях яго твораў, а супярэчлівасць і непаслядоўнасць ідэйных пазіцый пісьменніка, які вагаўся ад дэмакратызму і памяркоўнай ліберальнасці да адкрытай рэакцыйнасці і антысемітызму, выклікалі, з аднаго боку, нападкі расійскіх кансерватараў, з другога, рэзкую і справядлівую крытыку з боку дэмакратычных колаў. Галоўнае ў творчасці П. Шпілеўскага — пільная ўвага і павага да ўсяго беларускага. У той час, калі самадзяржаўе адмаўляла нават магчымасць самастойнага існавання і развіцця беларускага народа, пісьменнік адстойваў у рускім друку правы беларусаў. Ён праўдзіва адлюстраваў станаўленне нацыянальнай свядомасці свайго народа і прыняў актыўны ўдзел у фарміраванні беларускай нацыянальнай культуры.

У рукапісным аддзеле бібліятэкі АН Санкт-Пецярбурга захоўваецца рукапіс ранняй навуковай працы П. Шпілеўскага — складзены ім слоўнік беларускай мовы «Кароткая граматыка беларускай гаворкі» (1845).

С. А. Кузняева.

1.2.

Белорусские народные поверья. Статья 3. Спб., 1852. (Отд. отт. из «ЖМНП», 1852. Лит. прибавление № 3).

Белоруссия в характеристических описаниях и фантастических её сказках. Спб., 1853 (Отд. отт. из «Пантеона», 1853, т. 8, № 3, 4; т. 9, № 5, 6; т. 10, № 7; 1854, т. 15, № 5, 6; 1856, т. 25, № 1; т. 26, № 3).

Цыганенок: Повесть для детей. Спб., 1955. Рэц.: Чернышевский Н. // Современник. 1855. № 12.

Археологическая находка. [Спб., 1857] (Из «Санктпетерб. вед.» ... 1857 г., № 18).

Дожинки. Белорусский народный обычай: Сценич. представление в 2-х д., с хорами, песнями, хороводами и плясками белорус. Спб., 1857 / Рус., бел. Рэц.: Обзор русских книг // Сын отечества. 1857. № 8.

Путешествие по Полесью и Белорусскому краю. Спб., 1858.

Мозырщина. Спб., 1859.

Путешествие по Полесью и белорусскому краю. Мн., 1992.

1.3.

1846. Белорусские народные поверья // Прибавления к Журналу министерства народного просвещения. № 1, 4; 1852. № 3 / Пад псеўд. Древлянский.

1850. Описание посольства Льва Сапеги в Москву в 1600 году // ЖМНП. № 12.

1851. Знакомая незнакомка: Рассказ // Современник. № 7.

1852. Народные пословицы, с объяснением происхождения и значения их // Москвитянин. Т. 4. № 16; Korrespondencja «Gazety Warszawskiej»: Z Cesarstwa // Gaz. Warszawska. 15 maja.

1853. Белоруссия в характеристических описаниях и фантастических ее сказках // Пантеон. Т. 8. № 3, 4; Т. 9. № 5, 6; Т. 10. № 7; 1854. Т. 15. № 5, 6; 1856. Т. 25. № 1; Т. 26. № 3; Исследование о вовкалаках на основании белорусских поверий // Москвитянин. Т. 2. Кн. 1—2. № 5, 8; Путешествие по Полесью и белорусскому краю // Современник. Т. 39. № 6; Т. 40. № 7, 8; 1854. Т. 47. № 11; 1855. Т. 52. № 7.

1854. Путешествие по Полесью и Белорусскому краю: (в отрывках) // Журнал для чтения воспитанникам военно-учебных заведений. Т. 109. № 436; Свадебные обряды у застенковцев (околичан) Витебской губернии // Пантеон. Т. 15. № 5; Очерки польских нравов: Урок старому болтуну; Тяжба // Современник. № 10.

1855. Очерки Жмуди: Описание страны, ее нравов, языка и песен // Пантеон. Т. 19. № 1 / Пад псеўд. П. М. Древлянский.

1857. Археологическая находка // Санкт-Петербургские ведомости. № 18.

1858. Дневник знакомого человека // Иллюстрация. № 3—5, 7—9, 11—13, 15—18, 20—22, 25 / Без подпісу; Западнорусские очерки: [Введение] // Иллюстрация. № 43; Ребе-хаим и Кузьма-бобыль: Очерк // Там жа. № 45; Кум и кума: Очерк // Там жа. № 49.

1859. Мозырщина: (Из путешествий по Западно-русскому краю) // Архив ист. и практ. сведений, относящихся к России. № 3; Краснолупский комиссар и мужик Аксен: Очерк // Иллюстрация. № 52; Дударь // Там жа. № 55; Пинчуки: Очерк // Там жа. № 59; Воспоминание о петербургской маслянице // Там жа. № 66—67; Арендарь Пейсах // Там жа. № 69—71; Волочобники в Витебской губернии // Рус. дневник. № 101.

1860. Поездка в западные губернии // Иллюстрация. № 131—132.

1923. З «Падарожжа па Палессю і Беларускаму краю»: [Урыўкі] // Гарэцкі М. Хрэстаматыя беларускае літаратуры. Вільня.

1978. Некалькі старонак з «Падарожжа па Палессі і Беларускім краі» Шпілеўскага // Кісялёў Г. Пошукі імя. Мн.

1981. Падарожжа па Палессі і беларускім краі: [Урывак] // Беларуская дзіцячая літаратура. Мн.

1985. Выказванне аб вуснай народнай творчасці: [Урывак] // Беларускі фальклор. Мн.

1.4.

Седая маска; Три сестры; Гюго Абель; Венецианский карнавал: [Апавяданні] / З фр. Спб. 1857.

1.6.

Белорусские пословицы: Сборник. Спб., 1853 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Александровіч С. Пісьменнік і этнограф Павел Шпілеўскі // Беларусь. 1947. № 7; Асветніцкая дзейнасць П. М. Шпілеўскага // Асвета і педагагічная думка ў Беларусі. Мн., 1985; Бандарчык В. Адзін з першых // ЛіМ. 1961. 21 ліп.; Яго ж. Гісторыя беларускай этнаграфіі XIX ст. Мн., 1964. С. 38—43; Бандарчык В., Ларчанка М. Развіццё беларускай фальклярыстыкі // Беларуская вуснапаэтычная творчасць. Мн., 1966. С. 32—35; Бараг Л. Беларуская казка. Мн., 1969. С. 10—11; Бас І. «Колокол» і «Современник» пра Беларусь; Рэцэнзіі Чарнышэўскага і Дабралюбава // Бас І. Падарожжа ў літаратурнае мінулае. Мн., 1971; Яго ж. Матэрыялы пра Беларусь на старонках «Современника» // Беларусь. 1954. № 11; Гарэцкі М. Павел Шпілеўскі // Гарэцкі М. Гісторыя беларускае літаратуры. Вільня. 1920; 2 выд. Вільня, 1921; 3 выд. Вільня, 1924; 4 выд. Мн., 1926; Германовіч І. П. М. Шпілеўскі // Германовіч І. Беларускія мовазнаўцы. Мн., 1985; Яго ж. П. Шпілеўскі як мовазнавец // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. 1976. № 3; Гілевіч Н. З клопатам пра песні народа. Мн., 1970. С. 28—29; Гісторыя беларускага тэатра: У 3 т. Мн., 1983. Т. 1. С. 289—290; Каваленка В. Вытокі. Уплывы. Паскоранасць. Мн., 1975. С. 172—174; Каханоўскі Г. Археалогія і гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVI—XIX стст. Мн., 1984. С. 68—69; Кісялёў Г. «...Я жыў з імі, я рос сярод іх...» // Кісялёў Г. Пошукі імя. Мн., 1978; Кліманскі С. Павел Шпілеўскі — публіцыст і тэатральны крытык // ЛіМ. 1968. 29 сак.; Ларчанка М. Жывая спадчына. Мн., 1977. С. 106—109; Яго ж. Славянская супольнасць. Мн., 1963. С. 19—23, 26; Яго ж. Сувязі беларускай літаратуры з літаратурамі суседніх славянскіх народаў у другой палавіне XIX ст. Мн., 1958. С. 15—23; Яго ж. На шляхах да рэалізма. Мн., 1958. С. 110—117; Малашкевіч У. Павел Шпілеўскі // Ніва. 1975. 22 чэрв.; Мальдзіс А. Забытая аповесць Шпілеўскага // Мальдзіс А. Падарожжа ў XIX стагоддзе. Мн., 1969; Маляўка М. М. А. Дабралюбаў і П. М. Шпілеўскі // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Мн., 1973. Вып. 1; Навіна А. [Луцкевіч А.]. Літаратурны плагіят // Сын беларуса. 1924. 5 вер.; Сакалова В. Беларусь у рускіх творах П. М. Шпілеўскага («Падарожжа па Палессю і Беларускаму краю», «Дажынкі») // Узроўні фальклорных уплываў. Мн., 1982. С. 142—151; Хромчанка К. Беларуская мастацкая проза (канец XIX — пачатак XX ст.). Мн., 1979. С. 8—9; Цікоцкі М. Публіцыстычная дзейнасць П. М. Шпілеўскага // Цікоцкі М. З гісторыі беларускай журналістыкі XIX стагоддзя. Мн., 1960.

На рускай мове. Букчин С. «...Труд мой не будет бесполезным»: [Нарыс] // Неман. 1980. № 11; Добролюбов Н. Заметки и размышления по поводу лекций Степана Иосифовича Лебедева // Добролюбов Н. Собр. соч. М.; Л., 1964. Т. 8; Яго ж. Письмо А. И. и З. В. Добролюбовым // Там жа. Т. 9; Зотов В. Петербург в сороковых годах // Истории. вестник. 1890. Т. 39. С. 555; Кассиан. Заметки о новой драматической школе: (Письмо к г. Шпилевскому) // Сев. пчела. 1856. № 147; Кузняева С. Русская дореволюционная печать и советское литературоведение о Павле Шпилевском // Книга в Белоруссии: Книговедение, источники, библиография. Мн., 1981; Ларченко М. Братство народов — братство литератур // Неман. 1972. № 12; Яго ж. Неразрывные связи // Сов. Отчизна. 1957. № 3; Олехнович Н. Брест 130 лет назад // Заря. 1983. 27 дек.; П. М. Шпилевский: [Некралог] // Семейный иллюстрир. листок. 1861. № 193; Письма из Петербурга // Иллюстрация. 1860. № 123; Стопановский М. Нам пишут // Искра. 1860. № 22, 31; Троцкий В. Шпилевский Павел Михайлович // Рус.

биогр. словарь. Спб., 1911; Улыбышев А. Письмо к редактору // Муз. вестник. 1856. № 17; Чернышевский Н. Полн. собр. соч. М., 1953. Т. 16. С. 56, 77—78.
3.1.
БДГА: ф. 136, воп. 13, спр. 28; Б-ка Расійскай АН ў Санкт-Пецярбургу: № 1, 4, 49—50; ДГА Літвы: ф. 13, воп. 1, спр. 4100; РНБ у Санкт-Пецярбургу: ф. 744, адз. зах. 244; ІРЛІ: ф. 93, воп. 3, адз. зах. 1408; ф. 548, воп. 1, адз. зах. 49; ЦДГА г. Санкт-Пецярбурга: ф. 77, воп. 2, спр. 92.

Т. М. Махнач.

ШПЭТ ЯЗЭП

Шпэт Язэп Геркуланавіч [псеўд. Дзядзька Язэп, Свой, магчыма, Сумны, Вясковы; крыпт. Ю. Ш—т, Язеп Ш—т; 11(23).2.1891, мяст. Зембін Барысаўскага пав. Мінскай губ., цяпер Барысаўскі р-н Мінскай вобл.— 21.1.1955], празаік, публіцыст.

Бацька Я. Шпэта, Гекулан Аляксандравіч, быў арганістам, паслухаць якога ў Зембін прыходзілі людзі з далёкіх вёсак. Многіх падлеткаў з роднага мястэчка і ваколіц навучыў ён іграць на народных інструментах. Маці з ранніх гадоў расла сіратой, выхоўвалася пры доме пана Свянціцкага, была жанчынай з чулай душой. Пад уплывам музыкі, любові да прыгожага, родных мясцін выхоўваліся і дзеці. Першапачатковую адукацыю Я. Шпэт атрымаў у сваім мястэчку. Пазней у Вільні вучыўся на майстра па вытворчасці масла. Там зблізіўся з супрацоўнікамі «Нашай нівы», што аказала на яго рашаючы ўплыў (ён меў нават намер працаваць у яе рэдакцыі). Пасля заканчэння вучобы вярнуўся дамоў. У 1911—12 быў аканомам у пана Я. Граковіча ў маёнтку Замышша. Затым у маёнтку Казіміра працаваў па набытай у Вільні спецыяльнасці ў пана М. Свянціцкага. Пазнаёміўся і падтрымліваў сувязі з Р. Зямкевічам, які настойліва раіў Я. Шпэту запісваць фальклор і народныя абрады. У 1913 некалькі месяцаў жыў у Вільні, адкуль прызваны ў армію. У 1915 пісаў карэспандэнцыі і лісты з дзеючай арміі. Кастрычніцкую рэвалюцыю сустрэў прыхільна і адразу перайшоў на яе бок. Працаваў сакратаром Зембінскага суда, рахункаводам Плешчаніцкага і Каменскага вучылішчаў, рахункаводам-статыстыкам Барысаўскай МТС, лабарантам на Зембінскім масласыразаводзе. Быў адным з арганізатараў калгасаў, пра што пісаў у сваіх газетных артыкулах. З канца 30-х гадоў і да канца жыцця працаваў бухгалтарам у адным з калгасаў каля Зембіна. У вольны час любіў маляваць краявіды родных ваколіц (гэтая яго спадчына не захавалася).

Ніхто ў акрузе не ўмеў так прыгожа ткаць і вышываць, як ён. Асабліва славіўся Я. Шпэт беларускімі паясамі. Быў паслядоўным захавальнікам і абаронцам нацыянальнай культуры, у сваім адзенні прытрымліваўся беларускага стылю. Меў прыгожы голас і добра спяваў. Р. Зямкевіч запісаў ад яго многа беларускіх народных песень.

Літаратурную творчасць Я. Шпэт пачаў у 1913 у час вучобы ў Вільні пад уплывам «Нашай нівы», «Беларуса» і асабістага знаёмства з некаторымі іх супрацоўнікамі. У дарэвалюцыйны час надрукаваў у «Нашай ніве» больш за 20 апавяданняў, пад якімі падпісваўся псеўданімамі, крыптанімамі і сваім прозвішчам. Яго апавяданні ў асноўным уяўляюць сабой фрагменты-абразкі тагачаснага жыцця Барысаўшчыны, Лагойшчыны, роднага Зембіна («Пажар», «У ноч перад святым Янам», «Злічыла», «Выбар старшыні», «Дарагія лекі», «Адукаваная кабыла» і інш.). Яго творчасць па-сялянску простая і шчырая. Любоўю да роднай зямлі і павагай да народа вызначаецца публіцыстыка Я. Шпэта. У савецкі час яго прозвішча сустракалася ў «Звяздзе», «Савецкай Беларусі», «Беларускай вёсцы». Хаця быў ужо у пажылым узросце, але гарнуўся да «Маладняка Барысаўшчыны». Збіраў краязнаўчыя матэрыялы для часопіса «Наш край». Яго апавяданні савецкага часу ўражваюць прастатой аўтарскай манеры, народнасцю мовы. *З. П. Мельнікава.*

Бібліяграфія

1.3.

1913. Сіроцкая доля: [Апавяданне] // Беларус. 27 студз.; Добры дух: [Апавяданне] // Там жа. 1 сак.; На чужым хлебе: Апавяданне // Н. н. 15 лют. / Пад крыпт. Ю. Ш-т; Ад гарэлкі да разбою // Там жа. 1 сак. / Пад крыпт. Язэп Ш-т; Алегант: Апавяданне // Там жа. 31 мая / Пад крыпт. І. Ш-т; Выбары старшыні: Апавяданне // Там жа. 12 вер. / Пад крыпт. Язэп Ш-т.

1914. Суд: [Апавяданне] // Беларус. 15 мая; Зладзеі: [Апавяданне] // Там жа. 10 ліп.; Хацеў бы я: [Апавяданне] // Там жа. 21 жн.; Да думак: [Апавяданне] // Там жа. 2 кастр.; У восенні дзень: [Апавяданне] // Там жа. 16 кастр.; Чары: Апавяданне // Н. н. 27 лют.; Разбагацеў: Апавяданне // Там жа. 20 сак.; Злічыла: Апавяданне // Там жа. 22 мая; Пажар: Апавяданне // Там жа. 18 вер.

1915. Добрае сэрца: [Апавяданне] // Беларус. 19 лют.; Язэп на вайне: [Апавяданне] // Там жа. 17 ліп.; З пазіцыі: Ад нашага карэспандэнта // Н. н. 1 мая.

1917. Як папала кветка рожы ў свет: [Казка] // Літаратурны зборнік «Вольнае Беларусі». Сш. 1. Мн.; Вольная Беларусь. № 7; Бацькаўшчына мая!: [Верш у прозе] // Там жа. № 5; Некалькі слоў аб настаўніцкім з'ездзе // Там жа. 7 ліп.; Жыццё мяняецца // Там жа. 9 кастр.; Наша павіннасць // Там жа. 15 кастр.; У ноч перад св. Янам: [Апавяданне] // Там жа. 15 снеж.

1918. Аб зайздрасці: [Апавяданне] // Вольная Беларусь. 14 крас.

1921. Бацькаўшчына мая! // Беларускі каляндар на 1922 год. Вільня.

1922. Вайна: [Верш] // Бел. вед. (Вільня). 15 студз. / Пад псеўд. Дзядзька Язэп.

1923. Залом: Апавяданне з сялянскага жыцця // Сав. Бел. 15 вер.; Абразкі жыцця // Там жа. 18—20 вер.; У нядзелю: [Апавяданне] // Там жа. 31 кастр.; Кантрабандыст: [Апавяданне] // Там жа. 13 ліст.

1924. На хвэст: Апавяданне // Сав. Бел. 7, 8 лют.

1925. На кірмашы: Апавяданне // Сав. Бел. 25 кастр.

1926. Тры святы: [Апавяданне] // Бел. вёска. 11 мая; Малюнкі вясны // Сав. Бел. 18 крас.; Угодкі: Апавяданне // Там жа. 25 чэрв.; Мінулае ўспомніў: [Апавяданне] // Там жа. 15 жн.

1927. На перапісе ў вёсцы // Сав. Бел. 4 студз.; Якая была праца — гэткая і падрыхтоўка да перавыбараў // Там жа. 4 студз.

1928. Пакідаюць верыць у бога // Бел. вёска. 5 крас.

1929. [Рэц. на кн.: Друцкі-Падбярэскі Б. Падручны беларуска-польскі слоўнік. Вільня, 1929] // Бел. крыніца. 28 чэрв.

1965. Выбары старшыні; Разбагацеў: [Апавяданні] // Беларуская дакастрычніцкая проза. Мн.

2.3.

На беларускай мове. Каханоўскі Г. Салаўіныя гнёзды Міншчыны // ЛіМ. 1978. 20 кастр.; Яго ж. Язэп Шпэт // Каханоўскі Г. Адчыніся, таямніца часу. Мн., 1984.

Т. М. Махнач.

ШРУБ ПАВЕЛ

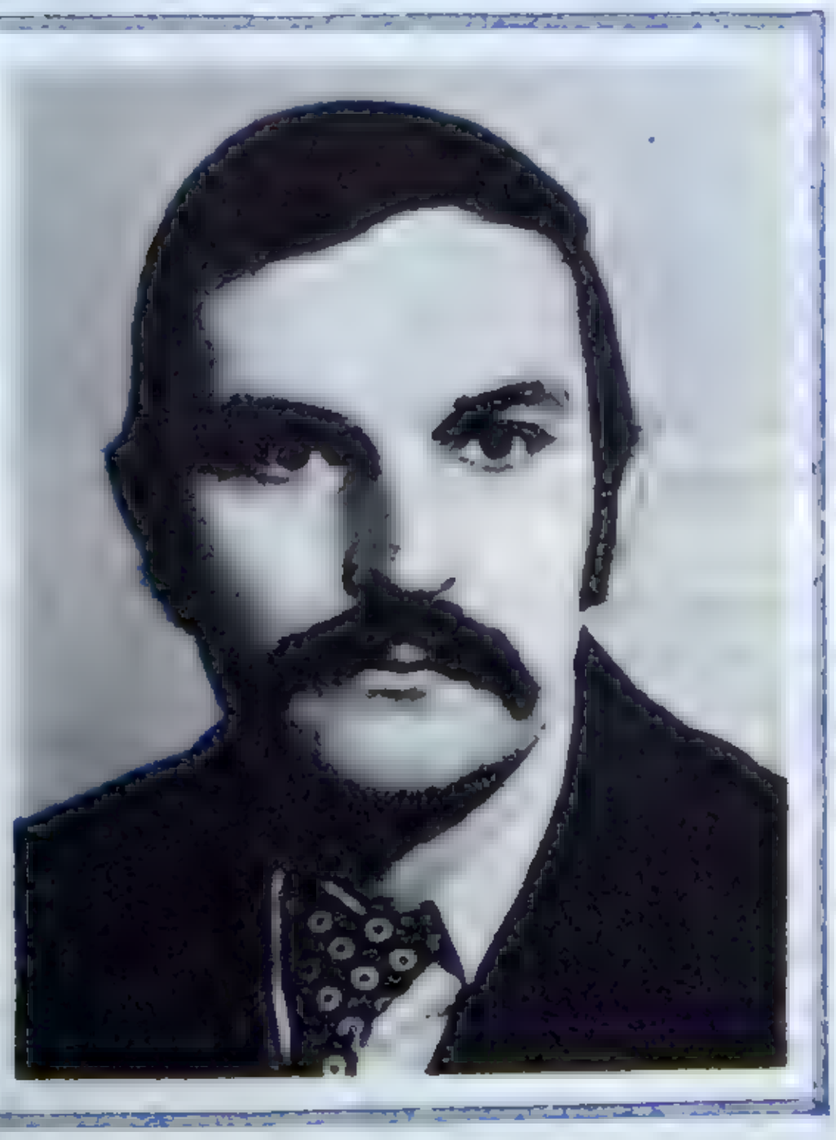

Шруб Павел Міхайлавіч (н. 20.2.1955, в. Хільчыцы Жыткавіцкага р-на Гомельскай вобл.), паэт. Член СП Беларусі з 1988. Лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1988, за зборнік вершаў «Лабараторыя»).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацька, Міхаіл Пятровіч, і маці, Мар'я Пятроўна,— калгаснікі. П. Шруб пачаў вучыцца ў школе з сямі гадоў, але пасля восьмага класа пакінуў школу і экстэрнам здаў экзамены на атэстат сталасці ў Тураўскай СШ № 1. У 1971 паступіў на фізічны факультэт Ленінградскага універсітэта, пасля заканчэння якога працаваў старшым інжынерам кафедры фізікі Наваполацкага політэхнічнага інстытута (1977—79). У 1979—81 старшы інжынер лабараторыі вадароднай энергетыкі Інстытута цепла- і масаабмену АН Беларусі. У 1981—83 служыў у Савецкай Арміі. З лютага 1983 выкладчык-метадыст Мінскай спецыяльнай сярэдняй школы міліцыі. Адначасова завочна вучыўся ў Мінскай вышэйшай школе МУС СССР (1983—87), пасля заканчэння якой атрымаў спецыяльнасць правазнаўца. Мае званне маёра міліцыі.

У рэспубліканскіх выданнях П. Шруб друкуецца з 1979. Аўтар зборнікаў паэзіі «Лабараторыя», «Позні світанак». Яго творам уласцівы лірызм, яркая, нетрадыцыйная вобразнасць, абвостранасць думкі і пачуццяў, спалучэнне навуковасці і паэтычнасці. Глыбокая засяроджанасць, шчырасць і непасрэднасць асабліва характэрныя для яго вершаў пра вясковае жыццё, якое яму добра вядома з маленства.

Жыве ў Мінску.

Л. М. Гарэлік.

Бібліяграфія

1.2.

Лабараторыя: Вершы. Мн., 1987 (Першая кніга паэта).

Позні світанак: Вершы. Мн., 1992 (Б-ка часоп. «Маладосць).

1.3.

1979. «Пялёсткі ранішніх садоў...»; «Вільготны бляск расплюшчаных вачэй...»; «Я ад'язджаў з вакзала, а жаданні...»; «Цікава, чаму...»; «Жаўрук над полем кожны дзень пяе...»: [Вершы] // Маладосць. № 7.

1981. «Дык чаму ж я ліст не напішу...»; «Жыццё пражыць — не поле перайсці...»; «Ніколі не спытаю...»; «Спачатку...»: [Вершы] // Маладосць. № 6; Рамантычная балада: [Верш] // Чырв. змена. 22 снеж.

1982. Дуб; «Збіраюць маркі і медалі...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 82. Мн.; «Столькі мы ведаем слоў...»; «Здалося мне...»; Майскі ранак...; Сасна над абрывам; «Я вычытаў...»; «Зоркі на небе рассыпаны зернем...»: [Вершы] // Маладосць. № 4.

1983. Пасля жніва; Трывога; Адвечнае; Казка: [Вершы] // Беларусь. № 6; Блакітная птушка; «Бадай не вернецца ўжо...»; Жнівеньская ноч: [Вершы] // Маладосць. № 5; Балада аб старым гляку; «Душой — не зрокам успрымай...»; Сінім вечарам: [Вершы] // ЛіМ. 25 сак.

1984. Сакавіцкая сінь; Гадзіннік і пясчынка; Двайная сістэма; Матылёк: [Вершы] // Маладосць. № 9.

1985. Знічка; Балада з палыновым пахам; Ланцуг; Ян; «Не люблю фасады дамоў...»; Медаль; Блудны сын; «Адзін у халоднай пустыні...»; «Прысыпаю, тушу пажар...»: [Вершы] // Маладосць. № 7.

1.5.

На літоўскую мову. «Mes žinome daugeli žodžiu...»; Gegužio rytmetys / Vert. J. Siožinys // Jaunimo gretos. 1982. Nr 8.

2.3.

На беларускай мове. Вялюгін А. У добры час // Беларусь. 1983. № 6.

Т. М. Махнач.

ШТЭЙНЕР ІВАН

Штэйнер Іван Фёдаравіч (н. 10.9.1953, в. Беражное Столінскага р-на Брэсцкай вобл.), літаратуразнавец, крытык. Кандыдат філалагічных навук (1982), дацэнт (1988).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацька, Фёдар Раманавіч, і маці, Вольга Дзмітрыеўна, працуюць у калгасе. У 1970 І. Штэйнер скончыў Беражноўскую сярэднюю школу. У 1975 скончыў БДУ і да 1977 працаваў дырэктарам Хатомельскай васьмігадовай школы на Століншчыне, супрацоўнікам Гомельскага інстытута ўдасканалення настаўнікаў. У 1978—81 займаўся ў аспірантуры пры кафедры беларускай літаратуры Гомельскага універсітэта. З 1981 асістэнт, старшы выкладчык, з 1983 загадчык кафедры беларускай літаратуры Гомельскага універсітэта.

З артыкуламі па літаратуразнаўстве І. Штэйнер выступае з 1980. Даследуе беларускую баладу ў яе сувязях з народнымі і літаратурнымі традыцыямі славянскіх народаў. Аўтар манаграфіі «Вытокі жанру і паэтычная структура», метадычнага дапаможніка (у сааўтарстве з В. Смыкоўскай). Галоўны рэдактар рэспубліканскага навуковага зборніка «Беларуская літаратура».

Жыве ў Гомелі.

М. М. Воінаў.

Бібліяграфія

1.2.

Белорусская баллада: Истоки жанра и поэтическая структура: Автореф. дисс. ... канд. филол. н. Мн., 1982.

Методическое пособие по изучению творчества писателей-лауреатов Ленинской премии в литературах народов СССР. Гомель, 1985 / Сааўт. В. Смыкоўская.

Беларуская балада: Вытокі жанру і паэтыч. структура. Мн., 1989.

Варожасць балады вякоў: Бел. балада і слав. традыцыі. Мн., 1993.

1.3.

1980. Жанравыя асаблівасці беларускай балады //

Беларуская літаратура. Мн. Вып. 8; Беларуская рамантычная балада ў яе тыпалагічных сувязях і традыцыях // Рэгіянальныя традыцыі ва ўсходнеславянскіх мовах, літаратурах і фальклоры. Гомель.

1981. Балады Янкі Купалы і народная паэзія // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 9.

1982. Балады Якуба Коласа // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 10; Роля фальклорных традыцый у станаўленні беларускай балады // Узроўні фальклорных уплываў. Мн.; Народна-фантастычныя вытокі беларускай балады // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 3.

1983. Эвалюцыя «рамантычных» жанраў у паэзіі Янкі Купалы // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 11.

1984. Гучы, роднае слова!: [Рэц. на кн.: Яфімава М. Гучыць жывое слова. Мн., 1983] // Нар. асвета. № 12; Пошукі «няўлоўнага дамавіка: [Рэц. на кн.: Казбярук У. Рамантычны пошук. Мн., 1983] // ЛіМ. 17 жн.

1985. Аляксандр Рыпінскі (1810—1900) // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 13; Регионализм сборника Сипакова «Вече славянских баллад» // Региональные особенности восточно-славянских языков, литератур, фольклора и методы их изучения. Гомель. Ч. 2.

1.6.

Беларуская літаратура. Мн., 1991. Вып. 19 / Рэд.

Беларуская літаратура. Мн., 1992. Вып. 20 / Скл.

М. П. Барташэвіч.

ШУКАЙЛА ПАЎЛЮК

Шукайла Паўлюк (Павел Захаравіч; псеўд.: Заходні, П. Заходні, Паўлюк Заходні; крыпт.: П. З-ні; 1904, в. Лапенеўцы Ваўкавыскага пав. Гродзенскай губ., цяпер Бераставіцкі р-н Гродзенскай вобл.— 14.4.1939), паэт, празаік, крытык, арганізатар літаратурнага жыцця. Прафесар (1933).

Да 1925 жыццёвы шлях П. Шукайлы праглядаецца не вельмі пэўна. Прыкладна ў 1923 уключыўся ў падпольны рэвалюцыйны рух у Заходняй Беларусі і стаў членам КПЗБ. У канцы 1924 або пачатку 1925 перайшоў мяжу, магчыма, ратуючыся ад праследаванняў дэфензівы, і апынуўся ў Савецкай Беларусі. Тады якраз ствараўся «Маладняк», і П. Шукайла актыўна далучыўся да літаратурнай і літаратурна-арганізацыйнай дзейнасці. У 1925 выехаў у Слуцк, дзе арганізаваў філію «Маладняка», быў рэдактарам акруговай газеты, спрыяў выпуску літаратурнага альманаха. Неўзабаве перабраўся ў г. Расоны, працаваў там сакратаром райкома партыі, удзельнічаў у рабоце Полацкай філіі «Маладняка». Адначасова з'яўляўся старшынёй Нацыянальнай камісіі пры акруговым камітэце партыі і выканкоме па праверцы ходу беларусізацыі ў раёне. У 1926 ён прыехаў у Мінск і паступіў на літаратурна-лінгвістычнае аддзяленне педфака БДУ. У гэты час стаў ініцыятарам стварэння ў Мінску новага літаратурнага аб'яднання «Беларуская літаратурна-мастацкая камуна». У 1928 адкамандзіраваны на вучобу ў Камакадэмію ў Маскву. Скончыў пры ёй так званы факультэт «чырвонай прафесуры» (1930) і ў 1930—31 працаваў загадчыкам кафедры метадалогіі мастацтва ў Інстытуце кінематаграфіі. Да 1931 кіраўнік Беларускай секцыі Маскоўскай асацыяцыі пралетарскіх пісьменнікаў. Нейкі час быў рэдактарам газеты «Кіно» (Масква), дырэктарам Цэнтральнага тэхнікума тэатральнага мастацтва.

У верасні 1930 Б. Шукайла быў арыштаваны, але яму ўдалося адвесці ад сябе абвінавачванні, і пасля непрацяглага следства ён быў выпушчаны. З 1932 П. Шукайла ў Ленінградзе на пасадзе віцэ-прэзідэнта Дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. У 1936 зноў у Маскве. 1.11.1938 ён зноў арыштаваны ў дварэ свайго дома. Ён не прызнаў сябе вінаватым ні на допытах, ні на так званым «судовым пасяджэнні» Ваеннай калегіі Вярхоўнага суда СССР. Тым не менш 13.4.1939 Шукайла быў прыгавораны да вышэйшай меры пакарання і на наступны дзень расстраляны. Рэабілітаваны 14.4.1959 г.

Няўрымслівы ў жыцці, шырокай натуры, энергічны чалавек, П. Шукайла быў такім і ў сваёй творчасці. У беларускім савецкім друку ён пачаў друкавацца з 1925. У 1930 выйшла яго першая і адзіная кніга паэзіі «Акрываўленая зямля», куды ўвайшлі вершы, паэмы «Акорды дзён» і «Партызанка Люба». Як паэт П. Шукайла імкнуўся не толькі не адстаць ад сучаснасці, але і быць наперадзе яе; ён надзвычай абвостра рэагаваў на кожную чарговую дэкларацыю аб тым, якой павінна быць сапраўдная пралетарская літаратура. Сам тэарэтычна

абгрунтоўваў яе пастулаты з арыентацыяй на футурызм, ідэі «Лефа». Перабольшанае абсалютызаванае ўяўленне аб рэвалюцыйнасці літаратуры, яе непасрэдным удзеле ў «будаўніцтве сацыялістычнай камуны сусвету» прыводзілі П. Шукайлу ў стыхію рыторыкі, надзвычай эмацыянальнай вершаванай апалагетыкі камуністычных кастрычніцкіх ідэй («Увесь свет на свой лад перавернем, Сусветны зробім Рэўком!»). У крытычных артыкулах П. Шукайла быў досыць непрымірымым да сваіх літаратурных апанентаў, што вынікала з апантанасці яго натуры, цалкам захопленай ідэяй усясветных пераўтварэнняў. Ён не прызнаваў у паэзіі ніякіх «музычных і пяшчотных тонаў», лічыў іх фальшам ва ўмовах «сучаснага кіпучага жыцця». Крытыкаваў з гэтых пазіцый паэзію У. Жылкі, Т. Кляшторнага, В. Маракова і нават А. Дудара. Пасля 1930 П. Шукайла адышоў ад літаратурнай дзейнасці. Ёсць звесткі, што ён напісаў аповесць «Бацька Булак-Булаховіч», аднак лёс гэтага твора невядомы. Нягледзячы на пэўныя ідэалагічныя перахлёсты, дэкларатыўнасць паэтычных твораў, П. Шукайла быў яркай асобай сярод маладых беларускіх літаратараў 1920-х гадоў. *І. Э. Багдановіч.*

Бібліяграфія

1.2.
Акрываўленая зямля: Паэзія. Мн., 1930.
1.3.
1925. Братам — беларусам: [Верш] // Малады араты. № 5; Вясковыя плеткары: [Верш] // Бел. вёска. 23 чэрв.; Чуй, Беларусь / Пад псеўд. П. Заходні; Тым, што ў няволі: [Вершы]; На рубяжы: (З натуры) // Вясковы будаўнік. 10 ліп.; Эх, песні мае: [Верш] / Пад псеўд. Заходні; У хвалях жыцця: (Раман). Частка першая / Пад псеўд. Паўлюк Заходні // Вясковы будаўнік. 24 ліп.; Сем год // Там жа. 9 снеж.; У Слуцкай філіі «Маладняка» / Пад крыпт. П. З-ні; Маладняк / Пад псеўд. П. Заходні; [Урывак з верша] // Літаратурны маладняк Случчыны. 10 ліп.

1926. На Беларусі...; Марыльцы: [Вершы]; Аднойчы вясною...: [Урывак з аповесці] // Наддзвінне. Полацк; Расцвіло; Думкі асеннія; Песня жаўра; Думкі аб бацькаўшчыне: [Вершы] // Слуцкія песняры. Мн.; У дзень вялікага жалю: (Урывак з паэмы «Дні вялікага жалю») // Вясковы будаўнік. 22 студз.; Сястрыцы Любе: [Верш] // Сав. Бел. 6 чэрв.; Вясновае: [Верш] // Чырв. Полаччына. 26 мая.

1927. Ветру: [Верш] // Чырв. Полаччына. 15 студз.; У дзень вялікага жалю: [Верш] // Там жа. 21 студз.; Б'ем перамогу!..: [Верш] // Там жа. 23 сак.

1928. Ім...; Эй, націснем, хлопцы!; Паравоз; Аднаму з Заходняй Беларусі; Я іду наперад!; Сястрыцы Любе: [Вершы]; Літаратурнае сёння // Росквіт. № 1; Літаратурнае сёння: Крытычны нарыс; «Пресвятая багародзіца, спасі нас» // Там жа. № 2; 1001 ноч на пошце: (Не казка, а трагібыль у дзвюх частках з тлумачэннямі): [П'еса] // Сав. Бел. 29 жн.; Людзі і быдла: (Пра паэзію, мазгі і аб людской прыказцы — «ня стрымаеш таго, што ўцякло») // Там жа. 4 вер.; Лагойскія «прыгажосці»: [Фельетон] // Там жа. 5 вер.; Пра адказнага, але непісьменнага сакратара: [Фельетон] // Там жа. 9 вер.; Хлестакоў, якіх яшчэ не бывала // Там жа. 11 вер.

1929. Партызанка Люба: (Урывак з паэмы) // Полымя. № 7; Арміі Леніна: [Верш] // На Беларусі. 22 лют.; На разгром Грамады: [Верш] // Там жа. 8 сак; Паравоз: [Верш] // Там жа. 22 сак.; Кветкі жыцця: (Акорды) // Там жа. 18 ліп.; Партызанка Люба: (Урывак з паэмы) // Там жа. 18 ліп., 1 жн.; Вёска сёння: (Апавяданне) // Там жа. 8 жн. / Пад псеўд. Паўлюк Заходні; Жніўная радасць: [Верш] // Там жа. 15 жн.; Чырв. змена. 4 жн.

1930. Акорды дзён: Паэма // Полымя. № 1.
1.5.
На рускую мову. Партизанка Люба: (Отрывок из поэмы) / Пер. С. Кирсанов // Сборник белорусской поэзии. М.; Л., 1930.
2.3.
На беларускай мове. А р о ч к а М. Беларуская савецкая паэма. Мн., 1979. С. 140—141; С к р ы г а н Я. Госці з Мінска // Скрыган Я. Некалькі хвілін чужога жыцця. Мн., 1979. *Т. М. Махнач.*

ШУМАЎ МІХАІЛ

Шумаў Міхаіл (сапр. Шульман Міхаіл Іосіфавіч; інш. псеўд. Шумаў, М. Шумаў, Міхась Шумаў; н. 17.10. 1923, г. Магілёў), празаік. Член СП Беларусі з 1967. Піша на рускай і беларускай мовах.

З сям'і служачых. Бацька працаваў бухгалтарам Магілёўскага педвучылішча, маці — там жа бібліятэкарам. Пасля заканчэння ў 1940 сярэдняй школы ў Магілёве паступіў на літаратурны факультэт Магілёўскага педінстытута, але вучобе перашкодзіла вайна. Добраахвотна ўступіў у камсамольскі знішчальны батальён, які прымаў удзел у абароне Магілёва. Перайшоўшы лінію фронту, ваяваў на Паўднёва-Заходнім і Заходнім франтах. У жніўні 1943 быў цяжка паранены і да канца 1943 знаходзіўся на лячэнні. У 1944—45 працаваў мантажнікам і кантрольным майстрам на заводзе «Кінап» у г. Самаркандзе. Пасля вайны працягваў вучобу ў Магілёўскім педінстытуце (закончыў у 1949), БДУ. Вучобу спалучаў з працай мантажніка (Мінскі радыёзавод), загадчыка вучэбнай часткі Магілёўскага абласнога дома піянераў, выкладчыка Магілёўскага культасветвучылішча (1947—49). Затым выкладчык рускай і беларускай моў і літаратур у сярэдніх школах г. Магілёва (1950—79). Цяпер на пенсіі. Узнагароджаны ордэнамі Вялікай Айчыннай вайны I і II ступені і медалямі.

Друкавацца М. Шумаў пачаў з 1960, калі ў часопісе «Неман» з'явілася яго першая аповесць «Жыццё кліча». У цыкле аповесцей і раманаў апавядае пра лёс пакалення, маладосць якога прыпала на цяжкія 1930-я, ваенныя і пасляваенныя гады (аповесць «Печаныя яблыкі», раман-трылогія «Прыйдзе і твой час», «Хроніка вуліцы Грушавай», «Вечны шлях»). М. Шумаў зрабіў літаратурны запіс успамінаў падпольшчыцы З. Хаўранковай («Шэсць сясцёр», 1971), партызанскіх камісараў Н. Храпко, Ф. Папова («Па закліку сэрца», 1982), камандзіра Магілёўскага партызанскага злучэння К. М. Белавусава. Аўтар нарысаў пра Героя Сацыялістычнай Працы П. П. Цімашэнку, пра сучасную беларускую вёску («Сож мой, Сож». Полымя. № 8, 9, 1989). Выступае і як публіцыст.

Жыве ў Магілёве.

В. І. Атрашкевіч.

Бібліяграфія

1.2.

Жизнь зовет: Повесть. Мн., 1962. Рэц.: Бур'ян Б. Выпрабаванне вытрымана // ЛіМ. 1962. 13 ліп.; Малінковіч Я. Дзве аповесці // Наст. газ. 1964. 17 чэрв.; Палітыка А. З вераю ў чалавека // Маг. праўда. 1962. 21 кастр.

Печеные яблоки: Повесть. Мн., 1963. Рэц.: Кандрусевіч А. Яблыні будуць цвісці // Маг. праўда. 1963. 14 чэрв.; Кулешов Ф. Через линию фронта // Неман. 1963. № 3; Малінковіч Я. Дзве аповесці // Наст. газ. 1964. 17 чэрв.; Мехаў У. У тыя суровыя дні // ЛіМ. 1963. 8 кастр.; Рыбак А. І гэта подзвіг // Беларусь. 1964. № 4.

Придёт и твоё время: Повесть. Мн., 1980. Рэц.: Аношкін І. Маладосць гартавалася ў агні // Маг. праўда. 1983. 28 студз.; Генкин В. // Неман. 1981. № 7.

Хроника улицы Грушевой: Повесть. Мн., 1982. Рэц.: Аношкін І. Маладосць гартавалася ў агні // Маг. праўда. 1983. 28 студз.

Аккорды давних тревог: Повести. Мн., 1983.

Вечный шах: Повесть. Мн., 1986.

Девять дней в неделю: Повесть. Мн., 1992.

1.3.

1960. Жизнь зовет: Повесть // Неман. 1960. № 5.

1963. Дом вечной юности: Очерк // Неман. № 1; Уздзейнічаць на сэрцы, а не паведамляць факты // ЛіМ. 25 студз.; Чатыры прафесіі аднаго дырэктара: [Нарыс] // Там жа. 9 ліп.; Клуб і тры яго гаспадары: [Нарыс] // Там жа. 25 кастр.; Асцярожна: Мякішавы! // Маг. праўда. 3 лют.; На поўны крок: [Нарыс] // Там жа. 6 ліп.; Творчая сталасць // Там жа. 12 ліст.

1964. Чаму маўчыць міністэрства? // ЛіМ. 18 снеж.

1965. Тут былі нашы акопы: Урывак з аповесці // ЛіМ. 29 чэрв.

1966. Дняпроўскі вал // Маг. праўда. 8 ліп.; Мальер з пятага санаторыя: [Апавяданне] // Там жа. 23 ліст.

1968. Вялікі, як свет // Маг. праўда. 2 сак.

1969. Роздум пасля спектакля // Маг. праўда. 3 вер.

1970. Мушу ісці: [Нататкі] // ЛіМ. 22 мая; «Канец Хітрова рынку» // Маг. праўда. 18 ліст.

1971. Радаўніца: Апавяданне // ЛіМ. 16 крас.

1972. Подкова: Рассказ // Неман. № 4. Рэц.: Трипутин Н. Ржавая подкова // Сов. Бел. 22 июля.

1973. Подых суровых дарог // Маг. праўда. 26 кастр.

1975. Апошняя батарэя: [Урывак з кнігі «Усе мы ў адной камандзе»] // Маг. праўда. 11 студз.

1976. Одна, но пламенная страсть: [Нарыс] // Дела их золотом горят. Мн.

1977. У пошуках... учарашняга дня // ЛіМ. 25 ліст.

1985. Сатырыка нялёгкі хлеб // Маг. праўда. 6 лют.

1.6.

Ховренкова З. Шесть сестер: [Успаміны]. Мн., 1971 / Літ. зап.

Храпко Н., Попов Ф. По зову сердца: [Успаміны]. Мн., 1982 / Літ. зап.

Белоусов К. Зарево над Друтью: [Успаміны]. М., 1990 / Літ. зап.

Ховренкова З. Шесть сестер: Воспоминания // Неман. 1967. № 9, 10 / Літ. Зап.; Храпко Н., Попов Ф. В лесах под Глуском: Воспоминания // Неман. 1980. № 2 / Літ. зап.

2.3.

На беларускай мове. Атрашкевіч В. Кліча жыццё: Да 60-годдзя М. Шумава // Маг. праўда. 1983. 15 кастр.; Міхаілу Шумаву — 60: [Віншаванне] // ЛіМ. 1983. 14 кастр.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Пысін А. З франтавога пакалення // Маг. праўда. 1973. 17 кастр.; Яго ж. Міхаілу Шумаву — 50 // ЛіМ. 1973. 19 кастр.; У гэтым месяцы... // Беларусь. 1973. № 10.

2.4.

На беларускай мове. Пысін А. Добры конік «Запарожац»: [Верш] // Пысін А. Ёсць на свеце мой алень. Мн., 1978.

Т. М. Махнач.

ШУПЕНЬКА ГЕНАДЗЬ

Шупенька Генадзь Серафімавіч (н. 6.4.1936, в. Падбярэззе Мядзельскага р-на Мінскай вобл.), крытык, літаратуразнавец. Член СП Беларусі з 1975.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацька яго двойчы быў зняволены ў турмах даваеннай Польшчы, у гады Вялікай Айчыннай вайны быў у партызанах, пасля вайны працаваў у розных савецкіх установах, у 1954 загінуў пры выкананні службовых абавязкаў. На руках маці засталося сямёра дзяцей. Г. Шупенька быў у цяжкім стане: летам 1941 фашысцкі салдат ударыў хлопчыка па спіне так, што ён захварэў на туберкулёз хрыбетніка. У школу змог пайсці ў 1945. Скончыў Ніўкаўскую пачатковую школу (1949), Балашэўскую сямігодку (1952), з залатым медалём Куранецкую СШ (1955). Паступіў на аддзяленне беларускай мовы і літаратуры філфака БДУ. З 2-га курса давялося на доўгія гады легчы ў бальніцу, дзе перанёс некалькі аперацый, пасля чаго вучыўся нанава хадзіць. У 1965 з дыпломам выдатніка скончыў універсітэт, рэкамендаваны ў аспірантуру, паспяхова здаў кандыдацкі мінімум і пачаў пісаць дысертацыю. Але хвароба не адступала. Трапіў у Маскоўскі інстытут туберкулёзу, дзе ў 1967 яму зрабілі 6-ю аперацыю, пасля якой змог скончыць аспірантуру і ў 1969 быў накіраваны ў Навукова-даследчы інстытут педагогікі Міністэрства асветы Беларусі. Працаваў там старшым навуковым супрацоўнікам у галіне методыкі выкладання беларускай літаратуры ў школе. З 1982 загадчык рэдакцыі серыйных выданняў выдавецтва «Мастацкая літаратура». Узнагароджаны медалём Ф. Скарыны, Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета РБ.

З артыкуламі па пытаннях развіцця сучаснай беларускай літаратуры і рэцэнзіямі Г. Шупенька пачаў выступаць у друку з 1969. Даследуе творчасць беларускіх празаікаў І. Мележа, Я. Скрыгана, А. Васілевіч і многіх інш. Займаецца праблемамі мастацкага майстэрства, творчай індывідуальнасці пісьменніка (зборнік нарысаў, літаратурных партрэтаў, артыкулаў «Цеплыня чалавечнасці» і інш.). У часопісах «Полымя», «Маладосць», «Нёман», газеце «Літаратура і мастацтва» змяшчае агляды творчасці маладых беларускіх празаікаў. Выдаў зборнік артыкулаў «Майстэрства сучаснай беларускай прозы». Піша сцэнарыі тэлеўрокаў па творчасці беларускіх пісьменнікаў, метадычныя дапаможнікі для школы. Пераклаў на беларускую мову аповесць венгерскага празаіка Ц. Дзеры «Мілы ба-пэр!..»

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Цеплыня чалавечнасці: Нарысы, літаратурныя партрэты, артыкулы. Мн., 1977. Рэц.: Тычына М. Голас маладой крытыкі // ЛіМ. 1978. 16 чэрв.

Галоўнае — талент. Мн., 1987.

1.3.

1969. Майстэрства Мележа-раманіста // Нар. асвета. № 3; Творчасць Івана Мележа ў крытыцы // Полымя. № 3; Творчасць — гэта ператварэнне матэрыялу: [Рэц. на кн.: Васілёнак Я. Вячэрняя размова. Мн., 1968] // Там жа. № 8.

1970. Слова дакладнае і прыблізнае: [Рэц. на кн.: Герцовіч Я. На вайне як на вайне. Мн., 1969] // Полымя. № 3; «А мая зброя — смех!»: [Рэц. на кн.: Вішня А. Усмешкі: Гумарыстычныя апавяданні. Мн., 1969] // Там жа. № 9; Астаецца сагрэтае сэрцам: [Рэц. на кн.: Рылько А. Выбранае. Мн., 1969] // Там жа. № 12; Яшчэ раз пра «Палескую хроніку» // ЛіМ. 26 чэрв.

1972. Галоўны крытэрый — мастацкая пераканаўчасць: [Рэц. на кн.: Даніленка М. Наш дом. Мн., 1971] // Полымя. № 2; Шчыры і добры талент // Там жа. № 4; Народ у гісторыі: Дылогія І. Мележа вылучана на атрыманне Ленінскай прэміі // ЛіМ. 17 сак.

1973. Рыцар малого жанра: Штрихи к портрету Янки Скрыгана // Неман. № 9; Цяпло чалавечых сустрэч: [Рэц. на кн.: Гардзіцкі А. Сустрэчы. Мн., 1972] // Полымя. № 5.

1974. Талент вымагае: [Рэц. на кн.: Вышынскі М. На павароце. Мн., 1973] // Маладосць. № 2; Прага мастацкасці // Там жа. № 5; На алтарь дружбы: [Рэц. на кн.: Рука друга. Мн., 1973] // Неман. № 8; Ідучы ад фактаў жыцця: [Рэц. на кн.: Гіль М. Ранішнія сны. Мн., 1975] // Полымя. № 8.

1975. Пра некаторыя пытанні цэласнага тэкстуальнага аналізу эпічных твораў // Пытанні выкладання літаратуры ў школе. Мн.; Калі ёсць што сказаць людзям: [Рэц. на кн.: Міськo П. Калянае лісце. Мн., 1974] // Маладосць. № 2; Заклапочана і эмацыянальна: [Рэц. на кн.: Бечык В. Свет жывы і блізкі. Мн., 1974] // Там жа. № 9; [Рэц. на кн.: Юрэвіч У. Погляд. Мн., 1974] // Неман. № 2; І глыбіні, і водмелі: [Рэц. на кн.: Яскевіч А. Грані майстэрства. Мн., 1974] // Полымя. № 7; Проза жыцця і майстэрства прозы: [Рэц. на кн.: Пушкін Я. Бабіна лета. Мн., 1974] // ЛіМ. 31 студз.; Усё яшчэ наперадзе: [Рэц. на кн.: Калодзежны Л. Аўсяны звон. Мн., 1975] // Там жа. 10 кастр.

1976. Некаторыя асаблівасці вывучэння стылю буйных эпічных твораў у старэйшых класах сярэдняй школы // Аналіз мастацкага твора ў школе. Мн.; Когда есть что сказать людям... // Дружба народов. № 5; Многае пад сілу: [Рэц. на кн.: Жук А. Паляванне на старых азёрах. Мн., 1975] // Маладосць. № 9; «Собственное право» критика: [Рэц. на кн.: Каваленка В. Прага духоўнасці. Мн., 1975] // Неман. № 1; Не только о литературе: [Рэц. на кн.: Мележ І. Жыццёвыя клопаты. Мн., 1975] // Там жа. № 9; З любасцю да чалавека і яго слова: [Рэц. на кн.: Янкоўскі Ф. Абразкі. Мн., 1975] // Полымя. № 10; Натхнёным словам: [Рэц. на кн.: Калеснік У. Зорны спеў. Мн., 1975] // ЛіМ. 20 жн.; Мужнасць чалавечага сэрца // Там жа. 10 вер.; Слова пра нашых пісьменнікаў: [Рэц. на кн.: Пра таварышаў па пяру. Мн., 1976] // Наст. газ. 6 ліст.

1977. Пра сейбітаў і воінаў: [Рэц. на кн.: Пташнікаў І. Найдорф. Мн., 1976] // Беларусь. № 1; Асэнсоўваць з'явы жыцця: [Рэц. на кн.: Гігевіч В. Спелыя яблыкі. Мн., 1976] // Там жа. № 7; Пра людзей харошых: [Рэц. на кн.: Воранаў М. Ветраны дзень. Мн., 1976] // Там жа. № 12; Стыль пісьменніка // Нар. асвета. № 2; Пра нашу мужнасць, пра нашу годнасць: [Рэц. на кн.: Міськo П. Мора Геродота. Мн., 1976] // ЛіМ. 4 сак.; З любоўю і спагадай да чалавека: [Рэц. на кн.: Брыль Я. Акраец хлеба. Мн., 1977] // Там жа. 17 чэрв.

1978. Выразна і праўдзіва: [Рэц. на кн.: Асіпенка А. Два дні і дзве ночы. Мн., 1977] // Беларусь. № 8; Творчы неспакой: [Рэц. на кн.: Гілевіч Н. У гэта веру. Мн., 1978] // ЛіМ. 15 снеж.; «Просты і шчыры ў кожным слове...» // Чырв. змена. 16 лют.

1979. Память сердца // Саченко Б. Чужое небо. Мн.; Культура пачуцця і думкі: [Рэц. на кн.: Лойка А. Лінія жыцця. Мн., 1978] // Беларусь. № 1; Праўда характару: [Рэц. на кн.: Гіль М. «Таццянін чэрвень». Мн., 1978] // Там жа. № 6; Принципы и проблемы реалистического перевода: [Рэц. на кн.: Рагойша В. І нясе яна дар... Мн., 1977] // Дружба народов. № 2; Шукаць, каб знаходзіць: Маладая проза, год 1978 // Маладосць. № 3; [Рэц. на кн.: Науменко И. Замять желтолистья. М., 1978] // Неман. № 3; З сыноўняй любоўю: [Рэц. на кн.: Мележ І. Завеі, снежань. Мн., 1978] // Звязда. 6 вер.; Ісці ад перажытага: [Рэц. на кн.: Ярашэвіч Э. Белыя Лугі. Мн., 1978] // ЛіМ. 11 мая; Вечнае не старэе: [Рэц. на кн.: Брыль Я. Золак, убачаны здалёк. Мн., 1979] // Там жа. 17 жн.

1980. Вывучэнне эпічных твораў // Вывучэнне літаратуры: Пытанні методыкі. Мн.; Далягляды беларускай савецкай лірыкі: [Рэц. на кн.: Ярош М., Бечык В. Беларуская савецкая лірыка. Мн., 1979] // Беларусь. № 9; Свет памяти: [Рэц. на кн.: Святло яго душы. Мн., 1979] // Неман. № 12; Найважней — біяграфія душы // Голас Радзімы. 10 ліп.; Высокі лад балады: [Рэц. на кн.: Беларуская балада: Мн., 1978] // ЛіМ. 4 студз.; Галоўнае — вышыня погляду // Там жа. 8 лют.; Сустрэча прынесла надзею: [Рэц. на кн.: Цяжкі А. Сустрэча пасля вясны. Мн., 1980] // Там жа. 18 ліп.

1981. Галоўнае — вышыня погляду // Вобраз — 81. Мн.; Ёсць што сказаць людзям // Міськo П. Выбранае. Мн.; Спагадлівасць: Успаміны // Маладосць. № 2; Даваць таленту // ЛіМ. 24 ліп.; З высокай годнасцю // Наст. газ. 7 лют.

1982. Мужны і чалавечны // Успаміны пра Івана Мележа. Мн.; Талант доброты // Хомченко В. Возвращение в огонь. М., Свой след на зямлі // Звязда. 16 вер.; «Чалавеку быць чалавечным...» // Там жа. 21 снеж.; Актыўнасць душы: Чытацкі дзённік пісьменніка // ЛіМ. 23 крас.; Кніга, вартая многіх тамоў // Там жа. 22 кастр.; Не выпадковае пачуццё: [Рэц. на кн.: Гілевіч Н. Удзячнасць і абавязак. Мн., 1982] // Там жа. 12 ліст.

1983. Абавязак перад талентам: [Рэц. на кн.: Жук А. Паляванне на апошняга жураўля. Мн., 1983] // Маладосць. № 12.

1984. Быў верным праўдзе // Голас Радзімы. 6 снеж.

1985. [Прадмова] // Гаўрылкін Л. Як Клава мужа шукала. Мн., Не поле перайсці // Краўчанка У. Крыгалом. Мн.; Голасам народа // Пташнікаў І. Алімпіяда. Мн.; Голасам народа: Пра новы раман Івана Пташнікава // Маладосць. № 1; С требовательной любовью: [Рэц. на кн.: Иващенко В. Круги надежды и добра. Мн., 1983] // Неман. № 4.

1.4.

Дзеры Ц. Мілы ба-пэр!..: Аповесць / З венг. Мн., 1983.

Лагерквіст П. Кат: Аповесць; Карлік: Раман / З швед. Мн., 1986 (Б-ка замеж. прозы) / Сааўт. пер. М. Гіль.

1983. Новікава М. Пераклад і кантэкст / З рус. // Далягляды. Мн.

1984. Тандзюк Л. Цярэшкаў пясец; Бічуя Н. Самая высокая ў свеце гара: [Апавяданні] / З укр. // Ад круч дняпроўскіх. Мн.;

1985. Разікашвілі П. Злодзей; Безарашвілі Н. Цеплыня сэрца: [Апавяданні] / З груз. // Дружная з сонцам. Мн.

1.6.

Наднёманскія галасы. Мн., 1980 / Рэд.

2.3.

На беларускай мове. Бечык В. Прад высокаю красою... Мн., 1984. С. 226—228; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981.

2.4.

На беларускай мове. Лойка А. Полька: [Верш] // Лойка А. Калі ў дарозе ты... Мн., 1971.

У. М. Ларчанка.

ШУТОВІЧ ЯНКА

Шутовіч Іван Іосіфавіч [псеўд. Іван Дубневіч, Ян Дубневіч, Я. Сцяблінскі; крыпт. І. Ш., Я. Ш., Я. Ш-ч, І. Ш; 11(24).1.1904, в. Шутавічы Ашмянскага пав. Віленскай губ., цяпер Смаргонскі р-н Гродзенскай вобл.— 9.12.1973, Вільнюс, пахаваны ў Павільнісе], літаратуразнавец, выдавец, грамадска-культурны дзеяч Заходняй Беларусі.

Нарадзіўся ў сям'і малазямельных і шматдзетных сялян. Вучыўся ў Віленскай беларускай гімназіі. У 1934 скончыў юрыдычны факультэт Віленскага універсітэта з дыпломам магістра права. Належаў да партыі хрысціянскіх дэмакратаў. Працаваў карэктарам у беларускай друкарні імя Ф. Скарыны, у Беларускім студэнцкім саюзе і Беларускім інстытуце гаспадаркі і культуры ў Вільні. З 1935 да 1939 быў выдаўцом і рэдактарам літаратурна-навуковага часопіса «Калоссе», у якім друкаваліся творы М. Танка, В. Таўлая, Я. Драздовіча, М. Машары, А. Іверса і інш.; часопіс знаёміў таксама чытачоў з творамі пісьменнікаў Савецкай Беларусі. Кіраваў міжарганізацыйным сакратарыятам па справе беларускіх школ на тэрыторыі Заходняй Беларусі. Зняволены польскімі ўладамі ў канцэнтрацыйным лагеры ў Бярозе Картузскай, адкуль вызвалены ў 1939 савецкімі войскамі. З лютага 1941 да лістапада 1944 быў супрацоўнікам, а пазней загадчыкам Беларускага музея ў Вільні, садзейнічаў захаванню яго матэрыялаў у цяжкія гады акупацыі. У лістападзе 1944 арыштаваны органамі НКУС і рашэннем Асобай нарады пры НКУС СССР асуджаны на 10 гадоў зняволення. Пакаранне адбываў у Унжлагу Горкаўскай вобл. і ў Пясчанлагу Карагандзінскай вобл. Вызвалены з турмы 28.8.1954. Да 10.4.1956 знаходзіўся ў ссылцы ў Карагандзе і ў г. Сарань Карагандзінскай вобл. Пасля ссылкі вярнуўся ў Вільнюс. 25.4.1958 Вярхоўны суд ЛітССР адмяніў рашэнне Асобай нарады пры НКУС СССР, і справа была спынена за недаказанасцю абвінавачання. З 1957 працаваў пажарнікам у Вільнюскім дзяржаўным мастацкім музеі. З 1940 быў жанаты з літоўскай паэтэсай Онай Міцютэ (1909—73), разам з якой працаваў над перакладамі твораў беларускіх і літоўскіх пісьменнікаў.

Першыя публікацыі Я. Шутовіча ў заходнебеларускім друку датуюцца 1927. Рыхтаваў матэрыялы пра М. Гарэцкага, А. Гурыновіча, М. Забэйду-Суміцкага, з якім перапісваўся, пра Віленскі беларускі музей і інш., некаторыя з іх публікаваліся ў савецкіх часопісах і газетах, большай жа часткай засталіся ў рукапісах. Адшукаў у архіве рукапіс рамана-хронікі М. Гарэцкага «Віленскія камунары». Пісаў артыкулы па пытаннях беларускай мовы, захавання помнікаў беларускай культуры. Архіў Я. Шутовіча захоўваецца ў ЦНБ АН Беларусі.

Я. М. Кісялёва.

Бібліяграфія

І.3.

1927. Таварыства Беларускае Школы ў Вільні // Беларускі каляндар. Вільня // Пад крыпт. Я. Ш-ч. Аўт. спрэч.

1932. Беларускае студэнства — тварам да вёскі! // Бел. крыніца. 13 сак.

1934. Адам Гурыновіч // Шлях моладзі. № 3; Бел. крыніца. 11 сак.

1935. Адам Гурыновіч // Калоссе. № 1; Песняры-юбіляры // Там жа. № 4.

1936. Праўныя парады // Беларускі сялянскі каляндар на 1937 год. Вільня.

1937. Цішка Гартны // Шлях моладзі. № 16 / Пад крыпт. Я. Ш.

1938. Вялікі грузінскі паэт і яго паэма; Алесь Гурло // Калоссе. № 2; 10 год літаратурнай творчасці М. Машары // Там жа. № 11; Шлях моладзі. № 26 / Пад крыпт. Я. Ш.

1939. Паўлюк Трус // Шлях моладзі. № 6 / Пад крыпт. Я. Ш.

1940. Юбілей кс. Адама Станкевіча; На пройдзеным шляху // Ксёндз Адам Станкевіч... Вільня; Юбілей Адама Станкевіча // Крыніца. 12 студз.

1957. Мастак Пётр Сергіевіч // Беларусь. № 9.

1960. Чалавек стварае цуды // Голас Радзімы. № 26; Новая знаходка // Там жа. № 41; ЛіМ. 31 мая; Слаўны юбілей // Голас Радзімы. № 43; Юбілей старэйшага мастака // Там жа. № 53; «Калючая ружа» на хвалях эфіру; Голас радыёслухача // Там жа. № 95; Юбілей садавода — мічурынца // Там жа. № 97.

1961. Мае пажаданні // Голас Радзімы. № 3; Сардэчны сябра народнага паэта // Там жа. № 7; Прапагандуйце, чытайце, любіце яе // Там жа. № 15—16; Выдатная опера // Там жа. № 26; Мужнае жыццё // Там жа. № 29; Жыццё ў барацьбе: Якуб Колас пра аднаго са сваіх сяброў // ЛіМ. 7 крас.

1962. Святкаванне купалаўскага юбілею ў братняй Літве // Голас Радзімы. № 56.

1963. Максім Гарэцкі // Голас Радзімы. № 17; Ніва. 17 сак.; У беларускага Карчагіна // Голас Радзімы. № 21; Кампазітар Галкоўскі // Ніва. 14 крас.

1964. Каштоўнае выданне // Полымя. № 7; Памяці паэта-рэвалюцыянера // Ніва. 5 крас.

1966. Гурыновіч Адам: (Паводле старых і новых архіўных матэрыялаў) // Полымя. № 11.

1.4.

1927. Міцкевіч А. Паварот таты: [Верш] / З пол. // Бел. крыніца. 9 снеж. / Пер. пад крыпт. І. Ш.

1961. Межалайціс Э. Дзе Нёман цячэ: [Верш] / З літ. // Голас Радзімы. № 22.

1967. Слуцкіс М. Цяпло; Апуціс Й. Дабіле; Поцюс А. Чорны камень; Востраў: [Апавяданні] / З літ. // Полымя. № 6 / Сааўт. пер. А. Шарахоўская.

1.5.

На ўкраінскую мову. Сучасна білоруська література // Назустріч (Львів). 1938. 15 квіт.

3.1.

ЦБ АН Літвы, аддз. рукап., ф. 21, адз. зах. 597; ЦНБ АН Беларусі, аддз. рукап., ф. 5. воп. 1, адз. зах. 1, с. 329.

З. У. Драздова.

ШУТЭНКА ГАЎРЫІЛ

Шутэнка Гаўрыіл Карнеевіч (н. 24.6.1924, с. Арзгір Стаўрапольскага краю), паэт. Член СП Беларусі з 1970. Піша на рускай мове.

Сын сялян Домны Тарасаўны і Карнея Кірылавіча Шутэнкаў. Бацька быў забіты фашыстамі ў 1942. Пасля заканчэння школы ФЗН пры швейнай фабрыцы імя В. Валадарскага ў Баку ў 1940 Г. Шутэнка працаваў рабочым на гэтай жа фабрыцы. У 1942, у 18-гадовым узросце, пайшоў на фронт, быў разведчыкам. Пасля цяжкага ранення ў баі пад сялом Багародзічнае (Данбас) назаўсёды страціў зрок. З 1943 да 1946 працаваў старшынёй касы ўзаемадапамогі калгаса «Парыжская камуна» (ст. Мар'інская Стаўрапольскага краю), пазней культработнікам у таварыстве сляпых Кіраўскага раёна. У 1946 Г. Шутэнка прыехаў на Беларусь пагасцяваць да старэйшага брата. Беларускі край вельмі спадабаўся, і ён застаўся тут назаўсёды. Неўзабаве стаў членам Беларускага таварыства сляпых, доўгі час працаваў у ім культработнікам, рабочым і інш. З 1963 на творчай працы. У 1964 скончыў вышэйшыя паэтычныя курсы Літаратурнага інстытута імя М. Горкага. Узнагароджаны ордэнам Вялікай Айчыннай вайны I ступені, медалямі «За баявыя заслугі», «За перамогу над фашысцкай Германіяй» і інш., дзвюма Ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета Беларусі.

Друкавацца Г. Шутэнка пачаў у 1939 (верш «Пра трактарыстку» ў газеце «Стахановец» паліт-аддзела Мар'іна-Зольскай МТС Георгіеўскага р-на Стаўрапольскага краю). Уплыў на будучага паэта аказалі лермантаўскія мясціны, Пяцігорск, непадалёку ад якога ён жыў. Пачынаючы з 1952, вершы Г. Шутэнкі сталі друкавацца ў Беларусі. Пазней яны склалі першую кнігу «Мае вочы». Так чалавек нялёгкага лёсу знайшоў сваё прызванне ў паэтычнай творчасці, якая вызначаецца аптымізмам, напоўнена гукамі і фарбамі той зямлі, што стала яму роднай. Тэма Вялікай Айчыннай вайны — адна з асноўных у яго творчасці (кнігі «Памяць», «Смага»). Шмат вершаў паэт прысвяціў Навагрудку, рацэ Нёман, возеру Свіцязь. Піша для дзяцей. Некаторыя яго вершы пакладзены на музыку.

Жыве ў Навагрудку.

Л. А. Бялевіч.

1.2.

Мои глаза: Стихи. Мн., 1961. Рэц.: Бойка У. Шчодрае сэрца // ЛіМ. 1961. 14 ліп.

Память: Стихи. Мн., 1969. Рэц.: Макарчык У. Заўсёды ў страі // Маладосць. 1970. № 5; Тепляков Г. Стихи — на линии огня // Соц. Донбасс. 1970. 24 февр.; Чекин В. Память сердца // Гродн. правда. 1970. 6 янв.; Ягож. Сквозь фронтовые дали... // Сел. газ. 1970. 29 нояб.

Жажда: Стихи. Мн., 1974. Рэц.: Гаўрусёў С. Урок мужнасці // Беларусь. 1975. № 2; Марціновіч А. Праўда адна — ленінская // Вяч. Мінск. 1974. 24 вер.; Паценко Н. Жажда жизни // Гродн. правда. 1975. 21 янв.; Сапожков Ю. Искусство доброты // Сов. Бел. 1974. 3 сент.

Наш котенок Димурлы / Для дошк. возраста. Мн., 1978. Рэц.: Голуб Ю. Про озорника Димурлы // Гродн. правда. 1978. 25 нояб.

Солнце на ресницах: Строки разных лет. Мн., 1984. Рэц.: Чекин В. «...Светом мирного дня» // Гродн. правда. 1984. 1 сент.

Горит костер воспоминаний: Стихи. Мн., 1990.

1.3.

1952. Я партию славлю: [Верш] // Гродзен. праўда. 12 крас.; Чырв. звязда. 5 кастр.

1953. Дубки; От Волги до Дона: [Вершы] // Сталин. молодежь. 18 янв.; Я партию славлю: [Верш] // Там жа. 31 марта; Связистка: [Верш] // Там жа. 24 июня; На Немане: [Верш] // Чырв. звязда. 1 сак.; Связистка; «Мне приятно, подруга, с тобою...»: [Вершы] // Там жа. 24 мая; Цветет мой край: [Верш] // Там жа. 23 вер.; Мои права: [Верш] // Там жа. 5 снеж.; Комсомольский билет; Родные просторы; Надя; Артиллерист; Снова в строю: [Вершы] // Там жа. 15 снеж.

1954. Едет молодежь: [Верш] // Гродзен. праўда. 28 сак.; «Любой из нас...»; «Девушку такую не любить нельзя...»: [Вершы] // Там жа. 16 мая; Родной республике: [Верш] // Там жа. 3 ліп.; Дубки: [Верш] // Там жа. 28 жн.; Великому земляку А. Мицкевичу: [Верш] // Там жа. 28 ліст.

1955. Шофер: [Верш] // Сов. Отчизна. № 3; Вместе с тобою: [Верш] // Гродзен. праўда. 20 сак.; Тетрадь; Пионерам; На посту; Барельеф: [Вершы] // Там жа. 24 крас.; «Чтоб ценить еще сильней...»; Наборщик: [Вершы] // Там жа. 5 чэрв.; «Чтоб ценить еще сильней...»: [Верш] // Там жа. 31 ліп.; Снова в строю: [Верш] // Там жа. 18 вер.; Мой сосед: [Верш] // Там жа. 23 кастр.; В нашей школе; Елочка: [Вершы] // Там жа. 25 снеж.; «Мне ордер выдан...»: [Верш] // Сов. Бел. 6 окт.; Футболка: [Верш] // Сталин. молодежь. 15 июня.

1956. Связистка; Дубки: [Вершы] // Нёман. Гродна; Артиллерист; «Солнца луч...»: [Вершы] // Сов. Отчизна. № 5; Родине: [Верш] // Гродзен. праўда. 20 мая; «Мне приятно, подруга, с тобою...»: [Верш] // Там жа. 19 жн.; Где ты?: [Верш] // Там жа. 2 снеж.

1957. Учителю: [Верш] // Гродзен. праўда. 26 мая.

1958. Флаг над Городечно: [Верш] // Неман. № 2; К переднему краю: [Верш] // Гродзен. праўда. 25 мая; Растут молодежи колонны: [Верш] // Там жа. 28 чэрв.; Цветет Беларусь: [Верш] // Калг. праўда. 2 жн.

1959. В новогодний вечер; Мое счастье: [Верш] // Сов. Отчизна. № 1; Здравствуй, весна!: [Верш] // Гродзен. праўда. 19 крас.; Мое спасибо: [Верш] // Там жа. 29 ліст.; Памяці паэта // ЛіМ. 16 мая.

1960. Мы гордимся: [Верш] // Гродзен. праўда. 3 крас.; Дочери: [Верш] // Там жа. 5 чэрв.

1961. Родился сын; Пришла любовь; В пути: [Вершы] // Гродзен. праўда. 7 лют.; Весна в Заполье: [Верш] // Там жа. 2 крас.; Мы выполним великую программу: [Верш] // Там жа. 8 жн.; Вдохновенье; Мечты: [Вершы] // Там жа. 3 вер.

1962. «Мне дорог край...»: [Верш] // Гродзен. праўда. 14 студз.; Боритесь!: [Верш] // Там жа. 3 чэрв.; Космонавтам А. Николаеву и П. Поповичу: [Верш] // Там жа. 21 жн.; Вот это темпы: [Верш] // Там жа. 26 жн.; Остров свободы: [Верш] // Там жа. 27 кастр.; Лес шумит: [Верш] // Там жа. 4 ліст.; Первыми нам идти: [Верш] // Там жа. 16 снеж.

1963. С Новым годом!: [Верш] // Гродн. правда. 1 янв.; Вместо напутствия: Маленькая поэма // Там жа. 6 янв.; Фронтовому другу: [Верш] // Там жа. 3 февр.; Я голосую: [Верш] // Там жа. 3 марта; Опять к Луне!: [Верш] // Там жа. 5 апр.; Малышам: [Верш] // Там жа. 13 апр.; Газетчикам: [Верш] // Там жа. 5 мая; Ленин с нами: [Верш] // Там жа. 19 мая; Навстречу Пленуму: [Верш] // Там жа. 9 июня; Вот это работа!: [Верш] // Там жа. 16 июня; Небесной сестре: [Верш] // Там жа. 20 июня; Над Бугом: [Верш] // Там жа. 6 июля; «О партии думы мои...»: [Верш] // Там жа. 30 июля; Беларусь: [Верш] // Там жа. 14 сент.; Новогрудские огни: [Верш] // Там жа. 20 окт.; Огонь Октября: [Верш] // Там жа. 7 нояб.; Строителям слава!: [Верш] // Там жа. 13 нояб.; «Мне дорог край...»: [Верш] // ЛіМ. 19 сак.

1964. Павшим друзьям; Юность моя; Дети: [Вершы] // Неман. № 2; С Новым годом!: [Верш] // Гродн. правда. 1 янв.; Комсомол: [Верш] // Там жа. 5 янв.; Орденоносцам: [Верш] // Там жа. 21 февр.; Подругам: [Верш] // Там жа. 8 марта; Самому первому: [Верш] // Там жа. 12 апр.; Юность моя: [Верш] // Там жа. 23 мая; В венок Кобзарю: [Верш] // Там жа. 31 мая; Мы — ленинцы: «И причалы, и простор заречный...»: [Вершы] // Там жа. 20 июня; Моя республика: [Верш] // Там жа. 7 авг.; Песня о партизане Белуше: [Верш] // Там жа. 26 сент.; Новогрудчина: [Верш] // Там жа. 1 нояб.; Артиллеристы: [Верш] // Там жа. 18 нояб.; Счастья всем!: [Верш] // Там жа. 30 дек.

1965. Моя песнь: [Верш] // Гродн. правда. 23 янв.; Память: [Верш] // Там жа. 13 февр.; Мы протестуем!: [Верш] // Там жа. 3 марта; Ура героям: [Верш] // Там жа. 20 марта; Прочь от Вьетнама!; «Дарю тебе подснежники...»: [Вершы] // Там жа. 7 мая; Славлю песней: [Верш] // Там жа. 26 июня; Два солнца; Туристическое; Моя норма: Новые стихи // Там жа. 22 авг.; Неманскому краю: [Верш] // Там жа. 4 сент.; Романтика: [Верш] // Там жа. 31 окт.; Великое знамя: [Верш] // Там жа. 20 нояб.; Моя песнь: [Верш] // Заря. 16 апр.

1966. Песня о партизане Белуше: [Верш] // Неман. № 1; На туристских тропах: [Верш] // Там жа. № 9; «Ты защитила власть Советов...»: [Верш] // Гродн. правда. 23 февр.; С тобой, партия!; На приморском бульваре; В санатории «Россия»: [Вершы] // Там жа. 25 марта; Интернационал: [Верш] // Там жа. 12 апр.; Беларусь родная: [Верш] // Там жа. 31 июля; Свитязь: [Верш] // Там жа. 9 окт.; Большевик: [Верш] // Там жа. 6 нояб.

1967. Мой город: [Верш] // Гродн. правда. 15 янв.; Мой брат: [Верш] // Там жа. 29 янв.; Чабанские звезды: [Верш] // Там жа. 15 апр.; Память: [Верш] // Там жа. 11 мая; Пожелание: [Верш] // Там жа. 9 сент.; За мир стоит моя Россия: [Верш] // Там жа. 16 сент.; Родная власть Советов: [Верш] // Там жа. 16 дек.; «Когда приходит сон к саперу...»: [Верш] // Заря. 1 дек.

1968. «Я не хочу...»: [Верш] // Неман. № 2; Ласточка: [Верш] // Там жа. № 10; Родство: [Верш] // Там жа. № 12; Пусть будет мир: [Верш] // Гродн. правда. 1 янв.; Иван Дубовик: [Верш] // Там жа. 18 янв.; Шумит Налибокская пуща: [Верш] // Там жа. 9 февр.; В степях донецких; Твое лицо: [Вершы] // Там жа. 22 февр.; Весне: [Верш] // Там жа. 23 марта; Черешлянка: [Верш] // Там жа. 31 мая; Наша Ласточка // Там жа. 29 июня; Мы с тобой, Вьетнам!: [Верш] // Там жа. 26 июля; Сыновья; В бою: [Вершы] // Там жа. 10 авг.; Родная Беларусь; Мой город; Растут сыновья; Строитель; Я остаюсь солдатом; Родина; На рыбалке; «Думают иные...»: [Вершы] // Там жа. 31 авг.

1969. «Думают иные...»: [Верш] // Неман. № 10; Космодром: [Верш] // Гродн. правда. 12 апр.; Мое солнце; Колодец: [Вершы] // Там жа. 31 мая; Поездка: [Вершы] // Там жа. 12 июля; Польским друзьям; Ромашки Белоруссии; Перед жатвой; М. Ю. Лермонтову; «Машук швыряется обломками грозы...»; Пятигорское

утро: [Вершы] // Там жа. 27 сент.; В Минске; На Машуке; «Невозможно выразить словами...»; Твои зеленые глаза; «Уж давно отпели соловьи...»;«Ему бы в дальнюю дорогу...»: [Вершы] // Там жа. 1 нояб.; Мечта: [Верш] // Там жа. 29 нояб.

1970. Вереск: [Вершы] // Неман. № 11; Интернационал; Строитель; Утро; Павшим друзьям; Я не хочу: [Вершы] // Вяч. Мінск. 7 вер.; Пятигорское утро; Лермонтову; Ромашки Белоруссии; «Невозможно выразить словами...»: [Вершы] // Там жа. 29 кастр.; Родная армия: [Верш] // Гродн. правда. 7 марта; Здравствуй, Ильич!: [Верш] // Там жа. 29 апр.; Ветераны зажгли огонек; На посту; «Не принесли покоя годы...»; Красным следопытам: [Вершы] // Там жа. 17 окт.; Знамя Октября: [Верш] // Там жа. 6 нояб.; На посту: [Верш] // Там жа. 10 нояб.

1971. Родство; Заходите сегодня ко мне: [Вершы] // Вяч. Мінск. 17 чэрв.; Ты будешь жить!: [Верш] // Гродн. правда. 23 янв.; Надежда: [Верш] // Там жа. 30 янв.; Новогрудчина: [Верш] // Там жа. 27 апр.; Радость: [Верш] // Там жа. 29 мая; Счастье: [Верш] // Там жа. 29 июня; В непогодь: [Верш] // Там жа. 14 авг.

1972. Заходите сегодня ко мне: [Верш] // Дзень паэзіі — 72. Мн.; Победа: [Верш] // Гродн. правда. 9 мая; Памяти отца моего: [Верш] // Там жа. 3 июня.

1973. Дружба: [Верш] // Гродн. правда. 23 июня; Заходите сегодня ко мне: [Верш] // Сел. газ. 16 сент.

1974. Мой брат; Солдаты мира: [Вершы] // За тебя, Беларусь. Мн.; Мои глаза; На дороге: [Вершы] // Во славу Родины. 27 окт.; «...Пою о тех, кто счастье строит»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 24 чэрв.; Родина; Твои глаза; Побратимы; Судьба моя светла; Дружба: [Вершы] // Гродн. правда. 22 июня; Боевым побратимам; Благодарность; «Я из края...»; «Край новогрудский...»: [Вершы] // Сел. газ. 23 июня.

1975. В строю: [Верш] // Гродн. правда. 22 февр.; Людмиле Сечко: [Верш] // Там жа. 8 марта; Женщине: [Верш] // Там жа. 15 марта.

1976. «Я хотел сравнить тебя с цветами...»: [Верш] // Вяч. Мінск. 7 ліп.; Лес; «Рассвет улегся на живот...»: [Вершы] // Гродн. правда. 24 янв.; Наш котенок Димурлы: [Верш] // Там жа. 19 июня; Не забудьте: [Верш] // Сел. газ. 9 мая.

1977. Встреча; Благовещенск; Багульник: [Вершы] // Гродн. правда. 27 авг.; Под знаменем Октября: [Верш] // Там жа. 19 нояб.; Дорога; Багульник; На передовой: [Вершы] // Сел. газ. 31 дек.

1978. На границе: [Верш] // Гродн. правда. 20 мая; Каждая строчка: [Верш] // Там жа. 7 окт.; Родина: [Верш] // Сел. газ. 13 авг.; Внук: [Верш] // Там жа. 24 сент.

1979. «Знали мы, что эти хлопцы будут...»: [Верш] // Гродн. правда. 20 янв.; К товарищу: [Верш] // Там жа. 12 мая; Бессмертие; «Улеглась пенсионною папкой...»: [Вершы] // Там жа. 20 окт.; Налибокская пуща; Воронча: [Вершы] // Там жа. 1 дек.

1980. В Бресте: [Верш] // Гродн. правда. 31 мая; «Для нас вы были светлою мечтою...»: [Верш] // Там жа. 4 окт.; Беларусь; Восторг; «Спешит на Свитязь...»: [Вершы] // Там жа. 1 нояб.

1981. Николаю Островскому: [Верш] // Гродн. правда. 10 янв.; «Отчего в моих стихах улыбки...»: [Верш] // Там жа. 7 марта; Катюша: [Верш] // Там жа. 9 мая; Поиски; Восторг; «Хотел бы я...»: [Вершы] // Там жа. 4 июля; Людей хороших очень много; Баку; «Могу сказать, что счастлив я...»: [Вершы] // Там жа. 5 сент.; Вспомнились дни: [Верш] // Там жа. 12 дек.

1982. Я хочу стать кружевницей; «Катилось солнце, раскаляясь...»; Я из Арзгира; «...В бою мы не могли...»: [Вершы] // Гродн. правда. 6 марта; «Умылись дождями рассветы...»; «Мне опять бы в Тынду...»: [Вершы] // Там жа. 8 мая; Антон: [Верш] // Там жа. 26 июня; Петушок наш Карфаген: [Верш] // Там жа. 7 авг.; «Стою, как в кабине темной...»; «В лес вошел...»: [Вершы] // Там жа. 20 нояб.; Богатыри: [Верш] // Там жа. 25 дек.

1983. «Прикури-ка мне, друг, чтоб ровнее горело...»: [Верш] // Гродн. правда. 5 февр.; На страже мира; Партизанскими тропами: [Вершы] // Там жа. 12 окт.; Миру — мир: «Катилось солнце, раскаляясь...»: [Вершы] // Там жа. 31 дек.

1984. Над Донцом; Землякам; Литовка; Спасибо вам, новогрудчане: [Вершы] // Гродн. правда. 12 мая; «Отчего в моих стихах улыбки...»: Фартук: [Вершы] // Там жа. 23 июня; Спасибо вам, новогрудчане; Восторг: [Вершы] // Сел. газ. 30 авг.

1985. Погиб я в 43-м; «Я твою косу тугую...»: [Вершы] // Гродн. правда. 5 янв.; Литовка: [Верш] // Там жа. 2 марта; Победа: [Верш] // Там жа. 17 авг.

1.5.

На беларускую мову. Свіцязь: [Верш] / Пер. П. Прыходзька // Беларусь. 1967. № 2; Сябрам, якія загінулі: [Верш] / Пер. А. Гранчык // Там жа. 1968. № 5; Нёманскаму краю: [Верш] / Пер. А. Гранчык // Гродн. правда. 1968. 28 дек.; У санаторыі «Крыніца»: [Верш] // Беларусь. 1969. № 8; Улетку: [Верш] / Пер. А. Гранчык // Гродн. правда. 1969. 10 янв.; Заўсёды ў страі: [Верш] // Вожык. 1970. № 8; Віншую з перамогай: [Верш] / Пер. А. Гранчык // Гродн. правда. 1970. 9 мая; Ранак: [Верш] / Пер. А. Гранчык // Звязда. 1970. 6 жн.; Чарашлянка; Маё шчасце: [Вершы] / Пер. В. Шымук // Наст. газ. 1970. 30 снеж.; Прыгажосць: [Верш] / Пер. А. Гранчык // Там жа. 1971. 26 мая; Рупнасць: [Верш] / Пер. Ю. Голуб // Звязда. 1974. 21 вер.; Унук: [Верш] / Пер. Г. Дзмітрыеў // Вясёлка. 1984. № 6; Пеўнік: [Верш] / Пер. Г. Дзмітрыеў // Там жа. 1984. № 8; Загінуўшым сябрам; «Не страляюць...»; «Ён не ўпаў...»; Навагрудак: [Вершы] / Пер. В. Шымук // ЛіМ. 1984. 22 чэрв.; Унук: [Верш] / Пер. Г. Дзмітрыеў // Ніва. 1985. 20 студз.

На літоўскую мову. Nade; «Ramybės metai nedalina...»; «Kada Kazachstano stepėj...» / Vert. R. Graibus // Mūsu žodis. 1978. Nr 5; Susitikimo rytas / Vert. R. Graibus // Tiesa. 1978. Spalio 7; Ramybės metai nedalina / Vert. R. Graibus // Tiesa. 1978. Lapkr. 21; Akiu šviesa / Vert. R. Graibus // Tiesa. 1978. Geg. 19.

2.3.

На беларускай мове. Андрэеў І., Левін У. Каляровыя сны // Беларусь. 1980. № 5; Гаўрылу Шутэнку — 60: [Віншаванне] // ЛіМ. 1984. 22 чэрв.; Калюта І., Левін У. Памяць пра сонца // Там жа. 1971. 17 вер.; Каралёў М. «Я знайшоў для песень словы...» // Там жа. 1984. 12 кастр.; Левін У. Агонь натхнення // Чырв. змена. 1981. 5 лют.; Пастрон Р. Прага жыцця // ЛіМ. 1978. 24 лют.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Рашкоўскі Л. Праметэяў агонь: Нарыс // Чырв. змена. 1971. 7 снеж.; Федзюковіч М. Вачамі памяці // ЛіМ. 1974. 28 чэрв.; Фомчанка А. Песня стала байцом // Вяч. Мінск. 1970. 7 вер.

На літоўскай мове. Usinavičius J. Žeme, duok jegų iš tamsos išsiveržti // Mūsų žodis. 1978. Nr 5.

На рускай мове. Быков В. Свежо и проникновенно // Гродн. правда. 1974. 22 июня; Голуб Ю. Юным шагнул в разрывы...: (К 60-летию поэта Г. К. Шутенко) // Там жа. 1984. 23 июня; Дайлида В. «Но я за солнце отдал зренье...» // Знамя юности. 1985. 26 мая; Ераминок В. «...Всегда на линии передовой» // Заря. 1977. 26 июля; Карпюк А. Рождение поэта: Очерк // Гродн. правда. 1976. 10 янв.; Нидер А. Адреса переписки: Ленинград, космос, Новогрудок // Там жа. 1983. 26 февр.; Ягож. Трудное счастье // Там жа. 1979. 21 марта.

2.4.

На беларускай мове. Шушкевіч С. Ты запаліў душы сваёй святло: [Верш] // Шушкевіч С. Рэха маладосці. Мн., 1984; Янчанка М. Дзіва: [Верш] // Янчанка М. Кросны. Мн., 1980.

В. У. Смольская.

ШУЦЬКО ІВАН

Шуцько Іван Цітавіч (20.12.1925, в. Гаць Крупскага р-на Мінскай вобл.— 31.8.1984, г. п. Крупкі, пахаваны на пасялковых могілках), паэт, празаік. Член СП Беларусі з 1954.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. У 1939 скончыў Выдрыцкую сямігодку і паступіў у 8-ы клас Крупскай СШ, дзе вучыўся да 1940. Працаваў у Крупскім раённым камітэце радыёінфармацыі (1940—41). У Вялікую Айчынную вайну, у лістападзе 1943, разам з іншымі вяскоўцамі І. Шуцько быў вывезены ў нямецкі канцэнтрацыйны лагер «Троіль» (у ваколіцах цяперашняга Гданьска). У 1944 яму ўдалося ўцячы з лагера і пасля доўгіх блуканняў вярнуцца ў родную вёску. У 1944—45 служыў у асобным кулямётна-артылерыйскім батальёне на Беларускім фронце. Затым у складзе савецкіх войск знаходзіўся ў Польшчы. Пасля дэмабілізацыі працаваў брыгадзірам калгаса ў сваёй вёсцы (1947—57). У 1958—61 літсупрацоўнік крупскай раённай газеты «Голас калгасніка». У 1959 скончыў 10 класаў школы рабочай моладзі (г. п. Крупкі). Вучыўся на Вышэйшых літаратурных курсах у Маскве (1961—63). З 1963 літсупрацоўнік, з 1964 фотакарэспандэнт крупскай раённай газеты «Ленінскім курсам». Узнагароджаны медалямі.

Першая публікацыя І. Шуцько (верш «У ціры») з'явілася яшчэ ў школьныя гады ў 1940 у газеце «Піянер Беларусі». Рэгулярна выступаць у друку пачаў з 1949. Першы зборнік яго вершаў «Мой мяч» выйшаў у 1953. Аўтар зборнікаў дзіцячых вершаў «Лепшая сяброўка», «Першае слова», апавяданняў «Дзедава рэліквія» і «Дзіма хоча быць героем», казак «Чужая хатка», зборніка баек і вершаваных мініяцюр «Са свайго пункту гледжання». У вершах І. Шуцько адчуваецца добрае веданне псіхалогіі вясковых дзяцей. Паэта цікавіць іх унутраны свет, дзіцячая шчырасць. Творы пісьменніка перакладаліся на латышскую, рускую, украінскую і іншыя мовы.

Г. М. Урупіна.

Бібліяграфія

1.2.

Мой мяч: Вершы. Мн., 1953.

Чужая хатка: Казкі. Мн., 1958.

Лепшая сяброўка: Вершы. Мн., 1959. Рэц.: Пестрак П. Каб дружба была сапраўдная // Полымя. 1960. № 10.

Дзедава рэліквія: Апавяданні. Мн., 1960.

Першае слова: Вершы. Мн., 1964.

Дзіма хоча быць героем: Апавяданні. Мн., 1965.

Са свайго пункту гледжання: Вершы, байкі, мініяцюры. Мн., 1966 (Б-ка Вожыка) / Сааўт. М. Макаеў, М. Смагаровіч.

1.3.

1940. У ціры: [Верш] // Піянер Бел. 24 кастр.

1941. Свіны язык: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 3; На ўроку: Апавяданне // Піянер Бел. 9 сак.; Першы май: [Верш] // Там жа. 1 мая.

1947. Няўдалы майстар: [Верш] // Бярозка. № 9; Выбух: Апавяданне // Там жа. № 10.

1949. У навагодні вечар: [Верш] // Бярозка. № 1.

1950. У непагоду; Смелы заяц: [Вершы] // Бярозка. № 2; Наш Кастрычнік: [Верш] // Там жа. № 11; Сын: Апавяданне // Полымя. № 5; Родине: [Верш] // Зорька. 1 янв.

1952. Зінін дыван; Зімою: [Вершы] // Бярозка. № 2; Яршова праўда: [Казка] // Там жа. № 8; На лыжах: [Верш] // Піянер Бел. 4 студз.

1953. Няўдалы майстар; Пасадзім сад; Жарабятка: [Вершы] // Бярозка. № 8; Новы дом; Вожык; Мой мяч; Мая сяброўка: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 10; Вожык: [Верш] // ЛіМ. 18 ліп.

1954. Мой тата: [Верш] // Бярозка. № 1; Яечка: [Верш] // Там жа. № 9; Выхваляцца не хачу: [Верш] // Работніца і сялянка. № 4.

1955. Рэха: [Верш] // Бярозка. № 9; Сваты: [Верш] // Калг. праўда. 4 вер.; Юнат: [Верш] // Піянер Бел. 16 вер.

1957. Памылка: Апавяданне // Бярозка. № 1; Белалобая: Апавяданне // Там жа. № 5; Сцяжынка: [Верш] // Там жа. № 9; Юркава дапамога: Апавяданне // Вясёлка. № 1; Мая машына: [Верш] // Там жа. № 2; Добры памочнік // Там жа. № 4; Жураўлі; Буду юнатам: [Вершы] // Там жа. № 6; Лепшая сяброўка: [Верш] // Піянер Бел. 22 сак.

1958. Чырвоная рэчка: Апавяданне // Бярозка. № 10; Ласун; Два сады: [Вершы] // Вясёлка. № 2; Азбука: Апавяданне // Там жа. № 9; Упартыя галкі: Апавя-

данне // За вярт. на Радзіму. № 74; Дзедава ёлачка // Там жа. № 96.

1959. Два сады; Загадка; Мая машына; Вавёрка; Рыбак; Жураўлі; Восень; Змена: [Вершы] // Мы спяваем. Мн.

1960. Першая дарога: [Верш] // Вясёлка. Мн.; Яечка; Новы дом; Жураўлі; Пачатак зімы; Верабей; У навагодні вечар; Сакавік; Бусел; Першамай; Два сады; На лыжах; Самі; Шпакі; Мой тата: [Вершы]; Смелая ўнучка: [Апавяданне] // Дзецям. Мн.; Смажаныя галавеньчыкі: Апавяданне // Мін. праўда. 7 вер.; Знайшоўся: [Верш] // Піянер Бел. 11 сак.

1961. Ласун: [Верш] // Для школьнай эстрады. Мн.

1963. Новы звеннявы: Апавяданне // Бярозка. № 2; Кран: [Верш] // Там жа. № 8; Бора такі, як ёсць: Апавяданне // Там жа. № 10; Загаварыўся; Пілі за здароўе...; Сэканомілі: [Вершы] // Вожык. № 4; Сіла прывычкі: [Верш] // Там жа. № 8; Апраўдаўся: [Жарт] // Вясёлка. № 4; Ніва. 22 вер.; Канец мянушкі: [Апавяданне] // Вясёлка. № 5; Мае санкі; Сняжок: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 2; Сіла прывычкі: [Верш] // Ніва. 2 чэрв.

1964. Халасцяк-бюракрат; Зайздрослівы конік: [Вершы] // Мініяцюры і карыкатуры. Мн.; Хітры Ігнат: [Верш] // Бярозка. № 9; Дадатковыя звесткі: Гумарэска // Там жа. № 11; Мазоль і лайдак; Рэшата і збанок: Мініяцюры // Вожык. № 20; Перахітрыла; На каньках: [Вершы] // Вясёлка. № 1; Чые алоўкі лепшыя; Востры язычок; Кавалі: [Вершы] // Там жа. № 3; Задача: [Верш] // Там жа. № 5; Лепшая сяброўка: [Верш] // Ніва. 15 сак.; Не пайду гуляць: [Верш] // Там жа. 22 сак.; Прыход вясны: [Верш] // Там жа. 29 сак.; Сцяжынка: [Верш] // Там жа. 12 крас.; Ці любіць хто мышку: [Апавяданне] // Там жа. 19 крас.; Яршова праўда: [Апавяданне]; Вясною: [Верш] // Там жа. 26 крас.; Ганарлівы ручай: [Апавяданне] // Там жа. 3 мая; Хмарка заблудзілася: [Верш] // Там жа. 24 мая; Салавей; Дружная сям'я: [Апавяданні] // Там жа. 31 мая; Палахліўцы: [Апавяданне] // Там жа. 14 чэрв.; Пакіну другім; Самі: [Вершы] // Там жа. 19 ліп.; Спагадлівая ўнучка: [Верш] // Там жа. 9 жн.; Чаго дождж ідзе; Ласун; Разява: [Вершы] // Там жа. 20 вер.; Пацяжэў; Страшны звер: [Вершы] // Там жа. 27 вер.; Ножык: [Верш] // Там жа. 18 кастр.

1965. Мы яшчэ сустрэнемся: Апавяданне // Бярозка. № 10; Любіш катацца — любі саначкі вазіць: [Верш] // Ніва. 14 сак.; Задача: [Верш] // Там жа. 2 мая; Востры язычок: [Верш] // Там жа. 6 чэрв.

1966. Шпакоўня: [Верш] // Бярозка. № 3; Шчаслівае лета: [Апавяданне] // Піянер Бел. 1 ліп.

1967. Лічылачка; Кран; Разумныя козлікі; Дзяцельбудаўнік: [Вершы] // Арлянятам: У 2 т. Мн. Т. 1; Яечка: [Верш] // Нам светит солнце ясное. Мн.; Шкляны вузел: Гумарэска // Беларусь. № 8; Урок на лёдзе: Апавяданне // Бярозка. № 3; Адналюб; Свістун; Жар-птушка; Зялёны дождж: Паляўнічыя эцюды // Маладосць. № 12; Роднымі сцежкамі: Абразкі // ЛіМ. 24 кастр.; Саламяны капялюш: Гумарэска // Мін. праўда. 30 вер.

1968. У навагодні вечар: [Верш] // Мы веселые ребята. Мн.

1972. Гаючая крыніца: Апавяданне // Мін. праўда. 12 вер.

1974. Калі сябры жывуць у згодзе: [Апавяданне] // Вясёлка. № 1.

1975. У зімовым садзе; На лыжах; Зайкавы абноўкі: [Вершы] // Вясёлка. № 12.

1976. Заячая капуста: [Верш] // Бярозка. № 3.

1977. Незвычайны эскорт: Апавяданне // Бярозка. № 6.

1978. Подзвіг: [Нарыс] // Бярозка. № 2.

1979. Пісаў паэт пра перапёлку; Зайздроснік: [Вершы] // ЛіМ. 28 снеж.; Калі Пеця стаў Пятром: [Верш] // Наст. газ. 10 сак.; Не застаўся ў даўгу: [Верш] // Там жа. 22 вер.

1980. Фарбы восені: «Возіць восень у двары...»: [Вершы] // Мін. праўда. 21 ліст.

1981. Перспективная порода: Юмореска // Сел. хоз-во Белоруссии. № 6; Грамянок: Гумарыстычнае апавяданне // ЛіМ. 21 жн.; Ох, ужо гэтыя мужчыны!..: Гумарэска // Мін. праўда. 16 вер.

1982. Люблю я майстраваць; Дзіўны кош; На ўзлеску: [Вершы] // Бярозка. № 1; Заранка над Гарадзішчам: [Нарыс] // ЛіМ. 26 лют.

1983. Кран; Разумныя козлікі: [Вершы] // Вясянка. Мн.; Палахліўцы: [Казка] // Казкі беларускіх пісьменнікаў. Мн.; Снягурка: [Апавяданне] // Бярозка. № 1; Пацешка: [Верш] // Вясёлка. № 9; Навучыла: [Верш] // Там жа. № 12; Разумная дачушка; За дапамогай; Навучыў: [Вершы] // Мін. праўда. 7 снеж.; «Паліглот»: [Верш] // Ніва. 24 ліп.

1984. Яечка: [Верш]; Смелая ўнучка: [Апавяданне] // Дашкалятам. Мн.; Палахліўцы: [Казка] // Голас Радзімы. 9 жн.

1.5.

На латышскую мову. Uzticamie draugi // Bērnība. 1960. Nr 9.

На рускую мову. Практиканты; Привычка взяточника: Сатир. миниатюры / Пер. В. Смирнов // Закарпат. правда. 1967. 30 сент.; Копирка; Кто виноват?: [Вершы] / Пер. И. Василевский // Неман. 1967. № 7; Новые лыжи: [Верш] / Пер. Е. Андреев // Земля с лазурными очами. М., 1979.

На ўкраінскую мову. Коротко і ясно [Сатыр. мініяцюры]: Практиканты; Хоч по воду; З досвідом / Пер. В. Левицький // Вітчизна. 1969. № 10.

1.6.

Тры казкі: Руская загадка; Сквапны дзядзька; Як памёр кацёл // Бярозка. 1953. № 12 / Апрац.; Як поп пагарэў: Быль // Вясёлка. 1985. № 12 / Зап.

2.3.

На беларускай мове. Ваданосаў М. Мякіна і зярняты // ЛіМ. 1959. 3 кастр.; Іван Шуцько: [Некралог] // Там жа. 1984. 7 вер. Клышка А. Першае знаёмства // Там жа. 1954. 9 студз.; Копію зняў Іван Шуцько // Там жа. 1968. 19 сак.; Краўчанка У. Клапаціцца аб дзіцячай літаратуры // Наст. газ. 1958. 28 лют.; Нічыпарэнка С. [Біябібліяграфічная нататка да 60-годдзя нараджэння] // Полымя. 1985. № 12; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Халмагорскі С. Дробязі псуюць уражанне // ЛіМ. 1961. 23 мая.

У. М. Ларчанка.

ШУШКЕВІЧ СТАНІСЛАЎ

Шушкевіч Станіслаў Пятровіч [псеўд.: Я. Бор, Янка Бор, С. Койданаўскі, Саўка Койданаўскі, В. Эрнест, Вільгельм Эрнест, В. Эрнэст; крыпт.: С. Ш., Стах Ш., С. Ш. и В. М. (з Мараковым), С. Ш-ч, С. Ш—ч, Шуш, В. Э., Э—ст, В. Эрн; 6(19).2.1908, в. Бакінава Мінскага пав., цяпер Дзяржынскі р-н — 1.2.1991, Мінск, пахаваны ў в. Шчытомірычы Мінскага р-на], паэт, празаік. Член СП Беларусі з 1934. Заслужаны работнік культуры Беларусі (1983).

Нарадзіўся ў сям'і беззямельнага селяніна-парабка. Абставіны склаліся так, што сям'я вымушана была выехаць у Смаленскую губ. і толькі ў 1914 вярнулася ў Беларусь. Бацька знайшоў працу ў маёнтку Сенніца. У 1921 С. Шушкевіч пайшоў у 2-і клас мясцовай пачатковай школы. Вучыўся ў настаўніцы А. Сонцавай, якая ў 1889 вучыла Я. Купалу. У 1923—24 працаваў рабочым саўгаса «Шчытомірычы» Мінскай вобл. У 1924—26 вучыўся ў 11-й сямігадовай школе Мінска. На здольнага вучня звярнулі ўвагу школьныя настаўнікі — пісьменнік А. Бабарэка, мастакі А. Тычына і У. Кудрэвіч. Першы верш С. Шушкевіча надрукаваны ў газеце «Чырвоная змена» ў студзені 1924 і прысвечаны памяці У. І. Леніна. Пасля заканчэння сямігодкі (1926) С. Шушкевіч паступіў у Мінскі педагагічны тэхнікум, дзе выкладаў Я. Колас. У 1926 яго прынялі ў літаратурную арганізацыю «Маладняк». Васемнаццацігадовы паэт радасна вітаў жыццё, захоплена, рамантычна ўзнёсла ставіўся да рэчаіснасці, што было наогул уласціва маладнякоўцам. Пазней паэзія С. Шушкевіча набывае тэматычную змястоўнасць, напаўняецца жыццёвымі рэаліямі, заклапочанасцю лёсам чалавека (нізка вершаў «Заход», «Асінбуд», «Паходны марш» і інш.). Пасля 2-га курса педтэхнікума С. Шушкевіч пайшоў працаваць у Кніжную палату і Дзяржаўную бібліятэку БССР (1928—30). Потым загадваў бібліятэкай Навукова-даследчага інстытута сельскай і лясной гаспадаркі (1930—31), працаваў у рэдакцыях газ. «Літаратура і мастацтва» (1934—35), «Звязда» (1935—36). Адначасова вучыўся на крытычна-творчым аддзяленні літаратурнага факультэта Вышэйшага педагагічнага інстытута імя М. Горкага, які скончыў у 1934. 15.11.1936 С. Шушкевіч беспадстаўна арыштаваны і асуджаны на 8 год пазбаўлення волі. Знаходзіўся ў турме, лагеры, ссылцы; працаваў цесляром, шахцёрам, бухгалтарам саўгаса МУС у Кемераўскай вобл. (1937—46), вольнанаёмным бухгалтарам (1946). Вярнуўшыся на радзіму, працаваў настаўнікам СШ у Данілавічах Дзяржынскага р-на Мінскай вобл. (1946—49). У 1949 паўторна рэпрэсіраваны і высланы на спецпасяленне ў Краснаярскі край, дзе працаваў лесарубам, у геалагічных партыях і экспедыцыях (1950—56). Вярнуўшыся ў Мінск, працаваў у газ. «Мінская праўда» (1956—58), быў загадчыкам аддзела пісем газеты «Літаратура і мастацтва» (1958—70). З 1970 — пенсіянер. Канчаткова па абедзвюх справах рэабілітаваны 26.9.1975. Першая жонка С. Шушкевіча — пісьменніца А. Раманоўская. Іх сын, С. С. Шушкевіч, быў Старшынёй Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь (1991—94).

Друкавацца пачаў у 1924 у газ. «Чырвоная змена» (першыя публікацыі не выяўлены). Да першага арышту паспелі выйсці толькі 2 кнігі С. Шушкевіча — «Вершы» і «Звярыны баль». З 2-й паловы 1950-х г. ён зноў актыўна ўключыўся ў літаратурнае жыццё. Перажытае ў сталінскіх турмах і лагерах наклала яўны адбітак на яго паэзію, якая становіцца жыццёва сталай, разважлівай, часта засмучанай, хоць паэт і не страціў веры ў свой народ, паэтызаваў любоў да Бацькаўшчыны, сяброўства, каханне, апяваў прыгажосць роднай зямлі (зб. «Дарогаю вясны», «Услед за марамі», «Навальніца», «Сябрам»). Лепшыя вершы С. Шушкевіча вызначаюцца напружаным унутраным пачуццём, надзённасцю праблематыкі, успрымаюцца як споведзь пакалення, маналог сучасніка, які шмат перажыў і перадумаў (зб. «Рэха маладосці»). С. Шушкевіч вядомы і як празаік, аўтар шматлікіх кніг апавяданняў, казак, вершаў, пацешак для дзяцей («Лясная калыханка», «Сарочы церамок», «Мы на змену ідзём», «Гара Марата Казея», «Будзільнік», «Вясёлыя дзятлікі», «Колькі кіпцікаў у кошкі», «Дванаццаць пасланцоў», «Красавік», «Барадаты камар», «Ліса з магнітафонам», «Казачны церам»). Яго паэзія для дзяцей даступная, меладычная. Шмат якія яго вершы пакладзены на музыку беларускімі кампазітарамі Д. Лукасам, Л. Лявітавай, Ю. Семянякам, Я. Цікоцкім, М. Чуркіным. Ён аўтар шматлікіх успамінаў пра беларускіх пісьменнікаў старэйшага пакалення, сваіх сяброў і равеснікаў,

што разам з ім ішлі па складаных шляхах жыцця («Вяртанне ў маладосць»). Выступаў ён як крытык і перакладчык. За апошнія гады выйшлі кнігі яго лірыкі («Сонца над маім асеннім садам»), сатыры і гумару («Казёл на верталёце», «Грушы на вярбе»). Ён быў укладальнікам і каментатарам выбраных твораў М. Грамыкі «Родная пушча». Займаўся грамадскай работай, быў членам бюро секцыі дзіцячай літаратуры. Многія творы С. Шушкевіча перакладзены на рускую і ўкраінскую мовы. Узнагароджаны дзвюма Ганаровымі граматамі і Граматай Вярхоўнага Савета БССР. *Л. С. Савік.*

Бібліяграфія

1.1.

Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1978. Т. 1. Вершы, казкі. Т. 2. Апавяданні; Нарысы; Успаміны; Крытычныя эцюды. Рэц.: Кажамякін Ц. Радасная сустрэча // Гомел. праўда. 1979. 7 жн.; Клімуць Я. Слова мудрае, слова шчырае // Маг. праўда. 1979. 17 лют.; Ягож. Час творчых справаздач // Звязда. 1979. 13 студз.; Коўтун В. Нягасныя рабінавыя гронкі // ЛіМ. 1979. 15 чэрв.; Крупенька Я. «Шукаю чарадзейны ключык» // Чырв. змена. 1980. 10 студз.; Лиокумович Т. Созревшей нивы урожай // Заря. 1979. 26 сент.; Літвінаў Р. Глыбокі след // Полымя. 1979. № 6; Марціновіч А. Крынічнай чысціні талент // Наст. газ. 1979. 1 жн.; Міцура Т. Звоніць радасць словам маладым // Мін. праўда. 1979. 12 мая; Паўловіч В. І сталасць, і майстэрства // Віцеб. рабочы. 1979. 7 сак.; Хвесь Г. Разнастайнасць таленту // Голас Радзімы. 1979. 18 кастр.; Хорсун С. Дарыць цяпло душы // Вяч. Мінск. 1979. 4 вер.

Дарога ў залатую восень: Вершы. Мн., 1983 (Б-ка беларус. паэзіі). Рэц.: Кобрын У. Усё аддаць людзям душа гатова... // Мін. праўда. 1983. 22 ліст.; Шкут А. Адчуваць сябе маладым // Гомел. праўда. 1983. 8 ліп.

Выбранае: Вершы. Мн., 1988.

1.2.

Вершы. Мн., 1934. Рэц.: Шарахоўскі Я. На шляху паэтычнага самавызначэння // ЛіМ. 1934. 22 ліп.

Звярыны баль: Байка. Мн., 1936.

Лясная калыханка: [Вершы] / Для дашк. ўзросту. Мн., 1958. Рэц.: Данілевіч Л. Вершы для дзяцей // Наст. газ. 1958. 16 вер.; Іванова Л. Не ўсе вершы аднолькавыя // Наст. газ. 1959. 29 вер.; Скрыпка М. Шчырым голасам // ЛіМ. 1958. 23 жн.

Дарогаю вясны: Вершы. Мн., 1959. Рэц.: Палітыка Д. Дарогай вясны // ЛіМ. 1960. 16 студз.; Пушча Я. «Дарогай вясны» // Беларусь. 1960. № 2.

Сарочы церамок: Вершы / Для дашк. і малодш. ўзросту. Мн., 1959. Рэц.: Боган У. Добры падарунак маленькім // Мін. праўда. 1959. 24 кастр.; Замерфельд Я. Проста бусел ці дробнаўласніцкая птушка? // ЛіМ. 1959. 21 кастр.; Іванова Л. Не ўсе вершы аднолькавыя // Наст. газ. 1959. 29 вер.; Пушча Я. Маленькім чытачам // Полымя. 1960. № 1.

Мы на змену ідзём: Вершы // Для сярэд. ўзросту. Мн., 1961. Рэц.: Федчанка З. Шчырая размова з дзецьмі // Звязда. 1962. 10 лют.

Услед за марамі: Вершы. Мн., 1961. Рэц.: Варлен Б. [Бечык В.] З чалавечай дабратою // ЛіМ. 1961. 29 снеж.; Стральцоў М. Спадарожніца — маладосць // Полымя. 1962. № 3.

Гара Марата Казея: Вершы / Для сярэд. ўзросту. Мн., 1963. Рэц.: Гаўрусёў С. Без дакладнага адраса // Чырв. змена. 1963. 4 снеж.; Мірачыцкі Л. Цікавая сустрэча // Наст. газ. 1964. 8 лют.; Сідарэнка М. Свет дзіцячай душы // Мін. праўда. 1963. 20 снеж.; Шкраба Р. Пра дакладнасць слова і вобраза // Полымя. 1964. № 1.

Будзільнік: Вершы / Для дашк. ўзросту. Мн., 1966. Рэц.: Псікаў А. Паэзія маленства // Наст. газ. 1967. 10 чэрв.; Стральцоў М. ...І для дарослых // Полымя. 1967. № 8.

Навальніца: Вершы. Мн., 1966. Рэц.: Бойка У. Кельня мае форму сэрца // Мін. праўда. 1967. 11 жн.; Замерфельд Я. Ярка, запамінальна, праўдзіва // Чырв. змена. 1967. 16 сак.; Пруднікаў П. Улюбёнасць // Беларусь. 1967. № 5.

Апавяданні пра Марата Казея // Для сярэд. і старэйш. ўзросту. Мн., 1968. Рэц.: Парахневіч М. Сцежкамі юнага героя // Мін. праўда. 1968. 15 вер.; Пранузя П. З любоўю да героя // Наст. газ. 1969. 29 сак.; Радзіміч М. Парадніўся юнак з мужнасцю // Чырв. змена. 1969. 11 сак.

Вяртанне ў маладосць: Успаміны і нататкі. Мн., 1968. Рэц.: Базарэвіч М. Дарагія абліччы // Чырв. змена. 1969. 14 студз.; Грахоўскі С. Падарожжа ў літаратурную маладосць // Полымя. 1969. № 2; Звонак А. // Звязда. 1969. 12 лют.; Кудраўцаў І. Калі праз сэрца прапушчана // Вяч. Мінск. 1968. 30 ліст.; Лісоўскі М. // Гомел. праўда. 1968. 30 кастр.; Ліякумовіч Ц. З хваляваннем і любоўю // Маг. праўда. 1969. 26 лют.; Царанкоў Л. Незабыўнае // Маладосць. 1969. № 12; Шаўня А. Захавала ўдзячная памяць // Беларусь. 1969. № 1.

Грушы на вярбе: Вершы, байкі, эпіграмы. Мн., 1969 (Б-ка Вожыка). Рэц.: Парахневіч М. Смехам па агрэхам // Вяч. Мінск. 1969. 30 кастр.

Вясёлыя дзятлікі / Для дашк. ўзросту. Мн., 1970. Рэц.: Вікцюк П. У краіне шчырасці і даверу // ЛіМ. 1970. 29 мая; Літвінаў Р. // Наст. газ. 1970. 27 чэрв.; Слаўковіч Д. «Краем лесу ехаў зайка...» // Полымя. 1970. № 10.

Колькі кіпцікаў у кошкі: Вершы / Для дашк. ўзросту. Мн., 1972. Рэц.: Валькоўскі І. Чытай, тата, яшчэ... // Маг. праўда. 1972. 28 вер.; Даніленка М. Для нашых дзяцей // Гомел. праўда. 1972. 13 кастр.; Ягож. Размова з юным чытачом // Наст. газ. 1972. 5 снеж.; Літвінаў Р. З разуменнем дзіцячага свету // Полымя. 1973. № 3.

Сябрам: Вершы. Мн., 1972. Рэц.: Літвінаў Р. Блізкасць да жыцця // Беларусь. 1973. № 3; Ракаў В. Слоў жывучыя зярняты // Звязда. 1972. 19 вер.; Фомчанка А. Светлай раніцы падай руку // Вяч. Мінск. 1972. 27 вер.

Дванаццаць пасланцоў: Вершы // Для мал. шк. ўзросту. Мн., 1973. Рэц.: Кобрын У. Сто тысяч пасланцоў // ЛіМ. 1974. 31 мая; Мядзведзеў І. Сонечныя вершы // Наст. газ. 1974. 21 вер.

Барадаты камар: Вершы для дашк. ўзросту. Мн., 1977. Рэц.: Паўлюкоўскі І. Пяшчотна, замілавана // ЛіМ. 1978. 5 мая.

Красавік: Вершы і казкі // Для мал. і сярэд. шк. ўзросту. Мн., 1977. Рэц.: Бечык В. «Бо хораша на свеце так...» // ЛіМ. 1977. 23 вер.; Галіноўская Н. Для маленькіх сяброў // Мін. праўда. 1977. 27 мая; Касько У. Калі ў сэрцы красавік // Наст. газ. 1977. 24 жн.; Коўтун В. З клопатам пра маленькага чытача // Полымя. 1977. № 9; Крупенька Я. Гэты цікавы дзіцячы свет // Чырв. змена. 1977. 1 кастр.; Марціновіч А. Свет даверу і мудрасці // Наст. газ. 1977. 16 ліп.; Якіменка Т. Чыстае неба Радзімы // Гомел. праўда. 1977. 28 чэрв.

Ліса з магнітафонам: Казкі / Для мал. шк. ўзросту. Мн., 1979. Рэц.: Гаварушка Я. Казачнае і рэальнае // Звязда. 1980. 5 жн.; Кажамякін Ц. Здольнасці казачніка // Гомел. праўда. 1981. 21 студз.; Літвінаў Р. Жанр — стары, знаходкі — новыя // ЛіМ. 1980. 27 чэрв.; Марціновіч А. Казачны свет маленства // Наст. газ. 1980. 9 жн.; Сапешка А. Спалучаючы рэальнае з казачным // Мін. праўда. 1980. 14 чэрв.

Казачны церам: Вершы, казкі. / Для мал. шк. ўзросту. Мн., 1983. Рэц.: Гаварушка Я. З любоўю да дзяцей // Наст. газ. 1984. 23 чэрв.

Рэха маладосці: Вершы. Мн., 1984. Рэц.: Барсток М. Гукае рэха маладосці // Полымя. 1985. № 3; Марціновіч А. «...Крылы час не апаліў» // ЛіМ. 1984. 1 чэрв.

Едзе страшная Яга: Вершы і казкі / Для мал. шк. ўзросту. Мн., 1985.

Казёл на верталёце: Вершы / Для дашк. ўзросту. Мн., 1987.

Сонца над маім асеннім садам: Вершы. Мн., 1987.

Апавяданні пра Марата Казея / Для сярэд. і ст. шк. ўзросту. Мн., 1988 (З арлінага племені).

Непаседлівыя вавёркі. Мн., 1993.

1.3.

1925. Ліпнёвае: [Верш] // Малады араты. № 7; Вечар; «Гора мне крылле змачыла...»: [Вершы] // Там жа. № 8; Я успомніў сёння дзяцінства: [Верш] // Там жа. № 9—10; Ураджайнае: [Верш] // Там жа. № 11 / Пад псеўд. Янка Бор; Сонца свеціць, сонца грэе...: Песня // Там жа. № 13 / Пад псеўд. Янка Бор; «У Дзянісавай Агаты...»: [Верш] // Там жа. № 16 / Пад псеўд. Янка Бор; Восень: [Верш] // Чырв. сцяг. № 7; Ураджайнае: [Верш] // Чырв. змена. 29 вер. / Пад псеўд. Янка Бор; «Мае думкі — вы птушкі крылатыя...»: [Верш] // Там жа. 23 снеж.

1926. Ураджайнае: [Верш] // Ураджайнае свята. Мн. / Пад псеўд. Я. Бор; Камсамол; «Каля хаткі, сэрцу мілай...»; «Радасць мая звоніць...»: [Вершы] // Малады араты. № 3; «Лісце з дрэў сарваў увосень вецер...»: [Верш] // Там жа. № 8; Восень: [Верш] / Чырвоны сейбіт. № 2 / Пад псеўд. Я. Бор.; Падслухай шум вясёлае вясны; «Там дзве мяжы...»: [Вершы] // Там жа. № 4; Звініць звон: [Верш] // Бел. вёска. 27 крас. // Пад псеўд. Я. Бор; «Гудзі, мой цэп...»: [Верш] // Чырв. змена. 8 студз.; У няволі: З вершаў «Захад» // Там жа. 21 лют.; З дапамогаю брата: [Апавяданне] // Там жа. 3 сак.; У далейшым так працаваць нельга // Там жа. 10 сак. / Пад псеўд. Я. Бор; Пяць год: [Верш] // Там жа. 21 крас.; Частушкі / Пад псеўд. Я. Бор; «У зялёным шоўкалісці...»: [Верш] // Там жа. 8 ліп.; «Вольныя» галовы альбо «камсамольскае казацтва» // Там жа. 22 ліп. / Пад псеўд. Я. Бор.

1927. «Смяецца месяц...»: [Верш] // Чырв. сейбіт. № 6—7; Шум хваляў гордых: [Верш] // Там жа. № 17; «Не чакай...»: [З вершаў «Заходняя Беларусь»): [Верш] // Звязда. 20 ліст.; «У будучыню хто ня верыць...»: (Санет) // Чырв. змена. 5 мая.

1928. Дворнікі: Апавяданне // Літ. дад. да газ. «Сав. Бел.» № 10; Паўстанне вершаў: [Верш] // Маладняк. № 1; Ціхім я стаяў: [Верш] // Там жа. № 3; Песні аб пяру: [Вершы] // Там жа. № 6; Прыйдзе час: [Верш] // Звязда. 22 студз.; «Краіна вольная...»: [Верш] // Чырв. змена. 30 снеж.

1929. Звярыны баль: Байка // Бел. піянер. № 8; Загінулі: [Верш] // Маладняк. № 1; Сам ня ведаю, пра што мне напісаць?!: [Верш] // Сав. Бел. 13 студз.; Чытаў паэта верш...: (Некаторым сябрам па пяру прысвячаю): [Верш] // Там жа. 8 снеж.; «Падабраў у полі ноты вецер...»: [Верш] // Чырв. змена. 22 вер.

1930. «Зноў стрэлка вернецца...»: [Верш] // Маладняк. № 2; Дэманстрацыя; Ад «А» да «Я»: [Вершы] // Там жа. № 8—9; ...На Асінбуд: [Верш] // Чырв. змена. 27 студз.

1931. Паходны марш: [Верш] // БелЛАЧАФ: Зборн. першы. Мн.; Добрая парада: [Верш] // Іскры Ільіча. № 3; «То пра зоркі, то пра месяц...»: Некаторым паэтам: [Верш] // Чырв. змена. 1931. 5 чэрв.

1932. «Трактарыст набраў вады...»: Частушка // Беларусь калгасная. № 3; Кавалачак з аўтабіяграфіі паэта Разекі: Фельетон // Маладняк. № 7; Арышт таварыша: [Верш] // Чырв. Бел. № 19; Яшчэ адна ластаўка з гнязда вялікадзяржаўнікаў: Пра выхад кніжкі М. Рыбнікавай «Загадки»; Польскаму педтэхнікуму — дзесяць год // ЛіМ. 10 ліп.; Спакой і мір: [Верш] // Там жа. 5 жн.; Чырвонаарм. праўда. 1 жн.; У цырульні: [Верш] // Піянер Бел. 31 кастр. / Пад прозв. В. Шушкевіч. Аўт. спрэчнае; Песня пагранічніка: [Верш] // Чырвонаарм. праўда. 5 вер.

1933. Гультай прычыну знойдзе: [Верш] // Іскры Ільіча. № 16; З вершаў «Захад»: Перад забастоўкай: [Верш] // Полымя рэвалюцыі. № 10; Занядбаны вучастак // ЛіМ. 6 студз.; Пісьменнікі і крытыкі ў 1933 г. // Там жа. 28 студз.; Сястра: [Верш] // Там жа. 13 чэрв.; Чырвоная Армія: [Верш] // Там жа. 15 ліп.; Хор без капельмайстра: Пра літстаронкі «Камунара Магілёўшчыны» // Там жа. 28 ліп.; З боку ад падрыхтоўкі да з'езду / Пад псеўд. В. Эрнест; Рыхтуемся да з'езду / Пад крыпт. Э — ст // Там жа. 13 жн.; Кнігагандлю — бальшавіцкія кадры // Там жа. 6 вер. / Сааўт. Блісцінаў; Смерць Лютгенса: [Верш] // Там жа. 29 вер.; Рабочы дзень інстытута: Таварышу Бэндэ, аднаму з рэдактараў «Гісторыі»; На таварыша Усса; Інстытуцкай насценгазеце: Эпіграмы / Пад крыпт. Ш. Стах; Зрабіць інстытут ЛіМ кузняй бальшавіцкай навукі: (Рэйд газеты «ЛіМ») / Сааўт. Б. Мікуліч, У. Стэльмах // Там жа. 16 кастр.; Эпіграма на Кузьму Чорнага // Там жа. 26 кастр. / Пад крыпт. Ш. Стах; Эпіграма на Барыса Мікуліча; Эпіграма на Раманоўскую; Эпіграма на Аркадзя Куляшова; Эпіграма на Зяму Піваварава / Пад крыпт. Ш. Стах; З лаўкі падсудных выносіцца прысуд; Кулямёты ў вакне; Хлеб: [Вершы] // Там жа. 31 кастр.; Напішу нізку вершаў // Там жа. 31 снеж.; «Гэта ж з намі наш таварыш Бруна...»: [Верш] // Чырв. змена. 27 вер.

1934. Гэта наш калгасны сад: [Верш] // Іскры Ільіча. № 8; У школе: [Верш] // Там жа. № 9; Блакнот: [Верш] // Там жа. № 10; На катку: [Верш] // Там жа. № 11; Расце радасць перамог: [Нарыс] // Калгаснік Бел. 30 вер.; Калгас «Колас»: [Нарыс] // Там жа. 14 кастр.; Камунар Магілёўшчыны. 17 кастр.; Суседзі: [Нарыс] // Калгаснік Бел. 30 кастр.; Першы дзень: [Нарыс] // Там жа. 4 ліст.; Годзе марозіць кнігі: (Пра выданне мастацкай літаратуры ДзВБ) // ЛіМ. 26 лют. / Сааўт. Хатылеў; Літстаронка «Палескай праўды» // Там жа. 18 крас. / Пад псеўд. В. Эрнест; Сур'ёзна ўзяцца за работу // Там жа. 22 крас.; Яшчэ раз пра якасць: (Літаратурны нумар «Оркі» ад 25 красавіка г. г.) // Там жа. 12 мая / Пад псеўд. В. Эрнест; Аднаму з крытыкаў: Эпіграма // Там жа. 12 ліп. / Пад псеўд. Стах; Пра часопіс «Іскры Ільіча» // Там жа. 13 жн.; Сонцу брат: (Накіды ў блакноце) // Там жа. 27 кастр.

1935. За граматнасць і прастату // Бальш. друк. № 23; Новыя Астравы: [Апавяданне] // Калгаснік Бел. 10 крас.; «Запіскі вучня царкоўна-прыходскай школы» // ЛіМ. 16 вер.; Гарманіст Кулікоў: Апавяданне // Там жа. 16 кастр.; Рэдка з кім так можа стацца: Эпіграма на Р. Кобеца // Там жа. 6 снеж.; «Міхасёвы прыгоды» // Там жа. 28 снеж.

1936. Максіму Горкаму: [Верш] // Полымя рэвалюцыі. № 6; Песня перакладчыка: Літаратурная пародыя // Чырв. змена. 30 ліп.

1937. Пушкинский вечер // Рабочий. 3 февр. / Пад псеўд. Бор. Аўт. спрэчнае.

1956. На скале грэбень: [Верш] // Вожык. № 14; «Белы мой лебедзю...»: [Верш] / Работніца і сялянка. № 11; Чарадзейны шукаю настойліва ключык...: [Верш] // ЛіМ. 21 ліп.; Рукі крывавыя прэч ад Егіпта!: [Верш] // Там жа. 24 ліст.; А ў лесе ды пад дубам: [Казка] // Чырв. змена. 14 кастр.

1957. Я тая, пра якіх складаюць казкі; Ляцяць лебедзі; Самародак; На небе паўночным: [Вершы] // Беларусь. № 5; Хворы жораў: Казка // Бярозка. № 1; Козачка-свавольніца: [Верш] // Вясёлка. № 3; Гультаі: [Верш] // Там жа. № 9; Кузня: [Верш] // Работніца і сялянка. № 2; Кукарэка-недарэка; Ваяўнічыя хрушчы: [Вершы] // Там жа. № 11; Мастак: [Верш] // ЛіМ. 13 сак.; Залатая рыбка: [Верш] // Мін. праўда. 1 сак.; Дзень добры, сталіца!: Урывак з паэмы «Шляхамі Радзімы» // Там жа. 3 ліп.; Свету — мір!: [Верш] // Там жа. 29 ліст.; Агарод: Жарт // Піянер Бел. 19 ліп.

1958. Красавік ідзе з пралескамі: [Верш] // Юным дэкламатарам. Мн.; Бярозка. № 4; Снежны дзед: [Верш] // Вясёлка. № 1; Сарочы церамок: [Верш] // Там жа. № 3; Кукарэка-недарэка: [Верш] // Там жа. № 6; Збіў камарык ножку: [Верш] // Там жа. № 8; Танцавалі ў сшытку кляксы: [Верш] // Там жа. № 9; «Не памерці пабрацімам...»; «Гэта рэха майго шчасця...»; «Калі б мог раскрыць я грудзі...»; Паплылі блакітныя аблокі; «Кельня мела форму сэрца...»; Вось яно цудоўнае, пустое; Бакеншчыца: [Вершы] // Маладосць. № 1; Пракалоў камарык ножку: [Верш] // Работніца і сялянка. № 7; Дубовы густ; Прасначкі; Усё для дзетак; Бясстрашны: Эпіграмы // ЛіМ. 1 лют.; Палын і бэз; Ад сярэдніх; Мастак — шавец; Музыка для

засланкі; Літаратурная зацірка; Лыч і «Масквіч»: [Эпіграмы] // Там жа. 10 вер.; Прыемная сустрэча // Там жа. 19 ліст.; З Нёманскіх прастораў // Там жа. 22 ліст.; Аўтару кнігі «Гумар і сатыра»; Нілу Гілевічу: Літаратурныя пародыі // Там жа. 17 снеж.; Літаратурная ёлка: [Верш] // Там жа. 31 снеж. Ляціць з-за гор, лясоў, нізін: [Верш] // Мін. праўда. 1 студз.; Дарогу вясне і сонцу // Там жа. 22 крас.; Наш сонечны май: [Верш] // Там жа. 1 мая; Перад намі родны край: [Верш] // Там жа. 18 мая; Мы на змену ідзём: Піянерская песня // Піянер Бел. 1 мая; Вершы для малышоў: Непамыцька — хлопчык Віцька; Смоўж; Драч; Знатныя лісічкі; Бусел Клёка-Клёкала і жабка Квока-Квокала // Там жа. 10 кастр.

1959. Мінск: [Верш] // Беларусь. № 4; Мы на змену ідзём: [Верш] // Бярозка. № 4; Мяцеліца: [Верш] // Вясёлка. № 1; Дзе ж той Лёня?: [Верш] // Там жа. № 3; Песня акцябрат // Там жа. № 8; Пчала і кветка: [Верш] // За вярт. на Радзіму. № 38; Калг. праўда. 26 крас.; Не ўсе тыя сады цвітуць... // За вярт. на Радзіму. № 93; Верабейка; Гыля, гыля, гусачкі: [Вершы для дзяцей] // Работніца і сялянка. № 1; Прамова С. Шушкевіча на IV з'ездзе пісьменнікаў Беларусі // Віцеб. рабочы. 15 лют.; Свабоду Глезасу: [Верш] // Звязда. 5 ліп.; Пімену Панчанку; Уладзіміру Корбану; Кастусю Кірэенку: Сяброўскія шаржы // ЛіМ. 11 лют.; «Лёгкасць у думках незвычайная...» // Там жа. 9 мая; Нявыпаланы палын... // Там жа. 24 чэрв.; Яго слова: [Верш] // Там жа. 8 ліп.; Не ўсе тыя сады цвітуць... // Там жа. 29 жн.; «Табе зайздросцяць зоры...»: [Верш] // Там жа. 16 вер.; На подзвіг кліч і натхняй: [Верш] // Мін. праўда. 1 мая; Чартапалох; Павучок-мухаед; Бабровы млын; Сядзіць цвіркун на прыпечку; Пайшоў коўзацца каток: [Вершы] // Наст. газ. 20 лют.; Гусачок; «Бегла я з абручыкам...»: [Вершы] // Чырв. сцяг. 18 кастр.

1960. Верабейка; Сарочы церамок; Песня акцябрат; Агарод: [Вершы] // Дзецям. Мн.; Пайшоў коўзацца каток: [Верш] // Вясёлка. Мн.; У новым доме: [Верш] // Бярозка. № 2; Ліст у Францыю: [Верш] // Там жа. № 6; Ластаўкі: [Верш] // Вясёлка. № 5; Надзін абручык; Дружны клас; У ягады: [Вершы] // Там жа. № 7; Па лісточку поўзаў смоўж; Верабейка; Гыля, гыля, гусачкі; Пайшла курка да лісачкі; Снежны дзед: [Вершы] // Голас Радзімы. № 16; Як светач, слова Леніна нясём: [Верш] // Там жа. № 31; Песні над Нараччу // Там жа. № 50; Няхай цвітуць сады!: [Верш] // Там жа. № 81; Чаго вам хочацца, панове?.. // За вярт. на Радзіму. № 5; Пайшла курка да лісачкі: [Верш] // Работніца і сялянка. № 3; З вераб'ём ваюе шпак; Пліска; Берасцяначка; Дзяцел; Перапёлачка: [Вершы] // Там жа. № 5; Козачка-свавольніца: [Верш] // Сел. гасп. Бел. № 11; Школьны агарод; З вераб'ём ваюе шпак; Дзяцел: [Вершы] // Віцеб. рабочы. 26 сак.; Брэст — мірны горад; Каля руін цытадэлі; Каля помніка невядомаму салдату: [Вершы] // Зара. 4 снеж.; Памром, а не здадзімся; На братняй магіле: [Вершы] // Там жа. 18 снеж.; Калі на кожным доме сцяг: [Верш] // Звязда. 6 ліст.; Няшчасны верабей: [Верш] // Калг. праўда. 31 ліп.; Стары дот: [Верш] // ЛіМ. 24 лют.; Пра летапіс горада // Там жа. 16 крас.; Песні над Нараччу // Там жа. 5 ліп.; Рабочыя адзначаюць юбілей пісьменніка // Там жа. 23 жн. / Пад псеўд. С. Койданаўскі; Прапаганда літаратуры па-новаму // Там жа. 2 вер. / Пад псеўд. С. Койданаўскі; Крытыку Касалюбаву; І чыталі часам мышы: [Эпіграмы] // Там жа. 25 кастр.; Як светач, слова Леніна нясём: [Верш] // Мін. праўда. 19 крас.; Рыгор экскурсавод; Дружны клас: [Вершы] // Наст. газ. 23 ліп.; Школьны агарод: [Верш] // Піянер Бел. 15 крас.; Я не быў ніколі дамаседам: [Верш] // Чырв. змена. 29 вер.

1961. «А ў полі васількі...»; Красавік ідзе з пралескамі; Росы; Ідуць балаголы: [Вершы] // Анталогія беларускай паэзіі: У 3 т. Мн. Т. 2; У Яніны імяніны; Дзе ж той Лёня?: [Вершы] // Для школьнай эстрады. Мн.; Брэст — пагранічны горад; Каля руін цытадэлі: [Вершы] // Беларусь. № 3; Ты за ўсіх нас ляцеў да зор: [Верш] // Голас Радзімы. № 31; Слухайце, пакаленні!: [Верш] // Там жа. № 35; Радзіма; Едуць балаголы; Мясціна казак і пралесак; На брацкай магіле: Услед за летуценнямі: [Вершы] // Полымя. № 4; Якуб Брайцаў: Да стагоддзя з дня нараджэння // ЛіМ. 17 лют.; / Пад псеўд. С. Койданаўскі: Ты за ўсіх нас ляцеў да зор: (Юрыю Гагарыну): [Верш] // Мін. праўда. 16 крас.; «Яшчэ нядаўна...»: [Верш] // Там жа. 8 кастр.; Не былі мы ў Афрыцы; Калыханка; Мышка ў казла пытала; Хрыпаты пеўнік: [Вершы] // Наст. газ. 31 вер.

1962. Якубу Коласу: [Верш] // Жыццё для народа. Мн.; Сустрэча ў Ляўках; Яго слова: [Вершы] // Народны паэт Беларусі. Мн.; У новым доме: [Верш] // Піянерам Беларусі. Мн.; П'яніца і певень: [Байка] // Слаўце Радзіму. Мн.; На возеры: [Верш] // Беларусь. № 9; Гара Казея Марата; Завіруха снежная, не вей!: [Вершы] // Бярозка. № 2; Свята вясны: [Верш] // Там жа. № 5; «Ёсць ля вёскі Бараўляны...»: [Верш] // Там жа. № 6; Жніво: [Верш] // Там жа. № 8; «Культурны»: [Верш] // Вожык. № 15; «Літбалванкі»; Тры персоны; Ні дзяк, ні поп; Пакаёвы талент; Прысвячэнне; Паказны тон; Поп, бабулька і кадзіла; Прыйшоў бай да мяне; Няверны; Алейная дасужнасць: (Байкі і эпіграмы) // Там жа. № 23; Ганчары; Сад цвіце; А мы крупы сеялі: [Вершы] // Вясёлка. № 7; На казачных крылах: [Верш] // Голас Радзімы. № 65; У Ляўках: [Верш] // Маладосць. № 7; Каля музея Янкі Купалы; Раніца: [Вершы] // Полымя. № 7; З думай аб людзях // Звязда. 5 ліп.; Скарына ў Празе: [Верш] // Там жа. 18 ліст.; Літаратурны калаўрот жартам і наадварот: Эпіграмы // ЛіМ. 1 студз. / Пад псеўд. С. Койданаўскі / Сааўт. Я. Кудрыцкі, М. Скрыпка; У салдацкай гімнасцёрцы // Там жа. 16 студз.; Наліўся сонцам ясным спелы колас // Там жа. 8 мая; Развітанне: [Верш] // Там жа. 6 ліп.; «Чарада арлоў...»: [Верш] // Там жа. 14 жн.; Ён застаецца маладым // Там жа. 31 жн.; Сын незабыўных дзён: Да 60-годдзя з дня нараджэння Міколы Нікановіча // Там жа. 28 вер.; Паэтычна, займальна // Там жа. 16 кастр.; Груганы: [Верш] // Там жа. 26 кастр.; Непамыцька — хлопчык Віцька: [Верш] // Ніва. 4 лют.; Танцавалі ў сшытку кляксы; Захварэла курка: [Вершы] // Там жа. 11 лют.; Агарод: [Верш] // Там жа. 20 мая; Кот-варажбіт: [Верш] // Піянер Бел. 2 лют.; Лянота: [Верш] // Там жа. 14 снеж.; Клопат пра маладых // Чырв. змена. 3 ліст.

1963. Красавік ідзе з пралескамі: [Верш] // Слова аб роднай прыродзе. Мн.; Сніўся сон перад паходам: [Верш] // Бярозка. № 2; Янку Маўру: [Верш] // Вожык. № 9; Спрытны цесць і лоўкі зяць: [Верш] // Там жа. № 15; Знатнае выхаванне: [Верш] // Там жа. № 21; Млын: [Верш] // Вясёлка. № 10; «Полем, лесам, пралескамі...»: [Верш] // Голас Радзімы. № 31; Першыя вёрсты: [Рэц. на кн.: Р у д к о ў с к і М. Першыя вёрсты. Мн., 1963] // Полымя. № 8; Зазімак; Нашы сябры: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 1; Роздум над Дзвіною; «Маленства плыло шматгалосае...»: [Вершы] // Віцеб. рабочы. 1 снеж.; Разам: [Верш] // Гомел. праўда. 27 вер.; На Краснаярскай прыстані; На параходзе: [Вершы] // Звязда. 21 крас.; Мы не паедзем славу пазычаць: [Верш] // Там жа. 19 чэрв.; Чый там голас чуваць: [Верш] // Там жа. 3 ліст.; Он наш, он сердцем молодой // Знамя юности. 10 мая; Не па адрасу // ЛіМ. 8 студз.; Ключык да маленькіх сэрцаў: [Рэц. на кн.: Г а л і н о ў с к а я Н. Давайце пазнаёмімся. Мн., 1962] / Пад псеўд. С. Койданаўскі; Жыццё ў натхнёнай працы: Да 70-годдзя з дня нараджэння М. Гарэцкага // Там жа. 19 лют.; Прастрэлены кацялок: [Верш] // Там жа. 22 лют.; Права на песню: Да 60-годдзя з дня нараджэння Тодара Кляшторнага // Там жа. 19 сак.; Паэзія салдата: [Рэц. на кн.: Ш в е д з і к Г. Лірыка. Мн., 1962] // Там жа. 29 сак.; Над Шушаю ў тайзе: [Верш] // Там жа. 26 крас.; Цікава і дасціпна: [Рэц. на кн.: Корбан У. Пра жывёл і звяроў. Мн., 1963] // Там жа. 24 мая; Недасяжнае блізка: [Верш] // Там жа. 18 чэрв.; Голас двух братоў: [Верш] // Там жа. 5 ліп.; Рэклама і паслугі // Там жа. 12 ліп.; Проба голасу: [Рэц. на кн.: К а р ы з н а У. Край мой сінявокі. Мн., 1963] // Там жа. 13 жн.; Дарослым — золата, малым — медзь: [Рэц. на кн.: Б а р а д у л і н Р. Мех шэрых, мех белых. Мн., 1963] // Там жа. 11 кастр.; Дудар; «Ходзіць коцік па страсе...»; Наш млын: [Вершы] // Маг. праўда. 14 вер.;

Жыць пралескам адвечна: [Верш] // Мін. праўда. 1 вер.; Будзільнік; Мо само спявае рэха?; Добрай ночы; А хто цябе, перапёлачку, разбудзіў?: [Вершы] // Наст. газ. 24 жн.; Завіруха снежная, не вей: [Верш] // Ніва. 24 лют.; Дружны клас: [Верш] // Там жа. 9 чэрв.; Калі б шуму было менш: [Верш] // Там жа. 30 чэрв.; Прышла курка да лісачкі: [Верш] // Там жа. 14 ліп.; Жніво; У ягады: [Вершы] // Там жа. 21 ліп.; Перапёлачка: [Верш] // Там жа. 28 ліп.; Пліска: [Верш] // Там жа. 4 жн.; Журавель варыць кісель: [Верш] // Там жа. 18 жн.; Не былі мы ў Афрыцы: [Верш] // Там жа. 25 жн.; Добрай ночы: [Верш] // Там жа. 13 кастр.; Будзільнік: [Верш] // Там жа. 20 кастр.; Не ўсё, што зрыфмавалася // Піянер Бел. 4 студз.; Гомельскія «дзівы»: [Верш] // Там жа. 20 вер.

1964. Ні дзяк, ні поп; Паказны тон; Няверны: [Вершы] // Мініяцюры і карыкатуры. Мн.; На пахмелку; Плачуць сцены: [Вершы] // Беларусь. № 1; «Калодзеж я капаў...»; «Я сніў вясну сваю з пралескамі...»; Пра душу і пра цела; «Пэўна недзе чуеш...»: [Вершы] // Там жа. № 12; Юныя партызаны: [Верш] // Бярозка. № 2. Сонца кліча: [Верш] // Там жа. № 5; На слуцкай шашы: [Верш] // Там жа. № 7; Снежань: [Верш] // Там жа. № 12; З новых вершаў: Непатрабавальны; Пра аднаго з мемуарыстаў; Ён за новае нутром; Як-ніяк, але сваяк... // Вожык. № 17; Забіяка пеўнік; Кухаркі: [Вершы] // Вясёлка. № 8; Шавец: [Верш] // Там жа. № 9; Роздум над Дзвіною // Голас Радзімы. № 49; З першых дзён знаёмства // Там жа. № 63; Вечная маладосць: Да 60-годдзя з дня нараджэння Паўлюка Труса // Маладосць. № 5; Яго голас абарваўся на першай лініі траншэй // Полымя. № 3; Старонкі біяграфіі // Там жа. № 12; Журавы; Ходзіць коцік па страсе: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 7; «Волатам ідзе па кантынентах...»: [Верш] / Звязда. 7 сак.; «Кветка майская зацвіла...»: [Верш] // Там жа. 1 мая; Такім я яго ведаў // ЛіМ. 10 студз.; Плачуць сцены: [Верш] // Там жа. 14 студз.; Вецер: [Верш] // Там жа. 14 лют.; Тройчы юбіляр // Там жа. 6 сак.; Звоняць бомы: [Верш] // Там жа. 10 сак.; Майскі ранак: [Верш] // Там жа. 1 мая; Паэт і воін // Там жа. 6 кастр.; Азмрочаная радасць: [Рэц. на кн.: Арочка М. У птушынай вёсцы. Мн., 1964] // Там жа. 30 кастр.; Пайшоў коўзацца каток: [Верш] // Ніва. 12 студз.; Дзе ж той Лёня: [Верш] // Там жа. 9 лют.; Нашы сябры; Мяцеліца: [Вершы] // Там жа. 23 лют.; Красавік ідзе з пралескамі: [Верш] // Там жа. 12 крас.; Лянота: [Верш] // Там жа. 10 мая; Кукарэка-недарэка: [Верш] // Там жа. 24 мая; Лясная калыханка: [Верш] // Там жа. 31 мая; Козачка свавольніца: [Верш] // Там жа. 7 чэрв.; Звярыны баль; Агарод: [Вершы] // Там жа. 14 чэрв.; Кот — варажбіт: [Верш] // Там жа. 21 чэрв.; Хрушчы; Кузня; Як у лесе ды пад дубам...: [Вершы] // Там жа. 3 ліп.; На возеры: [Верш] // Там жа. 12 ліп.; Ягня: [Верш] // Там жа. 19 ліп.; Ганчары; Свінка: [Вершы] // Там жа. 2 жн.; А хто цябе, перапёлачку, разбудзіў?: [Верш] // Там жа. 16 жн.; Варопаўка: [Верш] // Там жа. 23 жн.; Хворы жораў [Верш] // Там жа. 30 жн.; Кухаркі; Журавы; Ходзіць коцік па страсе: [Вершы] // Там жа. 4 кастр.; Забіяка-пеўнік: [Верш] // Там жа. 11 кастр.; Каля ёлкі; Зазімак: [Вершы] // Там жа. 20 снеж.; Над Мінскам раніца: [Верш] // Сел. газ. 1 мая; Ухожу навстречу опасностям... // Сов. Бел. 11 нояб.; Журавы: [Верш] // Там жа. 19 нояб.

1965. Балада аб раненым салдаце // Бярозка. № 2; Паядынак са змеямі; Старонкі з жыцця Марата Казея // Там жа. № 3; Трывожны след: Старонкі з жыцця М. Казея // Там жа. № 11; Сатырычныя мініяцюры: Новы рэцэпт; Папяровая істота; Хвалько-тугадум; Гора паклёпніка; Пустазелле ў эфіры // Вожык. № 5; Пра філосафа, шчупака і карася прасцяка: Байка // Там жа. № 23; Бой за вёску Румок // Вясёлка. № 8; У вольным рокаце кастрычніцкай пары // Голас Радзімы. № 44; Жыццё дзеля народа // Там жа. № 46; Слова пра сябра // Там жа. № 49; Легендарны Гая Гай: Нарыс // Маладосць. № 10; Одна судьба // Неман. № 1; Слово о старшем товарище: (К 60-летию П. Глебки) // Там жа. № 4; З сям'і маладнякоўцаў // Полымя. № 7; След на зямлі // Там жа. № 11; Мы нікуды не дзеліся: [Верш] // Работніца і сялянка. № 1; Ліса едзе на кірмаш; Розга і венік: [Вершы] // Там жа. № 3; Дэбют паэтэсы // Віцеб. рабочы. 21 сак.; Асенні букет: [Вершы] // Там жа. 17 кастр.; Дзедава слава: [Верш] // Звязда. 18 крас.; Народны: Радкі з успамінаў // Там жа. 25 чэрв.; Ракеты спяць: [Верш] // ЛіМ. 23 лют.; Смуткам цвілі кветкі: Апавяданне // Там жа. 12 мая; «Мы нікуды не дзеліся...»: [Верш] // Ніва. 28 лют.; Новы рэцэпт: [Верш] // Там жа. 2 мая; Папяровая істота: [Верш] // Там жа. 18 ліп.; Партызанскі «млынар»: З нізкі «Апавяданні пра Марата Казея» // Піянер Бел. 14 мая; Наступленне на гарнізон // Чырв. змена. 19 мая; Песні сеяў ён для бою // Там жа. 18 ліст.

1966. «Хіба ўпершыню па кручы іду?..»; Навальніца: [Вершы] // Дзень паэзіі — 66. Мн.; Пра сябе // Пра час і пра сябе. Мн.; Красавік ідзе з пралескамі; Браты-абібокі; Дзе ж той Лёня?; Не былі мы ў Афрыцы; Ішла мышка і пытала...; Жніво: [Вершы] // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн.; Майскі ранак: [Верш]; Смуткам цвілі кветкі: [Апавяданне] // Чырвоныя лісткі календара. Мн.; Вяртанне: [Верш] // Беларусь. № 4; Пясняр рэвалюцыйнай гераікі // Там жа. № 11; «Можа з хлопца вырасце...»: [Верш] // Бярозка. № 3; Дзед унука дакараў: [Верш] // Вожык. № 12; Вось дык вечарынка: [Вершы] // Там жа. № 15; Партызанскі звон: [Апавяданне] // Вясёлка. № 5; Успаміны пра сябра // Голас Радзімы. № 5; Паэт залатой раніцы // Там жа. № 31; 2×2: На хвалях радыёстанцыі «Беларусь» // Там жа. № 33; Слядамі Юлія Таўбіна // Там жа. № 39; Ляснік і Смерць: [Верш] // Полымя. № 12; Мо само спявае рэха?; У лесе: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 5; Салюціначка: (Навела) // Звязда. 13 мая; Засталіся песні...: [Рэц.на кн.: Дарожны С. Выбраныя вершы. Мн., 1966] // ЛіМ. 16 жн.; Дружны клас: [Верш] // Наст. газ. 2 лют.; Развітанне з сястрою: (З цыкла «Апавяданні пра Марата Казея») // Піянер Бел. 11 сак,; Дудар; Шавец; Індык; Пайшла курка да лісачкі; Кухаркі: [Вершы] // Чырв. змена. 20 кастр.

1967. Карабель «Аўрора»; Гара Марата Казея; Танцавалі ў сшытку кляксы; Красавік ідзе з пралескамі; Звярыны баль: [Вершы] // Арлянятам: Анталогія беларускай савецкай дзіцячай літаратуры: Т. 1. Мн.; Родны горад // Горад і годы. Мн.; «Можа, дзе-небудзь на мяккім сене...»; Касманаўту, які першым ступіць на Месяц: [Вершы] // Дзень паэзіі — 67. Мн.; На параходзе: [Верш] // Мы славім Леніна, мы славім партыю. Мн.; Клопаты пра маладых // У сэрцы народным. Мн.; Над фотаздымкам: Нарыс // Бярозка. № 1; Легендарны Гай: Нарыс // Там жа. № 2; «Працаю поўніцца, славіцца край...»: [Верш] // Там жа. № 8; Жартаўлівая лірыка; Памылка; Заморскі бабёр // Вожык. № 3; Казка пра Лісу-хітруху і добрых сяброў Мядзведзя, Зайца і Пеўніка // Там жа. № 5; Суседзі: [Верш] // Там жа. № 14; З новых вершаў; Песенька благога лесніка; Партфель-калода; Пузыр-вяльможа; Паэт-наватар; Ліса-модніца // Там жа. № 18; Багамазы: Байка // Там жа. № 23; Камар: [Верш] // Вясёлка. № 8; У творчым гарэнні: Алесю Звонаку — 60 год // Голас Радзімы. № 8; Калі песню тваю пачуюць; Шчаслівай вам дарогі, журавы: [Вершы] // Там жа. № 13; І справы добрыя — ізноў жывыя: [Верш] // Там жа. № 40; Слядамі майго маленства: [Нарыс] // Там жа. № 43; Помнік над Нёманам // Маладосць. № 8; Над мінскай ратушай: [Верш] // Полымя. № 11; Каля лесу ехаў Зайка: [Верш] // Работніца і сялянка. № 9; Садзім, сеем кожны год: [Верш] // Вяч. Мінск. 8 снеж.; Казкі Бай-Мароз нясе: [Верш] // Звязда. 22 студз.; «Узнімаецца як волат...»: [Верш] // Там жа. 27 мая; Самакат: [Верш] // Там жа. 2 снеж.; Бывай, друг... // ЛіМ. 21 лют.; Знаходка: Апавяданне // Там жа. 31 сак.; Варты ўдзячнай памяці: Да 80-годдзя з дня нараджэння Анатоля Дзеркача // Там жа. 7 крас.; «Я светлай раніцы падаў руку...»; «Ты мне ў далечы снілася...»: [Вершы] // Там жа. 26 вер.; Суседзі: [Верш] // Ніва. 3 вер.; Купала і дзеці // Піянер Бел. 7 ліп.; Вершы, шчырыя і светлыя: Да 80-годдзя з дня нараджэння С. Я. Маршака // Там жа. 10 ліст.

1968. Ён ішоў насустрач небяспецы // Астапенка З. Вершы. Мн.; Разбудзіліся прасторы; Красавік; Над

рэчкаю Шчарай: [Вершы] // Слова аб роднай прыродзе. Мн.; Воўчыя слёзы: Быль // Беларусь. № 2; Разведчыкі: Франтавая быль // Бярозка. № 2; Спеюць грушы на вярбе: [Верш] // Вожык. № 17; Снег; Верталёт: [Вершы] // Вясёлка. № 2; Самакат: [Верш] // Там жа. № 5; «Хто ўзімку жыве, як вясной...» // Там жа. № 34; Сонечная ліра паэтэсы // Там жа. № 51; Расплата: З апавяданняў пра Марата Казея // Маладосць. № 2; Слядамі паэта // Полымя. № 1; Сябрам; «Я знайшоў зярняткі на дарозе...»; «Цягніку расстацца нельга з рэйкамі...»; «Праз пахілыя вербы, чароты, кусты...»; Расцвіла на рэчцы лотаць; «Адгадаю сны свае без сонніка...»; Я чакаў шчаслівае пары: [Вершы] // Там жа. № 2; Барабан: [Верш] // Работніца і сялянка. № 2; Літаратар і педагог: Да 75-годдзя з дня нараджэння Леаніды Чарняўскай // Там жа. № 11; Роздум над Дзвіной: Прысвячаецца С. Маршаку // Віцеб. рабочы. 17 лют.; Птушынае вяселле: [Верш] // Вяч. Мінск. 19 лют.; Чалавек неспакойнага сэрца // Там жа. 14 кастр.; Маладнякоўцы // Там жа. 26 ліст.; Нястомны паэт і вучоны // Гомел. праўда. 11 кастр.; Сцежкі паэта: [Вершы] // Звязда. 18 лют.; Наш старэйшы друг // Там жа. 11 мая; Памяці таварыша // ЛіМ. 7 чэрв.; З маладнякоўскага племя: Да 60-годдзя з дня нараджэння Юркі Лявоннага // Там жа. 30 ліп.; Душою з родным краем: Л. У. Чарняўскай — 75 гадоў // Там жа. 22 ліст.; Беллачафаўцы // Там жа. 26 ліст.; Ён застаецца маладым // Маг. праўда. 20 лют.; Незабыўны і непаўторны // Там жа. 28 сак.; Жывацворчая крыніца: [Верш] // Мін. праўда. 18 лют.; Вясёлыя дзятлікі: [Верш] // Наст. газ. 13 студз.; Рыбакі: [Верш] // Там жа. 17 лют.; «Не ўсіх бярэ бяссмерце на парукі...»: [Верш] // Чырв. змена. 20 лют.

1969. Бой за вёску Румок; Завещание героя: [Апавяданні] // Вырастем сменой достойной. Мн., На параходзе: [Верш] // Жыве між нас геній. Мн.; Шынель: [Верш] // Беларусь. № 2; Камар-брынчун і Жаба-квакуха: Казка // Там жа. № 3; Ляціце, птахі...: [Верш] // Бярозка № 3; «На ўскрайку лесу...»: [Верш] // Там жа. № 8; Ліса-хітруха: Казка // Там жа. № 11; Каго пакахаць?: [Верш] // Вожык. № 1; Як я выйшаў за сяло...: [Верш] // Там жа. № 9; Загвоздка: [Верш] // Там жа. № 12; Самазвал і трактар; Колькі хіпцікаў у кошкі: [Вершы] // Вясёлка. № 3; Гарбуз: [Верш] // Там жа. № 9; Лістапад: [Верш] // Там жа. № 11; Светлы след на зямлі // Голас Радзімы. № 29; «Пабажуся сінім морам...»: [Верш] // Полымя. № 11; Гусанькі; Свавольнікі: [Вершы] // Вяч. Мінск. 2 студз.; Златаструнная ліра паэтэсы: Да 60-годдзя літаратурнай дзейнасці К. Буйло // Там жа. 1 сак.; Вясёлыя дзятлікі: [Верш] // Там жа. 29 мая; Крок у бессмяротнасць // Там жа. 8 ліп.; Качанё; Вусень і шпак: [Вершы] // Там жа. 29 ліст.; Званіце, званы, у Хатыні: [Верш] // Звязда. 4 ліп.; Хай жа велічы тваёй граніц не будзе: [Верш] // Там жа. 26 вер.; Слова пра майго земляка // Там жа. 26 кастр.; Ён песню насіў у грудзях...: Да 60-годдзя з дня нараджэння Сяргея Дарожнага // ЛіМ. 25 лют.; Паэт — агітатар першых пяцігодак: Да 60-годдзя з дня нараджэння Сяргея Ракіты // Там жа. 17 кастр.; Жураўліная горка; Райнісавы сосны; Не варажыў на кветках...; Мяцеліца: [Вершы] // Там жа. 19 снеж.; Суседзі: [Верш] // Ніва. 23 ліст.; Заўсёды ў страі: 30 лістапада — 70 гадоў з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі М. Лынькова // Піянер Бел. 21 ліст.

1970. Вяртанне з Сібіры: [Верш] // З Леніным заўсёды Беларусь. Мн.; Абудзіліся прасторы: [Верш] // Крынічка. Мн.; Чаго вам хочацца, панове?.. // На задворках. Мн.; Ода і жарт: [Верш] // Вожык. № 17; Сёмая хвароба: [Верш] // Там жа. № 19; Не рашаецца задачка: [Верш] // Вясёлка. № 2; Пчала: [Верш] // Там жа. № 5; Жук і павук: [Верш] // Там жа. № 8; Ён любіў жыццё: (Да 70-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Жылкі) // Голас Радзімы. № 25; Купалаўскія Ляўкі: [Успаміны] // Там жа. № 30; Сустрэча з паэтам // Там жа. № 39; [Рэц. на кн.: Александрович А. Счастливая дорога. Мн., 1969] // Неман. № 4; Казка-быль пра рэпку // Работніца і сялянка. № 12; Вяч. Мінск. 24 снеж.; Бывай, Сяргo!: [Верш] // Там жа. 26 лют.; Белыя панчошкі: [Верш] // Там жа. 28 сак.; Майстар сатырычнага цэха // Там жа. 25 жн.; Вясна ў Шушанскім: [Верш] // Звязда. 18 студз.; На параходзе: [Верш] // Там жа. 29 сак.; Хмель: [Верш] // Там жа. 28 крас.; Грамадзянскі пафас паэта // Там жа. 15 ліп.; З народных глыбінь // ЛіМ. 3 лют.; Гэта мне блізка // Там жа. 24 лют.; Бела Ілеш у Беларусі: Да 75-годдзя з дня нараджэння пісьменніка // Там жа. 27 сак.; Там, куды клікала сэрца: Дарожныя нататкі // Там жа. 17 крас.; Прызнанне; На трэці дзень жыцця; Трэск з капелюша: [Пародыі] // Там жа. 29 мая; Ён любіў жыццё: Да 70-годдзя з дня нараджэння Ул. Жылкі // Там жа. 5 чэрв.; Жыў на свеце небарак: [Верш] // Там жа. 14 жн.; Ганіце ў журы хутчэй ганца; Упартасць: Жарты // Там жа. 18 вер.; Насустрач нягодам і небяспецы: Да 60-годдзя з дня нараджэння Зм. Астапенкі // Там жа. 27 ліст.; Вялікая чалавечая любоў // Маг. праўда. 26 ліст.; «Не замяце твой ясны след...» // Мін. праўда. 15 ліп.; Галубкі: [Верш] // Там жа. 6 кастр.; Адуванчык; Лунь; Ілгуны: [Вершы] // Наст. газ. 5 жн.; Па-над Шушай-ракой: З дарожных нататак // Піянер Бел. 22 крас.; Кемлівыя жукі: [Верш] // Сел. газ. 28 июня.

1971. Буду я шахцёрам: [Верш] // Бярозка. № 6; Дзедаў партрэт: [Верш] // Вясёлка. № 4; Грыбнікі: [Верш] // Там жа. № 9; Ёсць за што ў жыцці змагацца // Голас Радзімы. № 19; Уся творчасць — дзецям // Там жа. № 21; Паэт, вучоны, педагог // Там жа. № 39; Жук-вартаўнік: [Верш] // Работніца і сялянка. № 12; Добры зайка: (Калыханка) // Вяч. Мінск. 7 студз.; «Ходзячы між светлых камяніц...»; «Хто цябе, зіма, заве?..» «За сівымі хмарамі...»: [Вершы] // Там жа. 4 сак.; Зайка-школьнік; Баравік; Рыжыкі: [Вершы] // Там жа. 19 жн.; «Будзеш сонцам нам свяціць няспынна...»; А ў полі васількі...: [Вершы] // Гомел. праўда. 11 лют.; Над ракой: [Верш] // Там жа. 17 крас.; Буду кветкай-шыпшынаю: [Верш] // Гродн. правда. 16 марта; Паэтычныя сустрэчы: [Вершы] // Звязда. 22 студз.; Паэт з ружжом: [Верш] // Там жа. 18 сак.; Мчыцца поезд; Ты людзям жадала шчасця: [Вершы] // Там жа. 12 вер.; Над мінскай ратушай: [Верш] // Знамя юности. 13 июня; Валачобнікі; «Кілімы снежныя развесіла зіма...»; «Цяпло ўспомніў рук тваіх...»; «Я абыходзіў чорных змей...»; Буду кветкаю шыпшынаю; Стары матыў: [Вершы] // Там жа. 22 студз.; У краі дзівосных скарбаў // Там жа. 5 сак.; Ад Смаргоні да Воранава // Там жа. 2 крас.; Штрыхі да біяграфіі: Да 90-годдзя з дня нараджэння Я. Журбы // Там жа. 14 мая; Людзі аднаго дому: [Рэц. на кн.: Даніленка М. Наш дом. Мн.; 1971] // Там жа. 27 жн.; На радасць мышам: [Верш] // Там жа. 8 кастр.; Халодны агонь: [Верш] // Там жа. 19 ліст.; Дванаццаць пасланцоў; Чаму пасінеў падасінавік?: [Вершы] // Наст. газ. 16 чэрв.; Трасы першапраходцаў: [Верш] // Чырв. змена. 13 крас.; У буднях працоўных гартаваўся радок // Там жа. 17 крас.; Застаюся я тваім юнкорам...: [Верш] // Там жа. 21 крас.; 18 мая, спец. вып.

1972. У Ляўках: [Верш] // Дзень паэзіі — 72. Мн.; Жыць пралескам адвечна: [Верш] // Залацінкі. Мн.; Шалясцяць сцягі над юнымі радамі: (Піянерская песня) // Твой піянерскі гальштук. Мн.; Сэрцы песню нясуць // Беларусь. № 5; Уваходзіны; «Напэўна, ёсць...»: [Вершы] // Там жа. № 10; Адкуль прыйшла лодка: Нарыс // Бярозка. № 3; З выраю: [Верш] // Там жа. № 4; У паходзе: [Верш] // Там жа. № 7; Мядзведзь-шафёр: Казка для малых і дарослых // Вожык. № 7; Пчала і Авадзень: [Казка] // Вясёлка. № 7; Дзяўчынка і бусел: [Верш] // Работніца і сялянка. № 7; У Ляўках; Голас двух братоў: [Вершы] // Віцеб. рабочы. 14 вер.; Вусень; Салавей; Ластаўкі: [Вершы] // Вяч. Мінск. 13 ліп.; Маці і сын: [Верш] // Там жа. 23 вер.; Да вялікіх спраў і дзей: [Верш] // Звязда. 1 мая; На вуліцы Купалы: [Верш] // Там жа. 7 ліп.; Дружба не ведае адлегласцей // Там жа. 12 вер.; Каля помніка Якубу Коласу: [Верш] // Там жа. 3 ліст.; Каля магілы невядомага салдата; Карукаўка; Хата Даўжэнкі: [Вершы] // Там жа. 17 снеж.; «А ўжо цёмна стала ў лесе...»: [Верш]; А карысць магла б быць большая // ЛіМ. 28 студз.; Лейтэнант Зіна // Там

жа. 3 сак.; Паэт на бярозе: [Верш] // Там жа. 7 крас.; Не падганяй мяне, суровы каляндар; На кургане бяссмерця Адама Міцкевіча; Разьбяр: [Вершы] // Там жа. 25 жн.; У пагоню за маладосцю: Пародыя // Там жа. 1 вер.; Беларускі савецкі празаік Барыс Мікуліч... // Там жа. 8 вер.; Аддзячылі...: Успаміны // Там жа. 3 ліст.; Талент, загартаваны Кастрычнікам: Да 70-годдзя з дня нараджэння А. Вольнага // Там жа. 1 снеж.; Зайка-школьнік; Інкубатар; Белыя панчошкі; Працавітыя сарокі: [Вершы] // Маг. праўда. 1 крас.; Лістапад: [Верш] // Піянер Бел. 26 кастр.; Шлях вялікі, шлях слаўны: (Саюзу савецкіх пісьменнікаў Беларусі — 40 гадоў) // Чырв. змена. 27 мая.

1973. Літоўскаму народу: [Верш] // Братэрства. Мн.; Дубы над Свіцяззю; У белай шэрані сады: [Вершы] // Беларусь. № 2; Выпрабаванне часам // Там жа. № 4; Купала і рамізнік: [Успаміны] // Там жа. № 7; Ліса з магнітафонам: Казка // Бярозка. № 3; Халодны агонь; Літаратар-рэстаўратар: [Вершы] // Вожык. № 14; Маляры: [Верш] // Вясёлка. № 2; Піла падвяла: [Верш] // Там жа. № 8; Не плач, бабёр...: [Верш] // Там жа. № 11; Яго ўспамінаюць добрым словам // Голас Радзімы. № 2; Летапісец вялікіх падзей // Там жа. № 12; Звязда. 17 лют.; З вялікай павагай: Леаніле Чарняўскай — 80 год // Голас Радзімы. № 17; Пчала-госцейка ляціць: [Верш] // Работніца і сялянка. № 3; Зайчык вуха прастудзіў: [Верш] // Вяч. Мінск. 17 лют.; Палахлівец: [Верш] // Там жа. 23 мая; Чашчавік: [Верш] // Там жа. 13 ліп.; Лунае горда сцяг узняты: [Верш] // Звязда. 6 ліст.; Беларусь; Зімы халоднай пасланец; На Бабруйскім вагавым заводзе: [Вершы] // Там жа. 2 снеж.; Круцім сваімі нагамі...: Пародыя на верш / Пад псеўд. С. Койданаўскі; Натхняючая надзея // ЛіМ. 5 студз.; «Пах агню парахавога...» // Там жа. 8 сак.; Любімы настаўнік // Там жа. 12 мая; Пра рыфмы // Там жа. 18 мая; Вытокі песні: [Рэц. на кн.: Вытокі песні. Мн., 1973] // Там жа. 15 чэрв.; Закаханы баравік: [Верш] // Там жа. 20 ліп.; Дазнанне: [Верш] // Наст. газ. 12 вер.; Новыя вершы: Кошка рыбку вудзіла; Цяцёрчына вячэра; Працавітыя шаўцы; Ліса-ашуканка // Там жа. 15 вер.; Птушынае вяселле: [Верш] // Ніва. 6 мая; Павучок-мухаед: [Верш] // Там жа. 27 мая; Знатнае выхаванне: [Верш] // Там жа. 11 ліст.; Лепш, чым для дарослых...: [Рэц. на кн.: Корзун В. Таня і пчолка. Мн., 1972; Ляпёшкін У. Званкі-званочкі. Мн., 1972] // Чырв. змена. 14 сак.; Палымяны трыбун // Там жа. 18 крас.; Ён быў душою малады // Там жа. 12 мая; Дзе ж той, дзе ж той самалёт?; Пільная пастушка: [Вершы] // Там жа. 25 кастр.; Брусаў і беларуская літаратура // Там жа. 12 снеж.

1974. Кнігарня ў Чыжоўцы: [Нарыс] // Беларусь. № 3; Дарагі метал; Пахне яблыкамі...: [Вершы] // Там жа. № 8; Прыляцела птушачка: [Верш] // Вожык. № 15; Пільная пастушка; Ткач павук: [Вершы] // Вясёлка. № 6; Вялікі дзень: [Верш] // Там жа. № 9; «Нібы ветразі, сцягі на плошчах...»: [Верш] // Голас Радзімы. № 17; «Калі ў грудзях жывое сэрца б'ецца...» // Вяч. Мінск. 11 студз.; Хісткі грунт самавольства // Звязда. 4 студз.; Пясняр прадвесня новай явы // Там жа. 5 мая; Сатырычным пяром: [Рэц. на кн.: Бірала З. На светлым чорнае. Мн., 1974] // Там жа. 25 ліп.; Кавалак гусеніцы: [Верш] // Там жа. 21 вер.; Нас кліча чайка: [Верш] // Там жа. 17 ліст.; Пясняр народнай велічы // Там жа. 20 ліст.; «Гучаць; не змоўклі струны...»; Вясенні час; «Ліхтар маленькі свой...»: [Вершы] // ЛіМ. 12 крас.; Дырэктар: [Нарыс] // Там жа. 14 чэрв.; Мой літаратурны настаўнік // Там жа. 18 кастр.; Працоўны подзвіг // Там жа. 1 ліст.; Аўтар гімна // Там жа. 22 ліст.; Вянкі камунарам: [Рэц. на кн.: Ліхадзіеўскі С. Вянкі камунарам. Мн., 1974] // Там жа. 5 снеж.; Памылка; Пайшла курка да лісічкі: [Вершы] // Ніва. 18 жн.; Пахне яблыкамі...: [Верш] // Там жа. 15 вер.; Яму жыць вякамі // Піянер Бел. 16 мая.

1975. З выраю: [Верш] // Беларускі каляндар. 1975. Беласток; Драматург, паэт, вучоны // Грамыка М. Каля тэрасы. Мн.; «Знікае лёгкіх санак след...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 75. Мн.; «Памром, а не здадзімся!»: [Верш] // Рэха ў граніце. Мн.; Цеплаход «Якуб Колас» // Беларусь. № 8; З нарачанскай лірыкі: «Над люстрам вадзяным шуміць чарот...»; «Задрамаў я крыху...»: [Вершы] // Там жа. № 12; Цяцерчына вячэра: [Верш] // Вясёлка. № 8; Седзень; Страшны дзед; «Усё зіма заснежыла...»: [Вершы] // Там жа. № 11; Бачыць нетры зямлі і душы чалавечай: Да 90-годдзя з дня нараджэння Міхайлы Грамыкі // Голас Радзімы. № 47; Партызанскі камень; «Маўчыць над возерам старэнькі лес...»; «Завеяны сляды юнацкіх дзён...»: [Вершы] // Полымя. № 7; З новых вершаў: Цясляр; Ён засланіў малюнак свой // Вяч. Мінск. 23 вер.; І набірае сілу слова: [Рэц. на кн.: Броўка П. І ўдзень і ўночы... Мн., 1974] // Звязда. 3 крас.; «Каб радасць красавала скрозь...» // Там жа. 15 ліп.; Памяці Веры Харужай; Вецер; Як з перадавой...: [Вершы] // Там жа. 3 вер.; Сцяг над трыбунай // Там жа. 19 ліст.; Служыць народу // ЛіМ. 10 студз.; Новай песняю сустрэну...: «Памятны дзень...»; Зварот да музы; Паляцелі гусі ў вырай; Надзеям збыцца-здарыцца; «Залатая крочыць восень...»: [Вершы] // Там жа. 17 студз.; Талент грамадскага гучання // Там жа. 28 сак.; Дзеткам-малалеткам: [Рэц. на кн.: Гарбук В. Мышка и Мишка. Ставрополь, 1974] // Там жа. 23 мая; Вязынка: [Верш] // Там жа. 4 ліп.; Ён быў нядаўна тут: [Верш] // Там жа. 26 вер.; Зялёныя вершы: [Верш] // Там жа. 3 кастр.; Вучоны, пісьменнік, перакладчык // Там жа. 21 ліст.; Працавітым і вясёлым: [Рэц. на кн.: Муравейко И. Где живут волшебники? М., 1975] // Там жа. 12 снеж. / Пад псеўд. С. Койданаўскі; І светлага, і добрага нямала...: «На магутным акіянскім караблі...»; Плывуць цеплаходы; «Як чайка, на зіму...»; О, добры казачнік наш Ханс; Іду да сябра-лесніка: [Вершы] // Там жа. 19 снеж.; Варона і певень: Казка // Піянер Бел. 23 студз.

1976. На параходзе: [Верш] // Ад скарбаў роднае зямлі. Мн., Летні дождж; У дыяментах незлічоных трывог: [Вершы] // Дзень паэзіі — 76. Мн.; Кельня мае форму сэрца: [Верш] // Люблю будзённы дзень... Мн.; Пясняр рэвалюцыйных бур; Да 160-годдзя з дня нараджэння Э. Пацье // Беларусь. № 10; Цяпло салдацкіх пагонаў: Урывак з аповесці «Каваль Жамейка» // Там жа. № 11; Пайшла курка да лісачкі: [Верш] // Вясёлка. № 4; Мухамор: [Верш] // Там жа. № 9; Звярынец: [Верш] // Работніца і сялянка. № 10; Праз усё жыццё — паэзія; Памяці Уладзіміра Дубоўкі // Голас Радзімы. 8 крас.; Вясновыя эцюды; «Зайздросціў музыкантам я калісь...»: [Вершы] // Звязда. 11 мая; У творчым поступе // Там жа. 21 жн.; «Каб кожны з людзей быў чалавекам»: [Рэц. на кн.: Капусцін А. Суд вырашыў. Мн., 1975] // Там жа. 28 жн.; Душой адданы партыі, народу // ЛіМ. 23 студз.; Дарагі ліст: Замалёўка // Там жа. 9 крас.; Журба быў тады маладым // Там жа. 18 чэрв.; Халтуршчык: [Верш] // Там жа. 20 жн.; «І песня з вуснаў рвецца маладая...»; «Цвілі званочкі на лугах...»; «Губляю з кожным годам...»; «Як многа год таму назад...»; Ён застанецца векапомным; «Сівой мінуўшчыны я не крану...»: [Вершы] // Там жа. 15 кастр.; Шляхам рэвалюцыйнай праўды // Там жа. 19 ліст.; Як сабакі брэшуць на ваўка: [Верш] // Ніва. 11 студз.; Застаюся я тваім юнкорам...: [Верш] // Чырв. змена. 21 крас.

1977. Росы: [Верш] // Дзень добры, мама! Мн.; Легендарны камкор: Да 90-годдзя з дня нараджэння Г. Гая // Беларусь. № 2; Памяць не старэе :[Рэц. на кн.: Бачыла А. Белы бярэзнік. Мн., 1976] // Там жа. № 4; У той год на Міншчыне: Успаміны // Там жа. № 11; Чашчавік: [Верш] // Вясёлка. № 10; О нем слагали легенды // Нёман. № 2; Барадаты камар; Грыбы: [Вершы] // Вяч. Мінск. 7 ліп.; Па-ранейшаму — у дарозе // Голас Радзімы. 10 лют.; «Радзімы і сонца народ дачакаўся...»: Да 75-годдзя з дня нараджэння Я. Пушчы // Там жа. 26 мая; Ляціце, птахі...; Раніца; Над рэчкаю Шчарай: [Вершы] // Там жа. 24 чэрв.; «Сонца народ дачакаўся»: Да 75-годдзя з дня нараджэння Я. Пушчы // Звязда. 21 мая; Радзіма: [Верш] // Там жа. 11 вер.; Талент, узбагачаны жыццём // Там жа. 20 кастр.; Прызнанне: Пародыя // ЛіМ. 14 студз.; Яго гартавалі навальніцы // Там жа. 18 лют.; Усё жыццё змаганне // Там жа. 24 чэрв.; Пэўна, ты па песню паляцела: [Верш] // Там жа.

8 ліп.; «Даўно пакінуў Ангару...»; «Дзе сцежка горная між скал?...»; Украіна; Стары замок: [Вершы] // Там жа. 12 жн.; Нясе ад твораў морам: [Верш] // Там жа. 23 вер.; [Рэц. на кн.: Шавель К. Музыка нівы. Мн., 1977] // Мін. праўда. 2 ліст.; Гаманлівыя грыбы; Адзінка і Двойка: [Вершы] // Наст. газ. 19 лют.; Снежны дзед: [Верш] // Ніва. 25 снеж.

1978. «На многа год памаладзеў...»: [Верш] // Адданасць. Мн.; Румок не здасца ворагу: [Апавяданне] // Ручаінкі. Мн.; І як мне сэрцу не паверыць: [Верш] // Сэрцам табе прысягаю. Мн.; І я цяпло для ўсіх дарыў; Луі Арагон у Маскве: [Вершы] // Беларусь. № 2; Ліса-хітруха: [Казка] // Бярозка. № 2; Музыканты: Казка // Там жа. № 12; Зіна мая; Ода вершаробу: [Вершы] // Вожык. № 3; Наша змена; Дзеці і зіма: [Вершы] // Вясёлка. № 2; Імжаць дажджы; Белыя журавы: [Вершы] // Полымя. № 2; Калі іду ля Свіслачы: [Верш] // Вяч. Мінск. 30 снеж.; Не маўчыце курганы-магілы: [Верш] // Гродн. правда. 18 февр.; Сон Марата Казея; Ластаўка; Кельня мае форму сэрца; «Сумую па лясах, па залатых дубровах...»: [Вершы] // Заря. 18 февр.; З Крымскага сшытка: [Вершы] // Звязда. 26 кастр.; «Не памёр салдат у памяці народнай...»; «Нам крылы час не апаліў...»; «Выйшла восень з-за ўзгоркаў рана...»; «Як сонца, харство іскрыцца...»; «Я ж збяруся ў невядомую дарогу...»: [Вершы] // ЛіМ. 4 жн.; Трафарэт; Не той хамут адзеў: [Вершы] // Там жа. 25 жн.; Наш добры сябар // Там жа. 13 кастр.; Паэт залатой раніцы // Там жа. 10 ліст.; Будзільнік; Журавы; За платамі, на градзе; Адзінка і Двойка; Гаманлівыя грыбы; Чашчавік: [Вершы] // Ніва. 10 вер.; Паэт з ружжом; «Я светлай раніцай падаў руку...»: [Вершы] // Сел. газ. 19 февр.; Прастрэлены кацялок: [Верш] // Чырв. змена. 22 лют.; Дзе быў, разведчык, дзень і ноч?; З вершаў пра Марата Казея // Там жа. 30 жн.

1979. Што нагадаў мне томік паэзіі // Святло яго душы. Мн.; З лёсам свайго народа: Да 80-годдзя з дня нараджэння М. Лынькова // Беларусь. № 11; Скакунок: Казка // Вясёлка. № 1; Ткач павук: Пільная пастушка: [Вершы] // Там жа. № 6; Ганаровы піянер; Недзе зорка ёсць мая ў сусвеце: [Вершы]; Едзе Яга: (Казка для дзяцей) // Полымя. № 8; Сэрца застаецца маладым // Вяч. Мінск. 10 студз.; Лясное журы: [Верш] // Там жа. 2 чэрв.; Ступае свята перамог...: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; Палын дарогі нашы не пакрыў // Голас Радзімы. 29 сак.; Маёй рэспублікі сталіца: [Вершы] // Звязда. 17 лют.; Знітаванасць таленту і грамадзянскасці // Там жа. 1 сак.; Адданасць ідэалам будучыні: Да 80-годдзя з дня нараджэння М. Клімковіча // Там жа. 20 ліст.; Твой компас в жизни // Зорька. 23 марта; Залаты пакос паэта // ЛіМ. 23 сак.; Як аднойчы воўк з ваўчыцай да баброў прыйшлі вучыцца: [Верш] // Там жа. 27 ліп.; Пра Смаленшчыну забыцца нельга; Канстанцыі Буйло; У воддалі грукочуць колы грому; Шынель Марата Казея; Спатканне ў Ташкенце; «Была вясной напоўнена душа...»; «Сэрцам маладзеем...»: [Вершы] // Там жа. 1 вер.; Панфілаўка Зіна // Там жа. 12 кастр.; Сын Кастрычніка // Там жа. 21 снеж.; З-за чаго зязюлька пасварылася; Пісьмо ад мурашак: [Казкі] // Наст. газ. 28 сак.; З-за чаго зязюлька пасварылася: [Казка] // Ніва. 15 крас.; Мы нікуды не дзеліся: [Верш] // Там жа. 14 студз.; «На дрэвах шэрань белым кветам...»: [Верш] // Там жа. 4 сак.; Зайка-школьнік: [Верш] // Там жа. 2 вер.; Пажар; Хрыпаты пеўнік; Бабровы млын: [Вершы] // Там жа. 18 ліст.; Ці ядуць настаўнікі зацірку: [Апавяданне] // Чырв. змена. 28 кастр.

1980. І як мне сэрцу не паверыць...: [Верш] // Такія сэрцы ў нас. Мн.; Юныя партызаны: [Верш] // Учиться жить по-коммунистически. Мн.; Шлях, азораны пошукам // Беларусь. № 11; Агародніна спявае: [Верш] // Вожык. № 9; Бусел болей не тужыў: [Верш] // Вясёлка. № 3; Наша мама — золатка; Смаржок: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 5; Шчаслівага лёсу дарога: [Рэц. на кн.: Ставер А. Жнівеньскі вырай. Мн., 1979] // Вяч. Мінск. 18 лют.; Пільная пастушка; Павучыны гамак; Дожджык: [Вершы] // Там жа. 27 мая; Геолаг і паэт // Голас Радзімы. 18 снеж.; Вясновая лірыка: [Вершы] // Звязда. 5 крас.; Лірычныя эцюды // Там жа. 26 кастр.; Шчодрасць душы // ЛіМ. 21 сак.; Вясна па лужынах ступае; «І зноў гарыць ясны касцёр...»; Вятры маленства; Шлях з табою праложым да зор: [Вершы] // Там жа. 16 мая; Памяці Ларысы Пампееўны Александроўскай: [Верш] // Там жа. 30 мая; Шчыры працаўнік // Там жа. 25 ліп.; «Перакладчык»: [Верш] // Там жа. 15 жн.; Быў такі паэт // Там жа. 21 ліст.; Прывітанне, школа!: [Верш] // Наст. газ. 30 жн.; Завітала восень: [Верш] // Там жа. 17 вер.; Пільная пастушка; Павучыны гамак; Дожджык: [Вершы] // Ніва. 3 жн.; Белыя панчошкі: [Верш] // Там жа. 28 вер.; Гарбуз; Верабей у лічбах збіўся; «Ты не плач, не плач, бабёр...»: [Вершы] // Там жа. 26 кастр.; Агародніна спявае: [Верш] // Там жа. 9 ліст.; Вяртанне ў маладосць: Да 75-годдзя з дня нараджэння І. Барашкі // Чырв. змена. 24 ліп.

1981. Дзеці і зіма: [Верш] // Вясёлка. Мн.; Эпіграма на самога сябе; Была ў суседа моцнай муза: [Эпіграмы] // Дзень паэзіі — 81. Мн.; Паэт і вучоны // Ліхадзіеўскі С. Чырвоныя макі. Мн.; Душа і сэрца — дзецям // Рунец П. Незвычайны збор. Мн.; Цікавы ўчынак; Аршын і метр; На сметніку паэзіі; «Дзе я, дзе я?!»: [Вершы] // Беларусь. № 11; Ляцелі гусі з выраю; Ёсць гультай у нашым класе; З лесам мы сябруем: [Вершы] // Бярозка. № 5; Месяц; Чмель: [Верш] // Вясёлка. № 8; Вераснёвы тыдзень: Успаміны // Полымя. № 11; Дожджык-грыбасей: [Верш] // Работніца і сялянка. № 11; Прабіты кацялок; Дні пражытыя: [Вершы] // Вяч. Мінск. 11 лют.; Ты за нас усіх ляцеў да зор: [Вершы] // Там жа. 14 крас.; Усе — за жыццё, і нічога — супроць: (Да 120-годдзя з дня нараджэння пісьменніка Я. Р. Брайцава) // Голас Радзімы. 8 кастр.; Запаланіў Каўказ; Песні Купалы: [Вершы] // Звязда. 24 студз.; Купалаўскія дубы: (З успамінаў пра Я. Купалу) // Там жа. 28 сак.; Балада пра параненага салдата: [Верш] // Там жа. 17 кастр.; «Той дзень вялікі ўспамінаю...»: [Верш] // Там жа. 26 снеж.; На патэльні пераклады; Меў крытык паўдзесятка абразоў: [Вершы] // ЛіМ. 10 крас.; Голас званоў Хатыні; Юрый Гагарын; Я жыў паэзіяй цудоўных кніг; Бабчына лета; Выйду я ў дуброву; Мая спадчына; «Іншы раз у верш прыходзіць рыфма...»: [Вершы] // Там жа. 7 жн.; І кароткі, і няпоўны: [Рэц. на кн.: Пісьменнікі Савецкай Беларусі. Кароткі даведнік. Мн., 1981] // Там жа. 9 кастр.; У лучнасці ідзём адзінай; Каля брацкай магілы ў Зарасаі: [Вершы]; Свята дзіцячай кнігі ў Літве // Там жа. 30 кастр.; «Я не самотны, я кнігу маю...»: [Верш] // Там жа. 4 снеж.; Памяці Максіма Багдановіча: Нізка трыялетаў // Наст. газ. 9 снеж.; Наша мама — золатка: [Верш] // Ніва. 24 мая; «Ён быў мне першай літарай у першым буквары» // Чырв. змена. 23 жн.

1982. Літоўскаму народу: [Верш] // Дзень паэзіі — 82. Мн.; На сцягу і ў сэрцы. Мн.; Янку Купалу: [Верш] // Нам засталася спадчына. Мн.; Паэт і рамізнік // Успаміны пра Янку Купалу. Мн.; З-пад капыта Пегаса: [Эпіграма] // Беларусь. № 8; Не краў, не браў...: [Верш] // Вожык. № 5; Куранячае гора: [Верш] // Там жа. № 19; Смелая Ганначка: [Верш] // Вясёлка. № 6; Жыў баран скупы; Свінка: [Вершы] // Там жа. № 9; «Няхай пакуюць мір, спакой на свеце...»; «Шукаю невядомае ў шумлівым моры...»; «Калісьці вабіў бераг Карадага...»; Мілы вернецца: [Вершы] // Маладосць. № 3; Касец: [Верш] // Полымя. № 6; «Мы сцяг наперад мужна панясём...»: [Верш] // Вяч. Мінск. 14 ліст.; Майстар праўдзівага палымянага слова: Да 80-годдзя з дня нараджэння М. Машары // Голас Радзімы. 18 ліст.; Літоўскаму народу: [Верш] // Там жа. 23 снеж.; Пісаў апошні верш; Мора; Праз стагоддзі // Звязда. 13 студз.; У памяці на ўсё жыццё // Там жа. 10 лют.; Чырвоны сцяг, ярчэй палай!: [Верш] // Там жа. 1 мая; «З народам неразлучны...»: [Верш] // Там жа. 7 ліп.; Так мы пачыналі // ЛіМ. 26 лют.; Вясна; «Тут многа шчасця, харства...»; «Іншаю была калісь мясціна...»: [Вершы] // Там жа. 14 мая; Падарожжа ў Купніна // Там жа. 25 чэрв.; Ён з аматараў тутэйшых: Эпіграма // Там жа. 16 ліп.; Мне лес шчаку лізнуў: [Пародыя] // Там жа. 8 кастр.; З сябрам ля

мора: Да 75-годдзя з дня нараджэння Рамана Сабаленкі // Там жа. 15 кастр.; «Пад лістком у час даждлівы...»: [Верш] // Наст. газ. 1 мая; Ліст у Клушына: [Верш] // Ніва. 11 крас.; «Не бачыў ён яшчэ бяды...»: [Верш] // Там жа. 9 мая; Храбры зайчык: Апавяданне // Там жа. 16 мая; Былі мы ў Афрыцы; Котваражбіт: [Вершы] // Там жа. 13 чэрв.; Не краў, не браў: Байка // Там жа. 18 ліп.; Дожджык-грыбасей: [Верш] // Там жа. 10 кастр.; Варона і певень: [Казка] // Там жа. 26 снеж.

1983. Камар-Брынкун і Жаба-Квакуха; Дзяўчынка і бусел; Зайка-школьнік: [Вершы] // Вяснянка. Мн.; На параходзе: [Верш] // Заўсёды з Леніным. Мн.; Пчала і Авадзень: [Казка] // Казкі беларускіх пісьменнікаў. Мн.; Не памерла Мельнікайтэ; А дудку нават слухаюць каменні; І я ляцець, кіпець жадаю сёння: [Вершы] // Беларусь. № 2; Гаспадынька; Звоняць кветачкі-званочкі; Бярозка: [Вершы] // Бярозка. № 2; Свінчын вопыт; Для нашчадкаў шмат пакідае...; Ода музе; Пасварыўся сыч з сабою; За вершамі чарга: [Вершы] // Вожык. № 3; Жартаўлівыя мазкі: У доме творчасці імя Якуба Коласа: [Верш] // Там жа. № 21; Памяці Леаніда Ільіча Брэжнева: [Верш] // Вясёлка. № 1; Лясны хакей; Воўк збіраўся павячэраць; Вавёрка і мядзведзь: [Вершы] // Там жа. № 2; Ляці, паўночніца мая; «Маёй Айчыны поступ адчуваю...»; «Я прагну пабываць, дзе жыў так мала...»: [Вершы] // Маладосць. № 2; «На першай рос праталіне...»; Над сіняй бухтай; Чараўніца; Неспакой; Волаты; Познія васількі: [Верш] // Полымя. № 2; Вавёрка і мядзведзь; Дуб і сойкі: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 4; Вясна; Іншаю была калісь мясціна; Памяці Еўдакіі Лось: [Вершы] // Віцеб. рабочы. 19 лют.; Ля возера Вечалле; Казачныя сны: [Вершы] // Вяч. Мінск. 21 лют.; Зноў маладосці я падаў руку: [Верш] // Голас Радзімы. 3 сак.; Дзеці і зіма: [Верш] // Там жа. 29 снеж.; Волаты: [Верш] // Гомел. праўда. 5 крас.; Партызанскі камень; Скрыпка зноў загаварыла: [Вершы] // Гроднен. правда. 18 февр.; Патрэбен мір: [Верш] // Звязда. 8 лют.; У памяці жыве агонь падзей: [Верш] // Там жа. 24 ліп.; Нагадаў стары фотаздымак // ЛіМ. 27 мая; У Ляўках ля помніка Янку Купалу; Ляўкоўскія дзяўчаты; Купалаўскі бяжыць герой: [Вершы] // Там жа. 23 вер.; Знікла Зося: [Пародыя] // Там жа. 30 вер.; Пісьменнік з квартала белых рамонкаў // Там жа. 25 ліст.; Краінае метро; Модны певень; Білі зайцы ў даміно: (З кнігі вершаў «Сеў казёл на верталёт») // Мін. праўда. 4 лют.; Ах, вярніцеся, сны: [Верш] // Там жа. 26 кастр.; Чашчавік і мухамор моцна падружылі: [Верш] // Наст. газ. 8 сак.; Чырвоны сцяг, ярчэй палай!: [Верш] // Там жа. 30 крас.; У каго найлепш у хаце: [Верш] // Ніва. 13 лют.; Пайшоў коўзацца каток; Белыя панчошкі; Будзільнік: [Вершы] // Там жа. 27 лют.; Жэня — агародніца; Гарбуз; Кузня; Пасварыўся сыч з савою: [Вершы] // Там жа. 26 чэрв.; Дружны клас; Рыгор-экскурсавод; З выраю; Наты сябры; Крыкліўцы: [Вершы] // Піянер Бел. 17 лют.; Служение революции // Сел. газ. 17 апр.; Шлю невялічкі верш; Поле ўжо ўкрылася серабрыстым інеем: [Вершы] // Чырв. змена. 19 лют.; Па табе сумую: [Верш] // Там жа. 20 ліст.

1984. Няхай радкі натхняюць: [Верш] // Дзень паэзіі — 84. Мн.; Першае і апошняе спатканне // Успаміны пра Цішку Гартнага. Мн.; Колькі кіпцікаў у кошкі; Хрыпаты пеўнік; Павучок-мухаед; Ішла мышка і пытала...; Не былі мы ў Афрыцы; Каля лесу ехаў зайка; Ліса з магнітафонам; Дванаццаць пасланцоў; Смуткуючы, цвілі кветкі: [Вершы, апавяданні] // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн.; Майскі ранак: [Верш]; Смуткам цвілі кветкі: [Апавяданне] // Чырвоныя лісткі календара. Мн.; Букет язміну: Да 80-годдзя з дня нараджэння П. Труса // Беларусь. № 5; Манюкі і хлусы: [Верш] // Вожык. № 8; Лясное гора: (Казка) // Там жа. № 18; Будзе сцяг палаць: [Верш] // Вясёлка. № 7; Чакаю вас дарма: [Верш] // Полымя. № 2; Не былі мы ў Афрыцы; Агарод: [Вершы] // Голас Радзімы. 7 чэрв; Жыў баран скупы: [Верш] // Там жа. 25 кастр.; Мірны снег заззяе над Зямлёю: [Верш] // Звязда. 22 студз.; Светлы Май: [Верш] // Там жа. 1 мая; Усё маё наўкол; Утаймаваўся ураган вайны; Людзям аддаю: [Вершы] // Там жа. 25 ліст.; На залатым пакосе: (Да 75-годдзя з дня нараджэння В. Маракова) // ЛіМ. 30 сак.; Радасць скалыхне даліны, рэкі, горы; Дзень добры, родныя мясціны; Прыгадаў я час даўнейшы; Дзве ісціны: [Вершы] // Там жа. 13 крас.; З пачуццём удзячнасці: (Да 75-годдзя з дня нараджэння П. Кабзарэўскага) // Там жа. 3 жн.; Шляхі і дарогі Зінаіды Бандарынай: (Да 75-годдзя з дня нараджэння) // Там жа. 12 кастр.; Тут быў каменны вал; Не цвіце на ўзгорку мята рута; Сасонка на скале; Нас вятры пранізвалі бывала; Крану вяслом срабрыстыя прамені: [Вершы] // Там жа. 19 кастр.; Сасонка: [Верш] // Ніва. 19 лют.; Ляціце, птахі!: [Верш] // Там жа. 18 сак.; Хрыпаты пеўнік; Бабровы млын; Белыя панчошкі; Ягня; Кухаркі; «А мы крупкі сеялі...»; Нашы сябры: [Вершы] // Там жа. 1 крас.; Ластаўка; Сад цвіце: [Вершы] // Там жа. 29 крас.; Гаспадынька: [Верш] // Там жа. 5 жн.; Гаманлівыя грыбы; Ты не плач, не плач, бабёр; Барсукі; Маляр; Нашы сябры: [Вершы] // Там жа. 4 ліст.; Лясное гора: [Верш] // Там жа. 16 снеж.; Шынель Марата Казея; Дружны клас; Танцавалі ў сшытку кляксы: [Вершы] // Піянер Бел. 29 сак.

1985. Партызанскі камень; Юныя партызаны; Сон Марата Казея: [Вершы] // Партызаны, партызаны. Мн.; Паэт, вучоны, драматург: Да 100-годдзя Міхаіла Грамыкі // Беларусь. № 11; Касцёр: [Верш] // Бярозка. № 8; Адкрыў святло: [Верш] // Вожык. № 20; Воўк і цецярук: [Верш] // Вясёлка. № 4; [Біяграфічная нататка да 80-годдзя нараджэння І. Барашкі] // Полымя. № 7; [Біяграфічная нататка да 80-годдзя нараджэння В. Казлоўскага] // Там жа. № 9; [Біяграфічная нататка да 100-годдзя нараджэння М. Грамыкі] // Там жа. № 11; Той зямлі, дзе вырас, пакланюся; Смерці я не раз глядзеў у вочы: [Вершы] // Там жа. № 12; Наш дзіцячы садзік; Птушыны ранак: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 4; За песню славіць народ // Голас Радзімы. 25 ліп.; Усё зіма заснежыла: [Верш] // Там жа. 19 снеж.; Не сцікаюць, б'юць званы: [Верш] // Звязда— 6 сак.; Маці паэта // ЛіМ. 14 чэрв.; Аркадзю Мардвілку — 80 // Там жа. 23 жн.; Асвецім; Буслы на іржышчы; Схавалася туга ў жыце; Ах, нашто я наракаў...; Прывітальны палаў касцёр: [Вершы] // Там жа. 20 вер.; Цяжка жабцы жыць без хаты: [Верш] // Наст. газ. 8 сак.; Парсючок; Каток; Ішла мышка; Гусачок; Пліска; Нашы сябры: [Вершы] // Ніва. 3 сак.; Ягня; Кухаркі: [Вершы] // Там жа. 19 мая; З лесам мы сябруем; Ёсць гультай: [Вершы] // Там жа. 29 вер.; Адкрыў святло: [Верш] // Там жа. 8 снеж.; Шчаслівы, бо сяброў я многа маю: [Верш] // Чырв. змена. 14 лют.

1.4.

1928. Вухналь Ю. Пра апавяданне памбуга Сцяпана Аронавіча і канкурэнцыю: [Апавяданне] / З укр. // Літ. дад. да газ. «Сав. Бел.». № 20 / Пер. пад крыпт. С. Ш.

1932. Гараўскі В. Стах Рыльчак: Урывак з апавядання «Трактарыст» / З пол. // ЛіМ. 4 снеж. / Пер. пад крыпт. С. Ш.

1933. Фейгельман А. Мы наш, мы новы свет збудуем...: Літ-мантаж / З рус. // Кастрычніцкі зборнік. Мн. / Пер. пад псеўд. В. Эрнест; Кікутс П. Кастрычнік астрожнікаў; Лайцэн Л. Што паэт — у час такі...; Хлеб і плечы; Прэднэкс К. У савецкім Мінску: [Вершы] / З лат. // ЛіМ. 1 мая / Пер. пад псеўд. В. Эрнест; Бранеўскі В. На смерць таварыша: [Верш] // Пер. пад крыпт. С. Ш. і В. М. / Сааўт. пер. В. Маракоў; Жарскі Г. Пачатак знаёмства з Су-Фанам: [Урывак з аповесці] / Пер. пад крыпт. В. Э; Мэттэ К. Геройскі ўчынак калгасніка Бурчука: (Урывак з апавядання) / Пер. пад крыпт. С. Ш. / З пол. // Там жа. 2 чэрв.; Лук'янаў А. Мая Айчына: [Верш] / З мард. // Там жа. 9 ліп. / Пер. пад псеўд. В. Эрнест; Бехер І. Байка: [Верш] / З ням. // Там жа. 26 ліп. / Пер. пад псеўд. В. Эрнест; Чапурны З. Над газетаю // Пер. пад псеўд. В. Эрнест; Гудым В. Мы ідзем... / З укр.; Слівінскі К. На вёсцы / З пол.:

[Вершы] // Там жа. 6 вер.; Тычына П. Скаварада: Урывак з драмы / З укр. // Там жа. 26 ліст.

1934. Раманоўская Г. Запалкі: [Апавяданне] / З пол. // Бальшавіцкая моладзь: Камсамольскі альманах. Мн.; Суркоў А. Нянавісцю прысягаем: [Верш] / З рус. // Калг. Бел. 6 снеж.; Кавальскі У. Шымон Свісь: Урыўкі з паэмы; Раманоўская Г. Ворагі: Урывак з аповесці / З пол. // ЛіМ. 12 крас. / Пер. пад псеўд. В. Эрнест; Гідаш А. Марш венгерскіх шахтораў: [Верш] / З венг. // Там жа. 30 крас. / Пер. пад псеўд. В. Эрнест; Краінскі Э. Паўтары тысячы і гусяняты: Апавяданне // Там жа. 24 кастр.

1958. Кубілінскас К. На ўсе рукі, на ўсе штукі; Калупайчык; Мамачка і дачушка: [Вершы] / З літ. // Галасы сяброў. Мн.; Мін. праўда. 24 мая.

1959. Османіс Я. Здарэнне з шапкай; Дзе тут лева, дзе тут права?: [Вершы] / З лат. // Ветрык, вей! Мн.; Юдальсон А. Надзея; Беларускія пушчы: (Уступ да паэмы «Камбінат»); Вакзал: [Вершы] / З яўр. // ЛіМ. 21 студз.; Эмінеску М. Зноў пакінуць мачты бераг: [Верш] / З румын. // Там жа. 22 жн.

1960. Рошка В. Ода нянавісці: [Верш] / З малд. // Паэты сонечнай Малдовы. Мн.; Лайч'як М. Голас Робсана / Са славен.; Незвал В. Уздых; Нейман С. К. О гордым будзь! / З чэшск. [Вершы] // ЛіМ. 7 мая; Рожба В. Ода нянавісці: [Верш] / З малд. // Там жа. 9 жн.; Арманаў Г. Паэма пра Бетпак-Дала / З казах. // Там жа. 26 жн.; Лукс В. Залатыя яблыкі: [Верш] / З лат. // Там жа. 2 вер.; Букаў Е. Малітва негра: [Верш] / З малд. // Там жа. 20 вер.; Мальцінскі Х. Надыйдзе дзень: [Верш] / З яўр. // Там жа. 28 кастр.

1961. Пракоф'еў А. Па дарозе іду я; «Ў яркіх сонечных промнях...»; «Скажу, раскажу найласкавей...»; Я імем называю ўсё: [Вершы] / З рус. // Пракоф'еў А. Прызнанне ў любві. Мн.; Ісакоўскі М. У дарогу: [Верш] / З рус. // Беларусь. № 7; Маркаў А. Міхайла Ламаносаў: Урывак з паэмы / З рус. // ЛіМ. 17 ліст.; Хелемскі Я. Прывітанне, сябры: [Верш] / З рус. // Мін. праўда. 12 жн.

1962. Куранёў Г. На беразе Палаты: Урыўкі з паэмы / З рус. // ЛіМ. 27 лют.

1963. Балтушыс Ю. Шашок: [Апавяданне] / З літ. // Гомел. праўда. 25 вер.

1965. Рэймерыс В. Промень на далоні: [Верш] / З літ. // ЛіМ. 20 ліп.

1966. Хаджы Б. Таджыкскія горы: [Верш] / З тадж. // Паэты Таджыкістана. Мн.; Васілеўскі І. Вясна; Дождж: [Вершы] / З рус. // Вясёлка. № 4.

1967. Шухрат. Пабрацімы: [Верш] / З узб. // Звязда. 9 чэрв.; Ахмад С. Шчаслівая сям'я: Гумарэска / З узб. // Чырв. змена. 8 чэрв.

1969. Крылоў І. Кошка і Салавей: Байка / З рус. // Беларусь. № 2; Тувім Ю. Лодзь: [Верш] / З пол. // ЛіМ. 29 ліп.

1970. Ісакоўскі М. Беларуская песня: [Верш] / З рус. // ЛіМ. 23 студз.

1972. Васілеўскі І. Віцебскі край: [Верш] / З рус. // Звязда. 6 лют.

1973. Брусаў В. Праца: [Верш] / З рус. // ЛіМ. 14 снеж.

1976. Пацье Э. Жан бядняк: [Верш] / З фр. // Беларусь. № 10.

1977. Васільеў Ф. «Я на радзіме кожны куст...»; Байцеракаў М. «Пачынаецца Кама з малых ручаін...»; Беланогаў А. Шыпшына; Раманаў У. Равенсбрук; Лужанін А. «Высокі клён шуміць шырокай кронай...»; Зорын І. «Мне здалося...»: [Вершы] / З удм. // Полымя. № 7.

1978. Васільеў Ф. «Даваць тлумачэнні табе не патрэбна...»: [Верш] / З удм. // ЛіМ. 6 студз.; Закусіна Н. «Мне ўжо восень засталася замест лета...»: [Верш] / З рус. // Чырв. змена. 28 лют.

1.5.

На азербайджанскую мову. Шэн шахтачы олач, ач, ам: [Верш] / Тэрч. Г. Велиев // Пионер. 1972. № 5.

На латышскую мову. «Mans baltais gulbi...»; «Mums jaatslēdz durvis dārgumu klētin...» / Atdz. M. Rudzītis // Baltkrievijas priede. Rīgā, 1960; Meža šūpuldziesma // Bērnība. 1960. Nr 8; Divu brālu balsis / Atdz. A. Vējāns // Cīna. 1962. 6. jūl.

На літоўскую мову. Baltasai gulbiné... / Vert. A. Miškinis; Grafo rūmuose; Iš ciklo «Nenutils dienu tas garsas» / Vert. I. Inčiūra; Jaunasis raudongvardietis / Vert. A. Drilinga // Atplaukia Nemunu daina. Velnius, 1958; Baltasai gulbiné... / Vert. A. Miškinis // Mano Tevyne-Tarybu Sąjunga. Kaunas, 1976.

На рускую мову. Сорочий теремок: Стихи / Пер. В. Болдырева, О. Радыш. М., 1963; Рэц.: Кардун И. Славно! // Неман. 1964. № 2.

А мы крупу сеяли: Стихи и сказки / Для дошк. возраста. Мн., 1967. Рэц.: Бичель-Загнетова Д. Нашим младшим друзьям // Гродн. правда. 1968. 16 авг.; Купрыянаў В. Радасць сустрэчы // Мін. праўда. 1969. 31 кастр.; Шалов Ю. // Дет. лит. 1968. № 8.

Отважный Марат: Рассказы о Марате Казее / Пер. Т. Медведков. М., 1972.

Отважный Марат: Рассказы о М. Казее / Для мл. шк. / Пер. Т. Медведков. Новосибирск, 1978 (Красный галстук); Вішнеўскі І. [«Кнігапіс»] // ЛіМ. 1978. 19 мая.

Друзьям: Стихи / Пер. Л. Завальнюк. М., 1981. Рэц.: Говорушко Е. Поэзия времени // Гродн. правда. 1982. 5 мая; Ігнатовіч А. [Кнігапіс] // ЛіМ. 1982. 26 сак.; Мірон М. Ён ніколі не быў дамаседам // Мін. праўда. 1982. 22 чэрв.; Мищенчук М. Чтобы жизни посчастливилось // Неман. 1983. № 2.

Сколько коготков у кошки?: Стихи / Для дошк. возраста / Пер. А. Чернова. М., 1985.

Наколол комарик ножку: [Верш] / Пер. С. Лиходиевский // Зорька. 1959. 15 авг., Пионер Востока. 1959. 7 июля; Янка Купала: [Верш] / Пер. В. Тарас // Неман. 1962. № 4; Журавель варил кисель: [Верш] // Зорька. 1962. 9 марта; Покататься вышел кот; Нам апрель несет подснежники; Журавель варил кисель: [Вершы] / Пер. В. Болдырева // Там жа. 1963. 9 марта; Ленивый комарик; Муха-пряха-молодуха: [Вершы] / Пер. В. Болдырева // Гродн. правда. 1964. 25 янв.; Стихи для маленьких ребят: Сад цветет; А мы крупу сеяли; Захворал петух; Незадачливый комар / Пер. И. Василевский // Знамя юности. 1964. 21 авг.; Лирика: «Из дальней дали я домой летел...»; «А у нас сентябрь зовется вераснем...»; «Я на рассвете вышел из села...» / Пер. В. Тарас // Неман. 1968. № 2; Мимо леса ехал зайка: [Верш] / Пер. В. Болдырева // Зорька. 1968. 16 февр.; Труд: [Верш] / Пер. Я. Хелемский // Известия. 1968. 17 февр.; Животворный родник: [Верш] / Пер. П. Кобзаревский // Звезда. 1969. № 1; На пароходе: [Верш] // Сел. газ. 1969. 13 апр.; Снился сон перед походом: [Верш] / Пер. Н. Кислик // Путь к победе. Мн., 1970; Не стареют душой ветераны: Рассказ // Зорька. 1970. 25 сент.; Животворный родник; Сосны Райниса; Голос двух братьев: [Вершы] / Пер. П. Кобзаревский // Кобзаревский П. Говорят мои друзья. Мн., 1971; Новая сказка про репку: [Верш] / Пер. В. Никандров // Крестьянка. 1974. № 10; Нам апрель несет подснежники: [Верш] / Пер. В. Болдырева // Комсомолец Узбекистана. 1974. 30 марта; «Умрем, но не сдадимся!: [Верш] / Пер. І. Бурсаў // Рэха ў граніце. Мн., 1975; Колодец: [Вершы] / Пер. Я. Хелемский, Ф. Ефимов // Неман. 1975. № 6; Буду я шахтёром; Дедушкин портрет; В гости: [Вершы] // Зорька. 1975. 17 янв.; Гусыньки: [Верш] // Там жа. 1976. 27 авг.; Дружный класс; Одуванчик; Где же этот Леня?; Зайка-школьник; Мой дед: [Вершы] / Пер. К. Ребрихин, Н. Красильников // Звезда Востока. 1978. № 5; «На могиле неизвестного солдата...» / Пер. Б. Кежун // Огонек. 1978. № 52; Одуванчик / Пер. Е. Андреева; Охрипший петушок / Пер. И. Бурсов; Кляксы / Пер В. Болдырева: [Вершы] // Земля с лазурными очами. М., 1979; Золотинки: [Верш] / Пер. И. Василевский // Извечной песни голоса. Мн., 1980; Мы шли и шли: [Вершы] / Пер. С. Протосевич // Звезда Востока. 1982. № 12; Солнышкин брат; Ворона и петух; Почему кукушка с дятлом разругалась; Пчела и овод; Солнышкин брат: [Казкі] / Пер. І. Бурсаў // На золотом крыльце

сидели. М., 1985; Сон Марата Казея; Партизанский камень; Дорога к леснику: [Вершы] / Пер. Б. Кежун // Партизанская слава. М., 1985.

На узбекскую мову. Ўлмаслик билан сухбат; Улар овозини тингланг насллар; Кел учайлик оккушим: [Вершы] / Ю. Шомансуров тарж. // Белорус шоирлари. Тошкент, 1962; Улокча: [Верш] // Ёш ленинчи, 1974. 29 марта.

На ўкраінскую мову. Лісова колиханка: (Вірш) / Для дітей дошк. віку / Пер. В. Бичко, М. Лисич. К., 1963.

Веселі дятлики: Вірші / Пер. А. Кацнельсон. К., 1989.

Підем разом...: [Верш] / Пер. Ю. Назаренко // Вінніц. правда. 1957. 22 вер.; Не потрібні шовк, брильянти: [Верш] / Пер. Ю. Назаренко // Київ. комсомолець. 1957. 15 вер.; Кукуріка-недоріка: [Верш] / Пер. В. Бичко // Зірка. 1964. 15 трав.; Знатні лисички: [Байка] // Хлібороб Укр. 1965. № 3; Я чекав щасливої пори; Ідуть балагули...; «Зернятко знайшов я на дорозі...»; Братам: [Вершы] / Пер. Ю. Петренко // Білоруська радянська поезія. К., 1971. Т. 1; Братам: [Верш] // Деснян. правда. 1972. 24 вер.; На пароплаві: [Верш] // Там жа. 30 вер.; Біля могили невідомого солдата; Корюківка; Хата Довженка: [Вершы] // Там жа. 26 ліст.; Зернятко: [Верш] / Пер. Ю. Петренко // Комс. гарт. 1972. 26 вер.; Перукар; Домашній талант: [Вершы] / Пер. О. Жолдак // Літ. Укр. 1974. 4 трав.; Дзвони Хатині: [Верш] // Деснян. правда. 1975. 24 черв.; Надійчин обручик; Кукаріка-недоріка; Знівечений комар; Куховарки: [Вершы] // Там жа. 30 берез.; Халтурник: [Верш] / Пер. І. Немирович // Літ. Укр. 1977. 6 трав.; Молода гвардія. 1977. 20 лют.; Екзамен: Оповідання // Барвінок. 1978. № 4; Білорусь; Біля могили Невідомого солдата в Чернігові; «Немов давно, немов колись...» [Вершы] / Пер. С. Реп'ях // Деснян. правда. 1978. 19 лют.; Гора Марата Казея / Пер. Л. Талалай; Брест — прикордонне місто / Пер. Т. Коломієць; Дружній клас / Пер. В. Сидоренко: [Вершы] // Лісова колиска. К., 1979.

1.6.

Астапенка З. Вершы і паэмы // Мн., 1968 (Б-ка беларускай паэзіі) / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Балукова Н. «Не адчуваю я сябе старым...» // Мін. праўда. 1983. 19 лют.; Яго ж. Радкі, што руплівыя настаўнікі // Там жа. 1978. 19 лют.; Барадулін Р. І светлай раніцы падаў руку // ЛіМ. 1985. 18 лют.; Барашка І. Паэт радасці // Там жа. 1968. 20 лют.; Бечык В. З чалавечай дабратою // Там жа. 1961. 29 снеж.; Брыг У. Жыць пралескам адвечна // Голас Радзімы. 1968. № 8; Вайцянкоў М. Дарогаю жыцця // Наст. газ. 1968. 17 лют.; Гніламёдаў У. Будні і святы дзіцячай паэзіі: Нататкі аб сучаснай беларускай паэзіі для дзяцей // Полымя. 1974. № 7; Гурэвіч Э. Беларуская дзіцячая літаратура (1917—1967). Мн., 1970. С. 63; З любоўю да дзяцей: С. Шушкевічу 40 гадоў // Піянер Бел. 1948. 16 лют.; Заўжды з непакоем // Беларусь. 1978. № 2; Звонак А. Вяртанне ў маладосць // Голас Радзімы. 1969. № 9; Кірыловіч Р. Адкрытае сэрца паэта // Звязда. 1978. 18 лют.; Клімковіч С. З чалавечай дабратою // Голас Радзімы. 1967. № 13; Клімуць Я. Час творчых справаздач // Звязда. 1949. 13 студз.; Левін С. За канкрэтнасць вобразаў: (Вершы Станіслава Шушкевіча) // ЛіМ. 1934. 22 сак.; Літвінаў Р. Душэўная шчодрасць // Там жа. 1978. 17 лют.; Яго ж. Маладосць душы // Чырв. змена. 1978. 19 лют.; Яго ж. Мовай пачуццяў // Наст. газ. 1978. 18 лют.; Яго ж. Талент, які служыць дзецям // ЛіМ. 1971. 31 снеж.; Лынькоў М. [Ліст] // Лынькоў М. Зб. тв.: У 8 т. Мн., 1985. Т. 8; Марціновіч А. Жыве на свеце чараўнік... // Наст. газ. 1983. 19 лют.; Яго ж. Па абавязку сэрца і сумлення // Звязда. 1983. 19 лют.; Мірачыцкі Л. У вялікай творчай дарозе // Чырв. змена. 1968. 20 лют.; Мішчанчук М. На добрую навуку // Шушкевіч С. Красавік. Мн., 1977; Парахневіч М. Смехам па агрэхах // Вяч. Мінск. 1969. 30 кастр.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Станіславу Шушкевічу — 70 // ЛіМ. 1978. 17 лют.; Станіславу Шушкевічу — 75 // Там жа. 1983. 18 лют.; Станіславу Шушкевічу — 60 гадоў // Там жа. 1968. 20 лют.; Станіслаў Шушкевіч // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн., 1966. С. 348; Шашкоў А. За руку з юнацтвам // Вяч. Мінск. 1968. 19 лют.; Яфімава М. Не казкай адзінай... // ЛіМ. 1975. 21 сак.; Яго ж. Перад стартам у жыццё // Там жа. 1978. 24 сак.; Яго ж. Станіслаў Шушкевіч // Беларуская дзіцячая літаратура. Мн., 1980.

На рускай мове. Геллер М. Стихи Станислава Шушкевича // Зорька. 1975. 17 янв.; Гуревич Э. Детская литература Белоруссии. М., 1982. С. 190, 197—198, 210; Колесник В. Призван в поэзию Родиной // Заря. 1978. 18 февр.; Лиокумович Т. Созревшей нивы урожай // Там жа. 1979. 26 сент.; Петкевич А. Творческий багаж поэта // Гродн. правда. 1980. 4 янв.; С любовью к Родине // Сел. газ. 1978. 19 февр.; Симонова И. Добрые зерна поэта // Знамя юности. 1968. 27 февр.; Станислав Шушкевич // Дет. лит. 1975. № 4.

2.4.

На беларускай мове. Вітка В. Велічальная-гукаераймальная: [Верш] // Вітка В. Праводзіны лета. Мн., 1972; Дзераза Ц. Навагоднія пажаданні Ст. Шушкевічу: [Верш] // ЛіМ. 1983. 31 снеж.; Ліхадзіеўскі С. Мой Севастопаль: [Верш] // Ліхадзіеўскі С. Чырвоныя макі. Мн., 1981; Пруднікаў П. Спагада: (Станіславу Шушкевічу ў дзень яго сямідзесяцігоддзя): [Верш] // Пруднікаў П. Прысады. Мн., 1979; Юрчанка Г. Разгубленасць: [Верш] // ЛіМ. 1975. 4 крас.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 71, воп. І, спр. 1—114.

З. У. Драздова.

ШЧАДРЫНА ВАЛЯНЦІНА

Шчадрына Валянціна Міканораўна (н. 28.5. 1927, в. Вербавічы Нараўлянскага р-на Гомельскай вобл.), перакладчыца. Заслужаны работнік культуры Беларусі (1977). Член СП Беларусі з 1983.

Бацькі В. Шчадрыной былі служачымі. У 1946 яна закончыла Нараўлянскую СШ, у 1951 — філалагічны факультэт БДУ. З 1951 працавала рэдактарам Вучэбна-педагагічнага выдавецтва БССР, потым вучылася ў аспірантуры пры Інстытуце мовазнаўства АН БССР. У 1952 пераехала ў Маскву, дзе настаўнічала, потым працавала літаратурным рэдактарам у Дзяржаўным медыцынскім выдавецтве, у «Медицинской газете» (літработнік, загадчык літаратурнага аддзела). У 1968—87 В. Шчадрына працавала ў сакратарыяце Праўлення СП СССР — кансультантам па беларускай літаратуры, намеснікам старшыні Савета па беларускай літаратуры, годна прадстаўляючы яе інтарэсы ў Маскве. Многа падарожнічала па саюзных рэспубліках. З 1987 на пенсіі. Узнагароджана медалямі.

Друкавацца В. Шчадрына пачала з 1961, калі ў яе перакладзе з'явілася апавяданне В. Быкава «Шчасце», перакладзенае ёю для зборніка «Жураўліны крык» (выдавецтва «Советский писатель»). На рускую мову перакладала раманы і аповесці У. Караткевіча «Каласы пад сярпом тваім», «Дзікае паляванне караля Стаха», «Чорны замак Альшанскі», «Сівая легенда», «Цыганскі кароль», раманы, аповесці і апавяданні У. Арлова, А. Асіпенкі, А. Васілевіч, А. Кудраўца, І. Пташнікава, Я. Скрыгана, І. Чыгрынава і інш. Яе перакладам уласціва тонкае адчуванне слова, дакладнасць у перадачы беларускіх рэаліяў.

Жыве ў Маскве.

Т. М. Тарасава.

Бібліяграфія

1.4.

Арабей Л. Костры метели: Повести / С бел. М., 1970. Рэц.: Станюта А. О людях из времени бурь // Неман. 1971. № 2.

Василевич А. Подожди, задержись...: Повесть / С бел. М., 1972.

Кудравец А. Холода в начале весны: Повесть, рассказы / С бел. М., 1973. (Молодые писатели).

Короткевич В. Колосья под серпом твоим: Роман / С бел. М., 1974. (Белорусский роман). Рэц.: Ермолович М. Колосья созрели для жатвы // Неман. 1975. № 10.

Осипенко А. Белый камень: Рассказы и повести / С бел. М., 1974. Рэц.: Федотов Г. // Неман. 1975. № 10.

Гаврилкин Л. Черные аисты: Роман / С бел. М., 1977. (Молодые писатели).

Крыга А. Порт назначения: Повести / С бел. М., 1977. Рэц.: Бадроў А. [Кнігапіс] // ЛіМ. 1978. 19 мая.

Пташников И. Найдорф: Повесть / С бел. М., 1977.

Короткевич В. Колосья под серпом твоим: Роман / С бел. М., 1979.

Кудравец А. День накануне праздника: Повесть, рассказы. М., 1980.

Короткевич В. Седая легенда: Повести / С бел. М., 1981.

Тычина М. Дожинки: Рассказы и повести / С бел. М., 1981 (Молодые голоса).

Короткевич В. Дикая охота короля Стаха: Повесть / С бел. Мн., 1983.

Короткевич В. Черный замок Ольшанский: Роман; Дикая охота короля Стаха: Повесть / С бел. Мн., 1984.

Гиль М. Утренние сны: Повести и рассказы / С бел. М., 1985.

Катюшенко М. Один дождь на всех: Повесть и рассказы / С бел. М., 1985.

Скрыган Я. Руки на кленовом листе: Рассказы, эссе / С бел. Мн., 1985.

Яговдик В. Стронга: Повесть и рассказы / С бел. М., 1987.

Лялько Х. Белые броды: Рассказы / С бел. М., 1989. (Б-ка журн. «Молодая гвардия»).

Семашкевич Р. В круговерти дней: Повести / С бел. М., 1989.

Короткевич В. Дикая охота короля Стаха: Ист. повести / С бел. Л., 1990.

Короткевич В. Дикая охота короля Стаха: Повесть / С бел. М., 1990. (Библ. серия).

1961. Быков В. Счастье: Рассказ / С бел. // Быков В. Журавлиный крик. М.

1962. Скрипка М. Свет в окнах; Рылько А. Хлеб насущный; Дубровский И. Отданное детям: [Апавяданні] / С бел. // Белорусские рассказы. М.

1969. Копылович М. Сирота: (Рассказ) / С бел. // ЛГ. 30 июля.

1971. Чигринов И. Чудак с Гончарной улицы: [Апавяданне] / С бел. // Белорусские рассказы. М.

1972. Чигринов И. Шушаник: [Апавяданне] С бел. // Неман. № 11.

1973. Кудравец А. Холод в начале весны: [Апавяданне] / С бел. // Неман. № 1.

1975. Кудравец А. Микола вернулся: [Апавяданне] / С бел. // Дружба народов. № 7.

1976. Кудравец А. Микола вернулся: [Апавяданне] / С бел. // Рассказы советских писателей. М.; Пташников И. Двор, открытый миру: [Найдорф]: Повесть / С бел. // Знамя. № 11; 12; Ягож. Женщины: Рассказ / С бел. // ЛГ. 25 авг.

Гаврилкин Л. Не могу без тебя: [Раман] // Неман. № 2, 3; Кудравец А. Весёлые люди; Девочка с черными глазами; Жулик: [Апавяданні] / С бел. // Там жа. № 12;

1979. Короткевич В. Дикая охота короля Стаха: [Повесть] // Неман. № 6—8.

1980. Осипенко А. Стаж; Кудравец А. Марута и Зина: [Апавяданні] / С бел. // Березы на шляху. М.; Ягож. Микола вернулся; По дороге домой; День накануне праздника; Жулик; Веселые люди; Женщины; Девочка с черными глазами; «Елочка»; Второй вариант; Отец и сын; Радуница: Рассказы, повесть / С бел. // Кудравец А. День накануне праздника. Мн.; Короткевич В. Черный замок Ольшанский: Роман // Неман. № 11. 1981, № 1, 2.

1981. Рубанов В. Охота: (Рассказ) / С бел. // Истоки: Альманах. М.

1982. Купала Я. Со стеклозавода «Залесье»; Почему плачет песня наша?; Ответ Юрке Верещаке; Письмо в редакцию; Максиму Горькому; Создадим литературу, лучшую в мире; Любимый поэт; Сердечный привет большевистской «Правде»; Речь на VI юбилейном пленуме СП СССР в Киеве, посвященном 125-летию со дня рождения Т. Г. Шевченко; Речь на торжественном заседании, посвященном 35-летию литературной деятельности / С бел. // Купала Я. Собр. соч. в 3 т. М. Т. 3; Семашкевич Р. В кроговерти дней: [Аповесць] С бел. // Нёман. № 2; Рубанов В. На радуницу: Рассказ / С бел. // Там жа. № 8.

1983. Кудравец А. «Охти мне...»; Песня; Гелька: Рассказы / С бел. // Неман. № 12.

1985. Чигринов И. Учитель: [Апавяданне] / С бел. // Венок славы. М. Т. 8; Кудравец А. Холода в начале весны; Иваниха; Титовки; Елочка; По дороге домой; Второй вариант; Жулик; День накануне праздника: Рассказы, зарубежные этюды / С бел. // Кудравец А. По дороге домой. Мн.

2.3.

На беларускай мове. Валянціне Шчадрыной — 50 // ЛіМ. 1977. 27 мая. *М. П. Барташэвіч.*

ШЧАРБАТАЎ ГЕОРГІЙ

Шчарбатаў Георгій Міхайлавіч (крыпт.: Юрка Ш.; 7.5.1919, в. Рэкатка Горацкага р-на Магілёўскай вобл.— 2.2.1957, Мінск, пахаваны на Усходніх могілках), празаік, крытык. Член СП Беларусі з 1949.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Спачатку вучыўся ў мясцовай школе, потым — у Горках. Пазней ён паступіў у Магілёўскае педагагічнае вучылішча, дзе яшчэ захоўваліся літаратурна-творчыя традыцыі, закладзеныя былымі студэнтамі Аркадзем Куляшовым, Кастусём Губарэвічам і інш. Навучэнцы пісалі вершы, нарысы, апавяданні, п'есы. У вучылішчы упершыню спрабаваў свае творчыя сілы і юны Г. Шчарбатаў. Гэта былі пераважна невялікія гумарэскі з сялянскага і студэнцкага жыцця. Паспяхова скончыўшы вучылішча (1938), ён працаваў настаўнікам у Бярэзінскім раёне, завочна вучыўся ў Магілёўскім педагагічным інстытуце. Але вабіла журналісцкая дзейнасць. Першае журналісцкае «хрышчэнне» атрымаў у рэдакцыі газеты «Камунар Магілёўшчыны» (1939—40), а потым стаў супрацоўнікам газеты «Советская Белоруссия» (1940—41). Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, эвакуіраваўся ў Куйбышаў. З-за дрэннага зроку быў зняты з ваеннага ўліку. Аднак як грамадзянін і журналіст гарэў жаданнем удзельнічаць у барацьбе з гітлераўцамі. У 1942 ён наkі-

раваны ў тыл ворага як карэспандэнт газеты «Савецкая Беларусь». У 1943—44 працаваў у рэдакцыі газеты «Звязда», якая тады выдавалася падпольна на акупіраванай тэрыторыі. На долю маладога журналіста-падпольшчыка выпала нямала суровых выпрабаванняў. Пасля вайны працаваў у газеце «Звязда», карэспандэнтам «Известий» па Беларусі, загадчыкам аддзела, намеснікам галоўнага рэдактара часопіса «Маладосць». Узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга і медалямі.

Магчыма, пачаў друкавацца (вершы, апавяданні) як Я. Шчарбатаў у 1937 на старонках газет «Камунар Магілёўшчыны» і «Літаратура і мастацтва». Матэрыялы за подпісам Г. Шчарбатава з'явіліся ў 1941. Асноўныя жанры — нарыс, апавяданне, успаміны, аповесць. Аснову іх складае грамадзянска-патрыятычная тэматыка — пераважна баявыя справы ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Ім прысвечаны кнігі Г. Шчарбатава «Партызанскія агні», «Камсамол Беларусі ў баях за Радзіму», «Неспакойныя сэрцы». «Шумелі пушчы», «Лясны фронт» і інш. У яго перакладзе на беларускую мову выйшла «Слова перад пакараннем смерцю» Ю. Фучыка.

Я. К. Усікаў.

Бібліяграфія

1.2.

Комсомол Белоруссии в боях за Родину. М., 1949. Рэц.: Егоров Ф. Книга о мужественных // Сов. Бел. 1949. 2 ліст.; Русакоў В. Сыны Айчыны // Чырв. змена. 1949. 24 вер.

Камсамол Беларусі ў баях за Радзіму: Нарыс. Мн., 1950. Рэц.: Карпаў М. Кніга аб гераічным камсамоле Беларусі // Гомел. праўда. 1950. 31 мая; 2 дап. выд. Мн., 1957. Рэц.: Абуховіч А. Старонкі баявых подзвігаў моладзі Беларусі // Коммунист Бел. 1957. № 6; Коломиец С. Страницы героической истории комсомола Белоруссии // Сов. Бел. 1957. 22 авг.

Партызанскія агні: [Запіскі]. Мн., 1950. Рэц.: Гарулёў Н. Па партызанскіх сцежках // Полымя. 1950. № 10; Каплан А. Старонкі гераічнай барацьбы // Бальш. Пал. 1950. 2 снеж.; Майхровіч С. «Партызанскія агні» // Чырв. змена. 1950. 8 чэрв.

Неспакойныя сэрцы: (Нарыс аб камсамольскай арганізацыі калгаса імя Жданава, Вілейскага раёна). Мн., 1951.

Шумелі пушчы: [Аповесць і апавяданні]. Мн., 1957. Рэц.: Дамашэвіч У. Партызанская слава // Маладосць. 1958. № 5; Чапко В. «Шумелі пушчы» // Беларусь. 1958. № 1.

Лясны фронт: [Аповесці, апавяданні, нарысы]. Мн., 1961.

Лясны фронт. Мн., 1970.

Партызанскія агні: Аповесці, апавяданні. Мн., 1979.

1.3.

1937. Паходы: [Верш] // Камунар Магілёўшчыны. 12 сак.; «Чорны яр»: (Апавяданне) // Там жа. 30 мая; «Народжаныя бурай»: Чытачы аб кнігах // ЛіМ. 24 чэрв. / Усе публікацыі года пад прозв. Я. Шчарбатаў. Аўт. спрэчнае.

1938. Жонка камандзіра: Апавяданне // Полымя рэвалюцыі. № 10; Першаму кандыдату: [Верш] // Камунар Магілёўшчыны. 23 чэрв.; Ліст сяброўкі: [Верш] // Там жа. 30 вер.; Калгасная восень: [Верш] // Там жа. 12 ліст. / Усе публікацыі года пад прозв. Я. Шчарбатаў. Аўт. спрэчнае.

1939. Сустрэча: [Апавяданне] // Камунар Магілёўшчыны. 4 мая; Расказ старога настаўніка: [Апавяданне] // Там жа. 18 мая; «Гады выпрабаванняў» // Там жа. 23 мая; «Павел Грэкаў» у тэатры імені Т. Г. Шаўчэнка // Там жа. 24 чэрв.; Паша: [Навела] // Там жа. 12 жн.; Песня аб Чырвонай Зорцы // Там жа. 9 кастр.; Паша: Навела // ЛіМ. 3 вер. / Усе публікацыі года пад прозв. Я. Шчарбатаў. Аўт. спрэчнае.

1940. Ажыццёўленыя мары // Камунар Магілёўшчыны. 1 студз. / Сааўт. Д. Палітыка; Безадказныя бацькі: [Нарыс] // Там жа. 10 лют. / Усе публікацыі года пад прозв. Я. Шчарбатаў. Аўт. спрэчнае.

1941. Труд, как песня: [Нарыс] // Сов. Бел. 31 мая; В гостях у знатного грабаря: [Нарыс] // Там жа. 12 июня.

1943. Горад шыбеніц: Дзікія зверствы гітлераўцаў у Старых Дарогах // Сав. Бел. 9 лют.

1944. Слова: (Апавяданне) // Звязда. № 54; Партызанская слава: (Запіскі партызана-журналіста) // Там жа. 16 ліп.; Сіла народная // Там жа. 18 ліп. / Сааўт. М. Вішнеўскі; Імёны герояў...: [Нарыс] // Там жа. 21 ліп.; Па шляху праўды: (Апавяданне) // Там жа. 26 жн.; Носьбіты бальшавіцкага слова // Там жа. 29 вер.; Полымя на Пцічы: [Нарыс] // Там жа. 7 ліст.; Каким будет столичный Минск: Виднейшие советские архитекторы о новой планировке столицы // Сов. Бел. 30 авг. / Сааўт. Я. Садоўскі.

1945. Партызанскі Першы Май // Звязда. 1 мая; «Звязда» ў падполлі // Там жа. 5 мая; Канец возера Блакітнае: (Апавяданне) // Там жа. 30 вер.; Вернасць: (Апавяданне) // Там жа. 19 снеж.; На працягу ночы: (Апавяданне) // Там жа. 22 снеж. / Сааўт. З. Садоўская; Пасаг пані Вінтэр: Апавяданне // Сав. селянін. 16 мая.

1946. Таямніца: Апавяданне // Беларусь. № 8; У родных лясах: Нататкі журналіста // Полымя. № 7—9; Сустрэча: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 1; Пасылка: Апавяданне // За Радзіму. 18 чэрв.; Людзі аднаўлення: Нарыс // Звязда. 26 мая; Будаўнікі аўтамабільнага: Нарыс // Там жа. 15 снеж.; Зарево на магістралях // Сов. Бел. 7 июля; «Чырвоная змена» ў падполлі // Чырв. змена. 21 крас.

1947. Па Сталінскаму плану: Нарыс // Полымя. № 2; Песні аб славе народа // Бальш. сцяг. 14 чэрв. / Сааўт. А. Вялюгін; З іменем Сталіна: [Нарыс] // Звязда. 3 ліп.; У падполлі // Там жа. 8 жн.; Востраў друку // ЛіМ. 9 мая; Партызанская школа // Наст. газ. 8 мая; Лаўрэат Сталінскай прэміі Пятрусь Броўка // Там жа. 12 чэрв.; Песня пра шчасце // Сав. Радзіма. 21 ліст.; Баявыя справы беларускіх партызан // Сав. селянін. 3 ліп.

1948. У абход галоўнай тэмы // Звязда. 8 лют.; Плады безыдэйнасці і беспрынцыповасці // Там жа. 11 крас. / Сааўт. С. Вяршынін; Пераможным крокам // Там жа. 1 мая; «Вялікая сіла» // Там жа. 31 ліп. / Сааўт. У. Няфёд; «Маладая гвардыя» // Там жа. 16 кастр.; З народам // Там жа. 25 снеж. / Сааўт. Е. Данская; Максім Танк // Наст. газ. 8 крас.; Перамога над смерцю: (Апавяданне) // Там жа. 14 снеж.

1949. На пазіцыях бязроднага касмапалітызма // Полымя. № 4; «Новае рэчышча» // Звязда. 29 крас.; Сведчанне ідэйнага і мастацкага росту // Там жа. 12 чэрв.; Голас народа // Там жа. 3 ліп.; Нараджэнне шчасця // Там жа. 27 кастр.; Вялікі патрыёт савецкай Радзімы: (Да 19-й гадавіны з дня смерці У. Маякоўскага) // ЛіМ. 16 крас.

1950. Па шляху шчасця: Нарыс // Полымя. № 11; «Святло над зямлёй» // Звязда. 28 сак.; Павышаць ідэйна-мастацкую якасць спектакляў: Да заканчэння зімовага сезону ў Дзярж. рус. драм. тэатры БССР // Там жа. 24 мая; Фільм аб дружбе народаў // Там жа. 11 чэрв.; За Сталіна, за мір! У Сталінскім раёне г. Мінска // Там жа. 9 снеж.; «Сустрэнемся на барыкадах»: [Рэц. на кн.: Пестрак П. Сустрэнемся на барыкадах // Полымя. 1949. № 9—10] // ЛіМ. 1 крас.

1951. Творы аб сацыялістычнай бацькаўшчыне: [Рэц. на кн.: Чорны К. Раманы і апавяданні. Мн., 1951] // Беларусь. № 12; Беларуская літаратура на рускай мове // Полымя. № 10; Фільм пра героіку стваральнай працы // Звязда. 7 студз.; Хвалюючы змястоўны твор // Там жа. 31 студз.; Кніга аб падпольным бальшэвіцкім друку ў Беларусі // Там жа. 1 крас.; Пра песню і казку народа: Акадэмія навук і Саюз пісьменнікаў БССР не займаюцца вывучэннем народнай творчасці // Там жа. 16 мая / Сааўт. С. Васілёнак; Кнігі аб будоўлях камунізма // Там жа. 30 чэрв.; «Кавалер За-

латой звязды» // Там жа. 13 ліп.; У палоне скажоных уяўленняў і архаічных вобразаў // Там жа. 27 ліп.; Палымяная кніга // Там жа. 13 кастр.; Пра мір, пра шчасце народа // Там жа. 28 кастр. / Сааўт. А. Шашкоў; Раман аб вызваленчай барацьбе народа: [Рэц. на кн.: Пестрак П. Сустрэнемся на барыкадах // Полымя. 1950. № 6, 7] // ЛіМ. 17 лют.; Апавяданні пра хлебаробаў: [Рэц. на кн.: Вішнеўскі М. Скарб зямлі. Мн., 1951] // Там жа. 1 снеж.; «Рэха ў гарах»: [Рэц. на кн.: Хадкевіч Т. Рэха ў гарах. Мн., 1951] // Мін. праўда. 7 ліп.; Разам з народам // Чырв. звязда. 19 кастр.

1952. У імя захавання і ўмацавання міру // Полымя. № 2; «Шырокія гарызонты» // Гомел. праўда. 9 жн.; Спектакль аб барацьбе за мір // Звязда. 31 студз. Сааўт. Н. Пашкевіч; Новае выданне «Маладой гвардыі» // Там жа. 29 лют.; Кніга аб барацьбе і працы народа // Калг. праўда. 19 снеж.; Літаратурныя матэрыялы ў абласных газетах // ЛіМ. 26 крас.; Абмежаваныя гарызонты // Там жа. 2 жн.; Высакародныя рысы савецкага чалавека: [Рэц. на кн.: Шамякін І. Глыбокая плынь. Мн., 1952] // Там жа. 29 ліст.; З пазіцый халоднага акадэмізма: [Рэц. на кн.: Перкін Н. Творчасць Петруся Броўкі. Мн., 1952] // Там жа. 13 студз.; Кніга аб пафасе мірнай працы: [Рэц. на кн.: Танк М. На камні, жалезе і золаце. Мн., 1951] // Мін. праўда. 3 лют.; Кніга аб людзях сталінскай загартоўкі: [Рэц. на кн.: Казлоў В. Людзі асобага складу. Мн., 1952] // Там жа. 18 мая; Шчырае слова паэта // Там жа. 16 жн.; Ад шчырага сэрца: [Рэц. на кн.: Ад шчырага сэрца. Мн., 1952] // Там жа. 23 вер.; Росквіт народных талентаў // Там жа. 12 снеж.; На атэстат сталасці: (Аб сачыненнях па рускай літаратуры ў 10-х класах) // Наст. газ. 29 мая; Школьны тэатр // Там жа. 17 ліп.; Вечар беларускай камедыі // Сав. Радзіма. 25 мая; Да дэкады беларускай літаратуры і мастацтва ў Маскве // Там жа. 30 ліст.

1953. Дочкі Заслонава // Маладосць. № 2; Сын лесніка: Нарыс // Там жа. № 3; Галоўны напрамак: Нарыс // Там жа. № 4; Іх клічуць палі: Нарыс // Там жа. № 9; Старшыня калгаса: Нарыс // Полымя. № 2 / Сааўт. М. Бярэзінскі; Беларуская літаратура і задачы ўздыму сельскай гаспадаркі // Там жа. № 12; Творчы год паэта // ЛіМ. 21 лют.; Твор аб пільнасці савецкіх людзей // Там жа. 25 ліп.; Пяюць адзінока баяны... // Там жа. 3 снеж.; «Для круглого счета» // ЛГ. 3 марта; Творы аб шчасці народа // Сав. Радзіма. 25 студз.; Наш Першамай // Чырв. змена. 1 мая; Пачуццё адзінай сям'і: Тэма дружбы народаў у беларускай савецкай літаратуры // Там жа. 9 чэрв.

1954. Вечарамі ў Жыровіцах: Нарыс // Маладосць. № 11; Круты паварот: Нарыс // Полымя. № 7; «У бэзавым садзе» // За Радзіму. 12 снеж.; Грозная зброя // ЛіМ. 23 студз.; Аб творчай камандзіроўцы // Там жа. 5 чэрв.; Тып — гэта з'ява эпохі // Там жа. 17 ліп.; Беларуская літаратура напярэдадні з'езду пісьменнікаў // Мін. праўда. 11 жн.

1955. Камсамольскі характар: Апавяданні пра нашых сучаснікаў // Маладосць. № 3; Пясняр гераічнай маладосці: Да 50-годдзя Петруся Броўкі // Там жа. № 7; Агітатар і яго сябры: Нарыс // Там жа. № 9; Размова аб першай кнізе // Маладосць. № 11; Рацыяналізатар прыйшоў у партком: Нарыс // Там жа. № 12; Ёсць на свеце Масква: Аповесць // Полымя. № 3; Першыя кнігі // За Радзіму. 23 кастр.; За паэзію вялікага гучання: Па старонках часопіса «Беларусь» // Звязда. 11 чэрв.; Шматграннасць мастацкага вобраза // ЛіМ. 26 сак.; Раман аб будаўніках // Там жа. 9 ліп.; На двух спектаклях // Там жа. 17 снеж.; Вялікі экзамен // Мін. праўда. 28 студз.; Расціць і выхоўваць літаратурную моладзь // Там жа. 16 вер.; Баявая паэзія // Чырв. змена. 25 чэрв.

1956. Першыя ўсходы: Нарыс // Беларусь. № 11; Ручаінам — шырокую плынь // Маладосць. № 12; Пяты старшыня: Нарыс // Зара. 26 вер.; Чалавек глядзіць у заўтра: Нарыс // Звязда. 19 жн.; Ляснік: [Нарыс] // Там жа. 14 вер.; Перамены ў «Першамаі» // Калг. праўда. 2 вер.; Пасля творчай камандзіроўкі... // ЛіМ. 7 студз.; Жыццё патрабуе // Там жа. 21 ліп.; Заўсёды на пасту // Там жа. 8 снеж.; Добрая слава: [Нарыс] // Сов. Бел. 31 авг.; Нёман // Маладосць. № 1; Закінуты кацел; Аганек Заава; Песня пра Тоню Любчанка: Апавяданні пра Заслонава // Там жа. № 2; Праверка жыццём // Полымя. № 3; Калі пісьменнік не хоча бачыць // ЛіМ. 16 студз.

1958. Збянтэжаны жаніх: Камедыя // Маладосць № 2 / Сааўт. П. Весялоў.

1977. У родных лясах: (Глыбокі рэйд. Жыццё або смерць. Да перамогі. Замест эпілога): [Нарыс] // Беларускі савецкі нарыс: У 2 т. Мн. Т. 1.

1.4.

Фучык Ю. Слова перад пакараннем смерцю / З чэш. // Мн., 1953.

1.5.

На рускую мову. Партизанские огни: Записки / Пер. М. Горбачев. М., 1959. Рэц.: Столяров М. Скромность и мужество // Сов. Отчизна. 1959. № 6.

1.6.

Титов А. Дорога дружбы: Записки партизана: Мн., 1955 / Літ. рэд.; 2 изд. Мн., 1958.

Трэці з'езд савецкіх пісьменнікаў: [Стэнаграфічная справаздача]. Мн., 1955 / Рэд.

Цітоў А. Дарога дружбы: Запіскі // Полымя. 1954. № 10—11 / Літ. рэд.; Титов А. На рельсах: Воспоминания // Сов. Отчизна. 1954. № 3 / Літ. рэд.; Ягo ж. За землю родную: Главы из книги «Дорога дружбы» // Там жа. 1958. № 2 / Літ. рэд.

2.3.

На беларускай мове. Абуховіч А. Старонкі баявых подзвігаў моладзі Беларусі // Камуніст Бел. 1957. № 6; Барсток М. Тыповасць вобраза // ЛіМ. 1954. 21 жн.; Беларуская савецкая проза: Апавяданне і нарыс. Мн., 1971. С. 292—295; Бурносаў В. Творчасць Георгія Шчарбатава // Шчарбатаў Г. Лясны фронт. М., 1961; Васільеў Ю. Сваімі вачыма: Ліст чытача // ЛіМ. 1947. 12 крас.; Васкор В. Некалькі думак: Ліст чытача // Там жа. 1946. 21 снеж.; Георгій Шчарбатаў: [Некралог] // Звязда. 1957. 3 лют.; ЛіМ. 1957. 6 лют.; Клімковіч М. Па старонках часопісаў // ЛіМ. 1953. 22 жн.; Мачульскі Р. Замест прадмовы // Шчарбатаў Г. Партызанскія агні. Мн., 1979; Мушынскі М. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства: 40-я — першая палавіна 60-х гадоў. Мн., 1985. С. 112; Няхай Р. Лясныя былі // ЛіМ. 1961. 26 мая; Перкін Н. Думка і пачуццё // Там жа. 1956. 5 мая; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Раманаў А. Ці мастацкія нарысы друкуюцца ў нашых часопісах? ЛіМ. 1947. 15 ліст.; Сакевіч А. Журналіст і баец: Да 50-годдзя з дня нараджэння Г. М. Шчарбатава // Звязда. 1969. 8 мая; Сачанка І. Публіцыстыка беларускіх пісьменнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны. Мн., 1977. С. 92—93, 95—96, 137—143; Сяржанін М. Гарачыя словы пісьменніка-байца // ЛіМ. 1958. 31 мая; Шашкоў А. Служыць людзям... // Шчарбатаў Г. Лясны фронт. Мн., 1970; Шурпач А. Сцежкамі барацьбы і помсты // ЛіМ. 1969. 9 мая.

На рускай мове. Мачульский Р. Вместо предисловия // Щербатов Г. Партизанские огни. М., 1959.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 241, воп. 1, спр. 1—65. *Т. М. Махнач.*

ШЧАСНЫ УЛАДЗІМІР

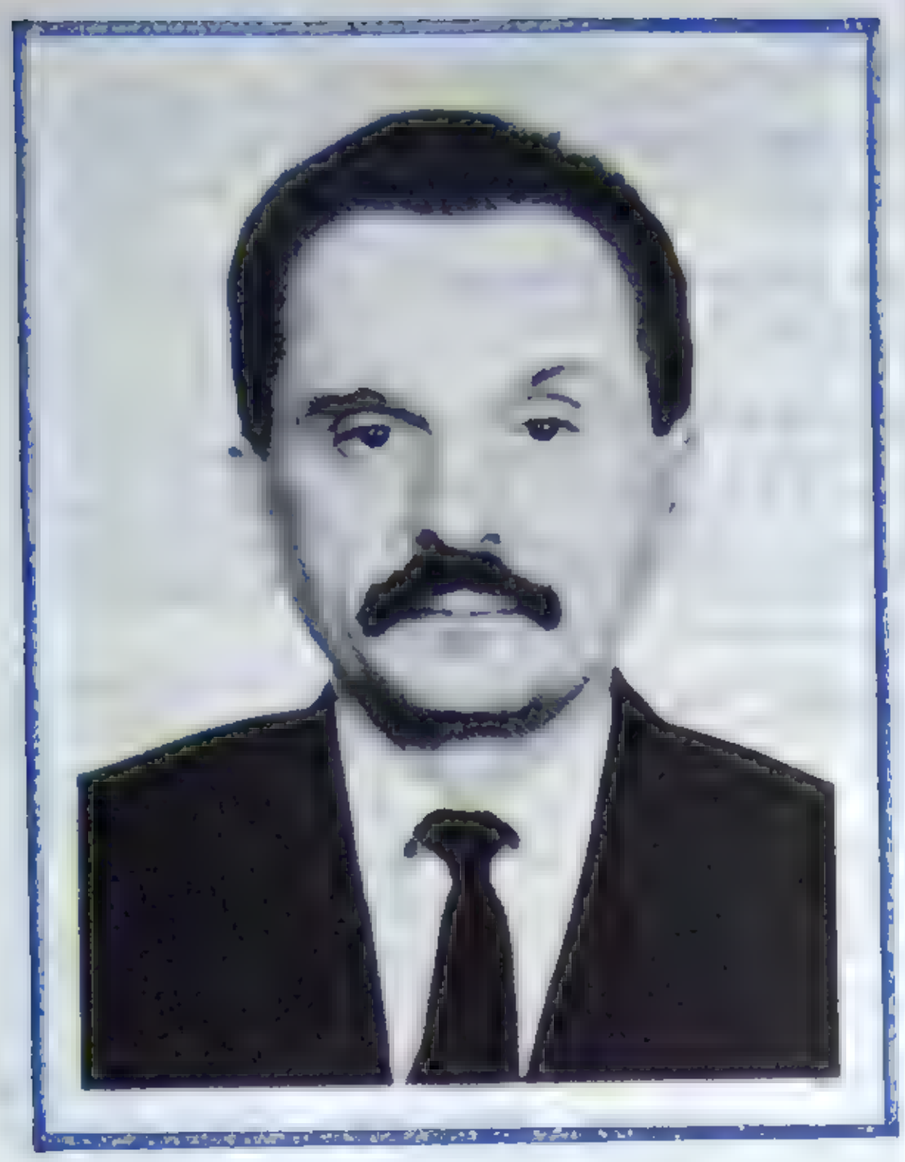

Шчасны Уладзімір Рыгоравіч (псеўд. У. Драздоў, У. Сольскі; н. 25.2.1948, г. Смаргонь Гродзенскай вобл.), перакладчык, публіцыст, дыпламат.

Нарадзіўся ў сям'і служачых. Скончыў СШ № 2 г. Смаргоні. У 1966 паступіў у Мінскі пед-інстытут замежных моў на факультэт перакладчыкаў (скончыў у 1972). У час вучобы ў інстытуце быў на стажыроўцы ў Пакістане (1969—70). Скончыў курсы перакладчыкаў ААН у Маскве (1978). Працаваў перакладчыкам у Пакістане па лініі Міністэрства геалогіі СССР (1972). У 1975 пераехаў у Мінск: служыў у арміі (1975—76), працаваў выкладчыкам у Мінскім педінстытуце замежных моў (1975—77). У 1978—92 супрацоўнік Службы рускіх пісьмовых перакладаў Сакратарыята ААН у Нью-Йорку (ЗША). З 1993 на дыпламатычнай службе (дарадчык пасольства Рэспублікі Беларусь у Літве). З 1995 пасол Рэспублікі Беларусь у Вялікабрытаніі.

Літаратурны шлях У. Шчаснага пачаўся з дыпломнай работы, у якой ён прааналізаваў пераклады апавяданняў Д. О'Хары. Першы друкаваны твор у яго перакладзе з'явіўся у 1977 у зборніку «Далягляды» (апавяданне пакістанскага пісьменніка Манто Саадат Хасана). Перакладае з англійскай і мовы ўрду на беларускую. У сваіх перакладах спрабуе данесці да чытача ўсю глыбіню, разнастайнасць і мастацкія асаблівасці мовы і стылю пісьменніка. З 1983 выступае ў перыядычным друку Беларусі з артыкуламі пра культурнае жыццё за рубяжом. Яго публіцыстыку вылучае аналітычнасць, шырыня агляду і разнастайнасць тэм.

Л. А. Бялевіч.

Бібліяграфія

1.3.

1984. Уступнае слова да апавяданняў Джона О'Хара // Далягляды. Мн.; Вера ва ўчора: [Нарыс] // Маладосць. № 10 / Пад псеўд. У. Драздоў; Мары і рэчаіснасць // ЛіМ. 3 лют. / Пад псеўд. У. Сольскі; Пані ўдача // Там жа. 17 крас. / Пад псеўд. У. Сольскі; На Брадвеі і вакол яго // Там жа. 27 мая / Пад псеўд. У. Сольскі; Сам вінаваты? // Там жа. 7 снеж. / Пад псеўд. У. Сольскі.

1985. [Бібліяграфічная нататка пра К. Чандара] // Далягляды. Мн.; Барацьба і надзея // Работніца і сялянка. № 5; Сакрэт — бясконцая любоў // Голас Радзімы. 21 сак. / Пад псеўд. У. Сольскі; Мастацтва для гурманаў // ЛіМ. 11 студз. / Пад псеўд. У. Сольскі; У шорах стэрэатыпаў // Там жа. 2 жн. / Пад псеўд. У. Сольскі.

1.4.

Маккалерс К. Балада пра сумнае кафэ: Аповесці / З англ. Мн., 1988 (Б-ка замеж. прозы).

Амерыканскае дэтэктыўнае апавяданне / З англ. Мн., 1993.

1977. Манто Саадат Хасан. Дзеля гонару?.. Апавяданне // Далягляды. Мн.

1984. О' Хара Д. Жыццё сярод людзей з незабыўнымі характарамі; Элі; Далягляд; Кароткі шпацыр са станцыі: [Апавяданні] // Далягляды. Мн.

1985 Чандар К. Наіўны; Яма: [Апавяданні] / З урду // Далягляды. Мн.

1.6.

Амерыканскае дэтэктыўнае апавяданне. Мн., 1993 / Скл. *М. П. Барташэвіч.*

ШЧАСНЫ-ЖАБРОЎСКІ

Шчасны-Жаброўскі (найбольш верагодна, адзін з псеўданімаў Лашча Марціна; іншыя псеўд.: Mikołaj Issiora, Grzegorz Piotrowski, Jan Górski, Jan Paulus Prawdzic, Jan Przylepski, Wojcech Słupski, Maciej Szałajski, Marcin Tworzydło; 11.11.1551, Каліш — 24.5.1615, Кракаў), драматург, аўтар палемічных твораў па астралогіі і тэалогіі. Пісаў на польскай і старабеларускай мовах.

Нарадзіўся ў сям'і кушняра і шынкаркі. Скончыў у Калішы 2 класы рыторыкі. Восенню 1569 паступіў у езуіцкі калегіум у Пултуску. 1.2.1570 уступіў там у ордэн езуітаў. Быў паслушнікам, у 1570 працаваў настаўнікам у малодшых класах. У 1571—74 праслухаў у Вільні курс філасофіі, самастойна вывучаў тэалогію. У красавіку 1576 стаў святаром. У 1575—79 выконваў абавязкі дырэктара гімназіі ў Пултуску. У гэты час ім напісаны 2 «дыялогі» — «Пра дрэва жыццёвае» (выкананы 29.5.1578), «Авель і Каін» (выкананы 25.6.1579) і, магчыма, дыялог «Вакх». З канца 1579 служыў прапаведнікам у Познані, з 1585 выкладаў логіку. У 1586 і 1588 тройчы спрабаваў паехаць у Рым для вывучэння тэалогіі, але не атрымаў згоды ордэна. У 1590—93 служыў віцэ-дырэктарам калегіума ў Любліне. Стаўшы сведкам дыспутаў Гардыяна Радзіміньскага з кальвіністамі і «польскімі братамі» ў Леварто ве, занатаваў іх ход у брашурах «Паражэнне левартоўска, ці Выйгрыш кс. Радзіміньскага» (Кракаў, 1592) і «Люблінскі дыспут кс. Адрыяна Радзіміньскага... аб пракаветнасці Бога» (Кракаў, 1592) пад псеўданімамі Гжэгаж Пятроўскі і Ян Пшылепскі. У 1593—95 служыў прапаведнікам у Вільні. Тут у 1594 выйшлі яго «Судовы разбор, або Развагі... пра воблік іезуітаў» (выдадзены пад псеўданімам Мікалая Ісіёра). Пад псеўданімам Марціна Тважыдлы ўступіў у палеміку з багумілам С. Турноўскім і ў адказ на адзін з яго твораў напісаў «Акуляры на «Люстра набажэнства хрысціянскага» ў Польшчы» (Вільня, 1594). Калі ж праз 10 гадоў Турноўскі ўзнавіў палеміку, выдаў пад псеўданімам Мацея Шалайскага кнігу «Другія акуляры на цёмныя, сляпыя вочы міністраў...» (1605). У 1594 у Вільні выйшла ў свет кніга Марціна Тважыдлы «Вячэра евангельская».

У 1595 Шчасны-Жаброўскі пераехаў на жыхарства ў Кракаў. Там ён уступіў у палеміку са Стафанам Зізаніем і выдаў 2 свае кнігі — «Плевел, што пасеяў Стафанак Зізаній у рускіх цэрквах віленскіх. Пры гэтым кароткая згадка пра Унію Царквы рускай з лацінскай» (Кракаў, 1595) і «Плевелы Стафанка Зізанія» (Вільня, 1596). У 1597 стаў членам камісіі па цэнзарскай рэдакцыі польскага перакладу Бібліі, зробленага Якубам Вуйкам. Тады ж ён пазнаёміўся з творам М. Чаховіча «Псалтыр на выданне Новага Запавету» і выступіў супраць яго з кнігай «Рэцэпт на «Псалтыр» Чаховіча... дадзены Шчасным-Жаброўскім» (Кракаў, 1597), цікавай яшчэ і тым, што ў ёй прыводзяцца некаторыя звесткі з жыцця самога Чаховіча. У 1598 уключыўся ў дыскусію аб увядзенні грыгарыянскага календара і выдаў у Кракаве 2 кнігі — «Вопыт перадавога абмеркавання з абаронай выпрабаванага календара» і «Ухвала «Вопыту пагадовага абмеркавання». З 1601 жыў у Торуні. У 1603 выдаў у Кракаве «Люстра штогоднае». У 1604 у якасці настаўніка і выхавацеля Яна Забжыдоўскага падарожнічаў з ім па Германіі, Францыі, Іспаніі і Італіі. У 1606, калі пасля паражэння паўстання Забжылоўскага ўзмацніліся антыезуіцкія настроі і іезуіты былі выгнаны з Торуні, Шчасны-Жаброўскі пераехаў у Познань, а пасля — у Львоў (1608—09). З 1609 жыў і служыў у Кракаве (у 1611 удзельнічаў у кангрэгацыі ордэна езуітаў у Рыме). У гэты час ён уступіў у палеміку з кальвіністам М. Розентрэтэрам і Д. Мікалаеўскім, які выступіў у яго абарону, і выдаў кнігі «Пералік ісцін каталіцкіх у ранейшых спрэчках... складзены кс. Войцэхам Слупскім» (1607), «Адказ на «Дослед», або Экзамен Мацея Розентрэтэра...» (1610), «Крызіс, ці Роздум каталіцкі пра навуку сучасных навацаў...» (1611). У 1608 уключыўся ў палеміку рэктара Віленскай акадэміі П. Скаргі з І. Маскажэўскім і выдаў у Кракаве кнігу «Выяўленне арыянскай бессаромнасці», а ў наступным годзе — у палеміку Сміглецкага з кальвінісцкім тэолагам Я. Зыгровіусам, выдаўшы кнігу «Месія, або Пасланне Лютару і Цвінглю, ерэсіярхам, ад д'ябла з пекла... Ян Паўлюс — дзеля міністраў». У 1612 пад імем П. Скаргі апублікаваў у Кракаве твор «Арыянскі месія, ці пра тое, што пан Маскажэўскі са сваімі арыянамі такога ж Хрыста вызнае, што і Магамет у турэцкім Каране...». Усе гэтыя палемічныя творы вызначаюцца катэгарычнай нецярпімасцю да апанентаў, дэмагагічным і абразлівым красамоўствам, непарушнай апалогіяй каталіцызму. 24.6.1613 стаў жыхаром дома прафесаў св. Барбары. Калі ў 1613 у Кракаве пачалася эпідэмія, сваімі парадамі і дапамогай выратаваў многіх гараджан і набыў сярод іх вялікую папулярнасць. Апошні час жыцця правёў паралізаваны. Пахаваны ў сутарэннях касцёла св. Барбары ў Кракаве.

А. А. Мельнікаў.

Бібліяграфія

1.2.

Disputacia lubelska X. Adryana Radzymińskiego... z Statoryuszem Ministrem Nowokrzceseńskim o przedwieczności Bóstwa... Chrystusa, dnia 22 y 23 Maia Roku 1592 (Kraków, 1592) / Пад псеўд. Jan Przylepski.

Pogrom lewartowski, to jest O wygranej X. Adryana Radzimińskiego... disputacjej... P r z e z Gregorza Piotrowskiego. Kraków, 1592.

Judicium albo Rozsądek... o Konterfekcie jezuitów z Eguesa łacińskiego pod maszkerą Prawdzica w polski język przeczyniorym. Wilno, 1594.

Okulary na zwierciadło nabożeństwa chreściańskiego w Polscze... przez Księdza Marcina Tworzydła wydane. Wilno, 1594; 2 wyd. Kraków, 1597.

Wieczerza ewangelicka... Przez Księdza Marcina Tworzydłę. Przy tym Odpowiedź na Contradictie ministrowskie. Wilno, 1591.

Kąkol, który rozsiewa Stephanek Zizania w cerkwiach ruskich w Wilnie. Przytem wspomnienie krótkie do Unii Kościoła ruskiego z łacińskim. Kraków, 1595.

Plewy Stefanka Zizaniey. Wilno, 1596.

Recepta na plastr Czechowicza, ministra nowokrzczeńskiego... przez Szczęsnego Żebrowskiego. Kraków, 1597.

Probacja próby na minucje latosowe. Kraków, 1598.

Próba Minucyj latosowych z obroną kalendarza poprawionego. Kraków, 1598.

Zwierciadło roczne. Kraków, 1603.

Okulary wtóre na ciemne i slepe oczy ministrów... przez Księdza Macieja Szałajskiego. B. m., 1605.

Summariusz prawdy Katolickiej w przedniejszych sporach, które ma Kościoł święty, apostolski z teraźniejszymi Kacerstwy. Pisany przez X. Wojciecha Słupskiego... Z odpowiedzią na potwarzy i bluźnierstwa Macieja Rosentreter. Kraków, 1607.

Missio abo Posłanie Lutra i Zwingla, pierwszych kacermistrów od diabła z piekła... Jan Paulus ministrom gwoli. Kraków, 1609.

Odprawa na Rozprawę abo Examen Macieja Rosentretera... Przez X. Wojciecha Słupskiego. Kraków, 1610.

Crisis, to jest Rozsądek Katolicki o nauce dzisiejszych ewangelików, lutrów, kalwinów i inszych nowowiernych... X. Wojciecha Słupskiego. Kraków, 1611.

Messiasz ariański, to jest: że pan Moskorzewski z swojemi ariany takiego Chrystusa wyznaje, jakiego Mahomet w Alkoranie tureckim. Kraków, 1612.

1.4.

O w i d i u s z. Metamorphoseon, to jest Przeobrażenia ksiąg piętnaście. Kraków, 1636.

1.6.

W y j a w i e n i e niewstydu ariańskiego / Wyd. z: P. Skarga: Zawstydzenie nowych arianów. Kraków, 1608 / Скл.

2.2.

На польскай мове. T r e t i a k J. Skarga w dziejach i literaturze unii brzesk ej. Kraków, 1912.

2.3.

На польскай мове. B a r y c z H. Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego w epoce humanizmu. Kraków, 1935. S. 554—555; B r ü c k n e r A. Różnowiercy polscy. Warszawa, 1905. S. 267—275; B r ü c k n e r A. Z dziejów języka polskiego. Lwów, 1903. S. 29; W i s z n i e w s k i M. Historia literatury polskiej. Kraków, 1845. T. 7. S. 371—373.

А. А. Мельнікаў.

ШЧУПАК ЮЗЯ

Шчупак Юзя (сапр. С а й к о ў с к і Я з э п Я з э п а в і ч; 1890, г. Радашковічы Вілейскага пав. Віленскай губ., цяпер Маладзечанскі р-н Мінскай вобл.— 1936, Радашковічы, пахаваны на каталіцкай частцы мясцовых могілкаў), паэт, публіцыст, мастак-прыкладнік, дзеяч культуры.

Паходзіў са збяднелай шляхты-аднадворцаў герба Гжымала. Скончыў Радашковіцкае гарадское вучылішча. Працаваў мулярам. Выконваў розныя мазаічныя работы ў Радашковічах, Івянцы, Заслаўі, Мінску, Красным.

Першы верш «Весела, смела...» надрукаваў у 1908 у «Нашай ніве». Перыяд яго паэтычнай актыўнасці прыпадае на 1908—12. У друку з'яўляліся таксама яго нататкі пра тэатральнае, асветніцкае і культурнае жыццё краю. Адзін з арганізатараў і пастаноўшчык на аматарскай сцэне ў Радашковічах беларускіх спектакляў, у якіх і сам выступаў як акцёр («Міхалка» Далецкіх, «Паўлінка» Я. Купалы і інш.).

Г. А. Каханоўскі.

Бібліяграфія

1.3.

1908. «Весела, смела...»: [Верш] // Н. н. 20 чэрв.; «Як гляджу на свой край»: [Верш] // Там жа. 4 снеж.

1909. Песня: [Верш] // Н. н. 15 студз.; «Відзеў я птушку ў клетцы...»: [Верш] // Там жа. 5 сак.; Сасонка: [Верш] // Там жа. 23 крас.

1911. Не хачу я умірацъ: [Верш] // Н. н. 17 лют.

1912. Сасонка: [Верш] // Беларускі каляндар «Нашай нівы» на 1912 год. Вільня.

1913. «Хай нарэшце людзьмі...»: [Верш] // Беларускі каляндар «Нашай нівы» на 1913 год. Вільня.

1967. «Весела, смела...»; Як гляджу на свой край...: [Вершы] // Беларуская дакастрычніцкая паэзія. Мн.

1.5.

На ўкраінскую мову. «Бачив я пташку у клітці...»: [Верш] / Пер. М. Шаповал // Літературно-науковий вісник. 1910. № 2.

2.3.

На беларускай мове. К а х а н о ў с к і Г. Артыст і паэт // ЛіМ. 1969. 21 лют.; Я г о ж. Юзя Шчупак // Каханоўскі Г. Адчыніся, таямніца часу. Мн., 1984.

З. У. Драздова.

ШЫЛОВІЧ ГЕОРГІЙ

Шыловіч Георгій Уладзіміравіч (н. 7.1. 1924, Мінск), празаік, публіцыст, сцэнарыст, перакладчык. Член СП Беларусі з 1961.

Нарадзіўся ў сям'і служачых Алены Іванаўны і Уладзіміра Сцяпанавіча Шыловічаў. Бацька загінуў у 1941. Да вайны Г. Шыловіч скончыў у Мінску сярэднюю школу і 1-ы курс Мінскага будаўнічага тэхнікума. У Вялікую Айчынную вайну ў 1941—43 — падпольшчык у складзе групы У. Яцэвіча ў Мінску, у 1943—44 партызан 6-га атрада партызанскай брыгады «Жалязняк», у 1944—45 старшыня роты 45-га стралковага запаснога палка (ст. Еланск Свярдлоўскай вобл.). У 1945—51 вучыўся на аддзяленні журналістыкі філфака БДУ. Пасля заканчэння універсітэта працаваў літсупрацоўнікам рэдакцыі газеты «Мінская праўда». З 1953 загадчык аддзела рэдакцыі газеты «Зорька». З 1964 загадчык грамадска-палітычнага аддзела, адказны сакратар, намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Беларусь». З 1985 на пенсіі. Узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны II ступені, медалямі.

Першае апавяданне Г. Шыловіча «Толіна бярозка» надрукавана ў 1948 у газеце «Зорька». На яго творчым рахунку — дзіцячыя аповесці «Школа ля крэпасці», «Сшытак у чорнай вокладцы», «Чарапаха без панцыра», «Сустрэча з сонейкам, альбо Аповесць пра Пецьку-флібусцьера і некаторых яго сяброў» і інш. Аўтар зборніка апавяданняў «Праз полымя вайны», кнігі нарысаў, сцэнарыяў дакументальных фільмаў «Зялёны патруль», «Бярозы родныя не спяць» і інш. Перакладае з рускай і ўкраінскай моў. Яго творы перакладзены на армянскую, казахскую, кіргізскую, латышскую, рускую, ўкраінскую і чувашскую мовы.

Жыве ў Мінску.

Л. А. Бялевіч.

Бібліяграфія

1.1.

Школа каля крэпасці. Выбранае: Аповесці, апавяданні / Для сярэд. шк. ўзросту. Мн., 1986.

1.2.

Твая дарога: Нарысы / Для сярэд. ўзросту. Мн., 1957. Рэц.: Жыжэнка У. Без скідак // Чырв. змена. 1958. 15 лют.

Запіска на шыбе: Нарысы / Для сярэд. ўзросту. Мн., 1960.

Піянерская адвага: Апавяданні / Для сярэд. ўзросту. Мн., 1962.

Школа ля крэпасці: Аповесць. / Для сярэд. ўзросту. Мн., 1962.

Праз полымя вайны: Апавяданні / Для сярэд. ўзросту. Мн., 1963. (Б-ка піянера-актывіста).

Сшытак у чорнай вокладцы: Маленькая аповесць. Мн., 1965.

Чарапаха без панцыра: Аповесць / Для сярэд. ўзросту. Мн., 1966. Рэц.: Ткачоў П. Вобразы юных герояў // Наст. газ. 1968. 23 ліст.

Святло далёкага Алькора: Аповесці / Для сярэд. і ст. шк. ўзросту. Мн., 1973. Рэц.: Ваданосаў М. Непагаснае святло Алькора // ЛіМ. 1974. 31 мая.

Лев Михайлович Доватор: (Фотоальбом). Мн., 1979. (Жизнь — подвиг).

Сустрэча з сонейкам, альбо Аповесць пра Пецьку-флібусцьера і некаторых яго сяброў / Для сярэд. шк. ўзросту. Мн., 1981. Рэц.: Мысліевец В. Пра сучасных «флібусцьераў» // ЛіМ. 1982. 16 крас.

Падарожжа сярод лета: Аповесці / Для сярэд. і ст. шк. ўзросту. Мн., 1983.

1.3.

1948. Толина березка: Рассказ // Зорька. 26 авг.; Куриный почерк: Рассказ // Там жа. № 46.

1951. Незабыўны 1919-ы // Мін. праўда. 15 ліп.; Забыты ўчастак культурна-асветнай работы // Там жа. 24 жн.; Творчы поспех калектыва // Там жа. 23 кастр.; Шчасце маладых будаўнікоў // Там жа. 15 снеж. / Сааўт. Р. Каваленка; У дарозе // Там жа. 20 снеж.

1952. Тэма і жыццё: [Рэц. на кн.: Якімовіч А. Гаворыць Масква. Мн., 1951] // Полымя. № 2; Гарачыя сэрцы // Мін. праўда. 30 студз. / Сааўт. С. Кухараў; Рысы новага // Там жа. 1 мая; «Пад засенню свабоды» // Там жа. 28 мая; Узорна падрыхтаваць школы да новага навучальнага года // Там жа. 20 чэрв.; Праца славіць чалавека // Там жа. 2 ліп.; Лепш выкарыстоўваць тэхніку на ўборцы ўраджаю // Там жа. 13 вер.; Штодзённа паляпшаць работу культурна-асветных устаноў // Там жа. 31 кастр.; Перад святам // Там жа. 6 ліст.; Баявая праграма работы камсамола // Там жа. 21 ліст.; Калі падыходзіць вечар // Там жа. 5 снеж.

1953. Верблюд: Рассказ // Зорька. 25 дек.; Кіналета-

піс аб вялікай будоўлі // Мін. праўда. 1 студз.; З імем Леніна ў сэрцы: Нарыс // Там жа. 21 студз.; Высокае давер'е // Там жа. 11 лют.; Яго вялікая перамога // Там жа. 15 лют.; Сельскі ўрач // Там жа. 1 мая; Маладыя ільнаводы // Там жа. 8 ліп.; Фільм пра выдатнага кампазітара // Там жа. 12 вер.

1954. Пяць дзён у дарозе: Нарыс // Бярозка. № 8; Надзейная дружба: Нарыс // Там жа. № 11; Великий воин Албании Скандербег // Сталин. молодежь. 10 февр.

1955. Размова аб мужнасці: Нарыс // Бярозка. № 3; За рулём трактара: Нарыс // Там жа. № 7; Нараджэнне мары: Нарыс // Там жа. № 12; Юныя ўмельцы // Маладосць. № 9; Пионерский патруль // Зорька. 9 янв.; Друг и советчик пионеров // Там жа. 22 янв.; На колхозной ферме // Там жа. 29 янв.; Накануне сбора // Там жа. 10 февр.; Походною тропою идет отряд // Там жа. 26 февр.; Всегда вместе // Там жа. 2 апр.; Здесь всегда весело // Там жа. 14 мая; Зовут дороги // Там жа. 18 июня; Мяч над сеткой // Там жа. 23 июля; «Чайка» выходит в финал // Там жа. 30 июля; Партия — наш рулевой // Там жа. 6 авг.; Дом-музей М. Ю. Лермонтова // Там жа. 15 окт.

1956. Бяры з камуністаў прыклад: Нарыс // Бярозка. № 2; Друзья прислали посылку // Зорька. 14 янв.; Вместе с отрядом // Там жа. 14 апр.; Страничка № 4 // Там жа. 9 июня; На голубой дорожке // Там жа. 23 июня; Пионерский лагерь в селе // Там жа. 11 авг.; Большой костер // Там жа. 1 сент.; Партизанскими тропами: (Дневник участника похода туристической группы Минского дворца пионеров) // Там жа. 8, 15, 22, 29 сент.; Подвиг // Там жа. 13 окт.; Идет урок // Там жа. 24 нояб. / Сааўт. М. Герчык; Недостатки товарища — недостатки твои // Там жа. 8 дек.

1957. Цукерку робяць машыны: [Нарыс] // Над краем спяваюць гудкі. Мн.; Не разгубіліся: Замалёўка // Бярозка. № 6; Приезжайте, друзья! // Зорька. 9 февр.; Накануне решающих встреч // Там жа. 16 февр.; Встреча трех поколений // Там жа. 30 марта; Тимуровцы // Там жа. 13 апр.; Закончился первый этап // Там жа. 13 июля; Рождение традиции // Там жа. 28 сент.; Любимой Родине // Там жа. 6 нояб.; Сустрэча: Апавяданне // Піянер Бел. 18 кастр.

1958. Беларускія цукеркі: Апавяданне // Вясёлка. № 4; Спасибо, родная школа // Зорька. 5 апр.; Юных ленинцев отряд // Там жа. 12 апр.; День рождения отряда // Там жа. 26 апр.; Есть такой отряд // Там жа. 24 мая; До скорой встречи // Там жа. 14 июня; Под липами и кленами // Там жа. 21 июня; Разведка доложила точно // Там жа. 26 июля; Большой подарок // Там жа. 23 авг.

1959. Першая перамога: Нарыс // Бярозка. № 3; Незабудка: Нарыс // Там жа. № 9; Да перамогі, сябры!: Нарыс // Там жа. № 12; Пропавшее звено // Зорька. 10 янв.; Плечом к плечу // Там жа. 7 февр.; Праздник двора // Там жа. 4 апр.; «У лукоморья дуб зеленый...» // Там жа. 11 апр.; Трудовых дел мастер // Там жа. 9 мая; Стрелы на карте // Там жа. 30 мая; Общее дело // Там жа. 11 июля; Спортивный праздник // Там жа. 18 июля; Легкоатлеты соревнуются // Там жа. 26 сент.; Сігнал на лузе: Апавяданне // Піянер Бел. 11 вер.

1960. Паляўнічыя без стрэльбаў: Нарыс // Бярозка. № 3; Наказ правадыра: Нарыс // Там жа. № 4; Першая пальчатка: Нарыс // Там жа. № 10; Шкляны дыван: Апавяданне // Вясёлка. № 1; Яны прыйшлі з фабрыкі: Апавяданне // Там жа. № 3; Легендарный партизанский командир // Зорька. 9 янв.; Спортивная зима в дружине // Там жа. 23 янв.; Песня шагает по селу // Там жа. 12 марта; Разговор о лете // Там жа. 9 апр.; Охотник за этикетками // Там жа. 7 мая; Путеец «малой школьной» // Там жа. 18 июня; Защищая школу // Там жа. 13 авг.; Снова в пути // Там жа. 17 сент.; Запальнічка // Піянер Бел. 15 студз.

1961. Планшэтка героя: Урывак з аповесці «Школа ля крэпасці» // Бярозка. № 11; Константин Заслонов — наша слава! // Зорька. 28 янв.; «Отважные» с улицы Первомайской // Там жа. 4 марта; Про палочку-стукалочку, барабан и другое // Зорька. 13 мая; Сердечные встречи в Закарпатье // Там жа. 26 авг.; Праздник первого звонка // Там жа. 9 сент.; 45 минут потеряны // Там жа. 7 окт.; Равнение на шагающих впереди // Там жа. 2 дек.; Пятнадцать с клюшками // Там жа. 16 дек.; Школа ля крэпасці: Аповесць // Піянер Бел. 1, 8, 15, 29 вер., 6, 20, 27 кастр., 25 ліст., 9, 15 снеж.; 1962. 13 студз.

1962. Вясна ідзе: [Нарыс] // Памочнікі. Мн.; Запальнічка: [Нарыс] // Піянеры-героі. Мн.; Жывым не возьмеце!: Нарыс // Бярозка. № 3; Не спіць граніца: Нарыс // Там жа. № 5; Суніцы на рэйках: [Апавяданне] // Вясёлка. № 3; Награду Родины делами оправдаем // Зорька. 7 июля; Тверже шаг и зорче взгляд // Там жа. 15 дек.; Вясна ідзе // Маг. праўда. 28 лют.; Знікшая лялька: Раздзел з аповесці «Бярозы родныя не спяць» // Піянер Бел. 21 снеж.

1963. Старая груша; Карта на руцэ; Выбух на світанні: Апавяданні // Беларусь. № 8; Туман ідзе па следу: Аповесць-быль // Там жа. № 12; 1964. № 1, 2; Четыре шага: Отрывок из повести «Березы родные не спят» // Заря. 19 февр.; Бригада встречает весну // Зорька. 23 марта; Сильнее огня // Там жа. 22 июня; «Ласточка» уходит в путь // Там жа. 6 июля; Встреча с Нептуном // Там жа. 27 июля; Обида классного журнала // Там жа. 28 сент.; Туман ідзе па следу: Аповесць-быль // Чырв. змена. 28, 30 мая; 1, 2, 4 чэрв.

1964. Родные березы не спят: (Повесть-быль) // Люди высокого долга. Мн.; Юны важаты: З дзённіка піянера // Бярозка. № 10.

1966. Над сінім морам: [Апавяданне] // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн.; Чарапаха без панцыра: Аповесць // Маладосць. № 9; С высокой наградой // Зорька. 10 дек.; Цішыня над ракой // Маг. праўда. 28 мая; Не такі Юрка чалавек: Апавяданне // Піянер Бел. 16 вер.

1967. Запіска на шыбе: [Апавяданне] // Арлянятам. У 2 т. Мн. Т. 2; Крокі на граніцы: Апавяданне // Эстафета пакаленняў. Мн.; Сёмае неба: [Урывак з аповесці «Чарапаха без панцыра»] // Віцеб. рабочы. 8 студз.; Сладкое дерево // Зорька. 23 сент.

1968. Тишина на границе: [Нарыс] // Чтоб всегда было солнце. Мн.; Палымянае слова публіцыста: [Рэц. на кн.: Булацкий Г. Оружием слова. Мн., 1968] // Беларусь. № 11.

1969. Старонка Ленініяны // Беларусь. № 2; Высокі бал: (Нарыс) // Наст. газ. 22 лют. / Сааўт. М. Гроднеў; Рэха часу // Чырв. змена. 26 студз.

1970. Подзвіг народа-воіна бессмяротны // ЛіМ. 8 мая.

1973. Міколу Ваданосаву — 50 // ЛіМ. 5 студз.; Адмысловы падарунак: Гумарэска // Там жа. 28 снеж.

1974. Расказ Рыгора: [Апавяданне] // Акцябраты. Мн.; Скарбы салігорскіх шахт: [Нарыс] // Беларусь. № 1; Дарогай подзвігаў і здзяйсненняў: [Нарыс] // Там жа. № 7 / Сааўт. А. Шаўня; «Беларусь» — часопіс для ўсіх // Голас Радзімы. № 4; Героі пяцігодкі: Нарыс // ЛіМ. 13 снеж.

1975. Рукатворныя зоры: [Нарыс] // Беларусь. № 1; Ад Масквы да Берліна: Рэпартаж // Там жа. № 5; Гарачы ліпень // ЛіМ. 11 ліп.

1976. Хлеб наш надзённы // Звязда. 24 вер.

1977. Сустрэча з сонейкам, альбо Аповесць пра Пецьку-флібусьера і некаторых яго сяброў // Бярозка. № 9—11; Адно пытанне: [Інтэрв'ю] // ЛіМ. 14 студз.; Пасля бацькоўскага сходу: Урывак з кнігі // Наст. газ. 27 жн.

1978. Старая груша: [Апавяданне] // Ручаінкі. Мн.; Экзамен на баявую сталасць: [Рэпартаж] // Беларусь. № 2; На скрыжалях эпохі // Там жа. № 12; Закон нашага шчасця // Наст. газ. 7 кастр.

1979. Гаспадыня роднага поля: [Нарыс] // Беларусь. № 2; Неўміручая слава народа // Там жа. № 7; На ветразях дзяцінства: Нататкі пісьменніка // Наст. газ. 1 вер.

1980. Жывое сэрца крэпасці-героя // Беларусь. № 2; Праўдзе ў твар: [Рэц. на кн.: Чуркін А. Трапныя стрэлы. Мн., 1982] // Там жа. № 11.

1981. [Уступнае слова пра Чувашыю, яе пісьменнікаў] // Полымя. № 5; Слова пра вартавых правапарадку: [Рэц. на кн.: Чергинец Н. Служба — дни и ночи. Мн., 1981] // Звязда. 9 крас.

1982. По наказу Ильича: [Нарыс] // Наша Родина — Совесткий Союз. М.; Глыбокія карэнні // Звязда. 7—9 крас.

1983. Над сінім морам: [Апавяданне] // Вяснянка. Мн.; Галоўная справа жыцця: Нататкі пісьменніка // Беларусь. № 1; Служба высокага даверу // Там жа. № 8; На расхрыстанай вярсце: [Успаміны] // Там жа. № 11; Акрылены любоўю да Радзімы: // Там жа. № 12.

1984. Злавеснае аблічча імперыялізму // Беларусь. № 2; Радзіме жыць вечна! // Бярозка. № 1; Паўлік едзе ў госці: [Апавяданне] // Вясёлка. № 1; Голас Радзімы. 7 чэрв.; Пад крылом Радзімы // ЛіМ. 6 студз.; Кот вучоны: [Апавяданне] // Ніва. 23 снеж.

1.4.

1961. Зуенок В. Лемешевичский бор: (Отрывок из книги «Любіць прыроду — любіць Радзіму») / С бел. // Зорька. 18 нояб.

1976. Гаглоеў У. Пераемнік / З асец. // Беларусь. № 4.

1981. Маяксэм Л. Эксперымент: Апавяданне / З чуваш. // Полымя. № 5.

1984. Трублаіні М. Гарэзы на параходзе: Апавяданне / З укр. // Ад круч дняпроўскіх. Мн.

1.5.

На армянскую мову. Вярблюд: [Апавяданне] / Пер. М. Максапецян // Мост. Ерэван, 1979.

На казахскую мову. Шекарадагы алау: [Апавяданне] / Ауд М. Казыбеков // Полесье энгімелері. Алматы, 1984.

На кіргізскую мову. Сепилдин жакындагы мектеп / Котор. Ж. Тынаев // Кыргызстан маданияты. 1972. 14 сент.

На рускую мову. Школа у крепости: Повести и рассказы / Пер. М. Горбачев. М., 1964.

Тетрадь в черной обложке: Рассказы и очерки / Пер. И. Соколовский. Мн., 1967.

Туман идёт по следу: Повести / Пер. Г. Шилович, М. Горбачев. Мн., 1970.

Черепаха без панциря: Повесть / Пер. В. Идельсон. Мн., 1979. Рэц.: Ігнатовіч А. [Кніганіс] // ЛіМ. 1979. 28 вер.

До последнего патрона: Отрывок из книги «Піянерская адвага») // Зорька. 1962. 17 февр. Зажигалка / Пер. Ю. Богушевич // Пионеры-герои. Мн., 1965; Мн., 1968; Мн., 1972; Мн., 1985.; Черепаха без панциря: Повесть / Пер. Б. Антонов // Неман. 1973. № 12; Застава в ружьё: (Отрывок из повести «Туман ідзе па следу») // Зорька. 1974. 27 дек.; Черепаха без панциря: (Главы из одноим. повести) // Зорька. 1976. 4, 11 июня.

На ўкраінскую мову. Туман іде по сліду: Повість / Пер. Н. Тищенко // Веселка. К., 1977. Рэц.: Бадроў А. [Кніганіс] // ЛіМ. 1977. 9 вер.

1.6.

Для школьнай эстрады. Мн., 1961 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Ваданосаў М. Працяг дарогі // Чырв. змена. 1974. 6 студз.; Георгію Шыловічу — 60 // ЛіМ. 1984. 6 студз.; Гроднеў М. На дарозе сталасці // Наст. газ. 1974. 5 студз.; Каршукоў Я. Георгію Шыловічу — 50 // ЛіМ. 1974. 4 студз.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Сталяроў М. Будні юных // ЛіМ. 1961. 3 сак.; Ткачоў П. Вобразы юных герояў // Наст. газ. 1968. 23 ліст.; Шкраба Р. Скарбы. Мн., 1973. С. 207—209; Яго ж. Слова і стыль // Полымя. 1964. № 6; Яго ж. Характар, стыль, дэталь. Мн., 1965. С. 125—128.

2.4.

Прыходзька П. Салдаты ляснога фронту (Георгію Шыловічу): [Верш] // Прыходзька П. На пераправе. Мн., 1974.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 186.

В. У. Смольская.

ШЫМАНОЎСКІ СТАНІСЛАЎ

Шыманоўскі Станіслаў Вінцэнтавіч (1893, мяст. Данюшава Ашмянскага пав. Віленскай губ., цяпер Смаргонскі р-н Гродзенскай вобл.— восень 1920, пахаваны там жа), паэт.

Біяграфічныя звесткі пра С. Шыманоўскага вельмі скупыя. У 1914 ён мабілізаваны на фронт. Пэўны час знаходзіўся ў Пецярбургу, дзе зблізіўся з беларускім асветна-грамадскім асяроддзем, усвядоміўся палітычна і нацыянальна. Вярнуўшыся з арміі на зруйнаваную вайной Смаргоншчыну, парабкаваў. У вясну 1920 пехатой дабраўся ў Мінск, дзе наведаў рэдакцыі беларускіх газет, спадзеючыся знайсці хоць якую-небудзь работу. Але пераканаўшыся, што беларуская перыёдыка трымаецца там на энтузіязме і самаахвярнасці жменькі інтэлігенцыі, вярнуўся назад. У 1920 жыў у Трабах каля Іўя, потым у Беніцы. У сувязі з абвастрэннем туберкулёзу вярнуўся на радзіму, у Данюшава.

У час знаходжання ў Мінску ў газетах «Беларусь» і «Крыніца», часопісе «Рунь» было апубліка-вана некалькі вершаў С. Шыманоўскага. Пазней іх перадрукаваў часопіс радыкальнага студэнцтва ў Вільні «Вольная думка». Рэальныя перажыванні, уражанні паэта ад сустрэчы з радзімай, «зніштожанай, скрыўджанай многа», «аблітай слязьмі і крывёй», леглі ў аснову вершаў «Скрыўджаная зямля», «Голад», «Песня над магілай». У іх вобраз родных мясцін уздымаецца да сінтэзаванага абагульнення Беларусі. Роздумам аб вялікай вайне, што нядаўна адгрымела над роднай зямлёй, прасякнуты верш «Сквозь па дарогах, па палёх». Вобраз селяніна, працаўніка і пакутніка, на працы якога трымаецца свет, створаны аўтарам у вершах «Араты», «Гаспадары». У яго творчасці чуваць адраджэнскія матывы: паэт добра бачыў прычыны сацыяльных і нацыянальных крыўд свайго народа, верыў у яго абуджэнне і надыход лепшай будучыні («Зорка», «З нашага жыцця», «Усход сонца»). Элегічна гучыць інтымная лірыка паэта («Жальба», «Шэрай гадзінай»). У пейзажных вершах апісытымістычныя, мажорныя матывы мяжуюцца з песімістычнымі, абумоўленымі душэўным станам паэта, хворага на сухоты. У ідэйна-творчым плане С. Шыманоўскі арыентаваўся на Я. Купалу. У яго паэтыцы, інтанацыях верша часам бачны ўплыў рэвалюцыйнай песні.

Паводле сведчання землякоў С. Шыманоўскага, ён добра маляваў з натуры, узнаўляў алоўкам на паперы аратага за плугам, праллю, узвышаны бераг Віліі, на якім размешчана яго роднае мястэчка.

А. С. Ліс.

Бібліяграфія

1.3.

1919. А хто там ідзець...: [Верш] // Беларускі каляндар «Крыніца» на 1920 год. Вільня; Крыніца. 30 ліст.

1920. Жабрак: [Верш] // Каляндар «Крыніца» на 1921 год. Вільня; Бел. жыццё. 28 студз.; Дрот: [Верш] // Рунь. № 5—6; З гісторыі: [Верш] // Беларусь. 14 студз.; Зорка: [Верш] // Там жа. 16 студз.; З нашага жыцця: [Верш] // Там жа. 29 студз.; Дудар: [Верш] // Там жа. 31 студз.; Гаспадары: [Верш] // Там жа. 8 лют.; Голад: [Верш] // Там жа. 7 мая.

1921. А хто ідзець там...: Пасмяротны верш // Наша думка. 10 чэрв.; Адны і другія: Пасмяротны верш // Там жа. 24 чэрв.

1924. Дрот: [Верш] // Беларускі дэкламатар. Мн.

1929. «Працавалі мы ў ярме крывава...»; З нашага жыцця: [Вершы] // Вольная думка. № 2.

2.3.

На беларускай мове. Л і с А. Станіслаў Шыманоўскі // Дзень паэзіі — 76. Мн. *З. У. Драздова.*

ШЫМУК ВІКТАР

Шымук Віктар (Вікенцій Мікалаевіч; н. 2.4.1933, в. Змяёўцы Навагрудскага пав., цяпер Дзятлаўскага р-на Гродзенскай вобл.), паэт-песеннік, празаік, перакладчык. Член СП Беларусі з 1964.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. У час грамадзянскай вайны маці паэта, Ганна Іванаўна (родам з Беласточчыны), была ў бежанстве за Масквой і там пазнаёмілася з Мікалаем Міхайлавічам Шымуком, які служыў у арміі. Пазней яны вярнуліся ў Беларусь. Пасля заканчэння васьмі класаў В. Шымук працаваў адказным сакратаром дзятлаўскай раённай газеты «За новую вёску» (1949—51), адначасова вучыўся ў вячэрняй сярэдняй школе. У 1951 паступіў на аддзяленне журналістыкі філфака БДУ, якое скончыў завочна ў 1957. Вучобу ва універсітэце спалучаў з работай літсупрацоўніка, загадчыка аддзела рэдакцыі газеты «Калгасная праца». Пазней прадоўжыў журналісцкую дзейнасць як старшы літсупрацоўнік рэдакцыі газеты «Звязда» (1967—71), адказны сакратар штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» (1974—77). З 1977 намеснік галоўнага рэдактара Галоўнай рэдакцыі літаратурна-драматычнага вяшчання Дзяржтэлерадыё Беларусі. Узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларусі.

Літаратурную працу В. Шымук пачаў у 1945, надрукаваўшы вершы ў газеце «Піянер Беларусі». Першая кніга паэта — паэма пра юнага героя Колю Гойшака «Каля Броннай Гары» — выдадзена ў 1960. Пазней выйшлі зборнікі яго вершаў для дзяцей «Мы вясне дапамаглі» і «Дочкі сіняга Нёмана», кнігі лірыкі «Свіцязянскія хвалі», «Святло красавіцкіх бяроз» і інш. Вершам В. Шымука ўласціва актуальнасць тэматыкі, пільная ўвага да ўнутранага свету сучасніка, прыроды роднага краю. Лірызм вершаў паэта прыцягнуў увагу кампазітараў, якія напісалі шмат песень на яго вершы (В. Іваноў, І. Кузняцоў, М. Пятрэнка, К. Цесакоў, П. Шыдлоўскі і інш.). В. Шымук працуе і ў празаічных жанрах. Яго пяру належыць зборнік апавяданняў «Помняць пушчы і паляны». Піша нарысы, займаецца перакладамі з балгарскай, латышскай, малдаўскай, нямецкай, рускай, украінскай і іншых моў.

Жыве ў Мінску. *Л. А. Бялевіч.*

Бібліяграфія

1.2.

Каля Броннай гары: Паэма. Мн., 1960. Рэц.: Б о г а н У. Герой першай кніжкі // ЛіМ. 1960. 19 ліп.

Мы вясне дапамагалі: [Вершы] Мн., 1962.

Рагуля на экскурсіі: [Гумарыстычныя вершы і фельетоны]. Мн., 1962. (Б-ка «Вожыка») / Сааўт. М. Арочка, М. Гарнак.

Добрай раніцы, полі: [Нарыс]. Мн., 1964. (Людзі працоўнага подзвігу).

Дочкі сіняга Нёмана: [Вершы]. Мн., 1964.

Свіцязянскія хвалі: Вершы. Мн., 1968. Рэц.: Марціновіч А. На подступах // Мін. праўда. 1968. 10 ліп.; Фомчанка А. Дарогі натхнення // Вяч. Мінск. 1968. 14 чэрв.; Юдчиц А. «Свіцязянскія хвалі» // Сел. газ. 1968. 1 окт.

Помняць пушчы і паляны: [Апавяданні]. Мн., 1969. Рэц.: Фомчанка А. Подзвіг юных // Вяч. Мінск. 1970. 12 ліст.

Сын каваля: [Нарыс]. Мн., 1970. (З арлінага племя).

Коля Гойшык: [Нарыс]. Мн., 1971. (З арлінага племя).

Дыханнем ленінскім сагрэтыя. Мн., 1971. (Па ленінскіх месцах нашай Радзімы) / Сааўт. Л. Смілавіцкі. Рэц.: Белявцев В. Дорогие сердцу места // Сов. Бел. 1971. 6 июня.

Світанне: Вершы. Мн., 1972. Рэц.: Аноп Л., Басак М. Пра шэрае «світанне» і яшчэ тое-сёе: Адносна новага зборніка вершаў Віктара Шымука // ЛіМ. 1972. 21 крас.

Леў Даватар: [Нарыс]. Мн., 1973. (Нар. героі). Рэц.: Шырко В. Непратаптанай сцежкай // Чырв. змена. 1974. 9 студз.

Пасля працы рупнай. Мн., 1974. (У дапамогу сакратарам парт. арганізацый). Рэц.: Кобрын У. // Мін. праўда. 1974. 23 ліст.

Рэха «Аўроры». Мн., 1979. Рэц.: Базарэвіч М. Аб людзях простых і мужных // Чырв. змена. 1979. 16 чэрв.; Бараноўскі Я. Людзі гераічнага лёсу // Звязда. 1979. 4 крас.; [«Кнігапіс»] // ЛіМ. 1979. 11 мая; Мартинович А. «Авроры» свет негасимый... // Во славу Родины. 1979. 11 марта; Марціновіч А. «Аўроры» нязгаснае святло... // Наст. газ. 1979. 25 ліп.; Рылко М. Тысячекратное эхо «Авроры» // Гродн. правда. 1980. 10 июня.

Марылі пра шчасце хлапчукі: Паэмы. Мн., 1980; Рэц.: [Кнігапіс] // ЛіМ. 1981. 22 мая.

Ад хаты да хаты...: Вершы, байкі. Мн., 1983. (Б-ка «Вожыка»).

Святло красавіцкіх бяроз: Вершы і паэмы. Мн., 1983.

Спелы жнівень: Вершы. Мн., 1990.

1.3.

1945. Летам; Месяц на небе ўсплыў: [Вершы] // Піянер Бел. 17 мая; Летняй ноччу: [Верш] // Там жа. 2 жн.

1946. Рыхтуючыся да выбараў у Вярхоўны Савет Беларускай рэспублікі // Сав. селянін. 22 снеж.

1947. Наша зямлячка: [Верш] // Сав. селянін. 30 студз.; Новы дом: [Верш] // Там жа. 1 чэрв.; Шуміць збожжа; Новая школа: [Вершы] // Там жа. 22 чэрв.; Што я бачыў у музеі Айчыннай вайны // Там жа. 10 ліп.; Краіна маладая: [Верш] // Там жа. 21 жн.; Маці і сын: [Верш] // Чырв. звязда. 13 ліп.; Песня трактарыста: [Верш] // Там жа. 12 кастр.

1948. Бібліятэка папаўняецца // Сав. селянін. 11 студз.; Нядзельнік на нарыхтоўцы і вывазцы лесу // Там жа. 18 студз.; Наш харавы калектыў // Там жа. 16 мая / Сааўт. Л. Мазура; На занятках у вячэрняй школе // Там жа. 28 ліст.

1949. Новая Дуброўка: [Верш] // Бярозка. № 6; Калі будуць падведзены вынікі конкурса?: Ліст у рэдакцыю // ЛіМ. 22 кастр.

1950. Усё ва ўбранні зялёным // Піянер Бел. 5 ліст.; Герой Савецкага Саюза // Сав. селянін. 16 снеж.; Не такой должна быть стенгазета // Сталин. молодежь. 10 мая.

1951. Частушкі: [Верш] // Калг. праўда. 18 лют.; П'еса А. Астроўскага на калгаснай сцэне // Там жа. 3 кастр.; Студэнты з адной вёскі // Там жа. 17 кастр.; Чытачы сельскай бібліятэкі // Там жа. 24 кастр.; Кветка шчасця: [Верш] // Там жа. 16 вер.; Карэя // Піянер Бел. 3 студз.

1952. На возеры Дрысвяты: [Верш] // Бальш. сцяг. 24 вер.; Мінску: [Верш]; Вечарамі ў хаце-чытальне // Калг. праўда. 6 студз.; Ліст маці: [Верш] // Там жа. 13 студз.; Так сказаў наш мудры правадыр!: [Верш] // Там жа. 2 ліп.; Фільм аб калгасным шчасці // Там жа. 8 ліп.; Незабыўныя ўражанні: VI сусветны фестываль моладзі і студэнтаў // Там жа. 30 ліп.; Новае радаснае жыццё // Там жа. 27 вер.; Вераснёвы дзень: [Верш] // Там жа. 17 вер.

1953. Гідраэлектрастанцыя на Моўчадзі: Нарыс // Маладосць. № 9; Народнае лікаванне // Калг. праўда. 24 лют.; Дзям'янаў штат: [Верш] // Там жа. 22 крас.; Клуб у гэтыя дні // Там жа. 1 мая; Новае жыццё вёскі // Там жа. 29 мая; У пінскай вёсцы // Там жа. 14 чэрв.; Брыгадзір // Там жа. 23 чэрв.; Пра Міколу-гультая: [Верш] // Там жа. 28 чэрв.; Новае, радаснае жыццё // Там жа. 27 вер.; Буду зноў я працаваць // Там жа. 15 ліст.; Сельскі кінамеханік // Там жа. 17 ліст.; На Свіслачы: [Верш] // Піянер Бел. 8 студз.

1954. Жыць шчасліва людзі сталі: [Верш] // Калг. праўда. 28 лют.; Балбатун: [Верш] // Там жа. 28 сак.; Вяселле ў Любішчыцах // Там жа. 3 вер.; Пра Савося: [Верш] // Чырв. змена. 28 лют.; У маім Наднямонні: [Верш] // Там жа. 8 вер.

1955. Васілёк: [Верш] // Беларусь. № 10; «Невялікі ў нас з табой пакоік...»: [Верш] // Там жа. № 12; Шчасце: [Верш] // Работніца і сялянка. № 8; Сёння свята!: [Верш] // Калг. праўда. 27 лют.; За мір: [Верш] // Там жа. 3 крас.; Механізатары адной сям'і: Нарыс // Там жа. 1 мая; У музеі народнга песняра // Там жа. 29 мая; Вясковы ўрач: Нарыс // Там жа. 22 чэрв.; На калгасныя тэмы: [Верш] // Там жа. 3 жн.; У брыгадзе Міхася Бялягіна: Нарыс // Там жа. 17 жн.; Родны калгас: [Верш] // Там жа. 8 кастр.; Даярка Валянціна Пашкоўская: Нарыс // Там жа. 29 кастр.; Дзе жвы, дзе, будаўнікі?: [Верш] // Там жа. 13 ліст.; Радасць: [Верш] // Мін. праўда. 9 кастр.; У школу: [Верш] // Чырв.змена. 1 вер.; «Цярушыць снег...»; «Мы іх не толькі ў табелі падлічваем...»: [Вершы] // Чырв. змена. 17 снеж.

1956. Што дае вопыт калгаса «Камінтэрн» // Калгаснік Бел. № 12 / Сааўт. А. Громаў; Працадні: [Верш] // Полымя. № 3; Дзяўчына з Забалоцця: Нарыс // Звязда. 21 кастр.; Дрысенскі жаніх: [Верш] // Калг. праўда. 21 студз.; Толькі на таблічцы: [Верш] // Там жа. 12 лют.; «Маці»: [Верш] // Там жа. 7 сак.; 4 ліст.; Хмызнякі: [Верш] // Там жа. 18 сак.; Сем з даёнкамі, сем з алоўкамі: [Верш] // Там жа. 15 крас.; Залатыя рукі: Нарыс // Там жа. 5 мая; Не показательная Доска показателей: [Верш] // Там жа. 9 чэрв.; Сёстры: Нарыс // Там жа. 30 чэрв.; Старанныя гаспадары: Рэпартаж // Там жа. 4 жн.; Ім бы ў рукі косы даць...: [Верш] // Там жа. 10 жн.; Едзе хлопец з Украіны...: [Верш] // Там жа. 19 жн.; На словах і на справе // Там жа. 29 жн.; Даярка Алена Баглай // Там жа. 11 вер.; Расказ шафёра: [Верш] // Мін. праўда. 1 ліп.; Расці, наш сад!: [Верш] // Там жа. 14 кастр.; «Я вітаю цябе...»: [Верш] // Чырв. змена. 24 студз.; Слова пра свінарак; [Верш] // Там жа. 24 сак.; Разводдзе: [Верш] // Там жа. 25 сак.; Вішня: [Верш] // Там жа. 6 мая; «Цябе я не ведаў...»: [Верш] // Там жа. 24 чэрв.; Радасць: [Верш] // Там жа. 22 жн.; А яе няма...: [Верш] // Там жа. 25 вер.; Як верабей дом будаваў: (Байка) // Там жа. 18 ліст.

1957. Апанас: [Верш] // Давайце знаёміцца. Мн.; Вожык. № 5; Інтэрв'ю Рыгора Пятровіча: Апавяданне // Там жа. № 16; А яе няма...: [Верш] // Там жа. № 19; Ураджайнае: [Верш] // Сел. гасп. Бел. № 8; Верабейка; Чые малюнкі?: [Вершы] // Калг. праўда. 13 студз.; Сёстры: Апавяданне // Там жа. 3 лют.; А вясна ідзе, ідзе...: [Верш] // Там жа. 23 сак.; Селькор: Нарыс // Там жа. 5 мая; Старанная праца: Нарыс // Там жа. 21 чэрв.; Таленавіты калектыў // Там жа. 30 чэрв.; Сардэчная дружба: Сустрэча мінскіх студэнтаў з дэлегатамі з Бірмы // Там жа. 6 жн.; Маё Наднямонне: [Верш] // Там жа. 19 вер.; Над Гарынню: [Нарыс] // Там жа. 29 вер.; У пасёлку Ураджайным: [Нарыс] // Там жа. 27 ліст.; Снегам вуліцу зацярушыла; Сяку дровы...; Цябе я не ведаў...: [Вершы] // Там жа. 28 снеж.; Раніца; Пераплётчыца; Роздум: [Вершы] // Чырв. змена. 20 лют.; Раным-рана...: [Верш] // Там жа. 3 сак.; Наш Першамай: [Верш] // Там жа. 1 мая.

1958. «Не плач, дачушка...»: [Верш] // Вожык. № 21; Спрэчка грыбоў: [Верш] // За вярт. на Радзіму. № 63; Калг. праўда. 16 жн.; Сады над Прыпяццю: Нарыс // Звязда. 25 мая; Упэўнена ідуць уперад: Нарыс // Калг. праўда. 9 студз.; Даярка з Весялоўкі // Там жа. 5 лют.; За любімы наш край!: [Верш] // Там жа. 17 сак.; Над Прыпяццю: Аповесць // Там жа. 1 мая; Вожык і коцік; Зайчык, не ўцякай!; Так спяваў Сярожа: [Вер-

шы] // Там жа. 13 чэрв.; Менш леташняга... // Там жа. 23 ліп.; Гуртапраў Дзяніс Піліпенка // Там жа. 10 жн.; Чым займаецца аграном: [Верш] // Там жа. 27 жн.; Таня: [Нарыс] // Там жа. 12 вер.; Юны герой: [Нарыс] // Там жа. 29 кастр.; Пра дзяўчынку Галіну: [Верш] // Чырв. змена. 24 чэрв.

1959. Даклад: [Верш] // Вожык. № 23; Наднёманскім даяркам: [Верш] // Там жа. № 24; Вестка сёння лунае над светам...: [Верш] // Калг. праўда. 5 студз.; Разам з маладымі: Нарыс // Там жа. 23 студз.; Сёння свята: [Верш] // Там жа. 1 сак.; Хвядосіна шчасце: Нарыс // Там жа. 7 сак.; Сіла маладая: Нарыс // Там жа. 10 чэрв.; Сяброўкі: Апавяданне // Там жа. 28 чэрв.; Універсітэт у Прысынках // Там жа. 9 ліп. / Сааўт. Г. Папоў; Прыпеўкі // Там жа. 17 кастр.; Імя Івана Чуклая // Там жа. 11 снеж. / Сааўт. У. Яфімовіч; Прыпеўкі // Там жа. 19 снеж.; На вахце — племя маладое: Рэпартаж [у вершах] // Чырв. змена. 1 студз.; Мікола Гойшык: [Урывак з аднайм. паэмы] // Там жа. 23 крас.; Наш Кастрычнік: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; Родны край: [Верш] // Там жа. 5 снеж.

1960. Першамай: [Верш] // Бярозка. № 5; Доўга мы ваду насілі: [Верш] // Там жа. № 7; День добрый, Неман!: Очерк // Неман. № 1; Мыш у боце: [Верш] // Сел. гасп. Бел. № 1; Тата мой — авечкавод: [Верш] // Там жа. № 2; Мы вясне дапамагалі: [Верш] // Там жа. № 3; Не есць хлопчык мёду: [Верш] // Там жа. № 6; Чаму белае малако?: [Верш] // Там жа. № 9; Шчасце: [Верш] / Голас Радзімы. № 10; Ленінская праўда: [Верш] // Там жа. № 26; Вуліца Садовая // За вярт. на Радзіму. № 2; Каля Броннай гары: Урывак з паэмы // Зара. 19 чэрв.; Шчасце: [Верш] // Калг. праўда. 2 лют.; Твар «святога» Іосіфа: Апавяданне // Там жа. 26 лют.; Працоўная слава: [Нарыс] // Там жа. 10 сак.; Ленінская праўда: [Верш] // Там жа. 23 сак.; Лясная казка: Нарыс // Там жа. 10 ліп.; Ой, лянок валакністы: [Верш] // Там жа. 31 ліп.; Данілаўна: [Нарыс] // Там жа. 23 ліст.; «Толькі вухамі трасуць...»: Фельетон // ЛіМ. 9 жн.; Каб Ірынка спала: [Верш] // Піянер Бел. 29 ліп.; У «Лясной казцы» // Там жа. 5 жн.; Мужныя: [Верш] // Чырв. змена. 20 сак.

1961. Гнала цётка самагон: Фельетон // Вожык. № 3; Я вітаю цябе...: [Верш] // Голас Радзімы. № 15—16; «З космасу мы сустракаем сына...»: [Верш] // Там жа. № 32; Там, ля Нёмана: [Верш] // Звязда. 25 жн.; Заходзьце, калі ласка...: Апавядане // Там жа. 20 студз.; Выбаршчыкі новай вуліцы: Нарыс // Там жа. 8 лют.; Аднавяскоўцы ім вераць: Кандыдаты народа // Там жа. 9 сак.; Працоўная слава: [Верш // Там жа. 14 мая; Нарач, наша старана: Нарыс // Там жа. 16 чэрв.; Жыццё працоўнае: [Нарыс] // Там жа. 15 вер.; Адзін з дзесяці мільёнаў: [Нарыс] // Там жа. 7 ліст.; Камуністы: [Верш] // Мін. праўда. 20 кастр.; Горад мой: [Верш] // Чырв. змена. 15 лют.; Веснавое; Песня жаўрука; Лісце дуба; Роздум: [Вершы] // Там жа. 30 сак.; Лікуе родная зямля: [Верш] // Там жа. 15 крас.; У жніво: [Верш] // Там жа. 30 ліп.; Горад мой: [Верш] // Там жа. 26 ліст.

1962. Толькі ўперад ісці: [Нарыс] // Піянеры — героі. Мн.; Не есць хлопчык мёду: [Верш] // Беларусь. № 7; Каб Ірына спала...; Так спяваў Сярожа; Кветкі расцвілі: [Вершы] // Бярозка. № 4; Малады бюракрат: [Верш] // Вожык. № 19; Цімох праславіўся; Цёшча вінавата; Спужаўся кот...: (Маленькія байкі) // Там жа. № 22; Алёнка малюе: [Верш] // Вясёлка. № 2; Пасаг: [Верш] // Калг. праўда. 25 студз.; Хаця гадамі малады...: [Нарыс] // Там жа. 20 лют.; Юныя ленінцы — наша змена: (Расказ аб адной піянерскай дружыне) // Там жа. 19 мая / Сааўт. І. Міцкевіч; Птушкі міру: [Верш] // Там жа. 1 чэрв.; Чаго спужаўся кот; Будавалі яслі: [Вершы] // Там жа. 14 ліп.; Цябе вітае родная зямля: [Верш] // Там жа. 12 жн.; Жыве ў вёсцы паэт... // Там жа. 21 жн.; Подзвіг піянера // Там жа. 4 вер.; Яе дарога: [Нарыс] // Там жа. 3 кастр.; Заўсёды на пасту: [Апавяданне] // Там жа. 16 кастр.; Кубінскім сябрам: [Верш] // Там жа. 25 кастр.; Хадой няспыннай: [Верш] // Мін. праўда. 1 студз.; Сустрэча даярак: [Верш] // Там жа. 28 снеж.; Подвигам космонавтов — слава!: [Верш] // Сов. Бел. 14 авг.; Мы с тобой, Куба!: [Верш] // Там жа. 27 окт.; Арлёнак: [Нарыс] // Чырв. змена. 8 мая; Купала і дзеці // Там жа. 5 ліп.

1963. Малады бюракрат: [Верш] // Пад корань. Мн.; Лёгка не бывае на зямлі...: [Верш] // Вожык. № 13; Дом сасновы за сялом...: [Верш] // Там жа. № 16; Едзе хлопец з Украіны...: [Верш] // Работніца і сялянка. № 10; Тата мой — авечкавод: [Верш] // Віцеб. рабочы. 22 мая; Праспект; Ля помніка: (Рысы дарагога Ільіча): [Вершы] // Звязда. 13 студз.; Радасць жыцця [Верш] // Там жа. 1 чэрв.; Зямля бацькоў: (Паэма) // Там жа. 20 ліст.; Рось; Чорная Ганьча; Моўчадзь: [Вершы] // Піянер Бел. 30 ліст.; Денисов городок // Сел. газ. 1 янв. / Сааўт. В. Хліманаў; Моўчадзь: [Верш] // Там жа. 6 янв.; Гордость колхоза // Там жа. 17 февр.; Жил в Заречье бригадир: Очерк // Там жа. 3 апр.; «На вуліцы...»: [Верш] // Там жа. 11 апр.; Мы з табой, герой!: [Верш] // Там жа. 15 июня; Козачкі: Казка // Там жа. 25 сент.; Клятва Родине // Там жа. 15 окт.; Ледавыя сцежкі: [Вершы] // Чырв. змена. 2 сак.; Чые малюнкі?; Запляту косы: [Вершы] // Там жа. 24 сак.

1964. Цёшча вінавата: [Верш] // Мініяцюры і карыкатуры. Мн.; Гэта было ў Івянцы // Голас Радзімы. № 27—28; Зайчык, не ўцякай: [Верш] // Ніва. 8 сак.; Чаму белае малако: [Верш] // Там жа. 22 сак.; Вожык і коцік: [Верш] // Там жа. 5 крас.; Мы вясне дапамаглі; Алёнка малюе: [Вершы] // Там жа. 19 крас.; Не есць хлопчык мёду: [Верш] // Там жа. 28 чэрв.; Спрэчка грыбоў: [Верш] // 26 ліп.; Тры козачкі: (Казка) // Там жа. 23 жн.; Интенсификация — наша столбовая дорога: Рассказываем о том, как преодолел отставание колхоз «40 лет Октября» Столинского упр. // Сел. газ. 17 янв. / Сааўт. А. Прыходзька, А. Сочнеў; Девочка вновь улыбается: Рассказ // Там жа. 9 февр.; Збыліся мары: [Верш] // Там жа. 22 марта; Чаму рэчка так завецца: Казка // Там жа. 28 июня; Беразіна; Шчара: [Вершы] // Там жа. 26 июля; Салдацкія будні: [Вершы]: // Сын палка; Мішэні; Пісьмо ад любай // Там жа. 14 окт.; Снежная горка: [Верш] // Там жа. 5 дек.; «Што ім сніцца, соснам...»: [Верш] // Там жа. 11 дек.; Слово о подвиге // Там жа. 29 дек.: Уша: [Верш] // Чырв. змена. 25 крас.

1965. Вішні: [Верш] // Бярозка. № 5; Чалавек не здаўся // Голас Радзімы. № 10; Ад хаты да хаты...: [Верш] // Сел. х-во Бел. № 5; Домік ля таполі; Дубволат: [Вершы] // Звязда. 10 кастр.; Вечны агонь: [Верш] // Там жа. 26 студз.; У Зялёны Луг бягуць трамваі: [Верш] // Там жа. 21 ліст.; Он мечтал о небе // Зорька. 2 окт.; «Уздзеншчына...»; Беразіна; Турчанка: [Вершы] // Мін. праўда. 10 студз.; Санкі за санкамі: [Верш] // Ніва. 10 студз.; На лузе: [Верш] // Піянер Бел. 30 ліп.; Сел. газ.25 июля; Навагодні прыём у дзеда Міхеда: [Верш] // Там жа. 1 янв.; Слухаючы хор Пятніцкага...: [Верш] // Там жа. 13 янв.; Зімовыя матывы: [Вершы] // Там жа. 11 февр.; Прылятайце, шпакі!: [Верш] // Там жа. 19 февр.; Человек не сдается... // Там жа.10 марта; Іждывенцы: [Верш] // Там жа. 13 марта; Хвала табе, чалавек!: [Верш] // Там жа. 19 марта / Сааўт. У. Правасуд; Зарэчанская Ага-та: [Верш] // Там жа. 2 апр.; Горизонты роста // Там жа. 2 июня; Юный партизан // Там жа. 4 авг.; Вартуюць мір: [Верш] // Там жа. 8 авг.; Колеры восені; Адлятаюць журавы: [Вершы] // Там жа. 31 окт.; Неспакойна на сэрцы: [Верш] // Там жа. 16 дек.

1966. Свой человек: [Апавяданне] // Бери с них пример. Мн.; Малады бюракрат: [Верш] // Вожык у дарозе. Мн.; Рукі не даходзяць: [Верш] // Вожык. № 1; Храбры заяц: Жарт // Сел. х-во Бел. № 9; Ехалі за вопытам...: [Верш] // Там жа. № 12; Дубы; Прыляцелі птушкі з выраю...: [Вершы] // Віцеб. рабочы. 26 сак.; На линию огня! // Знамя юности. 26 янв.; Пра авечку і пра сечку: [Верш] // Сел. газ. 15 янв.; Костяк бригады // Там жа. 12 вер.; Дрогичинский вальс // Там жа. 17 февр.; Глубокие борозды// Там жа. 24 апр.; Большая сила // Там жа. 14 июня; Пять июльских дней: Рассказываем об опыте уборки зерновых в колхозе «Знамя коммунизма» Чечерского района // Там жа. 26 июля / Сааўт. А. Сочнеў; Сын кузнеца // Там жа. 10 авг.; Сильные руки: Очерк // Там жа. 8 окт.; Подвиг разведчика: [Нарыс] // Там жа. 26 окт.; Границы, которые объединяют: Репортаж // Там жа. 6 нояб. /

Сааўт. Л. Эйдзін; В юбилейном году // Там жа. 23 нояб. Сааўт. В. Праскураў; Среди людей: [Нарыс] // Там жа. 21 дек.

1967. Дочкі сіняга Нёмана; Тур'я; Лебяда; [Вершы] // Арлянятам: У 2 т. Мн. Т. 1; Дзянісаў гарадок: [Апавяданне] // Вясна ўвосень. Мн.; «Пра нашае спатканне...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 67. Мн.; Сэрца не знае спакою: [Нарыс] // Сцяганосцы новага, перадавога. Мн.; Неспакой: [Верш] // Беларусь. № 3; Жаўруковы зачын: [Верш] // Там жа. № 12; Раніца на плошчы Леніна: [Верш] // Там жа. № 8; Аб'ектыўнасць: [Гумарэска] // Вожык. № 7; Як я сябра выручаў: Гумарэска // Там жа. № 17; Заўжды ў дарозе // Голас Радзімы. № 45; Вечны агонь: [Верш] // Маладосць. № 10; Ранак: [Верш] // Там жа. № 12; Наша вуліца: [Верш] // Полымя. № 5; Ленінская праўда: [Верш] // Вяч. Мінск. 1 ліст.; Сталічныя артысты ў вясковым клубе // Звязда. 8 крас.; Сфера галаўнога кінатэатра // Там жа. 6 мая; Гандаль кнігамі — справа творчая // Там жа. 4 чэрв.; Самабытна і шчыра // Там жа. 27 чэрв.; Там, дзе Нёман цячэ... // Там жа, 29чэрв.; Шчодры талент // Там жа. 23 ліп.; Нараджаецца песня // Там жа. 28 ліп.; Шчодры талент // Там жа. 15 кастр.; Сустрэча з Ільёй Гурскім // Там жа. 17 ліст.; Карацелькі: Звычка; Будавалі яслі // Там жа. 19 ліст.; Сыны; Помняць людзі...; Бараўляны: [Вершы] // Там жа. 26 ліст.;Вечны агонь: [Верш] // ЛіМ. 6 кастр.; Помняць людзі...: [Верш] // Мін. праўда. 13 снеж.; Са святам, Міншчына: [Верш] // Сел. газ. 3 февр.; Беларусі маёй прыгажосць: [Верш] // Чырв. змена. 26 мая; Роздум; Пісьмо ад любай; Алёнка: [Вершы] // Там жа. 30 ліп.

1968. Кемлівы партызан // Бярозка. № 1; Каб цвілі верасы: [Урыўкі з аднайменнай паэмы] // Там жа. № 6; Наш мужны сокал: [Верш] // Вожык. № 22; Роздум; Растуць таполі...; На Свіслачы: [Вершы] // Віцеб. рабочы. 17 ліп.; Зялёны Луг; На лыжах; Лісце дуба: [Вершы] // Вяч. Мінск. 12 лют.; Крокі ў паэзію // Там жа. 14 сак.; Прылятайце, шпакі!: [Верш] // Там жа. 19 сак.; Добрай раніцы; На Свіслачы; Мінчанка: [Вершы] // Там жа. 29 жн.; Край малады: [Верш] // Там жа. 12 снеж.; Снежная горка: [Верш] // Звязда. 13 студз.; Песні з Акі // Там жа. 7 лют.; Добрай раніцы, Май!: [Верш] // Там жа. 1 мая; Подзвіг: [Нарыс] // Там жа. 19 мая; Наша свята: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; Палескія маршруты // Там жа. 8 снеж.; Чалавек зайздроснага лёсу // Там жа. 17 снеж.; Цвілі верасы: Паэма // Чырв. змена. 19 мая; Над ракой Лучосай; Развітанне; Мой дарагі чалавек...: [Вершы] // Там жа. 14 вер.; Край мой дарагі: [Верш] // Там жа. 12 ліст.

1969. Май: [Верш] // Вожык. № 8; У мяне ёсць тэлефон: Апавяданне // Там жа. № 10; Наліваецца жыта; На Свіслачы; «Люблю, як шуміць мора...»: [Вершы] // Маладосць. № 10; Ён быў героем // Работніца і сялянка. № 7; Трыпціх: Над ракою Лучосай; Развітанне; Дарагі мой чалавек: [Вершы] // Віцеб. рабочы. 22 лют.; Мае дрэўцы: [Верш] // Вяч. Мінск. 24 крас.; Красавік: [Верш] // Там жа. 30 крас.; Слово о подвиге // Заря. 24 апр.; Вечный огонь; Наследники Гастелло; Белорусские березы; Уша: [Вершы] // Там жа. 3 дек.; Сябар юных чытачоў // Звязда. 12 студз.; Фотападарожжа па Беларусі: [Рэц. на кн.: Беларусь Савецкая. Мн., 1968] // Там жа. 16 студз.; Гомельская эстрада // Там жа. 1 лют.; Недапісаныя вершы // Там жа. 8 сак.; З далёкіх і блізкіх дарог: [Рэц. на кн.: Барадулін Р. Адам і Ева. Мн., 1968] // Там жа. 15 крас.; Прывітанне Волзе: [Верш] // Там жа.22 крас.; Беларускія бярозкі; Шукаю цябе: [Вершы] // Там жа. 7 мая; Гэта трэба — дарогу адкрыць // Там жа. 18 мая; Нарач: [Верш] // Там жа. 25 мая; І сябар, і дарадчык // Там жа. 24 чэрв.; Моцны поціск братняе рукі: [Верш] // Там жа. 24 ліп.; Сустрэча: [Верш] // Там жа. 30 ліп.; Скарбы народныя // Там жа. 30 жн.; Была ў Сібіры станцыя Об...: [Пуцявыя нататкі] // Там жа. 25 кастр.; Краснаярскія далягляды // Там жа. 1 ліст.; На зямлі Мінусінскай // Там жа. 2 снеж.; «Люблю, як шуміць мора...»: [Верш] // ЛіМ. 10 кастр.; Эшалоны не прайшлі: // Мін. праўда. 16 сак.; Подзвіг разведчыкаў // Наст. газ. 12 лют.; Спатканне: [Верш] // Там жа. 15 сак.; Юны падрыўнік // Там жа. 2 крас.; Міншчына мілая; Цуда-лета; Роздум: [Вершы] // Там жа. 16 жн.; Слова пра подзвіг // Піянер Бел. 24 крас.; Верасы, верасы...; Адлятаюць журавы: [Вершы] // Чырв. змена. 5 студз.; Над Курой; Фаэтон у Ленінакане: [Вершы] // Там жа. 30 сак.; На крэйсеры «Аўрора»: [Верш] // Там жа. 8 ліст.; Альтанка; У доме Зыранава; На Енісеі: [Вершы] // Там жа. 13 снеж.

1970. Прывітанне Волзе; Ля помніка: [Вершы] // З Леніным заўсёды Беларусь. Мн.; Дзень добры, Шушанскае // Работніца і сялянка. № 2; Енісей; Жураўліная горка; Правадніца: [Вершы] // Вяч. Мінск. 10 лют.; Роздум на вянцы: [Верш] // Там жа. 26 сак.; Колеры восені; У вырай; Галубы: [Вершы] // Там жа. 29 кастр.; Добры чалавек; Родны кут; Па-над рэчкаю...: [Вершы] // Там жа. 17 снеж.; Ля падножжа Саянаў; Дзень добры, Ермакоўскае; Уфімскія сустрэчы // Звязда. 11, 16 студз.; Дом у Алакаеўцы // Там жа. 11 лют.; Рэвалюцыйны гарт; Тут вучыўся Ленін // Там жа. 20 сак.; Першая ссылка // Там жа. 2 крас.; Чалавек з легенды: [Верш] // Там жа. 9 крас.; Возера Свіцязь: [Верш] // Там жа. 2 жн.; Вострае пяро пісьменніка // Там жа. 6 жн.; Дом творчасці і маштацкія калектывы // Там жа. 15 жн.; З палескага сшытка: [Вершы] // Там жа. 15 вер.; Ты лёгкіх не шукаў шляхоў...: [Верш] // Там жа. 24 вер.; Песні мужнасці і барацьбы: [Рэц. на кн.: Зазека Я. Лясныя песні. Мн., 1970] // Там жа. 8 кастр.; Роздум: [Верш] // Там жа. 1 ліст.; Песні янтарнага краю // Там жа. 3 ліст.; Верабей будуе дом...: Казка для дарослых // Там жа. 22 ліст.; Ад сосен Райніса... // Там жа. 24 ліст.; Праводзіны: [Верш] // Там жа. 10 снеж.; Адзіны мой...; Пяшчотнасць; Родныя бярозкі: [Вершы] // Наст. газ. 6 мая; У Разліве // Там жа. 4 ліст.; Перад намі сонечны шлях: [Верш] // Чырв. змена. 24 вер.

1971. Жураўліная горка: [Верш] // Дзень паэзіі — 71. Мн.; Вечны агонь: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.; Незаменны Сцяпан: [Верш] // Вожык. № 2; Зяць і цёшча: [Верш] // Там жа. № 5; Перадаручылі...: [Верш] // Там жа. № 14; А ў полі бяроза...: Фальклорнае свята ў Нароўлі // Голас Радзімы. № 42; «Сэрца напоўнена сілай вясновою...» // Вяч. Мінск. 22 сак.; Дзень добры, Енісей!; Пяшчотнасць; Лета: [Вершы] // Там жа. 22 ліп.; Легендарная «Аўрора»: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; У тыле ворага: [Урывак з дакументальнай аповесці] // Там жа. 18 снеж.; Хатынь — Сангмі: [Верш] // Гродн. правда. 23 янв.; Родны кут: [Верш] // Там жа. 1 мая; Нашы героі: [Верш] // Там жа. 29 мая; Дзень нараджэння: [Верш] // Заря. 7 марта; Подзвіг у Чарнаўчыцах // Звязда. 12 студз.; Натхнёна і велічна // Там жа. 16 студз.; Песні ўральскіх сяброў // Там жа. 20 студз.; Прынёманскі край: [Верш] // Там жа. 2 лют.; Клубная заруха: Пісьмо паклікала ў дарогу; Ты і велічны і горды...: [Верш] // Там жа. 13 лют.; Руплівы красавік: [Верш] // Там жа. 18 крас.; Гучыць сігнал вучэбнай трывогі // Там жа. 13 мая; Хлопцы заходняй заставы // Там жа. 28 мая; Родная станцыя; Ля помніка Заслонаву: [Вершы] // Там жа. 8 ліп.; Сатырычныя мініяцюры: Спекулянтка; Беларучка; Сектантка // Там жа. 14 ліп.; Мастацтва ўкраінскіх сяброў // Там жа. 25 ліп.; Песні Палесся // Там жа. 28 ліп.; Ад хаты да хаты...: [Вершы] // Там жа. 8 жн.; Дзень нараджэння: [Верш] // ЛіМ. 5 сак.; Дзівосны горад Дзіўнагорск: [Нарыс] // Маг. праўда. 2 лют.; З імем Леніна: [Верш] // Наст. газ. 1 мая; «Гайна» отправляется в путь // Сел. газ. 21 авг.; Неудачливый квартирант: Быль // Там жа. 19 сент.; Адзіны мой...: [Верш] // Там жа. 5 вер.; Жураўліная горка; Свіцязь; Мае дрэўцы: [Вершы] // Там жа. 24 окт.; В Дивногорске, над Енисеем: Из блокнота журналиста // Там жа. 28 дек.; З пагранічнага сшытка: [Вершы] // Чырв. змена. 27 мая; «Наліваецца жыта...»; «О, як прырода, ты пабудавана...»: [Вершы] // Там жа. 19 вер.; Вясенняе: [Верш] // Там жа. 2 снеж.

1972. Спатканне: [Верш] // Гомел. праўда. 7 студз.; Верабей будуе дом: [Верш] // Звязда. 22 ліст.; Коля Гойшык // Зорька. 7 апр.; Неспакойна на сэрцы; Ты не злуйся, мяцеліца: [Вершы] // Наст. газ. 5 лют.; Мае дрэўцы: [Верш] // Там жа. 24 мая; Вёска мая, Лявады... // Там жа. 15 ліп.; Пачатак дарогі: Урывак з кнігі «Леў Даватар» // Там жа. 13 вер.; У шчасце шляхі //

Там жа. 11 ліст.; З Новым годам, Радзіма!: [Верш] // Там жа. 30 снеж.; Спатканне: [Верш] // Сел. газ. 23 янв.; Партизанский песенник // Там жа. 28 марта; Они всегда с нами // Там жа. 27 мая; Са святам, родны край: [Верш] // Там жа. 2 июля; «Снег на сонцы іскрыцца...»: [Верш] // Чырв. змена. 27 студз.; Пісьмо: [Верш] // Чырв. змена. 28 мая.

1973. Музычнае свята ў Сенніцы // Голас Радзімы. № 50; Леў Даватар: Урыўкі з новай кнігі // Віцеб. рабочы. 20—22 лют.; 2, 7, 14, 22 сак.; 4, 6, 18 крас.; Сонца ва ўсіх вокнах: Нарыс // ЛіМ. 7 вер.; З кнігай па жыцці: Нарыс // Там жа. 19 кастр.; Музычная восень у Сенніцы // Там жа. 7 ліст.; Глыбокія крыніцы // Там жа. 23 ліст.; Звіняць «Глыбокія крыніцы» // Там жа. 28 снеж.; Ластаўкі: [Навэлы] // Наст. газ. 13 студз.; Сокі зямлі // Там жа. 11 крас.; Отдыхайте на здоровье!: [Рэпартаж] // Сел. газ. 18 февр.; [Рэц. на кн.: Поклон тебе, Славута. Днепропетровск, 1972] // Там жа. 27 февр.; Вникать и в мелочи надо // Там жа. 22 марта; Ключуць новыя далі: [Верш] // Там жа. 19 мая; [Рэц. на кн.: Созвездие Родины. Тула, 1972] // Там жа. 9 июня; Под одну гребенку... // Там жа. 15 июня; Святочны настрой: [Верш] // Там жа. 17 июня.

1974. Казкі нашага дзяцінства // Вяч. Мінск. 17 студз.; Звіні, мілагучная песня! // Там жа. 23 мая; Незабыўная сустрэча // ЛіМ. 26 крас.; Вы — наша змена: [Верш] // Там жа. 17 мая; Дальва: [Верш] // Там жа. 21 чэрв.; Рэха «Аўроры»: [Верш] // Там жа. 8 ліст.; Ад сямі да дзесяці...: Каб Наташка не кпіла...; Тайна; Сасна; Спакуслівы лядок: Школьныя навелы: // Там жа. 29 ліст.; Любы мой горад: [Верш] // Мін. праўда. 28 чэрв.

1975. Рукі; «Дзесьці ты блізка...»: [Вершы] // Беларусь. № 10; Не ходите вверх по реке: Рассказ // Неман. № 1; О героях-земляках: [Рэц. на кн.: Навечно в сердце народном. Мн., 1975] // Ворошиловгр. правда. 6 июля; На плошчы Якуба Коласа; Маладажоны; Свіслач; Чорнае мора; Ой у полі дубочкі; З паэмы «Дальва»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 11 вер.; Веснавыя маршруты: Замалёўка // ЛіМ. 4 крас.; Ходзяць двое: [Верш] // Там жа. 1 жн.; Заклік часу: [Нататка] // Наст. газ. 5 ліст.

1976. Красуе жыта: [Верш] // Беларусь. № 7; Наш поступ: [Верш] // Вожык. № 5; Вясна: [Верш] // Там жа. № 8; Хай цвітуць заўсёды ружы...: [Верш] // Там жа. № 10; Пачынаючы рыбак: [Верш] // Там жа. № 12; Наша сталіца: [Верш] // Там жа. № 23; Курасоўшчына; Дружба; Думы матулі; Восень: [Вершы] // Вяч. Мінск. 4 ліст.; Помняць людзі пра Дальву...: Замалёўка // ЛіМ. 13 лют.; Расцвілі беларускія вішні...; Сад братэрства; Балада пра маці; «Як грыбоў у леташнюю восень...»; На плошчы Перамогі: [Вершы] // Там жа. 11 чэрв.; Невядомы партызан: [Верш] // Там жа. 2 ліп.; Ля бацюхны Дняпра: Рэпартаж // Там жа. 23 ліп.; «Стаіць на Няве «Аўрора...»: Нарыс // Там жа. 5 ліст.; Табе мы ўсе аддана верым: [Верш] // Наст. газ. 21 лют.; Кастрычніцкае свята: [Верш] // Там жа. 7 ліст.; Рукі: [Верш] // Там жа. 11 снеж.; Ішлі дабратарцы ў атаку... // Там жа. 25 снеж.; Слово — делегатам партийного съезда: [Рэц. на кн.: К новым свершениям: Говорят делегаты XXV съезда КПСС. Мн., 1976] // Сел. газ. 28 янв.; На прыволжскім Вянцы; Сад братэрства: [Вершы] // Чырв. змена. 22 чэрв.; Першая школа: [Верш] // Там жа. 1 вер.

1977. Наш поступ: [Верш] // Промні Кастрычніка. Мн.; Руплівы красавік: [Верш] // Бярозка. № 4; Сваты: [Верш] // Вожык. № 4; Выбіраем дэпутатаў: [Верш] // Там жа. № 11; Свежы вецер дыхае вясной... // Вяч. Мінск. 14 лют.; Жыццём народа жыць... // Там жа. 17 вер.; Гамяльчане з крэйсера «Аврора» // Гомел. праўда. 24 лют.; Шчаслівы неспакой // Звязда. 18 мая; «Грузія, дружная з сонцам краіна...» // ЛіМ. 3 вер.; Сорак падзяк за паўгадзіны: Гумарэска // Там жа. 25 ліст.; Вечна юны // Наст. газ. 19 студз.; Абаронцы Радзімы: [Веш] // Там жа. 23 лют.; Шчасце сейбіта // Там жа. 2 сак.; Вы — наша заўтра: [Верш] // Там жа. 30 крас.; Б'юць куранты Крамля: [Верш] // Там жа. 31 снеж.

1978. Аўраўцы — землякі: Старонкі гісторыі // Беларусь. № 11; Здзіўляцца, шукаць і гарэць... // Работніца і сялянка. № 2; Колеры восені; Верасы; Галубы: [Вершы] // Там жа. № 11; Юбілей: Гумарэска // Сел. хоз-во Бел. № 4; Прызнанне; Звычка; Цёшча вінавата: [Вершы] // Там жа. № 9; З імем Леніна; Красуйся, Мінщчына!; Балада пра маці: [Вершы] // Вяч. Мінск. 13 чэрв.; Ішлі ў атаку коннікі: Да 75-годдзя з дня нараджэння Л. М. Даватара // Звязда. 19 лют.; Рагіньскія будні // Там жа. 15 сак.; Жыццёвымі прасцягамі // Там жа. 2 ліст.; Балотца: Пародыя // ЛіМ. 22 снеж.; Святло «Аўроры»: Нарыс // Наст. газ. 4 сак.; Рэвалюцыяй мабілізаваныя: Нарыс // Там жа. 22 ліп.; Сімвал шчасця // Там жа. 23 снеж.

1979. З імем Леніна: [Верш] // Беларусь. № 1; Першая школа: [Верш] // Там жа. № 4; У дзіцячым садзе: [Верш] // Вожык. № 18; Там, дзе сосны таёжныя... // Работніца і сялянка. № 8; Сенніца: [Верш] // Родная прырода. № 4; На плошчы Якуба Коласа: [Верш] // Гомел. праўда. 27 студз.; Маладажоны: [Верш] // Там жа. 28 лют.; Хвала рукам: [Верш] // Там жа. 12 чэрв.; Як плынь Дзвіны: Нарыс // Звязда. 4 жн.; Маналог: [Верш] // ЛіМ. 23 лют.; У памяці назаўсёды... // Там жа. 24 жн.; З цюменскага сшытка: [Вершы] // Там жа. 19 кастр.; Колеры восені; Верасы: [Вершы] // Ніва. 28 кастр.

1980. Добрай раніцы; Маці; На плошчы Якуба Коласа; Вёска Сенніца: [Вершы] // Беларусь. № 7; Піянеры: [Верш] // Бярозка. № 11; «І будучыні паглядзі ў вочы...»: [Рэц. на кн.: Дзень паэзіі — 79. Мн., 1979] // Вяч. Мінск. 2 студз.; Каб важкім быў каравай // ЛіМ. 22 жн.; Там, дзе шуміць Амудар'я: [Дарожныя нататкі] // Там жа. 26 вер.; У дзіцячым садзе: [Верш] // Ніва. 1 чэрв.

1981. Невядомы партызан; Родны кут; Слаўлю зямлю; Расце наш горад...: [Вершы] // Вяч. Мінск. 14 крас.; Дзе бруяцца крыніцы // Звязда. 26 вер.; Авроровцы: Очерк // Знамя юности. 13 мая.

1982. Каракумскія арыкі: [Нарыс] // Вечная крыніца. Мн.; Сад братэрства ва Ульянаўску: [Верш] // На сцягу і ў сэрцы. Мн.; Звіняць гаманкія арыкі // Бярозка. № 11; Іван да Мар'я: Размова ў дарозе: [Верш] // Вожык. № 20; Наша дружба: [Верш] // Там жа. № 24; Кім быць?: [Верш] // Вясёлка. № 10; У памятника Заслонову: [Верш] // Во славу Родины. 6 июня; У Курасоўшчыне; Елкі-ялінкі: [Вершы] // Вяч. Мінск. 2 крас.; Восень: [Верш] // Там жа. 18 кастр.; «Нялёгкімі былі дарогі...»: [Верш] // Там жа. 9 мая; Палюбіў цябе, Туркменія!: (Пуцявыя нататкі) // Там жа. 12—14 кастр.

1983. Вішні; Канікулы: [Вершы] // Вяснянка. Мн.; Альтанка: [Верш] // Заўсёды з Леніным. Мн.; Красавік; Тры рачулкі; Добрай ночы, людзі: [Вершы] // Беларусь. № 4; Першая школа; Сад братэрства: [Вершы] // Бярозка. № 4; Лясны маналог; Ходзяць двое...; Чаго спужаўся кот...; Цешча вінавата: [Вершы] // Вожык. № 6; Зяльвянка; Галубы; Пісьмо: [Вершы] // Вясёлка. № 4; Дабрыня; «Вядзе памаленьку...»; «Спрэчкі...»; «На бярозе роднай...»; «І вечарам мы...»; «Чатыры бярозанькі...»: [Вершы] // Маладосць. № 4; Балада пра маці; Невядомы партызан: [Вершы] // Полымя. № 4; Маці: [Верш] // Работніца і сялянка. № 5; Родны кут; На крэйсеры «Аўрора»: [Вершы] // Гродн. праўда. 16 апр.; Добры дзень, Наднямонне!; Бярозкі на плошчы; «А над рэчкай, за вёскай...»: [Вершы] // Звязда. 2 крас.; Восеньскі роздум: [Верш] // Там жа. 18 вер.; Дзеці; «Кажа мне маленькая дачушка...»: [Вершы] // Наст. газ. 2 крас.; Лясны маналог: [Верш] // Ніва. 16 кастр.; Балада аб маці; Галінкі яблыні: [Вершы] // Сел. газ. 20 апр.; Добрай раніцы, Май!; [Верш] // Там жа. 1 мая; З сібірскага сшытка: [Вершы] // Чырв. змена. 2 крас.

1984. Рэха «Аўроры»: [Верш] // Чырвоныя лісткі календара. Мн.; Кім быць?: [Верш] // Голас Радзімы. 25 кастр.; Франтавыя сяброўкі: [Верш] // Звязда. 19 вер.; Хлеб: Вянок санетаў // Наст. газ. 4 жн.; Юныя героі // Там жа. 14 ліст.

1985. Невядомы партызан; Я вітаю цябе: [Вершы] // Партызаны, партызаны... Мн.; Таніна кніжка: [Верш] // Вясёлка. № 4; Хлеб; З «Вянка санетаў»: [Вершы] // Полымя. № 12; Балада аб маці: [Верш] // Работніца і сялянка. № 5; Успамін: [Верш] // Вяч. Мінск. 15 сак.;

Там, дзе прыгажуня Прыпяць // Звязда. 15 вер.; Ніколі не забудзем!: [Верш] // Сел. газ. 8 мая.

1.4.

Гастэла Н. Расказ пра брата: [Дакументальная аповесць] / З рус. Мн., 1984 (Слава твая, Беларусь).

1956. Райніс Я. Адно сэрца; Полымя і герой; Бясконцая барацьба; Новая сіла: [Вершы] / З лат. // Райніс Я. Выбранае. Мн.

1959. Сауліціс Б. Ода: [Верш] / З лат. // Ветрык, вей! Мн.; Веянс А. Ля Гаўі: [Верш] / З лат. // Чырв. змена. 9 вер.

1960. Баженскі Ю. Дуб Катоўскага; Паўлінка; Дарыенка П. Бацькоўскі сундучок; Днестр: [Вершы] / З малд. // Паэты сонечнай Малдовы. Мн.; Сімановіч Д. Юнацтва крылатае: [Верш] / З рус. // Чырв. змена. 20 жн.

1962. Фатах Ц. Братэрства: [Верш] / З узб. // Спявае Узбекістан. Мн.

1965. Пракоф'еў А. Усё далі, далі векавыя: [Верш] / З рус. // Звязда. 9 студз.

1967. Амірбекаў Ж. Пераўтвораны край: [Верш] / З каз. // Звязда. 5 крас.; Мухтар А. «Як сусветны закон цягацення...»; Рахім Э. Мінску; Тураб Т. Зноў да цябе імкнуся...; Вуліцы: [Вершы] / З узб. // Там жа. 1 чэрв.; Шукрула. Гром міру: [Верш] / З узб. // Там жа. 7 чэрв.; Балтакіс А. Дарога: [Верш] / З літ. // Там жа. 21 ліп.; Баржанскі Ю. Паўлінка: [Верш] / З малд. // Там жа. 10 жн.; Сяйтліеў К. Туркменка ў Крамлі: [Верш] / З туркм. / Там жа. 26 кастр.

1968. Рахім А. Мінску / З узб.; Баржанскі Ю. Паўлінка / З малд.: [Вершы] // Табе, Беларусь: Паэты свету пра Беларусь. Мн.; Тарасян Ш. Наш горны край; Цяжкі шлях — ды ты са мной...; Загінуўшым на вайне: [Вершы] / З арм. // Чырв. змена. 14 ліп.

1969. Туманян А. Верацяно: [Верш] / З арм. // Туманян А. Мн.; Ханінаў М. Споведзь калмыка; Хлапчук і карнікі: [Вершы] / З калм. // Звязда. 31 жн.

1970. Дабравольскі С. Р. Размова з Лермантавым; Сабе самому байка; Аўтару «Парыжскай камуны»; Не забароніце...: [Вершы] / З пол. // Дабравольскі С. Р. Як хлеб і сонца. Мн.; Кульбак М. Песня да Расіі: [Верш]; Ці маеш ты хлеб?.. / З яўр. // Кульбак М. Выбранае. Мн.; Кунанбаеў А. «О, доўга як жыццё вадзіла...»; Вясна: [Вершы] / З каз. // Кунанбаеў А. Выбранае. Мн.; Ханінаў М. Хлапчук і карнікі; Споведзь калмык: [Вершы] / З калм. // Ханінаў М. Хвоі і цюльпаны. Мн.; Харкевіч А. Твая Радзіма; Роздум; Заўсёды маладая: [Вершы] / З рус. // Наст. газ. 24 кастр.; Шутэнка Г. Чарашлянка; Маё шчасце: [Вершы] / З рус. // Там жа. 30 снеж.

1971. Нерыс С. Ля крыніцы: [Верш] / З літ. // Нерыс С. Калі зямля прачынаецца... Мн.; Цялічка М. Вясна ў Брэсце; Да канца быў героем; На заставе: [Вершы] / З рус. // Наст. газ. 26 мая; Юшчанка А. Гасцюю ў Беларусі: [Верш] / З укр. // Чырв. змена. 24 сак.

1972. Рахім Э. Мінску / З узб.; Сасюра У. Беларусі / З укр.: [Вершы] // Чырв. змена. 16 вер.

1973. Глазавы П. Гукаізаляцыя; Грошы трэба берагчы; Шпаркі жаніх: [Вершы] / З укр. // ЛіМ. 17 жн.; Яраменка М. Я быў паранены...; Дальва: [Вершы] / З укр. // Там жа. 5 кастр.

1974. Бухвалаў А. Ля вечнага агню; Загарулька У. «Пасляваенныя не знаюць дзеці...»: [Вершы] / З рус. // ЛіМ. 25 студз.; Балтакіс А. Новая дарога; Венцлава А. Лета; Малдоніс А. «Даўно сабраў гармонік...»: [Вершы] / З літ. // Там жа. 8 лют.; Мікялінскас Й. Цёплыя рукі: Апавяданне / З літ. // Там жа. 1 сак.; Мацявічус Ю. Юнацтва: [Верш] / З літ. // Там жа. 15 сак.; Венцлава А. Я хачу вам пакінуць...: [Верш] / З літ. // Там жа. 22 сак.; Барута І. Вясна; Мацявічус Б. Сустрэча з юнацтвам / З літ. // Там жа. 29 сак.; Карун М. Сябры: Байка / З арм. // Там жа. 5 крас.; Лагода В. І ў нас, і ў вас... / З укр.; Тула Т. Мая Фергана / З узб.; Тарасян Ш. Тым, хто загінуў на вайне / З арм.: [Вершы] // Там жа. 12 крас.; Мулдагаліеў Д. Таварыш: [Верш] / З каз. // Там жа. 1 мая; Кірсанаў Г. Данбас; Любе Шаўцовай; Яроменка М. Хлеб; Яблыня; Хадакова Р. Краснадонка; Раманенка А. «А можа дрэвы...»; Святлічны І. Сярэдзіна лета: [Вершы] / З укр. // Там жа. 16 жн.; Юшчанка А. Сёстры: [Верш] / З укр. // Там жа. 30 жн.; Бугаёў В. Маленькія байкі: Шайба; Аловак; Мудрае рашэнне; Няўдзячнасць / З укр. // Там жа. 13 вер.; Яго ж. Выразнае слова; Няскрованы венік: [Байкі ў прозе] / З укр. // Там жа. 4 кастр.; Хузангай П. З цыкла «Вышыня»: [Верш] / З чуваш. // Там жа. 11 кастр.; Дарыенка П. Малдавеняска: [Верш] / З малд. // Там жа. 5 снеж.; Бубніс В. Аднойчы вечарам: [Апавяданне]; Венцлава А. Лета: [Верш] / З літ. // Наст. газ. 20 сак.

1975. Зуй Нгуен. Кветкі цвітуць; То Хыў. Радасць перамогі; Хоанг Нюэн Кам. Асенняе пісьмо: [Вершы] / З в'ет. // Звязда. 7 вер.; Калган А. Кот-вучоны: Байка / З чуваш. // ЛіМ. 17 студз.; Карун М. Чалавек і ліса: Байка / З арм. // Там жа. 7 лют.; Кашавой А. Дні суровыя мы пераносім; «На бацькаўшчыну нашу мілую...»; «Ты, матуля, навокал зірні...»; Мне цяжка; «Я з вамі навінай хачу падзяліцца...»; Вы са славай загінулі: [Вершы] / З укр. // Там жа. 21 лют.; Абашыдзе І. Голас міру: [Верш] / З груз. // Там жа. 28 сак.; Зуй Нгун. На маршы праз перавал Нганг: [Верш] / З в'ет. // Там жа. 5 вер.; Яроменка М. Восень / З укр.; Костараў М. Слова пра БАМ / З рус.; Файзулін М. Сельскі музей / З тат.: [Вершы] // Там жа. 7 ліст.

1976. Баравы В. Ліст; Шапавал М. Мая страна: [Вершы] / З укр. // Вяч. Мінск. 24 мая; Венцлава А. Шторм: [Верш] / З літ. // ЛіМ. 6 лют.; Сірэнка М. «Зямля і Ленін...» / З укр.; Калаздзе К. «Сад падрастае...» / З груз.: [Вершы] // Там жа. 20 лют.; Хачыраў С. На моры: [Верш] / З асец. // Там жа. 19 сак.; Фацееў У. Моцны голас: [Верш] / З рус. // Там жа. 9 крас.; Смелякоў Я. Кніжка ўдарніка / З рус.; Чыбатару А. Вецер / З малд.: [Вершы] // Там жа. 30 крас.; Салаухін В. Дзень добры! [Верш] / З рус. // Там жа. 18 чэрв.; Бончаў Г. Нашы бацькі; Дамянаў Д. П. «Каторы год цвіце вясна...»; Гадзіннік: [Вершы] / З балг. // Там жа. 10 вер.; Вальчак Г. Зямля: [Верш] / З пол. // Там жа. 1 кастр.; Фёдараў В. З табой, Расія: [Верш] / З рус. // Там жа. 5 ліст.; Сірэнка М. Тры таполі: [Верш] / З укр. // Мін. праўда. 30 мая; Нізавы І. Малюю Данбас; Яроменка М. Я дару табе пралескі: [Вершы] / З укр. // Там жа. 4 чэрв.; Яго ж. Сталь і хлеб; Жыла б зямля...: [Вершы] / З укр. // Наст. газ. 22 мая; Сірэнка М. «Зямля і Ленін... Ленін і Зямля...»; Раса; «Зямля Сасюры. Родны мой Данбас...»; «Сонца, сонца...»: [Вершы] / З укр. // Чырв. змена. 7 крас.

1977. Эзізаў К. Мая зямля: [Верш] / З туркм. // ЛіМ. 5 жн.; Смаханулы Ш. Тэлеграма; Мудрацы: [Вершы] / З каз. // Там жа. 14 кастр.; Рашкоўскі Л. Хатынь; «Я знаў, што мора — гэта мора!..»: [Вершы] / З рус. // Мін. праўда. 29 ліп.; Яго ж. У мяне такая доля; Адданыя спорту; Гордая чайка: [Вершы] / З рус. // Наст. газ. 5 студз.; Краўцоў А. Жывая сувязь пакаленняў / З рус.; Кручанюк П. Радзіма / З малд.; Мацкявічус Б. Сустрэча з юнацтвам / З літ.; Тажыбаеў А. Дарога жыцця / З каз.; Чарняўскі М. Ля помніка Алегу Кашавому / З укр.: [Вершы] // Там жа. 30 крас.

1978. Алейнік Б. Балада пра першага / З укр. // Звязда. 28 мая; Сава У. Адказ па сутнасці...: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 13 студз.; Сцяпанаў В. Вартаўніца; Стрэл міма: [Вершы] / З рус. // Там жа. 31 сак.; Круганюк П. Радзіма: [Верш] / З малд. // Там жа. 28 крас.; Сцяпанаў В. Мая Радзіма; Смага; Шахцёр: [Вершы] / З рус. // Наст. газ. 28 студз.

1979. Пшыбыш Я. Падабенства; Заяц; Знаёмы незнаёмец: [Гумарэскі] / З пол. // Вясёлы калейдаскоп. Мн.; Калган А. Дуб і Дзяцел: Байка / З чуваш. // ЛіМ. 6 ліп.; Яго ж. Сарока: [Байка] / З чуваш. // Там жа. 17 жн.; Мюлер А. Буслы; Нейман М. Рукі; Прэйслер Г. Фестываль: [Вершы] / З ням. // Наст. газ. 13 кастр.

1980. Рашкоўскі Л. Расія Леніна вітала: [Верш]

// Беларусь. № 4; Шавялёва К. Помнік прыроды; У гасцях: [Вершы] / З рус. // Работніца і сялянка. № 9.

1982. Шавялёва К. Ні з кім не пераблытаеш мяне...; Граніцы Масквы; Рэчка Ронжа; Пабачыце!; Галінка; Бярозавы край; Два жыцці; Нарач; Вецер перамешвае возера; У госцях: [Вершы] / З рус. // Шавялёва К. Зямная веліч. Мн.; Карун М. Асёл і Вярблюд: [Байка] / З арм. // Вожык. № 19; Сачывец І. Пасаг: Гумарэска / З укр. // Работніца і сялянка. № 5; Грашы А. Дума пра Ерэван: [Верш] / З арм. // Звязда. 24 крас.

1984. Гастэла Н. Верны сокал Айчыны: [Урыўкі з дакументальнай аповесці «Расказ пра брата»] / З рус. // Звязда. 18, 19 мая; Васілеўскі І. Віцебскі край; Возера Палік: [Вершы] / З рус. // Там жа. 15 ліст.; Шутэнка Г. Загінуўшым сябрам; «Не страляюць...»; «Ён не ўпаў...»; Навагрудак: [Вершы] / З рус. // ЛіМ. 22 чэрв.

1985. Рашкоўскі Л. Расія Леніна вітала; «Я знаў, што мора — гэта мора!..»; Хатынь; «Гавары, не патрывожу...»: [Вершы] / З рус. // Мін. праўда. 17 вер.; Венцлава А. Дзеці ля помніка Леніну: [Верш] / З літ. // Наст. газ. 27 ліп.; Маўленаў С. Ленін у Тургаі: [Верш] / З каз. // Там жа. 14 жн.

1.5.

На рускую мову. Только вперед: [Нарыс] / Пер. Б. Бурьян // Пионеры — герои. Мн., 1965; Сыновья; Раздумье; Памяти солдата: [Вершы] / Пер. С. Шахбазов // Знамя юности. 1967. 29 нояб.; Только вперед: [Нарыс] / Пер. Б. Бурьян // Пионеры — герои. Мн., 1968; Наследники Гастелло: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Во славу Родины. 1969. 13 июня; Лучеса: Поэма / Пер. А. Харкевич // Знамя юности. 1969. 15 июля; Вечный огонь; Наследники Гастелло: [Вершы] / Пер. А. Шарапов // Путь к победе. Мн., 1970; Только вперед: [Нарыс] / Пер. Б. Бурьян // Пионеры — герои. Мн., 1972; Березина; Лебеда; Котра: [Вершы] / Пер. А. Приходько // Знамя юности. 1972. 10 февр. Пока бьется сердце: Записки о Л. М. Доваторе / Пер. Б. Антонов // Неман. 1973. № 5; Наследники Гастелло: [Верш] / Пер. А. Шарапов // Во славу родины. 1975. 6 апр.; Я стою в дозоре: [Верш] / Пер. М. Плотников // Там жа. 1975. 2 нояб.; Наследники Гастелло: [Верш] / Пер. И. Василевский // Извечной песни голоса. Мн., 1980; ГораВенец; В доме Зырянова; Беседка: [Вершы] / Пер. В. Овчаренко // Неман. 1983. № 4; Крейсер «Аврора» / Пер. В. Овчаренко; В доме Зырянова / Пер. В. Моргулис; Наследник Гастелло; Утро в Зеленом Лугу; Птицы / Пер. И. Василевский; Белорусские березки / Пер. А. Харкевич: [Вершы] // Знамя юности. 1983. 3 апр.; Лебеди: [Верш] / Пер. А. Приходько // Зорька. 1983. 1 апр.; Неизвестный партизан: [Верш] / Пер. В. Кузнецова // Партизанская слава. Л., 1985; Только вперед: [Нарыс] / Пер. Б. Бурьян // Пионеры — герои. Мн., 1985.

На ўкраінскую мову. Проспект: [Верш] / Пер. К. Курашкевич // Вінніц. правда. 1969. 7 трав.; Незамінний Степан: [Верш] / Пер. І. Немирович // Київ. правда. 1975. 21 черв.; Проспект: [Верш] // Південна правда. 1975. 19 черв.; Привітання Волзі: [Верш] / Пер. О. Юрченко // Прапор. 1977. 1; Матірі: [Верш] // Прапор перемоги. 1982. 16 трав.; Балада про матір / Пер. В. Гуцаленко // Черкас. правда. 1983. 4 трав.

На туркменскую мову. «Аврора» крейсеринде; Ойланмэк; Эне хакда баллада: [Вершы] / Терж. А. Ташов // Ленин ёлы. 1980. 5 июль.

1.6.

Вышыня: Нарысы. Мн., 1971 / Скл.

Глебаў А. Дарогай пошуку: [Інтэрв'ю] // Звязда. 1968. 16 студз. / Зап.; Куляшоў А. Слова шчырае, народнае: [Інтэрв'ю] // Звязда. 1969. 26 лют. / Зап.; Шаўчэнка С. Мастацтва ўкраінскіх сяброў: [Інтэрв'ю] // Там жа. 1971. 24 ліп. / Зап.

2.3.

На беларускай мове. Аркадзін М. Ад шчырага сэрца // Сав. селянін. 1947. 23 крас.; Віктару Шымуку — 50. // ЛіМ. 1983. 1 крас.; Лойка А. Паэзія і час. Мн., 1981. С. 51—53; Марціновіч А. Павышаць паэтычнае майстэрства // Калг. праўда. 1951. 10 студз.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Цывака В. З вышыні пражытага // Мін. праўда. 1983. 2 крас. *Т. М. Махнач.*

ШЫНКЛЕР ХВЯДОС

Шынклер Хвядос Сяргеевіч [псеўд.: Сяргееў, Кв. Шынклер, Явар (?), Хв. Явар, Хвядос Явар, Я. Явар, крыпт.: Х. Ш., Хв. Ш., Хвядос Ш., Ш-р, Шын.; 9(22).9.1903, станцыя Ізаслаў Мінскага пав. Мінскай губ., цяпер ст. Беларусь, Мінскі р-н — 25.10.1942, ваколіцы Сталінграда], празаік, паэт, крытык.

З сям'і чыгуначнага служачага. Яго дзіцячыя і юнацкія гады прайшлі на ст. Рудзенск, куды ў хуткім часе пасля нараджэння сына бацьку прызначылі начальнікам станцыі. У 1914—20 вучыўся ў Мінскім рэальным вучылішчы. У сям'і існаваў мікраклімат, які спрыяў развіццю ў дзяцей здольнасцяў. «Бацькі нашы вучылі нас, дзяцей, цаніць найперш духоўныя каштоўнасці, а ў людзях

сумленнасць і высакародства,— успамінае сястра пісьменніка Марыя Шынклер.— Яны выхоўвалі ў нас любоў да кнігі. У нас была даволі вялікая бібліятэка з твораў айчыннай і зарубежнай літаратуры. Выпісваліся часопісы». У 1919, не пакідаючы вучобы, будучы пісьменнік пачаў працаваць тэлеграфістам на чыгунцы, на станцыі Асіповічы, дзе праслужыў сем гадоў. Быў таксама бібліятэкарам, загадчыкам клуба, вёў прафсаюзную і камсамольскую работу. З 1922 рабкор цэнтральных і рэспубліканскіх газет і часопісаў («Правда», «Гудок», Савецкая Беларусь», «Камуніст», «Маладняк», «Узвышша» і інш.). Па прадстаўленні М. Лынькова ўвайшоў у Літаратурнае аб'яднанне «Маладняк». З 1929 працаваў у бабруйскай акруговай газеце «Камуніст» (у апошні год узначальваў сектар рэканструкцыі сельскай гаспадаркі). Са снежня 1931 — сакратар рэдакцыі раённа-транспартнай газеты «Ударнік» (Жлобін). З чыгункай пісьменнік быў звязаны ўсё жыццё, што, натуральна, адбілася на ўсёй яго творчасці. «Тэмай для мяне служыць выключна чыгунка,— прызнаваўся ён у «Аўтабіяграфіі», напісанай у 1932.— Чыгунку лепш за ўсё ведаю, люблю. На чыгунцы я пачаў хадзіць «пехатой пад вагоны», на ёй вырас, на ёй шмат перажыў, на ёй стаў свядома глядзець на жыццё, прыклаў і свае сілы да агульнай справы». У 1935—41 працаваў у газеце «Літаратура і мастацтва» і часопісе «Полымя рэвалюцыі». У час Вялікай Айчыннай вайны эвакуіраваны ў Свярдлоўск, працаваў на тэлеграфе. У сакавіку 1942, нягледзячы на дрэннае здароўе, добраахвотнікам пайшоў у армію. Чатыры месяцы быў курсантам вайсковага вучылішча ў г. Кыштым Чалябінскай вобл. Пасля заканчэння атрымаў званне малодшага лейтэнанта. Загінуў у баях пад Сталінградам.

Шлях у мастацкую літаратуру пачаў у 1922 з рабкораўскіх допісаў. Потым перайшоў да артыкулаў, нарысаў, фельетонаў, рэцэнзій. Першае апавяданне «Пас зачапіў» надрукаваў у 1928. Асобнымі кнігамі выйшлі яго апавяданні «Ічэ», «Блок», зборнік апавяданняў «Стрэлачнік Мігай», аповесці «Сонца пад шпалы», «Запіскі інструктара Томана», «Пульс жыцця». Аўтар аповесці для дзяцей «Петрык-завадатар», п'есы «Пачэсны рэйс», кінасцэнарыя «Шчаслівы шлях» (1940, з Ю. Рудзько), дзённікаў «Пульс жыцця. Запіскі тэлеграфіста» (1942, на рус. мове), «Дзённік сувязіста» (1957). Вядучая тэма яго творчасці — станаўленне рабочага класа рэспублікі ў паслякастрычніцкі час, нялёгкая, але рамантычная праца чыгуначнікаў. Характэрныя адзнакі стылю Х. Шынклера — дакладнасць слова, трапнасць мастацкай дэталі.

І. П. Чыгрын.

Бібліяграфія

1.1.

Выбр. тв. Мн., 1960. Рэц.: Герцовіч Я. Творы, якія не старэюць // Полымя. 1960. № 11.

1.2.

Ічэ: Апавяданне. Мн., 1929 / Пад псеўд. Хвядос Явар (Б-ка школьніка). Рэц.: Мікуліч Б. // Сав. Бел. 1930. 9 лют.; Чурылавец А. [Якімовіч А.] // Кам. выхаванне. 1930. № 2; 2 выд. Мн., 1931 / Пад псеўд. Хвядос Явар.

Стрэлачнік Мігай: Апавяданні. Мн., 1930.

Блеск: Апавяданне. Мн., 1933.

Сонца пад шпалы: Аповесць. Мн., 1933. Рэц.: Мікуліч Б. Аб «Сонца пад шпалы» Шынклера // Полымя рэвалюцыі. 1934. № 4; Піятуховіч. «Сонца пад шпалы» Хв. Шынклера // ЛіМ. 1934. 12 сак.

Запіскі інструктара Томана. Мн., 1934. Рэц.: Клімковіч М. Некаторыя заўвагі пра новую кніжкуХв. Шынклера «Запіскі інструктара Томана» // ЛіМ. 1934. 28 мая; Ларчанка М. Авалодаць мастацкім майстэрствам // Крытыка-бібл. бюл. 1934. № 8.

Чырвонасцяжны калгас «Колас»: [Нарыс]. Мн., 1934 / Сааўт. А. Юдэльсон / Яўр.

Петрык-завадатар: Аповесць. Мн., 1935. Рэц.: Багун М. Цікавая і карысная кніга // ЛіМ. 1936. 16 студз.; Куніцкі С. // Полымя рэвалюцыі. 1936. № 2.

Пульс жизни: Записки телеграфиста. М., 1942 (Бойцы трудового фронта). Рэц.: Белецкая Л. Трудовые будни советских патриотов // Вестник связи. 1942. № 13.

Пульс жыцця. Мн., 1950. Рэц.: Барсток М. Адчуванне пульсу жыцця // Звязда. 1950. 3 вер.; Казека Я. Хвалюючая кніга // ЛіМ. 1950. 19 жн.; Кудраўцаў І. Жывое слова мастака // Беларусь. 1950. № 7.

Петрык-завадатар: Аповесць. Мн., 1959.

Пульс жыцця: Аповесці. Мн., 1959.

Сонца пад шпалы: Аповесць. Мн., 1972 (Школьная б-ка).

Петрык-завадатар: Аповесць. Мн., 1973.

Апошні рэйс. Мн., 1984.

1.3.

1924. Нужен ли рабкору корбилет // Звезда. 13 июня; Устраните недостатки; Дровяная льгота; (Западные железные дороги) // Правда. 27 июня.

1925. 2-я выстаўка ў Асіповічах (Бабруйшчына): Нарыс // Плуг. № 10—11.

1926. Як толькі снег...: [Верш] // Малады араты. № 8 / Пад псеўд. Я. Явар. Аўт. спрэчнае; Трыбуна селькора: [Верш] // Бел. вёска. 26 сак. / Пад псеўд. Я. Явар. Аўт. спрэчнае; Працоўная ўмова да смерці // Сав. Бел. 26 лют.; Партасвета ў Асіповічах // Там жа. 27 лют.; [Рэц. на кн.: Гарэцкі М. Досвіткі. Мн., 1926] // Там жа. 18 крас.

1927. [Рэц. на кн.: Евдокимов И. Колокола. М., 1926] / Пад крыпт. Ш-р.; «На Беларусі»: Двухтыднёвая старонка «Гудка» № 1 ад 9 сак. 1927 г. // Маладняк. № 4; Культпраца на лініі (Заходнія чыгункі) // Сав. Бел. 14 крас.; Як прыцягнуць беспартыйных на партсходы // Там жа. 28 мая; Зіму не ўпусцілі — скарысталі: (Асіповіцкі р-н, Бабруйшчына) // Там жа. 31 мая; Асвета дарослых праходзіць добра: (Ст. Асіповічы Зах. чыг.) // Там жа. 8 чэрв.; Канфлікты цягнуцца месяцамі: (Ст. Асіповічы Зах. чыг.) // Там жа. 2 чэрв. / Пад крыпт. Хв. Ш.; ТСТ Зах. чыг. вядзе правільную лінію; Тэхнічныя гурткі працавалі кепска // Там жа. 8 ліп.; 68 дзён бюракратычнай мамоне (Гомель. Зах. чыг.) // Там жа. 14 ліп.; «Трэба ж камунебудзь кіраваць»: (Асіповічы, Бабруйшчына) // Там жа. 5 жн.; Здзельшчына зойме сваё месца: (Менскі вучастак, заходн. чыг.) // Там жа. 11 жн.; Сталая праца: (ТСТ зах. чыг.) // Там жа. 21 снеж. / Пад псеўд. Явар.

1928. Каб не формулы; Загінуўшая грамата: [Апавяданні] / Пад псеўд. Хв. Явар; [Рэц. на «Аршанскі маладняк». Красавік. 1928] // Уздым. Бабруйск. Кн. 2; Загінуўшая грамата: Апавяданне // Вясна. № 3 / Пад псеўд. Хв. Явар; Стрэлачнік Мігай: Апавяданне // Там жа. № 5 / Пад псеўд. Хв. Явар; Апошні рэйс: Апавяданне // Там жа. № 6 / Пад псеўд. Хв. Явар; Чмута: Апавяданне // Там жа. № 7 / Пад псеўд. Хв. Явар; Бібліяграфія: [Рэц. на кн.: Ісбах А. Са стрэльбай і кнігай. Мн., 1928] // Там жа. № 8; Бібліяграфія: [Аглядны арт. пра «Маладняк»] / Пад крыпт. Х. Ш.; Юбілей Ц. Гартнага // Там жа. № 9; Аб слове «савет»»; Аб слове «цягнік»: Лінгвістычныя нататкі; Рэц. на кн.: Чатырохсотлецце беларускага друку. Мн., 1926 // Узвышша. № 1; Ці «ваенізуемыя» мы?: Нататка пра словаўжыванне // Там жа. № 6; Аб распаўсюджанні беларускіх кніжак // Сав. Бел. 18 студз.

1929. Чую кліч: [Верш] // Вясна. № 1 / Пад псеўд. Хвядос Явар; А. С. Грыбаедаў // Там жа. № 2 / Пад крыпт. Хв. Ш.; Бібліяграфія // Там жа. № 7; Паўлюк Трус // Там жа. № 9; [Рэц. на кн.: Кропивин: байкі / Пер. С. Пилипенко. Харків, 1928] // Маладняк. № 2; Ічэ: Апавяданне // Там жа. № 4 / Пад псеўд. Хвядос Явар; Сонца пад шпалы: Аповесць // Там жа. № 11—12; [Рэц. на кн.: Працы кафедры этнаграфіі Інбелкульту. Т. 1. Сш. 1. Мн., 1928] // Узвышша. № 3; Мост: (БДТ — 1) // Камуніст. 7 ліп.; Парасткі культуры ўзыходзяць на палетках Беларусі // Там жа. 10 ліп. / Пад псеўд. Хвядос Ш.; «Малінавае варэнне»: (Рабочы тэатр Пралеткульта) // Там жа. 21 ліп.; «У добрым хадзяйстві» // Там жа. 28 жн.; Трэцюю пазыку рэалізуем // Там жа. 16 вер.; Свята Бабруйскага раёна // Там жа. 18 вер.; Што чытаць селяніну // Там жа. 11 кастр.; У адзіным імкненні // Там жа. 4 снеж.; Камсамольская: [Нарыс] // Чырв. змена. 5 мая.

1930. Хата: Апавяданне // Вясна. № 2; Шлях паэта: Да 25-гадовага юбілею Янкі Купалы. // Там жа. № 4; Тварам да вытворчасці; Бібліяграфія: [Рэц. на кн. Ракіта С., Палескі В., Казак Р. Разгон. Гомель, 1930] // Там жа. № 8; [Рэц. на кн.: Мікуліна Е. Спаборніцтвы мас. Мн., 1930] // Маладняк. № 3; Расійскія пісьменнікі на беларускай мове: [Рэц. на кн.: Фурманаў Д. Чорны дэсант. Мн., 1929; Масквін М. Падрыўнікі. Мн., 1929 і інш.) // Там жа. № 4; [Рэц. на кн.: Хурсік С. Шляхамі навальніц. Мн., 1930] // Там жа. № 5; Заквітнелі новыя нівы // Там жа. № 6—7; Блок: Апавяданне; [Рэц. на кн.: Галаўко А. Бур'ян / З укр. Мн., 1929]; [Рэц. на часоп. «Наши достижения». М., 1930. № 1—6] // Там жа. № 8—9; Пачатак: Нататкі пра Бабруйскую філію Бел. АПП // Там жа. № 12.

1931. «Как дошли мы до жизни такой» // Вясна. № 1. Ці будзем мець тэатр? // Камуніст. 28 чэрв. / Пад псеўд. Шын.; «Гута» // Там жа. 10 жн.; За жорсткую эканомію газетнай плошчы // Рабселькор. 15 сак.

1932. Сігнал трэба пачуць: [Рэц. на кн.: Маркоўскі У. Паравоз 04 963. Мн., 1932[// ЛіМ. 9 снеж.

1933. Змагар за чыстую работу: Нарыс // Камунар Магілёўшчыны. 10 вер.; Плот Страйболава: Урывак з аповесці «Сонца пад шпалы» // Там жа. 12 кастр.; Інжынеры: Урыўкі з аповесці «Сонца пад шпалы; Самакрытычныя нататкі // ЛіМ. 18 студз.; Кузьма Архіпыч падкузьміў: Урывак з новай кнігі // Там жа. 31 кастр.; Спатканне: Урывак з аповесці «Сонца пад шпалы» // Чырв. змена. 4 ліп.

1934. Чыгунка — мая тэматыка // ЛіМ. 16 лют.

1935. Ромбы і шпалы: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 5; На Цішоўскім пустыры: Нарыс // ЛіМ. 6 снеж.; Шчаслівая старасць: [Апавяданне] // Чырв. змена. 1, 3 сак.

1937. І. С. Каровін: Нарыс // ЛіМ. 11 снеж.

1938. Кузьма Архіпыч падкузьміў: [Апавяданне] // Зборнік для гурткоў мастацкай самадзейнасці. Мн.; Знойдзеная радасць: Нарыс // Іскры Ільіча. № 12; Звязда. 8 снеж.; Дзмітрый Сцяпанавіч Гусеў: [Нарыс] // Звязда. 13 чэрв.; Велічны шлях: [Нарыс] // Там жа. 26 чэрв.; Магілёў: Нарыс // ЛіМ. 22 крас.; «На крутым павароце»: [Рэц. на кн.: Краўчанка У. На крутым павароце. Мн., 1937] // Там жа. 11 чэрв.; Мужнасць і адвага: Нарыс // Там жа. 11 ліп.

1939. Молеў: [Апавяданне] // Ардэнаносная Беларусь. Мн. / Яўр.; Незабыўная дата // Вызваленым братам. Мн.; Адважны Вадзік: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 6; Пачэсны рэйс: П'еса ў 3-х актах, 8 карцінах // Полымя рэвалюцыі. № 4. Рэц.: Есакоў А. П'еса аб новых людзях // ЛіМ. 1939. 3 ліп.; Пачэсны рэйс: Урывак з п'есы // Там жа. 11 крас.; Не згасне сонца: Апавяданне // Там жа. 11 ліп.; Міхась Лынькоў // Там жа. 11 снеж.; Першыя мары: (З падарожжа па Заходняй Беларусі) // Піянер Бел. 11, 15 ліст.; Пачэсны рэйс: Урывак з другой карціны 1-га акта // Чырв. змена. 26 мая.

1940. З песняю ў жыццё // ЛіМ. 23 лют.; «Юныя змагары»: [Рэц. на кн.: Рунец П. Юныя змагары. Мн., 1940] // Там жа. 31 жн.; Радасная падзея // Там жа. 16 ліст.; Першы з'езд камсамола Беларусі // Чырв. змена. 25 вер.

1941. Стварыць беларускі літаратурны музей // ЛіМ. 18 студз. / У сааўт.

1948. Сонца пад шпалы: Урывак з аповесці // Беларуская савецкая проза і драматургія. Мн.

1949. Пульс жыцця: (Запіскі тэлеграфіста) // Мы іх не забудзем. Мн.; Полымя. № 2.

1966. Аўтабіяграфія // Пра час і пра сябе. Мн.

1967. Стрэлачнік Мігай: [Апавяданне] // Анталогія беларускага апавядання: У 2 т. Мн., 1967. Т. 1; У цемры восеньскай ночы: (З аповесці «Петрык-савадатар») // Арлянятам: У 2 т. Мн. Т. 2.

1974. Велічны шлях // Хрэстаматыя па гісторыі беларускай савецкай публіцыстыкі. Мн.

1977. Пульс жыцця: [Нарыс] // Беларускі савецкі нарыс: У 2 т. Мн. Т. 1.

1.4.

Рэмарк Э.-М. На заходнім фронце без перамен: Раман / З фр. Мн., 1931.

Бак П. Зямля: Раман / З англ. Мн., 1937.

1930. Беліна-Падгаецкі Н. Кандат'еры: Апавяданне / З рус. // Вясна. № 5.

1935. Лордкіпанідзе К. Далоў кукурузную рэспубліку: Урывак з рамана / З груз. // Полымя рэвалюцыі. № 7; Бядуля З. «Набліжэнне»: Отрывок из повести / С бел. // Рабочий. 1 авг.

1936. Паўленка П. На усходзе: Урывак з рамана / З рус. // Звязда. 24 кастр.; Тагіраў А. Лівень: Урывак з кнігі «Кроў машын» / З башк. // ЛіМ. 16 студз.; Кудзімаў В. Качкі: Урывак з рамана / З рус. // Там жа. 8 сак.; Леонаў Л. У Леніна: Урывак з рамана «Скутарэўскі» / З рус. // Там жа. 21 крас.; Панч П. Асада ночы: Урывак з рамана / З укр. // Там жа. 23 кастр.; Афінагенаў А. «Салют, Іспанія!»: Урывак з п'есы / З рус. // Там жа. 12 ліст.; Астроўскі М. Народжаныя бурай: Урывак з рамана // Там жа. 29 снеж.; Катаеў В. Хлопчыкі: Апавяданне / З рус. // Піянер Бел. 17, 24, 29 кастр.

1937. Горкі М. Самгін назірае рэвалюцыю: Урывак з рамана / З рус. // ЛіМ. 12 жн.; Катаеў В. Хлопчыкі: Апавяданне / З рус. // Піянер Бел. 4 студз.; Сіндбад мараход: [Араб. казка] // Там жа. 15, 17, 22 мая; 3, 10, 15, 17, 20, 28, 30 чэрв.

1940. Ансельм К. Жоўтыя паўбацінкі: Урывак з аповесці «Некролаг» / З пол. // ЛіМ. 21 вер.

1.5.

На беларускую мову. Дзённік сувязіста / Пер. У. Карпаў // Полымя. 1957. № 10.

На рускую мову. Кузьма Архипыч подкузьмил: (Отрывок) / Пер. авт. // Антология белорусской литературы. М., 1934.

2.2.

Арабей Л. Хвядос Шынклер: Жыццё і творчасць. Мн., 1959.

2.3.

На беларускай мове. Андраюк С. Вывяраючы жыццём: Крыт. артыкулы. Мн., 1976. С. 155—156; Арабей Л. Пісьменнік, грамадзянін, воін // ЛіМ. 1957. 26 кастр.; Беларуская Савецкая проза: Апавяданне і нарыс. Мн., 1971. С. 76, 290—292; Беларуская савецкая проза: Раман і аповесць. Мн., 1971. С. 117; Бранштэйн Я. Праблемы стылю ў творчасці маладых празаікаў // ЛіМ. 1934. 28 сак.; Вышынскі М. Пульс жыцця // Там жа. 1963. 27 вер.; Вялюгін А. Яны змагаліся за Радзіму // Там жа. 1947. 22 лют.; Герцовіч Я. Пясняр рабочых будняў// Герцовіч Я. На перадавых пазіцыях. Мн., 1957; Яго ж. Творчасць Хвядоса Шынклера // Полымя. 1951. № 10; Гісторыя беларускай савецкай літаратуры: У 2 т. Мн., 1964. Т. 1. С. 109; Гісторыя беларускай савецкай літаратуры: У 2 т. Мн., 1966. Т. 2. С. 43; Грахоўскі С. Як той явар // Шынклер Хв. Апошні рэйс. Мн., 1984; Гурэвіч Э. Беларуская дзіцячая літаратура (1917—1967). Мн., 1970. С. 140—141; Зарынка С. На пульсе жыцця // Беларусь. 1973. № 9; Каваленка В. У працэсе станаўлення // Шляхі развіцця беларускай савецкай прозы. Мн., 1972. С. 139—141; Канэ Ю. Спадарожнік у вялікі свет // Полымя. 1960. № 1; Кіркевіч А. Хвядос Шынклер // Гродн. правда. 22 сент.; Клімковіч М. Літаратурны Гомель // Палес. праўда. 1934. 12 мая; Кохан Я. Вобраз чысцейшай дабрыні

// Шынклер Хв. Апошні рэйс. Мн., 1984; Лаўроў У. Пра подзвіг пісьменніка // ЛіМ. 1959. 26 снеж.; Лобан М. Радасць спаткання // Шынклер Хв. Апошні рэйс. Мн., 1984; Яго ж. Хвядос Шынклер // Шынклер Хв. Выбр. тв. Мн., 1960; Яго ж. Хвядос Шынклер // Шынклер Хв. Пульс жыцця. Мн., 1950; Яго ж. Чалавек духоўнай цеплыні // ЛіМ. 1978. 15 вер.; Лынькоў М. Зб. тв. у 8 т. Мн., 1985. Т. 8. С. 39, 43, 46; Лысенка А. Лісты ваенных гадоў: Да 80-годдзя з дня нараджэння Хв. Шынклера // Беларусь. 1983. № 9; Яго ж. Хвядос Шынклер // Беларускія пісьменнікі і літаратурны працэс 20—30-х гадоў. Мн., 1985; Мікуліч Б. Бабруйшчына рапартуе Нататкі пісьменніка // Маладняк. 1930. № 2; Мішын Ф. П'есы для дзяцей: «Цудоўная дудка» В. Вольскага і «Пачэсны рэйс» Хв. Шынклера // Чырв. змена. 1939. 26 мая; Мысліве ц В. У памяці людской // Чырв. змена. 1973. 22 вер.; Навумовіч У. Шляхамі арлянят: (Проза «Маладняка»). Мн., 1984. С. 122—124; Пасляловіч М. Шчасце цяжкіх дарог // ЛіМ. 1973. 28 вер.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Плашчынскі І. Некалькі заўваг пра «Запіскі інструктара Гомана» // ЛіМ. 1939. 16 вер.; Рабінін Б. Успамінаючы тыя дні... // Шынклер Хв. Апошні рэйс. Мн., 1984; Раманава Н. Дарагі мой чалавек // Шынклер Хв. Апошні рэйс. Мн., 1984; Ржэвуцкі Б. Каштоўная кніжка: Слова чытача // ЛіМ. 1935. 22 жн.; Ружанцова. «Запіскі інструктара Гомана»: Слова чытача // Там жа. 1934. 24 кастр.; Скрыган Я. Нядоўгая сустрэча // Скрыган Я. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1985. Т. 2; Хомчанка А. След на зямлі // Вяч. Мінск. 1969. 28 мая; Шкраба Р. Пульс жыцця // ЛіМ. 1949. 28 мая; Шынклер М. Нязгаснае // Шынклер Хв. Апошні рэйс. Мн., 1984; Ярош М. Пульс жыцця // Полымя. 1973. № 9.

2.4.

Зарыцкі А. Некалькі слоў пра гісторыю нашай літаратуры: [Верш] // ЛіМ. 1948. 17 студз.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 300.

У. М. Ларчанка.

ШЫРКО ВАСІЛЬ

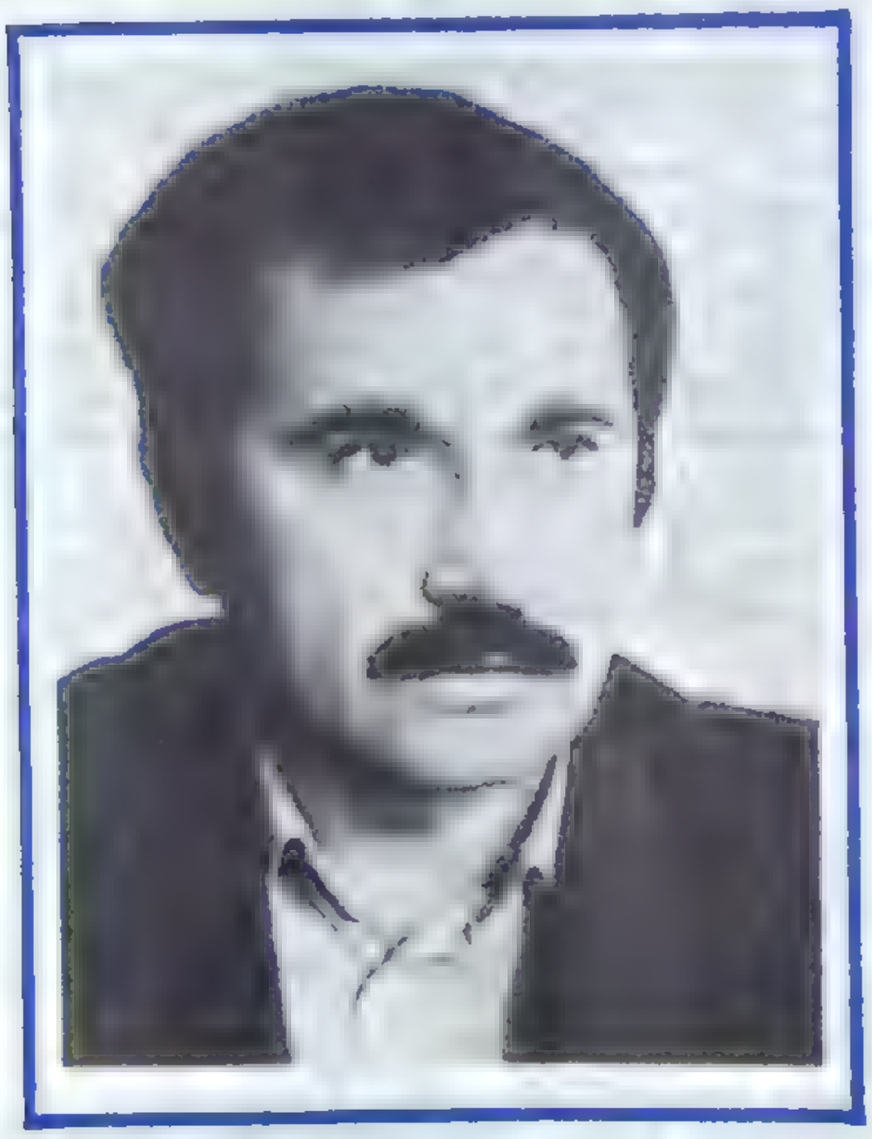

Шырко Васіль Аляксандравіч (н. 31.8. 1948, в. Чурылава Уздзенскага р-на Мінскай вобл.), празаік, публіцыст, паэт. Член СП Беларусі з 1990, Саюза журналістаў Беларусі з 1975.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і на Уздзеншчыне. Яго бацька, Аляксандр Аляксандравіч, працаваў брыгадзірам будаўнічай брыгады ў саўгасе «Уздзенскі», ведае на памяць творы многіх беларускіх паэтаў, выступае з імі на тэлебачанні і радыё; маці, Ніна Васілеўна, працавала паляводам. В. Шырко вучыўся ў Чурылаўскай пачатковай (1956—59), Зенькавіцкай васьмігадовай (1959—63) школах. У 1966 скончыў Уздзенскую СШ. З 1966 вучыўся на факультэце журналістыкі БДУ. У 1972—73 служыў у Савецкай Арміі. У 1973—78 працаваў карэспандэнтам «Сельскай газеты». З 1978 рэдактар, старшы рэдактар, загадчык аддзела літаратуры і мастацтва Галоўнай рэдакцыі літаратурна-драматычных праграм Беларускага тэлебачання, вёў перадачу «Ліра», рыхтаваў творчыя партрэты пісьменнікаў і празаікаў. З 1986 загадчык аддзела нарыса часопіса «Полымя». Узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларусі. Лаўрэат прэміі Міністэрства культуры Беларусі (1987, за інсцэніроўку рамана М. Гарэцкага «Віленскія камунары») і дыпламант прэміі таго ж міністэрства (1987, за інсцэніроўку гумарыстычных твораў Н. Гілевіча).

Дэбютаваў вершамі («Дзеду, мілы мой дзеду...»; Каб раней мог адчуць...») у 1967 у газеце «Чырвоная змена». У часопісе «Маладосць» за 1968 год надрукаваў падборку вершаў («Пісьмо шукала адрасата...», «Вясну люблю», «Вір»). Першая прыгодніцкая аповесць «Зелле ад скрухі» з'явілася ў часопісе «Маладосць» у 1985. У 1989 у газеце «Мінская праўда» надрукавана другая прыгодніцкая аповесць «Воўчыя грыбы». Друкаваўся таксама ў калектыўных зборніках «Сучаснік», «Труд, талант, доблесть», рэспубліканскай перыёдыцы. Вядомы і як публіцыст. У часопісе «Полымя» надрукавана яго публіцыстычная аповесць «Дыханне жыта», нарысы «Споведзь правінцыяла», «Імем барыкад...» і інш. Аўтар кніг «Зямлі бацькоўскай прыцягненне», «Сцяжынка да людзей». У публіцыстыцы В. Шырко адчуваецца добрае веданне вясковага жыцця, уздымаюцца і аналі-

зуюцца яго актуальныя праблемы. Піша таксама для дзяцей. Яго казкі змяшчаліся ў калектыўным зборніку «Цвіце верас», часопісе «Полымя». Па словах Я. Пархуты, дзіцячыя казкі В. Шырко — «сапраўдная скарбонка народнага побыту, гумару, спадзяванняў селяніна». Аўтар кінасцэнарыя «Песня пшанічнага поля» (1984, Беларусьфільм). Выступае як актыўны прапагандыст роднай мовы на радыё, тэлебачанні, у друку.

Жыве ў Мінску.

Г. М. Урупіна.

Бібліяграфія

1.2.

Зямлі бацькоўскай прыцягненне. Мн., 1987.

Сцяжына да людзей: Дакументальныя аповесці, нарысы. Мн., 1989 [Рэспубліка. Час. Людзі].

Дзед Манюкін не салжэ: Казкі. Мн., 1990.

Дарагія мае землякі. Мн., 1991.

Хай людзі бачаць. Мн., 1991 (Б-ка часоп. «Маладосць»).

1.3.

1967. «Дзеду мілы мой дзеду...»; «Каб раней мог адчуць...»: [Вершы] // Чырв. змена. 21 мая; Самае важнае: [Верш] // Там жа. 23 ліп.; Песня [Верш] // Там жа. 29 кастр.

1968. «Пісьмо шукала адрасата...»; «Вясну люблю...»; Вір: [Вершы] // Маладосць. № 8; Апошні з племені «Арла»: [Верш] // Чырв. змена. 4 лют.

1969. Ты — музыка...: [Верш] // ЛіМ. 18 ліст.; Музыкальнае дрэва: [Верш] // Мін. праўда. 16 сак.; Мае героі: [Верш] // Чырв. змена. 23 ліст.

1970. Там, дзе вучыўся Купала // ЛіМ. 13 ліст. / Сааўт. Г. Зяньковіч.

1971. «Як верыць нам у непазбежнасць...»: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.; Святаяннік: [Верш] // Маг. праўда. 4 вер.

1973. В поисках «папараць-кветкі» // Знамя юности. 14 нояб.; Святаяннік; «Нібы магічнаю рукою...»; Загад; Роднае слова: [Вершы] // Чырв. змена. 8 вер.

1974. Калі размаўлялі гарматы...: Нарыс // ЛіМ. 1 лют.; Буду слухаць песні Асінстрою» // Там жа. 8 мая; Непратаптанай сцежкай: [Рэц. на кн.: Шымук В. Леў Даватар. Мн., 1973] // Чырв. змена. 9 студз.

1977. Святаяннік; Роднае слова; «Ад чаго, не ведаю, трывожна...»: [Вершы] // Полымя. № 6.

1978. Бацькава вуліца: Нарыс // Полымя. № 9.

1984. Зямлі прыцягненне: Нарыс // Полымя. № 12.

1985. Зелле ад скрухі: Аповесць // Маладосць. № 11.

М. П. Барташэвіч.

ШЫРМА РЫГОР

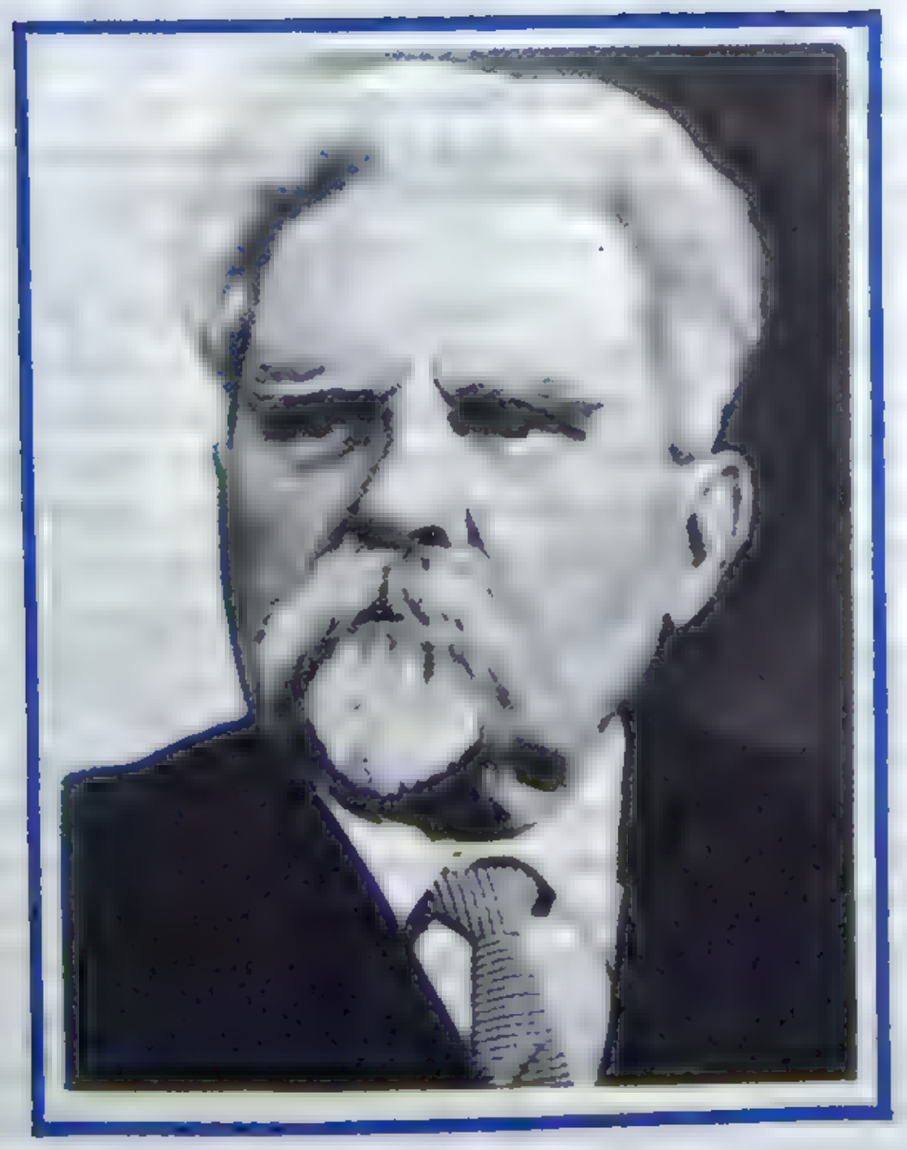

Шырма Рыгор Раманавіч [псеўд.: Р. Баравы, Вучыцель, крыпт.; В. М., В.-ч, Г. Ш., Р. Ш.; 8(20).1.1892, в. Шакуны Пружанскага пав. Гродзенскай губ., цяпер Пружанскі р-н Брэсцкай вобл.—23.3.1978, Мінск, пахаваны на Усходніх могілках], харавы дырыжор, фальклярыст, грамадскі і музычны дзеяч, публіцыст, літаратуразнавец. Народны артыст Беларусі (1949). Народны артыст СССР (1955). Герой Сацыялістычнай Працы (1977). Заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі (1946). Член Саюза пісьменнікаў Беларусі з 1966, Саюза кампазітараў Беларусі з 1946. Лаўрэат Дзяржаўных прэмій Беларусі (1966, 1974; за стварэнне канцэртных праграм і збіральніцка-фальклярыстычную дзейнасць).

Сялянскі род Шырмаў славіўся здольнымі людзьмі, дзед Васіль займаўся бандаркай і атрымаў мянушку «Майстровіч», якая перайшла на нашчадкаў; бацька Раман і маці Тадора Дзям'янаўна ведалі шмат песень, а цётка па бацькавай лініі Захвея Хвораст выдатна ўмела спраўляць народныя абрады, прыгожа спявала — ад яе Р. Шырма запісаў 150 народных песень. Любоў да песні выхоўвалі ў яго і хатні настаўнік Салук, і настаўнік літаратуры Пружанскага гарадскога вучылішча Манцэвіч, які навёў яго на думку запісваць народныя творы. Будучы слухачом двухгадовых настаўніцкіх курсаў у Свянцянах (1911—12), Р. Шырма прайшоў сальфеджыо, студэнтам настаўніцкага інстытута — навучыўся іграць на скрыпцы. У Яраслаўлі, куды эвакуіравалі інстытут

у гады 1-й сусветнай вайны, арганізаваў хор, авалодаў тэхнікай дырыжыравання (грошы з канцэртаў ішлі ў фонд дапамогі дзецям беларускіх бежанцаў). Там Шырма ўпершыню сутыкнуўся з адсутнасцю музычных апрацовак беларускіх народных песень. У канцы 1-й сусветнай вайны ён быў мабілізаваны ў армію. Пасля рэвалюцыі настаўнічаў у вёсцы Навагольская Навахапёрскага пав. Варонежскай губ. (яго вучнем там аказаўся будучы рускі пісьменнік Гаўрыла Траяпольскі — першы талент з народа, якога Шырма заўважыў, прабудзіў і вывеў у свет). У пачатку галоднага 1922 г. вярнуўся з жонкай, выкладчыцай матэматыкі К. Раеўскай, на радзіму, але застаў на месцы бацькавай хаты папялішча. Давялося працаваць лесарубам у Белавежскай пушчы. Перапісваўся з тагачасным дырэктарам Віленскай беларускай гімназіі Б. Тарашкевічам. Прыняў удзел у рабоце Беларускага выбарчага камітэта на Пружаншчыне; дзе атрымаў запрашэнне на пасаду настаўніка спеваў і выхавацеля ў інтэрнаце Віленскай гімназіі. Выбраны сакратаром Галоўнай управы Таварыства беларускай школы (ТБШ), ён наведваў глыбінныя раёны, нёс метадычную дапамогу гурткам ТБШ, хорам, хатам-чытальням, бібліятэкам, чытаў лекцыі і даклады, запісваў фальклор. З 1933 пачаў з Ф. Стацкевічам выдаваць часопіс «Летапіс ТБШ» (пазней «Беларускі летапіс»), стаў сябрам і апекуном маладых беларускіх паэтаў (выдаў зборнікі М. Васілька «Шум баравы» і «З сялянскіх ніў», М. Танка «На этапах»), абараняў іх ад нападак польскай шавіністычнай і беларускай згодніцкай прэсы, сам абараняўся ад левасектанцкіх выпадаў камуністычнай прапаганды, хоць не парываў сувязяў з патрыятычнымі сіламі КПЗБ і камсамола, лічачы апошні авангардам нацыянальнага вызвалення заходніх беларусаў. У сярэдзіне 1930-х г. адзін з першых сярод дзеячаў культуры падтрымаў праграму Народнага фронту, актыўна супрацоўнічаў як публіцыст у народнафронтаўскай «Нашай волі», выкрываючы дзеянні польскай рэакцыі. Ідучы па шляху народнафронтаўскага супрацоўніцтва і гуртавання дэмакратычных плыняў культуры, перапісваўся з рускім кампазітарам А. Грачанінавым (Парыж); украінскімі кампазітарамі А. Кошыцам і М. Гайваронскім (ЗША), пасылаў ім для апрацоўкі і гарманізацыі тэксты беларускіх песняў з нотамі, стварыў у Вільні 2 хоры: вучнёўскі пры беларускай гімназіі і студэнцкі пры Віленскім універсітэце. Ён наладжваў беларускія музычныя перадачы па польскім радыё, супрацоўнічаў з выдатным спеваком М. Забэйдам-Суміцкім. Выдаў для школьных і самадзейных хораў зборнікі «Беларускія народныя песні» (1929) і «Наша песня» (1938). Яго пастаянна праследавалі ўлады буржуазнай Польшчы: быў звольнены з пасады настаўніка гімназіі, двойчы быў арыштаваны і сядзеў на лаве падсудных. Пасля ўз'яднання Заходняй Беларусі з БССР арганізаваў у 1940 Дзяржаўную акадэмічную капэлу БССР, якая пад яго кіраўніцтвам увайшла ў лік выдатных калектываў краіны. У Айчынную вайну выступаў з канцэртамі ў вайсковых шпіталях і часцях дзеючай арміі. Пасля вайны працаваў з калектывам у Гродне, затым пераехаў у Мінск. Выдаў рэпертуарны зборнік «Дзвесце беларускіх народных песень», сістэматызаваў і апублікаваў у 4-х тамах плён сваёй шматгадовай збіральніцкай працы — «Беларускія народныя песні», выданне якіх вылучаецца высокай эстэтычнай якасцю адбору і мастацкімі вартасцямі тэкстаў. Быў ініцыятарам стварэння значных харавых і вакальна-сімфанічных твораў беларускай музыкі (кантата «Беларускія песні» А. Багатырова, хоры Р. Пукста і У. Алоўнікава на вершы П. Броўкі і М. Танка). Супрацоўнічаў з майстрамі рускай харавой музыкі, садзейнічаў стварэнню хораў В. Шабаліна, А. Ленскага, А. Фляркоўскага і інш. (на вершы Я. Купалы, П. Броўкі, М. Танка, М. Лужаніна). Погляды на грамадскую ролю народнай песні і мастацкага слова ва ўмовах нацыянальнага адраджэння Р. Шырма выказваў у артыкулах, нарысах, сабраных у зборніку «Песня — душа народа». Прыхільнік народных і класічных традыцый у мастацтве і літаратуры, ён крытычна ставіўся да авангардыстскіх навацый і вульгарнай эстраднасці.

Р. Шырма вёў вялікую грамадскую работу. Выбіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР (1955—78). З 1966 і да канца жыцця кіраваў кампазітарскай арганізацыяй Беларусі, адначасова з'яўляўся сакратаром Саюза кампазітараў СССР. Доўгі час быў старшынёй Беларускага аддзялення таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за мяжой. Узнагароджаны ордэнамі Леніна, Кастрычніцкай Рэвалюцыі, Працоўнага Чырвонага Сцяга, Знак Пашаны, балгарскім ордэнам Кірыла і Мяфодзія. Атрымаў Ганаровае званне «Заслужаны для польскай культуры».

З літаратуразнаўчымі артыкуламі і рэцэнзіямі Р. Шырма пачаў выступаць у друку ў 1933. У заходнебеларускай народнафронтаўскай перыёдыцы 1930-х г. вёў змаганне за кансалідацыю дэмакратычных пісьменнікаў на прынцыпах гуманізму і абароны духоўных каштоўнасцей ад фашысцкага вандалізму. Выдатным укладам у заходнебеларускую літаратурную думку сталі яго артыкулы пра Я. Коласа, Я. Купалу, А. Пушкіна, Л. Талстога, творчасць якіх аўтар успрымаў як маральны і эстэтычны эталон. З вышыні класічнай паэзіі ацэньваў творчасць заходнебеларускіх паэтаў рэвалюцыйнай арыентацыі, прызнаў у іх асобе пераемнікаў эстафеты народнасці, нацыянальнай свабоды і сацыяльнай справядлівасці. Спрабаваў свае сілы і ў драматургіі: у 1930 напісаў сцэнічны абразок «Зорным шляхам», які захоўваецца ў рукапісе ў Цэнтральнай бібліятэцы Літоўскай Акадэміі навук. У пасляваенных артыкулах і прамовах выступаў «пасрэднікам» паміж паэзіяй і музыкай, змагаўся за больш шырокае выкарыстанне кампазітарамі высокамастацкіх твораў беларускіх паэтаў дзеля ўзбагачэння нацыянальнай музычнай скарбніцы. Ад інтэнсіўнасці і змястоўнасці гэтага працэсу залежала, на яго думку, само існаванне беларускай культуры, захаванне нацыянальнай тоеснасці беларусаў, што, апынуўшыся ва ўмовах аўтарытарызму на цывілізацыйных сутыках і пагранічча паміж славянскім усходам і захадам, «размываліся» этнічна і духоўна. «Песня злучае народ» — вось дэвіз Р. Шырмы.

Памяць пра Р. Шырму ўвекавечана ў Беларусі. Яго імя носяць Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла Беларусі і Пружанская музычная школа, дзе адкрыты прысвечаны яму музей. У сярэдняй школе № 150 г. Мінска дзейнічае прысвечаная яму экспазіцыя. На доме № 19 на пл. Незалежнасці ў Мінску, дзе Р. Шырма доўгі час жыў, у 1980 устаноўлена мемарыяльная дошка. Яго партрэты намалявалі М. Гусеў, У. Стальмашонак і інш. У 1980 на магіле Р. Шырмы ўстаноўлены бронзавы бюст работы скульптара І. Місько.

У. А. Калеснік.

Бібліяграфія

1.2.

Песня — душа народа: Публіцыстыка; Фальклор; Музыка; Літаратура: 1929—1939; 1944—1974 гг. Мн., 1976. Рэц.: Абакумовская Т. // Лит. обозрение. 1977. № 4; Мартинович А. Мыслей и чувств чистота // Сел. газ. 1976. 6 июля; Миско Я. Пламенная страсть // Неман. 1977. № 1; Фядосік А. Шчырасць любві да народа // Звязда. 1976. 22 чэрв.

Песня — душа народа: З літ. спадчыны. Мн., 1993.

1.3.

1933. Першыя крокі // Летапіс ТБШ. № 3—4 / Пад крыпт. Г. Ш.

1934. Шырокія і глыбокія фундаменты // Да злучэння! № 7—8 / Пад крыпт. В. М.

1935. Святло і цемра: (З нагоды 25-лецця з дня смерці Л. М. Талстога) // Наша воля. 24 снеж. / Пад крыпт. В. М.

1936. Матывы творчасці Максіма Танка // Танк М. На этапах. Вільня / Пад псеўд. Р. Баравы; Мастацкая песня ў Заходняй Беларусі // Маладая Беларусь. Вільня. № 1; Ідэя волі ў паэзіі Якуба Коласа // Бел. летапіс. № 1 / Пад крыпт. Р. Ш.; Пад Новы год // Там жа. № 1—3 / Пад крыпт. Р. Ш.; Беларускія валачобныя песні і іх распаўсюджанне на гэтым баку савецка-польскай граніцы // Калоссе. № 2; Пад Новы год: [Апавяданне] // Летапіс ТБШ. № 1—3 / Пад крыпт. Р. Ш.; Шукаюць аблічча // Наша воля. 20, 21 студз. / Пад крыпт. В. М.; Журнальны агляд // Там жа. 12 крас. / Пад крыпт. [В-ч]; «Маладая Беларусь» // Там жа. 2 мая / Пад крыпт. В-ч; «Першыя зярняткі»: [Рэц. на кн.: Паўловіч С. Першыя зярняткі. Вільня, 1936] // Там жа. 19 чэрв. / Пад. крыпт. В. М.

1937. Дзве стыхіі // Бел. летапіс. № 2—3 / Пад крыпт. Г. Ш.; Жыццё і смерць Пушкіна // Там жа. № 4 / Пад крыпт. Г. Ш.; Валачобнікі: [Апавяданне] // Снапок. № 1; Сёмуха: [Апавяданне] // Там жа. № 2.

1939. Да гісторыі працы над беларускай песняй // Бел. летапіс. № 1; На простор широкий // Освобожденный Белосток. 28 дек.; Białoruska pieśń ludowa // Sygnały. Nr 75.

1940. Фестываль калгаснай музыкі і песні // Вольная праца. 12 снеж.; Swobodnie rozbrzmiewa pieśń ludowa // Sztandar Wolności. 5 grud.

1941. На Усход ідучы: [Рэц. на кн.: Тарас Н. На Усход ідучы. Мн., 1940] // Вольная праца. 8 лют.

1944. Беларуская народная песня // Беларусь. № 3.

1948. Песні Вялікай Айчыннай вайны // Гродз. праўда. 12 сак.

1949. Сяргей Крывец // Мы іх не забудзем. Мн.; Гарадскі агляд мастацкай самадзейнасці // Гродз. праўда. 28 кастр.

1951. Песні барацьбы і народнага шчасця // Гродз. праўда. 25 сак. / Сааўт. А. Кіркевіч; Песня служыць народу // Калг. праўда. 16 вер.

1952. Аб сучаснай беларускай песні // Звязда. 21 снеж.; Мудры эпас // ЛіМ. 15 ліст.

1953. Паездка на Украіну // Маладосць. № 8; Гастроли И. С. Козловского в Минске // Сов. Бел. 23 июня; Творческий путь композитора // Там жа. 27 дек.

1954. Выдающийся мастер сцены: (К 50-летию со дня рождения народной артистки СССР Л. П. Александровской) // Сов. Бел. 17 февр.; Об исполнительском мастерстве // Там жа. 23 марта; Служение народу // Сов. культура. 2 марта.

1955. Душа народа: Канцэрты Польскага ансамбля «Шлёнск» // Звязда. 16 кастр.; Народныя таленты // Калг. праўда. 27 крас.; З невычэрпных крыніц // ЛіМ. 26 ліст.; Няспынна ўзбагачаць беларускую музычную культуру // Мін. праўда. 11 лют.

1956. Музычную літаратуру — у масы: [Пісьмо ў рэдакцыю] // Звязда. 13 чэрв. / У сааўт.; Слово к любителям музыки // Сталин. молодежь. 2 февр. / У сааўт.

1957. Хочам бачыць вас у нашых радах // За вярт. на Радзіму. № 44; Ад шчырага сэрца // Звязда. 27 кастр.; Народу — добрую песню // Мін. праўда. 10 сак.; Змагацца за сапраўдную песню: [Інтэрв'ю] // Чырв. змена. 4 вер.

1958. Аб музычным выхаванні моладзі // Маладосць. № 2 / Сааўт. А. Каландзёнак; Звініць радасная песня // За вярт. на Радзіму. № 64; Адны ў нас мары, імкненні адны // Звязда. 14 чэрв.

1959. Ад сэрца віншую // За вярт. на Радзіму. № 33; Хто мае рацыю? // Там жа. № 78; Са святам вас, суайчыннікі! // Там жа. № 82; «На пороге бессмертия» // Сов. Бел. 12 сент.

1960. Ясна, хто мае рацыю // Голас Радзімы. № 19; Перамога прыгожага // Там жа. № 37.

1961. Прамова на прыёме землякоў з ЗША у Беларускай секцыі камітэта за вяртанне на Радзіму і развіццё культурных сувязей з суайчыннікамі // Голас Радзімы. № 46; Народу — сапраўднае мастацтва // Наст. газ. 23 вер.; Глубокий след // Сов. Бел. 13 июня; З песняй па свеце // Чырв. змена. 16 снеж.

1962. Замест прадмовы // Беларускія народныя песні Гродзеншчыны. Мн.; Невычэрпная крыніца; Народная гордасць // Жыццё для народа. Мн.; Ад роднае зямлі // Голас Радзімы. № 89; ЛіМ. 2 ліст.; Голас Забэйды // Звязда. 12 вер.; Сэрцам і песняй сваёй пратэстую // ЛіМ. 12 чэрв.; Нерасторжимая связь // Сов. культура. 27 янв.

1963. Лейся, песня // Сов. Бел. 21 июля; Талант — народу // Там жа. 22 дек.

1964. Тут было сказана шмат пераканаўчых слоў...: [Выступленне] // Голас Радзімы. № 37—38; Са святам вас, землякі! // Там жа. № 64; Свежыя галасы // ЛіМ. 23 чэрв.; На прастор, на шырокі разлог... // ЛіМ. 18 вер.; Певец Беларуси // Сов. культура. 23 янв.

1965. Багата талентамі наша зямля // ЛіМ. 20 ліп.; Калі ласка! // Сов. Бел. 10 янв.; Еще одно прочтение // Сов. культура. 7 авг.

1966. Маршрутам братэрства: Дружба — наша сіла, наша радасць // ЛіМ. 5 крас.; Выхаванне пачуццяў: Нататкі з III Рэспубліканскага агляду мастацкай самадзейнасці школьнікаў // Там жа. 15 ліп.; Створым этнаграфічны музей: Пісьмо ў рэдакцыю // Там жа. 23 жн. / У сааўт.; Новые радости, светлые идеи, рабочее настроение // Лит. Россия. 15 апр.; С народом, для народа // Сов. Бел. 12 нояб.

1967. Калі ласка, сябры! // Голас Радзімы. № 36; Харaство пачуццяў і дум: Даклад на пленуме праўлення творчых Саюзаў // ЛіМ. 27 кастр.; У майстроў сцэны — добрая змена: [Інтэрв'ю] / Зап. П. Саковіч // Чырв. змена. 25 ліп.

1968. Цветет наш край // Коммунист Бел. № 12; Хлопец з Чэрвеня // ЛіМ. 1 студз.; Музыка, якая заўсёды з намі // Там жа. 13 снеж.; [Выступленне на чацвёртым з'ездзе кампазітараў СССР] // Сов. культура. 18 дек.

1969. Падтрымліваем! // ЛіМ. 13 чэрв.; Мелодыі зямлі роднай: [Інтэрв'ю] // Там жа. 26 вер.; Глубокий след // Сов. Бел. 22 мая; Искусство должно быть прекрасным // Сов. культура. 10 апр.

1970. Бывай, сямідзесяты! Дзень добры, Новы год! // Голас Радзімы. № 51; Рэвалюцыйны гарт паэта і дзеяча // Звязда. 11 чэрв.; Акрылены песнямі: М. Забэйду-Суміцкаму — 70 гадоў // ЛіМ. 12 чэрв.; Цяпло Радзімы: [Інтэрв'ю] // Чырв. змена. 1 крас.

1971. У песнях Радзіму славім: [Інтэрв'ю] // Вяч. Мінск. 14 студз.; Віктару Аляксандравічу Яхантаву: [Ліст] // Голас Радзімы. № 21 / Сааўт. В. Мацкевіч; Натхнёна служыць народу: Даклад // Звязда. 22 мая; З невычэрпных крыніц жыцця: Справаздачны даклад VI з'езду кампазітараў Беларусі // ЛіМ. 28 мая; Заспявае школа — заспявае народ // Наст. газ. 25 жн.

1972. Сяргей Крывец: Замест вянка на далёкую магілу ў ратным полі // Крывец С. Дубок. Мн.; Ад роднай зямлі // Маладосць. № 9; Слова пра паэта // Полымя. № 3; [Аб развіцці музычнай крытыкі ў Беларусі] // Сов. музыка. № 8; Вёска чакае спецыяліста: З выступлення на рэспубліканскай нарадзе работнікаў культуры // ЛіМ. 14 крас.; ...І ад ніў беларускіх // Там жа. 21 ліп.; Эпоха, жыццё, музыка: З даклада на Пленуме, прысвечаным 50-годдзю ўтварэння СССР // Там жа. 17 ліст.

1973. Прадмова // Беларускі фальклор у сучасных запісах. Мн.; Гордость советского человека // Сов. музыка. № 4; Вернасць вялікай мэце // Звязда. 19 крас.; А песня жила... // Сов. молодежь (Рига). 17 июня; До новых встреч, друзья! // Сов. Чувашия. 29 сент.

1974. [Аб беларускай музычнай публіцыстыцы] // За действенную музыкальную критику: Из материалов V пленума правления Союза композиторов СССР. М.; Служэнне народу // Тэатр. Мінск. № 1; Народны калектыў // Звязда. 3 крас.; Служение народу // Знамя юности. 17 февр.; Слово друзей: [Інтэрв'ю] // Сов. Бел. 12 окт.

1975. Подвиг поэтической души народа: [Інтэрв'ю] // Сов. музыка. № 5; Майстэрства натхнёнае, узнёслае // Звязда. 29 ліст.; «Песня — душа народа»: [Інтэрв'ю] // ЛіМ. 4 студз.; Гимн подвигу // Сов. Бел. 18 июня.

1976. Белорусская советская музыка // Муз. жизнь. № 2; Як галіны аднаго дрэва // Вяч. Мінск. 24 мая; Жыццё — крыніца натхнення: [Інтэрв'ю] / Зап. Я. Гарэлік // Звязда. 21 кастр.; «Музыкі крылы натхнёныя»: [Інтэрв'ю] / Зап. Я. Хвайніцкі // ЛіМ. 22 кастр.; Наша агульнае багацце: [Інтэрв'ю] / Зап. У. Майсееў // Мін. праўда. 23 мая; Музы друзей // Сов. Бел. 23 мая; От нив родных... // Сов. культура. 9 марта.

1977. Причина одна — страх // Правда о правах человека. М.; Сов. культура. 19 апр.; Жывая, дзейсная сувязь: [Інтэрв'ю] // Голас Радзімы. 6 студз.; Ураčыстым акордам // ЛіМ. 24 чэрв.; «...Песня — душа народа...»: [Інтэрв'ю] / Зап. П. Шаўцоў // Там жа. 16 снеж.; Жыццё, прысвечанае песні: [Інтэрв'ю] // Мін. праўда. 12 лют.; Калі спяваюць крыніцы: [Інтэрв'ю] / Зап. Т. Дзмітрусёва // Чырв. змена. 20 студз.

1981. Зберагаць культуру народа: Успаміны // Полымя. № 11.

1985. Разважанні пра вусную народную творчасць // Беларускі фальклор. Мн.

1.4.

Косаўскі Я. Для бліжніх: Драма ў 4-х дзеях / З укр. Вільня, 1933 (Бел. каап. б-ка, № 2) / Пер. пад. крыпт. Г. Ш.

1933. Парфановіч З. Шпітальныя нарысы: Апэрацыя «Кроў» / З укр. // Летапіс ТБШ. № 2 / Пер. пад крыпт. Г. Ш.

1.5.

На літоўскую мову. Pasidabinę kūrybos žiedais // Tiesa. Kovo. 19; «Garbingas pašaukimas liuti...» // Ciurlioniui 100. Vilnius, 1977.

1.6.

Беларускія народныя песні. Вільня, 1929. Вып. 1 / Скл.

Беларускія народныя песні, загадкі і прыказкі. Мн., 1947. Т. 1. / Скл. Рэц.: Данская Я. Аб зборніку беларускіх народных песень // Гродз. праўда. 1948. 9 студз.

Беларускія песні. Мн., 1955 / Скл. Рэц.: Охрименко П. // Сов. этнография. 1957. № 3.

Школьны спеўнік. Мн., 1957 / Скл. Рэц.: Ініч І. Прыкметы нашай музычнай будучыні // Маладосць. 1958. № 8; Нисневич И. // Сов. музыка. 1958. № 8.

Двести белорусских народных песен. М., 1958 / Скл.

Избранные песни из репертуара Государственного хора Белорусской ССР. М., 1958 / Тэкст на рус. і парал. на бел. і рус., укр. і рус., пол. і рус. / Скл.

Беларускія народныя песні: У 4 т. / Зап. Р. Шырма. Мн., 1959—1974. Т. 1. Любоўныя баладныя і бытавыя жартоўныя. Мн., 1959 / Зап. Рэц.: Ліс А. Неўміручыя народныя скарбы // Маладосць. 1959. № 6; Цішчанка І. Песня — душа народа // Калг. праўда. 1959. 31 мая; Т. 2. Жаночая доля, недабраная пара, хрэсьбінныя і сіроцкія; Казацкія, рэкруцкія і салдацкія; Батрацкія і прымацкія, песні няволі і змагання. Мн., 1960. Рэц.: Семяжон Я. Неадступная родная песня // Полымя. 1961. № 4; Ягo ж. Родная песня // Звязда. 1961. 22 крас.; Цішчанка І. Духоўны скарб народа // Маладосць. 1961. № 8; Ялатаў В. З багатай народнай скарбніцы // ЛіМ. 1961. 25 крас.; Т. 3. Вяснянкі, валачобныя і юраўскія; Купальскія, пятроўскія, жніво і дажынкі; Яравое жніво і восень; Калядныя і масленічныя. Мн., 1962. Рэц.: Куліковіч М. Чатырохтомнік беларускіх народных песняў у запісах Р. Шырмы // Бацькоўшчына. 1962. № 1—2; Т. 4. Вяселле. Мн., 1976.

Анталогія беларускай народнай песні. Мн., 1968 / Рэд.

Беларускія народныя песні: (Для хору). Мн., 1971. Т. 1. / Скл.

Крывец С. Дубок: Вершы. Мн., 1972 / Скл.

Беларуская народная творчасць савецкага часу. Мн., 1978 / Рэд.

Прыляцелі гусі: Народная песня з в. Шакуны Пружанскага пав. // Бел. летапіс. 1939. № 1 / Зап.

Народныя загадкі і прыказкі // Бярозка. 1945. № 4 / Зап.; Я ў сераду радзілася: Бел. нар. песня // Работніца і сялянка. 1955. № 8 / Зап.; Цераз рэчаньку; Ой, у полі крынічанька: Беларускія народныя песні // За вярт. на Радзіму. 1959. № 77 / Зап.; Чырвона каліна: Беларуская народная песня // Голас Радзімы. 1960. № 26 / Зап.

2.2.

На беларускай мове. Песня на ўсё жыццё: Успаміны пра Г. Р. Шырму: Мн., 1983. Рэц.: Kozlovskis A. Daina — tautos siela // Lit. ir menas. 1983. Geg. 14.

Рыгор Шырма: [Фотаальбом] / Аўт.-склад. В. Ліцвінка. Мн., 1990.

На рускай мове. Литвинко В. Г. Р. Ширма — фольклорист: Автореф. дис... канд. филол. н. Мн., 1984.

Нисневич И. Григорий Романович Ширма: Очерк жизни и творчества. М.; Л., 1964; 2 изд. Л., 1971. Рэц.: Івін В. Шырма, якога мы любім // ЛіМ. 1972. 7 крас.

Нисневич И. Народный артист СССР Г. Р. Ширма. Мн., 1960.

2.3.

На беларускай мове. А. А. Рыгор Шырма ў «Ніве» // Беларускі каляндар 1966. Беласток, 1965; Азгур З. Сустрэчы з Шырмай прыгадваюць: (Успаміны) // ЛіМ. 1982. 22 студз.; Акадэмія ў чэсць беларускага паэта Міхася Чарота з прычыны яго 10-летняй працы на літаратурнай ніве // Бел. крыніца. 1928. 15 снеж.; Александроўская Л. Творчымі пуцявінамі // Звязда. 1972. 21 студз.; Багатыроў А. Ён ідзе за песняй...: // Там жа. 1972. 21 студз.; Ягo ж. Спадарожніца жыцця — песня // Звязда. 1972. 21 студз.; Балыніна Л. «Беларуская народная творчасць мяне заўсёды захапляла...» // ЛіМ. 1980. 6 чэрв.; Бархатава В. Усё жыццё з песняй: Да 70-годдзя нар. артыста СССР Р. Р. Шырмы // Звязда. 1962. 21 студз.; Бачыла А. Наш Рыгор Раманавіч: [Успаміны] // Бачыла А. Крыло неспакою. Мн., 1985; Беразняк А. Песня застаецца нашчадкам // Звязда. 1982. 20 студз.; Бергман А. Грамада праз 50 год // Беларускі каляндар 1975. Беласток, 1975; Брыль Я. Быў і застаўся // Брыль Я. Зб. тв.: У 5 т. Мн., 1981. Т. 4; Ягo ж. Яшчэ адно слова // ЛіМ. 1962. 19 студз.; В. Б. Канцэрты беларускае песні // Нёман. 1932. № 4; Вагнер Г. Слухаючы голас народа // Вяч. Мінск. 1972. 21 студз.; Вынікі 20-гадовай працы // ЛіМ. 1945. 22 снеж.; Выступленне беларускага хора // Наша воля. 1935. 24 снеж.; Вярцінскі А. Права на неўміручасць // ЛіМ. 1978. 24 сак.; Вячорка В. З вытокаў народных // Чырв. змена. 1982. 20 студз.; Гарэлік Я. Старэйшына беларускай музыкі: Рэпартаж // ЛіМ. 1977. 11 лют.; Гілевіч Н. З клопатам пра песні народа. Мн., 1970. С. 142—150; Ягo ж. Слова з выпадку // ЛіМ. 1966. 24 мая; Ягo ж. У імя і славу роднай песні // Работніца і сялянка. 1972. № 1; Ягo ж. Шчодрасць таленту // Гілевіч Н. У гэта веру. Мн., 1978; Грамовіч І. Збіральнік і абаронца народнай песні // Грамовіч І. У сховах памяці і сэрца. Мн., 1983; Грачанінаў А. «Беларуская народная творчасць мяне заўсёды захапляла...» // ЛіМ. 1980. 6 чэрв.; Данілевіч Л. Чараўнік песні // Наст. газ. 1972. 22 студз.; Дзеячы мастацтва — воінам. Сустрэча з Шырмай // ЛіМ. 1966. 9 мая; Дранчук В. Песня нагаданага лёсу // Звязда. 1980. 10 жн.; Дубкова Т. Ад родных ніў...: Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэле — 25 год // ЛіМ. 1965. 23 крас.; Дубоўка У. Збіральнікі жэмчугу // Полымя. 1959. № 7; Жураўлёў Д. З крыніц на-

родных // ЛіМ. 1962. 19 студз.; Яго ж. Штрыхі прыгожага жыцця // Звязда. 1967. 21 студз.; Яго ж. Шчодрасць душы // Там жа. 1968. 24 снеж.; Заўсёды з народам // Голас Радзімы. 1960. № 23; Іваноў У. Шырыня музычных вобразаў // Наст. газ. 1972. 26 ліп.; Ім. ганарыцца Беларусь: Да 70-годдзя з дня нараджэння Р. Р. Шырмы // Голас Радзімы. 1962. № 5; Ісачанка Н. Вечная вясна і маладосць // Чырв. змена. 1967. 21 студз.; Калеснік У. Сцяжына міфа // Голас Радзімы. 1983. 28 студз.; Кастравіцкі У. Школа імя Шырмы // Звязда. 1979. 10 крас.; Клімковіч М. Прадмова // Шырма Р. Беларускія народныя песні, загадкі і прыказкі. Мн., 1947. Т. 1; Клімковіч С. Вечна жывая крыніца // За вярт. на Радзіму. 1959. № 33; Краслаўскі В. Юбілейны вечар Рыгора Шырмы // Голас Радзімы. 1977. 17 лют.; Крыловіч Н. Заўсёды з песняй // Наст. газ. 1974. 23 кастр.; Крысько Ц., Лясовіч Т. Рыгор Шырма і яго ансамбль // Вольная праца. 1940. 13 кастр.; Іх ж а. Стварыць умовы для работы ансамбля // ЛіМ. 1940. 19 кастр.; Ліс А., Цішчанка І., Цвірка К. Самацветы народнай творчасці // Звязда. 1974. 25 жн.; Літвін А. Чалавек неспакойнага сэрца: Да 70-годдзя з дня нараджэння Р. Р. Шырмы // Беларусь. 1962. № 1; Літвінка В. Віншаванне сэрцам // Беларусь. 1975. № 9; Яго ж. Вывучэнне гістарычнага ўзаемадзеяння беларускага фальклору з фальклорам іншых славянскіх народаў у працах Р. Р. Шырмы // Тыпалогія і ўзаемадзеянне славянскіх моў і літаратур. Мн., 1973; Яго ж. Дыяменты народнага мастацтва // ЛіМ. 1974. 22 ліст.; Яго ж. Месца палескіх запісаў у зборніках Р. Р. Шырмы // Рэгіянальныя традыцыі ва ўсходнеславянскіх мовах, літаратурах і фальклоры. Гомель, 1980; Яго ж. Паэтыка беларускіх і славянскіх народных песень у працах Р. Шырмы // Тыпалогія славянскіх моў і ўзаемадзеянне славянскіх літаратур. Мн., 1977; Яго ж. Шырма-фальклярыст і заходнебеларуская літаратура // Узроўні фальклорных уплываў. Мн., 1982; Лужанін М. Музыка і песні: Успаміны // Дзень паэзіі — 82. Мн., 1982; Лукомскі А. Нястомны папулярызатар песні // Гомел. праўда. 1967. 21 студз.; Майхровіч С. Музей Рыгора Шырмы // Там жа. 1982. 19 сак.; Мажэйка З. На барыкадах сэрцаў і душ // ЛіМ. 1977. 21 студз.; Міронаў А. На новым этапе тэатральнага мастацтва / ЛіМ. 1947. 30 жн.; Міско Я. Служэнне народу і песні // Беларусь. 1982. № 1; Міхалёнак В. Песня не ведае межаў // Наст. газ. 1972. 26 ліп.; Мухарынская Л. З крыніц народных // Там жа. 1972. 22 студз.; Нісневіч І. Жыццё і песня // Полымя. 1959. № 12; Яго ж. Народны артыст СССР // Ніва. 1967. 29 студз.; Яго ж. Творца спеўнага хараства: Да 80-годдзя з дня нараджэння Р. Шырмы // Беларусь. 1972. № 1; Яго ж. Уладар песні // Там жа. 1977. № 1; Яго ж. Шчодрае сэрца мастака // Звязда. 1977. 20 студз.; Палтаран В. Неўміручая, пявучая душа: Да 90-годдзя з дня нараджэння Шырмы Р. // ЛіМ. 1982. 22 студз.; Патрыярх беларускага мастацтва // Голас Радзімы. 1972. № 5; Паўловіч С. Юбілей Р. Шырмы // Бел. летапіс. 1939. № 1; Пахаванне Р. Р. Шырмы // ЛіМ. 1978. 31 сак.; Песенная память народа: Урачысты вечар, прысвечаны 90-годдзю з дня нараджэння Р. Р. Шырмы // Звязда. 1982. 14 лют.; Пестрак П. Неабдымны свет хараства // ЛіМ. 1962. 19 студз.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Р. Шырма — член Саюза пісьменнікаў // ЛіМ. 1966. 18 лют.; Ракава А. Дык гэта ж... Эрмітажі // Мін. праўда. 1965. 4 снеж.; Рыгор Раманавіч Шырма: [Некралог] // ЛіМ. 1978. 24 сак.; Рыгор Шырма ў «Ніве» // Беларускі каляндар. Беласток, 1966; Рыгору Раманавічу Шырму — 85 // ЛіМ. 1977. 21 студз.; Рыгору Раманавічу Шырме — 70 год // Там жа. 1962. 19 студз.; Рэха з краю: Праслаўлены беларускі хор пад кіраўніцтвам Р. Шырмы // Бюлетэнь «Хаўрусу» беларускіх рабочых у Францыі (Парыж). 1937. № 2; Салаўёў В. Тут да болю мне роднае ўсё... // ЛіМ. 1970. 3 крас.; Сачанка Б. Песня і душа народа // Сачанка Б. Жывое жыццё. Мн., 1985; Семяняка Ю. З песняй праз жыццё // Беларусь. 1967. № 1; Сізко В. Мудры талент — кіраваць... // ЛіМ. 1982. 22 студз.; Смольскі Б. Ансамбль Р. Шырмы і беларуская харавая культура // Там жа. 1946. 7 снеж.; Яго ж. Грыгорый Раманавіч Шырма // Мастацтва Савецкай Беларусі. Мн., 1955; Смольскі Д. З песняй праз жыццё // ЛіМ. 1977. 21 студз.; Солапаў М. Верны сябар выхавацеля // Наст. газ. 1972. 7 чэрв.; Старэйшына народнай песні // ЛіМ. 1967. 14 лют.; Сустрэча з Рыгорам Шырмам // Беларускі каляндар. Беласток, 1966; Сэрцы, адкрытыя сябрам: Рэпартаж // ЛіМ. 1976. 28 мая; Танк М. Да новых вяршынь // Танк М. Зб. тв.: У 6 т. Мн., 1981. Т. 6; Яго ж. І сёння, як заўсёды... // ЛіМ. 1972. 21 студз.; Яго ж. Сейбіт разумнага, светлага // Там жа. 1962. 19 студз.; Тарас Н. Клопатам яго сагрэтыя... // Звязда. 1972. 21 студз.; Таўлай В. Невыпадковая сустрэча // Таўлай В. Творы. Мн., 1961; У старэйшага збіральніка песень // Зара. 1957. 16 лют.; Ф. Я. Кампартыя Заходняй Беларусі ў барацьбе за рэвалюцыйны выхад з крызісу // Звязда. 1934. 20 студз.; Федчанка З. Народных жамчужын збіральнік // Мін. праўда. 1972. 21 студз.; Хворост І. Як добрая песня // ЛіМ. 1978. 24 сак.; Цітовіч Г. Бывай, дружа! // Там жа. 1978. 24 сак.; Яго ж. З песняй у сэрцы: (Да 60-годдзя Р. Р. Шырмы) // Там жа. 1952. 9 лют.; Яго ж. Песенны нектар // Там жа. 1962. 19 студз.; Яго ж. Пясняр з пушчанскага краю // Голас Радзімы. 1979. 16 жн.; Яго ж. Сустрэчы з Шырмай прыгадваюць: [Успаміны] // ЛіМ. 1982. 22 студз.; Чарадзей песні // Гродз. праўда. 1967. 21 студз.; Чаркасава Д. З песняй праз жыццё // Голас Радзімы. 1967. № 5; Яго ж. Пакланіцца свайму народу // Там жа. 1977. 27 студз.; Шашкоў А. Мая радасць, жыццё маё // Вяч. Мінск. 1967. 13 ліст.; Шуманскі М. Нястомны шукальнік // Наст. газ. 1977. 22 студз.; Шчасце служыць народу // Звязда. 1972. 26 студз.; Шыдлоўскі А. Нястомны збіральнік народных песен // Гродз. праўда. 1962. 24 студз.; Эрнесакс Г. Сустрэчы з Шырмай прыгадваюць // ЛіМ. 1982. 22 студз.; Этнаграфічны канцэрт // Бел. крыніца. 1933. 25 сак.; Юбілей Р. Шырмы // ЛіМ. 1962. 13 лют.; Я. К. Пяюць беларусы: Канцэрт хору БССР пад кіраўніцтвам Р. Шырмы // Хрысціянская думка. 1939. № 9; Я. С. Навуковая праца // Нёман. 1932. № 3; Яфрэмаў У. Патрыярх беларускай песні // Чырв. змена. 1972. 20 студз.

На латышскай мове. Nisnevičs I. Dziesmas valdnieks // Zvaigzne. 1977. Nr 11.

На літоўскай мове. Gaudrimas J. Palydėjus draugą, mylėjusi Lietuvą // Lit. ir menas. 1978. Bal. 1; Jefremovas V. Liaudies dainos seniūnas // Vak. naujienos. 1972. Saus. 22; Juodpusis V. Gyvenimas, paženklintas darbu // Lit. ir menas. 1975. Birž. 14; Kaveckas K. Mūsu mielas Rigoras // Lit. ir menas. 1977. Saus. 22; Matvekas E. Liaudies duotas amžinumas // Lit. ir menas. 1975. Kovo 15.

На рускай мове. Богатырев А. Славный юбилей: (К 80-летию Г. Р. Ширмы) // Сов. музыка. 1972. № 1; Яго ж. Душа песни: Юбиляры // Сов. культура. 1962. 20 янв. / У сааўт.; Брыль Я. Был и остался: Рассказ из цикла воспоминаний «Немного о вечном» // Неман. 1981. № 4; Выдающиеся мастера белорусского искусства // Сов. культура. 1955. 3 марта; Гилевич Н. Григорий Ширма // Люди искусства — Герои Социалистического Труда. М., 1980 / Памылкова пад прозв. Н. Грыневіч; Горелик Е. Старейшина белорусской музыки // Сов. Бел. 1977. 10 февр.; Ефремов В. Старейшина народной песни // Веч. новости. 1972. 2 янв.; Зубрич И. Энциклопедия народной песни // Сов. Бел. 1974. 29 нояб.; Климентенко С. О Ленине песню поем // Сел. газ. 1969. 13 апр.; Кобржицкая Т., Литвинко В. Письмо Александра Фадеева // Неман. 1982. № 5; Лис А. Он дал песне крылья // Неман. 1976. № 10; Литвинко В. Г.Р. Ширма и славянская культура // Славянские культуры и мировой культурный процесс. Мн., 1982; Лученок И. О Г. Р. Ширме // Сов. музыка. 1977. № 9; Лучук В. Творческие связи Я. Д. Ярославенко с Г.Р. Ширмой // Тыпалогія

і ўзаемадзеянне славянскіх моў і літаратур. Мн., 1973; Миско Я. А песня от сердца... // Сел. газ. 1972. 21 янв.; Яго ж. Неистощимое вдохновение // Там жа. 1967. 21 янв.; Мухаринская Л. Жизнь — как песня // Сов. Бел. 1977. 20 янв.; Нисневич И. «Властелин песен»: К 80-летию со дня рождения Г. Р. Ширмы // Муз. жизнь. 1972. № 6; Яго ж. Всегда в походе за радостью // Сов. Бел. 1962. 21 янв.; Яго ж. Григорий Ширма // Мастера музыки и балета — Герои Социалистического Труда. М., 1978; Яго ж. И песни и сердце — народу: (Григорий Ширма) // Нисневич И. Музыкально-критические статьи. Л., 1984; Яго ж. Красота, волнующая душу // Сел. газ. 1966. 3 июля; Яго ж. Сеятель песни // Сов. Бел. 1972. 20 янв.; Яго ж. Художнический подвиг // Сов. культура. 1972. 22 янв.; Острейко А. Собирателю белорусской песни // Гродн. правда. 1946. 11 дек.; Песенная память народа: Торжественный вечер, посвященный 90-летию со дня рождения Г. Р. Ширмы // Сов. Бел. 1982. 14 февр.; Полторан В. Бессмертная певучая душа // Сов. музыка. 1982. № 10; Раков Е. На юбилейном вечере // Сов. музыка. 1977. № 6; Собиратель песен // Сов. Отчизна. 1957. № 2; Старейшина белорусской музыки // Новости ЮНЕСКО. 1977. № 3; Танк М. В дружбе с песней // Правда. 1972. 22 янв.; Яго ж. Любовь к песне // Правда. 1972. 22 янв.; Цитович Г. А голос все звучит // Сел. газ. 1982. 20 янв.; Яго ж. Зачарованный песней: (К 80-летию Г. Р. Ширмы) // Известия. 1972. 20 янв.; Яговдик В. Школа имени Ширмы // Заря. 1978. 24 нояб.

2.4.

На беларускай мове. Бялевіч А. Сонца, умыйся расою: [Верш] // ЛіМ. 1965. 8 студз.; Гілевіч Н. Сэрца дзядзькі Рыгора: [Верш] // Гілевіч Н. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1981. Т. 1; Законнікаў С. Слухаю...: [Верш] // Законнікаў С. Пакуль жыве мая бяроза. Мн., 1981; Лужанін М. Дзяўчына і сонца: [Верш] // ЛіМ. 1962. 13 лют.; Яго ж. Слухаючы Шырму: [Верш] // Там жа. 1965. 23 крас.; Лукша В. Музыка: [Верш] // Лукша В. Споведзь. Мн., 1973; Русак А. Пра цябе наша песня: [Верш] // Вяч. Мінск. 1972. 21 студз.; Сіпакоў І. Родная песня: [Верш] // Сіпакоў І. Сонечны дождж. Мн., 1960; Танк М. Сягоння: Р. Шырме: [Верш] // Бел. летапіс. 1939. № 1; [Шушкевіч С.] Калі песню тваю пачуюць: [Верш] // Голас Радзімы. 1967. № 13.

3.1.

ВДА, ф. 883, воп. 1, спр. 18, л. 134; спр. 82, лл. 168—178, 203—207; спр. 98, лл. 1—14; ЦБ АН Літвы, аддз. рукап., ф. 21, адз. зах. 588, 589; ЦНБ АН Беларусі, аддз. рукап., ф. 5, воп. 1, адз. зах. 1. *Т. М. Махнач.*

ШЫРЫН ЛЯВОН

Шырын Лявон (Леанід Іванавіч; 1.1.1930, в. Працавічы Слуцкага р-на Мінскай вобл.— 14.5.1994, Салігорск), дзіцячы пісьменнік, паэт, крытык. Член СП Беларусі з 1986.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. У 1948 скончыў Іграеўскую школу і паступіў у Слуцкае педвучылішча (у 1952 завочнае аддзяленне гэтага вучылішча пераведзена ў Мінскае педвучылішча імя Н. Крупскай). Працаваў мастаком, настаўнікам малявання і чарчэння. Завочна вучыўся на беларускім аддзяленні філалагічнага факультэта БДУ (1956—62), адначасова працаваў выкладчыкам у Тальскай НСШ, Борыкаўскай, Асавецкай, Любанскай сярэдніх школах. З 1957 загадчык аддзела рэдакцыі газеты «Савецкі патрыёт» (г. п. Старобін Салігорскага р-на), з 1958 загадчык Старобінскага раённага педкабінета, з 1960 дырэктар Жабінскай васьмігадовай школы, з 1962 загадчык аддзела народнай асветы Старобінскага райсавета, з 1963 дырэктар Жлобінскай СШ. У 1968—82 працаваў намеснікам дырэктара па вучэбна-выхаваўчай рабоце Салігорскай завочнай сярэдняй школы. З 1982 дырэктар Мяцявіцкай СШ Салігорскага р-на.

Першы верш Л. Шырына «Зімой» апублікаваны ў 1956 у раённай газеце «Кліч Радзімы». У абласным і рэспубліканскім друку выступае з 1974. Друкаваўся ў калектыўных зборніках «Калі ветрык спачывае», «Вясёлка». Аўтар зборнікаў вершаў для дзяцей «Мы дзеці шахцёраў», «Песні ручая», «Ясь, жалейка і вясна». Школьнае жыццё — асноў-

ная тэматыка яго паэзіі. Яго вершы вучаць дзяцей дабрыні, любові, працавітасці, кранаюць непасрэднасцю, тонкім веданнем дзіцячай псіхалогіі, тонкім гумарам. Гумарыстычныя вершы Л. Шырына друкаваліся ў калектыўных зборніках «Асцюкі за каўняром», «Сатыра і гумар», «Крапівой па лытках», у раённай і рэспубліканскай перыёдыцы. Ім падрыхтавана серыя літаратуразнаўчых лістоў-плакатаў пра пісьменнікаў Салігоршчыны і Случчыны. Выступаў у радыёперадачах. Аўтар сцэнарыяў перадачы «Калыханка» Беларускага тэлебачання (1982—85). *Г. М. Уруліна.*

Бібліяграфія

1.2.

Мы дзеці шахцёраў: Кніжка-карцінка / Для дашк. ўзросту. Мн., 1978. Рэц.: Марозаў Л. Падарунак дзецям // Мін. праўда. 1979. 30 студз.

Песні ручая: Вершы / Для мал. шк. ўзросту. Мн., 1980. Рэц.: Когут В. Падарунак настаўніка // Мін. праўда. 1981. 29 мая.

Ясь, жалейка і вясна: Вершы і паэма / Для дашк. ўзросту. Мн., 1989.

1.3.

1974. Доктар: [Верш] // Мін. праўда. 14 снеж.

1975. Сінічка: [Верш] // Вясёлка. № 11; Мастак: [Верш] // Мін. праўда. 27 чэрв.; Рукі мамы; Кот за мышкаю пагнаўся; Цікавасць; Бабка; Пчолка: [Вершы]; Рыбак: Жарт // Там жа. 30 ліст.

1976. Песня ручая; «Дрывасек»: [Вершы] // Вясёлка. № 4; Бабка-чараўніца: [Верш] // Там жа. № 11; Модніца; Пчолка; Новы дом; Доктар: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 7; Прасцягі творчай сталасці: [Рэц. на кн.: Сачанка Б. Тры аповесці. Мн., 1976] // Звязда. 24 ліст.; У дождж; Вясна ў пакоі; Ці хаджу я па двары: [Вершы] // Мін. праўда. 28 сак.; Дзе ж зіма?: [Верш] // Наст. газ. 24 студз.

1977. Прапаў баран: [Верш] // Работніца і сялянка. № 3; Перакрыжаванні людскога лёсу: [Рэц. на кн.: Марціновіч А. Сцюжа. Аповесці. Мн., 1976] // Звязда. 14 лют.; Выдаў кнігу: [Верш] // ЛіМ. 23 вер.; Думка-рада: [Верш] // Там жа. 18 ліст.; Спадарожнік: [Верш] // Мін. праўда. 4 студз.; Пыласос; Па модзе; Сабе верны; Кветкі вясны: [Вершы] // Там жа. 13 лют.; Бегаў Мішка: [Верш] // Там жа. 27 лют.; Янка малюе: [Верш] // Там жа. 13 крас.; Вясновы сок; Кветкі вясны; Баброў фасон; Жабкі; Зай і сыраежка: [Вершы] // Там жа. 24 ліп.; Запрашае Міхасёк: [Верш] // Там жа. 29 ліп.; Садавод; Янка малюе; Кошкі-мышкі: [Вершы] // Там жа. 22 кастр.; Выверана сэрцам: [Рэц. на кн.: Панчанка П. Вячэрні цягнік. Мн., 1977] // Там жа. 5 ліст.

1978. Кошка, Леў і Асёл; Шафёр-«вынаходнік»: [Жарты] // Беларусь. № 3; Пыласос: [Верш] // Бярозка. № 7; Далей ад бяды; «Пашана»: [Вершы] // Вясёлка. № 1; Каваль: [Верш] // Там жа. № 6; Стаў паэтам; Скарга: [Вершы] // ЛіМ. 17 лют.; Прыціх: [Верш] // Там жа. 28 крас.; Пісаў Бабёр: [Верш] // Там жа. 3 ліст.; Арэлі; Унук, бабуля і арэхі; Далей ад бяды; Дзе ты, хмурынка?..; Жолуд: [Вершы] // Мін. праўда. 15 студз.; «Дапрацаваўся»; Алесь і лес: [Вершы] // Там жа. 1 сак.; Падарожжа ў свет чароўнага: [Рэц. на кн.: Галіноўская Н. Мой дзень. Мн., 1977] // Там жа. 29 крас.; Навука з выпадку; Узяў на парукі; «Госць»; Рашыла: [Вершы] // Там жа. 24 чэрв.; [Рэц. на кн.: Моніч К. Доброта начинается с детства. Мн., 1978] // Там жа. 11 жн.; Радкі аб сыноўскай любві: [Рэц. на кн.: Свірка Ю. Памятная вярста. Мн., 1978] // Там жа. 22 вер.; Падвёз; «Чуллівасць»: [Вершы] // Там жа. 12 ліст.

1979. Каб я стаў зязюляй: [Верш] // Вясёлка. № 5; Рукі таты; Першы раз: [Вершы] // Мін. праўда. 6 студз.; Не чакай; Хітры кот: [Вершы] // Там жа. 14 студз.; Усмешкі; Кураняты; Каб...; Зай скупы і хітры крот: [Вершы] // Там жа. 13 чэрв.; Адпаведна характарам герояў: [Рэц. на кн.: Вышынскі М. Крыніца, светлая вадзіца. Мн., 1979] // Там жа. 14 жн.; Крочыць па зямлі паэтам-сувязным: [Рэц. на кн.: Дукса М. Забытыя словы. Мн., 1979] // Там жа. 22 жн.; У шырокі мой мяшэчак: [Верш] // Там жа. 9 вер.; Заўсёды поўнай меркаю // Там жа. 2 ліст.; Кубікі; Скача верабей; Не чакай: [Вершы] // Там жа. 16 снеж.

1980. Кніжчына падарожжа: [Верш] // Бярозка. № 3; Серп: [Верш] // Вясёлка. № 8; Падарунак тату; Сябры сонца; Па заяўках; Качаняты: [Вершы] // Мін. праўда. 25 лют.; Кракадзіл: [Верш] // Там жа. 19 чэрв.; Вожык-шавец: [Верш] // Там жа. 26 ліп.; Гусі: [Верш] // Там жа. 9 вер.; Адкрываючы скарбы слова. // Там жа. 17 вер.

1981. Каб я стаў зязюляй: [Верш] // Вясёлка. Мн.; Мама: [Верш] // Мін. праўда. 21 лют.; Жанішок: [Верш] // Там жа. 14 крас.; Вавёрчына сталоўка: [Верш] // Там жа. 30 чэрв.; Зоркі: [Верш] // Там жа. 27 жн.; Сцяжынка; Маркі: [Вершы] // Там жа. 27 ліст.; Стась-мастак: [Верш] // Там жа. 20 снеж.

1982. Клапатлівая мама: [Верш] // Вясёлка. № 9; Наш Барбос: [Верш] // Мін. праўда. 3 сак.; Сонцавы брацікі; Лясное рэха: [Вершы] // Там жа. 30 крас.; Капітан: [Верш] // Там жа. 22 чэрв.; Грыбнікі — дзівакі: [Верш] // Там жа. 5 жн.; Мастак: [Верш] // Там жа. 20 кастр.

1983. Лясная фіззарадка: [Верш] // Вясёлка. № 12; Пажарнік; Ганулiна калыханка: [Вершы] // Мін. праўда. 28 студз.; Мара гусака: [Верш] // Там жа. 10 сак.; Падарунак юным чытачам: [Рэц. на кн.: Лукша В. Крылаты цэх. Мн., 1982] // Там жа. 13 крас.; Што ні раніца...: [Верш] // Там жа. 6 ліп.; Пастушок: [Верш] // Там жа. 11 жн.; Другі крок: [Рэц. на кн.: Гурыновіч Х. Шматгалосая кветка. Мн., 1983] // Там жа. 28 кастр.; Верабей: [Верш] // Там жа. 7 снеж.

1984. «Пакатаўся»; Купальшчык-баязлівец; Дуб; Лясны тэатр; «Дружбакі»; Ці пячэ мароз?; Адкуль вясёлка?; Вавёрчына сушылка; Колькі ў Ясіка зубоў?; Жаўрукова песня; Каб я стаў зязюляй; Дрывасек; Салодкія сны; Сябры сонца; У лесе; Янка малюе; Месяц; Магазін «Пінгвін»: [Вершы] // Калі ветрык спачывае. Мн.; Сініца: [Верш] // Голас Радзімы. 25 кастр.; Зімой у лесе: [Верш] // Мін. праўда. 1 лют.; Жаўрукова Радасць: [Верш] // Там жа. 25 мая; «Паразмаўляй са мной, зямля». [Рэц. на кн.: Лужанін М. Паразмаўляй са мной, зямля. Мн., 1983] // Там жа. 5 кастр.; Цудадзеі; Гром: [Вершы] // Там жа. 30 кастр.; Мы садзім сад: [Верш] // Там жа. 30 ліст.; Вясёлка: [Верш] // Наст. газ. 6 кастр.

1985. На Случы: [Верш] // Вясёлка. № 5; Ніва. 23 чэрв.; Рэха, Ясь і песенька: [Верш] // Вясёлка. № 8; Смех, дый годзе: [Верш] // Голас Радзімы. 23 мая; Промнік святла: [Рэц. на кн.: Агняцвет Э. На двары алімпіяда. Мн., 1984] // ЛіМ. 1 сак.; Павучыны тэлефон: [Верш] // Мін. праўда. 25 лют.; Чую песні жаўруковы: [Верш] // Там жа. 26 сак.; Мы садзім сад: [Верш] // Там жа. 14 мая; Працаўніца; На паляванні: [Вершы] // Там жа. 17 вер. *Г. І. Рэўт.*

ШЫЦІК УЛАДЗІМІР

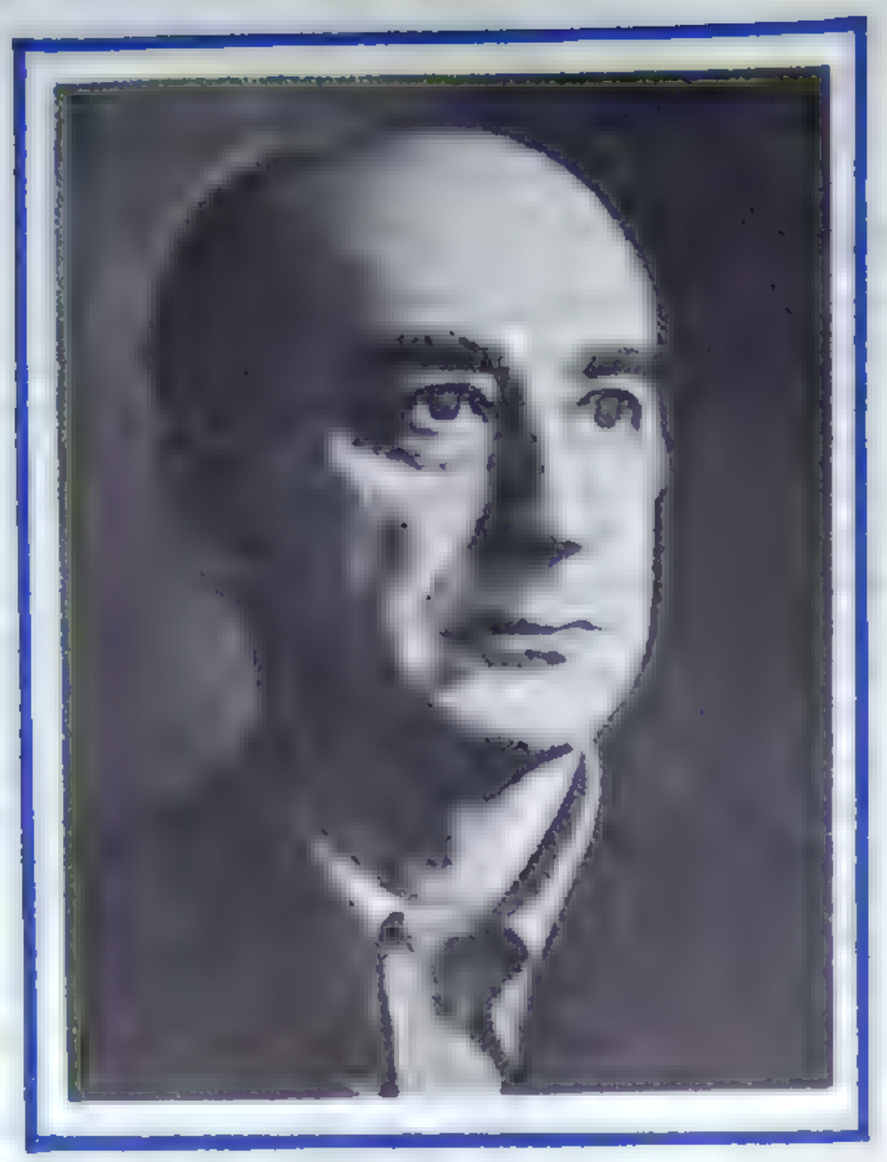

Шыцік Уладзімір Мікалаевіч (н. 31.8. 1922, г. Шклоў Магілёўскай вобл.), празаік. Член СП Беларусі з 1962.

Нарадзіўся ў сям'і рабочага. Скончыў Шклоўскую СШ № 2 (1940). Вучыўся ў Маскоўскім электратэхнічным інстытуце чыгуначнага транспарту (1940—43), які ў час вайны быў эвакуіраваны ў г. Томск, адначасова працаваў на заводзе. У 1943 цяжка захварэў, пераехаў да родных у Куйбышаўскую вобл. (пасёлак Студзенцы). У 1944 пачаў вучыцца ў Куйбышаўскім індустрыяльным інстытуце. У снежні 1944 вярнуўся ў Шклоў, працаваў тэхнікам-канструктарам на папяровай фабрыцы «Спартак» (1944—45). У 1949 закончыў аддзяленне журналістыкі БДУ. Працаваў у рэдакцыях газет «Сталинская молодежь» (цяпер «Знамя юности», 1949—52), «Калгасная праўда» (цяпер «Сельская ніва», 1953—64, 1966—83), адказным сакратаром газеты «Літаратура і мастацтва» (1965—66). З 1983 на творчай працы. Узнагароджаны медалём «За доблесную працу», Ганаровай Граматай і Граматай Вярхоўнага Савета Беларусі.

Першае апавяданне У. Шыціка «Важны заказ» апублікавана ў 1952 у газ. «Сталинская молодежь» на рускай мове. З 1953 пачаў пісаць на беларускай мове. Першая аповесць «Назаўсёды» надрукавана ў 1958 у часопісе «Полымя». Пісьменніка цікавяць жыццё, праца, узаемаадносіны рабочай моладзі, маральна-этычныя праблемы («Сосны адшумелі сваё», «Майская раніца»). Піша фантастычныя аповесці, апавяданні («Апошняя арбіта», «Зорны камень», «У час не вярнуліся», «Трансплутонавыя Афеліі» і інш.). У жанры прыгодніцкай літаратуры напісаны кнігі У. Шыціка «Масткі над абрывам», «Другая версія» (адзначана 1-й прэміяй на рэспубліканскім конкурсе СП Беларусі і Міністэрства ўнутраных спраў Беларусі). Піша творы для дзяцей (апавяданні «Як малако на стол прыйшло», «Кіб загаварыў апоўначы»). Аповесць У. Шыціка «Апошняя арбіта» выдадзена ў Румыніі (1967), перакладзена на рускую мову.

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Сосны адшумелі сваё: Аповесць. Мн., 1960.

Апошняя арбіта: Фантастычная аповесць. Мн., 1962. Рэц.: Карташоў А. Да Плутона шлях цярністы... // Звязда. 1963. 9 чэрв.

Калі хочаш быць здаровым. Мн., 1962 (Законы юных піянераў).

Майская раніца: Аповесць. Мн., 1963. Рэц.: Гіль М. Хоць і праўдападобна // ЛіМ. 1964. 7 студз.

Зорны камень: Фантастычныя апавяданні. Мн., 1967. Рэц.: Жыжэнка У. Шлях да сустрэчы // Вяч. Мінск. 1968. 9 студз.

Парсекі за кармой: Фантастычныя апавяданні і аповесць. Мн., 1970. Рэц.: Саладоўнікаў С. Грані фантастыкі // ЛіМ. 1971. 14 мая.

Колькі машын на палях. Мн., 1971 (Праца ўпрыгожвае чалавека).

У час не вярнуліся: Апавяданні. Мн., 1975. Рэц.: Когут В. Сустрэча з марай // Мін. праўда. 1976. 5 сак.

Масткі над абрывам: Аповесці і апавяданні. Мн., 1977. Рэц.: Марціновіч А. На правільным шляху // Вяч. Мінск. 1979. 19 крас.

Другая версія: Апавяданне і аповесць. Мн., 1979. Рэц.: Бадроў А. [Кнігапіс] // ЛіМ. 1980. 26 вер.

Як малако на стол прыйшло: [Апавяданне]. Мн., 1979.

Трансплутонавыя Афеліі: Апавяданні і аповесць. Мн., 1982.

Левы рэйс: Аповесці і апавяданні. Мн., 1983 (Б-ка прыгод і фантастыкі).

Ускосныя доказы: Аповесць. Мн., 1985.

Камандзіроўка ў сваім горадзе: Аповесць. Мн., 1989.

Падстаўка: Аповесці. Мн., 1990. (Б-ка прыгод і фантастыкі).

Двойная бухгалтерия: Детект. повести и фантаст. рассказы. Мн., 1993.

1.3.

1952. Важный заказ: Рассказ // Сталин. молодежь. 14 марта; Выклік прыняты!: (Урывак з аповесці аб маладых будаўніках Мінска) // Чырв. змена. 30 вер.; 2 кастр.

1953. Новае месца: [Апавяданне] // На сонечных сцежках. Мн.; Малады майстар // Маладосць. № 4; Сяброўства: Апавяданне // Там жа. № 7; Новая сатырычная камедыя: [Рэц. на кн.: Макаёнак А. Выбачайце, калі ласка // Полымя. 1953. № 7] // Калг. праўда. 3 ліст.; Апавяданні аб калгасным жыцці: [Рэц. на кн.: Кулакоўскі А. Хораша ўзыходзіць сонца. Мн., 1952] // Калг. праўда. 20 мая; Фільм аб калгаснай рэчаіснасці // Там жа. 1 ліп.

1954. Творчасць: З блакнота карэспандэнта // Маладосць. № 2; Арганізатар калгаснай вытворчасці // Калг. праўда. 29 крас.

1956. Зялёныя квадраты будуць // Калг. праўда. 10 мая; Азімыя ўбраны: Рэпартаж // Там жа. 8 жн.; Будні ўборкі: Рэпартаж // Там жа. 2 вер.; XVI Алімпійскія гульні // Там жа. 28 вер.; Апавяданні аб нашай вёсцы: [Рэц. на кн.: Скрыган Я. Апавяданні. Мн., 1956] // Там жа. 16 кастр.

1957. Мацней за ўсё: Апавяданне // Калг. праўда. 1 снеж. Ён вярнуўся...: Апавяданне // Мін. праўда. 25 жн.; Свята: Урывак з аповесці «Назаўсёды» // Чырв. змена. 24 жн.

1958. Назаўсёды: Аповесць // Полымя. № 3. Рэц.: Масевіч С. // Чырв. змена. 1958. 13 крас.; Шчасце трэба берагчы // Калг. праўда. 14 мая; Месца мяняць не трэба: Нарыс // Там жа. 15 жн.; У гушчы жыцця // Там жа. 11 вер.; Мантажнікі: На будаўніцтве Васілевіцкай ДРЭС // Там жа. 4 кастр.

1959. Пачатак заўсёды нялёгкі: Нарыс // Калг. праўда. 5 ліп.

1960. Мантажнікі: Аповесць // Маладосць. № 7.

1961. Сустрэнуцца аднапалчане // Калг. праўда. 21 чэрв.; Героі Брэста сустрэліся зноў // Там жа. 25 чэрв. / Сааўт. А. Коласаў; Народ славіць герояў Брэста // Там жа. 27 чэрв. / Сааўт. А. Коласаў.

1962. Апошняя арбіта: Фантастычная аповесць // Маладосць. № 4; Для людзей // Калг. праўда. 27 лют.; Апошняя арбіта: [Раздзел з аднайм. фантаст. аповесці] // Піянер Бел. 30 сак.; Пісаць трэба проста // Сел. газ. 17 ліст.

1963. Майская раніца: Аповесць // Маладосць. № 6.

1964. Капітан: Навукова-фантастычнае апавяданне // Бярозка. № 10; Кіб загаварыў апоўначы: Апавяданне // Піянер Бел. 31 ліп.

1966. Загадка сіняй планеты: Фантастычнае апавяданне // Беларусь. № 4; Цені плывуць: Фантастычнае апавяданне // Бярозка. № 3; Таямніца вечнай цемры: Фантастычнае апавяданне // Там жа. № 8; Плоскасці часу: Фантастычнае апавяданне // Там жа. № 12; Абдымкі Селены: [Фантастычная аповесць] // Піянер Бел. 18, 25 ліст.; 2, 9 снеж.; Конец Голыновки // Сел. газ. 18 июня.

1967. [Уступная нататка]; Кіб загаварыў апоўначы: [Апавяданне] // Арлянятам: У 2 т. Мн. Т. 2; Імяніны: [Нарыс] // Сцяганосцы новага, перадавога. Мн.; Мега-буна: Фантастычнае апавяданне // Маладосць. № 1; Мега-буна: (Фантастический рассказ) // Зорька. 11, 18 нояб.; 7, 14, 28 окт.; 11, 18 нояб.; Дублі: Фантастычнае апавяданне // Піянер Бел. 12, 19 мая; Скачок у нішто: [Фантастычнае апавяданне] // Там жа. 6, 13, 20 кастр.; Почин одобрен // Сел. газ. 17 февр.; Матрос не забывает моря: [Нарыс] // Там жа. 16 апр.; Крепче полюбили: [Нарыс] // Там жа. 7 июня; Начинали со стадиона // Там жа. 20 июля; Первопроходцы: [Нарыс] // Там жа. 25 июля; Рабочее наследство: [Нарыс] // Там жа. 15 сент.

1968. Вернасць мэце: [Нарыс] // Заўсёды наперадзе. Мн.; Ці ўсё зрабіў, што мог?: [Нарыс] // Сяло маё роднае. Мн.; Памылка капітана: Фантастычнае апавяданне // Бярозка. № 8; Чаргон ці не?: Фантастычнае апавяданне // Маладосць. № 11; Все ли сделал, что мог? // Сел. газ. 4 июля; Еще одна сторона подвига // Там жа. 18 июля; Над синим Сожем: [Нарыс] // Там жа. 31 июля; Гражданином быть обязан // Там жа. 3 авг.

1969. Настаўнік: Фантастычнае апавяданне // Бярозка. № 6; Агеньчык у цемры: Фантастычнае апавяданне // Маладосць. № 5; Все вокруг мое // Сел. газ. 6 апр.; Поэзия мужества: [Рэц. на кн.: Апалены лотас. Мн., 1968] // Там жа. 3 авг.

1970. Трансплутонавыя Афеліі: Фантастычнае апавяданне // Беларусь. № 1; Лісцік серабрыстай таполі: Фантастычнае апавяданне // Бярозка. № 5; Сляды вядуць на зямлю: Аповесць // Маладосць. № 2; [Рэц. на кн.: Новиков Н. Пять шагов жизни. Мн., 1970] // Неман. № 11; Звонят колокола Хатыни // Сел. газ. 21 апр.; Их разлучила война: [Нарыс] // Там жа. 11 июня.

1971. Победившие смерть: [Рэц. на кн.: Сквозь огонь и смерть. Мн., 1970] // Сел. газ. 4 авг.; О мужестве, о верности: [Рэц. на кн.: Короткевич А. Обелиск у дороги. Мн., 1971] // Там жа. 12 окт.; Дело, которому ты служишь // Там жа. 20 окт.; Юные мстители: [Рэц. на кн.: Пашкевіч В. Над Бярозай. Мн., 1971] // Там жа. 1 дек.

1972. У час не вярнуліся: Фантастычнае апавяданне // Беларусь. № 8; Гермес падказвае кірунак: [Фантастычнае апавяданне] // Бярозка. № 8; [Рэц. на кн.: Савіцкі А. След пракладае першы. Мн., 1971] // Сел. газ. 9 февр.; Всегда на переднем крае // Там жа. 7 марта.

1973. Аўтабіяграфія // Вытокі песні. Мн.; Дело, которому ты служишь: [Нарыс] // Главная должность. Мн.; Скачок в ничто: Фантастический рассказ // Мир приключений. М.; Другая версія: Апавяданне // Беларусь. № 3; Месца сустрэчы мяняецца: Урывак з аповесці // ЛіМ. 13 крас.; Не самый легкий путь // Сел. газ. 4 февр.; Юность мужала в борьбе // Там жа. 26 дек.

1974. Неспадзяваны ход: Апавяданне // Полымя. № 5; Учитель: Фантастический рассказ // Зорька. 16 авг.

1975. Што будзе заўтра?: [Фантастычнае апавяданне] // Бярозка. № 4; Ужо не фантастыка // ЛіМ. 31 кастр.

1976. Другая версія: Апавяданне // Дарогі вы, дарогі... Мн.; Время не стоит на месте: [Нарыс] // Дела их золотом горят. Мн.; Адзначана дбайнасць // Беларусь. № 2; Левы рэйс: Апавяданне // Полымя. № 8; Острова предвещают материк: [Рэц. на кн.: Ялугин Э. Острова. Мн., 1975] // Знамя юности. 21 сент.

1978. Чалавек рэвалюцыйнага гарту // ЛіМ. 25 жн.

1979. Гадзіннік з бранзалеткай: Апавяданне // Беларусь. № 2; Погоня за лидером: [Нарыс] // Сел. газ. 28 дек.

1981. Наставник: [Фантастический рассказ] // Мир приключений. М.

1982. Таямніца Нікс Алімпійка: Раздзел з аповесці «Апошняя арбіта» // Бярозка. № 8.

1983. Кіб загаварыў апоўначы: [Фантастычнае апавяданне] // Вяснянка. Мн.

1984. Сустрэча ў вагоне: Урывак з аповесці // ЛіМ. 19 кастр.

1.5.

На армянскую мову. Настаўнік: [Апавяданне] / Пер. М. Максапецян // Мост. Ерэван, 1979.

На румынскую мову. Ultima orbită: Povestire fantastică / Trad. J. Block. Bucuresti, 1967.

На рускую мову. Последняя орбита: Фантастическая повесть / Пер. Н. Маркушевич. Мн., 1964.

Вторая версия: (Рассказ) / С бел. М., 1989.

Сигналы в полночь: Фантастический рассказ / С бел. // Знамя юности. 1966. 16 нояб.; Встреча на Бальдаре: [Апавяданне] / Пер. В. Викторов // Неман. 1967. № 4; Учитель: Фантастический рассказ / С бел. // Юный техник. 1969. № 8; Левый рейс: [Апавяданне] / Пер. В. Головач // Неман. 1977. № 9; Непримиримые ведут поиск. Мн., 1978; Главный свидетель: [Апавяданне] / С бел. // Неман. 1982. № 8.

На туркменскую мову. Халыпа / Терж. Б. Гулов. Ашхабад, 1988.

На ўкраінскую мову. Сліди ведуть на Землю: Фантастична повість / Пер. В. Зінченко. Одеса, 1971.

1.6.

Ленін заўсёды з намі. Мн., 1965 / Скл. Рэц.: Кудравец А. У Ленініяну // ЛіМ. 1966. 22 крас.

Кристалл памяти: Рассказы. Мн., 1992 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Ваданосаў М. Яшчэ не апошняя арбіта... // ЛіМ. 1972. 1 вер.; Герцовіч Я.

Літаратура і жыццё народа. Мн., 1960. С. 38—39; Няхай М. У пошуках актыўнага характару // ЛіМ. 1973. 31 жн.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Уладзіміру Шыціку — 50. // ЛіМ. 1972. 1 вер.; Уладзіміру Шыціку — 60; // Там жа. 1982. 27 жн.

На рускай мове. Зеленков В. Куда ведут следы // ЛГ. 1971. 3 нояб.

М. П. Барташэвіч.

ШЭЙН ПАВЕЛ

Шэйн Павел Васілевіч (псеўд.: Наум Словолюб; крыпт.: П. Ш., N. N.; 1826, Магілёў — 12.8.1900, Дубулты, Латвія, пахаваны на былых Вялікіх Могілках у Рызе), фальклярыст, этнограф, крытык, літаратуразнавец. Пісаў пераважна на рускай мове.

Нарадзіўся ў яўрэйскай купецкай сям'і. З пяці гадоў пайшоў вучыцца ў яўрэйскую школу. Аднак цяжкая хвароба, якая пазней зрабіла яго калекам на ўсё жыццё, вымусіла перапыніць вучобу. Пачатковая адукацыя абмежавалася хатнімі ўрокамі мясцовага равіна. Бацька, клапоцячыся пра здароўе сына, у 1843 адвёз яго ў Маскву і з вялікімі цяжкасцямі ўладкаваў у славутую Кацярынінскую бальніцу. Здольны і прагны да ведаў хлопец за тры гады лячэння з дапамогай ардынатара добра вывучыў рускую мову, а таксама паспяхова авалодаў нямецкай мовай, на якой чытаў у арыгінале лепшых нямецкіх паэтаў. У 1848 у жыцці П. Шэйна адбылася вялікая падзея, якая крута змяніла яго лёс: ён адмовіўся ад іудаізма і перайшоў у лютэранства, парваўшы тым самым сувязі са сваёй сям'ёй і пазбавіўшыся маральнай і матэрыяльнай падтрымкі з боку бацькоў. Пасля выхаду з бальніцы ён прыняты ў сіроцкае аддзяленне нямецкага вучылішча пры лютэранскай царкве, дзе лічыўся вучнем-пансіянерам. Адначасова выкладаў рускую мову ў малодшых класах гэтага вучылішча. Далучэнню П. Шэйна да філалогіі паспрыяў паэт і міфолаг Ф. Мілер, які там выкладаў рускую мову і літаратуру, пасадзейнічаў знаёмству пачынаючага філолага з маскоўскімі літаратарамі К. і С. Аксакавымі, Ф. Глінкам, С. Шавыровым і інш. З 1851 да 1873 П. Шэйн займаўся настаўніцкай дзейнасцю — выкладаў нямецкую і рускую мову і літаратуру ў розных павятовых вучылішчах і гімназіях Тулы, Калугі, Віцебска і інш. Нейкі час працаваў у славутай Яснапалянскай школе Л. Талстога. З 1881 жыў у Пецярбургу. Ідэйныя погляды Шэйна былі непаслядоўныя. У 60-я гг. ён схіляўся да дэмакратаў, у 70-я падзяляў ідэі рэакцыянераў, у 80—90-х стаяў на пазіцыях, блізкіх да буржуазна-ліберальных.

Сваю творчую дзейнасць П. Шэйн пачаў з пробы пяра як літаратар: пісаў вершы на яўрэйскай мове, якія не пабачылі свету. З 1859 спрабаваў свае сілы ў літаратурнай крытыцы і надрукаваў шэраг рэцэнзій у папулярным мастацкім часопісе «Развлечение». Публікаваў артыкулы пра А. Пушкіна і народную песню, аб прыгонным людзе ў народнай песні, рускай цэнзуры, дыялектах у рускай мове, пародыі ў народнай песні. Упершыню надрукаваў біяграфію І. Насовіча.

Збіраннем і публікацыяй вуснай народнай творчасці П. Шэйн захапіўся пад уплывам свайго настаўніка Ф. Глінкі. Выдаў адну з першых у Расіі «Праграму для збірання помнікаў народнай творчасці». У час працы ў Віцебску П. Шэйн зрабіў экспедыцыі па зборы вусна-паэтычнай творчасці беларусаў на Палессе і Міншчыну. Дзеля эфектыўнай збіральніцкай работы стварыў шырокую сетку карэспандэнтаў, сярод якіх, апрача мясцовай інтэлігенцыі, святароў, навучэнцаў, былі кампазітары, вучоныя, пісьменнікі, літаратары, культурныя і грамадскія дзеячы М. Рымскі-Корсакаў, А. Астаф'еў, А. Астроўскі, Я. Карскі, Ю. Крачкоўскі, А. Багдановіч, М. Нікіфароўскі, Я. Лучына, З. Радчанка і інш. Выдаў зборнікі «Рускія народныя песні», «Беларускія народныя песні», «Велікарус у сваіх песнях, абрадах, звычаях, вераваннях, казках, легендах і т. п.» (т. 1, в. 1—2). Асабліва шырока беларускі фальклорна-этнаграфічны матэ-

рыял прадстаўлены ў трохтомных «Матэрыялах для вывучэння побыту і мовы рускага насельніцтва Паўночна-Заходняга краю», дзе дадзены апісанні сямейна-каляндарных абрадаў, прыведзены казкі, легенды, паданні, песні, прыпеўкі, звесткі па матэрыяльнай культуры беларусаў (жыллё, адзенне, ежа і інш.). *І. К. Цішчанка.*

Бібліяграфія

1.2.

Приглашение к содействию в собирании памятников народного творчества... Вильна, 1877; Калуга, 1879; Спб., 1886; Спб., 1894.

О собирании памятников народного творчества... Спб., 1889.

О собирании памятников народного творчества по Нижегородской губ. для издаваемого Академией наук Великорусского сборника. Нижний Новгород, 1898.

Иван Иванович Носович: Краткий биографический очерк. Спб., 1900. Отд. отт. из «Изв. ОРЯС». 1900. № 3.

О собирании памятников народного творчества по Воронежской губ. для издаваемого Академией наук Великорусского сборника. Воронеж, 1900.

Народная песня и Пушкин: Этюд. [Б. м.; Б. г.]. / (Отт. из «Ежемесячных сочинений Ясинского»).

1.3.

1859. Разные сочинения С. Аксакова, т. 1. М., 1859; Валленштейнов лагерь Шиллера, пер. С. П. Шевырева (подг. к печати) // Развлечение. № 4; Сочинения Евг. Тур (подг. к печати) // Там жа. № 9; Книга Наума о великом божьем мире, изданная М. Максимовичем, изд. 8-е. М., 1858; Очерки Печерского края: Чтение для взрослых детей. М., 1859 // Там жа. № 10; А. В. Кольцов, его жизнь и сочинения: Чтение для юношества. М., 1858 // Там жа. № 11; «Новое открытие»: По поводу книги Н. Н. Полевого «Жизнь и богатство даром». М., 1859 // Там жа. № 13; Новороссийский литературный сборник. Одесса, 1859; Стихотворения Шиллера, пер. Н. В. Гербеля (т. V—VII, подг. к печати); Серый армяк В. В. Львова, изд. 4-е // Там жа. № 15; О христианской жизни. Спб., 1858; Абидосская невеста Байрона, пер. М. Политковской. М., 1858; Украинские народные рассказы Марко Вовчка, пер. И. С. Тургенева. Спб., 1859 // Там жа. № 16; Руководство к воспитанию и обучению Ф. Шварца, пер. Шафранова. Спб., 1859; Сочинения И. Крылова в 3 томах, изд. 2. Спб., 1859 // Там жа. № 19; Сочинения Э. И. Губера, изд. под ред. А. Г. Тихменева, т. 1. Спб., 1859 // Там жа. № 20 [Аўтарства ўсіх матэрыялаў, апублікаваных у 1859 г. ў часопісе «Развлечение» пад рознымі псеўданімамі (П. Ш., N. N., Наум Словолюб), установлена М. Новікавым па архіўных матэрыялах]; Русские народные былины и песни // Чтения в ОИДР. № 3. Рэц.: Афанасьев А. Литературные заметки. Чтения в Обществе истории и древностей российских при Московском университете, поврем. изд. 1859 г., кн. 1—4 // Моск. вед. 1859. 11 дек.; Литературная летопись // С.-Петерб. вед. 1861. 8 июня.

1862. Современные стихи в честь Петра I и сына его Алексея Петровича // Чтения в ОИДР. № 4.

1869. Разбор стихотворений в 3-м классе уездного училища Сербской песни Пушкина // Учитель. № 24.

1873. Дополнение и заметки П. В. Шейна к толковому словарю Даля // Записки Акад. наук. Т. 22; Сборник ОРЯС. Акад. наук. Т. 10. № 8; Исторические песни XVIII века: Из собрания П. В. Шейна // Рус. старина. № 11.

1874. Песня про Дмитрия Царевича // Рус. старина. № 1.

1875. Псалом и песня об обороне Севастополя // Рус. старина. № 2.

1877. Приглашение к содействию в собирании памятников народного творчества // Вилен. вестник. № 231; Обряд похорон мух и других насекомых // Изв. Об-ва ЛЕАЭ. Т. 28. № 4.

1878. Приглашение к содействию в собирании памятников народного творчества // Ковенские губ. вед. 8 февр.

1879. Приглашение к содействию в собирании памятников народного творчества // Калуж. губ. вед. № 45.

1886. Приговоры или причеты о табаке // Изв. Об-ва ЛЕАЭ. Т. 48. № 7, 8; С. П. Шевырев: Его стихотворения: [Паведамленне]; С. Т. Аксаков. Стихотворение: «При вести о грядущем освобождении крестьян» // Рус. старина. № 1; С. П. Шевырев: Его стихотворение: «И для тебя настал свободы миг» // Там жа. № 2.

1888. [Аўтабіягр. нататка і лісты да С. Сямеўскага] // Знакомые: Альбом М. И. Семевского... Спб.; Приглашение к содействию в собирании памятников народного творчества... // Киев. старина. № 4.

1890. Павел Андреевич Федотов: Басни; Турусы на колесах // Рус. старина. № 4; К истории цензуры 1859 г. // Там жа. № 6; Вильгельм Мангардт: (Из воспоминаний этнографа) // Этнограф. обозрение. № 7.

1893. Из переписки с Ив. Ив. Манжурою: (К истории рус. этнографии) // Этнограф. обозрение. № 19.

1894. Народная пародия на историческую песню: (Из письма П. В. Шейна в редакцию) // Этнограф. обозрение. № 20.

1895. Письмо П. В. Шейна к редактору Ж[ивой] Ст[арины] // Живая старина. № 1; Еще о пародии в народных песнях // Этнограф. обозрение. № 25.

1896. Записка (о Сборнике великорусских песен) // Изв. Акад. наук. Т. 5. № 4.

1898. О собирании памятников народного творчества по Нижегородской губ. для издаваемого Академией наук Великорусского сборника // Нижегор. епарх. вед. № 10, 11; «Женитьба ко́мина»: (Из записок собирателя) // Этнограф. обозрение. № 38.

1899. Записка П. В. Шейна // Сборник ОРЯС. Т. 65; К вопросу об условных языках // Изв. ОРЯС. Акад. наук. Т. 4. № 1; К диалектологии великорусских наречий: Извлечение из сборника сказок и преданий Самарского края, собранных и записанных Д. Н. Садовниковым // Рус. филол. вест. № 1, 2.

1900. Народная песня и Пушкин // Ежемесячные соч. Ясинского. № 5, 6; И. И. Носович // Изв. ОРЯС. Т. 5. № 3; О собирании памятников народного творчества по Воронежской губ. для издаваемого Академией наук Великорусского сборника // Воронеж. губ. вед. 22 апр.; О порче русского языка // Северный курьер. 17 мая.

1903. Пародия в народном песнотворчестве: Посмертная статья. Спб., 1900 // Ежемесячные соч. Ясинского. № 3.

1945. Сход: Вершаваны твор // Беларусь. № 10.

1.5.

На беларускую мову. [Песні пра жывёл]: [Урывак] / Пер. з рус. // Беларуская дзіцячая літаратура: Хрэстаматыя крытычных матэрыялаў. Мн., 1981.

1.6.

Стихотворения В. И. Красова. М., 1859 / Скл., Выд. Рэц.: Не Я. Городская хроника // Развлечение. 1859. № 42.

Программа для собирания памятников народного творчества. Витебск, 1867 / Скл.

Русские народные песни, собранные П. В. Шейном. М., 1870. Ч. 1 / Скл. Рэц.: Бодянский О. Объяснения по поводу рецензии в ж. «Заря» О. Миллера // Чтение в ОИДР. 1870. Кн. 3; Буслаев Ф. Сравнительное изучение народного быта и поэзии // Рус. вестник. 1872. № 10; Костомаров Н. Великорусская народная песенная поэзия. По вновь изданным материалам // Вестник Европы. 1872. № 6; Миллер О. // Заря. 1870. № 6; Ягo ж. Нечто о русских свадебных песнях // Филол. зап. 1872. № 4; Москвич [Буслаеў Ф.] // Моск. вед. 1872. 10 июля; Н. М. [Міхайлоўскі Н.] Литературные заметки //

Отеч. записки. 1872. № 10; Т. [Грот Я.] // С.-Петерб. вед. 1871. 12 фев.

Белорусские народные песни, с относящимися к ним обрядами, обычаями и суевериями. С прил. объяснительного словаря и грамат. примечаний. Спб., 1874 / Скл. (Отд. отт. из «Зап. РГО по отд-нию этнографии. 1873. Т. 5). Рэц.: Миллер О. Отчет о восемнадцатом присуждении наград Уварова. 25 сент. 1875. Спб., 1876. С. 54—59.

Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края, собранные и приведенные в порядок П. В. Шейном. Т. 1—3. Спб., 1887—1902. / Скл. Т. 1. Ч. 1. Бытовая и семейная жизнь белоруса в обрядах и песнях. Спб., 1887. Рэц.: Карский Е. Два новых источника для изучения белорусских говоров // ЖМНП. 1887. № 10; Т. 1. Ч. 2. Спб., 1890. Рэц.: Янчук Н. // Мин. листок. 1890. 12 окт.; Т. 2. Сказки, анекдоты, легенды, предания, воспоминания, пословицы, загадки, приветствия, пожелания, божба, проклятия, ругань, заговоры, духовные стихи и проч. Спб., 1893. Рэц.: Карский Е. Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края, собранные и приведенные в порядок П. В. Шейном. Т. 2. Спб. 1893 г. // ЖМНП. 1894. № 4; Т. 3. Описание жилища, одежды, пищи, занятий, препровождение времени, игры, верования, обычное право, чародейство, колдовство, знахарство, лечение болезней, средства от напастей, поверья, суеверия, приметы и т. д. Спб., 1902.

Великорусс в своих песнях, обрядах, обычаях, верованиях, сказках, легендах и т. п. Спб., 1898. Т. 1, Вып. 1 / Скл. Рэц.: [Без подп.] // Ежемесячные соч. Ясинского. 1900. № 7; [Без подп.] // Рус. богатство. 1899. № 7; Будде Е. // Уч. зап. Казан. ун-та. 1898. Кн. 5—6; Вл. Б. [Багданаў У.] // Этнограф. обозрение. 1898. Кн. 38; Демидов Н. Отражение семейного быта и нравов в народной поэзии великоруссов // Мир божий. 1899. № 4; Крыжановский О. // Оренбург. газ. 1898. 19 сент.; С. Кр-в. Сборник народных песен // Моск. вед. 1898. 14 апр.; Соболевский А. // Этнограф. обозрение. 1898. Кн. 38; Шарутин В. Великорусс // Жив. старина. 1898. № 3, 4; Т. 1. Вып. 2. Спб., 1900 / Скл. Рэц.: Марков А. Великорусс... // Этнограф. обозрение. 1900. № 55.

Сборник народных детских песен, игр и загадок Сост. А. Грузинский по материалам Шейна. М., 1898. Рэц.: Сборник... // Ежемесячные соч. Ясинского. 1900. № 7.

Русская народная лирика: Песни обрядовые. Песни семейные. Песни бытовые. Песни удалые. Объяснительные статьи. 2 изд. Спб., 1910 (Русская классная б-ка. Пособие при изучении рус. литературы. Вып. 18) / Скл.

Беларускія народныя песні: Са зборнікаў П. В. Шэйна. Мн., 1962.

Русские народные песни, собранные П. В. Шейном. Ч. 1 // Чтения в ОИДР. 1868. № 1, 2, 4; 1869. № 1, 3, 4; 1870. № 1 / Скл.; Белорусские песни, собранные П. В. Шейном // Зап. имп. РГО. 1873. Т. 5; Русские народные песни. Ч. 2 // Чтение в ОИДР. 1877. № 3 / Скл. Рэц.: М. К. [Колосов М.] // Рус. филол. вестник. 1879. № 1; Крепостное право в народных песнях: Из собрания П. В. Шейна // Рус. старина. 1886. № 2, 3 / Скл. Рэц.: Периодические издания // Рус. мысль. 1887. № 1; Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края, собранные и приведенные в порядок П. В. Шейном. Т. 1. Ч. 1. // Сборник ОРЯС. 1887. № 3 / Скл. Рэц.: Материалы ... // Рус. мысль. 1887. Кн. 12; Истомин Ф. // ЖМНП. 1887. № 11; К-ш В. [Каллаш В.] // Киев. старина. 1887. № 8; Мордовцев Д. Новый вклад в область народоведения // Новости и бирж. газ. 1887. 23 апр.; Т-в С. Материалы... // Ист. вестник. 1887. № 10; Янчук Н. // Мин. листок. 1887. 21 авг.; Karłowicz J. // Wisła. 1888. № 2; Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края... Т. 1. Ч. 2. // Сборник ОРЯС. 1890. Т. 51. № 3 / Скл. Рэц.: Карский Е. Материалы... // ЖМНП. 1890. № 11; Материалы... // Живая старина. 1890. Вып. 1; Материалы... // Рус. мысль. 1890. № 9; [Раманаў Я.] // Витеб. губ. вед. 1890. 2 мая; М. З. [Доўнар-Запольскі М.] // Вилен. вестник. 1890. 7, 8, 12 сент.; Н. Я. [Янчук Н.] // Этнограф. обозрение. 1890. № 6; Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края... Т. 2. // Сборник ОРЯС. 1893. Т. 57. / Скл. Рэц.: А. В. Материалы... // Вестн. Европы. 1894. № 2; Богданов В. Материалы... // Этнограф. обозрение. 1894. Кн. 20; Карский Е. Материалы... // ЖМНП. 1894. № 4; Ягож. Разбор этнографического труда «Материалы...». Спб., 1887, Т. 1. Ч. 1; Спб., 1890. Т. 1. Ч. 2; Спб., 1893. Т. 2 // Зап. Акад. наук по ист.-филол. отд. 1899. Т. 4. № 1. Polivka. Neuer Slavische Märchensammlungen // Archiv für Slavische Philologie. 1897. Bd. 19; Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края... Т. 3. // Сборник ОРЯС. 1902. Т. 72. № 4 / Скл. Рэц.: Материалы... // ЖМНП. 1903. № 6; Статский армейцу (Статья, читанная 26-го апреля 1858 года Н. Ф. Павловым в заседании Общества любителей российской словесности): [Паведамленне] // Рус. обозрение. 1898. № 3; З народных песень: Ах ты горькае карэнне // Н. н. 1915. 6 лют. / Зап.; З народных песень: Як чула мая доля; Ох, у полі, полі ні дым, ні туман // Там жа. 1915. 2 крас. / Зап.

2.1.

На рускай мове. Грузинский А. Список трудов П. В. Шейна // Этнограф. обозр. 1900. № 46; Новиков Н. Печатные работы П. В. Шейна // Новиков Н. П. В. Шейн. Мн., 1972.

2.2.

На рускай мове. Карский Е. Два новые источника для изучения белорусских говоров. Спб., 1887. (Отт. из «Журн. М-ва нар. просвещения». 1887. окт.).

Карский Е. П. В. Шейн: [Некралог]. [Варшава, 1900] (Отт. из «Рус. филол. вестн.». 1900. Т. 44.).

Карский Е. П. В. Шейн: Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края. Т. III. Спб., 1902.

Карский Е. Разбор этнографического труда П. Шейна «Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края». Т. 1. Ч. 1, 2. Спб., 1899 (Отт. из «Зап. Акад. наук по ист.-филол. отд.». 1899. Т. 4. № 1).

Карский Е. [Рэц. на кн.: «Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края, собранные и приведенные в порядок П. В. Шейном. Спб., 1893. Т. 2]. [Спб., 1894] (Отт. из «ЖМНП». 1894. № 4).

Миллер О. П. В. Шейн, биографический очерк. М., 1901.

Новиков Н. Павел Васильевич Шейн: Книга о собирателе и издателе русского и белорусского фольклора. Мн., 1972. Рэц.: Кабашнікаў К. Новае пра вядомага фальклярыста // Полымя. 1973. № 2; Померанцева Э. // Сов. этнография. 1974. № 2; Соломевич И. Неутомимый собиратель // Неман. 1973. № 2.

Новиков Н. Шейн как собиратель и издатель русских и белорусских народных песен: Автореф. дисс. ... канд. филол. н. Л., 1953.

2.3.

На беларускай мове. Бандарчык В. Багатая спадчына // ЛіМ. 1960. 26 жн.; Ягож. Гісторыя беларускай этнаграфіі XIX ст. Мн., 1964. С. 131—137, 226—228; Ягож. Еўдакім Раманавіч Раманаў. Мн., 1961. С. 29—35; Бандарчык В., Ларчанка М. Развіццё беларускай фальклярыстыкі // Беларуская вуснапаэтычная творчасць. Мн., 1966. С. 40, 47; Бараг Л. Беларуская казка. Мн., 1969. С. 12—13; Благінін Л. Да юбілеяў Шэйна, Нікіфароўскага і Раманава // Весці АН БССР. Аддз. грам. н. 1947. № 1; Гілевіч Н. З клопатам пра песні народа. Мн., 1970. С. 46—54; Дзейнасць беларускіх вучоных-этнографаў і асвета // Асвета і педагагічная думка ў Беларусі. Мн., 1985; Ігнатоўскі У. П. В. Шэйн // Вольны сцяг. 1921. № 2; Кабашнікаў К. П. В. Шэйн — збіральнік вуснапаэтычнай творчасці беларускага народа // Беларускія народныя песні: Са зборнікаў П. Шэйна. Мн., 1962; Ягож. Нарысы

па беларускаму фальклору. Мн., 1963. С. 19—20; Кузьмін І. П. В. Шэйн // ЛіМ.1940. 31 жн.; Некрашэвіч С. Да 100-годдзя з дня нараджэння П. Шэйна // Полымя. 1926. № 6; Смолкін М. Аб адным забытым фалькларысту // ЛіМ. 1940. 3 лют.; Сцяпуніна І. Перапіска П. Шэйна з рускімі пісьменнікамі // Там жа. 1967. 4 ліп.; Фінкель У. Павел Васільевіч Шэйн: (45 год з дня смерці) // Там жа. 1945. 22 жн.; Цішчанка І. П. В. Шэйн: (Да 130-годдзя з дня нараджэння) // Беларусь. 1956. № 2; Яго ж. Праграма П. Шейна па збіранню фальклору // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. 1984. № 4; Яго ж. Этнограф-фалькларыст П. В. Шэйн // Маладосць. 1958. № 4; Шлюбскі А. Матэрыялы да гісторыі крыўскай этнаграфіі // Крывіч. 1925. № 10.

На рускай мове. Азадовский М. История русской фольклористики. М., 1963. Т. 2. С. 230—238; Архангельский А. Введение в историю русской литературы. Пг., 1916. Т. 1. С. 466—468; Белов Е. Труженники русской науки и славянский вопрос // Рус. мир. 1877. 21 апр.; Бондарчик В. Ученый и педагог // Неман. 1975. № 7; Бороздин А. Великорусская народная песня и ее изучение // Ист. вестн. 1900. № 7; Вакуловский Н. Памяти П. Шейна // Филол. зап. 1900. № 6; Вап. Из наблюдений и разговоров // Рижск. вестник. 1900. 19, 22 авг.; Грузинский А. К истории этнографических изучений: Письма Ю. Фейфалика и В. Мангардта к А. Н. Афанасьеву // Этнограф. обозрение. 1897. Кн. 33; Яго ж. П. В. Шейн: (По поводу 40-летия деятельности) // Рус. вед. 1899. 24 окт.; Яго ж. П. В. Шейн // ЖМНП. 1900. № 12; Яго ж. Памяти П. В. Шейна // Рус. вед. 1900. 21 авг.; Яго ж. П. В. Шейн // Помощь евреям, пострадавшим от неурожая. Спб., 1900; Д. Я. П. В. Шейн: [Некролог] // Моск. вед. 1900. 17 авг.; З. Ч-к // Вилен. вестн. 1890. 21 марта; Зарецкий М. Два слова о П. В. Шейне // Бирж. вед. 1900. 20 окт.; Земцовский И. Искатели песен: Рассказы о собирателях народных песен в дореволюционной и Советской России. Л., 1967. С. 51—55; К. Н. Памяти П. В. Шейна // Бирж. вед. 1900. 17 авг.; Карский Е. Белорусы. Варшава, 1903. Т. 1. С. 280—290; Яго ж. П. В. Шейн: (Некролог) // Рус. филол. вестник. 1900. Т. 44; Кравченко Д. О новооткрытом славянском боге Рае // Киев. старина. 1886. № 9; Кульман Н. Судьба русской народной поэзии и изучение ее // Рус. нач. учитель. 1901. № 6—7; Майков Л., Миллер О. Отзыв председательствующего в Отделении этнографии Л. Н. Майкова и помощника его О. Ф. Миллера о трудах члена сотрудника П. В. Шейна // Отчет Русского географического общества за 1884 год. Спб., 1885; Майнов В. // Изв. имп. РГО 1874. Т. 10. № 4; Марков Е. Труженики русской народности // Голос. 1877. 8 апр.; Миллер О. Отзыв о сборнике белорусских песен П. В. Шейна // Отчет русского географического общества за 1870 год. Спб., 1871; Яго ж. П. В. Шейн — собиратель памятников народного творчества: (По поводу исполнившегося двадцатипятилетия его деятельности) // Рус. вед. 1884. 19 окт.; Яго ж. Памяти П. В. Шейна (14 августа 1900 г.) // Этнограф. обозрение. 1900. Кн. 46; [Некролог] // Виленский календарь на 1901 год. Вильна, 1900; Никольский Н. Установки и методы белорусской этнографии // Сов. этнограф. 1932. № 4; Новиков Н. Деятельность П. В. Шейна в 70-е годы (Сборник «Белорусские народные песни») // Труды Ин-та этнографии им. Миклухо-Маклая. М., 1963. Т. 85; Яго ж. Н. А. Иваницкий и его переписка с П. В. Шейном: (Материалы к биографии собирателя) // Русский фольклор. М; Л., 1958. Т. 3; Яго ж. П. В. Шейн как составитель сборника «Русские народные песни» // Там жа. М.; Л., 1960. Т. 5; Яго ж. Русские и белорусские корреспонденты П. В. Шейна: (По архивным материалам) // Труды Ин-та этнографии им. Миклухо-Маклая. М., 1971. Т. 95; Яго ж. Сборник П. В. Шейна «Великорусс в своих песнях, обычаях, верованиях, сказках, легендах и т. п.» // Русский фольклор. М.; Л., 1962. Т. 7; Один из членов. Забытое дело // Новости и бирж. газ. 1887. 2 апр.; Памятник П. В. Шейну // Истор. вестник. 1901. № 10; Полевой П. П. В. Шейн // Нива. 1899. № 45; Полтавский славянофил. К вопросу о заслугах великосветского кружка «Московских славянофилов» // Слово. 1878. № 4; Похороны П. В. Шейна // Рижск. вестник. 1900. 19 авг.; Прядкин С. П. В. Шейн: (По поводу второй годовщины его смерти) // Филол. зап. 1902. № 6; Пыпин А. История русской этнографии. Спб., 1891. Т. 2. С. 68—69. Спб., 1892. Т. 4. С. 154—158; Рамзевич Н. П. В. Шейн: (По поводу второй годовщины его смерти) // Филол. зап. 1902. № 6; Романов Е. Способ собирания материалов П. В. Шейном // Вит. губ. вед. 1980. № 33; Яго ж. П. В. Шейн // Могилев. губ. вед. 1900. 23 авг.; С. Отголоски // Свет. 1900. 23 авг.; Савченко С. Русская народная сказка. К., 1914. С. 234—235; Соколов Б. Собиратели народных песен П. В. Киреевский, П. И. Якушкин и П. В. Шейн. М., 1923. С. 57—75; Соловьев Н. Памяти П. В. Шейна // Россия. 1900. 16 авг.; Степунин И. Пропагандисты белорусского песенного фольклора // Неман. 1979. № 2; Увековечение памяти П. В. Шейна // Этногр. обозрение. 1900. № 46; Филимонов К. Памяти П. В. Шейна // Олонецк. губ. вед. 1900. 31 авг.; Х. П. Шейн // Сын отечества. 1899. 20 окт.; Юбилей Павла Васильевича Шейна // Мин. листок. 1894. 28 окт.

На ўкраінскай мове. Карский Е. Павло Васильович Шейн, як білоруський етнограф: (За особистими спогадами й листуванням) // Ювилейний Збірнік на пошану акад. Дм. Ив. Багалія. К., 1927.

2.4.

На беларускай мове. Панізнік С. Фальклярысту: [Верш] // Панізнік С. Чало і век. Мн., 1979.

3.1.

Архіў Расійскай АН, ф. 9, воп. 1; ф. 101, воп. 2; ф. 104, воп. 1, 2; ф. 134, воп. 1, 2; ф. 137, воп. 3; Б-ка ІРЛІ (Пушкінскі дом) Расійскай АН, Бр. 337/9; ЦНБ АН Беларусі, аддз. рукап., ф. 5, воп. 1, адз. зах. 1, с. 337—338.

Т. М. Махнач.

ШЭЛЕХАЎ МІХАІЛ

Шэлехаў Міхаіл Міхайлавіч (н. 1.11.1954, в. Плотніца Столінскага р-на Брэсцкай вобл.), паэт, кінадраматург. Член СП Беларусі з 1988, Саюза журналістаў Беларусі з 1978. Піша на рускай і беларускай мовах.

Нарадзіўся ў сям'і вясковых настаўнікаў. Бацька, Міхась Уладзіміравіч, выкладаў гісторыю ў Давыд-Гарадоцкай школе, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, партызан; маці, Ніна Аляксандраўна, заслужаны настаўнік Беларусі. У 1971 М. Шэлехаў скончыў Давыд-Гарадоцкую СШ № 2. У 1971—76 вучыўся на факультэце журналістыкі БДУ. У 1976—80 працаваў літсупрацоўнікам у часопісе «Рабочая смена» (цяпер «Парус»). З 1980 рэдактар студыі навукова-дакументальных фільмаў вытворча-тэлевізійнага аб'яднання «Летапіс» кінастудыі «Беларусьфільм». Скончыўшы ў 1984 Вышэйшыя курсы сцэнарыстаў і рэжысёраў пры Дзяржкіно СССР (майстэрні Л. Галубкінай і С. Лунгіна), працаваў у Маскве на кінастудыі «Саюзмультфільм», студыі імя М. Горкага, Цэнтральнай сцэнарнай студыі. У 1987—88 рэдактар «Тэлефільма» Дзяржтэлерадыё БССР. З 1988 вядучы галоўны рэдактар кінастудыі «Беларусьфільм».

Упершыню выступіў у раённым друку ў 1968, у рэспубліканскім — у 1979. Першы зборнік яго вершаў (на рускай мове) выйшаў у 1987. Друкаваўся ў калектыўных зборніках «Вершы гэтага года», «Турнір», «Багульнік», «Маладыя галасы», «Лагодны прамень раніцы», «Помнік імгненню» і інш. Аўтар зборнікаў паэзіі «Слова непагодлівае, слова блакітнае», «Сын яблыні» і інш. Піша пра непарыўнае адзінства прыроды і чалавека, экалогію. Чысцінёй і свежасцю ўражваюць вершы, прысвечаныя каханню. Паэзію М. Шэлехава жывіць сваімі сокамі фальклор, які надае яго вершам непаўторную афарбоўку. Зборнік вершаў «Слова непагодлівае, слова блакітнае» адзначаны прэміяй М. Горкага. Паспяхова выступае ён і як кінадраматург. Па яго кінасцэнарыях зняты дакументальныя і навукова-папулярныя фільмы. Напісаў шэраг кінасцэнарыяў да мультфільмаў «Пра варону, пра Ягора» (1983, «Беларусьфільм»), «Ноч» (1985, Свярдлоўская кінастудыя), «Дрэва Радзімы» і «Багатырская каша» (1986, 1987, «Саюзмультфільм») і інш. Аўтар сцэнарыяў мастацкіх фільмаў «Круглянскі мост» (па аповесці В. Быкава, «Беларусьфільм»), савецка-польскага мастацкага фільма «Люк» (студыя «Задыяк» кінастудыі імя М. Горкага). Кінасцэнарыі М. Шэлехава вылучаюцца добрым мастацкім густам, арыгінальнасцю думкі, яркасцю формы. У 1987 дэбютаваў як аўтар песень і вершаў да фільмаў.

Жыве ў Мінску.

Г. М. Урупіна.

Бібліяграфія

1.2.

Слово ненастное, слово лазурное: [Вершы]. М., 1987.

Песни родильного отделения: [Вершы]. М., 1990.

Сын яблыні: Вершы. Мн., 1990.

Ангел уличный: [Вершы]. М., 1991.

Защитник ботанического сада: [Вершы]. М., 1991.

1.3.

1979. «Я по старым иду адресам...»; «Когда стою над сумерками вод...»; «Мерцание пунктира журавлей...»; «Поленья красные осины...»: [Вершы] // Знамя юности. 23 нояб.; «Припять»: [Верш] // Комс. правда. 26 апр.

1980. «Огонь — убог...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 80. Мн.; Строительных дел мастера // Неман. № 8; Из поэтической тетради: Беловежская ночь; «Лесная глубина сияла...»; Хлеб; Дренаж // Знамя юности. 21 дек.

1983. А чайка летела; Коло; Искра; Одуванчик; Игра без полей: [Вершы] // День поэзии — 84. М.; Солдатское жито; «За тенью родины...»: [Вершы] // Истоки. М.

1984. Хлеб; Сумерки; Песня; «Я — леший, леший, милая моя...»; Хлеб на воде; По старому следу; Припять; Молчание; Солдатское жито; Коло; Речные тени; Дыхание; На север!; Огненный хлеб; «Я снова летаю...»; Бессонница; Лебедь; Весенний клей; Летний иней; Сад; Искра; Подушка: [Вершы] // Дерзость. М.; На Пинском гостинце: [Верш] // Дзень паэзіі — 84. Мн.; Солдатское жито; «По земле звездопад к горизонту летит...»; «Ты пройди, звезда, стороной!..»; Пчела;

Верба; Волки; Эй!; Хлеб: [Вершы] // Лит. учеба. № 1; Беловежская ночь: [Верш] // Студенч. меридиан. № 9; Зарницы; На привале; «Я лесом ехал...»; Стебелек; «Я люблю вас, старушки-болтушки...»: [Вершы] // Юность. № 5; Зерно: [Верш] // Лит. Россия. 13 июля.

1985. Шлем Святогора; Волоколамское шоссе; Зарницы; Новогодняя ночь; «Журавль проехал на стогу...»; Отчее поле; Речь; Травы детства; Зеленый шалаш; Охота цветов; Листобой; Схорони меня, мати...: [Вершы] // Багульник. М.

2.3.

На рускай мове. Друнина Ю. Пустотой звеня // Правда. 1984. 31 янв.; Кондакова Н. И день настанет // Лит. учеба. 1984. № 6; Ягож. Судьба по протекции? // ЛГ. 1984. 24 окт.; Коротков И. Поиск пути // Лит. учеба. 1984. № 1; Кошель П. Беседа о поэзии // Там жа. 1979. № 6; Куликова Л. Школа гражданственности и мастерства // ЛГ. 1985. 2 окт.; Лаврин А. Как стать поэтом // Моск. комсомолец. 1984. 29 февр.

Т. М. Махнач.

ШЭМЕТ-ПАЛАЧАНСКІ ЯН

Шэмет-Палачанскі Ян (20.6.1826—9.8.1905), паэт.

Біяграфічных звестак пра яго амаль не захавалася. Выказвалася меркаванне, што паэт родам з фальварка Палачаны (цяпер Маладзечанскі р-н). У архіўным фондзе Мінскай дваранскай дэпутацкай зборні (Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь) ёсць радаводная справа дваран Шэметаў-Палачанскіх, але звестак менавіта пра паэта выявіць не ўдалося. Вядома толькі, што гэта была дробная шляхта, гняздо якой знаходзілася на мяжы Свянцянскага і Вілейскага пав. У 1913 газета «Наша ніва» (№ 37) звярталася да чытачоў з просьбай прысласць яго жыццяпіс і рукапісы. Паводле звестак рэдакцыі газеты, ён жыў каля Даўгінава, пісаў многа вершаў па-беларуску, яму прыпісваюць верш «Панскае ігрышча» (як мяркуюць сучасныя даследчыкі, аўтарам яго з'яўляецца Ф. Тапчэўскі або А. Гурыновіч). Паводле паведамлення газеты «Гоман» (1916), Я. Шэмету-Палачанскаму належалі беларускія паэмы «Даўгінаўскі пагром», «Вяселле ў Беляка», «Барысаў камень», вершы «Да братоў у пакоях», «За чаркай», «На дзяды», «Думы ў полі» і інш. Частка гэтых рукапісаў захоўвалася тады ў дачкі паэта ў Цюмені. У 1968 А. Мальдзіс спрабаваў адшукаць сляды гэтых рукапісаў праз цюменскую абласную газету, аднак аказалася, што прамыя нашчадкі паэта памерлі некалькі гадоў назад, а далёкія сваякі нічога канкрэтнага пра іх не ведаюць. Я. Карскі, на падставе звестак Р. Зямкевіча, называў творы Я. Шэмета-Палачанскага «Пагром у Даўгінаве» і «Ашмянская рэзь». Магчыма, аўтарам быў Іван Міхайлавіч Шэмет-Палачанскі, які нарадзіўся 24.6.1827 у засценку Утак Свянцянскага пав., а ў 1855 жыў у Рудніках на Валожыншчыне. Трэба думаць, што першы твор прысвечаны антыяўрэйскім беспарадкам у Даўгінаве ў 1886, а другі — жорсткай расправе царскіх карнікаў над паўстанцамі і жыхарамі ў Ашмянах у 1831.

Г. В. Кісялёў.

Бібліяграфія

2.3.

На беларускай мове. Гарэцкі М. Ян Шамет-Палачанскі // Гарэцкі М. Гісторыя беларускае літаратуры. Вільня, 1920; 2 выд. Вільня, 1921; 3 выд. Вільня, 1924; Мальдзіс А. Падарожжа ў XIX ст. Мн., 1968. С. 156; Шэмет-Палачанскі // Гоман. 1916. 24 сак.

На рускай мове. Карский Е. Белорусы. Пг., 1922. Т. 3. Вып. 3. С. 77.

Т. М. Махнач.

ШЭРМАН КАРЛАС

Шэрман Карлас Рыгоравіч (н. 25.10. 1934, г. Мантэвідэо, Уругвай), перакладчык, паэт, крытык. Член СП Беларусі з 1979. Піша на іспанскай, рускай, беларускай мовах.

Нарадзіўся ў сям'і рабочага Рыгора Якаўлевіча Шэрмана, ураджэнца г. Пінска, які ў пачатку 20-х гг. выехаў з Заходняй Беларусі ў Паўднёвую Амерыку. У дзяцінстве К. Шэрман разам з бацькамі пераехаў у г. Буэнас-Айрэс (Аргенціна), дзе атрымаў сярэднюю адукацыю. Вучыўся ў Нацыянальным інстытуце імя М. Марэна па спецыяльнасці філалогія (1951—56). Там пазнаёміўся з П. Нэрудам, Ж. Амаду і іншымі пісьменнікамі. У 1954—56 рэдактар выдавецтва «Ласада», з 1955 галоўны рэдактар газеты «Mi Pueblo...» («Мой Народзе...»). У 1956 разам з сям'ёй вярнуўся ў Беларусь. Працаваў токарам на запалкавай фабрыцы, старшым прадаўцом кнігарні ў Пінску (1956—62). Быў няштатным перакладчыкам Беларускага аддзялення Усесаюзнай Гандлёвай палаты, Беларускага таварыства дружбы і культурных сувязей з замежнымі краінамі, Беларускага радыё, газет «Знамя юности» і «Советская Белоруссия» (1963—64). З 1964 бібліёграф, з 1977 загадчык рэдакцыйна-выдавецкага сектара Фундаментальнай бібліятэкі імя Я. Коласа АН БССР. З 1980 на творчай працы. З 1990 віцэ-прэзідэнт па арганізацыйна-творчай дзейнасці Беларускага ПЭН-цэнтра. Член Міжнароднай асацыяцыі літаратурных крытыкаў (МАЛК).

Друкавацца пачаў у 1952 на іспанскай мове ў Аргенціне пад псеўданімам Carlos de la Tierra (першыя публікацыі не выяўлены); у перыёдыцы Беларусі з 1964, на беларускай мове — з 1975. Пераклады і артыкулы К. Шэрмана змяшчаліся ў калектыўных зборніках «Далягляды», «Дзень паэзіі», «Вобраз», зарубежных перыядычных выданнях. На іспанскай мове ў яго перакладзе выйшлі кнігі беларускіх пісьменнікаў А. Куляшова (зб. вершаў «Мая Бесядзь»), М. Танка (зб. «Вершы свабодныя»), Р. Барадуліна (зб. «Чорны вол маёй трывогі»), Я. Купалы і Я. Коласа («Папараць-кветка»), аповесці В. Быкава («Дажыць да світання», «Абеліск»), І. Шамякіна («Шлюбная ноч») і інш. З іспанскай на беларускую мову пераклаў творы Н. Гільёна, Ф. Гарсія Лоркі, П. Нэруды, О. Фернандэса, Г. Гарсія Маркеса, на рускую — цыкл навел Ф. Піта Радрыгеса, раманы М. Сапата Алівелы «Чорны загон», Г. Гарсія Маркеса «Восень патрыярха» (у сааўт. з В. Тарасам). Крытыка адзначала дакладнасць перакладаў у перадачы зместу і формы. Аўтар паэм «Светацені Крыму» і «Дождж у Каралішчавічах» (на ісп. мове), зборніка вершаў «Сны» (пер. з ісп.), а таксама шэрага нарысаў. Выступае ў друку па праблемах мастацкага перакладу.

Жыве ў Мінску.

Г. М. Урупіна.

Бібліяграфія

1.2.

Llueve en Karalíschevichi: Poema. Mn., 1984 (Texto original) / На ісп. і бел. мовах.

1.3.

1954. Canción de las raíces del Hombre: Poema // Aporte. N 4—5.

1964. Свидание: Рассказ // Неман. № 6.

1965. Комиссар не пропал без вести // Сов. Бел. 6 мая.

1966. Минский набат: Очерк // Неман. № 4.

1969. Книги, спасенные из плена // Сов. Бел. 20 сент.

1972. Первый гонорар: Рассказ // Неман. № 2; Знакомьтесь — фламенко // Там жа. № 8; «Фебеаночка» // Там жа. № 10.

1973. Литература, спасенная на Одере // Библиотекарь. № 2.

1975. Шлях бясконцы...: [Прадмова] // Гарсія Лорка Ф. Блакітны звон Гранады. Мн.

1976. Полымя бессмяротнасці: [Прадмова] // Нэруда П. Крыві бунтоўнай кроплі. Мн.

1977. На шляхах да спаткання // Далягляды. Мн.

1978. Выразнік душы народнай: [Прадмова] // Гільен Н. Падарожжа да сябе самога. Мн.

1980. Яскравы талент паэта // ЛіМ. 19 снеж.

1981. Чарадзеі стагоддзя // Вобраз — 81. Мн.; Галасы з-за Пірэнеяў: [Уступнае слова да вершаў М. Сервантэса, Л. Гонгара, А. Мачада // Далягляды. Мн.; Светацені Крыма: [Паэма] // Дзень паэзіі — 81. Мн.

1982. Пераадоленне майстэрства // ЛіМ. 15 кастр.; «Осень патриарха» и другие...: [Інтэрв'ю] / Зап. Р. Гарсия // Сов. Бел. 8 дек.

1983. [Уступнае слова да паэмы «Працэсы» У. Дзітаранты] // Далягляды. Мн.; Тайны чужого почерка // ЛГ. 31 авг.; «El otoño del patriarca»: Reflexiones después de la traducción: Ensayo // Lit. Sov. N 3.

1984. [Уступнае слова да вершаў О. Фернандэса] // Далягляды. Мн.; Маці мовы // Містраль Г. Ветраліст. Мн.; Да 80-годдзя з дня нараджэння Пабла Нэруды // ЛіМ. 20 ліп.; Llueve en Karalíschevichi: (Fragmentos del poema) // Lit. Sov. N 12; Der Sowjetische Übersetzer Carlos Sherman antwortet auf Fragen von Irmtraud Gutscke (DDR) // Sowietliteratur. N 7.

1.4.

Jómchenko V. Amapolas rojas: Cuentos sobre V. I. Lenin / Trad del biel. Mn., 1976.

Kullashov A. Mi río Bésiadz / Trad. del biel. Mn., 1976.

Tank M. El caballo y el león: Cuento popular / Trad. del biel. Mn., 1976.

Yakimovich A. El gato, el gallito y la zorra: Cuento popular bielorruso / Trad. del biel. Mn., 1976; Mn., 1981.

Yakimovich A. La espiga de trigo: Cuento popular bielorruso / Trad. del biel. Mn., 1976.

Гарсиа Маркес Г. Осень патриарха: Роман / С исп. М., 1978 / Сааўт. пер. В. Тарас.

Bykov V. Vivir hasta el alba: Novela / Trad. del biel. Mn., 1980.

El oso sobre el tronco: Canción infantil bielorrusa / Trad. del biel. Mn., 1980.

Shamiakin I. Noche de bodas: Novela / Trad. del biel. Mn., 1980 (Novela bielorrusa).

El Gato, el Gallo y el Zorro: Cuento popular bielorruso / Trad. del biel. Mn., 1982.

Kupala Y., Kolas Y. Flor de helecho / Trad. del biel. Mn., 1982.

Ay y la tabaguera de oro: Cuento popular bielorruso / Trad. del biel. Mn., 1984.

El hijo de la viuda: Cuento popular bielorruso / Trad. del biel. Mn., 1984.

Iván Alba: Cuento popular bielorruso / Trad. del biel. Mn., 1984. Mn.; La Habana, 1989.

Yakimovich A. El manzano de oro: Cuento popular bielorruso / Trad. del biel. Mn., 1984.

La Zorra ladina: Cuento popular bielorruso / Trad. del biel. Mn., 1984.

Una lección al señor: Cuento popular bielorruso / Trad. del biel. Mn., 1984.

Borodulin R. El buey negro de mis cuitas...: Poesías escogidas / Trad. del biel. Mn., 1985.

Тэхада Гомес А. Вось ідзе Лукас Рамэра: Лірыка / З ісп. Мн., 1987.

Chygrinov I. El llanto de la codorniz / Trad. del biel. Mn., 1988.

Cherguinéts N. La orden nr. 1: Novela / Trad. del biel. Mn., 1990.

1964. Гонсалес де Каскорро Р. Когда отцы защищали Лас Вильяс: (Рассказ) / С исп. // Знамя юности. / Сааўт. пер. Р. Собалеў.

1967. Сапата Оливелья М. Черный загон: Роман / С исп. // Неман. № 8, 9 / Сааўт. пер. Р. Собалеў.

1971. Пита Родригес, Ф. Матрос с «Басоры»; Вознаграждение; Обездоленный; Роман и Томас: Новеллы / С исп. // Неман. № 10.

1973. Піта Радрыгес Ф. Тобіас: Апавяданне / З ісп. // Беларусь. № 7.

1977. Гарсиа Маркес Г. Осень патриарха: Роман / С исп. // Неман. № 5—7 / Сааўт. пер. В. Тарас. Рэц.: Осповат Л. Развенчанный миф // Лит. обозрение. 1978. № 1.

1978. Гільен Н. Кропля жоўці; Гадзіннік; Адшліфаваны камень; Палкоўнікі з тэракоты...; Радзіма салодкая звонку; «Ах, суседка...»; Гватэмале; Але, пане; Маленькая балада з Плоўдзіва: [Вершы] / З ісп. // Гільен Н. Падарожжа да сябе самога. Мн.

1979. Бальмасэра А. Развітанне з Мінскам: [Верш] / З ісп. // Далягляды. Мн.

1980. Гарсиа Маркес Г. Неверагодная і сумная гісторыя пра нявінную Эрэндзіру і яе бяздушную бабулю: Аповесць / З ісп. // Далягляды. Мн.; Sartakov S. La noche: Cuento / Trad. del rus. // Lit. Sov. N 3; Pánchenko P. «El tiempo rompe las costumbres...»; «Qué tarde florecieron esta vez...»; Borodulin R. La cigüeñta; El piso recién lavado / Trad. del biel.; Dmiterko L. Mi lugar en tus filas; Savia de abedul; Oléinik B. Canción de la madre; «Pues ya me incita el viento inmortal...»; Palmas abiertas; Yovenko S. «El cementerio en Piskariovo...»; Del «Poemiario de Leningrado»: «Lavó la sombra aquel amanecer...» / Trad. del ucr.; Kulíev K. «De joven me entregué al amor...»; «Alegría hace falta. Eterno, derroche...»; «Beethoven! La Patética encantada...» / Trad. del balcar. // Lit. Sov. N 6; Tvardovski A. Los últimos días; Registro de domicilio; A mis compañeros de letras; «Si llega la enorme desgracia...»; «Su tiempo, modo y lugar...»: Poesías / Trad. del rus. // Lit. Sov. N 7; Kanoat M. La cuna de Avicena: Poema (fragmento) / Trad. del tadz. // Lit. Sov. N 9; Gamzátov R. Canción de la juventud; «Lleva siempre el montañés consigo...»; «En qué fogata de virtud...»; «Tú duermes, yo levántome al albor...»; Hombre, espolea el corcel!; «Una octava. Pues cada renglón...»; «El montanés no despreciaba el duelo...»: Poesias / Trad. del avar. // Lit. Sov. N 10; Beliáev A. Matvéevna: Cuento; Blok A. «En la encrucijada...»; Poetas; Rusia; «La fama, el heroísmo, lo glorioso...»; Ravena; «Ya me alcanza el sonido...»; «En la bahía soñolienta...»; «Siento aterido el corazón...»; «Al principio fingió que era en broma...»; Prólogo (del poema «Castigo»): Poesías / Trad. del rus. // Lit. Sov. N 11; Borodulin R. «En el Parque Lenin de La Habana...»; «De hombre a hombre...»; «Paisaje habanero con una palma...»; «Ya los gallos se ensimisman...»; «Estado de ánimo...»; «Calor de invierno...»; «Hay que cambiar la esfera del cielo...»: Poesías / Trad. del biel. // Lit. Sov. N 12.

1981. Rzá R. «Sin ocasos...» / Trad. del azer.; Surkov A. «Továrisch! La palabra dulce, inquieta...» / Trad. del rus.; Tank M. «Mi herbario...» / Trad. del biel.; Máldonis A. «Hombre tu mundo es la meta lejana...» / Trad. del lit.: Poesías // Lit. Sov. N 2; Aksiónova O. «Canción del criador de renos...»; «Cejinegro...» / Trad. del yakut.; Fókina O. «Mi tierra es modesta en su cantar...»; «Me olvidé de la noche boreal...» / Trad. del rus.; Palcinskaite V. El retrato / Trad. del lit.; Zumakúlova T. «Me interpeló el anciano...»; «Dime a mí...»; «Era una chispa que cayó a la tierra» / Trad. del balcar.; Yovenko S. «Abandonada...» / Trad. del ucr.: Poesías // Lit. Sov. N 3; Mashbash I. «En el paso de tus cumbres...»; «El calor de la bondad...»; «Una vez...»; «Y ella es una...»; «Todas las tormentas...»; «El acordeón adigueo...»; La experiencia / Trad. del. adig.; Dolmatovski E. El despegue; Simonov K. «El primero...»: Poesía / Trad. del rus. // Lit. Sov. N 4; Kanoat M. «La revolución de abril...»; «Las alturas de la vida...»; «A Bajrin...»; «La aurora que espero...»; «Si un adalid pone en cárcel la rima...»; Sheralí L. Dushanbe; «Cuando iba de visita, el sogdiano...»; Sherali M. «Agua de oro y cristal de tu raudo caudal...»; Suleimánova G. El plantón; Mi hijo; Tursún-zadé M. El águila; Nuestro huerto; Palabra de madre; La edad de la mujer; Regreso: Poesías / Trad. del tadz. // Lit. Sov. N 5; Derzhavin V. Del «Cuaderno del Cáucaso»; «Pues cuando suena el bosque al viento...» Mi entrada en Georgia; Ternura; En cuentro en Tbilisi; Hablando con las nubes: Poesías / Trad. del rus. // Lit. Sov. N 7; Ismaíl M. Después; A lo mejor; Lo saber; Dos hojas de otoño; Amor; Al ocaso: Poesías / Trad. del azerb. // Lit. Sov. N 8; Suleiménov O. Tierra, venera al Hombre (fragmento del poema); El bochorno; «Betpak Dalá...»; «Cae al fin...»; La hierba; «Az te obicham»; «Los trenes llegan con atraso...»; Ustedes me quieren, cumbres?..; «El líquido vertido en un jarrón...»; Un instante de conciencia (fragmento del poema). Poesías / Trad. del kaz. // Lit. Sov. N 9;

Kazakova R. Machu Picchu (poema); «Son mentiras las reservas...»; «Desde el siglo archicano...»; Kivru J. Los almadieros; Tierra de los manzanares; «El estío fue un sueño o un cuento...»; La jaca grisácea: Poesías / Trad. del rus. // Lit. Sov. N 10; Oléinik B. «Un hogar apacible...»; Díptico; «Puede fallar el fusil...»; «La alegría trae...»; «En mi ayer de pantalones cortos...»; «Oh, palidez, color de despedida!..»; Melodía; «Quedan tres abedules...» (A Bielorrusia); «A nadie olvidamos»; Variaciones de una canción / Trad. del ucr. // Lit. Sov. N 11; Antokolski P. Dostoevski: (Poema) / Trad. del rus. // Lit. Sov. N 12.

1982. Порталь В. Л. Пісьмо; Рауль: [Вершы] / З icп. // Далягляды. Мн.; Shamiakin I. Noche de bodas: Novela / Trad. del biel.; Rza R. Soy la tierra; Tú también has visto Bakú; El camino de la vida; Si fuera por mí; Las dos torres petroleras; El manuscrito antiguo; Aisel; Pregúntale / Trad. del azerb. // Lit. Sov. N 2; Akbarí S. El vals del Karatag; Vajídov E. El poema perdido; Una lágrima; Dzhumanbulbul E. Camarada Lenin (fragmento del poema); Narzuláév N. La Tierra, mi planeta (fragmento del poema); Nuruláeva G. La primavera en su alma; «Hijito, hoja en blanco inocente...»; Shujrat. Rincón natal: Poesía / Trad. del uzbek. // Lit. Sov. N 3; Efimov M. El «chorón» antiguo; «Deslumbraste mi infancia virgínea...»; Mijáilov A. El vuelo Yakutsk-Moscú; «Va arreando blancos renos...»; Danílov S. «La senda es una forma de la vida...»; «El arbitrario y cruel amor...»; Toburókov P. Bocetos primaverales; Urastírov K. Canción; La nieve: Poesías / Trad. del yakut. // Lit. Sov. N 4; Brovka P. Kíev; Borodulin R. Eslava y, entre hermanas, la mayor / Trad. del biel.; Korótich V. Principio; Malishko A. Canción de Kíev; Nagnibedá M. A Kíev; Rilski M. Kíev otoñal; Sosiura V. «Kíev, plata limpia de invierno...»; «Las voces de Pechersk...»; Tichina P. Kíev: Poesia / Trad. del ucr. // Lit. Sov. N 5; Nurí Z. Sonidos y voces; Nocturno de Kazán; Nuestras flores; El cielo y la tierra; A los de mi edad; Las flores de Nueve de Mayo; La palabra, el hombre y la canción / Trad. del tat. // Lit. Sov. N 6; Korotkévich V. «No hay amor más inmenso...»; Ensayo (Par el centenario del nacimiento de Yanka Kupala); Kiseliov G. Las lecciones de Yakub Kolas: Ensayo (Para el centenario del nacimiento); Kolas Y. No te aflijas! Entereza; El eco; Nuestro camino; «A quién le debo dar las gracias, digo...»; El mejor regalo; Se van las grullas; Kupala Y. Pues dine, quién es?; Mujík; Cuatro estrellas; Cortejo nupcial; Por todo...; Los pinos; Le doy a mi pueblo las gracias...; Al guerrillero de Bielorrusia / Trad. del biel. // Lit. Sov. N 7; Kalinauskas J. Los labradores eternos; Macévicius J. «La aritmética de la guerra amenaza...»; «De aquella noche...»; Marcinkévicius J. El tilo; El alba; Baltakis A. Madre; Los ríos subterráneos / Trad. del lit. // Lit. Sov. N 8; Tank M. Amo a la gente que cree...; «A mí me gustan los trenes nocturnos...»; La noche de Hatín...; No hay caso de elegir contigo...; Oh, herederos...; En vísperas de Año Nuevo; Te voy a amar; Por descuido...; La ley de la conservación de la materia; El sismógrafo...; La dicha humana, modesta...; A veces, jovencito aún...; Idioma natal; Qué atardecer de primaveral / Trad. del biel. // Lit. Sov. N 9; Evtushenko E. El testamento de Símonov; Tsibin V. Los ojos; Zhigulin A. El mundillo // Trad. del rus.; Saguiyán A. «Para la paz hiciste el fundamento...» / Trad. del armen.; Caklais M. Duermen los niños / Trad. del leton. // Lit. Sov. N 11.

1983. Дзітаранта У. Працэсы: Паэма / З icп. // Далягляды. Мн.; Adámchik V. Un día de otoño temprano; Cuento; Avrámchik M. Apenas se siente a tomar la merienda...; Adamóvich A. «Eramos 200 millones!»: (Las Bellas Letras a través del estudio comparado); Bichel-Zagniétova D. Con el mundo cara a cara...; Vierto la arena fina...; Bogdanóvich M. Con su ceniza rosada...; Soneto (Los ojos que me atraen...); Cuando Heracles...; Soneto (En las arenas); Borodulin R. La vela de estearina; Brovka P. Cielo; Buravkin G. En memoria de Pablo Neruda; Vertinski A. La radio; Dergái S. Idea y palabra; Guilévich N. Entre estas colinas...; Voces de aldea...; Nueces y avispas golosas de agosto...; Guilévich N. Maxim Bogdanóvich (1891—1917): Ensayo; Korotkévich V. Canción de Bielorussia; Kuleshov A. La palabra del soldado desconocido; Luzhanin M. Cuánto han crecido los jóvenes robles!..; Makal P. Cada sendero...; Nekliáev V. Una mujer lavaba la ventana...; El pozo de agua; Pańchenko P. Yo hablo de los niños, los niños...; Pysin A. Quisiera yo empezar mi simple día...; Rusetski A. Abril; Siómuja V. La traducción artística en Bielorrusia: ayer, hoy y mañana; Sipakov Y. El desfile guerrillero; Zakónnikov S. El alma del bosque; Tank M. En mármol, en bronce, en oro genuino; Tichina M. La memoria del pueblo bielorruso; Yanishits E. Balada fiel / Trad. del biel. // Lit. Sov. N 3; Bazhán M. Los ojos de Ilich / Trad. del ucr // Lit. Sov. N 4; Maiakovski V. El violín y un poco de nervios; Problema primaveral; Me voy (del ciclo «París»); Despedida / Trad. del rus. // Lit. Sov. N 6; Bartó A. La ausencia; Uspenski E. Sobre los perros; Korinets Y. Los conejos y yo; Ladónschikov G. Canción primaveral; Shestálov Y. Mis adivinanzas; Tokmakova I. El cuento de la noche / Trad. del rus.; Dumbadze N. La abeja / Trad. del georg.; Hazrí N. Los cerros duermen / Trad. del uzb.; Gaziev M. La muñeca / Trad. del uzb.; Kaputikián S. Ya soy grande / Trad. del armen. // Lit. Sov. N 8; Abashidze J. A los poetas de Oriente / Trad. del georg.; Evtushenko E. El spútnik en la jungla; Tíjonov N. El Indo / Trad. del rus.; Tursún-zadé M. Dos pañuelos: (fragmento) / Trad. del tadz. // Lit. Sov. N 9; Abashidze G. Estoy recordando, haciendo la cuenta...; Pues, sin ti, i qué haría al momento?..; Plantas; La memoria; Mundo frágil, mundo inconcebible...; Fantasía Invernal; Lejos de Georgia; Mas tengo el derecho de echarles en cara tu sino?..; Sí, los que sonaron con Georgia!.. / Trad. del georg. // Lit. Sov. N 11.

1984. Фернандэс О. Калі б спакой...; Напамін; Былы пакойчык; Пра голад і рэчы; Песня Мілены; Што шукае?; Без злой волі; Заснула ўсё на свеце; Песня; Рэгла, 1958; Розныя дні; Час годнасці; Бюракрату; Мір; Вінтоўка і гітара; Масква на золку; Гітара: [Вершы] / З icп. // Далягляды. Мн.; Bykov V. Vivir hasta el alba; El obelisco / Trad. del biel. // Bykov V. Vivir hasta el alba: Novelas. M. Bazhán M. Veinticuatro de octubre, de noche / Trad. del ucr.; Dudin M. El camino de la guardia (fragmento del poema); Vóronov Y. Del libro «El bloqueo»: De nuevo la guerra; De nuevo siénto escalofrios; El tiempo cura / Trad. del rus. // Lit. Sov. № 1; Kózhujova O. El meliloto en flor: Novela / Trad. del rus.; Ajmátova R. Oh, mi canción!; Bondad; En días de fortuna o desgracia...; No notaste que te perdonaba...; Yo pensé: me voy y me olvido...; Cámo hacer en verso tu retrato?..; El maestro antiguo / Trad. del ucr. // Lit. Sov. N 3; Shulgá G. Gógol en la brama y gime...; Va el agua al mar azulino...; El Testamento; Pasan las noches y los días...; Un cerezal junto a la casa...; Stélmaj M. Al denso azul...; Se fue el verano...; Sopesa Octubre...; Con vientos y canciones / Trad. del ucr. // Lit. Sov. N 3; Shulgá G. Gógol en la obra de Vladimir Maiakovski: Ensayo / Trad. del rus. // Lit. Sov. N 4; Dudin M. Tu hazaña es inmortal: Ensayo / Trad. del rus. // Lit. Sov. N 5; Sokolov V. Dejaba la mistica para después...; Sí, hay que soñar...; La vida ajena, mariposa...; Algo más sobre Rusia?..; Tantos paraguas...; Diez años más...; Me diste las espaldas...; Si tuve yo algún amor...; Pushkin A. El profeta; Quién te dirá mi simple nombre?..; El movimiento; Elegía; La nube / Trad. del rus.; Avakián A. El pan; La guerra; Mi pequeño, mi buen planeta / Trad. del armen. // Lit. Sov. N 6; Búkov E. Una flor en el frente; Manos; Tierra mía; Deseo; Contrasentido; Cerezos, cerezos...; La uva / Trad. del moldav.; Voznesenski A. Anatema!; Dudin M. Versos escritos en casa de Pablo Neruda, en Isla Negra; Aliguer M. Balada chilena; Fiódorov V. Yo soy obrero...; Desflorece el álamo...; Feliz no me precisa... / Trad. del rus. // Lit. Sov. N 7; Bikov V. El relevo // Trad. del biel.; Stélmaj M. Savia de abedul / Trad. del ucr. // Lit. Sov. N 8; Akim Y. Mediodia; Ladónschikov G. Cuando me quedo solo; El gallito Cresta de Oro: Cuento popular ruso / Trad. del rus.; Vieru G. Diente de león; El lechón; Arroyito; El caracol / Trad. del mol-

dav.; Suleimánova G. Tía mía bordadora / Trad. del tadz.; Barnóev S. El chico cosechaba el algodón; Davrón J. Junto a la tía Barchin...; Cuento triste / Trad. del uzbek.; Baltvilks I. La gran acuarela; Antes de la partida; Cuántos soles tiene el cielo?; La lluvia; Zálite M. La Osa Mayor; Tienes las orejas sucias!; Vacietis O. Quién?; Papi, cuéntame un cuento; Peters J. La semilla / Trad. del leton // Lit. Sov. N 9; Lérmontov M. A D.; La vela; Hay voces que expresan...; A. O. Smirnova; Tristón y aburrido; Para un retrato; Nubes; El pino está solo...; Solitario, salgo al camino...; El peñón; Oí tu voz de ensueño alegre y claro...; No, no a ti te amo con fervor...; Surkov A. Canción del valiente; La del Volga / Trad. del rus.; Ajmédov T. La Simiente; Eshbékov Y. Tu canción; Madalíev S. Viejos soldados; Evocación del Sol; Rajimbáeva K. Se fue en pos del réspido febrero...; Patria; Rajmón S. Sí, también envejece...; Si cuando se enferma tu vecino... / Trad. del uzbek. // Lit. Sov. N 10; Abashide J. Amor a la vida; Si eres auténtico; El mayor sentido de Natura; Al otro día; Aún; Un Sueño / Trad. del georg. // Lit. Sov. N 11; Starshinov N. Amo el óvalo y lo redondo...; Esa nube rosada evoca...; Corazón, otra vez te rebosa...; Ya la hierba...; También yo entro aquí...; A las afueras de Moscú; Otra vez; Vendré al azar / Trad. del rus. // Lit. Sov. N 12.

1985. Drach J. Al «Arsenal»; Balada del girasol; Esbozo de las violetas; El cielo de Kíev; Ezbozo de los cisnes; Balada del balde / Trad. del ucr. // Lit. Sov. N 1; Abilkasímova M. Madres...; Dzhangazíev M. A veces el pasado vuelve a mí...; Dzharkinbáev N. Globo terrestre; Dzhusúev S. La tierra; Eralíev S. Memoria; Riskúlov R. Los albaricoqueros; Samudínov T. Las palabras; Sultánov O. Los veteranos; Tokombáev A. El Nueve de Mayo; Cayó el ocaso...; A la juventud que se aleja; Oh, no bajes los ojos...; Tokombáeva S. La creación del mundo; Toktomúshev A. A una mujer; Umetalíev T. Patria amada / Trad. del kirg. // Lit. Sov. N 2; Bókov V. El pañuelo de Orenburgo; Búrova N. No di a luz para la guerra...; Deméntiev A. Oh, todas las mujeres son hermosas...; Kazakova R. Nació mi pequeñito...; Poperechni A. Cuando el manzano en flor al fin germina...; Tatiánicheva L. A los hijos; Tvardovski A. No envejece tu dulce belleza...; Zhigulin A. Llegó mi mama de Voronezh... / Trad. del rus. // Lit. Sov. N 3; Tvardovski A. Tras la lejanía, lejanía (fragmento); Tíjonov N. Soldado de comunicaciones; Oda al futuro; Un hombre...; Algo tiene de mayo...; Legenda hindú sobre la oración de la mujer por el Dios Tvashtri; Edmond Rostand; Ahora Ceilán se llama Sri Lanka...; Yo no rezo... / Trad. del rus.; Yandíev D. Con Lenin / Trad. del ingush. // Lit. Sov. N 4; Jaritónov V. La Victoria; Kuznetsov Y. Regreso; Martínov L. El pueblo triunfante; Mezhirov A. El defensor de Moscú / Trad. del rus.; Tank M. La mamá envió al hijo...; Bíkov V. La última granada (fragmento de la novela «Vivir hasta el alba») / Trad. del biel.; Keshókov A. Fue en el cuarenta y cinco / Trad. del kabard. // Lit. Sov. N 5; Krásnikov G. Oh, sin ustedes nuestra tierra...; Urúsov V. Chocheo a veces ante el tedio...; Lebiódushkina O. Vine al bosque a buscar un poema... / Trad. del rus.; Rudenko V. «Asistencia Pública» / Trad. del ucr.; Vánagas R. Mi alma errante / Trad. del lit.; Taís-oglí T. Loa a la Tierra; Aldárova M. Constructores / Trad. del azerb. // Lit. Sov. N 7; Babáev E. El poeta; Los árboles; Silencio; Al encuentro; El milagro; La herradura; La tormenta; El canal; Cartas; Kulíev K. Una carta a mi amígo extranjero; Los ríos bajan de las cumbres...; Alegría hace falta; Eterno derroche / Trad. del turkmen. // Lit. Sov. N 10; Vasíleva L. Por cuatro temas siento apego; Mi mamá me abrazó con ternura; La huella de la guerra; Yo amo!; La madre del guerrillero; Te agradezco el derecho; El monumento; Este verso tun largo que anoto / Trad. del rus. // Lit. Sov. N 12; Borodulin R. Poema; Tú...; Te ruego...; A la hora del deseo...; Oh luz del terruño...!; El buey negro...; Dos nuditos para hacer memoria; Un saludo a Nicolás Guillén; Guilévich N. Una canción en el autobús; En esa aldea donde nunca estuve...; No la despierten...; Aquí me ven de nuevo!...; Jamás creí...; No dan ganas de hablar...; Por lo visto...; Mira...; Feliz del poeta!..; Kuleshov A. A nadie desco...; Me muero de inacción...; No aceptan el ajenjo los molinos...; La gloria suelen siempre comparar...; Pagaron por esa conciencia...; In vierno huye de noche...; Bien sé lo que es el sufrimiento; Un consejo a mí mismo:; Pánchenko P. Fin de siglo; A veces volvía del bosque en mi infancia...; Regreso; Mis maestros; Canta el viento...; Tank M. Por lo menos una vez al año...; El ciego...; Tiempo; El Templo de Santa Ana; Cierta vez; Antisoneto; Usted afirma...; Zuiónak V. Voy...; Me dio natura...; Las preguntas / Trad. del biel. Unión. N 2.

1.5.

На беларускую мову. Дождж у Каралішчавічах: Паэма / Пер. з ісп. Р. Барадулін. Мн., 1984. / На ісп. і бел. мовах.

Сны: Вершы / Пер. з ісп. Р. Барадулін, В. Сёмуха. Мн., 1989.

Дождж у Каралішчавічах: Урыўкі з паэмы; Тры малітвы ў бессань: [Верш] / Пер. з ісп. Р. Барадулін // Беларусь. 1984. № 11; Дождж у Каралішчавічах: [Фрагменты з паэмы] / Пер. з ісп. Р. Барадулін // Маладосць. 1984. № 10.

На рускую мову. Дождь в Королищевичах: Поэма (фрагменты) / Пер. с исп. П. Грушко, В. Тарас // Неман. 1984. № 10.

1.6.

Гарсіа Лорка Ф. Блакітны Звон Гранады. Мн., 1975 / Скл. Рэд. пер. Рэц.: Матяш Н. // Лит. обозрение. 1977. № 1; Яго ж. «Немагчымасць, магчымасці поўная» // Полымя. 1976. № 3; Никифорович В. Новая встреча с Гарсиа Лоркой // Неман. 1976. № 10.

Нэруда П. Крыві бунтоўнай кроплі. Мн., 1976 / Скл. Рэд. пер. Рэц.: Мартинович А. Пабло Неруда на белорусском // Кн. обозрение. 1977. 8 апр.; Мацяш Н. Бунтоўнае сэрца Нэруды // ЛіМ. 1977. 1 ліп.

Гільен Н. Падарожжа да сябе самога. Мн., 1978 / Скл. Рэд. пер. Рэц.: Мацяш Н. Голас зялёнай яшчаркі // ЛіМ. 1978. 15 снеж.

Містраль Г. Ветраліст. Мн., 1984 / Скл. Рэд. пер. Рэц.: Лапатка Я. І загучаў яе голас... // ЛіМ. 1985. 20 снеж.

Вальеха С. Чорныя геральды: Выбр. лірыка / З ісп. Мн., 1993 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Барадулін Р. Пра сябра // ЛіМ. 1984. 26 кастр.; Карласу Шэрману — 50 // Там жа. 1984. 26 кастр.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Тарас В. [Віншаванне з 50-гадовым юбілеем К. Шэрмана] // Беларусь. 1984. № 11; Шалястовіч К. ...Азёр тваіх цалую нябёсы // Голас Радзімы. 1985. 11 ліп.

На іспанскай мове. Carta del crítico literario de la RDA Irmtrand Gutschke al traductor soviético Carlos Sherman // Lit. Sov. 1983. N 3.

На рускай мове. Гарсиа Р. «Осень патриарха» и другие... // Сов. Бел. 1982. 8 дек.; Стрельцов М. Реки ищут океан // Неман. 1984. № 10.

2.4.

На туркменскай мове. Жутдиев Б. Кенарлар: Публицистик поэма // Эдебият ве сунгат. 1984. 11 майы.

Т. М. Махнач.

Э

ЭПІМАХ-ШЫПІЛА БРАНІСЛАЎ

Эпімах-Шыпіла Браніслаў Ігнатавіч [крыпт. Б. Э.-Ш.; 4(16).9.1859, фальв. Судзіловічы, цяпер в. Будзькаўшчына Лепельскага пав. Віцебскай губ., цяпер Полацкі р-н Віцебскай вобл.— 6.6.1934, Ленінград], дзеяч беларускай культуры, выдавец, фальклярыст, мовазнавец, літаратуразнавец. Кандыдат гісторыка-філалагічных навук (1887).

Паходзіў з сям'і дробнага беларускага шляхціца. Дзяцінства будучага вучонага прайшло ў фальварку Залессе (цяпер Полацкі р-н), куды неўзабаве пасля яго нараджэння пераехала сям'я і дзе нарадзіўся яго малодшы брат Уладзіслаў (1864—1914), таксама працаўнік беларускай культуры. Бацька меў 20 дзесяцін ворнай зямлі і 10 дзесяцін лесу. Пасля яго смерці сям'я збяднела. Да дванаццацігадовага ўзросту Браніслаў выхоўваўся дома, а ў 1871 паехаў у Рыгу да дзядзькі, паступіў у Аляксандраўскую гімназію, якую скончыў у 1880 з залатым медалём. У тым жа годзе паступіў на гісторыка-філалагічны факультэт Пецярбургскага універсітэта, які скончыў у 1886 са ступенню кандыдата. У час вучобы жыў у пісьменніка П. Палявога. Вылучаўся вялікімі лінгвістычнымі здольнасцямі, авалодаў больш як дваццаццю старажытнымі і новымі мовамі, свабодна гаварыў па-латыні, цікавіўся ўсходнімі культурамі. Пасля заканчэння універсітэта Б. Эпімах-Шыпіла нейкі час зарабляў на жыццё прыватнымі ўрокамі, выконваў абавязкі памочніка рэдактара «Журнала Министерства путей сообщения», потым быў хатнім настаўнікам у князёў Куракіных (Яраслаўская губ.) і камергера Грэйга (Пецярбург). З 1891 памочнік бібліятэкара, потым бібліятэкар у бібліятэцы Пецярбургскага універсітэта (цяпер бібліятэка імя В. Бялінскага). Адначасова выкладаў старажытнагрэчаскую і лацінскую мовы ў шэрагу вышэйшых і сярэдніх навучальных устаноў Пецярбурга (каталіцкая Духоўная акадэмія, агульнаадукацыйныя курсы А. Чарняева, мужчынская гімназія). З гімназічных гадоў збіраў матэрыялы па гісторыі, этнаграфіі, фальклоры і літаратуры Беларусі, марыў з цягам часу стварыць у родным Залессі беларускі музей. Унікальная рукапісная хрэстаматыя беларускай літаратуры, якую ён з вялікай тэксталагічнай руплівасцю і дасведчанасцю пачаў складаць у 1889 і закончыў у 1931, зробленыя ім копіі некаторых твораў В. Дуніна-Марцінкевіча (у прыватнасці, камедыі «Залёты», атрыманай ад А. Ельскага), дапамаглі захаваць тэксты многіх помнікаў беларускага пісьменства. Яго хрэстаматыя, у прыватнасці, данесла да нас каштоўную паэтычную спадчыну Ф. Тапчэўскага, якая ў свой час не магла трапіць у друк і пашыралася ў рукапісах. У яго архіве доўгі час зберагаўся рукапіс трэцяга паэтычнага зборніка Ф. Багушэвіча «Скрыпачка» (згубіўся пасля смерці вучонага). Паводле А. Станкевіча Б. Эпімах-Шыпіла быў у блізкіх адносінах з Ф. Багушэвічам. Падтрымліваў навуковыя сувязі з А. Ельскім, Я. Карскім, Е. Раманавым, І. Свянціцкім, К. Эстрайхерам, перапісваўся з М. Багдановічам (пазнаёміўся з ім у 1911 у Вільні), У. Самойлам, мастаком Б. Русецкім; да яго звярталіся па дапамогу Цётка, А. Грыневіч. Цёплыя ўспаміны аб ім пакінулі арабіст І. Крачкоўскі, пісьменнік Ц. Гартны, культурная дзеячка П. Мядзёлка і інш. Быў сапраўдным членам Віцебскай вучонай архіўнай камісіі, ад імя якой у 1896 удзельнічаў у археалагічным з'ездзе ў Рызе. У складзе рускай дэлегацыі ездзіў у 1908 у Брусель на 1-ы міжнародны

з'езд бібліятэчных работнікаў. На пачатку 20 ст. Б. Эпімах-Шыпіла стаяў на чале беларускага культурнага руху ў Пецярбургу, прымаў удзел у дзейнасці культурна-асветнай арганізацыі «Круг беларускі» (1902—04), быў ініцыятарам стварэння (1906) і фактычным кіраўніком буйнейшага беларускага дарэвалюцыйнага выдавецтва «Загляне сонца і ў наша аконца», якое месцілася на яго кватэры, а таксама кіраўніком студэнцкага Беларускага навукова-літаратурнага гуртка, які адыграў значную ролю ў згуртаванні нацыянальных культурных сіл. Пры яго актыўным удзеле рабілася перавыданне твораў беларускіх класікаў, выданне першага беларускага альманаха-часопіса «Маладая Беларусь», арганізацыя конкурса сцэнічных твораў, навуковых абгаварэнняў, тэатральна-канцэртных вечарынак і інш. Для культурнага адраджэння роднага краю ён не шкадаваў сваіх уласных сродкаў, аддаваў для сходаў моладзі і патрэб выдавецтва пецярбургскую кватэру (Васільеўскі востраў, 4-я лінія, 45, кв. 16). «Сэрцам Беларусі» называлі гасціннага гаспадара землякі-студэнты за дабрыню, заўсёднае жаданне дапамагчы, рыцарскае служэнне роднай культуры. Вялікім было значэнне Б. Эпімах-Шыпілы ў жыцці і творчым лёсе Я. Купалы: адрэдагаваў і падрыхтаваў да друку яго першы зборнік «Жалейка» (1908), па-бацькоўску апекаваўся над паэтам у 1909—13, калі той жыў у Пецярбургу, захаваў у сваім архіве многія творы паэта, склаў два машынапісныя сшыткі ненадрукаваных твораў Купалы пецярбургскага перыяду (захоўваюцца ў музеі Я. Купалы ў Мінску).

Друкавацца ў беларускіх выданнях Эпімах-Шыпіла пачаў у 1913. У часы першай сусветнай вайны ён удзельнічаў у падрыхтоўцы «Меморыі прадстаўнікоў Беларусі на III канферэнцыі народаў» (Лазана, 1916), дзе выказаны пратэст супраць падняволь нага становішча беларускага народа, абгрунтавана яго права на самастойнае нацыянальнае развіццё. У 1917 чытаў у Петраградзе лекцыі па беларускай мове, выязджаў на Полаччыну.

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі ён па-ранейшаму працаваў у бібліятэцы Петраградскага універсітэта, загадваючы яе філалагічна-лінгвістычным аддзелам. У 1918 выбраны старшынёй навуковага «Таварыства вывучэння культурна-прамысловага стану Беларусі», заснаванага ў Петраградзе, садзейнічаў рабоце Белнацкома. У 1923 прыязджаў у Мінск для сустрэч з Я. Коласам, Я. Купалам і інш. пісьменнікамі. У 1924 Б. Эпімах-Шыпіла абраны правадзейным членам Інбелкульта. У 1925 (1926?) ён пераехаў у Мінск і працаваў рэдактарам, а з 1927 старшынёй камісіі Інбелкульта па складанні слоўніка жывой беларускай мовы. Пад яго рэдакцыяй выйшлі «Віцебскі краёвы слоўнік» М. Каспяровіча (1927), «Краёвы слоўнік Чэрвеньшчыны» М. Шатэрніка (1929). Супрацоўнічаў з рэдактарамі першага акадэмічнага збору твораў М. Багдановіча (1927—28), перадаў ім пісьмы паэта ў выдавецтва «Загляне сонца і ў наша аконца» і інш. эпісталярныя матэрыялы. У 1929 ён перадаў у АН БССР каштоўную асабістую бібліятэку, якую збіраў усё жыццё,— 5 тысяч тамоў, пераважна па беларусазнаўству. Рэпрэсіі 1930 супраць беларускай інтэлігенцыі закранулі і Эпімах-Шыпілу: 18 лістапада, пасля вобыску, ён быў беспадстаўна арыштаваны і зняволены ў турме да 12 верасня. «Выпушчанаму, сказана мне пакінуць Менск, і я мусіў выехаць у Ленінград, дзе апынуўся выкінутым на брук, ... не магу знайсці сабе не толькі кватэры, але хоць бы пакойчыка, і, можа, прыйдзецца згінуць дзе на вуліцы ад холаду і голаду»,— скардзіўся ён у лісце ксяндзу В. Шутовічу ад 1.11.1930 (Спадчына, 1989, № 2, с. 29). Праз некалькі гадоў ён памёр. На яго «Хрэстаматыі» ёсць надпіс: «2-га чэрвеня пасля другога удара Б. Ігн. страціў прытомнасць і сканаў 6.6.34 а 8-й г. раніцы ў бальніцы імя С. Пяроўскай». Па іншых звестках загінуў, трапіўшы пад трамвай. Магіла яго невядомая. Частку багатага архіва Б. Эпімах-Шыпілы захоўваў нейкі час ленінградскі вучоны-беларус К. Пушкарэвіч, потым яна трапіла да Л. Бэндэ і разам з архівам апошняга — у БДАМЛіМ. Некаторыя рукапісы разам з матэрыяламі Пушкарэвіча зберагаюцца ў Архіве Расійскай АН у Санкт-Пецярбургу. Падораныя Беларускай Акадэміі навук кнігі Б. Эпімах-Шыпілы ў гады Вялікай Айчыннай вайны былі вывезены ў Германію, потым часткова вернуты і зараз знаходзяцца ў ЦНБ імя Я. Коласа АН Беларусі і Урадавай бібліятэцы Беларусі імя М. Горкага.

Г. В. Кісялёў.

Бібліяграфія

1.3.

1913. Дзесяць боскіх прыказанняў: [Верш] // Беларус. 8 жн.

1917. Беларуская мова ў гімназіі // Вольная Беларусь. 30 кастр. / Пад крыпт. Б. Э.-Ш.

1928. [Рэц. на кн.: Сержпутоўскі А. Казкі і апавяданні беларусаў з Слуцкага павету. Мн., 1926] // Запіскі аддзелу гуманітарных навук. Мн. Т. 1. Кн. 2; Няхай жыве маяк беларускай культуры // Сав. Бел. 16 кастр.

1962. Дарагому Янку Купалу // Народны паэт Беларусі. Мн.

1.4.

Мэморыя прадстаўнікоў Беларусі на III-яй канферэнцыі нацый / З фр. Мн., 1917.

1.5.

На ўкраінскую мову. Індыіська легенда / З хін. Пер. з біл. П. Гай // Рада. 1912. 30 вер.

1.6.

Бурачок Мацей [Багушэвіч Ф]. Дудка беларуская. Пб., 1907 (Беларускія песняры. Т. 1) / Рэд.

Купала Я. Жалейка. Пб., 1908 / Рэд., скл.

Рэўка Сымон з-пад Барысава [Багушэвіч Ф.] Смык беларускі. Пб., 1908 (Беларускія песняры. Т. 4) / Рэд.

Каспяровіч М. Віцебскі краёвы слоўнік. Мн., 1927 / Рэд.

Шатэрнік М. Краёвы слоўнік Чэрвеньшчыны. Мн., 1929 / Рэд.

Слоўнік Б. Эпімаха-Шыпілы // Полымя. 1969. № 7 / Скл.

2.2.

На беларускай мове. Семашкевіч Р. Браніслаў Эпімах-Шыпіла. Мн., 1968. Рэц.: Грыгарук Ю. Выдавец «Жалейкі» // ЛіМ. 1968. 21 мая.

Станкевіч А. Прафесар Браніслаў Эпімах-Шыпіла: З яго жыцця і працы. Вільня, 1935.

2.3.

На беларускай мове. Александровіч С. Б. Эпімах-Шыпіла // Беларусь. 1947. № 7; Яго ж. Сейбіт дабра і ведаў // ЛіМ. 1979. 7 вер.; Баршчэўскі А. Янка Купала // Беларускі каляндар. 1982. Беласток, 1982; Даўгяла Г. Першая біяграфія Браніслава Эпімах-Шыпілы // ЛіМ. 1984. 7 вер.; Дэконская В., Дапкюнас Ж. Чарняеўскія курсы і Я. Купала // Народныя песняры. Мн., 1972; Жыгаў І. Паліглоты //

Беларусь. 1978. № 1; Жылуновіч Э. Эвалюцыя беларускай кніжкі // Полымя. 1925. № 1; К-а [Купала Я.] Владыслаў сын Ігната Эпімах-Шыпіла: (Пасмертны ўспамін) / Н. н. 1914. 16 мая; Каспіровіч М. Матэрыялы для вывучэння віцебскай краёвай літаратуры і мастацтва // Маладняк. 1927. № 6; Крукоўскі У. Штрыхі да партрэта // Голас Радзімы. 1978. 2 сак.; Купала Я. [Лісты да Б. Эпімах-Шыпілы] // Купала Я. Зб. тв.: У 7 т. Мн., 1976. Т. 7; Мядзёлка П. Сцежкамі жыцця. Мн., 1972. С. 54—64; Прафесар Браніслаў Эпімах-Шыпіла...: [Некралог] // Бел. крыніца. 1934. 25 ліст.; С. А. Браніслаў Эпімах-Шыпіла // Беларусь. 1947. № 7; Саросек А. Браніслаў Эпімах-Шыпіла // Варта. 1918. № 1; Семашкевіч Р. Беларускі літаратурна-грамадскі рух у Пецярбурзе (канец XIX — пачатак XX ст.). Мн., 1971. С. 39—58, 64—66, 76—81, 85—88; Яго ж. Купала і Эпімах-Шыпіла // Полымя. 1967. № 7; Яго ж. Памяці змагара // Чырв. змена. 1964. 6 чэрв.; Яго ж. Слоўнік Б. Эпімаха-Шыпілы // Полымя. 1969. № 7; Яго ж. Чалавек прадвесня // Полымя. 1968. № 1; Яго ж. Янка Купала і Эпімах-Шыпіла // Семашкевіч Р. Выпрабаванне любоўю. Мн., 1982; Станкевіч А. Прафесар Шыпіла: (З яго жыцця і працы) // Калоссе. 1935. № 2; Сушынскі Я. Сябар вялікага таленту // Чырв. змена. 1962. 26 чэрв.; Цяпанаў А. Першы пастаноўшчык «Паўлінкі» // Беларусь. 1954. № 7; Шарахоўскі Я. Пясняр народных дум. Мн., 1970. С. 36, 62—66, 101—102; Янушкевіч Я. Апякун і настаўнік // Голас Радзімы. 1984. 11 кастр.; Яго ж. Невядомы аўтограф Эпімах-Шыпілы // ЛіМ. 1989. 6 кастр.

На рускай мове. Белорусский научно-литературный кружок студентов С.-Петербургского университета. Спб., 1913. С. 14; Дашкевич А. За строками одного автографа // Неман. 1979. № 4; Крачковский И. Над арабскими рукописями 4 изд. М., 1965. С. 128—129; Мороз Д. Первая книга // Неман. 1982. № 2; Рагойша В. Написано рукой Купалы... // Там жа. 1977. № 8; Ярош М. В памяти народной. Мн., 1982. С. 8—9.

2.4.

На беларускай мове. Зязюля А. Маёвая ноч: [Верш] // Беларус. 1914. 8 мая; Купала Я. Прафесару Б. Эпімах-Шыпілу з Новым 1910 годам; Прафесару п. Б. Эпімах-Шыпілу (З прычыны пажару ў яго маёнтку): [Вершы]; Паляўнічы і пара галубоў (Легенда з індыйскай кнігі Магабгарата): Прысвячаю прафесару Б. Эпімах-Шыпілу: [Паэма] // Купала Я. Зб. тв.: У 7 т. Мн., 1973. Т. 2.

На рускай мове. Лойко О. Как огонь, как вода: (Главы из книги) / Пер. Г. Бубнов // Неман, 1981. № 9.

3.1.

Архіў Расійскай АН у Санкт-Пецярбургу, ф. 792, воп. 1, спр. 46; Архіў у ІРЛІ Расійскай АН, ф. 586, адз. зах. 229, л. 1—3; БДАМЛіМ, ф. 66, воп. 1, спр. 1004, 1256, 1283, 1320, 1322, 1328, 1332, 1333, 1345, 1353, 1361, 1364, 1429; ДГА Санкт-Пецярбургскай вобл., ф. 14, воп. 3, спр. 3212, л. 23, 26—32; ЦБ АН Літвы, ф. 21, адз. зах. 487, 587; ЦНБ АН Беларусі, аддз. рукап., ф. 5, воп. 1, адз. зах. 1; ф. 23, воп. 1, адз. зах. 545.

Т. М. Махнач.

Ю

ЮДЭЛЕВІЧ МІХАСЬ

Юдэлевіч Міхась (Міхаіл Львовіч; псеўд.: Ю. Міхайлаў; крыпт.: Ю. М.; 20.4.1914, мяст. Смалявічы Мінскай губ., цяпер Мінскай вобл.— 1941), драматург, тэатральны крытык.

Паходзіў з сям'і саматужніка. Сярэднюю школу скончыў у Мінску (1929), працаваў рабочым у гуце, акцёрам у Мінскім тэатры рабочай моладзі (1929—31). У 1935 скончыў Дзяржаўны інстытут мастацтва ў Маскве. Потым вярнуўся ў Мінск, працаваў загадчыкам аддзела тэатра ў рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва» (1935—40), а таксама ва Упраўленні па справах мастацтва пры Саўнаркоме БССР. З 1940 у Чырвонай Арміі, удзельнічаў у савецка-фінляндскай вайне. Загінуў на фронце ў час Вялікай Айчыннай вайны.

Як драматург М. Юдэлевіч пачаў творчасць у 1929 (публікацыі яго п'ес не выяўлены). Адзін з аўтараў калектыўнай п'есы «Першы штандар» (паст. ў 1930, па іншых звестках у 1929), аўтар п'есы «Зямля гарыць» (напісана ў 1932), якая ставілася на радыё. Зрабіў інсцэніроўку паводле рамана М. Астроўскага «Як гартавалася сталь» (паст. ў 1937), гэты ж твор ён паклаў у аснову лібрэта оперы «Паўка Карчагін» (музыка П. Падкавырава), якая ставілася ў пасляваенны час на сцэне кансерваторыі як студэнцкі аматарскі спектакль. У беларускім друку 30-х гадоў М. Юдэлевіч быў вядомы пераважна як тэатральны крытык і аглядальнік. Друкаваў водгукі на тэатральныя пастаноўкі, артыкулы і рэцэнзіі на спектаклі і творы драматургіі. Падыходзіў да ацэнкі п'ес з агульнапрынятых на той час ідэйна-класавых пазіцый. Развіваў канцэпцыю росквіту сучаснай яму драматургіі, адзначаў прыход у яе вядомых пісьменнікаў. Драматургічная канцэпцыя М. Юдэлевіча спалучала ў сабе супярэчлівыя рысы, якія вынікалі з абсалютнай дэфармацыі эстэтычных ацэнак і творчай інтуіцыі ў той час.

І. Э. Багдановіч.

Бібліяграфія

1.3.

1931. Справа ТРАМу — справа ўсяго камсамола: (На 1-й Усебеларускай трамаўскай нарадзе) // Чырв. змена. 1 чэрв.

1935. «Суд» // ЛіМ. 6 кастр.; Замест ненапісанай прадмовы: [Рэц. на кн.: Модэль М. Тэатр і драматургія. Мн., 1935] // Там жа. 17 снеж.

1936. Драматург абароннай тэмы // ЛіМ. 23 лют.; Пра работу з пачынаючымі // Там жа. 29 лют.; Пра мнімыя праблемы і яўнае ўбоства («Ася» ў Белдзяржтраме) // Там жа. 17 сак.; «...Як яе завуць»: (Прэм'ера ў БДТ-1) // Там жа. 28 сак. / Сааўт. Б. Мікуліч; Мальер на клубнай сцэне / Пад крыпт. Ю. М.; Заўвагі па сутнасці / Сааўт. Б. Мікуліч; Любоў і самакрытыка // Там жа. 21 мая; «Мікола Гоман»: Водгук на тэатральную пастаноўку // Там жа. 17 жн.

1937. Новыя спектаклі ў яўрэйскім дзяржаўным тэатры // ЛіМ. 14 крас.

1938. «Партызаны»: Заметкі аб п'есе і спектаклі // ЛіМ. 1 мая; Об одном спектакле // Сталин. молодежь. 28 янв.

1939. Росквіт беларускай драматургіі // ЛіМ. 3 кастр.

1940. «Сёстры» // ЛіМ. 2 ліст.

1941. Аб п'есе Кузьмы Чорнага // ЛіМ. 31 мая.

1.4.

Гурский И. Сваты: Комедия в 2-х действ. / С бел. Мн., 1937.

1.6.

Аднаактныя п'есы: Зб. для самадзейнай сцэны. Мн., 1937 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981. *Т. М. Махнач.*

ЮДЭЛЬСОН АРОН

Юдэльсон Арон Ісакавіч (17.7.1907, Рыга — 29.10.1937, Мінск), паэт, нарысіст. Пісаў на яўрэйскай мове. Член СП Беларусі з 1934.

Паходзіў з сям'і настаўніка. Да 1928 жыў у Латвіі (Латгаліі), потым пераехаў у Беларусь. У 1930 паступіў у Мінску на літаратурнае аддзяленне Педагагічнага інстытута, але пакінуў вучобу на 4 курсе. Працаваў у рэдакцыі яўрэйскай газеты «Октобэр», на радыё. У 1935 быў сакратаром яўрэйскай секцыі СП БССР. У 1937 рэпрэсіраваны, прысуджаны да вышэйшай меры пакарання. Рэабілітаваны пасмяротна ў 1957.

Друкавацца А. Юдэльсон пачаў у 1923 у нелегальным друку Латвіі (публікацыі не выяўлены). З 1929 выступаў у яўрэйскім друку Беларусі. Да 1935 часта публікаваўся ў часопісе «Штэрн». Выйшла некалькі кніг яго паэзіі і прозы на яўрэйскай мове. У 1961 у перакладзе на беларускую мову выйшла кніга выбраных вершаў А. Юдэльсона «Прывітанне». У першым яе раздзеле «Блуканні» сабраны вершы 1921—28, калі паэт яшчэ жыў у Латвіі. Другую частку «Мой дом» склалі творы, напісаныя за гады жыцця ў Савецкай Беларусі. Найбольшую глыбіню перажыванняў, сапраўдны лірызм і мастакоўскую чуласць да праяў жыцця паказаў паэт якраз у ранні, латгальскі, перыяд сваёй творчасці, калі натуральнасць пачуццяў не была яшчэ скасавана класавай ідэалогіяй.

І. Э. Багдановіч.

Бібліяграфія

1.2.
Камбінат: Паэма. М.; Х.: Мн., 1931 / Яўр. Рэц.: Кабакоў Н. Пра паэму Юдэльсона «Камбінат» // Маладняк. 1931. № 8; Ягож. Радасная з'ява // Штэрн. 1931. № 10—11 // Яўр.
Межы: Проза і вершы. Мн., 1934 / Яўр.
У нашай сталіцы: (Нарысы). Мн., 1934 / Яўр.
Чырвонасцяжны калгас «Колас». Мн., 1934 / Сааўт. Х. Шынклер / Яўр.
1.3.
1929. Негарэлае: [Паэма] // Штэрн. № 5—6 / Яўр.; Загадана сцерагчы, загадана стаяць...: [Верш] // Там жа. № 10 / Яўр.
1930. Наша зямля: [Верш] // Штэрн. № 2—3 Яўр.
1931. Лясы змагаюцца: [Вершы] // Штэрн. № 4—5 Яўр.
1932. Краіна магніту і будаўніцтва: [Паэма] // Штэрн. № 1—2 / Яўр.; Крышацца скалы: [Верш] / Там жа. № 10—11 / Яўр.
1933. Норд-ост: [Вершы] // Штэрн. № 5—6 Яўр.
1934. Рапартаваць з'езду творчасцю і масавай работай // ЛіМ. 20 студз.
1935. [Вершы] // Штэрн. № 10—11 / Яўр.
1.5.
На беларускую мову. Прывітанне: Вершы / З яўр. Мн., 1961.
Вітанне: [Верш] / Пер. І. Плаўнік // Маладняк. 1930. № 3; З паэмы «Негарэлае»: Урыўкі / Пер. І. Плаўнік // Там жа. 1930. № 6—7; Негарэлае: [Урывак з паэмы] / Пер. І. Плаўнік // Чырв. змена. 1931. 11 вер.; Ноч перад пускам: (Урывак з паэмы) / Пер. А. Зарыцкі // ЛіМ. 1933. 27 жн.; Надзея; Беларускія пушчы: [Уступ да паэмы «Камбінат»]; Вакзал: [Вершы] / Пер. С. Шушкевіч // Там жа. 1959. 21 студз.; Негарэлае: Урывак з паэмы / Пер. А. Вольскі, П. Макаль // Полымя. 1960. № 9.
На латышскую мову. Kur?; Es nezinu; Uz Latgales celiem; Cerība; Jaunība / Atdz. M. Kempe. // Karogs. 1962. Nr 7.
2.3.
На беларускай мове. Базарэвіч М. Прывітанне светламу дню // ЛіМ. 1961. 29 жн.; [«Наш каляндар»] // Там жа. 1982. 16 ліп.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Платнер А. Арон Юдальсон // Юдальсон А. Прывітанне. Мн., 1961; Хведаровіч М. Ён быў у нашым страі // ЛіМ. 1967. 18 ліп.
На рускай мове. Ром Л. Писатель — рядовой боец социалистической стройки // Рабочий. 1931. 25 июля.

Т. М. Махнач.

ЮРЧАНКА ГЕОРГІЙ

Юрчанка Георгій Фёдаравіч (псеўд.: Харытон Бессардэчны, Ю. Георгіеў, Ю. Герасімаў, Ю. Грыгарук, Ягор Дзенісенка, Х. Дзенісёнак, Якаў Дзенісенкаў, Язэп Кудравіцкі, Я. Кудрыцкі, Ягор Кудрыцкі, Ю. Лявончык, Дзяніс Панкрацёнак, Ю. Паўлаў, Я. Фёдараў, Рыгор Юркевіч, Генадзь Юрчанка; н. 31.1.1928, в. Кудрычы Мсціслаўскага р-на Магілёўскай вобл.), паэт-сатырык, парадыст, мовазнавец, крытык. Член СП Беларусі з 1975.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацька, Фёдар Дзянісавіч, быў удзельнікам першай сусветнай, грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў. Да пачатку вайны Г. Юрчанка скончыў 5 класаў, пасля вайны працаваў у калгасе рахункаводам, адначасова вучыўся. Скончыўшы СШ у Мсціславе (1949), паступіў у Магілёўскі настаўніцкі інстытут. З 1951 працаваў настаўнікам на Гродзеншчыне, выкладаў беларускую мову і літаратуру ў сярэдніх школах в. Ахонава Дзятлаўскага р-на, в. Любарты і Канвелішкі Воранаўскага р-на. Каб прадоўжыць адукацыю, паступіў на завочнае аддзяленне філалагічнага факультэта Гродзенскага педагагічнага інстытута, які закончыў у 1959. У 1959 ён паступіў ў аспірантуру Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР. З 1961 рэдактар, загадчык рэдакцыі літаратуры і мастацтва, пазней рэдакцыі філалогіі выдавецтва «Навука і тэхніка». З 1988 на пенсіі. Узнагароджаны медалём.

Першы верш, «На смерць Марціна Рыля», Г. Юрчанка напісаў у 1940 пад уражаннем прачытанай аповесці Я. Коласа «Дрыгва». Вясной 1945 спрабаваў напісаць паэму пра партызанскую барацьбу. Але друкавацца пачаў толькі ў 1959 (вершы «Вясной», «Сонца, стаміўшыся, вейкі-праменні...») у воранаўскай раённай газеце «Путь социализма». У рэспубліканскім друку выступае з 1959. Пазней пачаў выступаць у дэфіцытных для беларускай літаратуры жанрах пародыі і эпіграмы. У гэтай галіне мае несумненныя поспехі: умее пранікнуць у спецыфіку ідэйна-творчай манеры, выявіць асаблівасці стылю таго або іншага паэта, празаіка, крытыка, у сяброўска-гумарыстычнай ці з'едліва-саркастычнай форме раскрыць, «агаліць» сутнасць твора, які парадзіруецца. І ў гэтым сэнсе Г. Юрчанка паўстае перад чытачом як свайго роду тонкі і назіральны даследчык. Пра гэта сведчаць яго кнігі літаратурных пародый і эпіграм «Распрэжаны Пегас», «Вярхом на вожыку», «Немеладычныя мелодыі», «Парнаскія ўхабы», «У натхнёнай паграбеньцы», «Негабляваная пегасня». Г. Юрчанка вядомы і як збіральнік народнай лексікі і фразеалогіі («Дыялектны слоўнік. З гаворак Мсціслаўшчыны», «Народная сінаніміка», збор дыялектнай фразеалогіі ў кнігах «І коціцца і валіцца», «І сячэ і паліць», «Слова за словам», а таксама «Народнае вытворнае слова» ў 3 кнігах, «Сучаснае народнае слова»). Выступае з артыкуламі, рэцэнзіямі на творы сучасных беларускіх пісьменнікаў.

Жыве ў Мінску.

Я. К. Усікаў.

Бібліяграфія

1.2.

Распрэжаны Пегас: Пародыі і эпіграмы. Мн., 1965 (Б-ка Вожыка). Рэц.: Дзюбайла П. Пародыя — таксама літаратурны твор // Полымя. 1966. № 10; Ерамінок У. У сваім сядле // ЛіМ. 1966. 15 ліп.; Лёсік Г. Дзядоўнік на Парнасе // Чырв. змена. 1966. 16 жн.

Дыялектны слоўнік: (З гаворак Мсціслаўшчыны). Мн., 1966. Рэц.: Аниченко В. Говор Мстиславщины // Сов. Бел. 1967. 31 марта; Жураўлёў В. Жывое народнае слова // Звязда. 1966. 10 снеж.; Новиков А. Ценный труд // Кн. обозрение. 1967. 8 апр.; Падгайскі Л. Слоўнік роднай гаворкі // Маладосць. 1967. № 4; Подлужный А. Говоры Мстиславщины: 2000 слов «Диалектного словаря» // Кн. обозрение. 1966. 18 нояб.; Прашковіч М. Важкае слова // Беларусь. 1967. № 4; Стэцка П. Дарагія скарбы // Полымя. 1967. № 4; Яшкін І. У скарбніцу роднай мовы // ЛіМ. 1966. 11 ліст.; Gutschmidt K. Zwei neue Beiträge zur belorussischen Lexikographie // Zeitschrift für Slawistik. 1969. H. 1.

Вярхом на вожыку: Літ. пародыі. Мн., 1968. Рэц.: Бярозкін Р. Творы дзейснага жанру // Беларусь. 1968. № 12; Казанаў Б. У люстры пародыі // ЛіМ. 1968. 25 кастр.; Яскевіч А. Вясёлым вокам пародыі // Полымя. 1969. № 5; Яго ж. Насмешлівым вокам пародыі // Маг. праўда. 1969. 4 сак.

Народная сінаніміка. Мн., 1969. Рэц.: Блінава Э., Падгайскі Л. Сінаніміка народнай мовы // Полымя. 1970. № 2; Булыка А. Багацце народнага слова // ЛіМ. 1969. 9 вер.; Яшкін І. З нівы народнай сінанімікі // Звязда. 1969. 23 жн.; Gutschmidt K. Zur belorussischen Lexikographie in den Jahren 1969 und 1970 // Zeitschrift für Slawistik. 1971. H. 3.

І коціцца і валіцца: Устойлівыя словазлучэнні ў гаворцы Мсціслаўшчыны. Мн., 1972. Рэц.: «И катится и валится» // Сел. газ. 1972. 16 апр.; Лепешаў І. З невычэрпных моўных скарбаў // Полымя. 1973. № 1; Пшыркоў Ю. Багацце і рознаколернасць мовы // Звязда. 1972. 23 жн.; Шугурова И., Аксамитов А. Первый опыт создания фразеологического словаря одного говора // Труды Самаркандского ун-та. 1975. Вып. 272; Вопросы фразеологии. 1975. № 8; Яшкін І. Хай коціцца, хай валіцца // ЛіМ. 1972. 26 мая.

І сячэ і паліць: Устойлівыя словазлучэнні ў гаворцы Мсціслаўшчыны. Мн., 1974. Рэц.: Васілеўскі М. У плынях мовы // Беларусь. 1975. № 6; «І сячэ і паліць» // Маладосць. 1975. № 3; Лепешаў І. Моўныя скарбы Мсціслаўшчыны // Полымя. 1975. № 9.

Немеладычныя мелодыі: Пародыі і эпіграмы. Мн., 1974. Рэц.: Іпатава В. І смешна, і трапна // Полымя. 1975. № 11; Ралько І. Пародыя: мёд ці палын?.. // Вяч. Мінск. 1976. 16 студз.; Усікаў Я. Майстар пародыі // Маг. праўда. 1975. 23 жн.; Яго ж. Талент пісьменніка-парадыста // Беларусь. 1975. № 4; Яўсееў Р. Не дзеля смеху адзінага // ЛіМ. 1974. 18 кастр.

Слова за слова: Устойлівыя словазлучэнні ў гаворцы Мсціслаўшчыны. Мн., 1977. Рэц.: Лепешаў І. Залацінкі народнай мудрасці // Полымя. 1978. № 1; Сцяцко П. Моўныя самацветы // Звязда. 1978. 1 лют.; Хацкевіч В. Фразеалагічныя багацці народнай мовы // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. 1978. № 4; Шарупіч Р. Працы Юрага Юрчанкі ў галіне беларускай дыялекталогіі // Беларус (Нью-Йорк). 1977. Снежань. № 248; Яшкін І. Моўныя самацветы // ЛіМ. 1977. 18 ліст.

Парнаскія ўхабы: Пародыі, эпіграмы. Мн., 1979. Рэц.: Верас А. Парнаскія ўхабы // ЛіМ. 1979. 5 кастр.

Народнае вытворнае слова: З гаворкі Мсціслаўшчыны. А—Л. Мн., 1981. Рэц.: Абабурка М. Вывучэнне мовы Мсціслаўшчыны // Беларусь. 1981. № 12; Яго ж. Моўныя фарбы Мсціслаўшчыны // Маг. праўда. 1981. 24 ліп.; Войценкаў М. Слоўнік народных гаворак // Звязда. 1981. 16 мая; Сцяцко П. Невычэрпныя скарбы мовы народнай // Полымя. 1981. № 9; Яшкін І. Багацце народнага слова // ЛіМ. 1981. 26 чэрв.

Народнае вытворнае слова: З гаворкі Мсціслаўшчыны. М—Р (разбарона). Мн., 1983. Рэц.: Абабурка М. Шматтомнае даследаванне // Маг. праўда. 1983. 5 крас.; Хацкевіч В. Духоўны скарб народа // Полымя. 1983. № 9.

У натхнёнай паграбеньцы: Пародыі. Мн., 1983. Рэц.: Бабура І. Адзін супраць... 79-ці // ЛіМ. 1983. 29 ліп.

Народнае вытворнае слова: З гаворкі Мсціслаўшчыны. Р—Я. Мн., 1985. Рэц.: Абабурка М. З гаворкі Мсціслаўшчыны // Маг. праўда. 1985. 6 чэрв.; Яго ж. Моўныя скарбы Мсціслаўшчыны // ЛіМ. 1985. 26 ліп.

На мсціслаўскай зямлі ўзгадаваны: Нарыс жыцця і навук. дзейнасці П. П. Кабекі. Мн., 1986.

Сучаснае народнае слова: З гаворкі Мсціслаўшчыны. Мн., 1988.

Негабляваная пегасня: Літ. пародыі. Мн., 1989.

На земле Мстиславщины взращённый: Очерк жизни и научной деятельности П. П. Кобеко. Мн., 1991.

1.3.

1959. Паабяцалі і ... забыліся // Наст. газ. 27 ліст.

1960. В. Вольскаму, А. Лазнявому, П. Глебку; Драма; Узор байкі; Поўны збор мемуарыста: [Эпіграмы] // Вожык. № 8; Чаму зямля круціцца; На прыволлі; Наш знаёмы; Абяцалкін; Трусіны ўзгорак; Чарговы верш; На скале; І прыемна, і карысна...: Пародыі і эпіграмы // Вожык. № 15 / Пад псеўд. Дзяніс Панкраценак; «На бераг выцягнуўшы човен...»: [Верш] // Голас Радзімы. № 51; ЛіМ. 5 ліп. / Пад псеўд. Ягор Кудрыцкі; Твор аб знойдзеным шчасці // ЛіМ. 20 студз.; Сурова і праўдзіва // Там жа. 27 крас.; Паэтычны роздум; Ку-ка-рэ-ку; Тры загадкі; У рыфмаваных лапцях; Астранамічная паэзія; Паўтрыялета: [Пародыі і эпіграмы] // Там жа. 18 мая / Пад псеўд. Ягор Кудрыцкі; Прамова Кудліка перад крытыкамі: Пародыя // Там жа. 7 чэрв. / Пад псеўд. Ягор Кудрыцкі; Замужні хлопец; Салодкія ўспаміны: Пародыі // Там жа. 19 ліп. / Пад псеўд. Ягор Кудрыцкі; Прадчуванне: Пародыя // Там жа. 19 жн. / Пад псеўд. Ягор Кудрыцкі; У краіне долара: [Рэц. на кн.: Філімонаў М. Дзве паездкі за акіян. Мн., 1960] // Там жа. 18 кастр.

1961. Рак-наватар; Хлюст; Зазнайка: [Вершы] // Вожык. № 2 / Пад псеўд. Дзяніс Панкраценак; Веру; Кветкі; Здрада: Літаратурныя пародыі // Там жа. № 11 / Пад псеўд. Дзяніс Панкраценак; Пераклічка пакаленняў // Маладосць. № 3, 4; Адаму Русаку; Па сакрэту; Рвецца песня да нябёс: [Пародыі і эпіграмы] // Там жа. № 11; У госці; Пахне; Над часопісам: [Пародыі] // ЛіМ. 14 сак. / Пад псеўд. Ягор Кудрыцкі; Ісці непраторанымі сцежкамі: [Рэц. на кн.: Дуброўскі І. Паўз самыя вокны. Мн., 1961] // Там жа. 16 чэрв.; Родныя з'явы; Прызнанне ў любві: [Літаратурныя пародыі] // Там жа. 7 ліп. / Пад псеўд. Ягор Кудрыцкі; Усхваляваны голас: [Рэц. на кн.: Смагаровіч М. Маё выступленне. Мн., 1961] // Там жа. 29 вер.

1962. Погляд у будучыню; Па грыбы; Е. Лось: [Пародыі і эпіграмы] // Вожык. № 3; З увагай да чалавека: [Рэц. на кн.: Хомчанка В. Аднойчы майскім днём. Мн., 1962] // Полымя. № 10; Маладзечна; Млечным шляхам; Я — іду; Па грыбы; Мой шлях; Спроба ў галіне чыстай лірыкі: Па слову з многіх; Васіль Макарэвіч; Барыс Бур'ян; Пісьменнік-фантаст; Вячаслаў Адамчык; Ігнат Дуброўскі; Піліп Пестрак; Сааўтары; Малюнак ля Парнаса; Юбілярам добра быць; Дабрадзей; Непрызнаны аўтарытэт; Супакоілі; Дутая велічыня: [Пародыі. Эпіграмы. Байкі] // ЛіМ. 1 студз. / Пад псеўд. Ягор Кудрыцкі. У сааўт.; Саганная лірычная; Манументальна; З дагістарычнага; Вада; Мелодыі кветкава-агародныя; Шчыпальная сентыментальная: [Літаратурныя пародыі] // Там жа. 16 сак. / Пад псеўд. Ягор Кудрыцкі; Сяргей Грахоўскі; Генадзь Бураўкін; Васіль Вітка; Артур Вольскі; Авяр'ян Дзеружынскі; Сяргей Дзяргай; Алесь Звонак; Максім Лужанін; Пятро Прыходзька; Адам Русак; Аляксей Пысін; Янка (Іван) Сіпакоў; Кастусь Цвірка; Станіслаў Шушкевіч; Данута Бічэль; Сцяпан Гаўрусёў: Вясна на Парнасе: Літаратурныя пародыі // Там жа. 1 мая; Канчатковае перавыхаванне; Звілісты шлях Піндэра; Паляванне на шчупака; Веснавая музыка: Літаратурныя пародыі // Там жа. 11 снеж.

1963. Рак-наватар; Хлюст; Зазнайка: [Мініяцюры] // Працяг знаёмства. Мн.; Роспач; На захад і на ўсход: (Пародыі) // Вожык. № 1; З Аляксея Русецкага; З Антона Бялевіча; З Алеся Звонака: Літаратурныя пародыі // Там жа. № 20; Еўдакіі Лось; Нілу Гілевічу: [Пародыі] // Маладосць. № 4; Анатолю Клышку: [Эпіграма] // Там жа. № 10; Юрасю Свірку; Аляксею Яскевічу (Алесь Яскевіч); Уладзіміру Паўлаву: [Пародыі і эпіграмы] // Там жа. № 12; Сённяшняе і ўчарашняе: [Рэц. на кн.: Кавалёў П. Сонца ў вокны. Мн., 1962] // Полымя. № 4; З мемуараў некаторых маладых паэтаў; Хто я?; Я гавару: Літаратурныя пародыі // ЛіМ. 29 студз.; Піліп Пестрак; Алена Васілевіч; Іван Мележ; Алесь Шашкоў: Літаратурныя пародыі // Там жа. 30 крас.; Аграном; Неадкладная справа: Літаратурныя пародыі // Там жа. 13 жн.; Зямля; РайСлуцк; Трактат аб селядцах: Літаратурныя пародыі // Там жа. 10 вер.; У цэль і міма: [Рэц. на кн.: Пад корань. Мн., 1963] // Там жа. 15 ліст.; З Сяргея Грахоўскага; З Сцяпана Гаўрусёва; З Уладзіміра Дубоўкі; З Анатоля Вярцінскага; З Максіма Танка; З Піліпа Пестрака; З Кастуся Цвіркі-Гадзіцкага; З Нічыпара Чарнушэвіча; З Міхася Калачынскага: [Літаратурныя пародыі] // Там жа. 17 снеж.; Анатоль Астрэйка; Рыгор Барадулін; Уладзімір Нядзведскі; Якаў Герцовіч; Кастусь Кірэенка; Міхась Лынькоў; Станіслаў Шушкевіч; Еўдакія Лось; Мікола Ткачоў; Ніл Гілевіч; Авяр'ян Дзеружынскі: Літаратурныя пародыі // Там жа. 31 снеж.; Пясняр вялікай праўды: [Рэц. на кн.: Ярош М. Міхась Чарот. Мн., 1963] // Чырв. змена. 16 крас.; Васільковы подых успамінаў; Катлеты: [Пародыі] // Там жа. 17 крас.

1964. Бяссмерце паэта: [Рэц. на кн.: Тарас Шаўчэнка і беларуская літаратура. Мн., 1964] // Беларусь. № 3 / Пад псеўд. Я. Фёдараў; Трумсель на круйс-брамрэй: Пародыя // Там жа. № 4; Парыж: [Пародыя] // Там жа. № 9; Антон Бялевіч; Анатоль Вялюгін; Паўлюк Прануза; Васіль Макарэвіч, Юрась Свірка: Літаратурныя пародыі // Звязда. 5 студз.; І ад гумару часам сумна: [Рэц. на кн.: Скрыпка М. Усяк бывае... Мн., 1963] // ЛіМ. 17 студз.; Асацыяцыя дысацыяцый (А. Яскевіч); Сінеча зімовых пялёстак (В. Каваленка); Успрыняцце сутнасці нетыповага (А. Кучар); Новым жанрам — дарогу (В. Бурносаў): Літаратурныя пародыі // Там жа. 28 лют.; У цэль і міма: [Рэц. на кн.: Корбан У. Да цешчы на бліны. Мн., 1963] // Там жа. 13 сак.; Шлях пісьменніка: [Рэц. на кн.: Каваленка В. Пошукі і здзяйсненні. Мн., 1963] // Там жа. 7 крас.; Пра паэта зайздроснага лёсу: [Рэц. на кн.: Грынчык М. Аркадзь Куляшоў. Мн., 1964] // Там жа. 5 мая; Ілья Шэмет; Удава: Літаратурныя пародыі // Там жа. 5 чэрв.; Гумар і нумар; Па дарозе на Вялікую Мядзведзіцу; Паб'ёлс камянскі: Літаратурныя пародыі // Там жа. 11 жн.; Характары і схемы: [Рэц. на кн.: Данілёнка М. Наваселле. Мн., 1964] // Там жа. 20 ліст.; Валянцін Тарас; Сяргей Грахоўскі; Пятрусь Макаль; Кастусь Цвірка: Літаратурныя пародыі // Там жа. 24 ліст.; Пасля падарожжа: [Рэц. на кн.: Пестрак П. Серадзібор. Мн., 1963] // Там жа. 18 снеж.; Маладзіца: Пародыя // Чырв. змена. 16 лют.; Слёзы скрозь радасць: Літаратурная пародыя // Там жа. 21 сак.; Нагавіцы: Пародыя // Там жа. 17 снеж.; Кастусь Цвірка; Данута Бічэль-Загнетава; Віктар Ракаў; Сямён Блатун; Мар'ян Дукса: Пародыі // Там жа. 24 снеж.

1965. Па грыбы: Пародыя // Дзень паэзіі — 65. Мн.; Арэлі: Пародыя // Беларусь. № 6; Зразумеў; Баю-бай; Пацалуйце мяне: Літаратурныя пародыі // Вожык. № 18; Скарбы — побач // Полымя. № 1; Гэта не дробязі: [Рэц. на кн.: Машара М. Зелянушка і Кракатушка. Мн., 1964] // Там жа. № 4; У два адрасы: [Рэц. на кн. Якімовіч А. Прыгоды хлопчыка Іларыка. Мн., 1965] // Там жа. № 10; Воблакі над авечкамі; Бульбе не дамо загінуць: Літаратурныя пародыі // ЛіМ. 2 лют.; Прысяга на вернасць: [Рэц. на кн.: Куляшоў А. Новая кніга. Мн., 1964] // Там жа. 12 лют.; Аб ісцінах банальных: [Рэц. на кн.: Ракітны М. Была вясна... Мн., 1964] // Там жа. 19 сак.; Перамога кавалася ў барацьбе: [Рэц. на кн.: Няхай Р. Героі не адступаюць. Мн., 1965] // Там жа. 20 крас.; Ад песень і думак народных: [Рэц. на кн.: Макарэвіч А. Ад песень і думак народных. Мн., 1965] // Там жа. 28 мая; Старонкі з жыцця М. Горкага: [Рэц. на кн.: Богданович А. Страницы из жизни М. Горького. Мн., 1965] // Там жа. 11 чэрв. / Без подпісу; У прадбачлівым асвятленні; Праблема своечасовай коскі: Літаратурныя пародыі // Там жа. 15 чэрв.; Старонкі роздуму: [Рэц. на кн.: Скрыган Я. Ранішнія росы. Мн., 1965] // Там жа. 16 ліп.; Сон на скамейцы:

Літаратурная пародыя // Там жа. 6 жн.; Ён назаўсёды застаўся маладым // Там жа. 20 жн.; Галоўны герой — сучаснік: [Рэц. на кн.: Кулакоўскі А. Першае чаканне. Мн., 1965] // Там жа. 1 кастр.; Я паехаў; Рабіны: Літаратурныя пародыі // Там жа. 2 ліст.; Падарожжа ў краіну маленства: [Рэц. на кн.: Грамовіч І. Сонца скрозь воблакі. Мн., 1964] // Там жа. 23 ліст.; Толькі намеры: [Рэц. на кн.: Гаўрылкін Л. Прашу звольніць мяне. Мн., 1965] // Там жа. 21 снеж.; Яўген Ступенька; Анатоль Верхантовіч; Янка Хрыпакоў: [Пародыі] // Чырв. змена. 1 студз.; Васілю Макарэвічу; Казіміру Камейшу; Валянціну Лукшу: Пародыі // Чырв. змена. 28 студз.; У водпуску; Што было: Пародыі // Там жа. 22 вер.

1966. Зразумеў; Баю-бай; Пацалуйце мяне: Літаратурныя пародыі // Вожык у дарозе. Мн.; Марсіянін: Пародыя // Беларусь. № 4; Вучыцеся; Імя пісалі; Агуркі; Мае думкі; Ляснік; Песні — песні: Літаратурныя пародыі // Вожык. № 8; Народу свайму ўслугуючы...: [Рэц. на кн.: Пширков Ю. А. Е. Богданович. Мн., 1966] // Полымя. № 9; У краіне маленства: [Рэц. на кн.: Аношкін І. Навічок. Мн., 1966] // Там жа. № 12; Даследуюцца песні і казкі: [Рэц. на кн.: Ахрыменка П. Беларускія песні і казкі. Мн., 1965] // Звязда. 25 студз.; Очерки об ученых Белоруссии // Кн. обозрение. 21 окт.; Па законах жанру: [Рэц. на кн. Сіпакоў Я. Лысы юбілей. Мн., 1965] // ЛіМ. 14 студз.; У пад'ёме, на ўздыме (П. Дзюбайла): Літаратурная пародыя // Там жа. 28 студз.; Мсціслаўскі «Гарызонт» // Там жа. 4 лют.; Выдавецтва «Навука і тэхніка» // Там жа. 18 лют. / Без подп.; Гісторыя беларускай савецкай літаратуры. Том другі // Там жа. 5 крас. / Без подп.; Аукцыёнія; Вясной; Сустрэча; Слова за словам: Пародыі // Там жа. 10 чэрв.; Папаўся; Аповесць пра ўласны помнік; Як я кахаў; Чатырохкутнік; Вынаходнік: Пародыі // Там жа. 1 ліп.; Кіраўнік стотысячнай грамады: [Рэц. на кн.: Ліс А. Браніслаў Тарашкевіч. Мн., 1966] // Там жа. 7 кастр.; Смех — справа вясёлая: [Рэц. на кн.: Ваданосаў М. Прынцыповы аратар. Мн., 1966] // Там жа. 18 ліст.; Пасля спектакля; Сааўтарам; Узор байкі: [Эпіграмы] // Маг. праўда. 27 лют.; Палымянасць // Чырв. змена. 11 студз.; Уладзімір Верамейчык; Іван Летка; Міхась Стрыгалёў; Мікола Федзюковіч: Пародыі // Там жа. 20 студз.; Не байка, а быль // Там жа. 5 сак.; Вользе Іпатавай; Яўгену Крупеньку; Міколу Міцкевічу; Анатолю Сербантовічу; Уладзіміру Бабраўнічаму; Вячаславу Рагойшу; Аўгінні Кавалюк; Хведару Чэрню; Міколу Маляўку: Літаратурныя пародыі // Там жа. 12 мая.

1967. Трапным словам сатыры // Крапіва К. Вершы і байкі. Мн.; Мікратапанімія в. Кудрычы Мсціслаўскага р-на // Першая беларуская анамастычная канферэнцыя 1—3 снежня 1967 г. Мн.; Імклівіць час; Не траць надзеі; Ніл Гілевіч; Анатоль Клышка; Эдуард Зубрыцкі; Песня; Раман Тармола: [Пародыі] // Беларусь. № 1; Адзіны ратунак: Пародыі // Там жа. № 4; Антон Бялевіч; Анатоль Астрэйка; Рыгор Няхай; Пятрусь Макаль; Кастусь Цвірка: Пародыі // Вожык. № 24; Мне пра горы не кажыце...; Замест рэцэнзіі на адзін раман; На світанку нашча...; З дзённіка Івана Мележа; П. Кавалёву; Супярэчлівасць: Эпіграмы і пародыі // Неман. № 12; Слова пра родную мову: [Рэц. на кн.: Крывіцкі А. Наша родная мова. Мн., 1967] // Звязда. 3 чэрв.; Давно отгремели раскаты сражений // Кн. обозрение. 6 мая; Прыход зімы: Пародыі // ЛіМ. 1 студз.; Збіральнікам народных скарбаў // Там жа. 13 студз. / Без подп.; Двухтомная граматыка беларускай мовы // Там жа. 17 студз. / Без подп.; Беларускі лінгвістычны зборнік // Там жа. 14 лют. / Без подп.; Лужына; А няхай іх!..; Роздум; Апошні хутаранін: Літаратурныя пародыі // Там жа. 28 сак.; Сваё і перапетае: [Рэц. на кн.: Нядзведскі У. Начная пагоня. Мн., 1966] // Там жа. 12 мая; Выдавец «Жалейкі»: [Рэц. на кн.: Семашкевіч Р. Браніслаў Эпімах-Шыпіла. Мн., 1968] // Там жа. 21 мая / Пад псеўд. Ю. Грыгарук; Прачытаюць дашкаляты: [Рэц. на кн.: Дзеружынскі А. Кую-кую ножку. Мн., 1967] / Пад псеўд. Ю. Грыгарук; Вучням — пра паэта: [Рэц. на кн.: Міцкевіч У. Максім Танк у школе. Мн., 1966] // Там жа. 1 жн.; Пракурор; Дарогу; Асмужаныя прыгаршчы; Бубен біў: Пародыі, эпіграмы, усмешкі // Там жа. 4 жн.; Новая мовазнаўчая праца // Там жа. 18 жн. / Без подп.; Беларускі філосаф і мысліцель: [Рэц. на кн.: Дорошевич Э. Аниол Довгирд — мыслитель эпохи Просвещения. Мн., 1967] // Там жа. 12 вер.; Што такое шчасце: [Рэц. на кн.: Марцінковіч А. Прасека. Мн., 1967] // Там жа. 3 кастр.; Пабрацімства народаўзмагароў: [Рэц. на кн.: Бажко А. Татры. Мн., 1964] // Там жа. 20 кастр.; Гісторыя сучаснай літаратурнай мовы // Там жа. 26 снеж. / Без подп.; Перамагу; Чык-чырык; Раманс: Пародыі // Чырв. змена. 26 студз.; Уладзімір Васько; Анатоль Казловіч; Свістулька; Мар'ян Дукса; Васіль Зуёнак; Анатоль Малюк: Пародыі // Там жа. 1 мая; Міхась Стральцоў; Уладзімір Дзюба: Пародыі // Там жа. 27 жн.

1968. Пра адзін сінанімічны рад // З жыцця роднага слова. Мн.; Устойлівыя сінтаксічныя кампаненты ў сінанімічным радзе // Лінгвістычныя даследаванні. Мн.; Формула белага верша; На ўзвеі дзён; Салома: [Пародыі] // ЛіМ. 1 студз.; Кнігі беларускіх вучоных // Там жа. 26 студз. / Без подп.; Даследуецца мова братніх народаў // Там жа. 1 сак. / Без подп.; Праца маладых вучоных // Там жа. 5 сак. / Без подп.; Праз дзесяцігоддзі: [Рэц. на кн.: Лынькоў М. Летапіс эпохі. Мн., 1968] // Там жа. 26 крас.; Выдавец «Жалейкі»: [Рэц. на кн.: Семашкевіч Р. Браніслаў Эпімах-Шыпіла. Мн., 1968] // Там жа. 21 мая / Пад псеўд. Ю. Грыгарук; Даследуюць маладыя мовазнаўцы // Там жа. 12 ліп. / Без подп.; Прыбыткі і страты: [Рэц. на кн.: Валасевіч А. На вясёлай хвалі. Мн., 1967] // Там жа. 16 ліп.; Вакалізм народных гаворак: [Рэц. на кн.: Вайтовіч Н. Ненаціскны вакалізм народных гаворак Беларусі. Мн., 1968] // Там жа. 24 кастр. / Пад псеўд. Ю. Паўлаў; Пачатак і працяг: [Рэц. на кн.: Наўроцкі А. Гарачы снег. Мн., 1968] // Там жа. 3 снеж.; Жыццё роднага слова // Там жа. 17 снеж. / Без подп.; Віктар Ракаў; Кастусь Ільюшчыц; Славамір Хадаронак: [Пародыі] // Чырв. змена. 4 лют.; Пара ўстаць; Я на месцы; Прылёт птушак: [Пародыі] // Там жа. 12 мая / Пад псеўд. Генадзь Юрчанка; Як заўсёды; Абложны дождж і векавуха; Поўня і Нептун: [Пародыі] // Там жа. 30 чэрв.; Як сябе зразумець?; Аладкі: [Пародыі] // Там жа. 18 жн.; На ранку; Станавіся на мяне: [Пародыі] // Там жа. 19 ліст.

1969. Не варта баяцца; Глядзі ў корань; Болей святаў!; Хто разгадае?: Пародыі // Вожык. № 11; Сцяпан Гаўрусёў; Анатоль Сербантовіч; Янка Сіпакоў: [Пародыі] // Маладосць. № 2; Завоблачнае каханне; Жорсткі раманс; З чырвонага радка: Літаратурныя пародыі // Вяч. Мінск. 2 студз.; Зірнём углыб; Мая душа; На перавалах напеваў: Літаратурныя пародыі // Там жа. 29 мая; У дарогу; Над вякамі; Кожнаму — сваё: Пародыі // Там жа. 25 вер.; Не едзь паражняком; Кацінае шчасце; Бульба: Літаратурныя пародыі // Там жа. 30 кастр.; Як жа злавіць?: Пародыя // ЛіМ. 14 студз.; Гісторыя беларускай літаратурнай мовы // Там жа. 21 студз. / Пад псеўд. Ю. Лявончык; Праз паэтычныя сумёты: Літаратурныя пародыі // Там жа. 4 лют.; Сябруюць суседзі // Там жа. 25 сак.; Дулі; Па-царску; Буду працаваць: Пародыі // Там жа. 19 вер.; Новая праца па купалазнаўству: [Рэц. на кн.: Макарэвіч А. Фальклорныя матывы ў драматургіі Янкі Купалы. Мн., 1969] // Там жа. 12 снеж.; Невычэрпнае багацце // Там жа. 16 снеж.; Нязбытныя мары; Наўскапыта: [Пародыі] // Чырв. змена. 9 лют.

1970. Мікратапанімія вёскі Кудрычы Мсціслаўскага раёна // Пытанні беларускай тапанімікі. Мн.; На касмічным спатканні: Пародыя // Беларусь. № 2; Неладдзе; Прыручыце мяне: Пародыі // Маладосць. № 3; Першы народны...: [Рэц. на кн.: Атрошчанка А. Уладзіслаў Галубок. Мн., 1969] // Полымя. № 1; Ода пра чыгунок; Пчолы кусаюцца: Пародыі // Вяч. Мінск. 26 лют.; Атава; Міма: Пародыі // Там жа. 26 сак.; На серадах; Пасвіце кароў: Пародыі // Там жа. 28 мая; Бай; Прыгоды: Пародыі // Там жа. 25 чэрв.; Як пісалі нашы продкі: [Рэц. на

кн.: Булыка А. Развіццё арфаграфічнай сістэмы старажытнабеларускай мовы. Мн., 1970] // Там жа. 3 ліп.; Спяшайцеся; Імгненна: Пародыі // Там жа. 1 кастр.; Як лячыліся продкі: [Рэц. на кн.: Минько Л. Народная медицина Белоруссии. Мн., 1969] // Звязда. 10 лют.; Карагод на Парнасе: [Верш]; Каханне і крупнік: Пародыя // ЛіМ. 1 студз. / Пад псеўд. Язэп Кудравіцкі; Разам з дарослымі: [Рэц. на кн.: Ялугин Э. Камни Млечного Пути. Мн., 1969] // Там жа. 17 сак.; Ліст з ядронай Гуты: Літаратурная пародыя // Там жа. 3 крас.; Канчатковае рашэнне; Новая сям'я: Пародыі // Там жа. 24 крас.; Па дровы: Пародыя // Там жа. 22 мая; Рэха асацыяцый: Пародыя // Там жа. 12 чэрв.; Апошняя размова: Пародыя // Там жа. 3 ліп.; Пакліч: Пародыя // Там жа. 7 жн.; Са скарбніцы роднае мовы: [Рэц. на кн.: Сцяцко П. Дыялектны слоўнік. Мн., 1970] // Там жа. 13 ліст.; Пэўна, ніколі; Беражыце жанчын: Пародыі // Чырв. змена. 21 ліп.

1971. Веру; Калі ласка; Не частуй: Пародыі // Вожык. № 14; Сняжня на павуццё; У разведку; Лёкса і Стэпа; Па нішчымніцы: Пародыі // ЛіМ. 23 крас.; З тэорыі вершаскладання: Пародыі // Там жа. 28 мая; Гарадскі сялянчык: Пародыя // Там жа. 9 ліп.

1972. Не губляйце; Зайздрасць; Што лепей; Слёзы радасці: [Пародыі] // Вожык. № 14; Ля калыскі новага мастацтва: [Рэц. на кн.: Шматаў В. Міхась Філіповіч. Мн., 1971] // Вяч. Мінск. 21 лют.; Развага: Пародыя // ЛіМ. 31 сак.; У корань рэчаў: Пародыя // Там жа. 12 мая; Адна ноч: Пародыя // Там жа. 23 чэрв.; Каханне і абавязак: Пародыя // Там жа. 14 ліп.; У глыбіні відавочнасцяў: Пародыя // Там жа. 11 жн.; Пупышкі: Пародыя // Там жа. 25 жн.; Галава: Пародыя // Чырв. змена. 16 ліп.; Таропкі верш: Пародыя // Там жа. 30 ліп.

1973. Калыханачка: Літ. пародыя // Беларусь. № 6; Песня пра песню: Літ. пародыя // Там жа. № 7; За рулём: Літ. пародыя // Там жа. № 8; Карагодная: Літ. пародыя // Там жа. № 9; Дакладны разлік: Літ. пародыя // Там жа. № 11; Пытанне; Звонкі верш; Па дровы: [Пародыі] // Маладосць. № 5; Бабровыя ловы: Пародыя // Там жа. № 10; Паўнакроўнасць наватарства; Творчыя патэнцыі: Пародыі // ЛіМ. 5 студз.; На дно: Пародыя // Там жа. 26 студз.; Усё мяняецца: Пародыя // Там жа. 23 лют.; Зацяты шпак; Натхненне: [Пародыі] // Там жа. 6 крас.; «Навука і тэхніка», 1973 // Там жа. 13 крас.; Непажаданыя турботы; Вясновая песня; Байкар на паляванні; Вясной; Вобраз вясны ў гістарычным высвятленні; Незабыўнае; На ўлонні сусвету; Малако з батонам; Спаміны: Пародыі // Там жа. 27 крас.; Усё ў мінулым: Пародыя // Там жа. 3 жн.; Камандзіроўка; Каб жа; У цнатлівай бязгрэшнасці: [Пародыі] // Там жа. 14 вер.; Марны вузел: Пародыя // Там жа. 5 кастр.; «Навука і тэхніка», год 1974 // Там жа. 28 снеж.

1974. Прага кары: Літаратурная пародыя // Беларусь. № 1; Каханне і восы: Літаратурныя пародыі // Там жа. № 2; Па новыя вершы: Літаратурная пародыя // Там жа. № 8; На Міхася Яроша; На Алеся Адамовіча; На Паўла Дзюбайлу; На Рыгора Бярозкіна; На Івана Навуменку: Эпіграмы // Там жа. № 11; Слёзныя пентаметры; Ранішняя вечаровасць; Дагары карэннем: [Пародыі] // Вожык. № 11; Усяк бывае; Дзярзай: [Пародыі] // Маладосць. № 5; Адкрыцці: Пародыя // ЛіМ. 18 студз.; 66×55 // Там жа. 1 лют.; Апавяданне з рыфмай: Пародыя // Там жа. 24 мая; Пастухі: Пародыя // Там жа. 31 мая; Песня і яе менавіцікі: Пародыя // Там жа. 21 чэрв.; Трымай: Пародыя // Там жа. 2 жн.; Перамена прафесіі: Пародыя // Там жа. 13 вер.; Расцём!: Пародыя // Там жа. 20 вер.; Бабкавічы: Пародыя // Там жа. 4 кастр.; Папера: Пародыя // Там жа. 11 кастр.; Мяцежнік: Пародыя // Там жа. 13 снеж.; У забыцці; У гукавых глыбінях; Парнас і дзівасіл; Верш і якар; Новая кватэра: [Пародыі] // Там жа. 27 снеж.

1975. На Генадзя Бураўкіна; На Максіма Лужаніна; На Васіля Вітку; На Рыгора Семашкевіча: Эпіграмы // Дзень паэзіі — 75. Мн.; Некаторыя лексічныя групы ў гаворцы Мсціслаўшчыны // З народнага слоўніка. Мн.; Прымусовая сустрэча: Літ. пародыя // Беларусь. № 2; Вярні-і-ісця-а-а!..: Літ. пародыя // Там жа. № 8; Працоўны дзень: Літ. пародыя // Там жа. № 12; Івану Ралько; Віктару Каваленку; Міколу Арочку; Дзмітрыю Бугаёву: Эпіграмы // Маладосць. № 7; На шляху памглёнасці; Толькі падумаць: [Пародыі] // Вяч. Мінск. 6 лют.; Выдае «Навука і тэхніка» // ЛіМ. 10 студз.; Праз стыхіі: Пародыя // Там жа. 17 студз.; Санет № 101: Пародыя // Там жа. 19 студз.; Сумненні: Пародыя // Там жа. 7 лют.; Непаразуменне: Пародыя // Там жа. 21 лют.; Бойцеся: Пародыя // Там жа. 14 сак.; У вёсцы; У ляску: [Пародыі] // Там жа. 21 сак.; Разгубленасць: Пародыя // Там жа. 4 крас.; Знішчаць шкоднікаў; Хованкі: [Пародыі] // Там жа. 23 мая; Пажаданні; Песенька пра песеньку: [Пародыі] // Там жа. 4 ліп.; А-у-у, Толя: Пародыя // Там жа. 3 кастр.; У лірычнай крытычнасці: Пародыя // Там жа. 17 кастр.; Санет № 101 // Там жа. 19 снеж.

1976. А што ў суботу?; Мяняй прафесію; У новых ботах: [Пародыі] // Дзень паэзіі — 76. Мн.; Прыслоўныя раздзельна аформленыя ўтварэнні ў гаворцы Мсціслаўшчыны // Народнае слова. Мн.; Любоў да грыбоў; Дзякуй каханкам: [Вершы] // Вожык. № 8; Пастаянства: Пародыя // Там жа. № 24; Каханне; Паўнахроўнасць: Пародыі // Маладосць. № 1; Новы жанр; Не хвалявацца; У гасцях: Пародыі // Вяч. Мінск. 20 лют.; Апошні снег; Вясна: Пародыі // Там жа. 25 сак.; Словы ў новым адзенні: [Рэц. на кн.: Лепешаў І. Фразеалогія ў творах К. Крапівы. Мн. 1976] // Там жа. 24 ліст.; Патаемнае: Пародыя // ЛіМ. 9 студз.; Крутляй; Праз перашкоды: [Пародыі] // Там жа. 13 лют.; Выкрыццё: Пародыя // Там жа. 12 сак.

1977. Аддзеяслоўныя і гукаперайманьныя выклічнікі з адной вёскі // Народная лексіка. Мн.; Граматычныя эцюды: Пародыя // Беларусь. № 12; Пусціце ў пастухі: [Пародыя] // Вожык. № 24; Вашчынны спеў; Шэрыя пацалункі: [Пародыі] // Маладосць. № 1; У камлях: Пародыя // ЛіМ. 21 студз.; Вершы і дровы: Пародыя // Там жа. 4 сак.; Уважлівасць; Камары; Дзверы; Шлях верша; Мой выбар; Хадзіце!; Прычыненыя сувязі: Кароткія пародыі // Там жа. 1 ліп., Генадзю Кляўко; Віктару Дайліду: Эпіграмы // Там жа. 15 ліп.; Урокі вядзе пісьменнік // Там жа. 14 кастр.; Беглі ножкі: Пародыя // Там жа. 21 кастр.; Ведайце!: Пародыя // Там жа. 23 снеж.

1978. У замяці ліставею: Пародыя // Дзень паэзіі — 78. Мн.; З лексікі ткацкага начыння адной вёскі // Жывое слова. Мн.; Трапным словам сатыры // Крапіва К. Вершы; Байкі. Мн.; Начныя гармоніі; Пішацца: Пародыі // Беларусь. № 1; У нетрах бязнетрыцы: [Пародыя] // Там жа. № 5; Непазбежнасць; Радасць суму: Пародыі // Вожык. № 2; Трыялет; Няўлоўны колер; Збярыце мяне: [Пародыі] // Маладосць. № 3; Сардэчная збыткоўнасць: Пародыя // ЛіМ. 6 студз. / Пад псеўд. Харытон Бессардэчны; Прага вышыні; Жаданні: [Пародыі] // Там жа. 20 студз.; Кожнаму сваё; Радкі і дождж; Адрына і патрыятызм; Найлепшы сродак руху; Галоўны вінаваўца; Дубы; Не здаюся; Новы занятак: Кароткія пародыі і эпіграмы // Там жа. 3 лют.; Новае пра Паўла Левановіча // Там жа. 7 крас.; Кузьма і штаны; Поўная гатоўнасць; Надзейная замена: [Пародыі] // Там жа. 27 кастр.; На жаль; Вымоўнасць маўчання: [Пародыі] // Там жа. 15 снеж.; Шкадаванне; Бум-бом: Пародыі // Чырв. змена. 30 жн.

1979. Прыметнікі з памяншальна-ласкальнымі суфіксамі ў гаворцы адной вёскі // Народная словатворчасць. Мн.; Яно: [Літ. пародыя] // Беларусь. № 3; Лірычна-падарожнае: Літ. пародыя // Там жа. № 8; Мая радаслоўная: [Літ. пародыя] // Там жа. № 9; Вер каханню: [Літ. пародыя] // Там жа. № 11; Не верце мужчынам; Маё шчасце: [Пародыі] // ЛіМ. 9 сак.; Да харэя праз палі; Падлікі; Выгодніста; У паўзмроку забыцця: Пародыі // Там жа. 23 сак.; З чужых саней: Пародыя // Там жа. 11 мая; Не толькі для навукоўцаў // Там жа. 18 мая; Услаўлю!; Хачу ў вяночак; Вярхом на гісторыі: [Пародыі] // Там жа. 25 мая; Каханне ў дарозе: Пародыя // Там жа. 29 чэрв.; У вяршынях даследчасці: Пародыя //

Там жа. 20 ліп.; У санаторыйку: [Пародыя] // Там жа. 27 ліп.; Бясшкоднае пераўтварэнне; Прага: [Пародыі] // Там жа. 10 жн.; Так было...; [Пародыя] // Там жа. 31 жн.; Адпачынак: [Пародыя] // Там жа. 7 вер.; Вяртанне ў рэальнасць: [Пародыя] // Там жа. 14 вер.; Не фарбуйцеся!: [Пародыя] // Там жа. 21 вер.; Восы: Пародыя // Там жа. 19 кастр.; Таропкія радкі; Пачакайце трошкі: [Пародыі] // Там жа. 26 кастр.; Пара апускацца; За кім пайсці?: [Пародыі] // Там жа. 28 снеж.; Свояўство: Пародыя // Чырв. змена. 4 ліп.

1980. Гімн блытаніне: [Пародыя] // Беларусь. № 8; Лірычна-раённае: [Пародыя] // Там жа. № 10; Пачуй праўду; Першая сварка: Літ. пародыі // Вожык. № 2; Непакой: [Пародыя] // Маладосць. № 6; «Навука і тэхніка» — 1980 // ЛіМ. 11 студз.; Я ці не я?: [Пародыя] // Там жа. 25 студз.; Думкі ў дарозе: [Пародыя] // Там жа. 15 лют.; Грышка і Шарыквыхавацель: [Пародыя] // Там жа. 22 лют.; Гулкія скокі: [Пародыя] // Там жа. 14 сак.; Мы і іншыя: Сардэчны поціск; Калі ласка; Гарачыя абдымкі; Усё — усенькае: [Пародыі] // Там жа. 27 чэрв.; Помста: [Пародыя] // Там жа. 18 ліп.; Развітанне: [Пародыя] // Там жа. 25 ліп.; Думкі-развагі: [Пародыя] // Там жа. 8 жн.; Дакладнасць планавання: [Пародыя] // Там жа. 15 жн.; Крыніца натхнення: Пародыя // Там жа. 29 жн.; Спасцігэнне: [Пародыя] // Там жа. 19 вер.; Цуды: [Пародыя] // Там жа. 3 кастр.; Суладнасць; Радасць сустрэч: Пародыі // Там жа. 24 кастр.; Сапсуты настрой: [Пародыя] // Там жа. 14 ліст.; Ліст мадонны пасля лазні: [Пародыя] // Там жа. 21 ліст.; Чужая душа — не пацёмкі: [Рэц. на кн.: Гігевіч В. Жыціва. Мн., 1980] // Там жа. 12 снеж.; Дакладны прыток; Прадбачлівасць: [Пародыі] // Там жа. 26 снеж.

1981. З-за нешанцунку: [Пародыя] // Беларусь. № 4; Ненадзейнасць: [Пародыя] // Там жа. № 9; Не трэба вясны: [Пародыя] // Там жа. № 10; Уладзімір Ляпёшкін; Эдуард Валасевіч; Артур Вольскі: Эпіграмы / Пад псеўд. Харытон Бессардэчны; Заечае шчасце: [Пародыя] // Вожык. № 7; Шлях у прастрань: [Пародыя] // Там жа. № 20; Нясцерплазы: Пародыя // Маладосць. № 4; Жаданні: Пародыя // Маладосць. № 12; Не трэба вясны: [Пародыя] // Вяч. Мінск. 16 кастр.; Поступ пераканаўчасці: [Пародыя] // ЛіМ. 9 студз.; «Навука і тэхніка» // Там жа. 16 студз.; Па дарозе ў Стараградак: [Пародыя]; Даведнік па купалазнаўству / Без подп. // Там жа. 13 лют.; У акругласці даверу: [Пародыя] // Там жа. 13 сак.; Рыгор Барадулін; Генадзь Бураўкін; Леанід Гаўрылкін; Ігнат Дуброўскі; Уладзімір Караткевіч; Аляксей Карпюк; Алег Лойка; Уладзімір Някляеў; Вячаслаў Рагойша; Кастусь Цвірка: Эпіграмы // Там жа. 10 крас.; Таемная незнаёмка: [Пародыя] // Там жа. 17 крас.; Сон: [Пародыя] // Там жа. 15 мая; Дзе ж павага да чытача; [Рэц. на кн.: Даніленка М. Журлівіца. Мн., 1980] // Там жа. 2 кастр.; Я і гара; Сама не ведаю: Пародыі // Там жа. 9 кастр.; «Навука і тэхніка» // Там жа. 23 кастр.; У фінале суму: Пародыя // Чырв. змена. 6 чэрв.; Ненадзейнасць: Пародыя // Там жа. 18 ліп. / Без подп.

1982. З вышыні: [Пародыі] // Беларусь. № 2; Паэт і лель: Літаратурная пародыя // Вожык. № 5; Таўровы верш: [Пародыя] // ЛіМ. 15 студз.; Ночвы; Як яно будзе: [Пародыі] // Там жа. 22 студз.; Развод: [Пародыя] // Там жа. 12 лют.; Сумненні: [Верш] // Там жа. 12 сак.; На ачыстку лесу: [Пародыя] // Там жа. 9 крас.; Гузік: [Пародыя] // Там жа. 7 мая; Пі-трыёдны Кібернас, або Максімка-пяцідэшнік, або Гама-кінетычны пшык: [Пародыя] // Там жа. 28 мая; Куды і адкуль?: [Пародыя] // Там жа. 25 чэрв.; Кнігапіс: [Рэц. на кн.: Ярош М. Пясняр роднай зямлі. Мн., 1982] // Там жа. 2 ліп.; Авечкі: [Пародыя] // Там жа. 24 вер.; Роля пейзажу ў канцэпцыі сусвету: [Пародыя] // Там жа. 8 кастр.; У паэмным рэчышчы: [Пародыя] // Там жа. 31 снеж.

1983. З плеяды першапраходцаў // Полымя. № 2; Кладка: Пародыя // ЛіМ. 18 лют.; Макіяжная казыч; Ці пазнаеце: Пародыі // Там жа. 29 крас.; Ці ісці?: Пародыя // Там жа. 3 чэрв.; У пошуках: Пародыя // Там жа. 24 чэрв.; Як салдат; Бясконцае сонца: [Пародыі] // Там жа. 22 ліп.; Завуч і казёл: Пародыя // Там жа. 2 вер.; «Навука і тэхніка», 84 // Там жа. 23 вер.; Сюжэтна-кампазіцыйнымі шляхамі: Гумарэска // Там жа. 21 кастр.; Сцежкай спаткання: Гумарэска // Там жа. 11 ліст.; Прызнанне; Смех скрозь слёзы: Пародыі // Там жа. 2 снеж.; Адданы назаўсёды // Мін. праўда. 24 снеж.

1984. В созвездии равных // Неман. № 10; Інструкцыя: [Пародыя] // ЛіМ. 27 студз.; Одумныя напевы Пародыя // Там жа. 16 сак.; Праўда прызнання: [Пародыя] // Там жа. 25 мая; Першая мсціслаўская газета // Там жа. 12 кастр.; Мая хата: Пародыя // Там жа. 29 ліст.; Товарищ начштаба // Сел. газ. 2 жн.

1985. Рэцэнзіі пад капірку // ЛіМ. 2 жн.; «Навука і тэхніка», 1986 // Там жа. 16 жн.; Сінява кахання: [Пародыя] // Там жа. 30 жн.; Менавітымі пуцявінамі: [Гумарэска] // ЛіМ. 18 кастр.; Асэнсаванне: [Пародыя] // Там жа. 6 снеж.; Успомнім потым; Пляжныя ўспаміны; Згода; Вочы; Падарожнічаем: [Пародыі] // Там жа. 27 снеж.

1.5.

На рускую мову. После спектакля; Образец басни: (Эпиграммы) / Пер. В. Корчагин // Лит. Россия. 1966. 25 марта; После спектакля: (Эпиграмма) // Кировец («Динамо»). 1967. 19 июля.

1.6.

Фамін С. У. Дымнае жыта: Вершы, паэмы, пераклады. Мн., 1991 / Скл.

Карагодны трыпціх; Кудрыцкія частушкі // Праблемы сучаснага беларускага фальклору. Мн., 1969 / Публ.; У куля // Дзіцячы фальклор. Мн., 1972 / Публ.

2.3.

На беларускай мове. Арочка М. Сатырычная паэзія // Сучасная беларуская паэзія Мн., 1970. С. 246—249; [Віншаванне з юбілеем] // Беларусь. 1978. № 1; Георгію Юрчанку — 50 // ЛіМ. 1978. 27 студз.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Яскевіч А. Вясёлым вокам пародыі // Яскевіч А. Грані майстэрства. Мн., 1974.

В. У. Смольская.

ЮРЭВІЧ УЛАДЗІМІР

Юрэвіч Уладзімір Міхайлавіч (псеўд.: Радыён Хваля; н. 22.7.1916, в. Дуброва Мінскага пав. Мінскай губ., цяпер Смалявіцкі р-н Мінскай вобл.), крытык, празаік, перакладчык. Член СП Беларусі з 1953. Заслужаны работнік культуры Беларусі (1976). Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1994; за кнігу «Слова жывое, роднае, гаваркое...»).

Нарадзіўся ў сям'і настаўнікаў сельскай школы. Яго дзед, Мікалай Фёдаравіч Турчановіч, таксама быў настаўнікам, усебакова падрыхтаваным педагогам, ведаў замежныя мовы. У яго за адну зіму (1897—98) у в. Бяларучы завяршыў курс пачатковай школы Я. Купала. У дзеда была багатая бібліятэка з выданнямі рускай літаратуры, першымі беларускімі кнігамі. Гады дзяцінства У. Юрэвіча прайшлі ў камуне «Звязда» (в. Мадуліна Смалявіцкага р-на), дзе бацькі працавалі настаўнікамі і вялі вялікую культурна-асветную работу сярод сялян-камунараў. У 10—12-гадовым узросце У. Юрэвіч пісаў для насценгазеты камуны «Звязда» вершы і байкі, якія не захаваліся. Вучыўся ў Першай беларускай сямігадовай школе г. Мінска, пасля скончыў Мінскі індустрыяльна-педагагічны тэхнікум (1934), будаўнічы факультэт Беларускага політэхнічнага інстытута (1941). Адначасова завочна вучыўся на філалагічным факультэце БДУ (1939—41). У 16 гадоў быў прыняты па конкурсе ў дыктары Беларускага радыё. Гэта праца захапіла юнака: увесь вольны ад вучобы час ён аддаваў вывучэнню роднай мовы, літаратуры, мастацтва, гісторыі. На трэці дзень вайны У. Юрэвіч з групай моладзі накіраваўся на ўсход. У Оршы атрымаў дазвол накіравацца ў савецкі тыл. Дабраўшыся да Казані, паступіў на работу памочнікам галоўнага інжынера будаўнічай канторы Упраўлення капітальнага будаўніцтва Наркамата авіяцыйнай прамысловасці. У верасні 1941 мабілізаваны на будаўніцтва ўмацаванага раёна на Волзе, быў прызначаны начальнікам вытворча-тэхнічнага аддзела будаўнічага ўчастка 2 Ваенна-палявой будоўлі Наркамата абароны СССР. Пасля завяршэння будаўніцтва вярнуўся ў Казань, дзе яго чакаў выклік ЦК КПБ у Маскву для ўдзелу ў аднаўленні радыёвяшчання на беларускай мове (радыёстанцыя «Савецкая Беларусь» пры Цэнтральным штабе партызанскага руху). Працаваў дыктарам і перакладчыкам. Тады ж пачаў пісаць публіцыстычныя артыкулы, нарысы. Пасля вяртання ў Мінск працаваў дыктарам, працягваў радыёжурналісцкую дзейнасць. У 1948 прызначаны адказным рэдактарам літаратурна-драматычнага вяшчання, у 1952 галоўным рэдактарам мастацкага вяшчання. З 1954 працаваў уласным карэспандэнтам «Литературной газеты» па Беларусі, з 1959 адказным сакратаром часопіса «Маладосць», у 1970—79 дырэктарам Літаратурнага музея Я. Купалы, палітычным аглядальнікам Дзяржкамітэта БССР па тэлебачанні і радыёвяшчанні, членам рэдкалегіі, рэдактарам аддзела часопіса «Камуніст Беларусі». У 1979—85 літкансультант СП Беларусі. З 1985 адказны сакратар Камітэта па Дзяржаўных прэміях Беларусі. Узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны 2-й ступені, медалямі, Ганаровымі граматамі і Граматай Вярхоўнага Савета БССР.

Першае выступленне У. Юрэвіча ў друку адносіцца да 1949, калі ў часопісе «Вожык» быў надрукаваны яго фельетон «Цецерукі і глушцы ў эфіры» (пад псеўданімам Радыён Хваля). З таго часу выступае ў друку з рэцэнзіямі на новыя творы беларускай літаратуры. Выхаваная з дзіцячых гадоў любоў да роднага слова, працяглая практычная праца з жывым словам дазволілі У. Юрэвічу спецыялізавацца на аналізе мовы мастацкіх твораў. Добры густ, багатыя назіранні, уменне прынцыпова і аб'ектыўна прааналізаваць майстэрства пісьменніка — характэрныя рысы яго літаратурна-крытычных прац (кнігі «Слова і вобраз», «Шматгалоссе жыцця», «Погляд», «Абрысы» і інш.). Вядомы і як перакладчык мастацкіх твораў з рускай і ўкраінскай моў, аўтар кніг для дзяцей («Тараскавы турботы», «Дзе начуе сонца», «Дожджык на колах», «Нястрашны страх» і інш.). Напісаў нарыс жыцця і творчасці Я. Купалы, нарысавую кнігу «Мінск: Учора, сёння, заўтра».

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.1.

Абрысы: Выбр. з літ. крытыкі. Мн., 1976. Рэц.: К а в а л е н к а В. Сталыя абрысы творчай біяграфіі // Полымя. 1976. № 7.

Выбранае. Мн., 1987.

1.2.

Савецкая Беларусь у фотаілюстрацыях: [Альбом]. Мн., 1958 / Сааўт. Т. Хадкевіч.

Слова і вобраз: Назіранні над мовай маст. твора. Мн., 1961. Рэц.: А л е к с а н д р о в і ч С. Цудадзейная сіла слова // Полымя. 1961. № 7; Л о й к а А. Свая тэма знойдзена // ЛіМ. 1961. 4 ліп.

Першая неабходнасць. Мн., 1963.

Шматгалоссе жыцця: Літ. крытыка. Мн., 1965. Рэц.: Б у г а ё ў Д. Патрабавальнасць крытыка // ЛіМ. 1965. 22 кастр.; К а в а л е н к а В. Шматгалоссе жыцця і літаратуры // Полымя. 1966. № 8.

Тараскавы турботы: Апавяданні. Мн., 1966. Рэц.: З у б к о ў с к і Б. Турботы маленькага чалавека // ЛіМ. 1966. 5 крас.

Дзе начуе сонца: Апавяданні. Мн., 1970. Рэц.: П о л я к В. Таццянчын клопат // ЛіМ. 1970. 19 чэрв.

Агні Мінска: [Фотаальбом]. Мн., 1972.

Янка Купала — наш сучаснік. Мн., 1972.

Погляд: Літ. крытыка. Мн., 1974. Рэц.: А б р а м о в і ч М. Погляд даследчыка // Мін. праўда. 1975. 20 мая; А н д р а ю к С. Свой погляд // Полымя. 1976. № 1; Б а р с т о к М. Майстэрства крытыка // ЛіМ. 1975. 8 жн.; Г н и л о м е д о в В. В поисках истины // Сов. Бел. 1974. 17 сент.; Л а ў ш у к С. Сталы погляд // Звязда. 1974. 16 жн.; Ш у п е н ь к а Г. // Неман. 1975. № 2.

Дожджык на колах: Апавяданні. Мн., 1977.

Испытание зрелостью. М., 1981. Рэц.: Б у р ь я н Б. Живопись словом // Лит. Россия. 1982. 12 марта; В і ш н е ў с к і А. Кнігапіс // ЛіМ. 1982. 3 снеж.; Г н и л о м е д о в В. С уважением и любовью // Знамя юности. 1982. 24 марта.

Мінск: Учора, сёння, заўтра: Нарыс. Мн., 1982. Рэц.: Ш ы х а н ц о ў В. Горад, які мы любім // Чырв. змена. 1982. 31 ліп.

Янка Купала: Нарыс жыцця і творчасці. Мн., 1983.

Нястрашны страх: Апавяданні. Мн., 1986.

Слова жывое, роднае, гаваркое: Навук.-папул. кн. Мн., 1992.

1.3.

1949. Цецерукі і глушцы ў эфіры: Фельетон // Вожык. № 11 / Пад псеўд. Радыён Хваля; Творы савецкай літаратуры на радыё // ЛіМ. 7 мая.

1950. Больш увагі прапагандзе беларускай літаратуры па радыё // ЛіМ. 6 мая; Засакрэчаныя халтуршчыкі // Там жа. 9 вер.

1951. Вершы пра мір: [Рэц. на кн.: П р ы х о д з ь к а П. Салдаты міру. Мн., 1950] // Беларусь. № 6; Праца — герой кнігі // Полымя. № 2; У абарону міру: [Рэц. на кн.: Н а в а р ц е міру. Мн., 1950] // Там жа. № 4; Павярхоўны нарыс // ЛіМ. 1 вер.

1952. Карыснае даследаванне: [Рэц. на кн.: К а р п а ў У. Па шляху сталасці. Мн., 1952] // Беларусь. № 10; Пушкін — крытык // Полымя. № 1; Надзённая задача // ЛіМ. 29 сак.; Лёс Іштвана Хайду // Там жа. 19 крас.; Няспраўджаная назва // Там жа. 17 мая; Пясняр вялікай дружбы // Там жа. 5 ліп.

1953. Апавяданні маладога пісьменніка: [Рэц. на кн.: Р ы л ь к о А. Мае сустрэчы. Мн., 1952] // Беларусь. № 1; Апавяданні аб новым Кітаі // Маладосць. № 5; Поэзия счастливой молодости: [Рэц. на кн.: М о л о д а я Беларусь. М., 1952] // Сов. Отчизна. № 6; За творчы пераклад // ЛіМ. 11 крас.; Кніга паэзіі Савецкай Украіны: [Рэц. на кн.: У к р а і н с к а я савецкая паэзія. Мн., 1952] // Там жа. 1 мая; Па старонках новага часопіса («Маладосць» №№ 1, 2, 3) // Там жа. 4 ліп.; У даўгу перад паэтам // Там жа. 18 ліп.; Тэхніка і чалавек // Там жа. 19 вер.

1954. З мікрафонам па рэспубліцы: [Нарыс] // Беларусь. № 5; Лета ідзе // Там жа. № 6; П'есы аб нашых сучасніках // Там жа. № 11; Творчасць маладых // Маладосць. № 4; Нястомны барацьбіт // Полымя. № 3; За глыбокую, кваліфікаваную крытыку // Звязда. 28 сак.; Пабло Няруда // ЛіМ. 9 студз.; Аповесць аб лесарубах // Там жа. 20 сак.; Жывыя дакументы рэчаіснасці // Там жа. 10 крас.; Без павагі да слова // Там жа. 14 жн.; Издательство и книга // ЛГ. 9 дек.

1955. Услаўленне вялікага брацтва // Янка Купала. Мн.; Вялікая спадчына // Беларусь. № 1; Твор пра барацьбітоў за мір: [Рэц. на кн.: М а ў р Я. Цётка Эмілія. Мн., 1954] // Там жа. № 2; Кніга пра жаночае шчасце // Там жа. № 3; Мастак жыццёвай праўды // Там жа. № 5; Джамбул Джабаеў // Там жа. № 6; Аналіз і рэгістрацыя: (Рэцэнзія аб рэцэнзіях) // Полымя. № 11; Пясняр дружбы і брацтва // ЛіМ. 28 мая; Без внимания к мастерству // ЛГ. 5 февр.; Обещанного... семь лет ждут // Там жа. 14 мая; Творческие споры и формальные мероприятия // Там жа. 30 июня; Напутствие старших // Там жа. 1 окт.

1956. Выдатны сатырык і драматург // Беларусь. № 3; Па шляху Леніна // Там жа. № 4; Расце фронт міру // Там жа. № 5 / Без подп.; Падарожжа ў свет Таюткі: Нарыс // Там жа. № 10; Часопіс і жыццё // Камуніст Бел. № 8; Здабыткі баявога жанра: [Рэц. на кн.: Б е л о р у с с к и е рассказы. Мн., 1955] // Полымя. № 4; За прилавком книжного магазина // ЛГ. 29 марта; Поднять роль отдела критики // Там жа. 7 авг.

1957. Песні маладосці // Беларусь. № 10; Мінск і мінчане // Маладосць. № 5; Маладыя пісьменнікі Гродзеншчыны // Полымя. № 2; Прыемнае знаёмства: [Рэц. на кн.: Л і т о ў с к і я апавяданні. Мн., 1957] // Там жа. № 6; Упэўненыя пошукі // Там жа. № 9; Некалькі заўваг // ЛіМ. 30 ліст.; Мала зарэгістраваць, галоўнае — даследаваць // Там жа. 7 снеж.

1958. Янка Купала на радыё // Янка Купала ў беларускім мастацтве. Мн.; Беларусь, мая радзіма // Бярозка. № 12; Твор пра зямлю, здабытую крывёй: [Рэц. на кн.: С т е л ь м а х М. Кров людська — не водиця. К., 1957] // Полымя. № 5; Разам з народам за шчасце народа // Звязда. 16 лют.; Сучаснасць і літаратура // Там жа. 21 жн.; Запозненае, але прыемнае знаёмства: [Рэц. на кн.: П а л ь ч э ў с к і А. Родныя берагі. Мн., 1958] // ЛіМ. 26 сак.; Поступ усемагутнага чалавека: Нататкі // Там жа. 16 ліп.; Памнажаючы славу рэспублікі // Там жа. 4 кастр.; Змястоўна і разнастайна: [Рэц. на кн.: Ш к р а б а Р. Сіла слова. Мн., 1958] // Там жа. 22 кастр.; Праблемы і праблемнасць // Там жа. 12 ліст.; Яркие, живые черты современности // ЛГ. 12 авг.; Из неиссякаемых родников // Сов. Бел. 4 июля.

1959. Разам з народам за шчасце народа // Вялікі пясняр беларускага народа. Мн.; Дні вялікай урачыстасці // Беларусь. № 1 / Без подп.; Молодая, цветущая...: Заметки о современной белорусской прозе // Дружба народов. № 1; Характары раскрываюцца ў дзеянні: [Рэц. на кн.: Л у п с я к о ў М. У вераб'іную ноч. Мн., 1958] // Полымя. № 5; Дарогамі сямігодкі // Там жа. № 10; [Прамова на IV з'ездзе пісьменнікаў Беларусі] // Віцеб. рабочы. 15 лют.; Раскрыццё своеасаблівасці мастака: [Рэц. на кн.: А д а м о в і ч А. Шлях да майстэрства. Мн., 1958] // ЛіМ. 24 студз.; Прыкметная вяха на новай дарозе // Там жа. 20 мая; Нястомны працаўнік // Там жа. 2 вер.; Добрыя весці — добры настрой! // Там жа. 7 кастр.

1960. Адказнасць жанра // Маладосць. № 4; Пошукі вобраза — пошукі слова // Там жа. № 8; Пра тых, хто ў моры // Там жа. № 11; Магутнае слова ты, роднае слова... // Полымя. № 3; І проза мае рытм // Там жа. № 12; Бурны веснаход // ЛіМ. 12 мая; Праца і харство — побач // Там жа. 19 ліп.; Слова апавядае // Там жа. 14 кастр.

1961. Аповесць пра жыццё — подзвіг: [Рэц. на кн.: П а с л я д о в і ч М. З табою побач. Мн., 1960] // Беларусь. № 6; Набытае і страчанае: [Рэц. на кн.: В а с і л е в і ч А. Падслухала сэрца. Мн., 1960] // Полымя. № 3; Сучаснасць і сучаснікі // Там жа. № 8; Сучаснасць і майстэрства // Там жа. № 10; Слова характарызуе // ЛіМ. 27 студз.; Мастацкае слова на

радыё // Там жа. 24 лют.; Праменні з будучыні // Там жа. 8 жн.; Ходзіць май па свеце // Чырв. змена. 1 мая.

1962. Цвічок-працавічок: Апавяданне // Вясёлка. № 8; Большие права — большие обязанности // Вопр. лит. № 9; Станаўленне жанра: [Рэц. на кн.: Адамовіч А. Беларускі раман. Мн., 1961] // Маладосць. № 6; Першая з вяршынь // Там жа. № 7; Горад кнігі: Рэпартаж // Там жа. № 9; Каб убачыў гэта Ілыч // Калг. праўда. 22 крас.; Насустрач сонцу і паветру: // ЛіМ. 27 ліст.; Быць упоравень з часам // Чырв. змена. 31 кастр.

1963. Характары раскрываюцца ў дзеянні // Літаратура нашых дзён. Мн.; Гайка-гультайка: [Апавяданне] // Вясёлка. № 1; Тараскава здабыча: [Апавяданне] // Там жа. № 7; Жизнь без прикрас // Дружба народов. № 8; Праца — творчасць // Маладосць. № 5; Жыццёвая аснова // Там жа. № 7; Заўтрашні горад: Нарыс // Там жа. № 8; Жывапіс словам // Полымя. № 10; Ідэі часу, формы часу // ЛіМ. 22 лют.; З клопатам пра жывое слова: [Рэц. на кн.: Калеснік У., Янкоўскі Ф. Вусная мова і выразнае чытанне. Мн., 1962] // Там жа. 26 крас.; Рэчаіснасць і яе асэнсаванне // Там жа. 20 вер.; На мяккай канапе традыцыйнасці // Там жа. 17 снеж.; В творческом поиске // Сел. газ. 24 дек.; Книга шахтерской лирики: [Рэц. на кн.: Аўрамчык М. Сустрэча былых канагонаў. Мн., 1963] // Сов. Бел. 13 июня.

1964. Першы працадзень: [Апавяданне] // Вясёлка. № 9; Правда значительная, наступательная // Дружба народов. № 12; Шматгалоссе жыцця // Маладосць. № 1; Гаворыць Мінск: Рэпартаж // Там жа. № 5; Іх варта прачытаць // Там жа. № 8; Адкрывальнік скарбаў // Там жа. № 11; Подых украінскага стэпу // Полымя. № 9; Роздум у дарозе: [Рэц. на кн.: Брыль Я. Роздум і слова. Мн., 1963] // ЛіМ. 24 студз.; Партрэт — мастацкі вобраз // Там жа. 3 крас.; У творчай трывозе // Там жа. 5 чэрв.; Тэма даследавання — паэт і яго час: [Рэц. на кн.: Бугаёў Д. Паэзія Максіма Танка. Мн., 1964] // Там жа. 18 жн.; У эфіры — радыёаповесць // Там жа. 13 ліст.; Жыве такі хлопец // Там жа. 1 снеж.; Пясняр крылатай рамантыкі // Чырв. змена. 6 лют.

1965. Выратаваная яблынька: Апавяданне // Бярозка. № 9; Ордэн славы: [Апавяданне] // Вясёлка. № 5; Суседзі: [Апавяданне] // Там жа. № 8; Прызнанне народа: [Рэц. на кн.: Бічэль-Загнетава Д. Нёман ідзе. Мн., 1964] // Маладосць. № 2; Экіпаж машыны баявой: Нарыс // Там жа. № 9; Якая яна, будучыня // Там жа. № 11; Адысея пакут і змагання // Полымя. № 2; Святло добрага суседства // ЛіМ. 1 студз.; І ў слове — харство // Там жа. 26 студз.; Глыбіні слова: [Рэц. на кн.: Беларуская мова. Мн., 1965] // Там жа. 26 сак.; «Слухай нас, родная зямля!..» // Там жа. 7 мая; Аб людзях пярэдняга краю: [Рэц. на кн.: Бараноўскі Ф., Краўчанка І. Людзі пярэдняга краю. Мн., 1965] // Там жа. 4 чэрв.; Слова ў кадры і за кадрам // Там жа. 6 жн.; Цвёрды поступ // Там жа. 5 ліст.; Майстэрства першаадкрыцця // Там жа. 19 ліст.; Куды пайсці вучыцца?; Вільчык падвёў: [Апавяданні з кніжкі «Тараскавы турботы»] // Піянер Бел. 10 снеж.; На добрую память: [Рэц. на кн.: Грахоўскі С. Памяць. Мн., 1965] // Сов. Бел. 24 сент.

1966. Прадмова // Пальчэўскі А. Мора на камені. Мн.; Пачатак і працяг: [Нарыс] // Сейбіты разумнага, добрага, вечнага. Мн.; Бой пад соснамі: Апавяданне // Бярозка. № 1; Таварыш; Хата; Вада: [Нарысы] // Там жа. № 4; Чаму так гаворым, называем?: Нарыс // Там жа. № 6; Наташына выручка: Апавяданне // Там жа. № 12; Сонейка: Апавяданне // Вясёлка. № 2; Дзе начуе сонца: [Апавяданне] // Там жа. № 7; Апельсін: [Апавяданне] // Там жа. № 12; Талант обязывает: [Рэц. на кн.: Сачанка Б. Зямля маіх продкаў. Мн., 1964] // Дружба народов. № 2; Адкрыццё самабытнасці мастака: [Рэц. на кн.: Бугаёў Д. Уладзімір Дубоўка. Мн., 1965] // Маладосць. № 3; Подступы да тэмы: [Рэц. на кн.: Пятровіч С. Народныя тэатры Беларусі. Мн., 1966] // Там жа. № 8; Ад біркі да азбукі: [Рэц. на кн.: Паўленка М. Кароткі нарыс гісторыі пісьма. Мн., 1965] // Там жа. № 10; Свой пункт гледжання: [Рэц. на кн.: Стральцоў М. Жыццё ў слове. Мн., 1965] // Полымя. № 3; Працяг і пачатак: Нарыс // Там жа. № 7; Раскрыццё самабытнага таленту: [Рэц. на кн.: Лойка А. Максім Багдановіч. Мн., 1966] // Там жа. № 9; Пра рыцараў маленькіх і дарослых: [Рэц. на кн.: Хомчанка В. Верны рыцар. Мн., 1965] // ЛіМ. 11 студз.; Імправізацыя — таксама творчасць // Там жа. 27 мая; Улюбёны ў чалавека працы // Там жа. 2 вер.; Вучыцеся прыгожа размаўляць // Піянер Бел. 2 вер.; Завоевывать надо сегодня // Сов. Бел. 11 авг.

1967. Цвічок-працавічок: [Апавяданне] // Арляняцтам: У 2 т. Мн. Т. 2; Пра аўтара // Палітыка. Д. Сляды часу. Мн.; Кветка-самацветка: [Апавяданне] // Вясёлка. № 2; Мячык-скачык: [Апавяданне] // Там жа. № 7; Цяжкі партфель: [Апавяданне] // Там жа. № 9; Для белорусских малышей // Дет. лит. № 2; Мінск і мінчане: Нарыс // Маладосць. № 5; Прагнучы вышыні: [Рэц. на кн.: Вярба В. Белыя пісьмы. Мн., 1967] // Там жа. № 6; Разведка характараў: [Рэц. на кн.: Мысліве ц В. Дубы не маўчаць. Мн., 1967] // Там жа. № 9; Рамкі жанру і маштабнасць: [Рэц. на кн.: Сачанка Б. Пакуль не развіднела. Мн., 1966] // Полымя. № 1; Пра час і пра сябе // Там жа. № 11; Скарына ці Скарына? // ЛіМ. 25 ліп.; Свет сучасніка // Там жа. 20 кастр.; Поўныя кішэні слоў // Піянер Бел. 31 сак.; Мова — з'ява найасаблівая // Чырв. змена. 19 сак.

1968. Лёс чалавека — лёс народа // На высокай хвалі. Мн.; Журавінка: [Апавяданне] // Вясёлка. № 3; Святочны шар: [Апавяданне] // Там жа. № 5; Шумны лістапад: Апавяданне // Там жа. № 11; Гаваркое слова: [Рэц. на кн.: Янкоўскі Ф. Роднае слова. Мн., 1967] // Маладосць. № 4; Аўтарытэт крытыкі: [Рэц. на кн.: Яскевіч А. Карані маладога дрэва. Мн., 1967] // Там жа. № 7; Кім быць? Якім быць? // Там жа. № 9; Праверана часам // Полымя. № 3; Эстафета купалазнаўства: [Рэц. на кн.: Навуменка І. Янка Купала: Духоўны воблік героя. Мн., 1967] // Там жа. № 9; Навыперадкі з часам: Успаміны // Вяч. Мінск. 27 снеж.; Кузня інжынернай думкі // ЛіМ. 20 жн.; Дыхание военной грозы: [Рэц. на кн.: Асіпенка А. Вогненны азімут. Мн., 1966] // Сел. газ. 17 сент.

1969. Госця: [Апавяданне] // Вясёлка. № 2; Дожджык на колах: [Апавяданне] // Там жа. № 10; Ля вытокаў мастацтвазнаўства: [Рэц. на кн.: Ліс А. М. Шчакаціхін. Мн., 1968] // Маладосць. № 1; Ключы да таямніц паэзіі: [Рэц. на кн.: Рагойша В. Паэтыка Максіма Танка. Мн., 1968] // Там жа. № 4; Эстетика публицистики // Неман. № 6; «Почему я пишу о Греции?»: [Рэц. на кн.: Кобец-Филимонова Е. В королевстве... но не сказочном. Мн., 1969] // Там жа. № 12; Роздум над паэтычнай Ленініянай // Полымя. № 8; Таямніца Максіма Кніжніка: [Рэц. на кн.: Стральцоў М. Загадка Багдановіча. Мн., 1969] // Там жа. № 11; Далучэнне да слова: Роздум над школьнымі сачыненнямі // ЛіМ. 18 сак.; Вяшчун дабра і справядлівасці // Там жа. 19 вер.; Рабочы дзённік // Там жа. 17 кастр.; Человек из легенды // Сов. Бел. 5 авг.

1970. Ленін. Мы. Час // З Леніным заўсёды Беларусь. Мн.; Иван Шамякин и его книги // Шамякин И. Сердце на ладони. Мн.; Яго пяцьсот тамоў // Беларусь. № 12; Лясное слова: [Апавяданне] // Вясёлка. № 8; Згубленая пяцёрка: [Апавяданне] // Там жа. № 12; Святло людской дабраты: [Рэц. на кн.: Вышынскі М. Вокны ўначы. Мн., 1969] // Маладосць. № 1; Захапленне пошукам: [Рэц. на кн.: Бас І. Літаратурныя пошукі, знаходкі, даследаванні. Мн., 1969] // Там жа. № 3; Жывы, аб'ёмны партрэт // Там жа. № 4; У палоне назіранага: [Рэц. на кн.: Ставер А. Пад канвоем. Мн., 1969] // Там жа. № 7; Беларуская савецкая: Чытаючы першы том энцыклапедыі // Полымя. № 5; Ленінскае майстэрства публіцыста: [Рэц. на кн.: Зярніцкі М. Вялікі майстар публіцыстыкі. Мн., 1970] // Там жа. № 10; Паэтычны партрэт Ілыча // Вяч. Мінск. 13 крас.; Бібліятэкар — пісьменнік // ЛіМ. 10 ліп.; Хаўрус з зямлёй // Там жа. 31 ліп.; Зямныя радасці і турботы // Там жа. 18 вер.;

Слова жалобы і смутку // Там жа. 20 ліст.; Цаглінка-сірацінка: Апавяданне // Піянер Бел. 28 мая.

1971. Купалава каша: Апавяданне-ўспамін // Дзень паэзіі — 71. Мн.; Наша цётка Уладзя // Беларусь. № 12; На сенажаці: [Апавяданне] // Вясёлка. № 7; Гаючая вада: [Апавяданне] // Там жа. № 10; Высакародная і ўдзячная праца // Голас Радзімы. № 22; На подступах к теме: Образ рабочего в белорусской литературе // Коммунист Бел. № 7; Духоўны скарб народа: [Рэц. на кн.: Александровіч С. Пуцявіны роднага слова. Мн., 1971] // Маладосць. № 5; Даследуюцца пошукі стылю: [Рэц. на кн.: Бугаёў Д. Шматграннасць. Мн., 1970] // Там жа. № 8; Крытыцы — аўтарытэт // Там жа. № 10; На мяжы эпох: [Рэц. на кн.: Лазарук М. Беларуская паэма ў другой палавіне XIX — пачатку XX стагоддзя. Мн., 1970] // Полымя. № 2; Высакародная сціпласць: Да шасцідзесяцігоддзя Васіля Віткі // Там жа. № 5; Чалавек буйным планам // Там жа. № 6; У полі зроку — апавяданне і нарыс: [Рэц. на кн.: Беларуская савецкая проза: Апавяданне і нарыс. Мн., 1971] // Там жа. № 12; Ля чырвонага сцяга эпохі // Вяч. Мінск. 29 студз.; Пахаванне Вячаслава Пятровіча Палескага-Станкевіча: [Прамова] // Звязда. 10 чэрв.; Першапачатак народнага подзвігу: Аб рамане І. Чыгрынава «Плач перапёлкі» // ЛіМ. 22 студз.; Велічныя перспектывы // Там жа. 19 лют.; Чалавек з працы пачынаецца: Адказ майму апаненту // Там жа. 19 сак.; Разведваць глыбей, бачыць далей // Там жа. 9 крас.; Спадчыне — памяць і пашана: [З выступлення на VI з'ездзе пісьменнікаў Беларусі] // Там жа. 7 мая; [Выступленне на канферэнцыі чытачоў у калгасе імя Дзяржынскага] // Там жа. 25 чэрв.; Драматург і тэатр: [Выступленне на паседжанні секцыі драматургаў] // Там жа. 25 чэрв.; Па-партыйнаму, значыць прафесійна // Там жа. 12 ліст.; Твор навуковы і — мастацкі // Там жа. 24 снеж.; Утверждая величие народа // Сел. газ. 7 февр.; Гордость // Сов. Бел. 21 февр.

1972. Чараўнік роднага слова // Дзень паэзіі — 72. Мн.; «Первая из вершин...» // Купала Я. Гусляр. М.; Моцнае дзейснае слова // Купала Я. Публіцыстыка. Мн.; Пясняр народных дум і светлых спадзяванняў // Бярозка. № 7; Голас Радзімы. № 26; Кузёмка: Апавяданне // Вясёлка. № 7; Все возрасты покорны // Дет. лит. № 9; Даследуюцца рукапісы Купалы: [Рэц. на кн.: Гульман Р. Тэксталогія твораў Я. Купалы. Мн., 1971] // Маладосць. № 6; Падобны грому, бліскавіцы // Там жа. № 9; Слово о Купале // Неман. № 7; Суседзі падказваюць: [Рэц. на кн.: Революцийне обновление литературы. К., 1970] // Полымя. № 6; Кнігу чытаюць — кнігу глядзяць: [Рэц. на кн.: Вітка В. Чытанка-маляванка. Мн., 1971] // Там жа. № 8; Первая из вершин // Коммунист Таджикистана. 7 июля; Сов. Бел. 7 июля; Сов. Киргизия. 7 июля; Сов. Латвия. 7 июля; Сов. Молдавия. 7 июля; Сов. Эстония. 9 июля; Туркм. искра. 7 июля; Надзённыя пытанні: [З выступлення на Пленуме праўлення Саюза пісьменнікаў БССР] // ЛіМ. 25 лют.; Купалава свята. Якім яму быць? // Там жа. 31 сак.; Слова — зброя; [Рэц. на кн.: Лебедзеў А. Бітва нябачнага фронту. Мн., 1972] // Там жа. 23 чэрв.; Невычэрпная крыніца: Поўнаметражны фільм пра народнага песняра Беларусі Я. Купалу — «А зязюля кукавала» // Там жа. 11 жн.; З народу — для народу // Ніва. 16, 23, 30 ліп., 6 жн.; Высокое призвание // Сел. газ. 30 апр.; Из народа — для народа // Там жа. 7 июля; Вместе с народом // Там жа. 3 нояб.

1973. Паспяшаючы за часам // Вытокі песні. Мн.; Вяшчун дабра і справядлівасці // На высокай хвалі. Мн.; Валёнкі для бярозкі: [Апавяданне] // Вясёлка. № 1; Караблік: [Апавяданне] // Там жа. № 9; Талент і праца: Нарыс // Маладосць. № 10; Псіхалагічны грунт рамана: [Рэц. на кн.: Матрунёнак А. Псіхалагічны аналіз у сучасным беларускім рамане. Мн., 1972] // Полымя. № 2; Як сонца, вечная паэзія: [Рэц. на кн.: Брыль Я. Вітраж. Мн., 1972] // Там жа. № 4; Слова вучыць і выхоўвае: Праграма і падручнікі // Там жа. № 8; Будуць новыя сустрэчы // Там жа. № 10; Патэнцыял мужнасці // ЛіМ. 23 ліст.

1974. На быстрыні жыцця // На арбіце часу. Мн.; Адданы змене юных // Беларусь. № 1; Няходжанымі шляхамі: [Рэц. на кн.: Казека Я. Няходжанай дарогай. Мн., 1973] // Там жа. № 7; Слова — не на вецер // Бярозка. № 9; Са святам, дзеці // Вясёлка. № 11; Пясняр велічы народнай: Народнаму пісьменніку БССР Міхасю Лынькову — 75 год // Голас Радзімы. № 48; Очерк — это исследование // Лит. обозрение. № 7; Пра народны тэатр: [Рэц. на кн.: Пятровіч С. Тэатральная самадзейнасць Савецкай Беларусі. Мн., 1972] // Маладосць. № 2; Исследуется современная поэзия: [Рэц. на кн.: Гіламёдаў У. Традыцыі і наватарства. Мн., 1972] // Неман. № 1; Тэма пісьменніка — сацыяльная тэма // Полымя. № 6; На быстрыні жыцця // Там жа. № 8; Маральная актыўнасць чалавека // ЛіМ. 24 мая; Актыўнае сведчанне часу: [Рэц. на кн.: Далідовіч Г. Дажджы над вёскай. Мн., 1974] // Там жа. 1 ліст.; Вровень с эпохой // Сел. газ. 6 февр.; Лично пережито // Там жа. 19 июня; Певец величия народа // Там жа. 30 нояб.; Перад новай прыступкай // Чырв. змена. 1 вер.

1975. Через огненный небосклон // Радио в дни войны. М.; Жывое Купалава слова // Такі ён быў. Мн.; Праз вогненны небасхіл // Беларусь. № 5; З кнігай як з паходняй // Там жа. № 10; Вышыня [Апавяданне] // Вясёлка. № 8; С высоты исторического опыта: [Рэц. на кн.: Адамович А. Горизонты белорусской прозы. М., 1974] // Неман. № 7; Вяртанне ў маладосць // Полымя. № 2; Па дарозе ўгору: [Рэц. на кн.: Якавенка В. Пробны камень. Мн., 1974] // Там жа. № 10; З крыніц юнацтва // Вяч. Мінск. 15 лют.; Натхнёны пясняр сучаснасці // Звязда. 25 чэрв.; Многотомная библиотека // Правда Украины. 13 июня; Голос огненных деревень: [Рэц. на кн.: Адамовіч А., Брыль Я., Калеснік У. Я з вогненнай вёскі... Мн., 1975] // Сел. газ. 20 мая; В глубины жизни // Сов. Бел. 16 янв.

1976. Візітная картачка Беларусі // Маладосць. № 7; Партыйнасць і народнасць літаратуры // Полымя. № 2; З думкай пра жыццё, пра літаратуру: [Рэц. на кн.: Мележ І. Жыццёвыя клопаты. Мн., 1975] // Звязда. 22 лют.; Адлюстраванне глыбінных пластоў: [Рэц. на кн.: Сіпакоў Я. Крыло цішыні. Мн., 1976] // Там жа. 17 ліп.; Пісаць гісторыю сучаснасці // ЛіМ. 21 мая; Апраўданне вайной // Там жа. 19 снеж.; Чорная пляма: [Апавяданне] // Ніва. 21 ліст.; Оружием сатиры, языком народа // Сел. газ. 4 марта; Острее чувствовать современность // Сов. Бел. 17 марта; Глазами заинтересованного исследователя: [Рэц. на кн.: Пятровіч С. Якуб Колас і беларускі тэатр. Мн., 1975] // Там жа. 8 окт.

1977. Зброяй публіцыстыкі // Беларускі савецкі нарыс: У 2 т. Мн. Т. 1; Каб заўсёды ставала маладосці // Беларусь. № 1; Зачараваны жыццём // Там жа. № 8; Дзіма-падпольшчык: [Апавяданне] // Вясёлка. № 9; Бессмертный подвиг Минска: [Рэц. на кн.: Новиков И. Бессмертие Минска. Мн., 1977] // Коммунист Бел. № 9; Испытание обстоятельствами: [Рэц. на кн.: Чыгрынаў І. Апраўданне крыві. Мн., 1977] // Лит. обозрение. № 8; Звернута да чалавека: [Рэц. на кн.: Перкин Н. Человек в советском романе. Мн., 1975] // Полымя. № 1; Факты і абагульненне: [Рэц. на кн.: Макарэвіч В. Палын і медуніца. Мн., 1976] // Там жа. № 9; Дарогай пошуку: [Рэц. на кн.: Навуменка І. Замяць жаўталісця. Мн., 1977] // Там жа. № 10; Набытак аднаго года: Нататкі пра сучасны беларускі раман // Звязда. 4 мая; У полі зроку — кінапрацэс: [Рэц. на кн.: Бондарава Е. Час, экран, крытыка. Мн., 1977] // Там жа. 22 ліп.; Разнасцежная душа пісьменніка: [Рэц. на кн.: Брыль Я. Акраец хлеба. Мн., 1977] // Там жа. 2 вер.; Выпрабаванне верай і праўдай: [Рэц. на кн.: Савіцкі А. Верай і праўдай. Мн., 1976] // ЛіМ. 27 мая; Крокі дзяржавы — гэта і мае крокі // Там жа. 15 ліп.; Рух народнага жыцця // Там жа. 19 жн.; Быць чалавекам сярод людзей: [Рэц. на кн.: Якавенка В. Пакуль сонца ў зеніце. Мн., 1977] // Там жа. 23 снеж.

1978. Рабочыя грані таленту: [Нарыс] // Вытокі. Мн.; Партыйнасць і народнасць літаратуры // На стрыжні часу. Мн.; Подвиг любви и ненависти: [Рэц. на кн.: Карпаў У. Прызнанне ў нянавісці і любві. Мн., 1976] // Коммунист Бел. № 10; Радасць

працы, шчасце міру // Маладосць. № 5; Я чалавекам быць хачу: [Рэц. на кн.: Лецка Я. Па цаліку. Мн., 1977] // Там жа. № 8; Праблемы праблемнага нарыса // Полымя. № 10; Натхняў яго вобраз Купалы // Голас Радзімы. 7 снеж.; Праз гады змагання і здзяйснення // Там жа. 21 снеж.; НТР у сярмяжнай абгортцы // Звязда. 6 студз.; Апіраючыся на дакумент // Там жа. 27 мая; Сто песень, сэрцам праспяваных // Там жа. 12 снеж.; Час люструецца ў чалавеку // ЛіМ. 16 чэрв.; Прафесіяналізм здабываецца працай // Там жа. 21 ліп.; Для тех, кто воспитывает: [Рэц. на кн.: Вітка В. Дзеці і мы. Мн., 1977] // Сов. Бел. 4 окт.

1979. Кнігі на ўсё жыццё // Беларусь. № 1; Такі ён быў: Успаміны // Там жа. № 2; Мудры казачнік, чараўнік слова // Бярозка. № 4; Современность и белорусский роман // Коммунист Бел. № 5; Плён пошуку: [Рэц. на кн.: Сачанка Б. Ваўчыца з Чортавай Ямы. Мн., 1978] // Полымя. № 2; Глыбокая плынь жыцця // Звязда. 12 ліп.; Пералі-цоўка псіхалагічнага рыззя // Там жа. 23 студз.; ЛіМ. 26 студз.; Яго хлеб надзённы... // Там жа. 12 студз.; Тры вечары з Барысам Платонавым // Там жа. 9 лют.; У квадры душэўнай поўні // Там жа. 23 сак.; Даследуецца беларускі нарыс: [Рэц. на кн.: Лысенка А. Сучасны беларускі нарыс. Мн., 1978] // Там жа. 11 мая; Чароўная Паўлінка // Там жа. 14 вер.; Пазнанне маштабу сучасніка: [Рэц. на кн.: Шамякін І. Вазьму твой боль. Мн., 1979] // Там жа. 16 ліст.

1980. Пясняр душэўнай шчодрасці // Пальчэўскі А. Выбр. тв.: У 2 т. Мн. Т. 1; Неўтаймоўнасць таленту: Да 75-годдзя з дня нараджэння Алеся Пальчэўскага // Полымя. № 1; «...Каб грамадству ўзняцца вышэй» // Вяч. Мінск. 15 сак.; Дэманстрацыя непісьменнасці // ЛіМ. 8 лют.; Няспынная разведка // Там жа. 15 лют.; На экране — «Роднае слова» // Там жа. 21 сак.; У адкрытую кнігу жыцця // Там жа. 16 мая; У рэчышчы часу: [Рэц. на кн.: Дуброўскі І. На новыя кругі. Мн., 1980] // Там жа. 15 жн.

1981. Слова вучыць і выхоўвае // Беларуская дзіцячая літаратура. Мн.; Дзіма-падпольшчык: [Апавяданне] // Вясёлка. Мн.; Сеятель добра и справедливости: К 70-летию В. Витки // Дет. лит. № 4; Слагаемые красоты: [Рэц. на кн.: Ларин А. Эстетическое воспитание учащихся профтехучилищ. Мн., 1981] // Коммунист Бел. № 10; Героі стваральных будняў // Звязда. 7 крас.; Образ современника // Кн. обозрение. 30 янв.

1982. Через огненный небосклон // Радио в дни войны. М.; Нараджэнне верша // Бярозка. № 7; Ясеў куфэрак: [Апавяданне] // Вясёлка. № 7; Імя народнага паэта // Там жа. № 11; З глыбінь душы чалавечай // Маладосць. № 10; Ля чырвонага сцяга эпохі // Віцеб. рабочы. 3 ліст.; Сцвярджэнне чалавечнасці: [Рэц. на кн.: Кулакоўскі А. Васількі. Мн., 1981] // Звязда. 3 вер.; Наш вечный современник // Сел. газ. 2 июля.

1983. Дзе начуе сонца: [Апавяданне] // Вяснянка. Мн.; Формирование личности молодого рабочего // Коммунист Бел. № 4; Чалавек ідзе па вайне // ЛіМ. 9 вер.; Запрашае клуб «Жывое слова» // Наст. газ. 23 ліст.

1984. Ордэн Славы: [Апавяданне] // Чырвоныя лісткі календара. Мн.; Напередзе не страшна: [Апавяданне] // Вясёлка. № 7; Слово — жизнь и символ: [Рэц. на кн.: Янковский Ф. И за горой поклонюсь... М., 1983] // Неман. № 10; З даверам да жыцця // Звязда. 21 снеж.

1985. Даходзячы да сарцавіны // Вобраз-85. Мн.; Радиовахта: [Нарыс] // Летописцы боевого подвига. Мн.; «Заваяваны крытыкай аўтарытэт абавязвае...» // Мехаў У. Сустрэчы ў радыёстудыі. Мн.; Пра ўсё, пра ўсіх і для кожнага: [Успаміны] // Мастацтва Бел. № 12; Маральны пошук у сучаснай прозе // Полымя. № 9; Бой пад соснамі: [Урывак з кнігі «Тараскавы турботы»] // Ніва. 17 лют.; Сонейка: [Апавяданне] // Там жа. 17 сак.

1.4.

1957. Колас Я. Общее дело миллионов. / С бел. // ЛГ. 5 сент.

1958. Пуйманава М. На будоўлі; Седлачак К. Дваццаць ваганетак здабылі!: [Апавяданні] / З чэш. // Чэшскія і славацкія апавяданні. Мн.

1961. Тасенка Ю. Байран са стэпавых прастораў: Апавяданне / З укр. // Маладосць. № 5.

1962. Сафронаў А. Кухарка замужам: Камедыя / З рус. // А гармонік грае, грае... № 2—3.

1966. Казанцаў А. Вілена: Раман / З рус. // Маладосць. № 5, 6.

1968. Тургенеў І. Верабей; Капуста; Руская мова: Вершы ў прозе / З рус. // Голас Радзімы. № 49; Яго ж. Вершы ў прозе / З рус. // Маладосць. № 11.

1972. Нагібін Ю. «Мой мілы таварыш...»: З апавяданняў пра Гагарына / З рус. // Дзень паэзіі — 72. Мн.

1984. Даўжэнка А. Паводка: Урывак з кінаапавесці «Зачараваная Дзісна»; Хрыстэнка І. Як разбурылася хатка: Казка / З укр. // Ад круч дняпроўскіх. Мн.

1.5.

На казахскую мову. Кутпеген конак: [Апавяданне] / Ауд. Э. Калиев // Полесье ангімелері. Алматы, 1984.

На літоўскую мову. Maloni pažintis: («Lietuviu apsakymai») // Lietuviško žodžio atgarsiai. 2. Vilnius, 1979.

На рускую мову. Дедушкины пятерки: Рассказы / Пер. В. Машков. Мн., 1973. Рэц.: Соколов А. // Неман. 1974. № 8; Элькін В. «Дзе начуе сонца» // Вяч. Мінск. 1974. 18 вер.

По ленинскому пути: [Верш] // Горит на солнышке флажок. Мн., 1969; Грани таланта: [Нарыс] // Неман. 1978. № 8.

На ўкраінскую мову. Синьоока сестра України. К., 1985.

«Наполохала»: [Верш] / Пер. В. Корж // Прапор юності. 1967. 2 квіт.; Загублена пятірка: [Апавяданне] / Пер. М. Жерносекова // Барвінок. 1972. № 1; У дружбі наше щастя. К., 1978.

1.6.

Палітыка Д. Сляды часу. Мн., 1967 / Рэд. з В. Каваленкам.

Новиков Н. Пять шагов жизни. Мн., 1970 / Літ. зап. Рэц.: Шитик В. // Неман. 1970. № 11: 2 изд. Мн., 1979.

Купала Я. Вершы. Мн., 1972 / Скл.

Купала Я. Вершы. Мн., 1982 / Скл.

Новиков Н. Пять шагов жизни: [Успаміны] // Неман. 1969. № 10 / Літ. зап. Рэц.: Досін М. // Беларусь. 1970. № 10; Утверждение дружбы и братства: (Из беседы с председателем Правления Союза писателей Белоруссии Максимом Танком) // Мы обживаем землю. М., 1972; Дружба народов. 1972. № 10 / Літ. зап.

2.3.

На беларускай мове. Андраюк С. Свой погляд на рэчы // Андраюк С. Жыць чалавекам. Мн., 1983; Анісковіч У. Апантаны працай, акрылены словам // Беларусь. 1976. № 7; Барсток М. Паспяшаючы за часам // ЛіМ. 1976. 23 ліп.; Герцовіч Я. Збоку ці звысоку // Там жа. 1960. 6 вер.; Гніламёдаў У. Дамінанта яго жыцця: Уладзіміру Юрэвічу — 60 год // Голас Радзімы. 1976. 5 жн.; Яго ж. Майстэрства даследчыка // Звязда. 1976. 22 ліп.; Грахоўскі С. Улюбёны ў зямлі красаванне // ЛіМ. 1966. 22 ліп.; Гурэвіч Э. Юны герой і сучаснасць // Беларуская літаратура. Мн., 1980. С. 246—247; Дайліда В. І хлеб, і сіла...: Адкрытае пісьмо У. Юрэвічу // ЛіМ. 1971. 16 крас.; Каваленка В. Абрысы сталасці // Каваленка В. Жывое аблічча дзён. Мн., 1979; Яго ж. Праблемы сучаснай беларускай крытыкі. Мн., 1977. С. 121; Мушынскі М. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства: 40-я — першая палавіна 60-х гадоў. Мн., 1985. С. 220—225, 307—308; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Сачанка І. Публіцыстычнае слова паэта // Беларусь. 1972. № 10; Сталы погляд // Звязда. 1974. 16 жн.; Стральцоў Б. Дзесятая пяцігодка ў беларускім нарысе. Мн., 1980. С. 52—54; Уладзіміру Юрэвічу — 60 // ЛіМ. 1976. 23 ліп.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 77, воп. 1, спр. 1—34.

В. У. Смольская.

ЮХНАВЕЦ ЯНКА

Юхнавец Янка (Іван Змітрыкавіч; псеўд. Я. Юстапчык, Я. Юхна, К. Юхневіч; крыпт. Я. Ю.; н. 3.11.1921, в. Забродак Бягомельскага, цяпер Докшыцкага р-на Віцебскай вобл.), паэт, празаік, драматург.

З сялянскай сям'і. У дзяцінстве на будучага паэта вялікі ўплыў аказала сваімі казкамі цётка Куліна. Да вайны скончыў сярэднюю школу. У 1944 вывезены ў Германію. Сям'ю Я. Юхнаўца (бацьку і пяць малых братоў) спалілі літоўскія карнікі. З лагера ваеннапалонных вызвалены беларускімі дабрачыннымі арганізацыямі. Будучы ў Германіі, вучыўся ў Беларускай гімназіі імя Янкі Купалы, займаўся на курсах «Заходняе еўрапейскае права» Вольнага універсітэта ў Мюнхене. У 1945—49 жыў у лагерах перамешчаных асоб (Рэгенсбург, Міхельсдорф, Розенгайм), затым выехаў з Германіі ў ЗША, дзе працаваў у сферы камп'ютэрнага бізнесу. У розныя часы належаў да грамадскіх і царкоўных арганізацый: Беларуска-Амерыканскага Задзіночання (БАЗА), Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы (БАПЦ), да літаратурных суполак «Шыпшына», «Сакавік» (Германія), «Баявая Ускалось» (Канада), «Конадні» (ЗША).

Літаратурнай творчасцю пачаў займацца пасля вайны. Першыя вершы, напісаныя пад уражаннямі мінулай вайны, былі надрукаваны ў час. «Шыпшына» (1947). Друкаваўся таксама ў час. «Сакавік», «Конадні», «Баявая Ускалось», «Беларуская Думка», «Полацак», газ. «Бацькаўшчына». Аўтар зборнікаў паэзіі «Шорах моўкнасці», «Новая элегія», «Калюмбы», трохтомніка «Творы». Выступае і як аўтар малых празаічных формаў. Героі апавяданняў — людзі працы, звычайныя сяляне — клапоцяцца не толькі пра хлеб надзённы, які нялёгка здабываць на сваёй зямлі, але і пра вышэйшы сэнс людскога існавання. Ненадрукаваная гістарычная аповесць «Яно» расказвае аб акупацыі Мінска ў час другой сусветнай вайны. Асобнымі выданнямі проза не друкавалася. Творы Я. Юхнаўца вызначаюцца філасофскай змястоўнасцю, асацыятыўнасцю і фальклорнай метафарычнасцю, эксперыментатарствам у галіне формы (паэма «Калюмбы», «Гутаркі лесасека», дзе ў адным творы спалучаюцца адначасна элементы паэмы, п'есы і апавядання). У мове пісьменніка шмат неалагізмаў, дыялектных слоў. Аўтар п'ес «Адам і Ева», «Казка пра возера», «З дзённікаў знаёмых і чужаземных», драматычнага нарыса «Узгоркі і пячоры», цыклаў вершаў «Багі», «Вецер песняй падмовіў», «З гутарак братавых».

Жыве ў г. Стэйтэн Ісланд, штат Нью-Йорк (ЗША).

С. А. Белая.

Бібліяграфія

1.1.

Творы. Ню Ёрк, 1989—90. Т. 1—3.

Сны на чужыне: Выбр. тв. Мн., 1994.

1.2.

Шорах моўкнасці: Вершы. Ню Ёрк, 1955. Рэц.: Склют Р. «Шорах моўкнасці» // Конадні. 1955. № 3.

Новая элегія. Мюнхен, [1964].

Калюмбы: Паэмы «Калюмбы», «Гутаркі лесасека», Ню Ёрк, 1967.

1.3.

1947. Зямныя песні; На руінах; Вежы струнктя ўзвысі ў замак: [Вершы] // Шыпшына. № 5.

1948. Аднойчы ўвечары: [Верш] // Бацькаўшчына. № 12; Апошні; ... «За «дапросам» дарэмна быў «дапрос»... «Ноч зытлела на вуглёх нябёсаў...»: [Вершы] // Наперад. № 13; Цярністым шляхам: [Вершы] // Сакавік. № 1; Яшчэ на ўсходзе не было світанку: [Верш] // Шляхам жыцця. № 1; Сустрэча; Яшчэ на ўсходзе не было світанку: [Вершы] // Шыпшына. № 6; З лістоў да брата; «У дом бацькоў ізноў я завітаў...»; «Мінуўшчыны зрудзелае пракоў ізноў я завітаў...»: [Вершы] // Там жа. № 7.

1949. З цыкла «Таёмнасці»: [Верш] // Божым шляхам. № 1—2; «Вецер космы дрэваў прыгладзіў...»: [Верш] // Наперад. № 17; «Краскі пад узмахам ветру...»: [Верш] // Там жа. № 20; «Як капцюрамі кот...»: [Верш] // Там жа. № 20; «Зямля мая! Ці можа не?..»: [Верш] // Там жа. № 22.

1950. На акіяне ўночы: [Верш] // Беларус. № 2; «О, гусціня дарог чужацкіх...»: Урывак з паэмы; «Намер праклёнаў ёсць адзін» (З цыкла «Таёмнасці»); Уночы на акіяне: [Вершы] // Шыпшына. № 9.

1951. З цыкла «Таёмнасці»: [Верш] // Веда. № 4.

1952. После гутаркі: Апавяданне // Бацькаўшчына. № 31.

1953. «Маразянае звонкае раньне...»; «У ваканіцы завіруха біла...»: [Вершы] // Бацькаўшчына. № 1—2; Адамавы песні; Балада аб няновым гэрою; Чалавек-статуэтка ў музеі; «Краскі пад узмахам ветру...»; «Сьцюдзяніцы...»; Я ведаю, хто быў мой прашчур; Дарога; Уначы ў горах: [Вершы] // Бацькаўшчына. № 46—47; Музыкаў скрос: Памяці Міколы Равенскага: [Верш] // Веда. № 3; «Ня сьнілася...»; Яму жадалася; [Вершы] // Наперад. № 25; Сула: [Паэма] Там жа. № 26.

1954. Жаданні: [Цыкл вершаў] // Конадні. № 1.

1955. Новыя вершы: Ужо каторы дзень...; «Утоены ў гордасьцях маіх...» // Бацькаўшчына. № 51—52; Няўтойнасць (З твора «Узгоркі і Пячоры»): Раніцою; Песні хохліка; «Не злічыць зваротаў людской думкі...»: [Вершы] // Конадні. № 3; Ад сноў, ад памяці й чутнасці...: [Вершы] // Там жа. № 4.

1956. З цыкла «Таёмнасьці»: Справедныя; Чалавек: [Вершы] // Бацькаўшчына. № 6—7; Новыя вершы: Малюнкі; У тую ноч; Уяўнасць // Там жа. № 12—13.

1958. Із старых тэмаў: [Цыкл вершаў] // Конадні. № 5—6.

1959. Узгоркі й Пячоры: (Драматычны нарыс) // Бацькаўшчына. № 23—30.

1962. З старых вершаў: [Верш] // Баявая ўскалось. № 7.

1963. Новая элегія; Казка пра возера: Драматычны абразок // Конадні. № 7.

1966. З розных тэмаў: [Вершы] // Бел. думка. № 9.

1967—1968. З розных тэмаў: [Вершы] // Бел. думка. № 10—11.

1973—1974. Дзённік з іхніх дзённікаў (Паэтычныя запісы) // Бел. думка. № 16—17.

1979. Спадкаемец: [Верш] // Бел. думка. № 23.

1980. [Верш] // Бел. думка. № 24.

1983. Адам і Ева: (Драматычная паэма) // Бел. думка. № 27—28.

1986. З дзённікаў знаёмых і чужаземных: [Паэма] // Бел. думка. № 31.

1987. Ода аб рыдлёўцы: [Верш] // Весткі інстытуту Беларусаведы. № 2.

1988. З дзённікаў незакончаных: [Верш] // Бел. думка. № 33.

1992. Цярністым шляхам; Яшчэ на Усходзе не было світанку; «Краскі пад узмахам ветру...»; Малюнак; На руінах; Вячэрні промень сонца пачасаў; «За допытам дарэмна допыт быў...»; «У краіну далёкую...»; «Дня апошняга не было...»; Эскіз; З чужога альбома; Жаданні; «Дазволь цябе пацешыць і кахаць...»; «Там, дзе зямля зрабілася вадой...»; «Хуртавіна снежная...»; «Навошта мне апавядаць...»; «Шастанні за вокнамі...»; Вадаспад штодня...; Манашка; Вежы замкавыя; «Ноч летняя...»; У тую ноч; «У ноч зімовую...»; «У манастыры, у гэтым, свечку не цяплі...»; Лісток на дрэве; «Спрадвечны той..»; «Штогод адна і тая перавага...»; «Вецер шыцеў за вокнамі...»; «Галубка шызая,— у песні так пяецца...»; У час дажджлівы; Успомні; «Пальцы калючыя хвояў...»; «Бы нейкі ўспамін цяжкі...»; «Маразянае звонкае ранне...»; «Часіны надыходзяць усялякіх прадчуванняў...»; «Лета, лета на зямлі ўсёй...»; «...І слёзы дзіцячыя — пачатак...»; Дарога; Касец; Сцюдзяніць...; Не снілася; «Пачатак быў пачаткам...»; Памятаецца; Ода рыдлеўцы; Раніцою: [Вершы] // Туга па Радзіме. Мн.; «Бывае часам...»; «Часіны надыходзяць усялякіх прадчуванняў...»; «Маразянае звонкае ранне...»; Не снілася; «...І слёзы дзіцячыя — пачатак хат»: [Вершы] // Чырв. змена. 14—20 вер.

1993. Сафія — сьвятая Сафія Полацкая; Чалавек: [Вершы] // Полацак. № 6.

2.3.

На беларускай мове. Пучынскі — Пірог У. Беларуска-амерыканскі «мадэрн» // Чырв. змена. 1992. 14—20 вер. *Т. М. Махнач.*

Я

ЯВАР МІХАСЬ

Явар Міхась (сапр. Карась Міхаіл Андрэевіч; 1903, в. Мінявічы Гродзенскага пав. Гродзенскай губ., цяпер Мастоўскі р-н Гродзенскай вобл.— 24.6.1933, там жа, пахаваны на вясковых могілках), паэт, удзельнік нацыянальна-вызваленчага руху ў Заходняй Беларусі.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Працаваў на бацькавай гаспадарцы, затым рыбаком на Нёмане. Рана ўключыўся ў падпольную работу, за што неаднаразова праследаваўся ўладамі Польшчы. Выступаў на вясковых вечарынках і самадзейных канцэртах з вершамі, у якіх выкрываў антынародную палітыку пілсудчыкаў. З'яўляўся членам камсамола Заходняй Беларусі, за рэвалюцыйную дзейнасць арыштоўваўся паліцыяй.

Друкавацца М. Явар пачаў у 1932 на старонках

часопіса «Шлях моладзі» (верш «Ружы і салавей»). Свае вершы змяшчаў таксама на старонках заходнебеларускіх выданняў «Беларуская газета», «Летапіс ТБШ». У творчых пошуках арыентаваўся на традыцыі Я. Купалы, М. Багдановіча, Я. Коласа, узоры беларускай вуснапаэтычнай творчасці. Сябраваў з заходнебеларускім паэтам-рэвалюцыянерам М. Васільком. Пад уплывам адной з сустрэч у лютым 1932 напісаў прысвечаны яму верш «Нёману». Лірычны герой паэзіі М. Явара — натура рамантычная, глыбока ўражлівая, з абвостраным успрыняццем грамадскіх катаклізмаў, надзеленая пачуццём справядлівасці («О, мой Нёман мілы...», «Зіма»). У яго творах гарманічны прыродны свет выступае своеасаблівым антыподам недасканаламу жыццю чалавечаму («Вечар»). «Скразным» вобразам усёй творчасці М. Явара стаў родны Нёман — своеасаблівы сімвал мінулай і будучай славы Беларусі. Лепшыя вершаваныя радкі паэта прасякнуты шчырым спачуваннем долі працаўніка-беларуса, верай у лепшую будучыню свайго народа («Паклон чалавечаму страданню»). Нялёгкае жыццё, поўнае паўсядзённых клопатаў і матэрыяльных нястач, давяло М. Явара да сухотаў. Не менш балючымі былі пакуты душэўныя, творчыя, выкліканыя эстэтычнай глухатой некаторых крытыкаў яго творчасці. Усё гэта разам узятае і давяло паэта да самагубства. На магіле паэта пастаўлены арыгінальны помнік з дрэва. Жыццю і творчасці М. Явара прысвечаны стэнд у Гудзевіцкім музеі.

М. А. Варвашэвіч.

Бібліяграфія

1.3.

1932. Ружы і салавей: [Верш] // Шлях моладзі. № 7—8; Гукі далёкія: [Верш] // Там жа. № 9.

1933. Вечар: [Верш] // Шлях моладзі. № 7—8.

1934. Зіма: [Верш] // Шлях моладзі. № 2.

1936. Ці ты помніш?: [Верш] // Летапіс ТБШ. № 1—3.

1939. Паклон чалавечаму страданню: [Верш] // Бел. газ. 26 ліп.

1965. Паклон чалавечаму страданню: [Верш] // Сцягі і паходні: Творы паэтаў з былой Заходняй Беларусі. Мн.

2.3.

На беларускай мове. Бяздомны Я. Над свежай магілай // Бел. газ. 1933. 10 жн.; Калеснік У. Лёсам пазнанае. Мн., 1982. С. 79—80; Яго ж. Час і песні. Мн., 1962. С. 85—86; Клімковіч М. Загубленае жыццё // ЛіМ. 1940. 1 студз.; Пяткевіч А. З вёскі над Нёманам // Там жа. 1984. 17 лют.; Я — к. Міхась Явар // Шлях моладзі. 1933. № 7—8.

На рускай мове. Желковский А. Поэт Мостовщины // Гродн. правда. 1977. 19 нояб.

2.4.

На беларускай мове. Машара М. С. П. Міхасю Явару: [Верш] // Шлях моладзі. 1933. № 10.

В. М. Грышкевіч.

ЯГОЎДЗІК УЛАДЗІМІР

Ягоўдзік (Ягаўдзік) Уладзімір Іванавіч (н. 14.2.1956, в. Кастровічы Слонімскага р-на Гродзенскай вобл.), празаік, драматург. Член СП Беларусі з 1985. Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Я. Маўра (1994; за кнігі «Янка і Ружа» і «Ці вернецца князь Кук?»).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Вучыўся ў Дзятлаўскай, Слонімскай, Зэльвенскай школах-інтэрнатах. У 1973 паступіў на філалагічны факультэт БДУ, які закончыў у 1978. Працаваў карэспандэнтам брэсцкай абласной газеты «Заря» (1978—79), на брэсцкай студыі тэлебачання (1979—82). У 1982—90 — супрацоўнік рэдакцыі штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва», у 1990—92 — рэдактар газеты «Дзеці і мы». З 1993 рэдактар аддзела прозы часопіса «Нёман».

Дэбютаваў у друку вершамі (зэльвенская раённая газета «Праца», «Гродненская правда», 1972).

У 1978 перайшоў да мастацкай прозы. У апавяданнях («Стрэл дуплетам», «Пасылка з дому», «Стронга», «Перадзім'ем» і інш.) узнімае вострыя маральна-этычныя праблемы з жыцця маладога сучасніка. У 1984 выйшла яго кніга «Стронга», у якой разам з апавяданнямі надрукавана аповесць «І паклікала я...». У ёй аўтар паспрабаваў паглядзець на лёс сваіх равеснікаў як на працяг тых падзей, што ўжо сталі гісторыяй. Галоўнае ў творы — пошукі гармоніі чалавека і прыроды. Свет, у якім жывуць героі аповесці, цэльны, утульны, прыгожы. Выдаў некалькі кніг прозы, зборнік казак «Сонейка, свяці!» (1988), мастацкі альбом «Алена Кіш» (1990). Проза У. Ягоўдзіка лірычная, падкупляе дакладнасцю і выразнасцю малюнка. Яго творам уласцівы сюжэтная стройнасць і стылёвая зладжанасць, актыўнасць аўтарскай пазіцыі, праўдзівасць і шчырасць. У. Ягоўдзік з'яўляецца аўтарам п'ес для дзяцей «Залатое зярнятка» і «Сонейка, свяці!» (1983 і 1985 паст. Брэсцкім абласным тэатрам лялек); «Пякла баба калачы» (з А. Шкілёнкам, 1987), «Сакрэты Вогніка» (1987), «Усміхніся, прынцэса» (1990). Піша артыкулы і нарысы аб прафесійных і самадзейных мастаках рэспублікі, выступае як літаратурны крытык і перакладчык з рускай і ўкраінскай моў.

Жыве ў Мінску. *П. І. Маляўка.*

Бібліяграфія

1.2.

Стронга: Аповесць і апавяданні. Мн., 1984 (Першая кніга празаіка). Рэц.: Гігевіч В. Спасціжэнне прыгажосці // Маладосць. 1985. № 9; Грамадчанка Т. Хай будуць светлымі душы... // Чырв. змена. 1985. 11 ліп.; Дроздов А. // Неман. 1985. № 2.

Сонейка, свяці!: Казкі. Мн., 1988.

Вочы Начніцы: Аповесць. Мн., 1989 (Б-ка часоп. «Маладосць).

Прыручэнне птушкі: Аповесць, апавяданні, эсэ. Мн., 1989.

Алена Кіш. Мн., 1990.

Ці вернецца князь Кук? Мн., 1993.

Янка і Ружа: Аповесць-казка. Мн., 1993.

1.3.

1972. Жаданне; «Куды вас гоніць...»: [Вершы] // Гродн. правда. 2 дек.; Ранак: [Верш] // Чырв. змена. 4 чэрв.

1973. Дзярэчынскія друкары: [Верш] // Гродн. правда. 23 июня.

1976. Радзіме; У інтэрнаце; Дзень Перамогі: [Вершы] // ЛіМ. 18 чэрв.

1977. Вясновае; Вечар: [Вершы] // Вёсны. Мн.; «Шапнеш паціху ты, а ранак...»; Паглядзі; «Вярніся! Мне не трэба лепшай...»: [Вершы] // Беларусь. № 10.

1978. Спасибо, учитель!: [Нарыс] // Заря. 15 сент.; Песня гончарного круга // Там жа. 17 окт.; Дома: [Верш] // Там жа. 25 окт.; Школа имени Ширмы // Там жа. 24 нояб.; «Про вашу Волынь и про наше Полесье» // Там жа. 9 дек.; Спеў ганчарнага кола // Звязда. 18 ліст.; Стрэл дуплетам: Апавяданне // ЛіМ. 17 лют.

1979. Комиссары всегда впереди // Заря. 9 янв.; Есть язык у цветов // Там жа. 31 янв.; Солнце земное — школа // Там жа. 10 февр.; Березы детства // Там жа. 12 апр.; Песня его, судьба его: [Нарыс] // Там жа. 10 июля.

1980. Стронга: Апавяданне // ЛіМ. 30 мая; Вясновы эцюд // Чырв. змена. 24 жн.

1981. Пугачова песня; Пасылка з дому: [Апавяданні] // Маладосць. № 11; Миссия критического слова: [Рэц. на кн.: Калеснік У. М. Танк: Нарыс жыцця і творчасці. Мн., 1981] // Заря. 18 сент.; Кароткія апавяданні: Шчыраю ноччу; Вузел // ЛіМ. 2 кастр.

1982. Вялік — конскі дзень: Апавяданне // ЛіМ. 14 мая; Школа майстра: Над старонкамі збору твораў Янкі Брыля // Там жа. 30 ліп.; Пясняр вернасці: З урачыстага вечара, прысв. 70-годдзю з дня нараджэння народнага паэта Беларусі М. Танка // Там жа. 1 кастр. / Сааўт. А. Сідарэвіч; На крылах казкі: [Рэц. на кн.: Мацяш Н. Казка пра суседзяў, змяю і мядзведзя. Мн., 1982] // Там жа. 17 снеж.; Зноў у Коласавым доме // Там жа. 24 снеж.; Срэбная блясна: Апавяданне // Чырв. змена. 25 жн.; Вартавы берасцейскага вогнішча // Там жа. 15 вер.

1983. «Ён быў незвычайны...»: [Рэц. на кн.: Успаміны пра Янку Купалу. Мн., 1982] // Полымя. № 7; Першы вянок: [Рэц. на кн.: Марук У. Зоркі ў кронах. Мн., 1982] // Голас Радзімы. 20 студз.; Пасля вучэння: Апавяданне // Звязда. 13 ліст.; Жыць на зямлі: Апавяданне // ЛіМ. 28 студз.; Да жыцця рыхтаваў: Нарыс // Там жа. 11 лют.; Танец дажджу: Апавяданне // Там жа. 29 ліп.; Кароткія апавяданні: Расплятала касу; Чаканне касцоў; Плыві, караблік! // Там жа. 30 снеж.

1984. ...Стала я клікаць...: Аповесць // Маладосць. № 1; Гадзіннік вясны; Здзіўленне; Калі адцвітаюць кветкі; Шумёлы; Трыпціх; Пялёстак на ветры; Максімавы слёзы; Успамін пра сад; Прасветленасць: Абразкі // ЛіМ. 27 крас.; Герой сучасны — герой актыўны // Там жа. 6 ліп.; Спасцігаючы таямніцы слова // Там жа. 26 кастр.; Сонечная далонь; Вяртанне летаўца: [Замалёўкі] // Там жа. 7 снеж.

1985. Вузел; Чаканне касцоў; Шчыраю ноччу: [Апавяданні] // Цяпло на першацвет. Мн.; Сонейка, свяці: П'еса // Крынічка. Мн.; Музыка фарбаў // Мастацтва Бел. № 10; Вяртанне вандроўніка: [Рэц. на кн.: Ліс А. Вечны вандроўнік. Мн., 1984] // Полымя. № 6; Каласкі любові і дабра: [Рэц. на кн.: Верас З. Каласкі. Мн., 1985] // Там жа. № 7; Собственный голос в хоре стремятся обрести молодые белорусские прозаики: [Інтэрв'ю] / Зап. Т. Сотникова // Знамя юности. 28 мая; Аповесць пра народнага героя: [Рэц. на кн.: Брэзан Ю. Чорны млын. Мн., 1984] // ЛіМ. 11 студз.; Упоравень з часам // Там жа. 28 чэрв.

1.4.

Астаф'еў В. Сумны дэтэктыў: Раман-апавяданне. / З рус. Мн., 1992.

1985. Лявонаў П. Імя радасці: Эсэ / З рус. // Братэрства. Мн.; Кешэля З. Хай беражэ цябе мая любоў...: Апавяданне / З укр. // Маладосць. № 12; Хнёўпек Б. Партызанская шапка: Апавяданне / З славац. // ЛіМ. 6 вер.

1.5.

На рускую мову. Стронга: Повесть и рассказы / Пер. В. Щедрина. М., 1987.

В царстве Водяного / Пер. В. Машков. Мн., 1992.

Посылка из дому: [Апавяданне] / Пер. А. Кейзоров // Неман. 1982. № 8; Плыви, кораблик: [Апавяданні] / Пер. М. Герчик // Там жа. 1984. № 7.

На ўкраінскую мову. Вузол: Новела / Пер. І. Чернецький // Рад. Волинь. 1979. 15 вер.; Заковика: Оповідання / Пер. К. Скрипченко // Сіл. вісті. 1981. 25 жовт.; Щирої ночі: Новела / Пер. К. Скрипченко // Там жа. 1982. 3 січ.; Заковика: Новела / Пер. К. Скрипченко // Дніпро. 1983. № 10.

1.6.

Заклятыя скарбы: Беларускія легенды і паданні. Мн., 1992. / Скл., пераказ.

2.3.

На беларускай мове. Савік Л. Дарогі ў жыццё // Маладосць. 1985. № 2; Скрыган Я. Хачу, каб вы сталі добрым пісьменнікам // Скрыган Я. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1985. Т. 2; Шкраба Р. Пошукі слова // Полымя. 1985. № 8.

На рускай мове. Тычина М. Притяжение реальности // Неман. 1984. № 8. *В. М. Грышкевіч.*

ЯДВІГІН Ш.

Ядвігін Ш. (сапр. Лявіцкі Антон Іванавіч; крыпт. Я. Ш.; 4.1.1869, б. маёнтак Добасня Рагачоўскага пав. Магілёўскай губ., цяпер вёска Добасна Кіраўскага р-на Магілёўскай вобл.— 24.2.1922, Вільня, пахаваны на могілках Роса), празаік, публіцыст, фельетаніст, драматург, паэт.

Нарадзіўся ў сям'і ўпраўляючага маёнткам Добасня. Далейшае жыццё будучага пісьменніка працякала ў фальварку Карпілаўка на Лагойшчыне, які быў уласнасцю сям'і Лявіцкіх. У 1877—78 ён аддадзены бацькам на вучобу ў Люцынку, да адной з дачок В. Дуніна-Марцінкевіча, асоба і творчасць якога зрабіла ўплыў на фарміраванне светапогляду, схільнасцей і літаратурнага густу будучага пісьменніка. У 1880-я г. ён закончыў Мінскую гімназію і вучыўся на медыцынскім факультэце Маскоўскага універсітэта. За ўдзел у студэнцкіх хваляваннях у 1890 яго выключылі адтуль, арыштавалі і некалькі месяцаў пратрымалі ў Бутырскай турме для палітычных вязняў. Там, у Бутырках, выхадцы з Беларусі арганізавалі першы Беларускі гурток моладзі ў Маскве, які ставіў за мэту «тварыць беларускае друкаванае слова, будзіць і пашыраць свядомасць беларускага народа». У турме адбылася і першая спроба пяра Ядвігіна Ш.: ён пераклаў на беларускую мову папулярнае ў той час апавяданне У. Гаршына «Сігнал». Пасля вызвалення з турмы вярнуўся ў Карпілаўку. У сям'і Лявіцкіх адно за адным пайшлі няшчасці: праз некалькі дзён пасля прыезду сына памёр бацька, а неўзабаве згарэў бацькоўскі дом. Пісьменнік стажыраваўся ў адной з аптэк Мінска, каб здаць экзамены на памочніка аптэкара. Пасля працаваў у Радашковічах аптэкарам, а потым у краме-кааперацыі. У гэты час ён напісаў драму «Злодзей», якую ў 1892 спрабаваў паставіць самадзейны гурток радашковіцкіх беларусаў-інтэлігентаў. Аднак п'еса была забаронена паліцыяй, а рукапіс яе загінуў (да 1940 знаходзіўся ў Р. Зямкевіча). Гэта быў для маладога аўтара вялікі маральны ўдар, а ахвота зноў брацца за пяро на нейкі час знікла. У 1894 Ядвігін Ш. ажаніўся з Луцыяй Гнатоўскай, якая жыла ў Радашковічах, і пачаў будаўніцтва новага дома ў Карпілаўцы.

Грамадская атмасфера пачатку 20 ст. садзейнічала таму, што Ядвігін Ш. зноў узяўся за пяро. Ён пачаў выступаць у рускім, польскім, а затым і беларускім перыядычным друку. У 1904—05 на старонках газет «Виленский вестник», «Белорусский вестник» і ў польскіх выданнях расказваў пра побыт беларусаў, беларускую культуру і фальклор. Першым друкаваным мастацкім творам на беларускай мове было апавяданне «Суд», змешчанае ў газеце «Наша доля» ў верасні 1906. Гэтым дэбютам Ядвігін Ш. сцвердзіў сябе як адзін з пачынальнікаў беларускай прозы. У 1909—10 жыў у Вільні, працаваў сакратаром, загадчыкам літаратурнага аддзела «Нашай нівы». Гэта быў перыяд творчай актыўнасці пісьменніка. У 1910 ён ажыццявіў сваю даўнюю мару — павандраваць пеша па Беларусі. Прайшоў больш паўтысячы кіламетраў, уражаннямі ад вандроўкі падзяліўся з чытачамі ў некалькіх нумарах «Нашай нівы». «Лісты з дарогі» Ядвігіна Ш.— прыкметны ўклад у станаўленне беларускай публіцыстыкі. Плённымі ў творчых адносінах сталі 1911—12, калі ім напісаны многія апавяданні. У 1912 выйшаў зборнік апавяданняў «Бярозка», у 1914 — «Васількі», якія прынеслі аўтару шырокую вядомасць. У гэты час, аднак, знізілася творчая актыўнасць пісьменніка, што было абумоўлена абвастрэннем хранічных хвароб нырак і лёгкіх. У 1913—15 працаваў у газеце «Беларус», тэхнічным рэдактарам беларускага сельскагаспадарчага часопіса «Саха» і беларускага часопіса для дзяцей і моладзі «Лучынка» ў Мінску. У 1916 на грамадскіх пачатках працаваў у «Беларускай хатцы» і «Таварыстве дапамогі ахвярам вайны», загадваў адной са швейных майстэрняў Мінска. Апошнія гады яго жыцця былі азмрочаны абвастрэннем хвароб. У 1920 ён лячыўся ў Закапанэ. Памёр у Вільні ў шпіталі. На магіле пісьменніка стараннем рэдакцыі часопіса «Шлях моладзі» ў 1937 пастаўлены помнік.

Як пісьменнік і грамадзянін Ядвігін Ш. стаяў на дэмакратычных пазіцыях, што абумовіла рэалістычныя тэндэнцыі ў яго творчасці. Пісаў пераважна пра беларускае сялянства, павучаючы яго, асуджаючы адмоўнае ў вясковым жыцці. Добра адчуваў роднае слова, валодаў майстэрствам мастацкай дэталі, жанрамі алегорыі, казкі, прытчы.

Гэта вызначыла арыгінальнасць і самабытнасць яго твораў. У ранніх апавяданнях, напісаных на рускай мове ў 1904—05 («Мілка», «Шах-мат!», «Маленькая аповесць», «Мустафа» і інш.), заўважаецца ўплыў творчай манеры А. Чэхава. Герой гэтых твораў — найчасцей просты чалавек, селянін, якому аўтар спачувае, часам павучае яго з пазіцый народнай маралі. У 1905 у «Белорусском вестнике» былі надрукаваны публіцыстычныя нарысы, артыкулы «Падарожныя нататкі майго сябра», «Людзі — людзьмі забытыя», «Не забівайце іх!!!», «Да барацьбы з халераю» і інш. У іх Ядвігін Ш. спрабаваў крытыкаваць, хоць і даволі памяркоўна, існуючы лад, абараняў беларускую мову і літаратуру, правы беларускіх эмігрантаў,якія тады масава пакідалі родную зямлю ў пошуках шчасця. У творчай спадчыне пісьменніка вылучаюцца алегарычныя навела «Дуб-дзядуля», у якой выказана шчырае спачуванне народу і мара аб лепшай яго будучыні, апавяданні «Бярозка» і «Гаротная». Апошняе — адно з самых моцных у спадчыне празаіка, дзе сурова, рэалістычна і сацыяльна-востра паказана цяжкая доля вясковай жанчыны. Папулярнымі сталі невялікія яго навелы аб прыгодах сялян у горадзе («Вучоны бык», «З маленькім білецікам», «Пазыка», «Заморскі звер», «Цырк»). Часта гэта былі апрацоўкі народных анекдотаў. Розныя заганы чалавечай натуры высмеяны ў навелах «Хлеб», «Чортава ласка», «Што сказаў певень», «Шчаслівая». Як сатырык Ядвігін Ш. раскрыўся ў алегорыях «Павук», «Пратэст», алегарычных навелах-памфлетах «Падласенькі», «Рабы», «Сабачая служба», «Пры выкананні службовых абавязкаў» і інш., дзе выказана непрыняцце гвалту, паліцэйскага насілля, подласці. У спадчыне Ядвігіна Ш. ёсць і творы лірыка-філасофскага характару, якія нагадваюць вершы ў прозе («Васількі», «Раны»). Ядвігіну Ш. належыць першы беларускі раман «Золата» (незакончаны), які вылучаецца напружаным драматычным сюжэтам, спробай стварыць цікавыя характары. Аўтар паэмы «Дзед Завала» (1910), кнігі «Успаміны» (1921). Сябраваў з Я. Купалам (напісаў першую рэцэнзію на яго зборнік «Жалейка»), М. Багдановічам, З. Бядулем.

У Радашковічах, на месцы, дзе раней была аптэка, у якой працаваў Ядвігін Ш., у 1978 устаноўлены мемарыяльны камень.

З. П. Мельнікава.

Бібліяграфія

1.1.

Выбр. тв. Мн., 1976. Рэц.: Ермаловіч М. На ўзроўні лепшых здабыткаў // Полымя. 1977. № 7; Лаўшук С. Заслужыў удзячнасць нашчадкаў // Голас Радзімы. 1977. 13 студз.; Пажога І. Кніга Ядвігіна Ш. // Наст. газ. 1976. 8 снеж.

1.2.

Дзед Завала: [Апавяданне вершам]. Вільня, 1910. Рэц.: Палуян С. // Укр. хата. 1910. № 2; 2 выд. Вільня, 1927.

Бярозка: [Апавяданні]. Вільня, 1912; 2 выд. Мн., 1918 / Пад сваім прозв.

Васількі: Апавяданні. Вільня, 1914. Рэц.: В. Л. [Ластоўскі В.] «Васількі» // Н. н. 1914. 26 чэрв.

Uspaminy. Wilnia, 1921.

Бярозка: [Апавяданні]. Вільня, 1923.

Апавяданні. Мн., 1940 (Школьная б-ка). Рэц.: Агиевич В. Замечательный юморист-сатирик // Сов. Бел. 1941. 10 апр.; Мурашка Р. Школьная бібліятэка беларускіх пісьменнікаў // Полымя. 1941. № 2.

Апавяданні. Мн., 1946.

1.3.

1906. Суд: [Апавяданне] // Наша доля. 20 вер.

1908. «Жалейка» Янки Купалы // Мин. эхо. 9 июля.

1909. Жывы нябожчык: Апавяданне // Н. н. 20 лют.; Дзед Завала: Апавяданне вершам // Там жа. 26 сак.; Чортава ласка: Апавяданне // Там жа. 1 мая; Дуб-Дзядуля: [Апавяданне] // Там жа. 14 мая; Вучоны бык: Народнае апавяданне // Там жа. 28 мая / Пад крыпт. Я. Ш.; Важная фіга: (Ахвярую добрым цёшчам): Апавяданне // Там жа. 11 чэрв.; З маленькім білецікам (Гутарка дзеда): [Апавяданне] // Там жа. 18 чэрв.; Пазыка: Апавяданне // Там жа. 2 ліп.; Зарабляюць: Апавяданне // Там жа. 20 жн.; Награда: Апавяданне // Там жа. 3 вер.; Заморскі звер і тутэйшая лаза: Апавяданне // Там жа. 5 ліст.; «Нашай ніве»: [Верш]; З бальнічнага жыцця: Апавяданне // Там жа. 12 ліст.; Сабачая служба: Апавяданне // Там жа. 26 ліст.

1910. Суд: Апавяданне // Першы беларускі каляндар «Нашай нівы» на 1910 год. Вільня; Бярозка: Апавяданне // Н. н. 21 студз.; Казка // Там жа. 4 лют.; Лісты з дарогі // Там жа. 10, 17, 24 чэрв.; 1, 8, 15, 22, 29 ліп.; 5, 12, 19, 26 жн.; 9, 16, 23, 30 вер.; Думкі з падарожжа // Там жа. 21 кастр.; В. Марцінкевіч у практычным жыцці // Там жа. 25 ліст.; Сакатушка: Апавяданне // Там жа. 9 снеж.; Сіло: Апавяданне // Там жа. 16 снеж.

1911. Важная фіга (Ахвярую добрым цёшчам): [Апавяданне] // Беларускі каляндар «Нашай нівы» на 1911 год. Вільня; Гаротная: Апавяданне // Н. н. 20 студз.; Гадунец: Апавяданне // Там жа. 10 лют.; Васількі: Апавяданне // Там жа. 17 лют.; Чалавек: Апавяданне // Там жа. 21 ліп.; Павук: Апавяданне // Там жа. 18 жн.; Зарабіў: Апавяданне // Там жа. 8 снеж.

1912. Вяселле; Гадунец: [Апавяданні] // Беларускі каляндар «Нашай нівы» на 1912 год. Вільня; Раны: Апавяданне (Памяці С. Палуяна); Дачэсныя: [Апавяданні] // Зборнік «Нашай нівы». Вільня; Шчаслівая: Апавяданне // Н. н. 16 лют.; «Пратэст»: (Адкрыты ліст у рэдакцыю «Нашай нівы») // Там жа. 15 сак. / Пад крыпт. Я. Ш.; Раны: [Апавяданне] Памяці С. Палуяна // Там жа. 3 мая; Дачэсныя: Апавяданне // Там жа. 31 мая.

1913. Шчаслівая: [Апавяданне] // Беларускі каляндар «Нашай нівы» на 1913 год. Вільня; Цырк: Апавяданне // Н. н. 1 лют.

1914. «Пратэст» / Пад крыпт. Я. Ш.; Павук: [Апавяданні] // Беларускі каляндар на 1914 год. Вільня; Варона: Апавяданне // Лучынка. № 4.

1917. Сіло; Хлеб: [Апавяданні] // Дзіцячая чытанка. Мн.

1918. З дарогі: [Нарыс] // Бел. шлях. 11 мая / Пад крыпт. Я. Ш.; Абразкі з правінцыі. II: [Нарыс] // Там жа. 16 мая / Пад крыпт. Я. Ш.; Абразкі з правінцыі. III. З Дзісненшчыны: [Нарыс] // Там жа. 17 мая / Пад крыпт. Я. Ш.; Абразкі з правінцыі. IV. З Барысаўшчыны: [Нарыс] // Там жа. 19 мая / Пад крыпт. Я. Ш.; Лісты з вёскі [Нарыс] // Там жа. 24, 29, 31 мая; 8 чэрв. / Пад крыпт. Я. Ш.

1919. Вучоны бык; Што сказаў певень; Бярозка; Гаротная: [Апавяданні] // Дыяменты беларускага прыгожага пісьменства. К.; Заведзеная надзея: [Апавяданне] // Бел. жыццё. № 1.

1920. Чаму?: [Верш] // Беларусь. 17 студз.; «При исполнении служебных обязанностей»: [Апавяданне] // Там жа. 29 студз.; Золата: [Раман] // Там жа. 1, 4, 27, 28 лют.; 3 сак.; 17, 18, 20, 21, 22 крас., 4, 5, 26 чэрв.

1921. У справе ўшанавання 60-х угодкаў смерці Уладыслава Сыракомлі: Адкрыты ліст // Бел. вед. № 8 / У сааўт.; Успаміны: 1) 412, 2) Бутыркі // Еднасць. 12, 19, 26 чэрв., 3, 10, 17, 24 ліп. / Пад крыпт. Я. Ш.; Перапуд: мінулае: [Апавяданне] // Там жа. 31 ліп.; 7 жн. / Пад крыпт. Я. Ш., Калядныя валачобнікі: мінулае: [Апавяданне] // Там жа. 15 жн. / Пад крыпт. Я. Ш.; Дуб-Дзядуля: [Апавяданне] // Там жа. 21 жн. / Пад крыпт. Я. Ш.; Імяніны — нарадзіны:

Мінулае: [Апавяданне] // Там жа. 14 кастр. / Пад крыпт. Я. Ш.; Мары ночы: [Верш] // Сав. Бел. 2 ліст. / Пад крыпт. Я. Ш. Аўт. спрэчнае; Тэатр на вёсцы // Там жа. 13 снеж. / Пад крыпт. Я. Ш.

1923. Заморскі звер; Што сказаў певень; Васількі; Вяселле; Павук; «При исполнении служебных обязанностей»: [Апавяданні] // Выпісы з беларускае літаратуры. Мн.

1924. Калі ты прытаміўся душой...: [Верш]; Бабіны лекі: [Байка] / Пад крыпт. Я. Ш.; Васількі; Важная фіга: [Апавяданні] // Беларускі дэкламатар. Мн.; Заморскі звер: [Апавяданне] // Беларускі рабочы і сялянскі каляндар на 1924 год. Мн.; Вучоны бык; Заморскі звер: [Апавяданні] // Малады араты. 19 снеж.

1927. Бярозка; Пазыка; Заморскі звер; Вучоны бык; Зарабляюць; Зарабіў; Гаротная; Павук: [Апавяданні]; Кавалкі з «Успамінаў». Бутыркі // Дварчанін І. Хрэстаматыя новай беларускай літаратуры (ад 1905 г.). Вільня; Хлеб: Казка // Бел. крыніца. 21 ліп.

1928. Важная фіга; Васількі: [Апавяданні] // Дэкламатар. Мн.

1937. Зарабляюць: [Апавяданне] // Бюл. «Хаўрусу» бел. рабочых у Францыі. № 4.

1938. Вучоны бык: Казка // Беларускі сялянскі каляндар на 1938 год. Вільня.

1946. Вучоны бык; Павук: [Апавяданні] // Бярозка. № 7.

1947. Важная фіга; Вучоны бык: [Апавяданні] // Эстрада. Мн.

1965. Дуб-дзядуля; Зарабляюць; Награда; З бальнічнага жыцця; Сабачая служба; Бярозка; Хлеб; Гаротная; Павук; Зарабіў; Шчаслівая: [Апавяданні] // Беларуская дакастрычніцкая проза. Мн.

1967. Дуб-дзядуля; Важная фіга; Гадунец: [Апавяданні] // Анталогія беларускага апавядання: У 2 т. Мн. Т. 1; Дзед Завала: [Апавяданне вершам] // Беларуская дакастрычніцкая паэзія. Мн.

1971. Дуб-дзядуля: [Апавяданне] // Ніва. 10 кастр.

1977. Награда; Сабачая служба; Павук: [Апавяданні] // Беларуская літаратура XIX — пачатку XX стагоддзя. Мн.; [Успаміны Ядвігіна Ш.] // Пачынальнікі. Мн.

1.4.

Г а р ш ы н У. Сігнал, альбо Расказ аб тым, як дабро перамагло зло ў чалавека. Пераложана з малымі пераменамі з расказа Усевалада Гаршына / З рус. М., 1891. Рэц.: Б и б л и о г р а ф и ч е с к а я заметка // Мин. листок. 1891. 9 апр.; 2 выд. перагл. Вільня. 1914.

1.5.

На балгарскую мову. Сипаничавия; Награда; Кучешка служба: [Апавяданні] / Прев. Х. Берберов // Белоруски разкази. София, 1968.

На літоўскую мову. Dovanos / Vert. V. // Žiburele Jaunimo. 1924. Nr 16.

На нямецкую мову. Hundedienst; Der gelehrte Ochse; Die Glückliche / Übers. K. Müller // Störche über den Sümpfen. Berlin, 1971; Die Birke; Das Darlehen /Übers. F. Neureiter // Weissrussische Antologie. München, 1983.

На польскую мову. Brzóska / Tł. F. A. // Prz. Wileński. 1922. Nr 13—14; Apokryf i inne nowele. Wilno, 1924.

На рускую мову. Счастливая; Чортова услуга; Свадьба; Награда; [Апавяданні] / Пер. А. Островский // Белорусские рассказы. М., 1948. Рэц.: К у д р а ў ц а ў І. «Беларускія апавяданні» // ЛіМ. 1948. 8 снеж.; Важный кукиш; Собачья служба: [Апавяданні] / Пер. К. Титов // Белорусский юмор. Мн., 1965; Мн., 1969.

На ўкраінскую мову. Суд: Оповідання / Пер. В. С. // Рада. 1910. 21 лют.

На чувашскую мову. Телейли; Шуйттан пулашни; Туй; Награда: [Апавяданні] / А. Малов, Н. Ильбек кусарна // Белорусси калавесем. Шупашкар, 1955.

1.6.

К а з к а: (З народнага апавядання перарабіў Ядвігін Ш.) // Н. н. 1910. 25 сак. / Апрац.; К а з к а: (З народнага апавядання перарабіў Ядвігін Ш.) // Там жа. 1910. 29 крас. / Апрац.; К а з к а: (З народнага апавядання) // Там жа. 1911. 1 вер. / Апрац.; Р а б ы: (Перароблена з Калянды): Апавяданне // Там жа. 1912. 22 сак. / Апрац.; Ш т о сказаў певень: Казка // Бел. слова. 1927. 31 сак. / Апрац.; Р а б ы: [Апавяданне] // Там жа. 1927. 17 крас. / Апрац.

2.2.

На беларускай мове. І л ь я ш э в і ч Х. Ядвігін Ш. (Антон Лявіцкі): Жыццё і літаратурная творчасць. Вільня, 1933.

На рускай мове. Н е м к о в и ч Н. Язык прозы и публицистики Ядвигина Ш.— Антона Левицкого: Автореф. дисс. .. канд. филол. н. Мн., 1990.

2.3.

На беларускай мове. А г і е в і ч У. Ядвігін Ш. // Беларусь. 1946. № 7; А д а м о в і ч Я. Народныя вытокі прозы Ядвігіна Ш. // Рэлігійныя традыцыі ва ўсходнеславянскіх мовах, літаратурах і фальклоры. Гомель, 1980; А д к р ы ц ц ё памятніка Ядвігіну Ш. // Шлях моладзі. 1937. № 19; А к у л і ч С. Аўтар першага беларускага рамана Ядвігін Ш. на Лагойшчыне // Беларусь. 1981. № 11; Я г о ж. Карпілаўка — прытулак песняроў // ЛіМ. 1980. 11 ліп.; А л я х н о в і ч М., Н я м к о в і ч Н. Пра мову Антона Лявіцкага — Ядвігіна Ш. // Пытанні лексікалогіі, фразеалогіі, стылістыкі. Мн., 1985; А т р а ш к е в і ч В. У вянок пісьменніку і чалавеку: Да 110-годдзя з дня нараджэння Ядвігіна Ш. (А. І. Лявіцкага) // Маг. праўда. 1978. 14 ліп.; Б а г д а н о в і ч А. Новая беларуская літаратура. Віцебск. 1925. С. 5; Б а г д а н о в і ч М. Глыбы і слаі; За тры гады // Багдановіч М. Зб. тв.: У 2 т. Мн., 1968. Т. 2; Б а д у н о в а П. Ядвігін Ш. (Антон Лявіцкі): Пасмяротныя ўспаміны // Адраджэнне. 1922. № 1; Б а р ш ч э ў с к і А. Нашаніўская пара: Ядвігін Ш. // Ніва. 1973. 22, 29 ліп., 5, 12, 19, 26 жн., 9, 16, 23, 30 вер., 7, 14, 21, 28 кастр., 4, 11, 18, 25 ліст.; Б а с І. Літаратурныя пошукі, знаходкі, даследаванні. Мн., 1969. С. 101—106; Б е л ы С. Аднаму з пачынальнікаў ЛіМ. 1978. 17 ліст.; Б р а в е р Я. Новае з біяграфіі Ядвігіна Ш. // Помнікі гіст. і культ. Бел. 1982. № 2; Б у л ь б а А. Наш рахунак за мінулы год // Александровіч С., Александровіч В. Беларуская літаратура XIX — пачатку XX ст. Мн., 1978; Б э н д э Л. Матэрыялы да нарысаў па гісторыі беларускай літаратуры // Маладняк. 1931. № 5, 6—7; Б я д у л я З. Беларуская народная мелодыя // Вольны сцяг. 1921. № 6; Я г о ж. Загінуўшыя на цяжкім шляху // Сав. Бел. 1926. 14 вер.; Г а р э ц к і М. Ядвігін Ш. // Гарэцкі М. Гісторыя беларускае літаратуры. Вільня; 1920; 2 выд. Вільня, 1921; 3 выд. Вільня, 1924; 4 выд. Мн., 1926; Г о л у б е в а Л. З ліку пачынальнікаў: Да 100-годдзя з дня нараджэння Ядвігіна Ш. // ЛіМ. 1968. 29 чэрв.; Я г о ж. Ядвігін Ш. // Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры: У 2 т. Мн., 1969. Т. 2; Я г о ж. Ядвігін Ш. // Гісторыя беларускай літаратуры XIX — пачатак XX ст. Мн., 1981; Ж у р б а Я. Ядвігін Ш. (А. Лявіцкі) // Сав. Бел. 1922. 18 сак.; Я г о ж. Ядвігін Ш. (А. Лявіцкі): (З прычыны гадавіны яго смерці) // Полымя. 1923. № 3—4; Ж ы л к а І. Антон Лявіцкі (Ядвігін Ш.) // Бел. звон. 1922. 4 сак.; І л ь я ш э в і ч Х. Ядвігін Ш. (Антон Лявіцкі): Жыццё і літаратурная творчасць // Родны край. 1933. 8, 29 крас., 13, 27 мая, 24 чэрв., 8 ліп.; К а в а л е н к а В. Міфа-паэтычныя матывы ў беларускай літаратуры. Мн., 1981. С. 129—130, 131—134; Я г о ж. На пругкіх вятрах гісторыі // Полымя. 1980. № 10; К а з б я р у к У. Ступені росту. Мн., 1974. С. 96—98; К а л е с н і к У. Ветразь Адысея. Мн., 1977. С. 75; К. М. [Касцевіч М.]. Ядвігін Ш.: Да пятых угодкаў яго смерці // Бел. дзень. 1927. № 1; К а ў к о А. Шлях да Бацькаўшчыны: (З гісторыі беларускіх студэнцкіх гурткоў) // Беларускі каляндар. Беласток; К у ш н я р о в а Н. Нечаканая знаходка // Вяч. Мінск. 1982. 9 чэрв.; Л а р ч а н к а М. Апавяданні Ядвігіна Ш. // Ядвігін Ш. Апавяданні. Мн., 1940; Л ё с і к В. Ядвігін Ш. (Антон Лявіцкі): Пасмяротныя ўспаміны // Адраджэнне. 1922. № 1; Л о й к а А. Ядвігін Ш. (1868—1922) // Лойка А. Гісторыя беларускай літаратуры. Дакастрычніцкі перыяд. Ч. II. Мн., 1980; Л ы с е н к а А. Сучасны беларускі нарыс. Мн., 1978. С. 20—22; М у р ы н-Б а з ы л я н с к і В. Эскізы // Маладое жыццё. 1921. № 3; М у ш ы н с к і М. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства: 40-я — першая палавіна 60-х гадоў.

Мн., 1985. С. 23—24; Яго ж. Вытокі // Шляхі развіцця беларускай савецкай прозы. Мн., 1972. С. 60—62, 69—73; Н. Весткі з краю: м. Радашковічы Віленскай губ. Вілейскага пав.: Тэатральная выстава 19 мая г. г. // Бел. шлях. 1918. 2 чэрв.; Навіна А. Антон Лявіцкі (Ядвігін Ш): (У пятыя ўгодкі смерці яго) // Родныя гоні. 1927. № 1; Яго ж. Жыдоўскае пытанне ў беларускай літаратуры // Наша думка. 1921. 27 мая; Яго ж. Ядвігін Ш. (Антон Лявіцкі) // Бел. звон. 1922. 11 сак.; Палуян С. Беларуская літаратура ў 1909 годзе; Лісты з Украіны // Александровіч С., Александровіч В. Беларуская літаратура XIX—пачатку XX ст. Мн., 1978; Паўлюкоўскі І. Адзін з пачынальнікаў // ЛіМ. 1978. 30 чэрв.; Пілі-паў Я. Антон Лявіцкі: [Некралог]; Брат памірае: [Нарыс] // Родная страха. 1922. 7 сак.; Піятуховіч М. Асноўныя этапы ў развіцці беларускай літаратуры пасля кастрычніцкага перыяду // Полымя. 1933. № 1; Яго ж. Ядвігін Ш (Антон Лявіцкі) // Піятуховіч М. Нарысы гісторыі беларускай літаратуры. Мн., 1928; Пракопчык Л. Карпілаўка Ядвігіна Ш. // ЛіМ. 1981. 18 вер.; Пшыркоў Ю. Эпас рэвалюцыі. Мн., 1975. С. 151—153; Сакалінскі А. У 10-ыя ўгодкі смерці Ядвігіна Ш. (Лявіцкага Антона 24.II. 1922—24.II.1932) // Бел. крыніца. 1932. 6 сак.; Светазар Я. Літаратурная творчасць Ядвігіна Ш.: (З нагоды пятых угодкаў ягонай смерці) // Бел. слова. 1927. 18 сак.; Семяновіч А. Проза Якуба Коласа: (Дакастрычніцкі перыяд). Мн., 1953. С. 36; Смолкін М. Ля вытокаў сучаснай беларускай прозы // Полымя. 1947. № 9; Содаль У. Згадкі пра земляка: З успамінаў Х. і З. Давідовічаў — сучаснікаў Ядвігіна Ш. (А. Лявіцкага) // Голас Радзімы. 1984. 6 вер.; Яго ж. Івянецкія таямніцы // ЛіМ. 1978. 20 студз.; Яго ж. Карпілаўка // Голас Радзімы. 1978. 29 чэрв.; Хромчанка К. Беларуская мастацкая проза (канец XIX — пачатак XX ст.). Мн., 1979. С. 51—69; Яго ж. З кагорты пачынальнікаў // Бел. мова і літаратура ў школе. 1988. № 6; Чыгрын І. На перавале // Полымя. 1968. № 6; Яго ж. Ядвігін Ш. // Ядвігін Ш. Выбр. тв. Мн., 1976; Яго ж. Ядвігін Ш. і фальклор // Чыгрын І. Станаўленне беларускай прозы і фальклор: Дакастрычніцкі перыяд. Мн., 1971; Яго ж. Ядвігін Ш. і фальклор // Весці АН БССР. 1965. № 1; Шарахоўскі Я. Пясняр народных дум. Мн., 1970. С. 18—19, 38—39; Янкоўскі Ф. Дарагая сустрэча // ЛіМ. 1978. 27 студз.; Янкоўскі Ч. У святле аднае маланкі [На смерць Ядвігіна Ш.] / Пер. з пол. // Родная страха. 1922. 15 сак.; Ясны С. Памяці Антона Лявіцкага (Ядвігіна Ш.) // Сялян. ніва. 1927. 9 сак.

На нямецкай мове. Badunowa P. Erinnerungen an Jadwihin Sch. // Die junge Eiche. Leipzig, 1987; Neureiter F. Jadvihin Š. // Weissrussische Antologie. München, 1983; Randow N. Über die Autoren // Störche über den Sümpfen. Berlin, 1971.

На польскай мове. Smreczyński K. Proza literacka Białorusin ów wileńskich // Słowo, 1931. Nr. 226; W. B. Poświęcenie pomnika literata białoruskiego // Prz. Wileński. 1937. Nr 9; W świetle pewnej błyskawicy // Gaz. Krajowa. 1922. 9 marca.

На рускай мове. Гаранин Л. Философские искания в белорусской литературе. Мн., 1984. С. 67—72; Ивашин В. У истоков социалистического реализма. Мн., 1963. С. 190—193; История белорусской дооктябрьской литературы. Мн., 1977. С. 500—502; Карабан С. Очерки истории белорусской эстетической мысли и литературной критики. Мн., 1971. С. 140—142; Карский Е. Антон Левицкий //Карский Е. Белорусы. Пг., 1922. Т. 3. Вып. 3; Клейнборт Л. Эпигоны народничества Альберт Павлович, Ядвигин Ш. и пр. // Клейнборт Л. Молодая Белоруссия. Мн., 1928; Короткевич В. Радошковичи: Исторический этюд // Неман. 1981. № 8; Мороз Д. Первая книга // Там жа. 1982. № 2.

2.4.

На беларускай мове. Арсеньева Н. Памяці Ядвігіна Ш.: [Верш] // Арсеньева Н. Пад сінім небам. Вільня, 1927; Бічэль-Загнетава Д. Шыпшына Ядвігіна Ш.: [Верш] // Бічэль-Загнетава Д. Загасцінец. Мн., 1985; Журба Я. Памяці Ядвігіна Ш. (З прычыны яго смерці 26 лютага 1922 г.): [Верш] // Сав. Бел. 1922. 31 сак.

3.1.

ЦБ АН Літвы, аддз. рукап., ф. 21, адз. зах. 188; ЦНБ АН Беларусі, аддз. рукап., ф. 5, воп. 1, адз. зах. 1, с. 340; ф. 30, воп. 1, адз. зах. 491, 1056.

У. М. Ларчанка.

ЯКАВЕНКА ВАСІЛЬ

Якавенка Васіль Цімафеевіч (н. 5.5.1936, в. Пажыхар Васілевіцкага р-на, цяпер Светлагорскі р-н Гомельскай вобл.), празаік, нарысіст, драматург. Член СП Беларусі з 1977.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацька, Цімох Рыгоравіч, і маці, Вера Васілеўна, працавалі ў калгасе. У вайну яны падтрымлівалі сувязь з партызанамі, дапамагалі ім. Сямігадовую школу В. Якавенка скончыў у Васілевічах (1952). Потым працягваў вучобу ў Беларускім індустрыяльным тэхнікуме, дзе атрымаў спецыяльнасць геолага. Пасля заканчэння тэхнікума (1956) прызваны ў Савецкую Армію і служыў у Групе савецкіх войск у ГДР. Вярнуўшыся ў 1958 з арміі, працаваў у розных геалагічных партыях і праектных інстытутах рэспублікі. У 1966 завочна скончыў факультэт журналістыкі БДУ. Працаваў рэдактарам аддзела навукі і мастацтва, аддзела нарыса і публіцыстыкі часопіса «Полымя» (1972—77), адказным сакратаром праўлення Саюза кінематаграфістаў БССР (1977—78). З 1978 на творчай працы. З 1990 прэзідэнт Беларускага сацыяльна-экалагічнага саюза «Чарнобыль», з 1991 галоўны рэдактар міжрэспубліканскага сацыяльна-экалагічнага штотыднёвіка «Набат». Лаўрэат міжнароднай прэміі армянскай дыяспары імя Ф. Нансена (1994, за ўдзел у рабоце па ўрэгуляванні карабахскага канфлікту).

У друку рэгулярна пачаў выступаць з 1959. Першае апавяданне, «Рашэнне старога Вегера», з'явілася ў «Калгаснай праўдзе» ў 1962. У наступным годзе пачаў пісаць і друкаваць нарысы. Першая кніжка яго нарысаў пра геолагаў («Зямля, адкрытая намі») выйшла ў 1971. Затым з друку выйшлі кнігі «Пробны камень», «Пакуль сонца ў зеніце», «Дайсці да ладу», «Вясковыя дыспуты», «Другой зямлі не будзе», у якіх пісьменнік ставіць надзённыя праблемы маралі, ладу, жыцця сучаснай вёскі. Шмат піша па актуальных пытаннях экалогіі, даследуе вынікі Чарнобыльскай катастрофы, выступае з публіцыстычна вострымі нарысамі і артыкуламі ў рэспубліканскім перыядычным друку, у праграмах радыё. Спрабуе свае сілы В. Якавенка і ў драматургіі. Ім напісаны п'есы «Персона-нон грата» (разам з М. Місюком, паст. Магілёўскім абласным драматычным тэатрам у 1981), «Неба ў два паверхі».

Жыве ў Мінску.

В. С. Генаш.

Бібліяграфія

1.2.

Земля, открытая нами: Очерки. Мн., 1971. Рэц.: Лапіцкі А. // Гомел. праўда. 1972. 22 студз.; Яго ж. Зямля, адкрытая нанава // ЛіМ. 1972. 4 лют.

Пробны камень: Нарысы. Мн., 1974 Рэц.: Булацкі Р., Сачанка І. Герой — наш сучаснік // Мін. праўда. 1976. 9 студз.; Марціновіч А. Высокая мера патрабавальнасці // ЛіМ. 1975. 18 ліп.; Мысліевец В. Камень пробы // Беларусь. 1975. № 11; Радзюкевіч У. Рабіць дабро // Чырв. змена. 1975. 26 жн.; Юрэвіч У. Па дарозе ўгору // Полымя. 1975. № 10.

Пакуль сонца ў зеніце: Аповесць у нарысах. Мн., 1977. Рэц.: Буйко М. На службу народу // Мін. праўда. 1978. 21 ліст.; З жыватворных крыніц // Віцеб. рабочы. 1978. 14 чэрв.; Каленкович И. Летопись подвига // Заря. 1978. 30 нояб.; Картановіч П. Пакуль сонца ў зеніце // Гомел. праўда. 1978. 30 ліст.; Крупеня Я. Старонкі аднаго жыцця // Віцеб. рабочы. 1978. 9 чэрв.; Собаль В. З глыбінь жыцця // Там жа. 1978. 15 ліст.; Шымук В. Жыццёвымі прасцягамі // Звязда. 1978. 2 ліст.; Юрэвіч У. Быць чалавекам сярод людзей // ЛіМ. 1977. 23 снеж.

Партизанские орлята. М., 1984.

Партизанский комбриг. М., 1984; М., 1987.

Дайсці да ладу: Публіцыст. аповесці, нарысы. Мн., 1985.

Вясковыя дыспуты: Эсэ. Мн., 1987 (Рэспубліка. Час. Людзі).

Другой зямлі не будзе: Нарысы. Мн., 1989.

1.3.

1959. Баллада о поэте: [Верш] // Во славу Родины. 15 марта; Незабываемое: [Верш] // Там жа. 14 июня; На посту: [Верш] // Там жа. 25 июля.

1960. Дачка дзвюх маці // Голас Радзімы. № 51.

1962. Сердца вечный огонь // Знамя юности. 9 мая; Рашэнне старога Вегера: Апавяданне // Калг. праўда. 8 мая.

1963. И снег, и ветер...: Очерк // Неман. № 5; Два твары кінаэкрана // Звязда. 6 студз. / Сааўт. У Елісееў.

1964. Сонцу насустрач: Нарыс // Звязда. 19 мая.

1967. Свислочская марка: (Очерк) // Неман. № 6.

1968. Вясёлка на гліне; Палескі вышкар; Стальная калона: [Нарысы] // Пройдуць гады. Мн.

1969. Зведай сваю зямлю: Нарыс // Полымя. № 1. Рэц.: Каратаеў А. Праўда навыварат // Звязда. 1969. 21 чэрв.

1971. Дарога цераз гаць: Нарыс // Полымя. № 2, 3.

1972. Рака народнай мудрасці: Часопісу «Полымя» — 50 год // Голас Радзімы. № 50; Новые манящие перспективы // Сел. газ. 21 нояб.

1973. Акно на плошчу: Нарыс // Полымя. № 1.

1974. Шляхам жыцця: З цыкла нарысаў: «Каласы веку» // Полымя. № 3; Прыручэнне зямлі: З цыкла нарысаў «Каласы веку» // Там жа. № 8; У святле рампы — грэбля // Тэатр. Мінск. № 3; У нас у гасцях часопіс «Полымя» // Маг. праўда. 13 ліст.

1975. Сэрца — не камень: З цыкла нарысаў «Каласы веку» // Полымя. № 1; Проба пяра ці проба сэрца // ЛіМ. 4 крас.

1976. Над Жыжмай-ракой; Гарачае лета: [Нарысы] // Выпрабаванне буднямі. Мн.; Щит и совесть земли: [Рэц. на кн.: Якубовский И. Земля в огне. М., 1975] // Неман. № 1; «Застаўся след у душы» // Вяч. Мінск. 2 чэрв.; Гарачае лета: Нарыс // Звязда. 26—30 мая; 14 чэрв.; Сярэдняе звяно: Нарыс // ЛіМ. 4 чэрв.; Пасярэдзіне ці упоравень? // Чырв. змена. 11, 13, 15 мая.

1977. Зведай сваю зямлю: [Нарыс] // Беларускі савецкі нарыс: У 2 т. Мн. Т. 2; Палескі трамплін; Сярэдняе звяно: [Нарыс] // Сучаснік. Мн.; Восхождение // Коммунист Бел. № 2; Твар у твар з рэчаіснасцю // ЛіМ. 15 крас.

1978. Барозны за гарызонт: [Нарыс] // Сучаснік. Мн.

1979. Зямля, з якою разам рос: [Нарыс] // Сучаснік. Мн.; Родники // Сов. Бел. 14 янв.

1980. Кніга маршала: [Нарыс] // Беларусь. № 7; Эти хрупкие, эти сильные плечи // Неман. № 6; Липкий сок: [Нарыс] // Там жа. № 10; Скажите, откуда и кто я? // Знамя юности. 1 авг.

1981. Смяльчак Лузь: Казка // Бярозка. № 11; Спадчына; Старонкі дакум. аповесці // Звязда. 23—25 чэрв.; Зоркі зямныя: [Рэц. на кн.: Макарэвіч. В. Зямное сузор'е. Мн., 1980] // ЛіМ. 6 ліст.

1982. Над Севанам: [Нарыс] // Вечная крыніца. Мн.; Спадчына: [Нарыс] // Сучаснік. Мн.; Маяк над Ясельдай: Нарыс // Беларусь. № 1, 2; Новая Маяк над Ясельдай: Нарыс // Беларусь. № 1, 2; Новая ява горнага краю // Бярозка. № 6; Глаза Наири: [Нарыс] // Неман. № 10; Сам-насам з жыццём // Звязда. 21 сак.; Каля падножжа Арарата: [Нарыс] // ЛіМ. 15 кастр.

1983. Трудное поле: [Нарыс] // Неман. № 12.

1984. Возвращение к земле: Очерки // Знамя юности. 14, 18, 19, 26, 27, 30 дек.; Пра пісьменніка І. Васільева // ЛіМ. 8 чэрв.

1985. Маршал і чалавек з вялікай літары // Помнікі гіст. і культуры Бел. № 2; Даль земли русской // Знамя юности. 15 февр.; С думой о хлебе // Там жа. 12 мар-

та; Как воспитать хозяина // Там жа. 3 дек.; Гаспадарскі характар // ЛіМ. 29 ліст.

1. 4.

1982. Калінін П. Дыпломны варыянт: [Урывак з дакум. аповесці пра Маршала Сав. Саюза І. І. Якубоўскага] / З рус. // Звязда. 9, 10, 13 ліп.

1. 5.

На рускую мову. Приручение земли: Повести о делах и людях партии / Пер. авт. М., 1975. Рэц.: Анісковіч У. Мацней за камень // ЛіМ. 1976. 30 студз.; Мандрык І. Працяг цікавай аповесці // Віцеб. рабочы. 1976. 10 ліп.; Гончаров Н. Набравшие высоту // Лит. обозрение. 1977. № 8; Мартинович А. Звенеть колосьям века // Сов. Бел. 1976. 26 авг.; Нехай М. Приручение земли // Неман. 1977. № 8; Стральцоў Б. Аповесць пра докшыцкі каравай // Звязда. 1976. 15 мая.

Через гать: Очерки / Пер. Э. Корпачев М., 1982. Рэц.: Лысенко А. Человек и его заботы // Неман. 1983. № 7.

На что нам жизнь дана: Повести, очерки. М., 1991.

На славацкую мову. Partisansky ostrov / Prel. z rus. A. Eliáš. Brastislava, 1980

1.6.

Выпрабаванне буднямі. Мн., 1976 / Скл. Рэц.: Самусенкава Р. Шчодры плён будняў // Звязда. 1977. 14 студз.; Суткаленко П. Солдаты партии // Сов. Бел. 1977. 1 фев.

Беларускі савецкі нарыс: У 2 т. Мн., 1977. Т. 2 / Скл. Рэц.: Тычына М. На пульсе сучаснасці // ЛіМ. 1977. 25 ліст.

Сучаснік — 81: Нарысы, публіцыстыка. Мн., 1981 / Рэд.

2.3.

На беларускай мове. Вавула Г. Кожны ў адказе // Маг. праўда. 1984. 31 сак.; Гніламёдаў У. Людзі рэвалюцыйнага абавязку // Полымя. 1975. № 3; Яго ж. Упоравень з векам. Мн., 1976. С. 59—61; Канстанцінаў А. Партыйная работа — творчасць // ЛіМ. 1978. 17 ліст.; Кулакоўскі А. Патрабаванне часу // Там жа. 1975. 28 сак.; Лысенка А. На хвалі сучаснасці // Там жа. 1977. 3 чэрв.; Яго ж. Сучасны беларускі нарыс. Мн., 1978. С. 80—83, 131; Марцінавіч А. Разведка будучыні і магчымасці жанру // Там жа. 1983. № 10; Няхай М. Сведкі часу // Маладосць. 1969. № 9; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Юрэвіч У. Праблемы праблемнага нарыса // Полымя. 1978. № 10.

На рускай мове. Курылева С. Встреча с писателями // Заря. 1978. 20 дек.

В. У. Смольская.

ЯКАЎЧЫК КЛІМЕНТ

Якаўчык Клімент Марцінавіч (псеўд. К. Кундзіш; 7.11.1898, в. Дольная Свіслач Гродзенскага пав., цяпер в. Свіслач Гродзенскага р-на — 1941, Падмаскоўе), паэт, перакладчык. Член СП Беларусі з 1934. Пісаў на рускай мове.

Нарадзіўся ў беднай сялянскай сям'і Марціна Якаўчыка (Кундзіша). Каля яго вёскі, што размяшчалася на беразе ракі Свіслач пры ўпадзенні яе ў Нёман, захаваўся вялікі старажытны парк з палацам Красінскіх. Гэтыя мясціны часта любіла наведваць Э. Ажэшка. Тут і прайшлі дзіцячыя і юнацкія гады К. Якаўчыка. Скончыўшы Свіслацкае двухкласнае вучылішча, вучыўся (разам з У. Дубоўкам) у Нова-Вілейскай настаўніцкай семінарыі. Скончыўшы яе, у 1918 паехаў да братоў і сястры ў Самару. Затым пераехаў у Маскву, дзе скончыў Вышэйшы літаратурна-мастацкі інстытут імя В. Брусава (першы выпуск). Ажаніўся з сястрой рускага пісьменніка Р. Бярозкі. Пасля заканчэння інстытута, у 20—30-я г., працаваў рэдактарам у Маскоўскім дзяржаўным выдавецтве. Тады ж актыўна ўключыўся ў літаратурную дзейнасць: перакладаў творы беларускіх пісьменнікаў на рускую мову, пісаў вершы. У чэрвені 1941 добраахвотна ўступіў у маскоўскае народнае апалчэнне. Апошні яго ліст да жонкі датаваны кастрычнікам 1941. Загінуў на фронце, абараняючы ад ворага подступы да Масквы.

У сваёй літаратурнай дзейнасці К. Якаўчык быў цесна звязаны з паэтам У. Дубоўкам. Пісаў вершы, друкаваў іх у газетах і часопісах Масквы і Ленінграда, падпісваючыся псеўданімам К. Кундзіш (большасць гэтых публікацый не выяўлена). Шмат перакладаў з беларускай мовы на рускую («У палескай глушы» Я. Коласа, «Аповесці і апавя-

данні», «Язэп Крушынскі» З. Бядулі, «Спалох на загонах», «Праз гады» П. Галавача, «На зломе» Я. Нёманскага, асобныя творы Ц. Гартнага, М. Чарота, К. Чорнага). Аўтар крытычных артыкулаў «Без гневу і бясстраснасці» (пра паэзію Ц. Гартнага) і «Альбо грай, альбо скрыпку аддай» (пра зб. вершаў А. Александровіча), у якіх не пазбегнуў памылковых ацэнак і перагібаў у характарыстыцы творчасці пісьменнікаў. Быў адным з ініцыятараў-заснавальнікаў асацыяцыі па вывучэнні беларускай мастацкай літаратуры пры Цэнтральным беларускім клубе ў Маскве. У Дзерачынкоўскай сярэдняй школе, дзе некалі вучыўся К. Якаўчык, створаны музей, у якім захоўваюцца матэрыялы пра яго жыццёвы і творчы шлях.

А. П. Цыхун.

Бібліяграфія

1.3.

1927. Sine ira et studio: (Агляд паэзіі Цішкі Гартнага) // Узвышша. № 3 / Пад псеўд. К. Кундзіш; «Альбо грай, альбо скрыпку аддай»...: [Рэц. на кн.: Александровіч А. Угрунь. Мн., 1927] // Там жа. № 5 / Пад псеўд. К. Кундзіш.

1.4.

Бядуля З. Повести и рассказы / С бел. М.; Л., 1929 (Т-во народов СССР).

Колас Я. В глуши Полесья / С бел. М., 1929 (Т-во народов СССР).

Неманский Я. На изломе: Рассказы / С бел. М.; Л., 1930.

Бядуля З. Язеп Крушинский: Роман. Кн. 1 / С бел. М.; Л., 1931 (Серия бел. лит-ры).

Галавач П. Переполох на межах: Повесть / С бел. М., 1933 (Т-во народов СССР).

Галавач П. Сквозь годы: Роман / С бел. М., 1935.

1934. Крапива К. Сигнальщик Иванов: [Басня]; Чорный К. Семнадцать лет: [Апавяданне] // Антология белорусской литературы. М.; Звонак А. На страже; Зарицкий А. Перебежчик: [Вершы] // Поэты Белоруссии. М. / Сааўт. пер. М. Каўрычаў.

2.3.

На беларускай мове. Байкоў М. Да пытання аб метадах і прыёмах нашае крытыкі // Полымя. 1928. № 1; Баранка У. Памяці К. Якаўчыка // ЛіМ. 1966. 5 снеж.; Вар. Лаянка і нясталасць на належным узвышшы // Сав. Беларусь. 1928. 7 студз.; Глыбоцкі Т. Гаманіць — галава не баліць // Глыбоцкі Т. Пра нашы літаратурныя справы. Мн., 1928; Карабан С. Нарысы гісторыі беларускай савецкай крытыкі 20—30-х гадоў. Мн., 1971. С. 42—43, 86, 93—94; Мушынскі М. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства (20—30-я гады). Мн., 1975. С. 260—261, 263—264.

М. П. Барташэвіч.

ЯКІМОВІЧ АЛЕСЬ

Якімовіч Алесь (Аляксандр Іванавіч; псеўд. Алесь Павадыр, А. Разак, А. Чурылавец; крыпт.: А. Ч., А. Я., А. Я-віч, А. Я—віч; 17.1.1904, в. Чурылава Ігуменскага пав. Мінскай губ., цяпер Уздзенскі р-н Мінскай вобл.— 15.1.1979, Мінск, пахаваны на Усходніх могілках), дзіцячы празаік, паэт. Член СП Беларусі з 1934. Заслужаны дзеяч культуры Беларусі (1968). Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Якуба Коласа (1974; за аповесці «Адкуль ліха на свеце», «Канец сервітуту», «Кастусь Каліноўскі»).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Старэйшы з шасцярых дзяцей, ён памагаў бацькам па гаспадарцы. Скончыўшы Вышэйшае пачатковае вучылішча ў мястэчку Узда і двухмесячныя настаўніцкія курсы (1921), вучыўся ў Белпедтэхнікуме (1921—26). У студэнцкія гады фарміраваліся яго светапогляд і талент. Разам з ім займаліся А. Александровіч, П. Глебка, П. Трус, а методыку роднай мовы выкладаў Я. Колас, які клапатліва ставіўся да пісьменнікаў-пачаткоўцаў. Неўзабаве малады літаратар стаў членам літаратурнай арганізацыі «Маладняк» (1923), працаваў адказным сакратаром рэдакцыі новага часопіса для школьнікаў «Беларускі піянер» (1924). З 1927 займаўся на літаратурна-лінгвістычным аддзяленні педфака БДУ, якое скончыў у 1930. Вучобу ва універсітэце сумяшчаў з абавязкамі рэдактара часопіса «Іскры Ільіча». Некаторы час працаваў сакратаром педагагічнага часопіса «Асвета», выкладчыкам беларускай мовы і літаратуры ў вячэрнім Тэхні-

куме вогнетрывалага будаўніцтва. У 1934 быў дэлегатам I з'езда савецкіх пісьменнікаў. У пачатку Вялікай Айчыннай вайны быў у эвакуацыі, працаваў настаўнікам у адной з сярэдніх школ г. Чыстапаля (Татарская АССР), адказным сакратаром раённай газеты ў сяле Шаманаіха Казахскай ССР. Адтуль у 1942 накіраваны на курсы малодшых лейтэнантаў у г. Андыжан, затым — на фронт. Пад Харкавам быў паранены (1943). Пасля выхаду са шпіталя пэўны час жыў у Маскве, займаўся рэдактарскай працай (1943—44). Пасля вайны працаваў старшым рэдактарам Дзяржаўнага выдавецтва БССР (1944—48), літкансультантам Саюза пісьменнікаў рэспублікі (1955—60). Узнагароджаны двума ордэнамі Працоўнага Чырвонага сцяга, медалямі.

Пачатак творчасці А. Якімовіча прыпадае на 20-я г.— перыяд станаўлення беларускай савецкай дзіцячай літаратуры. Вершы стаў пісаць у час вучобы ў Белпедтэхнікуме. Першае выступленне ў друку — верш «Вясна», надрукаваны ў 1923 у часопісе «Маладняк». У 1925 выйшлі першыя кнігі А. Якімовіча: «Вершы» і зборнік апавяданняў «Гул бубна», у якіх расказвалася пра жыццё дзетвары. У іх было, аднак, яшчэ нямала абстрактнага, дэкларацыйнага. Пазней выходзяць у свет аповесці, апавяданні, вершаваныя казкі. Героямі твораў пісьменніка з'яўляюцца равеснікі юных чытачоў, якім аўтар хоча памагчы асэнсаваць важныя гістарычныя падзеі, што адбываліся тады ў краіне (зборнік апавяданняў «Залаты зуб», аповесці «Перамога», «Незвычайны мядзведзь»). А. Якімовіч быў адным з пачынальнікаў тэмы заходнебеларускага жыцця ў дзіцячай літаратуры (апавяданне «Апоркі»). Значная частка апавяданняў пісьменніка, яго аповесць «Смелыя людзі» прысвечаны гераізму юных барацьбітоў у гады Вялікай Айчыннай вайны. Праблемы працоўнага, маральнага выхавання дзяцей узняты ў зборніках апавяданняў пісьменніка «Сябры», «Залатыя рукі», аповесці «Гаворыць Масква». Цэнтральнай тэмай яго творчасці стала тэма пакутлівага, абяздоленага дзяцінства (апавяданне «Новы год», аповесць «Базылёў курган»). Тэма далёкага мінулага беларускага народа, барацьбы за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне найбольш поўнае мастацкае ўвасабленне атрымала ў тэтралогіі А. Якімовіча «Адкуль ліха на свеце», «Канец сервітуту», «Кастусь Каліноўскі», «Цяжкі год», якая сведчыць пра ўзросшае майстэрства пісьменніка, яго ўменне цікава і даступна, псіхалагічна праўдзіва і дакладна расказаць юнаму чытачу пра важныя старонкі гісторыі нашай краіны. Адным з першых у беларускай дзіцячай літаратуры А. Якімовіч расказаў у жанры дакументальнай аповесці пра складаныя падзеі 1863, стварыў праўдзівы вобраз нацыянальнага героя беларускага народа К. Каліноўскага. Асобную старонку творчай біяграфіі пісьменніка складае яго плённая дзейнасць у галіне мастацкай апрацоўкі беларускіх народных казак, у развіцці жанру літаратурнай казкі. Асабліва шырокую вядомасць набылі вершаваныя казкі «Каваль Вярнідуб», «Вераб'ёвы госці», у якіх наследаванне традыцый вуснай народнай творчасці відаць і ў выяўленні ідэі, і ў сюжэтна-вобразнай структуры, і ў мове твора. А. Якімовіч — складальнік кнігі для чытання ў 2 класе «Роднае слова», а таксама артыкулаў па пытаннях развіцця дзіцячай літаратуры. Нямала зроблена ім і ў галіне перакладу. У яго перакладзе на беларускую мову выйшлі творы А. Пушкіна, М. Някрасава, П. Яршова, І. Крылова, І. Тургенева, Д. Маміна-Сібірака, Л. Талстога, А. Чэхава, У. Маякоўскага, М. Горкага, К. Чукоўскага, С. Маршака, С. Міхалкова, А. Гайдара, М. Носава, І. Франка, М. Рыльскага, П. Тычыны, Г. Андэрсена, Дж. Лондана і інш. На вершы А. Якімовіча кампазітарамі А. Багатыровым, Н. Сакалоўскім напісаны песні. Імем пісьменніка названа Зенькавіцкая СШ (Уздзенскі р-н).

М. Ф. Шаўлоўская.

Бібліяграфія

1.1.

Зб. тв.: У 3 т. Мн., 1978—80. Т. 1. Аповесці: Перамога; Базылёў курган; Адкуль ліха на свеце; Кастусь Каліноўскі. Мн., 1978. Рэц.: Процька А. Збор твораў Алеся Якімовіча // ЛіМ. 1978. 22 снеж.; Т. 2. Аповесці: Канец сервітуту; Цяжкі год; Незвычайны мядзведзь; Смелыя людзі. Мн., 1979; Т. 3. Апавяданні; казкі; аўтабіяграфія. Мн., 1980.

Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1967; Т. 1. Апавяданні. Казкі. Т. 2. Аповесці. Кінасцэнарый.

1.2.

Вершы. Мн., 1925. Рэц.: Бабарэка А. // Маладняк. 1926. № 2.

Гул бубна: Апавяданні. Мн., 1925 (Б-ка «Чырвоная змена»).

Перамога: Аповесць. Мн., 1932.

Незвычайны мядзведзь: Аповесць. Мн., 1934. Рэц.: Шыдлоўскі І. «Незвычайны мядзведзь» // Піянер Бел. 1934. 1 ліст.; 2 выд. Мн., 1937.

Коска: Нарыс. Мн., 1935.

Каваль Вярнідуб: Казка ў вершах. Мн., 1936; 2 выд. Мн., 1937; 3 выд. Мн., 1946 (Першая б-чка школьніка); 4 выд. Мн., 1953 (Школьная б-ка).

Залаты дуб: Апавяданні. Мн., 1937.

Казка пра смелага вожыка. Мн., 1937; 2 выд. Мн., 1946 (Першая б-чка школьніка); 3 выд. Мн., 1957.

Выпадак на чыгунцы: Апавяданне піянера. Мн., 1938.

Вераб'ёвы госці; Нашы прыяцелі: [Вершы]. Мн., 1945.

Помста: Апавяданні. Мн., 1946. Рэц. Глебка Н. Маленькія людзі вялікай справы // ЛіМ. 1946. 27 мая.

Улетку: [Вершы]. Мн., 1947.

Слухай — запамінай: Азбука ў вершах і малюнках. Мн., 1948.

Сябры: [Апавяданні]. Мн., 1948. Рэц.: Захараў П. Апавяданні аб дружбе і сябрах // Чырв. змена. 1948. 5 жн.

Аповесці і апавяданні. Мн., 1949. Рэц. Есьман І. Аб вашых аднагодках // Бярозка. 1949. № 5; Карнееў Л. Аповесці і апавяданні А. Якімовіча // Наст. газ. 1950. 16 сак.; Крышталь В. Кніга аб юных патрыётах // Полымя. 1950. № 2; Рунец П. Прачытай гэту кнігу // Піянер Бел. 1949. 22 чэрв.

Гаворыць Масква: Аповесць. Мн., 1951. Рэц.: Рунец П. Прачытай гэту кнігу // Піянер Бел. 1951. 9 жн.; Шыловіч Г. Тэма і жыццё // Полымя. 1952. № 2.

Звяры нашых лясоў: Вершы. Мн., 1951.

Арляняты: Аповесць, апавяданні, казкі. Мн., 1952. Рэц.: Климашевская И. // Сов. Бел. 1953. 8 сент.; Хадкевіч Т. Аб свежым і старэючым // ЛіМ. 1953. 16 мая; Царанкоў Л. // Зара. 1953. 6 чэрв.

Я — юны піянер: Апавяданні. Мн., 1952. Рэц.: Татур М. Выхаванне ў працы // Беларусь. 1953. № 2.

Базылёў курган: Апавяданні. Мн., 1954.

У нашай сталіцы: [Нарыс]. Мн., 1954.

Улетку: Вершы. Мн., 1954.

Новы год: Апавяданні. Мн., 1958 (Школьная б-ка).

Працавітая дзяўчынка: [Верш]. Мн., 1959.

Вераб'ёвы госці: Казка. Мн., 1960.

Выпадак на чыгунцы: Апавяданне піянера. Мн., 1960.

Смелыя людзі: Аповесць. Мн., 1960. Рэц.: Есьман І. Смелыя людзі // Наст. газ. 1960. 26 кастр.

Сябры: Апавяданні. Мн., 1960.

Адкуль ліха на свеце: Аповесць аб прыгонным хлопчыку. Мн., 1963. Рэц.: Разанаў І. Водгулле далёкіх гадоў // Звязда. 1973. 8 мая.

Браты Лазоўскія: Казка. Мн., 1965.

Прыгоды хлопчыка Іларыка: Аповесць. Мн., 1965. Рэц.: Юрчанка Г. У два адрасы // Полымя. 1965. № 10.

Канец сервітуту: Аповесць. Мн., 1968. Рэц.: Жыжэнка У. Працяг Галынаўскай хронікі // Полымя. 1969. № 4; Разанаў І. Водгулле далёкіх гадоў // Звязда. 1973. 8 мая.

Светлы дзень: Апавяданні і казкі Мн., 1969 (Школьная б-ка).

Кастусь Каліноўскі: Дакум. аповесць. Мн., 1971. Рэц.: Кісялёў Г. Калі ажывае гісторыя // Полымя. 1972. № 4; Кніжка пра К. Каліноўскага // Ніва. 1972. 7 мая; Разанаў І. Водгулле далёкіх гадоў // Звязда. 1973. 8 мая; Царанкоў Л. З гістарычнай дакладнасцю // Беларусь. 1972. № 4.

Звяры нашых лясоў: Кніжка-карцінка. Мн., 1973.

Залатыя рукі: Апавяданні. Мн., 1975 (Школьная б-ка).

Кастусь Каліноўскі: Аповесць. Мн., 1976 (Слава твая, Беларусь!).

Цяжкі год: Аповесць. Мн., 1976. Рэц.: Локун А. Год больших испытаний // Сов. Бел. 1976. 1 сент.; Хорсун С. Год цяжкі, год памятны // ЛіМ. 1976. 5 ліст.

1.3.

1923. Вясна: [Верш] // Маладняк. № 1; Конкурс на лепшага настаўніка // Сав. Бел. 29 мая; Сталі на цвёрды грунт // Юный пахарь. 4 марта.

1924. Як Міхась стаў піянерам: Апавяданне / Пад псеўд. А. Чурылавец; Юрка: Апавяданне // Бел. піянер. № 1; На плыту: [Верш] // Радавая рунь. № 1; Я схіліўся...: [Верш] // Там жа. № 2; Мішка удалы: [Верш] // Малады араты. 1 кастр. / Пад псеўд. А. Чурылавец; У калатні: Апавяданне // Сав. Бел. 2, 3 крас.

1925. У дні змагання: (П'еска ў 2-х актах); Шагай жа дружна, піянер: [Верш] // Кастрычнікавая рэвалюцыя ў атрадзе і ў школе. Мн.; Баяну — Купалу: [Верш] // Маладняк Янку Купалу. Мн.; Марка Марціновіч і Іван Іванавіч — настаўніцкія постаці // Асвета. № 7; Песня піянераў; Мы: [Вершы] // Бел. піянер. № 2; Выпісалі: Апавяданне // Там жа. № 3; Песня 4-ай вясны: [Верш] // Там жа. № 6; Шэфы: Апавяданне // Там жа. № 7, 8; Мы піянеры: [Верш] // Там жа. № 9—10; Францыск Скарына — першы беларускі вучоны і друкар // Там жа. № 11; З гісторыі часопіса «Беларускі піянер»: Успаміны // Там жа. № 12; Прысвячаецца У. М. Ігнатоўскаму: [Верш] // Маладняк. № 6; Белпедтэхнікум: [Верш] // Там жа. № 8; Нешта цісне сэрца сёння...: [Верш] // Малады араты. № 4; Ой, вы кудры...: [Верш] // Там жа. № 9—10; «Гулкім рэхам май вясёлы...»: [Верш] // Там жа. № 14; Шагай жа дружна, піянер: [Верш] // Малады камуніст. № 26; З паэмы «Машына нашых дзён»: [Урыўкі] // Звезда. 7, 8 июня; Ціха, ціха...: [Верш] // Там жа. 30 авг.; Восені: [Верш] // Сав. Бел. 22 ліст.; Шагай жа дружна, піянер: [Верш] // Полоцкий пахарь. 29 авг. / Пад крыпт. А. Я.

1926. Як яны ўвязваліся ў комплекс // Асвета. № 1; Калоднік Юзік: [Верш] // Бел. піянер. № 2; Міхалкава навука: Урывак з апавядання // Там жа. № 3; Веснамай: [Верш] // Там жа. № 4; Лугі квяцістыя: З вершаў «Дзяцінства» // Там жа. № 5; Перад восенню: [Верш] // Маладняк. № 1; Камсамольская творчасць // Малады араты. № 13, 14; «Генеральша», Або цікавыя і нецікавыя здарэнні: Апавяданне // Там жа. № 15 / Пад псеўд. А. Чурылавец; Хвалі і скалы: З цыкла // Чырв. сейбіт. № 4; Прадвесне: [Верш] // Звезда. 4 апр.; «Змене»: [Верш] // Там жа. 22 апр.; Чырв. змена. 21 крас.; Пастух: [Верш] // Сав. Бел. 28 сак.; Думы і песні: Элегія // Там жа. 11 крас.; «З просіны туманнай...»; «Помню дзіўна мілай...»: [Вершы] // Чырв. змена. 28 сак.; Бярозка: [Верш] // Там жа. 1 жн.

1927. Першы «дзягком»: Малюнак з гісторыі // Бел. піянер. № 9; Трэба вучыцца: Гутарка з нашымі карэспандэнтамі // Там жа. № 10; Ці можна пераліцаваць прыроду: З падарожнага блакноту // Там жа. № 16; Пра малога Апанаса: [Верш] / Пад псеўд. А. Чурылавец; 1924—1927; Да юбілею дзіцячага часопіса «Беларускі піянер» // Там жа. № 24; Люблю: [Верш у прозе] // Чырв. сейбіт. № 13 / Пад крыпт. А. Ч.; У вёсцы: [Верш] // Чырв. змена. 30 студз.; Агні далёкае краіны: [Верш] // Там жа. 13 лют.

1928. Мудрая парада: [Верш] // Бел. піянер. № 9; Вясна: [Верш] // Там жа. № 10 / Пад псеўд. А. Чурылавец; Як утваралася БССР // Там жа. № 24 / Пад крыпт. А. Ч.; «Новым шляхам»: [Рэц. на кн.: Гурскі І. Новым шляхам. Мн., 1928] // Чырв. змена. 5 вер. / Пад псеўд. А. Чурылавец.

1929. Марылька: Апавяданне // Бел. піянер. № 2, 3.; Нам «святых апекуноў» ураджаю не патрэбна // Там жа. № 7 / Пад псеўд. А. Чурылавец; Беларусь стане граматнай: Нарыс // Там жа. № 13—14; За калектывы, за трактар!: Нарыс // Там жа. № 15; Хто такія акцябраты: Нарыс // Іскры Ільіча. № 1. / Пад крыпт. А. Ч.; Трамвай: Нарыс // Там жа. № 2.

1930. Хто ж быў за камандзіра?: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 2; Першамайская песенька: [Верш] // Там жа. № 4; Хто быў шкоднікам: Апавяданне; Днепрабуд: Нарыс // Там жа. № 5 / Пад крыпт. А. Ч.; Стрэл на граніцы: Апавяданне // Там жа. № 6; Гэта можна будзе: Апавяданне // Там жа. № 7—8; Ударнік Мікітка: [Верш] // Там жа. № 11 / Пад крыпт. А. Ч.; [Рэц. на кн.: Явар Х. Ічэ. Мн., 1929] // Кам. выхаванне. № 2 // Пад псеўд. А. Чурылавец.

1931. Вясёлая зіма: [Верш]; Кулямёт: Урывак з апавядання // Іскры Ільіча. № 1 / Пад крыпт. А. Ч.; За пяцігодку ў чатыры гады: [Верш] // Там жа. № 3 / Пад крыпт. А. Я.; Жніво ў калгасе: [Верш] // Там жа. № 7; Сэрца гораду: [Верш] // Там жа. № 8; Піянерскі калгас: Урывак з аповесці «Перамога» // Там жа. № 10; Акцябраты: [Верш] // Там жа. № 11; Паравоз: [Верш] // Там жа. № 12; Праблемы сучаснай дзіцячай літаратуры // Кам. выхаванне. № 3—4; Перамога: Аповесць // Полымя. № 5, 6—7; Рашуча пратэстуем супраць нечуванага ўціску нацыянальных меньшасцяў у Польшчы, супраць пагромаў на Зах. Беларусі і Зах. Украіне: Рэзалюцыя пратэсту пісьменнікаў БССР // Чырвонаарм. праўда. 9 крас. / У сааўт.

1932. За пяцігодку ў чатыры гады; Першамайская песенька: [Вершы] // Партыя, слухай. Мн.; Расце новы Мінск: Нарыс // Іскры Ільіча. № 1 / Пад крыпт. А. Я.; За ударную вучобу: [Верш] // Там жа. № 5; Першае мая: [Верш] // Там жа. № 7; Гаршчок: Апавяданне // Там жа. № 9 / Пад крыпт. А. Я.; У лагеры: [Верш] // Там жа. № 15 / Пад крыпт. А. Я.; Школьнік: [Верш] // Там жа. № 18 / Пад крыпт. А. Я.; Свята перамог [Верш] // Там жа. № 20; Піянер Бел. 7 ліст.; Некаторыя пытанні дзіцячай літаратуры // ЛіМ. 25 мая; Дзед Мікалай: Апавяданне // Піянер Бел. 25 ліп.

1933. Свята перамог: [Верш] // Кастрычнік. Мн.; Сяўба: [Верш] // Іскры Ільіча. № 5 / Пад крыпт. А. Я.; Пастушкі: Апавяданне // Там жа. № 6—7; Раніца ў лагеры: [Верш] // Там жа. № 11; Нашы дзеці павінны ведаць сваю эпоху // ЛіМ. 12 мая; Дзед Мікалай: Апавяданне // Піянер Бел. 10, 20 ліп.; Рыгорка-падарожнік: Аповесць // Там жа. 26, 30 кастр., 7, 11, 15, 20 ліст., 11 снеж.; Карл Маркс: [Верш] // Чырв. змена. 14 сак.

1934. Лагерныя белачкі: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 1; Неспадзяваная сустрэча: Урывак з аповесці // Там жа. № 3; Сяўба: [Верш] // Там жа. № 4 / Пад крыпт. А. Я.; Становішча беларускай дзіцячай літаратуры // Кам. выхаванне. № 7—8; Аўтамабіль: Урывак з аповесці «Незвычайны мядзведзь» // ЛіМ. 31 сак.; Піянер Бел. 18, 21 мая; Слова пра дзіцячую літара-

туру // ЛіМ. 27 чэрв.; Неспадзяваная сустрэча: Урывак з аповесці // Чырв. змена. 29 сак.

1935. Непрыступны востраў: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 2; Залаты зуб: Апавяданне // Там жа. № 8; Зноў у школу!: [Верш] // Там жа. № 9; Апавяданне партызана. // Там жа. № 9, 10; Каваль Вярнідуб: Казка [у вершах] // Там жа. № 11, 12, 1936. № 1, 2; Бацькі і дзеці // ЛіМ. 29 кастр.; Пачатак: Аповесць // Піянер Бел. 31 ліп., 3, 6 жн.; Залаты зуб: Апавяданне // Там жа. 1 вер.; Панскі прысуд: [Верш] // Там жа. 11 ліст.

1936. Як вожык усіх звяроў перамог: [Казка] // Іскры Ільіча. № 9; За высокую якасць літаратуры для дзяцей: З прамовы на сходзе пісьменнікаў г. Мінска // ЛіМ. 7 крас.

1937. Нашы знаёмыя: [Апавяданне] // Іскры Ільіча. № 6; Выпадак на чыгунцы: Апавяданне піянера // Там жа. № 10; Патрэбен дзетвыдат пры ЦК ЛКСМБ // Чырв. змена. 6 ліп.

1938. Апоркі: (Урывак з апавядання аб Заходняй Беларусі) // Іскры Ільіча. № 1; Пастушкі: Апавяданне // Там жа. № 6—7; ЛіМ. 27 ліп.; Панскі яблык: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 9; Святочны падарунак: Урывак з апавядання нямецкага піянера // ЛіМ. 7 ліст.

1939. Дзіўныя лодкі: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 3; Упарты Сёма: Апавяданне // Там жа. № 5; На новае месца: Апавяданне // Там жа. № 8; Пастушок Ігнатка: Апавяданне // Там жа. № 11; Памылка: Апавяданне // ЛіМ. 17 студз.; Газета выхоўвае маладых пісьменнікаў // Там жа. 3 ліп.; У сонечнай Арменіі: З уражанняў дэлегата юбілейнага пленума Саюза савецкіх пісьменнікаў СССР // Там жа. 3 кастр.

1940. Каваль Вярнідуб: Урыўкі з казкі // Казкі, вершы, апавяданні. Мн.; Сарочыя яйкі: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 6—7; Вымпел на возеры: Апавяданне // Там жа. № 12; Асілак Ільюшка: Кінасцэнарый па матывах беларускіх народных казак // Полымя рэвалюцыі. № 9—10; Панскі яблык: Апавяданне // Вольная праца. 22 сак.; Асілак Ільюшка: Урывак з кінасцэнарыя // ЛіМ. 23 ліп.; Чалавек — невідзімка: П'еса ў адной дзеі // Піянер Бел. 11, 15 мая; Сила примера: [Нарыс] // Сталин. молодежь. 5 окт.

1941. Чалавек — невідзімка: П'еса ў 1 дзеі // П'есы. Мн.; Танін вакзал: Урыўкі з сцэнарыя // ЛіМ. 8 лют.; Лаўрэнкава магіла: Апавяданне // Там жа. 5 крас.; Вымпел на озере: Быль // Сталин. молодежь. 4 янв.; Да нарады па дзіцячай літаратуры // Чырв. змена. 14 сак. / У сааўт.

1944. У шпіталі; Хлопчык: Кароткія апавяданні // Беларусь. № 2; Лейтэнанты: Апавяданне // Там жа. № 3; Языковы доўг: Апавяданне // Там жа. № 6.

1945. Помста: [Апавяданне] // Альманах 2. Мн.; Виталий Вольский и его пьесы // Вольский В. Нестерка. М.; Блакада: П'еса ў адным акце // П'есы для гурткоў мастацкай самадзейнасці. Мн.; Янка Маўр // Беларусь. № 1; Сын: Апавяданне // Там жа. № 2; Аладкі: Апавяданне // Там жа. № 4; У родным горадзе: Апавяданнне // Там жа. № 5; Сусед справа: Апавяданне // Там жа. № 7—8; Партызанская маці: Нарыс // Там жа. № 10; Піянер Геня: Апавяданне // Бярозка. № 2—3; Полымя. № 2—3; Апоркі (З мінулага Заходняй Беларусі): Апавяданне // Бярозка. № 4; Нямецкія цукеркі: Апавяданне // Там жа. № 6; Выдатны дзіцячы пісьменнік // ЛіМ. 2 вер.; Блакада: [П'еса] // Піянер Бел. 29 сак.; Жніво: [Верш] // Там жа. 16 жн.

1946. Апоркі: [Апавяданне] // Семнаццатага верасня. Мн.; Сустрэча: Апавяданне // Беларусь. № 1; Залатыя рукі: Апавяданне // Бярозка. № 1; Слухай — запамінай: Азбука ў вершах // Там жа. № 8—9; Кнігі для дзяцей і нарысы: Слова пісьменніка // ЛіМ. 9 сак.

1947. Сын; Сустрэча: [Апавяданні] // Эстрада. Мн.; Конь-агонь: [Верш] // Бярозка. № 1; Чорнавочка: Апавяданне // Там жа. № 2; Сябры: Апавяданне // Там жа. № 8; Васількі: Апавяданне // Там жа. № 9; Сакратар сельсавета: Апавяданне // Там жа. № 10; У дарозе: Апавяданне // Там жа. № 11; Агітатараў клопат: Апавяданне // Вожык. № 2; Дзеці чакаюць новых кніг // ЛіМ. 16 жн.

1948. Санька: [Апавяданне] // Беларуская савецкая проза і драматургія. Мн.; Янка Маўр // Беларусь. № 6; Сакрэт: Апавяданне // Бярозка. № 3; Канстанцін Заслонаў: Нарыс // Там жа. № 5; Зялёны лес: Нарыс // Там жа. № 6; Таямнічы сундучок: Апавяданне // Там жа. № 7; Авіятары: Апавяданне // Там жа. № 8; За вялікую літаратуру для маленькіх: З даклада на рэспубл. нарадзе дзіцячых пісьменнікаў // ЛіМ. 7 лют.; Шлях пісьменніка // Там жа. 22 мая; Пісьменнік-педагог: (Да 65-годдзя з дня нараджэння і 25-годдзя літаратурнай дзейнасці Янкі Маўра) // Наст. газ. 27 мая; Піянер Бел. 26 мая; Кнігі для дзяцей // Піянер Бел. 22 снеж.; Янка Мавр: К 65-летию со дня рождения и 25-летию литературной деятельности // Сталин. молодежь. 21 мая.

1949. Новы год: Апавяданне // Бярозка. № 1; Салют у гаі: Апавяданне // Там жа. № 2; Сарочыя яйкі: Апавяданне // Там жа. № 7; Грыша: Апавяданне // Там жа. № 8; На ўздыме // ЛіМ. 11 чэрв.; [Слова на другім з'ездзе СП БССР] // Там жа. 2 ліп.

1950. Петрык: Апавяданне // Бярозка. № 1; Гаворыць Масква!: Аповесць // Там жа. № 2—6; Юны піянер: Апавяданне // Там жа. № 11; Больш увагі літаратуры для дзяцей // ЛіМ. 25 сак.; Рост літаратурнай моладзі // Там жа. 9 снеж.; Пад Новы год: (Незвычайная прыгода з Віцем Сінічкіным) // Піянер Бел. 30 снеж.

1951. Балотца: Апавяданне // Бярозка. № 4; Першы працадзень: Апавяданне // Там жа. № 7; Аб творах для юных чытачоў // ЛіМ. 12 мая; Прыемныя спаборніцтвы // Піянер Бел. 28 снеж.

1952. Таямнічы сундучок: [Казка] // Школьная эстрада. Мн.; Маніна градка: [Апавяданне] // Бярозка. № 2; Малады рой: [Апавяданне] // Там жа. № 4; Навічок: [Апавяданне] // Там жа. № 10; Вялікае свята // Піянер Бел. 1 мая.

1953. Белорусская детская литература // Советская детская литература. М.; Л.; Бярозкі: Апавяданне // Бярозка. № 1; Слабая воля: Апавяданне // Там жа. № 4; Базылёў курган: Аповесць // Там жа. № 6—9; Любімы дзіцячы пісьменнік: (Да 70-годдзя з дня нараджэння Янкі Маўра) // ЛіМ. 9 мая; Піянер Бел. 14 мая; «Першы Салют» // ЛіМ. 22 жн.

1954. Маніна градка: Апавяданне // Жанчыны Савецкай Беларусі. Мн.; Цяжкая хвароба: Апавяданне // Бярозка. № 6; На рыбалцы: Расказ юнага рыбалова // Там жа. № 7; Брат і сястра: Апавяданне // Там жа. № 12; Труд приносит человеку радость // Зорька. 25 сент.; Кніга і яе афармленне // ЛіМ. 13 сак.; Выхоўваць любоў да працы: [Прамова на 3 з'ездзе пісьменнікаў БССР] // Там жа. 2 кастр.; Дзіцячай літаратуры — зялёную вуліцу // Там жа. 11 снеж.; Абавязак нашых пісьменнікаў // Наст. газ. 23 вер.; Жадаю поспехаў: [Да 25-годдзя газ. «Піянер Беларусі»] // Піянер Бел. 8 кастр.; Светлое імя // Чырв. змена. 29 жн.

1955. [Прамова на 3 з'ездзе пісьменнікаў БССР] // Трэці з'езд савецкіх пісьменнікаў БССР. Мн.; Хведар Набілкін і сапраўдныя асілкі; Адкуль пайшлі паны на Палессі; Стары бацька: [Казкі] // Маладосць. № 2; Мы смела глядзім у будучыню // ЛіМ. 7 мая; Вершы для маленькіх // Там жа. 13 жн.; Беларускія песні: [Рэц. на кн.: Беларускія песні. Мн., 1955] // Там жа. 10 снеж.

1956. Браты Лазоўскія: Па матывах нар. казкі // Бярозка. № 4; За адной партай: Апавяданне // Там жа. № 5; Народныя байкі: Апавяданне // Вожык. № 10; Размова пра дзіцячую літаратуру // Звязда. 5 чэрв.; С праздником, ребята! // Зорька. 24 марта; Верны памочнік партыі: (З блакнота пісьменніка) // ЛіМ. 14 студз.; Выдатны закон // Там жа. 12 мая; Выдатны падарунак // Там жа. 14 крас.

1957. Зваротак да вучняў // Бярозка. № 9; Як Віця заблудзіўся: Апавяданне // Вясёлка. № 5; Маладым — дарогу і дапамогу // ЛіМ. 17 крас.; Жадаем поспехаў // Піянер Бел. 20 снеж. / У сааўт.

1958. Васількі: [Апавяданне] // Юным дэкламатарам. Мн.; Светлы дзень: Апавяданне // Беларусь. № 12; Казка — праўда: Апавяданне // Вожык. № 23; Працавітая дзяўчынка: [Верш] // Вясёлка. № 2; Выдатны пісьменнік // ЛіМ. 10 мая; Маладая літаратура // Там жа. 29 кастр.

1959. [Прамова на 4 з'ездзе пісьменнікаў Беларусі

13 лютага] // Віцеб. рабочы. 15 лют.; Незвычайная знаходка: Урывак з аповесці // Піянер Бел. 20 лют.

1960. Казка-праўда: [Апавяданне] // Антырэлігійныя апавяданні беларускіх пісьменнікаў. Мн.; У нашай сталіцы: [Апавяданне]; Звяры нашых лясоў; Працавітая дзяўчынка: [Вершы] // Дзецям. Мн.; У родным горадзе: Урывак з аповесці «Смелыя людзі» // Беларусь. № 4; Бацька і сын: [Урывак з аповесці «Смелыя людзі»] // Бярозка. № 3.

1961. Цана храбрасці; Туманныя карціны: [Апавяданні] // Бярозка. № 5; Асінае гняздо: Апавяданне // Там жа. 8; П'яны воўк: Апавяданне // Вожык. № 5; Словы шчырага захаплення // ЛіМ. 18 крас.; Зайцаў пацалунак; Хітры воўк: [Апавяданні] // Наст. газ. 21 студз.

1962. Песняру і грамадзяніну // Народны паэт Беларусі. Мн. / У сааўт.; Лянота: Казка // Бярозка. № 2; Кветка шчасця // Мін. праўда. 6 ліп.; Настаўнік і друг // Там жа. 3 ліст.

1963. Аўтабіяграфія // Пяцьдзесят чатыры дарогі. Мн.; Слова мае пісьменнік А. Якімовіч // Бярозка. № 3; Выдатны дзіцячы пісьменнік // Звязда. 11 мая; Адкуль ліха на свеце: [Урыўкі з аднайм. аповесці] // Піянер Бел. 3 мая.

1964. Мой добры Дэраш: Апавяданне // Беларусь. № 1; На панскім лузе: Урывак з аповесці «Канец сервітуту» // Бярозка. № 1; Прыгоды хлопчыка Іларыка: Апавяданне // Там жа. № 6; Гул бубна: [Апавяданне] // Там жа. № 12; Дай прыкурыць!: Нявыдуманае апавяданне // Вожык. № 7; Пра бабушку Соню, унучку Тоню і кошку Роню: Быль // ЛіМ. 17 студз.; Неспадзяваны выпадак: Апавяданне // Наст. газ. 18 студз.; Горкая доля: [Апавяданне] // Ніва. 19 ліп.; Канец сервітуту: [Урывак з аднайменнай аповесці] // Там жа. 26 ліп.; Піянер Бел. 17 студз.

1965. Дзіўная хвароба: Апавяданне // Бярозка. № 1; Год 1917...: [Раздзел з аповесці «Канец сервітуту»] // Там жа. № 11; Галоўная праблема — якасць // ЛіМ. 19 ліст.; Прыгоды хлопчыка Іларыка: [Апавяданне] // Ніва. 11, 25 ліп., 1 жн.; Па дарозе са школы: Апавяданне // Піянер Бел. 16 ліп.

1966. Рыжы і лысы: [Апавяданне]; Дай прыкурыць: Нявыдуманае апавяданне // Вожык у дарозе. Мн.; Аладкі; Я — юны піянер; Панскі яблык: [Апавяданні] // Чырвоныя лісткі календара. Мн.; Хто не робіць, той не есць: З народнага // Бярозка. № 3; Вусаты вадзянік: Апавяданне // Там жа. № 7; Малады бальшавік: Апавяданне // Там жа. № 11; Канец сервітуту: Аповесць // Полымя. № 4, 5. Рэц.: Ваданосаў М. Дыханне часу // ЛіМ. 1966. 28 чэрв.; Шитик В. Конец Голыновки // Сел. газ. 1966. 18 июня; Неспадзяваная прэмія: Урывак з аповесці «Базылёў курган» // Наст. газ. 1 кастр.; Чарнавочка: [Апавяданне] // Ніва. 13 ліст.; Мовы тваёй прыгажосці // Піянер Бел. 11 лют.

1967. Санька: [Апавяданне] // Арлянятам: У 2 т. Мн. Т. 2; Па дарозе са школы: Апавяданне // Напісалі кніжку самі. Мн.

1968. У нашай сталіцы: [Апавяданне] // Мы вясёлые ребята. Мн.; Тройка: [Апавяданне] // Вясёлка. № 9.

1969. Чалавек-невідзімка: Камедыя ў 1 дзеі // Бярозка. № 4; Кот-скараход: З нар. расказаў // Там жа. № 8; Нечаканае знаёмства: Урывак з аповесці // Там жа. № 9; Партызанскі доктар: З нар. расказаў // Там жа. № 12; Футбалісты: [Апавяданне] // Вясёлка. № 5; [Рэц. на кн.: Капыловіч М. Скрозь жывуць людзі. Мн., 1968] // Вяч. Мінск. 18 лют. / Сааўт. П. Сачанка; Бывай, дружа! // ЛіМ. 23 снеж.; Што такое добра і што такое дрэнна // Наст. газ. 19 лют.

1970. Бусел: [Замалёўка ў прозе]; Сава і дзяцелы: Беларуская народная казка; Вераб'ёвы госці: З народнага // Крынічка. Мн.; Новае жыццё — новыя песні: [Нарыс] // Слова пра родны кут. Мн.; Дзедава адплата: [Апавяданне] // Бярозка. № 5.

1971. У нашай сталіцы: [Апавяданне] // Мы Ленина любим. Мн.; Белпедтэхнікум: (Урыўкі): [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.; Асілкі: З народнага // Бярозка. № 3; Партыя — наша жыццё // Там жа. № 4; Пясняр шчаслівых дзён // Там жа. № 11; Дзіўная звярына: Быль // Там жа. № 12; Кастусь Каліноўскі: Дакументальная аповесць // Полымя. № 7, 8; Незлічоныя скарбы: [Рэц. на кн.: Казкі пра жывёл і чарадзейныя казкі. Мн., 1971] // ЛіМ. 18 чэрв.

1972. Усё здабыта нашымі рукамі // Бярозка. № 3; Пясняр шчаслівых дзён: Да 90-годдзя з дня нараджэння Я. Коласа // Там жа. № 11; Друг на ўсё жыццё... // ЛіМ. 31 сак.; Пачэсны абавязак // Наст. газ. 19 студз.; Кастусь Каліноўскі: Урывак з аповесці // Піянер Бел. 21 снеж.

1973. Адкрываючы свет // Бярозка. № 5; Суровая праўда і крылатая фантазія // Полымя. № 5; Дзеці павінны быць шчаслівымі! // ЛіМ. 1 чэрв.

1974. У нашай сталіцы: [Апавяданне] // Мы веселые ребята. Мн.; Мы не можам маўчаць // Бярозка. № 1; Першыя крокі // Там жа. № 12; Ганарыстая варона: Казка // Вясёлка. № 1; Смелы Васька: Быль // Там жа. № 7; З новай аповесці: Урыўкі // ЛіМ. 18 студз.

1975. Суровая праўда і крылатая фантазія // Маўр Я. Зб. тв.: У 4 т. Мн. Т. 1; Кветка шчасця // Такі ён быў. Мн.; Писатель и война // Дет. лит. № 5; Цяжкі год: Аповесць // Полымя. № 11, 12.

1976. Сцежкамі юнацтва // Пясняр мужнасці. Мн.; Цана храбрасці: [Апавяданне] // Ніва. 24 кастр.; Чырвоная зорка: Казка // Там жа. 14 ліст.; Малы: [Апавяданне] // Там жа. 28 ліст.

1977. Запявала майго пакалення // Дзень паэзіі — 77. Мн.

1978. Грыша: [Апавяданне] // Ручаінкі. Мн.; Развітанне: Урывак з кнігі «Кастусь Каліноўскі» // Ніва. 29 студз.

1979. Па кантракту; Памешчык прайграе сялян у карты; Зноў паншчына; Бежанцы; Разгром маёнтка навабранцамі: [Урыўкі з аповесці «Канец сервітуту»] Гісторыя Беларусі ў літаратурных вобразах. Мн.: Мы ўсе яго любілі // Святло яго душы. Мн.; Чорныя лебедзі: (З расказаў бабы Веры): [Апавяданне] // Бярозка. № 1; Першае яечка: Казка // Вясёлка. № 1; Смелы Васька: Апавяданне // Там жа. № 7; Салют Масквы: [Верш] // ЛіМ. 29 чэрв.

1980. Приобщались к творчеству // Знамя юности. 18 сент.; Словам простым і мудрым // ЛіМ. 2 мая; З чым ідзеш да людзей? // Наст. газ. 17 вер.

1981. Праблемы сучаснай дзіцячай літаратуры; На ўздыме; Больш увагі літаратуры для дзяцей; Размова пра дзіцячую літаратуру; Галоўная праблема — якасць // Беларуская дзіцячая літаратура: Хрэстаматыя крытычных матэрыялаў. Мн.; Першае яечка: [Казка] // Вясёлка. Мн.; Мак: Апавяданне // Там жа. № 5; Толькі адзін эпізод... // ЛіМ. 16 кастр.

1982. Народны паэт // Успаміны пра Якуба Коласа. Мн.; Слабая воля: Апавяданне // Ніва. 2 мая; Лянота: Апавяданне // Там жа. 6, 13 чэрв.

1983. Першае яечка: [Казка]; Смелы Васька: (Быль) // Вяснянка. Мн.; Настаўнік і сябар маладых: Успаміны // Полымя. № 2; Малады рой: Апавяданне // Ніва. 29 мая; 5 чэрв.; Бабка і Рыгорка: Апавяданне // Там жа. 10 ліп.; За адной партай: Апавяданне // Там жа. 9, 16 кастр.

1984. Вусаты вадзянік: [Апавяданне] // Бярозка. Мн.; Настаўнік і сябар маладых // Максім Гарэцкі: Успаміны, артыкулы, дакументы. Мн.; Першае яечка; Апоркі; Чарнавочка; Каваль Вярнідуб: [Апавяданні, казкі] // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн.; Я — юны піянер: [Апавяданне] // Чырвоныя лісткі календара. Мн.; Смелы Васька: Быль // Вясёлка. № 1; Голас Радзімы. 22 сак.; Першае яечка: Казка // Ніва. 15 студз.

1985. Мой зямляк // Успаміны пра Ілью Гурскага. Мн.

1.4.

Біглец С. Як дзеці каму на рабілі: Апавяданне / З укр. Мн., 1927.

Франко І. Вароны і совы: Казка / З укр. Мн., 1927.

Вайсэнберг Л. Прыгоды Джэка Лондана / З рус. Мн., 1931.

Лондан Д. Забаставаў: [Апавяданне] / З англ. Мн., 1931.

Касіль Л. Ільдзіна — Халадзіна: [Апавяданне] / З рус. Мн., 1935.

Андэрсен Г. Брыдкае качанё: Казка / З дац. Мн., 1936.

Горкі М. Дзед Архіп і Лёнька: Апавяданне / З рус. Мн., 1936.

Маршак С. Містэр Твістэр / З рус. Мн., 1936.

Някрасаў М. Дзед Мазай і зайцы / З рус. Мн., 1936.

Біянкі В. Дзе ракі зімуюць: [Апавяданне] / З рус. Мн., 1937.

Горкі М. Дзед Архіп і Лёнька: Апавяданне / З рус. Мн., 1937.

Мамін-Сібірак Д. Алёнчыны казкі / З рус. Мн., 1937.

Сакрэт забастоўкі: Апавяданні пра амерыканскіх рабят / З рус. Мн., 1937.

Талстой Л. Апавяданні, казкі, байкі / З рус. Мн., 1937.

Тургенеў І. Му-му / З рус. Мн., 1937.

Андэрсен Г. Брыдкае качанё: Казка / З дац. Мн., 1938.

Маякоўскі У. Дзецям: Вершы / З рус. Мн., 1938.

Някрасаў М. Дзед Мазай і зайцы / З рус. Мн., 1938.

Някрасаў М. Сялянскія дзеці / З рус. Мн., 1938.

Яршоў П. Канёк-гарбунок: Руская казка ў 3-х частках / З рус. Мн., 1938.

Пушкін А. Казка аб мёртвай царэўне і аб сямі асілках / З рус. Мн., 1939.

Някрасаў М. Генерал Таптыгін / З рус. Мн., 1940.

Някрасаў М. Каму на Русі жыць добра: Паэма / З рус. Мн., 1940.

Міхалкоў С. Дзядзя Сцёпа / З рус. Мн., 1941.

Горкі М. Дзед Архіп і Лёнька / З рус. Мн., 1946 (Першая бібліятэчка школьніка).

Някрасаў М. Генерал Таптыгін / З рус. Мн., 1947.

Чэхаў А. Апавяданні / З рус. Мн., 1947 (Школьная б-ка).

Някрасаў М. Каму на Русі жыць добра: Паэма / З рус. Мн., 1948.

Яршоў П. Канёк-гарбунок: Руская казка ў 3 частках / З рус. Мн., 1948.

Горкі М. Дзяцінства / З рус. Мн., 1949 (Б-ка школьніка).

Маякоўскі У. Дзецям: Вершы / З рус. Мн., 1950.

Пушкін А. Казка пра папа і пра работніка яго Балду / З рус. Мн., 1950.

Тургенеў І. Запіскі паляўнічага / З рус. Мн., 1951 (Школьная б-ка).

Гайдар А. Чук і Гек: Апавяданне / З рус. Мн., 1952.

Маршак С. Містэр Цвістэр / З рус. Мн., 1952.

Някрасаў М. Генерал Таптыгін / З рус. Мн., 1952.

Чэхаў А. Каштанка: Апавяданне / З рус. Мн., 1952.

Забіла М. Сарока-белабока; Хацінка на ялінцы / З укр. Мн., 1953.

Чукоўскі К. Мыйдадзір / З рус. Мн., 1953.

Карэйскія казкі. Мн., 1954.

Міхалкоў С. Дзядзя Сцёпа: [Верш] / З рус. Мн., 1954.

Носаў М. Карасік: Апавяданні / З рус. Мн., 1954.

Яршоў П. Канёк-гарбунок / З рус. Мн., 1954.

Браты Лю: Кітайская нар. казка. Мн., 1955.

Маякоўскі У. Конь-агонь: [Верш] / З рус. Мн., 1955.

Някрасаў М. Сялянскія дзеці / З рус. Мн., 1955.

Пушкін А. Казка аб мёртвай царэўне і аб сямі асілках / З рус. Мн., 1955.

Гусі-лебедзі: Рус. нар. казка. Мн., 1956.

Дванаццаць месяцаў: Славацкая нар. казка. Мн., 1956.

Зімоўка звяроў: Рус. нар. казка: У апрац. А. Талстога / З рус. Мн., 1956.

Пушкін А. Казка пра рыбака і рыбку / З рус. Мн., 1956.

Пушкін А. Казка пра цара Салтана і магутнага асілка князя Гвідона Салтанавіча і пра прыгожую царэўну Лебедзь / З рус. Мн., 1956.

Ходза Н. Мангольскія казкі. Мн., 1956.

Ластаўкі: Карэйская нар. казка. Мн., 1957.

Някрасаў М. Дзядуля Мазай і зайцы / З рус. Мн., 1957.

Пушкін А. Казка пра папа і пра работніка яго Балду / З рус. Мн., 1957.

Ходза Н. Чароўная чаша: Па матывах індыйскіх казак / З рус. Мн., 1957.

Міхалкоў С. Дзядзя Сцёпа — міліцыянер / З рус. Мн., 1958.

Носаў М. Пра рэпку: Апавяданне. / З рус. Мн., 1961.

Горкі М. Казкі / З рус. Мн., 1968.

Маякоўскі У. Што такое добра і што такое дрэнна: [Вершы] / З рус. Мн., 1973.

Чэхаў А. Каштанка: Апавяданне / З рус. Мн., 1973.

Пушкін А. Казка пра цара Салтана і магутнага асілка князя Гвідона Салтанавіча і пра прыгожую царэўну Лебедзь / З рус. Мн., 1975.

Гайдар А. Чук і Гек: Апавяданне / З рус. Мн., 1976.

Гайдар А. Р.В.С.: Апавяданне / З рус. Мн., 1980 (Мая першая кніжка).

Пра мышаня, якое было кошкай, сабакам і тыграм: Па матывах інд. казак / З рус. Мн., 1981 (Казка за казкай).

Рускія народныя казкі. Мн., 1983 / Сааўт. пер. С. Міхальчук.

Рускія народныя казкі. Мн., 1985 / Сааўт. пер. С. Міхальчук.

1925. Труба А. Мой сон перад сёмай гадавінай Кастрычніка: [Казка] / З укр. // Кастрычнікавая рэвалюцыя ў атрадзе і школе / Пер. пад крыпт. А. Я.

1929. Уладзіміраў Ю. Сон Аляксея: [Верш]; Чэхаў А. Нянька / З рус. // Іскры Ільіча. № 1.

1933. Някрасаў М. Гняздо: [Верш] / З рус. // Іскры Ільіча. № 6 / Пад крыпт. А. Я.; Баранаў. Песня сталінцаў: [Верш] / З рус. // Піянер Бел. 31 снеж.

1934. Маршак С. Містэр Твістэр: [Верш] / З рус. // Піянер Бел. 11, 15 ліст.

1935. Крылоў І. Кулак і батрак: Байка / З рус. // Іскры Ільіча. № 1; Някрасаў М. Дзед Мазай і зайцы: Казка / З рус. // Там жа. № 3; Крылоў І. Лебедзь, шчупак і рак: Байка / З рус. // Там жа. № 7.

1936. Квітко Л. Пісьмо Варашылаву: [Верш] / З яўр. // Іскры Ільіча. № 2 / Пер. пад крыпт. А. Я.; Блок А. Варона: [Верш]; Крылоў І. Квартэт: Байка / З рус. // Там жа. № 3; Яго ж. Слон і Моська: Байка / З рус. // Там жа. № 5; Забіла Н. Хацінка на ялінцы: Казка / З укр. // Там жа. № 6; Пушкін А. Конь: [Верш] / З рус. // Там жа. № 11.

1937. Пушкін А. Вурдалак: З песень «Заходніх славян» / Пер. пад крыпт. А. Я.; Казка пра залатога пеўніка; Казка пра папа і парабка яго Балду / З рус. // Іскры Ільіча. № 1; Міхалкоў С. Дзядзя Сцёпа: [Верш] / З рус. // Там жа. № 4 / Пер. пад крыпт. А. Я.; Маякоўскі У. Конь-агонь: [Верш] / З рус. // Там жа. № 5 / Пер. пад крыпт. А. Я.; Гогаль М. Днепр: Урывак з аповесці «Страшная помста» / З рус. // Там жа. № 6 / Пер. пад крыпт. А. Я.; Пушкін А. Казка пра рыбака і рыбку / З рус. // Піянер Бел. 8 лют.; Гогаль М. Дняпро: Урывак з аповесці «Страшная помста» / З рус. // Там жа. 29 сак.; Маякоўскі У. Конь-агонь: [Верш] / З рус. // Там жа. 15 крас.; Яго ж. Майская песня: [Верш] / З рус. // Там жа. 20 крас.

1938. Някрасаў М. Генерал Таптыгін: [Верш] / З рус. // Іскры Ільіча. № 1; Лермантаў М. пад крыпт. А. Я.; Някрасаў М. Гняздо: [Верш] / З рус // Там жа. № 6—7 / Пер. пад крыпт. А. Я.; Яго ж. Сялянскія дзеці: [Верш] / З рус. // Работніца і калгасніца. Бел. № 1; Маякоўскі У. Што такое добра і што такое дрэнна: [Верш] / З рус. // ЛіМ 16 крас.; Гусеў В. Я — рускі чалавек:

[Верш] / З рус. // Там жа. 26 чэрв. / Пер. пад крыпт. А. Я.; Маякоўскі У. Песня пра піянерскі злёт: [Верш] / З рус. // Піянер Бел. 15 крас.

1939. Маякоўскі У. Што такое добра і што такое дрэнна: [Верш] / З рус. // Іскры Ільіча. № 4; Давід Сасунскі: Эпас. І частка / З арм. // ЛіМ. 5 чэрв. / Сааўт. пер. З. Бядуля, М. Клімковіч; Крылоў І. Лебедзь, шчупак і рак: [Байка] / З рус. // Піянер Бел. 23 ліст.

1940. Маякоўскі У. Гісторыя Власа — гультая і лабатраса; Што такое добра і што такое дрэнна; Таварыш шпак, цябе чакаем!; Вінтоўкі возьмем новыя; Песня пра піянерскі злёт; Майская песенька; Конь-агонь; Кім быць?: [Вершы] / З рус. // Маякоўскі У. Выбр. тв. Мн.; Яго ж. Што такое добра і што такое дрэнна: [Верш] / З рус. // Піянер Бел. 15 крас.; Яго ж. Кім быць?: [Урывак з верша] / З рус. // Там жа. 11 мая.

1945. Крылоў І. Слон і Моська; Страказа і муравей; Квартэт; Лебедзь, Шчупак і Рак; Селянін і Работнік: [Байкі] / З рус. // Крылоў І. Байкі. Мн.

1946. Саянаў В. Стары Іркуцк; Рэшэтаў А. Галасы храбрых: [Вершы] / З рус. // Беларусь. № 7.

1947 Пушкін А. Казка пра папа і парабка яго Балду / З рус. // Бярозка. № 4; Масенка Т. Вясёлая вадзіца і зялёная травіца: [Верш] // З укр. // Там жа. № 5; Крылоў І. Паляўнічы; Муравей; Пчала і мухі: Байкі / З рус. // Там жа. № 9.

1948. Пракоф'еў А. Маша: [Верш] / З рус. // Пракоф'еў А. Выбр. вершы. Мн.; Маршак С. Слава працы: [Верш] // Бярозка. № 1.

1949. Пушкін А. Зімовая дарога: [Верш]; Казка пра рыбака і рыбку; Казка пра папа і яго работніка Балду / З рус. // Пушкін А. Выбр. тв. Мн.; Яго ж. Ля лукамор'я дуб зялёны: [Верш] // Бярозка. № 4.

1950. Крылоў І. Падарожныя і Сабакі; Страказа і Муравей; Селянін і Парабак; Слон і Моська; Квартэт; Лебедзь, Шчупак і Рак; Вадалазы; Пані і дзве служанкі; Камень і Чарвяк; Мядзведзь у Пчол; Камар і Пастух; Селянін і Смерць; Рыцар; Цень і чалавек; Селянін і Тапор; Леў і Воўк; Сабака, Чалавек, Кошка і Сакол; Падагра і Павук; Леў і Лісіца; Хмель; Слон у ласцы; Хмара; Паклёпнік і Зямля; Фартуна і Жабрак; Жаба і Юпітэр; Ліса — будаўнік; Дарэмшчына; Зязюля і Галубка; Грэбень; Скупы і Курыца; Паляўнічы; Хлопчык і Зямля; Плывец і Мора; Асёл і Мужык; Пчала і Мухі; Муравей; Пастух і Мора: [Байкі] / З рус. // Крылоў І. Байкі. Мн.; Маякоўскі У. Што такое добра і што такое дрэнна: [Верш] / З рус. // Піянер Бел. 12 крас.

1951. Вагнер М. Рыбакі: Апавяданне / З рус. // Апавяданні ленінградскіх пісьменнікаў. Мн.

1952. Тычына П. Песня пра Сталіна; Забіла Н. Сарока-белабока; Хацінка на ялінцы; Матылёк; Нарубіна Е. Вавёрачкі; Зайчыкі; Турчынская А. Авечкі: [Вершы] / З укр. // Вершы для дзяцей. Мн.; Маякоўскі У. Што такое добра і што такое дрэнна; Што ні старонка,— пра льва і сланёнка; Гісторыя Уласа — гультая і лабатраса; Таварыш Шпак, цябе чакаем!; Вінтоўкі возьмем новыя; Конь — агонь; Майская песенька; Кім быць?; Песня пра піянерскі злёт: [Вершы] / З рус. // Маякоўскі У. Выбр. тв. Мн.; Рыльскі М. Масты; Запісная кніжка; Хлопчык: [Вершы] / З укр. // Рыльскі М. Выбр. тв. Мн.; Галаваніўскі С. Подзвіг; Вірган І. Савецкі герб; Плоткін Г. З франтавога дзённіка: [Вершы] / З укр. // Украінская савецкая паэзія. Мн.

1953. Крылоў І. Страказа і муравей; Лебедзь, Шчупак і Рак; Квартэт: [Байкі] / З рус. // Крылоў І. Страказа і муравей. Мн.; Чукоўскі К. Мыйдадзір; Садоф'еў І. Песня аб Радзіме; Маршак С. Містэр Твістэр; За мір ва ўсім свеце; Слава працы; Саянаў В. Залатая Алёкма; Браун Н. Трыпутнік; Міхалкоў С. Дзядзя Сцёпа: [Вершы] / З рус. // Руская савецкая паэзія. Мн.; Радары Д. Паштальён; Мір і свабода: [Вершы] / З італ. // Бярозка. № 7; Маршак С. Расказ аб чырвоным сцягу: [Верш] / З рус. // Там жа. № 11; Някрасаў М. Дзядуля Мазай і зайцы: [Урывак з паэмы]; Мужычок з нагаток [Верш] / З рус. // Піянер Бел. 8 студз.

1954. Гайдар А. Р.В.С.; Чацверты бліндаж; Дым у лесе; Чук і Гек: Апавяданні / З рус. // Гайдар А. Выбр. тв. Мн.; Тычына П. Горкі; Героі Дняпра: [Вершы] / З укр. // Тычына П. Выбр. тв. Мн.; Чэхаў А. Ванька; Бягляк; Хлопчыкі; Каштанка; Белалобы; Дама з сабачкам: [Апавяданні] / З рус. // Чэхаў А. Выбр. тв. Мн.

1955. Горкі М. Дзед Архіп і Лёнька; Пепе: [Апавяданні] / З рус. // Горкі М. Апавяданні. Мн.; Міхалкоў С. Дзядзя Сцёпа — міліцыянер: [Верш] / З рус. // Бярозка. № 3; Індыйскія казкі. Літаратурная апрацоўка Н. Ходзы / З рус. // Полымя. № 5.

1959. Чукоўскі К. Мыйдадзір; Хвядорына гора: / З рус. // Чукоўскі К. Казкі. Мн.

1964. Крылоў І. Лебедзь, Шчупак і Рак; Страказа і Муравей: [Байкі] / З рус. // Бярозка. № 3.

1969. Крылоў І. Страказа і Муравей; Лебедзь, Шчупак і Рак: [Байкі] / З рус. // Бярозка. № 3; Пушкін А. Ля Лукамор'я дуб зялёны...: [Верш] / З рус. // Там жа. № 6; Крылоў І. Слон і Моська: [Байка] / З рус. // Голас Радзімы. № 7.

1971. Някрасаў М. Сялянскія дзеці: Урывак / З рус. // Някрасаў М. Лірыка. Мн.

1979. Крылоў І. Слон і Моська: [Байка] / З рус. // Ніва. 11 лют.

1.5.

На армянскую мову. Я юны піянер: [Апавяданне] / Пер. М. Армен // Светлы шлях. Ерэван, 1953; Я юны піянер: [Апавяданне] / Пер. Г. Бес // Анталогія беларускай літаратуры. Ерэван, 1957; Слабая воля: [Апавяданне] / Пер. М. Максапецян // Мост. Ерэван, 1979.

На грузінскую мову. Дзіўнае яечка: Беларуская казка / Пер. Т. Цулукідзе // Дзіла. 1960. № 4; За адной партай / Пер. М. Напейшвілі; Чарнавочка; Браты Лазоўскія / Пер. Л. Хучуа, Е. Кодуо: [Апавяданні] // Беларускія апавяданні. Тбілісі, 1961.

На казахскую мову. Жамандык кайдан шыкты?: [Апавяданне] / Ауд. Р. Кошкінава // Полесье энгімелері. Алматы, 1984.

На кіргізскую мову. Бир партада / Котор. С. Шатманов // Кун чубак. Фрунзе, 1981.

На латышскую мову. Petriks / Atdz. I. Nagla // Bērnība. 1951. Nr 8.

На літоўскую мову. Neaprasta meška: Apysaka / Vert. P. Vilunas. Mn., 1935.

Sanka / Vert. O. Miciūte // Baltarusiu prozos antologija. Vilnius, 1949.

На малдаўскую мову. Роюл / Трад. Р. Лунгу // Проза Белорусией Советиче. Кишинэу, 1962.

На польскую мову. Niezwykły niedźwiedź: Opowiadania / Tł. P. Wakstein. Mń., 1935.

Słaba wola / Tł M. Kowalewska // Świat Młodych. 1954. Nr 62; Raba kurka / Tł. W. Knoche // Świerszczyk. 1966. Nr 3.

На рускую мову. Молодой рой: Рассказы /Пер. С. Родов. М.; Л., 1953.

Сказка про смелого Ёжика. Мн., 1954.

Повести и рассказы. Мн., 1956.

Васильев курган: Повести и рассказы / Пер. А. Тверской. М., 1964.

Воробьевы гости: Стихи / Пер. А. Шарапов. Мн., 1966.

Откуда лихо пошло: Повесть о крепостном мальчике / Пер. А. Тверской. Мн., 1966.

Первая победа: Повесть / Пер. А. Тверской. М., 1972.

Коваль Вернидуб: Сказка / Пер. И. Василевский. Мн., 1974.

Кастусь Калиновский: Докум. повесть / Пер. А. Тверской. М., 1976.

Сказка о смелом ёжике. Мн., 1977.

Васильев курган: Повести / Пер. А. Тверской. М., 1984.

Языковой долг: Рассказ / Пер. М. Шамбадал // Беларусь. 1944. № 6; Оладьи: Рассказ / Пер. М. Христич // Сов. Бел. 1945. 27 мая; «Сосед справа»: [Апавяданне] / Пер. П. Кобзаревский // Белорусские рас-

сказы. М., 1948; Малыш: Я — юный пионер!: [Апавяданні] / Пер. С. Родов // Возрожденная земля. М., 1954; Малыш: [Апавяданне] / Пер. С. Родов // О наших людях. М., 1955; Молодой рой: [Апавяданне] / Пер. С. Родов // Советской страны пионер. М., 1959; Пьяный волк: [Апавяданне] / Пер. К. Титов // Белорусский юмор. Мн., 1965; Дятел, лиса и ворона; Лисица-хитрица; Котик — золотой лобик; Пан и сказочник; Фёдор Набилкин и настоящие богатыри; Как ксендзы вылечились; Бабка-шептуха; Ох и золотая табакерка; Разумная дочь; Из рога всего много; Отцов дар; Сказка про смелого ёжика: [Казкі] // От сказки к сказке. Мн., 1965; Пьяный волк: [Апавяданне] / Пер. К Титов // Белорусскй юмор. Мн., 1969; Волк и Параска: Рассказ / Пер. Н. Татур // Неман. 1969. № 4; Из фронтовых записей / Пер. Т. Горбачева // Бойцы нашей батареи. М., 1974; [Ваенныя ўспаміны] / Пер. В. Федоров // Дет. лит. 1975. № 5.

На узбекскую мову. Довюрак Васька: [Апавяданне] Тарж. Э. Мирабидов // Кулни кулга берганда. Тошкент, 1974.

На ўкраінскую мову. «Сусід справа» / Пер. І. Сенченка // Білоруські оповідання. К., 1949; Незвичайна пригода з Вітею Сінічкіним: Оповідання-фейлетон // Зірка. 1951. 7 січ.; Я — юний піонер: Оповідання // Піонерія. 1951. № 2; Колина перемога: [Урывак з аповесці »Гаворыць Масква»] // Там жа. 1952. № 6; Тяжка хвороба: Оповідання / Пер. Г. Вігурська // Там жа. 1954. № 10; Брат і сестра / Пер. Ю. Назаренко // Білоруські оповідання. К., 1957; Брати Лозовські: Оповідання / Пер. Ю. Старостенко // Барвінок. 1962. № 1; Звірі наших лісів: [Верш] / Пер. Г. Денченко // Лісова колиска. К., 1979.

На эстонскую мову. Purjus hunt / Tlk. V. Järv, U. Liivaku // Pygmalion pahupidi. Tallinn, 1968.

На б. Югаславіі мовы. Гриша // Јеца света. Сарајево, 1968.

На яўрэйскую мову. Незвычайны мядзведзь / Пер. М. Ліўшыц. Мн., 1935.

1.6*.

На англійскай мове. Clicky Hen and Hissy Gander: A Byelorussian folk-tale / Transl. M. Mintz. Mn., 1975 / Апрац.

The Tom-Cat, the Cock and the Fox: A Byelorussian folk-tale / Transl. W. May. Mn., 1975 / Апрац.

Clicky Hen and Hissy Gander: A Byelorussian Folk-Tale /Transl. M. Mintz. Mn., 1980 / Апрац.

The Trickster — vixen: A Byelorussian Folk Fairy-Tale /Transl. V. Volinskie. Mn., 1980 / Апрац.

The Golden Apple-tree: A Byelorussian Folk Fairy-Tale / Transl. W. May. Mn., 1981 / Апрац.

The Tom cat, the Cock and the fox: A Byelorussian Folk Fairy-Tale / Transl. W. May. Mn., 1981 / Апрац.

На беларускай мове. Кастрычнікавая рэвалюцыя ў атрадзе і школе: Зборнік матэрыялаў. Мн., 1925 / Рэд. з П. Хейфецам.

У часе адпачынку: Зборнік вясёлых забаў для дзяцей. Мн., 1927 / Скл. з З. Паваротным.

Як памёр Дзянка: Зборнік апавяданняў з жыцця дзяцей і моладзі ў капіталістычных краінах. Мн., 1931 / Рэд.

Чытанка. 2-гі год навучання. Мн., 1933; 2 выд. Мн., 1934; 3 выд. Мн., 1935; 4 выд. Мн., 1936; 5 выд. Мн., 1937 / Скл. з Е. Гародкінай.

Ягораў А., Пуроўскі К. Піянерскі спеўнік: 49 песень з нотамі. Мн., 1935 / Рэд.

Чытанка. Для 2-га класа пачатковай школы. Мн., 1938; 2 выд. Мн., 1939; 3 выд. Мн., 1940; 4 выд. Мн., 1941 / Скл. з Е. Гародкінай.

Роднае слова: Кніга для чытання ў 2-м класе пачатковай школы. Мн., 1945; 2 выд. Мн., 1946; 3 выд. Мн., 1947. Рэц.: Мазінг М. «Роднае слова» // Наст. газ. 1947. 12 чэрв.; 4 выд. Мн., 1948; 5 выд. Мн., 1949; 6 выд. Мн., 1950. Рэц.: Данская Е. Аб ідэйным узроўні падручнікаў для пачатковай школы // Звязда. 1951. 29 ліп.; 7 выд. Мн., 1951; 8 выд. Мн., 1952; 9 выд. Мн., 1953; 10 выд. Мн., 1954; 11 выд. Мн., 1955; 12 выд. Мн., 1956; 13 выд. Мн., 1957; 14 выд. Мн., 1958; 15 выд. Мн., 1959; 16 выд. Мн., 1960; 17 выд. Мн., 1961; 18 выд. Мн., 1962; 19 выд. Мн., 1963 / Скл.

Лёгкі хлеб: Бел. нар. казка. Мн., 1948 / Апрац.

Як кот звяроў напалохаў: Нар. казка. Мн., 1949 / Апрац.

Лёгкі хлеб: Бел. нар. казка. Мн., 1951 / Апрац.

Дзяцел, ліса і варона: Бел. нар. казка. Мн., 1953 / Апрац.

Казкі народаў СССР. Мн., 1954 / Скл.

Каток — залаты лабок: Бел. нар. казкі. Мн., 1955 / Пераказ, апрац.

Сабака і воўк: Бел. нар. казка. Мн., 1955 / Апрац.

З рога ўсяго многа: Бел. нар. казка. Мн., 1956 / Апрац.

Лісіца і дрозд: Бел. нар. казка. Мн., 1960 / Пераказ, апрац.

Бацькаў дар: Бел. нар. казкі. Мн., 1957 / Пераказ, апрац. Рэц: Лапаў Б. Народны скарб // ЛіМ. 1957. 19 чэрв.

Мужык і жонка: Бел. нар. казкі. Мн., 1957 (Б-ка Вожыка № 5) / Пераказ, апрац.

Жаронцы: Бел. нар. казка. Мн., 1959 / Пераказ, апрац.

З рога ўсяго многа: Бел. нар. казка. Мн., 1959 / Апрац.

Удовін сын: Бел. нар. казка. Мн., 1959 / Пераказ, апрац.

Лісіца і дрозд: Бел. нар. казка. Мн., 1960 / Пераказ, апрац.

Жылі тры браты...: Бел. нар. казка. Мн., 1961 / Апрац.

Залатая яблынька: Бел. нар. казка. Мн., 1962 / Апрац.

Казіная хатка: Бел. нар. казка. Мн., 1962 / Пераказ, апрац.

Пшанічны каласок: Бел. нар. казка. Мн., 1962 / Апрац.

Былінка і верабей: Бел. нар. казка. Мн., 1963 / Апрац.

Сынок-з-кулачок: Бел. нар. казка. Мн., 1964 / Апрац.

Ільюша, Іванаў сын: Бел. нар. казка. Мн., 1965 / Апрац.

Мудры Асілак: Бел. нар. казка. Мн., 1965 / Апрац.

Бацькаў дар: Бел. нар. казка. Мн., 1967 / Апрац.

Ох і залатая табакерка: Бел. нар. казка. Мн., 1967 / Апрац.

Піліпка-сынок: Бел. нар. казка. Мн., 1967 / Апрац.

Цудоўная дудка: Бел. нар. казка. Мн., 1967 / Апрац.

Пакацігарошак: Бел. нар. казка. Мн., 1968 / Апрац.

Штукар Клімка: Бел. нар. казка. Мн., 1968 / Апрац.

Андрэй за ўсіх мудрэй: Бел. нар. казка. Мн., 1969 / Апрац.

Каза-манюка: Бел. нар. казка. Мн., 1969 / Апрац.

Коцік, пеўнік і лісіца: Бел. нар. казка. Мн., 1969 / Апрац.

Лёгкі хлеб: Бел. нар. казка. Мн., 1969 / Апрац.

Музыка-чарадзей: Бел. нар. казка. Мн., 1969 / Пераказ, апрац.

Стралец і рыбак: Бел. нар. казка. Мн., 1969 / Апрац.

Цудоўная дудка: Бел. нар. казка. Мн., 1969 / Апрац.

Лёгкі хлеб: Бел. нар. казка. Мн., 1970 / Апрац.

Жаронцы: Бел. нар. казка. Мн., 1971 / Апрац.

Цудоўная дудка: Бел. нар. казка. Мн., 1972 (Казка за казкай) / Апрац.

Як Іван чарцей перахітрыў: Бел. нар. казка. Мн., 1973 (Казка за казкай) / Апрац.

Залатая яблынька: Бел. нар. казка. Мн., 1974 / Апрац.

Пшанічны каласок: Бел. нар. казка. Мн., 1974

---

* Улічваючы параўнальна вялікі аб'ём бібліяграфіі ў гэтым раздзеле, бібліёграф палічыў мэтазгодным крыху парушыць прынятую схему — матэрыял выкладзены ў алфавітна-храналагічным парадку (так, як у п. 1.5).

(Казка за казкай) / Апрац.

Сабака і воўк: Бел. нар. казка. Мн., 1974 (Казка за казкай) / Апрац.

Тром — сын Безыменны: Бел. нар. казка. Мн., 1974 / Апрац.

Андрэй за ўсіх мудрэй: Бел. нар. казка, Мн., 1975 (Казка за казкай) / Апрац.

Пшанічны каласок: Бел. нар. казка. Мн., 1975 / Апрац.

Разумная дачка: Бел. нар. казка. Мн., 1975 / Апрац.

Курачка-рабка: Бел. нар. казка. Мн., 1976 / Апрац.

Лёгкі хлеб: Бел. нар. казка. Мн., 1976 / Апрац.

Штукар Клімка: Бел. нар. казка. Мн., 1976 / Апрац.

Каток — залаты лабок: Бел. нар. казкі пра жывёл. Мн., 1977 / Апрац.

Хведар Набілкін і сапраўдныя асілкі: Бел. нар. казка. Мн., 1977 (Казка за казкай) / Апрац.

Бацькаў дар: Бел. нар. гераіч. і фантаст. казкі. Мн., 1978 / Апрац.

Лісіца-хітрыца: Бел. нар казка. Мн., 1978 (Казка за казкай) / Апрац.

Пану — навука: Бел. нар. казка. Мн., 1979 (Казка за казкай) / Апрац.

Людзей слухай, а свой розум май: Бел. нар. бытавыя казкі. Мн., 1980 / Апрац.

Стралец і рыбак: Бел. нар. казка. Мн., 1980 (Казка за казкай) / Апрац.

Удовін сын: Бел. нар. казка. Мн., 1980 / Апрац.

Ох і залатая табакерка: Бел. нар. казка. Мн., 1981 (Казка за казкай) / Апрац.

Жаронцы: Бел. нар. казка. Мн., 1982 / Апрац.

Залаты птах: Бел. нар. казка. Мн., 1982 / Апрац.

Іван Світаннік: Бел. нар. казка. Мн., 1982 (Казка за казкай) / Апрац.

Андрэй за ўсіх мудрэй: Бел. нар. казкі. Мн., 1983 / Апрац.

Дзяцел, лісіца і варона: Бел. нар. казка. Мн., 1983 (Казка за казкай) / Апрац.

Піліпка-сынок: Бел. нар. казка. Мн., 1983 / Апрац.

Бацькаў дар: Бел. нар. гераіч. і фантаст. казкі. Мн., 1984 / Апрац.

Бацькаў дар: Бел. нар. гераіч. і фантаст. казкі. Мн., 1985 / Апрац.

З рога ўсяго многа: Бел. нар. казка. Мн., 1985 / Апрац.

Пшанічны каласок: Бел. нар. казка. Мн., 1985 (Казка за казкай) / Апрац.

Жаронцы: Бел. нар. казка. Мн., 1986 / Апрац.

Каток — залаты лабок: Бел. нар. казкі. Мн., 1986 / Апрац.

Коцік, пеўнік і лісіца: Бел. нар. казка. Мн., 1986 (Б-чка дзіцячага сада) / Апрац.

Прагны багацей: Бел. нар. казка. Мн., 1986 / Апрац.

Сіняя світа налева пашыта: Бел. нар. казка. Мн., 1986 (Казка за казкай) / Апрац.

Людзей слухай, а свой розум май: Бел. нар. казкі. Мн., 1987 / Апрац.

Ох і залатая табакерка: Бел. нар. казка. Мн., 1987 / Апрац.

Стары конь: Бел. нар. казка. Мн., 1987 (Казка за казкай) / Апрац.

Аддай тое, што дома не пакінуў: Бел. нар. казка. Мн., 1988 (Казка за казкай) / Апрац.

Разумная дачка: Бел. нар. казка. Мн., 1988 / Апрац.

Алёнка: Бел. нар. казка. Мн., 1989 / Апрац.

Верабей і мыш: Бел. нар. казкі. Мн., 1989 (Б-чка дзіцячага сада) / Апрац.

Кот Максім: Бел. нар. казка. Мн., 1989 / Апрац.

Селянін, мядзведзь і лісіца: Бел. нар. казкі. Мн., 1989 (Казка за казкай) / Апрац.

Беларускія народныя казкі. Мн., 1990 / Апрац.

Залаты птах: Бел. нар. казка. Мн., 1993 / Апрац.

Вераб'ёвы госці: [Верш]: З народнага // Іскры Ільіча. 1940. № 12 / Апрац.; Байка пра казла: З народнага // Там жа. 1941. № 5 / Апрац.; Лёгкі хлеб: Казка // Бярозка. 1948. № 7 / Апрац.; Саламяны бычок: Казка // Там жа. № 8 / Апрац.; Як кот звяроў напалохаў: Народная казка // Там жа. № 9 / Апрац.; Як курачка пеўніка ратавала: Казка // Там жа. 1950. № 3 / Апрац.; Дзяцел, лісіца і варона: Бел. нар. казка // Там жа. 1952 № 12 / Апрац.; Лісіца-хітрыца: Бел. нар. казка // Там жа. 1953. № 11 / Апрац.; Беларускія народныя казкі // Беларусь. 1954. № 10 / Апрац.; Сабака і воўк: Бел. нар. казка // Бярозка. 1954. № 2 / Апрац.; Сабака-паляўнічы; Сынок-з-кулачок: Бел. нар. казкі // Там жа. 1954. № 8 / Апрац.; Беларускія народныя казкі // Полымя. 1954. № 3 / Апрац.; Беларускія народныя апавяданні // Беларусь. 1955. № 10 / Апрац.; Лісіца і дрозд: Бел. нар. казка // Бярозка. 1955. № 2 / Апрац.; Аленка: Бел. нар. казка // Там жа. № 7 / Апрац.; Зайздросны багацей; Шаптуха: Бел. нар. казкі // Там жа. 1955. № 10 / Апрац.; Беларускія народныя казкі // Полымя. 1955. № 4 / Апрац.; Сапраўдны дурань: Бел. нар. казка // Бярозка. 1956. № 1 / Апрац.; Стралец і рыбак: Бел. нар. казка // Там жа. 1956. № 2 / Апрац.; Разумная дачка: Бел. нар. казка // Там жа. 1956. № 9 / Апрац.; Залаты птах: Бел. нар. казка // Там жа. 1956. № 11 / Апрац.; Як лісіца ваўка судзіла: Бел. нар. казка // Вясёлка. 1957. № 1 / Апрац.; Першае яечка: З народнага // Там жа. 1957. № 4 / Апрац.; Чырвоная зорка: Бел. нар. казка // Бярозка. 1958. № 11 / Апрац.; Чаму барсук і лісіца ў норах жывуць: Бел. нар. казка // Вясёлка. 1958. № 7 / Апрац.; Пан і дзяк; Як ксяндзы вылечыліся; Адкуль пайшлі паны на Палессі: [Казкі] // З цемры да святла. Мн. 1959 / Апрац.; Пятрушка: Бел. нар. казка // Бярозка. 1959. № 9 / Апрац.; Воўк і ваўчыха: Бел. нар. казка // Вясёлка. 1959. № 1 / Апрац.; Народныя казкі пра паноў і ксяндзоў // Там жа. 1959. № 2 / Апрац.; Вераб'ёвы госці: [Верш] З народнага // Там жа. 1959. № 12 / Апрац.; «Свянцоная» вада; Разумны поп; Як вядзьмар на зоры глядзеў; Лісічка-каталічка: Бел. антырэлігійныя казкі // Бярозка. 1960. № 6 / Апрац.; Байка пра казла: З народнага // Вясёлка. 1960. № 3 / Апрац.; Пшанічны каласок: Бел. нар. казка // Там жа. 1960. № 8 / Апрац.; Мудры асілак: Бел. нар. казка // Піянер Бел. 1960. 22 крас. / Апрац.; «Свянцоная вада»: Бел. нар. казка // Для школьнай эстрады. Мн., 1961 / Апрац.; Сава і дзяцел: Бел. нар. казка // Вясёлка. 1961. № 1 / Апрац.; Казка-праўда: З народных казак // Там жа. 1961. № 11 / Апрац.; Ільюша, Іванаў сын: Бел. нар. казка // Бярозка. 1963. № 2 / Апрац.; Вучоны рак; Разумны поп; Як мужык гусей дзяліў: Бел. нар. казкі // Там жа. 1962. № 6 / Апрац.; Тры браты: Бел. нар. казка // Ніва. 1963. 15 вер. / Апрац.; Хітры вол: Бел. нар. казка // Вясёлка. 1964. № 11 / Апрац.; Ільюша, Іванаў сын: Бел. нар. казка // Ніва. 1964. 9 лют. / Апрац.; Цясляр — самахвал: Народная байка ў прозе // Там жа. 1964. 15 сак. / Апрац.; Дзедава табакерка: Бел. нар. казка // Там жа. 1964. 24 мая / Апрац.; Цясляр-самахвал: Нар. байка // Піянер Бел. 1964. 27 студз. / Апрац.; Дзедава табакерка: Нар. казка //Там жа. 1964. 20 сак. / Апрац.; Сабачая грамата: Бел. нар. казка // Вясёлка. 1965. № 2 / Апрац.; Каваль Вярнідуб: Казка (скарочана); Чарнавочка: [Апавяданне] // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн., 1966 / Апрац.; Хто не робіць, той не есць: З народнага // Бярозка. 1966. № 3 / Апрац.; Скупы поп: Нар. жарт // Там жа. 1966. № 4 / Апрац.; Суп з сякеры: Нар. жарт // Там жа. 1966. № 8 / Апрац.; Ганарыстая жаба: Бел. нар. казка // Там жа. 1966. № 9 / Апрац.; Салдат з таго свету: Бел. нар. казка // Вожык. 1966. № 15 / Апрац.; Пчала і муха: Нар. байка // Вясёлка. 1966. № 5 / Апрац.; Першае яечка; Муха-пяюха; Коцік, пеўнік і лісіца; Зайкава хатка: [Казкі] // Нам светит солнце ясное. Мн., 1967 / Апрац.; Чырвоная зорка; Мудры асілак: Бел. нар. казкі Наш дарагі Ільіч. Мн., 1967 / Апрац.; Штукар Клімка: Бел. нар. казка // Бярозка. 1967. № 5 / Пераказ; Святы ксёндз; Дзяк — благі спявак: Бел. нар. казкі Там жа.

1967. № 7 / Апрац.; Казка-праўда // Там жа. 1967. № 12 / Апрац.; Як курачка пеўніка ратавала; Пшанічны каласок; Сынок з кулачок; Каток залаты лабок; Два маразы; Лёгкі хлеб: [Казкі] // Мы весе-лые ребята. Мн., 1968 / Апрац.; Поп і злодзей: Бел. нар. казка // Бярозка. 1968. № 3 / Апрац.; Заканя—брусок: Нар. казка // Там жа. 1968. № 6 / Апрац.; Народныя апавяданні: Стары воўк; Воўк у студні; Прыгода з катом // Там жа. 1968. № 8 / Пераказ; Двое скупых: Нар. казка // Там жа. 1968. № 9 / Апрац.; Панская ласка: Нар. казка // Там жа. 1968. № 11 / Апрац.; Расказы пра мінулае: Наймічка: (Расказ бабулі Л. І. Дзянісавай); Праклятыя паны: (Расказ бабулі Т. А. Шляга); Усё было панскім: (Расказ дзеда І. А. Буката); Курныя хаты: (Расказ бабулі П. І. Варанецкай) // Там жа. 1968. № 12 / Апрац.; Вялікі начальнік; Адплаціў; У страха вочы вялікія: Нар. жарты // Вясёлка. 1968. № 6 / Апрац.; Чырвоная зорка; Мудры асілак: [Казкі] // Жыве між нас геній. Мн., 1969 / Апрац.; Як я вучыўся; Багародзіца падвяла: Нар. расказы // Бярозка. 1969. № 1 / Пераказ; Чужое яйка; Чалавек пад снегам: Нар. расказы // Там жа. 1969. № 3 / Пераказ.; Беларускія народныя казкі; Кісель; Панская гаворка // Там жа. 1969. № 10 / Апрац.; Не кажы «гоп», пакуль не пераскочыш; Добры знаёмы: Бел. нар. казкі // Там жа. 1970. № 2 / Апрац.; Разышоўся, як заечае сала: Бел. нар. казка // Там жа. 1970. № 6 / Апрац.; Казёл і баран: Бел. нар. казка // Там жа. 1970. № 10 / Апрац.; Поп і грабежнік: Бел. нар. казка // Там жа. 1971. № 1 / Апрац.; Поп-ашуканец: Бел. нар. казка // Там жа. 1971. № 2 / Апрац.; Зайздросны багацей: Бел. нар. казка // Там жа. 1971. № 7 / Апрац.; Старыя, як малыя: Бел. нар. казка // Там жа. № 8 / Апрац.; Як курачка пеўніка ратавала; Пшанічны каласок; Сынок з кулачок; Каток — залаты лабок; Два Маразы; Лёгкі хлеб: [Казкі] // Мы веселые ребята. Мн., 1974 / Апрац.; Ганарыстая варона: Бел. нар. казка // Вясёлка. 1974. № 1 / Апрац.; Каток — залаты лабок: Бел. нар. казка // Там жа. 1979. № 4 / Зап., апрац.; Чырвоная зорка: [Казка] // Казкі беларускіх пісьменнікаў. Мн., 1983 / Апрац.; Разумная дачка: [Казка] // Хрэстаматыя па беларускай дзіцячай літаратуры. Мн., 1984 / Апрац.; Два камені: Бел. нар. казка // Голас Радзімы. 1984. 25 кастр. / Апрац.; Народныя апавяданні: Прыгода з катом; Стары воўк; Воўк у студні // Ніва. 1984. 1 ліп. / Апрац.

На іспанскай мове. La espiga de trigo: Cuento popular bielorruso / Trad. C. Sherman. Mn., 1976. / Апрац.

El gato, el gallito y la zorra: Cuento popular bielorruso / Trad. C. Sherman. Mn., 1981. / Апрац.

El manzano de oro: Cuento popular bielorruso / Trad. C. Sherman. Mn., 1984. / Апрац.

На латышскай мове. Baltkrievu tautas pasakas. / Atdz. J. Vanags. Rīgā, 1966 / Апрац.

Vīrs un sieva: Baltkr. tautas pasaka // Pad. Latvija Sieviete. 1980 / Апрац.; Kungam mācība: Baltkr. tautas pasaka / Atdz. J. Vanags // Cīņa. 1960. 31. jūl. / Апрац.; Kā Stepītis ar kungu runāja: Baltkr. tautas pasaka / Atdz. J. Vanags // Cīņa. 1960. 8. sept. / Апрац.; Kā ksendzi izārstējās: Baltkr. tautas pasaka // Komunisma Ausma. 1960. 21. jūn. / Апрац.; Dzirnavinas: Baltkr. tautas pasaka / Atdz. J. Vanags // Pionieris. 1960. 6. sept. / Апрац.

На літоўскай мове. Lape vilka teise: Baltarusin liaudies pasakos / Vert. P. Zemaityte. Vilnius, 1965 / Пераказ.

На нямецкай мове. Die Schlaue füchsin: Belorussisches Volkmärchen / Übers. U. Tschepego. Mn., 1980 / Апрац.

Die Weizennähre: Belorussisches Volksmärchen / Übers. G. Tschepego. Mn., 1980 / Апрац.

Der goldene Apfelbaum: Belorussisches Volksmärchen /Übers. U. Tschepego. Mn., 1981 / Апрац.

На польскай мове. Lisica chytruska: Białoruska bajka ludowa / Tł. P. Stefanowicz. Mń., 1982: Mń., 1983 / Апрац.

Syn wdowy: Białoruska bajka ludowa / Tł P. Stefanowicz. Mń., 1983 / Апрац.

На рускай мове. Синяя свитка наизнанку сшита: Бел. нар. сказки / Пер. Е. Благина и Г. Петников. М., 1957 / Пераказ.

Белорусские народные сказки / Пер. Г. Петников. Мн., 1958; Мн., 1963; Мн., 1964 / Пераказ.

Коза-обманщица: Бел. нар. сказка / Пер. Г. Петников. Мн., 1965 / Пераказ.

Пшеничный колосок: Бел. нар. сказка. Мн., 1965 / Апрац.

Кот Максим: Бел. нар. сказка / Пер. Г. Петников. Мн., 1966 / Пераказ.

Белорусские народные сказки / Пер. Г. Петников. Мн., 1968 / Пераказ.

Кот Максим: Бел. нар. сказка / Пер. Г. Петников. Мн., 1969 / Пераказ.

Синяя свита наизнанку сшита: Бел. нар. сказка / Пер. Е. Благинина. М., 1971 / Апрац.

Синяя свита наизнанку сшита: Бел. нар. сказка / Пер. С. Гонзалес. М., 1975 / Апрац.

Курочка-рябка: Бел. нар. сказка / Пер. Г. Петников. Мн., 1976 / Апрац.

Золотая яблонька: Бел. нар. сказка. Мн., 1978 / Апрац.

Собака и волк: Бел. нар. сказка / Пер. Г. Петников. Мн., 1978 / Апрац.

Собака и волк: Бел. нар. сказка / Пер. Г. Петников. Мн., 1980 / Апрац.

Легкий хлеб: Бел. нар. сказки / Пер. Г. Петников, Л. Грибова. М., 1987 / Апрац.

Как курочка петушка спасла: Бел. нар. сказка: Альбом для раскрашивания. Мн., 1990 / Апрац.

Не силой, а умом: Бел. нар. сказка: Альбом для раскрашивания. Мн., 1990. Мн., 1991. / Апрац.

На ўкраінскай мове. Людей слухай, а свій розум май: Біл. нар. казки / Пер. Б. Чайковський. К., 1964 / Апрац.

Андрейка-мудрейка: Біл. нар. казка / Пер. Б. Чайковський. К., 1978.

Пшеничний колосок: Біл. нар. казка / Пер. М. Жерносекова. К., 1981 / Апрац.

Собака і вовк: [Казка] // Барвінок. 1954. № 8 / Апрац.

На чэшскай мове. Cocour, kohout a liška. Mn., 1973 / Апрац.

Liška Ryška: Běloruská národni pohádka / Přel. Z. Bergrová. Mn., 1981 / Апрац.

Zlatá jablunka: Běloruská národni pohádka/ Přel. H. Vrbová. Mn., 1986 / Апрац.

2.2.

На рускай мове. Исаенко Л. Творчество Алеся Якимовича: (Проблематика, жанровая специфика): Автореф. дис. ... канд. филол. н. Мн., 1985.

2.3.

На беларускай мове. Агняцвет Э. Шчаслівы дар // ЛіМ. 1974. 18 студз.; Алесь Іванавіч Якімовіч: [Некралог] // Там жа. 1979. 19 студз.; Барсток М. Алесь Якімовіч // Беларуская дзіцячая літаратура: 2 выд., дапрац. і дап. Мн., 1980; Яго ж. Алесь Якімовіч // Якімовіч А. Новы год. Мн., 1958; Бачыла А. Тэма працы ў літаратуры для дзяцей // ЛіМ. 1951. 24 ліст.; Беларуская савецкая проза: Апавяданне і нарыс. Мн., 1971. С. 84—85; Броўка П. Літаратура і жыццё // Полымя. 1954. № 10; Ваданосаў М. Свет, які заўжды з табой: Пра кнігі Алеся Якімовіча «Адкуль ліха на свеце», «Канец сервітуту», «Кастусь Каліноўскі» // ЛіМ. 1972. 24 ліст.; Вядомы дзіцячы пісьменнік: Да 50-годдзя з дня нараджэння і 30-годдзя літаратурнай дзейнасці А. Якімовіча // Маладосць. 1954. № 3; Вялюгін А. Што такое добра і што такое дрэнна: (Да рэспубліканскай нарады па дзіцячай літаратуры) // ЛіМ. 1952. 14 чэрв.; Гамолка М. Наш дзіцячы пісьменнік: 50 год з дня нараджэння Алеся Якімовіча // Піянер Бел. 1954. 28 студз.; Гаранок Х. Своечасовае пытанне // Наст. газ. 1958. 25 сак.; Героіку будняў — у творы // ЛіМ. 1974. 13 снеж.; Герцовіч Я. Літаратура і жыццё народа. Мн., 1960. С. 98—100; Яго ж. Творчае крэда. Мн., 1970. С. 277—279; Яго ж. Школа, сям'я, праца ў творах для дзяцей // Полымя. 1956. № 2; Грачанікаў А. У сэрцы любоў да людзей несучы... // ЛіМ. 1979. 19 студз.;

Гурэвіч Э. Беларуская дзіцячая літаратура (1917—1967). Мн., 1970. С. 145—146, 179—180, 253, 294—295; Данілевіч Л. Дабро — людзям // Наст. газ. 1974. 16 студз.; Даніленка М. Друг рабят // Гомел. праўда. 1964. 17 студз.; Есьман І. Паказ піянерскай арганізацыі ў беларускай дзіцячай літаратуры // Полымя. 1952. № 8; Зомерфельд Е., Дубовік П. Алесь Якімовіч // Сав. школа. 1948. № 6; Іофе Э. Праўда гісторыі — праўда мастацтва // Вяч. Мінск. 1974. 25 вер.; Яго ж. У росквіце таленту // Чырв. змена. 1974. 17 студз.; Ісаенка Л. Талент яркі, самабытны: Да 80-годдзя з дня нараджэння А. Якімовіча // Наст. газ. 1984. 14 студз.; Кавалёў П. Назаўсёды захаваем твой воблік // ЛіМ. 1979. 19 студз.; Кісялёў Г. Героі і музы: Гіст.-літ. нарысы. Мн., 1982. С. 249—254; Клышка А. Героі дзіцячых кніг // ЛіМ. 1955. 9 ліп.; Краўчанка У. Клапаціцца аб дзіцячай літаратуры // Наст. газ. 1958. 28 лют.; Куксёнак Р. Праз прызму высокіх пачуццяў // Там жа. 1974. 11 мая; Літвінаў Р. Любімы пісьменнік дзетвары // Гомел. праўда. 1974. 17 студз.; Яго ж. Пясняр спраў юных: Да 75-годдзя з дня нараджэння А. Якімовіча // Нар. асвета. 1979. № 1; Яго ж. Талент, аддадзены дзецям // Там жа. 1974. № 1; Лыньковў М. Беларуская савецкая проза за 1947 год // ЛіМ. 1948. 28 лют.; Любімы пісьменнік дзетвары // Бярозка. 1954. № 3; Мартынаў А. Чараўнік з краіны маленства // Мін. праўда. 1974. 16 студз.; Марцінавіч А. Проста — не значыць спрошчана // ЛіМ. 1980, 5 снеж.; Махнач А. Друг і настаўнік моладзі: Да 60-годдзя з дня нараджэння А. Якімовіча // Голас Радзімы. 1964. № 7—8; Яго ж. Настаўнік і сябра юных // ЛіМ. 1964. 17 студз.; Пальчэўскі А. Для тых, хто адкрывае новае // Пальчэўскі А. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1975. Т. 2; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Пруднікаў П. Слова пра сябра: 80-годдзе з дня нараджэння А. Якімовіча // Нар. асвета. 1984. № 1; Разанаў І. Алесь Якімовіч як апавядальнік // Филологический сборник. Мн., 1966; Яго ж. Блізкае далёкае // ЛіМ. 1974. 13 вер.; Яго ж. Каб мазаіка склалася... // Там жа. 1978. 9 чэрв.; Яго ж. Казка ў беларускай дзіцячай літаратуры. Мн., 1962. С. 97—102; Яго ж. Шлях да юных сэрцаў // Звязда. 1974. 17 студз.; Яго ж. Шчодрае сэрца пісьменніка // Якімовіч А. Зб. тв.: У 3 т. Мн., 1978. Т. 1; Яго ж. Шчыры сябра юных // Якімовіч А. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1967. Т. 1; Рунец П. Чалавек з крылатай фантазіяй // Маладосць. 1978. № 4; Садоўскі Я. На радзіме пісьменніка // Наст. газ. 1980. 19 студз.; Сіўцоў А. Вядомы дзіцячы пісьменнік // Беларусь. 1954. № 3; Собаль В. З любоўю шчырай да дзяцей: Да 75-годдзя А. Якімовіча // Віцеб. рабочы. 1979. 17 студз.; Счасны І. Вывучэнне апавядання А. Якімовіча «Новы год» у пятым класе // Сав. школа. 1955. № 6; Фадзееў Л. Чаму ж засталася незадаволенасць // ЛіМ. 1960. 29 ліст.; Хадкевіч Т. Вядомы дзіцячы пісьменнік // Там жа. 1954. 23 студз.; Шаўлоўская М. Алесь Якімовіч // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры. 1941 — 1980. Мн., 1983; Шахавец У. Прыклад старэйшых // ЛіМ. 1952. 9 лют.; Яго ж. Юным чытачам // Наст. газ. 1955. 2 чэрв.; Шушкевіч С. Нявыпаланы палын... // ЛіМ. 1959. 24 чэрв.; Шымук В. Казкі нашага дзяцінства // Вяч. Мінск. 1974. 17 студз.; Юрэвіч У. Адданы змене юных // Беларусь. 1974. № 1; Яго ж. Кнігі на ўсё жыццё // Там жа. 1979. № 1; Яфімава М. З клопатам пра маладую змену // На высокай хвалі. Мн., 1980; Яго ж. Клопат, натхненне, неспакой... // ЛіМ. 1979. 19 студз.; Яго ж. Спеў яго сэрца: Да 80-годдзя з дня нараджэння А. Якімовіча // Там жа. 1984. 20 студз.

На рускай мове. Анискович В. Не ради занимательности // Неман. 1973. № 2; Букчин С. Велика надежда... // Неман. 1970. № 1; Водоносов М. Слово о старшем друге // Сов. Бел. 1974. 17 янв.; Геллер М. Большой друг детворы: Якимовичу А. И.— 70 лет // Зорька. 1973. 25 янв.; Яго ж. Поздравляем юбиляра!: Якимовичу А. И.— 75 лет // Там жа. 1979. 12 янв.; Грамович И. Любимый писатель белорусских ребят // Сталин. молодежь. 1954. 24 янв.; Гуревич Э. Детская литература Белоруссии. М., 1982. С. 76—77, 95, 144—146, 222—223; Ефимова М. Высокая ответственность художника и педагога // Заря. 1974. 17 янв.; Исаенко Л. Алесь Якимович и белорусская детская книга // Вопросы библиографоведения и библиотековедения. Мн., 1981; Яго ж. Алесь Якимович и белорусская сказка для детей // Там жа. 1983. Вып. 4; Киселев В. На истоках неманских. Мн., 1985. С. 70; Клименченко С. Фантазии, рожденные жизнью // Сел. газ. 1966. 16 янв.; Куклис Г. Литература, которой никогда не было // Вопросы детской литературы. 1957 год. М., 1958. С. 175, 179; Мартинович А. Просто — не значит упрощенно...: Произведения А. Якимовича для детей // Дет. лит. 1982. № 9; Михайлов Н. Сказка пришла из жизни // Сел. газ. 1974. 17 янв.; Огнецвет Э. Счастливый дар. К 70-летию белорусского писателя Алеся Якимовича // Дет. лит. 1974. № 1; Розанов И. Щедрое сердце писателя // Там жа. 1979. № 1; Яковлев Б. Не опошлять традиции партизанского движения // Сов. Бел. 1946. 30 окт.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 63, воп. 1, спр. 1—69.

У. М. Ларчанка.

ЯКІМОВІЧ АЛЯКСЕЙ

Якімовіч Аляксей Мікалаевіч (н. 15.10.1949, в. Парэчча Слонімскага р-на Гродзенскай вобл.), празаік, драматург. Член СП Беларусі з 1990.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Скончыў Парэцкую СШ, філалагічны факультэт БДУ (1972). Выкладаў рускую і беларускую мову і літаратуру ў Кастровіцкай васьмігадовай школе (1972—74), Жыровіцкай СШ (1974—79) на Слонімшчыне, працаваў дырэктарам Дзеравянчыцкай васьмігадовай школы (1979—82). З 1983 выкладчык рускай мовы і літаратуры Касцянёўскай васьмігодкі.

Піша ў асноўным для дзяцей. Першыя спробы пяра А. Якімовіча адносяцца да школьных гадоў. Першае яго апавяданне («Па дарозе са школы») надрукавана ў кнізе «Напісалі кніжку самі» (1967). А. Якімовіч добра ведае і тонка адчувае настрой і запатрабаванні, духоўны свет і псіхалогію юнага чытача. Героі яго твораў — настаўнікі, школьнікі, персанажы народных казак, што ажылі ў нашай рэчаіснасці, героі, якія ненавідзяць няпраўду і зло, змагаюцца з імі, навучаюць дзяцей дабрыні і спагадзе. Шмат у яго творах пазнавальнага матэрыялу, які засноўваецца на займальных, цікавых сюжэтах. Яго кніга фантастычна-прыгодніцкіх аповесцяў «Эльдарада просіць дапамогі» на рэспубліканскім конкурсе адзначана прэміяй. Спрабуе свае сілы ў драматургіі і крытыцы. У Слонімскім драматычным тэатры пастаўлены яго п'есы «Чарадзейныя суніцы» і «Хітрыкі бабы Ягі» (абедзве 1992).

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Гордзіеў вузел, альбо Нявыдуманыя гісторыі з жыцця Алеся Пятрашкі: Аповесць. Мн., 1987.

Эльдарада просіць дапамогі: Аповесці. Мн., 1989 (Б-ка прыгод і фантастыкі).

Сакрэт Тунгускага метэарыта; Прыгоды шасціклясніка Максіма: Аповесці. Мн., 1993 (Б-ка прыгод і фантастыкі).

1.3.

1967. Па дарозе са школы: Апавяданне // Напісалі кніжку самі. Мн.

1982. Цяпло суніц: Апавяданне // Бярозка. № 7.

1983. Гордзіеў вузел, ці Нявыдуманыя гісторыі з жыцця Алеся Пятрашкі: [Аповесць] // Бярозка. № 9, 10.

1985. Каб мама ўсміхалася: [Апавяданне] // Вясёлка. № 11.

М. П. Барташэвіч.

ЯКУБОВІЧ ЛЕАНІД

Якубовіч Леанід Яўгенавіч (21.3.1948, в. Радкава Салігорскага р-на Мінскай вобл.— 8.6.1970, там жа, пахаваны на вясковых могілках), паэт.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Выхаваннем будучага паэта займалася маці, Наталля Несцераўна. Адукацыю атрымаў у Радкаўскай пачатковай школе, затым у школе в. Чапялі, дзе быў філіял любанскай сярэдняй школы. Адначасова з вучобай у старэйшых класах працаваў паштальёнам і аператарам у аддзяленні сувязі ў в. Чапялі. Адчуваючы патрэбу авалодаць літаратурнай тэорыяй і практыкай, спадзеючыся набыць іх у час журналісцкай працы, ён уладкаваўся ў рэдакцыю салігорскай газеты «Шахцёр» (1967—68), пасля перайшоў на работу ў шахту (1968—70). Шахцёрскую працу на Другім салігорскім калійным камбінаце спалучаў з вучобай на завочным аддзяленні філалагічнага факультэта БДУ, куды паступіў у 1968, але не скончыў яго. Трагічна загінуў, спускаючыся ў шахту.

Першы паэтычны твор Л. Якубовіча, верш «Раніца», быў надрукаваны ў газеце «Чырвоная змена» ў 1965. Пазней яго творы з'яўляліся ў газетах «Шахцёр», «Голас Радзімы», «Мінская праўда», у калектыўных зборніках «Рунь», «Універсітэт паэтычны». Аўтар кнігі «Я з вамі, вёсны...», у якой сабраны найбольш спелыя яго вершы. Асноўныя матывы яго твораў — адчуванне ўласнай далучанасці да ўсяго на свеце і адказнасці за яго. Яго любімыя паэтычныя вобразы — сонца, раніца, сцежка, вясна, родная Беларусь, жыццё, добрым і высокім праявам якога ён умеў радавацца. Л. Якубовіч марыў пра дабро і шчасце людзей, імкнуўся памнажаць іх, але жыццё адмерала яму для гэтага вельмі мала часу.

Л. А. Бялевіч.

Бібліяграфія

1.2.

Я з вамі, вёсны...: Вершы. Мн., 1979. Рэц.: Багдановіч І. Дакрананне сэрцам // ЛіМ. 1980. 1 лют.; Прыходзька П. Песня застаецца людзям // Мін. праўда. 1979. 24 ліст.; Хорсун С. Лебядзіная песня // Полымя. 1980. № 1.

1.3.

1965. Раніца: [Верш] // Чырв. змена. 22 вер.

1966. Раніца; Сонейка: [Вершы] // Голас Радзімы. № 12; Чалавеку: [Верш] // Чырв. змена. 20 студз.; Маладажоны: [Верш] // Там жа. 18 снеж.

1967. Жаданне; Пайду ў лета; «О Беларусь! Старонка дарагая...»: [Вершы] // Голас Радзімы. № 27; Споведзь...: [Верш] // Звязда. 30 снеж.; «Я — бы цягнік...»; «Мой кожны дзень — у роздуме...»; «Калі песня не грэе...»; «О, Беларусь! Старонка дарагая...»; «О добрыя, ціхія хаты...»; «Пад сто дажджоў грыбных...»; «Мне лес здаецца ветэранам...»: [Вершы] // ЛіМ. 19 мая; Хай мяцеляцца мяцелі...: [Верш] // Мін. праўда. 28 лют.; «Ну і раніца — уся з'інелая...»; Падтэкст не шукайце: [Вершы] // Чырв. змена. 10 снеж.

1968. «О, Беларусь! Старонка дарагая...»: [Верш] // Ад родных ніў, ад роднай хаты. Мн.; Зайздросце, хлопцы, салігорцам!: [Верш] // ЛіМ. 29 кастр.; Жаданне: [Верш] // Чырв. змена. 4 лют.

1969. Пошук: [Верш] // ЛіМ. 18 ліст.; Снег успамінаў: [Верш] // Мін. праўда. 21 ліст.; Вяртанне; Каханне; «Каб сустрэцца, каб хоць на імгненне сустрэцца...»: [Вершы] // Чырв. змена. 23 ліст.

1970. Салігорскім гарнякам; Я — як цягнік; Гады мае — вагоны: [Вершы] // Беларусь. № 2; «Не ад нявер'я, не!..»; І мне прысніцца твой далёкі горад; Каб сустрэцца...: [Вершы] // Маладосць. № 5.

1971. «Не ад нявер'я, не!..»: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.

1976. «Я — цягніком, гады мае — вагоны...»; Чалавеку: [Вершы] // Люблю будзённы дзень... Мн.

1977. Мацярынскі наказ; Жаданне: [Вершы] // Дзень добры, мама. Мн.

1978. «О Беларусь! Старонка дарагая...»: [Верш] // Адданасць. Мн.; «Нараджаемся не дзеля смерці...»; «Між ціхіх ліп...»; Іду ў жыццё; «Кроў, кажуць, не дыміцца...»; «Вяртаюся ў даўнасць...»; «Аднойчы да чалавека...»: [Вершы] // ЛіМ. 27 кастр.

1982. Падтэкст не шукайце: [Верш] // На сцягу і ў сэрцы. Мн.

1.5.

На рускую мову. Поиск; Утро; «Смеясь, озорно играя...»; «Склонись, шар земной...»; Время рубцует старые раны: [Вершы] // Молодежь Молдавии. 1972. 7 окт.; За годом год: [Верш] // Знамя юности. 1979. 23 нояб.; За годом год: [Верш] / Пер. И. Василевский // Извечной песни голоса. Мн., 1980.

2.3.

На беларускай мове. Аўрамчык М., Вярцінскі А., Гілевіч Н., Лось Е., Кулакоўскі А. Горкая страта // ЛіМ. 1970. 12 чэрв.; Герко Г. Каб падзяліцца радасцю з усімі // Маладосць. 1974. № 8; Кур'ян А. Будзем знаёмы: Леанід Якубовіч // ЛіМ. 1967. 19 мая; Мацяш Н. Імклівая мелодыя крыл // Якубовіч Л. Я з вамі, вёсны. Мн., 1979; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Яфімаў Ф. Жыццё — крыніца паэзіі // Полымя. 1971. № 6.

На рускай мове. Бечик В. Обретение высоты: Заметки о поэзии тридцатилетних // Неман. 1981. № 3; Гуревич Я. Стихи Леонида Якубовича // Молодежь Молдавии. 1972. 7 окт.; Тяжкий А. Вечная молодость // Знамя юности. 1980. 26 июня.

2.4.

На беларускай мове. Баравік М. На ўзлёце мары...: [Верш] // Якубовіч Л. Я з вамі, вёсны. Мн., 1979; Гілевіч Н. Неадкрытыя зоркі паэта: [Верш] // Гілевіч Н. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1981. Т. 1; Голуб Ю. Памяці Леаніда Якубовіча; Жуковіч В. Чакалася сонца ў сінечы...; Крывіцкі А. Чэрвень, чэрвень, травы ў росах золкіх...: [Вершы] // Якубовіч Л. Я з вамі, вёсны... Мн., 1979; Лойка А. Памяці паэта-шахцёра: [Верш] // Лойка А. Пачуцці. Мн., 1976; Мацяш Н. На магілу Леаніда Якубовіча: [Вершы] // Якубовіч Л. Я з вамі, вёсны... Мн., 1979; Яго ж. «Я — камень, кінуты ў раку...»: [Верш] // Мацяш Н. Удзячнасць. Мн., 1973; Янішчыц Я. Салаўі: (Памяці Лёні Якубовіча): [Верш] // Янішчыц Я. Дзень вечаровы. Мн., 1974; Ярац В. Здабытчык солі: [Верш] // Якубовіч Л. Я з вамі, вёсны... Мн., 1979.

В. М. Грышкевіч.

ЯКУТАЎ УЛАДЗІМІР

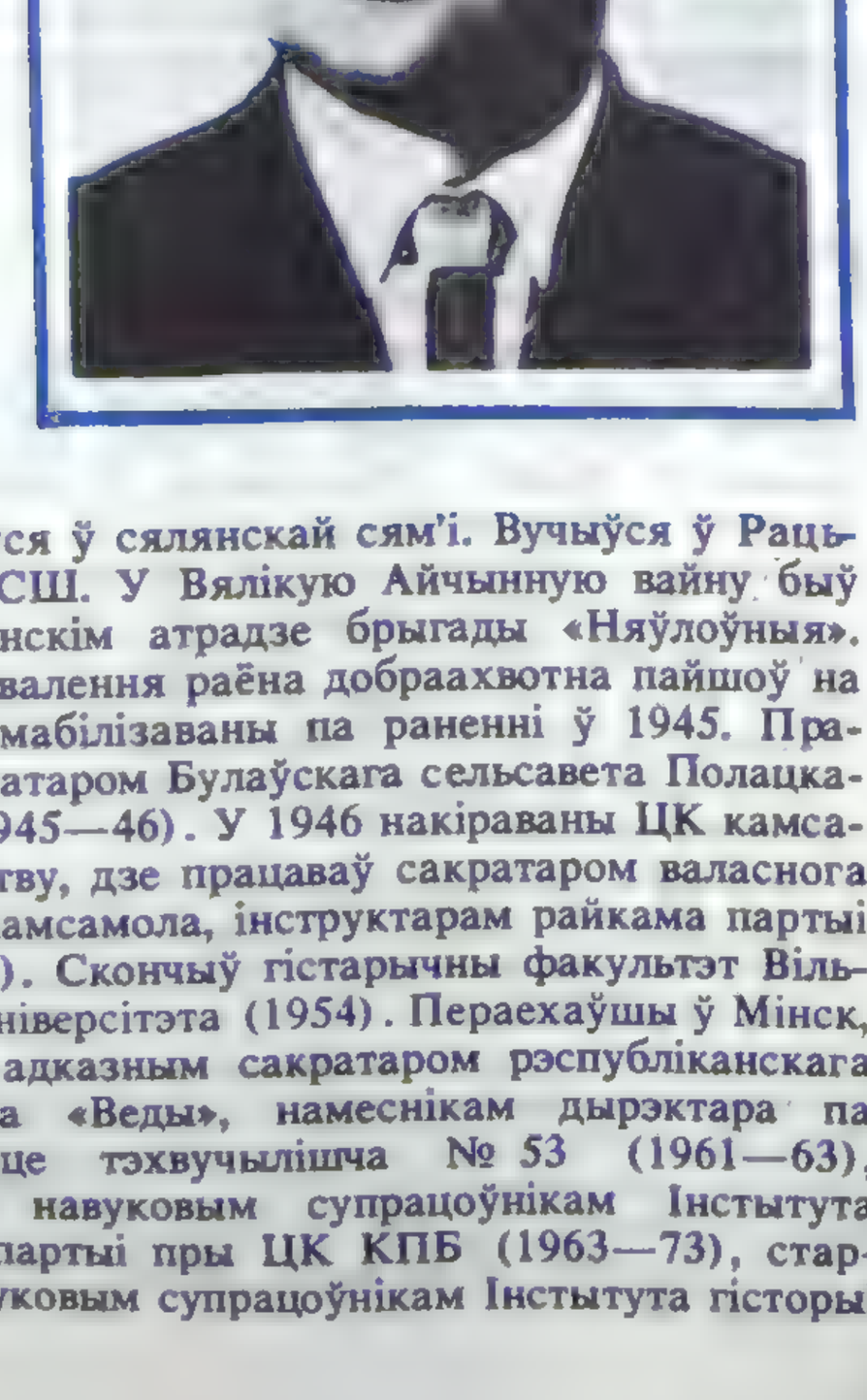

Якутаў Уладзімір Змітравіч (н. 5.11.1926, в. Рацькава Ушацкага р-на Віцебскай вобл.), публіцыст, празаік. Член СП Беларусі з 1984. Кандыдат гістарычных навук (1967). Піша на рускай і беларускай мовах.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Вучыўся ў Рацькаўскай НСШ. У Вялікую Айчынную вайну быў у партызанскім атрадзе брыгады «Няўлоўныя». Пасля вызвалення раёна добраахвотна пайшоў на фронт. Дэмабілізаваны па раненні ў 1945. Працаваў сакратаром Булаўскага сельсавета Полацкага р-на (1945—46). У 1946 накіраваны ЦК камсамола ў Літву, дзе працаваў сакратаром валаснога камітэта камсамола, інструктарам райкама партыі (1946—61). Скончыў гістарычны факультэт Вільнюскага універсітэта (1954). Пераехаўшы ў Мінск, працаваў адказным сакратаром рэспубліканскага таварыства «Веды», намеснікам дырэктара па культрабоце тэхвучылішча № 53 (1961—63), старшым навуковым супрацоўнікам Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ (1963—73), старшым навуковым супрацоўнікам Інстытута гісторыі АН БССР (1973—90). З 1990 на пенсіі. Узначальвае культурна-творчую фірму «Русь Белая». Узнагароджаны ордэнамі Айчыннай вайны I ступені, Чырвонай Зоркі, медалямі.

Пачатак літаратурнай дзейнасці У. Якутава датуецца 1962. Апублікаваў шэраг навуковых прац па гісторыі Кампартыі Беларусі. Піша апавяданні, аповесці, біяграфічныя нарысы пра беларускіх партыйных і дзяржаўных дзеячаў (Д. Валковіч, М. Галадзед, З. Жылуновіч, П. Машэраў, С. Прытыцкі, А. Чарвякоў і інш.), пра Кастрычніцкую рэвалюцыю і грамадзянскую вайну («Агонія», «Віхурны досвітак»). Творы У. Якутава заснаваны на дакументах, фактычным матэрыяле. Аўтар аповесці «Янаўская элегія» («Маладосць». 1993. № 4). Працуе ў жанры біяграфіі, эсэ, нарыса.

Л. С. Савік.

1.2.

А. Г. Червяков: Страницы биографии. Мн., 1978 (Бойцы ленинской партии). Рэц.: Александровіч С. Пра вернага ленінца // ЛіМ. 1978. 29 снеж.; Барановский Е. Портрет всебелорусского старосты // Неман. 1979. № 10; Дамарад К. Відны партыйны і дзяржаўны дзеяч // Нар. асвета. 1979. № 10; Дастанка М. Усебеларускі стараста // Вяч. Мінск. 1978. 6 снеж.; Еўдакіменка Г., Энцін Э. Ленінскай гвардыі баец // Гом. праўда. 1979. 9 студз.; Игнатенко И. Страницы биографии // Кн. обозрение. 1978. 15 сент.; Ісачанка А., Зубкоўскі Б. Мабілізаваны рэвалюцыяй // Мін. праўда. 1979. 10 студз.; Король А. Глава правительства // Сел. газ. 1982. 2 сент.; Яго ж. Первый президент // Знамя юности. 1978. 7 нояб.; Ліс А. Рысы выдатнага вобраза // Чырв. змена. 1979. 24 чэрв.; Павлов Я., Сташкевич Н. Книга о всебелорусском старосте // Коммунист Бел. 1979. № 3; Собаль Ф. Святло яго жыцця // Беларусь. 1978. № 12; Хацкевіч А. Усебеларускі стараста // Звязда. 1979. 25 лют.; Ярохін А. Дарадчык і сябар // Чырв. змена. 1978. 26 снеж.

Н. М. Голодед: Страницы биографии. Мн., 1981. Рэц.: Галенчык М. Змагар за народнае шчасце // Звязда. 1981. 18 кастр.; Галубовіч В. Баец ленінскай гвардыі // ЛіМ. 1981. 6 ліст.; Лук'янаў П. Слова пра ленінца-бальшавіка // Маг. праўда. 1981. 7 ліст.; Сорокин А. Яркая жизнь // Сов. Бел. 1982. 5 марта.

Віхурны досвітак: Дакументальныя аповесці. Мн., 1983. Рэц.: Гніламёдаў У. Ажыўшыя старонкі гісторыі // Вяч. Мінск. 1983. 16 ліст.; Марцінковіч А. Водсветы віхурных заранкаў // ЛіМ. 1983. 4 ліст.

Всегда с Лениным: Историко-документальные очерки. Мн., 1983. Рэц.: Лук'янаў П. У беларускую Ленініяну // Маг. праўда. 1984. 22 крас.

Александр Червяков: Документальная повесть. Мн., 1986.

Вровень с веком: Страницы биографии о Н. М. Голодеде. Мн., 1989.

Приговор века: Историко-документальные повести. Мн., 1990.

Сергей Притыцкий: Страницы биографии. Мн., 1991.

Академическая сюита: Повести. Мн., 1992.

Пётр Машеров: Худож.-докум. повесть. Мн., 1992.

1.3.

1962. О лекторах и лекторском мастерстве // Сов. Бел. 20 мая.

1964. Верны сын беларускага народа // Звязда. 22 мая.

1965. Стальные артерии республики // Неман. № 5; Вялікі друг беларускага народа: Нарыс // Полымя. № 11; Верны сын беларускага народа // Гомел. праўда. 22 мая.

1966. Палымяны інтэрнацыяналіст-ленінец // Бярозка. № 7; Усебеларускі стараста // Там жа. № 9; Вогненныя гады // Там жа. № 10; Змагар, працаўнік: Нарыс // Полымя. № 6; Так нараджалася рэспубліка // Звязда. 8 вер. / Сааўт. Л. Нартыш-Блук; У віхуры падзей // Там жа. 31 снеж.; Федька-Талейран: Рассказ-быль // Зорька. 24 сент.; Пламенный интернационалист-ленинец // Сов. Бел. 9 февр.

1967. Премьер из Старого Кривца // Неман. № 4; Барацьбіт ленінскай загартоўкі // Звязда. 7 сак.; С открытым сердцем: (Отрывки из одноименной документальной повести об А. Г. Червякове) // Сел. газ. 6, 7, 10, 11 окт.; Зарницы октябрьской эпопеи // Сов. Бел. 7, 10 окт.; Достойный сын белорусского народа // Там жа. 30 нояб.

1968. Верный сын партии // Сел. х-во Бел. № 6; Всебелорусский староста // Там жа. № 7; Пламенный революционер // Там жа. № 9; Старонкі вялікага жыцця // Вяч. Мінск. 24, 26, 28 жн.; Выхавацель палкаводцаў // Мін. праўда. 3 вер.; Непокоренная Рудобелка: [Рэц. на кн.: Грахоўскі С. Рудабельская рэспубліка. Мн., 1968] // Сов. Бел. 12 июня; Па ленінскаму дэкрэту // Чырв. змена. 6 чэрв.; Зямля братняя, Смаленская // Там жа. 20 ліп.; Пульс вялікіх здзяйсненняў // Там жа. 15 кастр.; Падстаўная нявеста: Расказ-быль // Там жа. 17, 23 ліст.; Агні мірных пяцігодак // Там жа. 14 снеж.

1969. Ленинский кооперативный план // Сел. х-во Бел. № 4; Гомельскія камунары // Звязда. 27 сак.; Юнацтва баявое // Там жа. 16 жн.; «Не нахожу слов...»: (Док. рассказ) // Сел. газ. 18 июля; Бонжур, камарад! // Сов. Бел. 18 мая; Первая ласточка: Документальный рассказ // Там жа. 26 сент.; Букет белых астр: Документальный рассказ // Там жа. 5 дек.; Агонія: Дакументальная аповесць // Чырв. змена. 23, 25, 27, 30 сак., 1—3, 5 крас.

1970. «А мы скора вам паможам»: [Апавяданне] // З Леніным заўсёды Беларусь. Мн.; Страницы героической истории: [Рэц. на кн.: Почанин С. В грозовом восемнадцатом. Мн., 1969] // Неман. № 1; Жывая крыніца: (Дакументальны расказ) // Звязда. 16 крас.; Отряды идут через Скольню: (Отрывок из повести) // Зорька. 10 апр.; Мутные потоки лжи // Сел. газ. 4 нояб.; Шаг в неизведанное: (Документальный рассказ о П. Н. Лепешинском) // Сов. Бел. 9 апр.; Накануне // Там жа. 8 нояб.

1971. Самы блізкі таварыш: [Дакум. апавяданне] // Беларусь. № 11; Агонія: Аповесць // Маладосць. № 5, Рэц.: Юрэвіч У. Твор навуковы і мастацкі // ЛіМ. 24 снеж.; Аляксандр Чарвякоў: Нарыс // Полымя. № 5; Букет белых астраў // Работніца і сялянка. № 4; Кампартыя Беларусі — баявы атрад КПСС // Вяч. Мінск. 30 сак.; Давер'е: [Дакум. апавяданне] // Звязда. 22 крас.; Мы — беларусы з братняю Руссю... // Там жа. 13 кастр.; Уроки истории // Сел. газ. 7 марта; Социал-реформизм без маски: [Рэц. на кн.: Уваров В. Идеология современного реформизма. Мн., 1970] // Сов. Бел. 6 февр.; Решающая сила современности // Там жа. 15 окт.; У сённяшнім — будучыня // Чырв. змена. 17 кастр.; Палымяны баец партыі // Там жа. 18 ліст.

1972. Почетный гражданин Бугульмы // Коммунист Бел. № 10; Цяжкія гады: [Дакум. апавяданне] // Вяч. Мінск. 21 крас.; Надзеі і трывогі: Пуцявыя нататкі // Там жа. 8—11 жн.; Трывогі і надзеі: Пуцявыя нататкі // Звязда. 6 крас.; Заўсёды ў пошуках // Мін. праўда. 3 чэрв.; Апора міру і бяспекі народаў // Там жа. 17 чэрв.; Разам шукалі к шчасцю дарог // Наст. газ. 13 снеж.; Красная Рудобелка // Сел. газ. 18 апр.; Па заданню Ільіча: [Дакум. апавяданне] // Чырв. змена. 22 крас.; Вялікая партыя наватараў // Там жа. 20 чэрв.; Пазалачоная пастка // Там жа. 8 жн.

1973. Мост братства // Промышленность Бел. № 4; Так змагаліся гомельскія камунары: [Урывак з дакум. аповесці] // Гомел. праўда. 13 крас.; Антынародная сутнасць буржуазнай дэмакратыі // Звязда. 16 чэрв.; Быць камуністам — высокі гонар // Маг. праўда. 22 жн.; Испытанный авангард советского народа // Сов. Бел. 5 июня.

1974. Блізкі, шчыры сябар: [Рэц. на кн.: Хорсун В. З дарог далёкіх і блізкіх. Мн., 1973] // Вяч. Мінск. 8 чэрв.; Букет белых астр // Знамя юности. 23 мая; Лично ответствен // Там жа. 25 июня; Крок у нязведанае: Дакум. апавяданне // Маг. праўда. 19 ліп.; Мост брацтва // Мін. праўда. 12 чэрв.; На вяршыню росквіту // Наст. газ. 20 крас.; Антынародная сутнасць буржуазнай дэмакратыі // Там жа. 22 мая; Неисчерпаемый источник сил // Сел. газ. 22 июня; Трывожнае юнацтва // Чырв. змена. 4 крас.

1975. Клопаты Ільіча: [Дакум. апавяданне] // Гомел. праўда. 22 крас.; Верный сын партии // Гродн. правда. 5 апр.; «Пламя нового дня» // Знамя юности. 4 июня; Самае дарагое імя // Мін. праўда. 22 крас.; В гуще народа // Сел. газ. 19 нояб.; «Ярко блестевшая звезда» // Сов. Бел. 2 февр.; Твой рабочы настрой // Чырв. змена. 23 студз.; Арганізатар Вялікай Перамогі // Там жа. 5 крас.

1976. Нравственный климат коллектива // Знамя юности. 17 дек.; Заданне правадыра: Нарыс // ЛіМ. 19 сак.; Як паўнаводная рака // Наст. газ.

10 снеж.; Ленінскім курсам // Чырв. змена. 1 лют.; Блец рэвалюцыі // Там жа. 8 лют.

1977. Віхурны досвітак: Дакум. аповесць // Маладосць. № 10. Рэц.: Гниломедов В. Повесть о 1917-м // Сов. Бел. 1978. 17 февр.; Сияние; Записка Ильича: Из рассказов о Ленине: [Апавяданні] // Неман. № 11; Найдаражэйшае імя // Помнікі гіст. і культ. Бел. № 3; Возрожденная земля // Сел. х-во Бел. № 5; Самы блізкі таварыш // Вяч. Мінск. 22 крас.; Поступ перамогшага сацыялізму // Там жа. 15 кастр.; Крокі Кастрычніка. Год 1956—год 1958 // ЛіМ. 5 жн.; Віхурны досвітак: Урывак з аповесці // Там жа. 30 вер.; Воляй партыі, намаганнямі народа // Мін. праўда. 21 студз.; Дабрабыт народа — вышэйшая мэта партыі // Там жа. 3 вер.; Здзяйсненне мары // Наст. газ. 20 крас.; Языком лжи и клеветы // Сел. газ. 9 июня; Полымя новага дня // Чырв. змена. 24 сак.; Традыцыям бацькоў верныя // Там жа. 31 сак.; Давер'е // Там жа. 24 крас.; Апора міру і бяспекі народаў // Там жа. 14 жн.

1978. Каштоўнае даследаванне: [Рэц. на кн.: Капич Н. По заветам великого Ленина. Мн., 1978] // Беларусь. № 4; Высокой мерой нравственности // Коммунист Бел. № 5; Каким быть новому селу: [Рэц. на кн.: Круталевич В. Формирование сельского поселения нового типа. Мн., 1977] // Сел. х-во Бел. № 11; Елочку не забыть...: Рассказ // Знамя юности. 27 сент.; В огне сражений // Там жа. 20 окт.; Букет белых астраў: Нарыс. // ЛіМ. 21 крас.; У авангардзе працоўных // Мін. праўда. 2 вер.; Чырв. змена. 13 снеж.; Духоўны свет асобы // Мін. праўда. 18 ліст.

1979. Такі шчаслівы год: Апавяданне // Беларусь. № 12; Адрэдагаваны Хвядос: Гумарэска // Вожык. № 16; Почетный гражданин Бугульмы // Неман. № 2; Из когорты первых бойцов // Там жа. № 10; Імем правадыра // Помнікі гіст. і культ. Бел. № 1; Баявыя штабы рэвалюцыі // Там жа. № 4; Сустрэча: Паводле дакументаў // Работніца і сялянка. № 4; Наедине: Рассказ // Сел. х-во Бел. № 9; Узнагарода: Апавяданне // Вяч. Мінск. 5 лют.; Аперацыя «Васіліна»: Апавяданне-быль // Там жа. 11 чэрв.; Чаканне: Апавяданне // Там жа. 3 снеж.; Дзве настаўніцы: Апавяданне-быль // Звязда. 30 кастр.; Искры великого пламени // Знамя юности. 15 апр.; С думой о нас... // Там жа. 16 мая; Плечо старшего друга // Там жа. 3 авг.; Што чалавеку трэба? // Мін. праўда. 4 снеж.; Наш Асноўны Закон // Наст. газ. 6 кастр.; Друг и соратник В. И. Ленина // Сел. газ. 25 февр.; Именем вождя // Там жа. 22 апр.; Солдат, труженик, борец // Там жа. 18 окт.; «Дело это наше общее» // Сов. Бел. 15 нояб.; Двое: Апавяданне // Чырв. змена. 29 крас.; Стычка ля Заечага вострава: Апавяданне // Там жа. 1 жн.; Па Ільічу звяраючы крок // Там жа. 2 вер.

1980. Фантазёр: [Апавяданне] // Бярозка. № 10; Прафсаюзы Беларусі і павышэнне творчай актыўнасці рабочага класа (1921—1925 гг.) // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 5; Пакупка: [Апавяданне] // Вожык. № 15; Падзяка; Другі гаспадар: [Апавяданні] // Маладосць. № 10; Председатель Белсовнаркома: [Нарыс] // Неман. № 8; Сустрэча: Апавяданне // Звязда. 6 ліп.; Лінія фронту: Апавяданне // ЛіМ. 25 крас.; Урок калектывізму: [Гумарэска] // Там жа. 31 кастр.; Памяць вечнай маладосці: Апавяданне // Наст. газ. 30 жн.; Партрэт дзядулі: Апавяданне // Піянер Бел. 7 жн.; Живой родник // Сел. газ. 6 апр.; «Его идея великая» // Сов. Бел. 31 янв.; Матчына вера: Апавяданне // Чырв. змена. 26 жн.

1981. Стары альбом: Навела // ЛіМ. 19 чэрв.; Блізкі таварыш: [Дакум. апавяданне] // Мін. праўда. 22 крас.; З думай пра нас // Наст. газ. 22 крас.; Сияние // Сов. Бел. 22 апр.

1982. Крок у нязведанае: [Дакум. апавяданне] // Звязда. 22, 23 крас.; Букет белых астр // Знамя юности. 22 апр.; Памятник матери: Докум. очерк // Там жа. 14—16 сент.; Помнік маці: [Урывак з аповесці «Помнік маці»] // ЛіМ. 12 лют.; Мы — беларусы з братняю Руссю... // Наст. газ. 17 ліп.; «А мы вам хутка дапаможам»: [Дакум. апавяданне] // Там жа. 6 ліст.; Верный ленинец // Сов. Бел. 7 марта.

1983. Мост в будущее // Гудок. 22 февр.; Ззянне: [Дакум. апавяданне) // Наст. газ. 20 крас.

1984. Паядынак: [Урыўкі з аповесці «Белая русіянка»] // Звязда. 11, 12 кастр.; Ахвяра знойдзена: Урывак з аповесці «Белая русіянка» // ЛіМ. 3 жн.; Сучасныя фарысеі // Наст. газ. 28 сак.; Партыя — арганізатар перамог // Там жа. 30 чэрв.; Современные фарисеи // Сов. Бел. 17 янв.; С именем Ленина // Там жа. 21 янв.

1985. Федзька-Талейран: Старонкі новай кнігі // Бярозка. № 4; Ярка ззяўшая зорка // Вяч. Мінск. 31 студз.; Заўсёды з народам // Там жа. 19 ліст.; З думай пра Беларусь // Гомел. праўда. 21 крас.; Папярэдніца новай эры // Там жа. 19 чэрв.; «...Мы вам поможем» // Гродн. правда. 21 апр.; Ганьба Амерыкі // Звязда. 3 крас.; Клопаты Ільіча: [Дакум. апавяданне] // Мін. праўда. 20 крас.; Ілжывасць буржуазнай дэмакратыі // Наст. газ. 12 студз.; Рашаючы фактар міру // Там жа. 30 кастр.; Дело это наше, общее: (Докум. рассказ) // Сел. жизнь. 21 апр.; У полі зроку — Беларусь // Чырв. змена. 20 крас. **2.3.**

На беларускай мове. Ягораў А., Карнілавіч Э. Сустрэчы, якія вучылі і натхнялі // Чырв. змена. 1984. 4 вер.

В. У. Смольская.

ЯЛОЎЧЫК ЛІДЗІЯ

Ялоўчык Лідзія Парамонаўна (н. 30.12. 1911, в. Марцянаўцы Ваўкавыскага пав. Гродзенскай губ., цяпер Ваўкавыскі р-н Гродзенскай вобл.), празаік, паэтэса. Член СП Беларусі з 1993.

Нарадзілася ў сялянскай сям'і, якая ў канцы 1915, у сувязі з імперыялістычнай вайной вымушана была пайсці ў бежанства. Дайшлі да Оршы, дзе бацька ўладкаваўся на работу. Там перажылі Кастрычніцкую рэвалюцыю і грамадзянскую вайну. У Оршы Л. Ялоўчык скончыла 4 класы. У 1921 сям'я вярнулася на бацькаўшчыну. Жылі бедна, сям'я павялічвалася (у ёй было 6 дачок), і Л. Ялоўчык рана далучылася да сялянскай працы. Бацька некалькі зімаў вучыў сялянскіх дзяцей у сваёй вёсцы «па хатах» (з дазволу ўладаў, толькі на польскай мове). Дачка таксама зацікавілася польскімі кнігамі, шмат чытала. Скончыла ў Гродне Прамыслова-гандлёвую школу (1934). Марыла стаць настаўніцай, наведвала Агульнанародны універсітэт, які адчыніўся ў «Доме Э. Ажэшка», цікавілася сусветнай мастацкай літаратурай, філасофіяй, палітэканоміяй. У 1937, здаўшы экстэрнам экзамены, атрымала права выкладаць у вясковай пачатковай школе. Пасля ўз'яднання Заходняй і Усходняй Беларусі Л. Ялоўчык працавала на Гродзенскім радыёвяшчанні, справаводам у лясгасе (1939—40). У 1940 паступіла на першы курс рускага аддзялення літаратурнага факультэта Гродзенскага настаўніцкага інстытута. Вучобу перапыніла вайна, у час якой жыла ў бацькоў на вёсцы. Пасля вызвалення Гродзеншчыны ад фашыстаў (1944) працавала ў Дзенькаўскай пачатковай школе Ваўкавыскага р-на. Завочна скончыла Гродзенскі педінстытут (1949). Выкладае рускую мову і літаратуру ў Батароўскай няпоўнай сярэдняй школе, была загадчыцай навучальнай часткі Рыбніцкай сямігодкі, зноў працавала ў Батароўскай школе Гродзенскага р-на (1947—67). З 1967 на пенсіі.

Вершы пачала пісаць з 1936. Першая публікацыя — верш «Крамлёўскія зоркі» (на рускай мове), надрукаваны ў газеце «Свободная Белоруссия» ў верасні 1939 (публікацыя не выяўлена). З 1958 член літаратурнага аб'яднання пры Гродзенскай абласной газеце. У 1973 выйшла з друку першая кніга яе апавяданняў для моладзі — «Карэнне жыцця». Л. Ялоўчык піша пераважна пра мінулае, шырока разгортвае карціны свайго дзяцінства і юнацтва, расказвае пра жыццё беларускай моладзі ў даваеннай Польшчы і ў час вайны («Дзе яно, шчасце...», «Па хісткай лесвіцы»). У апошні час Л. Ялоўчык друкавалася ў альманаху «Краю мой — Нёман» (1986), зборніку «Дзень паэзіі» (1988), часопісах «Маладосць», «Бярозка», газетах «Гродненская правда», «Сельская новь».

Жыве ў Гродне.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Карэнне жыцця: Апавяданні. Мн., 1973. Рэц.: Вернигор В. Песня над колыбелью // Гродн. правда. 1973. 10 окт.; Дубоўскі М. Мары, якія збыліся //ЛіМ. 1973. 24 жн.

Дзе яно, шчасце...: Аповесці. Мн., 1981. Рэц.: Лецка Я. Вяртанне ў перажытае // ЛіМ. 1981. 25 вер.; Сомаў З. Кнігапіс // Там жа. 1981. 31 ліп.

Па хісткай лесвіцы: Аповесць; Апавяданні. Мн., 1988.

1.3.

1978. Дзед, хлеб і я: Апавяданне // Бярозка. № 12.

1979. Гаспадыня: Апавяданне // Бярозка. № 7.

1981. Кветкі — сонцавы дзеткі: Апавяданне // Бярозка. № 10.

1983. Кветкі — сонцавы дзеткі: [Апавяданне] // Ніва. 31 ліп., 7 жн.

1984. Дарога; Беражыце планету...; «Сонца хіліцца долу...»: [Вершы] // Гродн. правда. 8 дек.

1985. Мяцеліца: [Верш] // Гродн. правда. 2 марта; Беларускія сосны: [Верш] // Там жа. 20 апр.; Твой след: [Верш] // Там жа. 1 июня; Гродна: [Верш] // Там жа. 13 июля; Юнаму паэту: [Верш] // Там жа. 17 авг.; Забудзь...: [Верш] // Там жа. 7 сент.; Настоящий мужчина: Рассказ // Там жа. 12 окт.; Гаспадыня: [Апавяданне] // Ніва. 14 ліп.

З. У. Драздова.

ЯЛУГІН ЭРНЭСТ

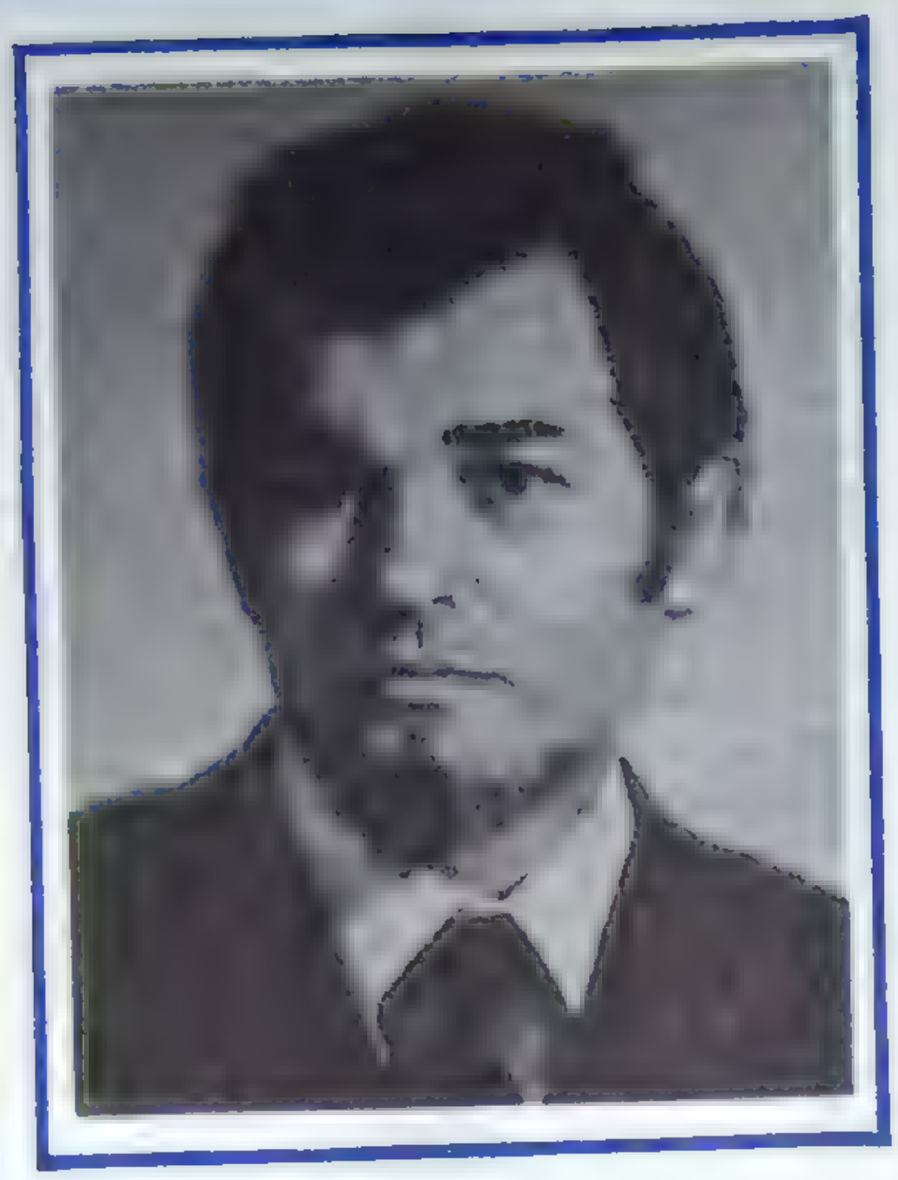

Ялугін Эрнэст Васілевіч (н. 19.11.1936, ст. Асінаўка Дубровенскага р-на Віцебскай вобл.), празаік, публіцыст. Член СП Беларусі з 1972, Саюза журналістаў Беларусі з 1958. Піша на беларускай і рускай мовах.

Нарадзіўся ў сям'і служачага. Бацькі працавалі на будаўніцтве БелГрЭС (Асінбуд). Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, бацьку прызвалі ў армію, маці з трыма дзецьмі пайшла на ўсход, аднак дабралася толькі да Крычава, дзе ў прыгараднай вёсцы Бель, у хаце бацькавай сястры, знайшла прытулак да вызвалення Беларусі. Пасля вайны жылі ў Крычаве, дзе Э. Ялугін скончыў сярэдняю школу (1954), затым працаваў рэдактарам радыёвяшчання пры Крычаўскай раённай газеце «Шлях сацыялізма», літсупрацоўнікам прамысловага аддзела гэтай жа газеты (1954—56). Удзельнічаў у рабоце мясцовага літаб'яднання. Працаваў загадчыкам аддзела пісем, адказным сакратаром мсціслаўскай раённай газеты «Калгасная праўда» (1957—60), быў старшынёй літаб'яднання пры ёй. Скончыў завочнае аддзяленне філфака БДУ (1962), адначасова працаваў у Салігорску ў шматтыражнай газеце «За коммунистический труд» (1960—61), адкуль быў пераведзены літсупрацоўнікам у рэдакцыю газеты «Знамя юности», там жа стаў загадчыкам аддзела камсамольскага жыцця, адказным сакратаром, в. а. загадчыка аддзела прапаганды (1961—66). Перайшоў у рэдакцыю «Сельской газеты», дзе працаваў раз'яздным карэспандэнтам (1966—69). З 1969 працаваў карэспандэнтам газеты «Літаратура і мастацтва». У 1972—76 на творчай рабоце. З 1976 літсупрацоўнік аддзела прозы, загадчык аддзела крытыкі і мастацтва, адказны сакратар, намеснік галоўнага рэдактара ў часопісе «Нёман». З 1984 зноў на творчай рабоце. З 1991 галоўны рэдактар штотыднёвіка «Наша слова».

Выступаць у друку з нарысамі Э. Ялугін пачаў у 1955, з апавяданнямі — у 1966. Аўтар нарысаў пра дзеячаў беларускай літаратуры і навукоўцаў В. Быкава, А. Міронава, А. Мальдзіса, М. Улашчыка, дакументальнай аповесці пра жыццё і дзейнасць Ц. Гартнага («Без эпітафіі», часопісны варыянт пад назвай «Пасля небыцця»), аднаго з першадрукароў Пятра Мсціслаўца («Мсціслаўцаў посах»), сцэнарыяў дакументальных тэлефільмаў «Мсціслаў: звенні часу», «Без эпітафіі», зборніка нарысаў «Салёная планета». Піша аповесці, раманы на гістарычную і сучасную тэматыку: «Камяні Млечнага шляху», «Апошні князь», «Астравы», «Год-другі ў Алжыры» і інш.

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Камни Млечного Пути: Повесть. Мн., 1969. Рэц.: Казаков Б. // Неман. 1970. № 9; Міськоў П. На глыбокім дыханні // Вяч. Мінск. 1970. 5 мая; Юрчанка Г. Разам з дарослымі // ЛіМ. 1970. 17 сак.

Мстиславцев посох, или страницы жизни порубежного города Мстиславля, тамошнего люда посполитого и отрока, именем Петрок, коему на роду писано друкарской справе знатным мастером стать и тем город свой меж иными прославить: Повесть. Мн., 1971. Рэц.: Васильев Ю. // В мире книг. 1972. № 7; Гіль М. І павёў посах дзедаўскі ў дарогу // ЛіМ. 1972. 14 студз. Ермаловіч М. У аповесці — час Скарыны // Полымя. 1972. № 8; Канчаров В. Юность друкаря // Знамя юности. 1971. 30 нояб.: Прашкович М. Правда художественная и правда историческая // Неман. 1972. № 9; Чернов О. Друзья и недруги Петра Мстиславца // Сов. Бел. 1972. 18 янв.; 2-е изд., доп. Мн., 1978. Рэц.: Батвіннік М. Аповесць пра славутага кнігадрукара // Маладосць. 1979. № 12; Матусевич К. Юность Мстиславца // Знамя юности. 1979. 13 апр.; Пшыркоў Ю. Свет далёкі і блізкі // ЛіМ. 1979. 10 жн.

Соленая планета: Очерки. Мн., 1973. Рэц.: Ампілаў У. Сучаснік на поўны рост // Маладосць. 1974. № 4; Кукевич А. Неспешно оглядевшись в мире // Сов. Бел. 1974. 14 марта; Няхай М. Ад імя сучасніка // ЛіМ. 1973. 28 снеж.

Острова: Роман. Мн., 1975. Рэц.: Володкович Н. Найти свой остров // Неман. 1976. № 10; Шитик В. Острова предвещают материк // Знамя юности. 1976. 21 сент.

Острова: Роман; Последний князь: Историческая повесть. Мн., 1986.

Сіндбад вяртаецца: Аповесць. Мн., 1988 (Б-ка прыгод і фантастыкі).

Без эпітафіі: Дакументальная аповесць. Мн., 1989.

Только камни: Повесть, эссе. Мн., 1989.

1.3.

1955. В жизнь: Очерк // Сов. Бел. 25 дек.

1958. Мсціслаў // Маг. праўда. 27 вер.; Аўтар музыкі да «Песні аб Буравесніку» — наш зямляк // Там жа. 12 снеж. / Сааўт. М. Кароль, М. Мельнікаў.

1964. Штурман ведет к цели: [Нарыс] // Современники. Мн.; В парусах северо-восточный пассат: (Рассказ о поездке в Алжир) // Знамя юности. 29—31 дек.; 1965. 5—8, 10, 12—14 янв.

1965. Корчагин с нами — в одном строю // Знамя юности. 18 февр. / Сааўт. Л. Вінакураў; За словом — дело // Там жа. 30 июля.

1966. Приезжий: Рассказ // Неман. № 7; Девять виноградных ягод: Рассказ // Знамя юности. 4 янв.; Вилия подает руку Свислочи // Сел. газ. 28 авг.; Верность земле: Очерк // Там жа. 16 окт.

1967. Вернасць зямлі: [Нарыс] // Сцяганосцы новага, перадавога. Мн.; Вечный скиталец // Знамя юности. 16 июля; День в райкоме // Сел. газ. 3 марта; Перед судом совести: [Нарыс] / Там жа. 19 авг.

1968. Гартаванне: [Нарыс] // Заўсёды наперадзе. Мн.; Мстиславльская мозаика // Неман. № 7; Шэф — механік вяртаецца ў Калібію // Вяч. Мінск. 6 лют.; Шэф — механік: [Нарыс] // Голас Радзімы. № 10; Прощание: (Отрывок из повести «Камни Млечного пути») // Сел. газ. 12 янв.; Свидание на Капри // Там жа. 19 марта; Кружева: Рассказ // Там жа. 1 мая; Здравствуй, дом!: Очерк // Там жа. 2 июня; Наследники: [Нарыс] // Там жа. 4 авг.; Не за синь-морем «живая» вода // Там жа. 5 дек.

1969. Камни Млечного Пути: Повесть // Неман. № 3; Мой ровесник Санька: [Рэц. на кн.: Сяркоў І. Мы з Санькам у тыле ворага. Мн., 1968] // Знамя юности. 9 янв.; Сустрэчы на Капры // Піянер Бел. 16 студз.

1970. Мстиславцев посох: Повесть // Неман. № 12; Лычоў горан: Нарыс // ЛіМ. 3 крас.; Просты прамавугольнік кардону... // Там жа. 22 мая; Далёка ад Глыбокага // Там жа. 10 ліп.; Пажноці // Піянер Бел. 6 жн.

1971. Добры дзень, дом!: [Нарыс] // Вышыня. Мн.; Соленая земля: [Нарыс] // Неман. № 7; Тайны, приключения, жизнь: [Рэц. на кн.: Місько П. Зямля ў нас такая. Мн., 1971] // Знамя юности. 1 июля; Доўгія дні Салігорска: Нарыс // ЛіМ. 8 студз.

1972. [Рэц. на кн.: Алексеев Н. Сухарь. Мн., 1971] // Неман. № 3; Сказать — живи: [Нарыс] // Там жа. № 5; Линия зодчего // Радуга. № 9; Над кручами Сожа // Сел. газ. 5 янв.; Вертелишки — новая жизнь // Сов. культура. 26 февр.

1973. [Рэц. на кн.: Місько П. Навасёлы. Мн., 1972] // Дет. лит. № 6; Мосты, которые мы строим: Размышления писателя // Знамя юности. 1 янв.; Возвращение: (Фрагменты из очерка) // Там жа. 3 авг.; Мир большой жизни // Сел. газ. 25 дек.

1974. Острова: Роман // Неман. № 8, 9.

1975. И мы, и после нас...: [Рэц. на кн.: Обухова Л. Витьбичи. Мн., 1974] // Неман. № 6; Увидеть Мстиславца: (Эссе) // Там жа. № 10.

1976. Как хлеб, как руда... // Неман. № 2; Эпахальнага не было. Аднак... // ЛіМ. 16 крас.

1977. Моряк на берегу // Неман. № 2; Последний князь: Повесть // Там жа. № 9, 10. Рэц.: Кісялёў Г. За смугой стагоддзяў // ЛіМ. 1978. 17 лют.

1978. С времен долетописных // Неман. № 12.

1979. Справа ў нас — агульная // ЛіМ. 23 ліст.

1980. Скарбніца беларускай гісторыі: Дыялог пісьменніка Э. Ялугіна са ст. навук. супрацоўнікам Інстытута гісторыі АН СССР М. Улашчыкам // ЛіМ. 22 жн.

1981. «Походзечы з цэху гісторыков...» // Неман. № 4; Вступление в творчество // Сов. Бел. 18 июня.

1982. Даследуюцца вытокі: [Рэц. на кн.: Мальдзіс А. На скрыжаванні славянскіх традыцый. Мн., 1980] // ЛіМ. 15 студз.

1983. У «живой» воды. // Неман. № 7; Иван да Петр...: [Нарыс] // Там жа. № 9.

1984. Иван Федоров и Петр Мстиславец // Иван Федоров и восточнославянское книгопечатание. Мн.; Пойти и вернуться // Неман. № 6.

1.4.

1961. Кулаковский А. Человек возвращается: (Отрывок из романа «Встречи на распутье») / С бел. // Знамя юности. 22 июня.

1976. Кулаковский А. На разных широтах: Рассказы / С бел. // Неман. № 1.

1.5.

На беларускую мову. Лада: Раздзел з аповесці «Мстиславцев посох» // ЛіМ. 1969. 2 вер.; Экзамен на майстра: [Урывак з аповесці «Мстиславцев посох»] // Гісторыя Беларусі ў літаратурных вобразах. Мн., 1979.

2.3.

На беларускай мове. Букчын С. Практыка і крытыка: Нарыс // ЛіМ. 1977. 29 ліп.; Лысенка А. Сучасны беларускі нарыс. Мн., 1978. С. 131—134, 135—137; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Пісьмянкоў А. З думкай пра чытача // ЛіМ. 1981. 30 студз.

На рускай мове. Ампилов В. Современный газетный очерк. Мн., 1972. С. 33—36, 87—89, 118—120, 137—138, 180—183; Суровцев Ю. Люди и время // Новый мир. 1984. № 7. *В. У. Смольская.*

ЯНІШЧЫЦ ЯЎГЕНІЯ

Янішчыц Яўгенія Іосіфаўна (псеўд. Ж. Заметкіна, Е. Іосіфава; 20.11.1948, в. Рудка Пінскага р-на Брэсцкай вобл.— 25.11.1988, Мінск; пахавана на Усходніх могілках), паэтэса. Член СП Беларусі з 1971. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Я. Купалы (1986; за кнігу лірыкі «Пара любові і жалю»), прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1978; за кнігу лірыкі «Дзень вечаровы»).

Нарадзілася ў сялянскай сям'і. Бацька рана памёр. Маці, Марыя Андрэеўна, і айчым, Патапчук Іосіф Сцяпанавіч, працавалі ў калгасе.

Скончыўшы ў 1965 сярэднюю школу ў в. Парэчча, Я. Янішчыц у 1966 паступіла на аддзяленне беларускай мовы і літаратуры БДУ. Пасля заканчэння БДУ працавала загадчыцай бібліятэкі ЦК ЛКСМБ. У 1971—74 была на творчай працы. Выйшаўшы замуж за паэта С. Панізніка, тады вайскоўца, некалькі месяцаў загадвала бібліятэкай адной з воінскіх часцей БВА, жыла ў Чэхаславакіі. У 1974—76 зноў на творчай працы. З 1976 літкансультант «Сельской газеты». З 1983 загадчык аддзела паэзіі часопіса «Маладосць». У апошнія гады жыла адна, выхоўвала сына. Абіралася дэпутатам раённага Савета Савецкага раёна г. Мінска, членам праўлення і прэзідыума СП Беларусі. У 1981 прымала ўдзел у рабоце Генеральнай Асамблеі ААН. На магіле паэтэсы па рашэнні ўрада ўстаноўлены помнік (1993).

Друкавацца Я. Янішчыц пачала ў пінскай раённай газеце яшчэ будучы вучаніцай Парэцкай СШ. Свае карэспандэнцыі падпісвала псеўданімамі Ж. Заметкіна, Е. Іосіфава. Як паэтэса выступала з 1964.Вершы яе змяшчаліся ў часопісах «Маладосць», «Беларусь», «Неман», «Молодая гвардия», «Дружба народов», «Огонек», газетах «Литературная Россия», «Литературная газета», альманаху «Поэзия», штогодніку «Дзень паэзіі», калектыўных зборніках БДУ і Гамбургскага педінстытута, у анталогіі маладой беларускай паэзіі на Украіне. Дыпламант беларускага фестывалю творчасці маладых (1970). Аўтар зборнікаў паэзіі «Снежныя грамніцы», «Ясельда», «На беразе пляча», «Каліна зімы». Выдала кнігу выбранай лірыкі «У шуме жытняга святла». Радзіма, Беларусь, дзяцінства — вось тыя крыніцы, якія поўнілі лірыку Я. Янішчыц духоўнай энергіяй. Яе вершы, прысвечаныя маці, бацьку, сыну,— гэта старонка не толькі асабістай біяграфіі, але і лірычнай хронікі, гісторыі беларускага народа. Мысленне, асабліва ў сталай лірыцы паэтэсы, вызначаецца філасофскім роздумам над часам і прасторай, імгненнем і вечнасцю, жыццём і смерцю. Стан душы лірычнай гераіні выяўляецца праз дыялектычную ўзаемазалежнасць такіх эмацыянальных катэгорый, як любоў і боль, шчасце і адчай, радасць і журба, святло і цемра. У роздуме пра бацькоўскі край, лёс землякоў і аднавяскоўцаў, пра гераічнае мінулае і сучаснасць адчуваецца высокая чалавечая годнасць, павага да людзей. Адной з лепшых старонак беларускай паэзіі стала інтымная лірыка Я. Янішчыц. У ёй найбольш выразна раскрылася незвычайнае духоўнае свячэнне чалавечай і творчай асобы. Выяўленне душэўнага стану гераіні, яе сямейнай неўладкаванасці адбіліся ў паэме «Акно ў дождж». Справы вясковых працаўнікоў шырока паказаны ў паэме «Ягадны хутар», якая вызначаецца спалучэннем верша і вершаванай прозы ў выглядзе лістоў да маці, дзядзькі Арцёма, стрыечнага брата. Сучаснай вёсцы прысвечана і «Зорная паэма». Паэтыка Я. Янішчыц шчодра ўвабрала ў сябе разнастайныя мастацкія прыёмы і сродкі народнай вуснапаэтычнай творчасці. Тропы выверaны жыццёвай логікай і нясуць на сабе адбітак неардынарнасці паэтычнага мыслення. Вобразы каліны, шыпшыны і інш. паўтараюцца, у розных варыяцыях выяўляючы тонкія адценні душэўнага стану гераіні. Пісала апавяданні, выступала ў друку з артыкуламі, рэцэнзіямі. Некаторыя творы паэтэсы (у тым ліку незакончаная паэма «Галалёд») былі надрукаваны пасмяротна (Полымя. 1993. № 5). Вершы Я. Янішчыц перакладзены на англійскую, балгарскую, іспанскую, нямецкую, польскую, рускую, украінскую мовы. На словы паэтэсы кампазітары Р. Давыдаў, Ю. Семяняка, М. Юрко і інш. напісалі песні.

Л. М. Гарэлік.

1.2.

Снежныя грамніцы. Мн., 1970 (Першая кніга паэта). Рэц.: Бугаёў Д. Паэзія пачынаецца з любові // Полымя. 1971. № 6; Бярозкін Р. Праз першае лісце // Маладосць. 1971. № 5; Гарай А. Дороги зовут вперед // Заря. 1971. 3 марта; Яго ж. Зялёная зямля Жэні Янішчыц // Голас Радзімы. 1971. № 14; Гилевич Н. Радостное обещание // Неман. 1971. № 4; Грачанікаў А. Ручаіна дзён маладых // ЛіМ. 1970. 11 снеж.; Доста А. // Чырв. змена. 1971. 14 крас.; Колтун В. Песни о земле, о счастье // Сел. газ. 1970. 16 дек.; Осипенко А. Два имени, две книги // ЛГ. 1971. 7 апр.; Шаўня А. Ад матчынай песні // Беларусь. 1971. № 1; Юри М. Есть у меня зеленая земля // Знамя юности. 1971. 12 марта.

Дзень вечаровы: Лірыка. Мн., 1974. Рэц.: Сульдина М. Как друзей, искать слова... // Знамя юности. 1978. 3 авг.

Ясельда: Лірыка. Мн., 1978. Рэц.: Бугаёў Д. Трэцяя кніга паэтэсы // Маладосць. 1979. № 1; Гришковец В. «Пульсирует Ясельды исток...» // Заря. 1978. 19 сент.; Загорульская Н. У натхнёным палёце // Звязда. 1978. 6 кастр.; Калеснік У. Наабапал перавалу // ЛіМ. 1978. 6 кастр.; Семашкевіч Р. Выпрабаванне любоўю // Там жа. 1978. 6 кастр.; Яго ж. Испытание любовью // Дружба народов. 1979. № 6; Сульдзіна М. Паэзія — гэта адкрыццё // Мін. праўда. 1979. 13 студз.

На беразе пляча: Лірыка. Мн., 1980.

Пара любові і жалю: Кніга лірыкі. Мн., 1983. Рэц.: Бугаёў Д. Арганічнасць таленту // Полымя. 1985. № 2; Сямёнава А. «І лёгка з зямлёю гавару...» // Звязда. 1984. 2 кастр.

Каліна зімы: Кніга лірыкі. Мн., 1987.

У шуме жытняга святла: Вершы, паэмы. Мн., 1988.

1.3.

1964. Зоры над Пінаю: [Верш] // Бярозка. № 12; ЛіМ. 18 снеж.

1965. Коласаўскія мясціны: [Верш] // Бярозка. № 6; Радзіме; Мой верш: [Вершы] // Заря. 3 дек.; Радзіме; «А неба такое...»; Мой верш; На рацэ; «А жнівень косы...»; Золушка: [Вершы] // ЛіМ. 21 вер.; «У парку танцы. Зноў смяюцца пары...»: [Верш] // Чырв. змена. 13 чэрв.; Падарожжа ў ліпень: [Верш] // Там жа. 4 ліп.; Хутка вернешся: [Верш] // Там жа. 19 жн.; Чырвань кастроў: [Верш] // Там жа. 4 снеж.

1966. Мне семнаццаць; «Звонка плачуць вясной крыніцы...»; Сакавік; Яблыня; Русалка; На сенажаці; Восень; «Тваё імя — на дрэвах іней...»; Снег; Край мой сіні...: [Вершы] // Дзень паэзіі — 66. Мн.; Белая яблыня; Вецер вясновы: [Вершы] // Беларусь. № 6; Мой верш; Па дарозе ў школу; Мядзведзь у заапарку: [Вершы] // Бярозка. № 1; Мне семнаццаць; Шчасце: [Вершы] // Заря. 19 февр.; Беларусь: [Верш] // Там жа. 18 марта; Ты мне патрэбна...: [Верш] // ЛіМ. 30 крас.; Беларусі; Будуць вёсны і пралескі; Да сустрэчы...: [Вершы] // Там жа. 22 ліп.; «Ілы»: [Верш] // Чырв. змена. 16 сак.; Радзіме; Беларусі: [Вершы] // Там жа. 5 крас.; 4 ліпеня 1966 года ў Брэсце; «Ах, а сёння вёска туманіцца...»: [Вершы] // Там жа. 10 ліп.; Вяселле; «Прыплыву да цябе аднойчы...»: [Вершы] // Там жа. 31 ліп.; Вяселле: [Верш] // Там жа. 11 вер.; Нявыдуманыя гісторыі: Гарбуз; З адзінаццатага года; Нерв // Там жа. 21 вер.

1967. Непрыручаная птушка: [Верш] // Дзень паэзіі — 67. Мн; Коласаўскія мясціны: [Верш] // Напісалі кніжку самі. Мн.; Беларусь; «Я ведаю, што будуць навальніцы...»; «Я ад'еду, і мне прыпомніцца...»; Радзіме; Мова; «Вочы заплюшчу, забыць не магу...»; «За перажытае не каюся...»; «Блісне стралой навальнічнай...»; «Ніякіх слоў! Ніякіх лекаў!..»; «Мне па душы глухія пушчы...»; «У траву-мураву ўпаду...»; «Будуць вёсны і пралескі...»: [Вершы] // Натхненне. Мн.; Маці: [Верш] // Бярозка. № 8; Край мой сіні...: [Верш] // Голас Радзімы. № 33; Чырвань кастроў; «Яшчэ зямля пад моцнай сховай...»; «Прыплыву да цябе аднойчы...»; У старой царкве; Свіслач: [Вершы] // Маладосць. № 1; У старой царкве: [Верш] // ЛіМ. 6 студз.; Чацвёртага ліпеня 1966 года ў Брэсце: [Верш] // Наст. газ. 25 лют.; Звонка плешчуць вясной крыніцы: [Верш] // Ніва. 11 чэрв.

1968. Беларусі; Зоры над Пінаю; «Плюскоча снег пад тоўстай коўзкай шынай...»; «Да сустрэчы. Да сустрэчы...»; Радзіма; Мой верш; На памяць; «А неба такое зорнае!..»: [Вершы] // Вачамі дзяцей. Мн.; «Я ведала прызнання....»; «Ад веку дадзена нам мова...»; «Я на тваё: «прыйду не скора...»; «Пазаві мяне, пазаві...»: [Вершы] // Маладосць. № 7; «Наш вечар заблудзіўся і прыціх...»: [Верш] // Знамя юности. 19 мая; Двое: [Верш] // ЛіМ. 30 студз.; Міколу Сурначову; Не адчуць юнаку...: [Вершы] // Там жа. 29 кастр.; Ад веку дадзена нам мова... [Верш] // Ніва. 22 вер.; Перад дарогай; Мілы край я песняю заву: [Вершы] // Сел. газ. 1 июня.

1969. Край мой сіні: [Верш] // Беларускі каляндар на 1970 год. Беласток; «Заснуць бы. Раніца, кажуць, мудрэй...»; «Мне вочы адкрывае ціха дзень...»: [Вершы] // Знамя юности. 9 апр.; Дай яшчэ раз усмешкай тваёю сагрэцца...: [Верш] // ЛіМ. 7 сак.; «Я дзякую за тое...»: [Верш] // Там жа. 25 сак.; Чырв. змена. 9 крас.; На рынку; «Адчула я, што напішу...»: [Вершы] // Там жа. 24 снеж.

1970. «Разматаўся ручнікамі...»; «Разлука ўпала на траву...»; «Упаў твой смех, як лісце...»; «Спалоханыя цені ловяць дзень...»: [Вершы] // Маладосць. № 5; Родныя прасторы: [Верш] // Звязда. 8 сак.; Мне семнаццаць; «Звонка плешчуць вясной крыніцы...»: [Вершы] // Знамя юности. 6 янв.; «Боль перасіліў нямату...»; «Я дзяліць не перастану...»; «Пра балота напомніць...»; «Прыедзь у край мой ціхі...»; Пасля наведання Баянскага Сабора: [Вершы] // ЛіМ. 10 крас.; Пачынаецца ўсё з любві...: [Верш] // Чырв. змена. 21 ліп.

1971. «Ты пакліч мяне. Пазаві...»: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.; «Я думала, прыйду ў зялёны сад...»; «Куды вы, маладыя журавы?..»; «Дадому ўжо дарогі парадзелі...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 71. Мн.; «Там, за пушчай ці за лугам...»; «І гэты свет, і гэты міг прыймаю...»: [Вершы] // Беларусь. № 6; «Без тостаў святкую сваю перамогу...»; «Мяне любімыя забылі...»: [Вершы] // Там жа. № 9; «Куды вы, маладыя журавы?..»: [Верш] // Голас Радзімы. № 23; «Яшчэ душы маёй раздольна...»; «За далячынню бору...»; «Ты рады? Я не рада...»; «Дух часу мой то хмельны, то цвярозы...»; «Як хораша, як хораша было...»: [Вершы] // Маладосць. № 11; «Як і да нас, тут будзе так...»: [Верш] // Полымя. № 7; Жаданне; «Сама асілю перашкоды...»; «Пагас, патух барвовы дзень...»; Імчы, мой коні!: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 10; «Ёсць у маўчанні гнеў і згода...»: [Верш] // Знамя юности. 4 февр.; Поэзия сердца // Там жа. 25 апр.; «Збудуйце цішу для мяне...»; На пачатку красавіка; Асенні ліст; «Дай каню на шлях аўса...»; «Не раскажу...»; «Калі з вандроўкі ты...»; Паштоўкі перад Новым годам: [Вершы] // ЛіМ. 1 студз.; Пра час і пра нас // Там жа. 26 лют.; «Ёсць на свеце дзень барвовы...»; Маім сябрам; «Назад, назад вяртае...»; «Я абяцаю Вам зямлю...»; «Без тостаў святкую...»: [Вершы] // Там жа. 6 жн.

1972. Цішыня: [Верш] // Дзень паэзіі — 72. Мн.; «Ты пакліч мяне...»; «Адыдуць, як сон, нагаворы...»: [Вершы] // Зорка Венера. Мн.; «Якім ён будзе, новы год?..»: [Верш] // Голас Радзімы. № 1; Ля пераправы; Хай прыйдзе ноч: [Вершы] // Маладосць. № 9; Узор; Радкі да сябра: [Вершы] // ЛіМ. 3 сак.; Славацкі снег; Маэстра: [Вершы] // Там жа. 13 кастр.

1973. «Даўно падкошаны, як колас...»; «Жанчына мыла і маўчала...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 73. Мн.; Сон: [Верш] // Сел. газ. 18 февр.

1974. «Мне хочацца проста і шчыра...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 74. Мн.; Бацькаўшчыне; Залётным воблачкам...»; Камяні Арменіі; Яшчэ мяне зусім няма: [Вершы] // Беларусь. № 9; «Без тостаў святкую сваю перамогу...»: [Верш] // Голас Радзімы. № 9; Песня Віктара Хара; Памяці Юзаса Янішчыца; «Граніца...»; «У засені зялёных шат...»; «Ірвемся ў неабжытае...»: [Вершы] // Маладосць. № 8; Бацькаўшчыне: [Верш] // Ніва. 13 кастр.

1975. На полі кіназдымкаў: [Верш] // Дзень паэзіі — 75. Мн.; Работніца і сялянка. № 4; Хто ўключае сонейка?: [Верш] // Вясёлка. № 8; «Апусціць сон павекі...»: [Верш] // Работніца і сялянка. № 2; «Сустракаемся так рэдка...»; «Сырое, хмурнае надвор'е...»; «Калі агонь невыпадкова...»: [Вершы] // Там жа. № 10; Бацьку; Вёсцы: [Вершы] // Звязда. 24 жн.

1976. Беларусь; Песня Віктара Хары: [Вершы] // Ад скарбаў роднае зямлі: Зборнік сучаснай беларускай паэзіі. Мн.; Дома; «Бунтуе рошчына ў дзяжы...»; «Не воблака, а проста аблачынка...»: [Вершы] // Беларусь. № 7; «Вось і ўсё...»; «Ісці і мяць траву...»; Сон; «Дрыготкі мосцік чуйнага парома...»: [Вершы] // Полымя. № 4; Жанчыне, якая будзе жыць у XXI стагоддзі; Калі ласка, жыві!; Сыну: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 8; Сакавік: [Верш] // ЛіМ. 26 сак.; Абеліскі; «За дзень пехаты прытаміліся ногі...»; Сон; «Дрыготкі мосцік чуйнага парома...»; Маме: [Вершы] // Сел. газ. 23 окт.

1977. Ля ложка хворай маці: [Верш] // Дзень добры, мама! Мн.; «Вось так — з адкрытым небам — заначую...»; «Заснежаныя купкі вербалозу...»; «Што засталося мне пасля сустрэчы...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 77. Мн.; Лірыка вясны; «З'явіўся ты ў той самы час...»; «Пагукаць цябе...»; «Цішыня на травах...»: [Вершы] // Беларусь. № 6; Абеліскі; Палёт; Вёсцы; «Для сваёй адзінае дачушкі...»; «Лёгкія хмурынкі пад вачамі...»; «Зялёная вада...»; «Дай бог з табою мне не сустракацца...»; «Вось зараз еду...»: [Вершы] // Маладосць. № 1; Лірыка: «Трэба меней, каб словы цвілі...»; «Вунь першая хмара павісла бянтэжна...»; «За дзень пехаты прытаміліся ногі...»; «Той дом, дзе крыху здаўся тын...»; «Цяплейшых промняў сонечныя стужкі...»; «Бунтуе рошчына ў дзяжы...»; «Між зімы, што зямлю замуруе...»; Пагоня; Бацькава дарога; Тата; «Няпраўда, што існуе жорсткі лёс...»; Салавей; «Жывіцу з цёплага камля...»; «У белым кіпені сады...»; Сустрэча; «Жыву сярод глухіх балот...»; Маналог вавёркі; «Сянцо каля гумна...»; «Затрымайся на хвілінку, пачакай...»; Бабіна лета; «Над смутным днём, раптоўнай катастрофай...»: [Вершы] // Полымя. № 2; Ясельда: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 10; «Як молада білася ў скроні вясна!..»; Пралескі; «Ты куды лятала...»; «Налёг туман...»; «Яшчэ нягода зубаскаліць...»: [Вершы] // ЛіМ. 4 сак.; Завеі снежаньскай пялёсткі: Паэма // Там жа. 9 снеж.; Вёсцы: [Верш] // Ніва. 27 лют.; «Няпраўда, што існуе жорсткі лёс...»: [Верш] // Там жа. 20 сак.; Высокого взлета // Сел. газ. 20 марта.

1978. «За дзень пехаты прытаміліся ногі...»; «Той дом, дзе крыху здаўся тын...»; «Сянцо каля гумна...»; «Ты пакліч мяне. Пазаві...»: [Вершы] // Адданасць. Мн.; Балада пра шапку // Беларуская балада. Мн.; У восеньскай пушчы; «Сунічынка альбо...»; «І на міг і на век...»: [Вершы] // Беларусь. № 11; На Радзіме; Сінін; «А дзень такі грымотны...»; «Мой напрарочаны, дзе ты?..»; «Забараню сабе...»; «Не прыгалубіла так, як магу...»; «Я вярнуся туды, дзе яшчэ не была...»; «Узыходжу на чыстую ў росах зямлю...»; «Вось і лета маё на схіле...»; «Загаворана пушча чаборам...»: [Вершы] // Маладосць. № 4; Вершы з кнігі «Ясельда»: У дарозе; Пралескі; «Усё маё, як і заўжды, на месцы...»; Выган; «Між калючых ліловых ажын...»; «Я дыханнем цябе абаўю...»; «Няпраўда, ужо не сумую...»; «Як прыехаў ды ўкаціўся...»; «А была сцяжынка вузкай...»; Заручыны (з былога); Майская балада; Сустрэча на пераправе; Песня; Насця; «Выпіта поўня з вядра...»; «Ты куды лятала...»; «Якая часу рыска...»; «Ты вучыла мяне сеяць жыта і лён...»; Памяці Еўдакіі Лось; «Ты мяне аберажы...»; Вясна; Блок; Рамяство: [Вершы] // Полымя. № 1; На Радзіме; «Гэй, шуміце, біце ў звоны...»: [Вершы] // Там жа. № 12; Апавяданне пра жытнёвы сноп; Вяртанне; Усціня; Доня-донечка: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 6; Дома: [Вершы] // Родная прырода. № 6; Скрозь «экран праталіны»: [Рэц. на кн.: Пашков Г. Красный жаворонок: Стихи. М., 1977] // Вяч. Мінск. 1 жн.; Пад сцягам маладосці // ЛіМ. 27 кастр.; Дзень добры, Год!: [Верш] // Сел. газ. 1 янв.; «Вось, непазбежная, сама...»: [Верш] // Там жа. 24 янв.; Зёрна: Обзор стихов, присланных в редакцию // Там жа. 9 июля; Сыну вёскі Камароўка; «Азірнуўся, а побач трывога...»; Апавяданне пра жытнёвы сноп; Радзіме: [Вершы] // Там жа. 19 нояб.

1979. «Бег наступных вякоў...»; «Прыйсці да таварыша ў горасны міг...»; «Падставіць голасу лісток...»: [Вершы]; «...Ніхто гадоў сваіх не лічыць...»: Успаміны // Дзень паэзіі — 79. Мн.; Лучшая книга — в сердце: // Молодые поэты Белоруссии. М.; Салаўі: [Верш] // Якубовіч Л. Я з вамі, вёсны... Мн.; «Ах колькі верасняў пражыта...»; Малодшаму брату; «Адчайна маладыя...»; «Душы не патрывож...»; «Як просіцца сцежка пад ногі...»; «У маладой журбе...»; «Вазьму свой век і перайначу...»; «Мне падалося: так шалее мора...»; «Вось турбот тваіх паляна...»; «Дзякуй, мілы, за вясну...»: [Вершы] // Маладосць. № 8; З чыстай крыніцы // Полымя. № 1; Ранішняе; «Звініць намёрзлае галлё...»; «Плачу даўгі раллі...»; «Помню, помню праз гады...»; «Самота ўспыхне белай сцюжаю...»: [Вершы] // Там жа. № 3; На беразе пляча: Лірыка // Полымя. № 8; «Ты мой — як цуд і свет маленства» // Там жа. № 12; З новых вершаў // Работніца і сялянка. № 11; «У чуйным сэрцы адгукання» // Там жа. № 12; «Так наступае далячынь...»; Нянечка Міла; Андрэю; «Сярод зімы сняжыстай...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 7 сак.; Агеньчык на кручах: «Ды ўзвысяцца ў роздыме дня...»; Асінаўка; Вольная жанчына; Паэтэса; Поле маўчання; «Прыляцела зжаўцелым лістком...»; «Мой горкі прыпамін...»; «Дні назад перагартаю...»; «Жоўтага ліпеня мёдныя соты...»; «Прыходзіш з нагоды ці з суму...»; «Больш для сябе не існаваць...»; Бабулі; У Белавежы: [Вершы] // ЛіМ. 2 лют.; Слово, как песня // Сел. газ. 13 янв.; Пасляваенная балада; На радзіме маёй; «Так наступае далячынь...»; «Назло якой імжы...»: [Вершы] // Там жа. 1 мая; С любовью к человеку // Там жа. 28 окт.

1980. «Я з якога ж падвор'я...»; Мама падрэзала косы; Дробачак солі; «А як хацелася цяпла...»; «Чым пачыналася яна...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 80. Мн.; «Ты пакліч мяне...»; Радзіме: [Вершы] // Такія сэрцы ў нас. Мн.; «Святло пазначыцца ў душы...»; Цётка Матрона; «Чым пачыналася яна...»: [Вершы] // Беларусь. № 3; Акно ў дождж: Паэма // Маладосць. № 9. Рэц.: Аўруцін А. «Дзень добры на добры дзень...» // ЛіМ. 1980. 21 ліст.; «В каждом миге поэзия есть...»: [Рэц. на кн.: Лось Е. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1979] // Неман. № 7; Ягадны хутар: Паэма // Полымя. № 6. Рэц.: Аўруцін А. «Дзень добры на добры дзень...» // ЛіМ. 1980. 21 ліст.; Кастры ў Петраградзе; Гамаюн на Палессі: [Вершы] // Полымя. № 11; Крыкі журавоў: [Верш] // Там жа. № 12; Натхнёны родным словам // Голас Радзімы. 24 студз.; Дарогай Леніна, дарогай Кастрычніка // Знамя юности. 25 сент.; Чырв. змена. 25 вер.; Дзед Сымон; Нянечка Насця; Вольная жанчына; «Прыходзіш з нагоды ці з суму...»; «Жывіце і любіце...»; «Мой горні прыпынак...»: [Вершы] // Знамя юности. 4 нояб.; Радкі да сына; «Юнацтва рынецца з вясны...»: [Вершы] // ЛіМ. 7 сак.; Хата салдаткі; Настаўнікам маім; Жывая зямля; Пахаванне Шырмы; «І калі звычайным кругам...»; Вясновае; «На сумежжы з вясной...»; «Мінулы вецер, лістапад. І вы...» // Там жа. 4 крас.; Слова пісьменніка — актыўная сіла // Там жа. 7 ліст. / У сааўт.; Час волжскай паводкі: [Верш] // Сел. газ. 20 апр.; Начало // Там жа. 17 авг.

1981. Карані; Бацькава музыка; «Ручкі-крылейкі, перыйкі-словы...»; «Роздум мне раскрыліў бровы...»; «Прайшла жыцця часцінка ў перунах...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 81. Мн.; Зорка паэта: Да 90-годдзя з дня нараджэння Максіма Багдановіча // Беларусь. № 11; «Паэзія. Душа, Айчына...»; «І гусляў звон, і чарак перазвон...»; Правінцыя; Бацькавы дровы; «Не вучу: пільнуй свой дом...»; «Не трэба слоў і цішыні бянтэжнай...»; «Ні воблачка, ні вецярка...»: [Вершы] // Маладосць. № 11; Лірыка: «Вось твой молат, і серп, і крыніца...»; Быстранка; Двое; Пейзаж з пласцінкай; Мамчына сіла; Лілеі студзеня; Роздум над недасяжным словам; «Пявучая зямля...»; Ружа ў чорным лісці; «Не пасмела б дарэшты пазбыцца...»; «Ну што ж, табе відней...»; Так дождж да сасмяглае глебы жадзён...; Баравы васілёк; Велясніца; Белае і чорнае; ...І самы позні час; Сустрэча; «Не абаб'ю чужых парогаў...»; «Тупы, каменны брук...»: [Вершы] // Полымя. № 3; Ялта — 1917: [Верш] // Там жа. № 12; «Не, усё-ткі не я: мама мая —

паэтэса...»; Марыся; Перашытая сукенка; «Блісне поўні кальцо...»; «Ці шлях занясло кудасою...»: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 3; З кнігі: «На беразе пляча»: [Вершы] // Голас Радзімы. 12 сак.; На неспакойным пульсе часу // Там жа. 20 жн.; «Я новы дзень люблю...»; «Трывожным клінам позні вырай...»; «Вось мой паром туманны...»; «Мы ўсё пра час...»; «Схлынуць гады, як за вадою...»; Пажаданне Пімена Панчанкі; Галінка з Мардакян; «О ты, хто падарыў...»; Песня; «Што за восень доўгая...»; «Дап'ём зялёнае віно...»; Навагодняя яліна: [Вершы] // ЛіМ. 2 студз.; Карані; Зямля і соль; «Набытак шчасця мой бясспрэчны...»; Начлежнікі; Дзе ты прапала?; «Тут запынюся неспадзеўку...»: [Вершы] // Там жа. 18 снеж.; «Голос родниковой чистоты» // Сел. газ. 20 мая; Мой белы бусел; «Не вучу: пільнуй свой дом...»; Натхненне; Вясновыя яблыні: [Вершы] // Чырв. змена. 8 сак.

1982. Песня з казахскага стэпу // Братэрства. Мн.; Плыві, рака!; Слоў не трэба; Варажба...; На тралёўцы лесу; Дзед; Табе; «Сухі і маланкай апалены ствол...»; Натхненне: [Вершы] // Дзень паэзіі — 82. Мн.; Кастры ў Петраградзе; У вянок Лесі Украінкі; «Нікуды ад сябе не ўцячэш ты...»: [Вершы] // На сцягу і ў сэрцы. Мн.; «Піла з крыніц, і не магла...»; «Быў просты вузел...»; «Будую дом, будую цішыню...»; «Ты да жыцця, як толькі што прывык...»; «Рэкамендацыю прасіць...»; Хата; Правінцыяльны скульптар; «Ранавата нам прычальваць...»: [Вершы] // Беларусь. № 3; «Слоў не трэба...»; І прасвечваюць нашыя сэрцы; «Белы воблак. Белы сад...»; «Сумуем па сябрах, як па надвор'і...»; Правяраючы час і сябе; «Спрабую ўласны боль забіць...»; «Мы дзесьці размінуліся...»; «Жораў ты, а я — сініца...»; «Міг, што стаўся цяпер учарашнім...»: [Вершы] // Маладосць. № 9; Я вас люблю; У шуме жытняга святла; «Бласлаўляю адчай і трывогу...»; Інтэлігенты ад зямлі; «Ты той, каго няма са мной...»; Вясло і пераслена; «Як за дажджамі чыстымі — рабымі...»; «Баюся я нявыказаных слоў...»; «Паміж лісця, паміж расы...»; Старана мая азёрная; «Бярэш мяне, палоніш зноў...»; «Ці ўспомніцца, ці ўспомніцца...»; Аднойчы; «Узвейны ветрык, легкавейны...»; «Яшчэ малюся труднай долі...»; Госць; Еду ў госці да бабулі: [Вершы] // Полымя. № 1; Сасновыя вянцы; Мой белы бусел; Вечнае поле; Глухі; Ноччу; «Гэтак мне яшчэ не выпадала...»: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 3; Арменія: [Верш] // Там жа. № 12; «Я вас люблю» — няма каму сказаць!..» [Верш] // Голас Радзімы. 6 мая; «Жораў ты, а я — сініца...»; «Слоў не трэба...»: [Вершы] // Там жа. 2 снеж.; «Падаруем зямлі вясну...»: [Інтэрв'ю] / Зап. В. Дранчук // Звязда. 8 сак.; Гучаць узнёслыя радкі // Там жа. 7 ліп.; Спакойныя вершы; Прагулка па Мэдзісон; Перад уваходам у Арганізацыю Аб'яднаных Нацый; Зварот да статуі Свабоды; Эн Сэкстан; Эрнэст Хемінгуэй; «Разбітае сэрца ці скрыпка...»; «Я — алкаголік...»; Верш пра верш; Энергія апалага лістка; Роздум на арлінгтонскіх могілках; Зводдаль; Музыка; Слова пра агонь; Ціхая песня; Мальба Дункан ці Сяргей Ясенін у Амерыцы; Дажджавая нітка лёсу мамы; Не спіць сівы Гудзон...; Шлях дадому; Келіх роднага неба: [Вершы] // ЛіМ. 5 сак.; З кнігі лірыкі «Пара любові і жалю»: Над перакатнай рэчкаю; Мама-Марыя; Ты косіш сена, колеш дровы; На месцы дуэлі Лермантава; Рыгору Семашкевічу; Лістапад; Пётр Ільіч Чайкоўскі; «Не назавём — само не назавецца...»; Затушуйце руку; Мэрлін Манро; «Не зараслі быллём гадоў паляны...»; Замірае лецейка; Я пачакаю; «Не звязвайце натруджаныя крыллі...»; Святло: [Вершы] // Там жа. 31 снеж.; «Я вас люблю» — няма каму сказаць: [Верш] // Ніва. 30 мая; Мира вам, люди!: (О поездке поэтессы в США) // Сел. газ. 1 янв.; Душа народа и поэта // Там жа. 29 окт.

1983. Бэз Веры Палтаран; Зайду да Шчамялёва; Трывожнае купэ: [Вершы] // Дзень паэзіі — 83. Мн.; ...І прасвечваюць нашыя сэрцы: [Верш] // Сучаснік. Мн.; Прыгаршчы святла; «Ты адкуль...»; Загадка знаёмага рытму; «Яшчэ шчака ад...»; Зімовае; Баялася грымот; «Цішыня. І азерная...»; «Ужо адпрасавана...»; «Не падміргнуць нам...»; Просьба; «Святлом і скрухай...»: [Вершы] // Беларусь. № 8; Ружы Купалы; Нястрачаны патрон; Добры вечар, землякі!; Самае блізкае; Шаткаванне капусты; Палессе; «Сюды вяртаюся да скрух...»; З дарагой душы; «Блізкі шлях праклаўся проста...»; Зінька; «Дзень згасае. Нават ночы мала...»; Любоў мая...; Зямны паклон: [Вершы] // Полымя. № 3; «...І веру ў сваю лепшую пару»: [Рэц. на кн.: Басуматрава С. Белая бярэзіна. Мн., 1981] // Там жа. № 4; Дарога; Кавалі; Н. Загорскай; Сынок і маці; У Белавежы; Хрысціне Лялько; «Дзе згубіліся Вы...»; «За высокай кручаю-гарою...»: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 10; Зямны паклон: [Верш] // Гродн. правда. 16 апр.; Праз той шчодры, ліўневы вечар // ЛіМ. 4 сак.; Прызнанне вачамі; Воблік: [Вершы] // Там жа. 1 крас.; Масква — Парыж — Маякоўскі: [Верш] // Там жа. 22 ліп.; Паляўнічы сум: Апавяданне // Там жа. 2 вер.; Успехов тебе, Мария!: Поэт живет в глубинке // Сел. газ. 17 марта.

1984. На Хатынскай зямлі з замежнымі турыстамі; «Слоў медзякі... Пачуццяў бранзалеткі...»; Давыд-Гарадок у час паводкі; Пра Галгофу; Беларусь; Андрэй Вазнясенскі: [Вершы] // Дзень паэзіі — 84. Мн.; Крыкі журавоў: [Верш] // За цябе, радзіма! Мн.; Супраць смерці — жыццё! // Беларусь. № 1; Дыхання полымны пялёстак: Да 80-годдзя з дня нараджэння П. Труса // Там жа. № 5; Новыя вершы: Сімвалы вясны; Прадзед Фёдар, конь і паэзія; Салдаткі; Ушацкая калыханка; Павел і Нікан; Дурная Ганна; Балада калодзежа; На голас ліры; Святая Мтацмінда; Кантрасты; Усё выдатна; Адзін пагляд...; Па грыбы; Азёрны час; Зялёны жар; Дакосіны; Селезень і вуціца; Пярсцёнак; Каліна зімы; Клопат; Часіны года; «Ні гарушынкі ў небе, ні дажджынкі...»; Метафара; Світальны верш // Полымя. № 3; Жывому, мы паклонімся паэту // Там жа. № 4; «Звонка плешчуць вясной крыніцы...»: [Верш] // Работніца і сялянка. № 5; Размова з лістападам: [Верш] // Там жа. № 11; «Слоў не трэба. Варажба...»; «Сухі і маланкай апалены ствол...»; «Яшчэ малюся труднай долі...»: [Вершы] // Голас Радзімы. 8 сак.; Не забудзь!; «Слоў медзякі... Пачуццяў бранзалеткі...»: [Вершы] // Звязда. 8 сак.; У чабору спытай; Сава і Марыя; Слова; Серада; «Ты нібы зноў купаешся ў рацэ...»; Па шчырасці, уніз; Скэрца; Далоні; Прага крыла; «Будзе слоту абвяшчаць прагноз»; Паўночная зара; Стрыжы начныя; Без ветру!: [Вершы] // ЛіМ. 3 лют.; Трое сутак надзеі: Апавяданне // Там жа. 22 чэрв.; З кнігі лірыкі: Каліна зімы; Тут; «Так п'ю з крыніцы, быццам не піла...»; Красная цана; Паэт; Птах; «Глыбы думак...»; Адносна культу; О, спорт!; Учора; Пра балота; Сяйво; Трава; «Яшчэ не забыты ўспамін...»; Падаліст: [Вершы] // Там жа. 28 снеж.; «Любовь моя, не погаси огня...» // Сел. газ. 9 окт.

1985. Ліна Кастэнка: [Уступнае слова] // Братэрства. Мн.; Прагулка па Мэдзісон; Роздум на Арлінгтонскіх могілках: [Вершы] // Воляй азорыцца свет. Мн.; Партызанская балада; Дарога ў 1944-ты: [Вершы] // Партызаны, партызаны... Мн.; Розум; «Арліны храм. Узмежак беразовы...»: [Вершы] // Беларусь. № 1; Ружовы цвет і харство садоў; Брат; Жывульнік; Пасля траўмы; Фенікс; Мыццё акон; Знак тайны; «Звіняць вясновыя лісты...»; «І шлях, што тчэцца слёзкамі зязюль...»; Падманваю сябе; «Каторы дзень, каторы час...»: [Вершы] // Беларусь. № 8; З кнігі лірыкі «Каліна зімы»: «Поўнік у акне...»; Абоз; Зона святла; Не варта; Дуня; Мацей і Пцімея; Камень; Імя па бацьку; Пачатковая школа; Вуздэчка і шумёлы; Калядкі; Адзіночны лік; Балада вяртання; «Нясуджаны...»; «Вось так узгараецца слова...»; «Аблокі, нібы воўна...»; «Гэтыя зоркія вочы!..»; Радасць; Ноч на Прыпяці; «Мне б запыніцца...»; Дзякуй, Арлекіна!; «Хай позняе лісце...»; «Сёння і вечна!..»; Два гады назад; «Пазначаны светлай журынкай рабін...»; Фартысіма: [Вершы] // Полымя. № 3; З кнігі лірыкі «Каліна зімы»: [Вершы] // Голас Радзімы. 2 мая; Узоры; Духавыя аркестры: [Вершы] // Звязда. 8 сак.; Над сынавым глобусам: [Верш] // Там жа. 7 ліп.; Яе вялікасць — работа // ЛіМ. 8 лют.; «Задумацца. Ізноў узяцца за пяро...»: [Інтэрв'ю] // Там жа. 8 сак.; Прыпасці да зямлі // Там жа. 17 мая; Людзі мы розныя: Нарысы // Там жа. 23 жн.; «Поўнік у акне... Святло і ціш...»: [Верш] // Ніва. 5 мая.

1.4.

1975. Ліцвін С. Дзікія галубы над Прыпяццю: [Верш] / З укр. // Украінская савецкая паэзія. Мн. Т. 2.

1979. Вячтомава А. «Я вачэй яшчэ не адкрыю...»; «Не сказаў ніколі...»; Грудзіна Н. Размова; Фанякоў І. Эрмітажнае; Дом: [Вершы] / З рус. // Прызнанне. Мн.; Бахтыгерэева А. О жанчына-казашка; Чайка; Унгарсынава Ф. Байге; Давай збяжым удалячынь: [Вершы] / З каз. // Маладосць. № 10.

1980. Раброва Т. Успамін пра поле Кулікова: [Верш] / З рус. // Полымя. № 8; Шавялёва К. Самота; Як дзіўна канчаецца век; Я — калыханка: [Вершы] / З рус. // Там жа. № 9.

1981. Кастэнка Л. Мой першы верш напісаны ў акопе; Сасновы лес сваю спявае долю; Калі паэтаў будзе, як машын: [Вершы] / З укр. // Маладосць. № 8.

1982. Унгарсынава Ф. Дума пра бацьку; Пах палыну; «Ты памятаеш? Рыжы дзень...»; Усё жыццё маё — тры дні; Песня пра цаліну: [Вершы] З каз. // Братэрства. Мн.; Шавялёва К. Англійскім класікам; Магіла невядомага салдата; Пушкін у Лондане; «Маладосць — паселішча такое...»; Голас яго ўласніка; Паводка; Музей дзекабрыстаў; Восень; Нетрывалы дар; Пасля прызнання; Дэльфін; Анжэла Дэвіс; Уяўны дыялог; Каменная баба; Як дзіўна канчаецца век; Самота: [Вершы] / З рус. // Шавялёва К. Зямная веліч. Мн.

1983. Кошаль П. Без Радзімы; Дзверы адчыняюцца, заходзіць бацька; З пісьма да сябра; Дыханне жаркіх зім: [Вершы] / З рус. // Маладосць. № 12; Гудкова М. На кране; Раўнадушша; «Ты — святло маіх дзён...»; Радуйся жыццю: [Вершы] / З рус. // Сел. газ. 17 марта.

1984. Бандурэнка Я. Гнат — катабой; Чаму не тоне параход? Адкуль бярэцца хлеб?; Жыленка І. Сон; Поні, конік і мандарынкі; Бах-Тарах; Сенатовіч А. Пацешныя пажарнікі: [Вершы] / З укр. // Ад круч дняпроўскіх. Мн.; Міроненка І. «Хацела б памерці...»; Кавалёва А. «Узвіхрыўся цыклон...»; «Ехалі ў поездзе, доўга маўчалі...»: [Вершы] / З укр. Полымя. № 12; Віеру Г. Малдова; Анкета; Балада; Дамьян Л. «Сланечнік, што ў мамы ў агародзе...»; Ля мора; «Што ёсць паэзія?»; Бусуёк А. Зелена; Лёс: [Вершы] / З малд. // ЛіМ. 16 ліст.

1985. Кастэнка Л. «Заваражылі крумкачы світанак...»; «Паміраюць майстры, пакідаючы згадку, як рану...»; Прытча пра раку; «Вось так прыйду, каб вечна не заходзіць...»; Скіфская баба; Памяці Паруйра Севака; «Такі чужы і раптам — немінучы...»; «І не мінае, не мінае!..»; «Што ў нас было? Каханне й лета...»; «І прыйдзе дзень з удзячнымі пладамі...»; Нясе Палессе ў кошыках грыбы...»: [Вершы] / З укр. // Братэрства. Мн.; Ясенін С. «О веру, веру, шчасце ёсцы!..»; «Драбналессе. Стэп і далі...»; Русь савецкая; «Не інач усмешку ў гораснай мальбе...»; «Кавылі. І мілая раўніна...»: [Вершы] / З рус. // Маладосць. № 10; Барысава М. «Я шчаслівая! Тым азадачу...»; Камісарава М. «У свеце рэчаў, правіл і імён»: [Вершы] / З рус. // Полымя. № 9.

1.5.

На англійскую мову. «Seek me out, send me the call...»; Our Neighbour Pelagea; «When fire directed at the bird...» / Transl. W. May // Fair Land of Byelorussia. M., 1976; Verse // J. of Byel. Studies. 1976. № 4; Ballad of Faithfulness: / Transl. W. May // Soviet Literature. 1983. № 3.

На балгарскую мову. В памет на Иозас Янишчыц: [Верш] / Прев. Н. Вълчев // Пулс. 1975. 23 сент.

На венгерскую мову. [Versei] // Szovjet Irodalom. 1984. № 2.

На грузінскую мову. Да мяжы сонца; Памяці Ёзаса Янішчыца: [Вершы] / Пер. Н. Кіласонія // Беларускія савецкія паэты. Тбілісі, 1978.

На іспанскую мову. Balada fiel / Trad. C. Sherman // Literatura Sovietica. 1983. № 3.

На казахскую мову. Мазасыз коктем / Ауд. А. Бактыгереева // Лениншіл жас. 1971. 23 сент.

На канада мову. [І верш] / Пер. Б. Хінгамірэ // Анталогія беларускай паэзіі. Дхарвад, 1985.

На латышскую мову. Baltkrievija / Atdz. A. Ustups // Liesma. 1967. I. Aug.

На літоўскую мову. Lyrinis triptichas // Kūryb. savaite («Kauno tiesos» priedas). 1972. Rugs. 17; «Po balzganu dangaus skliautu...» / Vert. J. Jakštas // Lit. ir menas. 1972. Vas. 26; Balta obelele / Vert. J. Jakštas // Kulturos barai. 1982. Nr 12.

На малдаўскую мову. «Копачь ын вынт се рисипеск...»; «Кредям, сэ вин ын крынгул ынверзит...» / Трад. Л. Лари // Поець белорушь. Кишинэу, 1975; «Кредям, сэ вин ын крынгул ынверзит...» / Трад. Л. Лари // Констелацие де инимь. Кишинэу, 1976.

На нямецкую мову. Ballade der Treue / Übers. M. Schaiber // Sowjetliteratur. 1983. H. 3; Sprache / Ubers. F. Neureiter // Weissrussische Antologie. München; 1983.

На польскую мову. Będzie radość i tęsknota... / Tł. J. Huszcza // Odgłosy. 1970. Nr 38; Wiersze białoruskie. Łódź, 1971; Nadodrze. 1973. Nr 22; Jeszcze mi wszędzie jest przestronnie / Tł. J. Huszcza // Poezja. 1974. Nr. 9.

На рускую мову. Спроси у чебреца: Стихи / Пер. Р. Казакова. М., 1985. Рэц.: Реброва Т. Лирические монологи // ЛГ. 1985. 30 окт.

Золушка: [Верш] / Пер. Р. Казакова // Знамя юности. 1966. 28 дек.; Моя Россия: [Верш] / Пер. Р. Казакова // Там жа. 29 дек.; Родине; «А косы мои выжгло солнце августа...»: [Вершы] / Пер. И. Шкляревский // ЛГ. 1966. 12 мая; Беларусь: [Верш] / Пер. А. Николаев // Молодая гвардия. 1967. № 3; На покосе; Русалка; «Снова в душе моей...»: [Вершы] / Пер. Н. Рыленков // Знамя юности. 1967. 14 сент.; «Я знаю, даль грозою разразится...»: [Верш] / Пер. С. Поликарпов // ЛГ. 1967. 1 марта; Моя Россия: [Верш] / Пер. Р. Казакова // Сов. Россия. 1967. 28 марта; «Звонко плещут весной криницы...»: [Верш] / Пер. С. Поликарпов // Лит. Россия. 1967. 14 апр.; Белая яблоня; Русалка; На покосе; «Снова в душе май...»: [Вершы] / Пер. Н. Рыленков // Дружба народов. 1968. № 2; Из лирики: («Я тебя не ищу...»; «Столетье раздвигая...») / Пер. И. Бурсов // Неман. 1969. № 3; «Позови меня, позови...»: [Верш] / Пер. Л. Васильева // ЛГ. 1969. 1 янв.; Только весна: [Вершы] / Пер. Л. Гончарова // Неман. 1970. № 10; Ночной звонок; «Я думала, приду в зеленый сад...»: [Вершы] / Пер. А. Бережной // Комсомолец Киргизии. 1970. 17 дек.; «Позови меня...»: [Верш] / Пер. Л. Васильева // Комс. правда. 1970. 28 июня; Белая яблоня: [Верш] / Пер. Н. Рыленков // ЛГ. 1970. 27 мая; «Я знаю, даль грозою разразится...»: [Верш] / Пер. С. Поликарпов // Лит. Россия. 1970. 3 июля; «Снова в душе моей слов переплески...»; Русалка; На покосе; Белая яблоня: [Вершы] / Пер. Н. Рыленков // Мы — молодые. М., 1971; «Хватает на Полесье...»; «Деревья гаснут на ветру...»; «Я думала, приду в зеленый сад...»; «Я делить не перестану...»: [Вершы] / Пер. С. Красиков // Поэзия. М., 1971. Вып. 4; Неприрученная птица: [Верш] / Пер. И. Бурсов // Перекрестки. М., 1972; «Разлука пала на траву...»: [Верш] / Пер. Л. Гончарова // Песнь любви. М., 1972. Т. 2; Только весна: [Верш] / Пер. Л. Гончарова // Сов. молодежь. 1972. 12 марта; «Позови меня. Позови...»: [Верш] / Пер. Б. Спринчан // Неман. 1974. № 8; Родине: [Верш] / Пер. В. Элькин // ЛГ. 1974. 18 дек.; «Позови меня...»: [Верш] / Пер. Б. Спринчан // Сов. Клайпеда. 1975. 20 марта; Моя зеленая земля: [Вершы] / Пер. В. Элькин // Неман. 1976. № 10; Живой костер: [Верш] / Пер. В. Элькин // Огонек. 1976. № 1; «Прийди же в край мой тихий...»; «Я не боюсь, что посетит меня...»; «Рано встали молодицы...»; «Я думала: приду в зеленый сад...»: [Вершы] / Пер. В. Элькин // Смена. 1977. № 9; «Мое селенье — вёска, весь...»; «Позови меня. Позови!..»: [Вершы] / Пер. Б. Спринчан // ЛГ. 1977. 9 марта; Лит. Россия. 1977. 9 марта; «Позови меня...»; «Охапка сена. Плот...»: [Вершы] / Пер. Б. Спричан // Спринчан Б. Вечная страда. Мн., 1978; У соседки Полонеи: [Верш] / Пер. Б. Спринчан // Неман. 1978. № 12; Осень: [Верш] / Пер. И. Василевский // Извечной песни голоса. Мн., 1980; Тревожный звездопад: [Верш] / Пер. Б. Спринчан // Неман. 1981. № 3; «Вот так — с открытым небом — заночую...»; Деревня: [Вершы] / Пер. И. Бурсов // Огонек. 1981. № 10; «Хватает на Полесье...»; «Я думала, приду в зеленый сад...»; «Я делить не

перестану...»: [Вершы] / Пер. С. Красиков // Позывные дружбы. Горький, 1982; Из письма в Болгарию: [Верш] / Пер. И. Бурсов // Дружба. 1982. № 9; «Благославляю печаль и тревогу...»; «Заиндевевшие кусты и лозы...»; Деревня: [Вершы] / Пер. И. Бурсов // Москва. 1982. № 5; Где жито излучает свет: [Верш] / Пер. И. Бурсов // Огонек. 1982. № 11; «Благославляю печаль и тревогу...»; «Заиндевевшие кусты и лозы...»; Деревня: [Вершы] / Пер. И. Бурсов // Нарв. рабочий. 1982. 30 нояб.; «Вот так — с открытым небом — заночую...»; «Для своей единственной дочушки...»; «Как стелется стежка под ноги...»: [Вершы] / Пер. Н. Полякова // Беларусь моя. Л., 1983; «Позови меня...»; У соседки Полонеи; «Моё селенье — вёска, весь...»; «Охапка сена. Плот...»; Поэзия: [Вершы] // Пер. Б. Спринчан // Стожары. Мн., 1984; Где жито излучает свет: [Вершы] / Пер. Р. Казакова // Неман. 1984. № 9; Свой путь: [Верш] / Пер. Р. Казакова // Правда. 1985. 8 марта.

На ўкраінскую мову. Біла яблуня: [Верш] / Пер. М. Лещенко // Сузір'я. К., 1968. Вип. 2; Та ж туди ведуть усі стежини...»; «Люблю глухих борів гудіння...»; «Краю синій мій...»; «Твое ймення на вітах іній...»: [Вершы] / Пер. Я. Павличко // Калинові мости. К., 1969; Неприручена пташка; «Дзвінко плеще весною криниця...»; «Додому вже дороги поріділи...»; «Не на мій зріст...»; «Журавлики, куди, куди це ви?..»: [Вершы] / Пер. В. Бичко, М. Львович // Білоруська радянська поезія. К., 1971. Т. 2; Вітчизні: [Верш] / Пер. М. Каменюк // Комс. плем'я. 1971. 25 груд.; Отчизне: [Верш] / Пер. М. Каменюк // Там жа. 1971. 25 дек.; Обеліски: [Верш] / Пер. Т. Коломієць // Молодь Укр. 1977. 26 трав.; Почалося з кохання: [Верш] // Деснян. правда. 1978. 21 трав.; «Літний дух гіркувато-зімлілий...»; «Звертала до розвилки...»; «Дай боже нам с тобою не стрічатись...»: [Вершы] // Пер. Т. Коломієць // Дніпро. 1980. № 10; Хата солдатки; Травнева балада; Оповідання про житній сніп; Пам'яті Эвдокії Лось: [Вершы] / Пер. Т. Коломієць // Сузір'я. К., 1982. Вип. 17; Біля пам'ятника Лесі Українці в Киеві: [Верш] / Пер. Т. Коломієць // Дніпро. 1982. № 5; «Сніг відкритий і босий...»; «Не дорікала, не журила...»; «Рвемося в необжите...»; Бабине літо: [Вершы] / Пер. Т. Коломієць // Там жа. 1983. № 10; «Поки зелена зболена земля...»: [Верш] / Пер. О. Данилова // Комс. іскра. 1983. 24 груд.; «І дихають ще так глибинно груди...»: [Верш] / Пер. Т. Коломієць // Літ. Укр. 1984. 8 бер.

На чувашскую мову. «Ус пелет айенче эп сер касатап...»; «Ситенче хер. Амаш хепертере...»; «Утатап санпах сума-суман...» / Г. Чаржов кусарна // Тарна сассилле серем-шывам. Шупашкар, 1985.

На чэшскую мову. «Zavolej si mě, zavolej...» / Přel. V. Kūn // Planeta lásky. Praha, 1985.

1.6.

На сцягу і ў сэрцы: Вершы беларускіх савецкіх паэтаў. Мн., 1982 / Скл. з М. Ярошам.

...І надзея, і лёс, і ўспамін. Мн., 1988 / Рэд.

2.3.

На беларускай мове. Арочка М. Пазначана часам // Полымя. 1972. № 3; Яго ж. Пламенне і дым: Нататкі пра паэмы маладых // Там жа. 1980. № 9; Барсток М. Дыханне часу // ЛіМ. 1978. 3 сак.; Бугаёў Д. Пачынаецца ўсё з любві... // На стрыжні часу: Зб. крытычных артыкулаў. Мн., 1973; Яго ж. Плённы працяг // Бугаёў Д. Чалавечнасць. Мн., 1985; Яго ж. Усхваляванае слова паэтэсы // Бугаёў Д. Талент і праца. Мн., 1979; Бураўкіна Г. Яўгенія Янішчыц // ЛіМ. 1965. 21 вер.; Васільеў А. З пачуццём сям'і адзінай: Рэпартаж // Там жа. 1977. 30 снеж.; Вірзоўскі С. Услаўляючы час, дружбу услаўляючы // ЛіМ. 1982. 31 снеж.; Гілевіч Н. Абяцанне, у якое хочацца верыць // Гілевіч Н. У гэта веру. Мн., 1978; Гніламёдаў У. Пранікаючы ў тайны быцця // Полымя. 1979. № 5; Яго ж. Разгадваючы тайны быцця (Яўгенія Янішчыц) // Гніламёдаў У. Ля аднаго вогнішча. Мн., 1984; Яго ж. Сучасная беларуская паэзія: Творчая індывідуальнасць і літаратурны працэс. Мн., 1983. С. 234—238, 249—250; Ліпневіч В. «Уласным лёсам спалучыць вякі...» // ЛіМ. 1984. 9 сак.; Панкова М. Разліваецца рэчанька шыр-ракою... // Чырв. змена. 1978. 14 снеж.; Рагойша В. «З сэрца — у сэрца» // ЛіМ. 1974. 20 вер.; Семашкевіч Р. Выпрабаванне любоўю // Семашкевіч Р. Выпрабаванне любоўю. Мн., 1982; Чабан Т. Крылы рамантыкі. Мн., 1982. С. 102—103.

На нямецкай мове. Neureiter F. Jauhenija Janiščyc // Weissrussische Antologie. München. 1983.

На польскай мове. Jauhenia Janiszczyc Wiersze białoruskie. Łódź, 1971.

На рускай мове. Бечик В. Молодым идти вперед // Знамя юности. 1969. 9 апр.; Яго ж. Обретение высоты // Неман. 1981. № 3; Звенит речка Ясельда // Сел. газ. 1978. 19 нояб.; Липский В. Смотр муз: К итогам конкурса прозы и поэзии молодых // Знамя юности. 1970. 30 окт.; Лойка О. На грани обычного и необычного // Неман. 1972. № 4; О героях будущих произведений // Знамя юности. 1971. 24 нояб.; Поэты Белоруссии — в Нарве // Сов. Эстония. 1982. 11 дек.; «Привет вам, вольные поэты!» // Знамя юности. 1971. 7 марта; Тюрина Т. Всё начинается с любви // Там жа. 1972. 1 янв.; Чабан Т. Традиция обязывает // Неман. 1984. № 3; Янкошук В. Слово воинов. // Там жа. 1974. № 5.

2.4.

На беларускай мове. Лойка А. Велясніца: [Верш] // Лойка А. Пачуцці. Мн., 1976; Новікаў Д. Мусіць, яно так і трэба: [Верш] // Вусны. Мн., 1985.

На рускай мове. Лойко О. Велесница: [Верш] / Пер. Ф. Ефимов. // Лойко О. Расколдованное Полесье. М., 1976.

В М. Грышкевіч.

ЯНКОЎСКІ ФЁДАР

Янкоўскі Фёдар Міхайлавіч (21.9.1918, в. Клетнае Глускага р-на Магілёўскай вобл.— 13.11.1989, Мінск, пахаваны на Усходніх могілках), вучоны-лінгвіст, празаік. Член СП Беларусі з 1968. Доктар філалагічных навук, прафесар (1970). Заслужаны дзеяч навукі Беларусі (1972).

З сялянскай сям'і. У 1936 скончыў Рагачоўскі педагагічны тэхнікум. Затым настаўнічаў у Бунцавіцкай школе Мінскага р-на (1936—39) і адначасова вучыўся завочна ў Мінскім настаўніцкім інстытуце, які скончыў у 1939. Удзельнік савецка-фінляндскай і Вялікай Айчыннай войнаў. У час апошняй партызаніў, узначальваў разведку атрада «Грозны», што дзейнічаў паблізу Мінска. Быў паранены. Неўзабаве пасля вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў вярнуўся на радзіму і два гады (1944—46) працаваў адказным сакратаром рэдакцыі глускай раённай газеты «Сацыялістычная вёска», настаўнічаў у Глускай сярэдняй школе. Скончыўшы ў 1948 філалагічны факультэт Гродзенскага педагагічнага інстытута, выкладаў родную мову і літаратуру ў Радашковіцкай СШ (1948—51). У 1954 закончыў аспірантуру пры Мінскім педінстытуце, з 1953 выкладаў там жа беларускую мову. У 1956—82 загадчык, з 1983 прафесар кафедры беларускага мовазнаўства гэтага інстытута. Узнагароджаны ордэнамі Чырвонай Зоркі, Айчыннай вайны I ст., Знак Пашаны, медалямі, Ганаровай Граматай і Граматай Вярхоўнага Савета БССР.

Першае выступленне Ф. Янкоўскага ў рэспубліканскім друку (нарыс «Маладая пара») датуецца 1936. За час творчай дзейнасці ён заклаў асновы такіх галін мовазнаўства, як беларуская фразеалогія, беларуская арфаэпія. З-пад яго пяра выйшлі ў свет таленавітыя кнігі, прысвечаныя роднай мове. Гэта аб'ёмная праца «Беларускія народныя прыказкі, прымаўкі» — фактычна першае выданне збору беларускіх народных прыказак і прымавак пры адначасовым выдзяленні ў іх фразеалагізмаў, устойлівых народных параўнанняў, кнігі «Дыялектны слоўнік», «Беларускае літаратурнае вымаўленне», «Крылатыя словы і афарызмы», «Пытанні культуры мовы», «Беларускія прыказкі, прымаўкі, фразеалагізмы», «Вусная мова і выразнае чытанне», «Практыкум па беларускай мове» і інш. Як празаік Ф. Янкоўскі пачаў выступаць у сталыя гады, калі выйшлі яго кнігі «Абразкі», «Прыпыніся на часіну». Асноўны іх жанр — апавяданні-мініяцюры. Яго творы пераважна дакументальныя: іх героі названы ўласнымі імёнамі, дакладна паказаны час, месца падзей. Пісьменнік не расказвае, а малюе словам эпізоды са свайго жыцця. Пазней выйшлі яго кнігі прозы «І за гарою пакланюся», «Радасць і боль», «Само слова гаворыць», прысвечаныя подзвігу народа ў Вялікай Айчыннай вайне, узаемаадносінам сучаснікаў аўтара. Кола тэм, якія распрацоўваў Ф. Янкоўскі,— слова і яго ўжыванне ў народзе і ў мастацкай літаратуры, фразеалагізмы ў народнай практыцы і ў творах беларускіх пісьменнікаў, стылістыка, арфаэпія, культура творчасці, крылатыя словы і афарызмы. Ф. Янкоўскі стварыў і ўзначальваў «Клуб жывога слова» пры кафедры літаратуры Мінскага педінстытута. Быў руплівым даследчыкам роднай мовы, збіральнікам фальклору, прапагандыстам лепшых здабыткаў нашай літаратуры.

З. А. Суднік.

Бібліяграфія

1.1.
З нялёгкіх дарог: Выбр. Мн., 1988.

1.2.
Глусские говоры: Автореф. дисс. ... канд. филол. н. Мн., 1954.

Беларускае літаратурнае вымаўленне. Мн., 1960; 2 выд. Мн., 1966; 3 выд. Мн., 1970; 4 выд. Мн., 1976.

Пытанні культуры мовы. Мн., 1961. Рэц. Кавалёва М. і Шчарбакова І. Цікавая размова // Звязда. 1962. 1 сак.; Лапаў Б. Змагацца за культуру мовы // Нар. асвета. 1962. № 8; Марціновіч А. Фарбы роднага слова // ЛіМ. 1962. 24 ліп.

Вусная мова і выразнае чытанне. Мн., 1962 / Сааўт. У. Калеснік. Рэц.: Плескацевич М. Для вас, учителя! // Заря. 1963. 26 июля; Юрэвіч У. З клопатам пра жывое слова // ЛіМ. 1963. 26 крас.

Роднае слова: З навук.-папул. нарысаў. Мн., 1967 (Б-чка студэнта-філолага). Рэц.: Захаренко Д., Мартиросов Г. Талантливый ученый // Гродн. правда. 1967. 20 дек.; Каўрус А. З душою і любоўю // Полымя. 1967. № 10; Манкевіч Б. За культуру мовы // Ніва. 1968. 8 снеж.; Рагойша В. Цудадзейнасць жывога слова // ЛіМ. 1968. 5 студз.; Тондзель М. // Наст. газ. 1968. 10 лют.; Чарткоў А. Новае слова пра гаючыя крыніцы роднай мовы // Нар. асвета. 1967. № 12; Юрэвіч У. Гаваркое слова // Маладосць. 1968. № 4; 2 выд., дапрац. і дап. Мн., 1972. Рэц.: Лепешаў І. Кніга дапрацавана і дапоўнена // Нар. асвета. 1974. № 4; Яго ж. Исследование фразеологии живой народной речи // Труды Самаркандского ун-та. 1976. Вып. 277; Падбярозны А. Крыніцы роднага слова // Чырв. змена. 1973. 28 сак.; Тондель М. Из соцветий слова народного // Неман. 1973. № 8.

Беларуская фразеалогія: Фразеалагізмы, іх значэнне, ужыванне. Мн., 1968. Рэц.: Камароўскі Я. З народнай скарбонкі // Беларусь. 1969. № 3; Клачко А. Самацветы роднай мовы // Нар. асвета. 1969. № 10; Лепешев И. Самоцветы живой речи // Гродн. правда. 1969. 26 февр.; Манкевіч Б. Новая праца Ф. Янкоўскага // Ніва. 1969. 9 сак.; Тондзель М. Скарбы роднай мовы // Маладосць. 1969. № 7; Яшкін І. З жыцця роднага слова // Звязда. 1969. 29 студз.; Gutschmidt K. // Zeitschrift für Slawistik. 1970. T. 15. Nr 5; Rojzensohn L., Aksamitov A. // Československa rusistika. 1969. N 5; Zatovkaniuk M. // Slavia. 1972. Nr 3.

Белорусская народная фразеология: Автореф. дисс. ... доктора филол. н. Мн., 1969.

Гістарычная граматыка беларускай мовы: Вучэб. дапаможнік для філал. фак. ВНУ БССР. Ч. 1. Уводзіны. Фанетыка. Мн., 1974. Рэц.: Блінава Э., Падгайскі Л. На карысць настаўнікам і студэнтам // Нар. асвета. 1975. № 10; Васілеўскі М. З гісторыі мовы // Беларусь. 1976. № 8; Прач С. Дапаможнік па гісторыі мовы // Наст. газ. 1975. 10 вер.; Яго ж. Навукова і даступна // ЛіМ. 1978. 12 мая; Ч. 2. Марфалогія. Мн., 1977; Рэц.; Мяцельская Е., Яўневіч М. На навуковым узроўні // Наст. газ. 1978. 25 студз.; 2 выд., выпр. і дап. Мн., 1983. Рэц.: Аляхновіч М., Прыгодзіч М. // Веснік БДУ. Сер. 4. 1984. № 2; 3 выд., выпр. Мн., 1989.

Абразкі. Мн., 1975. Рэц.: Лобан М. Густы пасеў // Беларусь. 1976. № 12; Мішчанчук М. «Само слова гаворыць» // ЛіМ. 1976. 30 ліп.; Падбярозны А. З любоўю да слова // Звязда. 1976. 10 крас.; Рагаўцоў В. Бліжэй да народнага слова // Голас Радзімы. 1976. 9 снеж.; Шупенька Г. З любасцю да чалавека і яго слова // Полымя. 1976. № 10.

Беларуская мова. Мн., 1978. Рэц.: Малажай Г. Для тых, хто нераўнадушны // Наст. газ. 1979. 4 жн.

Прыпыніся на часіну: Апавяданні, абразкі. Мн., 1979. Рэц.: Ляшук В., Молажай Г. Остановиться, оглянуться // Заря. 1980. 19 янв.; Няхай М. Ад слова гаваркога // Звязда. 1980. 5 лют.; Прыгодзіч З. Прыпыніцца, азірнуцца... // Полымя. 1980. № 5; Тычына М. Свет у слове // ЛіМ. 1979. 7 снеж.

Беларуская фразеалогія. Мн., 1981. Рэц.: Малажай Г. Зразумела, даходліва // Наст. газ. 1981. 19 снеж.

І за гарою пакланюся: Апавяданні, абразкі, нарысы. Мн., 1982. Рэц.: Падбярозны А. // Звязда. 1982. 13 ліст.; Паталкоў Ю., Рачэўскі С. Каб не згасла полымя // Наст. газ. 1983. 6 крас.

Радасць і боль: Апавяданні; Абразкі. Мн., 1984.

Сучасная беларуская мова. Мн., 1984.

Само слова гаворыць: Філал. эцюды, абразкі, артыкулы. Мн., 1986.

Радасць і боль. Мн., 1995.

1.3.

1936. Маладая пара: Нарыс // Работніца і калгасніца Бел. № 1.

1945. Там, дзе б'ецца крыніца // Сав. Радзіма. 5 ліп.

1946. Лекции из истории театрального искусства // Гродн. правда. 2 окт.

1956. Некаторыя сінтаксічныя асаблівасці народных гаворак // Весці АН БССР. Серыя грамад. н. № 2; Назоўнікі і іх формы ў народных гаворках Глускага раёна // Уч. зап. Мин. пед. ин-та. Вып. 6.

1957. Абыякавасць да роднага слова // ЛіМ. 11 мая.

1958. Майстэрства слова // ЛіМ. 17 мая.

1960. Прыказкі, прымаўкі, фразеалагічныя спалучэнні; Уласныя імёны, іх варыянты і некаторыя формы ад імёнаў // Матэрыялы для слоўніка народна-дыялектнай мовы. Мн.; З назіранняў над моваю рамана «На ростанях» // Нар. асвета. № 8.

1961. Аб працы Я. Коласа над мовай рамана «На ростанях» // Весці АН БССР. Серыя грамад. н. № 1; Настаўнік, этнограф, фалькларыст: [Рэц. на кн.: Бондарчик В., Чигринов И. Николай Яковлевич Никифоровский. Мн., 1960] // Наст. газ. 25 лют.: Крыніца мудрасці і хараства // Там жа. 8 ліп.

1962. Драгоценный сувенир [Успаміны] // Огни партизанской дружбы. Мн.

1963. Творчая ўдача // Наст. газ. 23 кастр.

1964. Народная фразеалогія // Полымя. № 10; **1965.** № 6; **1966.** № 2, 9—11. Рэц.: Лапаў Б. Следапыты народнага слова // ЛіМ. 1967. 6 чэрв.; **1967.** № 5; **1968.** № 2, 5, 12.

1965. З нарысаў па беларускай фразеалогіі; Польска-беларускі слоўнік // Лінгвістычны зборнік. Мн.; Творчы поспех // Нар. асвета. № 1.

1967. З праблемы беларускай фразеалогіі // Тыпалогія і гісторыя славянскіх моў і ўзаемасувязі славянскіх літаратур. Мн.

1968. Да праблемы паходжання фразеалагізмаў // Лінгвістычны зборнік. Мн., Из мира фразеологии // Неман. № 1; Фразеалагізмы ў томе IV «Ludu Białoruskiego» M. Federowskiego // Sl. orient. Nr 3.

1969. Из мира слов // Неман. № 1.

1970. Быта; Бакамі; Прэ(РВЕ) // Веснік БДУ. Сер. 4. № 3.

1971. Четыре фразеологических этюда // Проблемы истории и диалектологии славянских языков. М.; Па няпісаныя скарбы: [Інтэрв'ю] // Маладосць. № 2.

1972. Бацька; Сустрэчы з гадзюкамі; Люблю Нёман, Гродна; На Астрашыцкім возеры; І завяла песню маці; Урывак з дыялогу: Абразкі // Маладосць: № 10; Цёзка; Нас сустракала Лекараўка; Алік; Сход; Сустрэчы з песняю; А каб табе!: Абразкі // Полымя. № 8; Слова пра сябра // ЛіМ. 22 вер.; Пустадомкі: Абразкі // Там жа. 10 ліст.

1973. Радкі з успамінаў і сустрэч // Вытокі песні. Мн.; На світанні і на ўсходзе сонца: [Абразкі] // Полымя. № 4; Слова само гаворыць: Абразкі // Там жа. № 10; Спробы лінгвістычнага вытлумачэння тэксту // Наст. газ. 7 ліп.; Адкуль непастаянства? // Там жа. 21 ліст.

1974. З народнай фразеалогіі / Сааўт. Т. Тамашэвіч; Да праблемы нармалізацыі літаратурнай мовы // Філалогія. Мн.: Развітанне; То, мусіць, нічога кепскага не сказаў; А людзям трэба людзьмі жыць: Абразкі // Маладосць. № 2; «Падумаць толькі!»; Мама; Сустрэчы; Курыная ножка; Білеты; Першы — ніхто, а другі?; Хутаранцы; Дзіцячае вочка; Гнюсята: Абразкі // Полымя. № 8; Новыя літаратурныя публікацыі і моўная норма // Наст. газ. 6 сак.

1975. «Дзеткі мае...»; Маці; Песня ў начной цішы; Рамонкі; А трэба было надрукаваць?; Дзяўчынка расказвала; Мікітка; Сустрэчы са словам; А каб яшчэ лепей, то й на ліха!; На сухі лес...; Цягнецца, як гад; Раптам, раптоўна, раптоўны...: Абразкі // Полымя. № 5; Дзед Тамаш: Абразкі // Там жа. № 10; Обожженная память народа // Коммунист Бел. № 9.

1976. Алік; Развітанне: [Апавяданні] // Каляда А. Выразнае чытанне. Мн.; З размовы пра народнае свята // Пясняр мужнасці. Мн.; Пастушок; Мураванка; У паскі і кветкі; Усё перайначылася; Грыбкі ў ласцы жывуць; Дзічкі; Не поле засеянае; На скрыжаванні вуліц: Абразкі // Полымя. № 9.

1977. З дыялогаў: Абразкі // Полымя. № 10; Міхась Ларчанка; Іван Стэльмашонак: Абразкі // ЛіМ. 10 чэрв.; Ідзе смела, хораша, сумленна // Там жа. 5 жн.; Спору і плёну вам! // Там жа. 28 кастр.

1978. Трэба ж дапрадаць; Рана; У блакадзе; Жодзінцы: Абразкі // Маладосць. № 9; Цётка з Камарнікаў; Спі, наш хлопчык; Яны з Заслаўя; Драбочкі солі; Сны мае; Званок; Перапыненыя размовы; А суддзі — усе; Сярод кніжак; І расказала; Неправеранае сачыненне; Кніжнікі; Вучымся...; Картачка; І аўтар... сумеўся; На Палессі; Сяргей Гаўрылавіч; З дыялогаў; Згода; Варыстая печ; Бралка; Яшчэ настаішся...; Пісьмо; Крэпкае нутро: Абразкі // Полымя. № 9; Дарагая сустрэча // ЛіМ. 27 студз.; Шматок зямлі // Там жа. 2 чэрв.; Ці не тая самая?; Чаго ж не зрабіла?..: Абразкі // Там жа. 15 вер.; Слова настаўніка пра вучня // Маг. праўда. 28 ліп.; Кафедра — школе: [Інтэрв'ю] / Зап. С. Макаўёва // Наст. газ. 6 мая; У сям'і адзінай // Там жа. 2 снеж.

1979. Яшчэ з народнай фразеалогіі // Слова, фразеалагізм і кантэкст. Мн.; [Рэц. на кн.: Историческая грамматика русского языка: Синтаксис; Простое предложение. М., 1978] // Веснік БДУ. Сер. 4. № 1; Зайчык: [Апавяданне] // Вясёлка. № 6; [Рэц. на кн.: Молотов А. Основы фразеологии русского языка. Л., 1977] // Неман. № 4; Нехта ў лесе гукае; Шайморы: Абразкі // Полымя. № 6; Цётка з Камарнікаў; Сны мае: Абразкі // Голас Радзімы. 12 ліп.; Незабыўнае ўчарашняе, дарагое сённяшняе // Там жа. 27 вер., 4 кастр.; У гасцінах; Коска: Абразкі // ЛіМ. 9 сак.; Два гасцінцы // Там жа. 20 ліп.; Памяць сэрца // Наст. газ. 11, 14 ліп.

1980. Полымя: Абразкі // Полымя. № 12; Рана на ране; Спрачаліся; Настаўнікавы рукі: Абразкі // Маладосць. № 1; «Роднае ты маё слова...» // Голас Радзімы. 6 ліст.; Чытаючы Кастуся Вашыну // ЛіМ. 11 крас.; Слова гаваркое; Слова неасцярожнае; Іншае слова // Там жа. 8 жн.; З Палесся; «Ну, а чаму так?»; Пачвара яна; «Мае ўжо ўсе прайшлі»; З песнямі: Абразкі // Там жа. 5 снеж.; Адкажу на пытанні // Наст. газ. 20 жн.

1981. Чытаючы Кастуся Вашыну: Старонкі з дзённіка // Вобраз — 81. Мн.; Зайчык: [Апавяданне] // Вясёлка. Мн.; Нарысы рускай дыялектнай фразеалогіі; Навукова, грунтоўна // Слова і фразеалагізм у кантэксце. Мн.; Толькі адна цытата; Сустрэчы; Не паверыў; На хлебе; Радкі пра незабыўнае; Выходзячы са сходу: Абразкі // Маладосць. № 9; Што напісана пяром... // Наст. газ. 11 крас.

1982. Купалава слова // Голас Радзімы. 15 ліп.; Няма слова; З дзядулевых урокаў; На адпачынку: Абразкі // ЛіМ. 1 студз.; Словы, радкі... // Там жа. 9 крас.

1983. Купалава афарыстычнае слова // Вобраз — 83. Мн.: Радкі пра незабыўнае // Песня на ўсё жыццё. Мн.; Прадмова; ФА ў публікацыі М. Нікіфароўскага / Сааўт. Л. Васюковіч // Слова і фразеалагізм у кантэксце. Мн.; Старонка маёй аповесці: Абразкі // Полымя, № 4; У садзе; Талака, або радасць мая: Фрагменты аповесці // Маладосць. № 9; Радкі маёй аповесці: Апавяданні // ЛіМ. 8 крас.

1984. Люблю; Ключ павесьце пры дзвярах: Абразкі // Маладосць. № 9.

1985. Ваш, любы; У садзе: [Апавяданні] // Апавяданні пра Вялікую Айчынную. Мн.; У дарозе; У жыцці: [Абразкі] // ЛіМ. 13, 20 снеж.

1.4.

1975. Нагібін Ю. На ціхім возеры: Апавяданне / З рус. // Далягляды. Мн.

1.5.

На рускую мову. И за горой поклонюсь: Рассказы и миниатюры / Пер. Э. Корпачев. М., 1983. Рэц.: Юревич В. Слово — жизнь и символ // Неман. 1984. № 10.

Хорошо с вами: (Зарисовки) / Пер. С. Куваев // Неман. 1981. № 11; Ромашки: Новелла / Пер. Э. Корпачев // Работница. 1982. № 9.

1.6.

Беларускія народныя прыказкі і прымаўкі. Мн., 1957 / Скл. Рэц.: Бародзіч Д. Неўміручае слова народа // Беларусь. 1958. № 3; Калеснік У. Народ і яго мудрасць // ЛіМ. 1957. 31 жн.; Лянко А. Зборнік беларускіх народных прыказак і прымавак // Наст. газ. 1958. 4 лют.; Макарэвіч А. Кніга народнай мудрасці // Маг. праўда. 1958. 25 сак.; Цішчанка І. Жывое слова народнай мудрасці // Беларусь. 1958. № 9.

Дыялектны слоўнік. Вып. 1. Мн., 1959 / Скл. Рэц.: Базарэвіч М. Невычэрпныя скарбы народныя // Маладосць. 1959. № 12; Бугаёў Д., Баханькоў А. Хараство народнага слова // ЛіМ. 1959. 15 ліп.; Клачко А. Скарбы народнай творчасці // Звязда. 1959. 26 ліп.; Малочка М. «Дыялектны слоўнік» // Беларусь. 1959. № 9.

Дыялектны слоўнік. Вып. 2. Мн., 1960 / Скл. Рэц.: Тондзель М. // ЛіМ. 1960. 22 ліп.

Крылатыя словы і афарызмы: З бел. літ. крыніц. Мн., 1960 / Скл. Рэц.: Чамярыцкі В. Словы крылатыя і бяскрылыя // Маладосць. 1960. № 10.

Матэрыялы для слоўніка народна-дыялектнай мовы. Мн., 1960 / Рэд.

Беларускія прыказкі, прымаўкі, фразеалагізмы. 2-е выд., дапрац. Мн., 1962 / Скл. Рэц.: Аксамітаў А. З крыніц народнай мудрасці // Звязда. 1963. 5 лют.; Баханькоў А. Прасторна думкам // Наст. газ. 1962. 10 кастр.; Марціновіч А. Фарбы роднага слова // ЛіМ. 1962. 24 ліп.

Лінгвістычны зборнік. Мн., 1965 / Рэд. з А. Саладухам.

Дыялектны слоўнік. Вып. 3. Мн., 1970 / Скл. Рэц.: Содаль У. // Маладосць. 1972. № 1; Gutschmidt K. // Zeitschrift für Slavistik. 1970. H. 3.

Адамовіч Я. Мікратапанімічныя назвы. Мн., 1971 / Рэд.

Падгайскі Л. Словазлучэнне ў беларускай мове: Дзеяслоўна-іменныя словазлучэнні з акалічнаснымі адносінамі. Мн., 1971 / Рэд.

Беларускія народныя параўнанні: Кароткі слоўнік. Мн., 1973 / Скл. Рэц.: Адамовіч Я. Кароткі слоўнік параўнанняў // Звязда. 1974. 23 ліп.; Яго ж. Слоўнік параўнанняў // Голас Радзімы. 1974. № 31; Войткевич В. // Неман. 1975. № 7: Катонава А. // Бел. лінгвістыка. 1975. Вып. 7; Лепешаў І. Залацінкі народнай мудрасці // Беларусь. 1974. № 9; Сцяпура І. // Наст. газ. 1975. 6 жн.

Фразеалагічны слоўнік. Мн., 1973 / Скл. з Н. Гаўрошам, І. Лепешавым. Рэц.: Кавалёў В. Слоўнік, якога чакалі // Наст. газ. 1974. 21 жн.; Моложай Г. Вечно живой источник // Заря. 1974. 5 сент.

Малажай Г. Беларуская перыфраза: (Кароткі слоўнік). Мн., 1974 / Рэд.

Філалогія: Зборнік навук. прац. Мн., 1974 / Рэд.

Сучасная беларуская літаратурная мова: Марфалогія. Мн., 1975 / Рэд.

Сучасная беларуская літаратурная мова: Лексікалогія; Фразеалогія; Лексікаграфія; Фразеаграфія; Фаналогія; Арфаэпія; Графіка і арфаграфія. Мн. 1976 / Рэд.

Филологические исследования: Сборник научных трудов. Мн., 1976 / Рэд.

Слова, фразеалагізм і кантэкст: Зб. артыкулаў. Мн., 1979 / Рэд.

Купалава і Коласава слова: Зб. артыкулаў. Мн., 1981 / Рэд. Рэц.: Васюковіч Л., Мароз В. Даследуецца мова песняроў // ЛіМ. 1982. 23 крас.

Слова і фразеалагізм у кантэксце: Зб. артыкулаў. Мн., 1981 / Рэд.

Слова і фразеалагізм у кантэксце: Зб. артыкулаў. Мн., 1982 / Рэд. з М. Кавалёвай.

Слова і фразеалагізм у кантэксце: Зб. артыкулаў. Мн., 1983 / Рэд. з М. Кавалёвай.

Трыпуціна Т. Аналіз слова- і фразеаўжывання ў мастацкім тэксце: (З нарыса пра мову Я. Брыля). Мн., 1984 / Рэд.

Пытанні лексікалогіі, фразеалогіі, стылістыкі: Зб. навук. артыкулаў. Мн., 1985 / Рэд.

Моўныя адзінкі ў кантэксце: Зб. навук. артыкулаў. Мн., 1987 / Рэд.

Лепешаў І., Малажай Г., Панюціч К. Практыкум па беларускай мове: (Вучэб. дапаможнік для філал. фак. пед. ін-таў). 2-е выд., выпр. і дапрац. Мн., 1988 / Рэд.

Моўныя адзінкі ў кантэксце: Зб. навук. артыкулаў. Мн., 1989 / Рэд.

Беларускія прыказкі, прымаўкі, фразеалагізмы. 3-е выд., дапрац. Мн., 1992 / Скл.

2.1.

На беларускай мове. Трыпуціна Т. Бібліяграфія. З вынікаў працы Ф. Янкоўскага: артыкулы як ацэнка працы, асобныя выданні, выданні з сааўтарамі, кнігі пад рэдакцыяй, артыкулы і рэцэнзіі, інтэрв'ю і інш. // Слова, фразеалагізм у кантэксце. Мн., 1982.

На рускай мове. Библиографический указатель по славянскому и общему языкознанию: Профессор Федор Михайлович Янковский. Самарканд, 1984.

2.3.

На беларускай мове. Александровіч С. Збіральнік скарбаў // Александровіч С. Кнігі і людзі. Мн., 1976; Брыль Я. Добра так // Брыль Я. Трохі пра вечнае. Мн., 1978; Яго ж. З вечных крыніц: Фёдару Янкоўскаму — 50 гадоў // ЛіМ. 1968. 20 вер.; Гардзіцкі А. Па няпісаныя скарбы // Гардзіцкі А. Сустрэчы. Мн., 1972; Кавалёва М., Панюціч К. Педагог, вучоны, пісьменнік // Наст. газ. 1978. 20 вер.; Міхайлаў П. Улюбёны ў роднае слова: Да 60-годдзя з дня нараджэння Ф. М. Янкоўскага // Звязда . 1978. 21 вер.; Мішчанчук М. З людзьмі і на людзях...: Нарыс // Наст. газ. 1985. 27 ліст.; Наркевіч А. Педагог, воін, вучоны // Нар. асвета. 1985. № 5; Новікаў І. Вернасць слову // Полымя. 1982. № 11; Падгайскі Л. Слова пра настаўніка // Нар. асвета. 1978. № 9; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Содаль У. Клопаты яго жыцця // Голас Радзімы. 1978. 19 кастр.; Тондзель М. Шчодрым сэрцам // ЛіМ. 1975. 9 мая; Тычына М. Свет у слове // Тычына М. Змена квадры. Мн., 1983; Фёдару Янкоўскаму — 60 // ЛіМ. 1978. 15 вер.; Шупенька Г. З любасцю да чалавека і яго слова // Шупенька Г. Цеплыня чалавечнасці. Мн., 1977.

На рускай мове. Бушуй А., Моложай Г. Федор Михайлович Янковский // Библиографический указатель по славянскому и общему языкознанию: Профессор Федор Михайлович Янковский. Самарканд, 1984; Порецкий Я. Соломон Рысинский: Solomo Pantherus Leucorussus. Конец XVI — нач. XVII в. Мн., 1983. С. 52—55.

2.4.

На беларускай мове. Жуковіч В. Прафесар Ф. Янкоўскі: [Верш] // Жуковіч В. Цана цішыні. Мн., 1985; Тармола Р. Золата: (Збіральніку народных прыказак і прымавак Ф. Янкоўскаму): [Верш] // Тармола Р. Поўня. Мн., 1966.

В. У. Смольская.

ЯНОВІЧ САКРАТ

Яновіч Сакрат (псеўд. Аляксандр Анташэвіч, Адоль Кастрыца, Колька Сплюх, К. Янкоўскі, Кастусь Янкоўскі, крыпт. С. Я., (С. Я.), (ся); н. 4.9.1936, мяст. Крынкі Беластоцкага ваяв., Польшча), празаік, драматург, публіцыст, палітычны дзеяч. Член Саюза польскіх пісьменнікаў з 1970. Піша на беларускай і польскай мовах.

Нарадзіўся ў сям'і шаўца, Канстанціна Яновіча, які меў таксама трохгектарную гаспадарку. У школе спрабаваў пісаць вершы па-польску і па-руску. У 1950 адправіўся з Крынак у «вялікі горад Беласток», дзе закончыў электратэхнікум (1955), а затым (завочна) аддзяленне беларускай філалогіі Настаўніцкага інстытута (1962). Працаваў журналістам у штотыднёвіку «Ніва», кіраваў аддзелам галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. У 1973 завочна закончыў факультэт польскай філалогіі Варшаўскага універсітэта. Пратэстуючы супраць бюракратызацыі ўлады, быў вымушаны пайсці на «чорную работу» — рабіў кладаўшчыком, тэхнікам бяспекі працы, што ўзбагаціла яго жыццёвымі назіраннямі. Быў старшынёй Клуба Саюза польскіх пісьменнікаў у Беластоку (1976—81). У апошнія гады ўсё больш займаецца палітычнай дзейнасцю, змагаецца за роўныя правы беларусаў Беласточчыны з палякамі. Адзін з заснавальнікаў Беларускага незалежнага выдавецтва (1981—87). Старшыня партыі Беларускае дэмакратычнае аб'яднанне (з 1990).

Як празаік С. Яновіч дэбютаваў у 1956 на старонках беларускага штотыднёвіка «Ніва». Аўтар зборніка апавяданняў і мініяцюр «Загоны», аповесці пра К. Каліноўскага «Сярэбраны яздок». У перакладзе на польскую мову выйшлі яго кнігі прозы «Вялікі горад Беласток», «Забыцці», «Сцяна», «Сярэбраны яздок», «Самасей», «Малыя дні», «Трэцяя пара», а таксама — напісанае для паля-

каў — эсэ «Беларусь, Беларусь», якое выклікала вялікую палеміку, прыцягнула ўвагу да патрэб беларусаў у Польшчы. Проза С. Яновіча вызначаецца філасафічнасцю, глыбокім псіхалагізмам. Пісьменнік адным з першых паказаў у Польшчы адчужэнне ўлады ад народа («Сцяна»), духоўную трагедыю ўчарашняга вяскоўца ў горадзе («Самасей»), у сувязі з чым у аўтара былі цяжкасці з друкаваннем — як на Беласточчыне, так і ў БССР. Напісаў некалькі драматычных твораў, якія выйшлі асобнымі выданнямі («Зборнік сцэнічных твораў», «Не пашанцавала»). Пераклаў на польскую мову «Вітражы» Я. Брыля, п'есу Я. Шабана «Шрамы» (для Драматычнага тэатра імя А. Вянгеркі ў Беластоку). Аўтар літаратуразнаўчых прац і крытычных артыкулаў пра творчасць беларускіх пісьменнікаў, якія жывуць у Польшчы і гуртуюцца ў «Белавежы», эсэ пра польска-беларускія сувязі. Мініяцюры-імпрэсіі С. Яновіча выйшлі асобным выданнем у Лондане — у арыгінале і перакладзе Ш. Акінэр на англійскую мову. Паводле слоў пісьменніка, рукапісы яго твораў знаходзяцца ў Нацыянальнай бібліятэцы, БДАМЛіМ і музеях у Мінску, бібліятэцы імя Ф. Скарыны ў Лондане, бібліятэцы «Асалінэум» у Вроцлаве, Акруговым музеі ў Беластоку і інш.

Жыве ў мяст. Крынкі Беластоцкага ваяв.

А. В. Мальдзіс.

Бібліяграфія

1.2.

Загоны: [Апавяданні]. Беласток, 1969. Рэц.: Манкевіч Б. Чытаючы Сакрата // Ніва. 1969. 31 жн.; Насядка З. Малыя і вялікія апавяданні С. Яновіча // Там жа. 1969. 6 ліп.; Паўлючук У. Пах скварак з цыбуляю // Там жа. 1969. 17 жн.; Прашковіч М. Загоны пачынаюць рунець... // Полымя. 1970. № 1; Раманчук Ш. // Ніва. 1969. 7 снеж.; Целушэцкі Я. Аб кніжцы Сакрата Яновіча // Там жа. 1969. 7 вер.; Huszcza J. Grządki // Odgłosy. 1969. Nr 25; Kożuszko L. Ogrody Janowicza // Gaz. Białostocka. 1969. Nr 157; Redliński E. Ogrody // Kontrasty. 1969. Nr. 8.

Не пашанцавала: Камедыя. Беласток, 1978.

Сярэбраны яздок: Аповесць, апавяданні, замалёўкі, гумарэскі. Мн., 1978. Рэц. Мальдзіс А. Прыемнае знаёмства // ЛіМ. 1979. 6 крас.; Міско Я. Расказ пра пачуцці // Полымя. 1979. № 9; Смашч В. «Сярэбраны яздок» // Ніва. 1978. 29 кастр.

Думкі пра аўтаномію: [Эсэ]. Беласток, 1981. Рэц.: Darski J. Myśli o autonomii // Kontakt (Paryż). 1985. Nr 11.

Праваслаўная Царква ў Беластоцкім Краі і беларуская мова ў ёй. Нью-Ёрк, 1984.

Białoruś, Białoruś. Warszawa, 1987.

Самасей: Аповесць, апавяданні. Мн., 1992.

Доўгая сьмерць Крынак: Апавяданьні, аповесць. Беласток; Бельск, 1993.

Dolina pełna losu. Białystok, 1993.

Terra incognita: Białoruś. Białystok, 1993.

Лістоўе — Listowie. Białystok, 1995.

1.3.

1956. Гнілое ў здаровым: [Апавяданне] // Ніва. 13 мая; Мы не хочам: [Апавяданне] // Там жа. 10 чэрв. Родная глухамань: [Апавяданне] // Там жа. 15 ліп., 12 жн.

1957. Сялянскія клопаты // Ніва. 17 лют.; На маю думку // Там жа. 17 сак.; Сельскагаспадарчая самаадукацыя па-новаму // Там жа. 24 сак.; Калі заспявалі пэўні // Там жа. 21 крас.; Каму ж гэта было патрэбна? // Там жа. 28 крас.; На радзіме Кастуся Каліноўскага // Там жа. 19 мая; Успамін: [Верш] // Там жа. 4 жн.; Мінская вуліца // Там жа. 11 жн.; З візітам да Шырмы // Там жа. 18 жн.; Беларускі мастацкі калектыў у Варшаве // Там жа. 15 вер.; Таленавіты кампазітар // Там жа. 22 вер.; Па закавулках Вільні // Там жа. 29 вер.; Беларусьфільм // Там жа. 3 ліст.; Беларуская тэлевізія // Там жа. 10 ліст.; Алесі, што ў Лодзі: [Мініяцюра] // Там жа. 13 кастр.; У Пятра Сергіевіча // Там жа. 13 кастр.; Над Свіслачу // Там жа. 27 кастр.; Wielki przyjaciel Polski // Gaz.Białostocka. Nr. 195

1959. Для паэтаў «Руні» знялі дзверы з клуні // Ніва. 18 кастр.

1960. Сцяпан з Маркавага выгана // Ніва. 29 мая.

1961. Тры дні канікул: [Апавяданне] // Беларускі каляндар 1962. Беласток.

1962. Сёння і заўтра беларускага чытальніцтва // Ніва. 6 мая; Чалавек чалавеку... [Гумарэска] / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Упершыню... // Там жа. 12 жн.; Член партыі // Там жа. 19 жн.; Было табе...: [Гумарэска] / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Як арганізавалі ТБШ // Там жа. 26 жн.; Напішы, сынок, адрас...: [Гумарэска] / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Здрада // Там жа. 9 вер.; Не даруем!: [Гумарэска] / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Бяда з ліхвянам // Там жа. 23 вер.; Паехаў, Віця, вучыцца: [Гумарэска] / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Фэст: [Мініяцюра]; Давайце, хлопцы, пачытаем // Там жа. 7 кастр.; Бы скрозь зямлю праваліліся // Там жа. 14 кастр.; Згодзе-міру не бываць: [Гумарэска] / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Вон! // Там жа. 21 кастр.; Сказанне аб валілаўскім надлясніцтве / Пад псеўд. Кастусь Янкоўскі; Ваш Крывец і хлеб мяне не цікавяць / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Валошка; Бесклапотнаму; Сыну; Думка — не конь: [Вершы] // Там жа. 4 ліст.; Алінка нарадзіла сына: [Гумарэска] // Там жа. 11 ліст. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Бацькаў гнеў: [Гумарэска] // Там жа. 25 ліст. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Урывак жыцця: [Апавяданне] // Там жа. 16, 23, 30 снеж.; Скаргі: [Гумарэска] / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Свінячы заробак: [Апавяданне] / Пад псеўд. Кастусь Янкоўскі // Там жа. 23 снеж.; Wielki przyjaciel Polaków // Gaz. Białostocka. Nr. 237.

1963. Толік: [Апавяданне]; Беларусы ў дзяржаўным і грамадскім жыцці краіны; Сувязь стварае магчымасці // Беларускі каляндар на 1963 год. Беласток; Сястры, што ў горадзе: [Гумарэска] // Ніва. 6 студз. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Пярэстая выкруціла нагу: [Гумарэска] // Там жа. 20 студз. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Як лес з Міхалкам краў: [Гумарэска] / Пад псеўд. Колька Сплюх; Нявестачка Оля: [Гумарэска] / Пад псеўд. Адоль Кастрыца // Там жа. 27 студз.; Не злуй / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; На вяселлі / Пад псеўд. Колька Сплюх: [Гумарэскі] // Там жа. 24 лют.; Знаёмая: [Гумарэска] / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Як парсюка перапрашалі: [Гумарэска] / Пад псеўд. Колька Сплюх // Там жа. 10 сак.; Прывязла Лідка жаніха: [Гумарэска] // Там жа. 24 сак. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Кастусь // Там жа. 24 сак.; Насціна споведзь: [Апавяданне] // Там жа. 31 сак.; Прыехаў; Чаго?; Прыгожай: [Мініяцюры]; Сем усмешак і смуткаў // Там жа. 7 крас.; Кавальскія жарты: [Гумарэска] // Там жа. 21 крас. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Квіты: [Гумарэска] // Там жа. 28 крас. / Пад псеўд. Колька Сплюх; Сваім і чужым жыць не дае: [Гумарэска] // Там жа. 5 мая / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Фахоўка: [Апавяданне] // Там жа. 12 мая; Уцеха з бяды Надзінай...: [Гумарэска] // Там жа. 19 мая / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Захацелася гною: [Гумарэска] // Там жа. 2 чэрв. / Пад псеўд. Колька Сплюх; Дзяльба: [Гумарэска] // Там жа. 16 чэрв. / Пад псеўд. Кастусь Янкоўскі; Сынок Жоржык: [Гумарэска] // Там жа. 23 чэрв. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Хцівасць: [Гумарэска] // Там жа. 30 чэрв. // Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Літар + 100 злотых = Турма: [Фельетон]

/ Пад псеўд. Кастусь Янкоўскі; Як Пеця Толіка падвёз: [Гумарэска] / Пад псеўд. Адоль Кастрыца // Там жа. 14 ліп.; Мішка захварэў: [Гумарэска] // Там жа. 28 ліп. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Дочанька: [Імпрэсія] // Там жа. 4 жн.; Маці ездзіла да лекара: [Гумарэска] // Там жа. 11 жн. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Зышоўся хітры з хітрэйшым: [Гумарэска] // Там жа. 11 вер. / Пад псеўд. Колька Сплюх; Малацьба: [Гумарэска] // Там жа. 8 вер. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Коліны жаніцьбы: [Гумарэска] // Там жа. 22 вер. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Сон: [Замалёўка] // Там жа. 6 кастр.; Спосабы на зладзеяў: [Гумарэска] // Там жа. 13 кастр. / Пад псеўд. Колька Сплюх; Няйначай Данілава гэта работа...: [Гумарэска] // Там жа. 20 кастр. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Жывуць Якуб з Нінкаю: [Гумарэска] // Там жа. 10 ліст. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; І сабака бяда — мая: [Гумарэска] // Там жа. 17 ліст. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Пішу табе навіну незвычайную...: [Гумарэска] // Там жа. 8 снеж. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; На старасць пасудзіліся: [Гумарэска] // Там жа. 15 снеж. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Грошы: [Гумарэска] // Там жа. 29 снеж. / Пад псеўд. Колька Сплюх.

1964. Восень; Дзядзька; Прыехаў; Нінка; Бярозка ля акна: [Мініяцюры]; Каб мова не раздзяляла // Беларускі каляндар на 1964 год. Беласток; Лес, ты наш лес: Сказанне аб N-ным надлясніцтве: [Нарыс] // Беларускі каляндар 1965 г. Беласток; Нінка; Вайскавому: [Мініяцюры] // Ніва. 5 студз.; ...: А ў нас наадварот: [Гумарэска] / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Газёры: [Фельетон] / Пад псеўд. Кастусь Янкоўскі // Там жа. 12 студз.; Быў бы лысым: [Гумарэска] // Там жа. 26 студз. / Пад псеўд. Колька Сплюх; Дух Ляцкай пушчы: [Фельетон] // Там жа. 2 лют. / Пад псеўд. Кастусь Янкоўскі; Віктарава хітрасць: [Фельетон] // Там жа. 9 лют. / Пад псеўд. Кастусь Янкоўскі; Багаты Ўладак і яго жонка: [Гумарэска] // Там жа. 16 лют. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Крама: [Гумарэска] // Там жа. 8 сак. / Пад псеўд. Колька Сплюх; Чужая бяда — не мая: [Фельетон] // Там жа. 29 сак. / Пад псеўд. Кастусь Янкоўскі; У нас выкапалі яму: [Гумарэска] // Там жа. 12 крас. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Так не робяць: [Гумарэска] // Там жа. 10 мая / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Замест моднай гутаркі...: [Нарыс] // Там жа. 14 чэрв.; Такі ў нас народ...: [Гумарэска] / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; У грыгарацаўскай старонцы: [Нарыс] // Там жа. 21 чэрв.; У бляскаў нафтовай лямпы: [Нарыс] // Там жа. 5 ліп.; Давайце спраўляць: [Нарыс] // Там жа. 12 ліп.; Якія ў нас навіны...: [Гумарэска] // Там жа. 9 жн. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Аптымістычныя беды: [Нарыс] // Там жа. 16 жн.; Па той бок Аўгустоўскай пушчы: [Нарыс] // Там жа. 23 жн.; Мая хата з краю: [Нарыс] // Там жа. 30 жн.; Цішэй едзеш — далей будзеш: [Нарыс] // Там жа. 6 вер.; Таня — сіротка: [Гумарэска] // Там жа. 13 вер. / Пад псеўд. Адоль Кастрыца; Ласінку ратуе час: [Нарыс] // Там жа. 13 вер.; Пукштэль прысуджаны на смерць: [Нарыс] // Там жа. 27 вер.; Жонцы: [Апавяданне] // Там жа. 4 кастр.; Гурток і гурточкі // Там жа. 11 кастр.; — Стаіць і стаяць будзе,— сказаў...: // Там жа. 25 кастр.; Трэба толькі памагчы: [Нарыс] // Там жа. 1 ліст.; Віна-ватыя — але хто?: [Нарыс] // Там жа. 8 ліст.; Вялікі шанц Міхалова: [Нарыс] // Там жа. 15 ліст.; Дубіна: [Нарыс] // Там жа. 22 ліст.

1965. Дзяльба; Ідучы вуліцаю нашай вёскі; Дубіна: [Нарысы] // Беларускі каляндар 1966. Беласток; Сыну; Валошка; Прыехаў: Салдату; Чаго?; Прыгожай; Думка — не конь!; Фэст; Бесклапотнаму; Бярозка ля акна; Доня-дочанька; Пісьмы да хаты; Гульні нібы дзіцячыя...; Хата; Разумей як хочаш; Дзядзькі; Вяртанні; Нінка; Сны; У шлюбнай пасцелі; Ён і яна; Квіты; Размова; Грошы; Дзяга; Вяселле; Чалавек; Хітрасць; Горад: [Мініяцюры] // Белавежа. Беласток. № 1; Здарэнне ў Сакольскім павеце: [Апавяданне] // Ніва. 4 крас.; Гарлач: [Апавяданне] // Там жа. 11 крас.; Начлег на хутары: [Апавяданне] // Там жа. 2 мая.

1966. Аб «Белавежы» // Ніва. 27 лют.: Пра малое-вялікае Гродна // Там жа. 10 крас.; Ад Супраслі да Жэдні: [Нарыс] // Там жа. 3 ліп.; Ад Супраслі па Буг: [Нарыс] // Там жа. 31 ліп.; Мае роздумы // Там жа. 14 жн.; Крынкаўскія балячкі // Там жа. 28 жн. / Пад крыпт. (С. Я.); Далейшае жыццё Манькі і яе смерць: [Мініяцюра] // Там жа. 6 ліст.; Асенні ранак: [Верш] // Там жа. 4 снеж.; Пра нарадзіны беларусаў і Беларусі // Там жа. 11 снеж.; Гандляру сумленнем; Верш прозаю; Расчараванне; Надзея; Боязнь; Адрачэнне; Шчаслівасць: [Мініяцюры] // Kształty myśli. Białystok; Białorusini na Białostocczyźnie // Kamena. Nr 15; W sprawie Białorusinów: (Wokół «Polski jakiej nie znamy») // Życie Lit. Nr 22.

1967. Хлопцы з-пад Саколкі: [Фельетон] // Ніва. 1 студз. / Пад псеўд. Кастусь Янкоўскі; Зладзеі і хлопчык: [Апавяданне] // Там жа. 5 лют.; Беларускае пагранічча на поўначы // Там жа. 5 сак. / Пад крыпт. С. Я., Торг: [Апавяданне] // Там жа. 5 сак.; Правінцыяльная? Перыферыйная?..: Беларусіяна // Там жа. 26 сак. / Пад крыпт. С. Я.; Аб Беласточчыне: Цікавыя кніжкі / Пад крыпт. (ся); Штодзесяты... // Там жа. 14 мая; Як Крынкі Саколку абулі // Там жа. 10 снеж.; «Вспулчэснасць» аб Беларусі і беларусах / Пад крыпт. (С. Я.); Балёвыя сукні... мужчынам // Там жа. 24 снеж.

1968. «Месту» Крынкі 400 год: [Нарыс] // Беларускі каляндар на 1969 год. Беласток; Галка і хлопчык: [Апавяданне] // Зорка. 4 лют.; Ноч у Хомчыка // Ніва. 7 студз.; Жаніцьба, якая адбудзецца // Там жа. 28 студз. / Пад псеўд. К. Янкоўскі; Сярэбраны яздок: [Урывак з аповесці] // Там жа. 4 лют.; М. Горкі і беларуская літаратура // Там жа. 24 сак.; Пасля водпуску; Салют: [Замалёўкі] // Там жа. 5 мая; Івана Мележа — «Ludzie na biotach». / Пад крыпт. (ся); Ён і іншыя: (Урывак з аповесці) // Там жа. 9 чэрв.; І насталі дні: (Урывак з аповесці); Нешчаслівы выпадак; Праклятце; Прытык; Шлюбная ноч: [Апавяданні] // Там жа. 4 жн.; Скарбы ў Ятвяжскай пушчы: (Урывак з аповесці) // Там жа. 1 вер.; У першы дзень Велікодных свят: [Апавяданне] // Там жа. 6 кастр.; Szkoty, jakich nie znamy / Пад крыпт. (ся); Чатырыста гадоў таму назад // Там жа. 20 кастр.; Пакрыўджаныя; Чаканне: [Мініяцюры] // Там жа. 3 ліст.; Помнік: [Мініяцюра] // Там жа. 1 снеж.; Літаратурная «Белавежа» // Там жа. 29 снеж. / Пад крыпт. (С. Я.).

1969. Люцынка-інжынерыха: [П'еса] // Зборнік сцэнічных твораў. Беласток. Рэц.: Л е ў ч у к В. Перамога Галіны Шчансновіч // Ніва. 1970. 31 мая; Бура на хутары // Там жа. 5 студз.; Смехі // Там жа. 2 лют.; Дасведчанасць: [Эсэ] // Там жа. 1 чэрв.; Крынкі — ад крынак // Там жа. 17, 24 жн.; 90 год крынкаўскіх гарбарняў // Там жа. 30 ліст.

1970. Вандраванні да пяці рэк: [Нарыс]; Заблудаўская друкарня; Беларускаму універсітэту 50 год; Як прамарнаваць сваё жыццё: [Гумарэска] // Беларускі каляндар на 1971 год. Беласток / Пад крыпт. С. Я.; Як прамарнаваць сваё жыццё (2 спосабы): [Апавяданне] // Ніва. 4 студз.; Трэцяя пара: [Мініяцюра] // Там жа. 1 лют.; Жыццё і ўчынкі Андрэя: (Урывак з новай аповесці) // Там жа. 3 мая; Хачу пісаць добра: [Інтэрв'ю] / Зап. Я. Чыквін // Там жа. 7 чэрв.; За Ярашоўкаю: [Апавяданне] // Там жа. 5 ліп.; «Ідуць тыя...»: [Эсэ] // Там жа. 6 вер.; Шасцідзесяцігоддзе Ларысы Геніюш // Там жа. 13 вер.; Piszę w języku mego dzieciństwa // Konstrasty. Nr 4.

1972. Дзеці з Гаркавіч: [Апавяданне] // Ніва. 6 жн.; Даўнія і нядаўнія сцежкі-дарогі // Там жа. 20 жн.; Далечыні Крыншчыны // Там жа. 27 жн.; Адукацыя пачынаецца з мовы // Там жа. 3 вер.; Жукоўскія з Клышаўкі // Там жа. 10 вер.; Успа-мін: [Мініяцюра] // Там жа. 1 кастр.; 110 мільё-наў «Бэтэскі» // Там жа. 8 кастр.; Збажынка: [Мініяцюра] // Там жа. 5 ліст.; Вуліца ў горадзе святочным: [Мініяцюра] // Там жа. 3 снеж.

1973. Прыгожай; Думка — не конь!; Доня-дочанька; Пісьмы да таты; Гульні нібы дзіцячыя; Хата; Сны; Жонцы; Гандляру сумленнем; Верш прозаю; Боязь; Шчасце; Касец; Гасцінец; Як я лес з Міхалкам

краў; Сыну; Бярозка ля акна: [Апавяданні] // Літаратурная Беласточчына. Мн.; Кватэра 13: [Апавяданне] // Ніва. 7 студз.; У Грыбоўшчыну: [Мініяцюра] // Там жа. 4 лют.; «Вітраж»: [Рэц. на кн.: Брыль Я. Вітраж. Мн., 1972] // Ніва. 25 лют.; Гутарка: [Апавяданне] // Там жа. 4 сак.; Пан Кароль: [Мініяцюра] // Там жа. 1 крас.; Яе пачатак жыцця: [Мініяцюра] // Там жа. 6 мая; Начлег: [Апавяданне] // Там жа. 1 ліп.; Праз Гаркавічы: [Мініяцюра] // Там жа. 5 жн.; На Белавежскай, у Беластоку: [Апавяданне] // Там жа. 2 вер.; Хутар: [Мініяцюра] // Там жа. 7 кастр.; Існаванне: [Мініяцюра] // Там жа. 4 ліст.; Аня: (Кароткая біяграфія) // Там жа. 2 снеж.; Literatura Białorusinów w Polsce // Gaz. Białostocka. Nr 115; Nie tylko o wielkim mieście // Tyg. Kulturalny. Nr 51/52.

1974. Ян Гушча // Ніва. 6 студз.; Веру: [Эсэ] // Там жа. 3 лют.; «Культура» аб творчасці Васіля Быкава // Там жа. 10 сак.; Размова: [Гумарэска]; «Бяздонныя ключы» // Там жа. 7 крас.; Роднае: [Апавяданне]; Пра дзіўныя зімы і вёсны // Там жа. 5 мая; Пра межы гераізму // Там жа. 12 мая; Збажынка: [Апавяданне]; «Творчасць» аб зборніку М. Багдановіча // Там жа. 2 чэрв.; Пра «Каласы пад сярпом тваім» Караткевіча // Там жа. 30 чэрв.; Дырэктар: [Апавяданне] // Там жа. 6 кастр.; Магілы: [Апавяданне]; «Лірычны дзённік Максіма Танка» і інш. // Там жа. 3 ліст.; Месца Чорнага ў нашай літаратуры // Там жа. 17 ліст.; Семнаццаць беларускіх // Там жа. 24 ліст. Ачалавечыўся: [Апавяданне] // Там жа. 1 снеж.; 40 гадоў творчай працы Яна Гушчы // Там жа. 8 снеж.; Святлана і Эрвін: Сказ пра дружную сям'ю // Там жа. 22 снеж.; Блытаныя абагульненні У. Паўлючука // Там жа. 29 снеж.; Janowicz Sokrat: [Wypowiedź] // Kontrasty. Nr 1; Malinowe dzwonienie: (Wizyty Starszych Państwa) // Kontrasty. Nr 8.

1975. Роднае: [Мініяцюра]; Мая Варшава // Беларускі каляндар 1975. Беласток; Дарожка // Там жа. 5 студз.; Сярэбраны яздок: [Аповесць] // Там жа. 5, 12, 19, 26 студз., 2, 9, 16, 23 лют.; 9, 16, 23, 30 сак.; [Рэц. на кн.: Bryl J. Świat daleki i blizki. Warszawa, 1974] // Там жа. 12 студз.; Аб «Навуковым зборніку» — дрэнна і добра // Там жа. 26 студз.; Гутарка з маці; Шаўцы залатарукія // Там жа. 2 лют.; Сувязі Янка Красіцкага з беларускай культурай // Там жа. 16 лют.; Аднойчы: [Апавяданне]; Не кніжка, а даведнік // Там жа. 2 сак.; Выбранае М. Танка // Там жа. 16 сак.; Анталогія — не анталогія? // Там жа. 23 сак.; Антон Луцкевіч // Там жа. 30 сак.; Эпізод у бюро на трэцім паверсе: [Апавяданне] // Там жа. 6 крас.; Зборнічкі Гудэмчука і Златакудра // Там жа. 13 крас.; Паўлючук не ўбачыў санацыйнай гары! // Там жа. 18 мая; Выпадковыя размовы: [Апавяданне]; Лісты Леаніда, сына М. Гарэцкага // Там жа. 1 чэрв.; Прычына? Самапагарда!; Заходнебеларуская міжваенная палітыка // Там жа. 15 чэрв.; У адказ рэцэнзенту // Там жа. 22 чэрв.; Пан інжынер: [Апавяданне] // Там жа. 6 ліп.; Nahnusia, napijusia ... // Там жа. 13 ліп.; Плямка: [Апавяданне] // Там жа. 3 жн.; Пташнікаў па-польску // Там жа. 24 жн.; Лета ў Мокрым: [Апавяданне]; Крынкаўскае зямляцтва // Там жа. 7 вер.; Паклон Адамскага Палессю // Там жа. 21 вер.; Тры тэзісы Аляксандры Бергман // Там жа. 28 вер.; Дабро, змешанае са злом... // Там жа. 5 кастр.; Люба сэрцу... // Там жа. 19 кастр.; Вакол беларускага паўстання // Там жа. 26 кастр.; Філосаф: [Апавяданне] // Там жа. 2 ліст.; «Далягляды» // Там жа. 30 ліст.; Сардэчнае пісанне Калесніка // Там жа. 7 снеж.; Адразу ўсё трэба шукаць // Там жа. 14 снеж.; Kilka uwag o literaturze białoruskiej i jej recepcji w Polsce Ludowej // Studia polono-slavica-orientalia: Acta litteraria... Wrocław. T. 2. Рэц.: P. C. // Ніва. 1981. 12 ліп.

1976. Гутарка Сучаснага з Хворым: (Сцэнка) // Беларускі каляндар 1976. Беласток; Сто хвароб на аднаго чалавека; Старыя; Сыноk: [П'есы] // Яновіч С., Геніюш Ю. Зборнік сцэнічных твораў. Беласток. Рэц.: Шаховіч М. З думкай аб драмгуртках // Ніва. 1976. 3 кастр.; Далёкае пахаванне: [Апавяданне] // Ніва. 1 лют.; Беларускія карэнні «Канапелькі» // Там жа. 15 лют.; Нарадзіны Беларусі // Там жа. 11 крас.; Неахайнасць Цялушэцкага // Там жа. 9 мая; «Літаратура» — Аб «Полымі» і «Маладосці» // Там жа. 23 мая; Białoruskie Towarzystwo Społ. Kult. w Polsce // Kontrasty. Nr 4.

1977. Дваццаць выпускаў «Беларускага календара» // Беларускі каляндар 1977. Беласток / Пад крыпт. С. Я.; Неспакой творчасці: [Прадмова] // Чыквін Я. Неспакой. Беласток; [Gratulacja z okazji 100 nru) // Kontrasty. Nr. 1; Białystok literacki // Warmia i Mazury. Nr 4; Białostockie w białoruskiej literaturze radzieckiej // Warmia i Mazury. Nr 11.

1978. Навуковаму гуртку дваццаць гадоў // Беларускі каляндар. 1978. Беласток; «Белавежцы» // Ніва. 1 студз.; Перапыненая размова двух: [Апавяданне]; Маё прыстанішча: [Эсэ] // Там жа. 2 крас.; Да беларускага слова: [Мініяцюра] // Там жа. 6 жн.; Po drodze nam było do miasta // Odejdźcie od nas wszystkie strachy. Olsztyn; Białystok.

1979. Перадразмоўе: [Апавяданне] // Там жа. 4 лют.; Раман Стэфкі: [Апавяданне] // Там жа. 6 мая; Поры: [Апавяданне] // Там жа. 1 ліп.; Маналог мастачковага злодзея: [Гумарэска] // Там жа. 2 вер.; Дырэктароўшчына: [Апавяданне] // Там жа. 7 кастр.

1980. Самасей: Урывак з аповесці; Сцяна: Урывак з аповесці // Белавежа. Беласток; Таня: Аповесць // Маладосць. № 7; Сакрат Яновіч: «У мяне тут шмат сяброў...»: [Інтэрв'ю] / Зап. Г. Якаўлева // Вяч. Мінск. 25 вер.; У калядны адпачынак: [Апавяданне] // Ніва. 6 студз.; Напісанае на ўроцлаўскім вакзале: [Мініяцюра] // Там жа. 2 сак.; Ключ: [Апавяданне] // Там жа. 6 ліп.; Няздзейсненая размова: [Апавяданне] // Там жа. 7 вер.; Пахаванне Гандзі: [Апавяданне] // Там жа. 2 ліст.; «У садаўнічага Ганацкага...»: Замалёўка // Там жа. 7 снеж.; Bezkresne Kresy // Podroże do mojej Itaki. Warszawa; Białoruś, Białoruś: (Tradycje literackie i współczesność) // Kontrasty. Nr. 5; Białostockie w białoruskiej literaturze radzieckiej // Kontrasty. Nr. 10; Nad czym obecnie pracuję? // Warmia i Mazury. Nr. 9.

1981. Сягаючы да найпершага: [Успаміны]; Смерць Сымона Музыкі; У матчыным садзе: [Апавяданні] // Беларускі каляндар. 1982. Беласток; Маналогі: Беларускія падарожжы // Ніва. 1 лют.; У цяперашнім і былым: Беларускія падарожжы // Там жа. 8 лют.; Быў у мяне сон: Беларускія падарожжы // Там жа. 15 лют.; На Альбіёне: Беларускія падарожжы // Там жа. 22 лют.; Як я стаў беларусам: [Апавяданне]; «Белавежа», другая дачка «Нівы» // Там жа. 1 сак.; Жменя зярнят: Беларускія падарожжы // Там жа. 8 сак.; На пачастунку ва ўдавы // Там жа. 5 крас.; Idzi, skul pryszoū // Там жа. 3 мая; Нежаданае: [Апавяданне] // Там жа. 7 чэрв.; Адказ Сакрата Яновіча (на ліст Нядзведскай Э.) // Там жа. 26 ліп.; Дзесяцізапавецце // Там жа. 6 вер.; Апазнанне: Апавяданне // Там жа. 1 ліст.; Reportaż o sobie samym // Kwadrat. Nr 3, 4; Ściółka i wysokie sosny: [Wypowiedź] / Rozm. J. Taranenko // Gaz. Współczesna. Nr. 53.

1982. Беласток у нашай гісторыі; Старонка родная; [Нарысы] // Беларускі каляндар на 1983 год. Беласток; Вяртанне з Аўгустова: Апавяданне // Ніва. 7 сак.; Страшны канец Антона: Апавяданне // Там жа. 4 крас.; Падарожнае імгненне: Развагі // Там жа. 2 мая; На высокім паверсе: Апавяданне // Там жа. 6 чэрв.; Смехі: Апавяданне // Там жа. 1 жн.; У бок Юраўцаў: Апавяданне // Там жа. 3 кастр.; У малой Літве: [Рэпартаж] // Там жа. 7 ліст.; Куцця ў Грабаўцы: [Апавяданне] // Там жа. 5 снеж.; Białoruś, Białoruś: Fragm. książki // Kontrasty. Nr. 2; Rozdwojenie inspiracji: [Wypowiedi] / Rozm. A. Jabłońska // Nowa Wieś. Nr 8; A chto tam idzie: [Рэц. на кн.: Kupała J. A kto tam idzie. Łódź, 1981] // Nowe książki. Nr. 2.

1983. Мае даследаванні датычаць Беларусі // Ніва. 30 студз.; На парозе старасці // Там жа. 6 лют.; Сон, які прысніўся бюракрату: [Апавяданне]; Умельства быць сабою // Там жа. 6 сак.; Беларускія падарожжы // Там жа. 17, 24 крас.; Ларыса Геніюш // Там жа. 3 ліп. / Пад крыпт. С. Я.; Выратаван-

не «Будучыні» // Там жа. 7 жн.; Выезд па справе: [Апавяданне] // Там жа. 4 снеж.; Białoruś, Białoruś: Fragm. książki // Kontrasty. Nr. 2, 3; Literatura na Świecie Nr. 11; Listy do redakcji: Piarejma — Sofipol? // Polityka. Nr. 12. / У сааўт.; Dobroruś, Dobroruś: Fragm. ksiażki // Więź. Nr. 9.

1984. У канцы аднаго лета: [Апавяданне]; Стагоддзе беларускай палітычнай думкі // Беларускі каляндар 84. Беласток; На ёлцы ў вясковага інтэлігента: Апавяданне // Ніва. 1 студз.; Завулак: [Замалёўка] // Там жа. 1 крас.; У адным, няскончаным асабняку: Апавяданне // Там жа. 13 мая; «Вада ў рэшаце»: [Рэц. на кн.: Шаховіч М. Вада ў рэшаце. Беласток, 1984] // Там жа. 1 ліп.; Вялікая смерць вялікага чалавека // Там жа. 2 вер.; Восень на Выгодаўскім прадмесці: [Мініяцюра] // Там жа. 2 снеж.

1985. Нічога ягонага не памерла // Ніва. 27 студз.; Кніжка пра беларускія справы: [Рэц. на кн.: Bergman A. Sprawy białoruskie w II Rzeczypospolitej. Warszawa. 1984] // Там жа. 3 лют.; Памяці дзядзькі Піліпа // Там жа. 17 лют.; Беларус на службе: [Рэц. на кн.: Rudnicki A. Sto jeden. Kraków; Wrocław, 1984. T. 1] // Там жа. 10 сак.; Жыццё яго, як лёс наш: [Рэц. на кн.: Ліс А. Вечны вандроўнік. Мн., 1984] // Там жа. 31 сак.; Kłopoty ż mniejszościami / Пад крыпт. С. Я.; Моцны чалавек грамады // Там жа. 14 крас.; Надзея Артымовіч — шосты член СПП / Пад крыпт. С. Я.; Скарга на гісторыю: [Фельетон] // Там жа. 5 мая; Ігната Дварчаніна нездзяйсненне // Там жа. 9 чэрв.; Тайніцы лёсу Ródзевіча // Там жа. 23 чэрв.; Рэмінісцэнцыі: [Апавяданне] // Там жа. 4 жн.; Элегія пакінутага гнязда: (Элегія ў прозе) // Там жа. 3 ліст.; Яго няма ў жывых // Там жа. 15 снеж.; W białostockiej Krainie: // Ekspres reporterów. Warszawa.

1.4.

Bryl J. Witraże: Wybór z tomów / Z biał. Warszawa, 1979.

Леанчук Я. Сон аголены: Паэма / З пол. Беласток, 1981.

Karpiuk A. Raj w Wierszalinie, czyli Przypadki Eliasza / Z biał. Białystok, 1993.

1970. Гамзатаў Р. З кніжкі «Мой Дагестан»: [Вершы] / З авар. // Ніва. 6 вер.

1973. Bryl J. Witraże: (Fragment) / Z biał. // Kontrasty. Nr. 8.

1976. Адамскі Я. Апавяданні, мініяцюры / З пол. // Беларусь. № 10; Пэзовіч Б. Жніво: [Верш] / З пол. // Ніва. 1 жн.; Bryl J. Biały sztandar wiosny / Z biał. // Przyjaźń. Nr. 40.

1977. Фаліцкі Б. «А сэрцы...»; «А што калі нехта ўсё тое бачыць...»: [Вершы]; Леанчук Я. За грэбляй, Бацька; Чэрвень: [Апавяданні] / З пол. // Ніва. 2 кастр.; Bryl J. Witraże: (Fragmenty) / Z biał. // Literatura. Nr. 6; Bryl J. Oddajcie mi ciszę / Z biał. // Tyg. Powszechny. Nr. 35.

1978. Шлят М. Ліст з дапіскаю: [Апавяданне]; Ружэвіч Т. Бачу вачыма; Шыманская А. Цяжар; Крук Э. Пісаць: [Вершы] / З пол. // Ніва. 1 кастр.

1979. Ружэвіч Т. Паданне: (Урывак); Крук Э. Свет маёй мовы: [Вершы] / З пол. // Klub Związku Literatów Polskich: Rewers. Białystok.

1980. Леанчук Я. За грэбляй; Бацька; Чэрвень; Крэсла; Амяла; Малое мястэчка: [Мініяцюры]; Пэзовіч Б. Чатыры ўвасабленні каб паспрабаваць; Фаліцкі Б. «А сэрцы?..»; «Калі нехта ўсё тое бачыць...»: [Вершы] / З пол. // Белавежа. Беласток. № 2.

1981. Хаціф аль-Джанабі. «Нутро вялікае...»: [Верш] / З араб. // Ніва. 1 лют.

1.5.

На англійскую мову. Miniatures by Sakrat Janovič / Transl. S. Akiner. London, 1984.

На нямецкую мову. Im Spätherbst; Landstrasse / Übers. F. Neureiter // Weissrussische Antologie. München. 1983.

На польскую мову. Wielkie miasto Białystok / Tł. T. Dżugaj i inni. Warszawa, 1973. Рэц.: Карпюк А. // Ніва. 1973. № 34; Bereza H. Na pogranicze serdeczne // Tyg. Kulturalny. 1973. № 10; Drawicz A. // Szt. Młodych. 1973. Nr. 222; Krzyżagórski K. // Polityka. 1973. Nr. 44; Pankiewicz J. // Mag. Rodzinny. 1974. Nr. 3; Redliński E. // Nowe Książki. 1973. Nr. 20; Śliwiński M. // Kontrasty. 1973. Nr. 11; Srokowski S. Wielkie miasto Białystok // Wiadomości. 1974. Nr. 31; Termer J. // Trybuna Ludu. 1973. Nr. 321.

Zapomnieliska: miniatury liryczne: / Tł. J. Czopik. Wrocław, 1978. Рэц.: Kurowicki J. Świat jak mała wioska. // Nadodrze. 1978. Nr. 3; Mierzejewski A. Niepokoje człowieka sumiennego // Białost. Informator Kulturalny. 1980. Nr. 12; Milewski M. // Nowe Książki. 1979. Nr. 9; Orski M. // Kontrasty. 1979. Nr. 6; Smaszcz W. // Poezja. 1979. Nr. 8; Urbański A. // Regiony. 1979. Nr. 3.

Ściana / Tł. J. Plutowicz. Olsztyn, 1979. Рэц.: Mierzejewski A. Niepokoje człowieka sumiennego // Białost. Informator Kulturalny. 1980. Nr. 12; Sochoń J. Pozory życia // Gaz. Współczesna. 1979. Nr. 139; Staniszewski A. // Kontrasty. 1979. Nr. 10.

Samosiej / Tł. J. Plutowicz. Warszawa, 1981. Рэц.: Wężowicz-Ziółkowska D. // Regiony. 1982. Nr. 1—3.

Małe dni: [Opowiadania]. Warszawa, 1981. Рэц.: Korecki G. Spacer po obrzeżach. // Literatura. 1981. Nr. 46; Wężowicz-Ziółkowska D. Życie w okruchach // Regiony. 1982. Nr. 1—3; Zołciński T. // Tyg. Kulturalny. 1981. Nr. 29.

Srebrny jezdziec / Tł. A. Sobecka, Warszawa, 1984. Рэц.: Janowska I. // Nowe Książki. 1984. Nr. 12; Michnik A. // Zeszyty literackie. Paris, 1985; Młodzianowska L. // Kontrasty. 1985. Nr. 7; Utrata W. Egzotyka i historia // Trybuna Ludu. 1985. Nr. 92.

Trzecia pora / Tł. J. Czopik i inni. Białystok, 1985

Synowi / Tł. A. Kazberuk // Zarzewie. 1964. Nr. 46; [Miniatury] / Tł. E. Jaroszewicz // Kształty myśli. Białystok, 1966; Do mojego syna / Tł. L. Kożuszko; Odwiedziny; Sen / Tł. E. Redliński; Na urlopie / Tł. W. Rudczyk // Kontrasty. 1968. Nr. 4; Targ; Wypadek; Poranek / Tł. E. Redliński // Życie. Lit. 1968. Nr. 3; Dalsze życie Mańki i jej śmierć: (Prolog. Epilog); Odyseja półmieszczanina; Święta w 1945 roku; Złodzieje i chłopiec / Tł. J. Litwiniuk // Argumenty. 1969. Nr. 27; Nadzieja / Tł. L. Kożuszko // Gaz. Białostocka. 1969. Nr. 157; Wesele; Świąteczny dzień 1945 roku / Tł. E. Redliński; Jeden raz w roku w Garbarce; Noc poślubna / Tł. L. Kożuszko // Kontrasty. 1970. Nr. 4; Pomnik / Tł. M. J. Kononowicz; Wielkanoc 1971; Chutor; On i ona / Tł. J. Litwiniuk; Bławatek / Tł. J. Huszcza // Argumenty. 1972. Nr. 23; W drodze / Tł. W. Woroszylski // Kamena. 1972. Nr. 18; Bławatek / Tł. J. Huszcza; Odpust / Tł. J. Litwiniuk; Krzykacz / Tł. W. Woroszylski // Chłopska Droga. 1972. Nr. 41; Jak Krynki Sokółkę obuły / Tł. J. Litwiniuk; Pan Karol Syneczek do szkół pojechał / Tł. W. Woroszylski // Gromada Rolnik Polski. 1972. Nr 73; Miasto; Dyrektor; W izbie wytrzeźwień / Tł. W. Woroszylski // Tyg. Kulturálny. 1972. Nr. 21; Jak z Michałkiem kradliśmy drzewo; Pamięć / Tł. W. Woroszylski // Litery. 1973. Nr. 5; Dom; Filozof; Imieniny; Lęk; Trzecia pora; U matki; Życie Ani / Tł. M. Leczycka // Magazyn Rodzinny. 1974. Nr. 3; Syneczek do szkoł pojechał / Tł. W. Woroszylski; Świekra pisze; Mama wybrała się do lekarza / Tł. M. J. Kononowicz // Chłopska Droga. 1974. Nr. 85; Drobiazg / Tł. J. Litwiniuk // Tyg. Kulturalny. 1974. Nr. 35; Złodzieje i chłopiec / Tł. J. Litwiniuk; Pan Karol; W izbe wytrzeźwień / Tł. W. Woroszylski // Wiedza i Życie. 1974. Nr. 3; Wiocha — bogini zawstydzenia / Tł. M. J. Kononowicz; Wielkie miasto Białystok: [Fragment]; Suprun / Tł. T. Dżugaj // Zarzewie. 1974. Nr. 14; Wesele w drugi dzień Świąt / Tł. J. Litwiniuk // Chłopska Droga. 1975. Nr. 4; Do Grzybowszczyzny; Odpust; Ranek / Tł. J. Czopik // Nadodrze. 1977. Nr. 12; Pewnego dnia; Spotkanie / Tł. J. Czopik // Sigma. 1977/78. Nr. 2; Lipiec 1971 roku w Warszawie; Przypadkowa rozmowa / Tł. J. Plutowicz // Tyg. Kulturalny. 1977. Nr. 50; Suprun Tł. J. Czopik Warmia i Mazury. 1977. Nr. 2; Powroty do Krynek; Modlitwa; Źdźbło żyta; Oczekiwanie; Pewnego dnia / Tł. J. Czopik // Nadodrze. 1978. Nr. 3; Na dawnej Sosnowej; Przemówienie na zebraniu oszustów; Moja przystań; Na pogrzeb;

Przerwana rozmowa / Tł. A. Sobecka // Opole. 1978. Nr. 11; Nieszczęśliwy wypadek; Ranek / Tł. J. Czopik // Warmia i Mazury. 1978. Nr. 2; Zamyślenie w podróży / Tł. J. Plutowicz // Warmia i Mazury. 1978. Nr. 9; Rozmowa z matką; Wieczerza wigilijna w Grabówce / Tł. J. Leończuk // Warmia i Mazury. 1978. Nr. 10; Anastas / Tł. J. Płutowicz // Życie Lit. 1978. Nr. 4; Nieskończona rozmowa / Tł. Z. Trziszka // Fakty 79. 1979. Nr. 32; Sen Biurokraty; Rozmowa z nieznajomą; Szept usłyszany całkiem przypadkowo; Filozof / Tł. A. Sobecka // Literatura. 1979. Nr. 18; Boże Narodzenie w Krynkach / Tł. J. Plutowicz // Tyg. Kulturalny 1979. Nr. 45; Samosiej: [Fragment] / Tł. J. Plutowicz // Warmia i Mazury. 1979. Nr 6; Wesele w drugi dzień Świąt / Tł. J. Litwiniuk // Warmia i Mazury. 1979. Nr. 10; Klucz / Tł. J. Plutowicz // Argumenty. 1980. Nr. 27; Suprun / Tł. T. Dżugaj // Nowa Wieś. 1980. Nr. 32; Dzieci z Harkiewicz; Jak zmarnować swoje życie (dwa sposoby); Rozmowa współczesnego z chorym / Tł. A. Sobecka // Odra. 1980. Nr. 9; Powrót z Augustowa; Kariera / Tł. Z. Nasiadko // Profile. 1980. Nr 3; Tania / Tł. A. Sobecka // Regiony. 1980. Nr. 1; Aluzja i in. / Tł. A. Sobecka. // Integracje. 1981. Nr. 11; Cierpki smak / Tł. Z. Trziszka // Magazyn Kulturalny. 1981. Nr. 3; Żywioła; W Krynkach; Sąd mojej matki; Klucz / Tł. Ż. Trziszka // Tyg. Kulturalny. 1981. Nr. 14; Miniatury / Tł. A. Szachowicz // Warmia i Mazury. 1981. Nr. 4; Krótkie prozy / Tł. Z. Trziszka // Tyg. Kulturalny. 1982. Nr. 19; Bojaźń / Tł. J. Czopik. // Zwierciadło. 1983. Nr. 29.

1.6.

Беларускі каляндар: 1968. Беласток, 1967 / Рэд.

Белавежа: Літ. альманах. Беласток, 1980 / Рэд. з інш.

Леанчук Я. Сон аголены. Беласток, 1981 / Рэд.

Калачынскі М. Маладая змена: [Інтэрв'ю] // Ніва. 1957, 25 жн. / Зап.; Канапелька Я. Размова ў чатыры вочы: [Інтэрв'ю] // Там жа. 1962. 2 снеж. / Зап.; Дземяновіч М. Навагодняе інтэрв'ю // Там жа. 1963. 6 студз. / Зап.; «...Трэба б адказваць цэлай кніжкай»: Інтэрв'ю з Ежы Путраментам // Там жа. 1968. 7 студз. / Зап.; Інтэрв'ю дае Аляксандр Рымкевіч // Там жа. 1968. 2 чэрв. / Зап.; Інтэрв'ю з Эўгеніушам Паўкшта // Там жа. 1968. 29 вер. / Зап.; «Раманс» з Тарашкевічам: [Інтэрв'ю] // Там жа. 1973. 16 снеж. / Зап.; Пра беларускае ў Еўропе: Інтэрв'ю з А. Макміліным // Там жа. 1981. 13 снеж. / Зап.

2.3.

На англійскай мове. Akiner S. Introduction // Miniatures by Sakrat Janovič. London, 1984.

На беларускай мове. Адзінаццатая кніжка С. Яновіча // Ніва. 1974. 23 вер.; Апавяданні Яновіча ў «Зажэві» // Там жа. 1974. 19 мая; Брыль Я. Замест пасляслоўя // Яновіч С. Сярэбраны яздок. Мн., 1978; Яго ж. Цікавая, добрая проза: («Замест пасляслоўя» да кнігі Сакрата Яновіча «Сярэбраны яздок») // Брыль Я. Зб. тв.: У 5 т. Мн., 1981. Т. 4; Жамойцін Я. «Белавежа» 1980 г.// Беларускі каляндар. 1982. Беласток, 1981; Яго ж. Сакрат у Варшаве // Ніва. 1984. 23 снеж.; Леанчук Я. Уваг і аб творчасці «белавежцаў» // Беларускі каляндар. 1980. Беласток, 1980; [Няздзведская Э.]. Сакрату Яновічу (На яго выступленне ў «Ніве» № 25). // Ніва. 1981. 26 ліп.; Няўважны Ф. Тут і на гарызонце, або беларускія паэты ў Польшчы. // Ніва, 1983. 4 снеж.; Прашковіч М. Ліст Сакрату Яновічу // Там жа. 1966. 11 вер.; Сакрат Яновіч // Там жа. 1980. 7 снеж.; Сычэўскі Я. Сустрэча з Сакратам Яновічам // Там жа. 1975. 18 мая; Чыквін Я. Засні сярод ашалелай радасці // Там жа. 1978. 2 крас.; Шаховіч М. «Белавежа» // Беларускі каляндар на 1983 год. Беласток, 1982; Швед В. Беларускі парнас у Народнай Польшчы // Беларускі каляндар, 1978. Беласток, 1978; (я ч) «Сакрат Яновіч...» // Ніва. 1978. 2 крас.

На нямецкай мове. [Neureiter F.] Sakrat Janovič // Weissrussische Antologie. München. 1983.

На польскай мове. Bereza H. Na pograniczu // Tyg. Kulturalny. 1973. Nr. 40; Jabłońska A. Rozdwojenie inspiracji // Nowa Wieś. 1982. Nr. 8; Kruk E. Inne barwy Białostoczczyzny // Gaz. Olsztyńska. 1973. Nr. 250; Kurowicki J. Dowód z Janowicza // Kurowicki J. Bez stałego adresu. Wrocław, 1980; Kurowicki J. Świat jak mała wioska // Janowicz S. Zapomnieliska. Wrocław, 1978. Noworolska B. Dwa pogranicza czyli Sokrat Janowicz // Warmia i Mazury. 1978. Nr. 10; Olbryś W. Sokrat Janowicz — pisarz regionalny // Kontrasty. 1983. Nr. 8; Panas H. Tydzień czytelnika // Gaz. Olsztyńska. 1979. Nr. 180; Pietrasz D. // Kontrasty. 1974. Nr. 8, 11; Rudczyk W. // Kontrasty. 1973. Nr. 2; Smaszcz W. Literatury rok powszedni // Zdarzenia. Białostocki Informator Kulturalny. 1981. Nr. 7—8; Smaszcz W. [Wstęp] // Janowicz S. Trzecia pora. Warszawa, 1985; Staniszewski A. Sumienie Stefana Sumleniewicza // Kontrasty. 1979. Nr. 10; Szabłowski W. Pisarz dwóch narodów // Czerwony Sztandar. 1979. Nr. 85; T. T. [Tomkiewicz T.] Sokrat Janowicz. // Gromada Rolnik Polski. 1972. Nr. 73; Trziszka Z. Sokrata Janowicza wiersz prozą i proza wierszem // Fakty 79. 1979. Nr. 32; Trziszka Z. Sokrat z Krynek // Trziszka Z. Korzenie plebeusza. Warszawa, 1984; Trziszka Z. Wierność samemu sobie. // Tyg. Kulturalny. 1981. Nr. 12.

2.4.

На польскай мове. Adamski J. Małe opowiadania: Dzielenie chleba czyli Rzecz o sprawiedliwości; Młody żołnierz: (S. Janowiczowi)... // Magazyn Kulturalny. 1977. Nr. 1.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 294.

Т. М. Махнач.

ЯНУШКЕВІЧ ЯЗЭП

Янушкевіч Язэп Язэпавіч (н. 7.3.1959, в. Ракаў Валожынскага р-на Мінскай вобл.), літаратуразнавец. Член СП Беларусі з 1995.

Нарадзіўся ў сям'і служачых. Бацька, Язэп Іванавіч, працаваў цырульнікам, маці, Марыя-Ірэна Станіславаўна, рахункаводам Ракаўскага сельпо. Я. Янушкевіч у 1976 скончыў Ракаўскую СШ. З дзяцінства пад уплывам старшага брата Фелікса (цяпер вядомы беларускі мастак) шмат чытаў з багатай хатняй бібліятэкі, дзе былі творы па мастацтве, літаратуры, музыцы, археалогіі, гісторыі, этнаграфіі. Маці, якая дасканала валодала польскай мовай, навучыла чытаць у арыгінале А. Міцкевіча, М. Канапніцкую, Ю. Крашэўскага. Ужо тады пачаў знаёміцца і з творчасцю В. Дуніна-Марцінкевіча, У. Жылкі, М. Гарэцкага, У. Караткевіча, іншых беларускіх пісьменнікаў. У 1976—81 вучыўся на беларускім аддзяленні філфака БДУ, дзе наведваў семінары С. Александровіча, Р. Семашкевіча. Тут акрэслілася кола навуковых зацікаўленняў: гісторыя беларускай культуры 19 ст. З 1985 малодшы навуковы супрацоўнік, з 1989 навуковы, з 1991 старшы навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры АН Беларусі.

Першая навуковая публікацыя Я. Янушкевіча з'явілася на старонках Валожынскай раённай газеты ў 1976, потым яе паўтарыў штотыднёвік «Літаратура і мастацтва» («Новае пра Грушвіцкага»). Даследуе жыццёвы і творчы шлях В. Дуніна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча, П. Багрыма, В. Сулімы-Савіч-Заблоцкага, І. Насовіча, В. Ластоўскага, займаецца пытаннямі беларуска-польскага літаратурнага ўзаемадзеяння другой паловы 19 ст., дзеля чаго праводзіць пошукі ў архівах і бібліятэках Вільнюса, Львова, Масквы, Санкт-Пецярбурга, Мінска, Варшавы, Вроцлава, Кракава. Падрыхтаваў і выдаў творчую спадчыну В. Дуніна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча, дзённікі У. Караткевіча (1989), апублікаваў арыгінал «Пінскай шляхты» В. Дуніна-Марцінкевіча, дакументы пра нараджэнне П. Багрыма, славутыя «Лісты з-пад шыбеніцы» К. Каліноўскага, уласныя фальклорныя запісы. Аўтар манаграфіі «Беларускі Дудар: Праблема славянскіх традыцый і ўплываў у творчасці В. Дуніна-Марцінкевіча». Жыве ў Ракаве.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Творчество В. Дунина-Марцинкевича: Пробл. традиций и влияний: Автореф. дисс. ... канд. филол. н. Мн., 1987.

Беларускі Дудар: Прабл. славян. традыцый і ўплываў у творчасці В. Дуніна-Марцінкевіча. Мн., 1991.

У прадчуванні знаходак. Мн., 1994.

1.3.

1976. Новае пра Грушвіцкага // ЛіМ. 10 снеж.

1977. Невядомая песня // ЛіМ. 29 ліп.

1978. З сям'і Ваньковічаў // ЛіМ. 8 вер.

1982. Шчодрая ніва Дудара: Да 175-годдзя з дня нарадж. В. Дуніна-Марцінкевіча // Голас Радзімы. 16 снеж.; Арыгінал «Пінскай шляхты» // ЛіМ. 30 ліп.; Ён першы сеяў зярняты... // Там жа. 17 снеж.

1983. Пачынальнік новай літаратуры: Да 175-годдзя з дня нарадж. В. І. Дуніна-Марцінкевіча // Беларусь. № 1; Новае пра беларускага Дудара: Постскрыптум да «Арыгінала «Пінскай шляхты»; Кампазітары Марцінкевічы // ЛіМ. 29 ліп.

1984. «Ён першы сеяў зярняты...» // Дунін-Марцінкевіч В. Творы. Мн.; Новыя дакументы пра В. Дуніна-Марцінкевіча // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 2; Прыбраны ў мужыцкую сярмягу // Маладосць. № 12; Апякун і настаўнік: [Пра вучонага Б. Эпімах-Шыпілу] // Голас Радзімы. 11 кастр.; Ёсць што збіраць, ёсць што шукаць: [Інтэрв'ю з літаратуразнаўцам С. Александровічам] // Там жа. 25 кастр.; Змагар за праўду // ЛіМ. 23 сак.

1985. Полесский колорит в комедии Дунина-Марцинкевича «Пинская шляхта» // Региональные особенности восточнославянских языков, литератур, фольклора и методы их изучения: Тезисы докладов и со-

общений. Гомель. Ч. II; Ён бачыў харство: (Да 85-годдзя з дня нараджэння У. Жылкі) // ЛіМ. 24 мая; Ён любіў свой народ: (Да 100-годдзя з дня нараджэння Алеся Бурбіса) // Там жа. 25 кастр.

1.6.
Дунін-Марцінкевіч В. Творы / Скл., прадм. і камент. Мн., 1984.

Багушэвіч Ф. Творы / Скл. Мн., 1991.
Гарэцкі М. Гісторыя беларускай літаратуры. Мн., 1992 / Камент. з інш.

2.3.
На беларускай мове. Букчын С. Беларускія сябры дзекабрыста // ЛіМ. 1977. 14 студз.; Парэпка А. На добрую памяць нашчадкам // Голас Радзімы. 1984. 4 кастр.
На польскай мове. Janowicz S. Tajemnice patriarchy // Kurjer Podlaski {Białystok}. 1984. 3—5 sierp.

2.4
Стрыжак В. Пошук: [Верш] (Ю. Янушкевіч) // Нашчадкі. Мн., 1979.

М. П. Барташэвіч.

ЯНЧАНКА МІКОЛА

Янчанка Мікола (Мікалай Ігнатавіч; псеўд. Мікола Забалоцкі, Мікола Пчаляр; н. 22.6.1931, в. Забалацце Магілёўскага р-на), паэт, празаік, перакладчык. Член СП Беларусі з 1979. Піша на беларускай і рускай мовах.

Нарадзіўся ў сям'і калгаснага каваля, які таксама пісаў вершы і падбіраў мелодыі да іх, добра іграў на скрыпцы. У 1939 паступіў у Забалацкую пачатковую школу, дзе да Айчыннай вайны скончыў 2 класы. У 1944, пасля вызвалення, паступіў у 3-і клас той жа школы, якую скончыў у 1946. У 1952 скончыў Цішоўскую сярэднюю школу. У сувязі з пераездам бацькі, які стаў працаваць кавалём на Магілёўскім матора-рамонтным заводзе, далей жыў у Магілёве. У 1956 скончыў гістарычны факультэт Магілёўскага педінстытута. Працаваў настаўнікам у Брожскай сярэдняй школе на Бабруйшчыне (1956—61), быў выхавацелем Гарадзецкай школы-інтэрната на Рагачоўшчыне (1961), настаўнікам Дварэцкай сярэдняй школы (1965—66). Потым працаваў у раённых газетах у Рагачове, Жлобіне, Калінкавічах, Карме. З 1972 адказны сакратар рагачоўскай раённай газеты «Камунар». Узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

Літаратурнай працай М. Янчанка займаецца з 1958. Першы яго верш «Святі, вясна, ярчэй» (на рускай мове) змешчаны ў бабруйскай раённай газеце «Камуніст». Аўтар зборнікаў вершаў і апавяданняў «Разнатраўе», «Кросны», «З людзьмі — добра», «Зраблю сонейка», «Залаты вулей», «Жменька жалудоў», «Жыцейка-жыта» і інш. Піша лірычныя і сатырычныя вершы, байкі, частушкі, казкі для дзяцей. Яго паэзія вызначаецца сувяззю з вуснай народнай творчасцю, адкуль пісьменнік часта бярэ вобразы і матывы. Асаблівасць яго творчага почырку — уменне пісаць пейзаж «фарбамі настрою». М. Янчанка перакладае на беларускую мову з рускай, украінскай і іншых моў. Некаторыя вершы М. Янчанкі пакладзены на музыку А. Бычковым і А. Мінчаковым.

Жыве ў Рагачове.

В. І. Атрашкевіч.

Бібліяграфія

1.2.
Разнотравье. Мн., 1971 (Первая книга поэта). Рэц.: Гречаников А. Крылья крепнут в полете // Неман. 1972. № 2; Даніленка М. Пачатак шляху // Гомел. праўда. 1971. 5 чэрв.; Парафенюк Г. // Знамя юности. 1971. 12 окт.

З людзьмі — добра: Апавяданні. Мн., 1973. Рэц.: Лозка А. Добры падарунак дзецям // Гомел. праўда. 1974. 9 студз.; Шапялевіч А. Зерні дабраты // ЛіМ. 1974. 31 мая.

Зраблю сонейка: Апавяданні і казкі. Мн., 1978. Рэц.: Даніленка М. Пра дружбу, сонейка, работу //

Гомел. праўда. 1978. 26 вер.; Хорсун С. Малыя дзеці — вялікая адказнасць // ЛіМ. 1978. 1 снеж.

Кросны: Вершы. Мн., 1980. Рэц.: Паўлюкоўскі І. Кнігапіс // ЛіМ. 1980. 26 вер.; Ткачоў В. Прамень чалавечнасці // Гомел. праўда. 1980. 19 вер.

Лета ў серванце: Кніжка-карцінка. Мн., 1981.

Залаты вулей: Вершы. Мн., 1986.

Жменька жалудоў: Апавяданні. Мн., 1989.

Жыцейка-жыта: Вершы. Мн., 1990.

1.3.

1960. Нет — янки! Куба — кубинцам!: [Верш] // Знамя юности. 10 авг.; Телятница: [Верш] // Там жа. 17 авг.

1961. Сердце Африки будет биться: [Верш] // Знамя юности. 26 янв.; Грозное эхо: [Верш] // Там жа. 17 марта; Хлеб рекою полноводной хлынул: [Верш] // Там жа. 3 сент.; Квітнеючы камень: [Верш] // Наст. газ. 11 кастр.

1967. Курс — Коммунизм!: [Верш] // Гомел. праўда. 6 мая.

1968. Крыніцы натхнення: [Рэц. на кн.: Яцук М. Поющий камень. Мн., 1968] // Гомел. праўда. 27 жн.; «Уступи мне, скворец, уголок»: [Верш] // Знамя юности. 16 апр. / Пад псеўд. Мікалай Забалоцкі.

1969. Доброта: [Вершы] // Неман. № 12; Сонца і кветак настой: [Рэц. на кн.: Жычка Х. Настой. Мн., 1968] // Гомел. праўда. 8 студз.; Кошык радасці: [Верш] // ЛіМ. 18 ліст.; Мамины руки: [Верш] // Сел. газ. 28 сент.; «Паміж пацалункамі вымавіў словатворца...»: [Верш] // Чырв. змена. 23 ліст.

1970. Кветкі і боль; Не спыняйся: [Кароткія апавяданні] // Бярозка. № 10; Трапкач: [Верш] // Вожык. № 3; Гібрыд: (Гумарэска) // Там жа. № 13; Спакуснік: [Верш] // Там жа. № 15; Адвучылі; Дзякуй; Бярозка; Маленькія апавяданні // Вясёлка. № 6; Якімаўкі; Прыпеўка; Не спыняйся: Кароткія апавяданні // Гомел. праўда. 1 жн.; Хатняя МТС: Фельетон // Звязда. 21 сак.; Пярун: Фельетон // Там жа. 14 чэрв.; Земля говорит: [Верш] // Сел. газ. 5 апр.; Могілкі вёсак: [Верш] // Там жа. 28 апр.; Званар Заліхвацкі: [Верш] // Там жа. 23 мая; Валерка; Квітнеючы камень: [Вершы] // Там жа. 13 сент.; Жаданне: [Верш] // Чырв. змена. 14 крас.

1971. Казка пра ката // Вясёлка. № 11; Казка: [Апавяданне] // Работніца і сялянка. № 4; Заболотье мое, Заболотье!: [Верш] // Голас Радзімы. № 38; Метель: [Верш] // Гомел. праўда. 9 студз.; Краіна называецца дзяцінства: [Рэц. на кн.: Жычка Х. Букет вяргіняў. Мн., 1970] // Там жа. 29 студз.; Міцька-летуценнік; Як я расой лячыўся; Сцешына груша: Кароткія апавяданні // Там жа. 20 сак.; За лёс чалавека // Там жа. 2 мая; Пачуццё перспектывы // Там жа. 20 мая; Інтэрнат — родны дом // Там жа. 24 снеж.; Цяпло і святло жыцця: [Рэц. на кн.: Даніленка М. Наш дом. Мн., 1971] // Звязда. 17 жн.

1972. Май: [Верш] // Беларусь. № 5; Прадказала...: Гумарэска // Вожык. № 23; З людзьмі добра: [Апавяданне] // Вясёлка. № 5; Валерка: [Верш] // Работніца і сялянка. № 3; Крылатая мара юных // Гомел. праўда. 11 лют.; Песня аб Рагачове: [Верш] // Там жа. 12 лют.; Жаданне; Забалоцце маё, Забалоцце!: [Вершы] // Чырв. змена. 20 крас.

1973. Цінь і Піня; Наш кандуктар: [Апавяданні] // Бярозка. № 8; Залаты вулей: Казка // Вясёлка. № 6; Складчына: [Апавяданне] // Там жа. № 12; Пра сварлівую варону і ласкавага шпачка: Казка // Работніца і сялянка. № 6; Жнівень: [Верш] // Там жа. № 8; Чаму плача скрыпка; «Дзякуй»; Першая рыбіна: Кароткія апавяданні // Гомел. праўда. 24 лют.; Ранак: [Верш] // Там жа. 28 сак.; «Тут кулі свісталі...»: [Верш] // Там жа. 16 чэрв.; Чырв. змена. 23 вер.; Жаданне: [Верш] // Гомел. праўда. 28 ліп.; Аддай назаўсёды; Дружок; Кветкі і боль: (Тры навелы) // Там жа. 11 жн.; Хлебныя крошкі: Навела // Там жа. 3 ліст.; Сады цвітуць // Звязда. 1 мая; Міцька-летуценнік: Апавяданне // ЛіМ. 31 жн.; Вось яна — іх «дэмакратыя»: [Верш] // Там жа. 28 вер.; З людзьмі добра: Апавяданне // Маг. праўда. 31 жн.; Галінкі ў вазе; Не толькі працавітасці: (Кароткія апавяданні) // Піянер Бел. 29 сак.; У полі: [Верш] // Сел. газ. 5 окт.; Митька: Новелла // Там жа. 21 окт.; Дняпроўскі вір: Легенда // Чырв. змена. 3 чэрв.

1974. Якімаўкі: [Апавяданне] // Акцябраты. Мн.; Адкрыццё; Хлапчукоўскі гай: Апавяданні-былі // Бярозка. № 11; Па маліну: [Верш] // Вясёлка. № 7; Палахлівы Савось: [Верш] // Там жа. № 8; Зорачка: [Верш] // Там жа. № 11; Казка пра капрызу і тыгранятка: [Верш] // Работніца і сялянка. № 10; Між Сухіняю ды Патопаю: [Верш] // Гомел. праўда. 30 сак.; Венька Шыла; Адкрыццё: [Апавяданні] // Там жа. 10 жн.

1975. Сталовая: [Верш] // Бярозка. № 1; Яблычак; Петрусёў гадаванец: [Апавяданні] // Вясёлка. № 4; Работка: [Апавяданне] // Там жа. № 12; Гомел. праўда. 22 ліст.; Чырвона-чорныя ажыны: [Верш] // Маладосць. № 9; Яблычак: [Навела] // Гомел. праўда. 31 мая; Не капай ямы...: Гумарэска // Піянер Бел. 9 кастр.; Клятва: [Верш] // Чырв. змена. 21 жн.

1976. Жаўруковыя бомы; Ліпень: [Вершы] // Беларусь. № 6; Пачакаем да суботы: Апавяданне // Бярозка. № 7; А я — адзін: [Верш] // Вожык. № 18; Ніва. 28 ліст.; Калмацік: [Апавяданне] // Вясёлка. № 5; Крупнік: [Апавяданне] // Там жа. № 12; Пра казульку-капрызульку: [Апавяданне] // Работніца і сялянка. № 8; Камуністы: [Верш] // Гомел. праўда. 31 студз.; Сел. газ. 19 февр.; За першапраходцамі: [Верш] // Гомел. праўда. 30 сак.; Пяшчотнае слова: [Верш] // Там жа. 4 снеж.; Люты: [Верш] // Там жа. 11 снеж.; Ліпень: [Верш] // Ніва. 25 ліп.; Аднапалчане: [Апавяданне] // Там жа. 12 вер.; Каравай: [Верш] // Піянер Бел. 29 ліп.; Добры дзень!: [Верш] // Сел. газ. 25 авг.; «Я спаборнічаю з Зінай...»: [Верш] // Там жа. 28 авг.

1977. Наш Асноўны закон: [Верш] // Беларусь. № 8; Свішчуць ракі: [Верш] // Вожык. № 15; Рагачоўцы рагочуць: [Верш] // Там жа. № 22; Па суніцы: [Верш] // Вясёлка. № 7; Валерка: [Верш] // Гомел. праўда. 11 студз.; «Ой, як хочацца часам...»: [Верш] // Там жа. 2 крас.; Верасень; «Апалі познія ажыны...»; Кастрычнік; «Што задумны стаіш...»: [Вершы] // Там жа. 10 вер.; Мы Закона нашага сааўтары: [Верш] // Там жа. 4 кастр.; Светлая наша ява: [Верш] // Звязда. 14 жн.; Нашых спраў і перамог вянок: [Верш] // ЛіМ. 22 ліп.

1978. Слова камісара; Кветкі Паўлу Грынчыку: Апавяданні-былі // Бярозка. № 5; Карагод; Зайздрасць; Лета ў серванце: [Апавяданні] // Вясёлка. № 1; У бары: [Верш] // Там жа. № 9; Лета: [Вершы] // Гомел. праўда. 1 ліп.; Просьчына дуброва: Апавяданне // Там жа. 7 ліп.; Наш Закон: [Верш] // Там жа. 7 кастр.; Аднапалчане: Быль // Там жа. 17 ліст.; Май; «Апалі познія ажыны...»: [Вершы] // ЛіМ. 20 студз.; «Зеляненюць густа пожні...»: [Верш] // Там жа. 28 ліп.; Бліны: [Вершы] // Маг. праўда. 22 ліп.; Люты: [Верш] // Сел. газ. 12 февр.; Балада пра казачку; Запрашэнне: [Верш] // Чырв. змена. 18 студз.

1979. Сустрэча з татам: [Апавяданне] // Вясёлка. № 5; Брусніцы: [Верш] // Там жа. № 9; Сустрэча з бацькам: Апавяданне // Гомел. праўда. 28 лют.; Залатое вяселле: [Верш] // Там жа. 12 чэрв.; Рэвалюция — это труд: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; Аднадольцы: [Верш] // Там жа. 30 ліст.; Подзвіг: [Верш] // Звязда. 7 ліп.; Праводзіны: [Верш] // ЛіМ. 26 студз.; «У час паводкі прыгадаў...», Нядзелі; Пра каханне: [Вершы] // Там жа. 31 жн.; Адчуванне вечнасці і шчасця: [Рэц. на кн.: Шкляревский И. Неназванная сила. М., 1978] // Маг. праўда. 13 чэрв.; Ля помніка Смалячкову: [Верш] // Там жа. 3 ліп.; Між іншым...: Гумарэска // Там жа. 11 вер.; Малатабоец з Берліна: Апавяданне // Там жа. 5 снеж.; Праводзіны; Закаціўся ў калісьці: [Вершы] // Ніва. 4 сак.; Немаўлятка: [Верш] // Сел. газ. 23 дек.

1980. Глячок памог: [Апавяданне] // Вясёлка. № 8; Добра з клёнам рабіне: [Верш] // Работніца і сялянка. № 5; На совет: [Верш] // Гомел. праўда. 1 крас.; Баллада о комсомольцах, строителях «Днепрогэса»: [Верш] // Там жа. 24 вер.; Спасибо, Отчизна!: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; Бабіна лета: [Верш] // Там жа. 18 ліст.; Франтавыя пісьмы: [Апавяданне] // Маг. праўда. 19 ліп.; Напевы дзяцінства: [Верш] // Там жа. 26 вер.; Настаўніца найпершая мая: [Успаміны] // Там жа. 20 ліст.; Лагойшчына: [Верш] //

Мін. праўда. 26 студз.; Брусніцы: [Верш] // Ніва. 14 вер.; Сябру майго юнацтва: [Верш] // Сел. газ. 17 февр.

1981. Сустрэча з татам: [Апавяданне] // Вясёлка. Мн.; Па чарніцы; Зямля маленства; «Нібыта пытаюць усе...»; Арэхі: [Вершы] // Бярозка. № 6; Пабла з Вальпараіса: [Апавяданне] // Вясёлка. № 6; Маг. праўда. 2 снеж.; Поле; «Хаваю часіну святую...»; Кацюшын абход: [Вершы] // Гомел. праўда. 20 чэрв.; Кастрычнік: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; Лагойшчына; Бабіна лета: [Вершы] // ЛіМ. 6 ліст.; Камуністы: [Верш] // Маг. праўда. 25 лют.; Жаданне; Ранак; Трывожная цішыня: [Вершы] // Там жа. 4 ліп.; Вяртанне: [Верш] // Там жа. 4 вер.; « У час паводкі прыгадаў...»: [Верш] // Там жа. 16 кастр.; Зоркі: [Верш] // Сел. газ. 28 июля; Танька: [Верш] // Там жа. 20 сент.

1982. Свята прывезлі: Апавяданне // Вясёлка. № 4; Бабіна лета: [Верш] // Работніца і сялянка. № 10; «Зноў пад снегам старонка мая...»: [Верш] // Гомел. праўда. 9 лют.; Зоркі на хатах: [Верш] // Там жа. 18 крас.; «Маёвыя вы, вечарочкі!..»: [Верш] // Там жа. 1 мая; Бор: [Верш] // Там жа. 28 мая; Марак з лінкора «Рэспубліка» // Там жа. 16 кастр.; Казачка: [Верш] // Сел. газ. 18 июля; Ля помніка Смалячкову: [Верш] // Чырв. змена. 23 студз.

1983. Гарлач малака: [Апавяданне] // Вяснянка. Мн.; Жыві, Серабранка!; Грыбны суп: [Апавяданні] // Вясёлка. № 7; Выхавацелька дзетсада: [Верш] // Гомел. праўда. 4 лют.; Жнівень: [Верш] // Там жа. 20 жн.; Вербы ніцыя: [Верш] // Там жа. 11 кастр.; Читая стихи; Старая сказка; Портрет; Можжевеловый куст: [Вершы] // Знамя юности. 9 янв. / Пад псеўд. Мікалай Забалоцкі; Асеннія вяселлі: [Верш] // Маг. праўда. 22 ліст.; Сустрэча з татам: [Апавяданне] // Ніва. 5 чэрв.; Зямля маленства; Па чарніцы; Арэхі: [Вершы] // Там жа. 31 ліп.; Сінеча: [Верш] // Сел. газ. 22 сент.; Сыны Дняпра, сыны Лахвы: [Верш] // Чырв. змена. 6 лют.; Старая казка: [Верш] // Там жа. 4 чэрв. / Пад псеўд. Мікалай Забалоцкі.

1984. «Пліска, Пліска...»; Вядро-самаход: Апавяданні-былі // Бярозка. № 2; Сонца на абрусе; Поле: [Вершы] // Там жа. № 12; Пра Рыгора з вядром і гром з серабром: [Верш] // Вясёлка. № 4; Сустрэча з будучым: [Верш] // Гомел. праўда. 22 крас.; Квітней жа, майі: [Верш] // Там жа. 1 мая; Яснавокая хатачка: [Верш] // Там жа. 2 чэрв.; Мой клопат: [Верш] // Там жа. 7 ліп.; Акацыя: [Верш] // ЛіМ. 1 чэрв.; Мая радаслоўная: [Верш] // Маг. праўда. 30 чэрв.; Песня сэрцаў: [Верш] // Там жа. 20 ліп.; Арэхі: [Верш] // Ніва. 9 вер.; Пра хлеб, подзвіг і промні // Чырв. змена. 8 лют.; Ці хочуць рускія вайны: [Верш] // Там жа. 24 крас.; Асеннія вяселлі: [Верш] // Там жа. 29 вер.; Дачушцы: [Верш] // Там жа. 16 снеж.

1985. Казачка: [Верш] // Партызаны, партызаны... Мн.; Працверазеў: [Верш] // Вожык. № 15; «Хлебная»: [Верш] // Там жа. № 22; Лётчыкі: [Апавяданне] // Вясёлка. № 7; «Сонца залацістага...»: [Верш] // Там жа. № 11; Як дома: [Верш] // Полымя. № 5; Сонца на абрусе: [Верш] // Гомел. праўда. 5 студз.; Запрашаю ў казку: [Верш] // Там жа. 23 студз.; Жнівень: [Верш] // Маг. праўда. 24 жн.; Браты: [Верш] // Чырв. змена. 20 сак.

1.4.

Кавалёў Д. Вечназялёная Ветка: Вершы / З рус. Мн., 1990.

1981. Рэп'ях С. Кніга братэрства: [Верш] / З рус. // Гомел. праўда. 3 крас.

1982. Шклярэўскі І. Белы стары: [Верш] / З рус. // Чырв. змена. 30 снеж.

1985. Кавалёў Д. Ветка: [Верш] / З рус. // Гомел. праўда. 2 ліп.; Яго ж. Ветка; А думаў я...; «Я рос і гадаваўся на граніцы...»: [Вершы] / З рус. // ЛіМ. 28 чэрв.

1.5.

На азербайджанскую мову. Кул ве агры: [Верш] / Тэрч. С. Мэммэдова // Пионер. 1972. № 5.

На латышскую мову. Sastapšanās ar tēti: Stāsts / Atdz. J. Vanags // Zīlīte. 1981. N 5.

На літоўскую мову. Geles ir skausmas; Berželis; Dekui / Vert. N. Antanavičiene // Pirmyn. 1974. Spal. 26.

На ўкраінскую мову. Гібрид: (Гумореска) / Пер. Д. Пилипчук // Молодий буковинець. 1970. 21 серп.; Солдатський вальс: [Верш] // Комс. гарт. 1975. 7 лист.; Поле: [Верш] // Там жа. 1978. 6 черв.; Бузок: [Верш] / Пер. С. Реп'ях // Прапор. 1980. № 12.

2.3.

На беларускай мове. Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981.

В. У. Смольская.

ЯНЧУК МІКАЛАЙ

Янчук Мікалай Андрэевіч (псеўд.: Н. Корницкий, Białorusin; крыпт.: Н. Я., Я. Н., Я., 29.11.1859, в. Карніца Канстанцінаўскага пав. Сядлецкай губ., цяпер Бялападляскага ваяв., Польшча — 6.12.1921, Масква, пахаваны спачатку на могілках у двары цяперашняй Дзяржаўнай бібліятэкі Расіі, затым перазахаваны на Навадзевічых могілках), вучоны-славіст, даследчык літаратуры, фальклярыст, этнограф, мовазнавец, антраполаг, музыказнавец, драматург, паэт, перакладчык, кампазітар. Пісаў на рускай, беларускай, украінскай, польскай мовах, на роднай палескай гаворцы.

Нарадзіўся на Падляшшы, этнічным паграніччы культур беларускага, украінскага і польскага народаў, у сям'і селяніна-аднадворца, пазней — старасты мясцовай уніяцкай царквы. Бацькі яго — Андрэй і Ксенія, якія адносілі сябе да «падлескіх русінаў» ці маларосаў, пасля адмены прыгоннага права набылі кавалак зямлі і сталі заможнымі гаспадарамі. Скончыўшы рускую школу ў Карніцы (1871), М. Янчук паступіў у Бельскую гімназію. Там зблізіўся з прагрэсіўнай сям'ёй чыноўніка Я. Гарднера, якая прытрымлівалася ліберальна-дэмакратычных поглядаў. Гарднеры, якія былі асабіста знаёмыя з вядомым рускім літаратарам Д. Пісаравым і яго родзічамі, дапамаглі М. Янчуку перанесці асабістую драму — заўчасную смерць бацькі. Вяртаючыся ў Маскву (1879), яны запрасілі здольнага юнака з сабой, дапамаглі яму ўладкавацца ў восьмы клас V гімназіі, якая лічылася ў Маскве адной з найлепшых. Пасля паспяховага заканчэння Маскоўскага універсітэта (1885) М. Янчук паглыбляў свае веды па фальклору і этнаграфіі на кафедры прафесара М. Ціханравава. Затым працаваў настаўнікам, а з 1892 памочнікам бібліятэкара Румянцаўскага музея, хавальнікам Дашкаўскага этнаграфічнага музея ў Маскве. У 1889—1903 выконваў абавязкі сакратара аддзела этнаграфіі Таварыства аматараў прыродазнаўства, антрапалогіі і этнаграфіі пры Маскоўскім універсітэце. З 1901 узначальваў музычна-этнаграфічную камісію этнаграфічнага аддзела гэтага таварыства.

У 1886 выйшла у свет першае грунтоўнае даследаванне М. Янчука «Маларускае вяселле ў Карніцкім прыходзе Канстанцінаўскага павета Сядлецкай губерні». Гэтай і наступнай навуковай працай («Па Мінскай губерні», 1889) малады даследчык заклаў падмурак беларускай музычнай фальклярыстыкі. Плёнам навуковай экспедыцыі, арганізаванай М. Янчуком у Беларусь на пачатку 1886, стаў шэраг цікавых матэрыялаў, прысвечаных побыту і культуры беларусаў (яны друкаваліся на працягу 1886—87 на старонках «Минского листка»). Разам з вядомым даследчыкам М. Харузіным М. Янчук склаў шырокавядомую «Праграму па збору этнаграфічных звестак» (1887), якая хутка распаўсюдзілася па тэрыторыі ўсёй Расіі, а праз некаторы час арганізаваў навуковы часопіс «Этнографическое обозрение». Пры рэцэнзаванні ў часопісе ён аддаваў перавагу тым публікацыям, якія мелі дачыненне да Беларусі, яе матэрыяльнага і духоўнага жыцця. М. Янчук быў аўтарам ідэі навуковай сістэматызацыі і выдання па-беларуску мастацкіх помнікаў літаратуры і фальклору, аднак адсутнасць неабходных сродкаў не дазволіла яму ажыццявіць пастаўленую мэту. У 1912 надрукаваў нарыс «Некалькі слоў пра найноўшую беларускую літаратуру», дзе зыходзіў з разумення літаратуры як мастацкага адбітка народнага жыцця, як формы выяўлення сацыяльнай і нацыянальнай самасвядомасці, паказаў сваё разуменне вытокаў новай беларускай літаратуры, разглядаў праблемы яе перыядызацыі. Як вельмі прагрэсіўную з'яву ў жыцці беларускага народа ацаніў культурна-асветніцкую дзейнасць газеты «Наша ніва», з рэдакцыяй якой падтрымліваў устойлівыя кантакты. З пачатку 1890 быў звязаны з беларускімі студэнтамі, якія вучыліся ў Маскве. Спрабаваў дабіцца ад маскоўскіх улад дазволу на пастаноўку п'есы Ядвігіна Ш. «Злодзей». У сваю чаргу Ядвігін Ш. падараваў М. Янчуку свой пераклад на беларускую мову апавядання У. Гаршына «Сігнал». М. Янчук даследаваў творчасць А. Пушкіна, Т. Шаўчэнкі, апакрыфічныя творы, перакладаў з чэшскай і польскай моў паэзію, прозу і драматургію на рускую мову. Ён пераклаў на рускую мову вядомы верш Я. Купалы «Нашай ніве» («Не загаснуць зоркі ў небе»), які на доўгі час стаў своеасаблівым беларускім гімнам, і напісаў да яго мелодыю (пералажэнне для хору Б. Падгарэцкага). У 1918 напісаў на палескай гаворцы верш «Янкові Купалі», прысвечаны беларускаму песняру, прымаў удзел у рэдагаванні і выданні першай кнігі Я. Купалы па-руску (1919). М. Янчук спрабаваў свае сілы і ў драматургіі, стварыў шэраг п'ес («На чужыне», «Піліп-музыка», «Не памогуць і чары, калі хто каму не да пары» і інш.), пабудаваных у асноўным на фальклорна-этнаграфічным матэрыяле. Яго музычная камедыя «Піліп-музыка» ў 1886 і 1903 ставілася ў Мінску ўкраінскай трупай М. Старыцкага. А п'еса «Не памогуць чары...» выконвалася ў Маскве той жа трупай на бенефіс М. Занькавецкай (1891). Працаваў М. Янчук і над опернай інсцэніроўкай «Гайдамакаў» Т. Шаўчэнкі (1915). Напісаў шмат вершаў на роднай карніцкай гаворцы, якія, за рэдкім выключэннем, засталіся ў рукапісах. У 1920 выйшла кніга «Курс беларусазнаўства. Лекцыі, прачытаныя ў Беларускім народным універсітэце ў Маскве летам 1918 года», дзе быў змешчаны «Этнаграфічны нарыс» М. Янчука. З'яўляўся адным з актыўнейшых членаў Беларускага навукова-культурнага таварыства, якое летам 1918 узнікла ў Маскве і займалася вывучэннем і папулярызацыяй культурна-мастацкіх здабыткаў беларускага народа. М. Янчук прымаў актыўны ўдзел у арганізацыі Беларускага дзяржаўнага універсітэта (1921), быў зацверджаны ў ім прафесарам кафедры беларускай літаратуры і этнаграфіі, а чытаць студэнтам лекцыі ездзіў з Масквы. У адну з такіх паездак, вяртаючыся з Мінска, ён захварэў на тыфус, пераадолець жа хваробу ўжо не хапіла сіл. Пасля смерці вучонага БДУ набыў яго ўласную бібліятэку — звыш двух тысяч тамоў мастацкай і навуковай літаратуры (цяпер яны захоўваюцца ў аддзеле рэдкай кнігі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі). Значнае месца ў спадчыне М. Янчука займаюць апрацоўкі беларускіх, рускіх і ўкраінскіх народных песень, арыгінальныя музычныя творы. *М. А. Варвашэвіч.*

Бібліяграфія*

1.2.

Малорусская свадьба в Корницком приходе Константиновского уезда Седлецкой губернии. М., 1886.

А. К. Киркор, ученый исследователь Литвы и Белоруссии: (Некролог). Читано в заседании Моск. археол. о-ва. К., 1887.

А. К. Киркор: Краткий очерк жизни и деятельности. М., 1888. (Отд. оттиск из «Древностей». Т. 12)

По Минской губернии: (Заметки из поездки в 1886 году). М., 1889.

К истории и характеристике женских типов в героическом эпосе. М., 1900.

* У бібліяграфію ўключаны пераважна публікацыі М. Янчука, якія маюць дачыненне да Беларусі.

О мнимонародных белорусских песнях исторического и мифологического содержания: (Докл. в О-ве истории и древностей рос. при Моск. ун-те, чит. 18 марта 1908 г.). Харьков, 1908.

Словарь членов Общества любителей Российской словесности. М., 1911.

Нарысы па гісторыі беларускай літаратуры: Старадаўні перыяд. Мн., 1922. Рэц.: Карскі Е. // Вестник Наркомпроса. 1922. Вып. 9—10.

1.3.

1886. Из научной поездки в Белоруссию // Мин. листок. 23, 30 дек.; 1887. 9, 13, 23, 27 янв.; 3, 6, 10, 20, 27 февр.; 11, 17 марта, 8 сент., 13 нояб.

1887. А.— Г. К. Киркор, ученый исследователь Литвы и Белоруссии: (Некролог) // Киевская старина. Т. 18; По поводу археологической находки // Мин. листок. 14 апр.; Библиографическая заметка: [Рэц. на кн.: Романов Е. Белорусский сборник. К., 1886. Т. 1. Вып. 1, 2; Карский Е. Ф. Обзор звуков и форм белорусской речи. М., 1886] // Там жа. 21, 28 апр.; Друскеники, Гродн. г., 5 июля: [Карэспандэнцыя] // Там жа. 10 июля / Пад крыпт. Н. Я.; Адам Карлович Киркор (12 ноября 1886 г.) // Там жа. 17 июля / Пад крыпт. Н. Я.; [Рэц. на кн.: Шейн П. Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края. Спб., 1887. Т. 1. Ч. 1] // Там жа. 25 авг.

1888. А. К. Киркор. Краткий очерк жизни и деятельности // Древности. М. Т. 12; Этнографическая поездка в Белоруссию // Известия ОЛЕАЭ. Т. 48. Вып. 2; Szopka w Kornicy // Wisła. T. 4.

1889. Оскар Кольберг: (По поводу 50-летия его деятельности) // Этнографическое обозрение. № 2; Listy z prowincji: Moskwa w marcu // Kraj. Nr 11.

1890. Оскар Кольберг: (Некролог) // Этнографическое обозрение. № 2; С. П. Микуцкий // Там жа. № 4; [Рэц. на кн.: Шейн П. Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края. Спб., 1890. Т. 1. Ч. 2] // Минский листок. 12 окт.

1892. Несколько слов по поводу археологическо-этнографической экскурсии в Седлецкую губерню в 1891 // Памятная книжка Седлецкой губернии на 1892 год. Седлец.

1896. Listy z prowincji: Z Mińska , Kraj. Nr 15. Пад псеўд. Białorusin.

1898. Курганы Люблинской губерни Археологические известия и заметки. № 11, 12.

1909. О мнимо-народных белорусских песнях исторического и мифологического содержания // Пошана. Харьков.

1912. Несколько слов о новейшей белорусской литературе // Изв. О-ва славянской культуры. № 1.

1913. К антропологии малорусов-подлясян // Сборник в честь 70-летия Д. Н. Анучина. М.; О собирании народных песен и организации песенных комиссий / Этнографическое обозрение. № 3—4.

1920. Этнографический очерк Белоруссии // Курс белорусоведения. Лекции, читанные в Белорусском народном университете в Москве летом 1918 г. М.; Предисловие; Илларион Святицкий; Возрождение белорусской литературы; Новейшая белорусская литература и ее деятели // Очерки белорусской литературы под ред. Н. А. Янчука. М. Вып. 1. Новейшая литература.

1978. Записки об издании памятников белорусского языка и словесности; Несколько слов о новейшей белорусской литературе // Александровіч С., Александровіч В. Беларуская літаратура XIX — пачатку XX ст. Мн.

1.4.

Купала Я. «Ах, зачем же хаты эти...»; Над своей Отчизной; Я видел; Не погаснут зорьки в небе: [Вершы] / С бел. // Купала Я. Избранные стихотворения. М., 1919.

1.6.

Программа для собирания этнографических сведений. М., 1889. / Скл. з М. Харузіным.

Народы России: Краткие объяснительные очерки к Художественно-Этнографическому Альбому. М., 1905; М., 1912. / Рэд.

Императорский Московский и Румянцевский Музеи. Путеводитель по Этнографическому Музею. 1. Отделение иностранной этнографии. 2. Дашковский Этнографический Музей. М., 1916 / Скл.

Очерки белорусской литературы. Вып. 1. Новейшая литература. М., 1920 / Рэд.

Этнографические очерки Седлецкой губернии // Памятная книжка Седлецкой губернии на 1890 год. Седлец, 1890 / Скл.; Малорусская свадьба в Корницком приходе Константиновского уезда Седлецкой губернии // Памятная книжка Седлецкой губернии на 1891 год. Седлец, 1891 / Скл.

2.2.

На рускай мове. Петровская Г. Не погасла звезда: Жизненный и творческий путь Н. А. Янчука. Мн., 1987.

2.3.

На беларускай мове. Ахрыменка П. Летапіс братэрства. Мн., 1973. С. 104—105; Бандарчык В. Гісторыя беларускай этнаграфіі XIX ст. Мн., 1964. С. 193—201; Яго ж. Еўдакім Раманавіч Раманаў. Мн., 1961. С. 40—41; Бандарчык В., Ларчанка М. Развіццё беларускай фальклярыстыкі // Беларуская вуснапаэтычная творчасць. Мн., 1966. С. 43; Гілевіч Н. З клопатам пра песні народа. Мн., 1970. С. 79—83; Дзейнасць беларускіх вучоных-этнографаў і асвета // Асвета і педагагічная думка ў Беларусі. Мн., 1985. С. 333—335; Кроз В. Часцінка шматграннага жыцця // Вяч. Мінск. 1977. 8 снеж.; Майхровіч С. Нарыс гісторыі старажытнай беларускай літаратуры XIV—XVIII ст. Мн., 1980. С.7—9; Мушынскі М. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства (20—30-я гады). Мн., 1975. С. 62—64, 87—90; Пятроўская Г. «Не загаснуць зоркі ў небе...» // Ніва. 1985. 13 студз.; Рагойша В. Так нараджалася кніжка // Рагойша В. Напісана рукой Купалы. Мн., 1981; Саннікаў А. Актыўны дзеяч беларускай культуры // ЛіМ. 1959. 26 снеж.; Хромчанка К. Беларуская мастацкая проза (канец XIX — пачатак XX ст.). Мн., 1979. С. 35—37; Цвыд А. Поспех у Маскве // ЛіМ. 1985. 23 жн.

На польскай мове. Białokozowicz B. Mikołaj Janczuk i jego związki z Podlasiem // Sl. Orient. 1984. Nr 3/4; Białokozowicz B. Mikołaj Janczuk wobec literatur słowiańskich // Z polskich studjów slawistycznych. Warszawa, 1988. Seria 7; Iwaszkiewicz J. Petersburg. Warszawa, 1981. S. 49; Jelski A. Listy z prowincji: Mińsk. gub. // Kraj. 1888. Nr 35: Jelski A. Listy z prowincji: Z gub. mińskiej, w styczniu (W Kwestji stosunków wiejskich) // Kraj. 1892. Nr 5; Kolberg O. Dzieła wszystkie. Warszawa, 1964. T. 33. Chełmskie. Obraz etnograficzny. Cz. 1. S. 40—43; T. 66. Korespondencja Oskara Kolberga. Cz. 111 (1883—1890). Wrocław etc., 1969.

На рускай мове. Бялокозович В. Николай Янчук — исследователь польско-восточнославянского пограничья // Сов. славяноведение. 1989. № 5; Гарднер Р. Варвара Дмитриевна Писарева // Русская старина. 1880. № 12; {З}. Заметка о предстоящем Виленском Археологическом съезде // Мин. листок. 1892. 14 янв.; Карский Е. Заметки // Русский филологический вестник. 1907. Т. 58; Коротков Ю. Писарев. М., 1976. С. 16—22, 32—34, 133—134, 155—161, 220—222; Мещерский Н. Тихонравов Николай Саввич // Славяноведение в дореволюционной России. Библиографический словарь. М., 1979; Пилип-музыка // Мин. листок. 1891. 14 мая; Соловьев Е. Д. И. Писарев — его жизнь и литературная деятельность: Биографический очерк. 3 изд. Спб., 1899. С. 27—28, 45, 55—59, 71, 109—110; S. Краткий обзор антропологической литературы по Белоруссии и Литве // Мин. листок. 1895. 13 янв.; Шаров Н. Николай Андреевич Янчук: (Некролог) // Труды БГУ. 1922. № 2—3.

На ўкраінскай мове. Бялокозович Б. Микола Янчук // Український календар 1984. Warszawa, 1984; Охріменко П. Шляхами братання. К., 1968. С. 44—46, 49—55; Сумцов М. Микола Андрієвич Янчук // Наука на Україні. 1922. № 3.

3.1.
Архіў Расійскай АН, Санкт-Пецярбургскае аддзяленне, ф. 134, воп. 3, спр. 1778; Б-ка Варшаўскага ун-та (Польшча), аддз. рукап., адз. зах. 429; ЦНБ АН Беларусі, аддз. рукап. ф. 5, воп. 1, адз. зах. 1.

В. М. Грышкевіч.

ЯРАЦ ВІКТАР

Ярац Віктар Уладзіміравіч (н. 23.10.1948, пас. Красны Мост Рэчыцкага р-на Гомельскай вобл.), паэт, літаратуразнавец, крытык. Член СП Беларусі з 1980. Кандыдат філалагічных навук (1976), дацэнт (1978).

Нарадзіўся ў сям'і калгаснікаў. Скончыўшы Заспенскую СШ (1966), паступіў на філфак БДУ. Будучы студэнтам, падпісаў ліст у абарону беларускай мовы, за што яго выключылі з універсітэта як «нацыяналіста» (1968). Затым прыняты ў Гомельскі педінстытут (з 1969 універсітэт). Пасля заканчэння Гомельскага універсітэта (1970) працаваў некалькі месяцаў загадчыкам сельгасаддзела рагачоўскай раённай газеты «Камунар». Служыў у Савецкай Арміі (1970—71), працаваў на Гомельскім тэлебачанні. Скончыў аспірантуру пры кафедры беларускай літаратуры Гомельскага універсітэта (1975). З 1975 працуе на гэтай кафедры.

Першыя вершы В. Ярац змясціў у газеце «Піянер Беларусі» і часопісе «Бярозка», калі быў яшчэ вучнем 5 класа (публікацыі не выяўлены). У школьныя гады друкаваўся ў раённай газеце «Дняпровец», у «Чырвонай змене». Актыўна пачаў выступаць з вершамі ў друку з 1966. Творы В. Яраца змешчаны ў калектыўных зборніках «Натхненне», «Універсітэт паэтычны» і інш. Аўтар зборнікаў вершаў «Уваходзіны», «Добрыца», «Дняпроўскі бакен». Асноўная іх тэматыка — сталенне маладога сучасніка, безабароннасць прыроды, пачуццё любві і ўдзячнасці да жанчыны — захавальніцы жыцця. Даследуе праблемы развіцця сучаснай беларускай паэзіі. Перакладае творы балгарскіх, літоўскіх, рускіх, украінскіх паэтаў.

Жыве ў Гомелі.

І. Ф. Штэйнер.

Бібліяграфія

1.2.
Ритмический строй современной белорусской лирики: Автореф. дис. ... канд. филол. н. Мн., 1976.

Уваходзіны: Лірыка. Мн., 1976 (Першая кніга паэта). Рэц.: Барсток М. Сказаць сваё слова... // Звязда. 1977. 20 мая; Лойка А. Уваходзіны // ЛіМ. 1976. 13 снеж.; Марціновіч А. Уваходзіны ў паэзію // Гомел. праўда. 1976. 16 вер.; Сямёнава А. «Душы маёй анкета...» // Вяч. Мінск. 1976. 7 вер.

Беларускія паэты — лаўрэаты Ленінскай і Дзяржаўнай прэмій СССР: Вучэб.-метад. дапаможнік для студэнтаў-філолагаў. Гомель, 1983.

Добрыца: Вершы. Мн., 1989 (Б-ка часоп. «Маладосць»).

Дняпроўскі бакен: Вершы. Мн., 1992.

1.3.
1966. «Высокія, крутыя, нібы мачты...»: [Верш] // Чырв. змена. 21 вер.; «Гусі белыя выпілі росы...»: [Верш] // Там жа. 20 кастр.

1967. Збіраць шчасце...; «...Гусі белыя...»; «Высокія, крутыя...»; «...Сцяжынак пыл на санцапёку...»: [Вершы] // Натхненне. Мн.; Яны засталіся...: [Верш] // Бярозка. № 2; «Душа — вулкан дабра і гневу...»: [Верш] // Чырв. змена. 18 крас.

1968. «Збіраюць шчаўе...»; «Чым пахне дождж у дуброве весняй...»; Дняпроўскія плёсы; Сцяжынак пыл на санцапёку; У моры зеляніны: [Вершы] // Маладосць. № 7; У моры зеляніны; Ідуць дажджы; «Ніхто са мной так радасці не дзеліць...»: [Вершы] // ЛіМ. 9 ліп.

1969. Снягі: [Верш] // Работніца і сялянка. № 4; «Нарадзіўся я ў сорак восьмым...»: [Верш] // Гомел. праўда. 5 крас.; Сцягі свабоды: [Верш] // Там жа. 1 мая; Зацвітайце, душы маёй песні: [Верш] // Там жа. 20 мая; «Прыгожы край, сады у белай квецені...»: [Верш] // Там жа. 28 чэрв.; «Вачэй тужлівых растань...»: [Верш] // Там жа. 20 вер.; «Адчуванне снягоў і марозаў...»; «Няхай ідзе маўклівы снег...»: [Вер-

шы] // Там жа. 21 ліст.; «У небе — рэактыўны гул...»: [Верш] // Там жа. 25 кастр.; ЛіМ. 18 ліст.; «За знаёмым небасхілам...»: [Верш] // Звязда. 29 ліст.; Прадвесне; Сакавік: [Вершы] // Чырв. змена. 6 крас.; Чырвоны колер: [Верш] // Там жа. 23 ліст.

1970. Вачэй вячэрніх ростань...: [Верш] // Голас Радзімы. № 8; Мова дрэў: [Верш] // Там жа. № 41; Радзіме; Камісары; Свет маіх цягнікоў; Помню далёкі ранак туманны: [Вершы] // Маладосць. № 5; Вера: [Верш] // Работніца і сялянка. № 1; Хатынь: [Верш] // Гомел. праўда. 24 студз.; Вясна: [Верш] // Там жа. 31 сак.; Камісары; Неўміручасць; Дождж: [Вершы] // Звязда. 13 снеж.; Вачэй вячэрніх ростань: [Верш] // ЛіМ. 6 лют.; Бераг дваццатай вясны: [Верш] // Там жа. 25 вер.; Бяссмерце: [Верш] // Сел. газ. 30 авг.

1971. «Дзівакоў і фантазёраў...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 71. Мн.; Радзіме: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.; «Калі зялёны ўзняўшы сцяг...»; Вечныя берагі; Восень у Грузіі; «Быў ціхі парк цёмна-зялёны...»: [Вершы] // Маладосць. № 10; Ліст у Беларусь: [Верш] // Гомел. праўда. 11 лют.; Цвіце міндаль...: [Верш] // Там жа. 24 крас.; Пачынаецца восень...: [Верш] // Там жа. 25 вер.; Восень у Грузіі: [Верш] // ЛіМ. 8 студз.; У паходзе: [Верш] // Чырв. змена. 29 жн.

1972. Мая камсамольская песня; «Заводзь свой «Іж»...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 72. Мн.; Цвіце міндаль: [Верш] // Маладосць. № 12; Эра: [Верш] // Гомел. праўда. 29 студз.; Каспій: [Верш] // Там жа. 23 вер.; «Далі схаладалі і прыціхлі...»: [Верш] // Там жа. 5 кастр.; На зямлі кабзаровай // Там жа. 13 кастр.; Звычайны свет: [Верш] // Там жа. 21 кастр.; Цвіце міндаль; Грузія: [Вершы] // ЛіМ. 7 крас.; Кастры: [Верш] // Там жа. 29 вер.; Вясновы Сож; Навальніца над Тбілісі: [Вершы] // Чырв. змена. 20 крас.; «Гаснуць усмешкі начныя і вокны...»; «Дзе коні ўскапыцілі снег...»: [Вершы] // Там жа. 6 вер.; «Зноў слухаць ноч...»: [Верш] // Там жа. 27 вер.

1973. Звычайны свет; «Яшчэ, як птушцы, шлях няблізкі...»; Горад маёй вясны; «Мне па начах бяссонных снішся ты...»; Вясновая ноч; «Плыў свет начны, закалыханы ў сне...»; «Цяжка прыходзяць словы...»: [Вершы] // Маладосць. № 9; Дарога: [Верш] // Гомел. праўда. 20 студз.; Ноч у ваенным гарадку: [Верш] // Там жа. 27 лют.; «Ад першай запеўкі...»: [Верш] // Там жа. 28 сак.; «Усім нам дадзена жыццё...»: [Верш] // Там жа. 16 чэрв.; Зіма праз 30 год: [Урыўкі з паэмы] // Там жа. 23 чэрв.; «З гадамі навучаемся цаніць...»: [Верш] // Там жа. 8 жн.; Чырв. змена. 26 жн.; «Жыццё не дзеліцца на часткі...»: [Верш] // Гомел. праўда. 11 жн.; Мужнасць: [Верш] // Там жа. 5 кастр.; Кангрэс жыцця: [Верш] // Там жа. 30 кастр.; Начная размова: [Верш] // Там жа. 8 снеж.; Верш і вобраз: [Рэц. на кн.: Ш п а к о ў с к і І. Структура вершаванага вобраза. Мн., 1972] // ЛіМ. 9 лют.; Агні нафтабуда: Паэтычны рэпартаж // Там жа. 17 жн.; «Сады прыціхлі...»: [Верш] // Чырв. змена. 7 ліп.; «Быў ціхі парк цёмна-зялёны...»: [Верш] // Там жа. 6 вер.; Развітанне з вераснем: [Верш] // Там жа. 28 ліст.

1974. Вясновая ноч; Пачаўся новы дзень: [Вершы] // Дзень паэзіі — 74. Мн.; Пасталенне; «Як вераць сэрцы ў светлай праўды сцяг...»; «Пад музыку снега і сонца...»; «Птушкі, птушкі...»: [Вершы] // Беларусь. № 1; У пошуках свайго слова: [Рэц. на кн.: З а к о н н і к а ў С. Бяседа. Мн., 1973] // Там жа. № 4; Свята першага снегу: [Верш] // Гомел. праўда. 12 студз.; У партызанскім лесе: [Верш] // Там жа. 9 мая; «Ранішнія клёны пад акном...»: [Верш] // Там жа. 1 чэрв.; «А бераг той застаўся за вагонам...»: [Верш] // Там жа. 8 чэрв.; Балада пра песню // Там жа. 7 вер.; Вянок славянскіх балад: [Рэц. на кн.: С і п а к о ў Я. Веча славянскіх балад. Мн., 1973] // Звязда. 22 студз.; У партызанскім лесе; «Ранішнія клёны пад акном...»; «Пасля змены, ледзь перакусіўшы...»: [Вершы] // Там жа. 1 вер.; Зямное прыцягненне: [Верш] // Там жа. 21 вер.; «Лясы і травы сонца п'юць, як мёд...»; «Я шышку параўнаць хацеў з гранатай...»: [Вершы] // Знамя юности. 24 окт.; Ноч у ваенным гарадку: [Верш] // ЛіМ. 22 лют.; Я — за пошук! // Там жа. 12 ліп.; На даверлівай ноце: [Рэц. на кн.: Л а с к о ў І. Кружное лета. Мн., 1973] // Там жа. 16 жн.; Словы, адшуканыя пачуццём // Там жа. 20 вер.; Камісары: [Верш] // Піянер Бел. 28 лют.; «Быў ціхі парк цёмна-зялёны...»: [Верш] // Чырв. змена. 13 ліст.

1975. Аб некаторых рытмічных асаблівасцях лірыкі Петруся Броўкі // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Мн. Вып. 3; «Ад агеньчыкаў светла ў палях...»; Закінутыя ганчарні; Грузінскія храмы; Не забудзь: [Вершы] // Дзень паэзіі — 75. Мн.; Ода калодзежнай вадзе; «Недзе колы на бетонных трасах...»; «Колькі песень над ціхімі кручамі...»: [Вершы] // Беларусь. № 10; Роднасць: Паэма // Маладосць. № 3; Рушанне; Калі памірае каханне...; «Асенніх рэк халодная павольнасць...»; «Прыходзіць час не славу вымяраць...»; «Ёсць лясныя вёскі і пасёлкі...»; «Белы снег — сцяг чыйго прымірэння...»: [Вершы] // Полымя. № 2; У партызанскім лесе: [Верш] // Ранок. № 8; Першыя: [Верш] // Гомел. праўда. 9 студз.; «Цвісці садам. Хмялець дубровам клейкім...»: [Верш] // Там жа. 31 мая; Трыпціх трывожнай цішыні: [Верш] // Звязда. 11 чэрв.; Здабытчык солі; «Я — землянін...»; Палескія чайкі: [Вершы] // Там жа. 17 кастр.; Прыстань апаленай памяці: [Рэц. на кн.: К л я ў к о Г. Прыстань. Мн., 1974] // ЛіМ. 23 мая; Перамога: [Верш] // Ніва. № 19.

1976. Аб рытміцы лірыкі Р. Барадуліна // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Мн. Вып. 4; «Кружыся, снег...»: [Верш] // Гомел. праўда. 1 студз.; Лірычны трыпціх // Там жа. 1 мая; Прасвятленне: [Верш] // Там жа. 7 ліп.; «Ад бярозак пасвятлела ў лесе...»: [Верш] // Там жа. 7 жн.; «Пастукала вішня ў акно...»: [Верш] // Там жа. 8 ліст.; Сутнасць: [Верш] // Там жа. 11 снеж.; Вытокі шчырасці і дабраты: [Рэц. на кн.: Л о й к а А. Пачуцці. Мн., 1976] // Звязда. 6 мая; Зімоўка на лодачнай станцыі: [Верш] // ЛіМ. 31 снеж.; Мастак; «Хай у пракосах вянуць травы...»: [Вершы] // Чырв. змена. 19 вер.

1977. Асноўныя структурныя тэндэнцыі ў сучаснай беларускай лірыцы // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 5; Лірыка: «Хай у пракосах вянуць травы...»; «Не, не прашу я вецер веснавы...»; «Бакеншчыка домік...»; «Ты прыйшла, як вясна...»; «Як перайсці цераз рэчку...»: [Вершы] // Полымя. № 12; «Не, ты не такая, як і ўсе...»: [Верш] // Гомел. праўда. 5 лют.; Выток: [Верш] // Там жа. 5 чэрв.; Воблакі беларускага неба: [Верш] // Там жа. 2 ліп.; «Заўжды павінны быць на свеце...»; «Дрэў пагоністых днее святло...»; «На колкім іржэўніку...»; У вачах тваіх; «Дзе пад соснамі мох і чарнічнік...»: [Вершы] // Там жа. 6 жн.; Паэзіі настой густы: [Рэц. на кн.: П а н ч а н к а П. Вячэрні цягнік. Мн., 1977] // Гомел. праўда. 23 жн.; Слаўны лёс; «Айчынны лёс — бальшак праз багны...»: [Вершы] // Там жа. 2 ліст.; Кастрычніцкі трыпціх: [Верш] // Звязда. 1 снеж.

1978. Беларускі верш перыяду Вялікай Айчыннай вайны // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 6; Пра беларускі верш // Беларусь. № 5; «Не Каўказ турысцкі і не Крым...»; «Берасцянак і пеначак трэлі...»; Прасвятленне: [Вершы] // Маладосць. № 3; Асабістае і агульналюдскае: [Рэц. на кн.: Б о н д а р Т. Акно ў восень. Мн., 1977] // Полымя. № 2; Вышыня; «Твой цягнік, які б ні быў маршрут...»; «Я вырываюся з палону...»: [Вершы] // Гомел. праўда. 22 крас.; Сталасць думкі і пачуцця: [Рэц. на кн.: В е р а м е й ч ы к У. Яснасць. Мн., 1978] // Там жа. 25 ліп.; Рабочае святло: [Вершы] // Там жа. 16 вер.; Па праву братэрства: [Рэц. на кн.: Г і л е в і ч Н. Верная вялікім запаветам. Мн., 1977] // Звязда. 19 студз.; Сцвярджэнне пазіцыі: [Рэц. на кн.: Г і л е в і ч Н. Актавы. Мн., 1976] // Там жа. 21 кастр.; Вяртанне і працяг: [Рэц. на кн.: Г р а ч а н і к а ў А. Дрэва на выспе. Мн., 1977] // Там жа. 26 снеж.; Воблакі беларускага неба: [Верш] // ЛіМ. 28 ліп.; Энергія слова // Там жа. 25 жн.

1979. Асаблівасці развіцця сучаснага беларускага верша // Асаблівасці развіцця літаратурнага працэсу ў Беларусі на сучасным этапе. Мн.; Структура ваенных балад А. Куляшова // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 7; Здабытчык солі: [Верш] // Якубовіч Л. Я з вамі, вёсны... Мн.; «Ах, сасонка-сосенка...»; Макі Каўказскіх гор; «Ледзь памяці стужку крутну я...»; «На колкім іржэўніку колецца памяць...»; Над Сожам: [Вершы] // Бярозка. № 9; Пасёлак дзяцінства; «Май-

скі свет у кіпенні белым...»; Рэха вечнай памяці; Элегія; «Відаць, неабходна не толькі дрэвам...»: [Вершы] // Маладосць. № 4; Кружыся, снег...: [Верш] // Гомел. праўда. 31 студз.; Дзяўчына пад сонцам: [Верш] // Там жа. 28 лют.; «Прыціхлі далёкія прыстані...»: [Верш] // Там жа. 13 крас.; Чарнігаўская ноч: [Верш] // Там жа. 12 мая; «Твой дом на вуліцы звычайнай...»: [Верш] // Там жа. 5 вер.; Святлом напоўнена Айчына: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; «Даўно трава прабіла каскі...»: [Верш] // Там жа. 30 ліст.; Памяць; Вышыня; Жаўранкі: [Вершы] // Звязда. 20 мая; Маёй зямлі напеў: [Верш] // Там жа. 4 жн.; Актыўны пошук: [Рэц. на кн.: Дукса М. Забытыя словы. Мн., 1979] // ЛіМ. 1 чэрв.; Імем чалавечнасці: [Рэц. на кн.: Панізнік С. Чало і век. Мн., 1979] // Там жа. 14 вер.; Усхваляваная патрабавальнасць: [Рэц. на кн.: Шпакоўскі Я. Узрушанасць. Мн., 1978] // Там жа. 2 ліст.

1980. Жывое ўвасабленне Ільіча // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 8; Лірыка паэтаў Гомельшчыны перыяду Вялікай Айчыннай вайны // Рэгіянальныя традыцыі ва ўсходнеславянскіх мовах, літаратурах і фальклоры. Гомель; Маштабнасць і глыбіня: [Рэц. на кн.: Каваленка В. Жывое аблічча дзён. Мн., 1979] // Полымя. № 12; «Ты прыходзіш, як вечар вясновы...»: [Верш] // Гомел. праўда. 30 мая; Перад Вечным агнём: [Верш] // Там жа. 8 жн.; 26 вер.; «За агнямі вячэрніх ускраін...»: [Верш] // Там жа. 26 жн.; Родны свет; Дзяўчына пад сонцам; Маці прысвячаю: [Вершы] // Звязда. 20 вер.; Кругаварот жыцця; Маладосць: [Вершы] // Там жа. 21 снеж.; Другая сустрэча: [Рэц. на кн.: Канапелька А. Сустрэчы. Мн., 1979] // ЛіМ. 4 студз.; Балада пра песню; Тваё імя; Апшэронскі вечар: [Вершы] // Там жа. 15 лют.; Спёка; Перад вечным агнём: [Вершы] // Там жа. 19 вер.; Шлях праз стагоддзі // Там жа. 24 кастр. / Сааўт. В. Смыкоўская.

1981. Фальклорныя традыцыі ў лірыцы Янкі Купалы і Якуба Коласа ваеннага часу // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 9; Трыяды тваёй таямніцы: «Ты прыходзіш, як вечар вясковы...»; «Мокрыя на першых кветках пчолы...»; «Збівае дождж з каштанаў цвет апошні...»; «Я думаў: забыццё ёсць у начэй...»; «Прыціхлі далёкія прыстані...»: [Вершы] // Маладосць. № 8; Прага і святло роздуму: [Рэц. на кн.: Тулупава Н. Босая цішыня. Мн., 1980] // Полымя. № 1; Адзінства думкі і рытму // Там жа. № 4; «Пах апілак...»: [Верш] // Гомел. праўда. 16 студз.; «Не Каўказ турысцкі і не Крым...»: [Верш] // Там жа. 2 чэрв.; Тапаліны пух: [Верш] // Там жа. 5 жн.; Сніліся сцежкі Айчыны... // Там жа. 22 снеж.; Перамога жыццёвай праўды: [Рэц. на кн.: Зуёнак В. Маўчанне травы. Мн., 1980] // Звязда. 10 крас.; Далёкія вакзалы; Родныя матывы; «Мне не злічыць лясныя галасы...»: [Вершы] // Там жа. 1 мая; Суладдзе розуму і сэрца: [Рэц. на кн.: Русецкі А. Крокі сэрца. Мн., 1980] // ЛіМ. 23 студз.; «Жыві, бяроза!..»: [Рэц. на кн.: Законнікаў С. Пакуль жыве мая бяроза. Мн., 1981] // Там жа. 12 чэрв.; «Спакойнае соснаў дыханне...»; «Калі я далёка ад'язджаю...»; Снег: [Вершы] // Там жа. 2 кастр.; Пачаўся новы дзень; Вясновая ноч; Ганчарні: [Вершы] // Чырв. змена. 17 кастр.

1982. Паэмы Якуба Коласа перыяду Вялікай Айчыннай вайны // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 10; «З павяўшай славы...» // Беларусь. № 7; Родны свет; Балада пра знямелыя чаркі; Дождж у дарогу; «На Палессі даспелі чарніцы...»; Чарнігаўская ноч; «Будзіць бусел прасторы памяці...»; Масты; «Тваёй усмешкай дзень азалаціўся...»: [Вершы] // Полымя. № 7; Роднасць лёсу і песні: [Рэц. на кн.: Нагнібеда М. Вятрылы, поўныя блакіту. Мн., 1981] // Там жа. № 12; Прызнанне; «І паўсталі ў новым асвятленні...»: [Вершы] // Гомел. праўда. 9 лют.; Іспанскія мелодыі: [Верш] // Там жа. 8 мая; «Няхай над светам кружыць завіруха...»: [Верш] // Там жа. 13 жн.; Адзінства сэрцаў і імкненняў // Там жа. 8 снеж.; Вячэрні дождж над Шумавай; «Прыйдзі ў мой сон...»; «Дымам патыхае гаркаватым...»: [Вершы] // Звязда. 30 студз.; Кліч натхнёны да змагання // Там жа. 8 крас.; Штрыхі да вобраза песняра: [Рэц. на кн.: Рагойша В. Напісана рукой Купалы. Мн., 1981] // Там жа. 21 мая; Чуйная повязь // ЛіМ. 26 сак.; Неўміручы лёс: [Рэц. на кн.: Вапцараў Н. Песня пра чалавека. Мн., 1982] // Там жа. 21 мая; Святло любові: [Рэц. на кн.: Паўлаў У. Сляза на вейцы. Мн., 1982] // Там жа. 31 снеж.

1983. Творчыя пошукі вядучых беларускіх паэтаў пасляваеннага дзесяцігоддзя // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 11; «Ад вечаровых тых зязюль...»; Свет ніколі не бывае шэрым; «Што мне сказаць пакінутым аднойчы...»; «Тут з пахам палавеючага жыта...»: [Вершы] // Полымя. № 6; Чэшскія эцюды: [Вершы] // Гомел. праўда. 4 лют.; «Дзень нараджэння Сяргея Ясеніна...»: [Верш] // Там жа. 29 кастр.; Зямны паклон: [Вершы] // Звязда. 5 чэрв.; Майстры; Ленінскія здымкі; «Мне тваё імя насіць у сэрцы...»; «І зноў з дарог дамоў вярнуўся...»; «Маўкліва кідалі стагі...»; Голас; Каляровы вецер; «Яшчэ ты ўся — чакаеш таямніцаў...»; Салодкі шлях; «Шуміць асіннік лёгкаю лістотай...»: [Вершы] // ЛіМ. 28 студз.; «Шукаем сэнс жыцця зямнога...»; «Бярозавы, яблычны, жытні...»; «Яшчэ нябёсы ў хмарках кучаравых...»; «У небе — думкі пра зямлю...»; «Ніхто па ўласнай волі...»; «У радасці — лёгкія крокі...»; «Трывогай настроены дзень...»; Рыбацкі пасёлак; «Ахутаў сон бярозы й клёны...»; «Не радавала возера лясное...»; Дзень нараджэння Сяргея Ясеніна; «Скардзішся на быт неўладкаваны...»: [Вершы] // Там жа. 25 ліст.

1984. Наватарскія пошукі беларускіх паэтаў у другое пасляваеннае дзесяцігоддзе // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 12; Выспяванне слова: [Рэц. на кн.: Голуб Ю. Помню пра цябе. Мн., 1983] // Беларусь. № 6. «Рукі каханых...»; «Адчыненыя веснічкі...»; «Сваім дыханнем...»; «Мне сустрэчу зоркі...»; «Зноў дождж...»; Ноч адзіноты; «Вось і канчаецца май...»: [Вершы] // Маладосць. № 4; Людзі з асколкамі ў целе: [Верш] // Полымя. № 6; Бабка Ліса: [Верш] // Гомел. праўда. 27 студз.; «Там, дзе дубы ўрасліся моцна ў глебу...»: [Верш] // Там жа. 21 лют.; Я веру ў свет; «Калі бывае цяжка, невыносна...»; «Сінява нябес высокіх»; «Дзе сумуюць лодкі і асіны...»; «Пажадайце ластаўкам і чайкам...»: [Вершы] // Звязда. 6 ліп.; «Ад вечаровых тых зязюль...»: [Верш] // ЛіМ. 1 чэрв.; Сталасць — як поўдзень // Там жа. 23 ліст.

1985. Сінтэз традыцый і наватарства // Беларуская літаратура. Мн. Вып. 13; «Жыццё не надта думае пра вечнасць...»: [Верш] // Полымя. № 5; Бабка Ліса; Сыну: [Вершы] // Там жа. № 6; «Пасляваенны хлеб салодкі...»: [Верш] // Гомел. праўда. 19 лют.; Звенні часу: В. Быкаву: Трыпціх // Там жа. 2 крас.; Былая пераправа: [Верш] // Там жа. 16 крас.; Справа не аднаго дня // Там жа. 1 мая; «Стаю над кожнай брацкаю магілай...»: [Верш] // Там жа. 18 мая; Пасляваенны хлеб; «Адзвінелі жнеяў галасы...»; «Трывогі камень, недаверу лёд...»: [Вершы] // Там жа. 20 ліп.; Цётка Соня: [Верш] // Там жа. 12 кастр.; «Не ведаю, ці марылі пра славу...»: [Верш] // Там жа. 7 ліст.; Начная песня верасня: [Верш] // Там жа. 16 ліст.; «Мне сотні рэк нагадваюць адну...»; «Дзень адзвінеў, адшумеў і адгрукаў...»; «Плоцім сівізною, а не меддзю...»; «Колькі тут вятроў прашалясцела...»: [Вершы] // Звязда. 14 крас.; «Нясу ў далонях поціскі сяброў...»; «Дзень канчаецца ў вёсцы не з промнем апошнім...»; «Вецер свішча ў звонкіх чарацінах...»; «Хутка птушкі ў нашых вершах...»; «Святлом прывіталі знаёмым...»; «Ад зерня, налітага сокам...»; «Крык варон над пракураным скверам»: [Вершы] // ЛіМ. 1 лют.; З удумлівай любоўю: [Рэц. на кн.: Бечык В. Прад высокаю красою... Мн., 1984] // Там жа. 6 вер.; Бацькі; «Дрэвы паміраюць без вады...»; Красавік; «Сягоння зацвіла чаромха...»; «Калі б лячылі нашы словы...»; Ручай Радзімы: [Вершы] // Там жа. 20 вер.

1.4.

1968. Шопкін М. Узрост; Ганаў Х. Кампанела: [Вершы] / З балг. // Маладосць. № 10; Гундаў Д. Неўміручы; Васілёў П. Камандзіроўка [Верш] / З балг. // Чырв. змена. 28 ліп.

1973. Рэп'як С. Парк дружбы: [Верш] / З укр. // Гомел. праўда. 3 ліст.

1975. Рэп'як С. «Мая душа, нібыта летні сад...»; «Здаецца, разам мары спелі...»: [Вершы] / З укр. // Гомел. праўда. 20 вер.; Грайчунас Й. Прысяга: [Верш] / З літ. // Звязда. 19 сак.

1976. Рэп'як С. Вяртанне: [Верш] / З укр. // Гомел. праўда. 1 чэрв.; Яго ж. Разганяючы вёсламі хвалі...»: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 4 чэрв.

1977. Грайчунас І. Байкальская элегія; Старасць; Гарняк; Чалавек: [Вершы] / З літ. // Літоўская савецкая паэзія. Мн. Т. 1.

1981. Шопкін М. Шлях; Антэна; Вячэрні снег; Паэт; «Заўсёды буду проста і з натхненнем...»: [Вершы] / З балг. // Чырв. змена. 16 крас.

1985. Рэп'ях С. «Хто не страчаў світанкаў...»; «Як і продкі сівыя...»; «Мая душа, нібыта летні сад...»: [Вершы] / З укр. // Гомел. праўда. 20 вер.

1.5.

На рускую мову. Узоры дружбы: Стихи. Тула, 1979.

На ўкраінскую мову. «Не клянуся тобі...»: [Верш] / Пер. В. Колодій // Ленін. плем'я. 1971. 4 груд.; Вічні береги: [Верш] // Деснян. правда. 1972. 24 вер.; «Був парк...»: [Верш] / Пер. С. Реп'ях // Комс. гарт. 1972. 26 вер.; Дякую вам, люди!: [Верш] / Пер. С. Реп'ях // Там жа. 1975. 19 черв.; Над Сожем; «У юрбі поміж вуст малинових...»: [Вершы] / Пер. С. Реп'ях // Там жа. 1975. 24 черв.; Над Сожем; «Приходить час не славу вимірять...»: [Вершы] / Пер. С. Реп'ях // Літ. Укр. 1975. 6 черв.; Становлення; «Хмеліть садам у сповіточку клейкім...»: [Вершы] / Пер. О. Самійленко // Молодь Укр. 1975. 18 черв.; Перемога: [Верш] / Пер. С. Реп'ях // Дніпро. 1976. № 2; «Е в лісах і хуторці і села...»; «Був парк...»: [Вершы] / Пер. С. Реп'ях // Прапор. 1976. № 8; Перемога: [Верш] // Комс. гарт. 1978. 6 черв.; «Е в лісах і хутірці, і села...»: [Верш] / Пер. С. Реп'ях // Прапор. 1980. № 12; Вічні береги; «Е в лісах і хутірці, і села...»: [Вершы] // Комс. гарт. 1980. 3 січ.; Рідне: [Верш] // Рад. Укр. 1980. 13 вер.; Деснян. правда. 1981. 23 трав.; Янка Купала — перекладач поезії Т. Г. Шевченко // Янка Купала та Якуб Колас і Україна. Суми. 1982; «Народився я в сорок восьмім...»; «Не повториться день цей, отож...»; «Під берегом жовтіє...»; «Ти прийшла, як весна...»: [Вершы] / Пер. А. Гризун // Червон. промінь. 1982. 19 серп.; Пам'ять; «У Чернігові світло від поглядів...»: [Вершы] // Деснян. правда. 1984. 15 лип.; Берези: [Верш] // Там жа. 1984. 28 груд.

2.3.

На беларускай мове. Марчанка С. Не астравок у моры // ЛіМ. 1978. 10 лют.; Ралько І. Верша-складанне: Даследаванні і матэрыялы. Мн., 1977. С. 46—48.

На рускай мове. Липский В. Смотр муз: К итогам конкурса прозы и поэзии молодых // Знамя юности. 1970. 30 окт.

На ўкраінскай мове. Колодій В. Березові криниці // Ленін. плем'я. 1971. 4 груд.

В. М. Грышкевіч.

ЯРАШЭВІЧ ЭДУАРД

Ярашэвіч Эдуард Сігізмундавіч (28.8.1937, Бабруйск — 6.10.1986, Смілавічы Чэрвеньскага р-на Мінскай вобл., пахаваны там жа), празаік. Член СП Беларусі з 1970.

Нарадзіўся ў сям'і служачых. Бацька, Сігізмунд Казіміравіч, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, працаваў у апараце Крупскага райвыканкома, маці, Надзея Міхайлаўна, пасля вайны працавала загадчыцай Смілавіцкай сельскай бібліятэкі. З 1946 Э. Ярашэвіч жыў у г. п. Смілавічы. У 1954 скончыў сярэднюю школу. У той жа год цяжка захварэў, не змог вучыцца далей, паколькі быў пазбаўлены магчымасці рухацца. Свае веды здабываў пастаянна, настойлівай самаадукацыяй.

Першае апавяданне («І вось што выявілася») Э. Ярашэвіч надрукаваў у газеце «Чырвоная змена» ў 1956. У тым жа годзе з'явіліся яго замалёўкі ў «Вожыку» і чэрвеньскай раённай газеце «Уперад», дзе быў няштатным супрацоўнікам. Аўтар кніг «Вішанькі Восіпа Міхеевіча», «Прызнанне», «Дзень далёкі і блізкі», «Практыка ў Вербічах», «Свет імя твайго», «Белыя Лугі», «Пражыць дзень». Гумарэскі, апавяданні, аповесці Э. Ярашэвіча прысвечаны сучаснай беларускай вёсцы, раскрываюць духоўны свет моладзі. Апошняя яго кніга — аўтабіяграфічная аповесць «Чакаю цябе, раніца», працу над якой перапыніла заўчасная смерць. Памёр пісьменнік у самым росквіце творчых сіл, змагаючыся за жыццё да апошняга.

Л. С. Савік.

1.2.

Вішанькі Восіпа Міхеевіча: Апавяданні. Мн., 1969 (Б-ка «Вожыка»).

Прызнанне: Аповесць і апавяданні. Мн., 1969. Рэц.: Міськo П. Чалавек — гаспадар свайго лёсу // Беларусь. 1970. № 10.

Дзень далёкі і блізкі: Аповесць. Мн., 1973.

Практыка ў Вербічах: Аповесці. Мн., 1975. Рэц.: Бабей В. Узнаю современника // Сел. газ. 1976. 25 марта.

Белыя Лугі: Аповесці. Мн., 1978. Рэц.: Шупенька Г. Ісці ад перажытага // ЛіМ. 1979. 11 мая.

Пражыць дзень: Аповесці. Мн., 1983.

Чакаю цябе, раніца: Аповесць. Мн. 1987.

1.3.

1956. І вось што выявілася: [Апавяданне] // Чырв. змена. 22 жн.

1958. Фотаапарат — доктар: Расказ фатографа // Чырв. змена. 19 студз.

1959. Бабёр у лесе: Байка // Мін. праўда. 6 мая.

1960. Сувенір: [Верш] // Маладосць. № 6; Звіняць шыбы: [Верш] // Чырв. змена. 7 лют.

1963. Колькі ж маўчаць?: Апавяданне // Піянер Бел. 15 лют.; Позірк праз акно: Апавяданне // Чырв. змена. 24 сак.

1964. Бярозка на памяць: Апавяданне // Беларусь. № 12; Чула сэрца...: Апавяданне // Вожык. № 8; Гаючая крыніца: Гумарэска // ЛіМ. 17 ліп.; З дрэў апаўшыя сняжыны: [Апавяданне] // Наст. газ. 8 жн.; Мы прыйдзем да цябе...: Апавяданне // Чырв. змена. 14 кастр.

1965. Клубнічка Восіпа Міхеевіча: Апавяданне // Вожык. № 6.

1966. Па ўласнаму жаданню: Апавяданне // Вожык. № 6; Ехаў чалавек...: Апавяданне // Там жа. № 14; Сакольская ноч // Ніва. 6 лют.; Разбой // Там жа. 3 ліп.

1967. Аматары: Апавяданне // Вожык. № 13.

1968. У млыне: [Апавяданне] // Ніва. 7 крас.; Мост: Апавяданне // Там жа. 5 мая; Паядынак на лузе: [Верш] // Там жа. 9 чэрв.; Гнеў: [Верш] // Там жа. 6 кастр.

1969. Разлічыўся: Гумарэска // Вожык. № 11; Сямейная традыцыя: Апавяданне // Там жа. № 16; Канфлікта не атрымалася: Гумарэска // Там жа. № 24; Сцены свайго дома: Аповесць // Маладосць. № 1, 2; Шклянка крыві // Ніва. 5 студз.; «Калёнія» // Там жа. 2 лют.; Болька Фартэца // Там жа. 5 кастр.

1970. Пашчасціла: Гумарэска // Вожык. № 6; Ёлка: [Мініяцюра] // Ніва. 4 студз.; Чалавек з-пад Монтэкасіна: [Апавяданне] // Там жа. 1 лют.; Ксяндзоўская ямка: [Апавяданне] // Там жа. 7 чэрв.

1971. Не пашанцавала: Апавяданне // Вожык. № 20; Ад усяго сэрца: Гумарэска // Там жа. № 24.

1972. Піліпавы грахі: Апавяданне // Вожык. № 22; Дзень далёкі і блізкі: Аповесць // Маладосць. № 6, 7.

1973. Дзімка застаецца ў Рабінаўцы: Аповесць // Бярозка. № 8, 9; І думаю — гадаю: Гумарэска // Вожык. № 20; Летняя практыка ў Вербічах: Аповесць // Маладосць. № 7.

1978. Белыя лугі: Аповесць // Маладосць. № 7.

1985. Суровая пара: Старонка фенолага // Родная прырода. № 1.

1.5.

На літоўскую мову. Iš visos širdies / Vert. S. Jonaitis // Šluota. 1973. Nr 21.

На марыйскую мову. Уло кумылан: Мыскара ойлымаш // Марий коммуна. 1972. 27 янв.

На рускую мову. Свет имени твоего: Повести. М., 1978.

Клубничка Осипа Михеевича: [Апавяданне] / Пер. Е. Весенин, В. Корчагин // Молодой «Вожык». М., 1966; Ехал человек: Рассказ / Пер. Б. Мескин // Сел. жизнь. 1967. 19 марта; Клубничка Осипа Михеевича: [Апавяданне] / Пер. Е. Весенин, В. Корчагин // Белорусский юмор. Мн., 1969; От всего сердца: Рассказ / Пер. Г. Буравкин // Правда. 1971. 27 дек.; Дружный смех. М., 1972.

2.3.

На беларускай мове. Айзенштат Г. Перамога Эдуарда Ярашэвіча // Чырв. змена. 1980. 27 ліст.; Дзюбайла П. Сацыяльная актыўнасць, духоўныя далягляды героя // Полымя. 1974. № 3; Мараў І. Ад аповесці да аповесці // ЛіМ. 1973. 31 жн.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Пляшэвіч А. З катарты моцных духам // Мін. праўда. 1977. 22 кастр.

На рускай мове. Айзенштадт Г. Преодоление // Сел. газ. 1982. 20 апр.

В. У. Смольская.

ЯРОМУШКІН МІКАЛАЙ

Яромушкін Мікалай Несцеравіч (псеўд.: Н. Клязьминский; 17.12.1904, г. Арэхава-Зуева Маскоўскай губ., цяпер раённы цэнтр Маскоўскай вобл.— 10.6.1983, Мінск, пахаваны на Паўночных могілках), празаік. Член СП Беларусі з 1960. Пісаў на рускай мове.

Нарадзіўся ў сям'і рабочага. Вучыўся ў царкоўна-прыходскай школе (1913—17). З 13-гадовага ўзросту пачаў вучыцца шавецкаму рамяству, працаваў шаўцом да паступлення ва універсітэт. Скончыў 2 курсы літаратурнага аддзялення 1-га Маскоўскага універсітэта (1929). У час вучобы працаваў на разгрузцы вагонаў, агентам па распаўсюджванні латарэйных білетаў, кур'ерам у рэдакцыі часопіса «На литературном посту» (1925—26). Працаваў сакратаром-інструктарам Маскоўскай асацыяцыі пралетарскіх пісьменнікаў (1927—28), з 1926 член праўлення гэтай арганізацыі, член праўлення РАПП. У 1929—30 жыў у Ленінградзе, працаваў літкансультантам часопіса «Резец». Вярнуўшыся ў Арэхава-Зуева, працаваў у раённай газеце, Палацы культуры. З 1932 жыў у Маскве, працаваў загадчыкам літаддзела часопіса «Рост», рэдактарам выдавецтва ЦДРАМ, намеснікам адказнага рэдактара дзіцячага часопіса «Мурзилка» (1932—41). У час вайны працаваў намеснікам загадчыка аддзела агітацыі і прапаганды Арэхава-Зуеўскага райкома партыі (1941—42), вучыўся ў Вышэйшым ваенным педагагічным вучылішчы ў Ташкенце (1942—43), быў ваенным карэспандэнтам у дзеючай арміі (2-і Украінскі фронт), рэдактарам дывізіённай і корпуснай газет (1942—46). Дэмабілізаваўшыся ў 1946, жыў у Арэхаве-Зуеве, працаваў адказным рэдактарам газеты «За торф». У 1949—64 працаваў літсупрацоўнікам ваеннай газеты «Во славу Родины» БВА ў Мінску. Узнагароджаны Ордэнам Чырвонай Зоркі, медалямі.

У 1925 М. Яромушкін апублікаваў пад псеўданімам Н. Клязьмінскі сваё першае апавяданне «Гадзіннік» (часопіс «Красная нива»). З гэтага часу друкаваўся ў розных маскоўскіх часопісах і газетах («Молодая гвардия», «Рост», «Резец», «Известия», не ўсе публікацыі выяўлены). Напісаў аповесць «Гарадзішчанская справа», у аснову якой пакладзены рэвалюцыйныя падзеі 1905, п'есу «Сям'я Кананіхіных». Выдаў зборнік апавяданняў «Малады чалавек». Пісаў у асноўным пра армейскае жыццё, а таксама творы для дзяцей. Аўтар зборніка «За барабанам», аповесцяў «Гасударава ўзнагарода», «Канец двара яго вялікасці». У Беларусі друкаваўся з 1954 (пераважна ў часопісе «Неман» і газеце «Во славу Родины»). Вядомы як перакладчык на рускую мову.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Гитара: [Апавяданні]. М.; Л., 1927 / Пад псеўд. Н. Клязьминский.

Гостья: Рассказ. М.; Л., 1929 / Пад псеўд. Н. Клязьминский.

Молодой человек: Рассказы. Л., 1930 / Пад псеўд. Н. Клязьминский.

1.3.

1925. Часы: Рассказ // Красная нива. № 21 / Пад псеўд. Н. Клязьминский.

1954. Заметкі аб кнігах // Звязда. 26 вер.; Аповесць пасля дапрацоўкі // ЛіМ. 13 ліст.

1960. У армейскіх літаратараў // ЛіМ. 21 кастр.

1963. С думой о людях // Во славу Родины. 17 февр.; Коммунист, боец, писатель // Там жа. 1 марта.

1964. Поздравляем с успехом // Во славу Родины. 11 апр.

1968. Государева награда: Повесть // Неман. № 8, Рэц.: Усцінаў Б. Аповесці аб атакуючым класе // Беларусь. 1970. № 2; Его рукой... // Во славу Родины. 28 марта.

1969. Конец двора его величества: Повесть // Неман. № 10; Рэц.: Дошкевич С. // Сел. газ. 1970. 11 янв.; Усцінаў Б. Аповесці аб атакуючым класе // Беларусь. 1970. № 2.

1.4.

1962. Пташников И. Багульник: (Рассказ) / С бел. // Знамя юности. 27 нояб.

1963. Пташников И. Алешка; Олени: Рассказы / С бел. // Неман. № 2; Карпюк А. Наводчик Кунцевич: Рассказ / С бел. // Во славу Родины. 5 нояб.

1965. Карпюк А. Семафор открыт: [Аповесць] / С бел. // Карпюк А. В одном институте. Мн.

1.6.

Во славу Родины. Мн., 1958 / Рэд., скл. Рэц.: Бойка У. Пра воінскае братэрства // ЛіМ. 1958. 27 вер.

Верные присяге: Рассказы. Мн., 1960 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Кругавых М. Усё, чым багаты,— людзям... // ЛіМ. 1979. 14 снеж.; Мікалай Яромушкін: [Некралог] // Там жа. 1983. 17 чэрв.; Мікалаю Яромушкіну — 70 // Там жа. 1974. 20 снеж.; Мікалаю Яромушкіну — 75 // Там жа. 1979. 14 снеж.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Разанцаў Г. Наш каляндар // Полымя. 1984. № 12; У гэтым месяцы... // Беларусь. 1974. № 12.

Т. М. Махнач.

ЯРОШ МІХАСЬ

Ярош Міхась [Міха́іл Рыгоравіч; псеўд. М. Дзівін; 10.1.1929, в. Межная Слабада Нясвіжскага пав. Навагрудскага ваяв. (Польшча), цяпер Клецкі р-н Мінскай вобл.— 10.7.1987, Мінск, пахаваны на Паўночных могілках], літаратуразнавец, крытык. Член СП Беларусі з 1968. Кандыдат філалагічных навук (1958). Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Якуба Коласа (1980, за ўдзел у двухтомным даследаванні «Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры» і «Гісторыя беларускай савецкай літаратуры», на рус. мове).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацька, Рыгор Фёдаравіч, і маці, Марыя Канстанцінаўна, працавалі ў калгасе, жылі ў роднай вёсцы. Да ўз'яднання з БССР М. Ярош скончыў 3 класы польскай пачатковай школы. Пасля вайны вучыўся ў Янавіцкай НСШ, працягваў вучобу ў Клецкай рускай сярэдняй школе. У 1953 скончыў філалагічны факультэт БДУ. У 1953—56 аспірант Інстытута літаратуры АН БССР, дзе і застаўся працаваць: з 1956 — малодшым, з 1958 — старшым навуковым супрацоўнікам. Узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

Друкавацца М. Ярош пачаў у 1955. Аўтар манаграфій «Драматургія Янкі Купалы», «Міхась Чарот. Нарыс жыцця і творчасці», «Янка Купала і беларуская паэзія», «Пятрусь Броўка», «Пясняр роднай зямлі». Адзін з аўтараў «Гісторыі беларускай савецкай літаратуры» (т. 1—2), «Гісторыі беларускай дакастрычніцкай літаратуры» (т. 2), «Гісторыі савецкай шматнацыянальнай літаратуры» (М., 1972, т. 4), зборніка «Стыль пісьменніка», кніг «Беларуская савецкая лірыка», «Беларускія пісьменнікі і літаратурны працэс 20—30-х гадоў», падручнікаў па гісторыі беларускай літаратуры для студэнтаў вну. У працы «Янка Купала і Якуб Колас. Параўнальны аналіз творчасці» абагуліў вопыт шматгадовых навуковых пошукаў. Даследаваў праблемы развіцця дакастрычніцкай і савецкай драматургіі, паэзіі, праблемы творчай індывідуальнасці, традыцый і наватарства. Пісаў таксама п'есы («Дробязі» — «Тэатр. Беларусь». 1992. № 6).

Л. М. Гарэлік.

Бібліяграфія

1.2.

Драматургия Янки Купалы дооктябрьского времени: Автореф. дисс. ... канд. филол. н. Мн., 1958.

Драматургія Янкі Купалы. Мн., 1959. Рэц.: Богдан У. Тэма даследавання — драматургія Я. Купалы // Звязда. 1959. 2 снеж.; Луфераў М. Кніга пра Купалу-драматурга // Полымя. 1959. № 11; Макарэвіч А. Не паўтараючы папярэднікаў // ЛіМ. 1959. 26 вер.; Яго ж. Праца па драматургіі Янкі Купалы // Маг. праўда. 1959. 5 вер.; Усікаў Я. Цікавае даследаванне // Беларусь. 1960. № 2.

Міхась Чарот: Нарыс жыцця і творчасці. Мн., 1963. Рэц.: Есакоў А. Цікава, хоць часам і спрэчна // ЛіМ. 1963. 13 снеж.; Макарэвіч А. Паэт рэвалюцыі // Полымя. 1963. № 6; Юрчанка Г. Пясняр вялікай праўды // Чырв. змена. 1963. 16 крас.

Міхась Чарот: (Да 70-годдзя з дня нараджэння. Матэрыял у дапамогу лектару). Мн., 1966.

Янка Купала и беларуская паэзія. Мн., 1971. Рэц.: Гардзіцкі А. У скарбонку купалазнаўства // Беларусь. 1972. № 5; Гордицкий А. Читая Купалу // Воп. лит. 1972. № 6; Грынчык М. Жыватворная сіла купалаўскіх традыцый // Полымя. 1972. № 2; Казберук В. Сила традиций // Неман. 1972. № 6; Лойка А. З ўлікам усёй складанасці // Звязда. 1972. 20 крас.; Stochel W. // Slavia Orient. 1974. Nr 2.

Пятрусь Броўка: (Да 70-годдзя з дня нараджэння). Мн., 1975.

Беларуская савецкая лірыка. Мн., 1979 / Сааўт. В. Бечык. Рэц.: Марцінавіч А. Шляхі беларускай лірыкі // Звязда. 1980. 12 лют.; Марчанка С. Сэрца паэзіі — лірыка // ЛіМ. 1979. 14 снеж.; Шупенька Г. Далягляды беларускай савецкай лірыкі // Беларусь. 1980. № 9.

В памяти народной: К 100-летию со дня рождения Я. Купалы. Мн., 1982.

Пятрусь Броўка: Нарыс жыцця і творчасці. Мн., 1981 (Нар. пісьменнікі БССР).

Янка Купала и современность. Мн., 1981.

Пясняр роднай зямлі: Жыццё і творчасць Я. Купалы. Мн., 1982. Рэц.: Юрчанка Г. Кнігапіс // ЛіМ. 1982. 2 ліп.; Stochel W. // Slavia Orient. 1983. Nr 4.

Янка Купала і Якуб Колас: Параўнальны аналіз творчасці. Мн., 1988.

1.3.

1955. «Разорённое гнездо» // Сталин. молодежь. 10 февр.

1957. Да пытання аб характары драматычнага канфлікту камедыі Я. Купалы «Паўлінка» // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 2; Беларуская савецкая літаратура за 40 год // Там жа. № 3; Вялікі пясняр // Звязда. 7 ліп.; Драматург-наватар // ЛіМ. 10 ліп.; Вялікі беларускі паэт // Мін. праўда. 15 ліст.

1958. Драма Янкі Купалы «Раскіданае гняздо» // Беларуская літаратура: Даследаванні і публікацыі. Мн. Вып. 1; На переднем крае: (40 лет белорусской советской литературы) // Сов. Отчизна. № 6.

1959. Па нязведаных сцежках: [Рэц. на кн.: Александровіч С. Незабыўнымі сцежкамі. Мн., 1959] // Маладосць. № 12; Палымяны пясняр: Да выхаду ў свет двухтомніка М. Чарота // ЛіМ. 4 крас.; У творчых пошуках: [Рэц. на кн.: Лойка А. На юначым шляху. Мн., 1959] // Там жа. 16 вер.

1960. Паэзія Міхася Чарота // Беларуская літаратура: Даследаванні і публікацыі. Мн. Вып. III; За выразнасць ацэнак: [Рэц. на кн.: Палітыка Д. Янка Купала — перакладчык. Мн., 1960] // Полымя. № 9; Старонкі братняй дружбы: [Рэц. на кн.: Александровіч С. Старонкі братняй дружбы. Мн., 1960] // Там жа. № 11; Старонкі паэтычнай біяграфіі: [Рэц. на кн.: Дудар А. Выбр. тв. Мн., 1959] // ЛіМ. 23 сак.

1961. Сучасная беларуская проза // Беларуская літаратура: Даследаванні. Мн. Вып. IV; Михась Чарот (1896—1938) // Чарот М. Стихотворения; Поэмы. М.; Л.; Рэха гадоў: [Рэц. на кн.: Пушча Я. Вершы і паэмы. Мн., 1960] // Полымя. № 5; Маладое натхненне паэта: [Рэц. на кн.: Дубоўка У. Палеская рапсодыя. Мн., 1961] // Там жа. № 10; Праўда канфліктаў — у праўдзе жыцця // ЛіМ. 29 жн.

1962. Паэзія маладосці: [Рэц. на кн.: Гілевіч Н. Акрыленая рэвалюцыяй. Мн., 1962] // Полымя. № 12.

1963. Творчасць Янкі Купалы савецкага часу // Беларуская літаратура: Даследаванні. Мн. Вып. V; Праўда канфліктаў — у праўдзе жыцця // Літаратура нашых дзён. Мн.; Творчы неспакой пісьменніка: [Рэц. на кн.: Дамашэвіч У. Між двух агнёў. Мн., 1963] // Полымя. № 12.

1964. Янка Купала; Міхась Чарот // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры: У 2 т. Мн. Т. 1; С позиций современности: [Рэц. на кн.: Каваленка В. Пошукі і здзяйсненні. Мн., 1963] // Вопр. лит. № 10; Суровая праўда вайны: [Рэц. на кн.: Адамович А. Партизаны. Мн., 1963] // Полымя. № 10; Верачы ў людзей: [Рэц. на кн.: Скрыган Я. Свая аповесць. Мн., 1964] // ЛіМ. 5 мая.

1966. Літаратура пасляваеннага перыяду; Літаратура на сучасным этапе; Пятрусь Броўка // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры: У 2 т. Мн. Т. 2; Пясняр долі народнай // Купала Я. Вершы; Паэмы. Мн.; Праўда чалавечага сэрца: [Рэц. на кн.: Адамчык В. Міг бліскавіцы. Мн., 1965] // Маладосць. № 2; Строгі гістарызм даследчыка: [Рэц. на кн.: Бугаёў Д. Уладзімір Дубоўка. Мн., 1965] // Полымя. № 3; Свет Купалы: [Рэц. на кн.: Бярозкін Р. Свет Купалы. Мн., 1965] // Там жа. № 6; Гімны рэвалюцыі: Да 70-годдзя з дня нараджэння Міхася Чарота // ЛіМ. 4 ліст.

1967. Дзве аповесці Сымона Баранавых // Баранавых С. Дзве аповесці. Мн.; Песні сонечных паходаў // Чарот М. [Выбраныя вершы і паэма]. Мн.; Пафас стваральнасці // Беларусь. № 7; Канфлікты эпохі і іх асэнсаванне // ЛіМ. 22, 26 вер.; Самаахвярнае служэнне народу // ЛіМ. 24 ліст.

1968. На высокай хвалі // На высокай хвалі. Мн.; Цвёрдым поступам: Беларуская літаратура за 50 год // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 5; У паходзе па шчасце: [Рэц. на кн.: Звонак А. Россып. Мн., 1967] // Полымя. № 6; Сённяшні дзень...: [Рэц. на кн.: Лойка А. Сустрэча з днём сённяшнім. Мн., 1968] // Там жа. № 10; Працяг размовы: [Рэц. на кн.: Семяновіч А. Беларуская савецкая драматургія. Мн., 1968] // Там жа. № 11; Радзімы і сонца народ дачакаўся: Асваенне беларускай літаратурай новай сацыялістычнай явы // ЛіМ. 27 вер.; Па шляху творчых пошукаў // Наст. газ. 3 студз.

1969. Янка Купала // Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры: У 2 т. Мн. Т. 2; Роздум над паэмай: [Рэц. на кн.: Лазарук М. Станаўленне беларускай паэмы. Мн., 1968] // Полымя. № 8.

1970. В борьбе за нового человека: (Максим Горький и Янка Купала) // Горький и литература народов Советского Союза. Ереван; [Рэц. на кн.: Шотт И. Фольклор в творчестве Янки Купалы. М., 1968] // Неман. № 2; Добры плён пошукаў: [Рэц. на кн.: Караткевіч У. Мая Іліяда. Мн., 1969] // Полымя. № 2; Ленінскі поступ у шчасце // ЛіМ. 10 крас.; Працяг размовы: [Рэц. на кн.: Лазарук М. Беларуская паэма ў другой палавіне XIX — пачатку XX ст. Мн., 1970] // Там жа. 17 ліп.

1971. Паэмы Янкі Купалы // Купала Я. Паэмы. Мн.; Пафас гуманізму: [Рэц. на кн.: Каваленка В. Голас чалавечнасці. Мн., 1970] // Полымя. № 2; Жывыя крыніцы стылю // Там жа. № 5; Пуцявінамі роднага слова: [Рэц. на кн.: Александровіч С. Пуцявіны роднага слова. Мн., 1971] // Там жа. № 6; На хвалях рэвалюцыйнай рамантыкі: Да 75-годдзя з дня нараджэння Міхася Чарота // Там жа. № 11; Купала на Украіне: [Рэц. на кн.: Купала Я. Вибрані твори. К., 1970] // ЛіМ. 30 ліп.; Рамантыка рэвалюцыі: Да 75-годдзя з дня нараджэння М. Чарота // Там жа. 5 ліст.; Максіму Багдановічу было б 80... // Там жа. 3 снеж.

1972. Белорусская проза // История советской многонациональной литературы. М. Т. 4; Янка Купала і беларуская савецкая паэзія // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 5; Даследуецца спадчына Купалы; [Рэц. на кн.: Гульман Р. Тэксталогія твораў Янкі Купалы. Мн., 1971] // Полымя. № 4.

1973. Мудрая простота: [Рэц. на кн.: Бровка П. Я вам скажу... М., 1971] // Неман. № 1; Даследуючы беларускую драму: [Рэц. на кн.: Сабалеўскі А. Беларуская савецкая драма. Кніга першая. Мн., 1969; Кніга другая. Мн., 1972] // Полымя. № 8; Пульс жыцця // Там жа. № 9; Выданне заслугоўвае падтрымкі: [Рэц. на кн.: Праблемы мовы і літаратуры. Мн., 1972] // Там жа. № 11.

1974. Пятрусь Броўка // Стыль пісьменніка. Мн. Рэц.: Сіненка Р. Праблемы мастацкага стылю // Полымя. 1976. № 2; З пазіцый сучаснасці: [Рэц. на кн.: Андраюк С. Жыццё, літаратура, героі. Мн., 1973] // Там жа. № 6; Каэфіцыент надзённасці // ЛіМ. 12 ліп.

1975. Драматургія 20-х, 30-х, 1945—74 г.; Проза першага пасляваеннага дзесяцігоддзя // Беларуская савецкая энцыклапедыя. Мн. Т. 12; Вачыма часу: [Рэц. на кн.: Барадулін Р. Рум. Мн., 1974] // Полымя. № 3; Проза маладых у «Маладосці» // ЛіМ. 14 сак.; З клопатам пра родную літаратуру: [Рэц. на кн.: Каваленка В. Вытокі. Уплывы. Паскоранасць. Мн., 1975] // Там жа. 19 вер.; Певец родной земли // Сов. Бел. 26 июня.

1976. Пясняр баявой рамантыкі // Мін. праўда. 6 ліст.

1977. Янка Купала // История белорусской дооктябрьской литературы. Мн.; Литература послевоенного времени; Литература на современном этапе: (Драматургия); Янка Купала; Михась Чарот; Петрусь Бровка // История белорусской советской литературы. Мн.; У паходзе па шчасце // ЛіМ. 11 лют.; Драматургія ў руху: [Рэц. на кн.: Лаўшук С. Сучасная беларуская драматургія. Мн., 1977] // Там жа. 16 вер. / Пад псеўд. М. Дзівін.

1979. «Па песню, па сонца, па шчасце Камуны»: Да выхаду ў свет Зб. тв. Петруся Броўкі // Беларусь. № 11; «Мне в мире до всего есть дело...»: [Рэц. на кн.: Бровка П. И молодость и зрелость. М., 1979] // Неман. № 11; У творчым паходзе // ЛіМ. 21 вер.

1980. Новая сустрэча з Міхасём Лыньковым: [Рэц. на кн.: Куляшоў Ф. Міхась Лынькоў. Мн., 1979] // Полымя. № 12; У кожнага ў вачах ёсць сонца... // Вяч. Мінск. 8 студз.; Самаахвярнае служэнне народу // Звязда. 25 чэрв.; З клопатам пра літаратуру // ЛіМ. 27 чэрв.

1981. Янка Купала // Гісторыя беларускай літаратуры XIX — пачатак XX ст. Мн.; Янка Купала // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры 1917—1940.

Мн.; Літаратура 30-х гг. (Паэзія); Міхась Чарот // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры. Мн. Ч. 1; Броўка Пятрусь // Беларусь. № 12 / Сааўт. Я. Саламевіч; У роднай сталіцы // Полымя. № 8.

1982. Літаратура пасляваеннага часу; Пятрусь Броўка // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры. Мн. Ч. II; Певец родной земли // Купала Я. Стихотворения и поэмы. М.; Вечарынка // Беларусь. № 1; «Вось тут і жыві»; Выбарг; «Выпраўляла маці сына» // Там жа. № 2; Нараджэнне паэта // Маладосць. № 2; Па дарогах вайны // Полымя. № 4; З верай у перамогу // Звязда. 6 мая; Магутная сіла ўздзеяння // Там жа. 2 ліп.; [Рэц. на кн.: Янка Купала і Якуб Колас: Некаторыя аспекты творчасці. Мн., 1982] // ЛіМ. 2 ліп.: «Идет, товарищи, коммуна...» // Сел. газ. 8 июня.

1983. З кагорты першапраходцаў: [Рэц. на кн.: Пушча Я. Сады вятроў. Мн., 1982] // Полымя. № 8; Магутныя сілы ўздзеяння // Звязда. 2 ліп.

1984. Выспяванне слова // Беларусь. № 6; «Толькі ўперад ісці // ЛіМ. 3 лют.; Вяртанне спадчыны: [Рэц. на кн.: Галубок У. Творы. Мн., 1983] // Там жа. 10 лют.

1985. Алесь Дудар; Язэп Пушча // Беларускія пісьменнікі і літаратурны працэс 20—30-х гадоў. Мн.; Рэвалюцыя 1905—1907 гг. і развіццё беларускай літаратуры // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 6; Традыцыя — зарука наватарства // Полымя. № 3; Вяртанне ў дзень сённяшні: [Рэц. на кн.: Нёманскі Я. Творы. Мн., 1984] // Там жа. № 12; «У кожнага ў вачах ёсць сонца...» // Звязда. 25 чэрв.; Сіла шчырага слова // Наст. газ. 22 чэрв.

1.5.

На рускую мову. «О счастье Родины всецело помышляя...» // Неман. 1982. № 5.

1.6.

Чарот М. [Выбраныя вершы і паэма]. Мн., 1967 (Б-ка бел. паэзіі) / Скл.

Купала Я. Зб. тв.: У 7 т. Мн., 1973. Т. 2 / Рэд.

Шарахоўскі Я. Пясняр народных дум: Нарыс жыцця і дзейнасці Я. Купалы. Мн., 1976 / Рэд.

Купала Я. Стихотворения и поэмы. М., 1982 (Поэтич. б-чка школьника) / Камент.

Лынькоў М. Зб. тв.: У 8 т. Мн., 1982. Т. 2 / Рэд.

На сцягу і ў сэрцы. Мн., 1982 / Скл.

Песняр революционной романтики: (Методические рекомендации по пропаганде произведений М. Чарота). Мн., 1983 / Скл.

Дудар А. Вежы: Вершы і паэмы. Мн., 1984 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Арлова Т. Новага патрабуе жыццё // ЛіМ. 1974. 26 ліп.; Герцовіч Я. Без адчування сучаснасці // Полымя. 1962. № 5; Міхасю Ярошу — 50 // ЛіМ. 1979. 12 студз.; Мушынскі М. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства: 40-я — першая палавіна 60-х гадоў. Мн., 1985. С. 240—241, 245—248, 270—271; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981. *М. П. Барташэвіч.*

ЯСКЕВІЧ АЛЕСЬ

Яскевіч Алесь (Аляксандр Сямёнавіч; н. 12.6.1934, в. Ушакі Чэрыкаўскага р-на Магілёўскай вобл.), крытык, літаратуразнавец. Член СП Беларусі з 1966. Доктар філалагічных навук (1992).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацька загінуў на фронце ў 1944. Пасля гэтага маці з дзецьмі пераехала ў сваю родную вёску Дабранку Слаўгарадскага р-на. Там, на беразе Сожа, у кутку Васілеўскай пушчы, прайшло пасляваеннае дзяцінства А. Яскевіча. Вучыўся ён у Дабранскай пачатковай школе, Старынскай сямігодцы. У 1953 скончыў з сярэбраным медалём Слаўгарадскую СШ і адразу паступіў на аддзяленне журналістыкі БДУ. Пасля заканчэння універсітэта (1958) працаваў у Мінску літсупрацоўнікам шматтыражкі «На страже Октября» (1958—61), вучыўся ў аспірантуры пры Інстытуце літаратуры імя Я. Купалы АН БССР (1961—64). З 1964 — малодшы, з 1969 — старшы, а пазней вядучы навуковы супрацоўнік сектара тэорыі гэтага ж інстытута.

З публіцыстычнымі артыкуламі і допісамі А. Яскевіч пачаў выступаць у друку ў 1957, з крытычнымі артыкуламі і рэцэнзіямі ў 1958. У полі зроку вучонага — шматлікія аспекты гісторыі і тэорыі літаратуры, традыцыі і наватарства, станаўленне нацыянальнага класічнага стылю («Нараджэнне новага мастацтва» — у сааўт.; «Карані маладога дрэва»), псіхалогія творчасці і індыві-

дуальнасць пісьменніка («Грані майстэрства»), структура празаічнага і вершаванага твора («Ад слова — да вобраза», «У свеце мастацкага твора»), праблемы літаратурнай метадалогіі, перакладу з блізкамоўных літаратур, аналітычнай перакладчыцкай канцэпцыі («Выхад за круг»). Па-наватарску напісана даследаванне А. Яскевіча «Станаўленне беларускай мастацкай традыцыі», дзе прасочаны генезіс сучаснай беларускай літаратуры, у новым святле паказана ўзаемадзеянне літаратуры і фальклору. Выступае ў перыядычным друку з праблемнымі артыкуламі па пытаннях развіцця беларускай літаратуры. Распрацоўвае новыя эксперыментальныя падыходы ў даследаванні рытму паэзіі і прозы («Рытмічная арганізацыя мастацкага тэксту», 1991). Спецыялізуецца таксама ў галіне скарыназнаўства і біблеістыкі.

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Проблемы стиля белорусской прозы раннего периода: Автореф. дисс. канд. филол. н. Мн., 1965.

Карані маладога дрэва. Мн., 1967. Рэц.: Бугаёў Д. Талент крытыка, яго адказнасць і некаторыя дробязі // ЛіМ. 1968. 23 ліп.; Марціновіч А. Першая кніга крытыка // Чырв. змена. 1968. 1 жн.; Хромчанка К. Даследуюцца праблемы майстэрства // Полымя. 1969. № 6; Юрэвіч У. Аўтарытэт крытыка // Маладосць. 1968. № 7.

Ад слова — да вобраза. Мн., 1968. Рэц.: Богданова З. Эстетика: единство и многообразие // ЛГ. 1969. 5 марта; Бугаёў Д. Талент крытыка, яго адказнасць і некаторыя дробязі // ЛіМ. 1968. 23 ліп.; Хромчанка К. Даследуюцца праблемы майстэрства // Полымя. 1969. № 6.

Грані майстэрства. Мн., 1974. Рэц.: Бярозкін Р. Няходжанай дарогай // Беларусь. 1974. № 9; Тычина М. О вдохновении, стиле и жанрах // Неман. 1976. № 4; Шупенька Г. І глыбіні, і водмелі // Полымя. 1975. № 7.

У свеце мастацкага твора. Мн., 1977. Рэц.: Канэ Ю. Сквозь призму типизации // Дружба народов. 1979. № 4; Ягож. Як гэта робіцца // Полымя. 1978. № 7; Лаўшук С. Нетыпова аб тыповым // ЛіМ. 1977. 21 кастр.; Рагуля А. В мире широких возможностей // Неман. 1978. № 10.

Выхад за круг: Літаратуразнаўчыя артыкулы. Мн., 1985.

Становление белорусской художественной традиции. Мн., 1987.

Ритмическая организация художественного текста. Мн., 1991.

Становление белорусской художественной традиции (XIX век): Автореф. дис. ...доктора филол. н. Мн., 1992.

1.3.

1957. Каштоўная ініцыятыва // Калг. праўда. 27 жн.

1958. Почырк пісьменніка // ЛіМ. 4 чэрв.; Ад слова да вобраза // Там жа. 2 жн.; Асаблівасці паэтычнага голасу // Там жа. 12 ліст.

1959. Голас сэрца // Маладосць. № 2; З чыстых крыніц жыцця: [Рэц. на кн.: Грамовіч І. Рына-Марына. Мн., 1959] // Там жа. № 8; Свая песня // ЛіМ. 1 крас.; Пагоня за бенгальскімі агнямі // Там жа. 10 чэрв.; У рэчышчы жыцця // Там жа. 9 снеж.

1960. На сваёй сцежцы: [Рэц. на кн.: Сачанка Б. Дарога ішла праз лес. Мн., 1960] // Маладосць. № 7; Выраслі мы ў полымі: Нарыс // Там жа. № 8 / Сааўт. А. Вераб'ёў; Этапы вялікага шляху: Нарыс // Там жа. № 9; Паэт і сучаснасць // Там жа. 27 мая.

1961. Я люблю тебя, жизнь! // Знамя юности. 31 янв.; Нялёгка выхаваць чалавека: Нарыс // ЛіМ. 24 студз.

1962. Кампазіцыя твора і стыхія слова // Маладосць. № 8; Крытыка і маладыя таленты // Там жа. № 11; Откуда приходят голубые ветры // Знамя юности. 16 нояб.; Вачыма юнацтва: [Рэц. на кн.: Вярба В. Вочы вясны. Мн., 1962] // ЛіМ. 16 кастр.; Усё пачалося з «зімняга сонцастаяння» // Чырв. змена. 15 ліст.

1963. [Рэц. на кн.: Вярба В. Вочы вясны. Мн., 1962] // В мире книг. № 2; Традыцыйнае і наватарскае // Маладосць. № 3.

1964. Цэлюлоза: Нарыс // Маладосць. № 3; Ад казкі — да апавядання // Полымя. № 12.

1965. Перад дарогай... // ЛіМ. 28 вер.

1966. Поэт и время: [Рэц. на кн.: Бугаёў Д. Уладзімір Дубоўка. Мн., 1965] // Вопр. лит. № 6; Самы лёгкі ці самы цяжкі // Маладосць. № 10; Дзяржава паэзіі: [Рэц. на кн.: Панчанка П. Пры святле маланак. Мн., 1966] // Полымя. № 8.

1967. Даверыўшыся веку // Маладосць. № 9; Нацыянальнае ў сучасным // Полымя. № 8; Прамяністы поўдзень // Звязда. 4 жн.; Запаветы майстра: Перачытваючы Максіма Багдановіча // ЛіМ. 23 мая; Хвалі пакаленняў // Маг. праўда. 15 снеж.

1968. Пакуль маладыя... // Голас Радзімы. № 35; Вяч. Мінск. 11 ліп.; Мы из военного детства // Дружба народов. № 1; Гэты дальні гарызонт // Маладосць. № 1. Абмеркаванне: Брыль Я. Досыць хадзіць у маладых; Вітка В. Фальклор-пагроза?; Каваленка В. Наватарства, творчы пошук — нечаканасць; Пашкевіч Н. Удакладнім крытэрыі; Сачанка Б. Вучні і настаўнікі; Стральцоў М. Крызіс? Роздум... // Маладосць. 1968. № 5; Вёска... якая ты сёння?: [Рэц. на кн.: Кудравец А. На зялёнай дарозе. Мн., 1968] // Там жа. № 10; Неўладкаванае філалагічнае сумежжа // Там жа. № 11; На народным слове гадаваная // Полымя. № 5; Мы — з ваеннага дзяцінства // Маг. праўда. 9 лют.; Перачытваючы Багдановіча // Там жа. 2 жн.; Надзейнасць зямлі: [Рэц. на кн.: Кудравец А. На зялёнай дарозе. Мн., 1968] // Там жа. 8 кастр.

1969. Соблазны построчности // Дружба народов. № 8; Вясёлым вокам пародыі: [Рэц. на кн.: Юрчанка Г. Вярхом на вожыку. Мн., 1968] // Полымя. № 5; Пахвала жанру // ЛіМ. 16 мая; Насмешлівым вокам пародыі: [Рэц. на кн.: Юрчанка Г. Вярхом на вожыку. Мн., 1968] // Маг. праўда. 4 сак.

1972. На шляху росту і сталасці // Каваленка В., Мушынскі М., Яскевіч А. Шляхі развіцця беларускай савецкай прозы. Мн. Рэц.: Гальмакоў Д. Вопыт гісторыі і жывая практыка сучаснасці // ЛіМ. 1973. 17 жн.; Лецка Я. Ад вытокаў да сучаснасці // Полымя. 1972. № 10; Цішчанка І. Даследчык — таксама індывідуальнасць // Маладосць. 1973. № 5; Ёсць таямніцы мастацтваў... // ЛіМ. 10 сак.

1973. Натхненне: Эцюды пра псіхалогію творчасці // Маладосць. № 3.

1974. Аспекты вобразнай структуры // Жураўлёў В., Шпакоўскі І., Яскевіч А. Пытанні паэтыкі. Мн.

1975. Феномен образа // Неман. № 7.

1976. ...И вечное обновление // Неман. № 3; Чатыры вобразныя стыхіі // ЛіМ. 10 вер.

1977. Типизация как творческий процесс // Жыццёвая праўда і сучаснае мастацкае мысленне. Мн.; Кампазіцыя твора // Маладосць. № 6; Стихии, слившиеся в слове...: Современная наука и загадки творчества // Неман. № 4.

1980. Пошукі новага творчага метаду; Наватарскія тэндэнцыі ў беларускай літаратуры пачатку XX ст. // Гаранін Л., Яскевіч А., Матрунёнак А. Нараджэнне новага мастацтва. Мн.; Вытокі мастацкай традыцыі і фальклор // Весці АН БССР. Серыя грамад. н. № 6; Тайна близлежащего // Дружба народов. № 1; Класічная маладосць // Маладосць. № 6; Ожидание открытий // Неман. № 5.

1981. Загадкі пачынальнікаў // Вобраз — 81. Мн.

1982. Узроўні фальклорных уплываў // Узроўні фальклорных уплываў. Мн.

1983. Воссоздавая течение жизни // Неман. № 3; Родство и самобытность: Размышления о белорусско-

украинском взаимопереводе // Там жа. № 11; Пераклад: пошук канцэпцыі // Полымя. № 6.

1984. Выхад за круг // Полымя. № 12.

1985. Прырода ў творчасці Якуба Коласа // Тэзісы дакладаў і паведамленняў навуковай канферэнцыі з нагоды дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. Мн.; К синтезу в переводоведении // Болгарская русистика. № 6; Основное — тон // Дружба народов. № 11; Ёсць алгебра гармоніі // Полымя. № 12.

1.5.

На польскую мову. Drogi rozwoju współczesnej prozy białoruskiej: Fragm. książki / Tł. A. Sobecka // Nadodrze. 1975. Nr. 8. / Сааўт. В. Каваленка, М. Мушынскі.

На рускую мову. Классическая молодость / Пер. Г. Бубнов // Радуга. 1982. № 2.

На ўкраінскую мову. Молоді класики. // Веселка. 1982. № 2.

1.6.

Жыццёвая праўда і сучаснае мастацкае мысленне. Мн., 1977 / Скл. з Л. Гаранінным.

Узроўні фальклорных уплываў. Мн., 1982 / Скл. з І. Чыгрынам.

Вобраз — 83: Літ.-крытыч. артыкулы. Мн., 1983 / Скл.

Вобраз — 85: Літ.-крытыч. артыкулы, Мн., 1985 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Алесю Яскевічу — 50 // ЛіМ. 1984. 8 чэрв.; Каваленка В. Наватарства, творчы пошук — нечаканасць // Каваленка В. Прага духоўнасці. Мн., 1975; Канэ Ю. Як гэта робіцца // Канэ Ю. Плынь. Мн., 1983; Лецка Я. Харство і боль жыцця. Мн., 1985. С. 11—13; Мушынскі М. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства: 40-я — першая палавіна 60-х гадоў. Мн., 1985. С. 183—184; «На грані змешвання паняццяў...» // ЛіМ. 1963. 9 крас.; Над чым працуе Алесь Якевіч // Там жа. 1971. 24 снеж.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Рагойша В. «Службе сувязі» — увагу // ЛіМ. 1976. 2 крас.; Сачанка Б. Вучні і настаўнікі // Сачанка Б. Жывое жыццё. Мн., 1985; Сідарэвіч А. Каб слова гучала... // ЛіМ. 1984. 27 крас.; Шкраба Р. Дэталь і характар // Полымя. 1963. № 8.

Т. М. Махнач.

ЯСЮЧЭНЯ УЛАДЗІМІР

Ясючэня Уладзімір Мікалаевіч (псеўд. Б. Каліна; 17.11.1925, в. Станькі Капыльскага р-на Мінскай вобл.— 12.3.1945, узбярэжжа р. Одэр, пахаваны ў мястэчку Гранфенхаген, Германія), паэт.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і, дзе было пяцёра дзяцей (бацькі і сястра ў хуткім часе памерлі). Вучыўся ў мясцовай школе. Пасля вызвалення Беларусі ад фашысцкай акупацыі мабілізаваны ў армію. Малодшы сяржант У. Ясючэня загінуў у баях на р. Одэр. На вайне загінулі і два родныя браты паэта. Узнагароджаны ордэнам Славы 3-й ступені і медалём.

У. Ясючэня ў асноўным пісаў для дзяцей. Першыя яго творы былі надрукаваны ў газеце «Піянер Беларусі» (публікацыі не выяўлены). Імкнуўся адлюстраваць поступ часу, змены, якія адбываліся ў краіне. Праўда, часам з-за гэтага творы атрымліваліся не вельмі выразнымі, у іх не адчувалася аўтарская індывідуальнасць. Найбольш моцныя ў мастацкіх адносінах яго вершы, дзе перавага аддавалася лірычным матывам — роднай прыродзе, юнацкаму каханню. Аўтар неапублікаванага апавядання «Бацькаў сын». У час знаходжання на фронце працягваў у вольны час займацца літаратурнай дзейнасцю і супрацоўнічаў з франтавой газетай (публікацыі не выяўлены). Асобным выданнем яго творы не выдаваліся. Матэрыялы пра У. Ясючэню ёсць у Доктаравіцкім музеі Капыльскага р-на, а яго імя высечана на абеліску ў скверы.

А. М. Ненадавец.

Бібліяграфія

1.3.

1971. Краіна; Ноч на рэчцы; Прыйдзі на мілае спатканне; На начлезе: [Вершы] // ЛіМ. 29 кастр.

1980. Краіна; Ноч на рэчцы; На начлезе; Прыйдзі на мілае спатканне: [Вершы] // Дзень паэзіі — 80. Мн.

2.3.

На беларускай мове. Гіль М. На дваццатай вясне // Дзень паэзіі — 80. Мн.; Гурыновіч У. Апаленае юнацтва // Чырв. змена. 1979. 11 крас.; Яго ж. Радок, абарваны куляй // Там жа. 1975. 6 вер.; Каханоўскі Г. Адчыніся, таямніца часу. Мн., 1984. С. 194—195; Яго ж. Салаўіныя гнёзды Міншчыны // ЛіМ. 1978. 20 кастр.

Т. М. Махнач.

ЯЎМЕНАЎ ЛЕАНІД

Яўменаў Леанід Фёдаравіч (н. 22.7.1932, в. Халмы Краснапольскага р-на Магілёўскай вобл.), паэт, вучоны-філосаф. Член СП Беларусі з 1981. Доктар філасофскіх навук (1977), прафесар (1979). Член-карэспандэнт АН Беларусі (1991).

Нарадзіўся ў сям'і сельскіх настаўнікаў. У 1955 скончыў аддзяленне філасофіі гістарычнага факультэта БДУ, затым (1954—58) сакратар Мінскага гарадскога камітэта ЛКСМБ. У 1958—61 аспірант Акадэміі грамадскіх навук пры ЦК КПСС (Масква). З 1961 дацэнт кафедры філасофіі Мінскага педагагічнага інстытута замежных моў, у 1970—71 лектар ЦК КПБ. У 1971—74 працаваў у аддзеле філасофіі дэпартамента сацыяльных, гуманітарных навук і культуры сакратарыята ЮНЕСКО у Парыжы. З 1975 загадчык кафедры этыкі, эстэтыкі і навуковага атэізму БДУ, з 1979 загадчык сектара Інстытута філасофіі і права, з 1982 загадчык Аддзела навуковай інфармацыі па грамадскіх навуках АН Беларусі. Узнагароджаны Ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР.

Л. Яўменаў пачаў пісаць вершы з 11 гадоў. У 1949 у раённай газеце «Камуніст» (Бабруйск) надрукавана першая яго паэтычная падборка. З 1953 выступае з вершамі ў абласным і рэспубліканскім друку. Аўтар зборнікаў «Чужая планета» і «Блізкія далі». Тэма Радзімы, Беларусі, хараства роднай зямлі моцна гучыць у творах Л. Яўменава, асабліва ў першай кнізе, куды ўвайшлі «Французскі сшытак» і «Канадскі сшытак» — «вершы далёкіх дарог і вяртанняў» (так іх назваў сам паэт). Паэзія гэта шчырая, па-грамадзянску актыўная, у ёй шмат каларытных жанравых сцэнак, выхапленых з натуры. Аўтар раздумвае над праблемамі сучаснасці, экалогіі, маральна-этычнымі прынцыпамі ўзаемаадносін чалавека і грамадства. На яго вершы кампазітарамі Ю. Семянякам і К. Цесаковым напісаны песні. Л. Яўменаў выступае ў друку таксама з артыкуламі па пытаннях айчыннай і зарубежнай літаратуры. Перакладае сучасную французскую і франкамоўную паэзію. Аўтар прац па філасофіі.

Жыве ў Мінску.

Л. М. Гарэлік.

Бібліяграфія

1.2.

Диалектика и революция: (Критич. очерк). Мн., 1969. Рэц.: Грецкий М. Три книги о французской философии // Науч. докл. высш. школы. Филос. науки. 1972. № 1; Клевченя А., Самаль А. // Коммунист Бел. 1969. № 9.

Ленинизм и современная идеологическая борьба. Мн., 1970.

Нравственные основы советского образа жизни. Мн., 1979 (Материал в помощь лектору) / Сааўт. Н. Севасцьянава.

Формирование активной жизненной позиции — задача коммунистического воспитания: (Материал в помощь лекторам, преподавателям нар. ун-тов нравств. воспиания и нравств. образования). Мн., 1979 / Сааўт. А. Вардамацкі.

Чужая планета: Вершы далёкіх дарог і вяртанняў. Мн., 1980 (Першая кніга паэта). Рэц.: Барсток М. Першая кніга паэта // Вяч. Мінск. 1980. 18 ліп. Рэц.: Вярцінскі А. Планета свая і чужая // Звязда. 1980. 9 ліп.; Кірпічэнкаў А. З любоўю да роднага краю // Наст. газ. 1980. 28 чэрв.; Макаль П. Бацькоўскай зямлі прыцяжэнне // ЛіМ. 1980. 11 ліп.; Мікалаева Т. Адгукнулася сэрца // Полымя. 1980. № 11; Чэрня Х. Падарожжа па чужой зямлі // Маладосць. 1981. № 8.

Философия антимарксизма и диалектика: (Критич. анализ). Мн., 1981. Рэц.: Бяссонаў Б. У барацьбе супраць антымарксізму // Звязда. 1982. 1 крас.

Антигуманистические тенденции современного буржуазного искусства. Мн., 1983 / Сааўт. В. Гапановіч.

Блізкія далі: Вершы. Мн., 1983. Рэц.: Гарадніцкі Я. Далучанасць // ЛіМ. 1984. 7 вер.; Скобелеў Э. Адказнасць // Звязда. 1984. 26 лют.

Актуальные проблемы контрпропаганды. Мн., 1985 (Идеол. борьба в современ. мире).

1.3.

1953. Новы дом:[Верш] // Сав. Радзіма. 30 жн.

1956. Земля целинная: Рассказ // Знамя юности. 16, 19, 23, 24, 28 окт.; Хуліганам і дэбашырам рашучы камсамольскі адпор // Чырв. змена. 24 мая; Над Таболам; Асенняя дарожная: [Вершы] // Там жа. 13 ліст.

1957. Вясна ў дарозе: [Верш] // Маладосць. № 4; Зімой: [Верш] // Чырв. змена. 3 лют.; «А непагода ўжо дарма злуе...»: [Верш] // Там жа. 2 чэрв.; Вецер: [Верш] // Там жа. 8 чэрв.; Гартуецца сталь; Адліга; Першы гром; Мая вясна: [Вершы] // Там жа. 14 ліп.

1958. Над Таболам; Роздум; «Вунь яна, дзяўчына невысокая...»; Бору: [Вершы] // Маладосць. № 12; Сяброўцы з «Гомсельмаша»: [Верш] // Гомел. праўда. 22 жн.; Надпісы на скалах: [Верш] // Чырв. змена. 15 чэрв.; Мець бы крылы такія...: [Верш] // Там жа. 26 ліп.; Вучыцца павінна ўся моладзь: (Завочная нарада прапагандыстаў і слухачоў камсамольскіх палітгурткоў) // Там жа. 16 жн.

1959. Родны кут; Сумуе зязюля; На начлезе: [Вершы] // Чырв. змена. 16 жн.; Вясна ў гарах: [Верш] // Там жа. 13 снеж.

1960. Иезуиты-католики — проповедники смерти: Крестовые походы антикоммунизма проваливаются // Знамя юности. 27 апр.; Паэту; На раздарожжы; Над безыменнай магілай: [Вершы] // ЛіМ. 21 мая; Агонь і попел // Там жа. 13 вер.; У лазні; Пасля навальніцы: [Вершы] // Чырв. змена. 25 жн.

1961. Роздум; «Вунь яна, дзяўчына невысокая...»: [Вершы] // Наст. газ. 18 ліст.; Буржуазная ідэалогія і сучаснасць // Там жа. 13 снеж.

1962. Коммунизм и история // Знамя юности. 30 апр.; Роднае; Дзядзькі вясковыя; Белыя хусткі; Ім жыць: [Вершы] // Наст. газ. 27 кастр.; Ваша дарога — шырокі працяг: Пісьмо важакам камсамольскім: [Верш] // Чырв. змена. 18 ліст.

1963. Каханне; Равесніку: [Вершы] // Маладосць. № 6; Рыбацкае шчасце: [Верш] // Звязда. 17 ліст.; Сустрэча з Радзімай; Героі нашага часу; Ева; Кружыць лісце: [Вершы] // Наст. газ. 11 мая; Навальніца: [Верш] // Чырв. змена. 27 чэрв.; Чаканне: [Верш] // Там жа. 25 ліп.

1964. Шчырая сімфонія // Наст. газ. 26 снеж.

1967. Родны кут: [Вершы] // Маладосць. № 6; З французскага сшытка: [Вершы] // Наст. газ. 18 студз.; Паэтэса з Грэнобля // ЛіМ. 31 студз.; Вочы: [Верш] // Там жа. 5 снеж.; Развітанне; Недзе па-над Грэнландыяй; Багіні неба; Сцяжынкамі сонечных плёсаў; Чужая зямля: [Вершы] // Там жа. 19 жн.

1968. Манрэаль; У «Залатым ільве»: [Вершы] // Маладосць. № 11; Канадка; Таверны; Ніагара; Чорныя анёлы; Дажджы касыя; Што ж вы пакінеце людзям?: [Вершы] // Чырв. змена. 7 крас.

1969. На беразе Сены; Пенелопа мая: [Вершы] // Маладосць. № 3.

1971. У «Залатым ільве»: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.

1976. Парыж; Сюзанна; На плошчы Рэспублікі; Зялёны сум; Альпійская вёска: [Вершы] // ЛіМ. 22 кастр.

1977. З краіны кляновага ліста // Далягляды. Мн.; З французскага сшытка: [Вершы] // Полымя. № 7.

1979. У краіне кляновага лісця: [Вершы] // Дзень паэзіі — 79. Мн.; В глубь пустоты: Антигуманистические тенденции современного буржуазного искусства // Неман. № 4 / Сааўт. В. Гапановіч; Когда отнято будущее: [Рэц. на кн.: Скобелев Э. Маятник надежды. Мн., 1978] // Там жа. № 9.

1980. Блізкае і далёкае: [Вершы] // Полымя. № 1; Маці маёй зямлі: [Верш] // Голас Радзімы. 5 чэрв.; Таверны Канады; Развітанне: [Вершы]; Зямлі беларускай прыцяжэнне: [Інтэрв'ю] / Зап. Я. Лецка // Там жа. 4 вер.

1981. Калыска дум — зімовы бор: [Вершы] // Маладосць. № 2; Два лика бытия: [Рэц. на кн.: Павлов С. Два цвета Земли. М., 1980] // Неман. № 5; Актуальнае даследаванне: [Рэц. на кн.: Савастюк А. Основное противоречие нашей эпохи и мировой революционный процесс. Мн., 1980] // Звязда. 23 чэрв. / Сааўт. А. Грышчанка.

1982. Паэзія высокага гуманізму // Далягляды. Мн.; Зіма; Чацвёртага лютага; Сонца на зямлі: [Вершы] // Дзень паэзіі — 82. Мн.; «Ёсць словы, што прыносяць нам жыццё...» // Беларусь. № 1; Імя яму — Камуніст: [Нарыс] // Полымя. № 6 / Сааўт. Л. Куноўская.

1983. Плошча надзеі; У метро; Эцюд на Салянцы; Што мне запала ў сэрца; Клятва на Краснай плошчы: [Вершы] // Беларусь. № 8; Не ослаблять внимания // Наука и религия. № 12; Крушение мифа // Неман. № 4 / Сааўт. В. Гапановіч; Красная плошча; Мазаіка метро; Ранішні малюнак з вераб'ямі; Наведаўшы заапарк...: [Вершы] // Полымя. № 11; Студзеньскі эцюд; Начная цішыня: [Вершы] // ЛіМ. 21 студз.

1984. 1. Канвульсіі ў палітыцы і ідэалогіі; 2. Агрэсія супраць роздуму; 3. «Ісціна», замешаная на хлусні; 4. Пустая пахвальба // Звязда. 3, 6, 7, 14 чэрв.; Што такое хвалёны плюралізм: Грамадства, дзе ўсё наадварот // Там жа. 6, 22 ліп.; Старыя «песні» і на стары лад // Там жа. 26 ліп.; Трызненні аб мінулым: (Буржуазныя саветолагі аб палітычным плюралізме) // Там жа. 10 жн.; Цыркавая клаўнада пана Хёмана і К. // Там жа. 17 жн.

1985. 1. Факты выкрываць...; 2. Становішча нацыянальных меншасцей // Звязда. 23, 29 жн.; Восеньскія нарачанскія вершы // Там жа. 20 кастр.; На вуснах «мір», а ў думках?.. або Аб тым, на якія роздумы наводзіць інтэрв'ю прэзідэнта ЗША Р. Рэйгана // Там жа. 15 ліст.

1.4.

1957. Кашчук Н. Прывітанне табе, Беларусь!: [Верш] / З укр. // Чырв. змена. 19 сак.

1967. Барэ А. Старыя кварталы; Мадмуазель; Магнолія; Юнацтва маё; Вечар: [Вершы] / З фр. // ЛіМ. 31 студз.

1977. Буасано Ш.-М. Дрыжыць зіма...; Брыян Р. Абвіты святлом поўні; Леміс-Левек А. Калі мяне не стане; Пілон Ж.-Г. Пасля світання; Гарно С.-Д. Пакінуты дом; Масікот-Бошам Ф. Тэлефонны званок: [Вершы] / З фр. // Далягляды. Мн.; Шарп'е Ж. Адзінае жаданне; Башляр Г. Агеньчык свечкі; Башо А. Каста воінаў; Беалу М. Настальгія птушак; Дзюры М.-Ш. У пустэчы, запоўненай словамі: (Вершы ў прозе) / З фр. // ЛіМ. 8 ліп.

1982. Беалу М. Настальгія птушак; Бланшар А. Чаканне: Башо А. Каста воіна; Бланшар М. Сцяжыны між кветак; Гелен Ф. Высакародная старасць; Грако Ж. Інтымнасць; Грандбуа А. Што тычыць паэзіі; Гроссжан Ж. «З дваццаці двух галосных...»; Дада Ф. Іх поклічы; Клеансье Ж.-Э. Паэтычнае майстэрства; Пероль Ж. Тварыць кожнае імгненне; Тардзье Ж. Роля паэта; Цэзар Э. Аб паэзіі; Шар Ф. «Я ўлюбёны ў гэты пяшчотны куток...»; Шарп'е Ж. Гэты горад набліжаецца [Паэтычная проза] / З фр. // Далягляды. Мн.

1.5.

На беларускую мову. Міф пра «абсалютную свабоду творчасці» / Пер. А. Марціновіч // «Свабоднае» грамадства зблізку. Мн., 1984 / Сааўт. В. Гапановіч.

На рускую мову. Прощание: [Вершы] / Пер. А. Дракохруст // Неман. 1982. № 12; Письма с далеких дорог: [Вершы] / Пер. А. Дракохруст // Биробидж. звезда. 1982. 23 мая; Тихая исповедь: [Вершы] / Пер. А. Дракохруст // Там жа. 1982. 11 июля; Матери: [Верш] / Пер. В. Широков // Сов. воин. 1982. № 12; Моей земле: [Верш] / Пер. И. Василевский // Наш современник. 1985. № 8.

1.6.

Оружие обреченных: Психол. война в глобальной стратегии империализма. Мн., 1983 (Империализм — враг человечества) / Рэд.

Посткоммунистический мир: Проблемы и суждения. Мн., 1993 / Рэд.

2.3.

На беларускай мове. З узнагародай! // ЛіМ. 1982. 23 ліп.; Леаніду Яўменаву — 50 // Там жа. 1982. 23 ліп.

Т. М. Махнач.

ЯЎСЕЕВА СВЯТЛАНА

Яўсеева Святлана Георгіеўна (н. 4.9.1932, Ташкент), паэтэса, перакладчыца, крытык. Член СП Беларусі з 1964. Піша на рускай мове.

Нарадзілася ў сям'і ваеннаслужачага, які ў час Вялікай Айчыннай вайны загінуў на фронце. Выхаваннем дзяўчынкі займалася маці, Ніна Міхайлаўна. Дзіцячыя гады С. Яўсеевай прайшлі ў Чымкенце, дзе яна паступіла ў школу. У 1948 вярнулася ў Ташкент, дзе і скончыла дзесяцігодку. Пасля няўдалай спробы паступіць у Маскоўскі тэатральны інстытут паступіла на літаратурны факультэт Ташкенцкага педінстытута. У 1957 скончыла яго і прадоўжыла вучобу на завочным аддзяленні Літаратурнага інстытута імя М. Горкага, адначасова працавала прыбіральшчыцай у выдавецтве «Молодая гвардия», пазаштатным літаратурным кансультантам у розных рэдакцыях маскоўскіх газет і часопісаў. У 1962 пераехала жыць да мужа ў Мінск і з таго часу знаходзіцца на творчай працы.

Першыя вершы С. Яўсеевай убачылі свет у 1955, калі яна вучылася на літаратурным факультэце ў Ташкенце (калектыўны зборнік «Сшытак маладосці»). У 1962 у Маскве выйшаў з друку яе першы зборнік вершаў «Жанчына пад яблыняй». У Беларусі выдадзены яе кнігі «Маладзік», «Кліч!», «Апошняе развітанне» і інш. Асноўная тэматыка яе паэзіі — станаўленне чалавека як асобы, неспакой за жыццё на свеце, злітнасць з прыродай. Вершы С. Яўсеевай вызначаюцца мяккасцю і лірызмам, што дало магчымасць кампазітару Г. Вагнеру пакласці некаторыя з іх на музыку. Займаецца таксама перакладамі.

Жыве ў Мінску.

Л. А. Бялевіч.

Бібліяграфія

1.2.

Женщина под яблоней: Первая книга стихов. М., 1962.

Новолунье: Стихи, поэма. Мн., 1965. Рэц.: Вярцінскі А. Узыходжанне // ЛіМ. 1965. 29 кастр.

Зову!: Стихи и поэмы. Мн., 1974. Рэц.: Аврутин А. «Опять половина пути...» // Неман. 1976. № 8.

Евразия: Стихи, поэма. Мн., 1979. Рэц.: Ильин А. Путевой дневник души // Неман. 1980. № 4.

Женщина под яблоней: Стихотворения и поэмы. Мн., 1982. Рэц.: Міхайлаў А. // ЛіМ. 1983. 8 крас.

Последнее прощание: Стихи, поэма. Мн., 1983.

Ищу человека: Стихи, поэмы. Мн., 1988.

1.3.

1955. «Я слышу в парке каждой весной...»; «Чувства — путник, а ум — проводник...»; «Люблю я! Слышите? Так что же...»: [Вершы] // Тетрадь молодости. Ташкент.

1962. Миру — сердца и улыбки: [Рэц. на кн.: Шкляревский И. «Я иду!». Мн., 1962] // Знамя юности. 14 сент.

1963. Планетарий; Последние битвы; Жилая комната: [Вершы] // Неман. № 1; Руки; В библиотеке: [Вершы] // Там жа. № 4.

1965. Дом отдыха; «И опять я начинаю рейс...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 65. Мн.; Новые стихи: Собственность; Праздники; Общежитие; Друг; «Вот он, худенький старожил...» // Неман. № 1; «Я гляжу на родные черты...»; «Кого-то пытка домогалась...»: [Вершы] // Маг. праўда. 25 крас.

1967. Паэтычнае застолле: [Рэц. на кн.: Дзень паэзіі — 66. Мн., 1966] // Маладосць. № 7; Доброжелательность: [Рэц. на кн.: Ласков И. Стихия. Мн., 1966] // Неман. № 1; «Не шепчут трýсы... Робкие трубят...»: [Верш] // Там жа. № 6.

1968. Есть где-то неоткрытый кратер: Поэма // Неман. № 2; Усё яшчэ наперадзе: [Рэц. на кн.: Зверева Н. Добрый день!. Мн., 1967] // ЛіМ. 19 студз.

1969. День первой улыбки: Радиопоэма // Неман. № 9.

1972. «Я помню эти удалые дни...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 72. Мн.; Из первых рук: [Вершы] // Неман. № 6.

1973. Партизанский лес; «Своей профессии покорны...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 73. Мн.

1974. Мать; Детство; В гостях; Лето; Рыбачки; Орина; «Любимых не мучают...»; «Этот дом был случайно мне в детстве...»; «Я встречала деревья...»; Женщина; Две женщины; Доверье: [Вершы] // Поэзия. М. Вып. 17.

1976. Колокол; Выступление поэтов; «Этот дом был случайно...»: [Вершы] // Неман. № 3; Движение большой реки: Очерк // Там жа. № 4; Путешествуя по лету: [Вершы] // Там жа. № 12.

1978. «Кому камин, кому рюкзак...»; Японская свадьба; Старики; «Для меня луше голод...»: [Вершы] // Неман. № 2.

1979. Земля; «Мне нечего просить...»; Тишина; Ветер в Пружанах; Звезды; «Я живая, я живая...»: [Вершы] // Рабочая смена. № 9.

1980. От войны и до наших дней; Женщины; «Мне не приятно любопытство...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 80. Мн.; Две женщины; Доверье: [Вершы] // Поэзия. М. Вып. 26.

1981. География войны; Сны; Ветераны в доме отдыха; Ласточки: [Вершы] // Дзень паэзіі — 81. Мн.

1982. Швея; Новоселье; Счастье: [Вершы] // Дзень паэзіі — 82. Мн.

1.4.

Вольский А. Черничка: Стихи / С бел. Мн., 1967.

Вольский В. Под небом Африки. / С бел. Мн., 1969. Рэц.: Лавров В. // Неман. 1970. № 6.

Вольский А. Черничка: [Вершы] / С бел. Мн., 1979; Мн., 1981;Мн., 1982.

Тулупова Н. Я соловья искала: Стихи, поэма / С бел. М., 1987.

1955. Файдулла Ш. Наш Пургун — красавец!; Бабушка: [Вершы] / З узб. // Тетрадь молодости. Ташкент.

1962. Вольский А. Посади меня в карман: [Верш] / С бел. // Зорька. 15 сент.

1965. Вольский А. Куда плывут кораблики; Морские ветры; Посади меня в карман; Дуралей; Привет, зеленый бор!; Черничка; Малина; Ёжик; Майская песенка; Мухолов и мухоловка; Кукушка; Гагары; Сом; Краб; Вышел зайчик погулять; Эх, и славно!: [Вершы] / С бел. // Вольский А. Куда плывут кораблики. Мн.; Ягож. Живая грамматика: [Верш] / С бел. // Зорька. 4 дек.

1966. Танк М. Валуны: [Верш] / С бел. // Во славу Родины. 30 окт.

1967. Вертинский А. Горе — не беда...; Бессребреники; Легок волк на помине...; «Люди простые нехитро гадают...»; «Косим траву...»: [Верш] / С бел. // Неман. № 2; Капутикян С. Песня любви / С арм.; Танк М. Валуны / С бел. // Неман. № 6; Танк М. Стрелки времени; «Огонь, что зажгли обогреться...» / С бел.; Баррэ А. Париж; Гамарра П. Свет зари / С фр.: [Вершы] // Неман. № 12.

1973. Кленович С. Роксолания (Русь): Поэма / С латин. // Неман. № 4 / Сааўт. пер. Я. Парэцкі.

1975. Велюгин А. Вечер: [Верш] / С бел. // Велюгин А. Синий вереск. М.

1979. Вольский А. Шерхан; Эх и славно!; Мухолов и мухоловка; Ежик; Осенняя тучка: [Вершы] / С бел. // Земля с лазурными очами. М.; Вертинский А. Плач по нерастраченной нежности; «Здрада — измена?..»: [Вершы] / С бел. // Неман. № 9; Танк М. Партизанская свадьба; Песня матери: [Вершы] / С бел. // ЛГ. 28 февр.

1980. Тулупова Н. Доброта: [Вершы] / С бел. // Неман. № 10.

1981. Купала Я. «Устал я жить...»; «Только песней...»; «Гей, в лесу да при долине...»; Жница: [Вершы] / С бел. // Купала Я. Избранное. Мн.; Огнецвет Э. Рождение праздника: [Верш] / С бел. // Сов. Латвия. 6 сент.

1982. Огнецвет Э. Откликнись, мама!: [Верш] / С бел. // Дружба народов. № 3; Колас Я. Месяц: [Верш] / С бел. // Неман. № 11; Огнецвет Э. Одно слово; Смысл счастья; «Не ради личных выгод существую...» [Вершы] / С бел. // Сов. Бел. 8 апр.

1983. Огнецвет Э. «Не ради личных выгод существую...»; «Доченька, близко ли до Берестянской?..»: [Вершы] / С бел. // ЛГ. 9 марта.

1985. Тулупова Н. Материнский платок; Рай: [Вершы] / С бел. // Неман. № 3.

1.5.

На беларускую мову. Таня: [Верш] / Пер. П. Макаль // ЛіМ. 1963. 8 сак.; Нашы рукі; «Пачынаю рэйс, нібыта крок...»: [Вершы] / Пер. В. Вярба // Работніца і сялянка. 1966. № 3.

2.3.

На беларускай мове. Вярцінскі А. Узыходжанне // Вярцінскі А. Высокае неба ідэала. Мн., 1979; Марціновіч А. Песня простая і шчырая // ЛіМ. 1965. 10 снеж.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981; Святлане Яўсеевай — 50 // ЛіМ. 1982. 3 вер.

На рускай мове. Дмитриев О. Против инерции // Поэзия. М., 1976. Вып. 17; Приходько В. Живое сердце поэзии // Неман. 1965. № 2; Слуцкий Б. Первые стихотворения Светланы Евсеевой // Октябрь. 1961. № 1.

3.1.

БДАМЛіМ, ф. 55, спр. 1—12. *Т. М. Махнач.*

ЯЎСЕЕЎ РЫГОР

Яўсееў Рыгор (Ягор Мінавіч; н. 10.9.1942, в. Барок Бялыніцкага р-на Магілёўскай вобл.), паэт, крытык, перакладчык. Член СП Беларусі з 1983.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Пасля вучобы ў Мала-Бялевіцкай СШ (1949—60) працаваў у калгасе. Пасля службы ў Савецкай Арміі зноў працаваў у калгасе, адкуль пісаў карэспандэнцыі ў газеты. У 1969 скончыў Магілёўскі педінстытут, у 1973 — Мінскую вышэйшую партыйную школу. Працаваў у Бялыніцкай раённай газеце «Зара камунізму» (1964—71), часопісе «Полымя» (1973—75), Дзяжкамвыдзе БССР (1973—77). З 1977 рэдактар, старшы рэдактар выдавецтва «Мастацкая літаратура».

Першыя творы Р. Яўсеева (гумарыстычныя вершы і байкі) з'явіліся ў 1960 у раённай газеце «Зара камунізму». З 1961 друкуецца ў «Магілёўскай праўдзе», рэспубліканскім перыядычным друку. Піша сатырычныя і гумарыстычныя вершы, байкі, вершаваныя фельетоны, якія змяшчаюцца ў «Вожыку». Аўтар зборнікаў «Верабей пад воблакам», «Гатовая рэпка», «Вялікая лыжка», «Мох на бярвенні», «Шаравая бліскавіца», дзе выкрывае лайдакоў, п'яніц, раскрадальнікаў народнага дабра, хабарнікаў,аматараў пажывіцца за чужы кошт. У сваіх творах удала выкарыстоўвае традыцыйныя вобразна-стылявыя сродкі, дасціпны народны гумар. У 1978 выйшаў яго дыялектны слоўнік гаворак жыхароў Бялыніцкага р-на «Маці казала так». Піша для дзяцей («Нашы хлопцы-рыбакі», «Дзядзькавы памочнікі»). Перакладае на беларускую мову вершы рускіх і ўкраінскіх паэтаў.

Жыве ў Мінску.

З. А. Суднік.

Бібліяграфія

1.2.

Верабей пад воблакам: Гумарэскі, фельетоны, жарты. Мн., 1976. Рэц.: Вяршынін М. Пад воблакам і на зямлі // Беларусь. 1977. № 5; Марціновіч А. Тым і жыве сатыра... // Маг. праўда. 1976. 16 крас.

Гатовая рэпка: Сатыр. вершы. Мн., 1976 (Б-ка «Вожыка»). Рэц.: Дзяркач М. Смак рэпкі // Маг. праўда. 1977. 26 студз.

Нашы хлопцы-рыбакі: [Кніжка-карцінка]. Мн., 1976.

Вялікая лыжка: Гумарэскі, фельетоны. Мн., 1977. Рэц.: Вяршынін М. Дасціпна, з гумарам // Чырв. змена. 1977. 29 вер.

Мох на бярвенні: Сатыра і гумар. Мн., 1979.

Дзядзькавы памочнікі: [Верш]. Мн., 1981.

Шаравая бліскавіца: Фельетоны, байкі, гумарэскі. Мн., 1986.

Цырк на дроце: Сатыра, гумар. Мн., 1992.

1.3.

1961. Мы з таварышам: [Верш] // Вожык. № 1.

1962. Талака: Жарт // Вожык. № 1; Дровы: [Верш] // Там жа. № 6.

1963. Памочнік Ліпскага: [Верш] // Вожык. № 12; Калі адпачываць?..: [Верш] // Там жа. № 15.

1964. Святы: [Верш] // Вожык. № 13.

1965. Лука і воўк: [Верш] // Вожык. № 21; Маг. праўда. 13 ліп.

1966. Вясёлая байка // Вожык. № 17; Нос; І каго крытыкаваць?; Дровы: [Вершы] // Маг. праўда. 24 крас.

1967. Умельцы з Цяхціна // ЛіМ. 17 лют.; Лірыка сатырыка: Лісіны звычай; Чаканне; Апанас; Конь у градах; Птушка-пявушка; Акуратны даўжнік; Люба міла Петраку // Маг. праўда. 14 мая.

1968. Міхалка: [Верш] // Вожык. № 6; Наш начальнік: [Верш] // Там жа. № 7; Сны: [Верш] // Маг. праўда. 21 жн.

1969. Зарачанскія галасы: Карціна з камедыі-адна-актоўкі // Маг. праўда. 8 мая.

1970. Нос; Дровы; Мы з таварышам; Каго крытыкаваць?; Памочнік Ліпскага; Дождж; Чаканне; Святы; Калі адпачываць: [Вершы] // Сем разоў адмерай... Мн.

1971. Боты: [Верш] // Вожык. № 6; Разлавалася кума: [Верш] // Там жа. № 11; Настаўнік дзяцей і бацькоў // Звязда. 5 кастр.; З крыніц народных // Там жа. 28 кастр.; Шэф, я і камар: [Верш] // ЛіМ. 10 снеж.; Эпітафія // Там жа. 24 снеж.

1972. Ад палёў наддзвінскіх: Тарасу Хадкевічу — 60 год // Голас Радзімы. 21 сак.; Звязда. 7 сак.; Маладая песня // Там жа. 11 студз.; Старонкі пазнання жыцця // Там жа. 31 сак.; Подзвіг пісьменніка // Там жа. 1 ліст.; Парфен і партфель: Каламбур // ЛіМ. 21 студз.; Пазваночнік; Аднойчы апоўначы: [Вершы] // Там жа. 28 студз.; Суцяшэнні: [Верш] // Там жа. 18 лют.; Федзя едзе: Каламбур // Там жа. 7 крас.; Дыялог // Там жа. 23 чэрв.; Гузак: [Верш] // Там жа. 27 кастр.

1973. На вяселле ідучы: [Верш] // Беларусь. № 11; Пра каханне і жылплошчу: Жарт // Вожык. № 6; Каламутная вада: [Верш] // Там жа. № 16; Першы тост: [Верш] // Там жа. № 24; Фарбы роднай мовы // Голас Радзімы. № 14; Крок ў краіну паэзіі: [Рэц. на кн.: Маркевіч І. Камандзіроўка. Мн., 1973] // Вяч. Мінск. 8 жн.; Почыркам жыццёвай праўды: [Рэц. на кн.: Кавалёў П. Выбр. тв.: У 2 т. Мн., 1972] // Звязда. 31 мая; Тамаш і некаторыя: [Верш] // ЛіМ. 19 студз.; Урок: [Верш] // Там жа. 2 сак.; Месік-намеснік: [Верш] // Там жа. 13 крас.; Крок у сталасць: [Рэц. на кн.: Ракаў В. Акно ў зялёны сад. Мн., 1972] // Там жа. 18 мая; Даражыць кнігай // Там жа. 29 чэрв.; Без уліку заўваг: [Рэц. на кн.: Аляхновіч У. Ля самага небасхілу. Мн., 1973] // Там жа. 13 ліп.; Як сусед...: [Верш] // Там жа. 10 жн.; Мядзведжы страх: [Байка] // Там жа. 31 жн.; Знаёмая хвароба: [Верш] // Там жа. 7 снеж.; Касец: Жарт // Чырв. змена. 19 жн.

1974. Споведзь прасвітара; Харыст-брандахлыст: [Вершы] // Вожык. № 3; Вольга і Таццяна: [Верш] // Там жа. № 4; Жаданы госць: [Верш] // Там жа. № 8; Міколава кабета: [Верш] // Там жа. № 10; Верабей пад воблакам; Шчаслівы рыбалоў: [Вершы] // Там жа. № 18; Вечная памяць: [Рэц. на кн.: Память сердца. Мн., 1973] // Помнікі гіст. і культ. Бел. № 2; Герой працы — герой кнігі: [Рэц. на кн.: Гроднеў М. Высокі поўдзень. Мн., 1974] // Вяч. Мінск. 20 вер.; Латарэя: [Верш] // Звязда. 27 студз.; «Каб прыгожымі кветкамі цвіў...» // Там жа. 24 мая; Яркія старонкі мужнасці: Усесаюз. выстаўка кніг, прысвеч. 30-годдзю вызвалення Беларусі ад ням.-фашысцкіх захопнікаў // Там жа. 25 чэрв.; З кагорты бяссмертнікаў // ЛіМ. 14 чэрв.; Салдатамі былі ўсе // Там жа. 5 ліп.; Камедыя сучасная // Там жа. 16 жн.; Халасцяк Сёмін: [Верш] // Там жа. 13 вер.; Не дзеля смеху адзінага: [Рэц. на кн.: Юрчанка Г. Немеладычныя мелодыі. Мн., 1974] // Там жа. 18 кастр.; «Сціплы» чалавек: [Верш] // Там жа. 15 ліст.

1975. Кожнаму слову іспыт: [Рэц. на кн.: Лужанін М. Прага крыла. Мн., 1974] // Беларусь. № 4; Ануфрыева бяда; Актыўны Хвядос: [Вершы] // Вожык. № 14; Кніга — партызанка // Во славу Родины. 23 мая; Маладая палітра жыцця // Звязда. 29 студз.; Сцвярджэнне стойкасці і праваты // Там жа. 28 сак.; «Я ж адзін...»: [Верш] // ЛіМ. 23 мая; Трынаццатая галава: Гумарэска // Там жа. 6 чэрв.; Мох і бярвенне: Гумарэска // Там жа. 1 жн.; «Знаўца» гісторыі: [Верш] // Там жа. 15 жн.; Мецэнат: [Верш] // Там жа. 29 жн.; Дробны баламут: Гумарэска // Там жа. 12 вер.; Бясплатнае малако: Гумарэска // Там жа. 3 кастр.; Мела б Ганначка дыплом; Камарынае вяселле; Эх, вясна; Закон; Прафесіі: [Вершы] // Маг. праўда. 19 ліп.

1976. Мела б Ганначка дыплом...: [Верш] // Вожык. № 1; Ганарысты Ігнат; «Філосаф» Яська: [Вершы] // Вожык. № 13; Кавалер Ордена Славы // Неман. № 8; Сто тамоў: Гумарэска // ЛіМ. 15 кастр.; Манументальны помнік: Гумарэска // Там жа. 12 ліст.

1977. На шляху пошукаў: [Рэц. на кн.: Федзюковіч М. Птушыны грай. Мн., 1976]; Хвацкі ге-

рой: Гумарэска // ЛіМ. 14 студз.; Рэцэнзія: Гумарэска // Там жа. 4 лют.; Суровы рэдактар: Гумарэска // Там жа. 18 лют.; Рэдакцыйны адказ: [Верш] // Там жа. 25 лют.; Мама з выдавецтва: [Верш] // Там жа. 4 сак.; Карацелька: Гумарэска // Там жа. 11 сак.; Ліст да таты: [Верш] // Там жа. 25 сак.; Што галава, то і розум: Гумарэска // Там жа. 1 крас.; Раман са зноскай: [Верш] // Там жа. 15 крас.; Мастацкі пераклад: Гумарэска // Там жа. 29 крас.; Зялёны і дванаццацігаловы: Гумарэска // Там жа. 13 мая; Змітрок Прыгожы: Гумарэска // Там жа. 16 вер.; Падарожжа на Парнас: Гумарэска // Там жа. 21 кастр.; Был друг у поэта // Сел. газ. 23 нояб.

1978. Браты-браточкі: [Верш] // Вожык. № 12 / Сааўт. Х. Жычка; Пашанцуе: [Верш] // Там жа. № 22; Дакладныя прыкметы: Гумарэска // ЛіМ. 3 лют.; Праблемны нарыс: Гумарэска // Там жа. 16 чэрв.; Цяжкі дзень: Гумарэска // Там жа. 25 жн.; На репетицию — всей семьей // Сов. Бел. 17 дек.

1979. Мы ўсе — твае салдаты: [Верш] // Вожык. № 3 / Сааўт. Х. Жычка; Знешне і знутры; «Умелец»: [Вершы] // Там жа. № 13; Зяцёк: [Верш] // Там жа. № 17; Пасылка ў краіну маленства // Работніца і сялянка. № 12.

1980. Свіснуў рак; Шмат работы: [Вершы] // Вожык. № 2; Качагар на самалёце: [Казка] // Вясёлка. № 10; Не з пустым: [Верш] // Работніца і сялянка. № 1; «Гэта піша калектыў...»: [Верш] // Звязда. 1 чэрв.

1981. Цёмны лес: [Верш] // Вожык. № 16. Удодаў анекдот: [Верш] // Там жа. № 20; «Умелец»: [Верш] // Ніва. 31 мая; Здаў усё: [Верш] // Чырв. змена. 25 ліп.

1982. Па дарозе ў камунізм: [Верш] // Вожык. № 8.

1983. «Няблага прымаўкі згадаць дарэчы»: [Верш] // ЛіМ. 15 ліп.; Нескладухі: [Вершы] // Там жа. 16 вер.; Нябеснае царства: [Верш] // Там жа. 30 снеж.; Багаты бог: [Верш] // Мін. праўда. 2 снеж.; Яршы на юшку: [Верш] // Там жа. 7 снеж.; Свіснуў рак: [Верш] // Ніва. 4 вер.; Шмат работы: [Верш] // Там жа. 18 снеж.

1984. Іван з саўгаса «Вуглікі»: [Верш] // Вожык. № 8; Кашалот: Казка // Вясёлка. № 10; Ёсць падобныя лісты: [Верш] // Мін. праўда. 18 студз.; Шаравая бліскавіца: [Байка] // Там жа. 31 мая; Гэтак іншы разважае: [Верш] // Там жа. 13 чэрв.; «Прыродалюбцы»: [Верш] // Там жа. 12 ліп.

1985. Генерал Аб Дзі Рал: [Верш] // Воляй азорыцца свет. Мн.; Незалежны Яўмен: [Верш] // Вожык. № 4; Трагедыя Бахуса: [Верш] // Там жа. № 22; Сны: [Верш] // Мін. праўда. 26 сак.; Чужыя і свая: [Верш] // Там жа. 12 крас.; Яблыкі: [Верш] // Там жа. 30 жн.; Знешне і знутры: [Верш] // Ніва. 3 лют.; Шчупак: [Байка] // Там жа. 4 жн.

1.4.

Жалезны воўк: Малдаўская народная казка /З малд. Мн., 1978 (Казка за казкай).

Перро Ш. Чырвоная Шапачка: Казка / З фр. Мн., 1979.

Як бондар перахітрыў ваўка, мядзведзя і зайца: Латышская народная казка. Мн., 1980 (Казка за казкай).

Як трусік проса сеяў: Гвінейская народная казка / З фр. Мн., 1980 (Казка за казкай).

1973. Глазавы П. Гусінае пяро: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 20 ліп.

1975. Багачук А. Усё змянілася...; Бойка У. Прызнанне ў каханні: [Вершы] / З укр. // ЛіМ. 20 чэрв.; Гадаванец М. Хрэн і морква: [Байка] / З укр. // Там жа. 18 ліп.

1977. Макіўчук Ф. Юшка: Гумарэска / З укр. // Родная прырода. № 4.

1979. Назармат. Па вуліцы Наваі: [Верш] / З узб. // Далягляды. Мн.

1980. Букаў Е. Хатынь; Акацыі Кішынёва; Тосты: [Вершы] / З малд. // Букаў Е. Нараджэнне першай зоркі. Мн.; Матыс Р. Зімовае; Калыханка; Петарка Й. Лідзіцэ, 1976; Аксіёмы; Званы восені: [Вершы] / З чэш. // Высокае неба. Мн.

1982. Шавялёва К. Расказ воіна; Таварышу; Горад Леніна; Дом родны мой; Жалезам і сталлю; Ля лукамор'я; Тэкстыльшчыца; Сувязістка: [Вершы] / З рус. // Шавялёва К. Зямная веліч. Мн.

1983. Берулава Х. Калхідскія мелодыі; «Маладосцы! Была са мной ты ўчора...»; Гэтых дваццаць год — і здзіўленне... Карыята; Старыя калхідскія радкі: [Вершы] / З груз. // Берулава Х. Лісты надзеі. Мн.

1984. Пархоменка А. А на просе — росы...; Дзетымам і Яўсёсам; На гародзе ссякаюць капусту: [Вершы] / З укр. // Ад круч дняпроўскіх. Мн.; Аляхнавічус К. Дзед, хлопчыкі і гарох; Мазурунас У. Мы — піянеры: [Вершы] / З літ. // Бурштынавыя пацеркі. Мн.; Гротс Я. Цвіценне лета; Песня пра бярозы; Подых будучыні: [Вершы] / З лат. // Латышская савецкая паэзія. Мн. Т. 1; Балтвілкс Я. «Гэта святло...»; «Калі сонца ходзіць вельмі нізка...»; Латвія; «Калі ўсе патрэбныя цішыні...»; «Гэткі ўжо дока, гэткі ўжо знаўца...»; Сэрца; «Доўга ішоў я...»; На кожнай галінцы малечы-плады; Кална Н. Акварэль бабінага лета; «Не буду мізэрнай...»; «Па жыцці мы іншы раз...»; Пасляваенныя першакласнікі; Ілюзія: [Вершы] / З лат. // Там жа. Т. 2.

1985. Леанідзе Г. Запавет; Туманы; Абашыдзе І. Наш герб: [Вершы] / З груз. // Дружная з сонцам. Мн.

1.5.

На літоўскую мову. Paskaita: [Epigrama] // Šluota. 1972. Nr 3.

На рускую мову. Дрова: [Верш] / Пер. Е. Весенин, В. Корчагин // Молодой «Вожык». М., 1966; Синяк: [Верш] / Пер. Ц. Меламед // Сов. молодежь. 1973. 19 мая.

На ўкраінскую мову. Розізлилася кума: [Верш] / Пер. Д. Солодкий // Літ. Укр. 1972. 4 січ.; Мала б Ганночка диплом: [Верш] / Пер. В. Шаройко // Ленін. прапор. 1978. 1 лип.

1.6.

Маці казала так...: З гаворкі Бялыніцкага р-на: [Слоўнік] Мн., 1978 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Кавалёў П. Уступны артыкул // Яўсееў Р. Гатовая рэпка. Мн. *Т. М. Махнач.*

ЯФІМАВА МАРГАРЫТА

Яфімава (Яўхімава) Маргарыта Барысаўна (н. 25.12.1927, Орша Віцебскай вобл.), літаратуразнавец, крытык. Член СП Беларусі з 1993. Кандыдат філалагічных навук (1956), дацэнт (1968). Піша на беларускай і рускай мовах.

Нарадзілася ў сям'і настаўнікаў. Бацька, Барыс Дзмітрыевіч, працаваў дэканам, загадчыкам кафедры Гомельскага педінстытута, маці, Вікторыя Сцяпанаўна, выкладала там жа методыку літаратуры. Да вайны М. Яфімава вучылася ў беларускай сярэдняй школе № 2 г. Оршы, потым у Завятлужскай сярэдняй школе Пыплугскага р-на Горкаўскай вобл., з 1943 — у сярэдняй школе № 3 г. Бежацка Калінінскай вобл. У 1946 закончыла сярэднюю школу № 3 г. Брэста і стала студэнткай філалагічнага факультэта БДУ. У 1951 скончыла універсітэт, у 1955 — аспірантуру БДУ. Працавала выкладчыцай на кафедры беларускай літаратуры Магілёўскага педінстытута (1955—66). З 1966 дацэнт кафедры беларускай літаратуры БДУ, выкладае гісторыю беларускай дзіцячай літаратуры, вядзе практыкум па мастацкаму чытанню, спецкурсы па методыцы выкладання літаратуры. Заснавальнік, кіраўнік, рэжысёр філфакаўскага тэатра-студыі «Летуценнік». Узнагароджана медалём.

Першы артыкул М. Яфімавай, прысвечаны творчасці М. Багдановіча, надрукаваны ў 1957. Аўтар кніг «Цэлы свет — дзецям», «Янка Маўр», «Беларуская дзіцячая літаратура», «Літаратурныя вечары ў школе», «Гучыць жывое слова», «З верай у дзіцячае сэрца». Адзін з аўтараў вучэбных дапаможнікаў для студэнтаў «Беларуская дзіцячая літаратура», «Гісторыя беларускай савецкай літаратуры». Ёй належаць прадмовы да кніг А. Васілевіч, В. Віткі, П. Кавалёва, Я. Маўра, Т. Хадкевіча, А. Якімовіча і інш. Аўтар шматлікіх сцэнарыяў літаратурных вечароў, літаратурных кампазіцый, змешчаных у рэпертуарных зборніках. Складальнік кніг пра Ф. Скарыну «Народу свайму ўслугуючы» і «Адкрыць нашчадкам Скарыну». Даследуе гісторыю беларускай літаратуры, пытанні спецыфікі дзіцячай літаратуры і пісьменніцкага майстэрства, праблемы эстэтычнага выхавання, методыкі выкладання літаратуры, майстэрства мастацкага чытання і педагагічнага лектарскага майстэрства, а таксама пытанні методыкі правядзення літаратурных вечароў.

Жыве ў Мінску.

Л. М. Гарэлік.

Бібліяграфія

1.2.

Янка Маўр: (Жыццё і творчасць). Мн., 1960. Рэц.: Зубкоўскі Б. Кніга пра старэйшага пісьменніка // ЛіМ. 1960. 14 мая; Шкраба Р. Пачатак размовы // Полымя. 1960. № 5.

Беларуская дзіцячая літаратура. Мн., 1965; Рэц.: Міроненка Л. Патрэбны дапаможнік // ЛіМ. 1966. 25 сак.

Літаратурныя вечары ў школе. Мн., 1977. Рэц.: Зубкоўскі Б. Карысны дапаможнік // Чырв. змена. 1977. 20 вер.

Гучыць жывое слова: Гурток выраз. чытання. Мн., 1983. Рэц.: Кажэўнікава Ж. Гучыць жывое слова // Наст. газ. 1983. 14 вер.; Штэйнер І., Харошка Г. Гучы, роднае слова! // Нар. асвета. 1984. № 12.

З верай у дзіцячае сэрца: (Да 100-годдзя з дня нараджэння Я. Маўра). Мн., 1983.

Цэлы свет — дзецям: Творчы партрэт Янкі Маўра. Мн., 1983.

1.3.

1957. Максім Багдановіч // Маг. праўда. 25 мая; Беларуская дзіцячая літаратура // Там жа. 7 снеж.

1958. Кнігі аб далёкіх краях // ЛіМ. 10 мая; Выдатны майстар дзіцячай кнігі // Маг. праўда. 14 чэрв.

1963. Любімы дзіцячы пісьменнік // Маг. праўда. 11 мая.

1964. Сябра, таварыш, дарадчык // ЛіМ. 18 снеж.

1965. Спецыфічнае і агульнае // ЛіМ. 12 ліст.

1966. Уступ; Аб вытоках беларускай дзіцячай літаратуры; Шляхі развіцця беларускай савецкай дзіцячай літаратуры; Янка Маўр // Беларуская дзіцячая літаратура. Мн.

1967. На шляху далейшага росквіту // Дзіцячая літаратура БССР. Мн.

1968. Слова да чытачоў // Вітка В. Казкі. Мн.; Горький и белорусская детская литература // Горький и вопросы литературы: Тезисы докладов

научно-теоретической конференции, посвященной 100-летию со дня рождения А. М. Горького. 21—23 марта. Мн.; Свет хараства і працы // Хадкевіч Т. Дзвіна пайшла: Апавяданні. Мн.

1969. Чулы сябра і дарадчык дзяцей // Маўр Я. Апавяданні і аповесць. Мн.

1971. Праз гады ўзмужнення // Дзіцячая літаратура БССР. Мн.

1972. З клопатам і любоўю // Народныя песняры: Да 90-годдзя з дня нараджэння Я. Купалы і Я. Коласа. Мн.; В пути. Заметки о белорусской прозе для детей // Дет. лит. № 9.

1973. Дабратворны талент: Да 90-годдзя з дня нараджэння Я. Маўра // Маг. праўда. 11 мая; Шчаслівы талент // Мін. праўда. 11 мая; Пясняр высокай грамадзянскасці // Там жа. 25 вер.

1975. [Прадмова] // Якімовіч А. Залатыя рукі. Мн.; Садружнасць літаратур: [Рэц. на кн.: Ларчанка М. Яднанне братніх літаратур. Мн., 1974] // Беларусь. № 5; Не казкай адзінай... // ЛіМ. 21 сак.; На веласіпедзе... да малой Мядзведзіцы: [Рэц. на кн.: Машкоў У. Добры дзень, Валерка!: Аповесць. Мн., 1974] // ЛіМ. 12 снеж.

1977. Мараў разбег...: [Рэц. на кн.: Гілевіч Н. Актавы. Мн., 1976] // Наст. газ. 13 ліп.

1978. Векапомным Кастрычнікам народжаная // Дзіцячая літаратура БССР. Мн.; Пра аўтара і яго кнігу // Маўр. Я. Палескія рабінзоны: Аповесць. Мн.; Перад стартам у жыццё // ЛіМ. 24 сак.

1979. Клопат, натхненне, неспакой... // ЛіМ. 19 студз.; Жыццё рабіць з каго // Наст. газ. 20 кастр.

1980. Уступ; Аб вытоках беларускай дзіцячай літаратуры; Беларуская савецкая дзіцячая літаратура 20—30-х гадоў; Беларуская савецкая літаратура 40—50-х гадоў; Беларуская савецкая дзіцячая літаратура 60—70-х гадоў; Янка Маўр; Станіслаў Шушкевіч; Алена Васілевіч // Беларуская дзіцячая літаратура. 2 выд., дапрац. і дап. Мн.; З клопатам пра маладую змену // На высокай хвалі: Літаратурна-крытычныя артыкулы. Мн.; Талент мастака і педагога // ЛіМ. 24 кастр.

1981. Спецыфічнае і агульнае // Беларуская дзіцячая літаратура: Хрэстаматыя крытычных матэрыялаў. Мн.; Змітрок Бядуля; Янка Маўр // Гісторыя беларускай савецкай літаратуры, 1917—1940. Мн.; Пясняр прыроды // ЛіМ. 4 вер.

1982. «Другое чытанне для дзяцей беларусаў» Якуба Коласа // З глыбінь народных. Мн.; Янка Купала ў беларускай музыцы // Творчая спадчына Янкі Купалы і Якуба Коласа і развіццё славянскіх моў і літаратур. Мн., Созвучная детскому сердцу; О современной белорусской детской поэзии // Дет. лит. № 9; «Дзіцячая натура — тонкая струна...» // ЛіМ. 19 ліст.

1983. Рамантык, падарожнік, педагог // Нар. асвета. № 5; Цэлы свет — дзецям // Звязда. 9 мая; Дарога да дзіцячых сэрцаў // ЛіМ. 25 лют.

1984. Спеў яго сэрца: (Да 80-годдзя з дня нараджэння А. Якімовіча) // ЛіМ. 20 студз.; Пра незабыўнае // Там жа. 19 кастр.

1985. Насустрач жыццю, насустрач будучыні // Васілевіч А. Пачакай, затрымайся. Мн.; У святле параўнання: [Рэц. на кн.: Шабловская И. Самой высокой мерой. Современная проза европейских социалистических стран о войне. Мн., 1984] // Полымя. № 8; Беларусь-партызанка [Сцэнарый] // ЛіМ. (дадатак) 18 студз.

1.5.

На грузінскую мову. Народжаная рэвалюцыяй // Веснік дзіцячай літаратуры. 1972. № 8.

1.6.

Беларуская дзіцячая літаратура. Мн., 1966 / Рэд. з М. Барсток.

Маўр Я. Зб. тв.: У 4 т. Мн., 1975—1976. Т. 1—4 / Камент.

Дзіцячая літаратура БССР. Мн., 1978 / Скл.

Беларуская дзіцячая літаратура. 2 выд., дапрац. і дап. Мн., 1980 / Рэд з М. Барсток.

Адкрыць нашчадкам Скарыну. Мн., 1989 / Скл.

«Народу свайму ўслугуючы...». Мн., 1990 / Скл.

Роднае слова захапляе, узбагачае, выхоўвае. Мн., 1991 / Скл.

Беларуская дзіцячая літаратура з практыкумам па мастацкаму чытанню: Праграма для пед. вуч-шчаў Рэсп. Беларусь. Мн., 1992 / Скл. *В. М. Грышкевіч.*

ЯФІМАЎ ФЁДАР

Яфімаў Фёдар Архіпавіч (псеўд.: Ф. Архіпаў, Ф. Архипов; Фёдор Архипов; н. 5.5.1933, в. Наватроіцкае Цярноўскага р-на Варонежскай вобл., Расія), паэт, крытык, перакладчык. Член СП Беларусі з 1962. Піша на рускай і беларускай мовах.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацька, Архіп Мікалаевіч, працаваў у сельскім магазіне, у 1943 загінуў на Ленінградскім фронце; маці, Кацярына Васільеўна, была калгасніцай, выхоўвала дзяцей (іх у сям'і было восем; два старэйшыя браты загінулі на фронце). У 1943 Ф. Яфімаў паступіў у Варонежскае суворaўскае ваеннае вучылішча, скончыўшы якое ў 1951, накіраваўся ў Чарапавецкае

пяхотнае вучылішча (закончыў са званнем лейтэнанта ў 1953). У 1953—55 камандзір стралковага ўзвода ў Гвардзейску і Савецку Калінінградскай вобл., у 1955—57 на камсамольскай рабоце. Скончыўшы ў 1957 Цэнтральныя курсы палітсаставу ў Смаленску, служыў прапагандыстам у вайсковых часцях Беларускай ваеннай акругі (1958—62). У 1963 дэмабілізаваны ў званні капітана і быў на творчай працы. У 1967 завочна скончыў Літаратурны інстытут імя М. Горкага ў Маскве. У 1966—67 загадчык аддзела нарыса і публіцыстыкі часопіса «Неман». З канца 1967 зноў на творчай працы. У 1968 быў выключаны з партыі за выступленне на аб'яднаным партсходзе творчых саюзаў БССР супраць савецкага ўмяшання ва ўнутраныя справы сацыялістычных краін і супраць цэнзуры. Пазней, у часы ганенняў на А. Салжаніцына, выступіў у яго падтрымку, звярнуўшыся з пісьмовым пратэстам у сакратарыят СП СССР. Падтрымаў таксама пісьменніцу Л. Вакулоўскую, якую абвінавачвалі ў антысаветызме.

Вершы Ф. Яфімаў пачаў друкаваць з 1951 у варонежскай газеце «Молодой коммунист» (публікацыі не выяўлены). У Беларусі публікуецца з 1959. Падборкі яго вершаў змяшчаліся ў часопісах «Советский воин», «Неман», «Огонек», «Нева», у альманаху «Калининград», зборніку «Смаленскі семінар паэтаў». Аўтар паэтычных зборнікаў «Армія», «Ранішні аўтобус», «Дням цяперашнім», «Светлыя зімовыя ночы». Для творчасці Ф. Яфімава характэрна добрае веданне жыцця. Шчыра і ўсхвалявана піша пра тое, што асабіста перажыта. Працоўныя і армейскія будні, подзвіг народа ў Вялікай Айчыннай вайне, асваенне касмічных прастораў — да ўсяго паэт дакранаецца чулай, уражлівай душой.

Жыве ў Мінску.

Л. М. Гарэлік.

Бібліяграфія

1.2.

Армия: Стихи. Мн., 1962. Рэц.: Березкин Г. Поэзия армейских будней // Сов. Бел. 1962. 23 февр.; Бойка У. У літаратуру прыйшоў паэт // ЛіМ. 1962. 23 сак.; Бурьян Б. Тоненькая книжка. Стихи! // Знамя юности. 1962. 23 февр.; Виноградов. Славлю солдата // В мире книг. 1963. № 2; Кіслік Н. У вайсковым страі // Полымя. 1962. № 4; Тарас В. Паэзія ў вайсковых пагонах // Маладосць. 1962. № 6.

Утренний автобус: Стихи. Мн., 1964. Рэц.: Бур'ян Б. Лірычная чуласць // Беларусь. 1964. № 8; Макаль П. Аўтобус пачынае рэйс // ЛіМ. 1964. 26 мая.

Дням настоящим: Поэма, стихи. Мн., 1972.

Светлые зимние ночи: Стихи. Мн., 1982. Рэц.: Аврутин А. Строгая пора зрелости // Неман. 1983. № 6; Вераб'ёў П. Вясёлка белага святла: Макарэвіч П. «Пры дапамозе» чытання // ЛіМ. 1983. 11 лют.

Перейти поле: Стихи. Мн., 1991.

1.3.

1959. Пехота; На марше: [Вершы] // Сов. Отчизна. № 6; Во славу Родины. 4 окт.

1960. Маршевым утром; В походе: [Вершы] // Во славу Родины. 28 мая.

1961. «Я силы чувствую избыток..»; «Между Неманом и Бугом...»: «От детства осталось: простора привольная ровность...»; «Еще леса черным-черны...»: [Вершы] // Неман. № 4; На стрельбах; Память не дремлет: [Вершы] // Во славу Родины. 26 нояб.; «Передние колёса машины...»; «Не спится... Муха прозвенела...»; «Как же так получилось?..»: [Вершы] // Знамя юности. 27 авг.; «От детства осталось...»: [Верш] // ЛіМ. 18 ліп.

1962. Новые стихи: Через двадцать лет; Совхоз «Свобода»; Сентябрь — октябрь. Сонеты: «Ты не красавица...»; «Мой заместитель, мой начфин...»; «Вот колыбель. О ней слагают саги...»; Эпидемия (Почти по Чехову): Юмореска / Пад псеўд. Федор Архипов // Неман. № 2. Танкист; Осенние маневры; СНР: [Вершы] // Во славу Родины. 9 сент.; Солдаты: [Верш] // Там жа. 11 нояб.

1963. Из новой книги: Строй; Июнь; Пешком...; «Я ревную свой лес...»: [Вершы] // Неман. № 1; Осенние учения: [Верш] // Во славу Родины. 20 окт.

1964. Четыре стихотворения: Прощай, Армия!; «Мне виделись в траншее...»; Иней; Апрель // Неман. № 4; Усё роўна світала: [Рэц. на кн.: Бурсов И. Косая сажень: Стихи. Мн., 1964] // ЛіМ. 7 ліп.

1965. Первым маршалам: [Верш] // Дзень паэзіі — 65. Мн.; Рамантык, птушкалоў, паэт: Да 70-годдзя Э. Багрыцкага // Маладосць. № 11; Глубокие горизонты: [Нарыс] // Неман. № 1; О солдатах — солдаты // Там жа. № 4; Думка і пачуццё: [Рэц. на кн.: Кислик Н. Повесть о прессованном горохе. Мн., 1964] // Полымя. № 2; Сидят и слушают бойцы...: [Верш] // Во славу Родины. 15 июня; Личный состав: [Верш] // Знамя юности. 16 сент.; Талент дабраты: [Рэц. на кн.: Грахоўскі С. Памяць. Мн., 1965] // ЛіМ. 23 ліп.; Адказнасць за слова: [Рэц. на кн.: Мальцінскі Х. Родны дом. Мн., 1965] // Там жа. 12 кастр.; Калі адказ загаддзя вядомы: [Рэц. на кн.: Курылёва С. Жаўранкі на вуліцы. Мн., 1965] // Там жа. 14 снеж.; Аповесці, якіх няма: [Рэц. на кн.: Трихманенко В. Истинная высота: Повести. Мн., 1965] // Там жа. 28 снеж.

1966. Прадчуванне паэзіі: [Рэц. на кн.: Чэрня Х. Добрай раніцы, людзі. Мн., 1966] // Маладосць. № 10; Повесть о себе // Неман. № 1; О природе удивительного: [Рэц. на кн.: Симанович Д. Равноденствие. Мн., 1966] // Там жа. № 11; «Унікальнае» выданне: [Рэц. на кн.: Селиверстов С. Клятва на пепелище. Мн., 1965] // ЛіМ. 11 лют.; Станаўленне паэта: [Рэц. на кн.: Тармола Р. Поўня. Мн., 1966] // Там жа. 24 чэрв.; Фізіка ці лірыка?: [Рэц. на кн.: Ласков И. Стихия. Мн., 1966] // ЛіМ. 21 кастр.

1967. Возвращение к истокам: [Рэц. на кн.: Барадулін Р. Неруш. Мн., 1966] // Дружба народов. № 6; О том, что не забудется...: [Рэц. на кн.: Пысін А. Твае далоні. Мн., 1967] // Там жа. № 9; Праўда пачуцця // Маладосць. № 5; Паняцце і вобраз: [Рэц. на кн.: Рудкоўскі М. Сінія Брады. Мн., 1967] // Там жа. № 12; Язык вещей: [Рэц. на кн.: Бородулин Р. Аист на крыше. М., 1966] // Неман. № 1; Май-июнь: Лирическая хроника // Там жа. № 3; У палоне рыфмы: [Рэц. на кн.: Макарэвіч В. Мерыдыяны і паралелі. Мн., 1966] // Полымя. № 1; Пачынаецца паэт...: [Рэц. на кн.: Зуёнак В. Крэсіва. Мн., 1966] // Там жа. № 5; Цёплыя далоні чалавека: [Рэц. на кн.: Пысін А. Твае далоні. Мн., 1967] // Там жа. № 7; Недавер да сябе: [Рэц. на кн.: Калеснік У. Калі разам мы. Мн., 1967] // ЛіМ. 28 ліст.

1968. Разнорота; «Маховиками мокрыми орудуя...»: [Вершы] // Чтоб всегда было солнце. Мн.: Корни и побеги: [Рэц. на кн.: Дзяргай С. Выбранае. Мн., 1967] // Дружба народов. № 2; На подступах да сталасці: [Рэц. на кн.: Паўлаў У. Светацені. Мн., 1967] // Маладосць. № 3; Добра — і яшчэ лепш // Полымя. № 1; Паэзія змагаецца: [Рэц. на кн.: Апалены лотас: Вершы в'етнамскіх паэтаў. Мн., 1967] // Там жа. № 6; Улюбёны ў паэзію // Там жа. № 7; Пра трохмернасць паэзіі: [Рэц. на кн.: Арочка М. Крылатае семя. Мн., 1967] // Там жа. № 10; Адзін дзень Сашы Азерскага // ЛіМ. 5 студз.; «Насустрач дням і велічным і ясным»...: [Рэц. на кн.: Таўлай В. [Вершы] Мн., 1967] // Там жа. 5 крас.

1969. Мера пачуцця: [Рэц. на кн.: Наўроцкі А. Гарачы снег. Мн., 1968] // Беларусь. № 2 / Пад псеўд. Ф. Архіпаў; Пажаданне ў пошуках: [Рэц. на кн.:

Сіпакоў Я. Дзень. Мн., 1968] // Там жа. № 5; Реальность и воображение: [Рэц. на кн.: Сербантовіч А. Мінnае поле. Мн., 1968] // Дружба народов. № 10; Все флаги в гости...: [Рэц. на кн.: Табе, Беларусь: Паэты свету пра Беларусь. Мн., 1968] // Неман. № 4; Смех злой и добрый // Там жа. № 9; Жыццё ў паэзіі // Полымя. № 2; Паэт дабраты і шчырасці: [Рэц. на кн.: Вітка В. Вершы. Мн., 1968] // Там жа. № 8; На раздарожжы: [Рэц. на кн.: Шабан Я. Нарачанка. Мн., 1969] // ЛіМ. 3 кастр.

1970. Уласнае і запазычанае // Беларусь. № 6; Гук і сэнс слова // Там жа. № 10; Радуюся таленту: [Рэц. на кн.: Разанаў А. Адраджэнне. Мн., 1970] // Беларусь. № 10; Испытанное оружие // Неман. № 1; [Рэц. на кн.: Хадыка У. Вершы. Мн., 1969] // Там жа. № 2; Дзеля адзінага слова: [Рэц. на кн.: Іпатава В. Раніца. Мн., 1969] // Полымя. № 1; Перад узлётам: [Рэц. на кн.: Скарынкін У. Буслы над аэрадромам. Мн., 1970] // Там жа. № 6; Чатыры стыхіі Сяргея Дзяргая // Там жа. № 11.

1971. Час мужнець // Беларусь. № 7; Паэзія — рэдкасць: [Рэц. на кн.: Блатун С. Радаслоўнае дрэва. Мн., 1970] // Маладосць. № 2; Праз вершы — да паэзіі: [Рэц. на кн.: Федзюковіч М. Мілавіца. Мн., 1971] // Там жа. № 8; Жыццё — крыніца паэзіі // Полымя. № 6; Паэтычны радыётэатр // ЛіМ. 22 студз.; Завязь таленту: [Рэц. на кн.: Шклярава Н. Мая вёска. Мн., 1971] // Там жа. 19 ліст.

1972. Вернасць сабе: [Рэц. на кн.: Гаўрусёў С. Кляновыя лісты. Мн., 1971] // Маладосць. № 5; Увесь да астатку — дзецям: [Рэц. на кн.: Сухамлінскі В. Блакітныя жураўлі. Мн., 1971] // Полымя. № 6; «Эта осень прошла — не заметил...»: [Верш] // Гродн. правда. 22 янв.; Восхождение не состоялось: [Рэц. на кн.: Ганкин Б. Восхождение. Мн., 1972] // Знамя юности. 17 марта; Спрячь лицо в сирень; «Опять я в поле был один...»: [Вершы] // Там жа. 31 мая; Жизнь и жито: [Рэц. на кн.: Зуенок В. Основа. М., 1972] // Там жа. 24 авг.; Пра ўвагу і стараннасць: [Рэц. на кн.: Някрасаў М. Лірыка. Мн., 1971] // ЛіМ. 18 лют.; Перажыць асабіста...: [Рэц. на кн.: Тулупава Н. Станцыя падзей. Мн., 1971] // Там жа. 7 крас.; Зачем жалеют аиста?: [Рэц. на кн.: Бялевіч А. Хатынь: боль і гнеў. Мн., 1971] // Сел. газ. 16 февр.; Желание встретиться с героем: [Рэц. на кн.: Кудинов В. Предчувствие перемен. Мн., 1972] // Там жа. 9 авг.

1973. Проза жыцця і паэзія: [Рэц. на кн.: Дукса М. Крокі. Мн., 1972] // Маладосць. № 1; Кніга пісалася 60 гадоў: [Рэц. на кн.: Зорка Венера. Мн., 1972] // Там жа. № 6; Путь к истине: [Рэц. на кн.: Панчанка П. Снежань. Мн., 1972] // Сел. газ. 28 марта.

1974. Ад сябе — да ўсіх: [Рэц. на кн.: Мацяш Н. Удзячнасць. Мн., 1973] // Беларусь. № 1; Здабыткі і страты: [Рэц. на кн.: Голуб Ю. Дрэва навальніцы. Мн., 1973] // Там жа. № 8; Адкрываць людскія душы: [Рэц. на кн.: Маляўка М. Лотаць. Мн., 1973] // Маладосць. № 4; Обеспечено правдой: [Рэц. на кн.: Каржанеўская Г. На мове шчасця. Мн., 1973] // Знамя юности. 25 янв.; С чего начинается проза?: [Рэц. на кн.: Жук А. Асеннія халады. Мн., 1972] // Там жа. 15 мая.

1975. Белый свет; Гроздья рябины: [Вершы] // Дзень паэзіі—75. Мн.; Абяцанне глыбіны: [Рэц. на кн.: Баравікова Р. Рамонкавы бераг. Мн., 1974] // Беларусь. № 6; Песні — крылы: [Рэц. на кн.: Камейша К. Нектар. Мн., 1974] // Маладосць. № 5.

1976. Памятное: [Верш] // Во славу Родины. 13 июня / Пад псеўд. Ф. Архипов; Гэта — сур'ёзна: [Рэц. на кн.: Разанаў А. Каардынаты быцця. Мн., 1976] // ЛіМ. 19 снеж.

1977. Улада часу: Нататкі // ЛіМ. 22 ліп.; Першыя ўрокі дабраты. [Рэц. на кн.: Бялевіч А. Малюнкі маленства. Мн., 1977] // Там жа. 30 вер.

1978. Першая і апошняя: [Рэц. на кн.: Мележ І. Першая кніга. Мн., 1977] // Беларусь. № 5; Вопыт паэтычны, вопыт чалавечы: [Рэц. на кн.: Камейша К. Тут мае вёсны прычалены. Мн., 1977] // ЛіМ. 13 студз.; Прыцемак «Дня паэзіі» // Там жа. 10 сак.

1979. «Снова пахнуло жарой, сиропом...»; Приветствие снегу; «Рябина покраснела...»; Монолог: [Вершы] // Раб. смена. № 2.

1980. О сборнике В. Милованова // Милованов В. В лесах моя молодость. Мн., 1980: Ночная смена: «Глубокой ночью...»; Арбуз; «Чему гуще лес искомых слов...»; Роза на столе; Комнатный март; Стечение прекрасных обстоятельств; Сорокалетние; Пирушка; Вроде программы; В булочной: [Вершы] // Неман. № 5; Поэзия — «активное отражение»: [Рэц. на кн.: Липневич В. Тишина. Мн., 1979] // Знамя юности. 22 авг.

1981. О поэмах Алеся Рязанова из книги «Координаты бытия» // Лит. учеба. № 3 / Сааўт. В. Бечык, В. Ліпневіч, А. Міхайлаў.

1983. [Рэц. на кн.: Барадулін Р. Паэмы прызвання. Мн., 1982] // ЛіМ. 11 сак.

1984. «Насустрач дням і велічным і ясным...» // Валянцін Таўлай: Дакументы, успаміны, артыкулы. Мн.

1.4.

Русак А. Пролетели ветры: Стихи; Песни / С бел. М., 1969.

Замай А. Янкино лето: Стихи / С бел. Мн., 1976.

Лойко О. Расколдованное Полесье: Стихи и поэма / С бел. М., 1976. Рэц.: Мищенчук М. Душевной зрелости пора // Неман. 1977. № 12.

Чарказян Г. Цвет доброты: Стихотворения / С курд. Мн., 1986.

1963. Макаревич В. Гитара; Север: [Вершы] / С бел. // Неман. № 3.

1964. Мальтинский Х. Лирика: «Благодарить? Да ты, как в сказке...»; На берегу моря; «Вот белый камень...»; «Глубокой ночью...»; Обойма; «Один и тот же двадцать лет подряд...»; «На улицу упали свет и тень...»; «Травинка тонкая...»; «Глядишь ли ангелом примерным...»; «На жарком песке...»; «В тебе так много обаянья...»; «Пропало солнце...»; Голод; «Сейчас, когда сижу...» / С евр. // Неман. № 2 / Сааўт. пер. В. Тарас.

1965. Киреенко К. «Не хватило б рук, не хватило б глаз...»: [Верш] / С бел. // Голас Радзімы. № 41; Яго ж. Семь стихотворений: Завтрашнему властителю планеты; «Настала ночь...»; «Верю вербе...»; Счет; «Не хватило б рук...»; «Потускло под березкою корытце...»; Песня / С бел. // Неман. № 5; Буйла К. Вознесся к небу обелиск...: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 3 июля; Лось Е. Говорят бессмертные: Поэма / С бел. // Там жа. 2 нояб.

1966. Василевич А. Та первая зима...: [Апавяданне] / С бел. // Неман. № 6; Мальтинский Х. Спросил бы я...; «У молоденьких елей...»; «Стоит морозный столб...»: [Вершы] / С евр. // Там жа. № 8.

1968. Непачалович Я. Три стихотворения: Воскресенье; Корни; Поздний паром / С бел. // Неман. № 6; Пысин А. Лирика: «Курим мы моршанскую махорку...»; «Девичий холодок березы...»; «Осенних красок пестрый карнавал...»; Районный аэропорт; «Лугов зеленое межбровье...» / С бел. // Там жа. № 10.

1969. Киреенко К. Счет: [Верш] / С бел. // Мать моя, Беларусь. Элиста; Русак А. Четыре песни: Застольная; Крыниченька; За водой девчонка ходит; Только с тобою / С бел. // Неман. № 2; Бородулин Р. Шли победы через Беларусь: [Верш] / С бел. // Во славу Родины. 12 окт.

1970. Лукша В. Вечерний Минск: [Верш] / С бел. // Вакальныя ансамблі. Мн.; Киреенко К. Торжественная песнь: Поэма / С бел. // Киреенко К. Пролеска. Мн.; Пысин А. Минута молчания; ...Мы видели, как медленно и трудно...; Баллада о ночлеге; ...Отступают мои батальоны...; Память; ... Тезки, земляки, однофамильцы...: [Вершы] / С бел.; Бородулин Р. Шли победы через Беларусь: [Верш] / С бел. // Путь к победе. Мн.; Мальтинский Х. Влечет меня даль верстовая; «Знакомое видеть...»; «И шуточки не впрок...»; Ступеньки; «В осенней роще...»: [Вершы] / С евр. // Неман. № 8; Русак А. Мой край; Бульба: [Вершы] / С бел. // Сов. Бел. 18 окт.

1972. Бородулин Р. «Ты — боль, Ты памяти

моей...»: [Верш] / С бел. // Песнь любви. М. Т. 2; Кузьменков В. Никита-человек: Новелла / С бел.; Жук А. Солнечный снег: Новелла / С бел. // Неман. № 3; Киреенко К. Слушайте ласточек; «Вот тебе книжка новая...»; «Только б не сбиться...»; Хатынские колокола в Тайм-сквере; «Мне мальчик встретился...»; «Из «Книги ста песен»: «Возьмет ли хмурый день тоскою...»; «Блукал, бывало, дни и ночи...»; «Издалека, из некой бездны...»: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 8; Белевич А. Люди и нелюди: Глава из поэмы «Горынь» / С бел. // Там жа. № 12.

1973. Мальтинский Х. Память; В метро; «Хоть устрой на дому кавардак и содом...»: [Вершы] / С евр. // Неман. № 1.

1974. Понизник С. Полевая почта: [Верш]; Белевич А. Люди и нелюди: Глава из поэмы «Горынь» / С бел. // За тебя, Беларусь. Мн.; Капустин А. Белые гуси лето пророчат: Рассказ / С бел. // Неман. № 3 / Пер. пад псеўд. Ф. Архипов; Жумагалиев К. Хатынь: [Верш] / С каз. // Там жа. № 9; Рыбак А. Салвесиха: Рассказ / С бел. // Там жа. № 11; Огнецвет Э. Сад: [Верш] / С бел. // Огонек. № 10; Яго ж. Шопен: [Верш] / С бел. // ЛГ. 6 марта; Русак А. Пролетели ветры; Вечный май: [Вершы] / С бел. // Сов. Бел. 24 мая.

1975. Лось Е. Полковники: [Верш] / С бел. // Родины сыновья. Мн.; Жумагалиев К. Хатынь / С каз.; Киреенко К. Хатынские колокола в Тайм-сквере; Лось Е. Моя Хатынь; Лойко О. «Звон часов был по-прежнему...» / С бел.; Пухаев А. Хатынь / С осет.: [Вершы] // Слушайте — Хатынь... Мн.: Бичель-Загнетова Д. «Сев — мужику, солдату — бой...»; «Украсит елку облачко...»; «Хочешь, хлопец, постираю...»: [Верш] / С бел. // Неман. № 3; Шушкевич С. «Когда в груди для сердца места мало...»: [Верш] / С бел. // Неман. № 6; Огнецвет Э. Сестрица Зося: [Верш] / С бел. // Известия. 30 апр.; Яго ж. Улыбки весны: [Верш] / С бел. // Сов. Бел. 8 марта.

1976. Лойко О. С твоего этажа: Из поэмы / С бел. // Неман. № 9; Ющенко О. Обелиск в степи: [Верш] / С укр. // Там жа. № 12; Огнецвет Э. Дорога к счастью; Женщина: [Вершы] / С бел. // Работница. № 12; Бородулин Р. Земля: [Верш] / С бел. // Раб. смена. № 5; Огнецвет Э. Цветы на руинах: [Верш] / С бел. // Сов. женщина. № 7.

1977. Мехов В. ...И была любовь; Слушается дело о покушении...: [Нарысы] / С бел. // Мехов В. Зарево. Мн.; Огнецвет Э. Мой дом; Полюбил сосну горячий ветер...; Бородулин Р. Я — сын земли; О моем языке: [Вершы] / С бел. // Советская поэзия. М. Т. 2; Яго ж. Чиланзар: [Верш] / С бел. // Звезда Востока. № 8; Белевич А. Мне днем сияют звезды; Вдохновение; Стол; Детство; Хрупкий товар; Кузнечики; Присяга; Осенние раздумья: [Вершы] / С бел. // Неман. № 2; Бачило А. Боязнь похвалы; «Я слышу: Ты не дипломат...»: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 3; Карпюк А. Невыдуманные истории / С бел. // Там жа. № 4; Чарказян Г. Скорбь Хатыни: [Верш] / С курд. // Там жа. № 6; Брыль Я. Два портрета: Работать, грустить, смеяться: Алесь Адамович / С бел. // Там жа. № 11; Бородулин Р. Я — сын земли: [Верш] / С бел. // Сов. Литва. 9 апр.

1978. Мартинович П. Час янтаря; Вязынка; «Как долго я по берегу бродил...», «Когда во мраке Домского собора...»; «Увижу я хоть раз в году...»; «Отшумели игры на Купала...»; «Затих, растаял незаметно...»; Осенняя Абхазия; «Сверкает солнцем и травой...» [Вершы] / С бел. // Неман. № 4; Киреенко К. Подорожник: Поэма / С бел. // Там жа. № 8 / Сааўт. пер. Б. Спринчан; Бичель-Загнетова Д. «Неман — стремнина быстрая...»; Сакишев Коля; «Легче мне, если плачу...»; Адам Мицкевич; Теням Костюшко: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 10; Чарот М. Дорогой зимней; Пысин А. «Мы видели, как медленно и трудно...»; Лось Е. «При словесном интересе...»; Лойко О. Сосны Купалы; Зуенок В. Соль: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 12.

1979. Мартинович П. Начало; Цветок счастья; Утро; Время янтаря; «Затих, растаял незаметно...»; «Когда во мраке Домского собора...»; Рокаш; Зубриные тропы; Вязынка; «Сверкает солнцем и травой...»; Хатынь; «Отшумели игры на Купала...»; Родная песня; «Отдам за услугу...»; «Был день ядреный...»; Вечный огонь; Осенняя Абхазия; Стремленье; «И вот уже не та верста...»; «Увидел давнюю кручину...»; «Минуты беззаботности земной..»; Не позволь!; «Какой высокомерный уродился!...»; «Проведаю хоть раз в году...»; «Лесная глушь, и звезды...»; «Лип и ясеней качанье»; Странный листопад; Гроздья рябины; Разговор с дубом; Костер: [Вершы] / С бел. // Молодые поэты Белоруссии. М.; Шевченок М. Праздник земли: Белорусские аисты; «Вспоминать себе я запретила...»; «Все вечное, все самое святое...»; «Неповторимые мгновенья...»; «Если счастье мое — подкова...»; «Дни одиночества настали...»; «Я всем была на свете этом...»; «Безоблачные дни весны...»; «Слова бывают — как туман...»; «Шаг только осень сделала....»: [Вершы] / С бел. // Неман. № 5; Ставер А. В походе: «Высокие ночные маяки...»; Гуцульская река; Давайте рассудим; «Было время...»; Сон: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 8; Мартинович П. «Сверкает солнцем и травой...»: [Верш] / С бел. // Знамя юности. 12 дек.

1980. Веремейчик В. Признание: Радость; «А первый снег... »; Рынок в Мозыре; Грузинке; Другу-филологу; О последнем: [Вершы] / С бел. // Неман. № 6; Гилевич Н. «Вот и итоги подводить пора...»; «Мне темной ночью...»; «Воображение вообразит...»; «Покуда я на ярмарку трусил...»; «Над белым светом тосковало танго...»; «Голубой василек...»; «Мы на мостках стоим...»; «Говорят, что лаской обошли...»; Слёзы счастливого человека; «Замирает, стихает...»: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 10; Лойко О. Родине: «В тебе корнями всеми я...»; За первым подснежником; «Может, я один в себе сберег...»; «Снова не видел...»; В этот миг; Разговор через столетия: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 12.

1981. Бородулин Р. Чиланзар: [Верш] // Ода Узбекистану. Ташкент; Витка В. Судьбы моей истоки: Зеленый домик; Три сестры; Земляника; Василю Сухомлинскому; По пути в Мозырь; Братской Литве; Загадка природы; Предвесеннее: [Вершы] / С бел. // Неман. № 5; Чарказян Г. Стихи отцу; Партизанский бор; Осень; Зима; «Курится розовым дымом зима...»; «Цеплялась за густую крону...»: [Вершы] / С курд. // Там жа. № 7; Бондарь Т. Подсказывает сердце: Далеко от войны; «Те, в ком горе огромно...»; «Иллюзии...»; «Прийти, столетьем ошибиться...»; «Уж коль и падать — с доброго коня...»: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 9; Правосуд В. Побратимы: Поэма / С бел. // Поляр. звезда. № 2; Бородулин Р. Письмо в Азербайджан: [Верш] / С бел. // Лит. Россия. 26 июня.

1982. Бородулин Р. Я — сын земли: [Верш] / С бел. // Братский союз. Донецк; Яго ж. Письмо в Азербайджан: [Верш] / С бел. // Славься, Отечество! М.; Огнецвет Э. Мой дом; Бородулин Р. О моем языке: [Вершы] / С бел. // Лит. Армения. № 3; Блакит В. Чти имя свое: Повесть; Бачило А. Встреча ветеранов; Загорская Н. Поздний след: «На Буг к отцам...»; Примирение; «Случайное свидание...»; У моря; «Свиваю счастье в суровой...»; Слова; Счастье; «Ветра нет...»; «Кто же поджег тебя, осень...»; «Что привезти тебе...»: [Вершы] / С бел. // Неман. № 6; Чарказян Г. Цвет доброты: Парадоксы в пути; Памяти Петруся Бровки; «В мышленье не бывает перерыва...»; «Опять к тебе мерещится дорога...»; «Истин немного...»; Воспоминание; «Прежде чем сорвать белую гвоздику...»; Радуга; «Весеннее...»; Перед расставанием; «Сметает дня усталого следы...»; «Обещала...»: [Вершы] / С курд. // Там жа. № 8; Русецкий А. Державной думою живешь: Белоруссии; «Зари неярким многоцветьем...»; Из рук человечьих; «Не видели лета...»; Сельская ласточка; «Догорает день жатвы...»; Цветы; «Что солнца нам сулит восход?..»: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 12; Чарказян Г. «Спой мне, соловушка...»; Оружие; Стойкость; Кто бы помог?..: [Вершы] / С курд. // Знамя юности. 17 янв.; Яго ж. «Ты спишь, словно прилаживаясь к ритму дня...»; «Всему приходит свой

черед...»; «Ты ждешь меня, не знаю...»; «Звенят лучи, течет со стрех...»: [Вершы] / С курд. // Там жа. 17 окт.

1983. Бородулин Р. Чилонзар; Огнецвет Э. Ташкентские тополя: [Вершы] / С бел. // Песнь о Ташкенте. Ташкент; Метлицкий М. Вдохновение: «По божьей милости глагол...»; Рожь; «В огне рябин...»; Первая любовь; «Даль завьюжена, ветер лют...»; «К утру закончился учебный бой...»; «Сегодня пуст под старым кленом дом...»; Качели; Отчий дом; «Природы молкнут голоса...»: [Вершы] / С бел. // Неман. № 2; Миклашевский Е. Сельское утро: «Солнце меня развело со снами...»; Ласточка; «Вечер синий, синий, синий...»; «Еще мягко колосьев касанье...»; «Иду на «вы»!..»; «Среди сугробов...»; Новолуние; «Туманом сентябрьские сумерки пахнут...»; «Хоть жизнь его трепала...»; Осенний ветер; «Жизнь проследишь...»: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 4; Веремейчик В. Основа: «Счастливый жизни миг...»; Учитель; Умираеш, а хлеб сей; «Любимая, спите...»; «В том доме, где плакала ты...»; Неожиданная встреча среди зимы; «Подстрочник мой...»; «Все отними, чем я владею...»; «Ты кличешь за собой...»: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 6; Жукович В. Зов весны: «Ветвями, листвою и хвоей...»; «Моя мама верила в бога...»; «Наверно, даже каждый листик...»; Ожидание; Элегическое; «Бульвар фланирует бессонно...»; «Манит весна...»; Осенью: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 10; Чарказян Г. Свет в окне: «Утренний покой и тишина...»; «С возрастом приходит мудрость...»; Расставание; «Хочу, чтоб солнце дымом не закрылось...»; «Ты в рубашке народился...»; О любви; Беспокойство; «Ни единого дня без труда...»: [Вершы] / С курд. // Там жа. № 11; Яго ж. «Цеплялась за густую крону...»; Парадоксы пути; «В мышленье не бывает перерыва...»; С дочкой у окна: [Вершы] / С курд. // Знамя юности. 21 апр. / Сааўт. пер. А. Ліпневіч; Метлицкий Н. Рожь: [Верш] / С бел. // Сов. молодежь. 22 мая.

1984. Гуринович Ф. Рассвет: «В росистом саду...»; Грачи; Дождь; «Ливни округу поили вволю...»; Рябина; «Жил мой друг....»; Барсук: [Вершы] / С бел. // Неман. № 1; Тармола Р. Открыть себя: «Слепой не скажет: «Свет не засти!..»; Трава; Пластинка; «Из всех открытий главное — мы сами...»; Жито; Мальвы; Зимнее свидание; «Есть плюс...»: [Вершы] / С бел. // Там жа. № 11; Чарказян Г. О любви; Строится метро; Расставание; «Ты взором путь свой мысленным окинешь...»; «Утренний покой и тишина...»: [Вершы] / С курд. // Знамя юности. 6 июля.

1985. Бородулин Р. «Громы бьют прямой наводкой...»; О моем языке; Усинский тракт; Листок ушачской осени; «Молчанья миг. И трепет...»; «Ты — боль. Ты памяти моей...»; «Ты идешь, горделиво ступая...»; Праздник пчелы; Я — сын земли; «Руки заламывала беда...»; «И неземною и земной...»; «Похоже, заставит весны краса...»; Возвращение в первый снег: [Вершы] / С бел. // Бородулин. Избранное. М.; Жаврук А. Кровью сердца: (Гвадаррамская повесть): [Верш] / С бел. // Кровью сердца. Мн.; Тулупова Н. Встреча; Крыло: [Вершы] / С бел. // Неман. № 3.

1.5.

На беларускую мову. ППА: [Верш] / Пер. Я. Семяжон // Беларусь. 1963. № 2; На палігоне: [Верш] / Пер. П. Макаль // ЛіМ. 1963. 22 лют.; Помнікі; О, памяць дзяцінства: [Вершы] / Пер. А. Вярцінскі // Маладосць. 1973. № 7.

2.3.

На беларускай мове. Бярозкін Р. Радкі любві і мужнасці // ЛіМ. 1963. 22 лют.; Пісьменнікі Савецкай Беларусі: Кароткі даведнік. Мн., 1981.

На рускай мове. Кислик Н. Ветер солдату всегда в лицо // Знамя юности. 1961. 27 авг.; Приходько В. Живое сердце поэзии // Неман. 1965. № 2.

2.4.

На рускай мове. Тарас В. Атланты (Федору Ефимову): [Верш] // Тарас В. Тревожная земля. Мн., 1963; Яго ж. «...Зеленый стебелек надежды...» (Ф. Ефимову): [Верш] // Тарас В. Две тетради. Мн., 1982.

У. М. Ларчанка.

ДАДАТАК

А — С

АДАМОВІЧ СЛАВАМІР

Адамовіч Славамір Генрыхавіч (н. 8.3.1962, ст. Унежма Анежскага р-на Архангельскай вобл.), паэт, празаік, публіцыст. Сябра Таварыства вольных літаратараў Беларусі (з 1993).

З даўняга беларускага роду Адамовічаў-Нарбутавых. Скончыў 8 класаў Будслаўскай СШ (1977), Свірскае СПТВ № 17 (1979). Да вайсковай службы (1980—82) працаваў у Казахстане, у саўгасе «Будслаўскі» Мінскай вобл. Пасля дэмабілізацыі рабочы Маладзечанскай дыстанцыі Беларускай чыгункі, станкабудаўнічага завода імя Кірава ў Мінску. У 1988 паступіў на беларускае аддзяленне філфака БДУ, у 1990 быў выключаны за канфлікт з выкладчыкам рускай літаратуры, пазней адноўлены і ў 1992 скончыў БДУ. З 1991 да 1995 працаваў карэспандэнтам «Настаўніцкай газеты». З'яўляецца стваральнікам (1994) і кіраўніком Беларускай нацыяналістычнай арганізацыі «Правы рэванш».

Вершы, рэцэнзіі, літаратурна-крытычныя агляды, публіцыстычныя матэрыялы С. Адамовіча друкаваліся ў часопісах «Крыніца», «Бярозка», «Беларусь», «Першацвет», «Маладосць», альманаху «Ксэракс беларускі», газетах «ЛіМ», «Культура», «Наша слова», «Настаўніцкая газета» і інш. Першы яго зборнік вершаў «Кальварыйскія клёны» выйшаў у 1990. У выдавецтве «Полацкае ляда» выдаў зборнік вершаў «Зямля Ханаан» (1993) і «Зваротныя правакацыі» (1994). У 1991 напісаў дакументальны тэкст «З жыцця грамадзяніна імперыі», у якім паказана дзейнасць органаў савецкай дзяржбяспекі ў часы т. зв. перабудовы. Паэзія С. Адамовіча вызначаецца публіцыстычнасцю, сарказмам, ускладнёнасцю формы.

Жыве ў Мінску.

Ю. І. Гумянюк.

Бібліяграфія

1.2.

Кальварыйскія клёны: Вершы. Мн., 1990 (Б-ка часопіса «Маладосць»).

Зямля Ханаан: Вершы. Полацак, 1993.

Зваротныя правакацыі: Вершы. Полацак, 1994.

Ю. І. Гумянюк.

АЙЗЕНШТАДТ ВЕНІЯМІН

Айзенштадт Веніямін Міхайлавіч (псеўд. Веніямін Блажэнных; н. 15.10.1921, м. Копысь Аршанскага р-на Віцебскай вобл.), паэт. Член СП Беларусі з 1992. Піша на рускай мове.

Нарадзіўся ў сям'і рабочых. У 1920-я г. сям'я пераехала ў Віцебск. Там напярэдадні вайны Веніямін закончыў 1-ы курс гістарычнага факультэта Настаўніцкага інстытута. Вайна перапыніла вучобу. Сям'я эвакуіравалася ў Багародск Горкаўскай вобл. З-за непрыгоднасці да вайсковай службы працаваў настаўнікам у школах Горкаўскай вобл. У 1946 сям'я вярнулася на Беларусь. В. Айзенштадт працаваў у Мінску пераплётчыкам (1946—53), мастаком камбіната бытавых паслуг Белпрамсавета (1953—75), у арцелі інвалідаў. З 1981 пенсіянер.

Літаратурную дзейнасць В. Айзенштадт пачаў у 1940. Друкавацца стаў з 1982 (3 вершы ў маскоўскім зборніку «Дзень паэзіі»). Публікаваўся ў мясцовых і маскоўскіх выданнях («Новый мир», «Знамя», «Звезда», «Нёман», «Даугава», калектыўны зборнік «Добрымі вачыма»). Выдаў у 1990 паэтычныя зборнікі «Слых сэрца» і «Вяртанне да душы». Змест яго вершаў — выпакутаваны роздум пра жыццё і смерць, сэнс і трагізм чалавечага існавання, пра душы людскія і сваю — бясстрашную і адначасова безабаронную. Востры погляд на жыццё, адметнасць мовы, уменне знайсці трапную дэталь, зрабіць нязначныя дробязі жыцця фактам паэзіі — характэрныя рысы яго творчай манеры.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Слух сердца: Стихи. Мн., 1990.

Возвращение к душе. М., 1990.

1.3.

1983. Детство; «Пускай синева ощутит себя детством...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 83. Мн.; И день, и вечер: [Вершы] // Добрыми глазами. Мн.; «Возвратиться к себе напоследок...»; «Звездный странник, покинув звезду...»; «Не знаю, почему мне снятся птичьи стаи...»; Накануне: [Вершы] // Неман. № 1.

1984. «...И тогда от меня отделилась какая-то часть естества...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 84. Мн.

2.3.

На беларускай мове. [Уступ] // Добрыми глазами. Мн., 1983.

М. П. Барташэвіч.

АКСАК ВАЛЯНЦІНА

Аксак (па мужу Арлова) Валянціна Іванаўна (н. 28.4.1953, в. Смалічы Нясвіжскага р-на Мінскай вобл.), паэтэса. Член СП Беларусі з 1994.

Нарадзілася ў сялянскай сям'і. Скончыла васьмігадовую школу ў вёсцы Лявонавічы (1968), сярэднюю — у вёсцы Лані Нясвіжскага р-на (1970), гістарычны факультэт БДУ (1975). Працавала выкладчыкам гісторыі ў сярэдняй школе № 4 г. Наваполацка (1975—78), навуковым супрацоўнікам гісторыка-археалагічнага запаведніка ў г. Полацку (1978—79), карэспандэнтам раённай газеты «Сцяг камунізму» (г. Полацк, 1979—90), у Фондзе культуры, супрацоўнікам часопіса «Полымя», аглядальнікам «Народнай газеты» (1990—92). З 1992 — загадчык аддзела культуры часопіса «Беларусь».

Першыя публікацыі з'явіліся ў 1987 у газеце «Химик» (Наваполацк). У рэспубліканскім друку першая вялікая падборка вершаў змешчана ў часопісе «Беларусь» у 1988. Аўтар кніг паэзіі «Цвінтар» (1992), «Капліца» (1994), паэмы «Тройца», шматлікіх публікацый у перыёдыцы. Паэтычнае слова ў В. Аксак жывое, адухоўленае, напоўненае цеплынёй. Яно кранае душу асаблівай сціпласцю, зачароўвае нетрадыцыйнасцю, уносіць у беларускую паэзію хрысціянскую плынь.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Цвінтар: Вершы. Мн., 1992 (Першая кніга паэта).

Капліца: Вершы. Мн., 1994.

М. П. Барташэвіч.

АКУЛА КАСТУСЬ

Акула Кастусь (сапр. Качан Аляксандр Ігнатавіч, н. 16.11. 1925, в. Верацеі Вілейскага пав. Віленскага ваяв., цяпер Докшыцкі р-н Віцебскай вобл.), празаік, паэт, драматург. Піша на беларускай і англійскай мовах.

Нарадзіўся ў вялікай сялянскай сям'і, дзе было васьмёра дзяцей. У 1951 бацька пісьменніка рэпрэсіраваны і загінуў у сталінскіх канцлагерах. К. Акула вучыўся ў польскай пачатковай школе, а потым у савецкай дзесяцігодцы. У час нямецкай акупацыі ён скончыў у Глыбокім шасцімесячныя курсы для настаўнікаў пачатковых школ і працаваў настаўнікам у в. Порплішча. Вучыўся ў восьмым (апошнім) класе Віленскай беларускай гімназіі. Увосень 1943 у Мінску трапіў у нямецкую аблаву і адсядзеў 4 месяцы ў турме і канцлагеры ля Камароўкі. У чэрвені 1944 паступіў у Мінскую школу камандзіраў Беларускай краёвай абароны і разам з ёй пакінуў Мінск. У жніўні 1944 у Францыі перайшоў у рады Супраціўлення. У снежні 1944 у Італіі ён уступіў у 2-і польскі корпус Брытанскай 8-й арміі. Са студзеня 1945 і да канца вайны ўдзельнічаў у ваенных дзеяннях супраць фашыстаў, за што адзначаны медалём «За вайну» і залатой Зоркай Італіі. Ад сярэдзіны мая 1945 да красавіка 1946 знаходзіўся ў Англіі, займаўся ў школе падхарунжых танкавых войск (Катэрын Кэмп, Ёркшыр). У чыне падхарунжага праходзіў практычныя заняткі ў Італіі. Адтуль вярнуўся ў Англію, а ў чэрвені 1947 выехаў у Канаду. Працаваў па кантракце на ферме (1947—48), затым перабраўся ў Таронта. 30 кастрычніка 1948 ініцыятыўная група ў складзе 14 чалавек арганізавала ў Таронта Згуртаванне беларусаў Канады, а К. Акула выбраны яго першым старшынёй. Рэдагаваў штомесячную газету «Беларускі эмігрант» (1948—54). У 1950 ажаніўся з беларускай Надзеяй Вернай. Працаваў у прамысловасці (кампанія «М. Фэргюсон» і інш.). З 1990 на пенсіі. Увесь час актыўна ўдзельнічае ў беларускай грамадскай працы, шмат часу прысвячае журналістыцы, антыкамуністычнай дзейнасці.

Творчая праца на літаратурнай ніве давала К. Акуле добрую духоўную падтрымку ў нялёгкім эмігранцкім жыцці. Ён аўтар аповесці «Змагарныя дарогі» (1962), рамана «За волю» (1991), трылогіі «Гараватка» (кн. 1 — «Дзярлівая птушка», 1965; кн. 2 — «Закрываўленае сонца», 1974; кн. 3 — «Беларусы, вас чакае зямля», 1981). Гэта пераважна аўтабіяграфічныя творы, але яны праўдзіва паказваюць лёс беларускай моладзі ў складаныя даваенныя, ваенныя і пасляваенныя часы, яе шлях да нацыянальнага самаўсведамлення. Выдаў зборнік «Усякая ўсячына», куды ўвайшлі яго проза, паэзія і драматургія. На англійскай мове напісаў раман «Заўтра ёсць учора» (1968). Друкаваўся ў рускамоўных часопісах «Современник» (Таронта) і «Континент» (Парыж); большасць гэтых публікацый не выяўлена. Цяпер рэдагуе часопіс «Зважай!».

Жыве ў Таронта (Канада). *С. Б. Сачанка.*

Бібліяграфія

1.2.

Змагарныя дарогі: Аповесць. Таронта; Мюнхэн, 1962. Рэц.: Кушаль Ф. «Змагарныя дарогі» // Бацькаўшчына. 1962. № 9; Ласкутовіч. Да «Змагарных дарог» К. Акулы // Бел. думка. 1964. № 6, 7; Мікалаеня В. Дадатак // Там жа. 1962. № 4; Станкевіч С. «Змагарныя дарогі» К. Акулы // Бацькаўшчына. 1962. № 1—2.

Гараватка: Раман. Кн. 1. Дзярлівая птушка. Таронта, 1965. Рэц.: Кавыль М. «Дзярлівая птушка» К. Акулы // Бел. думка. 1965. № 8; Пятроўскі Я. Народ і яго-ная царква: Абуджаныя рэмінісцэнсы пасьля прачытаньня першае кнігі «Гараваткі» — «Дзярлівая птушка» // Сьветач хрыстовае навукі. 1965. № 1, 2; Станкевіч С. У кіпцюрох дзярлівае птушкі // Беларус. 1965. № 99; Сяднёў М. «Гараватка» Кастуся Акулы // Беларус. 1965. № 101—102. Кн. 2. Закрываўленае сонца. Таронта, 1974. Рэц.: Станкевіч С. «Закрываўленае сонца»: Раман Кастуся Акулы // Беларусь. 1974. № 204. Кн. 3. Беларусы, вас чакае зямля. Таронта, 1981. Рэц.: Глыбінны У. [Сядура У.] Удалае завяршэнне эпапеі «Гараватка», кн. трэцяя — «Беларусы, вас чакае зямля». // Беларус. 1981. № 292.

Tomorrow Is Yesterday: (A Novel). Toronto; New-York, 1968.

Усякая ўсячына: Проза, Паэзія, П'еса. Таронта, 1984. Рэц.: «Усякая ўсячына» — новая кніга Кастуся Акулы // Беларус. 1984. № 321.

За волю: Раман. Таронта, 1991.

Змагарныя дарогі: Раман. Мн., 1994.

1.3.

1952. Максім Багдановіч: (Да 35-ых угодкаў сьмерці паэта, 25 мая, 1917 году) // Бел. эмігрант. 30 мая; Паря назваць рэчы пайменна // Там жа. № 7; Красачкі палітыкі канадыйскага рабочага руху // Там жа. 15 вер.; Нашае становішча // Там жа. № 9.

1953. Выкінулі мяне з «журналістаў...»: (Фельетон) // Беларус. № 3.

1957. Лекі залежаць ад лекараў // Бацькаўшчына. № 20—21; Тараканы ў саладусе: Камедыя ў 3-ох дзеях // Там жа. № 22—26; Ад асновы асноваў быў пачатак... // Там жа. № 42—43.

1958. Думкі ня толькі аб паэзіі // Бацькаўшчына. № 38.

1959. Беларусам-выгнаннікам // Бацькаўшчына. № 47—48.

1960. Чужніку чужое... // Бацькаўшчына. № 48.

1963. Гараватка: (Урыўкі з рамана) // Конадні. № 7; Пасля першых адгалоскаў // Бацькаўшчына. № 60; Аднаўляем...: Фельетон // Беларус. № 80.

1964. Клююць народную душу; Гутарка з аўтарам «Змагарных дарог» // Беларус. № 83; Плыве беларуская нафта // Там жа. № 92—93.

1965. Мера патрыятызму: Успаміны // Бел. думка. № 8; Злачынцы абвінавачваюць // Беларус. № 95, 98; Жыццядзейнасьць ідэі // Там жа. № 96—97; Асьведчаньне Нагляднае рады Згуртаваньня беларусаў Канады ў справе «Вестак з Канады» // Там жа. № 101—102 / Сааўт. А. Маркевіч; Удушлівае мора расейшчыны // Там жа. № 104—105.

1966. Наш адказ // Бацькаўшчына. № 4; Беларус. № 116 / У сааўт.; Да праграмы сустрэчы; Барбары разбураюць, а паэты пратэстуюць // Беларус. № 106.

1967. Спачатку патрэбны быў пастыр // Беларус. № 122; Слава «Партыі роднай»: Максіму Танку ў вадказ на ягоны верш «Авэ Марыя»; Экспо-67 і Беларусь // Там жа. № 123—124; Агрэсарам была Масква: Да нядаўніх падзеяў на Сярэднім Усходзе // Там жа. № 125.

1967—1968. На «роднапартыйным Парнасе»: [Верш] // Бел. думка. № 10—11.

1969. «Гараватка»: (Урывак з рамана) // Беларус. № 142; Як паказаліся ў людзі... // Там жа. № 144.

1970. Пра «дысанансы» малыя й вялікія // Беларус. № 158.

1971. «Маскоўская каланіяльная імпэрыя паняволеных народаў» // Беларус. № 165; Памажы Вам, Божа! // Божым шляхам. № 5.

1972. Талераваць гэтага нельга! // Беларус. № 181; Мячыслаў Рачыцкі // Там жа. № 183.

1973. З таго сьвету, без прапаганды // Беларус № 189; Караван — 73 // Там жа. № 196.

1974. Ад нацыянальнага нябыту, праз выяўленьне, да шматкультурнасьці // Беларус. № 201; Занядбаная цаліна // Там жа. № 205; КГБ — апора тыраніі // Там жа. № 207; Першая сусьветная сустрэча беларускіх ветэранаў // Там жа. № 209 / Пад крыпт. К. А.

1975. Ня крывёю, а чарнілам. // Беларус. № 214; Апошні сакрэт Другой сусьветнай вайны // Там жа. № 216; «Караван» і «Менск» // Там жа. № 220; Кастусь Цвірка шляхам Сыракомлі // Там жа. № 222.

1976. Змаганьне за правы чалавека; Роздум вакол фэстывалю й «каравану» // Беларус. № 230—231; «Ад родных ніў, ад роднай хаты...»; Колькі зруйнавалі Палесься й Эгіпту? // Там жа. № 234; Цьвярозы голас з Польшчы; «Беларусь, ты занадта добрая...» // Там жа. № 236.

1977. Што будуюць, а што разбураюць... // Беларус. № 237; Роднае — найдаражэйшае // Там жа. № 238; Дробязь і галеча // Там жа. № 240; Плач па Нямізе; Масква мабілізуе пісьменнікаў // Там жа. № 241; Музэй у сьвятыні сьвятой Сафіі ў Полацку // Там жа, № 242; Караван у Тароньце // Там жа. № 243—244; Якое яно, Глыбокае...: Заміж фэльетону // Там жа. № 246; Абразок «Росквіту»... // Там жа. № 247.

1978. «Сколько стоит рубль?»: (Фэльетон) // Беларус. № 249; «Молодым везде у нас дорога...» // Там жа. № 250; Перанясуць музэй акадэміка Карскага; Францішак Скарына паводле «роднай партыі» // Там жа. № 251; Сакавіковае сьвяткаваньне ў Тароньце // Там жа. № 252; Інтэрв'ю «Современника» з К. Акулам // Там жа. № 253; Зладзеі малыя й вялікія; Угодкі Хіратоніі ўладыкі Мікалая; Максіму Танку: (Эпіграма) // Там жа. № 254; Таронцкі караван і «Менск» // Там жа. № 255—256; Трынаццатая сустрэча беларусаў Паўночнае Амэрыкі ў Тароньце; Беларусы, вас чакае зямля: (Урывак з 3 кнігі «Гараваткі») // Там жа. № 257.

1979. 30 год Згуртаваньню беларусаў Канады // Беларус. № 261; Савецкія імпэрыяльныя мэты // Там жа. № 263; Сьвяткаваньне ўгодкаў незалежнасьці БНР у Тароньце // Там жа. № 264; Ці канчаецца й ці хутка... // Там жа. № 265; Мачыла, але ня вымакла...; Зьезд ЗБК і сьвята ў Тароньце // Там жа. № 266; Каму ня-выгадны «Современник» // Там жа. № 271—272.

1980. Сьвяткуе ўгодкі, што яшчэ ня споўніліся; Чым правініўся Трудо // Беларус. № 273; Знайшлі варвары тапор пад лавай: (Заміж фэльетону) // Там жа. № 274; Корм жывёлы... «пафрантавому»...: (Заміж фэльетону) // Там жа. № 275; Дзень незалежнасьці ў Тароньце // Там жа. № 276; Даўно патрэбная кніга; «Забыліся асаблівасьці...»: (Заміж фэльетону) // Там жа. № 277; Калі зладзеі пры ўладзе...: (Заміж фэльетону); Гадавы сход і сьвята парахвіі ў Тароньце // Там жа. № 278; Каб не адставала сатыра // Там жа. № 279; Тыдзень паняволеных народаў у Дэтройце; «Вас чакае зямля»: (Урывак з 3-й кнігі «Гараваткі») // Там жа. № 280—281; «Гістарычныя мясныя дні» ў Маскве // Там жа. № 282; Адыйшоў ад нас выдатны чалавек // Там жа. № 283—284.

1981. Ст. Станкевіч у Дзісьне: (Успамін пра настаўніка) // Беларус. № 286 / Пад прозв. А. Качан; Сонечнай краіне: Нарыс // Там жа. № 287; Праблемы выдавання літаратуры // Там жа. № 289; 28-ы зьезд згуртаваньня беларусаў Канады / Пад крыпт. К. А.; Восьмы зьезд пісьменьнікаў Беларусі // Там жа. № 290—291; Сьвята і... сьмерць // Там жа. № 294—295.

1982. Магілёўскі «Вянок» у Тароньце // Беларус. № 306—307.

1983. Ушанавалі старшыняў Рады БНР // Беларус. № 308—309; У Тароньце (Канада) // Там жа. № 310.

1984. 35-я ўгодкі і дзень герояў // Беларус. № 315; Слова пра матку: (Нарыс) // Там жа. № 319.

1985. Як нішчылі нацыянальныя скарбы // Беларус. № 327.

1.4.

1981. Румянцава Г. Пясьняр: (Прысвячаецца Данчыку Андрусышыну): [Верш] / З рус. // Беларус. № 285.

2.3.

На беларускай мове. К. К. Акула ў рэдкалегіі «Современника» // Беларус. 1978. № 259—260; Кушаль Ф. Адказ ветэранаў // Беларус. 1964. № 84; Пашкевіч В. Папраўка да зацемкі К. Акулы «Караван у Тароньце» у «Беларусе» за ліпень-жнівень сёлета // Беларус. 1977. № 245; Станкевіч С. «Змагарныя дарогі» К. Акулы // Акула К. Змагарныя дарогі. Таронта; Мюнхэн, 1962.

Т. М. Махнач.

АКУЛІН ЭДУАРД

Акулін Эдуард Аляксандравіч (н. 7.1. 1963, в. Вялікія Нямкі Веткаўскага р-на Гомельскай вобл.), паэт. Член СП Беларусі з 1992.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Пасля разводу бацькоў і смерці бацькі выхоўваўся ў бабулі, Таццяны Канстанцінаўны Акулінай. У 1979 закончыў Вяліканямкоўскую сярэднюю школу, у 1984 — гістарычны факультэт Гомельскага універсітэта. Працаваў настаўнікам беларускай мовы і літаратуры ў Дуброўскай няпоўнай сярэдняй школе Рэчыцкага р-на і завочна вучыўся ў аспірантуры Інстытута літаратуры АН Беларусі. З 1990 загадчык філіяла Літаратурнага музея М. Багдановіча.

Літаратурную працу Э. Акулін пачаў у 1979. Свае вершы друкаваў у газетах «Гомельская праўда», «Звязда», «Настаўніцкая газета», «Чырвоная змена», штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва», часопісах «Бярозка», «Маладосць», «Беларусь», у калектыўных зборніках паэзіі «Маладыя галасы» (1985), «І надзея, і лёс, і ўспамін» (1988), «Лагодны прамень раніцы» (1988). У 1990 у бібліятэцы часопіса «Маладосць» выйшла кніжка яго паэзіі «Пяшчота ліўня». Творы Э. Акуліна вызначаюцца высокім прафесіяналізмам, культурай паэтычнага радка, актуальнасцю праблематыкі. Паэт чуйна ловіць позвы нашага неспакойнага часу, востра адчувае зрухі жыцця. Вытокі яго паэзіі ў культурнай спадчыне нашага народа. Пра гэта сведчыць паэма «Шлях да радзімы», прысвечаная памяці М. Багдановіча, многія вершы паэта. Э. Акулін — беларускі бард. Ён піша музыку на ўласныя вершы.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Пяшчота ліўня: Вершы, паэма. Мн., 1990 (Б-ка часоп. «Маладосць». № 5).

Крыло анёла: Вершы, паэма. Мн., 1995.

1.3.

1981. «Звечарэлая вада...»; «Стрэл адазваўся рэхам...»: [Вершы] // Гомел. праўда. 2 чэрв.

1983. «Тут дрэвы і птушкі...»: [Верш] // Звязда. 17 снеж.; Знаёмай танцоўшчыцы: [Верш] // Чырв. змена, 2 крас.

1984. Восень: [Верш] // Гомел. праўда. 10 ліст.; Акварэль: [Верш] // Там жа. 20 ліст.; Ісціна; На кургане Адама Міцкевіча; Начное возера; Мадонна; «У век НТР і космасу...»; Скрыпач; Акраверш: [Вершы] // ЛіМ. 3 жн.; Радзіме; Бесядзь: [Вершы] // Чырв. змена. 7 ліп.

1985. Ісціна; Начное возера; «У век НТР і космасу...»: [Вершы] // Маладыя галасы. Мн.; Памяць: [Верш] // Бярозка. № 10; Беларусь; Максіму Багдановічу; Ты; Трыялет; Мірскі замак; «Зноў выходзіць поўня перыць...»: [Вершы] // Маладосць. № 6; «Пасталенне — гэта прыцягненне...»: [Верш] // Гомел. праўда. 5 студз.; Раніца: [Верш] // Там жа. 2 крас.

1.5.

На ўкраінскую мову. Акулін Е. «Вдарив луною постріл...»: [Верш] // Червон. промінь. 1983. 4 січ.

М. П. Барташэвіч.

АРАХОЎСКІ МІКАЛАЙ

Арахоўскі Мікалай Аляксандравіч (н. 3.7.1950, в. Сялец Бярозаўскага р-на Брэсцкай вобл.), драматург. Член СП Беларусі з 1991.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Скончыўшы 9 класаў Сялецкай СШ (1966), вучыўся ў Мінскім мастацкім вучылішчы (1966—68). У 1969—71 служыў у войску. Працаваў у розных месцах Беларусі тынкоўшчыкам, слесарам, мастаком-афарміцелем. У 1974 паступіў у Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут, але правучыўся ў ім 2 гады. У 1977 быў паралізаваны.

У літаратуру М. Арахоўскі прыйшоў праз фізічныя і духоўныя пакуты. Яго творы напоўнены думкамі аб недасканаласці грамадства і чалавека, трагізме жыцця наогул. Пачаткам творчасці сталі п'есы для лялечнага тэатра. Адна з іх, «Калі дракон прачнуўся», прысвечана праблемам экалогіі, выконвалася па радыё (1994). Першы друкаваны твор з'явіўся ў 1979. Піша апавяданні, казкі, артыкулы. Публікуецца ў бярозаўскай раённай газеце «Маяк». У 1986 напісаў драму «Напярэдадні» (пастаўлена ў 1991 Бярозаўскім народным тэатрам), выконвалася па радыё (1990—92). Трагікамедыя «Машэка» (1988) пастаўлена Брэсцкім абласным драматычным тэатрам (1989), паводле яе створаны тэлеспектакль (1990). П'еса «Ку-ку» (1991) пастаўлена тэатрам-лабараторыяй беларускай драматургіі «Вольная сцэна» (1992), надрукавана ў часопісе «Тэатральная Беларусь», адзначана 1-й прэміяй на Рэспубліканскім конкурсе драматургіі. Некаторыя драматычныя творы М. Арахоўскага напісаны з вялікай доляй умоўнасці, якая мяжуе з ірэальнасцю.

Жыве ў в. Сялец Бярозаўскага р-на.

Л. А. Бялевіч.

АРКУШ АЛЕСЬ

Аркуш Алесь (сапр. Козік Аляксандр Барысавіч, н. 28.5. 1960, г. Жодзіна Мінскай вобл.), паэт, празаік, крытык, выдавец. Сябра Таварыства вольных літаратараў Беларусі (з 1993).

Пасля заканчэння васьмі класаў (1975) паступіў у Жодзінскі політэхнічны тэхнікум. Скончыўшы яго ў 1979, працаваў электрамантажнікам на Беларускім аўтамабільным заводзе (г. Жодзіна). Пасля службы ў войску (1979—81) працаваў канструктарам на Беларускім аўтамабільным заводзе. У 1982—87 вучыўся на планава-эканамічным факультэце Беларускага інстытута народнай гаспадаркі. Па сканчэнні яго накіраваны ў аддзел камплектацыі завода «Вымяральнік» (г. Наваполацк). З 1988 у газетах наваполацкага будтрэста № 16 «Знамя новостройки», наваполацкага гарвыканкома «Новая газета». Уваходзіў у літаратурнае аб'яднанне «Тутэйшыя». Ініцыятар і стваральнік Таварыства вольных літаратараў, на ўстаноўчым сходзе (1993) якога абраны галоўным яго каардынатарам. Заснаваў выдавецкую суполку «Полацкае ляда». Актыўна супрацоўнічаў з полацкім рок-гуртом «Мясцовы час». З'яўляецца выдаўцом літаратурнага альманаха «Ксэракс беларускі» і зборнікаў серыі «Паэзія новай генэрацыі».

Першая публікацыя А. Аркуша з'явілася ў 1987 на старонках часопіса «Маладосць». Першая кніга — «Вяртанне» (1988). Друкаваўся ў зборніках «Дзень паэзіі», «Дзвіна», альманаху «Ксэракс беларускі», часопісе «Полымя» і інш. Вершы А. Аркуша пачалі з'яўляцца ў друку ў час новай хвалі нацыянальнага абуджэння. Аднак ад самага пачатку творчасці паэт пазбягае сацыяльнай тэматыкі, не захапляецца адраджэнцкай рыторыкай. Яго вершы вызначаюцца абвостраным псіхалагізмам, інтэлектуальнай заглыбленасцю. Актыўна выкарыстоўвае старажытныя грэчаскую, рымскую і славянскую міфалогіі. Відавочны ўплыў на яго творчасць аказалі паэты Ю. Кузняцоў, В. Саснора, А. Разанаў, А. Мінкін. Канцэптуальна распрацоўвае накірунак «пострамантызм», аўтар артыкулаў па гэтай тэматыцы.

Жыве ў Наваполацку.

С. І. Шыдлоўскі.

Бібліяграфія

1.2.

Вяртанне: [Вершы]. Мн., 1988 (Бібліятэка часопіса «Маладосць»).

Тайніца: [Вершы]. Полацак, 1991 / Сааўт. П. Бурдыка.

Крылы ператворацца ў карэньні: [Вершы]. Полацак, 1993.

Разьвітаньне з Танталам: [Вершы]. Полацак, 1994.

С. І. Шыдлоўскі.

АЎРУЦІН АНАТОЛЬ

Аўруцін
Анатоль Юр'евіч
(н. 3.7.1948, г. Мінск),
паэт, крытык,
перакладчык. Член СП
Беларусі з 1993.

Нарадзіўся ў сям'і інжынера-чыгуначніка. У 1966 скончыў сярэднюю школу № 3 г. Мінска, у 1972 — завочнае аддзяленне гістарычнага факультэта БДУ. Адначасова з вучобай ва універсітэце працаваў слесарам-інструментальшчыкам вагоннага дэпо ст. Мінск Беларускай чыгункі (1967—71), педагогам-арганізатарам домакіраўніцтва № 2 Мінскай дыстанцыі грамадзянскіх збудаванняў Беларускай чыгункі (1972—77). З 1977 літаратурны рэдактар часопіса «Служба быту Беларусі», адначасова літкансультант газеты «Железнодорожник Белоруссии». У 1991 адказны сакратар, намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Салон», з 1992 галоўны рэдактар часопісаў «Личная жизнь» і «Авантюрист».

Першая публікацыя — падборка вершаў у газеце «Железнодорожник Белоруссии» за 1973. Вершы і літаратурна-крытычныя матэрыялы друкаваў у часопісах «Нёман», «Смена», «Техника молодежи», «Рабочая смена», «Крылья Родины»; «Литературная газета», «Літаратура і мастацтва», «Гудок», «Советская Белоруссия» і інш. Выйшлі зборнікі яго вершаў «Снегапад у ліпені» (1979), «Паваротны круг» (1983), «...Ад свету гэтага» (1991), нарысы аб прафесіях «Радыётэхнік» (1980), «Машыніст» (1983) і навукова-папулярная кніжка «Зёлкі для кахання» (1992).

Займаецца перакладам на рускую мову. Пераклаў вершы і паэтычныя падборкі М. Багдановіча, М. Танка, П. Панчанкі, Р. Барадуліна, А. Грачанікава, Г. Пашкова, У. Мазго, М. Мятліцкага і інш., а таксама вершы Г. Апалінэра, Ш. Бадлера, Г. Гейне, П. Элюара і інш. А. Аўруцін піша пра звычайны чалавечы побыт, сямейныя клопаты, каханне, прыроду.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Снегопад в июле: Стихи. Мн., 1979 (Первая книга поэта). Рэц.: Стральцоў М. Пачатак і працяг // ЛіМ. 1980. 8 лют.

Радиотехник. Мн., 1980.

Поворотный круг: Стихи. Мн., 1983. Рэц.: Москаленко В. // Неман. 1984. № 8; Яго ж. Любовь к отчей земле // Знамя юности. 1984. 15 июля.

Машинист. Мн., 1983.

...От мира сего: Стихотворения. Мн., 1991.

Любовные снадобья. Мн., 1992.

1.3.

1973. Хлеб на снегу: [Верш] // Сов. профсоюзы. № 1; Вяч. Мінск. 6 сак.; «Я тебя придумал, словно сказку...»: [Верш] // Знамя юности. 9 февр.; «Нужно уметь увидеть...»: [Верш] // Там жа. 27 февр.; «Густая тьма...»: [Верш] // Там жа. 23 нояб.; На лыжах: [Верш] // Физкульт. Бел. 9 янв.; Стихи о настольном теннисе: [Верш] // Там жа. 6 мая; Скалы: [Верш] // Там жа. 2 дек.

1974. [Цыкл вершаў] // Крылья Родины. № 11; Тишина: [Верш] // Неман. № 1; «У сердечной пружины не вечен завод...»; «На низком холмике...»; «Эй, сосна, зря бежишь по склону...»; «Вдруг рванется в небо стая...»; «Мне рассказывал друг-фотограф...»: [Вершы] // Раб. смена. № 8; «Обложено небо над вставшей рекою...»: [Верш] // Вяч. Мінск. 14 лют.; «Поколенье войны не знавших...»; «Я пушкинской сказки листаю страницы...»: [Вершы] // Там жа. 15 жн.; Пальцы сапера: [Верш] // Знамя юности. 6 янв.; Маляр: [Верш] // Сов. Бел. 1 окт.; Видеозапись: [Верш] // Физкульт. Бел. 15 апр.; У вечного огня: [Верш] // Там жа. 15 мая; Небо: [Верш] // Там жа. 26 мая; Первый марафон: [Верш] // Там жа. 10 авг.; Спринт: [Верш] // Там жа. 20 окт.

1975. [Рэц. на кн.: Огнецвет Э. Огоньки в окнах. М., 1974] // Неман. № 3; «Есть чуточку щемящие слова...»: [Верш]; Все ритмы земли родной // Там жа. № 8; Лыжня: [Верш] // Физкульт. Бел. 9 февр.

1976. Вторая книжка: обретения и потери // Неман. № 2; «Опять половина пути...»: [Рэц. на кн.: Евсеева С. Зову! Мн., 1974] // Там жа. № 8; У аўтобусе: (Гумарэска) // Служба быту Бел. № 5; [Цыкл вершаў] // Техника — молодёжи. № 9; Верш — пасланнік палеткаў: [Рэц. на кн.: Калачынскі М. Докшыцкі каравай. Мн., 1974] // ЛіМ. 30 ліп.; «Выпрацоўваць свой

почырк...»: [Інтэрв'ю з А. Грачанікавым] // Там жа. 10 снеж.; Фразы... // ЛГ. 1 янв. Забег: [Верш] // Физкульт. Бел. 16 мая.

1977. Потерь могло быть меньше... // Неман. № 5; [Цыкл вершаў] // Техника — молодёжи. № 12; С любовью к слову // Гудок. 13 янв.; «...Што вечна родніць з родным краем»: [Рэц. на кн.: Бачыла А. Белы бярэзнік. Мн., 1976] // ЛіМ. 6 мая; Другая спроба...: [Рэц. на кн.: Багданаў Ю. Рака часу. Мн., 1977) // Там жа. 30 вер.; Закат в Юрмале; Прощание с Ригой: [Вершы] // Сов. молодежь (Рига). 16 нояб.

1978. [Рэц. на кн.: Липневич В. Трава и дождь. Мн., 1977] // Неман. № 3; «Мне казалось в детстве, что Россия...»: [Верш] // Смена. № 2; Ці весела ў «Вясёлым цягніку»?: [Рэц. на кн.: Васілеўскі І. Вясёлы цягнік. Мн., 1977] // ЛіМ. 27 студз.

1979. «Порою хрустнет половица...»; «Как трудно освещать и лицезреть...»; «Возьмет метлу...»; «Швырнули речке в душу камень...»; «Меня учили люди умные...»: [Вершы] // Раб. смена. № 10; «Швырнули речке в душу камень...»; «Возьмет метлу...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 25 студз.; Белая Русь; «Заря, разбитая веслом...»; Хоттабыч: [Вершы] // Там жа. 29 ліст.; ...Каб правільна жыць: [Рэц. на кн.: Кіслік Н. Вераснёўская рака. Мн., 1978] // ЛіМ. 23 лют.; Ключы ад вясны: [Рэц. на кн.: Отчык Ю. Зялёны гром. Мн., 1978] // Там жа. 25 мая; «Адкрыць сябе — таксама адкрыццё...»: [Рэц. на кн.: Тармола Р. Зямное — зямному. Мн., 1979] // Там жа. 7 снеж.; Почта буквоеда // Л. Г. 28 февр.

1980. «Дзень добры на добры дзень...»: [Рэц. на творы: Янішчыц Я. Ягадны хутар; Акно ў дождж] // ЛіМ. 21 ліст.; «В сорок пятом сапожнику трудно жилось...»; «С годами сильнее сердце...»: [Вершы] // Чырв. змена. 30 студз.; «Их разве вспомнишь поименно...»; «В Кремле субботник...»; Белизна: [Вершы] // Там жа. 9 снеж.

1981. Родное; «Эти светлые названья...»; «В сорок пятом сапожнику трудно жилось...»; «Безымянных улиц не бывает...»: [Вершы] // Неман. № 12; «Курит женщина в коридоре...»; «Безымянных улиц не бывает...»; «Плохая книга, как недобрый дом...»; «Все так быстро, так скоро...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 11 лют.; ...Усё зямным жыццём было: [Рэц. на кн.: Пашкоў Г. Дзяўчынка з блакітным мячыкам // Полымя, 1980. № 10; // ЛіМ. 13 лют.; Гильза: [Верш] // Чырв. змена. 13 чэрв.

1982. «Курит женщина в коридоре...»: [Верш] // Дзень паэзіі – 82. Мн.; [Рэц. на кн.: Тарас В. Две тетради. Мн., 1982] // Неман. № 12; «Эти светлые названья белорусской стороны...»: [Верш] // Смена. № 7.

1983. «Пока живу тревогами людскими...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 83. Мн.; Строгая пора зрелости: [Рэц. на кн.: Ефимов Ф. Светлые зимние ночи. Мн., 1982] // Неман. № 6.

1984. Тропинки ведут к дороге: [Рэц. на кн.: Добрыми глазами. Мн., 1983; Сцяжына. Мн., 1983] // Неман. № 5; «Мне рассказывал друг-фотограф...»: [Верш] // Гомел. праўда. 24 ліп.; «Запекаются капли пота...»: [Верш] // Там жа. 17 жн.; Огни «Магистрали»: [Інтэрв'ю] / Зап. А. Сендер // Знамя юности. 10 авг.; Поле; Однофамильцы; «У окна, в притихшей электричке...»; Правила деления: [Вершы] // Там жа. 23 дек.

1985. Ясный день // Неман. № 9; Тихий свет доброты: [Рэц. на кн.: Павлов В. Тихий свет. М., 1984] // Неман. № 10; Сквозное ранение // Там жа. № 11; «Взяв из детских ручонок...»; «А мой малыш играет с пистолетом...»; «Стирали на Грушевке бабы...»; «Грушевский поселок...»; «Как трудно быть отцом и сыном сразу...»; «Мне крестьянка поведала тихо...»: [Вершы] // Раб. смена. № 5; «Взяв из детских ручонок...»: [Вершы] // Гомел. праўда. 5 студз.; «По ночам здесь яблоками сад...»: [Верш] // Гомел. праўда. 1 мая.

2.3.

На рускай мове. Добкин В. Живя тревогами людскими... // Железнодорожник Бел. 1983. 8 дек.; Козин А. Твоя дорога // Гудок. 1983. 4 авг.; Шутик И. Шаги к горизонту // Там жа. 1980. 9 дек.; Ягож. Эта песня родной стороны // Железнодорожник Бел. 1980. 13 марта.

2.4.

На беларускай мове. Стральцоў М. «Мой май ужо адбушаваў...»: [Верш] // ЛіМ. 1980. 16 мая.

М. П. Барташэвіч.

АФАНАСЬЕЎ ІВАН

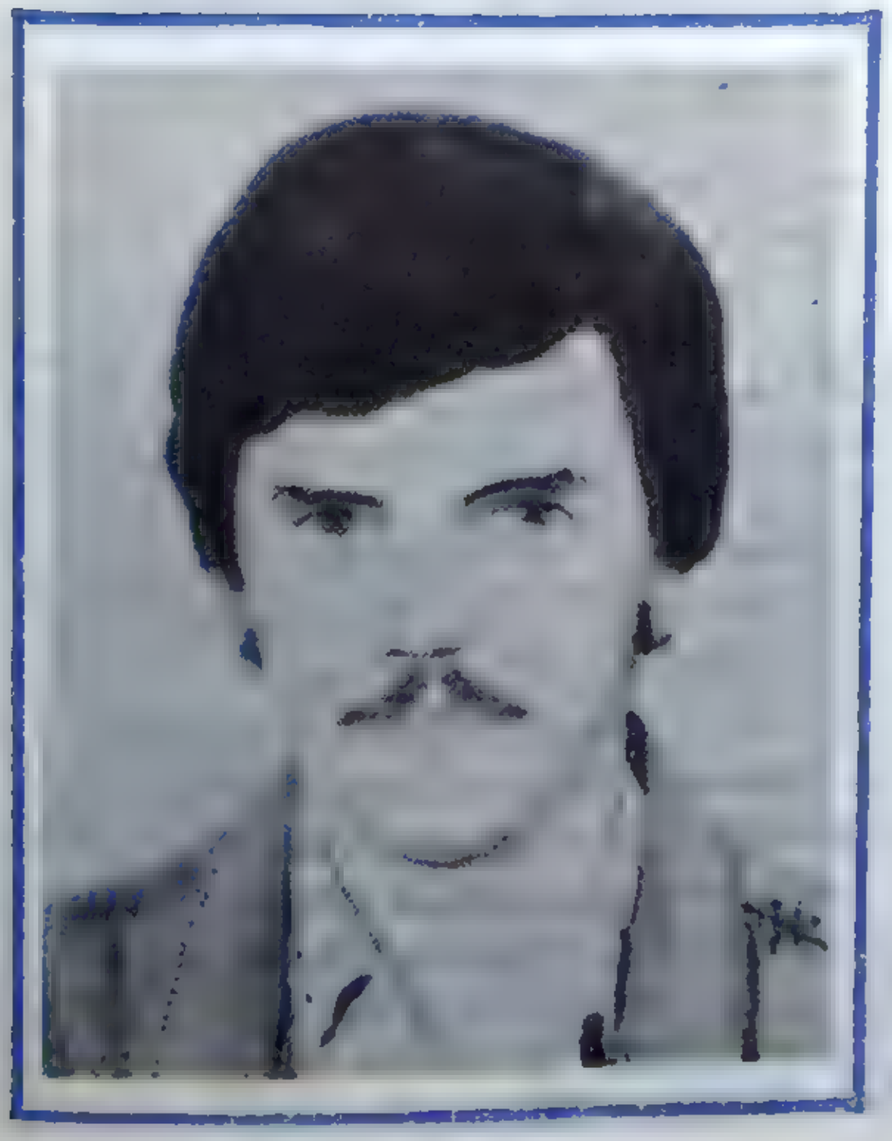

Афанасьеў Іван Мікалаевіч (н. 6.10.1963, г. Гомель), крытык, літаратуразнавец. Член СП Беларусі з 1992. Кандыдат філалагічных навук (1990). Піша на беларускай і рускай мовах.

З сям'і інтэлігентаў. У 1980 скончыў з залатым медалём Гомельскую СШ № 3 і паступіў на гісторыка-філалагічны факультэт Гомельскага універсітэта. Атрымаў дыплом з адзнакай, з 1985 аспірант кафедры рускай літаратуры ГДУ, затым асістэнт, з 1992 — старшы выкладчык гэтай жа кафедры. Абараніў кандыдацкую дысертацыю на тэму «Антываенная скіраванасць творчасці В. Быкава».

Літаратурную працу пачаў у 1985. Як літаратуразнавец даследуе пераважна літаратуру з ваеннай тэматыкай. Асаблівую ўвагу аддае праблеме маральна-этычных альтэрнатыў чалавецтва ў сучасную эпоху. Літаратурна-крытычныя артыкулы, сабраныя ў кнізе «Будзем садзіць сад» (1991), прысвечаны пытанням антымілітарысцкага мыслення ў творах А. Адамовіча, В. Быкава, В. Казько. У кнізе «Хто ўзыходзіць на Галгофу?» (на рускай мове, Мн., 1993), разглядае антываенную ідэю ў творчасці В. Быкава. У шэрагу публікацый даследуе адлюстраванне чарнобыльскіх праблем у беларускай літаратуры. Працам І. Афанасьева ўласцівы глыбокі навуковы аналітызм. Сфера яго даследчых інтарэсаў шырокая — ад асаблівасцей антываеннай свядомасці пісьменнікаў да агульных праблем выжывання чалавека.

Жыве ў Гомелі.

Г. М. Кісліцына.

1.2.

Антивоенная направленность творчества В. Быкова: Автореф. дисс. ... канд. филол. н. Мн., 1990.

Будзем садзіць сад...: Літ.-крытыч. арт. Мн., 1991 (Б-ка час. «Маладосць»).

Кто восходит на Голгофу? Мн., 1993.

1.3.

1985. Постижение Хатыни: [О кн. А. Адамовича «Каратели»] // Знамя юности. 7 мая. *М. П. Барташэвіч.*

БАГДАНАВА ГАЛІНА

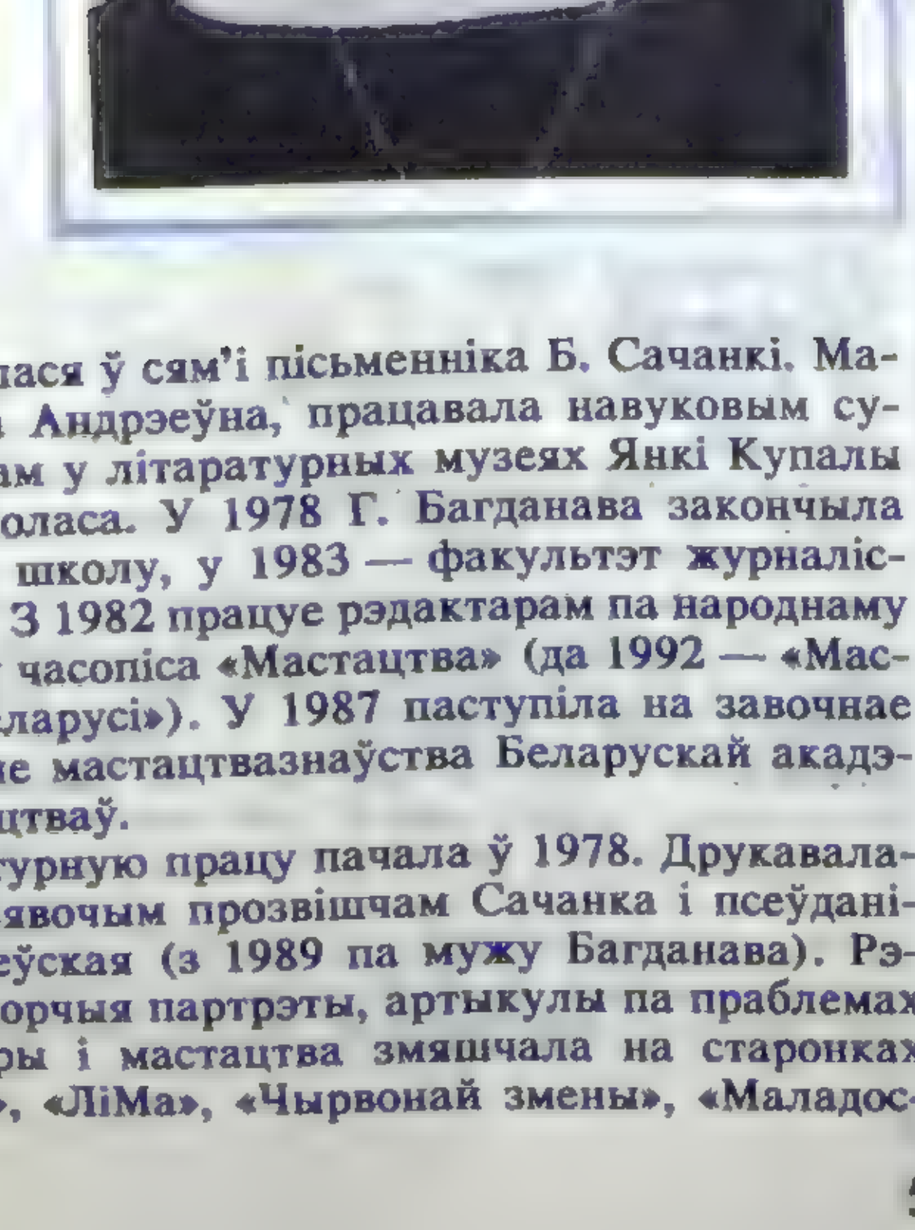

Нарадзілася ў сям'і пісьменніка Б. Сачанкі. Маці, Тамара Андрэеўна, працавала навуковым супрацоўнікам у літаратурных музеях Янкі Купалы і Якуба Коласа. У 1978 Г. Багданава закончыла сярэднюю школу, у 1983 — факультэт журналістыкі БДУ. З 1982 працуе рэдактарам па народнаму мастацтву часопіса «Мастацтва» (да 1992 — «Мастацтва Беларусі»). У 1987 паступіла на завочнае аддзяленне мастацтвазнаўства Беларускай акадэміі мастацтваў.

Літаратурную працу пачала ў 1978. Друкавалася пад дзявочым прозвішчам Сачанка і псеўданімам Ланеўская (з 1989 па мужу Багданава). Рэцэнзіі, творчыя партрэты, артыкулы па праблемах літаратуры і мастацтва змяшчала на старонках «Звязды», «ЛіМа», «Чырвонай змены», «Маладосці», «Беларусі», «Мастацтва Беларусі» і інш. У 1981 за творчы партрэт Галіны Кухальскай «Паверыць у крылы» («Маладосць», 1981. № 9) адзначана прэміяй Саюза журналістаў. Як празаік дэбютавала ў 1988 на старонках «Маладосці». Апавяданні Г. Багданавай друкаваліся ў часопісах «Полымя», «Беларусь», «Работніца і сялянка». Аўтар зборнікаў прозы «Папяровыя замкі» (1990), «Чалавек без адраса» (1991), «Дом іхняе мары» (1994). Выступае як драматург (містычная феерыя «Містычнае падарожжа на той свет»). Піша вершы для дзяцей, перакладае. Паводле яе п'есы «Майстэрня Жучка-Баравічка» і апавядання «Супер-8» пастаўлены радыёспектаклі.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

1.2.
Папяровыя замкі: Апавяданні. Мн., 1990 (Б-ка час. «Маладосць». № 1).
Чалавек без адраса. Мн., 1991.
Дом іхняе мары: Апавяданні, аповесці. Мн., 1994.
1.3.
1978. Святло дабраты: [Рэц. на кн.: В і т к а В. Вышыні святла. Мн., 1977] // Звязда. 18 мая; Калі змаўкаюць птушкі // Наст. газ. 25 сак.
1981. Паверыць у крылы // Маладосць. № 9; Калі аблятаюць каштаны... // Чырв. змена. 30 вер.
1982. Уваход у мару // ЛіМ. 10 снежня.
1983. Абы святлом кахання свяцілася душа: [Творчы партрэт] // Беларусь. № 12.
1984. Казачны пачатак: [Творчы партрэт] // Маладосць. № 10.
1985. П'еса, якой няма: [Творчы партрэт] // Маладосць. № 6 (Прэмія час. «Маладосць»).
1.6.
Н а б о к о в В. Король, дама, валет; Подвиг; Лолита: Раманы. Мн., 1992 / Скл. з Б. Сачанкам.
Прага чысціні // Мастацтва Бел. 1985. № 10 / Зап. *М. П. Барташэвіч.*

БАГДАНОВІЧ ЯНКА

агдановіч Янка [Іван
Антонавіч; псеўд
Я. Ваўштолс
нка
Ваўштолскі
крыпт. Я. Б.; 4(17).11
1906, в. Гібінята
Смянскага пав
Віленскай губ., цяпер
Заложынскі р-н
Мінскай вобл.—
07.1990, Вільнюс,
пахаваны на могілках
Саулес], празаік, паэт,
публіцыст, мемуарыст

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. У 1918 яго бацькі амаль адначасова памерлі. Дванаццацігадоваму Янку і яго малодшаму брату Віктару давялося жыць спачатку ў Барунскім, затым у Віленскім дзіцячых прытулках, арганізаваных беларускай інтэлігенцыяй на зыходзе 1-й сусветнай вайны. Скончыўшы Віленскую беларускую гімназію (1927), працаваў у друкарні імя Ф. Скарыны (1927—41). У 1930 Я. Багдановіч пачаў друкаваць у віленскіх газетах і часопісах свае вершы, артыкулы, допісы, уключыўся ў заходнебеларускі грамадска-культурны рух. Разам з Я. Шутовічам, М. Пецюкевічам, Я. Найдзюком выдаваў незалежны часопіс «Шлях моладзі» (1929—40), у якім друкаваў лірычныя замалёўкі, апавяданні, вершы, байкі. У гады вайны вучыўся ў Віленскай настаўніцкай семінарыі і адначасова працаваў у пачатковай школе № 50 (1941—43), настаўнічаў у Павільніскай пачатковай школе № 23, у 1945 стаў яе дырэктарам. Затым быў дырэктарам віленскай польскай школы № 22 (1945—46), якая пазней была далучана да школы № 16, дзе Я. Багдановіч таксама працаваў у 1946—52. Рэгулярна пісаў артыкулы ў польскую газету «Czerwony sztandar» («Чырвоны штандар»). У 1952 паступіў у Нова-Вільняйскі педагагічны інстытут. У жніўні 1952 быў беспадстаўна рэпрэсіраваны, высланы ў Варкуту, дзе жыў да верасня 1956. Пасля рэабілітацыі вярнуўся ў Вільнюс і зноў працаваў настаўнікам пачатковай школы № 16 (1956—67), васьмігадовай № 3 (1967—74). Завочна скончыў педінстытут.

Апрача вершаў, апавяданняў і артыкулаў Я. Багдановіч пісаў успаміны пра пісьменнікаў, настаўнікаў. Аўтар падрыхтаваных да друку мемуараў «На жыццёвым шляху», у якіх цікава паказаны жыццё і побыт віленскай беларускай інтэлігенцыі ў даваенны час. *А. С. Ліс.*

Бібліяграфія

1.2.
На жыццёвым шляху: Успаміны. Мн., 1992.

1.3.
1930. Моладзь: [Верш] // Шлях моладзі. № 2 / Пад крыпт. Я. Б.; Пачатак вясны: [Апавяданне] // Там жа. № 3 / Пад крыпт. Я. Б.; Першая пралесачка: [Замалёўка] // Там жа. № 4 / Пад крыпт. Я. Б.; Першая пралесачка: [Замалёўка] // Там жа. № 5 / Пад крыпт. Я. Б.; Вучоны сын: [Апавяданне] // Там жа. № 6 / Пад псеўд. Янка Ваўштолскі; Батрачае жыццё: [Апавяданне] // Там жа. № 10 / Пад псеўд. Янка Ваўштолскі; Восень: [Замалёўка] // Там жа. № 11 / Пад псеўд. Янка Ваўштолскі; Восень: [Апавяданне] // Там жа. № 12 / Пад псеўд. Янка Ваўштолскі; Ночка: [Апавяданне] // Там жа. № 13 / Пад псеўд. Янка Ваўштолскі.

1931. Удава: [Апавяданне] / Шлях моладзі. № 3 / Пад псеўд. Янка Ваўштолскі; З мінулых дзён: [Успаміны] // Там жа. № 5—11 / Пад псеўд. Янка Ваўштолскі; Вол — вучыцель: [Байка] // Там жа. № 12 / Пад крыпт. Я. Б.

1940. Мой успамін // Ксёндз Адам Станкевіч... Вільня. 1940.

В. М. Грышкевіч.

БАРАВІК МАРЫЯ

Баравік
Марыя Якаўлеўна
(н. 22.2.1946,
в. Прэабражэнка
Глыбоцкага р-на
Віцебскай вобл.),
паэтэса. Член СП
Беларусі з 1992.

Бацька, Баравік Якаў Іванавіч (1900—1965), да савецкага часу батрачыў на паноў. У гады Вялікай Айчыннай вайны накіраваны на работу ў г. Мурманск, дзе страціў зрок і камісаваны па непрацаздольнасці. Пісаў вершы, балады, меў добры музычны слых. Маці, Баравік Марыя Адамаўна (1908—1971), з дзесяці гадоў асірацела і працавала на панскай службе. Таксама страціла зрок. Сям'я жыла ў беднасці. У 1965 будучая паэтэса закончыла Падсвільскую (Глыбоцкі р-н) сярэднюю школу. Працавала мастацкім кіраўніком Падсвільскага Дома культуры (1965—67), літработнікам глыбоцкай раённай газеты «Шлях перамогі» (1967—70), з 1970 бібліятэкарам Падсвільскай дзіцячай бібліятэкі. У 1978 закончыла факультэт журналістыкі БДУ.

Першыя вершы з'явіліся ў раённай газеце «Шлях перамогі» ў 1965. У рэспубліканскім друку пастаянна друкуецца з 1967 («Дзень паэзіі», «Беларусь», «Маладосць», «Вясёлка», «Бярозка», «ЛіМ» і інш.). Піша вершы, казкі, замалёўкі для дзяцей. У 1985 выйшаў зборнік яе паэзіі «Поле долі». Вершы кранаюць даверлівай інтанацыяй і разнастайнасцю фарбаў, вызначаюцца арганічным зліццём душэўнай адкрытасці з дасканалым веданнем народнага жыцця. У іх цікава выкарыстоўваюцца эпітэты, параўнанні, метафары.

Жыве ў г. п. Падсвілле.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.
Поле долі: Вершы. Мн., 1985. (Першая кніга паэта). Рэц.: Дзялун М. «Сонца лезе... вешацца»; Жыгуноў А. «Кіну голас...» // ЛіМ. 1985. 6 снеж.; Рублеўскі С. «Душа расце — я адчуваю» // Віцеб. рабочы. 1985. 21 снеж.

1.3.
1966. Пробуждение: [Верш] // Віцеб. рабочы. 25 вер.; Песня бабьего лета; Осиновый дождь; Осень, моя осень...: [Вершы] // Там жа. 30 кастр.

1967. Гадзіннік; «Адчапіцеся — я занята...»: [Вершы] // Маладосць. № 7; Гадзіннік: [Верш] // Віцеб. рабочы.

30 мая; «Адчапіцеся — я занята...»: [Верш] // ЛіМ. 11 ліп.

1968. «Ты не крыўдуй, чалавек...»; «Восень мая, восень»; «Расказваеш мне пра вайну...»: [Вершы] // Маладосць. № 9; «Ты не крыўдуй, чалавек»; Усмешка: [Вершы] // Віцеб. рабочы. 13 крас.; Веру зямлі: [Верш] // Чырв. змена. 1 кастр.

1969. Неспакой: [Верш] // Віцеб. рабочы. 23 ліп.; Размова з клёнам: [Верш] // Там жа. 16 снеж.; «Я маці з-пад блакіту неба...»: [Верш] // ЛіМ. 18 ліст.; «Верыш, дружа, якое шчасце...»: [Верш] // Чырв. змена. 7 вер.; Шпак: [Верш] // Там жа. 23 ліст.

1970. «Верыш, дружа, якое шчасце...»; «Я маці з-пад блакіту неба...»; Яблынька — аблачынка; «Восень птушкам аб'яўляе провады...»; «Вазьму з сабой блакнот, аловак...»; «Я бываю, як рэчка горная...»: [Вершы] // Маладосць. № 12; Парай мне, лес: [Верш] // Віцеб. рабочы. 31 студз.

1971. Радзіма; Сіўка-бурка; «Іду сур'ёзная, іду дарослая...»; «У квадрат акна пазіраю...»; Сабака: [Вершы] // Віцеб. рабочы. 24 жн.

1972. Павяду цябе; «Іду сур'ёзная, іду дарослая...»: [Вершы] // Маладосць. № 3; Радзіма: [Верш] // Рабочая смена. № 5; «Радзіма», «Неба чэрвеньскае загрукала...»; «Верыш, дружа, якое шчасце...»; «Я на месцы гняздоўя роднага...»; Раненая качка; «Баюся зноў цярпенне страціць...»; «Чалавеку трэба быць паэтам...»; Настаўніку; «Святая шчырасць...»; «Адчапіцеся — я занята...»; Маці Леаніда Якубовіча; «Страшна мне...»; «Я бываю, як рэчка горная»; «Колькі думак у белыя ночы...»; «Няхай над прыазёрным лугам...»; «Пакладу пад шчаку далоні...»; Спатканне; «Пакаціўся светлы клубок...»: [Вершы] // Віцеб. рабочы. 22 лют.; Ліліт; Павяду цябе; «Як гарызонт — далёкі...»; «Ніколі я не спытаю...»: [Вершы] // Там жа. 26 жн.; Радзіма; «Я бываю, як рэчка горная...»: [Вершы] // Голас Радзімы. 15 мая; «Колькі думак у белыя ночы...»; Спатканне: [Вершы] // Знамя юности. 3 окт.; Радзіма; «Неба чэрвеньскае загрукатала...»; «Верыш, дружа, якое шчасце...»: [Вершы] // Чырв. змена. 15 сак.; «Неба чэрвеньскае загрукатала...»; Сіўка-бурка: [Вершы] // Там жа. 6 вер.; «Пакаціўся светлы клубок...»: [Верш] // Чырв. змена. 27 чэрв.

1974. Бабіна лета; «Прыбіла восень да долу лісце...»: [Вершы] // Маладосць. № 3; Салдату; «Заўтра мы — на ростанях...», «Не існавала на свеце зла...»: [Вершы] // Віцеб. рабочы. 1 ліст.

1975. Шмат за лёс я твой пратлела... [Верш] // Віцеб. рабочы. 7 чэрв.; Максіму Багдановічу; Залатая восень: [Вершы] // Там жа. 12 ліп.; Максіму Багдановічу: [Верш] // Знамя юности. 23 окт.; Пяшчота: [Верш] // Чырв. змена. 1 чэрв.

1976. Салдату не мінула дваццаць...; «Жыць можаш без мяне? — Жыві!..» [Вершы] // Віцеб. рабочы. 13 жн.

1977. «Як аблачынка, белым-белы сад...»; «І зноў віхурыцца застолле...»; Абнаўленне: [Вершы] // Маладосць. № 6; Максіму Багдановічу; Залатая восень: [Вершы] // Віцеб. рабочы. 12 ліп.; «Шмат за лёс я твой пратлела...»: [Верш] // Там жа. 7 чэрв.; Памяць; «Сон ці ява сілы немагчымай...»; Па грыбы; «У цёплым морыве на ўсходзе...»; Восень: [Вершы] // Віцеб. рабочы. 25 ліст.

1978. Памяць; «Роднае маё поле...»: [Вершы] // ЛіМ. 23 чэрв.

1979. На ўзлёце мары... (Памяці Л. Якубовіча): [Верш] // Якубовіч Л. Я з вамі, вёсны. Мн.; «Кар'ера...»; Крытык — «першапраходца»: [Вершы] // ЛіМ. 27 ліп.; «Зварухнула галіну...»; «Вясна у неба на прыкмеце...»: [Вершы] // Чырв. змена. 8 крас.

1982. Чалавечнасць: [Верш] // Віцеб. рабочы. 14 мая; Сын: [Верш] // Там жа. 23 ліп.; «Святло надзённай пазалоты...»; «Былі і сад і светлае аконца...»: [Вершы] // ЛіМ. 20 жн.

1983. Бабіна лета: [Верш] // Дзень паэзіі — 83. Мн.; Першы снег: [Верш] // Род. прырода. № 1; «Мы на даверлівай зямлі...»: [Верш] // Чырв. змена. 22 студз.

1984. «Ля палочка — дзве пячуркі, нары...»; [Верш] // Дзень паэзіі — 84. Мн.; Загадкі // Голас Радзімы. 9 жн.

1985. «Мір узыходзіў у зялёным лісці»: [Верш] // ЛіМ. 9 мая.

1.5.

На рускую мову. Часы: [Верш] / Пер. И. Василевский // Извечной песни голоса. Мн., 1980.

М. П. Барташэвіч.

БАРОЎСКІ АНАТОЛЬ

Бароўскі Анатоль Мікалаевіч (псеўд. Антон Крушня; н. 12.5.1942, в. Крушнікі Мазырскага р-на Гомельскай вобл.), празаік, нарысіст. Член СП Беларусі з 1990.

Нарадзіўся ў сям'і служачых. Спачатку вучыўся ў Тажылавіцкай СШ (Бабруйскі р-н), з 1958 працягваў вучобу ў Асавецкай СШ (Мазырскі р-н). Пасля заканчэння ў 1960 школы нядоўгі час працаваў у калгасе, на Мазырскім заводзе жалезабетонных вырабаў. Са студзеня па май 1961 настаўнік Турбінскай пачатковай школы (Мазырскі р-н). У 1961 паступіў на факультэт пачатковых класаў Мазырскага пединстытута, але праз год быў прызваны ў Савецкую Армію (служыў у Групе савецкіх войск у Германіі, 1962—64). Пасля дэмабілізацыі працягваў вучобу ў пединстытуце, перавёўшыся на завочнае аддзяленне (1964—67). Працаваў карэспандэнтам мазырскай раённай газеты «Камуніст Палесся» (1964—67), інспектарам арганізацыйнага аддзела Мазырскага гаркома КПБ (1967—68). З 1968, у сувязі з прызывам афіцэраў запасу, служыў у званні лейтэнанта начальнікам клуба ў г. Полацку. З 1970 адказны сакратар гарадской арганізацыі таварыства «Веды», з 1974 намеснік дырэктара па навучальна-выхаваўчай рабоце прамыслова-геалагічнага вучылішча № 84 г. Мазыра, з 1975 — уласны карэспандэнт газеты «Чырвоная змена» па Гомельскай вобл. Узнагароджаны медалём.

Першы верш А. Бароўскага з'явіўся ў армейскім друку ў 1963 (публікацыя не выяўлена). На старонках беларускага друку выступае з 1965 (газета «Чырвоная змена»). Першая аповесць «Тросніца» апублікавана ў 1979 (часопіс «Маладосць»). Аўтар кнігі прозы «Каліна пад акном». У сваіх творах уздымае маральна-этычныя праблемы, разважае аб месцы чалавека ў жыцці. Вядомы як нарысіст. Яго нарысы друкаваліся ў рэспубліканскіх газетах і часопісах, зборніках «Юнацтва», «Беларусь» («Двойчы расстраляны», «Крынічка мая — Зялёны мох...», «Мікалай пушкар» і інш.). Пісьменніку ўласцівы цікавасць да гісторыі сваёй зямлі, добрае веданне жыцця вёскі, любоў і павага да працаўніка.

Жыве ў Гомелі.

Г. М. Урупіна.

Бібліяграфія

1.2.
Каліна пад акном: Аповесці, апавяданні. Мн., 1987.

1.3.
1965. Салдаты: [Верш] // Чырв. змена. 19 снеж.
1968. Узаемнасць: Гумарэска // Вожык. № 2; Чырвоныя гваздзікі: Апавяданне // Гомел. праўда. 12 снеж.
1970. Статуэтка Бетховена: Рассказ // Во славу Родины. 1 февр.
1972. Зялёны гарошак: Гумарэска // Чырв. змена. 20 крас.
1976. Моц наша ў згодзе святой // Чырв. змена. 8 ліп.
1977. Таварыш капітан: Нарыс // Маладосць. № 7.
1978. Сіла ўнушэння: Гумарэска // Вожык. № 22; У жыцці настойлівым быць: [Рэц. на кн.: Кухараў С. Светлая пара. Мн., 1978] // Гомел. праўда. 29 ліст.
1979. Тросніца: Аповесць // Маладосць. № 2; Прыемная сустрэча: [Рэц. на кн.: Капыловіч І. Сонца садзіцца ў травы. Мн., 1978] // Гомел. праўда. 3 ліп.
1982. Тросніца // Знаёмства: Аповесці і апавяданні. Мн. Рэц.: Сердзюкоў М. Хлопцам пашчасціць // Гомел. праўда. 1983. 14 студз.; Чарота І. Карысць і радасць знаёмстваў // ЛіМ. 1983. 5 жн.
1984. Восень; Алеся: [Вершы] // Чырв. змена. 25 ліст.
1985. Радасць Уладзіміра Кашперкі: [Нарыс] // На пярэднім краі. Мн.; Суніцы; Накцюрн; «Ты гавары мне, гавары...»; Прыпяці: [Вершы] // Чырв. змена. 22 кастр.

1.5.
На рускую мову. Так завещал отец...: [Нарыс] / Пер. В. Касько // Письма с фронта. Мн., 1985.

2.3.
На беларускай мове. [Біяграфічная даведка] // Знаёмства. Мн., 1982.

М. П. Барташэвіч.

БАТОРЫН ФЕЛІКС

Баторын (сапр. Хаймовіч) Фелікс Барысавіч (н. 5.2.1948, Мінск), паэт, перакладчык. Член СП Беларусі 1992. Піша на беларускай і яўрэйскай (ідыш) мовах.

Нарадзіўся ў сям'і служачых. Бацька, Хаймовіч Барыс Паўлавіч, удзельнік партызанскага руху на Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. У доме часта гасцявалі бацькавы сябры-аднапалчане. Разам з іх размовамі, апавяданнямі, успамінамі, жартамі і казкамі ў жыццё будучага паэта ўвайшла жывая беларуская мова з яе багатым і сакавітым дыялектным разнаквеццем, якая стала для яўрэйскага хлопчыка роднай. Вершы пачаў складаць рана. Закончыўшы з залатым медалём Мінскую СШ № 51, спрабаваў паступіць у Літаратурны інстытут імя М. Горкага ў Маскве, але няўдала. Паступіў у Мінскі медыцынскі інстытут. У час вучобы (1966—72) працягваў займацца літаратурай. З лёгкай рукі вядомага беларускага паэта М. Аўрамчыка, якога Ф. Баторын лічыць сваім чуйным і мудрым настаўнікам, у часопісе «Маладосць» (1968, № 6) былі ўпершыню надрукаваны вершы маладога аўтара. Пасля медінстытута Ф. Баторын працаваў урачом у Барысаве, затым у Мінску.

Ф. Баторын пастаянна друкуецца ў «Маладосці», «Полымі», «ЛіМе», «Знамени юности» і інш. Вершы на мове ідыш публікаваліся ў «Саветыш геймланд» («Савецкая радзіма», Масква), «Бірабіджанер штэрн» («Бірабіджанская зорка», Бірабіджан), «Ды ідышэ гас» («Яўрэйская вуліца», Масква), «Форвэртс» («Наперад», Нью-Йорк), «Ды пэн» («Пяро», Оксфард). Выйшлі кнігі яго вершаў «Раніца», «Зялёны тралейбус», «Я дрэва пасадзіў». Ф. Баторын — аўтар балад, паэм «Батлеечнік», «Мытнік», «Граф Тышкевіч», «Севярын Налівайка», «Пан Кошчыц», «Чумацкая балада», «Выгнаннік». У здабытку паэта санеты, лірычныя вершы, апавяданні. Перакладае паэзію і прозу з рускай, нямецкай і ідыш на беларускую мову.

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Раніца: Вершы. Мн., 1981 (Першая кніга паэта). Рэц.: В е р а б ' ё ў П. Пра паэзію і дзіцячыя веласіпеды // ЛіМ. 1982. 12 лют.

Зялёны тралейбус: Вершы, балады, паэма. Мн., 1986.

Я дрэва пасадзіў: Вершы. Мн., 1991.

1.3.

1968. «Чаму сняцца мне гоні і хаты...»; «Сёння быццам я на голай крызе...»; «Лічу па вуліцах я крокі...»; Рэчка Проня: [Вершы] // Маладосць. № 6; Плошча Свабоды: [Вершы] // Там жа. № 12; Рэчка Проня: [Верш] // ЛіМ. 11 чэрв.

1970. Памяці Уладзіміра Маякоўскага; Поўня: [Вершы] // Маладосць. № 7.

1972. Восеньскае; «За вокнамі памалу сціхлі крокі...»; «Калі ў полі спалі ветры...»: [Вершы] // Маладосць. № 8.

1976. Санет; Ворыва; Напрадвесні: [Вершы] // Маладосць. № 11.

1978. Жывое слова; Роздых; «Мы з мацярынскім малаком...»; «Побліз лесу, дзе плынь прахалоды...»: [Вершы] // Маладосць. № 4; «Мы з мацярынскім малаком...»; «Побліз лесу, дзе плынь прахалоды...»: [Вершы] // Ніва. 28 мая.

1982. «Жнівень быў ласкавы, маляўнічы...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 82. Мн.; «Ля ракі Нямігі ў Ніжнім горадзе...»; На выгане; Пейзаж; «У целе, што ты песціў звыкла...»; «У сутаргах салодкіх б'ецца цела...»; «Тапаліныя пуховыя завеі...»: [Вершы] // Маладосць. № 1;«Колькі звычаяў даўніх зусім пазнікала...»: [Верш] // Полымя. № 6; Родны кут: [Верш] // Там жа. № 10.

1983. «Дзень стаіць марозны і пагожы...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 83. Мн.; Старое дрэва: [Верш] // Знамя юности. 8 апр.

1984. Палік; «Цяплом да болю роднага пагляду...»; Прызнанне: [Вершы] // Дзень паэзіі — 84. Мн.; «Я спытаў у самога сябе...»; Качкі; Спадарожнік; «У полі няўрымсліва сінія...»; «Навошта вы гэтак са мною?..»; «Кахаць, мой дружа, трэба ўмець...»: [Вершы] // Маладосць. № 6; Новонароджанаму; «Я выходжу ў сіні золак...»: [Вершы] // Полымя. № 10; «Цёплы вецер трэпле жартаўліва...»; «У далонях плача чалавек...»; «Не стамляюся травам і кветкам дзівіцца...»; Цыганскі дождж: [Вершы] // Знамя юности. 17 янв.; Зялёны тралейбус; Краіна пад назвай Душа; «Апошні трывожны прамень»; «Як дрэвы, што растуць»; Касцёл святога Роха; «Разгойдвае халодны вецер»; «Ты незаўважна ў сон мой увайшла»: [Вершы] // ЛіМ. 6 крас.

1985. [Біябібліяграфічная даведка пра Бергера У.] // Далягляды. Мн.; Палік: [Верш] // Партызаны, партызаны... Мн.

1.4.

1982. Г о н т а р А. «Як толькі след апошняй хмары згінуў...»: [Верш] / З яўр. // Братэрства. Мн.

1985. Б е р г е р У. Кэтэ Нідэркірхнер; Крокі; Мроі шляху: [Вершы] / З ням. // Далягляды. Мн.

М. П. Барташэвіч.

БРУЕВІЧ В.

Бруевіч В. (сапр. Рудніцкі Леанід Іванавіч; 1884—?), празаік

Атрымаў вышэйшую гісторыка-філалагічную адукацыю. З 1910 працаваў настаўнікам у гімназіях. У 1919—21 супрацоўнік беларускіх газет «Звон», «Беларусь» і «Вольны сцяг», у якіх публікаваў свае апавяданні. З 1920 выкладчык беларускай мовы, літаратуры і беларусазнаўства ў Мінскім політэхнічным інстытуце, у першай чыгуначнай школе і на агульнаадукацыйных курсах, са снежня 1923 выкладчык беларускай мовы ў БДУ. Далейшы лёс невядомы. У сваіх апавяданнях, звычайна невялікага памеру, В. Бруевіч узнімаў маральна-этычныя праблемы. Пранікаючы ва ўнутраны свет чалавека, тонка і па-мастацку выразна паказваў паводзіны людзей у складаных жыццёвых калізіях. Яго апавяданням уласцівы пластычнасць і зрокавая выразнасць малюнка, жывая натуральная мова.

В. У. Скалабан, Г. В. Якаўлева.

Бібліяграфія

1.3.

1919. Паруханае жыццё: Апавяданне // Беларусь. 4, 6 ліст.; Антонавае няшчасце: Апавяданне // Там жа. 13 ліст.; Дурны дырэктар: Апавяданне // Там жа. 30 ліст.; Стары будынак: Апавяданне // Звон. 24, 26, 29 вер.; Лук'ян: Апавяданне // Там жа. 13 кастр.

1920. Сябры: Апавяданне // Беларусь. 4 студз.; Цыгаркі: Абразок // Там жа. 31 студз.; Макар і Параска: Апавяданне // Там жа. 26 лют.; Чарніца Антонія: Апавяданне // Там жа. 27, 28 сак.; Пан у вёсцы: Апавяданне // Там жа. 7 траўня; Чорт: Апавяданне // Там жа. 9, 10, 11, 12 чэрв.; Пан Дроб у гатэлі: Апавяданне // Там жа. 4 ліп.

1921. На хаўтурах: Апавяданне // Вольны сцяг. 15 траўня.

1928. У старой хаце: Апавяданне // Чырв. сейбіт. № 9.

2.3.

На рускай мове. Карский Е. Белорусы. Пг., 1922. Т. III. С. 381; Наука и научные работники СССР. М., 1928. Ч. VI. С. 356.

В. У. Скалабан, Г. В. Якаўлева.

БЯРОЗКА АНАТОЛЬ

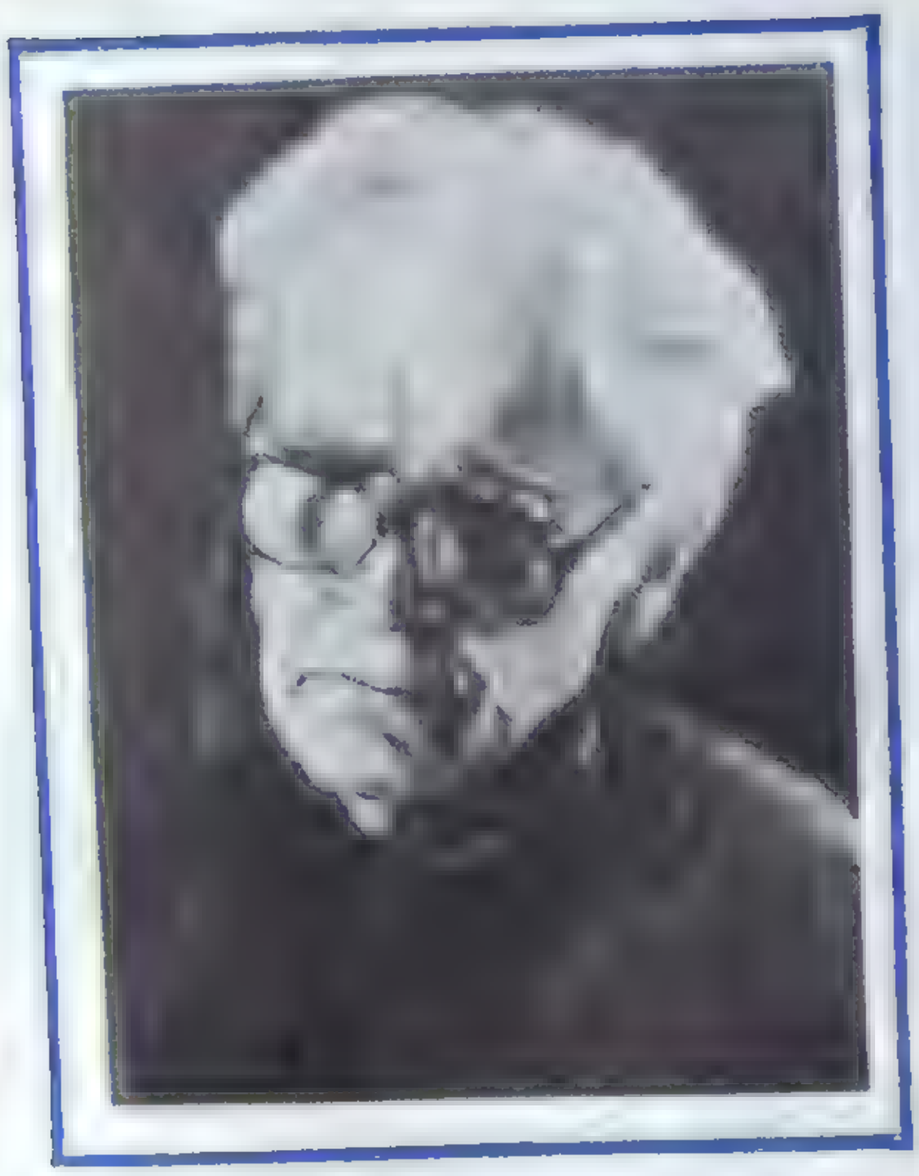

Бярозка Анатоль [сапр. Смаршчок Мацвей (Мітрафан), н. 19.2.1915, в. Падлессе Баранавіцкага пав. (цяпер Ляхавіцкі р-н Брэсцкай вобл.)], паэт. Заслужаны доктар медыцыны.

Вучыўся ў пачатковай школе ў роднай вёсцы і ў Ляхавічах. Затым скончыў гімназію і ліцэй у Баранавічах. У 1939 быў студэнтам медыцынскага факультэта Віленскага універсітэта, адначасова працаваў на гэтым факультэце як асістэнт. З першай ваеннай хваляй эміграцыі апынуўся ў ЗША. Вызначыўся там як выдатны спецыяліст-медык, імем якога названы адзін з карпусоў медыцынскага комплекса ў г. Мантысэла, штат Мінесота (В. Кіпель «Беларусы ў ЗША». Мн., 1993. С. 304).

Вядомая нам паэтычная спадчына А. Бярозкі параўнальна невялікая. Яго вершы канца 1920—30-х г. друкаваліся ў віленскіх перыядычных выданнях «Заранка», «Шлях моладзі», «Калоссе». У 1939 у беларускай хроніцы газ. «Крыніца» А. Бярозка называўся другім (пасля Н. Арсенневай) «выбітнейшым беларускім літаратарам, які астаўся ў Вільні». Пасля 1939 публікацыі А. Бярозкі ў беларускім друку зніклі. І толькі ў 1955 у нью-йоркскім беларускім часопісе «Конадні» з'явіўся верш А. Бярозкі «Ліст да маці: Пераклад з забытага», пад якім стаіць дата «кастрычнік 1949». У «Крыніцы» ў 1939 быў надрукаваны пераклад А. Бярозкам верша Здэнко Нажычкага «Пісьмо да маці», настальгічнай варыяцыяй якога стаў новы твор.

У 1989 у ЗША Мацвеем Рэпкавым-Смаршчком быў выдадзены невялікі зборнік вершаў А. Бярозкі «Адзінаццаць вершаў» з паралельным тэкстам на беларускай і англійскай мовах. Гэтую своеасаблівую містыфікацыю, калі выдавец і аўтар выступаюць у адной асобе, але пад рознымі імёнамі, відаць, можна вытлумачыць тым, што паэтычная творчасць А. Бярозкі ў асноўным ажыццявілася і вычарпалася ў 1930-я г. ў Вільні (усе вершы зборніка — той пары), а ў пазнейшы, эміграцыйны час доктар медыцыны Мацвей (Мітрафан) Смаршчок цалкам аддаўся лекарскай практыцы і, магчыма, вершаў больш не пісаў. У паэзіі А. Бярозкі чуюцца водгаласы адраджэнскай беларускай паэзіі. Ён знаходзіцца ў коле традыцыйных вобразаў: абуджальнай вясны, руні, нёманскіх хваляў, дубоў, што выстойваюць у буру, ліхіх хмараў («Шуміць Нёман», «На раскутай з-пад снежных пялёнаў землі...», «Пяі аб вясне!»). Але звыклыя матывы, дзе прысутнічаюць плач аб нядолі і мара аб далёкай светлай будучыні, паэт імкнецца эстэтызаваць, упрыгожыць, ускладніць фактуру верша тонкай лексічнай арнаментыкай. Некаторыя вершы напісаны пад адчувальным уплывам М. Багдановіча («Фрагмент»), А. Пушкіна («Зімовым вечарам»). У рэцэнзіі на выданне твораў А. Бярозкі 1989 г. Я. Запруднік адзначаў танальны мінор, якім афарбаваны вершы паэта, не як сведчанне кволасці душы, а як прыкмету яе чуласці

і спагадлівасці: «Аўтар жыве ў свеце восеньскім, вячорным і начным, калі ягоная душа найглыбей адчувае прыхаванае змрокам маўклівае людское гора, ці не адзінай дапамогай якому засталося толькі паэтава спачуванне» («Беларус», Нью-Йорк, 1989. № 64).

Жыве ў г. Мантысела, штат Мічыган (ЗША).

І. Э. Багдановіч.

Бібліяграфія

1.2.

Адзінаццаць вершаў; Eleven poems. Мантыселя (ЗША), 1989.

1.3.

1933. Хрыстос Ускрос: [Верш] // Шлях моладзі. № 4; Устань!: [Верш] // Там жа. № 5; «О, не пяі, сястрыца, сумнай песні!..»: [Верш] // Там жа. № 6; «О, восенькі віхор, ты мой друг, ты мой брат!..»: [Верш] // Там жа. № 9; Васеннім кветкам: [Верш] // Там жа. № 10; «Вітай, вітай, зіма, халодна наша маці!..»: [Верш] // Там жа. № 11, 12.

1934. «На ўслончыку засела над ваконцам...»: [Верш] // Шлях моладзі. № 2; «Ноч навісла над соннай зямлёй...»: [Верш] // Там жа. № 4; Жаўранак: Санет // Там жа. № 5; «Яна пяе...»: [Верш] // Там жа. № 7—8; «Бліснула зор чарада...»: [Верш] // Там жа. № 11; Восень: [Верш] // Там жа. № 12.

1935. «...Снягі... снягі... снягі... І шэры дзень зімовы...»; «Туман разаслаўся над соннай зямлёю...»: [Вершы] // Калоссе, № 1; Зімовым вечарам; «Заснула ноч. Павіслі ціха зоры...» (Грам. Машары на выезд у Гдыню прысвячаю); Фрагмент; «Шуміць Нёман...»: [Вершы] // Там жа. № 2; Ноч ідзе...; «На раскутай з-пад снежных пялёнаў зямлі...»; «Вось ізноў плачуць струны гітары тваёй...»: [Вершы] // Там жа. № 3; Перадавым; Адлёт жураўлёў; «Пяі аб вясне!..»: [Вершы] // Там жа. № 4; «Збудзіся, Крывіч, з паднявольнага сну...»: [Верш] // Шлях моладзі. № 1; «Бурляць і ймкнуцца няўпэўнныя думкі...»: [Верш] // Там жа. № 2; «Ціхутка траўнёвая ноч падышла...»: [Верш] // Там жа. № 6.

1936. «Адзінота»; Зіма: [Вершы] // Калоссе. № 1; «Тысячай воч палымяных, распаленых цемрай начною...»; «Поле, далёка — шырока поле... І неба над полем...»: [Вершы] // Там жа. № 2; «Парвалась струна...»: [Верш] // Шлях моладзі. № 4; «Над разорамі чорных палёў, разаслаўшыся хваляй шырокай...»: [Верш] // Там жа. № 10.

1937. «І сустрэнь мяне, о поле...»: [Верш] // Калоссе. № 1; «Не, я не скажу табе...»; «Ноч каля буды»: [Вершы] // Там жа. № 4; «Я люблю цябе, вечар, за цень перажытага дня...»: [Верш] // Шлях моладзі. № 1.

1938. «Зіма...»: [Верш] // Шлях моладзі. № 3.

1939. «Сягоння ты гэтак блізка...»: [Верш] // Калоссе. № 1; Credo in duos deos: [Верш] // Там жа. № 2.

1991. «Вядучы матыў»; «Сягоньня патухла тваё акно...»; «Ліст да маці»; «Верасьнёвае сонца гуляе»: [Вершы] // Полацак. № 6—7.

1992. Адлёт жураўлёў; «Сягоння патухла тваё акно...»; Поле, далёка — шырокае поле... І неба над полем...; «Тысячай воч палымяных, распаленых цемрай начною...»; «Абяздолены мой страшны шлях...»: [Вершы] // Туга па Радзіме. Мн.

1.4.

1938. Міцюта О. Не заступіце дарогі; Жукаўскас А. Паварот да вершаў: [Вершы] / З літ. // Калоссе. № 2.

1939. Нажычкі З. Пісьмо да маці: [Верш] / З пол. // Крыніца. 1 снеж.

1955. [Нажычкі З.] Ліст да маці (Пераклад з забытага) / З пол. // Конадні. № 4.

1992. [Нажычкі З.] Ліст да маці (Пераклад з забытага): [Верш] / З пол. // Туга па Радзіме. Мн.

2.3.

На беларускай мове. Вечар беларускай паэзіі і песні // Наша воля. 1936. № 5; Рэпкаў-Смаршчок М. «Абяздолены мой стромны шлях...» // Полацак. 1991. № 6—7; Я. Н. [Найдзюк Я.]. Вечар беларускай паэзіі і песні // Шлях моладзі. 1936. № 3.

На польскай мове. R. K. Na białoruskim Parnasie poetyckim w Wilnie // Środy Literackie. 1937. Nr. 7; [«Wieczór poezji i pieśni białoruskiej» w Wilnie 15.III.1936 r.] // Słowo, 1936. Nr 72.

3.1.

ЦБ АН Літвы, аддз. рукап., ф. 21, адз. зах. 44.

Т. М. Махнач.

ВАЛОШКА МАКСІМ

Валошка Максім (сапр. Бутэвіч Анатоль Іванавіч; інш. псеўд. А. Баярскі, Міша Алімпік; н. 15.6.1948, в. Баяры Нясвіжскага р-на Мінскай вобл.), перакладчык, дзіцячы пісьменнік, публіцыст, крытык. Член Саюза журналістаў з 1972. Член СП Беларусі з 1994.

З сялянскай сям'і. Бацька, Іван Іванавіч, і маці, Марыя Канстанцінаўна, усё жыццё працавалі на зямлі, цяпер на пенсіі. Маці добра спявае, ведае шмат народных песень, валодае вострым словам, пачуццём гумару. У 1963 А. Бутэвіч скончыў Веліпаліпскую 8-гадовую школу, у 1966 Сноўскую сярэднюю школу. У 1966—71 вучыўся на аддзяленні беларускай мовы і літаратуры філалагічнага факультэта БДУ. Пасля яго заканчэння працаваў рэдактарам Беларускага тэлеграфнага агенцтва (1971—73), інструктарам ЦК ЛКСМБ (1973—75), намеснікам рэдактара газеты «Чырвоная змена» (1975—80), загадчыкам аддзела прапаганды і культурна-масавай работы ЦК ЛКСМБ (1980), інструктарам сектара мастацкай літаратуры аддзела культуры ЦК КПБ (1980—86), дырэктарам выдавецтва «Мастацкая літаратура» (1986—87), загадчыкам сектара мастацкай літаратуры, намеснікам загадчыка ідэалагічнага аддзела ЦК КПБ (1987—90), старшынёй Дзяржаўнага камітэта Беларусі па друку (1990—92), міністрам інфармацыі Рэспублікі Беларусь (1992—94). З 1994 — міністр культуры і друку Рэспублікі Беларусь. Член Рады СП Беларусі.

Яшчэ ў школьныя гады друкаваўся ў нясвіжскай раённай газеце «Чырвоны сцяг», рэспубліканскім друку. Першая прыкметная публікацыя з'явілася ў часопісе «Беларусь» у 1969. Перакладае з польскай, рускай і ўкраінскай моў, а таксама на рускую мову. Першы пераклад з польскай мовы надрукаваны ў «ЛіМе» ў 1977, а першая падборка гумарэсак з польскай мовы змешчана ў калектыўным зборніку «Вясёлы калейдаскоп» (1979). У яго перакладах выйшлі кнігі «Крутые вёрсты» У. Ліпскага (Масква, 1981, Кемерава, 1982, 1989), «Солёная роса» А. Капусціна (Казань, 1984), «Прыгоды Піркса» С. Лема (1992), «Марсианское путешествие» В. Гіевіча (1992), «Салярыс» С. Лема (1994). Ён пераклаў на беларускую мову творы Шолам-Алейхема, Я. Асэнкі, Р. Маеўскага, А. Давыдава, У. Крупіна, А. Гудзяліса, Ю. Збанацкага, П. Панча, Д. Олдрыджа і многіх іншых рускіх, украінскіх, польскіх аўтараў, на рускую мову — творы А. Гарана, Я. Сіпакова, беларускі народны гумар. У перакладах добра перадае рэаліі, стыль пісьменніка, яго манеру пісьма. Ёсць свой выбар тэкстаў, дзе беларусамі засвойваюцца новыя пласты лексікі, свае строгія прынцыпы падыходу да арыгіналаў. Літаратурныя рэцэнзіі, публіцыстычныя творы напісаны прафесіянальна, з веданнем справы. П'есы, узноўленыя па-беларуску М. Валошкам, ідуць на беларускай сцэне. Выступае з апавяданнямі для дзяцей.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.3.

1969. Аб зернях хараства: [Рэц. на кн. Конан У. Развіццё эстэтычнай думкі ў Беларусі. Мн., 1968] // Беларусь. № 11 / Пад сваім прозв.

1970. Аб беларускай паэме: [Рэц. на кн.: Беларуская паэма ў другой палавіне XIX — пачатку XX ст. Мн., 1970] // Беларусь. № 11 / Пад сваім прозв.

1971. Нясвіжу патрэбны музей // ЛіМ. 22 студз.; Павучальны вопыт: [Рэц. на кн.: Урбановіч У. Шляхамі паэтаў і герояў. Мн., 1970] // Наст. газ. 11 вер. / Усё пад сваім прозв.

1972. Песні брацтва над Нёманам. Свята паэзіі ў Мікалаеўшчыне // Звязда. 19 вер.; ЛіМ. 22 вер. / Сааўт. А. Капусцін, І. Падаражанскі; З павагай да чалавека: [Рэц. на кн. Даніленка М. Запаветны акіян. Мн., 1972] // ЛіМ. 1 снеж.; Франциск Скорина — печатник и художник: [Рэц. на кн.: Баразна Л. Гравюры Францыска Скарыны. Мн., 1972] // Труд. 3 кастр.; Кніга пра мужнасць // Чырв. змена. 12 кастр. / Усё пад сваім прозв.

1973. Даследаванне пра творчасць К. Чорнага: [Рэц. на кн.: Адамовіч А. Маштабнасць прозы. Мн., 1972] // Беларусь. № 9; Попел Хатыні ў сэрцы: [Рэц. на кн.: Нагнібеда М. Званы Хатыні. Мн., 1973] // ЛіМ. 5 кастр.; [Рэц. на кн.: Барадулін Р. Вяртанне ў першы снег. Мн., 1972] // Наст. газ. 24 студз. / Усё пад сваім прозв.

1974. Девушка из Еремино: [Нарыс] // Комсомол Белоруссии в третьем решающем. Мн.; З далёкіх вандровак: [Рэц. на кн.: Хорсун В. З дарог далёкіх і блізкіх. Мн., 1973] // Беларусь. № 5; Юность, опаленная войной: [Нарыс] // Знамя юности. 7 мая; Факты і... схема: [Рэц. на кн.: Матрунёнак А. Псіхалагічны аналіз у сучасным беларускім рамане. Мн., 1972] // ЛіМ. 1 сак.; Па запаветах Ільіча: [Рэц. на кн.: Максимов Л. Заветы Ленина и молодежь. Мн., 1973] // Там жа. 14 крас. / Усё пад сваім прозв.

1975. Біяграфія пакаленняў: [Рэц. на кн.: Очерки истории Ленинского комсомола Белоруссии. Мн., 1975] // Маладосць. № 11 / Пад сваім прозв.; Пульс планеты: [Рэц. на кн.: Павлов С. Репортаж с борта Земли. Мн., 1975] // ЛіМ. 26 снеж.; Урокі этыкі: [Рэц. на кн.: Лапцёнак С. Этыку — моладзі. Мн., 1975] // Чырв. змена. 12 кастр. / Пад сваім прозв.

1976. Влияние литературы на формирование нравственных качеств молодежи (по произведениям И. Шамякина) // Актуальные проблемы идейно-нравственного воспитания молодежи. Мн.; Ёсць пяцігодка: [Нарыс] // На галоўных рубяжах. Мн.; Вызначана дакументальнасцю: [Рэц. на кн.: Капусцін А. Суд вырашыў. Мн., 1975] // Беларусь. № 5; Радок у летапіс: [Рэц. на кн.: Паўловіч У. Залацінка. Мн., 1976] // Маладосць. № 12; Там, дзе рэйкі ідуць праз тайгу: [Нарыс] // ЛіМ. 7 мая; Паэма пра мужнасць // Чырв. змена. 22 лют.; Дэсант у тайгу: беларускія будаўнікі БАМА: [Нарыс] // Там жа. 4—6, 25, 30 мая; 17—19 жн. / Усё пад сваім прозв.

1977. Пачыналася гэта так...: [Рэц. на кн.: Мележ І. Першая кніга. Дзённікі. Сшыткі. З запісных кніжак. Мн., 1977] // ЛіМ. 30 снеж.; Высокі крытэрый: [Рэц. на кн.: Гіль М. Таццянін чэрвень // Маладосць. 1976. № 12] // Чырв. змена. 23 студз.; Замір'е змагалася за мір: [Нарыс] // Там жа. 12 ліп. / Усё пад сваім прозв.

1978. Школа жизни: [Нарыс] // Молодая гвардия труда. Мн.; Увага да чалавека: [Рэц. на кн.: Капусцін А. Размова ў дарозе. Мн., 1977] // Беларусь. № 11; Зорная кніга касманаўта: [Рэц. на кн.: Клімук П. Зоры — побач. Мн., 1977] // Голас Радзімы. 1 чэрв.; [Рэц. на кн.: Жук А. Зоркі над палігонам. Мн., 1977] // Чырв. змена. 23 лют.; Вяртанне ў маладосць // Там жа. 30 ліст. / Усё пад сваім прозв.

1979. Споведзь шчырая і праўдзівая: [Рэц. на кн.: Бялевіч А. Споведзь сэрца. Мн., 1978] // ЛіМ. 5 студз.; Камсамольская вернасць: [Рэц. на кн.: Сэрцам табе прысягаю. Мн., 1978] // Там жа. 27 крас.; Бацькоў хлебаробскую славу дастойна працягвае моладзь: [Нарыс] // Чырв. змена. 31 сак.; Памяць стукае ў сэрца: [Нарыс] // Там жа. 6 мая; Пясняр баявога юнацтва // Там жа. 9 кастр. / Усё пад сваім прозв.

1980. Хлебаробская настойлівасць: [Нарыс] // Камсамол Беларусі ў дзесятай пяцігодцы. Мн.; Взлётная полоса: [Нарыс] // Знамя юности. 11 вер.; За чалавека на планеце людзей: [Рэц. на кн.: Адамовіч А. Літаратура, мы і час. Мн., 1979] // Чырв. змена. 15 сак.; / Усё пад сваім прозв.

1981. Будую свой горад: [Нарыс] // Камсамольскі гарніст. Мн. / Пад сваім прозв.

1983. Сонца-абаронца: [Казка] // Вясёлка. № 11.

1984. Лес на выжарыне: [Апавяданне] // Вясёлка. № 11; Хлеб і песня: [Нарыс] // Знамя юности. 13 снеж. / Пад псеўд. А. Боярский.

1985. Юность, опалённая войной: [Нарыс] // Пісьмы з фронту. Мн. / Пад сваім прозв.; Фоталетапіс жыцця паэта: [Рэц. на кн.: Максім Танк. Мн., 1985] // Чырв. змена. 1985. 31 ліп. / Пад псеўд. А. Баярскі; Апаленая кніга: [Апавяданне] // Вясёлка. № 9; Надзейка-Чарадзейка: [Казка] // Работніца і сялянка. № 9.

1.4.

Липский В. Крутые вёрсты / С бел. М., 1981 / Пер. пад сваім прозв.

Липский В. Крутые вёрсты / С бел. Кемерово, 1982; Кемерово, 1989 / Пер. пад сваім прозв.

Капустин А. Солёная роса: Повесть / С бел. Казань, 1984 / Пер. пад сваім прозв.

Гигевич В. Марсианское путешествие / С бел. Мн., 1992.

Лем С. Прыгоды Піркса / З пол. Мн., 1992.

Лем С. Салярыс / З пол. Мн., 1994 (Б-ка замежнай прозы).

1977. Маеўскі Р. Дзверы: [Гумарэска] /З пол. // ЛіМ. 16 снеж. / Пад сваім прозв.

1978. Маевский Р. Пятно: [Гумарэска] / З пол. // Знамя юности. 22 янв.; Яго ж. Белыя вароны: [Гумарэска] / З пол. // Чырв. змена. 26 лют.; Асэнка Я. Прыклад для пераймання: [Гумарэска] / З пол. // Там жа. 15 сак.; Фрэдман С. Прыходзіць дзівак да дзівака: [Гумарэска] / З пол. // Там жа. 9 крас.; Дарэцкі Ф. Пачатак і канец матарызацыі: [Гумарэска] / З пол. // Там жа. 10 чэрв.; Чубашак М. Адзін, як палец: [Гумар. апавяд.] / З пол. // Там жа. 20 жн.; Яго ж. Быццам і нічога асаблівага: [Гумарэска] / З пол. / Там жа. 10 вер. Маеўскі Р. Спрытнюга: [Гумарэска] / З пол. // Там жа. 4 ліст.; Яго ж. У поўдзень: [Гумарэска] / З пол. // Там жа. 12 ліст.; Асэнка Я. Выпадковасць: [Гумарэска] / З пол. // Там жа. 26 ліст.; / Пад сваім прозв.

1979. Маеўскі Р. Дзверы; Сапсаваны шлагбаум; Белыя вароны; Спрытнюга; Апоўдні: [Гумарэскі] / З пол. // Вясёлы калейдаскоп. Мн.; Липский В. Крутые вёрсты: [Аповесць] / З бел. // Знамя юности. 14—16 жн; Патэмкоўскі А. Памяць: [Гумарэска] / З пол. // ЛіМ. 6 крас.; Асэнка Я. Візіт: [Гумарэска] / З пол. // Там жа. 27 ліп.; Чубашак М. Як стаць шчаслівым: [Гумарэска] / З пол. // Чырв. змена. 7 студз.; Яго ж. І тое, што ёсць, і тое, чаго няма: [Гумарыст. апавяданне] / З пол. // Там жа. 28 студз.; Яго ж. Гэта перабольшанне, дарагі!: [Гумарэска] / З пол. / Там жа. 14 крас.; Вітлін Е. Бася расказвае казкі: [Гумарэска] / З пол. // Там жа. 5 мая; Асэнка Я. За сцяной: [Гумарэска] / З пол. // Там жа. 7 ліп.; Яго ж. Дыялог: [Гумарэска] / З пол. // Там жа. 14 ліп.; Яго ж. Недагляд: [Гумарэска] / З пол. // Там жа. 25 жн.; Яго ж. Акцыя «Зіма»: [Гумарэска] /З пол. // Там жа. 9 вер.; Патэмкоўскі А. На карысць грамадства: [Гумарэска] / З пол. // Там жа. 8 снеж. / Усё пад сваім прозв.

1980. Липский В. Мужество: [Аповесць] / З бел. // Молодая гвардия. № 5; Яго ж. Крутые вёрсты: [Аповесць] / З бел. // Комсомолец Кузбасса. № 69—72 / Дарэцкі Ф. Рэкардыстка: [Гумарэска] / З пол. // Чырв. змена. 6 студз.; Чапіга У. Кран: [Гумарэска] / З укр. // Там жа. 10 жн.; Мірашнічэнка А. Поўнае зацьменне месяца: [Апавяданні] // Там жа. 16 снеж. / Усё пад сваім прозв.

1981. Жыгілій У. Біклага: Апавяданне / З укр. // Бярозка. № 5; Раманіка М. Карабель «мама»: Апавяданне / З укр. // Вясёлка. № 3; Липский В. Крутые вёрсты: Аповесць / З бел. // Молодой коммунар. № 10—22 / Пад сваім прозв.

1982. Разумневіч У. Сустрэліся марак з лётчыкам: Апавяданне / З рус. // Вясёлка. № 2.

1984. Крывашапкін А. Апока: Апавяданне / З якуцк. // Вясёлка. № 4.; Капустин А. Минута молчания: Апавяданне / З бел. // Знамя юности. 10 лют. / Пад сваім прозв.

1985. Давыдаў А. Скарб: Апавяданне / З укр. // Бярозка. № 7; Сипаков Я. Кто-то смотрит в гнездо жаворонка; Росное утро: Апавяданні / С бел. // Нёман. № 4; Капустин А. Минута молчания: Апавяданне / С бел. // Советская молодежь. 28 сак.

М. П. Барташэвіч.

ВАСЮЧЭНКА ПЯТРО

Васючэнка Пятро Васілевіч (н. 15.2.1959, г. Полацк), празаік, крытык, літаратуразнавец. Кандыдат філалагічных навук (1985).

З сям'і інтэлігентаў. Бацька, Васіль Пятровіч, выкладчык у Полацкім лясным тэхнікуме, маці, Галіна Аляксееўна, бібліятэкар. Пасля заканчэння Полацкай СШ № 9 (1976) паступіў на факультэт журналістыкі БДУ, які скончыў у 1981. Вучыўся ў аспірантуры Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР (1981—84). Абараніў кандыдацкую дысертацыю на тэму «Вайна і дзяцінства. Мастацкае асваенне праблемы ў беларускай прозе 60—70-х гадоў». З 1984 — малодшы, з 1991 — старшы навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН Беларусі.

Друкавацца П. Васючэнка пачаў у 1979 на старонках газеты «Літаратура і мастацтва». Піша літаратурна-крытычныя артыкулы («Гэтае шматаблічнае «Рэтра», «Смех — гэта сур'ёзна», «Загадкавыя «Тутэйшыя», «Паміж кніжным і зямным», «Парадоксы ў «тутэйшым» стылі» і інш.). Некаторыя з іх змешчаны ў зборніках «Вобраз — 88», «Вобраз — 90». У 1991 выйшла яго манаграфія «Драматургія і час», у 1994 — даследаванне «Драматургічная спадчына Янкі Купалы». У літаратурна-крытычных артыкулах і манаграфіі П. Васючэнка звяртаецца да спадчыны класікаў беларускай літаратуры (Я. Купала, М. Гарэцкі, А. Мрый, В. Ластоўскі і інш.), творчасці сучасных празаікаў і драматургаў (В. Быкаў, А. Петрашкевіч, М. Дудараў, М. Матукоўскі, В. Казько, І. Пташнікаў, Л. Дранько-Майсюк, А. Глобус). Піша апавяданні і казкі («Печка-чарадзейка», «Палёт да млечнага шляху», «Жаба ў кампоце», «Прыгоды паноў Кубіцкага і Заблоцкага»). Празаічныя творы П. Васючэнкі друкаваліся ў часопісах «Вясёлка», «Бярозка», «Крыніца», штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва», у калектыўных зборніках «Цвіце верас» (1987), «Тутэйшыя» (1989). У 1993 выйшаў зборнік яго прозы «Белы мурашнік». У яго прозе фантастычнае, загадкавае спалучаецца з прыземленай будзённасцю. Праз страхі і дзівосныя праявы праглядвае наш час — з арытміяй чалавечых настрояў, з пераломамі жыццёвых лёсаў. Смех мяжуе з тугою, шчырым чалавечым болем. Апавядальнай манеры П. Васючэнкі ўласцівы мяккі, часам парадаксальны гумар.

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Война и детство: Художественное освоение проблемы в белорусской прозе 60—70-х годов: Автореф. дисс. ... канд. филол. н. Мн., 1985.

Драматургія і час. Мн., 1991.

Белы мурашнік: Аповеды, прыпавесці. Мн., 1993.

Драматургічная спадчына Янкі Купалы: Вопыт сучаснага прачытання. Мн., 1994.

1.3.

1979. Свет сустрэч і адкрыццяў: [Рэц. на кн.: Б я г а н с к а я Я. Нечаканая сустрэча. Мн., 1978] // ЛіМ. 25 мая.

1980. Вярнуўся...: Апавяданне // Бярозка. № 2; Счастливого плавания, «Ручнікі» // Неман. № 10.

1981. У адказе перад зямлёй і людзьмі: [Рэц. на кн.: Б л а к і т В. Шануй імя сваё // Маладосць. 1981. № 1] // ЛіМ. 6 сак.

1982. Па абкатаным шляху: [Рэц. на кн.: К а н а н о в і ч І. Белы чыгун. Мн., 1981] // ЛіМ. 5 лют.; Гэтае шматаблічнае «Рэтра»...»: Нататкі пра новыя кнігі А. Дзятлава, І. Капыловіча і М. Капыловіча // Там жа. 21 мая; Насустрач свайму караблю: [Рэц. на кн.: Ф і л і м о н а в а Л. Пад шолах ветразяў. Мн., 1981] // Там жа. 25 чэрв.

1983. Флірт без адрыву ад вытворчасці: [Рэц. на кн.: Н а в у м о в і ч У. Такое бывае аднойчы. Мн., 1982] // ЛіМ. 24 чэрв.; Парог вучнёўства: [Рэц. на кн.: Ц я ж к і А. Пара блакітных дажджоў. Мн., 1982] // Там жа. 7 ліст.; Сталей, крытычнае пяро! // Чырв. змена. 20 крас.

1985. Вачамі дзяцінства // Беларуская літаратура. Вып. 13. Мн., 1985; Вайна і дзяцінства ў творчасці В. Казько // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 1; Детство помнит // Неман. № 6; Грані чалавечнасці: [Рэц. на кн.: Б у г а ё ў Дз. Чалавечнасць. Мн., 1984] // Звязда. 26 вер.; На перакаце: [Рэц. на кн.: І п а т а в а В. Перакат. Мн., 1984] // ЛіМ. 29 сак.; Смех — гэта сур'ёзна // Там жа. 12 ліп.; Зменлівыя берагі часу // Там жа. 15 ліст.; Вярнуўся: [Апавяданне] // Ніва. 7 ліст.

М. П. Барташэвіч.

ВЕРАБ'ЁЎ ПАВЕЛ

Вераб'ёў Павел Віктаравіч (н. 7.11.1958, в. Рабавічы Слаўгарадскага р-на Магілёўскай вобл.), паэт. Член СП Беларусі з 1991.

Нарадзіўся ў сям'і рабочага. Пасля заканчэння школы з 1976 да 1985 працаваў у слаўгарадскай раённай газеце карэспандэнтам, загадчыкам аддзела, намеснікам рэдактара. Адначасова ў 1977—83 завочна вучыўся на факультэце журналістыкі БДУ. У 1985—87 слухач Мінскай вышэйшай партыйнай школы. У 1987 рэдактар аддзела часопіса «Народная гаспадарка Беларусі», у 1987—89 загадчык сектара друку ЦК ЛКСМБ, у 1989—91 адказны сакратар газеты «Чырвоная змена», намеснік рэдактара газеты «Знамя юности», вядучы рэдактар выдавецтва «Юнацтва». У 1991—92 галоўны рэдактар газеты «Знамя юности», у 1992—94 намеснік галоўнага рэдактара газеты «Добры вечар», з канца 1994 аглядальнік газеты «Мінская праўда».

Літаратурную працу пачаў у 1976. Першыя вершы надрукаваў у слаўгарадскай раённай газеце. Публікаваўся ў магілёўскай абласной газеце, газетах «Чырвоная змена», «Сельская газета», штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва», часопісе «Маладосць». У 1990 у выдавецтве «Мастацкая літаратура» выйшаў зборнік яго вершаў «Крытычная маса». П. Вераб'ёў — паэт з арыгінальнай манерай пісьма, сваім бачаннем свету, прыроджанай далікатнасцю. Піша пра родны край, яго людзей. Любоў да маці, роднай зямлі, вернасць запаветам продкаў — асноўныя матывы твораў. Лаўрэат прэміі імя М. Багдановіча выдавецтва «Мастацкая літаратура» (1992).

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Крытычная маса: Вершы. Мн., 1990 (Першая кніга паэта).

1.3.

1977. Праводзіны; «Ціха ў ночы вербіны шапочуць...»; «Сасонкі зарою апалены»; «Звінелі жаваранкам росы...»: [Вершы] // Маг. праўда. 20 мая.

1978. Люблю цябе, зямля... [Вершы] // Маг. праўда. 12 вер.

1980. «Забыты богам, выкляты людзьмі...»; «Без стомы я дзіўлюся на людзей...»; «Пройдзе час і мы паспакайнеем...»: [Вершы] // Маладосць. № 2; З лірычнага сшытка: [Вершы] // Маг. праўда. 22 сак.; Пісьмо-загадка; Хлопчык і конюх; «З наіўнасцю дзіцячаю прасіла...»: [Вершы] // Там жа. 26 вер.

1982. Пра паэзію і дзіцячыя веласіпеды: [Рэц. на кн.: Б а т о р ы н Ф. Раніца. Мн., 1981] // ЛіМ. 12 лют.

1983. Вясёлка белага святла: [Рэц. на кн.: Я ф і м а ў Ф. Светлыя зімовыя ночы. Мн., 1982] // ЛіМ. 11 лют.; Чаму зазванілі званы? // Там жа. 15 ліп.; Шчырае пастаянства // Маг. праўда. 9 вер.

1984. Мы — з зямлі: [Рэц. на кн.: Р а к а ў В. І склон, і птах, і я... Мн., 1983] // ЛіМ. 23 сак.; «Чароўны сад блакітам агароджаны...»: [Верш] // Маг. праўда. 26 кастр.

1.6.

Ветразь...: Пісьменнікі народаў свету — дзецям: Вершы, апавяданні, казкі... Мн., 1985.— ... 1992 / Скл.

М. П. Барташэвіч.

ВЯРШЫНІН МІКОЛА

Вяршынін Мікалай Пятровіч (н. 20.05.1940, г. Чэрвень Мінскай вобл.), паэт-сатырык, гумарыст. Член СП Беларусі з 1993.

Бацькі М. Вяршыніна загінулі ў пачатку вайны пад бомбамі. Выхоўваўся спачатку ў цёткі, пасля ў дзіцячым доме. У 1954 паступіў у Мінскі аўтамеханічны тэхнікум (кавальска-штамповачная вытворчасць), які закончыў у 1958. З 1959 па 1962 служыў у пагранвойсках. Закончыў гістарычны факультэт БДУ (1970), а таксама аддзяленне сацыялогіі універсітэта марксізму-ленінізму (1972). Адначасова ў 1964—1965 працаваў інжынерам на электратэхнічным заводзе, у 1958—1967 — на падшыпнікавым заводзе, у 1967—1978 — старшым інжынерам на Мінскім трактарным заводзе. З 1978 працуе вядучым інжынерам навукова-вытворчага аб'яднання «Прагрэс».

Літаратурную дзейнасць пачаў у 1960 падчас вайсковай службы ў Эстоніі, на рускай мове. З 1964 піша па-беларуску. Выдаў зборнікі сатырычнай паэзіі «Без віны вінаватыя», «Не сышліся характарамі», «Дагуляўся», «Нашто мне жаніцца», «У чужым воку», «Свой чалавек», «Сваё месца». Піша таксама сатырычную прозу. Яго творы ўвайшлі ў 22 калектыўныя кніжкі сатырычнай паэзіі і прозы.

Сатырычныя вершы М. Вяршыніна трапныя і вострыя. Ён выкрывае падхалімаў, кар'ерыстаў, прыстасаванцаў, хапугаў, гультаёў, злодзеяў і інш. Паэт добра ведае народныя характары. Вострая і дасціпная сатыра М. Вяршыніна накіравана супраць заган, якія перашкаджаюць нармальнаму жыццю людзей. А як гумарыст ён весела ўсміхаецца, калі сустракаюцца смешныя сітуацыі.

М. Вяршынін шмат гадоў кіраваў літаб'яднаннямі пры Мінскім трактарным заводзе, пры рэдакцыях газет «Мінская праўда» і «Чырвоная змена». З'яўляецца літаратурным кансультантам некаторых газет.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Без віны вінаватыя. Мн., 1972. (Першая кніга паэта).

Не сышліся характарамі: Сатыра і гумар. Мн., 1977. Рэц.: Саенка В. // ЛіМ. 1977. 15 ліп.

Дагуляўся: Сатыр. вершы, байкі, мініяцюры. Мн., 1981. (Б-ка «Вожыка»).

Нашто мне жаніцца: Сатыра і гумар. Мн., 1982.

Свой чалавек: Байкі, фельетоны, гумарэскі, мініяцюры, каламбуры, эпіграмы. Мн., 1993.

1.3.

1960. Отчизна; Слава Армии Советской: [Вершы] // Пограничник. 10 мая; Герой; Солдатские письма: [Вершы] // Там жа. 27 нояб.

1962. Об этикетках и столбах; Дача на воде: [Вершы] // Советская Эстония. 19 сент.

1965. Я цэлы свет паклічу...: [Верш] // Узлёт. Мн.; Не вінаваты...: [Верш] // Вожык. № 9; Пераблытала: [Верш] // Там жа. № 15; «Дырэктар»: [Верш] // Мін. праўда. 16 чэрв.; «Аўтаматычная» хлусня: [Верш] // Там жа. 30 кастр.; Пра асабісты прыклад: [Верш] // Ніва. 12 снеж.; Кошт дружбы: (Байка) // Чырв. змена. 28 ліп.; Сабака і Казёл: Байка // Там жа. 17 кастр.

1966. «Правінаваціліся»: Байка // Вожык. № 1; Слон і дыплом: Байка // Там жа. № 14; Без віны вінаватыя: [Байка] // Голас Радзімы. № 50; ...Каб ён забыў: [Верш] // Звязда. 13 кастр.; «Дабрачынны»; Любі і саначкі вазіць: [Вершы] // Мін. праўда. 11 лют.; Пра ветлівасць: [Верш] // Там жа. 29 крас.; Калі б віхура загрымела...: [Верш] // Там жа. 28 кастр.; Таварыш Дужкін засмучон // Ніва. № 13; Кандуктар, трамвай і білеты: [Верш] // Чырв. змена. 5 крас.; Споведзь хлуса: Гумарэска // Там жа. 18 снеж.

1967. Не вераць людзям іншыя...; Пра ветлівасць: [Вершы] // Натхненне. Мн.; Пра ветлівасць: [Верш] // Вожык. № 1; Мараль злодзея; Замуж захацела: [Вершы] // ЛіМ. 8 снеж.; Адміністратар: [Верш] // Мін. праўда. 30 чэрв.; Кемлівасць: Байка // Там жа. 9 жн.; Пра дрэвы і кусты: [Верш] // Там жа. 30 вер.; Сабака і казёл: Байка // Там жа. 15 ліст.; Зайцава натура: Байка // Там жа. 1 снеж.; Закаханы шахматыст: [Верш] // Там жа. 3 снеж.; Пра новае і пра кіно: [Верш] // Чырв. змена. 22 студз.; Хто камендант?: Гумарэска // Там жа. 22 сак.;

Вераб'іны «ўклад»: [Байка] // Там жа. 10 снеж.

1968. Закаханы шахматыст: [Верш] // Вожык. № 4; Вінаватых няма: [Верш] // Вясёлка. № 5; «Ну, як дзяўчат мне зразумець...»: [Верш] // Вяч. Мінск. 24 лют.; Аб модзе: [Верш] // Мін. праўда. 17 сак.; «Чуллівы»: Сатыр. мініяцюра // Там жа. 30 сак.; Як след трымайся, халасцяк!: Гумарэска // Там жа. 7 ліп.; Пра суп бульбяны: [Верш] // Там жа. 2 кастр.; Перасалілі: Гумарэска // Там жа. 5 снеж.

1969. Аб модзе: [Верш] // Беларусь. № 3; Кемлівасць: Байка // Там жа. № 4; Салдацкая маці // Мін. праўда. 30 мая; Сатырычныя мініяцюры; Вялікая страта; Калі ў вачах дваіцца; Жарт // Там жа. 6 ліп.; Слон і дыплом: Байка // Там жа. 26 кастр.

1970. Муха на пагрузцы: Байка // Беларусь. № 12; Атэіст; Прынцып перастрахоўшчыка; Ну і дыягназ!; Сучешыў: Гумарэскі // ЛіМ. 5 чэрв.; Ветлівасць па-студэнцку; Хто важней?; Вялікая страта: Жарты // Там жа. 2 кастр.; Дачка ці сын?: [Верш] // Там жа. 27 ліст.; І так бывае: Байка // Мін. праўда. 6 кастр.; Сам сябе перахітрыў: [Верш] // Там жа. 15 ліст.; Тулягін на рабоце: (Байка) // Там жа. 20 снеж.; Зайцава натура: Байка // Піянер Бел. 24 снеж.

1971. Фінал: [Верш] // Беларусь. № 8; Пра асабісты прыклад: Фельетон // Там жа. № 11; Мініяцюры: Прызнанне; Застрахаваўся // Вожык. № 15; Суцешыў; Жарт: [Вершы] // ЛіМ. 15 студз.; Лісты маладым аўтарам ад некаторых літкансультантаў: Пародыі // Там жа. 12 лют.; Скараціўся: [Верш] // Там жа. 12 сак.; У «пачынаючых» і ў «класіках»: [Верш] // Там жа. 14 мая; 2=4: Пародыя // Там жа. 18 чэрв.; Размова з-за куста: Байка // Там жа. 9 ліп.; Звыш — падхалімаж: [Верш] // Там жа. 8 кастр.; Творчая няўдача; Хто важней?; Гультай; Ветлівасць: Мініяцюры // Там жа. 29 кастр.; Цытатчык: [Верш] // Там жа. 26 ліст.: Дача... на вадзе: [Верш] // Мін. праўда. 26 студз.; Што сніцца ў лесе ў Новы год: [Верш] // Піянер Бел. 7 студз.; Як важна ведаць меру: [Верш] // Чырв. змена. 20 ліп.

1972. На карысць; Не лішне і напомніць: [Верш] // Беларусь. № 7; Мыш пад венікам: Байка // Вожык. № 15; Мімаходзь: [Верш] // ЛіМ. 25 лют.; Прычына: [Верш] // Там жа. 26 мая; Паэт дзеліцца вопытам // Там жа. 11 жн.; Пра згоду і разводы; Хай сорамна будзе дзецям; Скарга злодзея; Мара выпівохі: [Вершы] // Мін. праўда. 26 студз.; Сатырычныя мініяцюры: «Спецыяліст»; «Чэмпіён»; Рашучы характар; Перастрахоўшчык // Там жа. 6 мая.

1973. Творчыя парады: [Верш] // Беларусь. № 5; Разумее Ната ўсё: [Верш] // Там жа. № 7; Два адказы: [Верш] // Там жа. № 9; Прынцыповы вартавы: [Верш] // Вожык. № 23; Прынцып творчасці; Канец цярпенню ёсць і ў жонкі: [Вершы] // ЛіМ. 5 студз.; Няправільны разлік; «Устойлівы»; Пустазвон; «Музыкант»: [Вершы] // Там жа. 19 студз.; Настаўнік, выхавай вучня!.. // Там жа. 16 сак.; Сатырычныя мініяцюры // Там жа. 29 чэрв.; Мыйце самі!; Выбрыкі моды: [Вершы] // Там жа. 20 ліп.; Сатырычныя мініяцюры // Там жа. 10 жн.; Як выйграць у спортлато?: Гумарэска // Там жа. 14 вер.; Каламбуры // Там жа. 28 вер.; Як дарыць падарункі: Гумарэска // Там жа. 21 снеж.; Аб дробязях і аб вялікім: [Верш] // Мін. праўда. 31 студз.; Мініяцюры: Перастараўся; Навука на службе ў дзяўчат; Маскіроўка гультая // Там жа. 18 ліп.; Аб наклейках і слупах: [Верш] // Там жа. 4 ліст.

1974. Размова з-за спіны: [Байка] // Дзень паэзіі. Мн.; Свой чалавек: [Верш] // Беларусь. № 9; Пра аматараў хмелю: [Вершы] // Там жа. № 12; Ліса і певень: [Байка] // Вяч. Мінск. 10 крас.; Службовая машына; Мода падвяла: Сатыр. мініяцюры // Там жа. 10 ліп.; Як стаць вядомым: Гумарэска // ЛіМ. 8 лют.; Закаханы сатырык: [Верш] // Там жа. 8 сак.; Вось дык падабенства: [Верш] // Там жа. 27 снеж.; «Вынаходнік»; Баявая жонка; Сімулянт; Не сышліся; Адзіны клопат: (Сатыр. мініяцюры) // Мін праўда. 3 ліст.; «Вынаходнік»; Кошт пакупкі; Лёс камандзіровачнага; Рабы звычкі: (Сатыр. мініяцюры) // Там жа. 30 ліст.; Скарга вучня; Сцэнка ў трамваі; Вырас...: (Сатыр. мініяцюры) // Піянер Бел. 23 мая; Участковы на вяселлі: [Верш] // Чырв. змена. 22 вер.

1975. Паспешлівы разлік; «Прабіўны» аўтар; Замкнёнае кола: Эпіграмы // Дзень паэзіі — 75. Мн.; «Чэмпіён»; Попельніца і сяброўка; Важная прыкмета; Расцягалі: [Мініяцюры] // Вяч. Мінск. 16 ліп.; Пародыі ў навуцы; Скарга лектара-вадалея; Прынцып творчасці: [Вершы] // ЛіМ. 4 крас.; Не старэюць душой ветэраны...; // Там жа. 18 крас.; Ад здачы да выдання: [Верш] // Там жа. 1 жн.; Як пішуцца рэцэнзіі: Гумарэска // Там жа. 17 кастр.; Сатырычныя мініяцюры: Звышзанятасць; Адзінае пажаданне; Гумарыст навыварат; Жонка вінавата // Мін. праўда. 9 лют.; Незвычайны юбілей: Байка // Там жа. 7 вер.

1976. Сон паэта; Прынцып творчасці; Скараціў... сам сябе: Эпіграмы // Дзень паэзіі — 76. Мн.; Адваротнае разуменне: Сатыр. эскіз // Беларусь. № 1; Штрыхі да партрэтаў: [Верш] // ЛіМ. 20 жн.; У нас на трактарным // Там жа. 31 снеж.; Рацыяналізацыя: [Верш] // Мін. праўда. 19 чэрв.; Аўтарытэт: Гумарэска // Там жа. 5 снеж.

1977. Пад воблакамі і на зямлі: [Рэц. на кн.: Я ў с е е ў Р. Верабей пад воблакам. Мн., 1976] // Беларусь. № 5; Праца і паэзія // Полымя. № 9; Тайны сервісу: Гумарэска // Служба быту Бел. № 3; Незвычайны юбілей: [Байка] // Вяч. Мінск. 12 лют.; Як я спраўляў навасель-ле: Апавяданне // Там жа. 7 вер.; Рацыяналізацыя: [Верш] // Звязда. 30 ліп.; Аўтару шматтомніка пра Дванаццацігаловага змея: [Верш] // ЛіМ. 3 чэрв.; Свой шлях у навуку: [Верш] // Там жа. 16 вер.; Асёл і навука: Байка; Прыгоды дачніка: Гумарэска // Мін. праўда. 16 сак.; Эскалацыя грубасці: Гумарыст. апавяданне // Там жа. 2 кастр.; Перагрузілі: Гумарэска // Чырв. змена. 27 лют.; Прыстасаваўся; Дакрытыкаваўся: [Байкі] // Там жа. 24 крас.; Добрая традыцыя // Там жа. 28 ліп.; Жыццё халасцяка: Гумарэска // Там жа. 11 вер.; Дасціпна, з гумарам: [Рэц. на кн.: Я ў с е е ў Р. Вялікая лыжка: Гумарэскі, фельетоны. Мн., 1977] // Там жа. 29 вер.; Сатырычныя мініяцюры: Пародыя на сучасныя байкі; Як кажуць; Жонка па разліку; Парада афіцыянткі; Вінаваты... вецер; Па сакрэту; Абы не змарыцца; Жыццёвы прынцып // Там жа. 13 снеж.

1978. «Прынцыповы» вартаўнік: [Верш] // Дзень паэзіі. Мн.; Першакрасавіцкія жарты: Гумарэска // Беларусь. № 4; Адміністратар: [Верш] // Вожык. № 4; Добры трактар і благая жонка; Жонка па разліку: [Мініяцюры] // Маладосць. № 1; Скнара: [Мініяцюра] // Политинформатор и агитатор. № 9; Перастрахоўшчык: [Мініяцюра] // Там жа. № 12; Добры трактар і благая жонка; Жанчыны ёсць жанчыны; Навошта лішні клопат: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 5; Мыйце самі!; «Спецыяліст»: [Мініяцюры] // Служба быту Беларусі. № 2; Сатырычныя мініяцюры // Вяч. Мінск. 1 жн.; Як вершы пішуцца; Для сябе і па сабе: [Мініяцюры] // Там жа. 24 ліст.; Смехам — па агрэхах: [Рэц. на кн.: С у ш к о П. Восці напагатоў: фельетоны, вершы, байкі, мініяцюры. Мн., 1978] // Звязда. 1 кастр.; Вясельныя праблемы: [Верш] // ЛіМ. 31 сак.; «Творчыя» парады: [Верш] // Там жа. 5 мая; Шлях да сэрца; «Маскіроўка» гультая; Як зручней: Сатырыч. мініяцюры // Там жа. 14 ліп.; Скупы на паляванні: [Верш] // Там жа. 25 жн.; Як я аднойчы быў жанатым: [Верш] // Там жа. 17 ліст.; Бык ва ўладзе: Байка // Мін. праўда. 5 лют.; Лічба «трынаццаць» — шчаслівая: Гумарэска // Там жа. 9 крас.; Як сват быў вінават: Гумарэска // Там жа. 3 вер.; Калючы серпанцін: [Рэц. на кн.: С а к о в і ч П. Калючы серпанцін. Мн., 1978] // Там жа. 16 вер.; Мой горад — завод: [Вершы] // Там жа. 1 кастр. / Сааўт. І. Маркевіч; Участковы на вяселлі: [Верш] // Ніва. 1 кастр.; Адміністратар: [Верш] // Там жа. 8 кастр.; Як я аднойчы быў жанатым: [Верш] // Там жа. 24—31 снеж.; Сатырычныя мініяцюры: Хто важней; Абы не змарыцца; «Спецыяліст»; «Ветлівы» пасажыр; Прыемная сустрэча; Парада афіцыянткі; Мода падвяла // Чырв. змена. 28 лют.; Бык ва ўладзе: Байка // Там жа. 9 ліп.; Літаратурная энцыклапедыя: [Пародыі] // Там жа. 6 жн.; Як хадзіў я па грыбы: [Верш] // Там жа. 4 кастр.; Парада скупому; Заспакоіўся; Душ — не лазня: [Каламбуры] // Там жа. 5 ліст.; Салавей і груганы: Байка // Там жа. 26 ліст.

1979. Вясельныя праблемы: [Верш] // Беларускі каляндар 1979. Беласток; Пра ветлівасць: [Верш] // Вожык. № 2; Сімулянт; Пустослов: [Миниатюры] // Политинформатор и агитатор. № 4: Каханне і кошка: [Верш] // Работніца і сялянка. № 6; Галасы з-за акіяна: [Верш] // Звязда. 10 студз.; Сатырычныя мініяцюры:

Ветлівы; Дабрачынны; Уладнік; Прынцып хулігана; Хапуга // Там жа. 24 лют.; Пра суседак: [Верш] // Там жа. 4 ліст.; Парада: [Верш] // ЛіМ. 8 чэрв.; Конкурс: [Байка] // Там жа. 31 жн.; Ніва. 7 кастр.; Пасябравала муза з завадчанамі // ЛіМ. 30 ліст.; Цішком: Гумарэска // Там жа. 14 снеж.; Суботнік бюракрата; Надзейнае сховішча; У халодным клубе; Не той рост; Аблічча баязліўца: Сатыр. мініяцюры // Мін. праўда. 6 студз.; Як экзамен я здаваў: [Верш] // Настаўн. газ. 5 мая; «Шчасце маё - дзеці»: Нарыс // Там жа. 22 вер.; Скарга пацыента: Гумарэска // Чырв. змена. 31 студз.; Як я стаў рабкорам: Гумарэска // Там жа. 5 мая; Бракароб: [Верш] // Там жа. 9 вер.

1980. Пра верлібры; Дваякі падыход: [Вершы] // Дзень паэзіі — 80. Мн.; Як я аднойчы быў жанатым: [Верш] // Вожык. № 11; Хворая: [Верш] // Вясёлка. № 10; «Вынаходнік»; Замуж захацела; Прычыны суму: «Атэіст»: [Вершы-мініяцюры] // Политинформатор и агитатор. № 19; «Суцяшэнне»: [Верш] // Работніца і сялянка. № 1; Як пашылі мне пінжак: [Верш] // Служба быту Бел. № 6; Пошук прыносіць поспех // Вяч. Мінск. 24 ліп.; Сорак год: [Верш] // ЛіМ. 23 мая; Кошт сяброўства: [Верш] // Мін. праўда. 23 студз.; Салавей і Груганы: Байка // Там жа. 26 студз.; Як хадзіў я па грыбы: Гумарэска // Там жа. 26 ліп.; Устойлівы; Мараль злодзея; Не дарма; Адстала: [Мініяцюры] // Там жа. 13 кастр.; Эпіграмы: Два адказы; Для сябе і сабе // Там жа. 2 ліст.; Натхненне: [Верш] // Настаўн. газ. 19 ліп.; Беларусь мая: [Верш] // Там жа. 30 ліп.; Па законах дабраты: // Там жа. 6 верас.; Прыстасаваўся: [Верш] // Ніва. 29 чэрв.; Сорак год: [Верш] // Там жа. 10 жн.; Роздум гультая; Пустазвон; Зразумелі; Моцны ўласнік: Мініяцюры // Сел. газ. 13 сент.; Прыстасаванец: [Верш] // Чырв. змена. 3 лют.; Пра ганарыстага Хвядоса: [Верш] // Там жа. 17 лют.; Пра дрэвы і слупы: [Верш] // Там жа. 14 мая; Сатырычныя мініяцюры: Жаніх — «рыбак»; Як старому ажаніцца; Разява; Майстар перакладу; Дваякі падыход // Там жа. 25 мая.

1981. Не той рост: [Верш] // Дзень паэзіі — 81. Мн.; Шлях да сэрца; «Гаротны» лёс: [Мініяцюры] // Беларусь. № 4; Бракароб; Сіла звычкі: [Мініяцюры] // Вожык. № 8; «Прызнанне» крытыкі; Няўдача падхаліма; Мараль растратчыка; «Аматар» футбола; Выбрыкі моды: [Мініяцюры] // Там жа. № 21; Хворая: [Мініяцюра] // Вясёлка. № 10; Канец цытатчыка: [Мініяцюра] // Политинформатор и агитатор. № 16; Слабахарактарны; Абы не замарыцца: [Мініяцюры] // Там жа. № 22; Суцяшэнне: [Мініяцюра] // Работніца і сялянка. № 1; Вясёлая афіцыянтка; Мода падвяла: [Мініяцюры] // Там жа. № 4; Адэкалон і пыл: [Верш] // Служба быту Бел. № 2; Як пашылі мне пінжак: [Фельетон] // Там жа. № 6; «Цябе падводзіць памяць...»; «Бываюць яшчэ хуліганы...»; «Як браў — маўчаў...»; «Час ажаніцца нам, гляджу я...»: [Мініяцюры] // Звязда. 20 сак.; Спажывец; Ветлівы: [Мініяцюры] // Там жа. 29 ліп.; Не той рост; Звышпадхалімаж: [Мініяцюры] // ЛіМ. 21 жн.; Кошт сяброўства: [Верш] // Мін. праўда. 23 студз.; «Прызнанне» крытыкі; Жарт халасцяка; Рэклама; Працаўнік: Рашучы характар: [Мініяцюры] // Там жа. 24 сак.; Што бывае ў сорак год: [Верш] // Там жа. 14 крас.; Мара: [Мініяцюра] // Там жа. 20 чэрв.; Устойлівы; Мараль злодзея; Не дармаед; Адстала: [Мініяцюры] // Там жа. 13 кастр.; У аўтобусе; Парада таўстунам; Жыццёвы прынцып; Як зручней: [Мініяцюры] // Там жа. 20 снеж.

1982. Хітрун: [Мініяцюра] // Бярозка. № 1; Мы — мужчыны: [Верш] // Вожык. № 11; Мядзведзю; Вавёрцы; Зайцу: [Мініяцюры] // Вясёлка. № 8; Прычына звальнення; Заспакоіўся: [Каламбуры] // Политинформатор и агитатор. № 12; Свой чалавек: [Верш] // Звязда. 9 лют.; Кажуць, зручнасці ў машыне: Гумарэска // Мін. праўда. 3 сак.; Светафоры: [Верш] // Там жа. 24 жн.; Мараль растратчыка; Выбрыкі моды: [Мінівершы] // Ніва. 11 ліп.; Як я аднойчы быў жанатым: [Верш] // Там жа. 22 жн.; З'явы бытавыя: [Верш] // Там жа. 19 вер.; Чырв. змена. 24 ліп.; Тэлефон: [Верш] // Там жа. 24 кастр.; Мініяцюры: Звычка злодзея; Нерваваўся // Чырв. змена, . 23 студз.; Не сышлі-ся; Хто важней?: [Мініяцюры] // Там жа. 15 жн.; Вось дык уліп!: [Верш] // Там жа. 23 кастр.

1983. Тайны сервісу; Як выйграць у «Спортлато»; Шавец без ботаў; Дзень цудоўных падманаў; Як стаць вядомым; Як я стаў парашутыстам: [Апавяданні] // Крышталь ная душа. Мн.; «Раўнапраўе»; Палучка вінавата; «Нацярпеўшы»: [Мініяцюры] // Беларусь. № 8; Гультайскі лёс: [Верш] // Вожык. № 16; «Зарабіў»: [Верш] // Звязда. 25 сак.; Пра прэміі: [Верш] // Там жа. 15 крас.; Па заслугах: [Верш] // Звязда. 4 жн.; Мініяцюры // ЛіМ. 30 вер.; Веснавы дождж: [Верш] // Мін. праўда. 8 ліп.; Да пары жбан ваду носіць: [Байка] // Там жа. 29 вер.; Дакрытыкаваўся: [Верш] // Ніва. 1 мая; Салавей і Груганы: [Верш] // Там жа. 28 жн.; Дзявочыя вочы: [Верш] // Чырв. змена. 22 студз.; Святы Міхася Наліўкіна: Гумарэска // Там жа. 4 чэрв.

1984. Сатырычныя мініяцюры: Перастрахоўшчык; Гультай на сенакосе; Такі не прападзе; Жыццёвы прынцып; Вечны клопат; Зручнае выйсце; Нарваўся // Беларусь. № 12; Каму што сніцца ў лесе: [Вершы] // Вожык. № 8; Мядзведзь у камандыроўцы: Байка // Звязда. 6 студз.; На сваю галаву: [Верш] // Там жа. 23 ліст.; Галасы з-за акіяна: [Верш] // Мін. праўда. 7 сак.; «Кнігалюбы»: [Верш] // Там жа. 25 мая; Узнагароджан Зоркай Залатою: [Верш] // Там жа. 13 чэрв.

1985. Хмельны букет: [Гумарэска] // Вожык. № 12; Устойлівы: [Мініяцюра] // Там жа. № 16; Аматар футбола; Прычына; Адзінае сховішча: [Мініяцюры] // Там жа. № 21; Як сват быў вінаваты; Сучасны шлюб: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 6; Гультай на сенакосе; Знаўца сельскага жыцця; Ёсць і такія гараджане. [Мініяцюры] // Родная прырода. № 5; Пра Сцяпана Шчыпака: [Верш] // Вяч. Мінск. 30 кастр.; Зарапартаваўся: [Верш] // Там жа. 27 снеж.; Заручыны: [Верш] // Там жа. 31 снеж.; «Свой» чалавек: [Верш] // Звязда. 25 чэрв.; Зязюля і дрозд: Байка // Чырв. змена. 12 студз.

1.4.

1975. Туманоўскі Р. Высокія патрабаванні: [Гумарэска] / З рус. // Мін. праўда. 25 мая.

1980. Зазуля Л. «Слаўны» палёт: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 18 студз.

1983. Січавік І. Шчасце: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 29 крас.

1.5.

На літоўскую мову. Kyšininku vargai // Šluota. 1972. Nr 3.

На рускую мову. В чужом глазу: [Сатыра і гумар] Мн., 1991.

Свое место: [Сатыра і гумар] Мн., 1994.

Проклятый столб: [Верш] / Пер. Е. Весенин, В. Корчагин // Молодой «Вожык». М., 1966; Слон и диплом: [Верш] // Узбекистан. 1967. № 6; Что труднее: [Мініяцюра] / Пер. автор // Неделя. М., 1978. № 4; Вежливый пассажир: [Мініяцюра] / Пер. В. Парыгин // Брянск. комсомолец. 1982. 22 дек.; Свое понимание; Не мелочник; Работничек: [Мініяцюры] / Пер. В. Парыгин // Брянский рабочий. 1982. 1 апр.; Трудяга; Несун: [Мініяцюры] // Нар. хоз. Бел. 1985. № 9; Воробьиный доклад: [Байка] / Пер. А. Терентьев // Там жа. 1985. № 10; Пустозвон, лодырь; Бракодел: [Мініяцюры] // Там жа. № 12; Принципиальный сторож: [Байка] / Пер. А. Терентьев // Сов. Бел. 1985. 23 марта; Мышь под веником: [Байка] / Пер. А. Терентьев // Сов. Бел. 1985. 23 окт.

На ўзбекскую мову. Фил ва диплом: [Байка] / Тарж. Л. Шабшай // Узбекистон. 1967. № 6.

На ўкраінскую мову. «Аматор» мистецтва; Скарга злодія; Мрія п'янички; Хапуга: [Мініяцюры ў вершах] / Пер. А. Гарматюк // Київ. правда. 1975. 21 черв.; Мораль розтратника: [Верш] / Пер. В. Грабоус // Черв. прапор. 1982. 31 берез.; Про машину: [Верш] / Пер. И. Немирович // Перець. 1982. № 21; Скупій на полюванні: [Верш] // Пер. И. Немирович. // Там жа. 1982. № 24; Скупій на полюванні; Про машину: [Вершы] / Пер. И. Немирович // Вид щирого серця. К., 1983.

2.3.

На беларускай мове. [Біяграф. даведка] // Вяршынін М. Без віны вінаватыя. Мн., 1972. *Т. М. Махнач.*

ГАВАРУШКА ЯФІМ

Гаварушка Яфім Максімавіч [15.10.1911, в. Востраў Рагачоўскага пав. Магілёўскай губ. (цяпер Рагачоўскі р-н Гомельскай вобл.) — 3.6.1992, г. Смалявічы, дзе і пахаваны], празаік, публіцыст.

З сялянскай сям'і. Рана страціўшы бацькоў, выхоўваўся ў дзіцячым доме № 5 г. Бабруйска. У 1935 скончыў Мінскі вышэйшы педагагічны інстытут. Выкладаў беларускую мову і літаратуру ў Смалявічах. Незаконна рэпрэсіраваны. Арыштаваны 9.12.1936, асуджаны 2.10.1937 на 6 гадоў пазбаўлення волі і 5 гадоў пазбаўлення грамадзянскіх правоў. Рэабілітаваны ў 1955. У зняволенні працаваў лесарубам, дзесятнікам, а пасля вызвалення — майстрам, інжынерам-таксатарам, настаўнікам, дырэктарам дзіцячага дома. Жыў у Смалявічах.

Апавяданні друкаваў у газетах «Піянер Беларусі», «Настаўніцкая газета», «Чырвоная змена», «Мінская праўда», у рускіх газетах «Лесная промышленность», «Северная правда» (г. Кастрама, публікацыі не выяўлены), часопісе «Советская Отчизна», калектыўным зборніку «Бацькаўшчына» (1992). Яго публіцыстычныя артыкулы змяшчаліся ў часопісах «Маладосць», «Беларусь», «Бярозка», «Неман», калектыўным зборніку «Праўда гісторыі. Памяць і боль» (1991). Пісаў пра рэпрэсіі, вясковае жыццё. Надрукаваў некалькі артыкулаў пра жыццё і творчасць акадэміка І. Замоціна. Укладальнік кнігі І. Замоціна «Творы» (1991). У апошнія гады жыцця працаваў над складаннем анталогіі паэзіі рэпрэсіраваных паэтаў «Песня падуладных».

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.3.

1930. Калецтва: Апавяданне // Узвышша. № 6.

1934. Надзіна геройства: [Апавяданне] // Піянер Бел. 10 верас.

1936. [Пра аповесць Галавача «Носьбіты нянавісці»] // ЛіМ. 27 верас.

1958. Сентябрьской ночью: [Апавяданне] // Сев. правда. [Кастрама]. 23 окт.

1959. На дороге: [Апавяданне] // Сов. Отчизна. № 6; Доверие: Рассказ // Лесная пром-сть. 4 авг.

1961. Вымпел на мачте: [Апавяданне] // Лесная пром-сть. 6 апр.

1963. Наш Макаранка: Да 75-годдзя з дня нараджэння // Маладосць. № 3.

1964. Мы любілі яго. // ЛіМ. 14 студз.

1965. Сумленне: Апавяданне // Мін. праўда. 7 верас.

1969. Флаг на мачце: Апавяданне // Мін. праўда. 29 студз.; Песня глушцоў: Навела // Там жа. 16 лют.; Летапіс эпохі: [Рэц. на кн. Л ы н ь к о ў М. Летапіс эпохі. Мн., 1968] // Наст. газ. 25 студз.

1973. Ад роднае зямлі і гоману: [Рэц. на кн.: А л е к с а н д р о в і ч С. На шырокі прастор. Мн., 1972] // Наст. газ. 10 кастр.

1974. Зайчык: Быль // Мін. праўда. 14 снеж.

1977. Простае шчасце: [Нарыс] // Беларусь. № 10; Свет дзіцяці: [Рэц. на кн.: Ш а х о в і ч М. Падарунак. Мн., 1976] // Наст. газ. 6 жн.

1978. Радкі, згартаваныя працай: [Рэц. на кн.: Ш а в е л ь К. Музыка нівы. Мн., 1977] // Беларусь. № 8.

1979. Крыніца творчасці // Наст. газ. 20 чэрв.

1980. Аленчына радасць: Апавяданне // Бярозка. № 3; Казачнае і рэальнае: [Рэц. на кн.: Ш у ш к е в і ч С. Ліса з магнітафонам. Мн., 1979] // Звязда. 5 жн.; Вышыні скараць...: [Рэц. на кн.: П а ў л а ў У. Каласы радкоў: Вершы. Мн., 1979] // Наст. газ. 19 ліп.

1981. Аленчына радасць: Апавяданне // Чырв. змена. 23 жн.

1982. Колас і Замоцін // Маладосць. № 11; Поэзия времени // Гродн. правда. 5 мая; Клапатлівая маці: Навела // Мін. праўда. 10 ліп.; Веліч палымяных радкоў // Наст. газ. 7 жн.

1983. Па закліку сэрца: [Нарыс] // Бярозка. № 3; И ученый, и педагог // Неман. № 12; Крыгаход: [Апавяданне] // Мін. праўда. 8 ліп.; Гарошына: Апавяданне // Наст. газ. 20 жн.

1984. Кемлівы Русак: Замалёўка з натуры // Мін. праўда. 19 мая; Балкон: Апавяданне // Наст. газ. 9 мая; З любоўю да дзяцей: [Рэц. на кн.: Ш у ш к е в і ч С. Казачны церам. Мн., 1983] // Наст. газ. 23 чэрв.; Аленчына радасць: [Апавяданне] // Ніва. 1 крас.

1.6.

З а м о ц і н І. Творы: Літ.-крытыч. арт. Мн., 1991 / *У. М. Ларчанка.* Скл.

ГАЙДУК УЛАДЗІМІР

Гайдук Уладзімір (н. 7.9.1941, в. Полыме Беластоцкага ваяв., Польшча), паэт. Член Саюза польскіх пісьменнікаў. Піша на беларускай і польскай мовах.

З сялянскай сям'і. У 1955 скончыў пачатковую школу і 2 гады вучыўся ў беларускім ліцэі ў Бельску Падляскім. Каб не заняпала бацькоўская гаспадарка, мусіў пакінуць вучобу. У сярэдзіне 1960-х спрабаваў прадоўжыць адукацыю ў Беластоцкім завочным ліцэі, аднак цяжкія матэрыяльныя ўмовы зноў вымусілі адмовіцца ад задумы. Цяпер гаспадарыць на хутары.

У. Гайдук дэбютаваў у 1956 у «Ніве» вершамі «Захад сонца» і «Зіма ідзе». Аўтар кніг паэзіі «Ракіта» (1971) і «Блакітны вырай» (1990). Творчасць У. Гайдука мае традыцыйны характар, звязаны з фальклорам, пераважна прыродаапісальная.

Жыве на хутары Тарнопаль ля Гайнаўкі (Польшча).

Я. Чыквін.

Бібліяграфія

1.2.

Ракіта: Вершы. Беласток. 1971.

Блакітны вырай. Беласток, 1990.

1.3.

1956. Захад сонца; Зіма ідзе: [Вершы] // Ніва. 21 кастр.

1957. Заяснела; Захад сонца: [Вершы] // Беларускі каляндар на 1957 год. Беласток.

1958. Растлумачыла: (Гумарэска); Марыся: [Верш] // Ніва. 2 лют.; Буслы прыляцелі: [Верш] // Там жа. 20 ліп.

1959. Родная краіна; Дажынкі; Захад сонца; Зіма ідзе; Снег: [Вершы] // Рунь. Беласток.

1961. Роздум Антона: [Верш] // Ніва. 5 лют.; Рэха [Верш] // Там жа. 18 чэрв.

1962. Расінка: [Верш] // Ніва. 13 мая.

1963. Буслы вярнуліся на Радзіму; Ранкам; Расінка; Снег; Канікулы: [Вершы] // Мой родны кут. Беласток; Новы год: [Верш] // Ніва. 6 студз.

1964. Мая Краіна; Селянін; Кошык; Такая песня: [Вершы] // Ніва. 2 жн.

1965. Бацькаўшчына; Рэха; Апошняе неба; «Крылы не толькі даны арлу...»; Чаканне; Яшу Буршу; Кошык; Такая песня: [Вершы] //Белавежа. Беласток. № 1; Апошняе неба; «Крылы не толькі даны арлу...»: [Вершы] // Ніва. 7 сак.; Чаканне; Яшу Буршу: [Вершы] // Там жа. 4 крас.; Танга: [Верш] // Там жа. 6 чэрв.

1966. Кошык: [Верш] // ЛіМ. 1 лют.; Восень: [Верш] // Ніва. 6 лют.

1967. Дзівасіл // Ніва. 5 сак.; Думкі аратага // Там жа. 7 мая; У Белавежскай пушчы // Там жа. 4 чэрв.; Колас: [Верш] // Там жа. 3 верас.; «Такой хвіліне сэрца аддаю...»: [Верш] // Там жа. 1 кастр.

1968. Маці: [Верш] // Ніва. 7 крас.; «Ёсць дні, якіх нельга забыць...»: [Верш] // Там жа. 5 мая.

1969. Багаты вечар: [Верш] // Ніва. 5 студз.; «Для душы ёсць дом умоўны...»: [Верш] // Там жа. 6 крас.; Жаданні: [Верш] // Там жа. 4 мая; Ракіта: [Верш] // Там жа. 1 чэрв.; Слова: [Верш] // Там жа. 2 ліст.

1970. Пісьмо маці: [Верш] // Ніва. 1 лют.; Пра штучныя ўгнаенні: [Верш] // Там жа. 1 сак.; Вясна: [Верш] // Там жа. 7 чэрв.; Святая праўда; У вясенні вечар: [Вершы] // Там жа. 2 жн.; Павароты: [Верш] // Там жа. 4 кастр.; Асеннія лісты: [Верш] // Там жа. 1 ліст.; Сабака і воўк: (Вершаваная казка) // Там жа. 6 снеж.

1971. Колькі; Колас; Бунт душы; Сялянка; Селянін-мастак; «Ёсць дні, якіх нельга забыць...»; Ой, няма, як...: [Вершы] // Белавежа. Беласток. № 2; Маленькая Люда: [Верш] // Ніва. 6 чэрв.

1972. Думкі-валачобнікі: [Верш] // Ніва. 2 ліп.; Жняя: [Верш] // Там жа. 6 жн.; Прага: [Верш] // Там жа. 1 кастр.; Зноў чаромха ў квецені; Шуканне сэнсу: [Вершы] // Там жа. 5 ліст.; Максім Зарэчны: [Верш] // Там жа. 3 снеж.

1973. Вясна; Захад сонца; Дажынкі: [Вершы] // Літаратурная Беласточчына. Мн.; Прыгоды: [Верш] // Ніва. 1 крас.; Краскі: [Верш] // Там жа. 6 мая; Вясенні настрой: [Верш] // Там жа. 3 чэрв.; Вусны поўныя горачы: [Верш] // Там жа. 1 ліп.; Агонь: [Верш] // Там жа. 5 жн.; Гусі: [Верш] // Там жа. 2 вер.; Гнецца дрэў карагод: [Верш] // Там жа. 7 кастр.; Вецер: [Верш] // Там жа. 4 ліст.; Паварот: [Верш] // Там жа. 2 снеж.

1974. Каліна: (Памяці партызана): [Верш] // Ніва. 6 студз.

1979. Уваскрасанне: [Верш] // Ніва. 5 жн.

1980. «Дзякуючы паэзіі свет можна ўбачыць...»: Адга-

лоскі // Ніва. 2 сак.; Смерць маці; Кліч душы; «Ужо няма цябе...»; Начытаўшыся сучаснае паэзіі: [Вершы] // Там жа. 6 ліп.; «Як каханне ёсць паэзіяй...»: [Верш] // Там жа. 5 кастр.; «Хочуць чорнай цябе зрабіць...»: [Верш] // Там жа. 2 ліст.; «А ты лірычная такая...»: [Верш] // Там жа. 7 снеж.

1981. «Не перажыў, то і не напішаш...»; Сінія касачы; «Мой лёс — мой белы ангел...»: [Вершы] // Беларускі каляндар 1981. Беласток; «Жыццё мой белы анёл...»: [Верш] // Ніва. 1 лют.; Так жыве беларус: [Верш] // Там жа. 10 мая; Верасы: [Верш] // Там жа. 7 чэрв.

1985. «Сястра мая...»: [Верш] // Ніва. 1 вер.; Бяда з жытам: [Верш] // Там жа. 13 кастр.

1.5.

На польскую мову. Ostatnie niebo / Tł. J. Litwiniuk // Argumenty. 1969. Nr 27.

2.3.

На беларускай мове. [Біяграфічная даведка] // Рунь. Беласток, 1959; [Бібліяграфічная даведка] // Літаратурная Беласточчына. Мн., 1973; Жамойцін Я. «Белавежа», 1980 г. // Беларускі каляндар. 1982. Беласток, 1981; Хрысцінін В. Селянін-паэт // Ніва. 1985. 1 вер.; Шаховіч М. «Белавежа» // Беларускі каляндар на 1983 год. Беласток, 1982; Шведа В. Беларускі парнас у Народнай Польшчы // Беларускі каляндар. 1978. Беласток, 1978.

Т. М. Махнач.

ГАЛАВАЧ ВІТАЛІЙ

Галавач Віталій Цімафеевіч (29.4.1929, г. Запарожжа, Украіна), празаік. Член СП Беларусі з 1994

Нарадзіўся ў сям'і служачых. З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны бацька будучага пісьменніка ўступіў у Бабруйскае падполле. Калі падполле было выкрыта фашыстамі ў 1942, уцёк у партызанскі атрад, дзе загінуў у баі ў 1943. Сям'ю, як партызанскую, фашысты адразу ж арыштавалі, але В. Галавач уцёк з турмы ў партызаны. Пасля вызвалення вучыўся ў Бабруйскім рамесным вучылішчы. У 1957—62 вучыўся на завочным аддзяленні факультэта журналістыкі БДУ. З 1962 працаваў настаўнікам рускай мовы і літаратуры ў Мінскай спецшколе-інтэрнаце № 13. У 1967—79 працаваў рэдактарам у выдавецтвах «Беларусь», «Мастацкая літаратура». Цяпер на пенсіі.

Сістэматычна друкавацца пачаў з 1956 у бабруйскай газеце «Камуніст» (байкі, вершы, апавяданні), быў членам літаратурнага аб'яднання пры гэтай газеце. В. Галавач — чалавек нялёгкага жыццёвага лёсу. Уражанні ад першых месяцаў вайны і акупацыі немцамі Бабруйска, а таксама многія эпізоды аўтабіяграфічнага характару леглі ў аснову яго прыгодніцкай аповесці «Васёк — матроская душа» (1973). У 1987 надрукавана яго аповесць «Заўтра настане», дзе шмат пазнавальнага матэрыялу, а ў 1991 — аповесць-дэтэктыў «Арыядніна ніць», у якой аўтар паказвае, як у цяжкі пасляваенны час органы міліцыі выкрывалі банду злачынцаў на адным з прадпрыемстваў. Кніга ўражвае веданнем чалавечай псіхалогіі. Асаблівасць яго стылю — уменне займальна будаваць сюжэт, раскрываць характары праз уважлівае стаўленне да дэталі.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Васек — матросская душа: Повесть. Мн., 1973.

Заўтра настане: Аповесць. Мн., 1987.

Арыядніна ніць: Аповесць. Мн., 1991.

1.3.

1959. Тэатр інсцэніруе раман // Калг. праўда. 11 лют. / Сааўт. І. Сухарукаў.

1967. Ах, Тамара, Тамара!: Гумарэска // Чырв. змена, 21 мая.

1968. Палын — зелле горкае: [Рэц. на кн.: Савіцкі А. Палын — зелле горкае. Мн., 1967] // Беларусь. № 4.

1971. Пароль вядомы: [Рэц. на кн.: Ваданосаў М. Пад чужым паролем. Мн., 1971] // Вяч. Мінск. 1 снеж.

1975. Зморыш: [Апавяданне] // Родины сыновья. Мн.

1978. Нелегкая победа: [Апавяданне] // Непримиримые ведут поиск. Мн.

1.4.

1975. Крыга А. Шесть апостолов и капрал: [Апавяданне] / С бел. // Родины сыновья. Мн.

1976. Ваганаў С. У цяні кола: [Нарыс] / З рус. // Дарогі вы, дарогі... Мн.; Крыга А. Шесть апостолов и капрал / С бел. // Мы — молодые: Альманах. Вып. 4. Мн.

1977. Шитик В. Левый рейс: [Апавяданне] / С бел. // Неман. № 9.

1978. Шитик В. Левый рейс: [Апавяданне] / С бел. // Непримиримые ведут поиск. Мн.

1.6.

Молчанов П. О том, что памятно, о тех, кто дорог: [Успаміны] // Неман. 1980. № 4 / Зап.

М. П. Барташэвіч.

ГВАЗДОЎ МІКОЛА

Гваздоў Мікола [Мікалай Васілевіч, крыпт. М. Г-ў, 1.6.1916, г. Полацк — 1937 (?), УхтпечЛАГ Комі АССР], паэт.

Нарадзіўся ў сям'і служачых. У 1933 паступіў на літаратурны факультэт Мінскага вышэйшага педінстытута. У 1935 перавёўся на завочнае аддзяленне і паехаў працаваць настаўнікам рускай мовы і літаратуры ў г. Чэрыкаў. У тым жа годзе звольнены з працы за «адступленне ад школьных праграм і методыкі выкладання літаратуры» (а па сутнасці за тое, што расказваў вучням пра творчасць рускіх і беларускіх пісьменнікаў, забароненых савецкімі ўладамі). Пераехаў у Мсціслаў, затым у Мінск. 13.3.1936 беспадстаўна арыштаваны на кватэры ў П. Хатулёва, дзе спыніўся на час сесіі. Разам з ім былі арыштаваны і яго сябры — аднакурснікі па педінстытуце, пачынаючыя беларускія паэты: Я. Ермаловіч, С. Знаёмы, Ф. Курбацкі, Т. Лебяда, С. Мурзо, М. Сяднёў, П. Хатулёў і інш. Як і ўсіх рэпрэсіраваных пісьменнікаў, іх абвінавацілі ў нацдэмаўшчыне, а пра М. Гваздова ў пратаколах НКУС запісана: «Будучы настаўнікам у школе ў г. Чэрыкаве ў 1935—36 г. сярод вучняў праводзіў контррэвалюцыйную нацдэмаўскую работу, выказваў у працэсе лекцыі контррэвалюцыйныя думкі, распаўсюджваючы сярод вучняў вершы контррэвалюцыйнага фашысцкага зместу і зневажаў у вачах вучняў правадыроў партыі і Савецкай улады. У апошні час, знаходзячыся ў Мінску, Гваздзёў выказваў контррэвалюцыйныя і тэрарыстычныя тэндэнцыі, а таму рашылі падвергнуць Гваздзёва М. В. вышуку і арышту і павесці следства...». У час арышту ў паэта былі забраны лісты, рукапісы, кнігі. М. Гваздоў быў засуджаны на 5 гадоў канцлагераў і ў 1937 высланы ў напрамку Варкуты — у Чыб'ю (УхтпечЛАГ). Далейшы лёс паэта невядомы. Найбольш верагодна, ён загінуў у канцлагеры, калі «ворагі народа» вынішчаліся фізічна. Рэабілітаваны ў 1989.

Пісаць вершы М. Гваздоў пачаў у 1929, калі жыў у Віцебску і знаходзіўся пад моцным уплывам С. Ясеніна, А. Блока, У. Маякоўскага. Першы верш «Рабочы-прызыўнік» апублікаваны ў газ. «Віцебскі пралетарый» (1932). Потым яго вершы пачынаюць рэгулярна з'яўляцца ў рэспубліканскай перыёдыцы — газетах «Звязда», «ЛіМ», часопісе «Работніца і калгасніца Беларусі». У вершах М. Гваздоў звяртаўся да сучаснай яму тэматыкі: пісаў пра грамадзянскую вайну, узнікненне нямецкага і італьянскага фашызму. У яго арсенале інтымна-лірычныя вершы. Стварыў цыкл вершаў, дзе выразна адчуваліся ясенінскія матывы незадаволенасці жыццём. Неапублікаваныя вершы гэтага цыкла былі «арыштаваны» разам з аўтарам і паслужылі на следстве «доказам» яго «ўпадніцкіх» настрояў і песімізму. Паводле сведчанняў М. Сяднёва і П. Шырокава, якія вучыліся разам з М. Гваздовым (М. Гваздоў пад сваім уласным імем з'яўляецца адным з герояў рамана М. Сяднёва «Раман Корзюк»), малады паэт быў надзвычай начытаным, эрудыраваным чалавекам, на памяць ведаў мноства твораў С. Ясеніна, многіх беларускіх паэтаў, пакутваў, што нельга пісаць на вольныя тэмы, выказваў «крамольныя» на той час думкі, што наша грамадства «не прагрэсіруе, а дэградуе», што сацыялізм будуецца толькі на словах, бо ў краіне не дыктатура пралетарыята, а адной партыі. Аднак і па вершах, напісаных да яго арышту на «дазволеныя» тэмы, можна меркаваць, што гэта быў арыгінальны беларускі паэт. Яго таленту не дала раскрыцца таталітарная сістэма.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.3.

1932. Рабочы-прызыўнік: [Верш] // Віцеб. пралетарый. 11 кастр.

1933. Сілуэт: [Верш] // Віцеб. пралетарый. 4 крас.

1934. Будзе жыць вялікі вобраз твой: [Верш] // Звязда. 9 снеж.; Кавалак Берлінскай ночы: [Верш] // ЛіМ. 12 сак.; Сустрэча: [Верш] // Там жа. 29 ліст.; Пад Кёльнскім небам [Верш] // Чырв. змена. 5 крас.

1935 Шчырасць: [Верш] // Полымя рэвалюцыі. № 5; Яблычка: [Верш] // Там жа. № 9; Вызваленне далёкіх рэк...: [Верш] // ЛіМ. 21 ліп.; Песня пра вялікі ўраджай: [Верш] // Там жа. 12 жн.; Песня Сталіну: [Верш] // Там жа. 7 ліст.; Майстрам крывавых спраў: [Верш] // Там жа. 17 снеж.

В. М. Грышкевіч.

ГРУБІЯН МАЦВЕЙ

Грубіян Мацвей Міхайлавіч [30.3(12.4).1909; мяст. Сакаліўка Кіеўскай губ., цяпер Кіеўская вобл., Украіна — 9.2.1972, Масква; пахаваны на Вострыкаўскіх могілках], паэт. Пісаў на яўрэйскай (ідыш), беларускай і рускай мовах.

Паходзіў з сям'і настаўніка. Пасля заканчэння школы працаваў падручным каваля, муляра. У 1930 сям'я пераехала ў Мінск. Тут М. Грубіян у 1934 паступіў на яўрэйскае аддзяленне літаратурнага факультэта Мінскага педінстытута, які скончыў у 1938. Працаваў на Беларускім радыё. Быў цесна звязаны з беларускай пісьменніцкай арганізацыяй. У пачатку Вялікай Айчыннай вайны добраахвотна пайшоў на фронт. У 1943 цяжка паранены і дэмабілізаваны. Застаўся жыць у Маскве. Працаваў рэдактарам у яўрэйскім Антыфашысцкім камітэце (1945—49). У 1949 быў рэпрэсіраваны. Рэабілітаваны ў 1954.

Друкавацца пачаў у 1930. Першыя яго вершы апублікаваны ў яўрэйскай дзіцячай газеце «Зай Грэмт» («Будзь гатовы!»), якая выдавалася на Украіне (публікацыі не выяўлены). З 1932 друкаваўся ў часопісе «Штэрн». Першы зборнік яго вершаў «З сутарэння на сонца» выдадзены ў 1935. Затым выйшлі зборнікі «Лірыка», «Слядамі вайны» (у перакладзе на беларускую мову). Вершы М. Грубіяна публікаваліся таксама ў газетах «Октобэр», «Літаратура і мастацтва», часопісе «Беларусь». Пасля вайны ў Маскве выйшлі зборнікі яго вершаў (у перакладзе з яўрэйскай на рускую мову) «Я кліканў цябе, жыццё», «Крыніцы», «Лодка і плынь», «Мой свет», на мове ідыш — кнігі «Неспакойны вецер», «Вечны агонь». Яго паэзія вызначаецца глыбокім лірызмам, арыгінальнасцю паэтычнага стылю, спалучэннем прыёмаў народнай творчасці і мастацкай літаратуры. Вершы М. Грубіяна перакладалі на беларускую мову А. Бялевіч, М. Калачынскі, Р. Барадулін.

Р. Л. Рэлес.

Бібліяграфія

1.2.

З сутарэння на сонца: Вершы. Мн., 1935 / Яўр. Рэц.: С я р э б р а н ы І. «З сутарэння на сонца» // ЛіМ. 1935. 6 кастр.

Лірыка. Мн., 1940 / Яўр.

Неспакойны вецер. М., 1970 / Яўр.

Вечны агонь. М., 1976 / Яўр.

1.3.

1932. «Восень, павеяў вецер, стала прахладней...»: [Верш] // Штэрн. № 12 / Яўр.

1934. «Маё мястэчка, я помню...»; Маёй маці; Я толькі зраблю глыток: [Вершы] // Штэрн. № 4—5 / Яўр.; «Мае вокны выходзяць у сад...»; «Калі я пайшоў у сад...»; «У доме майго дзядзькі...»; Паўднёвая песня: [Вершы] // Там жа. № 10 / Яўр.

1935. [Вершы] // Штэрн. № 9 / Яўр.

1936. [Верш] // Штэрн. № 4/ Яўр.; [Вершы] // Там жа. № 8 / Яўр.; Расце паэтычны маладняк: Слова ў абмеркаванні даклада аб бел. паэзіі А. Александровіча // ЛіМ. 6 лют.

1937. [Верш прысвечаны А. Пушкіну] // Штэрн. № 1 / Яўр.

1938. [Верш] // Штэрн. № 3 / Яўр.; «Санкі імчацца па марознаму гораду...»; «Шум у завулку...»: [Вершы] // Там жа. № 10 / Яўр.; Шчаслівая праца: Нарыс // ЛіМ. 31 снеж.

1939. Шолам Алейхем: [Верш] // Штэрн. № 3—4 / Яўр.; «Хто думаў пра лёс маладога...»: [Верш] // Там жа. № 6 / Яўр.

1940. [Вершы] // Штэрн. № 3 / Яўр.; [Вершы] // Там жа. № 10 / Яўр.; Вершы Р. Баумволь // ЛіМ. 24 жн.

1944. Боты: [Верш] // Беларусь. № 3.

1947. «Я каштаваў ваду з усіх тваіх рэк...»: [Верш] // Цвёрдым поступам. Мн. / Яўр.

1.4.

1936. А л е к с а н д р о в і ч А. Сярго Арджанікідзе: [Верш] / З бел. / Сааўт. пер. Х. Мальцінскі; К о л а с Я. Асадзі назад: [Верш] / З бел. // Штэрн. № 10 / Яўр.

1.5.

На беларускую мову. Слядамі вайны: [Вершы] / Пер. А. Бялевіч. Мн., 1947. Рэц.: П а н ч а н к а П. Хто варыць чарпаком вячэру? // ЛіМ. 1948. 17 студз.

Дванаццатага снежня: [Верш] / Пер. з яўр. М. Калачынскі // ЛіМ. 1937. 27 кастр.; Беларусі: [Верш] / Пер. з яўр. Р. Барадулін // ЛіМ. 1966. 25 кастр.

На рускую мову. Я звал тебя, жизнь!: Стихи / Пер. с евр. М., 1958.
Ключи: [Вершы] / Пер. с евр. М., 1962.
Лодка и течение: [Вершы] / Пер. с евр. М., 1967.
Мой мір: [Вершы] / Пер. с евр. М., 1979.
Однажды...; Вишневый цвет; «Острый свет блеснул белесо...»: [Вершы] / Пер. с евр. Г. Абрамов // Сов. Отчизна. 1956. № 3.

Т. М. Махнач.

ГРЫНКЕВІЧ СТАНІСЛАЎ

Грынкевіч Станіслаў Сымонавіч
2.2.1902, мяст. Новы Двор Сакольскага пав. Гродзенскай губ., цяпер Беластоцкае ваяв., Польшча — 1945, Магілёў),
лекар-псіханеўролаг, публіцыст, палітычны дзеяч. Доктар медыцыны.

Пачатковую адукацыю атрымаў у вясковага настаўніка, які рыхтаваў яго да паступлення ў гімназію. У 1912 залічаны ў 1-ы клас Гродзенскай дзяржаўнай мужчынскай гімназіі. На пачатку 1-й сусветнай вайны разам са сваім стрыечным дзядзькам выехаў у Смаленскую губ. Закончыўшы 7 класаў Дарагабужскай гімназіі, вярнуўся ў родную вёску. Паступіў на медыцынскі факультэт Віленскага універсітэта, адтуль перавёўся ў Познань, дзе і закончыў вучобу. Да 1935 працаваў у клініцы, пасля — у псіхіятрычнай бальніцы ў мяст. Харошчы каля Беластока. Займаючы пасаду ардынатара аддзела нервовых хвароб, вёў лабараторныя доследы і пісаў навуковыя працы. Адначасова займаўся перакладчыцкай дзейнасцю: перакладаў з іншых моў на беларускую медыцынскія працы і рэлігійныя тэксты. У 1936 выдаў брашуру «Асьвета», якую паліцыя канфіскавала, а яе аўтара аштрафавала і зняволіла на 2 тыдні за краты. У пачатку 1937 С. Грынкевіч з сям'ёй пераехаў у Вільню і працаваў у першай гарадской паліклініцы. Пісаў і дасылаў артыкулы ў беларускія выданні — «Студэнцкая думка», «Крыніца», «Заранка», «Калоссе» і інш. Любіў ездзіць па беларускіх вёсках, сустракацца з людзьмі, якім чытаў папулярныя лекцыі па гігіене, медыцыне і гісторыі. У 1937, пасля падарожжа па Украіне, напісаў і выдаў брашуру «У братоў украінцаў». Кола інтарэсаў усебакова адукаванага медыка Грынкевіча было надзвычай шырокае, што можна бачыць з пераліку назваў яго артыкулаў і кніг: «Аб тэатры», «Народ», «Капля вады» (усе 1927), «Царква. Помста. Вязніца» (1928), «Аб праве да бацькаўшчыны» (1936).

С. Грынкевіч вёў актыўную палітычную дзейнасць. У Вільні ён узначальваў Беларускае народнае аб'яднанне. У 1940 быў арыштаваны органамі НКУС, але ў час вывазу вязняў здолеў уцячы з цягніка. У гады фашысцкай акупацыі заставаўся ў Вільні, займаўся культурнай дзейнасцю, але ад супрацоўніцтва з немцамі ўстрымліваўся. Быў прыхільнікам кантактаў з польскім эмігранцкім урадам. Прымаў захады па арганізацыі на Навагрудчыне нацыянальных партызанскіх атрадаў, якія павінны былі змагацца і з немцамі, і з бальшавікамі. Адмовіўся ад прапанаванай яму Р. Астроўскім пасады раднага ў Беларускай Цэнтральнай Радзе (1944). У канцы 1944 ён зноў арыштаваны ў Вільні органамі НКУС і адпраўлены ў Мінск, а з Мінска — у Магілёў, дзе ў канцы 1945 расстраляны.

С. М. Чыгрын.

Бібліяграфія

1.2.
Ab teatry: Praktyčny padručnik dla amatarskich teatraŭ. Wilnia, 1927.
Arlanio. Wilnia, 1927.
Narod. Wilnia, 1927.
Žanimstva pa radyjo: Pjesa ŭ 3-ch abrazoch. Wilnia, 1927.
Carkwa, pomsta, wiaźnica: Apowieść. Wilnia, 1928.
Rady chworym i zdarowym. Častka I: Ab zaraznych i inšych chwarobach. Wilnia, 1935 / Saaŭt. Ja. Grynkevič.
Рады хворым і здаровым. Вільня, 1935 / Сааўт. Я. Грынкевіч.
Aswieta: (Ab Narodnym uniwiersitecie i inšych sposabach aswietnaje pracy). Wilnia, 1936.
У братоў украінцаў. Вільня, 1936.
Rady chworym i zdarowym. Častka 2. Wilnia, 1937 / Saaŭt. Ja. Grynkevič.
Народ. Вільня, 1937.
У братоў украінцаў. Вільня, 1937.
Алкагалізм. Вільня, 1938 / Сааўт. Я. Грынкевіч.
Умовы і загады, неабходныя для здароўя. Вільня, 1939 / Сааўт. Я. Грынкевіч.
1.3.
1923. Аб беларускай мове // Новае жыццё. 15 сак.
1926. Марсыльеза // Сялянск. ніва. 3 студз.
1927. Згукі бацькаўшчыны (Памяці М. Багдановіча на 10-я ўгодкі ягонае смерці): [Нарыс з падборкай вершаў з «Вянка» 1913 г.] // Бел. крыніца. 3, 10 чэрв.; Вязніца: Аповесць // Там жа. 28 кастр.; 4, 11, 11, 25 ліст.; 9, 16, 25 снеж.; Капля вады: [Казка] // Заранка. № 2, 3, 4, 5—6.
1928. Узгадаванне характару // Студ. думка. № 2; Аб прывычцы ў самаўзгадаванні // Там жа. № 3.
1935. Культура і загады нацыянальнае працы // Калоссе. № 1; З зацемак аб тэатры // Там жа. № 3.
1936. Аб праве да бацькаўшчыны // Калоссе. № 1; Псіхааналіз і праблемы літаратурныя і грамадскія // Там жа. № 3.
1937. Гігіена псіхічная, як праблема асноўных адносінаў да жыцця // Калоссе. № 3; З роднае Сакольшчыны // Там жа. № 4; З XXI процігарэлачнага Міжнароднага кангрэсу // Шлях моладзі. № 13.

1938. Учора і сёння // Калоссе. № 4.
1939. Трагічны крызіс // Калоссе. № 2.

1.4.

Kempijski Tamaš. Śledam za Chrystusam / Z łac. Wilnia, 1934.

1932. Кемпійскі Т. Следам за Хрыстосам / З лац. // Хрысціянск. думка. № 4, 5, 6, 7—8, 12; 1933. № 1—10.

2.2.

На беларускай мове. Малецкі Я. Пад знакам Пагоні. Таронта. 1976.

2.3.

На беларускай мове. Валтупскі А. Доктар Станіслаў Грынкевіч — перакладчык «Следам за Хрыстусам» Т. Кемпійскага // Źnič (Зніч). 1973. № 117 (травень—снежань).

У. М. Ларчанка.

ГРЫШКАВЕЦ ВАЛЕРЫЙ

Грышкавец Валерый Фёдаравіч (псеўд В. Баравы, н. 23.12.1953, г. Пінск), паэт. Член СП Беларусі з 1992. Піша на рускай мове.

З сям'і рабочых. Закончыўшы васьмігадовую школу ў Пінску, працаваў на заводзе, вінаградарам у Крыме, у Пінскім КБА (1969—73). Пасля службы ў ваенна-паветраных сілах (1973—75) працаваў электрыкам, карэспандэнтам газеты «Полесская правда» (1976—81), матросам Верхне-Дняпроўскага рачнога параходства. У 1981 паехаў у Іркуцкую вобл., дзе працаваў у Ніжнеілімскім геолага-разведачным атрадзе, мантажнікам «Брацкхімбуда», рабочым на будоўлях Буратіі. З 1985 жыў і рабіў у калгасах Усходняй Літвы. З 1989 — карэспандэнт, загадчык аддзела газеты «Полесская правда». Вучыўся на завочным аддзяленні факультэта журналістыкі БДУ. Скончыў Вышэйшыя літаратурныя курсы ў Маскве (1993—95).

Літаратурную дзейнасць пачаў у 1968. У абласным і рэспубліканскім друку публікуецца з 1970. Перакладае на рускую мову беларускую паэзію. Свае вершы і пераклады друкуе ў часопісах «Наш современник», «Нёман», «Рабочая смена», «Родник», альманаху «Дзень паэзіі», газетах «Литературная Россия», «Литературная газета», «Знамя юности», «Сельская газета», «Заря». Выдаў 2 зборнікі вершаў («Час адпраўлення» і «Кола буслінае») і аднаактовую камедыю «Праміргалі» (1985). Тэматыка яго вершаў — радасці і пакуты чалавека, яго падзенні і ўзлёты, дарогі і сустрэчы, роздум над уласнымі ўчынкамі і людскімі лёсамі. Вершы вылучаюцца натуральнасцю інтанацыі, сардэчнасцю і сур'ёзнасцю разважанняў, адметнай стылёвай манерай. Паступова рамантыка дарог саступае месца роздуму над лёсам роднай зямлі, пра асабістую адказнасць перад блізкімі людзьмі.

Жыве ў Пінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Проморгали. Мн., 1985.

Время отправления: Стихи. Мн., 1981 (Первая книга поэта).

Круг аистиный: Лирика. Мн., 1991.

1.3.

1970. Журавлиный крик: [Верш] // Сел. газ. 25 окт.

1971. «Здравствуй, юность!..»; Тишина; Август: [Вершы] // Нёман. № 10; Маки; К лесу: [Вершы] // Заря. 18 сент.; «Я знаю: крыши пахнут небом...»: [Верш] // Там жа. 23 окт.; Журавлиный крик; «Солнце бьётся жар-птицей в берёзах...»: [Вершы] // Знамя юности. 4 февр.; Улыбка матери: [Верш] // Сел. газ. 17 янв.; Станция «Любовь»: [Верш] // Там жа. 18 апр.; Трактористы: [Верш] // Там жа. 30 мая; Грибное лето: [Верш] // Там жа. 7 июля; Октябрь: [Верш] // Там жа. 17 окт.; Новый день: [Верш] // Там жа. 28 нояб.

1972. В Брестской крепости: [Верш] // Заря. 21 окт.; «Из края в край...»; «Поля... Полесье...»: [Вершы] // Знамя юности. 24 нояб.; Зимнее: [Верш] // Сел. газ. 16 февр.

1973. Моя тропа: [Вершы] // Нёман. № 9; «Прославленный гудками полустанок...»: [Верш] // Знамя юности. 27 февр.; На рассвете; «Я хочу написать о тепле...»: [Вер-

шы] // Сел. газ. 18 февр.; Журавлиная даль: [Верш] // Там жа. 12 янв.; Синий рассвет: [Верш] // Там жа. 24 апр.; Скворечник: [Верш] // Там жа. 15 мая.

1974. До встречи новой!: [Верш] // Заря. 26 дек.; Улыбка: [Верш] // Сел. газ. 10 февр.; На взлётной полосе: [Верш] // Там жа. 11 авг.

1975. «Полесские свадьбы...»: [Верш] // Заря. 20 сент.; Монтажник: [Верш] // Там жа. 27 сент.; «Мы вечно в долгу неоплатном...»: [Верш] // Там жа. 22 нояб.; Служба: [Верш] // Знамя юности. 27 февр.

1976. Солнце в ладонях: [Вершы] // Нёман. № 5; «Побереги меня от неудач...»; «Заречье. Заполье. Залесье...»; «Журавли с тоской — на юг далекий...»; «Опять в последних числах сентября...»: [Вершы] // Рабочая смена. № 9; Я в цех пришёл...: [Верш] // Заря. 14 февр.; «Кто-то собирается в дорогу...»; «Взмах весла,— и дальше уплываем...»: [Вершы] // Там жа. 28 февр.; У каждого своя есть песня: [Верш] // Там жа. 13 нояб.; По тревоге: [Верш] // Знамя юности. 26 нояб. ; «У каждого своя есть песня...»: [Верш] // Там жа. 17 дек.; Высокое счастье: [Рэц. на кн.: Гардзей В. Касавіца. Мн., 1975] // Сел. газ. 12 авг.; Земля родная: [Верш] // Там жа. 15 авг.; Маки; В долгу; На пароме: [Вершы] // Там жа. 12 сент.

1977. В родном краю; «Я лежал, упав с размаху в жито...»: [Вершы] // Нёман. № 4; После стрельб; «Заречье. Заполье. Залесье...»: [Вершы] // Заря. 4 февр.; «Юноша с фантазией богатой...»: [Верш] // Знамя юности. 22 июля; Жито: [Верш] // Сел. газ. 14 авг.

1978. Мое Полесье: [Верш] // Сел. хоз-во Белоруссии. № 9; «Мы вечно в долгу неоплатном...»: [Верш] // Заря. 10 февр.; «Пульсирует Ясельды исток...»: [Рэц. на кн.: Янішчыц Я. Ясельда. Мн., 1978] // Там жа. 19 сент.; Бегут меридианами дороги: [Верш] // Чырв. змена. 25 студз.

1979. У каждого своя есть песня...; Лоси: [Вершы] // Дзень паэзіі — 79. Мн.; «У каждого своя есть песня...»: [Верш] // Гомел. праўда. 31 ліп.; Огни: [Верш] // Заря. 6 янв.; Шукшину: [Верш] // Там жа. 9 июня; Жито: [Верш] // Там жа. 25 авг.; «Вновь дует с Финского залива...»: [Верш] // Там жа. 7 дек.; У могилы Неизвестного солдата: [Верш] // Там жа. 18 дек.; Стихи о звездах // Мін. праўда. 6 студз.

1980. Старый дом: [Верш] // Заря. 1 марта; «Звенят ручьи! И синий-синий...»: [Верш] // Там жа. 4 мая; И снова — август: [Верш] // Там жа. 23 авг.; Нити: [Верш] // Там жа. 13 сент.; Моя земля: [Верш] // Там жа. 30 окт.; Край родной: [Верш] // Сел. газ. 15 июня; «И берег Финского залива...»; Лоси: [Вершы] // Чырв. змена. 11 вер.

1981. «Выйду утром на станции Плёсное...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 81. Мн.; «На пляжах осенних затишье...»: [Верш] // Заря. 9 окт.; «В природе смена декораций...»: [Верш] // Там жа. 3 дек.; Дорогой памяти; «Радость — последние астры...»: [Вершы] // Чырв. змена. 21 лют.

1982. «И снова — таёжная осень...»; «...И хлынет дождь...»: [Вершы] // Нёман. № 7.

1983. «Славен август последним теплом»: [Верш] // Заря. 25 авг.; «Увидеть родину в тумане...»: [Верш] // Чырв. змена. 2 крас.

1984. Дорога далека; «Звенит апрель! И синий-синий...»; Музыка колодца; «Я хорошо помню...»: [Вершы] // Рабочая смена. № 6; «Дреговичи, радимичи, поляне...»; «Городские дети кормят лошадь...»: [Вершы] // Заря. 19 июля.

1985. Свае крыніцы: [Рэц. на кн.: Рудкоўскі М. Засцярога. Мн., 1984] // Маладосць. № 10; «Адрес Весны...»: [Верш] // Знамя юности. 3 марта.

1.4.

1977. Рудковский М. Баллада о купальском солнце; Просьба; Триптих желаний: [Вершы] / З бел. // Рабочая смена. № 10.

2.3.

На рускай мове. Катаева Л. [Прадмова да вершаў] // Рабочая смена. 1976. № 9. *Т. М. Махнач.*

ГУБЛЕР НАВУМ

Гублер Навум Якаўлевіч (н. 27.7.1933, г. Рагачоў Гомельскай вобл.), празаік. Член СП Беларусі з 1992. Піша на рускай мове.

З сям'і служачых. У гады Вялікай Айчыннай вайны бацька пайшоў на фронт, а маці з сынам і дачкой апынуліся ў бежанцах у Пензенскай вобл. У 1945 сям'я вярнулася ў Мінск. Пасля заканчэння сямігодкі Н. Гублер з 1948 працаваў на Мінскім радыёзаводзе, пазней — рабочым у сектары геадэзічных здымкаў Белдзяржпраекта. Адначасова вучыўся ў вячэрняй школе рабочай моладзі. Пасля школы ў 1952 паступіў у лётнае вучылішча пілотаў грамадзянскай авіяцыі. У 1954—56 — пілот

самалёта ПО-2. Па стану здароўя адлічаны медкамісіяй з лётнай работы. Скончыўшы школу Вышэйшай лётнай падрыхтоўкі, з 1956 працаваў авіядыспетчарам у Мінскім аэрапорце, з 1975 — кіраўніком палётаў, начальнікам змены службы кіравання паветраным рухам Беларускага ўпраўлення грамадзянскай авіяцыі. Завочна скончыў філасофскае аддзяленне БДУ.

Першае апавяданне Н. Гублера «У імя Радзімы» апублікавана ў 1957 у газеце «Западная трасса». Друкаваўся ў часопісах «Нёман», «Беларусь», газеце «Знамя юности». Выдаў кнігі аповесцей і апавяданняў: «Вясенні рэйс», «Пры святле маланкі», «Палёт працягваецца». Свой вопыт пілота, прафесіі рамантычнай і складанай, Н. Гублер рэалізаваў у аповесці «Вясенні рэйс». Драматычныя сітуацыі, маральна-этычныя канфлікты, праблемы чалавечых узаемаадносін раскрыў у аповесці «Пры святле маланкі». Займаецца перакладамі, піша рэцэнзіі.

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Весенний рейс: Повесть, рассказы. Мн., 1979 (Первая книга прозаика).

При вспышке молнии: Повести и рассказы. Мн., 1985. Рэц.: Вихрева И. Момент прозрения // Нёман. 1986. № 8.

Полет продолжается: Повести и рассказы. Мн., 1986.

Непролитая туча: Роман. Мн., 1993.

1.3.

1966. Весенний рейс: [Апавяданне] // Нёман. № 12.

1967. Трэці чалавек: [Апавяданне] // Чырв. змена. 24 вер.

1969. Человечье сердце; «Легка, стройна...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 25 вер.

1970. Возвращение: [Апавяданне] // Нёман. № 7.

1975. Лебядзінае возера: Навела // Вяч. Мінск. 6 лют.

1976. Аднойчы ўначы: Апавяданне // Вяч. Мінск. 20 жн.

1978. Ванечка: Апавяданне // Вяч. Мінск. 26 мая.

1979. На вечнай стаянцы: Урывак з аповесці // Вяч. Мінск. 18 снеж.

1980. Пазнаваць мудрасць жыцця...: [Рэц. на кн.: Паўлаў У. Каласы радкоў. Мн., 1979] // Вяч. Мінск. 11 чэрв.

1981. Непонятный человек: [Апавяданне] // Нёман. № 7; «Встрепенулась листами под ветром...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 81. Мн.

1982. «...Деревня под Пензой. Война. Труд недетский...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 82. Мн.; [Рэц. на кн.: Спрынчан В. Земля и звезды. Мн., 1981] // Нёман. № 10.

1983. Воспоминания о родном городке: [Верш] // Дзень паэзіі — 83. Мн., «Деревня под Пензой...»: [Верш] // Нёман. № 7.

1984. Ладушки: [Апавяданне] // Нёман. № 8.

1985. [Рэц. на кн.: Дранько-Майсюк Л. Вандроўкі. Мн., 1983] // Нёман. № 4.

1.4.

1978. Павлов В. Синее море: [Апавяданне] / З бел. // Знамя юности. 4 авг.

1.5.

На беларускую мову. Катапульта: Апавяданне / Пер. У. Паўлаў // Беларусь. 1977. № 3; «Прафесарша»: Навела / Пер. У. Паўлаў // Чырв. змена. 1977. 7 ліп.

М. П. Барташэвіч.

ГУМЯНЮК ЮРЫ

Гумянюк Юры Ігаравіч (н. 24.9.1969, г. Гродна), паэт, празаік. Сябра Таварыства вольных літаратараў Беларусі (з 1993).

Нарадзіўся ў сям'і служачых. У дзяцінстве захапляўся маляваннем, музыкай. Закончыўшы ў 1986 гродзенскую СШ № 16, працаваў на швейнай фабрыцы (1987—89). У гэты час актыўна ўдзельнічаў у пасяджэннях гісторыка-культурнага клуба «Паходня», суполкі імя М. Багдановіча. У 1989 паступіў на аддзяленне паланістыкі філфака Гродзенскага універсітэта. Быў укладаль-

нікам літаратурнага выпуску універсітэцкай шматтыражкі «Кола». У 1991 пачаў рыхтаваць абласны літаратурна-мастацкі радыёчасопіс «Кантэкст». Адзін з ініцыятараў стварэння Таварыства вольных літаратараў Беларусі (1993). Пасля заканчэння ў 1994 універсітэта выкладае ў ім польскую літаратуру. З'яўляецца рэдактарам аддзела нарыса і публіцыстыкі часопіса «Сьвіцязь».

Друкуецца Ю. Гумянюк з 1990 (у зборніку «Дзень паэзіі», альманаху «Ксэракс беларускі», часопісах «Зрок», «Маладосць», «Першацвет», газеце «Гродненская правда» і інш. выданнях). Яго творчасць вылучаецца эксперыментальнасцю, пошукам новых формаў як у прозе, так і ў паэзіі, захапленнем сімвалічным адлюстраваннем падсвядомасці герояў. Аўтар зборнікаў вершаў і эсэ «Водар цела», «Твар Тутанхамона».

Жыве ў Гродне.

С. Г. Адамовіч.

Бібліяграфія

1.2.

Водар цела (псіхадэлічнае мастацтва): Вершы. Полацак, 1992.

Твар Тутанхамона: [Вершы, эсэ]. Полацак, 1994.

С. Г. Адамовіч.

ГУРБАН ІВАН

Яго бацькі, сельскія працаўнікі, мелі ва ўласнасці 4 га зямлі. З 1929 І. Гурбан вучыўся ў мясцовай Юшавіцкай сямігадовай школе, у 1936—39 — на майстра-краўца ў суседняй вёсцы Ракавічы. З 1939 па 1944 у бацькавай хаце працаваў краўцом-прыватнікам. Восенню 1944 ён мабілізаваны райваенкаматам у Савецкую Армію. Вярнуўшыся з арміі, у 1947—49 быў паштальёнам. У 1953 скончыў Усесаюзныя завочныя ўліковыя курсы і працаваў рэвізорам, рахункаводам у калгасе, загадчыкам магазіна ў вёсцы, старшынёй Юшавіцкага сельсавета, у 1965—70 — мулярам у Нясвіжскім міжкалгасбудзе, у 1971—75 — меліяратарам, у 1975—80 — будаўніком у калгасе. Цяпер на пенсіі.

Літаратурную дзейнасць пачаў у 1950. У 1979 выдаў зборнік вершаў «Чубаценькі будзільнік», у 1985 — «Калі ветрык спачывае», у 1991 — «Пахі вясны». І. Гурбан нясе дзецям жывое беларускае слова, спрабуе ў звычайных з'явах і фактах убачыць незвычайнае: паэтычна абмаляваць дэталь, па-новаму зірнуць на навакольнае жыццё.

Жыве ў вёсцы Юшавічы Нясвіжскага р-на.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Чубаценькі будзільнік: Вершы. Мн., 1979. Рэц.: Жук К. Свет дзіцячай фантазіі // Чырв. змена. 1979. 31 кастр.

Калі ветрык спачывае. Мн., 1985.

Пахі вясны. Мн., 1991.

1.3.

1951. На калгасным полі: [Верш] // Полымя. № 4.

1954. Восень: [Верш] // Полымя. № 10.

1957. Паляўнічы: [Байка] // Давайце знаёміцца. Мн.

1960. Сыradой: [Верш] // Калг. праўда. 4 ліст.; Спадарожнае: [Верш] // Мін. праўда. 23 сак.; Лычастая

прызналася: [Байка] // Там жа. 10 ліп.; Кастрычнік: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; Гадзіннік: [Верш] // Там жа. 18 ліст.

1961. Ручай; Дыханне вясны; Гадзіннік: [Вершы] // Калг. праўда. 12 крас.; Восень залатая: [Верш] // Там жа. 28 кастр.; Лямпа: [Верш] // Мін. праўда. 9 крас.; Кубінскі цукар: [Верш] // Там жа. 5 кастр.

1962. Плывуць абозы: [Верш] // Калг. праўда. 21 сак.

1963. Стрэмка: Байка // Мін. праўда. 9 жн.

1964. Партрэты: [Верш] // Вясёлка. № 5; Гадзіннік; Сцірка; Не ўсё зрабіла; Верхалаз: [Вершы] // Там жа. № 9; Снег; Вяснушкі: [Вершы] // Мін. праўда. 13 снеж.; Вяснушкі; Валіны гушкі; Рукавіцы: [Вершы] // Сел. газ. 22 нояб.

1965. Музыкант: [Верш] // Вясёлка. № 11; Кветкі зімовыя: [Верш] // Сел. газ. 14 янв.

1966. Жывы будзільнік; Сцірка: [Вершы] // Піянер Бел. 29 ліп.

1968. Гліна; Парад: [Вершы] // Вяч. Мінск. 10 снеж.; Знакі на сцяне: [Верш] // Звязда. 21 снеж.; Будаўнічы парад; Новыя гоні: [Вершы] // ЛіМ. 30 крас.; Курортныя сосны: [Верш] // Мін. праўда. 29 чэрв.

1970. Кастрычніку: [Верш] // Мін. праўда. 5 снеж.

1971. Будзільнік: [Верш] // Мін. праўда. 26 студз.

1972. Жаўрук: [Верш] // Мін. праўда. 9 крас.

1973. Будаўнічы парад: [Верш] // Мін. праўда. 18 ліп.; Героі; Паясы; Сталасць: [Вершы] // Чырв. змена. 8 крас.

1974. Прычыны: [Верш] // Бярозка. № 11; Прадаўшчыцы: [Верш] // Вясёлка. № 7; Прэмія; Кравец; Рабочыя рукавіцы: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 8.

1975. У завею: [Верш] // Мін. праўда. 5 студз.

1976. Скарга: [Верш] // Бярозка. № 2; Экскурсія: [Верш] // Там жа. № 5; Скарга снегу: [Верш] // Мін. праўда. 21 студз.; Зорачкі-зоркі...: [Верш] // Там жа. 12 сак.; Цёплы снег: [Верш] // Сел. газ. 11 янв.

1977. Агародчык: [Верш] // Вясёлка. № 5; Старанная дзяўчынка: [Верш] // Работніца і сялянка. № 3; Песня балот; «Прыйшоў асілак-экскаватар...»; «Кіслі нашы прадзеды ў балоце...»; «Машыніст сігналіць для ўздагадкі...»: [Вершы] // Голас Радзімы. 22 вер.; Паляўнічая стрэльба: [Верш] // Мін. праўда. 13 крас.; Садоўнік; На горцы; Снегапад: [Вершы] // Піянер Бел. 24 лют.

1978. Добры лекар: [Верш] // Бярозка. № 7; Працаўніцы: [Верш] // Вясёлка. № 8; Снег: [Верш] // Мін. праўда. 7 студз.

1979. «Нібы ў бубен, гулка гром ударыў...»: [Верш] // Чырв. змена. 5 жн.

1980. Першыя жаўрукі: [Верш] // Бярозка. № 3; Электрапастух; Асака: [Вершы] // Вясёлка. № 8; Мая вёска: [Верш] // Мін. праўда. 26 студз.

1981. Зямля бацькоў: [Верш] // Мін. праўда. 16 кастр.; Росы-расінкі: [Верш] // Там жа. 27 ліст.

1982. З БАМа рукавіцы: [Верш] // Вясёлка. № 12.

1983. Калі ветрык спачывае: [Верш] // Вясёлка. № 8.

1984. Бамаўскія рукавіцы; Цень; Сын тату вязе; Электрапастух; Ранак; Дзіўны сон; Аб чым шэпча гай?; Плуг-аўтамат; Першыя жаўрукі; Звон пчалы; Восень; Чаечка; Асака; Ветрык; Кошык; Росы-расінкі; Прыходзь, зіма!: [Вершы] // Калі ветрык спачывае. Мн.; Разумны бурак: [Верш] // Вожык. № 18; Крынічка: [Верш] // Мін. праўда. 24 крас.; Лужыны: [Верш] // Там жа. 25 мая.

1985. Вясновы туман: [Верш] // Вясёлка. № 4; У роздуме сады...: [Верш] // Мін. праўда. 25 лют.; Пакрыўджаная бяроза: [Верш] // Там жа. 15 сак.

1.5.

На рускую мову. Охотник: [Байка] / Пер. Л. Мартынов // Белорусские басни. Л., 1959. *У. М. Ларчанка.*

ГУРЫНОВІЧ ХВЕДАР

Гурыновіч Хведар Хведаравіч (н. 14 1950, в. Крывічы Салігорскага р-на Мінскай вобл.), паэт. Член СП Беларусі з 1991

З сялянскай сям'і. Пасля заканчэння сярэдняй школы (1967) паступіў у Салігорскі горна-хімічны тэхнікум. У час службы ў войску (1969—71, г. Ламаносаў Ленінградскай вобл.) у гарадской газеце «Балтийский луч» надрукаваў свае першыя вершы. Пасля дэмабілізацыі працаваў на будоўлі, у Старобінскім БМУ (1971—72), на Мінскім электратэхнічным заводзе (1972—74), на Другім рудаўпраўленні Салігорска (1974—76), на Салігорскім рамонтна-механічным заводзе (1976—81), карэспандэнтам газеты «Калійшчык Салігорска». З 1983 — карэспандэнт сельгасадделу газеты «Шахцёр», дырэктар краязнаўчага музея Салігорскага гарвыканкома. З 1986 — адказны

сакратар газеты «Калійшчык Салігорска». У 1975 паступіў на завочнае аддзяленне факультэта журналістыкі БДУ, які скончыў у 1981. Як прапагандыст роднай мовы часта выступае на прадпрыемствах, у навучальных установах Салігорска. З'яўляецца членам рады гарадскога Таварыства беларускай мовы, адказным сакратаром таварыства «Кніга», членам прэзідыума таварыства паляўнічых і рыбаловаў.

Друкуецца з 1969. Першая публікацыя ў беларускім друку з'явілася ў 1972 у газеце «Знамя юности». Аўтар зборнікаў вершаў «Хлеб і соль» (1980), «Шматгалосая кветка» (1983), «Дачыненне» (1991), «Вішня цвіце» (1992), «Пасадзім па дрэўцу» (1993). Паэзія Х. Гурыновіча прыцягвае свежасцю ўспрыняцця жыцця, нестандартнасцю мыслення і падыходаў да раскрыцця тэмы. Яго вершы — пра хлебаробную і шахцёрскую Салігоршчыну, дзе аўтар жыве і працуе, родную прыроду. Як адказны сакратар салігорскай газеты шмат увагі аддае выхаванню маладой творчай змены.

Жыве ў Салігорску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Хлеб і соль: Вершы. Мн., 1980 (Першая кніга паэта). Рэц.: Барсток М. Першая кніга паэта // Вяч. Мінск. 1980. 18 ліп.; Вярба В. Правы для першай кнігі // Беларусь. 1981. № 3; Макарэвіч В. Хлеб і соль // Чырв. змена. 1980. 2 ліст.; Трафімчук М. «...Каб была наперадзе нядзеля» // ЛіМ. 1980. 7 ліст.

Шматгалосая кветка: Вершы. Мн., 1983. Рэц.: Чарота І. Перад шматгалоссем жыцця // Маладосць. 1984. № 7; Шырын Л. Другі крок // Мін. праўда. 1983. 28 кастр.

Дачыненне: Вершы. Мн., 1991.

Вішня цвіце: Вершы. Мн., 1992.

Пасадзім па дрэўцу: Вершы. Мн., 1993.

1.3.

1972. Времена года: [Вершы] // Знамя юности. 23 июня.

1973. «Отпраздновал свое пророк Илья...»: [Вершы] / Вяч. Мінск. 15 жн.; Звезды над обелиском: [Верш] // Знамя юности. 3 янв.; Гармонист: [Верш] // Там жа. 11 янв.; Лось; В предчувствии весны: [Вершы] // Там жа. 27 февр.; Глухарь: [Верш] // Там жа. 23 марта; Слово; Поэты: [Вершы] // Там жа. 6 сент.; Ледоход; «Теплый снег с тополей...»; Речушка: [Вершы] // Там жа. 21 дек.

1974. Половодье: [Вершы]: «Река пошла...»; «Опять апрель взмахнул руками...»; Июль, жара; «Отпраздновал свое пророк Илья...» // Нёман. № 6.

1975. Праздник: [Верш] // Знамя юности. 4 июля; «Отрадный груз какой...»: [Верш] // Там жа. 30 окт.; Чараўніца: [Верш] // Там жа. 24 дек.; Паводка: [Верш] // Там жа. 31 дек.

1976. Будаўніцы; Паводка; Чараўніца; Успамін: [Вершы] // Маладосць. № 6; Восеньскі эцюд: [Верш] // Родная прырода. № 5; Мая хвароба: [Верш] // Там жа. № 6; Пра ёлку; Будаўніцы: [Вершы] // Знамя юности. 14 сент.; Три муравейника: Рассказ // Там жа. 19 нояб.; Вепр; Летняя замалёўка: [Вершы] // ЛіМ. 18 чэрв.; Будаўніцы: [Верш] // Чырв. змена. 22 чэрв.

1977. Салігорская соль; Свята; Уюны; «Адсвяткаваў сваё Ілля-прарок...»; «Ты любіш сіні колер, я — зялёны...»: [Вершы] // Маладосць. № 9; Дзед; Такавішча; Гусляр: [Вершы] // Полымя. № 12; «Чыгуначны вакзал паволі змоўк...»: [Верш] // Вяч. Мінск. 7 ліп.; Экскаватар: [Верш] // Знамя юности. 28 июля; Прыход восені: [Верш] // Мін. праўда. 29 ліп.; Сяброўцы; Уваходзіны; Журавы: [Вершы] // Чырв. змена. 7 ліп.

1978. «О зямля мая...»; Рэчка; «Буйной луской забыта пахне бераг...»; «Мы з табой ля веснічак стаім...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 78. Мн.; Палявая дарога; «Горад у школьную форму...»; Навагодняя ёлка: [Вершы] // Беларусь. № 1; «Спелыя ліўні шумелі ўволю...»: [Верш] // Знамя юности. 4 авг., Яблыкі: [Верш] // ЛіМ. 1 снеж.; Рэчка: [Верш] // Мін. праўда. 8 крас.; Свята ў Салігорску: [Верш] // Там жа. 1 кастр.; «Ідзе па зямлі немаўля...»; «Зорак высыпала ў плёсе...»: [Вершы] // Чырв. змена. 28 лют.

1979. Вяпрук; «Раскінуўшы рукі, упасці ў траву...»; «Ідзе па зямлі немаўля...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 79. Мн.; Мурашыны гай: [Апавяданне] // Бярозка. № 6; Радзіме; На нашай шахце; «Спелыя ліўні шумелі ўволю...»; Маліна; «На балоце летаваў кулік...»; «Лыжы лёгкія, быццам алені...»: [Вершы] // Маладосць. № 1; «Спелыя ліўні шумелі ўволю...»: [Верш] // Вяч. Мінск. 19 крас.

1980. «Трыумфальнай аркай над азерцам...»; Будаўніцы: [Вершы] // Дзень паэзіі — 80. Мн.; Рэчка: [Верш] // Мін. праўда. 6 вер.; На пабыўку: [Верш] // Там жа. 9 вер.

1981. Гракі; «У садзе зраселым, дзе вулей...»; Восень; Дождж: [Вершы] // Маладосць. № 6; Песня; Яшчэ раз пра рэчку: [Вершы] // ЛіМ. 2 кастр.

1982. Гон: [Верш] // Дзень паэзіі — 82. Мн.; Спадарожнік; Кветкі праталін: [Вершы] // Маладосць. № 5.

1983. Цёплых слоў не шкадуй: [Верш] // Мін. праўда. 19 мая.

1984. Спадарожнік; Шыпшынавы куст; Кветкі праталін; Васількі: [Вершы] // Маладосць. № 1.

1.5.

На рускую мову. Рассвет; «В росистом саду...»; Грачи; Дождь; «Ливни округу поили вволю...»; Рябина; «Жил мой друг...»; Барсук: [Вершы] / Пер. Ф. Ефимов // Нёман. 1984. № 1.

М. П. Барташэвіч.

ДАВІДОВІЧ СЯРГЕЙ

Давідовіч Сяргей Фёдаравіч (н. 20.7. 1942, в. Карпілаўка Лагойскага р-на Мінскай вобл.), паэт. Член СП Беларусі з 1994.

З сялянскай сям'і. Пасля заканчэння школы працаваў у саўгасе рабочым, загадчыкам Шапялёўскага сельскага клуба (1958—1962). Пасля вайсковай службы (1962—65) працаваў шафёрам у Мінску. У 1975—79 — памочнік дзяжурнага па аператыўных сродках сувязі, з 1987 — памочнік начальніка дзяжурнай часці Упраўлення ўнутраных спраў Мінаблвыканкома. Працуючы ў міліцыі, прайшоў шлях ад сяржанта да палкоўніка. Вышэйшую адукацыю атрымаў, спалучаючы вучобу з працай,— закончыў Мінскую вышэйшую школу МУС (1982). Дэпутат Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь дванаццатага склікання, Старшыня Камісіі Вярхоўнага Савета па пытаннях галоснасці, сродкаў масавай інфармацыі і правоў чалавека, член Прэзідыума Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь.

Літаратурную дзейнасць пачаў у 1990. Выйшлі наступныя зборнікі яго паэзіі: «Спасцігнуў я тайну» (1991), «Люстэрка лёсу» (1992, адна паэма) і «Люстэрка лёсу» (1993, шэсць паэм). Шмат якія з вершаў С. Давідовіча пакладзены на музыку беларускімі кампазітарамі. Па-сапраўднаму таленту яго раскрыўся ў жанры ліра-эпічнай паэмы. У жанравых і тэматычных адносінах паэмы розныя: тут і лірычная ўзнёсласць, і філасофскі роздум, і гумар, і сатыра, і гратэск, але ўсе творы аб'ядноўвае цэнтральны матыў — матыў болю, трывогі і адказнасці за родны край, за свой народ. Аўтару ўласціва маштабнасць абагульненняў, багатая моўная палітра, метафарычнасць, паэтызацыя родных мясцін. С. Давідовіч не толькі мастак слова, але і выдатны жывапісец.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Спасцігнуў я тайну: Вершы. Мн., 1991.
Люстэрка лёсу. Мн., 1992.
Люстэрка лёсу. Мн., 1993.

1.3.

1979. Голосую!: [Вершы] // Сов. Бел. 4 марта.
1981. Хлеб: [Вершы] // Мін. праўда. 31 ліп.

М. П. Барташэвіч.

ДАВЫДЗЕНКА ВАСІЛЬ

Давыдзенка Васіль Паўлавіч (3.6.1933, в. Нежыхаў Брагінскага р-на Гомельскай вобл.— 27.9.1987, в. Старое Сяло Мінскай вобл.; пахаваны там жа), празаік.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Вучыўся ў Радзінскай сямігодцы. Скончыўшы Мінскае медыцынскае вучылішча (1953), працаваў лабарантам на кафедры ядзернай фізікі БДУ. Вучыўся ў вячэрняй сярэдняй школе № 3. У 1955—57 служыў у Савецкай Арміі. У 1963 скончыў лячэбны факультэт Мінскага медыцынскага інстытута. Працаваў анколагам у клініцы № 1, у 1965—87 — у навукова-даследчым інстытуце анкалогіі і медыцынскай радыялогіі Міністэрства аховы здароўя БССР у Бараўлянах.

Друкавацца В. Давыдзенка пачаў у шматтыражцы ў час вучобы ў інстытуце. Яго вершы і апавяданні змяшчаліся ў штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва», часопісах «Бярозка», «Работніца і сялянка» і інш. выданнях. Ён аўтар кніг аповесцей і апавяданняў «Жывыя струны», «Свае і чужыя дарогі». У апавяданнях і аповесцях пісьменнік расказаў пра ваенныя часы на беларускай зямлі. Ён па-мастацку выразна і тонка паказаў, як людзі па-рознаму рэагуюць на неспадзяваныя з'явы жыцця.

Г. В. Якаўлева.

Бібліяграфія

1.2.

Жывыя струны: Апавяданні, аповесці. Мн., 1978 (Першая кніга празаіка). Рэц.: Гардзіцкі А. Выверана жыццём // Вяч. Мінск. 1979. 30 мая; Кажамякін Ц. Высакароднасць // Гомел. праўда. 1979. 20 лют.; Марціновіч А. Струны душы чалавечай // Беларусь. 1979. № 3.

Свае і чужыя дарогі: Аповесці, апавяданні. Мн., 1983. Рэц.: Козіч В. Па сваіх слядах // ЛіМ. 1983. 2 снеж.

1.3.

1963. Лыжники: [Верш] // Физкультурник Бел. 18 янв.

1974. «Не кватэра — курыльня...»; «У чужым агародзе...»: [Вершы] // Знамя юности. 29 нояб.

1976. Рыжуля: Апавяданне // Бярозка. № 12; Будзь заўсёды са мною: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 8; Буслы ляцяць з гнязда: (Навела) // Вяч. Мінск. 1 кастр.; Сямейная тайна: Апавяданне // ЛіМ. 9 крас.

1979. Крупінкі сонца; Сталявар: [Вершы] // Маладосць. № 2.

1981. Рыбакі: [Гумарэска] // Вожык. № 17; Паспяшаліся: [Гумарэска] // ЛіМ. 27 сак.; Ніва. 10 мая.

1982. Ці кожнаму бачыцца, чуецца...: [Верш] // ЛіМ. 8 кастр.

1983. Разам з бацькам: [Урывак з новай аповесці] // Бярозка. № 4; Нараджэнне пачуцця: Абразок // Работніца і сялянка. № 2.

1984. Апельсіны: [Апавяданне] // Вясёлка. № 3.

2.3.

На беларускай мове. Лаўшук С. А майстэрства прыйдзе // ЛіМ. 1978. 27 кастр.

М. П. Барташэвіч.

ДАСАЕВА ТАЦЦЯНА

Дасаева Таццяна Мікалаеўна (дзявочае прозвішча Жук; [illegible]), [illegible] Старцавічы (цяп[illegible] Знамя) Слуцкага р-на Мінскай вобл[illegible] літаратуразна[illegible] крытык. Кандыд[illegible] філалагічных [illegible] (1989).

Нарадзілася ў сям'і настаўнікаў-філолагаў Мікалая Андрэевіча Жука і Паліны Пятроўны Небасевай. Дзяцінства Т. Жук прайшло ў атмасферы духоўнасці, павагі да кнігі, роднага слова. Бацька, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, ветэран педагагічнай працы, на працягу ўсяго жыцця займаецца літаратурнай творчасцю: піша вершы, паэмы, апавяданні, аповесці, літаратурныя партрэты. Друкуецца ў перыядычных выданнях з 1935 г. Жыве ў сям'і добрая памяць пра дзядзьку — Івана Пятровіча Небасева. У 1930-я гады ён выступаў на старонках часопіса «Полымя рэвалюцыі» як празаік. У 1937 г. за наведванне літаратурнага гуртка, якім кіраваў М. Аляхновіч, быў арыштаваны і кінуты за турэмныя краты. М. Жук аказаў вялікі ўплыў на фарміраванне светапогляду, жыццёвых прынцыпаў і выбар прафесіі дачкі. У 1958 яна пачала вучобу ў Старцавіцкай сярэдняй школе. Калі сям'я ў 1959 пераехала на жыхарства ў в. Мерашыно Слуцкага раёна, Таня працягвала там вучобу, а з 1962 па 1968 вучылася ў г. п. Урэчча Любанскага р-на Мінскай вобл. У 1973 яна скончыла філалагічны факультэт БДУ і працавала настаўніцай беларускай мовы і літаратуры ў Траскоўскай сярэдняй школе Мінскага р-на. У 1977 закончыла аспірантуру пры Інстытуце літаратуры АН Беларусі і працуе ў гэтым інстытуце старшым навуковым супрацоўнікам. У 1989 абараніла кандыдацкую дысертацыю на тэму «Станаўленне новага героя ў беларускай савецкай прозе 20-х гадоў».

З першай публікацыяй Т. Дасаева выступіла ў 1978 (пад прозвішчам Т. Жук). Даследуе беларускую прозу 1920—30-х г., займаецца вывучэннем жыцця і творчасці П. Галавача, Ц. Гартнага, М. Гарэцкага, М. Зарэцкага, Л. Калюгі, Б. Мікуліча, К. Чорнага. Яна аўтар манаграфій «Летапіс жыцця і творчасці Максіма Гарэцкага» і «Пошукі героя: З вопыту беларускай прозы 20-х гадоў», у якой па-новаму асэнсоўвае складаны перыяд развіцця нацыянальнай літаратуры. Выступае з артыкуламі і рэцэнзіямі па пытаннях сучаснага літаратурнага працэсу; укладальнік і аўтар тэксталагічнага каментарыя да 2-га і 7-га тамоў 10-томнага збору твораў І. Мележа, складальнік «Летапісу жыцця і творчасці Максіма Гарэцкага», змешчанага ў 4-м томе 4-томнага збору твораў М. Гарэцкага. Прымала ўдзел у падрыхтоўцы біябібліяграфічнага слоўніка «Беларускія пісьменнікі».

Жыве ў Мінску.

Т. С. Голуб.

1.2.

Становление нового героя в белорусской советской прозе 20-х годов: Автореф. дис. ... канд. филол. н. Мн., 1989.

Летапіс жыцця і творчасці Максіма Гарэцкага. Мн., 1993.

Пошукі героя: З вопыту беларускай прозы 20-х гадоў. Мн., 1993.

1.3.

1978. Як сонца і паветра... // ЛіМ. 31 сак. / Пад прозв. Т. Жук; Рытмы індустрыяльнага жыцця: Рабочая тэма ў творчасці Б. Мікуліча // Беларуская літаратура. Мн., Вып. 6 / Пад прозв. Т. Жук.

1979. Роля горкаўскіх эстэтычных прынцыпаў у развіцці сучаснай прозы аб рабочым класе // Асаблівасці развіцця літаратурнага працэсу ў Беларусі на сучасным этапе. Мн.

1980. [Каментарыі] // Мележ. І. Зб. тв.: У 10 т. Мн. Т. 2 / Пад прозв. Т. Жук.

1983. Летапіс жыцця і творчасці Максіма Гарэцкага // Маладосць. № 2; Светлы талент: Да 80-годдзя з дня нараджэння Платона Галавача // ЛіМ. 15 крас.; [Каментарыі] // Мележ І. Зб. тв.: У 10 т. Мн. Т. 7; Летапіс жыцця і творчасці // Гарэцкі М. Зб. тв.: У 4 т. Мн. Т. 4.

1985. Полесье и художественный опыт Коласа (На материале трилогии «На росстанях») // Региональные особенности восточно-славянских языков, литератур, фольклора и методы их изучения. Гомель. Ч. 2.

Т. С. Голуб.

ДЗЯШКЕВІЧ МІКОЛА

Дзяшкевіч Мікола (Мікалай Аляксандравіч, 11.5.1947, в. Пагор'е Карэліцкага р-на Гродзенскай вобл.— 1.8.1971, пахаваны на радзіме), крытык, літаратуразнавец.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Скончыўшы Астухоўскую сярэднюю школу (1965), паступіў на бібліятэчны факультэт Мінскага педагагічнага інстытута, дзе вучыўся ў 1965—69. З 1968 — навуковы супрацоўнік Літаратурнага музея Янкі Купалы. Адначасова працаваў у тэатральнай студыі.

Друкавацца М. Дзяшкевіч пачаў у рэспубліканскай прэсе ў 1969. Асноўнымі творчымі захапленнямі яго былі Я. Купала і тэатр. У газеце «Літаратура і мастацтва» з'явілася навуковае даследаванне «А надпіс падкажа: Янка Купала» (1970), у якім ён асвятляе новыя факты біяграфіі класіка беларускай літаратуры. Артыкулы, эсэ М. Дзяшкевіча друкаваліся ў газеце «Звязда», часопісе «Полымя» і інш. выданнях. Ён стварыў літаратурныя партрэты артыстаў беларускага тэатра (С. Станюты, Г. Аўсяннікава і інш.). Выйшла ў свет кніга яго літаратурна-крытычных артыкулаў «Ад вытокаў радаводных...» (1991). *Г. В. Якаўлева.*

Бібліяграфія

1.2.

Ад вытокаў радаводных...: Літ.-крытыч. арт., нарысы, успаміны аўтара. Мн., 1991.

1.3.

1969. Насустрач юбілею песняра: [Я. Купалы] // Голас Радзімы. № 21; Насустрач юбілею народнага песняра // ЛіМ. 27 мая; Светлая, праўдзівая фантазія: [Рэц. на кн.: Вітка В. Казкі. Мн., 1968] // Там жа. 12 вер.; Па загадзе сэрца: [Рэц. на кн.: Алешка А. Дарогі без слядоў. Мн., 1969] // Там жа. 19 снеж.

1970. Янка Купала і кніга // Маладосць. № 6; Сваё і чужое: [Рэц. на кн.: Аляхновіч У. Палескія навелы. Мн., 1970] // Там жа. № 12; Шчодрае сонца Ушачаў: [Рэц. на кн.: Барадулін Р. Лінія перамены дат. Мн., 1969] // Звязда. 3 лют.; Дзегцярэнкі: (Вобраз Я. Купалы ў творчасці нар. умельцаў Дзегцярэнкаў): [Нарыс] // Там жа. 16 жн.; Тры размовы са Стэфаніяй Станютай; Носьбіт народнай мудрасці // Там жа. 4 ліст.; Узнёсласць і натхненне // Там жа. 18 снеж.; Памяці цёці Уладзі // ЛіМ. 6 сак.; Запаветнае: [Рэц. на кн.: Скрыган Я. Кругі. Мн., 1969] // Там жа. 15 мая; «А надпіс падкажа: Янка Купала» // Там жа. 20 ліст.

1971. Першая спроба навуковай біяграфіі: [Рэц. на кн.: Шарахоўскі Я. Пясняр народных дум. Мн., 1970] // Полымя. № 4; Ад вытокаў радаводных... // Там жа. № 10; Калі глядзець з партрэта... // Звязда. 30 чэрв.; Паўстаў пракляццем катаваны...: (Сто гадоў назад Ажэн Пацье напісаў «Інтэрнацыянал») // ЛіМ. 4 чэрв.

1975. Носьбіт народнай мудрасці // Хрэстаматыя па гісторыі беларускага тэатра і драматургіі. Мн. Т. 2.

М. П. Барташэвіч.

ДРЭЙЗІН ЮЛЬЯН

Дрэйзін Юльян Мікалаевіч [псеўд.: Арыон, Орфэй, крыпт.: Ю. Д., Д — н Ю., Ж-я, Зат-ка; 10(22).6.1879, г. Екацярынаслаў, цяпер Днепрапятроўск — 28.3.1942, Масква], музыказнавец, літаратуразнавец, крытык, публіцыст, перакладчык.

Пра дзяцінства і юнацтва Ю. Дрэйзіна звесткі скупыя. Вучыўся на медыцынскім і гісторыка-філалагічным факультэтах Юр'еўскага (Тартускага) універсітэта (1900—03). Скончыў гісторыка-філалагічны факультэт Маскоўскага універсітэта (1908). Займаўся па класу скрыпкі ў Г. Дулавай і Б. Сібора. З 1908 да 1918 выкладаў грэчаскую і лацінскую мовы ў Магілёўскай мужчынскай гімназіі, тэарэтычныя прадметы — у музычнай школе. З 1925 жыў у Мінску. Выкладаў гісторыю музыкі ў Беларускім музычным тэхнікуме і Беларускай кансерваторыі, антычныя мовы — у Камвузе і БДУ, працаваў у АН Беларусі. У 1935 пераехаў у Маскву. Выкладаў грэчаскую мову ў Інстытуце тэатральнага мастацтва, літаратуру і гісторыю — у педінстытуце. З 1938 — дацэнт філалагічных факультэтаў Маскоўскага універсітэта і педінстытута.

Першая вядомая нам публікацыя Ю. Дрэйзіна датуецца 1925. Пісаў рэцэнзіі на тэатральныя спектаклі («Новая пастаноўка БДТ-2 — «Каля тэрасы» (па п'есе М. Грамыкі)», артыкулы пра творчасць беларускіх паэтаў («Антычныя матывы ў паэзіі М. Багдановіча»), а таксама вершы (некаторыя з іх паклаў на музыку М. Аладаў). Аўтар шматлікіх артыкулаў і навуковых прац па актуальных праблемах развіцця нацыянальнага музычнага мастацтва. Складальнік слоўніка «Музычныя тэрміны». Перакладаў з арыгіналаў на беларускую мову лібрэта класічных опер («Фаўст» Ш. Гуно, «Севільскі цырульнік» Д. Расіні, «Кармэн» Ж. Бізэ, «Русалка» А. Даргамыжскага, «Заслаты пеўнік» М. Рымскага-Корсакава і інш.), творы антычных аўтараў: урыўкі з «Іліяды» Гамера, трагедыю Сафокла «Антыгона», а таксама, як сведчыў Я. Барычэўскі, «Адысею» Гамера (разам з М. Грамыкам), трагедыі «Цар Эдып» Сафокла, «Вакханкі» Эўрыпіда, камедыю Арыстафана «Лісістрата», філасофскую паэму Лукрэцыя «Аб прыродзе рэчаў» (на жаль, большасць з перакладаў не былі ў свой час апублікаваны). Аўтар лібрэта оперы М. Аладава «Тарас на Парнасе». Пісаў нарысы пра творчасць беларускіх (А. Туранкова, Р. Пукста, М. Аладава, М. Чуркіна), а таксама рускіх і зарубежных кампазітараў. Спрыяў папулярызацыі беларускага нацыянальнага мастацтва, даследаваў сувязі беларускай, украінскай і рускай музычных культур. У артыкуле «Новыя плыні ў сучаснай музыцы» разважаў пра імпрэсіянізм і экспрэсіянізм, што дало падставу ў сярэдзіне 1930-х г. абвінаваціць аўтара ў прытупленні палітычнай пільнасці. На самой справе погляды Ю. Дрэйзіна на псіхалогію творчасці, прыроду творчага натхнення вызначаліся ўнутранай паслядоўнасцю, прынцыповым непрыняццем ідэалістычных трактовак мастацтва і паэтычнай творчасці. Ён закранаў пытанні, якія мелі агульнаэстэтычнае і метадалагічнае значэнне, адным з першых на Беларусі распрацоўваў праблемы навуковай музычнай тэрміналогіі, лічыў, што ў мастацтве новага часу галоўнае — усебаковае развіццё асобы. Таму працы Ю. Дрэйзіна не страцілі свайго значэння і ў наш час.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.3.

1925. Новыя плыні ў сучаснай музыцы // Полымя. № 3; Музыка ў творах беларускіх паэтаў // Там жа. № 4, 6; Музыка в БССР // Трыбуна мастацтва. № 1; Новые белорусские музыкальные произведения // Там жа. № 13.

1926. Музыка ў творах Якуба Коласа // Якуб Колас ў літаратурнай крытыцы. Мн.

1927. Як пішуцца часам «папулярныя» брашуры // Узвышша. № 6; Новая пастаноўка БДТ-2 — «Каля тэрасы» (па п'есе М. Грамыкі) // Звязда. 22 ліст.; Збіральнік беларускае песні А. А. Грыневіч // Сав. Беларусь. 22 мая; Папулярызатар беларускай песні У. В. Тэраўскі // Там жа. 28 жн.; Маскоўская мастацкая опера // Там жа. 30 жн.; Музыка і грамадзянства // Там жа. 11 вер.; Сімфонія і беларуская музыка // Там жа. 16 вер.; Музыка і тэхніка вырабу // Там жа. 18 вер.; Бетховен-грамадзянін // Там жа. 5 кастр.; Музыка ў «Апраметнай» // Там жа. 23 кастр.

1928. Музыка ў творах Янкі Купалы // Янка Купала ў літаратурнай крытыцы. Мн.; Антычныя матывы ў паэзіі М. Багдановіча // Узвышша. № 2.

1929. Франц Шубэрт: Да стагоддзя з дня смерці 19/XI — 1828 г.— 19/XI — 1928 г. // Узвышша. № 1.

1933. Н. Паганіні: Да 150-годдзя з дня нараджэння // Мастацтва і рэвалюцыя. № 1—2.

1934. Музыка і літаратура // ЛіМ. 18 чэрв.

1.4.

С а ф о к л. Антыгона / З старажытнагрэч. Мн. 1926.

1928. Г а м е р. Развітанне Гектара з Андрамахай: Урывак з «Іліады» / З старажытнагрэч. // Узвышша. № 3.

1.6.

М у з ы ч н ы я тэрміны. Мн., 1926 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Б а р ы ч э ў с к і А. Сучаснае ў мінулым // Узвышша. 1928. № 3; Д у н е ц Х. Нацфілаўскія адкравенні Дрэйзіна // Звязда. 1935. 30 студз.; К а л е с н і к У. Ветразі Адысея. Мн., 1977. С. 294—296; Літаратурная хроніка // Голас беларуса. 1926. 25 сак.; М у ш ы н с к і М. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства (20—30-я гады). Мн., 1975. С. 33—35.

На рускай мове. Л а п и д у с Н. Античная классика в белорусских переводах // Лапидус Н. Зарубежная литература в белорусских изданиях и переводах. Мн., 1968. С. 27—29, 31—33, 36.

Т. М. Махнач.

ДУБАВЕЦ СЯРГЕЙ

Дубавец Сяргей Іванавіч (псеўд.: Алесь Кебік, Андрэй Корсак, Іван Мялешка, Сяргей Паўлоўскі, Адам Праціста, С. Пхоў, крыпт.: С. Д., С. П. і інш.; н. 17.9.1959, г. Мазыр), празаік, крытык, выдавец.

Нарадзіўся ў сям'і педагогаў Зоі Паўлавай і Івана Дубаўца. Належыць да старога палескага роду Дубаўцоў з котлішчам у в. Мялешкавічы (Мазырскі р-н). У дзяцінстве разам з бацькамі пераехаў у Мінск. Тут ён закончыў СШ № 4 (1976), працаваў слесарам на заводзе «Гарызонт», выпускаючым у газеце «На страже Октября». У час службы ў Савецкай Арміі выконваў абавязкі карэспандэнта дывізійных газет унутраных войск — спачатку ў Вільні (Мінскі полк), потым у Мінску (Белполк). У 1984 скончыў факультэт журналістыкі БДУ і працаваў малодшым рэдактарам рэдакцыі літаратуры БелСЭ. Пасля выехаў у Гомель, дзе працаваў у рэдакцыі абласной газеты «Гомельская праўда». З 1987, жывучы ў Маладзечне, працаваў у аддзеле крытыкі і мастацтва часопіса «Нёман». З 1990 жыве ў Вільні, працуе галоўным рэдактарам газеты «Наша ніва». Узнагароджаны медалём Літоўскай Рэспублікі «13 студзеня» за адвагу і самаахвярнасць, праяўленыя пры абароне незалежнасці Літвы.

Літаратурную дзейнасць пачаў з публікацый у «самвыдаце». У рэспубліканскім друку з артыкуламі і рэцэнзіямі выступае з 1982. Друкаваўся ў зборніках «Дзень паэзіі», «З гісторыяй на Вы», «Вобраз», часопісах «Полымя», «Нёман», «Крыніца», «Вильнюс», «Дружба народов», газетах «Наша ніва», «Свабода» (сталая калонка), «Литературная газета» і інш. Напісаў прадмовы да кніг «Мур» Ж.-П. Сартра (1991), «Адвечным шляхам» І. Абдзіраловіча (1993; гэты твор пераклаў на рускую мову для «Нёмана»). Аўтар кнігі «Практыкаванні: Проза, эсэ, крытыка» (1992). Адметныя рысы творчасці С. Дубаўца — апантанасць і бескампраміснасць у адстойванні ідэі нацыянальнай незалежнасці, публіцыстычнасць стылю.

Жыве ў Вільні.

А. В. Мальдзіс.

Бібліяграфія

1.2.

Практыкаванні: Проза, эсэ, крытыка. Мн., 1992.

1.3.

1982. «Людзі на балконе» // Голас Радзімы. 1 крас.; Глыбокае // Там жа. 28 кастр.; Творчасць песняроў і славянскі свет // ЛіМ. 29 кастр.; А прафесіяналізму хапае!.. // Там жа. 12 ліст.

1983. Бойцеся слова! // ЛіМ. 4 сак.; Так склалася, напісалася...: [Рэц. на кн.: Пісарык А. Белы май. Мн., 1983] // Там жа. 1 ліп.; Аповяд гаваркога дзядзькі: [Рэц. на: Дубінка В. Браты святой ночы // Маладосць. 1983. № 4] // Там жа. 29 ліп.; «Світае дрэва зеляніней»: [Рэц. на кн.: Каско А. Скразная лінія. Мн., 1983] // Там жа. 2 вер.; Права на будучыню: [Рэц. на кн.: Семашкевіч Р. Выпрабаванне любоўю. Мн., 1982] // Там жа. 30 вер.

1984. Для тых, хто бачыць, думае, разумее: [Інтэрв'ю з В. Быкавым] // Сучаснік. Мн.; На мяжы зместу і формы: [Рэц. на кн.: Дашкевіч В. Загадка Атлантыды. Мн., 1983] // Маладосць. № 6; [Адказы на анкету «Маладосці»] // Там жа. № 11; Зразумець сябе: [Інтэрв'ю з В. Быкавым] // Полымя. № 1; «Грэх ды бяда — на каго не жыве» // Гомел. праўда. 13 ліст.; На гомельскай сцэне — «Арыэль» // Там жа. 1 снеж.; Мастацкая ўмоўнасць і вынік працы // Чырв. змена. 21 чэрв.

1985. У старасховах і памяці сведкаў: [Рэц. на кн.: Каханоўскі Г. Адчыніся, таямніца часу. Мн., 1984] // Полымя. № 12; Пра «выхадцаў» і тых, хто застаўся // Гомел. праўда. 25 студз.; «Фізікі» без лірыкаў // Там жа. 3 жн.; П'еса пра драматурга // Там жа. 20 снеж.; Плён дваццаці гадоў: [Рэц. на кн.: Родчанка Р. Альгерд Абуховіч-Бандынэлі. Мн., 1984] // ЛіМ. 8 сак.; Што адгукнецца ў нашым слове?: [Інтэрв'ю] // Там жа. 18 кастр.

1.5.
На рускую мову. Понять себя...: [Інтэрв'ю] / Пер. Н. Ігрунова // Дружба народов. 1984. № 6.
1.6.
«Т у т э й ш ы я». Мн., 1989 / Скл.
В о б р а з — 90. Мн., 1990 / Скл.
2.3.
На беларускай мове. Я р а ц В. Справа не аднаго дня // Гомел. праўда. 1985. 1 мая. *М. П. Баргашэвіч.*

ДУДЗІЦКІ УЛАДЗІМІР

Дудзіцкі Уладзімір [сапр. Г у ц ь к а Уладзімір Ермалаевіч; 27.12. 1910 (8.1.1911), в. Дудзічы Ігуменскага пав. Мінскай губ. (цяпер Чэрвеньскі р-н) — ?], паэт, празаік, перакладчык, публіцыст, грамадска-палітычны і культурны дзеяч.

У сялянскай сям'і, дзе нарадзіўся і вырас У. Дудзіцкі, было 8 дзяцей. Для іх адпаведнага выхавання бацькі не мелі сродкаў. Хлопчык з маленства ўведаў цану хлебу. Дапамагаючы маці, старэйшым братам і сёстрам, шмат працаваў на гаспадарцы. Бацьку У. Дудзіцкі страціў, калі яму не споўнілася яшчэ і года. Калі хлопчыку было 7 гадоў, яго маці выйшла замуж другі раз. Матэрыяльнае становішча сям'і крыху палепшылася. Але паколькі пачалася першая сусветная вайна і двух старэйшых братоў У. Дудзіцкага прызвалі ў войска, цяжкасці ўзніклі зноў. Своечасова пайсці ў школу хлопчык не змог, бо займаўся гаспадаркай. У 1926, у 16-гадовым узросце, ён скончыў народную школу ў в. Дудзічы. У 1927 У. Дудзіцкі пераехаў у Мінск і паступіў у сямігадовую школу № 22, якую ў 1928 вымушаны быў кінуць з-за смерці брата. У 1930 з вялікімі перашкодамі скончыў сямігодку, 2-гадовыя настаўніцкія курсы (марыў стаць настаўнікам, выкладаць беларускую мову і літаратуру). У верасні 1930 ён паступіў у Мінскі педагагічны тэхнікум імя Ус. Ігнатоўскага, адкуль яго, аднак, выключылі як «нацдэма». Пасля доўгага напаўгалоднага бадзяння У. Дудзіцкаму з дапамогай беларускіх пісьменнікаў Л. Калюгі, У. Хадыкі і інш. удалося ўладкавацца на працу — стылістам у рэдакцыю газеты «Савецкая Беларусь». Пазней працаваў стыльрэдактарам у Навукова-тэхнічным выдавецтве Акадэміі навук БССР, адначасова вучыўся на падрыхтоўчых курсах для паступлення ў вышэйшыя навучальныя ўстановы пры БДУ (скончыў іх датэрмінова) і пераведзены на 1-ы курс літаратурна-лінгвістычнага факультэта Мінскага вышэйшага педагагічнага інстытута. Там пасябраваў з маладымі беларускімі паэтамі, спрабаваў сам пісаць па-беларуску, за што быў выключаны і з інстытута. 23 лютага 1933 органамі НКУС г. Мінска У. Дудзіцкі быў арыштаваны і зняволены ў Мінскай турме, потым — у «амерыканцы»... Згодна з пастановай Калегіі НКУС СССР пасля 9 месяцаў допыту ён быў высланы ў папраўча-працоўныя (канцэнтрацыйныя) лагеры Сібіры тэрмінам на тры гады. У 1934—35 адбываў пакаранне ў Новасібірску, Марыінску. Пасля атрымаў год ссылкі ў Сярэднюю Азію (Ташкент), дзе прытулкам паэта, па яго словах, былі «сады і узбекская чайхана». Атрымаў часовую працу літаратурнага работніка ў газеце «Физкультурник Узбекистана». Захварэўшы на малярыю, праз год У. Дудзіцкі дамогся звароту на Беларусь. Паводле загаду Мінскага НКУС ён павінен быў асесці ў Віцебску. Жывучы там, экстэрнам здаў экзамены за Вышэйшы педагагічны інстытут. Пэўны час працаваў выкладчыкам беларускай мовы і літаратуры ў сярэдніх школах (№ 6, № 10, № 22, № 23, № 28, № 35, № 44), на медыцынскім рабфаку, у Віцебскім педагагічным інстытуце, пазней — стылістам у рэдакцыі газеты «Віцебскі пралетарый». У 1939 у адпаведнасці з загадам Віцебскага абкома КП(б)Б У. Дудзіцкага звольнілі з настаўніцкай працы за тое, што ён «не патрапіў забяспечыць партыйнасці пры выкладанні беларускай мовы і літаратуры». Пад пагрозай арышту паэт быў вымушаны пакінуць Віцебск, а потым і Беларусь. Некаторы час жыў у Расіі. Пасля вярнуўся на Бацькаўшчыну, дзе хаваўся ў самых розных мясцінах. Напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны ўладкаваўся выкладчыкам беларускай мо-

вы і літаратуры ў в. Курасоўшчына пад Мінскам. У гады акупацыі У. Дудзіцкі жыў у Мінску, Барысаве. У 1941—42 ён займаў пасаду загадчыка аддзела культуры Мінскай гарадской управы, у 1942 — аналагічную пасаду ў гарадской управе Барысава і ўзначальваў «Беларускую народную самапомач». У 1943 пераехаў у Мінск. Увайшоўшы ў склад створанай акупантамі Беларускай цэнтральнай рады (БЦР), узначаліў аддзел прапаганды вайсковага фарміравання Беларускай краявой абароны. З'яўляўся сябрам Цэнтральнага ўрада Беларускага культурнага згуртавання (арганізацыя зарэгістравана 6.2.1944 А. Калубовічам). У красавіку 1944 У. Дудзіцкага абралі кіраўніком аддзела прапаганды беларускай культуры Беларускага культурнага згуртавання. Ён актыўна супрацоўнічаў з беларускамоўнымі выданнямі, утворанымі пры падтрымцы акупацыйных улад. У 1944 У. Дудзіцкі выехаў у Германію. Напачатку жыў у Берліне і па-ранейшаму працаваў у БЦР. Закончыў курсы нямецкіх прапагандыстаў у м. Добендорф. У лістападзе 1944 выйшаў са складу БЦР і ўзначаліў ва ўласаўскіх войсках т. зв. беларускую групу пры аддзеле прапаганды. Напрыканцы Вялікай Айчыннай вайны ён служыў у прапагандысцкім органе «Вінета» пры ўсходнім аддзеле Міністэрства прапаганды Германіі. Калі вайна скончылася, нейкі час жыў у лагерах для перамешчаных асоб у амерыканскай акупацыйнай зоне. Потым перасяліўся ў Венесуэлу. Атрымаўшы запрашэнне працаваць у беларускай рэдакцыі радыёстанцыі «Свабода», пераехаў у Мюнхен. У 1950 — пачатку 1960 У. Дудзіцкі быў галоўным рэдактарам беларускай рэдакцыі радыё «Свабода». Прыблізна ў 1961 эміграваў у ЗША. Уладкаваўся на працу ва універсітэт г. Блумінгтана (штат Індыяна) у якасці выкладчыка рускай мовы. Неўзабаве вярнуўся ў Венесуэлу. Паводле звестак жонкі У. Дудзіцкага, Веры Уладзіміраўны, у 1970-я г. наведаў Савецкі Саюз і там знік (называўся лагер у Мардовіі). Аднак меркаванне пра

зварот У. Дудзіцкага ў СССР спрэчнае. Дакладнай інфармацыі пра месца і дату яго магчымай смерці пакуль няма. Па крымінальнай справе за 1933 У. Дудзіцкі рэабілітаваны ў 1956.

Цікавасць да мастацкага слова ва У. Дудзіцкага абудзілася ў дзяцінстве і асабліва развілася за гады вучобы ў сярэдняй школе. Немалую ролю ў фарміраванні творчай асобы паэта адыграў выкладчык беларускай мовы і літаратуры сямігадовай школы Ігнат Зянько, якога У. Дудзіцкі ўспамінаў з вялікай удзячнасцю. Друкавацца пачаў у 1937. У час нямецкай акупацыі Беларусі выступаў з вершамі, паэмамі, артыкуламі ў газетах «Новая дарога», «Голас вёскі», «Беларуская газета», «Беларускі работнік», часопісах «Новы шлях», «Раніца». Апынуўшыся за межамі Бацькаўшчыны, друкаваўся ў беларускіх эміграцыйных газетах «Беларус», «Бацькаўшчына», часопісах «Божым шляхам», «Пагоня», «Шыпшына», «Моладзь», «Кохам», «Нашадні», у альманаху беларускіх эміграцыйных паэтаў і пісьменнікаў «Ля чужых берагоў» (Мюнхен, 1955). У літаратурных колах беларускай эміграцыі на Захадзе набыў вядомасць як аўтар цыклаў вершаў і паэм, як перакладчык. Яго багатая творчая спадчына прадстаўлена і іншымі жанрамі літаратуры — фельетонамі, апавяданнямі, успамінамі і інш. Тонкі пранікнёны лірык, ён быў паэтам пераважна сумна-настальгічнага гучання. У глыбока нацыянальнай форме ён выказваў пачуцці смутку па Бацькаўшчыне, трывогі за лёс Беларусі. У яго творах адлюстраваны трагічны, складаны, пакручасты жыццёвы шлях паэта. Акалічнасці біяграфіі У. Дудзіцкага, неверагодна жорсткія, бязлітасныя ў дачыненні да асобы паэта, не згасілі веру ў высокае прызначэнне Радзімы. Вобраз Беларусі азораны святлом натхнёнай любові да роднага краю. Развітая моўная культура дазволіла яму добра выявіць сваю мастацкую індывідуальнасць.

С. Б. Сачанка.

Бібліяграфія

1.2.
Напярэймы жаданьням. Нью-Йорк. 1994.

1.3.
1942. Напярэймы жаданьням: [Верш] // Бел. газета. 13 снеж.

1943. Не зракуся: [Верш] // Новы шлях. № 16; Крокі і вёрсты; На парозе турмы; А ратунку не было й няма; Пакуль песня яшчэ не спета; «Падыйшла і сказала: «Ларыса...»: [Вершы] // Там жа. № 20; Хай пеніцца віно: [Верш] // Там жа. № 23; Я з песняй упоруч пайду: [Верш] // Бел. газета. 7 студз.; Пела мне маці: [Верш] // Там жа. 10 лют.; Не шкадую яго і не плачу: [Верш] // Там жа. 8 крас.; Хутчэй, хутчэй...: [Верш] // Там жа. 20 крас.; Не прадам я ніколі вясны...: [Верш] // Там жа. 24 ліп.; Кідаў я сеці ў глыб рачную: [Верш] // Там жа. 7 жн.; Ізноў я тут: [Верш] // Там жа. 14 жн.; Кляцьве духу ня зрадзім ані: [Верш] // Там жа. 18 вер.; Калі жыццё пастаўлена на карту: [Верш] // Там жа. 27 ліст.; Былое трупам мусіць пасьці: [Верш] // Там жа. 1 снеж.

1944. «Дагарэла сонечнае лета...»: [Верш] // Бел. работнік. № 37; Балючым накіпам свае крыві; Жывое, праўдзівае слова: [Вершы]; «Даруй, што я плачу» (замест успамінаў) // Там жа. № 39; Была восень: [Верш] // Новы шлях. № 3; Нараджаецца свет неапеты: [Верш] // Раніца. № 38.

1945. Апошняя малітва: [Верш]; Сон Зьнябыціча: Апавяданне // Пагоня. № 1.

1946. Маліцца хочам на радзіме: (Урывак з паэмы «Прысяга») // Пагоня. № 2; Ізноў я тут. Блізкі і такі знаёмы; Балючым накіпам свае крыві; Я з песняй упоруч пайду: [Вершы] // Там жа. № 3; З паэмы «Звер двуногі» // Там жа. № 4; Маем сілу і край свой: [Верш] // Шыпшына. № 1.

1947. Ад сына твайго, Беларусь: [Верш]; Для несьмяротнай Беларусі: (З паэмы «Маіх уяў ружовых ранкі»); Апошняя малітва: [Верш] // Божым шляхам. № 1; Сон Зьнябыціча: Апавяданне // Там жа. № 2; Ізноў я тут. А я — наадварот: [Верш] // Шыпшына. № 4; І мала слоў...; «Дарэмна прамяняў я сон начы...»; «Ня першы раз і не апошні, мусіць...»: [Вершы] // Там жа. № 5.

1949. Прыдзі: Санет // Божым шляхам. № 3; На скрыжаваньні: [Верш] // Там жа. № 4; Цьмяная пляма; Дымяцца хмары: [Вершы] // Там жа. № 9—10; Каб хоць раз усьміхнулася шчасьце: [Верш] // Моладзь. № 12; Моладзі; З цыклю «Цені сьмерці; «Ня сыходзяцца горы з горамі...»: [Вершы] // Там жа. № 15.

1950. Цьмяныя плямы: [Верш] // Божым шляхам. № 2—3; Дымяцца хмары; «Каля вакна равеснік клён...»: [Вершы] // Шыпшына. № 8; Адменная ода; Здрада: [Вершы] // Там жа. № 9.

1953. Вязанка новых вершаў: Даты і іксы; Спрытныя жарты; Ні маністаў, ні зораў; «Я — ж адзін ля вакна...»; Каб хоць раз усьміхнулася шчасьце; Пякельны дар; Ня сыходзяцца горы з горамі; Прыдзі // Бацькаўшчына. № 21—22.

1954. Вязанка вершаў: «Ня першы раз і не апошні, мусіць...»; Дымяцца хмары; Цьмяныя плямы; Адменная

ода; Думка; І мала слоў...; На скрыжаваньні // Бацькаўшчына. № 32—33; Для несьмяротнай Беларусі: (З паэмы «Маіх уяў ружовых рашкі») // Там жа. № 36—37.

1955. «Ня першы раз і не апошні, мусіць...»; Дымяцца хмары; Цьмяныя плямы; Адменная ода; Думка; І мала слоў; Даты і іксы (Юрку Віцьбічу); Спрытныя жарты; Ні маністаў, ні зораў; Каб хоць раз усьміхнулася шчасьце; Пякельны дар; Ня сыходзяцца горы з горамі; Прыдзі: [Вершы]; З цыклю «Журботныя струны»: [Вершы] // Ля чужых берагоў. Мюнхэн; Журботныя струны; Сьвітанак; Вусны і песьні; Вялікія шэльмы; Жалоба; Жыцьцё; Далей і далей; Неспадзявана: [Вершы] // Бацькаўшчына. № 12—13; Няпослуху дзівацкага сакрэт; Вузкі строй дугі; Сябрам; Жылачка; На ганьбішчы славы: [Вершы] // Там жа. № 15—16; Цьмяныя плямы; Жыву і ня жыву; Навальніца; Напярэймы жаданьням; Жывое, праўдзівае слова; І мала слоў; Не памагу я; Хутчэй, хутчэй; Ля роднай бацькоўскай мяжы; Не зракуся: [Вершы] // Там жа. № 40—41; Выбраныя вершы: Маем сілу і край свой; Наадварот; Пела мне маці (песьня); Дымяцца хмары; З паэмы «Ружовы ганак»; Пціч // Там жа. № 47—48; Чорная карта; Я не ведаю, дзе ты...; Зь ліра-паэмы «Сьцені»: [Вершы] // Конадні. № 3; Глухія шчасьця крокі; Кавалачак неба; Шчасьце; Грахі; Пракалоліся вочы жалю; Шляхі: [Вершы] // Там жа. № 4.

1956. Успаміны // Бацькаўшчына. № 23—30, 32, 34, 37; Падбітыя рытмы: Васільковыя гады; Маладзіца; Не прабуджае сонца раньне; Сябры; Ня было і няма...; Мама; Песьня; Жоўтагрывістыя хмары; На станцыі начы; Мой сьвет: [Вершы] // Там жа. № 28—29.

1957. Птушцы — крылы, чалавеку — свабода: [Фельетон] // Бацькаўшчына. № 6; Піраміда клясавых супярэчнасьцяў: [Фельетон] // Там жа. № 9; Пачатак канца: (Адрыўны савецкі каляндар!..) // Там жа. № 10; Дваццаць' пяты: [Верш] // Там жа. № 11—12; Сіла духовага супраціву // Там жа. № 15—16; Я з песьняй упоруч пайду: [Верш]; Падумайце самі...: Фельетон // Там жа. № 19; Максіму Багдановічу: [Цыкл вершаў] // Там жа. № 23; «...Нашы думкі...»; «...Сьціскаюць хвалі...»; Дзьве дарогі: Прыйшлі і вернемся...: [Вершы]; Урывак з паэмы «Гранітныя абвалы»; Чорная курыца: Апавяданне // Там жа. № 35—36; Гераізм і «гэраізм» // Там жа. № 39; Сэрца Паўла Буро: Апавяданне // Там жа. № 42—43.

1958. Прысяга: Паэма // Бацькаўшчына. № 1—2; Апошні ліст календара: [Верш] // Там жа. № 4; «Ёсць такія на свеце людзі...»; «І чуваць здалёку...»; «Ёсць у нашай малітве словы...»: [Вершы] // Там жа. № 41—42; Станіславу Станкевічу: [Верш] // Там жа. № 43; Андрэй Сякера: Навела // Там жа. № 45—46; Куды вочы глядзяць: Апавяданне; Манэкену; Ня ведаю...; Званы: [Вершы] // Там жа. № 49—50; З цыкла «Венесуэла»: Сіла рэчы; Помнікі і абеліскі: [Вершы] // Конадні. № 5—6.

1959. Куды вочы глядзяць...: [Апавяданне] // Бацькаўшчына. № 1—2.

1.4.

1953. Шаўчэнка Т. Запавет: [Верш] / З укр. // Бацькаўшчына. № 12—13.

1.5.

На польскую мову. Oda / Tł. J. Łobodowski // Kultura. 1951. № 7—8; Конадні. 1954. № 2.

2.3.

На беларускай мове. [Біябібліяграфічная нататка] // Ля чужых берагоў. Мюнхэн, 1955. С. 55; Сачанка Б. З малавядомага і забытага // ЛіМ. 1991. 28 чэрв.

Т. М. Махнач.

ДУКТАЎ УЛАДЗІМІР

Дуктаў Уладзімір Уладзіміравіч (н. 28.12. 1953, г. Крычаў Магілёўскай вобл.), празаік. Член СП Беларусі з 1994.

Нарадзіўся ў сям'і служачых. Пасля заканчэння школы займаўся на факультэце журналістыкі БДУ (1971—76). У 1986—87 вучыўся ў ВПШ. З 1976 працаваў карэспандэнтам клімавіцкай раённай газеты «Новае жыццё». З 1977 — лектар, з 1979 — намеснік загадчыка аддзела, з 1980 — загадчык аддзела Магілёўскага абкома камсамола. З 1982 — загадчык аддзела Кастрычніцкага райкома партыі г. Магілёва, з 1984 — інструктар Магілёўскага абкома партыі. З 1987 — рэдактар магілёўскай раённай газеты «Прыдняпроўская ніва». У 1994 абраны сакратаром Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі.

З 1986 выступае ў друку і па радыё. Аўтар кнігі прозы «Дзякуй і даруй» (1993). Друкаваўся

ў калектыўных зборніках «Галасы Прыдняпроўя», «Дняпроўскія хвалі», «Краіні», у рэспубліканскай перыёдыцы. Шмат робіць на Магілёўшчыне для адраджэння роднай мовы, нацыянальнай свядомасці. У У. Дуктава свой стыль, свая манера апавядання. Умее цікава апісаць факт, падаць характары герояў.

Жыве ў Магілёве.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.
Дзякуй і даруй. Мн., 1993 (Б-ка час. «Маладосць»).

М. П. Барташэвіч.

ДЭБІШ АНАТОЛЬ

Дэбіш Анатоль Іосіфавіч (н. 22.7. 1962, в. Шамятоўка Свіслацкага р-на Гродзенскай вобл.), паэт. Член СП Беларусі з 1993.

У 1979 закончыў Мсцібаўскую сярэднюю школу. Працаваў шафёрам у саўгасе «Гнезна» на Гродзеншчыне (1979—80). Пасля службы ў войску (1980—82, г. Кушка, Туркменія) паступіў у Мінскі інстытут культуры, які скончыў у 1987. З гэтага часу працуе ў Брэсце дырэктарам Дома культуры «Хімік». Брат паэта В. Дэбіша.

Літаратурную дзейнасць пачаў у 1983. Друкаваўся ў часопісах «Маладосць», «Крыніца», «Полымя», «Беларусь», штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва», альманаху «Дзень паэзіі». У 1992 выйшаў зборнік яго вершаў «Калядная вячэра». Ужо першыя вершы А. Дэбіша вылучаліся ў маладой вершаванай плыні сваёй арыгінальнасцю, тэматыкай і вобразным ладам. Пра што б ён ні пісаў — далёкія паганскія часы ці трагедыю Курапатаў, пра сваё маленства ці каханне — за кожным радком паўстае жывая душа, не па ўзросту спакутаваная. А. Дэбіш схільны да паяднання гісторыі з сучаснасцю. Шчымлівым болем, гневам і надзеяй прасякнута яго паэма «Курапаты — 37».

Жыве ў Брэсце.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.
Калядная вячэра. Мн., 1992 (Б-ка час. «Маладосць»).

1.3.
1983. «Траншеями изрезанные пашни...»: [Вершы] // Нёман. № 8.

1984. «Сябрукоў галасы...»; «Сляпы каваль каня куе...»; «Зноў шугавея плаціну размыла...»; «Туман над дэсанню рані...»: [Вершы] // Маладосць. № 10; «Траншэямі парэзаныя пожні»: [Верш] // ЛіМ. 21 снеж.

1985. «Пішы пра тое — кажуць мне...»; Радзіме; «У бабкі Ганны рукі баляць...»; Жанчыны; «Траншэямі парэзаныя пожні...»; «Восень. Ціша. Ні гуку...»; «Мне, можа, гэты свет...»; «О, колькі зор на небе...»: [Вершы] // ЛіМ. 1 лют.

М. П. Барташэвіч.

ДЭБІШ ВАСІЛЬ

Дэбіш Васіль Іосіфавіч (н. 22.7. 1962, в. Шамятоўка Свіслацкага р-на Гродзенскай вобл.), паэт. Член СП Беларусі з 1993.

Закончыўшы ў 1979 Мсцібаўскую сярэднюю школу, працаваў манцёрам на чыгунцы, шафёрам у саўгасе «Гнезна» Ваўкавыскага р-на. Пасля службы ў войску (1980—82) вучыўся ў Мінскім інстытуце культуры. Пасля яго заканчэння (1987) працуе выхавацелем у ПТВ № 229 г. Брэста. Брат паэта А. Дэбіша.

Упершыню вершы В. Дэбіша надрукаваны ў 1987 у часопісе «Маладосць». Друкаваўся ў штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва», часопісе «Беларусь», альманаху «Дзень паэзіі», зборніках «Матчына слова», «Берасцейскія карані», «Паўлюк Багрым». У 1992 выйшаў зборнік яго вершаў «Белыя птахі». В. Дэбіш — тонкі і пранікнёны лірык. У яго вершах — пачуццёва-рамантычны свет чалавека, які сумуе па чулых, далікатных, шляхетных адносінах паміж людзьмі, асэнсаванне зямнога побыту і духоўных крыніц жыцця, боль за панявечаную памяць. Звяртаецца ён і да міфалогіі.

Жыве ў Брэсце.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Белыя птахі. Мн., 1992 (Б-ка час. «Маладосць»).

М. П. Барташэвіч.

ЕЗАВІТАЎ КАСТУСЬ

Езавітаў Кастусь [Канстанцін] Барысавіч [псеўд.: Кастусёнак; крыпт.: К-нак, К. Е., К. Ез.; 5.11.1893 г. Дзвінск (цяпер Даўгаўпілс, Латвія) — 23.5.1946, Мінск], паэт, публіцыст, гісторык, дзеяч беларускага нацыянальнага адраджэння.

Нарадзіўся ў сям'і капітана царскай арміі. У 1916 скончыў Віцебскі настаўніцкі інстытут і Паўлаўскае вайсковае вучылішча ў Пецярбургу. У чыне паручніка ўдзельнічаў у 1-й сусветнай вайне. У 1917 арганізаваў у сваім пяхотным палку беларускую групу. Ад яе быў выбраны дэлегатам на з'езд беларусаў-вайскоўцаў у Віцебску, затым — на I Усебеларускі кангрэс, дзе стаў намеснікам старшыні Цэнтральнай Вайсковай Рады. У лютым 1918 К. Езавітаў камендант Мінска, узначаліў беларускі полк. Маючы талент арганізатара, шмат часу аддаваў стварэнню беларускіх вайсковых фарміраванняў. У сакавіку 1918 увайшоў у Раду Беларускай Народнай Рэспублікі, удзельнічаў у абвяшчэнні дзяржаўнай незалежнасці Беларусі. У першым урадзе БНР быў міністрам вайсковых спраў, атрымаў званне палкоўніка. Разам з Радай БНР эміграваў у Літву. У 1919 эміграцыйны ўрад БНР у Коўна накіраваў К. Езавітава ў Латвію і Эстонію з вайскова-дыпламатычнай місіяй. У 1920 той жа ўрад прысвоіў яму званне генерал-маёра. У 1921 К. Езавітаў прыняў латвійскае грамадзянства, распачаў арганізацыйную і культурна-асветніцкую працу сярод этнічных беларусаў Латвіі. Заснаваў у Дзвінску культурна-асветнае таварыства «Бацькаўшчына». Працаваў дырэктарам беларускай гімназіі ў Дзвінску, потым у Люцыне. У хуткім часе яго намаганнямі былі адкрыты ў Латвіі дзесяткі беларускіх школ і настаўніцкія курсы, а пры Міністэрстве асветы створаны Беларускі аддзел. Аднак у 1923 у Латвіі пачаўся ўціск беларускай нацыянальнай меншасці, школы зачыняліся, а вясной 1924 была сфабрыкавана справа аб тым, нібыта беларусы жадаюць далучыць частку латышскіх зямель да Беларусі. Сярод беларускіх дзеячаў пачаліся арышты. К. Езавітаў быў зняволены на 11 месяцаў у турме да суда, бо не здолеў выплаціць вялікага залогу. У красавіку 1925 адбыўся суд, які апраўдаў усіх абвінавачаных. К. Езавітаў зноў стаў займацца грамадскай і культурна-асветніцкай працай: рыхтаваў і выдаваў падручнікі для школ, ладзіў беларускамоўную прэсу («Голас беларуса», «Беларуская школа ў Латвіі»), арганізоўваў таварыствы («Беларуская хата», «Прасвета», «Рунь» і інш.). У 1930-я г. ён старшыня Беларускага нацыянальнага аб'яднання ў Латвіі, настаўнік. Эмігранцкі пісьменнік К. Акула прыгадвае ў аповесці «Змагарныя дарогі»: «вучні беларускіх школ у Латвіі ўспамінаюць Езавітава не толькі як выдатнага настаўніка. Для іх ён быў перш за ўсё... нацыянальным бацькам». Арганізацыяй беларускіх школ у Латвіі К. Езавітаў займаўся да чэрвеня 1944, да таго, як быў адкліканы Беларускай Цэнтральнай Радай у Мінск для ўдзелу ў II Усебеларускім кангрэсе. На кангрэсе ён быў выбраны членам Рады, рэферэнтам па вайсковых справах. Вярнуўся ў Рыгу. У жніўні 1944 выехаў у Берлін. У рангу генерала займаўся мабілізацыяй беларусаў у Беларускую Краёвую Абарону і пяхотную дывізію «Беларусь». 15 красавіка 1945 яму зрабілі аперацыю ў гарадскім шпіталі г. Фінстэрвальдэ. Пры наступленні савецкіх войскаў 26 красавіка 1945 К. Езавітаў быў арыштаваны контрразведкай «Смерш» I-га Украінскага фронту, перавезены ў Маскву на Лубянку, а ў кастрычніку 1945 па патрабаванні Цанавы — у Мінск. Памёр у час следства ў шпіталі гарадской турмы МУС БССР (як адзначалася ў даведцы, «ад туберкулёзу лёгкіх пры дыстрафіі 3-й ступені»).

Творчая спадчына К. Езавітава досыць разнастайная: гісторыка-папулярныя нарысы, публіцыстыка, вершы, успаміны. Упершыню выступіў у друку ў 1918 у часопісе «Варта» з гістарычнымі нататкамі «Вызваленне Мінска: запіскі каменданта». Валодаючы літаратурным талентам, ён імкнуўся дакументальна зафіксаваць развіццё нацыянальна-адраджэнцкай справы сярод беларусаў у Латвіі і Літве («Беларуская школа ў Латвіі», «Беларускае культурна-асветнае таварыства «Бацькаўшчына» ў Латвіі», «Да арганізацыі беларускае нацыянальнае меншасці ў сучаснай Літве» і інш.),

папулярызаваў сярод беларускага настаўніцтва гісторыю Беларусі («Беларусь у мінулым і сучасным»), на факталагічнай аснове ўзнаўляў гістарычныя адносіны паміж беларусамі і палякамі («Беларусы і палякі»). Адным з першых К. Езавітаў заняўся вывучэннем беларускай дыяспары («Беларусы ў Сібіры і на Далёкім Усходзе», «Беларусы ў Літве», «Беларусы ў Латвіі»). Пазней сталі вядомыя яго дакументальна абгрунтаваныя ўспаміны пра І Усебеларускі кангрэс, іншыя ўзоры мемуарнага жанру. У перыяд турэмнага зняволення ярка раскрыўся паэтычны дар К. Езавітава. Яго вершы арганічна ўліваліся ў плынь адраджэнскай літаратуры сваёй тэматыкай і пафасам. Беларусь, родная краіна, якая паўстае з паняволенага стану да свайго адраджэння, становіцца адзіным прадметам паэтычнага абагаўлення і служэння. Бачачы і перажываючы цяжкае становішча, у якое трапіла Бацькаўшчына, паэт, як і ўсе адраджэнцы, верыў у шчаслівую будучыню роднага краю, разлічваў на волю, якая прынясе «жывую ваду», каб загаіць раны на целе краіны. У 1925—26, калі напісана большасць вершаў К. Езавітава, ён шчыра спадзяваўся, што аб'яднанне Беларусі ў адзіны шчаслівы дом будзе ісці з «цэнтральнай» (савецкай) Беларусі. У вершы «Беларусу-эмігранту» ён заклікаў вяртацца туды сыноў Бацькаўшчыны, што апынуліся ў эміграцыі, а таксама звяртаўся да заходняга беларуса з заклікам: «Не хілісь прад нядоляю злой,— на Усход накіруй цьвёрды шлях». Сам К. Езавітаў, аднак, устрымаўся ад вяртання ў Савецкую Беларусь. А ў пазнейшы час, бачачы рэпрэсіі, што ў 30-я гады абрынуліся на беларускіх дзеячаў, зусім пазбавіўся ілюзій пра адраджэнне Бацькаўшчыны ў тых умовах. К. Езавітаў перакладаў з латышскай мовы творы Я. Райніса, А. Упіта, А. Курці і інш., пісаў пра іх у беларускім друку («Полымя»).

І. Э. Багдановіч.

Бібліяграфія

1.2.

Становішча беларускае школы ў Латвіі. Вільна, 1923.

Беларуская школа: Першая пасьля лемантара кніга для чытаньня ў беларускай асноўнай школе ў Латвіі. Рыга, 1926; 3-е выд. Рыга, 1943.

Беларуская школа: Трэцяя пасьля лемантара кніга для чытаньня ў беларускай асноўнай школе ў Латвіі. Рыга, 1926.

Беларусы ў Латвіі. Рыга, 1927. Рэц.: F r. H r.[yškěvič] // Slovanský přehled. 1931. T. 23.

Беларускае культурна-асветнае т-ва «Бацькаўшчына» ў Латвіі. Рыга, 1932.

Беларусы ў Літве. Рыга, 1932.

1.3.

1918. Освобождение Минска: Записки коменданта // Варта. № 1.

1923. Становішча беларускай школы ў Латвіі // Новае жыццё. 10, 15 сак.

1924. Беларусы ў Латвіі // Сын беларуса. 22, 25 мая; 8, 26, 28 чэрв. / Пад псеўд. Кастусёнак.

1925. Адгукі: [Верш] // Голас беларуса. 10 ліст. / Пад псеўд. Кастусёнак; Беларусы і Крывія // Там жа. 20 ліст.; Малітва Пяруну: [Верш] // Крывіч. № 9.

1926. Брату; Марш Адраджэнца; Малітва Пяруну; Ня ный! — Ня плач!; Уладзіміру Жылцы; Сонцу ў нядзелю; Вясной ў турме; У куце больш ня маю бажніц!; Заходняму беларусу; Беларусу-эмігранту; На лясных складах у Рызе; Даўгая-Даўгава: [Вершы] // Першы крок. Рыга; Заходняму беларусу: [Верш]; Дзесяцігоддзе Беларускай Нацыянальнай школы // Голас Беларуса. 25 сак; «Уяўленне! Уяўленне...» (Уладзіміру Жылцы): [Верш]; Да працы, моладзь!: (Заклік да моладзі) // Там жа. 20 крас.; Да беларускіх настаўнікаў, артыстаў, пісьменнікаў, мастакоў і фатографаў у Латвіі; Да арганізацыі беларускае нацыянальнае меншасці ў межах сучаснае Літоўскае Рэспублікі // Там жа. 1 мая; На лясной паляны: [Верш] // Пад псеўд. Кастусёнак; На лясных складах у Рызе: [Верш]; Да арганізацыі беларускае нацыянальнае меншасці ў сучаснай Літве // Там жа. 20 мая; Беларусу-эмігранту: [Верш]; Бярыцеся ўсе за навукова-даследчую працу; Віленскае пытанне // Там жа. 1 чэрв.; Сонцу ў нядзелю: [Верш]; Ратуйце, беларусы, сваю моладзь! // Там жа. 10 чэрв.; Жыве наша мова!: [Верш] // Там жа. 1 ліп.; У летні дождж: [Верш] // Там жа. 7 ліп.; Беларусы, моцна трымайцеся адзін аднаго! // Там жа. 21 ліп.; Кракадзілавы слёзы / Пад псеўд. Кастусёнак; Беларусы, час ужо ўзяцца за эканамічную працу! // Там жа. 18 жн.; Дзьве неадкладныя задачы Беларускага аддзелу // Там жа. 25 жн.

1927. Благаславенне на бойку: [Верш]; Беларусы ў Сібіры і на Далёкім Усходзе // Голас Беларуса. 23 лют.; Чарговы шарлатанскі абман // Там жа. 16 сак.; «На акне маім чорныя тоўстыя краты...»: [Верш] // Там жа. 10 чэрв.; Беларусь у мінулым і сучасным // Там жа. 13 ліп.

1928. Беларускі народны тэатр у Рызе // Беларуская школа ў Латвіі (Рыга). № 8 / Пад псеўд. Кастусёнак; Латвійскі пясняр змагання, сонца, кахання // Полымя. № 8.

1929. Чатыры буйнейшыя пісьменьнікі сучаснае Латвіі // Полымя. № 4; Аб зборніку вершаў Пятра Сакола «На світанні» / Пад псеўд. Кастусёнак; Ад мора да мора: [Верш] / Пад крыпт. К-нак; Пясняр змагання, сонца і кахання // Голас беларуса. 29 крас.; Буйнейшыя пісьменнікі Латвіі // Там жа. 22 ліп.

1930. Беларусь у мінулым і сучасным // Vseslavenski zbornik. Spomenica o tisućgodišnjici hrvatskoga kraljevstva. Zagreb.

1932. Віктар Бенэдыктавіч Вальтар // Вальтар В. Ляснікова сена. Рыга; Вялікага беларускага паэта і барацьбіта за лепшую долю працоўных, грамадзяніна Янку Купалу вітаемо з 50-тымі ўгодкамі: [Нарыс] // Беларуская школа ў Латвіі (Рыга). № 2; Вялікага беларускага пісьменніка і працаўніка на ніве беларускай школы, грамадзяніна Якуба Коласа вітаемо з 50-тымі ўгодкамі: [Нарыс] // Там жа. № 5; Выдатнага беларускага драматурга і артыста, грамадзяніна Уладзіслава Галубка вітаемо з 50-тымі ўгодкамі: [Нарыс] // Там жа. № 6; Віктар Бенэдыктавіч Вальтар: [Нарыс] // Там жа. № 7.

1933. [Прадмова] // Упіт А. Фраксец Кілон. Рыга; Акадэміку Браніславу Тарашкевічу, беларускаму вучонаму і змагару-адраджэнцу, выказваем наша сяброўскае спачуванне! // Беларуская школа ў Латвіі. № 1; Да гісторыі збірання і гарманізацыі беларускай народнай песьні // Там жа. № 2, 4, 6; Беларускія школы ў Латвіі ў 1933—34 навуч. годзе // Там жа. № 7.

1934. Беларусы ў Рызе // Сіцько С. Дзесяцігоддзе І-ае Рыскае Беларускае аснаўное школы. Рыга.

1942. Беларуская нацыянальная вопратка // Новы шлях. № 2; Беларускі мастак — Пётра Мірановіч // Там жа. № 3; Напярэдадні 100-годдзя беларускага паэта // Там жа. № 9; Сяргей Палуян і ягоная пара // Раніца. № 25; Беларуская газэта. 19—20, 22 жн.

1943. Свята Купалы // Новы шлях. № 11; «Тарас на Парнасе» // Там жа. № 19 / Пад крыпт. К. Е.; Вацлаў Ластоўскі // Там жа. № 20; Беларускія прыпеўкі // Там жа. № 21; Каляды ў Дзвінску сорак год таму // Пад крыпт. К. Ез.; Вітаю цябе, Навагрудская моладзь! // Там жа. № 24; Памяці Вольгі Сахаравай // Раніца. № 14; Гарманізацыі беларускай народнай песні ў XIX стагоддзі // Там жа. № 15; Купалле // Там жа. № 26—27; Памяці Вольгі Сахаравай // Беларус. голас. 2 крас.; Паэма «Тарас на Парнасе» // Там жа. 19 ліст.; Вацлаў Ластоўскі // Там жа. 26 ліст.

1944. Ненадрукаваныя вершы Максіма Багдановіча; Сяргей Сахараў // Новы шлях. № 1; Мастацкае рука-

дзелле беларускіх жанчынаў // Там жа. № 3 / Пад крыт. К. Ез.; 25 год грамадскай працы // Там жа. № 4; Францішак Алекна-Аляхновіч // Там жа. № 6.

1946. Беларуская нацыянальная вопратка; Беларускія прыпеўкі // Беларуская народная культура. Ватэншгэт.

1948. Не ный; Малітва Пяруну ва ўрыўках: [Вершы] // Шыпшына. № 6.

1992. Аўтабіяграфія Канстантына Барысавіча Езавітава // Полацак. № 5.

1.4.

Упіт А. Фраксец Кілон: Апавяданне / З лат. Рыга, 1933.

1927. Лайцэн Л. Хлеб і плечы: [Верш] / З лат. // Голас беларуса. 25 мая.

1928. Курці [Куршынскі] А. Пракурор Нат: Апавяданне / З лат. // Полымя. № 9; Лайцэн Л. Жах штандару: Апавяданне / З лат. // Там жа. № 10.

1929. Упіт А. Фраксец Кілон: Апавяданне / З лат. // Полымя. № 3; Дзэльзыт К. Вечны вандроўнік: Апавяданне / З лат. // Там жа. № 4.

1.5.

На рускую мову. Белорусы и поляки: Документы и факты из истории оккупации Белоруссии поляками в 1918 и 1919 г. / Пер. с бел. Ковна, 1919.

1.6.

Пажытноў К. Папулярныя вочаркі па тэорыі капэрацыі. Рыга, 1927 / Рэд.

Лёсік Я. Наша крыніца. Чытаньне для беларускіх школ у Латвіі. 3 выд. Рыга, 1927.

2.3.

На беларускай мове. Ажгірэй З. Які няўклюдак зможа зракчыся яе? // Шыпшына. 1948. № 6; Брылеўскі У. Незабыўны дзень у маім жыцці // Беларус. 1977. № 242; Генерал К. Езавітаў // Раніца. 1945. № 9; Міранавіч П. Канстанцін Езавітаў // Беларус. 1971. № 166; Прывітанні канферэнцыі // Чырв. змена. 1926. 26 ліст.

На мовах б. Югаславіі. Dren I. O Belorusih in beloruskem slovstvu // Luč. 1933. № 9; Pregled novejšega beloruskega slovstva // Dom in svet. [Б. М.]. 1928.

3.1.

ЦНБ АН Беларусі, ф. 5, воп. 1, адз. зах. 1.

Т. М. Махнач.

ЖДАН АЛЕГ

Ждан Алег (сапр. Пушкін Алег Аляксеевіч; н. 5.1.1938, г. Смаленск), празаік. Член СП Беларусі з 1983. Піша на рускай мове.

Нарадзіўся ў сям'і настаўнікаў. Жыў і вучыўся ў г. Мсціслаўлі. Скончыўшы дзесяцігодку (1955), паступіў на гісторыка-геаграфічны факультэт Магілёўскага педінстытута. Пасля яго заканчэння (1960) працаваў слесарам, інжынерам-дыспетчарам на будаўніцтве Карагандзінскага металургічнага камбіната (1960—61), на Брацкім лесапрамысловым комплексе (1961—63). Там пачаў пісаць апавяданні. Першае з іх («Санька, Туся і брыгадзір») было апублікавана ў 1963 у штотыднёвіку «Литературная Россия». З 1963 жыве ў Мінску. Працаваў на Мінскім трактарным заводзе (1963—72), старшым рэдактарам Беларускага тэлебачання (1972—73), рэдактарам кінастудыі «Беларусьфільм» (1973—76). Завочна скончыў Літаратурны інстытут імя М. Горкага (1969), сцэнарнае аддзяленне Вышэйшых двухгадовых курсаў сцэнарыстаў і рэжысёраў у Маскве (1978). З 1978 на творчай працы.

Першая кніга прозы А. Ждана «У час развітання» выйшла ў 1975. Друкуецца ў часопісах «Нёман», «Новый мир», «Знамя», «Дружба народов», «Юность». Аўтар кніг прозы «У гасцях і дома», «Знаёмы», «Рысы і абліччы», «Па абодва бакі прахадной», «Самастойнае жыццё», сцэнарыяў фільмаў «Сумленны, разумны, нежанаты» («Масфільм») і «Хочаце любіце, хочаце не» («Беларусьфільм», сумесна з В. Чарных). Перакладае на рускую мову творы беларускіх пісьменнікаў. У сваёй творчасці распрацоўвае дзве тэмы: жыццё рабочага, гараджаніна ў першым пакаленні, які працуе на вялікім заводзе, і побыт людзей правінцыйных гарадоў Беларусі («Па абодва бакі прахадной», «Вандроўнік», «У прыцемках», шэраг апавяданняў). У 1993 годзе Беларускі тэатр імя Я. Коласа (Віцебск) паставіў п'есу «Салгалі Богу, салгалі» («Полымя». 1933. № 4).

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

1.2.
Во время прощания: Повесть и рассказы. Мн., 1975. Рэц.: Арцёменка У. Трэба меру знаць // ЛіМ. 1975. 14 ліст.; Богданов Ю. Высокое напряжение // Нёман. 1977. № 2; Мартинович А. Входя в открытый мир // Рабочая смена. 1976. № 1.

В гостях и дома: Повесть и рассказы. М., 1977. Рэц.: Козько В. Знакомые // Дружба народов. 1978. № 12; Тарас В. Дела житейские, осмысление жизни // Нёман. 1978. № 9.

Знакомый: Повести. Мн., 1977. Рэц.: Козько В. // Дружба народов. 1978. № 12; Тарас В. Дела житейские, осмысление жизни // Нёман. 1978. № 9.

Черты и лица: Повести. М., 1985.

По обе стороны проходной: Повести о необычных и обычных людях. М., 1987.

Самостоятельная жизнь: Повести о необычных и обычных людях. Мн., 1990.

1.3.
1968. Тишок: [Апавяданне] // Нёман. № 11.
1969. Европа — Азия: [Апавяданне] // Нёман. № 9.
1970. Все деньги с кошельком: [Апавяданне] // Нёман. № 12; Заботы: [Апавяданне] // Сибирские огни. № 12.
1971. Во время прощания: [Аповесць] // Юность. № 3.
1972. От Могилева до Минска: [Апавяданне] // Нёман. № 4.
1973. В гостях и дома: [Аповесць] // Дружба народов. № 12; Фигурки в начале улицы; Отражение в стекле: [Апавяданні] // Нёман. № 2.
1976. Девицы-красавицы: [Аповесць] // Нёман. № 6.
1981. Странник: [Аповесць] // Нёман. № 10.
1983. Зинаида Неглядова: [Аповесць] // Дружба народов. № 8.
1984. Зимогор; Конец недели: [Апавяданні] // Новый мир. № 1.
1985. По обе стороны проходной: Рассказы // Знамя. № 6.
1.4.
1969. Мисько П. Омела на березе: [Апавяданне] / С бел. // Нёман. № 10.
1980. Радкевич Е. Сказка про Белого Арапа: [Апавяданне] / С бел. // Нёман. № 5.
1.5.
На нямецкую мову. Das Wochenende/Übers. J. Warkentin. Berlin, 1986.
2.3.
На рускай мове. Кавторин В. По обе стороны проходной / Лит. Россия. 1985. 9 авг.; Каштанов А. Человек производства и литературы // Нёман. 1981. № 4; Круговых Н. [Прадмова] // Во время прощания. Мн., 1975.

В. М. Грышкевіч.

ЖУК АНАТОЛЬ

Жук Анатоль Аляксандравіч (н. 20.5.1949, в. Ярэмічы Карэліцкага р-на Гродзенскай вобл.), празаік, кінасцэнарыст, акцёр. Член СП Беларусі з 1993. Лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1980, за выкананне ролі Важака ў спектаклі «Бэмбі» паводле Ф. Зальтана).

З сялянскай сям'і. Пасля заканчэння ў 1966 Ярэміцкай сярэдняй школы паступіў на акцёрскае аддзяленне Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута. У 1970—75 працаваў у Магілёўскім абласным тэатры драмы і камедыі (г. Бабруйск), дзе сыграў ролі Несцеркі («Несцерка» В. Вольскага), Бранябойнага («Злыдзень» А. Петрашкевіча) і інш. З 1975 — у Беларускім рэспубліканскім тэатры юнага гледача. Сярод выкананых роляў Міканор («Подых навальніцы» паводле І. Мележа), Віктар («Экзамен на восень» І. Шамякіна), чалавек у чорным («Выбар» А. Дударамова), Канстанцін Заслонаў («Паядынак» М. Матукоўскага) і шэраг інш. Зняўся ў двухсерыйным мастацкім тэлефільме «Новая зямля» паводле Я. Коласа (роля Міхала), а таксама ў фільмах «Пушча», «Маці ўрагану», «Душа мая Марыя».

Літаратурнай творчасцю займаецца з 1985. Першае апавяданне «Пажар» надрукавана ў часопісе «Беларусь». Аповесці, апавяданні А. Жука змяшчаліся таксама ў газеце «Чырвоная змена», часопісах «Полымя», «Крыніца», «Маладосць». Першая

яго кніга «Помста матылькоў» (1991). У 1993 выдаў зборнік аповесцей і апавяданняў «Пагаварыць трэба». Перавагу аддае адлюстраванню сялянскага жыцця, чалавека ў надзвычайных абставінах. Характэрная рыса яго творчасці — дынамічнасць сюжэта, арганічнасць і насычанасць дыялогу. Аўтар кінасцэнарыя «Зязюльчыны дзеці» (1990), пастаўленага на кінастудыі «Беларусьфільм».

Жыве ў Мінску.

Г. М. Кісліцына.

Бібліяграфія

1.2.
Помста матылькоў. Мн., 1991.
Пагаварыць трэба: Аповесці, апавяданні. Мн., 1993.
1.3.
1967. Радзіма: [Верш] // Бярозка. № 3; «Я буду вечна цябе кахаць...»: [Верш] // Чырв. змена. 11 лют.
1985. Пажар: Апавяданне // Беларусь. № 12; Лівень: [Апавяданне] // Чырв. змена. 18 чэрв.
1.4.
Булгакаў М. Майстар і Маргарыта: Раман / З рус. Мн., 1994 (Скарбы сусветнай літаратуры).
2.4.
Мороз А. Урокі белорусского: Режиссер. сценарий. Мн., 1986.

У. М. Ларчанка.

ЖУК ІГАР

Жук Ігар Васілевіч (н. 13.6.1957, в. Зані Мядзельскага р-на Мінскай вобл.), крытык, літаратуразнавец. Член СП Беларусі з 1991. Кандыдат філалагічных навук (1986).

Нарадзіўся ў сям'і настаўнікаў. Пасля заканчэння Будслаўскай дзесяцігодкі (1974) паступіў на філфак БДУ, які скончыў у 1979. Вучыўся ў аспірантуры пры кафедры беларускай літаратуры БДУ (1979—82). Працуе ў Гродзенскім універсітэце: з 1982 — асістэнт кафедры беларускай літаратуры, з 1990 — дацэнт, з 1991 — дэкан філалагічнага факультэта. Кіраваў літаратурным аб'яднаннем «Наднёманскія галасы». Член Гродзенскай гарадской рады ТБМ імя Ф. Скарыны.

Першая публікацыя І. Жука — рэцэнзія на кнігу «Такі ён быў» (1976). Займаецца даследаваннем сучаснай беларускай прозы, аналізуе творчасць Я. Брыля, А. Карпюка, А. Жука, В. Казько, Л. Калодзежнага, В. Гігевіча, Г. Далідовіча і інш. беларускіх празаікаў.

Жыве ў Гродне.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.
Гражданственность молодой белорусской прозы (70-е годы): Автореф. дисс. ... канд. филол. н. Мн., 1986.
1.3.
1976. Воблік незабыўнага Купалы: [Рэц. на кн.: Такі ён быў: Успаміны пра Янку Купалу. Мн., 1975] // ЛіМ. 7 мая.
1979. Роздум пра чалавека: [Рэц. на кн.: Гігевіч В. Калі ласка, скажы. Мн., 1979] // Маладосць. № 5.
1981. Дажынкі ці пачатак сяўбы: [Рэц. на кн.: Тычына М. Дажынкі. Мн., 1979] // Маладосць. № 5; Кніга прынесла радасць: [Рэц. на кн.: Сіпакоў Я. Жанчына сярод мужчын. Мн., 1980] // Полымя. № 12; Пераемнасць жыцця: [Рэц. на кн.: Далідовіч Г. На новы парог // Полымя. 1980. № 12]. // ЛіМ. 22 мая.
1982. Калі вяртаемся да сябе // Маладосць. № 10; Логіка жыцця і воля аўтара: [Рэц. на кн.: Калодзежны Л. Бярозы ў жыце. Мн., 1981] // ЛіМ. 11 чэрв.

1983. Да пытання аб суаднесенасці катэгорый партыйнасці і грамадзянскасці ў літаратуры // Веснік БДУ. Сер. 4. № 2.

1984. Час і род: [Рэц. на кн.: Казько В. Неруш. Мн., 1983] // Маладосць. № 3; Ответственность памяти: [Рэц. на кн.: Карпюк А. Партрэт. Мн., 1983] // Гродн. правда. 28 марта; «Вынясенне за дужкі» і гармонія твора: [Рэц. на кн.: Кірылаў Г. Падлетак. Мн., 1983] // ЛіМ. 20 студз.

1985. Вітраж памяці // ЛіМ. 30 жн. *Т. М. Махнач.*

ЗАБАЛОЦКАЯ ЛЮДМІЛА

Забалоцкая Людміла Васілеўна (н. 27.12. 1949, г. Крычаў Магілёўскай вобл.), паэтэса. Член СП Беларусі з 1990.

Нарадзілася ў сям'і служачых. З 1957 вучылася ў Крычаўскай сярэдняй школе. У 1965 паступіла ў Крычаўскае медыцынскае вучылішча, якое скончыла ў 1968. Працавала літаратурным супрацоўнікам раённай газеты «Іскра» (г. Чавусы Магілёўскай вобл.). У 1969—74 вучылася на аддзяленні беларускай мовы і літаратуры БДУ. У 1974—1984 — навуковы рэдактар выдавецтва «Беларуская энцыклапедыя», у 1984—85 — рэдактар на Беларускім тэлебачанні, у 1985—91 — педагог у яслях-садзе № 428 г. Мінска, з 1991 — намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Пралеска».

Пачатак літаратурнай творчасці — 1967. Выйшлі зборнікі яе вершаў: «Сакавік» (1974), «Радаводны васілёк» (1981), «Святло палыну» (1989). У Л. Забалоцкай сваё кола тэм, свой творчы почырк, але тэма жаночай долі, бадай што, асноўная. Тут і слёзы, і радасць, і роспач маці над ложкам хворага дзіцяці, тут каханне і пошукі жыццёвай гармоніі. Паэтэса чулая да мастацкага слова, настойлівая ў пошуку сродкаў узбагачэння сваёй тэматыкі.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Сакавік: Вершы. Мн., 1974. (Першая кніга паэта). Рэц.: Гамолка М. «З цэлым народам гутарку вясці ...» // Звязда. 1974. 26 верас.

Радаводны васілёк: Вершы. Мн., 1981. Рэц.: Рудкоўскі М. «Нараджаецца новая поўня...» // Маг. праўда. 1981. 15 ліп.; Цвірка К. У пошуках «першароднага» слова // Полымя. 1982. № 5.

Святло палыну: Вершы. Мн., 1989 (Б-ка часоп. «Маладосць»).

Струны памяці: Вершы. Мн., 1991.

1.3.

1967. «Восень, восень...»; «Цябе куст чаромхі ціха просіць...»; «У восеньскім сінім тумане...»; «Сіні верас, прасіць...»; «У восеньскім сінім тумане...»; «Сіні верас, зялёныя нівы...»; «Жыццё імклівае ляціць...»; «Рабіны — вогнішчам у лесе...»; «Я чакаю, што будзе са мной...»: [Вершы] // Маг. праўда. 15 снеж.

1968. «Дыготкая пяшчотная рабіна...»; «Жыццё імклівае ляціць...»; «Я чакаю, што будзе са мной...»: [Вершы] // Маладосць. № 5; Сакавіцкае: [Верш] // ЛіМ. 7 чэрв.; «На сэрцы - даўняя трывога...»: [Верш] // Маг. праўда. 25 студз.; Веснавое: «Рассыпаў дождж танканогі...»; «Расплыліся туману аблокі...»; «Кранаю траву ў захапленні...»: [Вершы] // Там жа. 25 мая; «Сінявы асколак неўгамонны...»: [Верш] // Там жа. 2 жн.; Суніцамі выспелі словы; «Іскрынкі ціхага агню...»; «Чаромха ў рубінавых зорах...»; «Суніцамі выспелі словы...»; «Крылы стужкі сонечнай лаўлю...»; «Касцёр успыхваў знічкай у тумане...»: [Вершы] // Там жа. 25 кастр.

1969. «Рабіны ў восеньскія ночы...»; «Я - мора...»; «Крылы стужкі сонечнай лаўлю...»: [Вершы] // Маладосць. № 3; «Рассыпле дождж танканогі...»; «Просінь, верас залацісты...»; «Крыніца серабрыстая...»; «Вяснушкі — кроплі майскія...»; «Кляновы ліст, кляновы ліст...»: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 3; «Рабіны ў восеньскія ночы...»: [Верш] // ЛіМ. 11 сак.; Роднасць: «Сняжынкі крыштальныя бэзу...»; «Сцяжынкай — караблік у моры...»; «Сцяжынкаю — майская вішня...»: [Вершы] //

Маг. праўда. 14 студз.; «Цвіце зіма. Шчырэе ранне...»: [Верш] // Там жа. 4 сак.; Юнацтва маё, камсамол: [Верш] // Там жа. 24 мая; «О мой трывожны ўспамін...»; «Люблю, люблю!...»; «Звінелі кроплі...»; «На снезе — сакавіцкія люстэркі...»: [Вершы] // Там жа. 20 снеж.; Мая планета: [Верш] // Настаўн. газ. 5 ліст.; Сакавік; Як сонечнае ранне; Кружылася снежнае мора: [Вершы] // Там жа. 17 снеж.; Веснавое: [Верш] // Сел. газ. 9 июля; Сакавік: [Верш] // Чырв. змена. 9 лют.; Крыніца: [Верш] // Там жа. 22 мая; Цыкл «Палессе»: «Касцёр успыхваў знічкай у тумане...»; «Чайка ў імклівай сінечы...»; «Сняжынкай белай — маладзік...»; «На сэрцы — даўняя трывога»: [Вершы] // Там жа. 23 жн.

1970. «Суніцамі выспелі словы...»; «Крылы стужкі сонечнай лаўлю...»: [Вершы] // Голас Радзімы. № 20; «Сакавік выгравае праталкі...»: [Верш] // Маг. праўда. 6 чэрв.; Умение захапіць // Настаўн. газ. 4 лют.; «На далоні снег...»: [Верш] // Чырв. змена. 15 студз.; «Мама, мама!..»: [Верш] // Там жа. 21 ліп.; «Цвілі шляхі і сонца лета...»: [Верш] // Там жа. 17 верас.

1971. «Дрыготкая, пяшчотная рабіна...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 71. Мн.; «Крылы стужкі сонечнай...»: [Верш] // Універсітэт паэтычны. Мн.; Развітанне з жураўлямі; «І паштоўкі белыя кружылі...»; «Вераснёвых вогнішчаў стамлёнасць...»; «Ліўні залатыя цуруболяць...»: [Вершы] // Маладосць. № 8; «Крыніца серабрыстая...»: [Верш] // ЛіМ. 5 сак.; «Жар-птушка сіняя не злоўлена...»: [Верш] // Чырв. змена. 28 верас.

1972. «Іскрыстая праталіна...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 72. Мн.; «Ліст сіні-сіні, нібы восень...»; «Холад шыбы мальцамі гаючымі...»; «Сіняй птушцы, як мары, верыла...»: [Вершы] // Чырв. змена. 8 сак.

1973. «Вопыту нам часам нестае...»; «Дзе прычал? У сіне-жоўты бераг...»; «Пакінь свой след на сонечнай зямлі...»; «Іскрынкі ціхага агню...»: [Вершы] // Маладосць. № 9; «Сінеюць шыбы ў злыя маразы...»; «Сакавік — асмужанае мора...»: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 10; «Легенду пра Асоль і алы парус...»: [Верш] // Знамя юности. 12 апр.; «Не жахаюць ні рэкі, ні скалы...»: [Верш] // Там жа. 14 дек.; «З ледавікоў, каля халодных гор...»: [Верш] // Маг. праўда. 31 жн.; Коласава крыніца: [Верш] // Мін. праўда. 25 крас.; «Не паўтараць сябе ні ў чым...»; «Суніцамі выспелі словы...»; «Вяснушкі — кроплі майскія...»: [Вершы] // Чырв. змена. 4 сак.

1975. «Над белым светам...»; «Каліна стукне ў шыбу золкай раніцай...»; «Люстэркі восені — прагалы між галін...»; «Грыбасей у жніўні тупатаў»: [Вершы] // Маладосць. № 10; Гравюра; «Гэтак кароткі вельмі век...»: [Вершы] // ЛіМ. 14 ліст.; Настрой; «Галінка салаўіная...»; «Тонкі лёд. І як па ім прайсці...»; «Разышліся туману аблокі...»; «Час-скульптар вытачыць маршчыны...»; «Разлюбіш мяне — воля твая...»: [Вершы] // Маг. праўда. 16 верас.

1976. Трыпціх: [Верш] // Маладосць. № 2; Марыя: Урыўкі з паэмы // ЛіМ. 12 сак.; «Матор мільённы высек гукі...»: Вершаваны рэпартаж // Там жа. 28 мая; Прага чалавечнасці: [Рэц. на кн.: В я р ц і н с к і А. З'яўленне. Мн., 1975] // Мін. праўда. 17 студз.; «Не жахаюць ні рэкі, ні скалы...»: [Верш] // Там жа. 8 мая.

1977. О сумнае бабіна лета...: [Верш] // Дзень добры мама. Мн.; «Алёнушка, капытца затапчы...»: [Верш] // Мін. праўда. 4 студз.; «Чужынцы...»; «Любілі людзі і людзей любілі...»; Гравюра; «Любоў не выдумляюць...»: [Вершы] // Чырв. змена. 29 мая.

1978. Хлеб: [Верш] // Работніца і сялянка. № 8.

1979. «Людзі, помнім Трасцянец і Лідзіцэ...»; «Марал рагаты шмакаў сена...»; Цьмяны сум; Заданае: [Вершы] // Маладосць. № 5.

1980. «Людзі, помнім Саласпілс і Лідзіцэ...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 80. Мн.

1981. «Жаўцее сонца высмяглы сланечнік...»; «Сінічы кліч ачахне ў цішыні...»; «Клічу спозненую раніцу трыпутніка...»: [Вершы] // Голас Радзімы. 4 чэрв.

1982. Янку Купалу: [Верш] // Беларусь. № 7.

1984. Трыпціх трывогі; «Асмужліва-журлівы сцішны ветах...»; «Калючы жніўнік учарнеў...»; «Тонкі лёд. І як па ім прайсці...»: [Вершы] // Полымя. № 2; Трыпціх: [Верш] // ЛіМ. 1 чэрв.

1985. Жывы покліч сучасніка: [Рэц. на кн.: Д а л і д о в і ч Г. Станаўленне. Мн., 1985] // Чырв. змена. 10 кастр. 1.5.

На польскую мову. Czeremcha — rumieni się... / Tł. M. Kononowicz // Życie i Myśl. 1970. № 4. 2.3.

На беларускай мове. Ч а б а н Т. Радаводная повязь // ЛіМ. 1981. 2 кастр.

На польскай мове. L u d m i ł a Zabałocka // Wiersze białoruskie. Łódź, 1971.

У. М. Ларчанка.

ЗАЙЦАЎ ВЯЧАСЛАЎ

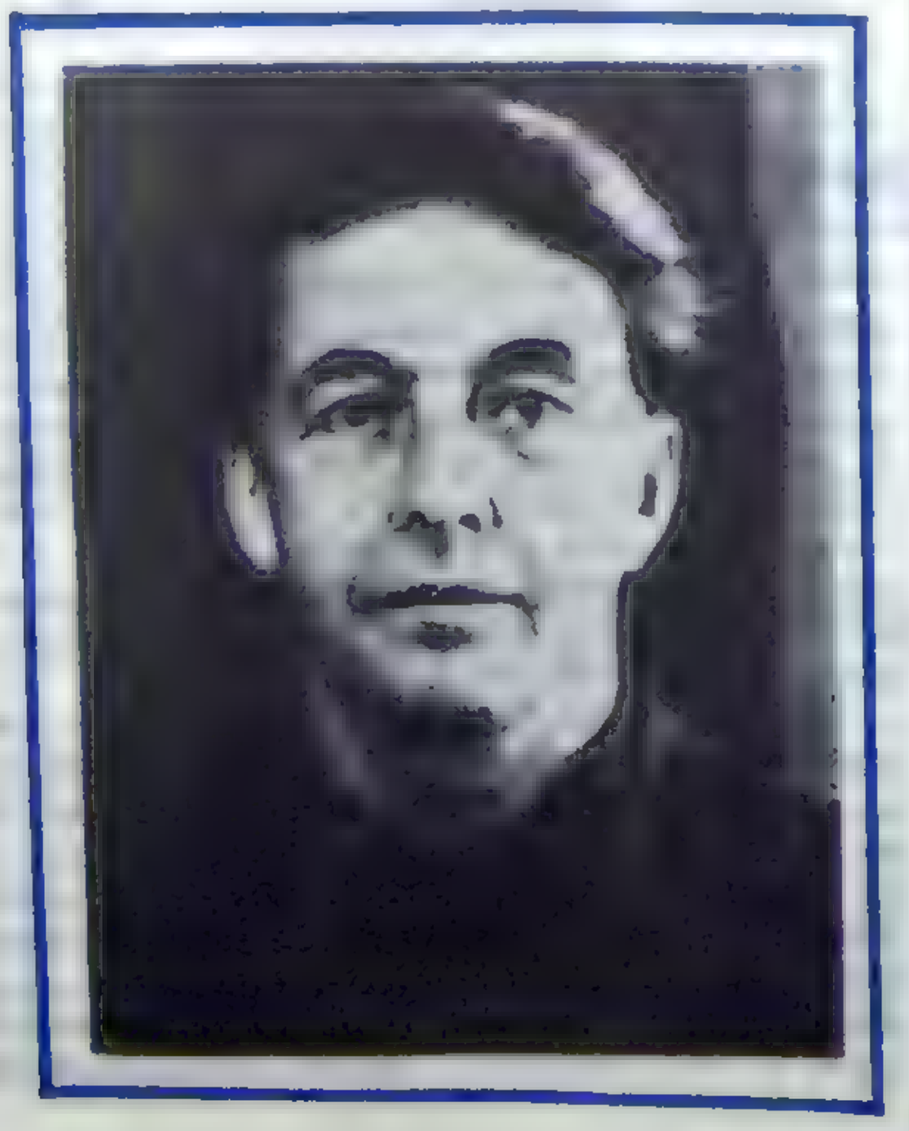

Зайцаў Вячаслаў Кандратавіч (18.9.1917, с. Ахлябініна Уфімскага р-на, Башкірыя — 19.4.1992, г. Уладзімір, Расія; пахаваны там жа на могілках Улыбашава), літаратуразнавец-славіст, перакладчык. Кандыдат філалагічных навук (1954). Пісаў на рускай мове.

Нарадзіўся ў рабочай сям'і. Тры класы пачатковай школы закончыў у в. Харкаўская Нурымановскага р-на (Башкірыя); сямігодку сялянскай моладзі — на ст. Улу-Целяк Уфімскай чыгункі ў 1931. У 1931—35 вучыўся ў Уфімскім механічным тэхнікуме. З 1935 ён тэхнік-канструктар і перакладчык з англійскай мовы на нафтаперагонным заводзе трэста «Башнафта». З 1939 — палітработнік у пагранвойсках Прыморскай акругі. Пасля дэмабілізацыі ў 1947 паступіў у Ленінградскі універсітэт. З 1951 — асістэнт, старшы выкладчык, дацэнт кафедры славянскай філалогіі гэтага ж універсітэта. З 1964 — старшы навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН Беларусі. У 1975 па палітычных меркаваннях выйшаў з КПСС і адразу ж вызвалены ад пасады. За публічныя эсхаталагічныя выступленні ў 1978 ён быў зняволены амаль на 4 гады. У 1983 вярнуўся ў Мінск. Касмалагічныя заняткі (ідэі прышэльцаў з космасу), у якіх расчараваўся, прывялі В. Зайцава да духоўна-хрысціянскіх пошукаў.

Першыя часопісныя публікацыі В. Зайцава на праблемах харвацкай і сербскай літаратур з'явіліся ў сярэдзіне 1950-х г. у Ленінградзе. На Беларусі друкаваўся з 1966. У Мінску пабачыў свет яго пераклад з сербахарвацкай на рускую мову паэмы «Асман» І. Гундуліча. Гэты твор — шэдэўр позняга Рэнесансу пра жыццё і барацьбу паўднёвых славян супраць турэцкага прыгнёту. Ён перакладзены В. Зайцавым з мовы арыгінала з улікам стылёвых асаблівасцей, што высока ацэнена славістамі Харватыі (А. Флакер). Адначасова выйшла манаграфія «Паміж Львом і Драконам» — змястоўнае даследаванне-каментарый да паэмы Гундуліча ў кантэксце Дубровніцкага культурнага працэсу. В. Зайцаў даследаваў таксама перадумовы гуманізму ў беларускай літаратуры, творчасць Ф. Скарыны, падрыхтаваў па гэтай праблематыцы доктарскую дысертацыю; быў паглыблены і ў філасофска-тэалагічныя праблемы. *Г. П. Твараповіч.*

Бібліяграфія

1.2.

Эпическая поэма Ивана Гундулича «Осман»: Автореф. дисс... канд. филол. н. Л., 1954.

Богомильское движение и общественная жизнь Северной Италии эпохи Дученто. Мн., 1967.

Между Львом и Драконом: Дубровницкое Возрождение и эпическая поэма И. Гундулича «Осман». Мн., 1969.

Рэц.: Прашковіч М. Аб трагедыі і мужнасці народнай // ЛіМ. 1969. 30 вер.

Франциск Скорина и гуманистическая мысль в Белоруссии XV—XVI вв.: Автореф. дисс. ... д-ра филол. н. Мн., 1970.

1.3.

1955. Сербские и хорватские поэты XIX века // Поэзия западных и южных славян. Л.

1956. Выдающийся сербский драматург // Вестник ЛГУ. № 20; Йован Стерия Попович // Театр. № 1.

1957. О IV Международном съезде славистов // Вестник ЛГУ. № 2; Светозар Маркович // Там жа. № 14; Историческая основа и идейное содержание поэмы «Осман» Гундулича // Литература славянских народов. М., Вып. 2; О литографированном курсе лекций В. Ламанского об Адаме Мицкевиче; Поэма Ивана Гундулича «Осман» в оценке польского литературоведения первой половины XIX в. // Уч. зап. ЛГУ. № 231.

1958. Гундулич в России; Творчество Петра Кочича и революционный подъём на Балканах в начале XX века // Славянские литературы. Л.; К вопросу о славенско-русских литературных связях; Об отношении драматургии Марина Држича к итальянскому театру; О «славянофильстве» и «католицизме» И. Гундулича // Труды IV съезда славистов. М.; К вопросу о народности эпической поэмы И. Гундулича «Осман» // Вестник ЛГУ. № 8; Комедии Косты Трифковича // Там жа. № 14; IV съезд славистов // Там жа. № 20; Запорізькі козаки в «Османі» Гундулича // Рад. літ-знавство. № 4.

1959. Новица Шаулич // Славянский фольклор. М., Т. 4.

1960. Поэма Гундулича «Осман» в сербохорватской литературе // Вестник ЛГУ. № 20.

1962. [Даведкі] о Гундуличе и поэме «Осман»; отрывки из III, IV, VIII песен поэмы «Осман» // Хрестоматия по зарубежной литературе, эпоха Возрождения. М. Т. II; М. Старицкий и балканские события 70-х гг. XIX в. // Рад. літ-знавство. № 6.

1963. Каково место богомильства в идеологической системе европейского средневековья // Славянска филология. София. Т. II; Начальный период сербской драматургии // Вестник ЛГУ. № 8.

1964. Богомильское движение и общественная жизнь Северной Италии эпохи Дученто // Тези доповідей VI Української славістичної конференції. Чернівці; Голос с берегов Адриатики // Всесвіт. № 2; Певец славянских судеб // Звезда. № 1; Голоса далёких тысячелетий // Нёман. № 12.

1967. Человек на все времена // Знамя юности. 15 авг.

1968. Перадумовы гуманізму на Беларусі; Францыск Скарына // Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры. Мн. У 2 т. Т. 1; Перадумовы гуманізму на Беларусі; Ф. Скарына і еўрапейская Рэфармацыя // 450 год беларускага кнігадрукавання. Мн.; Ф. Скарына ў Падуі // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. № 4; О мировоззренческой ориентации Франциска Скорины // Нёман. № 10.

1969. Судьбы белорусского литературного языка после Скорины // Вопросы истории. Мн.; Эпическая поэма Ивана Гундулича «Осман» // Гундулич И. Осман. Мн.

1970. Адказ гісторыку // ЛіМ. 3 сак. / Сааўт. В. Барысенка і інш.

1971. Идейный комплекс «гуманизм — реформация — контрреформация» в его единстве и противоречиях: (По материалам Чехии, Польши и Белоруссии) // Научная конференция «Сравнительное изучение славянских литератур»; М.

1.4.

Добричанин Д. Три соловья / С сербохорв. Л., 1957 / Пер. у сааўт.

Нушич Б. Опечаленная семья / С сербохорв. Л., 1958 / Пер. у сааўт.

Стерия-Попович И. Скупец; Враль и подвирало; Патриоты; Странная болезнь / С сербохорв. Л., 1960 / Пер. у сааўт.

Гундулич И. Осман / С сербохорв. Мн., 1969.

1955. Стихи / С сербохорв. // Поэзия западных и южных славян. Л.

1959. Сербские плачи / С сербохорв. // Русский фольклор. Л. Т. IV.

1.6.

Поэзия западных и южных славян. Л., 1955 / Скл.

Стерия-Попович И. Комедии. Л., 1960. / Скл.

2.4.

На беларускай мове. Караткевіч У. Калі паміраюць...: [Верш-прысвячэнне] // Караткевіч У. Мая Іліяда. Мн., 1969.

М. П. Барташэвіч.

ЗАЙЦАЎ МАР'ЯН

Зайцаў Мар'ян Міхайлавіч (псеўд. Мар'ян Віж, н. 23.2. 1949, г. Мінск), празаік, гісторык, публіцыст. Член СП Беларусі з 1994.

Яго бацька, Міхаіл Фёдаравіч, быў са старавераў, што ў 18 ст. збеглі з Расіі і заснавалі каля Мінска вёску Калядзічы, памёр. Маці, Галіна Пятроўна, увесь час хварэла, таму выхаваннем будучага пісьменніка займалася бабуля Марыя Фамінічна Хоміч, якая паходзіла з Лагойшчыны і мела добрую адукацыю. Ад яе М. Зайцаў пачуў жывое беларускае слова. Скончыўшы ў 1966 мінскую 46-ю сярэднюю школу, паступіў на гістарычны факультэт БДУ, які скончыў у 1971. Пасля службы ў войску (1971—73) працаваў адказным сакратаром прэзідыума Беларускага таварыства аховы помнікаў, з 1974 — загадчыкам аддзела аховы помнікаў Гістарычнага музея Украіны, з 1976 — рэдактарам рэдакцыі гісторыі Беларусі БелСЭ. Выкладаў гісторыю Беларусі ў Мінскім інстытуце культуры, грамадскія дысцыпліны ў прафтэхвучылішчы № 107, быў лектарам Мінскага абласнога бюро прапаганды ведаў аб помніках гісторыі і культуры, супрацоўнікам аддзела тэхнічных сродкаў навучання Мінскага медыцынскага інстытута. З 1992 — загадчык аддзела штотыднёвіка ТБМ імя Ф. Скарыны «Наша слова».

Першую нататку надрукаваў у 1974 у газеце «Знамя юности». Праца ў Беларускай энцыклапедыі спрыяла прафесійнаму станаўленню М. Зайцава. Усё часцей сталі з'яўляцца яго навуковыя і навукова-папулярныя публікацыі. У 1984 пачаў пісаць гістарычную аповесць «Лабірынт», дзе выявіліся багатая фактура, цікавыя героі, неадназначная філасофія жыцця. Твор выйшаў у свет у 1991. У 1984 напісаў аповесць «Гарадскія кветкі» пра трагічны жыццёвы шлях адзінокай жанчыны. Уражваюць цеплыня, спагада аўтарскай інтанацыі, уменне валодаць словам. Кніжка гісторыка-публіцыстычных нарысаў «Чары даўніны», прысвечаная беларускім мястэчкам, выйшла ў 1989. Піша гісторыка-прыгодніцкі раман «Міраж», пралог якога друкаваў у часопісе «Беларусь». Як гісторык, знаўца мінулага сваёй бацькаўшчыны М. Зайцаў ужо два дзесяцігоддзі выступае ў друку з цікавымі публікацыямі, якія садзейнічаюць абуджэнню ў народзе павагі да ўласнай гісторыі.

Жыве ў Мінску. *В. У. Смольская.*

Бібліяграфія

1.2.

Чары даўніны: Нарысы. Мн., 1989.

Лабірынт. Мн., 1991.

1.3.

1977. За светлую долю // Помнікі гіст. і культ. Бел. № 2.

1980. Сялянскія хваляванні на Іўеўшчыне // Помнікі гіст. і культ. Бел. № 2.

1981. Сялянскі рух у сярэдзіне XIX стагоддзя // Помнікі гіст. і культ. Бел. № 1.

1982. Сялянскае пытанне ў «Мужыцкай праўдзе» // Помнікі гіст. і культ. Бел. № 4.

1984. Попытки учреждения неофициальной периодики в Белоруссии в годы первой революционной ситуации // История книги, источниковедение и библиотечное дело. Мн.; С голубой печатью «Земли и воли» // Нёман. № 10; Червень // Там жа. № 11; Гістарычныя замалёўкі вiцябчаніна // Помнікі гіст. і культ. Бел. № 3; Барацьба беларускага сялянства супраць вінных водкупаў напярэдадні рэформы 1861 г. // Весці АН БССР, сер. грамад. навук. № 3.

1.4.

Шыбека З., Шыбека С. Мінск: Старонкі жыцця дарэв. горада / З рус. Мн., 1994. *М. П. Барташэвіч.*

ЗАПОЛЬСКІ МІХАЛ

Запольскі Міхал Мікалаевіч (крыпт.: М. З., М. Z.; 21.1.1893, в. Калядзічы каля Мінска — 10.10.1956, Мінск; пахаваны на Усходніх могілках), паэт, празаік, драматург, публіцыст, перакладчык. Пісаў на беларускай, рускай, сербахарвацкай і балгарскай мовах.

Звесткі пра паходжанне, сям'ю і адукацыю не выяўлены. Вядома толькі, што з канца 1919 у эміграцыі. З 1920 да 1950 жыў у Каралеўстве сербаў, харватаў і славенцаў (пазней — Югаславія), дзе служыў на чыгунцы. Падтрымліваў сувязі з культурнымі арганізацыямі Зах. Беларусі. У выніку ўскладнення палітычнай сітуацыі і арышту сына вымушаны быў перабрацца ў Балгарыю, дзе таксама працаваў на чыгунцы. У 1955 апынуўся ў Расіі, працаваў кладаўшчыком цаліннага саўгаса Новаузенскага р-на Саратаўскай вобл. У 1956 вярнуўся на Беларусь, працаваў лабарантам у Інстытуце харчовай прамысловасці ў Мінску.

Пісаць пачаў у 1913 па-руску. 1918—19 г.— перыяд актыўнай творчасці на беларускай мове. Жывучы ў Сербіі, у 1920—30 г. дасылаў свае допісы, вершы і апавяданні ў заходнебеларускі друк. Супрацоўнічаў таксама з югаслаўскімі газетамі і часопісамі «Железнички венац», «Земља», «Ошишани јеж». Паводле некаторых звестак, пісаў п'есы для Бялградскага дзіцячага тэатра, якія там ставіліся. У 1955—56-я г., пазбаўлены магчымасці выступаць у друку, тым не менш апублікаваў шэраг матэрыялаў за подпісам сваёй нявесткі — Марыйкі Шуплевай-Запольскай (у асноўным — інфармацыі, нататкі пра жыццё тагачаснай Балгарыі). Аўтар некалькіх кніжак на беларускай, рускай і сербскай мовах. Падрыхтаваў да выдання зборнікі вершаў «З настрою на чужыне» і «Песьні». У ЦБ АН Літвы захоўваюцца рукапісы твораў М. Запольскага, а таксама зборнік на шапірографе «Жменя песняў», у сямейным архіве М. Шуплевай-Запольскай — кнігі на рускай мове («И петь и плакать», «Мечтатель») без выхадных звестак і тытульных лістоў, паэма «Рагнеда», п'есы «Мана кахання», «Жыцьцё і каханьне» і інш.

І. А. Чарота.

Бібліяграфія

1.2.

На железничким шинама: Кратке приповетке о малим људиме. Београд, 1939.

1.3.

1918. Беларусу: [Верш] // Бел. шлях. 25 мая; Без шчасця: [Верш] // Вольная Беларусь. 12 мая; Нашым паэтам: [Верш] // Там жа. 26 мая; І нудна...: [Верш] // Там жа. 9 чэрв.

1922. У Сербіі: [Верш] // Бел. вед. 9 студз.; Песня начою: [Верш] // Там жа. 15 студз.: Малітва: [Верш] // Бел. звон. 12 крас.; Пісьмы з Сербіі // Наша будучына. 25 снеж.

1923. Маладое жыццё: [Верш] // Маладое жыццё. № 1; «Сэрца б'ецца ад слёз...»: [Верш] // Наша будучына. 6 студз.; Пісьмы з Сербіі // Там жа. 13 студз.; Пісьмы з Сербіі // Новае жыццё. 3, 15 сак.; Пакінь разважаць: [Верш] // Там жа. 24 сак.; Пісьмы з Сербіі; Досіцей Обрадовіч // Там жа. 6 мая.

1924. Маладое жыццё; Ціха ў небе; Пакінь разважаць: [Вершы] // Беларускі дэкламатар. Мн.; Пад спеў каша-вы: (Пісьмо з Сербіі) // Каляда. 24 снеж.; Новагоднік. 31 снеж.; Пісьмы з Сербіі: (Ад нашага карэспандэнта) // Сын беларуса. 27 жн.; Дзіцячыя клубы // Сялянская праўда. 7, 10 снеж.; Маладое жыццё; Пакінь разважаць: [Вершы] // Чырвоны дудар. Мн.

1925. На чужыне: [Верш] // Правасл. Бел. № 2; Божая кара: [Апавяданне]; «Хай гора, нядоля і шчэнт...»: [Верш] // Там жа. № 6; Брату: [Верш]; Захаваны скарб: [Апавяданне] // Там жа. № 7; Хто ж другі заплача...: [Верш] // Там жа. № 8; Маці: [Апавяданне] // Там жа. № 9; Влада Нядобры: [Апавяданне] // Там жа. № 13—14; Скрозь маліся: [Верш] // Там жа. № 15—16.

1926. «Во неяк раз, як гнала я карову...»: [Верш] // Наша справа. 8 снеж.; У вастрозе: [Верш] // Там жа. 10 снеж.; Грамада: [Верш] // Там жа. 18 снеж.; На чужыне: [Верш] // Сялян. ніва. 25 жн.

1927. Пісьмы з Сербіі; Эмігрантка // Наш голас. 28 лют.; Сон: [Верш] // Наша праўда. 6, 7 крас.; На чужыне: [Верш] // Там жа. 3 вер.

1933. Глава госпоћа: Фельтон // Железнички венац. № 15.

М. П. Барташэвіч.

ЗАПРУДНІК ЯНКА

Запруднік Янка (інш. псеўд.: А. Будзіч, Янка З., Рыгор Ліцьвін, А. Загорны, Алесь Загорны, Арсень Загорны, Сяргей Ясень, крыпт.: Я. З.; З., А. З., А. Б.; сапр. Вільчыцкі Сяргей Мікалаевіч; н. 9.8.1926, мяст. Мір Стаўбцоўскага пав. Навагрудскага ваяв., цяпер г. п. Мір Карэліцкага р-на), вучоны-гісторык, палітолаг, публіцыст, паэт, крытык, грамадска-палітычны дзеяч. Доктар гістарычных навук (1969). Піша на беларускай і англійскай мовах.

З сям'і настаўнікаў Веры і Мікалая Вільчыцкіх, якія вымушаны былі займацца сельскай гаспадаркай. У Міры скончыў пачатковую школу. У час Вялікай Айчыннай вайны, каб пазбегнуць прымусовай службы ў паліцыі і вывазу ў Германію, паступіў у Баранавіцкую прагімназію, якую скончыў у 1943. Пасля вучыўся на 3-м курсе гандлёвай школы ў Баранавічах. Належаў да Саюза беларускай моладзі. З 1944 у эміграцыі. Жыў у Германіі: спачатку ў Рэгенсбургу (лагер для перамешчаных асоб), потым у Міхельсдорфе. Вучыўся ў заснаванай у Германіі Беларускай гімназіі імя Я. Купалы. Быў беларускім скаўтам, пасля — год скаўт-майстрам. Разам з групай сяброў, якія пасля сталі вядомыя як «Дванаццатка», на пачатку 1948 выехаў у Вялікабрытанію на працу ў шахты. Каб падтрымліваць сувязі з сябрамі, што засталіся ў Міхельсдорфе, дапамагаў ім выдаваць бюлетэнь, які пазней перарос у часопіс «Наперад» (выйшла 26 нумароў). Неўзабаве пра «Дванаццатку» дазналіся ў беларускім студэнцкім асяродку ў Бельгіі. Адтуль яму прапанавалі прыехаць на вучобу ў каталіцкі універсітэт у Лювене (Бельгія). У 1954 Я. Запруднік скончыў гістарычны факультэт Лювенскага універсітэта і пераехаў у Мюнхен на працу на радыёстанцыі «Вызваленне» (пасля «Свабода»). 37 гадоў быў супрацоўнікам беларускай рэдакцыі гэтай радыёстанцыі, каментатарам савецкай і міжнароднай палітыкі. З 1957 жыве ў ЗША. У 1969 абараніў у Нью-Йоркскім універсітэце доктарскую дысертацыю па тэме «Палітычнае змаганне за Беларусь у Дзяржаўнай Думе 1906—1917 гг.». У 1970—75, працягваючы працаваць на радыёстанцыі «Свабода», быў асістэнтам прафесара — выкладаў рускую і савецкую гісторыю ў Куінскім каледжы гарадскога універсітэта Нью-Йорка, адным з лектараў па курсе «Спадчына» пры Нью-Йоркскім гарадскім універсітэце, сябрам управы Беларускага інстытута навукі і мастацтва ў Нью-Йорку, Беларуска-амерыканскага задзіночання. Уваходзіў у арганізацыйную групу Беларуска-амерыканскага камітэта палітычных дзеянняў, заснаванага ў Нью-Йорку ў 1976. Быў сябрам арганізацыйных камітэтаў Беларускіх фестываляў у штаце Нью-Джэрсі.

Літаратурную дзейнасць пачаў у 1947. Супрацоўнічаў з часопісамі «Наперад», «Беларуская моладзь», «Беларускі агляд», удзельнічаў у выданні манаграфій і гадавікоў «Запісы Беларускага інстытута навукі і мастацтва», рэдагаваў газету «Беларус». Напісаў раздзелы, артыкулы для шэрагу навуковых прац па праблемах камунізму, нацыянальнага пытання, нацыянальнай палітыкі ў краінах былога СССР, Усходняй Еўропы, а таксама па беларускай літаратуры. Аўтар працы «Беларусь на гістарычным скрыжаванні» (1993), у якой дадзены агульны агляд гісторыі, палітыкі, эканомікі і інш. аспектаў жыцця Беларусі. Пад псеўданімам Сяргей Ясень друкаваў вершы — пераважна патрыятычную лірыку. У навуковых працах, літаратуразнаўчых, крытычных, публіцыстычных артыкулах, паэтычных творах, вусных прамовах Я. Запруднік выступае як патрыёт Бацькаўшчыны, паслядоўны абаронца нацыянальных інтарэсаў, правоў беларускага народа.

Жыве ў Нью-Йорку (ЗША). *С. Б. Сачанка.*

Бібліяграфія

1.2.

Спадчына бацькоў: «Агледзіны»: Да 100-годдзя з дня нараджэння Я. Купалы і Я. Коласа. Нью-Ёрк, 1982.

Belarus: At a Crossroads in History. Boulder; San Francisko; Oxford, 1993.

1.3.

1947. Гады бягуць; Мая Беларусь; Ты; Асеньнім днём: [Вершы] // У выраі. № 1 / Пад псеўд. Сяргей Ясень.

1948. Каляды: [Замалёўкі] // Бацькаўшчына. № 41 / Пад крыпт. З.; Разьвітаньне: [Верш] // Наперад. № 1

/ Пад псеўд. С. Ясень; Ноччу праз Галяндыю; Раманс: [Вершы] // Там жа. № 4. / Пад псеўд. С. Ясень; Наперад!: (Марш); Трыялет: [Верш] // Там жа. № 5 / Пад псеўд. С. Ясень; Ночкай цёмнаю; Трыялет: [Вершы] // Там жа. № 6 / Пад псеўд. С. Ясень; Сарві ружу; Санэт: [Вершы] // Там жа. № 8. / Пад псеўд. С. Ясень; Санэт: [Верш] // Там жа. № 9; І трэба-ж было здарыцца тады...: [Верш] / Пад псеўд. С. Ясень; Чаго зажурыўся?: [Верш] / Пад псеўд. А. Будзіч // Там жа. № 10; Чыгунная песня: [Верш] // Там жа. № 11 / Пад псеўд. С. Ясень; Восем радкоў; Цябе; З кнігі жыцьця: [Вершы] // Там жа. № 12 / Пад псеўд. С. Ясень; Ты «Nocturno» замяніў на «Golden Ecarrings» / Пад псеўд. С. Ясень; Гімн змаганьню / Пад псеўд. А. Будзіч: [Вершы] // Там жа. № 13; Недажаты загон: (Паэма) // Там жа. № 14 / Пад псеўд. С. Ясень; «У мокры лістапад, у вечары віхурныя...»: [Верш]; Недажаты загон: (Паэма) (працяг) // Там жа. № 15 / Пад псеўд. С. Ясень.

1949. Насустрач новаму: [Верш] // Наперад! № 16 / Пад псеўд. С. Ясень; Як сняжынка; Лютаўская: [Вершы] // Там жа. № 17 / Пад псеўд. С. Ясень; Пэрлы; «Мо не адзін у твані дзён...»: [Вершы] // Там жа. № 18 / Пад псеўд. С. Ясень; «Цябе кахаю над усё на сьвеце...»: [Верш] // Там жа. № 19 / Пад псеўд. С. Ясень; Музыка; На ростань: [Вершы] // Там жа. № 20 / Пад псеўд. С. Ясень; На грывах дзён: [Верш] // Там жа. № 21 / Пад псеўд. С. Ясень; Мроі; Зь дзёньніка: [Вершы] // Там жа. № 22 / Пад псеўд. С. Ясень.

1952. Да Цэнтру, ці ад Цэнтру? // Зніч. № 19 / Пад крыпт. Я. З.

1953. Гымн змаганьню; Мроі; «...У бой, за волю Беларусі...»; Лютаўская; Пэрлы; Яшчэ адно; Як сьняжынка; Хрыстос Уваскрос!; «...Цябе кахаю...»: [Вершы] // Бацькаўшчына. № 46—47 / Пад псеўд. С. Ясень; Музыка; Вуглякопы; «І трэба ж было...»; «Заскрыпелі галодна калёсы...»; Насустрач новаму; Зяленіць вясна...; На ростань; «Каханая, ня плач па шчасці...»; «З апошняй зоркай ночка дагарае...» (З паэмы «Недажаты загон»); «З залацістаблакітнае нівы...»; Чарнабрывенькі вечар; «Шчэ не адзін у твані дзён...»: [Вершы] // Там жа. № 50—51 / Пад псеўд. С. Ясень; Ідэя; На Куцьцю; Праездам праз Two Gates; Думкі на рэйках; Добры — вечар...: [Вершы] // Наперад! № 24 / Пад псеўд. А. Будзіч; Заміж Вянка: На магілу Дарагога М. Равенскага; Вечаровая; Сустрэча: [Вершы] / Пад псеўд. С. Ясень; Будучыня й мы // Там жа. № 25 / Пад псеўд. А. Будзіч; Тут і недзе...; «Падае лісьце...»; «Etoile des neiges, mon coeur amoareux...»: [Вершы]; Нараджэньне ідэі: (Хросьніку Вітаўту і усім тым, што Беларусі ня зналі) / Пад псеўд. С. Ясень; Адказ: [Верш] / Пад псеўд. А. Будзіч // Там жа. № 26.

1954. Актывізаваць навуковую працу // Бацькаўшчына. № 85 / Пад крыпт. Я. З.; Вывучайма дакладней жыцьцё на Бацькаўшчыне; «Навука» на падмогу акупацыі // Там жа. № 36—37 / Пад крыпт. Я. З.; Трэці Зьезд Беларускіх Савецкіх Пісьменьнікаў // Пад псеўд. С. Ясень; Каб не памерлі ў сваіх нашчадках... / Там жа. № 39—40; Трэці Зьезд Беларускіх Савецкіх Пісьменьнікаў (працяг) // Там жа. № 41—45 / Пад псеўд. С. Ясень; Кузьма Чорны супраць русіфікацыі / Пад псеўд. С. Ясень; Слуцкія ўгодкі ў Мюнхэне // Там жа. № 46; У паняволенай Беларусі: (Не да парасят, калі сьвінню смаляць) // Там жа. № 47—48 / Пад псеўд. С. Ясень.

1955. Гымн змаганьню; Яшчэ адно; «З апошняй зоркай ночка дагарае...»; Музыка; Вуглякопы; І трэба-ж было...; Зеляніць вясна...; Тут й недзе; Восеньская песьня; З Парыскіх кантактаў: [Вершы] // Ля чужых берагоў. Мюнхэн / Пад псеўд. С. Ясень; Злачынства і кара / Пад псеўд. С. Ясень; Кампартыя ў пошуках пэрпэтуум мобіле // Бацькаўшчына. № 1—2; «Дывэрсанты» ў беларускім лесе // Там жа. № 6 / Пад псеўд. С. Ясень; Яшчэ адзін «навуковы» фальсыфікат // Там жа. № 7 / Пад псеўд. С. Ясень; Гаворым адно, а пішам другое // Там жа. № 9 // Пад псеўд. С. Ясень; Беларускае пытаньне ў Польшчы // Там жа. № 12—13 / Пад крыпт. А. Б.; 250 // Там жа. № 20; Расейска-бальшавіцкая гістарыяграфія і Беларусь // Там жа. № 21 / Пад псеўд. Янка З.; Занядбоўваньне Багушэвічавае спадчыны / Пад псеўд. С. Ясень; «Палесьсе» літаратурна-мастацкі часопіс. № 1 (1955): (Азнаямленьне) // Там жа. № 30—31; Яшчэ адзін анэкдот пра Пушкіна або: Аляксандр Сяргеевіч — беларускі незалежнік // Там жа. № 32 / Пад псеўд. Янка З.; Якуб Колас у супраціве савецызацыі: (Азнаямленьне) // Там жа. № 33 / Пад псеўд. С. Ясень; «Беларускі народны арнамэнт. Менск, 1953»: (Азнаямленьне) // Там жа. № 34 / Пад псеўд. Янка З.; Дзе дзеўся «Беларускі Леманар»?: (Ліст да беларускага грамадства ў ЗША) // Там жа. № 37; Вызваленне старой Буслiхі: Апавяданне // Там жа. № 40—41 / Пад псеўд. С. Ясень; «...Што наша ад вякоў» // Там жа. № 43; Галоўная загана школьных чытанак // Там жа. № 44; 1945—1955 // Там жа. № 45.

1956. Забаронена любіць Беларусь: (На дзень нараджэння Канстанцыі Буйлы) // Бацькаўшчына. № 1—2 / Пад псеўд. С. Ясень; Навуковая праца й псэўданімы // Там жа. № 3; Транскрыпцыя беларускіх назоваў і прозьвішчаў // Там жа. № 8; «Не пакідайце-ж мовы нашай беларускай, каб ня ўмерлі» // Там жа. № 12—13; Сіла ў зямлі // Там жа. № 15 / Пад псеўд. Янка З.; Аб савецкіх падручніках беларускае мовы // Там жа. № 23 / Пад крыпт. Я. З.; Якуб Колас: (Некралог) // Там жа. № 33. / Пад псеўд. Сяргей Ясень; «Наша справа — справа праўдзівая...» // Там жа. № 47—48; Нацыянальная літаратура і вугорская рэвалюцыя // Там жа. № 50; Рэгабілітацыя // Там жа. № 51—52.

1957. Маўклівасць // Бацькаўшчына. № 5; Забурэньні ў Беларусі // Там жа. № 8; Цымбалы // Там жа. № 9 / Пад псеўд. Янка З.; Аб студыях і студэнтах // Там жа. № 19; «Вехі беларускае літаратуры»: (Выстава беларускага пісьменства ў Ньюёрскай Публічнай Бібліятэцы) // Там жа. № 34; Беларуская ці грашовая інтэлігенцыя? / Там жа. № 37; На дзесяцігодзьдзе «Бацькаўшчыны» // Там жа. № 42—43; Рэлігія ў БССР // Беларус. № 61; У «адбудаванай» сталіцы // Там жа. № 62 / Пад крыпт. Я. З.

1958. Ходзяць па сьвеце калядоўшчыкі... // Бацькаўшчына. № 1—2; Мэдыкі // Там жа. № 4; «Мангольскі праект»: (Калі яшчэ «Грамады» ня было...) // Там жа. № 11—13 / Пад крыпт. Я. З.; Беларускі студэнт // Там жа. № 27; У мутнай вадзе бальшавікі плаваюць... // Беларус. № 64 / Пад псеўд. Рыгор Ліцьвін; Менскі журналісты пра Нью Ёрк // Беларус. № 64 / Пад крыпт. З.; Як жывецца на Беларусі // Зніч. № 45—46 / Пад крыпт. Я. З.

1959. Інтэрвію з а. Робэртам на радыёвай праграме ў Нью Ёрку // Бацькаўшчына. № 7—8; Парад ляяльнасці ў Нью Ёрку // Там жа. № 20—21; Яшчэ аб VIII кангрэсе БАЗА // Там жа. № 25—26; Савецкая выстаўка ў Нью Ёрку // Там жа. № 31; Моладзь з ЗБМА на фэстывалі... // Там жа. № 33; Беларусь у Задзіночаных Нацыях; Смаленскі Архіў // Там жа. № 38—39.

1960. У Беларускім Інстытуце Навукі й Мастацтва; Ньюёркаўскія вечарыны // Бацькаўшчына. № 9; Праўда й няпраўда пра БНР // Там жа. № 12—13; У чужой вопратцы // Там жа. № 17; Кніжная паліца // Там жа. № 31—32. Для каго рабіліся дэманстрацыі // Там жа. № 40—41; Кніжная паліца // Там жа. № 50—51.

1961. Зьезд беларускіх вэтэранаў Нью Ёрку; «Вянок» Максіма Багдановіча // Бацькаўшчына. № 1—2; Яўхім Карскі (1861—1961): (Выстаўка ў Публічнай Бібліятэцы Нью-Йорку з нагоды 100-годдзя з дня нараджэння) // Там жа. № 7; «Беларуская Моладзь». № 8 // Там жа. № 8; Праект «Моўныя рэсурсы Амэрыкі» // Там жа. № 10; Яшчэ ў справе «Голасу Амэрыкі» // Там жа. № 11; Беларускія вэтэраны ў Нью Ёрку // Там жа. № 14—15; Дзень Незалежнасьці Беларусі ў Нью Ёрку // Там жа. № 16; Тарас Шаўчэнка і Беларусь // Там жа. № 18; IX-ы Зьезд БАЗА // Там жа. № 24—25; У Беларускім Інстытуце Навукі і Мастацтва // Там жа. № 26; Выстаўка савецкай дзіцячай кнігі ў Нью Ёрку // Там жа. № 27; Жыды бядуюць не адны // Там жа. № 37 / Пад псеўд. А. Будзіч; Да пытаньня нашага нацыянальнага назову паангельску // Там жа. № 41.

1962. Дзень герояў у Нью Ёрку // Бацькаўшчына. № 1—2; Юбілей Купалы і Коласа ў Нью Ёрку // Там жа. № 15 / Пад крыпт. Я. З.

1963. Да Першага Усебеларускага Зьезду 1917 году: (Дакумэнты й матэрыялы) // Запісы. Кн. 2; Беларуская моладзь не здаецца /// Бацькаўшчына. № 1 / Пад крыпт. Я. З.

1964. Да Першага Усебеларускага Зьезду 1917: (Дакумэнты й матэрыялы) // Запісы. Кн. 3.

1965. Да пытаньня беларускага нацыяналізму // Беларус. № 103.

1966. Alojza Ciotka (1876—1916) // Беларус. моладзь. № 24. Спрэва аўтаноміі Беларусі ў Першай Думе і «Наша ніва»; Да Першага Усебеларускага Зьезду 1917 г.: (Дакумэнты й матэрыялы) // Запісы. Кн. 4; Навуковыя кадры БССР: колькасць і якасць (Паводле арт. Ф. Капуцкага й А. Кандыбы ў часопісе «Коммунист Белоруссии», № 10, 1955, бб. 61—66) // Беларус. № 106; Сакавіковыя ўгодкі ў Нью-Джэрзі // Там жа. № 108—109; «Цені з таго сьвету»: (Адкуль бярэцца праблема «бебурнацаў»?) // Там жа. № 110; Тыдзень паняволеных народаў / Пад крыпт. Я. З.; «Наша Ніва» й Навуковы метад // Там жа. № 111—112; Ці-ж ніхто й нічога не забыты? // Там жа. № 114 / Пад крыпт. Я. З.; Ці ж «роўная паміж роўных»? // Там жа. № 116 / Пад крыпт. Я. З.

1967. Год 1966 у Беларусі // Беларус. № 117 / Пад крыпт. Я. З.; Якой была смерць Купалы // Там жа. № 118 / Пад крыпт. Я. З.; Хаваюць нашу мінуўшчыну // Там жа. № 119 / Пад крыпт. Я. З.; Эканамічная няроўнасць у СССР // Там жа. № 12 / Пад крыпт. Я. З.; Савецкі дзень на ЭКСПО — 67 // Там жа. № 125 // Пад крыпт. Я. З.; На 50-я ўгодкі Усебеларускага Кангрэсу Там жа. № 128.

1968. Эканоміка Беларусі ў 1967 годзе // Беларус. № 129; Савецкая «Дактрына інтэрвенцыі» / Там жа. № 138 / Пад крыпт. Я. З.; Жыхарства сьвету й амерыканская сям'я // Там жа. № 133 / Пад крыпт. Я. З.

1969. Беларуская праблема на навуковай канфэрэнцыі ў Чыкага // Беларус. № 141 / Пад крыпт. З.; Ленін і беларуская дзяржаўнасьць // Там жа. № 142; Беларускія календары // Там жа. № 143 / Пад крыпт. А. Б.; Ленін і Беларусь // Там жа. № 145; Юбілейны Кангрэс БАЗА / Пад крыпт. Я. З.; Гісторыя ў «Беларускай Савецкай Энцыклапедыі» // Там жа. № 146; Праф. Л. Абэцэдарскі пра «неабвержныя факты» // Там жа. № 147—148; ЦК КПБ і нацыянальная мінуўшчына // Там жа. № 149; Ленін пра ўсходнюю мяжу Беларусі Там жа. № 150 / Пад крыпт. Я. З.; «Узьяднаньне» Заходняе Беларусі; Слуцкія падзеі 1920 г. // Там жа. № 151; «Журнал беларусаведы» № 3 // Там жа. № 152 Пад крыпт. Я. З.

1970. Браты Луцкевічы й мы // Беларус. № 153—155; Ленін ці Сталін стварыў БССР // Там жа. № 154; Сакавіковыя ўгодкі ў Нью Ёрку // Там жа. № 156 / Пад крыпт. А. Б.; БНР паміж варожымі Расіяй і Нямеччынай. 1. «Известия»: «Беларускую Раду немцы разагналі з 8 кулямётамі» // Там жа. № 157, 158; Пісьменнасьць дарэвалюцыйнае Беларусі й нацыянальная сьвядомасць; Дэхвальсыфікаваная гісторыя БНР — крыніца маральнае сілы // Там жа. № 159; Манархісты П. Струвэ й моўная палітыка ў БССР // Там жа. № 162.

1971. Рыскі трактат і Беларусь // Беларус. № 167; Андрэй Булат // Там жа. № 169; Генэрал Убарэвіч // Там жа. № 170; Адзінаццатая Сэсія Рады БНР / Пад крыпт. Я. З.; На 30-я ўгодкі нямецка-савецкай вайны // Там жа. № 171; Маркі БНР у афіцыйным ужытку ў Ангельшчыне // Там жа. № 172 / Пад крыпт. Я. З.; Хрушчоў-Беларусь-Гісторыя // Там жа. № 174; Гулкае рэха дзейнасьці Беларускае Моладзі / Пад крыпт. Я. З.; Да гісторыі Беларускага студэнцтва // Там жа. № 175; Нацыянальная мінуўшчына й маладое пакаленьне // Там жа. № 176.

1972. 1772—1992—1972: (Да ўгодкаў расейскага захопніцтва й русіфікацыі) // Беларус. № 177; Аўтаномія культурная й тэрытарыяльная // Там жа. № 179; 25 Сакавіка ў Нью Ёрку / Пад крыпт. Я. З.; Сьвятой памяці Юрка Харытончык былы Слуцкі паўстанец // Там жа. № 180; «Гоман» 1884 году й сучаснасць // Там жа. № 183; БНР у беларускай савецкай гістарыяграфіі // Там жа. № 185; Пытаньне беларускае дзяржавы й БелСЭ; «Вольная Беларусь» і Язэп Лёсік // Там жа. № 186; «Дэклярацыя правоў народаў Расіі» — заслона для русіфікацыі // Там жа. № 188; «У сьвятле гістарычных фактаў» // Там жа. № 192.

1973. Хвальшуюць Кастуся Каліноўскага // Беларус. № 190; «У сьвятле гістарычных фактаў» // Там жа. № 192; Нацыянальная самасьвядомасць // Там жа. № 197; Новы прыход БАПЦ // Там жа. № 198 / Пад крыпт. Я. З.; Яе Менск стаўся «Мінскам» // Там жа. № 199; Каталіцкая царква на Беларусі й беларуская мова // Божым шляхам. № 1.

1974. [Рэц. на кн.: Бібліяграфія па гісторыі Беларусі. Феадалізм і капіталізм. Мн., 1989] // Запісы. № 12; «Архіпелаг ГУЛаг» Аляксандра Салжаніцына // Беларус. № 202; КПЗБ і асэнсаваньне мінуўшчыны; Калечаньне моладзі: Да 30-годзьдзя «вызваленьня» Беларусі // Там жа. № 203; Сакавіковыя ўгодкі ў Вольным Сьвеце / Пад крыпт. Я. З.; БНР: дакументы й факты (Дачыненні з бальшавіцкімі й нямецкімі акупантамі) // Там жа. № 204; Факты гісторыі і ўзгадаваньне моладзі: (Да 80-годзьдзя ад нараджэньня Мікалая Галадзеда) // Там жа. № 205; Русыфікацыя народных хораў БССР / Пад крыпт. Я. З.; Пэкін пра савецкую нацыянальную палітыку // Там жа. № 206; Прэзыдэнт Ніксан наведаў Беларусь // Там жа. № 207; «Беларусь» у амерыканскім пашпарце // Там жа. № 208; «Дарогі» Рыгора Крушыны // Там жа. № 209; БССР: П'янства, раскраданьне й этыка // Там жа. № 210; Чаму няма 8-га тому БелСЭ // Там жа. № 211; Ці будуць існаваць савецкія рэспублікі? // Там жа. № 212 / Пад крыпт. Я. З.

1975. Byelorussia's Representatives in the Second State Duma (20 Feb.— 2 June, 1907) // The Journal of Byelorussian Studies (London). Vol. 3. N 3; Беларусь у пару Дзяржаўных Думаў Расеі; Дыпламатычны пашпарт Ураду Беларускае Народнае Рэспублікі; Устаўныя граматы Беларускае Народнае Рэспублікі // Запісы. № 13; «Лекцыю лічыць непажаданай...»; БНР і Бэрлінская канферэнцыя (1925—1975) // Беларус. № 215; «Ле Монд» пра Васіля Быкава / Пад крыпт. Я. З.; Сааўт. А. А. [Адамовіч]; У БІНіМ пра Аляксандра Салжаніцына // Там жа. № 216; Угодкі незалежнасьці Беларусі ў Нью Ёрку // Там жа. № 217 / Пад крыпт. Я. З.; Парахвіяльнае сьвята ў Брукліне // Там жа. № 218 / Пад крыпт. Я. З.; Памяці Архіяпіскапа Васіля; Дні беларусаведных студыяў у Атаве // Там жа. № 219 / Пад крыпт. Я. З.; Юбілей Беларускай Маладзёжнай Арганізацыі / Пад крыпт. Я. З.; Адкрыты ліст д-ра Янкі Запрудніка // Там жа. № 220.

1976. «Мужыцкая праўда» — набат паўстаньня 1863 году // Запісы. Т. 14; Усебеларускае сьвята ў ЗША // Беларус. № 225; Нацыяналізм ад сацыялізму; Энцыклапэдыя Брытаніка пра Беларусь. // Там жа. № 226—227; У амэрыканскім друку пра выстаўку ў Менску / Пад крыпт. Я. З.; Цэнтр мастацтваў — цудоўная мясьціна! // Там жа. № 228; Савецкая канстытуцыя й «вялікі тэрор» // Там жа. № 234; 70-годдзе «Нашай нівы»; «Інтэрнацыянал» Янкі Купалы // Там жа. № 235; «Песьняры» ў Амэрыцы: Другі Беларускі Фэстываль // Там жа. № 236 / Пад крыпт. Я. З.; Калядная бяседа // Там жа. № 237 / Пад крыпт. Я. З.

1977. Дзяржаўнасць Беларусі ў дасавецкую пару // Запісы. Т. 15; Дзень герояў Беларусі ў Нью Ёрку // Беларус. № 237 / Пад крыпт. Я. З.: Юбілейная канфэрэнцыя Беларускага інстытута навукі й мастацтва // Там жа. № 238 / Пад крыпт. Я. З.; Юбілейная бяседа ў гонар доктара Станіслава Станкевіча; Амэрыканскія газэты пра «Песьняроў» // Там жа. № 239 / Пад крыпт. Я. З.; У змаганьні за правы народу (Прамова д-ра Я. З. на сьвяткав. сакавіковых угодкаў у Нью Ёрку) // Там жа. № 240; Выстаўка «Забытыя культуры СССР» // Там жа. № 242 / Пад крыпт. Я. З.; Культура й «руховыя статыстычныя рэляцыі» / Пад псеўд. А. Загорны; Паэты й тэорыя пра аднамоўе // Там жа. № 247; Статыстыка пра русыфікацыю гарадоў Беларусі / Пад псеўд. А. Загорны; У Беларускім Інстытуце навукі й мастацтва / Пад крыпт. Я. З. // Там жа. № 248.

1978. 75-годзьдзе мастака І. Мірановіча / Пад крыпт. Я. З.; Русыфікацыя беларускіх гарадоў // Беларус. № 249; Кастусь Каліноўскі: (Да 140-годдзя нараджэння) // Там жа. № 250; Юбілей д-ра В. Жук-Грышкевіча / Пад крыпт. Я. З.; «Современник»; Да 75-годзьдзя БСГ (Бел. Сацыял. Грамады) // Там жа. № 251; Канфэрэнцыя ў дзяржаўным дэпартаманьце // Там жа. № 252 / Пад крыпт. Я. З.; «Растрата мазгоў» // Там жа. № 254 / Пад псеўд. А. Загорны; Як прафэсар Лойка «цытуе» Каліноўскага / Пад псеўд. А. Загорны; Апошняя трыбуна Толі Сербантовіча // Там жа. № 255—256; Няпісьменнасьць ад асьветы; Пра рэалізм Талстога і сацрэалізм Шамякіна / Пад псеўд. А. Загорны; Прафесар Дынглі пра беларусаведу / Пад крыпт. Я. З. // Там жа. № 258;

Інтэрв'ю з старшынёй этнічнае Рады ў Нью Джэрзі д-рам Вітаўтам Кіпелем // Там жа. № 259—260.

1979. К. Мазураў выведзены з Палітбюро; Вечар Івана Чыгрынава / Пад псеўд. А. Загорны; Дэкалянізацыя Савецкага Саюзу / Сааўт. В. Кіпель, А. Шукелойць // Беларус. № 261; Беларусы ў космасе й на зямлі; Спадчына й трутні // Там жа. № 262 / Пад псеўд. А. Загорны; Разьвітаньне з Рыгорам Крушынам // Там жа. № 264; Або свая песьня, або ярмо // Там жа. № 265 / Пад псеўд. А. Загорны; Юбілей Натальлі Арсеньевай / Пад крыпт. Я. З.; Трэйці Беларускі Фэстываль у Амэрыцы // Там жа. № 266; Лісты сэнатара Робэрта Доўла ў справе Міхала Кукабакі / Пад крыпт. Я. З.; Напярэймы сотым угодкам Янкі Купалы // Там жа. № 267; VIII Канґрэс Беларуска-Амэрыканскага задзіночаньня; 450-годдзе першага Статуту ВКЛ // Там жа. № 270; Беларускія дажынкі ў Нью-Ёрку / Пад крыпт. Я. З.; Гай дэ Пікарда ў Нью-Ёрку // Там жа. № 271—272.

1980. Юбілейны рэфэрат Антона Адамовіча; Літаратурны вечар Веры Рыч // Беларус. № 273 / Пад крыпт. Я. З.; «Зьвязда», ТАСС і мова Ф. Скарыны // Там жа. № 274 / Пад псеўд. А. Загорны; Памяці братоў Луцкевічаў; Нарада ў Белым Доме // Там жа. № 257; «Скарына і наш (зрусіфікаваны) час» // Там жа. № 276 / Пад псеўд. Арсень Загорны; Жаданьне жыхароў Менску што да свае мовы / Пад псеўд. А. Загорны; Канфэрэнцыя аб этнічных праблемах ЗША // Там жа. № 278; Памяць: (На 10-я ўгодкі сьмерці Міколы Абрамчыка) // Там жа. № 279; Гальяш Леўчык (На 100-годдзе ад ягонага нараджэння) / Пад псеўд. А. Загорны; Што кажацца пра статуты ВКЛ у БССР? (На аснове дакладу на канфэрэнцыі БІНІМ пры Кліўлендскім універсітэце) // Там жа. № 280—281; Мэмарандум пра дэкалянізацыю СССР / Пад псеўд. А. Загорны; Віктар Швэд у Лёндане / Пад крыпт. А. З.; «Рэгабілітацыя» тэмы БНР; Паховіны Д-ра Станіслава Станкевіча // Там жа. № 283—284.

1981. Дзьве паштоўкі зь Беларусі // Беларус. № 285 / Пад крыпт. Я. З.; Спадчына бацькоў: «агледзіны» (Да 100-годдзя з дня нараджэння Я. Купалы і Я. Коласа) // Там жа. № 286, 287; Незалежнасць: Акт і Акцыя // Там жа. № 287 / Пад крыпт. Я. З.; Выстаўка беларускае кнігі / Пад крыпт. Я. З.; Літаратурны вечар Веры Рыч / Пад крыпт. З. // Там жа. № 289; «Пан бог разумее па-беларуску»; Урачыстасьць заканчэньня помніка // Там жа. № 293 / Пад крыпт. Я. З.; Янка Купала й «Наша Ніва» // Там жа. № 294—295 / Пад псеўд. Алесь Загорны.

1982. Варшаўская газета пра беларусаў // Беларус. № 296. / Пад крыпт. Я. З.; 15-я сустрэча беларусаў Паўночнае Амэрыкі (4—6 верасня 1982 г.) // Там жа. № 303—304 / Пад крыпт. Я. З.; Беларускае аб'яднаньне студэнтаў у Польшчы // Там жа. № 306—307 / Пад крыпт. Я. З.

1983. Soviet Documentation of Bylorussia's History. (1902—1919) // Запісы. № 17; Ларыса Геніюш / Пад псеўд. Арсень Загорны; У Нью Ёрку (ЗША) / Пад крыпт. З.; У Чыкага (ЗША) / Пад крыпт. А. Б.; Пра дакументацыю падзеяў вайны // Беларус. № 310; Непрапарцыянальная роля КПБ; 10-годзьдзе айца Аляксандра // Там жа. № 312 / Пад крыпт. Я. З.; Пра «Пекла» Сяргея Грахоўскага; Вацлаў Ластоўскі: (Да 100-годдзя нараджэння — 20.X.1883 г. і 45-ых угодкаў гібелі — 1938 г.) // Там жа. № 313 / Пад псеўд. Арсень Загорны.

1984. А. Луцкевіч і Ленін пра лік беларусаў / Пад псеўд. Арсень Загорны; Сустрэча зь пісьменьнікам з БССР / Пад крыпт. Я. З.; Антон Луцкевіч: (На 100-годдзе ад нараджэння) // Беларус. № 315; Да гісторыі праваслаўя на Беларусі // Там жа. № 316 / Пад крыпт. Я. З.; Як Хведар сьвятара «перавыхоўваў» // Там жа. № 319 / Пад крыпт. Я. З.; «Мёртвым не баліць» В. Быкава // Там жа. № 321; Вечар Рыгора Барадуліна // Там жа. № 323 / Пад крыпт. Я. З.; Куды йдзе «Работніца й сялянка»?; Пра беларускую рок-музыку / Пад псеўд. Арсень Загорны; Стан рэлігіі на Беларусі // Там жа. № 324.

1985. Зярняты: (Матар'ялы да слоўніка выказваньняў, крылатых словаў і афарызмаў пра Беларусь) // Беларусь. № 325; «Беларуская папка» на тэлеэкране // Там жа. № 326; Пра вершы Пушкіна й Купалы // Там жа. № 327 / Пад псеўд. А. Загорны.

1.4.

1984. Курылёва С. Як Хведар сьвятара «перавыхоўваў» / З рус. // Беларус. № 319 / Пер. пад крыпт. Я. З.

1.6.

Паўстанне на Беларусі 1863 году: «Мужыцкая праўда» і «Лісты з-пад шыбеніцы». Нью Ёрк, 1980 / Камент. з Т. Бэрдам.

2.3.

На беларускай мове. [Біябібліяграфічная нататка] // Ля чужых берагоў. Мюнхэн, 1955. С. 149; Госьць з Бэльгіі ў Торонто // Бел. эмігрант. 1953. № 5; С. Б. Балцкія «пярэпалахі» партыі // Беларус. 1976. № 232.

2.4.

На беларускай мове. Сыч П. Рэзыгнацыя (С. Ясеню із словамі дружбы і для навукі): [Верш] // Ля чужых берагоў. Мюнхэн, 1955.

Т. М. Махнач.

ЗАРЭЧНЫ ЦІМОХ

Зарэчны Цімох [сапр. Рублёў, 1910, Случчына (?) — 1944 (?)], празаік.

Біяграфічных матэрыялаў пра Ц. Зарэчнага адшукаць не ўдалося. Вядома толькі, што ён вучыўся ў пединстытуце. Паводле звестак, атрыманых ад былога дырэктара Нясвіжскай настаўніцкай семінарыі С. Тулейкі, які цяпер жыве ў ЗША, Ц. Зарэчны ў час вайны працаваў настаўнікам беларускай мовы і літаратуры ў гэтай семінарыі, жыў у Нясвіжы з жонкай і дачкой да 1944. У 1944 падаўся ў Польшчу, змяніўшы сваё прозвішча на жончына — Лукашэвіч. Адна з версій — загінуў у 1944 каля Гарадзеі.

Друкавацца пачаў у 1928. Першы нарыс «Праз восем год» апублікаваны ў газеце «Савецкая Беларусь». Акрамя нарысаў («Адноўленая Кругляншчына», «На новай зямлі — новыя людзі», «Людзі зямлі», «Дзесяць пераможных», «Новая зямля» і інш.) пісаў фельетоны («Быўшыя людзі арудуюць», «Цыркавы табар», «Бабе разанскай не месца ў райвыканкоме», «Журба на сэрцы, журба...», «Сіўка-Бурка і хамэльёны на тарантасе» і інш.). Выдаў зборнікі: «Сустрэчы», «Узбунтаваная зямля», «Паэма пра геройства» (у сааўтарстве са Сцяпанам Ліхадзіеўскім), «Пажары». Нарысы прысвечаны пераважна будаўніцтву новых фабрык, заводаў, вясковым праблемам, у фельетонах выкрываў і асуджаў негатыўныя з'явы тагачаснай рэчаіснасці. З 1929 паступова адышоў ад журналістыкі, пачаў пісаць мастацкія творы. Першае апавяданне «Неразгаданая маладосць» надрукавана ў 1929 у газеце «Савецкая Беларусь». Потым

яны рэгулярна з'яўляліся ў рэспубліканскай перыёдыцы. Выйшлі асобныя зборнікі яго прозы «Маладосць» (навелы і апавяданні), «Рудняскі пастушок». Пісаў аповесці («Эльбрусы чалавечага шчасця», «Зямля ў вятрах», «Маці і сын», «Андрэй Блажко»), раман «Белы камень», урыўкі з якога друкаваліся ў газеце «Чырвоная Беларусь». У творах паказаў цяжкасці жыцця беларускага сялянства, побыт і праблемы беларускіх мастэчак, імкнуўся да шматграннага адлюстравання чалавечых характараў. Пісаў крытычныя артыкулы, перакладаў на беларускую мову творы С. Новікава-Прыбоя, Г. Уэлса, М. Сервантэса, Я. Бранеўскай і інш.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Сустрэчы: Нарысы і фельетоны. Мн., 1930.

Узбунтаваная зямля: Нарысы. Мн., 1930.

Маладосць: Навелы і апавяданні. Мн., 1931. Рэц.: Я. Ш. [Шарахоўскі Я.] // Чырв. Бел. 1932. № 1.

Паэма пра геройства: [Нарыс]. Мн., 1932.

Пажары: Нарысы і фельетоны. Мн., 1933.

Руднянскі пастушок: [Апавяданне]. Мн., 1941.

1.3.

1928. Праз восем год...: [Нарыс] // Сав. Бел. 11 ліп.; На новай зямлі — новыя людзі // Там жа. 13 ліп.; Пад шумлівым клёнам: [Нарыс] // Там жа. 25 ліп.; Быўшыя людзі арудуюць: [Фельетон] // Там жа. 31 ліп.; Адноўленая Кругляншчына: [Нарыс] // Там жа. 6 вер.; Зерне новага на камяністай глебе: [Нарыс] // Там жа. 21 вер.; Камуна «Шлях селяніна»: (Да конкурсу на лепшы ўраджай): [Нарыс] // Там жа. 22 вер.; Перад і пасля сяўбы: (З блакноту падарожніка) // Там жа. 30 вер.; Людзі зямлі: [Нарыс] // Там жа. 20 кастр.; Мы ўсходзім на сацыялістычныя рэйкі: [Нарыс] // Там жа. 28 кастр.; Легендарны журавінны: (З блакноту падарожжа на Асінстрой) // Там жа. 7 ліст.; Адкрыты наступ класавага ворага // Там жа. 14 ліст.; «Цыркавы табар»: (Фельетон) // Там жа. 22 ліст.; На перадвыбарчых ухабах: (Ліст з Воршы) // Там жа. 27 ліст.; «Бабе разанскай не месца ў райвыканкоме»: (Фельетон) // Там жа. 6 снеж.; Па-за рэчкай, на другім беразе...: (З дарожных нататак) // Там жа. 11 снеж.; Барацьба за саветы: (Ліст з Воршы) // Там жа. 12 снеж.; Па ціхіх хвалях (Адна з сумных гісторый): [Фельетон] // Там жа. 14 снеж.; Нервовыя прафесары: (Маленькі прадвыбарчы фельетон) // Там жа. 15 снеж.

1929. Дзесяць пераможных...: [Нарыс] // Сав. Бел. 3 студз.; Эскіз да партрэту: [Фельетон] // Там жа. 6 студз.; Конкурсныя экспанаты: [Фельетон] // Там жа. 11 студз.; Агонь па антысемітах!: [Фельетон] // Там жа. 19 студз.; У контррэвалюцыйным коле: [Фельетон] // Там жа. 25 студз.; Законы і праўда жыцця: [Фельетон] // Там жа. 26 студз.; Гуляюць у пасеўкампанію: [Фельетон] // Там жа. 7 лют.; Дэзертыры з пасеўнага фронту // Там жа. 15 лют.; Падлеткі-бунтары // Там жа. 12 сак.; Журба на сэрцы, журба...: [Фельетон] // Там жа. 23 сак.; Герой нашага часу: [Фельетон] // Там жа. 29 сак.; Дагестан на Беларусі: [Фельетон] // Там жа. 9 крас.; Фабрыка святых анекдотаў: [Фельетон] // Там жа. 17 крас.; Абуджаны лёс // Там жа. 27 крас.; Лударвай у Макрадцы: [Фельетон] // Там жа. 9 мая; Галерэя лішніх людзей: [Фельетон] // Там жа. 18 мая; Горад навукі ў горадзе працы // Там жа. 29 мая; Трэба палепшыць эканамічнае становішча станцыі // Там жа. 30 ліп.; Кітайская сцяна: [Фельетон] // Там жа. 1 чэрв.; Неразгаданая маладосць: [Апавяданне] // Там жа. 4, 7 жн.; Прыязджай да мяне, дружа: [Фельетон] // Там жа. 11 жн.; Палахлівыя ваякі: [Фельетон] // Там жа. 13 жн.; Раман у 28 раздзелах: (Прадукцыя літгрупы «???Кручкатвор???»): [Фельетон] // Там жа. 23 жн.; Новая зямля: [Нарыс] // Там жа. 10 вер.; Пад пераможным сцягам: (Нарыс) // Там жа. 12 вер.; Трактарам узнятая цаліна: [Нарыс] // Там жа. 14 вер.; Слабадская гара: [Нататкі з дарогі] // Там жа. 28 вер.; Два з паловай крыжыкі: (Эскіз) // Там жа. 29 вер.; Трэскі на хвалях: [Фельетон] // Там жа. 17 кастр.; Гомель у Кіеве: [Фельетон] // Там жа. 3 ліст.; Сустрэчы: [Апавяданне] // Там жа. 24 ліст.; Снегавы крыж: [Фельетон] // Там жа. 21 снеж.

1930. Узбунтаваная зямля: [Фельетон] // Чырв. Бел. № 1; Вазіць — не перавазіць, насіць — не перанасіць: [Фельетон] // Сав. Бел. 24 студз.; Залатая гара і суровыя вывады: [Фельетон] // Там жа. 31 студз.; На абломках «Царскіх врат»: (Фельетон) // Там жа. 8 лют.; Сіўка-Бурка і хамэльёны на тарантасе: [Фельетон] // Там жа. 1 сак.

1931. Маладосць: Апавяданне // Маладняк. № 3; Сосны: Апавяданне // Там жа. № 6—7; Эльбрусы чалавечага шчасця: Аповесць // Там жа. № 9—12; 1932. № 1; Паэма пра геройства: Нарыс // Там жа. № 11 / Сааўт. С. Ліхадзіеўскі; Зямля ў вятрах: Урывак з аповесці // Полымя. № 4; Думы: Апавяданне // Там жа. № 6—7; Трывога: Апавяданне // Чырв. Бел. № 6; Вынаходца: Апавяданне // Там жа. № 9; У чыстым полі: Апавяданне // Там жа. № 10; Пятро Савіч: Паэма пра геройства // Звязда. 29 кастр. / Сааўт. С. Ліхадзіеўскі.

1932. Мастэчка: Апавяданне // Беларусь калгасная. № 5; Слаўная армія: Апавяданне // Чырв. Бел. № 3; Сонечная будучыня: Урывак з рамана «Белы Камень» // Там жа. № 22; Паказаць героіку камсамола: Нататкі пісьменніка пра творчыя планы // ЛіМ. 21 крас.; Стахван Багмут: [Урывак з рамана] // Там жа. 27 чэрв.; Маэстра ў ясным гарнітуры: [Памфлет] // Там жа. 10 ліп.; Вітаем народнага паэта рэспублікі: (Я. Купале — 50 год) // Чырв. змена. 10 вер. / У сааўт.

1933. Белы афіцэр: Апавяданне // Іскры Ільіча. № 10; Бабіна лета: Апавяданне // Полымя рэвалюцыі. № 8—9; Пісьменнікі і крытыкі ў 1933 г. // ЛіМ. 28 студз.

1934. Цёплыя воды: [Апавяданне] // Работніца і калгасніца Бел. № 3; Дзяўчына з ускраіны: (Навела) // Там жа. № 8.

1935. Апавяданне партызана // Калгаснік Бел. 20 мая; Маці і сын: Урывак з аповесці // Там жа. 23 чэрв.; Гадзюка: Апавяданне // ЛіМ. 2 лют.

1936. Голуб: [Апавяданне] // Іскры Ільіча. № 3; Паўстанне праваслаўных: Фельетон // Чырв. Бел. № 3; Пераклады на невядомым «нарэччы» // ЛіМ. 26 крас.

1939. Апошняя ноч: (Урывак з апавядання) // Вызваленым братам. Мн.; На рацэ Нёман: Апавяданне // Чырв. змена. 30 кастр.

1940. Цёзкі; Арцём з Чырвонай Горкі: Апавяданні // Полымя рэвалюцыі. № 8; У госці; З перасветам; Мяжа; Чуры: [Апавяданні] // Там жа. № 12; Андрэй Блажко: Урывак з аповесці // Звязда. 11 ліп.; Учора і сёння: [Нарыс] // Там жа. 6 кастр.; Марыя Нікалаеўна Чэрнік: [Нарыс] // Чырв. звязда. 28 лют.; Рафаіл сяржант: [Нарыс] // Там жа. 3 сак.; Арынка: [Апавяданне] // Там жа. 14 вер.

1941. Буслянё; Кухта: Апавяданні // Полымя. № 2; Шчасце; Людзі як людзі: Апавяданні // Там жа. № 3; Родная зямля: [Апавяданне] // Звязда. 1 мая; Старыя ліпы: Апавяданне // ЛіМ. 10 мая.

1.4.

Беразоўскі Ф. Бабскія сцежкі: Раман / З рус. Мн., 1931.

Уэльс Г. Першыя людзі на месяцы: [Раман] / З англ. Мн., 1931.

Новікаў-Прыбой А. Жанчына ў моры: Аповесць / З рус. Мн., 1936.

Сервантэс М. Дон Кіхот Ламанчскі / З ісп. Мн., 1936.

Фінк В. Іншакраінны легіён: [Аповесць] / З рус. Мн., 1936.

1934. Сендэр Р. Х. Вецер у астрозе: (Урывак з рамана «Г. П.») // ЛіМ. 6 ліст.

1940. Бранеўская Я. Прачка: [Апавяданне] / З пол. // Звязда. 17 ліст. / Сааўт. пер. Р. Казак.

1.5.

На польскую мову. Zbudzony kraj / Tł. K. Anselm // Szt. Wolności. 1940. 9 paźdź.

На рускую мову. Тезки: (Рассказ) / Пер. Е. Мозольков // Тридцать дней. 1941. № 1.

2.3.

Горскі Э. Аб нарысах Цім. Зарэчнага // ЛіМ. 1933. 13 чэрв.; Дакутовіч Г. За дыялектычна-матэрыяліс-тычны нарыс // Маладняк. 1932. № 2—3; Знаёмы С. Крыху пра нарыс // Там жа. 1931. № 6—7; Кучар А., Куляшоў А. Супраць кулацкіх тэндэнцый у літарату-ры // ЛіМ. 1935. 20 крас.; Плашчынскі І. Апавяданні Цімоха Зарэчнага // Звязда. 1941. 6 чэрв.

М. П. Барташэвіч.

ЗМАГАР АЛЕСЬ

Змагар Алесь (інш. псеўд. Валошка Алесь; сапр. Яцэвіч Аляксандр Хведаравіч; н. 1.10.1903, в. Цароўцы Слуцкага пав. Мінскай губ., цяпер у межах г. Слуцка), паэт, празаік, драматург, перакладчык, публіцыст.

Нарадзіўся ў сям'і валаснога фельчара. Талент апавядальніка, майстра расказваць байкі меў дзед па маці А. Змагара — яго часта збіралася паслухаць уся вёска. Дзед будучага пісьменніка па бацьку паходзіў з запарожскіх казакоў, любіў і добра ўмеў ездзіць на кані. Бацька А. Змагара вызначаўся незвычайнай фізічнай сілай. Усе гэтыя рысы перадаліся ў спадчыну хлопчыку. Яго выхоўвалі бабуля і дзед, бо ў бацькоў часта не хапала часу для таго, каб займацца дзіцем. Схільнасць да мастацтваў у хлопчыка выявілася з маленства. Пасля заканчэння народнай школы ў 1914 А. Змагара аддалі вучыцца ў Слуцкую класічную гімназію, дзе настаўнікі заўважылі яго паэтычныя зацікаўленні. З вершамі ён выступаў у гімназічным часопісе «Прамень». У лістападзе 1920 разам з бацькам удзельнічаў у антыбальшавіцкім Слуцкім паўстанні, за што бацька быў расстраляны, а самога А. Змагара прысудзілі да двух гадоў зняволення. Да заканчэння тэрміну пакарання ён уцёк, прыехаў у Мінск. Дзякуючы дапамозе пісьменніка Р. Мурашкі А. Змагару ўдалося ўцалець ад праследаванняў улад і пазбегнуць арышту органамі НКУС. У 1925 ён паступіў у Вышэйшы педагагічны інстытут на літаратурна-лінгвістычнае аддзяленне. Паспяхова закончыўшы яго ў 1930, атрымаў пасаду настаўніка ў мяст. Радашковічы каля Мінска. У гады Вялікай Айчыннай вайны быў у Мінску: ратуючы жыццё, паводле парады таго ж Р. Мурашкі, пайшоў працаваць журналістам у рэдакцыю акупацыйнай «Беларускай газэты». Пасля быў настаўнікам, інспектарам беларускіх народных школ у Радашковіцкім, Лідскім, Шчучынскім павятах. Прымаў удзел у 2-м Усебеларускім кангрэсе, які адбыўся 27 чэрвеня 1944 у Мінску. У 1944 выехаў за межы Беларусі. Жыў у Аўстрыі, дапамог адкрыць там 5 беларускіх пачатковых школ. З 1949 — у Францыі, узначальваў розныя эмігранцкія арганізацыі (Беларускі вызвольны рух, «Баявая ўскалось» і інш.), дапамагаў рэдагаваць часопісы «Баявая ўскалось» і «За волю». У 1956 эміграваў у ЗША, пасяліўся ў Кліўлендзе, дзе рэдагаваў газету «Незалежная Беларусь», быў старшынёй Галоўнай управы Беларускага вызвольнага руху. Цяпер жыве ў штаце Фларыда (г. Ст. Пецярбург). Родны брат (па маці) пісьменніка Янкі Золака (А. Даніловіча). Як аўтар А. Змагар даволі плённы ў розных жанрах. Вершы ён пачаў пісаць у дзяцінстве. У час фашысцкай акупацыі Беларусі як паэт і публіцыст актыўна публікаваў свае творы ў беларускамоўных газетах і часопісах. У эміграцыі яго творы друкаваліся ў часопісах «Беларуская моладзь» (ЗША), «Баявая ўскалось» (Канада), у літаратурна-мастацкім альманаху «Пражэктар» (ЗША, Кліўленд, 1967) і інш. Выехаўшы з Беларусі, ён выдаў шмат кніг: апавяданне «Случчакі» (Зальцбург, 1947), вершаваны казачны абразок «Рэпка» (Лінц, 1946), паэтычны зборнік «Да згоды» (Кліўленд, 1962), «рэфераты ці мантажы» «Вызвольныя шляхі» (Кліўленд, 1965), апавяданні «Лесавікі» (Кліўленд, 1973), раман «Случчына ў вагні» (Фларыда, 1986). Падрыхтаваў да друку, але не выдаў кнігі «Мае ўспаміны», «Дзённік» (працу над імі працягвае), зборнік вершаў «Жыве Беларусь» (1941), апавяданні «На крывых каляінах» (1943), «вершы кахання»

«Пад чаромхай» (1917—1985), раман «Ганебная пляма» (1942), драматычныя творы «Дыяменты шчасця» (1960), вершы для дзяцей «Школка» (1959). Творчую манеру А. Змагара вызначае сплаў інтымнасці, задушэўнасці, лірызму і адначасова грамадзянскага напалу, ідэалагічнай завостранасці. Важнае месца займае тэма гістарычнага мінулага. Сваю патрыятычную пазіцыю вернасці Радзіме пісьменнік выказаў словамі: «Беларусь з'яўляецца для мяне Бацькаўшчынай, дзе я радзіўся і для якой жыву». Стыль А. Змагара характарызуецца блізкасцю да выяўленчых традыцый беларускага фальклору. Прыгожая мова яго твораў мае народна-дыялектную аснову. Пісьменнік карыстаецца граматыкай Б. Тарашкевіча, лічачы заганным сучасны правапіс. *С. Б. Сачанка.*

Бібліяграфія

1.2.

Рэпка: Казачны абразок. Лінц, 1946.
Случчакі: Апавяданне. Зальцбург, 1947.
Да згоды: Вершы. Кліўленд, 1962.
Вызвольныя шляхі: Артыкулы. Кліўленд, 1965.
Лесавікі: Апавяданні. Клевэланд, 1973.
Случчына ў вагні. Фларыда, 1986.

1.3.

1944. У бітву рвуцца сьмела слуцкія палкі: [Верш] // Раніца. № 49.

1945. Я маю толькі шлях адзін: [Верш] // Раніца. № 10.

1948. У бітву рвуцца сьмела слуцкія палкі: [Верш] // Моладзь. № 5; Сон пад Новы Год: [Апавяданне] // Там жа. № 6.

1949. Галасы ўдзельнікаў Слуцкага паўстаньня. Цыганкоў зьнішчаны: (Урывак з III часткі раману «Случчына ў вагні») // Бацькаўшчына. № 47—48; 25 Сакавіка: [Верш] // Там жа. № 8(52); Юначка: [Верш] // Моладзь. № 7 / Лац.; Дзень 25 сакавіка: [Верш] // Там жа. № 9; Я з табою поплеч...: [Верш] // Там жа. № 12; Жыве Беларусь! Жыве воля!; Сьмерць слуцкага паўстанца-юнака: [Вершы]; Лепш сьмерць, чым няволя: (Урывак з III часткі рамана «Случчына ў вагні») // Там жа. № 14: Каляды; Завіруха: [Вершы]; Каляды: [Урывак з I часткі рамана «Случчына ў вагні) // Там жа. № 15.

1950. Каляды; Вер!: [Вершы] // Божым шляхам. № 12; Вясна: [Верш]; (Урывак з II часткі раману «Случчына ў вагні); 25 сакавіка — сымбаль незалежнасьці Беларусі // Моладзь. № 17; Хадзем!: [Апавяданне] // Там жа. № 18; Хутка надыйдзе пара!: [Верш] // Там жа. № 19; За маці-Беларусь: [Верш] // Там жа. № 20 / Лац.

1951. Юнаку: [Верш] // Моладзь. № 21; Бацьку: [Верш]; Урыўкі з рамана «Случчына ў вагні» // Там жа. № 25.

1952. Цыганкоў зьнішчаны: (Урывак з III часткі раману «Случчына ў вагні») // Бацькаўшчына. № 47—48; Успаміны пра Я. Пушчу: (На лекцыі беларускае літаратуры ў БДУ у 1929 г.) // Моладзь. № 27.

1953. Хто хутчэй: (Урывак з рамана «Случчына ў вагні») // Беларус. № 21; Да згоды: [Верш] // Беларускі голас. 25 сак.

1960. Ты будзеш жыць: [Верш] // Бел. думка. № 1; Лесавікі: Апавяданне // Там жа. № 1; 1961. № 2.

1961. Дарагая, не плач; І гады мінаюць за гадамі: [Вершы] // Бел. думка. № 2; То быў дваццаты слаўны год: [Верш] // Там жа. № 3.

1962. А ці помніш той край; Князёўна дум маіх: [Вершы] // Баявая ўскалось. № 7; Смуткам плешчуць хвалі: [Верш]; Благаславі, матуля!: Апавяданне // Бел. думка. № 4.

1963. Папугай: Байка // Бел. думка. № 5.

1964. Над магілай: [Верш] // Бел. думка. № 6.

1965. Дзе ты?; Жар у грудзёх не згасіць: [Вершы] // Бел. думка. № 7; Песьня: [Верш] // Там жа. № 8.

1967. Вершы // Пражэктар: Літаратурна-мастацкі альманах. Кліўленд, 1967.

1967—1968. Харватка: [Верш] // Бел. думка. № 10—11.

1969. Ты ўсміхнулася мне: [Верщ] // Баявая ўскалось. № 8.

1970. Алесь Змагар: (Кароткая аўтабіяграфія) // Баявая ўскалось. № 9.

1979. 25 Сакавіка; Нам паміраць шчэ зарана; Янг Пун: [Вершы] // Бел. думка. № 23.

1984. Беларусь: [Верш] // Бел. думка. № 29.

1985. Сьцежкі-дарогі майго жыцьця: (заканчэньне): [Успаміны] // Летапіс. Ліпень. *В. М. Грышкевіч.*

ЗОЛАК ЯНКА

Золак Янка [інш. псеўд.: Антось Вірок, Антось Пясьняр; сапр. Данілавіч Антон Міхайлавіч; н. 1(14).11.1912, в. Лучнікі Слуцкага пав. Мінскай губ., цяпер Слуцкі р-н Мінскай вобл.], паэт, празаік, журналіст, выдавец.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Дзяцінства яго прыпала на першую сусветную і грамадзянскую войны. З шасці гадоў (2 зімы) вучыўся ў «дарэктара». Скончыў Лучнікоўскую сямігодку (1928), дырэктарам якой быў Р. Пацэвіч — выпускнік Лёсікаўскіх курсаў беларусаведаў. Вучыўся па кнігах М. Грамыкі, Я. Лёсіка, С. Некрашэвіча, А. Смоліча, творах Ф. Багушэвіча, В. Дуніна-Марцінкевіча, Я. Коласа, Цёткі, Ц. Гартнага, М. Гарэцкага, М. Чарота, шмат чытаў рускай класікі. У сямігодцы выдаваліся рукапісны літаратурны часопіс «Прамень» і насценныя газеты, дзе Я. Золак змяшчаў свае першыя вершы і допісы. Скончыўшы аднагадовыя настаўніцкія курсы ў Рагачове (1930), працаваў настаўнікам у пачатковых школах Бабруйскага раёна. У 1930—35 завочна вучыўся ў Мінскім педтэхнікуме. З 1935 — настаўнік беларускай мовы і літаратуры ў сярэдніх школах Бабруйскага р-на. Адначасова вучыўся на літаратурна-лінгвістычным факультэце Аршанскага настаўніцкага інстытута. На гэты час прыпадаюць сустрэчы з П. Галавачом, Я. Коласам, знаёмства

з В. Віткам, Р. Лыньковым (з апошнім працаваў у бабруйскай раённай газеце «Камуніст»). На пачатку Айчыннай вайны вярнуўся ў родную вёску, выкладаў у Лучнікаўскай сямігодцы, прымаў актыўны ўдзел у беларускім нацыянальна-грамадскім жыцці, працаваў у акруговым аддзеле самапомачы і ў рэдакцыі «Газэты Случчыны» (разам з У. Клішэвічам, Р. Крушынам, Л. Случанінам). Там друкаваў на «Літаратурных старонках» свае творы, якія потым увайшлі ў калектыўны зборнік «Песьняры Случчыны» (Слуцк, 1943). У 1943 Слуцкі драматычны тэатр ставіў у перакладзе Я. Золака на беларускую мову п'есу Лопэ дэ Вэга «Сабака на сене». З адступленнем немцаў у 1944 выехаў у Германію, дзе працаваў у «баўэраў». У 1945 пераехаў у Рэгенсбург, дзе быў заснаваны першы беларускі лагер для «перамешчаных асоб». Напачатку працаваў у адміністрацыі лагера, потым у пачатковых школах Рэгенсбурга, Віндышбергердорфа, у гімназіі імя Я. Купалы ў Міхельсдорфе і Бакнангу. Адначасова ўдзельнічаў у выданні беларускіх часопісаў «Зьвіняць званы Сьвятой Сафіі», «Зважай», «Шыпшына», рэдагаваў часопіс «Вызваленне» і лісток сатыры і гумару «Дзіда», супрацоўнічаў з рэдакцыяй газеты «Беларускае слова». У 1952 пераехаў у ЗША, дзе, зарабляючы на пражыццё, не спыняў і грамадскай працы. Набыў невялікую друкарню, у якой выдаваў календары, часопіс «Прыйсце». У 1972 набыў сапраўдную друкарню ў Саўт-Рывэры і некаторы час быў галоўным рэдактарам часопіса «Беларуская думка». Брат па маці паэта А. Змагара.

Пісаць Я. Золак пачаў у школьныя гады. Першы верш («На былым балоце») надрукаваны ў 1930 у часопісе «Вясна». Друкаваўся ў газетах «Камуніст», «Камунар Магілёўшчыны». У вершах аддаў даніну часу. Тагачасная рэчаіснасць — калектывізацыя, рэпрэсіі (родны дзядзька высланы ў Сібір, а бацька не выбіваўся з «цвёрдых заданняў», пакуль не ўступіў у калгас) — не спрыяла паэтычнаму натхненню. Да вайны Я. Золак напісаў каля дзесятка вершаў. У час вайны яго творы друкаваліся ў беларускіх газетах і часопісах «Голас вёскі», «Беларуская газэта», «Беларус на варце» (Мінск), «Газэта Случчыны», «Слонімская газэта», «Баранавіцкая газэта» (пазней перайменавана ў «Пагоню»), «Новая Дарога». Па-за межамі бацькаўшчыны яго творы публікаваліся ў газетах «Раніца» і «Беларускі работнік» (Берлін), «Новы шлях» (Рыга), «За незалежнасць» (Гіршау, Германія), «Зьвіняць званы Сьвятой Сафіі» (Рэгенсбург), «Шыпшына» (Рэгенсбург; Саўт-Рывэр); «Крывіцкі Сьветач» (Мюнхен), «Напагатове» (Міхельсдорф), «Беларускае Слова» (Бакнанг), «Божым шляхам» (Парыж), «Аб'яднаньне» (Лондан), «Беларус у Амэрыцы» і «Царкоўны Сьветач» (Саўт-Рывэр), «Баявая ўскалось» (Таронта). З 1960 друкаваўся ў газетах «Беларускае слова», «Беларус», часопісах «Грунвальд», «Літаратурна-мастацкі альманах», «Беларуская думка». Ён з'яўляецца сябрам літаратурнага згуртавання «Шыпшына». Выйшлі 2 тамы «Твораў» Я. Золака, зборнік вершаў «Агонь душы», зборнік гумарэсак «За чужы грэх» і інш. Любоў да роднай Беларусі, нацыянальныя і агульначалавечыя матывы («Беларусь для мяне — мая родная маці») — галоўнае ў яго творчасці. Вершы выгнання, суму па страчанай Беларусі і маладосці, вершы, прысвечаныя каханню, прыгажосці прыроды, грамадзянская лірыка, вершы роздуму, метафарычныя, гумарыстычныя, сатырычныя — такі шырокі абсяг паэзіі Я. Золака. Некаторыя з іх пакладзены на музыку кампазітарам М. Равенскім («Малітва за Беларусь»). Пісаў празаічныя гумарэскі, абразкі (раздзел «Асот» у часопісе «Беларуская думка»), успаміны («Мая сустрэча з Я. Коласам у 30-я гады», артыкулы («Жыццё і творчасць Масея Сяднёва — на пяцідзесятыя ўгодкі паэта»; «Жыццёвы і творчы шлях М. Кавыля — да пяцідзесяцігоддзя з дня нарадзінаў»; «Чытаючы «Далячынь» і «Васіль Каліна» У. Клішэвіча»). Аўтар аповесцей «Т. Д. Ч.» і «Ціхі Стаў», якія друкаваліся ў часопісе «Беларуская думка» ў 1987—91.

Жыве ў г. Мільтаўн (ЗША). *Л. С. Савік.*

Бібліяграфія

1.1.
Творы. Т 1. [Б. м.], 1979. Т. 2. [Б. м.], 1981.

1.2.
Песьняры Случчыны. Слуцк, 1943 / У сааўт.
За чужы грэх: Гумарэскі. [Б. м.], 1958.
Агонь душы: Вершы. [Б. м.], 1979.

1.3.
1930. На былым балоце: [Верш] // Вясна. № 3 / Пад псеўд. Антось Вірок.
1939. Галя: [Верш] // Камунар Магілёўшчыны. 12 жн. / Пад сваім прозв.
1943. Гады прамінаюць: [Верш] // Новы шлях. № 13.
1944. Краіне; «Прылятае з вясной лёгкакрылай...»: [Вершы] // Бел. работнік. № 9; «Грамадою шчыльнай, дружнай...»: [Верш] // Раніца. № 57—58.
1945. Я не паддамся трывогам: [Верш] // Раніца. № 7.
1946. Сонцу; Сум па радзіме; Бога прашу я...; Васьнянкі: [Вершы] // Зьвіняць званы Сьвятой Сафіі. № 2; Я пасею песьні: [Верш] // Там жа. № 3; Жыццё — мора: [Верш] // Там жа. № 4; Малітва // Там жа. № 5; Званы Сьвятой Сафіі: [Верш] // Там жа. № 6; 1863 год: [Верш] // Крывіцкі светач. № 1; Сэрцу: [Верш] // Там жа. № 2—3; З народнага; Ня пытай: [Вершы] // Шыпшына. № 1.
1947. У дзень маіх нарадзінаў: [Верш] // Шыпшына. № 4; Прызнаньне: [Верш] // Там жа. № 5.
1948. Сонца ў зеніце; Венцер з крыві: [Вершы] // Шыпшына. № 6; Васількі; [Верш] // Там жа. № 7.
1949. Што й калісьці: [Верш] // Божым шляхам. № 5(20).
1950. Хрыстос Уваскрос: [Верш]; Песьні ўзыходжаньня: [Псалмы] // Божым шляхам. № 4—5 (31—32). Песьні ўзыходжаньня: [Вольны пераклад] // Там жа. № 10—11; На чаўне шчаслівых дум: [Верш] // Шыпшына. № 8; Псальм 126. Саламонаў: [Вольны пераклад] // Там жа. № 9.
1954. «Кій» ці «палка»?: // Беларус. патрыёт. № 12; Жыцьцё і творчасьць Масея Сяднёва // Палесьсе (Монтр.-Тар.). № 2.
1955. Не дарую; Крылатае сэрца: [Вершы] // Беларус. слова. № 5—6.
1961. Вятрыска з радзімай краіны: [Верш] // Бел. думка. № 3.
1963. Дваццаць пяты дзень сакавіка: [Верш] // Бел. думка. № 5.
1965. Жыцьцё і творчасьць Масея Сяднёва: (На пяцідзесятыя ўгодкі паэта); Жыцьцёвы і творчы шлях Мідзесятыя ўгодкі паэта); Жыцьцёвы і творчы шлях Міхася Кавыля: (Да пяцідзесяцігодзьдзя з дня нарадзінаў); Чытаючы «Далячынь» і «Васіль Каліна» Ул. Клішэвіча // Бел. думка. № 8.
1967. Газэла; Ня быў для іншых; Мне часам... здаецца; У цяжкай кашмарнай дрымоце; Ты сьпявала: [Вершы] // Пражэктар. Клевяланд.
1967—1968. Мой час; «Гадаваў, спяліў я... з афарызмаў»: [Вершы] // Бел. думка. № 10—11.
1969—1970. Каламбуры // Бел. думка. № 12—13.

1973. Беларускі жаноцкі хор «Каліна» // Беларус. № 195; «Што так мігціць у паветры?..»: [Верш] // Бел. думка. № 15.

1974. Прыемная навіна // Беларус. № 201.

1977—1978. Абразкі // Бел. думка. № 21—22.

1980. Сум па Радзіме: [Верш] // Беларус. № 275.

1982. Мая сустрэча з Якубам Коласам: (У 30-я гады): [Успаміны] // Беларус. № 301—302.

1983. Мая Беларусь: [Верш] // Бел. думка. № 27—28.

1984. Інтэрв'ю з Янкам Золакам; Крылатае сэрца: [Верш] // Беларус. № 319; Дзедавіч: (Гумарэска-аскепак жыцця) // Там жа. № 323.

1985. Мяснік: (З нататак пра мову); Маці мая — Беларусь; Сакавік; Радзіме; Першая кветка; Голас народнага гневу: [Вершы] // Бел. думка. № 30.

1.6.

Дзіда: Лісток сатыры і гумару. [Міхельсдорф], 1948. № 1—2 / Рэд. пад псеўд. Авадзень.

2.3.

На беларускай мове. Ажгірэй В. Аб творчасці пачынаючых пісьменнікаў-вайскоўцаў // Чырвонаарм. праўда. 1931. 24 студз.; Б-я Л. Паэт Янка Золак у ўкраінцаў // Беларус. 1979. № 268; Да 25-годдзя паэтычнай і грамадскай працы Янкі Золака: Біяграфія Янкі Золака // Беларус. слова. 1955. № 5—6; Кавыль М. Паэт, друкар, рэдактар: (Да 60-годдзя з дня нараджэння Я. Золака) // Бел. думка. 1973. № 15; Яго ж. Скупаватая муза // Там жа. 1980. № 24; Лящчына Я. Янка Золак: (Да саракагоддзя літаратурнай дзейнасці) // Там жа. 1969—70. № 12—13.

2.4.

На беларускай мове. Янку Золаку: (Да шасцідзесяцігоддзя з дня нараджэння): [Верш] // Бел. думка. [1977—1978]. № 21—22. *В. М. Грышкевіч.*

ЗУБ ІНА

Зуб Іна Валянцінаўна (н. 25.5.1952, Мінск), празаік. Член СП Беларусі з 1994.

Нарадзілася ў сям'і беларускага пісьменніка Валянціна Зуба. Пасля заканчэння сярэдняй школы вучылася ў Мінскім інстытуце замежных моў (1969—75). Будучы студэнткаю, працавала перакладчыцай у Алжыры. Пасля інстытута — перакладчыцай, рэдактарам, карэктарам, старшым лабарантам. З 1993 — літаратурны рэдактар у часопісе «Я + Я».

Літаратурную дзейнасць пачала ў 1981. Выдала кнігу прозы «Сцэнарый не для кіно» (1992). Нарысы і апавяданні І. Зуб друкаваліся ў часопісах «Полымя», «Маладосць», «Беларусь», «Работніца і сялянка», «Вожык» і інш. Маладую пісьменніцу цікавяць праблемы сучаснага жыцця, чалавечыя асобы, якія не месцяцца ў звыклых рамках. Непасрэднасць успрыняцця, трапнасць назіранняў — характэрныя рысы яе творчасці.

Жыве ў Мінску. *В. У. Смольская.*

Бібліяграфія

1.2.

Сцэнарый не для кіно: Аповесці. Мн., 1992.

1.3.

1981. Пад высокім сонцам: [Нарыс] // Беларусь. № 7.

1982. Неразгорнуты падарунак: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 10.

1984. Сюрпрыз: Апавяданне // Вожык. № 4.

1.4.

Сьюзен К. Машина любви: [Раман] / С англ. Мн., 1992. (Бестселлеры мира). *М. П. Барташэвіч.*

ЗЭКАЎ АНАТОЛЬ

Зэкаў Анатоль Мікалаевіч (псеўд. Антон Прыцэл; н. 20.1.1955, в. Патапаўка Буда-Кашалёўскага р-на Гомельскай вобл.), паэт, празаік. Член СП Беларусі з 1994.

У 1972 А. Зэкаў скончыў Патапаўскую сярэднюю школу і паступіў на гісторыка-філалагічны факультэт Гомельскага дзяржаўнага універсітэта, які скончыў у 1977. Працаваў карэспандэнтам гомельскай раённай газеты «Маяк» (1977), загадчыкам аддзела, другім сакратаром Гомельскага райкома ЛКСМБ (1977—80). Скончыўшы Вышэйшую камсамольскую школу (1982), працаваў інструктарам ЦК ЛКСМБ, загадчыкам аддзела, адказным сакратаром, намеснікам галоўнага рэдактара газеты «Чырвоная змена». У 1990 — першы намеснік, галоўны рэдактар мінскай гарадской газеты «Добры вечар», з 1994 адначасова галоўны рэдактар штотыднёвіка «Сталіца».

Літаратурную дзейнасць А. Зэкаў пачаў у 1969. Ён аўтар зборніка «Буслінае дрэва» (у калектыўнай кнізе «Крыло», 1984), кніг паэзіі «Боль сумлення» (1989), пародый і баек «Дуэль» (1994). Роздум аб праблемах чалавека і чалавецтва, вечныя пытанні дабра і зла, любові і нянавісці — усё гэта знітавана з трывогай за лёс планеты. У паэме «Боль сумлення» адным з першых сказаў праўду аб Чарнобылі. Нечаканасцю думкі, свежасцю, вобразнасцю вызначаюцца яго байкі.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Боль сумлення: Вершы, паэма. Мн., 1989 (Б-ка часоп. «Маладосць»).

Дуэль: Літаратурныя пародыі, байкі. Мн., 1994.

1.3.

1972. Школьны званок: [Верш] // Бярозка. № 9; Семнаццатая вясна: [Верш] // Гомел. праўда. 1 крас.; Восень: [Верш] // Там жа. 21 кастр.

1973. «Запрашаю я ўсіх: калі ласка...»; Вечар: [Вершы] // Гомел. праўда. 13 студз.; Роднай школе: [Верш] // Настаўн. газ. 13 кастр.

1974. На ростані лёсаў і дум: [Рэц. на кн.: Стрыгалёў М. Ростань. Мн., 1974] // Гомел. праўда. 30 жн.; [Рэц. на кн.: Ліпскі У. Знайдзі сябе. Мн., 1974] // Там жа. 7 снеж.; Фатографу, што просіць усміхнуцца...: [Верш] // Там жа. 10 снеж.; Так водзіцца ў нас...: [Верш] // Сельск. газ. 17 нояб.

1975. Дзённік памяці: [Рэц. на кн.: Пранузаа П. Непаўторнасць. Мн., 1974] // Гомел. праўда. 18 студз.; ЛіМ. 15 жн.; Я чую залп «Аўроры»: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; А прыклад — побач: [Рэц. на кн.: Ліпскі У. Знайдзі сябе. Мн., 1974] // Настаўн. газ. 9 ліп.; Урок геаграфіі: [Верш] // Там жа. 29 кастр.; «З мінулым сувязь абрываю...»: [Верш] // Чырв. змена. 23 вер.

1976. З увагай да лёсаў людскіх: [Рэц. на кн.: Дзюба У. Кругазварот. Мн., 1976] // Гомел. праўда. 23 вер.; Залп «Аўроры»: [Верш] // Настаўн. газ. 7 ліст.; Баравая Буда: [Верш] // Чырв. змена. 13 мая.

1977. Як нараджалася «Палеская хроніка» // Беларусь. № 2; Я чую гром «Аўроры»: [Верш] // Бярозка. № 11; На матэрыяле школьнага музея: [Рэц. на кн.: Якуш І. У школе імя П. М. Лепяшынскага. Мн., 1975] // Народ. асвета. № 10; «Я вечна нешта набываю...»; «Я адчуваю: недзе судзяць...»; «Не зацвітуць...»; «Не даюць заснуць машыны...»; Дзяўчына ў лодцы; «Калі вада адстоіцца...»; Баравая Буда; «Як сэрца сум рубцуе...»: [Вершы] // Гомел. праўда. 29 кастр.; Кругі: [Пародыя] // ЛіМ. 10 чэрв.

1978. Адрасавана дзетвары: [Рэц. на кн.: Чарняўскі М. Дзе пяцёркі прадаюцца? Мн., 1978] // Гомел. праўда. 3 кастр.; З думкай аб міры: [Рэц на кн.: Бабкоў У. Што такое БМП? Мн., 1978] // Там жа. 14 ліст.; На сёмы дзень; Забытыя словы: [Пародыі] // ЛіМ. 29 вер.; Настырныя рыфмы; Пісьмо ў вёску: [Пародыі] // Там жа. 13 кастр.; Як лёгка дыхаюць паэты...: [Пародыя] // Там жа. 17 ліст.; Сезон веры; Хто самы лепшы госць; Маўклівы сон: [Пародыі] // Там жа. 15 снеж.; Свае вокны; Тона святаянніку: [Апавяданні] // Піянер Беларусі. 31 жн.; «Я адчуваю: недзе судзяць...»: [Верш] // Чырв. змена. 11 крас.; Літаб'яднанні патрабуюць увагі // Там жа. 12 ліп.; Кругаварот: [Верш] // Там жа. 5 жн.; «Ва ўсім знайсці заўжды вытокі...»: [Верш] // Там жа. 30 жн.

1979. «У росным лузе залачае...»: [Верш] // Гомел. праўда. 31 ліп.; Прыцягненне зямлі бацькоўскай: [Рэц. на кн.: Нашчадкі. Мн., 1979] // Там жа. 18 вер.; «Ва ўсім знайсці заўжды вытокі...»: [Верш] // Там жа. 22 вер.; Ваўчыны канцэрт; Не ў сваім вагоне; Размова

з Блокам: [Пародыі]; Урокі чалавечнасці: [Рэц. на кн.: Чарняўскі М. Дзе пяцёркі прадаюцца? Мн., 1978] // ЛіМ. 19 студз.; Замарожаныя пачуцці: [Пародыя] // Там жа. 2 сак.; Урок скланення: [Пародыя] // Там жа. 16 сак.; Літаратурнае спатканне: [Пародыя] // Там жа. 8 чэрв.; На Парнас на грузавіку; У пошуках ісціны: [Пародыі] // Чырв. змена. 1 жн.; Размова з буслам: [Верш] // Там жа. 18 вер.

1980. Цётка Прося: [Верш] // Дзень паэзіі — 80. Мн.; Вачыма дзяцей: [Рэц. на кн.: Шварц В. Узоры. Мн., 1979] // Гомел. праўда. 25 чэрв.; «Ва ўсім знайсці заўжды вытокі...»: [Верш] // Там жа. 26 жн.; «У век касмічных скарасцей...»: [Верш] // Там жа. 26 вер.; Баязлівая дзяўчына: [Пародыя] // ЛіМ. 21 ліст.; Сон пад дубам; Вадзяністыя радкі: [Пародыі] // Чырв. змена. 30 сак.

1981. Нараджэнне краіны маёй: [Верш] // Гомел. праўда. 16 студз.; Ляцелі гусі...: [Верш] // Там жа. 21 сак.; Дзень шчасця і дабра: [Верш] // Там жа. 1 мая; Вуліца Міру; Мечаныя кольцы: [Вершы] // Там жа. 2 чэрв.; З цэхавай прапіскай: [Пародыя] // ЛіМ. 31 ліп.; Гульня ў снежкі; Трымценне ля мора: [Пародыі] // Там жа. 11 снеж.; Дзень Перамогі: [Верш] // Настаўн. газ. 1 мая; «Сасніў сусед мой Нікан...»; «Мы на свеце залежым...» [Вершы] // Чырв. змена. 25 чэрв.; Маўклівы сон: [Пародыя] // Там жа. 18 ліп.; Лясная доля: [Пародыя] // Там жа. 25 ліп.

1982. «Я адчуваю...»; Мае буслініыя ўспаміны; «У росным лузе залачае...»: [Вершы] // Маладосць. № 1; З чым ты ідзеш к нам, Новы год...: [Верш] // Гомел. праўда. 1 студз.; Гімн жанчыне: [Верш] // Там жа. 18 крас.; Мы з рэвалюцыі родам: [Верш] // Там жа. 13 жн.; «Кажуць, што вайна не наша тэма...»: [Верш] // Там жа. 5 ліст.; Дружбы нашай саюз: [Верш] // Чырв. змена. 30 снеж.

1983. Звініць званок натхнення: [Рэц. на кн.: Чарняўскі М. Звініць званок... Мн., 1982] // Чырв. змена. 2 крас.; Размова з Перамогай; «Сам бачыў: мечаныя кольцы...»: [Вершы] // Бярозка. № 5; «Пахам лесу баравога...»: [Верш] // Там жа. № 10; Святаяннік: [Апавяданне] // Вясёлка. № 4; І не сею, і не жну; Збоку: [Пародыі] // ЛіМ. 28 кастр.; Песня над Пінай; «Не запірае бацька мой вароты...»; Лясная дарога: [Вершы] // Чырв. змена. 31 жн.; Зямля мая; «Дзе твой выратавальны круг...»: [Вершы] // Там жа. 4 снеж.

1984. Буслінае дрэва: [Вершы] // Крыло. Мн.: Рэц. Дуброўскі А. «Я дзень пражыты буду згадваць...» // Гомел. праўда. 1985. 2 ліп.; Аб'ява: [Верш] // Вясёлка. № 11; Лес-ветэран: [Верш] // Род. прырода. № 6; Мая радаслоўная: [Верш] // Гомел. праўда. 1 вер.; Пасляваеннае: [Верш] // Там жа. 20 ліст.; Пушчанская адысея: [Гумарэска] // ЛіМ. 13 студз.; Кніжны сверб: [Пародыя] // Там жа. 20 крас.; Аўтарэцэнзія; У пошуках аброці: [Пародыі] // Там жа. 24 жн.; Сцяг рэвалюцыі: [Верш] // Настаўн. газ. 7 ліст.; «Як бы суддзя мой на гады...»; Касмічныя вёскі; «Як добра, што ты ёсць на свеце...»: [Вершы] // Чырв. змена. 7 ліп.; Чарга: [Гумарэска] // Там жа. 29 вер.

1985. Воўчы канцэрт: [Пародыя] // Родн. прырода. № 2; «Дзе твой выратавальны круг...»: [Верш] // Гомел. праўда. 25 студз.; Словы: [Верш] // Там жа. 2 крас.; Птушкі мараць пра палёт...: [Верш] // Там жа. 14 мая; Калі хварэем мы...: [Верш] // Там жа. 12 кастр.; Удвух з Блокам; Наш дом: [Пародыі] // ЛіМ. 6 снеж.; Без цябе; Парнаскія ўхабы: [Пародыі] // Чырв. змена. 9 лют.; Матуліны сны; Буслы над хатай; Захарка; «Мне б не пісаць лістоў узнёслых...»: [Вершы] // Там жа. 21 лют.; Антыпаэтэсія: [Пародыя] // Там жа. 23 лют.; Паэтычная малітва: [Пародыя] // Там жа. 23 сак.; Дзе вы, хлопцы: [Пародыя] // Там жа. 4 мая; У паэта — выхадны; Выбрыкі цёлкі: [Пародыі] // Там жа. 1 чэрв.; Аматар парадку: [Пародыя] // Там жа. 15 чэрв.; На беразе дзявоцтва: [Пародыя] // Там жа. 6 ліп.; Антыалкагалізмы: [Мініяцюры] // Там жа. 7 вер.; Цвіце сурэпкай галава; Я п'янею ад вады: [Пародыі] // Там жа. 14 вер.; У кватэры паэтэсы; Закахаюся ў ліхтар!; Ганарарны салавей: [Пародыі] // Там жа. 19 кастр.; Трывожны верш; Вясковая радня; «Нам некага вініць...»; Жыццё: [Вершы] // Там жа. 22 кастр.; Нуль пасля адзінкі: [Гумарэска] // Там жа. 21 снеж.

1.4.

1984. Шварц У. Тэлеграма; Зязюля: [Вершы] / З рус. // Вясёлка. № 7.

2.3.

На беларускай мове. [Біяграфічная нататка] // Крыло. Мн., 1984. С. 56. *Т. М. Махнач.*

ІГНАЦЕНКА РЫГОР

Ігнаценка Рыгор Канстанцінавіч (н. 20.11.1930, в. Вусаўка Касцюковіцкага р-на Магілёўскай вобл.), празаік. Член СП Беларусі з 1993.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацькі рана памерлі, і будучы пісьменнік з 1937 выхоўваўся ў дзіцячым доме «Камунары» Касцюковіцкага р-на. У 1941 эвакуіраваны ў г. Ізюм Харкаўскай вобл., пазней ва Узбекістан. У 1945 вярнуўся на радзіму, у той самы дзіцячы дом. У 1946—48 вучыўся ў рамесным вучылішчы № 10 г. Магілёва, працаваў слесарам (1948—51), служыў у войску (г. Хмяльніцкі, Украіна, 1951—54). Завочна скончыў у Мінску Рэспубліканскія курсы кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці раённых дамоў культуры і працаваў мастацкім кіраўніком у Ратамскіх дзіцячых дамах Мінскага раёна (1954—56), у дзіцячым доме в. Паплавы Бярэзінскага р-на Мінскай вобл. (1956—57), настаўнікам музыкі і спеваў у Паплаўскай СШ (1957—90). У 1980 завочна скончыў Народны універсітэт мастацтваў у Маскве (музычны факультэт). З 1990 на пенсіі.

Друкавацца Р. Ігнаценка пачаў у 1961. У 1964 у выдавецтве «Беларусь» выйшаў першы зборнік яго апавяданняў «Лясныя тынкоўшчыкі». Пазней апублікаваны зборнікі «Урок у лесе», «Ластаўчына затока» і інш. Галоўная тэма творчасці пісьменніка — чалавек і прырода. Яго творы прысвечаны дзецям, напісаны лаканічна, паэтычна і займальна.

Жыве ў в. Паплавы Бярэзінскага р-на.

Л. А. Бялевіч.

Бібліяграфія

1.2.

Лясныя тынкоўшчыкі: Апавяданні. Мн., 1964. Рэц.: Гіль М. Пільным вокам натураліста // ЛіМ. 1964. 22 мая.

Урок у лесе: [Апавяданні] Мн., 1965.

Ластаўчына затока: [Апавяданні] Мн., 1967.

Рабчыкі спяваюць: Замалёўкі. Мн., 1970. Рэц.: Круцікаў Л. Родная сцяжынка // Настаўн. газ. 1970. 21 снеж.; Лявонава П. З любоўю да роднага краю // ЛіМ. 1971. 12 лют.

На заечых сцежках: Апавяданні. Мн., 1973. Рэц.: Марціновіч А. Іскрынкі дабраты і шчырасці // Родная прырода. 1974. № 2.

Дзе матылькі зімуюць: Апавяданні. Мн., 1974.

Бярозавы шэпт: Апавяданні і замалёўкі. Мн., 1976.

Карабель вясны: Эцюды аб прыродзе. Мн., 1980.

У зімовым садку: Апавяданні. Мн., 1981.

1.3.

1961. Лясныя тынкоўшчыкі: [Апавяданне] // Бярозка. № 6.

1963. Спрэчнае пытанне: [Апавяданне] // Работніца і сялянка. № 2; Пах лесу; Церамок: [Апавяданні] // Там жа. № 12; Рыбацкий секрет: Рассказ // Зорька. 10 авг.; Кароткія апавяданні: Пошукі вясны; Хатняя глухата; Барсучыная загадка // ЛіМ. 22 студз.; Лесавічок: [Апавяданне] // Піянер Беларусі. 1 сак.

1964. Чарадзейка — восень; У асінніку: Кароткія апавяданні // Беларусь. № 10; Колькі дзён да вясны: [Апавяданне] // Вясёлка. № 2; Вёрткія язі: [Апавяданне] // Там жа. № 6; Грыбнік: [Апавяданне] // Там жа. № 11; Ганарлівая птушка: [Апавяданне] // Работніца і сялянка. № 4; Тишка и Мишка: Рассказ // Зорька. 22 авг.; Чарадзейка — восень: Кароткае апавяданне // ЛіМ. 13 кастр.

1965. Паляўнічы гонар; На заравай паляне; У зімовым лесе: Апавяданні // Беларусь. № 1; Вожыкава сямейка; Клапатлівая перапёлка: [Апавяданні] // Работніца і сялянка. № 8; Мой родны кут: Абразкі // ЛіМ. 4 чэрв.; Развітанне з восенню; Жаваранкі; Бабіна лета: Абразкі // Там жа. 22 кастр.

1966. На бруснічнай палянцы: Апавяданне // Вясёлка. № 8; Асеннія грыбы: [Апавяданне] // Там жа. № 9; Гняздзечка: [Апавяданне] // Работніца і сялянка. № 5; Асенняе рэха: Лісце; Жарт; У полі: Абразкі // ЛіМ. 25 студз.; Зялёны шум; Залатая пара; Сцяжынка; Каля лужыны: Абразкі // Там жа. 10 чэрв.; Барвы лістападу: Абразкі // Там жа. 14 кастр.

1967. Вартаўнікі: Апавяданне // Бярозка. № 8; Незвычайны грыбнік: [Апавяданне] // Вясёлка. № 10; Белая хустачка: [Апавяданне] // Работніца і сялянка. № 4; Снежная бель; На зайчыных сцежках; Сцюжа: Абразкі // ЛіМ. 1 студз.; Лясныя напевы: Берасцянчына дрэва; Салоўка; Бярозавы шэпт: Абразкі // Там жа. 30 мая; Лісцёвая замець: Абразкі // Там жа. 12 вер.; Вясеннія замалёўкі: Як птушкі весяляцца; Лясныя гукі // Чырв. змена. 16 крас.

1968. Залатая пара; Каля лужыны; Лісце: [Апавяданні] // Слова аб роднай прыродзе. Мн.; Крыжадзюбы: [Апавяданне] // Бярозка. № 4; Хлапчукі: Апавяданне // Там жа. № 8; Матухна-зіма: [Замалёўка] // Голас Радзімы. № 4; Осенняя мозаика: Золотой лес; Снегири; Романтик; Желудь осыпается; Мудрый воробей; Холодает: Рассказы // Нёман. № 10; Знаходлівасць дзеда Фядота: [Апавяданне] // Работніца і сялянка. № 8; Матухна-зіма; Вавёрчына раніца: Апавяданні // ЛіМ. 1 студз.; Вясна-красна: Абразкі // Там жа. 5 крас.; Лясныя малюнкі: Начныя светлякі; Птушыныя дзівацтвы; Суніцы паспелі: Абразкі // Там жа. 2 ліп.; На грыбных сцежках: Абразкі // Там жа. 27 вер.

1969. Хітрая птушка: Расказ // Бярозка. № 8; Вароніна кузня: [Апавяданне] // Вясёлка. № 6; Музычны пень: [Апавяданне] // Работніца і сялянка. № 5; Весткі з лесу: Абразкі // ЛіМ. 21 студз.; Красавіцкія галасы: Абразкі // Там жа. 18 крас.; Асенняя мазаіка: Абразкі // Там жа. 17 кастр.

1970. Пошукі вясны; Песня аўсянкі; Вароніна кузня; Хто свістаў?; Барсучыная загадка; Незвычайны грыбнік; Начныя сляды; Крыжадзюбы: [Апавяданні] // Крыніца. Мн.; Заяц у акне: [Апавяданне] // Бярозка. № 1; Першамайскі падарунак: Апавяданне // Там жа. № 5; Каму холадна, каму душна: [Апавяданне] // Вясёлка. № 2; Зімовы накцюрн: Абразкі // ЛіМ. 30 студз.

1971. Неразгаданая тайна: [Замалёўка] // Беларусь. № 10; Лешч-разведчык: [Апавяданне] // Бярозка. № 8; Незвычайны конь: [Апавяданне] // Вясёлка. № 1; Па жалуды: [Апавяданне] // Там жа. № 10; Шампіньоны: Рассказ // Нёман. № 8; Сябры: [Апавяданне] // Работніца і сялянка. № 9; Лясны куфэрак: Абразкі // ЛіМ. 21 мая; У жытнёвым моры: Апавяданне // Там жа. 20 жн.; Лясны куфэрак: Дразды спяваюць; Вясёлы барабаншчык; Пераможныя сцягі // Чырв. змена. 18 мая; Хітрыя цецерукі; Як я дзікоў напалохаў: [Апавяданні] // Там жа. 24 кастр.

1972. Вожык-рыбалоў: [Апавяданне] // Вясёлка. № 9; Осенняя песня: На рябчиков; Остров чибисов; Хитрые тетерева; Беркуты: Рассказы // Нёман. № 10.

1973. Гняздо: Апавяданне // Бярозка. № 4; Вавёрчына раніца; Начлег у снезе: [Замалёўкі] // Вясёлка. № 1; Чый дамок: [Апавяданне] // Там жа. № 5; Баравік з вушамі: [Апавяданне] // Там жа. № 8; Печаная бульба: Апавяданне // Там жа. № 10; Амялушкі; Кладка: [Апавяданні] // Там жа. № 12; Чараўнік слова // ЛіМ. 2 лют.; Вясна і лес: Абразкі // Там жа. 27 крас.; Чароўная палачка: Апавяданне // Піянер Беларусі. 25 кастр.

1974. Грыбное пісьмо: [Апавяданне] // Бярозка. № 6; Попаўзнеў гасцінец: [Апавяданне] // Вясёлка. № 4; Любімыя колеры: Апавяданне // Там жа. № 5; Шчаслівы арэшак: [Апавяданне] // Там жа. № 9; Страшны звер: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 7; Лясныя гукі: Цудадзейнае дрэва; Гімн Вясне; Малінаўка: Апавяданні // ЛіМ. 12 крас.; Першы трафей: Апавяданне // Мін. праўда. 22 вер.

1975. Доктар: [Апавяданне] // Вясёлка. № 3; Незвычайны грыбнік: [Апавяданне] // Там жа. № 8; Дзядулевы яблыкі: [Апавяданне] // Там жа. № 12; Пасланцы вясны: [Апавяданне] // Работніца і сялянка. № 3.

1976. Лісты да бабулі: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 2.

1977. Сшапок лёну: [Апавяданне] // Вясёлка. № 1; Вішні: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 9.

1978. Вартавы цішыні: [Апавяданне] // Вясёлка. № 1; У арэхах: [Апавяданне] // Там жа. № 9; Белая казка: Маладая белізна; Зімовы дзень: Абразкі // ЛіМ. 3 сак.

1979. Па грыбы ў зімовы лес: Апавяданне // Бярозка. № 1; Цесляры: [Апавяданне] // Вясёлка. № 4; Лістападнік: [Апавяданне] // Там жа. № 11; Эцюды аб прыродзе // Род. прырода. № 2; Жыта каласіцца; Залаты лес: Навелы // Мін. праўда. 13 чэрв.

1980. Ноччу ў лесе: [Апавяданне] // Вясёлка. № 3; Берандзеева крэсла: [Апавяданне] // Там жа. № 10; Заяц: [Апавяданне] // Род. прырода. № 6.

1981. Лістападнік: [Апавяданне] // Вясёлка. Мн.; Назіральнасць: [Замалёўка] // Беларусь. № 8; Асеннія абразкі: Позні букет; Песенька канаплянкі // Род. прырода. № 6.

1982. Песня радасці; Птушыныя клопаты: [Замалёўкі] // ЛіМ. 10 вер.; Ларывонава сажалка: Апавяданне // Ніва. 1 жн.; Начныя шорахі: Апавяданне // Там жа. 8 жн.; Жывыя барометры: Апавяданне // Там жа. 22 жн.; Развітальная песня; Нахлебніца: Эцюды аб прыродзе // Там жа. 26 вер.

1983. Пырскі сонца; Зоркі ў траве: [Апавяданні] // Беларусь. № 7; Зацугляны шчупак: [Апавяданне] // Бярозка. № 7; Адуванчыкі: [Апавяданне] // Вясёлка. № 8; Першамайскі падарунак: [Апавяданне] // Ніва. 1 мая; Па жалуды: [Апавяданне] // Там жа. 30 кастр.; Лістападнік: [Апавяданне] // Там жа. 20 ліст.

1984. Дупляначка: [Апавяданне] // Вясёлка. № 5; Жураўліная горка: [Апавяданне] // Род. прырода. № 5; Незвычайная сустрэча: [Апавяданне] // Ніва. 11 сак.; Зацугляны шчупак: [Апавяданне] // Там жа. 20 мая; Хлапчукі: [Апавяданне] // Там жа. 22 ліп.

1985. Паляўнічая вешалка: [Апавяданне] // Вясёлка. № 9.

2.3.

На беларускай мове. Беларуская літаратура: Дзень сённяшні. Мн., 1980. С. 265—267; Шкраба Р. Літаратура і мова. Мн., 1969. С. 285—289.

Т. М. Махнач.

ІДЭЛЬСОН УЛАДЗІМІР

Ідэльсон Уладзімір Барысавіч (псеўд. Уладзімір Лаўроў, н. 31.3.1926, г. Ленінград), перакладчык, сцэнарыст. Член СП Беларусі з 1994.

Да 1941 жыў і вучыўся ў Мінску. На пачатку Вялікай Айчыннай вайны сям'я эвакуіравалася ў Томск, дзе У. Ідэльсон закончыў 1-е Томскае артылерыйскае вучылішча (1945). Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Пасля дэмабілізацыі скончыў гістарычны факультэт Мінскага педагагічнага інстытута і працаваў выкладчыкам гісторыі ў школе і тэхнікуме. З 1956 — па сумяшчальніцтву бібліятэкар рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва». Займаўся пытаннямі бібліяграфіі беларускай мастацкай літаратуры. З 1960 — літработнік аддзела культуры, загадчык аддзела інфармацыі рэдакцыі газеты «ЛіМ». З 1962 — рэдактар выдавецтва «Беларусь», у 1972—81 — старшы рэдактар выдавецтва «Мастацкая літаратура», у 1981—88 — старшы рэдактар выдавецтва «Юнацтва». Цяпер на пенсіі.

З 1959 перыядычна выступаў у рэспубліканскім друку з артыкуламі і рэцэнзіямі па пытаннях літаратуры і мастацтва. У перакладзе У. Ідэльсона выйшлі кнігі «В'етнамскія апавяданні» (1968, разам з Я. Васілёнкам), «Таджыкскія народныя казкі» (1970), «Кіргізскія народныя казкі» (1971, разам з З. Петрушэняй), «Добры дзень, Вавёрка! Як жывеш, Кракадзіл?» Ю. Дзмітрыева (1983). Пераклаў на рускую мову дакументальна-мастацкую аповесць Н. Гілевіча «Перажыўшы вайну», вершы П. Труса. Пераклады У. Ідэльсона адметныя беражлівым стаўленнем да слова аўтара, імкненнем перадаць яго індывідуальны стыль і творчую манеру. У яго літаратурным запісе выйшлі кнігі І. Хімічава, І. Арцём'ева, П. Хадыкі. У сааўтарстве з М. Герчыкам напісаў сцэнарый мастацкага фільма паводле апавядання І. Пташнікава «Сцяпан Жыхар», а таксама сцэнарыі да шэрага дакументальных і навукова-папулярных фільмаў.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Наш чырвоны каляндар. Мн., 1963 (Б-чка піянера-актывіста) / Пад псеўд. У. Лаўроў.

1.3.

1959. Першы салют // Беларусь. № 7 / Пад псеўд. У. Лаўроў; Добры пачатак // Маладосць. № 1 / Пад псеўд. У. Лаўроў; Слова крытыка: [Рэц. на кн.: Шкраба Р. Сіла слова. Мн., 1958] // Там жа. № 4 / Пад псеўд. У. Лаўроў; Яшчэ адна кніга для маленькіх // Там жа. № 9 / Пад псеўд. У. Лаўроў; У фашысцкіх засценках // Полымя. № 2 / Пад псеўд. У. Лаўроў; Аповесці пра героя нашага часу // Там жа. № 5 / Пад псеўд. У. Лаўроў; Першыя крокі // Там жа. № 8 / Пад псеўд. У. Лаўроў; Надзвычайнае здарэнне // ЛіМ. 4 крас. / Пад псеўд. У. Лаўроў; Лёс чалавека // Там жа. 20 мая / Пад псеўд. У. Лаўроў; Незабыўны гераічны час // Там жа. 18 ліп. / Пад псеўд. У. Лаўроў; Пра подзвіг пісьменніка // Там жа. 26 снеж. / Пад псеўд. У. Лаўроў.

1960. Памяць народа // Беларусь. № 3 / Пад псеўд. У. Лаўроў; Армейскія будні // Там жа. № 7 / Пад псеўд. У. Лаўроў; Белорусская Лениниана: [Рэц. на кн.: Між нас жыве Ленін. Мн., 1958] // Нёман. № 2 / Пад псеўд. Ул. Лаўроў; Тэма і яе вырашэнне // Звязда. 20 крас. / Пад псеўд. У. Лаўроў; Лёс Іванны // ЛіМ. 23 крас. Пад псеўд. У. Лаўроў; Рамантыка бібліятэчных будняў // Там жа. 28 крас. / Пад псеўд. У. Лаўроў; Кіналетапіс тэатра імя Янкі Купалы // Там жа. 8 ліп. / Пад псеўд. У. Лаўроў.

1961. С Енисея на Сиваш: [Рэц. на кн.: Селиверстов С. С Енисея на Сиваш. Мн., 1960] // Нёман. № 1 / Пад псеўд. У. Лаўроў; На водшыбе // ЛіМ. 10 студз. / Пад псеўд. У. Лаўроў.

1962. Пад старой вярбой // Беларусь. № 7 / Пад псеўд. У. Лаўроў; Думы солдатские: [Рэц. на кн.: Матрешин В. Думы солдатские. Мн., 1962] // Нёман. № 2 / Пад псеўд. У. Лаўроў.

1964. Мае людзі // Беларусь. № 1 / Пад псеўд. У. Лаўроў; Кнігі любові і гневу // Маладосць. № 6 / Пад псеўд. У. Лаўроў.

1965. З жыццёвых крыніц // Беларусь. № 2 / Пад псеўд. У. Лаўроў; Хіба гэта можна забыць? // Звязда. 15 вер. / Пад псеўд. У. Лаўроў.

1966. Аб самым дарагім // Беларусь. № 4 / Пад псеўд. У. Лаўроў; Ганька адкрывае свет // Там жа. № 11 / Пад псеўд. У. Лаўроў.

1967. Сябрам прыроды // Беларусь. № 6 / Пад псеўд. У. Лаўроў; Он начинал в Минске: [Рэц. на кн.: Ложечко А. Григорий Каминский. М., 1966] // Нёман. № 10 / Пад псеўд. У. Лаўроў.

1968. Па дарогах бацькоў // Беларусь. № 9 / Пад псеўд. У. Лаўроў; Рожденные революцией: [Рэц. на кн.: Селиванов П. В пороховом дыму. Мн., 1968] // Нёман. № 8 / Пад псеўд. Ул. Лаўроў.

1969. Хвалі рэвалюцыі // Беларусь. № 8 / Пад псеўд. У. Лаўроў; Заўсёды на маршы // Маладосць. № 2 / Пад псеўд. У. Лаўроў; Першае знаёмства // Там жа. № 9 / Пад псеўд. У. Лаўроў.

1970. З любоўю да людзей // Беларусь. № 3 / Пад псеўд. У. Лаўроў; [Рэц. на кн.: Вольский В. Под небом Африки. Мн., 1969] // Нёман. № 6 / Пад псеўд. У. Лаўроў.

1971. Мы — хлопцы добрыя // Беларусь. № 12 / Пад псеўд. У. Лаўроў; Цудоўная Адысея // Маладосць. № 1 / Пад псеўд. У. Лаўроў.

1972. Па малюнку: [Рэц. на кн.: Сіпакоў Я. Па зялёную маланку. Мн., 1971] // Маладосць. № 8 / Пад псеўд. У. Лаўроў.

1973. Аднойчы восенню: Быль // Бярозка. № 11 / Пад псеўд. У. Лаўроў.

1.4.

Водоносов Н. Побережцы / С бел. Мн., 1966.

Ткачев П. Вишневый цвет / С бел. Мн., 1967.

В'етнамскія апавяданні / З в'етн. Мн., 1968 / Сааўт. пер. Я. Васілёнак.

Рунец П. Березовая лошадка / С бел. Мн., 1969.

Рунец П. Первая пятерка: Рассказы / С бел. Мн., 1970.

Таджыкскія народныя казкі / З тадж. Мн., 1970.

Кіргізскія народныя казкі / З кірг. Мн., 1971 / Сааўт. пер. З. Петрушэня.

Павлов В. Тайна бункера № 7: Повесть / С бел. Мн., 1972.

Чжань Цень І. Лінь Вялікі і Лінь маленькі. / З кіт. Мн., 1972.

Левданский В. Чудесное утро: Рассказы / С бел. Мн., 1975 / Сааўт. пер. Н. Мешчаракова.

Ракоўскі Л. Канстанцін Заслонаў / З рус. Мн., 1976 / Сааўт. пер. В. Рудава.

Агакаў Л. Салдацкія дзеці / З рус. Мн., 1977 / Сааўт. пер. Н. Мешчаракова.

Шилович Г. Черепаха без панциря: Повесть / Авториз. пер. с бел. Мн., 1979.

Дзмітрыеў Ю. Добры дзень, Вавёрка! Як жывеш, кракадзіл? / З рус. Мн., 1983.

Павлов В. Тайна бункера № 7: Повести / С бел. Мн., 1984 (Б-ка приключений и фантастики) / Сааўт. пер. В. Жыжэнка.

Арабей Л. Синий бор: Повесть / Авториз. пер. с бел. Мн., 1985.

Федосеенко В. После смерча: Роман / С бел. Мн., 1985.

Ахмедава А. Вавёрка-садоўніца: Апавяданні і казкі / З азерб. Мн., 1987.

1968. Кудравец А. Марута и Зина: [Апавяданне] / С бел. // Нёман. № 1.

1972. Далидович Г. Семен: [Навела] / С бел. // Нёман. № 3.

1984. Капустин А. Столетние / С бел. // Нёман. № 1.

1.6.

Химичев И. В борьбе и тревоге. Мн., 1977 / Зап.

Артемьев И. Позывные Москвы. Мн., 1978 / Зап.

Хадыка П. По велению сердца. Мн., 1980 / Зап.

М. П. Барташэвіч.

КАЗЛОЎШЧЫК УЛАДЫСЛАЎ

Казлоўшчык Уладыслаў [сапр. Казлоўскі Уладзіслаў; 29.6.1896, в. Залессе Сакольскага пав., цяпер Беластоцкае ваяв., Польшча — 13.11.1943, Мінск; пахаваны на Кальварыйскіх могілках], паэт, публіцыст, перакладчык, выдавец, грамадскі дзеяч.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Пачатковую і сярэднюю адукацыю набыў у мяст. Саколцы (Беласточчына) і ў Гродне. У 1916 паступіў у Віленскую каталіцкую духоўную семінарыю, дзе прапагандаваў беларускую свядомасць. Пазней, скончыўшы кароткачасовыя беларускія настаўніцкія курсы пры Цэнтральнай радзе Віленшчыны і Гродзеншчыны, скіраваны ў Сакольскі павет, дзе прымаў удзел у арганізацыі беларускіх школ. У 1919 У. Казлоўшчык пераехаў у Мінск, у 1920 працаваў у Ігуменскім павеце інструктарам Беларускага нацыянальнага камітэта па арганізацыі нацыянальнага і кааператыўнага жыцця. З 1921 служыў у польскай арміі, але не парываў сувязі з беларускім нацыянальным рухам. У 1930 звольніўся ў рангу паручніка са службы і пераехаў у Вільню, дзе арганізаваў гімнастычнае таварыства «Гайсак», пісаў артыкулы пра спорт. З друку выйшлі яго кнігі «Фізічнае выхаванне грамадства», «Аб фізічным выхаванні ў беларусаў». Выдаў «Беларускія народныя песні з Сакольскага павета», публіцыстычны твор «Плач Беларускай старонкі па дзетках сваіх рэнегатах» і інш. У рукапісах засталіся напісаныя ім кнігі «Усьведамленьне. Повесьць з жыцьця беларусаў католікаў» і «Успаміны з беларускага і польскага войска». У лістападзе 1933 разам з Ф. Акінчыцам заснаваў партыю беларускіх нацыянал-сацыялістаў, быў выдаўцом і рэдактарам штотыднёвіка «Новы шлях». У гады Вялікай Айчыннай вайны супрацоўнічаў з акупантамі. Рэдагаваў у Мінску «Беларускую газэту». У памяшканні яе рэдакцыі застрэлены партызанамі.

У творчасці У. Казлоўшчыка заходнебеларускага перыяду пераважалі нацыянальна-вызваленчыя матывы (зборнік «Шляхам змагання»). Грамадзянская тэматыка спалучалася з асабістым, інтымным («Путы кахання»). Аднак у цэлым для яго паэзіі былі характэрны рытарычнасць, зададзенасць.

С. М. Чыгрын.

Бібліяграфія

1.2.

Fizyčnaje wychawannie hramadzianstva. Wilnia, 1927.

Ab fizyčnym wychawanni ŭ Biełarusaŭ. Wilnia, 1928.

Biełaruskija narodnyja pieśni z Sakolskaha pawietu. Wilnia, 1930. Рэц.: Fr. Hr[yškevič]. Uň. Kazloūščgk: Biełaruskija narodnyja pieśni z Sakolskaha pawietu. (Wydańnie «Biełaruskaj Krynicy». Wilnia, 1930) // Slovanský přehled. 1930. R. XXII.

Płač biełaruskaj staronki Matki pa dzietkach swaich renehatach. Wilnia, 1930.

Puty kachannia. Wilnia, 1932.

Шляхам змагання: Зборнік вершаў. Вільня. 1935.

Kaziuk na kirmašy: Wieršawanaje apawiadańnie z Kaziukowaha kirmašu u Wilni. Vilnius, 1940.

1.3.

1927. Гартуйся, моладзь!: [Верш] // Бел. крыніца. 10 чэрв.; Да старонкі: [Верш] // Там жа. 15 ліп.; Пагоня: [Верш] // Там жа. 12 жн.

1928. Пагоня; Да старонкі: [Вершы] // Бел. дэкламатар. Вільня; Песня беларускай моладзі: На мелодыю «Ад веку мы спалі» // Бел. крыніца. 13 студз.; Даволі нам плакаць: [Верш] // Там жа. 30 сак.

1929. Здаецца: [Верш] // Шлях моладзі. № 4; Пустая хатка: [Вершы] // Там жа. № 5, 6; Падыміся, народ!: [Верш] // Там жа. № 8; Узляці ты, сіла маладая!: [Верш] // Там жа. № 10.

1930. Пагоня; Да старонкі; Узмацняй, Беларусь: [Вершы] // Бел. гаспадарскі каляндар «Рольнік» на 1931 год. Вільня; Барацьба: [Верш] // Шлях моладзі. № 1; Устань, рыцар слаўны!: [Верш] // Там жа. № 3; Беларусь, устань: [Верш] // Там жа. № 4; Варушыся, моладзь!: [Верш] // Там жа. № 6; Жыццёвы шлях: [Верш] // Там жа. № 7; «Прайшоўшы праз мора жыццёвых сапсуцяў...»: [Верш] // Там жа. № 8—9; Дай мне ручку, каханая дзяўчына...: [Верш] // Там жа. № 10; Ці я цябе люблю...: [Верш] // Там жа. № 13.

1933. Новы шлях: [Верш] // Новы шлях. № 1; Пратэст: [Верш] // Там жа. № 2; Беларусы!: [Верш] // Шлях моладзі. № 2; У 15-ыя ўгодкі абвешчання незалежнасці Беларусі 25.III.1918 –25.III.1933: [Верш] //

Там жа. № 3; Вясна: [Верш] // Там жа. № 4; Зрок у будучыню: [Верш] // Там жа. № 5; Дух волі: [Верш] // Там жа. № 6; Кліч волі: [Верш] // Там жа. № 11.

1934. Будзем незалежнай: [Верш] // Новы шлях. № 1; Вясна 1934 г.: [Верш] // Там жа. № 2; Уздым волі: [Верш] // Там жа. № 4; Трымайся горда: [Верш] // Там жа. № 6; Наш шлях — змаганне: [Верш] // Там жа. № 8; Не паддавацца!: [Верш] // Шлях моладзі. № 2.

1935. Чын: [Верш] // Новы шлях. № 1; Наш сцяг: [Верш] // Шлях моладзі. № 7.

1940. Кс. Адаму Станкевічу: [Верш] // Ксёндз Адам Станкевіч... Вільня; Рэпка без дзедкі: [Верш] // Крыніца. 5 сак.; Казік на кірмашу: [Байка] // Там жа. 12, 15, 19 сак.; Беларускія валачобнікі: [Верш] // Там жа. 26 крас.; Да 100-годдзя з дня нараджэння Ф. Багушэвіча: [Верш] // Там жа. 24 мая.

2.3.

На беларускай мове. П а м я ц і Уладыслава Казлоўшчыка // Новы шлях. 1943. Снежань.

У. М. Ларчанка.

КАЛУБОВІЧ АЎГЕН

Калубовіч Аўген Тодаравіч [псеўд. А. Верасень, Аўген Каханоўскі, А. Ясенскі, крыпт.: А. К.; 5.3.1910, мяст. Ціхінічы Рагачоўскага пав. Магілёўскай губ., цяпер Рагачоўскі р-н Гомельскай вобл.— 25.5.1987, Кліўленд, ЗША], пісьменнік, вучоны-гісторык, асветнік, грамадска-палітычны дзеяч.

Нарадзіўся ў вялікай і дружнай сям'і. Бацька, Тодар Канстанцінавіч, і маці, Марыя Васілеўна, імкнуліся даць сваім дзецям добрую адукацыю. А. Калубовіч скончыў пачатковую школу ў мяст. Ціхінічы, сямігодку — у г. Рэчыца, педагагічны тэхнікум — у мяст. Бабчын. 30.5.1930 ён арыштаваны за належнасць да «беларускіх нацыяналістычных арганізацый». Трохгадовы тэрмін зняволення адбываў у канцэнтрацыйных лагерах у Сібіры. Вясной 1933 вярнуўся на Беларусь. Працаваў настаўнікам у Хойніцкім р-не Гомельскай вобл., але неўзабаве быў незаконна звольнены з пасады. З дапамогай старога камуніста дырэктара саўгаса Юрачкі (бацька А. Калубовіча працаваў у саўгасе бухгалтарам) з'ездзіў з лістом у Мінск да старшыні ЦВК А. Чарвякова і зноў уладкаваўся на працу. У 1934—35 працаваў у Мінску, выкладаў беларускую мову і літаратуру. Скончыўшы Мінскі педагагічны інстытут, з 1939 быў кансультантам-метадыстам у Народным камісарыяце асветы. Працаваў над выданнем падручнікаў па беларускай мове. Але ўвесь час знаходзіўся пад наглядам НКУС. У гады Вялікай Айчыннай вайны жыў у Мінску. Быў членам некалькіх, створаных з дазволу акупацыйных улад, беларускіх нацыянальна-палітычных арганізацый: сябра Беларускай рады даверу, Беларускай Цэнтральнай Рады, старшыня Беларускага культурнага згуртавання, кіраўнік аддзела культуры. Займаў адказныя пасады ў Радзе Міністраў БЦР, быў прэм'ер-міністрам, міністрам замежных спраў. Прымаў удзел у арганізацыі і правядзенні 2-га Усебеларускага кангрэса (чэрвень 1944), дзе выступіў з рэфератам, у якім абгрунтоўвалася права беларускага народа мець вольную і незалежную Бацькаўшчыну. У 1944 выехаў за мяжу, жыў у Германіі. Працягваў палітычную і культурную дзейнасць, удзельнічаў у працы Беларускага нацыянальнага камітэта. У 1950 пераехаў у ЗША, дзе прыклаў шмат намаганняў для арганізацыі беларускай дыяспары. Спачатку жыў у Нью-Йорку, пасля ў Кліўлендзе. Застаючыся свядомым беларусам, прынцыпова не прыняў грамадзянства ЗША. Увесь вольны час прысвячаў літаратурнай і навуковай дзейнасці.

У эміграцыі супрацоўнічаў з часопісамі «Беларуская думка», «Божым шляхам», «The Journal of Byelorussian Studies», газетай «Беларус». Друкаваў артыкулы па гісторыі Беларусі розных перыядаў — ад старажытнасці да апошніх часоў. Спрабаваў раскрыць ролю значных палітычных асоб у беларускай гісторыі. Пільную цікавасць А. Калубовіча выклікалі праблемы гісторыі беларускай мовы. Асабліва яго хваляваў лёс помнікаў беларускага пісьменства. Аўтар 2-томнага даследавання «Мова ў гісторыі беларускага пісьменства». Напісаў успаміны і ўклаў зборнік «Янка Купала і Якуб Колас. 1882—1982: Вянок успамінаў пра іх», артыкулы пра Ефрасінню Полацкую, архіе-

піскапа Варлаама, А. Абуховіча, М. Доўнар-Запольскага і інш. Вядомасць набыла праца А. Калубовіча «Айцы» БССР і іхны лёс». Вывучаў гісторыю эміграцыі беларусаў у ЗША. Уражанні ад знаходжання ў бальшавіцкіх карных установах — турмах, лагерах — апісаў у аўтабіяграфічным рамане «На крыжовай дарозе», назва якога суадносіцца з біблейскім шляхам на Галгофу. Выказаны ім погляд на савецкую сістэму грунтуецца на ацэнцы таго, наколькі ў гэтай сістэме шанаваліся правы чалавека, паважалася чалавечая годнасць. Раман «На крыжовай дарозе» ўражвае дакладнасцю, трапнасцю партрэтных і псіхалагічных характарыстык, глыбінёй аналізу адлюстраваных у ім пачуццяў, складаным філасофскім светапоглядам і стылёвым майстэрствам. А. Калубовіч — шматгранная творчая асоба, патрыёт Бацькаўшчыны, пакінуў прыкметны след у летапісе беларускага нацыянальнага адраджэння.

С. Б. Сачанка.

Бібліяграфія

1.2.

Паэтычная стылістыка: (Лексыка, сынтакс). [Нямеччына], 1947 / Пад псеўд. А. Верасень.

Пясняр свабоды й красы: (У 30-я ўгодкі сьмерці М. Багдановіча). [Баварыя], 1947 / Пад псеўд. А. Верасень.

Мова ў гісторыі беларускага пісьменства. Мюнхен; Лондан, 1974—1975. Т. 1; Кліўленд, 1978. Т. 2.

«Айцы» БССР і іхны лёс. Клыўлэнд, 1982; 2-е выд. Клыўлэнд, 1985.

На крыжовай дарозе: [Успаміны]. Клыўлэнд, 1986.

Крокі гісторыі: Дасьледаваньні, артыкулы, успаміны. Беласток; Вільня; Мн., 1993.

1.3.

1944. Як бальшавікі нішчылі нашыя кнігі // Бел. работнік. 16 ліп. / Пад псеўд. А. Ясенскі.

1952. Апякунка Беларусі // Беларус. № 4 / Пад крыпт. А. К.; За свабоду // Там жа. № 6 / Пад крыпт. А. К.

1953. Змагары за нашу долю // Беларус. № 6 / Пад крыпт. А. К.

1958. Непакой трутняў // Беларус. № 69 / Пад крыпт. А. К.

1964. Праф. М. Доўнар-Запольскі і акт 25-га сакавіка (з нагоды 30-ых угодкаў ягонае смерці) // Бел. думка. № 6.

1967—1968. Рэха 1-га Усебеларускага Кангрэсу на Захадзе // Бел. думка. № 10—11.

1969. Праўда аб савецкай партызаншчыне // Беларус. № 145 / Пад крыпт. А. К.

1971—1972. Альгерд Абуховіч // Бел. думка. № 14.

1973. Я. Колас і Я. Купала: [З успамінаў] // Бел. думка. № 15; Архіяпіскап Варлаам (Шышацкі) (1749—1823 гг.): (На 150-я ўгодкі смерці) // Там жа. (1973—1974). № 16—17; Магілёў у Паўночную вайну: (Паводле летапісу Магілёва) // Божым шляхам. № 2.

1974—1975. Нашы папярэднікі // Бел. думка. № 18—19; Лёс помнікаў старога беларускага пісьменства: (Рукапіснага й друкаванага) // Божым шляхам. № 1—3.

1975. Невядомыя апавяданні XIV і XV ст. // Божым шляхам. № 3—4.

1976. На крыжовай дарозе: Успаміны // Бел. думка. № 20—26, 29, 30; Дзіўная рэцэнзія // Божым шляхам. № 1—2; 25 год парафіі Жыровіцкае Божае маці ў Клыўлэндзе // Голас Царквы. № 46.

1977—1978. На крыжовай дарозе: (Працяг) // Бел. думка. № 21—22.

1979. На крыжовай дарозе: (Працяг) // Бел. думка. № 23; Пясьняр свабоды й красы: (М. Багдановіч) // Бел. свет. № 6; Арышты, арышты... // Божым шляхам. № 150; [Рэц. на кн.: Макмілін А. Гісторыя беларускай літаратуры. Гесэн, 1977] // Божым шляхам. № 15.

1980. На крыжовай дарозе: (Працяг) // Бел. думка. № 24.

1981. На крыжовай дарозе: (Працяг) // Бел. думка. № 25—26.

1982. Я. Колас і Я. Купала: [Успаміны] // Янка Купала і Якуб Колас. 1882—1982. Вянок успамінаў пра іх. Гранд Рапідс.

1983. Праф. Вацлаў Іваноўскі і Беларуская рада даверу: (40 год таму назад) // Бел. думка. № 27—28.

1984. На крыжовай дарозе: (Працяг) // Бел. думка. № 29; Мікола Шчаглоў (Куліковіч) // Бел. свет. № 44.

1985. На крыжавой дарозе: (Працяг) // Бел. думка. № 30.

1.6.

Янка Купала і Якуб Колас: 1882—1982. Вянок успамінаў пра іх. Гранд Рапідс, 1982. / Склад.; Рэд.

Т. М. Махнач.

КАМЕНСКІ АДАМ*

Каменскі (Каменскі-Длужык, Длужык-Каменскі) Адам-Рыгор, пісьменнік-мемуарыст 2-й пал. 17 ст. Пісаў на польскай мове.

Звесткі пра даты і месца нараджэння і смерці А. Каменскага не захаваліся. Паходзіў з аршанскай шляхты. У час Маскоўскай вайны (1654—67) ваяваў таварышам (латнікам) пад харугвай кароннага гетмана Стафана Чарнецкага. У бітве на Басі (20.10.1660) трапіў у Маскоўскі палон. У Сібірскім прыказе яго залічылі ў «казакі літоўскага спіса» і накіравалі служыць на Лену, у Якуцкі астрог, куды ён прыбыў у жніўні 1662. З канца 1664 служыў турэмным наглядчыкам, з 1666 галоўным наглядчыкам у Якуцку. Пасля Андрусаўскага перамір'я 1667, калі пачаўся абмен палоннымі, быў адпушчаны ў Маскву, дзе намаганнямі кіраўніка пасольства Рэчы Паспалітай у Маскве Яна Гнінскага быў перапраўлены ў канцы

* У сувязі з тым, што ў 3-м томе нашага слоўніка ў артыкуле пра А. Каменскага памылкова прайшла біяграфія наваградскага езуіта А. Кавячынскага, змяшчаем новы артыкул нашага чытача з Якуціі літаратара А. Баркоўскага, які і звярнуў увагу на недакладнасць. Адначасова падаем дапоўненую бібліяграфію.

1669 ці пачатку 1670 на радзіму. Мяркуецца, што па просьбе Я. Гнінскага (яму як дыпламату былі патрэбны звесткі пра варожую краіну) А. Каменскі напісаў «Дыярыуш», дзе падрабязна апісаў гарады і народы, якія сустракаў на сваім шляху, а таксама выправы рускіх землепраходцаў В. Паяркава на Амур і М. Стадухіна на Поўнач, пра якія ён чуў у Якуцку. «Дыярыуш» А. Каменскага з'яўляецца каштоўнай крыніцай па вывучэнні Сібіры. Копію гэтага твора кс. А. Марыянскі адшукаў у бібліятэцы кс. П. Кушынскага ў Гембіцах (Польшча) у рукапіснай кнізе «Лёс апавяданняў».

А. У. Баркоўскі.

Бібліяграфія

1.3.

1874. Dyaryusz więzienia moskiewskiego miast i miejsc spisany // Warta. Poznań.

1.5.

На беларускую мову. Дыярыуш маскоўскага палону з апісаннем гарадоў і мясцовасцей / Пер. А. Коршунаў // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Мн., 1974. Вып. 2.

На рускую мову. Дневник Адама Каменского // Ленский водник (Якутск). 1989. 1 нояб.

2.1.

На англійскай мове. Jakobson R., Hüttl-Worth. G., Beebe J. F. Paleosiberian peoples and languages a bibliographical Guide. New Haven, 1957.

На польскай мове. Dłużyk Kameński Adam // Bibliografia literatury Polskiej «Nowy Korbut». Warszawa, 1964. T. 2; Maliszewski E. Bibliografia pamiętników polskich i Polski dotyczących (druki i rękopisy). Warszawa, 1928. Poz. 333.

2.3.

На беларускай мове. Беларускія татары і Сібір // Байрам. 1993. № 3; Грыцкевіч В. Край малой ночы // Маг. праўда. 1982. 6 лют.; Коршунаў А. Дыярыуш Адама Каменскага-Длужыка // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства. Мн., 1974. Вып. 2; Яго ж. Нататкі з падарожжа па Сібіры ў XVII ст.: («Дыярыуш» Адама Каменскага) // Весці АН БССР. Сер. грамад. н. 1973. № 1; Ласкоў І. Нашчадкі таямнічае Літвы // Полымя. 1991. № 8.

На польскай мове. Armon W. Polscy badacze kultury Jakutów (Monografie z dziejów nauki i techniki). Wrocław etc., 1977. Рэц.: Ласков И. Научный подвиг узников царизма // Полярная звезда. 1978. № 2; Dubiecki M. Kamieński Adam // Wielka Encyklopedya Powszechna Ilustrowana. Warszawa, 1903. T. 34; Jasewicz Z. Pierwszy polski opis Syberii // Poznaj Świat. 1966. Nr 3; Kałużyński S. Polskie badania nad Jakutami i ich kulturą // Szkice z dziejów polskiej orientalistyki. Warszawa, 1966. T. 2; Kułżyński S. Najstarsza Polska relacja z wędrówek po Syberii // Szkice z dziejów polskiej orientalistyki. Warszawa, 1969. T. 3; Krzyżanowski J. Pierwszy pamietnik jeńca-sybiraka // Pamiętnikarstwo Polskie. 1973. Nr 3—4; Kuczyński A. Pierwsza polska relacja o ludach Syberii // Etnografia Polska. 1968. T. XII; Kuczyński A. Polacy w dziele cywilizacyjnym na Syberii w początkach kolonizacji rosyjskiej // Przegląd Historyczny. 1982. Z. 1—2; Kuczyński A. Wkład Polaków do badań nad ludami Syberii // Lud (Wrocław). 1967. T LI. Cz. II; Maślankiewicz K. Polsko-Radzieckie sympozjum o rosyjsko-polskich kontaktach w dziedzinie geologii i geografii // Kwartalnik Historii Nauki i Techniki. 1970. Nr 1; Polewoj B. O pobycie w Rosji Adama Kamieńskiego-Dłużyka, autora pierwszej polskiej relacji o Syberii (nowe materiały) // Historia rosyjsko-polskich kontaktów w dziedzinie geologii i geografii. Warszawa, 1969; Polewoj B. Polacy w historii odkryć geograficznych we Wschodniej Syberii od XVII do początków XVIII w.: Przegląd ostatnio ujawnionych źródeł archiwnych // II Polsko-Radzieckie Sympozjum. Leningrad 12.VI—19.VI 1972. Warszawa, 1972; Reychman J. Ostatnie prace o polskim wkładzie w badania ludów Azji północno-wschodniej // Przegąd Orientalistyczny. 1972. Nr 1; Turkowski T. Dłużyk Kamieński Adam // Polski Słownik Biograficzny. T. 5. Z. 22; Zieliński S. Kamieński Adam Dłużyk // Zieliński S. Mały słownik pionerów polskich kolonialnych: podróżnicy, odkrywcy, zdobywcy, badacze, eksploratorzy, emigranci-pamiętnikarze, działacze i pisarze emigracyjni. Warszawa, 1933.

На рускай мове. Бабич Ю., Ольшевич Б. Польские путешественники и исследователи Сибири // XIII Международный конгресс по истории науки. М., 1971; Белокуров С. О лицах, сосланных в Тобольск за 1654—1662 гг. // Белокуров С. Юрий Крижанич в России; Яго ж. О лицах, сосланных в Тобольск за 1654—1662 гг. Приложение V // Белокуров С. Из духовной жизни Московского общества XVII века. М., 1903; Грицкевич В. Край малой ночи // Соц. Якутия. 1971. 6 июня; Ефремов К. Польские ссыльные о якутах // Национальные отношения в регионах страны: История и современность. Якутск; 1992. Ч. 2; Зыков Ф. Периодическая печать и некоторые вопросы межнациональных отношений в Якутии // Там жа; Новгородов И. Неизвестная книга о Якутия. Этнографическое исследование, написанное более трехсот лет назад // Соц. Якутия. 1966. 13 февр. Плотникова Н. Польские историко-этнографические исследования Сибири // Вопросы источниковедения и историографии истории досоветского периода. М., 1979; Полевой Б. Забытый источник сведений по этнографии Сибири XVII века: (О сочинении Адама Каменского-Длужика) // Сов. этнография. 1965. № 5; Яго ж. Адам Каменский-Длужик в Восточной Сибири и источники его географических сообщений // Historia kontaktów polsko-rosyjskich w dziedzinie etnografii. Wrocław, 1973; Яго ж. Адам Каменский-Длужик в Восточной Сибири и источники его этнографических сообщений (итоги дальнейших архивных изысканий) // Historia kontaktów polsko-rosyjskich w dziedzinie etnografii (materiały z konferenzcji we Wrocławiu). 1976; Яго ж. Ещё раз о Каменском-Длужике // Сов. этнография. 1974. № 4; Яго ж. Необыкновенная школа // Полярная звезда. 1970. № 1; Яго ж. О пребывании в России Адама Каменского-Длужика, автора первого польского сочинения о Сибири // Historia kontaktów polsko-rosyjskich w dziedzinie geologii i geografii. Wrocław etc., 1972; Яго ж. О пребывании в России Адама Каменского-Длужика, автора первого сочинения о Сибири: (Новые документы) // Польско-советский симпозиум. История русско-польских контактов в области геологии и географии. Тезисы докладов. М., 1969; Яго ж. Плавал ли И. М. Рубец от Лены до Камчатки в 1662 г.? // Известия АН СССР. Сер. географ. 1981. № 6; Яго ж. Польские сочинения XVII в. о Сибири и роль поляков в истории ранних русских географических открытий в северной и восточной Азии // Русско-польские связи в области наук о земле. М., 1975; Яго ж. Поляки в истории географических открытий на Востоке Сибири в XVII — начале XVIII вв.: (Обзор вновь выявленных архивных источников) // История русско-польских контактов в области геологии и географии. Л., 1972; Рогов А. Россия в польских исторических и географических сочинениях // История, культура, этнография и фольклор славянских народов: VII Международный съезд славистов. М., 1973.

А. У. Баркоўскі.

КАНАНОВІЧ ІВАН

Канановіч Іван Іванавіч (н. 10.5.1938, в. Кукавічы Капыльскага р-на Мінскай вобл.), празаік. Член СП Беларусі з 1993.

Нарадзіўся ў сям'і рабочага. У 1956 закончыў Вялікараёўскую сярэднюю школу і паступіў у Баранавіцкае вучылішча сельскай гаспадаркі. Атрымаў там прафесію трактарыста-машыніста і з 1957 працаваў у Цімкавіцкай МТС, на цаліне. Пасля вайсковай службы (1958—61, механік-радыст у авіяцыі) вучыўся ў Мінскім ГПТВ № 9, дзе атрымаў спецыяльнасць слесара. З 1962 працаваў на Мінскім аўтазаводзе слесарам-рамонтнікам, з 1968 — інжынерам. Без адрыву ад вытворчасці закончыў факультэт журналістыкі БДУ (1962—68). З 1974 карэспандэнт, з 1976 загадчык аддзела, з 1978 намеснік рэдактара газеты «Автозаводец». З 1982 рэдактар у выдавецтве «Мастацкая літаратура».

Сваё першае апавяданне «Пераправа» надрукаваў у 1975 у часопісе «Маладосць». Выйшлі зборнікі яго прозы «Заводскія світанні» (1978), «Белы чыгун» (1981), «Цёплы камень» (1985), «Асобая зона» (1992). Свае творы І. Канановіч прысвячае асвятленню пераважна заводскага жыцця, ведае яго рэаліі, стварае запамінальныя характары. Манера пісьма ў празаіка спакойная, падкупляе шчырасцю, унутраным дынамізмам.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Заводскія світанні: Апавяданні і аповесць. Мн., 1978 (Першая кн. празаіка). Рэц.: Марціновіч А. Гэты цяжкі пачатак // Маладосць. 1979. № 1; Морковко Д. Эти правдивые истории // Рабочая смена. 1978. № 12.

Белы чыгун: Аповесць, апавяданні. Мн., 1981. Рэц.: Васючэнка П. Па абкатаным шляху // ЛіМ. 1982. 5 лют.

Цёплы камень: Аповесці і апавяданні. Мн., 1985.

Асобая зона: Аповесці, апавяданні. Мн., 1992.

1.3.

1971. Сталь падуладна дужым: [Рэц. на кн.: Савіцкі А. «След пракладае першы». Мн., 1971] // ЛіМ. 5 ліст.

1974. Каля агнявой рысы // Вяч. Мінск. 9 жн.; Завод на маршы // Звязда. 3 студз.; Нялёгкая перамога // Там жа. 21 жн.; Чалавек вогненнай прафесіі // Мін. праўда. 2 ліп.

1975. Пераправа: Апавяданне // Маладосць. № 5; Святло ў акне: Апавяданне. ЛіМ. 19 крас.; Право на доверие // Сов. Бел. 10 сент.

1976. Цяжкі модуль: Апавяданне // ЛіМ. 16 ліп.

1977. Стары зваршчык: Апавяданне // Полымя. № 8; Так прыходзіць поспех // Вяч. Мінск. 9 вер.

1978. Няштатныя аддзелы ў дзеянні // Вяч. Мінск. 22 лют.; Заводскія світанні: Урывак з аповесці // Мін. праўда. 8 крас.

1979. Выпрабаванне // Чырв. змена. 28 лют.

1981. Будни испытателя: [Нарыс] // Труд, талант, доблесть. Мн. Ч. 2.

1983. Бацькоўская спадчына: Нарыс // Полымя. № 10.

1984. Талент, прысвечаны дзецям: (Да 60-годдзя пісьменніка Я. Курто) // Мін. праўда. 7 ліп.

1985. Бацькоўскай дарогай: (Нарыс) // На пярэднім краі. Мн.; Кліча дарога: (Нарыс) // Сузор'е. Мн.; Рабочая дынастыя: (Нарыс) // Сучаснік. Мн.

М. П. Барташэвіч.

КАРОБКІНА СВЯТЛАНА

Каробкіна Святлана Тарасаўна (н. 28.3.1938, в. Сенніца Мінскага р-на), паэтэса. Член СП Беларусі з 1992.

У час Вялікай Айчыннай вайны Святлана разам з двума старэйшымі братамі і малодшай сястрой знаходзілася ў партызанскім атрадзе Мінскага аб'яднання «Мсціўец», дзе маці, Каробкіна Надзея Іванаўна, была сувязной і разведчыцай; бацька, Тарас Міронавіч, у гэты час ваяваў на фронце. Пасля вайны вучылася ў Самахвалавіцкай сярэдняй школе (1946—56). Працоўную дзейнасць пачала вучаніцай Самахвалавіцкага сельпо (1957—59). Потым працавала прадаўцом у Мінскім гастраноме, справаводам у народным судзе, машыністкай у Статыстычным упраўленні, прадаўцом у райхарчгандлі, цэнтральнай кнігарні, сакратаром-машыністкай Мінскага вагоннага ўчастка Беларускай чыгункі і сакратаром-машыністкай літаратурнага музея П. Броўкі. Атрымаўшы ў 1984 інваліднасць 2-й групы, ва ўстановах не працавала, але творчую дзейнасць працягвае.

Літаратурную дзейнасць пачала ў 1968. Першы верш «Лес чакае, калі ўзыйдзе сонца...» надрукаваны ў газеце «Мінская праўда». Яе вершы друкаваліся ў часопісах «Маладосць», «Беларусь», «Полымя», «Родная прырода», газетах «Мінская праўда», «Чырвоная змена», у альманаху «Дзень паэзіі» (1971—89), «Вдохновение» (Масква), балгарскім зборніку «Молодежь» (Сафія, 1981) і інш. Выйшлі паэтычныя зборнікі — «Колер дабра» (1978) і «Арабескі восені зялёнай» (1990). Ужо першыя вершы С. Каробкінай краналі шчырасцю, непасрэднасцю і глыбокім лірызмам у адлюстраванні ўнутранага свету чалавека, яго імкненняў і перажыванняў. Яе вершам характэрна навізна паэтычнай думкі, глыбокае пачуццё ў выражэнні любові да бацькоўскай зямлі, свайго краю, роднай мовы. Яны шчырыя, кранаюць душу, бо ідуць ад суб'ектыўнага, ад асабіста перажытага.

Жыве ў Алушце (Крым). *В. У. Смольская.*

Бібліяграфія

1.2.

Колер дабра: Вершы. Мн., 1978 (Першая кніга паэта). Рэц.: Гарадніцкі Я. Каб цвілі сады // Маладосць. 1979. № 2; Парэмскі Л. «У дом нясу я песню звонкую...» // Мін. праўда. 1979. 20 лют.

Арабескі восені зялёнай: Вершы. Мн., 1990.

Вячорніца: Вершы. Мн., 1995.

1.3.

1968. «Лес чакае, калі ўзыйдзе сонца...»: [Верш] // Мін. праўда. 5 снеж.

1969. Вада маёй зямлі: [Верш] // Мін. праўда. 8 сак.; Зямля цвіце: [Вершы] // Там жа. 21 мая; Ты прыйдзеш...: [Верш] // Там жа. 14 чэрв.; «Ад дыхання растаюць узоры...»: [Верш] // Там жа. 31 снеж.

1970. Мой край: [Верш] // Вяч. Мінск. 1 кастр.; Партызанскія сцежкі: [Верш] // Мін. праўда. 28 студз.; «Вёскі быццам пялёсткі...»: [Верш] // Там жа. 25 лют.; «Беларусь з Палесся пачынаецца...»; «Дачка дарогі — сцяжынка...»: [Вершы] // Там жа. 5 жн.; «Чырванагрудым снегіром...»: [Верш] // Там жа. 5 снеж.

1971. «Колькі на дрэвах бялюткіх хусцінак...»; «Вечар лёг туманам над ракою...»; Хай пахне борам і чаборам...: [Вершы] // Дзень паэзіі — 71. Мн.; «Чаромха ноч да долу нахілялася...»; «Прыйдзе ліпень...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 24 чэрв.; Хай пачакае: [Верш] // Мін. праўда. 15 студз.; На памяць: [Верш] // Там жа. 26 студз.; «Зацвілі верасы на палянах...»; «Карункі на вокнах тчэ дбайна зіма...»: [Вершы] // Там жа. 26 сак.

1972. Мой край: [Верш] // Вяч. Мінск. 29 жн.

1973. «Заціхлі белакрылыя мяцеліцы...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 73. Мн.; «Стрэхі дамоў, нібы ў белых хусцінах...»: [Верш] // Вяч. Мінск. 10 студз.; Мне б неба хусцінах...»: [Верш] // Там жа. 6 сак.; Хачу сячыстага кусочак...»: [Верш] // Там жа. 6 сак.; Хачу сягоння дзён вясновых; «Я не толькі зерне хлеба...»: [Вершы] // Мін. праўда. 31 студз.; Раздае вясна абновы: [Верш] // Там жа. 23 крас.; Добрай раніцы: [Верш] // Там жа. 24 кастр.; Зямля цвіце; «Дачка дарогі — сцяжынка...»; «Прыйдзе ліпень...»; «Беларусь з Палесся пачынаецца...»; «Выспелі ў зямных турботах...»: [Вершы] // Чырв. змена. 27 лют.; «Не заўсёды ад гора горка...»: [Верш] // Там жа. 28 ліст.; Добрай раніцы: [Верш] // Там жа. 22 снеж.

1974. «Тры бярозкі ў Хатыні...»; «Світае, за вокнамі

шэрань знікае...»: [Вершы] // Вяч. Мінск. 10 крас.; Мой лёс: [Верш] // Там жа. 10 ліп.; «Я па зямлі святой...»; «Як мне не выпіць шчасце гэта...»; «Я папараць кветку шукаць...»: [Вершы] // Там жа. 15 жн.; Сустрэну хлебам-соллю: [Верш] // Мін. праўда. 29 сак.; «Зноўку я вясной не надзіўлюся...»: [Верш] // Там жа. 21 вер.; «Выспелі ў зямных турботах...»; «На далоні зярнятка...»: [Вершы] // Там жа. 14 снеж.; «Зіма жартуе, як і ты...»; «Падлічваю страты...»; «Калі цябе я пакахаю...»; «Табе, зіма, мяне не запужаць...»; «Край здабыткаў маіх і сустрэч...»; Мой лёс: [Вершы] // Чырв. змена. 3 сак.; «Прыязджай, сустрэну хлебам-соллю...»; «Зноў аб радзіме сум у маім сэрцы... »; «Літва, Літва! — мая малітва...»; «За табою — след у след...»: [Вершы] // Там жа. 11 мая; «Ягады чырвоныя шыпшыны...»: [Верш] // Там жа. 2 чэрв.; Вяртанне; «Апошнія рамонкі адцвітаюць...»; «Як мне не выпіць шчасце гэта...»; «Зацвілі верасы на палянах...»; «Тваё цудоўнае імя...»; «Вёскі, быццам пялёсткі...»: [Вершы] // Там жа. 2 ліст.

1975. «Тры бярэзінкі ў Хатыні»; «Калі асядзе шэры снег...»; [Вершы] // Дзень паэзіі — 75. Мн.; «Тры бярозкі ў Хатыні...»: «Прыйшла вясна чаканая...»; «Дачка дарогі — сцяжынка...»: [Вершы] // Полымя. № 6; «Хачу не міражу, а золата жывога...»: [Верш] // Вяч. Мінск. 16 крас.; Памяць; Ранак; Вернасць:: [Вершы] // Звязда. 24 жн.; «Заўжды прасторы прагну і святла...»; «Каханы кажа...»; «Я з вёскай неразлучная...»; «Мне не хапае кожны раз чагосьці...»; «Звіні, рака...»; «Малюся небу і зямлі...»: [Вершы] // ЛіМ. 4 студз.; Зацвілі верасы на паляне...: [Верш] // Мін. праўда. 1 лют.; «Мяне зіма прылашчыць холадам...»: [Верш] // Там жа. 8 сак.; «Я папараць-кветку...»: [Верш] // Там жа. 29 крас.; Нікога мне не дакараць: [Верш] // Там жа. 27 чэрв.; «Я, як вішанька. Гляне сонца...»; «Маё не адкалошана...»: [Вершы] //Там жа. 29 жн.; «Капяжы — вясны цымбалы...»; «А мне з табой не нагаварыцца...»; «І ільдзінка часам здарыцца графітам...»; «Вясна прыходзіць сіняй, сіняй...»; «Ні з кім цябе не параўнаць...»; «Красавік-чараўнік...»: [Вершы] // Чырв. змена. 16 сак.; Лірычнае: [Вершы] // Там жа. 25 мая.

1976. «Дайце хлеба...»; «Я з вёскай неразлучная, як з маці...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 76. Мн.; «Ад тых дзён Купалля да сягонняшніх»; «Люцік — гэта казялец...»; «Снег выпадзе не белы і не чорны...»; «І зноў я зморанаю птушкай...»; «Каля школы выспелі рабіны...»: [Вершы] // Рабочая смена. № 3; Палессе; Вясна; «Ты глыбіні душы маёй не зведаў...»; «Успамінаць не хочацца пра тое...»; «Саромеюцца людзі слоў прызнання...»: [Вершы] // Звязда. 6 чэрв.; «О, непаўторнасць харастава...»: [Верш] // Мін. праўда. 12 сак.; «На змярканні ці то ўранні...»: [Верш] // Чырв. змена. 1 студз.; «Люцік — гэта казялец...»; «Жураўлінае вясло»: [Вершы] // Там жа. 16 сак.; «Гэта дзіва нейкае дзівоснае...»: [Верш] // Там жа. 11 мая; «Кветка-сон, прачынайся хутчэй...»: [Верш] // Там жа. 22 чэрв.

1977. «Свавольны лёс мой — ведаю сама...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 77. Мн.; Лірыка; «У чаканні прыгожага...»; «Зарадуе сэрца звычайная зёлка...»; «Заінела за вокнамі...»: [Вершы] // Полымя. № 9; «А мо і добра, што цябе няма...»: [Верш] // Вяч. Мінск. 7 ліп.; «Пазбавімся размоў нікчэмных...»; «Збіраецца на зімку восень...»; «Пчала, згубіўшы джала...»; «А мо і добра...»: [Вершы] // ЛіМ. 29 ліп.; «Ціха-ціха, гучна-гучна...»; «Тваё каханне нада мною...»; «Да нечага кожны імкнецца...»: [Вершы] // Чырв. змена. 8 сак.; «Як у вясны спакусы многа...»; «У чаканні прыгожага...»: [Вершы] // Там жа. 17 жн.

1978. Надзея: [Верш] // Звязда. 17 кастр.; «Бывае, ускрыкне патрэба пяшчоты...»: [Верш] // Чырв. змена. 22 студз.; «Твары, душа мая, твары...»: [Верш] // Там жа. 2 крас.

1979. «Нясцерпна жыць, калі ты не пазнаны...»; «Быць добраю вучуся у людзей...»; Светлай памяці Еўдакіі Лось; «Маё не адкалошана...»: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 7; «Тры бярэзінкі ў Хатыні...»: [Верш] // Чырв. змена. 9 мая.

1980. «Мне вечар прыносіць трывогу...»; «Думак чужых не красці...»: [Верш] // Чырв. змена. 1 чэрв.

1981. «Прад ведамі зямлі...»; «Рабіна горкая, але...»; «З'ехала з дому...»; «Такая пустата была...»: [Вершы] // Род. прырода. № 6; «Колькі на дрэвах бялюткіх хусцінак...»: [Верш] // Голас Радзімы. 31 снеж.

1983. «Зноў думаю аб тым...»; «Клубок чырвоны — сонейка маё...»: [Вершы] // Чырв. змена. 2 крас.

1984. «Нам, адзінокім, не сустрэцца — грэх...»; «Сняжок цячэ, сняжок цячэ...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 84. Мн.

1985. «Садзіцца сонца за будынак»; «Зіма пакрые белым футрам»; «Мову зімы зразумець гэтак проста»; «Замёўшы белы свет»; «Пасля сустрэчы гэтакай»; «Юначыя гады»: [Вершы] // ЛіМ. 20 вер.; «На зямлі толькі зоркі і я...»: [Верш] // Мін. праўда. 23 жн.; «Надзеліць восень сілаю мяне...»: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; «Данясе нехта песню...»: [Верш] // Чырв. змена. 11 вер.

1.5.

На рускую мову. «Как с матерью...»; «Согреют вдруг душу...»: [Вершы] // Пер. И. Бурсов // Вдохновение. М., 1979.

2.3.

На беларускай мове. М а р ц і н о в і ч А. «Колер дабра» // Работніца і сялянка. 1979. № 7.

М. П. Барташэвіч.

КАРПЕЧАНКА ВАСІЛЬ

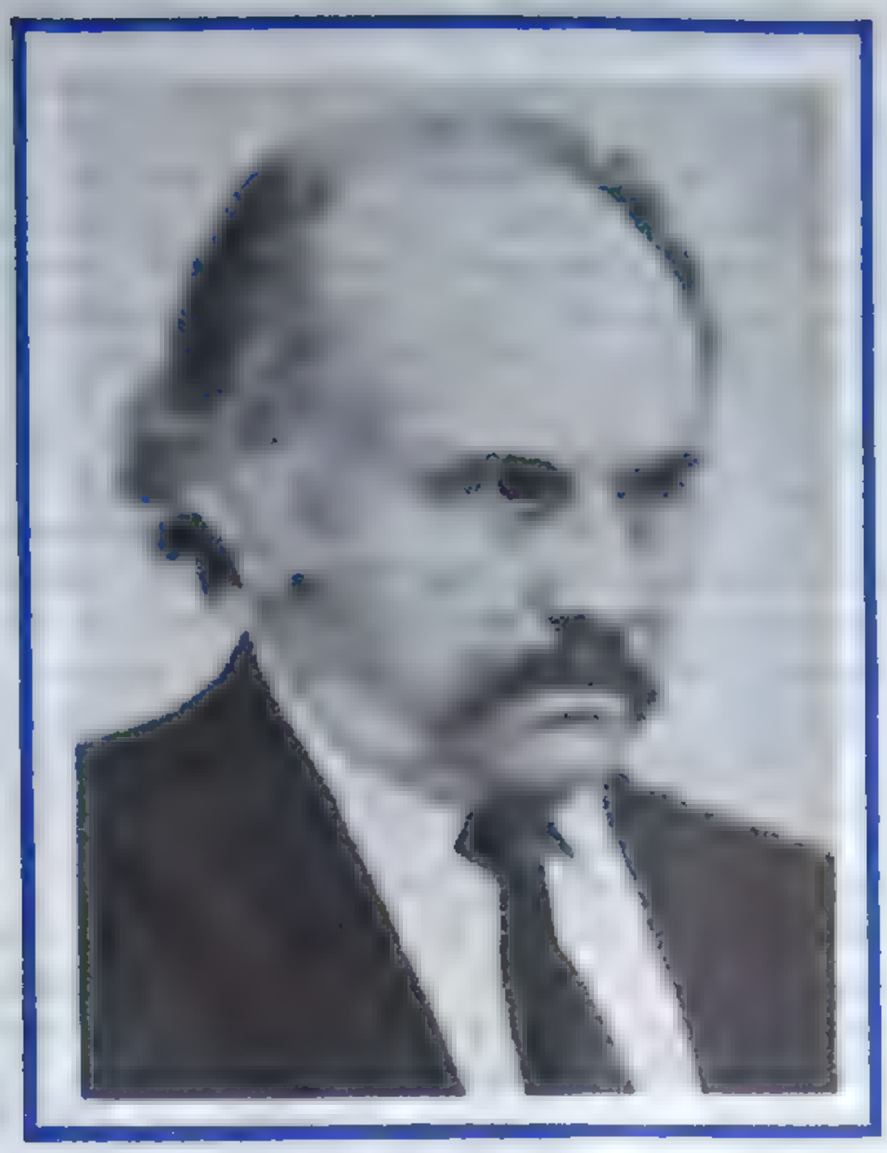

Карпечанка Васіль Васілевіч (н. 7.1.1925, в. Будзішча Чачэрскага р-на Гомельскай вобл.), паэт. Член СП Беларусі з 1990.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. З 1932 вучыўся ў Будзішчанскай няпоўнай сярэдняй школе. У 1939 паступіў у Нова-Беліцкі лесатэхнічны тэхнікум, у якім правучыўся да 1941. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. У баях з нямецкімі фашыстамі тройчы паранены. Інвалід вайны 2-й групы. За гераізм адзначаны ўрадавымі ордэнамі і медалямі. З 1946 працаваў настаўнікам пачатковых класаў Сідаравіцкай, потым Роўкавіцкай школ Чачэрскага раёна. У 1952 закончыў Гомельскае педагагічнае вучылішча, у 1957 — беларускае аддзяленне філалагічнага факультэта Магілёўскага педагагічнага інстытута. Працаваў загадчыкам аддзела пісьмаў, адказным сакратаром у рэдакцыі магілёўскай раённай газеты «За камуністычную працу». З 1959 каля 30 гадоў працаваў у Рэчкаўскай сярэдняй школе Магілёўскага раёна на пасадах дырэктара, намесніка дырэктара па ваенна-патрыятычным выхаванні, выкладчыка беларускай мовы і літаратуры. З 1987 — пазаштатны карэспандэнт-арганізатар Бюро прапаганды мастацкай літаратуры СП Беларусі па Магілёўскай вобласці.

Літаратурнай працай В. Карпечанка пачаў займацца ў 1956. Яго вершы друкаваліся ў калектыўных зборніках «Дняпро» (1957), «Прыдняпроўе» (1959), «Калі ветрык спачывае» (1984), «Асцюкі за каўняром» (1989). Падборкі вершаў і баек змяшчаліся ў часопісах «Бярозка», «Вясёлка», «Беларусь», «Вожык», «Полымя», у газетах «Літаратура і мастацтва», «Піянер Беларусі», «Магілёўская праўда» і інш. У 1961 выдаў зборнік вершаў для дзяцей. Як настаўнік, Васіль Карпечанка добра ведае свет дзіцячых захапленняў, валодае назіральнасцю, дасціпнасцю, піша сцісла, вобразна; кожны верш — жывы малюнак. Акрамя вершаў для дзяцей апублікаваў шмат вершаў, баек, гумарэсак для дарослых. У 1994 выйшлі зборнікі выбранага «Споведзь збалелай душы», вершаў «Я родам з Будзішча», кніжка для дзяцей «Сандалікі-скакалікі».

Жыве ў Магілёве.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.1.

Споведзь збалелай душы: Выбранае. Магілёў, 1994.

1.2.

Сонейка ўзышло: Вершы. Мн., 1961. Рэц.: Васільеў А. Падарунак дзецям // Маг. праўда. 1962. 3 студз.

Я родам з Будзішча: Вершы. Магілёў, 1994.

Сандалікі-скакалікі. Магілёў, 1994.

1.3.

1956. Клён; Пчолкі; Па грыбы; Сад; Сама: [Вершы] // Бярозка. № 5; Вяртанне: [Верш] // За Радзіму. 1 ліп.; Вавёрка: [Верш] // Маг. праўда. 16 снеж.

1957. Сама; Рукі мамы; Клён; Пчолкі: [Вершы] // Дняпро. Магілёў; Сама; Рукі мамы; Клён; Пчолкі: [Вершы] // Маг. праўда. 3 лют.

1958. Жаўрук; Самалёт; Школа; Рыбак; Аўсейка; Я рад; Вавёрка: [Вершы] // Прыдняпроўе. Магілёў; Звон: [Байка] // Маг. праўда. 14 чэрв.

1959. Мая РТС: [Верш] // Мы спяваем. Мн.; Груша; Суніцы: [Вершы] // Бярозка. № 5; Дзед і ўнук: [Верш] // ЛіМ. 23 снеж.; Груша: [Верш] // Маг. праўда. 14 сак.; Вясна: [Верш] // Там жа. 14 сак.; Падабенства: [Верш] // Там жа. 17 мая; Сонейка ўзышло: [Верш] // Там жа. 1 жн.; Суніцы: [Верш] // Там жа. 19 жн.; Магілёў: [Верш] // Там жа. 22 вер.

1960. Рыбак: [Верш] // Бярозка. № 6; Назаўсёды: [Верш] // Маг. праўда. 23 сак.; Я рад: [Верш] // Чырв. змена. 14 жн. Ветрык: [Верш] // ЛіМ. 16 крас.

1961. У нас свята; Гусі; Зіма: [Вершы] // Маг. праўда. 27 снеж.

1962. Мая мама: [Верш] // Вясёлка. № 3; Вясна: [Верш] // ЛіМ. 26 чэрв.; Груша: [Верш] // Ніва. 29 ліп.

1963. Радасць Наты; Вясна; Гыля, гусі: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 4; Радасць Наты:: [Верш] // Ніва. 9 чэрв.

1964. Вясна: [Верш] // Бярозка. № 5; Сняжынкі; Каб злавіць я вецер мог: [Вершы] // Маг. праўда. 7 лют.; Назаўсёды; Імкненне: [Вершы] // Наст. газ. 17 чэрв.; Вясна: [Верш] // Ніва. 26 крас.

1966. Мост: [Верш] // Беларусь. № 10; Камар: Байка // Вожык. № 9; Мы са Стасем; Майстры: [Вершы] // Маг. праўда. 23 ліст.; Цагліна: Байка // Там жа. 29 ліст.;

Кліча лета; Школьны сад; Шчаслівы парог; Майстры; Мой тата: [Вершы] // Наст. газ. 18 чэрв.

1967. Сярэбраны масток; Шчаслівы парог; Саначкі; Вясна; Сандалікі-скакалікі; Боты; Гыля, гусі!; Просіць мама Янку: [Вершы] // Маг. праўда. 14 мая; Сярэбраны масток; Саначкі: [Вершы] // Наст. газ. 4 сак.; Сук-авантурыст: [Байка] // Маг. праўда. 13 чэрв.

1968. На варце міру: [Верш] // Наст. газ. 24 лют.; Крот: [Байка] // Там жа. 2 сак.; Крук; Піла: [Міні-байкі] // Маг. праўда. 14 чэрв.; Крот: [Байка] // Там жа. 24 снеж.

1969. Рука: [Байка] // Маг. праўда. 29 кастр.

1971. Пень; «Віна»-віна: Байкі-каратайкі // Маг. праўда. 25 мая.

1972. Казёл; Муха; Калода: Міні-байкі // ЛіМ. 25 лют.

1973. Рыбакі-дружбакі: [Верш] // Бярозка. № 6; Грозны верабей; Камары: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 7; Высокая дружба: [Верш] // ЛіМ. 20 крас.; Дакор: [Міні-байка] // Вожык. № 13.

1974. Зайка: [Верш] // Маг. праўда. 11 студз.; Самы блізкі: [Верш] // Там жа. 22 ліст.

1975. Мілы сэрцу майму: [Верш] // Маг. праўда. 25 студз.; Камар; Начны ліхтар: [Вершы] // Там жа. 25 лют.; Мужнасць: [Вершы] // Там жа. 30 крас.; Высокае сяброўства: [Міні-байкі] // Там жа. 10 чэрв.; Камары: [Верш] // Вясёлка. № 11.

1976. Галава — не булава: [Верш] // Маг. праўда. 17 лют.; «Якая прыгажосць і ціш!..»; «Ёсць перад боем цішыня...»; Ідуць салдаты вуліцай; І тухнуць і падаюць зоркі: [Вершы] // Там жа. 30 сак.; Памяці сябра: [Верш] // Там жа. 10 вер.; Зведай свет прыгожага // Наст. газ. 12 мая.

1977. Бедны заяц: [Байка] // Маг. праўда. 24 жн.

1979. Сягоння, заўтра і заўжды: [Вершаваны рэпартаж] // Маг. праўда. 4 студз.; Я з векам выйшаў на спатканне: [Верш] // Там жа. 7 ліп.; «Усім нам хочацца дабра...»: [Верш] // Там жа. 19 кастр.

1980. Брыгадзір: [Верш] // Сел. хоз-во Бел. № 3.

1982. Споведзь веку: [Верш] // Маг. праўда. 22 мая; Волат слова: [Верш] // Там жа. 7 ліп.; Пень; Павук; Памідор: [Вершы] // Ніва. 14 ліст.; Шчупак; Пень; Павук; Піла; Памідор: [Мініяцюры] // Вожык. № 9.

1983. На поўны голас: [Вершаваны рэпартаж] // Маг. праўда. 24 чэрв.; Тады я толькі чалавек: [Верш] // Там жа. 30 жн.; Ідзе спрадвечнае жыццё; «Ёсць перад боем цішыня...»: [Вершы] // Там жа. 22 ліст.

1984. Сандалікі-скакалікі; Дуб; Певень; Аўсейка; Я вып'ю раку; Каб мог; Ясь і Аленка; Рыбакі-дружбакі; Яршы; Зайка; Камары; Сонейка пакліч у хату; Сарока; Боты: [Вершы] // Калі ветрык спачывае. Мн.; Хляўчук: [Верш] // Вожык. № 20; Янка Купала; Перад атакай; Пасля бою: [Вершы] // Полымя. № 7; «Над намі неба ў чыстых зорах»; «Па-мойму, жыць,— калі любіць»; «Бывае, паласуюць неба»: [Вершы] // ЛіМ. 23 ліст.; Слухае Зямля: [Верш] // Маг. праўда. 4 студз.; У шпіталі інвалідаў вайны: [Верш] // Там жа. 29 ліст.

1985. Спрадвечнае жыццё: [Верш] // Гом. праўда. 1 мая; Перад атакай: [Верш] // Там жа. 3 ліп.; У шпіталі інвалідаў вайны: [Верш] // Там жа. 20 вер.; Куранты: [Верш] // Маг. праўда. 1 студз.; Назаўсёды; Вяртанне; Перад атакай; Пасля бою; У шпіталі інвалідаў вайны; «Сыплецца, кружыцца роем...»; Павук; Рыбакі-дружбакі; Дуб; Зайка: [Вершы] // Там жа. 17 студз.; Цвітуць яго верасы: Да 70-годдзя з дня нараджэння В. Матэвушава // Там жа. 6 сак.

2.3.

На беларускай мове. Аношкін І. [Прадмова] // Маг. праўда. 1985. 17 студз.

М. П. Барташэвіч.

КІПЕЛЬ ВІТАЎТ

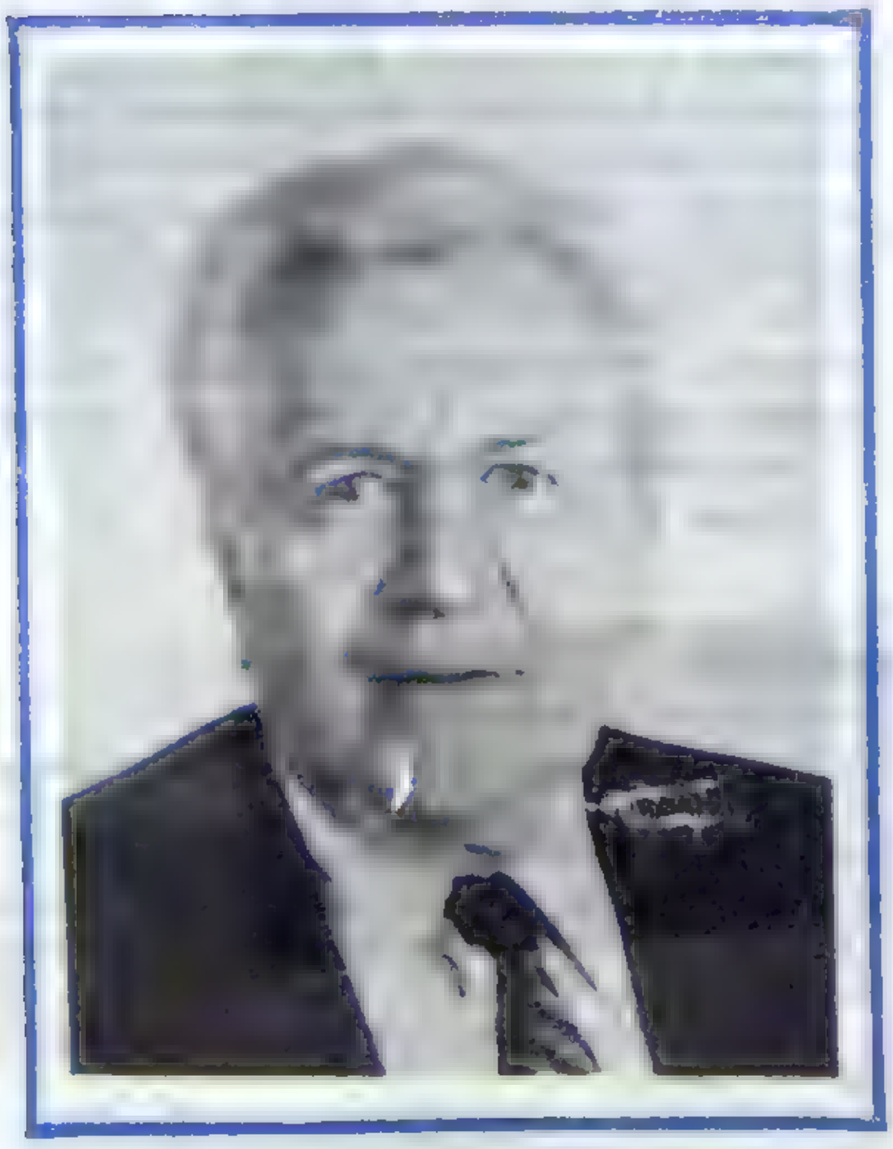

Кіпель Вітаўт Яўхімавіч (псеўд. В. Зубкоўскі, крыпт. В. К.; н. 30.5.1927, Мінск), вучоны-геолаг, гісторык, літаратуразнавец, бібліёграф, публіцыст, грамадска-палітычны і культурны дзеяч. Доктар геалогіі (1955).

Нарадзіўся ў сям'і вядомага культурнага і грамадска-палітычнага дзеяча Яўхіма Кіпеля, які ў той час працаваў у Інбелкульце, быў дацэнтам Беларускага дзяржаўнага універсітэта, выконваў абавязкі старшыні Хаўрусу беларускай моладзі, і настаўніцы Марыі Зубкоўскай. У 1930, калі бацьку арыштавалі і выслалі з Беларусі, сям'я жыла на выпадковыя заробкі маці. У канцы 1932 маці з сынам выехала на месца ссылкі Я. Кіпеля (г. Налінск Вяцкай вобл., потым г. Вятка). У 1935, калі тэрмін зняволення бацькі закончыўся, сям'я перасялілася ў Арол, дзе М. Зубкоўская ўладкавалася на працу настаўніцай. У снежні 1935 Я. Кіпеля зноў арыштавалі. Пяцігадовы тэрмін пакарання ён адбываў на Далёкім Усходзе, у Байкала-Амурскіх канцлагерах. В. Кіпель і яго маці па-ранейшаму жылі ў Арле. М. Зубкоўскай прапанавалі запісацца ў пашпарце рускай, ад чаго яна

адмовілася. У 1938 дзеда В. Кіпеля на маці, да якога хлопчык увесь гэты час прыязджаў у Мінск на канікулы, як цесця «ворага народа» выкінулі з уласнай хаты, хату адабралі, і ён вымушаны быў таксама перабрацца ў Арол. У снежні 1940 Я. Кіпеля вызвалілі, але вярнуцца да сям'і не дазволілі, бо Арол тады стаў абласным цэнтрам. Пасяліўся ён у Бранскай вобл. Уз'яднанне сям'і адбылося толькі ў 1942, калі гэтыя тэрыторыі былі захоплены нямецкімі фашыстамі. У чэрвені 1942 Кіпелі вярнуліся ў Мінск, дзе маці працавала ў выдавецтве. У 1944 сям'я выехала на эміграцыю. Жылі спачатку ў Берліне, дзе маці арганізавала дзіцячы садок, пасля ў Міхельсдорфе і Бакнангу, дзе яна працавала настаўніцай. Жывучы ў Рэгенсбургу і Міхельсдорфе, В. Кіпель арганізоўваў беларускі скаўтынг і быў кіраўніком скаўтаў у Міхельсдорфе, а пазней — у амерыканскай акупацыйнай зоне. Закончыўшы Беларускую гімназію імя Я. Купалы, у 1948 ён паступіў у Цюбінгенскі універсітэт. Пасля двух семестраў вучобы пераехаў у Бельгію, дзе ў 1949 стаў студэнтам Лювенскага універсітэта. У 1953 скончыў яго геалагічны факультэт з кандыдацкай дысертацыяй. У 1955 абараніў доктарскую дысертацыю ў галіне мінералогіі і геахіміі. У Бельгіі ўвесь час актыўна ўдзельнічаў у студэнцкіх арганізацыях і Саюзе беларусаў Бельгіі, 4 гады займаў пасаду намесніка кіраўніка. У канцы 1955 эміграваў у ЗША. Некалькі гадоў працаваў геолагам. Закончыўшы бібліятэчны факультэт Ратгерскага універсітэта (штат Нью-Джэрсі), 27 гадоў працаваў у Нью-Йоркскай публічнай бібліятэцы на розных пасадах, у тым ліку загадчыкам навуковага аддзела і рэдактарам месячнага бюлетэня «Новыя тэхнічныя кнігі». З 1982 дырэктар Беларускага інстытута навукі і мастацтва ў Нью-Йорку. Быў скаўтмайстрам у амерыканскім скаўтынгу і кіраваў беларускай скаўцкай арганізацыяй, заснаванай у 1972 у Саўт-Рыверы пры царкве Святой Ефрасінні Полацкай. Уваходзіў у арганізацыйную групу Беларуска-амерыканскага камітэта Палітычных дзеянняў (пазней Беларускі камітэт Палітычных дзеянняў), заснаванага у Нью-Йорку. Узначальваў Федэрацыю беларускіх рэспубліканскіх клубаў, заснаваную ў 1972. Займаў пасаду віцэ-прэзідэнта Нацыянальнай канфедэрацыі амерыканскіх этнічных груп. У 1978—82 узначальваў Этнічную дарадчую раду пры губернатары штата Нью-Джэрсі, быў лектарам Нью-Йоркскага Беларускага універсітэта (чытаў там курс «Беларуская спадчына»), старшынёй арганізацыйных камітэтаў некалькіх беларускіх фестываляў у штаце Нью-Джэрсі. Ён адзін з выдаўцоў часопіса «Запісы», сталы супрацоўнік газеты «Беларус».

Як даследчык-беларусазнавец уваходзіць у склад інтэлектуальнага ядра свядомай беларускай эміграцыі ў ЗША. У сферы яго зацікаўленняў пытанні гісторыі, палітычнага і грамадскага жыцця Беларусі, а таксама гісторыі ЗША, эміграцыі ў гэтую краіну, жыцця эмігрантаў, іх грамадскай, палітычнай, культурнай актыўнасці. Разам з жонкаю (З. Кіпель) склаў бібліяграфію «Янка Купала і Якуб Колас на Захадзе» (1985) і хрэстаматыю «Беларуская дзяржаўнасць» (1988). Ён аўтар грунтоўнага даследавання пра гісторыю і сучасны стан беларускай эміграцыі «Беларусы ў ЗША» (1993), а таксама працы «Беларусы ў Кліўлендзе» (1982), «Беларусы ў Нью Джэрсі» (1977), «Беларусы ў Нью-Ёрку» (1994). Займаецца кнігавыдавецкай дзейнасцю. Выступае з артыкуламі ў беларускім і англамоўным друку.

Жыве ў Рутэрфордзе (штат Нью-Джэрсі, ЗША).

С. Б. Сачанка.

Бібліяграфія

1.2.

Byelorussian Americans and Their Communitics of Cleveland. Cleveland. 1982.

1.3.

1947. Бамбардзіроўка: [Верш] // Шляхам жыцця. № 8 (20) / Пад крыпт. В. К.

1953. Безнадзейнасць: (Праўдзівае здарэньне) // Беларус. № 13 (37) / Пад крыпт. В. К.

1956. Нафта ў сьвеце // Бацькаўшчына. № 45 (327) / Пад псеўд. В. Зубкоўскі.

1959. Мэтэарыты на Беларусі // Бацькаўшчына. № 1—2 (437—438) / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Аб пошуках зялезнае руды на Беларусі // Там жа. № 22 (458) / Пад псеўд. В. Зубкоўскі.

1960. Беларускія вучоныя ў мінулым // Бацькаўшчына. № 18.

1961. Праца навукоўцаў-беларусаў па-за межамі Бацькаўшчыны // Бацькаўшчына. № 34.

1962. [Рэц. на кн.: Атлас Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. Мн.; М. 1958] // Запісы. Кн. I.

1963. Калгасы і саўгасы Беларусі ператвараюцца ў жывёлагадоўчыя гаспадаркі // Бацькаўшчына. № 3 (603) / Пад крыпт. В. К.

1965. Гулыня з «балваном»: Фельетон // Зніч. № 82—83 / Пад крыпт. В. К.

1969. Змаганьне БНР: Слуцкі фронт // Беларус. № 141 / Пад крыпт. В. К.; Беларуская краёвая абарона: (Да 49-х угодкаў Слуцкага паўстаньня й 25-ых угодкаў утварэння БКА) // Там жа. № 152.

1970. About the Byelorussian - Soviet Socialist Republic // Republican Heritage Groups Federation of New Jersey, Convention Yearbook. 1970. Elizabeth, New Jersey.

1972. Да гісторыі Беларускае эміграцыі ў ЗША / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Дзіцячыя лагеры ў Бэлер-Менску // Беларус. № 185; Спатканьне з Прэзыдэнтам Ніксанам // Там жа. № 186 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; «Беларусы за Ніксана — Агню». Справаздача аб дзейнасці руху // Там жа. № 188; Byelorussians in New Jersey; Byelorussian youth hold First Annual Talent Show // Heritage Review V. 2 (3).; Byelorussia's seat at the UN; Kupala's life and death: suicide or murder? // Heritage Review. V. 2(4).

1973. З Прэзыдэнтам Ніксанам у Белым Доме // Беларус. № 189; Стагодзьдзе Пасэйку // Там жа. № 193; 1776—1976: двухсотгодзьдзе ЗША // Там жа. № 194; Сьцяг 225: (Амэрыканец Скаўцкае Арганізацыі) // Там жа. № 195; Помнік Янку Купалу пад «Яблычка» // Там жа. № 196 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Амэрыканскія беларусы й Вотэргэйт // Там жа. № 197 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Ікона Сьв. Еўфрасіньні Полацкае Пола Вінцэ // Там жа. № 198 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Мадзярскі дзень: (Уражаньні із спатканьня з Кардыналам Мідцэнты) // Там жа. № 198; Даклад пра Беларусь сяньня // Там жа. № 199 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Achievements of Byelorussian-American community in South River; Beginning of Byelorussian Immigration to the U. S.; Byelorussian-Americans: 1972 campaign report; Byelorussian cultural Heritage: Bards of Byelorussian Literature: Kupala-Kolas; Heritage Bookshelf: Byelorussia, Latwia; Euphrosinia — Patron Saint of Byelorussia — 800th Anniversary; New Jersey Byelorussian-American Veterans celebrate the Anniversary of Sluck Fighting; U. S. Consulate in Byelorussia: Why Not? // Heritage Review. V. 3(1); The Voice of America and broadcasts in Byelorussian; A case of living discrimination // Heritage Review. V. 3(2) Clearing confusion about

Byelorussia... // Heritage Review. V. 3(3); New Byelorussian Autocephalic Orthodox Church in South Jersey; New Jersey Heritage Groups support Sandman // Heritage Review. V. 3(4).

1974. Спатканьні, гутаркі, высновы... // Беларус. № 201 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Двухсоты нумар «Беларуса» // Там жа. № 202 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Тыдзень паняволеных народаў у Нью-Ёрку // Там жа. № 208 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Дваццаць пяць гадоў працы... // Там жа. № 210 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Беларуская спадчына ў Амерыцы: Гаваі // Беларус. № 210, 211; Byelorussian Institute of Arts and Sciences, cultural heritage; Heritage Review 1974; The road to Byelorussian Independence... // Heritage Review. V. 4(1); Byelorussia... KATYN...and KHATYN... tragic memoirs // Heritage Review. V. 4(2).

1975. Беларуская спадчына ў ЗША: Мэрылэнд // Беларус. № 215; Айцец Франьцішак Дзеружынскі; Падручнік бел. мовы ў небеларускай мове // Там жа. № 216; Расьце дзейнасць нашае моладзі // Там жа. № 218; Беларуская спадчына ў Амэрыцы. І. Пачаткі; Канвэнцыя Рэспубліканскай Рады Нацыянальнасьцяў // Там жа. № 219; Справа вывучэньня спадчыны ў школах ЗША // Там жа. № 221; Даследаваньні падзеяў на Случчыне // Там жа. № 223—224 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Beginning of Byelorussian Immigration to the United States // Ethnic American News. Pittsburgh; New Jersey Heritage Groups: Congressional Campaign-1974 / Сааўт. Лескіў; The New York Times and Byelorussia // Heritage Review. V. 5(1).

1976. Да дня Беларускае культуры // Беларус. № 225; Якасць праграмы, колькасць гледачоў // Там жа. № 226—227; Леанід Плюшч пра Беларусь // Там жа. № 228 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Сустрэча ў Вашынгтоне з прэзідэнтам ЗША // Там жа. № 228; Канфэрэнцыя ў Вашынгтоне // Там жа. № 229 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Чаму расейцы не пратэстуюць? // Там жа. № 230—231 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Месяц з моладзяй // Там жа. № 232 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Узнагарода беларусу // Там жа. № 233 / Пад крыпт. В. К.; Мой голас за рэспубліканцаў // Там жа. № 234; [Рэц. на кн.: Иоськo М. Николай Судзиловский-Руссель. Мн., 1976] // Запісы. Т. 16. С. 151—154; Editorial; Vitaut Kipel, State Chairman // Heritage Review. 1976. V. 5(2); Editorial // Heritage Review. 1976. V. 5(3); Byelorussians in the United States // New Jersey Garden State Arts Center, Programs.

1977. Як Масква абкрадае Беларускі Жлобін // Беларус. № 237 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Беларусы ў 10-ёх вырашальных днёх; Слуцкі фронт БНР 1920 году // Там жа. № 237; Угодкавая беларусаведная канфэрэнцыя Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва // Запісы. № 15.

1978. Трэйці Беларускі фэстываль адкладзены // Беларус. № 257; Дзень незалежнасьці Беларусі ў Кліўленьдзе // Там жа. № 252 / Пад крыпт. В. К.; Узнагарода старшыні БІНІМ // Там жа. № 253; Восьмая гадавая канфэрэнцыя Рэспублік Рады Нацыянальнасцяў // Там жа. № 254; Пра нацыянальную праблему ў СССР // Там жа. № 255—256 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Посьпехі беларускай мастачкі сп. Тамары // Там жа. № 257 / Пад крыпт. В. К.; Амэрыканская асацыяцыя падтрымоўваньня славянаведы // Там жа. № 259—260; Беларускія выстаўкі 1978 г.; Удзел беларускіх навукоўцаў у навуковых канфэрэнцыях 1978 г. // Запісы. № 16.

1979. Дэкалянізацыя Савецкага Саюзу // Беларус. № 261 / Сааўт. Я. Запруднік, А. Шукелайць; Канфэрэнцыя ў Белым Доме // Там жа. № 261; Канфэрэнцыя ў Балтыморы // Там жа. № 262; Брашуркі пра БССР // Там жа. № 263 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Фэстываль: вызначэньне й укараненьне спадчыны; Цяглая праца // Там жа. № 265; Беларусь навонкі; Нерасейскія народы супраць маскоўскага імпэрыялізму // Там жа. № 268 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Вусная гісторыя — новы мэтад вывучэньня нацыянальных культураў Амэрыкі // Там жа. № 270 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Радовішчы соляў і нафты на Беларусі ды іхны ўплыў на эканоміку рэспублікі // Там жа. № 271—272 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі.

1980. Дзесятая Канфэрэнцыя Рэспубліканск. Нацыян. Арганізацыяў // Беларус. № 278 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; «Віхор» рэпрэзэнтуе беларускую музыку // Там жа. № 280—281 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Агульнаславянская канфэрэнцыя ў Балтыморы // Там жа. № 280—281.

1981. Праф. Леў Акіншэвіч (1898—1980) // Беларус. № 286; Рэспубліканская канфэрэнцыя ў Вашынгтоне // Там жа. № 290—291; Лекцыі праф. А. Баршчэўскага // Там жа. № 292 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі.

1983. Улік спадчыны Коласа й Купалы; (З рэфэрату др. В. Кіпеля ў Нью Ёрку 4 красавіка 1983 г.) На сакавіковыя ўгодкі // Беларус. № 310; 20-годзьдзе Бэлер-Менску // Там жа. № 311; Ю. Андропаў і беларусы // Там жа. № 312. Opening remarks; The Early Byelorussian Presence in America; Зь Беларускае навукова-культурнае хронікі 1979 году // Запісы. № 17.

1984. Эміграцыя — недаследаваная тэма // Беларус. № 315 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Найбольш і найменш папулярны: (Пра В. Быкава й А. Адамовіча) // Там жа. № 319 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі.

1985. Замоўчванне дасягненняў беларускае культуры // Беларус. № 327 / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Пра энцыклапедычныя выданьні (Заўвагі да інтэрвію зь Іванам Шамякіным) / Пад псеўд. В. Зубкоўскі; Беларускі ўдзел у Сусветным Кангрэсе; Слоўнікі выдадзеныя і нявыдадзеныя // Беларус. № 327.

1.5.

Беларусы ў ЗША / Пер. з анг. С. Шупа. Мн. , 1993.

2.3.

На беларускай мове. Бэрд Т. // Запісы [1978]. Кн. 16; Запруднік Я. Інтэрвю із старшынём этнічнае Рады ў Нью Джэрзі д-рам Вітаўтам Кіпелям // Беларус. 1978. № 259—260; Максімовіч Р. Гісторыя пісаная і пяром і чынам // Беларус. 1977. № 243—244.

В. М. Грышкевіч.

КІПЕЛЬ ЗОРА

Кіпель (дзявочае Савёнак) Зора Лявонаўна (н. 1.7. 1927, Мінск), вучоны-хімік, літаратуразнавец, перакладчык, публіцыст, бібліятэказнавец, грамадска-палітычны і культурны дзеяч. Кандыдат навук: бібліятэказнаўства (1966), літаратуразнаўства (1986).

Нарадзілася ў сям'і журналіста і пісьменніка Лявона Савёнка і настаўніцы Апалоніі Савёнак (дзявочае Раткевіч), аўтара шматлікіх школьных падручнікаў. Першыя гады жыцця З. Кіпель прайшлі ў Мінску. Бацькі яе былі нацыянальна свядомымі беларусамі, актыўна ўдзельнічалі ў культурным будаўніцтве 1920-х г. Маці падтрымлівала сяброўскія адносіны з жонкай Я. Купалы У. Луцэвіч. Разам з маці Зора часта бывала ў іх дома. У 1933 Зорынага бацьку арыштавалі як «нацдэма». Ратуючыся ад магчымых рэпрэсій, А. Савёнак звольнілася з працы і выехала з дачкой у Крычаў, дзе жыла да канца 1930-х г., сутыкаючыся са шматлікімі непрыемнасцямі з-за ярлыка сям'і «ворага народа». У 1939 тэрмін высылкі Л. Савёнка скончыўся. Зора з бацькамі вярнулася ў Мінск, вучылася ў школе, 6 класаў якой паспела скончыць да вайны. Працягвала вучыцца і ў вайну. У 1944 разам з бацькамі пакінула Беларусь. У Германіі (Рэгенсбург) у 1945 пачала вучыцца ў беларускай гімназіі імя Я. Купалы, закончыла яе ў 1948 у Міхельсдорфе. Тады ж паступіла на медыцынскі факультэт Цюбінгенскага універсітэта (Германія, французская акупацыйная зона). У 1949 пераехала ў Бельгію, дзе стала вучыцца на хімічным факультэце Лювенскага каталіцкага універсітэта. Са званнем магістра арганічнай хіміі закончыла яго ў 1955 і эмігравала ў ЗША. У 1956 выйшла замуж за В. Кіпеля. Маюць двух дзяцей — Алесю і Юрку. У 1956—58 як хімік працавала ў навуковай лабараторыі універсітэта Джона Хопкіна, дзе займалася даследаваннямі па крышталаграфіі. Поспехі ў галіне хіміі стрымліваліся сямейнымі абставінамі, і Зора вырашыла памяняць спецыяльнасць. У 1966 закончыла бібліятэчны факультэт Ратгерскага дзяржаўнага універсітэта (штат Нью-Джэрсі) і стала працаваць у Нью-Йоркскай публічнай бібліятэцы (з 1966 каталагізатар навуковай літаратуры, у 1981—91 намеснік загадчыка славянскага аддзела). Зацікавілася літаратуразнаўствам, зноў паступіла ў Ратгерскі універсітэт — на гэты раз на факультэт параўнальнага літаратуразнаўства, які закончыла ў 1988.

Працуючы ў Нью-Йоркскай бібліятэцы, З. Кіпель удзельнічала ў канферэнцыях бібліятэкараў ЗША. Значна пашырыла калекцыю беларускіх выданняў Нью-Йоркскай публічнай бібліятэкі, арганізоўвала там выставы на беларускія тэмы. Не спыняе грамадска-палітычнай, навуковай, культурнай дзейнасці і пасля выхаду на пенсію (1991). З маскоўскай даследчыцай І. Паздзеевай закончыла апісанне і каталагізацыю старадрукаў, што знаходзяцца ў Нью-Йоркскай бібліятэцы; апрацавала сама і з В. Кіпелем некалькі бібліяграфій па грамадазнаўстве, гісторыі, літаратуры; падрыхтавала «Даведнік пра этнічныя групы штата Нью-Джэрсі» (Нью-Йорк, 1978, на англійскай мове); уклала бібліяграфіі ў кнігах «Між берагамі» Н. Арсенневай (Нью-Йорк, 1979), «Нятускная краса» А. Салаўя (Нью-Йорк, 1982), «Міжагнёўе» М. Кавыля (Нью-Йорк, 1990). Яна сааўтар (з В. Кіпелем) і рэдактар кніг «Янка Купала і Якуб Колас на Захадзе» (Нью-Йорк, 1985), «Беларуская дзяржаўнасць» (Нью-Йорк, 1988, на англійскай мове). Апрача стварэння даведачнай літаратуры займаецца публіцыстыкай. Яе артыкулы па бібліятэчнай справе, асвеце, літаратуразнаўстве, нацыянальнай культуры беларусаў (пра этнічную спадчыну, мастацкія выставы і г. д.) друкаваліся ў беларускатацкія і англамоўных перыядычных выданнях: часопісах «Беларускі сьвет», «Запісы Беларускага інстытута навукі і мастацтва», газеце «Беларус» і інш. Рэдактар газеты «Беларус» (ліпень 1991 — верасень 1992 і з 1994). У літаратуразнаўстве яе інтарэсы засяроджаны на вывучэнні сярэдневяковай літаратуры, асабліва рукапіснай беларускай літаратуры 16 ст., перакладной «Аповесці пра Трышчана». З. Кіпель пераклала старабеларускую версію гэтага твора на англійскую мову, зрабіла да яго навуковы каментарый, выдала асобнай кнігай у «Гарландскай серыі сярэдневяковай літаратуры» (Гарланд, 1988), напісала даследаванне «Этнічныя элементы ў беларускім Трыстане XVI ст.» Цяпер

працуе над кнігай «Беларуская літаратура XV—XVII стст.», у цэнтры якой будзе перакладная літаратура Беларусі 16 ст. Удзельнічала ў шматлікіх міжнародных навуковых канферэнцыях: Міжнародным кангрэсе сярэдневяковых даследаванняў (Каламазу, Мічыган, 1987), Міжнародных кангрэсах беларусістаў (Мінск, 1991, 1995) і інш. Член Амерыканскай асацыяцыі славянскіх даследаванняў, сябра ўправы Беларускага інстытута навукі і мастацтва ў Нью-Йорку.

Жыве ў Рутэрфордзе, ЗША. *С. Б. Сачанка.*

Бібліяграфія

1.3.

1977. Голас у вабароне «Песьняроў» // Беларус. № 239; Беларускія выстаўкі 1977 году // Запісы. № 15.

1978. Посьпехі беларускіх жанчынаў // Беларус. № 254; Капітан Джон Сміт на Беларусі // Запісы. Т. 16. С. 119—128.

1979. «Роля этнічных групаў у штаце й краіне» // Беларус. № 261; Дзейнасць на пляцы // Там жа. № 266; Бэлейр-Менск сяньня // Там жа. № 268.

1980. Беларускія калядоўшчыкі ля статуі Свабоды // Беларус. № 274; Мастацкая выстаўка ў Саўт Рывэры // Там жа. № 277; Чатырнаццатая Сустрэча беларусаў Паўночнае Амэрыкі: Агульныя ўражаньні // Там жа. № 282.

1981. Слуцкія паясы на славянскай выстаўцы // Беларус. № 287; Нарады 19-га кангрэсу БАЗА; Фэстываль у Парку Свабоды // Там жа. № 293.

1983. Фэстываль у парку Свабоды // Беларус. № 312; Канферэнцыя амерыканскіх славянаведаў // Там жа. № 314.

1984. Галасы сустрэчы: [Інтэрв'ю з удзельнікамі 16-е сустрэчы беларусаў у ЗША] // Беларус. № 322.

1985. Камп'ютар і беларуская кніга: [Інтэрв'ю] // Беларус. № 326.

1.4.

The Byelorussian Tristan / Trans. Z. Kipel. New York; London, 1988. *В. М. Грышкевіч.*

КІПРЫЯН

Кіпрыян (каля 1330, ?—16.9.1406, Масква), рэлігійны, культурны і дзяржаўны дзеяч Вялікага княства Літоўскага і Маскоўскай Русі, мітрапаліт Кіеўскі і ўсяе Русі, пісьменнік, перакладчык. Пісаў на царкоўнаславянскай мове. Пахаваны ў Маскве (Успенскі сабор). У 1472 абвешчаны святым.

Рускія, балгарскія і некаторыя заходнееўрапейскія даследчыкі сцвярджаюць, што Кіпрыян паходзіў з Балгарыі. Але «Поўны праваслаўны багаслоўскі энцыклапедычны слоўнік» пісаў пра яго «літоўскі» радавод. Тое ж сцвярджаў В. Ластоўскі ў «Гісторыі беларускай (крыўскай) кнігі» (Коўна, 1926. С. 136). Гэтую ж думку пацвярджаюць некаторыя моўныя асаблівасці яго твораў, устойлівыя сімпатыі да тагачаснай «Літвы». Разам з тым у мінулыя стагоддзі некаторыя аўтары называлі яго сербам. Таму пытанне пра паходжанне Кіпрыяна канчаткова не вырашана.

Кіпрыян неаднаразова пераязджаў з месца на месца. Жыў у Візантыі, а таксама на святой гары Афон. «Слоўнік кніжнікаў і кніжнасці Старажытнай Русі» паведамляе пра яго: «Каля 1373 г. ён быў пасланы патрыярхам у Літву і на Русь для прымірэння літоўскіх і цверскага князёў з мітрапалітам Аляксеем. Кіпрыян сваю задачу выканаў. 9 сакавіка 1374 г. ён прысутнічаў у Цверы на пасвячэнні цверскага епіскапа Яўфімія [...]. У тым самым 1374 г. ён прадпрыняў перанясенне з Вільні ў Канстанцінопаль мошчаў і праслаўленне там літоўскіх мучанікаў-хрысціян — Кругляца-Антонія, Няжыль-Івана і Кумца-Яўстафія, забітых у 1347 г. па загадзе язычніцкага князя Альгерда. У 1375 г., калі ўзнавілася варожасць Літвы і Масквы, літоўскія князі накіравалі Кіпрыяна з граматай да патрыярха, просячы пасвяціць Кіпрыяна на мітрапаліта літоўскага. Патрыярх Філафей 2 снежня 1375 г. пасвяціў яго на мітрапаліта «кіеўскага, рускага і літоўскага» з тым, каб пасля смерці мітрапаліта Аляксея ён аб'яднаў абедзве часткі мітраполіі, стаўшы мітрапалітам Кіеўскім і ўсяе Русі» («Словарь книжников и книжности Древней Руси», 1988. Вып. 2 / 2-я палова 16 ст. Ч. 1. С. 465). У канцы 14 — пачатку 15 ст. Кіпрыян разгарнуў актыўную дзейнасць — і рэлігійную, і палітычную, і культурную — у Вільні, Наваградку (які ён называў «Новы гарадок літоўскі»), Кіеве, Маскве, Візантыі. У чэрвені 1376 ён пасяліўся ў Кіеве, а летам 1378, пасля смерці мітрапаліта Аляксея, паехаў у Маскву, каб узначаліць мітраполію, але па загадзе князя Дзмітрыя Іванавіча (Данскога) там яго схапілі, заключылі ў цямніцу, а потым выставілі за межы Маскоўскай дзяржавы. У маі 1381 князь Дзмітрый Іванавіч усё ж запрасіў Кіпрыяна ў Маскву, але ўжо восенню 1382 зноў выгнаў адтуль — бо князь маскоўскі сам падбіраў мітрапалітаў, прызначаючы то Міцяя, то Пімена, то Кіпрыяна, то зноў Пімена. Мяркуючы па ўсім, яму патрэбен быў дастаткова пакорлівы мітрапаліт. На лёс Кіпрыяна аказала ўплыў барацьба паміж царкоўнай і свецкай уладамі не толькі за панаванне над душамі вернікаў і падданых, але і за ролю ў дзяржаўным, палітычным і духоўным жыцці. Справа ўскладнялася і вайной з татарамі. У жніўні 1382 хан Тахтамыш напаў на Маскву. Князь Дзмітрый Іванавіч тады ўцёк са сталіцы, а Кіпрыян быў зняважаны

і абрабаваны. Ён быў вымушаны пакінуць Маскву і звязаць свой лёс з Вялікім княствам Літоўскім і Канстанцінопалем. У лютым 1389 канстанцінопальскі патрыярх Антоній абвясціў Кіпрыяна мітрапалітам Кіеўскім і ўсяе Русі. У сакавіку 1390 Кіпрыян прыбыў у Маскву, дзе пасля смерці Дзмітрыя Данскога княжыў яго сын Васіль I. У 1391 мітрапаліт вянчаў маскоўскага князя з Соф'яй, дачкой вялікага князя літоўскага. У 1404 Кіпрыян ездзіў з Масквы ў Вільню, дзе быў прыняты князем Вітаўтам, і Кіеў. У 1405 ён прысутнічаў у Мілалюбне на сустрэчы Вітаўта з польскім каралём Ягайлам. Перад смерцю прадыктаваў духоўную грамату.

Паведамляючы пра літаратурную дзейнасць Кіпрыяна, «Слоўнік кніжнікаў...» называе такія яго творы: «Житие Петра митрополита» (1381), «Канон ко Господу нашему Иисусу Христу и ко Пречистой Богородице...», «Молитва разрешити царя и князя и всякого христианина...», «Последование провождению над умершим младенцем». Адносна «Жития Петра митрополита» гэты «Слоўнік...» робіць істотнае ўдакладненне: «Гэтая рэдакцыя ўвайшла ў якасці састаўной часткі ў напісаную Кіпрыянам Службу мітрапаліту Пятру, што складаецца акрамя Жыція са сціхіраў, чытанняў з біблейскіх кніг, двух канонаў і (пасля шостай песні канонаў) кандака» (С. 466). Пра літаратурную дзейнасць Кіпрыяна піша і «Поўны праваслаўны багаслоўскі энцыклапедычны слоўнік»: «Кіпрыян вядомы як знаўца літаратуры і пісьменнік; яму прыпісваюць шмат твораў [...]: «Летопись от начала земли русской», «Житие св. митрополита Петра», «Сводная кормчея» і шмат іншых. З упэўненасцю можна назваць наступныя творы Кіпрыяна: 1) 8 грамат, 2) 4 пасланні св. Сергію Раданежскаму і прап. Феагносту і Ігумену Афанасію [...], пасланне ігуменам, і папам, і да мніхаў, і да ўсіх праваслаўных хрысціян, 4) развітальная грамата, дзе ён дае пастырскія духоўныя настаўленні, 5) малітва дазволіць цара і князя і ўсякага хрысціяніна і шмат перакладаў, лістоў пераважна царкоўна-богаслужбовага характару». Ва ўсёй літаратурнай, рэлігійнай і палітычнай дзейнасці Кіпрыяна відаць арыентацыя на збліжэнне Вялікага княства Літоўскага і Масквы. Акадэмік Д. Ліхачоў сцвярджае: «У 1404 г. ў Маскве быў складзены вялікі агульнарускі (летапісны.— У. К.) звод, які паказаў рускую гісторыю з пункту гледжання адзінства Рускай зямлі. Ініцыятыва складання гэтага зводу належала выдатнаму пісьменніку таго часу — мітрапаліту Кіпрыяну, але закончаны гэты звод ужо быў пасля яго смерці [...]». «У звод Кіпрыяна ўпершыню былі ўключаны звесткі па гісторыі Літвы». «Шляхам ускосных намёкаў і гістарычных прыкладаў летапісец усяляк павучае сучасных яму маскоўскіх уладароў. Так, напрыклад, дзеля павучання ў склад летапісу была ўключана пахвала розуму і ваенным талентам літоўскага князя Альгерда. Летапісец асабліва здзіўляецца яго ўменню захоўваць ваенную тайну і неспадзявана нападаць на ворагаў. «Не так сілаю, як розумам ваяваў» — гаворыць пра яго летапісец, які імкнуўся паставіць сябе над маскоўска-літоўскай барацьбой» (История всемирной литературы. М., 1985. Т. 3. С. 473—474).

У гісторыі трох народаў, беларускага, рускага і ўкраінскага, асоба мітрапаліта Кіпрыяна займае аднолькава ганаровае месца. Ён быў адным з апошніх дзеячаў таго перыяду, калі старыя міжусобныя канфлікты і размежаванні паміж княствамі і землямі саступалі месца новым гістарычным працэсам, што прывялі да якасна новых палітычных падзелаў на нашых землях, да ўтварэння дзяржаўных арганізмаў, якія, развіваючыся па сваіх законах, абумоўленых унутранымі і знешнімі фактарамі, усё больш адмяжоўваліся. Кіпрыян уяўляецца адным з найбольш буйных пісьменнікаў той пары.

У. М. Казбярук.

Бібліяграфія

1.3.

1860. [Граматы, лісты, пасланні] // Православный собеседник. Казань. Ч. 2. С. 75—106.

1861. Грамота прощальная митрополита Киприана // Буслаев Ф. Историческая хрестоматия церковнославянского и древнерусского языка. М. Сл. 788—792.

1908. [Граматы, лісты, пасланні] // Памятники древнерусского канонического права. Изд. второе. (Русская истор. библиотека. т. VI). Спб. Ч. 1. (Памятники XI — XV в.). Сл. 173—186, 229—270; Дадаткі. Сл. 165—184, 189—228, 261—264, 303—316.

1983. Похвално слово за митрополит Петр от Киприан // Русев П. Естетика и мастерство на писателите от Евтимиевата книжовна школа. София. [Царкоўнаславянскі тэкст і пераклад на балгарскую мову].

2.2.

На балгарскай мове. Дончева-Панайотова Н. Киприан — старобългарски и староруски книжовник. София, 1981.

На рускай мове. Мансветов И. Митрополит Киприан в его литургической деятельности. М., 1881.

2.3.

На балгарскай мове. Ангелов Б. Житие на митрополит Петр от Киприан // Из старата българска, руска и сръбска литература. София, 1958; Дончева-Панайотова Н. Киприановото «Похвално слово за Петър» в българска и руската панегирична традиция // Език и литература. София, 1977. Кн. 2; Я е ж. Неизвестно «Похвално слово за Петър» от Киприан // Литературна мисъл. 1975. Кн. 1; Я е ж. Цикл произведения за митрополит Петър от Киприан // Търновска книжовна школа: Ученици и последователи на Евтимий Търновски. София, 1980. Т. 2; Иванов Й. Българско книжовно влияние в Росия при митрополит Киприан (1375—1406) // Известия на Института за българска литература, 1958. Кн. 6; Киселков В. Проуки и очерти по старобългарска литература. София, 1956. С. 213—230.

На рускай мове. Амфилохий, арх. Что внес Киприан... из своего родного наречия и из переводов его времени в наши богослужебные книги // Труды III археологич. съезда в России. К., 1878. Т. 2; Бетин Л. Митрополит Киприан и Феофан Грек // Etudes Balkaniques Sofia. 1977. Т. 1; Болховитинов Е. Словарь исторический о бывших в России писателях духовного чина греко-российской церкви. Спб., 1827. Т. 1. Изд. 2; Борисов Н. Социально-политическое содержание литературной деятельности митрополита Киприана // Вестник МГУ. 1975. № 6; Глубоковский Н. Св. Киприан, митрополит всея России (1374—1406), как писатель // Чтения ОЛДП. М., 1892. Отд. 1; Голубинский Е. История русской церкви. Период второй, московский. От нашествия монголов до митрополита Макария включительно. М., 1900. Т. 2. Первая половина. С. 210—260, 297—356; Горский А. Св. Киприан, митрополит Киевский и всея Руси // Прибавления к творениям святых отец. Спб., 1848; Дмитриев Л. Литературно-книжная деятельность митрополита Киприана и традиции Великотырновской книжной школы // Търновска книжовна школа: Ученици и последователи на Евтимий Търновски. София, 1980. Т. 2; Я го ж. Роль и значение митрополита

Киприана в истории древнерусской литературы: (К русско-болгарским литературным связям XIV — XV вв.) // ТОДРЛ. 1962. Т. XVIII; Дробленкова Н., Прохоров Г., Киприан // ТОДРЛ. 1985. Т. XXXIX; Иконников В. Опыт русской историографии. К., 1908. Т. 2. Кн. 2. С. 1308—1349; Калайдович К. Об ученых трудах митрополита Киприана... // Вестник Европы. 1813. Ч. 72; Леонид [Кавелин], арх. Киприан до восшествия на московскую митрополию // Чтения ОИДР. 1867. Кн. 2; Макарий. История русской церкви. Спб., 1886. Т. 5. История русской церкви в период монгольский. Кн. 2. С. 186—197; Мейендорф И. О византийском исихазме и его роли в культурном и историческом развитии Восточной Европы в XIV веке // Труды ОДРЛ. 1974. Т. XXIX; Михайлов Е. Митрополит Киприан // Бележити българи. София, 1967. Т. 1; [Муравьев А.] Житие святителя Киприана, митрополита всея Руси // Жития святых российской церкви... Месяц сентябрь. Спб., 1859; О трудах митрополита Киприана по части богослужения // Прибавления к Творениям святых отец. М., 1885. Кн. 1. Ч. 1; Кн. 2; Кн. 3; Православная богословская энциклопедия. Спб., 1909. Т. X. Сл. 41—60; Прохоров Г. Древнейшая рукопись с произведениями митрополита Киприана // Памятники культуры: Новые открытия. Ежегодник за 1978 г. Л., 1979; Ягож. Летописная повесть о Митяе // Труды ОДРЛ. 1976. Т. XXX; Ягож. Поэтическое приложение к Духовной грамоте митрополита Киприана и другие ритмизованные тексты // Армянская и русская средневековые литературы. Ереван, 1986; Русский биографический словарь. «Ибак — Ключарев». Спб., 1897. С. 636—644; Снегаров И. К истории культурных связей между Болгарией и Россией в конце XIV — начале XV в. // Международные связи России до XVII в. М., 1961; Филарет. Обзор русской духовной литературы. 862—1863. Изд. 3. Спб., 1884. Кн. 1 и 2. С. 86—93. *У. М. Ларчанка.*

КІРЭЙЧЫК ІВАН

Кірэйчык Іван Аляксандравіч (н. 19.3.1935, в. Гута Ганцевіцкага р-на Брэсцкай вобл.), паэт, празаік, нарысіст. Член СП Беларусі з 1991.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Рана застаўшыся без бацькі, які загінуў на фронце, пры хворай маці яму самому прыйшлося зарабляць на пражытак і на школьныя падручнікі. У 1955 закончыў Гуцянскую сярэднюю школу. Працаваў у калгасе, у 1955—58 служыў на Балтыйскім флоце. Дэмабілізаваўшыся, працаваў літсупрацоўнікам, потым загадчыкам аддзела ганцавіцкай раённай газеты «Сялянская праўда». Адначасова вучыўся на завочным аддзяленні факультэта журналістыкі БДУ, які закончыў у 1965. З 1962 працаваў адказным сакратаром ляхавіцкай газеты «Будаўнік камунізма», карэспандэнтам рэспубліканскага радыё ў г. Пінску, літсупрацоўнікам, карэспандэнтам газеты «Чырвоная змена» па Гомельскай вобласці, уласным карэспандэнтам газеты «Дняпровец». З 1966 працаваў загадчыкам аддзела пісьмаў газеты «Перамога Кастрычніка» (г. Ветка), рэдактарам гомельскай студыі тэлебачання, намеснікам адказнага сакратара газеты «Гомельская праўда».

Літаратурную дзейнасць пачаў у 1955. Друкаваўся ў ганцавіцкай «раёнцы» і газеце «Страж Балтики» (частка тых «флоцкіх» вершаў увайшла ў калектыўны зборнік паэтаў-балтыйцаў «Песня, рожденная морем», выдадзены Калінінградскім кніжным выдавецтвам). Пад уздзеяннем В. Праскурава захапіўся нарысам. Выйшлі яго кніжкі «Багацце душы — людзям» (1966), «Пялёсткавы бераг» (1969), «Каласам хіліцца долу» (1970). Друкаваўся ў калектыўных зборніках «Вернутае шчасце», «Люблю будзённы дзень», рэспубліканскіх газетах і часопісах. Гомельскі перыяд пазначаны зборнікамі вершаў «Аснова» (1977), «З маіх крыніц» (1994), кнігай нарысаў «Калінавая квецень» (1984), а таксама выданнем дакументальнай аповесці М. Качана «Апалены ранак» і ўспамінаў Р. Лазабаева «Ляcныя пабрацімы» (літаратурны запіс І. Кірэйчыка).

Сталым майстэрствам вызначаюцца яго вершы, апавяданні, нарысы. Пранаш трывожны і няпросты час ён піша грунтоўна і з добрым веданнем жыцця. Яго творы прасякнуты спагадай і чалавекалюбствам, у іх гучаць сялянскі гумар і сатыра.

Жыве ў Гомелі. *В. У. Смольская.*

1.2.

Багацце душы — людзям. [Я. Ц. Германовіч]. Мн., 1966.

Пялёсткавы бераг: Апавяданні; Нарысы. Мн., 1969. Рэц.: Г а л ь м а к о ў Д. Былі палескага краю // Беларусь. 1970. № 1; Д а н і л е н к а М. // Чырв. змена. 1970. 11 сак.; П а н а с ю к М. Пра час і сучаснікаў // ЛіМ. 1969. 16 вер.

Каласам хіліцца долу. Мн., 1969.

Аснова. Вершы. Мн., 1977.

Калінавая квецень: Нарысы. Мн., 1984 (Рэспубліка. Час. Людзі). Рэц.: Г л у ш а к о ў У. Пра самае дарагое // ЛіМ. 1985. 5 ліп.

З маіх крыніц: Вершы. Мн., 1994.

1.3.

1958. Голуби; К морю; Мать; «Застыло все...»: [Вершы] // Сов. Отчизна. № 5; Черемуха: [Верш] // Зара. 1 чэрв.

1959. После похода: [Верш] // Во славу Родины. 4 окт.; Черемуха: [Верш] // Там жа. 25 окт.; Королева: [Верш] // Зара. 21 чэрв.; Мы руку подали Вселенной: [Верш] // Там жа. 11 кастр.; Галя: [Верш] // Там жа. 27 снеж.

1960. После похода; Черемуха: [Вершы] // Неман. № 1; Ад шчырага сэрца: [Верш] // Зара. 20 сак.; Шчасце: [Верш] // Там жа. 22 мая; Хлеб ідзе!: [Верш] // Там жа. 4 вер.; Завочніца: [Верш] // Там жа. 29 кастр.; Вясковая быль: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; Слуцкае шасэ: [Верш] // Чырв. змена. 7 лют.; Сын Марылін жэніцца: [Верш] // Там жа. 1 снеж.

1961. Добры дзень, каханне маё: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 5; Завочніца: [Верш] // Чырв. змена. 12 лют.; Чырвань: [Верш] // Там жа. 6 ліст.

1962. За возерам Горным: Нарыс // Беларусь. № 1; Балада пра маці: [Верш] // Работніца і сялянка. № 9; Сын Марылін жэніцца: [Верш] // Голас Радзімы. № 95; Трактарыст: [Верш] // Зара. 29 крас.; Встреча с земляком: [Верш] // Там жа. 29 ліп.; Чырвань: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; Вечар на рэйдзе: [Верш] // ЛіМ. 20 мая; Вясковая быль: [Верш] // Наст. газ. 7 ліст.; Любоў матроская: (Да 80-годдзя з дня нараджэння Я. Купалы і Я. Коласа) // Чырв. змена. 19 крас.; Трактарыст: [Верш] // Там жа. 8 жн.

1963. Галя: [Верш] // Работніца і сялянка. № 9; Вучнёўская паточная // Наст. газ. 9 лют.; Блакітны вальс: Нарыс // Чырв. змена. 20 сак.; «Урэзаліся ў памяці хлапечай...»: [Верш] // Там жа. 27 чэрв.; Людзі кажуць жаніцця...: Гумарэска // Там жа. 2 кастр. / Сааўт. А. Чаркаскі; Чаго не бывае з паляўнічымі!..: Гумарэска // Там жа. 9 кастр.; Палескія былі: Дзівак-чалавек; Лясны госць; Музейная рэдкасць // Там жа. 17 кастр.

1964. Балада пра маці: [Верш] // Голас Радзімы. № 47; Недзе там, на азёрах...: Апавяданне // Чырв. змена. 26 крас.; Дождж: [Верш] // Там жа. 21 мая; Ля вогнішча: [Верш] // Там жа. 18 чэрв.

1965. После похода; Голуби: [Вершы] // Гомел. праўда. 25 ліп.; Ходзіць восень: [Верш] // Там жа. 30 кастр.; Чырвань: [Верш] // Там жа. 6 ліст.

1966. Мужнае сэрца: Нарыс // Маладосць. № 4; Камандзіры сівеюць рана: Нарыс // Там жа. № 7; Трактарыст: [Верш] // Гомел. праўда. 26 чэрв.; На рэйдзе: [Верш] // Там жа. 2 жн.; «Франтавікоў з нас не было ніколі...»: [Верш] // Там жа. 2 снеж.

1967. Расці, мая бярэзінка: Апавяданне // Маладосць. № 7; «У гадах шасцідзесятых...»: [Верш] // Работніца і сялянка. № 5; Вечарам на рэйдзе: [Верш] // Зара. 12 чэрв.; «У калгасе на канюшні...»: [Верш] // Гомел. праўда. 28 студз. «Работы шмат сакавіку...»: [Вершы] // Там жа. 18 сак.; К морю; Мать: [Вершы] // Там жа. 30 ліп.; Паляўнічыя: Гумарыст. апавяданне // Там жа. 10 вер.; Лясное шасэ: [Верш] // Там жа. 16 вер.; «Гомельскай праўдзе»: [Верш] // Там жа. 15 ліст.

1968. Ад роднай нівы: Нарыс // Маладосць. № 12; Паміраюць камісары: [Верш] // Гомел. праўда. 6 сак.; Балада пра маці // Там жа. 19 сак.; Дождь: [Верш] // Там жа. 9 мая; Максім спраўляе наваселле: [Навела] // Там жа. 11 ліп.; Сын рэспублікі: Нарыс // Там жа. 1 жн.; Чуцён іх крок...: [Верш] // Там жа. 26 ліст.; «Мая кар'ера, мае ідэі...»; «Добра б, каб гэта ў Лельчыцы...»; «Люблю зязюльку шэрую...»: [Вершы] // Чырв. змена. 26 чэрв.

1969. Як жывецца табе, Какорыца?: [Нарыс] // Работніца і сялянка. № 7; Оля: Апавяданне // Гомел. праўда. 25 студз.; Святло перамогі: [Рэц. на кн.: С о б о л е в Л. Свет победы. М., 1968] // Там жа. 15 ліп.; Недзе там, дзе вельмі сон салодкі...»: [Верш] // Там жа. 26 ліп.; «Урэзалася ў памяці хлапечай...»: [Верш] // Там жа. 19 жн.; Гартаванне: Нарыс // Там жа. 30 вер.; Музычныя дзверы: Гумарэска // Там жа. 23 кастр.; Урачыста, хораша: [Верш] // Там жа. 31 снеж.

1970. Балада: [Верш] // Работніца і сялянка. № 7; Сцежкі сцякаюцца да сельсавета: [Нарыс] // Там жа. № 11; Ці даруе? Гледачы за што...: [Рэц. на кн.: У с А. Ці даруе... Мн., 1969] Гомел. праўда. 16 студз.; У Чонкаўскім лесе: [Верш] // Там жа. 20 студз.; Прыемная сустрэча: [Рэц. на кн.: К а р ш у к о ў Я. Сустрэча. Мн., 1969] // Там жа. 22 студз.; [Рэц. на кн.: Б я с п а л ы З. Лясныя хітруны. Мн., 1969] // Там жа. 31 студз.; Балада пра санітарку: [Верш] // Там жа. 7 сак.; Красуе жыта: [Верш] // Там жа. 20 чэрв.; Адкуль пайшлі шыньёны: Гумарэска // Там жа. 2 ліп.; Галя: [Верш] // Там жа. 24 кастр.; Камсамольскі білет: [Верш] // Там жа. 29 кастр.; Нагадаў цыбаты бусел: Апавяданне // Там жа. 14 ліст.; Вясковая быль: [Верш] // Там жа. 22 снеж.; У строй становяцца мужныя: [Рэц. на кн.: М і г а й У. Зноў у страі. Мн., 1970] // ЛіМ. 9 кастр.; У Чонкаўскім лесе: [Верш] // Сел. газ. 30 авг.

1971. Імя Надзеі Курчанкі // Работніца і сялянка. № 12; Іх пахавалі ў сорак трэцім: [Верш] // Голас Радзімы. № 8; Паядынак: Апавяданне // Гомел. праўда. 3 студз.; Зацвітуць у Вішаньскім сады: Нарыс // Там жа. 9 лют.; «Крочылі па вуліцы маляры...»: [Верш] // Там жа. 22 крас.; Сустрэчы працягваюцца: [Рэц. на кн.: Б л а т у н С. Калючая шаткаванка. Мн., 1971] // Там жа. 18 ліст.; Напомнил аист длинноногий: Апавяданне // Заря. 23 окт.; «Сваю самоту, роспач, крык трывожны...»: [Верш] // ЛіМ. 5 ліст.; Трактарист: [Верш] // Сел. газ. 17 янв.; Салавей // Чырв. змена. 21 вер.

1972. «Сваю самоту, роспач, крык трывожны...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 72. Мн.; Над Іпуццю-ракой: Нарыс // Работніца і сялянка. № 4; Узаемнасць // Гомел. праўда. 21 крас.; Чаромха: [Верш] // Там жа. 29 ліп.; [Рэц. на кн.: Д з ю б а У. Вуліцы без назваў. Мн., 1972] // Там жа. 23 вер.; Зерне паэзіі: [Рэц. на кн.: Я н к о ў с к і М. Паэтыка беларускіх прыказак. Мн., 1971] // ЛіМ. 21 крас.; Музычныя дзверы: Гумарэска // Там жа. 6 кастр.; Ці хітрая ліса?: З апавяданняў аб прыродзе // Чырв. змена. 27 лют.; Нагадаў цыбаты бусел: Апавяданне // Там жа. 20 крас.

1973. Коні; Красуе жыта; «Яшчэ ў лугах не выспела мятліца...»: [Вершы] // Маладосць. № 8; Маці: [Верш] // Работніца і сялянка. № 2; Чаромха: [Верш] // Там жа. № 4; Маці: [Верш] // Гомел. праўда. 5 студз.; Удзячнасць: Маленькае апавяданне // Там жа. 4 крас.; «Мне сніцца жаваранак ноччу...»: [Верш] // Там жа. 15 крас.; Коні: [Верш] // Там жа. 8 мая; Заря. 14 апр.; Скразнякі на вуліцах: [Рэц. на кн.: Д з ю б а У. Вуліцы без назваў. Мн., 1972] // Чырв. змена. 7 студз.

1974. Над палескай Іпаю: [Верш] // Гомел. праўда. 10 жн.

1975. На Прыпяці; Жнівень...; Маляры: [Вершы] // Бярозка. № 8; «Мне сніцца жаваранак ноччу...»; «Тут кожны раз расчулішся да слёз...»: [Вершы] // Заря. 7 июня; Жніво; Звоніць лён: [Вершы] // Там жа. 12 июля; Жартуецца і марыцца: [Верш] // Там жа. 13 вер.; Жнівень — верасень; «Пры лесе завозна...»; «Паспелі за Нісоўкай чараты...»: [Вершы] // Там жа. 20 сент.; «Крэсер к пірсу велічна прырос...»: [Верш] // Там жа. 12 нояб.; Скрыпач: [Верш] // Там жа. 22 нояб.; Пасля паходу; Галубы; Маці: [Вершы] // Чырв. змена. 1 чэрв.

1976. «Яшчэ ў лугах не выспела мятліца...»: [Верш] // Люблю будзённы дзень... Мн.; Колер жыцця: [Верш] // Беларусь. № 11; Паклон вам, рукі: [Верш] // ЛіМ. 27 жн.; Калиновый цвет: [Нарыс] // Заря. 6 апр.

1977. Калінавы цвет: Нарыс // Беларусь. № 12; Доб-

рай долі, Стадолічы: [Нарыс] // Маладосць. № 4; Паміраюць камісары; Звоніць лён: [Вершы] // Там жа. № 6; Чырвань: [Верш] // Гомел. праўда. 7 ліст.; Запаветнае; Сярожу; Буйнаю паводкай; Гуляла Прыпяць: [Вершы] // Наст. газ. 11 мая.

1978. «І зноў, як летась і залетась...»: [Верш] // Аддаласць. Мн.; «Ён залу позіркам акінуў...»: [Верш] // ЛіМ. 28 ліп.; Подых векапомнага: [Інсцэніроўка І. Папова «Подых навальніцы» па аднайм. раману І. Мележа ў Гом. абл. драм. тэатры] // Там жа. 8 снеж.

1979. Улетку над Іпай: Апавяданне // Маладосць. № 8; «Адпела лета жніўнае...»: [Верш] // Заря. 9 июня; Паядынак: Апавяданне // Піянер Бел. 1 лют.

1980. Дуброўка на падаконніку: [Апавяданне] // Піянер Бел. 3 студз.

1981. «Прыляці, паглядзі і запомні...»: [Верш] // Гомел. праўда. 8 жн.; Адліга: [Апавяданне] // Піянер Бел. 5 сак.; «І зноў, як летась і залетась»...: [Верш] // Чырв. змена. 25 студз.

1982. Паклон вам, рукі!: [Верш] // Сел. газ. 22 авг.

1983. «Сасновы бор...»: [Верш] / Чырв. змена. 28 жн.

1985. Лес: [Верш] // ЛіМ. 1 ліст.; Эцюд, навеяны дарогай; Лес; Іней: [Вершы] // Чырв. змена. 27 лют. 1.4.

1967. Кавалёў Д. Ветка: [Верш] / З рус. // Гомел. праўда. 15 ліп.

1969. Данільчанка А. «Здалёк крычыць начная птушка...»: [Верш] / З рус. // Гомел. праўда. 24 ліп.

1972. Кавалёў Д. Лебедзі: [Верш] / З рус. // Гомел. праўда. 14 вер.

1973. Ваншэнкін К. Лес: [Верш] / З рус. // Гомел. праўда. 11 жн.; Кавалёў Д. Бацькі і дзеці: [Верш] / З рус. // Там жа. 6 вер.

1976. Первамайскі Л. Бярозавы сок: [Верш] / З укр. // Гомел. праўда. 22 мая.

1979. Жукаў Р. На зары; У цэху; Вечар: [Вершы] / З рус. // Гомел. праўда. 9 чэрв.

1980. Вашчанка А. Чабан; Формулы: [Вершы] / З рус. // Гомел. праўда. 1 ліст. 1.5.

На ўкраінскую мову. Коні: [Верш] / Пер. з бел. // Деснян. правда. 1972. 3 лист. *М. П. Барташэвіч.*

КЛІМКОВІЧ МАКСІМ

Клімковіч Максім Аляксандравіч (псеўд. Мак Клім, н. 21.10. 1958, Мінск), празаік, драматург. Член СП Беларусі з 1993.

Нарадзіўся ў сям'і драматурга, дзіцячага пісьменніка: бацька — Алесь Махнач. Пасля атрымання атэстата аб сярэдняй адукацыі паступіў у Беларускі політэхнічны інстытут на факультэт дарожнага і гідратэхнічнага будаўніцтва, які закончыў у 1980. Працаваў на будаўніцтве буйнейшых аўтамагістраляў Беларусі і Расіі: Брэст — Мінск — Масква, Мінск — Слуцк, Паўднёвы абыход Мінска, Масква — Сімферопаль, Мінск — Гродна. Займаў пасады геадэзіста, майстра, начальніка ўчастка. Працаваў у сістэме Дзяржкіно, займаўся рэканструкцыяй і мастацкім афармленнем кінатэатраў Міншчыны. З 1987 працаваў інжынерам Дома літаратара. З 1989 — рэдактар аддзела літаратуры і мастацтва часопіса «Бярозка».

Літаратурную працу пачаў у 1985. Першае апавяданне «Бітумныя капяжы» надрукаваў у часопісе «Бярозка», першую аповесць «Пераможцы» — у часопісе «Крыніца» (1988). Цяпер працуе пераважна ў жанры дэтэктыва, трылера і драматургічнага фарсу. Выйшлі кнігі твораў: «Сцэнарый смерці» (1991), «Каханка д'ябла, або Карона Вітаўта Вялікага» (1991, у сааўт. з М. Шайбаком), «Мяжа па далягляцзе» (1994). П'еса «Vita brevis або Нагавіцы святога Георгія» (1990, у сааўтарстве з М. Шайбаком) пастаўлена на «Вольнай сцэне» (рэжысёр А. Гузій). Зрабіў пераказ Бібліі для дзяцей («Бярозка», 1990).

Працоўная біяграфія, характэрная сваёй адметнасцю, мае канкрэтнае ўвасабленне ў творах пісьменніка. Яго творчасці ўласціва адметнасць і арыгінальнасць чалавечых характараў, вобразнасць, свежы погляд на жыццё і добрая літаратурная мова,— жывая, мілагучная, па-сапраўднаму беларуская. Магістральная накіраванасць арганічна спалучаецца з фармальнай шматаблічнасцю.

М. Клімковіч з'яўляецца аўтарам такіх розных твораў, як урбаністычныя, канструктывісцкія апавяданні «Бітумныя капяжы», «Аматар» і фантасмагарычная прыгодніцкая аповесць «Пераможцы», як містычная навела «Стэла» і гістарычныя аповяды — анекдоты з нізкі «Віленскія гісторыі».

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Каханка д'ябла, або Карона Вітаўта Вялікага: Трылер. Мн., 1991 / Сааўт. М. Шайбак.

Сцэнарый смерці: Дэтэктыўная аповесць. Мн., 1991 (Б-ка час. «Маладосць»).

Мяжа па даляглядзе. Мн., 1994.

1.3.

1985. Бітумныя капяжы: Апавяданне // Бярозка. № 11.

1.5.

На рускую мову. Всегда светло возле тюремной стены: (Трылер) / Пер. В. Сотников. Мн., 1991 / Сааўт. А. Глобус, М. Шайбак.

М. П. Барташэвіч.

КРЫВАЛЬ СЦЯПАН

Крываль Сцяпан Антонавіч (н. 1.7.1935, в. Гутка Івацэвіцкага р-на Брэсцкай вобл.), празаік, парадыст. Член СП Беларусі з 1993.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Сярэднюю адукацыю атрымаў у школе в. Краі Івацэвіцкага р-на. Пасля службы ў войску (1954—57) працаваў у той жа школе выкладчыкам дапрызыўнай падрыхтоўкі і фізкультуры (1958—60). У 1960 паступіў завочна вучыцца на факультэт журналістыкі БДУ. На 3-м курсе перапыніў вучобу. Быў літсупрацоўнікам у маларыцкай раённай газеце «Сцяг Перамогі» (1960—62), ст. рэдактарам на Брэсцкай тэлестудыі і абласным радыё (1962—66), карэспандэнтам-арганізатарам Жабінкаўскага радыё (1966—67), на чыгунцы ў Брэсце, у Талачынскай газеце «Сцяг Ільіча» (1968—69). Працаваў у іншых месцах. З 1981 на творчай працы.

Друкавацца С. Крываль пачаў у 1961. Першае яго апавяданне «Рэвізор» надрукавана ў газеце «Зара» у 1962. Пазней яго пародыі, гумарыстычныя мініяцюры, апавяданні, вершы, байкі з'яўляліся ў часопісах «Вожык», «Маладосць», «Полымя», «Беларусь», газеце «Літаратура і мастацтва» і інш., гучалі па радыё. Выдаў зборнікі «Аднойчы летам» і «Чмяліная вясна». С. Крываль перакладаў з украінскай і іншых моў. Яго апавяданне «Медаль «За адвагу» было інсцэнізавана на тэлебачанні ў 1987 г.

Жыве ў г. Маларыта Брэсцкай вобл.

Л. А. Бялевіч.

Бібліяграфія

1.2.

Аднойчы летам: Апавяданне. Мн., 1990 (Першая кніга празаіка).

1.3.

1961. На кожным кроку навіна // Зара. 28 ліп. / Сааўт. І. Шпакоўскі.

1962. Рэвізор: (Гумарыстыч. апавяданне) // Зара. 29 крас.; Дакіраваўся...: Апавяданне // Там жа. 10 жн.

1963. Томік Пестрака: [Верш] // Заря. 27 нояб.; Ёсць героі, ёсць песні // ЛіМ. 5 снеж.

1964. Рэвізор: Апавяданне // Вожык. № 1; Якімава палітыка: (Апавяданне) // Там жа. № 19; Сваты: Апавя-

данне // ЛіМ. 24 ліст.; Сцягі восені: [Верш] // Наст. газ. 10 кастр.; «Мне трэба вецер заўсёды сустрэчны...»: [Верш] // Чырв. змена. 23 студз.; Я шукаю цябе: [Верш] // Там жа. 18 ліст.

1970. Сэнс жыцця; Усё роўна; Такая служба: Байкі-карацелькі // ЛіМ. 1 студз.; Надзейны даход: Пародыя // Там жа. 5 чэрв.

1972. «За інтымнай тэмай не ганюся...»: [Верш] // Заря. 11 марта.

1973. Ганарар «раманісту»: [Верш] // ЛіМ. 23 лют.

1976. Даеш грамату!; Вясновыя надзеі; Хто ж мы?: Пародыі // ЛіМ. 2 ліп.; Здрада; Ніколі не занадта...; Свая слава: Пародыі // Там жа. 15 кастр.

1977. «Мяне бяда не гне...»; «Не заўважыў — выраслі сыны...»: [Пародыі] // Дзень паэзіі — 77. Мн.; Халоднае спатканне: [Верш] // Вожык. № 5; Сардэчная хірургія; Сяброўская парада; Не перабольшу!: [Пародыі] // ЛіМ. 26 мая; Вундэркінды: Пародыя // Там жа. 8 вер.; Вось бы наяву!: [Верш] // Там жа. 17 ліст.

1979. Пехатою — на Парнас: Пародыі і мініяцюры: [Вершы] // Перасветы. Мн.; «Плагіятаршчык»; Юбілей: [Вершы] // ЛіМ. 26 студз.; Як бульба зацвіце...; Восы: Пародыі // Там жа. 19 кастр.; Зразумеў!: [Верш] // Чырв. змена. 5 жн.

1980. Мае дарогі: [Верш] // Гомел. праўда. 26 ліп.; Не буду святкаваць!: [Пародыя] // ЛіМ. 8 лют.; Пякучы праменьчык: [Пародыя] // Там жа. 29 лют.; Вярні мае выдаткі: [Пародыя] // Там жа. 11 крас.

1981. Выручу радасць сам...: Пародыя // Дзень паэзіі — 81. Мн.

1983. «Спраўляюць людзі шматгалоса...»: Пародыя // Дзень паэзіі — 83. Мн.; Шукаю... чалавека: [Пародыя] // Беларусь. № 11; Два апавяданні: Парабак; Нямко // Полымя. № 12; «Нехта просіць у золата даць радасць...»; «Ціхі нораў, звонкі спеў...»: [Вершы] // Заря. 27 авг.

1985. Медаль «За адвагу»: Апавяданне // Маладосць. № 10.

1.4.

1980. Д у б В. «А што ў нас блакітнае»?: [Гумарэска] / З укр. // ЛіМ. 14 ліст.

У. М. Ларчанка.

КУЛІКОВІЧ (ШЧАГЛОЎ) МІКОЛА

Куліковіч (Шаглоў) Мікола Мікалаевіч (псеўд. М. М ё н с к і; крыпт.; М. К., К. М.; 4.4.1893, Смаленшчына, паводле іншых крыніцаў 1896 ці 1897, Масква — 31.3.1969, Чыкага, ЗША), кампазітар, музыкант, музыказнавец, этнограф, педагог, публіцыст, паэт, драматург, тэатральны дзеяч. Прафесар музыкі і спеваў. Член Саюза кампазітараў Беларусі з 1937.

З сям'і служачага. Яго бацька, Мікалай Шчаглоў, транспартны ўрадовец, паходзіў з данскіх казакоў. Матчына сям'я Куліковічаў са Смаленшчыны, рэгіёна, багатага на фальклор, радзімы М. Глінкі, М. Анцава і іншых вядомых кампазітараў беларускага паходжання. Яго продак Цімафей Куліковіч уклаў адзін з беларускіх ірмалояў (1652). Пасля смерці маці М. Куліковіч выхоўваўся ў Туле пад апекай матчынай цёткі, ігуменні праваслаўнага манастыра. Ён спяваў у манастырскім хоры; вучыўся ў Маскоўскім сінадальным вучылішчы, быў салістам хору вучылішча, браў удзел у яго еўрапейскіх турнэ з выступленнямі ў Рыме, Парыжы, іншых гарадах, сябраваў з будучым кіраўніком хору данскіх казакоў С. Жаравым. На царкоўную творчасць М. Куліковіча аказаў уплыў дырэктар вучылішча, вядомы рэфарматар рускай царкоўнай музыкі А. Кастальскі. Пад кіраўніцтвам кампазітара М. Іпалітава-Іванава скончыў Маскоўскую кансерваторыю. У сярэдзіне 1920-х г. М. Куліковіч працаваў настаўнікам музыкі на Украіне. Каля 1927 вярнуўся на Смаленшчыну, дзе ў яго з'явілася цікавасць да збірання і вывучэння беларускага песеннага фальклору. У 1937 ён прызначаны дырыжорам сімфанічнага аркестра Усебеларускага радыёкамітэта ў Мінску, у Мінскай кансерваторыі выкладаў тэорыю музыкі. У верасні 1939 у складзе дэлегацыі на чале з Я. Купалам наведаў Заходнюю Беларусь, каб высветліць там стан мастацтва. У 1940—41 працягваў збіраць песенны фальклор, супрацоўнічаў з Тэатрам эстрады. У 1940 узнагароджаны ордэнам «Знак пашаны». У час фашысцкай акупацыі заставаўся ў Мінску, займаўся творчай працай. Ратуючыся ад пакарання савецкімі ўладамі, разам з кампазітарам М. Равенскім выехаў у Германію. У лагерах перамешчаных асоб наладжваў культурнае жыццё. Быў адным з арганізатараў вандроўнай трупы «Беларускі тэатр эстрады», для якога напісаў многа музычных твораў, выступаў як спявак, акцёр,

літаратар (пісаў лібрэта, песенныя тэксты). З 1950 жыў у ЗША. У Нью-Йорку зарабляў на жыццё лекцыямі па музыцы, ігрой на фартэпіяна, вёў рэгулярныя камерцыйныя навучальныя музычныя студыі. У 1950 заснаваў там Беларускі хор. Разам з жонкай, былой прымадоннай Кіеўскай і Венскай опер спявачкай Н. Градэ, выступаў як яе акампаніятар з канцэртамі ў ЗША і Канадзе. У Кліўлендзе кіраваў Беларускім хорам і Кліўлендскім хорам моладзі, музычна-вакальнай студыяй. Пасяліўшыся ў Чыкага, быў першым кіраўніком лірычна-народнага Беларускага ансамбля, заснаванага ў 1956. З Н. Градэ даваў канцэрты ў Тэатры музычнай мініяцюры, улетку — у парку імя Гумбальта. Удзельнічаў у канцэртах для вучняў Джазэфінскай школы. У лютым 1957 у гэтай школе адбыўся вялікі канцэрт класічнай беларускай музыкі з удзелам М. Куліковіча, Н. Градэ, П. Конюха. 12 гадоў кіраваў хорам уніяцкай царквы Хрыста Збаўцы ў Чыкага. Кіраваў выступленнямі беларускіх мастацкіх калектываў у шматлікіх гарадах ЗША.

Творчая спадчына М. Куліковіча заслугоўвае высокага прызнання, аднак не атрымала яго ў выніку неспрыяльных палітычных абставін. Сфера зацікаўленняў кампазітара вельмі шырокая, ахоплівае розныя жанры музычнага мастацтва. М. Куліковіч з'яўляецца аўтарам опер, сімфоній, вакальных твораў, апрацовак народных песень. Як рупны збіральнік і тонкі знаўца фальклору, ён імкнуўся надаць беларускі нацыянальны каларыт сваёй опернай, царкоўнай, танцавальнай і інш. музыцы. Найбольш вядомыя яго творы: оперы «Кацярына» (1939—1940, на лібрэта М. Клімковіча), «Лясное возера» (1943, на лібрэта Н. Арсенневай), «Усяслаў Чарадзей» (1944, на лібрэта Н. Арсенневай), аперэта «З выраю» (1944). Аўтар даследаванняў «Беларуская музычная культура» (Берлін, 1944), «Беларуская музыка» (Нью-Йорк, 1953), «Беларуская савецкая опера» (Мюнхен, 1957). Выдаў некалькі зборнікаў беларускага песеннага фальклору, спеўнікаў, у іх ліку «Зборнік купальскіх і жніўных беларускіх песняў», «Ой, прыйшла Каляда», «Вясна красна», «Юнацкі спеўнік» (Мінск, 1943), «Беларускі песенны зборнік» (Кліўленд, 1955, 1960), «Калядоўшчыкі» (Кліўленд, 1961), «Беларускія песні і танцы для акардэону» (Кліўленд, 1967) і інш. Усяго гарманізаваў каля 600 народных песень. Як музычны крытык і журналіст супрацоўнічаў з часопісамі «Советская музыка» (1939—41, фактычна быў беларускім карэспандэнтам часопіса), «Новы шлях» (1943), газетамі «Беларуская газэта» (1943), «Бацькаўшчына», «Новое Русское Слово», «Россия» і інш., пісаў для іх артыкулы, нарысы па беларускай музыцы. У навуковых працах М. Куліковіча назіраюцца нязвыклыя для савецкага мастацтвазнаўства падыходы да праблемы нацыянальнага, характарыстыкі кампазітараў. У эміграцыі пісаў вершы, прасякнутыя тугой па радзіме, заснаваныя на песенных інтанацыях. Як і музычныя творы, яны захоўваюцца ў архіве М. Куліковіча (Шчаглова), перададзеным Н. Градэ ў Бібліятэку імя Ф. Скарыны ў Лондане.

С. Б. Сачанка.

Бібліяграфія

1.2.

Беларуская музыка: Кароткі нарыс гісторыі беларускага музычнага мастацтва. Ч. І. Нью-Йорк, 1953.

Беларускі песенны зборнік. Кліўленд, 1960.

Byelorussian Songs & Dances. Cleveland, 1967.

1.3.

1942. Купальскія святы беларускага народу // Беларус. газ. 4 ліп.; Паэтка-музыка // Там жа. 28 кастр.

1943. Беларуская народная песня // Новы шлях. № 11; Вытокі беларускае музыкі // Там жа. № 14; Беларуская музыка: дзевятнаццатае і пачатак дваццатага стагоддзя // Там жа. № 16; Як песня свет прайшла // Раніца. № 39; Сялянка // Беларус. газ. 15 вер.; Беларуская музыка ў перыяд ад пачатку XIX ст. да рэвалюцыі 1917 году // Там жа. 4 снеж.

1944. Песня — выразнік народнага светапогляду // Новы шлях. № 1; Сялянка // Раніца. № 6.

1946. Беларускія народныя інструменты; Беларускія народныя танцы; Беларуская народная песня // Беларуская народная культура. Ватэнштэт.

1947. Беларускі тэатр эстрады — у ангельскай зоне // Бацькаўшчына. № 2.

1949. 100 год беларускай оперы // Бацькаўшчына. № 1; Гутаркі аб мастацтве // Наперад. № 19—22.

1951. Беларускі фальклор як адбітак псіхалогіі беларускага народу // Беларус. № 3, 4; Беларуская народная песня у творчыстве выдатных кампазітараў // Веды. № 4.

1952. Паэзія душы і роздуму // Бацькаўшчына. № 11—12; Беларускі фальклор як адбітак псіхалёгіі Беларускага Народу // Беларус. № 1, 2; Мае ўспаміны // Там жа. № 5—11 / Пад псеўд. М. Менскі; Біблія Скарыны ў расейскіх стараверaў / Пад крыпт. М. К.; «Сялянка» // Там жа. № 13; Хада: [Апавяданне] // Там жа. № 15; Геаічны эпас беларускага народу // Там жа. № 16; Беларускія калядкі // Там жа. № 18; Беларуская музыка: Кароткі нарыс гісторыі беларускага музычнага мастацтва // Запісы. № 1, 2.

1953. Мікола Равенскі // Беларус. № 6 / Пад крыпт. М. К.; Мечыслаў Карловіч і ягоная «Літоўская рапсодыя». // Там жа. № 9—11; Купальле // Там жа. № 13; Беларускія скокі // Там жа. № 14; Жніво на Беларусі // Там жа. № 16 / Пад крыпт. К. М.; Беларускія дажынкі // Там жа. № 17 / Пад крыпт. К. М.; Вялікая народная опера (Абрад беларускага вяселля) // Там жа. № 17, 19, 20 / Пад крыпт. К. М.; А. Грэчанінаў і беларуская песня // Там жа. № 21; Беларускія калядныя гульні // Там жа. № 22 / Пад крыпт. К. М.; Мікола Равенскі: [Некралог] // Запісы. № 1; Беларуская музыка: Кароткі нарыс гісторыі беларускага музычнага мастацтва // Там жа. № 1, 2.

1954. Мастак І. Рэпін на Беларусі // Бацькаўшчына. № 7; Віленчукі на сталічных сцэнах // Там жа. № 11; Юбілей оперы «Галька» // Там жа. № 12—13; На службе роднай песьні // Там жа. № 32—33.

1955. Балонкі мінулага // Бацькаўшчына. № 27; Народны абрад Калядаў // Там жа. № 51—52.

1956. Нацыянальныя вызвольна-адраджэнскія ідэі ў савецкай беларускай літаратуры й мастацтве // Бацькаўшчына. № 6—13; Больш увагі мастацтву на эміграцыі // Там жа. № 38; Прэпарацыя беларускай народнай песьні // Там жа. № 47—48.

1957. Без душы // Бацькаўшчына. № 3; Ці патрэбныя камэнтары? // Там жа. № 5; Аб беларускай савецкай паэзіі // Там жа. № 40, 42—43, 48, 49.

1958. Мінулае й сучаснае // Бацькаўшчна. № 1—2; Пад знакам палітычнага каньюнктурызму // Там жа. № 8; «Раўненьне на Маскву» // Там жа. № 9; «Магнаты» // Там жа. № 10; Мастацкая рэпрэзэнтацыя БССР // Там жа. № 35; Аб Майсееўскім трыумфе, нашым «Юрачку» ды аб тым-сім іншым // Там жа. № 37; Аляксей Туранкоў // Там жа. № 40; Змагарныя дарогі; Мастацтва БССР на парозе пятага дзесяцігоддзя // Там жа. № 45—48.

1959. Сакавік — сьвята вялікага Адраджэньня // Бацькаўшчына. № 11—12; Крыху аб мастацкай праўдзе // Там жа. № 32; Кастусь Каліноўскі ў савецкім асвятленні // Там жа. № 37.

1960. Беларускія калядкі; Ці ня час закрануць пытаньне? // Бацькаўшчына. № 1—2; Аб «Бярозцы» // Там

жа. № 10; Пытаньне Беларускае Багаслужбы // Там жа. № 12—13; Прыгонныя тэатры й беларускія зоркі // Там жа. № 24—25; Рэлігійныя матывы ў паэтычнай творчасці Янкі Купалы // Там жа. № 28; Крывой дарогай // Там жа. № 43.

1961. Беларускія Калядкі // Бацькаўшчына. № 1—2; Беларуская класычная песенная спадчына ў тэорыі і практыцы БССР // Там жа. № 23; Беларускае народнае мастацтва // Там жа. № 27.

1962. Чатырохтомнік беларускіх народных песняў у запісах Рыгора Шырмы // Бацькаўшчына. № 1—2; Аб адной важнай справе // Там жа. № 6; Тэма сучаснасці ў творчасці беларускіх савецкіх кампазітараў // Запісы. Кн. 1.

1965. Дзіўная гісторыя // Беларус. № 95.

1982. Мае успаміны (Скароч.) // Янка Купала і Якуб Колас. 1882—1982. Вянок успамінаў пра іх. Гранд Рапідс.

1991. Савецкая беларуская опэра // Спадчына. № 6; [Вершы; Песні] // ЛіМ. 27 вер.

1992. Мае ўспаміны // Маладосць. № 7.

1.5.

На рускую мову. Мои воспоминания (Янка Купала) Пер. с бел. // Нёман. 1992. № 7.

2.3.

На беларускай мове. А. К. Беларуская царкоўная музыка кампазітара М. Куліковіча // Бацькаўшчына. 1949. № 12; Глыбінны У. Выдатны беларускі кампазітар // Беларус. газ. 1943. 24 лют.; Кампазітар Куліковіч пераехаў у Кліўленд // Бел. эмігрант. 1953. № 7; Карасевіч В. Канцэрт памяці Міколы Куліковіча // Беларус. 1971. № 165; Карповіч А. Беларускі песенны зборнік М. Куліковіча // Бацькаўшчына. 1955. № 36; Яго ж. Памяці Міколы Куліковіча // Беларус. 1978. № 254; Мальдзіс А. Кампазітар і паэт // ЛіМ. 1991. 27 вер.; Пікарда Г. Кожны дзень, кожны час Беларусы // Голас Радзімы. 1992. 29 крас.; 28 мая; 4 чэрв.; Яго ж. Мікола Куліковіч-Шчаглоў (1896—1969) // Беларус. 1989. № 358—362; Р. В. др. Праф. Мікола Куліковіч не жыве // Божым шляхам. 1969. № 3; Я. Ч. На маргінесе канцэрту ў чэсць кампазітара Міколы Куліковіча // Зніч. 1971. № 10.

2.4.

На беларускай мове. Арсеньева Н. Памяці кампазітара Міколы Куліковіча: [Верш] // Беларус. 1971. № 165.

Т. М. Махнач.

КУПРЭЕЎ МІКОЛА

Купрэеў Мікола Сымонавіч (н. 25.5.1937, в. Ямнае Рагачоўскага р-на Гомельскай вобл.), паэт. Член СП Беларусі з 1994.

Бацька М. Купрэева быў настаўнікам пачатковай школы, маці забіта фашыстамі ў Вялікую Айчынную вайну. Пасля вайны сям'я пераехала на Брэстчыну. Скончыў Івацэвіцкую сярэднюю школу (1957), факультэт беларускай і рускай мовы і літаратуры Брэсцкага педагагічнага інстытута (1962). Да 1990 працаваў настаўнікам у школах Брэсцкай вобласці і ў раённых газетах. Цяпер на пенсіі.

Літаратурную працу пачаў у 1957. Спачатку друкаваўся мала, але з канца 1980-х г. яго вершы, балады, паэмы пачалі ўсё часцей з'яўляцца ў перыёдыцы. Выдаў кнігі паэзіі «Непазбежнасць» (1967), «Правінцыйныя фантазіі» (1995). Аўтар паэмы «З сястрой і Уладзімірам Караткевічам на Рагачоўшчыне» (1988). Выверанасць думкі і слова, арыгінальнасць раскаванай, свабоднай формы верша, шчырае трапяткое пачуццё, нестандартныя вобразы, глыбіня паэтычнага падтэксту і ў той жа час прастата выказвання — характэрныя рысы паэзіі М. Купрэева, якую жывіць нацыянальны дух. Яго паэзія вабіць зямной асновай, спалучанай з метафарычнасцю радка, адметным поглядам на жыццё.

Жыве ў в. Папялёва Пружанскага р-на Брэсцкай вобл.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Непазбежнасць: Паэзія. Мн., 1967. Рэц.: Варно У. На хадулях «арыгінальнасці» // ЛіМ. 1968. 20 лют.; Гаўрусёў С. Чую дыханне зямлі // Чырв. змена. 1967. 15 ліп.; Гнилomедов В. Утверждение естественности // Дружба народов. 1967. № 8; Жычка Х. Хацеў сказаць... // Полымя. 1967. № 9; Моисейчик А. Неизведанными тропами // Заря. 1967. 24 нояб.; Тарас В. Сваё праз чужое // Маладосць. 1968. № 3.

Правінцыйныя фантазіі: Вершы. Мн., 1995.

1.3.

1957. «Победа»: [Сцэнка] // Сов. Отчизна. № 5.

1958. Мой друг Петя; Солнце за пазухой; Дедушка Эхо; Почему у Пети борода не выросла; Как Петя помогал ловить шпиона; Этажерка; Полет на Луну: [Маленькія апавяданні] // Сов. Отчизна. № 2.

1962. Табе; «Не прыдзеш дадому ніколі...»; «Мабыць зямля тут у нас такая...»; «Журавы не пралятаюць міма...»: [Вершы] // Маладосць. № 5; Не! — атамным выпрабаванням: [Верш] // Зара. 17 чэрв.; «Не прыдзеш дадому ніколі...»: [Верш] // ЛіМ. 15 мая.

1963. Калі хочаш наведаць мой край; «Недзе далёка...»; «Тады ж палюбіў я і вуліцы тыя...»: [Вершы] // Маладосць. № 5; «Не прыдзеш дадому ніколі...»: [Верш] // Заря. 6 янв.; Зямля і песні: [Верш] // Там жа. 3 апр.; Калі хочаш наведаць мой край: [Верш] // Там жа. 9 июня; Балада пра чаравікі; «Калі захварэю цяжка...»: [Вершы] // Там жа. 8 сент.; Недзе далёка...: [Верш] // ЛіМ. 21 мая; Ракуэл Кент: [Верш] // Там жа. 27 жн.; Гарады спыняюцца ля астравоў: [Верш] // Там жа. 12 ліст.; «Кожная бярозка — нібы песня...»: [Верш] // Чырв. змена. 27 чэрв.

1964. Элегія; «У гэты маёвы ранак...»; «Пакліч жа мяне...»; Сонечка; «Была восень і сцежка ў лузе...»: [Вершы] // Маладосць. № 12; Элегія [Верш] // Заря. 22 авг.; Песня дзяўчыны: [Верш] // Там жа. 19 дек.; Кветкі ў расе: [Верш] // ЛіМ. 19 чэрв.; Сонечка; «Была восень...»: [Вершы] // Там жа. 15 снеж.; Ці будзе ноч апошняй элегіі?: [Верш] Чырв. змена. 15 ліп.

1965. Паланез Агінскага: [Верш] // Полымя. № 12; Калі хочаш наведаць мой край...: [Верш] // Гродн. правда. 29 мая; Кветкі ў расе; Прайшла жанчына; «Мабыць, зямля тут у нас такая...» [Вершы] // Заря. 24 марта; Апантаны: [Верш] // ЛіМ. 13 ліп.; Вайна і вясна; «Па вуліцы плыў тапаліны пух...»; «Ішоў па зямлі чалавек...»; Радзіме маёй, Беларусі...: [Вершы] // Чырв. змена. 7 лют.; «Калі разумець не хочаце...»; Так яно пачыналася; «Дзеці босыя беглі па сонцу...»; Яблынькі; А мы ўсё пытаемся: [Вершы] // Там жа. 25 ліп.

1966. Я хацеў бы вам сказаць...: [Верш] // Заря. 11 сент.

1967. «Ты, буй-Рурыча й Давідзе...»; «У каханні тваім і маім згараю...»; «Галінкай сухою — не быць на дрэве...»; «Калі мяне не будзе доўга...»: [Вершы] // Заря. 19 апр.; Палескі Кастрычнік: [Верш] // Там жа. 18 нояб.; Беларускі трыпціх; Сцежка: [Вершы] // ЛіМ. 31 сак.

1968. Наша зямля: [Верш] // Вяч. Мінск. 19 вер.

1969. Прынёс рэдактару вершы...: [Верш] // ЛіМ. 21 кастр.

1971. Дняпроўскія мроі; Мілая бярозка...; Вядзі, мой капітан...: [Вершы] // ЛіМ. 16 крас.

1972. «Ранне буйнее...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 72. Мн.; Брэст. 25 кастрычніка 1971 г.: [Верш] // Заря. 11 марта.

1974. Рэкі Івана; Апошняе слова бярозы...: [Вершы] // Дзень паэзіі — 74. Мн.; Выбух у зялёным лузе; Вечны ўздых; «З брацкіх магіл...»; «Сёння позна сядзець не буду...»: [Вершы] // Маладосць. № 5; «З брацкіх магіл...»; «Сёння позна сядзець не буду...»: [Вершы] // Заря. 23 нояб.

1975. «Сёння памёр чалавек...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 75. Мн.

1978. Беларускі трыпціх; Так яно пачыналася; Кветкі ў расе: [Вершы] // Адданасць. Мн.; Балада пра партызанскія чаравікі: [Балада] // Беларуская балада. Мн.; «Адыходзяць мамы ў свет далёкі...»; Сакавіцкае: [Вершы] // Дзень паэзіі — 78. Мн.; «З брацкіх магіл...»: [Верш] // Заря. 25 окт.; І пройдзе ля сваіх дамоў... // Чырв. змена. 29 мая.

1980. З нізкі «Птушкі Беларусі»: Вясковыя вераб'і; Драчы; Буслы; «Якім асеннім днём ці вечарам...»; Баладнае; «У цэнтры ўпраўлення палётам...»: [Вершы] // ЛіМ. 28 сак.; Споведзь бярозы: [Верш] // Чырв. змена. 24 жн.

1981. Рэкі Івана: [Верш] // Заря. 7 июля; Сухары Рыгора Барадуліна: [Верш] // Знамя юности. 1 июля.

1983. «Мне сёння хораша...»; 1863: [Вершы] // ЛіМ. 30 снеж.

1.4.

1978. Лазарук В. Валынь; Мах П. Мой верасень: [Вершы] / З укр. // Заря. 22 сент.; Гей В. Ад Палесся да Байканура: [Верш] / З укр. // Там жа. 2 дек.

1981. Гей В. Вытокі: [Урыўкі з паэмы] / З укр. // Заря. 21 авг.

1982. Гей В. Полымя Брэста: [Верш] / З укр. // Заря. 6 февр.; Струцюк О. Краса; «Як у чыстую казку...»: [Вершы] / З укр. // Там жа. 10 июня; Чарняк М. «Радасна дзецям і ўвечар і рана...»: [Верш] // Там жа. 18 сент.

1984. Гей В. Вытокі: [Фрагменты з паэмы] // Заря. 12 окт.

1.5.

На польскую мову. Elegia: / Tł. W. Segal // Materiały Repertuarowe. 1965. № 3; 1970. № 4; Tygodnik Kulturalny. 1982. № 30.

На ўкраінскую мову. Я хотів сказати; Замість лекції про життя; Полонез Огінського; Коли осягнути не хочете; Неминучість; Елегія; Лісові сполохи; Журавлі не пролітають мимо: [Вершы] / Пер. І. Гнатюк, Й. Струцюк, В. Лучук, О. Шевченко // Калинові мости. К., 1969; Коли хочеш відвідать мій край: [Верш] / Пер. О. Шевченко // Робітнича газета. 1969. 19 жовт.; Елегія; [Верш] / Пер. Й. Струцюк // Рад. Волинь. 1979. 15 верес.

2.3.

На беларускай мове. Калеснік У. Зорны спеў. Мн., 1975. С. 327—330; Шпакоўскі Я. Пойдзем у Харошша // Шпакоўскі Я. Узрушанасць. Мн., 1978; Ягож. Структура вершаванага вобраза. Мн., 1972. С. 120—127.

У. М. Ларчанка.

КУПЦЭВІЧ ФЕЛІКС

Купцэвіч Фелікс Піліпавіч [псеўд.: Алесь Валожка, Алесь Валошка; 1900, Гродна — 1930-я г. (?)], крытык, празаік, паэт, перакладчык.

Біяграфічных звестак пра Ф. Купцэвіча захавалася мала. Яго працоўны шлях пачаўся ў Гродне, дзе ён яшчэ гімназістам адразу пасля рэвалюцыі 1917 займаў пасаду таварыша старшыні прафсаюза чыгуначнікаў. Потым працаваў у праўленні кааператыва, на чыгунцы, культасветработнікам. У 1919 уступіў у партыю бальшавікоў і па яе даручэнні ў 1920 дзейнічаў у польскім тыле як разведчык Заходняга фронту, вёў падпольную работу па арганізацыі партызанскіх дружын і падрыхтоўцы насельніцтва да ўзброенай барацьбы. Кіраваў выступленнем сялян супраць польскіх улад, удзельнічаў у баях на Гродзеншчыне. У гэты час адбылася сустрэча Ф. Купцэвіча з У. Жылкам. Дэмабілізаваны з Чырвонай Арміі ў 1927. Працаваў у апараце ЦК КП(б)Б (1925). Пасля далучэння Гомельшчыны да БССР (1926) накіраваны на пасаду загадчыка аддзела агітацыі і прапаганды Калінінскага акругкама партыі. Актыўна ўдзельнічаў у культурным жыцці, супрацоўнічаў з мясцовай філіяй «Маладняка». У 1927 вярнуўся ў Мінск, працаваў у газеце «Звязда», дзе завязалася цеснае сяброўства з У. Жылкам. Скончыў 1-ы курс інстытута чырвонай прафесуры. У жніўні 1930 арыштаваны. У 1931 вывезены ў Сібір, дзе і загінуў.

Друкавацца пачаў у 1920. З 1926 выступаў з апавяданнямі ў часопісе «Маладняк Калініншчыны» пад псеўд. Алесь Валошка. Але найбольш вядомы як крытык. Пісаў рэцэнзіі і артыкулы пра творчасць Ц. Гартнага, К. Чорнага, М. Зарэцкага, якія друкаваліся ў часопісе «Узвышша» (1928—29). Яго крытыка была пераважна канструктыўнай: у кваліфікаваным аналізе спалучаліся тонкая назіральнасць і сталы эстэтычны густ, уменне бачыць асаблівасці творчай манеры пісьменніка. Сустракаліся ў яго і недапушчальныя прыёмы крытыкі, калі артыкулы перапаўняліся палітычнай вульгарызатарскай тэрміналогіяй (артыкул «Аб беларускай мастацкай перыёдыцы»), калі пісьменнікаў-белапаўцаў ён называў нацдэмамі, анархістамі, дробнымі буржуа, а кіраўнікоў БелАППа — апартуністамі.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.3.

1920. «Наша Каляіна» вузка ды крывая...»: [Верш] // Наша Каляіна. 20 лют. / Пад псеўд. Валошка.

1926. На бацькаўшчыне: [Апавяданне] // Маладняк Калініншчыны. № 3—4 / Пад псеўд. Алесь Валожка; Байструк: [Апавяданне] // Там жа. № 5—6 / Пад псеўд. Алесь Валошка; За зямлю: [Апавяданне] // Світанне. № 1. / Пад псеўд. А. Валошка.

1928. Аб маністычным разуменні творчасці Цішкі Гартнага // Узвышша. № 6.

1929. Літаратурная хлестакоўшчына або «прадукт уласнай самабытнасці» // Узвышша. № 1; Супраць эклектызму: [Рэц. на кн.: Жылуновіч З. Узгоркі і нізіны. Мн., 1928] // Там жа. № 3; «Сочинительство» ці творчасць // Там жа. № 4; Пра «Вераснёвыя ночы» К. Чорнага: [Рэц. на кн.: Чорны К. Вераснёвыя ночы. Мн., 1929] // Там жа. № 5; Пра творчасць М. Зарэцкага // Там жа. № 8.

1.4.

1920. Горкі М. Макар Чудра: [Апавяданне] / З рус. // Наша Каляіна. 20 лют. / Пад псеўд. Валошка.

2.3.

На беларускай мове. Гародня А. Тры аркушы бессаромнае фальсіфікацыі // Маладняк. 1929. № 4; Ягож. Фармалістычны факстрот і «самабытная» лявоніха // Там жа. 1929. № 9; Калеснік У. Ветразі Адысея: Уладзімір Жылка і рамантычная традыцыя ў беларускай паэзіі. Мн., 1977. С. 282—284; 289—290; Карабан С. Нарысы гісторыі беларускай савецкай крытыкі 20—30-х гадоў. Мн., 1971. С. 86; Мушынскі М. Беларуская крытыка і літаратуразнаўства (20—30-я гады). Мн., 1975. С. 226—228, 251—252, 262—265.

В. М. Грышкевіч.

КУРБЕКА ІВАН

Курбека Іван Сцяпанавіч (псеўд.: Кубелец І., Сцепанюк К.; н. 10.11.1934, в. Серабрышча Баранавіцкага р-на Брэсцкай вобл.), паэт, літаратуразнавец. Член СП Беларусі з 1994.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Маці, Вольга Антонаўна, звычайная, але мудрая, гасцінная і чулая сялянка; бацька, Сцяпан Лаўрэнцевіч, быў выдатным столярам, вясёлым чалавекам, цікавым апавядальнікам. Пасля заканчэння Серабрышчынскай сямігодкі І. Курбека вучыўся ў Моўчадскай сярэдняй школе. У 1953 паступіў на філалагічны факультэт (аддзяленне беларускай мовы і літаратуры) БДУ. З 1958 ён навуковы супрацоўнік Літаратурнага музея Янкі Купалы, з 1964 навуковы, старшы навуковы супрацоўнік, загадчык аддзела Літаратурнага музея Якуба Коласа.

Літаратурную працу пачаў у 1958. Выступае ў перыядычным друку, па радыё і тэлебачанні. Выдаў кніжку гумарыстычных вершаў «Абы здароўе» (1979), альбомы для выставак у школе «Янка Купала» (1965, 1983), «Якуб Колас» (1967, 1980, у сааўт.), альбом «Якуб Колас. Жыццё і творчасць» (1967, 1974, у сааўт.). Вершы І. Курбекі змяшчаліся ў калектыўных зборніках «Асцюкі за каўняром» (1979, 1989) і інш. Выдаў кнігу лінгвістычных загадак (шарады, метаграмы, лагагрыфы, анаграмы) «Хітрыя літары» (1991), зборнік «Руска-беларускія крыжасловы: Займальны дапаможнік для ўдасканалення мовы» (1993). Піша літаратурна-крытычныя артыкулы, успаміны, яго вершы ўражваюць дасціпнасцю, уменнем абыграць любую з'яву, нечакана перафразаваць чужое выказванне. Прырода шчодра надзяліла яго гумарам, талентам імітацыі, падробкі чужых галасоў. Займальна піша для самых маленькіх чытачоў, абуджаючы у іх фантазію, кемлівасць, вынаходлівасць. І ўсё гэта гучыць неназойліва, нібы запрашэнне ўключыцца ў гульню. Працуючы каля 40 гадоў на ніве музейнай справы, І. Курбека жывым словам ушаноўвае памяць народных песняроў — Янкі Купалы і Якуба Коласа ў самых розных аўдыторыях. Ім укладзены многія зборнікі, альбомы, буклеты, прысвечаныя творчасці гэтых пісьменнікаў.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Абы здароўе: Вершы, мініяцюры, каламбуры. Мн., 1979. (Б-ка «Вожыка»).

Хітрыя літары: Шарады, метаграмы, лагагрыфы, анаграмы. Мн., 1991.

1.3.

1958. У музеі народнага паэта // ЛіМ. 22 ліст.

1959. Кніга аб партызанскай мужнасці: [Рэц. на кн.: Зазека Я. Партызанскія сцежкі. Мн., 1959] // Полымя. № 10.

1960. Гасцінны дом: Нарыс // Маладосць. № 7; Беларускія прыпеўкі: [Рэц. на кн.: Беларускія прыпеўкі. Мн., 1960] // Там жа. № 10; Вучыць трэба цікава: [Рэц. на кн.: Вольскі В. Чайкі над Нараччу. Мн., 1959] // Полымя. № 5; Жывыя старонкі жыцця паэта // Звязда. 3 лют.; Юнацкае сэрца // ЛіМ. 9 сак.; Чым хата багата: [Рэц. на кн.: Скрыпка М. Мая хата не з краю. Мн., 1959] // Там жа. 3 чэрв.

1961. Назіранні над «назіраннямі» // ЛіМ. 28 ліп.

1962. Подых жыцця: [Рэц. на кн.: Асіпенка А. Подых кветак і працы. Мн., 1960] // Беларусь. № 4; Вялікі друг дзяцей: (Да 80-годдзя з дня нараджэння Я. Купалы) // Бярозка. № 7; Жыве тут сэрца паэта // Віцеб. рабочы. 6 ліп.; Героі паэмы трымаюць сцяг // Калгас. праўда. 5 ліп. / Сааўт. К. Цвірка; Словы любові і ўдзячнасці //. ЛіМ. 20 крас.

1963. Чужымі рукамі; Выкладчыца злітавалася: Гумарэскі // Маладосць. № 6; Гаварыць пра сучаснасць на ўвесь голас // Чырв. змена. 7 жн.

1964. Сінтаксіс у каханні: [Верш] // Вожык. № 19; Дапаможнік ці рэцэптнік? // ЛіМ. 21 студз. / Пад псеўд. К. Сцепанюк; Сінтаксіс у каханні: [Верш] Ніва. 6 снеж.

1965. Сябра беларускага народа // Голас Радзімы. № 38; Жыве тут сэрца песняра // Там жа. № 42; «З цэлым народам...» // Звязда. 19 вер.

1968. Пра пісьменніка і чалавека: [Рэц. на кн.: У сэрцы народным. Мн., 1967] // Полымя. № 8; Якуб Колас — савецкім воінам // Голас Радзімы. № 9; Дзядзька Юзік // ЛіМ. 2 лют.

1969. Каб жыў паэт...: [Верш] // Вожык. № 24; Аўтар беларускага гімна // Голас Радзімы. № 46; Неўміручасць // ЛіМ. 7 ліст.

1971. Сінтаксіс у каханні; «Чаго зрабіць з нас час не можа...»: [Вершы] // Універсітэт паэтычны. Мн.; Слава ўдзячнасці песняру // Вяч. Мінск. 20 мая; Шчодрасці праменнасць // Звязда. 26 снеж.

1973. «Адсталая» старая: [Верш] // Вожык. № 17; Першапраходца // Голас Радзімы. № 20; Галіны Міхалавага дрэва // Работніца і сялянка. № 8.

1974. Дзед і ўнук: [Верш] // Вожык. № 3; Як жонка мужа ратавала: [Верш] // Там жа. № 15; «Несучасная старая»: [Верш] // Віцеб. рабочы. 21 снеж.

1975. Герой і выканаўца паэмы Коласа // Беларусь. № 3; Дзядзька Юзік // Голас Радзімы. 25 сак.

1976. Афёра: [Верш] // Вожык. № 12.

1978. Задаволенасць; Савіная сям'я: [Вершы] // Вожык. № 14; Яе усё хвалявала // Голас Радзімы. 13 чэрв.; Галіны Міхалавага дрэва // Там жа. 14 вер.

1979. Абы здароўе: [Верш] // Вожык. № 3 / Пад псеўд. І. Кубелец; Прызнанне; Вучонасць; Спаборніцтва; Лектар-эрудыт: [Вершы] // Там жа. № 9; Маме дагадзіў: [Верш] // Ніва. 13 мая.

1980. З Коласавай біяграфіі // ЛіМ. 21 сак.; Чалавек шчодрай душы // Там жа. 19 снеж.; Памяці песняра // Там жа. 26 снеж. / Пад псеўд. К. Сцепанюк.

1981. Такой яе помню // Работніца і сялянка. № 12; Сястра Коласа — Марыя // Голас Радзімы. 12 лют.

1982. Загадкі // Беларусь. № 4; Жывое сэрца песняра // Там жа. № 11; Дарожныя здарэнні: [Гумарэскі] // Вожык. № 17; «Пакідалі мы дзве каляіны...» // Работніца і сялянка. № 11; Рупнасць // Голас Радзімы. 14 студз.; «Узносся ж вышай ты, Радзіма мілая!» // Там жа. 4 ліст.; Коласаў Панас — сярод нас // ЛіМ. 29 кастр.

1983. З любоўю да роднага слова // ЛіМ. 16 снеж.

1984. Хто лепшы?: [Верш] // Вожык. № 1; Ніва. 26 лют.; Добры зяць: [Верш] // Там жа. № 4; Загадкі // Там жа. № 12; Запрашэнне ў Музей // Маладосць. № 10; З думай пра песняра // ЛіМ. 2 сак.; Ніва. 26 лют.

1985. У памяць дзядзькі Юзіка // Голас Радзімы. 21 сак.; Радкі кладуцца на душу // ЛіМ. 8 сак.; Добры зяць: [Верш] // Ніва. 10 ліст.

1.4.

1964. Шталоўскі Ш. Думкі ўголас / З чэш. // Усмешкі сяброў. Мн.

1.5.

На рускую мову. Любовь и синтаксис: [Верш] / Пер. Е. Весенин, В. Корчагин // Молодой «Вожык». М., 1966.

1.6.

Янка Купала: Жыццё і творчасць. Матэрыялы для выстаўкі ў школе. Мн., 1965 / Скл. Рэц.: Андраюк С. Біяграфія паэта ў ілюстрацыях // Беларусь. 1966. № 4; Базаревич Н. Альбом-выставка о Я. Купале // Сел. газ. 1966. 4 янв.; 2 выд. Мн., 1983.

Літаратурны музей Якуба Коласа: [Альбом]. Мн., 1967 / Скл. з М. Базарэвічам.

Якуб Колас. Жыццё і творчасць: Матэрыялы для выстаўкі ў школе. Мн., 1967 / Скл. з М. Базарэвічам. Рэц.: Пратасевіч М. Вучням пра Я. Коласа // Беларусь. № 8; 2-е выд. Мн., 1980.

Якуб Колас. Вершы. (1882—1972). Мн., 1972 / Скл. з М. Базарэвічам.
Песняй вітаю я вас! Мн., 1974 / Скл.
Якуб Колас. Жыццё і творчасць. Мн., 1974 / Скл. з інш.
Якуб Колас. Вершы. Мн., 1982 / Скл. з М. Базарэвічам.
Успаміны пра Якуба Коласа. Мн., 1982 / Скл. 2.3.
На беларускай мове. Барадулін Р. Прадмова // Курбека І. Абы здароўе. Мн., 1979; Жыгоцкі М. Цікавае выданне // Голас Радзімы. 1967. № 29; Сіпакоў Я. [Уступны артыкул] // Колас Я. Вершы. (1882—1972). Мн., 1972.

Т. М. Махнач.

ЛАПУШЫН РАДЗІСЛАЎ

Лапушын Радзіслаў Яфімавіч (н. 10.12.1961, Мінск), паэт. Кандыдат філалагічных навук (1993). Член СП Беларусі з 1994. Піша на рускай мове.

З сям'і служачых. Бацька, Яфім Сямёнавіч, адвакат; маці, Бэла Ізраілеўна, дацэнт у Беларускай політэхнічнай акадэміі. Пасля школы вучыўся на факультэце журналістыкі БДУ, які скончыў у 1985. З 1985 карэспандэнт газеты «Автозаводец», у 1987—90 аспірант кафедры рускай літаратуры БДУ. З 1990 выкладчык рускай літаратуры ў БДУ.

Вершы піша з дзяцінства. Першая публікацыя ў часопісе «Юность» у 1978. У друку Беларусі выступае з 1980: у альманаху «Дзень паэзіі», часопісах «Нёман», «Крыніца» і інш. У 1990 выйшла кніга яго паэзіі «Тры погляды», у 1993— «Між лістотай і снегам». Перакладае з беларускай мовы вершы М. Багдановіча (увайшлі ў абодва зборнікі), Л. Дранько-Майсюка і інш.

Паэт гарадской тэматыкі. Але урбаністычная дамінанта не засланяе жывых малюнкаў прыроды. Горад у яго вершах своеасаблівы, адухоўлены, сагрэты чалавечым пачуццём і разуменнем, набліжаны да чалавека. Дэталі ў яго творах знешне някідкія, але паэтычна пераканаўчыя.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.
Три взгляда: Стихи. Мн., 1990 (Первая книга поэта).
Между листьями и снегом: Лирика. Мн., 1993.
Трагическое в творчестве А. П. Чехова: Автореф. дисс. ...канд. филол. н. Мн., 1993.
1.3.
1978. «Я уеду из этого дома...»; «А дальше было поле»: [Вершы] // Юность. № 1.
1980. «Еще течет по желобу вода...»; «В саду фонари зажигают...» [Вершы] // Дзень паэзіі — 80. Мн.; «Мой друг на пристани стоит»: [Верш] // Чырв. змена. 30 крас.
1981. «В сладком дыму костра...»; «Желтое с красным...»; «И в глазах утонула звезда...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 81. Мн.; «В воду деревья гляделись...»; «Вечерело. Поле угасало...»; «В сладком дыму костра...»: [Вершы] // Знамя юности. 17 июля.
1982. «Я вижу все, что захочу!..»: [Верш] // Дзень паэзіі — 82. Мн.
1985. Спасенные рыбы; Прощание со старым домом; «Где кладбище готовится на снос...»; Монолог; «Снег пошел...»; «Тихо на свете...»: [Вершы] // Весенние голоса. М.

М. П. Барташэвіч.

ЛАПЦІК ВЯЧАСЛАЎ

Лапцік Вячаслаў Віктаравіч (псеўд. Пятро Выспа, н. 16.9.1952, в. Сіманы Мядзельскага р-на Мінскай вобл.), дзіцячы пісьменнік, празаік, публіцыст. Член СП Беларусі з 1994.

Нарадзіўся ў сям'і рыбака. З 1960 вучыўся ў Чараўкоўскай васьмігадовай школе, у 1970 закончыў Нарацкую сярэднюю школу і паступіў на факультэт журналістыкі БДУ, які скончыў у 1975. З 1975 працаваў карэспандэнтам газеты «Чырвоная змена», з 1981 рэдактарам Галоўнай рэдакцыі літаратурна-драматычных праграм Беларускага тэлебачання, з 1984 рэдактарам рэпертуарна-рэдакцыйнай калегіі Міністэрства культуры Беларусі, з 1988 загадчыкам аддзела культуры рэдакцыі штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва». З 1991 рэдактар газеты «Дзеці і мы».

Пісаць мастацкую прозу пачаў яшчэ ў школе. Першыя абразкі і замалёўкі змяшчаў у мядзельскай раённай газеце. У рэспубліканскім друку пачаў выступаць з 1977. Друкаваўся ў калектыўным зборніку «Рыбак» (1987). Аўтар зборнікаў апавяданняў «Паядынак у ціхай затоцы» (1989) і «Ранішняя дарога» (1990), кнігі нарысаў «Мой сум, Нарочча» (1993), п'есы «Гапон і Кацярына», пастаўленай у 1992 Брэсцкім драматычным тэатрам, шматлікіх нарысаў, артыкулаў і рэцэнзій у рэспубліканскай перыёдыцы. Тэма возера Нарач — асноўная ў творчасці В. Лапціка. Уражвае непадробны боль, грамадзянская страснасць і разуменне праблемы. «Мы не толькі губім казачнае возера, але гэтым самым зацвярджаем прысуд і сабе: разам з вадаёмам неўпрыкмет рухаецца да краю гібельнай прорвы і сам чалавек»,— гаворыць аўтар, прысвячаючы свае публіцыстычныя артыкулы сацыяльным і экалагічным праблемам. Апавяданні В. Лапціка камерныя, прасякнутыя душэўнай спагадай да людзей.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Паядынак у ціхай затоцы: Апавяданні. Мн., 1989.

Ранішняя дарога: Апавяданні. Мн., 1990.

Мой сум, Нарочча: Нарысы. Мн., 1993.

1.3.

1977. Што такое добра? // Чырв. змена. 10 лют.; Аленчына люстэрка // Там жа. 27 ліст.

1978. За ўсё даражэй: [Рэц. на кн.: Шиманский М. Слышим ваши шаги... Мн., 1977] // Чырв. змена 7 лют.

1979. Чалавек з легенды: [Нарыс пра камандзіра партыз. атрада А. Самуйліка] // Беларусь. № 9; На радзіме А. Міцкевіча: [Дом-музей. Навагрудак] // Наст. газ. 22 снеж.

1980. Далёкі вясковы бераг: [Рэц. на кн.: Саламаха У. На ўзмежку радасці. Мн., 1980] // Чырв. змена. 19 кастр.

1985. Працягваем кнігу часу: Развагі пасля рэсп. фестывалю сучас. літоўск. драматургіі ў Шаўляі // Мастацтва Бел. № 6; У дарозе: Апавяданне // ЛіМ. 6 вер.

1.6.

Мележ І. Завеі, снежань...: Раман з «Палес. хронікі». Артыкулы, эсэ, інтэрв'ю. Мн., 1992 / Скл. *М. П. Барташэвіч.*

ЛЕАНІДАЎ ВАСІЛЬ

Леанідаў (сапр. Багамольцаў) Васіль, паэт.

Біяграфічныя звесткі пра В. Леанідава не выяўлены. Вядома толькі, што ён вучыўся ў Мінскім вышэйшым педагагічным інстытуце. Рэпрэсіраваны ў 1936.

Друкавацца пачаў у 1932. Яго вершы публікаваліся ў часопісах і газетах «Полымя рэвалюцыі», «Беларусь калгасная», «Чырвоная Беларусь», «Звязда», у альманахах «Аднагодкі» (верш «Пагранічнік»), «Заклік», «Ударнікі». Вершы В. Леанідава — своеасаблівая даніна рыторыцы, патрабаванням савецкай ідэалогіі 1930-х г. *Л. С. Савік.*

Бібліяграфія

1.3.

1932. Лясны камбінат: [Верш] // Бел. калг. № 6—7.

1933. Вечар у такарным: [Верш] // Заклік. № 3; На прарыве: [Верш] // Полымя рэвалюцыі. № 10; Машыніст каткоў: [Верш] // Чырв. Бел. № 1; Вясна: Азначэнне старой вясны; Азначэнне новай вясны; Мы рыхтуем насенне к сяўбе; Штурм палёў: [Вершы] // Там жа. № 7; Па першаму закліку пойдзем у бой: [Верш] // Чырвонаарм. праўда. 26 снеж.

1934. Два апавяданні: [Верш] // Ударнікі. Альманах 3-ці.

1935. Пагранічнік: [Верш] // Аднагодкі. Мн.; Полымя рэвалюцыі. № 5.

1936. Балада пра вестаўога: [Верш] // Полымя рэвалюцыі. № 2.

1937. У гарах Гвадарамы: [Верш] // Звязда. 6 кастр.; Кніга, якая выкрывае твар фашызма: [Рэц. на кн.: Брэдэль В. Испытание. М., 1936] // ЛіМ. 1 мая; «Народу звычай у люстры ясным ён чытаў...» // Там жа. 18 жн.

1.4.

1931. Тынаў Т. Даём — заём!: [Верш] / З рус. // Камунар Магілёўшчыны. 27 чэрв. / Пер. пад прозв. Багамольцаў; Сааўт. пер. Волкаў. *В. М. Грышкевіч.*

ЛЕБЯДА ТОДАР

Тодар Лебяда (сапр. Шырокаў або Шыракоў Пётр Фёдаравіч; інш. псеўд. Клім Каліна; 6.1.1914, Віцебск — 1970; пахаваны ў пасёлку Воршава Пуцяцінскага р-на Разанскай вобл.), драматург, паэт, празаік, публіцыст.

З сям'і рабочага. З маленства хлопчык спазнаў галечу і няшчымніцу: бацька рана памёр, маці — Настасся Паедава — працавала прадзіцай на чыгунцы і атрымлівала вельмі мала. У Віцебску ён скончыў сямігодку і чыгуначнае рамеснае вучылішча, а ў 1933 паступіў у Мінскі педагагічны інстытут. У гэты час спрабуе пісаць нарысы і вершы, якія змяшчае ў газетах «Віцебскі рабочы», «Савецкая Беларусь», «Піянер Беларусі». У 1936 ён і яшчэ адзінаццаць студэнтаў інстытута былі беспадстаўна абвінавачаны ў «буржуазным нацыяналізме» і арыштаваны. Вярхоўны суд БССР асудзіў яго на 5 гадоў. Тэрмін адбываў у Новасібірскай вобласці. У 1940 па хадайніцтву жонкі Б. Цыпінай Тодара Лебяду прывезлі ў Мінск «для перагляду справы». З Мінска адправілі ў г.Чэрвень, дзе і застала яго вайна. У час акупацыі жыў з сям'ёй у Віцебску. У 1943—44 рэдактар газеты «Беларускае слова». Пісаў вершы, апавяданні, драматычныя творы. Тут напі-

сана яго п'еса «Загубленае жыццё» — першы антыбальшавіцкі твор у беларускай драматургіі. У 1943 рэжысёр В. Селях-Качанскі ажыццявіў пастаноўку гэтай п'есы на сцэне Мінскага гарадскога тэатра, а ў 1952 яна выйшла ў Канадзе асобным выданнем. У 1944 у Мінску з'явіўся і першы паэтычны зборнік паэта «Песьні выгнаньня». У яго ўвайшлі вершы, напісаныя Т. Лебядой у сталінскіх лагерах. У маі 1947 Ваенны Трыбунал войск МУС Мінскай вобласці зноў асудзіў Тодара Лебяду, на гэты раз на 25 гадоў. У якіх раёнах Сібіры адбываў ён свой тэрмін, невядома. Вядома толькі, што 30 жніўня 1956 ён быў вызвалены з-пад варты, а ў 1960 прыехаў у Слонім, дзе працаваў рэзчыкам паперы на кардоннай фабрыцы «Альбярцін». Тут напісаў п'есу ў трох актах «У нас, на Гродзеншчыне», прысвечаную вясковаму жыццю. Пісаў і апавяданні. Асабліва яму ўдаваліся гумарыстычныя апавяданні і абразкі на маральна-этычныя тэмы. У студзені 1962 ён пераехаў у г. Чэрвень і працаваў у чэрвеньскай райгазеце. У канцы 1962 назаўсёды пакінуў Беларусь. У апошнія гады яго непакоіла сэрца. Ён перанёс два інфаркты і памёр на пачатку 1970 года.

С. М. Чыгрын.

Бібліяграфія

1.2.

Песьні выгнаньня. Мн., 1944; Выд. 2, факсім. Мн., 1991 / Пад псеўд. Тодар Лебяда.

Загубленае жыццё: Драма ў 3 дз. Монтрэаль, 1952 / Пад псеўд. Тодар Лебяда.

1.3.

1931. Будні цэху: [Верш] // Штурм. № 1; Чорная каса: [Верш] // Віцеб. пралетарый. 12 снеж.; Ударнік у літаратуры: [Верш] // Там жа. 29 снеж.

1932. Вынаходца: [Верш] // Віцеб. пралетарый. 7 сак.; Чырвоныя абозы: [Верш] // Там жа. 9 вер.

1933. Другое жыццё: [Нарыс] // Віцеб. пралетарый. 11 сак.; Першае ворыва: [Нарыс] // Там жа. 9 мая.

1934. Каханне: Апавяданне // ЛіМ. 1934, 15 ліст.; За вамі геройства і слава: [Верш] // Піянер Бел. 14 лют.

1935. Агей: Апавяданне // ЛіМ. 16 вер.

2.3.

На беларускай мове. Ушакоў А. За вучобу, за штодзённую творчую работу: Пра творчасць Шыракова // Віцеб. пралетарый. 1932. 21 ліп.; Адамовіч І. «Мне лёсам вызначаны гэтакі прымус...» // Голас Радзімы. 1994. 24 лют.

В. М. Грышкевіч.

ЛІЎШЫЦ УЛАДЗІМІР

Ліўшыц Уладзімір Маісеевіч (псеўд. У. Уладзіміраў, В. Краснакуцкі; н. 1.2.1946, г. Красны Кут Саратаўскай вобл.), літаратуразнавец, публіцыст, педагог, гісторык, этнограф. Кандыдат філасофскіх навук (1980), дацэнт (1981). Піша на беларускай і рускай мовах.

Нарадзіўся ў сям'і служачых. Бацька, Маісей Хаймавіч, родам з Лепельскага раёна, у гады Вялікай Айчыннай вайны абараняў Ленінград, маці, Соф'я Давыдаўна, родам з Рагачова, у 1941 з дзецьмі эвакуіравалася ў г. Красны Кут Саратаўскай вобл. У сакавіку 1946 сям'я вярнулася на Беларусь, у г. Горкі. У 1964 У. Ліўшыц скончыў Горацкую СШ № 2, працаваў вучнем майстра па рамонце гадзіннікаў у раённым камбінаце бытавога абслугоўвання. З 1965 ён вучыўся на гістарычным факультэце Магілёўскага педагагічнага інстытута, скончыўшы які, у 1969 накіраваны настаўнікам гісторыі Панкратаўскай СШ Горацкага раёна. Пасля вайсковай службы (1971—72) працаваў інспектарам Горацкага райаддзела народнай адукацыі. З 1972 асістэнт, старшы выкладчык, дацэнт кафедры філасофіі і паліталогіі Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі. З 1989 дырэктар Горацкага раённага гістарычна-этнаграфічнага музея.

Першыя публікацыі У. Ліўшыца з'явіліся ў 1968. Яго дакументальныя нарысы, літаратуразнаўчыя

артыкулы змяшчаліся у газетах «Літаратура і мастацтва», «Звязда», «Чырвоная змена», «Знамя юности», «Магілёўская праўда», «Магілёўскія ведамасці», часопісах «Нёман», «Беларусь», «Маладосць», «Рабочая смена», «Сельское хозяйство Белоруссии», навуковых зборніках. На аснове архіўных матэрыялаў у публікацыях У. Ліўшыца даследуюцца пытанні стварэння паэмы «Тарас на Парнасе», сувязі беларускай літаратуры з рускай і ўкраінскай літаратурамі, даследуецца жыццё і творчасць Я. Купалы, Я. Коласа, М. Гарэцкага, Л. Чарняўскай, В. Каваля, Т. Шаўчэнкі, Л. Талстога, М. Чарнышэўскага, І. Тургенева, іх сувязь з Магілёўшчынай. Многія яго артыкулы прысвечаны дзеячам вызваленчага і рэвалюцыйнага руху, гістарычным падзеям на Магілёўшчыне. Аўтар гістарычна-эканамічных нарысаў «Горкі» (1984, 1990), «Горкі і наваколле» (1993), літаратурных нарысаў «Раскопкі вакол горацкага Парнаса» (1992). Адзін з аўтараў кніг «Беларуская сельскагаспадарчая акадэмія» (1986), «Максім Гарэцкі — жыццё і творчасць» (1993) і інш., рэдактар «Гарэцкіх чытанняў» (1992, 1993, 1994).

Жыве ў Горках.

М. М. Студнёва.

Бібліяграфія

1.2.

Горки: Историко-экономический очерк. Мн., 1984.

Белорусская сельскохозяйственная академия. Мн., 1986 / Сааўт. М. Дабралюбаў.

Горки: Набор открыток. М., 1986 / Аўт. тэкста.

Горки: Историко-экономический очерк. Мн., 1989.

Белорусская сельскохозяйственная академия: Памятники и памятные места. Мн., 1990 / Сааўт. М. Дабралюбаў.

Белорусская сельскохозяйственная академия: 150 лет. Краткий очерк истории и деятельности. Мн., 1990 / Сааўт. І. Нямыкіна, М. Дзюбакова і інш.

Белорусская сельскохозяйственная академия — первое в России высшее сельскохозяйственное учебное заведение: Материал в помощь лектору. К 150-летию со дня открытия. Мн., 1990 / Сааўт. М. Дабралюбаў.

Белорусская сельскохозяйственная академия: Иллюстрированный буклет. Мн., 1990 / Аўт. тэкста. Сааўт. М. Дабралюбаў.

Читайте, слушайте, говорите: Методические разработки и задания по русскому языку для студентов-иностранцев. Горки. 1990 / Сааўт. В. Зяньковіч, Л. Камко.

Горацкі гістарычна-этнаграфічны музей: Даведнік. Мн., 1991.

Горкі: Фотаальбом. Мн., 1991 / Аўт. тэкста.

Раскопкі вакол горацкага Парнаса: Метадычны матэрыял і парады ў дапамогу прапагандыстам кнігі. Магілёў. 1992.

Горки и окрестности: Справочник-путеводитель. Орша. 1993.

Максім Гарэцкі — жыццё і творчасць: Метадычны матэрыял і парады ў дапамогу прапагандыстам кнігі. Магілёў, 1993 / Сааўт. В. Зяньковіч, Т. Скікевіч. М. Студнёва.

Горацкай зямлі адважныя сыны. Горкі. 1994.

Ішло ў бяссмерце горацкае гета... Горкі, 1995.

Летапіс горада Горкі. Горкі, 1995.

Беларуская сельскагаспадарчая акадэмія. Мн., 1995 / Сааўт. А. Р. Цыганаў.

1.3.

1968. Салдат рэвалюцыі // Маг. праўда. 1 ліст.

1969. Верный сын белорусского народа // Железнодорожник Бел. 16 февр.

1970. Вуліца Бруцара-Ерафееўская // Маладосць. № 4.

1972. Вуліца Бруцара-Ерафееўская // Звязда. 15 вер. Млава: Вуліца Чэрнікава // Маг. праўда. 24 кастр.

1973. Памяць сэрца // Маг. праўда. 11 кастр.; Якуб Колас // Там жа. 3 ліст.

1974. Варта было паказацца смельчаку // Маг. праўда. 9 крас.

1975. Отречемся от старого мира // Знамя юности. 26 февр.; Першая палітычная // Маг. праўда. 20 вер.; Было тое слова // Там жа. 14 ліст.

1976. Оценку дает коллектив // Сель. хоз-во Бел. № 11; Салдат рэвалюцыі // Чырв. змена, 21 сак.

1977. Чалавек з легенды // Маладосць. № 11; Заряжая револьвер, клянемся // Раб. смена. № 11; Расцвет совхоза будет обеспечен // Сел. хоз-во Бел. № 4.

1978. Жизнь, которая стала легендой // Раб. смена. № 11; Салдат рэвалюцыі // Маг. праўда. 7 студз.; Чырвонагвардзеец // Там жа. 22 лют; Харчатрадаўцы // Там жа. 16 жн.; Камісар Фабрыстаў // Там жа. 5 вер. Памяць аб чырвоным сцягу // Чырв. змена. 19 снеж.

1979. Якуб Колас у Горках // Маг. праўда. 13 чэрв.; Горкі: [Гісторыя нашых гарадоў] // Там жа. 20 ліп.

1980. Весткі з Млавы // Маг. праўда. 16 крас.

1981. Жизнь, ставшая легендой // Сел. газ. 4 авг.

1982. Прататып Рахметава // ЛіМ. 22 кастр.

1983. Талантливый сын Могилевщины // Нёман. № 7.

1984. Впечатляющие достижения // Сел. хоз-во Бел. № 10 / Сааўт. Ф. Прыходзька, М. Цішчанка; Рэвалюцыяй мабілізаваны // Маг. праўда. 27 вер.

1985. Пад чырвоным сцягам // Маг. праўда. 11 студз.; М. Гарэцкі ў Горках // Там жа. 24 вер.

1.6.

Белорусская сельскохозяйственная академия: история, проблемы развития науки и образования: Тезисы докладов и сообщений научно-практической конференции, посвященной 150-летию БСХА. Горки, 1991 / Адказ. сакр.

Першыя Гарэцкія чытанні. Горкі, 1992 / Рэд.

Гарэцкія чытанні: Тэзісы дакладаў і паведамленняў. Горкі, 1993 / Рэд.

Ковалева Н. Напиток певчих птиц: Стихи. Горки, 1993 / Рэд.

Проблемы гуманитаризации высшего сельскохозяйственного образования: Сборник статей. Горки, 1993 / Рэдкал.

Психолого-педагогические основы активизации познавательной деятельности и развития творческого мышления студентов в учебном процессе: Тезисы докладов и сообщений научно-методической конференции. Горки, 1993 / Рэдкал.

Социологические и социально-психологические проблемы сельскохозяйственного образования: Тематический сборник материалов межвузовской научно-практической конференции. Горки, 1993. Ч. I, II / Рэдкал.

Бацькаўшчына: Матэрыялы раённай краязнаўчай канферэнцыі. Горкі, 1993 / Рэд.

Гарэцкія чытанні: Матэрыялы дакладаў і паведамленняў. Мн., 1994 / Рэд.

Галасы з горацкага Парнаса. Горкі, 1995 / Скл.

2.1.

Ліўшыц Уладзімір Маісеевіч: 30 год у краязнаўстве і літаратуразнаўстве: Біябібліягр. паказальнік. Горкі, 1994 / Скл. М. Студнёва.

М. М. Студнёва.

ЛУЖКОЎСКІ ВІКТАР

Лужкоўскі Віктар Іванавіч (н. 2.3.1942, в. Комсенічы Круглянскага р-на Магілёўскай вобл.), паэт. Член СП Беларусі з 1994.

З сялянскай сям'і. У 1958 скончыў Комсеніцкую сярэднюю школу і паступіў у Магілёўскае чыгуначнае вучылішча. Пасля заканчэння яго (1960) накіраваны на працу ў Мінск. У 1975 паступіў на будаўніча-тэхналагічны факультэт Беларускага політэхнічнага інстытута, які закончыў у 1981. Працаваў на будоўлях Мінска, быў начальнікам участка ВА «Мінгаз», вядучым інжынерам Мінскага мотавелазавода. З 1990 працуе дырэктарам Дома літаратара ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі.

Выступае ў друку з 1985 (першая падборка вершаў надрукавана ў газеце «Чырвоная змена»). Першую кніжку вершаў «Смага» выдаў у 1991, зборнік «Лістапад у Траецкім прадмесці» — у 1993. Адметныя рысы яго таленту — шчырасць, вобразнасць, дакладнасць слова і радка. Добра ведае жыццё рабочага. Валодае жывым народным словам, умее пісаць каларытна, вобразна, знаходзіць свае фарбы, метафары. В. Лужкоўскі — аўтар слоў да многіх песень.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Смага: Вершы. Мн., 1991 (Б-ка час. «Маладосць»). Лістапад у Траецкім прадмесці: Вершы. Мн., 1993. У кратэры вулкана: Вершы. Мн., 1995.

1.3.

1985. Вырай: [Верш] // Вясёлка. № 9; Хада; «З пушчанскіх сцежак таямнічых...»: [Вершы] // Чырв. змена. 11 вер.

М. П. Барташэвіч.

ЛУК'ЯНАЎ МІКОЛА

Лук'янаў Мікола (Мікалай Піліпавіч, н. 20.7.1924, в. Лешчанка Кіраўскага р-на Магілёўскай вобл.), празаік. Член СП Беларусі з 1990. Заслужаны работнік сацыяльнага забеспячэння РБ.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацька, удзельнік грамадзянскай вайны, пасля дэмабілізацыі з Чырвонай Арміі працаваў сакратаром мясцовага сельскага Савета. У 1929 сям'я пераехала на жыхарства ў вёску Баравіца Кіраўскага р-на. Тут у 1931 М. Лук'янаў паступіў у першы клас пачатковай школы. З 1935 сям'я жыла у мяст. Кіраўск, дзе ў 1941 М. Лук'янаў закончыў сярэднюю школу. У час Вялікай Айчыннай вайны ўдзельнічаў у партызанскім руху (партызанскі полк № 537 імя Кірава). У час адной з аперацый паранены. Пасля злучэння з Савецкай арміяй прымаў удзел у баях на фронце. У ліпені 1944 на беластоцкім напрамку быў цяжка паранены і страціў зрок. У 1944 на фронце загінуў бацька. У 1948—68 працаваў настаўнікам вячэрняй школы на Бабруйскім прадпрыемстве Таварыства сляпых. У 1968—89 старшыня Магілёўскага абласнога праўлення таварыства сляпых. Цяпер на пенсіі.

Друкавацца М. Лук'янаў пачаў у газеце «Камуніст» (Бабруйск). Пазней друкаваўся ў «Магілёўскай праўдзе», «Звяздзе», часопісе «Маладосць» і інш. Аповесць «І цемра адступіла» надрукавана ў 1987 у «Маладосці», у 1988 — у зборніку «Дым родных каміноў». У гэтым творы аўтар глыбока пранікае ў свет чалавечых пачуццяў. Апублікаваў аповесці «Яго боль» («Маладосць», 1992) і «Цяжкія дарогі» («Акно», 1993). У творчасці М. Лук'янава — сталасць мыслення, погляду на свет, праўдзівасць жыццёвых рэалій і ў той жа час — шматколерны жывапіс, пластыка.

Жыве ў Магілёве.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.3.

1981. Пякучы снег: Апавяданне // Маг. праўда. 4 вер.

1983. Цыпачкін: Гумарыст. апавяданне // Маг. праўда. 26 ліп.

1984. Апошні бой: [Урывак з аповесці «І цемра адступіла»] // Маг. праўда. 28 вер.

2.3.

На беларускай мове. А н о ш к і н А. І цемра адступіла... // Маг. праўда. 1990. 15 жн.

Т. М. Махнач.

МАЛЕЦ ЯНУСЬ

Малец Янусь (Іван Вільгельмавіч; н. 8.2.1951, в. Хрыстова Пастаўскага р-на Віцебскай вобл.), паэт. Член СП Беларусі з 1994.

Нарадзіўся ў сям'і сялян. Пасля заканчэння васьмігодкі вучыўся ў Полацкім ГПТВ-66. Атрымаўшы спецыяльнасць слесара-бляхара па вентыляцыі, працаваў на Віцебскім заводзе сантэхзагатовак. Потым паступіў вучыцца на машыніста ў Находкінскую марскую школу тэхнічнага флоту. Пасля вайсковай службы (1970—74) завочна скончыў БДУ (1983). Працаваў на чыгуначнай станцыі Мінск-Таварны счэпшчыкам вагонаў, на цагельным заводзе сартыроўшчыкам цэглы, на Мінскім маторным заводзе фрэзероўшчыкам, механікам па абслугоўванні тэлеабсталявання, у гарадской ЖЭС № 81, на станцыі Мінск-Пасажырскі. З 1993 рэдактар літаратурнага аддзела часопіса «Вожык».

Літаратурнай працай Я. Малец займаецца з 1974. У беларускім рэспубліканскім друку выступае з 1984. У 1992 выйшла кніга яго гумарыстычных вершаў і пародый «Бедны конь», а ў 1994 — кніга гумару і сатыры «Трава ў вушах». Адзін з аўтараў калектыўных зборнікаў «Трусцой на Парнас» («Библиотека «Крокодила», 1989), «Лагодны прамень раніцы» (1988), «Асцюкі за каўняром» (1989). Працуе ў жанры гумару і сатыры. Яго вершы лаканічныя, звязаныя з роднай зямлёй, вёскай. Па-грамадзянску страсна гучаць яны, калі сатырык піша пра сумленне, справядлівасць, праўду.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Бедны конь: Гумарыст., сатыр. і іраніч. вершы. Літ. пародыі. Мн., 1992 (Б-ка час. «Маладосць»).

Трава ў вушах: Вершы. Мн., 1994 (Б-ка «Вожыка»).

1.3.

1979. Папрок; Вялікі грэшнік; Хваробы-натхняльнікі: [Пародыі] // ЛіМ. 14 вер.

1980. Разумнае выйсце: [Пародыя] // ЛіМ. 25 студз.; Метэарытныя сустрэчы: [Пародыя] // Там жа. 15 лют.; Таннае транжырства: [Пародыя] // Там жа. 23 мая; Ты і крыху з «Ойча наш»: [Пародыя] // Там жа. 6 чэрв.; Былыя грахі; Усемагутны: [Пародыі] // Там жа. 12 вер.; Фантастычнае каханне: [Пародыя] // Там жа. 26 вер.; Пародыі: Згаджайцеся; Няўлоўнае слова // Там жа. 3 кастр.

1981. Туманнае здарэнне: [Пародыя] // Беларусь. № 7; Згубленая Нарач: [Пародыя] // Чырв. змена. 15 лют.; Думкі дзеда-вартаўніка: [Пародыя] // Там жа. 11 ліп.

1982. Мілы косю...: З-пад капыта Пегаса // Беларусь. № 5; Пасля чатырох тостаў: [Гумарэска] // ЛіМ. 31 снеж.

1983. Як пішуцца вершы?: [Верш] // ЛіМ. 23 вер.

1984. Працавітая тройка: [Верш] // Вожык. № 20.

1985. «Я на 1-й Пасялковай...»; У вясковай лазні; Ля мора; Імгненні; Кантрасты: [Вершы] // Чырв. змена. 30 чэрв.; «На грошы змалку небагаты...»; Восень: «Дзяўчынка з чырвонымі ружамі...»: [Вершы] // Там жа. 12 ліп.; Зімовая замалёўка; «Усплывае самотны твой вобраз...»; «Як сёння дыхаецца лёгка!..»; Вясковае вяселле; Кветкі бэзу; У тралейбусе: [Вершы] // Там жа. 22 снеж.

М. П. Барташэвіч.

МАРОЗАЎ ЗМІТРОК

Марозаў Змітрок Змітравіч (н. 2.1.1954, пас. Язбы Крупскага р-на Мінскай вобл.), паэт, празаік, публіцыст, член СП Беларусі з 1992. Лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1988, за кнігу вершаў «Хлебны верасень»).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Пасля заканчэння Язбоўскай СШ (1970) паступіў на аграномічны факультэт Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі ў Горках. Закончыўшы акадэмію (1975), працаваў старшым аграномам калгаса «Рэвалюцыя» Быхаўскага раёна Магілёўскай вобл., старшым аграномам Упраўлення сельскай гаспадаркі Магілёўскага аблвыканкома, галоўным аграномам калгаса імя Энгельса Бялыніцкага раёна (1977—79), другім сакратаром Бялыніцкага райкома ЛКСМБ (1979—84), лектарам ЦК ЛКСМ Беларусі (1984—86). З 1986 працуе ў Дзяржагрупроме Беларусі. З 1986 памочнік міністра сельскай гаспадаркі і харчавання Рэспублікі Беларусь.

Першы верш З. Марозава надрукаваны ў быхаўскай раённай газеце «Маяк Прыдняпроўя» ў 1977. Выдаў паэтычныя зборнікі «Пад небам бусліным», «Агонь і жыта», «Хлеб і памяць», «Хлебны верасень», «Прадчуванне», «Апакаліпсіс душы», «Залатая кніга беднага», «Ачышчэнне сяўбой», «Сын чалавечы». Піша апавяданні для дзяцей («Азбука агранома Валошкі»), публіцыстычныя нарысы пра беларускую вёску, мінулую вайну. Выдаў кнігу публіцыстыкі «І скажуць унукі». У вершах З. Марозава любоў да роднай зямлі, глыбокая пашана да сялянскай працы. Душа паэта напаўняецца сумам і пачуццём адказнасці, бо ён адчувае сябе вечным даўжніком працавітых вясковых людзей. Большасць яго вершаў адрасавана працаўніку зямлі, вёсцы, хлебу, сейбітам вечнага. Яны моцныя эмацыянальным і філасофскім пачаткам, заземленасцю і адначасна акрыленасцю пачуцця.

За кнігі «Ачышчэнне сяўбой» і «Сын чалавечы» прэмія Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі 1995.

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Пад небам бусліным: Вершы. Мн., 1982 (Першая кніга паэта). Рэц.: Грамадчанка Т. Каб змог узняцца колас // Чырв. змена. 1983. 16 ліп.; Кандрусевіч А. Праўда поля і баразны // Маг. праўда. 1982. 26 лют.; Мароз У. Час, калі крылам дужэць: Па старонках трох першых кніг паэзіі // ЛіМ. 1982. 2 жн.

Хлеб і памяць: Вершы. Мн., 1988.

Хлебны верасень: Вершы, паэмы. Мн., 1988.

Азбука агранома Валошкі. Мн., 1989 (Б-ка навук.-паазнав. літ.).

Апакаліпсіс душы: Вянок вянкоў санетаў. Мн., 1991.

Прадчуванне: Вершы, вянок санетаў. Мн., 1991.

Ачышчэнне сяўбой: Вершы, паэмы, вянкі санетаў. Мн., 1992.

Сын чалавечы: Вершы, вянок вянкоў санетаў. Мн., 1993.

Залатая кніга беднага: Вершы, вянкі санетаў. Мн., 1994.

І скажуць унукі: Нарысы. Мн., 1994.

Пра гарох і буракі, бульбу, жыта, агуркі. Мн., 1995.

1.3.

1977. «У рэках бачу еднасць ручаёў...»; «Майго жыцця ў жытнёвым полі...»; Паплавы; «Краплісты дождж, як першае каханне...»: [Вершы] // Чырв. змена. 17 жн.

1978. «Мы гаворым пра іх — ветэраны...»; «Не ўшчувайце мяне...»; «Пахмурны дзень...»; «Бусліны досвітак...»; Калыска: [Вершы] // Беларусь. № 11; «Зямлі прастор. Палёў маіх цяпло...»; «Абеліск. Імёны на граніце...»; «Землякоў пазнаю па мове...»; «Камбайны выходзяць у ранне...»; «Пасля сяўбы хвалююся заўсёды»; «Захмарана хмурынамі ўсё неба...»: [Вершы] // Маладосць. № 10; Сын зямлі; Ліпень; «Чужога шчасця мне не трэба...»: [Вершы] // Сел. х-во Бел. № 3; «Жыты даспелымі валкамі...»; «Ралля вясною прагне цеплыні...».; «Тваёй рукой спавітае дзіця...»; «Зіма. Мароз. Снягі. Завеі...»; «Пакуль што сярод галасоў...»: [Вершы] // ЛіМ. 22 вер.; «У бацькоўскім садзе зоры даспяваюць...»; «Мне даражэй усяго на свеце...»; «У марозным небе рэактыўны...»; «Гісторыі застаўся сорак першы...»; «Балада пра партызан»; «Я лічу за вялікі гонар...»; «Палёў разлегласць — вокам не акінуць...»; «Дзень

жыцця — гэта многа...»: [Вершы] // Маг. праўда. 1 ліп.; Калыханка; «Люблю я ноч яблыкападу»; «Зноў наліліся каласы»; «Кут першароднай цішыні...»; «Лісточкам рабіны упала...»; «Прайшла залева мерным крокам...»; «Калі гляджу я на дзяцей вясковых...»; «Гляджу на заранкі палоску...»; «Бары не развіталіся з вайною...»; «Лясы не просяць літасці ў людзей...»: [Вершы] // Там жа. 29 жн.; «Прарваўшы ночы вязкі змрок...»; «Сняцца дзецям казкі ў калысках...»; «Ля Быхава летам вясёлкі...»; «Сады у квецені ружовай...»; «І зноў з зямлі прабіліся зярняты...»; «Веру людзям, веру зверу...»; «Спусціліся над садам густыя цені...»; «Святло і цені. Цемра і святло»; «Знаёмства, першае спатканне...»; «Зерне да зерня — колас...»: [Вершы] // Там жа. 3 кастр.; «Планеце зычаць сонечны спакой...»; «Не ўшчувайце мяне»; «Партрэты на куце ў хаце...»; «Сурова неба хмурыць бровы...»; «Дзяўчынка корміць галубоў...»; «Певень у хляве спрасоння...»; «Аляксандры, Марылі, Домны...»; «Патыхнула жалобай газета...»: [Вершы] // Там жа. 18 кастр.; Каваль; «Калі паміраюць сябры...»; «Сосны — чуйныя нервы зямлі...»; «Лета бабіна — удовам суцяшэнне...»; «У Пальмы забралі дзяцей...»; «Ты не стой на шашы...»; «Ніколі не зайздрошчу салаўю...»: [Вершы] // Там жа. 4 ліст.; Паклон: [Верш] // Мін. праўда. 8 крас.; Землякоў пазнаю па мове: [Верш] // Ніва. 26 ліст.; «Я лічу за вялікі гонар...»; «Палёў разлеглась...»; «Якая ноч! І цішыня!..»; «Як многа пражыта!..»; «Не хлебам адзіным багата зямля...»; «Жывым камячком з блакіту...»; «Пахне бор суніцамі і хвояй...»: [Вершы] // Чырв. змена. 4 кастр.

1979. «Дзяўчынка корміць галубоў...»: [Верш] // Работніца і сялянка. № 3; Першы каласок; «А кажуць, быў у вёсцы першым...»; «Ах ты поўня, мая поўня...»; «Ёсць ля Быхава роў...»; «Над ліпай, дзе спіць цішыня...»: [Вершы] // ЛіМ. 20 ліп.; «Над полем узнялася аблачынка...»: [Верш] // Маг. праўда. 3 крас.; Хлеб: Паэма // Там жа. 4 крас.; Гром; «Над вёскай поўнач...»: [Вершы] // Там жа. 12 мая; «Над старэнькай адрынай...»; «Заціхлі грому першага фанфары...»; На радзіме; «Накасіўшыся ўволю...»; «Неба дым вечаровы...»: [Вершы] // Там жа. 7 ліп.; Памяць: Паэма; Я ў адказе за лёс планеты; «Над садам белыя аблокі...»; «Хвалі лодку люляюць...»: [Вершы] // Там жа. 8 жн.; «Я адчуваю прыцягненне зямных народаў і плямён...»: [Вершы] // Там жа. 3 кастр.

1980. Калі чытаю Куляшова...; «Часам родную вёску прыпомню...»; «Жывым камячком з блакіту...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 80. Мн.; Вечар прылёг на верасе...: [Верш] // Беларусь. № 1; Начное жніво; «Зямля былыя гоіць раны...» [Вершы] // Там жа. № 5. «Накасіўшыся ўволю...»; Бабулі Домне; «Аддаю ўсяго сябе дарогам...»; «Жыццё парой без жалю нас трасе...»; «Начная змена адгула...»; «Калі накрые вёску надвячорак...»; «Пасёлак. Пяць старых хацін...»; «Заскрыгатаў лямеш сталёвы...»; «Над садам белыя аблокі...»: [Вершы] // Маладосць. № 5; «Над садам белыя аблокі...»: [Верш] // Род. прырода. № 5; Вёска: [Верш] // Сел. х-во Бел. № 1; Перад сяўбой: [Верш] // Там жа. № 3; Удзячнасць; «На мёрзлы дол сягоння зранку...»: [Вершы] // Голас Радзімы. 7 лют.; «Луг дзяцінства!..»; «Шэпт старога бацькоўскага саду...»: [Вершы] // ЛіМ. 19 вер.; «Трэція пеўні прапелі...»; «Высокія антэны...»; «Ліст атрымаў здаля...»: [Вершы] // Маг. праўда. 3 студз.; Калі чытаю Куляшова...; Сустрэча; Марозіха; «Ападае бярозавы май...»; Коні дзяцінства; Жаданне; Расставанне з полем: [Вершы] // Там жа. 4 сак.; «Спеў ранні жаўранка ў палях...»; «Як хораша жыць»: [Вершы] // Там жа. 11 крас.; Песня: [Вершы] // Там жа. 10 чэрв.; «Гляджу на заранкі палоску...»; «На фестывалі роднай песні...»; «Праз раку заранічнай сцяжынкаю...»: [Вершы] // Там жа. 19 жн.; «Ужо сахі не стрэцім дапатопнай...»; «Не выходзяць думкі з галавы...»; «Не прэтэндуючы на лаўры...»; «У вокны сельскага райкома...»; «Не кахаю...»; «Голас твой...»; «Голас загінуўшага салдата...»; «З баразны пачынаецца поле...»; На руінах былога манастыра: [Вершы] // Там жа. 17 кастр.; «Праз раку мясцовай сцяжынкаю...»; Начное жніво: [Вершы] // Чырв. змена. 12 кастр.

1981. «Дзе жыта звоніць коласам даспелым...»; «Калі нараджаюцца дочкі...»: [Вершы] // Дзень паэзіі — 81. Мн.; «Над старэнькай адрынай...»; Купальскія кастры; «Спеў ранні жаўранка ў палях...»; «Курган. Яліна вакавая»: [Вершы] // Маладосць. № 10; Ідуць дажджы: [Вершы] // Род. прырода. № 3; На світанку; Птахі; Раніцай; Вечарам: [Вершы] // Там жа. № 5; «У спеве птушак, шэпце траў...»; «Прастор Айчыны — вокам не акінуць...»; «Сасна з вятрамі гаманіла...»: [Вершы] // ЛіМ. 21 жн.; «На вышыні ля Лудчыц...»; «У небе азябла сузор'і мігнуць...»; «Над зямлёю жаўранкам ўзаўюся...»; «Вёска прачынаецца з дасвеццем...»; «Сціраюцца грані і межы...»: [Вершы] // Маг. праўда. 4 лют.; Песні маці; «На Дняпры — паводка...»; «На суглінку, дзе ў пакаленнях рос...»; «Не будзіце аратага, жаўрукі...»; «Бывай, унук!» — жыццём стамлёны...»: [Вершы] // Там жа. 19 жн.; Мацярынскае поле; Здрада; «Добрыя людзі не б'юць сябе ў грудзі...»: [Вершы] // Там жа. 2 снеж.; «З залатога каля хаты клёна...»: [Верш] // Наст. газ. 2 снеж.; У вянок маці: [Вершы] // Чырв. змена. 10 студз.; Радзіме; «Родны бераг. Вербы. Чараты...»; «Араў мой прадзед веснюю аблогу...»; «На чаўне заранкавым світанне...»; «Што сказала пра цябе каханая?..»: [Вершы] // Там жа. 13 чэрв.; Мама: [Верш] // Там жа. 14 ліст.; «З баразны пачынаецца поле...»; «Туга па воіну памершым...»: [Вершы] // Там жа. 19 снеж.

1982. «Зямля астыла і трава завяла...»; «Разлілася весняя паводка...»: [Вершы] // Беларусь. № 2; «Жывуць у вёсках жанчыны...»; «На Дняпры — паводка...»; «Гай расквеціўся фарбамі восені...»; «Светла напрадвесні...»: [Вершы] // Маладосць. № 6; Марозіха; Жыццё; Чары вясны; Дома: [Вершы] // Полымя. № 5. «Над старэнькай адрынай...»; «Спеў ранні жаўранка ў палях»: [Вершы] // Голас Радзімы. 26 жн.; «Змяркання час. Плывуць па небе хмары...»: [Верш] // Звязда. 31 ліп.; «На суглінку, дзе спрадвеку рос...»; Рэквіем; «Адсеем фальшывыя словы...»; Мацярынскае поле; «Яблыням — як маці — пяцьдзесят...»; «Халадок таполяў белых...»; «Хлебны верасень крочыць па...»; «Наведаў я бацькоў магілы...»; «Люблю паслухаць землякоў...»; «Сталасці парог пераступаю...»: [Вершы] // ЛіМ. 21 мая; Мая лясная старана; «Гады наплываюць як хвалі...»: [Вершы] // Маг. праўда. 10 ліп.; Тост; «З сінявы лісты ляцяць...»; «Дзень, як свечка, патух...»; «Паўдзённы, цёплы, лёгкі...»; Давер; «Як плуг у баразне вясной...»; «Людзі добрыя, гляньце...»; «Я не шукаю прымірэння...»; Сэрца; «Адсеем фальшывыя словы...»: [Вершы] // Там жа. 7 снеж.; Рукі; «Бывай, унук!» — жыццём стамлёны...»; «На суглінку, дзе ў пакаленнях рос...»: [Вершы] // Чырв. змена 24 ліп.

1983. Аматар прыроды: [Сатыр. верш] // Вожык. № 11; Беларусы; «Мая калыска з той сасны»; «У цёмным чэраве зямлянкі»; «Воблакі, вандроўнікі блакіту»; «Бунтуе хларафіл у жылах лета»; «Адсеем фальшывыя словы»; «Дзівак, навошта ты спяшаешся»; «Начныя ветры патушылі зоры»; Маці; «Колас пад ветрам гнецца»; «Навошта ластаўка крыляе»; «Дзядзькаў сад. Пчаліны гарадок»: [Вершы] // ЛіМ. 3 чэрв.; Рэквіем: [Верш] // Маг. праўда. 30 вер.; Хлеб; Песня маці: [Вершы] // Сел. газ. 17 июля; Вышыня: [Паэма] // Там жа. 30 нояб. «Жолуд дубочак узняў да святла...»; «Была тут вёска. Сад здзічэлы...»: [Вершы] // Чырв. змена. 17 крас.; Пасля працы; «Жураўліныя плёсы...»: [Вершы] // Там жа. 2 мая; «Хвалюйся, жытні акіян...»; «Вечар. Золкае вока поўні...»: [Вершы] // Там жа. 28 жн.

1984. Вышыня: [Паэма] // Маладосць. № 8. [Адказы на анкету «Маладосці»] // Там жа. № 11; «Мае маленькія дачушкі...»: [Верш] // Полымя. № 10; Партызанскі бор: [Верш] // Род. прырода. № 6; Ля тэлеэкрана; Залежнасць: [Вершы] // Звязда. 5 жн.; Тані; «Верасы, верасы, верасы...»; Даўгі; «Сягоння ўранні вішня зацвіла...»; «Волкім туманам спавіты пагоркі...»: [Вершы] // Знамя юности. 13 мая; «Шэпт каласоў каля дарогі»; «На святло вераснёўскай бярозы»; Дзядзьку Хведару; «У тую ноч не спалі землякі»; «Як многа навокал прасторы»: [Вершы] // ЛіМ. 6 крас.; «Давайце, людзі, хваляваца»; «Дачушка просіць казачку пра джына»; «Я б змог да нараджэння быць забітым»; «Хлебасольная вёсачка Востраў»: [Вершы] // Там жа. 8 чэрв.; «Дзіця згусцела маці...»: [Верш] // Маг. праўда. 26 студз.; Паэма першага жніва // Там жа. 4 вер.; У ціхай вёсцы; «Калі прысядзе сонейка за хаты...»; Акрылі свой радок; Не маланка спаліла...: [Вершы] // Мін. праўда. 24 крас.; Вокны без фіранак; «Лётае ластаўка чорнай стралою...»: [Вершы] // Там жа. 25 мая; «Як падрос ты, сынку!» —

кажа маці...»: [Верш] // Там жа. 13 чэрв.; Працоўны дзень: [Верш] // Там жа. 28 снеж.; «Калі прысядзе сонейка за хаты...»: [Верш] // Чырв. змена. 4 жн.; Роздум сейбіта; Кашуля; Сустрэча; Скарб; Колас: [Вершы] // Сел. газ. 30 окт.

1985. «Гракі з вясной вярнуліся...»; «Растала ноч, і месячык рагаты...»; «Сонца скацілася ў травы бязмоўныя...»: [Вершы] // Беларусь. № 4; Трактарыст; Роздум сейбіта: [Вершы] // Бярозка. № 4; «Цемра ночы, дня святло...»; «Вячэрні час. Плывуць па небу хмары...»; «З агню і жыта выйшаў я...»; «Лістападаўскі сіні бярэзнік...»; «Адсеем фальшывыя словы...»: [Вершы] // Змена юности. 20 окт.; Роздум аб хлебе. «Запавет забыты»; «Спусціліся на сад густыя цені»; «Віхурыцца кляновая завея»; «Салдат, падобны на мяне»: [Вершы] // ЛіМ. 16 жн.; Сейбіты: [Верш] // Мін. праўда. 25 лют.; Аматар прыроды: [Гумарыст. верш] // Ніва. 27 кастр.; Пятмяці А. В. Пысіна; Слова: [Вершы] // Чырв. змена. 5 сак.; «Перастаў давяраць я прыкметам...»; «Ёсць пад Бялынічамі бор...»; «Сустракае вёска цёплым хлебам...»; «...І ўпаў салдат каля граніцы...»; «Быў май. Квітнеў ля хаты бэз...»; «Ноччу чэрці жаніліся ў полі...»; «Давай, матуля, пагамонім...»; «Вялікае не церпіць мітусні...»; «Дзень за днём імклівай чарадою...»: [Вершы] // Там жа. 7 снеж.

1.4.

1984. Юбузаеў Ж. «Калі раптам патухне сонца...»; «Калі па дарозе да мяне...»; «Добра і дрэнна — не ўсё роўна...»: [Вершы] // Чырв. змена. 31 кастр.

1.5.

На рускую мову. Огонь и жито: Стихи. М., 1983. «У Днепра, где смерть солдат косила...», Белорусы; «Храп коней тревожный...»; Проня; «Метели беззвучное эхо...»; «Яблоням — как маме — пятьдесят...» / Пер. Г. Калашников // Поэзия. 1983. № 36; «Из века в век в цепи судеб...»; «Вижу всюду башенные краны...»; «Паводок днепровский...»; Наследство: [Вершы] / Пер. А. Вершинский // Лит. газ. 1983. 23 марта; Материнское поле; Песня комбайнера; «Дочурки мячик...»: [Вершы] / Пер. А. Вершинский // Мол. гвардия. 1984. № 10; Песня комбайнера: [Верш] / Пер. А. Вершинский // Я твой поэт, моя страна. М., 1985; «У Днепра, где смерть солдат косила...»; Белорусы: [Вершы] / Пер. Г. Калашников // Шел отец... М., 1985.

На ўкраінскую мову. «Коли чітаю Кулешова...»: [Верш] / Пер. М. Пшеничній // Дніпро. 1981. № 2; Батьківщина; Нема солдатів безіменних; Про солов'їв; Дід відплив... [Вершы] / Пер. М. Пшеничній // Молодь України. 1982. 2 вер.; Батьківщина; Рідне слово: [Вершы] / Пер. М. Пшеничній // Зміна. 1985. 19 вер.

М. П. Барташэвіч.

МАЦВЕЕНКА УЛАДЗІМІР

Мацвеенка Уладзімір Іванавіч (н. 17.8.1928, Мінск), паэт. Член СП Беларусі з 1992.

Нарадзіўся ў рабочай сям'і. У 1936 паступіў у Мінскую СШ № 11, дзе да вайны паспеў скончыць 5 класаў. У час вайны заставаўся з сям'ёй (маці, брат і сястра, бацька памёр у 1941) у акупіраванай сталіцы. У 1946 скончыў сямігодку і стаў студэнтам Мінскага палітэхнікума. У 1948—51 служыў у войску. Вярнуўшыся, працаваў рэтушорам-травільшчыкам, потым старшым інжынерам аддзела камплектацыі на Мінскім прыладабудаўнічым заводзе. Адначасова вучыўся на вячэрнім аддзяленні Мінскага медвучылішча, якое скончыў у 1956, атрымаўшы прафесію зубнога тэхніка. З 1958 працаваў зубным тэхнікам у Мінскай стаматалагічнай паліклініцы № 3, з 1963 — тэхнікам-артадонтам у Мінскай абласной стаматалагічнай паліклініцы.

Літаратурнай працай займаецца з 1973. Пачынаў як лірык. Аднак на пэўны час перапыніў творчую дзейнасць і вярнуўся да яе ўжо ў сталым узросце як дзіцячы пісьменнік, сатырык. Яго вершы для дзяцей, эпіграмы, сатырычныя творы друкаваліся ў «Вожыку», «Бярозцы», «Вясёлцы», «Пралесцы», «Работніцы і сялянцы», «Беларусі», увайшлі ў такія папулярныя зборнікі твораў для дзяцей і юнацтва, як «Заранка» (1987), «Цвіце верас» (1987), сатырычны зборнік «Асцюкі за каўняром» (1989) і інш. Асабліва плённа супрацоўнічае з часопісам «Вожык», у біблія-

тэчцы якога выйшлі яго кнігі «Лекі без аптэкі» (1987), «Азбука ў загадках» (1992), «Загаданачка» (1993). Кніжка для дзяцей «Сябрынка» не толькі змяшчае займальныя загадкі, метаграмы, шарады, лічылкі, але і дае парады маленькім чытачам, як іх стварыць самім. Творы У. Мацвеенкі вылучаюцца тонкім і добрым гумарам, забаўляльнасцю, вынаходлівасцю.

Жыве ў Мінску.

Г. М. Кісліцына.

Бібліяграфія

1.2.

Лекі без аптэкі: Вершы, байкі, карацелькі. Мн., 1987.
Загадкі Зайкі-загадайкі: Вершы. Мн., 1990.
Азбука ў загадках. Мн., 1992 (Б-ка «Вожыка»).
Загаданачка. Мн., 1993.
Сябрынка. Мн., 1995.

1.3.

1973. Распарадчык: [Верш] // Вожык. № 19.

1974. Хамячок: Байка / Вожык. № 2; Дапякае: [Сатыр. верш] // Там жа. № 19; Закаханы; Прагаварыўся; Цуд: [Байкі] // Там жа. № 22.

1975. «Снайпер»: [Верш] // Бярозка. № 10; Спец; Гукаў лоўніца; «Прычыны»: [Сатыр. вершы] // Мін. праўда. 24 жн.; Мядзведзь-лайдак: [Байка] // Там жа. 16 ліст.

1976. «Турнэ»: [Верш] // Беларусь. № 11; Падзякаваў; Знайшоўся; Супакоіў: Мініяцюры // Вожык. № 6; Хто вінаваты?: Гумарэска // Работніца і сялянка. № 4; Пралічыўся; Важкі аргумент: [Гумарыст. вершы] // Вяч. Мінск. 20 жн.; Перастараўся; Перасеў: [Вершы] // ЛіМ. 13 лют.; Жаба і жабяня: Байка // Мін. праўда. 28 сак.; Ліс і барсук; [Байка] // Там жа. 25 крас.; Нахлебнік: [Сатыр. верш]; Кот і кошка: [Байка] // Там жа. 25 ліп.

1977. Сіла волі; І больш нічога: [Жарты] // Беларусь. № 5; Добранькі бабёр: [Жарт] // Там жа. № 8; Маладыя бацькі; Дапамог: [Вершы] // Работніца і сялянка. № 10; Пачатковец: [Верш] // ЛіМ. 18 сак.; Лісты ад сыноў; Падхалім; Вырас; І... больш нічога: [Сатыр. вершы] // Мін. праўда. 11 вер.

1978. Сакрэт; Зноў гора; Бо рэдкая: [Вершы] // ЛіМ. 1 вер.; Пакрытыкаваў: [Верш] // Там жа. 27 кастр.

1979. Не той колер: [Верш] // Беларусь. № 2; Не забілі; Такая арыфметыка: [Гумарыст. вершы] // Там жа. № 3; Вылечыў: [Гумарыст. верш] // Вожык. № 3; Добрае сэрца; «Пакараў»; Бо рэдкая: [Сатыр. вершы] // Там жа. № 13; Хто каго баіцца: [Верш] // Там жа. № 24; Хто галоўны?: [Верш] // Работніца і сялянка. № 11; Складаная сітуацыя; Дыяш: Вершы // ЛіМ. 1 чэрв.; Ашукалі: [Верш] // Там жа. 28 вер.; Не той колер; Радыкуліт падвёў; Нездагадлівы: [Сатыр. вершы] // Мін. праўда. 4 лют.

1980. Валерка і люстэрка: [Гумарыст. верш] // Вожык. № 5; З гарантыяй; Пралічыўся: Байкі // Там жа. № 13; Анатомія падвяла: [Гумарыст. верш] // Там жа. № 16; Варатар: [Верш] // Вясёлка. № 5; Запрашэнне: [Верш] // ЛіМ. 25 ліп.; Апраўданне прадаўца; Размова; «Меламан»: [Вершы] // Там жа. 1 жн.; Запытанне ў адказ; Без лішніх слоў: [Вершы] // Там жа. 26 вер.

1981. Хто зялёнымі вачамі...; [Загадка] // Вясёлка. Мн.; Саўка-будаўнік; Мурзілка; Гімнастка; Юныя фігурысты; Джаз; Прадбачлівы; Спявачка: [Вершы] // Бярозка. № 3:, Мой сябар Тузік: [Вершы] // Вожык. № 9; Жучка і Свіння; Вось яно што: [Байкі] // Там жа. № 21; Аматар: [Верш] // ЛіМ. 8 лют.

1984. Аплявуха; Сакрэт пяшчотнасці: [Сатыр. вершы] // Вожык. № 7; Пакараў: [Верш] // Ніва. 6 мая.

1985. Нясун: [Верш-гумарэска] // Беларусь. № 3; Вожык. № 5; «Мядзведзі»: [Верш] // Голас Радзімы. 19 снеж.; Віндсерфінг: [Верш] // Бярозка. № 9; Аплявуха: [Верш] // Ніва. 14 ліп.; Хаўроння на лекцыі: [Байка] // Там жа. 21 ліп.; Усё проста: [Міні-верш] // Там жа. 20 кастр.; Сакрэт пяшчотнасці: [Гумарыстычны верш] // Там жа. 3 ліст.

1.5.

На ўкраінскую мову. Сюрпрыз: [Сатыр. верш] / Пер. І. Немирович // Літ. Україна. 1976. 21 трав.: З свідком та без: [Гумарыст. верш] / Пер. І. Немирович // Молода гвардія. 1977. 20 лют.; З дружиною — свідком і без неї: [Жарт. верш] / Пер. В. Косяченко // Рад. Буковина. 1979. 25 лют.

М. П. Барташэвіч.

МІНСКЕВІЧ СЯРГЕЙ

Мінскевіч Сяргей Леанідавіч (псеўд. Г. Катрынка; н. 12.2.1969, Мінск), паэт, празаік. Сябра Таварыства вольных літаратараў Беларусі з 1993.

Нарадзіўся ў сям'і вучоных (бацька — батанік, маці — хімік). У 1986 С. Мінскевіч скончыў фізіка-матэматычную СШ № 50 у Мінску. Працаваў аператарам электронна-вылічальных машын у Праектна-тэхналагічным інстытуце аўтаматызацыі сістэм «Ніва». Пасля службы ў войску быў лабарантам у Інстытуце гісторыі АН Беларусі, удзельнічаў у археалагічных экспедыцыях. У 1989 паступіў на філалагічны факультэт БДУ. Супрацоўнічае з «Вольнай сцэнай». Акцёр народнага тэатра «Жывая планета».

Першыя вершы С. Мінскевіча з'явіліся ў 1990 у літаратурнай падборцы «Крыніцы» газеты «Чырвоная змена». Друкаваўся ў газетах «Чырвоная змена», «Беларускі універсітэт», штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва», часопісе «Маладосць», у літаратурных альманахах «Кола», «Ксэракс беларускі», зборніках «Дзень паэзіі». У выдавецтве «Полацкае ляда» пабачыла свет кніга яго вершаў «Праз Галерэю». Пераклаў 4-ю частку паэмы «Дзяды» А. Міцкевіча, фрагменты якой уключаны ў яго п'есу «І здасца мне, што не прайшлі вякі», напісаную для паэтычнага тэатра аднаго акцёра «Зьніч». Як празаік, гумарыст-сатырык, фантаст друкаваўся на старонках газет «Студэнцкая думка», «Прыкольная газета», «Оска», «Чырвоная змена», часопісаў «Зрок», «Маладосць», «Першацвет». Па радыё гучалі яго радыёпастаноўкі фантастычных і гумарыстычных апавяданняў. Выступае як даследчык мастацкалітаратурнага метаду — транслагізму. Аўтар артыкула-маніфеста «У глыбіню праз далягляд (Што такое транслёгізм?)». Адзін з аўтараў калектыўных зборнікаў прозы на рускай мове (перакład з беларускай) «Пастка» (Мн., 1993), «Заўдавелы імператар» (Слуцк, 1994), Аўтар кнігі кароткіх апавяданняў «Абсурдэлькі (Збор І)» (Мінск, 1994), дзе іранічна выпісаны неверагодныя, непадуладныя элементарнай логіцы, а таму абсурдныя здарэнні, якія адбываюцца ў грамадстве ў час пераходу ад таталітарнага да посттаталітарнага ладу жыцця.

Жыве ў Мінску.

С. Г. Адамовіч.

Бібліяграфія

1.2.

Ловушка. Мн., 1993 / У сааўт. Пад псеўд. Г. Катрынко.

Абсурдэлькі (Збор І): Кароткія апавяданні. Мн., 1994.

Вдовствующий император. Слуцк, 1994 / У сааўт. Пад псеўд. Г. Катрынко.

С. Г. Адамовіч.

МІНЧАНКА МІКОЛА

Мінчанка Мікола (Мікалай Нікіфаравіч, н. 10.3.1942, в. Кавалёўка Клімавіцкага р-на Магілёўскай вобл.), паэт, празаік, публіцыст. Член СП Беларусі з 1993.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Гадавала яго маці (бацька загінуў на фронце). Вучыўся ў пачатковай школе в. Кавалёўка, у Звянчацкай сямігодцы, скончыў Міласлаўіцкую СШ (1959). Працаваў загадчыкам Кавалёўскага сельскага клуба, служыў у войску. У 1964—68 студэнт Жытомірскага педагагічнага інстытута. З 1969 працаваў фотакарэспандэнтам, літработнікам, загадчыкам аддзела пісем у Клімавіцкай газеце «Новае жыццё». З 1971 карэспандэнт-арганізатар, з 1979 дыктар Клімавіцкага радыёвяшчання. Завочна вучыўся ў Мінскай Вышэйшай партыйнай школе. У 1981 вярнуўся адказным сакратаром у Клімавіцкую райгазету, з 1988 галоўны рэдактар гэтай газеты. Шмат працуе з моладдзю, доўгія гады ўзначальвае літаб'яднанне «Зарніцы»

пры газеце. Лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Магілёўшчыны за 1977.

Літаратурнай працай займаецца з 1956. У абласным і рэспубліканскім друку змяшчае вершы з 1967. Яго вершы ўвайшлі ў калектыўныя зборнікі «Галасы Прыдняпроўя», «Адданасць», «Дняпроўскія хвалі» і інш. Аўтар паэтычных кніг «Зялёны звон» (1971), «Давер» (1980), «Ліпацвет» (1993). Для вершаваных твораў М. Мінчанкі характэрны народная напеўнасць, чысціня гучання. Працоўныя будні сучасніка, харство айчыннага краю, прыгажосць душэўных памкненняў чалавека — асноўныя матывы яго паэзіі. Рэалістычная канкрэтнасць назіранняў у ёй гарманічна спалучаецца з лірыка-спавядальнай інтанацыяй. Яго вершы перакладаліся на ўкраінскую мову.

Жыве ў г. Клімавічы. *Г. М. Кісліцына.*

Бібліяграфія

1.2.

Зялёны звон: Вершы. Мн., 1971 (Першая кніга паэта). Рэц.: Гречаникова А. Крылья крепнут в полёте // Неман. 1972. № 2; Звонак А. Да вяршынь паэзіі // Полымя. 1972. № 7; Пысін А. І добра ўсё-такі, што ёсць каваль, пярун, зямля і неба // Маг. праўда. 1972. 29 студз.; Раков В. // Сел. газ. 1972. 19 янв.

Давер: Вершы, гумар. Мн., 1980. Рэц.: Дабранскі І. Танаж даверу // Маг. праўда. 1981. 15 крас.; Прудніка ў П. [«Кнігапіс»] // ЛіМ. 1981. 7 жн.

Ліпацвет: Вершы. Мн., 1993.

1.3.

1967. Сутнасць: [Верш] // Маг. праўда. 5 сак.

1968. Зямлі; «У жыцця мажорныя акорды...»: [Вершы] // Сел. газ. 3 дек.; Жар-птушка: [Верш] // Чырв. змена. 18 жн.

1969. Хата пад вязамі: [Верш] // Маг. праўда. 14 студз.; Порах трымаць сухім: [Верш] // Сел. газ. 14 марта; Дождж: [Верш] // Там жа. 17 авг.; Непаўторнае ранне; Падковы шчасця; Човен; Вяртанне: [Вершы] // Чырв. змена. 30 студз.

1970. Спадчына; Хата мая пад вязамі; Родны край: [Вершы] // Звязда. 28 чэрв.; Маё пакаленне; Эцюд; Магія: [Вершы] // Маг. праўда. 25 ліп.; Шчасце: [Верш] // Сел. газ. 15 нояб.; Шафёры; «А ці добрыя, цётка, вішні...»: [Вершы] // Чырв. змена. 17 вер.

1971. Атлант; «Новы сум і боль таксама новы...»: [Вершы] // Маладосць. № 4; Спадчына; На такавішчы; Дзядзька: [Вершы] // Голас Радзімы. № 38; «Паміралі родныя пад дуламі...»: [Верш] // Звязда. 21 кастр.; Спадчына: [Верш] // ЛіМ. 23 крас.; Атлант: [Верш] // Маг. праўда. 16 студз.; Шафёры; Крылы: [Вершы] // Сел. газ. 17 янв.; Хата мая пад вязамі...: [Верш] // Там жа, 14 марта; Эцюд: [Верш] // Там жа. 18 апр.; Радуемся шчыра: [Верш] // Там жа. 29 авг.; «Я цябе парою дакараю...»; «Зараслі травой акопы...»; «Сасоннік...»: [Вершы] // Чырв. змена. 20 ліп.; «Дажынаюць лета конікі...»: [Верш] // Там жа. 19 вер.

1972. Каб не забыць; Колер вачэй; «На дасвецці з сасновага бору...»: [Вершы] // Маг. праўда. 16 чэрв.; Рукі маці: [Верш] // Чырв. змена. 22 кастр.

1973. Экзамены: [Верш] // Дзень паэзіі — 73. Мн.; Звязда. 4 сак.; Хадзіў хлопец да дзяўчыны: [Верш]. З народнага // Маг. праўда. 3 сак.; Родныя напевы; Лес; Узлёт: [Вершы] // Там жа. 27 лют.; Выстаім!: [Верш] // Там жа. 6 ліст.; Узлёт: [Верш] // Сел. газ. 8 апр.; «Дваццаты век, і ты шчэ не салодкі...»: [Верш] // Чырв. змена. 14 студз.

1974. Абеліскі: [Верш] // Чырв. змена. 17 вер.

1975. Крылы: [Верш] // Беларусь. № 8; Ранне: [Верш] // Маг. праўда. 19 ліп.; Буслава вяселле: [Верш] // Там жа. 28 жн.

1976. Бабры: [Верш] // Вясёлка. № 4; На новабудоўлі; Радзіны; Сяброўства; Зоркі: [Вершы] // Звязда. 7 студз.; Вечны агонь; Жытнёвае мора; «Прад вачыма зноў усё мінулае...»: [Вершы] // Там жа. 29 ліп.; Вышэйшае права; «Дзетак радасны смех...»; «Столькі гора мною перажыта...»; На талацэ; «Ручайком імклівым зноўку мкне...»; «Навальніца лютуе. Змок я ўвесь...»; «Хацеў бы ты ці не хацеў...»: [Вершы] // Маг. праўда. 29 студз.; «Вечны агонь...»; «Кожная думка, якую ты вычытаў...»; «Сонца грае, выглядае...»: [Вершы] // Там жа. 24 ліп.; На будоўлі; Хатынь; «У свет прасторны прыходзяць дзеткі...»: [Вершы] // Там жа. 10 вер.; Мой род; «Гляджу на свет — не надзіўлюся...»; «Адным усё даецца лёгка ў жыцці...»; «Я хачу, каб ты быў смелы...»; «Першая сустрэча...»: [Вершы] // Там жа. 30 кастр.; Дуб: [Верш] // Там жа. 8 снеж.; Зоркі: [Верш] // Сел. газ. 11 апр.; Снегапад: [Верш] // Чырв. змена. 31 кастр.

1977. Варатар, не плач!: [Верш] // Бярозка. № 9; Чырвоныя коннікі: [Верш] // Там жа. № 11; Атлант; Асенні эстамп; Сляды: [Вершы] // Полымя. № 12; Калыханка: [Верш] // Работніца і сялянка. № 2; Дняпро: [Верш] // ЛіМ. 17 чэрв.; Расце Масік: Гумарэска // Там жа. 2 вер.; «Ударылі ўвосень маразы...»; «Нарэшце ісціну прызнаў Максім...»; «Нарэшце, узяўся Клім за справу...»; «Са мной паасцярожней, кажа дым...»; «Зязюля лічыць нам гады...»; «Хваліў сабак сваіх Раман...»: [Мініяцюры] // Маг. праўда. 2 крас.; Кліча сонца; «Ты мне хацела расказаць...»; «Сінее чысты далягляд...»; Сыну: [Вершы] // Там жа. 20 жн.; Адведзіны: [Верш] // Там жа. 12 ліп.; «Радзіма любая! Ты столькі бедавала...»; «Пасля дарог, пасля разлук...»; «У імгненні кожным нешта ёсць...»: [Вершы] // Там жа. 29 ліст.; Мой род: [Верш] // Чырв. змена. 27 лют.

1978. Экзамены: [Верш] // Адданасць. Мн.; «Ты паглядзі, на ўзлессі верасы...»; Мой род: [Вершы] // Дзень паэзіі — 78. Мн.; Чырвоная конніца: [Верш] // Полымя. № 2; Мне маці казала; «Ты мне хацела расказаць...»; Плачуць зоры: [Вершы] // Маладосць. № 6; Як я ваякаў напалохаў: Гумарэска // ЛіМ. 17 лют.; Выручае бобік: Гумарэска // Там жа. 24 лют.; Радзіма: [Верш] // Там жа. 27 кастр.; «Жыццё з вачэй пачынаецца...»; «Снег блакітны — у вачах шчаслівых...»; «Дагараюць зоры, дагараюць...»; «Я рада, сынок: так хутка сталееш...»: [Вершы] // Маг. праўда. 6 крас.; Васількі: Паэма // Там жа. 18 кастр.; Дым; Кароткае імя; Цыбуля; Прамаўчала; Праўда пчалы: Кароткія байкі // Чырв. змена. 25 студз.; «Мой род — ад веку праўдалюбы...»: [Верш] // Там жа. 28 лют.; Роднае: [Верш] // Там жа. 5 ліст.

1979. Была вайна...: [Верш] // Звязда. 13 студз.; Цішыня: [Верш] // Там жа. 31 сак.

1980. «Наш карабель — надзея маладая...»; «Не трымайце птушак у няволі...»; «Калі злуюць на моры хвалі...»; «Вядома, што трава расце з зямлі...»; «Не ўсе пакошаны лугі...»; «Ад бяссоння зоры зябнуць...»; «Дзень, як птушка з белымі крыламі...»; «Рой камароў над табой...»; «А твой увесь тавар...»; «Такая музыка ў тваіх вачах...»: [Вершы] // Маладосць. № 1; «У шчасця тонкае крыло...»: [Верш] // ЛіМ. 2 мая; Падарожжы паэта: [Рэц. на кн.: Прудніка ў П. Прысады Мн., 1979] // Маг. праўда. 3 студз.

1981. «Балюе восень разоў восем...»; Вольхі; «Адгуляла ў полі сцюжа-замець...»; Вяселле: [Вершы] // Маладосць. № 10; Дамоў; Сон; Два берагі; «Ноч. Паўстанак. І цягнік...»; «Пасля дарог, пасля разлук...»: [Вершы] // Полымя. № 7; «Не змяніў я вёску на сталіцу...»; Размова з калінай; Каляровыя сны: [Вершы] // ЛіМ. 4 вер., Вольхі: [Верш] // Маг. праўда. 25 сак.; Магілёў; «Дзе ты, восень з жоўтымі маністамі?..; «Учора — сонца залатое...»; Роздум: [Вершы] // Там жа. 23 мая; Салаўіны голас: [Верш] // Там жа. 4 вер; Працяг; Абнаўленне: [Вершы] // Там жа, 16 кастр.; Дзед; «Я па горадзе хадзіла...»: [Вершы] // Там жа. 2 снеж.; «У шчасця — тонкае крыло...»: [Верш] // Чырв. змена. 10 студз.

1982. Начны дождж; «Калі ляцяць у вырай жураўлі...»: [Вершы] // Маг. праўда. 3 лют.; Купала; Дзень юнацтва; Назаўжды: [Вершы] // Там жа. 24 мая; Узаемасувязь; Як была малодзенькай; Заўсёды да людзей: [Вершы] // Там жа. 26 чэрв.; Украіне; Дружба; Рэчка:

[Вершы] // Там жа. 10 ліп.; Зямное прыцягненне: [Вершы] // Там жа. 31 жн.

1983. Мы с Сярожам: [Верш] // Бярозка. № 8; Няўжо?; Рак раку; Прынцып Агаты; Певень і курыца: Мі

Бібліяграфія

1.2.

Мужчынскія сакрэты: Апавяданні і гумарэскі. Мн., 1981 (Б-ка «Вожыка»).

Аддаю вам...: Гумар, сатыра. Мн., 1984. Рэц.: В а с ю ч э н к а П. Смех — гэта сур'ёзна // ЛіМ. 12 ліп.

Сустрэнемся ў «Барселоне»: Сатыра і гумар. Мн., 1991 (Б-ка «Вожыка»).

Кветка кактуса: Апавяданні, гумарэскі. Мн., 1992.

1.3.

1968. Спортивная карьера: [Гумарэска] // Физкульт. Бел. 3 нояб.

1970. Станция «Милое»: [Эцюд] // Во славу Родины. 6 сент.

1972. Наказание: [Гумарэска] // Политинформатор и агитатор. № 3; Уговорил: [Гумарэска] // Там жа. № 4; Сообразим...: [Гумарэска] // Там жа. № 13.

1973. Это надо же...: [Гумарэска] // Политинформатор и агитатор. № 3; Проблемы воспитания: [Гумарэска] // Там жа. № 7; Трудная дорога: [Гумарэска] // Там жа. № 9; Железные показатели: [Гумарэска] // Там жа. № 12; Спасибо рыбалке: [Гумарэска] // Физкульт. Бел. 17 ноябр.; К вопросу о званиях: [Гумарэска] // Там жа. 27 окт.

1974. За человека: [Гумарэска] // Политинформатор и агитатор. № 2; Характеристика: [Гумарэска] // Там жа. № 16; Единое мнение: [Гумарэска] // Там жа. № 23; Крос: [Гумарэска] // Маг. праўда. 16 ліст.

1975. Няхай і працуе: Размова двух балельшчыкаў: Гумарэскі // Вожык. № 13; На карнавале: Гумарэска // Там жа. № 24; Жонка задаволена: [Гумарэска] // ЛіМ. 17 студз.; Сустрэча: [Гумарэска] // Там жа. 24 кастр.; Касынка ў гарошак: [Гумарэска] // Магіл. праўда. 16 вер.; Экзамен: [Гумарэска] // Физкульт. Бел. 23 марта.

1976. Ачомаўся: Гумарэска // Вожык. № 6; Хоць касой касі: Гумарэска // Там жа. № 17; Чым здзівіць гасцей: Гумарэска // Там жа. № 23; Цуд на колах: Гумарэска // Звязда. 26 снеж.; Аб чым пісаць?: Гумарэска // ЛіМ. 16 студз.; Размова аб прафесіях: Гумарэска // Там жа. 9 крас.; Пацалунак: Гумарэска // Там жа. 3 вер.; Парада: Гумарэска // Там жа. 19 снеж.; Аўтамабіль: Гумарэска // Маг. праўда. 10 вер.; Весеннее настроение: [Гумарэска] // Физкульт. Бел. 7 марта; Поединок: [Гумарэска] // Там жа. 25 апр.; У самого синего моря: [Гумарэска] // Там жа. 22 мая; Хорошо быть спортсменом: [Гумарэска] // Там жа. 12 сент.; Как меня поздравляли: [Гумарэска] // Там жа. 18 сент.; Я болельщиков знаю...: [Гумарэска] // Там жа. 31 окт.

1977. Наша марка: [Рэпартаж] // Промні Кастрычніка. Мн.; Адно імгненне работы: Гумарэска // Вожык. № 9; Тры пісьмы: Гумарэска // Там жа. № 13; Бесказырка: Гумарэска // Там жа. № 20; Рыбакі: Гумарэска / Пад псеўд. В. Чаромхін // Там жа. № 24; Анюціны вочкі: Апавяданне // Работніца і сялянка. № 10; Новая техника: [Гумарэска] // Сел. хоз-во Бел. № 5; Гаспадары: Гумарэска // ЛіМ. 22 крас.; Сямейная размова: Гумарэска // Там жа. 2 вер.; О силе, выносливости и всем остальном...: [Гумарэска] // Физкульт. Бел. 1 мая; Велосипед: [Гумарэска] // Там жа. 13 авг.; Высота: [Гумарэска] // Там жа. 11 дек.; Сдался: [Гумарэска] // Там жа. 18 дек.

1978. Задание: Гумарэска // Вожык. № 3; Папрацавалі: Гумарэска // Там жа. № 9; Не ў рыбе справа...: Гумарэска // Там жа. № 14; Плашч: Гумарэска // Там жа. № 16; Пакупкі: Гумарэска // Там жа. № 23; Прасвятленне: [Гумарэска] // Работніца і сялянка. № 9; Як я апавяданне пісаў: Гумарэска // ЛіМ. 31 сак.; Лімончык да шампанскага: Гумарэска // Там жа. 13 кастр.; Салаўі выручылі: Гумарэска // Там жа. 24 ліст.; Жорсткасць: Гумарэска // Там жа. 15 снеж.; Падзяка: [Гумар. апавяданне] // Ніва. 14 мая; Случай в коллективе: [Гумарэска] // Физкульт. Бел. 21 окт.; Пошук; Цюльпаны; Коцікі: Навелы // Чырв. змена. 11 крас.; У нашым горадзе матч: Гумарэска // Там жа. 24 вер.; У адкрытую: Гумарэска // Там жа. 15 кастр.; Футбол — не балет: Гумарэска // Там жа. 17 снеж.

1979. На ўсякі выпадак; Пацалунак; Апошнія прыгатаванні; Адзін дзень з жыцця камбайнёра; Ліст у рэдакцыю; Новая тэхніка; Чым здзівіць гасцей; Экзамен па гісторыі...; Куды круцяцца шарыкі; У цешчы; Падзяка; У сямі шэфаў; Навагодняя рыбалка; Жалезныя паказчыкі; Дзверы; Што лепш? Як мяне віншавалі; Пошук; Пакаранне; Першая перамога: [Гумар і сатыра] // Сакрэт фірмы. Мн.; Падарункі: [Гумарэска] // Вожык. № 4; Апошні шанц: Гумарэска // Там жа. № 5; Крытыка: Гумарэска // Там жа. № 9; Усмешка: Скетч // Там жа. № 15; Хто ваду муціць: Гумарэска // Там жа. № 19; Мужчынскія сакрэты; Гумарэска // Там жа. № 22; Поўны парадак: Гумарэска // Работніца і сялянка. № 4; Падарунак для жонкі: [Гумарэска] // ЛіМ. 2 сак.; Дайце параду: Гумарэска // Там жа. 18 мая; Першы твор: [Гумарэска] // Там жа. 26 кастр.; Цюльпаны: [Гумар. апавяданне] // Ніва. 15 крас.; Не ў рыбе справа: [Гумар. апавяданне] // Там жа. 17 чэрв.; «Вот так я гол забью!»: [Гумарэска] // Физкульт. Бел. 2 сент.; Дзверы: Гумарэска // Чырв. змена. 27 студз.; Цыгарэту пад абцас: Гумарэска // Там жа. 22 снеж.

1980. На пакосе: Апавяданне // Беларусь. № 8; Святочны настрой: Гумарэска // Вожык. № 4; Эксперыментатар: Гумарэска // Там жа. № 6; Першы выезд: [Гумар. апавяданне] // Род. прырода. № 4; Не поле перайсці: Гумарэска // Чырв. змена. 8 сак.; Разноцветные письма: [Гумарэска] // Знамя юности. 21 нояб.

1981. Шай-бу!: Гумарэска // Вожык. № 1; Пра пялёсткі і сярэдзінку: Гумарэска // Там жа. № 6; Як я садзіў дрэва: [Гумарэска] // Род. прырода. № 3; Как это делается: [Гумарэска] // Знамя юности. 24 апр.; Гол: Апавяданне // Піянер Бел. 25 чэрв.; Не ўсё прапала...: [Гумарэска] // ЛіМ. 2 кастр.; Святочны настрой: [Апавяданне] // Ніва. 8 сак.

1982. Смак славы: Гумарэска // Вожык. № 2; Аса: Гумарэска // Там жа. № 21; Навагодні экзамен: Гумарэска // Там жа. № 24; Зялёны перчык: [Гумарэска] // ЛіМ. 26 лют.; Хлеб сатырыка: [Гумарэска] // Там жа. 10 снеж.; Хорошо ли быть птицей?..: [Гумарэска] // Лит. Россия. 12 марта; Тэатральныя назіранні: [Гумарэска] // Род. прырода. № 5; Характар: Гумарэска / Пад псеўд. В. Чаромхін // Мін. праўда. 24 жн.; Сустрэнемся на вяселлі: Гумарыст. апавяданне / Пад псеўд. В. Чаромхін // Там жа. 9 вер.; Змова: Гумарэска / Пад псеўд. В. Чаромхін // Там жа. 23 вер.; «Вось так я гол заб'ю»: Гумарэска / Пад псеўд. В. Чаромхін // Там жа. 9 кастр.

1983. Ці добра быць птушкай: Гумарэска // Мін. праўда. 18 лют.; Характарыстыка: Гумарэска / Пад псеўд. В. Чаромхін // Там жа. 15 чэрв.; Веласіпед: Гумарэска // Вожык. № 19; Дэфіцыт: Гумарэска // Маладосць. № 4; Будзь здароў, тата!: [Гумарэска] // Работніца і сялянка. № 11; Інтэрв'ю: [Гумарэска] // ЛіМ. 4 сак.; Шнурок: Гумарэска // Там жа. 14 кастр.; Чортаў тузін: Апавяданне // Там жа. 9 снеж.; И пусть работает: [Гумарэска] // Знамя юности. 4 марта.

1984. Пакупкі: [Гумарэска] // Работніца і сялянка. № 10; Алоэ ды каланхоэ: Гумарэска // Род. прырода. № 5; Кароткія апавяданні: «Бананы»; Гняды; Венікі // ЛіМ. 27 ліп. Нейтральная паласа: [Гумарэска] // Пад псеўд. В. Чаромхін // Мін. праўда. 31 мая.

1985. Скарга: Апавяданне // Вожык. № 3; Ну, Карпаўна, пачакай: Апавяданне // Там жа. № 17; Так держать!: [Гумарэска] // Нар. хоз-во Бел. № 7; Я болельщиков знаю...: [Гумарэска] // Там жа. № 10; Дайте совет: [Гумарэска] // Там жа. № 11; Зялёныя памідоры: Апавяданне // ЛіМ. 15 лют.; Спасите наши души: [Фельетон] // Знамя юности. 11 апр.

1.5.

На літоўскую мову. Krosas: [Miniatiur humoreska] // Šluota. 1975. N 4; Kas vandeni drumsčia: Humoreska // Iš baltar. k. verte J. Kuvykas // Kauno tiesa. 1979. Lapkr. 18; // Gimt. žeme (Ukm.). 1984. Geg. 12.

На польскую мову: Gospodarze: [Humoreska. Z czas. «Litaratura i mastactwa»] // Czerw. Sztandar. 1977. 2 maja.

На рускую мову. Шефы / Пер. Э. Полянский. // Тысяча и одна улыбка. М., 1979; Кто мутит воду: [Юморэска] / Пер. В. Владимирцев // Вод. трансп. 1982.

22 июня: Подарок для жены: Юмореска / Пер. Л. Гайдукова // Знамя юности. 1983. 8 марта.

На туркменскую мову. Гой, ишлаберсин: Юмор // Эдебият ве сунгат. 1980. 27 сент.

На ўкрaінскую мову. Сімейна розмова: Гумореска / Пер. П. Баратинський // Рад. Житомирщина. 1982. 27 верес.; Безкозирка: Гумореска / Пер. О. Карпович // Там жа. 1983. 23 лют.

2.3.

Пра адзін сакрэт // ЛіМ. 1981. 14 жн.

М. П. Барташэвіч.

ПАДБЯРЭЗСКІ ДЗМІТРЫЙ

Падбярэзскі Дзмітрый Альбертавіч (н. 20.8. 1952, Мінск), празаік, публіцыст. Член СП Беларусі з 1994.

Нарадзіўся ў сям'і служачых. Пасля заканчэння сярэдняй школы вучыўся ў 1969—74 на аддзяленні беларускай мовы і літаратуры БДУ. З 1974 працаваў настаўнікам рускай мовы і літаратуры Дараганаўскай СШ Асіповіцкага раёна, Валмянскай СШ Смалявіцкага раёна, з 1976 — адміністратарам на кінастудыі «Беларусьфільм», рэдактарам Галоўнай рэдакцыі літаратурна-драматычных, пасля — музычных праграм Беларускага тэлебачання, з 1978 старшым рэдактарам аддзела музыкі часопіса «Мастацтва Беларусі». З 1991 намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Мастацтва».

Літаратурную працу пачаў у 1976 на рускай мове. У гады вучобы ва універсітэце пачаў супрацоўнічаць у газетах, а калі настаўнічаў на вёсцы, заняўся літаратурнай працай больш сур'ёзна, перайшоў на беларускую мову. Адзін з аўтараў калектыўнага зборніка «Першая сцяжына» (1985). Выдаў кнігу прозы «Уверцюра» (1990). Творчы почырк Д. Падбярэзскага (апавяданні «Апошняя квадра», «Кнігаўка ніколі не плача», «Бег трамвай дваццаты нумар») выяўляецца ў адметным аўтарскім бачанні, выбары матэрыялу, уменні надаць абагульненне, здавалася б, самаму дробнаму факту рэчаіснасці. Сумяшчае рэальнасць і выдумку, часы і людзей розных эпох, выказваецца то пяшчотна, то востра з іроніяй і гіпербалай. Д. Падбярэзскі — актыўны публіцыст, чые артыкулы на тэмы мастацтва і культуры маюць шырокі рэзананс.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Уверцюра. Мн., 1990.

Запретная музыка с 30-х годов. Мн., 1994 / У сааўт. з Ю. Будзько, В. Касперчыкам.

Толковый словарь терминологии популярной музыки. Мн., 1994.

1.3.

1978. «Ожиданья меня посещают...»: [Вершы] // Неман. № 5.

1980. Командировка по сюжету для хроники: [Апавяданне] // Неман. № 1.

1982. Вечны агонь; Дзень добры, Баба-Яга: [Апавяданні] // Маладосць. № 2; Поэзия песняров на телеэкране: К 100-летию со дня рождения Я. Купалы // Телевидение. Радиовещание. № 8.

1983. Сустрэча з паэзіяй: Тэлепрэм'еры // Беларусь. № 3; Што за назвай? Веснік «фанаграмы» // Беларусь. № 4.

1984. [Рэц. на кн.: Песні на словы Янкі Купалы і Якуба Коласа. Мн., 1983] // Мастацтва Бел. № 5.

1.4.

Берендт Й.-Э. От рега до рока: Все о джазе / З пол. Мн., 1994.

Картленд Б. Ангел в аду / З пол. Мн., 1994.

1.6.

Дудараў А. Выйсці на свой шлях: [Інтэрв'ю] // Мастацтва Бел. 1983. № 2.

М. П. Барташэвіч.

ПАЗНЯКОЎ МІХАСЬ

Пазнякоў Міхась (Міхаіл Паўлавіч; псеўд. Міхась Журавіна; н. 24.1. 1951, в. Забродцзе Быхаўскага р-на Магілёўскай вобл.), мовазнавец, празаік, паэт, перакладчык, журналіст. Член СП Беларусі з 1992.

З сялянскай сям'і Марыі Еўдакімаўны і Паўла Кузьміча Пазняковых. Да 4 класа вучыўся ў роднай вёсцы Забродцзе, потым у Глухскай і Браслаўскай сярэдніх школах. У 1971 паступіў на вячэрняе аддзяленне філалагічнага факультэта БДУ, які скончыў у 1977. Працоўны шлях пачаў рабочым на Мінскім заводзе шасцерняў. Пазней, перавёўшыся на завочнае аддзяленне БДУ, паехаў настаўнічаць у Бярэзінскі раён. З 1977 у Мінску. Працаваў настаўнікам у СШ № 26, з 1978 — малодшым навуковым супрацоўнікам Інстытута мовазнаўства АН Беларусі, з 1981 — дырэктарам Літаратурнага музея М. Багдановіча. З 1984 працуе ў выдавецтве «Юнацтва», цяпер яго галоўны рэдактар.

Літаратурны шлях М. Пазнякоў пачаў у 1966 з публікацыі верша «Мой горад» у газеце «Браслаўская звязда». Пачынаў пісаць на рускай мове. Пазней з'явіліся навукова-крытычныя артыкулы, прысвечаныя гісторыі, літаратуры, мове, культуры. Аўтар «Слоўніка эпітэтаў беларускай літаратурнай мовы» (1988), зборніка вершаў «Час надзеі» (1991). Выдаў зборнікі вершаў для дзяцей «Дзіўныя «блізняты», «Побач з татам», «Тры гарадзеі», «Ехаў поўны воз дзівос». У творах, адрасаваных дзецям, вядзецца тактоўная гаворка аб спрадвечнай праблеме бацькоў і дзяцей, шчырасці і дабрыні.

Жыве ў Мінску.

Л. А. Бялевіч.

Бібліяграфія

1.2.

Дзіўныя «блізняты»: Загадкі на бел.-рус. амонімы. Мн., 1987.

Побач з татам. Мн., 1988.

Слоўнік эпітэтаў беларускай літаратурнай мовы. Мн., 1988.

Тры гарадзеі. Мн., 1991.

Час надзеі. Мн., 1991.

Ехаў поўны воз дзівос. Мн., 1994.

1.3.

1977. Фрэзероўшчык: [Нарыс] // Чырв. змена. 2 вер.; Даў слова — стрымай // Там жа. 12 вер.; Клопаты аб чалавеку // Там жа. 20 вер.

1980. Адказ: [Верш] // ЛіМ. 21 ліст.

1981. Слоўнік руска-беларускіх амонімаў і паронімаў: [Рэц. на кн.: Грабчиков С. Межъязыковые омонимы и паронимы. Мн., 1980] // Полымя. № 8; Даніна любові да паэта // Вяч. Мінск. 1 жн.; Словам сэрцы саграваючы: Да 90-годдзя з дня нараджэння М. Багдановіча // Там жа. 28 жн.; Музей М. Багдановіча: [Мінск] // Голас Радзімы. 15 кастр.; Музей М. Багдановіча // Звязда. 11 ліп.; Памяці нашчадкаў: [Аб экспанатах Літ. музея М. Багдановіча. Мінск] // Там жа. 9 снеж.; У Максімавым садзе: [Верш] // ЛіМ. 4 снеж; На карысць культуры мовы: [Рэц. па кн.: Грабчиков С. Межъязыковые омонимы и паронимы. Мн., 1980] // Наст. газ. 10 кастр.; Дом паэта // Сел. газ. 4 дек.

1982. Мемарыяльная дошка Багдановічу ў Горкім: // ЛіМ. 9 крас. Трыялеты: [Верш; Прысв. Багдановічу М.] // Там жа. 8 кастр.; Памяці Максіма Багдановіча // Там жа. 19 ліст.

1983. Трыялеты (Максіму Багдановічу); Вераніка; Ноч; «На луг паклікала ізноў...»; «— Які наіўны, кажаце вы мне...»; «Я дабраце, як сонцу, рады...»: [Вершы] // Полымя. № 5; Падорана музею // Вяч. Мінск. 1 вер.; Любяць паэта на Волзе // ЛіМ. 14 студз.; У пошуку, у працы // Там жа. 13 мая; [Рэц. на кн.: Позвы сяброўства. Горкі., 1982] // Там жа. 1 ліп.; У Ніжнім, на Канатнай... // Там жа. 21 кастр.; «Вечар, луг, і копы сена...»: [Верш] // Чырв. змена. 16 кастр.

1984. Засяленне: [Сатыр. верш] // Вожык. № 5; Сустрэча: Гумарэска // Там жа. № 7; Паездка да мора: Апавяданне // Там жа. № 11; Мая дапамога школе: Гумарэска // Там жа. № 16; Вступ. заметка и публикация: Богданович М. Неизвестные страницы // Неман. № 1; «Ліцейны цэх і зерняток...»; «Пяшчотны, сіні летні вечар...»; «Адцвітаюць яблыні. Бялее...»; «Як гэта міла ўсё да болю...»; У родных мясцінах: [Вершы] // Полымя. № 7; Майстэрства эпітэта // ЛіМ. 4 мая.

1985. Загадкі // Бярозка. № 8; Лепшая рацпрапанова: Гумарэска // Вожык. № 2; Тлумачальны слоўнік //

Там жа. № 11; Мара: [Верш] // Вясёлка. № 4; Садзім алеяк: [Верш] // Там жа. № 5; Побач з татам: [Верш] // Там жа. № 8; Невядомаму герою Брэсцкай крэпасці: [Верш] // Полымя. № 5; Эпітэт — душа паэзіі // Там жа. № 8; «Позні вечар. Мора не змаўкае...»; «Пальма, пальма, прыгажуня...»: [Вершы] // ЛіМ. 1 ліст.

1.4.

Дапаможаш ты — табе дапамогуць; Афганскія нар. казкі / З рус. Мн., 1986 (Казка за казкай).

Залатая рукавінка: Кіт. нар. казкі / З рус. Мн., 1989 (Казка за казкай).

Гелер М. У заапарку: Вершы / З рус. Мн., 1994.

Маршак С. Дванаццаць месяцаў: Казка / З рус. Мн., 1994.

1.6.

Аповесці і апавяданні рускіх пісьменнікаў. Мн., 1986 / Скл.

Падарожжа па гарадах-героях: Кніга-карцінка. Мн., 1991 / Скл.

Пабрацімы: Апавяданні. Мн.; Кіеў, 1992 / Скл. з Б. Чайкоўскім.

2.3.

На беларускай мове. Будзе музей Максіма Багдановіча // ЛіМ. 1981. 24 ліп.

М. П. Барташэвіч.

ПАНЦЮШЭНКА ЦІХАН

Панцюшэнка (Панцюшанка) Ціхан Антонавіч (н. 20.8.1921, г. Лебедзін Сумской вобл., Украіна), празаік. Член СП Беларусі з 1992. Піша на рускай і беларускай мовах. Доктар медыцынскіх навук (1974), прафесар (1980).

Нарадзіўся ў рабочай сям'і. Сярэднюю школу скончыў у 1939 і адразу быў прызваны на вайсковую службу, якую праходзіў у г. Севастопалі. Тут і заспела яго вайна. У адным з баёў цяжка паранены. У. Панцюшэнка трапіў у палон, знаходзіўся ў лагеры ваеннапалонных у г. Тымішоары (Румынія). У жніўні 1944 уцёк з лагера. Мабілізаваны ў Савецкую Армію, у складзе 7-й гвардзейскай арміі 2-га Украінскага фронта прайшоў з баямі Венгрыю, Аўстрыю, Чэхаславакію. У 1946 дэмабілізаваўся і паступіў у Харкаўскі мединстытут, які скончыў у 1952. З гэтага часу працаваў у г. Гродна ардынатарам хірургічнага аддзялення абласной бальніцы, начальнікам абласной станцыі санітарнай авіяцыі, загадчыкам анкалагічнага аддзялення абласной бальніцы, галоўным урачом абласнога анкалагічнага дыспансера. З 1965 у Мінску: старшы навуковы супрацоўнік Навукова-даследчага інстытута анкалогіі і медыцынскай радыялогіі Міністэрства аховы здароўя Беларусі, загадчык анкахірургічнага аддзела Навукова-даследчага інстытута анкалогіі і медыцынскай радыялогіі Міністэрства аховы здароўя Беларусі, кіраўнік аддзялення гарманальных і хірургічных метадаў лячэння Навукова-даследчага інстытута анкалогіі і медыцынскай радыялогіі Міністэрства аховы здароўя Беларусі, кіраўнік аддзялення хірургічных і камбінаваных метадаў лячэння Навукова-даследчага інстытута анкалогіі і медыцынскай радыялогіі Міністэрства аховы здароўя Беларусі. Мае каля 300 навуковых прац, у тым ліку 8 манаграфій, 7 вынаходніцтваў. Удзельнік Міжнароднага кангрэса хірургаў (Германія, 1970), савецка-амерыканскага форума па праблемах злаякасных новаўтварэнняў (ЗША, 1978). Быў намеснікам старшыні праўлення Навуковага таварыства анколагаў Беларусі, членам праўлення Усесаюзнага таварыства анколагаў. З'яўляецца кіраўніком навуковай школы ў Беларусі па праблемах дыягностыкі і лячэння анкалагічных захворванняў.

Літаратурную дзейнасць пачаў у 1960-я г. Першае апавяданне «Водпуск» апублікавана ў газеце «Звязда» (1978), першы нарыс «У бітве за жыццё» — у часопісе «Полымя» (1975). З гэтага часу нарысы, апавяданні, аповесці, раманы рэгулярна друкуюцца ў рэспубліканскай перыёдыцы, выходзяць асобнымі выданнямі. Піша ў асноўным пра тое, што зведаў, перажыў, чаму быў сведкам. У першай яго кнізе прозы «Тайны старажытных руін» паказаны перадваенныя будні аднаго з падраздзяленняў сувязі воінаў берагавой аховы. Героі яго пазнейшых твораў — людзі навукі (раман «Мужчыны не плачуць»), якія здзяйсняюць навуковыя адкрыцці. Раскрывае вострыя канфлікты паміж псеўдавучонымі і сапраўднымі талентамі З павагай, з добрым веданнем справы апавя-

дае пра людзей самай гуманнай прафесіі — медыкаў, якія самаадданa працуюць і ў сельскай бальніцы (раман «Галоўны ўрач») і ў гарадскіх клініках, навуковых лабараторыях і цэнтрах. Адна ідэя родніць яго творы: калі адміністрацыйна-камандная сістэма непрымальная наогул, то яна двойчы непрымальная ў галіне медыцынскай навукі, дзе змагаюцца за здароўе і жыццё чалавека. Аўтар бескампрамісна выкрывае беспрынцыпных кар'ерыстаў, нядобрасумленных вучоных, якія падрываюць веру людзей у справядлівасць.

Жыве ў Мінску.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Тайны древних руин: Повесть. Мн., 1983. Рэц.: Калінковіч І. Сувязь пакаленняў // ЛіМ. 1983. 5 жн.; Шамякин И. Когда надвигалась гроза // Сов. Белоруссия. 1983. 15 нояб.

Мужчины не плачут: Роман. Мн., 1986.

Главный врач: Роман. Мн., 1990.

1.3.

1974. Почти как с паном Гималайским: Фельетон // Знамя юности. 19 февр.

1975. У бітве за жыццё: Нарыс // Полымя. № 11.

1978. Таццянін Новы год: Гумарыст. апавяданне // Вяч. Мінск. 30 снеж.; Водпуск: Апавяданне // Звязда. 19 жн.

1979. Заклік нашых сэрцаў // Звязда. 1 вер.

1980. Рэчавыя доказы; Рэкорд на лыжні: Навелы // Звязда. 8 сак.

М. П. Барташэвіч.

ПАЦЮПА ЮРАСЬ

Пацюпа Юрась (Юры Віктаравіч; н. 13.3.1965, г. Полацк), паэт, крытык. Сябра таварыства вольных літаратараў Беларусі з 1993.

З сям'і служачых. Бацька, Віктар Фёдаравіч, працаваў памочнікам ляснічага, маці, Галіна Браніславаўна,— тэхнікам-лесаводам. Дзяцінства прайшло на Лідчыне, у в. Дамейкі, дзе жыў дзед. Сярэднюю школу скончыў у в. Азёры (Гродзенскі р-н) у 1982, СПТВ № 136 — у Лідзе ў 1983. Служыў у войску (1983—85). Скончыў аддзяленне беларускай і рускай мовы і літаратуры Гродзенскага універсітэта (1992, з 4 курса вучыўся на завочным). Працаваў электраманцёрам, карэспандэнтам-арганізатарам Бюро прапаганды мастацкай літаратуры СП па Гродзенскай вобласці, вартаўніком. З 1990 навуковы супрацоўнік Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту, з 1992 загадчык лабараторыі кафедры беларускай культуры Гродзенскага універсітэта, з 1993 аспірант гэтай кафедры. Адзін з заснавальнікаў гродзенскай літаратурнай суполкі «Бертгурт Дыяген» (1989), Таварыства вольных літаратараў Беларусі (1993).

Першы верш (на рускай мове) надрукаваў у «Гродненской правде» ў 1986. Пазней стаў пісаць на беларускай мове. Друкаваўся ў зборніках «Дзень паэзіі», «Шлях», часопісах «Беларусь», «Зрок», «Маладосць», «Хрысціянская думка» і інш. Вершы Ю. Пацюпы разнастайныя ў жанравых адносінах. Шмат эксперыментуе ў галіне формы, вобразнасці. Асацыятыўнасць светаадчування выяўляецца ва ўскладненасці паэтычнай структуры твораў. Выступае ў друку таксама па культуралагічных, лінгвістычных пытаннях. Перакладае з англійскай і ўкраінскай моў.

Жыве ў Гродне.

А. М. Пяткевіч.

Бібліяграфія

1.2.

Ноч: Вершы. Мн., 1991 (Б-ка час. «Маладосць»).

А. М. Пяткевіч.

Плашчынскі Ізідар Паўлавіч (у эміграцыі жыў пад імем Язэп Гуткоўскі; псеўд. М. Менскі, Я. Менскі, Язэп Менскі; 1908, в. Каралішчавічы Мінскага пав., цяпер Мінскі р-н — 25.2.1986, Нью-Йорк, ЗША), літаратуразнавец, крытык, перакладчык.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Малодшы брат пісьменніка Язэпа Пушчы. І. Плашчынскі гадаваўся ў вялікай (6 дзяцей) і працавітай сям'і. Вучыўся спачатку ў вясковай школе (в. Каралішчавічы), потым у Мінскім вышэйшым пачатковым вучылішчы. У 1920-я г. паступіў на літаратурна-лінгвістычны факультэт Беларускага дзяржаўнага універсітэта. Пасля заканчэння БДУ працаваў настаўнікам у Мінску, нейкі час быў супрацоўнікам БелТА. У 1930-я г. бацькоў раскулачылі: забралі ўсю маёмасць, выгналі з хаты, але жылі яны па-ранейшаму ў роднай вёсцы. І. Плашчынскі заставаўся ў Мінску, дзе, магчыма, і сустрэў Вялікую Айчынную вайну. У час акупацыі працаваў акцёрам у тэатры. У 1940-я г. пакінуў Радзіму. Жыў у Германіі, ЗША. З'яўляўся сябрам Беларускага інстытута навукі і мастацтва.

Як таленавіты літаратуразнавец, літаратурны крытык І. Плашчынскі выявіў сябе яшчэ ў 1920-я г. Друкавацца пачаў у 1927. У часопісах «Узвышша», «Полымя рэвалюцыі», газеце «Чырвоны сейбіт» пісаў рэцэнзіі на творы, асобныя выданні Я. Купалы, Ю. Таўбіна, С. Баранавых, П. Галавача, У. Хадыкі, М. Лужаніна, К. Крапівы, А. Куляшова, П. Труса, Ю. Віцьбіча і інш. паэтаў і празаікаў; перакладаў з рускай мовы. Належаў да літаратурнай групоўкі «Узвышша». Перад вайной І. Плашчынскага залічалі ў шэраг «буржуазных меншавікоў», падвяргаўся ён і нападкам з боку калег-сацыялагізатараў. Жывучы на Захадзе, І. Плашчынскі актыўна выступаў у эмігрыйным друку: газетах «Бацькаўшчына», «Беларус», часопісе «Конадні», інш. выданнях. Цікавіўся творчасцю Я. Купалы, У. Жылкі.

С. Б. Сачанка.

Бібліяграфія

1.3.

1927. [Рэц. на кн.: К л я ш т о р н ы Т. Кляновыя завеі. Мн., 1927] // Чырвоны сейбіт. № 12.

1929. Да пытання спецыфікуму літаратуры // Узвышша. № 2.

1930. Нататкі пра творчасць Янкі Купалы // Узвышша. № 4—5; Праз муку жыцця да гоману палёў // Там жа. № 6; [Рэц. на кн.: Л у ж а н і н М. Новыя ростані. Мн., 1930] // Там жа. № 7.

1931. [Рэц. на кн.: Т а ў б і н Ю. Агні. Мн., 1930] // Узвышша. № 1; Ліст у рэдакцыю; Пра аповесць С. Баранавых «Межы» // Там жа. № 2; Нататкі з блакнота // Там жа. № 3; Пра аповесць Платона Галавача «Спалох на загонах» // Там жа. № 11—12.

1932. Больш увагі творчай перабудове // Беларусь калгасная. № 3; [Рэц. на кн.: Х а д ы к а У. Выбраныя вершы. Мн., 1932] // Полымя рэвалюцыі. № 1; «Шмат я дзіўнага бачу, а падняць — не магу» // Там жа. № 4.

1933. Творчасць Скрыгана // Полымя рэвалюцыі. № 6; Замест рэцэнзіі // Там жа. № 10.

1934. Твор, які не хвалюе // Полымя рэвалюцыі. № 2; Некалькі заўваг — пра «Запіскі інструктара Гомана» // ЛіМ. 16 вер.

1935. Новы раман Платона Галавача // Полымя рэвалюцыі. № 5; [Рэц. на кн.: Г л е б к а П. Чатыры вятры. Мн., 1935] // Там жа. № 6; Чытач хоча адчуць сілу мастацкага слова // ЛіМ. 27 лют.; Прыход героя: [Рэц. на кн.: Б р о ў к а П. Прыход героя. Мн., 1935] // Там жа. 6 вер.; Слова пра новы дзень паэта // Там жа. 23 снеж.; [Рэц. на кн.: Б р о ў к а П. Прыход героя. Мн., 1935] // ЛГ. № 71.

1938. «Барыс Гадуноў» на беларускай мове // ЛіМ. 6 ліп.

1941. [Рэц. на кн.: П а н ч а н к а П. Вераснёвыя сцягі. Мн., 1940] // Полымя. № 3; Выданне твораў Паўлюка Труса // Звязда. 26 крас.; Апавяданні Цімоха Зарэчнага // Там жа. 6 чэрв.; Пра творчасць Ю. Віцьбіча // ЛіМ. 15 лют.; За лірыку высокай усхваляванасці // Там жа. 5 крас.

1952. На загад нацыі // Бацькаўшчына. № 11—12 / Пад псеўд. Я. Менскі; Праз універсітэт у катоўню НКВД // Там жа. № 27 / Пад псеўд. Я. Менскі; Ішлі нявольнікі... вызваляць: Урыўкі з успамінаў // Там жа. № 47—48 / Пад псеўд. Я. Менскі; Без натхненьня: (Аб беларускай музычнай савецкай творчасці) // Беларус. № 4. / Пад псеўд. М. Менскі; Мае ўспаміны (Янка Купала) // Там жа. № 6, 7, 9, 11 / Пад псеўд. М. Менскі.

1953. Язэп Лёсік // Бацькаўшчына. № 6 / Пад псеўд. Язэп Менскі; Ігнат Грынявіцкі: (Да 72-годдзя

смерці) // Беларус. № 5 / Пад псеўд. Я. Менскі; Моц нацыянальнай сьвядомасці // Там жа. № 6 / Пад псеўд. Я. Менскі.

1954. Уладзімер Жылка: Пясьняр Змаганьня й Хараства // Бацькаўшчына. № 24—25 / Пад псеўд. Я. Менскі; Уладзімер Жылка // Конадні. № 1 / Пад псеўд. Язэп Менскі.

1955. Жахлівы быў год // Бацькаўшчына. № 3 / Пад псеўд. Я. Менскі.

1.4.

Сейфуліна Л. Правапарушнікі / З рус. Мн., 1930.

2.3.

На беларускай мове. Дворкіна Ю. Меншавізм у беларускай крытыцы // Маладняк. 1931. № 8; Спрэчкі па дакладу тав. Бранштэйна і судакладах тт. Модэля і Дамэсека // ЛіМ. 1935. 1 мая.

Т. М. Махнач.

ПРАКАПОВІЧ ІГАР

Пракаповіч Ігар Міхайлавіч (н. 9.12. 1960, г. Паставы Віцебскай вобл.), паэт. Член СП Беларусі з 1994.

Пасля заканчэння Пастаўскай СШ № 2 паступіў у СПТВ-2, дзе атрымаў спецыяльнасць шафёра. Вучыўся на геаграфічным факультэце БДУ (скончыў у 1985). Працаваў старшынёй выканкома Палескага сельсавета Пастаўскага раёна, з 1986 выкладае геаграфію ў Пастаўскай сярэдняй школе № 1.

Літаратурную творчасць І. Пракаповіч пачаў у 1986. Працуе ў асноўным у галіне паэзіі, хаця спрабаваў свае сілы і ў прозе, драматургіі, бардаўскай песні. Вершы І. Пракаповіча — шчырая споведзь, малітвы за зямлю, скалечаную Чарнобылем. Паэт актыўна шукае сябе, асвойвае новыя формы. Аўтар кнігі паэзіі «Рэха малітваў» (1993). Друкаваўся ў калектыўных зборніках «Дзень паэзіі», «Дзвіна», «Рунь», часопісах «Маладосць», «Роднае слова», штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва». Праяўляе вялікую цікавасць да краязнаўства, гісторыі роднага краю («Пастаўшчына ў сярэдзіне XIX ст.», «Даславянская гісторыя Пастаўшчыны», «Царкоўна-прыходскія школы на Пастаўшчыне» і інш.).

Жыве ў г. Паставы.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Рэха малітваў: Вершы. Мн., 1993 (Б-ка час. «Маладосць»).

М. П. Барташэвіч.

ПРАКОПЧЫК ЛЕАНІД

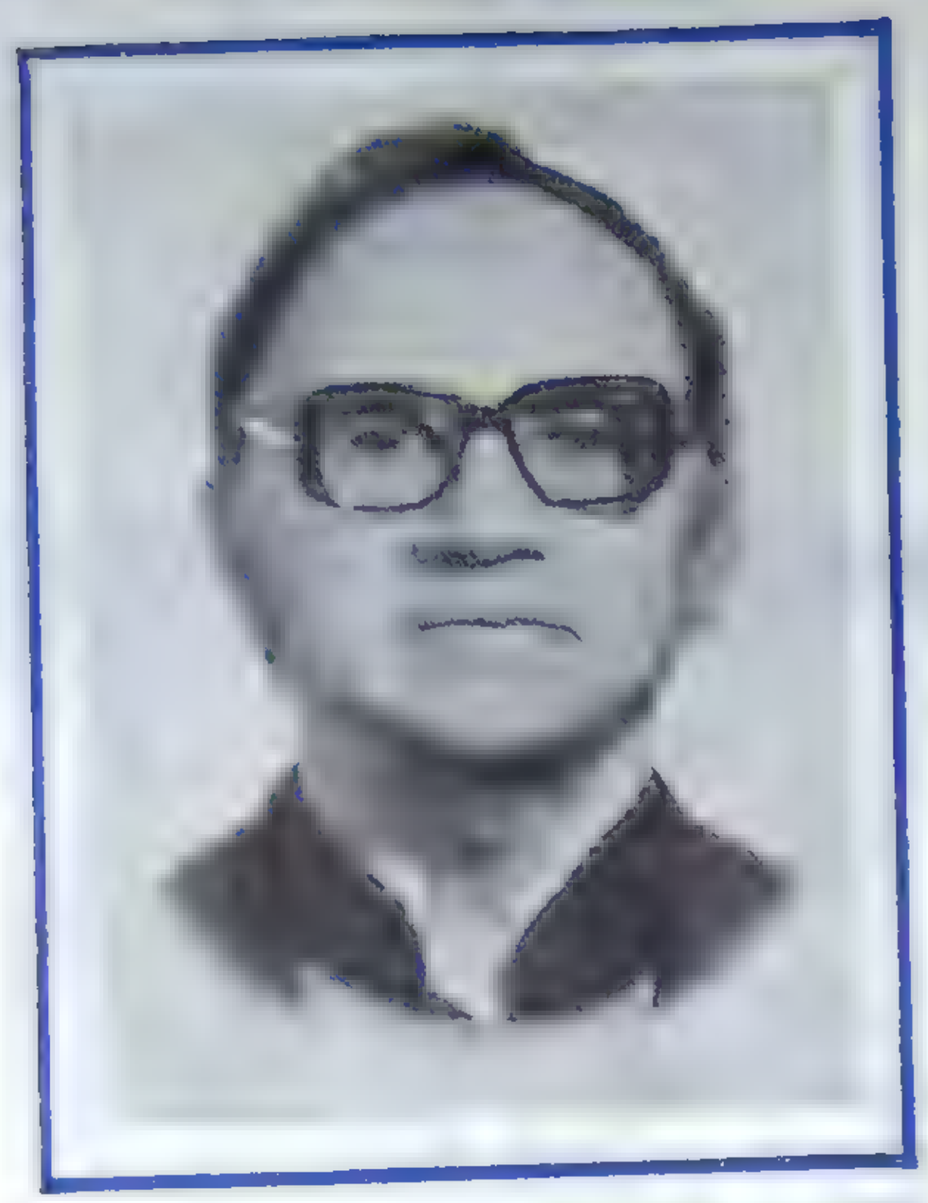

Пракопчык Леанід Цімафеевіч (н. 14.11. 1933, Мінск), празаік, драматург, кінасцэнарыст. Член СП Беларусі з 1994, Саюза журналістаў Беларусі з 1962.

Бацька Л. Пракопчыка, Цімафей Давыдавіч,— удзельнік рэвалюцыі і грамадзянскай вайны. У 1953 Л. Пракопчык скончыў сярэднюю школу № 310 г. Масквы і паступіў у Цімірazеўскую сельскагаспадарчую акадэмію (скончыў у 1958). Па камандзіроўцы часопіса «Вокруг света» хадзіў матросам на рыбалавецкім траўлеры ў Паўночную Атлантыку. Пазней працаваў брыгадзірам паляводчай брыгады, аграномам у саўгасе на Піншчыне, выкладаў нямецкую мову ў Красненскай сярэдняй школе Маладзечанскага р-на. Пэўны час быў літсупрацоўнікам газет «Калгасная праўда» і «Знамя юности», рэдактарам літаратурна-драматычных праграм на Беларускім тэлебачанні, рэжысёрам на кінастудыі мультфільмаў.

Літаратурную дзейнасць пачаў у 1958, з апавяданнямі выступае ў беларускім друку з 1963. Аўтар кніг нарысаў «Даўгінаўскія вёрсты», «Ёсць у сэрцы запаветны куток», «У краі Налібоцкай пушчы», «Адкуль у вёскі імя». Напісаў п'есы і кінасцэнарыі «Князь Наваградскі», «Крэўская вязніца», «Круіз на кані», «Наваградак чытае Міцкевіча», «Налібоцкія пчаляры», «Беларускія ратушы». Л. Пракопчык вядомы перш за ўсё як літаратар-краязнавец з грунтоўным веданнем гісторыі, з адметным стылем. Ён сабраў многа народных легенд і паданняў, зрабіў іх літаратурныя апрацоўкі. Быў першапраходцам па многіх літаратурна-гістарычных мясцінах, звязаных з жыццём і творчасцю В. Дуніна-Марцінкевіча, Я. Чачота, Ядвігіна Ш., З. Бядулі і асабліва Я. Купалы, у біяграфіі якога ўстанавіў нямала новых фактычных звестак.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Даўгінаўскія вёрсты: Нарысы. Мн., 1977 (Праца ўпрыгожвае чалавека).

В краю Налибокской пущи. Мн., 1979. Рэц.: Казбярук У. Падарожжа ў Налібоцкую пушчу // Беларусь. 1980. № 9.

Ёсць у сэрцы запаветны куток: Нарысы. Мн., 1979.

Адкуль у вёскі імя: Нарысы. Мн., 1981. Рэц.: Осипов Б. // Гродн. правда. 1982. 23 окт.; Сідарэвіч А. Першая ластаўка // ЛіМ. 1982. 12 сак.

1.3.

1963. Як напалохалі крата: [Апавяданне] // Вясёлка. № 9.

1964. Легенда // Знамя юности. 11 марта.

1965. Молочное такси: [Апавяданне] // Сел. газ. 26 сент.; Гаспадар дарог // Чырв. змена. 7 снеж.

1967. Михалюков клин: Рассказ // Сел. газ. 15 янв.; Привет: Новелла // Там жа. 9 июня; «Ягодка»: Рассказ // Там жа. 5 авг.; Директор: Очерк // Там жа. 31 дек.

1968. Некабинетная затея: [Рэц. на кн.: Медведев М. и др. Экономическая оценка земель. Мн., 1966] // Неман. № 1; Дело семейное: Очерк // Сел. газ. 20 янв.

1970. Главная сила // Знамя юности. 12 авг.; Мцыры: Гумарэска // ЛіМ. 1 мая; Легенды старога Лоска // Там жа. 26 чэрв.; Важики: (Новелла) // Сел. газ. 20 сент.

1971. Маленькие тайны леса // Сел. газ. 31 янв.

1972. Янкаў Ясень: Штрыхі да партрэта: Нарыс // Маладосць. № 5; Самое отрадное // Сел. газ. 26 марта.

1973. Не просто созерцатели... // Сел. газ. 5 сент.

1974. У спелым жніўні: Вясковыя эцюды // Маладосць. № 10; Долгиновские версты: [Нарыс] // Неман. № 7; Першыя крокі // Родная прырода. № 4; Узоры на полотне // Сел. газ. 13 марта; Родилась в краю озер // Там жа. 24 марта; Встреча с писателями // Там жа. 9 июня; Содружество // Там жа. 11 авг.; Крутизна // Там жа. 24 окт.

1975. Камень // Сел. газ. 23 янв.: Порплище: (Имена наших деревень) // Там жа. 7 июня; Порт за болотами // Там жа. 21 авг.

1976. Может, «Флоренция?» // Сел. газ. 26 авг.

1978. Гольшанский мур // Неман. № 5; Налибоки: [Нарыс] // Там жа. № 8.

1979. Беларучи // Неман. № 7; Валожын // Голас Радзімы. 31 мая; На старажытнай дарозе // Там жа. 13 снеж.

1980. Новогрудские древности // Неман. № 7; Любча // Голас Радзімы. 10 ліп.

1981. Урок ветлівасці: (Апавяданне) // Бярозка. № 9; Возвращение в Богдановo // Неман. № 5; Откуда у деревни имя?: [Нарыс] // Там жа. № 12; Люцінцы Марцінкевіча — сто сорак гадоў // ЛіМ. 13 сак.; Карпілаўка Ядвігіна Ш. // Там жа. 18 вер.

1982. Пуцявінамі Купалы // Бярозка. № 7; «...Гэты мне шлях родны»: [Нарыс] // Неман. № 5.

1984. Казіміраўка // ЛіМ. 14 снеж.; Урок ветлівасці: Апавяданне // Ніва. 5, 12 лют.

1985. Янкаў ясень // Голас Радзімы. 10 студз.; Палескія пісьмы Блока // Там жа. 21 лют.; Налібоцкія пчаляры // Там жа. 30 мая; Лысагорскія сябры // ЛіМ. 8 лют.; По вечерам... находят воспоминания // Сов. культура. 29 окт.

1.4.

1985. Супрунчук В. Вегетарианец; Последняя электричка: [Апавяданні] / С бел. // Неман. № 6.

2.3.

На беларускай мове. Гілевічы. Працы тут — для многіх і надоўга // ЛіМ. 1978. 24 лют.

М. П. Барташэвіч.

ПРАНЧАК ЛЕАНІД

Пранчак Леанід Іванавіч (н. 12.11.1958, в. Пранчакі Ляхавіцкага р-на Брэсцкай вобл.), паэт, публіцыст, Член СП Беларусі з 1989, Саюза журналістаў Беларусі з 1982.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. У 1966 пайшоў вучыцца ў Пранчакоўскую СШ. З 6-га класа селькор Ляхавіцкай раённай газеты, брэсцкай абласной газеты «Заря». Скончыўшы ў 1981 факультэт журналістыкі БДУ, працаваў малодшым рэдактарам Магілёўскага абласнога радыё, адначасова быў вядучым тэлевізійнай праграмы «Вецер вандраванняў» на Беларускім тэлебачанні. У 1983 пераехаў у Мінск. Працаваў у Рэспубліканскім штабе студэнцкіх атрадаў. Вучыўся ў аспірантуры Інстытута сусветнай літаратуры Акадэміі навук СССР (1988—91). Шмат вандраваў па былым Савецкім Саюзе і краінах свету. У 1992 вывучаў беларускую эміграцкую літаратуру. У 1991—93 вядучы рэдактар тэатра-студыі В. Раінчыка, Дзяржаўнага канцэртнага аркестра Беларусі. З 1994 на творчай рабоце.

Першы верш «Белыя аблокі» надрукаваў у газеце «Піянер Беларусі» (1972). У час вучобы ва універсітэце быў сябрам літаб'яднання «Узлёт», удзельнічаў у падрыхтоўцы калектыўнага зборніка вершаў «Вёсны». У 1988 выдаў зборнік «Першапутак». Друкаваўся ў эмігрыйных выданнях — газ. «Беларус», час. «Полацак», «Беларуская думка». У ЛіМе друкавалася серыя яго артыкулаў пра беларускіх пісьменнікаў-эмігрантаў (1993). Лірыка Л. Пранчака-паэта прасякнута шчырымі пачуццямі любові да Бацькаўшчыны, да сціплых, духоўна багатых і шчодрых людзей (зборнікі «Ясак любові», «Біблія для каханай»). Больш за 200 вершаў паэта пакладзены на музыку беларускімі кампазітарамі І. Лучанком, У. Будніка, Л. Захлеўным, І. Паліводам, В. Раінчыкам, М. Сацурам, З. Яўтуховічам і інш. Аўтар лібрэта рок-опер «Максім» (паводле М. Багдановіча), «Беларушчына» (паводле Я. Купалы). Піша для дзяцей. Выдаў кнігу вершаў «Дзяўчынка-беларуска».

Жыве ў Мінску і ў Пранчаках. *Л. С. Савік.*

Бібліяграфія

1.2.

Першапутак: Вершы. Мн., 1988.

Дзяўчынка-беларуска: Вершы. Мн., 1993.

Беларуская Амерыка. Мн., 1994.

1.3.

1976. «Есць у мараў юнацкіх страсці...»: [Верш] // Чырв. змена. 21 студз.

1977. «У туман захутаўшыся, золак...», «Хоць дождж па твары б'е балюча...»: [Вершы] // Вёсны. Мн.

1978. «Світанне — наша святое жаданне...»: [Верш] // Заря. 19 авг.; Сенакос: [Верш] // Знамя юности. 10 окт.; Дома: [Верш] // ЛіМ. 27 кастр.

1979. Слон і муха: [Байка] // Ніва. 24 чэрв.; Песня мужнасці; Вербы: [Вершы] // ЛіМ. 30 кастр.

1980. Халадна!: [Верш] // Вясёлка. № 2; Вішні: [Верш] // Мін. праўда. 25 лют.

1981. Сенакос: [Верш] // Знамя юности. 20 февр.

1982. Іншым песня падарунак; Якуцкі лён; Балада пра кветкі; Шчасце: [Вершы] // Маладосць. № 9; З Бамаўскага дзённіка: [Вершы] // ЛіМ. 30 крас.; Маляры: [Верш] // Маг. праўда. 6 ліст.; Вось і зіма: [Верш] // Чырв. змена. 23 студз.

1983. Лясная пякарня: [Верш] // Вясёлка. № 10; Над ціхаю ракой...: [Верш] // Маг. праўда. 26 ліп.; Пуцявіны маладосці: З Бамаўскага сшытка: [Вершы] // Мін. праўда. 26 кастр.; На трасе: [Верш] // Там жа. 7 снеж.; «Курлы...»; «Чарнеюць на гасцінцы...»: [Вершы] // Чырв. змена. 4 чэрв.

1984. Завіруха: [Верш] // Вясёлка. № 12; Дарога ў Саматэвічы: [Верш] // Маг. праўда. 8 лют.; На БАМе: [Верш] // Мін. праўда. 25 мая; Я іду да людзей: [Верш] // Там жа. 13 чэрв.; Нерунгры: [Верш] // Там жа. 12 ліп.; Вясёлы маладзік: [Верш] // Там жа. 30 жн.; У кожнага свой БАМ... ; А дарога ідзе на ўсход; Тында; Пяюць драўляныя тратуарчыкі... : [Вершы] // Чырв. змена. 26 снеж.

1985. Старонкі Бамаўскага сшытка; Рызыка дарог; Бамаўцы; Залацінка; Вуліца аптымістаў (Маналог Максіма Клімовіча); На трасе: [Вершы] // Маладосць. № 1; Першапраходцы; Задажджыла; Даеш цеплатрасу!; Нерунгры: [Вершы] // ЛіМ. 9 жн.; Будуем у пасёлку першы дом: [Верш] // Мін. праўда. 30 студз.; Расцвіцуць у Сюльбане мімозы...: [Верш] // Там жа. 25 лют.; Бацька ведае мову дрэў...: [Верш] // Там жа. 23 жн.

1.4.

1980. Дзмітрыеў М. Перастараўся: [Верш] / З укр. // ЛіМ. 11 студз.; Руды Д., Туманоўскі Р. Прэмія за сціпласць: [Гумарэска] / З укр. // ЛіМ. 30 мая.

1.6.

На тонам юность дана: (Очерки). Мн., 1989 / Скл. *М. П. Барташэвіч.*

ПРЫБЫТКОЎСКІ УЛАДЗІМІР

Прыбыткоўскі Уладзімір, паэт.

Біяграфічныя звесткі пра У. Прыбыткоўскага не захаваліся. Вядома толькі, што ён належаў да аршанскай філіі «Маладняка». У 1933 быў рэпрэсіраваны і высланы з Беларусі. З таго часу сляды яго губляюцца.

Першыя вершы У. Прыбыткоўскага пачалі публікавацца ў часопісе «Аршанскі маладняк» у 1926. Пісаў рэцэнзіі на творы беларускіх аўтараў, друкаваўся ў час. «Росквіт» (1928). *Л. С. Савік.*

Бібліяграфія

1.3.

1926. Сёння — дысананс: [Верш]; [Рэц. на кн.: Пушча Я. «Vita». Мн., 1926] // Арш. маладняк. № 2; Паскуднікам; «Ціха сыплецца снег...»; «Дзядзечка любы...»; «Ліхой ноччу ля Нёмана ўзрос каласок...»: [Вершы]; [Рэц. на кн.: Зарэцкі М. Голы звер. Мн., 1926] // Там жа. № 3.

1928. «Часамі поўніцца...»; «...Не разумею вясёласці хмельнай, не разумею...»; Драма мамы: [Вершы]; Індывідуальнасць і сучасная літаратура // Арш. маладняк. № 7; «Часам поўніцца істота музыкай...»: [Верш] // Там жа. № 8; «Літаратура ў прыгоне...»: [Верш] // Росквіт. № 1.

2.4.

На беларускай мове. Вечар А. Нашы акорды: [Верш] // Арш. маладняк. 1926. № 3.

В. М. Грышкевіч.

ПЯТРОВІЧ БАРЫС

Пятровіч Барыс (сапр. Сачанка Барыс Пятровіч; н. 17.7.1959, в. Вялікі Бор Хойніцкага р-на Гомельскай вобл.), празаік. Член СП Беларусі з 1993.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. У 1979 скончыў Партызанскую СШ і паступіў на факультэт журналістыкі БДУ (скончыў у 1984). У 1984—90 працаваў карэспандэнтам, адказным сакратаром газеты «Гомельская праўда», карэспандэнтам газеты «Звязда». З 1990 адказны сакратар тыднёвіка «Літаратура і мастацтва».

Дэбютаваў у 1987 апавяданнем «Успамін. Яблыкі» (часопіс «Крыніца», 1987). У апошнія гады ў беларускіх перыядычных выданнях надрукаваны яго аповесці «А травы там высокія», «Вяртанне», «Я быў», «Людзі доўга не жывуць». Б. Пятровіч ведае паўсядзённае жыццё, адчувае яго непаўторнасць, таму героі яго твораў жывыя, пераканаўчыя.

Жыве ў Мінску.

Л. А. Бялевіч.

Бібліяграфія

1.2.
Ловы. Мн., 1992.

Сон між пачвар: Апавяданні. Мн., 1994 / Пад сваім прозв.

М. П. Барташэвіч.

РОЗНА АЛЕСЬ

Розна Алесь (Абрам Ісакавіч, 1913, Мінск — 1942, Унжлаг, ст. Сухабязводная Горкаўскай вобл.), паэт, перакладчык.

Нарадзіўся ў рабочай сям'і. Пасля вучобы ў сярэдняй школе працаваў наборшчыкам у друкарні. У 1935 скончыў Мінскі педагагічны інстытут. Заняткі сумяшчаў з працай у рэдакцыі газеты «Чырвоная змена». У 1936 арыштаваны. Рэабілітаваны ў 1955.

Першыя вершы апублікаваны ў 1926 у газеце «Чырвоная змена». Друкаваўся ў часопісах «Полымя», «Чырвоная Беларусь», газетах «Савецкая Беларусь», «Звязда» і інш. Перакладаў на бел. мову творы Г. Гейнэ, А. Міцкевіча, А. Пушкіна.

А. К. Гардзіцкі.

Бібліяграфія

1.3.

1926. Каваль: [Верш] // Чырв. змена. 30 снеж.

1927. Я спаткаў вясну: [Верш] // Бел. піянер. № 9; У лагеры: [Верш] // Там жа. № 11; Мая радасць: [Верш] // Там жа. № 15; Летнім вечарам: [Верш] // Там жа. № 21; «Я выходжу на вуліцу...»: [Верш] // Чырв. змена. 13 лют.; Адзінота: [Верш] // Там жа. 22 лют.; На расстрэл 7 камсамольцаў Польшчы: [Верш] // Там жа. 18 сак.; Ізноў вясна: [Верш] // Там жа. 10 крас.; Вось за тым...: [Верш] // Там жа. 5 чэрв.; Сустракаем Кастрычнік песняю: [Верш] // Там жа. 7 ліст.; Выпівала зара чорны змрок: [Верш] // Там жа. 23 снеж.

1928. Я ў клуб іду: [Верш] // Бел. піянер. № 2; Пра сваё роднае: [Верш] // Там жа. № 4; Сёння поле задорна смяецца: [Верш] // Там жа. № 11; Каўказскі дэлегат: [Верш] // Там жа. № 16; На варце: [Верш] // Там жз. № 18; «Шмат чаго ў словах ня сказана»: [Верш] // Літ. дадатак да газ. Сав. Бел. № 18; Юнак: [Верш] // Чырв. сейбіт. № 6—7; Горад: [Верш] // Чырв. змена. 23 сак.; Голас: [Верш] // Там жа. 1 крас.; Вясне: [Верш] // Там жа. 18 крас.; «Дні мінулі...»: [Верш] // Там жа. 6 мая; «Сонечная раніца...»: [Верш] // Там жа. 26 жн.

1929. Люблю цябе, школа дарагая!: [Верш] // Бел. піянер. № 1; У ліпнёвы вечар: [Верш] // Там жа. № 13—14; «Піянеру Беларусі»: [Верш] // Піянер Бел. 4 кастр. / Сааўт. Ю. Таўбін; Чырвоны маўзалей: (Да пяцігодзьдзя сьмерці Леніна): [Верш] // Сав. Бел. 20 студз.; Парыж: [Верш] // Там жа. 17 сак.; Зямля... Зямля...: (Да 12-й гадавіны Кастрычніка): [Верш] // Там жа. 17 ліст.; Маўзалей: [Верш] // Чырв. змена. 20 студз.

1930. З казахстанскіх матываў: [Верш] // Полымя. № 11—12.

1931. Селькорам: [Верш] // Чырв. Бел. № 4; Максіму Горкаму: [Верш] // Там жа. № 10.

1932. Лірыка брыгадзіраў; Інтэрв'ю; Слова пра чорную дошку: [Вершы] // Ударнікі. Зб. 2. Мн.

1936. Штурман будучай буры: Пра Н. Чарнышэўскага // Чырв. змена. 24 ліп.; Шаснаццаць старонак пошласці // Там жа. 30 ліп.; Да ганебнага слупа гісторыі // Там жа. 6 вер.

1973. Зямля... Зямля...; З казахстанскіх матываў: [Вершы] // Дзень паэзіі — 75. Мн.

1.4.

1935. Бехер І. Маці: [Верш] / З ням. // ЛіМ. 1 мая.

1936. Пушкін А. Вёска: [Верш] / З рус. // Камунар Магілёўшчыны. 6 ліп.; Яго ж. Тапелец: [Верш] / З рус. // Піянер Бел. 8 чэрв. / Сааўт. пер. С. Грахоўскі; Вайнерт Э. Джон Шэр з таварышамі: [Верш] / З ням. // Чырв. змена. 3 мая; Яго ж. Светлая песня цёмных двароў: [Верш] / З ням. // Там жа. 26 мая; Лермантаў М. Смерць паэта: [Верш] / З рус.; Пушкін А. Вёска: [Верш] / З рус. // Там жа. 6 чэрв.; Гейне Г. Новая песня; Ткачы: [Вершы] / З ням. // Там жа. 17 вер.

2.3.

На беларускай мове. Грахоўскі С. Жыве ў памяці маёй // Дзень паэзіі — 73. Мн., 1973; Яго ж. Жывуць у памяці маёй // Грахоўскі С. Так і было. Мн., 1986; Куніцкі С. Пра другі зборнік творчасці рабочых-ударнікаў // Маладняк. 1932. № 5—6. *М. П. Барташэвіч.*

РУБІН ІВАН

Рубін Іван Ільіч (29.1.1954, хутар Раздоры Стаўбцоўскага р-на Мінскай вобл.— 28.6.1993, пахаваны ў в. Ячонка Стаўбцоўскага р-на), паэт. Член СП Беларусі з 1991.

Яго бацька, Ілья Сцяпанавіч, і маці, Соф'я Елісееўна, сяляне. Дзяцінства будучага паэта прайшло на хутары Раздоры, да якога балюча і нястрымна, у вершах і наяву ён ішоў усё сваё трагічна кароткае жыццё. У 1971 І. Рубін скончыў Засульскую сярэднюю школу, у 1976 — беларускае аддзяленне філфака БДУ. Сваю працоўную дзейнасць пачаў настаўнікам роднай мовы і літаратуры ў Суткаўскай

сярэдняй школе. У 1976—1979 займаўся ў аспірантуры Інстытута літаратуры АН Беларусі. З 1979 працаваў на Рэспубліканскім радыё рэдактарам галоўнай рэдакцыі народнай гаспадаркі, адказным сакратаром, старшым рэдактарам. У 1984 працаваў у выдавецтве «Юнацтва», у 1985—87 настаўнікам СШ № 132 у Мінску, з 1987 супрацоўнік газет «Мінская праўда», «Народная газета», «Звязда».

Друкавацца пачаў у 1971 у раённай газеце «Прамень». У студэнцкія гады друкаваў свае вершы ў рэспубліканскіх газетах і часопісах. Першая кніга вершаў «Над вечнасцю гнязда» засведчыла бясспрэчны талент паэта, яго глыбокі, удумлівы падыход да з'яў жыцця, тонкае разуменне настрояў і пачуццяў чалавечай душы. Кніга прасякнута любоўю да роднага краю, шчымлівай тугой па маці, адчуваннем адзіноты. Адраджэнне роднай культуры, мовы, нацыянальнай спадчыны і самасвядомасці, зварот да таго спрадвечнага, што паволі знікала — галоўныя матывы наступных зборнікаў яго вершаў і паэм «Вянок надзеі», «Набытак». Засталася падрыхтаванай да друку новая кніжка вершаў і паэм «Званар». *В. У. Смольская.*

Бібліяграфія

1.2.

Над вечнасцю гнязда: Вершы. Мн., 1984 (Першая кніга паэта). Рэц.: Ч а б а н Т. Дакрануцца да святла // ЛіМ. 1985. 1 лют.

Вянок надзеі: Вершы і паэмы. Мн., 1990 (Б-ка час. «Маладосць». № 10).

Набытак: Вершы і паэма. Мн., 1992.

1.3.

1972. Словы: [Верш] // Мін. праўда. 6 мая; Хлеб: [Верш] // Там жа. 18 ліст.

1973. Родны край: [Верш] // Мін. праўда. 15 крас.; Словы Ільіча: [Верш] // Там жа. 25 крас.; Надзённа, адметна: [Рэц. на кн.: З а к о н н і к а ў С. Бяседа. Мн., 1973] // Там жа. 5 вер.; Мая бяроза; «Не трэба слоў...»: [Вершы] // Чырв. змена. 28 ліст.

1975. Перадзім'е: [Вершы] // Маладосць. № 5; Абавязак і памяць // ЛіМ. 15 лют.; У вёску прыехаў настаўнік... // Там жа. 17 мая; «На раненых грудзях у хлопца-партызана...»; «Зямля мая заўжды...»: [Вершы] // Мін. праўда. 11 студз.; Пасляваенны лес; «За Стоўбцамі, на поўнач...»: [Вершы] // Там жа. 29 крас.; Бярозка: [Верш] // Там жа. 27 чэрв.; Лета: [Верш] // Там жа. 17 ліп.; Я веру ў людзей...; Два сэрцы; Сула: [Вершы] // Там жа. 20 кастр.; Каменная балада: [Верш] // Там жа. 1 ліст.; Песня; Сула; «Ці бачыў хто з вас...»: [Вершы] // Чырв. змена. 11 мая; «Кахоўка... Кахоўка... Кахоўка...»: [Верш] // Там жа. 1 чэрв.

1976. Садоўнік; «На шчасце, на ліха...»: [Вершы] // Знамя юности. 16 июля; Лазня: [Верш] // Мін. праўда. 10 крас.

1977. Яблыкі: [Верш] // Полымя. № 12; Да скону славіць Радзіму // Голас Радзімы. 20 студз.; «Выпускнікі 41-га года»: [Верш] // Мін. праўда. 4 студз.; Натхнёная ліра паэта // Там жа. 13 лют.; Педагог і вучоны // Там жа. 15 ліст.; Пакуль што — спадзяванне: [Рэц. на кн.: Е м я л ь я н а ў А. Ранак поўніцца жыццём. Мн., 1977] // Там жа. 31 снеж.; Метамарфоза; «Восень. Верасень. Расстанне...»; Чалавеку; «Залежнасць мая ад хлеба...»: [Вершы] // Чырв. змена. 23 кастр.

1978. «Шчасліва...»: [Верш] // Дзень паэзіі — 78. Мн.; Сцягі; «...І студзень на зыходзе»; «Разгайданае неба — высока»; «Дарог худых ліпіць змярканне»; «Стыхійная, ты бегла да бярозак купкі»: [Вершы] // Маладосць. № 2; У космас на працу: [Рэц. на кн.: К л і м у к П. Зоры побач. Мн., 1977] // Там жа. № 10; Сталыя дні мае: [Рэц. на кн.: Б а р а д у л і н Р. Абсяг. Мн., 1978] // Там жа. № 12; Залежнасць; «Бывае і нялёгка, і няпроста...»; Гукае рэха...: [Вершы] // Мін. праўда. 7 студз.; Пашырэнне даляглядаў: [Рэц. на кн.: Ш а б а н Я. Чырвоныя сумёты. Мн., 1977] // Там жа. 10 сак.; Мама: [Верш] // Там жа. 8 крас.; Адкрыццё: [Верш] // Там жа. 24 чэрв.; «Перад сабой і светам будзь праўдзівы»: [Рэц. на кн.: К у л я ш о ў А. Хуткасць. Мн., 1976] // Там жа. 2 снеж.; «Бывае і нялёгка і няпроста...»: [Верш] // Чырв. змена. 11 крас.

1979. Дома; «Восень. Верасень. Расстанне...»; «Звяры мае лясныя...»; «Вырасла птушка...»: [Вершы] // Мін. праўда. 6 студз.; «І трэба ж сустрэцца было...»: [Верш] // Там жа. 21 сак.

1980. Вясна; Для вечнасці і для святла; Шчасліва; Вясна маладая як свята; Асенніх думаў паўнаводдзе; Вірлавокае дзяўчо; Звяры мае лясныя: [Вершы] // Маладосць. № 6; «Разгайданае неба — высока...»: [Верш] // Голас Радзімы. 7 лют.; Ад ключоў жураўліных... // Чырв. змена. 13 студз.; «Залежнасць мая ад хлеба...»: [Верш] // Там жа. 4 мая.

1981. Дома: [Верш] // Дзень паэзіі — 81. Мн.; «Ні дня без падзеі»: [Інтэрв'ю] // Маладосць. № 1; Жорны; Азбука поля; Каб не забыцца; Вырасла птушка: [Вершы] // Там жа. № 10; «У самае лепшае верыць...»; «Ранак радасцю рамы...»; «Якая яна, птушка кахання?..»; «Дрэвы мяне чакаюць...»; «Восені праводзіны...»; «Галіняцца далёкія маланкі...»: [Вершы] // Полымя. № 11; Святло паэзіі: [Рэц. на кн.: Р у д к о ў с к і М. Трыгор'е. Мн., 1981] // ЛіМ. 16 кастр.; «Залежнасць мая ад хлеба...»; Дама; «Не трэба слоў...»: [Вершы] // Там жа. 27 ліст.

1982. На лініі пярэдняга краю: [Рэц. на кн.: К а м е й ш а К. Плёс. Мн., 1982] // ЛіМ. 16 ліп.; Рыбакі Наднямоння; «Ёсць на свеце твой лужок...»; «Ноччу дажджамі прамыты...»; «Стоптаны стары парог...»: [Вершы] // Там жа. 17 снеж.; «Выпускнікі 41-га года...»; Асенняй шэрасці графітнасць...»: [Вершы] // Чырв. змена. 9 студз.

1983. «Хай будзе радасць ціхай верай...»; На радзіме: [Вершы] // Дзень паэзіі — 83. Мн.; Рубяжэвічы, Рубяжы; Вадаполіца; «Не крылом журавель»; «Зарасла дарога быльнікам»; «Сцяжынка мая супясчаная»: [Вершы] // Маладосць. № 4; «За Стоўбцамі на поўнач — Навапалле...»; Купалле; «Як промні, жаваранка песня...»; «Хай будзе радасць ціхай верай...»; «Рукі...»; «Водпуск скончыўся. Ад'язджаю...»; На беразе тым: [Вершы] // Полымя. № 6; Роднае; «Хай ізноў разбудзіць бусел...»: [Вершы] // Звязда. 24 вер.; Адчуванне крэўнасці: [Рэц. на кн.: П р а к а п о в і ч М. Неад'емнае. Мн., 1982] // ЛіМ. 1 ліп.; Вядро вады; «Ад гурту верб старых»; Спатканне; Бабіна лета; «Рукі маёй цяпло»: [Вершы] // Там жа. 29 ліп.

1984. У Мірскім замку; Сыну: [Вершы] // Дзень паэзіі — 84. Мн.; З франтавых дарог: [Рэц. на кн.: П р ы х о д з ь к а П. Парог памяці. Мн., 1983] // ЛіМ. 29 чэрв.; «Зноў няхай разбудзіць бусел»; «Закаласіцца жыта»; «Ёсць у цябе трывога»; «Я прыйду дамоў»; «Хутка восень. Сум і прыгажосць»; «Што стала песняй і дарогай»: [Вершы] // Там жа. 23 ліст.; Шанаваць жывых і помніць пра мёртвых // Там жа. 7 снеж.; Каменная балада: [Верш] // Чырв. змена. 4 жн.

1985. Не з месяца звалiліся: Рэпартаж з незвычайнага музея // Беларусь. № 2; Душа на словы адзавецца: [Рэц. на кн.: Г а л у б о в і ч Л. Таемнасць агню. Мн., 1984] // Маладосць. № 6; Шчыры дар душы: [Рэц. на кн.: М а л я ў к а М. Дар. Мн., 1985] // ЛіМ. 9 жн.

2.3.

На беларускай мове. М а р ц і н о в і ч А. На мяжы пошукаў і адкрыцця // Звязда. 1985. 19 ліп.

М. П. Барташэвіч.

РУБЛЕЎСКАЯ ЛЮДМІЛА

Рублеўская Людміла Іванаўна (н. 5.7.1965, Мінск), паэтэса. Член СП Беларусі з 1990.

Нарадзілася ў сям'і служачых. Яе бацька, Іван Іванавіч, інжынер-электрык, маці, Галіна Мікалаеўна, працавала медыцынскай сястрой, выхавацельніцай, пісала вершы. Пасля заканчэння 8 класаў 16 сярэдняй школы г. Мінска Л. Рублеўская паступіла ў Мінскі архітэктурна-будаўнічы тэхнікум, пасля заканчэння якога (1984) працавала па спецыяльнасці ў праектна-канструктарскім бюро ВА «Гарызонт». У 1986 паступіла на аддзяленне паэзіі Літаратурнага інстытута імя М. Горкага, праз год перавялася на беларускае аддзяленне філфака БДУ (скончыла ў 1994). Працавала літкансультантам у «Народнай газеце», з 1993 рэдактар аддзела крытыкі часопіса «Першацвет».

Першы верш надрукавала на рускай мове ў 1983 у газеце «Знамя юности». Друкавалася ў газетах «Чырвоная змена», «Літаратура і мастацтва», часопісах «Маладосць», «Беларусь», «Полымя», «Работніца і сялянка», «Першацвет», альманаху «Дзень паэзіі». У 1990 выйшлі зборнікі яе вершаў «Крокі па старых лесвіцах» і «Адукацыя», у 1992 — «Замак месячнага сяйва». Аўтар драматычных паэм «Пасля Цэзара», «Першы запавет», п'есы для дзяцей «Янук, рыцар Мятлушкі», цыкла казак «Прыгоды мышкі Пон-Пік». Адну з сваіх творчых задач паэтэса бачыць у рамантызацыі мінулага нацыі — ад Ефрасінні Полацкай да Валянціна Таўлая. Інтэлектуалізацыя паэзіі, вера ў яе сакральную ролю, філасофскае асэнсаванне быцця, максімальная шчырасць, спроба вырашыць праблему самаідэнтыфікацыі нацыі праз стварэнне беларускага нацыянальнага міфа — характэрныя рысы творчасці паэтэсы. Выступае ў друку і на радыё з артыкуламі і рэцэнзіямі па пытаннях сучаснага літаратурнага працэсу.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Адукацыя: Вершы. Мн., 1990.

Крокі па старых лесвіцах: Вершы. Мн., 1990 (Б-ка час. «Маладосць»).

Замак месячнага сяйва: Вершы. Мн., 1992.

1.3.

1983. Воспоминания о море: [Вершы] // Знамя юности. 10 нояб.

1984. Про то, как я была взрослой: [Вершы] // Знамя юности. 21 окт.

1985. День рождения; «Чтобы чувствами мы спаслись...»; «Жди теперь! И я молчу и жду...»; «Мир называет меня...»; «Жизнь права. Она всегда права...»; «От нас зависит...»: [Вершы] // Знамя юности. 5 июля.

М. П. Барташэвіч.

САВЕРЧАНКА ІВАН

Саверчанка Іван Васілевіч (н. 2.4.1962, в. Маліноўка Касцюковіцкага р-на Магілёўскай вобл.), літаратуразнавец, гісторык. Кандыдат філалагічных навук (1989).

З сялянскай сям'і. Бацька, Васіль Емяльянавіч, і маці, Ксенія Міхайлаўна, змалку прывучалі ўсіх пецярых дзяцей да цяжкай сялянскай працы. Выхаваннем займаліся таксама дзед, Емяльян Навумавіч, і бабуля, Акуліна Несцераўна, якія далучалі ўнукаў да паэтычных скарбаў жывога беларускага слова. Пачатковую школу І. Саверчанка скончыў у в. Боні, дзесяцігодку — у в. Бялынкавічы (1979). Школьнікам пачаў пісаць вершы. Пасля заканчэння ў 1983 філалагічнага факультэта Магілёўскага педінстытута паступіў у аспірантуру пры Інстытуце літаратуры імя Я. Купалы АН Беларусі. Пасля службы ў войску (1984—85) працягваў навучанне ў аспірантуры. З 1988 навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры, дзе даследуе старажытную беларускую літаратуру эпохі Адраджэння і барока. Апублікаваў грунтоўныя навуковыя манаграфіі пра старажытную паэзію Беларусі 16—1-й паловы 17 ст., пра Сымона Буднага. Вынікам вывучэння культурнага ўзаемадзеяння славянскіх народаў з'явіўся раздзел «На сумежжы культур: Рэнесанс, Рэфармацыя і ранняе барока» ў калектыўных «Нарысах па гісторыі беларуска-рускіх літаратурных узаемасувязей» (1993, т. 1). Аўтар навукова-папулярных кніг і артыкулаў пра Францішка Скарыну, Льва Сапегу, Астафея Валовіча, Іпація Пацея, Іосіфа Вельяміна-Руцкага, Андрэя Рымшу і інш., а таксама альтэрнатыўнай праграмы па старажытнай беларускай літаратуры для сярэдніх школ. Актыўна выступае ў друку як папулярызатар пісьмовай спадчыны беларускага народа. Перакладае з старабеларускай і старапольскай моў.

Жыве ў Мінску. *В. А. Чамярыцкі.*

Бібліяграфія

1.2.

Астафей Валовіч (каля 1520—1587): [Гіст.-біягр. нарыс]. Мн., 1992 (Б-ка газ. «Голас Радзімы»).

Астафей Валовіч: Гістарычна-біяграфічны нарыс. Мн., 1992.

Канцлер Вялікага Княства: Леў Сапега. Мн., 1992.

Старажытная паэзія Беларусі: XVI — першая палова XVII ст. Мн., 1992.

Сымон Будны — гуманіст і рэфарматар. Мн., 1993.

Апостал яднання і веры: Язэп Руцкі. Мн., 1994.

1.3.

1984. Для гісторыкаў культуры: [Рэц. на кн.: Беларусь у друку XIX — пачатку XX стагоддзя. Мн., 1983] // ЛіМ. 18 мая.

1.6.

Гарэцкі М. Гісторыя беларускае літаратуры. Мн., 1992 / Камент.

Анталогія беларускай паэзіі. Мн., 1993. Т. 1 / Камент. і скл. з інш. *М. П. Барташэвіч.*

САКОВІЧ АЛЯКСАНДРА

Саковіч Аляксандра [сапр. Іна Рытар, па мужу Каханоўская, Іна Рытар-Каханоўская; псеўд. А. Саковіч, Б. Еўтух; н. 14(27).12.1906, г. Адэса], празаік.

Нарадзілася ў сям'і беларусаў, якія паходзілі з мяст. Ярэмічы на Навагрудчыне. Бацька служыў на адэскай чыгунцы, маці выхоўвала дзяцей (трох дачок і сына). Кожнае лета маці з дзецьмі праводзіла ў Ярэмічах. Замілаваннем і любоўю да роднага кута надзяліла яна і сваіх дзяцей, таксама як і любоўю да кніг (у доме была даволі багатая бібліятэка). З 6 гадоў Іна вучылася ў Адэскай жаночай гімназіі. У сувязі з цяжкім матэрыяльным становішчам (1-я сусветная вайна, рэвалюцыя, грамадзянская вайна) старэйшая сястра Ліда ў 1921 забрала Іну да сябе ў Мінск. Тут яна скончыла педтэхнікум, у 1925 паступіла ў Беларускі дзяржаўны універсітэт, пасля заканчэння якога працавала ў 1929—30 выкладчыцай на рабфаку пры БДУ. У 1930 выйшла замуж і пераехала ў Маскву, дзе працаваў муж. Неўзабаве ён быў арыштаваны і ў 1937 высланы на Калыму, пакінуўшы жонку з двухгадовай дачкой. Баючыся арышту, А. Саковіч вярнулася на Беларусь, настаўнічала ў Ярэмічах (1939—42), працавала ў Навагрудскай настаўніцкай семінарыі (1942—44). У 1944 выехала ў Германію, дзе жыла ў лагеры перамешчаных асобаў (1944—50). Пасля смерці дачкі выехала ў ЗША. Працавала на фабрыцы ў Нью-Йорку (1950—55), вучылася, удзельнічала ў жыцці беларускага зямляцтва. Выйшаўшы замуж за А. Каханоўскага, пераехала з ім у Кліўленд (1955), дзе заснавалася беларуская калонія (культурны цэнтр «Полацак») і дзе актыўна ўключылася ў эмігранцкі беларускі рух і творчую працу.

Літаратурную дзейнасць А. Саковіч пачала з успамінаў і артыкулаў. Першыя публікацыі («Менск у 1930—1931 гадах» і інш.) з'явіліся ў газеце «Раніца», 1944). Яна аўтар шматлікіх апавяданняў, аповесцяў «Браты», «Паміж Сцылай і Харыбдай». У 1986 выйшаў аднатомнік апавяданняў і аповесцяў А. Саковіч «У пошуках праўды». Асноўная тэматыка яе мастацкіх твораў — жыццё Беларусі ў цяжкі перыяд сталінскіх рэпрэсій, другой сусветнай вайны. Яны ўражваюць уменнем дакладна перадаць тагачасную грамадскую атмасферу праз унутраную сутнасць герояў, іх пачуцці, трывогу.

Жыве ў Кліўлендзе (ЗША). *Л. С. Савік.*

Бібліяграфія

1.2.
Браты: Аповесць. Саўт Рывер, 1973.
У пошуках праўды. Ню-Ёрк; Кліўленд, 1986.

1.3.
1952. Беларусы ў Адэсе // Веда. № 5; Прафесар Мітрафан Доўнар-Запольскі // Там жа. № 7.
1953. Прафесар Пётра Бузук // Беларус. № 3.
1954. Да гісторыі Беларускага дзяржаўнага універсітэта // Запісы. № 1.
1957. Мы з аднэй сям'і: Апавяданне // Бацькаўшчына. № 51—52.
1958. Лістападаўцы: З успамінаў // Бацькаўшчына. № 29—30; У няведам'е: Апавяданне // Конадні. № 5—6.
1959. Шчасце: Апавяданне // Бацькаўшчына. № 11—12.
1961. Асірочаныя: Апавяданне // Бацькаўшчына. № 12—13.
1963. На суд гісторыі // Конадні. № 7 / Пад прозв. І. Рытар.
1965. Язэп Лёсік // Бел. думка. № 8.
1966. Петрыкаў тата: Апавяданне // Бел. думка. № 9.
1967—1968. Браты: Аповесць: // Бел. думка. № 10—11.
1969—1972. Браты: Аповесць // Бел. думка. 1969—1970. № 12—13; 1971—1972. № 14.
1973—1974. Вяселле: Апавяданне // Бел. думка. № 16—17.
1976. Міхайла Грамыка: Успаміны // Беларус. № 115 / Пад прозв. І. Рытар; На захад: Апавяданне // Там жа. № 229.
1977. Кожнаму сваё: Апавяданне // Беларус. № 239, 240; Паміж Сцылай і Харыбдай: Аповесць // Бел. думка. № 21—22.
1978. Воўчае вока: Апавяданне // Беларус. № 253.

1979. Паміж Сцылай і Харыбдай: (Працяг) // Бел. думка. № 23; 1980. № 24.

1982. [Успаміны] // Янка Купала і Якуб Колас. 1882—1982. Вянок успамінаў пра іх. Гранд Рапідс; Паміж Сцылай і Харыбдай: (Працяг) // Бел. думка. № 25—26.

1983. З беларускім сэрцам, думай... // Беларус. № 311, 312, 313 / Пад прозв. І. Рытар-Каханоўская; Паміж Сцылай і Харыбдай: (Працяг) // Бел. думка. № 27—28; 1985. № 30.

1.5.

На рускую мову. На суд истории / С бел. // Неман. 1992. № 7 /Пад прозв. І. Рытар; Якуб Колас: [Успаміны] // Там жа. 1992. № 10 / Пад прозв. І. Рытар.

Т. М. Махнач.

САЎЛІЧ УЛАДЗІМІР

Саўліч Уладзімір Уладзіміравіч (н. 1.9.1951, в. Мацясы Глыбоцкага р-на Віцебскай вобл.), драматург. Член СП Беларусі з 1994.

Нарадзіўся ў сям'і калгаснікаў. У 1968 скончыў сярэднюю школу і паступіў на беларускае аддзяленне БДУ (скончыў у 1973). З 1973 працаваў настаўнікам беларускай мовы і літаратуры ў Азярцах Глыбоцкага р-на, з 1976 карэспандэнтам абласной газеты «Віцебскі рабочы».

Першае апавяданне У. Саўліча «Горкі яблык» надрукавана ў раённай газеце ў 1968. Аўтар п'ес «Халімон камандуе парадам» (1986, паст. Слонімскім народным тэатрам), «Адзін Гаўрыла ў Полацку» (1990), «Сабака з залатым зубам» (1992, паст. Беларускім тэатрам імя Янкі Купалы).

Жыве ў г. Глыбокае.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Халімон камандуе парадам: П'есы. Мн.; 1994.

1.3.

1982. Халімон на тэлебачанні: Гумарыст. апавяданне // Віцеб. рабочы. 19 сак.; Халімон у пастцы: Гумарыст. апавяданне // Чырв. змена. 11 снеж.

1984. Ударное звено; Белорусская Ангелина: [Нарысы] // Знаменосцы Трудовой славы. Мн., Халімон у пастцы: Гумарэска // Маладосць. № 7.

М. П. Барташэвіч.

САЧКО ЗОСЯ

Сачко Зося (н. 18.7.1955, в. Волька Беластоцкага ваяв., Польшча), паэтэса. Член Саюза польскіх пісьменнікаў з 1992. Піша на беларускай, украінскай і польскай мовах, на бельскай гаворцы, пераходнай паміж беларускай і ўкраінскай мовамі.

З сялянскай сям'і. Закончыла агульнаадукацыйны ліцэй імя Т. Касцюшкі ў Бельску-Падляскім і аддзяленне рускай філалогіі Люблінскага універсітэта. Працавала настаўніцай на Беласточчыне і ў Варшаве. З 1981 зноў на Беласточчыне.

Дэбютавала вершам «Падарунак», змешчаным у 1970 у беластоцкай «Ніве». Потым пачала пісаць па-польску (вершы ў часопісе «Радар»). Урэшце ў 1972 звярнулася да гаворкі, пашыранай на радзіме, у ваколіцах мястэчка Орля. У 1982 выдала зборнік вершаў «Пошукі». Вершы З. Сачко на ўкраінскай мове з 1984 друкуюцца ў часопісах «Наш голос», «Наше слово», «Всесвіт», «Світо-вид», «Над Бугом і Нарвою». Яны змешчаны ў «Антології української модерної поезії в діяспорі» (Кіеў, Таронта, 1993). У паэзіі З. Сачко раскрываецца інтымны свет сучаснай жанчыны, адчуваецца турбота за лёс чалавека.

Жыве ў Бельску-Падляскім.

Я. А. Чыквін.

Бібліяграфія

1.2.

Пошукі. Беласток, 1982. Рэц.: Шаховіч М. «Хачу быць блізкай людзям — не вялікай» // Ніва. 1982. 2 мая.

Над днём похіляна. Беласток, 1991.

1.3.

1970. Падарунак: [Верш] // Ніва. № 9.

1973. Поле ў першы дзень зімы: [Верш] // Ніва. 4 сак.; Вясна: [Верш] // Там жа. 5 жн.; Эве: [Верш] // Там жа. 2 вер.; У суботні вечар з маей дзяўчынай: [Верш] // Там жа. 4 ліст.

1974. Калысачка: [Верш] // Ніва. 6 кастр.

1975. Вэчур капусты; Экзістэнцыялізм: [Вершы] // Бел. каляндар 1975, Беласток.

1976. Маналог мамы в сіэм часуов вэчэра 18 ліпца 1974 року // Бел. каляндар 1976, Беласток.

1980. Калі нават; Пытанне пра паэзію: [Вершы] // Белавежа. Беласток; «В ржавуом гноёві на вілках...»: (Паэма на бельской гаворцы) // Ніва. 6 студз.; «Говору о свободі...»: [Верш] // Там жа. 1 чэрв.; «Як комэд'янт выходіт...»: [Верш] // Там жа. 7 вер.; Піэсенька про надіэю: [Верш] // Там жа. 2 ліст.

1981. «З мого одіночэства...»: [Верш] // Ніва. 1 сак.

1982. Мінулося; «Рука стала буольш тэрпэліва...»: [Вершы] // Ніва. 7 сак.

1983. «Данэ тобіэ дітя...»; «Шкода як одыходіт нэпокуой...»; «У порану кажну...»: [Вершы] // Ніва. 4 снеж.

1984. Мой партрэт малюю; «Шкода як одыходіт нэпокуой...»; «Говору о свободі...»; «У порану кажну...»: [Вершы] // Бел. каляндар 84. Беласток.

1985. «Нод вінкамі сліэдым дорогу пшчолы...»: [Верш] // Ніва. 3 лют.; «Як нэсмэртэльны замогаем прыкоснутіcь тайны...»: [Верш] // Там жа. 3 сак.; «Стану сэбэ хваліті...»: [Верш] // Там жа. 3 ліст.; «Шчэ спіш і кажда думка грызе долоню муцніэй...»: [Верш] // Там жа. 1 снеж.

2.3.

На беларускай мове. Леаньчук Я. // Ніва. 1977. № 28; Шаховіч М. «Белавежа» // Бел. каляндар на 1983 год. Беласток.

М. П. Барташэвіч.

СВЭН ЛЕАНІД

Свэн Леанід (сапр. Савёнак Лявон; інш. псеўд.: Л. Крывічанін; 26.6.1897, в. Вялец каля г. Глыбокае Віленскай губ., цяпер Віцебскай вобл.— 21.2.1974, Памон, ЗША, пахаваны ў Іст Брансвіку, штат Нью-Джэрсі, ЗША), празаік, журналіст.

Нарадзіўся ў настаўніцкай сям'і. Пачатковую адукацыю атрымаў у Глыбокім. Скончыў у 1914 Маладзечанскую настаўніцкую семінарыю. У адзін час з ім у семінарыі вучыліся будучыя грамадскія дзеячы С. Рак-Міхайлоўскі, П. Мятла, Ф. Валынец, паэт М. Чарот. У 1920 Л. Свэн прыехаў з групай глыбоцкіх настаўнікаў у Мінск, дзе пазнаёміўся з настаўніцай Апалёніяй Радкевіч, сваёй будучай жонкай. Працаваў настаўнікам. Неўзабаве У. Ігнатоўскі прапанаваў яму стаць рэпарцёрам у газ. «Савецкая Беларусь». Шмат ездзіў па Беларусі, пісаў рэпартажы, фельетоны. Першая публікацыя — фельетон «З новым годам», апублікаваны ў газ. «Савецкая Беларусь» (1 студзеня 1927). Пісаў нарысы, фельетоны, апавяданні. У 1929 выдаў асноўны зборнік фельетонаў «Чароўная іголка». У 1920—30-я г. друкаваўся ў газетах «Савецкая Беларусь», «Сялянская ніва». У 1930, калі пачаўся наступ русіфікацыі, Л. Свэн, як «нацдэм», быў звольнены па справе т. зв. Беларускага Нацыянальнага цэнтра. Без суда яго выслалі ў Сібір, потым у Комі АССР. Пасля адбыцця высылкі (1939) вярнуўся на Беларусь і працаваў настаўнікам каля Крычава (1939—41). У час другой сусветнай вайны супрацоўнік рэдакцыі «Беларускай газэты» (Мінск). Яго фельетоны ваеннага перыяду друкаваліся пад псеўданімам Л. Крывічанін і насілі агульную назву «Дзённік Чужанінава». У 1944 выехаў у Германію, працаваў дырэктарам беларускай гімназіі ў лагеры перамешчаных асобаў у Остэргофэн, кіраваў самаадукацыйнымі курсамі. Прымаў актыўны ўдзел у працы Рады БНР, супрацоўнічаў у газ. «Бацькаўшчына», літаратурным часопісе «Сакавік», іншых эміграцыйных выданнях. Шмат часу прысвяціў арганізацыі Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай царквы, браў удзел у Саборы БАПЦ, што адбыўся ў 1949 у Канстанцы. У 1950 пераехаў з сям'ёй у ЗША. Удзельнічаў у дзейнасці беларускіх эміграцыйных арганізацый, газ. «Беларус». У літаратурным жыцці эміграцыі прымала актыўны ўдзел таксама жонка Л. Свэна — Апалёнія (у 1946 выдала «Беларускі лемантар»). Актыўна працуе ў літаратуразнаўстве іх дачка Зора Кіпель.

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Чароўная іголка: Фельетоны. Мн., 1929. Рэц.: Мікуліч Б. // Сав. Бел. 1929. 4 жн.

1.3.

1927. «З Новым годам!»: [Фельетон] // Сав. Бел. 1 студз.; Харчы на дарозе: [Фельетон] // Там жа. 11 студз.; «Освободители»: (Трагедыя чыноўніцкай душы): [Фельетон] // Там жа. 27 сак.; Кругавая пошта: (Жарт у 12-ці дзеях і на 5-ці лістох): [Фельетон] // Там жа. 5 лют.; «Рассуждения о белоруссизации»: (З запісной кніжкі «спэца»): [Фельетон] // Там жа. 25 лют.; Люты ў творчасці беларускіх пісьменнікаў: Як бы гэта выглядала, каб беларускія пісьменнікі пісалі аб лютаўскай рэвалюцыі: [Пародыі] // Там жа. 12 сак. / Сааўт. Алёша; Юбілеі: (З запісной кніжкі супрацоўніка «СБ»): [Фельетон] // Там жа. 15 мая; Чароўная іголка: [Фельетон] // Там жа. 22 мая; Зосіны аліменты: [Апавяданне] // Там жа. 24 вер.; Як я арганізаваўся: (Апавяданне маладога паэта, які падае надзеі): [Фельетон] // Там жа. 16 кастр.; Таварышы наркамземаўцы, дазвольце падыскутаваць: [Фельетон] // Там жа. 28 кастр.; Сялянская ніва. 28 снеж.

1928. І розы белыя завялі...: Апавяданне // Літ. дадатак да газ. «Сав. Бел.». 20 сак.; Як жа, урэшце, самакрытыкавацца: [Фельетон] // Сав. Бел. 20 мая; На Полаччыне: (Уражанні): [Нарыс] // Там жа. 27, 29 вер.; 4 кастр.; Новая песня пад старымі ліпамі: [Нарыс] // Там жа. 16 кастр.; За новую зямлю: [Нарыс] // Там жа. 17 кастр.; Гісторыя свежай цыбуліны: [Фельетон] // Там жа. 2 ліст.

1974. Крыжоваю дарогаю (на 40-я ўгодкі справы БНЦ) // Беларус. № 207 / Пад прозв. Л. Савёнак.

Т. М. Махнач.

СЕРДЗЮКОЎ МІКОЛА

Сердзюкоў Мікалай Мікалаевіч (н. 1.10.1948, в. Харошаўка Чачэрскага р-на Гомельскай вобл.), празаік, публіцыст. Член Саюза журналістаў Беларусі з 1979, СП Беларусі з 1993. Піша на беларускай і рускай мовах.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Дзяцінства прайшло ў вёсцы. Пасля пераезду ў Гомель бацька, Мікалай Кузьміч, працаваў інжынерам на суднабудаўнічым заводзе, член Саюза журналістаў; маці, Лідзія Фёдараўна,— адміністратарам у гасцініцы. У Гомелі М. Сердзюкоў закончыў сярэднюю школу № 19 і Беларускі інстытут інжынераў чыгуначнага транспарту (1971), Вышэйшую партыйную школу пры ЦК КПБ (1985). Служыў у войску, працаваў інжынерам-канструктарам, карэспандэнтам абласной газеты «Гомельская праўда». З 1985 загадчык аддзела нарыса і публіцыстыкі часопіса «Нёман».

Першую аповесць, «Пачынаецца з мяне», М. Сердзюкоў надрукаваў у 1976. У 1983 выйшаў зборнік яго прозы пад той жа назвай, дзе ён засведчыў, што аўтару блізкія і будучыня маладога рабочага, і лёс пажылога чалавека, які нарабіў многа памылак, а змяніць ужо нічога не можа. Кніга нарысаў «Пры сканчэнні лаяльнасці» апублікавана ў 1990. У 1993 — зборнік аповесцей «Страчаны рай», куды ўвайшлі аднайменная аповесць і «Радыяцыя». Два пласты часу — гады рэпрэсій і гады ачышчэння грамадства ад таталітарнай спадчыны — сутыкаюцца ў вострасюжэтнай аповесці «Страчаны рай». Яе герой, рэжысёр і драматург Павел Лугавец, асэнсоўвае пакутлівы лёс свайго народа, свой асабісты шлях у мастацтва і да каханага чалавека. У аповесці «Радыяцыя» паказаны зламаны лёс дзяўчыны, якой давялося ўцякаць ад чарнобыльскай бяды.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Начинается с меня: Повести, Мн., 1983. Рэц.: К а ж а м я к і н Ц. Твой характар — твой лёс // Гомел. праўда. 1983. 4 чэрв.

На излёте лояльности: Публицистика. Мн., 1990.

Страчаны рай: Аповесці. Мн., 1993.

1.3.

1976. Начинается с меня: [Аповесць] // Неман. № 8.

1977. Два бессмертия: [Аповесць] // Неман. № 1.

1981. Будни и праздники «Гомсельмаша»: [Нарыс] // Неман. № 6.

1982. Лёс сям'і Уінгфілдаў // Гомел. праўда. 23 чэрв.; Здабытак нялёгкіх шляхоў // Там жа. 12 ліст.; «Прымакі» на гомельскай сцэне // ЛіМ. 18 чэрв.

1983. Хлопцам пашчасціць // Гомел. праўда. 14 студз.; Незвычайнае — за паваротам // Там жа. 2 жн.

1.4.

1978. Д у б р о в с к и й И. Гомонит Полесье: [Нарыс] / С бел. // Неман. № 1.

1980. Д у б р о в с к и й И. Тяжелеть колосу: [Нарыс] / С бел. // Неман. № 8.

1981. Г о р е л и к о в а Т. Совка; Клад: [Апавяданні] / С бел. // Неман. № 12.

М. П. Барташэвіч.

СІДАРУК ІГАР

Сідарук Ігар Хведаравіч (н. 23.7.1964, г. Кобрын Брэсцкай вобл.), паэт, драматург. Сябра Таварыства вольных літаратараў Беларусі з 1993.

З сям'і служачых. У 1986 скончыў філалагічны факультэт БДУ. Працаваў у газетах «Кобрынскі веснік», «Брестский курьер» (1988—92). З 1993 загадчык літчасткі Брэсцкага абласнога тэатра лялек.

Выступае ў драматургіі і паэзіі, піша для дзяцей. Аўтар кнігі вершаў «Чарнабел», дзіцячай п'есы «Кветкі пад ліўнем» (у калектыўным зборніку «Драўляны рыцар», 1992). На сцэне дэбютаваў п'есай «Галава» (пастаўлена ў 1992 на «Вольнай сцэне» ў Мінску). У тэатрах лялек Беларусі пастаўлены яго «Меч Анёла» (1993), «Янка-зух і нячысты дух» (1993), «Завадныя парасяткі» (1994), «Збавіцель» (1994), «Штукары» (1994). У альманаху «Ксэракс беларускі» (1993, № 4) апублікавана п'еса І. Сідарука «Торба», у зборніку «Казкі для сцэны» (1992) — п'еса для дзяцей «Прагнасць — не ў радасць». Аўтар кнігі для дзяцей «Павучальныя гісторыі дзядзечкі Сіда Рука».

Жыве ў Кобрыне.

С. Г. Адамовіч.

Бібліяграфія

1.2.
Чарнабел: Вершы. Кобрын, 1991.

Павучальныя гісторыі дзядзечкі Сіда Рука. Брэст, 1994.
С. Г. Адамовіч.

СІЎКО ФРАНЦ

Сіўко Франц Іванавіч (псеўд. Францішак Анашка; н. 3.5.1953, в. Вята Міёрскага р-на Віцебскай вобл.), празаік, дзіцячы пісьменнік. Член СП Беларусі з 1993.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Пасля заканчэння ў 1970 Павяцкай сярэдняй школы паступіў на беларускае аддзяленне філфака БДУ (скончыў у 1975). З 1975 настаўнічаў у сярэдняй школе № 2 г. Верхнядзвінска Віцебскай вобл. У 1980 пераехаў на сталае жыхарства ў г. Віцебск, дзе выкладаў у школах беларускую, рускую мову і літаратуру, этыку. У 1986 перайшоў працаваць у бюро прапаганды мастацкай літаратуры Саюза пісьменнікаў Беларусі. З 1991 перакладчык абласной газеты «Віцебскі рабочы».

Літаратурнай працай займаецца з 1983. Акрамя абласных газет апавяданні Ф. Сіўко друкаваліся ў часопісах «Маладосць», «Беларусь», калектыўных зборніках «Карані», «Дзвіна», што выйшлі ў 1992, і інш. перыёдыцы.

Першая кніга празаіка «З чым прыйдзеш...» выйшла ў 1991. У цэнтры яе маральна-этычныя праблемы, аўтар імкнецца прасачыць станаўленне чалавечай асобы ва ўмовах урбанізацыі, негатыўных з'яў грамадскага жыцця канца сямідзесятых — пачатку васьмідзесятых гадоў.

Жыве ў Віцебску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.
З чым прыйдзеш...: Аповесць, апавяданні, Мн., 1991 (Першая кніга паэта).

М. П. Барташэвіч.

СЛУЧАНСКІ УЛАДЗІМІР

Случанскі Уладзімір (сапр. Шнэк Уладзімір Сцяпанавіч, 23.3.1927, Мінск — 3.2.1995, Карынгтон, Аўстралія), празаік, мастак, дзеяч беларускай эміграцыі ў Аўстраліі.

Нарадзіўся ў сям'і вайскоўца. Бацькі, Сцяпан Міронавіч Шнэк і Аўгенія Сямёнаўна Даўгалевіч, жылі ў Пецярбургу (1933—36), дзе бацька вучыўся ў Вайскова-палітычнай акадэміі. Тут У. Шнэк пайшоў у першы клас. Пасля заканчэння акадэміі бацьку прызначылі ў Чыту Забайкальскай вайсковай акругі, але ў 1938 выключылі з партыі і звольнілі з войска. Сям'я вярнулася на Беларусь, у Слуцк. Бацька ўладкаваўся настаўнікам у 5 сярэднюю школу, дзе пачалі вучыцца і дзеці: Уладзімір і Алег. Калі пачалася вайна, сям'я Шнэкаў апынулася на акупіраванай тэрыторыі. Скончыўшы 7 класаў, Уладзімір пайшоў вучыцца ў рамесніцкую школу на сталяра, стаў сябрам саюза беларускай моладзі. Прэзідэнт БЦР Р. Астроўскі прызначыў бацьку начальнікам Беларускай краёвай абароны па Слуцкай акрузе. Немцы, незадаволеныя яго актыўным удзелам у нацыянальным адраджэнні, арганізацыі беларускага войска, арыштавалі сям'ю Шнэкаў, пратрымалі яе ў слуцкай турме некалькі месяцаў. Пасля вызвалення з турмы сям'я перабралася ў Мінск, дзе У. Шнэк быў залічаны ў афіцэрскую школу Беларускай краёвай абароны. У 1944 эмігрыравалі ў Германію. Брыгада «Беларусь», у якой служыў У. Шнэк, прабілася праз нямецкі фронт і здалася амерыканцам. Аднак нягледзячы на пагадненне аб нявыдачы, беларускіх вайскоўцаў перадалі уладам і павезлі ў Савецкі Саюз. У Берліне У. Шнэку ўдалося ўцячы і трапіць у англійскую зону перамешчаных асоб у Ватэнштэце. Тут сабралася ўся сям'я Шнэкаў. Уладзімір скончыў беларускую гімназію, дзе беларускую мову і літаратуру выкладаў паэт Х. Ільяшэвіч. Пад яго кіраўніцтвам і апекай У. Шнэк пачаў пісаць апавяданні. У 1948 Уладзімір з братам Алегам выехалі ў Францыю, аднак хутка вымушаны былі зноў вярнуцца ў Германію, у г. Бакнанг, дзе жылі беларусы-эмігранты. У. Шнэк арганізаваў дружыну

марскіх скаўтаў, пачаў выдаваць часопіс «Нашы ветразі». У 1950 выехаў у Аўстралію. Працаваў спачатку ў Банэгіла на фермерскай гаспадарцы, потым перабраўся ў Мельбурн. Прымаў актыўны ўдзел у грамадскім жыцці Беларускага аб'яднання Аўстраліі, узначаліў скаўтынг беларускай моладзі імя Усяслава Чарадзея. У 1956 выбраны старшынёй аддзела Беларускага аб'яднання ў Вікторыі, а ў 1957 прызначаны кіраўніком аддзела прэсы і інфармацыі Беларускага вызвольнага фронту (БВФ). З 1958 пачаў выдаваць часопіс «На варце» як орган краёвага БВФ. Пазней стаў выходзіць гумарыстычны дадатак да яго («Ерш»). У часопісе друкавалася паэма Л. Случаніна «Рагнеда». У. Шнэк завочна скончыў курс камерцыйнага мастацтва Мастацкага інстытута ў Мельбурне (1966). Уступіў у згуртаванне мастакоў Вікторыі і мастацкую групу Гленрой. Скончыў Каралеўскі інстытут тэхналогіі ў Мельбурне (1972). У 1982 абраны начальнікам краёвага штаба БВФ. Стварыў юбілейны альбом «Уніформа і адзнакі БКА» (1984). У 1986 прызначаны намеснікам начальніка Галоўнага штаба БВФ. З 1989 на пенсіі, але працягваў грамадскую працу. У 1990 быў абраны ва Управу цэнтральнага камітэта беларускіх арганізацый штата Вікторыя. Падтрымліваў сувязі з Бацькаўшчынай: дапамагаў у арганізацыі музея ў Слуцку, наладжваў у Аўстраліі адпачынак дзяцей з Чарнобыльскай зоны Беларусі. У. Шнэк быў удзельнікам Першага з'езду беларусаў свету (1993), выступіў з прамовай.

Літаратурнай творчасцю пачаў займацца з 1946. Першае апавяданне «У агні» было надрукавана ў лагерным часопісе (выдаваўся ў Ватэнштэце) пад псеўданімам Уладзімір Случанскі, які прыдумаў яму Х. Ільяшэвіч. Затым друкуюцца апавяданні «Пад сцягам бел-чырвона-белым», «Не прапусцім», «Пётр Фёдаравіч не верыць». Асноўны твор У. Случанскага — гістарычны раман «Драбы», выдадзены ў 1958 у Мельбурне. Ён прысвечаны Вітаўту, які са сваім войскам выратаваў краіны Заходняй Еўропы ад татарскага нашэсця, хоць і пацярпеў паражэнне на рацэ Ворскле. У. Случанскім напісаны гістарычная аповесць «Братчына» (1961), у якой апавядаецца пра полацкага князя Расціслава, і паэма «Аброк Кіеву» (сказ аб Рацібору, тысяцкім з Іскраценя; 1966). Некалькі паасобнікаў гэтых твораў выдадзена ў выдавецтве «На варце» (Мельбурн, 1991). Пісаў артыкулы («Другі ўсебеларускі кангрэс», «Беларуская краёвая абарона», «Аўтабіяграфічныя нататкі» і інш.).

Л. С. Савік.

Бібліяграфія

1.2.

Драбы: Гістарычная аповесць. Мельбурн, 1958. Рэц.: Кавыль М. «Драбы» У. Случанскага (Гістарычная аповесць з часоў Вітаўта) // Бел. думка. [1964]. № 6.

1.3.

1947. У вагні: Апавяданне з часоў Слуцкага змагання // Шляхам жыцця. № 9—10.

Т. М. Махнач.

СТАНКЕВІЧ СТАНІСЛАЎ

Станкевіч Станіслаў (псеўд.: Дзівасіл, С. Крушыніч, Ст. Крушыніч, Алесь Крыга, А. Скіба, Андрэй Скіба, Раман Шарупіч; крыпт. Ст. Ст., Др. Ст. Ст.; 23.2.1907, в. Арляняты Ашмянскага пав. Віленскай губ., цяпер Ашмянскі р-н Гродзенскай вобл.— 6.11.1980, Нью-Йорк), паэт, літаратурны крытык, публіцыст, вучоны-філолаг, грамадска-палітычны і культурны дзеяч. Доктар філалогіі (1936).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Малодшы брат Янкі Станкевіча. Вучыўся ў Віленскай гімназіі. Закончыў гуманістычны факультэт Віленскага універсітэта (1933). Жыў у Заходняй Беларусі, пасля прыходу Чырвонай Арміі (1939) уладкаваўся на працу ў Навагрудскае педагагічнае вучылішча, дзе выкладаў літаратуру, кіраваў літаратурным гуртком, рэдагаваў насценную газету. У пачатку Вялікай Айчыннай вайны прызначаны акупацыйнай адміністрацыяй бургамістрам Барысава і Барысаў-

скага р-на, потым Баранавічаў. Актыўна супрацоўнічаў з нямецка-фашысцкімі ўладамі, быў адным з арганізатараў і ўдзельнікаў 2-га Усебеларускага кангрэса (1944). Уваходзіў у склад урада Беларускай Цэнтральнай Рады (БЦР). З нашадыходам савецкіх войск адступіў разам з фашыстамі. Спачатку жыў у Германіі, у пачатку 1950-х г. пераехаў у ЗША (Нью-Йорк). На эміграцыі займаўся палітычнай, навуковай, выдавецкай дзейнасцю. Атрымаў пасаду міністра асветы ва ўрадзе Беларускай Народнай Рэспублікі (БНР). Працаваў у беларускай рэдакцыі радыёстанцыі «Свабода». Нейкі час быў старшынёй навуковай рады беларускай секцыі ў Мюнхенскім філіяле Інстытута даследавання гісторыі і культуры СССР (адчыніўся ў 1953). Заснавальнік, член рэдкалегіі, адміністратар газеты «Бацькаўшчына» (з 1958 адказны рэдактар). Рэдактар газеты «Беларус» (з 1964), часопіса «Запісы». Удзельнічаў у 4-й і 5-й сустрэчах беларусаў Паўночнай Амерыкі (1960, Кліўленд; 1962, Таронта).

Літаратурную дзейнасць С. Станкевіч пачаў у 1920-я г. У маладосці пісаў вершы. У Вільні выйшлі зборнікі яго вершаў: «Смех не грэх» (1926), «З майго ваконца» (1928). У 1936 была выдадзена навуковая праца С. Станкевіча «Беларускія элементы ў польскай рамантычнай паэзіі». У 1920—30-я г. часта выступаў у перыядычным друку Заходняй Беларусі. Эмігрыйны перыяд творчасці вельмі плённы. С. Станкевіч займаўся літаратурнай творчасцю, працаваў у галіне мовазнаўства, у розных жанрах крытыкі, публіцыстыкі. Цікавіўся лёсамі, творчай спадчынай К. Каліноўскага, І. Луцкевіча, В. Ластоўскага і інш. Друкаваў крытычныя артыкулы, рэцэнзіі, прысвечаныя літаратурным творам Я. Купалы, Я. Коласа, М. Гарэцкага, Я. Пушчы, М. Клімковіча, У. Жылкі, У. Дубоўкі, Л. Геніюш, В. Быкава, І. Мележа, У. Караткевіча. Як крытык звяртаў увагу літаральна на ўсе праявы творчага жыцця пісьменнікаў і паэтаў тагачаснай савецкай Беларусі. Пісаў таксама пра грамадска-палітычных, культурных дзеячаў беларускай эміграцыі. Чула адгукаўся на падзеі палітычнага, культурнага жыцця, якія адбываліся ў савецкай Беларусі, эмігранцкіх асяродках Германіі, ЗША. Выдаў кнігу «Беларуская падсавецкая літаратура першай паловы 60-х гадоў» (Нью-Йорк, Мюнхен, 1967). Адмоўна ставіўся да працэсаў саветызацыі беларускай літаратуры, русіфікацыі беларускай мовы ў СССР.

С. Б. Сачанка.

Бібліяграфія

1.2.

Śmiech nia hrech: Humarystyčnyja wieršy. Wilnia, 1926. Рэц.: Светазар Я. Сярод кніжак // Бел. голас. 1927. 29 чэрв.

Z majho wakonca: (Zbornik wieršaŭ). Wilnia, 1928.

Pierwiastki białoruskie w polskiej poezji romantycznej. Wilno, 1936. Рэц. Погодин // Slavia. 1939—40. R. XVII; Zgorzelski Cz. // Środy Literackie. 1937. Nr 6.

Янка Купала: На 100-ыя ўгодкі ад нараджэння. Нью Ёрк, 1982.

1.3.

1919. Крыніца: [Верш] // Крыніца. 9 ліст.

1920. Крыніца: [Верш] // Каляндар «Крыніца на 1921 год». Вільня; Новы год.: [Верш] // Крыніца. 1 студз.

1922. «З Новым годам! Край наш родны...»: [Верш] // Беларускі каляндар на 1923 год. Вільня / Пад крыпт. Ст. Ст.

1923. «З Новым годам! Край наш родны...»: [Верш] // Беларускі каляндар. Вільня / Пад крыпт. Ст. Ст.

1924. З Новым годам: [Верш] // Навагоднік. 31 снеж. / Пад крыпт. Ст. Ст.

1925. Бацькаўшчыне-Беларусі на новы год: [Верш] // Беларускі гаспадарскі каляндар на 1926 год. Вільня / Пад крыпт. Ст. Ст.

1926. Памяці К. Сваяка: [Верш] // Бел. крыніца. 30 мая; Годзі нам...: [Верш] // Сялянская ніва. 18 ліп.

1927. Не пакінем; «Уюцца думкі...»; «Калі...»; Сонца: (З М. Канапніцкай); Пры каміне: (З расейскага); «Да...»: [Вершы] // Досвіткі. № 1; Малы Алесь: [Верш] // Заранка. № 1; Што ты робіш?..: [Верш] // Там жа. № 2.

1928. Не пакінем...; Да Беларусі: [Вершы] // Беларускі дэкламатар. Вільня; Даволі: [Верш] // Бел. крыніца. 5 студз.

1929. Іван Луцкевіч: У дзесятыя ўгодкі сьмерці яго (1919—1929 г.) // Студэнцкая думка. № 1.

1930. «С.І.Е.» і ўдзел у ім беларускага студэнства; Шануйма народныя вартасці! // Студэнцкая думка. № 2.

1932. Манаграфія аб В. Дуніну-Марцінкевічу: [Рэц. на кн.: Gołabek J. Wincenty Dunin-Marcinkiewicz — poeta polsko-białoruski. Wilno, 1932] // Неман. № 3; Аб беларускай літаратурнай сучаснасці ў Заходняй Беларусі // Там жа. № 5.

1935. Творы Цёткі Алоізы Пашкевіч: [Рэц. на кн.: Цётка. Творы. Мн., 1934] / Пад крыпт. Ст. Ст.; [Рэц на кн.: Машара М. На сонечны бераг. Вільня, 1934; Смерць Кастуся Каліноўскага. Вільня, 1934] // Калоссе. № 1. Уладзімір Жылка: [Некралог] // Пад крыпт. Ст. Ст.; [Рэц. на кн.: Лыньковў М. На чырвоных лядах. Мн., 1934] // Там жа. № 2; Беларускія філамацкія вершы Яна Чачота // Там жа. № 3.

1936. На шляхах новай беларускай паэзіі // Маладая Беларусь. Кн. 1.

1949. Благі звычай. Супраць псэўдонімаманіі / Пад крыпт. Ст. Ст.; Керэнскі выступіў // Бацькаўшчына. № 10; У новых краёх — новыя заданьні // Там жа. № 13.

1950. Памажыце патрабуючым! // Бацькаўшчына. № 63 / Пад крыпт. Ст. Ст.

1951. Шануйма Родную Мову // Бацькаўшчына. № 66 / Пад крыпт. Др. Ст. Ст.; Русыфікацыя шалее // Там жа. № 67 / Пад крыпт. Ст. Ст.; Паход супраць мовы // Там жа. № 68, 69 / Пад крыпт. Др. Ст. Ст.; Ці напярэдадні новае чысткі? // Там жа. № 70 / Пад псеўд. С. Крушыніч; Сны «аб вясне прыгожай і далёкай»: Канстанцыя Буйла — новая ахвяра бальшавіцкай крытыкі // Там жа. № 73 / Пад крыпт. Ст. Ст.; Паэты й пісьменнікі, ўзварухнецеся!; Беларуская літаратура за 5 год // Там жа. № 74 / Пад крыпт. Др. Ст. Ст.; Пагоня за далярам або яшчэ раз аб «тараканах у саладусе» // Там жа. № 75 / Пад псеўд. С. Крушыніч.

1952. Ня выкараніць беларускасьці з душы нашага народу // Бацькаўшчына. № 9 / Пад псеўд. С. Крушыніч; У ўзбуйненых калгасах Беларусі // Там жа. № 11—12 / Пад псеўд. С. Крушыніч; Катастрафальны стан савецкай гаспадаркі ў БССР // Там жа. № 17 / Пад псеўд. С. Крушыніч; Свабода праломіць граніцы // Там жа. № 18 / Пад крыпт. Ст. Ст.; У вабароне роднае мовы // Там жа. № 25—26 / Пад крыпт. Др. Ст. Ст.; Праўда аб савецкіх партызанах // Там жа. № 28 / Пад псеўд. С. Крушыніч; Блізарукая «далёказоркасьць» // Там жа. № 42 / Пад псеўд. С. Крушыніч; Руіна сельскае гаспадаркі ў БССР // Там жа. № 44 / Пад псеўд. С. Крушыніч; Дзе каня куюць, там жаба нагу падстаўляе // Там жа. № 50 / Пад крыпт. Ст. Ст.

1953. Скаваны талент // Бацькаўшчына. № 3 / Пад псеўд. Ст. Крушыніч; Перапіска із сп. Г. А. Такаевым // Там жа. № 4; Літаратурнае ўбоства ў БССР / Пад псеўд. Ст. Крушыніч; Перапіска із сп. Г. А. Такаевым; У вечным горадзе Рыме // Там жа. № 5—6; Часопіс, якому трэба памагчы // Там жа. № 9; Не закрывайма вачэй на благое! // Там жа. № 17 / Пад псеўд. С. Крушыніч.

1955. Аб беларускай літаратуры на эміграцыі // Ля

чужых берагоў. Мюнхен; Янка Купала. Жыццёвы і творчы шлях паэта // Спадчына. Нью-Йорк; Мюнхен; Памёр Міхась Клімковіч // Бацькаўшчына. № 4—5 / Пад крыпт. Ст. Ст.; «Конадні». Літар.-маст. часопіс. № 2. Нью Ёрк, 1954. С. 88. // Там жа. № 9 / Пад крыпт. Ст. Ст.; «Сьвятая Эванэлія і Апостальскія Дзеі» // Там жа. № 25 / Пад крыпт. Ст. Ст.; Мае заўвагі да «Кутка мовы» // Там жа. № 37; Аб беларускай літаратуры на эміграцыі; Адам Міцкевіч — вялікі сын зямлі беларускай: Да 100-ай гадавіны з дня сьмерці паэта // Там жа. № 47—48.

1956. Трэба ачышчаць мову ад русыцызмаў // Бацькаўшчына. № 6—7; Янка Купала і бальшавізм // Там жа. № 25—26; Якуб Колас // Там жа. № 35—36; 50-ая гадавіна «Нашай нівы» і нашаніўства // Там жа. № 47—48.

1957. У 40-ую гадавіну сьмерці Максіма Багдановіча // Бацькаўшчына. № 20—21; Прарок нацыянальнага адраджэньня і духовы правадыр беларускага народу: Да пятнаццатай гадавіны сьмерці Янкі Купалы // Там жа. № 27—28; Дзесяцігадовы шлях «Бацькаўшчыны» // Там жа. № 42—43.

1958. Максім Багдановіч // Бацькаўшчына. № 21—23; У 16-ую гадавіну сьмерці Янкі Купалы // Там жа. № 24—25.

1959. [Уступны артыкул] // Кулакоўскі А. Дабрасельцы. Мюнхен; У гадавіну сьмерці Багдановіча // Бацькаўшчына. № 20—21; У 17-ую гадавіну сьмерці Янкі Купалы; Апошнія праявы нацыянальнага супраціву ў БССР // Там жа. № 25—26; Антон Адамовіч: У 50-ую гадавіну Ягонага жыцця // Там жа. № 30; Вечар у чэсьць праф. Ант. Адамовіча // Там жа. № 33 / Пад крыпт. Ст. Ст.; Новая аповесць А. Кулакоўскага // Там жа. № 47—48.

1960. [Уступны артыкул] // Багдановіч М. Вянок паэтычнай спадчыны. Мюнхен; Інстытут для вывучэньня СССР і беларусы // Бацькаўшчына. № 26; На сьвята акадэмічнае моладзі // Там жа. № 44; На вернай службе ідэі // Там жа. № 50—51; На магілу с. п. Купаліce // Зніч. № 56.

1961. У 75-ую гадавіну нараджэньня Юльяны Дубяйкоўскай // Бацькаўшчына. № 47.

1962. «Змагарныя дарогі» К. Акулы // Акула К. Змагарныя дарогі. Таронта; Мюнхен; Бацькаўшчына. № 1—2; Да 80-гадовага юбілею Якуба Коласа; «Новая зямля» Я. Коласа — найвызначнейшы твор беларускае літаратуры // Бацькаўшчына. № 16 / Пад крыпт. Ст. Ст.; Русыфікацыя беларускае мовы ў БССР і супраціў русыфікацыйнаму працэсу // Запісы. № 1.

1963. «Сымон Музыка» Якуба Коласа // Бацькаўшчына. № 1 / Пад крыпт. Ст. Ст.; Новая беларуская кніга пра савецкія лягеры // Там жа. № 7; Беларускае селішча адпачынку // Там жа. № 9 / Пад крыпт. Ст. Ст.; [Рэц. на кн.: Беларуска-рускі слоўнік. М., 1962] // Запісы. № 2; Агляд кнігі Я. Германовіча «Кітай — Сібір — Масква» // Зніч. № 73.

1964. Парэгабілітацыйнае выданьне твораў Максіма Гарэцкага // Бацькаўшчына. № 3—4 / Пад крыпт. Ст. Ст.; Два варыянты беларускае мовы ў БССР / Пад крыпт. Ст. Ст.; З паэтычнай нівы: [Рэц. на кн.: Крушына Р. Вячорная лірыка. Нью Ёрк; Мюнхен, 1963] // Там жа. № 8 / Пад крыпт. Ст. Ст.; Новая паэма Вінцука Адважнага; Памёр Пётра Сыч // Беларус. № 88; На ўгодкі сьмерці Аляксандра Орсы // Там жа. № 92—93 / Пад крыпт. Ст. Ст.; Савецкае асуджэньне «Нашай нівы» і спробы ейнае рэгабілітацыі // Запісы. № 3.

1965. Бацька беларускага адраджэньня: На 125 угодкі ад нараджэньня й 65-ыя ад сьмерці Франьціпка Багушэвіча // Беларус. № 98 / Пад крыпт. Ст. Ст.; У кіпцюрах дзярлівае птушкі: [Рэц. на кн.: Акула К. Гаравата. Таронта, 1965] // Там жа. № 99; Да пытаньня наступнае сустрэчы // Там жа. № 104—105.

1966. Наш адказ // Бацькаўшчына. № 4 / У саазўт.; Беларуская падсавецкая літаратура 1965 году // Беларус. № 106; Вакол літаратурных прэміяў // Там жа. № 10; Сьвяткаваньне ў Нью Ёрку // Беларус. № 108—109; Над труной нябожчыка // Там жа. № 110; Пара пачынаць; Пяты з'езд пісьменнікаў Беларусі // Там жа. № 111—112; Літаратурны альманах «Белавежа» // Там жа. № 113; Аўгеня Янішчыц: Узыходзячая зорка беларускай паэзіі // Там жа. № 114; 60-ыя ўгодкі «Нашай нівы» й нашаніўства // Там жа. № 115; Новая літаратурная змена // Там жа. № 116; Беларуская падсавецкая літаратура першай палавіны 60-ых гадоў // Запісы. № 4.

1967. Змены ў пісьменьніцкай арганізацыі // Беларус. № 117; Здзек з беларускіх пісьменьнікаў // Там жа. № 118; Веліч Сакавіковага акту; Васіль Быкаў // Там жа. № 119; Сакавіковымі ўгодкамі ў Нью Ёрку // Там жа. № 120; Існасьць беларускага нацыяналізму // Там жа. № 121; Вытокі беларускага нацыяналізму; Дванаццаты Кангрэс БАЗА // Там жа. № 122; Купала і сучаснасць: На 25-ыя ўгодкі ад сьмерці і 85-я ўгодкі ад нараджэньня / Пад крыпт. Ст. Ст.; Беларускі нацыяналізм і родная мова; Паэтычныя ўсходы Палесся // Там жа. № 123—124; Агульны зьезд ЗБМА, Пад крыпт. Ст. Ст.; Беларускі нацыяналізм і гістарычная мінуўшчына // Там жа. № 125; Цені і блескі скарынаўскага юбілею ў БССР // Там жа. № 126; Напярэдадні нацыянальнай рэвалюцыі: Да 50-х угодкаў БНР // Там жа. № 127; Абапіраючыся на народ: Да 50-х угодкаў БНР; Ня было чым хьаліцца! // Там жа. № 128.

1968. З літаратурнай нівы Беласточчыны; Культурнае жыццё БССР у 1967 годзе; Гэнэза савецкай улады ў Беларусі: Да 50-х угодкаў БНР // Беларус. № 129; Справа беларускіх календароў у БССР; БССР — рэакцыя на БНР: Да 50-х угодкаў БНР // Там жа. № 130; Максім Гарэцкі: (На 75-ыя ўгодкі ад нараджэньня пісьменніка); Пятнаццаць год пасьля Сталіна // Там жа. № 131; Слова пра ньюбрансьвікцаў // Там жа. № 133; Адказ пісьменніку Івану Пташнікаву // Там жа. № 134; Восьмая Сустрэча Беларусаў Паўночнае Амэрыкі / Пад крыпт. Ст. Ст.; Сілы свабоды няпераможныя; Мой адказ ЦК КПБ // Там жа. № 137; Васіль Быкаў зноў пад абстрэлам; А ўсё ж БССР — рэакцыя на БНР // Там жа. № 138; Кніжка, што прыносіць радасць; Моўная русыфікацыя БССР // Там жа. № 139; Вацлаў Ластоўскі: (На 85-ыя ўгодкі ягонага нараджэньня) / Пад крыпт. Ст. Ст.; Наступ супраць беларускай літаратуры // Там жа. № 140.

1969. Канстанцыя Буйла: (На 70-я ўгодкі ад нараджэньня паэткі); З нагоды 50-х угодкаў абвешчаньня БССР // Беларус. № 141; У падарку на юбілей БССР: русыфікацыя // Там жа. № 142; Легэнда пра ідэялягічную дывэрсію Захаду // Там жа. № 144; Праблема нацыянальнага ў сучаснай беларускай літаратуры; Савецкадзяржаўніцкі патрыятызм у БССР // Там жа. №145; Сяньняшні курс нацыянальнае палітыкі ў БССР; Беларуская паэзія 1968 году // Там жа. № 146; Браты Іван і Антон Луцкевічы: (На ўгодкі іхнае сьмерці) / Пад крыпт. Ст. Ст.; Ізноў супраць В. Быкава; Мастацкая проза 1968 года // Там жа. № 147—148; На 5-ыя ўгодкі сьмерці Язэпа Пушчы // Там жа. № 149; Работа, якую трэба падтрымаць; Заміж паэты — загаварыў робат // Там жа. № 150; Першая Канфэрэнцыя Нацыянальнасьцяў США / Пад крыпт. Ст. Ст.; 40 год літаратурнай дзейнасці Юркі Віцьбіча // Там жа. № 151.

1970. Новы бальшавіцкі наступ у БССР: Першае слова сказала партыя; Сказаць наступнае слова — змусілі пісьменьнікаў // Беларус. № 153; Рэгабілітацыя Сталіна й сталінізму; Партыйны наступ працягваецца // Там жа. № 154; Франьціпак Багушэвіч: (На 130-ыя ўгодкі ягонага нараджэньня і 70-ыя ўгодкі сьмерці); Беларуская паэзія 1969 году // Там жа. № 155; На шляху да незалежнасьці: 1. Абрабаваны із свае мінуўшчыны; 2. Змаганьне за сваю мінуўшчыну // Там жа. № 156; Ленінскі юбілей і Беларусь // Там жа. № 157; На шляху да незалежнасці: 3. Змаганьне за родную мову; 4. Верым у будучыню; Беларуская мастацкая проза 1969 году // Там жа. № 158; Ларыса Геніюш: (На 60-я ўгодкі ад нараджэньня паэткі) // Там жа. № 159; Уцякаюць з калгаснага раю // Там жа. № 160; «Беларуская Савецкая Энцыклапедыя» // Там жа. № 161; «Беларуская Савецкая Энцыклапедыя»: (Артыкул другі) // Там жа. № 162; Нацыянальныя помнікі ў Беларусі // Там жа. № 163; Клопаты з творчай інтэлігенцыяй // Там жа. № 164.

1971. Піянерская роля Беларусі на ўсходзе Эўропы: (На матэрыяле 1-га тому «Гісторыі беларускай дакастрычніцкай літаратуры»); Рэферат Д-ра Станіслава Станкевіча // Беларус. № 165; Новая аповесць Васіля Быкава // Беларус. № 166; 14 Кангрэс БАЗА / Пад крыпт. Ст. Ст.; Падвойны юбілей пралата Пятра Татарыновіча; Рэс-

публіканская Рада Нацыянальнасцяў // Там жа. № 170.

1972. Нямецкая анталёгія беларускага апавяданьня // Беларус. № 178 Пад крыпт. Ст. Ст.; Зацемкі з падарожжа // Там жа. № 180; Янка Купала: На 90-ыя ўгодкі ягонага нараджэньня 7 ліпеня 1882 году й 30-ыя ўгодкі трагічнай сьмерці 28 чэрвеня 1942 // Там жа. № 183; Сьвяткаванне Купалавага юбілею ў БССР // Там жа. № 184; Англамоўная праца пра Беларусь // Там жа. № 185, 187; Якуб Колас: (На 90-ыя ўгодкі ад нараджэньня); Сьвяткаванне Коласавых угодкаў у БССР; Паэтычная моладзь і сучасная рэчаіснасць // Там жа. № 188.

1973. Вярнуць загрубленае!; Пісьменьніцкае папаўненне ў БССР // Беларус. № 190; Кніга – зброя русыфікацыі або: няхай гавораць факты // Там жа. № 191; На шляху да незалежнасьці: (Паводле дакладу на сьвяткаванні 55-х угодкаў Акту 25 сакавіка ў Нью Ёрку) // Там жа. № 192; Вэтэранская ўрачыстасць у Нью Джэрзі / Пад крыпт. Ст. Ст.; На 50-ыя ўгодкі ўрадавай беларусізацыі ў БССР; Нью-Ёркаўская публічная бібліятэка; На 90-ыя ўгодкі Янкі Купалы і Якуба Коласа // Там жа. № 193; Мова школьнага навучаньня ў БССР // Там жа. № 194; Дзесяцігодзьдзе хору «Каліна» // Там жа. № 195 / Пад крыпт. Ст. Ст.; На 40-ыя ўгодкі дэбеларусізацыі // Там жа. № 196; Сёлетнія Купалавы ўгодкі й «Сьвята паэзіі» // Там жа. № 197; Беларусы й беларусіка на Міжнародным кангрэсе славістаў у Варшаве; Уладыслаў Сыракомля: На 150-ыя ўгодкі ад ягонага нараджэньня // Там жа. № 198; Сярод суродзічаў у Эўропе // Там жа. № 199, 200.

1974. Памёр Янка Шутовіч / Пад крыпт. Ст. Ст.; Адам Міцкевіч: На 175-я ўгодкі ад нараджэньня // Беларус. № 201; Памёр Язэп Жыновіч // Там жа. № 202 / Пад крыпт. Ст. Ст.; Не, не «забыты Богам край!» Раман пра беларускую нафту: [Верш]; Кастусь Каліноўскі: На 110-я ўгодкі ад сьмерці // Там жа. № 203; «Закрываўленае сонца»: Раман Кастуся Акулы // Там жа. № 204; Дарэвалюцыйны Купала ізноў працэнзураваны; У беларусаў Кліўленду й Чыкага // Там жа. № 205; 30-я ўгодкі 2-га Ўсебеларускага Кангрэсу // Там жа. № 206; На 50-я ўгодкі Васіля Быкава; Янка Купала: На 92-я ўгодкі ад нараджэньня // Там жа. № 207; Ні ўгодкаў Купалы, ні сьвята паэзіі; Пісьменьніцкі профіль Васіля Быкава // Там жа. № 208; Язэп Пушча: (На 10-я ўгодкі ад сьмерці) // Там жа. № 209; Беларусы ў Сібіры й Казахстане / Пад крыпт. Ст. Ст.; Дні лятувіскай культуры на Беларусі — прыклад і навука для беларусаў // Там жа. № 210; Пытаньне ролі Вільні ў культурным працэсе Беларусі; Адна з формаў нацыянальнага супраціву // Там жа. № 211; [Рэц. на кн.: Андраюк С. Жыццё — літаратура — героі. Мн., 1973] // Запісы. № 12.

1975. «Шматпакутныя творы» Максіма Гарэцкага // Гарэцкі М. Выбр. тв. Нью Ёрк. Т. 3; Слуцкія ўгодкі ў Нью Ёрку / Пад крыпт. Ст. Ст.; Зварот Рады Бел. Нар. Рэспублікі да беларускага грамадзтва: (Прыняты на 13-й Сэсіі рады БНР у Нью Ёрку 30 лістапада 1974 г.); 50 год беларускага кінамастацтва // Беларус. № 213, 215, 216; «Песьняры» / Пад крыпт. Ст. Ст.; Новая аповесць Васіля Быкава «Воўчая зграя»; Няведамы раздзел у біяграфіі Міхася Клімковіча // Там жа. № 215, 216; Беларуска-лятувіскае культурнае збліжэньне; Выстаўка беларускага мастацтва ў Саўт Рывэры // Там жа. № 217; Доля й нядоля спадчыны Уладзімера Жылкі; Уладзімер Жылка: На 75-я ўгодкі ад ягонага нараджэньня // Там жа. № 218; Барыс Шчорс; Трэйці том «Выбраных твораў» Максіма Гарэцкага // Там жа. № 219; Матушка Філямэна Войтанка // Там жа. № 221; Із зычлівай патрабавальнасьцяй і як найбольшай дапамогай // Там жа. № 222; Паэма Анатоля Вярцінскага «Заазер'е» ў перакладзе Леаніда Палтавы на ўкраінскую мову (Нью-Йорк, 1975); «Дзьве душы» Максіма Гарэцкага у 3-ім томе ягоных «Выбраных твораў» // Там жа. № 222; 75-я ўгодкі Уладзімера Дубоўкі і іхны палітычны аспект // Там жа. № 223—224.

1976. Двухсотгодзьдзе ЗША й 58-я ўгодкі акту 25 сакавіка ў Нью Ёрку / Пад крыпт. Ст. Ст.; На сьмерць Уладзімера Дубоўкі // Там жа. № 228; Літаратурная анкета часопісу «Маладосць» // Там жа. № 230—231; Памёр Іван Мележ; Вельмі патрэбная й карысная кніга; Колькі словаў разьвітаньня й удзячнасці: (На сьмерць доктара Янкі Станкевіча) // Там жа. № 232; На ўзвышшах пісьменьніцкае славы: (У сувязі із сьмерцяй Івана Мележа) // Там жа. № 233; «Песьняры» на новым узвышшы / Пад крыпт. Ст. Ст.; Праблемы беларускай кінаматаграфіі; Апошні раман Івана Мележа «Завеі, снежань» // Там жа. № 234; Беларускі касманаўт Пётр Клімук; Несамавітая гісторыя зь беларускім тлумачальным слоўнікам // Там жа. № 235; Джымі Картэр — новы прэзыдэнт ЗША; На службе роднай песьні; Праблема нацыянальнае спадчыны // Там жа. № 236.

1977. Давер мусім апраўдаць // Беларус. № 237; Рыгор Шырма; На 85-я ўгодкі ад нараджэньня; Змаганьне за душу творчае моладзі // Там жа. № 238; Новы беларускі пісьменьнік Віктар Казько / Пад крыпт. Ст. Ст.; Беларуская мастацкая выстаўка ў Саўт Рывэры; Сакавік, а не кастрычнік // Там жа. № 239; Угодкі 25 сакавіка ў Нью Ёрку; Чым змушаныя займацца беларускія пісьменьнікі / Пад крыпт. Ст. Ст.; Справа беларускага этнаграфічнага музэю пад адкрытым небам // Там жа. № 240; Вобраз г. зв. нацдэма й праблема нацдэмаўшчыны ў беларускай літаратуры; Памяці чалавека й беларуса // Там жа. № 241; «Кніга аднаго палёту» Пятра Клімука «Зоры побач»; На 75-я ўгодкі ад нараджэньня Язэпа Пушчы; У вабароне беларускага мастацтва; Падвойныя ўгодкі Янкі Купалы // Там жа. № 242; Забаронены Купала: (Тэкст дакладу, прачытанага ў Нью Ёрку 6 сакавіка 1977) // Там жа. № 242, 243—244; У суродзічаў Чыкага; Вялікае Сьвята беларускае культуры // Там жа. № 243—244; Напярэдадні вялікіх юбілеяў // Там жа. № 245; Вэтэранская сустрэча; Маладыя паэты гораду й хвабрычнае працы; Заміж кветак на сьвежую магілу // Там жа. № 246; Мэтро ў Менску // Там жа. № 247; На мяжы абодвух гадоў // Там жа. № 248.

1978. Яшчэ пра Рыгора Шырму // Беларус. № 249; Перад трэцім Беларускім Фэстывалем // Там жа. № 250; Русыфікацыя ў галіне школьніцтва // Там жа. № 251; 60-ыя ўгодкі незалежнасьці Беларусі ў Нью Ёрку; Новы беларускі савецкі пэрыёдык / Пад крыпт. Ст. Ст.; «Расейцы — за скасаваньне імпэрыі»; Бальшавікі пра ўгодкі БНР у кангрэсе ЗША; Памёр Рыгор Шырма // Там жа. № 252; Новы беларускі пісьменьнік Віктар Казько // Там жа. № 253; На ўгодкі гэнэрала Франьціška Кушаля / Пад крыпт. Ст. Ст.; Максім Танк лаўрэатам Ленінскай прэміі 1978 году // Там жа. № 254; Сёлетняе сьвята беларускай паэзіі // Там жа. № 255—256; Да 100-годзьдзя Янкі Купалы; Пра трэці ўнівэрсітэт на Беларусі / Пад крыпт. Ст. Ст.; На 60-я ўгодкі Фёдара Янкоўскага; На чвэрць стагодзьдзя «Расейска-беларускага слоўніка»; Сьв. пам. Пётра Татарыновіч // Там жа. № 258.

1979. На шэсьцьдзесятыя ўгодкі БССР; Уладзімер Бортнік у ЗША // Беларус. № 261; На 100-я ўгодкі Уладзімера Самойлы // Там жа. № 262; Памерлі Алесь Якімовіч і Юрка Гаўрук / Пад крыпт. Ст. Ст.; Творы беларускае мастацкае прозы, узнагароджаныя Дзяржаўнымі прэміямі БССР 1978 году; Дзяржаўныя прэміі БССР 1978 году ў галіне літаратуры й мастацтва // Там жа. № 263; Пытаньне Беларускага Этнаграфічнага музэю пад адкрытым небам; У дапамогу русыфікацыі Беларусі // Там жа. № 265; Прэміі імя Івана Мележа й Аркадзя Куляшова // Там жа. № 266 / Пад крыпт. Ст. Ст.; Янка Купала: На 97-я ўгодкі. 1882—7 ліпеня — 1979 // Там жа. № 267; Уладзімер Караткевіч і ягоны культ Кастуся Каліноўскага // Там жа. № 268; На 60-я ўгодкі ад сьмерці Івана Луцкевіча // Там жа. № 269; На 60-ыя ўгодкі Алеся Асіпенкі // Там жа. № 271—272.

1980. На 70-годзьдзе Антона Адамовіча // Беларус. № 273; Не рэгабілітацыя, а асуджэньні... // Там жа. № 274; Пад дзяржаўніцкім сьцягам БНР // Там жа. № 275; Памёр Пятрусь Броўка; Угодкі 25 сакавіка ў Нью Ёрку // Там жа. № 276; У Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы Акадэміі Навукаў БССР / Пад крыпт. Ст. Ст.; Франьцішак Багушэвіч: На 140-я ўгодкі ад нараджэньня, 80-я ўгодкі ад сьмерці; На 60-я ўгодкі Аляксея Пысіна // Там жа. № 277; Рэвэляцыя пра Сьцяпана Некрашэвіча; На 50-я ўгодкі бальшавіцкіх пагромаў // Там жа. № 278; На трыццатыя ўгодкі газэты «Беларус»; Уладзімер Караткевіч у вабароне нацыянальнай годнасьці Кастуся Каліноўскага // Там жа.

№ 280—281; Васіль Быкаў народным пісьменьнікам БССР // Там жа. № 283—284.

1981. Ніл Гілевіч і Генадзь Бураўкін // Беларус. № 287.

1982. Янка Купала й кастрычніцкая рэвалюцыя // Беларус. № 301—302.

1983. Kupala's prohibited works // Запісы. № 17.

1.6.

Беларускі дэкламатар. Вільня, 1928 / Скл. пад крыпт. С. С.

2.3.

На беларускай мове. Акула К. Адышоў ад нас выдатны чалавек // Беларус. 1980. № 283—284; Вечар беларускай паэзіі і песні // Наша воля. 1936. № 5; Запруднік Я. Паховіны Д-ра Станіслава Станкевіча // Беларус. 1980. № 283—284; Качан А. Ст. Станкевіч у Дзісьне: (Успамін пра настаўніка) // Беларус. 1981. № 286; Кушаль Ф. «Змагарныя дарогі» // Бацькаўшчына. 1962. № 9; Мікалаеня В. Аб мітах // Веча. 1972. № 2; Нямiга Г. Аб «Пагоні за далярам...» (Адказ сп. Ст. Крушынічу) // Бацькаўшчына. 1952. № 7—8; Падвойны юбілей доктара Ст. Станкевіча // Там жа. 1957. № 8; Прокша Л. Спадар Станкевіч стараецца // ЛіМ. 1971. 15 студз.; Школьны калега. Па што такое баламуцтва // Наша воля. 1936. 12 крас.; Шукелайць А. Др. Станіслаў Станкевіч // Беларус. 1980. № 283—284; Я. З. [Запруднік Я.]. У памяць др. Станіслава Станкевіча // Там жа. 1981. № 285; Яго ж. Юбілейная бяседа ў гонар доктара Станіслава Станкевіча // Там жа. 1977. № 299.

На польскай мове. Krzyżanowski J. Nowa odmiana starej metody literackiej // Pion. 1936. Nr 42; Smreczyński K. Twórczość poetycka Białorusinów wileńskich // Słowo. 1931. Nr 220; Wieczór literacki współczesnych poetów Zachodniej Białorusi // Słowo. 1933. Nr 122; Wieczór poezji i pieśni białoruskiej // Poprostu. 1936. Nr 16.

2.4.

На беларускай мове. Дудзіцкі У. Станіслаў Станкевіч. [Верш] // Бацькаўшчына. 1958. № 43; Жолуд-Мяцельскі А. Эпіграмы // Голас Радзімы. 1973. № 26.

Т. М. Махнач.

СТАНКЕВІЧ ЮРЫ

Станкевіч Юры (сапр. Харытановіч Георгій Васільевіч; н. 21.1.1945, Барысаў), празаік. Член СП Беларусі з 1992.

Бацька Ю. Станкевіча, Харытановіч Васіль Канстанцінавіч, працаваў аграномам. У сталінскі час рэпрэсіраваны. Далейшы яго лёс невядомы. Маці, Станкевіч Раіса Антонаўна,— рабочая, цяпер пенсіянерка. З пятнаццаці гадоў Ю. Станкевіч працаваў на Барысаўскай фабрыцы піяніна, вучыўся ў вячэрняй школе рабочай моладзі. Пасля паступіў на журфак БДУ, які скончыў у 1969. З 1970 працаваў у барысаўскай раённай газеце «Камуністычная праца». У 1970-я г. пачаў друкавацца ў рэспубліканскім друку — часопісах «Маладосць», «Бярозка», газеце «Літаратура і мастацтва», калектыўных зборніках. Піша апавяданні, вершы, публіцыстычныя артыкулы. У 1989 прыняты на работу ў аддзел публіцыстыкі часопіса «Маладосць», цяпер загадвае аддзелам крытыкі і мастацтва.

У 1989 выйшла кніжка прозы Ю. Станкевіча «Луп», у 1993 — «Анёлы на бальшаку». У іх аўтар даследуе духоўны свет нашага сучасніка, які раздумвае пра сацыяльныя праблемы. На першы погляд, яны нязначныя, але нечакана вырастаюць у глабальныя, уплываюць на ўсё жывое на зямлі.

Жыве ў Мінску.

В. У. Смольская.

Бібліяграфія

1.2.

Луп: Аповесць, апавяданні. Мн., 1989 (Б-ка час. «Маладосць»).

Анёлы на бальшаку: Аповесць і апавяданні. Мн., 1993.

Т. М. Махнач.

СТАНКЕВІЧ ЯНКА

Станкевіч Янка (псеўд.: Брачыслаў Скарыніч, Бр. Скарыніч, Б. Скарыніч, Я. Янучонак, І. Янучонак, Янучонак; крыпт.: Бр. Ск...іч, Бр. Ск., С. Я., Я. Ст., Я. С., Я. Ст-ч, І. S., J. St — č; 26.11.1891, в. Арляняты Ашмянскага пав. Віленскай губ., цяпер Ашмянскага р-на Гродзенскай вобл.— 16.7.1976, Хэўтгопн, пахаваны ў Саўт-Рыверы, штат Нью-Джэрсі, ЗША), мовазнавец, перакладчык, грамадска-палітычны і культурны дзеяч. Доктар славянскага мовазнаўства і гісторыі (1926).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Закончыў «саматужную школу ў в. Чатыркі. У юнацкія гады, калі вучыўся ў Ашмянскім гарадскім вучылішчы, далучыўся да ідэі беларускага адраджэння. Ва ўзросце 16 гадоў распаўсюджваў на Ашмяншчыне газету «Наша ніва», пазней супрацоўнічаў з рэдакцыяй газеты як карэспандэнт. Пасля заканчэння Ашмянскага гарадскога вучылішча (1909) арганізоўваў беларускае школьніцтва ў Ашмянскім і Вілейскім паветах. Вучыўся ў Віленскай каталіцкай духоўнай семінарыі. У 1914, пазнаёміўшыся з В. Ластоўскім, А. і І. Луцкевічамі, М. Гарэцкім, Я. Купалам, працаваў у газеце «Наша ніва». У 1914, з пачаткам першай сусветнай вайны, прызваны ў войска. У час службы вёў актыўную беларускую агітацыю. Трапіў у Мінск, пасля ў Пецярбург, дзе пазнаёміўся з Б. Эпімах-Шыпілам. У 1917, знаходзячыся на Румынскім фронце, трапіў у аўстрыйскі палон. Вярнуўшыся ў Вільню, стаў сябрам Беларускай Віленскай Рады, быў адным з заснавальнікаў Беларускага навуковага таварыства (БНТ, 1918). У 1918 пераехаў у Мінск, дзе прымаў удзел у пасяджэннях рады БНР. У час польска-савецкай вайны арганізаваў беларускія настаўніцкія курсы ў Слуцку (1920). У 1921 адкрыў больш за 200 пачатковых і сярэдніх школ у Ашмянскім, Маладзечанскім, Валожынскім, Вілейскім, Лідскім паветах. Па парадзе А. Луцкевіча, М. Гарэцкага і інш. вырашыў атрымаць вышэйшую адукацыю. Закончыў у Вільні Беларускую гімназію (1921) і Карлаў універсітэт у Празе (1926). У 1926 вярнуўся ў Беларусь. Жыў у Вільні, выкладаў беларускую мову ў Віленскай беларускай гімназіі, Праваслаўнай духоўнай семінарыі, Віленскім універсітэце імя С. Баторыя. Удзельнічаў у дзейнасці Беларускага навуковага таварыства. Пасол польскага сейма ад Лідскай акругі (1928). Займаўся навуковай працай пры Інстытуце нацыянальных спраў, выкладаў у духоўнай праваслаўнай акадэміі пры Варшаўскім і ў Віленскім універсітэтах, удзельнічаў у працы Таварыства прыяцеляў беларусаведаў, Беларускага студэнцкага саюза, супрацоўнічаў з віленскім БНТ. У 1930—31 выдаваў у Вільні першы беларускі мовазнаўчы часопіс «Родная мова». У 1939 быў арыштаваны польскімі ўладамі і трапіў у турму Лукішкі, адкуль вызвалены перад прыходам савецкіх войскаў. З 1941, калі пачалася фашысцкая акупацыя, жыў у Мінску, а таксама ў Вільні, Варшаве і Празе. Займаўся выдавецкай дзейнасцю. Выехаў з Беларусі ў 1944. Жыў у Германіі, удзельнік Беларускага нацыянальнага камітэта ў Рэгенсбургу, заснавальнік Крывіцкага (Беларускага) таварыства Пранціша Скарыны. Прафесар Украінскага Вольнага універсітэта ў Мюнхене. Пераехаўшы ў Нью-Йорк (1949), удзельнічаў у працы Беларуска-амерыканскага задзіночання (БАЗА). Заснавальнік Вялікалітоўскага фонду імя Л. Сапегі.

Навукова-літаратурную дзейнасць пачаў у 1918 з супрацоўніцтва з М. Гарэцкім пры падрыхтоўцы «Невялічкага беларуска-маскоўскага слоўніка» (1919). Расшыфраваў і транслітарыраваў Аль-Кітаб, кнігу беларускіх мусульман 17 ст., напісаную на беларускай мове арабскім пісьмом. Навуковыя працы, артыкулы друкаваў у часопісах «Родная мова», «Гоман» і інш. Аўтар шматлікіх падручнікаў, дапаможнікаў, слоўнікаў беларускай мовы. На эміграцыі выдаў шэраг кніг і папулярных брашур па мовазнаўстве і гісторыі (на беларускай і англійскай мовах), супрацоўнічаў з навуковым часопісам «Запісы», газетай «Бацькаўшчына», часопісам «Сяўбіт». Падрыхтаваў «Беларуска-расійскі (Вялікалітоўска-расійскі) слоўнік» (1991). У сааўтарстве пераклаў на беларускую мову Біблію — «Новы Закон» (1970), «Стары і Новы Закон» (1937). Выступаў супраць русіфікатарскіх тэндэнцый у мовазнаўстве і гістарычнай навуцы. Папулярызаваў найменні Крывіч, Крывія, Вялікаліцвін, Вялікалітва. *С. Б. Сачанка.*

1.2.
Biełaruski prawapis. Wilnia, 1918 / Сааўт. А. Луцкевіч. Рэц.: В. // Беларускі шлях. 1918. 6 ліп.; Я. Л. [Лёсік Я.] // Вольная Беларусь. 1918. № 26.
Новы лемантар беларускі. Вільня, 1918.
Што было й што мае быць. Пётра з Арлянят (мянушка). Вільня, 1919.
Беларуская правапісь з практыкаваньнямі. Вільня, 1921. Кн. 1.
Правапіс чужых словаў. Вільня, 1921.
Месца беларускага языка сярод іншых славянскіх языкоў і час яго ўзьніку. Вільня, 1930.
Нашто і як зьбіраць геаграфічныя і асабовыя назовы? Па сканфіскаванню. 2 выд. Вільня, 1931 / Пад псеўд. Брачыслаў Скарыніч.
Беларускія мусульмане і беларуская літаратура арабскім пісьмом. Вільня, 1933; 3 выд. Мн., 1991.
Зьмена практычнае граматыкі беларускага языка ў БССР. Вільня, 1934.
Апытальнік да збіраньня дыялектычных і некаторых агульных асаблівасцяў беларускага (крывіцкага) языка. Вільня, 1935.
Зьмена граматыкі беларускага языка ў БССР. Вільня, 1936. 2 выд. [Рэпрынт.]. Мн., 1991.
Повесці й апавяданні крывіцкіх (беларускіх) летапісцаў. Вільня, 1937.
Як правільна гаварыць і пісаць па-беларуску. Вільня, 1937. Сш. 1 / У сааўт.
Вонкашняя гісторыя крывіцкае мовы. Вільня, 1938.
Лемантар пераходны з лацініцы на кірыліцу. Мн., 1941.
Крыўя — Беларусь у мінуласці. Мн., 1942.
Кніжка вучыцца чытаць і пісаць лацініцаю з укладаньнямі. Мн., 1943.
Падручнік крывіцкае (беларускае) мовы: Граматыка, правапіс, укладанні, прытарнаваныя вучыцца ў школе й дома. Ч. 1—3. Рэгенсбург, 1947.
Некаторыя праўніцкія тэрміны беларускія. Нью Ёрк, 1953.
Этнаграфічныя й гістарычныя тэрыторыі й граніцы Беларусі, з мапай. Нью Ёрк, 1953.
Ethnographical and Historical Territories and Boundaries of Whiteruthenia (Kryvia, Byelorussia). New York, 1953.
Доля мовы беларускае (яе навонная гісторыя) ў розных пэрыядах гісторыі Беларусі. З ангельскім рэзюмэ. Нью Ёрк, 1954.
Mowa rukapisu Al-Kitab Kryvickaha Muzeju Ivana Łuckieviča. New York, 1954.
Савецкае хвальшаваньне гісторыі Беларусі. Мюнхэн, 1956.
З гісторыі Беларусі. Мюнхэн, 1958.
З гісторыі русыфікацыі Вялікалітвы. Нью Ёрк, 1967.
Ратуйма скарбы свайго народу. Нью Ёрк, 1968.
Друкары Іван Хведаровіч Рагаза і Пётра Мсьціславец. Нью Ёрк, 1969.
З украінскіх дачыненьняў да Вялікалітвы — Беларусі. Нью Ёрк, 1970.
Аканьне — балцкая рыса ў мове вялікалітоўскай: (Украінскі Вольны Універсытэт). Мюнхэн, 1971.
Нарысы зь гісторыі Вялікалітвы-Беларусі. Нью Джэрзі, 1978.
Гісторыя беларускага языка. Вільня, 1939; 2 выд. [Рэпрынт.]. Мн., 1992.
1.3.
1917. Беларусы ўцекачы ў Расеі // Гоман. 12 кастр.; З жыцця ў Расеі: Украінцы // Там жа. 23, 26 кастр. / Пад псеўд. Янучонак; Не тымі рукамі: (Ліст у рэдакцыю) // Там жа. 23 ліст. / Пад псеўд. Янучонак.
1918. Правапіс і граматыка // Гоман. 12, 16, 26, 30 крас.; Свая школа: (З гутаркі з вучыцелькай) // Там жа. 14 мая / Пад псеўд. Янучонак; Аб беларускім слоўніку // Там жа. 17 мая; Беларуская мова ў касцёле // Там жа. 23 ліп. / Пад псеўд. Я. Янучонак; Ратуйце ўцекачоў! // Там жа. 20 вер.; [Рэц. на кн.: П р ы п е ў к і. Вільня, 1918] / Пад крыпт. Я. Ст-ч; Будзьце актыўнымі! // Там жа. 24 вер.; З Сакольшчыны // Там жа. 1 ліст. / Пад псеўд. Янучонак; Пскоўская Беларуская Рада // Там жа. 12 ліст. / Пад псеўд. І. Янучонак.
1921. Беларускі тэатр // Беларускі каляндар на 1922 год. Вільня / Пад крыпт. Бр. Ск...іч.
1922. Нашы прозвішчы // Бел. сцяг. № 4.
1923. Нацыянальны назоў беларусаў // Беларускі студэнт (Прага). № 2—3.
1924. Праф. Карскі і яго «Белоруссы»; Адрывак з Ай Кітабу; [Рэц. на кн.: В е р а с З. Беларуска-польска-расейска-лацінскі батанічны слоўнік. Вільня, 1924] // Крывіч. № 2.
1925. Апавяданне з «Аль-Кітабу» // Крывіч. № 9 / Сааўт. М. Тауэрава; Балада «Свіцязь» А. Міцкевіча // Студэнц. думка. № 3 / Пад крыпт. Я. С.
1928. Дыспаляталізацыя «ль» у беларускай мове // Працы клясы філёлёгіі. № 1; Dialekty języka białoruskiego // Sprawy Narodościowe. Warszawa.
1930. Да беларускага перакладу «Слова аб палку Ігаравым»; Да вымовы і правапісу чужых словаў; Разпадабненьне шыпячых у беларускай мове; Беларускія плямёны і іхняе рассяленне // Родная мова. № 1—2; Пратэтычныя гукі ў беларускай мове; Прыстаўное «в» у беларускай мове; «І» памеж «а, о, е, і» і зубных у беларускай мове; Беларускія плямёны і іхняе рассяленне: (Працяг) // Там жа. № 3—4.
1931. Асыміляцыя й дысыміляцыя гукаў у беларускай мове; Беларуская вымова царкоўна-славянскага пісьма // Родная мова. № 6.
1932. Збіранне народных скарбаў / Пад крыпт. Я. С.; Адказ маім «крытыкам» // Нёман. № 4.
1933. Беларускія музульмане і беларуская літаратура арабскім пісьмом // Гадавік Бел. Навук. Таварыства. (Вільня). Кн. 1; Prispěvky k dějinam běloruského jazyka na Základě rukopisu «Al-Kitab» // Slavia. (1933/34). T. 12. Seš. N 3—4.
1934. Reforma gramatyki języka białoruskiego w BSSR // Sprawy Narodowościowe (Warszawa). N 1—2.
1935. Асабовыя назовы па бацьку ў беларусаў // Калосьсе. № 2.
1936. Stan badań nad klasyfikacją dialektów białoruskich; Stang, Chr.: Die Westrussische Kanzlei-sprache des Grossfürstentums Litauen. Oslo: (recenzija) // Baltoslavica II. Wilno.
1938. Мова ліста Рыскае Рады 1271—1280 г. // Запісы Бел. Навук. Таварыства (Вільня). Кн. 1.
1939. Мова крывіцкага (беларускага) рукапісу XVI ст. «Аль Кітаб» // Калосьсе. № 1—3.
1943. Выдатны маскоўскі вучоны (П. Бяссонаў) аб беларусах // Бел. газэта. 24 лют.
1949. «Літоўская» плынь у нацыянальным адраджэньні беларускага народу // Бацькаўшчына. № 11 / Пад псеўд. Б. Скарыніч.
1951. Крывіччына ў «Толковом словаре живаго великорусскаго языка» В. Даля // Веда. № 1; Кароткі начырк гісторыі Крывіч-Беларусі // Там жа. № 2—5.
1952. Некаторыя групы словаў беларускае мовы // Бацькаўшчына. № 34—39 / Сааўт. Ант. Адамовіч; Мова рукапісу «Аль Кітаб» Крывіцкага музею Івана Луцкевіча ў Вільні // Веда. № 1—3, 5, 8. 11—12; Некаторыя праўніцкія тэрміны беларускія // Там жа. № 2, 4—12; Беларускія плямёны // Там жа. № 6—10; Хто напісаў верш «Да што гэта за паўстала?» / Пад крыпт. Я. Ст.; Беларусы Пуцівельскага павету б. Курскае губерні // Там жа. № 8; Этнаграфічныя і гістарычныя тэрыторыі і граніцы Беларусі // Там жа. № 9—10.
1953. Цэзары й цэзары-макулінкі // Бацькаўшчына. № 21—22 / Пад крыпт. Я. Ст.; Трэба ведаць і шырыць праўду // Там жа. № 41—42; Колькі зацемкаў: Аб артыкуле Масея Сяднёва // Там жа. № 44; The Law of Grand Duchy of Lithuania: Background and Bibliography by Leo Okinshevich. (Research Program on the USSR. New York, 1953) // Там жа. № 46—47 / Пад псеўд. Бр. Скарыніч; Вячаслаў (!) Ластоўскі // Там жа. № 48; Мова рукапісу «Аль Кітаб» Крывіцкага музею Івана Луцкевіча ў Вільні: (Працяг); Беларускія плямёны: (Працяг) // Веда. № 1; Беларускія плямёны: (Працяг) // Там жа. № 2; Мова рукапісу «Аль-Кітаб» Крывіцкага музею Івана Луцкевіча: (Працяг) // Там жа. № 4—6.

1954. Беларусь на конадні першае сьветнае вайны // Бацькаўшчына. № 30—31, 32—33, 34, 36—37 / Пад псеўд. Бр. Скарыніч; Доля мовы беларускае (яе вонкашняя гісторыя) у розныя перыяды гісторыі Беларусі // Веда. № 1; З гісторыі Палесься: (Працяг) // Палесьсе. № 1, 2.

1955. Своеасаблівая мовaведа п. Сідарука // Бацькаўшчына. № 8; Беларускія творы на мовах народаў сьвету / Пад крыпт. С. Я.; Не шануйма русыфікацыі / Пад крыпт. Я. Ст. // Там жа. № 10; Захоўвайма хорму сваіх назоваў! // Там жа. № 14 / Пад крыпт. Я. Ст.; Аб некаторых словах і хормах нашае мовы // Там жа. № 20; Аб Літоўскім Статуце: [Рэц. на: Барысёнак С. Нацыянальны характар Літоўскага Статуту 1529 года // Полымя. 1927. № 6—7] // Там жа. № 21, 22; Аб некаторых словах і хормах (І) // Там жа. № 26—29, 32—35, 37, 38; Куток мовы: Некалькі слоў выясьненьняў // Там жа. № 36; Адказ сп. Мікалаені: (Куток мовы) // Там жа. № 44; Моўная палітыка бальшавікоў у Беларускай ССР // Беларускі зборнік (Мюнхэн). № 2; Нашаніўства й бальшавізм // Там жа. № 7; Дзе Палесьсе? // Палесьсе. № 1 / Пад крыпт. Бр. Ск.; The language policy of the Bolsheviks in Belorussian SSR // Belorussian Review. Nr 1.

1956. Куток мовы: Пра некаторыя сумляваньні // Бацькаўшчына. № 19; Куток мовы: Да правапісу чужых словаў // Там жа. № 20; Адказы на Купалаўскую анкету // Там жа. № 25—26; Аб некаторых словах і хормах // Там жа. № 28, 29, 33; Пра Беларускую Сялянска-Работніцкую Грамаду // Там жа. № 31.

1957. Беларускае нацыянальнае адраджэньне (1902—1915). Нашаніўцы, людзі і плыні // Бацькаўшчына. № 6, 7, 9,10; Да «Імсьціслаў» і пад. // Там жа. № 13; Беларускія гаспадары (вялікія князі), што не хацелі гаспадарстваваць у чужых // Там жа. № 27—30; Вонкавая гісторыя беларускага права ў розных порах гісторыі Беларусі // Там жа. № 31—32; Да 10-ых угодкаў выхаду «Бацькаўшчыны» // Там жа. № 42—43; Some new changes: in the Belorussian language, as used in the Belorussian SSR: (a review); Ruska-Bialaruska Sloŭnik: (a review) Belorussian Review. Nr 5.

1958. «Узыходзіла сонца незалежнае Беларусі» // Бацькаўшчына. № 11—13; Імсьціслаў Харобы і Імсьціслаў Удалы // Там жа. № 14—15; На бакох «Успамінаў» В. Рагулі // Там жа. № 18—20; Гісторыя Беларусі і расейская чорная сотня; Яшчэ да віцьця вянка // Там жа. № 24—25; Гісторыя Беларусі і расейская чорная сотня // Там жа. № 26—30.

1959. Куток мовы. Ганна ці Анна? // Бацькаўшчына. № 42 / Пад крыпт. Я. Ст.

1960. Беларускія прыказкі, прымаўкі й загадкі: [Рэц. на кн.: Беларускія прыказкі, прымаўкі й загадкі. Мн., 1958] // Беларускі зборнік. Кн. 12; З гісторыі русыфікацыі Беларусі // Бацькаўшчына. № 3—7.

1962. Які мае быць парадак літараў беларускае абэцады // Бацькаўшчына. № 8; Пскоўскі дыялект // Запісы. Кн. 1.

1963. Хрышчоныя імёны вялікалітоўскія (беларускія); Прыстаўное «в» у мове беларускай // Запісы. Кн. 2.

1964. Да ажваўленьня грамадзкай дзейнасці // Беларус. № 87.

1965. Шчырасьць і дзейнасць // Беларус. № 95; Бязьдзейнасць, яе прычыны й лекі // Там жа. № 99; Абавязак нацыянальнае працы // Там жа. № 100; Дачыненьні між нас // Там жа. № 101—102; Рома, Экклезія, Іконы // Божым шляхам. № 5.

1966. Справа неадвалочная // Беларус. № 113.

1969. Прозьвішча на -скі, -цкі — беларускія // Беларус. № 152.

1970. Надзвычайная патрэба // Беларус. № 160; За беларускую моладзеж! // Веча. № 5.

1971. З роднае мовы: (Працяг) // Веча. № 2; За родную мову й праўдзівы назоў: (Адказ на ліст В. Качанскага) // Там жа. № 3; Адказ на зацем праз мову вялікалітоўскага (беларускага) перакладу // Там жа. № 4.

1972. Канфэрэнцыя этнічных групаў Антарыё // Беларус. № 184 / Пад крыпт. Я. С.; Адказ на зацем праз мову вялікалітоўскага (беларускага) перакладу біблії: (Працяг із № 4) // Веча. № 2.

1974. «Гаспадар» і «гаспадарства» // Беларус. № 212.

1.4.

Баршчэўскі Я. Беларускія легенды / З пол. Вільня, 1917. Кн. 1, 2.

Новы закон / З гэбр., грэч. Нью Ёрк, 1970 / Сааўт. пер. М. Гітлін.

Сьвятая Біблія: Кнігі сьвятога пісьма Старога і Новага закону / З гэбр., грэч. Нью Ёрк, 1973 / Сааўт. пер. М. Гітлін.

1953. Тургеневў І. Пяюны; Тхор з Каліныч: Апавяданні / З рус. // Веда. № 4—6.

1.6.

Bielaruskija kazki. Wilnia, 1919 / Скл. / Пад крыпт. І. St — іč.

Гарэцкі М. Невялічкі беларуска-маскоўскі слоўнік. Вільня, 1919; 2 выд. Вільня, 1921 / Рэд.

Bielaruskija (kryvickija) narodnyja pieśni i kazki. Vilnia, 1939. Kn. II / Рэд.

Маленькі маскоўска-беларускі (крывіцкі) слоўнічак фразэолёгічны і прыказкаў ды прывітаньні, зычэньні і інш. Мн., 1944 / Сааўт. Ант. Адамовіч; 2 выд. Нью Ёрк, 1953 / Сааўт. Ант. Адамовіч; 3 выд. Мн., 1992 / Сааўт. Ант. Адамовіч / Скл.

Новы песеньнік крывіцкі (беларускі) для школаў. Рэгенсбург, 1946 / Пад псеўд. Брачыслаў Скарыніч / Скл.

Белорусско-русский (Великолитовско-русский) словарь — Беларуска-расійскі (Вялікалітоўска-расійскі) слоўнік. Нью Ёрк. [1991] / Скл.

Маленькі маскоўска-беларускі слоўнічак фразеалагічны і прыказкаў // Веды. 1952. № 1 / Скл.

2.3.

На беларускай мове. Бруд // Слова працы. 1928. 5 кастр.; Брылеўскі У. Мае сустрэчы з доктарам Янкам Станкевічам (на трэція ўгодкі ягонае смерці) // Беларус. 1979. № 267; Верасок. Маладзечанскі пав[ет] // Слова працы. 1928. 20 кастр.; Галадзед Н. Сутнасць рэформы беларускага правапіса: [З прамовы] // Звязда. 1934. 10 студз.; Галяк Л. Аб праўніцкіх тэрмінах // Запісы. 1952. № 2; Да апошніх падзеяў у Віленскай Беларускай Гімназіі // Слова працы. 1928. 27 кастр.; Дзве лекцыі // Там жа. 1928. 20 кастр.; Мужык. Пад класавым штандарам: (Колькі словаў аб палітычных кірунках і «скулах» беларускага жыцця) // Слова працы. 1928. 24 кастр.; Олесіюк Т. Адкрыты адказ Др-у Я. Станкевічу // Бацькаўшчына. 1956. № 35—36; Прокша Л. З неапублікаваных твораў доктара Станкевіча // Голас Радзімы. 1963. № 80; Стагановіч А. Мой адказ Я. Станкевічу // Бацькаўшчына. 1958. № 47; Станкевіч В. Бацькава Адысея // Скарыніч. Мн., 1993; Вып. 2. С. 164—178; Станкевіч С. Колькі словаў разьвітаньня й удзячнасці: (На сьмерць доктара Янкі Станкевіча) // Беларус. 1976. № 232.

3.1.

ЦБ АН Літвы, ф. 21, адз. зах. 574—576, 585.

Т. М. Махнач.

СТОМА ВЯЧАСЛАЎ

Стома Вячаслаў Іосіфавіч (н. 5.11.1949, в. Несуцічы Навагрудскага р-на Гродзенскай вобл.), празаік, паэт. Член СП Беларусі з 1993.

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і Іосіфа Андрэевіча і Марыі Іванаўны Стомаў. Сярэднюю адукацыю атрымаў у Куравіцкай СШ (1967). Затым паступіў на біялагічны факультэт БДУ, які скончыў у 1972. Працоўны шлях пачаў намеснікам дырэктара Тураўскай васьмігадовай школы Карэліцкага р-на Гродзенскай вобл. Пазней пераехаў у Мінск і працаваў на розных пасадах у органах рыбнай гаспадаркі (1972—83). Цяпер старшы інжынер, загадчык аддзела навукова-вытворчага аб'яднання «Белрыбгас» Міністэрства сельскай гаспадаркі Беларусі.

Друкавацца В. Стома пачаў з 1974. Яго вершы і замалёўкі з'яўляліся ў розных зборніках і перыядычных выданнях Беларусі: «Дзень паэзіі — 91», «Маладосць», «Чырвоная змена», «Звязда», «Літаратура і мастацтва», «Сельская газета», «Голас Радзімы» і інш.; друкаваліся ў газетах і часопісах Англіі, Германіі, Латвіі, Літвы, Украіны. У 1989—92 выйшлі асобнымі выданнямі яго зборнікі публіцыстыкі, прозы, навукова-папулярныя творы, творы для дзяцей («Тайна жывёльнага свету», «На воўчых сцежках», «Гаспадар таямнічых віроў» і інш.). Навуковец-даследчык, аматар і знаўца прыроды, В. Стома выступае як абаронца ўсяго жывога на зямлі.

Жыве ў Мінску.

Л. А. Бялевіч.

Бібліяграфія

1.2.

Тайна жывёльнага свету. Мн., 1989.

На воўчых сцежках: Запіскі паляўнічага і даследчыка. Мн., 1991 (Б-ка час. «Маладосць»).

У глыбінках адвечнага бору. Мн., 1991.

Гаспадар таямнічых віроў: Апавяданні, замалёўкі. Мн., 1992.

1.3.

1974. Маляр: [Верш] // Гомел. праўда. 9 кастр.

М. П. Барташэвіч.

УДАКЛАДНЕННІ І ЗМЕНЫ, ЯКІЯ ДАТЫЧАЦЬ ПЕРСАНАЛІІ Ў т. 1—6

1 том

С. 34

АДАМОВІЧ АЛЕСЬ

Памёр 26.1.1994, Масква; пахаваны ў в. Глуша Бабруйскага р-на Магілёўскай вобл. Прэмію яго імя ўстанавілі беларускі ПЭН-цэнтр і Мас-медыя цэнтр (1995).

С. 95

АРЛОЎ УЛАДЗІМІР

Лаўрэат прэміі імя У. Караткевіча выдавецтва «Мастацкая літаратура» (1993, за кнігі «Рандэву на манеўрах», «Еўфрасіння Полацкая»). Узнагароджаны медалём Ф. Скарыны.

С. 107

АСІПЕНКА АЛЕСЬ

Памёр 6.8.1994, Мінск, пахаваны на Чыжоўскіх могілках.

С. 157

БАГДАНОВІЧ МАКСІМ

Прэміі яго імя ўстанавілі выдавецтва «Мастацкая літаратура» (1992) і Беларускае культурнае таварыства ў Крыме (1991). Імем яго названа вуліца ў Мінску, на якой ён нарадзіўся (1991). Установлены помнік у Ярославлі (1994).

С. 178

БАГРЫМ ПАЎЛЮК

Яго імя ў 1993 прысвоена Крошынскай СШ, на будынку якой установлена мемарыяльная дошка; яшчэ адна дошка адкрыта на будынку, які стаіць на месцы яго кузні. У цэнтры Крошына пастаўлены мемарыяльны знак.

С. 203

БАРАВІКОВА РАІСА

Лаўрэат прэміі імя М. Багдановіча выдавецтва «Мастацкая літаратура» (1993) і Дзяржаўнай прэміі імя Я. Купалы (1994, абедзве за кнігу паэзіі «Люстэрка для самотнай»).

С. 210

БАРАДУЛІН РЫГОР

Народны паэт Беларусі (1992). Ганаровы грамадзянін г. Ушачы (1992). Лаўрэат міжнароднай прэміі армянскай дыяспары імя Ф. Нансена (1994, за цыкл вершаў пра Арменію і пераклад кнігі Г. Нарэкацы).

С. 243

БАРСТОК МАРЫНА

Памерла ў чэрвені 1994, Мінск, пахавана на Паўночных могілках.

С. 246

БАРШЧЭЎСКІ АЛЯКСАНДР

Ганаровы доктар Беларускага дзяржаўнага універсітэта (1993). Акадэмік Міжнароднай акадэміі навук Еўразіі ў Мінску (1994). Узнагароджаны медалём Ф. Скарыны.

С. 252

БАРШЧЭЎСКІ ЯН

Паводле новых звестак, нарадзіўся 16.12.1799.

С. 258

БАРЫЧЭЎСКІ ЯЎГЕН

Паводле паведамлення яго дачкі, Яўнікі Барычэўскай, рэпрэсіраваны не быў.

С. 278

БІРАЛА (БУЛЬБЯНІК) ЗАХАР

Памёр 14.9.1993, Мар'іна Горка, пахаваны ў Пухавічах.

С. 281

БІТЭЛЬ ПЯТРО

Памёр 18.10.1991, в. Вішнева Валожынскага р-на, пахаваны там жа.

С. 351

БРЫЛЬ ЯНКА

Ганаровы акадэмік АН Беларусі (1994). Узнагароджаны медалём Ф. Скарыны. Паводле ўдакладнення Я. Брыля, у верасні 1939 удзельнічаў у баях супраць гітлераўскіх агрэсараў не «на паўвостраве Вестэрплятэ», а ў абароне Гдыні.

С. 426

БЫКАЎ ВАСІЛЬ

Абвешчаны «чалавекам года» ў Кембрыджы (Англія, 1992). Узнагароджаны медалём Ф. Скарыны. Лаўрэат міжнароднай прэміі армянскай дыяспары імя Ф. Нансена (1994, за абарону грамадзянскіх правоў дзеячаў армянскага народа і нататкі «Аб Арменіі»).

С. 448

БЯГАНСКАЯ ЯДВІГА

Памерла 3.4.1992, Мінск, пахавана на Паўночных могілках.

С. 523

ВАСІЛЕЎСКІ ІОСІФ

Памёр 20.4.1994, Мінск, пахаваны ў Івангорадзе Ленінградскай вобл., Расія.

С. 13

ВІТАЛІН ЗМІТРО*

З. Віталін (сапр. Сергіевіч Зміцер Рыгоравіч) н. 8.8.1912, в. Сухое Пінскага пав. Мінскай губ., цяпер Іванаўскі р-н Брэсцкай вобл.), пісьменнік. З сялянскай сям'і. У 1915 бацькі эвакуіраваліся ў г. Бранск, потым Мелекес. Летам 1919 вярнуліся ў Беларусь — у Калінкавічы, дзе ў 1928 З. Віталін закончыў васьмігодку. З 1929 у Мінску. У 1933 рэпрэсіраваны. У канцы 1935 вярнуўся ў Калінкавічы. Адбыўшы вайсковую службу, працаваў на фанернай фабрыцы ў Мазыры, у нарыхтоўчай канторы Лельчыцкага р-на, быў карэспандэнтам газеты «Бальшавік Палесся». У Вялікую Айчынную вайну ваяваў на Ленінградскім, Волхаўскім, 3-м Прыбалтыйскім, 3-м Беларускім і 1-м Украінскім франтах. З канца 1943 карэспандэнт дывізіённай газеты «Вперёд за Родину». З часткамі дывізіі дайшоў да Прагі. З чэрвеня 1945 у рэдакцыі газеты «За честь Родины», якая дыслацыравалася ў Вене. У 1950 пераведзены ў адэскую акруговую газету «Защитник Родины». У 1956 па баявой трывозе быў скіраваны ў Будапешт, дзе працаваў у рэдакцыі газеты групы войск «Ленинское знамя». Дэмабілізаваны ў 1961 у чыне маёра, вярнуўся ў Адэсу. З 1961 на творчай працы. Узнагароджаны ордэнамі Айчыннай вайны I і II ступені, двума ордэнамі Чырвонай Зоркі, медалямі.

Працуючы ў армейскім друку і пражываючы ў Адэсе, З. Віталін пісаў на рускай мове. Пад уласным прозвішчам ён выдаў кнігі «На блакітным Дунаі» (Адэса, 1955), «Першы бой» (Адэса, 1957), «Мы служым Радзіме» (М., 1962), «Прывітанне з юнацтва» (Адэса, 1964), «Пачатак легенды» (М., 1966), «Трывожная восень» (Адэса, 1966), «Дзесяць дзён адпачынку» (М., 1967), «Высокі востраў» (Адэса, 1969), «Маршавая рота» (Адэса, 1971), «Таварышы вогненных гадоў» (М., 1972), «Навальніца на світанні» (Адэса, 1973), «Сосны пасярод поля» (Адэса, 1975), «Добрыя прыкметы» (Адэса, 1978), «Няма апошніх рубяжоў» (Адэса, 1982), «Асабістая вайна» (К., 1983). Уключаныя ў іх раманы, аповесці, апавяданні і нарысы (пераважна на ваенную тэматыку), шырока рэцэнзаваліся ў друку.

С. 15

ВІТКА ВАСІЛЬ

Узнагароджаны медалём Ф. Скарыны.

С. 56

ВЯЛЮГІН АНАТОЛЬ

Памёр 24.10.1994, Мінск, пахаваны на Паўночных могілках.

С. 97

ГАЛУБОК УЛАДЗІСЛАЎ

Беларускі фонд культуры ўстанавіў стыпендыю яго імя (1992).

С. 103

ГАМОЛКА МІКОЛА

Памёр 3.5.1992, Мінск, пахаваны ў в. Астрошыцы Мінскага р-на.

---

* У час падрыхтоўкі тома ў беларускіх літаратуразнаўцаў не было дакладных біяграфічных звестак пра З. Віталіна. Выказвалася меркаванне, што ён загінуў або ў лагеры, або на фронце ў час Вялікай Айчыннай вайны. На самай справе З. Віталін жыве і цяпер. З Адэсы ён прыслаў у рэдакцыю «БелЭн» ліст з папраўкамі і ўдакладненнямі.

С. 120

ГАРДЗЕЙ ВІКТАР

Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя І. Мележа (1993, за кнігу прозы «Уратуй ад нячыстага»).

С. 125

ГАРДЗЯЛКОЎСКАЯ ТЭРЭЗА

Паводле новых звестак, нарадзілася ў 1854 і памерла ў 1933 пад Варшавай.

С. 148

ГАРЭЦКІ МАКСІМ

Прэмія яго імя ўстаноўлена выдавецтвам «Мастацкая літаратура» (1992). На будынку Інбелкульта, дзе ён працаваў, установлена мемарыяльная дошка (1993).

С. 245

ГРАХОЎСКІ СЯРГЕЙ

Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Я. Коласа (1992, за кнігу «Споведзь»).

С. 258

ГРАЧАНІКАЎ АНАТОЛЬ

Яго імя носіць літаратурнае аб'яднанне ў Гомелі (з 1992). На доме № 9 па вул. Казлова, дзе ён жыў з 1969 да 1991, адкрыта мемарыяльная дошка (1993).

С. 317

ДАМАШЭВІЧ УЛАДЗІМІР

Заслужаны работнік культуры Беларусі (1992). Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя І. Мележа (1992, за аповесць «Кожны чацвёрты»).

С. 327

ДАРАШКЕВІЧ ВІКТАР

Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі 1994, за цыкл работ «Ф. Скарына і беларуская культура».

С. 345

ДЗЮБАЙЛА ПАВЕЛ

Памёр 24.1.1995, Мінск; пахаваны на радзіме ў в. Кукарава Бярэзінскага р-на Мінскай вобл.

С. 370

ДРАЗДОВІЧ ЯЗЭП

Яго імя носяць Дзяржаўны музей мастацтва і этнаграфіі ў м. Германавічы Шаркоўшчынскага р-на (1992), вуліца ў Маладзечне.

С. 425

ЕРМАЛОВІЧ МІКОЛА

Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя К. Каліноўскага (1992, за гістарычна-публіцыстычную кнігу «Старажытная Беларусь. Полацкі і новагародскі перыяды»). Лаўрэат прэміі імя У. Караткевіча выдавецтва «Мастацкая літаратура» (1992).

С. 444

ЖУК АЛЕСЬ

Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Якуба Коласа (1992, за кнігу «Праклятая любоў»).

С. 482

ЗАКОННІКАЎ СЯРГЕЙ

Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Янкі Купалы (1992, за кнігу паэзіі «Заклінанне»).

С. 509

ЗВОНАК АЛЕСЬ

Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Янкі Купалы (1992, за кнігу паэзіі «Святлацені»).

3 том

С. 105

КАЛЕСНІК УЛАДЗІМІР

Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя І. Мележа (1994, за кнігу «Усё чалавечае»). Памёр 15.12.1994, Брэст, пахаваны там жа.

С. 109

КАЛІНА КЛАЎДЗІЯ

Памерла 25.6.1994, Мінск, пахавана на Паўночных могілках.

С. 130

КАМЕНСКІ АДАМ

Гл. новы арт. пра яго ў «Дадатку» (т. 6).

С. 159

КАРАТКЕВІЧ УЛАДЗІМІР

Фонд яго імя створаны ў Оршы (1993), адкрыты помнікі у Віцебску (1994) і Оршы.

С. 207

КАСКО АЛЕСЬ

Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова (1995, за кнігу «Час прысутнасці»).

С. 222

КЕЙЗАРАЎ АЛЯКСЕЙ

Памёр 22.11.1994, Мінск, пахаваны на Паўночных могілках.

С. 229

КІРЫЛА ТУРАЎСКІ

Створана Таварыства яго імя ў Гомелі (1993).

С. 296

КОЛАС ГЕОРГІЙ

Памёр 18.12.1994, Мінск, пахаваны на Паўночных могілках.

С. 372

КОНАН УЛАДЗІМІР

Член-карэспандэнт Міжнароднай акадэміі навук Еўразіі ў Мінску (1994).

С. 380

КОРЗУН МІКОЛА

Памёр 22.2.1995, Мінск, пахаваны ў Калодзішчах Мінскага р-на.

С. 423

КРУГАВЫХ МІКАЛАЙ

Памёр 10.2.1994, Мінск, пахаваны на Паўночных могілках.

С. 433

КРЫГА АЛЕСЬ

Не адпавядаюць сапраўднасці звесткі пра тое, што ў 1987 А. Крыга быў асуджаны ў сувязі з трагічным выпадкам у доме творчасці «Ісlач». Па гэтай справе ён праходзіў толькі сведкам.

С. 483

КУЛЯШОЎ ФЁДАР

Памёр 29.12.1993, Мінск, пахаваны на Паўночных могілках.

4 том

С. 14

ЛАСКОЎ ІВАН

Памёр 2.7.1994, Якуцк, пахаваны там жа.

С. 43

ЛІПСКІ УЛАДЗІМІР

Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Я. Маўра (1993, за кнігу «Вясёлая азбука»).

С. 93

ЛУКША ВАЛЯНЦІН

Лаўрэат прэмій імя П. Броўкі выдавецтва «Юнацтва» (1994, за кнігу паэзіі «Батлейка»).

С. 102

ЛУФЕРАЎ МІКОЛА

Памёр 28.10.1994, Магілёў, пахаваны там жа.

С. 175

МАКАЛЬ ПЯТРУСЬ

Заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі (1994).

С. 185

МАКАРЭВІЧ ВАСІЛЬ

Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова (1994, за кнігу паэзіі «Везувій»).

С. 194

МАЛЬДЗІС АДАМ

Акадэмік Міжнароднай акадэміі навук Еўразіі ў Мінску (1994).

С. 204

МАЛЯЎКА МІКОЛА

Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова (1992, за зб. «Зімні дождж»).

С. 265

МАЦЯШ НІНА

Заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі (1994).

С. 302

МІКУЛІЧ БАРЫС

У в. Цераховічы Лагойскага р-на на хаце, дзе Б. Мікуліч жыў у пасляваенныя гады, адкрыта мемарыяльная дошка (1993).

С. 317

МІСЬКО ПАВЕЛ

Лаўрэат прэміі імя М. Лынькова выдавецтва «Юнацтва» (1994, за аповесць-казку «Прыйдзі, дзень-залацень»).

С. 321

МІХАЛЬЧУК СЯРГЕЙ

Памёр 19.7.1995, Мінск, пахаваны на радзіме.

С. 368

НАВУМЕНКА ІВАН

Народны пісьменнік Беларусі (1995).

С. 397

НОВІК-ПЯЮН СЯРГЕЙ

Памёр 26.8.1994, Мінск, пахаваны ў в. Лявонавічы Нясвіжскага р-на Мінскай вобл.

С. 404

СТАВЕР АЛЕСЬ

Памёр 23.7.1995, Мінск, пахаваны ў Калодзішчах Мінскага р-на.

С. 449

ПАНІЗНІК СЯРГЕЙ

Лаўрэат конкурса ЮНЕСКО «Сустрэча двух сусветаў» (1993).

С. 455

ПАНЧАНКА ПІМЕН

Ганаровы акадэмік АН Беларусі (1994). Узнагароджаны медалём Ф. Скарыны. Памёр 2.4.1995, Мінск, пахаваны на Усходніх могілках.

С. 476

ПАПОЎ ГЕОРГІЙ

Памёр 9.8.1995, Мінск, пахаваны ў Калодзішчах Мінскага р-на.

5 том

С. 52

ПРОКША ЛЕАНІД

Памёр 9.12.1994, Мінск, пахаваны на Паўночных могілках.

С. 112

РАБКЕВІЧ ВАЛЯНЦІН

Памёр 6.2.1995, Мінск, пахаваны на радзіме.

С. 117

РАГОЙША ВЯЧАСЛАЎ

Акадэмік Міжнароднай акадэміі навук Еўраазіі ў Мінску (1994).

6 том

С. 8

ТАНК МАКСІМ

Памёр 7.8.1995, Мінск, пахаваны на радзіме.

с. 264

САЧАНКА БАРЫС

Памёр 5.7.1995, Мінск, пахаваны на Усходніх могілках.

С. 364

СКРЫГАН ЯН

Яго імем названа вуліца ў Капылі (1993).

С. 431

СТРУМЕНЬ ВАСІЛЬ

Памёр 25.10.1992, г. Сарны Ровенскай вобл., Украіна, пахаваны там жа.

ЗМЕНЫ Ў СТАТУСЕ І НАЗВА

Цэнтральны дзяржаўны гістарычны архіў БССР у Мінску (ЦДГА БССР у Мінску) і Цэнтральны партыйны архіў КПБ	—	Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь
Цэнтральны дзяржаўны архіў Кастрычніцкай рэвалюцыі і сацыялістычнага будаўніцтва БССР (ЦДАКР БССР)	—	Беларускі дзяржаўны архіў
Цэнтральны дзяржаўны архіў кінафотафонадакументаў БССР	—	Беларускі дзяржаўны архіў кінафотафонадакументаў
Цэнтральны дзяржаўны гістарычны архіў БССР у Гродне (ЦДГА БССР у Гродне)	—	Беларускі дзяржаўны гістарычны архіў
Цэнтральны дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва БССР (ЦДАМЛіМ БССР)	—	Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва
Цэнтральны дзяржаўны архіў старажытных актаў СССР (ЦДАСА СССР)	—	Расійскі дзяржаўны архіў старажытных актаў
Цэнтральны дзяржаўны гістарычны архіў СССР (ЦДГА СССР)	—	Расійскі дзяржаўны гістарычны архіў
Цэнтральны дзяржаўны ваенна-гістарычны архіў СССР (ЦДВГА СССР)	—	Расійскі дзяржаўны ваенна-гістарычны архіў
Цэнтральны дзяржаўны архіў літаратуры і мастацтва СССР (ЦДАЛМ СССР)	—	Расійскі дзяржаўны архіў літаратуры і мастацтва
Цэнтральны дзяржаўны архіў Кастрычніцкай рэвалюцыі, вышэйшых органаў дзяржаўнай улады і органаў дзяржаўнага кіравання СССР (ЦДАКР СССР)	—	Дзяржаўны архіў Расійскай Федэрацыі
Цэнтральны дзяржаўны архіў народнай гаспадаркі СССР (ЦДАНГ СССР)	—	Расійскі дзяржаўны архіў эканомікі
Цэнтральны дзяржаўны архіў Савецкай Арміі СССР (ЦДАСА СССР)	—	Расійскі дзяржаўны ваенны архіў
Цэнтральны дзяржаўны архіў кінафотадакументаў СССР (ЦДАКФД СССР)	—	Расійскі дзяржаўны архіў кінафотадакументаў
Цэнтральны партыйны архіў Інстытута марксізму-ленінізму	—	Расійскі цэнтр захоўвання і вывучэння дакументаў навейшай гісторыі
Дзяржаўны гістарычны архіў Ленінградскай вобл.	—	Дзяржаўны гістарычны архіў Ленінградскай вобл.
Ленінградскі дзяржаўны гістарычны архіў	—	Цэнтральны дзяржаўны гістарычны архіў г. Санкт-Пецярбурга
Цэнтральны дзяржаўны гістарычны архіў Літоўскай ССР (ЦДГА ЛітССР)	—	Дзяржаўны гістарычны архіў Літвы

Дзяржаўная бібліятэка БССР імя У. І. Леніна	—	Нацыянальная бібліятэка Беларусі
Урадавая бібліятэка імя М. Горкага	—	Прэзідэнцкая бібліятэка Рэспублікі Беларусь
Дзяржаўная бібліятэка СССР імя У. І. Леніна	—	Расійская дзяржаўная бібліятэка
Дзяржаўная публічная бібліятэка імя. М. Я. Салтыкова-Шчадрына	—	Расійская нацыянальная бібліятэка
Бібліятэка Акадэміі навук СССР	—	Бібліятэка Расійскай Акадэміі навук

СУПРАЦОЎНІКІ ВЫДАВЕЦТВА «БЕЛАРУСКАЯ ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ» ІМЯ ПЕТРУСЯ БРОЎКІ, ЯКІЯ ЎДЗЕЛЬНІЧАЛІ Ў ПАДРЫХТОЎЦЫ І ВЫДАННІ ГЭТАГА ТОМА

Загадчыкі рэдакцый — А. А. Дылейка, І. Д. Сіпакоў, вядучы навуковы рэдактар І. У. Саламевіч, рэдактары першай катэгорыі — І. С. Александровіч, Т. А. Меляшкевіч, Л. А. Суднік, Г. А. Фатыхава, рэдактары другой катэгорыі — А. А. Грачанікава, Т. Я. Жэбіт.

У томе змешчаны фотаздымкі У. А. Крука, а таксама фотаздымкі архіва БелЭн, з Нацыянальнага навукова-асветнага цэнтра імя Ф. Скарыны.

Даведачнае выданне

БЕЛАРУСКІЯ ПІСЬМЕННІКІ

Біябібліяграфічны слоўнік у 6 тамах

Том 6

Адказны за выпуск *А. А. Дылейка*
Макет выдання *Г. І. Емец*
Афармленне і мастацкае рэдагаванне *В. Г. Загародняга*
Тэхнічныя рэдактары: *М. І. Грыневіч, І. І. Цыцаня, Н. М. Шэвель*
Карэктары: *В. І. Багдановіч, Л. С. Зіза, Г. Дз. Навіцкая, З. К. Надумовіч, А. В. Семенчукова, Л. У. Сідарава, Л. В. Суцягіна, А. А. Федасеева*

Здадзена ў набор 20.01.94. Падпісана да друку 23.05.95. Фармат 70×100¹/₁₆. Папера афсетная. Друк афсетны. Гарнітура Таймс. Ум. друк. арк. 55,9. Ум. фарб.-адб. 111,8 Ул.-выд. арк. 98,13. Заказ 711. Тыраж 5600 экз.

Выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя» імя Петруся Броўкі Міністэрства культуры і друку Рэспублікі Беларусь. Ліцэнзія ЛВ № 10. Рэспубліка Беларусь, 220072, Мінск, вул. Ф. Скарыны, 15а.

Мінская фабрыка каляровага друку. Рэспубліка Беларусь. 220072, Мінск, вул. Каржанеўскага, 20.

Беларускія пісьменнікі: Біябібліягр. слоўн. У 6 т.
Б 43 Т. 6. Талалай — Яфімаў/Дадатак Ін-т літ. імя Я. Купалы АН Беларусі; Беларус. Энцыкл.; Нацыянальны навукова-асветны цэнтр імя Ф. Скарыны. Пад рэд. А. В. Мальдзіса; Рэдкал.: І. Э. Багдановіч і інш.— Мн.: БелЭн, 1995.— 684 с.: іл.
ISBN 985-11-0022-6

Гэта выданне — настольны даведнік для ўсіх, хто займаецца і цікавіцца беларускай культурай. У ім змешчана больш за 1100 артыкулаў з поўнымі, усебаковымі і сістэматызаванымі звесткамі пра жыццё і дзейнасць усіх прадстаўнікоў беларускай літаратуры, якія пісалі на старажытнабеларускай, беларускай, рускай, лацінскай, польскай і іншых мовах Беларусі. У бібліяграфіях прадстаўлена звыш 600 тысяч розных публікацый.

Б 0160000000—015 / М 318(03)—95 — 05—95

ББК 91.9+ 83.3(4Беи)

У адпаведнасці з Пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь № 565 ад 19 жніўня 1993 г. выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя» прыступіла да падрыхтоўкі універсальнай 18-томнай «Беларускай Энцыклапедыі». Аб'ём выдання да 2000 улікова-выдавецкіх аркушаў. У ім будзе змешчана каля 80 тысяч артыкулаў. Выданне багата ілюстравана каляровымі і чорна-белымі здымкамі, картамі, схемамі, чарцяжамі.

Шматтомная «Беларуская Энцыклапедыя» — гэта ўсё пра Беларусь і ўвесь свет па-беларуску, гэта самы поўны даведнік па ўсіх галінах ведаў, асветленых з сучасных пазіцый. «Беларуская Энцыклапедыя» — першая нацыянальная энцыклапедыя незалежнай дзяржавы Рэспублікі Беларусь.

Выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя» рыхтуе аднатомную энцыклапедыю «БЕЛАРУСЬ». Яе аб'ём 120 улікова-выдавецкіх аркушаў. У выданні будзе змешчана больш за 5 тысяч артыкулаў, у тым ліку больш за тысячу біяграфічных. Кніга багата ілюстравана каляровымі і чорна-белымі здымкамі, малюнкамі, картамі.

Энцыклапедыя «БЕЛАРУСЬ» — гэта ўсебаковы, дакладны даведнік пра гісторыю, эканоміку, культуру, літаратуру, мастацтва, навуку, адукацыю і іншыя бакі жыцця сучаснай незалежнай Беларусі.